Universidad de Deusto
Biblioteca

Bartolus de Saxoferrato ❀ Digesta II

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

BARTOLI
COMMENTARIA IN SECVNDAM DIGESTI VE-

teris partẽ doctiſ. viri D. Petri Pauli Pa
riſij Cardinalis admodùm reueren-
di non paucis additionibus
nuper illuſtrata, ac-
curatéque ca-
ſtigata.

19146

LVGDVNI,
M. D. LII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rubic. Secũdæ partis super Digesto veteri.

Actionibus empti & venditi. 132
Ad legem Rhodiam de iactu. 104
Ad senatusconsultum Macedonianum. 106
Ad senatusconsultum Velleianum. 111
Aedilitio edicto & de redhibitoria actione. 162
Aestimatoria actione. 148
Commodati & conducti. 87
Compensationibus. 112
Condictione causa data & causa non secuta. 44
Condictione ex lege. 77
Condictione furtiua. 75
Condictione indebiti. 52
Condictione ob turpem vel iniustam causam. 51
Condictione sine causa. 74
Condictione triticaria. 78
Constituta pecunia. 84
Contrahenda emptione & venditione, & de pactis inter emptorem & venditorem. 128
Depositi vel contra. 113
Distractione pignorum & hypothecarum. 159
Diuortijs. 177
Donationibus inter virum & vxorem. 175
Eo quod certo loco. 79
Euictionibus. 163
Exceptione rei traditæ & venditæ. 165
Exercitoria actione. 101
Fide instrumentorum. 169
Fundo dotali. 175
Hæreditate vel actione vendita. 131
In diem addictione. 131
In litem iurando. 41
In quibus causis pignus vel hypotheca tacitè contrahatur. 156
In rem verso. 111
Institoria actione. 104
Iuris & facti ignorantia. 172
Iureiurando siue voluntario siue necessario. 26
Iure dotium. 173
Lege commissoria. 131
Locato & conducto. 140
Mandati vel contra. 119
Nautico fœnore. 160
Pactis dotalibus. 174
Peculio. 106
Periculo & commodo rei venditæ. 131
Pignoribus & hæpothecis, & qualiter contrahantur. 152
Pignoratitia actione. 93
Præscriptis uerbis, & in factum actionibus. 149
Pro socio. 123
Probationibus & præsumptionibus. 168
Quando actio de peculio est annalis. 104
Quæ res res pignori vel hypothecæ obligari possunt. 156
Qui potiores in pignore habeantur: & de his, qui in priorum creditorum locum succedunt. 157
Quibus modis pignus vel hypotheca soluatur. 160
Quod cum eo, qui in aliena potestate est: negotium gestum esse dicitur. 105
Rebus creditis, & si certum petatur, & de certi cõdictione. 2
Rerum permutatione. 149
Ritu nuptiarum. 172
Rescindenda venditione. 131
Seruis exportandis. 132
Sponsalibus. 172
Testibus. 169
Tributoria actione. 105
Vsuris & fructibus & mora. 165

LVGDVNI.
M. D. LII.

De rebus credit. Si cert. peta. & de certi cõdic. 2

a *De rebus[2] creditis, Si certum petatur, & de certi condictione.* *Rubri.*

1 ☞ *Continuatio rubricæ.*
2 *Mutuum assidue, & frequentius celebratur.*
3 *Mutuum proprie petitur, non autem repetitur.*
4 *Illud, quod nunquam datum fuit, petitur.*
5 *Certi condictio, an sit una, uel plures. remissiue.*

1 Glossa continuat Rubricã† ad præcedentia multũ breuiter. Iaco. de Areti. dicit pinguius: & sic: actionũ aliæ in rẽ: aliæ in personã. De actionibus in rẽ tam vniuersalibus, quã particularib⁹, & tam pro corporalibus, quã pro incorporalibus dictũ est. Sequitur videre de personalibus actionibus, & quia actiones personales, quæ descẽdunt ex cõtractibus, sunt digniores: ideo prẽmittit, & ponit hic generalẽ rubricã de rebus creditis. Verũ quia† mutuũ magis assiduè inter alios cõtract⁹, & frequẽtius celebrat̃: ideo subdit in rubrica, si cert. peta. Verũ quia ex dictis cõtractibus oriuntur actiões, & inter cæteras certi cõdictio est generalior: ideo ponit̃ in rubrica, & de certi cõdictiõe. & sicut videtis, ista rubrica habet tres partes. Circa istã rubricã est vidẽdũ, quid sit dictũ de reb⁹ creditis. Respõ. vt videbitis statim ĵ. e. l. j. Secundo quæro, quid sit dictũ, si cer. peta. Glo. exponit, si certũ, i. mutuũ petat̃, i. repetat̃. Alĳ dicũt ꝙ illa verba, si cert. peta. sunt nomẽ actionis: vt ĵ. de tritica. l. j. Veritas est, ꝙ non sunt nomẽ actionis. Nã ex mutuo oritur certi cõdictio: vt Instit. qui. modo cõtra. oblig. in prin. Nõ ob. l. j. de tritica. quia ibi factum, seu cõtractũ denotat, nõ actionis nomẽ: vt ibi videbitis. Ad illud aũt, quod gl. dicit, petatur, i. repetatur[b], intelligo† verũ respectu generis. Nam illud, qđ datur in eodẽ genere repetit̃: vt ĵ. e. l. ĳ. in prin. Sed respectu speciei nõ est repetere, sed ꝓprius petere. Petitur† enim illud, qđ nunquã datũ fuit. Itẽ expositio glos. procedit in mutuo reali, & naturali. In mutuo verò ciuili dictio petatur, stat propriè:[c] vt videbitis. ĵ. e. l. ĳ. §. fi. Tertio:
5 †quæro: dicit̃ hic, de certi condi. vtrũ sit vna certi cõdictio, vel plures. Gl. tangit hic. examinabo in l. certi cõdictio. in prin. ĵ. eo. hic non expedit: quia non vidistis adhuc aliquid de materia certi condictionis.

1 ☞ *Casus in terminis positio.*
2 *Genus dicitur, quod uerificatur in qualibet sui specie.*
3 *Rubrica debet esse generalis ad nigrum.*
4 *Arguere ex uerbis rubricæ, quòd liceat.*
5 *Creditor dicitur à credendo.*
6 *Verbum rei, est generale. & nu. 35.*
7 *Dictio e, est præpositio, & exponitur pro ex.*
8 *Testis interrogatus super articulo, si antequã respõdeat, dicit qualiter intelligat uerba articuli, uel sua: quòd non dicitur deponere extra articulum.*
9 *Interrogatoria quæ debent fieri testibus, si sunt incongrua, refrenãtur per iudicem.*
10 *Testis potest interrogari quid sit mutuum.*
Et interrogatus debet respondere.
11 *Testis quòd non debeat iterum interrogari de eo, quod semel declarauerit.*
12 *Positioni iuris, quòd non sit respondendum.*
13 *Pars non potest super iure interrogari: secus est in teste.*
14 *Testis interrogatus quid est mutuũ, sufficit ꝙ ponat uerba facti, ex quo ius resultat.*
15 *Testis deponens quem diuitem uel sanum: & reddat rationem: quia uicinus, uel consanguineus: quòd concludat.*
16 *Testis dictum quòd debeat concludere necessariò uel præsumptiuè ex iuris præsumptione, quæ ad condemnationem sufficiat.*
17 *Ratio testis, quòd debet concludere per aliquem sensum corporeum.*
18 *Verbum credendi, an comprehendat obligationem fideiussoris.*
19 *Argumentum ab authoritate quòd ualeat: & nu. 21.*
20 *Authoritas doctoris, licet sit probabilis, non tamen est necessaria.*
21 *Chronica, & libri historiales, & etiam libri antiqui quòd probent.*
23 *Dictis Aristotelis, Hippocratis, & similium in studijs publicis approbatorum, quòd stetur.*
24 *Testis deponens, & reddens rationem ab authoritate, quando concludat. & nu. 28.*
25 *Scripturæ publicæ, & communes approbatæ, quòd non probent, nisi quatenus ostendantur.*
26 *Testis deponens Titium mutuasse centum Sempronio, si in reddendo rationem dicat scire, quia uidit instrumentum: quòd non probat.*
27 *Tenor instrumenti deperditi, quòd probetur per testes peritos.*
29 *Testis deponens de auditu quibus casibus probet.*
30 *Creditor an dicatur ille, cui debetur ex legato uel delicto.*
31 *Allusioni uocabuli quando stetur.*
Creditor an dicatur ille, cui debetur in diem, uel sub conditione.
33 *Dictio mox, quòd accipiatur pro confestim: & quando denotet interuallum temporis.*
34 *Fideiussor quòd sit debitor.*

L E X I.

Bene est. Ad cognitiõ nẽ specierũ debet præcedere cognitio generis: sed verbum credendi, & verbum rei, sunt verba
d generalia: ideo à prętore[d] de rebus creditis præmittitur in rub. h. d. tota lex. Et diuiditur sic. Primo commendat quæstionem. Secundo respondet ad eam: & assignat rationem. Tertio rationem probat per authoritatẽ Celsi. Quarto suam rationẽ probat per aliam rationem. Quinto & vltimo ponit, quid significet verbũ rei. Secunda ibi: quoniam igitur. Tertia ibi: nam vt libro primo. Quarta ibi: nam
1 cuiusꝙ. Quinta ibi: rei quoꝙ. † Venio ad casum in terminis. Sed ad euidentiam scire debes, ꝙ prætor fecit olim vnam rubricam, quæ dicebatur, de reb⁹ creditis: post rubricam fecit edictum, si certũ petatur,
b & edictũ de constituta pecunia, & de cõmodato, & de similibus. Quęsiuit ergo iuuenis à Iurisconsulto, quare prętor prẽmisit rubricam de rebus creditis? Respõdet Iurisconsultus laudãdo quęstionem: & dicit ꝙ bona q̃stio est: & bene vtile est prius
c quã perueniamus ad expositionem verborum, quæ posita sunt in nigro, vt dicamus aliqua de significatione huius tituli, i. huius Rubricæ, de rebus creditis. & ex hoc apparebit, quare eã prætor præmisit. Et sequitur in textu, quoniam igitur. Instat iuuenis. Quoniam igitur hoc est bonum, & vtile, dicatis ergo quare prętor hoc prę misit. Respõdet Iurisconsultus: quia prætendit sub hoc titulo tractare multa & varia pertinentia ad contractus varios, & di
d uersos: ideo prẽmisit hãc rubricam de rebus cred. quæ est generalis, & multa comprehendit, s. omnes contractus. h. d. Tu verò, qui vis vltra intelligere, forma istã responsionem sic: Ad cognitionem specierum, debet præcedere cognitio generis: sed verbum credendi, est genus, seu generale: ideo meritò à prętore prẽmittitur, qui intẽdebat tractare de contractibus particulariter. Et sic vides ꝙ de isto argumento non ponitur hic in tex. nisi minor propositio, & conclusio: maior autem omittitur, tanquã nota, quam probabo. ĵ. Sequitur: nam vt libro primo, &c. Instat iuuenis quærens. Domine Iurisconsulte, quæ est probatio minoris, ꝙ verbum credendi sit generale? Respondet Iurisconsultus, probo per authoritatem Celsi, qui hoc dicit lib. j. quęstionum. Sequitur, nam cuiusꝙ. Instat iuuenis quęrens, Domine Iurisconsulte, probatio per authoritatem Celsi est bona: sed mihi plus placeret probatio per rationem. Respondet Iurisconsultus: & ego probabo per rationem, & dicit sic: hoc apparet ex significatione vocabuli. Nam credere dicitur à credendo: & cõfidendo, seu fidem de alio habẽdo: sed in omnibus cõtractibus, vbi aliquid debetur nobis, fidem habemus de alio: ergo credere
e dicimur in quolibet contractu. Et sic apparet, ꝙ genus hoc dicit pro te iuuene. Sed tu magis intelligens, forma rationẽ subtilius. & sic: Illud dicitur esse genus, † quod verificatur in qua
2 libet sui specie: vt lege, si quid earum. §. interemptum. de lega. iĳ. ĵ. vnde le. l. inter agnatos. Sed sic est ꝙ verbum credẽdi, ve-

2 ☞ POMATES. ¶ De rebus. Adde ad materiam huius rub. & nigri, vide aliqua per Alexand. consilio xiiĳ. colum. tĳ. volu. ĳ. & consil. j. colum. xxiiĳ. volu. j. consil. xiij. in j. volu. Roma. consil. xxxij. colum. ĳ. dub. ĳ. Panor. consil. xvj. iiĳ. colũ. ĳ. volu. Bart. consil. iiĳ. ix. col. j. volu. & consil. lxxv. col. xvj. in ĳ. vol. Præpositũ in prœ. decre. col. ĳ. Rom. cõsil. ciiĳ. Feli. in rubrica extra, vt li. non contesta. & in rubri. extra, de accusat. Barb. c. prudentiam. §. vj. de offic. deleg. & in l. sequen. & Alexan. consil. lxxxĳ. col. iiĳ. vol. iĳ. vbi ponit, quando rubrica habet orationem imperfectã, an aliquid operetur. & consil. cj. col. iiĳ. vol. iĳ. & consil. cviiĳ. colum. ĳ. vol. iĳ. vbi dicit, ꝙ quando rubrica est generalior nigro, ꝙ nigrum debet secũdum illam intelligi, & secũdum illam suppleri.

¶ Repetatur. Adde Christi inuocato suffragio, quòd similis expositio fit per glos. in rubri. j. volu. matri. & facit ad ea quæ ibi not. per Barto. & Angel. Alexand.

¶ Stat propriè. Adde quòd Bald. & etiam Fulg. dicunt ꝙ etiam in mutuo ciuili inspecta fictione censetur repetitio: qa post biennium fingitur numerationem precessisse, iuxta l. cum vltra. & l. in contractibus. C. de nõ nume. pecu. Alexand. Adde ad hoc facere, quod voluit Pe. de Anch. cõsil. cccviiĳ.

☞ POMATES. ¶ A prętore. Quibus de causis aliquid præmittatur, vide Bald. in rubri. C. de seruis fugi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Generalis. Adde ꝙ quandoq; videmus contrarium ſeruari: quia nigrum eſt generalius rubro: vt patet in auth. vt Eccleſia Roma. colla. ij. et in auth. vt nullus cre. ag. col. iij. in glo. in verbo, in omnes. Intantum ſecundum Alexand. quod gloſ. no. in auth. de inceſtis nup. in princi. in verbo, illicitas. ſed eſt in verbo, ſan-cimus. dicit ꝙ nigrum generaliter loquens, nō reſtringitur per rubricam ſpe-cialiter loquētē. Vnde illa auth. de inceſtis nupt. quę loquitur in nigro de illicitus, non reſtringitur ad inceſt. nuptias, de quibus tā-tum' loquitur rubri. quod dicit not idū ad ſtatuta. Subdit etiam ſi verba poſita in ni-gro eſſent dubia, de-bere declarari & in-telligi ſecundum ru-bri. ſecundū gl. not. in l. j. in verbo, prętorio. C. ne liceāt ter. prouo-ca. quam ibi not. Bal. Tu tamen vide gloſ. in d. verbo, ſancim⁹. & ibi Ange. & dum ipſe Alex. dicit, quòd 3
cum rubrum eſt gene- a
ralius nigro, non re-
ſtringitur per nigrū: 4
ſed ſtatur rubro: etiā b
ad deciſionem cauſa-
rum, quando rubr. ha-
bet orationem perfe-
ctam, & deciſiuā, al- 5
legādo Ioan. de Imo.
in rubri. j. de verb. ob 6
liga. & Paul. de caſt. c
conſi. cccxxxiij. præ-
ſens caſus modicam, 777
&c. Adde & tu Bald.
conſi. cccxvj. j. lib. in-
cip. an ſtatutum. vbi
conſuluit, quòd ſtan-
te ſtatu rubri. ꝙ aſcē-
dentes per lineam fœ-
mininam non ſuccedant extrātibus agnatis, licet ī nigro nihil de deſcendentibus fie-
ret mentio: deſcenden-
tes excludi tamen de- 7
bere: cū rub. eſſet cla-
ra. quā dicit pro text.
habendam. & conſil.
cccxxvj. iiij. lib. dicit,
ꝙ proœmia ſtatuto-
rum habent vim ſta-
tuti: allegat in arg. ff.
de hæredi. inſti. l. ſi.
b ¶ Rubricæ. Adde gl.
ſi. ī ſi. C. ſi ex fal. inſtr. 8
& quidam libri in l.
j. ſ. quod quiſq; iur. &
gloſ. in l. j. C. de profeſ.
qui in vrbe Conſtan.
lib. xij. & gloſ. in l. nō d
idcirco. ſ. de iudi. &
gl. de pœni. diſtin. j. §.
hæc autem verba. &
gl. in verbo, in oēs. in
auth. vt nullus creden.
agrico. & glo. opti. in
rub. ff. ſi quis teſta. li-
ber eſſe iuſſus fuerit.
& an rubricę poſſint
allegari, vide latè Io.
de Imo. in rub. j. de verb. obli. Ro. in l. ſtipulationes nō diuiduntur. in xxij. col.
eo. titu. Arch. & Abb. in proœmio ad commentum Decreti. gloſ. in proœmio
ſexti, in verbo, titulus. Spe. & Ioan. And. in titu. de diſpu. §. fin. in fi. & poſui in
proxima addit. cui adde Bald. etiam conſi. ccxx. lib. iij.

c ☞ POMATES. ¶ Rei. Vide Barba. capi. ij. de conſtitu. vide quid per hoc dicat idem Barba. conſilio xvij. alias. xxvj. incipien. ſcripſit ſapientiſſi-mus. volumi. ij.

c ¶ Rei. Adde aliqua notabiliter dicta per Gulicl. de Cu. Bal. Ang. ſ. de ſtatu ho mi. l. j. vbi quærunt, an in diſpoſitione vel conceſsione rerum, veniant nomi-na debitorum, & homines. & de ſignificato huius dictionis rei, vide Arch. xl. diſt. c. ſi ante. Et an aliud ſit in diſpoſitione facta ſub nomine bonorū, quā ſub nomine rerum, vide l. ſi. cum glo. j. de vſufru. le. quam Bar. ibi reputat ſingula-rem. Tu adde appel. rei, quid veniat. Bald. conſi. cccxvj. iij. lib. Et an appella-tione omniū bonorū, & iurium datorū in dotē per mulierē marito, veniat ius patronatus, per eundem Bald. conſi. j. v. lib. Et ſi quis legat vſumfructum bo-norū ſuorum, intelligatur legare vſumfructum nominum, & pecuniæ deben tium, ſecundum Bald. conſi. cij. j. lib. qui allegat tex. no. in l. j. C. de vſufru.

d ¶ Extra. Adde Barto. idem dicentem in l. ſi duo. §. idem Iulianus. j. de iureiurā.

riſicatur in quolibet contractu, ex quo nobis aliquid debetur: quia alienam hdem ſequimur, ergo patet, ꝙ verbum credēdi, eſt generale. h. d. Sequitur, rei quoque. Inſtat quærens, Domine, bene probaſtis, ꝙ verbum credendi, eſt generale: ſed rubrica dicit, de re. cre. quid ſignificatur per hanc dictionem rebus, non dixiſtis: placeat igitur hoc dicere. Reſpōdet Iuriſconſult⁹ ꝙ rei appellatio eſt generalis: & oīa cōtinet. & hoc eſt notū. meritò igitur hoc verbum rei, vt generale prætor elegit, & poſuit in rub. h. d. Modo habetis expoſitū quid velit dicere, de re. credi. Notetis vos iuuenes breuiter, primò ꝙ † rubrica debet eſſe generalis[a] ad nigrū. Secundo not. ꝙ licitum eſt † arguere ex verbis rubricæ[b], & ordine earū. Pro hoc j. re. amo. l. itaq;. aliàs incipit, idem Labeo. & C. ne fideiuſ. do. dē. in gl. magna. l. j. Tertio no. ꝙ † credere, creditor, & ſimilia dicuntur à credendo, ſeu fidem habendo. Vltimo no. † ꝙ verbum rei,[c] eſt generale, vt j. de verb. ſigni. l. rei. Veniamus ad declaratio-nem legis: dicitur hic, bene eſt. aliàs eſt in text. litera è re, aliàs hære, aliàs ex re. quę iſtarum literarū ſit verior? reſpō. quę-libet poteſt eſſe bona: tamen litera Piſana eſt hære: & tunc dicit glo. ꝙ debet exponi hære eſt, i. herile eſt, & dominabile: quia ad dominum doctorē ſpectat declarare. Vide gloſ. quæ incipit, aliàs iſta expoſitio licet ſit bona, non tamen eſt neceſſaria. nam dictio è, † eſt præpoſitio, & idem ſi-gnificat quod dictio ex. Vnde cum dici-tur, è re. i. ex re eſt. nec eſt neceſſe quòd exponamus ex re, ideſt ex vtilitate: ſed li-tera ſtat propriè ex re eſt. q. d. ex materia noſtra eſt: non extra materiam eſt: vel non extraneum eſt tractare de ſignifica-to, &c. [c]Et hoc facit ad quæſtionem de te-ſte, † qui interrogatus ſuper articulo, an-tequàm reſpondeat, dicit qualiter ipſe in-telligit verba articuli, vel dicit qualiter in-telligit verba ſua: vt iſta nō intelligantur dicta extra[d] articulum: ex re enim eſt, nō extraneum: vt hic videtis. Præterea, dici-tur hic, priuſquā ad verborum interpreta-tionem veniamus, aliqua de ſignifica-tione tituli dicamus. & ſic alius erat ti-tulus, & alia erant verba exponenda poſt titulum. Quæro ergo, quæ erant illa:

ſpe. & Ioā. And. in tit. de teſte. §. j. ver. itē quod depoſuit. & facit ſecundū Pau. de ca. hic in addit. ꝙ cū digreſsio nō eſt omnino impertinēs, admittitur: vt eſt tex. cū gl. in l. iam dubitari. j. de hære. inſti. Incipit glo. vt ipſe dicit, nō ſine cau-ſa. Tu adde vltra ea quæ habentur per Alex. cōſilijs ſuis, quod Bal. conſi. cxxiij. incipien. Factū ſic proponitur. ſecūdo libro. dicit, ꝙ ſi articuli nō ſunt perfectè compoſiti, teſtis tamē plenè dicit de his quæ ad cauſam faciunt, valet teſtimo-niū: quia debēt teſtes dicere pro vtraq; par-te, quæ nouerint. auth. ſed iudex. C. de epiſco. & cleri. Allegat Spe. in tit. de teſte. §. j. ad-ducit etiam, ꝙ nō refert, an teſtis dicat ve-ritatem à ſe, an verò interrogatus. l. ſi duo-bus. §. j. de codicillis. & teſtes ſuper omni-bus quæ ad cauſam faciūt, videtur indu-cti. C. de agrico. & cē ſib. l. cùm ſcimus. nec dādo articulos vide-tur quis renunciare: ſi teſtes proferant ſu-per generalitate cau ſæ. allega. nc. per In-no. in c. paſtoralis. de exceſ. nec interroga-re teſtem, extra capi-tulum eſt prohibitū, cū non ſit contra ius: vt ſ. quod metus cau ſa. l. fin. & ff. de condi. indebi. l. & elegāter. §. pe. & de interdi. & relega. l. relegatorū. §. ad tempus. Latius aliquantulū ibi vi-de. & inquantū Alexan. refert Pau. de ca. ad q. quòd verba ſta tutorum debeant in-telligi planè &c. ad-de eundē Alex. conſi. cxxxvj. ij. li. & quod voluit Bal. conſi. xij. iiij. lib.

☞ POMATES. ¶ Et hoc induco. Vi de Alexā. conſil. xlv. volu. ij. & Feli. in ca. cū cauſam. ver. fallit primò. de teſtib. & in c. perſonas. de teſti. cū ſequenti. Et no. quòd in dubio interrogato-ria ſunt per iudicem admittēda, alioquin iudices facerent litē ſuam: vt ſignāter vo luit Hoſti. & Imo. in capi. per tuas. de teſti. Potius enim debent mille inconuenientia admitti, ꝙ vnum cō ueniens reiici. Et not. quòd ſi teſtis interro garetur à iudice, non dato termino parti ad producendū inter rogatoria: valet eius dictum, ſecūdū Bal. & communiter docto. in d. c. per tuas. cui⁹ contrarium in hoc tenuerit Archi. in c. præſentiū. §. præterea. de teſti. lib. vj. quem allegat Practi. Papien. In for-ma iuramenti teſtiū. Et no. ꝙ interrogatoria nō ſunt de actis, niſi expreſsè per iudicem cōmittatur. Bald. in l. generaliter. C. de reb. credi. Et intellige, ꝙ dictū teſtis, de quo ſ. probet dummodo non ſint omiſſa neceſſaria, de quibus in glo. in d. c. præſentium. & Ioan. de Imo. ibi.

Reſpondeo, duæ ſunt opinio. in gl. Vna, ꝙ verba tituli ſiue rubricæ prius exponē da erant, cui⁹ illa verba de rebus creditis, ſcilicet verba nigri, quæ poſt titu. exponē da veniebāt, & erāt quædā verba Prætoris, qui fecit edictū de reb. credi. Vnde, ſi cut rubrica erat de rebus creditis, ita edictum erat de reb. cre. & hoc ponit in prima gl. dum ponit caſum. vide gl. Alij dicunt, ꝙ eodē modo verba rubricæ erāt de reb. cre. verba autē edicti, quæ veniebant poſtea, exponēda erant, ſi cer. peta. & hoc in gl. ij. & etiā in glo. iiij. & ſecundū hāc lectu. poſui vobis caſum. Veniamus ad ſecundā partē, & hic pro declaratione tex. quæro: hic dicit, ꝙ Prætor multa ſub hoc titulo inſeruit. In rubrica noſtra habem⁹ triplicē titulū ſcilicet de reb. cre. ſi cer. pet. & de certi cōdictione. de quo iſtorū titu. Iuriſcōſultus tractat hic? Quidā dicūt ꝙ loquitur hic de illo generali titu. de reb. credi. & iſta placet mihi, vt patet ex litera, & rationibus ſuis, ſub quo titu. tanq; generali, cōprehenduntur omnia ſpecialia vſque ad titu. de pigno. Alij dicunt, ꝙ hic tractat de illo titu. ſi cer. peta. & ſecundū hoc debet exponi ſub hoc titu. j. poſt hūc titu. quia titu. ſi cer. peta. nō eſt generalis, vt ſub eo alios contractus comprehēdat. Iſtas duas lecturas ponit gl. ſuper verbo, varios & ſuper verbo, titulo. quas vide.

Quęro, in hac parte Iuriſcōſultus omittit maiorē propoſitionē, tanq; de ſe notā: quia eſt talis: ad cognitionem ſpecierum debet præcedere cognitio generis. Quo- e
modo probat iſta maior propoſitio? Reſpondeo, primò probatur per tex. ſ. de iuſti. & iure. l. j. in princi. vbi volens ſcire iu ra particulariter, antè omnia debet ſcire quid ſit ius in genere. Secundò hoc pro-bo ad ſenſum. nā non poſſes ſcire vtrum Titius ſit homo, niſi prius ſcires quid eſt
e homo in genere. Et hoc induco[e] ad quæ ſtionem: Vos ſcitis quòd de conſuetudi-ne, & etiam hodie de iure eſt, quòd pars, contra quam articuli producuntur, & te-
9 ſtes, facit interrogatoria: † quæ ſi ſunt in-congrua, refrenātur, ſeu reſecantur per iu dicem: vt in c. præſentium. cum glo. de te-ſti. in vj. Facit quod no. C. de teſti. l. teſtiū.
10 Pone † ergo, quòd ille qui facit interroga-
f toria, dicit ſic: [f]ſi teſtis dicit, quòd vidit

¶ Et hoc facit ſecundum Bal. in l. ſi ex facto. C. de rei vxo. act. & ſecundum Ioan. And. in c. ſuper eo. de ſponſa. & Ioan. de Imo. in l. ſi ſeruus. §. ſi ſeruus. j. de furtis. & Ioan. de Imo. in l. ſi ſeruus communis. §. ſi ſeruus. j. de furtis. & Ioan. de Imo. in l. ſi ſeruus communis. §. ſi ſeruus. j. de furtis.

f ¶ Dicit ſic. Adde Specu. in titu. de notorio crimine. §. fin. verſi. ſi teſtes produ-cantur. & in titu. de teſte. §. iam de interrogatoriis. verſi. item ſuper tertio gene re. cum duobus verſi. ſequen. & ibi Bal. in addi. Bart. in l. ſtipulatio iſta. §. hæc quoq;. j. de verbo. obliga. & communiter docto. ibi tranſeunt cū Bart. excepto Sali. & Ro. vt refert Alexan. Cui adde quòd Bal. conſi. ccxcv. iiij. lib. incipien te, Super primo puncto. dicit, quòd teſtis habēs ſcientiam iuris, & facti, pro-bat ea, quæ ſunt iuris: & ideo ſi teſtis dicat, quòd vidit primo patrē, deinde fi-lium poſsidere, probabit quòd poſſederit tanq; rem hæreditariam, ſecundum ipſum. Et quòd teſtis deponens ſuper his quæ ſunt iuris, non probet, niſi ra-tionem reddat, etiam non interrogatus, facti corporei ſenſui immediatè per-ceptibilis, voluit Bald. conſil. clxij. j. libr. incipiente, Thema. Paul. de caſt. conſi. clxxix.

mutua

Universidad de Deusto

a ✠ POMATES. ¶ Mutuari. Adde ꝙ si testis dixerit, nescio: an ,pbet, vide Alex. cõsil. cxvj. col. ij. volu. iij. & consil. lxxj. in ij. col. vol. iij. Et istud dictũ Bar. cõfirmat ex eo, quod voluit Alb. l. fi. §. pe. vbi per Alex. in apost. ff. ad Velle. & voluit idem Alb. l. iij. C. de hæreticis. Alex. in l. sciendũ. in xj. col. de verb. obli.

b ✠ POMATES. ¶ Respondeo. Vide Areti. consi. xxxviij. in ij. columna.

c ✠ POMATES.

¶ Vel aliter. Facit ꝙ voluit Alexan. consi. cxvij. in j. col. volu. ij. eundem in simili consil. xlv. col. ij. ad fi. vol. ij. vbi loquitur in teste deponente super consuetudine, vt non probet si interrogatur quid sit cõsuetudo, & nesciat respondere. & consi. xxviij. col. j. volu. v. vbi dicit, ponendo pulchrum exẽplũ ꝙ testis deponens super aliquo, de cui⁹ facto nõ habet notitiã, non probat.

d ✠ POMATES. ¶ Quæro quid. Vide Alexan. consi. lxxj. in iiij. col. in j. vol. & cõsi. lxxx. col. iij. volu. ij. & consi. lxxxviij. alias clxxxviij. in vlti. col. in ij. volu. cõsil. vij. iij. col. ij. volu. Are. cõsil. xix. aliàs. xxix. in v. col. Alex. l. Luci⁹ Titius. in v. col. ff. de lib. & posth. & cõsi. xj. iij. col. iij. volu. & consil. ccxv. in iij. col. ij. vol. Et nota ꝙ dictum testis deponẽtis, scio qa vicinus: mõ probaret, nisi probetur ipsum esse vicinũ per duos testes: vel nisi essent duo testes, qui se adinuicem referrẽt, per vicinos. Ita Bald. c. j. §. si instrumentum. de no. feu. Feli. in c. proposui sti. iiij. col. de probat. in c. cum causam. ix. colũ. ver. tertiò declara. de testi. in versic. secundò not. Cepo. consil. xxxij. & v. colũ. in consi. lviij. in penulti. colum. & Alex. consi. ij. volu. j. & liij. colũ. vij. eo. volu. Et pro dicto illo Bald. bene facit quod ponit Alex. consi. suo lxiiij. col. fi. volu. j. & Bald. c. ij. in princ. de testi. & in simili Areti. cõsi. xxxij. colũ. j. Et ad hæc vide aliquid per Alexãd. l. Titius. §. Lucius. j. de libe. & posthu. & in l. is potest. v. col. versic. fi. de acquirenda hæreditate.

e ¶ Vicinus. Adde post multa, ꝙ Alex. transit cum opi. ꝙ illa, quæ communiter accidunt, seu à iure præsumuntur, probantur per vicinos & consanguineos, dicentes, scio quia vicinus. aliàs secus. Et eandem opi. tenet eius cõsil. lxxx. ij. lib. de quo vide etiam per eundem, consil. lj. j. lib. Et ad prædicta vide Bald. consil. cxxix. iij. lib. incip. Præsupposito statuto Papiæ. vbi videtur tenere, ꝙ si quis inducat laboratores ad incidẽdum aliquod nemus quod nõ sit suum, & laboratores sint vicini, ꝙ possint accusari de turbata possessione. Allegat Barto. hic tanquam scientes facta vicini: quod dictum est ponderãdum. Et dum Alexand. in fi. vj. colum. dicit testem non probare, si dicat se ita opinari, adde quòd si testis dicat, videre meo sic est, & subiungat scientiam visus, probat quatenus verba testis patiuntur: quia ratio magis quàm dictum attenditur, secundum Bald. consil. cxcv. iiij. lib. inquantum tangit de dicto Bald. in c. fi. de iu. calum. adde notabiliter eundem Bald. consi. clxxxj. j. lib. incipiente, item quod Titius. vbi dicit, quòd si capitulatum est, quòd iam à decem annis Titius decessit: & testes super hoc inducti dixerunt vera esse contenta in capitulo. Interrogati de scientia, dicant quia fuerunt præsentes, & morti, & sepulturæ: & alter eorum subdat, quòd habet filium natum eo anno, quo is decessit, licet de tempore nihil dicant, tamen illud probant: quia cum dixerunt vera esse contenta in capit. necessario includunt tempus: & dum subditur quod natus est filius, illud videtur repetitum: latius aliquantulum ibi vide. Et inquantũ Alexand. in vij. col. tangit, an præsentia testis præsupponat scientiã, addę Baldum notabiliter consil. ccccxj. incipiente, Quidam nomine A. iij. lib. vbi limitationem habebis ad Bartolum in l. j. de autho. tut. & ibi ponit, an testis probet, qui apodissæ se subscripsit hoc modo: ego A. suprascriptis interfui. & ad prædicta me subscripsi. deinde examinatus dicat quod dictam apodissam non vidit scribi: sed tantum audiuit ꝙ debitor confitebatur esse scriptam manu sua: dicat etiam ꝙ non vidit numerare denarios, cum apodissa cõtineret de positum, ibiq; declarat: quia dixit interfui, an includat scientiam? & inquantum Alexãder in vij. colum. tangit de occiso à pluribus, & nescitur quis fuit: an omnes teneantur, adde decisionem Spec. in titu. de homi. versi. sed pone ꝙ quatuor. quam decisionẽ sequitur Bald. consil. lxxxj. v. lib. & inquãtum tangit, an authoritates probent, adde Fel. in ca. ij. in vltima & penul. col. vbi plenè extrà, de rescriptis. per Ang. cõs. clxxxv. Paul. de cast. consilio cxxxvj. & cccxxvj. et inquantum allegat Cal. consilio xxx. an legi Mosaicæ stari de beat quo ad Iudæos in successione ab intestato, quatenus discrepat à lege ciuili, adde Barb. consil xv. ij. lib. ibi ponit an Iudæa possit esse tutrix filiorum, & in quantum? idem Alexander tangit an scripturę in marmoribus sculptæ probent, adde Bal. consi. cccclv. incipien. an patronatus ecclesiæ. iiij. lib.

✠ POMATES. ¶ Necessariò. Quomodo intelligatur illud quod dicitur, ꝙ dictũ testis debet concludere necessariò, & per aliquem sensum corporeum, adde Roma. consi. xcj. in ij. col. Feli. c. quia verisimile. vlti. char. de præsumpt. & plenè c. literis per totum, eo. titu. et in c. causam. vj. col. in fi. de præsumpt. Cepo. consi. xxxij. in vlt. col. in fi. Barba. consi. xj. aliàs xx. in lxvj. colum. iiij. volu. in consi. xij. in xvij. col. & sequen. ij. volu. & Aret. consil. lxxiiij. col. vj.

✠ P. PAV. P. ¶ Quia sum vicinus. Vide Bald. in c. j. §. fi tres. de pace tenen. vide latè Feli. in c. literas. extrà, de præsump. & habet locum ista ratio etiam in his quæ directo nõ percipiuntur sensu corporeo, sed iudicio intellectus: vide not. Areti. in l. nullum. col. iiij. de acquiren. hæredita.

h ✠ P. PAV. P. ¶ Iuris præsumptione. Et sic satis est ꝙ dictum testis concludat præsumptionem. Vide Alex. consi. liij. in j. volu. incip. in causa & lite. in vlti. col. Et intellige de præsumptione approbata à iure. Vide Alexan. in l. non hoc. C. vnde legit. notant & Moder. ibidem in materia.

h ¶ Est præsumptio. Adde, & intellige ꝙ ista probatio præsumptiua probat, qñ sumus in probando ea quæ in genere sciri possunt: vt ꝛ. de exemplis Barto. Sed quando tractaretur de probando aliquid, quod in genere sciri non potest, talis probatio non sufficit, secundum Bald. in l conuenticula. C. de episcopis & clericis. & idem sentit in l. j. C. de seruis fug. & in l. data opera. col. xiij. C. qui accu. non pos. & in l. testium. col. vlti. C. de test. refert, & sequitur dominus Alexand. de Imo. in consi. l. col. pen. circa principium. in v. volu.

h ✠ POMATES. ¶ Est præsumptio. Vide Alexã. consil. j. iiij. col. in quinto volu. Panor. consi. xix. j. col. ij. volu. Feli. in c. in præsentia. iij. col. ver. tertio limita, de probatio. Et Alexandrum pulchrè consi. lxxj. col. iij. volu. j. & cxlj. col. penul. in fi. eo. volu. Areti. consi. lxxiij. in fi. & Feli. in c. causam. col. pen. de præscriptionibus. Alexan. pulchrè consi. lxxx. col. ij. volu. ij. & lxxxvj. colum. fi. eo. volu. & lxxxij. colum. ij. volu. ij. & consil. v. colum. iiij. volu. v. vbi limitat. & vide omnino Iasonem.

mutuari.[a] interrogetur quid est mutuum: an istud interrogatorij admittat. Hic videtur casus ꝙ sic. nõ enim potest deponere testis de isto mutuo speciali, nisi intelligat quid sit mutuũ in genere, vt hic, & d. l. j. in prin. de iustit. & iure. Et hoc puto verũ, nisi ex alijs dictis deprehenderetur testem intelligere. De eo† eñ, qđ semel declarauit nõ est iterrogãdus iterũ: vt no. in l. ij. §. qđ obseruari. C. de iura. calum. Sed dices tu, Istud est cõtra l. quæ dicit ꝙ† positioni iuris nõ est respondendũ: vt l. ornamẽtorũ. ff. de aur. & arg. leg. & not. in l. ij. j. de cõfes. in gl. Rñdeo[b], illa iura loquuntur in parte, quæ ad hoc interrogatur, vt releuet ab onere probandi aduersarium: sed cũ ius sit certũ, nõ eget probatione: vt l. ij. j. de iur. & fact. ignо. meritò† de iure nõ debet fieri interrogatio: secus in teste. Nam testis interrogatur, vt iudicẽ certũ reddat: sed nõ potest facere certũ iudicẽ, nisi verba quæ ,pfert, intelligat: ergo &c. Vel aliter[c] & melius dico, ꝙ ista interrogatio quæ fit testi, quid est mutuũ, non est iuris: nõ enim iudex intendit ab eo inquirere, quid ius vult de mutuo, sed qualiter ipse intelligat hoc verbũ mutuũ: & istud est facti. ergo cum sit facti & nõ iuris, poterit interrogari: & ideo puto ꝙ nõ sit necesse, ꝙ testis interrogatus de his, ponat diffinitionẽ ꝑ verba iuris: sed sufficit† ꝙ ponat verba facti, ex quo ius illud resultet, sicut dicimus in possessione, vt l. stipulatio ista. §. hæc quoꝙ. de verb. obli. Tertio quęro, vos habetis hic, ꝙ Iurisconsultus reddendo rationem sui dicti, solum ponit minorẽ propositionẽ, & maiorẽ omittit.

Quæro, quid[d] in teste qui reddendo rationẽ sui dicti omittit maiorẽ propositionẽ, & ponit minorẽ: an cõcludat? pono in terminis. Interrogatur testis, † si Titi⁹ est diues, vel si est sanus mente, vel si est bonę cõditionis. Respõdet ꝙ sic. Interrogatus de causa scientiæ, respõdet, quia sum suus vicinus[e], vel consanguineus suus. Dico ꝙ ratio ista concludit: hic eñ ponit minorẽ, & omittit maiorem tanquã per se notam, & à iure ,pbatam. Casus est hic, & in multis partibus iuris, vbi Iurisconsultus simile facit. Forma ergo rationẽ testis sic: vicini & cõsanguinei sciunt facta vicinorum & coniunctorũ: & hoc à iure præsumitur. vnde ista maior est per se nota. De consanguineis probatur in l. octaui. j. vnde cog. & C. de in integ. resti. l. de tutela. De vicinis probatur in l. si ita. in fi. de fun. instru. & ꝛ. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. filiũ. & extrà, de præsump. c. quosdam. & c. seq. & de purga. cano. c. cũ dilectus. el picolo. sed ego testis sum vicinus, vel consanguineus: ergo &c. Contra hanc decisionem opp. fortiter: dictum testis debet concludere necessario[f], aliàs nõ probat: vt l. non hoc. C. vnde cog. & extrà, de ,pba. c. in præsentia. sed hic nõ probat de necessitate: qa posset esse vicinus vel consanguineus, & tamẽ ignorare: ergo &c. Respõdeo, dictũ testis† debet cõcludere necessariò vel præsumptiuè, ex præsumptione iuris talis quę ad cõdemnationem sufficiat. hoc apparet in probando dolo, vbi dolus non potest probari necessariò: vt in l. dolum. C. de dolo. sed ꝙ vicinus & cõsanguineus sciat, est præsumptio iuris talis quæ ad condemnationẽ sufficit: vt dictis. ll. ergo &c. Item opp. ratio† testis debet cõcludere per aliquem sensum corporeum: vt per visum, vel tactum, & similia: vt l. testium. C. de testi. & j. de testi. l. qui testamento. in fi. coniuncta. l. j. in prin. j. de his quæ in testa. delen. per Innocẽ. in c. cum causam. extrà, de testa. Sed ista ratio, quia sum vicinus[g], vel consanguineus, nõ cõcludit per aliquem sensum corporeum. ergo non est bona ratio. Respondeo: ꝙ dictũ testis debet concludere per aliquem sensum corporeum, concedo: sed cum dicit hic, nõ redditur ratio per aliquem sensum corporeum: istam nego. licet enim in ratione ista non exprimatur sensus corporeus, tamen exprimitur id, per quod ad sensum corporeum iuris præsumptione[h] deuenitur: qa est præsumptio ꝙ vicinus & cõsanguineus sciat conditionem vicinorum, & coniunctorum: quia assiduam conuersationem habent, & sic vident actus eorum: vnde deuenitur ad sensum corporeum. hoc probant iura & capitula. ꝛ. allegata. Sed si testis diceret se vidisse aliquem dominum talis fundi: istud dominium nõ potest vi-

a mutuari.[a] interrogetur quid est mutuum: an istud interrogatorij admittat. Hic videtur casus ꝙ sic. nõ enim potest deponere testis de isto mutuo speciali, nisi intelligat quid sit mutuũ in genere, vt hic, & d. l. j. in prin. de iustit. & iure. Et hoc puto verũ, nisi ex alijs dictis deprehenderetur testem intelligere. De eo† eñ, qđ semel declarauit nõ est iterrogãdus iterũ: vt no. in l. ij. §. qđ obseruari. C. de iura. calum. Sed
12 dices tu, Istud est cõtra l. quæ dicit ꝙ† positioni iuris nõ est respondendũ: vt l. ornamẽtorũ. ff. de aur. & arg. leg. & not. in l. ij.
b j. de cõfes. in gl. Rñdeo[b], illa iura loquuntur in parte, quæ ad hoc interrogatur, vt releuet ab onere probandi aduersarium: sed cũ ius sit certũ, nõ eget probatione: vt
13 l. ij. j. de iur. & fact. ignо. meritò† de iure nõ debet fieri interrogatio: secus in teste. Nam testis interrogatur, vt iudicẽ certũ reddat: sed nõ potest facere certũ iudicẽ, nisi verba quæ ,pfert, intelligat: ergo &c. Vel aliter[c] & melius dico, ꝙ ista interrogatio quæ fit testi, quid est mutuũ, non est iuris: nõ enim iudex intendit ab eo inquirere, quid ius vult de mutuo, sed qualiter ipse intelligat hoc verbũ mutuũ: & istud est facti. ergo cum sit facti & nõ iuris, poterit interrogari: & ideo puto ꝙ nõ sit necesse, ꝙ testis interrogatus de his, ponat
14 diffinitionẽ ꝑ verba iuris: sed sufficit† ꝙ ponat verba facti, ex quo ius illud resultet, sicut dicimus in possessione, vt l. stipulatio ista. §. hæc quoꝙ. de verb. obli. Tertio quęro, vos habetis hic, ꝙ Iurisconsultus reddendo rationem sui dicti, solum ponit minorẽ propositionẽ, & maiorẽ omittit.

Quæro, quid[d] in teste qui reddendo rationẽ sui dicti omittit maiorẽ propositionẽ, & ponit minorẽ: an cõcludat? pono in
15 terminis. Interrogatur testis, † si Titi⁹ est diues, vel si est sanus mente, vel si est bonę cõditionis. Respõdet ꝙ sic. Interrogatus de causa scientiæ, respõdet, quia sum suus vicinus[e], vel consanguineus suus. Dico ꝙ ratio ista concludit: hic eñ ponit minorẽ, & omittit maiorem tanquã per se notam, & à iure ,pbatam. Casus est hic, & in multis partibus iuris, vbi Iurisconsultus simile facit. Forma ergo rationẽ testis sic: vici-

ni & cõsanguinei sciunt facta vicinorum & coniunctorũ: & hoc à iure præsumitur. vnde ista maior est per se nota. De consanguineis probatur in l. octaui. j. vnde cog. & C. de in integ. resti. l. de tutela. De vicinis probatur in l. si ita. in fi. de fun. instru. & ꝛ. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. filiũ. & extrà, de præsump. c. quosdam. & c. seq. & de purga. cano. c. cũ dilectus. el picolo. sed ego testis sum vicinus, vel consanguineus: ergo &c. Contra hanc decisionem
f opp. fortiter: dictum testis debet concludere necessario[f], aliàs nõ probat: vt l. non hoc. C. vnde cog. & extrà, de ,pba. c. in præsentia. sed hic nõ probat de necessitate: qa posset esse vicinus vel consanguineus, & tamẽ ignorare: ergo &c. Respõdeo, dictũ
16 testis† debet cõcludere necessariò vel præsumptiuè, ex præsumptione iuris talis quę ad cõdemnationem sufficiat. hoc apparet in probando dolo, vbi dolus non potest probari necessariò: vt in l. dolum. C. de dolo. sed ꝙ vicinus & cõsanguineus sciat, est præsumptio iuris talis quæ ad condemnationẽ sufficit: vt dictis. ll. ergo &c. Item
17 opp. ratio† testis debet cõcludere per aliquem sensum corporeum: vt per visum, vel tactum, & similia: vt l. testium. C. de testi. & j. de testi. l. qui testamento. in fi. coniuncta. l. j. in prin. j. de his quæ in testa. delen. per Innocẽ. in c. cum causam. extrà, de testa. Sed ista ratio, quia sum vicinus[g], vel
g consanguineus, nõ cõcludit per aliquem f sensum corporeum. ergo non est bona ratio. Respondeo: ꝙ dictũ testis debet concludere per aliquem sensum corporeum, concedo: sed cum dicit hic, nõ redditur ratio per aliquem sensum corporeum: istam nego. licet enim in ratione ista non exprimatur sensus corporeus, tamen exprimitur id, per quod ad sensum corporeum iuris præsumptione[h] deuenitur: qa est præsumptio ꝙ vicinus & cõsanguineus sciat conditionem vicinorum, & coniunctorum: quia assiduam conuersationem habent, & sic vident actus eorum: vnde deuenitur ad sensum corporeum. hoc probant iura & capitula. ꝛ. allegata. Sed si testis diceret se vidisse aliquem dominum talis fundi: istud dominium nõ potest vi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ❧ POMATES. ¶ Pro cuius. Vide p Feli.in c.j.in vlti.col. de cõsti.& in c.ne innitaris.eo.tit.& in c. ñ in xvij.col.versic ges.& iij.col.seq. de rescrip.& in c.cũ causam.in j.colũ.de proba.Barba,cõsil.iij.in vj.colũ. in ij.volu.& Præpositi.in procœ.De cre.in j.col. & aliqd per Nicol. de Lyra, Matthei j. in glos.in versi. Iudas. & in replica.quæ incipit,& q.ñ.

a ❧ P. PAV. P. ¶ Pro cuius, De ista materia,qui libri & quę authoritates sint allegabiles & approbatæ, ad diuisionem causarũ, vide Feli.in ca.j.in penul.& vlti, char.extrà, de rescri. vbi etiã ponit de libro decreti,& de cuius,ibi colũ.ij. Itẽ an & quomodo dicta sanctorũ patrũ sint allegabilia ad decisionẽ causarum,vide Feli.in c.ne innitaris, extra,de cõstitu. vbi etiã Deci. Itẽ q regula diui Benedicti possit allegari pro lege, vide Ioan.de Ana.cõsil.lxij.in ij.col. Item quo modo sacræ scripturæ sint allegabiles,vide Barbat.in c. j.in vj. colũ.de offic. delegati.

b ¶ Ab authoritate. Adde Angel. consil. cel exxv.

c ❧ POMATES. ¶ Idoneos. Vide latè Alex.consil.cxcvj. in ix.colũ.in ij.volu, Feli.in capi.sicut.in j. col.de rei vendi.

d ❧ POMATES. ¶ Ipsius. Vide Bald. & Pau.de ca.Salice. Alexã.in l.iubemus. C.de test. Pau.de cast. consi.ccv.alias vij.

❧ P. PAV. P. ¶ Optimè probat. Pro declaratione huius dicti vide Pau. consil.ccvij.in j.colũ. Iaso.& Mod.in l.Iubemus. C. de testa.in ij.no.Feli.in c.cũ causam. in ix.col. ad fin. extra,de præscrip.

❧ POMATES. ¶ Probat. Adde an testis,qui refert se ad scripturã priuatam, probet:p Paul.de ca. cõsi.xxvij.Alex,cõsi. lvj.in ij.& in ij.colũ.in ij.vol,& cõsi.cxxxij. in.col.in v.volu.

f ¶ In casu. Adde glo. & doct.in l.testium. in versic.præsto.C.de testi. Archi.xxij.q.v. hoc Bal.in l.conuenticula.de epis.& cler. Specu.in tit.de teste. §.j.versi.quid ergo si iuro. Anto.de But.in cap.tam literis.de testi. Alexand.tu adde Bal.consil.lxij.incip. videamus. ij. libr. & quando testis refert deri,quia est quid iuris,nec aliquo sensu corporeo percipit,sed percipit iudicio intellectus:nec ius ex istis verbis aliqd præsumit,per quod ad actũ corporeũ reducatur:merito ergo nõ probat.ita loquuntur verba Inno.in d.c.cũ causam. Quæro.dicitur hic,oẽs enim cõtractus cõplectit: an 18 sub hoc titu.cõplectatur fideiussor? † Videtur q nõ:quia titulus de fideiusso.non est sub hoc titu.sed est in alia parte Digestorũ scilicet in vij.parte l.ij.§.vij.C.de ve. iur.enu.In contrariũ videt ista litera,quæ dicit oẽs cõtractus,&c.Sol.dico q verbũ credẽdũ cõplectitur obligationẽ fideiussoris;vt hic dum dicit,oẽs contractus:sed sub hoc tit.prætor nõ posuit:nec enim dicit tex.q prætor posuerit oẽs contractus sub hoc titu.sed quod posuit quosdã,licet omnes cõprehẽdat:sic etiã nõ posuit sub hoc titu.materiã de ver.obli.licet sub hoc vocabulo credẽdi,comprehẽdatur:vt j.l. proxi.§.fin. Quidã tamẽ dicũt,vt Gul.de Cug.q de contractu fideiussoris posuit j. titu.mãdati.quod nõ placet:nã tit.mãdati,loquitur de obligatione,quę oritur inter fideiussorẽ,& eũ pro quo fideiussit: quæstio nostra loquit de obligatione quę oritur inter fideiussorẽ & creditorẽ:an autem fideiussor dicat debitor,j.dicã. Veniamus ad tertiã partem,ibi: nam vt,&c. 19 hic † habetis locũ ab authoritate:quia iurisconsultus probat dicta sua per authori 20 tatẽ Celsi. Sed cõtra hoc facit:quia † authoritas doctoris,licet sit probabilis,non est necessaria:vt l.j.C.de profes.qui in vrbe Constan.lib.xij.no.C.de legib.l.j.& ſ. de legi.l.si de interpretatione.Sol.illa iura loquuntur de doctore simplici:sed Celsus,de quo hic loquitur,erat doctor,& Iurisconsultus,qui habebat potestatẽ cõdẽdi legẽ:vnde & eius interpretatio cum sit necessaria, sicut interpretatio principis, Institutioni.de iure naturali.§.responsa. ideo meritò potuit allegari. Pro cuius[a] 21 declaratione † debes scire,q quædã sunt scripta,seu authoritates approbatę ab Imperatore,vel summo põtifice,& istæ probant,& cõcludunt necessariò, vt hic,& l. leges.la j.C.de legib.& ista scripta approbata ponuntur xvj.dist.per totũ.& etiam xx.distin.per totũ. Quædam sunt scripta per summũ pontificem, vel principẽ,nec approbata nec reprobata:& ista sunt duplicis generis. Quædam sunt scripturæ 22 † enunciatiuæ,aliàs recitatiuæ:vt libri historiales,chronicæ, & similia: & istis si à nostris antiquis creditũ videmus & nos etiã debemus credere:sicut alijs antiquis scriptis:vt extra,de proba.c.cũ causam.& ibi per glo.& facit infrà,de proba.l.Celsus.& ibi not. Quædam sunt scripturæ, quæ procedunt disponẽdo,& determinãdo,non enunciando:& in his aduertendum quid seruant studia. Quædam enim scripturæ tanq authenticæ in studijs reputantur:vt dicta Aristote. Hippocratis, 23 & similiũ, † quæ tanquàm scripturæ authenticæ studijs seruantur: & in istis est standum : vt lege septimo suprà de statu homi.& infrà,de sol.l.si pater. Quædam sunt scripturæ,quæ à studijs nõ approbãtur,nisi probentur per rationẽ;& istæ dicuntur magistrales probationes, non tamen necessariæ:vt in d.l.j.C.de testi.& l.si interpretatione.ff. de legi. Istis quidẽ non est standum,si contrariũ videretur,& nisi f quatenus necessariò cõcluderent. Iuxta 24 prædicta quæro,vtrum † testis possit reddere rationẽ dicti sui per locum ab autho b ritate? [b] Respõdeo breuiter, quædam est authoritas generalis,& publica: & in istis nũquam potest reddere rationẽ dicti sui, ita q probet per locum ab authoritate.Si enim testis diceret Christum natum esse sub Octauiano Augusto, interrogatus g quomodo scit,respõdet: quia hoc dicitur in sancto Euangelio:dictum testis nõ probat bene,tamen est verum, q Euãgelium hoc probat,& ex Euangelio ,pbatur,non autẽ hoc probatur : quia testis dixit. Istis 25 enim † scripturis publicis, & communibus,& approbatis,nõ est adhibẽda fides, nisi quatenus ipsa scriptura ostẽdatur : vt l.j.C. de mã.prin.& in auc.de colla.§.eos. el j.Et idem dico si esset authoritas publica,non communis:puta publicum instru 26 mentum.Si enim testis † dicit Titium mutuasse Seio centum, interrogatus quomodo scit.respondet:quia vidi publicum instrumentũ,in quo hoc continebatur.Certè hoc non probat,nisi ostendatur publicum instrumentum: vt in aut.si quis in alio documento.C. de eden.vel nisi ostendatur tantũ quod perinde habeatur,ac si publicũ instrumentũ ostenderetur: vt puta,quia probatur instrumentum deperdi 27 tũ: † & eius tenor probatur per viros bonos,idoneos[c], & perc tos,vt extrà,de priuileg.c. cum olim el ſ. facit quod not.C. de fide instru.l.sicut.& l.fin.& tunc testis ille non probat factum quod continetur in instrumento,sed probat instrumentum,& 28 instrumentum probat factum. Quædam † est authoritas prid uata:& ista quando q est priuata authoritas ipsius[d] testis testificantis: & tunc probat dictum suum per locum ab authoritate. Exemplum,testis interrogatus,si Sempronius fecit tale instrumentum,tali mense,tali anno,tali die.dicit quòd sic. Interrogatus quomodo scit.respondit,quia vidit scripturam manu eius factam, & propter illam scripturam de hoc recordatur: e tunc optimè probat[e]:vt l.iubemus.C.de testa.& l.si quis ex signatoribus infrà quemadmo.testa.aper. Quædam est authoritas priuata,non ipsius testis,sed alterius: vt puta interrogatus testis quomodo scit:respõdet,quòd audiuit à tali antiquo, 29 qui erat homo magnæ authoritatis, & similia:certè hoc † regf gulariter non probat,nisi in casu[f] l.si arbiter infrà,de proba.l.j. ij.§.idem Labeo.el ij.j. de aqua plu.ar.& extrà, de testib.c. licet.& capi.quoties. eodem titu. Procedo vlterius. Hic dicitur quòd credendi appellatio est generalis.Contra.C.si aduer. credi.l.j. Solu. licet credendi appellatio sit generalis: tamen ibi accipitur pro specie quadam crediti, scilicet promutuo: nec est absonum quòd genus ponatur pro specie. Vltimo opponi.& videtur quòd sub hoc titu.non comprehendatur titulus de pigno.quia illa est pars per se ab ista: vt probatur ex diuisione quam fecit Imperator in l.ij.C. de ve.iu.enu.Solu.exponit glos.de pigno.§. de pigno.actio. Veniamus ad quarg tam partem.[g] hic dicitur quòd verbum credendi,dicitur à cre 30 dendo,seu confidendo in alium, seu de alio. Quęro,† vtrum ille, cui debetur ex delicto, vel legato , dicatur creditor: hic dicit text.quòd non. Nam ego, cui tu subtraxisti aliquid,non habeo fidem de te: imò contra voluntatem meam fecisti. Idem si bona mea deduxisti: & idem si ex legato mihi teneris ad aliquid : quia non possum dici creditor : quia non credidi, nec confidi de te. In contrarium est text.in l. si cui. & l. creditores.& ibi glos.j. de verbo.significa.& in l.is cui.ff.de actio.& obli. Dicebat Iaco. Butri. quòd inspecto communi vsu loquendi,secundum quem creditor dicitur respectiuè ad eum, qui est debitor; hic potest dici creditor; vt l. contraria . sed inspecta

se ad suam, vel alienam scripturam, vide Paul.de cast.consi. cevij.

❧ POMATES. ¶ In casu.Adde quòd fallit in teste deponente super possessorio, secundum Rotam decis. cccclix. incipiente, nota quòd in possessorio sufficit testimonium de auditu. non autem procederet in possessorio. titu. de testi.

❧ POMATES. ¶ Partem.Circa istã materiam vide Bart. consi.clxix.incip.statutum ciuitatis Tuderti.& Rom.consil. ccxxiij.& vtrum cessionarius dicatur creditor,vide Rom.consil. cxlij. & consil.cij. aliàs.cclj.in princi.& nunquid creditor qui potest repelli ope exceptionis, appelletur creditor,taliter quod statutum loquens in creditore verificetur in eo,vide Ro.consil. cciij. Et an ille, à quo potest vendicari, dicatur debitor, vide Alexand.consi.clxix. in fi.in ij.volu.

2 ¶ Allusione. Adde vl tra ea quæ hic habentur per Alexand. Bar. consil. mihi. clxix. incipiẽ. statutum ciuitatis Tuderti. quo statuto cauetur, ꝙ si qs fuerit citatus ad se excusandum, ab accusatione, vel inquisitione, & cõpareat, quòd illa die & sequenti capinon possit pro aliquo debito: contigit ꝙ quidam exbannitus pro quibusdã debitis, & condemnatus in pecunia, comparuit, & captus fuit pro dicta condemnatione, quærebatur, an potuerit capi, cũ istud debitum esset ex delicto. Bartolus respondet.

b ❧ POMATES. ¶ Vocabuli. Quando stãdum sit allusioni vocabuli, vel significationi, vide Alexã. et alios in l. j. de acquiren. possess.

c ❧ POMATES. ¶ Dicitur. Adde an ille, cui debetur in diẽ vel sub cõditione, dicatur creditor, vide ad declarationẽ Alexand. cõsi. ij. in iij. col. volu. iiij. Barb. consi. xlviij. colum. vij. in j. volu. & Aretti. consil. cviij. An autem ille, qui potest aliquã exceptionem opponere, maximè compẽsationem, dicatur debitor, vide Alexand. consil. xij. col. penul. in ij. volu. & consil. clxxviij. col. iij. eo. volu. vbi ponit de illo qui potest opponere exceptionẽ non numeratæ pecuniæ: & consi. lxiij. colum. ij. iij. vol. vbi ponit an ille qui est obligatus actione reali dicat debitor, vide pulchrè Alex. consil. cvj. v. volu. vbi loquitur in statuto faciẽte mẽtionem de creditore, qui recipere debet.

d ❧ P. PAV. P. ¶ Dicatur creditor. Vide domi. Fran. consi. clxxx. vide Roma. consil. clxiij. vbi ponit an in generali sermone debitorum, cõprehendantur debitores in diẽ, vel sub conditione. Vide in materia quam ponunt nouissimi in l. si stipulatus. §. cũ stipulamur. de verb. obli. vbi domi. Armelinus. Fortius refert illam opinionem Raphaelis, Curt. & Põto. de Caste. quam ponit do. Franc. Curt. de statuto ponẽte bona ad credas, vt etiam habes ad ipsum statutũ, vbi habes contra Alexã. consi. cvj. in v. vol. in ix. c. dicta decisionis. Raphael Com. & do. Christopho. de Caste. licet eos non alleget, in d. consil. ponit

a allusione[a], seu significatione vocabuli nõ dicitur creditor, vt hic. Tu dicas † quãdo tractamus de significatione vocabuli, sta mus allusioni, seu significationi vocabu-
31 li[b], nisi diffinitio, seu authoritas sit in cõ-
b trarium: vt videbitis. ff. l. pxima. §. appellata. Sed in proposito nos habemus quòd verbũ credere, seu res credita dicitur à credendo, seu confidendo: & de hoc nõ habemus authoritatem in contrarium, & ideo dico, ꝙ licet tenearis mihi ad rem subtractam, vel legatã: illa res nõ potest dici credita: qa repugnat allusio vocabuli, vt hic. Nec obstat l. si cui. & l. creditores. quia fateor ꝙ verbum creditor, sumitur largius respectiuè ad debitorem pro omni eo cui aliquid debetur: sed verbum creditus credita creditum, stat in sua significatione, vt hic: & ideo verba legis, vel statuti, sunt diligenter inspicienda, si faciunt mẽtionem de creditore: vt in titulo, de his quæ ĩ fraudem credito. tunc comprehendit omnes, quibus aliquid debetur: si verò faciũt mẽtionem de re credita, per istud verbũ credita, est necesse ꝙ præcedat cõtractus, per quẽ fidem alterius sequamur: aliàs non diceretur res credita: vt hic. Dicitur hic[c]
32 in textu: mox † recepturi. quæro, vtrũ ille, cui ꝓmittitur pecunia in diem, vel sub cõditione, dicatur creditor. [d] Videtur ꝙ non: quia non est mox recepturus, vt litera hic dicit. In contrariũ videtur, dicta lege, creditores. de verb. sig. l. is cui. de actionibus & obligationibus. Sol. Dico ꝙ creditor est: vt in l. contraria. non tamen priè, [e] sed comprehensiuè interim. Nã debitor est ille, à quo ĩuito potest extorqueri: vt l. debitor. de verbo. signi. & quod ibi not. & l. fideiussor. §. fideiussor. de fideius. Sed ꝑpẽdente die, vel conditione, non potest ab eo, tanquã ab inuito extorqueri: ergo nõ est propriè creditor: nec ille ꝓpriè debitor: creditor tamẽ est. Nõ obstat hæc litera, quæ dicit mox: qa hæc dictio mox, significat etiam longum tempus: vt in gl. & not. eam. Puto † tamen ꝙ dictio mox,
33 accipiatur pro confestim, nisi causa cõtrarietatis[f] vitãdæ, vt hic: & C. vnde vi. l. momentariẽ. & hoc facit ad quæstionem quã ponit Dy. in l. fructus. ff. solu. matri. & Cy. hic, vel potest exponi hæc dictio mox, vt determinet verbum credere, nõ verbum recepturi: & hoc satis placet. † Quero[3],
34 vtrũ fideiussor dicatur debitor? Videtur ꝙ non: vt l. spadonem. §. si ciuitatis. de excus. tut. & arg. l. furti. §. si quis alieno. ff. de his qui not. infa. facit, quia sub hoc titulo non comprehenditur de fideiuss. Sed in contrarium determinat Guil. de Cu. C. de fideiuss. l. blãditus. & l. si res. in fi. ff. ad Trebel. Ego[h] do pro hoc text. in l. & magis. ff. de sol. Non obstat l. spadonem. §. si ciuitatis. quia fateor ꝙ fideiussor non est tutor: debitor tamẽ est. Sequitur vltima particula ibi, rei quoque verbum: hic dicitur ꝙ
35 † rei verbum est generale. cõtrà, de l. si in rem. in prin. de rei ven. dicit gl. ibi quo ad actionem in rem: hic quo ad actiones personales. quod non placet: quia in actionibus personalibus est idem, quod ibi dicit in actione reali: vt l. in actiõe. ff. de fur. Vnde glos. soluit aliter, ꝙ hoc verbum rei, ibi

accipitur strictè quantũ ad formationem libelli: quia certa & limitata res debet exprimi in libello: & ista placet. quædam tamen glos. quæ est ff. de verb. signifi. l. rei. la ij. videtur permittere ꝙ res in libello indefinitè ponatur: quod an sit verum, & qualiter procedat, dicemus in l. j. in prin. ff. de eden. vbi est hæc materia.

1 ☞ *Animus contrahentium mutuum quales esse debeat.*
2 *Diuersæ ſpecies contractus quòd nõ reſultant ex uno & eodem facto.*
3 *Mutuum quòd ſit, ſi eadem pecunia mutuata reddatur.*
4 *Quando aliud habet reddi, an dicatur mutuum uel contractus innominatus. & nu. 6.*
5 *Dominium quomodo dicatur transferri, quãdo aliud pro mutuato reddi debet remiſſiuè.*
7 *Venditor generis quòd teneatur ad translationem dominij, non ex natura contractus, ſed ex natura rei.*

LEX II.

MVtuum damus. Iuris consultus in l. præcedenti exposuit verba rubricæ: verum quia edictũ tractabat de mutuo: ideo hic incipit tractare de mutuo. & h. d. Mutuũ contrahitur cum spe recipiendi, nõ id qđ datur, sed idem genus: & consistit in his, quæ constant pondere, numero, vel mensura: & debet in accipientẽ transferri dominium. h. d. vsq; ad §. creditum. Et diuiditur in tres partes principales. Primo ponit quis debet esse animus cõtrahentium mutuum, vel in contractu mutui: ex quo colligitur ad quid teneatur recipiens. Secundo ponit in quibus rebus cõsistat mutuum. Tertio ponit ad quid teneatur mutuans. Secũda ibi: mutui datio. Tertia ibi: appellata. Et quãlibet partem prosequar de p se. Prima pars diuiditur in duas. Primò ponit vnum dictũ negatiuum, & illud probat. Secundo ponit vnũ dictum affirmatiuum: & etiã illud ꝓbat. Secunda ibi: sed idem genus. Nota ex princ. quis debet esse animus † cõtrahentium mutuum, vt dixi in summario. Secundo nota ꝙ ex
2 † vno & eodẽ facto nõ resultant diuersæ[i]
i species cõtractus: quod apparet ex hac litera, dum dicit, alioquin aut cõmodatum erit, aut depositũ: quasi dicat, non est mutuũ, cũ vnus & idẽ actus nõ pariat diuersos contractus. Venio ad cõtraria. Opp. hic dicit nõ eandẽ speciẽ: & sic ĩuit ꝙ mutuũ cõsistit in speciebus. cõtra ff. pxi. ver. Sol. ꝙ hic dicit nõ eandẽ speciẽ intelligi. i. k nõ eandẽ rẽ, siue non idẽ corpus earũ rerũ quæ cõsistunt in numero, pondere, vel mẽsura. Secũdo opp. dicit hic alioquin, aut cõmodatũ erit, aut depositũ. Cõtrariũ videtur ꝙ sit cõtractus innominat[9]: vt l. naturalis. §. j. & l. si tibi areæ. ff. de præscript. ver. Sol. dicit gl. ꝙ hoc est verũ ꝙ nõ transfertur dominiũ: alias esset cõtractus innominatus, vt in contrarijs. hoc statim latius declarabo. Venio ad ver. sed idẽ genus.
k & quæro quid si illa eadẽ pecunia[k], quæ fuit numerata, redda
3 tur, † an erit mutuũ? Glo. j. huius. §. dicit ꝙ sic. Sufficit enim ꝙ animus cõtrahentiũ fuerit ꝙ redderetur aliud, in eodem tamẽ genere. Hoc probatur expresse Instit. quib. mod. re contra. ob. in prin. & in tantũ hoc est verum, ꝙ si ab initio mutuaui pecuniam, & postea pro illa pecunia solueretur mihi species quædam de mea volũtate: nihilominus fuisset mutuũ: arg. C. de rescin. vẽd. l. pretij causa. & C. e. l. fi' pro mutua. & de sen. l. libera.

etiam ꝙ nõ comprehenditur creditor conditionalis in statutis: & idem Alex. consil. lxv. eo. volu.

¶ Propriè. Adde ꝙ sic se habet cõis opi. pro qua bene facit glos. in l. ij. in verbo, nuptias. in §. creditum. j. eod. Alex. cui inquantum quærit post Iac. But. Bal. & Sali. an cessionarius dicatur creditor; & an statutum loquens de creditore, habeat locum in cessionario, adde Ro. consi. cxlij. concludentẽ idẽ quod præfati doct. Et an tutus exceptione compensationis dicatur debitor, vide Alexan. consi. xij. ij. lib. & ad Barto. hic adde tu eundẽ Alex. cõsi. lxv. col. fi. et ĩ cõsi. c. vj. co. j. circa mediũ i v. vol.

¶ Cõtrarietatis. Adde glo. in authẽ. de incest. nup. in princi. in verbo, imminere. gl. in c. qa ꝓpter. i verb. mox. de elect. Bal. in l. Gallus. §. ille casus. ff. de lib. & posth. Inn. in l. diuortio. in prin. ff. solu. matr. alias remissiones vide per Alexan.

❧ POMATES. ¶ Quero. Idem tenet Aret. ꝙ illũ tex. in l. si fideiuss. in primo not. & ibi ꝙ Iaso. in ij. no. ff. de leg. j. vide Alb. in j. parte statutorum. q. cxciij. ĩci. quæstio pulchra. Alex. in l. si creditores. in vlti. col. C. de pact. Barba. consi. xxxvij. in xviij. colũ. in j. volu.

h ¶ Ego. Adde ꝙ hęc est cõis opi. ꝙ qua Alexan. alleg. l. si fideiussor. in prin. in verbo, debere. ff. de legat. j. & tex. in l. si seruũ. §. nũc videamus. ff. de verb. oblig.

i ¶ Diuersæ. Adde ꝙ Rom. & Fulg. intelligunt hoc verum quo ad plures contractus inuicem nõ compatibiles: vt est mutuum & cõmodatum. secus si sint cõpatibiles, de quo hic per Alex.

k ¶ Badẽ pecunia. Adde an de necessitate cogatur mutuãs illos met denarios, quos dedit, in specie recipere. Alex. dicit Cy. hic in j. q. & alios doc. tenere ꝙ inuitus cõpellatur recipere, dũ sint in eadem bonitate. iuribus hic per eum allegatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ¶ Mutuum. Adde ꝙ posset esse depositum, si hoc actū esset. Alex.
b ✠ P, P A V, P.
¶ Aut agitur. Vide p̄ Moder. in §. cū itaque in ij. col, Insti. de act, in eadē l. §. mutui datio. ibi in versi. veniamus ad aliā gl. Ista regula fallit in tributo, secūdū Alex. in additionibus ad Bar. in l. j. C. de argē. pretio qđ Thesau. inser. lib. x. vi de quoldā alios casus per Ias. in l. quæ in rebus. §. fi. in ij. no. de le. j. aliàs est lex non amplius. §. fi. qui incipit cū bonorū. Item si solvatur aliud p̄ alio alteri quā vero creditori de voluntate creditoris, an ipso iure liberetur: vide Matheſil, no. cxiij. ꝙ nō. In contrariū, vide Curt. in singularibus suis nō impressis. nu. xxv.
e ¶ Pecunia pro specie, Adde ꝙ hoc dictum Bart. limitat Guiliel. de Cu. hic, nisi diceret noie pretij dari pecuniam: quia vbi fit mētio de pretio, intelligitur emptio. l. fin. C. de prædi. decu. lib. x, hoc sequitur Pau. de cast. hic in lect. & in addi. qui alleg. Ioan. And. in addi. ad Spe. in tit. de ces. actio. §. j. in addi. incip. nimis rigoroſum. aliam limitationem vide hic per Alexand.
d ¶ Duæ opini. Iacob. But. tenet hic secundam opi. per allegata in glo. pro qua etiā videtur facere text. in l. Titiæ amicæ. ff. de aur. & ar. lega. tamen prima est magis communis, quam sequitur Cyn. Bald. Ange. hic Barto. in l. Pau. la j. ī. de sol. & in l. diuortio. §. ob donationes. ī. solu. mat. & in l. quę extrinsecus. ī. de verb. obliga. Bald. in l. fi. C. de compen. Sali. in l. si quis argentum. C. de donat, Anto. de Butri. in capi. quanto. de iureiuran. Petr. de Anchar. in Cle. si beneficiorum. de decimis. Hanc tamen communem opi. limita non habere locum in casu speciali. l. j. C. de argē. pre. libr. x. Alexand. Et ad fallentiam Barto. vide eundem Barto. in l. Pau. aliàs, Imperator. ī. de in diem addi. quia tunc talis consuetudo esset seruanda.

Venio ad ver. nam si aliud. dicitur hic ꝙ †qñ aliud debet reddi, nō est mutuū quęro quis contractus erit: Gl. dicit ꝙ est contractus innominatus, ex quo oritur actio præscriptis verbis. Tu verò pro declaratione huius principij dic latius, quando ꝙ hoc agitur, vt eadē species, quæ datur, reddatur: & tunc aut per dantem nō transfertur dominium, aut transfertur. Primo casu aut datur causa custodiæ, & erit depositū: vt ī. depositi. l. j. in princ. Aut dat ad hoc vt recipiens his vtatur: & tunc aut datur ad vsum determinatum: & erit commodatū. Aut datur ad vsum indeterminatū: & erit precariū: vt no. in l. in cōmodato. §. sicut. ī. cōmo. & ī. de preca. l. j. circa prin. qđ intellige vt ibi dixi. & ī. de don. l. Lucius. & ponūt doct. C. cōmo. l. ij. Secūdo casu qñ transfert dominiū, tunc est contractus innominatus: vt l. naturalis. §. j. & l. si tibi areæ. ī. de præscri. verb. Quomodo autē †transferatur dominiū quod sic datur, vt reddatur: dic vt l. qui sic. ī. de sol. dicā in l. si tibi pecuniā. ī. eo. Qñq; †ab initio agit, vt aliud reddatur: tunc si quidē agitur vt reddatur aliud in specie, sed idē in genere: & tūc est mutuū. a Si verò vt reddatur aliud ī genere, i. in diuerso genere: & tūc aut agitur vt reddatur species pro specie: & tunc est cōtractus permutationis: vt l. j. ī. de re. permu. & ibi glo. in ver. habēt. in fi. Aut agitur b vt reddatur genus pro genere, aut genus pro specie: & tunc erit cōtractus innominatus, do vt des. l. j. & ij. C. de rer. permu. & quōd ibi not. Aut agitur vt reddatur quantitas, in pecunia pro specie c, vel species p̄ quātitate: & tūc aut agitur ꝙ ex vtraq; parte detur: & erit contractus innominatus: vt ī. de condi. ob cau. l. fi. Aut agitur ꝙ ex parte eius, q debet quātitatē, detur: & ex parte ei⁹, qui debet speciē, tradatur, & erit cōtractus emptionis, & vēditionis: vt est casus in l. ex empto. ī. de act. empt. & no. in d. l. fi. de cōdi. ob causam. Aut agitur vt reddatur quātitas pro genere, seu genus pro quātitate: & tūc indistinctè erit emptio & venditio: licet ex vtraq; parte sit datio. Ita debēt intelligi oīa iura quæ loquunt de venditione generis: vt ī. de act. empt. l. ratio. §. si per vēditorē. l. si sterilis. §. cū per venditorē. eo. tit. & l. j. in princ. cū gl. de peri. & cō. rei ven. Ratio est: quia quādo venditur † genus, vēditor tenetur ad translationē dominij: non ex natura contractus, sed ex natura rei debitæ: quia debetur res in genere: vt not. per glo. in simili in l. si domus. §. de euictione. de leg. j. & l. qui cōcubinam. §. si hæres. de lega. iij. In eo enim qui vendidit vinū, vel aliud in genere, vt teneatur ad translationem dominij, est eadem ratio quæ est in emptore, qui tenetur ad pretium in genere, meritò ex vtraq; parte potest interuenire datio. Prædicta collegi ex dictis multorum.

1 ☞ Ea quæ consistunt pondere, numero, uel mensura, recipiunt functionem in genere suo.
2 Aliud pro alio inuito creditore solui non potest. & nume. 10.
3 Genus & species quomodo accipiantur apud Logicos, & quomodo apud Legistas.
4 Accipiens pecuniam ad numerum mutuo, quòd ex causa necessitatis poterit soluere frumentum. & nu. 21.
5 Qui accipit frumentum mutuo quòd non possit restituere pecuniam, nisi in casu non existentiæ frumenti: quia tunc peruenitur ad æstimationem.
6 Accipiens argentum ad pondus mutuo, quando poterit reddere pecuniam.
7 Expensæ quæ fiunt in cudendo pecuniam, deberent fieri de publico: consuetudo aliter seruat.
8 Si datur frumentum, ut uinum reddatur, quòd non sit mutuum, sed contractus innominatus: & quando uenditio.
9 Si datur liber ad pondus, uel oues ad numerum, ut tantundem reddatur, quòd non sit mutuum, & quòd in libro non cadat mutuum. nu. 13.
10 In mutuo, ad hoc ut sit mutuum, quatuor considerantur.
11 Pecunia quòd non fuerit principaliter inuenta ut numeretur.
12 Mutuum quòd cadat in pipere ad numerum.
14 Locatio quòd consistat etiam in rebus non consuetis locari, habentibus tamen similitudinem cum eis.
15 Mutuum quòd consistat in pane, & ita seruat consuetudo.
16 Mutuum quòd cadat in stanno, plumbo, & similibus.
17 In lateribus & tegulis, quòd consistat mutuum.
18 In lignis quando uenduntur ad pondus, potest mutuum consistere.
19 In palea potest mutuum consistere.

Mutui datio.

Hic ponitur in qbus rebus mutuū cōsistat. Glos. diuidit istū §. & ponit casum. ego autē diuido aliter. Primo ponit dictū. Secundo ponit rationē includentē duo. vnū negatiuè, aliud affirmatiuè. Tertio probat p̄ rationē in eo qđ affirmatiuè cōcludebat. Quarto probat per eādē rationē in eo qđ cōcludebat negatiuè. Secunda ibi: quoniā earū. Tertia ibi: qua in genere. Quarta ibi: nā & in cæteris. Casum in terminis ponit glo. sua magna in prin. & ideo aduerte ad me. Nor. ꝙ ea, †quæ cōsistūt in numero, pondere, vel mēsura recipiunt functionē in genere suo. Secundò nota †ꝙ aliud pro alio, inuito creditore, solui nō potest. Venio ad gl. quæ in prin. sui ponit casum, & illū expediui legēdo literam. Op. Iurisc. ōsultus accipit hic in genere, qñ debet aliqua quantitas: puta vini, frumēti, vel olei, & similia. Speciē verò accipit, qñ debetur aliqua species, & vna certa res. Contra, genus est qđ prędicat de pluribus differētib⁹ specie: & species est qđ prędicat de plurib⁹ differētibus numero: sed prout accipitur hic species, nō p̄dicat de plurib⁹ differētib⁹ numero; sed accipit potius pro quodā indiuiduo. Vnde videt obstare ī. ea. l. §. creditū. & ī. de leg. j. l. legato generaliter. qđ ibi no. Sol. fateor †ꝙ secūdū Logicos accipit gen⁹, & species, prout modo dixi: & etiā Iuristę in aliquibus materijs sic accipiūt: vt in legibus s. alleg. Regulariter tñ nos accipim⁹ speciē pro quodā indiuiduo. ita loquit hic, & in pluribus locis in corpore iuris. ita dicit gl. & bene. Quæro circa istā partē de pluribus q̄stionibus: pone †ꝙ accepi pecuniā ad numerū: nunqd potero reddere frumētū ad mēsurā: Gl. dicit ꝙ nō: vt in tex. dū dicit, in genere suo. Nā hic solueret in genere alio scilicet frumētū p̄ pecunia, qđ fieri nō debet: vt l. si ita fideiussorē. ī. de fideiuss. Hoc intellige verū. nisi ex causa necessitatis, qñ debitor pecuniam soluere nō posset, vt dicā infrà. Quæro †qd econtra, si recepi frumētū mutuo, an possim reddere pecuniā? Iac. de Arc. videt dicere ꝙ sic: vt l. vinū. ī. eo. & l. si sterilis. §. cū per vēditorē. ī. de act. emp. & l. quoties in diē. ī. de ver. obl. Sed certè illæ leges loquuntur qñ debitor fuit in mora: & tūc nō reperit frumētū, vel vinū eius bonitatis, cui⁹ debet reddi: meritò puenit ad æstimationē: sed si nulla mora præcesserit, non crederē pecuniā posse solui per regulā hic positā: qa aliud pro alio &c. qa debet solui in eodē genere, nō in alio. Quæro, qd si accepi argētū mutuo †ad pondus: nunqd potero reddere pecuniā? Gl. ponit opi. vt in ea habes, nec determinat. Ad solutionē huius q̄stionis debes scire, ꝙ de iure cōi pecunia debet fieri sic, vt tantā vtilitatē afferat in forma, quātā in materia: & tātā in materia, quātā in forma: vt ī. de cōtra. emp. l. j. cū gl. j. ver. probet. Et sic expensæ †quæ fiunt in cudēdo, debēt fieri de publico: sed hodie de cōsuetudine seruat ꝙ minus est in forma, q̄ sit in materia, ꝓpter expēsas q̄ fiūt in cudēdo. Hoc p̄misso venio ad solutionē quæstionis, & dico: Si debeo tibi massam argēti, soluere possum argētū in forma, ere nō cōtaminatū, sed eiusdē ligę. Itē dico hoc verū, qñ argētū tātā vtilitatē affert in forma, quātā in materia. Pro hoc l. j. in fi. in ver. in ea pecunia. ī. de aur. & ar. le. sed si propter cōmistionē alterius æris, vel ꝓpter formā sibi datā minus vtilitatis afferret in forma q̄ in materia: tunc nō posset solui.
d Et ita debent ad cōcordiā reduci istæ duæ d oppo. Fallit si cōsuetudo ciuitatis aliter se haberet: vt not. in l. si quis argētū. C.
2 de do. allega. in gl. Quærit gl. quid † si frumentū mihi das, vt reddam vinum, vel argentū, & cōsentimus ambo: nunquid est

mutuum,

mutuū: Dicit gl. q̄ nō. & est tex. s̄. in prin. huius l. sed cōtract⁹
innoīatus est, vel vēditio; hoc ideo: qa in eodē genere nō red-
dit̄, qđ requirit̄ in mutuo? Illud qđ dicit gl. vel vēditio. intelli-
gas q̄n argentum debet dari in forma, vt in pecunia numera
ta: alias non esset vēditio sine pecunia: vt l. j. in prin. j̄. de con-
9 trahē. em. † Quærit gl. qd si dedero tibi librū ad pōdus, vt li-
a brum² tāti pōderis reddas? Vel qd si oues ad numerū dedero
vt oues tāti numeri reddas: an erit mutuū? Et videt̄ q̄ sic: quia
cōsistit in pōdere, numero, vel mēsura. Gl. determinat cōtra-
10 riū: & dicit cōsiderāda esse † quatuor in mutuo: quā examine
mus p̄ ordinē. Primò debem⁹ cōsiderare q̄ res, quę data est ad
numerū, ad hoc sit inuēta, vt numeret̄ sicut pecunia: vt l. j. j̄. d̄
11 cōtrah. emp. Certè istud nō est de necessitate. Nam † pecunia
fuit inuēta principaliter propter aliud, q̄ q̄ numeret̄. d. l. j. ff.
de cōtrahē. emp. Præterea ponamus aliquas res quæ naturali
ter producant̄, & sint vniformes qualitate, et bonitate, exēplū
in pipere, nā oīa eius grana sunt quodāmodo vniformis qua-
litatis, et bonitatis. Nōne † poterit mutuari piper ad numerū?
12 Certè sic: qa in genere suo recepit functionē, nec possumus tn̄
dicere q̄ ad hoc sit inuētū vt numeret̄: qa nō fuit inuētū facto
hois, sed naturaliter. Secūdò requirit̄ q̄ sit cōsuetudo, vt ī gl.
& in hoc qđ dicit gl. de cōsuetudine nō allegat legē: & potest
hoc intelligi duobus modis, vno modo, q̄ sit cōsuetudo, quia
ista res in suo genere recipiat functionē, vt vinū, frumentū, &
oleū, & simi. quæ ponunt̄ Insti. qui. mo. re cōtra. obli. in prin.
Sed si cōsuetudo nō esset, licet reperiant̄ aliquæ res eiusdē ge-
13 neris, & bonitatis, nō cōsisteret in his mutuū. Exēplū, † pone
q̄ reperiunt̄ plures codices scripti manu eiusdē scriptoris, &
in eadē charta, & in eadē forma p̄ oīa: licet inter eos sit oīmo-
da similitudo, tn̄ qa cōsuetudo nō est vt in genere suo recipiāt
functionē inuicē, in istis nō cōsisteret mutuū. Et si hoc modo
gl. intelligeret̄, verū diceret. Alio modo pōt intelligi q̄ sit cō
suetudo, hoc est, q̄ cōsueuerit mutuari: aliàs non cōsistit mu-
tuū. & hoc videt̄ probari j̄. de præscri. ver. l. naturalis. §. at cū
do. vbi nō consistit locatio, nisi in his quæ cōsueuerūt locari.
14 Sed certè † si bene aduertatis: ibi debet sic intelligi: nō cōsi
stit locatio, nisi in his quæ cōsueuerūt locari, s. habētib⁹ simi-
litudinē cū eis. In his verò quæ dissimilia sunt, locatio, nō cōsi
stit: vt ibi patet. Et ideo puto q̄ si sint aliquæ res, quæ mutua-
ri nō cōsueuerūt, nec sunt in cōmuni vsu mutuādi: si tn̄ in ge-
nere suo recipiūt functionē, in eis cōsistat mutuū, vt j̄. dicam.
Tertiò dicit gl. est attēdenda aptitudo, s. q̄ res ad pōdus, vel
ad numerū, vel mensurā suæ naturæ adaptet̄. Aduerte: gl. di-
cit verū: & vt intelligas, quæro quare non aptet̄ pondus ad li
brum: oues ad numerū: sicut granum ad mensuram, oleum, &
vinum, & similia? Respondet Iurisconsultus, & dicit q̄ mu-
tuum consistit in his quæ numero, pondere, vel mensura cōsi
stunt. non dicit, in his quæ ponderari, mensurari, numerarive
possunt: sed in his quę consistūt. q. d. in his quæ suū esse habēt,
& suā essentiā, & vtilitatē retinēt in pōdere, numero, vel men
sura: licet indiuiduū ipsum mutet̄: sed in libro, ouib⁹, & simili
bus nō cōsistit substantia eius bonitatis, & vtilitatis, in pōde-
re, numero, vel mēsura: licet pōderari, numerari, & mensurari
possint, & ideo eius naturæ prædicta nō adaptantur: quia sua
essentia & vtilitas in his non seruat̄. Aduertendū tn̄ est, quia
quædam res sunt, quæ habēt aptitudinē ad omnia tria: vt pe-
cunia pōt alicui mutuari ad numerū, ad pōdus vel ad mēsurā.
Et quædā sunt res quæ habēt aptitudinē ad duo istorū solūvt
oleū & similia, s. ad mēsurā & ad pōdus. Ad numerū autē istæ
quæ sunt materiæ liquidæ, non sunt aptæ: vt patet ad sensum;
& licet in mutuādo q̄nq̄ adiiciat̄ numerus, nō adiicit̄ numer⁹
illius materiæ: sed numerus ponderis, vel mensuræ, vt decem
cados olei: vel qnquaginta libras olei, & similia. Quædā sunt
apta ad numerū tm̄: quædā ad pōdus tm̄: quædā ad mēsuram
b tm̄: vt j̄. dicā. Quartò[b] requirit̄ dicit gl. vt aptetur actus con
trahētium ad aptitudinē rei: licet em̄ pecunia possit numera-
ri vel ponderari &c. tn̄ si daret̄ vt eadē pecunia: vt species red-
datur nō esset mutuū: quia actus nō adaptat̄ ad aptitudinē: vt
l. plane. §. j. j̄. de leg. j. l. sed & si certos. eod. tit. Quærit glos.
15 † vtrum in pane cōsistat mutuum. Gl. dicit q̄ non: sed erit con
16 tractus innominatus. Tu verò dicas, quādo † in ciuitate limi-
tatus est panis, quia debet esse tot vnciarum: & tunc mutuum
potest cōsistere in pane ad numerū: quia, p a
pter omnino dā similitudinē recipiūt fun
ctionem inter se, in genere suo, sicut pecu
nia. Quādo q̄ panis nō est limitatus in ci-
uitate: & tūc nō cōsistit mutuum ad nume b
rum: quia suū esse, & sua vtilitas nō retine
tur numero: sed cōsisteret mutuū in pōde
re: quia in genere suo recipiūt functionē:
tantam em̄ vtilitatem afferūt decem libræ
vnius panis, quātam alterius, posito q̄ sint
eiusdem bonitatis: licet diuersus sit nume
c rus: & ideo in eo puto[c] consistere mutuū:
& hoc admittit cōsuetudo. Quero vtrū
in alijs rebus quæ ~~non~~ numerantur, Insti.
qui. mo. re cōtra. obli. cōsistat mutuum. Ia.
de Are. dicit q̄ sic. & credo quòd dicat ve
16 rum: † vt puta si ad pondus dicit mutua-
retur stannū, seu plumbū, vel aliud æs. &,
vt videtis, istæ res, quæ cōsistunt in mate-
ria, nō sunt aptę nisi ad pōdus. & eodē mo
do dici possunt quædam res, quæ nō sunt c
aptę nisi ad numerum. Exemplū, facta est
17 lex vel statutū † q̄ tegulæ qbus domus te
gitur, vel lapides cocti, vel lateres, quibus
domus cōstruitur, fiant ad certā mensurā.
Certè arbitror q̄ in his consisteret mutuū
ad numerū: quia in gñe suo recipiūt fun-
ctionem non tn̄ sunt apta ponderari, vel
d mensurari. In aliqbus[d] etiā partibus vidi
18 † q̄ ligna comburēdi causa parata vēdunt̄
ad pōdus, & mutuant̄, & in his putarem d
consistere mutuū: quia in genere suo reci-
piunt functionē. Idē puto in paleis, & si-
19 milibus. Solū enim hoc considero q̄ † in
genere suo functionē recipiant: et q̄ actus
contrahentiū adaptent̄ aptitudini rei, in-
telligendo aptitudinem rei vt s. dixi. Su-
mus expediti de ista gloss. Veniamus
20 ad aliam gloss. dicitur hic † quòd aliud e
pro alio inuito creditore solui nō potest.
Contra de l. si domus. §. qui confitetur. de
legat. j. dicit gloss. speciale ibi ratione san-
guinis, sic etiam assignat multas alias spe
cialitates. Ioan. verò soluit vno verbo, sci-
licet aut debet̄ quātitas, aut species. vide
gl. Pro declarāda hac gl. & ista materia
vtrum aliud pro alio inuito creditore sol
ui possit, debes scire. Quādo q̄ debetur fa
ctum: & tūc succedit obligatio ad interet̄:
& tunc soluendo interesse an reus liberet̄:
dic vt l. j. C. de sen. quæ pro eo quod inter-
est, per. Dixi plenè in l. stipulatiōes nō di f
uiduntur. j̄. de ver. obl. in viij. q. Quādo q̄
est in obligatione rē restitui, vel rem red-
di: & tūc etiā sunt opi. vt l. in re furtiua. in
princ. j̄. de condi. furt. Dixi plenè in d. l.
stipulationes non diuiduntur. in viij. qō.
Quandoque est in obligatione rem tradi: & tunc etiam de hoc
sunt opini. in l. prima. j̄. de action. empt. Et hoc etiam dixi
e plenè in dict. l. stipulationes non diuiduntur. in viij. quæstio.[e]
Quandoque est in obligatione rem dari: & tunc est nostra ma
teria. In qua dic: Aut debetur genus, aut species, aut quātitas.
Si genus, hoc potest esse dupliciter, vel quòd debetur genus,
hoc est vna species de genere: vt homo, vel equus: vel q̄ debe-
tur certum pondus, vel certa mensura illius generis, vt frumē-
ti, vini, & similium. & istis duobus casibus aut quis vult solue-
f re[f] genus pro genere: & non potest inuito creditore. Aut vult
soluere speciem pro genere: & idem quòd non potest soluere,
vt hic. Aut vult soluere quantitatem pro genere, vt puta pecu-
niam: & secundùm Iacobum de Aretio potest: vt suprà dixi.
21 † Tu verò dic. Aut illud genus potest reperiri eiusdem boni-
tatis, cuius debetur; & non potest solui quantitas pro genere:

a ¶ Librum. Adde q̄ idē tenet gl. Inst. qui. mo. re contrahi. ob. in princ. in verbo, mentiendo. & eius opini. cōiter tenet Alexan.

b ¶ Quartò. Adde quòd Pet. & Cy. dicūt opi. glos. ꝓcedere si trado pecuniam in sacculo, vt reddā alīū sacculū sed si petijsti à me xx. sol. mutuo, & ego dixi, ecce in isto sacculo sunt xx. solidi, acci pe. contrahet̄ mutuū: quia pecunia est apta ad numerandū, & ego numero verbo. nō ob. l. plane. qa loquit̄ q̄n pecuniā tanq̄ spe ciem, seu corpus tra do: sed in p̄dicto exē plo non: & idē tenet Sal. vt refert Alex. cū quibus ipse transit.

c ¶ In eo puto. Adde q̄ Iac. But. Ray. Cy. & Bal. transeūt cum gl. qa panes semper sunt dissimiles. Mar. d Fa no sentit idē qđ Bar. & etiā Alex. qa data opi. præcedēti, p vera sequeret̄ q̄ t vino nō posset esse mutuū: qa est op⁹ aliquali indu stria, & arte hois, nec oīno pōt esse similis.

POMATES.

¶ In aliquibus. Dici tur tn̄ voluisse Bart. in vers. ij. regrit de li bris oīmode similib⁹ q̄ nō solū requirat̄ q̄ recipiāt functionē in gñe suo, sed etiā q̄ sit consuetudo, vt reci piant functionem.

¶ In viij. q. Adde q̄ de buit dicere idē esse in obligatiōibus dādi: qa in plurib⁹ casibus etiā succedit obliga tio ad interesse. q casus tradunt̄ in d. l. sti pulatiōes nō diuidū tur. in xj. & xij. opp. et p̄ Bar. in l. j. C. de sent. quæ p eo qđ interest proferū. & in l. natu ralis. j̄. de præscr. ver. Alex. cui adde q̄n a liud p alio inuito cre ditore solui possit, Roma. consil. clxiij.

☞ Exemplaria im pressa habēt genus p gñe: scripta verò gen⁹ p specie: & melius si mentē & verba Bar. inspexeris, Ale. Losę.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ↛ POMATES. ¶ Tertio casu. Vide Roma.cõsi.clxiij.& Are.cõsi.xxvij.ad fi. & Pract. Papinia.in forma libelli, quo agit hypothe.in glo. in versi.satisfacere.

b ↛ P. PAV. P. ¶ Cogitur creditor. Circa istud remediũ aut.hoc nisi debitor. C.de solu,dãd. insolutum &c.vide pro limitatione practicã Papien.in forma responsionis libelli in actione hypothecaria,in verbo,satisfacere,circa prin. Itẽ an ipsi' dispositioni possit renunciari, vide Alexã.consil.xxxvij. in ij.volu.in ij.col.& quæ habes in repertorio,in verbo,debitor.in ij.colum.& ad Bar.in rub.C.qui bonis cede.pol. An autẽ iure tollat istam facultatẽ & remediũ, quando qs promisit, puta centũ, & iurauit attendere & obsignare, vide Mod.in l.si pecuniã.in princ. ff.de cõdi.ob cau.per glo.ibi,quæ dicit ꝙ iuramẽtum obligat præcisè ad obseruantiã promissionis,vide omnino Alexã.in terminis cõsi.xxxvij. in ij.volu.in iiij.v.& vj.col.vide Abba.cõsil.xlij.in ij.parte.vbi etiam dicit ꝙ valet conuentio, ꝙ possit quis personaliter capi,præcipuè itãte iuramento,& ꝙ remanet beneficiũ cessionis,& circa requisita refert Lud.Ro.cõsi.clxiij.vide Curt.in singu.suis nõ impressis nume.xxvj.vbi reprobat duo vltima. Item ad hoc vt habeat locum dispositio illius aut.hoc nisi debitor.quatuor copulatiuè requirunt, quæ vide apud Roma.in d.consil.clxiij. incip.constitutio curiæ. & circa limitationem Practici Papiẽ.de quo ſ.vnde qũ quis sua sponte vult offerre rẽ,vide etiam quod dicit Ioã.Fab. in ſ.fi. Instit.de actio. & ibi Ias.in penulti. colũ.in viij.fallen.ꝙ non potest cedi bonis, nisi vrgentibus creditoribus : qa illud cõceditur in subsidium, sicut etiã facultas dandi insolutum,vt patet in aut. hoc nisi. in corpore vnde sumitur.

c ¶ Fallit. Adde quòd ibi non est aliud in ecclesia debẽte, ꝙ in priuato debitore,præterquam in hoc,scilicet ꝙ priuatus quando non potest soluere in pecunia,tenet dare de melioribus rebus. Ecclesia vero potest dare mediocrem, vt d.ſ.hæc verò. nec intelligas ꝙ priuatus teneatur dare meliorem rẽ magni valoris pro debito paruæ quantitatis:quia nõ tenetur dare insolutũ,nisi pro cõcurrẽti quantitate,per no. per gl.in l.quãdiu.C. de distra.pigno.vt inquit Imo.in l.à diuo Pio.ſ.in venditione. ff.de re iudic.Alexan.

¶ Ab etymologia. Adde Bart.in l.j.ff.de test.& in l.j.ff.de acq. pos.& in l.oẽs populi.in vj.q.prin.de iusti.& iure.Bald.in l. nõ sine.C.de bo.quæ lib.Anto.de Butri.in proœ.decre.Alex.cui adde Abb.consi.lxxxij.ij.lib. Angel.consil.ccvij.

↛ POMATES. ¶ Adde Feli.in proœmio decret.col.xiij.

↛ P. PAV. P. ¶ Ab etymologia. Vide latè per Feli. post alios ī proœmio Decreta. in quatuor col.fi. Et quid sit etymologia,diffinit Baldus in c.j.ſ.si quis de manso.de controuer. inuest.in vlti.col. Et de materia etiã vide Ang.Insti.de testa.in princi.cũ concord.de qbus per Feli.vbi ſ. vide Panor.in c.cũ secundũ.de prebẽ.in cõsil. lxij.in j.colũ.in j. volu.ponẽtem de eo quod ponunt Mod. hic, qñ etymologia procedit ab aliquo euentu:de quo etiam per Felin.in d.proœmio Decreta.in viij. col. Item de materia multa ponit Ias.in l. j.in princ.in ij.not.de acqui.pos.

↛ POMATES. ¶ Mutuũ. Vide Cardi.cõs.lvj.in j.dubio.

quia aliud pro alio,&c.vt hic. Si verò nõ potest reperiri:& tũc potest solui quantitas pro genere:vt l.vinum.ff.eo.cum limi.

Tertio modo potest accipi genus pro quota:vt si ego tibi debeo tertiã,vel quartam partẽ bonorũ, vel alicuius rei:& in his potest solui æstimatio qñcq; pro illo genere debito:vt l.nõ amplius.ſ.ti.cũ l.seq. de leg.j.Quod dic vt ibi.facit l.j.in ſ.pe. cũ gl.in ver.cõpensatio.ſ.si pars hẽre.pet. l.j,& ff.ad Tre.l.deducta.ſ.numis.in fi.gl. magnæ. Secundo casu qñ debetur species: tunc aut illa species debita nõ potest reperiri:& potest solui pro ea æstimatio, non alia species,vel genus:vt l.nõ dubiũ. de leg.iij.Sic debet intelligi l.si seruum.ſ. fi.de verbo.obli.& l.si ex legati causa.eo. titu.Si verò illa species potest reperiri,& debitor potest eã soluere:tũc de necessitate cogitur eam soluere,nec admittitur ad soluendũ aliud:vt hic,fallit in casu l.domus.ſ.qui confitet.ff.de leg.j. Tertio casu[a] qñ debetur quãtitas:& tunc aut debitor nõ potest soluere quantitatẽ;& cogitur creditor[b] accipere rem:vt in aut.de fideiuss.ſ.quod autẽ. posita.C.de solu.aut. hoc nisi. Aut debitor potest soluere pecuniam:& tũc aut tenetur ad illã quantitatẽ respectu certæ speciei:& liberatur soluendo speciẽ illã:vt l.miles.ſ.j.ff.de re iudi.& l.si vero.ſ.fi.ff.solu.mat.& l.si fundũ per fideicõmissum.in prin.de lega.j.& de doli excep.l.fideiussor.rectè intelligẽdo. Si verò tenetur ad quantitatẽ simpliciter; tunc nõ potest soluere speciẽ pro quãtitate creditore inuito:vt l.eũ à quo.C.de sol. fallit[c] in aut.de alie.& emphy.ſ.hæc verò secundũ prædictũ.quæ est posita C.de sacro,sanc,eccle.aut.hoc ius porrectum.

a ☞ *Argumentum ab etymologia uocabuli, quòd ualeat, & nume.3.*

Si dominium non transfertur in accipientem, quòd nõ sit mutuum.

Mutuum ciuile quòd reconcilietur stipulatione, nec in eo requiritur translatio dominij.

Mutuum ciuile quot modis reconcilietur.

Mutuum merè naturale quot modis reconcilietur.

Conuentus pro mutuo, an opponat exceptionem dominij mutuanti.

Appellata. Nota tu iuuenis † argumentũ ab etymologia[d] vocabuli. †Secũdo no,ꝙ si nõ trãsfertur in accipientẽ dñium nõ est mutuũ.

Oppo.ꝙ ista argumẽtatio non sit bona. Nã secũdũ hoc omnis alienatio erit mutuum:qa fit de meo tuũ,quod est falsum: vt ſ.dixi.in prin.huius legis.Sol.† argumentũ ab etymologia vocabuli,seu allusione cõcludit,nisi ei repugnet diffinitio, vel authoritas. Nã tutor dicitur à tuẽdo: & tñ non omnis qui tuet,est tutor,nisi in eũ cadat diffinitio:vt l.j.ff.de tute.Et eodẽ modo testamentũ est testatio mẽtis:& tñ omnis testatio mẽtis nõ est testamẽtũ:nisi in ea cadat diffinitio, quæ est in lege j.ff. de testa.& idẽ in possessione:vt l.j.in prin ci.ff.de acqui.pos.Ita hic licet allusio vocabuli conueniat omni alienationi,tñ non erit mutuũ,nisi cõcurrant alia,quæ requiruntur in mutuo,ex quibus poterit colligi diffinitio mutui:vt statim dicã. Opp. ꝙ potest esse mutuũ,licet non fiat de meo tuum:vt si non fiat numeratio post biennium:vt l.in cõtractibus.C.de nõ nu.pec. Sol.dicit gl.ibi loquitur in mutuo ciuili, hic in mutuo naturali. Secũdo opp.de l. 4 quãuis.C.eodẽ.dicit gl.ibi † mutuũ reconciliatur stipulatione. Videte,ibi nõ loquitur in mutuo purè naturali,sed in ciuili, cui cooperatur natura:vt no.ff.ea.l.in fi.in quo mutuo siue præcedat stipulatio,siue sequatur,nõ requiritur translatio dñij:vt in d.l.quãuis. Tertiò oppo.ff.eo.l.nam & si fur.& de fideius.l.si qs pro eo.ſ.si numos. d Solu,dicit ibi ꝙ mutuũ recõciliatur consumptione. Ponit etiã alios modos reconciliandi mutuũ. Tu verò dic latius secun- 5 dum Iac.de Are. †Quoddã est mutuũ[e] e merè ciuile, & istud reconciliatur cursu biẽnij:vt l.in cõtractibus.C.de nõ nu.pec. Et intelligas reconciliatur,non ꝙ ex ipso mutuo nascat obligatio:sed vt ex contractu literarũ propter illud ciuile mutuũ, d obligatio nascat: vt Insti.de lite,obli.ſ.j.

Quoddã est mutuũ ciuile,non merè,sed d cui natura cooperatur:& illud recõciliatur stipulatione,siue præcedat,siue sequatur:vt C.eo.l.quãuis. Et intelligo ꝙ recõciliatur,nõ vt ex ipso mutuo nascat obligatio:sed vt nascatur ex stipulatione,pro- 6 pter illud præsumptũ mutuũ. † Quoddã est mutuũ merè naturale:& in isto requiritur ꝙ trãsferatur dñium in accipiẽtẽ,vt hic.aliàs nõ est mutuũ statim:sed ex postfacto poterit reconciliari multis modis: quorũ quosdã ponit gl.alij ponuntur per doc. Primõ reconciliatur cõsumptione: vt gl.dicit:vt ff.eo.l.nã & si fur.& l.si quis pro eo.ſ.si numos.ff.de fideius. hoc quod dicit de cõsumptione,põt intelligi tribus modis. Vno modo consumptione facta in vtilitatẽ accipiẽtis:vt quia minutatim expẽdit pecũniã quã recepit: & hoc modo loquunt iura alle.ꝑ gl. Secũdo modo põt intelligi cõsumptione,hoc est,perditione:vt no.in l.indebiti.ſ.sed & si numi. ff.de cõdi.inde. Tertio modo potest in- c telligi cõsumptione, hoc est,cõmistione: vt l.si alieni.ff.de so.Hoc tñ quod de commistione dico,nõ habet locũ,nisi in pecunia:secus in alijs generibus:vt l.Põponius scribit,si frumentũ. ſ.de rei vendi. Secũdo modo reconciliatur vsucapione:vt in glo.probatur etiã in l.indebiti.ſ.sed & si numi.ff.de cõdi.inde. Tertio modo reconciliatur cõditionis euẽtu.vt ff.eo.l.proinde.Sunt etiã alij duo casus extra gl.scilicet propter superuenientiã dominij in mutuãte ex causa de præterito:vt d.l.proinde. Itẽ reconciliatur ratihabitione secuta: vt l.si procurator.ff.de condi.inde. Vltimò posset quæri † an ille,qui conue- 7 nitur pro mutuo,possit obijcere mutiãti exceptionẽ dominij: dicam in l.nã & si fur.ff.eod.Diffinitionem autẽ mutui dicam infrà ea.l.in fine.

1 ☞ *Creditum differt à mutuo, ut genus à specie. & nume.2.*
3 *Verbum credendi, tripliciter accipitur.*
4 *Pecunia tripliciter accipitur.*
5 *Creditor conditionalis quòd impropriè dicatur creditor.*
6 *Testes si aliqui deponunt factum fuisse ante nuptias, & aliqui post nuptias, quòd concordentur ante nuptias, scilicet finitas, & post nuptias scilicet contractas.*
7 *Dictio ante, & dictio post, quomodo intelligantur.*
8 *Concordari quòd non possit dictum testis cum dicto partis.*
9 *Concordia testium quòd non fiat quando testes sunt impares.*
10 *Cautela ut iudex mittat pro testibus ut declarent dictum, quomodo inter eos uidetur contrarietas.*

1 **Creditum.** Creditum † differt à mutuo,vt genus à specie:quod quatuor probatur exemplis. h.d. hic ſ.

a ☞ POMATES. ¶ Secũdo modo. Vide Are. consi. lxxxvj.

b ☞ P. PAV. P. ¶ Testibus discordãtibus. Et illud qđ dicit in duobus testib⁹ discordantibus, multo magis locũ habet in vno teste, secundũ Com. consil. xcj. in ij. col. in ver. rursum cũ testes etiã diuersi. Et ibi etiã habes de modo saluandi testẽ, qui videtur depositisse ↄ maiori tempore quã verisimile sit ipsum recordari. Item latissimè an vnus testis discordans inseipso debeat trahi ad concordiam, & saltem vide latissimè Alex. in l. j. in prin. ff. de ope. noui nunciatio. & consil. ccccxij. in iiij. col. ad fi. Item quòd si essent duo testes, & discordarent, vide Alexan. consi. cclxxxvj. Mod. hic. Item qñ plures testes pro vna parte q̃s pro alia, non sunt reducendi ad concordiam, neq; vt probet, neq; vt euitetur falsum, vide oino Rom. consil. clvij. Item an testes concordentur solùm vt euitetur falsitas, an verò etiam vt probetur, vide Modern. hic Alex. consil. cxvj. & cxxxiij. in ij. colũ. & ꝙ fauore rei concordentur etiã vt probetur, vide Alex. consi. xxiij. in ij. vol. in vij. col. & seq. vide in materia Are. consi. xiij. in viij. colum. Itẽ vbi contrarietas non est euidens, potest cõcordia fieri. vide Alex. consil. ccxlviij. in vlti. colum. Item de materia concordantium testes, vide latè Feli. post alios in c. cũ tu. extra de testib. & aliqua per eum in ca. cum contingat. in ij. colum. de offic. deleg. vbi etiã ponit an concordentur cum dicto partium in eodem §. in fin. vide ad istam limi. Bartol. in lege si quis intentione ambigua. ff. de iudicijs.

c ¶ Ad concordiã. Adde Barto. in l. qui ante calendas. de verbo. obli. Alexan. tu adde Ange. consi. cclx. xiij. circa fi. vbi cõsuluit testes concordandos, quorũ aliqui dixerũt testes rogatos ante publicationem testamenti, aliqui post publicationem.

d ☞ POMATES. ¶ Aduerte. Si testes omnes adducti ad aliquid probandum, dicant id factum ante nuptias vel post, quomodo debeat intelligi talis eorum ratio. vide Arct. consil. xiij. in vj. col. Alex. in l. j. colum. ij. ff. de noui

§. Ex hoc summario apparet diuisio §. nã primo ponit dictũ. Secundo ꝓbat illud p quatuor exẽpla. Secũda ibi: nã creditũ. Itẽ secunda diuidit in quatuor partes, sicut quatuor sunt exẽpla. Scda ibi: itẽ mutuũ. Tertia ibi: in mutui aũt datione. Quarta ibi: verbis quoq;. In tex. ibi: dũ dicit dñm ẽe dantẽ: supple, sed nõ in credito: vt patet in vẽditione, depositio, cõmodato, et limi. Et in prima parte habes † q creditũ differt à mutuo, vt genꝰ à specie. Hoc probat sic: vbicũq; est mutuũ, est creditũ: sed nõ conuertit. Sicut qcunq; est homo, est animal: sed nõ conuertit. Sic etiã differt populus à plebe: vt Inst. de iur. na. §. plebs aũt. Cõtra hoc opp. quia creditũ est species, sicut mutuũ: vt ŝ. ea. l. §. j. & C. si aduer. cre. l. j. & in aut. nullũ credẽ. agri. p totũ. † Sol. vers. credẽdi, põt sumi tripliciter ſm gl. Quando q; large: et tũc sumit pro gñe suo, vt hic & ŝ. l. proxi. Quandoque strictè: & tunc sumitur pro sua specie, scilicet pro mutuo tantùm: vt ŝ. ead. l. §. j. & in legibus alleg. in contrarium. Quandoq; sumitur strictissimè, quãdo scilicet pecunia numerata tantũ mutuat: vt l. sed Iulianus. §. mutui. j. ad Mace. cũ sim. Vlterius procedo ad secundã particulã. Dicitur hic, q creditũ consistit extra eas res quę cõsistũt in põdere, numero, vel mẽsura. ista pars est clara, nec contraria fuit declarata ŝ. pxi. Venio ad ver. item mutuũ. dicit hic q mutuũ nõ põt esse, nisi proficiscat pecunia. Cõtra. ŝ. ea. l. §. j. vbi dicit q cõsistit in reb⁹ quæ cõsistunt põdere, numero, vel mensura. Sol. verbũ † pecunia, accipit tripliciter, quando q; largissimè, qñq; largè, & quandoq; strictè, vt dicit glo. doctrina autem horũ s. quando debet accipi largè & quando stricte, dixi plenè in l. talis scriptura. j. de lega. j. Venio ad versi. veluti si post nuptias dos promittatur. Quero de intellectu huius versi. pro declaratione debes scire, quòd in isto versi. continentur duo: vnum expresse, aliud à contrario sensu. Expresse, cum dicit, si post nuptias dos promittatur, est creditum. q. d. si ante nuptias dos promittat, nõ est creditũ: & sic vnum dicit expresse: aliud à cõtrario sẽsu. Quo modo aũt hoc procedat, gl. intelligit duobus modis. Vno modo post nuptias cõtractas: & tũc dicit q si dos promittit à muliere viro post contractas nuptias, ei obligat mulier: sed si dos à muliere viro promittatur ante nuptias, non obligaretur purè quia habet in se illa promissio tacitam cõditionem, si nuptiæ sequãtur: vt l. promittendo. & l. stipulationem. j. de iur. do. & l. item quia. ff. de pac. Contra istã lec. oppo. de l. is cui. j. de act. & obl. vbi pendẽte conditione quis dicitur creditor. So. † ibi dicitur creditor impropriè: vt dixi ŝ. in l. pxi. Secũdo modo [a], potest intelligiq; hic dicitur creditor post nuptias, s. solutas: & tunc est dicendũ q vir promittit vxori dotem. Nam si hoc promittit post nuptias solutas valet. Sed si promitteretur ante nuptias solutas, non valeret: quia esset donatio, nisi morte cõfirmaretur: vt l. quod de suo. C. de do. cau. non nu. & C. de do. ante nup. l. j. & l. si diuortio. j. de ver. obl. quod dic vt ibi. Ergo habes ex hoc §. q ista verba, post nuptias, possunt intelligi duob⁹ modis: post nuptias, scilicet cõtractas: vel post nuptias, scilicet solutas. Et istud est argu. ad quæstionem de testibus discordãtibus [b], † quorũ quidam dixerũt fuisse ante nuptias, alij dixerunt post nuptias: vt reducantur ad concordiam [c] hoc modo, ante nuptias, scilicet finitas: post nuptias, scilicet contractas. & sic non erunt discordes: arg. huius ver. & quod hic not. Et idem si quidam testes dicũt ante guerram, & quidam post guerram: vt sit idem modus concordię. Ita tenet Ia. de Are. in l. in insulã. §. j. j. so. ma. & est tex. extra, de testi. c. cũ tu. Aduerte [d]: pro huius declaratione ponamus testes non discordare: sed omnes dicunt aliquid esse factũ post nuptias, vel post guerrã, vel omnes ante nuptias, vel ante guerrã: qualiter hęc oratio intelligat, vtrum ante nuptias, s. finitas: vel ante nuptias, s. cõtractas. & idem quæro de verbo post. Rñ. † Quãdoq; istę dictiones ante, & post, respiciũt terminũ instantaneũ: quia finitur in instãti: vt si dicatur ante mortẽ vel post mortẽ: qa mors in vno instãti est, vel nõ est: & tũc intellectus est clarus: quia ante significat tẽpus quod præcedit: & post significat tempus quod sequit: & ideo si plures simul decederent, ibi nullo modo caderent ante, vel post. l. quod de pariter. cũ l. seq. j. de reb. dub. facit l. inter socerũ. in prin. j. de pac. dor. Qñq; istæ dictiones respiciũt terminum, qui habet tractũ & durationem aliquã: & tunc qñq; iste tractus est ab incœptione, vsq; ad perfectionẽ illius actus, si ue termini: vt in hoc exẽplo, ante Calendas, vel post calendas, nã dies calendarũ incipit in mane, & perficit in sero. Idem si dico ante annũ, vel post annũ: nã annus incipit in prima die ẽius, et terminatur in vltima, & isto casu istæ dictiones debẽt intelligi ante calẽdas s. finitas: & post calendas, s. finitas: vt l. stipulationes nõ diuidunt. §. j. j. de ver. obli. vbi est expressum in tex. & gl. in l. qui ante calendas. eo. ti. & in l. eũ qui ita. §. qui ita. el. ij. eo. ti. & ibi not. ſm opi. Io. in l. libertas. §. fi. j. de manu. test. & l. si ita fuerit. la ij. in prin. & l. inter illã. in prin. & ibi no. j. de verb. sig. & sic cùm dico ante calendas, significo totũ tẽpus quod est ante eas finitas, de eo quod sequit nihil pono, cùm dico post calendas, significo totũ tempus quod sequit post eas finitas. Et de eo quod præcedit, nihil pono. Quãdoq; istæ dictiones adijciunt termino, qui habet tractũ, & durationẽ post suam perfectionẽ vt in hoc exẽplo post nuptias, & ante nuptias: nã post quã sunt nuptiæ, durãt donec alter moriat vel diuertat: & tũc intelligit ante nuptias, seu post nuptias cõtractas: vt l. sanci mus. C. de nup. hoc est verũ nisi causa cõtrarietatis euitandæ: tunc enim ante & post resoluuntur, vt idem tẽpus significẽt: vt hic vides, & ŝ. dixi. Sed tunc [e] in isto, secũdùm hoc semper est in potestate alicuius ex partibus, quid istæ dictiones significent: nã si omnes testes dixerint hoc fuisse ante nuptias: ego dico quòd imo fuit post nuptias: postea in conclusione dicat: Dñe iudex, reducatis ad cõcordiam dicta testium cum dicto meo: nam ipsi dixerunt ante nuptias: ego post nuptias: intelligatis dictum eorum ante nuptias, scilicet finitas: & dictũ meũ intelligatis post nuptias, scilicet contractas. & significet idem tempus causa contrarietatis vitandæ. Sol. dicit Inn. in c. cùm cõtingat. circa prin. de offi. deleg. q licet testes reducantur ad concordiam, ne incidant in contrarietatem, vt dictũ est, tamẽ † hoc nõ debet fieri qñ est contrarietas inter dictum testis, & dictum partis: quia dictum partis nullam fidem facit pro se: vt C. de proba. l. exẽplo. cum si. quod est no. Puto etiã prout ipse dicit ibi: sed non bñ explicat, q † ista concordia tunc est fien-

ope. nũ. & cõsi. xxiij. col. vij. vol. ij. Bar. in l. eos. in fine. ff. de fal. Rap. Cu. cõsi. lxxvij. in pe. col. Old. consil. cv. aliàs cj. Felin. in præe. Decret. col. iiij. in c. translato. de cõstitu. & in ca. ex parte. col. ij. de test. & in c. cùm tu. in ij. col. & Barb. cõsi. xij. in j. co. & in ij. vol. & aliq d p Nic. de Lyra Matthæi xxvj. in gl. i ver. ait illi Iesus. Bald. in c. causam quæ. de rescript. & in c. cùm tu. & in ti. de pace Cõst. in ver. opinioõis. ad fi.

☞ POMATES. ¶ Sed tũc insisto. Limita tamen hic, vt p eundẽ Bar. in l. si quis intẽtione ambigua. ŝ. de iudi. vide Alex. de concordia testiũ, consil. cxliij. ver. accedit. in ij. vo. Fel. in c. cùm tu. in ij. col. ver. tertia cõclusio. de test. & in ix. conclu. & in iij. colum. & in c. præsentium. col. iij. e. ti. Barba. cõsi. iij. co. vj. vo. j. & cõsi. xxv. col. v. volu. ij. Præpo. c. omnes leges. col. iiij. di. j. Ro. cõsi. clvj. & seq. Imo. cõsi. cj. & seq. & Ale. cõsi. lxxvij. col. ij. volu. i. & consil. cxvj. & cõsi. xxxiij. col. ij. eod. Fel. in c. cũ cõtingat. col. j. de offi. dele. Ale. consi. xiij. col. v. vol. ij. vbi dicit q reducũtur ad cõcordiã, etiã vt probẽt. & Ang. de Are. & ibi in addi. in glossi. in ver. falsariæ. col. v. versi. quæ sunt plures.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

2 ¶ Pares. Adde gloſ. in d.ca.cũ contingat. Barto.in l.Gallus.§. ille caſus. de libe. & poſthu. Bal.in l.in in ſulam.fol.matri. Bal. in capi.cum tu.& ibi Cardi.extra, de teſti. & Bald.in §.quibus. in j.conſti.C. contrarium eſt de mente gl. in c.noſtra.de teſtib. & in iij.quæſtio.iij. c.teſtes. Et hoc tenẽt do.Anto. & Abb.in capi.cũm tu. Ioan.de Imo.in l.inter ſtipulantem.§.j. de verbo. obliga.per tex.in d.c. cũm tu. Et cum hac opi. tranſit Alexã.tu adde quòd primam opi. ſequitur Petr.de Ancha. conſil.cccl xxxvij. & cccl xxxix. & Pau.de ca.in addi. hic ad ſuam lectu.& inquantũ Alex. tangit an teſtes reducantur ad cõcordiam,vt probent, vel vt falſum euitẽt: dic quòd Bal.iij.lib.conſi. cccxj.quidam A. tenet quòd non probent, idem ꝙ tenet conſil. xxvij.co.iij.lib.incipien. in quodam inſtrumento.vbi alleg. d.c.cũm tu.

b ✣ POMATES. ¶ Sed fictè. Quotuplex ſit mutuum,vide Pau.de caſt.conſi. cccxcvij.

c ✣ POMATES. ¶ Vtilia. Vide Roma.conſi.cccl.ij. Pau. de ca.cõſil.cccxcvij. Alexand. conſil.xiij. colũ.v. volu.iij. Arc. conſil.v Bald.conſil. lxxxvij.incipiẽ.quidam nomine.& cõſi. lxxxix.incipi.ad audientiam.cõſil.iij.& conſi.xx.in vij.colũ. Alexan.cõſil.clxxix. in j.colum.volu.ij.& conſi. cxxxij.in j.col. iiij.volu. Panor.conſi.xvij.colum.ij.vol. ij.Barba.vij.conſi.ij. volumi.Areti.conſil. lxiij.colum.ij.& cõſil.lxxxvj. colũ.ij. & Archid.conſi. vlti.in ij.colũ.& Soci.conſi. iij.col.ij.

d ✣ P. P A V. P. ¶ Fuit confeſſus. Sequitur Com. conſil. cxlvij. incip. venerabilis vir.in j.colum. vide omnino dominum Franci. Are.cõſi.iiij. vide Pau.de ca. conſi.v.vbi ponit an ſaltem procurator obligetur,& quid ſi dederit fideiuſſores. t Et ſingulariter concludit teneri. Ad qđ vide omnino Angel. in l.ad hæc venditio. C.de præd. cur.lib.x. Item vide circa iſtud dictum Feli.latè in c. ſi cautio.in pe.col.& ſeq.& etiam in præcedenti, extrà,de fide inſtrumen. Et pro deſenſione Bart.hic vide Feli.in ca.cũ olim.

a da,qñ probationes vndique ſunt pares[a]: ſed ſi alter haberet plures, & idoneiores teſtes,illis eſſet ſtãdũ. Cautius tamẽ faceret iudex† ſi iterũ pro teſtibus mitteret, vt qualiter dictũ eorũ intelligũt,declarẽt: vt not.in auth.de teſti.§.quia verò.in glo. magna.& extra,de teſti.c.cũ clamor.

1 ☞ *Ad perficiendũ mutuum, ſufficit quòd pecunia proficiſcatur uerè,uel fictè,& quòd tradẽs ſit dominus.*

2 *Mutuum quòd ſit triplex.*

3 *Mutuum naturale merè,& mutuum naturale,cui ciuile cooperatur.*

4 *Mutuum ciuile quotuplex:& an ex mutuo uerè ciuili oriatur actio,uel ex chirographo.*

5 *Procurator cõſtitutus ad acceptãdũ pecuniã mutuo ſi cõfiteat ſe recepiſſe,an obliget dñm:ubi ꝙ nõ.& nu.6.*

7 *Procurator conſtitutus ad recipiendum pecuniam mutuo,& ad cõfitendũ recepiſſe,& ad promittendum, quòd non obliget dominum,ſi non conſtat de numeratione.*

8 *Mutuum quid ſit.*

In mutui autẽ datione.

Vt vobis dixi,hic ponitur tertiũ exẽplũ, per quod ꝓbat creditũ differre à mutuo, vt genus à ſpecie. Nam in mutui datione oportet dñm eſſe datẽ.quod nõ eſt in alio credito:vt puta in vẽditione,depoſito,cõmodato,& ſi.Et ad hoc Iuriſcõſultus opponit de filio,& de ſeruo mutuãte.& ſoluit per exẽplũ de eo qui mutuat pecuniã ſuã mea voluntate. Quæro ergo,quale exemplũ iſtud ſit,& quæ ſimilitudo.dicit Iac.de Are.ꝙ primũ dictũ de filio & ſeruo,põt intelligi duobus modis. Vno modo ꝙ filius & ſeruus dãtes peculiares numos,obligant accipientes naturaliter ipſi filio & ſeruo:& tũc ꝓcedit exẽplũ quod ſequit clarè ſcilicet ꝙ illud ideo eſt,qa filius vel ſeruus babẽt dñi voluntatẽ: ſicut ſi voluntate mea tuos numos credas noie meo.Nã mihi actio quęrit propter voluntatem tui dñi: licet ego non fuerim dñs.

Secũdo modo poteſt intelligi,ꝙ filius, vel ſeruus mutuãtes,obligãt accipientem patri vel dño:& hoc ideo,quia ipſe pater, vel dñs fingitur mutuare.& ſecundũ hoc procedit exẽplũ:quia hoc tale eſt,quale ſi voluntate mea tuos numos credas noie meo.Nam mihi acquiritur obligatio,& actio:quia ego fingor mutuare,cum noie meo mutuat.Tamẽ in hoc eſt differentia: quia in hoc caſu vltimo ibi:quale ſi voluntate mea.&c.ſunt duæ fictiones,vna circa actũ mutuãdi:quia ego fingor mutuare cuius noie mutuatur. Alia circa dominiũ:qa fingor mutuare pecuniã meã propter dñi voluntatẽ,cũ verè nõ ſit mea:ſed in præcedenti caſu poſito in ver.nec ob. &c.ſcilicet in filio, vel ſeruo,ſolũ eſt vna fictio ſcilicet circa actũ mutuãdi:cũ verè illa pecunia fuerit patris,vel dñi.Ex quo habes† ꝙ ad perficiẽdũ mutuũ,ſufficit ꝙ pecunia proficiſcatur verè,vel fictè,& ꝙ tradens ſit dñs verè,vel fictè. Venio ad ver.verbis.dixi vobis,ꝙ hic ponit quartũ exẽplũ,ex quo oſtendit ꝙ creditũ differt à mutuo, vt genus à ſpecie:nã poſſumus credere per ſtipulationem nulla interueniẽte pecunia:vel etiã põt intelligi aliter, vt cõueniat cũ parte proxima præcedẽte: vbi dicũt ꝙ ſufficit ꝙ pecunia proficiſcat verè,vel fictè:hic ponit exẽplũ in mutuo ciuili, in quo nulla pecunia interuenit tua verè vel fictè[b]. Pro cuius rei euidentia debes ſcire prout gl.notabiliter dicit, ꝙ triplex† eſt mutuũ:quoddã eſt mutuũ naturale,& merè:quoddam eſt mutuum ciuile,cui natura cooperatur:quoddã eſt mutuũ merè ciuile. Mutuũ† enim natura le eſt qñ res mea ad te peruenit. Ita dicit glo.& bene. Tu tñ in hoc mutuo naturali dicas quoddã eſt mutuũ naturale merè: vt qñ pecunia mea in te directo transferẽ. Quoddã eſt mutuũ naturale,cui ius ciuile cooperatur per aliquã fictionẽ,vt quando pecunia verè interceſſit,ſed ius fingit eũ numeraſſe qui nõ numerauit:vel eſſe dñm qui nõ erat:vt ſ.proxi.declaraui:vel qñ pecunia debita ex vna cauſa conuertit in cauſam mutui:vt l.certi cõdictio.in fi. j.eo.vel qñ mutuũ recõciliatur aliquo exmodis,quos vidiſtis in ver.appellata.ad quod facit j.eod.l.ſingularia. Aliud† eſt mutuũ ciuile,cui natura cooperat. Dicit glo.vt qñ ante ſtipulationẽ,vel poſt incõtinẽti numeratur pecunia. Glo.in hoc dicit verum:nõ tñ naſcitur in hoc caſu actio ex mutuo:ſed ex ſtipulatione impleta ꝓpter mutuũ:vt l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.j.de ver.obli.& l.ſi ita fuero ſtipulatus.& l.cũ enim.j.de noua. Videbitis j.eo.l.certi condictio.§.quoniã. Quoddã † eſt mutuum merè ciuile,vt in chirographo,ex quo quis obligat poſt biẽniũ:vt l. in cõtractibus.C.de nõ nu.pecu. Dicit gl. & bene,ꝙ tñ iſto caſu non oritur obligatio ex tali mutuo:ſed ex cõtractu literarũ propter mutuum.Et iſtud quod gl.dicit, poſt biennium:habet locum qñ promiſsio, vel ſcriptura facta fuit ſpe futuræ numerationis:ſed ſi fortè donãdi animo,nõ ſpe futurę numerationis promitterẽ cẽtũ per ſtipulationẽ,quæ cõfiteor me habuiſſe & recepiſſe mutuò,ſtatim etiã nõ expectato biennio cõtraherẽt illud mutuũ ciuile.& hic eſt caſus in iſto reſpõſo:vt gl.hic intelligit in mutuo ciuili. Vide iſtã gl.quæ incipit id eſt,alienã fidem.& nota eã. † Et iſta ſunt vtilia[c] ad quæſtionẽ de facto:ali quis fecit procuratorẽ ad accipiẽdũ pecuniã mutuo,tñ in inſtrumẽto non fuit ſcriptum ꝙ recepit,ſed ꝙ fuit cõfeſſus[d] ſe recepiſſe. Certè ex tali inſtrumẽto,niſi numeratio probet,nõ põt[e] agi contra dñm. Nã qñ facio te procuratorẽ ad accipiẽdũ pecuniã mutuo,intelligit de mutuo naturali,quod ſignificat iſta dictio,ad accipiẽdum:ſed iſtud inſtrumẽtũ,in quo procurator eſt cõfeſſus ſe habuiſſe & recepiſſe: probat mutuũ ciuile,cui natura nõ cooperatur,niſi probetur numeratio:ergo talis procurator nõ obligat dñm:qa ad hoc nõ habuit mãdatũ. Et pro hoc videt caſus expreſſus in l.j.§.ſi mutuã.j.ſi quid in frau. pa.facit j.de noua.l.ſi debitorẽ meũ.& qđ ibi no.per Iac.de Are. † Dico etiã ꝙ ſi in inſtrumẽto procurationis diceret:facio te procuratorẽ ad accipiẽdum pecuniã mutuo,& ad cõfitẽdũ te recepiſſe pecuniã,& ad promittendũ,&c.ꝙ eodem modo dñs nõ poteſt cõueniri ex illo inſtrumẽto:qa illa verba,ad confitẽdum te recepiſſe,intelliguntur ſecundũ pecuniã receptam.

f Si aliter intelligeres, eſſet donatio:[f] vt in d.l.

in j.colum.ad fin.& ſequẽ. de offic. deleg. & circa iſtã opinionem Barto.vide latè Barb.conſil.xix.vol. iij. in ij. dubio. & in conſi.viij. colũ.xx.in fi.volu.ij. vbi omnino vide.

¶ Poteſt agi. Addde Ioan.Andr.in addit. ad Spec.in titu.de teſte. §.j. ſuper verſicu. ſed pone egi.Bart.in l.à diuo Pio.j.de re iudica.& in l.non abſtulit. C. de nouati. Anto.de But.& Abba.in ca.ſi cautio.extrà,de fide inſtr. Pau. de ca.conſi.vlti.alias remiſſiones etiam vi de per Alexan.cui ad de inquantum alleg. Fede.conſil.liij.ſentire contra Bart.quod non eſt verum: quia imò idem ſentit:quia eius vltima verba ſunt hæc, Do.procura.non potuit libera re,niſi per realem ſolutionem,nõ fictam. Et ita etiam allega. Roma. idem ſecutus conſi.cccliij. incipien. ſancti ſpiritus gratia. & idem videtur voluiſſe Bald.conſil. cccxxxij.j.lib.

¶ Donatio. Bald.& Fulgo.in hoc tenent contra Bart.Paul.de ca.Ang.Roma.idem faciunt. & cum opi. ipſorum tranſire videtur Alexand. Adde tu quòd pro opi.Bar. facit:quia in mandato eſt dictio,&, quæ eſt copulatiua:& videtur importare, ꝙ ſola confeſsio ſine receptione non ſit ſatiſ.l.ſi hæredi plures. infrà de conditio.inſtitutio.l.in qui ducẽta. §. vltrũ.j.de rebus dub.& maximè, qa ſub vna & eadem ratione, & ſub vno & eodem verbo regũntur, iuxta ea quæ dixit Barto.in l.re coniuncti. in v.colum j. de lega.iij.Nam vbi qualitas verborum præcedentium poteſt ſequẽtibus verbis cõuenire,intelligit ſemper repetita: vt dicit Bar.in l.Seie.§.Caio. j. de fun. inſtru. ergo qualitas naturalis accipi debet. Et bene facit quod dicit Bar. in hoc,in l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.j. de verbo.oblil.

¶ Secũdo facit:quia verba ſequentia vt ſecundùm ea intelligantur. l. final. §. cui dulcia.j. de vi. tri.& loc. ole. lega. & in Cle. ſæp. men. non poteſt. de procurato.cum ſint. & bene, per ea quæ dicit Bartol.in l.qui habet.§.final.j.de tute.& maximè hoc eſt dicendum: quia in hoc conueniunt regulæ iuris,videlicet,

quæ verba mandati intelligunt strictè. l. diligenter. ff. mãdati. Et sic vt minus noceat constituenti, cũ prosit, iuxta l. cùm de indebito. ff. de ꝓba. Nam si dñs id non fecisset verosimiliter: ergo sic nõ interpretet mandatũ. Bonus est tex. in l. si hominem. ff. mandati. & ꝓprie hoc dicit Bal. in l. falsi. col. iij. C. de falsis. quod est not. pro opin. Bar. licet magis cõis opinio sit contra Bar. vt hic per Moder. Et ad rationes ipsorũ sustinendo Bar. potes respondere, vt j. & ad primum ꝓpõt. respõderi: ꝙ ibi erat silentium 8 dato, qđ non est hic.

¶ Ad secũm respondeti põt, ꝙ verbum, ad cõfitendũ, non est qd diuersum à verbo, ad accipiendũ: put in simili dicit mandatũ ad vendendũ, & instrumentũ ad faciendum: quo casu impor 1 tat vt primo vendat, 2 postea fiat instrm: sic ergo accipiar primo, postea confiteat: et sic omnia ista duo referant ad verã numera 5 tionem. Iuuat ista respõsio: quia verbũ ad 6 confitendũ, dupliciter capi põt, scil. ad pecuniã numeratã, et non numeratã: sed præcedens verbũ verificat actualiter, ergo & 11 verbũ, ad confitendũ quia verbum ambi- 12 guum debet interpretari à precedenti verbo claro & certo. l. j. & ibi Bar. ff. de rebus dubijs. Item non est superfluum: quia cõfessio habet plura privilegia: vt habet in l. admonendi. ff. de iureiuran. & in auth. sed iã necesse. C. de donatio. aũ nupt. ¶ Ad tertiũ respõde, ꝙ bene operant in fauorẽ debitoris, si fiat cõfessio de recepto. Nec est verũ ꝙ in præiudicium cõstituentis sint apposita: quia imò ad constitendũ pecuniã numeratam. ¶ Ad quartũ respõ. cõfitendo id, scil. a negando, ꝙ habeat mandatũ ad cõfitendum recepisse pecuniam nõ numeratam vt ff. dictũ est. ¶ Et in quãtum ipsi Moder. impugnant fundamẽtum Bar. dico & concedo ꝙ intra biennũ nõ est donatio: sed ex quo elapso biẽnio nõ 1 potest opponi exceptio. l. in contractib⁹. C. de non nu. pecu. si non est opposita exceptio, est donatio. Probat hoc in simili: nã ille, qui non põt alienare, non põt etiam facere actum, per quẽ in futurũ sequatur alienatio. l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verbor. obli. & ideo etiã, quòd qui non potest alienare, non potest compromittere: vt dicit Inn. in cap. cum tempore. extra, de arbitr. Ergo ꝓcurator iste, quinõ potest donare, non potest facere actum, per quem in futurum sequatur donatio: sed ista confessio est huiusmodi, ergo &c.

in d. l. j. §. si mutuam. quæ donatio ꝓcuratori non videt permissa, nisi exprimatur: vt l. contra iuris. §. j. & fi. ff. de pac. †Vltimò ex prędictis posset tibi liquere, quid est mutuum. Nam mutuum est contract⁹ celebratus datione vera, vel ficta rei consistentis in pondere, numero vel mensura, cum spe recipiendi tantundem in genere suo: vt ex prędictis patet.

☞ *Vinum uetus quòd sit melius uino nouo. & nume. 4.*
Tacitum quòd habeatur pro expressa. & numero 9.
Illud quod uenit ex natura contractus, quòd præsumatur tacite inter partes.
Vinum uetus quod dicatur.
Si uinum mutuatum deabeat restitui tempore uindemiarum, quòd præsumatur actum ut reddatur de nouo.
Vinum uetus, an possit reddi pro nouo.
In hominibus antiquior est melior iuuene.
Testis senior, & doctor senior præfertur iuniori.
Quomodo probatur, aliquid fuisse tacite omissum à partibus.
Si dictum sit, accipe istud uinum, uel tolle istam pecuniã, quando præsumatur mutuum uel donatio.
Mutuum quando probetur, si testis dicat nescire an fuerit mutuum: & quid actum fuerit: sed bene uidit pecuniam numerare, & ipse eam recepit.
Libellus dicens se dixisse, tolle istam pecuniam, quam Titius recepit, & denegat restituere: ideo petit ipsum condemnari: quòd hic libellus non procedit.
Libellum quòd non sufficiat præsumptiue concludere.
Factum, ex quo quis vult quòd aliquid præsumatur, quòd debet allegari.
Bonitas duplex, intrinseca, & extrinseca, & quando extrinseca præsumatur.
Pecunia si mutuatur, quando debeat reddi secundum antiquam, uel secundum nouam.
Scholaris, cui fuerat datus fundus per Abbatem, ipso reuerso ad domum, ut ipsum usufructuaretur, & causam monasterij diceret: an si nesciuit causam defendere, debeat sibi auferri fundus.

LEX III.

¶ Vm quid. [a] Ista est notabilis l. & hoc dicit. Quod agitur tacitè pro expresso habetur: & tacitè agitur, vt æquè bonum reddatur. hoc dicit. Et diuiditur [b] in tres partes. Primò ponit dictum. Secundò ponit rationem. Tertiò docet practicam. Secunda ibi: nam in contrahendo. Tertia ibi: id autem. † Nota quòd vinum vetus est melius vino nouo: vt hic, & l. iubemus. C. de eroga. mili. ann. lib. xij. † Secundò nota quòd tacitum habetur pro expresso. † Tertiò nota practicam, quòd illud, quod venit ex natura contractus præsumitur à iure tacitè agi inter partes: nec est opus probatione: vt hic dicit text.

† Oppon. quòd vinum nouum sit melius vino veteri: nam vinum vetus incipit acuere: vt l. si quis vinum. §. penult. ff. de vino tritico & oleo lega. Solutio. Pro huius declaratione debes scire, quod dicatur vinum nouum, & quod vetus. Nam quidam dicunt vinum vetus esse, quod habet annum: vt d. l. si quis vinum. §. final. cum l. sequen. Alij dicunt in hoc inspiciendam esse consuetudinem regionis: vt l. legatis. §. fina. de legat. tertio. Solutio quicquid doctores dicant, dic quòd quędam sunt vina

Nec obstat si dicatur ꝙ imò erit donatio: quia tenetur procurator domino vt l. qui proprio. §. procurator vt in cæteris. ff. de procura. quia posset dici, ꝙ si non esset soluendo dominus esset in damno. Vide Bal. in d. l. in contractibus. & Imo. in l. prædia. ff. de acquiren. pos. Ita dicebat dominus meus hic, scilicet Franc. Pepi. & tu cogita.

præcellentia, quæ possunt multis annis conseruari: & in his fateor ꝙ vinũ vetus dicitur, quod transit annũ: & eo casu melius est vinũ vetus cũ nouũ, & pretiosius. Quædã sunt vina cõia quæ vltra annum nõ durãt, sed statim lapso anno incipiũt acuere vel mucescere: & tũc vetus intelligitur postcũ incœpit esse clarũ, ita ꝙ deposuit illã grossitiem quã ex vuis assumpsit. Sicut dicimus de agno, ꝙ incipit haberi in numero ouiũ, cũ detõsus fuerit: vt d. l. legatis. in fin. de leg. iij. Et ita se habet vsus cõmunis, quẽ in hoc debemus tenere: vt l. ex vsu. de vi. tri. & oleo lega. Hoc modo intelligẽdo apparet, ꝙ vinũ vetus est melius vino nouo. Si ꝙs vellet ergo dare pro vino polito mustum, nõ posset: vt hic. Prædicta vera, nisi ex qualitate tẽporis, in quo de reddẽdo actum fuerit, aliud 5 præsumatur. Quid enim † si fuerit actum vt vindemiarũ tẽpore redderet, cùm illo tẽpore vinũ vetus nõ reperiatur in ꝙbusdam partibus? Certè præsumit⁹ actum vt reddatur de nouo. ar. ad hoc in l. Firmio. §. fi. quãdo dies leg. ce. & l. neq; semel. §. si in habitatione. eo. ti. Ex hoc apparet so- 6 lu. q. † quam gl. hic format in prin. vtrum liceat reddere vinũ vetus pro nouo. Breuiter ista est veritas: si acceperis vinũ vetus eo modo quo dixi, ita ꝙ sit melius nouo [b]; tũc potest reddi. Nam reddit in eodem genere, & in eadẽ bonitate. Nã licet sit melius, vel optimũ, ipsum quoq; bonũ est: vt l. vbi aũt. in prin. ff. de verb. ob. Sed si acciperes vinũ vetus, taliter ꝙ esset deterius nouo: tũc non posset solui: quia nõ redderet in eadem bonitate, vt hic; & ꝙa condítio creditoris efficeret deterior: vt [c] l. Paulus. ff. de sol. Secũdò [c] oppo. in auth. de mona. §. fi. vbi nouũ præfertur veteri, siue antiquo. Sol. in vino procedit id qđ dixi vobis, ꝙ vinũ vetus est melius nouo. 7 In hominibus † verò est præsumptio, ꝙ antiquior sit melior iuuene: vt l. fi. de fide [b] instrum. & de iur. immu. l. semper. Potest tamen cõtrarium apparere: & tũc iunior præfertur antiquo: vt d. §. fi. in auth. de mona. cum simi. Et sic est arg. ꝙ in dubio te- [d] stes [d] seniores, & doctores † seniores præ- 8 ferũtur. Sed in cõtrarium facit quod not. ff. de lib. & posth. l. Gallus. in j. gl. Vlte- [c] rius dicitur hic, ꝙ tacitum [e] habetur pro expresso, contrà, de verb. obl. l. quicquid astringendæ. vbi habetur pro omisso. So- 9 lu. † dicit glo. ibi agebatur ab vno: hic ab [d] vtroque. Vel verius dicit gloss. ibi in cõtractu qui celebratur verbis: hic in contractu qui celebratur re. Hæc fol. est contra casum l. triticum. ff. de verb. obliga. & ideo pro eius solutione dicas, quædam sunt, que dependent ex voluntate vnius tantùm: vt vltimæ voluntates: & in istis tacitum habetur pro expresso: vt l. inter vestem. ff. de auro & argento legat. & l. [e] in conditionibus primum locum. de conditio, & demon. Quædam sunt, quę depẽdent ex voluntate duorũ, vt contractus:

a ✠ POMATES.
¶ Cùm quid. Circa materiam huius l. an sit par virtus taciti, & expressi, adde bar- cõs. ita in vj. & viij. col. vol. ij. Et ad iltãl. vid. Ale. cõs. liiij. col. iiij. vol. iiij. Bar. in l. naturaliter. ff. de verbo. oblig. Alex. cons. lij. col. iij. vol. iiij. & in l. si ita scriptum. in pe. col. de lega. j. & vide Alex. cons. lxxxviij. vol. ij. & iij. facit bonus tex. quẽ ibi ponderauit Ange. in l. ex his prædijs. cũ seq. C. de rei. et Fel. in c. ij qs cõtra. co. v. de fo. cõp.
✠ P. P A V. P.
¶ Cùm quid. Istam regulã, ꝙ par sit ius taciti & expressi, limita non procedere quantum ad inualidandum aliquẽ actũ vide Alex. consil. lix. inci. allegatis verbis testamenti. in vj. col. in ij. parte. Item vide aliquid per Ias. in l. si emancipati. C. de iur. & fac. igno. in ij. col. quia aliquando plus operat tacitũ quam expressum: aliquãdo extra. Vide eundem latè hic. & vide vnũ casum, i quo plus operat expressa profess⁹ quam tacita. in c. nullus. de elect. in vj. cum gl. in verbo, expresse. Et similiter expressus consensus extẽditur ad similes casus: sec⁹ in tacito. vid. Fel. in c. si quis cõtra. col. pe. ver. & incidẽter nota. de fo. comp. vbi quædã allegat, ꝙ & cõtra. cõsensus expressus sit fortior tacito, & aliquãdo ecõtra, vide Dec. in c. clerici. col. pe. de iudi.
¶ Nouo. adde ꝙ multis modis dicit⁹ nouũ, vt ꝙ gl. in c. gñali. de elec. in vj. per Bart. in ru. de ope. no. nũ. in fi. & ibi ꝙ Ang. & per Alb. de Ro. i ij. parte stat. q. xv. ꝙ Ang. in l. j. §. qđ qsq; iur. Alex.
✠ POMATES.
¶ Secũdò. adde latissimè Barb. cons. xxiij. vlt. col. in j. vol. & vide remissiuè Felin. in rub. de maio. & obe.
¶ Testes. adũ qđ Gir. de Cu. limitat, nisi iuniores essent dignio- res, ꝙ §. ordinatiõe. in auth. de mona. cui adđ Arch. l. dis. c. dño. vbi ponit plura, i qb⁹ antiquitati defert. et an docto. iuuenes præferantur antiquioribus vide hic per Alex.
¶ Tacitũ. Adde ꝙ tacitũ ñ põt valere pl⁹ cũ expressum vt no. i l. iiẽ qa. ff. de pac. q̃ inci. vt ppetuo. Paul. de Ca.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ✠ POMATES. ¶ Tertio. Adde Barba. consil. x. col. vj. in j. vol. & consi. xij. colum. x. & consil. xvj. colum. ij. & consil. xxix. in princip. & consil. ij. in j. colum. volumi. primo.

b ✠ P. PAV. P. ¶ Potest esse dubiū. Quòd autē in dubio præsumat depositū, vide Peru. cōsi. ccxiij. Alex. hic col. iij. Quòd autē in dubio præsumatur, mutuū, etiā si præcessisset alius contractus, in cuius executione posset verisimiliter præsumi fuisse datā, puta locationi, vide Ant. de Bu. cōsi. lxvij. inci. in noīe Iesu Christi. primo aspectu. p totū. De eo quod dicit glo. ſ. tolle hanc pecuniā. qs contractus inducat, vide Feli. in c. ſi cautio. in ij. col. de fide instr. Itē q ſi res mea relinquatur in domo Titij eo sciente eius custodiā & curā, vide Alex. in l. inuitus. co. ij. C. de procu. Barba. in rubri. extrā, de depo. col. j. & Alex. in l. quæ dotis. col. penul. ff. ſolu. matri.

c ¶ Præfationib⁹. Ad de bonā glo. pro iſtis cōiecturis in l. ſi ego. j. ad Velle. & in l. ſi filij. C. de do. inter vir. & vxo. & in l. vxor. §. fi. de leg. iij. & quæ no. p Bar. in l. quę dotis. fol. mat. & p hoc no. hic per Bar. alleg. Alex. c. & ſi quæſtiones. extrā, de ſimo. Tu allega etiā Bald. cōsi. cccxlvj. iiij. li. & cōsi. c. iij. li. Ang. cōsi. ccvij. circa prin. Bal. etiā cōsil. ccccxvij. iij. a lib. vbi dicit q ſi duo ſocij calculata ratione ſe vicisſim liberant, deinde alter incōtinēti faciat inſtrumentum debiti ſocio pro reſto, nulla causa expreſſa, quod debet intelligi pro reſto debiti ſocietatis. & inquantū Alex. tā gīt, an dicendo, tolle iſtam pecuniam, ſit mutuum, Bald. dicto consi. cccxlvj. vult q ſic. alleg. glo. hic quā dicit nota.

11 d ✠ POMATES. ¶ Dantis. Vide text. & Cano. in capi. & ſi quæſtiones. extrā, de ſimo. Roma. cōsi. cxxxvij. col. j. & consi. ccxc. in ij. col. & cōsi. ij. in ij. col.

e ✠ POMATES. ¶ Papinianus. Et dicit Bal. in l. j. C. de nō nu. pe. in iij. col. quòd nunq̄ debet præsumi donatio, quoties potest capi alia cōiectura: & q potius debemus p̄sumere demētiā, q̄ donationē, & vide Ant. de But. cōsi. lxvj. Alex. consi. cxxxvij. in ij. col. vo. d iij. Feli. in c. quia verosimile. in ij. colū. de præsump.

f ¶ Ad probandū mutuū. Adde tu ad hæc dicta Bart. & vide q ponit Paul. de cast. in consil. ccxiij. incip. in causa quæ vertitur & Ludo. de Roma. in consi. lxxvij. incip. pater reuerende.

& in iſtis aut contractus celebrat verbis, aut re, aut cōſenſu. Primo caſu aut omittitur id, quod eſt formale cōtract⁹, aut verba: & tūc vitiat, & pro omiſſo habet: vt l. j. de ver. obli. & d. l. quicquid aſtringē d. e. primo reſpōſo, ſecūdū primā lectu. poſita in prin. j. glo. Aut forma ſeruatur, ſed aliquid ſubſtātiale omittitur: vt puta res, vel locus: & tūc aut illud agebat tacitè, & poteſt probari, & habet pro exp̄ſſo: vt d. l. triticū. aut nō pōt probari: & habet pro omiſſo: vt l. iij. §. ſi qs inſulā. j. de eo quod cer. lo. & l. ita ſtipulatus. in princi. de ver. obli. & l. qui inſulā. eo. tit. Q̄ñq̄ nō omittitur aliqd de ſubſtātialibus, ſed de accidē talibus, vel naturalibus cōtractus: & tūc idē eſt in cōtractu, qui celebrat verbis, qđ eſt in cōtractu, qui celebrat re, vel cōſenſu. In quo dic, aut aliquid agebat tacitè tā tum ab vno: & nō habet pro expreſſo: vt l. ſi repetēdi. C. de cōdi. ob. cau. & l. ſi maiores. C. de trāſa. Si verò agebat ab vtroq̄ tacitè: tūc habet pro exp̄ſſo. caſus eſt hic.

10 Qualiter †autē hoc probabit⁹ q̄ ab vtroq̄ agebatur? Rñdeo: primō ſi illud, qđ fuit omiſſum, veniebat ex natura contractus: vt hic in fi. & de dam. infec. l. dāni infecti qdā. in prin. Secūdò ſi de hoc erat cōſuetudo, vt l. q̄ ſi nolit. §. q aſsidua. j. de ędi. edi. & l. ſi prius. §. j. j. de aqua plu. arc. Tertio[a] pōt probari ex præfationib⁹, hoc eſt, ex his quæ dicta fuerūt tēpore cōtractus, ante q̄ peruenirent ad cōtractū: vt l. Titia. §. idē reſpōdit. de ver. obli. Idē ſi probare tur aliis legitimis cōiecturis: vt l. ſemp in ſtipulationibus. & ibi per gl. ponit bonū exēplū de reg. iur. Pro huius autē declaratione eſt videndū: hic dicit Iuriſcōſultus, q̄ tacitè videt agi, vt æquè bonū reddat. Iſtud quomodo debet intelligi? Certè ſi hoc fuit actū vt reddatur ſtatim, intelligitur vt reddat æquè bonū: vt hic. Sed ſi nō fuit actū aliquid de reddēdo, ſed ſimpliciter fuit dictū, †vt puta dixi, tolle iſtā pecuniā, vel iſtud vinū: vtrū tūc videt agi vt reddatur, & æquè bonū reddat: pōt eſſe dubiū[b]. Glo. hic dicit multū mirabiliter. primo debēt inſpici verba, quæ p̄ceſſerūt: & ſi ex illis præfationib⁹[c] poteſt aliqd apparere: illis eſt ſtandū: vt d. l. Titia. §. idē reſpōdit. de ver. obli. Itē debēt inſpici verba, quæ tūc fuerūt dicta. Quid enim ſi dixi, accipe centū mutuo, vel mutuo tibi cētum? Certè nō eſt dubium q̄ videt actū vt æquè bonū reddatur: vt hic. Sed ſi ſimpliciter dixi, tolle iſtā pecuniam: nec ex verbis præcedētibus, nec ex inſtātibus, vel ſequētibus aliqd poteſt apparere: tūc eſt recurrēdū ad alias cōiecturas: primò ad cōditionē perſonæ dātis[d] & accipiētis. Circa hoc vide gl. in l. ſed ſi ego. j. ad Velleia. Quid em̄ ſi dās erat homo diues, & recipiēs pauper, exul de domo ſua: & quātitas nō erat magna? certè præſumit donatio, ſeu datio amore Dei. Idē ſi erat fortè cōiuncta perſona: vel ſi p̄ceſſerūt merita, videretur remuneratio. Hoc probat arg. h l. ſed & ſi ſuſceperit. §. j. ſ. de iudi. & j. de dona. inter virū & vxo. l. vtrū. & l. ſi ſeru⁹ cōmunis. eo. tit. & de proba. l. Procula. & j. māda. l. ſi verò nō remunerādi. §. idē Papinianus. e Si verò iſta talia nō p̄ceſſerūt, in dubio cēſetur datū animo repetēdi. & ſic nō eſt donū: ar. ad hoc j. de proba. l. cū de indebito. facit j. de do. a. l. donatiōes. i

12 §. j. & ibi not. †Ex hoc puto q̄ ſi teſtis in f ducatur ad probandū mutuū[f]: & ipſe dicit, neſcio ſi fuit mutuum, vel quid: tñ ſcio k q̄ ipſe numerauit ſibi in mea præſentia tantā quantitatē, & ipſe recepit: q̄ ex hoc facto in dubio probatur q̄ eſt mutuū. Nā teſtis dicit factū: ex hoc autem facto reſultat iuris p̄ſumptio, vt vidiſtis: licet tamē hoc ſit in teſte, tamē puto q̄ hoc nō ſuffi- l

13 ceret in parte. Si enim in libello †ego ponerem, dico q̄ ego dixi tali, tolle iſtā pecuniā: & ipſe recepit, quā negat mihi reſtituere: ideo ipſum peto mihi cōdemnari[g]. Puto q̄ iſte libellus nō procederet. h

g h Nā licet hoc ex facto partis præſumatur, tamē debet ab ea allegari: vt l. ſi adulteriū cum inceſtu. §. idē Pollioni. j. de adulte.

14 †& ſic nō ſufficeret libellū præſumptiuè concludere. Dices tu. hoc eſt contra l. oēs §. Lucius. & quod ibi not. ff. de his quæ in frau. cre. Solu. illud verū, quādo factum, i ex quo aliquid præſumitur, nō eſt factū actoris proponētis libellū, vel rei excipiētis: ſed eſt factū alterius. Nā quādo ex fa-

15 cto †tuo tu vis q̄ aliquid præſumat: illud k debes dicere[k] & allegare: vt d. §. idē Pollioni. Ita debes intelligere hic & ad p̄dicta, q̄ dicta verba, tolle iſtam pecuniam, ſint dubia, facit C. de act. & obl. l. ſi quidē. Oppo. de l. actus. j. de reg. iur. vbi eſt differentia inter tacitū, & expreſſum. Sol. vt ibi. & per Dy. in c. actus legitimi. de reg. iur. in vj. Oppo. & videtur quòd nō debet reddi in eadē bonitate: vt l. vinum. j. eod. Solu. dicit glo. multum no. debes ſci-

16 re q̄ †quædam eſt bonitas intrinſeca rei: vt quòd vinū ſit talis ſaporis, & caloris, & ſimilia. Quædā eſt bonitas extrinſeca: vt quòd vinū tantū valeat. Iſtud de valore venit ab extra: quia idem vinum eſt, & eiuſdem bonitatis quādo valet plus, ſicut quādo valet minus: ſed hoc quòd valeat plus, vel minus, prouenit ſecundū accidētia. Iſta bonitas extrinſeca non conſidera tur, niſi à tēpore moræ: vt d. l. vinū. & ibi

17 videbitis. Et hæc faciunt † ad q. de pecunia mutuata: vtrum debeat reddi ſecun- l dùm antiquā[l] formā, an verò ſecundū nouam? Breuiter quandoq̄ mutatur bonitas intrinſeca pecuniæ: quia in forma vel materia: & tunc dicitur omnino alia moneta: & ideo debet reddi de antiqua, ſi poteſt, vel eius æſtimatio: vt hic: hoc enim

g ✠ POMATES. ¶ Condēnari. Declara hoc vt per Imo. in c. ſuper hoc. de renuncia. & vide Alex. cōſi. j. col. xj. volu. v. Are. cōſi. cx. col. iij. & Alex. conſi. xxxv. col. ij. ij. vol. vbi dicit q̄ licet aliqs ex aliquo præſumit in dolo, q̄ tamē debet apertè allegari. Fili. c. afferte. col. ij. de præſum. Are. omnino in c. ij. col. pe. de libe. obla. Viterius declarat Cepo. in tract. de ſerui. in ti. quæ ſint neceſſaria ad inducendā p̄ſcriptionē. & Anto. de But. in repe. c. caſtra. column. xxx. de coha. cle. & mul.

h ¶ Nō procederet. Ad de q̄ cū hac deciſione cōcordat Ant. de Bu. in c. ſi cautio. de fid. in ſtru. & in c. ij. de libe. obla. Io. de Imo. in c. ſuper hoc, de renun. Abba. in c. afferte. de præſumpt. latius per Alexand.

✠ POMATES. ¶ Non eſt factū. Vide Feli. in ca. cū ordinē. xij. col. de reſcrip. ¶ Debes dicere. Adde tu, & vide de hoc per Are. in ca. ij. de libel. obla. & ibidē do. Maria. Soci. in iij. q. x. q. principalis. & in quæſtio. xij. verſ. circa ſecundum.

¶ Antiquam. Adde Bar. in l. Paulus. j. de ſolu. & in l. cū certū. j. de auro & argē. leg. & in l. numis. j. de in lit. iurā. & in l. quote. j. eo. Gul. de cug. in l. vinū. j. eo. per Cyn. in l. in minorū. C. in qui. cau. in inte. reſti. non eſt neceſ. per Iac. Bu. in q. inci. quæſtio talis eſt. And. de Iſer. in c. j. in titu. quæ ſint Regalia. per Albe. de Roſa. hic, & in prima parte ſtatutorū. q. cxl. Bald. in l. acceptam. in xvij. q. C. de vſu. & in l. ſi qs argētum. C. de dona. & in l. illud. C. de ſac. ſanc. eccle. & in l. ij. C. communia de leg. per Cano. in Clc. ſi beneficiorū. de deci. & in c. olim. & in c. cū canonicis. de cenſib. Pe. de Anc. in reg. peccatū. in v. opp. in vj. & Io. And. in addi. ad Spe. in titu. de ſolu. §. nunc aliqua. in fi. Old. cōſi. lxxxvij. & clxvij. Alexand. Tu adde de qua moneta debeat ſolui dos, cū reſtituitur ſoluto matri. in qua mora nō potuit euenire, Bal. cōſil. ccccxxxix. ij. volu. De qua moneta debeat fieri ſolutio officialibus, an de illa quæ currebat tempore in troit⁹, an de illa quæ tempore ſolutionis, per eundē conſil. cxxxvij. j. li. De qua monenda ſit fienda ſolutio vigore alicuius conſtitutionis, an de illa quæ tunc currebat, an de illa quæ currit tempore ſolutionis, vide Oldra. conſi. ccl. Abb. conſi. lxvij. lib. latius Ro. conſil. ccxiij. vbi improbat dicta Oldra. in aliquibus ſuis conſi. & ibi vide quid in ſolutione legatorum, & quid in reſcriptis.

videtur

a ✣ POMATES.
¶ Vltimò. Adde cõtra dicta Abb. et Mona. ergà illũ, qui fundauit monasteriũ, & ddeauit: an debeat p hæc reuocari, vide Alex. cõsil. xcj. in vlt. col. iiij. volu. Fel. c. ex literis. col. iiij. de cõst. & aliquid per eundẽ in c. ij. iij. col. de excep. Præpositũ in c. veritate. viij distin. Rom. con. cccxcviij. col. ij. et vide glos. in ver. literam. in c. cùm in cunctis. de elec. Feli. in c. j. de mapi. col. vltim.
b ¶ Auferẽ ab eo. Adde q Ioan. And. in addi. ad Spe. in rub. de preb. format q̃stio. de episcopo qui dedit præbendã imperito, quẽ putabat peritũ: & de Barone, qui dedit feudũ homini quẽ credebat probũ virũ, et imperitia detecta est, vilitasq́, & improbitas vasalli: an Episcopus, vel Baro possit reuocare præbẽdam, vel feudũ. Sol. secũdũ Roff. q non, ex quo causa quæ mouit, vel fuit mẽte cõcepta, nõ fuit expressa in collatione præbẽdæ, vel feudi. allega. C. de condi. ob cau. l. si repetendi. & C. de transac. l. si maiores. inducit etiã q nõ licet alicui venire contra factũ suũ dato q non teneat. ff. de adop. l. post mortẽ. & extrà, de cle. cõiuga. ca. diuersis. Item à principio examinare debuit: vt extrà, de elec. c. nihil est. subdit tñ q Ecclesia possit iuuari beneficio restitutiõis in integr. quę vtitur iure reipub. vt l. fin. C. de sacrosanct. eccl. & Respu. vtitur iure minoris: vt C. ex qui. cau. ma. l. Respubli. & c. j. extrà de restit. in integr. Et hanc opi. sequitur Roma. vt refert hic Alexan. licet motiua Ioãnis Andr. non referat.
c ✣ P. PAV. P.
¶ Si quis. Ex regula huius l. attẽdimus illud qđ principaliter agit. vide multas decisas quæst. per Alex. consil. j. in antepenul. colum. in iij. vol.
d ✣ POMATES.
¶ Quęro. Facit l. ij. §. tua & mea. j. manda. Pau. de Cast. cõs. ccclxxxj. incip. primũ ex emptiõ. Alexã. consi. j. iij. volu. & consi. xxiiij. in colũ. ix. volu. ij. Barba. cõsi. ij. v. colũ. volu. j. Alexan. consi. vij. vol. iij. & consi. seqẽ. & cõsi. cxiij. vol. ij. in quib⁹ locis vide hic multa quòd attẽditur initiũ, & quod principaliter.
e ¶ Principale. Adde noq̃ dum esse hoc dictũ Bar. pro limitatione omniũ iurium dicentiũ, q qñ cõtractus celebrat, gratia vtriusq́, venit leuis, non leuissima. Et ita no. bar. in l. rogasti. in prin. & Ang. & Imo. in l. qui Romæ. ī prĩ. j. de verb. obl. & vide in simili tex. no. et ibi Gul. de Cug. & Bal. in l. j. §. vnde q̃rit. j. de exer. per quẽ text. decidũt notabilẽ q. et aliã decidit Iaco. But. dicẽs per hoc, q si datũ est arbitriũ duob⁹ superbonis cõcernẽtibus vtilitatẽ publicã, q poterunt virtute illius arbitrij rebãnire bannitum: si hoc fecerunt principaliter propter vtilitatẽ publicam: quãuis prouisũ esset per dictos habẽtes arbitriũ nihil disponi posse in fauorẽ bannitorum: quod dicit Alex. not. & ita tenere Albe. de Rosa. ang. Sali. Bal. Ful. Ro. hic. Tu adde Sali. consil. xcix. iiij. lib. inci. quæstio est. non tñ mentionẽ facit de Iacob. But. sed idẽ sentit. Et ad Bar. hic adde tu, et vide Paul. de Cast. in consil. cccl xxxiij. incip. ad primum quæsitum. circa medium.
✣ POMATES.
¶ Res. Vide Bart. & Alex. in l. scire debemus. §. j. ī. de verb. ob.
✣ POMATES.
¶ Opp. Pro opi. istorum vide in l. si quis vxori. §. sed & si rem. ff. de furt. licet gloss. violet illum text.

1 videtur agi, vt in eadẽ bonitate reddat, & in eodẽ genere. Quãdoq; nõ mutatur pecuniæ bonitas intrinseca, sed variatur valor: vt quia florenus valet plus, vel minus, quã valebat: & istud non inspicitur nisi a tẽpore moræ: vt d. l. vinũ. quod dic pleniss ime vt dixi in l. Paulus. j. de sol.

a 18 Vltimò [3] Guli. format hic q. † scholaris reuers⁹ est de studio: Abbas sancti Petri dedit sibi fundũ vt fructus haberet ad fruendũ: cùm verò ille iuit ad palatiũ, nesciuit quid diceret: & detecta est ignorantia sua. Abbas vult auferre ab eo illũ fundũ, seu redditũ eĩ⁹: quæritur an possit? Dicit Gul. aut põt apparere aliqua causa, propter quã sibi dedit illum fundum: vt quia consanguineus, vel multũ amicus, vel merita præcesserũt: & nõ posset ab eo reauferre: aliàs videret in dubio tacitè actum, q sibi daret, vt eũ iuuaret in quęstionibus suis: & ideo si nescit adiuuare, qa est ignob rans, aufert [b] ab eo: vt l. qui tutelã. j. de testa. tute. & l. etiam si partis. j. de leg. j. & l. Nesenni⁹. §. fi. cum l. seq. j. de excusa. tuto.

Periculum depositi quòd spectat ad recipientem, quando eius causa factum fuit.

1 *Periculum casus fortuiti in deposito, quando spectet ad recipientem.*

2 *Depositum quando reguletur secundùm naturam mutui. & numero 4.*

3 *Depositum quando est factum gratia utriusque cuius sit periculum.*

5 *Quando inspiciatur quod principaliter agitur.*

6 c Si quis nec causam.

Si depositum fiat † gratia recipientis, ad eũ spectat periculũ. h. d. Primò ponit vnũ dictũ, vbi cõditio fuit expressa. Secũdò vbi nõ fuit expressa. Secunda ibi: nã & qui. Not. q dixi in summario.

†Opp. C. de pig. ac. l. q̃ fortuitis. Huius timore sunt hic opi. Quidã dicũt, vt Ioan. q hic ad recipientẽ spectat periculũ casus fortuiti. Hoc probat per l. rogasti. j. eo. & probat etiã per rationẽ: † quia istud depositũ fit gratia mutui; ergo debet regulari secundũ naturã mutui: vt l. eum qui. §. qui iniuriarũ. §. si quis cau. & l. j. §. si qs sub conditione. j. vt leg. no. ca. sed in mutuo est periculũ debitoris: vt l. incẽdiũ. C. e. ergo &c. Alij, vt Azo, tenent cõtrariũ per d. l. quæ fortuitis. Ad hãc legẽ respondent: cũ dicit, periculo est eius, s. præcedẽte ei⁹ culpa, saltẽ leuissima. hoc modo intelligũt l. rogasti. & ita dicit Azo. & istã opi. tenẽt Gul. & Iac. But. quã puto verã.

2 Nõ ob. qđ dicit hic, † depositũ debet regulari secũdùm naturã mutui: quia illud esset verũ, qñ pecunia nõ esset deposita signata in sacculo, sed ad numerũ: vt l. Lucius. Ia j. j. depositi. sed donec pecunia debetur in specie, de necessitate periculum est dñi: vt l. qui fortuitis. & l. pignus. C. de pigno. act. Quæro [d], quid si iste, † qui habebat pecuniam, dedit eam sub vsuris, an sic erit idem? Videtur q nõ: cũ tũc depositũ sit factũ gratia vtriusq́: ergo periculum non spectat ad recipientem: vt l. si vt certo. §. nunc videndũ. j. commo. In contrariũ est casus. j. eod. l. rogasti. ibi: & maxi. nè si sine, &c. & hoc tenet glo. hic. Ad contrarium respondeo, † q debemus inspicere principale [e] propositum: nam ab initio nõ habuit animũ, nec propositum fœnerandi, vnde tãtùm gratia recipientis faciebat: & licet postea vsuras acceperit, hoc non attẽdimus. Simile dicimus in Macedoniano, quod principaliter fuit factum in odiũ fœneratorũ. & licet redũdet in fauorẽ filiorũ familias: tamẽ totũ illud dicitur odiosum: ita hic totus contractus, dicatur contractus celebratus fauore, seu gratia recipiẽtis, inspecto principali proposito, quod est not. Nam ex hoc limitãtur oẽs leges, quæ dicũt q cõtractus vsurarius celebratur gratia vtriusq́. Debet enim intelligi inspecto principali proposito. Vide istam gloss. quæ incipit, vt quia non præcesserat. & not. eam ibi: illud tamen non curo. Quæro quæ differentia est inter primũ casum, & secundum. Respondeo: in primo fuit expressa cõdictio, in secundo non.

f Res pignori. [f] A fure, & malæ fidei possessore res condici põt, quod tribus probatur exemplis. h. d. totus iste §. qui est valde subtilis.

1 †Opp. nemo cõdicit rem suã, præterq́ à fure: vt l. vlt. §. vsufru. quemadmo. ca. Sed hic iste, cui datur condictio, est dominus: ergo malè. Huius timore gl. intelligit oĩa exempla huius §. q reus cotra quẽ datur hæc cõdictio furti, istas res mobiles cõtrectauerit, ita q fecerit furtũ: merito contra eũ datur cõdictio furtiua, et cõdictio sine causa: omnis enim condictio degenerat f contra furem. Instit. de actio. §. sic itaque. aliàs nõ procedit iste §. ita intelligit istam gloss. quã vide. Contra istam lect. oppo. g quia hic simpliciter dicitur, quod res fuit pignorata; ergo potest esse q fuit pignorata res immobilis. Rñdit gl. tũc intellige istũ possessorẽ esse p̃donẽ: tũc em̃ dat cõdictio cõtra eũ, sicut cõtra furẽ: vt d. §. sic itaq́. & ibi glo. quod tene mẽti. Contra hoc op. qa scũm hanc lec. hæc l. nõ facit ad ti. Rñdeo; imò facit ad tit. de certi cõdi. quia sicut cõpetit cõdictio furtiua, & cõdictio sine cã: ita certi cõdictio gñalis: vt j. e. l. certi cõdictio. in prin. Itẽ op. si iste, qui agit, est dñs, ad quid ergo aget, cũ dñiũ habeat? Quidã dicũt q cõdicit possessionẽ: vt l. indebiti. §. sed & si numi. j. de cõdict. inde. & l. ij. j. de triti. Glo. istud reprobat p tex. qui dicit, q res condicit: & aliud est res, aliud possessio: vt l. si duo. in fi. j. vti pos. Ad cõtrariũ tamẽ glo. nõ rñdet. Dicebat Iac. But. q in cõdictione duo sunt cõsideranda: vnũ ex parte agẽtis: & hoc modo iste cõdicit ratione dñij: & ideo dicit cõdicere rẽ. Ita debet intelligi hic. Sed si condiceret rõne possessionis: tũc diceretur condicere possessionẽ: vt §. sed & si numi. & d. l. ij. de triti. Secundo modo põt cõsiderari respectu rei: & tunc dicitur cõdici respectu pos. sola enim possessio restitui postulat. & ita debetis intelligere hic. Op-

g ponit. [g] tu dicis quòd hic fuit factũ furtum: contrà, furtũ non fit sine cõtrectatione: vt l. inficiendo. de fur. & l. si quis vxori. §. neq́ verb. eo. tit. Sed hic nõ presupponitur aliquid de contrectatione: ergo nõ fuit furtũ. Dicunt quidam quòd animus qui habetur, nõ operatur vt precedẽs contrectatio, & possessio operetur furtum. quod est falsum: vt l. iij. §. si rem. j. de acquir. possess. Intellige ergo hic quòd pecuniam receptam contrectauerit. Item opp. dicitur hic, si non ex voluntate domini innuit, q debeat probari cõtradictio domini: contra l. qui vas. §. vetare. j. de fur. So. illud verum in eo qui nunquam habuit domini volũtatem: hic in eo, qui ab initio habuit domini voluntatem cõducendo ab eo. Vnde postea remanendo in conductione, dominus videt velle, nisi probet contrariũ: vt l. item quęritur. §. qui impleto. j. loca. & l. legem. C. loca. Ita dicit glo. quod intellige si apparet dominum sciuisse colonum remanere in conductione. nam tunc scientia inducit tacitum consen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

✠ POMATES. ¶ Quod. Quanquã ſummariũ Bar. dicatur à multis deficere, tñ poſſet ſuſtineri: quia cùm illud verbũ, poſt morã, referat ad qualificata in tex. ſatis patet ꝙ eſt perfectũ: cũ varia ſint qd eſſe certũ de per ſe, vel ꝓ relationẽ ad aliud. Gl. in l. certũ. ĵ. e. & qa paria ſunt, aliqd exprimi in ſpẽ, vel in gñe, ꝙ nõ poſsit verificari, niſi in vna ſpẽ, vt hic: tũ mora nõ poſſet verificari niſi ſcđm qualificata in ñ. parte tex. facit l. j. & ij. ĵ. de li. & poſth. & facit ꝙ quoties poteſt reddi vnica ſolũ rõ, illa habeat ꝓ exp̃ſſa, etiã ſi ſit tacita: vt l. milites agrũ. in fin. princi. ff. de re mil. & no. Bal. & Sal. in l. ſi. C. de li. præte.

2 ✠ P. PAV. P. ¶ Quod te mihi. Circa reg. hui⁹ l. ꝙ ad cõſtituẽdũ quẽ in mora requirit lterpellatio, limita nõ procedere, vbi adeſſet iuramẽtũ ſecũdum Spe. in ti. de aduoc. §. j. ver. ſed nũquid is, q iurauit. Vide Aret. in l. ſi ſeruus cõis. ad fi. ff. de vulg. & pupil. Alex. hic in v. col. q̃ tenet contrariũ. vide Alex. ĩ l. fi. circa fi. fol. mat. licet dubitet in puncto iuris. vide Ias. hic & Barb. in rep. rub. de iurei. & ꝓ Mod. ibi Corſ. iter alios effect⁹ iuramẽti, vide qđ dicit Alex. cõſ. lxxxv. in j. vol. de iurãte ſoluere canonẽ Ia. in l. ſi qs maior. in iij. col. C. de trãſa. vbi diſcedit abeo quod tenuit ĩ l. ij. de iure emphy. I xlij. col. vide in Berta. ĩ verſ. iuramẽti effect⁹. aliqd ꝓ Ias. in l. nã & poſtea. §. ſi is qui. in vl. no. ĵ. de iureiu. Itẽ inc̃ptũ Bald. in c. j. ad hæc. de pace tenẽda. quẽ refert Alexã. hic ĩ iij. eo. dicit ꝙ ſi qs ꝓmiſit ſe acturũ & curaturum ꝙ tale qđ faciat, cõſtituit in mora ſine interpellatione: qa tenet c̃ꝑ primũ põt. In contrariũ vide oĩno Are. conſi. lxxij. ĩ vlt. col. q̃ loq̃t etiã vbi aderat iuramẽtũ. Sequit Bolog. in trac. moræ. ĩ ij. pte. & loq̃t in eo q̃ ꝓmiſit ſe acturũ & curaturum ꝙ talis ratificabit, & cõcludit cõtrariũ, & ꝙ imo requirit interpellatio, licet idẽ Are. ĩ l. ſi ex legati cã. añ fi. de ver. ob. teneat idẽ quod Bal. & Alexã. hic & idẽ Fel. in c. ex re. & in c. j. pe. col. in fi. de iurei. & ſequit Lãfr. in tract. de arbit. q. ſeptimæ ꝓtis princ. vide Ias. hic, & põdera opinionẽ bar. in l. ita ſtipulatus. in vj. q. de ver. obl. ſuper qua ſe fundat Are. in d. cõſ. lxxij. qa illa eſt cõiter approbata, vbi dicit Are. ĩ d. l. ſi ſtipulatus. in vj. col. ſup̃ gl. pri. diſtinguẽdo obligationẽ facti ſucceſsiui & momẽtanei, vt diſtinguit idẽ Alex. in l. ſi ita ſtipulat⁹ eſſem abs te. de ver. ob. in prĩ. Aduerte tñ oĩno ad dictũ Bal. in d. §. ad hęc. quia ipſe videt loq̃ expreſsẽ, quãdo interuenit iuramẽtũ, qa fundat ſe ſup̃ notata in c. breui. de iureiu. & ꝓ Spe. in ru. de aduo. §. j. ver. ſed nũqd is q̃ iurauit. vbi loq̃t qñ adeſt iuramẽtũ. Itẽ qa illud colligit ex d. §. ad hæc. q̃ loq̃t in vaſallo q̃ iurauit. Itẽ aduerte qa ſaltẽ loquit Bal. ĩ ꝓmiſsiõe facti ſucceſsiui, dũ allegat d. l. ſi ita ſtipulat⁹ eſſem abs te. q̃ ita loq̃t, vt ibi declarat alex. ĩ prĩ. Alia iura, q̃ ibi allegat Bal. parũ aut nihil facit. Iõ ſi Bal. intelligat ſcđm iura q̃ allegat, vt debem⁹, l. nõ ſolũ. §. ſi liberatiõis verba. de li. le. illa deciſio erit rõnabilis, & ſcđm regulas iuris: ſed ĩtel ligẽdo ita abſolutè in oĩ promiſsiõe agere & curare, vr̃ inſipida illa ſua deciſio, & nõ probari iure aliquo: niſi dicas ꝙ curare, dicat habere actũ ſucceſsiuum: nec aliqua rõ diuerſitatis reddi poſſet, vt qa maior in ea nõ requirat interpellatio, c̃ꝑ in alijs ꝓmiſsiõib⁹ dãdi vel faciẽdi, & maximè in obligatiõib⁹ dãdi, in qua facili⁹ promiſſor põt adimplere: cũ facili⁹ ſit dare quod habem⁹, c̃ꝑ facere ꝙ ali⁹ faciat aliqd, ideo vr̃ maior negligentia in eo, ꝓ ea q̃ not. ĩ l. iiij. §. Cato. dever. ob. Et de ꝓmiſsiõe dãdi vel faciẽdi, ideo mirũ eſt ꝙ Alex. hic, & alĩ ĩ. allegati ita ſimpliciter referant Bal. & cũ eo trãſeũt, & cõtrariũ tenẽt exp̃ſſe are. ĩ d. cõſ. lxxij. & Dec. cõſi. xx. aliter rñdet ad dictũ Baldi, licet Are. nõ faciat mentionẽ de Bal do: iõ ſunt bñ p̃dicta notãda. Cũ Baldo tñ tenet Are. in d. l. ſi ita ſtipulat⁹. §. poſitũ, circa prin. & in vltimis verbis, circa primũdictũ de ꝓmiſsiõe illa ſe acturũ & curaturũ. Et idẽ Are. in cõſi. cxlij. ĩci. ex facto ꝓpoſito. in iij, co, poſt prĩ. Et Are. ĩ d. §. poſſum. tãgit ẽt ꝙ ſi fecit qcqd potuit ille, q̃ ꝓmiſit ſe curaturũ & c. & ille terti⁹ nolit facere qđ promiſſum eſt, an excuſet. Sup quo vid ẽt Abb. ĩ c. ſignificãtibus. ad fi. de off. dele. Are. cõſ. lxxij. in viij. dubio. cõſi. cxlij. alias cxliij. in iij. co. Ale. in apoſ. ĩ l. q aũt. §. j. ff. de cõſti. pe. Vide ẽt Dec. in l. ſtipulat. iſta. ĩ prĩ. de verb. ob. q̃ tenet ꝙ nõ excuſat. Sed in cõtrariũ vid mod. ibi. ſ. d. Frã. ĩ v. not. vid oĩno Ias. ibi ĩ v. col. vid Bar. ĩ d. c. ſignificãtibus. co. pe. Et ꝓcedũt p̃dicta ẽt ſi qs iuraſſet curare & opa cũ effectu dare, vt cõiter dr̃ in inſtr̃is. Ita Are. ĩ d. cõſ. cxlij. co. iiij. vide ad iſta oĩno Soci. cõſi. cclxxxviij. ĩ vlt. char. ĩ v. du. vid Pan. ĩ c. gẽma. co. pe. q· excuſat etiã à pœna, ſi fecit quicq̃d potuit, & impleret promiſsio.

✠ P. PAV. P. ¶ Titiẽ textores. §. fi. eo. ti. Vide ibi Are. & mod. in l. ſi certos. de verb. oblig.

✠ POMATES. ¶ Iuxta. Vid Bal. ĩ l. fi. circa medĩũ. C. đ nõ nu. pe. Can. & p̃cipuè Pe. de Anc. ĩ cle. ſi bñficiorũ. de deci. Pa. in cõ. lxiij. ro. cõſ. cxxiij.

¶ Groſſorũ. Adde ꝙ tãdẽ Alex. tenet opi. Cy. & Pet. in l. cũ quid. ĩ. e. & in l. in minorũ. in ix. q. C. in quib. cau. in integ. reſt. tut. nõ eſt neceſ. & Hoſt. & Io. And. in c. quanto. extra. de iureiu. & Bart. hic. de quo claritatem habere potes per ea quæ poſui in d. l. cùm quid. Et de hoc vide tu per Oldr. in conſi. clxvij. & vide pulchrè per Bal. in l. ſi. C. de non nume. pecu.

✠ POMATES. ¶ Facto creditoris. Illa l. arbitrio. nullam facit mentionem, quando poteſt facto creditoris: ſed de hoc bonus eſt. text. in l. Aquiliæ. ĩ. ad leg. Aquil.

---

1 ¶ Periculum interitus ſpeciei, poſt morã quòd ſpectet ad debitorem.

2 Qui habet facultatem ſoluendi rem debitam, quòd poſſit in mora conſtitui.

3 Scire, uel ſcire debere, quòd idem ſit.

4 Debitor quantitatis quando liberetur per interitum rei, & ad quem ſpectet periculum.

5 Quantitas in genere, quòd perire non poßit.

6 Debitor librarũ decem groſſorum Peruſinorum, quãdo liberetur, ſi moneta illa reprobetur per ſtatutum.

7 Materia quòd inſpiciatur in metallis magis quàm forma.

8 Debitor generis quando liberetur per interitum: & ad quem pertinet periculum.

9 Debitor ſpeciei alternatiuæ, quando liberatur per interitum, & ad ipſum ſpectat periculum.

10 Periculum interitus rei, ad hoc ut pertineat ad debitorem, an conſideretur an res ſit eodem modo peritura penes creditorem.

11 Moroſus & fur æquiparantur.

12 Interpellatio, an requiratur ad conſtituendum quem in mora: & quando euentus diei, uel conditionis interpellet pro homine. remißiuè.

13 Difficultas quòd non impediat contrahi obligationem.

14 Difficultas quando non impediat moram.

15 Practica interpellandi, & conſtituendi quem in mora.

16 Hæc lex quomodo practicatur.

17 Si res debita non apparet peremptа, & ignoratur quid ſit de ea: cuius erit periculum.

18 Debens par unum caponum, quòd debeat ipſos uiuos.

§

QVod te mihi. [a] Iſta eſt bona lex, notabilis, magiſtralis, & ſolennis: & breuiter h. d. Ad † debitorem ſpeciei poſt morã, ſpectat periculũ interitus. h. d. Et diuidit. Primò ponit theoricã. Secũdò practicã. Secũda ibi: ſed cũ q̃rat. No. j. qđ dixi in ſummario. Secũdo no. ꝙ † ad cõſtituẽdũ quẽ in mora, req̃rit ꝙ habeat facultatẽ ſoluẽdi rẽ debitã. Itẽ no. ꝙ req̃rit ꝙ ſciat, vel ſcire debeat ſe debere. Itẽ no. ꝙ † paria ſunt ſcire, vel ſcire debere. Venio ad primã partẽ, op. ꝙ indiſtictè periculũ ſpectet ad debitorẽ: vt l. incẽdiũ, C. eo. Huius timore gl. diſtinguit hic tria gña debitorũ: q̃ explicabo ꝓ tria cõtraria. Rñdeo ad l. incẽdiũ. ibi loquit in debitore quãtitatis: hic in debitore certæ ſpeciei. Debet enim certã ſpeciẽ, puta Stichũ, vt dicit prima gl. Vñ in † debitore quãtitatis diſtingue: Aut quãtitas debetur reſpectu certę ſpeciei, aut ſimpliciter. Primo caſu interitu illius ſpeciei liberatur: vt ſ. de noxa. l. electio. §. ſi is. & ĵ. de pecu. l. quæſitũ. & l. qdã. §. ſi tibi. de le. j. & l. Titiæ textores. [b] §. fi. eo. tit. & ĵ. loca. l. in naue. Secundo caſu, aut fuit facta oblatio illius quãtitatis: & ea perẽpta ſine culpa debitoris, liberat debitor ope exceptionis, vt l. qui decẽ. in prin. ĵ. de ſol. Aut nõ fuit facta oblatio: & tũc periculum pertinet ad debitorẽ: quia † quãtitas in gñe perire nõ poteſt: vt d. l. incendiũ. Fallit ſi aliter eſſet cõuentũ: vt l. periculũ. ĵ. de nau. fœn. & C. de nau. fœ. l. j. Vel ibi, antequã ad locũ debitũ perueniretur, pecunia erat debita in ſpecie, nõ in quãtitate. Iuxta [c] hoc † moueo dubiũ. 6 Ego dixi ꝙ quãtitas in genere nõ põt perire. Ponam⁹ caſum ꝙ pereat: vt quia [d] debeo tibi libras x. groſſorũ [d] Peruſinorum: cõtingit ꝙ per ſtatutũ huius ciuitatis iſta moneta eſt reprobata, ita ꝙ nõ poteſt expẽdi, an debitor liberetur? Videtur ꝙ ſic: quia eadẽ eſt ratio, quę eſt in debitore ſpeciei: vt l. in rõne. §. incertæ. ff. ad l. fal. Nec potes dicere, ſaltẽ remanet argẽtũ vt materia, quę poterit ſolui. Nã in obligationibus ꝑſonalibus, quod ſupereſt ex re perempta, ad creditorẽ nõ pertinet: vt l. mortuo boue. in prin. ĵ. de le. ij. Cõtrariũ puto, videlicet ꝙ liberet debitor à præſtãdo pecuniã illam in forma: ſed ſaltẽ debet ei 7 præſtare in materia. Nã in pecunia & † in omni gñe metalli, materia inſpicit principaliter: & trahit magis ad ſe formã, quàm forma trahat materiã: vt l. quæſitũ. §. illud fortaſsis. ĵ. de leg. iij. Vide circa iſtã q. c. cũ canonicis. in fi. extrà de cenſi. & videt gl. ſ. e. l. cũ quid. in ver. bonitate. in fi. Secũdo opp. ꝙ periculum indiſtinctè pertinet ad debitorem: vt l. in ratione. §. incertæ. ĵ. ad leg. fal. Sol. hic debitor erat ſpeciei: ibi debitor erat generis † generaliſsimi: vt hominis in genere: in quo debitore generis diſtingue. Aut erat debitor generis generaliſsimi, vt hominis in genere: & tunc indiſtinctè periculũ pertinet ad debitorẽ: quia genus perire non põt: vt d. §. incertę. niſi præceſsiſſet oblatio: vt l. q̃ decẽ. ĵ. de ſol. Aut eſt debitor in genere ſubalterno: puta dum quis debet vnũ de ſeruis ſuis: & tũc aut periit vnũ indiuiduum de illo genere: & tũc idẽ quod ſ. proximè dixi. Aut periit totũ illud genus ſubalternũ: & tũc idẽ quod in debitore ſpeciei, vt diſtinguatur, an ante morã, vel poſt: vt d. §. incertæ. & ſtatim dicã. Op. de l. Stichũ aut Pamphilum. in prin. ĵ. de ſo. Solu. hic † loquitur in debitore ſpeciei alternatiuè, in quo debitore alternatiuè diſtingue: 9 Aut erat debitor ſpeciei alternatiuè, & dic vt d. l. Stichũ aut Pãphil. Aut eſt debitor ſpeciei ſimpliciter: & tunc aut illa ſpecies perit facto debitoris, aut facto creditoris, aut facto neũtri⁹, ſed caſu fortuito. Primo caſu, aut facto debitoris iuſto: & liberat: vt l. qui ſeruũ. ĵ. de ver. ob. & l. quid ergo. §. ſi hęres hoĩem. de lega. j. aut facto debitoris iniuſto: & tũc indiſtinctè tenetur: vt l. ſi ſeruum. in prin. ĵ. de ver. obl. & l. ſi ex legati cauſa. in fi. e. ti. Si verò facto creditoris, [e] vel tertij: dic vt l. arbitrio. §.

---

a cois Alex. nº 4. las. 15. ſoci. 12. qui limitat duos modos Dec. nº. 6. declarat hoc membrũ ſpt. à Pan. hic nº. 9.

a ✠ POMATES. ¶ Si natura. An aũt difficultas excuſet à periurio, vide doct. in c. breui. de iureiu. Fallit hoc q̃ imò difficultas bñ impediat morã: qñ quis promiſit factũ, ſi quis promiſiſſet ſe hominẽ preſentaturũ, dummodo nõ eſſet mortuus, vt eſt tex. in l. ſancimus. in prin. in verbo, nõ potuit. C. de fideiuſ. ſo. fallit etiã hæc regula qñ difficultas impedit morã quoties debitor negaret debitũ. ita dicit Bald. in ſimili in aut. cõtra qui propriã. C. de non num. pecũ. Adde etiã q̃ difficultas excuſat ab excõicatiõe. c. Odoardus. extra, de ſolutionibus. Vide Cremẽ. notabil. cxxj.

b ¶ Species. Adde ſecũdum Ioã. de Imol. q̃ hoc fallit in eo qui ſe obligauit ad aliquẽ præſentandũ, vt probatur in l. pe. in verbo, nõ potuit. C. de fideiuſſo. & ibi Bald. niſi impediret eũ caſu fortuito, puta mortis vt j. ea. l. circa fi. Et an difficultas excuſet à periurio, vide gl. reputatam ſingularẽ xxñ. q. ñ. beatus. per gl. & Bal. in c. j. de alte. feu. & in cap. j. §. porro. in tit. q̃ fuit prima cauſa bene. amittẽ. & in c. j. §. licet. ſi de feu. fue. contro. inter dñm & agnatum. Alexan.

c ¶ Morã. Adde Bald. idẽ tenẽtẽ hic in lect. antiqua. & Ange. & Ioã. de Imo. in l. continuꝰ. in §. illud. Ant. de But. Abb. & Imo. in c. breui. de iureiur. quoſdã tñ cõtrarium tenentes maximè in tertio membro vide hic per Alex. Adde tu q̃ licet opi. Barto, hic cõiter teneat, vt pedo. Alex. hic tñ cõtra eam videt facere tex. in c. Odoardus. de ſolu. & melius tex. in e. ſignificãte. de pigno. & in c. j. §. licet vaſallus. ſi de feu. fue. contro. inter do. & agna. & facit etiã tex. in l. ſi duo. §. ait prætor. ſ. de conſti. pecu. quæ iura omnino vide. & ſolutio Bar. ad l. Thais. §. j. nõ videtur bona: qa tollitur per tex. in l. ſi volũtate. C. d̃ fideicõ. lib. & etiã aliàs pro opi. Bart. ſuit inducẽ tex. in l. euictis. in §. j. de vſur. quam vide: quia facilis eſt reſponſio.

d ✠ POMATES ¶ Ad prædicta. Pro iſta ſolutione quòd quando quis tenetur ad quantitatem ſoluendam, & an dicatur obligatus ad factum, facit l. liber homo. la ſecundo. §. fina li, infrà de verb. & videtur textus pro opinione Barto. in l. mora. §. in bonæ fidei. infra de vſuris. dum vult filiumfamilias moram facientem teneri in ſolidum & vltra peculium. & l. a cùm filiusfamilias. in principio, infrà de verborum obligationibus. dum vult patrem teneri ex mora filij aut de peculio, quatenus ipſe erat obligatus ex ſtipulatione. quam tamen l. credo nihil ad propoſitum fa-

fi. §. de dolo. & per doct. in l. non moriturũ. C. de cõtrahẽ. & cõmit. ſtip. Si verò perit cãſu fortuito, tunc habet locũ lex iſta, vt diſtinguam⁹ an ante morã: & debitor liberatur: an poſt, & nõ liberat, vt hic. & ſic habes expeditũ prin. primæ glo. Iuxta hoc vltimũ dubitat, † an debeat diſtingui vtrũ res eſſent eodẽ modo peritura penes creditorẽ vel nõ. hic in gl. ponit opinio. & in l. mora. j. de vſur. Petr. hic & Cy. refert in l. in minorũ. C. in qb. cau. in integ. reſt. nõ eſt ne. Gul. de Cu. ponit etiã hic ſuã opi. quorũ opi. ego reprobo in l. nemo. §. j. j. de ver. ob. Ego dico vobis ſolum hic purãveritatẽ, & diſtinguo ſic: aut loqmur in actione reali: & tunc tene gl. quæ eſt in l. itẽ ſi verberatũ. §. fi. cũ l. ſeq. ſ. de rei ven. Aut loquimur in actiõe perſonali: & tũc aut in actione, quæ deſcẽdit ex delicto: & tunc ſine dubio nõ eſt adhibẽda diſtinctio an eſſet eodẽ modo peritura, &c. vt l. j. §. rectiſſimè. & l. merito. j. de vi & vi ar. & C. quod met. cau. l. j. & C. de fur. l. ſubtracto. Fallit in l. ſi cum exceptione. §. quòd ſi homo. ſ. quod met. cau. Ratio: quia ibi tenebat ad triplũ. Si verò obligatio pſonalis deſcẽdit ex cõtractu, vel quaſi, in hoc ſunt opi. Ego teneo opi. glo. q̃ nõ debeat adhiberi illa diſtinctio. Ratio, qa moroſus & fur æquiparantur

10 † vt l. inter ſtipulante. §. pen. & ibi not. j. de ver. obli. & vide tex. in l. meritò. in fi. j. de vi & vi ar. Sed in fure nullũ eſt dubiũ: vt ſ. dixi: ergo &c. facit l. cũ res. §. fi. de le. j. Ad l. ſi plures. j. depo. reſpõde vt in glo.

Ad rationes Vltramõtanorũ dic vt dixi in d. l. nemo. §. j. j. de ver. obl. Venio ad ſecundã partem, & videtur q̃ hæc duo quæ hic ponũtur, nõ ſufficiãt ad probãdũ morã, ſed requiratur interpellatio: † vt l. ſi

12 ex legati cauſa. j. de ver. obl. & j. de vſu. l. mora. Glo. j. in fi. huius l. fatetur cõtrariũ, & dicit q̃ hæc lex debet ſuppleri per illas gl. bene dicit. tñ in veritate arbitror Iuriſconſultũ ſic intellexiſſe. Ponit etiã pro cõſtanti q̃ debitor interpellatus noluit ſoluere: tñ hoc nõ ſufficit, niſi cõcurrant alia duo, quæ hic ponũtur in tex. ſ. q̃ potuerit ſoluere, & intellexerit ſe debere. Et p̃pter hoc quod ibi dicit de interpellatiõe, quidã intrãt hic materiã interpellationis. & vtrũ euẽtus cõditionis interpellet p̃ homine, ſicut euẽtus dieiꝰ: qd̃ hic recitat Gul. & Cy. ponit. in l. in minorũ. C. in qui. cau. in integ. reſt. nõ eſt ne. Ego iſta oĩa examinaui in l. quoties in diẽ. j. de ver. ob. Procedo vlterius: hic dicitur q̃ requirit q̃ debitor habeat facultatẽ dãdi.

13 † Contrà: difficultates nõ impediunt obligationẽ: vt l. cõtinuus. §. illud. j. de verb. ob. Huius timore dicunt quidã q̃ reus dicit habere facultatẽ, ſi res debita eſt in rerũ natura: vt ſic nõ inſpiciat facultas ſeu difficultas perſonæ, ſed naturę. [a] Alij dicũt quod hic ponit Iuriſconſultus id, quod poſuit ad

cere, ſi bene aduertatur ad eam. Vide Alexandrum in l. ſi pater. C. de collationibus.

e ✠ POMATES. ¶ Liberatio. Dicit tñ do. Frã. de Curte audiuiſſe ſe à dño Orlãdo Curtio & domino Iacobo Puteo præceptoribus ſuis, quòd hoc non procederet in procuratore ſpeciali: quia tunc non poſſet prætendi ignorantia: per not. in l. ſi res obligata, de leg. j. q̃qua ipſe dicat ſe nũq̃ poſſe colligere hoc ex ibi notatis: tũ ego credo q̃ ibi hoc ſatis bene poſsit colligi in gloſſ. in verbo, neſciat. vbi non dixerat.

✠ POMATES. ¶ Vento. Limita, niſi eſſet factũ de antiquo, & multum implicatum, prout voluit Bartol. in l. ſi res obligata. j. de lega. j.

g ✠ POMATES. ¶ Lege ſi. Eãdẽ practicã ponit Bart. in l. nõ ſolũ. §. morte. iñ. qõ. ff. de noui ope. nunc. Idẽ Bart. in l. quidã decedens. ff. de admi. tuto. Spec. in tit. de appellatio. §. qualiter. Adde Petr. de Auehara. conſil. cccl xxj. Bart. & alios in l. ſi ſeruũ. §. nunc videamus. ff. de verbor. obligat.

¶ No. tñ q̃ ſi allegarẽ tibi inſtrumẽtum debiti, & tu de eo peteres copiã cũ termino ad opponendũ, teneor illam tibi dare, quia nullũ inſtrumẽtum publicũ, etiã in iudicio productũ, p̃bat, ſi de eo parti etiã non petẽti non datur copia cũ termino ad opponẽdũ. Ita Bar. in extrauag. ad reprimẽdũ. in verb. de plano. per text. in l. fi. C. de fide inſtr. Ro. cõſi. clvj. vbi exclamat illud dictũ Bar. & cõſil. xxij. & conſil. cccccxix. & Bal. in d. l. fi. Anchar. cõſi. cccl xvj. inci. pro declaratione triũ q̃ſitorum. Sal. in dic. l. fi. quod nota & intellige hoc, qñ inſtrumẽ tũ induceret ad probandũ: & tũc ſemper ſit neceſſe dare copiã eius, ẽt ſi nõ petatur. Si tũ ad interpellandũ ſuccederet: tũc ſufficit vt oſtendat. Aut dare copiã, niſi pars vbi legiſſet, pereret ẽt copiam, vt vult hic Bar. & clarè probat in d. Clemen. cãm. Et pro cõfirmatione dictorũ Bartol. hic vide quod not. Bartol. in l. quidam decedẽs. §. fina. ff. de adminiſt. tut. quod not. Spe. in tit. de appel. §. qualiter. ver. cautus.

h ¶ Oſtendam tibi. Adde ex verbis Bartoli hic habes quod ille qui habuit copiam inſtrumẽti, non põt prætendere ignorantiam cõtentorum in inſtrumento. Ille enim dicitur aliquid ſcire, quomodocunque illud ad eius notitiam peruenerit Ita Ioan. Andre. in cap. licet. in fine de ſup. negli. præla.

oſtẽdẽdũ maiorẽ cõtumaciã, nõ q̃ hoc ſit neceſſe. Sed iſta ſol. diſplicet: qa imò recte Iuriſcõſultus hic poſuit, oſtẽdẽs q̃ ſit neceſſe. Vnde alij dicũt q̃ difficultates nõ impediũt cõtrahi obligationẽ: vt l. cõtraria. ſed moram cõmitti ſic. Caſus eſt hic. Hęc eſt vera ſol. & multũ not. hãc tenebat dns Iac. alleg. l. ſi vehẽda. §. pe. j. ad legẽ Rho. de iac. ſed ibi loquit in eo, qui tenet ad factũ, nõ in eo q̃ tenet ad dandũ. Rogerius verò, Petr. & Cy. hic aliter dicũt: aut difficultas ſuberat tẽpore cõtractę obligationis: & nõ nocet, vt in l. cõtraria. Aut ſupuenit ex poſtfacto: & tũc impedit morã. Ita loquit hic. Hæc diſtinctio non placet, per l. cũ ſeruus, & quod ibi no. j. de lega. j. Et ideo circa materiã de difficultate, ſolũ

14 hoc examinabo nũc, an † difficultas impediat morã. et dico ſic: Aut in obligatione eſt factũ: & indiſtinctè difficultas impedit morã: vt l. ſi vehẽda. §. pen. j. ad legẽ Rho. de iac. & l. j. §. iubet. ĩ verſi. ſi frater. j. de colla. bo. etiã ſi fuerit iuratũ: vt extrà, de iureiurã. c. breui. Aut eſt in obligatione dari, ſeu datio: & tunc aut debetur ſpe-

b cies, [b] & difficultas impedit morã cõmitti. Caſus eſt. hic, & in l. cũ ſeruus. j. de leg. j. & l. cùm res. in prin. eo. tit. Aut eſt obligatio quãtitatis: & difficultas nõ impedit

c morã [c]. Licet enim in perpetuum debitor nõ poſſet cõgregare pecuniã quã debet: tamen in mora cõſtituit, vt d. §. illud. Si enim debitorẽ nõ excuſat caſus, vt d. l. incendiũ. & ſ. dixi: multò minus difficul-

d tas. Nec obſtat ad prædicta [d] l. Thais. §. j. j. de fideicõmiſſ. liber. qa ibi reſpectu ſerui non erat datio quãtitatis in obligatione: ſed eius reſpectu debebat factũ, ſcilicet ſolutio ſeu liberatio [e]. Tene ergo tertiã ſol. hic poſitã &c. circa materiam diffi-

e f cultatis dic vt d. §. illud. Venio [f] ad vltimum: dicitur hic quòd ad morã ſufficit ſe debere ĩtelligere. licet nõ intelligat. Cõtrà. j. de regu. iur. l. qui ſine dolo. Reſpõdeo, ſubaudi ibi ſine dolo vel lata culpa. Requirit ergo q̃ intelligat, vel intelligere debeat ſe debere. Et p̃ hoc docui † vos

15 pluries qualiter debeat fieri interpellatio & proteſtatio. Nam ſi quidẽ tu es debitor ex facto tuo: ſufficit q̃ ego denũciem tibi quod ſoluas. Nã cùm ex facto tuo depẽdeat, tu intelligis vel intelligere debes te debere, vt l. quãquam. j. ad Velleianum. Sed ſi tu eſſes debitor ex facto alieno, vt quia hęres vel procurator tuus promiſit, tunc ad cõſtituendũ te in mora non ſuffi cit ſimpliciter denũciatio, qa non intelligis, nec intelligere debes te debere, quia in facto alieno eſt tolerabilis ignorantia, h

g vt j. pro ſuo. l. fina. [g] & ideo eſt neceſſe q̃

h oſtendam tibi [h] inſtrumentum debiti, & legas: vel dem tibi copiam. Hoc probatur j. depoſi. l. ſi quis inficiatus. & de reg. iur. l. qui in alterius. & ibi gloſſ. & extra, de elect. c. cauſam. in Clemen. & ſic fecí

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſiuper Digeſto veteri.

a ✠POMATES. ¶Quęro. Addequod no.Bal.in c.cũ tu.extra de teſtib. & quod dixit gl.in Clem.fi.in gl.pe. extra de reſcri. de qua facit mẽtionẽ Bar. in legibus hic p 16 eũ alleg. & in l. is q. de iure fiſci. quã reputat ſingularem. in l.ſi minorẽ. Bald.C.de in inte.reſti.mino. Adde gl.in l.ij.quã no.Item Bar.& Sali.C.de pet. hære.& not.Bar.in l. matrẽ tuã. hic alleg.

b ✠POMATES. ¶Si actor. Vide Aret.cõſi.l.& cõſi.cxx. inci. hic videtur procedẽdo in quibus nõ poſſumus hic verificare dictum Bart. cũ loquitur in re mobili,& in eo, qui nõ habet cauſam ab actore,&c. Hanc eandem opinionẽ tenuit glo. Cy. & Bart.in l. ſiue poſſideris.C.de prob. & eſt optimus tex.in c.cũ propoſuit. tũcta gl.de cler.excõmu., p a opinione Bar.quã tamen credo non poſſe ſtare: quia ad hoc vt ex pretio domus in præſentiarũ dominiũ præſumatur, requiritur quòd poſſidẽs habeat eã ab actore: vt voluit Bart. d.l. non ignorabit. an quod poſſideat rẽ immobilẽ,vt voluit Spe.poſt Vber.de Bob.in titu. de pact.§.j.verſi.quid ſi ago.

c ¶Continuata poſſeſſio. Aduerte tu,et ad- b de q id,quod dicitur per Bar.hic, q præſumatur cõtinuata poſſeſſio, habet locũ quã c do allegat ad fauorẽ ſuũ: ſed ſi quis negaret ſe poſſidere, non præſumereť, vt habetur in l. ſiue poſſideris.C.de proba. Et ad text.in l.non ignorabit. Reſpõde q debet intelligi qñ à debitore nõ ſit probatus caſus,ad quẽ pertinet probare. Sed hoc ponimus probatũ:ergo &c. Cogita,quia nõ ſine myſterio Bar. loquutus eſt hic p verbũ forte.& vide in d. l.ſiue poſſideris.

d ✠POMATES. ¶Quæro. Inquantũ Bar.loquitur in manumiſſione, non bene loquutus eſt quia imò,vt ipſe ſibi contrarius ſ conteſtatur in l.ſi ſeruum.§. de illo.j.de ver.oblig.non e ſpectaret periculũ ad f eum, quando ignorans manumiſiſſet.

e ¶Caponum. Adde Bar.in l.j.§. ſi plures. ſi quadru.pau.feciſ. 1 di.& in d.l.qui decẽ. §.fin.hic allegata. Et 2 vide eundẽ Bart.in l. cũ de lanũis.in prin. j.de fun.inſtr.vbi ſta- 3 tutum de ſoluẽda ga

fieri pluries in ciuitate iſta. Oppo. de l. videamus.§. ſi actionem.j.de vſur. Solu. hic ponitur vnus effectus moræ, ſcilicet quo ad interitum: ibi ponuntur alij, ſcilicet quo ad fructus & quo ad vſuras. De quibus dic vt l.morã.j.de vſuris. †Pro declaranda l.quæro, quomodo practicabitur hæc lex? Reſpondeo,actor petit Stichum: ſi reus non opponat de morte vel difficultate: proceſſus eſt planus: qa reus condemnabitur, & habebit tẽpus, quod datur iudicatis ad ſoluendum, ſecundum quod habetur Inſti.de inuti.ſtip.in fi. Vidobitis j.de conſtit.pecu.l.promiſſor Stichi. Si reus diceret Stichum eſſe mortuũ, & probaret: tũc adhuc prima petitio ſtat: quia homine mortuo adhuc ipſe homo peti debet: vt l.ſi ſeruum. in fi.j. de verb. obligatio. ſed tunc actor habebit neceſſe probare ipſum eſſe mortuũ poſtquã reus fuit i mora. quod probabit eo modo quo ponitur hic, probando quòd reus habuerit facultatẽ dandi,& q intellexerit ſe debere, vel intellígere debuerit,& fuit interpellat⁹ legitimè, vt videbitis hic. Quæro[a] quid ſi dubitetur, quia reus probauit mortem, & actor interpellationẽ, & alia quæ ponuntur hic: tamen non apparet vtrum ſeruus fuerit mortuus ante interpellationẽ vel poſt: Certè reus abſoluetur. Nam actor habet probare q reus habebat facultatẽ eo tẽpore quo debebat ſoluere: hoc eſt, tũc cùm interpellabatur. Ita debet intelligi hic: aliàs in dubio ſequeretur abſolutio: vt l.eũ actũ.in fin.& ibi not. ſ.de nego.geſt. & in l.non ſolum.§.ſeq.vt d.probari.& ibi etiam not.ff.de oper. no. nun.facit quod no. C.de proba.l. matrem tuã. Fortè tamẽ ſi actor[b] probaret debitorẽ tẽpore cõtractæ obligationis poſſedиſſe rẽ: præſumitur ſemper cõtinuata poſſeſſio[c] apud eũ, donec probetur contrariũ. quod dic vt l. nõ ignorabit. C. ad exhiben. Quęro: dicitur hic, aut dolo malo fecit quò minus haberet, quomodo hoc intelligiť. Certè nõ intelligas q occiderit, vel manumiſerit, vel rẽ debitam extinxerit: quia tũc indiſtinctè eius eſt periculũ: Nec curo vtrũ ſciuerit vel ignorauerit ſe debere: vt l. ſi ſeruum.§. de illo. aliàs eſt ver.in §.ſi res.de verb.ob.& Inſti.de leg. §.ſi res legata. ſed intellige, q eũ facit abſentare vel fugere: vt l.cùm res in princ.j. de leg.j. Quæro,[d] quid ſi res debita nõ 17 apparet perẽpta, †ſed quid de ea ſit ignoratur? Certè ſi debitoris culpa vel mora præceſſerit: idẽ quod in morte. aliàs debet debitor præſtare cautionẽ de ea præſtanda cũ eã inuenerit: vt l.ſeruo legato. §.fi.j.de leg.j.& l.cũ res.§.pe.eo.tit. & qđ 18 no.in l.cũ ſeruus.e.ti. Quęrit hic †Gul. de Cugn.ſi ego debeo tibi vnũ par caponum, [e], an poſſum tibi dare mortuos[f]. Et determinat q nõ: quia debeo dare in tali ſtatu q ego poſſim eos dimittere in ſua libertate: vt j.de ſolu.l.qui decem.§.fi.Bar.

4 *Si decem ſalmæ boni uini debentur ex mutuo, quòd dicitur certum, & competit condictio.*

g CErtum. §Iſtud eſt certũ, qđ apparet quid, quale, quãtúmve ſit, h.d. Primò ponit dictũ. Secundò pro- g bat per authoritatem Pedij. Secunda ibi; 1 nam & Pedius. Opp. †q inter nomina propria & appellatiua ſit differentia: vt l. quoties.j.ad Treb.& l.ſi ſeruus cõmunis. j.de ſtipu.ſer. Sol. quantũ ad oſtendendũ quõ rem certã nõ eſt differẽtia inter noĩa propria & appellatiua, vt hic: ſed quantũ ad alia bene eſt differentia, vt in contrarijs.

Quæro, ad quid ponitur hic hæc lex? Quidã dicũt ad exponendũ illud verbũ, h ſi certũ petatur, poſitũ in rub. vel aliter ad exponendũ illud quod dicit de certi cõdictiõe. Nã hic ponit certũ ſimpliciter, put referť ad mutuũ, dũ dicit de quãtitate: & prout referť ad alios cõtractus, dũ dicitur de ſpecie, & de omnibus, in quibus dicit 2 aliqd eſſe certũ. †Quæro, ſi promitto tibi dare decẽ ſalmas boni vini, an iſta ſtipulatio dicit cõtinere certũ? Quidã q ſic. Veritas in cõtrariũ: nã hæc adiectio qualitatis boni vini, nõ ſignificat certũ quid: quia melius & optimũ bonũ eſt: & ideo vt eſſet certa qualitas, deberet dici opti- i mi vini: vt l.vbi autẽ nõ apparet.in princ. j.de ver.ob. Quæro, ad quid eſt neceſſaria iſta inueſtigatio, vtrũ tales ſtipulationes cõtineãt certũ vel incertũ? Rñ. †quãdo cõtinent certũ, 3 datur certi cõdictio: vt j. eo.l.certi cõdictio.in prin. ſed qñ incertũ cõtinent, datur actio ex ſtipulatu: vt Inſtit.de verb.obli. in prin. Et ideo qñ promitto decẽ ſalmas boni vini, nõ dať certi cõdictio: quia eſt incertũ quod petiť. Et hoc verũ qñ debetur 4 ex ſtipulatiõe ſimpliciter: ſed †ſi vinũ deberetur quia mutuatum: tũc ſemper cõtinet certũ: quia ſemper debetur eiuſdẽ bonitatis: vt ſ.eod.l.cum quid. Ideo pro mutuo ſemper competit certi condictio: vt in ſti.quib.mod.re contra.ob.in prin.

1 §☞ *Pecunia quando legatur, quòd dominium non tranſit in legatarium recta uia.*
2 *Dominium ſuperueniens authori meo quando proſit mihi ut res mea efficiatur.*
3 *Hæres pecuniam legatam ſub conditione quando poterit mutuare.*

7. OMnia. Mutui datio põt ſuſpẽdi in euentum cõditionis expreſsè vel tacitè. h.d.cũ l.proinde. Et diuiditur: quia primò ponit dictũ in genere. Secũdò illud exẽplificat in cõditione expreſſa. Tertiò in cõditione tacita. Secũda ibi l. proinde. Tertia ibi: itẽ ſi legatã. Opp. †quã- 1 do legatur pecunia, nõ trãſit dominiũ rectavia in legatarium: vt no.in l.ij.C.cõmunia de leg.in verſi.in rẽ actiones. & in l.ij. C.de cõdi.ex leg. ergo exẽplũ hoc ſecũdo loco poſitũ nõ procedit. Sol. dicit Iac.de Are. q hic fuit legata pecunia in ſpecie: vt hic in gl.parua.& l.ſed & ſi certos.j.de leg.j. aliàs nõ diceretur hæres mutuare pecuniã legatã. Nã quãdo legať in genere, nõ 2 eſt magis debita iſta pecunia, q illa. Oppo. † ſecũdò quãdo dominiũ ſuperuenit authori meo: illud nõ prodeſt mihi vt res mea efficiatur: vt l.apud Celſum.§.ſi à Titio.de doli excep. & ſ.de rei ven.l.ſi à Titio.& j.de exceptio.rei tradi.vel vendi.l.ſi à Titio. Licet ergo dominiũ ſuperueniat hæredi, tamen non acquiritur dominiũ recipienti. ergo nõ eſt mutuũ: vt l.ij.§.appellata.ſ.eod. Sol.hic loquitur quãdo ſuperuenit dominiũ ex cauſa quæ retro trahitur per fictionẽ, vt hic dicit text. quia ex die aditæ hæreditatis vidẽtur nimi fuiſſe hæredis. Secus quãdo dominiũ ſuperuenit ex cauſa, quæ retro non trahitur, vt in cõtrarijs.& no.gl.in l.ſi quis alienã.j.de actio.empt. Quæ- h ro: hic dicitur in fin. cùm legatũ repudiatum[h] ſit aut appoſitũ. quid eſt hoc dictum? Dicit gl. appoſitũ intelligo, id eſt in conditionis defectum. Iſta expoſitio non procedit: quia ſi nos ponimus legatũ ſub conditione: dominiũ non tranſit in legata- i rium conditione pendente, ſed eſt hæredis[i]: ergo hæres inte- 3 rim poterit †mutuare: licet quidam hodie dicant contrarium

per

P. PAV. P. ¶Dare mortuos. idẽ Bart. in l. ſi qui arietes.§.fin. ff.ſi quadru. pau.feciſ.dica.

✠POMATES. ¶Certum. Vide ad iſtam l.Aretin.conſi. xxvij.in j.col. & cõſil.ccclxxxv.& cõſil. cccxxxix.Alexã.in l. vbi autem non appa ret.ff.de verb.obli.& in cõſilio lxxx. colũ. iij.ad fin.volum.j.& conſi.cxlvij. col.pen. vol.ij.& Panor. cõſi. xxvij.vol.j.

¶Repudiatũ. Adde ſecundũ intellectum Sali.quod legatarius repudiando onus legato adiectũ cẽſetur repudiare legatũ qđ dicit cordi tenẽdum. pro hoc etiã dicit facere l.ſi ea.C. de cõdi. inſer.& l.fin. C. de fideicom. & l. minor xxv. annis ſeruum.ſ. de mi. Alex.dicit melius facere l.neſenni?. in fin l. cum ſequen. infrà de excuſatione tuto.

¶Hæredis. Adde q doct.communiter ſequuntur Barto.exce. Sali.& Ro.

per aut. res quæ. C. communia de leg. & est falsum, vt ibi dixi, & ibi etiam per docto. expone ergo, aut appositum, id est, acceptatum: & tunc retrotrahitur seu retractabitur numeratio facta per hæredem.

1 ☞ Certi conditio quòd sit duplex, scilicet una generalis & alia specialis. & nume. 3.
2 Actionis diuersitas & qualitas quòd cognoscitur ex medio concludendi.
4 Libellus in certi condictione.
5 Certi condictio à condictione triticaria & condictione sine causa in quo differat.
6 Condictio incerti quòd non sit generalis ad omnia.
7 Certi condictio in quo differat ab actione in factum subsidiaria.
8 Causa quòd differat ab obligatione & actione: & quid sit causa, obligatio & actio. Certi condictio quòd sit natiua.
10 Certi condictio quòd fuerit introducta utilitatis causa.
11 Certi condictio quando sit temporalis, & quando perpetua.
12 Certi condictio an crescat per inficiationem sicut actio principalis. & nu. 14.
13 Accessorium regulatur secundùm primordialem naturam principalis.
14 Contractus certus dicitur, quando ex ipsius conceptione appparet iure manifesto q̃ certum debetur, nec est uariabilis ex potestate debitoris, uel rei natura.
16 Contractus incertus est, quando ex ipsius conceptione iure manifesto certum non apparet, uel est uariabile ex potestate debitoris uel ex natura rei.
17 Certi condictio an competat ex omni contractu, ex quo certum petitur.
18 Certi condictio quòd competat contra furem.
19 Ille qui tenetur ex empto, an contra ipsum detur certi condictio.
20 Qui tenetur actione ex empto, an teneatur ad factum purum: ubi quòd non.
21 Venditor quòd teneatur præcisè ad tradendum, si potest. & nu. 24.
22 Venditor si est dominus, tenetur ad transferendum dominium. & nu. 23.
25 Stipulatio rem tradi, & quælibet stipulatio facti, dicitur contineri incertum.
26 Certi condictio quòd non competat, quando in obligatione est rem restitui.
27 Quando quis est obligatus ad dandum contra eum competit certi condictio.
28 Certum ex incerto contractu quomodo petatur.
29 In obligatione facti quando possit agi ad factum præcisè. remissiuè.
30 Certi condictio quòd detur quando agitur ad interesse. nu. 40.
31 Interesse quando petitur, quòd non sit necesse in libello exprimere certum quantitatem.
32 Quomodo cognoscetur an in libello sit intentata certi condictio generalis, uel specialis.
33 Causa remota, quòd in actione personali in libello poni debeat.
34 In obligationibus in diem, an ante diem sit nata actio remissiuè.
35 Certi condictio quòd ex obligatione in diem, uel condictionali non oritur ante diem uel condictionem. & nu. 37.
36 Interusurium medij temporis quòd sit incertum.
38 Certi condictio quòd competat pro legato.
39 Certi condictio quòd competit habenti utile dominium.

9.

CErti condictio. Famosa est lex ista, nec difficilis in tex. sed bene in gl. & breuiter. h. d. Certi condictio cõpetit ex oĩ cã, ex qua certũ petitur, siue ex cõtractu vel quasi, siue ex maleficio, vel quasi vel quomõcunq;. h. d. vsq; ad §. qm̃. Et diuidit in quinq;. Primò dicit q; certi cõdictio cõpetit. Secundò ex qua cã cõpetit. Tertiò ad qd. Quartò qñ. Quintò ponit de hoc plura exẽpla. Secũda ibi: ex omni causa. Tertia ibi: licet em̃. Quarta ibi: dũmodo. Quinta ibi, cõpetit. Quæro, dicitur hic, certi condictio cõpetit: quæro vtrũ sit tantùm vna certi condictio, vel
1 plures? Glo. hic dicit q; plures. †Nam quædam est certi condictio generalis, quæ habet locũ vbicunq; certũ petitur, vt hic. Quædam est certi cõdictio specialis, quæ cõpetit pro mutuo: vt s̃. l. ij. in princi. & §. j. vide istam gl. Aduerte: quia subtilis & pulcher passus est. Idẽ tenet gl. Insti. quib. mod. re contra. obl. in prin. & idẽ s̃. eo. super rub. ex qua istud probat. Dicit enim rubrica de re. cre. quod est generale. & subdit, si certũ pet. hoc est mutuũ, quod est speciale. Postea dicit de certi condictione. & debet intelligi, s. generali: quia de speciali locutus erat. Ita intelligit glo. super rubrica. Mar. hoc fatebatur, & addebat q; erat alia certi cõdictio specialis, scilicet ex stipulatu: vt j̃. eo. l. si quis certum. Insti. de verb. oblig. in prin. quæ opinio recitatur in secunda glo. huius legis. Alij fuerunt in contraria opin. q; non sit nisi vna tantùm certi cõdictio generalis. & ista opi. tangitur in gl. Rubricæ. & firmatur per gloss. in l. quoties. j̃. de præscrip. ver. Vltramontani, scilicet Iac. de Ra. Pet. & Gul. de Cu. hic, & Cy. C. eo. super rubrica. & etiam Iac. but. tenebant istam opi. quòd esset tantùm vna certi condictio: quia non reperitur iure cautum, quòd sint plures: ergo &c. Præterea, hoc videtur expressum j̃. ea. l. §. quoniam. vbi dicit, q; pro mutuo cõpetit hæc certi cõdictio generalis. Præterea leges semp vtũtur isto vocabulo in singulari, s. certi cõdictio, & non dicunt certi cõdictiões. Præterea, si essent diuersæ, quare idẽ no
men haberent: vt l. si idem. C. de codicil. Præterea dicunt ipsi, & est fortior ratio
2 quã ipsi faciant: diuersitas † actionũ co=
a gnoscitur [a] respectu medij per quod in actione cõcludit: vt in actione ex empto, concludo cõtra te, quia emi: & in actione ex locato, quia locaui. & sic de similibus. Qñ ergo idem est mediũ concludẽdi, erit vna actio in genere. Sed vbicũq; proponitur certi cõdictio, mediũ, per quod cõcludit in ea, est, quia certũ petitur, vt hic: ergo est vna tantũ generalis. Et si diceret q; sunt plures, sequeret q; quot sunt causæ tot essent certi condictiones speciales: quod est absurdũ. Tenent ergo isti doct. q; est vna tantũ certi cõdictio generalis, quæ non habet sub se species, sed tantũ in
3 diuidua. † Mihi videtur q; opi. glos. no=
b stræ sit vera. [b] & q; sit vna certi condictio specialis pro mutuo. Primò, quia hoc dicit tex. expresse Instit. qbus modis re cõtra. obliga. in prin. si bene aduertatur. Secundò, quia tex. videtur velle, q; hæc certi cõdictio oriatur ex illa parte edicti, si cer
c tũ petatur. l. j. in prin. j̃. de tri. cuius edicti verba exponunt in hoc tit. & ibi assumitur certũ, hoc est mutuũ: vt not. s̃. eod. sup rubri. Quãdo ergo dicitur certi cõdictio specialis, idẽ est dicere quod mutui condictio: sed qñ dicitur certi cõdictio generalis, dictio certi, tũc stat propriè p̃ omni certo: & sic apparet q; veritate inspecta non est idem nomẽ. Præterea probo, lex dicit q; eodẽ modo, quo petitur mutuum, petit indebitũ: & eodẽ modo cõtrahitur: vt Instit. quibus modis re cõtra. obli. §. j. sed pro indebito competit specialis con=
d dictio indebiti: ergo pro mutuo cõdictio mutui, quæ est idẽ quod certi cõdictio specialis. Absurdum enim esset dicere, q; ex cõtractu mutui tam frequẽtato non oriret specialis actio. Per hoc apparet responsum ad istud quod dicebã, q; nõ reperitur lege cautũ: & quia si essent diuersa, non vocarent eodẽ nomine: quia, vt dixi, rectè intelligẽdo non est idẽ nomen. Nõ obstat §. quoniã. quia concedo quòd pro mutuo competit mutui condictio specialis, & certi cõdictio generalis, sicut in alijs cõtractibus: vt in cõdictione indebiti. & sic non obstat q; dicũt,
c quòd idem est mediũ concludendi [c] in omni certi cõdictione: quia nego istam. Nam in certi condictione speciali, quæ est idem quod condictio mutui, sufficit cõcludere: quia mutuaui, ideo peto, &c. nec est necesse quod exprimatur: & quia hoc est certum, &c. Sed in certi condictione generali necesse est quòd exprimatur, quòd hoc est certum. Debeo enim dicere: dico qd tibi mutuaui centum, vel teneris mihi ad centum pro pretio, talis rei venditæ, vel ex causa legati: & quia hoc est certũ, ideo peto te condemnari. Ex hoc apparet quòd intentatur certi cõdictio generalis. Cõcluditur enim per hoc medium quòd hoc certum est. Sed in certi condictione speciali ex mutuo, concluditur per hoc medium: quia mutuatum est. vnde diuersa sunt media concludendi. An autem certi condictio ex stipulatu sit condictio specialis: dicam in sequenti glo. Et ista possunt esse
4 vtilia ad q. Aduocati † huius ciuitatis sentientes se peritos cõstituerunt, quòd in libello proponeretur actio, nec proponeretur generalis quando competit specialis. Certè in mutuo quid debeat proponi: patet ex prædictis. Itẽ ad aliud pone, dedi cõtra te libellum repetens mutuum, liberaui te ab actione intentata remanente causa, & omni alia actione q̃ mihi ex illa causa competeret. Certè si est vna tantùm certi condictio generalis pro mutuo: nulla alia actio remaneret: sed si plures essent, & potest remanere vna. & sic vides q; ista subtilitas in practica
5 reducitur. † Quæro, in quo differt certi cõdictio à cõdictione
d triticaria, [d] & cõdictione sine causa. Respõ. cõdictio sine cau=

a ¶ POMATES. Cognoscit. Facit q; hoc tex. l. nõ debet. in fi. §. de dolo. & i c. l. fræ. & ibi Cano. de dila. & vide ad hoc Alex. con. cxvij. j. col. ij. vo. Barba. consi. xxxvij. in xiiij. col. ij. vo. Cal. cõ. v. in tit. d accu. incip. quis denunciat. Panor. in c. examinata. vj. col. de iudi. Barba. con. j. ix. col. ij. vo. & con. x. cõ. ij. co. vo. & Fe. cõ. xxiij. & Panor. c. ex parte B. in ij. notabili, d foro cõpe.

b ¶ Vera. Adde q; cum opi. gl. cõcordãt Dy. Salic. Bald. in rub. ĩ. eod. Bar. in rubr. C. de re. cred. Ros. in libellis suis in libello de certi cõdictio. Spe. in titu. de obl. & so. §. sequitur. in prin. Bal. et Bart. in rub. C. eo. cõfirmat Alex. per text. Insti. de verb. obli. in prin. vide vt per eum.

c ¶ Concludendi. Ad de q; diuersitas actionũ cognoscat ex medio cõcludendi, text. in l. non debet. in fi. §. de dolo: & ibi doct. & in c. litere. extra de dilatio. & Anton. de But. in notabilib⁹ in c. ex parte. de foro cõpe. & in c. fi. de iudic. Bart. in l. interdũ. j̃. de cond. inde. Ange. in l. naturaliter. §. nihil commune. in v. lect. de acquir. posses.

d ¶ Triticaria. adde de hac, vt per Ioan. An. in addi. Spe. in titu. de ob. & solu. §. sequitur alia quoque.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Veritas eſt. Adde tu quæ ſit vtilitas huius inueſtigatiõis. Et vide gl. quam pauci ſciunt, in l. cũ precario. ĵ. de precario.

b ¶ Vtilitatis. Add Io. And. in d. §. ſequit. circa princi. in addi. prima magna.

c ✠ P. P A V. P. ¶ Hæc actio. vide Iaſo. in §. fuerat. ĩ iĵ. col. in princ. de actio. vbi alleg. Bal. in quibuſdam locis exclamantem hanc glo.

d ¶ Ex ſua primordiali. Adde tu ad Barto. hic, q̃ acceſſoriũ regulet ſecũdũ primordialẽ naturã principalis, & vide Aretin. in c. j. colũ. antepe. & ſeq. de iudicijs.

e ¶ Quòd licet illæ actiones. Adde tu q̃d contra Bart. hic, qui videtur velle q̃ certi cõdictio, quæ oritur ex cõtractu bonæ fidei, ſit ſtricti iuris, & habeat eius naturã, facit: nã ſtipulatio eſt ſtricti iuris lege, quicquid aſtringendæ. ĵ. de verbo. obli. & tñ ſi vniat cõtractui bonæ fidei, propter ſolã vnionẽ ſapit naturã bonæ fidei. Caſus eſt in l. ſi ſtipulatus. in fi. princi. ĵ. de vſu. vbi ſi emerã à te fundũ, & poſtea ſum à te ſtipulatus dotẽ dari, & vacuã poſſeſſionẽ tradi in tantũ tenet venditor ex ſtipulatione, quantũ ex empto: & ideo fructus veniunt. Et hoc idẽ dicit gl. in l. ſi quis cũ aliter. ĵ. de verb. obl. Si ergo hoc eſt in ſtipulatiõe, quãto magis debet eſſe in certi cõdictiõe generali, quæ orit ex ipſa materia præexiſtẽte, quæ eſt bonæ fidei: ergo erit bonæ fidei. Et ad text. in §. actionũ. reſpõdetur q̃ licet ibi non numeret inter actiones bonæ fidei. nã & hoc euenit in alia actione: vt eſt actio ex teſtamẽto, quæ habet inſtar bonæ fidei, vt dicit text. apertus in l. in minorum. C. in qui. cau. in inte. reſti. & tamẽ nõ cõnumeratur in §. actionum. Sed ſaluãdo Bar. põt dicere, primò ad text. in d. l. ſi ſtipulatus. q̃ ibi idẽ: qa ſtipulatio eſt appoſita, vt tradatur poſſeſſio vacua fundi empti, et ſic ꝓpter illud verbũ, vacuã poſſeſſionẽ tradi, veniũt fructus: quia petit id, q̃d ex empto peti poterat. Vbi dicit text. q̃ propter illud eſt, q̃ parrus venit, nõ aũt propter ſtipulationem. Et ſi illa verba ibi non eſſent tex. ille probaret oppoſitũ vt patet ibi: qa dicit, ſed tãtũ propter ſa eſt generaliſſima. Cõpetit enim ad certa, & incerta: vt ĵ. de condic. ſine cauſa l. j. condictio triticaria eſt generalior. cõpetit enim ad certa, & incerta, præterq̃ ad pecuniã numeratã. vt l. j. ĵ. de tritica. Certi cõdictio eſt generalis: cõpetit enim ex omni cauſa, ex qua certũ petit. l. & eodem

6 modo eſt ✠ generalis cõdictio incerti, ſecundũ quoſdã, q̃ ad omnia incerta cõpetat: quod tñ nõ eſt ſimpliciter verũ. De cuius incerti cõdictionis materia videbitis ĵ. de cõdi. in de. l. ſed & ſi me putem. §. j. et ibi de hoc dicam. ✠ Quæro, in quo differt

7 hæc actio ab actione in factũ ſubſidiaria. Reſpon. nil habẽt cõe: illa emi cõpetit vbi aliæ deficiunt: vt l. quoties. ĵ. de præſcrip. ver. iſta tantũ competit cũ omnibus aliĵs, quæ cõpetũt ad certũ. Modò habes expeditã prius gl. quã vide. Venio ad ſecundã gl. dicit hic, q̃ hæc actio cõpetit ex omni cauſa, & ex omni obligatione, ex qua certum petitur. Quæro, quid differt ✠ cauſa

8 ab obligatione. Quidã dicũt q̃ eſt inculcatio verborũ. Alĵ aliter. & hæc eſt vera: ſcilicet q̃ tria ſunt. Primũ, contractus, vel quaſi, delictũ, vel quaſi: & iſta ſunt cauſa obligationis. Secundũ eſt obligatio. Tertiũ eſt actio, quæ ex ipſa obligatione deſcẽdit: vt l. licet. §. ea obligatio. ſ. de procu. Quod ergo hic dicit ex omni cauſa, intelligo cõtractu, vel quaſi: maleficio, vel quaſi. & q̃d ſubdit, ex omni obligatiõe, ſtat ꝓ priè. Iuxta hoc quæro, ✠ vtrũ certi condi-

9 ctio ſit datiua vel natiua. Quidam dicunt eã eſſe datiuã. & pro hoc l. ſi me & Titiũ. ĵ. eo. Veritas eſt[a] q̃ eſt natiua; habet enim ſufficienter præexiſtentẽ materiã ex qua oritur, vt hic dicit tex. ex omni cauſa, & ex omni obligatione &c. expreſsius Inſti. quib. mod. re cõtra. obli. in prin. Ergo apparet q̃ eſt natiua: vt l. iuris gentiũ. §. j. ſ. de pactis. Non obſtat l. ſi mè & Titium.

10 quia reſpõde, vt ibi dicã. ✠ Quæro: quare fuit introducta hæc actio. Dicit gl. cauſa neceſsitatis, & vtilitatis. Neceſsitatis: quia quando q̃ nõ reperitur actio ſpecialis: vt in ſtipulatione cõtinẽte certũ: vt ſ. eo. l. ſi quis certũ. Mar. dicebat hoc falſum: imò ex ſtipulatione cõpetit certi cõdictio ſpecialis: vt Inſtitu. de verb. obli. in princ. Et iſtud puto verũ, & dico q̃ nunquam certi condictio cõpetit, ſcilicet generalis in caſu, in quo alia non competat. h. d. tex. iſte ex omni cauſa, & ex omni obligatione, ex qua certũ petit, quaſi dicat, neceſſe eſt vt aliquid certũ peti poſsit, vt cõpetat hęc actio. Licet enim eſſet certum, et peti non poſſet, nõ haberet locũ iſta actio. Item nõ obſtat q̃n ſtipulor factũ: qa põt peti iterẽ eſſe certi cõdictione, licet nõ ſim ſtipulatus: vt gl. dicit: qa imo ſum ſtipulatus tacitè: vt l. ſtipulatiões nõ diuiduntur. verſi. Celſus. de verb. obli. Vnde & tũc cõpetit certi cõdictio ex ſtipulatione tacita. nullo ergo caſu reperio q̃ ſit neceſſaria. Non obſtat l. ſi me & Titium. vt ibi dicã: ſubeſt tñ

b cauſa vtilitatis. [b] Nam vos ſcitis q̃ actio furti infamat: certi cõdictio nõ: vt l. ceſſat. de actio. & obl. Vnde ſi vellẽ cõtra te agere ad quadruplũ, & q̃d nõ infamareris, intentarem certi condictionẽ generalẽ ad quadruplũ, vel duplũ. Ita dicit gl. tua not.

11 quam vide. ✠ Quæro, vtrũ ſi actio prima quæ cõpetit ad certũ, ſit tẽporalis: an hæc etiã erit tẽporalis vel perpetua. Glo. dicit, tẽporalis. arg. l. ſi eũ. §. q̃ iniuriarũ. ſ. ſi qs cau. & ĵ. de iureiu. l. duobus. §. exceptio. Hoc videt cõtra regulã, quæ eſt, q̃ actiones ciuiles ſunt perpetuæ: vt l. ſecunda. C. de conſti. pecu. dicit P. fateor q̃ actiones ciuiles ſunt perpetuæ, hoc eſt, aptæ ad vi- f
uendũ perpetuò: ſi materia, ex qua oriuntur, duret perpetuo. Exemplũ in rei vendicatiõe, quæ cõpetit, quia dñs. Sed ſi do- g
miniũ præſcribit triennio peribit rei vendicatio. Ita hic hæc actio cõpetit, vbi certũ petitur: ſi deſinit poſſe peti, deſinit hęc

12 actio cõpetere. ✠ Quærit glo. vtrũ hæc a-
c ctio [c] creſcat per inficiationem, ſicut actio principalis. Exemplũ in lege Aquil. dicit gl. q̃ non vt l. item veniunt. §. cũ prędiximus. ſ. de petitio. hære. Non obſtat ſ. ſi qs cau. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. quæ dicit q̃ actio ſubrogata ſapit naturã eius, in cu

13 ius locum ſubrogatur: ✠ quia eſt verũ in
d his quæ inſunt actioni ex ſua primordiali [d] natura, nõ in his quæ ſuperueniunt ex caſu. Vide iſtã gl. & eſt multũ no. ſolu. & fortẽ nõ habetis alibi. ita bene per gl. qua liter actio ſubrogata in locum alterius, ſapiat naturam eius in cuius locũ ſubrogetur. quod dic vt ſcripſi in l. j. §. hæc actio. ĵ. ſi quis teſta. li. eſſe iuſ. fuer. & ibi etiã per Iac. de Are. Et ex prædictis apparet ſolu.

illa verba. & ad id q̃ dictũ eſt ſ. tollendo §. actionũ. dicas q̃ tex. in l. in minorũ nõ dicit q̃ ſit bonæ fidei: ſed æquiparat actionẽ ex teſtamẽto, & actionẽ bonæ fidei: qa eſt ſtricti iuris, ſed habet naturã bonæ fidei, quo ad fructus.

¶ L. ædiles. Adde tu, & pro intellectu d. l. vide eundem Bart. in l. ĵ. C. de iudi.

¶ Hac actione Adde q̃ cũ opin. Bar. trãſit ſimpliciter Sal. Ful. hic Bald. in l. ĵ. C. de pact. inter emp. & vẽdi. & in repe. l. petẽs. C. de pactis. Scias etiã q̃ inquãtũ gl. dicit q̃ certi cõdictio generalis aſſumit ſibi naturam primordialis actionis, in cuius locũ datur: q̃ illud eſt verũ, ſecũdũ Cy. & Alb. de Ro. hic quantũ ad rẽ, ſeu qualitatẽ pro qua cõpetit illa actio ſpecialis, nõ quo ad alia quia ſequeret q̃ inſa maret: quod nõ eſt. verum eſt q̃ eſſet ſtricti iuris, cuius cõtrariũ vult Ioã. an. in d. §. ſequit. & gl. in §. actionum. Inſtit. de act. & Bal. hic & Alex.

quæſtionis: ſi queratur, an per officiũ iudicis veniant in hac actione omnia, quæ venirent in actione ex vendito, vel ex locato, in cuius locum datur. Pro cuius euidentia ſcire debes, q̃ li-
e cet [e] illæ actiones ſint bonæ fidei, iſta tamen eſt ſtricti iuris: qa non numeratur in §. actionum. Inſtitu. de actioni. Vnde iſta tantum competit ad ea, ad quæ illa actio primordialiter cõpetebat. In his ergo quæ ex poſt facto acciderent ex mora, quæ veniret in illa actione, tanquã bonæ fidei, ſecundum formam
f l. ædiles. [f] §. item ſciendum. ĵ. de ædili edic. non tamen veniret
g in hac actione: [g] quia non aſſumit illam naturam de his, quæ exposſt facto obueniunt, vt dictum eſt. Sumus expediti de ſecunda gl. Veniamus ad tertiam glo. dicitur hic, ſiue ex certo, ſiue ex incerto contractu. Quæro quis dicatur contractus certus. In hoc ſunt opinio. nam quidam dicunt, q̃ contractus certi, ſunt oẽs contractus nominati: ſed contractus incerti, ſunt omnes contractus innominati. Et hæc opi. tangitur in iiĵ. gl. huius l. in fi. quam tenet Per. & eſt ſatis probabilis. Ia. de Are.

14 dicit, & melius, q̃ cõtractus certus ✠ eſt, quando ex ipſius conceptione apparet iure manifeſto, q̃ certũ debetur. Addo, nec eſt variabilis ex poteſtate debitoris, vel rei natura. Quod dico q̃ ex ipſius cõceptione apparet, probatur ſ. eo. l. certũ. Quod

15 dico, iure manifeſto apparet, dico pro tãto: qa poſsibile ✠ eſſet q̃ variaretur propter ſtultitiã, vel imperitiã iudicis exequendo, vel propter aliquẽ caſum prẽter naturam rei: vt quia res debita periret: & ſic ad æſtimationẽ deueniretur. Illud quod addidi, nec eſt variabile ex poteſtate debitoris. dixi propter obligationem alternatiuã, in qua licet certum appareat ex ipſa cõceptione: tamen quia variabile eſt ex poteſtate rei, dicitur cõtinere incertũ: vt l. vbi autẽ. §. qui illud. ĵ. de verb. oblig. Quod dixi ex natura rei: ideo dixi, quia q̃n eſt in obligatiõe vſusfructus, vel aliud ſimile, quod ex natura ſua recipit variationẽ, dicitur continere incertum: vt d. l. vbi autem. §. fundi. & §. illud.

16 de verb. oblig. Contractus ✠ aũt incertus eſt, quando ex ipſius conceptione iure manifeſto certum non apparet, vel eſt variabile ex poteſtate debitoris, vel ex natura rei. hoc apparet quãdo quis ſtipulatur partum ancillæ naſciturum, vel fructus naſcituros, vel factum quod eſt incertum: vt l. vbi autem. §. illud. & §. qui id quod. ſ. alleg. Alio tamen modo accipitur contractus certus, vel incertus. l. j. C. de ſenten quę pro eo quod inter.

17 proferuntur, quod dic vt ibi. Hoc expoſito quæro, vtrum ✠ ex

omni

omni cõtractu, ex quo certũ petit, cõpetat hæc certi cõdictio. Dicit gl. hic. Quãdo ꝙ agitur ad id quod meũ est: quãdo ꝙ ad tradendũ mihi aliquid, quod non est meum: quãdo ꝙ ad restituendũ. Aduerte: quia hoc est multũ subtile. † Primo casu nõ
18 cõpetit hæc certi condictio, nisi cõtra furem[a]: quia nemo condicit rem suã, præterquã à fure: vt ſ. vsufruc. quẽadmo. caue. l. vltima. & Instit. de actio. §. sic itaq;. Secundo casu † quando agitur ad tradendũ aliquid mihi, quod non est meum. Exemplum in actione ex empto. dicit glo. ꝙ tunc cõpetit certi condictio. Nec obstat ꝙ tunc agitur ad factũ: quia istud nõ est factum merũ, sed mistum. Sic dicit glo. quod notandũ est & be-
20 ne intelligẽdum. Not. ergo istã glos. quæ tenet † ꝙ ille, qui tenetur ad tradendum actione ex empto, non tenet ad factum purum. & qualiter intelligat statim dicam. Doc. nostri omnes cõmuniter reprobant istã glos. Primò per l. stipulationes non diuidunt. in prin. ĩ. de ver. ob. Secundò per rationẽ: quia solutio huius est variabilis, ex potestate debitoris. liberat enim soluendo interesse: vt l. j. ĩ. de actio. emp. & sic non cõtinet certũ, sicut stipulatio alternatiua. Do. Iac. butr. nitebat sustinere hãc gl. & dicebat ꝙ actio ex empto cõtinet certũ: cùm saltẽ ex ipsa cõceptione cõtineatur certũ: quia vendis Stichũ, vel librũ. Sed licet cõceptio seu pronũciatio cõtineat certum tamen quia ex potestate debitoris est variabile, non dicit cõtinere certum, vt
21 dictũ est. Sed volẽdo sustinere gl. prout est possibile, debes scire, ꝙ in eo qđ glo. dicit, ꝙ ille, qui tenet ex empto, nõ tenetur
22 ad factum purũ, sed mistũ, dicit verũ. nam ille, † qui vendidit, tenet ad rem tradendã: & si est dns, † tenetur trãsferre dominium in accipientẽ: si non est dns, non: vt l. ex empto. in prin. de actio. emp. Vnde non dicitur merũ factum, ꝙ ista obliga-
23 tio sapit naturã dandi. Tenet enim dare, hoc est, dnium † trãsferre, si dns est. Hoc probatur in l. in cõuentionalibus. in fi. de verb. obli. ibi: non nudũ factũ, sed cãm bonorũ, &c. & ibi dixi.
24 Item debes scire † ꝙ in actione ex empto venditor præcisè tenet ad tradendũ si põt: vt l. j. & ibi not. ĩ. de act. emp. & plenè dixi in d. l. stipulationes non diuidunt. in viij. q. de verb. oblig. Hoc præmisso dico, ꝙ actio ex empto posset aliter concipi ꝙ certum cõtineret: puta, si dicerẽ, dico quòd vẽdidisti mihi fundum, & ꝙ illum tenes, & possides, & ꝙ illius fundi es dns: quare peto te cõdemnari. Certè ista actio continet certũ. tenet em ad tradẽdũ precisè, quia possidet. Itẽ ad trãsferendũ dominiũ:
b quia est dns. & sic ad certum. [b] Sed quãdo nulla traditio in petitione veniret, sine dubio nõ cõpeteret certi cõdictio: quia fa-
25 ctum purũ est, ergo &c. Quare † autẽ rem tradi, & quælibet stipulatio facti dicãtur cõtinere incertũ: dic vt dixi in d. l. stipulationes non diuidunt. in viij. q. & in l. vbi aũt. §. q id quod. de
26 verb. obli. Qñq; in obligatione est rem restitui: vt † in re deposita, pignorata, cõmodata, & si. isto casu, dicit glos. nõ habet locũ certi cõdictio. Ratio: quia res est mea: ergo non põt cõdici. quod intellige nisi fuerit cõtrectata: vt ſ. eo. l. si qs nec cãm. §. j. Item, quia agitur ad factũ. dicit glo. ergo ad incertum. Ista ratio est melior, gñalior, & verior quã præcedens: quia aliena
27 res põt deponi & commodari. † Quãdo ergo cõpetit hæc certi cõdictio: Rñ. qñ quis est obligat[c] ad dandũ certum: vt dicitur in prima glo. & bene. Dicit em hanc obligationẽ cõtinere certum oĩno: vt d. l. vbi aũt. §. j. ſ. alle. Sumus expediti de tertia glo. Veniamus ad quartã glos. dicitur hic, ex incerto cõtractu.
28 † Quæro exemplũ. qũo ex incerto cõtractu petatur certum? Respond. si ego sum stipulatus, vel emi partũ ancillæ, vel fructus nascituros, cõtractus est incertus: tamẽ post partum editum, vel fructus natos, est certũ quòd debetur: & sic potest agi certi cõdictione. Et hoc est quod vult hic tex. dum dicit, ex incerto cõtractu. secundùm Iacob. de Aret. licet Dyn. aliter dixerit, & malè, & contra hunc text. in dict. l. vbi autẽ. §. illud. & hoc exemplum non posuit glos. imò aliud posuit glos. exemplum in obligatione facti, in qua dicitur contineri incertum. Sed si agitur ad interesse, poterit agi certi condictione. licet enim interesse prima facie sit incertum: tamẽ quia est certum in rerum natura, & venit certificandum per iudicem, competit certi condictio. Ita dicit glos. quam vide. Multa inculcat
29 ista glos. quæ veniunt examinanda. Primò dicit † quòd in obligatione facti potest agi ad factum præcisè. Hoc non est verum simpliciter: sed qualiter debeat intelligi, dic vt dixi in d. l. stipulationes non diuiduntur. in viij.
30 q. de verb. obli. Secundò dicit glos. † ꝙ qñ agitur ad interesse, agitur certi condictione. & h. d. gl. verũ indubitanter, Casus est hic in eo quod dicit text. de leg. Aquilia, &c. Nam cũ illa actio legis Aquil. det ad interesse: ergo certi cõdictio ad interesse dabitur. & hoc dicunt doct. & bene. Ter-
31 tiò innuit gl. † ꝙ licet certi cõdictio detur ad interesse, non est tamen necesse ꝙ quã
c titas eius quod interest, exprimatur[c] in libello. Hoc an sit verum, sunt opin. Nam quidam dixerunt agi cõdictione incerti: vt l. pen. ſ. si quis in ius vo. nõ ie. & l. liber homo. §. fi. ĩ. de verb. obl. Sicut enim certi condictio competit, vbi certum petit: ita condictio incerti competit, vbi incertum petitur, secundum eos, vt glos. hic tangit: quorum opi. tenet Iac. de Are. non enim, dicit ipse, est recedendum à verbis, & ex-
b ponere prout glo. dicit, condictio incerti, i. certi condictio ad interesse, quod est incertum. hoc enim est violare literam. Certè domini, de natura condictionis incerti dicemus in l. sed & si me putẽ. §. j. ĩ. de cõdi. indebi. Sed quantum ad propositũ videamus, vtrum ad certi condictionem sit necessarium, ꝙ illud quod petitur appareat certum ex ipsa pronũciatione: an sufd ficiat ꝙ sit certum in rerum natura, nec sit variabile ex potestate debitoris. Rñd. ꝙ nõ est necesse ꝙ ex ipsa pronunciatione appareat certum illud quod petitur. Tex. est in d. l. vbi aũt. §. qui illud. ĩ. de verbo. obli. vt qñ promitto pecuniã, quæ est in arca vel illud quod Titius debet. Nam licet ex ipsa pronunciatione non sit certũ: tamen quia in rerum natura est certum, sufficit. Ita in proposito quantum interfit in rerum natura, certum est: ergo certum petitur: Merito illæ leges debent exponi prout gl. dicit. agitur ergo certi condictione ad interesse. Et quod non sit in libello necesse certam quentitatem exprimi, est text. in l. iij. C. de inuti. stipu. & probatur per rationẽ. Quando aliquid non est in potestate actoris, non cogitur actor illud exprimere certum in libello: vt l. vbi autẽ. §. qui illud. de verbo. obli. & l. j. §. quia autẽ. ĩ. quo. leg. Sed declaratio interesse est in iudicis potestate: vt l. j. C. de sentẽ. quæ pro eo quod interest profe. ergo nõ cogitur actor illud exprimere, & limitatè ponere in libello: reprobata opi. Vltramon. qui dicebant contrarium: quod latius reprobaui & examinaui in d. l. stipulationes non diuiduntur. in fi. de verb. obli. Sumus expediti de iiij. gl. &c. Venio ad tertiam partem. Dicitur
32 hic, ꝙ licet nobis in omni contractu certum condicere. † Quæ
d ro, quomodo cognoscetur[d] in libello an intentetur certi condictio generalis, vel specialis. Rñ. apparet ex his quæ ſ. dixi in j. q. Nam in certi condictione generali concluditur per illud medium, quia certum: in alijs actionibus concluditur per alia media, vt ſ. dixi. Addo ꝙ Gul. de Cu. dicit, ꝙ in certi cõdictione non habet quis necesse inferere aliam causam nisi hãc: quia certum. Vnde si dico ꝙ teneris mihi ad centum, & hoc est certum: ideo peto te condemnari ad dicta centum: procedit libel
33 lus. Nam † in actionibus personalibus sufficit quòd in libello quis exprimat causam proximam actionis: vt l. & an eandem. §. actiones. de excep. rei iudi. sed causa proxima huius actiõis est, quia certum: ergo &c. Gl. nostra dicit contrarium in ij. gl. huius l. in prin. videlicet quòd debeo exprimere causam remotam: quia ex tali libello reus non redditur certus, an velit cedere, vel contendere: ergo &c. vt l. j. in prin. ĩ. de eden. Ex prædictis patet, ꝙ in l. vltima. C. de an. excep. poterit procedere libel lus, velit nolit reus, secundum opi. Gul. sed secundum opi. glo.

[a] Furẽ. Adde gl. in l. scire debemus. ĩ. de ver. obl. in §. fi. ĩ verb. cõdici. Et dicit Io. de Imo. ibi ꝙ iste est casus singularis, in quo certi cõdictio dat ad incertum. Et pro hac opi. communi alleg. Alex. tex. in l. si cõcubina. §. nõ solũ. ĩ. re. a-mo. Adde tu ꝙ etiam cõpetit & datur hæc certi condictio donatario causa mortis: licet in ipsum transferat dominiũ ipso iure l. ij. ĩ. de pub. & no. in l. cũ pater §. Meuio ĩ. de leg. ij. Itẽ datur et habet locum habenti dominiũ vtile volenti cõdicere à domino directo: vt hic per moder.

[b] Ad certum. Adde ꝙ cũ Bart. transeunt Bal. Ang. Sali. et Ro. hic: sed Ful. & Paul. de cast. hic contrariũ tenent: quibus adhærere videtur Alex.

[c] Exprimatur. Adde vt per Io. And. in addi. ad Spe. in ti. de fructi. & interesse. §. fi. in addi. incipiẽte, Cyn.

[d] POMATES. Quomodo cognoscetur. Circa materiã concludẽdi, vide Alex. consi. cxvij. j. col. ij. volu. Iaſ. §. omniũ. xxiij. col. Instit. de actio. Alex. cõsi. cxij. in iij. col. j. volu. Libellus ergo, vt ex istis colligit, attẽditur circa modum concludẽdi. Et vide Alex. cõsi. cclvij. Ex cuius dictis ibi põt colligi declaratio pulchra ad hæc, & cclx. & Soci. cclxij. vbi etiã ipse limitat in secunda col. Soci. etiam consi. xx. col. vj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ✠POMATES. ¶Si in diem. Facit l. nam & ſi fur. in prin. ff. eo. titu. Et an ſit natiua, vel datiua, poteſt eſſe vtilitas: quia ſi eſt natiua tranſit ad hæredes. ſecus ſi datiua. Gl. eſt tenenda memoriæ. l. cũ precario aliquid datur. ff. de prec. quã no. Bar. qui nihil ignorauit. l. ſi hominem. §. datur. in iij. & vlti. fallen. ff. depoſi. Cui tamen vtilitati, & differentiæ videtur obſtare tex. l. quoties. C. de do. quæ ſub. vbi dicitur, pone ꝙ Titi⁹ donauit Seio fundũ cũ hoc vt intra annum Caio redderet, & ibi imperaret dat actionem, & tamen tranſmittitur.

¶Huic differentiæ obſtat: quia cum iſta actio datiua competeret defuncto, & ei hæres ſucceſſerit: & ſibi debet competere: cùm nihil aliud ſit hæreditas quã ſucceſsio in vniuerſum ius. l. nihil. de reg. iuris.

¶Secũdò obſtat. qa habemus regulam ꝙ actiones tranſeunt in hæredem actiuè, & paſsiuè: vt toto tit. vt acti. ab hære. & contra hære. illi adhærere debemus: quia ꝙ ponit fallentiã illã probare debet. l. fu⁹ quoque. ff. de hære. inſtitu. Modò iſta fallentia, & non probatur: & erubeſcimus, cùm ſine lege loquimur. & l. illã. C. de colla. Rñde, ꝙ non obſtat lex, quoties. quia inquantum dicitur ibi ꝙ actio, quæ cõpetebat defuncto, cõpetit hæredi: intelligo non ꝙ tranſmittatur, ſed ꝙ de nouo deſ. Vel melius dico ꝙ ille tex. loquit in actiõe natiua quæ oritur ex pacto appoſito iuxta rei traditionẽ: vt ibi declarat Bar. in ſummario & facit text. l. Caius. in fi. & ibi Bar. nor. ff. ſol. mat. Non obſtat, ꝙ hæc eſt ſucceſsio in vniuerſum ius: qa eſt verũ in iure, in quo põt ſuccedi: & quod de natura eſt trãſmiſſibile. Non obſtat ꝙ iure nõ probatur: qa imò probatur d. l. cũ precario. & magna eſt authoritas gloſſæ & Bar. quẽ etiam vide l. j. in prin. ff. de priuatis delictis. Eſt tñ gl. cõſocia. l. vltima. in prin. ff. de ſeruo corrupto. Et põt eſſe ratio. quia id, quod eſt accidens, eſt tantum in potentia, non in actu: & illud, quod eſt in potentia ſolum, nõ poteſt conuerti, cùm non extet adhuc. Ita dicit Ang. dicto §. cũ prædiximus. & facit qđ notat Bar. l. mulcta. ff. de cõditionibus & demõſtratiõibus.

¶De hærede grauato ad aliquid faciendũ ſub tãta pœna, eſt textus in l. j. & quod ibi no. Bar. & doct. in vltima quæſtione. ff. de in lit. iurando. in iij. col. ver. ſumus expediti. Imò videt quod Bart. tenuerit contrarium in ſequenti col. ꝙ non requiratur, ꝙ appareat certum ex ipſius cõceptione, ſed ſufficit ꝙ ſit in rerum natura: niſi velle mus dicere ꝙ ibi loquitur in diuerſa quæſtione ab hac, cùm ibi loquatur, an ſit neceſſe ad hoc vt competat certi condictio, ꝙ id, quod petitur, ſit certum ex ipſius conceptio ne necne: hic verò in quæſtione quis dicatur certus contractus, & quis non: tñ videtur ſubtiliter quærẽdo ꝙ ſibi multum inuicem repugnet Bar. & ibi cùm ſe fundet ſuper textu in l. vbi autem. §. qui illud. infrà de verb. obl. in quo nulla fit penitus mentio de certi condictione. In vlt. col. iſtud autem contrarium tenuit Bar. l. ita ſtipulatus. la grande. ij. quæſtio. principali. ff. de verb. oblig. & in lege j. C. vt actio. ab hære. ꝙ imò interuſurium medij temporis dicatur certum quoties eſt appoſitus dies certus: vt hic. cùm dicat hinc ad annum.

b ¶Non oritur. Adde ꝙ opin. Bar. ſequitur Ang. in l. interdum. ff. de verborum obliga & Bal. hic in lectura antiqua. Sed ipſe Bal. in rubrica C. eodem. & in l. prima. C. vt actiones ab hæred. & in l. & ſi poſt tres. in lectura ordinaria. ff. ſi quis cau. & hic in lectura noua truſſatur de opiniõe Bart. quia natiuitas actiõis ſpecialis, & generalis, non poteſt ſeparari: cum vtraq; naſcatur ex potentia præexiſtentis materiæ, illa non plus influit in vnam, q̃ in aliã. Allegat l. mandatũ. infrà, mãda. & contra Bar. tenent Salicet. & Fulgoſi. quibus adhæret Alex. vt hic per eum.

¶Quoniã. Adde circa intellectũ huius §. Et aduerte: quia text. dicit vnũ quod videt ſibi aduerſari. Nam primò dicit ꝙ ſtipulatio eſt nulla. Secundò dicit ꝙ eſt inutilis & ideo videtur dicendum ꝙ per iſtum tex. declaretur tex. in l. ſtipulatio iſta in §. alteri ff. de ver. obli. quaſi potius ſit ſtipulatio, de qua ibi inutilis quã nulla: quia nõ poteſt negari, quin habeat formam ſtipulatiõis: ſed habet eam ordinatam ad incongruam acquiſitionem. vnde potius tale pactũ dicatur inutile, q̃ nullum: quia habet formam pacti, vel ſtipulationis: ſed non vtilis pacti, vel vtilis ſtipulationis. & hoc ꝑ priè videtur voluiſſe Iuriſcõſultus hic. Et ſatis corroborat hoc: quia in §. alteri. licet ſit inutile principale, quia lex ei non aſſiſtit, ſcilicet ſtipulationi factæ alteri: et hoc propter inordinatam formam acquiſitionis: non tamen eſt inutile acceſſorium, in quo acceſſorio illa ordinata forma acquiſitionis, ſcilicet qũ interſit, non curatur à lege. Et hoc videtur voluiſſe ad §. alteri. Ia. Bu. in l. pacta quę contra. C. de pact. & ibi nouiſ. Senenſes referunt inducendo ad intellectũ huius tex. & ita etiam do. meus hic.

✠POMATES.

quod actio ſit nata eſt obſi. 2m lus ceo qđ actio nata fuit agi obſtet obſtio

34 ſigni. †ſed in obligatiõe in diem quid iuris ſit: gl. tenet ꝙ actio ſit nata, licet obſtet exceptio. Et ſecundum hoc, quod hic dicitur, non potero agere, diuerſimode accipitur, ſ. vel ipſo iure, vel ope exceptionis, ipſo iure reſpectu obligationis conditionalis: vel ope exceptionis, ſ. reſpectu obligationis in diem. vide iſtam gl. Aduerte, vtrum ante diem ſit nata actio, eſt multũ profunda quæſtio, quam diſputat Pe. & tenet quòd non contra gl. noſtras. Poſtea diſputat eam dominus Bartolutius de Pratis, & tenet quòd ſic, ſecundum gloſſ. noſtras, quas diſputationes refert Cy. in l. j. C. vt acti. ab hære. & contra hære. Dominus And. de Piſis fecit de hoc vnã magnam filateriã in repetitiõe, quã fecit de l. ſi inſulam. ff. de verb. obl. Gul. de Cug hic diſtinguit duo verba, & intrauit melius veritatem quam alij: ego poſtea latius diſtinxi in l. ita ſtipulatus. de ver. obli. dicvt ibi. Quicquid tamen ſit in caſu propoſito: dico tex. ſtare propriè, & gl. noſtrã nõ
35 procedere: nam licet †aliæ actiones, & obligationes oriantur ante diẽ: in caſibus tamen certi condictio ante diem non oritur: [b] ſicut nec ante conditionem, probo primò per iſtum tex. Secundò per rationem: quia ante diem non petitur certum. Cùm enim promitto tibi centum hinc ad annũ: ego non debeo tibi dare centũ: ſed minus eſt in obligatione propter interuſurium medij temporis: vt l. ſi conſtante. §. quoties. ſolu. matri. & de eden. l. j. §. diẽ.
36 Iſtud †autem interuſuriũ medij temporis eſt incertũ, tum quia pendet de futuro tũ quia leges hoc dicunt in ſimili: quia fructus futuri, & ſimilia ſunt incerta: vt d. l. vbi autem. §. illud videamus. Cõcluditur
37 ergo †ꝙ centũ ante diẽ nõ ſunt certa. ergo ante diem vel ante cõditionẽ agere nõ potero certi condictione: cũ non ſit nata actio. Venio ad quintã partẽ; dicitur hic
38 †ꝙ certi condictio cõpetit ex legati cauſa. Contra, dominiũ rei legatæ tranſit recta via in legatariũ, vt vidiſtis §. l. proxima ergo nõ põt condici ab eo: quia nemo condicit rem ſuam, &c. vt dictũ eſt. Solu. dicit gloſſ. intellige ꝙ hic teſtator legauit quantitatẽ, vel rem alienã. Vel dic vt not. gl. in §. noſtra aũt. Inſti. de leg. Vel dic vt no. per doct. C. cõia de lega. l. ij. Ad vnũ tñ
39 aduerte †ꝙ omiſi tibi, ꝙ vbicunq; dixi ꝙ nemo codicit rẽ ſuã: intellige de re ſua iure pleni dominij: ſecus ſi haberet vtile do-

b miniũ tãtũ: vt l. j. C. de dona. quæ ſub modo. & l. j. ff. de dona. tit. generali. Procedo ad aliud exẽplũ. dicitur hic ex l. Aquilia.
40 No. ex hoc †ꝙ hæc actio competit ad intereſſe, vt dixi §. Itẽ an cõcreſcat per inficiationẽ? dic vt §. dixi. Sequitur in text. ex cauſa furtiua, &c. omnis em̃ cõdictio degenerat cõtra furẽ: vt Inſti. de actio. §. ſic itaq; & dixi §. eo. l. ſi qs ſi nec cãm. §. j. Sequit, ex ſenatuſcõſulto agere, &c. Cõtrà ex ſenatuſcõſulto patit reſtitutio hæreditatis: ſed rẽ reſtitui eſt factũ: & ad illud nõ cõpetit certi cõdictio: vt §. dixi. ergo male. Rñ. hic debet intelligi qñ hæreditas eſt iã reſtituta, & fideicõmiſſarius agit cõtra debitores hæredit. q tenent ad certũ. Bar.

1 §✠ *Alteri ſtipulari quod nemo poſsit, & qñ ius. nu. 6.*
2 *Prodigus cui bonis eſt interdictum equiparatur pupillo. & nume. 10.*
3 *Vtile per inutile non vitiatur. & nume. 5.*
4 *Stante ſtatuto ꝙ non poſsit probari debitum vltra viginti libras per teſtes: ſi in inſtrumento promiſiſti reficere damna & intereſſe, quæ aſcendunt ad ſummã centum, ꝙ potero probare tale debitum per teſtes.*
7 *Per ſtipulationem quando nouetur actio prima.*
8 *Pupillus promittendo ſi efficitur locupletior, obligatur ciuiliter, & naturaliter.*
9 *Conditio impoſsibilis qñ uitiet ſtipulationem remiſsiuè.*

c Quoniam. [c] Inutilis ſtipulatio nõ impedit actionem oriri, ex vtili numeratione. h. d. Et diuidit tur: quia primò continuat ſe ad præcedentia. Secundò ponit exemplum, quãdo ſtipulatio eſt inutilis, ratione eius, cui quis ſtipulatur. Tertio quando eſt inutilis ratione perſonæ promittentis. Quartò qñ ſtipulatio eſt inutilis ratione cõditiõis adiectę. Quintò ſimiliter qñ eſt inutilis rõne perſonę promittẽtis. Secũda ibi: numerauit. Tertia ibi: idẽ erit. Quarta ibi: item
1 quæri. Quinta ibi: ſed ſi ei. No. quod †alteri ſtipulari nemo põt. Inſti. de inutil. ſtipu. §. ſi quis alij. & de verbo. obli. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. Secundò no. ꝙ prodigus,
2 †cui eſt interdictum bonis, q̃ equiparatur pupillo, vt hic in fi. Tertiò no. ex toto §. illud †generale, vtile per inutile non vitiari. His præmiſſis venio ad materiã §. noſtri. Opp. dicitur hic, quod eſt quidam cõtractus, qui celebratur re, & verbis. Contrà, iſtæ ſunt ſpecies ſeparatæ: vt l. j. ff. de act. & oblig. l. obligamur. eo. titu. Ergo ꝙ vnus contractus ſit diuerſarum ſpecierũ, videtur quædam repugnantia, quæ eſſe non põt: vt l. vbi repugnantia. de regulis iur. & C. de fide inſtru. l. ſcripturę. gl. fatetur contrarium, & dicit ꝙ hic contractus celebratur verbis ſolùm interueniẽte re.
d Vide gl. ſuper ver. cõiunctim. Hoc facit
4 †ad quæſtionẽ: dicit ſtatutum ꝙ non poſſit probari debitũ vltra viginti libras per teſtes, pone quod ꝑmiſiſti mihi reſarcire

d ¶Hoc facit. An iſtud ſtatutum, de quo hic, valeat: vide Alex. conſil. lxvij. in ij. volu. Barb. conſil. xix. ñ. col. in primo volumi. & Alex. conſil. lvij. in fin. in iij. vol. & conſi. ccxciij. in ij. volumi. opi. Bar. refert & ſequitur Albe. in aut. offeratur. vj. col. C. de litis conteſta. Pet. de Anch. conſi. cccxlij. Alexan. conſil. lxxxij. aliàs ccccxxxiij. incipien. viſo proceſſu. & conſi. dxlij. incip. in præſenti cauſa. ad ſi. Adde etiam Alex. conſi. lxvj. in iij. volu. & in conſil. ix. in vj. col. iij. volu. & vide Feli. c. ij. vj. col. de proba. vnum verbum c. ſeries. in fi. de teſti. Itẽ adde quod pro doctrina Bar. hic decidit Bal. c. paſtoralis. §. quia vero. vij.

omne

col. extra de offic. delega. & quod per iſtam doctrinam conſuluit Ang. conſil. cc. incip. in ciuitate Lucana. in vlti. colum. Et quod decidit Paul. faciens ibi magnum feſtum in rubrica. C. de proba. in ñ. colũ. & quod decidit Bal. l. ſi ex cautione. vj. colum. C. de non nu. pecu. & melius Sali. ibi in iiij. colum. & quod iſta doctrina quod aliud ſit debitum, aliud quantitas debiti, facit id quod decidit idem Bart. l. admonendi. viij. colum. verſi. quid ſi teſtis deficiat in dicto. de iureiurã. quod dictum ſequitur Antoni. de Butr. cap. fin. v, colũ. de iureiur. Alex. conſil. lxix. inci. viſa facti narratiõe. in ñ. colum. ad fi. ¶ Irẽ facit quod tenet Bartol. in l. in cõmodato. §. duabus ĵ. commoda. & l. ſciredebem⁹. in princip. de verbo. obliga. & ſcriben. l. quidam æſtimauerunt. ĵ. eodẽ. Limita tamen hoc, vt procedat quando inſtrumentũ eſſet factum cum eo, contra quem producẽtur teſtes. ſecus ſi cum alio. Ita limitat do. Alex. conſil. lxviij. ñ. volu. Pro qua limitatione facit, quod tenet Bal. l. j. ſ. commu. de le. Et quod tenet idem Bal. l. ſi pro te. per illũ tex. C. de dot. promiſſi. & facit bonus textus c. ſuper eo. extra de offi. delegat. & quod determinat Imo. l. fina. ff. qui et à quo appelle. in antepe. char. ver ſicul. aduerte tamen inquantum dixi. in Cle. j. in iij. colum. ponderat ibi gloſſ. de re iudicata. & tenet Ange. l. ſi vnus. §. ante omnia. ſ. de pact. Secundò limitatur per Salic. l. ſi quis argentum. §. fina. per illum text. verſicul. monumentorum. C. de donatio. quẽ refert Alexand. hic, ſed non firmat: & dicit q non ponit pro conſtanti. Quod dictũ ego puto falſum: quia cùm non poſsit reddi niſi vna ratio ſtatuti, ſcilicet timoris ſubornationis teſtium, habetur illa pro expreſſa. l. quamuis. & ibi gloſſ. dicit C. de fideicommiſ. & ideo debet extendi ad omnes caſus, vbi poteſt militare: & per conſequens ad caſum Salic. Secundò, quia per hoc non fieret fraus ſtatuto, cùm poſsit ſemper peti fieri inſtrumentum poſt inductionẽ teſtium, ad hoc vt dicamus nos non probaſſe, per teſtes. Tertiò, quia hoc ſtatutũ eſſet impoſitum verbis, ſ. l. ñ. C. communia de lega. quia etiam non probatur opi. Salic. d. l. ſi quis argentum. Reliqua vide plenè per Alex. quem etiam vide conſi. lxviij. in iij. vol. & in rubric. C. de iudi. & Anch. conſi. ccel. inci. in q̃ſtio. prędicta. & vide Feli. c. ñ. col. vj. de probatio. & vnũ verbũ c. ſeries. in fi. de teſti. & vide quæ poſui. l. teſtium C. de teſti. & vide Anc. c. canonũ ſtatuta. col. lxxxix. de cõſti. & Alex. conſil. xxxvj. vbi declarat, vol. v. Et vide omnino Bald. cõſil. cclxxix. in iij. parte. ſecũdum impreſsionẽ noſtrã, an ſtante ſtatuto, quod reqrit fieri probationẽ per inſtrumentũ, ſi illud inſtrumentum nõ probat, ſed iunctũ cum teſtibus an ſufficiat.

omne dãnũ, qđ ego paterer ex tali cauſa: & de hoc apparet inſtrumentũ. Vnde cũ paſſus fuerim damnũ vſq; ad centũ: peto illa centũ & probo p̃miſsionẽ per inſtrumentũ: damnum aũt ſeu intereſſe vſq; ad centũ probo p̃ teſtes: q̃riť an poſsim obtinere; & an talis probatio valeat. Iſtam quęſtionẽ diſputauit Ia. But. & determinauit q̃ ſufficeret. Statutũ [a] enim dicit q̃ nõ poſsit probari debitũ vltra viginti libras per teſtes. Nota quia dicit debitũ, & nõ dicit de ſumma debiti. Debitũ autẽ & creditũ dicit, q̃ alienã fidẽ ſequor: vt ſ. e. l. j. nõ aũt dicit propter ſummã. Iſtud autẽ quod alienã fidẽ ſum ſequutus, probatur per inſtrumẽtum: ergo debitũ eſt probatum per inſtrumẽtum. Præterea ponamus [b], dicebat ipſe, quòd iſta duo conficient vnũ totum, ſ. inſtrumentũ & teſtes, faciẽt vnã plenã probationẽ: qa teſtes nõ ſufficerent ſine inſtr̃o, nec inſtr̃m ſine teſtibus: ſine dubio verum eſt dicere q̃ hæc probatio nõ eſt facta per teſtes: ſed eſt facta per teſtes & inſtrumẽta. & ſtatutũ ſolũ reſpicit probationẽ, quæ fit per teſtes. Et pro hac determinatione [c] facit gl. quæ hic ponitur. Nã licet tex. dicat q̃ contrahitur re & verbis: glo. exponit q̃ cõtrahitur verbis tantũ, interueniente re. Ita in q. iſta debitũ probať per inſtrumẽtũ interueniẽtibus teſtibus ad declarationẽ debiti. Non enim teſtes probant debitum: ſed damnum ſeu intereſſe ex quo declaratur debitũ probatũ per inſtrumentũ. Venio ad ſecundã partem: & primò opp. q̃ vtile †per inutile vitieť: vt l. parui. aliàs, Pedi⁹. §. j. ſ. de arbi. Iſtud brocardicũ ſoluit Dy. in c. vtile per inutile. de regulis iur. in vj. & Cyn. in l. ſancimus. C. de don. Gul. de Cug. hic & ego in l. Græce. §. illud. de fideiuſ. dic vt ibi. Secũdò opp. extra gl. & videtur q̃ per † ſtipulationẽ appoſitã ſuper re mea, alteri quæratur actio: vt C. ad exhi. l. pe. ĵ. depo. l. Publia. Sol. dico quòd actio põt quæri, ſcilicet vtilis, nõ directa: vt in contrariis. Itẽ hoc ad vtilitatem domini: vt ĵ. de do. l. donatiões. §. pe. Sed hic ſi diceremus actionẽ oriri abſenti, & impediri actionem orituram ex numeratione, eſſet impedimentum dominij: ideo ſtipulatio iſta nõ valet, vt ſic dicatur impleri per numerationẽ. Vel poſſumus dicere, q̃ hic dicitur, q̃ ſtipulatio inutilis ſtet d propriè. Ad contrarium rñdeo, [d] ibi interponitur ſuper re mea, quæ durat mea: hic interponitur ſuper re mea, quæ deſinit eſſe mea: ideo alteri no pot quæri vtilis nec directa. & iſta eſt vera. Venio ad 7 tertiam partem: videtur q̃ † per ſtipulationem ſequentem nouetur actio prima licet pupillus promittat, vt in l. j. in fin. ĵ. de e noua. & inſti. qui. mod. tol. obl. §. p̃terea. [e] Sol. dicit gl. illud, qñ pupillus promittit illud quod alius debet, ſed hic quando promittit illud, quod ipſemet debet. Ratio f poteſt eſſe: quia quãdo pupillus [f] promittit illud quod alius debet, præſumitur q̃ creditor fecerit animo nouandi, et animo illum liberandi: quæ præſumptio ceſſat, quãdo pupillus promittit q̃ ipſemet debet. Vel aliter ſecundùm Iacob. de Areti. dic q̃ hic erat pupillus infans, vel infantiæ proximus ita q̃ naturaliter non obligatur. Vel aliter hic non fiebat iſta ſtipulatio animo nouãdi, vt ſtatim dicã. Opp. q̃ †quãdo pupillus promittit, q̃ ipſemet dicitur obligari ciuiliter, & naturaliter, vt ĵ. commo. l. iij. Facit ſ. de pact. l. in perſonam. §. qui pecuniam. [g] Solu. illud ideo e quia pupillus efficitur locupletior: hic autem ſic promittẽdo nullo modo efficitur locupletior: ideo non obligatur. Venio [h] ad quartã particulam, & videtur †q̃ per impoſsibilem conditionem non vitietur ſtipulatio, vt lege obtinuit ĵ. de condi. & demon. & l. j. de condi. inſti. Solu. aliud in vltimis voluntatibus, & aliud in contractibus: q̃ dic vt l. impoſsibilis. de verborum obligationibus. Venio ad vltimam partem. oppo. dicitur hic quod prodigus, cui bonis eſt interdictum, æquiparatur pupillo. Contrà: imò æquiparatur adult. vt l. is cui bonis. de ver. obli. Sol. vt ibi dixi. Quædam alia tanguntur hic per gloſ. in verſic. poſſe. quæ examinabo vobis in §. ſequenti.

eunt docto. pro qua allegatur tex. in c. ſeries. de teſti. ſecundũ intellectũ domi. Anto. de But. & Imo. ibi Et cùm prædicta opi. tranſire videtur Ioan. Andre. in addi. ad Specu. in titu. de fruct. & inter. §. fi. in addi. inct. Iacob. Butri. Bald. in aut. ſed nouo iure. C. eod. & in repe. l. penulti. in fin. de lega. ñ. Sal. in aut. caſſa. C. de ſacroſanct. eccle. Pe. de Anchar. in c. canonum. in repeti. in verſi. circa iſtam extẽſionem. & per eum in regula acceſſorium. de reg. iur. in vj. Alexan. Tu adde aliquantulum in fortioribus terminis, conſi. clxxvñ. li. iij. in cipi. viſa petitione, vbi alle. Bar. & Iaco. Butri. hic. & faciunt ibi dicta ad id quod hic dicit dominus Alexan. quòd valet probatio facta, non opponente parte, contra ſtatutum. Et inquantum Alexã. tangit an non obſtãte dicto ſtatuto, poſsit creditor petere debitorem cõpelli, ad faciendũ ſibi inſtrumentũ de debito excedente ad ſummam, & debitũ probare per teſtes. Et dicit Sal. ſingulariter tenere q̃ ſic. Tu vide conſulta in contrariũ per Pe. de Anc. conſi. cccl. incip. in q. propoſita. ver. finali.

¶ Ad contrarium reſpondeo. Adde tu, & aduerte: quia iſta ſolutio non poteſt ſtare ad d. l. peñ. nam ibi videtur caſus de directo contrarius ad ſol. Bar. hic, quam communiter docto. ſequũtur. quem tex. vide.

¶ Præterea. Adde tu q̃ ad §. præterea. poteſ reſpondere conſiderando quod ibi agitur de iure nouationis, ſed hic agitur de impediendo natiuitatem actionis oriendę ex numeratione. Vñ caſus ſunt ſatis ſeparati. Et videtur vera iſta ſolutio ſecũdùm do. meum hic quæ videtur ex mente Fulg. licet eam non approbet. quæ ſolu. cõprobatur: quia textus noſter hic agit in caſu dubio quo ad nouationẽ, prout dicit glo. hic in verſic. Et puto poſſe, ĩ quo lex diſponit, q̃ aut ſequitur ſtipulatio valida; & præſumatur numeratio facta gratia implendi ſtipulationem: & ſic vnica obligatio. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. ĵ. de verbo. obli. & in l. ſi ita. §. fi. cũ l. ſeq. eo. ti. Aut ſequitur inualida: & tunc oriatur ex numeratione, ſicut ſi nulla ſtipulatio ſequuta fuiſſet. & tex. in d. §. præterea. procedit in caſu certo, videlicet qñ animus, & intẽtio erat liberandi debitorem: & recedere à prima obligatiõe: & acceptare loco eius naturalem obligationem tantùm: ideo eſt q̃ ibi naſcatur obligatio efficaciter, per naturalẽ tantũ obligationem: quia ſibi ſcienti imputatur. l. promittendo. §. j. ĵ. de iur. do. & in l. inter cauſas. §. abeſſe. ĩ. mandati. Cogita tamen.

¶ Pupillus. Adde inquantum Alex. refert Paul. de Caſt. intelligere quod pupillus obligatur ex mutuo, etiam ſine authoritate tutoris, ſed non ex ſtipulatione: quia ex illa non efficitur locupletior, & hoc eſt notandum ad ſtatutum q̃ mulier non obligetur ſine conſenſu propinquorum: vt non valeat obligatio, etiam ſi promittat id, ad quod aliàs erat obligata. quod contrarium conſuluit Roma. conſilio mihi cccxciij. ſcilicet quòd ſtante prædicto ſtatuto mulier poſsit quittare maritum de fructibus rerum paraphernalium, ad quam faciendam tenebatur latius ibi vide.

¶ Qui pecuniam. Adde quod Ia. But. & Ful. contra tenent: quia §. qui pecuniam. loquitur in caſu diuerſo: vt hic per Alex.

✠ P. P A V. P. ¶ Statutum. Et aliqua de materia Vide per Alexandrũ conſilio cccxxxv. in principio. Item quòd iſta deciſio Bartoli procedat etiã in coadunatione ſcripturæ priuatæ manu debitoris factæ, vide Alexan. conſilio cccccxlvij. ad fin. vide latè de materia Felin. in c. ñ. in penultima colum. de pro. vbi latè tangit materiam ſtatuti dicentis aliquando non poſſe probari per teſtes, ſed ſolũ per inſtrumentũ & quod ex conuẽtione teſtium & inſtrumentorũ efficiatur & dicatur aliquid liquidũ & clarũ ſicut ſi ex ſolo appareret, vide Bald. nota in c. paſtoralis. §. qui verò. in vij. colum. de offi. delega.

¶ Præterea ponamus. Adde ad iſtam rationem, & vide Bald. in l. admonendi. colum. ñ. ver. quid ſi teſtis deficiat. ĵ. de iureiur. vbi vult quòd ab extra ſumatur coadunatio probationis, vt in l. in commodato. §. j. ĵ. commo. & in l. ſcire debemus. ĵ. de verborum oblig.

¶ Determinatione. Adde quòd communiter cum hac determinatione tranſ-

✠ P O M A T E S. ¶ Venio. Et hoc quòd impoſsibilis conditio vitiet contractum, non ſolùm procedat in contractibus ſtricti iuris: ſed etiam in contractibus bonæ fidei, tex. in l. non ſolùm. ĵ. de verborum oblig. Adde tamen q̃ non vitiaret cõditio impoſsibilis donationem cauſa mortis: vt eſt textus ſingu. in l. quæ ſub conditione. §. hoc edictum. verſi. & in mortis. ĵ. de condi. inſtitu. de quo vide Alex. l. impoſsibilis. ĵ. de verb. obliga.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri:

a ✠ POMATES. ¶ Secundò no. Vide Cepo. consi. xxx. col. fi. Imo. consil. xlij. in ij. col. Barba. c. prudentiã. n. notabili, de officio deleg. & cõsi. xix. j. volu.

b ✠ POMATES. ¶ Nec prædictis. Habes itaque inferre ex ista solutione Bar. ꝙ iste tex. non habet locum, nisi in contractu mutui: vt voluit expressius Bar. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. in ix. fallen. ff. de verbo. obli. & in l. singularia. in. col. ver. quarto quæro. j. eo. & in l. si cum venderet. j. de pigno. acti. Hanc tamen probationẽ credo falsam: quia imò etiam in aliis contractibus, qui re celebrãtur, alteri per alterũ actio quæritur. l. j. §. si te rogauero. ff. depos. & alibi in pluribus locis. & communiter ita seruant docto. vt hic per Alexand. pro opin. tamẽ Bart. videtur facere text. in l. secunda. C. per quas personas. vbi dicit quod hodie inductum est, vt in pignore, & hypotheca alteri per alterum actio quæratur: ergo ante non: & tamen sunt contractus qui re celebrantur. §. fina. Instit. quib. modis re contra. obliga. ergo non verum est quod dicunt hic docto. contra Bart. Cui potest responderi tenendo contra Barto. pro cõmuni opinio. ꝙ ideo ibi non quæritur actio, quia non interuenit numeratio nomine alterius, sub nomine ipsius numerantis. quo casu nõ quæritur: vt ẽ. pro. xi. §. & ita intellexit a tex. gl. et tex. relatum 2 in l. solutum. §. per liberam. j. de pig. actio. Et ideo potest dicere 3 ꝙ ideo in text. nostro sit, quia nõ loquitur in actibus ciuilibus in quibus alteri per alterũ actio nõ quæritur: sed in actu naturali corporeo nomine alterius celebrato, in quo bene quæritur alteri per alterũ: vt est text. in l. j. C. de acquir. possess. & in l. 4 traditio. §. fi. ff. de acquiren. rerũ domi. Et istam rationem assignauit Bar. in d. §. per liberam. istamq; difficultatem ponit expresse textus in l. ea quæ ciuiliter eodem tit. ff. Et potest esse ratio: quia actus ciuiles regulantur secundum naturam regulæ iuris: quæ est quod per liberam personam nobis quæri non possit. d. l. j. C. per quas personas. Sed actus naturales regulantur secundum ius gentium, quod disponit, vt per quancunque personã nobis acquiri possit. Et in illis non attenduntur regulæ iuris ciuilis. & nota bene: quia non inuenies ꝙ sit declaratum alibi. Et habes ex istis notare quòd is §. non habet locum in mutuo ciuili, cùm fiat per actũ ciuilem, puta scripturam. Ita tenent Iaco. Ray. & Bal. hic in iij. col. & Moder. hic, quos vide etiã. Et ex istis dictis habes colligere hunc §. haberè locum in omni contractu, vbi interuenit actus naturalis corporeus, nomine alterius celebratus vt alteri per alterum quæri possit. Secundò quia in præcedenti §. non potuit per alterum alteri quæri: quia non fuit facta numeratio, nomine alterius, quo casu nõ quę ritur. Et intellige istum textum quòd actio alteri per alterum quæritur, si in veritate fuit expressum, quòd nomine alterius, & tali numerabatur: & etiam ita agebat recipiens pecuniam. Ita ponderauit esse Barto. post Iaco. de Areti. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ver. superest tertia positio. de verb. obliga.

c ✠ POMATES. ¶ Oop. de. Vide aliquid per Alex. consi. xix. v. col. vo. iij.

d ✠ P. PAV. P. ¶ Vlterius oppono. vide Felin. in c. si cautio. in ante pen. col. & præced. extra de fide instru. Alex. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. col. vij. & seq. & in l. j. §. si quis ita. col. vlti. de verb. obli. & vide Moder. hic.

e ✠ POMATES. ¶ Et per hoc limita istam doctrinam vt non procedat quando causa committeretur, ꝙ in ea procedatur inspecta sola facti veritate, vel de æquitate: quia tunc dato ꝙ peterentur ex vna causa, & de alia diuersa, sed habili ad condemnandum, probaretur: nihilò minus deberet condemnari reus. Ita tenet Antonius de Butrio consil. j. incipiente, viso dicto puncto. per authoritatem Ioan. And. quem sequitur dominus Alex. consi. xxxv. in quarta colũ. primo volu. & consil. clxxix. in ij. col. volu. ij. Limita tñ istud, vt non procedat quando in ea procederetur sola facti veritate inspecta, vel de æquitate, secundum Alex. in l. si ita stipulat⁹. §. chrysogonus. colum. ix. de verborum oblig. Ita Baldus in l. solam. C. de testibus. quem sequitur Aretin. consil. lxxiij. incipiente, diligenter consideratis. in penulti. charta. & in tali commissione intelligitur, ꝙ possit procedere manu regia, solo iure gẽtium inspecto: vt per Bart. in extrauagan. ad reprimendum. in versi. videbitur. penul. quæstione. Bald. in l. nec quicquam. §. de plano. colum. ij. & in l. nemo. C. de sententijs. & in c. ij. de noua for. fide. Secundò limita, vt non procedat quã do probaretur de mutuo ciuili mediante confessione, & etiam transacto tẽpore opponẽdi exceptionem non numeratæ pecuniæ. Bal. l. vnica. C. de rei vxo. actio. in prin. & in l. pecuniæ. de solutio. C. Imo. et Alex. in l. j. §. si quis ita. ff. de verborum obligatio. & in dicto §. Chrysogonus. Alexander cõ filio clxiij. columna secunda volumi. secundo. Nam istis duobus casibus libellus procederet: licet in eo diceretur ꝙ numeratit, per suprà dicta. Et vide circa istam quæstionem Alexan. consil. clxxvij. in ij colum. vol. ij. & consil. lxj. col. j. eo. volu.

✠ POMATES. ¶ Mutuauerat. Et ꝙ ista differentia sit inter verbum, numerauit, & mutuauerat, facit quod voluit ipse Bart. lege, singularia in penultima colum. versicu. & primò videndum. infrà. eodẽ. & licet Barto. hic reprehendat Moder. dũ dicit quòd non procederet libellus si in eo diceretur, quia numeraui: & contra eum faciat quod dicitur in l. prædia, j. de acquirenda possessione. & quod dicunt Ange. & Salice. l. si ex cautione. C. de non numerata pecu. tamen eius opinio est verior, vt dicit domi. Alexand. dicta l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. j. de verborum obliga. Et pro ea facit: quia numeratio est actus naturalis, & per eam fit mutuum naturale: vnde non potest opponi pro mutuo ciuili: quia est actus ciuilis, & per eum contrahitur mutuum ciuile: vt colligitur suprà, eodem: ex verbis Barto. l. ij. §. in mutui datione. dum quærit quotuplex est mutuum. Et pro ista differentia, an stipulatio fiat incontinenti, vel ex interuallo: facit quod notat Angelus l. petens. iij. colum. in vj. lectu. C. eodẽ vbi voluit, quòd si facta fuit promissio, sine causa, non valet l. ij. §. circa. j. de except. doli. quod tamen valebit si ex incontinenti sequatur stipulatio: quia habebit vim causæ: ita quòd non poterit opponi exceptio non numeratæ, pecuniæ. doli, quæ primo obstitisset: secus verò si ex interuallo secuta fuisset: quia tunc non habet vim causæ.

g ¶ Et iustè. Adde vt per Alexand. in iij. colum. in §. Chrysogonus. de verborum obliga. qui transit cum opi. Barto. licet Pau. de Cast. in l. ij. §. fin. ẽ. eodem dicat, vt ipse refert. quòd opin. Barto. est nimis rigorosa. Vnde secundum eum potest dici quòd debeat sequi condemnatio. si producatur instrumentum continens etiam stipulationem: quia ex productione instrumenti apparet qualiter voluerit in suo libello numerationem deducere. Sed Alexand. dicit quòd

buit

---

1 ☞ *Ex numeratione alteri per alterum acquiritur.*
Et est speciale in mutuo. nu. 4.
2 *Argumentum à solitis quod procedit.*
3 *Ratio quare ex numeratione alteri per alterũ acqritur.*
5 *Si facta est numeratio nomine meo, & stipulor nomine meo, an actio oriat ex stipulatiõe, vel ex numeratiõe.*
6 *Agens ex mutuo naturali, si produxit instrumẽtum continens confessionem, cum promissione restituendi, ꝙ non probat.*
7 *Verba libelli quòd debent intelligi secundùm naturam proferentis.*
8 *Si in libello peto centum, quia numeraui, quæ reddere promisisti, quòd procedat libellus.*
9 *Si in instrumento quis confitetur se habuisse mutuo centũ, quòd intelligitur de præsenti.*
10 *Confessio mutui facta in cõtractu inutili, ꝙ ꝓbet mutuũ.*
11 *Nouatio quòd non fiat hodie, nisi expressè agatur.*
12 *Si numero nomine meo, & stipulor nomine alieno: an ex numeratione, vel stipulatione oriatur actio.*
13 *Si numero nomine alieno, & stipulor nomine alieno, ex qua causa oriatur actio.*
14 *Ex stipulatione acquiritur absenti actio utilis, ita demũ, si ratum habeat.*
15 *Si numero nomine alieno, & stipulor nomine meo, cui acquiritur actio.*

Si numos. Numerãdo pecuniam nostram nomine absentis, & ignorãtis, ei quærimus actionẽ. h. d. Diuidit quia primò ponit dictũ. Secundò illud probat per authoritatẽ Iuliani. Tertiò probat per ar. à cõiter accidẽtib⁹, Secunda ibi. Iuli. Tertia ibi, cũ quotidie. Not. † ꝙ numerando alteri ꝑ alterũ quæritur actio. Secundò nota[a] argum. à † solitis facit l. ij. §. meritò. ne quid in loc. pu. Anteq; intrẽ materiã, quæro de ratione. Respõ. † duplex est ratio. Prima, frequẽtia huius cõtractus. & hoc innuit iste tex. ibi: cũ quotidie, &c. Secunda est ratio ꝑpter singularia præcepta pecuniæ: vt l. singularia. j. eo. Ex hoc apparet ꝙ non ideo absenti statim quæritur actio. quia qs fuerit pactus absenti reddi: licet quidam hoc dicant, & malè: vt ẽ. proxi. ij. respõso. sed ideo quæritur, quia absentis nomine numeratur. Oppo. † quòd nõ sit hoc speciale in mutuo: vt l. penul. C. ad exhiben. & l. Publia Męuia. in prĩ. j. depo. Gul. de Cug. videt fateri cõtrarium. Ego dixi vobis ẽ. ꝓxi. §. ꝙ hoc nõ est verũ: quia casus est hic. Nõ obstãt iura in contrarium alleg. quia ibi pactum fuit appositum in traditiõe rei quę durat mea hic in traditione rei, quæ non durat mea: imò dominium meum extinguitur. meritò speciale est, vt ex numeratiõe quęrat actio absenti. Nec
b prędictis[b] obstat C. de do. quę sub modo. l. quoties. quia vel ibi speciale in donatione: vel licet res desinat esse mea, tamen ipsa durat: hic verò extinguitur. Vnde concluditur hoc esse speciale in mutuo. De hoc qualiter alteri per alterum quæratur actio, tangitur hic, ꝙ Gul. & Cy. in l. multum. C. si quis alteri vel sibi. & ego plenè in l. stipulatio ista. §. si quis insulã. de verc bo. obliga. Oppo. [c] de l. iij. §. subtilius. j. de condictio. ob causam. Solut. intellige quòd hic sciebam pecuniam esse meam, quam alieno nomine numeraui. Vel dic quòd licet errauerim, erat consumpta, secundum Iacob. de Aretio. Vlterius
d oppo. [d] & nunc examino gl. §. precedentis cum ista. & videtur quòd ex numeratione actio non nascatur: vt l. si ita fuero stipulatus. §. primo. & l. cùm enim. j. de noua. Huius timore oportet nos examinare materiam istorum §§. per quatuor combinationes. Quandoque enim numero nomine meo, & stipulor nomine meo. Quandoque numero nomine meo, & stipulor nomine alieno. Quandoque numero alieno nomine, & etiam stipulor nomine alieno. Quandoque numero nomine alieno, & stipulor nomine meo. Re
f deo ad primam, † quando numero nomine meo, & stipulor nomine meo: & tunc distingue tres casus. Aut stipulatio est vtilis totaliter, aut totaliter inutilis: aut nõ vtilis ex toto, nec ex toto inutilis: quia parit naturalem obligationem. Primo casu aut cõstat quod numeratio fuit facta causa implendæ stipulationis: & tunc nõ oritur actio ex numeratione, sed ex stipulatiõe: vt l. si ita fuero stipulatus. §. j. & l. cũ enim. j. de nouationi. & quia non agitur e
vt ex numeratione nascatur; vt l. non omnis j. eo. & ideo agendum est ex stipu-
e latione. Et per hoc [e] iam vidi reprobari
6 libellum: † Quidam petebat cẽtum, quia
f mutuauerat: [f] & ꝓduxit instrumẽtum, in quo quis fuit cõfessus se recepisse, & promittebat reddere per stipulationẽ. Certè
g ille actor succubuit, & iustè[g]. Nõ em de-

---

[a] *Sententia Bar. 2. speciale ẽ in mutatione vt alter ẽ arg obligatio. idẽ & pm Paul. sic ẽ me in omnib⁹ tractib⁹ qui re trahunt. & secq is qui ne debet consensu con tumt Rᵒ dicens is est ẽ subj inte rit res est actꝰ turalis & plus cor. ubi verba ensꝰ actꝰ ilis pm eadẽ ulum hic.*

Universidad de Deusto

hæc opinio posset procedere, si causa cõmitteretur cognoscenda sola facti veritate inspecta: quia tũc licet vna causa esset producta in petitiõe, & alia probata in ꝓsecutione causæ, esset litigitima: tamẽ debet obtinere, secundũ Anto. de But. in cõsi. incipiẽte, viso puncto. & per no. Io. Andr. in addi. ad Spec. in ti. de act. & peti. §. sequitur. versic. hoc quoq;. Tu adde Paul. de Cast. consi. ccvij. incipien. super primo dubio. tenet simpliciter q; si causa in libello deducta nõ probetur, licet alia sit probata: vt puta, actũ est ad depositũ, probatũ est de commodato, q; debet absolui reus. allegat Innoc. in c. j. de lit. contesta. & Ioan. Andre. vbi suprà. Et qd importat clausula, sola facti veritate inspecta, vide Rom. cõs. xx. Et an ꝓducẽs præceptum cõtinens cõfessionẽ mutui debeat de mutuo soluere gabellã, stante statuto q; de omni mutuo, de quo apparet instrumentũ, debeat solui gabella. Angel. q; sic, cõsi. xlix. incip. reperitur. Et q; agens ex numeratione, cùm stipulatio intercesserit, debeat succũbere: tenet Bal. cõs. liij. incip. Sempronius. lib. j. Et inquantũ Alex. se remittit ad §. Chrysogonus. de illa q̃stione si egi ex numeratione. & probaui de cõfessione, an debeã obtinere? vbi tenet q; sic, qñ est elapsum tẽpus opponẽdæ exceptionis. & respondet ad dictum Spec. in §. sed pone egi. Adde tu q; opi. Spec. simpliciter sequitur Bal. cõsi. §. allegato, vbi fortẽ videt velle rectè intuenti, q; stante statuto q; nõ possit opponi exceptio nõ numeratæ pecuniæ: tamen q; dictũ Spec. procedat, & illud clarissimè sequit cõsi. ccxxij. incip. punctus quæstionis. & cõsi. cxxiij. lib. ij. & cõsil. ccxxvj. incipiẽte, actum fuit depositi. & ibi dicit secus esse in deposito: quia agens ad numerationẽ debet obtinere, si probat de cõfessione. Rationẽ diuersitatis ibi vide. Idem tenet consil. cclxx. incip. ex themate. libro iij. vide in dictis cõsilijs: quia nõ allegãtur per Alexand. sed solũ alle. Ange. mihi cõsi. xcix. & clv. quidã tenet, quod Spec. Pro opi. tũ Alexã. facit quod voluit Pet. de Anch. cõsi. cccviij. vbi voluit q; elapso decennio confessio de dote facta constante matrimonio habeat eandẽ vim, quã habet vera numeratio. incipit, nullum dubium.

¶ Mutuauit. Bar. hic videtur tenere in ista quæstione q; sustinea tur libell⁹: qa illa verba, mutuauit, debent ite*lligi. l.* ciuiliter, me

buit agere, quia mutuauit: sed qa ille promisit restituere per stipulationẽ. Si quis tamẽ vellet sustinere talẽ libellũ, fortè posset, si hoc modo intelligat, ago quia mutuaui, s. ciuiliter. est enim illud mutuũ ciuile, cui natura cooperat: vt s. eo. l. ij. §. fi. & ibi no. & verba libelli debẽt † intelligi secundũ intentionẽ proferentis: vt l. solemus. & l. si quis intentiõe ambigua. de iudic. facit. j. ti. j. l. sed & si possessori. §. item si iuxauero. Sed si in libello dixisset: Peto centũ quæ tibi numeraui: tũc libellus iste excusari nõ posset. Quando q; est certũ q; numeratio nõ fuit facta causa implendæ stipulationis: sed quia partes voluerũt q; exvtraq; nascat actio: & tunc stamus certo, & non est dubiũ. Aut dubitat: & tunc aut numeratio est facta incõtinenti ante stipulationẽ, vel post. præsumit facta causa implendæ stipulatiõis: ita quod ex stipulatione tantũ agatur: vt d. l. si ita fuero stipulat⁹. §. j. & l. cùm enim. alleg. Nec est verũ quod gl. dicit in §. precedẽti. & in d. l. cùm enim. q; ab initio nascat ex numeratione, sed fingat nõ nata: qa textus in l. cùm enim, dicit expressè cõtrarium, scilicet q; vnus cõtractus est verè. Sed iuxta hoc dubitat, quid si hoc casu quis proponit libellũ, & dicit, † Peto centũ: quia numeraui, quæ reddere promisisti: an procedat. Dicũt quidã q; non: quia videt intentare duas actiones. Contrariũ puto, scilicet q; ista verba debeãt intelligi legitimè: hoc est, q; numeraui causa implẽdæ stipulationis, & tu promisisti. Facit quod not. s. proximo §. in prin. in versi. cõiunctim. Si verò stipulatio, & numeratio fuerunt factæ ex interuallo: si quidem stipulatio præcesserit, & secuta est numeratio, semper videtur sequi causa implendæ stipulationis: cùm stipulatio præcesserit spe futuræ numeratiõis: & ideo si numeratio nõ sequeret, obstaret exceptio: vt l. si ex cautione. & l. cùm vltra. C. de non numerata pecu. Si verò numeratio præcesserit, tunc per sequentẽ stipulationẽ de iure antiquo fuisset facta nouatio. hodie verò secus, nisi ageret expressè: vt l. fi. C. de noua. & ideo haberet duplicẽ actionẽ: & posset intentare quam vellet. Hic moueo vnum dubium. Dicit instrumentũ: † fuit confessus habuisse centũ mutuò, quę restituere promisit: an præsumat habuisse retro ex interuallo: an verò tunc cùm ꝓmisit. Videtur retro ex interuallo: quia illud verbum habuisse, est tẽporis præteriti plusq; perfecti. Cõtrarium est veritas: quia tunc habuisse præsumitur [a]: vt l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verb. obl. & de acqr. pos. l. prædia. & ibi dixi. & pleni⁹ in l. post dotẽ. sol. ma. vbi vide. Secundo casu, qñ stipulatio est penitus inutilis: et tunc oritur actio ex numeratiõe tantũ: vt in præce. §. & d. §. Chrysogonus. Sed de vno dubito. ego fui cõfessus me recepisse centum mutuo, quę promisi per stipulationẽ inutilem reddere: † an ista stipulatio & diãte cautione seu stipulatiõe: allegat tũ cõtrarius in l. si ita stipulat⁹. §. Chrysogon⁹. ff. de ver. ob. Sed doc. soluũt: qa aliud est dicere, mutuaui, & aliud, numeraui: vt in cõtrario. Alio mõ soluit ipse Bar. in d. §. Chrysogon⁹. si bene videat, dũ dicit, nisi stipulatio aliquo mõ esset inutilis. Pro quo vide Orianũ in repe. c. qm̃ cõtra. de proba. sup̃ gl. in verbo, cõfessiõis. col. vij. eũ sequẽ. Panor. And. et Imo. ī c. si cautio. de fide instrumentorũ. alex. i d. §. Chrysogon⁹. et ibi cõcord.

¶ Præsumit. Adde q; Alex. in d. §. Chrysogonus. dicit q; cõmunis opi. est cum Bart. remissiones vide per ipsum in l. prædia. j. de acqui. pos. Cui⁹ dictis adde Bald. cõsil. xxviij. lib. iij. incipiẽ. in quodã istrumẽto.

¶ Tenementi. Adde eundem Barto. in d. §. Chrysogon⁹. & Alexan. ibi, cui, inquantum examinat an cõfessio facta in instrumẽto inualido sit efficax, adde Ro. q. ipsã p̃ tria mẽbra examinantẽ & succinctẽ & cũ Bar. tenẽtẽ ei⁹ cõs. cclxxxiij. Icipiẽte, oĩ potẽtis. ista cõfessio.

POMATES.

¶ Aut stipulor. Vide Alexand. consil. xiij. alias, xvij. in penult. colum. in fi. vol. ij.

¶ Secũda combinatio. adde quid si filius in ptãte per interpositã personã mutuat patri, & instrm̃ conficit in forma: Titius cõfessus est habuisse & percepisse à Sempronio mille de propria pecunia ipsi⁹. Sẽpronij ad vtilitatẽ & cõmodũ ei⁹, quẽ ipse Sempronius noĩabit, quẽ posuit nominare qñcũq;, pacto apposito q; dicto Sẽpronio solui nõ possit nec ab eo absolui, sed demũ ei, & ab eo, qui fuerit declarat⁹ cõtingit q; iste Titius pater moriẽ. Sẽpronius declarat numerationẽ fuisse factã ad commodũ filij. q̃riẽ an stipulator, vel ille, ad cui⁹ cõmodũ facta fuit stipulatio, agere possit, & an potuerit declarare p⁹ mortẽ illi⁹. bal. cõs. cxxxv. j. li. tenet q; ũ.

¶ Interposita. Adde qđ Alex. dicit q; cõis opi. est in cõtrarium, de qua per ipsum in d. §. Chrysogonus.

POMATES.

¶ Quęsitũ. Vid̃ Ale. cõsi. xxvij. in j. col. iij. vol. vbi per doc. Bar. hic dicit q; si executores testamẽtarij vẽdiderũt rẽ pupilli cũ pacto ꝺ retro vẽdẽdo: q; si postea scẽdo vẽdiderũt liberè, q; nõ potuerunt ꝑ ea auferre ius q̃sitũ cũ pacto de retro vendẽdo pupillis.

istа cõfessio facta in isto cõtractu inutili probet mutuũ: Rn. sic. tex. est i d. §. Chrysogonus. si bene aduertat, quod tene mẽ-

b tiᵇ. Tertiò casu quãdo stipulatio nõ est totaliter inutilis: quia producit naturalẽ obligationẽ: tũc aut ego stipulor ab eodẽ cui numeraui: & nõ impedit actio ex numeratione: vt s. proxi. §. versic. idem erit

c si à pupillo. Aut stipulor[c] ab alio: & tũc

11 licet olim fieret nouatio, † hodie non fit, nisi expresse agat: vt C. de noua. l. fi. in fine & Instit. qui. mo. tol. ob. §. præterea. & no. in prẽcedẽti §. in d. versi. idẽ erit. Se-

d cunda cõbinatio[d] est qñ numero nomine meo & stipulor † noĩe alieno: & tunc

12 aut stipulor ei, cui nõ possum: & stipulatio est inutilis, & oritur actio tantũ ex numeratione: vt s. proxi. §. & d. §. Chrysogonus. Aut stipulor ei, cui possum stipulari: vt filiꝰ vel seruus, patri vel dño: & tũc idẽ quod s. dixi, qñ stipulat sibiꝑsi: vt d. l. dñs seruo. de verb. obli. & quod dixi s. qñ stipulatio est in totũ inutilis. Idem est qñ est inutilis, ꝑ parte, pro ea parte, pro qua inutilis est: arg. totius ad partẽ. facit j. eo. l. nã & si fur. §. fi. † Tertia cõbinatio est, qñ numero noĩe alieno, & stipulor noĩe alieno. Hic aduerte, aut est vnus & idem ille, cuius noĩe quis numerat & stipulat: & oritur actio ex numeratione, nõ ex stipulatione, nisi esset persona, cui quis stipulari posset: vt d. §. Chrysogonus. & hoc est verum de iure antiquo. Hodie vero puto vt sicut numerationẽ alteri per alterum quæritur, vt hic: ita & stipulatione

e super illa numeratione interposita[e]: vt l. ij. C. per quas perso. nob. acquir. In hoc tamen est differentia: qa numeratione quęritur absenti & ignoranti: & quęritur di-

14 recta, vt hic. † stipulatione verò quæritur vtilis ita demum si ratum habeat: vt dicta l. ij. & argu. l. si ego. s. de nego. gest. cum ratio singularitatis, quæ est hic, & j. eod. l. singularia. cessaret in stipulatione. Si verò sunt diuersæ personæ, quia vnius nomine numeratur, & alterius nomine stipulatur: tũc prævalet numeratio: vt lege 1. §. j. ff. de stipul. ser. Quarta combina-

e 15 tio quando numero † nomine alieno, & stipulor nomine meo: isto casu aut ille, cuius nomine numeraui, erat persona, per quam mihi quærebatur obligatio: vt

f filius, vel seruus: & tunc idem acsi meo nomine numerassem: vt dicta lege dominus seruo infrà, de verborum obligat. Si verò erat persona extranea; tunc prævalet numeratio. Non enim potuit per meam stipulationem auferre sibi ius ex nu-

f meratione quæsitum[f]: vt dicta l. j. §. ij. de stip. ser. Modo habetis expeditas omnes glossꝰ. De materia tangitur per Cyn. C. eodem l. si absentis. qui nihil dicit respectu eorum, quæ ego dixi vobis.

1 ☞ *Debitum ex causa depositi quòd possit in causam mutui conuerti sola contrahentium voluntate.*

2 *Quando, dommini uoluntas habeatur pro traditione.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ✠ P. P A V. P.
¶ Depositi. Quid autē si debitū ex vna cā cōcordat ī cām depositi an sit, pinde, acsi vera numeratio interuenisset. vide Paul. de Cast. consi. ix.

b ✠ POMATES.
¶ Mutuata. Facit l. si defensor. §. j. ff. eo. tit.

c ¶ Principale. Adde qđ hoc facit scđm Bald. ad q. statuti dictātis ꝙ nihil possit dispōi ī fauorē bānitorū. mō fit q̄dā reformatio ꝙ q̄cūq; ceperit bānitū habeat decē, & vnus ex bānitis capiat alīū an debeat habere decem: et dicit ꝙ sic: qa istđ statutū est factū principaliter ī fauorē reipu. & tale statutū debet referri ad quoscūq;, nō habito respectu, an sit habilis vel inhabilis: et hoc propter pub. vtilit. vt est tex. no. in l. si qs ī graui. §. vtrū. j. ad Syl. secundū Bal. idē dicētē in l. j. C. de preci. imp. of. & in libertas. ī. de sta. ho. Ray. & Bal. in l. j. §. Offilius. ī. ne qs eī. Adde tu, & ex his dictis Bar. hic infert ꝙ si testis examinat? in cām testamenti, in quo sibi sit factū legatū, et inducat, ad pbā dū testm̄, & ītrogatus an sentiat cōmodū aliqđ ex ipso testō & rnderit ꝙ nō: per hoc nō est ꝓiurus ex eo: quia hæres ipse est ille, q̄ principaliter cō modum ex ipso testō sentit. ar. eorum quæ hic no. Ita dixit sing. Ange. in l. j. §. de iu. & iur. quē refert & seqt̄ d. Io. Bap. cac. de san. Seuerin. hic, & refert etiam do. meus hic.

d ✠ POMATES.
¶ Opp. de l. vide Ale. cōsi. lxiij. in iij. co. Iij. vo. vide, p declaratione huius q. Alex. cōs. lxj. in vl. col. ij. vo. & cōsi. lxxxvij. j. col. iij. vol. & cōsi. ccxxxiij. j. col. ij. vo. Et in materia vsurarum vide Alex. l. itē quia. in fi. ff. de pac. et cōs. cxc. in iiij. vol. & consi. xlix. eod. volu. & consilio sequen. & consi. lxiij. in j. col. iiij. vol. & cōsilio xcvij. eod. vol. ij. Vide Barba. consilio xv. in vj. col. j. vol. & consil. xx. in xvij. col. in ij. vol. Rom. consi. cxliij. & cōsi. ccxxxviij. Alexan. consi. iij. vol. ij. col. fin. & consilio xxxij. col. j. e. vo. plenè consi. cxix. col. iij. vbi ponit an pœna adiecta quantitati videatur in fraudē vsurarum, & quid in adiecta facto. & consilio clvij. vbi tāgit de omnibus. & consilio cxvj. col. ij. eodem volu. & consil. cl. volumine iij.

Verbum, uoles, quòd sit extensiuum.
Vti, quòd sit facti.
Responsio debet adaptari ad interrogata.

Deposui. a †Debitum ex vna causa potest cōuerti in causam mutui sola contrahentium voluntate, etiam sine vsu pecuniæ, nisi de vtendo fuerit actum. h. d. cum l. seq. Opp. solo animo non quæritur possessio: vt l. licet. C. de acquir. pos. & l. iij. in princ. & l. quēadmodum. j. de acquiren. possess. Sol. hoc ideo est, dicit glos. quia prius habebat naturalem detentionem: vt Insti. de re. diui. §. interdum. & j. de acquiren. re. do. l. qua ratione. §. interdū. Sed adhuc obstat contrariū: quia ibi nemo animo incipit possidere. Vnde glo. dicit quòd hęc res erat in conspectu. Videte †quando quis non habet domini voluntatem, ad incipiendum sibi possidere non sufficit nuda voluntas sine traditione: vt l. iij. §. si rem. de acquir. poss. Dixi vobis ī. eod. l. si quis nec causam. §. res. Sed qn̄ habet domini voluntatem: tunc sufficit ꝙ ipse detineat, licet res non sit in cōspectu: & ita loquitur hic. Et ita tenet Dy. in c. pro possessore. de regu. iur. in vj. in iij. q. & ita intelligit l. eius. & l. hæc si. de rei vend. Quādoq; quis nullo modò tenebat vel possidebat: & tunc requiritur traditio vera vel ficta: vt C. de proba. l. cùm res. & C. de acqui. pos. l. iij. Hoc etiam tangitur per gl. in d. l. qua ratione. §. interdum. Alij dicunt ꝙ hoc est speciale propter singularia præcepta pecuniæ: vt j. e. l. singularia. & ibi dicam. Itē opp. & videtur ꝙ sequens lex cōtradicat huic §. Glo. dicit ꝙ ibi ideo: quia fuit appositū

3 †verbū voles, quod est extēsiuum. Gul. dicit ꝙ ista nō est ratio, sed debemus stare proprio text. aut talis permissio fit ab initio, aut ex postfacto. nam qn̄ ex postfacto fit, statim apparet ꝙ voluit recedere à primo cōtractu: quando ab initio, nō: sed voluit prius esse contractū depositi: & ab illo non recedere, nisi incœperit vti. Tu verò dicas ꝙ verbum voles, quādoq; habet determinationē ab actu qui ipso iure perficitur. Quādoq; habet determinationem ab actu qui requirit factū hominis. Primo casu statim nuda voluntate perficitur mutuū, etiam si non moueat pecunia. Ita loquit̄ hic §. Nam tu rogasti me vt pecuniam depositā habere mutuo: istud quod causa depositi cōuertatur in mutuū fit à lege: & ideo statim conuertitur, cùm tu vis. Et si esset dictū, si voles, fit mutuū: statim te volente efficeret̄ mutuū. Sed in l. quod si ab initio. verbū voles, recipit determinationē ab actu, qui iure nō perficitur, sed requiritur factum. Rogasti enim me, & ego permisi tibi vti si voles. Licet enim velis vti, non tamen vteris: †quia

4 vti, est facti: ideo requiritur vsus de facto. Sed si tu vis esse mutuum: statim est mutuum. Et id probat̄ arg. eorum quæ no. in l. in vendentis. C. de contrahē. emp. & qđ dixi in rep. l. cunctos populos. circa prin. C. de sum. tri. & fi. cat. Sed contra hoc facit prin. §. quod dicit, permisi tibi vti. Rn̄.

5 Responsio †debet adaptari ad interrogata. Cùm igit̄ interrogatio præcesserit, ro

b go ꝙ ista pecunia sit mihi mutuata [b] vt dicitur in fi. §. cùm sequitur responsio, permitto tibi vti: videor dicere quòd sit ibi mutuum. l. si sine. §. j. ī. de inter. act.

1 ☞ *Pretium ex re data ad uendendum, quando conuerti possit in causam mutui.*
2 *Quando contractus est factus gratia recipientis quòd nō tenetur de periculo, nisi ex culpa leuissima.*
3 *Periculum rei traditæ ad uendendum, quando spectet ad accipientem.*
4 *Principale propositum inspicitur, ad cognoscendum cuius gratia contractus sit celebratus.*
5 *Mutuum quòd non contrahatur in plus, quàm datum sit, & an in eo plus ualeat donatio.*
6 *Vsuræ quòd non debeantur ex pacto nudo apposito iuxta contractum.*
7 *Si iuxta contractum mutui apponitur promissio facti, ut puta, ire Romam, quando sit usura.*

Rogasti. Pecunia redacta ex venditione rei meæ de partium voluntate statim in causam mutui cōuertitur, & periculū rei traditæ ad vendendū vt pretio quis vtatur, pertinet ad tradentem, si eam venalem habebat: aliàs ad accipiētem. h. d. Diuiditur in duas partes: quia primò dicit qualiter pretium rei in causam mutui cōuertatur. Secūdò ad quē spectat periculum rei antequā vēdatur. Secūda ibi: ꝙ si lancē. Opp. de l. rogasti. j. de prescri. ver. Sol. ibi res nō fuit vendita, vel pretium nō fuit receptū: hic erat receptum. Opp. de l. qui negotia. §. his. arg. j. man. Sol. ibi dedi tibi rem vēdēdam, vt mihi restitueres pretiū: & ego mutuarē tibi quod vellem. Vnde non licuit tua authoritate in causam mutui cōuertere: hic verò ab initio permisi tibi vt cōuerteres.

1 Ideo †vt clarè habeas hoc, dic tria verba: aut dedi tibi rem vēdendam, & ꝙ mihi pretium redderes: & nō cōuertitur in causam mutui: vt l. qui negotia. allegata pro parte contraria. Aut dedi vt vtaris: & tūc aut est vēdita, & pretium receptū: & tūc conuertitur in causam mutui: vt hic. Aut nō est pretium receptum: & tūc secus: vt d. l. rogasti. in prin. j. de præscrip. verbis.

2 Opp. ad secūdum dictum: & videtur †ꝙ periculū nō spectet ad recipientē: licet eius gratia contractus si celebratus: vt l. si vt certo. §. nunc vidēdum. j. cōmo. Sol. intellige hic de periculo interueniente, saltē culpa leuissima, nō de casu fortuito, vt dixi ī. eo. l. si quis nec causam. Opp. de l. si gratuitam. §. j. j. de præscri. verb. Sol. ibi cōcedens rogauit accipientē: hic ecōtra.

3 & sic habes tria mēbra: †Aut trades rem rogauit accipientē: & eius est periculū indistinctè: vt l. si gratuitā. §. j. allega. Aut accipiens rogauit tradentē: & tūc aut habebat rem venalē aut nō: vt hic: & hoc verū, nisi res detur æstimata. De quo quid iuris sit: dic vt j. de æsti. act. l. j. Vltimò no. fi. huius l. ibi, & maximè si sine vsuris credidi, &c. † qđ ad hoc vt cognoscamus

4 cuius gratia cōtractus sit celebratus, debemus inspicere principale [c] propositum. Si enim gratia tui moueor ad contrahendum tecū, non gratia mei vel alterius: licet postea ex illo contractu cōmodum seu vtilitatem sentiam totus contractus tui gratia dicit̄ factus: vt hic, & no. ī. e. l. si qs nec causam. in prin.

5 **Si tibi.** Obligatio mutui †re cōtrahit̄: ideo nō potest in plus contrahi, quàm datū sit: sed in minus sic. h. d. Quęrit gl. de ratione, & eam assignat per diuisionē: vt habetis in ea. An ergo hodie iure donatiōis debeat̄ illud plus, cū pacto nudo donatio hodie pficiat̄? Rn̄. nō. nō em̄ pōt dici donatio, cū ex mera liberalitate nō fiat: vt l. j. j. de dona. sed ideo plus ꝓmittit qa sibi mutuabat, & ideo magis esset vsura. Sed tūc opp. pactū nudū iuxta cōtractū appositū vestit̄ eius cohærētia vt producat actionē: vt l. legē. C. de pac. & l. iuris gētiū. §.

6 quinimo. ff. de pac. Sol. speciale †odio vsurarū, vt nō debeant̄

d ex pacto nudo incōtinēti opposito: vt C. de vsu. l. q̄uis. Opp^d. de l. qui semisses. j. de vsur. Sol. illa distinctio cōsueuit fœnerari vel nō, habet locū in alijs cōtractibus, vt ibi: nō in cōtractu

7 mutui: vt hic. ita dicit gl. †Quæro, & hæc est bona quęstio. mutuaui tibi centū pacto appositō vt vadas pro me Romam, vel scribas mihi librū: an ad tale pactū poterit agi? Gl. determinat ꝙ nō: qa vsura est. Nā quicquid accedit sorti, vsura est: vt dicit̄ in Euāgelio, & in Decre. xiij. q. iij. c. j. ij. & iij. & c. consuluit. de vsur. ita dicit gl. tua. Cōtra istā gl. videt̄ alia glo. ī. si qs cau. l. sed & si quis. §. fi. in gl. quæ incip. qa ex certa scięntia. Sol. Qn̄ ꝙ iuxta cōtractū mutui apponit̄ promissio facti: per quod aliquid adest creditori: & tūc est vsurā. ita loquitur hic. Qn̄ ꝙ apponitur aliquod factū, per qđ sibi nihil adest, sed sibi magis

a ❧POMATES. ¶Veritas. Ex iſtis verbis habes notare limitationē ad tex. l. in cendiū. C. e. vt nō procedat qñ facto creditoris aut culpa periret pecunia: qa liberatur tunc creditor ab eius p̄ſtatione. Et ſta intelligendus eſt hic Barto. Nec obſtat reſpōſio mod. hic dicentiū q̄ lex ſi opa hic allegata per Bart. quia erat deſtinata ſolutioni pecunie nihil facit in propoſito, cū hoc nō fuerit in caſu noſtro: qa reſpōdetur q̄ imò illa lex habet locū qñ nō eſt deſtinata ſolutioni pecuniæ dūmodo culpa hoc facto creditoris pereat per text. no. l. ſiue hæreditaria. quē not. ibi Bald. ad hoc in ñ. notabili. ff. de nego. geſt.

b ❧POMATES. ¶Ad declarationem huius vide quæ ponit Alex. l. ſi aliæ. ī iij. col. ver. inquātū Bar. ff. ſoluto matrimon.

c ¶Fuiſti domin⁹. Adde q̄ in hoc cōmuniter cæteri trāſeunt cū Bar. & vide per Bal. in l. ñ. §. appellata. ſ. eo. & in l. ñ. C. eo. in l. ſi abſentis. eo. ti. Illud autē certū eſt q̄ ſi ſtipulatio ſuperuenit, nō poterit reus referre q̄ſtionē dominij, vt l. ñ. C. eo. vbi verus dominus prius pecuniā vēdicaſſet. Alexand.

d ¶Occupat. Adde q̄ idē tenuit in l. ſi duo. ī. vt poſ. tamē ipſe cōtrariū tenere videt in l. rē q̄ nobis. ī. de acqr. poſ. & in l. rē alienā. ī. de pigno. act. Bald. in rubr. extra de preſcrip. & in l. j. in prin. ī. de re. diui. & in c. cū cām. extra, de ꝓba. de quo hic per Alexan.

e ❧POMATES. ¶Si verò. Vide ad hoc Felin. c. cū M. col. xvij. de conſti. melius tamē in propoſito facit lex pe. cū aut. ibi poſita C. depoſi. Et ad de Alexand. in l. hæres. ī. ad trebel.

f ¶Circa hāc l. Aduerte tu et adde quod intellectus Bart. hic ad iſtū tex. nō videt bonus, licet ſit communis. & verior videtur intellectus gl. hic quē ſequunt⁹ eſt domi. me⁹ hic. Nā ſecundū Bar. hic fuit pecunia cōis mihi & tibi numerata Titio, puta centū. text. dicit q̄ condico qnquaginta. Modò ſic, aut intelligis iſtū text. in verſi. nā & ſi. q̄ loquatur iuxta terminos p̄cedētis caſus, aut non. ſi non ſimile eſt malum: ergo &c. ſi verò loquit iuxta terminos p̄cedētis caſus: & tūc loquitur text. q̄ iſta centū magis cautū. Exēplū: ꝓ quātitate mutuata q̄ mihi iſti: venire ad iudiciū & ſuſcipere in te p̄ceptū ſub certa pœna. Certè talis ꝓmiſſio valet, vt ī gl. cōtraria. Ita debet ītelligi q̄d no. doc. C. de vſuris. l. cū allegas.

Si fugitiuus. Si mutuat ſeru⁹ qui habet domini volūtatē, cōtrahit mutuum: aliàs ſecus: niſi reconcilietur cōſumptione ſecuta. h. d. Primò loquitur in ſeruo, qui habet domini voluntatem. Secundò in eo, qui non habet. Secunda ibi: fugitiuus autē. De iſta materia qualiter reconcilietur mutuum, vidiſtis ſ. eo. d. l. ij. §. appellata. & videbitis ſtatim ī. l. proxi. cum l. ſequen.

1 ☞ *Licet ab initio dominiū nō trāſferatur: tamē cōſumptione ſequuta recōciliatur mutuū creditore furente.*

2 *Mutuum quòd reconcilietur pro ea parte, pro qua res mutuata conſumitur.*

3 *Sequuta cōſumptione rei mutuatæ, an ex numeratione, an ex conſumptione naſcatur certi condictio.* 12.

Si a furioſo. †Licet ab initio nō transferat dominiū, tñ conſumptiōe ſecuta reconciliatur mutuū creditore furēte, vel etiā ignorante. h. d. cum prin. l. ſeq.

Nota quod dixi in ſummario. Secūdò nota q̄ † pro ea parte, pro qua res mutuata conſumit, pro ea parte mutuū reconciliat. Circa hanc l. ſi à furioſo. quęrit ſecuta † cōſumptiōe vñ naſcat certi cōdictio, an ex numeratione, an ex cōſumptione? Rñ. breuiter, q̄ qñ numeratio habuit cōſenſum vtriuſq; partis, non eſt dubium q̄ ex numeratiōe agit: vt l. ſi quis pro eo. §. ſi nummos. ī. de fideiuſ. Sed qñ ab initio numeratio nō habuit cōſenſum: puta qa numerauit furioſus, vt fuit in primo caſu huius l. tūc ſunt opi. Ioā. dicit, ex numeratiōe naſci certi cōdictionē ſpecialē ex mutuo. et hoc erit vnū ex ſingularib⁹, q̄ in mutuo ſunt, vt videbitis ī. e. in l. ſingularia. Alij dicūt cōtrariū q̄ iſto caſu nūq; reconciliatur mutuū: qa ex cōſumptione nō naſcit certi cōdictio ꝓ mutuo: ex numeratione ſimiliter nō pōt naſci, qa nō habet cōſenſum: ſed recōciliat creditum in genere ex æqtate: vt l. ſi me & Titiū. ī. eo. Vñ agetur certi cōdictione gñali, vel cōdictiōe ſine cā; & hoc eſt verū de rigore. Prædicta vera ī primo exēplo huiꝰ legis. In omnibus autē alijs recōciliat mutuū: quia ab initio numerator habuit voluntatē numerandi.

☞ *Si mutuaui pecuniam alienam, & ſtipulatus ſim mihi reſtitui, & ego ago ex ſtipulatione, & antequam ſit cōſumpta dominus uēdicat, quod ille, cui mutuaui, nō tenetur reſtituere, ſed doli exceptione repellitur.*

2 *Si mutuam pecuniam alienaui, quam debitor non uult cōſumere, qualiter poſſum cōtra ipſum agere. & nu. 4.*

3 *Agenti certi condictione ex mutuo, quādo poſſit opponi exceptio dominij.* 13.

Nam & ſi fur. Ad hāc legē oppo. de l. quāuis. C. eo. Rñ. ibi mutuū fuit recōciliatū ſtipulatione: vnde naſcit certi cōdictio antequā cōſumatur. Iuxta hoc quęro † pone q̄ ego qui numerauí pecuniā alienā, fui ſtipulatus, & ago ex ſtipulatione: dñs vēdicat antęq; ſit cōſumpta: an ille, cui mutuaui, mihi reſtituere teneatur? Videt q̄ ſic: quia ille cui mutuaui tenetur mihi in genere. Ab eo aūt vendicatur pecunia in ſpecie ergo illud, ad quod

a tenetur mihi, nō vendicatur. Veritas[2] eſt q̄ ipſe eſt tutus exceptione doli: an certū eſt q̄ illā eandē pecuniā ſoluēdo debitor liberat, vt no. ſ. eo. l. ij. in princi. ſed qñ facto creditoris perit illud, cuius ſolutione debitor liberaretur, obſtat doli exceptio, vt l. ſi opera. de doli excep. Prętera, licet debitor teneatur in genere: tenet tamen reſpectu illius quantitatis mutuatæ: ergo illius quantitatis interitu liberatur: vt l. in naue. ī. loca. & dixi ſ. eo. l. quod te. & pro hoc optimè facit ī. de ſtipu. ſer. l. j. §. j. & ñ.

2 †Quæro, quid ſi mutuaui pecuniā alienam, nec debitor vult eam cōſumere, qualiter cōueniet à me? Aduerte, iſta eſt ſubtilis quæſtio & videtur q̄ non poſſit cōueniri à me certi cōdictione: quia non eſt nata, vt hic. nec cōdictione ſine cauſa: qa ex cauſa pecunia eſt apud eum, quæ finita non eſt. gl. determinat q̄ aut hoc facit malitioſè ne à mutuo ante cōueniat: & tunc perinde tenet, ac ſi cōſumpſiſſet: qa ſtat p eū quò minus cōſumat: ergo &c. vt l. iure ciuili. de cōdi. & demonſt. Si aūt facit hoc bona fide: quia fortè hoc ſibi denunciatū eſt: & tunc non poteſt cōueniri: ar. huius legis in vltimo rñſo huius princ. Ad de-

b claratiōnē[b] huius q. oportet nos primò

3 videre vtrū † ei qui agit certi cōdictione ex mutuo, poſſit opponi hęc exceptio, tu

c nō fuiſti dñs[c]. videt q̄ ſic. nā qlibet debet ꝓbare id, qđ eſt cā ſuæ intētionis: vt ī. de ꝓba. l. ei q. ſed ad ꝓbādū q̄ fuerit mutuū, requirit q̄ mutuās fuerit dñs: vt ſ. e. l. ij. §. appellata. & §. mutui. ergo &c. Et hoc videt tenere Cy. C. eo. l. ij. Gul. de Cu. tenet cōtrariū ꝑ l. non tñ. C. eo., ꝓ hoc etiā facit: qa ille, q̄ habet cām à me nō pōt mihi referre q̄ſtionē dñij: vt C. loc. l. ſi quis cōductiōis. & ī. cōmo. l. ita vt ſi fur. Sed ad iſtas reſpōdet doc. C. eo. in d. l. ij. q̄ illæ leges loquunt in caſib⁹, in quib⁹ nō eſt de ſubſtātia contractus, q̄ tradens ſit dñs. ego puto q̄ exceptio dñij nō poſſit opponi niſi p̄r ipſum opponentem, vel aliū probet quòd tradens nō ſit dominus: licet de ſubſtantia cōtractus ſit quòd tradens ſit dominus. hoc nota. in ſimili C. de rer. permu. lege prima. Nam ſi ille, qui opponit, non probat ſe vel alium dominum, nec alius probat: præſumitur quòd fuerit dominus ille, qui tradit nec habet neceſſe aliter probare ſe dominum. nam quod in nullius bonis eſt, de iure gentiū eſt eius, qui oc-

d cupat[d], vt l. iij. ī. de acqui. re. do. Hoc præmiſſo venio ad quę-

4 ſtionem propoſitam, quando pecunia non eſt cōſumpta. dic: †aut ille, à quo petitur vel alius non probat pecuniā alienam & tunc indiſtinctè poterit cōueniri: quia mutuum: videtur in numeratione cōtractum. Aut probat eam alienā: tunc ſi quidem malitioſè non vult eam cōſumere, & teneretur acſi conſumpſiſſet vt hac glo. Si verò[e] bona fide facit quia eſt ſibi de-

e nunciatū: tunc nō poteſt cōueniri, vt dicit glo. ſi. quod intellige niſi ſibi caueretur de defendendo ipſum aduerſus illū denunciantem, vt l. is à quo. cum l. ſeq. ſ. de rei vendica. & hæc nota. quia vtilia & ſubtilia ſunt. Bartol.

Si ſeruus communis decem. Ex mutuo facto ꝑ ſeruum quæritur actio dominis pro dominicis portionibus: & ſi communis pecunia debitori mutuet pro parte mutuātis mutuum contrahitur. h. d. Et diuiditur in duas partes, vt patet in ſummario. ſecunda ibi: nam & ſi. Vel ſumma aliter: Propter communem vtilitatē communis pecunia diuiditur numero,

f licet corpora dicantur remanere cōmunia. h. d. Circa hanc[f] legē quæro quādo tibiipſi mutuaui pecuniā tuam totam: vel mihi & tibi communem, an conſumptione mutuum reconci-

fuerūt cōſumpta pro ut loquit in caſu p̄cedēti: quia ſic debet intelligi iſte text. Sed ſi fuerunt conſumpta iſta centū cōia numerata alteri, condicam oia, vt in princ. iſtius l. & ī §. ſi ſeruus. l. p̄cedētis: quia alienos nūmos &c. vt ibi. & ſic patet iſtū text. non poſſe intelligi, vt dicit Bart. qa debet intelligi q̄ oia fuerunt cōſumpta. vnde ſi intelligatur, put hic facit glo. ſcilicet qđ cōmunē pecuniā mihi & tibi mutuaui: & ītelligat q̄ fuerit conſumpta, vt debet intelligi iuxta prin. tñ condicā quinquagínta. Cogita, licet fortè poſſet ſaluari intellectus Bart. dicendo q̄ hic in ſi. non ponatur nec cōſyderet cōſumptio, ſed tantū numeratio: & ſtat rō diuerſitatis ītер primū caſum & ſecūdū huius §. qa in primo ſeruus numerauerat, q̄ non volebat mutuare etiam pro parte, ſi nō haberet liberā adminiſtrationē: vnde conſumptio reqrebat, vt fieret mutuū: ſed ī ſecundo caſu nō eſt ſic, ex quo numerās ponitur libera perſona. ¶Vel ſecundò dic q̄ etiam poſita cōſumptiōe hic intelligatur text. hic q̄ numerauí tibi nūmos cōes mihi & Caio vt cōes. quo caſu pro parte cōdicā, ex quo ꝓ alia ꝑte eſt q̄ſita tibi actio ꝓ me. & ſic poſſet ſtare intellectus Bart. Cogita tñ: quia, vt dixi, do. meus hic tenuit intellectum gloſſæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ In fi. Adde Bal. in l. ñ. C. de fru. & lit. expē. & in l. j. C. qñ li. ab emp. diſce. & in l. cōuenticulā. C. de epiſ. & cle. in l. j. C. de do. promiſ. Intellige tñ q̄ iſta fictio, de qua hic in fi. operat liberationē à priori obligatiōe, nō ipſo iure, ſed ope exceptionis. l. ſi res æſtimata. §. fi. de iu. do. iūcta l. ſi mulier debitori. e. ti. ſecūdùm vulg. hic, niſi pecunia fuiſſet in conſpectu. arg. l. ſi pecuniam. j. de ſol. Alex.

b ❧ POMATES.

¶ Venio ad. Et potuit eſſe rō dubitādi ad tex. noſtrū vtrū cō traheret mutuū necne: qa habem? q̄ quoties in aliquo cōtractu deficiūt ſubſtātialia, q̄ nō pōt ſuſtineri. §. pretiū. & §. item pretiū. Inſti. de empt. modo in mutuo ſubſtātiale eſt vt fiat de meo tuo. l. j. §. appellata. & §. mutui. ff. e. qđ hic nō fiebat: ergo videbat dicendū q̄ nō poſſit contrahi mutuū. Ratio aūt decidēdi pōt eſſe triplex. Et prima, qa licet revera nummos meos nō acceperis: tū fictè accepiſti: quia vt dixi, tex. in fi. præſumit q̄ primò mihi data fuerit, & dehinc à me ad te, pfecta pecunia. Secūda potuit eſſe ratio qa regula, qua habet q̄ non contrahatur mutuum, niſi fiat de meo tuū, procedit in mutuo merè naturali, ſed nō in naturali cui ius ciuile cooperat: de quo ī l. noſtra: qa in eo eſt ſpeciale, vt dicit Bar. hic in v. col. in fi. q̄ contrahat mutuū, licet non fiat de meo tuū verè, ſed fictè tm. Tertia ratiò potuit eſſe, q̄ qa paria ſunt, q̄ habeas à me vel ab alio voluntate mea. l. ſi fundus. §. fi. ff. de pig. l. filiuſf. ff. de dona. Modò hic habetur de volūtate mea: ergo ſufficit, cū nō ſit dubium, q̄ ſi à me habueris pecuniā meā, vel ab altero de voluntate mea, q̄ cō trahatur mutuum.

c ❧ POMATES.

¶ Huius timore. In verbo, doli. Aduerte hic, quia Bar. expreſsè vult, ſi bene aduertatur, q̄ data rei præſentia videt tradita verè et poſſeſsio vtrè acquiſita. hoc idē voluit in antepen. col. in ver. opp. in pe. co. ij. q. qđ quidem putat erroneū Aret. in d. l. j. §. ſi iuſſerim. p̄ text. ibi, qui vtit dictione, videtur, quę eſt denotatiua fictionis, in l. oſſa. in fi. ff. titu. ij. cuius opi. licet poſſet reſpōderi ad tex. d. §. ſi iuſſerim, q̄ dictio, videtur, nō ſemp importet fictionē. l. ſi modo. & ibi gl. & doct. maximè Mod. ff. de leg. j. & q̄ habeat locū in rebus quæ ꝓpter magnitudinē ponderis non poſſunt moueri, vt dicit ibi tex. tamen ei adhæreo, vt pote veriori: quia tex. quem allegat Barto. in d. verſi. ei videtur contrariari. l. ſi pecuniam. j. de ſolut. vbi vtitur dictione, quodam modo, quæ importat fictionem. l. ſi me in vacuam. j. de acquiren. poſſeſ. & tex. in §. Cato. l. iij. & ibi Aret in ff. de verb. oblig. E non eundo per ambages eſt tex. ad literam. l. quòd ſtatuliber. ver. fi. j. de dona. cau. mor.

lietur pro parte tua. Et videt q̄ ſic, vt in l. præcedēti. cōtrarium eſt veritas, ſicut em dñs vſucapiendo nō poteſt fieri dñs decē tero, vt l. ſequitur. §. Iana. de vſuc. & l. mea res. j. de condi. & demon. ita conſumptione non poteſt videri ſibi quæſitum dominium quod ab initio habuerat. Bar. 14-

SI filiusfamilias. Iſta lex conſuevit videri iuuenibus difficilis: ſed inveritate nō eſt. & h. d. Ex quibus cauſis ab initio translato dominio naſcitur cōdictio, ex eiſdem oritur ab initio nō trāſlato dominio conſumptione ſecuta. & e contra. h. d. Diuidit in duas. Primò ponit vnū dictum. Secūdò reſpondet tacitæ obiectioni. Secūda ibi: qm̄ toties. In hoc verſi. qm̄ toties. ſic forma caſum: præcedens deciſio videtur cōtra oēs leges precedentes: nam ſ. dictū eſt q̄ actio nō nata per conſumptionē naſcitur ſeu recōcilia tur. hic verò dicitur q̄ actio nata per conſumptionem deſtruit: ergo malè. Ad hoc ſic reſpondet Iuriſcōſultus: qm̄ toties &c.

In text. ibi: cōdictio datur. ſ. cōſumptione ſecuta. Opp. j. ad Maced. l. ñ. Sol. ibi filius ſoluit pecuniā caſtrēſis peculij vel quaſi: hic ſoluit pecuniam patris. Item opp. de l. qui exceptionem. j. de cōdic. indeb. Sol. ibi loquitur in filio repetēte: hic in patre vendicante: filius non poteſt repetere ex perſona ſua: qa erat tutus exceptione odioſa: vt d. l. qui exceptionē. nec etiam tanc̄ hæres patris, etiam ſi ageret rei vendic. quia veniret contra factū ſuū: vt l. ſi nō ſortem. §. ſi filius. de condi. indeb.

Opp. j. ad Maced. l. ſed & ſi. §. ſi ab alio. Sol. tene opi. Io. qui diſtinguit, aut pecunia extat, & vendicatur per patrē, &c. & dic vt in glo. Item dicitur hic in fi. q̄ filius ſoluens per errorem nō repetit. Contra j. ad Mace. l. fi. Sol. intellige hic de errore iuris: ſecus de errore facti, vt ibi. & no. in l. cùm quis. C. de iur. & fact. igno. & videbitis in l. j. j. de condi. indebi.

☞ *Caſus ſingulares, in quibus mutuum contrahitur, licet non fiat de meo tuum.*

Vnus actus occultatur cauſa coniungēdarum actionum.

Circa idem quando duæ fictiones concurrant, remißiuè.

Verba legis quòd debent intelligi ſecundùm materiam tituli.

Habens pecuniam in capſa uel marſupio dicitur eam habere paratam ſolutioni. et quomodo hoc probabitur. numero 27.

Specialia in numero reſpectu aliorum contractuum.

Tutor uel quilibet adminiſtrator ex ſola ſcriptura in cauſa mutui quòd fiat debitor, & ex hac cauſa ſibi ſoluere poßit: & ibi an in omnibus cauſis.

Actio, quæ oritur ex numeratione, quòd de facili nouetur & tollatur per ſtipulationē ſequentem uel præcedentem.

Stipulatio interpoſita ſuper contractu emptionis, ſocietatis, & ſimilium, an impediat actionem oriri ex eo contractu. Et ſic ex tali contractu dantur duæ actiones, quarum una eſt bonæ fidei, alia ſtricti iuris.

Nouatio contractus præcedentis quando dicatur facta per ſtipulationē ſubſequentē.

Si ſtipulatio præcedit & ſequatur pactum uel contractus de eodem, quando uidetur facta nouatio.

Habens duo inſtrumenta facta diuerſis temporibus de eodem, quòd ex utroq; dicitur poßidere.

Stipulatio & contractus ſi fiant ſimul & ſemel, nec alter præcedat alterum, quando inducatur nouatio.

Dominium rei exiſtentis apud Titium, quòd in ipſum transferatur abſque traditione domini uoluntate accedente.

Specialia in pecunia numerata tantùm reſpectu aliorum mutuabilium.

Specialia in pecunia numerata nō mutuata, reſpectu aliarum rerum mutuabilium.

Specialia in mutuo contra regulas ipſius mutui.

Debitum mihi ab uno quando conuerti poßit in aliud debitū mihi ab alio debendum.

Si dico campſori uel mercatori quòd ſoluat Titio illud quod ſibi debeo, quòd ſim liberatus ſi campſor promiſit.

Debitum mihi ex una cauſa, quando poßit conuerti in debitum ex alia cauſa ſola conuentione. & nu. 21.

Inſtrumentum mutui in quo notarius dicit, dedit, & mutuauit, quòd non probetur falſum, licet teſtes deponant quòd tempore contractus non interuenit pecunia: ſecus ſi diceret, dedit & numerauit.

Si notarius in inſtrumento dicat quòd Titius confeſſus fuit habuiſſe & recepiſſe cētum, quæ habuit & recepit in præſentia notarij & teſtium: ſi teſtes deponant pecuniam ibi fuiſſe, ſed quòd non uiderunt quòd debitor illam recepit: per hoc inſtrumentum non reprobatur falſum.

Si teſtes reprobantes inſtrumentum, in quo dicitur quòd debitor habuit & recepit, dicunt quòd habuit, ſed ſtatim reſtituit, quòd per hoc inſtrumentum non dicitur falſum, ſed inualidum.

Modus reprobandi inſtrumentum, quando pecunia fuit data, ſed poſtea reſtituta.

In contractibus in quibus requiritur quòd pecunia ſoluatur præſentialiter, & quantitas ſit magna.

Cautela eſt ut pecunia appareat quando ita de facili non reperiretur. 15-

SIngularia. Meo iudicio hæc lex difficilis eſt, & apparatum habet ſatis intricatū: & lecturæ quæ ex apparatu colligūtur, nō ſunt per doct. noſtros bene recitatæ. & materia huius legis malè explicata eſt: & ideo eam repetēdam aſſumpſi. & breuiter hoc dicit. In mutuo ſunt quædam ſingularia cōtra regulas mutui, ſcilicet q̄ iubendo debitorē tibi ſoluere, vel debitū à te ex vna cauſa in cauſam mutui cōuertendo, mutuū cōtrahitur, licet verè nō fiat de meo tuū. h. d. Diuiditur in tres. Primò ponit vnū dictū generale. Secūdò exemplificat illud in duabus perſonis. Tertiò illud exemplificat in vna & eadē perſona. Secūda ibi: nam & ſi tibi. Tertia ibi: qđ igitur. Caſum in terminis pone vt patet ex ſummario ſecūdùm lect. vlt. quæ tāgitur in fi. primæ gl.

1 in addi. noua. †Not. caſus ſingulares, in quibus contrahitur mutuum, licet verè nō fiat de meo tuū. Secūdò no. quod vulgariter ſolet dici † q̄ cauſa coniūgēdarum actionū vnus actus occultat. Ex eo enim q̄ patior pecuniā eſſe apud te: videt mihi data, & ea à me ad te profecta. & ſic primus actus q̄ mihi deī, occultatur, tamē à iure fingitur. Simile etiā in l. ij. in fin. & in l.

3 iij. j. de dona. inter vir. & vxo. †Tertiò not. q̄ circa idē cōcurrunt duæ fictiones. Videt enim pecunia mihi data & à me ad te profecta. De hoc nihil dico hic: hanc materiam plenitsimè

a ſcripſi in l. ſi is qui. de vſuca. in fi.[a] Venio ad[b] apparatum, &

b opp. & videtur q̄ nō ſit ſpeciale in pecunia, imò idem in qualibet re: vt j. de ſol. l. ſi pecuniam. aliàs pecunia. & j. de acquir. poſſ. l. j. §. ſi iuſſerim. Huius timore Guarnerius intellexit hāc legē vno modo, ſcilicet q̄ hic loquatur in pecunia ſtricto modo ſumpta. & intelligit ſic. in alijs rebus non transfert dñium in alium, niſi res ſit præſens & in conſpectu, vt in cōtrarijs: ſed in pecunia eſt hoc ſingulare q̄ trāsfertur dominium, licet nō ſit in preſentia, dūmodo ſit ſolutioni parata. Et iſta lect. Guar. colligitur ex vlt. gl. in ſolutione cōtrarij de d. l. ſi pecuniā. vbi gl. recitat verba Guar. ad literam: quā vide. & eſt glo. magna. Intelligit ergo Guar. q̄ hæc ſint ſingularia in pecunia numerata reſpectu aliarū rerum. Contra hoc opp. de l. qui negotia. j. man. vbi videtur caſus ad literam in contrarium. Huius

c timore[c] quidam antiqui receſſerunt à lectura Guarne. vel ab intellectu ſuæ lect. eo modo quo dixi. Et dicunt quòd hic pecunia erat præſens & in conſpectu: aliàs non contraheretur mutuum: vt dicta l. qui negotia. & ſic concordat cum l. ſi pecuniam. & cum §. ſi iuſſerim. Et hoc modo dicebant ipſi Guar. intellexiſſe. & iſta lectura tangitur in prin. vltimæ gl. & etiam in contrario de l. ſi ex pretio. in eadem gl. quā vide. Et ſecūdū iſtos

a ístos accípiť hic pecunia largisſimè [a] pro qualibet re æſtímabili per pecuniã. Et ſi dicis, in quo ergo eſt hic ſpeciale ſeu ſingulare: Rñd. & dico ꝙ ſunt ſingularia cõtra quandã regulam. l. traditionibus. C. de pac. & Inſtit. de re. diui. §. per traditionẽ.
b quia hic transfert dominiũ ſine traditiõe. hæc eſt lectu. [b] eorũ quæ nõ eſt vera. primò in eo ꝙ dicũt hoc eſſe ſecũdũ Guar. eſt
c falſum, vt vidiſtis legẽdo verba Guar. ad literã [c]. Secũdò, quia in hoc nulla eſſet ſpecialitas. nam ſi pecunia, vel alia res, eſt in p̃ſentia, verè traditã: & per aſpectũ eius poſſeſsio verè acgriť: vt d. §. ſi iuſſerim. & l. quod meo. §. ſi venditorẽ. eo. tit. Sed tex. videtur velle hic notare quædã ſingularia: ergo &c. Præterea
4 nos ſumus in materia mutui: vnde verba † l. debemus referre & intelligere ſecũdùm materiã mutui: vt l. Imperator. de in diẽ addic. & not. in l. fi. j̃. de cõdi. indeb. Sed ſecundũ hoc non poneretur ſingulare in materia mutui, vnde hæc lectu. nõ eſt bona: ideo de ea decætero mentionẽ nõ faciã. Tertio modo legiť ſecundũ Ioã. & Azo. vt hic ponanť quædã ſpecialia in cõtractu mutui reſpectu aliorũ cõtractuum: & iſta lec. tangiť in prin. primæ glo. dũ dicit ſpecialia quędã ſeruenť in cã pecunię creditæ quæ non ſeruãtur in alijs cõtradictib. De iſtorũ verborũ intellectu videamus quid vult dicere, in cã pecuniæ creditæ. Dicũt quidã ꝙ intellexit Ioan. & Azo de omni credito, nõ de mutuo tantũ. & iſto modo intellexit dñs Ceruotus Accurſij, & de hoc fecit vnã additionẽ ad gl. primã in fi. dũ dicit, creditũ largè pro oĩ, &c. Et hoc ẽt poſuit in ij̃. gloſ. huius l. quæ ſimiliter eſt eius additio. vide eã ibi. Poſſet ẽt ſtrictè intelligi. Parcat mihi dñs Ceruotus, nõ bene intellexit lect. Io. & Azo. cũ em̃ dicit, ſpecialia quędã ſeruanť in cã pecuniæ creditę, quę nõ ſeruãtur in alijs cõtractib°, de neceſsitate intellexit pecuniæ creditæ. i. mutuatæ, ꝓpter id, qđ ſubdit, quæ nõ ſeruanť in alijs cõtractib. Nã ſi accepiſſet creditũ in genere: tũc oẽs cõtractus comprehẽderenť: vt l. j̃. §. eo. ideo Iac. de Are. Odo. & Pe. recitant lect. Io. & Azo. aliter: videlicet ꝙ ipſe intellexit ſpeciale hic eſſe in mutuo reſpectu aliorũ contractuũ. & ſic verbum, creditæ, accipiť ſtrictè pro mutuo. verbũ, pecunia, accipitur largè pro omni re mutuabili. Eſt ergo ſpeciale in mutuo & in omni re mutuabili, ꝙ licet res non ſit præſens, ſi tñ ſolutioni parata, videť trãsferri dñium, & cõtrahiť mutuũ. in alijs verò cõtractib. requiriť p̃ſentia rei ſecundũ eos. Ad iſtã lect. oppo. de l. iij. §. fi. j̃. de dona. inter virũ & vxo. & j̃. de fur. l. falſus. §. ſed & ſi is. vbi ẽt in alijs cauſis & cõtractibus videť idem. Sol. dicũt ipſi ꝙ ibi res erat p̃ſens hic nõ. Et iſtud dicitur in iij. gl. huius l. ſup verbo, nõ acceperis. Cõtra hoc oppo. j̃. mãdati l. q negotia. Sol. hic, licet pecunia nõ eſſet p̃ſens, erat tñ ſolutio
5 ni † parata: qa debitor habebat eã in marſupio vel in capſa. In l. verò cõtraria, pecunia nõ erat ſolutioni parata. Hoc dicit in vlti. gl. circa princ. & eo modo intelligũt l. ſi ꝓ mutua. C. eo. & l. ſi ex pretio. eo. tí. Iſta lec. fuit reprobata p̃ Iac. Bal. & Old. qa dicũt ipſi ꝙ ẽt in mutuo requiriť p̃ſentia rei: vt d. l. ſi pecuniã. de ſol. & d. §. ſi iuſſerim. iõ legũt hãc l. alio modo, vt ſtatim videbitis. Mihi nõ placet nec lec. nec reꝓhenſio. lec. em̃ p̃ſupponit ꝙ alij cõtractus non poſsint fieri vel cõtrahi, niſi re debita exiſtẽte in præſentia. Fallit in mutuo. Reprehẽſio verò præſupponit ꝙ etiã in mutuo requirať rei præſentia. & hoc eſt expreſsè cõtra l. ſi ſpõſalib. §. j. j̃. de iur. do. cõtra l. ſi mãdato meo. §. fi. j̃. mã. cõtra l. licet. §. j. & l. nuptura. de iur. do & cõtra leges multas, quas videbitis j̃. in ꝓſecutiõe materiæ. Remanet ergo ꝙ iſta lec. Io. & Azo. ꝙ ſpeciale ſit in mutuo vltra alios cõtractus, nõ eſt vera. Vnde Ia. Bal. & Oldr. ſequẽdo eũ legunt alio modo prout vobis poſui in ſummario & in terminis & dicũt ꝙ hæc lex ponit quædã ſpecialia in qbus mutuũ cõtrahiť licet verè non fiat de meo tuũ quæ ſpecialia ſunt cõtra regulas mutui, vt l. ij̃. §. appellata. & §. mutui. ſ̃. eo. Et iſtã lec. ex dictis prędictorũ addit dñs Ceruotus ad primã gl. in fi. ibi poſſet etiam ſtrictè intelligi &c. & iſtã lec. reputo verã. His ergo pro intellectu literæ ſic diſcuſsis & declaratis veniõ ad materiã: & ſicut hæc l. habet tres ꝓtes: ita habet tres glo. q̃ ponunt tres materias &c. Aſſumo primã: dicit hic ꝙ q̃dã ſingularia ſunt q̃ in hac l. ponunť. Cõtra, imò ſunt plura alia ſpecialia, vt j̃. de ſol. l. ſi alieni. & l. deducta. §. nummis. j̃. ad trebel. & ſ̃. eo. l. certi cõdictio. §. ſi numos. Sol. dicit gl. fateor cõtrariũ ꝙ ſint plura. Sũt enim octo ſpecialia quæ numeranť in glo. vt in gl. habes. tñ iſta glo. vadit tantũ inuolutè, quantũ plus põt. Sícut em̃ ſuprà fuit diuerſitas lecturarũ: ita hic eſt diuerſitas iſtorũ ſpecialium. Sunt enim quædã ſpecialia in mutuo reſpectu aliorum contractuũ: quędã ſunt ſpecialia in pecunia reſpectu aliarũ rerum: quædã ſpecialia ſunt in pecunia mutuata reſpectu aliorũ mutuabilium. & oĩa iſta gl. inculcat. vt ergo iſta oĩa intelligãtur, ſeparemus ea. & aſſumo lec. ſeu ordinẽ Iac. de
6 Aret. Primò videamus quæ ſunt † duo ſpecialia in mutuo reſpectu aliorũ cõtractuũ: & primò ſunt duo ſpecialia in mutuo reſpectu aliorũ contractuũ, quæ ponunť in hac lege ſecundũ eum. Certè hoc procederet ſecũdũ lec. Ioã. & Azo. quã ſ. reprobaui. Nã in caſib° iſtis eſſet idẽ ſicut in alijs cõtractib° vt j̃. dicã. Tertiò eſt ſpeciale ĩ l. ſi à furioſo. in prin. ſ̃. eo. ſecũdum opi. Io. iſtud concedo. tamen opi. Ioã. ibi reprobatur. Quartò eſt ſpeciale in l. certi cõdictio. §. ſi nummos. ſ̃. eo. vbi alteri per alterũ quæritur actio contra regulã com- b munem. iſtud fateor. & aduerte ꝙ text. in §. ſi numos. in l. ij̃. C. per quas p̃ſonas nobis acqr. non loquitur niſi de numis & de pecunia. Glo. j. hic dũ aſsignat illũ caſum ꝓ ſpeciali, nõ declarat vtrũ debeat intelligi de pecunia tantũ ſtrictè an large pro omni re mutuabili. Iacob. verò de Aret. vt vides, intellexit largè pro re omni mutuabili. quod ſatis placet. diſpoſitio enim illius §. nõ eſt odioſa ſed magis fauorabilis: ergo large debet ĩtelligi, vt l. talis ſcriptura. & ibi dixi de. l. j. Quintò eſt ſpecia-
7 le in mutuo: † quia tutor & quilibet adminiſtrator ex ſola ſcriptura ex hac cauſa fit debitor, et ex hac cã põt ſibi ſoluere: c vt j̃. de admi. tu. l. quoties. §. non tantum. & §. ſicut. quod nõ eſt alias: vt l. ſi in emptione. §. fi. j̃. de contrahen. emp. & l. v. j̃. de auť. tu. Ita dicit glo. & vide glo. & Iac. de Aret. no. eam ꝙ ſolum in cauſa mutui tutor põt ſibi ſoluere: & ſcribẽdo ſe debi- d torem facere. Dicit Cyn. fortè idẽ eſſet in alijs cõtractibus ſi faceret palam, & bona fide: vt no. in d. l. ſi in emptione. in fine. & hoc tenet gloſſ. in d. l. quoties. §. nõ tantũ. Ego dico, ꝙ contra hanc glo. & Iacob. de Are. eſt tex. expreſſus, ꝙ etiã ex alia cauſa põt ſibi ſoluere: & in alia re quã in pecunia, in l. fiſtulas. §. j. j̃. de contrahen. emp. Sextò eſt ſpeciale, quod dicit Iac. de Are.
8 quòd † actio quę oriť ex numeratione in mutuo, de facili nouať: & tollitur per ſtipulationẽ ſecutam, vel etiam præcedentem, vt l. ſi ita ſtipulat°. §. Chryſogonus. j̃. de verb. obli. & l. cũ enim. de noua. & ſ̃. eo. l. certi cõdictio. §. qm̃. quod ſecus eſſet in alijs cõtractibus: vt l. ſi ſtipulatus. j̃. de vſuris. Ita dicit Iac. de Are. & tene menti iſta notabilia verba. Tenet ergo Iacob. de
9 Are. † quòd licet ſtipulatio impediat oriri actionem ex numeratione, tamen ſtipulatio interpoſita ſuper alio contractu, vt emptionis, & venditionis, ſocietatis, & ſi. nõ impedit oriri actionẽ ex cõtractu: et ſic hodie cũ ĩ quolibet cõtractu emptionis & vẽditionis, ſubdať ſtipulatio: habemus duas actiões: vnã ex contractu: aliã ex ſtipulatione. quod eſt multũ vtile: qm̃
d vna eſt bonę fidei: alia ſtricti iuris. [d] Eſt ne

a ✠ POMATES. ¶ Largiſsimè. Nota ex verbis Bartoli ꝙ nõ ſolùm pecuniæ appellatiõe veniũt aliæ res mutuabiles, ſed ẽt nummorũ appellatione. quod nota: qa à nemine hoc põderatur: q̃q̃ contrariũ teneat Salic. & Ro. nulla de Bar. facta mentione. Pro quorũ opin. contra Bart. eſt tex. apertus l. litigatores. §. qđ ait. ſ̃. de arbi. tamẽ videť ꝙ Bart. tenuit idẽ qđ hic in l. nũmis. in princip. verſ. ſecũdò opp. j̃. de in litem iur. Cogita tũ: qa obſcurè loquiť. ſed pro Salice. & Roma. videtur tex. §. ſi cui. l. cum ij̃. ſ̃. de tranſact. Et ad hæc vide Curt. l. j. C. de prohi. ſequeſt. in j. nota. Felin. in c. conſulere. de ſimo.

b ✠ POMATES. ¶ Hæc eſt lectu. Qñ auť cõtractus dicanť fieri palã et bona fide à tutore cũ pupillo, vide Bartol. l. frater à fratre. pen. char. ĩ verſic. tertio quæro. j̃. de cõdict. indebi. de quo meminit Imol. l. j. §. fuit quæſtũ. j̃. ad Trebel. in iij̃. colum. Alexand. in l. tranſactionem. in fin. C. de trãſ. eſt tamen caſus vbi tutor poteſt contrahere, in lege tutor rerum. & ibi Bart. exclamat. ff. de adminiſtra. tut.

c ✠ POMATES. ¶ Ad literã. Contrarium tenet Aretin. in l. j. §. ſi iuſſerim. ff. de acquiren. poſſeſſi. colum. iiij. Alexã. conſil. xl. in iij̃. colum. volum. x.

d ¶ Alia ſtricti iuris. Adde tu ꝙ inquantũ Bar. hic vult ꝙ actio quæ oriretur ex ſtipulatione interpoſita, ſuper contractu ex quo oriretur actio bonæ fidei, ſit ſtricti iuris, ꝓ quo facit gl. ĩ l. in bonæ fidei. in gloſſ. fi. in prin. j̃. de eo quod certo loco, & ibi eam ad hoc põderat Paul. de caſt. & doc. ſequũtur in hoc. Aduerte tu: qa d. meus h. d. ꝙ doc. vt dentur errare: quia imò aſſumeret ſibi naturam actionis bonæ fidei vt dicit gloſ. in l. Titius j̃. de præſcrip. verb. & voluit Bart. in l. ſi quis cum aliter. in ij̃. colum. j̃. de verborum oblig. & in l. videamus. §. ſi actionem. in fine. j̃. de vſuris. & eſt text. de hoc in l. ij̃. poſt princip. in ver. parui. j̃. de priui. credi. vbi ſtipulatio habet priuilegia contractus ſuper quo eſt adiecta: quia aſsumit naturam illius contractus lege, ſi ſtipulatus, infrà de

Universidad de Deusto
Biblioteca

vsuris. Et bene hoc idem probatur in l.j. §.bellissimè.ĩ. vt lega.non caue.
¶ Et dum videtur Bar.reprobare Iac.de Aret.ĩ.per gl.in l.petẽs.& in §.accedit. Aduerte:qa gl.in d.l.petẽs.& qꝫ ibi dicit ꝓcedũt qñ stipulatio continet idẽ ꝙ pactũ, vt est tex.in l.si pacto quo pœnã.e.tit.& dicit Bar.in l.lecta.in j. col.ĩ.e.& stat rõ ꝓ l.q̃ bis idẽ.ĩ.de verbo.obl.nec §.accedit.facit in ꝓposito,ex quo loqꝫ qñ cõtract⁹ est.pvna ꝓsona,et stipulatio pro altera,vt patet ibi. Vñ nimirũ ꝙ fiat nouatio iuxta Bart.in l.j.ĩ.de noua. Sed termini Ia.de ar. sunt diuersi vt patet. ideo cogita secũdùm do. meũ hic, & vide Pau.de Ca.in l.certi cõdictio.§.qm̃.ĩ.eod.
a ¶ L.duo societatem. Adde tu & aduerte hic:qa licet Bart.hic &magis cõiter doct. cõcludãt ꝙ nõ ꝓsumatur nouatio ꝓ illũ tex.ꝙ tñ ille text.non vĩ.ꝓbare secũdùm d. meũ hic ꝙ ibi stipulatio fuerit interposita sup conuentione: sed imò super pœna: & tũc sic intelligẽdo patet ꝙ Bar. malè allegaret illum tex.& vide gl.ibi super versi. xx. Et posset etiã dici ꝙ dicta l. non ad ea. posset loqui etiam in cõtractibus. ar.l.seruum filĩ.§.eũ q chirographũ.ĩ.de lega.j. & sic videret, primã obligationẽ tolli per
a secũdam. Et hoc videtur voluisse Bar.in l. ĩj.ĩ.de noua.vbi si Titius ꝓmiserit mihi in instrumẽto cẽtũ, cõputato eo quod ĩ alio instrumẽto mihi debebat,ꝙ vĩ facta nouatio obligatiõis, de qua in alio instrumẽto. Neꝙ aliqs dubitat Bar. ibi bene dicere,& de iure Dige.ibi ꝓcedere. Et satis hoc videt persuaderi, per l.qui bis idẽ.ĩ.de ver. ob. Et tñ vt dixi, oẽs dicunt ꝙ valet,ꝓ d.l. duo societatẽ. Et si diceres ꝙ imò in d.l. duo societatẽ. est casus,intelligẽdo ꝙ fuerit adiecta stipulatio sup cõuentiõe: rñd. ꝙ etiã intelligẽdo sic:tñ ibi est casus contra Bar.Nã tex.ibi dicit, ꝙ si duo cõtraxerũt
b societatẽ: & demum subdit ponendo decisionẽ:sed qm̃ non ita essent stipulati:& ita dari fieri spõdes:si ita facta nõ essent,vigin ti dari. Dicit ibi tex. ꝙ agit actiõe pro socio, nõ ex stipulatione. ergo à contrario
11 sensu patet ibi, ꝙ si illa verba cõtinerent in stipulatione:& sic fieret cõmemoratio præcedẽtium, ageret ex stipulatione,nõ ꝓ socio.& sic ibi videretur casus contra Bar.hic secũdùm do.meum do.Franc.Pep. qui tamen dixit non recedendum à Bartolo.

hoc verũ:gl.in l.petens.in prin.glo. C.de pact.videtur velle ꝙ nõ:quia si præcedat pactũ,& sequat stipulatio de eodẽ nõ oritur actio ex pacto, quãtũcunq; vestiatur.

Item cõtra Iac.videt casus legũ dicẽtiũ, ꝙ qñ quis dat dotẽ pro muliere, & stipulatur eã sibi reddi,vel pacisci si est extraneus,impedit oriri actio ex numeratiõe q̃ quærit mulieri:vt in l.j.§.accedit.C.de rei vxo.act.& C.de iur.dot.l.auia.ff.solu. ma.l.quoties. Ergo videt idem in alijs cõtractib⁹,quod in mutuo. Quid dicemus? Aduertatis,iste passus est subtilis & vti-
10 lis. Assumamus primò, † qñ contractus præcedit,& stipulatio sequitur ex interuallo,olim præsumebat nouatio: hodie verò nõ,nisi agatur.vt l.fi.C. de noua. & ista nõ est nostra materia. Sꝫ verò stipulatio sequat incontinẽti, hic aduerte:quã doꝫ præcedit cõtractus verè, & certitudinariè:vt si vendidi,& illud quod deductum est in vẽditione, deducit in stipulatione statim & idem in fi.vt in locatione, societate,& in alijs: tunc nũquam nouat cõtractus per stipulationẽ, nisi expresè agatur. Hic est tex.expressus in l.duo so-
a cietatẽ. in prin.ĩ.pro soc.gl.tamen hic dicit, ꝙ in dubio videtur agi ꝙ fiat animo
2 nouãdi:quod nõ est verum. Nam iura antiqua quæ præsumebant in dubio fieri animo nouandi,loquunt in stipulatione quæ interponitur ex interuallo: secus in ea quæ interponitur incontinenti:vt l. non ad ea.de condit. & demon. Vnde in hoc teneo opin.Iac.de Are.Quandoque præcedit aliquid qđ potest esse cõtractus per se:& potest nõ esse cõtractus ꝓ intẽtionem agẽtis:vt numeratio, vel alterius rei traditio:tunc si statim sequit stipulatio,præsumit numeratio vel traditio facta causa implẽdę stipulationis:nõ causa celebrãdi alium contractũ:vt l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus.& d.l.cùm em̃.de noua.& s̃.eo.l.certi condictio.§.quoniã. nec est speciale in mutuo: vt dicebat Iac. de Aret. quia idem in dote,vt vidistis.& idem puto in omnibus contractibus,qui
b re contrahuntur. Si enim deponerem apud te rem,vel eam tibi cõmodarem:& statim per stipulationẽ promitteres eam reddere ex causa depositi, vel cõmodati: tũc orietur actio ex stipulatione, & præcedens traditio videt facta causa implendæ stipulationis,eadem ratione qua s̃.dixi in alijs contractibus. Qñq; præcedit stipulatio, † & sequit pactũ,seu contractus de eodẽ:& tũc aduerte,qñq; stipulatio præcedẽs cõtinet obligationẽ de contrahendo:qñq; ipsum cõtractũ. Primo ca-

c su[c] cõtractus sequẽs iure cuiusdã solutionis tollit cõtractũ præcedẽtẽ, seu obligationẽ:vt l.in numerationib⁹. ĩ. de sol.facit ĩ.de act.emp.l.si hæres testamẽto. Se cũdo casu, si quidẽ cõtractus, qui postea sequitur,vel pactũ omnino & certitudinariè est cõtractus,nũquã per illum tollit precedens stipulatio,nisi hoc expresè agatur:vt ĩ.de cõsti.pec.l.item illa.in fi. & ĩ.man.l.si mãdato meo.§.fi.& ibi est tex. magis expressus. Si verò illud,quod post ea sequit,potest se habere ad cõtractũ vel non contractũ,vt numeratio,& traditio, vt s̃.dixi:& tũc videtur fieri causa implẽdæ stipulationis preambulæ,in quolibet contractu:vt d.l.si stipulatus.§.j.et l.cùm enim.de noua.& ĩ.so.mat.l.quoties. cum si. Et istis casibus,in quibus dixi nõ tolli contractũ,poterit agi ex qua causa volet: & ex vtraq; causa dicet rem habere: vt in l.si quis ante.ĩ.de acqr.pos.quod est
12 multum notabile:vt † qñ quis habet duo instrumẽta facta diuersis temporibus de eodem: ꝙ ex vtroq; dicatur rem possidere[d]:vt d.l.si quis ante[e]. Tertiò accedit,
d e ꝙ † quãdoq; cõtractus & stipulatio fit si
13 mul & semel,nec alter precedit alterũ: vt si dico:Titius dedit,& vendidit mihi presenti,& stipulãti,&c.tũc puto idẽ qđ s̃. dixi qñ stipulatio incõtinenti precedit, vel sequit:vt actio ex cõtractu nõ tollat ꝓ stipulationẽ. Idẽ em̃ est fieri statim antè,vel statim post,vel in ipso cõtractu:vt ĩ. eod. l.lecta.& istę sunt stipulationes conuẽtionales, de quibus in l.v.§.conuẽtionales. de ver.obl. prędicta aliqualiter tangunt per glo.in l.si quis cum aliter.de ver. obl.

– Septimò dicit Iac.de Aret. quòd specia-
14 le est in mutuo, † ꝙ facilius acquirit dominium rei licet non contractetur: vt l. certi condictio.§.fin.cum l.sequen. s̃. eo. quod non placet:quia idem esset in quolibet contractu. Si enim tu haberes rem apud te,& sequitur dñi volũtas volẽtis in te trãsferre dñium,licet nõ contrectes tñ efficeris dñs ex quacũq; causa:vt l.qua ratione.§.interdũ.& ibi no.de acqui.re.domi.& Insti.de re.diui.§.interdũ.& ibi est tex.expressus,ꝓut ibi dicit statim.& hoc tenet gl.s̃.de rei vend.l.hæc si res.& Dy. in c.pro possessore.de reg.iur.in vj.Secus esset in eo,qui nõ haberet dñi volũtatẽ.et l.iĳ.§.si rem.ĩ.de acqui.possess. Secundò
15 principaliter est videdum, † quæ sint pecialia in pecunia numerata tantũ, respectu aliorũ mutuabiliũ.Dicit Iac.de Aret. Primò est speciale:quia põt dari quelibet res æstimata pro pecunia numerata:vt l. si pro mutua.C.eo.quod nõ esset in rebus

ciuntur consensu,vt vẽditionis,& similiũ:& in hoc exẽplo de depositio,quod loquit in cõtractibus,qui perficiunt re. Et hanc dilt. videt etiã sensisse Fulg. hic:& Pau.de ca.in §.Chrysogonus. Et põt esse ratio:qa vbi agit de cõtractu qui ꝓficit re,traditiõe rei,põt se habere ad cõtractũ,& nõ cõtractum: vt qa simpliciter tradat causa implẽdi stipulationẽ.d.l.nõ omnis.ĩ prin.ĩ.e.sed in cõtractib⁹ q cõsensu celebrant, nõ est sic de cõsensu:igit & c.et tñ ista saluatio nõ placuit dño meo hic: qa nos nõ possumus intelligere Bart.in hoc casu, ꝙ loquat certitudinariè de cõtractibus q re cõtrahunt: sed de actu q posset se habere ad cõtractũ q ꝓficeret re:ergo oportet ꝙ dum Bar.ponit istud exẽplum, ꝙ ita debeat ĩtelligi: vt cõueniat casui, de quo ipse loquit. Vnde secũdo modo põt intelligi,ꝙ loquat qñ traditio precesserit simpliciter & incõtinẽti stipulor mihi reddi ex cã depositi,vel cõmodati. Nã hoc casu impediretur actio ex traditiõe:et in hoc verificent verba Bar.in isto exemplo: qa traditio cẽsebatur facta ex causa depositi, vel cũmodati:& ꝓpter stipulationẽ ideo oriretur ex stipulatione. ¶ Vel tertiò,ꝙ fuerit facta tradit io exꝑsse ex cã depositi, vel cõmodati,et incõtinẽti adiecta fuerit stipulatio:qa hoc casu impediret actio ex traditione:quasi videretur facta ad implendã stipulationẽ:& ita veri ficetur qđ dicit Bar. ĩ hoc exẽplo. Nã hoc casu põt quodã mõ cõsiderari vnus contractus: ergo non mirum si in cõtractu depositi esset adiecta stipulatio, non oriretur actio ex depositio,sed ex stipulatiõe l.si ita stipulatus fuero.cũ l. sequen.ĩ.de nouat.tamen hoc cõtra hanc saluationem videtur ꝙ si exprimatur causa traditionis: ergo perfectus est contractus in se. ergo non causa implendi stipulationem. Ad hoc tamen respõderi potest ꝙ imò etiam ad idẽ probatur per text.in l.si ita fuero.§.fin.ibi, mutuam pecuniam. & tamen causa implendi ibi dicitur numeratio. Secunda tñ saluatio magis placuit domino meo. Et licet Bart. loquatur per verbũ, si deponerẽ: ideo est: quia illa traditio potest se habere ad contractum,

non quod velit dicere ꝙ propriè deponerem:sed ꝙ simpliciter tradam. Cogita,& adde quæ hic notaui ad Alex.

Quod non est verum. Cõtrarium videt tenere expresè in l.si pupillus.§.fin. ff.de noua.in l.qui bis idem.in l.scire.in l.qui vsumfructũ.de ver.ob. Sed solue ex suis dict.positis in d.ll.& videte cõcordantias eiusdem concor.§.j.

b ¶ Si enim deponerẽ. Adde tu,& aduerte hic:quia do.meus perpendit Bar.hic videri cõtrarium in dictis suis,in exẽplo hic posito,& in præcedẽti:vbi si precedat cõtractus certus,& sequat incõtinenti stipulatio,ꝙ nõ fiat nouatio: et tñ in hoc exẽplo est cõtractus certus.& fit stipulatio incõtinenti,fit nouatio. Tamẽ posset pro saluatione dici ꝙ s̃.in j.cõclu.loquat in cõtractib⁹,qui ꝓfi-

c ✠ P. P A V. P. ¶ Primo casu. Vide Are.consi.lx.maximè in ĳ.col.
c ✠ POMATES. ¶ Primo casu. Vide Are.consi.vj.iĳ.col.vbi pulchra ponit.& consi.xxviĳ.j.col.
d ¶ Possidere. Adde ꝙ istud non videtur procedere, quando secunda venditio facta fuit sub eo pretio,& sub ea forma,prout prima: quia secunda venditio non valeret. Ita dicit Paul.de Cast.in l.qui bis idem.ĩ.de verb. obli. quod est not.secundùm Alex.ad ea quæ dicit Bar.hic.
e ✠ POMATES. ¶ Si quis ante. Vide Alex.consi.xxĳ.ad fin.vol.iĳ.

mutuab

2 ¶ Campsori. Adde Ang.in l.qui vsumfructū.j.de verb.oblig.Bal.in l.fi.in aliquibus iect.C.de noua.Sal.in l.si filius.j.ad Maced.Angel.in l.sciendum.j.de ædil.edict.Paul.de Cast.consil.mihi.xlviij.incl.in causa quæ vertitur Lucæ. Et tu pro intellectu Bart.hic vide Alex.in consil.x.colū.iij.in versi. Non obstant allegata in contrarium.in ij.volum.

2 ❧ POMATES.
¶ Campsori. Vide Alexan.consil.x.in j. vol.& in cōsil.lx.eo volu.& consil.xcviij. pe.col.iij.volu. Aret. consil.v.Barb.consil. xxxvij. col.ij. aliàs i viij.j.vo.& i cōs.xix. col.vij.eo. volu. Alexā.cōsi.iij.ij.col.vol. iij.& consi. cv.e.vol. Pro clara intelligentia huius quæstionis est præmittendum ꝙ nouatio est genus cōtinēs sub se nouationē in specie:& delegationē,vt est de hoc gl. ordi.in rubr.j.de noua.& tenet Cy.in ru. C. de nouatio. & qđ delegatio propriè,& verè est,qñ tria cōcurrunt. Primò ꝙ ille,q pro me promittit, sit debitor meꝰ. Secūdò ꝙ tāq̄ debitor meus promittat. Tertiò ꝙ clarū sit ꝙ interueniat stipulatio:& tria copulatiuè requirit: arg.l.q̄uis.§.si mulier.el.ij.j.ad Vel.quem Paul.& docto.ibi sequunt. & qđ ad hoc vt dicat delegatio,requirat ꝙ ille,qui pro me promittit,sit debitor meus tenet exp̄sse gl.in l.si Stichus.j.de noua.vno autē ex his deficiēte, nō erit propriè delegatio sed impropriè,vel potiꝰ nouatio. vnde apparet ꝙ Bart.non loquit in propria,& vera delegatione, cùm nō appareat vtrū iste mercator,vel cāpsor,esset debitor meus. Itē premittendū est l.ū.C.de noua.secundū magis communē sentētiam doct.& Bald.l.pecuniam quā.j.eo.tit.& Imo.in l.pe.j.de præto.stip.nō habere locū in delegatione: licet tenuerit cōtrariū Sal.hic.His ergo præmissis ꝙ tria, de quibus suprà, requirantur in vera delegatione,& ꝙ in ea non habeat locū.d.l.fina.sed etiam ꝙ per illā tollatur hodie ois obligatio: licet expresse hoc non agatur.satis clarè patet quòd quæstio Bar.nō loquitur in delegatione, cùm non appareat vtrum iste mercator vel cāpsor,vt ſ.dictum est, esset debitor meus:qa licet pro me promiserit, quòd tamē nō potuerim liberari:nec ēt ex capite nouatiōis, licet millies potuerit valere nouatio: cum hodie per eā propter dictam l.fi.non tollatur obligatio prima, nisi expresse hoc agatur. quod non fuit in

mutuabilibus: qm̄ pecunia est inuēta ad estimādas res:nō aūt alię res:vt j̄.de fide. l.si ita fi deiussorē. Hoc nō placet:nā ītelligo ꝙ in l.si,p mutua pecunia nō erat pata solutioni:vt j̄.dicā in iij.mēbro principali. Secūdò est speciale,dicit ipse ꝙ pecunia redacta ex pretio rei meę, cōuertit in cām mutui:vt l.rogasti.i prī.ſ.eo. Dic ꝙ hoc nō est speciale in pecunia,respectu aliarū rerū mutuabiliū:qa idē est ī qualibet re,cū rō diuersitatis reddi non posset. est tñ ibi speciale in mutuo,respectu regularū ipsiꝰ mutui, vt j̄.dicā. Tertio est speciale in mutuo pecunię numeratę,ꝙ non pōt deberi vsura sine stipulatiōe:qđ secus est ī alijs rebꝰ mutuabilibꝰ, vt C.de vsur.l. q̄uis.& l.frumēti.& istud est verū.& hoc glos.ēt hic ponit. Tertiò est vidēdū,q̄ sint
16 †specialia ī pecunia numerata ēt nō mutuata respectu aliarū, sed nō mutuabiliū. Rñ.primò:qa facilius pecunia cōsumit.ſ. cōmistiōe:vt l.sialieni.j̄.de fo.qđ nō est in alijs rebꝰ:vt ſ.de rei ven.l.Pōponiꝰ scribit si frumētū.& Instit.de re.di.§.sed si duorū.Secūdò est speciale:qa in cōione pecuniæ nō inspicit quodlibet corpꝰ,sed quātitas: vt l.nā & si fur.§.fi.ſ.e.&.j̄.l. proxi. Tertiò est speciale:qa nūmi possunt videri deduci de parte hæreditatis tm̄:vt l.deducta.§.nūmis.ff.ad Trebel.& l.cū pater. in prin.de leg.ij. Et istud est quod voluit dicere glo.hic,dū dicit,ꝙ pecunia ex bonis debita partē quālibet respicit facultatū quod nō est in alijs rebꝰ debitis.q.d.pecunia pōt deduci ex qualibet parte facultatū.aliæ res viderent solui de toto patrimonio. Et sic glos.respicit solutionē,non ipsius debiti obligationē. Nam quælibet obligatio personalis siue ad pecuniā,siue ad aliā rem respicit totū patrimonium,& nō tantū rē debitā:vt l.si fideicō.§.tractādum.ſ.de iudi.& l.j.§.si hæres.ad Trebel.
17 †Quartò est videndū,quæ sint specialia in mutuo,cōtra regulas ipsius mutui. Respōd.in mutuo ciuili merè, vel in mutuo ciuili,cui natura cooperat, dic vt in l.ij.in fi.ſ.eo.& in l.ij.C.eo. In mutuo verò merè naturali,nō est quęrendū aliquod speciale:quia illud cōtrahetur secūdum regulas mutui.Est tamē quoddā mutuū naturale, cui ius ciuile cooperat: & in hoc reperit speciale, quia cōtrahitur mutū, licet verè non fiat de meo tuū:vt in duobus casibus hic positis,& in l.rogasti.in prin.ſ.eo.& in omnibus casibus, in quibus mutuū re cōciliat.quod dic vt dixi in d.l.ij.§.appellata.Sumus expediti de primo. Veniamus ad secundam partem. Dicitur hic,si iussero debitorē meum tibi soluere:obligaris.& est speciale in mutuo. Cōtra j̄.de donatio.inter vir.& vxo.l.iij.§.fi.& l.falsus.§.sed & si is.de fur. Dicit glos.ibi erat res prēsens:hic verò siue sit p̄sens,siue nō. Videte dñi in l.iij.de do.inter vi.& vxo. non dicit ꝙ ibi res fuisset prēsens,licet ibi subaudiat per glos. Item in l.ij.§.j.& in l.
19 nuptura.j̄.de iur.dot.expresse dicit ꝙ ibi a

præsenti q.& ita tenēt communiter omnes hic contra Bart.licet contrarium tenuerit defendendo Barto.hic Aret.consil.suo v.incip.in causa & puncto ad me transmissis.Spec.in tit.dē obliga.& sol.§.sequitur.circa princi.& Bartol. l.ij.col.ij.C.de execu.rei iudi. Vide quia materia est frequens,nec per hoc remanet penitus discussa. Pro veritate tamen habenda facias quinq; principales quæstiones. Prima sit ꝙ si fui debitor tuus, & iussero titio promittere quæ debeo:et expresse sit actū inter nos quòd fiat nouatio:quod ego liberor. Tex.est iuncta gloss. l.vbi quis.j.de cōstit. pecu.& in l.si stichū. §.fin.& in l.si is cui.l. à te.ff.de noua.& in l. si debitor tuus.j̄.de solu.& ī l.fi.C.de noua.quod etiā ratione probatur. licet enim per pactum nudum, non fiat nouatio.l.itē illa.in fin.j̄.de consti. pec.tamen si expresse hic ageretur,fieret:vt voluit Bart. ſ.in iij. colū.versi.secūdo casu.& in l.j.colū.j.versed quæro.j̄.de noua. sequit Bal.in l.rescriptū.§.si pacto.ſ.de pactis. Secūda sit, quòd si iussero titium tibi promittere quæ debeo qui tamen non erat debitor meus,& sic per superius dicta non potuit habere locum delegatio:nec ēt expresse actū est, vt tolleretur prima obligatio:& sic nō potuerit habere locum nouatio,ꝙ ego nō liberor;quia censet accedere obligatiōi meæ tanquā fideiussor: vt est glo.in aut.de fideiuss. §.j.& quòd non liberor, est gl.§.argētariorum.in d.aut.de fideiuss.Et in istis terminis pro hac opin. consuluit Bar.in cōsil.inci. Titius ,pmisit mihi.& per illam glo.dicit Bald.l.frustra. C.de non numera.pecu.quòd si campsor promittit debitum meum creditori meo,quòd ego non sum liberatus. Item voluit Angel.l.sciendum. infrà, de ædil. edicto.per glossam.l. Titia.§.idem respondit.in gloss.ij̄.j̄.de verborū obligatio. Tertia sit,quòd si iussero Titio ꝙ soluat tibi quæ ego debeo, ipse autē promiserit: ego non liberor. Contra Bar.hic,tex.est l.si debitorē.ff.denoua.et tenuit Pau.de Cast.hic & in.d.l.delegare. & consilio xlv. & in l. qui vsumfructū.vbi etiam Alexander infrà,de verbo. obligatio. Quarta sit, ꝙ sit vertus in veris terminis delegationis,quæ fit, vt ſ.quòd ego liberor: quia est delegatio. Salice.in dicta l. quamuis. §.interdū.j. ad Velleianū.cū persona in delegatiōe interueniēs ranq̄ persona ,pmittēs:sed ēt tā-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam res data in ſolutū.l.ſi ſponſalibus.ĵ. de iure dotium. & licet ſit alia res, quæ debet, cū ex ea ſit volēte creditore: quia illud ex ea alio volēte creditore ſolui poteſt. l. ĵ.ſ.eo. & ſolutione eius quod debetur, tollitur omnis obligatio. Inſti. quib.mod.tol.obligatio. Et in iſtis terminis procedit opin. Bar. quā etiam ita declarat Bal. in l.ĵ.col.ĵ.C.de execu.rei iud. Alex.l.qui vſumfructū. & Ang.& Imo.in l. pen.ĵ.de prēt.ſtip.hoc tenet late Alex.cōſil. x.vo.ĵ.inci. viſis diſpoſitionibus limitat procedere concluſionem vt non procedat toties, quando tibi promittere iubebam breui fugiturū, aut breui diſceſſurum: quia tunc ego non liberabor, etiā in veris terminis delegationis: vel ſaltem tenebor de dolo. text. eſt in l.ſi cū dotem.ĵ.ſi mulier. & quę ibi no. Bal. Ang. & Imo.ĵ.ſol.matr. & ibidem dicit Imol. ꝙ ſi in breui poſt factā promiſsionem aufugit, ꝙ præſumitur ꝙ ego ſciuerim. Quinta ſit, ꝙ quādo nō ſumus in his terminis delegationis: quia nō concurrunt ſupra dicta: ego non liberor: puta ꝙ nō eſſet debitor meus, quem tibi promittere iuſseram: nec etiam ſit innouatio, cùm expreſsè non ſit dictum: per d.l.fin. C.de noua. Et in iſtis terminis Barto. malè loquitur. Iſtud tamē non procederet, quādo aliud eſſet de conſuetudine: quia tunc quāuis non eſſemus in veris terminis, nec expreſsè dictum eſſet vt fieret nouatio: tūc liberabor. Tex. l.ĵ.C. de conſtit. pecu. & in ſ.pe.iuncta gl. in aut. de fideiuſ. & ita tenet hic Ful. & Cuma. in d.l.delegare. tamē neceſſe eſſet probare cō ſuetudinem: & factis non creditur, niſi probentur. Secundò non procederet quādo is, quem iuſsi tibi promittere, promiſsiſſet tibi acceptanti loco et nomine creditoris: quia per iſta verba cē ſeremur egiſſe, vt fieret nouatio. Ita ad literam dicit Bald. l.ĵ. colū.ĵ.C.de execu.rei iud. per tex. in d.l.delegare. in verbo, vice ſua. Et ita tenet Cuma. in d.l.delegare. et in d.l. qui vſumfructum. Alex. d. cōſil. x. & Lud. Ro. hic quod cōfirmat ex eo quod tenet Bal. in l.fi. in pe. q.C.ad l.Falc. & in l. Mæuia. in prin.ĵ.ſol. ma: cōtra quod tamē facit ꝙ iſto caſu non dicar liberatus: quia licet per iſta verba, loco & vice debitoris, inducat nouatio per d.l.delegare. tamē nō induceretur per nouationem hodie, per d.l.fi.C.de nouat. non inducitur liberatio, niſi expreſsè hoc agatur. Et ita tenuit me-

a catori, ꝙ ſoluat tibi illud[a] quod debeo tibi pro pretio pannorum vel pretio libri. ſum ego à te liberatus? Reſpon. ſi quidem ille campſor promiſit tibi: iſta promiſsio quam habes, cedit loco ſolutionis pecunię & ego ſum liberatus: vt l. ſi pupilli. ſ. ĵ.ĵ. de ſol. Facit ĵ.mā.l.inter cauſas. ſ.abeſſe. mutuum tamē non contraheret: niſi pecunia eſſet ſolutioni parata: vt ſ.dixi.

Siverò mercator nō promiſit tibi aliqd ſed ſolū dixi ſibi vt tibi ſolueret: non ſum liberatus, vt patet ex ſupradictis. & ideo ſi mercator cederet foro, quod in Tuſcia appellatur fallere: poſſes iterū recurrere contra me primū debitorē. Sumus expediti de iſto ſecundo paſſu. Veniamus ad
20 tertiū †paſſum. Dicitur hic, ꝙ debitū ex vna cauſa poteſt cōuerti ī debitū ex alia, ſola cōuentione. Cōtra ĵ.man.l.qui negotia. vera ſolu. eſt ꝙ ibi pecunia nō erat parata ſolutioī: hic ſic. Ratio eſt[b], quia ad
b hoc vt ſit mutuum, requirit ꝙ ſit res, quæ cōſiſtat in pōdere, numero, vel menſura: vt l.ĵ.ſ.eo. Item ſcitis ꝙ legis fictio ſe nō porrigit ad impoſsibile, vt l.qui ad certū. in fi.ĵ.loc. & l.ſi pater. de adop. nec fingit ſuper re, quæ nō eſt: vt l.quoties. ĵ. de noua. & l.eū qui ita. ſ.fi. de verb.obl. Si igit pecunia nō extaret, nō poſſet fingi pecunia mihi data, & à me ad te profecta: qđ requirit hæc lex. Cōtra hoc opp. ꝙ etiā ſi pecunia non eſſet ſolutioni parata, contrahitur mutuū: vt l.ſi ex pretio. C.e. Sol. hæc eſt veritas ꝙ in mutuo naturali procedit quod dixi ſ.mutuū verò ciuile contrahitur per ſtipulationē, nec requirit rē: meritò ibi mutuū per ſtipulationē cōtrahitur, licet res nō ſit ſolutioni parata. Et idem in dote. Licet em̄ res nō ſit ſolutioī parata, tamen contrahit dos & obligatio dotis: qa liberatio, quę tibi obuenit ex cā præābula, eſt ſufficiēs ad cōſtituēdam dotem: vt ĵ.de iur.dot.l.ſi ſpōſalibus. ſ.ĵ. ſed
14 ſ. qñ res eſſet ſolutioni parata, fingeret res
45. data in dotē. Qñ verò res nō eſt ſolutioni parata: tūc liberatio cedit ī dotē. Iſta aūt liberatio nō cedit in cauſam mutui: qa requirit res cōſiſtēs in pōdere, numero, vel menſura: ideo requirit ꝙ res ſit ſolutioni parata. Et idē in alijs cōtractibus, ſ. qui reperſiciunt, & in quibus nō poſſunt cadere noīa debitorū, ſed corpora. Opp. etvi detur ꝙ requiratur præſentia rei: vt l.ſi pecuniam.ĵ.de ſol. Sol. verū eſt quo ad hoc vt dicat facta vera traditio: ſed ad fictā ſolutionē, vel traditionē, ſufficit rē paratā ſolutioni, licet nō ſit præſens, & ex hoc vi detur hic fictè acquiſitū dñium. Contra hoc opp. de tex. huius l. in primo caſu, vbi dicit, quāuis meos nūmos nō acceperis. Rñ. ibi nō accepit verè, ſed fictè ſic. Vlti mò opp. de l.ſi pro mutua. C.eo. gl. dicit ꝙ illa poteſt intelligi ſm prædicta: aut res erat ſolutioī parata, aut nō. & ꝙ dicit res: intellige, i. pecuniā. Nam alia res, licet ſit parata ſolutioni, in ea nō poteſt cōtrahi mutuū: ideo nō poteſt fingi à me ad te, p-

lius conſiderans Pau. de Caſtr. contra iſtam limitationem d.l.quamuis. ſ.interdum. ĵ. ad Velleia. Tertiò non procederet, quando facta tibi promiſsione contra eum quem tibi promittere tulleram, reſtituiſti inſtrumentum debiti: quia tunc abſque eo ꝙ eſſemus in veris terminis delegationis, & abſque eo ꝙ expreſsè actum eſſet, vt recederetur à prima obligatione: tamen liberarer: arg. l. Labeo. ff. de pactis. et ita tenet in terminis Bal. in d.l.ĵ.C. de execu. rei iu. Quartò nō procederet quando is, quem promittere iuſsi, non promittit tibi ex eadem cauſa ex qua ego eram obligatus, ſed ex variata: tunc etiam ſine ſtipulatione promittendo per ſtipulationem liberor. Ita tenet do. Frā. de Alb. de Are. l. ſi ſponſalibus. ſ.ĵ.ĵ. de iur. dot. quem ſimpliciter ſequitur Aret. hic. Quintò nō procederet quoties is quem iuſsi tibi promittere, facta pmiſsione ſcripſiſſet in libro rationum ſuarū, & facto te certiore ratum habuiſſes: tunc enim etiam librarer. Et ita tenet Io. andr. in addit. Spe. in tit. de depo. ſuper. rubr. quē ſequitur Ang. hic, & Pau. de Caſt. & Ale. in l.qui vſumfructū. & Paul. in l. ſi cùm fundum. ĵ. de pactis. quod tamen non eſt ſine dubio. Per iſtam enim ratificationem nō fit vera delegatio: ergo non liberor, per per ſupradicta, quod tene mentū.

fecta qđ nō requirit hęc lex. licet Iaco. de are. dixerit cōtrarium, & malè, vt ĵ.dixi.

21 Expeditis †ergo prædictis eſt vidēdū, qualiter debitū ex vno cōtractu poſsit cōuerti in debitum ex alio. Et aduerte: qñ ꝙ quæritur vtrū deuoluat in aliud debitū, ita ꝙ per primū nō tollat: & tunc ſi quidē eſt cōtractus, vel quaſi cōtractus vniuerſalis: vt mandatū omnium bonorū adminiſtrationis, vel tutelæ, vel negotiorū geſtorū, vel ſocietatis: & ſic tūc deuoluit in aliud debitū: vt l.diuortio. ĵ.de neg. geſt. & ĵ.mā.l.ſi remunerādi. ſ.apud Iulianū. ĵ.reſpō. cum ſi. Si verò eſt cōtractus quaſi ſpecialis: tūc regula eſt ꝙ in aliud debitum ex alia cauſa non conuertit, ſi primū nō tollat: qa nihil ad me dicit peruenire durante obligatione prima: vt d.ſ.apud Iulianū. Fallit ſi interponeret ſtipulatio animo nō nouādi. l. ſi ſtipulatus. in prin. ĵ.de vſur. & l.duo. ĵ.pro ſoc. Fallit etiā in
c conſtituta[c] pecunia: vt l.item illa. in fi. de conſti.pec. Si verò quæris an primū trāſfundat in ſecūdum, ita ꝙ primū tollatur, tunc per ſtipulationem ſine dubio poteſt fieri. vt l.ĵ.ĵ. de noua. per alium verò contractū dic. Aut eſt cōtractus, qui pōt perfici interuētu cuiuslibet rei: & tūc poteſt fieri. vt d.l.ſi ſpōſalib[9].ſ.ĵ.qa liberatio, q̄ ex prima cā obuenit, cedit in cām ſcdi cōtract[9] idē eſſet cōtract[9] nouus, q celebraret ſolo cōſenſu: dum tn̄ hoc agat: vt pri[9] a tollatur: vt l.ſi mādato meo. in fi.ĵ.man. ſi verò contractus, qui de nouo conſtituit, requirit certas res, vt puta res cōſiſtentes in pōdere, numero, vel mēſura: & tūc aut illę res extant ſolutioni paratæ, & poteſt
b cōuerti in aliud debitum, vt hic: aut non extant, & tunc ſecus, vt d.l.qui negotia.ĵ. mand. Sumus expediti de tex. & gl. ſuis iuxta theoricam: reſtat vt reducamus ad
c practicā. Et primò eſt videndum, qn illi contractus celebrātur: & de hoc conficit
22 inſtrumentum. Ponamus ergo †ꝙ notarius confecit inſtrumentū mutui, in quo
d dixit ꝙ Titius dedit, & mutuauit[d] Sēpronio centū: ego debitor volens reprobare inſtrumentū, adduco teſtes, qui probant ꝙ tēpore cōtractus nulla pecunia interuenit: vtrum ex hoc inſtrumentū reddat falſum. Rñ. ꝙ non: quia iſta verba dedit, & mutuauit, poſſunt verificari nō ſolùm d in numeratione, ſed etiam in delegatiōe debitorū, vel in cōuerſione vnius debiti, in cauſam mutui. Caſus eſt hic, & in l.certi condictio. in fi. ſ.eod. Debeo ergo ego debitor formare articulos, ꝙ nō interuenit numeratio, nec aliquid ex iſtis actib[9] quib[9] cōtrahitur mutuū. Sed ſi notarius e diceret, Dedit, & numerauit: tunc diceret falſum: quia verè nō interuenit numeratio: ſed alius actus conſtituens mutuū.

e Sed quæro[e], †notarius dixit in inſtru-
23 mento quòd talis fuit confeſſus habuiſſe centum, quæ habuit & recepit in præſen-
1a ſ. & tia mei notarij, & teſtium: debitor ad re-
4 probandum inſtrumentum producit teſtes, qui

a P. P A V. P. ¶ Vbi illud. Vide Bar. in rubr. extra de depo. in j.col. late moder. hic. Soci. in l.qui vſumfructum. dever. obli. Deci. cōſil. cvij.

b POMATES. ¶ Ratio eſt. Adde Alexan. conſi. xxxiij. col. iiij. iij. vol. & Ale. conſi. xlj. in vlti. col. Bald. conſi. xxvij. in prima parte.

c ¶ In conſtituta. Add de ſecundum Fulg. ꝙ etiam fallit, ſi creditor iurauit ſup, actione prius competente ad delationem aduerſarij ī iudicio. l. ſi duo patroni. ſ. ſi quis iurauerit. & ibi Bar. iij cta l. ſed ſi poſſeſſori. in verbo vtilis. j. tit. proxi.

d ¶ Mutuauit. Addevl tra hic dicta per Ale. Bal. conſil. xxvij. inci. in quodam inſtrumento. lib. iij. vbi vide de his quę hic bar. dicit. & in d.l. prædi. & Alex. conſi. xxxv. lib. j.

e POMATES. ¶ Sed quæro. Circa primā quæſt: Barto. adde quòd ſimilem differētiam inter verbū mutuauit, & numerauit, facit ipſe Barto. in l. certi condictio. ſ. ſi nummos. circa fi. & ibi not. ſ.e. Et pro iſta deciſione facit quod voluit per

Universidad de Sevilla Biblioteca

eā in fortioribus terminis Bal.l.ij.C.de fide instru.in iij.col.dicēs ꝙ dato ꝙ pecunia esset ibi in præsentia in bursa:& tamē nō interuenerit numeratio:& notarius conficiens instrumentū dixerit,mutuauit,& numerauit:ꝙ nō excusabitur.quod nota. Ex hac autē doctrina habes colligere.Primò ꝙ verbum mutuauit,appositū in instrumēto notarij,potest verificari in mutuo vero,& naturali,& in mutuo ciuili interueniente aliquo actu,ex his, quibus potest cōtrahi mutuū:vt puta debitorū delegatione. Secundò ꝙ si appositum fuerit verbū numerauit,ꝙ nō poterit verificari,nisi in mutuo merè ciuili. Et circa primā conclusionem,cum quatrāsit do.Paul.& do. Alexā.licet tenuerit contrariū Bal.l.si expretio.C.co.& male: cū transeat cū Bart. in d.rubri.C.de fid.instru.adde bene facere regulā qua cauetur, ꝙ quoties proferī à notario verbū,quod potest duob⁹ modis intelligi,& vno modo efficitur falsarius, alio modo excusat: ꝙ debet intelligi eo modo quo excusatur. Ita Bald.l.j.C.de sacrosan.eccle.In dubio enim potius debet præsumi error & ignorantia, quā dolus in notario. Bart. in l. quoties.iij.not.j. de hære.instītu.& est bonus text.in l.quod adhibitus.in fin.C.de his qui sibi asseri.Secundū regulā,qua dicitur quod probatio falsi debet de necessitate cōtīdere:vt est gl.l.iuris gentium.§. quod ferè.ver.approbetur.ā.de pac.& ibi no.Bal.Ang.& moder.Bal.in l.Imperator.ā.de sta.ho.Sali.l. de tutela.C.de in integ.rest.mi.do. Alex. consil. vij.incip. viso processu inquisitionis.in ij.& vij.col.& consi.lxxviij.inci.viso testamento.in viij. columna.

a ❧POMATES. ¶ Vos scitis. Circa secundā adde ꝙ Bar. tenuit cōtrariū.l.prædia.j.de acqui.pos.& malè,cum sit de hoc glo.in l.si ex cautione.& ibi Bar.& doc. in l.aduersō.C.de non nu.pec.& cōiter tenetur hic per doc.in d.l. filius.& l.si ita stipulatus.§.Chrysogon⁹.

si non viderūt ꝙ debitor receperit eā:dico ꝙ ex hoc instrumentū nō redarguitur de falso. Nā si pecunia erat præsens,verè potest dici habita,& recepta:vt d.l.si pecuniam.de solu.& d.§.si iusserim.& ſ.dixi: non tamē dicat notarius,numerauit,nisi intercesserit numeratio. Dico etiā ꝙ si fuerit alteri numerata pecunia,rectè potest dicere notarius, ꝙ habuit & recepit: ex quo fuit numerata in sui præsentia:vt l. falsus.§.sed & si is.j.de furtis.& l.si procuratori præsentis.de ver.obli. Iuxta præ-
24 dicta †quæro cū in instrumēto cōtineat, ꝙ debitor habuit,& recepit: & debitor ad reprobandū instrumentū,& ad sui defensionē producit testes,qui dicunt,verè ipse habuit & recepit:sed statim redditur ipsi creditori:certè ex hoc instrumentum nō redditur falsum: quia verè habuit,& recepit.Sed an ex hoc reddat contractus inualidus.Et videtur ꝙ sic:quia qñ tu mihi das statim recepturus,nō videris dare: cū ad me nullā commodū perueniat:vt l. qui sic.de sol. Videbitis in l.si tibi.j.eod. Aduerte:reus ad sui defensionē pōt producere testes prædictos,ad triplicē finē. Primò ad dicendū instrumentū falsum, & hoc nō potest,vt dictū est.Secūdò vt dicat instrumentū verū,tñ cōtēta in eo esse inualida,per d.l.qui sic.tunc deberet reus facere articulos cōcludentes duo.Primò ꝙ pecuniā sibi datā statim reddidit,& ꝙ hic agebatur inter eos antequā daret, vel tēpore donationis ꝙ redderet: & tūc datio est nulla:vt d.l.qui sic. Ex eo enim solo ꝙ illud, quod accepit,reddidit statim nō redditur instrumētū inualidū:qa fortè ex mera liberalitate reddidit:vt l.si ꝙs
25 duos.de solu.† Tertiò potest dicere reus traditionē sibi factā,sed se liberatū solutione:quia incōtinēti reddidit.Sed reincideremus in dubitationē illā,quā gl.ponit in l.cū quid.ſ.eo.vtrū illa simplex redditio videat facta animo soluēdi,vel donandi,vel qualiter:est tñ contra reū præsumptio:quia non est verosimile ꝙ statim ex cōtractu voluerit obligari,& liberari: vt l.non ad ea.de cōdi.& demon.vnde ad præsumptiones & indicia esset recurrendum,vt dixi in d.l.cū quid. Vltimò vos
a scitis[a] †ꝙ quidā sunt cōtractus,in quibus
26 requiritur,ꝙ res soluatur,vel pecunia:vt j.de ver.obli.per Cano.c.si cautio.de fide instru.quā limita,nisi stylus & consuetudo esset apponere verbum,numerauit etiā nō interueniente numeratione:quia tūc excusaret notarius à falsitate. Ita tenet Bal.in d.rub.versi.qd ergo. & idē in c.j.ij.col.in tit.de feu.cog.& idē in l.j.C.de confes.viij.col.Cano.c.ij.de fid.instru.refert & sequitur Alex.cōsi.cxxxiij.inci.visa facti narratione.in pe. col.Bar.in l.j.in fi.prin.ſ.quod quisq; iur.cōsuetudo enim etiā iniqua excusat à culpa.glo.c.cū venerabilis.de cōsue.& c.denicq.iiij.dist.Ro.cōsi.clxvj.incip. videtur prima facie.Bar.l.si pignore.§.fi.per illū tex.j.de pig.acti.Et ꝙ cōsuetudo,qualiscunq; sit,excuset à culpa,tenet Ancha.cōsi.cclxxij.inci.iure rescripto.de quo no.Alex.cōsil.cccxix.incip.& pro inuestigatione prædictorum.in vlti.col.ij.vol.per Bal.l.ex his verbis.ij.col.C.de testa.mili.per eundē in l.j.circa vj.col.& d.l.si ex pretio.C.eo.& l.si ex cautione.C.de non nu.pe.& in c.quoniā cōtra falsam.per Inno.de proba.in ij.col.& in l.ij.§.fi.ſ.eo.vbi voluit notarium excusari,qū dicit,talis cōfessus est habuisse centū mutuo,dāte,& numerante tali.Secus verò si vsus fuisset gerundio,dicēdo, Titius confessus est habuisse centū mutuo à Sempronio,dādo & numerādo ea.quia tūc nō excusaretur,sed teneret de falso.quod no.& vide Bal.cōsi.ccxiij.in j.parte.Vide Alex. cōsi.xciij.in ij.vol.& in x.cōsi.vol.ij.Barb.cōsi.ix.col.vij.& duabus sequentibus.vol.j.& cōsi.xxxvij.eo.volu.Cardi.cōsil.vij.vbi inducit ad pulchrū casum,Alex.cōsi.clvij.col.j.vol.j.Soci.consi.cclxvij.& cons.xxj. Ista solu.licet teneatur cōmuniter per oēs moderniores ꝙ in d.l.qui negotia.nō extabat pecunia,tū nō mihi placet:quia si bene aduertatur in tex.ibi:& in periculo eius. fortè extabat.Nec obstat solutio Alex.dicentis ꝙ bene extabat,sed apud alium,

cōtractus cessionis:vt l.per diuersas.& l. ab Anastasio.C.mand.Pone ergo ꝙ quantitas quę deberet numerari,esset multum magna,fortè florenorū decem milliū,& non reperītur ita bene pecunia de facili, quæ ibi ponat in prȩsentia:quod est reme diū,vt appareat numeratio? Respon.quidam sunt cōtractus qui requirūt pecuniā numeratā,vel alias res cōsistētes in pondere,numero,vel mensura:tūc nō est nisi vnū remediū scilicet quod ego numerem tibi centū & tu illa numerata dones mihi,& ego iterum numerē,& tu mihi iterū dones:& sic de singulis vicȝ ad quantitatē perfectā:vt d.l.si quis duos.j.de solu.In cōtractibus verò,in quibus nō requirūntur dictæ res,sed implentur interuētu cuiuslibet rei,inter quos etiā puto esse contractum emptionis, & venditionis. licet enim in pretio requirat pecunia numerata,vt l.j.j.de cōtrahē.emp.tñ pro illo pretio potest solui quælibet res æstimata:vt l.pretij causa.C.de rescin.vendi.ideo tunc erit tale remediū.primò ꝙ tu cedens,seu vendēs,cōstituas te meū debitorem in tota illa quantitate:postea vendas mihi pro toto pretio,quod pretium tibi soluo,cū te ab illa obligatione libero.Vel possem tibi delegare aliquē,quem meū facerē debitorem in tota illa quātitate:& illū sic delegatum liberares,quādo tibi postea actu
27 soluā:vt apparet ex hac lege,& ex suprà dictis. Vltimò hic dicitur †ꝙ requiritur ꝙ pecunia sit solutioni parata: quomodo probabitur.Respōdeo.ex qualitate perb sonarū vt l.si verò.§.qui pro rei qualitate. ſ.qui satis.cog.Quid enim si erat magnus campsor, vel magnus mercator? Certè præsumitur quòd habeat illā pecuniā in promptu: [b]vt j.de in diem addi.l.eū qui. §.melior.in glo.in verbo,facilior.

quia est multiplicare diuinationes ad illā legē & quia tex.non fundat se vtrum extaret necne:sed quia debitū ex vna causa cō uerti nō potest in causam mutui,nudo pacto: & quia id quod habet locum in duabus personis,nō habet locū in vna:ergo non est bona ista solutio,cum sibi repugnet text.in multis. Nec etiā est bona solutio Iacobi de Belui.d.l. qui negotia. quā tenet latè hic sequendo Christofo.ꝙ ibi erant absentes:& ideo nō potest cōuerti,cū non possit haberi fictio breuis,innanis,quæ requirit,vt hic: quia.ij.respōdet: vt ā.& quia licet nō possit habere locum fictio statim inter absentes.l.qui decem.§. idē respondit.j.de solutionibus potest tñ habere locū ex interuallo.nec etiā ista est bona solutio. Fulgo. dicit ꝙ aliud statutū sit ab Vlpia.hic, ꝙ ibi ab Africano: qa tantū est dicere, ista corrigit illā.quod est fugiendū.Nec etiam est bona solutio, ꝙ ibi nō cōuertitur in causam mutui: quia primò erat obligatus,actio.bonæ fidei & cōuersione fuisset obligatus actio.stricti iuris, & per hoc fuisset ei p̄iudicatū, cū plura priuilegia habeant actiones bonæ fidei,ꝙ stricti iuris:vt ā.l.ij.§.fin.& in l.certi condictio.§.eo. Nec est bona solutio, ꝙ dominus nō consenserat:quia imò cōsensit:quia ibi tex.loquit̄ de pacto quod est duorū,vel pluriū in idem cōsensus.l.j. ā.de pact.& quia nisi consensisset, vanum fuisset dubitare:cùm nullū sit dubium ꝙ nō potuisset esse mutuum,nisi eo consentiente. Vnde tu solue aliter, ꝙ ideo ibi nō potuit contrahi mutuum:quia loquitur in mutuo cōfessionato.Quod patet:quia dicit ꝙ miserat epistolā ꝙ quidē bene nō potest cōuerti in causam mutui:quia verba harum non inducunt obligationē,sed probationē.gl.in l.si ex pretio.Vnde si vellemus dicere ꝙ per solutionē cōfessio cōuerteretur,& esset necesse confiteri:ꝙ ex verbis harum induceretur obligatio.& per cōsequens nullæ fictiones. Vel dic ꝙ ideo ibi non conuertitur:quia vbi fundat se lex,fiebat nuda pactio,hic autem stipulatio nec obstat si dicatur ꝙ hic etiam fit nuda pactio:cum vtatur verbo conuenit,quod importat nudū pactū,quia dicit ꝙ imò importat stipulationem,per l.seruus ea.j.de seruis expor.& in l.pacta nouissima.C.de pact.Pro ista solutione facit tex.in l.si ex pretio.quæ ita in proposito distinguit,C.eo.tit. quod nota quia non inuenies ita amplè discussum.

b ¶ In promptu. Adde quod cum Barto.transeunt communiter alij, quibus Paul.de cast.addit, quòd in depositō præsumitur pecunia solutioni parata: vt est de mente Iurisconsulti in l.qui negotia.in verbo,nec simile.& in l.certi condictio.§.fina.§.eodem.quia aliàs delinqueret depositarius, nisi conseruaret.hoc Alexand.intelligit procedere, nisi translatum esset dominium in depositarium: quia tunc cessat ratio sua l.Lucius.la j.& l.die sponsalitiorum.j.depositi.

16. SI socius. Pecuniā meā alteri debitam possum mutuare:sed aliam nō,sine domini voluntate.hoc dicit.Duo ponit,vt patet ex summario.secunda ibi:ꝙ si. Et no. quod dixi in summario.Bar.

17. VM filius. Filio existēte in studio de æquitate subuenitur,vt agere possit,licet patri actio cōpetat.h.d. Quero qd est dictū extraordinario iudicio. Dicit gl.ꝙ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a POMATES. ¶ Diuinationem. Hanc tamen solutionem, quam reprobat Barto. hic vt diuinatiuam, tenet ipsemet l.j.j.col.in fin.versi. opponitur ad hanc solutionem.ſ.de officio procu.Cæſa.

b ¶ Dederim. Adde Ang. & Bal.in lectura antiqua, tenentes cum glo. & etiam Pau.de Ca.& Raph.Cu.in d.l.ſi tibi dederim.& Alex.hic.licet aliqui contra.

c POMATES. ¶ Non ois. Facit l.obligationum ſubſtantia.ĵ.de act. & obl.& l.verum. & l.q iniuriæ.ĵ.de fur. Ad iſtam tñ regulã vide Bal.l. ſi abſentis.C.eo.tit.& eundem l. ſi procurator. in fin. appar.ĵ.de condictio.indebi. 1

d POMATES. ¶ Secundò not. Vide Ange.& Alex. in l.ij. in iiij.col.ĵ.de leg.j.vi de glo.c.vbi periculũ ver.decẽ dieb⁹. de ele. 2 3 5

e ¶ Reuocari. Adde dũ in glo.ponitur caſus, qñ donantẽ pœnitet, ꝙ reuocaſ donatio, ꝙ illud venit limitandũ, niſi donãs ſine hærede decedat: qa tunc pœnitẽtia donãtis donationẽ nõ infringeret ſcũm Alex. qui allegat Ang.in diſputatione ſua incipiente, Aſienſis miles.per l.j. ĵ.qui ſine manu.ad li. perue.& idẽ no. Ang. in l.circa.§.ſicuti.ĵ.ad l.Falc. & in l.qui Romæ.§. Flauius.vbi dicit hũc caſum eſſe inauditum & ſub hoc caſu reuocationis ex pœnitentia, dicit etiã Alexã. comprehendi poſſe caſum ſingularem, quẽ ponit Dyn. in l. Stichũ qui.ď leg. j.vbi dicit ſicut teſtator volũtariè alienãdo rem, legatã, videt reuocare legatum. l. fideicom. §. ſi rem de lega.iij. ita & eodem modo alienãdo volũtariè rem cauſa mortis donatam: quia donatio cauſa mortis poſt celebrationẽ regulariter accedit nãturæ legatorum. lege Marcellus. §.j. de donatio.cauſa mort. Et hoc dictum dicit ſecũdum Bal. Alexan.fore aureum. Cui adde inquantũ tangit an per ſuperuenientem inimicitiam reuocet donatio cauſa mortis, no. per Spec.in tit. de dona §.j.verſ.quid ſi aliquis Baro. Quid autem ſi ille, ad quem feudum deuoluit debebat, tanquam ad proximiorem conſenſerit, qã detinens feudum illud donaret remotiori ingradu, qui fuit ingratus conſentienti, & copulauit inimicitias ſecum: an ille, qui conſenſit, poſſit reuocare donationem tanquam ipſe ſe eiſſet mortuo donatore? Bald. conſuluit quòd ſic, eius conſil. cccclix. libr. iiij. incipien. nobilis vir. 1 2 3 4 5

debet intelligi.i.officio iudicis: vt l.ſi cui. ĵ.de condit. & demonſtra. Quod nota. quia vbi lex dicit, extraordinario iudicio: debet intelligi, officio iudicis. Alij dicunt ꝙ hic competit vtilis certi condi. qđ põt satis ſuſtineri, cùm vtrunq; remediũ ſit extraordinarium ex æquitate. Bartol.

☞ *Error in cauſa contractus quando impediat tranſlationem dominij. & nume.4.*

Quando inſpici debeat id quod ab una parte agitur.

Error in ſpecie contractus, quod impediat contractum.

Conſumptio rei, licet reconciliet dominij translationem: non tamen reconciliat contractum inualidum.

Diſſenſus partium à contractu, quomodo probetur.

13. SIego. Error in ſpecie contractus, impedit contractũ & dñij translationem, quæ reconciliatur conſumptione ſecuta: & quo ad dandam petitionem, ſeu actionem, inſpicitur recipientis intentio: quoad dandam exceptionem inſpicit animus dantis. h.d. iſta lex, quæ eſt multum pulchra, & not. Opp. quod error cauſæ nõ impediat tranſlationem dñij. vt l. cùm in corpus. de acq. re. do. Sol. dicit glo. hic erat certum quòd volebat transferre dominiũ ex alia cauſa quam ex donatiõe. Certè iſta continet diuinationẽ.[a] Vnde alij dicũt, ꝙ ibi ante ſolutionem præceſſerat: hic verò ſimul, & ſemel, cùm traditione oriebaꝛ cauſa. Hęc ſo. bene intellecta poteſt eſſe vera. Quod eñ hic dicit † ꝙ error in cauſa impedit tranſlationem dominij, intellige vbi traditio non tendat ad liberationem: ſecus ſi tẽdat ad liberationẽ. Tunc enim fauore liberationis, error in cauſa nõ impedit dominij translationem: vt in l. contraria: ſed hic ſolutio non tendebat ad liberationem. & hoc eſt qđ voluit dicere glo. ꝙ ibi promiſſio, vel debitum præceſſit. quaſi dicat ibi ſolutio fiebat ad liberationem. Et hoc tenet Iaco. de Aret. Oldra. verò in l. contraria dicebat quòd ibi loquitur quando ambæ cauſę tendebant ad eundem effectum: hic verò tendebant ad diuerſos effectus. quæ ſolu. poſſet eſſe bona quo ad princip. l. non quo ad finẽ. ideo tene præcedentem ſol. Qñ autem error impedit translationẽ dominij, vel non: tangam ĵ. eod. l. eius qui in prouincia. & plenius tangitur in l.j. §. ď off. procur. Cæſa. Secundò oppo. de l. ſi repetendi. C. de condi. ob cauſam. vbi † dicitur quòd illud, quod ab vna parte agit, non debet inſpici. Solut. verum eſt ad ſui cõmodum: ſed ad ſui incõmodũ bene inſpicit, vt hic: nã quantũ ad dandã actionẽ, inſpicit aĩus accipientis, qui eſt contra eũ: quantũ ad dandam exceptionẽ inſpicitur animus dantis, qui eſt ſimiliter contra eũ. pro eo aũt non inſpiceretur. vt l. contraria. Aduerte ergo, quòd in hac l. debes conſiderare primò † ſpeciem contractus: & iſta impeditur propter errorem cauſæ. Secundò dominij translationem. & iſta † etiam impeditur propter errorem cauſæ. Tertiò † conſumptionem: & iſta reconciliat dominij translationem. non autem reconciliat contractum inualidum propter diſſenſum: vt hic. ſicut etiam non reconciliat contractũ inualidum propter nõ conſenſum de rigore: vt vidiſtis in l. ſi à furioſo. ſ. eo. Quartò eſt conſiderãda actio: & in hoc inſpicitur animus accipientis, inquantum facit contra eum. Quinto eſt conſiderãda exceptio: & in hoc inſpicit animus dantis, inquãtum facit cõtra eum: & ideo in duob⁹ vltimis caſibus huius legis nõ oritꝛ exceptio: qa neutrius animus tẽdit ad hæc. Quærit gl. ſuper prima parte legis, ſi pecunia nõ eſt conſumpta, an contra vẽdicantem poſsit opponi exceptio: gl. dicit ꝙ ſic: & bene. & eſt caſus in l. ſi tibi dederim[b]. ĵ. de do. † Quęro, quo modo poterit apparere de iſto diſſenſu: Rñ. ſi quidem partes ſunt cõcordes, in hoc ꝙ diſſenſerũt, nõ eſt dubiũ: & tũc ſtam⁹ certo. Si verò ſunt diſcordes: qa reus dicit ꝙ ab initio fuit datum animo donãdi vtroq; cõſentiente: actor verò dicit, ꝙ dedit animo mutuãdi: certè tũc erit neceſſe ꝙ probeꝛ diſſenſus: aliàs ſtaꝛ ei quod veroſimile eſt: vt l. quoties in ſtipulationib⁹. & ibi no. de ver. obli. & l. inter ſtipulantem. §. j. eo. tit.

b 6

1 ☞ *Actus agentium quòd non debet operari ultra eorum intentionem.*

2 *Datum cauſa donationis cauſa mortis, quòd poteſt reuocari.*

3 *Quando certum eſt, factum promiſſum infrà tempus fieri non poſſe, licet ſit actio nata, tamen exactio impeditur.*

19. c 1 ON omnis. [c] Actus † numerationis nõ operaꝛ vt quis obligetur vltra intentionẽ agẽtium. h.d. Primò ponit dictũ. Secũdò illud probat per duo exẽpla. Secũda ibi: nam & is. Tertia ibi: & cum pecu d nia. Nota quod dixi in ſummario. Secũdò nota[d] ꝙ datum 2 cauſa † donationis, cauſa mortis poteſt reuocari[e], &c. Quæe ritur † quid ſi intra tempus incœpit eſſe certum, te facere 3 nõ poſſe: an ante tẽpus potero agere? Dicas ſic breuiter: Qñq; propter non factũ intra tempus volo agere ad certam pecuniam. Quãdoq; volo agere ad intereſſe, quia nõ factũ. Primo caſu licet ante diem ſit purificatũ debitum: quia certũ eſt ante diem fieri nõ poſſe: & ſic eſt nata actio, tamẽ ſupereſt dies qui exactionem impedit: vt l. illa ſtipulatione ſi calendis. de ver. obliga. & in l. cùm ſtipulatus ſim mihi. e. ti. & ſic poteſt intelligi hic. Sed ſi volo agere ad intereſſe: tũc aut volo petere intereſſe, quia non inchoatum, aut quia nõ factum: vt l. ſi ſtipulatus eſſem abs te. & l. ſtipulationes non diuiduntur. §. planè. & l. continuus. §. item qui inſulam. de ver. obl. dic vt ibi. Bar.

1 ☞ *Conſumptione facta per recipiẽtẽ, uel per alium, mutuũ et ſolutio reconciliãtur.*

2 *Ratio quare mutuum & ſolutio reconciliantur conſumptione.*

3 *Pupillus ſoluens debitum naturaliter, & ciuiliter non repetit.*

4 *Si pecunia ſoluta per pupillum eſt perdita, uel non conuerſa in utilitatem debitoris, quòd pupillus liberetur.*

1 SI pupillus. Conſumptione facta per † recipientẽ, vel ꝑ aliũ mutuũ & ſolutio reconciliant. h.d. Diuiditur. Primò loquitur quãdo pecunia eſt cõſumpta per recipientem. Secũdo quãdo per alium. Tertiò ponit vnam regulam generalem. Secunda ibi: quapropter. Tertia ibi: nam omnino. Nota quod dixi in ſummario. Secũdò nota ratio 2 nem quare † reconcilietur mutuum conſumptione, & ſolutione. Certè quia facto tradentis videtur ad conſumentẽ peruenisſe vt hic in tex. ibi: ad eũ qui accepit peruenisſe, &c. Opp. 3 & videtur ꝙ pupillus † poſsit repetere: vt l. interdum. ĵ. de cõdict. indebi. Sol. ibi ſoluit debitum naturaliter tãtùm: hic debitum vtroque iure. Quæro, dicitur hic facto eius peruenisſe. quæro vtrum intelligatur facto tradentis, vel recipiẽtis. Gloſ. variat. Veritas eſt ꝙ intelligaꝛ facto dantis: ſicut dicimus cũ mutuum reconciliatur vſuſcapione: vt l. qui alienam. ĵ. de do 4 na. cauſ. mort. Secundò quæro, † quid ſi pecunia eſt perdita & non conuerſa in vtilitatem recipientis, an pupillus liberetur, vel obliget debitorem? Glo. ponit opi. videtur quòd non: quia pecunia erat pupilli: ergo ei perit: vt l. pignus. C. de pign. act. In contrarium eſt veritas, ſcilicet ꝙ pupillus liberetur, & habeat debitorem obligatum. Nam ſecuta conſumptio operatur id, quod dominij translatio à principio: vt ſ. e. l. ſi filius. ſed ſi ab initio dominium eſſet translatum, ſequeretur prædicta: ergo &c. & hoc videtur ſentire glo. ij. de condic. inde. l. indebiti. §. ſed & ſi numi. Bart.

1 ☞ *Verba in contractibus impropriantur.*

2 *Si in donatione apponitur pactum, ſeu modus, quòd non ſit propriè donatio.*

Pecunia

Universidad de Deusto

a ¶ Partē. Adde quod hic probatur, ꝙ ſi qs in libello petat decē, & probat de quinq;, debet reus in illis cō demnari & ab alijs abſolui ſecūdū Pau. de catt. hic allegando not. per Cy. in l. vnica. C. de lit. conſt. not. Bald. in l. qui vas. in princ. j. de furtis. Cano. in c. j. de lit. cōteſt. Alex. Tu adde Bald. conſi. cclxx. lib. iij.

b ¶ Dirimere. Adde poſt Alex. inquantū concludit poſt Pau. de ca. ꝙ cauſa ſuadente iudex poteſt cogere partes ad compromittēdū: arg. l. æquiſſimū. quod idē voluit Bal. cōſi. cxxvij. inci. dominantibus. li. iij. vbi etiā dicit ꝙ ille, in quem cōpromiſſum eſt, ſi timet ſcandalū oriri, poteſt ex arrupto pronunciare & eadem die: quia oīa tolerātur propter publicā vtilitatē & ille qui fallit ne fallatur, vtitur prudētia, nō calumnia vt l. fin. C. de pond. & auri. & l. cū pater. §. Titio. de lega. j.

c ¶ Plura debita. ſed quid ſi vnū eſt principale, aliud acceſſoriū, vt ſortis, & vſuræ: an vnū poteſt ſolui ſine alio? Albe. de Roſ. hic tenet ꝙ non, per d. l. tutor. §. lucius. idem tenet Sali. in l. j. C. de ſol. ſequitē Alex. qui alle. ꝙ nō. glo. in l. vſuras. in fine. C. de vſuris. Bald. in l. ſed & ſi alta. j. de cōſti. pecu. & in l. acceptam. in xvij. q. C. de vſur. & in l. ſi traditio. in vj. q. de act. emp.

d ↠ POMATES. ¶ Aut totum. Vide Alexā. l. ſi mihi & tibi. in j. & ij. colum. de lega. j.

e ¶ Tributa. Adde ſecundū Bald. hic, non idē eſſe in collectis.

f ¶ Petere tantū. Adde tu, & vide de hoc per eundē Bar. in l. in cōmoda. §. duabus. ff. cōmo. Alex. de Imol. in l. cū quædā puella. §. de iuriſdi. om. iudi. §. fi. & in l. ſcire debemus. j. de ver. obli. latē per do. Maria. in c. dilecti. argu. xxix. q. iij. ver. circa tertiū. extra de libel. oblatio.

g ↠ P. P A V. P. ¶ An cogatur. Limita vt per Cepol. cautel. cxlvj. ad fi. & cautela. ij. cclvij. & vide aliqua pulchra i iſta materia per Are. in l. ij. §. & literarū. ff. de ver. obli. in l. j. in vlti. col. de acqui. hære. in l. ſi mihi & tibi. in prin. Adde circa iſtā materiam ꝙ quēadmodum in j. colum. de verbo. obliga. ad fin. & ſeq.

Pecunia credita ex neceſsitate, quòd non dicitur propriè credita.

Datum ut reddatur danti, an & quando operetur dominij translationem in recipientem. 20.

SI tibi. Donatio, ī qua aliquod pactū apponitur, & pecunia quæ ſpontanea volūtate nō creditur, nō dicitur propriè donatio, vel creditū de rigore: ſecus de æquitate. hoc dicit in ſumma. Nota ꝙ verba † quæ non poſſunt accipi in cōtractibus ſecūdū propriā ſignificationē, accipiūtur ſecūdū impropriā. Secūdò nota ꝙ qñ † in donatione apponitur pactum, ſeu modus, non eſt propriè donatio. Tertiò nota ꝙ † quando creditur de neceſsitate pecunia: & ſic ſponte qs alienā fidē nō ſequitur: nō dicit propriè credita pecunia, ſed abuſiuè vt hic. ita debet intelligi quod dixi ſ. eo. l. ij. in fi. & l. ſi is cui. §. fi. de ſolu. Oppo. de l. quæ id quod. j. de do. Sol. intellige illā ſecundū iltā vt nō fiat donatio propriè, ſed impropriè. Oppo. ꝙ nō trāſiuit dominiū in accipientē: vt l. qui ſic. de ſol. † Sol. quādo aliqd datur hoc acto, vt danti reddat, aut apud eū, cui primò datur, eſt remāſurum aliquod cōmodū: & tunc in eū tranſfertur dominiū, licet reddere teneat, vt l. ſeruus. j. ſol. mat. & hic. Licet em reddat: tamē ille, cui reddit, obligatur ex mutuo ad reddendū. Si verò apud eum nullū eſt cōmodum remāſurū: & tūc impeditur dominij translatio: vt d. l. qui ſic. de ſo. & ibi per Iaco. de Are. & ibi plenius dixi. Sed ſi translatio in dātē fieret ſpōte, nō coactè, valeret indiſtinctē: vt l. ſi quis duos. de ſolu. Barto.

Creditor quòd tenetur partem debiti confeſſatam recipere, & de dubia litigare.

Ad bonum iudicem ſpectat lites dirimere.

Particularem ſolutionem factam à debitore, quando teneatur creditor recipere.

Creditor, qui debet habere centum, cogitur totam ſummam petere, ne cauſa continentiæ diuidatur.

Creditor quòd inuitus dicitur recipere debitum, quando deponitur propter debitorem. 21.

VIdam æſtimauerunt. Creditor † tenetur partē a debiti confeſſatam recipere: de parte verò dubia litigare. hoc dicit in ſumma. Nota quod dixi in ſummario. Secūdò not. † ꝙ boni iudicis eſt lites dirimere. b Opp. ꝙ quis nō cōpellat recipere particularē ſolutionem: vt l. tutor. §. lucius. de vſur. Sol. vera eſt, ꝙ ibi totū debitū erat liquidum: hic pars liquida: & pars dubia erat. Cōtra hoc opp. de l. fi. qui. mo. pig. vel hypo. ſolu. Solu. ibi erāt plura debita c: vnde poteſt debitor ſoluere vnū integrū: hic verò erat vnū tantū debitū. Vnde nō admittit particularis ſolutio, niſi propter dubiū litis. Dicas † ergo, aut ſunt plura debita: & tunc cōgitur creditor vnū accipere abſq; alijs. quod intellige qñ integrū offertur: vt d. l. fi. qui. mo. pig. vel hypo. ſol. Per hæc apparet ad quid eſt vtilis inueſtigatio. l. ſcire debemus. j. de ver. obli. quæ dicit, ꝙ tot ſunt ſtipulationes, quot ſunt res nominatæ. tūc enim quælibet pōt ſolui de per ſe. Et idem diximus in l. ij. iij. iiij. & v. de lega. ij. Si verò eſt vnū tantū debitū: & tūc aut pars debiti eſt liquida, & pars non: & tūc cogitur creditor recipere particularē h ſolutionē, dummodo pars illa tota offeratur, vt hic: & hoc cauſa minuendarū litiū. d Aut totum d debitū eſt liquidū: & nō admittitur particularis ſolutio: vt hic, & j. de vſur. l. tutor. §. Lucius. Fallit in l. cū hæres. §. item ſi decē. j. de ſtatulibe. & hoc fauore libertatis. Item fallit C. de colla. fun. patri. l. placuit. fauore eorū qui ad tributa e ſoluēda tenētur. Quæro † quid econtra, ſi creditor, qui tenetur recipere cētū: f vult petere tantū i decem: debitor vult ꝙ agat ad integra centū, an creditor debeat g cōpelli ad hoc: & an cogatur s tota centū recipere. & glo. alleg. Pet. vidē determinare ꝙ ſic, ne cauſæ cōtinentia diuidatur: vt C. de iudi. l. nulli. & l. j. §. de qui. re. ad eund. iudi. ea. facit. l. ſi idē cū eo. §. de iuriſdi. om. iudi. & l. cū quædā puella. eo. tit. & ibi fortè dicā. Quæro, quomodo † cogatur creditor accipere debitū, cū in inuitū beneficiū nō cōferatur: vt j. de regu. iur. l. inuito. Reſpon. quòd illa pecunia poterit offerri: & poſtea peribit periculo creditoris: vt l. qui decem. in princi. j. de ſolut. Ita dicit glo. & bene.

1 *Æſtimatio uini debiti à quo tēpore incipiat creſcere, an à tempore moræ, uel tempore litis conteſtatæ. uel contractus. & nu. 4. de tempore conteſtationis litis, nume. 5. & de tempore ſententiæ, nume. 6.*

2 *Argumentum de tempore ad locum, & econuerſo, quòd ſit bonum.*

3 *Quod, quòd ſit relatiuum ſubſtantiæ.*

7 *Æſtimatio uini, uel fromenti debiti, ex contractu garētigiato, an poſsit creſcere poſt inſtrumentum confectum propter moram & remiſſiuè.*

8 *Quando æſtimatio rei debetur iure actionis, inſpicitur tempus contractus: nec ultra creſcit. & nume. 13.*

9 *Æſtimatio rei, ſi debetur officio iudicis, & mora ſit contracta tēpore celebrati contractus promiſſionis, ſeu obligationis, attenditur tempus contractus.*

10 *Si mora non fuit contracta tempore contractus, & præceſſit litis conteſtatio, inſpicitur tempus moræ: ſi non præceſſit, inſpicitur litis conteſtatio. nume. 11.*

12 *In æſtimatione quæ fit per iuramentum in litem, inſpicitur tempus ſententiæ.*

14 *Iudex quòd non condemnat in alio, quàm ſit petitum, niſi ex cauſa neceſsitatis. nu. 16.*

15 *Ad æſtimationem deuenitur per officium iudicis in obligatione dandi. nume. 18.*

17 *Libellus in materia huius legis quomodo formetur.*

19 *In actionibus arbitrarijs feruntur duæ ſententiæ.* 22.

h VInum. b Iſta eſt famoſa lex, & bona, & repetentes recitant hic materiā, quæ ponitur per gl. in l. in hac. de tritica: Ego autē ero contētus ſolū examinare, quę hic ponunt per gl. materiā autē plenius dicā d. l. in hac. vbi gloſſ. ponit, & hoc dicit: Æſtimatio † vini debiti, incipit creſcere à tēpore moræ, ſecundū vnā lect. vel à tēpore lit. conteſta. ſecūdū aliā: & habetur cōſideratio loci i vbi debet ſolui, vel vbi peritur. hoc dicit. Diuidit, primò dicit habēdā rationē æſtimationis propter tēpus. Secūdò propter locū. Secūda ibi: interrogatus. Gloſſ. ponit caſum in terminis. ideo dic vt in ea. Nota quod dixi in ſummario. Not. † ꝙ de loco ad tēpus, vel de tēpore ad locum, licita eſt argumētatio. ſimile in l. fi. j. de tritica. Hæc lex habet duas lec. Prima ꝙ cōſideretur æſtimatio à tēpore, quo petitum eſt in iudicio litē cōteſtando: & hoc dicunt quidā, & tenēt vt reſpōſio aptetur interrogationi: quę de tēpore lit. conteſt. quæſiuit: de tēpore verò petitionis extra iudicium nihil dicit. Alij intelligunt ꝙ cōſyderetur tēpus, quod petitum eſt etiā extra iudiciū. & licet tex. hoc nō exprimat: tamen ipſi ſubaudiunt. Et ita glo. ponit caſum, tamē de hoc non curo: quia quancunq; lectu. teneas, ad idē tēpus reducitur propter ſolutiones contrariorū ſcilicēt vt inſpiciamus tēpus moræ: & ideo vt cōtraria bene aptemus ad tex. proſequamur iſtā lectu. quod inſpiciatur tēpus moræ. Oppo. quādo mutuū datur, debet reddi aliud, non idē: vt ſ. eo. l. ij. in prin. ſed hic dicit ꝙ illud idem vinū petebatur, dū hic dicit, vinū quod mutuo, &c. cū † quod, ſit relatiuū ſubſtantiæ: vt no. ſ. de ſentē. quæ pro eo quod intereſt profe. l. j. in glo. in ver. proferuntur. & Iulian. de inuti. ſtipu. §. alteri. Solu. quidā exponunt quod id eſt quale. Vel dic verius ſecundū Iaco. de Are. & alios, ꝙ idē videtur

1 2 3 4 5

ctr. qui id q. §. ea lege.

1 a 2 3 4

1 2 3

1

✠ P. P A V. P. ¶ Vinum. Adde circa iſtā materiam ꝙ quemadmodū ſi debitor ſit in mora, tenetur ad æſtimationē quanti plurimi, ita econtra ſi debitor ſit in mora attenditur æſtimatio quanti minimi poſt moram. eſt ſingulare dictū Bal. per illum text. in l. ſi hominem. ff. manda. exclamat Crem. ſingu. xcvj.

¶ Loci. Adde ꝙ per hoc dicit Cy. & Alberi. hic in repe. fuiſſe determinatum in quæſtio. de vino vendito in Marchia, ꝙ dari debeat Ferrariæ: & agebatur ad reſciſsionem contractus, tanq; venditio facta eſſet pro minus dimidia iuſti pretij, iuxta l. ij. de reſcind. vend. deberet attendi quanti vinum valeret Ferrariæ. bene facit l. contraxiſſe. j. de act. & obligatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Debes enim scire. Adde tu quòd licet hæc sol. Bar. communiter reprobetur, vt hic per Moder. tamen pro ista solu. adducebat do. meus hic tex. in §. cum autem. Instit. de empt. & vendi. & l. fi. ĵ. de pericul. & commo. rei vendi. vbi dicitur quòd periculum est emptoris pretio non soluto. sed in §. si per venditorem. est venditoris. ergo pretium erat solutum.

¶ Secundò, quia non plus operantur verba q̄m factum. l. de quibus. s̄. de legib. sed ex sola interpellatione oblato pretio venditor constituitur in mora. l. Iulianus. §. offerri. s̄. de actio. empt. ergo pariter & fortius per solutionem: & sic ex facto.

¶ Tertio. nam mora irregularis est potens vt vsuræ debeantur iure actionis lege, ait Prætor. §. sed hodie. s̄. de mino. vbi gloss. in verbo, vsuras. Si ergo hoc est in vsuris odiosis, fortius erit in æstimationem quanti plurimi, quæ pariter debetur iure actionis, in contractu bonæ fidei. l. j. in princi. ĵ. de acti. empt. Et hoc modo posset saluari ista solu. Barto. & ad tex. in l. in minorum. C. in quibus causis in integr. restit. qui videtur multum obstare vbi fauore minoris ætatis re ipsa sine interpellatione mora committitur: ergo nō est verum in omni p̄sona, & sic in minore. Responderi potest, q̄ in emptione & venditione non sit speciale in minore. l. Iulianus. §. ex vendito. s̄. de actio. empt. & l. curabit. C. eod. titulo. per Bartol. hic alleg. sed bene in alīs contractibus. vel secundo potest dici quòd speciale sit in minore, q̄ in mora constituat emptorem re nō tradita, sed tradēdo rem cum fructibus: vt in dic. l. in minorum. sed maior id faciet in re tradita tantùm. Ita dicit Bartol. ibi in ij. oppos. quem vide. & ad rationes. Modern. hic & maximè dom. Alexan. vide quæ notaui ad Alexan. hic in iij. col. in versic. præterea opini. Gui.

b ¶ Item oppon. Adde tu circa istam opini. Barto. quia glos. non assumit hoc contrarium contra tex. sicut facit Barto. sed gloss. per illum §. in hac. ad uersatur solutioni datæ ad §. cùm per venditorem. vt ex verbis gloss. percipi potest, & perpendit hic dominus meus.

c ¶ Certè ista solu. Adde tu pro solutione dict. §. in hac. Et vide quę dicit Bartol. in d. §. in hac. in vij. lectu. licet male referatur à do. Alex. hic: & vide quæ posui hic ad Alexand. in fine.

peti, licet petaī in genere suo, propter oīmodam similitudinē: vt dixi vobis s̄. eo. l. ij. in prin. Scdò opp. hic dī q̄ per iudicē, & sic innuit q̄ iudicis officiū intenteī. Cōtra: imò competit certi cōdictio: vt s̄. eo. l. certi condictio. in prin. So. expone per iudicem, i. mediante iudice. & ista sunt dicta Iac. de Are. Venio ad apparatū: & quia dixi q̄ debet inspici tempus morę, obstāt huic lect. quædam iura, quæ dicunt inspiciendum esse tps contractus. Item quædā iura quę dicunt inspiciendū tps lit. conte. Item quædā alia iura quæ dicūt inspiciendum esse tempus sniæ. vnde de quolibet p ordinem opponamus. Opp. q̄ inspiciat tempus contractus: vt l. cùm quis. de actio. & obli. Solu. ibi dicitur, q̄ inspicitur tempus satisdationis, hoc est, tps appositū in satisdatione, quo ille debuit soluere: cuius diei lapsus cōstituit debitorem in mora: & sic concordat cum ista: quia inspicit tempus moræ. & hæc bona. Vel dic, q̄ hic loquitur in reo: ibi in fideiussore, qui obligauit se eo tēpore, quo mora rei processerat: vnde meritò inspicit tempus contractus: quia tpe contractus iā erat mora contracta: & hoc tangit glo. hic in verbo, quāti tunc. Venio ad glos. magnā, quam diuido p clariori intellectu in quatuor partes. Primò assignat vnā oppositionē q̄ inspiciat tps lit. cōtes. & sic non sufficiat tps petitionis extraiudicialis. Scdò assignat aliā oppositionē, q̄ inspiciat tēpus contractus. Tertiò reddit ad primū: & iterū opponit q̄ inspiciatur tps cōtestationis: ideo istam partē cum prima simul iungā in recitando eam. Quartò ponit practicā huius legis qūo debeat formari libellus. Secūda ibi: sed certè tempus dati mutui. Tertia ibi: sed secundum hoc fortiter. Quarta ibi: sed quæro. Opp. † & incipio à secunda parte, & videt q̄ debeat inspici tps contractus: vt s̄. eo. l. cū quid. Sol. quantū ad bonitatem vini intrinsecam, vel alterius rei mutuatæ tps contractus inspicitur, vt ibi: sed quantum ad bonitatē extrinsecam inspicitur quanti plurimi valuit à tēpore, moræ vt hic. Secūdò ad idē op. q̄ inspiciat tps contractus: vt ĵ. de noua. l. fundum Cornelianum. Sol. ibi æstimatio fuit principaliter promissa, vnde petebatur iure actionis: hic verò vinū debebaī, & æstimatio veniebat iudicis officio. Tertiò opp. q̄ inspiciatur tempus contractus: vt l. ratio. §. si per venditorem. ĵ. de act. emp. Sol. dicebat Marti. q̄ ibi loquitur in contractib⁹ bonæ fidei: hic in stricti iuris. Hæc sol. nō placet. nam in contractu emptionis periculum deteriorationis pertinet ad emptorem, si venditor non est in mora: vt l. j. ĵ. d peric. & commo. rei vendi. sed secundùm hoc periculum pertinet ad venditorem, etiam ante moram. Vnde alĩ, vt Dy. & Pe. dicunt, & hoc etiam sequebatur Cy. & Ia. Butr. & exponunt ibi tempus quo venit, scilicet tradendū. vt sic non dicat de tempore contractæ venditiōis: sed de tempore quo debet fieri solutio. vnde cōcordat cum ista. Ista sol. est quædā diuinatio. Vnde Gul. de Cug. dicit quādoq̄ ille, qui tenetur ad vinū, seu ad aliam quantitatē, nō vult illud tradere: tunc habeī æstimatio illius pluris, quod fuit à tēpore contractus, vt lege cōtraria. Quādoq̄ vult tradere vinū, sed creditor nō vult recipere: quia modò vinū non valet tantū: tunc habeī ratio æstimationis à tēpore moræ: ita loquitur hic, & ideo dicit ipse q̄ gl. not. hic ponendo casum dicit, q̄ debitor erat paratus soluere vinum. Ista sol. nō placet. primò quia tex. in §. si per venditorē. dixit, mora fuerit. Nota: quia dicit mora fuerit. & sic innuit morā præcessisse, & fuisse: nō autē modò extare. Sed ſm Gul. si ponimus debitorē modò soluere nolle: modò est in mora. secus si velit soluere. Præterea lex dicit: si res vendita nō tradatur, ad id quod interest, agitur: vt l. j. de act. emp. sed in interesse habeī ratio vtilitatis, nō solùm creditoris, sed etiam debitoris. vt ĵ. de eo quod cer. loc. l. ij. in princ. Sicut em ibi fit propter locū: ita etiam hic fieri debet propter tēpus eadem ratione: vt hic in tex. Sed secūdùm Gul. nō haberetur ratio vtilitatis debitoris, si vinum ante suī morā decreuisset: ergo &c. Qualiter ergo soluemus? Certè difficile cōtrarium est
a tamen rectè intelligēdo cōcordat. Debes[a] enim scire, q̄ in cōtractu emptionis & vēditionis, vēditor recepto pretio re ipsa est in mora: adeò q̄ teneī ad vsuras: vt ĵ. de act. emp. l. Iulian⁹. §. ex vendito. C. de act. emp. l. curabit. Dicendū est ergo q̄ ibi ab initio, & in ipso contractu venditor recepit pretium: vnde si nō tradidit, statim fuit in mora. Tempus enim cōtractus, & moræ fuit idē. Quod ergo ibi dicitur inspiciendū tēpus quo venit, bene dicit: illo enim tēpore incipit esse in mora. Vnde tēpus cōtractus & moræ fuit idē: sicut dicimus in furto & rapina: vt C. quod met. cau. l. j. C. de fur. l. subtracto. cū si. Venio
5 ad tēpus contestationis, † & assumo principiū gl. & videtur q̄ debeat inspici tempus litis contest. vt ĵ. de triti. l. fi. Sol. Si mora præcesserit, inspicitur tēpus moræ: vt hic. Si verò nō præcessit, inspicitur tēpus litis contestatæ: quia extunc incipit esse in mora: vt ibi. Et sic semper cōcordant q̄ inspicitur tēpus morę.
b Item opp.[b] & nunc intro tertiā partē gl. & videtur q̄ inspiciatur tēpus litis contestatæ in contractibus stricti iuris: vt ĵ. commo. l. iij. §. in hac. in fi. §. Sol. dic, ille §. habet multas lect. sed solutio vera est, secundùm Io. & secundùm nostros Mod. q̄ ibi prout loquit de cōtractibus stricti iuris, in quibus dicit inspiciendum tēpus litis contest. est verū quo ad fructus: vt ĵ. eo. l. cùm fundus. in prin. sed quantū ad æstimationē rei inspicitur tēpus moræ. ita loquit hic. Prout verò ibi loquit in contractibus bonæ fidei, est idē quod hic, etiam in fructibus, ſm Ioā. in quibus inspicitur tēpus moræ. Item in his quæ habent instar bonæ fideī: vt C. in quib. cau. in integr. rest. non est nec. l. in minorū. Ista sol. nō placuit Azo. primò per tex. qui ibi dicit quanti ea res est: & sic loquit de æstimatione rei, nō de fructibus. Ideo ipse soluit aliter, q̄ hic inspiciat tempus moræ, vt tēpus à quo: ibi verò inspiciatur tēpus litis cōtest. vt tēpus ad quod. incit enim crescere æstimatio à tempore moræ, vsq̄ ad tēpus litis contest. & nō vltra. Ista sol. nō videtur vera: quia secundum hoc efficeret reus melioris cōditionis per cōtestationem. cōtra l. non solet. ĵ. de reg. iur. Vnde alĩ volentes sustinere istam opi. Azo. dicunt q̄ tempore cōtestationis res erat perempta: vt d. §. in hac. hic verò debebatur quantitas, quæ
c perire non potest. Certè[c] ista solut. non est vera: nam si res est perempta, non crescit æstimatio vltra: quia crescere nō potest: non autem est hoc propter naturam contractus: sed text. in l. contraria, dicit quòd hoc est propter naturam contractus: ergo &c. Vnde intellige finem illius §. prout intellexit Ioānes, scilicet in fructibus. principium verò vbi dicitur, quāti ea res est, intellexit Guliel. de Cug. quòd loquitur de æstimatione rei. quod satis potest sustineri: vt ĵ. dicam. Contra hoc tamen quod dictum est de fructibus, videtur s̄. de rei vend. l. fructus. la j. Sol. ibi petebam quod erat meum, sed quod s̄. dixi, loquit quando petebam mihi debitum. Sumus expediti de secūdo, scilicet de tempore litis contestatæ. & istæ oppositiones non ita directò tanguntur in glos. Venio nunc ad tempus sentē-
6 tiæ: † dicitur hic quòd inspicitur tempus quo petitur &c. opponi. imò videtur quòd debet inspici tempus sententiæ: vt ĵ. commo. l. iij. §. in hac. in princip. Solut. quidam exponunt, ibi inspicitur

Universidad de Deusto Biblioteca

inſpicitur tẽpus rei iudicatæ: id eſt, tẽpus morę, quæ potuit iudicari. Et hoc tenet Petrus. Alij vt Gul. intelligũt ibi propriè, & reſpondẽt q̃ ibi loquit̃ de æſtimatione rei, quæ fit ſecundũ affectionẽ, per iuramẽtũ in litẽ: & tũc inſpicitur tẽpus ſentẽtiæ: hic de æſtimatione rei quæ fit ſecundũ veritatẽ. quo caſu inſpicitur quãti plurimi fuit à tempore morę. & hoc ſatis placet. Oppo. de l. in hac. ĩ. de tritica. & l. Iulianus ſcribit ſi homi nem. de rei vendi. vbi dicit q̃ debet inſpici tẽpus ſentẽtiæ. Sol. duplex eſt tẽpus. eſt enim tẽpus à quo: & iſtud eſt ſemper tem pus moræ, vt hic. Aliud eſt tempus ad quod: & iſtud eſt tẽpus ſententiæ, vt in cõtrarijs. Inſpicitur enim quanti plurimi fuit, à tempore moræ vſq; ad ſentẽtia, nõ poſt, ſecundũ quoſdã. Alij Vltramontani cotra: quod examinabo in d. l. in hac. quia glo.

7 hic nõ tangit. & iſtud eſt multũ vtile ſcire: cũ ſecundũ † ſtatuta Italiæ, inſtrumenta guarẽtigiata, & alia inſtrumenta habeant vim ſentẽtiæ diffinitiuæ, & mandẽtur executioni, ſicut ſenten tia diffinitiua. Nã ſecundũ iſtã opi. videtur q̃ æſtimatio vini, vel frumẽti debiti, ex quo tale inſtrumentũ apparet, nõ poſsit creſcere propter moram poſt inſtrumentũ confectũ ex tali cõ tractu: cũ à die celebrati contractus videtur cõdẽnatus. quod

2 an ſit verum, ibi dicam. Realſumo[a] ergo breuiter, cũ quæritur quod tempus inſpiciatur circa æſtimationẽ rei. Aut quæris de tempore à quo: aut de tẽpore vſq; ad quod creſcat æſtimatio.

8 Primo caſu † aut æſtimatio debetur iure actionis, & inſpicitur tempus cõtractus, nec vltra creſcit: vt l. fundũ Cornelianũ. de

9 noua. & l. ſi hominem. ĩ. mand. † Aut æſtimatio venit iudicis officio: & tũc aut mora fuit contracta tẽpore celebrati cõtractus, vel promiſsionis, ſeu obligationis: & inſpicitur tẽpus cõ tractus: vt d. §. ſi per venditorẽ in l. natio. ĩ. de act. emp. & l. ſub

10 tracto. C. de fur. cũ ſi. † Aut nõ fuit tunc cõtracta mora: & tũc aut mora præceſsit lit. conteſt. & inſpicitur tẽpus moræ: vt hac

11 l. & l. ſi ſterilis. §. cũ per venditorẽ. de act. emp. † Aut mora nõ præceſsit, & inſpicitur tẽpus lit. conteſta. vt l. ſi. ĩ. de tritica. & hoc eſt verũ in æſtimatione, quæ fit ſecundũ veritatẽ: in æſti

12 matione † verò quæ fit ſecundũ affectionẽ, per iuramẽtũ in li tem inſpicitur tẽpus ſentẽtiæ: vt l. iij. §. in hac. in fin. commo. Si

13 vero † quæris de tẽpore, vſq; ad quod: & tũc aut æſtimatio ve nit iure actionis: & tũc inſpicitur tempus cõtractæ obligatio nis, nec vltrà progreditur, vt dictũ eſt. Aut venit officio iudi cis: & tunc aut res perijt ante ſententiã: & tũc inſpicitur quan ti plurimi fuit vſq; ad diem quo res perijt, vltrà nõ: quia vltra, æſtimatio nõ poteſt creſcere: vt hic no. in gl. ſecundũ vnã ſolu. Si verò res durauit, vel erat quãtitas, quæ perire nõ poteſt: tũc creſcit æſtimatio vſq; ad ſententiã: vt ĩ. de triti. l. in hac. An au tem poſt, ibi dicã. In vſuris verò, & fructibus quæ tẽpora in ſpiciantur: dicã in d. l. in hac. Veniamus ad vltimã partẽ: ſci licet ad practicã. Oppo. q̃ ſentẽtia debet eſſe cõformis libel

14 lo: vt l. vt fundus. cõmuni di. Nec enim † debet ferri ſententia de alio, quàm fuerit petitũ: vt l. fi. C. de fideicom. li. ſed hic dicit̃ q̃ fuit petitũ vinum: & debet fieri condẽnatio in æſtimatione: ergo male. Sol. Tu debes ſcire q̃ ſine actione nemo experitur: vt l. cũ pupilli. §. videamus. ſ. de nego. geſt. Itẽ ſcire debes quòd actio datur ad illud quod eſt in obligatione, ex qua deſcendit

, actio: vt l. licet. §. ea obligatio. ſ. de procura. ſed in obligatione hic eſt vinũ tantũ: ergo vinũ eſt in actione: ergo vinũ debet pe ti: quia ſi peteres æſtimationem: ageres ſine actione: verũ quia hodie vinũ, dari nõ poteſt, ſub illa æſtimatione quanti plurimi

15 fuit à tẽpore moræ: ſi hodie valet minus, de neceſsitate † de uenitur ad æſtimationẽ, per officiũ iudicis: vt l. ſi ſeruũ. §. fi. de verb. obli. & l. fi. quæ ſen. ſine ap. reſcin. & ibi. not. & videbitis

b in l. promiſſor. ĩ. de cõſtit. pec. Nõ obſtat[b] † quod dicitur, q̃ iu

16 dex nõ debet cõdemnare in alio quàm petitũ ſit: quia verum eſt, niſi ex cauſa neceſsitatis. Vel dicamus: & ita puto q̃ ſit me lior practica: hic fuiſſe petitũ vinum, & condẽnationẽ fieri in æſtimatione per officiũ iudicis cũ vinũ illius æſtimationis re periri nõ poſsit. Et aduerte: quia Pet. & Cy. videntur formare libellũ hic, & concludere q̃ cõdẽnatio debeat fieri ad totã æſti mationem. quod nõ eſt verũ: imò debet condẽnari ad vinũ: & & ad id quod vltra intereſt, ſi vinũ reddidiſſet debito tẽpore: vt l. quod ſi Epheſi. ĩ. de eo quod cer. lo. Cũ enim reus liberetur ſoluendo vinũ: & id, quod vltra intereſt, ſi vinũ habuiſſet de bito tempore: vt l. Celſus. in fi. cũ l. ſeq. & ibi no. ſ. de arbi. aliàs

a ✠ POMATES. ¶ Reaſſumo. Vide Cremen. notabili ſuo, nu. iiij.

b ✠ POMATES. ¶ Non obſtat. Hãc eãdem limitationem poſuit Bar. ad iſtam regulã, q̃ non debet fieri condẽnatio in aliud, q̃ quod eſt petitum, niſi ex cauſa neceſsitatis. l. ſtipulationes nõ diuiduntur. col. iij. in fi. & l. ſi ſeruum §. fi. hic allega. per eũ. ĩ. de ver. obli. Pro qua facit quod voluit ipſemet Bart. l. ſi

eſt in l. ſi cũ dies. §. fi. cũ l. ſeq. & ibi no. eo. titu. nõ debet agi præciſè, vt condẽnetur

17 ad æſtimationẽ. Erit ergo † practica iſta q̃ ſi quidẽ mora præceſsit ante q̃ detur li bellus, dicatur lic. Dico q̃ ego mutuaui tibi tantũ vinum, vel tantũ frumentũ, & quod id mihi reddere debuiſti tali tẽpo re: & ſic à tali tẽpore citra fuiſti in mora reddendi. Itẽ q̃ à tali tẽpore citra, corbes frumenti, vel vini, valuit tantũ. Itẽ q̃ ho die valet minus: & ſic intereſt mea ha buiſſe vinũ, & frumentũ, tẽpore debito: quare peto te cõdemnari ad dictũ frumẽ tum vel ad vinũ, & ad id quod mea inter eſt dictum frumentũ vel vinũ dicto tẽpo re habuiſſe: habita ratione æſtimationis quanti plurimi fuit à tẽpore moræ: & quã ti plurimi intereſſet vſq; ad ſentẽtiam. Si verò mora non præceſsit libellũ, tũc po tes formare libellũ ſimpliciter, & dicere: peto eũ condẽnari ad dictũ frumentũ, vel ad vinũ: & tunc ſi æſtimatio incipiet cre ſcere pendẽte iudicio, & tẽpore ſententiæ valeret minus: poſſes implorare officium iudicis, vt eum cõdemnet, quãti tua inter eſt tibi ſolutũ fuiſſe à tẽpore moræ: habi ta ratione æſtimationis quãti plurimi fuit pendẽte iudicio: vt l. ædiles. §. itẽ ſciendũ. c de ædil. edi. Tamẽ cautius eſt q̃ in ipſo li bello ab initio proponatur ſic: Peto eum condẽnari ad dictũ frumentũ, vel vinum. Verũ quia æſtimatio dicti frumẽti, vel vi ni, poſſet creſcere, & decreſcere pendente iudicio: ideo peto eũ condẽnari habita ra tione quanti plurimi fuerit pendẽte iudi cio. & iſta eſt vera practica, quã gl. tua vi detur ponere. vide eam: & no. ibi: ſed que

c ro, &c. Procedo in glo. c & contra practi cam videtur ĩ. de cõdi. fur. l. in re furtiua. vbi videtur q̃ æſtimatio poſsit peti iure actionis. Sol. dicit gl. quod ibi eſt ſpeciale odio furum. Iſtud nihil eſt dicere. Tu dic

18 † q̃ hic loquit̃ in obligatione dãdi, in qua nun q̃ poſt moram ſuccedit obligatio ad æſtimationẽ: imò ipſa res debet peti: vt l. ſi ſeruũ. in fi. ĩ. de ver. obli. In cõtrario ve ro loquit̃ de obligatione rẽ reſtitui, ſeu rẽ tradi. Et qualiter intereſſe ſuccedat in dbligatione, & in petitione, qñ ſumus in obligatione facti, & in obligatione rẽ re ſtitui, ſeu rem tradi: dic vt plenè examino in repetitione l. ſtipulationes nõ diuidun tur. de ver. obli. Alij verò dicũt, q̃ in caſu noſtro põt æſtimatio peti iure actionis. Nec obſtat l. fi. de fidei. li. & l. ſi ſeruũ, §. fi. de ver. obli. quia ibi loquit̃ qñ erat debita ſpecies: hic verò qñ erat debita quantitas. iſtud nõ placet: qa fateor q̃ in quantitati bus põt ſolui vua quãtitas pro alia eiuſdẽ generis: qa videt̃ idẽ: vt ſ. e. l. ij. in prin. ſed q̃ poſsit peti, vel ſolui æſtimatio in pecu nia, pro quãtitate vini: hoc nõ reperit̃ iure cautũ. Eſſet ergo agere ſine actione, vt dí xi. Alij dicunt q̃ primò fit condemnatio ad vinũ: & ſi vinũ nõ ſoluitur, ad æſtima tionẽ deuenitur, in illa nouũ iudiciũ in choãdo. Sed truffa eſt: quia duæ ſentẽtiæ

quod ex Pamphila. in vlti. notabili. per illum tex. ĩ. de lega. ij. Pro cuius confirma tione, adde bene face re quod not. Bar. l. fi. de fideicommiſſa. per illũ tex. §. ſi ſeruo. in fine, de leg. iij. vbi dicit q̃ iudex non poteſt in alio condemnare, q̃ quod eſt petitũ, quod id poteſt præſtari, iu re vel conſuetudine permittẽte: ſecus ve ro vbi ius, vel cõſuetudo id præſtari non permitteret: quia tũc iudex poterit cõdem nare in alio q̃ quod eſt petitũ. Adde etiã bene facere: quia li cet in iudicio diuiſo rio petaẽ diuiſio bo norum cõmunũ: tamẽ poterit iudex vni rem aliquã, vbi non cõmodè poſſet diui di, adiudicare: alteri verò æſtimationem iuxta §. pe. Inſtitu. de offi. iud. Et vni vſum fructum: alteri verò proprietatem. l. v. & ibi Flo. no. pro limita tione iſtius regulæ. §. de vſufruct.

¶ In gloſſ. dicit Ro. colligi ex gloſ. quod in cauſis, in quibus non requiritur libel lus, ſi contingat pro duci libellum etiam ineptum, non vitia bit. & dicit Alexan. quòd Bal. in l. & ſine ſcriptura. C. ad Trebel. ad hoc ponderat iſtam glo. & idem te nere Barto. in extra ua. ad reprimendum. in verſicul. figura. & Bald. in l. j. in ij. colũ. C. de except. rei iudi. Anto. de Butri. in c. j. de libel. obla. & facit ſecundũ ipſum, quod in ſimili voluit gloſ. not. Inſtit. de libel. §. multis modis. in ver. in tranſitu. & qđ vo luit glo. in l. qui teſta mẽto. §. per cõtrariũ. ĩ. de teſta. dicit etiã ex hoc inferri, q̃ licet di camus ſententiã nul lam, quando eſt lata ſuper inepto libello: vt eſt gloſ. Inſtitu. de obli. in prin. tamẽ fal lit vbi nõ requiritur libellus: Tu adde qđ Ro. idẽ firmauit cõ ſilio mihi cccexcvij. vbi alleg. Bart. vbi §. & hanc gloſ. tex. in l. ſi ſtipuler. de verbo. obli. & tex. in l. cũ ta bulis. ĩ. de his qui. vt indig. & ibi tenet, q̃ cũ per ſtatutũ eſt da ta forma in citando, tamen ſi illa omitti tur in cauſis, in qbus poteſt procedi ſumariè, & de plano: non habet vitiare actum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ✠ POMATES. ¶ Nota q. Facit & bene l. ei qui seruo. in fi. C. quod cū eo.
b ¶ Vt. secunda. Adde q. coiter idem tenēt doct. hic Cy. Bal. Ang. & Sal. in d. l. ij. Ro. in l. stipulatio ista, §. si stipuler. j. de verbo, obli. & cum istis transit Alex.
c ✠ P. PAV. P. ¶ Ciuitas. Istam l. repetit Ang. Item q. pro mutuo facto administratori ciuitatis, non possit cōueniri administrator, nisi prius probet mutuum nō esse conuersum in vtilitatem ciuitatis, vide Barto. consil. xcij. vide Barbat. consili. cix. volu. in. in tij. dubio.
c ✠ POMATES. ¶ Ciuitas. Vide Panor. consil. vij. in primo dubio in secundo volu. Soci. consil. xv.
d ✠ POMATES. ¶ Quod ciuitas. Istud aūt arg. Bar. cōpleas sic: bonum est arg. de delictis ad cōtractus & econtra. l. oēm. in prin. ff. de iudi. Sed ciuitas obligat delinquendo. l. metum. §. ait aduertēdū. hic alle. ergo & contrahendo. Vltra rūsionem Bar. ad hoc argumētum, qđ est q. contrarium loquitur qū ciuitas ipsa delinquit, & qđ idem esset in l. nostra qū ipsa peteret mutuum, nō esset administrator. Rūde, q. ista lex loquit solū in cōtractu mutui. Secundò, q. istud argumentum de delictis ad cōtractus habet locū in priuatis personis, nō esset in priuilegiatis, de quibus nostra lex loquit. Tertiò q. non est simpliciter verū, q. ciuitas delinquendo obligat: qa intelligere debes hoc dictū Bar. hic, secdm qđ intelligit, et declarat ipse, l. aut facta. in fi. in vlti. colū. j. de pœn. in versi. vlterius quæro. q. teneat ciuitas delinquēdo prius cōsulto, quæ deliberauerat cōmittere delictum. & videas quę ibi scripsi ad Bar. Istud idem priuilegiū qđ habet in cōtractu mutui, vt sit necesse ad hoc vt obliget q. probetur versum in eius vtilitatē, dat etiā minori. l. j. C. si aduer. credi. & Ecclesiæ: vt patet in aut. hoc ius porrectū. hic alle. per Barto. & est tex. c. qđ quibusdā. de fideiuss. & no. c. j. de depo. alijs aūt priuatis non dat. Intellige tū q. istud priuilegiū dat ciuitati in cōtractu mutui passiuè: hoc est, qū sibi pecunia mutuo datur: non autē actiuè: hoc est, quando ipsa dat mutuo pecuniam quia tunc non est magis priuilegiata, quā alia persona priuata. l. nihil. j. ad Mace. & in hoc est magis priuilegiatus minor, q. & actiuè & passiuè est priuilegiatus. l. verum. §. fin. ff. de mino. & ita dicit gloss. dic. legis, nihil.

1 2 3 4 5

non ferunt, nisi † in actiōibus arbitrarijs, in l. j. in principi. & ibi gl. ij. j. de act. empt. Sed certi condictio ex mutuo, non est arbitraria: ergo &c. Tene ergo practicam, quam gl. ponit vt veriorē. Opp. de l. ratio. §. fin. j. de acti. empt. Sol. quod hīc dicitur, inspici locum, vbi est petitum: intelligē si legitimè ibi poterat cōueniri. Bart.

☞ *Quis teneat restituere id, qđ sibi ex re aliena puenit. In actione negotiorum gestorum, concluditur quòd negotium pertinet aliquo ex quatuor modis.*

Remedium huius legis q. non habeat locum re extante. Si rem commodatam, uel depositam uendidisti, ago ad rei restitutionem: & si non possis restituere, ago ad uerā æstimationem, non ad pretium uenditionis. 23.

SI eum seruū. Ille, ad quē peruenit p. tium rei meæ, ad id restituendū re perēpta certi cōdictiōe teneat. h. d. No.[a] † q. teneris mihi ad restituendum qđ ex re mea ad te peruenit. facit j. eo. l. si & me & Titium. Quæro, quæ est ista cōdictio. R. n. certi, & cōdictio gnālis vt faciat ad titulū. Quæro, tūc cū certi cōdictio gnālis cōpetat, vbi alias pōt peti certū: vt ff. eo. l. certi cōdictio. in princ. quæ est illa actio quæ competeret, cū qua isto casu cōcurrit hæc certi conditio gnālis? Glo. dicit q. est actio neg. gest. habendo venditionē ratā in subsidium re perempta: vt l. mater. C. de rei vendi. & ff. de neg. gest. l. fi. hoc est verum in se: sed nō placet quantū ad hanc l. Nam † medium per qđ cōcluditur in actione neg. gest. est: quia negotiū ad me p. tinet aliquo ex quatuor modis, de quibus per gl. in l. si pupilli. §. itē quærit. ver. item ait. in verbo, ipso gestu. ff. de neg. gest. Sed in l. nostra ponit aliud mediū, s. quia ex re mea factus est locupletior: ergo nō loquit de act. neg. gest. Dico ergo q. venditionē possum habere ratā in subsidiū: & habebo actionem neg. gest. cum qua cōcurrit certi condictio gnālis: nō per hāc l. sed per regulā gnālem posītā in l. certi cōdictio. ff. eo. Item potero nō habere ratā venditionē, fortè p. modico factā: imò dico q. nolui sem te vēdidisse rē meā: tñ qa vēdidisti, & res est perēpta, & ex re mea puenit pretiū ad te, ęquū est q. restituas, cū apud te sit sine iusta causa. Vnde dico q. non cōtra eū cōpetit cōdictio sine cā ex ęqtate: vt l. si & me & Titium. j. eo. cū qua concurrit certi condictio. Et hoc est q. dicere vult iste tex. ibi: quasi ex re tua, &c. Procedo in glo. quæro vtrum re extante habeat locū hæc lex. quidā dicūt q. sic, glo. dicit q. non: nisi haberes cām à me: vt qa solui indebitum: vel esses meus p. curator tu qui vendidisti: vt j. de condi. inde. l. si nō fortē. §. libertus in l. in summa. §. in frumento. eo. ti. † Hic aduerte in eo qđ dicit, q. re extante nō habet locum cōdictio ex ista lege: verum dicit, quia cessat ęquitas: nā donec res extat, tu potes eam vēdicare ab emptore, sicut à me: non est ergo æquū q. petas pretiū, cū possis habere rē. Quod intellige verū, nisi dñs habuerit vēditionē ratā: tūc em habēdo ratā q. didit dñiū: vt l. mater. C. de rei vend. & trāsfertur in ipsum possidentē: & hoc faciendo gerit vēditoris negotiū ipso gestu, qui teneret re euicta: & sic habe ret dñs cōtra eū actionē neg. gest. vt d. l. mater. & ibi dixi. Et aduerte: qa dico q. dñs habet actionē neg. gest. nō qa ratā habuit vēditionē: qa illud nō prodest, nisi re perēpta, vel prescripta: sed qa ratū habēdo dñium trāstulit. Istud enim trāsferre, est negotiū qđ parit actionē neg. ge. vbi plenè dixi in d. l. mater. & dicā in d. l. fi. de neg. gest. In eo verò qđ dicit, nisi habeas causam à me: vt in §. libertus. aduerte, vt intelligas: quia hoc nō est generale. Nā in cōdictione indebiti nō tenet quis ad rē, quæ sibi data est: sed ad id in quo factus est locupletior: vt j. de cōdi. inde. l. nā hoc natura. Re ergo vēdita factus est locupletior in pretio: meritò tenet ad pretiū: vt d. l. si nō fortē. §. libertus. & l. in summa. §. in frumēto. e. tit. Facit qđ not. in l. in hac. in fi. magnæ gl. j. de trit. Sed si poneres in alijs cōtractib⁹: 4 puta † cōmodaui tibi librū, vel deposui apud te, tu illū vēdidisti: certè non habeo actionē ad æstimationē, seu ad pretiū, sed agā ad rē: tñ si rē nō poteris restituere, deuenit ad estimationē per officiū iud. Ad æstimationē dico verā, nō ad pretiū vēditionis: vt j. cōmo. l. iij. §. si reddita. & j. depo. l. j. §. si res. & in §. si rē depositā. Quæro, hic loq. qñ ille, q. vēdidit, habuit cām lucratiuā: quid si habuit causam onerosam? Glo. dicit aliter & bene: vt C. de rei ven. l. mater. An autē pretium succedat loco rei generaliter, dicam in l. si & rem & pretium. ff. de pet. hered.

24.

SI quis certum. Ex stipulatione cōtinēte certū, orit cerū condict. h. d. Opp. de l. si pacto quo pœnā. C. de pact. gl. soluit. dic vt in ea. Opp. de l. j. C. de rei vxo. act. Sol. vt in gl. Opp. de l. certi cōdictio. in prin. ff. e. ibi: ex certo cōtractu, &c. Sol. vt in gl. Quæro vtrū ex stipulatione comperat cōdictio specialis. dic vt dixi in l. certi condictio. ff. eo. Quæro, quando in stipulatione est incertum qua actione petetur. Respon. actione ex stipulatu: vt hic innuitur, & Institu. de verb. oblig. in princ. Vltimò hanc legem declara vt dixi in l. certi condictio. ff. eod.

25.

CReditor. Mutuans in refectionem habet priuilegium. h. d. Materiam huius legis dic vt in glos. & bene.

26.

SI pecuniam. Per procuratorē quæritur actio militi dño: sicut per tutorē & curatorem minori. h. d. Opp. q. in milite nō sit speciale: nam cuilibet priuato ex numeratione quæritur actio: vt ff. eo. l. certi condictio. §. si numos. Huius timore hæc lex legit duobus modis. Primo q. hic p. curator mutuauit nomine militis: & tūc nil est speciale in actione, quæ oritur ex numeratione: vt d. §. si numos. sed in ea, quæ orit ex stipulatione: sic, vt quia fideiussor promisit. Et ista potest esse vera secundùm ista tempora. sed hodie idem in obligatione accessoria, quod in obligatione principali: vt l. ij[b]. C. per quas perso. nob. acqui. Alio modo legitur q. hic procurator mutuauit pecuniā militi nomine suo, scilicet procuratoris: & tunc est speciale in milite tā in numeratione, quàm in stipulatione.

b

1 ☞ *Ciuitas pro mutuo facto administratori quando teneatur. & nume. 7. & nume 108.*
2 *Concilium ciuitatis, quòd repræsentet totam ciuitatem.*
3 *Contractus omnis factus ab eo qui habet potestatem legis condendæ habet uim legis. & nu. 6.*
4 *Pacta facta in contractibus ciuitatis habētis potestatem legis cōdendæ quòd possint allegari in iudicio contra quoscunque, quos statuta ciuitatis ligant.*
5 *Si syndicus fuit constitutus per concilium ad obligandum commune, & populum, & singulares personas pro aliquo contractu quòd singulares personæ pro tali contractu poterunt conueniri.*
9 *Administrator ciuitatis recipientis pecuniam mutuo, qua actione teneatur, si pecunia non est uersa in utilitatem ciuitatis.*
10 *Qualiter agi debeat contra administratorem in casu huius legis.*
11 *Dispositio huius legis q. habeat locum in omnibus collegijs, quæ per alios reguntur.*
12 *Creditor, qui mutuauit administratori ciuitatis, quòd probet pecuniam uersam in utilitatem ciuitatis, ecclesiæ, uel minoris. & nu. 4.*
13 *Qualiter probetur pecuniam uersam in utilitatem ciuitatis, ecclesiæ, uel minoris.*

27.

q CIuitas. [c] Ex mutuo facto administratori ciuitatis, conuenitur ciuitas, si est in eius vtilitatem conuersum. aliàs ipse administrator. hoc d. & est bona lex. Opp. q. ciuitas [d] ipsa obligetur, sicut obligatur, delinquēdo: vt

d

Universidad de Navarra

a ✠POMATES. ¶Notandũ. Inquantũ autẽ Bar. cõcludit ꝙ ciuitas non ſolũ poteſt ſyndicũ creare, ad obligandũ cõmune & populũ: ſed etiã ad obligandas perſonas ſingulas, & eorũ bona. Adde ꝙ idem tenet ipſe Bar. l. ſicut. ſ. quod cuiuſ. vniuer. & l. pe. & ibi Bald. C. de dona. inter virũ & vxo. & l. iij. in prin. & ibi Moder. maximè Alex. col. vij. de re iudi. Bar. l. j. vij. colũ. ſ. quod cuiuſ. vni. & Ange. hic. & Rapha. Cu l. cõtinuus. §. cum quis. j. de ver. obli. Cõtrarium tamẽ tenet Bald. ſibi cõtrarius l. ij. C. ne fil. pro pa. quẽ refert & ſequitur Pau. hic d. l. iij. & Sali. hic: & cõtra Bar. arguit Alex. cõſil. xlviij. incip. viſo themate. penulti col. & præcipuũ eorum fundamentũ eſt: quia ciuitas nõ põt obligare ſingulas perſonas, nec eorum bona, niſi expreſe conſentiant: nec etiã contra eas condere ll. niſi cauſa ſubſiſtẽte. l. ſi priuatus. j. q & à quibus. l. toties. j. de polli cita. & eſt bonus tex. l. Antiochen. j. de priuile. credit. & l. venditor. §. ſi conſtat. ſ. cõmu. prædi. quod tũ limita vt per Paul. de ca. hic. In iſto autem paſſu, ego ſic dicerẽ ꝙ aut ciuitas conſtituit ſyndicũ vt obliget ſolũ perſonas particulares in ſpecie, vt puta duas: tunc dico Bar. nõ ergo bene dicere: quia illis nõ cõſentientibus nõ poſſunt obligari, cũ obſtet exceptio doli. & ſic etiam non valet particulare ſtatutũ: c vt eſt tex. in l. j. in fin. j. de exceptio. doli. per quem ita determinat Bar. l. omnes populi. in v. q. prin. ad fi. ff. de iuſti. & iure. & in l. fi. in j. colum. in verſi. ſeq. text. j. de appel. reci. & ita tenet Ange. l. ij. ſ. quod quiſq; iuris & ibi Alexã. Cano. in ca. cũ omnes. de conſti. & ibi Abb. in rubri. eiuſdem tit. & in iſtis terminis loquitur glo. not. l. ij. C. ne fil. pro par. & ibi Bar. in iiij. col. declarat hoc modo. & pro iſta cõcluſione, quòd nõ valeat in effectu, habes tex. & ibi Bar. d. l. toties. & in dicta l. Antiochen. & fortius tenuit ipſe Bart. ꝙ etiam tale ſtatutũ particulare non valeret contra Iudæos: vt l. nemo exterus. C. de Iudæ. Etiam plus dicit Bal. ꝙ imò etiam ſi tale ſtatutũ loqueretur verbis generalibus ſed tamẽ in effectu comprehẽderet ſolum particulares perſonas, quod nõ valeat, in l. quiſquis. C. quo. appel. non. reci. & in c. cùm ordinem. de reſcript. & tenuit hoc etiã clarè Barto. d. l. omnes populi. in d. q. & d. l. fi. col. j. in d. verſi. ſequitur.

b ✠POMATES. ¶Dico. Adde Alex. conſi. cxlv. col. penulti. j. vol. vbi tenet contra Barto. hic vide Ancha. conſil. xiij. aliàs cxxxj. incipien. ſuper dubio. Anchara. conſil. cxlv. incipien. optimis rationibus. & in repeti. c. canonũ ſtatuta xj. q. quem ſequitur Alexan. conſi. xxxvij. incipien. viſa facti narratione. vlti. colum. Si autem crearetur ſyndicus, vt poſſet obligare in genere ſubditos, non reſtringendo ſe ad iſtum vel illum: tunc eſt diſtinguendum; quia aut non ſubeſt cauſa: & tunc non poterit obligare perſonas particulares. aut ſubeſt: & poterit: quoniam ciuitas & Principes poſſunt auferre bona, & iura priuati cum cauſa: vt voluit Barto. l. fi. C. ſi contra ius vel vti. publi. & ibi glo. & in prooe. huius libri, colum. j. verſicu. dicit hic. & iſtud vltimum tenet Pulg. & Roma. hic in vlti. quæſtio.

c ¶Vim legis. Adde inquantũ Alexan. dicit quòd opinio Barto. & ſequaciũm procedit in ciuitate non recognoſcente ſuperiorem: cõſulta per Bal. cõſi. ccxlj. incipien. caſus talis. lib. iij. & per Roma. cõſi. cccx. vbi ponit quòd ciuitas poteſt donare res ſubditorum, ſi ciuitas non obtinet locum Principis, per Ange. conſil. cclxx.

d ✠POMATES. ¶Quandoq;. Pro iſta concluſione, ꝙ quando adminiſtrator habet ſimplex mandatũ ad accipiẽdum pecuniam mutuo in certã cauſam, quòd ſufficiat ſi adminiſtrator tẽpore, quo pecuniã recepit, fateatur ſe in dictam cauſam recipere: licet nõ probetur in illam cauſam conuerſum. Bene facit illud quod tenet ipſe Bar. l. doli mali. ij. co. verſi. per hoc induco. j. de noua. & in authẽ ti. hoc ius porrectum ij. col. in fi. C. de ſacro. ſanc. eccle. & cũ Bar. tranſeunt cõmuniter hic alij ſcribentes, licet Fulg. & Ro. aliqualiter ipſum impugnent.

e ✠POMATES. ¶Quod no. Et circa concluſionem iſtã vide Bart. l. principalibus. ad fi. j. eo. in quibus declarat in quibus officialibus habeat locũ lex noſtra. ¶Qua actione. Adde eundem Bar. reaſſumentem hic dicta eius, conſil. mihi cxij. incipien. Viſo puncto. & Pau. de ca. cõſil. vlti.

f ✠POMATES. ¶Docet. Vide Bart. conſi. xcij. &c.

g ✠POMATES. ¶Si verò. An autem lex iſta procedat tantum in pecunia numerata, an etiam in alijs rebus mutuabilibus: & an in cõtractu mutui tantũ, & an in alijs contractibus. circa primũ dic ꝙ Bald. l. ſingularia. in xiij. ſpecialitate. ſ. eo. tenet ꝙ habeat locum tãtũ in pecunia numerata ſtrictè, & nõ in alijs rebus mutuabilibus. quẽ tamẽ non credo bene dicere: quia tex. noſter dicit, ꝙ mutui datione obligari poteſt, non reſtrigendo ſe ad pecuniam numeratam: ſed mutuum cõſiſtit etiã in alijs rebus. l. ij. §. mutui ſ. eo. Non obſtat verbum, pecuniæ, poſitũ in text. quãdo ſumus in materia non odioſa, terminus, pecuniæ, largè accipitur pro rebus mutuabilib⁹. Bar. l. ſingularia. in iiij. col. ver. & aduerte. ſ. eo. & in l. talis ſcriptura. & ibi docto. j. de leg. j. Ex quo videtur Bal. in fine illius ſpecialitatis. in ſeq. col. mutare ſententiã. Circa ſecundũ dic ꝙ gl. l. j. C. de venden. rebus ciuita. lib. xj. tenet ꝙ ſic. ſed reprobat per Bar. & doct. ibi: & per Inno. & Cano. c. j. de poſtu. & per Bal. in auth. hoc ius porrectũ. C. de ſacroſanc. eccle. Pau. & Ro. hic in fi. & quod imò hæc lex nõ habeat locum in alijs cõtractibus, probo: nam ciuitas & minor æquiparantur, l. reſpublica. & ibi glo. & Barto. C. ex quib. cau. maio. modò minor nõ habet priuilegium, niſi in contractu mutui. l. j. C. ſi aduer. credi. ergo idem in ciuitate, cùm parificentur, vt ſ.

i ✠POMATES. ¶Sed quæro. Vide quæ ſcripſi ad Barto. l. qui ſemel. j. de decre. ab ord. faci. Hãc opi. ꝙ omnis contractus celebratus à Principe vel habente poteſtatẽ legis cõdendæ, habeat vim legis, & poſſit allegari in iudicijs, tenet Bar. in l. Cæſar. hic allega. & l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. in vlti. col. §. de pact. Bal. & Pau. l. j. in prin. ſ. de cõſtitu. prin. Vnde dicit Albe. l. j. §. de hære. vel actio. vendi. ꝙ ſimiles contractus habeant vim legis publicæ. Et huic regulæ adde, quòd primò cõcludit Alex. conſi. cccxxvj. incip. in hac cauſa & lite pen.

do vt ſuprà ꝙ metus cauſa. l. metũ. §. animaduertendum. Pro huius † declaratione debetis aduertere: quia iſta materia eſt quotidiana, & vtilis, dic qñq; accepit pecuniam mutuo ipſa ciuitas ſeu † conciliũ, quod totã ciuitatem repræſentat: vt not. C. quę ſit lon. conſue. ſuper rubri. iſto caſu puto indiſtinctè ꝙ ciuitas obligetur. argu. d. §. animaduertendũ. & quia põt ciuitas circa alienationẽ rerũ ſuarũ facere legem quã vult: vt l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. & iſte cõtractus, † & omnis alius, qui ſit ab eo: qui habet poteſtatem legis cõdendæ, habet vim legis: vt l. Cæſar. de pub. & l. pe. C. de do. inter vir. vxo. quod eſt notandũ [a]. Et per hoc dico † ꝙ pacta quæ apponuntur in cõtractibus, quæ fiunt cũ hac ciuitate poſſunt allegari in iudicio tanꝙ ſtatuta contra ciues huius ciuitatis, & cõtra oẽs quos ligarent ſtatuta. Per hoc etiã dico [b] † ꝙ ſi conſiliũ facit ſyndicũ ad obligãdũ cõmune & populum & etiã ſingulares perſonas, & res pro aliquo cõtractu cõmunis: ꝙ ſingulares perſonæ ita poterunt cõueniri ſicut ſi de hoc eſſet factũ ſtatutum: non enim hoc ex ſolo contractu iure obligationis procedit: quia cũ alia perſona ſit populus: & aliæ perſonę ſingulares ipſius populi, nõ poteſt vnus alterũ obligare. Sed hoc procedit ex vi legis: quia talis † cõtractus habet vim legis [c] vt dixi. Quãdo ꝙ [d] nõ accipit † conciliũ pecuniã mutuo ſed adminiſtrator ciuitatis, vel ſyndicus: tunc ſi quidem eſt et hoc ſpecialiter cõceſſum, vt pecuniam mutuo accipiat: & tũc obligabitur ciuitas licet nõ appareat cõuerſum in eius vtilitatẽ. vt l. habebat. in prin. j. de inſtitu. Sed ſi erat ei cõceſſum, vt acciperet pecuniam mutuo, in certã cauſam: tũc puto quòd ſufficiat, ꝙ tempore quo mutuo accepit pecuniã, aſſerat ſe in dictam cauſam recipere: licet nõ appareat in illã cauſam eſſe cõuerſam, vt j. de exerci. l. j. §. nõ autẽ. ver. ſed & ſi in pũtijs. Et ita videt ſentire Azo in ſumma de exercitoria. & Inno. in c. fin. de fideiuſ. qđ apparet manifeſtè, qm̃ mãdatũ implet. fuit em̃ ſibi cõceſſum vt pecuniã mutuo acciperet in talem cauſam, & hoc fecit. & vltra non habebat quærere creditor. † Qñq; nõ habet ſpeciale mãdatũ ad accipiendũ pecuniã mutuo: ſed, eſt ei conceſſa ſimpliciter adminiſtratio ciuitatis. tũc loquit iſta lex qđ accipiendo pecuniã mutuo, obliget ciuitas ſi in eius vtilitatẽ probet pecuniã eſſe verſam: aliàs ſecus. Facit d. l. j. §. nõ autem. ſ. allega. & C. de fac. ſanc. eccle. auth. hoc ius porrectũ. & C. qñ ex facto tu. l. ſi in rẽ. Facit etiam quod no. [e] in l. ſi pupilli. §. j. in fi. magnę gl. ſ. de neg. geſt. Quæro: dicitur hic, ſi pecunia non eſt verſa in vtilitatẽ ciuitatis, tenentur adminiſtratores: qua actione [f] tenetur. Breuiter, † vt puto: ſi quidem ipſi receperũt pecuniã mutuo ſimpliciter, vel etiã tanꝙ adminiſtratores ciuitatis: per hoc nõ excluditur quin etiã ipſi proprio tuo noĩe teneãtur ex eodẽ cõtractu. Potuit enim mutuãs contemplatione vtriuſq; mutuare, quod præſumit in dubio: vt d. l. ſi pupilli. §. j. & C. quãdo ex facto tuto. d. l. ſi in rẽ. & hic. Sed ſi expreſsè fuit dictũ ꝙ recipiẽtes tanꝙ perſonæ priuatæ nõ teneãtur: tũc nõ eſt dubiũ ꝙ non tenebuntur. Nã obligatio nõ obligat vltra animũ, & intẽtionẽ cõtrahentiũ: vt ſ. & l. nõ omnis. in prin. Et hoc videt tenere Inno. in c. tua. extra de arbit. Quid ergo tunc fiet? Reſpon. ſicut creditor, qui vt creditor vendidit, ad duo tenet ſcilicet vt ſe creditorem doceat, & ſe doceat cæteris potiorẽ: vt C. credi. eui. pig. non debere. l. j. & l. ij. ita ille, qui cõtrahit, vt adminiſtrator ciuitatis, & ad ciuitatis vtilitatem, debet facere duo, ſcilicet ſe adminiſtratorẽ probare ciuitatis, & ſe ad vtilitatem ciuitatis hoc feciſſe. Aut ergo nõ docet [g] ſe adminiſtratorẽ, vel docet ſe minus legitimũ mandatũ habuiſſe: & tũc tenetur de dolo: vt ſ. de dolo. l. quidã debitor. & l. ſi legatarius. eo. tit. Dolo enim facit aſſerẽdo ſe adminiſtratorẽ: cũ non eſſet. Si verò docet ſe adminiſtratorẽ, nõ autẽ docet pecuniã verſam in vtilitatẽ ciuitatis: puto ꝙ poterit conueniri cõdictione ob cauſam. Fuit enim ei mutuata pecunia, vt in vtilitatem ciuitatis verteret, quæ cauſa ſecuta nõ eſt; vt j. de condi. ob cauſam. in l. ſi procurator falſo. & per tot. tit. Si verò [h] neutrũ doceret, nec ſe adminiſtratorem, nec pecuniã verſam in vtilitatẽ ciuitatis: tunc puto ꝙ ceſſaret actio de dolo, & haberet locũ cõdictio ob cauſam: quia actio de dolo cum alia nõ cõcurrit: vt ſ. de dolo. l. j. & ij. C. de dolo. l. ij. & facit ad prædicta j. quod falſo tut. auth. l. j. & per totũ illum titu. Sed quæro [i] † practicã huius legis quomodo agã contra adminiſtratorẽ, vt ſe adminiſtratio ciuitatis. tũc loquit iſta lex qđ accipitur pro rebus mutuabilib⁹. Bar. l. ſingularia. in iiij. col. ver. & aduerte. ſ. eo. & in l. talis ſcriptura. & ibi docto. j. de leg. j. Ex quo videtur Bal. in fine illius ſpecialitatis. in ſeq. col. mutare ſententiã. Circa ſecundũ dic ꝙ gl. l. j. C. de venden. rebus ciuita. lib. xj. tenet ꝙ ſic. ſed reprobat per Bar. & doct. ibi: & per Inno. & Cano. c. j. de poſtu. & per Bal. in auth. hoc ius porrectũ. C. de ſacroſanc. eccle. Pau. & Ro. hic in fi. & quod imò hæc lex nõ habeat locum in alijs cõtractibus, probo: nam ciuitas & minor æquiparantur, l. reſpublica. & ibi glo. & Barto. C. ex quib. cau. maio. modò minor nõ habet priuilegium, niſi in contractu mutui. l. j. C. ſi aduer. credi. ergo idem in ciuitate, cùm parificentur, vt ſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

col.ñ.& idem Bal.c.ad audientiã.de præsct.& in c.j.quid sit inuestit.Ang.l.officium.circa fi.de rei vendi. quia similes contractus habent vim legis, vt s.sed per legem transfert dñium sine traditione Bal.in l.j.in j. notabili.C.cõia de leg. idem Bal.in l.fi.C.de sac.sanct.eccl.in tiñ.col.& idem c.iñ.in vlt.col.de noua for. fide.cano.in c. cũ dilectus. de consue. An tũ per contractũ principis transferat dñium sine traditione: vide Bal. post Andr. de Iser.in c.ñ.de noua for.fide.colũ.vlti.vbi videt sibi cõtrarius.

a ¶ Iaco.But. Adde q̃ Alexã.trãsit cum hac opi. maximè per not. per Ioã.And.in addi. ad spe.in tit.de in integ.resti.vbi habet q̃ castris & collegijs repletis multitudine hominũ datur restitutio: nõ aũt paruis. Tu etiã adde Ro. idẽ tenẽtem qđ Io.And.cons. cccxxiñ.vbi cõsuluit pro castro ciuitellæ.

b ¶ Præsente collegio. Vltra Alex.qui dicit q̃ magis cõis opi. est qđ sufficiat prælato mutuũ datũ consensu capituli. Adde plenè vt per Ang. cõs.mihi ccxlix. incl. oẽ bonũ.

c ¶ Indigebat. Adde vt per zilio.de Cre.cõsi. vlti.Pet.de Anca.cui consi.se subscripserũt zab.Fulg.Sali.Sig.de homod.

d ❧ POMATES. ¶ Versum. Sed qualiter hoc,p habit inutilitatem personarũ? Cõis quædã opin.est qđ nõ sufficiat,p̃bare q̃ tpe contractus mutui ciuitas egeret pecunia: sed q̃ imò requiratur actualis,p̃batio versiõis in vtilitatẽ: vide Alex.cõsi. iij.col.ij.vol.iij.& aliquid per Fed.de Senis cõsi.cxix. Et pro ista opi.Bar. cõsuluit Ange.cõsi.ccxxxiij.inci. omne datũ. in ij. col. Hanc tñ cõem cõclusionem limita vt non procedat qñ ciuitas egeret pecunia in aliquã cãm, ob quã probaret,datam pecuniã fuisse secutã et adimpletam: quia in istis duobus concurrentibus probaret pecunia versa in vtilitatẽ. Ita Cy.in aut. hoc ius porrectum. hic alleg. per Bar.& Ang.in l.si p̃dium.C. de prædi.mi. Cano.c.j. de depos. Et limita vt hic per Pa. de Cas. & Moder.qđ confirma ex eo qđ voluit Bar.& bal.in l.fi. ff. de ali.pupil. p̃stan. Bart. l.cũ seruus.ff.de ver.obli. dum loquit de pictura perfecta. Secũdò ex eo qđ voluit Bar.l.& si præfatam. in fi.C. de iure delibe. dum loquit qñ reperitur creditoribus satisfactũ. Tertiò ex eo qđ voluit Bar.l. fi.§.finaũt.C.ad Maced. & l.si ventri.§ j.ff.de pri.credi. dum loquit de frumento mutuato pauperi: possit tũ dici, q̃ ista non loquunt in p̃sonis priuilegiatis, in qbus loquit text. noster. Et limita,vt nõ p̃cedat in ciuitate exercẽte artẽ quæstuariã:qa tũc non est necesse p̃bare versum in eius vtilitatẽ,& p̃ Bal.in ru.de exer.col.v.Aduerte etiã, q̃ Bar.hic & doc.vident sibi cõtrariari, dũ volũt l.fi.de exercitoria.non habere locum in ciuitate. & dum volũt ẽ.l.j.eo.tit. §. nõ aũt.ver.sed & si in prẽtijs.hẽ locũ in ciuitate.& sic dicũt l.illius tit.loqui,& nõ loqui in ciuitate:qđ magnã continet in se repugnantiã: nisi dixerimus qđ ẽ. qñ alleg. l.j. lex loquit qñ administrator habebat speciale mandatũ à ciuitate: & ideo nõ est mirũ:cũ

ſtratorem doceat? Respon. potero agere primo contra ciuitatem, & interpellare illum,vt causæ assistat,& eam instruat probando prædicta:vt C.de euic.l.si parentes cum duabus legibus seq. quod si non facit: tunc agetur cõtra eum istis actionib⁹, de quibus s. dictum est. posset etiam ante iudicis iuſficium implorari, contra talem administratorem,vt prædicta faciat:vt argumen.ẽ.de euic.l. in creditore. facit ẽ.de fideiuss.l. si contendat. & quod ibi not. Quæro: & nunc intro glo. hæc lex loquitur in ciuitate:quid in alijs collegijs: Glo. dicit idem, quam not.lac.de Are.contra: quia ista lex est contra ius commune:ergo &c.vt l.ius ſingulare. & l.quod verò contra ẽ. de legi. & l.sed & reprobari. in fi.de excu.tut. Gul.de Cu.& Ia.de But. [a] videntur tenere,& dicere q̃ quædam sunt collegia,quę inuicem in cõi oĩa tractant, sicut negotia particularia: vt collegiũ eorum, qui emunt salinas,vel alios reditus ex publico:de quibus habet ẽ.quod cuiusq; vni. nomi.l.j. Et in istis non haberet locũ hæc lex:in alijs verò collegijs magnis haberet locum hęc lex:qa est eadem ratio. Certè si prædicta bene † aduertatis, glo.nostra videtur velle q̃ non sit speciale in ciuitate: imò idem in omnibus, qui de necessitate per alios reguntur:vt gl.notat in d.l. si pupilli.§.j.in fine magnæ glo. Cùm ergo omne collegium de necessitate regatur per alios, videtur quòd in quolibet collegio sit idem. Quæro, quis habet necesse ,p̃bare † pecuniam versam in vtilitatem ciuitatis,vel collegij,vel alterius? Gloss.dicit q̃ creditor. Sed qualiter hoc probabitur? Dicunt quidam,† si mutuatum est administratori præsente [b] collegio,ex hoc probat q̃ fuerit versum in vtilitatem collegij: quod satis placet,per ea quæ s.dixi: sed si mutuatum est solùm administratori non præsente collegio: tunc videtur q̃ ſufficiat probare, q̃ tempore contractus mutui ciuitas indigebat: [c] vt l. fin. ẽ. de exercito. Et hoc tenet Ia.de Are.,& Cy.hoc refert in aut.hoc ius porrectum. circa fi.C.đ sac.sanct.eccl.Gul.de Cug. dicit q̃ lex fi.de exercito.loquitur in personis non priuilegiatis:sed personæ † priuilegiatæ:vt minores, Ciuitas,& Ecclesia,habent hoc pl⁹ s. q̃ creditor probet hocverè in vtilitatem personarum priuilegiatarũ esse versum. [d] Circa hoc vide Inn. extra de depos.c.j.& Ia.de Bel.in aut.vt nulli iudi.§.j.in prin. [e] & extra de solut.c.j.per glosſ.& Innocen.

f CReditor. Qui accipit pign⁹ non idoneũ nõ renunciare videt̃ proptera personali actioni.h.d. Oppo.quia recipiendo pignus e videtur renunciare personali actioni: vt l.fi.C.de pact.cõuen. Sol. ibi loquitur in his quæ cõpetebãt de iure speciali: hic in his quæ cõpetebãt de iure cõi. Itẽ dicit gl. q̃ ista lex non seruatur Venetijs. 29-

SI institorem. Ex contractu institoris conuenitur dñs,sicut ex cõtractu procuratoris.h.d. Gl. intelligit si pecuniam accepit in eam causam, in quam præpositus erat,& bene: quia aliàs esset secus. Quęro,quæ similitudo est ista,qua si iussu eius &c.Gl.dicit q̃ non est nota similitudinis, sed est expressiua veritatis. g Tu dic[3] secundùm doc. q̃ est nota similitudinis:nam institor est ille, qui pręponitur certæ administrationi quæstuariæ, & vniuersali:vt l.si cum villico.ẽ. de instito. Ille verò,qui ad vnũ actum proponitur, g non dicitur institor, sed procurator:vt ẽ. de insti.l.in eum.in prin.& no.per Inno. extra de fideius.c. fi. Ista ergo similitudo h est hic, q̃ tenetur dominus ex contractu institoris,quem vniuersaliter præposuit: sicut ex contractu procuratoris, cui certum mandauit negotium. i

1 ❧ In obligatione in diem quòd actio ante diẽ sit nata.
2 Qui per stipulationem promisit usuras sub spe mutui recipiendi,si eum pœniteat, quando cogatur usuras soluere.
3 Mutuum quando sit quidam contractus innominatus.

QVi pecuniam. Qui spe futuræ numerationis promisit, nõ habet necesse recipere.h.d. Oppon.hic dicitur creditori futuro: & sic innuit q̃ ante numerationem non sit creditor. Item ẽ.dicit, ne accipiendo se astringat. & sic innuit q̃ interim non est obligatus.Cõtra, imò statim tenet̃,licet exceptiõe sit tutus vt l.si ex cautione.& l.in contractibus.C. h de non nu.pec.Sol.dicit [h] glo. q̃ tenetur, sed non cum effectu.Vltramon.dicunt q̃ ante diem non est nata actio,nec obligatio.† ego teneo opi.gl. q̃ sit nata ĩ l.cũ qs. i C.de iur.& fac. ign. & tãgã de hoc in l.j. [i] ẽ.de cõdi.inde.Quęro,† si pmisit vsuras, 2 vtrum sit in eius potestate ne accipiendo se astringat? Glo.dicit quòd sic soluẽdo vsuras: aliàs secus:vt l.qui Romæ. in prin.ẽ.de verb.obli. Alij dicunt q̃ nõ habet necesse soluere vsuras. si creditor põt alijs sub vsuris ęquè bene mutuare. arg. eorũ quæ not.in l.diẽ functo.ſ.de offi.assessso.& sic liberatur pręstando interesse. quod fortè est multum minus,quàm sint

tunc ciuitas vtatur iure p̃riuati:vt hic per Bart.versi.sed si erat ei concessum: & si bene d.l.primam allegarent cum l. seq. non in priuato,eo casu posset habere locum & in ciuitate:sed hic dum allegant l.fin.loquitur quado administrator nullum habebat mandatum: & ido non est mirandum,si dicunt eam non habere locum in ciuitate:cùm tunc administrator nõ possit ciuitati prę-
iudicare: vt̃ Ancha. consi.suo vlt. colum. ñ.& v.

❧ POMATES. ¶ In princ.vt̃ Alex. consii.iiñ.colũ.ñ.vol. iij.& aliquid per Feder.consi.cxix.vbi dicit quales probationes admittantur ad hoc probandum.

¶ Pignus. Dicit Bal. q̃ habẽs pignus,non potest iurare debitorem suspectũ de fuga & eũ capi facere. qđ intelligit Alex.cũ pign⁹ est sufficiẽs:aliàs secus. Pro quo adde quodvoluit Ro.cõsi. ccxxñ.l.q̃si habeo instrumẽtũ guarẽtigionatũ, & factã debitori statui terminũ ad soluẽdum, q̃ per hoc nõ impedior qn possim ipsum facere detinere.

❧ POMATES. ¶ Tu dic. Vide Alex. consi.xliiñ.in ñ.colũ. ñ.volu.

❧ POMATES. ¶ Dicit. Vide Alex. cõsi.iñ.col. iiij.ad finẽ.

❧ POMATES. ¶ In l.j. Nota ex isto tex.q̃ in cõtractu nominato est locus pœnitẽtiæ, saltẽ in effectu.Cõtra tamẽ facit tex. ĩ l.sicut.C.de act. & obli. & l.in cõmodato.§.sicut.ff.cõmo. Rñde primò, vt per Bal. q̃ in contractu mutui celebrato non est locus pœnitẽtiæ, sed in celebrando sic: de quo loquit̃ tex. noster. Aut ille,qui permisit recipere, p̃misit factũ, ad qđ præstandum qs præcisè non cogit̃.l.stipulationes non diuidunt̃.§. Celsus.ĩ.de verb.obl.sed soluendo interesse qs liberat̃.l.si qs ab alio. §.fi.ĩ.de re iud. sed hic nullũ est interesse: iõ nõ est mirũ si nõ tenetur:& loc⁹ sit pœnitẽtiæ:qñ in tex. nr̃o dicit̃ q̃ est in p̃tate eius q rñdit se accepturũ pecuniã mutuo,ne obligẽt. & gl.supplet in effectu: qa bene ẽt ante receptionẽ tenet̃ sed obstat exceptio ñ numeratæ pecuniæ, doli:& nõ declarauit qualiter cõpetat:ideo sciẽdũ q̃ in cõtractu mutui, qñ qs cõfitet̃ se recepisse pecuniã, quã tũ re vera nõ accepit, q̃ dat̃ sibi triplex exceptio, nõ numeratæ pecuniæ,aut doli:vt hic in gl.aut in factũ, nõ numeratæ pecuniæ sibi competit quoties facta per eũ scriptura,vel per tabellionem simpliciter cõfessus est se recepisse:vt toto tit. Instit.de lit.oblig. C. de nõ nu.pec. In factũ autem cõpetit,quoties vltra confessionẽ promisit per solẽnẽ stipulationem,de reddendo:vt est tex.l.cùm vltra.C.de non nu.pecu.vbi Bar. Doli verò datur,qñ superioribus cessantibus facta est confessio solùm de receptione coram testibus:vt est tex.l.ñ.§.circa.ĩ.de excep.doli.alleg.hic.& no. q̃ Abbas c.fi.in vlti.col.de solu.dicit q̃ etiam ista exceptio doli competit ei, qui confessus est se recepisse:qui tamen re vera non receperit,vt sibi alia exceptio non detur.& vide Alex.consi.ij.col.iiij.ad fi.

vsuræ

contrarijõ opinionẽ putat ne
tiora tam. hic. & gl. in p̃senti
dicit loqui in eo qui iam
usuras recepit.

vsuræ, vel fortè nihil: argu. ĩ. de condi. ob cau. l. si pecuniã. dominus lac. But. dicebat ꝙ prædicta procedunt in cõtractibus innominatis: sed quia cõtractus mutui est cõtractus nominatus, in quo nõ est locus pœnitentiæ: ideo stemus glos. qđ puto[2] verũ si vsurę essent ꝓmissæ per stipulationẽ: quod est necesse in pecunia mutuata: vt C. eo. l. quãuis. sed si essent vsuræ promissæ pacto, in alijs rebus, iuxta l. frumẽti. C. de vsuris. puto prædictorũ opi. veram. Nam licet† mutuũ sit cõtractus nominatus: tamen habita relatione mutui ad pactum de soluendis vsuris, resultat contractus quidã innominatus, do vt des: vt per doct. plenè no. in l. in bonæ fidei. C. de pact. & ideo locus esset pœnitentiæ soluto interesse: vt ĩ. de condict. ob causam. l. si pecuniam. Vltimo tene menti hanc l. in eo quod dicit, ꝙ debitor ex post facto pecuniam de necessitate non recipit. per quam determinatur per Iurisconsultum vna quæstio in l. pen. ĩ. qui pot. in pigno. hab.

31.

b VM fundus.[b] In actionibus stricti iuris veniũt fructus, & accessiones, tempore litis contesta. h. d. De hoc dicam ĩ. de tritica. l. in hac. ad quam glos. se hic remittit. Barto.

1 *Errans quando transferat dominium.*
2 *Condictio quando competat domino contra possessorem.*
3 *Exempla in quo potest ab initio possessori abesse.*
4 *Expensæ alimentorum paruæ, quod compensentur cum operis.*
5 *Intellectus huius §. uerus secundùm Barto.*
6 *Si es effectus locupletior ex re mea, licet posim habere regressum cõtra alium, si ille liberaretur cedendo mihi actionem contra te, tamen de æquitate datur mihi directa actio contra te.*
7 *Soluens habenti mandatum, licet modò reuocatum, quòd sit liberatus.*
8 *Compensatio quod non fiat etiam quando pecunia petitur ut species: & sic de specie ad quantitatem.*
9 *Venditor quando tradit alteri, & sic non emptori, cui iustè arbitrabatur tradere posse: quod liberetur ab emptore, & ei tenetur cedere actionem.*
10 *Quæ dicuntur hic in seruo, an habeant locum in monacho alterius monasterij.*

c SERUUM tuum. Ex æquitate causa euitandi circuitus[c] datur condictio ei, cũ quo negotiũ nõ est gestũ: & si dñs approbat cõtractũ serui eius noie, tenetur in solidum: si verò reprobat, tenetur tñ de peculio. h. d. Diuiditur. Primo ponit thema, & quęstionẽ tacitè resultantẽ ex themate. Secundo ponitur respõsio Sabini de æquitate. Tertio ponitur respõsio Iuliani de rigore. Quarto suppletur per authorẽ legis, ꝙ dicto Iuliani deficiebat. Secunda ibi: Sabinus. Tertia ibi: nã & Iulianus. Quarta ibi: sed adijcere. In tex. ibi: tradita est. subaudi, quærit qualiter dño succurratur? & quid iuris sit? Glo. ponit casum, & bene, ideo nõ scribas casum in terminis, quia glo. clarissimè ponit. Notabilia huius §. videbitis in cõtrarijs. Prima pars fuit thema, & quæstio. & sic nõ habet cõtraria. Venio ad secundã partẽ: dicitur hic ꝙ dominus potest cõdicere seruum traditum possessori ab ipso possessore. Contra, nemo cõdicit rem suã præterquã à fure: vt ĩ. vsufruc. quemad. ca. l. fina. sed iste dominus habebat dñium illius serui empti: quia quicquid acquirit seruus, acquirit domino: vt l. si seruus. ĩ. de acquir. re. do. ergo &c. Sol. hic homo emptus nõ fuit traditus seruo: ideo dño nõ fuit quæsitũ dominiũ, sed fuit traditus possessori: ideo possessori est quæsitũ dominiũ. & hoc dicit glo. super verbo, traditus. quæ glos. licet sit
1 signata super prima parte. tñ debet hic recitari. †Opp. errãs nõ transfert dñium: vt ĩ. de cõdict. ob causam. l. iij. §. subtilius & l. si ego. ĩ. eod. & de furt. l. si quis vxori. §. cũ titio. Solu. circa hoc sunt videndæ multæ species erroris, de quibus dixi in l. j. ĩ. de offic. procu. Cæsa. tñ quantũ ad propositũ dico, ꝙ hic nõ fuit error in domínio rei, neꝙ in substantia personæ: quo casu loquuntur contraria: sed fuit error circa qualitatẽ personę. Putabat enim istum dñium esse serui, cũ nõ esset. Cõtra hoc oppo. error in qualitate personæ impedit translationẽ dñij: vt l. falsus. in princi. ĩ. de fur. Sol. ibi recipiens erat in dolo, & in mala fide: hic erat bonæ fidei possessor: & ideo tex. notãter dicit imprudẽs bona fide emi: quia si dolo, & mala fide, non acquireret dñium sibi. modò habetis istã gl. quę facit tria cõtra-
2 ria rectè inspiciẽdo. Oppo. dicit hic ꝙ dñs† verè ager cõdictione indebiti. Cõtra: cõdictio ĩdebiti, licet dicat oriri ex re, sicut in cõtractu mutui: tñ requirit negotiũ esse gestum inter dantẽ & recipiẽtẽ: vt ĩ. de cõdi. indeb. l. si in area. sed hic inter dominũ, & possessorẽ, nullũ negotiũ est gestũ: ergo videt ꝙ à possessore nõ possit cõdici. Sol. concedo oppositionẽ de rigore. deberet emi agi per dñm cõtra vẽditorẽ, & venditor teneretur dño cedere cõdictionẽ indebiti cõtra emptorẽ, seu contra bonæ fidei possessorem: vt dicitur in tex. Sed de æquitate causa vitandi circuitus, datur cõdictio directo dño, cõtra possessorẽ. Facit ĩ. de cõdi. inde l. dñs testamẽto. Nec est nouũ, ꝙ vnus soluat, & alter repetat. & vide glo. super verbo, cõtradicere, quæ ista ponit. Tenet ergo gl. ꝙ de æquitate hic datur actio dño cõtra possessorẽ: hoc etiã dicit clarius ponendo casum in j. glo. Pet. dicit ꝙ non videt sibi æquũ, imò iniquum ꝙ ei cõcedat actio qui eã nõ habet: ideo intelligit primũ dictũ, scilicet ꝙ potest cõdicere, scilicet cessa actione, non aliter. hoc nõ placet: nam vos scitis, ꝙ ex æquitate datur mihi actio cõtra eũ, qui ex re mea factus est locupletior: vt ĩ. l. proxi. & ĩ. eo. l. si eũ seruum. ita hic, cũ possessor serui, cui traditus est Pãphilus, sit effect⁹ locupletior ex re mea: æquum est ꝙ mihi detur cõdictio cõtra eũ: & erit ista cõdictio sine causa: vt ĩ. l. proxi. vel vtilis cõdictio indebiti, vt glo. dicit. Nõ, em est directa cõdictio: quia inter hos nõ est negotiũ gestũ: vt ĩ. dixi. Opp. dicit hic, si quid mihi abesset ex negotio quod is gessisset. Cõtra, mihi possessori nil abest, cũ tex. dicat ꝙ emit ex peculio pertinẽte ad dominũ: quare malè. Huius timore hic gl. po-
3 nit† exẽplũ, in quo potest ab initio possessori abesse: vt quia expẽdi in alimẽtando seruũ. Quidã reprehẽdunt istud exẽplũ. Primò: quia expẽsæ alimẽtorũ cõpensantur cũ operis: vt l. in reb⁹. §. possunt. ĩ. cõmo. Alij volẽtes sustinere, dicunt ꝙ ille Pamphilus emptus erat ita paruulus, ꝙ nullæ erant operę eius. l. fin. ĩ. de oper. ser. Alij dicũt, ꝙ l. in rebus. §. possunt loquit de
4 expẽsis† paruis, quę cõpensant cũ operis: secus in expẽsis magnis. Et ita intelligatur glo. & etiã mihi placet: vt l. j. in fi. cũ l. seq. ĩ. de impẽ. in re. do. fac. Alij ponunt hic exẽplũ, ꝙ iste Pãphilus emptus, gessit aliqua negotia mei possessoris, & malè: pro qbus possum agere cõtra verũ dominũ: arg. ĩ. cõmo. l. si is q. §. si libero. Quidã reprehẽdunt: qa iste Pãphilus interim est possessoris: ergo interim sibi nõ obligatur: vt C. qũ ser. ex suo fact. per totũ. & l. apud antiquos. C. de fur. Item reprobãt primũ: quia tex. dicit ex negotio quod is gessisset, s. seruus. Sed ponendo quod ego alimentauerim eũ, negotium esset gestũ à
c me, nõ à seruo: puto ꝙ quilibet posset sustineri rectè intelligẽdo: nã si ego alimentaui Pamphilum emptũ à seruo, mihi abest ex negotio quod is gessit: hoc est, ex emptione facta ꝓ ipsum seruũ. ideo enim eũ alimentaui, quia ipse seruus emit. Ego
5 alio modo intelligo hic† quòd iste seruus possessus bona fide, emit ipsum Pamphilum de pecunia domini: tamẽ quia in hoc negotio multa de meo expendi, soluẽdo
d gabellam[e], & notarijs & similia: ista ego d possessor debeo cõsequi à domino: & secundum hoc hic loquitur de negotio gesto ab ipso seruo bona fide possessore, qui

a ¶ Puto verum. Adde ꝙ cum opi. Bart. hic transeunt cõmuniter docto. & Io. de Imo. & Ray. in l. qui Romæ. ĩ. de verbo. obli.

b ❧ POMATES. ¶ Cũ fundus. Hanc autẽ materiã intellige, vt ꝓ Bar. & alios in l. si filij⁹. §. j. ĩ. de ver. obli. Limita tũ quatuor modis: vt in illis etiã in cõtractib⁹ stricti iuris veniant fructus a tẽpore morę: non autẽ expectẽt tẽpus litis. Et primus est qñ agerẽ ad rem meã. l. Iulianus. §. sed & fructus. ŝ. de rei vẽ. vel quæ aliqñ mea fuissẽt: vt est tex. in l. videamus. §. si actionẽ. ĩ. de vsur. Et ratio: quia vtroq; casu agitur ad restituendũ: & verbũ restitui, importat plenã significationem vt dicit Pau. de ca. & est tex. in d. l. videamus. §. in Fauiana. licet aliã rationẽ assignet Sali. ĩ l. vnũ iñ. opp. ŝ. eo. Secũdus casus est in l. filius. in fin. ĩ. de col. do. & ibi Bar. no. & illũ modũ dicit esse mirabilem Bal. in l. si soror. C. de collat. Tertius est in cõtractibus celebratis cũ principe: quia ipse semper tenet à tẽpore moræ: qa cõtractus per eũ celebrati, habent vim bonæ fidei. Ita dicit Bald. in §. quę vero. in titu. de pace cõstãtiæ. Quartus est de æquitate Canonica, quæ reputat oẽs cõtractus bonę fidei. Ita dicit Bal. in c. j. circa fi. de plus peti. asserens se nullũ scire tex. iuris canoñ. qui vtaf ista differentia, vtrũ sit cõtractus bonæ fidei, vel stricti iuris: quod tamẽ puto falsum. Primò ꝙ imò est tex. faciẽs istã differentiã in c. cũ venerabilis. de except. Secũdò: quia quoties aliquid est inductũ à iure ciuili, & non reperitur cõtra statutũ de iure Canonico: nec sumus in materia peccati, stamus iuri ciuili: vt per Bart. in l. priuilegia. C. de sacrosanc. eccle.

c ¶ Circuit⁹. Adde Io. And. in addi. ad Spe. in rub. de obli. & sol. circa prin. dicit, ꝙ ille qui obligauit se obligaturũ ad soluendũ x. põt statim cõuenire ad illa soluenda, absq; alia obligatiõe, cã euitãdi circuitus. Ita dicit tenere Albe. Gal. per l. ob eã. ĩ. de præscrip. verb. & cle. auditor. de præscri.

d ¶ Gabellã. Ita ante Bart. exemplificabat Pet. quẽ sequit Cyn. in rep. hic in d. oppo. Alexan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ❧ POMATES. ¶ Peculiares. Vide Alex.consi.ciij. xvij. col.cum duabus sequen.in j.volu.& Aretti.consi.xxxv.

b ❧ POMATES. ¶ Crediti. Ad cognoscendum quis sit error qualitatis, vel substantiæ & quæ sit differentia, vide Anto.de But.consi.lxiij.inci.multa dubia tangit quærens. Et de ista materia erroris habent Cano.tex.expressum xxix.q.j. per totum:& ibi glos.summæ,& Archic.prosequuntur.

c ¶ Compensatio. Adde ꝙ cum opi. Vltra mõta. tanquã magis cõi & tutiori transit Alex.cui inquantũ tã git an agenti ad depositum possit obiici cõpensatio, videndũ adde Bal.consi.cccxij.incip.duo videnda.li.iij. vbi dicit ꝙ illud qđ dicitur agẽti ad depositum non põt obiici cõpensatio: habet locum in vero deposito, non cõfessato. per gl. in l.assiduis.C.qui.poti.in pig. hab.

d ❧ POMATES. ¶ Ratio. Limita tũ hoc, ꝙ pro debito non liquido ad liqdũ non fiat cõpensatio: vt nõ procedat quoties debitũ aliàs de iure fuisset liquidatũ per cõfessionẽ meã in iudicio: quia tunc hũ põt fieri cõpensatio ẽt de debito nõ liquido ad liquidum datum per cõfessionẽ meam: vt est gl.sing.l.fi.in glo.ij.in ver.coniuncta. C. de cõpensa. & ibi Cyn.in j.q.& Bal.& Alber.in l.fin. pen.colũ.depos.& est glo. similis l.nemo ex his. de qua meminit superior gl.j.de re.iur.

e ❧ POMATES. ¶ Tertiò. Limita tũ ꝙ vẽditor liberet cedendo actionẽ emptori, qñ nõ tradit sibi rẽ sed alteri cui iustè credit se tradere posse: vt ꝓcedat quoties esset vendita spẽs, put loquit text.noster. secus verò qñ esset vẽditum aliqd in genere: vt puta decẽ sacci frumẽti: quia tũc licet tam iustè tradere alteri quã emptori; tñ cedendo actionẽ ipsi emptori aduersus eum, cui tradit, non liberaret. Intellige secundũ gl.fin. l.si quis vxori.§.apud Labeonem.gl.in ver. actionem.ff. de furtis. quam ad hoc notat Bald.in l. falsus. vlti. colum.C.de furt. Paul. de Castr.& Mod.hic.

f ¶ Ab emptore. adde secũdùm Ro.& Paul. de castr.dictum Bart. procedere quando vẽditor erat obligatus ad speciem vt hic: secus si ad genus. allegauit gl. singularẽ in l.si qs vxori.§. apud Labeonem.j. de furt. & not. per Bald.in l.falsus.C.de furt.& ita est de mente Iac. Bu. qui ita respõdit ad l.fugitiuus.pro contraria, signata in gloss. latius hic per Alexandrum. 7

nunquam fuit possessoris: non de negotio gesto ab ipso Pãphilo empto, qui fuit possessoris.& ista est vera. Opp.ille, qui expendit in re aliena, nõ habet actionẽ, sed retentionem tantũ: vt j. de condi.inde.l.si ĩ area.& melius in l.in hoc iudiciũ. versic. diuersum.§.cõi diui. ergo ꝓ expẽsis factis in illo Pamphilo, ego possessor non debeo habere actionem: hic dicitur contrariũ, quare male. Huius timore, quidam dicunt in tex.ibi me tecum acturũ: scilicet per retentionẽ. Certè hoc est violare tex. ideo alij dicũt ꝙ competit actio: sed quę sit illa, dubitatur. Quidam dicũt ꝙ condictio indebiti. Quidã ꝙ actio negotiorũ gestorũ. Prima est vera. Non obstat l.si in area. nam hic Pamphilus, circa quem fuit expensum, nõ erat alterius, sed erat ipsius possessoris. Sicut ergo anteꝙ eum restituat, habet retentionẽ pro istis expẽsis: postquã verò restituit, habet condictionẽ indebiti: quia inter se restituentem,& eũ, cui restituit, geritur negotiũ, scilicet translatio dominij, ex qua oritur ista condictio indebiti: vt l. qui exceptionẽ. §. si pars. j. de condi.indebi. sed qđ detur actio negotiorũ gestorũ, non videtur verũ: quia nõ gesit negotiũ domini: sed tanquã propriũ,& in re propria, vt dixi.

Vlterius opp. dicitur hic in text.& hoc verũ est. Contra. j. l. proxi. versi. ibi: nam & Iulianus,&c. Respõdeo. §. dictũ est verum, scilicet de æquitate: quod sequitur, est verũ de rigore. Sumus expediti de ista prima respõsione de equitate: ex qua habes† tenere istud, ꝙ quãdo tu es effectus locupletior ex re mea: licet ego possim habere regressum contra alium, si ille liberaretur cedendo mihi actionem contra te de æquitate, datur mihi directò actio contra te & immediatè. Istud quod dixi, si ex re mea factus est locupletior, probatur j. l. proxi.& §. eo. l. si eum seruũ. Illud quod dixi, si ille, contra quẽ possum habere regressum, liberaretur mihi cedendo actionẽ cõtra illum: ideo dixi, quia si prę eisẽ teneretur ad rem illam, cessaret æquitas,& mihi nõ daretur directò actio contra te: vt no. d. l. si eum seruũ. §. eod. quia si seruus viuebat, ita ꝙ ab alio posset recuperari, nõ haberet locum illa æquitas. Itẽ quod dixi, si ex re mea factus es locupletior: ideo dixi. quia secus esset si haberes rẽ aliũde, quã ex re mea, licet alius teneatur mihi cedere actionẽ. Nam nõ agerem contra te, nisi illa actio esset mihi cessa: vt l. cũ in plures. §. messem. j. locati.& j. de actio. empti. l. Iulianus. §. j. & de leg. j. l. si sic. in fi.& j. ad l. Rho. de iac. l. ij. §. penul.

Venio ad secundam responsionẽ de rigore: dicitur hic ꝙ dominus potest agere ex empto contra vẽditorem,& venditor potest agere condictione indebiti cõtra possessorẽ. Contra, ad primũ dictũ ꝙ venditor traditione, seu solutione sit liberatus: vt j. de sol. l. cũ quis. §. j. Sol. ibi† fuit solutũ ei, qui aliàs habebat mãdatũ, licet modò sit reuocatũ: hic solutũ fuit ei, qui nunquã habuit mandatũ. Ita soluitur hic in glo. in verbo, vendicare.& bene:& ꝓbatur etiã j. de solu. l. qui hoiem. §. si nullo. Ad fm opp. ꝙ vẽditor nõ possit agere cõdictione indebiti cõtra possessorẽ: nemo enim condicit rẽ suã, præterquã à fure: vt §. vlufru. quẽadmod. caue. l. fin. sed iste venditor adhuc est dominus Pãphili, vt probabo: ergo &c. Quòd sit dominus, patet, quia rei venditæ nõ transfertur dñium, nisi soluto pretio, ita ꝙ venditor sit dominus pretij: vt Instit. de re. diui. §. venditæ.& l. ex empto. in prin. j. de actio. empti. Sed hic pretium nõ fuit effectũ vẽditoris. Quod patet: quia dominus potest vendicare: ergo non est translatũ dominium rei venditæ. Respondeo, intelligas ꝙ pretium fuit cõsumptũ:& sic reconciliata fuit solutio: vt l. nõ oĩs. in prin. §. eo. vel fuit habita fides de eo, tẽpore vẽditionis,& traditionis:& sic fuit translatũ dominium. Ita intelligit gl. super verbo, emptori.& bene. Venio ad versi. quod ad pecu

a liares.[a] dicitur hic ꝙ dominus põt vẽdicare numos, licet ipse

b teneatur de peculio. Contra, debiti & crediti[b] inuicẽ fit compensatio: vt l. j. j. de cõpen. Si ergo inuicem possunt agere: ergo cõpensatione tolluntur. frustra ergo dicit, domino vẽdicationẽ cõpetere, quę inanis est. Solu. Dic ꝙ hic nõ est locus cõpensationi. Ratio est: qa hic pecunia petitur vt species:& speciei ad quãtitatẽ nõ fit compensatio. Hic est casus hic, fm glo. & in lege si creditor. §. j. j. de peculio.& de lega. j. l. sed & si certos. Tene† ergo mẽti tu iuuenis: ꝙ quãdo pecunia petitur vt

8 c species, nõ potest opponi cõpensatio[c] fm glo. Vltramontani reprehendunt istam glos. quia siue pecu. debeatur in genere, siue in specie eadem est ratio cõpensandi. Non enim cadit affectio magis in vna pecunia, ꝙ in alia: vt infrà de in litẽ iurando. l. numis. facit §. eod. l. nam &si fur. §. fin. Ratio[d] autem

d quare hic nõ admittitur compensatio, hæc est secundum eos, nam compensatio fit de debito liquido ad liquidum: vt l. fi. C. de compensa. sed hic ex parte domini, qui vendicat pecuniam est debitum liquidum: sed ex parte venditoris, qui agit de peculio, non est debitũ liquidum: quia poterit esse ꝙ de peculio fient tot deductiones, ꝙ nil remanebit in peculio: vt l. sed si damnũ. §. j. aliàs. l. peculium. de peculio.& istud videtur mihi verum. Pro hoc adduco in simili. C. commo. l. fi. Probo etiam per l. fin. in fi. C. de compensa. quæ dicit ꝙ speciale est in actione depositi ꝙ non fiat compensatio, de cuius natura est ꝙ fiat in specie. l. licet. §. rei.& l. Lucius. la j. j. depos. Ergo in contrariũ est ius cõmune: vt licet pecunia debeatur in specie, ꝙ possit opponi cõpensatio: quia si in aliis actionibus nõ posset opponi cõpensatio, nulla esset specialitas in depositio: quia idem esset in qualibet alia actione: vt hic. Teneamus ergo opi. Vltramontanorũ, quæ est vera. Oppo.& assumo appositionẽ, quæ est in fin. magnæ gl. super verbo, euanescit:& videtur ꝙ tex. nõ procedat. Aut enim seruꝰ habebat liberã administrationẽ:& tradendo transtulit dominiũ,& sic dominus nõ poterit vendicare. Aut nõ habebat liberã administrationẽ: & tũc dominũ nõ obligat de peculio. Solu. dicit glo. ꝙ nõ habeat liberam,& tñ dominũ obligat de peculio: vt infrà de peculio. l. libera.& lege, quęsitum. in prin. cum simil. eo. tit. Veniamus ad vltimã partẽ: dicitur hic in fin. ꝙ venditor liberatur cedendo condictionẽ domino. Contra, quia dominus habet eã sine

e cessione vt §. eo. §. in prin. Solu. dominus habet vtilẽ de æquitate: hic vero ceditur directa. Opp. j. de sol. l. fugitiuus. Sol. Illa debet intelligi secundũ istam. Tertio[e] opp. ꝙ venditor non liberatur cedendo actionẽ. non enim ideo tenetur, quia actionem habet: sed ideo quia vendidit: ergo &c. vt C. eo. l. nõ aduersus.& j. de pigno. act. l. petenti. Solu. fateor ꝙ venditor ideo tenetur, quia contraxit: tamen natura contractus venditionis talis est, vt quis nõ teneatur nisi de dolo, lata culpa & leui: vt l. si vt certo. §. nunc videndum. j. cõmo. quia ergo hic tradidit rem ei, quẽ putabat dominum serui,& sic nõ fuit in culpa, deberet esse liberatus: tamen quia actionem habet, ideo tenetur eã cedere:& sic licet primordialiter teneatur ex cõtractu, tñ modo tenet ideo, qa actionẽ habet:& si nihil haberet, in totũ esset liberatus:& ideo eã cedẽdo liberat: vt l. qđ debet

9 infrà de peculio. qđ no. Tene ergo menti, ꝙ licet † venditor nõ tradat emptori: si tñ tradit alteri, cui iustè potest cedere se

f posse tradere, liberat ab emptore[f],& non tenet nisi actionem illam

illã cedere. Sumus expediti de cõtrarijs. Restãt quædã quæstiones in glo. magna circa prin. dicitur hic q̃ pecunia cõsumpta, actio de peculio euanescit. Quæro, qualiter euanescit. Quidã dicũt, iure cõpẽsationis. Glo. dicit melius: quia cõsumptio reconciliat solutionẽ, & facit haberi perinde, ac si dominium ab initio fuisset translatũ: vt l. si filius. & l. nõ omnis. §. fi. ff. eod. & dic vt in glo. super verbo, euanescit. Quæro, pone q̃ venditor actione de peculio tantũ decẽ cõsequi posset: & nummi peculiares, qui fuerãt cõsumpti & soluti, erãt xx. vtrũ dñs possit repetere illa. x. Quidã dicunt q̃ sic. Glo. dicit q̃ si extãt, potest repetere: si sunt cõsumpti, nõ potest. Pro huius declaratione videamus primò, qñ procedit quæstio: si enim numi peculiares fuerunt. xx. qñ potest esse q̃ in peculio nõ sint nisi. x. Respondeo, propter deductionẽ fiendã à dño de eo, quod sibi debetur: vt l. sed si damnũ. §. j. & seq. ff. de peculio. Nũc videamus quæ istarũ opin. sit vera: & si quidẽ nos teneremus in præcedẽti quæstio. illã opi. q̃ actio de peculio tollat iure cõpẽsationis, esset vera prima opi. Cũ enim decẽ tantũ deberentur vẽditori, de decẽ tantũ fieret cõpensatio, reliqua decẽ repeteret dominus, sed cũ alia opinio sit verior, scilicet q̃ nõ iure cõpensationis tollatur: tene opi. gl. q̃ extantẽ vẽdicat, cõsumptã non.

Tertiò quærit gl. pone q̃ pretiũ serui fuit viginti, in peculio fuerunt decẽ, seruus emptus qui nũc dño traditur, valet triginta, an illa decẽ quibus seruus plus valet, possint peti à dño per actionẽ de in rẽ verso. Gl. arguit pro & contra: finaliter dic vt colligitur in l. & ideo. §. illud plane. & quod ibi no. ff. de in rem
a verso.[2] Vltimò posses habere istã legem de facto in propris
10 terminis †si poneres monachũ vnius monasterij detineri ab alio monasterio in monachum bona fide: & ipsum emisse aliquam rẽ ex pecunia primi monasterij: quæ res empta tradita esset Abbati secũdi monasterij: omnia enim quæ hic dicuntur
b in seruo possunt dici in monacho,[b] vt no. per Innocẽ. extra de priuile. c. cũ olim. Sed quid si non appareat ex cuius pecunia soluit monachus vel seruus, vel non apparet ad quem illa pecunia pertinet. Cogitabitis.

1 ☞ *Si res mea ad te peruenit sine iusta causa eam à te condicere possum. & nu. 2.*
3 *Pecunia mea quomodo dicatur.*
4 *In remedio huius legis actio & obligatio est natiua.*
5 *Mutuum ut contrahatur, requiritur ultra rem & pretium consensus.* 32.

1 SI & me & Titium. †Si res mea ad te peruenirent, nec est causa quare apud te debeat remanere: eã certi condictione vel sine causa cõdicã. h. d. Nota quod dixi in summario. Glo. & doc. hic nihil dicunt. Oppo. ff. eo. l. si filius. vbi pecunia patris peruenit ad creditorẽ & tamẽ ea cõsumpta nõ potest repetere. Sol. ibi peruenit pecunia ad creditorem titulo oneroso: hic verò peruenit ad aliũ titulo lucratiuo. Probatur hæc solu. in l. si eũ seruum. ff. eo. & C. de rei vendi. l. mater. Istud cotrariũ facit gl. & nõ soluit ff. de act. emp. l. seruus quẽ. ver. secũdũ quæ. vbi habes similẽ tex. Ad istum text. aliæ concordãtiæ ponuntur hic in glo.[c] Pro declaratione ergo huius legis dicas quãc
2 do res mea peruenit †ad te sine iusta causa: aut pro ea potest mihi esse cõsultũ agendo cõtra alium, aut non. Primo casu aut ille alius contra quẽ agerẽ liberaretur cedendo actionẽ cõtra te, scilicet mihi: & tũc habet locum æquitas huius legis, vt mihi actio cõtra te detur ex æquitate, vt ff. l. proxi. §. seruũ tuum imprudens. iuncto prin. cũ fine. & ibi dixi. Quando q̃ nõ liberaretur isto modo: & tũc æquitas huius legis cessat, vt habuisti in d. l. si eum seruum. vbi est textus huic similis. Si verò contra alium nõ potest mihi esse cõsultũ: & tunc aut illa res mea peruenit ad te titulo lucratiuo: & habet locũ æquitas huius legis, vt hic, & ff. eo. l. si eũ seruum. & ff. l. proxi. in d. §. seruum tuũ imprudens. Aut titulo oneroso: & tunc cessat æquitas huius legis, vt l. si filius. ff. eo. in fin. & no. in l. si eũ seruum. & per consequens cessabit actio quæ ex æquitate insurgit, & cõpetit: non tamen per hoc excludo alias actiones, si quæ cõpeterent, vt rei
d vendicatio[d] vel alia actio, vt d. l. si filius. †Quæro, dicitur hic
3 pecunia mea: quomodo intelligatur mea? Respondeo mea, vel mihi debita, vt hic in textu vel etiam quæ peruenit occasione rei meæ, vt pretium, vt dicta lege si eum seruum ff. eodem.

Quæro, quid si fuerim tantum stipulatus, & pecuniam non receperim. Gloss. respondet idem esse: quia saltem ex re mea

a ¶ Rem verso. Adde vt hic per Alexand.

b ¶ Monacho. Io. And. in addi. ad Spec. in rub. de statu mo. paulò ante mediũ, refert pileũ q. lix. distinguere q̃ aut fuit minister, vel administrator in secũdo vel nõ. & si nõ, distingue vnde acquisierit, an ex re secundi monasterij, an ex operis, an ex vtroq̃. Primo casu totũ erit secũdi monasterij. Allegat. §. interdicimus. in aut. de eccl. tit. ff. de ann. leg. l. ij. et idẽ dicit putare si ex re et operis acquisiuit per l. j. & l. si vt proponis. C. de rei ven. & C. arbit. tu. l. iij. Secus dicit esse si ex operis tantũ: per l. per seruũ. ff. de vsu & ha. Cui autem acquirat monachꝰ cũ alteratur status monasterij, & ad aliud transit, vide Pet. de Anch. consi. cccliij. & cccexxv. & de monacho qui monachum se dissimulabat, & q̃ acquisiuit nomẽ de bitoris, & obtinuit bona ipsius vẽdi in cõtumaciã, an veniẽte debitore, & opponente de monachatu, debeat processus annullari. Vide Fede. consi. cclxxxvij.

✠ POMATES.

¶ Hic in gl. vide Alexand. consi. xcij. co. iij. j. vol. & cõsil. cxxxiij. volu. ij.

¶ Rei vendicatio. Similẽ distinctionẽ facit gl. inter causam lucratiuã & onerosam in l. si eũ. ff. eo. & distinctioni Bar. adde q̃ remediũ huius legis habebit locũ etiã si mihi potuit à principio esse cõsultum contra aliũ, sed ex post facto desijt esse cõsultum. l. fi. §. fi. & ibi no. Bart. C. de cõdi. inde. Alex. cui inquãtũ tangit de cãpsore adde inter cõsili. Alexã. ij. vol. xcv. consi. And. Sicu. cum duo. sequen.

¶ Parata. Adde quod constituit Pau. de ca. consil. xlviij. & Bald. cõsi. ccxxxviij. lib. iij.

¶ Natiua. Concordat Bald. in l. certi cõdic. ff. eo. & Alexã. hic qui dicit hanc l. facere an bonæ fidei possessor consumptis fructibꝰ industrialibus possit conueniri à dño, saltẽ in eo quòd effectus est locupletior. & nihil decidit, sed se remittit inter cætera ad Ange. consil. cxxx. & ciij. incipi. super quo puncto.

✠ P. PAV. P.

¶ Sit natiua. An sit aliqua actio natiua vel datiua, vide p̃ gl. in l. cũ præcario. §. j. ff. de præc. q̃ datiuæ nõ cõpetũt contra hẽdes. de quo vide etiã Bar. in l. si hoſem. §. dator. ff. de postu. glo. in l. fi. ad fi. glo. ma. ff. de eden.

¶ Necessitatem. Et per hoc dicit Angel. post Gul. de cu. q̃ prohibitus portare graffiam, non incidit in pœnam, si portat causa sui vsus.

ad te peruenit illud ius, quo debitorem meũ habes obligatum. Item dicit glo. videtur pecunia ad te breui manu peruenisse, vt ff. eo. l. singularia. qđ intellige si pecu
e nia esset solutioni parata, [e] vt ibi vidistis.

Quæro qua actione pecunia ista petet. Respõ. cõdictione sine causa, & certi condictione generali, quæ cum ea concurrit, vt dictum est. Sed tunc quæro vtrũ istæ actiones sint natiuę vel datiuę? Quidam dicunt q̃ sint datiuæ: quia nullum est negotium gestum inter partes, vt hic vides. Petrus dicit q̃ imò sunt natiuæ. nascũtur enim ex obligatione. obligatio bene est datiua: quia non præcessit contractus, ex quo oriri possit obligatio illa: nec etiam quasi cõtractus maleficium vel quasi maleficium, sed à lege datur ista obligatio, vt probat iste tex. vide eum. Ego puto q̃
4 † obligatio & actio sit natiua. [f] Licet c
f enim hic nõ præcessit cõtractus vel quasi: tamen præcessit factum istud quod hic narratur, ex quo oritur obligatio, & ex obligatiõe actio: & sic ista obligatio oritur ex variis figuris causarum, vt l. j. in prin. de actio. & obli. Quando verò nulla esset materia, ex qua oriretur obligatio: tũc posset dici datiua: sed cum hic sit d
sufficiens materia: ergo potest dici natiua; vt ff. de pac. l. iuris gẽtium. §. j. †Vltimo nota tu in pœnis, q̃ licet mutuum re
5 contrahatur: tñ requirit etiam consensus partium, vt hic, & ff. eo. l. nõ ois. in princi. Omisi. ff. vnum cõtrarium insolutũ. Dicit gl. arg. cõtra fami. her. l. cũ putarem. §. pe. Sol. ibi peruenit ad alium iusta de causa, f. ex causa sententiæ diffinitiuæ. Bart.

1 ☞ *Officiales quando possint contrahere cum subditis in loco officij.* c
2 *Priores ciuitatis q̃ etiã durãte officio cõtrahere possint.*
3 *Officiales qui & qñ possint accipere pecuniam mutuo.*

PRincipalibus.[33] Officiales non f
possunt cõtrahere cum subditis, nisi sint perpetui, vel ad eorũ vtilitatẽ. h. d. cum l. seq. Opp. ad hanc l. C. eo. l. quisquis. Dicit gl. q̃ permittitur accipere. Intellige à nõ subditis: à subditis vero secꝰ, vt l. cõtraria. Alij dicũt q̃ hic permittitur
g accipere ad eorum necessitatẽ: [g] aliàs secus, & istã sequebat Gul. Vnde† dic breuiter, vtrum officialis possit contrahere.
1 Aut est officialis in loco suæ originis: & f
põt qs cõtrahere indistinctè, vt hac l. præsidis, in prin. ſm vnam lectu. & sic priores
2 †huius ciuitatis, etiã durãte officio possunt indistinctè contrahere. Si verò alibi habet officiũ: & tũc aut est officiũ ppetuũ & idẽ qđ ff. vt hac l. pſidis. ſm aliã lec. Aut est officialis ad tẽpꝰ: & tũc aut vult cõtrahere cũ nõ subditis: & põt, vt hac l. præsidis. in fi. Aut cũ subditis: & tũc aut dãdo g
pecuniã mutuam: & nõ põt, vt hac l. principalibꝰ. & C. eo. l. eos. Aut recipiẽdo vel aliter cõtrahẽdo: & tũc aut ad eius necessitatẽ: & potest, vt hic, & l. præsidis. in fi. ſm intellectũ Gul. quẽ sequuntur docto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cy. Adde & limita vt ꝙ Alex.cui etiã adde Bal.cõsi.l.incip. creditor.et Pe.de anc. cõs.cccxxxij.in ij.col.

b ☞ POMATES. ¶ Pecuniã. Vide Alexand. ad hanc l.in l. non hoc.colũ.ij.C.vnde legi.

c ☞ POMATES. ¶ Casibus. In oibus casib⁹ in quib⁹ olim præsumebatur nouatio ipso iure, hodie ẽt si non hoc per partes exprimatur ꝙ aĩo nouãdi faciunt valebit ope exceptiõis. Et vide Barb.cõsi.xix.col. vij.in j.vol. & consil. xxxvij.colũ.j.in fi.& col.xij.& se.eo.vol.& col.xix.eo.consi.cxxj. Alex.in l.si se non obtulit.§.si ex cõuentione.col.ij.j.de re iud.& vide Are.cõsi.cvij.et oino Soci.consil.xxj. Ange.Areti.in §.præterea.Instit.quib.modo.tol.obli.

d ☞ POMATES. ¶ Futuro. Vide Are. cõs.lxxxij.co.pe. Ale. cõsil.xcvij.ij.vol.col. x.vbi dicit ꝙ de materia conditionis est se habere ad esse,& non esse.

e ☞ POMATES. ¶ Demõ. Vide Alex. consil.xl.col.ij.in iij. volumi.

f ☞ P. PAV. P. ¶ Facit l.à titio. Vide Bertachi.ĩ d.l.à titio. & quæ ibi habes.

Aut causa lucri:& nõ põt,vt hac l. principalibus.& l.eos.& l.quisquis.C.eo. & ibi per Cy.in l.j.C.de cõtra.iudi.vbi etiã per Iaco.Butri. †Quæro an tales officiales possint accipere pecuniam mutuo pro ciuitate,vel dare? nã quod ſ.dixi loquitur quãdo noie proprio cõtrahunt. Quidam dicunt indistinctè ꝙ sic,vt l.ciuitas.ſ. eo. & j.de vsu.l.Caius. quod intellige in his quibus committitur administratio reipublicæ,vt in prioribus antianis: & si. Alij verò officiales quibus sola executio iurisdictionis cõmittitur,hoc non possunt,vt Potestas,Capitaneus & similes,ar.l.,phibere.§.planè.ff.qd vi aut clam. Facit qđ no.in l.item Magistratus.ſ.de pact.& qđ not.per Cyn.[a] C.de transa.l.præses.Bar.

PEriculum. Si debitorum nomina efficiãtur deteriora,periculum pertinet ad administratorẽ culpabiliter differentẽ exigere.h.d. Quid si erant plures administratores? Respon.in pluribus tutoribus dic vt l.j.C.de transactio.& ibi dixi in l.j.§.nũc tractemus.de tut.& ra.dist.in pluribus administratoribus reipublicæ dic vt l.Imperator.ff.ad municip.

☞ *Legatum conditionale, an impediat exactionem ex stipulatione pura: & an stipulatio conditionalis impediat exactionem ex stipulatione pura.*

Differentia quando ab initio stipulatio est conditionalis uel est pura à principio, & postea sub conditione promittitur.

Pœna petentis ante tempus quæ sit.

Dispositio huius legis an hodie habeat locum.

b PEcuniam. [b] Stipulatio cõditionalis obligationẽ præcedentem purã suspẽdit,& eam nouat in conditionis euentum.h.d. Opp.de l.purè.in prin.de doli excep.Glo.dicit †ꝙ ibi in legato conditionali quod non impedit exactionẽ ex stipulatione pura: hic in stipulatione conditionali. Ratio: quia ꝓpter cautionem quæ præstat in legatis,est cautũ legatario. Ita dicit glo.Gul.de cu. dicit cõtra:nã legata sunt fauorabilia magis quam stipulationes:vt in l.in testamẽtis.de reg.iur. Si ergo stipulatio cõditionalis suspendit:multò magis legatum cõditionale. Dic ergo ſm eum ꝙ hic loquitur in stipulatione quæ si esset pura tolleret primã actionẽ ipso iure. secus esset in dispositiõe quę ipso iure nõ tolleretur:& ideo legatum nõ impedit interim exigi: quia si esset purum nõ extingueretur ipso iure prima, sed ope exceptionis,vt in toto titu.de lib.leg. Ista sol.videtur cõtra l. sufficit.j.de cõdi.indebi. Vnde Pet.dicit,ꝙ ibi loquit in duabus personis,hic in tribus. Ratio:qa qñ illud qđ tibi debeo purè,tibijpsi ꝓmitterẽ sub cõditione:in oẽm euẽtũ est tibi debẽdum:& ideo interim põt agi:vt l.cõtraria.sed in trib⁹ psonis, vt qñ illud qđ debeo tibi,ꝓmitto alteri sub cõditione:non est in oẽm casum debendũ tibi:ideo interim nõ potest agi. Ita loquitur hic.Sed certè nec in casu legis purè debendũ est creditori in oẽm euẽtũ,vt ibi patet:ideo hæc solu.nõ est bona. Vnde Iac.But.tenet sol.glos.primo per rationẽ assignatã per eã, s.quia prouidetur per stipulationẽ legatario. Secundo: quia stipulatio cõditionalis est actus fact⁹ inter viuos:ideo est maioris potẽtiæ,& maioris effectus quã sit legatum cõditionale: transit enim ad hæredẽ,sed legatũ nõ,vt in §.ex conditionali. Insti.de verb.obli.& l.si vxor.C.de condi.insertis,& quod ibi not. Tertio: quia stipulatio cõditionalis apponitur animo nouandi:nõ autẽ potest nouare,nisi reperiat quod nouet. Sed si diceres interim posse agi:& debitorem cogi ad soluẽdum tolleretur solutione:& sic nõ posset nouari per stipulationẽ: videtur ergo actum à partibus ne interim exigatur. Quæ ratio cessat in legatis. †Quæro,vtrũ sit aliqua differentia vtrũ stipulatio sit ab initio cõditionalis,an verò sit pura,& postea ꝓmittatur sub conditione. Glossa dicit ꝙ sic, vt in ea. Secundo quæro,hic dicitur in fin. † ante tempus petere videor.quæro, quæ est pœna huius sic petentis ante tempus. Dicũt quidam: quia actionem amittit,vt l.nõ solum.la j.§.fi.de lib.leg.Istud est falsum,vt j.de ædil.edic.l.bouem.§.si sub cõditione.& de pigno.l.grege.§. si sub conditione. Vnde alij, vt Hug.Ald. Bulg.dicunt ꝙ duplicantur inducíæ, vt instit.de except.§.an tepen.& in hoc residet glos.hic.Et idem videtur notari in d.l. nõ solum.§.fi.de lib.leg.Gul.de cu.cõtra quod sic probatur: nam pœna de duplicandis inducijs succedit in locũ pœnæ antiquæ,quæ erat vt actio perderetur,vt dicto §.antepenul.Instit.de excep.Sed de iure antiquo qui agebat ante cõditionẽ, nõ ideo perdebat actionem,vt supra probaui: ergo &c. Præterea qui ante conditionẽ agit,nullo modo agit,cum sibi non competat actio:ergo &c. Prętерea in cõditione per quantum ante tempus petatur istud in cõditione est incertum: ergo qđ est incertum non potest duplicari,vt l.j.C.de sent.quæ pro eo quod interest profe. Punietur ergo tanquã temere vocans in ius,vt l.eum quẽ temere.ſ.de iudi.& in hoc residet Gul.Contra eum habemus text.expressum extra de plus peti.c.j.in fi. Ad id quod ipse dicit quod incertum nõ potest duplicari: est verum incertum simpliciter,sed hæc incertitudo temporis venit certificanda ex futuro euentu. †Vltimo scias ꝙ hæc lex nõ haberet locum hodie secũdum quosdam nisi esset expresse actum,quòd stipulatio sequens interponeretur animo nouandi.quod puto verum quo ad ea quæ hic de nouatione dicuntur,sed quo ad alios effectus, scilicet quo ad ea quæ dicuntur quòd pendente conditione non potest exigi: puto idem olim & hodie.Nam in omnibus casibus[c] in quibus olim præsumebatur nouatio ipso iure, hodie præsumitur vt fiat ope exceptionis,vt l.ij.& ibi not.per glos.de noua. & sic ope exceptionis consequetur,ne interim possit conueniri, sicut si pactum nudum esset factum sub cõditione, vt lege sufficit infrà, de condi.indebi.

CVm ad præsens. Conditio de præsenti, vel præterito nõ suspendit. [d] cus in conditione de futuro. hoc dicit. De materia conductionis quid sit,& qualiter inducatur plenè dixi in l.j. de conditio.& demon. [e] Nota vnum tu iuuenis ꝙ stipulatio conditionalis non requirit causam, sed ipsa conditio est eius causa.facit l.à Titio. [f] & quod ibi dixi j.de verb.obli.

1 ☞ *Pacta incontinenti apposita uidentur inesse stipulationi. & quomodo,nu.20.*
2 *Vsuræ quod non currant absq; mora: & quando currant nu.13.*
3 *Quando solutioni certæ quantitatis adijciuntur plures termini in fine cuiuslibet termini debet fieri solutio: & incipit mora. & nu.14.remissiuè.*
4 *Qui potest se tueri exceptione legitima quòd non sit in mora.*
5 *Solutio fienda in moneta quòd semper intelligitur de probis:ideo illa uerba in instrumentis boni & iusti ponderis,nihil operantur.*
6 *Quando in loco sunt diuersa pondera florenorum,quòd intelligitur promissio de minori pondere.*
7 *Dictio tunc,extremitatem temporis significat.*
8 *Stipulatio accessoria quando uestiat pactum super principali.*
9 *Dictio amplius,quòd sit repetitiua.*
10 *Pactum nudum uestitur cohærentia contractus quãdo pro eodem apponitur pactum pro quo contractus.*
11 *Stipulatio apposita super contractu, an impediat actionem oriri ex contractu? remissiuè.*
12 *Verbum conuenit,appositum in instrumento quòd non importet stipulationem, sed uerbum promisit, sic.*
15 *Pactum ultimo loco appositum quando impediat cursum usurarum.*
16 *Verbum rectè,quòd denotet iustitiam: & ritè solennitatem.*
17 *Consultor effectus,ut consultat an quis fuerit rectè captus die feriata quòd debet consulere an ex iusta causa.*
18 *Pacta dicuntur incontinenti apposita, quando fiunt incontinenti antequam contractus habeatur pro perfecto.*
19 *Pactum ultimo loco appositum quòd non tollat primam stipulationem ipso iure, sed ope exceptionis.*
21 *Quando pactum afferens dilationem inest actioni: non est necesse quòd pars apponat.*
22 *Pactum de non petendo conditionale appositum incontinenti uel ex interuallo iuxta stipulationem puram, quando præiudicet stipulanti.*
23 *Dies est pars stipulationis sicut summa.*
24 *Si stipulatio conditionalis præcedit, & sequatur pactum nudum continẽs purè illud quod est in stipulatione, quòd debetur purè: & quomodo.*
25 *Pactum nudum purum appositum super alio non contento in stipulatione conditionali: quando informet primam actionem, & dicatur uestitum.*

Conditio

26 Conditio retro trahitur.
27 Si præcedit contractus conditionalis, & incontinenti sequatur pactum purum, quòd tale pactum potest uestiri rei interuentu.
28 Si pactum nudum apponitur ex interuallo post contractum conditionalem ex eo non oritur actio.
29 Si in stipulatione cõtinetur certum, & in pacto incontinenti appositum incertum, quæ actio oriatur, & nu. 31.
30 Pacta incontinenti apposita quòd perinde habeantur, ac si in ipsum stipulationem fuissent deducta.
32 Pactum incontinenti appositum, ꝙ informat ueterem actionem, si est apta informari.
33 Quis an posit in uno loco assidere & docere.
34 Locus quòd debeat inferi in instrumentis. remissiuè.
35 Si est data dilatio alicui quòd ueniat tali die quanto tempore debeat expectari.

40.

2 LEcta. Etiam in cõtractibus stricti iuris pacta in cõtinẽti apposita[a] insunt vt nouã pariãt, & veterẽ informent actionẽ: & vi exceptionis impediunt morã, & stipulationẽ vsurarũ propter moram. secus in stipulatione vsurarũ propter stipulationem. h.d.

Diuiditur. Primo ponit thema & quæstio. Secũdo ponit responsio Pauli Iurisconsulti. Tertio impugnatio quorundam. Quarto respõso Pauli ad illas repugnationes. Quinto determinatur quædã quæstio. circa prædicta. Secunda ibi, dicebam. Tertia ibi, pactum. Quarta ibi, sed cũ sortis. Quinta ibi, sed & si quãtitatem. Casus in terminis in prima & secũda parte est clarus. In tertia scilicet, ibi: pactum verò. sic forma casum. Contra dominum Paulum quidam arguit sic, Pactum appositũ circa vnam, nõ operatur suum effectum circa aliam rem. l. si vnus.
b §. ante oĩa. ſ. de pactis. sed in thema[b] ꝓposito pactũ nudum fuit appositũ tantũ circa sortem: ergo non porrigit effectũ suũ circa vsuras: ergo vsuræ debentur ſm formã primæ stipulationis simpliciter interpositæ. Præterea contra Paulum arguitur sic: in eo quod dicit, pacta incõtinẽti apposita inesse stipulationi. nam solũ ad exceptionẽ proficiunt, vt illi dicebant. In versi. sed cũ sortis. ponitur responsio Pauli, in qua sic forma casum, Dicit Paulus, Ad rationẽ cõtra me factam respõdeo. Pactum appositum circa vnam rem, nõ operatur circa aliam. verum est æquè principalem. secus est in alia re, quę veniat ad primã, per quãdam cõsequẽtiam. sed in proposito, cũ stipulatio vsurarum veniat ad primã, per quãdã cõsequẽtiã ſ. si in sorte fuerit mora: ergo pactũ qđ operat circa sortẽ, impediendo morã, impediret etiam stipulationẽ vsurarũ. Ad aliã rationẽ tex. respõdet & clarè. Nota tu iuuenis, †ꝙ pacta[c] incontinẽti apposita videntur
1 c ineſſe stipulationi. †Secũdo nota ꝙ vsuræ nõ currunt absq;
2 mora. †Tertio not. ꝙ quãdo solutioni certæ quantitatis adiũ-
3 ciuntur plures termini: in fine cuiuslibet termini debet fieri so-
4 lutio: & incipit mora. †Vltimo not. ꝙ nõ est in mora qui potest exceptione legitima se tueri. Opp. dicitur hic quindecim proba recte dari. Contra illud, proba, nõ fuit necesse exprimi, cum tacitè intelligeretur: vt l. cũ quid. ſ. eo. ergo est superfluũ, nec debuit inseri, vt in prima constitutione Codic. §. quibus. Glo. dicit, fateor, sed hic recitantur verba contrahentiũ, in quibus verborũ inutilium conculcatio potest procedere: vt ĩ. ea. l. ibi: data soluta, &c. Vel verius dico, ꝙ potest dici ꝙ fuit hoc necesse exprimi: nã hic qualis pecunia fuerit mutuata, non apparebat, ideo promisit eam reddere probam: quia aliàs liberaretur soluẽdo viliorẽ: vt l. si fideiussor. ĩ. manda. Verius tamen
5 puto qđ dicit glo. vt † in numis semper intelligatur facta promissio de probis: nã reproborũ solutio nõ admittitur: vt l. eleganter. §. qui reprobos. ĩ. de pig. act. & ideo illud qđ adũcit in stipulationib⁹, quotidie dum dicitur, tot florenos boni auri, & iusti põderis nõ est de necessitate: vt hic in gl. Et ex prędictis apparet nõ obstare l. si fideiussor. ꝙa ibi loquit in alĩs specialibus, quarum nulla est reproba licet vna sit melior altera: fateor
6 tamẽ † ꝙ si in ciuitate essent plura pondera florenorũ, quorum vnũ pondus esset grauius altero, intelligeret de minore põdere probo, cũ de maiori nõ intelligeret nisi exprimeret: vt l. numis. ĩ. de leg. iĩ. vide gl. super ver. ꝓba. & tene mẽti. Secundo opp. dicitur ꝙ stipulatio cõmittitur si die asignata solutũ non fuerit. Cõtra, imo cõmittit prius, si antè certũ est dari nõ posse, vt l. hoc iure. ff. de verb. ob. Sol. dicit gl. hoc operat hæc dictio,
7 tunc, † quæ extremitatẽ tpis significat. Certè verũ dicit glo. ꝙ hæc est natura istius dictionis, tũc, sed hic esset idem de hac di-
d ctione, tunc, [d] nõ appositã: quia quoties illud, qđ in certũ tẽpus cõfertur, est in potestate rei, non cõmittit a
stipulatio, nisi finito tẽpore: vt l. in illa. ĩ. de verb. obli. sed hic est huiusmodi: ergo &c. nõ obstat l. hoc iure. ꝙa ibi nõ erat in potestate rei. Op. dicit hic ꝙ pactũ istud vestitur cohærẽtia cõtractus, vt nouã pab
riat, & veterem informet actionẽ. Contrà
8 stipulatio † accessoria nõ vestit pactũ sup principali: vt C. de cõtrahen. & cõmit. sti. l. nuda. C. de pact. l. si pacto quo pœnã. sed istud pactũ fuit appositũ iuxta stipulationem vsurarũ: ergo ab eo nõ vestit. Vltra- c
montani negãt maiorẽ: & dicũt pactũ vestiri à stipulatione accessoria, & pœnali. & referunt do. in l. petẽs. C. de pac. quorũ opi. nos reprobamus, vt vidistis in l. iurisgẽtiũ. §. quinimo. ſ. de pac. vbi glo. tangit. Soluo ergo secũdũ gl. & dico ꝙ in hac sti- d
pulatione vsurarũ fuit repetita stipulatio super principali. qđ apparet ex eo qđ dicit, eo † ampliꝰ, quę est dictio repetitiua:
9 vt l. si tibi pure. infrà de leg. iĩ. & hoc tangit gl. super verbo, tũc, circa fi. ꝙ satis placet. Vel aliter dico ꝙ tale pactũ vestit cohærẽtia primæ stipulationis principalis. licet enim sequens stipulatio pœnalis, & vsuraria fuerit media inter principalẽ stipulationẽ, & pactũ: hoc nõ impedit quin videat factũ incõtinẽti: nõ em est res ex- e
tranea, vt in l. duos reos. §. fina. ĩ. de duo. reis. Et hoc etiã apparebit ex eo quod ĩ.
10 dicã in quæstionib⁹. †Opp. pactũ nudũ vestitur cohærẽtia cõtractus qñ pro eodẽ apponit pactũ pro quo cõtract⁹, vt not. in l. iuris gentiũ. §. quinimo. ſ. de pac. in glo. super verbo iudicijs. & C. loca. l. si tibi. & de pac. l. petens. Sed hic stipulatio fuit interposita pro creditore pactum nudũ de soluẽdo singulis mẽsibus fuit pro debitore: qa in eius fauorẽ fuit facta talis dilatio. ergo tale pactũ nõ vestitur cohærẽtia cõtractus. Solu. dico ꝙ hoc pactũ cõtinet duo scilicet pecuniã dari: & quolibet mẽse dari, argu. l. Celsus. §. j. de arbit. & ideo quantũ dari cõtinet, est fauore stipulatoris & ideo cohærẽtia contractus vestitur.

Sed cõtra hoc oppo. stipulatio nõ vestit pactũ nudum cõtinẽs idẽ. Sicut enim numeratio quæ fit causa implẽdæ stipulationis, non producit actionẽ, vt l. certi cõdictio. §. quoniam. & ibi plenè dixi ſ. & l. si ita. §. fi. cũ l. seq. ĩ. de noua. ita nec pactum quod fit causa implendæ stipulationis, vt l. asse toto. ĩ. de hære. instit. & not. per glo.
e in l. petens. in princi. C. de pact. Quantũ[e] ad propositum respõdeo ꝙ contraria loquuntur in pactis quæ idẽ per omnia cõtinent, sed hic diuersificantur saltem in tẽ
11 pore. An autem † hoc sit verũ quòd stipulatio apposita super contractu impediat actionem oriri ex cõtractu est multũ vtile scire: quia hodie omnes cõtractus emptionis, & vẽditionis, locationis, societatis, & similes fiunt stipulatione adiecta: vnde nõ oriretur actio ex empto vel vendito, propter stipulationẽ, secundũ prædicta. quod an sit verum dixi in l. singularia. ſ. eo. Modò aduerte, oppo. de l. quanuis. C. de usu. & ſ. de relig. l. quod si locus. Solu. fallit ibi, vbi pacta incontinenti apposita non vestiuntur. Procedo opponitur istæ cõuentiones, de quibus hic loquitur fuerunt redactæ in scriptis, quod patet: quia dicit lecta est &c. ergo erat scriptura, vt l. j. in principio infrà de his quæ in testamen. delen. Itẽ quia dixit, scripsi me &c. sed in scriptura siue sit publi-

✠ P. P A V. P.

¶ Incontinẽti apposita. Vide circa istam regulam aliqua quæ habes ad Bar. in l. iuris gentium. §. quinimo. ff. de pact.

✠ P O M A T E S.

¶ Themate. Et de hoc est text. in l. si pacto quo pœnã. tenendo ꝙ ibi essent tria pacta. C. de pac. & ibi ponderat dominus Io. vt refert Decius.

¶ Pacta. Vide Ias. in l. non solũ. §. morte. in ĩ. quæstio. ibi: extra glo. xiĩ. col. ff. de opc. no. nun. per Feli. in c. exceptionem. xj. col. de excep.

¶ Tunc. Adde qñ in instrumento dicit, ex nunc prout ex tũc: & ex tũc prout ex nũc: quid importat. Bald. post gl. in cle j. in ver. ex nũc. de cõcess. præben. Archi. & Io. An. in ca. dudũ. de præbẽ. in vj. & aliquid per glo. & doc. in l. j. C. de cõdi. & ibi aliqđ per Alex. Cui adde quod idem scripsit consil. xcv. lib. iĩ.

¶ Quantũ. De isto verbo, conuenit, vide Alex. cõsi. xiĩ. col. iĩ. vol. ĩ. & Cremẽ. not. cxxxix. & de verbo, stipulor, vide Alexã. cõsi xĩ. in fi. j. vol. & de verbo promittit, vide Alex. consi. xiĩ. col. ĩ. j. volũ. Adde tũ ꝙ si verbum, promitto, adiũciatur verbo, per pactũ, intelligit ꝙ sit nudũ, non autẽ per stipulationẽ secũdum tex. in l. si pacto quo pœnam. & ibi Lancel. C. de pact. & vide Barb. consi xxxvĩ. aliàs xxvĩ. col. iĩ. & v. j. volu. & Ancha. consi. cccxxxj. & Are. cõsi. cxiĩ. vbi ponit quid si esset appositũ verbũ, promitto, in cõtractu nominato, de verbo, promitto vide etiã Alex. cõsi. x. col. ĩ. volu. ĩ. vbi dicit, quid iuris qñ esset appositũ in priuata scriptura. & cõsil. xiĩ. col. iĩ. volu. ĩ. vbi ponit de verbo, contentus. & aliqua per Alex. cõsi. xvj. colum. i. volu. ĩ. consil. ccxxiĩ. col. ĩ. in princ. eo. vol. vbi ponit qđ iuris quando profertur à teste.

Ias. nº 18. hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Promitto. Adde qđ cũ Bart. trãsit Alex. p hũc tex. cui adde Bal. idẽ tenẽtẽ cõsi. lxxxij. ij. vol. Ale. cõsi. xliij. lib. j. & cõsi. xlvj. li. ij. Paul. de ca. cõsi. lxxxj. vbi ponit, quare sec⁹ in teste, vt per Pet. de anc. cõ. ccxcxij. vbi cõ suluit sup quodã statuto Verone, quo cauet ꝙ ille qui ꝓmisit vẽdere, cõpellat ad sa cẽdã vẽditionẽ: modo testes dicebant qđ Titi⁹ ꝓmisit vẽdere, quærebat an posset co gi. Rũdit ꝙ non: quia verbũ ꝓmisit, platũ à teste, quãtũcũq; perito nõ debet intelligi per stipulationem.

a ✠ P. P A V. P. ¶ Verbũ ꝓmitto. Vide et declara vt p̃ are. 13 in l. titia. §. ij. de verb. obli. vidε qđ dicit ipse in l. his verbis. ff. de duobus reis. de notario qui scripsit talem ꝓmississe, an excusetur à falso si ꝓbet ꝓmissionẽ esse factam per epistolam absenti.

b ✠ P. P A V. P. ¶ Cõuenit. Hoc verbũ cõuenit, reperitur singulariter prolatũ apud acta: quia colore iudicij præsumeretur stipulatio, vide Cre. sing. cxlj.

c ¶ Ritè. Adde tu & vi 14 de Areti. in c. licet. de fo. com. vbi ꝙ verbũ ritè. aliquando significat iustitiam.

d ¶ De modo. Adde ꝙ cũ Bar. trãseunt Bal. & Ange. quia consultor non debet egredi cõmiss. alle. Alex. pro hac opi. l. nõ est dubiũ in verbo, rectè. C. de repud. & Angel. in l. j. §. j. de edil. edi. Ambo tũ et Sali. dixerũt cõsultorẽ debuisse cõsulere an captus fuerit congruo loco, & tpe, de quo hic per Alex.

e ✠ POMATES. ¶ Quæro. De hoc vide Ale. in l. iustè posti det. co. ij. j. de acq. pos. l. ij. sup gl. in verb. rectè. j. de libe. & posth.

f ¶ Sed. vide Feli. i rub. de except. col. ij. versi. dicas tamen.

g ¶ Habes. Adde ꝙ cũ opi. Bar. trãsit Bal. & Ang. hic, & Bal. in d. l. exceptionẽ. Anto. de But. Imo. Abb. in ca. exceptionẽ. extra de except. Alex. hic.

a ca, siue priuata verbum promitto[a], intelligitur per stipulationem, vt l. sciendum. j. de verb. obliga. Illa ergo verba conuenitq; &c. debent intelligi per stipulationem &c. & sic frustra fuit ista disputatio. Solu. Dico † aliud esse in verbo, conue-
b nit[b], vt hic. aliud in verbo promisit, vt in cõtrario: nã verbum cõuenit, est gñale, & generalissimũ ad oẽm conuentionẽ factã tacitè, vel expressè l. conuẽtionũ. & quod ibi glo. & l. Labeo. §. de pactis. ideo stipulatio non præsumitur: verbum verò promisit, non est ita latum j. de ædil. edi. l. sciẽdum. §. dictum. quod tene mẽti. Aliud est ergo dicere si reperitur scriptum ꝙ partes promiserunt inuicẽ: quia præsumitur per stipulationem. Aliud si dicatur ꝙ partes conuenerunt, vel pactæ fuerunt, & similibus verbis, quæ de sui natura stipulationem nõ requirunt. Opp. dicitur hic † ꝙ 13 vsuræ currunt ex tẽpore morę. Contra in contractibus bonę fidei hoc est, sed in cõtractibus stricti iuris nõ currunt absq; stipulatione, vt l. quãuis. C. de vsur. Respõd. quædam sunt vsurę quæ currunt ex mora tantũ: & hoc solum in contractibus bonæ fidei, vt j. de vsur. l. mora. §. in bonæ fidei. Quædam sunt vsuræ quæ currũt ex stipulatione propter moram: & hoc casu loquitur hic in prin. Quędã sunt vsuræ quę currũt ex stipulatione propter stipulationẽ: & sic loquitur finis huius. l. hoc tãgitur in gl. super ver. soluã. & in glo. super ver. potuerat. Vlterius opp. dicitur hic † ꝙ ista 14 protestatio debet fieri in fine cuiuslibet mensis. Cõtra de l. j. C. qñ dí. leg. ce. Solu. Huius timore quidã intrant hic totã illã materiam, vtrũ protestatio debeat fieri in principio termini ꝙvel in fine. qđ hic examinat Gul. & Iaco. But. Cy. in l. j. C. qñ dí. leg. ce. & Cy. in l. qui hoc anno. j. de verb. obli. ego ibi plenissimè vltra oẽs non insisto hic. Opp. dicitur hic ꝙ per pactũ vltimo loco appositũ ipso iure impeditur cursus vsurarũ. † Contra pactum nõ perimit 15 ipso iure stipulationem vsurarum, vt l. si vnus. §. pactus. ſ. de pact. C. de iure. dot. l. auia. Sol. dicunt quidam ꝙ hic debet exponi ipso iure, s. quãtum ad effectum: ope tamen exceptionis. Vel verius pactũ ipso iure non perimit stipulationẽ iam cõmissam, vt in contrarijs, sed stipulationẽ committendam quæ propter moram impedit cõmitti ipso iure, quia impedit morã. ita loquitur hic. Ista tanguntur in glos. super verb. ipso iure. & bene. Oppo. ad fi. de l. cũ quidam. j. de vsur. Solue vt in glo. quia ibi eodẽ tempore nõ debent posse currere maiores & minores vsuræ. Sumus expediti de cõtrarijs. Veniamus ad q. primo quęro: hic dicitur quindecim proba rectè dari: quid sit dictum proba, dixi ſ. Sed quæro quid sit dictũ rectè dari. Glo. exponit rectè, i. congruo loco & tempore, vt l. si soluturus. j. de sol. secundũ hoc verbum rectè, denotat solenni
16 tatem. ꝙ solenniter fiat solutio. Alibi glo. dicit † ꝙ hæc dictio rectè, significat causam: fm propriam significationẽ, vt no. in l. ij. ſ. de inoffic. test. & de peti. hære. l. sed & si lege. §. scire. & l. se. & fm hoc hic impropriè ponitur. & ista sunt vtilia ad q. Alí-
17 quis fuit † captus die feriata: fuit cõmissum sapienti, vt consuleret vtrum esset rectè captus. Dicebatur ꝙ sapiens nõ habuit videre ex rigore huius puncti, nisi hoc, an ex iusta causa fuerit
c captus: nõ habuit autem cõsulere vtrum ritè[c], hoc est solenni-
ter fuerit captus vel nõ. Nec obstat ista glo. quia hoc verbũ rectè, ponitur impropriè: ꝙ priè autẽ significat causam, vt in glo. alle. in cõtrariũ. Debetis ergo aduertere, & esse cauti in formatione puncti, vt dicatis vtrũ & rectè, & ritè fuerit captus: & sic
d quæratur tam de causa quã de modo.[d] Secundo quæro[e] dici
e tur hic pacta incontinẽti apposita: quæ dicantur apposita incõtinẽti? Glo. dicit qñ fit statim antequã diuertant ad alios, actus extraneos, vt j. de adul. l. qđ ait. in prin. & l. duos. in fi. de duo. reis. cũ si. Melius probatur in l. iij. C. de ædil. act. & no. per gl. C. de pac. l. in bonæ fidei. & ſ. de pact. l. iuris gẽtiũ. §. quinimo.
18 Vltramontani † dicunt clarius, ꝙ illa dicuntur fieri incontinẽti, quæ fiunt antequã partes habeant contractum pro perfecto & absoluto, vt l. cõtractus. C. de fi. instru. & ideo etiam si mille pacta apponerẽtur, vnum post aliud, antequã cõtractus habeatur pro perfecto & absoluto, oĩa incontinenti dicerentur fieri;
19 quod verũ puto. † Quæro vtrũ per pactũ vltimo loco appositum, tollatur prima stipulatio ipso iure. Vna glo. quę est hic super verbo, numerus. dicit ꝙ sic, vide eam. Alia glo. super verb. ipso iure. videtur tenere contrariũ. & istud vltimũ plus placet. Si enim prima stipulatio tolleretur ipso iure: quomodo dicere tur veterem informare? Præterea, pactũ nudum in dubio non tollit stipulationem præcedentem, vt j. de constit. pecu. l. item illa. §. fin. Dixi tibi clarius in l. singularia. in iij. col. ſ. eo. Illud verò quod dicit gl. super verbo, numerus, ꝙ à stipulatione per tertium pactum appositũ videtur recessum. subaudi ope exce-
f ptionis. Sed[f] tunc quæro, † quid est dictũ, pacta incontinẽti
20 apposita videntur inesse, ꝙ nouam pariunt, & veterem informant actionẽ? Vltramontani in hoc variant. quod hic nõ examino: dicemus in dicto. §. quinimo. Tamẽ gl. respondet solum quid importẽt illa verba, ex parte actoris: ex parte verò rei nulla videtur differentia. Nam siue pactũ apponatur incontinẽti, siue ex interuallo: nõ tollit ipso iure, sed ope exceptionis, vt dixi ſ. proxi. quæstione. Quid ergo est hoc dictum, pacta incontinenti apposita inesse stipulationi ex parte rei? & quid releuat istud inesse? Potest dici ꝙ differentia est ista: quia in pacto apposito incontinenti ex parte rei, non est necesse opponere exceptionem. secus in pacto apposito ex interuallo. Exempli gra-
21 tia: ponamus † ꝙ pactũ offerens dilationem, inest ex parte rei: licet producat exceptionem: tamẽ non est necesse ꝙ reus eam proponat: quia ipsi actioni propositæ inest: & ideo si ipsa pecunia quæ debetur ad diem, peteretur statim: & reus exceptionẽ non opponeret: iudex condemnaret reum ad dandum pecuniam ad diẽ: quia istud dari in diem inest obligationi, hoc est intus in obligatione est: ideo non est necesse quòd extrinsecus adducatur. Pro hoc adduco dictum Innocen. qui hoc videtur velle extra de except. capi. pastoralis. & de plus peti. cap. j. Sed quando pactum non inest stipulationi: quia factum ex interuallo, tunc iudex condemnaret incontinenti reum, nisi oppo-
g neret, vt instituta. de excepti. §. temporales. Modo habes[g] ex istis quid sit dictum pacta incontinenti apposita inesse stipu-
22 lationi. Procedo vlterius, & nunc intro glo. magnam. † Pone quòd ego sum stipulatus decem purè, postea incontinenti feci tibi pactum de non petendo adueniente conditione: vtrũ per hoc pactum mihi præiudicetur? Dicit glos. quòd sic, si incontinenti fiat. sed si ex interuallo: responde idem quòd paratur exceptio contra me. Vide glos. super verbo tractum. Videtur ergo velle glo. quòd idem sit si pactũ de nõ petendo adueniente conditione apponatur statim vel postea. Quod puto verum ex parte rei. Dixi quantum ad hoc vt prima non tollatur ipso iure, nec efficitur prima obligatio conditionalis, sed remanet pura resoluenda in conditionis euentum, licet secus esset in vltimis voluntatibus, vt no. in l. ij. circa fi. magnæ glo. j. de in diem addic. est tamen ea differentia quam ſ. dixi: quia si pactum fuit incontinenti appositum, iudex condemnaret reũ ad dandum adueniente cõditione, licet exceptionem nõ opponat, sed si pactum esset appositũ ex interuallo, cõdemnaret eũ ad dandum simpliciter si nõ opponeret exceptionẽ. Dices tu, si hoc est verum ꝙ ista exceptio insit, iudex nõ debebit condẽnare in aliquo: imo debebit absoluere: quia ante diem malè agit, vt l. j. ſ. quando dies vsufru. leg. ce. & de verb. signifi. l. cedere diem. cũ simi. Aduerte: qa istud est subtile. Ex dilatione quæ apponitur in contractu oritur vna exceptio differens solutionem, &

laſ n°. 22.

23 nem. & iſta ineſt obligationi. Dies † enim ſicut ſumma pars eſt ſtipulationis. ſ. de edẽ. l. j. §. diẽ ideo iudex in ſentẽtia illud reſeruat. Alia exceptio oritur ad impediendum proceſſum, & iſta nõ ineſt: quia iſta nõ eſt nata. Nõ enim poteſt oriri antequã proceſſus inchoetur: ideo ſi per partẽ nõ opponat ad proceſſum, procedit iudiciũ, ſed & quo ad ſolutionẽ reſeruatur etiã parte nõ opponẽte, vt dictũ eſt. Quæro, pone q̃ ego ſum ſtipulatus aliqd ſub cõditione: deinde eſt appoſitũ pactũ q̃ purè debeatur: an illud pactũ aliqd valet: Glo. dicit q̃ ſic, ſi fiat incontinẽti, vt producat actionẽ. ſecus ſi ex interuallo. Vide gl. ſuper verbo, tractũ. Iſta eſt difficilis quæſtio. Dic qñ præcedit
24 † ſtipulatio, vel cõtractus alius cõditionalis veſtitus quidẽ ſequitur incõtinẽti pactũ nudũ cõtinẽs illud purè: dico q̃ debetur purè, nõ tanquã primũ cõditionale informet ab iſto: quia cũ nõ ſit actio neq; obligatio nõ poteſt informari, vt dicã, nec tanquã pactũ ſecundũ veſtiatur à primo, cũ ſit nullũ pendente cõditione. vt dicã infrà ſed tanquã à diuerſitate illa illico ſit receſſum, vt l. j. §. ſi quis ſimpliciter. j. de ver. obli. Et ita loquitur
25 hæc glo. prout loquit̃ de pacto incõtinẽti appoſito. † Si vero apponatur pactũ nudũ, purũ ſuper alio: tũc veterẽ actionẽ nõ poteſt informare: quia nullã reperit informandã. Ita no. glo. l. pacta cõuenta. j. de cõtrahen. emp. Itẽ cohærẽtia primi nõ poteſt veſtiri: cũ ipſum de ſe pendente cõditione ſit inefficax, ſed
26 ſi cõditio extaret: tũc quia † cõditio retro trahit̃, vt l. potior. & l. qui balneũ. j. qui pot. in pig. habe. poſſet dici retro videri eſſe informatã primã, & pactũ eſſe veſtitũ. Et ita intelligo glo. in l. petens. C. de pac. In eo quod dicit obligationẽ ciuilẽ ineſſe cõditionaliter: hoc enim importat obligationẽ ciuilem ineſſe, vt adueniente cõditione retrotrahat̃. fateor tñ q̃ quãdo præcedit
27 cõtractus † cõditionalis, pactũ purũ ſeu nudũ incõtinẽti appoſitũ, poteſt veſtiri rei interuentu. Ita loquitur l. ſi in vẽditione. in prin. j. de pericu. & cõmo. rei vendi. ibi enim vẽdidi tibi rem ſub cõditione pacto appoſito, vt ſi pro me iueris Romam: ex iſto pacto habita relatione ad cõtractum, oritur quidã cõtractus innominatus, facio vt facias, hoc eſt, ideo tibi vendo ſub cõditione, & tibi hãc ſpem conſtituo, vt vadas pro me Romã: quẽ contractũ ego iam impleui ex parte mea, vẽdẽdo ſub cõditione, meritò poſſum agere cõtra te præſcriptis verbis, vt im
28 pleas quod promiſiſti. Sed ſi pactũ † nudũ poſt cõtractũ cõditionalẽ apponit̃ ex interuallo: tũc nullo modo oriretur actio, vt in hac l. & l. iuris gentiũ. §. quinimo. ſ. de pac. in ver. vt puta
29 poſt diuortiũ. Quæro, † pone q̃ ſtipulatio cõtinet certũ: & ſic ex ea oritur certi cõdictio: pactũ verò incõtinenti appoſitũ cõtinet incertũ. Si igitur diceres per pactũ veterẽ actionẽ informari: ergo certi cõdictio datur ad incertũ. quod videt̃ verũ, vt inſti. de act. §. fuerat. In contrariũ facit de peti. hæred. l. itẽ veniunt. §. idẽ rectè. alle. §. cũ prædixerimus. iſta ſunt verba glo. in hac q. Omiſsis multis truffis quę dicuntur per doc. veritas eſt iſta: tex. hic dicit pacta incõtinenti appoſita ineſſe ſtipulationi. Nota q̃ dicit ſtipulationi, non dicit actioni, vel obliga-
30 tioni, ſed ipſi ſtipulationi, ſeu cõtractui. Per hoc † ergo habes q̃ pacta incontinẽti appoſita perinde habentur ac ſi in ipſam ſtipulationẽ fuiſſent deducta. Pone ergo ſi ab initio fuerim ſtipulatus certũ & incertũ: non eſt dubium q̃ tot dicuntur ſtipulationes quot ſunt ſummæ promiſſæ, vt l. ſcire debemus. j. de
31 ver. obli. Ex hoc ergo † cõcluditur q̃ pro eo quod cõtinet certum datur certi cõdictio: pro eo quod cõtinet incertum datur
32 actio ex ſtipulatu. Itẽ per hoc habes quod iura † quæ dicunt q̃ pactũ incontinenti appoſitũ veterem actionẽ informat: vt d. l. iuris gentium. §. quinimo. eſt verũ qñ illud quod deducitur in pacto eſt tale quod ſi ab initio fuiſſet deductũ in cõtractu veniret in illa actione, ſed ſi in illa actione nõ veniret: tunc nouã actionem parit, vt hic: quia informat cõtractũ: & per cõſequẽs producit actionẽ, ſicut contractus ipſe produceret. Et per hoc apparet q̃ pactũ incõtinenti appoſitũ quãdoq; veterẽ actionẽ nõ informat, ſi non eſt apta informari, ſed duas nouas actiones parit vnam ex contractu præambulo informato, & erit actio ex ſtipulatu, vt in exẽplo propoſito: aliam parit ex ipſo pacto, & erit præſcriptis verbis, vt l. in bonæ fidei. C. de pact.
2 Iſta ſunt ſubtilia & multũ notanda. Sumus[a] expediti de omnibus glo. Vltimò: quia hic dicitur lecta eſt in auditorio: & exponitur hoc verbũ in auditorio, i. iudicio vel ſcholis. Quæ-

33 rit Gul. vtrum † poſsit quis ſimul & ſemel a
docere & aſsidere: puto q̃ nõ, vt l. qſquis. C. de poſtulã. & l. nemo. de aſſeſ. & dome. b
tamẽ iſta materia nõ eſt noſtra. Secundo
34 quia hic dicit lecta eſt in auditorio. † quæritur vtrũ in cõtractibus debeat inſeri lo-
b cus. [b] De hoc dic. C. de cõtrahen. & cõmit. ſtip. l. optimã. Inſti. de verb. obli. §. itẽ ver c
borũ. in auſ. qui. mo. na. effi. leg. §. quãtum verò. C. de tabu. l. generali. & per Io. And. lib. vj. in fi. libri ſuper data. Itẽ: quia hic dicitur q̃ in fine mẽſis debetur. inducitur
35 ad q. † quãdo eſt data alicui dilatio q̃ veniat tali die: quãto tempore debeat expectari. De quo ſcitis q̃ habetis glo. Inſti. de verb. obli. §. omnes. & dixi plenè in l. qui ante calendas. de verb. obli.

1 *Dictio quondam, quòd intelligatur in inſtrumento, in quo dicitur talis filius Titij, ſi Titius eſt mortuus, & inſtrumentum ſuſtinetur, & etiam libellus. nu. 2.*
3 *Pecunia debita defuncto quòd poteſt dici ipſius defuncti.*
4 *Hærede neceſſario inſtituto quòd non requiritur apertura teſtamenti.*
5 *Fictio quando plus poſsit quam ueritas.* d
6 *Mandatũ inſtitoris quòd morte finiatur, & quando. nu. 9. & nu. 6.*
7 *Ignorans mandatum reuocatum, & ſoluens quòd liberatur & quando. nu. 11.*
8 *Illud quod quis non facit ut hæres, non uenit in iudicio familiæ herciſcundæ, & quando. nu. 12.*
10 *Sententia iudicis delegati lata poſt mortem delegantis quòd ualeat.*
13 *In actione negotiorum geſtorum oportet quòd negotium altero ex quatuor modis pertineat.*
14 *Geſtum nomine defuncti quòd eius hæres ratificare poteſt.*
15 *Exactionem debiti quòd poſſum habere ratam in ſubſidium.*
17 *Mandatum ſpeciale denunciando quòd finitur morte, & quando. nu. 22.*
18 *Fauorabilior eſt cauſa liberationis, quam obligationis. & nu. 24.*
19 *Mutuum quòd non contrahatur, nec etiam obligatio, ubi dominium non transfertur in accipientem.*
20 *Error quando impediat translationem dominij.*
21 *Error regulariter tunc impedit translationem dominij, quando impedit uoluntatem transferentis.*
23 *Mandatum quando finiatur morte mandantis remißiuè.*
25 *Stipulatio facta nominatim defuncto, quòd non ualet.*
26 *Seruus hæreditarius ſtipulatione ſibi acquirit hæreditatem.*
27 *Hæreditas q̃ poßideas ſeruũ ignorantẽ ſe liberũ, ut ſibi ex re hæreditaria quæratur.*
28 *Sciens quem liberum non uidetur eum poßidere bona fide.*
29 *Ignorantia quòd præſumatur in hæredibus ſuis, & neceſſarijs contentorum in inſtrumento. ſecus in extraneis, & ibi de ratione.*
30 *Hæres extraneus quòd præſumatur ignorare contenta in codicillis.*
31 *Plures ſocij unius negotiationis in diuerſis locis, quòd uideantur inuicem inſtitores, & inuicem præpoſiti.*
32 *Licet aditione unius hæredis cõfirmet̃ totũ teſtamentũ: tñ nõ deſinit uocari hæreditas.*
33 *Hæreditas non poßidet uerè, ſed fingitur poßidere.*
34 *Cohæredes quãdo poßint habere ratam ſtipulationem factam alteri cohæredi, ut ipſis acquiratur actio.*

41.

L Ius qui. Difficilis & ſubtilis eſt hæc lex, & breuiter. h. d. Ignorantia circa id quod extinguit mandatum, excuſat debitores ſoluẽtes, & id quod quis nõ facit vt hæres, nõ venit in familiæ herciſcũdæ iudicio. Itẽ mutuũ nõ cõtrahit̃ ſi dñium in accipientẽ nõ transfert̃, nec cõtrahit̃ etiã obligatio acceſſoria. Itẽ ſtipulatio ſi noĩatim confertur in perſonã mortui dñi eſt nulla: ſi nõ noĩatim acquiritur hæreditati iacẽti, vel cohęredibus ignorãtibus. ſecus verò ſciẽtibus. h. d. tota lex. Diuidit̃. Primo ponit thema & quæſtiones. Secũdo reſpõdet ad primã quæſtionẽ. Tertio rñdet ad ſecũdã. Quarto ad tertiam. Secũd, ibi, placebat. Tertia ibi, quas verò. Quarta ibi, q̃ ſi ſtipulat°. & intẽdo vobis hãc legẽ legere p̃ particulas, & in qualibet p̃te recitare gl. ſuas. Ad caſum in termi-
c nis aduerte: qa principiũ eſt leue. Opp. [c] q̃ male dicat tex. pecuniã defuncti: qa defunctus nihil habet: qa mors oĩa ſoluit: in auſ. de nup. §. deinceps. Rñ. hic ponit̃ impropriè defuncti, vel
1 ſubaudi, defuncti, ſcilicet quõdã Titij, ita dicit gl. qd̃ † tene mẽ
ti ad ſuſtinẽdũ inſtrm in quo dicit̃ q̃ talis filius Titij, cũ Titius
d lit defunct°, vt ſubaudiat̃ quõdã[d]. Facit etiã ad ſuſtẽtationem

POMATES.
¶ Sumus. vide Alex. in conſ. xix. co. iij. vol. j.
¶ Locus. Adde vt p̃ Ang. cõſi. cclxxvij. & Bal. cõſil. ccxxj. lib. ij. Et an loc⁹ intelligat̃ appoſit⁹ p̃ cõiunctionẽ cauſæ. per eundem cõſi. cclxxviij. lib. iij.
POMATES.
¶ Opp. Vide aliqd p̃ Alex. l. viro. in gl. j. ſuper ver. viro. in col. ij. ff ſol. ma. vide Raph. cu. conſi. xliij. & Feli. c. venerabilis. de teſt. cog. Cepol. cõſil. xvij. colũ. iij. Et de iſta dictione quõdam, vide Imo. conſil. xj. in fi. & Bar. c. cũ ſup. de offic. dele. col. j. & de hoc q̃ nõ vitiet̃ inſtrumẽtũ in quo dicitur Titij filius &c. vide Alex. cõſil. ij. col. j. ij. vol. Pan. c. qm̃ cõtra. de proba. Alexan. in l. quoties. de hære. inſti.
¶ Quõdã. Adde Spe. in ti. de inſtru. edi. §. reſtat. ver. pe. & in §. inſtrumẽtũ. verſi. ſed qd ſi ita. Bart. in l. inſula. j. de acqui. re. do. Ant. de But. in c. ex parte. de fo. compe. Vide per Albe. de ro. in ſuo dictionario, latius hic vide per Alexand.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ↦ P. PAV. P. ¶ Suus hæres. An autem ſuus hæres præſumatur habere notitiã cõtentorũ in teſtamento, vltra ea quę hic habentur, vide ad declarationẽ huius Pau. de ca. conſi. x. circa prin. vide Ro. conſi. cccc xij. in xij. col. Pau. de caſt. cõſi. xvij. in vij. col.

b ¶ Tene menti. Adde ꝙ cum iſta ſolu. communi tranſit Alex.

c ¶ Valeat. Adde vt ꝙ Spec. in titu. de iud. de leg. §. reſtat. ver. quid ſi delegatus. per Bart. in l. more. ff. de iu. om. iud. per Inn. in c. licet. de offi. dele. et in c. gratum. per doc. extra eo. ti. Ange. in l. j. C. de iu. om. iud. moder. in c. ſi à ſubdelegato. de offi. delega. in vj. & latius per Alexand.

d ¶ Actione mandati. Adde vt per Alex.

petitionis in qua dicitur, peto† bona Titij, cũ Titius ſit mortuus, vt ſubaudiatur, ſ. quõdam. Simile in l. diuortio. in prin. in glo. ij. de neg. geſt. & text. eſt qui facit iſtã reſpõſionẽ in l. inſula. in fi. ff. de acquir. rer. do. Opp. hic dicit pecunia defuncti. Cõtra: nã etiam ſi viueret nõ eſſet ſua, ſed debitoris ſoluẽtis. Solu. quãtum ad pecuniã quæ à debitoribus exigitur, expone pecuniam† defuncti, i. defuncto debitã. Simile. ſ. eo. l. ſi & me & Titium. in fi. qđ eſt notandũ: & poſſet eſſe vtile ad multa, ſ. ad ſuſtinẽdum dicta teſtiũ, & ſimilia: quia quãdo ꝙ iſta verba ponunt impropriè. Quęro circa iſtam partẽ dicitur qđ teſtamentũ Romæ recitatũ eſt, quæro vtrũ† hæredenecęſſario inſtituto requiratur apertura tabularum ad hoc vt ipſe ſit hęres. Quidam dicunt ꝙ ſic: quia ſpeciale erat in filijs, vt non requireretur apertura tabularũ: ergo ſecus in ſeruis. C. de cadu. tol. l. j. §. j. & ff. de iur. & fact. igno. l. j. in fine. Pro hoc facit: quia non plus poteſt operari fictio quã veritas, vt l. ſi paterfamilias. in fi. cũ l. ſequẽ. & l. fi. ſ. de adopt. & l. ſi filius. ſ. eo. Sed hæreditas verè adiri nõ poterat, niſi apertis tabulis: ergo nec fictè. Alij dicunt contrarium: & in hoc videtur reſidere glo. C. de iure delib. l. iij. & inſtit. de hære. quali. & diffe. §. j. vbi eſt text. Hoc probatur in l. ſeruus. §. aperturæ. de hæred. inſtit. & ibi not. in fi. glo. Ad idẽ de condi. & demonſt. l. Iulianus noſter. & ibi not. Pro hoc etiã ff. de lega. j. l. ſi poſt mortem. in princ. & ibi videtur expreſſum.

5 Non obſtat quod videtur† ꝙ fictio non poteſt plus quã veritas: quia debes ſcire, ꝙ quando ꝙ ſecundum veritatem aliquis nõ poteſt induci propter defectum materiæ, ex quã vel in quã aliquid agitur: tunc procedit arg. vt l. ſi paterfamilias. in fin. de adopt. & l. eum qui ita. §. fin. ff. de verb. obli. & l. quoties. de noua. Quãdo ꝙ nõ poteſt induci ſecundũ veritatem propter defectum ſcientiæ, ex parte agentis: & tunc poteſt induci ſecundum fictionem. Ratio: quia lex ſemper eſt certa, & nunꝙ ignorat, vt l. cum ad pręſens. cum l. ſeq. ſ. e. & l. cum quidam. §. quod dicitur. circa fi. de acquirẽ. hære. qui text. optimè probat. Nam licet extraneus non poſsit adire: quia ignorat quot ſunt in ventre, vel an mulier ſit prægnans: tamen ſuus hęres[a] qui efficitur hæres, ſtatim à lege eſt hæres ſecundũ veritatem, & poteſt adire: quoniam lex certa eſt. Ita in propoſito: ideo apertura tabularũ requirebatur, ſeu deſiderabatur, vt quis poſſet ſcire, & an & qualiter eſſet hæres. quod non eſſet neceſſe ab eo qui de iure efficitur hęres. Sumus expediti de prima parte. Veniamus ad ſecundam partem, ibi, placebat. hic primo reſpondet primę q. ſecundo determinat vnam aliam q. iuxta præmiſſa. Secunda

6 ibi, earũ aũt. Caſus in terminis eſt clar°: aduerte ad me. †Nota primo ꝙ mandatum iſtius inſtitoris, qui ſecundũ conſuetu-

7 dinem Tuſciæ appellatur factor morte extinguitur. †Secundo nota ꝙ qui ignorat mandatum reuocatum ſoluẽdo ei libe-

8 ratur. Tertio nota† ꝙ illud quod quis non facit vt hæres, nõ venit in iudicium familiæ herciſcundæ. Quarto no. quid venit in actione neg. geſt. Ad iſta quatuor oppo. per ordinem. Primo ꝙ mandatum inſtitoris nõ reuocatur morte, vt l. ſi quis

9 mancipijs. §. ſi impubes. ff. de inſtit. Solu. Dicunt† quidam ibi contrahentes credebant hęredes velle vti illo inſtitore. Iſta eſt falſa: nam ibi hæredes erant talis cõditionis, de quibus hoc credi non poterat. Alij dicunt quod hic nõ erat inſtitor. quod eſt falſum: nam negotiationi vniuerſali erat hic præpoſitus: ergo erat inſtitor, vt dixi ſ. e. l. ſi inſtitor. m. Dic ergo ſecundũ doc. ꝙ mandatum inſtitoris nõ finitur morte tantũ, vt in cõtrario, licet ſit ſecus in mãdato alterius ꝓcuratoris, vt C. mã. l. mãdatũ ſed hic interuenerunt duo, ſ. mors dñi, & mutatio conditionis

b perſonę inſtitoris: quia de ſeruo factus eſt liber. argu. l. cũ quis. in prin. de ſol. Iſtam tenet Pet. Iac. Bu. & oẽs moderni. qđ tene mẽ-

10 ti. [b] Et prædicta gl. inducit ad q.† vtrũ ſententia lata per iudicẽ delegatũ, poſt mortẽ iudicis delegantis valeat. [c] De quo nõ di-

c co hic: videbitis & plenè in l. & quia. ſ. de iuriſ. om. iud. vel fortè in l. Barbarius. de offi. præto. Ad fm opp. ꝙ debitores ſoluentes nõ ſint liberati, vt l. cũ quis. §. j. de ſol. Soluit glo.† ꝙ hæc

11 intelligitur ſm diſtinctionẽ illius legis, videlicet, aut recipiens recepit bona fide: & ſic pecunia eſt hæreditati quæſita, & debitores ſunt liberati ipſo iure: alias ope exceptionis, vt in contrario. Ex his ergo an debitores ſoluẽtes ſint liberati. quædã ſunt cõſideranda ex parte ipſorũ ſoluẽtiũ quædã ſunt ex parte ipſorũ recipientiũ. Primo caſu habes videre, aut ſciuerunt dominũ mortuũ aut ignorauerunt, & ſi ſciuerũt: aut ſciuerunt libertatẽ ei relictã: & ſoluẽdo nõ liberant. Aut de hoc ignorauerunt: & ſoluẽdo ei liberant ꝙa adhuc putabant mandatũ durare, licet ſcirent dñm mortuũ, vt patet ex prædictis, ſcilicet per d. l. ſi qs mancipijs. §. ſi impubes. & argu. ff. de ſol. l. ſi quis ſeruo. & l. qđ ſeruus. eo. tit. Secũdo caſu, ſcilicet ex parte recipientiũ eſt cõſiderare, an bona vel mala fide recipit, vt patet ex prędictis. Ad tertiũ opp. & vr ꝙ cõpetat actio familiæ herciſcundæ, vt l. Mæ-

12 uius. §. ſeruus. ſ. fami. herciſ. Sol. Dicit gloſ.† ꝙ ibi loquitur de quæſitis ante mortẽ: hic verò de quæſitis poſt mortẽ teſtatoris. Iſta nõ videtur ſufficiẽs ſolu. Nam etiã poſt mortẽ teſtatoris recepta bona fide acquirunt hæreditati, vt ſ. dictũ eſt ꝑ gl. & ego recitaui. ſi ſunt hæreditatis ego veniũt in fami. herciſ. iudiciũ. Solu. Aduerte: quia ſubtile eſt. Dicunt quidã qđ. ſ. dictũ eſt, ſ. acquiri hæreditati nõ eſt verũ. hoc nõ placet. Si enim hęreditati acquiritur perſonalis obligatio, vt ff. in ver. ꝙ ſi ſtipulatus. ergo multo magis poſſeſsio & ꝓprietas, vt l. poſſeſsio. §. & ſi poſſeſsio. de acqui. poſſ. & l. j. C. per quas perſo. no. acqui. Vnde dicũt alij ꝙ familiæ herciſcũdæ põt agi tanquã cõtra obligatũ actio ne perſonali: & hoc nõ poteſt fieri. Ita loquitur hic. Sed ſi quis vellet agere familiæ herciſcundæ, tanꝯ iſta pecunia ſit cõis bene poſſet per ea quæ dicta ſunt. Sed fortè hic non poterat: quia pecunia erat conſumpta: pro tanto negat hic venire in familiæ herciſcũdæ iudicio: & hoc eſſet tolerabile. Alij tñ dicunt ꝙ nõ ſufficit rem eſſe cõem niſi hoc proceſſerit ex cauſa hęreditaria, vt puta ſi ex obligatione defuncti traderet hæredi. ſ. fami. herciſcun. l. veniunt. hic aũt cauſa quare fuit tradita huic ſeruo hæredi nõ fuit principalis obligatio defuncti: ſed fuit mandatum qđ in veritate reuocatũ eſt: ideo nõ põt venire in hoc iudicio. Dico ꝙ prior ſolutio plus placet. Ad quartũ opp. ꝙ non ha-

13 beat locũ actio negotiorũ geſtorũ: quia† negotiũ nõ pertinet ad cohęredes, altero de quatuor modis, qui notant in l. ſi pupilli. §. itẽ quæritur. ſ. de neg. geſt. Sol. dicit gl. imò ꝑtinet ad cohæ-

14 redes ratihabitione. Cũ enim† fuerit geſtũ noĩe defuncti, põt haberi ratũ per hęredẽ: qa vr eadẽ ꝑſona cũ defuncto, vt in auc. de iureiur. à mo. præſti. §. j. Vel dicit gl. hic habet ratũ in ſubſidiũ: ſicut dicimus alias re perempta, vel præſcripta, vt l. mater. C. de rei vẽdi. & fuit not. ſ. eo. l. ſi eũ ſeruũ. qđ multũ tene mẽti:

15 qđ ita poſſum habere ratã exactionẽ† debiti in ſubſidiũ, ſicut rei vẽdicationẽ, licet nõ ſit meo noĩe geſtũ. Tamẽ cõtra iſtam

16 glo. & tex. opp. licet mandatũ finiatur† morte: tñ effectus mãdati durat, vt etiam de eo qđ fit poſt mortẽ habeat mãdatarius actionẽ mandati. vt l. inter cauſas. in prin. ff. mand. & l. ſi præcedente. in prin. eo. ti. ergo cõtra iſtum ſeruũ datur actio mãdati. Solu. dicebat Iac. But. & bene illud eſſe verum, qñ præceſsiſſet mandatũ efficax ante mortẽ, ad producendum actionẽ mandati, ſed hic mandatũ erat factũ ſeruo contra quẽ nõ poterat dari domino viuẽte actio mãdati: & ideo nõ incipit cõpetere actio mandati poſt mortem. Et pro hoc dico ꝙ ſi liber homo inſtitor poſt mortẽ domini pecunias exegiſſet, hoc veniret in actione

d mandati[d], nec eſſet neceſſaria actio negotiorũ geſtorũ. Quęrit glo. quæ eſt ratio ꝙ nõ venit in iudiciũ familiæ herciſcũdæ. Reſpõdeo: quia nõ geſsit vt hæres: & negotiũ poterat expediri pro parte. qđ dic vt in glo. Veniamus ad tertiam particulã, ſcilicet ad ver. quas ve. &c. Hæc tertia diuiditur in particulas quatuor. Primo reſpondet ſecundę quæſtioni. Secundo reſponſionem probat per ſimile. Tertio reſpondet cuidam obiectioni tacitæ in contrarium. Quarto concludit circa prædicta. Secunda ibi: nam & ſi tibi. Tertia ibi: neq enim. Quarta ibi, quare.

17 Nota ꝙ pro parte ſua tranſtulit dominium. †Secũdo quòd

18 mandatũ ſpeciale de mutuando, morte finitur. †Tertio nota

19 ꝙ fauorabilior eſt cauſa liberationis quã obligationis. †Vltimo nota ꝙ vbi nõ transfertur dominiũ in accipientẽ, nõ cõtrahitur mutuũ, nec obligatio pignoris tenet. Ad primũ opp. &

videtur

videtur ꝙ pro parte ſua non tranſtulerit dominium:quia erra batur in dominio:credebat enim dominium eſſe alterius cùm pertineret ad eum:ergo &c.vt l.iij.§.ſubtilius.ff.de condi. ob cauſam.& l.ſi procurator.la iij.ff.de acquirē.re.do. Sol. dicunt quidam hoc ſpeciale propter ſingularia præcepta pecunię, vt l.ſingularia.§.eo.Iſta eſt truffa.Alij dicunt ꝙ hic errabat: credebat enim pecuniam eſſe domini,& ipſe repræſentabat perſonam illius domini,cuius putabat iſtam pecuniam eſſe. Iſta pōt eſſe,bona,vt ſtatim dicam.Gl.tamen latius diſtinguit tres
20 caſus.†Quando ꝙ quis errat in dominio:putans rem ſuā eſſe eius cui tradit:& tunc non transfertur dominium:quia ceſſat animus transferendi dominiū: quoniā putabat eam eſſe tuā, non de nouo fieri tuā,vt l.iij.§.ſubtilius.de condi.ob cau.Quā do ꝙ putat eam eſſe tertij,licet ſit ipſius accipientis: & tūc aut putabat eſſe cuiuſdam tertij à quo ipſe cām habebat:& tūc nō impediť trāslatio dominij.Caſus eſt hic. Et ratio:quia tūc impediť per talē errorē trāsferentis volūtas. Nam cū ipſe habeat cauſam ab illo:& ſic habebat illud idē dominiū,quod volebat trāsferre in accipientē,illud trāsfert. Si verò putabat eſſe eius à quo cauſam nō habebat:tūc non trāsfert dominiū,vt l.ſi procurator.ff.de acqui.rer.domi.de contrahen.emp.l.& ſi conſen ſum.in fin.Ratio pōt eſſe:nam talis error impedit voluntatem transferendi dominium. Volebat enim transferre dñium qđ erat apud talē tertium:nō aūt dñium quod erat apud eū quod ipſe ignorabat.Ex prædictis ergo habes regulam infallibilē.
21 †ꝙ tunc impedit error translationem dominij,quando impedit voluntatem transferentis.Hoc colligitur ex hac gl. quā vide & ſigna.Hunc paſſum examinabo pleniſſimè ff. de offic.
22 procu.Cæſa.l.j.†Ad ſecundum opp.& videtur ꝙ tale manda tum nō ſit reuocatum morte.vt ff.de donatio.l.hoc iure.§.ſi qs dederit.Solu. Quando ꝙ eſt mandatū ſimplex de mutuando pecuniam,ita ꝙ in eū mandatariū pecuniæ dominiū nō tranſfertur:tunc mandatum reuocatur morte,vt hic, & l. ſi cùm filius.§.ſi pecuniam.in fi.cum ſequē.de dona.Aut non fuit ſimplex mandatum, ſed fuit translatum dominium pecuniæ in ipſum mandatariū:tunc poſt mortē poterit trāsferre dominiū vt d.§.ſi quis dederit.Aut dubitatur:tunc ſi quidem ipſa pecunia fuit data mandatario,ſigillata in ſpecie:ꝙ non videť transłatū dominiū.Aut fuit tradita numerata:& tunc ſecus.quia videtur translatū dominiū.Sic intelligit gloſſ.tua notabilis:quā vide & ſigna.Item ad idem oppo.de l.fundi.§.item ſi amicus. de acqui.poſ.Sol.Gl.notanter dicit:quando ꝙ in mandato deducitur illud quod mandans habet neceſſe facere: & tūc mandatum morte non extinguitur,vt l.contraria.Aut non habebat neceſſe facere:& morte extinguitur:& ſic dicit gl.tua,quā
23 ſigna.Ex prædictis habemus hic diſtinctionem†qualiter mādatum finiatur morte mandantis.Et habemus dicere, aut mādatū eſt vniuerſale,aut particulare.qđ plenè dixi in l.ij.§.ſed ſi
24 quis donaturus.ff.de dona.dic vt ibi,non inſiſto hic. †Circa tertium quæro,quæ ſit ratio differentiæ inter ſoluētes,& mutuum recipientes.Reſpondeo,fauor liberationis,vt dicit glo. Circa quartum & vltimum quæritur de vna quæſtione ſi pecunia peti non poteſt,vt credita,nec pignora tenentur:qualiter cohæredibus ſuccurratur.Rñdeo,aut pecunia extat:& poteſt vendicari.Aut eſt conſumpta:& tunc dicit gloſ.ꝙ mutuū reconciliatur conſumptione,& pignora tenentur, vt l. ſi quis pro eo.§.ſi numos.ff.de fideiuſ.Sed cui recōcilietur iſtud mutuum gl.hoc non dicit.Vide gl.quę eſt ſuper verbo,teneri.ſed dicit ſuper verbo,non ęquè idē.Iſtud quod hic dicit de cōſumptione non videtur verum:nam omnes leges loquētes de hoc loquunť quando quis ſuo nomine numerauit,ſed hic numerauit nomine alieno,ſcilicet defuncti.Breuiter dic, pecunia conſumpta cohæredes poſſunt habere duplex remediū, vel ꝙ ratum habeant.& acquiritur eis certi condictio. Poſſunt enim ipſi habere ratum illud quod eſt geſtum nomine defuncti. vt plenè no.per Dy.in c.ratum.circa finem,de re.iur.li.vj.Et hoc ſiue pecunia extet ſiue cōſumpta ſit:poſſunt etiā nō habere ratum:& tūc cōſumptione acquireret integra actio mutuāti. vt l.ſi abſentis.C.eo.tamen tenebitur reſtituere cohæredibus cōdictione ſine cauſa:quia ex re eorū factus eſt locupletior: nec eis cōtra alium ſuccurritur,vt l.ſi & me & Titium.§.eo. Veniamus ad vltimam particulam,ſcilicet ad verſic.quod ſi ſtipulatus.& primò loquit quādo ſtipulatus eſt defuncto.noīatim.Secundò qñ ſtipulatus eſt ſibi,& hæreditas non eſt adita. Tertiò quando hæreditas eſt adita,& cohæredes ſciuerunt.Quartò qñ cohæredes ignorauerunt.Quinto ex prædictis colligit vnū notabile.Secunda ibi,quod ſi ſibi. Tertia ibi,poſt aditā.Quarta ibi,quod ſi propo
25 nat.Quinta ibi,quo quidē caſu. †No.ꝙ ſi quis nominatim ſtipulat defuncto,non
26 valet ſtipulatio. †Secūdò no.ꝙ ſi ſeruus
27 ſibi ſtipulatur,acgrit hæreditati. †Tertiò not.ꝙ ſeruū ignorantē, cui eſt data libertas, videť hæreditas poſsidere, vt ſibi ex re hęreditaria quęrat. quod non repe
28 ritur alibi, vt dicit glo. †Quartò not.ꝙ ſciens nō poteſt videri liberum hominem bona fide poſsidere. Quintò no.& nun
29 quā †obliuiſcaris,ꝙ quando ſunt hæreda des ſui,& neceſſarij præſumit ignorantia eorū quæ continētur in teſtamēto:niſi probetur ſcientia.ſecus in extraneis.Hoc colligitur ex verſic.ꝙ ſi proponat. Prædictorū ratio eſt:quia extranei non poſſunt adire hæreditatē:niſi ſint certi de viribus teſtamēti:vt.l.ſed & ſi de ſua.de acquir.hęred.ideo præſumuntur ſcire, quæ cōtinentur teſtamēto:eoipſo ꝙ preſuppo nimus eos hęredes:vt no.ff.de libe.le.l.cū hæres.facit quod no.in l.quidā ita.§.ſi qs filium.in gl.magna.ff.ad Treb.ſed in hæredibus ſuis,& neceſſarijs, hoc non eſt neceſſe ponere : quia ſunt hæredes,ſtatim ēt teſtamēto non inſpecto nec cognito,ideo nō pſumitur ſcientia;vt hic.Facit ff.de acquir.re.do.l.quæſitū.& de ſtipu.ſer.l.ſi ſeruus teſtamēto.& ibi tangit per Iac.de Aretio.& ideo in filijs,qui ſunt ſui,& neceſſarij hæredes, nō præſumitur ꝙ ſciant ea quę cōtinent in teſtamēto.Et ita ego allego multū in materia §.duo fratres.l.qui Romæ.ff.de verb.obl. Nam de ſideicōmiſſo non poſſet trāſigi,nec paciſci , niſi inſpectis,& cognitis verbis teſtamēti.l.de his.ff.de trāſac.& l.j.quēadmo.teſt.aper. Ergo inter fratres nō pōt videri remiſſum illud fideicōmiſsū, ſi illud ignorabāt.ignorare aūt pręſumitur,&c.qđ pleniſſimè proſequere vt d.§.duo fratres.pdicta vera in teſtamētis. Co
30 dicillos † autē nō pręſumit ſcire,etiā hæres extraneus:vt ff.de
b tranſactio.l.nō eſt ferēdus. Vltimò [b] no.ꝙ plures videnť in
31 uicē ſeruire.qđ facit ꝙ ſi plures †ſunt ſocij vnius negotiatiōis, & vnus exercet in ciuitate Perulij alij in ciuitate Florentiæ:vt
c iſti videanť inuicē inſtitores [c],& inuicē præpoſiti alter ab altero.Ad qđ facit l.iiij.de exercito.& ibi per Iac.de Aretio.de quo plenè dixi in materia de duob⁹ reis.in l.eandē.in vij.quęſtione.de duob⁹ reis. Venio ad cōtraria,& oppo.ad primū,& ſecūdū dictū Inſtit.de ſtip.ſeruo.§.ſiue.Solu.ibi fuit ſtipulatus ſimpliciter:quo caſu eſt idē,ac ſi ſtipulareť ſibi. Secūdò oppo. dicit hic ꝙ acquiriť hæreditati.cōtra, nō poteſt dici hæreditas poſtq̄ eſt adita:vt l.ſed ſi plures.§.filio.de vul.& pupil.facit l. fi.in fi.C.de inoffi.te.ſed hic ſaltē pro parte ipſius ſerui,qui erat neceſſari⁹,erat hæreditas adita:ergo &c. Sol.ꝑ partib⁹ aliorū
32 dicit hęreditas,nō ꝑ parte ipſi⁹.Ex quo no.† ꝙ licet aditione vnius hęredis cōfirmeť totū teſtamētū:vt l.teſtamento.de ma. teſtameto.& l.apud Iulia.§.idē Iulia.ff.ad Trebellia.tū aditiōe vnius nō definit vocari hæreditas,niſi pro parte adeūtis:vt hic videtis. Opponit,& ſta oppoſitio eſt in vltima gloſ.& videtur quòd hæreditas non poſsideat: vt l.j.§. Scæuola.ff.ſi quis
33 teſta.li.eſſe iuſ.fue.ſol. Fateor†quòd nō poſsidet verè,ſed fingitur poſsidere hic:quod eſt notandū. Oppon.ꝙ alij cohæredes etiam ignorantes non poſſunt videri poſsidere:quia poſſeſsionem non apprehenderūt ex ſolo animo, imò requiritur apprehenſio corporalis:vt l.cùm hæredes.ad acquirenda poſſeſsio.Huius timore Iacob. Bald. & Odo.receſſerunt à lectu. glo.& dicunt ꝙ iſte verſic.quòd ſi proponatur.hoc modo legitur,ſcilicet dum dicit,poteſt adhuc idem reſponderi.ſubaudiunt,vt non videanť à cohæredibus poſsideri.& quod infrà

a ¶ Neceſſarij. Adde poſt Alex.in d.§.duo fratres.de hoc articulo vide Paul.de cath. conſi.x.& conſi.xcij. Ange.cōſi. cclxxxvj. Rom.cōſi.cccciiij. Io. An.in add.ad Spe.in ti.de teſta.§.ī primis. ver.item quid ſi duobus. Bald.conſi.cj.& cxvij.lib.v.

b ✠ POMAETS. ¶ Vltimò.Ad hoc ꝙ plures ſocij negotiationē in diuerſis locis exercētes videant ſe adinuicē ſeruire,facit bene tex.quem ibi ad hoc no. Ang.& Pau. l.ſed ſi hac.§.liberos. in verb.liberta.de in ius vo.ibi mater & filiꝰ diuerſis reſpectibꝰ tenentur ſe honorare. ¶ Inſtitores. Adde Bal.ī ru.C.d exer.ī fi. & in l.ſi prædium.in fiij.col.C.de ædil.act. in l.iure ſocietatis.in lec. antiqua.ff.pro ſo. Ang.et Pau.de ca.ī l. ſi vnꝰ.ſ.de pac.Ful.in l. ſi plures. cod.tit.& Paul. de Caſtr.in l.ſi plures. ff. de exercit. Pet.de anch. conſilio mihi cccxxxiij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ✠ P. PAV. P. ¶ In defectū alterius Vide vnā q. per Soc. in l. iure ciuili. ad fin. ff. de cōd. & demō. de eo qui promisit cuidā creditori soluere & qđ sibi debebat Titius, si hæc q̄stitas nō exigeret à Titio intra certū tp̄s & ante, si intra illud tp̄s creditor non agat cōtra Titiū, an possit postea agere contra promissorem.

b ¶ Soluendo. Dicit Alex. hūc text. facere quod si tēpore motī iudicij debitor principalis nō est soluendo sed postea efficiat̄ lite contestata: q̄ fideiussor nō poterit opponere exceptionē excussionis secundū Bald. hic Paul. de cast. Per. & Cy. in aut. præsente. Bal. in l. peremptorias. C. sentēn. rescin. nō pos. tū cū cōtraria opi. trāsit Alex. quia exceptio dilatoria superueniens post litem contesta. pōt opponi postea. ca. insinuante. de offic. delega. latius hic per eū: cui inquantū in vltimis verbis quærit q̄ debeat opponi exceptio excussionis, adde vltra Pe. de Ane. cō. cclxxxiij. Bal. consi. xiij. lib. j.

sequitur, quo quidē casu illud euēturum vt inuicē bona fide seruire videant: interrogatiuè lege secūdum Odof. quasi dicat hoc euenire absurdū est: ideo nō dicēdū. Vel referat̄ ad casum de hæreditate non adita, secundū Iac. Bal. doct. moderni tenent opi. gl. verā & notabilē. Ad cōtrariū respōdēt q̄ cohæredes nō possidēt animo verè, sed sicut hæreditas fingit̄ possidere; vt dictū est s. ita etiā cohæredes ignorantes. quod est notandū. Vltimò oppo. dicitur hic, q̄ vident̄ se inuicē possidere. Contrà, qui possidetur ab alio, non pōt alium possidere. l. liber homo. in fi. ff. de acquirē. re. do. Solu. fateor verè, sed fictè videntur inuicē seruire: vt hic. Quæro: quia Aphricanus nihil de pignore dixit: quid iuris? Respondeo, si in præcedenti parte aliqd dixit s. pignora nō teneri: ideo hic in toto intellige, vt illis quibus quæritur persona lis actio, quæratur pignorum obligatio.
34 Quero de personali obligatione † ex hac stipulatione cui quæratur: & intelligēda est hæc quæstio, q̄n stipulatus est sibi vel simpliciter: & est adita hæreditas, & cohęredes sciebant: quo casu dicit gl. q̄ cohæredibus quæri nō potest actio: sed consumptione sequuta quæretur actio ipsi stipulanti. Nec obstat si dicas q̄ stipulatus est nomine alieno, scilicet defuncti: hoc em̄ non impedit actionem quæri ipsi stipulāti: sed ad eum, cuius nomine stipulatus est, stipulatio pertinere non potest: vt l. si absentis. C. eo. Istud dicit gl. super verbo, habent. Vel dic secundò, dicit gl. vt in prę cedenti glo. dictum est: ibi ponitur alia opin. q̄ consumptione sequuta q̄æratur actio cohæredibus: & ideo istæ glos. sunt de directo cōtrariæ. & vna istarum gl. est super verbo, habent. & alia est, quæ istam præcedit, quæ est super verbo, idē: & incipit scilicet generaliter, &c. Quid dicemus: breuiter consumptiōe sequuta, possunt cohæredes stipulationē habere ratā in subsidium, & eis datur actio: vt vidistis no. s. ea. l. in gl. super verbo gestorum. Vel melius consumptione facta, vel non possunt cohæredes habere ratum illud, quod factū est nomine defuncti, & eis quæretur actio: vt no. per Dy. in c. ratū. de reg. iu. lib. vj. & l. si fine. §. si procuratori. j. rem ratā hab. Nec obstat si dicis q̄ hic defunctus tēpore facti mutui erat iam mortuus vnde nō pōt videri eius nomine gestū hoc enim tollitur per tex. in d. §. si procuratori. vbi factū post mortē alterius, eius nomine pot haberi ratū per hęredes. Itē posses dicere qūo est stipulatus nomine defuncti, cū in quæstione ponat̄ q̄ stipulatus est sibi, vel simpliciter. Respondeo: licet stipulatus sit sibi vel simpliciter; tamen nomine defuncti, & ad eius vtilitatē hoc faciebat, adeo q̄ si fuisset liber homo, teneret̄ cedere: vt l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verb. obli. Et isto casu q̄n hæredes ratū habeřet loquitur opin. Azo. Si verò cohæredes ratū nō habeant, loquitur alia opi. q̄ actio quæratur ipsi stipulanti per l. si absentis. C. eo. tenebitur tamen iste cæteris cohæredibus condictione sine causa: quia locupletatur ex eorum pecunia, vt l. si et me & Titium. & l. si eum seruum. & l. cum fundus. §. seruum. s. e. Sed dubitatur de vno quādo interceſsit stipulatio ad quid requiritur consumptio, vt dicitur in hac gl. Videtur enim q̄ nō requiratur, vt l. q̄uis. C. eo. Rn̄. secundum eos qui dicunt hæredes posse habere ratum in subsidium, vt per gl. in verbo negotiorum gestorum. hoc est necesse pōnere: quia re extante illa ratihabitio in subsidium non habet locum, vt s. eodē. l. si eum seruum. Sed tenendo id quod dixi q̄ potest haberi ratū de iure communi tanq̄ factum nomine defuncti: ideo requiritur consumptio: quia cohæredes pecuniam extantē possunt vendicare: et sic contra illum agentem ex stipulatione opponeretur exceptio doli, vt s. dixi in l. nam & si fur. sed si cohæredes non vendicarent rē illam: tunc ista exceptio opponi non posset, licet pecunia non sit effecta accipientis. Ita loquitur l. q̄uis. C. eo. Sed si est cōsumpta: tunc est indubitabile q̄ ipsi stipulanti quæritur actio cohæredibus ratū non habentibus. Quæro quid in alijs duobus casibus, s. quando hæreditas non fuit adita, vel cohæredes ignorabant. gl. dicit idem s. q̄ actio quæritur stipulanti, vide eam: & est gl. super verb. habent. ibi, item quid &c. Ista gl. nescio quare hic posita fuerit: quia est de directo contra tex. quia quando hæreditas non est adita, acquiritur ipsi hæreditati, non distincto an hæredes sciant, vel ignorent: nam ante aditam hæreditatem eorum scientia non inspicitur. Si verò est adita hæreditas, sed cohæredes nesciunt: tunc acquirimus cohęredibus, vt dicitur in tex. in vers. quod si proponatur. Posset tamen ista gl. procedere tenendo opi. Odo. & Iac. Bal. quam s. vidistis legendo istum text. quā non tenui. Si verò habetis in gl. vtroq; casu cohæredes sciunt, non est bona litera: quia prout se refert ad casum non aditæ hæreditatis: nō curat̄ de scięntia, vel ignorātia cohæredū, vt dixi: prout se refert ad casum aditę hęreditatis: ponis cohæredē sciuisse. Ista q̄stio est expedita in p̄cedēti pte gl. vñ debet dicere litera gl. nesciūt.

1 §. *Excussio q̄ non fiat quando certum & notorium est principalem non esse soluendo, vel ipsum non facilem ad conueniendum.* 42.

2 SIego. Qui promisit in defectū alterius[a] petitione facta à primo non liberat̄, sed exactione demum: idem econtra. h. d. Ista lex diuidit̄ in duas partes. Primò loquitur quando prius egit contra eū qui principaliter tenebatur. Secundò econtra quando prius egit contra eū qui tenebatur in defectum. Secunda ibi, sed si cum Seio. Item prima subdiuiditur in tres partes. Primò ponit seu dicit petitione facta à primo alium nō liberari. Secundò ponit rationem. Tertiò dicit exactione liberari. Secunda ibi, alioquin. Tertia ibi, at si. In prima particula casus in terminis est clarus. In secūda parte ibi, alioquin. sic pone casum. Quæ est ratio præcedentium, respondit Iuris consultus: quia si aliud diceres dicta stipulatio nihil operaretur. quod sic ostenditur. Antequā contra Titium agatur non pōt agi contra Seiū: quia debet præcedere discussio in bonis Titij. Si ergo diceres q̄ postq̄ incœpi agere contra Titium nō possum redire ad Seiū, sequeretur q̄ nunq̄ cōtra Seiū venirē, cum cōtra Titiū habeā necesse agere pro facienda discussione: & sic dicta stipulatio esset inutilis. quod esset absurdū modò. habes rationē, vide text. In tertia particula casus est clarus. Sequit̄, sed si cū Seio. & est secunda pars principalis, & est difficilis: & legitur in glo. duobus modis. Primū sic. Pone q̄ ante omnia egi cū Seio qui promiserat in defectū Titij istud agere, habet istum effectū, s. q̄ iple Seius non tenebitur, nisi in eo in quo Titius principalis debitor non erat soluendo, tempore accepti iudicij. Itē contra ipsum Titium non potero redire ad id, in quo Seiū potui conuenire: & sic videor fecisse duo pacta de non petendo, vnum Seio, & aliud Titio. Opp. de l. si ex toto. §. j. j. de leg. j. Solu. dicit gl. aliud in legatis aliud in cōtractibus. quod nō est verū simpliciter. qđ dic vt dixi in d. §. j. & l. si creditores. C. de pac. & ibi p̄ gl. Certè ista lec. nō placet doctoribus, nec mihi. Ratio: quia qđ petitor videat̄ hic fecisse duo pacta est impossibile: nō enim iure electionis: quia hic nō cadit electio: tūc enim est locus electioni, & videt̄ electio, et diuisio facta, q̄n quis pōt cōuenire duos reos, et vnū conuenit pro parte. vt l. cū illud. in prin. j. q̄n dies leg. ced. & in l. j. & ij. de optio. leg. sed hic cū vnus teneat̄ primò alius post in subsidiū, non cadit hic electio. Item nec diuisio cùm hoc facit creditor ex necessitate: ergo nō videtur creditor facere pactū de nō petendo: cū nemo in necessitatibus liberalis existat, vt l. rem legatam j. de adi leg. Legit ergo gl. secundo modo secūdum loā. & illā lectu. tenui vobis ponendo summariū. Primò

b ego egi contra Titium qui non erat soluendo[b] nisi in tribus: secundo in residuo egi cōtra Seium qui similiter non erat soluendo, nisi in alijs tribus: in residuo potero redire contra Titium si effectus erit soluendo. Ratio: quia conuentione secundi non liberatur primus, sed exactione, sicut in præcedenti casu dicitur. & ista est vera. Opp. & videtur q̄ nō possit agi contra secundum, nisi præcedat discussio contra primum, vt j. de verb. obli. l. decem. Solu. lo. in positione casus, videtur hic ponere q̄ contra primum præcesserit discussio, sed hoc nō dicitur in tex. ideo possumus dicere q̄ primò fuit actum cōtra secundùm.

Universidad de Deusto

a ☞POMATES. ¶ Respon. ꝙ. Vide Pan. consilio lxij. col. iij. vol. ij. Areti. consi. xxix. col. v. in fi. Alex. & Areti. in l. exitus. ij. de acqui. poss. Iaso. in l. ij. in fine, supra qui satisda. cog. Felin. in c. cũ olim. col. vij. de re iudi. Bal. c. iij. col. iij. de offic. delega. Areti. in c. dilecti. col. ij. de iudic. Alex. consi. xvij. colũ. ij. volu. j. Bal. in c. ex rescripto. col. j. ad fi. de iureiuran. Ro. sing. lxiij. Areti. consi. cxxvij. & ij. col. q. j. Alex. cõsil. xlix. vol. ij. & cõsi. cxxxvij. volu. ij. vbi ponit quid iuris qũ debitor in instrumento apposuisset precarium. & Alex. consil. lxxxiij. columna fin. volu. iij. vbi ponit qd iuris qũ principalis debitor non habebat in loco promissionis sed propinquo, vel alibi, vide Roma. consil. ccccxvj. & ccccxxx. vbi loquitur qñ causa tractatur infra vbi de æquitate procedit: an debeat iudex admittere talem exceptionem. Anch. consi. v. col. v. vbi dicit contra cessionariũ potest opponi exceptio excusationis: quod prima agat cõtra cedentem: & si ex nomine appareat ꝙ cedens tempore cessionis erat pauper, nõ præsumit minus pauper. Alex. consi. c. col. iij. volu. v. vbi ponit quid iuris qũ principalis foret absens, & ibi etiam ponit qñ dicatur absens. & quid iuris etiam si quãdo agitur hypothecaria contra tertios possessores, eo ꝙ facta excusione non reperit soluendo principalis debitor, vel ex alia causa a iure permissa & interim superuenerunt bona ipsi principali, etiam lite tã contest. & Soci. consi. xxiij. col. fin. vbi ponit quid iuris qũ procedit summariè, vel est iuratum, vel promissum in instrumẽto, quod habet executionem paratam &c. & Corset. in repe. rubricæ de iureiurã. in xij. priuil. & Bal. consi. xxv. in j. parte.

b ¶ Notorium. Inquãtum Alex. hic sustinẽdo cõem opinionẽ ꝙ non sit necessaria excusio qñ est notoriũ principalẽ nõ esse soluendo, dicit posse dici ꝙ requiratur pronũciatio declaratoria, qualiter principalis non est soluendo: non autem ꝙ requiratur ꝙ mittantur exploratores, vel ꝙ alio modo probetur inhabilitas principalis: quia notoriũ releuat ab onere pbãdi. Adde quod hoc voluit Ro. cõsi. xciij. incipiẽte, visis q̃ supius vbi per quatuor fundamenta illud comprobat. Et idẽ voluit cõsi. ccxj. incipiẽte, allegatiões. vbi hec ruminat. Videbitis etiã, an necessaria sit excusio, cũ fideiussor liberè promittit soluere nulla exceptiõe obstãte, qđ facit ad dicta in hac l. per Alex. & communẽ opinionẽ simpliciter sequit Bal. cõsi. xxv. & clxvij. lib. ij. inquantum etiã Alex. post Bar. tãgit si bona sunt publicata an sit excutiẽdus fiscus? Et videt tenere ꝙ sic. Adde ꝙ idẽ tenet Bal. cõsi. lv. incipiente, proponit. vbi de Bartolo hic facit mentionẽ: & Allegat Hosti. & Ioan. Andre. in capi. ex literis. ex tra de pig. dicit tamen ꝙ si fiscus esset difficilis ad conueniendum, vel bona forte non sufficiũt ad debita: fiscum non esse cõueniendum. Et prædictam opinio. clare firmauit Ro. prædicto consi. xciij. Opi. tamen Bar. sequutus est simpliciter Abb. consi. lxxij. & clarius consi. xxiij. lib. ij. vbi respondet ad illud ꝙ fiscus habetur loco hæredis, ibi vide. Quid autem si amicus debitoris mei, cuius bona iussa erant capi, vel iam erant capta, rogauit vt bona sibi relaxarẽ, promittens mihi soluere certa die, an illa elapsa possit opponere vt conueniam principalem, vide Ioãnem And. in addi. ad spec. titu. de renun. §. j. ver. viso.

☞POMATES. ¶ Potest agi. Vide Alexan. consil. xxxij. col. ij. & iij. vol. iiij. & in simili consil. lxiij. penul. col. volu. eodẽ. & consi. xcvj. eodem volum. Panor. consilio xxix. col. ij. vol. ij. vbi etiam tangit de superioribus verbis Bart. hic. Barba. consil. xliij. col. j. volu. ij.

☞POMATES. ¶ Labeo. Vide Alexan. consil. xlix. col. j. & ij. vol. iiij.

☞P. PAV. P. ¶ Labeo. Ad quẽ autem referuntur verba impersonalia prolata a statuto, vide dõ. Fran. in consi. xlv. circa fi. Item circa istam decisionem vide quæ scripsi instit. de stipu. ser. in prin. quomodo impersonalitas vitiet promissionem.

¶ Non vitiat. Adde Bart. & alios in l. stipulatio ista. §. si quis ita. j. de verbo. oblig. & in l. j. in princi. j. de hæred. institu. per Cynum in authen. quando. C. de constituta pecunia. per Gul. de Cugneo Ang. & Moder. in l. si eum pro quo. §. de in ius vocan. Bal. in l. si absentis. C. si certum petatur. Et quid si in libello talis impersonalitas esset vel in actu iudicis, vide Barto. in l. competit. a. §. partis a iudice §. in summa. j. quod vi aut clam. per Baldũ in repetiti. Paduana, & Perusina. l. edita. C. de edendo. Alex.

☞POMATES. ¶ Oppo. Vide Alex. consi. lxxx. col. ij. vol. iiij. & Areti. consilio cxlviij. & Bal. consil. ccccclxxvj. in j. parte. vbi loquitur in persona stipulatoris.

¶ De iureiurãdo. Inquantum Alexand. dicit quòd testi non creditur iuranti, & deponenti de credulitate, etiam si diceret pro certo credere, nisi adiiciat rationem dicti sui per sensum corporis: adde quod idẽ voluit eius consilio lxx. & lxxij. & ducentesimotertio libro primo. Baldus consilio ducentesimononagesimoquinto, & tercentesimodecimotertio, libr. quarto. Barto. consilio incipiente, Vanutius. Si testis autem dicat se nescire, vel quòd non recordatur, & postea affirmet, an valeat, vide pulchrè Roma. consilio ccccev.

g ☞POMATES. ¶ De iureiurando. An licitum sit iurare, vide Mat. not. in apostil. super versi. interim audistis.

1 ☞ *Impersonalitas quando nitiet stipulationẽ. & nu. 2.*

d Impersonalitas circa verbum executiuum, obligationem non vitiat: e & tunc dando fideiussorem idoneum liberatur. h. d. Oppo. f & videtur ꝙ hæc stipulatio sit nulla: quia non apparet persona obligati, vt C. de cõsti. pecu. authẽ. si qñ. Soluit gl. ꝙ hic subaudiatur dari, scilicet curari. Dico ꝙ hoc nõ est necesse. Nã impersonalitas † quandoq; est circa personam stipulantis, & nõ vitiat, vt l. stipulatio ista. §. si quis ita. de verb. obli. Quandoq; est circa personam promittentis, & hic aduerte, quandoq; impersonalitas respicit verbũ inductiuũ obligationis: & tũc nõ valet, vt C. de constitu. pecu. aut. si quando. Quãdoq; respicit verbum executiuũ obligationis: & tunc non vitiat: nec tamen precisè cogitur dare, sed liberatur dando promissorem. hic est casus hic, & in l. illa stipulatio. ij. respon. j. de verb. obli. Opp. de l. si hæres. de leg. j. Sol. speciale ibi fauore vltimæ volũtatis, vt dicit gl. Vel aliter, ibi fuit iussus facere vt legatarius habeat centũ, & sic cogitur præcisè ad dandum centũ: hic fuit iussus curare, vel promisit curare, vel etiam promisit dari impersonaliter: & sic determinat dari à me vel ab alio: merito liberat dando promissorẽ: ibi fuit iussus facere ipse qđ non põt facere directò nisi dando. Oppo. de l. promissor. in fi. de cõsti. pecu. Sol. ibi promisit decẽ simpliciter. † qđ intelligit, s. se dare hic promisit dari impersonaliter: & ideo assume tres casus. Aut qs promittit pecuniã dare: & sic personaliter de seipso loquit: Aut ꝙmisit dari, s. impersonaliter: aut promisit simpliciter: & isto tertio casu subaudit dare: & sic de seipso ꝙsonaliter vr promittere, sed si in primo casu subdistingue: Aut ꝙmisit curare, aut promisit facere, vt ex prædictis apparet. Bart.

g *De iureiurando, § siue voluntario, siue necessario, siue iudiciali.* *Rubrica.*

Dictũ est §. de rebus creditis, vbi Iurisconsult[a] ostẽdit se de cõtractibus dicturũ, verũ quia in cõtractibus emergũt litigia, & iudica, q̃ decidunt per iusiurandũ: ideo hic ponit de iureiurãdo. Ita d. gl. C. eo. sup rub. Vel aliter: Dictur[a] est de cõtractib[a]; sed qa iureiurãdo qs dicit cõtrahere: vt j. eo. l. qui iurasse. in fin. & j. de pecu. l. depositi. §. j. ideo ponit de iureiurãdo. Sed quia iusiurãdũ est triplex: ideo annectit in rub. siue volũtario. &c. Quæro, vtrũ sint plures alię spẽs iuramẽti. Dicit gl. ꝙ sic: et enumerat multas. & Gul. etiã ponit alias spẽs in 3pec. in ti. de iureiu. in iiij. lib. suo. Bar.

1 ☞ *Iusiurandum est inductum ad lites finiendas.*

2 *Iusiurandum conuentionale est quod ex conuentione litigantium præstatur.*

3 *Iuramentum iudiciale quod defertur à parte parti in iudicio iudice approbante.*

4 *Iuramentum necessarium quod pertinet ad litis' decisionem triplex.*

LEX I.

1 Maximum. Iusiurandũ † est inductũ ad lites finiẽdas. h. d. Quæro, hic dicit, maximũ: cuius respectu dicit? Respon. respectu trãsactionis, & rei iudicatæ: quia ẽt illa sunt remedia decidendarũ litium, tamẽ non ita magna. Sed in quo consistat ista maioritas iuramẽti, videbitis j. l. pxi. quæ ad huius declarationẽ est facta. Secundò quæro, quotuplex est iuramẽtum, de quo tractatur in hoc tit. Certè rubri. ponit tria, quæ ex hac rubrica colliguntur. Primum † est iuramentum conuentionale, quod ex cõuentione litigantium præstatur: vt hic dicit tex. & l. iusiuran. quod ex conuentione, j. eod. Aliud est iudiciale † quòd defertur à parte parti in iudicio iudice approbante: vt hic in fine. Est tertium iuramentum necessarium, † quod pertinet ad litis decisionẽ. Et est triplex. Primò quãdo defertur in defectum probationis: de quo videbitis in l. admonendi. j. eod. Secundò, quando defertur iuramentũ purgationis: vt l. præsenti. C. de his qui ad eccles. confu. & in authen. nouo iure. C. de pœna iud. qui ma. iudi. Tertiò est iuramentum quod defertur pro lite examinanda, seu pro re æstimanda. de hoc loquitur tit. de in litem iurando.

1 ☞ *Transactio est contractus innominatus.*

2 *Iuramentum & transactio in quo conueniant & disconueniant. remissiuè.*

3 *Sententia in quo conueniat cum iuramento, & in quo disconueniat. remissiuè.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Innominatus. Adde textum in l.prima.§.primo,cum gl.in verbo transigendi.ĩ.de pact.Bal.in rub.C.de rerum permu.

b ↛ P. P A V. P. ¶ Vtrũ iuramentum.vide latè Ias.§.si quis postulante. in vlt.char.Instit.de act.versi.extra glo.& q̃ iuramẽtum appositum sub ista forma impediat exceptionem non numeratæ pecu. posse opponi, vide Crem. sing.cliij.Et q̃ hoc intelligitur in iuramẽto decisiuo vide Socy.consil.ccxxxj. col. vj.Iaso.hic.

b ↛ POMATES. ¶ Iuramentũ. Adde Iaso.latè in §. itẽ si qs xvij.col.Institu.de actio.licet cõtra dictũ Bart.quod nouũ appellat,tenuerit Ro.in repe.ru.ĩ penul.chart. ĩ.de arbitr.ex eo inferens q̃ iuramẽtũ habet vim guarentigię. & quod Bald.singul. dictũ in l.j.C. eo. contra tenet Ange.hic in l.iusiurandum.§.fin.ĩ. eodem titu.& Romanhic,& ĩ l.sed & si possessori.§.fi.ĩ.e. & Bal. in l.si duo patroni. §. si quis iurauerit.ĩ. eo. & Mathesi.no.xxj.tamẽ tu teneas opinionem Bartoli, quã dixit me audiente communẽ,dñs Iaso.et perẽ̃ sæpius cõsuluisse, & obtinuisse. et cum qua trãseunt Ful. hic & Alex. & quã commendat hic Bal. in repetit.xiiij.char. Præterea tenuit cum opi. ista ipse Bart.l. sed si a possessori.§.fin.ĩ.eodẽ in primo not. per illũ tex.& ibi Angel.sibi contrarius,Fulgo.& Salicetus Paulus & Alexã.in l.nam postea.§.fi.ĩ.eo.& in l.postrẽ.hic alleg.& Ange. Aret.in §.item si quis postulante.col. iij. & Instit.de acti.licet dubitauerit in casu, in quo esset præstitum extra iudiciũ. Et pro ista opi. quam tenuit ipse Bar.in l.si duo patroni. §. finali in hoc dicens, q̃ si in instrumento emptionis & venditionis apponatur iuramentum, q̃ non poterit opponi exceptio pretij nõ soluti,vbi petitur executio ad rem venditam.Facit text.l.pen. C. depos. hoc modo inducendo:dicit text. 3 q̃ instrumentum depositi habet executionem paratã propter bonam fidem, quæ specialiter in illo contractu requiritur,tũc arguit sic: si instrumentum depositi habet executionem fortius debet habere instrumentum, in quo imponitur iuramentum: hinc requiritur longè maior fides, cũ in eo tractetur de periculo animæ.l.fin.C. ad leg. Iuliã repetun. secundò facit l.si quis maior.in verbo,mox deputabunt.C.de transactio.quoties lex vtitur verbo,mox,vel illico,habet executionem paratam:vt no.Bar. in d.l.j.C.depositi. Tertiò facit:quia quilibet contractus factus in iudicio, habet executionẽ paratam.probat tex.in l.tale pactum.§.qui prouocauit.in ver. iustam conuentionem.§.de pactis.Modò omne iuramentum,etiam extraiudiciale,habet vim iudicij.l.qui iurasse.§.fi.ĩ.eodem & de lit.contestati.l.nã post-

Iuramentum quando tollat naturalem obligationem.

4 *Non appellans à sententia fingitur à lege sententiæ cõsentire.*

Iuramentum cùm defertur,ineſt conditio,ut incontinenti iuretur.

6 *Quando iuramentum remittitur,habetur perinde, ac si iuratum esset.*

7 *Iuramentum quòd habeat executionem paratam.*

LEX II.

IVsiurandum. Dicitur hic quòd iuramentum est species trãsactionis:& sic transactio est genus. Contrà: imò est species separata à iuramẽto:vt vidistis §.l.proxi.ideo habemus speciales titulos de transact.& de iureiur.Solu.dicit gl.fateor quòd trãsctio potest accipi pro genere,quasi litis decisio. & sic loquitur hic.Item pro specie separata à iuramento sic loquitur contrarium. Quod not. quia ex hoc probatur quòd transactio † est cõtractus innominatus. Nã ille contractus, qui habet nomen generis, nec habet aliquod nomen speciale,est contractus innominatus:vt no.C.de re.permuta. super rub. Dicemus in l.iuris gentium.§.j. s. de pact.sed transactio est nomen generis, vt hic:ergo casus est hic quòd transactio est contractus innominatus.[a] vt no.glo.not. in l.siue apud acta.C.de transact. & ibi dixi:licet nõ allegauerim tibi istam legem, vbi est casus. Quæro,in quo est ista maior authoritas iurisiurandi? Respondeo, quædam est maior authoritas respectu effectus:& istud prosequitur gloss.quędam est maior authoritas respectu modi inducendi. Dicimus enim quòd contractus bonæ fidei quando nudo consensu contrahuntur sunt maioris authoritatis:vt l. iuris gentium.in fi.ĩ.de pact.ita iuramentum facilius inducitur quam transactio: quia non est necesse quòd aliquid detur, vel retineatur.secus in transactione.C.de transact.l.transactio. Item facilius quàm sententia quia nõ est necessarius iuris ordo,secundum Guliel.Circa effectum quę ritur † primò,in quo cõueniant,& in quo disconueniant iuramentum & trãsactio: dic vt in gloss.& bene. Secundò quæro, † in quo conueniant & disconueniant iuramentum,& sententia, & in quo vnum aliud excedat:dic vt in gloss. quam vide. Qualiter autem hoc procedat,quòd vnũ excedat aliud: dicemus in singulis legibus hic alleg.in glos.Ad vnum est tamen aduertendum,dicitur hic quòd iuramentum tollit naturalem obligationem. vtrũ hoc sit verum in quolibet iuramento.Guliel.de Cug. dicit quòd loquitur hic de iuramento voluntario,& iudiciali,quod habet cõsensum partium: † meritò tollit naturalem.Secus in necessario delato à iudice,in defectũ probationis,quod non habet consensum partium, quia non tollit naturalem obligationem, sicut nec sententia:vt l.Iulianus. ĩ. de condic.inde. qđ mihi placet.Quidam tamen dicunt quòd ille,qui non appellat à sententia, videtur consentire:vt l.ab eo.C.quomodo & quã do iud.& l.hi qui ad ciuilia.C.de appel.& tantum operatur tacitus consensus, quantum expressus:vt ĩ.tit.j.l.cùm quid ergo, 5 &c.Respondeo,quòd ille, † qui non appellat,non consentit tacitè, sed lex fingit eum consentire: fictus autem consensus non tollit naturalem obligationem:vt d. 6 l.Iulianus.ergo &c. † No. quòd cùm iuramentum defertur,ineſt condítio,vt incõtinenti 7 iuretur. Item not.quòd † quando iuramentum remittitur,habetur perinde ac si iuratum esset:vt ĩ.eod.l.non erit.§.si b nec q̃.Quæro,vtrum iuramẽtum[b] habeat 8 † executionem paratam, sicut sententia. Dico quod sic:vt j.eodem.l.sed & si possessori.§.penul.& expressius.ĩ.de re iudi. l.post rem.aliquantulum tamen facit contra. ĩ. eodem l. iusiurandum, & ad pecunias.§.fi.sed ibi videbitis.Et ideo puto q̃ si in fine cõtractus apponeretur ista clausula,& post prædicta: quia de prædictis posset dubitari, dictus promissor detulit dicto stipulatori iusiurandum: vt si iurauerit se debere recipere: quod teneatur, qui stipulator statim sibi delato iuramento se debere recipere iuraurit:tunc tale instrumentum de iure communi mandare c tur executioni.[c] Et miror quòd consuetud d do hunc modum non adinuenerit.[d]

1 ☞ *In criminalibus an deferatur iuramentum.*

2 *In causa matrimoniali quando possit deferri.*

3 *In causa monachationis q̃, non deferatur iuramentum ei, qui dicit se non monachum.*

4 *Iuramentum calumniæ,quando excuset ab expensis.*

LEX III.

e AIt prætor.[e] Iuramento præstito adf uersario deferente standum est[f] in omnibus,quo ad ipsos litigantes:secus quo ad extraneos.hoc dicit vsq; ad §.iurari.Quæro,vtrum in cri- e g minalibus[g] possit deferri iuramentum. 1 Gloss.dicit † quòd voluntarium,vel iudiciale potest in criminalibus deferri: sed iuramentum necessarium in defectũ probationis non.Ita notatur etiam in l. in bonæ fidei.C.eodem sed ĩ.de quæstio.l.maritus.Gloss.videtur dicere quòd in criminalibus non est locus delationi iuramenti indistinctè.Istud quod gloss. hic dicit de iuramento necessario, in defectum probationis,est verũ:in eo quod dicit de iu- f

a ¶ Innominatus. Adde Fulg.idem tenentem hic,& in l.sed et si possessori.§.penulti.ĩ. eodem.Paul.de Castro in l.nam postea. ĩ. eodem.& Alexand.hic. Bal.in l.prima C. eodem.

b ↛ POMATES. ¶ Adinuenerit.Adde q̃ ista practica non est multum tuta secundùm Mat. not. xx.vide Corset.rubr. de iureiuran.x. priui.

c ¶ Executioni. Adde Paul.ĩ.ibi versi. quęro vtrum in criminalibus. An autem in istis possit differri iuramentum in supplementum,quando venit imponenda pœna pecuniaria, vide Alexand. consil.lxvj.

d ↛ POMATES. ¶ Ait prætor. Nunquid testis examinatus in vna causa valet in alia inter easdem personas. vide Alexand.consil.xxxvij.j.volumi.Felin.in ca.veniens. columna ij.de testi.& in c.cùm venissent. colum.ij. ad fin.eodem titu.plenè Alexand. consilio xxxiij.colum.ij. volumi.ij.

e ↛ P. P A V. P. ¶ Stādum est. Idem Pau.ĩ.ibi versi. quęro vtrum in criminalibus. An autem in istis possit differri iuramentum in supplementum,quando venit imponenda pœna pecuniaria, vide Alexand. consil.lxvj.

f ex forma statuti papi.habes in iiij.statuto vbi vide in ea

g ¶ Criminalibus. Adde vltra ea quę hic scripsit Alexand.eundem,consi.lxvj. & lxxiiij.lib.j.& consil.cxxj.ij.volu.& consi.cclxxviij.lib.primo.

ramento

Universidad de Deusto

a ✠ POMATES. ¶ Quæro inquantum Barto. hic concludit, & est magis communis opin. vt hic inquit Alexand. quòd in causa matrimoniali iuramentū affirmatiuè valet & tenet. Adde quòd valeret, etiam si criminaliter ageretur. glo. est fing. l. pe. ver. confessus. C. de fideiuſ. de qua meminit Bal. in l. vnica, in vlt. colum. C. de confeſ. & in l. quicunque. col. vj. C. de ſer. fug. & C. de fideicommiſ. & in c. j. §. iniuria. penult. colum. titulo de pace iura. firm. & ampliat alibi Bal. in c. fina. in v. col. appellans eam auream. etiam si ſola mulier iurat. extra de confeſ. quod tamen limita, niſi eſſet diſparis conditionis, puta quia ignobilis, alter nobilis. et voluit bal. l. j. C. de collu. deteg.

b ¶ Et bene. Adde Bal. in lectu. antiqua. Ange. & Saly. hic. Ant. de But. in c. fin. extra eod. & Ioan. de Imo. in c. mulieri. eod. titu. De iuramento verò a
necessario deferendo 2
in supplementū probationis, dicit Alex. illud non deferri in cauſa matrimonij, vt voluit glo. d. c. mulieri. vt hic per eū. Cui adde Baldū conſilio cclxxxviij. & melius b
ſequenti incipiente, cauſa matrimonialis vbi poſt Hoſti. Ioan. And. in addi. ad Hoſtien. tenet quòd eſt in arbitrio iudicis.

c ¶ Calumniæ. Adde glo. in authen. de iud. §. oportet. colla. vj. gl. in c. finem litibus. de dolo & contu. gloſſ. in cap. in primis. ij. q. 3
j. vbi habetur quòd excuſat ſuccumbentem ab expenſis, per Specul. in titu. de expen. §. nunc de expenſis. & per Alexan. hic cui adde Bal. in conſilio lxxxv. incipiente, verba libelli. & ibi an iuramentum excuſet ab expenſis factis in cauſa appellationis.

d ¶ Eo modo. Et ideo dicunt Gul. de Cug. Alber. de Ro. & Bal. in lect. antiqua, quòd 4
ſi detuli vt iurares p c
caput tuum, & iuraſti per Deum, non valet iuramentum, quia reſponſio non fuit cōſona interrogationi: iuxta l. j. §. ſi quis ſimpliciter. j. de verborū 1
obligatio. ſi tamē detuli, vt iurares per patrem, tu iuraſti per filium, valet iuramentum, iuxta no. in epiſtola inter claras. de 2
ſumma trini. & fide catho. cui inquātum 3
dicit, quòd iuramenta quæ præſtantur ex forma iuris vel ſtatutorum, debēt præſtari ſuper ſacroſanctis Euangelijs, non ſuper alia ſcriptura: vt per gloſſ. in Clemen. prima, in verbo, tacta. de hæreticis. Adde videndum Bald. e
conſi. viij. ij. volumi. 1
aliàs ij.

ramentovoluntario, vel iudiciali, ſi quidē defertur reo ad abſolutionem hoc nō poteſt: quia in cauſis criminalibus quis videtur agere cauſam fiſci, & ad fiſci vtilitatē: vnde nō poteſt deferri iuramentum, ſicut nec per procuratorem: vt l. iuſiurandum quod ex conuentione. §. fin. j. eo. Si verò defertur actori ad condēnationē rei, Gul. dicit q̄ non pōt deferri: quia in criminalibus requirūtur probationes luce meridiana clariores. Iaco. de But. dicit contra: qa ſi reus defert actori, ipſe videt cōfiteri in caſu quo actor iurauerit: vt j. eo. l. qui iuraſſe. in fi. ſed confeſsio eſt probatio luce clarior: ergo &c. Hoc perfectius dixi in l. maritus. de quæſtionibus. † Quæro[2], vtrum in cauſa matrimoniali poſsit deferri iuramentum. Glo. videtur dicere q̄ ſic, quia tale iuramentum, ſicut ſentētia diffinitiua poteſt retractari poſtea ſi reperiat veritas q̄ ſit maritus: vt extra, de re iudic. c. lator. & ibi vide per Canoniſtas. Dicebat tamen Iaco. But. & bene,[b] iudicio meo, aut iuramentū deferē actori, vt volo eſſe tua vxor ſi iuraueris: & tunc valet quaſi de nouo, tunc cōtrahatur matrimonium: nunc enim cōſentimus inuicē, licet ſub cōditione: quæ conditio non impedit matrimonium cōtrahi vt in toto ti. extra, 1
de condi. appo. aut defertur reo ad diffol 2
uendū matrimoniū: & tunc nō poſsit: qa
nō eſt in partiū poteſtate. † Quæro, quid in cauſa monachationis. Glo. dicit q̄ non poteſt deferri iuramentū, quod eſt verū, ſi defertur ei, qui dicit ſe nō monachū: ſed ſi defertur ei, qui aliū ad ſe trahit in monachum, poſſet valere: vt ibi videatur de nouo, p̄fiteri, vt modò dixi in cauſa matrimoniali. ad prædicta facit quod no. C. de tranſactio. l. fi. Venio ad verſi. ſed & an iuſiurandum. Gloſſ. oppo. de l. ſi ſeruus. cum ſeq. j. eo. Solue vt in gloſ. Opp. de l. j. §. fi. j. de Car. edicto. Sol. dic vt in gl. Tex. illum in verſic. proderit, &c. inducit Gul. † ad quæſtionem, vtrum iuramentū calumniæ[c] excuſet ab expenſis. de quo per docto. in authen. generaliter. C. de epiſc. & cleri. & in l. properandum. §. ſinautem reus. C. de iudi. Dixi pleniſsimè in l. j. §. j. j. ad Turpil. Barto.

☞ *Iudæis non eſt deferendum iuramentum, per Euangelia, nec per Chriſtum.*

Iuranti per Machometum, quòd non ſit credendum.

Iuranti per capillos, & per uiſcera Dei, quòd non ſit credendum.

Iurari. Iurari debet eo modo[d] quo defertur, dum tamen ſit modus licitus, & poſtquam eſt iuratum, habetur pro vero. hoc dicit cum l. ſeq. vſque ad §. fina. Oppo. de verſi. Diuus. ad verſicu. ſed ſi quis. Solu. prout in verſic. Diuus, eſt litera non: tunc concordat. prout deeſt, tunc eſt contrarium. Solu. quod in verſicu. Diuus. loquitur de ſuperſtitione propria publicè non improbata: vt de Iudæis,[e] qui iurāt per Deū eorum: nec eſſet g
eis deferendū † iuramentū ad ſancta Dei

d ✠ POMATES. ¶ Eo modo. Limita hunc tex. inquantum vult q̄ ſi defertur alicui iuramentū per corpus, vel caput ſuū, q̄ illi ſtandum eſt: q̄ hodie non procedat: quia iurandum eſt per creatorem, non autem per creaturam, tenet Hoſti. in §. qualiter. in princi. in ſumma, extra eod. titulo. Secundò limita vt per Bal. in authenti. ſacramenta puberum. ij. colū. C. ſi aduer. vend. quoties ageretur de aliquo cō tractu cōfirmāte: qa tunc nō ſufficeret præſtare tale quale: licet ex libito voluntatis delatum. Ad quod bene facit, quod notat ſcilicet in dicta aut. ſacramenta puberū. Vide Alex. hic Barba. conſi. xij. col. j. volumi. ſecundo. Limita etiā vt non procedat quo ad extraneos licet quo ad deferentem & iurantem, nihil quæri ſoleat, tamē poſſunt extranei quærere. Facit l. ſed et ſi poſſeſſori. in fine. j. eod. vide Felin. latè in capi. propoſuiſti. colum. ij. de probationibus. Limita vt per Roma. per illum tex. in l. nam poſtea. §. ſed ſi. eodem tit. Itē limita, vt non procedat quo ad ea quę veniūt extra naturam contractus: quia de his etiam poſt iuramentum præſtitum quæritur. l. eum qui. §. fin. j. eod. & l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit. & §. Marcellus. j. eodē. Item & limita non procedere ſi iuramentum non fuiſſet litis deciſorium: quia tunc etiam eo præſtito, de eo quæri ſolet. gloſſ. in l. finali in l. ſi cum patrono. C. communia vtriuſq̄ iudi.

¶ Iudæis. Inquantū Alex. allegat Pau. de Caſt. conſil. lxxxviij. inci. viſa quadā ſcriptura. vbi ipſe Paul. videtur tenere q̄ Iudæi non ligentur conſtitutionibus diſponentibus de iuramentis: Vide tu Ang. cōſi. xciiij. vbi videtur tenere contrarium.

✠ P. P A V. P.

¶ Non erit. Circa intellectum §. dato. poſiti in hac l. nō q̄d eius diſpoſitio procederet, quando ſtaret q̄ ſtatutum credatur iuramento alicuius, et ille iuraret aduerſario p̄ſente & tacente: vide Feli. in c. propoſuiſti. in ij. col. ad fi. extra de probat. Item an procedat hæc regula quā do quis diceret iuramentum eſſe poſitum dolo aduerſarij, vide Socyn. in l. aduerſus. ff. de except.

✠ POMATES. ¶ Quando defertur. Vide Alexan. in l. ſuperiori. §. iurari. in j. colum.

Euangelia: cùm Euāgelio ipſi nō credāt, nec per Ieſum Chriſtum: cùm in eum ipſi nō credant. Subdit gl. de Saraceno. certè illa eſt religio apud nos publicè improbata. Vñ ſi qs †iurauerit p Machometū, 2
illi iuramēto non eſt ſtandū. Idem puto ſi 3
qs iurauerit alio modo, phibito: vt † per capillos Dei, vel p viſcera Dei, & ſimilia: quia iſta ſunt publicè improbata: vt in authentica, vt non luxurien. contra naturam §. j.

f On erit.[f]

1 ☞ *Iuramento cùm defertur, ineſt conditio, ut incontinenti iuretur.*

2 *Quando iuramentum remittitur, habetur perinde, acſi eſſet iuratum.*

3 *Reus debet petere dilationem ad deliberandum quid iurare uelit, non ad iurandum.*

4 *Iuramentum antequam ſit receptum, quòd poſſit deſerens pœnitere.*

5 *Delatio iuramenti, quòd debet intelligi ſecundum morem iudiciorum.*

Si neque. Iuramenti delatio intelligitur vt incontinēti iuretur, vel remittat: ſed ſi omittat, pro non delato habetur. & remittere eſt volēti iurare, iuramēti gratiā facere. h. d. cū l. ſeq.

† Nota, q̄ cùm iuramentū defertur, in 1
eſt cōditio, vt incōtinenti iuretur. † Nota, q̄ quando iuramentum remittit, habetur perinde, acſi iuratū eſſet. Ad primū opponitur. j. eo. l. iuſiurandū & ad pecunias. §. j. Reſpon. quod dixi debere iurari incontinenti, ſubaudi vel iuramētum recipere. Sufficit enim quod ſtatim ipſe dicat ſe velle iurare: & ex cauſa poteſt petere dilationem ad deliberandum quid iu- e
ret: vt l. contraria. Sit † ergo cautus quòd 3
non dicat reus: ego volo deliberare vtrū velim iurare vel non. tunc enim actor poteſt pœnitere. imò non valeret, iuramentum ex interuallo, niſi de nouo deferat: ſed ſi reus ſtatim recipit iuramentum, & f
dicit ſe paratum iurare: ſed vult deliberare quid iuret: iſtud poteſt fieri: vt l. con- 4
traria. tene menti. † Ad ſecudùm opp. q̄ dilationē pōt actor reuocare, nec habetur pro remiſſa: vt l. ſi quis iuſiurādū. C. e. Sol. dicūt quidā inſpicienda eſſe verba vtrū ſint verba remittētis, an verba pœnitētis. Vel verius anteq̄ iuramētum ſit receptū, pōt deferens indiſtinctè pœnitere: vt probat hac. l. & in l. ſi quis iuſiurandū. C. e. poſtq̄ verò iuramentū eſt receptū, non eſt locus pœnitētię: ſed haberet pro remiſſo: vt hic. Ita no. j. eo. l. manifeſtę. & videtur tex. in l. ſi non fuerit. j. eo. Poſſumus tñ dicere q̄ ex cauſa anteq̄ iuretur pōt pœnitere: pu- g
ta ſi tempore quo deferebatur, non habebat probationes, quę ſuperuenerūt anteq̄ iuret: certè locus erit pœnitētiæ: vt d. l. ſi quis iuſiurandum. Sicuti enim ex cauſa nō cogit quis iurare, vel referre: vt videbitis in d. l. manifeſtę. ita ex cauſa pōt
g quis pœnitere. Quęro, qñ defertur[g] iuramentū ſimpliciter, nec dicitur q̄ iures per

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Morē. Adde Bal. in lectura antiqua. Fulg. Pau. de cas. & Alex. §. l. proxima.
b ⁂ POMATES. ¶ Ait prætor. Vide consi. xiiij. col. vj.
c ⁂ POMATES. ¶ Nam postea. Et no. ꝙ non solum exceptio iurisiurandi impedit litem contestari, sed etiā periurium, Ant. de Butr. in c. dilecta. colū. iij. de except. Felin. in c. exceptionem. col. xij. versi. idem dicit. eodem titu.
d ⁂ POMATES. ¶ Non peti. Non loquitur in verbo, agere: sed in verbo, petere. Ex quo habes inferre Bar. voluisse; ꝙ idem sit in verbo agere, qđ petere. de quo est glo. in l. si postea. §. de pecu. quā reputat notabilem Bal. in c. quoniam contra falsam. col. vij. de proba. licet eam reprehēdat in l. cum quis. C. de iuris & facti igno. Et de hoc est text. & ibi Are. & secundū intellectū gl. & doct. in l. ex duobus. §. de duo. reis. facit Insti. de actionibus, in princ. & l. j. cū gl. ibi posita C. de iudi. Vide text. cōtra in l. age cum Gemi. C. de transa. pro Bar. tamē facit tex. in l. j. iuncta gl. §. de oper. liberto. et Iason. in l. posthumo. C. de colla. Cepol. cautela sua. xxxiiij.
e ⁂ POMATES. ¶ Impedire. Vide Feli. in c. exceptionē. colum. vj. de excep. Are. cōsi. lxxiij. col. ij. Feli. c. cū contingat. de offin. dele. col. ij. Panor. cōsi. xiij. aliàs iiij. vol. j. vbi limitat Are. cōsi. xcix. & consi. clxx. & Feli. in c. inter monasterium. col. iiij. de re iudi. Aretin. consil. lxxxv. col. ij.
f ⁂ P. PAV. P. ¶ Non impedit. An autē si iudex reseruet aliquam exceptionē appositam ante litē contest. processus sic nullus, & an opus sit appellatione: vide laudatè do. Fran. cōsil. cvij. in iij. colū. itē an processus sit nullus, si iudex non procedat solenniter super testibus & instrumentis, vide Aret. consi. lxxvij. in iij. col. itē quod exceptio præscriptionis impediat litis ingressum, dixit Bal. in c. si quis per triginta. in j. col. si de feu. fuer. contro. de quo vide Fel. in rub. de præscri. in iij. colum. de exceptione autem, non es procurator, quando impediat litis ingressum vide ad Bar. in l. licet. C. de procur. Ex forma autem statuti omnes exceptiōes debent reseruari in fine litis, nec impediunt g procedi ad ulteriora, nisi fit exceptio, super qua fit cognitum & iudicatum. vide in j. statuto ciuilium. in verbo statuentes quoꝙ. itē ꝙ illa exceptio ꝙ petitio hæreditatis non detur contra titulo possidentem, impediat litis ingressum, vide Pau. consi. cxliij. in iij. colū. Adde etiam altā, qñ accusatus dicit delictū non esse punibile, vide Alex. in l. ij. C. vt ne. peten. Itē adde altā qū dispositio statutaria obstat intētioni agentis, secundùm Bal. in l. Arethusa. §. j. de stat. hom. in l. de quibus. in antepe. col. ff. de legi. Ang. in l. j. C. de bonis vac. Et adde aliam de qua per Bart. in l. senatus. ff. de accusa. Item adde altā, s. litis pendentiā: de qua vide in repertorio in verbo exceptio. in ij. c. vide infinitas re

1 Deum, vel per caput tuum, vel qualiter: quomodo † debet intelligi delatio? Respon. secundùm morem [a] iudiciorum: vt l. iij. in fine §. de test. & l. ij. §. penul. de iuramē. calum. facit de ædil. edic. l. quod si nolit. §. qui assidua. cum similibus.

Rei appellatione quod contineatur pars.

Ius excipiendi ꝙ transeat ad singularem successorem, remissiuè tamen.

7

2 [A]It prætor. [b] Ex iuramento oriē exceptio reo & eius successori, etiam in rē. quæ exceptio impedit contestationem, nisi requirat altiorem indaginem. h. d. cum principio l. nam postea. Not. † ꝙ appellatione rei continetur pars. Not. † ꝙ ius excipiendi transit ad singularem successorē. quod quidam hic tractant: de quo per Dy. in l. fluminū. §. adijcitur. §. de dam. infect. plenissimè dixi in l. si tertius. §. si quis prius. de aqua plu. arc. & plenius per Dyn. c. is qui in ius. de reg. iur. libr. vj.

Exceptio iurisiurandi, ꝙ impediat litis ingressum, & nu. 5. quando non requirit altiorem indaginem. nume. 9.

Exceptio quæ solet impedire litis contestationem quòd non impediat quando requirit altiorem indaginem, & nume. 8.

Ex iureiurando oritur exceptio.

Ista verba, actionem non dabo, vel actio non detur, quòd non tollant actionem ipso iure in ciuilibus: secus in criminalibus.

Exceptio rei iudicatæ, & transactionis, quando impediant litis ingressum.

In criminalibus omnis exceptio, per quam factum reddi tur impunitum, potest opponi ante litem cōtestatam.

Exceptio concludens actionē non competere ipso iure, ut exceptio solutionis, acceptilationis & similium, quando impediant litis contestationem, & quando non. nume. 8.

9

3 [N]Am & postea. [c] Nota ꝙ exceptio † iurisiurādi impedit contestationem litis, siue processum. quod apparet: quia dicit denegatur actio. Agere enim est litem contestari: vt l. amplius non petī. §. rem ra. habe. Cùm ergo denegatur actio, denegatur litis contestatio. Secūdò no. † ꝙ si exceptio, quę solet impedire [e] litis contestationem, habet altiorem indaginem, non impedit [f] processum, siue contestationem: sed proceditur ad contestationem reseruata exceptione in processu causæ, vt hic, secundùm primum intellectum gl. & bonum. Facit §. ad Trebel. l. ille à quo. §. si de testamento. & ad exhibē. l. iij. §. ibidem. Tertiò no. † ꝙ ex iureiurādo oriē exceptio: vt hic, & §. proxi. §. Op. ad istūd vltimū, & videtur ꝙ iusiurādum actionē tollat ipso iure: quia verba edicti dicūt, actionem non dabo [g]: vt §. l. proxima. Sol. dico † ꝙ hæc verba, actionem nō dabo, vel actio non detur, & similia, non inducūt vt actio ipso iure tollatur, sed ope exceptionis: vt hic, & §. ad Trebel. l. j. §. j. & §. ad Velleia. l. ij. §. j. quod est notandū multum propter statuta. & hoc verum in ciuilibus. in criminalibus verò ista verba important vt ipso iure actio nō cōpetat: vt l. item apud. §. quod ait prætor. §. de iniurijs. argumē. in l. si tibi. §. quædam. & l. si vnus. §. pactus. versi. sed si pactum. §. de pactis. & hoc tenuit Iac. de Are. in quadā sua disputatione, quod est no. Opp. ad primum, & videtur, ꝙ hæc exceptio [h] nō impediat contestationem sicut cæteræ peremptoriæ: vt l. peremptorias. C. sentē. rescin. non posse. Solu. † speciale est in istis tribus exceptionibus rei iudicatæ, transactionis, & iurisiurandi: vt l. eleganter. §. si quis post. §. de condi. indebi. & extra de lit. contesta. c. j. lib. vj. Ratio: quia istæ exceptiones sunt inductæ causa fintendarū litium: vt §. eo. ti. l. j. & C. de tranlact. l. fratris. & §. de re iudic. l. j. et istud est satis bene dictū. Possumus [i] etiā in hac exceptiōe iurisiurandi assignare aliam rationē: quia verba edicti dicunt, actionem non dabo: & sic directo tendunt ad impediendum principium iudicij, secus si verba legis respicerent finem, seu effectum causę: vt videmus in edicto de pactis. dixit enim prętor, pacta seruabo. & non dicit, actionem non dabo. & sic effectum causæ respexit, non modum, vel causam, seu principium agendi: vnde non impedit litis contestationem. Et sic possumus dicere vbicunq; lex loquitur sic: ꝙ non detur actio, vel nō detur petitio, hoc casu cōtestationem impediat. Ita intelligatur §. ad Velle. l. ij. in prin. ad Macedo. l. j. facit optimè l. si seruus. C. de his qui ad eccle. confu. & hoc videtur esse de mente Guli. de cug. & Iaco. But. dicit tamen Iaco. de Arena in disputatione illa, de qua suprà feci mētionem, 6 † quòd in criminalibus omnis exceptio, per quam factum ipsum redditur impunibile, potest opponi ante litem contestatam: vt d. l. si seruus. C. de his qui ad eccle. confu. l. item apud. §. quod ait. de iniurijs. & l. si maritus. §. præscriptiones. de adul. Quod puto verum tenendo illud quod suprà dixi, ꝙ tollitur actio, vel acculatio, pro maleficio ipso iure. Dico etiam [k] vltrà † ꝙ omnis exceptio, per quam conclu 7 ditur actionem non competere ipso iure: vt exceptio solutionis, acceptilationis: & similium, impedit litem contestari: cùm enim dicat lex, sine actione nemo experitur. l. si pupilli. §. videamus. §. de neg. gest. apparet ꝙ ista exceptio, tu non habes actionem: habet impedire ne experiaris, et

ista vt omnes §§. in criminali C. de sd. omni. iudi. & vt dispon. 2. q. c. f.

misiones in materia per Alex. in l. fratris. C. de trānsac. Item adde aliā quādo opponitur delictum non esse punibile, vt per Bar. in l. si seruis. C. de his qui ad eccl. confug. vbi addidi. Qua autem forma sit iudicādum quando opponitur exceptio talis, de qua hic habetur, ad impediendum litis ingressum, ponit glo. ordinaria in prin. glos. magnæ ad fi. de litis contesta. in vj. & ibi per alios per Spec. in tit. de except. §. dicta ad fi. Quid autem de exceptiōe, sua non interest: an sit dilatoria vel peremptoria, vide Felin. in c. ex parte. in iij. col. extra, de testib. Itē latè quæ sunt exceptiones impedientes litis ingressum, vide Feli. in c. exceptionibus. in ix. co. & quatuor seq. extra de excep. etiā ꝙ exceptio reficiendarū expensārum sit de istis, voluit Bal. in l. adita. in repe. Perusina, in xxiiij. col. C. de edēdo. Sequitur ibi Sali. & Alex. in vlti. seu pen. colum. et ibidem Iaſ. in penult. col. istæ tamen si opponantur ad processum debent opponi ante litem cōtesta. vt hic not. vide Comm. consi. xxxix, incip. si conuentus. Item de exceptiōe pacti de non petendo vsque ad certum tempus, an possit opponi ad impediendum litis ingressum, vide Socyn. in l. ij. §. j. ff. de excep. in j. no. & de exceptione rei iudic. si fuit opposita ad processum & non admissa & post litem contestatam. Item si opponeretur ad processum an possit opponi, vide Feli. in c. inter monasterium. col. antepe. in xiij. limit. de re iudic.

⁂ P. P. AV. P. ¶ Actionem non dabo. An per ista verba tollatur iudicij facultas cognoscendi, vide Do. Franc. consil. lxxxv.

¶ Non dabo. Adde vltra Alex. hic Paul. de Cast. consil. cxliij.

⁂ POMATES. ¶ Hæc exceptio. Vide Feli. in c. exceptionem. ix. col. ver. circa peremptorias. de exceptio. Panor. in c. super literis. col. vj. de rescrip. in ver. glo. fin.

⁂ POMATES. ¶ Possumus. Etiam no. exceptionem pacti de nō petendo, nō impedire litis ingressum, tamen Bart. alibi in l. si vnus. §. pactus ne peteret. colū. iij. §. de pact. refert In no. facere differentiā inter pactum de non petendo, & pactū de nō agēdo, vt ibi p eū: quē sequit Bal. in l. si non sortē. §. adeo. §. de cōdi. inde. & in c. de testibus. extra de testi. tamen ipse hic videtur sentire oppositū. De quo tamē vide ibi per Cepo. scribentē. non tñ Bar. hic se firmat. sed ad dictū sui se remittit: cui tñ cōclusiōi videt fortiter obstare l. creditori. in verbo, petitionē repellit. C. de pac. Pro cuius solutione vide ibi Alex. & Ful. licet solutio Alex. violet literā et Fulg. diminuat. & litera multū repugnet in dicto verbo, petitionē repellit: quia quoties lex vtitur verbo, petitur, vel simili, impedit litis initium, vt per Barto. hic.

k ¶ Dico etiam. Adde ꝙ hoc dictum Bar. sequitur expresè Pau. de Cast. consi.

ne agas:

Universidad de Deusto

excj.inci.antecp. in fi. consilij. & hic in additione. & sequitur Io. And. in additione hic allegata per Alex.

a ✠ POMATES. 8
¶ Itē quia ista. Vide Alex.l.fratris. de trāsact. Fede.cōsil. clxvj. & cōsi.clxxxiij. Barba.cōsi.xxv.in ij. volu. Ro.consil. ccxiij. Are.in cōsi.ix. colū.j. Bald.in c.ex parte.de rescrip.

b ¶ Altiorē. Sed quid si nō habet altiorē indaginē, an iudex possit reseruare post litē contestatam? Bal. dicit cp nō in l.j.in xviij. col.C. qui accusa. non potest quia non potest mutare ordinem datum à iure: vt in c. exhibita. extra de iud. licet Iaco. But. videatur contra sentire, in l.ij.ş.qui satis. cog. secundū eum. Item adde cp sicut quando op impedit, pcessum super actione: ita replicatio super exceptione: vt no. in l. fin. ş. sed & si stipulator. ī. de eo per quē factū erit. Paul. de Castr. hic in additio.

c ✠ POMATES.
¶ Primò ūro. Quod quidē probatur ī. eo. l.iij. in ver. quacunq; in verbo. tuebit. Quoties enim lex loquit verbo, tuebitur, intelligitur quo ad actionem & quo ad exceptionē. in l. statuas. ī. de acqr. re. domi. ĉp posit dici cp illa verba prætoris non sunt sed Iurisconsulti, eius edictum interpretantis. Et bene facit ş. itē si quis postula. in verbo, actionem dat. Insti. de act.

d ✠ P. PAV. P.
¶ Quæro qñ agitur. Si tamen reperiatur in actis cp talis iurauit deferente aduersario præsumitur iurasse solenniter secundū formam qua fuit relatum: ita Ang. Aret. in ş. si quis postulāte. in pen. col. in versi. & aduerte cp ibi iuramētum. Insti. de actio. vide etiam Alex. hic.

d ✠ POMATES.
¶ Quando agit. Vide ibi Alex. in j. colū. ij. not.

e ¶ Probari. Addē Bal. idem tenētem in l. iij. ī. eo. & cū Bal. transit Ro. in l. non erit. ī. eo. in ş. si neque. Pro hoc Alex. alleg. glo. in l. si vn^b. ş. pacta. ī. de pac. quæ dicit cp ille qui se fundat ex stipulatione, debet probare, cp præcesserit interrogatio & secuta fuerit responsio. limitando, nisi in scriptura contineretur de interrogatiōe, & rūsione: qa tunc est præsumendū cp incontinenti fuerit

ne agas: vt hac. l. & ex præcedentibus apparet. Item: quia ista[a] est exceptio rei finitæ: vt l. cùm quærebatur. versi. proinde. el ij. ī. iudi. solui. hoc etiā modo posset intelligi l. si quidē. C. de exceptio. † Et hoc verum, nisi altiorem[b] indaginē requireret: tunc enim reseruatur post litem cōtest. vt hic, ij. respon. & videtur probari in d. l. si quidem. Huic dicto videtur etiam assentire Iacobus de Arena, in dicta disputatione. Ad secundum oppo. † exceptio iurisiurandi impedit contestationē: vt l. eleganter. ş. si quis post. ī. de condi. inde. sed hic dicitur contrarium. quare male. Solu. hoc ideo, quia requirit altiorē indaginē. Ista est vera solutio, quā glossa ponit: & Iac. de Arena tenet: vt ş. vidistis. Alij exponunt aliter, cp hic dicit exceptioni, i. replicationi. quod nihil est dictū. Nam quādo de iureiurando dubitatur, ille, contra quem exceptio iurisiurandi opponitur, nihil replicat: sed solùm exceptionem negat. Tene ergo primam notabilem & veram. Barto.

a ☞ *Ex iuramento oritur actio, & exceptio, & habetur pro veritate.*
1 *Actio ex iureiurando ponitur inter prætorias.*
2 *Quando agitur ex iureiurando quid debeat probari.*

Iureiurando. † Ex iureiurando oritur actio & exceptio, & habetur pro veritate. h.d. Primò quæro[c] vnde oriatur actio hæc ex iureiurando, cùm in edicto nil dicatur de actione sed exceptione? Respondeo credē dum est cp plura erant verba in edicto, ex quibus apparebat prætorem dare actionem ex iureiurando: ideo nostri authores † posuerunt hanc actionem iurisiurandi inter prætorias. Ita fecit Ioannes in arbore, & Rofredus in libellis. Quæro, quę est ista actio? Dic vt in gl. † Quęro, qñ agitur[d] ex iureiurā. do, an sufficiat hoc solùm probari, scilicet iuratū esse, vel remissum. Tex. videtur hic velle cp sic: supple cp debet probari[e] iuramentum delatum: vt ş. eo. l. iij. in prin. & incontinenti postea iuratum: vt l. non erit. in fine. ş. eodem.

☞ *Sententia post iuramentum etiam iuramento contraria, cp ualeat.*
Sententia contra sententiam quando ualeat.

Sed si damnetur. [f] Sententia † valet post iuramentū, etiā si sit cōtraria. h.d. Opp. cp nō valet snīa cōtra sentētiā. C. qñ prouo. nō est ne. l. j. ergo nec cōtra iuramentum, cùm sit maioris authoritatis: vt ş. eodem l. ij. Solu. In hoc sentētia superat iuramentū: vt no. in l. ij. ş. eod. Pro intellectu huius ş. debemus videre, † qualiter sentētia nō valet cōtra sententiā. Quidā[g] dicunt, cp si prima fuit absolutoria, secunda condēnatoria: tunc non valet secūda: vt d. l. j. C. qñ prouo. nō est ne. Sed ecōtra bene valeret secunda absolutoria, fauore liberationis: argumen. l. eius qui. ş. quas verò. ş. titu. primo & l. Arrianus. de actioni. & oblig. & quia imputet sibi actor, qui habebat sententiam condemnatoriam, si postea de nouo egit, & succubuit. Quæ ratio cessat in reo, in cuius potestate non erat agere. Ego dixi, & dico[h] quòd si iam est

lata sententia: & iterum feratur alia ex nouo[i] processu: indistinctè valeat secunda, siue secunda noceat reo, siue actori: imputet enim sibi reus si ex prima sententia non opposuit exceptionem rei iudicatæ: vel etiam actor sibi imputet, si de nouo egit. Istud probat expressè in l. duob[b] & quod ibi no. ī. de exce. rei iu. & qđ not. in l. j. C. si plu. vna sentē. expressius extrà, de re iudi. c. inter monasteriū. si bene aduertatur, & illa litera non calūnietur. Sed si post primā sententiā daret alia sententia ex eisdē actis: tunc esset nulla indistinctè, siue cōcordet cū prima, siue discordet, siue pro reo, siue p actore faciat. Ratio: qa lata sentētia est perēpta instātia, & peremptum est illud litigiū: adeo cp iudicis officiū nō habet facere aliqd plus in illo litigio: vt l. terminato. C. de fruc. & lit. expē. & l. j. & l. iudex. ī. de re iud. Vnde cū posterea dat snīa, secūda dat sine instantia, & sine cōtestatione: & sic meritò est nulla. Ita loquit[f] l. j. C. qñ cp. nō est necē. & hoc in snīa. Sed in iureiurādo est sec^a: qa post cp est iuratū: tunc ex eadē instātia post iuramentū nōt peruenīri ad diffinitiuā snīam siue diffinitiua sententia concordet cū iuramento: vt l. iusiurādum & ad pecunias. ī. eo. siue discordet: vt hic. Ratio: quia iuramentum non tendit ad hoc vt finiatur probatio: & secundùm iuramētum detur sententia: vt d. l. iusiurandum & ad pecunias. ī. eodem.

1 ☞ *Iuramentū quòd perpetuat omnes actiones quæ perpetuātur litis contestatione. & nu. 3.*
2 *Actio de dolo non perpetuatur iuramento.*
4 *Iuramentum habet uim sententiæ.*
5 *Dispositio huius ş. an habeat locum in omni iuramento.*
6 *Iuramentum appositum in fine instrumenti, quòd perpetuet actionem.*

1 **Siis qui.** † Iuramentū habet vim cōtestationis, & actionē per-
2 petuat. h.d. † Quærit glo. quid si fuerit iuratum super actiōe de dolo. Respōdeo, non perpetuatur iuramento: quia nec cōtestatione: vt l. fin. C. de dolo. Et breuiter
3 hæc est regula † cp oēs actiōes, q̄ ppetuāt lit. cōte. ppetuāt iuramēto: alię nō. Fateor
4 tamen cp † iuramentum habet vim sentē tiæ: vt ī. l. sed & si possessori. in fi. ī. e. ideo ex eo iuramento oritur actio, quæ est ppetua, sicut ex sentētia: non tamē perpetuat primā, quæ nō perpetuaretur litis conte. ş † Quæro,[k] vtrū hoc habeat locū in omni k
iuramento. Gul. dicit cp solùm habeat locum in iuramento iudiciali. alleg. in auth. de testi. ş. pen. & fin. qui nihil faciunt. Iac. But. dicit indistinctè habere locū in quolibet iuramēto. Non enim dicitur hic, cp iuramentum sit litis cōtestatio, sed quòd habet vim contestationis: ergo &c. Præ- l
1 terea[l] hic loquitur generaliter: ergo &c.
6 quod est multum † vtile scire: vt si quis in fine instrumenti faceret sibi deferri iuramentum: vt dixi suprà eodem lege secun m
m da perpetuaret[m] sibi hanc actionem, per hanc legem.

1 ☞ *Priuilegiatus quando excipiat, restitutione in integrum non habita propter læsionem.*
2 *Exceptio doli, & exceptio quod metus causa, quòd competant etiam actione de dolo non intentata.*

rūsum per ş. si scriptū Insti. de inutil. stipul. Et eodē mō deberet dici in iuramēto. Et pro hoc alleg. etiā Io. And. in addi. ş pe. ī. ti. de teste. ş. sequit. sup ver. & no. vbi voluit cp si in actis apparet scriptū cp præsente iudice, & partib^a, testis fuit iurat^a, cp p̄sumātur oīa solenniter acta vt latius hic per eum. Cui etiā adde quo ad illud, qđ dicit allegāti stipulationem &c. Bal. cōsil. liij. lib. j. & ad no. p Io. An. Adde etiā cp si notari^a dicerent iuratū esse secūdū morē, per hoc nō p̄sumet iudicis p̄sentia licēt alia p̄sumant, vt voluit Old. consi. ccccxxiij. incip. circa primum.

✠ P. PAV. P.
¶ Sed si damnet. Qđ si iam lata est sentētia an, ista dissimilitudo sit vera, vide pulchrè do. Franci. consil. lxxiij. in j. & ij. col. vbi etiā ponit singularem intellectum ad hunc textum.

g ¶ Quidam dicunt. Adde tu circa hoc & vide per Arctinum in capitu. quoniam contra falsam. colū. vj. de proba.

h ✠ POMATES.
¶ Ego dixi, & dico. Licet ista opi. Barto. ab omnibus Modernis hic reprobetur, et per Canon. in c. inter monaster. & de But. consi. xxij. incip. visis præsentibus quęsitis. salua tamen eam in vno casu, de quo per bal. in rub. de præscri ptio. col. vltima.

¶ Nouo. Alexan. dicit cp magis communis opinio, est contra Barto. in d. cap. inter monasterium. qa etiā si sit lata sententia secunda in noua instātia, nō valebit, vt hic per eum. Cui adde qđ Bal. consi. cxcix. incipien. proponitur. dicit quòd ex nouo dubio orto valebit secūda sententia contra primam.

k ✠ POMATES.
¶ Quæro. Pro opin. tamen Gul. facit, qa vbi non habet locum veritas, ibi nō potest habere locum fictio, nisi in iudicio, & non extra legem.

l ✠ POMATES.
¶ Præterea. Hācvtilitatem posuit Cepo. caute. xxxv. vide Felin. c. fin. col. tertia, de præscrip.

m ¶ Perpetuaret. Alexander transit cum opinio. Bartoli, cùm quo dicit quòd transeunt Angelus & Salicetus hic. Imola in lege, naturaliter. infrà, de vsucapio. Tu dic quòd Bald. consi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ccccxx.incipien.quæ dam scriptura.lib.iij. dicit ꝙ nullo iure ca uetur, ꝙ iuramẽtum perpetuet obligationem vltra suam naturam datam à lege aliàs frustra interruptiones præscriptione essent introductæ.

a ✠P. P A V .P. ¶Opp. ꝙ minori.vi de Socy.in l.exceptiones.col.vlt.ff.de exce. in eo.§.& ver.ibi nisi prius restituatur,ꝙd habeat probare minor ad petendum restitutionem in integrũ,vide do. Frãc. cõsil.lxvj.in antepenul. col.Item ch in mutuo restituat fine probatione læsionis, vide Mathe.not.lix. Itẽ ꝙ opus sit summatim probare de lesione,vide Mathe.not.clxvij. vide Ro.fin.ccccl xv. inci. nunquid iudex. dicentẽ ꝙ põt iudex a motu proprio concedere restitutionem in integrũ.Item vide omnino in materia Ioan. de Anna. consil. xlviij.cũ addit.Bolo. vbi habes ꝙ sit opus probare,& an iudex coram quo petitur restitutio,sit etiam iudex causæ principalis, Et quid si quis petat rem sibi restitui, sed non petat restitutionem in integrum, an sufficiat: vide in Reperto.in verbo, restitutio.in verbo,minor.¶Et quando minor non est læsus sui facilitate sed fortuito vel etiam ex dispositione statuti,non dat restitutio;vide Alex. in l.fi.C.de in integrũ restitut. vbi etiã ponit an sit necesse dicere in libello ꝙ sui facilitate fuerit læsus. de quo etiã vide Barba.consi.lxxix.volumi.iiij.

a ✠POMATES. ¶Op.ꝙ minori. Circa istam doctrinam Bar.vide Bar.in auẽ. si omnes.C.si vt se ab hæred.absti.

b ✠POMATES. ¶Secũdo modo. Qñ restitutio in integrũ petitur incidenter, in eo iudicio,non requiritur litis contestatio nec aliud simile: sed sufficit contestatio facta in principali iudicio. Ad hoc bene facit quod not.Bart. in l.si autem.§.fi. versi. not. ex isto. §. quem legit cum l. si pupilli. j. de neg.gest.

c ✠POMATES. ¶Principalis.Quando restitutio petitur per viam principalis petitionis, ita debet esse quando petitur per viam contradictionis incidẽter.Ad hoc bene facit quod not. Bald. l. ordinari

3 *Querela ꝙ non sit actio,nec accusatio,sed quoddam officium iudicis.*

4 *Contra sententiam latam prætextu falsorum instrumentorum,quando possit opponi absque restitutione.*

Annalia ad agendum sunt perpetua ad excipiendum.

6 *Minor,qui non appellauit.ꝙ non sit læsus ex hoc,nisi doceat se habere aliquid,propter quod in causa appellationis deberet vincere.*

7 *Minor si intra terminum non probauit,non statim restituendus est ad terminum,nisi ostendat se habere probationem.Et ita ad allegationem omissam.*

8 *Minor ꝙ restituit aduersꝰ iuramẽtũ alteri delatũ nõ sibi.*

9 *Omne iuramentum habet vim litis contestationis.*

Si minor. Iste §. est not. multum, & magistralis.h.d. Quãdo alicui per iudicis officium subuenitur ad aliquid restituendũ,potest illo vti excipiendo,& replicando,eodem tñ modo intra eadem tempora, intra quæ poterat agendo.h.d.& est difficilis. Diuidit. Primo ponit vnum dictum.Secundò illud limitat, & declarat circa modum,ex quo apparet practica.Tertiò illud limitat circa tempora.Secunda ibi:ego autem. Tertia ibi:præterea. Opp.ꝙ minori[a] propter læsionem non datur exceptio nisi prius restituatur:vt l.necnon.§. exemplo. s. ex qui.cau.ma.& j. de excep.l. exceptiones. la secunda.in fi. Hic dicitur simpliciter replicari:ergo malè.Glo. fatetur contrariũ dicens,replicari non posse, nisi restitutione prehabita. Et hoc videtur sentire Iurisconsultus in vers.ego autem.in fin. ibi:in integrũ restituere. Ego dico glo. bene dicere:tamen ista materia potest practicari duobus modis. †Primo modo,ꝙ in integrũ restitutio petatur per modũ cuiusdã recõuẽtiõis, vel vt verius loquar,per modũ cuiusdam petitiõis principaliter intentatæ.Non est eñ propriè recõuẽtio: quia istud iudicium est præiudiciale ad primũ ideo non possunt simul tractari, secundũ quod exigit natura recõuẽtionis;: vt l.j.j. quæ senten.si.appel.rescin.& not.in l.qui prior.s. de re iud.& auth. & consequenter. C.de senten.licet gl.hanc appellet reconuentionem in simili,in l.Papinianus. §. si filius.in fine gl.s. de inoffi.test. Et isto casu supersedetur in primo iudicio opposita replicatione:quia pendet causa præiudicialis ad exceptionem.& in isto iudicio ordinariè procedetur, & coram competenti iudice. Secundo modo[b] potest practicari,vt in eodem iudicio per modũ cõtradictionis petatur ista restitutio, & conditionaliter,vt habita restitutione imponatur silentium super exceptiõe. Isti duo modi colliguntur in d.l.Papinianus. §. si filius & hoc vult dicere tex.hic in fin. ibi: præterea exceptio ista,siue cognitio. Exceptio quando per modum contradictionis opponitur in eodem iudicio. Cognitio quando iudicis officium principaliter imploratur. Hoc etiam modo potest intelligi l.si præteritus.j. de bo.poss. contra ta.Et in hoc secundo modo quoniam per modum contradictionis proponitur, vt puto,non erit lis contestanda super hac contradictione:sed sufficit contestatio facta super principali causa:cùm in totũ sit vnum iudicium:nec requiritur iuramentum calũniæ,& similia:sed modus probãdi debet esse idem, & intra eadem tempora:vt hic vides in tex.Puto etiam ꝙ idem debeat esse iudex super ista contradictione,qui esset si dicta restitutio principaliter peteretur. Vnde si causa principalis[c] ageretur corã iudice quodam pedaneo, qui non posset contra delationẽ iuramenti,etiam principaliter restituere minorẽ: fortè quia iuramentum erat delatum coram maiori iudice:& coram maiori iudice deberet illa contradictio cognosci, & terminari.Et hoc est ꝙ dixit textus ipsum Prætorem debere cognoscere, &c. quasi dicat,coram suo iudice: cũ nõ posset hoc quilibet iudex.Modò habes vnum bonũ notabile. Opponitur secundò:†video ꝙ exceptio doli competit,etiam non intentata actiõe de dolo. Itẽ exceptio metus,[d] vt j.de doli exceptiõe.l.j.& ij.s.quod metus causa.l.metum.§.sed quod prætor.tamen illæ actiones dantur ad restituendũ, sicut hęc restitutio. Quare ergo aliud requiritur hic quã ibi. Respondeo, Quandoꝙ prętor dat actionẽ ex aliquo facto: tunc ex eodem facto dat exceptionẽ, etiã nulla actione intentata: vt in contrariis. & j.proximo §.Quandoꝙ non dat actionem,sed subuenit per officiũ iudicis:tunc exceptio non competit, nisi officio iudicis intentato principaliter, vel per modũ contradictionis:vt hic,& in dicta l.Papinianus. §.si filius. de inofficio. testamen. †Querela enim non est actio, nec est accusatio:sed magis dicitur quoddam officium iudicis:vt not. in l. posthumus. §. si quis ex his eodem titu.Idem in bonorum possessione contratabulas, quæ similiter per officium iudicis petitur: vt dicta l. si præteritus.j.de bono.possess.contra tabulas.Contra hoc opponitur†quando sententia est lata prætextu falsorum instrumentorum,datur officium iudicis,per qđ petitur restitutio:vt dicta l.diuus. j. de re iudica.& l.ij.C.si ex fal.instru.Tamen reperio ꝙ si agatur ex tali sententia põt excipi perpetuo etiam non petita restitutione:vt extra,de excep.c. cùm venerabilis. Respondeo hic,& aduerte:& dico ꝙ quãdoꝙ ex sententia lata ex falsis instrumentis datur in integrum restitutio,vt quis in statum pristinum reponatur:vt sententietur,prout sententiari deberet,si sententia lata nõ esset:vt l.diuus.& ad hũc finẽ non posset opponi exceptio, nisi exceptione præhabita sed eo ipsoꝙ sniã lata est ex falsis instrumẽtis,cõpetit mihi actio de dolo vel in factũ cõtra te ad interesse.s.de dolo l.& elegãter.§.pe.& eo.modo mihi cõpetit exceptio cõtra te,quæ est perpetua: vt d.c.cũ venerabilis.Oppo.& videt†ꝙ ea, quæ sunt annalia ad agendũ,sunt ꝓpetua ad excipiendũ:vt l.pure in fi.j. de doli exceptio.& C.de exceptio.l.licet.Solu. dicit gl.hæc est replicatio,quæ est tẽporalis, sicut actio:vt j.de pecul.l. qsitũ. §. in dolo. Ista nõ est bona:qa idẽ esset in exceptiõe: vt l.exceptiões.la secũda.in fi.j. de excep. Solue ergo,ꝙ id,quod dicit, ꝙ exceptio est perpetua.verum est:sed hic non tollit exceptio tẽpore,postq̃ est nata: sed eius natiuitas impeditur si negligit petere restitutionem.Opponitur:dicitur hic quòd debet se probare minorẽ,& læsum. Contra.C. per illum text. C. de rei vendicatione.

✠POMATES. ¶Exceptio metus. Pro hoc habes, licet inquantum Bartol. hic concludat, quòd si minor non probauit intra terminum, & etiam admiserit allegationem,quòd per hoc non statim erit læsus: & ideo quòd non debet restitui, nisi probauerit.Et licet cum eo omnes Legistæ transeant: tamen contra Bart. hic est text.in ca. auditis. in fin.in verbo, necessariam.vt asserit probationem, extra de in integ.restitu. et ibi Panor.in viij.not. Et ad hoc contra Barto. hic notat Anto.per illum textum contra Bart.Dicit enim tex. ꝙ si ecclesia litigat, & non probat in termino,& ideo petit se restitui: quòd attento quòd ecclesia fungitur iure minoris ꝙ debet restitui: nec requirit textus quòd probet se habere probationem:vt hic vult Barto. & sic tollitur argumentum, si dicereturꝙ quòd ille textus loquitur in ecclesia, cui facilius conceditur restitutio, quam minori:quia vt suprà equiparat Ecclesiam minori, etiam loquitur in minore. Præterea contra Bartolum est textus in cap. suscitata eodem titulo.vbi ex sola procuratoris allegatione, etiam postea latam sententiam datur restitutio aduersus probationem omissam. & ibi hoc no.Panormi. notabili secundo. est tex.contra Barto. hic quòd non requiritur quòd probet: vt hic vult Barto. Vnde teneatis contra Barto. quòd imo minor ex eo solo quòd non probauit in terminis,dicitur læsus : & ideo per in integrum restitutu.debet restitui,absque eo quòd probet. Etiam nõ obstat iste textus:quia loquitur quando minor vult restitui aduersus factum suum legitimè: quo casu quædam est maior præsumptio contra eum: & ideo non est mirum, si est necesse quòd probet &c.Sed in casu Barto. non vult restitui aduersus factum legitimè, sed aduersus commissum: quo casu restitueretur, etiã absque eo quòd probet. Et istã differentiã facit gl.in l.fi.C.in quib.cau.rest.in inte. Et cõtra Barto, tenet Spe.tit.de in integ.res. §.j.ver.illud quoque.

Universidad de Deusto

Ant.de But.in c.cùm venissent.& in ca.ex literis.pe.col. Inn.co. tit.Aret.cõsi.lxvj.in- a cip.viso pũcto.in vñ. & viñ.col.Alex.con sil.xxj.penũl.colum. vol. j.

a ✠ POMATES. 6 ¶ Qũo ꝓbabit.Lata ſnia cõtra minorẽ, ſi intra x.dies,nõ appellat,hoc ipſo nõ dr̃ b læſus,niſi probet aliquid, ꝓpter quod potuiſſet,ſuperior eſſe appellatus. Et licet con c trariũ teneat Bart.l. ſi.pe.col.p gl.ibi.C.in qbus cau.in inte.reſt. & ſequit̃ ibi Paul.tu tñ tene opi.Bar.hic,q̃ cõiter approbat̃, quã tenẽt Bald.& Sali.in l.fin.& Abb.conſilio lxxvñ.inci. in qõne. 7 in l.j.& vñ.col.volu. ñ. Alex.conſi.cxv.volumine v.

b ¶ Vincere.Alexã.hic videt̃ trãſire cũ opin. Fulg.hic,& in d.l.ſi. quã etiã ibi ſequitur Pau.de Ca.& ibi poſui ꝙ aut minor erat, & ſuccubuit p ſnĩam abſolutoriã:& procedat opi.Bar.hic. Aut erat reus,& fuit con- d dẽnatus: & procedat opi.Bart.in d.l.ſi.vbi videt̃ tenere cõtrariũ eius,qd̃ hic tenet.De quo vide vltra alleg. per Alex.Spec.in tit. de teſte.§.j.ver.qd ergo.inquãtũ etiã Alexan. tãgit, an minor dicat̃ læſus compromittẽdo in arbitratorem,Adde Abb.conſil.xxxj.libr.ñ. Et an minor dicat̃ læſus p 8 adi.hæreditatis, dato ꝙ de ſuo dãnũ nõ patiat̃. Ioã. An. tenet ꝙ ſic,in additione allegata hic per Alex.

c ✠ POMATES. ¶ Latã ſnĩam. Licet oẽs trãſeãt cũ Bar. ꝙ ſi minor renunciauit appellationi ante ſententiã latã, dicat̃ læſus rõne,de qua hic p eum:tñ videt̃ obſtare tex.hic. Nam minor deferẽdo iuramẽtum aduerſario,vt hic dicit̃,cũ authoritate tutoris,videtur oĩno ei velle ſtare.l.non erit. in ver.dato.ſ. eo. imò quod fortius eſt,cõſtituit eũ iudicẽ,& teſtẽ in ꝓpria cã.l.fin.C.de fideicom.& tñ poſſet eſſe,ꝙ iuraret iniquè ſicut põt eſſe ꝙ iudex ꝓferat ſnĩam iniquã vbi renũciauit mior appellationi.tñ nõ dicit̃ læſus niſi probet, vt hic notat. Et ſic dicas ꝙ nõ eſt p̃ſumendum ꝙ aduerſari⁹ ꝓcuret.l.fin.C.ad l.Iul. rep. Rñdeo, ꝙ ẽt non eſt præſumendũ ꝙ iudex ꝓferat ſnĩam iniquam.l.Herennius.§. Caia.j.de euic.& maximè, qa non habet 9 ꝓferre ſnĩam ad ſui

tra.C.ſi aduer.credi.l.j.& de præd. mino. l.ſi prædiũ.Sol.vt in glo. Quæro quomodo probabit[a] ſe lęſum in delatione iuramenti? Rñd.ſi probat ſe habere teſtes, vel alias probationes;vt l.tutor.j.e. & ex hoc mirabili tex.ſic intellecto per gl. habes expreſſum † ꝙ minor, qui nõ appellauit,non eſt læſus eo ipſo ꝙ nõ appellauit: niſi doceat ſe habere aliquid, ꝓpter quod in cauſa appellationis deberet vincere.[b] Contra hoc tamẽ facit ſ.de minori.l.ſi minor.xxv.annis filiofami.§.j.quod ibi no. Sol.ante latam ſententiam, [c]ſi minor renunciaret appellationi eo ipſo ꝙ renunciat,decipitur: quia poſsibile eſt, ſententiam iniuſtam ſequi:& ſic conſtat eum ſtatim decipi:ſed poſtquam eſt lata ſentẽtia, non conſtat ipſum ſtatim decipi: niſi appareat ipſum fouere iuſtam cauſam text. eſt hic. †Item per hoc habes quòd ſi minor intra terminum non probauit, non ſtatim tanquã læſus debet reſtitui ad terminum,niſi oſtendat ſe habere probationem, vt hic. Et eodem modo ſi minor petit ſe reſtitui ad allegationem omiſſam nõ reſtituetur,niſi doceat ſe illam allegationem habere. Ita intelligitur l. minor xxv.annis omiſſam.ſ.de minori.& quod no.per Innocen.in c.auditis.& c.cor̃ felicis. extra, de in integrum reſtitutio. fiet tamen in iſto iudicio, [d] quo quæritur an minor ſit læſus, facilior probatio: an habeat probationem vel non. Sufficit enim ꝙ oſtendatur iudici præſumptiuè,quod minor potuiſſet probare:ar.l.in lege Aquilia,ſi deletum.ſ. ad l.Aquil. & iſtæ probationes,quæ fiunt hic,non facerent plenam fidem in cauſa principali: vt in c.veniens.el ij.extra,de teſtibus. Vltimò iſte §.videtur contra glo.in l.iij.in fi. ſ.eo.vbi dicitur †quod minor non reſtituitur aduerſus iuramentum. Sol.contra iuramentum præſtitum à ſe nemo reſtituitur:vt in authen.ſacramẽta puberum. C.ſi aduer.vendi.Ita loquitur in gloſ.in l. iij.in fi.ſ.eod.Sed contra iuramentum delatum alteri, bene reſtituitur minor: vt hic.Et ita tenet Innocen.extra,eod.cap.j. aliàs ij.

Sed & ſi quis. Cui cõtra iuramẽtum ſubuenit̃ per actionem ſubuenitur etiam per exceptionem,& replicationẽ.h.d. Oppo.ꝙ imò prius habet agere actione in factũ,ex illo edicto,de his quæ in frau.credi.& ſic reſtituit:vt ſ.proxi.§.Sol.vt ibi dixi.

Iuſiurandum. Iuramentũ procuratoris, vel defenſoris prodeſt domino ad exceptionẽ, & etiam ad actionem.h.d. Not.ꝙ dixi in ſummario,&c. Opp.de l.non ſolum. §.qui alieno.ſ.de procu.Sol.Dicunt quidam ꝙ hic acquirit̃ domino,id eſt ad eius vtilitatem:non ꝙ dominus poſsit agere. Vel verius dicit glo.in iudicio,dño quæritur vtilis,etiam ſine ceſsione.Ita loquit̃ hic.Directa verò nõ quæritur dño. Et ita loquitur lex cõtraria.Et ſecundũ hoc iſta lex non haberet locum,niſi in iuramento iudiciali. Sed poſſemus etiã dicere quod †loquatur in omni iuramento: qa omne iuramentum habet vim litis conteſtatio-

nis:vt ſ.ead.l.§.ſi is qui. Ad l.contrariam rñ.ꝙ ideo dñs non poterat agere,quia ibi d erat dubium de mandato:ſecus ſi erat certum de ipſo mãdato.Ita loquitur hic: præcedens tamen ſolutio eſt tutior.

☞ *Ex iuramento uoluntario,uel iudiciali,quòd oriatur actio,non ex neceſſario.* 1
Actio,quæ oritur ex iuramento, quando ſit datiua, & quando natiua. 2
Ex ſententia oritur actio in factum. 3
In actione in rem,an habeat locum actio in factum. 4

Si petitor. In reali actione iuramẽtum actori parat actionem,reo exceptionẽ.& ſi iurauerit rẽ ſuã eſſe,etiam actionẽ.Idem in perſonali, vel miſta.h.d.vſque ad l.ſi duo patroni. legã tamẽ per partes. Primò pro declaratione literæ, quæro quæ actio detur actori. Glo.dicit, in factum.& probatur infrà l. proxi.verſi.proinde. Contra hoc oppo.& videtur quòd cõpetit Publiciana:vt ſ.de Publi.l.eum qui.§.ſi petenti. 2o. Aut ego nitor ex iuramento tantum:& loquitur hic.Aut ex iuramento,& traditione:& ita loquitur lex contraria.Ita dicit gl.

Sed contra glo.opp.quia ille,qui ſic tradit rem,tradit eam, vt accipientis:& ſic ſi tradens eſt dominus,non transfert̃ dominium:vt l.iij.§.ſubtilius.j.de condic.ob cau. ergo ſi non eſt dñs,non transfert vſucapiendi conditionem,nec Publicianã: vt j.de contrahen.emp.clauſibus.& l.eum qui.in prin.ſ.de Publi.Sol.ſecundũ opi.quam tenemus, eſt ſpeciale ibi,fauore rei iudicatæ:vt no.Inſti.de offi.iud.in fi.& de Publi.l.ſunt & alię. & l.j.& l.Pomponius.§.ſi iuſſu.de acqui.poſ.& ibi plenè dixi: licet qdã vltramõtani cõtra. Et ex hoc §.gl. fundat duas opi. Prima eſt,ꝙ ex quolibet iuramento oritur actio, & poſtea ex ſententia oritur alia actio:& ſic erunt duæ actiones. Plac. tamen dicebat,ꝙ ex neceſſario,vel iudiciali nõ oritur actio,ſed ſolùm ex voluntario.Ita dicit gloſ.hic,& C.eod.l.j.& ibi Pet. & Cy.refert.tenebat opi.Plac.Iaco.But.videbatur idem dicere.Mihi videtur † ꝙ ex iuramento voluntario,vel etiam iudiciali quæratur actio:ex neceſſario verò non:& ſic pro parte teneo glo.pro parte Plac.Probo:quando quis defert iuramentum,videtur contrahere,& confiteri ſe debitorem illo iurãte: vt j.eo.§.qui iuraſſe.in fi.& l.depoſiti.§.j.j.de pecu.ſed ex cõfeſsione oritur actio:vt l.certum.in fi.j.de confeſsis.ergo &c. Præterea hoc probo per §.j.ſ.ea.l.vbi dicitur ꝙ ſolum oritur actio,quando iuramentum eſt delatum,vel remiſſum à parte. referendo illum §.ad verba edicti,quæ intelliguntur etiam de iudiciali:& probatur hic.loquitur enim poſſeſſore deferente. non dicit de iudice:& ſic non habet locum in neceſſario.Item e non diſtinguit, [c]vtrum poſſeſſor deferat in iudicio vel extra: imò magis videtur innuere in iudicio delatum,ex eo quod dicit petitor;& ſic innuit litem conteſtatam eſſe:vt infrà,rem ratam hab.l.amplius non peti.vnde ex iudiciali oritur actio: ex neceſſario non:quia hoc lege nõ reperitur.Præterea, actus nõ debet operari vltra intentionem agentis; vt ſuprà titulo primo lege,non omnis.ſed iudex defert iuramentum neceſſarium in defectum probatiõis:ergo illud iuramentũ valet ad perficiendam probationem,non ad obligandum partem: vt lege,admonendi.infrà eodem. Iuramentum verò voluntarium , vel extraiudiciale , defertur ad obligandum par- 2 tem : vt ſuprà dixi. † Quæro,vtrum iſta actio ſit datiua, vel natiua. Et videtur quod datiua: quia textus dicit hic, dabitur actio. & infrà eodem lege proxima,dicit actionem dandam. In contrarium videtur, quòd ſit natiua, ex quaſi contractu præcedenti: vt infrà eodem lege, qui iuraſſe.§. finali. Solu. Poteſt probabiliter dici , quòd quando iuramentum defertur in reali, quòd tunc ſit datiua: quia non præſupponitur obligatio. Ita loquitur hic : ſed quando f defertur in perſonali, tunc ſit natiua: [f] vt infrà eodem le- 3 ge, qui iuraſſe. †Vltimò gloſſa probat ex hac lege,quòd ex ſententia oritur actio in factum,in actionem in rem,cum iudicatur rem eſſe meam : ſicut dicit in fine. Iſta gloſſa duo præſupponit. Primò quòd ex ſententia datur actio

vtilitatẽ,ſicut aduerſarius iurare.

✠ POMATES. ¶ Iudicio. Vide Cep. conſi.clxxiij.in j.collũ. Ad hoc bene facit quod no. Bar.in l. proſcriptione. col.iij. C.ſi cõtra ius vel vti. publi.

✠ POMATES. ¶ Diſtinguit. Et ꝙ imò ex iudiciali iuramento oriatur actio, facit l.actori.C.eo.

¶ Natiua. Adde qđ idem tenet Bal.in lectu.antiqua,& Angel.hic. & Ang.in l. miles.§.fi.de re iudic. licet ibi Imola contra . de quo hic per Alexan.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ☞ Cætera exemplaria tũ scripta, tũ vetustis characteribꝰ impressa, habẽt post verbũ pro empto. Et ar. eius qđ dicimus in sententia: vt not. in l. exceptio. ff. de exec. rei iu. quæ verba optimè quadrãt, necessariaq; fore puto. Ale. Loseꝰ.

b ☞ POMATES. ¶ Vltimò. Hãc legẽ inducit Lanfranc. in simili in trac. de arb. char. xlij. q. xlj. Alex. in l. debitori. colũ. ij. ver. in gl. fi. C. de pac. Bal. ĩ c. ex cõquestione. colũ. ij. de reiti. spo. vbi bene, & Socyn. consi. cxxxiij. col. ij.

¶ Cadat. Cõtrariũ videt tenere in l. permisceri. in fi. ff. de acqui. pos. & in l. Claudius. C. qui po. in pig. hab. Sed vide pro solutione, & cõcordantia Bar. de saxo ferrato concor. lxxiij. inci. inuoluere conantur. vbi ad plenum.

c ¶ Impropriã. Adde quod not. Bart. in l. si mater. §. eãdẽ. de exec. rei iud. & in l. j. ad fi. C. de vsufru. in pe. co. ff. de act. & obli. & in l. scire debemus. et in l. inter stipulantẽ. ff. de verb. ob. & in l. si insulam. de præscriptis ver. & in l. si olei. C. locati. alias etiã remissiones vide hic per Alex. cui adde Pet. de Anch. consi. ccxcvij. et Ro. consi. cccj. Bal. consil. ccccliij. lib. iij. vbi dicit q; verba sententiæ impropriãtur. vt sustineantur.

d ☞ POMATES. ¶ Vltimò. No. q; verba impropriantẽ in libello, & idẽ dic in sententia, & in teste. Bal. nouellus in repe. l. j. §. si qs ita. colũ. iiij. ff. de ver. obli. Fel. in c. auditis. col. j. de præscri. Et in materia impropriationis libelli & sententiæ, vide Barba. in tracta. de gabel. in ij. parte. quæ incip. de locatione gabellarũ. in j. & ij. col. Alex. in l. si cũ nulla. col. x. ff. de re iud. Et circa dictũ Bar. hic, vide etiã Ang. Aret. in cõsil. v. Alex. cxxxvij. vo. ij. Alex. cõsi. xcvj. alias xlvj. colũ. ij. volu. iij. Paul. de Cast. l. j. C. de vsufruc. Alex. l. debitor. v. col. versic. dicit Bal. ff. ad Trebel. & multas remissiones per Feli. c. series. j. co. de testi. & c. auditis. j. & ij. col. de præscri. Ant. de but. cõsi. Alex. lxiiij. l. j. iij. col. in fi. ff. de leg. j. Panor. c. examinata vij. col. de iudi. Feli. in c. cùm contingat. col. j. de rescri. Are. consi. cxxvij. col. ij. Alex. l. fi. et ibi Ias. C. qui admit.

e ☞ P. PAV. P.

in factum. Vltramõtani cõtra: quia imò vocat actio iudicati. De quo per Cy. C. e. l. actori. Item præsupponit aliud, s. † q; in 4 actione in rem, habet locũ actio in factũ. Contrarium no. C. de iud. l. j. in fi. magnę gl. vbi dicit q; cõpetit vtilis in rem: & ibi per Cy. De quolibet istorũ dixi plenè in l. miles. §. iudicati. de re iudi. vbi hoc tangit glos. & Dyn. Oppo. ad hanc legem, quia quandoque alteri nocet, quod inter alios actum est: vt l. Papinianus. §. fin. de inoffi. test. Sol. vt in glos.

1 ☞ *Facta ad exceptionem quando pariant actionem.*

2 *Si condemnatio ad rem, quam restituit, res ipsa reuersa sit: ar contra ipsum per illam, cui res fuit restituta, poterit agi ex prima sententia.*

3 *Officium iudicis quòd habeat executionem paratam.*

4 *Iuramentum habetur pro ueritate.*

5 *Verba impropriantur, ut sustineatur libellus, iuramentum, & dictum testis.*

6 *Donatio inter uirum & uxorem, an confirmetur iuramento? remißiuè.*

7 *Iuramẽtum habet uim sentẽtiæ, & executionẽ paratam.*

8 *Actio quando oriatur ex solis probationibus.*

9 *In executione non sufficit sola relatio nuncij: sed requiritur pronunciatio.*

10 *Actio utilis, & actio in factũ, quòd oriatur ex iuramẽto.*

Sed & si possessori. 11.

Istam legẽ summaui cũ præcedẽ. Opp. de l. eum qui. §. petẽti. ĩ. de public. Sol. quãdo iuramentũ defertur actori, si iuratur, & si ex testamento solo nitatur, habet actionẽ in factum. Si ex iuramẽto & traditione habet publicianã. Sed quãdo defertur possessori: tũc publiciana cõ petere nõ potest: quia sibi traditio nõ est facta. Ita loquit hic: & ita dicit gl. Vel aliter possum[9] dicere, q; hic loquat de actione in factũ, quæ est idẽ q; Publiciana. qđ nõ placet gl. ppter duo. Primò, quia nõ fuit facta traditio, vt dictũ est. Item publiciana est specialis: ideo nõ recurrimus ad actionẽ in factũ generalẽ: vt Insti. de act. §. aliæ. Quidam tñ videnť dicere velle, q; illud, dimittere rem apud possessorẽ, habet vim traditionis: vt Insti. de re. diui. §. interdum. quod nõ placet: arg. eius quod dicimus de trãsactione: vt l. si pro fundo. C. de transact. & quod no. in l. pe. de vsu-
a cap. pro empto[a]. ĩ. de excep. rei iud. Op. actus nõ operatur vltra intentionẽ agentis: vt l. nõ omnis. s̃ si cert. pet. Sed quãdo iuramẽtũ defertur possessori, defertur ad exceptionẽ, non ad actionẽ: quia possidẽti nõ datur actio: vt l. j. §. hoc interdictũ. ĩ. vti pos. Ergo ex tali iuramento nõ debet dari actio. Gl. tangit istud cõtrarium & nõ soluit. Sed dic q; † hodie idem, alibi 1 contigit q; facta ad exceptionem pariunt actionem: vt l. quod mihi. ĩ. de lib. leg. de dona. ante nup. l. si cùm ante nuptias. Tu respondẽ, q; hic iuramentum defertur ad id quod est causa actionis: & qđ producit actionem aptitudine, licet nõ actu: nã ille, qui est dñs aptitudine, semper habet rei vẽdicationẽ, non autẽ habet eam actu si possidet: vt l. in rem. in prin. s̃. de rei vẽ. C. de alie. iud. mu. cau. fac. l. j. sed hic detulit q; iuraret rẽ suã esse, & sic q; haberet actionẽ suam aptitudine: meritò cũ cadit à
b possessione, aptitudo illa in actu deducit & actio cõpetit: ita loquit hic. Vltimò[b]

2 hanc legem inducit † Mar. ad q. si fui tibi condemnatus ad rem, vnde habes cõtra me actionẽ in factum ex sententia, & of-
3 ficium iudicis † quod habet executionẽ paratam: pone q; illam rem tibi restitui, f postea à possessione cecidisti, quæ ad me reuersa est: vtrũ poteris agere ex prima sentẽtia, vt tibi restituatur? videtur quòd non: quia solutione prima, videtur sublata obligatio ex sentẽtia, vt Insti. qui. mo. tol. obli. in prin. Ad idem facit quod not. in auf. sacramenta pub. C. si aduer. ven. in gloss. fi. Pro hoc videtur casus in l. à diuo Pio. §. si post addictum. de re iudi. In cõ trariũ videtur casus hic, vbi ille, qui possidet, si postea cadat à possessione, habet
2 actionem ex illo iuramento. Et hoc tenet Gul. & Ia. Butr. quod est notan. Assignat rationem: nam ex illa sentẽtia oritur alicui ius duplex, vt sibi restituatur res, vt in possessione cõseruetur: vt l. si quis missus. §. cùm prętor. ĩ. nevis fiat ei. & l. iij. §. missum. ĩ. de Carb. edi. C. ad Carbo. l. j. secundùm vnam lectu. Facit l. qui vniuersas. §. item cùm prętor. ĩ. de acquir. possess. Licet ergo quantum ad primã partem, de restitutione rei sit satisfactum sententiæ: tamen adhuc durat remedium aliud, q; iudex debet eum tueri in possessione: quæ tuitio fieri non potest, nisi sibi restituatur: & sic habebit officium iudicis ad restitutionẽ sibi fiendam. Per hoc apparet responsum ad contraria: quia per hoc non fuit sublata obligatio in totum: argu. eius quod not. C. de vsufruc. l. corruptionẽ. & l. pluribus. §. & si placeat. de verb. oblig. Non obst. §. si post addictum. quia verum est q; non durat iudicis officium, scilicet contra extraneos, sed contra ipsum, contra quem iudicatũ est, sicut patet ex prædictis.

¶ Debet intelligi. ad istam regulã q; verba libelli debeãt impropriari, vide ad Bar. in l. fidici. C. loc. ☞ POMATES. ¶ Pronunciatũ. De ista gl. vltra adiecta per Alexan. meminit bal. c. j. iij. col. de litis cõtest. & c. cùm dilectus. v. col. ad fi. de or. cog. in c. causam quę. de testi. et ĩ c. tua nos. pe. col. de coha. cle. & mu. & l. j. col. ij. ff. eo. Feli. c. ij. col. iij. de excep. Et vide istum §. ad hoc alleg. per Feli. in rub. extra de prob. in vlti. col.

Item si iurauero.

Summaui cum præcedenti. Vel aliter: Verba iuramenti si non possunt stare secũdùm propriam significationẽ, intelligũtur
c secũdùm impropriam[c]. h. d. † No. iuramentũ haberi prove-
4 ritate. † Contra ĩ. eo. l. eum qui. in princ. Gl. non soluit. Dic q; ibi non videť q; pro veritate nõ habeatur: sed quod deferẽs
d exoneretur à pœna: quia cessat ratio pœnæ. Vltimò[c] nota istam tex. in versi. sed & si rerum. quòd hoc verbum vsusfru-
5 ctus accipitur impropriè pro quali vsufructu. † Et ideo si aliquis diceret in libello se esse in possessione alicuius iuris in-
e corporalis, quod est impossibile, debet intelligi[e] in quasi possessione: ideo si emphyteuta diceret se dominum, debet intelligi, scilicet, vtiliter: per hunc tex. & est arg. s̃. de iudi. l. si quis intentione ambigua. Facit etiam pro saluadis dictis testium,
6 qui quandoq; verbis propriis non vtuntur. † Vltimò Gul. de Cu. tractat hic quæstio. an donatio inter virum & vxorem confirmetur iuramẽto. quod non facit ad materiam nostram. Dixi in l. si quis pro eo. in prin. ĩ. de fideius.

Si cum de hæreditate.

Summaui cum præcedenti. Dictum est s̃. de actione reali, & personali: hic loquitur de mista. Vel aliter: Dictum est suprà, de actionibus in rem particularibus: hic lo
7 quitur de actionibus in rem vniuersalibus. † Not. quòd iuramentum habet vim sententiæ: ex quo apparet quòd habet executionem paratam: vt dixi in l. ij. s̃. eod. Secundò nota q; iuramentum habet vim sententiæ, præcedentibus probationibus latæ: vt hic dum dicit, atque si probatum esset, &c. sub-
f audit gloss. & pronunciatum[f]. Nam ex solis probationibus
8 non † oritur actio: vt glos. dicit: quod nota. Quod intellige, nisi probatio fieret per confessionem, vel iuramentum: vt vidisti in l. nam postea. §. fi. s̃. eodem. Et sic vides secundùm gl.
9 quòd pronũciatio requiritur. Et sic facit † quòd non sufficiat relatio nuncij, super discussione bonorum, nisi sequatur pronunciatio, de quo dixi in l. stipulatio. §. habet autem. infrà,
10 de operis noui nunciatione. † Vltimò nota quòd ex iuramento competit vtilis actio. Contrà, imò actio in factum: vt supra eadem l. in principio. Solu. dico quòd competit hæc, & illa. Et ideo est aduertendum quòd præstito iuramento per

actorem

Universidad de Deusto

actorem in reali actiõe,si quidẽ verè erat dñs habet rei vendicationem. Item actio nem in factũ,vtilemq; in rem,vt hic patet si nõ erat dñs,habet actionẽ in factum,& vtilem in rem,vt hic:& Publicianã, si nitatur ex traditione:vt habuisti no.ſ.ead. l.in prin.Sed si iuramentũ deferat possessori,si iurauit rem suã esse, habet tantum actionẽ in factum,& vtilem in rem,& rei vendicationẽ directã. Si verò erat dominus Publicianã nõ habet:vt notatũ fuit ſ. ea.l.in prin. Vltimò glo.signat duo argumenta contraria,& nõ soluit & est super verbo,iusiurandum.ibi in eo.titu. de lib.cau.l.iubemus.dic,sed ibi inter easdẽ personas:hic inter diuersas. In ea.glos. ibi.l.à sententia.Dic,sed ibi non facit plenum præiudicium,sed aliquale:vt nota.ſ. eo.l.quia.

2 ☞ POMATES. ¶ Oppo. Vide Bal.c. quanto.col.ij.ad fin. de iudicijs.

b ☞ POMATES. ¶ No. Contra hoc facit l.hac cõsultissima ſ.ex imperfecto.versſ. accrescere.C. de testa. vbi Imo.in portione, quæ in totũ non deficit,habet locũ ius accrescẽdi: vt ibi colligitur:cũ debitum in testamẽto solenni naturaliter debeat. No. doct.l.cum quis.C.de iur. & fac.igno. Aduerte: quòd fortasis põt assignari ratio: qa hic non accrescit ex eo q remãet actio patrono. Not. Bar.in superioribus verbis, cùm ppter interitum fit solũm sublata actio naturalis, & remansit ciuilis:ex qua oritur actio, cùm semel fuerit adiuncta naturali. licet prima ſpareat:sed ibi nunq; cõpetit aliqua actio, cũ tm esset naturaliter debitũ, & naturalis obligatio non sit potes ad actionẽ pducendã.Insti.de obl.in princ. & ideo non est mirum si accrescit.
Et ad hoc facit aliqualiter quod no. ibi Bald.qđ tũ mihi non placet:qa per hoc nõ remouet, q portio ibi in totũ decreret,cùm possit habere locum cõpensatio, & retentio, si ad maius perueniatur. Ideo tenẽdo q ſ. ex iperfecto. loquat tm inter hæredes: vide,p solu.quæ scripsi d.l.cũ qs. Cogita tũ, qa nõ facilẽ p ficí potest, q ſ.ex impfecto. loquat solũ in hæredibus. Vide etiã pro solutione alteri⁹ cõtrarij ad hoc Pau.de ca. l.pe.j.de acquiren.hæredi.

c ☞ P. PAV. P. ¶ Ipo iure. Vide Co. cõsi.cxiij.in iij.dub. Itẽ singulariter limita istud,pcedere i,proprietate:secus in vsufructu,secundũ Ang. consi.cxvj.inci.rusticus quid.

d ¶ Mirabile. Adde q per hoc aliã q.no. decidit Bal. in l.vnica. ſ.vbi autem.C.de caduc.tol.

e ¶ Pro se. Adde secundùm Ang.q hoc cõiter sequunt doct. hic: & etiã not.Ange.per istã glo.in l.j.j.de excep.rei iud.& in repe. l.sciendũ.j. de verbo. ob.in xiij.col.vbi dicit gl.istã singularem Alex. Tu adde quod consuluit Bal.consil. cccliij.lib.iij.

f ☞ POMATES. ¶ Iulianus.Et,p intellectu no.limitationem ad regulam,quę habet q qui est dñs, nõ potest amplius fie

1 ☞ *Ius accrescendi quòd non habeat locum in portione, quæ non deficit ipso iure,sed ope exceptionis.*

2 *Dispositio l.primæ.C.si imperia.liber.soc.non habet locum altero socio excluso per sententiam.*

3 *Quando probationes utriusque partis sunt pares, ille obtinet,qui habet aliquam præsumptionem pro se.*

Si duo patroni. Lex ista cõsueuit reputari difficilis:& inveritate intrincata est:sed ego extricabo eam vobis multum clarè. Et legitur in glo.duobus modis.Secundum primum breuiter.h.d. Si vnus ex patronis excludatur iureiurando, non prodest alteri non deferenti:sed facit præsumptionem pro eo,qui se insolidum dicit esse patronum.h.d.Et diuiditur.Primò loquitur quãdo quilibet dicebat se patronum pro parte. Secundò quando alter dicebat se patronum insolidum. Secũda ibi,multũ tamen.Et aduerte:quia hic est vna variatio in litera:qa dictio alteri,& dictio sibi: & dictio ei , possunt referri ad patronum deferentem,& non deferentem . De qua variatione nõ curo:quia idem est sensus, & ideo de ea non faciam infrà mentionẽ, sed solũ videas exponendo literam. Opponi.de princi.huius l.ad versi. multum. Huius timore variata est lectura huius l. nam quidam intelligunt, vt dixi in summario.Nam in principio quilibet dicebat se patronum pro parte. vnde non potest alteri prodesse,si vnus esset excluſus. In versiculo multum.dicebat vnus se patronum insolidum. Et ista lectura tangitur in glo.super verbo,alteri,in fine. & in gl. super verbo, prodesse. & in penultima, aliàs vltima gloſſ. magna.Alij legunt istã l.aliter.& secundùm eos ista l.tota loquitur quando quilibet dicebat se patronum insolidum. Et secundùm istam lecturam hoc dicit. Quando vnus ex patronis iureiurando excluditur,alteri dicenti se patronum insolidum prodest, non quo ad plenã probationem,sed quo ad qualequale præiudicium.hoc dicit, non repeto literam.

Opponitur de princip. ad versic. multum.Solu.in princi. dicit quòd non prodest:scilicet quo ad plenam probationem seu plenum præiudicium.In versic. multum. dicit prodesse quo ad qualequale præiudicium. Et ista lectura ponitur in gloſſ.super verbo,iurasset.& in glo. vltima in princip. quælibet potest esse vera.

Opponitur,& videtur quòd iuramentum vnius alteri profit, vel noceat: vt l. duobus.in princip.j.eodem.Sol.ibi erant duo rei:hic non. Opponitur[a] de l.communi liberto.j. de bon. liber.in fin. vbi si vnus excluditur,alteri accrescit.Sol.dicit gloſ.hic patronus, qui excluditur iureiurando,non excluditur in totum, sed ope exceptionis, vnde non accrescit: ibi verò ipso iure excluditur.Sed Iac. Bal. timore huius contrarij recedebat à lectu.gloſ. & legebat istud principium alio modo, vt exponeret ibi,nec ei prodest, &c. nec ei, scilicet liberto.quasi dicat, portio excluſi accrescit alteri patrono. Ista lectura non est vera,nec eam sequitur Odof.nec alij.Ratio:quia quandocunque quis perfectè non excluditur, eius portio alteri non accrescit:vt l.planè.ſ.si coniunctim.j. de legatis j. & quod ibi no.& l.huiusmodi.ſ.si titio. eodem titulo. sed per iusiurandũ quis perfectè non excluditur:quia ipso iure actio remanet patrono:ergo &c. Nota[b] ex hac lege †quòd in portione,quæ non deficit ipso iure[c],sed ope exceptionis: non est locus iuri accrescendi:quod est mirabile,[d] vide gl.super verbo iurasset. quæ hoc dicit.Et hoc facit q† l.j.si imperialis liberalitatis socius.lib.x.non habet locum altero ex socijs excluſo per sententiam,vel iureiurando,vel alia exceptione. Quæro circa istã legem,quæ est ratio huius præsumptionis? Respond.dicit gl. vltima quòd hic libertus confitebatur alium esse patronũ pro parte. Sed impossibile est, quem esse libertum ꝑ parte,& pro parte non:& ideo cùm iurauerit se non esse libertum alterius: videtur redargui eius mendacium. Aduerte: ista gloſſa non bene adaptatur ad literam:quia litera loquitur in liberto mortuo,cùm quæritur de bonorum possessio. ipsius.gloſſ. loquitur de liberto viuo.Tamen quod dicit gloſſ.de liberto, intelligе quòd dicatur per alios, qui dicebãt se successores liberti. Item videtur quòd ista gloſſa non dicat verum:quia si ego dico me nõ esse tuum libertum:non sequitur:ergo sum alterius: quia potest esse quòd sim ingenuus.Ideo vt tollatur hæc obiectio,dicit gloſſ.prima huius legis quòd libertus non dicebat se ingenuum,sed fatebatur se esse libertum alterius. Item in gloſſ.vltima dicitur,quòd libertus fatebatur se pro parte alterius libertum:ergo non erat ingenuus.& non dicebat se ingenuũ:quia tũc nulla erat præsumptio. Quæro,ad quid prodest ista præsumptio. Dicit gloſ.quòd prodest:quia si vtriusq; probationis essent pares,creditur magis probationi patroni. hoc dicit gloſſ.super verbo, authoritatis . quam vide & nota.

3 †Not.quòd quando sunt probationes vtriusque pares vin
e ceret ille qui haberet præsumptionem aliquam pro se [e] vltra aduersarium:vt vides hic text. cum gloſſa. Docto.ponunt in materia vti possidetis.tene menti.An autem hæc præsumptio sit tantæ authoritatis, quòd propter eam possit deferri iuramentum,dicam infrà eodem l.admonendi.in princip.vltimæ chartæ,in versicu.quæro quid si dicta testium. Quæro, hic loquitur quando libertus iurauit se non esse libertum. quid econtra, si patronus iurauit se non esse patronum, quid importet? Dic vt dicitur in gloſſ.super verbo,non esse.Guliel.de Cug.inducit hanc legem, ad quæstionẽ quam dicam infrà in processu. Vltimò gl.fi.in fin.opponit & non soluit. & ideo dicas in fine eius, ibi non facit plenum præiudicium hic qualequale.

f Iulianus. [f] Hic ſ.legitur duobus modis in gloſſ.& alio modo extra gloſſ.Secundum primam lectur. hoc dicit.Etiam ei,qui antè præscripserat ex iuramento competit actio vtilis,hoc dicit. Vel secundùm secundam hoc dicit. Post iuramentum præscriptio non impedit actionẽ vtilẽ.h.d. Vel tertio extra glo.Etiam ille,qui iurauit, potest præscribere:& ex præscriptione sibi actionem acquirere.h.d.in summa.

1 ☞ *Iudex non debet admittere articulum impertinentem. Nec quòd quis interrogetur super eo,quod iam est decisum.*

ri dñs.l. seq. ſ. Iana.j. de vsuca.qa procedit qñ habent directũ dominiũ,& proprietatẽ.Secus si vtile,vt hic colligit.Et põt esse ratio huius tex.,qa plenius succurrit agẽti ex iuramẽto,vbi nõ requritur titulus neq; bona fides, qñ ex ꝓscriptione.Et ad hoc no.Bar. in.l.in bello.ſ.si quis seruũ.ff.de capt. tamẽ cõtrà videt facere:qa per præscriptionẽ est acquisitum dñium irreuocabiliter . ergo & c.not.Barto.in ſ.si quis seruum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digestoveteri.

a ¶ Item no. Aduerte tamen, ꝙ Bar. innuere videtur, dum dicit ꝙ probatio includit omnẽ modum probãdi, ſ. per teſtes, inſtrumẽta, & confeſsiones, ꝙ vbi cauſa eſt iuramẽto deciſa, ꝙ nõ admittatur probatio per cõfeſsionẽ eius, qui iurauit cõtra ipſum iuramentũ, quod puto falſum: quia poſt iuramentũ etiã admittitur probatio in cõtrarium per confeſsionem glo. l. qui iuraſſe. §. ſi pater. gl. ñ. ſ. e. Itẽ poſſ ꝫ renunciatũ eſt oĩbus ꝓbationib⁹, et ſic eſt concluſum in cauſa, admittit probatio p cõfeſsionẽ. c. cũ Ioannes eremita. de fi. inſt. et Bal. in ru. C. de ꝓb. pe. col. Itẽ cõtra præſumptionẽ iuris et de iure nõ admittit probatio ĩ cõtrariũ, niſi per cõfeſsionẽ. Gl. eſt in §. aliud quoque. in auẽ. de æqua. dot. not. Bald. in auẽ. ſed iã. C. de do. ante nup. Ex q bus rationib⁹ appa ret Bart. malẽ loqui, niſi vellemus dicere ſaluãdo eũ, ꝙ intelle xerit de cõfeſsione de facto ante iuramẽtũ præſtitũ, à qua videt receptũ iuramentum deferendo eum, tanꝯ poſteriori loco prẽſti tum, ſtandũ eſt huic. ar. l. duobus. §. fi. ĵ. eo.

b ¶ Abſolutoria. Adde vt per gl. & doc. maximè Bal. in l. ex more. C. ad l. Aquil. & in l. j. C. ad le. Fla. de pla. Bar. in l. ñ. ĵ. vi bo. ra. per oẽs in l. j. C. qũ ciuil. act. præiu. cri. Anto. de But. in c. de his. extra de accu. per oẽs in c. dilectus. extra de purg. cano. Alex.

c ¶ Ego dico. Alex. hic & in l. ſciẽdum. tenet opin. Bar. ꝙ ſi mĩor iurauit, nõ requirat certioratio. Tu dic ꝙ cũ opi. Dy. & Io. Andre. trãſit Bal. cõſ. iiij. lib. iij. & cõſi. xlvij. et clarius eĩdẽ Io. and. vide in addi. ad Spec. in ti. de renũ. §. j. verſi. cui iuri. ibi idẽ tenet & Bal. cõſi. xl. lib. v. inci. cõſilium d. Dy. vbi dicit ꝙ de iureiu rãdo dictũ Dyni eſt verũ: tũ ꝙ ſi ĩ aliqua parte inſtrumẽti eſſet facta mẽtio ætatis, ꝙ cedat dictũ bar. maximè qũ iurauit ex certa ſcientia. & hoc idẽ tenet conſi. ccxxxiij. libro iij.

d ❧ POMATES. ¶ Venio. Adde & põdera ad hoc gloſ. in c. ingſitionis. §. ñ. in gl. verſ. ſolũmodo. extra de accu. etiã glo. in l. admonẽdi. gl. ñ. in fi. quæ illũ text. ad hoc põderat. & ibi Bart. no. gl. etiã in c. de teſt. extra de teſti. in gl. j. circa med. & tenent hoc Bar. et Fulg. licet cõtrarium teneat Ia. de But. Albe. & Pau. de Caſtr. hic: & vide Fel. ĩ d. c. j. de teſt. col. fi. Alex. in cõſil. xxv. col. ñ. vol. ñ.

e ❧ POMATES. ¶ Pro cui⁹. Pro cuius declaratione teſtis, q iurauit dicere veritatem ſuper articulis, prædictis. Secundò oppon. de l. ſi quis vxori. §. ſi quis iurauerit. ĵ. de furt. gl. ponit duplicem ſolutionem: quælibet poteſt eſſe vera: tu tene vltimam, quòd poſt iuramentum non agitur condictione furtiua, ſed rei vendicatione, in qua nihil venit cõtra id quod eſt iuratũ. † Exiſta prima parte poſſumus dicere in quæſtione

b illa an abſolutoria [b] lata in ciuili faciat præiudicium in criminali, vel econtra: quia aut ſententiatum eſt ſuper facto aut ſuper iure. Ita tenet Dyn. in cap. nullus pluribus. extra de regul. iuris. in vj. Cy. in l. j. C. quando ciuil. ac. cri. præiudi. ego plenè dixi in l. ij. §. j. ĵ. vi bonorum rapt. pro hoc facit ĵ. eodem. l. duobus. §. j. &c.

Item per hanc legem ego dico contra

6 Dynum in quæſt. de minore, † qui iuraauit ſe non venire contra contractum. Nã dicit Dyn. quòd poteſt petere reſtitutionem in integrum, niſi de ea fuit certioratus. Cuius dictum Cyn. refert in l. ij. C. de

c reſcinden. venditio. Ego dico [c] quòd ſatis eſt minorem certiorari ſuper facto vel ſuper contractu: tũc enim tollitur omne ius quod poſſet ſibi competere ad veniendum contra ipſum factum. Caſus eſt hic, & l. duobus. §. j. ĵ. eodem. & eſt text. f in authen. ſacramenta. C. ſi aduerſus ven. dicit enim, ſacramenta ſuper contractibus rerum ſuarum non retractandis, &c. non dicit, ſuper reſtitutione non petenda. Sufficit ergo quòd iuret non venire contra: & ſic ſuper facto. De hoc dixi in l. ſciendum. ĵ. de verborum obligationi.

d Venio [d] ad verſi. nec pati. Gloſ. inducit in 7 argumen. † quòd teſtes non ſunt interrogandi, niſi ſuper articulo, ſuper quo ſunt producti. Idem no. ſ. de petitione hæred. l. ſi quis libertatem. in fin. C. qui leg. perſonã. l. momentaneæ. & ibi per Cynum, g ſicut enim non debet iudex pati partem volentem aliquid probare extra cauſam: ita non debet per teſtem dicentem aliquid extra articulum; & hoc modo hæc

e lex facit in argum. Pro cuius [e] declaratione quæro † quid ſi teſtis diceret, aliquid extra articulum, an valeat dictum 8 eius: Reſpondeo: aut iurauit dicere veritatem ſuper articulis: & non valet in eo quod dicit vltra: quia in eo deponit non iuratus, ergo &c. l. iuriſiurandi. C. de teſtibus. Aut iurauit dicere veritatem ſuper tota cauſa: & tunc ſi illud quod dicit extra articulum, faceret ad cauſam, valeret dictum eius: quia depoſuit ſuper eo, ſuper quo iurauit. Ita dicunt doctores C. qui legit. perſon. l. momentaneæ. & in Specula. de teſte. §. j. verſicul. item quod depoſuit ſuper alio. & in verſic. ſequenti. Et intelligo eum dicere extra articulum, quando ea, quæ dicit, non conferunt ad declarationẽ eorum, quæ in articulo continentur: aliàs ſi conferunt, dicuntur eſſe in articulo, non extra articulum: vt l. j. in

f princip. ſ. ſi certum petatur. & ibi dixi [f].

9 † Quæro, qualiter debet teſtis iurare, h an dicere veritatem ſuper articulis, an ſuper tota cauſa? Reſpõdeo, ſuper tota cau

g ſa: vt extra de teſtib. c. per tuas. & ibi per h Inno. & C. de epiſc. & cler. auf. ſed iudex.

10 Quæro [g] iuxta literam [h], quid † ſi fuit admiſſus

1 Iudex non debet pati, quòd teſtes examinentur ſuper articulis contrarijs.

2 Probatio quòd includat omnem modum probandi.

3 Quando iuratur ſuper facto, tollitur omnis actio, quæ poteſt ex illo oriri, & idem quando pronunciatur.

4 Abſolutoria lata in ciuili quando faciat præiudicium in criminali, uel contra, remißiue.

5 Minor, qui iurauit non uenire contra contractum, quãdo poßit petere reſtitutionem in integrum.

6 Teſtes, quòd non ſunt interrogandi, niſi ſuper articulo, ſuper quo ſunt producti.

7 Teſtis deponens extra articulum, an ualeat eius dictum.

8 Iudex debet iurare ſuper tota cauſa.

9 Teſtis examinatus ſuper articulo impertinenti, quando non ualet eius dictum.

10 Si iudex præcepit reſpõderi poſitionibus, ſaluo iure impertinentium, & non admittendarum, quòd poſt reſponſionem poterit diſputari, an debuerit reſponderi uel non.

11 Teſtis interrogatus, an ſit criminoſus et reſponderit ſic, quòd eius dictum non ualet.

Idem Iulianus.

Quãdo iurat ſup facto, tollitur omnis actio, quæ poteſt oriri ex illo facto. Item iudex nõ debet admittere impertinẽtes articulos. h. d. Not. † quod dixi in ſummario, ꝙ iudex nõ debet admittere impertinentẽ articulum: nec debet admittere, vt aliquis interrogeẽ ſuper eo quod eſt iam deciſum, vel reſponſum. Itẽ nota [a] ꝙ † iudex non debet pati, vt exami

a nentur teſtes ſuper articulis impertinẽti

2 bus. Hæc omnia probãtur hic, dum dicit iudex non debet pati hoc probari. † Probatio enim includit omnẽ modũ proban

3 di, ſ. per teſtes, inſtrumẽta, & cõfeſsionẽ: & ſic tene menti. Iſtud tãgitur in glo. l. ij. §. ꝙ obſeruari. C. de iur. cal. Oppo. de l. ſi pro fure. in prin. ĵ. de condict. fur. Sol. hic tollitur ope exceptionis, nõ ipſo iure: vt in contrario. Certè iſtud eſt imponere legem verbis. Vel dic ꝙ ibi fuit actũ actione furti, non condictione furtiua, ar. pro hoc. C. de de tranſac. l. ſi de certa. Videte, ego non curo qua actione ſit actum, ſed ſuper quo ſit iuratum, ſeu pronũciatum. † Si enim iuratur vel pronũciatur ſuper

4 facto, tolletur omnis actio, quę poteſt oriri ex illo facto. Ita loquitur hic: ſed ſi iuratur ſuper vna actione, vel pronũciatur vt quia iudex pronunciat te nõ teneri furti, vel iuras te non teneri furti: non ſequit ergo nõ teneris cõdictione furtiua vnde poterit agi condictione furtiua. Ita loqui tux lex contraria. Contra prędicta facit tex. in l. contraria: vbi dicit ſi pro fure dãnum deciſum ſit. Et ſic videtur ꝙ ſit facta deciſio ſuper facto. Suſtinendo prædicta intelligas pro fure: id eſt, ſup actione furti. l. inter omnes. §. hęc actio. ĵ. de fur. Alij dicunt, vt Ioannes, ꝙ ibi fuit tranſactum, per quod videtur quis cõfiteri delictum: vt l. quoniam. s̃. de his not a. n. infa. hic verò fuit iuratum per quod delictum negatur. & iſta etiam poteſt eſſe bona, quam iunge cum præcedenti, & ſic diſtingues: aut fuit tranſactum, aut ſentẽtiatum, ſiue iuratum: & hoc ſecundo caſu. Aut ſuper facto, aut ſuper actione certa: vt patet ex

nõ ꝓbat in eo ꝙ vltro deponit: qa in eis deponit nõ iurat⁹: ſecus ſi iuraſſet dicere veritatẽ ſup tota cã. Et ad hoc vltra tradita p Alexã. hic in iiij. not. bene facit text. c. cũ dilectus. de accuſ. vide tamen pro horũ declaratione Bal. in perẽptorias. C. de ſen. reſcin. nõ poſ. pe. col. Et qñ teſtis dicat deponere ĩ articulo vel extra vltra adducta hic per Alexã. in iiij. no. vide Bal. in l. ñ. in iiij. col. C. de iura. cal. tex. in c. iij. ibi Bal. de teſti. idẽ Bald. c. licet cauſam. vij. col. de ꝓba. Item inquantum Bar. quærit qualiter debeat iurare teſtis, vltra Alexã. hic vide Inn. & Bal. in c. ñ. co. pen. de confeſ. & Alexã. l. ñ. de iuriſ. om. iu. s̃. pro quibus facit text. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. j. s̃. e. vide Felin. in c. cauſam quæ. co. ñ. de teſti. Ale. cõſ. xc. vol. iij. col. ñ. & in l. j. col. iij. s̃. tit. proxi.

¶ Dixi. Adde vltra dicta Alex. Ang. cõſ. clxix. Bal. cõſ. cxxiij. li. ñ. Et an teſtis iuratus ſup vno capitulo, poſsit ſup appẽditijs deponere, vide Bald. cõſi. clx. lib. iij. Et an teſtis dicens falſum, quod tũ nõ nocet parti, poſsit puniri, vide Bal. cõſil. lxxxv. e. li. iij. Et quid ſi extra capitulum depoſuit falſum, vide per eũdem conſi. xc. eo. lib.

❧ POMATES. ¶ Quæro. Inquantũ Bar. hic dicit ꝙ pars, cui datur copia articulorũ, ſibi præiudicat ſi illis non opponat, etiã ſi erũt impertinẽtes: adde tex. l. j. et quod ibi no. C. de rela. quẽ ſequit Bal. in l. ne in arbi. C. de arb. tex. c. ñ. de accu. in vj. Inquantum verò cõcludit ꝙ ſi iudex admiſit articulos ſaluo iure impertinentium & non admittendarum, quòd tunc pars ſibi non præiudicat, etiam ſi nihil opponat. Vltra hic ꝑ Alexan. vide Angel. in l. ſpeciale. ff. de rei ven. Imol. l. iiij. §. prætor ait. ff. de damno infecto. Et quid operetur talis proteſtatio reſeruatoria, vide Bal. in l. ille à quo. §. ſi, de teſtamento. ff. ad Trebellia. Felin. in c. per tuas. colum. iij. & in capit. inter monaſterium. colũ. xiij. de re iudicata.

❧ POMATES. ¶ Literã. Vide quæ notat Felin. in ca. paſtoralis. vltima colũ. de exceptioni. & in c. fraternitatis. iij. colũ. de teſt.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ✠ P. P A V. P. ¶ Aliqd imputari. Vide etiã Fel. in c. ñ. de proba. dũ ponit de ſtatuto ꝙ cõtra inſtrumentũ nõ poſsit aliquid probari per teſtes, ſi fuerint admiſsi probarẽt niſi eſſet ficta proteſtatio, vel dictũ, ſaluo iure impertinentiũ. de quo per Bar. in l. certi cõdictio. §. quoniã circa fi. ff. ſi certũ pet. & per Feli. in c. cũ contingat. in iñ. col. de offic. deleg. Itẽ multa alia ſimilia, ad quod vbi aliquid admitti nõ debet, ſi fuerit admiſſum præiudicet: vide per Iaſ. in l. j. in prin. in ñ. col. ff. de op. no. nun. vide et Deci. conſi. xlviñ. col. pe. & ſi. ꝙ ſi fuerint admiſſę ꝓbationes cõcernẽtes dñium in poſſeſſorio, poterit iudex non admittere eas & reuocare talẽ admiſsionẽ tanquã interlocutoriam, & ibi etiam ꝙ ſi pars cõtradicat, ſibi non præiudicat.

admiſſus articulus, qui non debebat admitti: & quid ſi teſtes ſuper eo depoſuerunt, cùm non deberent examinari? Rñ. ſi quidem articulus ille eſt omnino impertinens, & nihil conferens ad cauſam, non eſt dubium ꝙ nil releuat: vt puta ꝙ rex eſt in Frãcia. Sed ſi aliquid cõferret ad cãm, licet nõ deberet admitti, ſic. Exemplũ: in cauſa poſſeſsionis recuperandæ fuit admiſſa probatio de dñio: tunc ſi quidẽ parti non fuit data copia articulorum: & ſic non poteſt ei imputari quòd conſenſerit: poterit opponere poſtea: & dicta teſtium non valebunt. Sed ſi ei poteſt aliquid imputari[a], ſecus extra de ordi. cog. c. j. & per Inno. in d. c. per tuas. de teſt. Et ex hoc apparet[b] quòd † quãdo iudex præcepit reſponderi poſitionibus ſaluo iure impertinentium & non admittendarũ: tunc etiã poſt reſpõſionem poteſt diſputari an debuerit reſponderi vel non; quia apparet partem non conſenſiſſe. Prædicta vera in his poſitionibus, quæ fieri nõ debent ob fauorem partis. Sunt etiam aliæ interrogationes quæ non debent fieri à teſte propter fauorem ipſius teſtis: vt puta † ſi teſtis interrogetur an ſit criminoſus, & ſimilia: tunc non curo de conſenſu partiũ aliquid, an conſenſerit, necne: ſi teſtis interrogetur[c] an ſit criminoſus, & reſpõderit ſe criminoſum, licet interrogari non debuerit, vitiatur tamen dictum eius: vt extra de exceptio. c. j. & ibi per docto. Canoniſtas. Barto.

☞ *Quæ actio oriatur ex iuramento ſuper certo contractu præſtito.*

Quæ actio oriatur ex ſtatuto uel conſuetudine.

Si peto executionem ſententiæ ad rem uenditam, quòd non poſſum opponere in executione de pretio.

Exceptio peremptoria quòd non poſsit opponi poſt ſententiam uel poſt iuſiurandum.

Siquis iurauerit.

Ex iuramẽto formiter præſtito datur actio vtilis ex eo cõtractu, cuius forma continet iuramentum. h. d. Opp.[d] & videtur ꝙ ex iuramento oriatur actio in factum: vt l. ſed & ſi poſſeſſori. in prin. §. eodem. Sol. dico † quòd hęc actio vtilis ex eo contractu non excludit actionem in factum. Simile vidiſtis in d. l. ſed & ſi poſſeſſori. in fin. & ſ. ead. l. §. j. Vnde quãdo iuratur ſuper actione reali vel miſta, quæ actiones competant, vidiſtis in l. ſed & ſi poſſeſſori. in fine. ſ. eodem. Quãdo verò iuratur ſuper actione perſonali: & tunc aut iuratur informiter nulla cauſa expreſſa quare teneatur: tunc habet locum actio in factum ex iureiurando: vt ſ. eod. l. nam & poſtea. §. j. & l. ſed & ſi poſſeſſori. §. j. & ĩ. §. proximo. Aut iuratur formiter expreſſa cauſa & cõtractu quare g tenetur & tunc habet locũ actio in factũ, & actio vtilis ex eo contractu propter iuramentũ, vt hic. Item actio directa ex eo contractu ſi antè verè cõpetebat. Et ex h hoc dicimus, quãdo quæritur † quę actio oriatur ex ſtatuto vel conſuetudine: quia ſi ſtatutum vel conſuetudo diſponit formiter: habet locum actio ex cõtractu vel ex cauſa, ſuper qua formiter diſponit. Exẽplum: [e] dicit ſtatutum quòd valeat teſtamentum cum tribus teſtibus. Certè ageẽ actione ex eo teſtamento: quia formiter diſponit. Vel pone: dicit ſtatutum quòd minor xxv. annis &c. poſsit vendere & alienare cum præſentia conſanguineorũ ſuorum. Certè orietur actio ex eo contractu, ar. huius §. ſed ſi diſponeret informiter nõ expreſſa aliqua cauſa quæ caderet in forma cõtractus, vel quaſi: tũc daretur f cõdictio ex lege, vel ex iſto ſtatuto: [f] vt l. j. in fi. ĩ. de condi. ex lege. & ar. eorum quę §. dicta ſunt. Ad ſecundũ opp. & videtur quòd iuramentũ nõ debeat nocere ei qui præſtitit: vt l. euidenter. ĩ. de exce. rei g iud. Sol. dicit gl. iſtud eſt propter[g] connexitatem. In omnibus enim cõtractib[9], in quibus vſtro citróꝙ oritur obligatio, ſi iurat ex vna parte, ex alia iurari videt, vt h hic. facit l. fi. ĩ. de accep. Iuxta hoc[h] quęro: ego dixi in l. iñ. §. eo. ꝙ iuramentum habet executionẽ paratã: † vtrũ quando tu 3 petis executionẽ ad rem tibi venditã, ego poſsim in executiõe excipere de ꝓtio. videt ꝙ ſic, vt ĩ. px. §. Contrariũ determinatur in Specu. de execu. ſenten. §. fin. verſi. i illud autem quæritur. & bene. [i] Nam ꝙ pretiũ ſoluat antequã res tradat, venit iure exceptionis: vt l. Iulianus. §. offerri. ĩ. 4 de acti. emp. Sed exceptio † peremptoria non poteſt opponi poſt ſententiam vel poſt iuſiurandũ: vt l. peremptorias. C. ſenten. reſcin. non poſ. & ſ. eo. l. j. §. j. ſecundũ k primam lecturam. debebit ergo pretiũ [k] peti iure actionis. Non ob. ĩ. proximo. §. quia ibi non erat nata actio ante debiti ſolutionem: vt l. ſi rem. §. omnis. ĩ. de pigno. actione.

1 ☞ *Iurans dediſſe librum pignori pro decem, quòd non fatetur recepiſſe.*

2 *Si aliquis iurat ſe conueniſſe mecum de permutando librum cum meo, quòd ex iſto iuramento non poterit agere.*

3 *Si iuro emiſſe me à te rẽ pro certo pretio non expreſſa quantitate, quòd ex iuramento agere poſsim.*

Marcellus.

Quando iuratur ſuper contractu, competit vtilis ex eo contractu tunc, quando competeret, ſi verè contractus interceſsiſſet. hoc dicit. Oppon. ſi aliquis dediſ-

his quæ veniunt de natura contractus, quæ bene fateor oriri cum præſumptione & fictione quæ præſumitur ex actu: de quo argumento aliàs per ſuperiora.

f ✠ POMATES. ¶ Statuto. Vide Alexandr. conſi. v ñ. & in iiij. colum. ñ. volumine. Iaſon. l. j. in principio, in ſeptima columna, in fine, de officio eius cui man. eſt iuriſdic.

✠ POMATES. ¶ Propter. Vide ſcilicet per Felinum capitu. cauſam quæ. in ſecunda & in iiij. col. de re iudica.

h ✠ POMATES. ¶ Iuxta hoc. Nota Bartolumvelle quòd oriatur actio ex empto antequam emptor tradat aut offerat pretium. Contrarium tamen tenet Fulgo. ſingul. lege, filiæ, licet. C. de collationibus. Sed pro opinione Barto. eſt textus l. iuriſgentium. in principio, de pactis. ſi bene ponderetur. Et vide doctores, dicta l. filiæ licet. & Alexandrum ibi. Romanum conſilio ſeptuageſimoſexto, in tertia columna, in quarto dubio. Raphaelem conſilio decimonono. Alexandrum conſilio decimooctauo in primo volumine. Paulum de Caſtro lege, finali, ad finem. C. de ſacroſanctis eccleſijs & in lege prima, vltima columna. C. de iuris & facti ignorantia. Cùm petitur executio ad rem venditam, non opponitur exceptio de pretio. In contrariũ tenuit Baldus l. peremptorias. C. ſententiam reſcindi non poſſe. & ſequuti ſunt Fulgoſius & Paulus de Caſtro, l. filiæ. C. de collationibus. vbi videas Alexandrum, & communis opinio eſt contra Bartolum, vt inquit Alexander. vide Romanum conſilio ſeptuageſimoſexto. Videtur tamen facere ꝓ opinione Bartoli: qa liquidum eſt emptionem factam: ſed tamen liquidum non eſt pretium non eſſe ſolutum: & ſic non debet fieri compenſatio de non liquido ad liquidum.

i ¶ Et bene. Adde quòd Alexander dicit hic, magis communẽ concluſionem eſſe contra Bartol. vt hic per eũ. Cui adde Paulum de Caſtro conſil. clxiij. vbi contra Baldum & Speculatorẽ apertè tenet. Pro quo facit quod voluit Pet. de Anchara. conſilio vj. quòd exceptio inuentarij poſsit opponi poſt ſententiam, quia non impugnat ſententiam: vt voluit Pau. vbi ſuprà.

k ✠ P. P A V. P. ¶ Ergo pretium. Et ſic vult Bartol. quòd condemnatus ad rei traditionem, poſsit poſtea petere pretium: quia non fit ſibi præiudicium, licet prima facie videatur econtra, ex quo non fuit condemnatus ad rem, & nihil fuit dictum de pretio, tacitè videtur innuere quòd fuit ſolutum. vide etiam ad hoc com. conſilio nono incipiente, quidam nobilis vir. colum. prima. Item de opinione Barto. hic vide aliqua per Feli. in cap. cùm Ioannes in xij. col. de fide inſtru.

b ✠ POMATES. ¶ Apparet. Vide gl. in c. cum cauſam. in verbo, perſonis. extra de teſti. Et an debeat teſtis reſpõdere ſi interrogetur an ſit criminoſus, vide Feli. in c. cum cauſam. verſi. in eadem glo. de teſti. col. x.

c ✠ POMATES. ¶ Interrogetur. Vide Feli. in d. c. cùm cãm. in ea. col.

d ✠ POMATES. ¶ Opp. Vide ad hoc Feli. in d. c. cùm cãm. col. v. & ſeq. de teſti.

e ✠ POMATES. ¶ Exemplum. Vltra tradita hic, nota ex iſto tex. Barto. conſil. c ſuo incip. In nomine domini. Proponitur ꝙ Ioannes quòd quoties in aliquo actu oritur aliqua præſumptio, quòd debet aſſumi cum omnib[9] qualitatib[9] & modis illi actui cohærentibus: 2 & iſtud non ſolũ ꝓcedit in præſumptione, ſed etiam in fictione. Vnde in confeſsione ficta quæ oritur ꝓpter contumaciã, inducitur cõfeſsio cum omnibus qualitatibus. Ita eſt textus l. ñ. §. quòd ſi actor. in verſic. quemadmodũ rei qualitas. quem not. d ibi ad hoc Bald. C. de iura. calum. Contrarium tamẽ tenuit Petrus de Ancha. quòd imo ex confeſsione ficta non oriãtur qualitates, conſilio ſuo ccccxñ. incip. probata tanti viri ſcientia ad finẽ. vbi conſuluit quod ſtatutum diſponens quòd cõtumax habeatur pro confeſſo, deber ſtelligi quo ad principalem cauſam, non autem quo ad qualitates. Et idẽ videtur tenere Bart. in conſilio incipiẽte, ſtatuto ciuitatis Aſsi ſij. & confirmatur per id quod tenet Angelus conſilio ſuo cxlvj. incipiente, ſuper primo dicto ſententiam. vbi tenet quòd etiam verè confitens delictum non videtur confiteri qualitates delicti. Confirmatur præterea per id, quod not. Barto. l. quidam æſtimauerunt. ſ. ſi certum petatur. vbi dicit aliud eſſe, haberi quem pro confeſſo quo ad factum: & aliud, quo ad qualitates facti. Et confirmatur vltra ſuprà dicta per id, quod decidit Bartol. l. ſi cui ſecundo. §. ſi à filio. infrà, de legatis primo. vbi vide quæ ſcripſi: & tunc de iſta opinione, quam per ſuperiora puto veram, reſpondc ad iſtum tex. quòd loquitur in

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ¶ Gloss.nostra. Adde secundùm Alexan. ꝙ cum gl. transeunt cõmuniter docto. excepto Ful. vt hic per eũ.

b ✠ POMATES. 1
¶ Secũdò. De ista q. vide Alex. consi. suo xviij. incip. viso processu causæ vertẽtis. a in j. vol. & Ias. l. admonendi. j. co. in repe. col. lxxxix.

c ¶ Repugnet. Adde quod Rap. Cum. in l. sciendum. j. de verbo. oblig. videtur approbare quod dicit Bar. hic, si tẽpore delationis iuramenti fiebat dispositio nõ de pretio, sed de re. Vnde postquam non erat quæstio de quantitate pretij, nõ curamus an quantitas sit expressa, ar. l. ij. C. d̃ sen. quę sine cer. quan. Et cùm hac opin. transit Alex. vt hic per eum.

d ✠ P. P A V. P.
¶ Ad personas. An ista lex procedat quãdo egregiæ personæ producuntur in testẽ, vide Rom. in suis singul. in vlt. char. in fin gul. incip. cõmuniter dicitur. vide Fel. in c. si quis testiũ. in j. col. extra de test. vbi quę dam alia ponit in materia, præcipuè quæ dicantur egregiæ personæ.

d ✠ POMATES.
¶ Ad personas. vide in materia per Felin. c. cùm inter. ij. colũ. de re iud. Alexã. l. alia. §. eleganter. solut. mat. Rom. sing. clxx. & in simili Bar. l. quoties. C. de dign. lib. xij. Et nota ꝙ huic legi nõ posset per pactum renunciari. Ita notabiliter dicit Cyn. l. nec honore. C. de episc. & cle. De quo do. Alex. l. alia causa. §. eleganter. j. no. j. fol. matr. & vide Rom. sing. cccIxviij. co. xij. & Bar. l. j. C. de aduo. diuer. iud. Vid aliqd ꝑ Felin. in cap. cùm inter. col. ij. de re iud. Rom. sing. clxx. col. xvj. & Alex. l. petens. col. fi. ad med. C. de pact. & Rom. sing. suo cccxiij. & Alex. pro cõfirmatione l. si conuenerit. col. pen. de re iu dic. Videt etiam Pañ. c. significauit. de offi. ordi. & Rot. in decis. nouis, decis. vij. in tit. de testib. & Alexã. l. hãc consultissima. §. si quis autem. colũ. ij. ad fi. C. de testa. Felin. c. si diligenti. colũ. ix. de foro compe.

e ¶ Mulier. Panor. in c. si qui testium. extra, de testib. dicit ꝙ licet ista opinio docto. sit æqua: tamen de iuris rigore ipse nõ admitteret: quia sicut vadit notarius ad mulierẽ, ita debet posse pars

set verè librum pignori ꝑ decem, posset repetere pignus, nisi creditor probaret se decem numerasse: vt l. j. C. de non nu. pe. C. si pign. conuen. nu. seq. non sue. l. j. Sol. Intelligo ꝙ hic †iurauit se dedisse librum pignori pro decem quæ recepit: secus si simpliciter dixisset pro decem. Ita intelligit gl. nostra[a]. Quæro qua actione cõueniatur ista ad decẽ. Gl. respõdet ꝙ actione in factũ: quia quo ad ista decẽ informiter est iuratũ. Iuxta hanc legem quæro, †pone ꝙ ego iurauí ꝙ inter te & me cõuenit de permutãdo librũ tuum cũ meo: an ex hoc iuramento agere potero: Rñ. ꝙ non: quia contractus qui iuramẽto exprimitur de se actionem nõ produceret nisi vestiatur rei interuentu: ergo &c. vt in hoc §. Secundò[b] quæo, †quid si iurauí rem à te emisse pro certo pretio, nõ tñ expressi quantitatẽ: an ex hoc iuramento agere potero: videtur ꝙ non: quia pretiũ non est certũ: vt in §. pretium. Institu. de empt. & ven. Sol. puto ꝙ ille, cõtra quem iuratur, posset petere ꝙ ille compellatur exprimere certum pretium: vt l. certũ. in prin. j. de confes. sed si nõ exprimeret, puto ꝙ ex parte sua ipse posset agere ad rẽ. Sicut enim hic ex vna parte potest iurare formiter, & ex alia informiter ita in quæstione proposita ex vna parte iuramentũ potest continere certum, ex alia incertũ:

c quia non est quid repugnet.[c]

Si quis iurauerit.

Qui iurando ꝑ principem deierat, fustibus castigatur. hoc dicit. Opp. & videtur ꝙ periurus nõ puniat vt C. eo. l. ij. Sol. ibi iurauit per deum: hic per principem. De hoc qualiter periurus puniatur dic plenè per Cy. in dictal. ij. & per glo. tangitur in l. Lucius. §. de his qui no. infa. & hic per Gul. & j. l. quoties. Bar.

14.

QVoties.

Iuramentum veritatis parentiv̄el patrono non remittitur. h.d. Opp. j. eo. l. iusiurandum & ad pecunias. §. qui iusiurandum. Sol. ibi loquitur in iuramẽto calumniæ, quod remittitur: hic in iuramẽto veritatis, quod nõ remittitur. Bart.

☞ *Iudex ad egregias personas mittit officialem pro iuramento.*
Pars quòd possit esse præsens, quando egregia persona iurat, & debet moneri per iudicem.
Mulier propter honestatem iurat parte absente.

15.

AD personas.

[d] Ista lex seipsam summat. Ad hanc legem oppo. de l. iubemus. §. fi. de episcop. & cleri. Sol. hic non dicit quòd iudex vadat ad eum: sed †quòd iudex mittat officialem. †Quæro, cùm tempore quo iuratur vel respondetur, pars debet esse præsens: vtrum teneatur moneri pars quòd compareat ad domum ipsius vt videat eum iurare. tex. est quòd sic, C. eod. l. generaliter. §. his de præsenti. Facit aut. apud eloquentissimũ. & melius in l. iudices. C. de fid. instru. intellige nisi sit mulier[e]. Illa enim propter honestatem † potest iurare absente par-

f te[f]: vt in aut. vt liti. iurent. §. si verò mulier. secundùm Gul.

16.

SI patronus.

Non cogitur quis iurare super actione, quæ non potest contra eum proponi. Item patrono remittit[f] iuramentum calumniæ. h.d. Opp. de l. Marcellus. §. j. j̃. rerum amot. Solu. ibi in alium, contra quem hæc actio proponi potest: hic in patrono, contra quem non potest proponi: quia est turpis: vt l. honorí. j̃. de obseq. pat. pt. æstan.

1 ☞ *Iuramentum conuentionale non refertur.*
2 *Iuramentum quando sit modus inducendæ obligationis.*
3 *Quis potest in instrumento promittere stare iuramento aduersarij de interesse & expensis, remissiuè.*

17.

VSiurandum.

Iuramẽtum conuentionale † nõ potest referri. h. h
1 d. Opp. j̃. eodem. l. manifestæ. Sol. ibi loquitur in iuramento iudiciali: hic in con
2 uentionali. †Quæro, vtrum iuramentũ sit modus inducendæ obligationis. Breuiter dic tres casus: Aut est iuramentum litis decisorium: & tunc ex eo oritur obligatio & actio: vt per totum istum ti. Aut est iuramentũ confirmatoriũ: & tũc confirmat contractũ etiam inualidũ, vt ex eo oriatur actio. vt in aut. sacramẽta pub. C. si aduer. vend. Quoddam est iuramentũ introductorium obligationis. Verbi gratia: iuro ꝙ ego dabo tibi centũ nulla præcedẽte causa: tunc iuramẽtum nõ est modus inducendæ obligationis, nisi in libertro: vt l. vt iurisiurandi. in prin. de ope. lib. & l. fi. C. de lib. cau. quod plenè dixi in l. si quis pro eo. in princi. j̃. de fideiuss. & Gul. tangit hic. non dico plus, quia non sunt hic alia. Vltimò inducitur per Gul. in
3 arg. quòd si quis in instrumento † ꝓmittat se stare iuramẽto aduersarij̃ de interesse & expensis, quòd valeat. Alij̃ contra.
g de quo in Specu.[g] de probat. §. videndũ. versi. quid si ibi dicitur. & per Cyn. C. de episco. & cler. l. pen. & per Dyn. in l. vlti. j̃. de præto. stipu. ibi plenè dixi.

1 ☞ *Qui non potest alienare, non potest iuramentum deferre.*
2 *Pupillus, qui fari potest, esse potest in iudicio cum tutore & quando possit iuramentum deferre.*
3 *Iuramentum quòd non habeat uim solutionis quo ad omnia.*
4 *Adultus quando possit iuramentum deferre etiam sine curatore.*
5 *Iuramentum an habeat uim confessionis.*
6 *Actus facti per non iure electos, quòd cassentur.*
7 *Gesta per ritè institutum ab initio licet, postea casu cassata sint, an teneant, remissiuè.*

accedere. Cuius autẽ expẽsis mittatur officialis ad domũ egregiæ personæ, vel infirmæ, Spec. in tit. de iura. cal. §. restat. ver. antepe. dicit ꝙ expensis communibus.

✠ POMATES.
¶ Absente parte. Cõtrarium tenet Rom. sing. xxxvj. alias cccIxvj. vide Fel. c. ñ. vj. colũ. de test. & in c. si qui testium. ñ. col. eo. tit. vbi ponit aliqua in proposito. et Alex. consi. xliij. in ñ. col. j. vol. Feli. c. cũ non deceat. in j. col. & trib⁹ sequentibus, de præscript. vbi ponit aliqua de iure reuerentiali.

¶ Spec. Vide ibi Io. And. in addi. & Ale. consi. xxxvij. lib. ij.

✠ POMATES.
¶ Qui non potest. Ex hoc sequit æquiparando iuramentũ transactioni. l. ij. ś. eo. ꝙ nec etiam poterit transigere. Ad quod bene facit l. non solũ. C. de præd. min. gl. l. j. C. si aduers. transact. quam ibi no. Bar. Secũdò ex hoc sequitur ꝙ cùm transactio & compromissum æquiparẽtur, gl. in §. illud. in aut. vt dis. iu. Bar. & doct. in aut. si verò contigerit. C. de in dì. ꝙ sicut qui nõ potest alienare, non potest trãsigere, vt j. nõ
poterit etiam cõpromittere, vt est bonus text. c. cùm tempore, & ibi not. Can. extra de arb. Item infert ex hoc vt quemadmodũ bona subiecta fideicõmisso non possunt effectualiter alienari l. ij. §. pen. & auth. res quæ. C. commu. de lega. ita etiam super illis non poterit iuramentum deferri. Et ita voluit Bart. l. eũ qui. §. si libertus. et in l. manifestæ. circa med. j. eo. Item infert ꝙ quẽadmodum vasallus vel emphyteuta non possunt alienare ũ requisito domino, ꝙ ita etiam nõ poterunt iuramentũ deferre super re feudali vel emphyteutica, vt hic inquit Pau. de Cast. quanquam cõtrarium tenuerit Ro. hic: de quo articulo vide per Ia. hic.

Pupillus.

Pupillus sine tutore non potest iusiurãdum deferre: sed tutor sine pupillo sic. h.d. Vel breuius sic summari potest: Qui nõ potest[h] alienare, † nõ potest
h iuramentum deferre. h.d. Oppo. ꝙ non omnis pupillus po-
1 test esse in iudicio cum tutore: vt l. j. §. sufficit. de admin. tuto. Huius timore glo. j. huius §. dicit, intellige de pupillo doli ca
2 pace. Sed certè non requiritur quòd sit doli capax. † sufficit enim quòd fari possit: vt d. §. sufficit. Oppon. ꝙ etiam quando cum tutore detulit, non noceat pupillo: vt l. ij. C. si tutor vel curator interuenerit. Sol. quando sine tutore detulit, competit re

tit replicatio ipso iure, vt hic: quando cum tutore posset restitui, & alias replicatio non competeret: vt l. cõtraria, & ſ. eo. l. nã postea. ¶. ſi minor. Oppo. j. eo. l. qui iurasse. Sol. ibi loquit in pupillo iurãte: hic in pupillo deferẽte. Oppo. ꝙ iuramentum habet vim ſolutionis: vt j. eo. l. iuſiurandũ. Sed ſi ſoluitur cum iudicis authoritate præiudicat minori: vt C. de adminiſt. tut. l. ſancimus. & l. ait prętor. ¶. permittit. de minor. ergo &c. Solu.

3 Nõ habet † vim ſolutionis quo ad oĩa, vt in gloſ. & bene. Item oppo. & videtur ꝙ ipſo iure nõ obſtet exceptio: vt j quarũ re. act. non da. l. j. ¶. j. Solu. Illa intelligit ſecũdùm iſtam ſcilicet ꝙ

a actio non datur ope replicationis, &c. Quærit gloſ.[a] quid in

4 adulto curatorẽ habẽte. Gl. † hic variat. Nã glo. magna hic in fi. dicit idẽ per oĩa in adulto curatorẽ habẽte. Glo. ſeq. dicit cõtrariũ ibi: licet ſecus ſit in adulto curatorẽ habente, ſecundùm Ioan. & Pla. Quid dicemus? ꝙ ſit aliud in minore curatorẽ ha

5 bente, probat. Nam deferre iuramentũ †, habet vim cuiuſdã cõfeſſionis: vt l. qui iuraſſe. in fi. j. eod. Sed confeſsio in iudicio præiudicat minori habẽti curatorẽ, niſi reſtituat: vt l. certũ. ¶. minorẽ. de cõfeſ. ergo & iuramentũ. Contrariũ puto. Nam in cõfeſsionib⁹, quæ ſunt ad ſolennizandũ iudiciũ, cõfeſsio minoris nõ valet. Vnde eius cõfeſsio nõ poſſet inducere litis cõteſtationẽ: vt no. in l. ij. ¶. quod obſeruari. & ibi per gl. & doct. de iura. calum. & ſcripſi in d. ¶. minorẽ. Sed iuramentũ habet vim cõteſtationis & ſentẽtiæ: & ſic habet vim eorũ actuũ qui ſolennizant: meritò non põt iſtos actus exercere ſine autho-

b ritate curatoris. Vnde teneo quod no. in d. gl. magna[b], in fine.

6 Vltimò inducit gl. in arg. hanc legẽ in oĩbus † cõtractibus,

c quos innuit hic, qui nõ ſunt iure electi, vt oĩa caſſent[c], vt hic, & C. de ſacroſan. ecc. l. decernimus. & de re. eo. l. qui neq;. & C. de eo qui pro tut. l. ij. & quod ibi no. & in qb. cau. in ĩteg. reſti. nõ eſt ne. l. pe. Sed cõtra dictũ arg. facit de offi. prẽto. l. Barba-

7 ri[o]. Reſpõdeo ꝙ ibi fuit error cõis. † Quærit gl. qd ſi ab initio tenuit inſtitutio, ſed poſtea aliquo caſu eſt caſſata? Dicit gloſſ. tunc tenent geſta per eum. Dicam plenè in l. Barbarius. de offic. prætо.

nisi contra eŋ huiꝰ respiciant ulitatẽ eclogę

1 ☞ Procurator in quibus caſibus poſsit iuramentum deferre. ſm ias. hic.
2 Par eſt non habere mandatum, uel habere, & non apparere.
3 Turpitudinem ſuam quando quis allegare poſsit. & nume. 5.
4 Quis non cogitur iurare quando timet probabiliter ne iurando ſuum periurium redarguatur per quandam conſequentiam.
6 Qui uendidit feudum in fraudem fiſci, ut pœnam euadat, quando poſsit poſtea eum repetere.
7 Si procurator detulit iuramentum, & poſtea dominus ueniẽs uincat uel ſuccumbat, qualiter committatur ſtipulatio rati.
8 Exceptio, non debes audiri, quia allegas turpitudinem tuam, quando debeat opponi remißiuè.

Procurator. Procurator poteſt iuramẽtum deferre, ſi habet generale cum libera, vel ſpeciale mandatum, vel eſt in rẽ ſuam, aliàs ſecus: etiam ſi caueret de rato propter dubium de mandato. hoc dicit cum duabus legibus ſequen. Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit vnum dictum de procuratore habente mandatum. Secundò ponit aliud quando de mandato dubitatur. Tertiò ponit rationem ſecundi dicti. Quartò ponit rationem primi. Secunda ibi: nec multum. Tertia ibi: ſiue enim. Quarta ibi: ſi itaq;. Et quia in quarta ponitur ratio primi dicti, ideo adiũges eam cum prima poſitione caſus. & prima pars eſt facilis: ſecunda multũ difficilis. In terminis pone caſum per te in prima parte, & in quarta, quæ eſt ratio primi dicti. In ſecunda verò parte in verſic. nec multum, ſic pone caſum: Quid ſi eſt dubium de mandato, & procurator vult cauere de rato: an tunc cogetur reus iurare? Reſpondet Iuriſconſultus, & dicit quòd non. Si enim reo fuerit cautum de rato: iſta cautio non multùm ſibi proficeret. Hoc dicit. Primò vide textum ibi de rato: & ideo nõ cogitur reus iurare tali procuratore deferẽte, qui propter dubium de mandato cauet de rato. Sequitur ¶. ſiue enim. in quo ſic forma caſum, Quæ eſt ratio, domine Iuriſconſulte, quòd cautio de rato non prodeſt reo, cui defertur iuramentũ? Si enim iuraret, & dominus poſtea non haberet ratum committeretur cautio de rato: & ſic ſibi multũ prodeſſet. Ad hoc reſpondet Iuriſconſultus ſi dominus venit poſtea, & ratum non habet: aut reus cogetur ſe defendere ab actore oppoſita exceptione, ſi qua ſibi prius competebat: & hoc caſu non eſt dubium quòd iuramentum ſibi nil prodeſt: quia ita ſe defendit poſtea ſicut prius. Aut non vult ſe defendere, ſed patitur ſe vinci, & poſtea vult agere contra procuratorem ex cautione de rato: & tunc doceret de periurio ſuo. Oſtenderet enim ſententiam latam contra illud quod ipſe iurauit. hoc dicit. Notabilia colligam vobis recitando apparatum. Nota quod dixi in ſummario. Ad primã

1 opp. † procurator omnium bonorum nõ poteſt alienare: vt l. procurator totorum. & l. mandato generali. de procurat. ergo nõ poteſt iuramẽtum deferre, vt ſ. pxi. ¶. Sol. Intellige hic vniuerſorũ bonorũ cum libera: vt l. procurator cui libera ſ. de pro. Et ſic habes tres caſus, in quibus procurator poteſt deferre iuramẽtum: vt reus cogatur iurare, vel referre: aliàs ſecus. Circa iſtam partem quæro quid in procuratore dato ad vnam cauſam tantùm, & in illa eſt ſibi conceſſa libera adminiſtratio: an poterit iuſiurandum deferre. De hoc videtur caſus in c. qui ad agendum in fin. extra de procur. lib. vj. & l. qui Romæ ¶. Callimachus. in fi. ff. j. de verb. obl. & ibi not. Venio ad ſecundam partem. Dicitur hic quòd ſi dominus poſtea venit, cogetur reus poſtea docere ſe liquidè iuraſſe oppoſita exceptione. Quæro de qua exceptione loquatur. Quidam dicunt de exceptione iuriſiurandi, quod non videtur verum: quia hæc exceptio non obſtat domino, niſi in tribus caſibus, quos ſ. vidiſtis: niſi intelligas eo modo quo ſtatim dicam in tertia oppo. Vnde alij dicunt quod hic loquitur de exceptione pacti, vel rei iudicatæ, vel ſolutionis, ſeu de alia ſimili: & iſta eſt clara. Tertij dicunt, & fuit opinio Ioan. quod hic ponatur exceptio pro replicatione. Si enim reus à ſacramento excipiat, replicabit dominus quòd iuramentum ſibi non obſtat. Iſta gloſſa videtur habere hunc intellectum: ſed tamen aduerte vt clarè intelligas. Aut enim iſta verba, oppoſita exceptione, determinant verbum, docere: & tunc procedit expoſitio præcedens. Aut determinat verbum cogetur: & tunc habet locum hæc expoſitio Ioannis quaſi dicat, propter hanc replicationem, quam dominus opponit, cogitur reus probare ſe liquido iuraſſe. & intelligẽ, cogitur, cauſatiuè, ſi non vult ſe pati condemnari. Secundõ quæro, dicitur hic quòd ſi reus vult agere ex ſtipulatione de rato, cogitur docere de ſuo periurio. Quæro, quomodo perueniatur ad hanc doctrinam de periurio. Gloſſa magna in princip. reſpondet arguendo à ſufficienti diuiſione, & ponit quatuor caſus, per quos ad hanc doctrinam de periurio peruenitur: & ſic apparet quòd cautio de rato modicum pdeſt reo. vide gloſſam ad literam.

Quia ergo gloſſa arguit à ſufficienti diuiſione, & ponit quatuor caſus: ſi ego oſtendam vobis aliquem ex iſtis caſibus eſſe falſum, apparebit quòd argumentatio gloſſæ non eſt bona: nec bene docuit peruenire ad iſtam doctrinam. Vnde aſſumo primum caſum quando dominus poſtea venit, & egit, & ſuccubuit: & videtur quòd ſtipulatio de rato committatur ad totum intereſſe, non ſolùm ad expenſas tantùm: & ſic multum prodeſt reo, vt l. procurator ad exhibendum. ¶. primo infrà rem ratam habe. Solu. Dicit gloſſa ibi loquitur de procuratore, qui nunquam habuit mandatum, & ſic erat falſus: hic loquitur in vero procuratore, de cuius mandato dubitat. Vide gloſſam ibi: ſed certè &c. Intelligit ergo gloſ.

a ✠ POMATES. ¶ Quærit gl. Aduerte tũ ꝙ iſtæ gloſ. non ſunt cõtrariæ ſed diuerſæ, vt inquit do. Cſtriſto. & Caſtel. Nã prima poſita eſt ĩ ver. debet. & loquit quãdo pupillus & adultus deferũt iuramentum authore tutore & curatore: & tunc æquiparantur: quia eſt neceſſe ꝙ in integrũ reſtituant ad hoc vt cõpetat ratificatio ipſo iure. Secus in adulto: quia ſi ipſe defert iuramẽtum ſine curatore, non competit replicatio ipſo iure: ſed debebit ĩ integrũ reſtitui potius, et debent vti replicatione in alio caſu. Sed tamẽ & glo. errat: quia iſto caſu habebit replicationem ipſo iure etiã adultus abſq; in integrũ reſtitutiõe l. iij. C. de in inte. reſtit. mino. & hoc eſt fortaſsè. per quod dicit Bar. glo. bene dixiſſe, ſed tñ videtur contra tex. noſtrũ qui loquit quãdo pupillus habebat tutorẽ, vt equiparatio pcedat, & maximè cùm ¶. ſi minor. etiã loquat in adulto curatorem habẽte: vt Paul. de Caſtro hic.

b ¶ Glo. magna. Alex. tranſit cum hac opi. tanq; magis communi pro qua facit quod voluit Bal. cõſi. cclx. incip. vt mulier. li. iij.

c ¶ Caſſentur. Adde vt per Felin. in c. Rodulphus extra de reſcri. Abb. in c. nihil. extra de electio.

hæc uide ſm ias. nº 11 fine: hꝫ aliq; ſo. ſint ei uera ſm cũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ✠POMATES. ¶ Et pro huius. De hac materia vide Cepo. conſil. lviij.incip. Francus.in j.col.Bal. ca.tertio loco. & ibi Feli.col. iiij.de prob. Barb.conſ.lxiiij.in fi. j.vol.Fel.c.lator.j.co. de re iud.Barba.cõſi. iiij.ij.vol.Alex.conſi. lix.col.fi.j.vol. Paul. in c.cũ M.col.j.'de cõſti.Fel.in c.gratũ. co. iij.de off.deleg. Alex. conſi.cxxxij.vol.ij.'et cõſl.lxxxiiij.co. ij.vo iij. Bar.conſi. xxxvij. col.pen.vol.ij.

b ✠P. PAV. P. ¶ Suam turpitudinẽ. vide Barb. in c.inter dilectos. in ij.& iij. col.extra de dona.

c ✠POMATES. ¶ Hoc intelligo. Vide Alex. cõſil.xxxix. in fi.in iiij.vol.

d ✠POMATES. ¶ Aut ſuã.vide quod no. Feli. in propoſito c. ſciſcitatus. col.iiij. ver.non ſe excuſat.de reſcript.in c.lator. de re iudi.

e ✠P. P A V.P. ¶ Alio detecta. Iſtũ declara vt per Areti. conſil. xcv. in iij.dubio.

f ✠POMATES. ¶ Quidã.vide Alex conſil.cxj. col.pen.iij. volu.

g ¶ Ego dicebã. Adde vltra ea quæ hic habes & Alexand.Spe. qui hoc latè proſequitur in titu. de donat. §.j.verſic. Item pone. & ibi Ioan.Andr.in addit.

iſtum verſicul.nec multum.in procuratore habẽte mandatũ ſufficiens,ſed de eo dubitabat.Et ſic videtur fateri q̃ ſi nullũ haberet mãdatum, cautio de rato multũ operaret.Iſta lect.nõ videtur bona: quia principiũ huius l. loquit in procuratore habẽte mandatũ ſufficiens.ita in ver. nec multum.niſi diceres q̃ hic mutat caſum.
2 Preterea nõ habere mãdatũ,† & habere, & nõ apparere,ſunt paria.l.duo ſunt.Titij.de teſt.tut.& ſ.de tranſact.l.& poſt rẽ. Et ſic videt q̃ etiã in caſu,in quo dubitat de mãdato cautio de rato multũ operet. Niſi ſuſtinẽdo gl.dicas q̃ licet tẽpore cautionis nõ cõſtaret de mandato, poſtea tñ incœpit cõſtare.& ſic loquitur lect.gl.& poteſt eſſe vera in ſe, inquantũ hic intelligitur de vero procuratore, de cuius mandato dubitabatur.Sed inquantũ dicit ſecus eſſe in eo qui nunquã habuit mandatum,nõ bene dicit: imò etiã in eo põt hic intelligi.Nõ obſt.l. ꝓcurator ad exhibẽdum.§.j.quia ibi loquit in falſo ꝓcuratore qui egit & exegit. Vnde ſi dñs poſtea nõ habet ratũ, intereſt rei in toto debito quod ſoluit,ſiue reus vincat, ſiue ſuccumbat.hic loquit in falſo ꝓcuratore, q̃ quodammodo ſuccubuit:quia deferẽdo iuramentũ abſolutus eſt reus. Vnde ſi actor poſtea veniẽs ſuccubuit: nõ intereſt eius rei,niſi in expẽſis. Et ſic habes defenſatũ primũ caſum gl.per quam peruenitur ad iſtam doctinã. Secũdus caſus eſt,q̃n dñs poſtea veniens obtinuit,& iniuſtè:& tũc dicit gl.idem: quia iniuria facta reo non debet nocere procuratori:& ſic nõ tenebitur procurator,niſi in expenſis:vt l.ſi ſine.§.cùm autẽ.j.rem rat. hab. Ad hunc caſum gl.nõ opponit:ſed ego opp. & videtur q̃ non ſit cõſiderandũ vtrum iuſtè vel iniuſtè: ſed indiſtinctè ille, qui cauit de rato,teneatur;vt l.iij.§.fi.j.rem rat.hab. Sol. ſecũdùm lect. gl.hic loquitur in procuratore vero,de cuius mandato dubitabatur:ibi de procuratore falſo. Vel ſi vis tenere aliam opin. quæ videtur verior,q̃ hic loquatur in procuratore funditus falſo. Quantum ad poteſtatem deferendi iuramentum dicas, ſentẽtia prima facie præſumit iuſta,& pro ea præſumit: vt l. Herennius.§.Caia.j.de euict.& ibi no.& ideo prima facie videbitur iſte reus periurus:meritò non prodeſt ſibi multũ hæc. cautio de rato:quia antequã declaretur ſententiam eſſe iniuſtam,ipſe erit diffamatus q̃ falſum iurauit, & ſic prima facie periurium ſuum allegaret.Eſt enim durũ iniuſtitiam ſententię docere:& propter hoc eſt ſtatutum biennium in cauſa appellationis.Ne ergo habeat neceſſe ſuam infamiã purgare,dicitur ei cautionẽ de rato non multũ prodeſſe: quia maior eſt pœna infamiæ ſaltem de facto, & maior eſt labor purgationis ipſius quàm quicquid poſſet cõſequi ex illa ſtipulatione. & ſic poteſt defendi ſecũdus caſus gl. Tertius eſt quãdo fuit cõdemnatus,& iuſtè:quo caſu agẽdo ex ſtipulatione de rato, doceret de ſuo periurio. Ad iſtud opp.glo.Aut tu dicis q̃ ex hac ſtipulatione nõ poteſt agere:& tũc dicis contra iſtũ text. qui expreſsè vult q̃ agere poſsit,licet de ſuo periurio doceat. Aut dicis q̃ poteſt agere,& tunc dicis contra iura, quæ dicũt q̃ quis non poteſt ſuam turpitudinẽ allegare:vt l.tranſactione. C.de tranſa. Ad iſtud contrarium reſpondet Azo.Primò fateor q̃ nõ poteſt agere:quia allegaret turpitudinẽ ſuam.Et hoc eſt verũ quo ad ſortem,in qua iuſtè cõdemnatus eſt,& ſuper qua iurauit:ſed quo ad expenſas,& quo ad vſuras quę cucurrerũt poſt rem iudicatam,bene poteſt agere, vt hic in tex. Et propter hoc dicitur hic in text. quòd ei non multum prodeſt iſta cautio.q.d.non eſt multum iſtud,ad quod poteſt agere:quia ſolùm ad expẽſas & ad vſuras. Poſtea idem Azo mutauit ſolutionem, & dixit quòd poteſt agi ad totã ſortem, & ad expẽſas,& ad vſuras:vt hic in tex.licet de ſuo periurio doceat directò:& pro tanto dicitur ei non multũ prodeſſe: quia maior eſt pœna illius diffamationis q̃ reputetur periurus, q̃ ſit totum illud quod conſequitur ex ſtipulatione. Ad contrarium,quòd quis non poteſt allegare ſuam turpitudinẽ,reſpondet quòd fallit hic.Non enim poteſt procurator, contra quem agitur,ei ſuam turpitudinem obijcere:quia ipſe detulit iuſiurandum:vt l.qui iuraſſe.§.ſi pater.j.eodẽ. Ita dicit Azo. Petr.de Bellapertica reſpondet aliter ad iſtud contrarium, &
3 eſt multum nota.†Non poteſt quis allegare ſuam turpitudinem:verùm eſt ab alio non detectã:ſed ſi ab alio fuit detecta prout hic fuit,quia fuit condẽnatus,& fuit pronunciatũ ſe illud debere,quod iurauerat ſe non debere: tunc bene poteſt hanc turpitudinem ſuam allegare. Caſus eſt hic: quod ſatis placet.Probo per l.antepenul.j.de ſuſpect. tutor. vbi ille qui eſt remotus vt ſuſpectus,poteſt hoc allegare ad defendẽdum ſe ab actione tutelæ.Item in quolibet infami per ſententiam, quòd poteſt allegare infamiam, vt excuſetur ab oneribus: vt l.relegatorum.in fin.de interdict.& releg.Facit quod not.ff. de offic.aſſeſſo.l.j.in gloſ.ſuper verbo, poſtulationibus. Et
4 ſic ex hocverſi.nec multum. habes notare duo.Primò †quãdo quis probabiliter poteſt timere ne ſuum periurium redarguatur,per quandam conſequentiam non cogitur iurare: & ideo ſi vnus ex hæredibus deferat iuramentum, fortè non cogetur reus iurare, ne fortè altero agẽte ſuum periurium detegatur.Iuſta enim cauſa recuſandi eſt,quãdo aliquid petitur quod contra debitam honeſtatem perſonæ veniret:vt l.Quintus.j.manda.& ideo in l.ſi duo patroni.in princip.ſ.eod. dico quòd ille libertus altero deferente non cogebatur iurare,ſed ſponte iurauit,ſecũdùm quòd habes notare quòd quis poteſt allegare ſuam turpitudinem ab alio detectam, vt hic, cum ſi.
a ſ.allegatis.Et pro huius [a] declaratione, quia hanc materiam
5 non declaraui tibi in aliquo loco adhuc:ideo dicas, † Aut qs
b allegat ſuam turpitudinem [b] contra ſe & ad ſui præiudicium: & tunc auditur:vt l.inde Neratius.§.fin.cum l.ſequenti.ſ.ad legem Aquiliam.de cuſtod.reo.l. ſi confeſſus.cum ſimilib.& extrà,de conceſ.præbend.c.ex tenore. Aut quis allegat turpitudinem ſuam contra alium:& tunc aut agendo principaliter,& fundando intentionem ſuam ex turpitudine ſua: & non poteſt:vt j.de cõdictione ob turpem cauſam. per totum. de furt.l.itaque fullo.& C.de tranſactio. l. tranſactione. & de ſeruo pigno.dat.ma.l.ſi creditoribus. Aut non agit ex ſua turpitudine,ſed eam allegat excipiendo vel replicando, vel alio modo adiuuando intentionem ſeu exceptionem ſuam: & tunc aut hoc allegat contra eum, qui fuit particeps turpitudinis:& auditur:vt l.de tutela.C. de in integrum reſtitutione
c minorum.& ibi not. Hoc intelligo [c] quando ille cõtra quem allegatur, qui fuit particeps turpitudinis, certat de lucro, & allegans certat de damno.aliàs ſecus: vt l.viro atque vxore. ff.ſoluto matrimon.& l.apud Celſum.§.Marcellus.de do.ex
d ceptione.Aut ſuam [d] turpitudinem allegat contra alium:&
e tunc aut eius turpitudo erat aliàs ab alio detecta [e]: & auditur eam allegando,vt hic. Non enim agit hic ex ſua turpitudine: ſed agit ex ſtipulatione de rato ad intereſſe: ad quod probandum adducit ſententiam, per quam docet de ſuo periurio. Ad idem de ſuſpect.tutor.l.antepenul.& de interdict.& rele. l.relegatorum.in fin.Aut non eſt ab alio detecta: & non auditur ſuam turpitudinem allegans:vt dicta l.tranſactione. C.de tranſactioni.cum ſimil.& ibi not.Fallit in caſu extra de præſumptionib.c.tertio loco.& ibi not.Fallit in authen. nouo iure.C.de pœn.iudi.qui malè iudi.Fallit in l.quiſquis.in fi.C.ad l.Iul.ma.& in quolibet apparet ratio ſpecialitatis.& ideo per
6 prædicta dicebã ſemel,reſpõdendo ad quæſtionẽ. †Quidã [f]
f vendidit poſſeſsionem in fraudem fiſci, vt euaderet pœnam: poſteavolebat eam repetere. Dicebat nõ q̃ poterat:quia allegabat ſuam turpitudinẽ:vt d.l.ſi creditoribus.C. de ſer. pign. da.ma.& l.filios.C.de reuoc.his quæ in frau.credit.Ego dice-
g bam [g],ſi quidem ab initio fuit venditio vera,tamen in fraudẽ fiſci facta:quia volebam habere pecuniam:quæ melius poſſet celari &c.& nõ poſſum petere reſcindi,allegãdo fraudem & turpitudinẽ meã,q̃q̃ alius mecũ fraudẽ participaſſet:q̃ fundo in

Universidad de Deusto

do intẽtionẽ meã ex mea turpitudine. Ita loquũtur iura alleg. pro hac parte. Si vero ago rei vendicatiõe, dicens rẽ esse meã: tu opponis ꝙ fuit tibi vẽdita: ego replico ꝙ illa venditio fuit simulata & imaginaria, & facta in fraudẽ fisci: & tunc audior, licet allegẽ turpitudinẽ meã: nã eã allego ad coadiuuãdã actiõnẽ. Itẽ eã allego cõtra te, q eã participasti. Itẽ ego certo de dãno euitãdo, & tu de lucro captãdo: vt d.l. de tutela. de in inte. resti. mi. & l. viro atq; vxore. sol. ma. & quod no. d.l. apud. Cel
7 sum. §. Marcellus. de doli exce. †Quartus casus est, qñ pẽdet iudiciũ: tunc dicit gl. magna circa prin. ꝙ interim nõ cõmittit stipulatio. Cõtra hoc opp. j. rẽ ra. ha. l. quo eñ. §. ij. & fi. & l. ꝓcurator. la ij. §. fin. & sic statim cõmissa est stipulatio ad interesse totale: nec est necesse ꝙ expectetur snĩa, per quã doceat de periurio & sic cautio ista multum prodest reo. Rñdet gl. contrariũ est verũ in ꝓcuratore falso: sed in procuratore vero non cõmittit, nisi expectata sententia, hic tenẽdo lec. gl. Sed tenẽdo aliã ꝙ hoc loquatur in procuratore falso. Rñd. secundum Hug. licet gl. de eo nõ faciat mẽtionẽ: tñ referebat Iaco. Butr. ꝙ hic reus noluit ab initio statim agere, s. primo ad sortẽ, postea ad expensas, vel vsuras: sed volebat expectare snĩam: & sic agere vno iudicio: quo casu nõ multũ prodest reo stipulatio: vt in tribus præcedentib⁹ casibus apparet. Sed cõtra hoc fortiter oppo. quia si fateris stipulationẽ ab initio esse cõmissam ad totã sortẽ: ergo si ex postfacto sequit absolutoria, vt in primo casu posito in glos. adhuc remanet actio ad totũ interesse: qa nõ extinguitur actio, licet desinat interesse l. q autẽ. §. j. s. si quis cau. Ergo saltẽ in illo casu primo multũ ꝓdest reo cautio de rato: & sic est falsa doctrina gl. Certe gl. tenet hoc in l. si sine. §. eũ aũt. rẽ ra. ha. Et tenẽdo illã opi. nõ possumus sustinere istã lect. sed eã ibi reprobaui, & dico ꝙ secuta absolutoria, extinguit actio ab initio cõmissa ad totũ interesse: qa desinit mõ interesse, & cessat dãnũ de ꝑterito: vt l. si est. §. q iniuriarũ. s. si qs cau. Et sic ista gl. remanet sustẽtata in oĩbus suis casib⁹, siue in falso, siue in vero ꝓcuratore loquat. qñ ergo ꝓcurator egit, & detulit iurm: si dñs postea veniens vincat, siue incũbat, siue in vero ꝓcuratore, siue in falso, qualiter cõmittat cautio de rato, habes hic. Qñ vero ꝓcurator venit & litigauit vsq; ad sententiã, postea venit dñs, & similiter litigauit vsq; ad snĩam, an cõmittatur stipulatio de rato? Dixi vobis per decẽ combinationes, quas per ordinẽ posui. in d.l. si sine. & ad §. Marcellus. & §. cũ aũt. & c. Vltimo oppo. & videt ꝙ ista stipulatio cõmittat lite cõtestata: vt l. amplius nõ peti. j. rẽ ra. ha. Sol. hic loquit in stipulatione de rato: ibi in stipulatiõe, amplius nõ peti. Qñ aũt istæ stipulationes, & similes cõmittant, dic vt p doc. in l. si quis maior. C. de trãsac. Ego plenius in d.l. amplius non peti.
8 rẽ ra. ha. †Vltimo quæri posset: illa exceptio, tu nõ debes audiri, qa tu allegas turpitudinẽ tuã: qñ debeat ꝓponi, ante litis cõtes. vel post. De quo p Inn. extra de cõcess. ꝓbẽ. c. cum super.

29. SEruus. Seruus & filius in causa peculiari potest patri & dño prodesse, & obesse: in causa non peculiari põt ꝓdesse, sed obesse nequit. h.d. vsq; ad l. qui iurasse. Oppo. de l. si seruus. j. eo. Ad istam l. seruus. Sol. hic loquit in cã peculiari: ibi in nõ peculiari cã, in qua nõ põt dño obesse, nisi in casibus, q no. C. de pac. seruus. & l. fili⁹.

1 *Conditio iurantis, quòd inspiciatur in pupillo.*
2 *Pupillus quòd ex iuramento non obligetur, nisi sit doli capax.*
3 *Pupillus qui fari potest, iurare potest.*
4 *Pupillus quando dicatur proximus pubertati. remissiuè.*

26.

1 QVi iurasse. Nõ †inspicitur cõditio personæ iurãtis, nisi in pupillo. h.d. Opp. ad l. istã, & videt ꝙ ĩ dubio null⁹ videat deierare: vt l. merito. j. pro socio. & l. vlti. C. ad leg. Iul. repe. Solu. Dico ꝙ in adulto præsumeret ipsum deierasse, si apparet contrariũ eius qđ iurauit: vt l. alias. s. eo. sed in pupillo nõ præsumit ꝙ deierauerit, etiã si apparet cõtrariũ, etiã ex facto proprio: præsumitur em ꝙ fuerit obligatus: & ꝙ tpe iuramẽti nõ recordetur. Et hoc vult dicere litera hic, dũ dicit, quãuis. Quæro: †vos videtis ꝙ iuramentũ pupilli seruatur ad suã vtilitatẽ: quid si aliquis cõtra se iurauerit super aliquo cõtractu: an sibi ꝓiudicet? Gl. tenet ꝙ nõ, in aut. sacramẽta puberũ. C. si aduer. vendi. super verbo, puberũ. & idẽ in corpore vnde sumitur. & hoc ar. hui⁹ legis quia pupillus deierare nõ videt: & sic iureiurando non obligat. Fallit in casu legis vltimę. j. de li causa. vt dicit glos. Canonistæ tñ dicũt ꝙ pupillus doli capax, potest deierare: vnde ex iuramento suo obligat: vt extra de
a delict. pue. c. j.[a] Quæro de quo pupillo[b]
b loquit hic. Dicit Guil. intelligi †de pupil
3 lo qui fari possit: sit doli capax, vel non. Nã iuramentũ requirit, vt in aut. de mã. prin. §. sed neq;. Ergo si nõ posset fari, nõ posset iurare. Quærit hic Guil. qñ dica
4 tur †pupillus proxim⁹ pubertati, de quo per glos. in l. j. j. de noua. & ibi dixi.

1 *Iuramentum patris super obligatione qñ prosit filio.*
2 *Interrogationi, per quam periurium detegitur, quis respondere non cogitur.*
3 *Quis non debet interrogari super eo quod iam decisum est, nec iudex hoc pati debet.*
4 *Præsumptio l. merito quòd non habeat locum ad condemnationem.*
5 *Positioni criminosæ quòd non sit respondendum, & quando. remissiuè.*
6 *Iuramentum quòd tollat naturalem obligationem.*
7 *Iuramentum quòd habeat uim nouationis.*
8 *Iuramentum quòd habeat uim factæ solutionis.*

1 SI pater. Iuramẽtum patris †super obligatione, prodest filio: secus si iurauerit nihil esse in peculio. h.d.

Opp. ad prin. de l. & hæredi. §. nos autẽ. & l. si tibi. §. penulti. s. de pac. Solu. hęc intelligitur secundum illas. & ideo distingue: Aut iurauit pro filio, vt pro hærede: e
aut pro filio vt filio: aut pro filio vt extraneo: vt in gl. & plene dicemus in d. l. si tibi. vbi gl. plenius tangit. Secundo opp. ꝙ hic habeat ratio pecu lij ante quæsiti, s. tempore iuramenti. Nam si pater modo reperitur habere in peculio, interrogabitur, an est postea quæsitũ. & si respondef
rit ꝙ sic, habeo propositum. Aut dicit ꝙ non: & esset periurus. Si nihil dicit, præsumitur ꝙ nõ sit periurus: & sic peculium postea quæsitũ. Glo. respondet multum
2 no. Dico ꝙ istis †interrogationibus non cogitur quis respõdere: quia per hoc detege
3 retur periuriũ suum. Itẽ †examinaretur quod iam decisum est, ꝙ iudex pati non debet: vt l. si duo. §. idem Iul. s. eod. Idẽ tenet glo. j. de except. rei iudi. l. si à te. in prin
ci. Facit quod no. j. eo. l. eũ qui. §. in popularibus. in verbo, per collusionem. & ibi de hoc tangam. Ad istud quod dicit ergo
c ✻ præsumitur non deierasse: & sic postea
4 quæsitũ. Rñdeo, huic †præsumptioni nõ f
esse standum: dicit glos. ꝙ non licet enim
c in dubio quantũ ab absolutionẽ[c] stemus huic præsumptiõi, ꝙ quis delinquere nõ
d videatur: vt l. merito.[d] j. pro socio. cum si
e mi. tamen quo ad condemnationem[c] ista præsumptio non sufficit: vt hic vides in glos. & est tex. s. eod. l. si duo patroni. in prin. in ver. multum tamen tene bene mẽti determinationem huius glo. Item no
f ta[f] ex hac glos. ꝙ † positioni, per quam
5 quis detegeret delictum suum, quis non
g cogitur[g] respondere. Et hoc est quod dicitur in practica, ista positio est criminosa: & ideo ei non respõdendum. De quo per Cano. extra de elect. c. dudum. Spec. ponit etiam in tractatu suo de positionibus. De hoc etiam dixi in l. Marcellus. j. rerum amo. & lege finali. de his quib. vt indig.

a ¶ Capit. j. Adde vltra dicta per Alexã. Panor. consi. xxxix. libr. ij.

✻ POMATES.

b ¶ De quo pupillo. No. ꝙ in iuramento requirãtur verba, facit iudicio meo. glo. l. & per iusiurandũ. in gl. j. j. de acc. tenet Ro. & ibidẽ Paul. l. j. de ver. ob. Corse. in rub. de iureiur. vj. quæstio. vbi plene. ¶ Rñdeo huic. Allegatur Bar. cõtrarius consi. cxvij. inci. accusati. Sed pro solutione vide eiusdẽ cõ cordãtias, cõcor. ccc v. incipiẽte, incũbit ei, qui dicit pluralitatem, probare, &c.

✻ P. PAVL. P.

c ¶ Quantum ad absolutionẽ. Sequit Roma. consi. ccciij. in j. col. habes ad Bar. in l. merito. ff. ꝓ socio. Fel. in c. fi. in iiij. col. in ij. fallen. extra de præsumpt.

✻ POMATES.

d ¶ L. merito. Vide Ias. in l. pe. C. de pac. col. pen. Paul. de Ca. l. si a te. in fi. de excep. rei iudi.

e ¶ Ad condemnationem. Adde & vide Fulg. & Moder. in non hoc. C. vnde cognа. & pro notabili alleg. Soci. in consil. cxlj. col. ix. quod nõ habetur impressum.

✻ P. PAVL. P.

f ¶ Item nota. Vide omnino Bar. consil. clxxxvij. ibi quędã in cõtrariũ tãgit & vide Bar. ĩ l. Marcellus. §. j. ff. rerũ amota. in l. fi. ff. de his qb. vt indig. vbi cõtrariũ tenet cũ distinctiõe. vide tamẽ eriã Bart. & Bald. & ibi Cur. in l. ij. §. quod obseruari. de iura. calũ. vbi late tangitur de materia positionum, quia ibi ponit Cur. Bart. fuisse sibi contrarium in ista materia.

✻ POMATES.

g ¶ Item nota. Limita octo modis, vt per Georgi. Natam in repe. Cle. sæpe. §. & quia. xvij. col. de verbo. signi. Spec. tit. de po. §. vij. versic. sed quid si ꝓbo. Roma. consi. cccxlix. incip. quæritur nunquid. vbi dicit, ꝙ hoc nõ procederet quãdo talis positio fieret sup aliqua exceptiõe iuratoria.

¶ Cogitur. Adde Bar. in l. ij. §. qđ obseruari. C. de iuramẽ. calũ. & in l. Marcellus. j. rerũ amo. & in l. nõ intelligitur. §. tacite. de iur. fisc. Bal. in l. j. C. de pe. iudi. vt hic per Alexã. cui adde Barto. consil. cxciij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ↦POMATES. ¶ Quæro vtrum. vide bar. consi. clv. alias clxv. Ale. consi. xxv. col. ij. vol. ij. & consi. xc. col. ij. vbi late reprobat Bar. vol. iij. Bar. consi. clx. incip. Titius promisit sempronio.

↦¶ Quo creditor. Contrarius allegatur Bar. secundum Ale. ibi cõsi. clv. inci. Titius promisit Sempronio. Sed solue, quia hic Bar. non firmat pedem: qa vtit isto verbo, forte. Adde Angel. & Mod. i l. a diuo Pio. § sed si emptor. ff. de re iud. & in l. ij. §. creditum. ff. si cer. pe. cõcorda vt in concor. ccxxij. incipi. creditor principalis.

↦P. PAV. PA.

b ¶ Instrumentũ. cõtrarium hic concludit Ale. & Mo. vidĕ etiã Alex. con. xxv. inci. viso instrumento cõtractus. vol. ij. Pau. no. cõsi. pen. & cõtrariũ cõsuluit ad bar. consi. clv. incip. Titius promisit. Alias remissiones pro & cõtra vidĕ p Moder. hic & Alexã. in d. cõsi. Fel. in c. si cautio. ad finĕ. extra de fi. instr. Barb. in c. fi. ppe fi. extra de so.

c ¶ Tene menti. Adde vt per Bar. cõsil. mihi clx. Pau. de ca. cõ. cccxcvj. Alex. cõsil. xxv. libro secundo.

↦In sententia. Barto. videtur tenere contrarium, quod aliud sit in sententia, quã in iuramento. in l. hna. & in l. adulte. §. si eo tẽpore. ff. de adulte. & in l. aduersus. ff. de arbi. Sed contrarium voluit in lege, ex duobus. ff. de duo. reis. Solutiones plures dãtur, tã per Bald. quam per alios in dicto §. a, fideiussore. & Bar. in pluribus locis soluit in l. amissi. §. fina. ff. de fideiusso. tamẽ vide cõcordantias eiusdẽ vbi latius con cor. xxxv. inci. Item casum notabilem.

↦ POMATES.

d ¶ Poest etiam. Facit quod no. Ro. cõs. lxv. inc. viso thema te. & cõ. ccccl xxxij. incipien. casu præmisso,

↦ POMATES.

e ¶ Simile dicimus. Si vult Barto. q̃ testis possit declarare dictum suum ambiguum intellige quãdo iudex hoc faceret ex officio suo, & nõ ad instãtiam partis quia tunc suborna tio præsumeretur secundum gl. §. penul. & ibi Ange. in aut. de test. Secundo intellige quando talis declaratio in totum non annullat actum præcedentẽ. ita bal. in authen. at qui semel. C. de probatio. tertio intellige, nisi aliquid posset imputari parti, puta qđ fecisset capitula obscura: quia tunc testis non posset declarare: vt est textus. lege, veluti. ff. de edendo.

f ¶ Rapina. Adde quod consuluit Ro. consi. mihi cl.

Iurisiurandi.

No. q̃ iusiurandũ perficitur ex cõuentione: & sic apparet quod tollit † naturalẽ obligationẽ: quia habet consensum: vt dixi š. eo. l. ij. Videor enim confiteri, & velle sic verum esse si iuraueris. facit j. de pec. l. depositi. §. j. † Secundo no. q̃ iuramentũ habet vim nouationis. In quo autem differant, dic vt in gl. † Itẽ no. quod iuramentum habet vim solutiõis: intellige scilicet ficte, non vere: vt no. j. eodem. l. proxi. §. j.

1 ☞ *Vnus ex reis credendi quod aliter, præiudicet litem contestando.*

2 *Iuramentum delatum ab uno ex reis credendi, quando noceat alteri.*

3 *Iuramẽtũ unius ex reis debendi, quando alteri præiudicet.*

23.

Duobus.

Opp. de l. si duo. š. si quis caut. Sol. intelige quod isti duo rei erant socij, dicit gl. nõ puto eam verum dicere. Nam per † litis contestationẽ vnus ex reis credendi præiudicat alteri, siue sint socij, siue nõ: vt l. fideicõmissa. §. plerunq̃. j. de legatis tertio. sed iuramentũ habet vim contestat. vt hac ea gl. dicitur: ergo &c. No obstat l. si duo. quia ibi loquitur in alio actu, qui non habet vim contestationis. Op. de l. si vnus. in prin. š. de pac. Sed ibi loquitur in pacto: hic loquitur in iureiurando, qđ habet vim solutionis: vt š. l. proxi. & vim contestationis: vt l. nam postea. §. si is. qui š. eo. Ideo alteri nocet: quia est maioris efficacię † & ideo indistincte iuramentũ delatũ ab vno ex reis credendi alteri nocet. Idem puto, etiam si ei fuerit delatũ, & ipe iurauerit sibi deberi: quia aliter corre[9] credendi excluditur: sicut per lit. contesta. vt l. ex duobus. j. de duobus reis. † Quid in pluribus reis debendi? Dic vt in §. li duobus. j. eadem lege.

☞ *Iuramentum fideiussoris quando prosit principali.*

Fideiussor, qui iurauit, quando possit repetere à reo principali.

Fideiussor ut habeat actionem mandati contra reum, debet docere se uere soluisse.

Iuramentum quod præsumatur præstitum super re.

Sententia non tollit obligationem naturalem.

Iuramentum tollit obligationem naturalem.

Absolutoria lata pro fideiussore super re, quando prodest principali.

Testis uocatur, ut declaret eius dictum obscurum.

A fideiussore.

Iuramentũ fideiussoris † ꝑdest reo principali, si iuratum est super re: sec[9] si super persona. h. d. Op. de l. fideiussoris š. de pac. Sol. Aliud in pacto, quam in iuramento: quia iuramentum habet vim solutionis; vt hic. Quæro. vtrũ fideiussor: qui iurauit, possit repetere; a reo principali. Videt † quod sic: quia videtur soluisse: vt hic. Contrarium tenet glo. quia ista est ficta solutio: & ad hoc vt possit repeti, requirit solutio vera. Et per hoc forte possumus dicere, q̃ non sufficeret fideiussori, † qui habet instrumentum, b in quo creditor cõfessus est se b recepisse: sed oportet q̃ doceat esse vere solutũ, ad hoc vt ha- c beat actionem mandati. ¶ Tene menti. c Quæro hic distinguitur: aut est iuratum super re, aut super persona. Quid in du- 4 bio? † Respon. præsumitur iuratũ super re, quia loco solutionis cedit. Ita dicit gl. hic. Facit j. eod. l. vltima. & no. j. qua. re. ac. non datur. l. j. §. si fideiussor. quod nota. Et hoc videtur verum in iureiurando. Secus puto in sententia. Nam in dubio videtur sententiatũ, quia non probatum: non quia contractũ: vt l. Iulianus verum debitorem. j. de condictione indebiti. & j. de exceptione rei iud. l. si inter. & de lib. cau. l. Diui fratres. ideo 5 sententia † non tollit naturalem obligationẽ: iuramentum ve- 6 ro sic: † quia proficiscitur ex conuentione, & habet vim solutionis, quæ tene mẽti. Quæro, vtrum absolutoria lata super 7 re † quasi nõ fuerit cõtractum pro fideiussore, prosit reo. Dy. q̃ sic. Distinguamus eodẽ modo in sententia, quo hic in iuramento: vt no. ꝑ Dy. in c. ratihabitionem. circa fi. regulæ, de regulis iuris. lib vj. Richar. Malũ. disputauit cõtrarium, quod aliud sit in sententia: vt l. aduersus. in fi. š. de arbi. & l. denunciasse. §. fina. l. adul. §. si eo tempore. j. de adul. & ibi plene dixi. Non obstat hæc lex: quia aliud in iuramẽto, quod habet vim solutionis: vt dixi š.

Si ei qui.

Iuramentum fideiussoris de iudicio sisti prodest principali, si agendo contra principalẽ, veniretur cõtra iuramentũ fideiussoris: alias secus. h. d. Et hoc quod hic dicitur, replicatione emendandum, potest intelligi, quod est emendandum, id est, declarandum per ipsum Iu- d risconsultũ distinguentem. Potest etiam d intelligi, q̃ est emendandum per iudicem, coram quo lis agitatur: quia fideiussor iurat obscure, postea auocabitur, vt dicat causam sui iuramenti: ex qua causa apparebit, vtrum reo proficiat vel non. Simile e dicimus e † in teste: vt in auf. de testi. §. penul. & ibi no. in glos. 8 magna. ad quod iste tex. est notandus. Facit quod dicam j. ea. l. §. igitur si quis.

Si ex duobus.

Iuramentum vnius ex reis debendi prodest alteri. h. d. Opp. de l. si vnus. in princi. š. de pact. & l. si duo. š. de arbi. Solu. Dicit gl. intelige q̃ hic erant socij. quod potest esse verum, quando iuratum est super persona, seu super causa, quæ eximit personam tantum. Nam si super re, vel simpliciter, indistincte prodesset: vt š. eadẽ l. §. à fideiussore. Quæro, quid si vnus ex reis debendi detulit iusiurandũ. Respondeo, alteri non nocet: nec cõtra alterũ ex hoc iureiurãdo posset agi, vel executio fieri, sicut nec ex sententia: vt C. de fideiuss. l. fi. in fine. noceret tamen alteri quo ad interrumpendã præscriptionẽ: vt l. fi. C. de duo. reis. De his quæstionibus plenissime dixi in materia de duo. re. & specialiter in l. ex duobus. j. de duobus reis.

Exceptio.

Ex iuramento oritur exceptio contra omnem actionem, quæ oritur ex eadem causa, super qua iuratum est hoc dicit.

1 ☞ *Rapina est furtum, sed non econtra.*

2 *Ad positionem speciei sequitur positio generis.*

3 *Remota specie, non censetur remotum genus.*

Si quis iurauerit.

Ad remotionẽ speciei, non sequitur remotio generis. h. d. Opponitur † quod rapina est furtũ: vt Insti. vi bonorũ rap. in prin. Sed hic dicitur q̃ est aliud. ergo &c. Gloss. soluit, est aliud, id 1 est, esse potest. & verum dicit. Tamẽ clarius dic † quod ad po- 2 sitionem rapinę, quę est species furti, sequitur positio generis. f Bene enim dico, rapina f est: ergo furtum est: sicut homo est: 3 ergo animal est. Ita loquitur lex cõtraria. Sed † ad remotionẽ speciei, non sequitur remotio generis. Ita loquitur hic.

Colonus.

Idem dicit quod §. exceptio. in summa: tamen ponit aliud exemplum.

Quæ iurauit.

Exceptio iurisiurandi obstat, si agatur alia actione, in qua venit examinandũ quod in prima fuit decisum. alias secus. hoc dicit.

1 ☞ *Iuramentum unius quando prosit alteri uel noceat.*

2 *Propter obscuritatem causæ iuramenti, quando stetur declarationi iurantis?*

Senten

3 Sententia lata contra principalem, quod mandetur executioni contra fideiussorem iudicatum solui.

Igitur si quis. Istum §. summaui cũ præcedenti. Oppo. in dubio videtur iuratum super re ipsa: vt no. ſ. ea. l. §. j. ergo quando iuratũ est, dari nõ oportere, in dubio videtur non posse conueniri ex stipulatione: quasi super re ipsa fit iuratum. sed in tex. hic dicitur contrariũ. quare male. R ñ. illud quod dicitur, in dubio videtur iuratum super re, intelligitur, id est, super contractu. quasi dicat non esse celebratum contractũ de quo agitur. Ita dicit glo. in d. §. à fideiussore. non intelligas super re, quasi sit solutũ. Nunc in proposito, posito ꝙ iuratum intelligat se dari nõ oportere, quasi stipulatio iudicatũ solui non sit interposita: hoc non facit præiudiciũ agẽti ex re iudicata: quia non deuoluitur in secundo iudicio, quod est in primo decisum. Aduerte, & secundo opp. & videturꝙ nõ sit simpliciter respondendũ exceptionem iurisiurandi non obstare: sed debeat iterũ vocari ille qui iurauit: & interrogari, qua ex causa iurauerit: vt ſ. ea. l. §. si ei qui. Solu. intellige istam secundũ illã. Vel dic, & forte melius: qñ dubita
2 tur vtrũ †vnius iuramentum prosit alteri, vel nõ, propter obscuritatẽ causæ: tunc recurritur ad iurantem: vt l. contraria. Si-
2 mile dicimus in teste. vt ibi dixi. Sed † dũ dubitabitur, vtrum prosit eidẽ iuranti in alia causa: tũc non est standũ declarationi eius: imo in dubio sibi non proderit, nisi expresse probet se iurasse ex causa quæ sibi proficiat, vt hic in tex. Ratio: ne sit in eius potestate eludere iudiciũ: vt l. inter stipulantẽ. §. Stichũ. j. de verb. obli. Nec obstat ſ. de iudi. l. si qs intentiõe. quia hic nõ sunt verba ambigua, sed clara. De causa autẽ dubitatur. Vlti-
3 mo dicebat Iaco. But. ꝙ hic est casus, ꝙ sententia †lata contra principalẽ, non mãdat executioni contra fideiussorẽ iudicatũ solui. Nam dicit tex. potest enim fieri: vt nõ sit commissa stipulatio iudicatum solui, licet res iudicata sit. Et in veritate multũ facit pro ista opi. Ego tamen determinaui contrarium, in l. j. iud. sol. & ibi late dixi, & respondi ad hanc legem.

Item Pomponius. Rationem huius §. dic vt in gloss.

1 ☞ *Iuramento posteriori etiam contrario quòd stetur.*
2 *Dispositio huius legis an habeat locum in omni iuramento.*

Item cum. Iuramento †posteriori, [a] etiam cõtrario primo, standum est. h. d. cum l. seq. †Quæro
2 vtrum hęc lex habeat locum in omni iuramento. Guil. de Cu. dicit ꝙ non habet locum in omni iuramento necessario, quod defertur in defectũ probationis: vt l. admonendi. j. eod. Illud enim tantum ad probationẽ inducitur: & ideo si primo esset delatum iuramentum reo, postea actori, vel econtra, vna probatio tolleret aliã: vt l. scripturæ. C. de fid. instru. & l. eos. §. j. j. de fal. & dicã in d. l. admonendi. j. eo. Et sic distinguit ipse, ꝙ in iuramento voluntario, & iudiciali prævalet vltimũ: in necessario nõ prævalet vltimũ. Sed si vnum est necessariũ, aliud volũtariũ: tũc si voluntariũ est, vltimũ prȩualet: vt hic. Secus si necessariũ est vltimũ: qa nõ põt iudex sua volũtate tollere q̃stionem de voluntate partium decisam. d. l. admonendi. in fin.

1 ☞ *Qui in uno grauatur, in alio releuatur.*
2 *Quando grauamen est causa commodi, sublato grauamine cessat commodum.*
3 *Nolle iurare est iusta causa.*
4 *Si reus, qui primo negauit delictum postea confessus est, quòd non habeat beneficium statuti, & iudex recusare potest.*
5 *Iuramentum, quòd habeat uim nouationis.*
6 *Si reus post probationem actoris confiteatur, iudex potest illam confessionem reijcere.*
7 *Si iudex post primam negationem rei admisit eius cõfessionem, potest adhuc malefitiũ probare per testes, & reus amittet beneficium confessionis.*
8 *Quæ inficiatio facit crescere condemnationem.*
9 *Qualitas negata quando faciat crescere condemnationem.*
10 *Reus, qui confitetur per torturam, licet primo negauerit, uel contra ipsum sit deuentum ad iuramentum in defectum probationis, non punitur ut negans.*

30.

b **Vm qui.** [b] Qui in vno †grauatur, in alio releua-
1 tur, & ecõtra. Vel melius: Qñ †vnum
3 grauamen est causa alterius commodi, sublato grauamine cessat cõmodum. h. d. Primo ponit dictum. Secundo illud probat per tres rationes. Hæc diuisio tangitur in gloss. super verbo, abunde. Prima pars põt intelligi duobus modis. Primo, egi contra te lege Aquilia: negasti: demũ detulisti mihi iuramentũ: & iuraui. quęritur an in hoc iudicio legis Aquiliæ fiet cõdẽnatio in duplũ, vel in simplũ. a Et respondetur ꝙ in simplũ. Secũdo modo potest intelligi, ꝙ nõ quęritꝛ de actione legis Aquilię, sed de actione quæ oritur ex iureiurando: vtrũ detur ad duplũ, vel ad simplum. Et respõdetur ꝙ ad simplum. Et ad istud vadit opi. gl. de l. si eũ. §. qui iniuriarũ. ſ. si quis cau. Respondeo ꝙ ibi vna actio accedit alteri accessoriæ: hic hæc actio accedit alteri principaliter, & ex diuersis principijs. Nã actio legis Aquil. datur: quia damnũ datũ est. Actio iurisiurandi datur: quia iuratum est. Secũda particula ibi: abunde emi. nõ habet varietates. Dicit enim ꝙ ideo nõ sit cõdẽnatio ad duplum: quia ideo illud sit, quia propter negationẽ actor grauatur onere probandi: sed per iuramentum releuatur ab illo onere: ergo cessat condemnatio dupli. Et hæc ratio est cõis ad vtrãqꝫ lect. posita in pcedẽti ver. quod facit ad multa: vt j. dicam in ver. cũ omissa est duplex lect. Potest emi intelligi anteqꝫ sit iuratum: & tunc ista ratio talis est: Non põt torqueri actor de prædicto tali statuto, per quod perdit condẽnationẽ dupli: nã est in eius potestate non iurare: & sic hãc partẽ edicti omittere, & pbare per testes: & sic remaneat sibi integra actio legis Aquilię.
3 Ex qua lect. not. † ꝙ iusta cã est nolle iurare: quia per hoc effectus cõdẽnationis minuitur, quod facit ad ea quę no. in l. ma-
4 nifestæ. j. eo. †Secundo no. ad illud, qđ tota die occurrit: si reꝰ in prima cõparitione negauit, in alia postea venit, & vult cõfiteri, vt habeat beneficiũ cõfessionis ex forma statuti: põt dicere iudex, vel accu-
c sator: nolo cõfessionẽ [c] tuã: qa per hoc cõ-
d dẽnatio tua minuitur. Casus est hic [d]. Nã
c ille, qui defert iuramentũ, videt cõfiteri, si aduersarius iurauerit l. ꝙ iurasse. in fi. ſ. eo. tñ sicut non cogitur hic quis recipere talem delationẽ iuramenti: ita non cogit recipere tal em confessionem. Hic est casus ibi, cum omissa. & in glo. ibi posita super illo verbo &c. Secundo modo põt legi iste versi. vt loquatur post iuramentũ præstitũ: & tunc ratio est talis: Non põt
e conqueri actor, [e] ꝙ per tale iuramentum sibi sit paratũ præiudicium: quia si vult omittere ius sibi quæsitũ ex hoc iuramento, & probare per testes, adhuc remanet integra actio ad duplũ. Ista lect. ponitur in hac eadẽ gloss. Vide eã ibi, quid autẽ si postea &c. Contra hanc lect. facit quia
5 †iuramentũ habet vim nouationis: vt l. ꝙ iurasse. in fi. ſ. eo. solu. nouatio hæc nõ tol-
6 lit primã: vt ibi no. Ex qua lectu. no. †ꝙ si post probationẽ actoris reus vult cõfiteri, potest dicere actor, seu accusator vel iudex inquirens, Nolo vti tua cõfessione: sed volo vti probationibus factis per te-
7 stes. Not. etiam ꝙ † si iudex post primam negationem admisit cofelsionem rei, adhuc potest maleficium probare per testes: & reus admittet beneficium confelsionis. Sic vides hic, quod etiam post iuramentum præstitum actor potest facere probationem per testes. Et semper aduerte: quia dico post primam negationem. Nã si in prima responsione, seu comparatione conficeretur, non est dubium, quod sibi tale beneficium prodesset: nec sibi tale beneficimm tolli posset. In versi. & potest dici. Iste versicu.

a ¶ Posteriori. Inquãtum Alex. hic tãgit q. de muliere q̃ primo iurauit non alienare: quod si alienet & iuret, ꝙ stari debeat primo, per glo. in c. mulieres. adde Bal. cõsi. cxviij. libr. iij. vbi limitat illam gl. procedere, qũ cõtrahens habet notitiam primi iuramẽti. alias secus: quia esset in potestate mulieris decipere cõtrahentes. incipit, quædam mulier.

b ¶ Eum qui. Adde similia per Barba. cõsi. lj. j. col. vol. ij. Alecõsi. xxix. col. ij. volo. iij. & cõsi. c. j. col. eo. volũ. vbi ponit aliqua similia. Felin. in c. de hoc. de simo. colum. ij.

b ¶ Eum qui. Circa istã materiã: an stante statuto ꝙ negans puniꝛ durius, consitens mitius: si aliqs cõteatur factum, & neget qualitatẽ: an puniatur vt negãs, an vt confitens, vide Bar. in vij. quæs. incip. per Italiam cõ muniter sunt statuta. vbi late tangit ꝙ ille, qui ex aliquo actu recipit cõmodũ, non potest recusare onus. vide Flo. in l. nã latis. in fin. ff. quẽad. seruit. amit. ita per illum textũ.

c ¶ Cõfessionẽ. Adde Ro. consil. lix. vlti. col. & consil. cclv. in fin. Alexã. consil. lxxxiij. ij. col. vol. j.

d ¶ Est hic. Adde ꝙ in hoc Alex. transit cũ opi. qđ post litẽ contestatã non possit confiteri: non solum in terminis statuti, quando vellet cõsequi præmiũ: sed etiã i terminis huius legis, per §. item mista. Insti. de actio. & & l. electio. §. necꝫ. ſ. de noxa. Et hanc opi. dicit tenere glo. in l. de ætate. §. fi. de interrog. act. hic per eum.

c ¶ Cõqueri actor. Intellige vt a parte eius, qui iuramentũm detulit, non autem eius, qui suscepit: qa ipse bene potest cõqueri, omittendo ius acquisitum ex iuramento.

Universidad de Deusto
Biblioteca

POMATES.
a ¶ Quę inficiatio. Vide quę ſit inficiatio, quæ pręſtet augmẽtum actionibus, pulchre Bald.c.i.§.porro.col.iij. q̃ fuit prĩa cauſa beneficij amitt.
P. PAV. P.
b ¶ Aliqua qualitas. vide circa hoc Bart. in diſputatione, de qua ſcripſi ff.in prin. huius legis ad Bart.
POMATES.
c ¶ Quid tamen. vide Aret.l.j. col.iiij.ĩ.de vulg.& pup.
POMATES.
d ¶ Vt negans. Adde in materia huius regulæ gl.in c.fraternitatis.xij.q.ij.p Alexand.in l. ſtipulatio iſta §. ſi ſtipuler. de ver.ob.Ro. cõſi.lix. incipiẽ.ad diſcutiendum.in fi.
POMATES.
e ¶ In popularibus. Vide ad iſtum text. ra.lator.viij.colũ.de re iud.& in rubr. de ſpon.in fin.
P. PAV. P.
f ¶ In popularibus. Vid de materia Roma. conſi.ccxiij. vbi gñaliter ponit quæcunque res ſit finita inter aliquos an alijs præiudicet.

poteſt legi duobus modis, primo vt dicat ſic: ratio quare condẽnatio debet fieri ad ſimplũ, eſt: quia maleficiũ nõ probatur vere: ſed iuſiurandũ actoris habetur pro veritate: & hoc modo refertur ad primã caſus poſitionẽ, quã feci in prin. legis. Secundo modo poteſt intelligi: vt referatur ad ſecundã caſus poſitionẽ factã in princ. & tũc erit ratio talis: In actione legis Aq̃liæ eſt q̃ creſcit per inficiationem. ſed iſta nõ eſt actio legis Aquiliæ, ſed actio in factũ ex iuramẽto. q̃d patet ex medio concludendi: nã in iſta nõ cõcludit, quia dãnũ eſt datũ, ſed quia eſt iuratum. Expedito tex. & apparatu circa hãc legem quęro in his quæ creſcunt per inficiationẽ, quæ inficiatio[a] †eſt illa quæ creſcere facit. Rñdeo, ſi negat ipſum factũ, & hoc ſine dubio: vt l.ij. §. ad leg. Aquil. & l. contra negãtẽ. C. ad le. Aquil. Inſti. de act. §. itẽ miſta. Item ſi negetur aliqua qualitas[b], per quã facti ſubſtantia alteratur: vt puta: ſi accuſas me de vno menſe: ergo confiteor me illud feciſſe, ſed non in illo mẽſe, vel nõ in illo loco: nego eñ illud totũ factũ q̃ ponitur, vt plene dixi. j. de adul. l. denũciaſſe. §. quid tñ[c]. Idẽ ſi nego aliquam qualitatẽ, †per quã cõdẽnatio perimit, ſeu minuit. Sicut enim ille, qui debet rem, ſi eã ſoluiſſet, cũ diminutione alicuius qualitatis, nil ſoluiſſe videtur: vt l. Iulianus. §. j. de verb. obli. & l. etiã. de ſol. ita qui confitetur cum diminutione alicuius qualitatis. Ita intelligo q̃d no. per gl. Inſti. de actio. §. item miſta. Hoc tamen quod dico de qualitate negata intelligo, ſi erat talis qualitas, quam ſcire debebat probabiliter. Secus ſi potuiſſet p̃babiliter ignorare. Nam cum id quod cõdemnatio creſcat, ſit in pœnam mẽtientis: ſi non præcederet delictum in negando, non deberet ſequi pœna, quæ ſine delicto non eſt: vt l. aliud eſt fraus. j. de verb. ſig. & per hoc vides in lege Aquil. ſi aliquis confitetur ſe dediſſe dãnum, negat tñ æſtimationẽ, quæ ab actore vel accuſatore dicitur, ex hoc non condẽnet in duplum: vt probat in l. inde Neratius. §. fi. cũ ſeq. & l. proinde. §. fi. cũ ſeq. ſ. ad le. Aql. Sic intelligo quod no. in d. §. item miſta. ſecundum aliam opi.

Secundo ex eo quod hic dicitur, q̃ ideo creſcit condemnatio, quia grauat actorem in onere probandi: dico q̃ ſi negaret aliquam qualitatẽ, pro cuius negatione actor non grauaretur onere probandi, q̃ tunc non puniretur vt negans: quia ceſſat ratio, vt hic vides. Exemplum: cõfiteor me percuſsiſſe Titiũ: tamen dico feciſſe ad mei defenſionem: vel dico me percuſsiſſe, non tamen animo iniuriandi: & ſimi. cuius probatio incumbit reo, & non actori: vt l. ſi non conuicij. C. de iniurijs. & de ſica. l. j. Itẽ ex eo quod hic dicitur, q̃ ita demũ fit condẽnatio in duplum, ſi probauerit actor per teſtes: dico † q̃ ſi actor non probauit plene, ſed ſemiplene, ita q̃ deuentum eſt ad iuramentum in defectum probationis: vel deuentum eſt ad torturam rei, qui poſtea eſt per tormenta confeſſus: quod tunc reus non punietur vt negans[d]: quia non eſt verum, actorem probaſſe per teſtes, ſed recurriſſe ad remedium huius edicti: prout loquitur de iuramẽto neceſſario. Et hoc modo poteſt etiã intelligi hæc lex ſecundum primam lect. quã poſui. Et ſic prima lect. ſubdiuidit in duas partes: primo q̃ hic loquat de iuramẽto iudiciali: & hæc erit vna lect. vel neceſſario: & hæc erit alia. In nulla enim parte huius legis dicitur q̃ iuramẽtũ fuerit a reo delatũ: ſed ſimpliciter loquit. Aliquantulũ tñ contradicit huic lect. tex. ibi: abunde enim ſufficere exonerare, &c. prout intelligis de iuramento iudiciali: ſed prout intelligis de iuramento neceſſario, dic abunde ſufficere iudicẽ exonerare. Prædicta latius dixi in illa q. quã diſputaui hoc anno, quæ incipit per Italiã cõmuniter ſunt ſtatuta. Quærit Guil. hic, vtrũ hoc ſit verum, ſiue iuramentum ſit delatum, ſiue relatum. Et certe idem eſt: vt l. illud aut illud. §. j. j. de conſti. pecu.

1 ☞ *Res quæ non eſt, quando deberi poſsit per iuramentum.*
2 *Iuramentum quòd tollat omnem exceptionem reo competentem.*
3 *Si reus deferat iuramentum actori, reſpectu alicuius rei, quam actor dicit ſibi deberi, ſi illa res pereat penes reum, quando pereat periculo actoris nel rei.*

1 **Si iurauero.** Per †iuramentũ nõ põt deberi res, quæ non eſt niſi ante interitũ mora pręceſſerit. h.d. Opp. per iuramentũ actoris perimitur oĩs exceptio competens reo: vt ſ. eo. l. duobus. §. fi. & l. ſi duo. §. j. ſ. eo. ſecũdum primam lec. ergo poſt iuramentũ nõ poteſt reus dicere q̃ res erat perempta. Cuius timore dixit Io. q̃ hic tẽpore iuramenti res nõ erat in rerũ natura in veritate: ſed eſſe putabatur ſeu credebatur. Ita dicit prima gloſſella hic poſita, quam vide.
2 Et hoc dicit pro tãto: quia †iuramentũ tollit omnẽ exceptionẽ reo cõpetentẽ, quã ſciebat, vel ſcire debebat ſibi cõpetere: vt l. cõtraria: illi enim, quã ſibi cõpetere ignorabat, renũciare nõ videtur: vt l. mater. ſ. de inoffi. teſta. Pro iſto §. ergo declarando dic.
3 Aut †res nõ extabat tẽpore iuramenti: aut poſtea deſijt extare. Primo caſu, aut reus ſciebat non extare: & tunc tenetur: vt ſ. eo. l. duobus. §. fi. & ſ. dixi. Aut ignorabat: & tũc aut mora præceſsit interitum: & tunc teneẽ, vt hic in ſecundo reſponſo. Facit l. inter ſtipulantem. §. pe. de ver. ob. & j. de cõſti. pec. l. promiſſor. la ij. Aut non præceſsit mora: & tunc non tenetur, vt hic in prin. Si vero res poſtea perit: tũc dicunt quidam indiſtincte reum teneri: quia iuramentũ habet vim cõteſtationis: vt l. nam poſtea. §. ſi is qui. ſ. eo. ſed re perempta poſt cõteſtationẽ, periculum pertinet ad reũ ſine dubio: ergo, &c. & hoc tenebat Gul. de Cu. Sed Iac. But. dicebat melius iudicio meo. Aut debitũ præceſsit iuramentũ: & fateor verũ eſſe dictum Gul. Aut non præceſsit, ſed per ipſum iuramentũ eſt contractũ: & tunc iuramẽtũ nõ inducit morã. Incõueniẽs eñ eſt q̃ vno & eodẽ tẽpore quis obligetur, & conſtituat in mora: vt l. quod dicimus. j. de ſol. Et iſta ſunt multum notanda in Tuſcia, & in partibus noſtris, vbi inſtrumẽta guarentigiata, ſeu confeſsionata habent vim ſentẽtiæ diffinitiuæ. Nam ſi eſſet vera opi. Gul. ab ipſo initio eſſet debitor in mora, nec eſſet neceſſaria noua interpellatio. Sed ſecundum opi. Iaco. But. nouã interpellationem opus eſt: & hoc obſeruat hodie conſuetudo. & multum placet. quod tene menti.

Si mulier. Si iuratur ſuper iure obligationis, tollitur omnis exceptio, quę obligationem perimit. Et ſi iuratur ſuper facto, tollitur exceptio omnis, per quã factum non verum redderetur. Secus in his quæ competunt facti veritate manente. hoc dicit.

1 ☞ *Iuramentum unius in actione populari, quando noceat omnibus.*
2 *In actionibus criminalibus quæ dantur ad intereſſe fiſci, actor non poteſt iuramentum deferre.*
3 *In actionibus popularibus, & criminalibus, quòd non poſsit paciſci, uel tranſigi in præiudicium aliorum.*
4 *Statutum quòd de maleficijs commiſsis à ſex menſibus retro Poteſtas non poſsit cognoſcere, an poterit cognoſcere de maleficio commiſſo habente cauſam permanentem.*
5 *Facere aliquid de nouo, & iam factum continuare, quòd ſunt diuerſa.*
6 *Aliud eſt renouare, & aliud in contractu antiquo perſeuerare.*
7 *Actus, qui habẽt cauſam continuam, quando uideantur quotidie, & ſemper fieri.*

In popularibus. [e] In † actiõibus popularibus, iuramentum vnius pręiudicat omnibus, niſi colluſum ſit, ſicut in ſententia. h.d. Quærit gloſſ. de vna q.tu agebas cõtra me ex edicto de his qui deie. vel effu. dicens q̃ ego tenebam aliquid ſup̃ via appenſum, contra illud edictum. detuliſti mihi iuramentũ bona fide: & iuraui me non habere appẽſum: an alijs præiudicẽ, cũ adhuc appẽſum teneã? Et arguit pro & cõtra. finaliter determinat q̃ pręiudicat alijs: quia vna & eadẽ appenſio eſt illa, quæ modo eſt cũ illa ſuper qua fuit iuratũ. ergo &c. vt l. qui iuraſſe. §. ſi pater. ſ. eod. Secus eſſet in pacto vel trãſactione. Ita dicit gl. mihi videt q̃ debeamus ſic dicere. Et aduerte: quia iſtã quæſtionẽ habeo pro difficili: quia quædã ſunt actiones populares, quæ dantur pro aliquo facto iã præterito, & finito. Et hic eſt aduertẽdũ, q̃ qñq̃ iſta actio poſt cõteſtationẽ incipit eſſe propria actoris, & ad propriũ ſuũ cõmodũ dicitur agere: vt l. ſi cui. de verb. ſigni. & iſto caſu dico q̃ ſi quidem paciſcitur ante litem conteſt. nõ valet: vt l. iuris gentium. §. ſi paciſcar. el ij, ſ. de pact. ſed poſt lit. cõteſt. poteſt paciſci & trãſigere, ſicut quilibet de re ſua: quia ſua eſt: vt dixi in d. l. ſi cui. iuramentum vero ſi quidem defert bona fide

Universidad de Deusto
Biblioteca

na fide,potest deferre ante lit.contest.& post,vt hic:quia habet vim contestationis:& sic per iuramentū suum facit actionē:vt ſ.eo.l.nam postea,§.ſi is qui temporali.Secus ſi colluderet,vt hic in tex.Si vero talis actio popularis nō daretur ad cō modum agentis,ſed durius:tunc per iuramentū, vel pactum alteri præiudicari non potest.Ita probatur j.de liber.ho. exhi. 2 l.iij.§.ſi tamen reus.Et ideo dico ꝙ in actionibus † criminalibus,quæ dātur ad vtilitatē fiſci,actor nō potest deferre iuramē tum:vt dixi in l.iij.§.j.ſ.eo.ſicut nec ꝓcurator ſimplex. l.iuſiu- 3 randum.in fi.ſ.eo.& dicto † caſu nō poſſet etiā paciſci,vel trāſigi in præiudiciū aliorum.d.l.iuris gentium.§.ſi paciſcar.& l.ſi vnus.§.pacta.verſi. & in ſumma.ſ.de pact.& j.ad l.Iul. de vi pub.l.qui cœtu.§.j.& C.de tranſac.l.trāſigere. Quædā ſunt facta,ex quibus actio popularis oritur,quæ habet cauſam manentē,& perſeuerantē in futurū:tunc quicquid gloſ.hic dicat, ſicut nō potest paciſci actor in præiudicium aliorū:vt d.l.iuris gentium.§.ſi paciſcar.ita non pōt iuſiurandū deferre in præiudiciū alterius:vt l.iij.§.penul.& l.nam postea.ſ.fina.cum l.ſeq. ſ.eodem. Et ſic puto ꝙ in q.propoſita pro eo quod modo habetur appenſum,potest agi à quolibet.Non obſtat ſ. eodē.l. qui iuraſſe.§.ſi pater.& quod ibi nota.& l.ſi à te.j.de excep.rei iudi.cum ſi.quia ibi detulit quis iuramentū in cauſa, quæ proprie ad eū pertinebat.vnde ſibi præiudicat:hic autem licet ſit vna appenſio,tamen aliꝭ præiudicare non pōt. Contra prædicta facit j.de fur.l.ei qui.& quod ibi not.vbi dicit ꝙ in actione furti,quæ est proprie agentis,potest agi post iuramentū ex noua contrectatione:vt ibi nota. Reſpondeo,in l.qui iura.§.ſi pater.erat vna retentio in peculio:& in quæſtione noſtra erat vna appenſio continuata:merito ille,qui detulit iuramentum non pōt iterū agere:quia ageret ex eadē cauſa.Sed in l. ei qui. fuit noua cōtrectatio & ſic noua rō,ex qua pōt agere. Secus ſi rē retinuiſſet,& de nouo nō cōtrectaſſet:vt l.ſi qs vxori.§.ſi quis iurauerit.eo.tit. Et prædicta,quæ dicuntur in gl.& quę 4 dixi ſupra,ꝙ est vna appenſio. No.ad † queſtionem ſtatuti.dicit ſtatutum.ꝙ non poſsit cogноſci de maleficiꝭ commiſsis à ſex menſibus retro:pone ꝙ aliquis commiſit vnum maleficiū, quod habet cauſam permanentem,iam ſunt ſex menſes,& vltra:& adhuc durat.verbi gratia, A edificium fecit in publico, quod adhuc ſtat. Vel pone,vt fuit de facto in ciuitate iſta: facta fuit quædā ſocietas,vel liga per ciues huius ciuitatis, contra aliquos,contra formam ſtatutorum:quæ liga adhuc durat: an hodie poſsit inquiri? Hæc gloſſ.videtur velle ꝙ non: quia idem factum eſt,licet continuatum.& ſicut à principio fuiſſet abſolutus propter præſcriptionem:eadem ratione & ex eo, quod modo eſt. Vide glo.dicit glo.ecōtra videtur ꝙ non,& c. 5 ibi,ſed hæc eſt vna & eadem appenſio. Præterea † ꝙ non debeat puniri,facit:quia aliud eſt facere aliquid de nouo:aliud iā factum continuare:vt l.iij.circa princi.& ibi not.ff.de acquir. 6 poſſeſsione. Ad idem facit:† quia aliud eſt renouare : aliud in contractu antiquo perſiſtere,ſeu perſeuerare:vt l.Item queritur.§.qui impleto.j.loca.& l.certe.j.de preca.& l.ſed & ſi manente.eodem titu. Actio enim nō oritur ex cōtinuatione: ſed ex veteri contractu:vt dictis legibus & idem in delictis: vt l. ei qui.j.de fur.Sed ſi ad primum actum reſpicimus, ille actus eſt impunibilis,ſecundum formam ſtatuti:ergo &c. Pro hoc hoc videtur caſus.j.quod vi aut clau.l.ſemper.§.annus.alias incipit §.hoc interdictum.vbi opere facto quod durabat, datur 7 actio intra annū tātū.In cōtrariū videtur tex.quia in his † quæ habent cauſam continuam,quotidie fit,& ſemper fieri videt: vt vidiſtis in l.j.in fi.ſ.de vſufruct.accreſ.Sol.dic ꝙ quidā ſunt actus,qui habent cauſam continuam:& iſta continuatio conſiſtit in animo & in perſeueratione voluntatis : tunc fateor ꝙ quotidie fit: vt videmus in vſufructu legato,qui conſtituitur patiendo:vt l.j.in fine.ſ.de vſufructu accreſcen.& ideo ſi reſpectu initij non poteſt agi aliquo caſu:agetur ex eo ꝙ poſtea renouari videtur,vt ibi vidiſtis:ita in proposito dico in quæſtione de ſocietate,ſeu liga Inſti.de ſocietate.§.manet. Ad idē j.de fur.l.ei qui.& quod ibi not.Idē dicerem in quæſtione formata in glo.de eo qui habet appenſum:ſi enim ex prima appē ſione agi non poteſt,agetur ex eo ꝙ hodie appenſum habet. Et hoc videtur tex.cum glo.in l.ſi vero.§.fina.cum gloſſ. fina. j.de his qui deſe.vel effu.vbi licet ex veteri appenſione nō poſſet agi,quia defunctus eſt habens cauſam:tamen poteſt agi contra hæredem ex eo quod ipſe habet, & illud habere continuat.Quandoq; lex punit aliquod factū & habet reſpectum magis ad factum,quam ad animum: [a] vt puta,ſi lex diceret,ſi quis fecerit ædificiū in publico:non dicit,ſi quis habuit. Nam habere continuatur animo:non autem facere:tunc tempus limitatum à ſtatuto curreret à die operis perfecti,ſi tempus in no b titiam [b] peruenerit.Si enim opus eſt factū c clam:tunc tempus [c] non curreret:vt dicta l.ſemper.§.auus.quod vi aut clam.et ideo tunc non poſſet agi elapſo termino ſtatuti:vt puniatur de eo quod fecit:ſed vt puniat de eo ꝙ factū habet,poſſet bene agi ſi lex,vel ſtatutum hoc diſponeret.

a ¶ Quam ad animū Adde, quod ſtantibus duobus ſtatutis quorūvno caueatur ꝙ elapſis quinq; annis Poteſtas nō poſſit inquirere de maleficio:altero ꝙ ducēs duas vxores eodem tēpore capite puniatur: ꝙ ſi quis duxerit duas vxores,& cū ſecūda per quinquennium,& elapſo etiam quinquennio ſemper cohabitauerit: qđ tū Poteſtas elapſo quinquennio nō poterit inquirere:vt cōſuluit Pe. de Anch.per no.hoc eius cōſi.iiij.inci.ſtatuto caueť.Et de materia huius §. vide pulchre per Bal. cōſi.lxvj. inci. cauetur ſtatuto.lib.j.

b ¶ In notitiā. Adde ſecundū Alex. ꝙ in hoc communis opi. eſt Bar.vt per Bald. Ang.& alios in l.ſi. C.de dolo & Bald. hic.

c ¶ Tūc tēpus. Adde Are.cōſi.cxxij.circa ſi.Barb. cōſi. viij.in j.vol.vbi enumerat multos caſus,in quibus ignorāti,vel,impedito non currit p̄ſcriptio.& in conſi. iij.eod.volu.

1 ☞ *Iuramentum habetur pro ueritate.*
2 *Deferre iuramentum,quod ſit alienare.*
3 *Grauatus fideicommiſſo,quod deferendo iuramentum ſuper bonis ſubiectis reſtitutioni,quod non præiudicet alteri.*

Si libertus. Statur iuramēto,quo quis ſe non eſſe libertum iurauerit.h.d. † Nota ꝙ iuramentū habetur pro veritate. Opp.quia ſi libertus debet patrono,& iurauerit ſe patronum eſſe:tale iuramentum nil p̄ſudicat in bonorum poſſeſsione contra tabulas: vt l.ſi iurauero.j.de iure patronat. Solut. Hic quando iurat libertus in ſui fauorem ideo fauore ingenuitatis porrigitur ad omnia.Ita dicit ~~gloſſ.hic, &~~ in l.contraria. Tu aſsigna aliam rationem: quia patronus poteſt remittere bonorum poſſeſsionem contra tabulas, & totum ius patronatus:vt l.iij.C.de bo.lib. Merito poteſt ſuper hoc iuſiuran- 2 dum deferre.† quod eſt alienare,& remittere:vt ſ.eod. l.iuſiurandum.§.j.in l.vero contraria,iurat patronus liberto deferente,qui non poteſt ſibi auferre liberam teſtamenti factionem: vt l.cum donationis. C.de tranſactio.& de verbo.obliga.l.ſtipulatio hoc modo concepta.cum ſimi.merito,quia hoc ius alienare non poteſt,iuramentum ad hoc non porrigitur.Gloſ. quærit de vna quæſtione.de qua dic vt in eadem:& vide eam & dic in fine eius,ſed illud ne delictum remaneat impunitum vt ibi no.Et facit deciſio huius gloſſ.quod ille, qui habet res, 3 † quæ ſubiacent reſtitutioni,deferendo iuſiurandum non poteſt alteri præiudicare. Facit.C.communia de lega.authē. res quæ.coniuncta l.iuſiurandum quod.§.j.ſ.eo. & ſic eſſet iuſta cauſa recuſandi iuramētum:quia alio poſtea agēte poſſet quęri de ſuo periurio.

Si iurauero. Iſtū §.vide per teipſum. Oppo. ꝙ per iuramentum tollitur omnis exceptio,vt l.duobus.in fine.ſ.eo.ergo non poteſt opponi mihi iuranti de cautione non præſtita.Sol.fateor, ꝙ tollitur per iuramentū omnis exceptio,per quam detegeretur verum non eſſe iuratū. alias ſecus,vt ſ.ead.l.§.ſi mulier.Sed iſte qui petit cautionem, non negat iuramentum eſſe verum,imo fatetur.ergo &c.

1 ☞ *Sententia lata prætextu iuramenti neceſſarij,quòd retractetur per inſtrumenta de nouo reperta.*
2 *Inſtrumenta de nouo reperta,quòd poſsint produci poſt cōcluſum in cauſa,etiam peremptorio emanato.*
3 *Inſtrumenta de nouo non reperta producuntur uſque ad concluſionem cauſæ.*
4 *Inſtrumenta fuiſſe de nouo reperta,quòd probetur per iuramentum.*
5 *Quando ſententia eſt lata ſub conditione,an pars admittatur ad probandum uſque ad euentum conditionis.*
6 *Quando poſt ſententiam admittuntur probationes reſpicientes uires ſententiæ,ſicut una pars admittitur ad probandum ualiditatem ſententiæ:ita altera pars ad mualidandam.*
7 *Lex facta à prioribus,quòd quilibet ſoluat collectam intra decem dies ſub pœna quanti pluris,ſecundum formam ſtatuti,ſi non reperiatur ſtatutum,quòd tamen lex ualeat.*
8 *Actor,qui in prima dilatione fecit quicquid potuit,in faciendo citari duos teſtes,qui non uenerunt,quòd habebit ſecundam dilationem ſolum,ad producendum illos duos teſtes.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

☞POMATES.¶Admonendi. Circa istã materiã, qđ p instrumẽta de nouo reperta nõ retractẽ sniа quæ trã fuit in rem iudicatã, vide quatuor limitationes, & septẽ ampliatiões, per Fel.c.suborta.in antepen.col.de re iud.

a ☞P.PAV.P.¶Admonẽdi. Istã l.repetit Franc.repetit etiam Io.Baptist. Caccialup. Adde circa istã materiã qđ vbi lex regrit probationẽ cũ aliqua qualitate non sufficiat iuramẽtũ in sup plemẽtũ: vide Feli. in Rubr.de probat. in ij.col. Item ad hoc vt deferat iuramentũ in supplemẽtum requiritur p illa semiplena pbatio sit verisimilis.glo.sing. in l.j.C. qui & aduersus.quos.& ibi etiã Bald.dicens qđ non defertur iuramentũ, vbi arguitur dolus aduersarij, vide etiã ad ista Alexã. consi. cccxxxviij.in vlti. col. Itẽ p ad probandũ facta extranea, vel quid contra qđ sit presumptio iuris, non deferẽ iuramentũ in supplemẽtum dicit Bald. singulariter in c.j. ad fi.quod sic. vide Ange. per illum text.in l.fin.in prin.ff.qđ met.caus. Ad hoc quæ scripsi ad Bart.in l.si librarius de reg. iur.p ad probandũ errorem notarij commissum in instrumento, non defertur iuramentũ in supplementum: quia verisimile est, & præsumptio est quod istud fuit actũ inter presentes, sicut fuit scriptũ, & non aliter. Item p quando requiruntur aliquid pbari per euidentissimas pbationes non defertur iuramentũ in supplemẽtum: voluit glo. & Ang.in d.l.fi. qđ met.cã. ioã.de Ana. consi.j. in ij. colum. dũ loquitur ad probandũ impedimentũ in causa adoptionis, quia text.in fi.§. requirit qđ probeẽ per euidentissimas probationes, de quo vide etiã Ludo. Roma.singu.ex.inci.tu scis quod datur munus. de quo habes ad Barto.in auth. ei qui. C.de tẽp.appel. vide & amplia vt p Ias.in l.iij.in princ.ff. eo.ti. Item p nõ deferatur iuramẽtum per probationẽ presumptio.cõcludentẽ qũ probatio semiplena aliqua præsumptioni, vide Roma.consi.xcj.in pen. col. Item vide Bald. in c.j.§.item si vasal lus.in ij.col.de controuer.inuest. dicentem p vbi pro forma substantiali requiruntur aliqui testes, non defertur iuramentum in supplementum requisitum, vide Deci.consi.cv.colum.iiij.

b ☞POMATES.¶Et ex hac no. Vide Fel.in c.intimauit.ij.col.de test. & in c.pastoralis.ij.col.de except.in d.c.suborta.col.viij.

c ☞P.PAV.P.¶Licet in causa. Vide Matt.no.lvij.vbi figulariter tenet p requiriẽ in integ.restit. Itẽ p limitatione huius c.cũ dilectus, vide Ro.singu.cc.inci.tu scis p in l.admonẽdi. Item de veritate opinionis Bar.hic vide Feli.in d.c.cum dilectus.in iij.col.& in fal.extra de fide instrumen.

d ¶In causa. Adde p Alex.hic tandẽ dicit putare Bar.bũ loqui in casu, in quo quis nullã negligentiã, aut culpã cõmisit circa pquisitionẽ instrumẽtorũ noua. Item secunda pars principalis subdiuitur: quia primo ponit limitationẽ, p dictum intelligatur quando sententia est lata prætextu iuramenti necessarij. Secundo ponit quando deferatur istud iuramentum necessarium. Tertio quid in voluntario, & iudiciali. Secunda ibi: solent. Tertia ibi: p si alias. Nota quod dixi in summario. Alia notabilia habebitis in prosecutione materiæ. Ad primam partem opponitur, & videtur p sententia nõ possit retractari propter noua instrumenta. & sic opponitur de l.si diuersa. C. de transactionibus. & qñ prouo. non est neces. l.j. Huius timore, vt arbitror, dicit glo. intelligenona instrumenta, id est, nouiter reperta, nõ nouiter fabricata. Vide glo. quasi dicat, etiam si de cõsensu partiũ fierẽt noua instrumenta, nõ posset recedi à snĩa prima. Præterea ex instrumentis quæ de nouo fierẽt, nõ detegeretur periurium iurãtis iam præstitũ. vnde de his instrumẽtis nõ loquitur. Cõtra hoc opponitur de l.sub prætextu. de transac. Solu. Aliud in transactione quę nõ retractatur prætextu nouorũ instrumentorũ. Et est ratio: quia transactio fit cõsensu partiũ: sicut dicimus in iuramento voluntario, & iudiciali: vt hic in fi. sed hic loquitur in iuramento necessario, quod defertur inuita parte. Opponitur de l. Imperatores. de re iudicata. & l. sub specie. C. de re iudicata. vbi prætextu nouorum instrumentorũ nõ rescinditur sententia, nisi in certis casibus. Huius timore hæc lex legitur quatuor modis, quorũ tres sunt in glo. Primo modo, quãdo sententia sola est lata: & tunc loquitur cõtrariũ: hic quãdo fuit sententia & iuramentũ: vnde in odium periurãtis permittitur, p retractetur per instrumenta nouiter reperta. Ista lect. est vera: vt patet in hoc textu. & communiter omnes eã tenẽt.

Sed ad eã opponitur sic: Difficilius retractatur quod duplici vinculo fulcitur: vt C. de pactis. l.j. & ibi nota. sed si sententia sola non potest retractari per noua instrumenta: multo minus vbi est sententia & iuramentũ. Respõdeo, p duplici vinculo, & c. istud concedo: sed hoc non est duplex vinculũ: hoc est, duplex remediũ finiendarũ litium. nã iuramentũ necessariũ nõ defertur ad finiendũ litẽ: sed ad supplẽdũ defectũ probationis. Vnde vbi est sola sententia, illa est lata per veras pbationes: sed in casu nostro, est lata snĩa per probatiões nõ plenas, sed suppletas per iuramẽtũ: ideo si detegitur periuriũ, retractẽt snĩa. & hic est verus intellectus huius legis singularis, & nota. Alij timore predictorũ contrariorũ intelligunt l. istã, p hic nõ fuit lata snĩa. Et qđ tex. dicit, absolutus: intelligũt destinatio: & sic erat absoluendus. ista lect. est Dy. Et ex hac b notabili lect. habes quia licet in causa c sit conclusum, † & p licet iudex manifestauerit partibus quã sentẽtiã debet ferre: & licet fecerit partes citari ad audiendã snĩam: possunt produci instrumenta de nouo reperta. Casus est hic secundum istã lec. sed si non essent † reperta de nouo, non possunt produci nisi d vsq; ad conclusionem in causa: d vt extra de fide instrumẽ. c.cũ dilectus. vel vsq; ad terminũ statutũ ad hoc, vt ibi patet. & qđ nor. per Dy. in c.indultũ. extra de regulis iuris. lib.vj. & p doc. in l. iudices. & auc. iubemus. C. de iudi. & p Io. And. in c. sępe.

extra

31.

1 2 3

9 *Sententia lata in casu l.si quando. C. unde ui. quòd non retractetur per instrumenta de nouo reperta.*
10 *Sententia lata ex iuramento in litem delato, quod non retractetur per instrumenta de nouo reperta.*
11 *Sententia lata in casu l. properandum. § sinautem. C. de iudi. quod non retractetur per instrumenta de nouo reperta.*
12 *Iuramentum iudiciale, & voluntarium, quod tollat obligationem naturalem.*
13 *Actor quando dicatur nil probasse.*
14 *Terminus appositus iurisdictioni, uel instantiæ, quod habeat uim termini peremptorij, ad probandum.*
15 *Actor dicitur plene probasse, quando iudex ex ostensis sibi est adductus ad fidem & credulitatem.*
16 *Iudex ad credulitatẽ, quãdo adducatur. nu. 19. & nu. 23.*
17 *Scire per rationes, & demonstrationes, quod sit uere scire.*
18 *Scientiam quis habere dicitur, quando ad id scire per sensum mouetur.*
20 *Dubitare quis dicitur, quando non applicat eius animum magis ad unam rem, quam ad aliam.*
21 *Suspicio quæ dicatur: & quando iudex dicatur suspicari: & est primus gradus probationum.*
22 *Opinio quando dicatur in iudice: & est secundus gradus probationum.*
24 *Priuata scriptura quando faciat semiplenam probationem, & quando plenam. & nu. 26.*
25 *Priuata scriptura triplex.*
26 *Liber rationum, quando faciat plenam fidem, & quando semiplenam.*
27 *Liber rationum alicuius defuncti, bonæ conditionis, & famæ, quod inducat præsumptionem pro hærede.*
28 *Liber rationum exercentis publice artem, quando non continet aliquid pro eo, nec contra eum quod semiplene probet.*
29 *Consuetudo in probationibus fiendis est attendenda.*
30 *Epistola quam probationem faciat.*
31 *Exemplum quam probationem faciat.*
32 *Instrumentum factum inter duos, quod faciat semiplenam probationem pro tertio ibi nominato.*
33 *Intitulatio instrumenti facta in margine in imbreuiaturis notarij, quam fidem faciat.*
34 *Instrumentum carens indictione, uel nomine papæ, quam fidem faciat.*
35 *Fuga quam probationem faciat.*
36 *Testis unicus quando faciat semiplenam probationem.*
37 *Testis consanguineus, uel multum amicus, quod non faciat semiplenam probationem. sed suspicionem.*
38 *Testes qui iurauerunt, & non deposuerunt, uel deposuerũt, & non iurauerunt, quod non faciunt fidem.*
39 *Duo testes deponentes quod Titius legauit centum Seio in præsentia septem testium, quod probent legatum.*
40 *Testes deficientes in dicto, quando faciant probationem.*
41 *Testis non examinatus à iudice, quam fidem faciat.*
42 *Instrumento creditur propter loci distantiam, cui aliàs non crederetur.*
43 *Si dictum testis appareat, & iuramentum non, quando probet.*
44 *Sententia lata de antiquo, quod ualeat, licet acta non appareant.*
45 *Dicta testium inter alios examinata, quod faciunt semiplenam probationem: si modo examinari non possunt.*
46 *Fama quam probationem faciat. remissiue.*
47 *Indicium quando faciat semiplenam probationem.*
48 *Duæ semiplenæ probationes, quando faciant vnã plenam.*
49 *Duo perfecta tendentia ad diuersa, quod non faciat unum perfectum.*
50 *Actore plene probante, & reo semiplene, quando probatio actoris elidatur.*
51 *Probatio una imperfecta, quando tollat aliam.*
52 *Iuramentum necessarium in quibus causis locum habeat.*
53 *Causa magna æquiparatur criminali.*
54 *Causa magna dicitur secundum qualitatem personarum.*
55 *Causa possessionis non dicitur magna, & in ea defertur iuramentum necessarium.*
56 *Quando causa est magni ponderis, & uertatur dubium super eo, per quod ueritati non sit præiudicium, quòd iuramentum necessarium deferatur.*
57 *Iuramentum necessarium cui deferatur.*
58 *Persona uili, uel infami, quòd non deferatur istud iuramentum necessarium.*
59 *Iudex tenetur deferre iuramentum necessarium, quando est semiplene probatum.*
60 *Pars petit hoc iuramentum deferri.*
61 *Iuramentum necessarium peti potest, usq; ad conclusionem causæ.*
62 *Dispositio huius legis habet locum in actore & reo.*
63 *Sententia quando retractari possit per testes de nouo repertos.*

a 1 ADmonendi. [a]Sententia † lata prætextu falsi iuramẽti necessarij, retractat̃ p instrmenta de nouo reperta: secus in iuramento voluntario, & iudiciali. h. d. Vide l. nostrã, & diuide eam sic. Primo ponit vnũ dictũ. Secundo illud limitat. Secunda ibi: sed hæc constitutio. Item prima subdiuiditur: quia primo ponit dictũ in genere. Secundo exemplificat illud. Secũda ibi: si quis noua. Item secunda pars principalis subdiuitur: quia primo ponit limitationẽ, p dictum intelligatur quando sententia est lata prætextu iuramenti necessarij. Secundo ponit quando deferatur istud iuramentum necessarium. Tertio quid in voluntario, & iudiciali. Secunda ibi: solent. Tertia ibi: p si alias. Nota quod dixi in summario. Alia notabilia habebitis in prosecutione materiæ. Ad primam partem opponitur, & videtur p sententia nõ possit retractari propter noua instrumenta. & sic opponitur de l. si diuersa. C. de transactionibus. & qñ prouo. non est neces. l.j. Huius timore, vt arbitror, dicit glo. intelligenona instrumenta, id est, nouiter reperta, nõ nouiter fabricata. Vide glo. quasi dicat, etiam si de cõsensu partiũ fierẽt noua instrumenta, nõ posset recedi à snĩa prima. Præterea ex instrumentis quæ de nouo fierẽt, nõ detegeretur periurium iurãtis iam præstitũ. vnde de his instrumẽtis nõ loquitur. Cõtra hoc opponitur de l. sub prætextu. de transac. Solu. Aliud in transactione quę nõ retractatur prætextu nouorũ instrumentorũ. Et est ratio: quia transactio fit cõsensu partiũ: sicut dicimus in iuramento voluntario, & iudiciali: vt hic in fi. sed hic loquitur in iuramento necessario, quod defertur inuita parte. Opponitur de l. Imperatores. de re iudicata. & l. sub specie. C. de re iudicata. vbi prætextu nouorum instrumentorũ nõ rescinditur sententia, nisi in certis casibus. Huius timore hæc lex legitur quatuor modis, quorũ tres sunt in glo. Primo modo, quãdo sententia sola est lata: & tunc loquitur cõtrariũ: hic quãdo fuit sententia & iuramentũ: vnde in odium periurãtis permittitur, p retractetur per instrumenta nouiter reperta. Ista lect. est vera: vt patet in hoc textu. & communiter omnes eã tenẽt.

Sed ad eã opponitur sic: Difficilius retractatur quod duplici vinculo fulcitur: vt C. de pactis. l.j. & ibi nota. sed si sententia sola non potest retractari per noua instrumenta: multo minus vbi est sententia & iuramentũ. Respõdeo, p duplici vinculo, & c. istud concedo: sed hoc non est duplex vinculũ: hoc est, duplex remediũ finiendarũ litium. nã iuramentũ necessariũ nõ defertur ad finiendũ litẽ: sed ad supplẽdũ defectũ probationis. Vnde vbi est sola sententia, illa est lata per veras pbationes: sed in casu nostro, est lata snĩa per probatiões nõ plenas, sed suppletas per iuramẽtũ: ideo si detegitur periuriũ, retractẽt snĩa. & hic est verus intellectus huius legis singularis, & nota. Alij timore predictorũ contrariorũ intelligunt l. istã, p hic nõ fuit lata snĩa. Et qđ tex. dicit, absolutus: intelligũt destinatio: & sic erat absoluendus. ista lect. est Dy. Et ex hac b notabili lect. habes quia licet in causa c sit conclusum, † & p licet iudex manifestauerit partibus quã sentẽtiã debet ferre: & licet fecerit partes citari ad audiendã snĩam: possunt produci instrumenta de nouo reperta. Casus est hic secundum istã lec. sed si non essent † reperta de nouo, non possunt produci nisi d vsq; ad conclusionem in causa: d vt extra de fide instrumẽ. c.cũ dilectus. vel vsq; ad terminũ statutũ ad hoc, vt ibi patet. & qđ nor. per Dy. in c.indultũ. extra de regulis iuris. lib.vj. & p doc. in l. iudices. & auc. iubemus. C. de iudi. & p Io. And. in c. sępe.

extra

Universidad de Deusto

uiter repertorũ poſt cõclusionẽ in cauſa, vt hic per eũ. cui adde oino videdũ Bal. cõſi. clxxxvj. li. j. inci. quæritur vtrũ. & hãc ſecũdã lect. ſequitur Bald. eõſi. cxiij. li. j. quod vide: quia tractatus de materia huius legis ſcipit cõmiſſus fuit, &c. & qũ per inſtrumenta nouiter reperta retractetur ſnia. & de ſtellectu huius legis vide Pau. de Ca. cõſi. cccxxv. incipiẽ. in cauſa quæ vertitur.

POMATES.
a ¶ Tertij legunt. vide Mar. not. lvij. in vj. chart.

POMATES.
b ¶ Et hoc facit. Adde Feli. c. ij. colũ. iiij. de reſcr. Alex. conſi. lij. col. v. & cõſi. lvj. iij. col. vol. iiij. & in authẽ. ſi quis in aliquo. in fi. de eden. Ro. cõſi. xxj. Feli. c. j. colũ. xiij. de prob. Feli. c. ij. col. vj. de reſcript. Barb. c. eũ ſuper. co. iij. de offi. dele. Alex. l. vt liberis. colũ. iij. C. de colla.

P. PAVL. P.
b ¶ Et hoc facit. Vide Fel. in c. ij. in iiij. col. extra de reſcri. vide ad Bar. in l. eũ qui. §. Iulianus. hic & per Bar. allegat.

c ¶ Quod ſic. Adde ꝙ cũ hac deciſione Bar to. trãſeunt cõiter alij doct. & Bal. in l. j. C. de Epiſ. & cle. & in l. ſi donatio. C. de dona. & in l. in ciuile. §. de le. Bar. inextraua. ad reprimendũ. in verbo, prout gl. xix. diſ. c. ſi Roma norũ. quæ dixit ꝙ ſi Papa cõcedit priuilegia alicui eccleſiæ ſecũdum priuilegia exẽptionis alterius eccleſiæ, ꝙ tũ illa nõ reperiãtur, valẽt tũ priuilegia conceſſa, vt hic per Alex. Cui adde de hac dictione ſecundũ eũ, aliquid per Bal. conſi. cccix. lib. iij.

POMATES.
d ¶ Vltimo. Add̃ Ro. cõſi. ccccxcvj. & cõſi. ccxxvj. vlti. colũ.

e ¶ Quod placet. Adde Bal. in l. ſi. §. de feriįs. Anto. de But. in c. vltra tertiã. extra de teſti. Paul. de Caſ. in l. ſi ſtipulatus ſim abs te. §. de verb. ob. & limitat vt hic per Alexand.

POMATES.
f ¶ Oppo. Vide Feli. ca. propoſuiſti. in ij. col. de prob. eundẽ. c. ſuborta. col. fin. de re iudi. Iaſ. l. videamus. §. deferre. col. fi. §. titu. proximo.

g ¶ Nil probaſſe. Adde Anto. de Butr. & Pan. in c. ſi. extra, eo. & in c. put. extra, de

extra de verbo. ſigni. in Clemen. Quod autem iſta inſtrumenta ſunt † de nouo reperta, videtur poſſe probari per inſtrumẽtũ, extra de exceptio. c. paſtoralis. modo habes duas lectu. no. Tertij legunt[a] legẽ iſtã, ꝙ vere reus erat abſolutus ſub condi tione, ſi iurauerit ſe non teneri: & adhuc non iurauerit. Ex hac lect. not. habes † ꝙ quando ſententia fertur ſub conditione, pars admittitur ad probandum, vſq; ad euentum conditionis. & hoc verum credo, quando conditio adiecta ſententiæ, reſpicit aliquẽ actum probationis: vt hic patet. Nam ſicut vni parti permittitur ꝓbatio poſt ſententiam à iudice: ita & alteri permittitur a lege: vt l. petendæ. C. de tempo. in integrum reſtit. & eſt caſus hic ſecundum iſtam lecturam † Ad vnũ tamen aduerte: quia quando poſt ſententiã admittitur aliqua probatio, quæ reſpicit vires ſententię: tunc ſicut vna pars poteſt facere illum actum probatorium ad ſententiam validandam: ita altera pars potest facere alteram probationem ad ſentẽtiam infirmandam: vt hic. Sic etiam intelligo l. j. C. de iur. & fac. igno. Sed quando ꝙ poſt ſententiam admittuntur probationes, quę non reſpiciunt vires ſentẽtię, ſed executionẽ. Verbi gratia: In iudicijs vniuerſalibus pronunciatũ eſt, me eſſe hę redem Titij: in executione ſunt faciendę probationes, quid ſit in hæreditate? Certe iſto caſu, ſicut actor habet probare ꝙ talis res ſit in hæreditate: ita reus poterit probare ꝙ non ſit talis res in hæreditate: vt l. j. in princi. glo. mag. §. de eden. Simile in l. ij. C. de ſent. quæ ſine cer. quanti. profe. non autem poſſet reus producere probationes ad infirmandam ſententiã: quia nec actor ad illud producit. Sed quia iſtę lect. in ſe licet ſint verę, faciunt tamen aliquam violentiam literæ, vt videtis: ideo teneamus primam veram, & clarã. Fuerunt etiam quidam, vt Odof. qui legerũt iſtum tex. quarto modo, & dicunt quod hæc lex loquitur ſolum in caſu l. vltimæ. C. eo. ſ. quando iuratum eſt ſuper teſtamẽto, vel prætextu inſtrumenti, quod eſt modo de nouo repertum. & ſecundũ hoc quod dicitur permitti ſacris conſtitutionibus principum, dicit ipſe, ſcilicet per l. fi. C. eo. Iſta lectu. non eſt vera: quia illa lex habet locum in omni iuramento, ſiue iudiciario, ſiue volũtario, ſiue neceſſario: vt ibi patet. ergo de illa hic non facit mentionem. fit ergo mentio de quibuſdã conſtitutionibus, quas hodie non habemus, vt dicit prima glo. Et hoc facit[b] ad quæſtionem: priores † fecerunt legem, ꝙ quilibet ſoluat collectam intra decem dies, ad pœnam quanti pluris, ſecundum formam ſtatuti: ſed de hoc nullum reperitur ſtatutum, an hæc lex habeat effectũ? hic videtur caſus quod ſic.[c] Pro hoc j. de conſtituta pecu. l. eum qui. §. Iulianus. & ibi dixi. Vltimo[d] iſta prima particula inducitur per gloſſ. in argu. ad quæſt. not. in l. ſi quis libertatem. in fine. §. de petitio. hæredi. melius facit l. ſi duo. §. Iulianus. §. eodem. & ibi dixi. Sed hæc lex eſt magis no. ad aliam † quæſtionem: Actor in prima dilatione facit citari duos teſtes: & qa non veniebant, fecit eos grauari, & fecit quicquid potuit in iſta prima dilatione. Scitis ꝙ debet ſibi dari ſecunda dilatio, vt l. fi. §. de feriįs. tamen iſta ſecunda non dabitur ſimpliciter ad probandũ, ſed ſolũ ad producẽdum illos duos teſtes, in quibus fuit diligẽs, & ſolicitus in prima dilatione: argumen. huius l. ibi: quibus nunc ſolis vſurus ſit. Nã videtis quod hic admittebatur probatio illa ſola, in qua ceſſauit negligentia. Ita in propoſita quæſtio.[e] & hoc dicebat Iacob. But. quod placet.

Veniamus ad ſecundam partem: iſta ſecunda pars in ſuo primo dicto nõ habet contraria: quia examinata eſt ſupra. Venio ad verſi. ſolẽt Opp. ꝙ cauſa non poſſit eſſe dubia: & ſic quod ad iſtud iuramẽtum nõ poſsit peruenirí. Nam aut actor nil probauit: & certum eſt quod reus debet abſolui. C. de edẽ. l. qui accuſare. Aut actor probauit & reus debet cõdemnari. Reſpõdet glo. tu arguis à partibus inſufficienter enumeratis. Nam eſt quoddam medium, videlicet, quando actor probauit & non plene, ſed ſemiplene: tunc peruenitur ad iuramentũ neceſſariũ: & ita loquitur hic. Quando autem hoc ſit, dicam[f] ſtatim. Secundo oppo.[f] C. vnde vi. l. ſi quando. Solu. hic loquitur quando iuramentum defertur propter inopiam probationum tantummodo, abſq; alio delicto rei: in l. cõtraria defertur propter inopiam probationum, & propter delictum[9] connexum. Ita dicit gl. & ſic puto † quod in caſu l. ſi quando. non retractetur ſentẽtia propter inſtrumenta de nouo reperta.

[10] Idem quando eſt ſententiatum † delato iuramento in litem: illud enim non defertur, niſi propter dolum aduerſarij: vt in actionibus. j. tit. j. Opp. C. de iud. l. properandum. §. ſinautem. Solut. eodem modo ibi defertur iuramentum, propter contumaciam partis: hic ſolum propter probationis defectum. Et ſic † in caſu illo nõ retractatur ſententia, propter inſtrumẽta de nouo reperta. Ad verſi. vltimum oppo. de prin. legis noſtræ. Sol. principiũ loquitur in iuramento neceſſario: hic in iuramento voluntario vel iudiciali. Aſſignat glo. ſi. rationem: quia in iuramento neceſſario contemnitur religio, & iudex: in iuramento autem voluntario ſolum religio. Certe iſta non eſt bona ratio: quia etiam in iuramento voluntario contemnitur religio, & iudex. Eſt ergo ratio, quam ſ. dixi: quia iuramentum voluntarium & † iudiciale habet conſenſum partis, & per conſequens tollit naturalem obligationem: ſed iuramentum neceſſarium non habet cõſenſum partis: ergo &c.

Sumus expediti de contrarijs: veniamus ad materiam: &, vt videtis, gloſſ. ponit tres caſus. Aut actor nil probat, & reus abſoluitur. Aut probat plene: & reus condemnatur. Aut ſemiplene: & deuenitur ad iuramentum neceſſarium in defectum probationis: vt hic. C. eodem. l. in bonæ fidei. & extra eodem, cap. finali. Quæro primo, quando actor dicatur nil[g] probaſſe? Reſponde. † Quandoque iuriſdictio iudicis, aut[13] inſtantia cauſæ, habet terminum præfixum à lege: & tunc ad hoc vt dicatur, actorem nil probaſſe, vt poſsit ſequi abſolutio diffinitiue, eſt neceſſe quod ei ſit ſtatutus terminus ad probandum, qui ſit ſtatutus non eſſet, nõ diceretur actorem nil probaſſe: ſed diceretur nil ſufficiens actitatum eſſe: & ſequeretur abſolutio ab obſeruatione iudicij, non à cauſa: vt C. de iudi. l.

do. & cõtu. Spec. in titu. de ſententiæ ꝓla. §. nunc videndũ. ver. illud. Et cũ Bar. dicit Alex. ꝙ cõiter trauſeũt docto. hic.

POMATES.
g ¶ Nil probaſſe. Vide Matheſ. not. xvij. inci. nota ꝙ qñcũq; ante verſ. ij. Et nota ꝙ iſta concluſio glo. eſt adeo vera, vt reus debeat cõdẽnari actore plene ꝓbãte, nec; debet ei iuramẽtũ deferri: vt etiã nõ valeat ſtatutum, vel cõſuetudo cõtrariũ diſponens: vt eſt tex. c. ij. de ꝓb. & ibi Bal. dicẽs etiã ꝓ illũ tex. ꝙ imo quis etiã nõ cogit iurare de calũnia, vbi plene probauit, quod tñ puto falſum: qa ille tex. loquitur de iuramẽto veritatis: quo caſu ego bene fateor ꝙ ex quo eſt inuẽta veritas per plenã probationẽ, ꝙ nõ debet iurari de veritate, qa eſſet fruſtratoriũ, & contra l. qui bis idẽ. de verb. obl. & cum ad idem tẽdat. ſecus in iuramento calumniæ: quia illud nõ tẽdit ad veritatẽ eruẽdam, ſed ad calũniæ ſuſpicionẽ tãtũ tollẽdã: & ſic non fruſtra operabitur, licet ſit plene ꝓbatũ, & maxime qa poſſet euenire ꝙ qs falſo ꝓbaſſet: quod licet ſit plene probatũ, tamẽ ꝙ quis teneatur iurare de calũnia, videtur mihi gl. in d. c. ij. glo. ij. ad fi. Cogita tamẽ quia magna eſt authoritas Bal. & quia videtur ꝙ qua rõne quis vbi plene probauit, nõ teneat̃ iurare de veritate, quod eriã ꝙ teneat̃ iurare de calũnia: cũ ex quo plene probauit, videat̃ ſublata oĩs ſuſpicio: qa calũnioſe egerit. Fateor bene tamen ꝙ ſi ante, quã plene probatum eſt exigatur vt iuretur de calumnia, ꝙ debeat iurari, per text. Liuriſiurandi. j. cod. vnde cogitavt dixi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 POMATES.

a ¶ Dubijs. Aduerte q̃ Bar. in iſto ver. & ſequẽti ibi, & de iſtis duabus cauſis dubijs, extra vĩ velle, q̃ iuramentũ in ſupplemẽtũ ꝓbatiõis, nõ tantũ debet acto ri deferri, quãdo eſt ſemiplenę ꝓbatum: ſed etiam quãdo eſt aliqua præſumptio per ſe, vel habet aliquas cõiecturas, ꝓpter quas animus iudicis inducitur ad aliquam ſuſpicionẽ, vel opinionem. Et hoc ſequitur Alexãder. põderando hic Barto. conſi. liij. incip. in cauſa. in vlti. col. Et de hoc eſt glo. c. tam literis. de teſti. in gl. in verbo, probata, & tenet Bal. l. ſi fundum. ad fin. C. de rei vendi. & hoc etiam probatur c. j. & ibi Bald. no. de conten. inter me & dom. in vſi. feud. De quo vide plene per Roma, in ij. columna. Ego teneo contra Barto. quotiesprę ſumptiones, vel coniecturæ inducũt minus, quã ſemiplenam probationem: per glo. l. iij. §. j. ff. de mino. & tũc dico deferendum iuramentum reo, ad ſe purgãdum: iuxta c. finale. §. ſane. extra eod. vt vult clare Bart. in vlti. colũ. verſicu. his præmiſſis. per d. c. fin. & tenet ibi expreſſe Abbas. §. ſane. iij. quæſtio. & Ange. §. ſi vero vſusfru. in authẽ. de nupt. ad fin. & q̃ hoc ſit verum, eſt aduertendum quod Bart. hic in ſeq. col. in verſicu. videnda ergo ſtellexit quod hic dicit de ſuſpicione & opinione de ſemiplena probatione, dum dicit: quæ ſunt iſta, quæ faciunt iſtam ſuſpicionem, vel iſtam opinionem, quam gloſſ. noſtræ appellant ſemiplenã probationem. vide remiſsiue Alex. l. j. co, ij. C. de teſta. milit.

quæro. ut ſupra
abus declara
& tũ dicat plene
ſemiplena ꝓbat.
ut & transeat
2m laſ. in lect
hic nº 82.

properandum. §. & ſi quidem. Quandoq̃ iuriſdictioni, ſeu inſtantiæ ſtatutus eſt terminus a partibus: vt tota die euenit in cõpromiſsis: quia compromittimus in arbitros, vt debeant iudicare vſq̃ ad menſem: vel ſi iudex delegaretur de voluntate par
14 tium: iſto caſu † iſte terminus appoſitus iuriſdictioni, vel inſtãtiæ, habet vim termini peremptorij dati ad probandum: ita quod ſi actor intra terminum nil probauerit, reus abſoluitur. Hic eſt text. cũ gl. in l. ſi de meis. §. fin. ſ. de arb. in glo. ſuper verbo, liquere. & per Innoc. extra de appel. c. ſuper eo. el ij. Secundo quæro, hic dicitur per glo. quando actor plene probauit, debet reus condẽnari: quãdo ſemiplene, deuenitur ad iuramentũ. Quæro, quando dicatur plene, & quãdo ſemiplene probaſſe. Hic eſt aduertendum: quia glo. & doct. hic non intellexerunt perfecte. Pro cuius, declaratione primo oportet me dicere quando dicatur plene probatum. Re
15 ſpondeo breuiter, † quando eſt facta iudici plena fides, hoc eſt, quando iudex per ea, quæ ſunt ſibi oſtenſa, eſt adductus ad fidem & credulitatem eius quod intenditur: vt C. de edẽ. l. procurator. de teſtibus. l. ad fidem. de proba. l. quinquaginta. in fine. & ibi ſunt multæ concordantiæ. Hoc præmiſſo videndum eſt qualiter iudex
16 † ad iſtam credulitatẽ adducatur. Pro cuius euidentia, primo præmitto quædam extrema, quæ omnino ſunt extra fidem, & credulitatem. Et primo eſt neſcientia: illud enim quod homo neſcit, de eo non eſt fides, nec credulitas. Et de hoc habes per gloſſ. j. de iur. & fac. ignoran. in rub. & j. de teſt. l. de ſtatu. & ibi no. Item, ſecundo eſt ſcientia vera, & iſta ſcientia habetur duobus modis. Vno modo in rebus quæ
17 ſunt artis, ſeu ſcientiæ † alicuius per rationes, & demonſtrationes: & iſtud etiam ſcire, eſt rem per cauſam cognoſcere, vt dicit Philoſophus. De hoc habes de leg. l. ſcire. & j. de excuſa. tuto. l. ſcire oportet. & j. de iur. & fac. igno. l. ij. cum ſimi. Secundo modo, iſta ſcientia habetur in his quę ſunt
18 facti: & tunc illud ſcire † dicimur, ad quod mouemur per ſenſum. hæc eſt ſciẽtia, quæ requiritur in teſte: vt l. teſtium. C. de teſti. & l. qui teſtamento, in fin. j. de teſta. & de hac ſcientia loquitur ſ. de noxa. l. in delictis. in princi. & j. de tribu. l. j. §. ſcientiam. Ad hanc autem ſcientiam iudex non poſſet perduci in his, quæ habent actum tranſeuntem: ſed bene poſſet perduci in his, quæ ſunt actus permanentis: vt ſupra fin. regun. l. ſi irruptione. Et inter iſta duo extrema, ſcilicet neſcientiam, & ſcientiam eſt quoddam medium, videlicet credulitas, ſiue fides.
19 Ad iſtam † autem credulitatem, ſiue fidem peruenitur per quatuor gradus. Primo cum iudici res proponitur per actorem, & per reum negatur: tunc iudex adducitur in dubieta-
20 tẽ. Eſt enim dubitare, quando, † quis non applicat magis animum ſuum ad vnam partem, quam ad aliam: vt not. j. de iur. & facti. ignoran. ſuper rubri. de teſti. l. de ſtatu. de hac dubitatione loquitur. C. qui. ad lib. procla. non licet. l. iij. ſ. de tranſact. l. poſt rem. de petitio. hæredita. l. ſi debitor. & gloſſ. in l. prima. C. de procuratio. Iſta dubitatio non eſt gradus probationis, hoc eſt, quod ſi aliqua eius pars: quia, vt dixi, per hoc iudex non applicat animum ſuum ad aliquam partium: ſed eſt illud, per quod peruenitur ad inueſtigationem, per quam perducitur ad credulitatem. De cauſis iſto modo dubijs non loquitur hic: quia, vt dixi, quando nihil eſt probatum, nõ habet locum iſta lex. Poſt dubitationem † autẽ poteſt incipere iudex
21 inclinare animum ſuum ad aliquam partium: & tunc ſi hoc facit ex aliquo leui indicio, vel ex aliquo leui argumento, iſta appellatur ſuſpicio, quæ aliqualiter mouet animũ iudicis, non tamen in totum remouet dubietatem. De hoc loquitur ſ. ad legem Aqui. l. in lege Aquilia, ſi deletum. ibi: ad ſuſpicionem iudicis, & c. & j. de pœnis. l. abſentem. ibi: non debet quis ex ſuſpicionibus condemnari. & hic eſt primus gradus probationis, ſeu credulitatis: quia iam incipit animus iudicis adhærere vni parti: licet remaneat dubium. Poſt autem iſtam ſuſpicionem
22 † ſi iudici apparent argumenta fortiora: tunc iudex incipit opinari, cũ adhuc dubitat ne ſit contrarium, modicũ tamen dubium remanet, & iſta vocatur opinio, quod ſtatim probabo. Et hic eſt ſecundus gradus probationis: quia modicum reſtat ad credendum, tamen adhuc aliquid dubij eſt. Et de iſtis
a duabus cauſis dubijs, [a] ſcilicet quando iudex adductus eſt ad ſuſpicionem, & opinionem, loquitur hic. Poſt iſtã opin. ſi iudi
23 ci appareat † tantum q̃ firmiter adhæreat vni parti, abſq̃ aliquo dubio alicuius contrarij: tunc dicitur perfecta credulitas, ſeu perfecta probatio: nec eſt tũc cauſa dubia. Iſta duo de credulitate, & de opinione, probant j. de teſti. l. iij. §. eiuſdẽ quoq̃ Principis. in fi. ibi: quid autem credas, aut quid probatũ opinaris. Nã prout dicit credas, loquitur de plena fide, & plena probatione, qua ad perfectam credulitatem adducitur iudex. Prout dicit opinaris: loquit de imperfecta. Et de hoc eſt etiã text. qui probat omnes iſtos gradus tres. j. de quæſtio. l. j. poſt prin. ibi dum dicit, ad quæſtionem tunc peruenitur, cũ reus ſuſpectus eſt: & alijs argumẽtis probationis admonetur iudex ita quod ſola confeſsio deeſſe videatur, & c. Ex eo quod dicit cum reus ſuſpectus eſt: habes primum gradum probationis, qui eſt ſuſpicio. Ex eo quod dicit, q̃ alijs argumentis probationis admonetur iudex: loquitur de ſecundo gradu probationis, qui eſt opinio, quæ eſt multum propinqua credulitati, & plenæ probationi. Ex eo quod ſubinfertur, ita quod ſola cõfeſsio deeſſe videatur, ponitur tertius gradus probationis qui facit plenam fidem: nam habita confeſsione, ſeu plena ꝓbatione, iudex adducitur ad plenam credulitatem. Et iſte tertius gradus probationis, hoc eſt, credulitatis, habet hoc cõe cũ ſcientia: quia ſicut firmiter vni parti quis adhæret per ſcientiam: ita firmiter vni parti, per hanc credulitatem. Tamen eſt differentia in modo perueniendi ad iſtam adhæſionem: nam ſciens perducitur ad hanc ſcientiam, ſeu adhæſionem per ſenſum credens per alia argu. vt dictum eſt. Hæc quidem ſunt vera, & quaſi per ſe nota & iure probata: vt ſ. vidiſtis, & c.

Videnda ſunt ergo exempla prædictorum: & quæ ſunt iſta quæ faciunt iſtam opinionem vel iſtam ſuſpicionem, quã gloſſ. noſtræ appellant ſemiplenam probationem. Gloſſ. ponit hic quatuor, ſcilicet priuata ſcriptura, comparatio literarum, fuga rei, vnus teſtis. Alij addunt, ſcilicet famam: vt l. iij. §. eiuſdem quoq̃ Principis. infra, de teſtib. Examinemus iſta.

24 Primo quæro vtrum priuata † ſcriptura faciat ſemiplenam probationem? Gl. hic q̃ ſic, & idẽ C. eod. l. in bonæ fidei, & j. de fide inſtru. l. ij. Idem etiam in ſumma per Azo. & idem de verbo ad verbũ, Hoſt. in ſumma de iureiu. vbi tractat de hoc iuramento. Et vide in Spec. in titu. de inſtrumen. edi. §. nunc dicendum, poſt medium. in verſi. reſtat. vbi Specu., tractans de priuata ſcriptura dicit, q̃ liber rationum mercatorum, etiã pro ipſo mercatore facit ſemiplenam probationem: & ſufficit cum vno teſte ad plenã. quod tamen durum eſt, dicit ipſe Per. de bella per. vt Cy. refert & ſequitur C. eodẽ. l. in bonæ fidei. dicit dictum gloſſ. non eſſe verum. Nam priuatæ ſcripturæ non debet plus credi, quam viuæ voci ipſius qui ſcripſit: ſed ſibi ipſi non crederetur pro ſe ergo & c. Præterea ſi hoc eſſet, de facili pararet quis ſibi ſemiplenam probationem, faciendo de hoc ſibi ſcripturam. Io. And. extra, eo. c. fi. circa finem, dicit idem quod glo. hic. Et addit, quem quidam reprehendunt, licet indebite, & non dicit vltra ordinem gl. Glo. noſtra formauit ſibi iſtam obiectionem, & reſpondet ad eã, in auth. de inſtr. cau. & fide. §. ſi tamen quiſquam. in gl. ſuper verbo, inuenerit, & ibi reſpõdet q̃ hoc debet intelligi de priuata ſcriptura, quæ dicitur alterius, quam producentis, quod infra ſtatim declarabo. Pro

ad num. 24. aũ ſeq. laſ. nº 85. lect 2 —

Universidad de Deusto

a ☞POMATES. ¶Pro declaratione. An aũt liber rationũ sit ꝑprie scriptura priuata, vide Are. consi.lj.no. tres casus, in quibus scriptura priuata facit plenam fidem. Aduerte tamen, ꝙ inquantũ Bar. hic requirit in tertio casu, etiam literarum comparationem: quia hoc est falsum. Sufficit enim isto casu, quod testes deponant ad plenam probationem faciendam se fuisse ꝓsentes. & vidisse talem scribentem de mandato debitoris, ita secognoscere eius scripturam, absque eo quod interueniat literarum comparatio: vt late hic Alex. Cuius dictis adde Francis. Areti. con. lxxxiij. incipien. diligenter. Alexan. cõsil. lxxx. ij. co. iij. volu. & consi. vij. eod. volumi. Feli. c. cum olim. x. col. de re iud. Roma. consil. lxxxvj. col. ij. Imo consi. lxxxvj. j. col. Cardi. cõsil. xv. et Ana. cõ. ij. de lib. rõnũ vide Alc. cõ. clxxxij. inci. visis subtilissimis. vol. ij. & l. j. in fi. de edẽ. De priuata scriptura, vid Rom. consi. ccccl xxiij. inci. in casu proposito. Alexan. consi. ix. colũ. ij. vol. iij. Et ad hoc, vt pauca faciant fidem in fauorem alicuius, nõ requiritur eius præsentia. Ale. cõsilio cxcj. incipiẽ. visis scripturis. volum. j.

5☞ P. PAV. P. ¶Pro declaratione. Item in materia priuatæ scripturæ an requiratur dies, & de effectu subscriptiõis & de hac materia, vid de omnino quæ habes ad Bar. in l. cum tabernam. §. idem q̃ sijt. ff. de pig. vid etiã in materia quæ habes ad Barto. in l. scripturas. C. qui potio. in pigno. habe. Item quod valeat statutum vel consuetudo quod credatur alicui priuatæ scripturæ, vide Alexan. consi. lvij. circa princ. vide latius Jas. in l. quod. §. numularios. in ij. not. ff. de eden. Item an & quando priuata scriptura facta per testes probet, vid Roma. consi. cciij. in princ. Barba. consi. xlvj. vo. iiij. in ij. dub. quod aũt nõ possit induci vt credatur conuentioni partium vel scripturæ priuatæ, vide omnino Ro. consi. xxv. in prin. sed vide Soci. in l. j. §. fi. in ij. col. de verb. obl. Jas. hic. Item quod non requiratur præsentia partis, vide Alex. cõsi. cccxxxiij. in prin. quid autem si testator disponeret quod stante scriptura vel dicto alicuius an sit standũ, vide Barb. consi. clxij. in vl. Panor. omnino consi. lj. vide quæ addidi ad Bar. in l. Theopompus. ff. de dote præle. Itẽ de materia priuatæ scriptutæ, videlicet de literis missiuis, libris rationum, et alia priuata scriptura, an & quomodo probet, vide Fel. in c. ij. extra, de fide inst. quem omnino vide. Item qũo ex consuetudine possit iudici ex aliqua scriptura fidem facere, quæ de iure non faceret, vel alia probatio inualida efficiatur valida, vide Feli. in c. cũ dilectus. in pe. et vl. col. extra, de fide instrum. Barba. consi. xlvj. vol. iij. in ij. dubio. Item an recdatur libro rationum vel priuatæ scripturæ, vide Io. de Ana. consi. lij. quod sic, in prin. Item limita ꝙ cedere in libro rationem: secus in memoriali, vide Soci. in l. j. in ij. notab. C. de eden. Item quomodo probet pro scribente concurrentibus alijs coniecturis, vide Barb. consi. xxvij. vol. iij. in j. dubio. dixit notanter Com. consilio cxxxvj. incip. visis instrumentis. in ij. col. in versi. cum libris rationum. & i seq. colum. versi. succedit tunc illa qõ ꝙ liber rationum nõ probat cõtra scribentem, nisi computatis his, quæ versa vice continentur pro eo, prout fit in libris dati & recepti. quod non videtur contra Barto. intelligi quando nõ contineret nisi pro scribente. secus si pro se, & contra se, scilicet datum & receptum: quia si aduersarius vult quod talis liber faciat fidem pro se, facit ẽt contra se, vide ibi not. per eundem, & per Matheſila. not. lxxviij. vbi habes alia in materia, maxime de istis procuratoribus, & negotiorum gestoribus qui negotia domini gerunt, quia creditur libris suis, etiam pro se, et de expẽsis & alijs gestis per ipsos procuratores contra dominum, et ibi etiam si aliquis scribat pro se in libro existente penes alium probat pro se, quasi illo patiẽte scribi approbauit. Item ad istud quod solet communiter dici quod priuata scriptura facit fidem contra scribentem, vide etiam Rom. consilio. cccxlvj. in princi. Item de libris et scripturis repertis in archiuo publico quo modo probentur, vide late Felin. quem habes remissiue in versic. liber censualis.

b ¶Apocham. Adde vltra plene dicta per Alexand. de fide Apochæ, Bald. consilio cxxxiij. et clxvij. & cccxj. iij. libro Roma. pulchre consilio cciij. cõ. cceij. Pau. de Ca. cõ. cccxxxij. vbi multa notabilia dicit. Vnũ dixit Bal. consil. xiij. commissus fuit articulus, &c. j. li. quod si scriptura priuata facit semiplenam probationem, oportet quod sit scripta a persona notabili, & fide digna.

c ☞POMATES. ¶Plenam fidem. Idem tenet dominus Anto. de But. c. secundo. de fide instru. Are. consi. lxij. in iij. col. Alexan. consi. clxxx. col. ij. vo. ij. et ibi ponit, qd si duo ex tribus testibus tãtũ recognoscẽt subscriptionem suam:

bo. Pro declaratione[a] igitur huius passus
25 est aduertendum, ꝙ priuata ꝓscriptura est triplex. Quædam est priuata scriptura, q̃ dicitur apocha, quæ datur a parte parti: et vocatur ī vulgari nostro apodissa: de qua loquitur. C. de fide instr. l. plures apochis. & in auth. si quis vult caute deponere. C. qui po. in pig. habe. Secunda priuata scriptura, est liber rõnum, quem quilibet sibi conficit ꝓpria ꝙte. Tertia priuata scriptura est epistola, quę ab altero alteri destinatur. Circa primam, scilicet circa apochã[b],
26 dic, Aut pars, contra ꝓ quam producitur, cõfitetur eam sua manu scriptam: & facit plenam fidem: vt l. Publia. in fi. j. dep. Aut negat eam scriptam manu sua, et tunc aut habet subscriptionem partiũ, et testiũ & faceret plenam fidem[c], cũ esset a partibus approbata: vt l. scriptura. C. qui po. in pign. habe. Aut habet subscriptionem testium tantum, vel non habet, sed testes interfuerunt, qui eam viderunt scribi: et tũc si quidem approbatur per testes, & ꝑ cõparationem literarũ, facit plenam fidem, vt in auth. et si cõtractus. C. de fide instru. Si vero approbatur per testes tantum, vel per comparationem literarum tantũ: tũc non facit plenam, sed semiplenã: vt in auth. de instru. cau. et fide. §. si quis. igit: vt d. aut. & si cõtractus. & ꝙ ibi not. Vnde vides ꝙ priuata scriptura probata per testes tantum, vel per cõparationem literarũ tãtum facit semiplenam probationem[d]. Et ideo glo. de istis posuit duos casus, scilicet priuatam scripturam, et comparationem literarum. Dico tamen quod posset esse tanta fides testium: vel posset esset tanta vis cõparationis literarũ, ꝙ ei daretur plena fides. Quod apparet: quia si comparatio contradiceret dicto testium, iudex posset adhibere fidem vel testibus, vel cõparationi literarum secũdũ quod sibi videretur: vt in auth. de instr. cau. et fide. §. si vero aliquid tale. licet de iure antiquo cõparatio semper faceret plenã fidẽ: vt l. cõparationes. C. de fide instr. Si vero apodissa[e] nullo modo approbatur, nec testibus nec comparatione: tũc etiam potest loqui hic. quod faciat aliqualem præsumptionem, non dico semiplenam probationem. Et hoc est quod voluit gl. in dicto §. si tamẽ quisquam. Nam nõ de facili quis faceret vnam falsam apodissam, propter timorẽ magnæ pœnæ. Item quia scit quod põt de facili probari contrarium per cõparationem literarum: & ideo ex eo quod tu producis priuatam scripturã, quam dicis factam manu tui debitoris, colligitur quę
f dam præsumptio pro te, &c. Circa secundũ[f], scilicet circa librum[g] rationum aduerg te. Dico, ꝓ aut in libro rationum continet
26 aliquid contra scribentem: et no est dubiũ quod facit plenam fidem, vt l. quædam. §. numularios. ſ. de edendo. & ibi glos. Aut continetur aliquid pro scribente, et tunc si quidem loquimur in his, quæ dependẽt a mera eius voluntate: & facit plenam fidem: vt l. Nesennius. supra de nego. gest. Si vero ab eius mera voluntate non dependent: tunc liber rationum pro scribẽte nil probat: vt l. exemplo. C. de probation.
27 In casu tamen ꝓ putarem quod pro

5☞ P. PAV. P. d ¶Semiplenam probationẽ. Vide Cõ. consi. vj. si autem fieret ab alio, nihil probaret contra tertiũ, vide Alex. consilio clxxvij. in ij. columna.

5☞ POMATES. e ¶Apodissa. Vide Ro. cõ. ccxl. et seq. et quãquã. Bart. tenuerit cõtrarium, d. leg. scripturas. et quod imo etiã isto casu apodissa faciat semiplenam probationẽ tamen eius opin. hic verior. & hic per Alexan. Quam tamen limita, nisi esset apodissa antiqua: ꝙ tũc faceret plenam ꝓbationem. Ita Io. And. in addi. ad Spec. tit. de instru. edi. §. nunc dicendum. versi. sed quid si producentes. & Anto. c. ij. de fide instr. versi. tertius casus. Et ex præmissis et dictis Bart. hic habes colligere casus, i quibus apocha facit plenam fidem. Quibus adde idem esse i apocha mariti: vt est textus l. si ego. §. si dotis. ff. de iure dotium. de quo Baldus l. secũda. C. ne vxor pro marito. Addeẽt idem esse in apocha sacerdotis textus §. quãtum. in authent. quibus mod. natu. effic. legi. collatio. v. de quo Bal. §. quibus. ij. col. j. consti. Codic. et l. filium cum contra. de his qui sunt sui, vel alieni iur. Adde idem esse quoties eẽt, vt staretur priuatæ ꝓapochæ, vt est Venetijs et Genuæ. c. cum dilectus. de fide instrumen. Ita tenet Inn. in c. cũ P. tabellio. de fide instrumen. Et no. quod apocha facta in loco, in quo est talis consuetudo, non solum faceret plenam fidem in eo, sed alibi etiam, et vbicunque locorum. dicit Anto. c. ij. co. ij. de fide instr. et in c. cũ dilectus. alleg. l. j. de emanci. libe. C. idem tenet Ioan. And. licet ipse non dicat, tit. de instru. edi. §. nunc in additio. magna ad finem. Et hoc confirmatur per regulam Salicc. & Bal. l. si non speciali. per illum tex. C. de testamen. ꝙ scriptura facta in loco, probat vbicunque locorum, secundum priuilegia loci, in quo facta est alle. l. ij. q C. testa. face. possi. Scdo cõfirmat ꝓ hoc qđ dicit Bal. l. exẽplo. C. ꝓb. ꝙ cõsuetudo, q̃ dat robur ꝓbatorium scripturæ priuatæ, facit quod illud robur nõ solũ locũ habeat in loco territorij, vbi est cõsuetudo, sed etiam alibi vbicunque locorum: limitando tamen, vt ibi ꝓ eũ. Tertio confirmatur per id, quod tenet ipse Bal. in l. ij. col. ij. C. de constitu. pecu. ꝙ stante statuto, quod priuata scriptura mercatoris faceret fidem: illud debebit seruari tam in foro Ecclesiæ, quam ciuili: iuxta gl. l. ex ea. ff. de postul. Quod tamen limita, vt ibi per eum: nisi statutum se ad proprios iudices mercatorum referret, puta consules. Et iuxta hoc vide etiam Roma. consilio cciij. et sequenti.

¶Probationẽ. Cõtrarius allegatur hic per Jas. in sua repetitione, char. xvj. in l. si. C. qui pot. vbi allegat quod plures doctores tenent pro vtraque parte. Sed pro solutione illud, quod hic Bar. dicit, procedit regulariter, sed fallit multis modis, hoc est decem casibus, vt hic per dominũ Jasonem. Et ita procedat, quod dicit in dicta l. scripturas. Vide concordan. Bar. de saxoserra. cõcor. cclxxxviij. incipien. apocha est scriptura priuata.

f ☞POMATES. Secũdũ. Vide Panormita. cõ. j. in principio in j. vol. Alex. cõ. clxxxv. co. j. vo. ij. vbi ponit de libro officialis. et cõ. cxc. eo. vol. ij.

g ¶Librum. Adde ꝙ alex. dicit ꝙ cũ dictis Bar. cõiter transeunt doc. excepto Rom. de quo hic per eũ. Cui adde videndum per Pau. de Ca. consilio proxime allegat. vbi transit cũ dictis Bartoli in l. nuda rõ. Ro. cõ. cccxlvj. Panormita. cõ. lxxxj. Bal. cõ. cxcvij. primo libro et cõ. cc lxiij. ij. lib. Et ibi quãdo in libro est scriptura tertij. Quid aũt de liberis massarij alicuius terræ, vide eundẽ Bal. cõ. xxvj. secundo libr. Quid de libris archiui publici, per Ale. cõ. cxxxviij. primo lib. Et an valeat consuetudo ꝙ libris mercatorũ detur fides vide Bal. cõ. ccl xix. iij. libr. Adde tu vltra ea quæ ponuntur hic per repetẽtes: & ad Bar. hic adde dominũ Alexan. de Imol. in cõ. lj. col. j. et cõsi. lxxxj. colum. j. in primo vol. Et Lanfran. in repetitio. c. quoniã contra falsam. i ver si. instrument orum productiones. co. xxj. in prin. de probationibus. & dominum. Fran. de Aret. ibi colum. iij. vbi ꝙ libro gestoris cum eius iuramẽto creditur de expensis minutis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

☞ POMATES.
a ¶ Defuncti. Vid Rapha. Cu. conſi. xxxj.
☞ POMATES. a
b ¶ Faceret. Vide Barbat. in rubri. de fide inſtrum. j. colũ. Pan. conſi. lxxxj. col. j. volu. j. Imo. cõſi. cxvij. col. v.
c ¶ Epiſtola. Adde q̃ cũ Bar. trãſit Alex. poſt aliquos doc. de quibus hic per eum. Cui adde Bald. de literis reſponſiuis, cõſi. cclij. iij. lib. & cõſi. l. ij. lib. Et quid de literis cambij. conſi. ccxxviij. iij. libr. & conſi. l. iij. lib. Et an credatur literis & ſigillis principum, cõſil. ccccxx. & cccxcvj. iij. lib.
☞ POMATES.
d ¶ Quæro. Vide Alexã. in auth. ſi quis in aliquo. col. v. verſi. ſexto fallit. C. d̃ edẽ. & in materia exẽpli vide Rom. ſing. cccxlvj. incip. an papa. Alex. conſi. cx. inciviſis acutiſsimis. co. iij. j. vol. & conſi. vj. incip. conſideratis. volu. iij.
e ¶ Exẽplo. Adde vt per Bal. cõſi. lvj. primo li. & cõſi. cxcix. lib. iij.
☞ POMATES. c
f ¶ C. de. Ad hæc vide Alexã. in auth. ſi quis in aliquo col. ij. verſi. v. fallit. & cõſ. xxiij. col. viij. volu. ij. Rom. conſi. clvij. Alex. conſ. xxxvij. vo. ij. vbi ſentit hoc ꝓcedere in cauſa dotis. Floria. in l. in lege Aquilia, ſi deletum. col. ij. ff. ad legẽ Aquil. Alexã. conſi. xxxvij. col. j. vol. iij.
☞ POMATES.
g ¶ Item. Vide Rom. conſi. clvij. Bar. cõſ. exciij. incip. factum ſic ſe habet. Alex. cõſi. iij. incip. videreẽ. ij. volu. & conſi. xxxvij. j. col. volu. iij.
☞ P. PAV. P.
h ¶ Itẽ quæro. Vide omnino Pau. conſi. lxxxiij. vbi dicit iſtud non procedere in dote, vide Feli. in c. ſi cautio. in iij. col. verſi. fallit tertio. de fide inſtru. Item ad illud quod dixi in fauore dotis, vide Iaſ. in l. ex hisverbis. C. de teſta. mili. Cõtrarium vide omnino
p Bal. in trac. dotis, in vj. parte. in lxxviij. ſpeciali.
i ¶ Semiplenam. Adde quod fallit fauore dotis: quia tunc plenam probationem facit: vt conſuluit Bartolus conſilio incipiente, factum ſic ſe habet, Titius. & Paulus de Caſtro conſilio mihi lxxxviij. inci. de viris de Benalijs.

ſcribẽte vel eius hærede induceret aliquã præſumptionẽ: vt puta ſi ſunt rationes alicuius defuncti,[a] qui fuerat bonus homo: arg. l. qui cum maior. §. fi. de bo. lib. & hoc voluit dicere text. C. de proba. l. rationes. vbi dicit quod rationes defuncti ſolæ ad probationẽ non ſufficiunt: tamen adminiculantur, vt cũ alijs inducant plenã proba
28 tionem. Si vero ꝓ in libro rationum continetur aliquid, qd̃ non eſt pro ſcribẽte, nec contra ſcribentẽ: vt tota die fit in libro cãpſorũ ſcribentiũ qualiter tu ſoluiſti hoſpiti tuo pecuniam, vel ipſe de mandato tuo: tunc ſi iſte liber rationũ eſt illorum, qui publice exercẽt artẽ, puto quod faceret[b] ſemiplenam probationẽ: arg. eorũ quæ not. in l. quæ dã. §. numularios. de edendo. Tũc non facit contra opi. Pet. imo pro ea: quia priuatæ ſcripturæ creditur tantum, quantum crederetur voci illius ſcribentis. Sed illi in eo quod nõ tangit eum, crederetur ſemiplene, & non plus: ergo &c. Et iſtud
29 videtur obſeruare conſuetudo, ꝓ quæ in hoc eſt potiſsime attendẽda, ſecundũ Inno. c. j. extra, de fide inſtrum. & hoc quando liber rationum apparet quod eſt ſcriptus manu illius, cuius dicit, & partes confitentur. Sed ſi de hoc eſt dubium: recurritur ad comparationem, quæ facit plenam fidem: vt l. comparationes. C. de fide inſtr. Illa enim lex nõ eſt correcta, niſi ſolum in
30 apochis. ꝓ De tertio genere ſcripturæ, ſcilicet de epiſtola[c] videtur dicendũ idem quod eſt dictũ in apocha, eo ſaluo quod dixi de comparatione: quia epiſtolæ per comparationem dabitur plena fides: cum in eis non reperiatur correctũ. De his dixi in l. nuda. j. de dona. & hæc circa priuatã ſcripturam & comparationem. Sed circa publicã dubitat de aliquibus. Si enim eſt ſcriptura publica & authentica, iſta facit plenã fidem. Sed quẽro,[d] quid de exemplo?[e] Reſpondeo, eo ipſo ꝓ tu dicis exẽ
31 plum: præſupponis originale & authenticum præceſsiſſe: vt j. de fide inſtru. l. ij. & ideo, aut tu producis exemplum, & nil aliud dicis: & nullam fidẽ facit: vt C. de[f] eden. auth. ſi quis in aliquo. Nã eo ipſo qd̃ tu ceſſas producere originale & authenticum: eſt præſumptio contra te, & contra exemplũ tuum. Sed ſi tu produceres exẽplum, & diceres te perdidiſſe originale, & probares: tũc exemplũ faceret ſemiplenam probationem. De hoc eſt gloſſ. nota. C. de fide inſtru. l. ſicut iniquã, & tangitur in gl. l. ij. j. de fide inſtru. Item[g] quæro[h], quid ſi inſtrumentum ꝓ publicum non eſt
32 factũ inter eaſdem perſonas: verbi gratia: duo fratres inſimul diuiſerũt vnam hæreditatẽ: & in inſtrumento diuiſionis continetur quod vnus reſtituit alteri centum, quæ ille mutuo acceperat a Sempronio, & poſuerat in domo: vtrum illud inſtrumentum faciat fidem pro illo Sẽpronio? Reſpondeo, non plenam: quia confeſsio facta abſente parte non probat. l. fi. de interrog. actio. & j. de confeſ. l. certũ. §. ſi qs abſente. facit tamen ſemiplenam[i] probationẽ: vt l. capite quinto. j. de adulterijs.[k]
Quæro: pone ꝓ in libro notarij[l] defuncti
33 in margine reperitur ꝓ intitulatio ſeu rubrica, quæ dicit inſtrumentum venditionis inter tales: & dimiſſum eſt ſpatium: vtrum ex illa rubrica colligatur aliqua fides? Reſpondeo, quãdoq; illa rubrica eſt rubrica alicuius cõtractus vniformis: quãdoq; eſt contractus alicuius difformis. Primo caſu pone exemplũ: præcedit in libro inſtrumentum, in quo continet quod Titius & Seius receperunt centum mutuo a Sempronio, quæ reſtituere inſolidũ promiſerunt: & ſtatim infra ſequitur rubrica inſtrumenti conſeruationis indemnitatis, quam Titius fecit Seio. Certe cum cõſeruatio indẽnitatis ſit vniformis, & inſtrumentum non recepit veritatem in ſe: ſatis puto quod inducatur aliqualis præſumptio, vel forte ſemiplena probatio, quomodo de præcedenti contractu alter alterum conſeruauerit indemnem. Iſtæ enim rubricæ ſeu quaſi probationes iuducunt præſumptionẽ eorum, quæ ibi debent ſequi: vt C. de impo. lucra. deſcri. l. j. in fi. & C. vt nemo priua. l. j. Si vero eſſet contractus difformis: vt puta: dicit rubrica notarij, inſtrumentũ venditionis talis fundi factæ a Titio Sempronio. Certe venditio poteſt eſſe facta magno & paruo pretio, & ſic difformiter: tũc talis rubrica nõ probaret: quia etiam confeſsio partis incerta nil probaret. j. de confeſ. l. certũ. in princ. §. de interrog. act. l. de ætate. §. quod autem.
m Quẽro, quid ſi in inſtrumento[m] reperi-
34 tur ꝓ defectus in indictione vel in nomine
n papæ[n], vel ſimi. vel in aliquibus alijs neceſſarijs faciat aliquã fidem? Reſpondeo, ſi quidem notarius ſupereſt, nullam fidem facit: ſed imputetur parti, cur non agit cõtra notarium, vt ſibi inſtrumentum perfectum reſtituat: argumento l. veluti. §. de edendo. Sed ſi notarius eſſet mortuus: tũc puto quod faceret ſemiplenam probationem: vt l. quarta. C. de fabri. lib. xj. facit de bono. poſ. ſecundũ tabu. l. j. §. ſi linum. & §. ſi roſæ. Et iſta ſufficiant circa ſcripturã & comparationem, &c. Venio ad ſecundũ n
35 circa fugam rei. Dicit glo. ꝓ ꝓ hoc facit ſemiplenam probationem. Idem not. C. eodem. l. in bonæ fidei. Breuiter dic quod fuga quandoque opponitur alicui, vt de-
o licium: & tunc non eſt dubium ꝓ fuga[o] facit ſemiplenam probationem: vt l. quis ſit fugitiuus. j. de ædili. edic. & l. deſertorem. de re mili. & C. de ſeruis fug. per totum. Quandoq; fuga adducitur ad probationem alterius criminis de quo agitur: & tunc ſiquidẽ ad probationem illius ſufficit ſola ſuſpicio, tunc fuga probat ſuſpicionẽ: & per cõſequens plene: vt l. impuberibus. in fi. ff. de ſuſpect. tut. Si vero requiratur plena probatio: & tũc regulariter per fugam non probatur plene nec ſemiplene, ſed aliqualis præſumptio inducitur: vt j. ad Syllania. l. lege Cornelia. & C. de rapt. virgi. l. j. & ibi tangit Cyn. in quadam additione, quã fecit ad lect. dixi plene in d. l. lege Cornelia. ideo non inſiſto. Venio ad ter-
36 tium, ꝓ quæro, vtrum per vnum teſtem
p fiat ſemiplena probatio. Gl. dicit quod ſic: quia ſi duo faciunt plenam: ergo vnus ſemiplenam. Allegat gloſſa alias leges. Idẽ tenet etiam gl. in dicta l. in bonæ fidei. C. eodẽ. licet multi cõtra: ſed de hoc nõ diſputo, quia habemus caſum de hoc extra, de proc

☞ POMATES.
k ¶ Adulterijs. Vide Alexand. conſi. xxxvij. colũ. ij. ad fin. volumi. iij. Alexan. cliij. incipien. prima conſideratione. col. ij. Roma. cõſi. cccv. ad finem.
l ¶ Notarij. Adde quod Roma. conſilio clxv. dicit quod liber notarij repertus in archiuo publico abſque die & cõſule plene probat de inſtrumentis ibi ſcriptis. Quid autem ſi ex forma ſtatuti requirantur duo notarij ad cõficienda inſtrumenta, & non interuenit niſi vnus: an faciat aliquam fidem vide Bald. conſilio ccc. quod non. Et an inſtrumẽtum confectum in loco prohibito faciat fidem in loco conceſſo, vide Bald. conſilio ccclxxix. incipiẽte, inſtrumentum factum primo libro. Et dictis Barto. hic adde eundem Bart. & Angel. in l. Lucius. j. de teſtamen. & Barto. in l. fideicommiſſa. §. j. j. de legat. iij. Cano. in c. cum P. tabellio. extra de fide inſtrumẽ. Ioan. Andr. in addi. Specu. in titu. de fide. §. refert. verſicu. & nota quod tabellio. & Bal. poſt Cy. in l. contractus. co'. iij. & ſequen. C. de fide inſtrumen.
☞ POMATES.
m ¶ Inſtrumento. Vide Alexan. conſilio lix. colũ. iiij. volum. ij. in fin. & ſequen. colum.
n ¶ Papæ. Adde Ange. conſil. cclxxiij. vbi plene.
o ¶ Fuga. Adde limitanda dicta Barto. vt per eundem in l. j. j. de bonis eo. & de materia late per Ioãnem And. in addit. ad Specul. in titu. de præſumptio. & aliquid per Alexand. hic. Cui adde Bald. conſi. cxxij. & ccxxx. lib. j.
☞ POMATES.
p ¶ Tertium. Vide Alex. conſi. xv. viij. colum. & cõſi. xviij. ij. colum. & conſilio clxxxiij. vij. colum. vol. j. Et vnum verbum Feli. in ca. licet cauſam. v. colum. de probatio. Barb. conſi. iij. colũ. xv. volu. ij. Imol. conſilio cxxxiiij. Cardi. conſil. cvij. Cum. ſequitur conſilio lv. columna iij. Alexand. conſil. lxvj. columna j. volumine j. & conſilio lxxviij. in princ. eodem volumine & c. j. volumi. v. col. fin. vbi ponit de teſte

Universidad de Deusto
Biblioteca

consangineo. Felin. c. præterea. de testi. cogen. co. iij. Vide Felin. vbi dicit q̃ ad dictũ testis se corrigentis non potest tale iuramentum deferri.

a ¶ Consanguineus. Adde Ant. de Butrio. in c. fin. extra eodem. Barto. in l. q̃ test. infra de test. & in l. parentes. per doctor. C. de testibus. Petr. de Ancha. cõsi. ccxvij. ad corro. Et plures casus in quibus vnus testis facit plenã probationem vide per Specu. in tit. de teste. §. restat. vers. hoc tamẽ fallit. & per vnum testem de visu, & plures de fama probatur violentia: vt voluit Bal. consilio xlix. libro iij.

b ¶ Amicus. Adde tu a quando amicus possit esse testis pro amico. Et vide glo. not. ĩ authen. de mo. in §. cogitandum. in verbo. testes. in fin. not. Cyn. & Petr. in leg. eos. C. de testi. & Bald. in l. data opera. col. xxij. C. q̃ acc. Ioan. And. in addi. ad Specu. in tit. de testa. §. j. circa prin. & c no. Cano. in c. quoties. de test. Non tamen intelligas hoc de teste instrumẽtario per id quod habetur in l. sciendum. ĵ. de vsuris. et per Bal. in l. scripturas. C. q̃ po. in pigno. hab. & vide per Alex. in cõsi. cliij. col. pen. in v. vol. Et aduerte quia amicitia non reddit omnino testem inhabilem: & hoc relinq̃tur iudicis arbitrio. Ita Bald. in l. eos. C. de appella. per text. ĩ d. l. sciendũ. infra de vsur. et tenet Abb. in dicto c. quoties. d̃ testi. facit quod dicit Iaco. Butr. in l. ij. in prin. ĵ. de testib. vbi quod licet duo testes magna amicitia conjuncti non probarẽt plene: tamen tres ꝓbarent: quia numerus supplet defectũ: vt l. iij. §. eiusdem. et in l. ob carmen. §. fi. infra d̃ testibus. Nec est verosimile quod testis pro amico falsum dicat, cũ pretiosior sit anima quam corpus. c. cũ infirmitas. de pœniten. et remiss. l. sancimus. C. d̃ sacrosan. eccle. Et vide Abba. et Moder. in dicto ca. quoties. Alex. in consilio lxxxviij. col. iiij. ĩ v. li. Et de materia plene etiam per Barba. in consi. iij. colũ. v. in. j. volum. vbi quod amicus potest testificari, sed diminuitur de fide. et vide eũdẽ in consi. xix. co. vj. et in consi. xxix. colũ. xij. in ij. vol. Et vide etiam Alex. in cons. l. colũ. iiij. in v. vol.

POMATES.

b ¶ Amicus. An aũt amicus sit idoneus testis pro amico, vid̃ Alexã. consilio. lxxvij. colum. ij. ad fin. vol. j. Et quid de affine et consanguineo, vide etiam eum, consi. cxxxiij. col. iiij. eod. vol. & consil. cxxxvj. colum. iiij. eodem volumine, & Areti. lxj. co. Vide Anchar. consilio ccxlvj. Et de affine, vide Alexan. consilio xlv. colũ. ij. volumine ij. et cxxij. col. ij. eodem volumi. Et ibi ponit quid si cum tali esset alius testis, an tunc deferretur tale iuramentum. Et quid si foret a partibus remissa talis exceptio. Et vide Alexãdrũ cons. xxxiij. co. ij. vol. iij. vbi ponit quando est probatum per plures testes sed inter se contrarios. et lxxxix. col. ij. vol. iij. vbi ponit quæ requirantur ad hoc vt vnus testis in ciuilibus faciat semiplenã probationẽ. Et pulchre etiam per eam. l. maritus in apost. j. de quæst. Ex cuius dictis colligi licet, q̃ ex minimo debilitatur hæc semiplena fides, quam facit vnus testis. Et vide Bald. cõsi. cclxix. in prima parte. vbi tenet hoc. & multipliciter declarat hanc legem.

procur. c. ex insinuatione. et de succes. ab intesta. c. fi. Hoc tamen limito quod vnus testis faciat semiplenam probationẽ, qñ est testis omni exceptione maior. Si vero testis esset talis conditionis, propter quã
37 fides eius vacillaret in aliquo: vt puta † cõ sanguineus[a] vel multum amicus[b] parti, et simi. tunc non faceret semiplenam probationem nec induceret iudicem ad opinionem, sed ad suspicionem. hoc dicit vna gl. no. j. de proba. l. etiã matris. Itẽ hoc intelligo verum, nisi circa idem possent verisimiliter haberi plures testes. Exẽplum, in ciuitate ista in quibusdam casibus sufficit probatio maleficij per famam, et vnus testis probat famam: probabit ne semiplenẽ? Certe puto q̃ nõ[c]. Sicut enim exemplo non creditur quando potes producere originale, & nõ producis, et iõ est suspicio contra te: vt ŝ. dixi, & probatur C. de fide instrumẽ. l. fi. ita cũ de fama debeant verisimiliter esse multi testes, si vnum solum producis contra illum, & contra te ꝓducentem esset suspicio. Item istud quod dicitur q̃ vnus testis facit semiplenam ꝓbationem: intelligo in casibus, in quibus sufficiũt duo testes: alias secus. & assumo rationem gl. per cõtrariũ, si duo nõ faciũt plenam probationẽ: ergo nec vnus semiplenam. Et pro declaratione huius propositiõis formo tibi vnum dubium. Pone, †
38 reperiuntur testes qui iurauerũt, nõ tamẽ deposuerunt: vel deposuerunt & non iurauerũt: vtrum sit probatum saltem semiplene? & videtur quod sic: per istam rõnẽ quia ista duo, s. dictum et iuramentum faciunt plenam probationem: ergo vnũ istorum facit semiplenam. & sic concludit q̃ iuramentum solum sine dicto probaret quod esset absurdum cũ nil explicite sit dictũ per testem. et ideo istud dictum duorum facit probationem plenã, ergo vnus facit semiplenam. Intelligas in duobus ęqualis potentiæ, secus si vnus sit potẽtior altero. Exemplũ, duo floreni faciunt plenam solutionem, ergo vnus semiplenam. bene sequitur istud. Sed si diceremus, vnus florenus & vnus Anconitanus faciunt plenam solutionem: ergo alter istorum facit semiplenam: hoc non esset verũ si assumeres illum, qui esset minoris potẽtiæ. Istud patet ad sensum. Mõ in duobus testibus, qui sunt paris potentiæ, procedit dictũ glo. in dicto iuramento, et istud nõ sequitur. et iõ vt declarem istud, dicas qa quandoque in testibus contingit esse mul tos defectus. Primo contingit esse defectum numeri. verbi gratia: In testamentis requiruntur septem testes, quæro vtrũ duo faciãt semiplenam probationem. Videtur quod non: nam quatuor nõ faciũt plenam: ergo duo nõ faciunt semiplenam

d Hic aduerte[d] antequam determinẽ, pri-

39 mo oportet me cõcludere † quod non sit defectus in dicto, sed solum in numero testiũ: hoc volo dicere si duo testes dicerẽt q̃ Titius legauit mihi centum: isti nihil ꝓbarent, quia etiã si hæres confiteretur, nihil probaret, quia est relictum in minus solẽni voluntate, cũ sit defectus in numero testium, vnde non probaretur, nõ ꝓpter defectum dicti, sed propter defectum numeri testium. Sed si duo testes dicerẽt, dico q̃ Titius reliquit tibi centum corã septem testibus ad hoc rogatis, si septem testes hoc dicerent, sufficeret ad plenam ꝓbationem. Sed quia duo non sufficiunt ꝓpter defectum numeri, hoc casu puto q̃ faciant semiplenam probationem: vt C. de bono. possess. secũdũ tab. l. ij. §. quod ibi no. et C. famil. ercis. l. fi. et de testa. l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. et quod ibi not. Item ad rationem factam in contrariũ dũ dicitur, quatuor non faciunt plenam probationem ergo duo nõ faciunt semiplenam. Aduerte, ista probatio quæ fit in testamento, componitur ex duobus: videlicet ex probatione, quæ est de iure naturali vel gentium et solennitate ciuili. q̃d ap paret, quia si iuris ciuilis solennitas subduceretur, sicut fit in testamẽto militis, remanet valida probatio per duos testes: vt infra de test. milli. l. j. et l. diuus. sicut etiã fit ĩ testamento facto inter liberos: vt d. §. ex imperfecto. et d. l. fi. fãmi. erc. Mõ istæ duæ partes. solennitas iuris ciuilis, et solẽnitas iuris gentium, faciunt plenam probationẽ ergo solennitas iuris gentium sola, q̃ est parspotentior, facit semiplenam, vt dictis legibus. Vnde in testamento nõ assumo probationẽ, quæ prouenit per numerum septem testium, sed per illas duas solennitates, scilicet iuris gẽtium, & iuris ciuilis. f Præterea solennitas iuris ciuilis affuit: licet modo omnes nõ possint haberi, et sic sufficiunt saltem ad indicium, vel ad semiplenam probationem: vt l. testium. in fin.

e C. de test. Quæro, [e] quid si testis deficiat[f]

f in dicto: verbi gratia: dicũt duo testes, †
40 vidimus quod mutuauit sibi pecuniã, sed nõ recordantur quãta fuerit: an isti faciãt aliquã fidem? Rñdeo: si ex aliquibus aliis cõiecturis põt coniecturari de quãtitate: vtputa ꝓ duos testes probo q̃ petijsti decem mutuo a me: ꝓ alios duos testes probo q̃ mutuaui: sed illi nõ recordantur de quantitate. Certe ex his duobus iudex poterit deferre iuramentum: vt extra, eo. ca.

g 41 ex literis. † Quid[g] si dictum testis deficit ex parte examinantis, [h] quia nõ fuit exa-

h minatus a iudice, sed a quodam notario extra iudicium? Videtur q̃ nullam fidem faciat: vt l. hac consultissima. C. de test. circa fi. et l. solam. C. de testi. prout intelligitur solam, a præsentia iudicis: vt ibi in glo. Et hoc puto verum, si parti potest imputari cur eum solenniter examinari non fe-

xlij. quinto lib. consuluit quod stante statuto quod testis dictum examinati absque præsentia iudicis non valeat: quod si de consensu partium iudex cõmittat examinationem, dictum testis facit fidem.

c ¶ Quod non. Vide Are. consi. xiij. in tertio dubio. col. vj. & lxxxij. co. iij. cxxij.

POMATES.

d ¶ Aduerte. Aduerte tamen q̃ in defectũ huius semiplenæ ꝓbationis non defertur iuramentum. Ad de tamen q̃ hoc casu defertur iuramentũ in supplementũ, secũdum Bald. dicta l. ij. et Ale. sequitur ibi ĩ vltima col. C. de bo not. possess. secundũ tabulas. ad hoc vt excludatur veniens ab intestato.

POMATES.

e ¶ Quæro. vide alex. consi. lxix. in vl. col. Volu. ij. et Cepo. caute. sua cclxvij. incip. aliquis mutuauit. & quid iuris esset si nõ redderet causam, vide addita ad Panor. in c. cũ causam. in iij. col. in addi. incipiẽ. frustra de testibus. Paul. de Ca. consilio cccij. Panormi. c. cũ Ioannes. colũna iiij. versi. item not. de fide instru.

f ¶ Testis d̃ficiat. Add de quod hoc sequitur ant. de Butrio. in c. final. extra eodem. vt hic per Ale. Cui add de Bal. consi. lxxiij. lib. iiij. & quod voluit ang. consi. iij. vbi dixit quod si vnus testis plene probat maleficium, alter vero non deponat de maleficio, sed de tempore, et deponat de credulitate: quod tũc probat quia perinde est, ac si diceret, non recordor.

POMATES.

g ¶ Quid. Vide Alexan. consil. xlv. in v. col. j. vol. et consi. lxix. in ij. col. ij. volu. Feli. c. cum causam. xliiij. col. versi. secũda conclusio. de test. Et alexã. dicta l. hac consultissima. §. siqs aũt. col. ij. Facit q̃d no. Lance. l. fi. in fin. C. de edẽ. Imo. ca. cũ clamor. de testibus.

h ¶ Examinantis. Add de quod Bald. consi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 ✠ POMATES. ¶ Teſtium. Aduerte tamen quod licet regulariter teſtis ſine iuramento non probet, quod quando probationes eſſent hincinde pares, quod iudex debet pro eo ſententiam ferre, qui vltra aduerſarium haberet pro ſe vnum teſtem non iuratum. Ita dicit Alex. conſi. cxij. incipien. in cauſa & lite. ad finem. in iij. volum. Feli. c. de teſtibus. in iij. colum. de teſtibus. & ponit d. l. ſolam. C. de teſtibus. Alex. l. milites. col. ij. de teſta. mili.

✠ POMATES.
b ¶ Dicimus. Vide Feli. c. quoniam contra falſam. xvj. colũ. verſiculo, quarta eõcluſio. de probationibus. & Alex. cõſi. lxxix. col. iij. vol. j.

✠ POMATES.
c ¶ Quæro. cõtra iſtã deciſionem, licet magis communiter ab omnibus teneatur, tenuit Aret. in c. cauſam quę. ī iij. col. & ſeq. & conſil. clxiij. incip. ſicut Io. in apocha. & eodem modo text. in l. ſed & ſi. ſ. eod. Vide Felin. c. quamuis. col. ij. de re iudi. & Aret. conſil. xv. col. iij. vbi tenet cum Bart. vide Alexan. conſi. clv. volu. ij. & conſi. cxxviij. volu. eo. & Bal. cõſi. cccclxxxiij. in v. parte.

d ¶ Quod. Adde Ange. in l. ij. C. eo. Ant. de Butri. & Panor. in c. iiu. extra eod. & Anto. de Butr. in c. quamuis. de re iudi.

e ¶ Dixi plene. Adde quod idẽ tenet Bal. conſi. cclxxviij. inci. principalis cura. j. li.

✠ POMATES.
f ¶ Præmiſsis. Vide in iſta materia an duæ ſemiplenæ probationes faciãt vnã plenam. Alex, conſ. xj. incipiẽ. cenſeo renouari in dubiũ. in iiij. volu. & conſilio xxj. incipien. repetito in cã militiæ. in iiij. vol. & cõſi. xix. col. iij. vol. eo. & cõſi. cxxviij. in ij. colũ. vol. ij. & cõſ. lxxxij. eo. vol. Panor. conſi. xvj. in fi. j. volu. Roma. cõſi. viij. Feli. in c. cũ cauſam. col. iij. de probat. & c. veniẽs. vlt. col. de teſti. & in c. tertio loco. Cepo. cõſ. xxxij. ix. col. Barb. cõſi. vj. ij. col. vol. j. Rom. cõſi. xcj. in vlt. col. in cõſ. cxxvij. Imo. conſil. xcij. & conſi. cxxxviij. & addẽ ad Ana. conſi. lv. Alex. conſ. liij. in fi. j. vol. Areti. cõſi. xlij. col. ij. ad fi. in cõſi. lxv. col. ij. Anch. cõſi. ccxlvj. Alex. cõſ. xxiiij. col. fi. ij. vol. vbi dicit qd in criminalibus. & cxxviij. col. fi. eo. vbi dicit q duo teſtes ſingulares & imperfecti non iunguntur ad faciendam plenam vel ſemiplenam probationem.

g ¶ Semiplenæ. Adde Specu. in tit. de no. cri. ſ. fama. verſi. fama. Glo. in l. ij. in prin. in verbo, legi. ī. de excu. tut. Bal. in l. j. ſ. idẽ Cornelio. j. de quæſtio. in l. ij. C. quorũ app. non reci. & in auth. rogari. C. de teſtib. & in l. vnica, C. de confeſ. & in l. ex cautio. C. de non numera. pecu. & in l. ſi qs ex argentarijs. ſ. j. ī. de edẽ. q Bal. cõſ. ccxcij. j. lib. Alex. cõſi. ix. & lxv. ij. lib. & cõſ. xxj. lib. iiij.

h ¶ Et cõfeſsio. Adde tu qd confeſsio nõ põt probari q teſtes ſingulares, ſcilicet qñ vnus deponet de vna, alius de alia: quia tũc nõ iunguntẽ iſti teſtes, vt plene probẽt. Iſtã cõcluſionẽ ita decidit Ant. de But. in c. ex quadã. col. iij. de teſtibus. Et idẽ videt velle, licet ita non clare, do. Abb. in c. cum cauſam. col. iij. de probatio. dum dicit quod teſtes ſingulares non debent coniungi ad probationẽ integrandã. & eſt de mente Cy. in l. ij. C. quæ ſit longa cõſuetudo probetur per teſtes ſingulares. & ponit dominus Alex. in conſilio xxxvj. col. ij. poſt medium. in v. volumine. Et adde quod Alex. in conſilio xxxvj. col. ij. poſt medium. in v. volumine. Et adde quod ad hoc vt confeſsio facta abſente parte faciat ſemiplenam probationẽ, oportet q probetur per duos teſtes, vt eſt de mente Bar. hic: & no. in d. c. fi. de ſucceſ. ab inteſta. Et dixit Alex. in dicto conſilio xxxvj. & in conſi. xxxix. col. iij. in fin. in v. volu. Pro quo adde gl. & Car. in l. fi. C. fami. erciſcũ. & quod no. Ang. in l. debitoris. ſ. de iudi. quinimo talis confeſsio facta parte abſente proba ta per vnum teſtem non facit indicium, per id quod habetur in l. fi. ſ. de interrog. act. iunctis no. per Barto. poſt glo. in d. l. fi. C. fami. erciſ. & Ange. in l. fin. in princ. ſ. quod metus cauſa, & Inno. in c. ſicut. el j. extra de ſimo. Et ponit dom. Alex. in cõſ. cxxiij. col. pe. v. volum. & aduerte: quia concluſio Bart. hic ſcilicet q confeſsio abſente parte facta per duos teſtes faciat ſemiplenam probationem, non videtur probari in d. c. fi. de ſucceſ. ab inteſta. quia ibi confeſsio facta fuit parte præſente, quæ tamen ibi non faciebat plenam probationem: quia verba fuerunt incidẽter & diſſimulatiue prolata, vt ibi declarat Abbas & plenius Sali. hic, & in l. in bonæ fidei. C. de reb. cred. vbi tenet cõtra Bar. hic ſcilicet q non faciat ſemiplenã probationẽ, ſed aliquale indiciũ. & Ro. hic. & refert Alex. in cõſi. clij. col. pen. in v. volum. tamen idem Alex. in conſi. cl. eo. vo. ī ij. col. tenet opi. Bar. q no. in c. ſi cautio. de fide inſtr. & in c. ex parte. de cõfeſſ.

✠ POMATES.
¶ Caſus eſt. Vide Alex. cõſi. cxv. in ij. col. iiij. vol. & conſi. cxvij. ī ij. col. eo. vo. & Imo. cõſi. xxxv. co. vj. & xcij. & Card. ix. col. fi. & Alex. lxviij. vol. iij. ibi loq ī duabus cõfeſsionibus probatis per teſtes ſingulares, in conſi. xxxix. colũ. ij. eo. volu. vbi ponit qd requiraſ ad hoc vt cõfeſsio facta parte abſente faciat ſemiplenã probationẽ. & cõſ. xx. col. ij. vol. iiij. & lxxxij. eo. & conſi. xiij. col. fi. vol. j. & conſi. xxiiij. col. viij. vol. ij.

3 ✠ POMATES. ¶ Quæro, quid ſi reperiuntur dicta teſtiũ [a], & nõ reperitur iuratũ: † an faciat aliquam fidem? Tex. in l. ſolam. C. de teſtibus. videtur dicere q non: prout ibi dicitur ſolã, ſcilicet a iuramẽti præſtatione: dico eodẽ modo ſi parti poteſt aliquid imputari cur præſtationẽ iuramenti non producit, nulla fides dabitur ei: alias creditur ei ſemiplene: vt puta ſi dicta teſtium erãt ſcripta manu vnius notarij antiqui defuncti, cuius acta non reperiuntur. Sicut dicimus [b] de
4 ſentẽtia † antiquitus lata q valet, licet nõ reperiãtur acta: vt no. per Innoc. in c. cum
c in iure. extra de officio delega. Quęro [c],
5 quid ſi dicta teſtium ſunt recepta † & examinata inter alias perſonas, vtrum contra
d aliũ faciãt aliquam fidẽ? Reſpon. q [d] ſemiplenam, ſicut dicemus de ſententia in l. a ſentẽtia. j. de appel. quod tamẽ ſemper intelligo, ſi modo examinari non poſſent: alias ſibi imputaret cur de nouo nõ faciat examinari: vt l. fin. C. de teſti. Quinto
6 eſſet vidẽdũ † de fama, de qua & de omni-
e bus dixi [e] plene in l. de minore. ſ. tormẽta.
7 de quæſtioni. Sexto eſſet † videndũ de alijs indicijs, qualiter faciãt ſemiplenã probationẽ, de quibus plene dixi, vt l. fin. j. de quęſtioni. Vnũ tñ aduerte qd indicium, de quo loquitur l. ſi duo patroni. in verſic. multũ tamen. ſ. eo. videt ſufficiens ad deferendũ iuramentũ. Et hoc videtur ſentire hic gl. dum allegat. l. illã. ad quæſtio. de vno teſte. Hoc etiã probatur ex illo text. dum dicit, multum tamẽ fidei, &c, ſi multum fidei facit, apparet quod exceſsit primum gradũ fidei, & fuit vltra ſuſpicionẽ. & ſic inducit ad opinionẽ, quæ ſufficit ad
f iuramentum: vt dixi ſ. His præmiſsis [f]
8 quęro † vtrũ duę ſemiplenæ probationes faciant vna plenam probationẽ: & ſi quidem ſunt duæ ſemiplenæ eiuſdem generis, vt duo teſtes: non eſt dubium q faciãt plenam, ſed ſi ſunt duæ ſemiplenæ diuerſi generis: tunc videt quod non faciant plenam: vt l. ij. ſ. fi. de excu. tut. & ibi videtur glo. dicere, vt l. ſpadonem. ſ. qui iura. eod. tit. & C. qui numero tu. l. j. Aduerte, ve-
g ritas eſt quod duæ ſemiplenæ [b] faciãt vnã
h plenam: vt puta vnus teſtis & cõfeſsio [b] fa-
i cta abſente parte. Caſus [i] eſt extra de ſucceſ. ab inteſta. c. fi. Item vnus teſtis & fama publica eo caſu, quo faceret ſemiplenam: vt in c. j. extra de appel. & no. in l. iij. ſ. eiuſdem quoq; principis. j. de teſti. & idem in alijs ſimilibus caſibus, de quibus dixi, inducit ſemiplenam probationẽ. Et ad con-
49 trarium reſpondeo: duo † imperfecta non faciunt vnum perfectum quando tẽdunt ad diuerſa: vt in cõtrario. ibi enim illæ imperfectæ cauſabãt diuerſas excuſationes. Secus ſi tendunt ad vnum finem, vt hic. Ad hoc enim tendunt vt fidem faciant iudici, quam fidẽ non ſolum debet colligere iudex ex vno genere probãdi, ſed ex pluribus: vt l. iij. ſ. eiuſdem quoq; j. de teſtib.
50 Quæro, † quid [k] ſi actor probauit intenk tionem ſuam plene, reus probauit intenem ſuam ſemiplene: vtrum remaneat ex parte actoris ſemiplene probatũ. Doctores noſtri & Cano. concordant in vnam ſententiã, & dicunt ſic: Quandoq; probal tiones actoris perfectæ & probationes rei imperfectæ ſunt directo cõtrariæ. verbi gratia: Actor habet duos teſtes, qui dicunt q ipſe mutuauit reo centũ in tali loco, & tali tempore. Reus habet alium teſtem, qui dicit q alio tempore ipſe fuit in illo loco, & nullum mutuum factum fuit:
m tũc probatio actoris remanet valida [m] & & perfecta, & in nullo eliſa per probationem rei: nam illa probatio plena actoris extinguit totaliter illam ſemiplenam probationẽ rei, & imperfectã ſibi cõtrariã: vt i l. ob carmẽ. in fi. j. de teſt. Qñq; pbationes nõ ſunt cõtrariæ, ſed diuerſæ, verbi gratia: Actor pbauit mutuũ p duos teſtes: reus pbauit ſolutionẽ p vnũ teſtẽ: iſto caſu remanet cauſa dubia: & recurrendũ eſt ad iuramentũ ſecundũ formã iſtius legis. & in l. in bonæ fidei. C. eo. & l. vulgo. de admitut. & doct. hoc tenẽt. C. de pcu. l. j. & d. l. in bonæ fidei. & Ioan. And. extra, eo. c. fi.
51 Quęro, vtrũ † vna probatio imperfecta tollat aliã imperfectã, ita q nõ ſit loc [o] delationi iuramenti. Caſum habes no. de hoc, q ſic

k ✠ POMATES. ¶ Quæro quid. Vide ad hæc Alex. conſi. xviij. in fi. volu. j. vbi ponit quid iuris quando duo teſtes ab eadem parte producti forẽt contrarij, videlicet an iure poſsit iuramentum deferri.

l ✠ POMATES. ¶ Probationes. Vide Alex. conſi. cxv. in ij. colũ. in iiij. vol. & conſi. cxvij. in ij. col. eo. vol. Imo. conſi. xxxv. in vj. col. & co[illegible]xcij. Card. conſi. ix. in vlti. col. Vide Alex. cõſi. cxxxiij. in j. col. in ij. volu. Vide quæ poſui ad Bar. in l. j. in prin. in ver. vlterius. ī. de ventre inſpici. Panor. in c. in noſtra. in penult. col. verſi. quandoq; vnus, &c. extra, de teſtibus. & Iaſo. in l. non hoc. col. vij. in fi. C. vnde legi.

m ¶ Remanet valida. Adde tu Ant. de But. in c. vt noſtrũ. in ſecundo notabili, de offic. archid. Bar. in l. j. ī. de vẽt. inſpi. & Alex de Imo. in conſi. cxxxiij. col. j. in ij. vol. & Moder. ſcilicet do. Philip. Dec. c. in præſentia. colum. ix. in princ, de proba. quos vide.

n ✠ ¶ Quandoq;. Vide Alex. conſi. cxxxiij. in penul. col. in ij. vol. in xj. col. ver. C. qui &

viso consilio. aliqd per Roma. consilio xcj.col.iij.

a ¶ Locum. Adde ꝙ in probanda consuetudine non defertur hoc iuramentum. Ita Bald.in l. de quibus c.ol.xxij.ſ.de le. & refert & ſequitur Alexan. in conſilio cxxxvj.colū.v.verſicu.nec eſt locus. in j.vol.

POMATES.

b ¶ Item an. Vide Alex.conſilio cxliij.c.ij.volumi.j.Bald.cō ſi.cxxiij.in ſecunda parte,& præcedēti. Et vide ad hæc Alexan.conſi.lxix.co.fi.ij.volu.vbi videtur ſentire contrarium, quod ſi adeſſet ſtatutum, ꝙ poſſet &c.

POMATES.

c ¶ Magnis. Facit bene gl.in l.aduocati.ī verbo,vitam.C. de adu.diuer.iu.et tex. in c.j.§.illum. de reſti.ſpol.in vj.et qđ no.Bar.in l.iij.in prī cj.ī. de teſti.et illud vulgatum, quod facultates habentur ſecundus hominū ſanguis.Et ad hæc vide Alex.conſi.cxxij.in ij.et iij.col.vol.ij. & conſi.xlij.ad fi.in iij. volu.& cōſi.cix. in vlti.col.in iiij.volu. Barba.conſilio j. in xiiij.col.in j.vol.& ī ſimili conſilio xliij. & xix.in v.col. ad ff.j.volu.& conſilio liij.alias xxxiij. in iiij.co.& col.x.& ſequen.j.volu.et conſi.iij.in xix.col.in ij. vol.et conſil.xviij. ī vj.col.in ij.vol.in x. colum.in xvj.in vj. col.volu.ij.co.xj. & xviij.col.ij.volum. ij.et Roma. conſilio lxxvj.in iij. dubio. Imol.conſi.cxlviij. ī iij.co. Alexan.ī materia,conſilio xcj.inci.in cauſa & lite. in v.vo.et Ale.lxxvj. vo.j.& lxxiij.co.i. fi.j.volu.et pulchre Alex.cōſi. cxxxvj. col.v.eod.volu.vbi tenet quod ī probāda conſuetudine nō defertur iuramētū, &c.et Aret.conſilio lxxj.col.iij.et Fel.in c.iij.de offi.deleg. et ibi Barb.colum.ij.in fi.et ſeq.& in c. prudētiam.§.adjcimus. col.ij.eo.tit.et Ale. cōſil.lxviij.in fi.vo. iij.vbi ſequitur Barto.& ſētit valere ſtatutum quod a tanta ſumma ſupra non deferatur iuramētū. & vide ad hoc ſcribentes in l.iij.ſ.e. vbi ponūt quid iuris in his cauſis,in quibus regulariter non defertur iuramentū in ſupplementum ꝓbationis,quando aliquid adeſſet, quod

C.qui & aduer.quos.l.j. Viſo ergo quando eſt ſemiplene vel imperfecte probatū, videndū eſt qualiter & quādo ex hoc veniatur ad delationem iuramenti. Pro cuius declaratione primo †videndū eſt, in q 52 bus cauſis deueniatur ad hoc iuramentū: Reſpō.non habet locū[a] in cauſis crimina libus ſecundū veram opi.quod dixi in l. maritus.infra de qō.tetigi.in l.iij.in princip.ſupra eo.vbi glo.tangit,licet aliter videatur dicere in l.in bonæ fidei.C.eo. Itē an[b] habeat locū in cauſis ſpiritualibus: vt puta monachationis vel matrimonij:tetigi in l.iij.ſ.eo.de quo per Cano.extra eo. ca.fi.Item dicunt quidā ꝙ in cauſis famoſis non recurritur ad delationē huius iuramenti,quia in eis requiruntur probationes luce meridiana clariores propter famæ periculū:vt l.ſciant.C.de probatio. ſ. de dolo.l.item exigit.et de iniurijs.l.prætor edixit.in prī.hoc eſt contra caſum multarū legum,ſupra eo.l.nā poſtea.§.ſi dānetur.et ſ.de his qui no.infa.l.furti.verſi. ſed & ſi iureiurando.et j.de iniur.l.lex. Cornelia.§.hac lege.Item dicit gl.non recurritur ad delationē iuramenti in cauſis magnis[c].iſtud verbū,magnis,eſt verbū magiſtraliter dictū,non quod text.dicat ſed hoc dicitur ad ſimilitudinem cauſarū criminalium:quæ †cauſæ magnæ[d] æquiparā 53 tur cauſis criminalibus:vt l.propter litem infra de excu.tut.et Inſti.de excu.tuto. §. item propter. Sed eſt aduertendū quæ dicantur cauſæ magnæ. Reſpo.ſecūdum 54 †qualitatē perſonarū: nam inter aliquos cauſa decē librarū eſſe magna:ītr aliquos cauſa centum florenorū eſſet parua: vt l. ſed & ſi ſuſceperit.§.j.ſ.de iudi.& hoc di 55 cunt etiam doctor. Aduerte hoc, †ꝙ licet eſſet contentio de magna re:tamen ſi contenderetur de poſſeſsione,nō de proprietate:dico ꝙ hæc nō eſt magna cā.C.ſi de momē.poſ.fue.appel.l.j.& l. momētanee. C.qui legi.perſonā.Et videtur mihi qđ hoc tangit Ioan.An.in c.ex inſinuatiōe. extra de procura. Item eſt aduertēdum ꝙ 56 licet †cauſa ſit magni ponderis, ſi tamen illud,ſuper quo vertitur cauſæ dubietas, non facit magnū præiudiciū veritati,dico ꝙ iuramentū poſſet deferri. Verbi gratia lata fuit ſententia inter te & quendā,qui dicebat ſe meū procuratorē pro te: cū tu venis cōtra me per illā ſententiāego dico illū procuratorē fuiſſe reuocatū:et probo per vnū teſtē. Licet hæc ſit magna cauſa: tamē ſi ſententia eſt nulla, adhuc tamēremanet ius ſuū ſaluū,& potes ꝓbare,ſi habes iuſtitiā:merito defertur mihi iuramentū vtrū reuocauerim vel nō:vt d.c.ex inſinuatione.extra,de procu. Hoc præmiſſo 57 vidēdū eſt, † cui ſit deferendū iuramētū. Pro cuius euidentia ſcias ꝙ iſtud iuramētō defertur in defectū probatiōis ad cām ſupplendam vbi deficit:vt C.e.l.in bonæ fidei.et ſic vbi per iuramentū non ſupplet
tur probatio,iuramentū non defertur, vt j.videbitis. Itē aduerte ꝙ Azo.C.eo.l.in bonæ fidei.reputat valde ꝓ abſurdo ꝙ actori deferat iuramētū pro ſe: quia ſic eēt teſtis pro ſeipſo.qđ videtur cōtra l.oībus. C.de teſt.tū ſi bene aduertatur,hoc nō eſt in cōgruū. Nā Decretalis extra de iudi.c. nouit.refert verba domini in Euāgelio dicentis,Si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te et ipſum ſolū,et ſi quidem audierit te, lucratus es animā ſuā, ſi te nō audierit,adhibe tecū teſtē vnū vel duos : vt in ore duorū vel trium ſtet oē verbū, &c. Et ſic vides ꝙ qnque ſufficit vnus teſtis cum dicēte,ī eo qđ dicit,adhibe tecū vnū teſtē.cui correſpondet,vt in ore duorū, ſ. dicētis et teſtis adhibiti qnque requruntur: duovt cū dicit adhibe tecū duos teſtes:cui correſpōdēt illa verba,vel triū,ſ.dicētis,et duorū teſtiū adhibitorū.et illud qđ eſt de iure diuino,ſcitis ꝙ eſt đ iure gētiū vel naturali.j.diſt.c.j. Hoc aūt ius diuinū qđ ſic alternatiue loquitur,interpretatur a iure d noſtro ciuili, ſic ꝙ ī cauſis grauibus & magnis requiruntur duo teſtes cū dicēte. In cauſis nō magnis,vbi nō poſſunt haberi aliæ probatiōes,ſi eſt ꝓbationis inopia,ſufficiat vnus teſtis cū dicēte:vt l.in bonæ fi 58 dei.C.cauſa tamen cognita ēt circa alia,vt j.dicā.nō ergo eſt ita abſurdum,prout Azo dicebat,ꝙ actori credat pro ſeipſo.[e]
e His præmiſsis cui deferendū ſit iuramentū aduerte,aut actor habet pro ſe tantū qđ facit ſuſpicionē,nō aūt facit præſumptionē vel ſemiplenā ꝓbationē:et tūc ſibi nūquam defertur iuramētū. Ratio,quia iuramētū ipſius nō perficeret probationē, ſed iſto caſu defertur reo ad purgatione ſeu đfenſionē ſui:vt extra,eo.c.fi.et hoc ꝓdeſt actori, qui admitteretur ēt poſt ſententiā ex nouisinſtrumētis:vt hic patet. Et idē dicerē in reo,ſi actor plene probaſſet intētionem ſuam et reus probaſſet ſolutionem per aliquod indicium plene,non defertur ipſi reo iuramentum, quia eius iuramentum nō ſuppleret et perficeret probationē ſuā,ſed defertur actori eadē rōne f de qua ſ. Si vero actor haberet ꝓ ſe ſemiplenā probationē,hoc eſt,tantū qđ iudicē adducat ad opinionē,et tunc ſi quidem actor neſcit varietatē per verā ſciētiā,q̄ habetur per ſenſum,poſito ꝙ eam per firmā credulitarē ſciret: nō deferr ei iuramētū. Hoc videtur tenere gl.et bñ.C.eo.l.in bonæ fidei. Rō patet,quia ſi eſſet extraneus quidā,et vt teſtis deponeret de credulitate,nō probaret:quia teſtis nō probat,niſi per ſenſum corporeū ꝓceperit, vt l.teſtiū. C.de teſt.et iſto ēt caſu defertur reo. Si vero actor haberet perfectam ſciētiā de hoc ꝓ ſenſum , quia agebat de mutuo facto ꝓ f eū ſi qdē eſt ipſe vilis[f] ꝓſona, †vel alias infamis,nō đferret ſibi iuramētūiſtud eadē 58 rōne:qa ſi eēt extraneus teſtis huius cōditiōis, ꝓbationē nō ꝓficeret:et ſic deferret g iuramē. reo. Itē[g] dico ecōtra,ſi reus ꝓbaſſet defēſionē ſuā ſemiplene,et actor plene ꝓbaſſet intētionē ſuā,nō deferret reo iuramentū eo caſu,quo dixi ibi actori nō deferri. ſed ſi oīa iſta ceſſant:qa cā nō eſt magna, & actor ſcit plene veritatē,et ē ꝓſona honeſta,ſi haber pro ſe vnum bonū teſtē,deferr ſibi iuramētū:qa perficiet ꝓbationē,ſecūdū regulā illā,In ore duorū ſcilicet dicētis et teſtis adhibiti. Et idē ecōtra dicerē ī reo,ſi defēſionē ſuā ſemiplene ꝓbaſſet. Quæro,vtrū iudex habet ne 59 ceſſe †dicere iſtud iuramē.eo quo caſu cō-

faceret vltra ſemiplenam probationem. & omnino Soci.conſi.ſuo clv. & Fulg. cōſi.clxxij.et ibi ponit aliquid, cui magis ſit deferendum iuramētum ,reo,vel actori:& an cā trecē torum ducatorum dicatur magna. Et vide vnum verbū per Barb.conſi. xxxvij.col. xix. volu. iij.et Cardi. conſilio cxlj.colū.fi.et Alex. conſil.xxix.col.pen. volu.v.vbi ponit q̄ dicantur & ipſe cauſæ magnæ : & dicit tandem relinqui arbitrio iudicis.

¶ Magnæ. Adde tu domi. Alex.in conſi. xxxix.in fi.in v.vo. & Specu.in titu. de iuramen.dela.§.j.circa medium.

POMATES.

¶ Pro ſeipſo. Vide per Roma.conſi.ccxc.in ij.col.verſi.nec refragatur. Imol.conſi.cxlviij.in iij.col.& Alex.conſil. lxix.in fi.vol. ij.& conſilio cxxxiiij. eo.et lxxj. col.pe.vo.iij.vbi ponit an poſsit deferri hæredi defuncti,vel ei,qui habet notitiā rei per formam vel confeſsionē partis: vel quando iuramētum peteturſuper eo quod nō eſt veroſimile.et xxxix. colū. pe.vol.v.vbi loquitur in hærede et filia defuncti. Et dominus Feli.ī c.ad reprimendam.co.j. ad finem,de offic.ordi.

¶ Vilis. Adde ꝙ per hoc verificatur illud quod dicit Cy.in l.ī bonæ fidei.in vij.q. C.eo.vbi voluit qđ fœneratori non deferatur iuramentum: quia conſtat,fœneratores reddi infames l.improbū.C.ex q bus cau.infa. irroga. et cum deciſiōe Cy. concordat Bal.in l. qui accuſare.C.de eden.vbi dicit quod Iudæo non defertur iuramētū in defectū ſemiplenæ probationis.Et qđ dictū eſt de fœneratore, dicit Alex.quod illud ſequuntur docto.in c. fin.extra,eo.et quādo ſit deferēdum iuramētum in defectū probationis tā actori quam reo, vide Ange.conſi.cclxj.et ccxxxvj.

POMATES.

¶ Itē. Vide Pau. de Ca.in l.ij.in fi.C. de bonorum poſſeſ. ſecūdū tab.et hic vide Fel.in ca. in noſtra. iiij.co.de teſt.et in c. cū in tua.col.iij.e.ti. et ī c.veniēs.viij.co. et in c. præterea eo. tit.Barba.conſi. xxxij.co.v.volum.j.

laſ. ſate' dicatit[illegible] ſeratiur[illegible] Suppli[illegible] hic n. 261. 4 &5. illig numeri

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ✠ POMATES. ¶ Vtrum. Adde vnum singulare quod sufficiat hæc petitio ab initio facta per clausulam, peto ius & iustitiam ministrari. Alex. consi.xcij.in j.col.in v.vol. Nota necesse est vt iudex deferat istud iuramentum quod petatur a parte. Idem tenet do. Anto. de Butr. in c.fin. in vlti.col. extra, eo tit. doct. & præsertim Sali. in l. bonæ fidei. C. eo. vlt.col. quãquam cõtrariũ teneat do. Abb. i d.c. fi. §. sane. & seq. d. Alex. nihil mentionem faciens de prædictis in consi.liij.incip.in causa vertẽte iter Michaelem.in vlti. col. Teneas cũ Bar. & doct. vt scilicet quãquam iudex necesitet iuramentũ deferre: intelligatur tamen si à parte petatur: alias non valeret iuramẽtũ, neq; iuranti prodesset. Et hoc multis modis probo. & j. quia stante statuto q̃ capitaneus teneatur ferre sentẽtiã ad cõsiliũ sapientis, intelligitur, s. si à parte petatur, per regulã d.l.iij.§.hoc autẽ iudicium. hic alleg. & l.iam tamen. §.j.j. iudi.sol. Alias si à parte non peteretur, & ferret sententiam capitaneus, valet ipsa sententia nõ obstante statuto. Glos. est in c.fi. de rescrip. & ibi no. doct. & tenet Ant. de But. in c. penul. de iudic. do. Alexan. cõsi. cclxiiij. incipiente, viso processu vtriusq; causæ. in vlti. col. Secundo facit, quia stante statuto q̃ Potestas tenetur cõpellere agnatos ad compromissum, intelligitur scilicet, si ab aliqua parte petatur, per notata in d.c.fi. de rescriptis. Et ita tenet expresse do. Anto. de But. in c. venerabilis. de iudicijs. & sequitur do. Alexã. in consi.lxxij. incip. in causa vertente inter Pet. so. And. in pen. col. Tertio facit tex. notabilis in l. peto. §. fi. j. de leg. iij. in ver sic. q̃ si cautio fuerit desiderata. & q̃d dicit Pau. de Cast. illũ tex inducendo ad si. ad statutũ Paduę, de quo dicvt ibi per eũ & decisionẽ eius ibi sequitur simpliciter do. Alex. cõsil. ccccc. lxxvi. inci. visis narratis in rhemate. circa prin. quarto facit tex. notabilis i l. debitoribus. in princ. in verbo, petẽtibus. j. de re iudi. & quod ibi per illũ text, not. Ang. Et do. Alexã. de termino quatuor mensiũ dato cõdẽnato, &c. quinto facit quod decidit Ange. in consil. cxl. incip. quidam Matthęus. sexto facit quod notant domi. Anto. & Abb. in c. pen. de iudi. Pau. de Cast. in l. pperandũ. & ibidẽ currunt ad hoq; necessaria? Respondeo, licet cano. dicãt cõtra, est tex. q̃ sic. C. eo. l. in bonæ fidei. vbi text. dicit, oportet. & doc. ibi hoc tenent. & sic non deferret: p̃pter hoc posset appellari. Quæro vtrum[a] 60 pars possit † seu debeat hoc petere, scilicet quod tale iuramentum deferatur. Et dico q̃ sic: vt arg. l.iij.§. hoc autem iudicium. de dam. infec. Quæro vsq; ad quod[b] † tps admittatur hæc petitio? R n. vsq; ad conclusionem in causa: & ita admittit consuetudo[c] &c. Quæro, ista loquitur in reo absoluto, quid † in actore? Respondeo, idem. Nam tex. in ver. solent. loquitur generaliter q̃ iudex solet iudicare secundum eum qui iurauit: nec restringit se magis ad actorem, quam ad reum, quasi eadem sit ratio. 63 vltimo hic dicitur: q̃ sententia † põt retractari per iuramenta de nouo reperta: sed an per nonos testes? Gl. tangit istam quæstionem & præcedentẽ hic. Dic, quędam sunt causæ, in quibus non admittitur reprobatio per testes: vt l. generaliter. C. de non nume. pec. & in istis nõ est dubium. Quædam sunt causæ, in quibus admittit reprobatio per testes: & tũc siquidem in prima causa fuerunt examinati & publicati testes: & nõ poterũt postea produci impediente publicatione, vt in auth. de testi. §. quia vero. Si aũt testes nõ fuerunt examinati, poterunt de nouo produci eadem ratione qua instrumẽta: quia appellatiõe instrumentorum continentur testes. l.j.j. de fide instru. cũ si. Repetita per eximiũ legum doctorẽ D. Bart. a saxoferrato in ciuitate Perusi, Anno domini M.ccclij. indictione vj. die iiij. mensis Februarij publicata in scholis suis.

1 *Tutor non potest promittere in instrumento, stare simplici verbo aduersarij de expensis & damno.* 32.

Iurisiurandi. Quærit gl. an hoc possit facere cũ tutore. Et respondet q̃ nõ: quia habet in se speciem donationis. q̃d no. † Et sic est casus q̃ si tutor in instrumento promitteret de quantitate dãni & expensarum stare simplici verbo aduersarij, non valeret. d De aliis ita promittentibus, tetigi in l. iusiurandum. in prin. s. eo.

1 *Iuramentum quando defertur simpliciter, intelligitur quod iuretur per Deum.*

2 *Hodie debet iurari per sancta Dei Euangelia.*

3 *Si electio prima fuit inualida, an possit denuo eligi. remissiue.*

4 *Testis, qui primo inualide deposuit, potest iterato examinari, licet testificata didicta fuerint.* 33.

e **Vi per[e] salutem.** Si nõ est legitime iuratũ, iterum est iurandũ. h.d. Ex hac lege colligitur q̃ † qñ iuramentũ defertur simpliciter, intelligitur q̃ iuretur per Deum. Per aliquã vero creaturã, vel salutẽ creaturę non potest iurari, nisi sic spãliter deferat: vt hic. Hodie † vero debem[g] iurare p̃ sancta Dei Euãgelia.

Secundo nota q̃d dixi summario. Oppo. quod iuramentum postea præstitum non valet: vt s.eo.l.non erit. in fi. Glo. dicit ibi, iurauit ex interuallo, cum iam delatio esset reuocata. Certe vt vbi dixi, delatio habet in se conditionem tacitam q̃ statim iuretur, seu acceptetur. Vnde solue q̃ hic iuramẽtum fuit acceptatũ statim: ideo potest ex interuallo iurari. ibi non fuit acceptatum. & ita tenebat Iaco. But. Secundo opp. & videtur quod delatio referatur ad primum iuramentum: vt l. matrimonij. j. qui & a qui. & l. boues. §. hoc sermone. j. de verb. signifi. Gl. non soluit. Dic q̃ ibi matrimonium secundũ per primum redditur vilius. Quæ ratio hic cessat. Vel melius: hic iurauit ex iure suo sibi iã quæsito per acceptationem: sed in l. contraria tractatur de iure nõ quærendo per matrimonium. Facit ad prędicta l. hæc cõditio. de condi. & demon. Guliel. inducit hãc 3 l. in argumentum ad † quęstionem de illis, quibus est commissa electio Potestatis, f qui primo fecerũt electionem inualidã, vt postea possint eligere. De quo p̃. Dy. & ibi dixi in l. serui electione. ff. de lega. j. & l. ij. de optione lega. & per Cyn. in l. fi. g C. de contrahen. emp. Vltimo[6] induco tibi hãc legem ad q. de teste, qui deposuit, 4 ita † quod eius dictum nõ valet, vt possit iterum examinari, licet partes testificata didicerint: sicut dicimus in sententia, quæ non valet, vt possit iterum sententiari: vt C. de senten. l.j. & de senten. ex breuicu. reci. l.j. & de senten. quæ sine certa quantita. profe. l. hæc sententia. habes glo. not. de hoc in c. cum causam. circa fi. magnæ glos. extra, de testi. in verbo, ratas habere.

1 *Iuramentum potest deferri super omni re.*

2 *Ille, cui iuramentum defertur, potest petere tempus ad deliberandum.*

3 *Iuramentum de quo in hoc titulo, est iuramentum Veritatis, non credulitatis.*

4 *In iuramẽto calumniæ potest peti tempus ad deliberandũ.*

5 *Defensor ciuitatis potest iuramentum deferre.*

6 *Defensor municipij quando æquiparetur tutori vel procuratori.*

7 *Procurator vel defensor quod iuramentum decisiuum subire non cogitur.*

8 *Procurator quod cogitur subire iuramentum in respondendo positionibus & interrogationibus.*

9 *Iuramentum calumniæ hodie potest omitti, non remitti.*

10 *Hodie semel iuratur de calumnia in his, quæ emergunt post litem contestatam.*

11 *Iuramentum calumniæ remittitur parenti & patrono.*

12 *Iudex formet punctum, quando inter partes est discordia.*

13 *In actionibus turpibus quando ille, cui defertur iuramentum, scit Veritatem, quòd tunc non pos, t illud deferre.*

14 *Iuramentum quod ratione diuersitatis personarum potest in aliam formam deferri, quàm sit delatum.* 34.

1 **Iusiurandum.** De † omni re potest iusiurandum deferri, & ille, 2 † cui defertur, ex causa potest petere tempus ad deliberadum. h.d. Nota, quod 3 iuramentum, de † quo tractatur in hoc tit. est iuramẽtum veritatis, nõ credulitatis, vt hic patet. licet eñ qs putet quẽ decessisse, & sic habet credulitatẽ suã: tñ nõ cogit ad iurãdũ, donec certificet de veritate. Cõtra. C. de iur. cal. l. ij. §. q̃d obseruari. vbi cogit qs iurare de eo q̃ putat & credit. Dicit gl. ibi

do. Alex. in prin. in ij. col. C. de iudic. q̃ stãte statuto q̃ iudex debeat terminare cãm &c. Septimo facit tex. in l. Iulianus. §. offerri p̃tiũ. j. de actio. empt. cũ declaratione Bal. ad illũ tex in l. ij. C. de his quæ sub modo. & in l.j. in iij. col. ne liceat tertio prouo. Octauo facit tex. in l.j. §. fi. j. de iur. delt. vbi quamuis tẽpus ad deliberandũ sit arbitrariũ: tñ debet peti. Vltimo facit glo. c. cupientes. in §. q̃d si per viginti. in verbo, cõ tempserint. de ele. in vj. & text. in l. si qs. in verbo, interpellatur. j. de co. bono. & in lege ij. §. quod ait prætor. j. quor. legatorũ. & in l j. in verbo, nõ exigit. j. vt legat. no. ca. & vide Areti. in c.j. colũ. v. de iudi.

✠ POMATES. b ¶ Ad quod. Vide Roma. consi. cclv. in fi. Aret. in c.j. de iud. in v. col. & Alex. cõ si. cxxij. col. fi. ij. vol. vbi dicit talem delationẽ iuramenti esse fiendã parte citata. & ibi etiã ponit, an condẽnatus propter talem delationẽ sit in expẽsis, cõdẽnandus. Et quod requiratur partis citatio in delatione talis iuramenti, vide etiam Bal. consi. cxxxv. in ij. colũ. in j. parte. & Soci. consi. clv. colũ. pen. vbi dicit quod requiritur causæ cognitio, & qualis.

c ¶ Consuetudo. Adde Bald. idem tenentem eius consi. ccxij. in fine primi libri.

d ¶ Valeret. Adde quod voluit Ange. in l. Imperatores. s. de pac. vbi dixit q̃d tutor nõ põt cõpromittere cãm pupilli in arbitratorẽ cũ potestate iudicandi de iure & de facto. De quo vltra Alex. vide Bal. consil. cccxc. & ccxxvij. ij. lib. Inquãtũ etiã tãgit, an pupillus possit facere pacem cũ authoritate tutoris. add q̃d Abb. cõs. lxxvj. lib. ij. cõsuluit, q̃d absq; tutore pupillus iuramento obligatur ad obseruandam pacẽ.

✠ POMATES. c ¶ Qui per. De hoc vide Alex. in l. iij. §. iurari. in ij. col. s. eo. & aliquid in epistola Iacobi c.v. ad fin. in gl. in verbo, ante omnia fratres mei nolite iurare.

f ¶ Inualidam. Adde vt pulchre per Roman. consil. ccccxcij. inquantum Alexã. post Bald. quærit de compromisso, quod primo nõ habuit effectum, an de nouo debeat fieri. Dic quod sic. & consuluit Roma. consilio cccciij. & Bald. consil. ccccl xxxvij. lib. iiij.

✠ POMATES. g ¶ Vltimo. Vide Alexand. consi. ccv. in vlti. colum. in ij. volumine.

gl.ibi loqtur de iuramẽto calũniæ:hic de iuramẽto veritatis.et
4 verũ dicit,tamẽ†etiã in iuramẽto calumniæ potest quis pete-
re tẽpus ad deliberandũ:vt no.in d.§.quod obseruari. Ratio,
qa põt esse q̃ nõ habet credulitatẽ firmã,sed titubat,nec incli
nat animum suũ magis ad credẽdũ sic,quã non:vt no.infra de
iuris & fac.igno.super rub.& in l.de statu.ff.de test.et probat
ſ.de interroga.act.l.qui interrogatur. iunctis no.per gl.in l.j.
in prin.in verbo,damni.eo.tit. Op.de l.nõ erit.in fi.ſ. eo. Sol.
hic statim acceptauit.vnde ex causa potest iurare ex interual-
lo:ibi non acceptauit statim, vt dixi ſ.l.proxima.

5 **Defensor.** Defensor†ciuitatis põt deferre iuramẽtũ,
a si ei est mandatũ.h.d.Quæro[2], vtrũ†defen
6 sor municipij æquiparetur tutori,an procuratori.In gl.sunt o-
pi.Doc.dicũt,aut talis defensor habet mandatũ ab vniuersita
te:& tunc erit legitimus administrator,& æquiparabitur tuto
ri:quia administrationẽ gerit legitimã.l.j.circa prin.& l.mune
rum.in prin.et §.defensores.j.de mu.et ho.Facit C.de trãsac.l.
præses. Aut habet mandatũ ab his,qui regunt Rempublicã:
& tũc æquiparabitur procuratori:vt l.itẽ eorũ.§.actor.ſ.quod
cuiusque vniuer.no.quod satis placet.

Procurator. Procurator vel defensor iurare nõ cogi
tur.h.d. Op.ff.de proc.l.non solũ.in pric.
7 Sol. Quoddã†est iuramentum decisiuũ totius litis,vel etiam
partis,et hoc subire nõ cogitur ꝓcurator vel defensor, vt hic,
8 Sed si non esset decisiuum:vt iuramẽtum,†per quod respon-
detur positionibus vel interrogationibus,in quibus licet pro
curator vel defensor neget,adhuc põt probari contrariũ: &
illud cogeretur subire et respondere,vt l. cõtraria. Opp. quia
secundũ hoc fit deterior cõditio actoris per aduentum procu
ratoris. Contra.l.ij.§.defendi.infra ex quibus cau. in pos.eat.
Sol.nõ fit deterior,quia si reus est absens,vel cogeretur veni
re,vel ad eum mittitur iuramentum:vt C.eod.l.generaliter.§.
his de præsentibus.

Qui iusiurandum. Istũ §.legit gl.clare. Ex eo ẽt
colligit tria notabilia. Primo
9 q̃ iuramentũ calũniæ potest tacite remitti.de quo in l.ij.§.sed
quia.C.de iuramen.calum. Dic hodie potest omitti,†non re-
mitti:vt extra,de iura.calũ.c.j.lib.vj.Secundo not.q̃ olim plu
10 ries iurabatur,hodie vero semel tantũ.†Quod intelligo in his
quæ emergũt post lit.contest. Nã tunc præstat vniuersale iura
mẽtũ calumniæ. In his vero quæ præcesserũt ante litis cõtest.
iura antiqua remanẽt incorrecta. Tertio no.gl.super versi.se.

Hoc iusiurandum. Iste versicu.allegatur pro §.
dicit glo. Iste versi.allegatur
11 ad tria in glo. Sed no.quod iuramentum †calũniæ remittitur
b parenti[b] & patrono,quod secundũ quosdã hodie corrigitur.
Tu dic q̃ non corrigitur,sed lex noua Codicis per istam de-
terminatur. Quæro,quid econuerso,si filius vel libertus de-
fert patrono:an ei remittatur hoc iusiurandũ? Certe sic,secun
dum Guliel.propter ęqualitatem seruandã:vt l.fina.C.de fru
cti.& lit.expen.& est tex.x.colla.de consuetu.rec.feu.c.j.§.sa-
cramentum.& §.in quibus.

Si de qualitate. Nota bonũ casum,quando est cõ-
12 tentio inter partes†de formatione
c puncti mittendi consultori. Nã põt[c] iudex dirimere cõtentio
d nem,& ad suum sensum formare[d]:vt hic,& infra ea l. §.non
semper.et infra de bo.auth.iudi.posſi.l.in venditione.§.fin.&
j.de ventre inspi.l.j.§.notandum.facit l.ij.C.de rela.

e Ait prætor. Si is,cui defertur iuramentũ,nõ iurat nec
refert:cogitur soluere: nisi ex causa [e] re-
cuset.h.d.vsque ad fi. Opp.de l. Marcellus.infra re.amo.Solu.
dicit gl.speciale in illa actione & in omnibus turpibus:vt si cõ
13 uenti sciãt factum,non possint referre. Pet.dicit q̃†in actiõi
bus turpibus siue inhonestis, si ille,cui defertur sciat veritatẽ,
& deferens potest probabiliter ignorare:q̃ tunc nõ põt defer
ri iuramentum:vt si dico te subtraxisse vel amouisse clã,certe
tu scis veritatem:quia de facto tuo agitur,ego deferens igno
ro,merito mihi non potest referri:vt d.l. Marcellus. Sed si v-
terque scit æque veritatem:vtputa,agis iniuriarũ de eo quod
dicis quod percussi te, & mihi defers iuramentum: certe ita
scis tu veritatem sicut ego,tunc merito potest referri ꝓpter ge
neralitatem huius edicti:vt C.eo l.delata.
ita intelligatur infra de iniu.l. lex Cornelia.§.pe. In ver.non semper,quæro exem
plũ quando diuersitas rerũ inducit diuersitatem iuramẽti.dic vt in gl. Quæro exẽ
14 plũ,quando diuersitas†iuramẽti inducitur ex diuersitate personarũ. Gl.ponit in
liberto & patrono. Tu potes ponere exẽplum ĩ Christiano & Iudæo. Nã Christia
nus debet deferre Iudæo iuramentum ꝓ
f Deũ,vel per legem Moysi. Iudæus[f] pos-
set deferre Christiano iuramentum ꝓ sanc
ta Dei Euangelia.

1 *☞ Qualiter intelligatur q̃ si reus soluit uel iurat, absoluitur ab obseruatione iudicij. & nu.3.*

2 *Cautela ut condemnandus ex aliqua causa infamiam irrogante,ut soluat ante condemnationem.*

Cum res. In hoc §.docet Iurisconsultus practicam præce-
d dentem. Hoc quod dicit,reũ nolentẽ iura
re debere condemnari,declarabo in l.ma
nifeste.j.eo. Hoc vero quod dicit, reũ iu
rantem vel soluentẽ absolui.et gl.exponit
ab obseruatione iudicij,qualiter debeat ĩ-
telligi,dubitatur.†Pro cuius declaratio-
1 ne dic q̃ quandoque superuenit reo excee
ptio pendẽte iudicio,per quã tollitur ius
actori ipso iure:vt l.si soluit tunc debet ab
solui ab obseruatiõe iudicij:a causa enim
g iam est absolutus propter[g] solutionẽ. Et
hoc est quod dicitur,omnia iudicia sũt ab
solutoria. Institu.de per.et tẽ.act.in fi. Et
2 hoc iã persuasi†cuidã Potestati huius ci-
uitatis,qui tempore syndicatus debebat
cõdẽnari in parua quãtitate,cũ hic erat v-
nũ statutum,q̃ quicunque cõdẽnatus fue
rit in officio quod is gesserit,non possit
hic iterum esse rector ipse,nec aliquis de
eius domo,vt effugeret istam pœnã per-
h suasi[h] quod solueret ante sentẽtiã.et ita fa
ctũ est. Item consului in omnibus actioni
bus famosis vt quis soluat,et ideo absolua
tur,quia soluit,et si paratus esset ꝗs solue
re,nõ cogeret̃ quis respondere accusationi
vel inquisitiõi:vt ſ.de procur.l.si reus.qui
tex.est no.ad hoc,et l.si debitor.j.de solu.
Q̃nque superuenit reo aliqua exceptio per
emptoria pendẽte iudicio, quæ tamen a-
i ctionẽ ipso iure nõ perimit:et tũc si quidẽ
est de exceptionibus impediẽtibus ꝓcessũ,vt iurisiurandi,transactionis, et rei iu
dicatæ,si opponatur ad processum,absol
uetur ab obseruatiõe iudicij,vt hic in fin.
facit l.eleganter.§.si quis post infra de con
di.indeb. Si vero nõ opponatur ad ꝓce
sum,sed ad iniuriã causæ:esset idem quod
in alijs perẽptorijs. Sed si essent de perem
ptorijs q̃ non impediunt processum, tũc
reus debet absolui a tota cã & ab obserua
tione iudicij:vt C.senten.rescindinõ pos.
l.peremptorias.ita loquitur totus ti.de re
iud.prout loquitur de absolutione. Ita in-
telligebat Iaco.But.quod placet.

i **Tutor.** [i] Quando deficiunt probationes,põt tutor[k] iura
k mentum deferre.h.d.in summa.

Prodigus. Prodigus et furiosus non possunt iusiuran
dum deferre.h.d. No.q̃ sacramentum succe
dit loco pacti,loco solutiõis,et loco iudicij:cedit ẽt loco alio
rum:vt hic in gl.& plenius. C.eo.et l.generaliter.in princ. Bar.

Qui non. Non cogitur quis iurare vbi non potest cõ
ueniri.h.d.

1 *☞ Iuramentum restringitur ad causam,super qua iuratur,et ultra eam nõ extẽditur.*

2 *Iuramẽtũ q̃ habeat um solutiõis quãtũ ad cãm. Super qua iuratur,non quãtũ ad aliã.*

a ¶ Quæro. Vide Bal. et Moder.et per Iaſ. in l.præses. C.de trã sact.et Alexã.consi. xxij.in vlt.col. in j. volu. POMATES.

b ¶ Parenti. Franciscus Curtius in l. j. C.de iuramento calumniæ. POMATES.

c ¶ Potest. Adde xij. alios casus,ĩ quibus discordia inter partes discernitur arbitrio iudicis,vt ꝓ Iaſo.in l.j.in ij.notabili.de iud.vide Math. notabili lxxxiij. in viij.charta.et Feli.ĩ cap.cum te.col.iij.& re iudica. POMATES.

d ¶ Formare. Adde Spec.in tit.de requi. cõſilij.§.j.verſ. ſcias igitur.et Bar.in leg. duo.infra de re iu.& in l.j.infra de ventre inſp. Bald.in l.ẽ die. ſupra q̃ ſatisdare co.

e ¶ Ex causa. Adde q̃ per hoc ſumit argumentum Bald.quod poſitioni ſimpliciter reſpõdeamus, quod tamen ex causa põt reſpoſſio modificari.et idẽ no. Bal.in l. j. C.de ædil.actiõe.

f ¶ Iudæus. Plures formas deferẽdi iuramẽtum Iudæis, vide ꝓ Spec.in titu.de iura. calum.§.j.verſic.ſed pone Iudæus. POMATES.

g ¶ Propter. Vide Feli.l.cum te.in j.col. j. de re iudi. POMATES.

h ¶ Perſuaſi. Adde Bald.et Ange. in l. ſi reus paratus.ſupra de ꝓcura. Bal.in l.ea quæ.in fin.de condi. indeb.aliam cautelã quam ponunt Bart. et Bald.in l.furti. §. qui alieno.ſupra de his q̃ no.infamia.

i ¶ Tutor. Vide alle. per Areti.in c.ij. co. j.de prob. POMATES.

k ¶ Tutor. Adde qd̃ Pau.de Caſt.hic dicit quod aduerſarius nõ põt recuſare iuramentum delatũ a tutore ex eo .quod pupillus poſſit aduerſus illud reſtitui: qa nõ debet inſpici illd̃ qd̃ euenire põt de iure ſpeciali. Alle.caſũ in hac l.in verbo,audiendus. Alex. dicit bene facere l.ergo.§. ſi is qui. infra de fideicom.liber.

Universidad de Deusto
Biblioteca

POMATES.
a ¶ Si actor. Iuramentū strictē intelligit, nō tñ ꝙ posito vno ex correlatiuis ponatur & aliud.l.si duo pſoni.§.si qs iurauerit.ſ.eo.titu. ad hoc credo qđ leg.ſol. ex his quæ ponit dom. Alex.hic in fine.
b ¶ Manifestæ. Addetu ꝓ ītellectu huius legis,& vide Spe.in ti.đ iuramē.ca.dela. §.j.ver.ſi autē actor & Abb.poſt eū ī c. ñ.& Innoc.de ꝓba. vbi volūt ꝙ hoc iuramētū poſsit a reo recuſari ſi actor nihil ꝓbauit,ꝙ l.q accuſare. C.de edē.et l. negāda.C.q accuſa. vj.qō.vl.c.actor.& de iureiu.c.fi.§.ſane. vel ꝓ ipſo actore ſit aliqua ꝓſumptio,cō tra quā op.facit tex. in l.fi.ī ñ.rñſo. C. de fideiuſſo.vbi nullus teſtis nulla ꝓbatio eſt ex parte actoris, & tū deferī iuſm iudiciale,& reus teneī illud ſubire.Secūdo facit tex.in l.tutor.ī prin.ſ.eo.vbi deficiētibus oībus aliis ꝓbatiōibus tutor deſert iuſiurādū.tertio facit text.in l. gñaliter in prin.C.de re.cre. vbi iuramētū iudiciale deferī in initio litis.ꝙ nō contingeret,ſi deferri deberet qñ actor ſemiplene probauit. & contra Spe.& Abb.vbi ſ. reſidet Are.ī c.ñ.co. j.de ꝓba.Alexā. hic in ñ.co.ꝓ alias rōnes & vide ēt Frā.Cur. in l.admonendi. co. xiiij.circa prin.ſ.eo.
POMATES.
b ¶ Manifestæ. Vide Alex.cōſi.cxxiij.in fi.ñ.volu.Iaſ.§.ītē ſi qs in fraudem. xvj. col.Inſti.de actio.
POMATES.
c ¶ Quandoque. Vide plene Panor.in cap. fi.de iureiuran.
d ¶ Si cōpromiſero. adde ſcđm Fulg.ꝙ potius ille §.facit in cōtrariū,vt hic per Alexandrum.
POMATES.
e ¶ Vltimo.licet Moder.hic multa dicāt cōtra Bar.tñ ipe bñ loqui videī,ſi intelligimus eū ꝙ loquatur in ſentētia declaratoria facti,per ca. cum ſecundū leges. de hæret. in vj.vbi ꝓbat ꝙ licet pœna imponat ipſo iure, tñ ſemper regrit ſententia declaratoria Roma.conſil.iij.ai's-xiij.& cōſi.cxj.Ale. cōſi.ciij.incip.videt prima cōſideratiōe. vol.j.& Curtius cō ſi.l.viij.col.vbi loqr in bannito.
f ¶ Pronunciatione. adde text.in l.gñali

SI actor,[a] Iuramētum reſtringitur ad eam †cām,ſ. ſuper qua iurat,nec ad alia porrigitur.h.d.Opp.de l.duobus. §. exceptio. ſ.eo.Sol.Concorda ꝙ hic ex alia cā agit. Secundo op.ꝙ iuramentū habet †vim ſolutionis:vt l.duobus.§.j.ſ.eo.Vnde tollitur omnis obligatio.l.ītē illa.§.fi.de conſt. pecu.Sol.verū eſt quantū ad eam cauſam ſuper qua iuratur,non quantum ad aliam quod no.licet illa tolleretur vera ſolutione facta ex vna cauſa:tamen hæc ficta ſolutio reſtringitur ad eam cauſam tantū,ſuper qua iuratum eſt.Iſta ergo ficta ſolutio non egreditur cauſam neq; perſonam: vt no.in d.l.duobus§.j.ſ.eo.

Deferens iuramētum non poteſt pœnitere poſtquā aliud dicit ſe uelle iurare.

SI non fuerit. Deferēs, ꝙ non vult iurare de calūnia, remittenti ſimilis eſt.h.d. Dicit gl.ꝙ illud quod hic dicitur de iuramento calumniæ hodie corrigitur quia ſemel tm̄ defertur:nec in omni articulo iuratur.Hoc intelligo verum qñ iuramentum defertur poſt litis conteſt. & ſic poſt præſtitum iuramentum calumniæ.ſecus ſi ante,vt dixi ſ.eo.l.iuſiurandū.§.qui iuſiurandū. No.ex iſta lege ꝙ ille, qui defert iuramentum,non poteſt † pœnitere poſtq; alius dicit ſe velle iurare. Hoc em̄ dicebat aduerſarius, volo iurare,ſi tu iuras de calumnia:certe ille,ꝙ detulit,nō poteſt dicere,nolo. Dixi in l.nō erit.§.ſi neque.ſ.eo.

1 *Duæ negationes quando referuntur ad diuerſa, quod non faciant affirmationem.*
2 *Delatio iuramenti, poſtquam eſt acceptata: quod recuſari non poteſt.*
3 *Declaratio iuramenti à parte facta, & à iudice approbata abſque cauſa non recuſatur.*
4 *Ex quibus cauſis iuramentum licite recuſari poteſt.*
5 *Iuramentum delatum ſuper re ſubiacente reſtitutioni quod licite recuſatur.*
6 *Iuramentum delatum reo, qui ideo defendit ut daret actionem de euictione, quod reus poſsit recuſare.*
7 *Reus qui recuſauit iuramentum, ſi moriatur antequā pronuncietur eum haberi pro confeſſo uel condemnato, quod eius hæres non poterit condemnari ex iſta ficta confeſsione.*

MAnifestæ.[b] Primo ꝓ declaratione huiꝰ legis quæro vtrū loquat hæc lex ex parte actoris vel ex parte rei. Reſpondeo ex parte vtriuſq;.& ideo illud qđ dicit manifeſtę turpitudinis,referas ad actorem:& quod dicit cōfeſsionis,referas ad reū:vel vtrunq;referas ad vtrūq;.q.d. Actor.qui non vult iurare vel referre, manifeſte turpiter petit:& manifeſte vī fateri ſe non iuſte petere.Et reus qui nō vult iurare vel referre:manifeſte turpiter ſe defendit:& videtur cōfiteri ſe debitorem. Opp.ꝙ hic ſunt negationes duæ:& ſic faciūt vnam affirmatiuam:vt l.duobus.j.de verborum ſignifi.Sol.dicit glo.hic †abundat vna negatio,vel dic,ꝓut referī ad reū ſubaudias in tex. ſic manifeſtæ turpitudinis eſt nolle,intellige,ſ.ſoluere. Sequitur nec iurare,nec iuſiurādū referre,& ſic q̄libet negatio refertur ad diuerſa,& nulla abundat. Op. C.eo.l.gñaliter.§.j.ibi: pōt quis iuramentum recuſare.Solu.†hic fuit ſuſceptū,ibi nō,ſecūdū gl. Ante em̄ quā ſuſceptum ſit,pōt delatio reuocari, vt l.ſi qs iuſiurandū.C.eo.Certe de hoc aut delatio poſsit reuocari,dixi in l.nō erit.§.fi. ſ.eo.An aūt poſsit recuſari añq; accepte-tur,puto ꝙ nō:nec de iure antiquo:vt hic & l.iuſiurandū.§.ait prętor.ſ.eo.nec de iure nouo,niſi ex cauſa:vt d.l.gñaliter.§.j. C.eo.In hoc tñ eſt magis declaratum hodie,quā ꝓ iſta iura Digeſtorū.†Nā delationē factā a parte pōt aduerſari[9] licite recuſare.Sed ſi iudex delationē approbauerit,& præceperit parti,cui eſt delatū,ꝙ iuret,ſi recuſauit ſine cā,poterit eū tanq; cōfeſſum condēnare:vt d.l.gñaliter.§.j.ī l.em̄ illa nihil de iure antiquo corrigit,ſed declarat:vt ibi dicit in fi.q.q.d glo.hic dicat.
4 Pro declaratione huius legis qro† q̄ ſunt cauſæ ex quib⁹ pōt iuſm licite recuſari.rñ. plures:qñq; ex pſona deferētis:vt ſ.eo.l.
c tutor.§.j.& l.iuſiurādū.la j.§.fi. Qñq;[c] ex perſona eius,cui defertur:vt ſ.eo.l.iuſiurā dū et ad pecūias.§.pupillo.et §.ꝓcurator. Qñq; ex natura loci vbi defertur,vt l.tutor.in fi.ſ.eo.Quandoq; ex natura actionis,ſuper qua deferī.nō em̄ cogit qs iurare ſuꝑ ea actione,ſuꝑ qua non pōt conueniri:vt ſ.eo.l.ſi patronus. Qñq; ex natura exceptionis ꝓpoſitæ:nā ſi opponatur aliqua exceptio,q̄ opponi nō pōt,ſuꝑ ea qs iurare nō cogit:vt l.in cōtractib⁹.§.illo C.de nō nu.pecu.& ibi eſt caſus no. Qñque propter ignorātiam vel dubitationē cui deferī vel referī,vt ſ.l.iuſiurandum & ad pecunias.§.j.& §.ait prætor.& ibi dixi. Qñq; pōt recuſari,ſi ille,cui deferī,dubitat ne alio poſtea agente detegat per-
5 iuriū ſuum:vt ſ.eo.l.alias.& ibi dixi.Et ideo †puto ꝙ ſi quis iuramentum deferret ſuper re,quæ ſubiacet reſtitutiōi, ꝙ quis non cogitur iurare,ne poſtea cum caſus reſtitutionis aduenerit de ſuo periurio doceatur:arg.dictæ l.alias.& retigi in l.eū qui.§.ſi libertus.ſ.eo. Quandoq; pōt recuſari,ſi ꝓ hoc ius eius cui defertur,minuitur:vt l.eū qui.in prin.ſ.eo.& ibi eſt exem-
6 plum in actore:†& ideo puto quod ſi iuramentum deferatur reo,qui ideo defendit vt paret actionē de euictiōe.poſſet reꝰ recuſare iuſiurandū:quia ſi res decideretur per iuramentū,nō haberet actionē de euictione:argu.l.ſi dictum.§.ſi compromi-
d ſero[d] j.de euic. Quandoq; recuſatur propter qualitatē & modū deferendi ſeu referendi:vt no.ſ.eo.l.iuſiurandū.§.ſi de qua-
e litate.& §.non ſemper. Vltimo [e] not.ꝙ licet text.dicat quod eſt manifeſtæ confeſsionis:nō tñ habetur pro confeſſo,niſi ſe-
f cuta pronunciatione[f] ſuper hoc,vel ſentētia:vt l.eius qui de-
7 latorem.de iur.fiſ.per quā legē etiam ꝓbat †ꝙ ſi reus,q̄ recuſauit iurare deceſsit antequam iudex pronunciet eū habendū pro confeſſo vel condemnato,quod eius hæres non poſsit cō-
g demnari[g] ex hac ficta vel præſumpta cōfeſsione:vt d.l.eiꝰ qui
h delatorem. tene menti[h].

ter.§.ſinautē.C.eod. quē ad hoc pōderat Bal.ibi.& vide bal. in c.j.§.vaſallus feudū.in ti.ſi de feu.fue. contro.inter dñm et agna.& ꝓ Alex.hic.
POMATES.
¶ Condēnari. Vide Aret.cōſi.cxlvij.incip.viſa cōſultatiōe vide Rap. Cuman. conſi.xxxij.
¶ Tenemēti. Adde ſecundum Bald.in l. ij.C.de eden. quod d.l.eius qui delatorē eſt not.ad hoc & ſecūdū Ioā.de Imo.in l.qui a latronibus.ī. de teſt.& Alex.hic: cui etiā adde qđ ſtāte ſtatuto ꝙ hæres nō poſsit moleſtari ꝓ condēnatione defuncti, & defunctus condēnatus in vita ſoluerit partē condēnationis, ꝙ de alia parte hæres non poterit moleſtari,vt cō ſuluit Ro.cōſi.clxv.

1 *Si promiſi tibi centum ſi iures aſcendere Capitolium, & iuras, an ex iuramento, an ex pacto oriatur actio.*
2 *Contractus innominati quando iudicentur ſecundum modum ineundi contractum.*
3 *Contractus innominati quando fiunt per ſi, & per ut.*
4 *Contractus innominatus quando per ſi, contrahitur, impleta conditione, an agatur ex ſtipulatione: uel ſimili.*

SI quis cum. Ex pacto collato in cōditione iuramenti,ſecuto iuro oriī exceptio h.d.Opp.ꝙ cōuentio non poſsit cōferri in conditiōe iuramēti:vt l.q̄ ſub cōditione.in prin.j.de condi.inſtitu.Solu. dicit gl.ibi loqr in vltimis volūtatib⁹:hic in cōtractib⁹. Tu dic ꝙ ibi loqr de iuro ſuper futuro.hic de iuro ſuꝑ ꝑterito . ꝙ dic vt in l.cōtraria.Scđo opp.ꝙ hic nō oriat exceptio iuriſiurādi, nā nō iurat ſuꝑ lite.de quo iuramento loquit iſte titu.vt l.ij.& iij.ſ.e.Huiꝰ timore qdā exponūt tex.ibi,exceptio.iuriſiurandi,i.pacti ꝓpter iuſiurādū.Et hoc vī ſentire gl.ī q.quā format dū dicit, Actio orit ex pacto,nō ex iureiurādo,ꝙ ſatis placet. Poſſumus etiā tex.intelligere ꝓprie:vt ſi petebā a te cētū:tu dicebas

Universidad de Deusto

dicebas q̃ ista centũ nõ debebas ideo, quia de mandato meo aliquid feceras vel nõ feceras, propter quod mihi satisfactũ erat de illis centũ: super hac exceptione tua ego detuli tibi iuramentum:
1 tunc dico q̃ oritur exceptio iurisiurãdi propriè. †Quærit gl. quid si promisi tibi centũ si iures ascẽdere Capitolium, & iuras, nunquid oritur actio ex iuramẽto vel ex pacto? Et videtur q̃ oriatur ex pacto seu ex hoc contractu innominato: & erit contractus, facio vt des, quasi prius debeas præuenire in faciẽdo. vnde orit̃ actio de dolo: vt l. naturalis. §. quod si facia. j. de p̃scrip. verb. licet lex distinguat ibi an ex eius facto absit aliquid, & adsit alteri vel nõ. Alij dicũt, & ista opi. est gl. not. & singularis q̃ contractus innominati non fiunt per si, sed per vt: & ideo in quæstione proposita nõ fuit contractus innominatus: oritur ergo actio ex stipulatione, si intercessit: vel ex donatione, si fuit donatio cõditionalis impleta cõditione. & in hoc residet gl. Ex qua glo. ha
2 bes primò † q̃ licet cõtractus innominati iudicentur secundum modum ineundi cõtractum: vt C. de transact. l. cum mota. & de rerum permuta. l. ex placito. & in qualibet earũ not. tamen illud est verũ, quãdo fiunt per vt. Sed si fiant per si, nõ inspecto ordine quid præcedat, semper videtur actum vt præueniat̃ in eo quod fuit in conditione deductum. Ita tenet hic glo. & secundum hoc iudicabitur quis sit cõtractus innominatus. Hoc putarem verũ tenendo opi. glo. sed tenendo aliam opin. q̃ contractus innominati iudicentur diuersimode: ex parte dantis est, do vt facias: ex parte facientis est, facio vt des. non inspecto ordine cõtrahendi, sicut in emptione & venditione, locatione, & si. vt dixi in l. ex placito. de rerũ permu. & dicam in l. naturalis. j. de præscrip. ver.
3 & tunc de ista glos. non est curandum. Secundò † habes ex hac glos. q̃ contractus innominati non fiunt per si. contrarium not. ſ. de pactis. l. si intra. & j. de do. l. hoc iure. §. Labeo. Veritas est q̃ si ex implemento conditionis parti aliquid adest, erit contractus innominatus. Ita loquuntur glo. contrariæ iunctæ cum ll. suis: si nihil adest, nõ est contractus innominatus: vt hac gl. Aduerte tamen q̃ in cõtractibus innominatis, qui fiũt per vt, potest quælibet partium præuenire, implendo contractum ex parte sua: vt dicta l. naturalis. de præscrip. ver. Sed q̃n fit per si, de necessitate expedit q̃ ille prẽueniat, cuius ex parte ĩ modũ cõditiõis est obligatio collata. Nam si alius præueniret, non haberet actionem, vt aduersarius implere cogatur: quia illud, quod venit in condi-
tione, nullo modo est in obligatione: vt l. si quis sub conditione.
4 si quis omis. cau. test. Tertiò habes † ex ista glos. q̃ quãdo per si cõtrahitur contractus innominatus, impleta cõditione agitur ex stipulatione, vel ex donatione, vel simili contractu. In hoc quod dicit, ex stipulatione, est clarũ: vt l. ex placito. C. de rerum permu. In eo quod dicit de donatione, vel simili cõtractu, est dubium propter glos. contrarias. Sed solue vt dixi. Item videtur q̃ agatur præscrip. verb. vt l. Labeo scribit. alias incipit, si mihi bibliothecam. de contrahen. emp. vbi ex implemento conditionis nil adest parti: & tamẽ præscriptis verbis agitur. Sol. hic loquitur quãdo cõditio confertur merè in factum seu voluntatẽ partis: et sic est in eius potestate conditionẽ implere vel non implere. lex verò cõtraria loquitur quãdo cõditio pẽdebat ex facto alterius: tunc si quidẽ per contrahentẽ impeditur quò minus impleat̃, potest agi præscriptis verbis, non considerato q̃ cõditio habeatur pro impleta, vt ibi patet: nec erit actio præscriptis verbis, quæ oritur ex cõtractu innominato: sed erit tunc præscriptis verbis, quæ est idem quod in factum ex æquitate, quæ persuadet actionem dari: vt l. quoties. de præscrip. verb. Potest etiam agi ex contractu, conditione habita pro impleta: vt dicta l. Labeo. Circa legem istam quæro, in quod nomen contractus cadit ista conuentio. Respond. non curo: quia fuit factum pactum ad excipiẽdum: quod sufficit etiam sine causa: & sic stat in nomine pacti simplicis: vt l. tale pactum. in princ. & l. iuris gentium. in prin. & §. quinimo. ſ. de pact.

IVsiurandum. Si iuratur super debito, liberatur pignus: & contra actionem ad pœnam paratur exceptio, & soluti postea datur repetitio. hoc dicit.

1 ☞ *Iuramentum remittitur etiam absenti.*
2 *Iusiurandum quando remittitur absenti, fit notificatio per nuncium vel per epistolam.*
3 *Dilatio quando statuitur absenti, notificari potest & per nuncium vel epistolam.*
4 *Collatio prebendæ potest fieri procuratori absentis.*

5 *Creditor quod possit remittere iuramentum debitori, qui iurauit soluere in paschate.*
6 *Omnia, quæ impediunt moram contrahi, impediunt periurium.*
7 *Si propter moram quis non potest adimplere promissa, & creditor prorogat terminum, quãdo debitor sit periurus. remissiue.*

41.

1 LAbeo etiam. Etiã † absenti põt
a iusiurandũ remitti [2]. h. d. † Quæro vtrũ q̃n fit gratia absenti, requiratur nũcius vel epistola. Gl. videtur velle q̃ sic dũ dicit per nunciũ. Quod probat̃: quia si posset fieri absenti & ignoranti penitus frustra adiiceretur, sed & per epistolã, &c. quia nullũ dubium haberet pro hoc, quia iuramentum procedit ex consensu vt ſ. eo. l. qui iurasse. in fine ergo requiritur nuncius vel epistola vt l. cõsensu. de act. & obli. & ibi no. & hoc
3 tenet Gul. † Per hoc dico bonam esse pra-
b ctica m q̃ dilatio statuitur absenti parti, & ei notificatur [b] per nunciũ vel epistolã, q̃n
4 sufficit, vt hic. Gul. dicit. Glo. inducit † in ar-
c gu. ad quæstionẽ de collatione præbẽdę [c], quæ fit procuratori absentis, vt possit fieri. De hoc plene dixi in l. absenti. j. de do. et extra de præb. c. si tibi absenti. lib. vj. Gul. quę-
5 rit † hic, si tu iurasti soluere ĩ paschate: vtrũ creditor possit tibi licite hoc iuramentũ re-
d mittere? [d] Et videt̃ q̃ sic, p̃ hãc l. Certe hæc lex nihil facit: quia hic loquitur q̃n non est iuratũ. Breuiter ista est veritas, q̃ ille, pro cuius vtilitate iuratur, antecq̃ veniat terminus põt iuramẽtum remittere: vt extra, eo.
6 c. j. Et breuiter oĩa, † quæ impedirẽt contrahi morã, illa impediũt periuriũ cõmitti: vt difficultas, & similia: vt extra, eo. c. breui. et
7 dixi in l. quod te. ſ. titu. j. † Quid autẽ si tantum stetisti in mora, q̃ promissum non poteras adimplere: an sis periurus, si creditor prorogat terminũ? Et videtur q̃ sic. j. de verbo. oblig. l. cum stipulatus sim mihi à procu lo. Sed contrarium ibi determinaui, vbi videas.

1 ☞ *Iuramentum debitoris quando prosit fideiussori.*
2 *Iurari super iure quando possit.*
3 *Res iudicata an eodem modo proficiat sicut iuramentum.*

42.

1 CReditore. † Si debitor iurat ex causa: quæ personam tantũ suã ab obligatione eximit, fideiussori non proderit: secus si iurat super contractu: quod facere videtur in dubio. h. d. & bonus tex. est. Oppo. q̃ pupillus nõ obligatur naturaliter: vt l. v. in prin. j. de autho. tuto. ergo pro eo non tenetur fideiussor. Sol. hic intellige de pupillo, q̃ poterat naturaliter obligari: vt no. in l. j. j. de nou. facit quod vide bis j. de condi. indebi. l. q̃ pupillus. Oppo. & videtur q̃ nõ possit iurare super iure: quia ius est certum: vt l. ij. j. de iur. & fact. igno.
2 Sol. hic † iuratur super iure propter dubietatem facti. Vel dic sup iure cõi non iuratur, sed super iure priuato: hoc est, an aliquis sit obligatus, vel an habeat actionẽ, & similia, bene potest iurari. Oppo. & videtur q̃ in dubio sic nõ debet iurari: imo debeat mitti pro iurante, & interrogari ex qua causa iurauerit: vt ſ. eo. l. duobus. §. si ei. vel debeat interpretari cõtra iurantem, vt l. duobus. §. igitur si quis. ſ. eo. Sol. leges cõtrariæ loquuntur q̃n postea agitur ex alia causa: tunc debet distingui vt ibi vidisti. Hic loquitur quando ex eadem causam agitur. Agitur enim contra fideiussorem, qui idem promiserat: sed ibi erat fideiussor de iudicio sisti. Ad hoc facit ſ. eo. l. si actor. & ibi vidisti.

Si fideiussor. Iuramẽtum fideiussoris super facto prodest reo: secus si super sua persona iuretur. h. d. De hoc dic vt l. duobus. §. j. ſ. eod.

Sed si actore. Ex iuramento defensoris quæritur exceptio defenso, & etiam ei, cui quæreretur, si defensus iurasset. idem in re iudica. hoc dicit. Nota tex. ibi: eadem ratio. vsq̃ ad finem quia notandus est. Nota istum

FF

✠ POMATES.
a ¶ Remitti. Vide Alex. cõsi. cxxxj. colũ. ij. vol. iiij. Fel. cap. ij. col. iiij. de cõsti. c. cũ olim. col. ix. de re iudi. & Iaſ. l. fi. ij. co. de cõsti. principum.
b ¶ Notificatur. Adde vltra allegata per Alex. Bald. in addi. ad Spe. in ti. depos. vbi dicit q̃ dilatio data absenti nõ currit, nisi a die notificationis. Inquantũ autẽ Alex. tangit an vna parte absente possit statui dilatio, addẽ Fede. de Senis cõsil. ccxc. Et Alex. in cõsi. lxxxvij. in fi. in v. volu.
c ¶ Præbendæ. Adde qd si procurator & dñe eadem die acceptãt, qs p̃sumatur prius acceptasse: Roma. cõsi. ccclij. eũdẽ et Ro. vid adscripta in hac l. cõsi. ccxcv. vbi tenuit cõtra cõmunẽ sniam, q̃ valet donatio facta absenti absq̃ interuentu nũcij vel epistolæ, dũmodo aliquali via veniat in notitiã donatarij.

✠ POMATES.
d ¶ Remittere. Oĩa, quæ impediũt moã cõiuncti ĩpediũt et pluriũ, vide multa per Iac. l. j. §. & post operis. colũ. v. ff. de ope. no. nũ. post. bar. & Alex. ibi, & Alexan. cõsi. xviij. colũ. ij. iij. volu.

q̃ dilatio in ea. currere alem notificatio nis mis. C. ubi in rẽ act. de ias. Bic.).

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ↦ POMATES. ¶De in litem iurando. Vltra continuationē glo. vnicam differētiam inter hunc titulum & præcedētē in ea positā potes alio modo continuare, & alienā sic colligere differentiam, q̄ iste titulus loquitur de iuramento rei æstimatorio, ille de iuramento iuris decisorio. Sunt & aliæ differentiæ. Prima q̄ iuramentum litis decisoriū, de quo titulo præcedenti, pōt deferri tā reo, q̄ actori. l, nā postea. §. fi. cū l. seq. ī. tit. pxi. Istud vero rei æstimatoriū, de quo hic nō pōt deferri nisi actori. l. videamus. §. pe. in verbo, absolue re. & l. seq. & l. ij. j. eo. Secūda q̄ istud iuramentū nunq̄ deferr nisi a iudice. d. l. videamus. §. deferre. et in §. pe. j. eo. Illud vero pōt deferri a pte parti in iudicio iudice approbante, & ex cōuentione partium extra iudiciū. l. iusiurandū. in prin & in l. admonēdi. ī. de iureiu. Tertia q̄ istud iuramētū nūquā defertur, nisi reus sit cōtumax, & in dolo. l. in actionibus. & l. ij. j. eo. Nam sola culpa nō sufficeret. Quarta q̄ iuramētū non pōt deferri, nisi circa rē principalē: illd vero circa omnē litē l. j. & sequēti ī. titu. proxi. Quinta sit q̄ iuramētum, de quo hic, nō pōt præstari sup numis. l. numis. j. eo. Sed illud bene pōt præstari. l. iusiurandū. ī. tit. j. Sexta sit q̄ iuramentū de quo tit. preceden ti, iudiciale & volūtariū debet a iudice feq, & nō debet amplius querere vbi est præstitū. d. l. iusiurādū. ita q̄ etiā nō debet retractari p instrumēta nouiter reperta. l. admonēdi. ī fin. ī. eo. Septima q̄ cum istud iuramētū sit inductū mero actoris fauore, poterit illud recusare & dicere, Volo probare p testes. l. semp. §. hoc interdicto. j. quod vi aut clam. Bar. in l. fi. j. eo. secus in iudicia- li & necessario. l. admonendi. & l. manifestæ. ī. titul. proxi. Octaua sit quod ex iuramento, de quo titulo precedenti, oritur actio & excep-

casum in defensore fideiussoris: quia alibi nō habuimus, dicit gl. Tertio nota finem huius §. qui videtur dicere q̄ eodem modo proficiat res iudicata, sicut iuramentum. Contra hoc facit ī. de arbi. l. aduersus. in fi. & quod dixi in l. duobus. in fi. ī. eo. Sol. glo. videtur ita intelligere quod sententia lata pro reo prosit fideiussori, si fideiussor est habiturus regressum contra reū: alias secus. †Et e contra, sententia lata pro fideiussore, prosit reo, quando reus posset redire contra fideiussorem: vt puta, si fideiusit in rē suā. Ita intelligit gl. in l. j. j. rem ratam habe. vbi hoc videtur velle tex. hoc videtur tenere gl. in d. l. aduersus. Quod ergo dicitur quod res iudicata secundū alterū, vtriq̄ proficiat intellige qñ vnus habiturus est regressum contra alium, vt dixi. & sic non est per oīa bona æquiparatio rei iudicatæ & iurisiurā- di, vt dixi in d. l. duobus. §. j. ī. eod. & in l. ex duobus. de duob. reis.

De in litem iurando.[2] *Rubr.*

Continua rubricam vt in glossa.

1 ☞ *Non debemus inspicere quod euenire potest, si ad id nō est res naturaliter destinata.*

2 *Fideiussor an teneatur ad id, quod ex contumacia condemnatio crescit.*

3 *Fideiussor de iudicio sisti & in iudicato soluendo in criminalibus, quòd non teneatur, si pœna augeatur contumacia vel negatione partis.*

4 *Stante statuto quod pro maleficio tali imponatur certa pœna: quam si non soluerit, amputetur manus: quod si pœna augmētetur per negationem vel quid simile, quod sufficiat soluere pœnam maleficij.*

5 *Cautela vt fideiussor in maleficijs teneatur, etiā ad augmētationem pœnæ,*

LEX I.

REm. Hæc lex legitur duobus modis. Secundū primam lectu. h. d. † Non debemus [b] inspicere quod euenire pōt, si ad id non est res naturaliter destinata. Ad istam lect. opponitur & videtur q̄ debeamus inspicere q̄d euenire potest: vt l. qui bona. §. j. j. de dam. infec. & infra, loca. l. si quis domū. §. j. Solu. ibi res erat ad hoc naturaliter destinata: hic

secus. Solutionem huius brocardi tāgit hic Gul. ego plene dixi in l. inter stipulantē. §. sacrā. de verb. ob. Secūdo modo legit in gl. 2 in re iam facta. et hoc dicit: Fideiussor† nō tenetur in eo, ad quod ex cōtumacia condēnatio crescit hoc dicit. Oppo. fideiussor de iudicio sisti lata sententia liberatur. l. Græce. §. & post litem. de fideiusso. merito non est dubiū quod non tenetur. Respon. licet in prima lectura intelligatur de fideiussore de iudicio sisti: in hac secunda oportet intelligi de fideiussore iudicatū solui: vt sit aliqua dubietas. Sed tunc oppo. stipulatio iudicatum solui, committitur in eo q̄d fuit iudicatum: vt l. iudicatum solui stipulatio. j. iudicatum solui. Solu. Intelligas quod hic primo fuit condemnatus ad rem: in secunda sententia quæ fertur secundum naturam arbitrariarum actionum fuit damnatus in æstimatione secundum iuramentum in litem, quod fideiussori nō oberit. Ita loquitur hic. Oppon. quod affectio consideretur, vt lege cum seruus. manda. Solut. propter affectionem ibi actio datur: sed hic propter affectionem actio competens non augetur contra non contumacem.

c Vltimo notandus est [c] multum iste textus qui dicit, Non enim res pluris fit propter hoc, sed ex contumacia æstimabitur, &c. Et sic facit ad multa. † Nam in causis criminalibus tota die interueniunt fideiussores de iudicio sisti, & iudicato soluendo. & sunt statuta quæ dicunt q̄d propter cōtumaciam vel negationē pœna augeatur vtrum in illa pœna teneatur fideiussor. Et d videtur q̄ non: [d] quia non est pœna maleficij, sed pœna contumaciæ seu negationis illius illud augmentantis: & hoc per hunc tex. Item dicunt statuta q̄ pro tali maleficio† imponatur tanta pœna, quam si solue 4 re non poterit, amputetur sibi manus: contingit quod illa pœna est augmentata propter negationem, vel propter cōtumaciam non veniendo, vel in non soluendo, vtrū debeat soluere totū cū augmēto vt euadat pœnā psonæ: an sufficiat soluere pœnam principalē sine augmento. Et videtur q̄ sufficiat soluere pœnam maleficij per hūc tex. non enim res &c. examinaui plene hoc ī. de publicis iudicijs. lege secunda. & dic d

cētur auctum pretium rei. De quo Bal. in c. testimonium. colum. vltima de testi. & in l. j. C. de confes. Et de isto articulo vide per Alberi. vltra adducta hic per Alexand.

c ↦ POMATES. ¶Notandus est. aduertendū tñ dū Bar. loquitur generaliter de casibus criminalibus, q̄ debet intelligi de causis criminalibus, vbi ingeritur pœna pecuniaria, nō autē sanguinis: in illis aūt nō admittunt fideiussores: vt voluit Bart. in l. si quis reū. ī. de cust. reo. Itē aduerte q̄ Bar. hic in prima quæstione videtur se confundere dū ī. remittit ad l. iudicatū solui. dicens q̄ fideiussor, qui ꝓmisit simpliciter de iudicato soluendo, tenebitur ad totū id, q̄ tenebit reus, & vna ꝓferetur tñ snīa: & tñ hic in casu vbi vna tñ profertur snīa, non vult q̄ teneat ad pœnā negationis & contumaciæ, ad quā tñ reus principalis tenet. vnde cogita. Et hoc ēt videtur sensisse Alexā. hic in fi. col. in fi. dū allegat Fulg. Itē & in secundo videtur minus recte loq Bar. qa ista lectu. l. super qua se fundat declarata intelligitur. gl. loquit in fauorē eorū, q̄ interfecerūt: nō autē rei principaliter, de quo loquitur Barto. Sed considera quod ista lex generaliter loquitur, licet glo. in fideiussoribus exemplificauerit, & quod Bart. ponderet eius actionis rationē. Et q̄ intellexit quantū ad euitandū pœnam amputationis manus, non autem aliā pœnā. & vltimo ad cautelā Bar. hic in fi. adde tex. in l. quæro. & ibi Bar. not. vbi circa hoc ponitur alia cautela. ff. loca. De his tamen vide Io. de Pla. in §. fi. Insti. de actioni. quę ex delicto nascun. vel ī §. furti autē. & pro secunda cautela facit text. in Græce. §. & post lit. in versic. an ergo. in verbo, Titius. ī. de fideiusso.

d ¶Q̄d non. Adde secūdū Fulgo. q̄. snīa Barto. non videtur procedere quando vna sententia tantum ferebatur: & in illis facta erat condemnatio etiam in augmento vigore contumaciæ vel inficiationis. & hoc etiam sequitur Alex. cui adde quod Bal. cōsi. cclxxxv. incipien. statuto cauetur. videtur tenere quod fideiussor in criminali non teneatur de accessoriis maleficij nisi dictum sit de omni causa quæ ex iudicio nasci posset ibi &c. ponit an stante statuto quod a condemnatione maleficij non possit appellari, an appellari. poterit ab accessoriis procedentibus occasione maleficij. Adde etiam quod Ioan. Andr. in rubrica. de fideiusso. in addi. ad Specu. format. qō. de illo qui dedit fideiussorem communi pro maleficio pro quo bona fuerunt publicata & vltra cōdēnatus in certū fuit principalis, vt fideiussor non teneatur in centum secundum Alb præpo. & Vber. de bo. super l. j. C. de fideiuss. quod limitat Ioan. Andr. nisi maleficiū fuisset in fraudandis rationibus communis & repertus fuisset debitor in illis centum plusq̄ ascēderent bona. & idē quādo pro maleficio nō debebatur cōfiscatio: sed pœna mille librarum & bona non ascendissent nisi ad noningenta quia fideiussor etiā teneretur ad centū inquantū Alex. tāgit q. de custode castri qui dedit fideiussorē pro certo tempore: & postea fuit refirmatus & castro spoliatus an fideiussor teneatur. Io. And. in addi. ad Spe. in titu. de fideiuss. §. j. versi. illud. in addi. vt ibi scripsi. dicit Lamb. de Rampo. hic disputasse: ibi late vide. an aūt per cōpromissum factū per principalem liberetur fideiussor, vide Bald. consi. cclxxxvj. iij. lib.

b ↦ POMATES. ¶Non debemus. Adde quod no. Bal. in l. si nondum. C. de fur. quod res denominatur ab eo, pro quo est l. q̄ si forte. §. quid ergo. ī. de solutio. Habes præterea notare quod licet reus propter contumaciam suam condemnetur vltra valorem & pretium rei, quod tamen per hoc non

Universidad de Deusto

a vt ibi.[a] Sis tamen cautus † quando tu facis scribi promissio-
5 nem fideiussoris, vt nō solum dicas ꝙ promittit soluere omnem pœnam & omnem cōdemnationem, quæ sequitur ex maleficio illo vel accusatione vel inquisitione: sed addas vel ex processu. & sic videatur promittere pœnam quæ veniret ex contumacia habita circa processum.

1 ☞ *Contra dolosum iuratur in litem, non contra culposum.*
2 *Interesse contra eum, qui est in culpa, qualiter iuratur.*
3 *Interesse verum quod aliquo casu probetur per iuramentum.*

LEX II.

Siue nostrum. Ista lex potest continuari cum præcedenti: & erit §. ibi, interdum. & potest non cōtinuari: & nō erit §. ibi, interdum.
1 sed tamen si est §. h.d. Contra dolosum † iuratur in litem: contra
2 culposum non h.d. †Quæro, qualiter probetur interesse contra eum, qui est in culpa. Dicit gl. per testes: quod dic vt l. j. C. de sentē. quæ pro eo quod interest. Videbitis, vt j. ead. l. in actioni-
3 bus. †Quæro, vtrum verū interesse probetur aliquo casu per iuramentum. Glos. dicit ꝙ sic, videbitis in dicta l. in actionibus.

Quærit gl. quid si affectio partis est nota iudici? Dic vt in glo.

1 ☞ *Iuramentū in litem affectionis quòd non deferatur in his, in quibus affectio non cadit: sed iuramentum ad probandum verum interesse etiam extra rem,*
2 *In numis quando cadat æstimatio.*
3 *Dispositio huius legis quòd habeat locum in florenis & grossis, & in omnibus quæ in genere suo functionem recipiunt.*
4 *De interesse extra rem quando habeatur ratio.*
5 *In interesse extra rem quòd habeatur ratio lucri.*
6 *Si debebas mihi centum libras tempore quo florenus valebat quadraginta solidos: & sic potuissem habere quinquaginta florenos, nunc valet quinquaginta, & sic non possum habere, nisi quadraginta, an dicar perdidisse. remissiuè.*
7 *In actionibus stricti iuris an præstetur istud iuramentum veritatis in litem.*

LEX III.

1 Nvmis. In his, † in quibus non cadit affectio, non defertur iuramentum in litem, quod est affectionis: sed defertur iuramētum in litem ad probandum verum interesse, etiam extra rem quando circa rem non cadit. hoc dicit. Diuiditur in partes duas: quæ patēt ex summario. Secunda ibi: nisi de eo fortè. Nota quod dixi in summario, veniamus ad apparatum, & aduertatis, quia no. lex est. Oppo. j. depo. l. j. §. in depositi. Sol. hic in deposito pecuniæ: ibi in depositi
2 to aliarum rerū, in quibus cadit affectio vt in libris, & si. †Secundò oppo. dicitur hic. numorum æstimatio est certa. Contrà, numi non æstimantur: vt l. si ita fideiussorē accepero quod ergo decē infra, de fideius. Sol. expone, certa est numorum æstimatio, id est ipsi numi certi sunt, qui sunt rerum æstimatio: nō autē ipsi numi æstimantur per res. Ita dicit glos. Certè istud dictum glos. habet locum solum in pecunia minuta: sed pecunia grossa auri vel argēti bene æstimatur per minutam. Quid ergo dicemus? Si essent depositi floreni: habebit ne locum ista lex? Videtur ꝙ non. nam eorum æstimatio nō est certa, imò crescit & decrescit,
3 vt videtis tota die. Dico † quòd hæc lex habet locum in florenis, & in grossis, & in qualibet quantitate: hoc est, in omnibus quæ in genere suo recipiunt functionem, in quibus nō cadit affectio: vt l. ij. in princ. §. si certum peta. & ideo non est necessaria expositio glo. hic factæ: sed tex. stat propriè: quia certa est æstimatio numorū, licet possit crescere & decrescere in numis grossis: tamē quia in eis non cadit affectio, non habet locum istud iuramētum, quod est affectionis. & sic generaliter in omni quanti
b tate intelligit seq. glos. Contra hoc oppo. [b] §. ne quis eum qui in ius voc. l. pe. §. in eum. vbi agitur ad interesse, & sic ad quantitatem: & tamen iuratur in litē Sol. hic loquitur quādo quantitas ab initio fuit in obligatione: ibi quādo obligatio quantitatis successit in locum obligationis speciei, in qua cadebat affectio, vt dicam in l. in actionibus. j. eo. Contra hoc oppo. quia si non cadit affectio: ergo nullo modo præstatur iuramentum in litem. Sed cōtrarium dicitur in hac l. ij. responso. Sol. in ij. responso nō loquitur de iuramento in litem, quod est affectionis, sed de eo quod est veritatis, secūdū gl. Sed cōtra: ergo exceptio sequēs nō est de regula. Sol. gl. subaudit, in prin. nō iurat in litē ratione affectionis vel alia ratione: tūc bene sequit exceptio, nisi &c. Si quis tū vellet sustinere ꝙ etiā exceptio loquat de iuramēto affectionis: posset dicere ꝙ in vltimò casu lex loquat qñ ꝓpter cōtumaciam non restituētis pignora sunt distracta: nā in illis pignoribus cadebat affectio. Glo. tñ istud nō patitur: nā in litē iurat solū propter dolū non restituētis: sed circa pignora nō fuit dolus cōmissus: ergo nō pōt intelligi de iuramento affectionis: loquitur ergo de iuramento in litē quod est veritatis, vt videbitis in l. in actionibus. §. plane. j. eo. Veniamus ad seq. gl. oppo. de interesse extra rem non habet ratio: vt l. si sterilis. §. cū per venditorem. de
4 act. emp. Sol. † & aduerte hic loquitur in numis, in quibus nō venit interesse intra rē ideo habetur ratio de interesse ꝙ est extra rem. Hic est casus hic, & l. liber homo. in fi. de verb. ob. cū sua gl. & l. si pœnā. eo. tit. & secundū hoc licet principiū huius legis sit generale ad omnē quātitatē propter rationem suā, nō propter verba tex. tamē hic finis restringitur ad numos tantū. In alijs em
c quātitatibus, puta in frumento, vino [c], & similibus, non habetur ratio interesse extrinseci, vt l. cōtraria. Quæro, vtrū in hoc interesse[d] habeat ratio lucri. Gl. hic videtur dice
† re † ꝙ nō. tex. videt velle cōtrariū in l. non c vti ☞. §. nūc de officio. j. de eo ꝙ cert. lo. quā gl. allegat pro cōcordanti. Et ista est vera, maxime hodie, per l. j. C. de sen. quæ ꝓ eo. Sed iuxta hoc quæro: vos vidistis aliqualē dubitationē vtrū habeat ratio lucri vel nō.
6 Quæro: † debebas mihi dare centū libras tempore quo florenus valebat xl. sol. nunc florenus valet l. solidos & sic tunc habuissem pro centū lib. l. florenos: nunc non possum habere nisi xl. an dicar perdidisse. & dā nū passus esse, an vero nō acquisiuisse. Dubiū difficile est: non examino hic. Dixi tibi
7 in l. Paulus. de sol. Vltimo † quæro an in alijs actionibus stricti iuris præstetur illud iuramentū in litē ꝙ est veritatis. Dicit gloss. ꝙ sic cōtra dolosos, per hanc l. & videbitis in l. in actionibus. §. plane. j. eo. & ibi plene dicam.

1 ☞ *Pupillus, vel eius mater, quod non admittatur ad iurandum de affectione in causa, quæ per tutorem agitatur.*
2 *Tutor non cogitur præstare iuramentū affectionis, sed calumniæ & veritatis, si eam scit.*
3 *Quis non debet subire anceps periurium.*
4 *Tutor est quasi dominus.*
5 *Forma iuramenti affectionis præstandi per tutorem. nu. 6.*
7 *Adolescens quando æquiparatur pupillo.*
8 *Adolescēs iurare potest in litē, & de veritate interrogari.*
9 *Iuramentū in litem debet à iudice deferri: notarius tamen potest deferre iudice mandante.*
10 *In arbitrio iudicis est deferre vel non deferre iuramentū in litem.*
11 *Iudex taxat quantitatem iuramenti.*
12 *Iudex post iuramentum præstitum potest diminuere, & illud non sequi. & nu. 14.*
13 *Infirmitas quando cuitetur. remissiuè.*

1 Videamus. In causa quæ per tutorem † agitatur. pupillus, vel mater eius ad iurandum de affectione non admittitur, tutor & curator non cogitur, sed volens admittitur: adultus etiam admittitur. h.d. Opp. de l. qui iurasse. in prin. §. tit. j. Sol. ibi loquitur in iuramēto, quod defertur à parte parti: vnde imputet sibi qui pupillo detulit: hic in iuramento quod inuita parte defertur. Secundo oppo. mater potest esse tutrix: ergo potest iurare pro pupillo: vt in authenti. matri & auiæ. C. quando muli. tute. offi. fun. potest. Sol. hic loquitur qñ mater nō est tutrix. Et ratio, dicit gl. quia credimus eas in infinitum iurare propter amorē filiorū. Ista ratio reprehenditur per doct. quia si esset vera, idē esset qñ esset tutrix. Præterea maiorem affectionem habet quis ad seipsum, quam mater ad filium sed pro seipso quis admittitur ad iurandum: ergo &c. Est ergo ratio, quia istud iuramentum defertur tantum domino litis: sed mater, quia non est tutrix, nihil habet facere in lite: ergo &c. vt

ꝟ POMATES.
a ¶ Vt ibi. Vide Cepol. caute. ciij. ad cō firmationē vide Oldra. consi. cij.

ꝟ POMATES.
b ¶ Hoc oppo. Pro declaratione istius sol. vide q̄ scribit bar. in l. in actionibus. in ij. col. versi. circa primum. in fi. j. eod. Sed tamē est aduertēdū ꝙ ista sol. restringit tex. in d. l. pen. ꝙ ibi fuerit debitor in specie tātum. ꝙ est pro certo diuinare. Et ni si velimus dicere ꝙ imo sit necesse, ita intelligitur ꝙ logtur iste tex. de iuramēto in litē, ꝙ cadit nisi in speciebus, vt hic est glo. Et de hoc vide Alex. in l. in actionibus. in ij. colū. in fine eod. titu.

ꝟ POMATES.
c ¶ Vino. Et ex hoc infertur in practica, ꝙ ex quo in frumēto & similibus quātitatibus nō habet rō interesse extrinseci, sed tantum intrinseci: ꝙ si eum essem emphyteuta, & haberem soluere singulis annis decem saccos frumenti, quos si nō soluerē, caderē a iure meo: ꝙ si illos decē saccos apud te deposuerim cū hoc, vt certa die quavolebā solvere canonē. mihi restitueres, ī qua interpellatus restituere noluisti, ficq; eo qđ ꝓpter id soluere nō potuerim, ceciderim a iure meo, ꝙ tñ non teneris ad istud damnū resarciēdum, ex quo istud est interesse extrinsecū, de quo in frumento, & similibus: ideo non habetur ratio vt hic per Barto.

ꝟ POMATES.
d ¶ Interesse. Adde ꝙ in mercatore semp habetur rō lucri, vt ꝓ Alexā. consi. xij. in v. col. in iij. volu. & consi. cxcj. in vlt. col. in ij. volu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

++ POMATES.
a Iſtũ tex. Vide Fel. c. tuis quęſtionibus. vlr. col. de teſti.
b A iudice. Adde tu Lãfrã. in c. qm̃ cõ trafalſam. ver. teſtiũ depoſitiones. & verſi. xv.

d. l. vulgo. j. eo. Tertio opp. & videtur tuto-
rem cogendũ: vt l. ij. §. quod obſeruari. C. de
iur. cal. Sol. dicit gl. & no. triplex † eſt iura-
mentũ, ſ. affectionis: & ad hoc tutor non
2 cogit̃, vt hic. Item calumniæ: & iſtud cogi
tur præſtare tutor: vt d. §. ꝙ obſeruari. Item
iuramentum veritatis: & tunc ſi tutor po-
teſt ſcire veritatem æqué ſicut pupillus, co
getur præſtare: arg. l. generaliter. §. j. C. de iureiur. & l. properan-
dum. §. pe. de iud. Opp. & videtur ꝙ alienum cõpẽdium quis de
beat præferre ſuo: vt l. tutor. la. ij. §. non eſt audiendus. j. de admi.
3 tuto. Sol. fateor hoc qñꝙ: non tamẽ ꝙ per hoc † quis debeat ſubi-
re anceps periurium, vt hic. anima enim, &c. vt C. de ſacroſanc.
eccl. l. ſancimus. Opp. ꝙ tutor volens non admittatur: quia non
4 eſt dominus, vt l. vulgo. j. e. Sol. † eſt quaſi dominus, vt l. qui fun-
dum, §. ſi tutor. ſ. pro emptore. Opp. hic dicit̃ ꝙ tutor hic præſtat
iuramentũ ad vtilitatẽ pupilli. Contra, iſtud iuramentũ eſt affe-
ctionis: vt j. ea. l. §. iurare. & l. in actionibus. & vidiſtis no. ſ. l. pro-
xima. ſed hic dicit ꝙ eſt vtilitatis: quare male. Sol. fateor ꝙ eſt af
fectionis cõtinentis vtilitatẽ: nã propter affectionẽ ſimplicẽ ſi-
ne vtilitate non augeretur condẽnatio. Ita intelligitur hic: licet
qñꝙ daretur actio, quæ alias nõ cõpeteret: vt j. mãdati l. cum ſer
uus. facit j. de bo. lib. l. libertus qui ſoluendo. Et ex hoc tex. ſic ex
5 poſito hic aſſumit † gloſſ. formã iuramenti quod præſtat tutor.
Iurabit enim pro quãto ſeruus, pupillus vel adultus nollet care-
re: non pro quãto ipſe tutor vellet pupillum non carere. Sed hoc
non placet. Cum enim pupillus affectionem nõ habeat. vt hac l.
in princip. & l. qui iuraſſe. ſ. tit. j. referendo ſe ad affectionem pu-
6 pilli deieraret. † Erit ergo hęc forma ꝙ ipſe iurabit quod ſi ipſe tu
tor eſſet eius conditionis, cuius eſt pupillus, & eſſet in loco pu-
pilli, nollet illa re carere pro tanto. Et iuramenti forma colligit̃
ex tex. l. continuus. j. de verb. obli. §. cum ita. facit j. de duo. reis. l.
nemo eſt ꝙ neſciat. facit quod no. per doct. C. de ſen. quæ pro eo
7 l. j. in v. q. principali. Opp. & videtur ꝙ adoleſcens † æquiparetur
pupillo: vt l. ſi curatorẽ habens. C. de in integ. reſti. mi. Sol. Qui
dam diſtinguunt hic: Aut adoleſcẽs habebat curatorẽ, aut nõ. ꝙ
gl. non placet. Nam in iudicio adoleſcens de neceſsitate debet
habere curatorem: vt l. cũ & minores. C. ſi aduer. rem iud. Sed li-
8 cet curatorem debeat habere: tamen poteſt † in litem iurare: nam
poteſt de veritate interrogari. Ita habes hic: & no. in l. ij. §. ꝙ ob-
ſeruari. C. de iur. calum. in verbo, ſcire poſſunt. Barto.

Deferre, Hoc iuramentum præſtatur iudice deferente, nõ alio: & põt iudex taxare vſque ad cẽ quãtita
tem iuret, & ante & poſt. poteſt etiam ex cauſa iuramentũ non
ſequi. h. d. Oppo. & videtur ꝙ imo poſsit deferre pars: vt l. iij. in
prin. ſ. tit. j. Sol. aliud in iſto iuramento: aliud in illo. dicit gl. & ſe
cundum hoc videtur quod parte deferente non valeret iuramen
tum in litem. Et ſatis puto verum recte intelligendo: nã pro quã
to nollet quis re carere, non eſt contentio, nec de hoc litigatur:
merito ſi pars defert iſtud iuramentum ſimpliciter, nihil refert.
Sed ſi in delatione adiiceretur, volo condẽnari ad illã quantitatẽ
quam iuraueris: tunc valeret: vt ſ. tit. j. l. ſi quis cum debitore.
a Tene menti iſtum tex.[a] quia † tale iuramentũ debet deferri à iu-
9 dice.[b] & ſic non ſufficeret ſi deferretur à notario, niſi faceret iudi
b ce mandante & preſente: tunc enim iudex videtur facere: vt l. fal
ſus. §. ſed & ſi is. j. de fur. & l. ſi procuratori præſentis. de verborũ
obligationibus.

Iurare. Iſtum §. ſummaui cum præced. † Nota ꝙ eſt in arbi
trio iudicis deferre vel non deferre iuramentum in
litem: licet tamen hoc ſit, puto ꝙ quis poſsit hoc petere: & iudi-
cis officium ſuper hoc implorare: vt ſ. ea. l. ver. ſi tamen. vbi tuto-
11 res & curatores petunt ſe admitti. facit ad hoc j. l. proxima. † No.
ſecundo ꝙ iudex poteſt taxare quãtitatẽ iuramenti. Tertio q̃d
12 etiam † poſt iuramentũ præſtitũ põt diminuere, & illud non ſe-
qui. Oppo. ꝙ non poſsit taxare: vt l. qui reſtituere. ſ. de rei vend.
Solu. non taxatur à lege, vt ibi: ſed à iudice ſic, vt hic. Oppo. ꝙ
13 infinitas non euitetur: vt l. ſi ita. ff. de fideiuſ. Solu. de hoc † plene
dic vt not. per Cyn. C. de ſenten. quæ pro eo quod in l. prima in
prima oppoſitio. & per Dyn. in lege qui bona. §. finali. ſ. de
dam. infect. & ibi pleniſsime dixi Opp. & videtur quod poſtq̃
eſt iuratum, debeat omnino ſequi: vt l. nam poſtea. §. j. & l. ſi duo
patroni. §. idem Iulianus. ſ. tit. j. Solu. ibi loquitur in iuramento
voluntario & iudiciali: quod poteſt quis non ſequi poſtea reper-
tis probationibus: vt ſ. tit. primo. l. admonendi. Oppo. & vide-
14 tur † quod poſt iuramentum præſtitum non poſsit taxare: vt in
auth. de iud. §. oportet. poſita C. de iud. auth. nouo iure. alias inci
pit, poſt iuſiurandũ. Plures ſolutiones dantur: ſed illa eſt vera ꝙ
ibi loquitur de iuramento veritatis, per quod quis iurat ſe tot ex
penſas feciſſe: vnde ſi iudex poſtea taxaret, redargueret eum de
periurio, vel faceret ei iniuſtitiam. Hic loquitur de iuramento af-
fectionis: vnde poſt tale iuramentum poteſt taxare: non enim re
darguit eum de periurio, ſed de inordinata affectione.

Ex culpa. Contra eum qui eſt in culpa, non iuratur in li
tem. h. d. Opp. de l. ij. C. eo. Solu. vt in contra-
rio. Barto.

1 ☞ *Ob latam culpam quod non iuretur in litem.*
2 *In actione tutelæ ob latam culpam contra tutorem iuratur in litem. & nu. 13.*
3 *Iuramẽtũ affectionis in litem vt deferatur, quatuor principaliter attenduntur. primo natura rei petitæ, natura actionis, dolus aduerſarij. nu. 12. & habilitas perſonæ. nu. 17.*
4 *Iuramentũ affectionis in litem quando habeat locum in actionibus bonæ fidei.*
5 *In actione ex empto an iuretur in litem.*
6 *Iuramentum affectionis in litem quod habeat locum in actione in rem, & actione ad exhibendum.*
7 *In actione hypothecaria, & in alijs in rem: quæ non dantur ratione pleni dominij, iuratur in litem.*
8 *In actionibus arbitrarijs quando habeat locum iuramentum in litem affectionis.*
9 *Actio arbitraria dicitur propter multa, in quibus vertitur iudicis arbitriũ. & nu. 11.*
10 *Omnis actio, in qua res non reſtituitur ad mandatum ſeu præceptum iudicis, dicitur arbitraria.*
14 *Dolus, in quo debeat eſſe commiſſus ad hoc vt deueniatur ad hoc iuramentum, & quando.*
15 *Non parere iudici circa reſtitutionem rei, vel facere quo minus pareri poſsit, idem eſt in hac materia.*
16 *In actione bonæ fidei quando dolus ceſſat in non parendo iudici, quia forte res vendita extat, iuratur in litem: ſecus in actionibus arbitrarijs.*
18 *Iuramentum in litem affectionis, quod in actionibus arbitrarijs præſtatur poſt ſententiã: in bonæ fidei poſt litis conteſtationem. & nu. 20.*
19 *In actionibus arbitrarijs feruntur duæ ſententiæ.*
21 *Ob dolum defuncti quando iuretur in litem contra hæredem. & nu. 25.*
22 *Iuramentum in litem veritatis quando præſtari poſsit, & quando locum habeat.*
23 *Si depoſitum fardellum non reſtituitur, vel reſtituitur diſsigillatum, iuratur in litem de veritate.*
24 *In iſto iuramento veritatis iudex taxat antequam iuretur.*
26 *Appellari an poſsit ab iſto iuramento in litem, vel eius delatione.*

5 -

IN actionibus. In actionibus in rem arbitra
rijs & bonæ fidei iuratur in li
tem ſecundum taxationem iudicis ob dolum tantum: in
alijs autem actionibus ſtricti iuris non iuratur in litem, niſi quan
do alia vera æſtimatio probari non poteſt. hoc dicit. cum l. ſequẽ.
Diuide in duas partes. Primo loquitur de iuramento in litem
quod eſt affectionis. Secundo de iuramento in litem quod eſt ve
ritatis. Secunda ibi: in verſicu. plane. Item prima ſubdiuiditur:
quia primo ponit in quibus actionibus iuratur. Secundo quod
ſit officium iudicis in delatione iuramenti. Tertio quod ſit eius
officium poſtquam eſt iuratum. Quarto ob quam cauſam de-
feratur. Secunda ibi: ſed iudex. Tertia ibi: item & ſi. Quarta
ibi: ſed in his. Primo opponitur quod nõ debeat vocari actio
in rem, ſed petitio: vt infra de actionibus & obligationibus. l. a-
ctio. in perſonam. Solu. hic loquitur improprie. Sed quæro
quid in alijs actionibus in rem: vt hypothecaria, Publiciana, &
ſimilibus. Gloſſ. dicit idem: quod examinabo vobis infra. Se
cundo quæro vtrum in actione ex empto iuretur in litem. Gl.
dicit quod ſic. & dicit quod hæc fuit opinio. Hug. & no. in ſum
ma huius tituli C. eodem. Sed certe ibi not. contrarium: quid
iuris ſit, infra dicam. Venio ad ſecundam & tertiam particu-
lam: & illam examino vt dixi ſupra lege proxi. §. pe. Venio ad
1 ver. ſed in his. & oppon. † quod ob latam culpam debet in litem
iurari: quia dolo comparatur: vt lege quod Nerua. infra depoſi.
& lege prima. §. prima. ſupra. ſi men. falſo modo dixerit. Solu.
Quidam hoc fatentur. gloſſ. tenet contrarium, & dicit quod
hic eſt vnus de caſibus, in quibus lata culpa dolo non æquipa
ratur, & bene dicit, & ponit etiam alios caſus, in quibus lata
culpa dolo non æquiparatur, quam vide: quia eſt not. Plenius
quam alibi examinabo in lege quod Nerua. infra depoſi. tan-
git gloſſ. in lege ſi mora. ſoluto matrimonio. & ibi dixi: & infra
ſi quis teſtamen. liber eſſe iuſſus fuerit. l. j. §. j. & ibi pleniſsime

dixi

2 dixi. Vide glos. & eam not.[2] super verbo, culpam. & ibi compa
ratur: ergo &c. Oppo. ꝙ etiam propter culpam iuretur in litẽ:
1 vt C. eo. l. is qui. & l. alio. Sol. speciale est † in actione tutelæ, in
qua contra tutorẽ iuratur in litẽ ob latam culpã & leuẽ: cõtra hę
redẽ verò eius ob dolum & latã culpã: vt in legibus cõtrarijs. In
alijs actionibus secus: vt hic. Venio ad ver. planè. & anteꝙ in-
trẽ in cõtrarijs glos. Primò quæro, cui aduersetur hæc dictio, pla-
nè. Dicunt quidam ad principium legis vbi videtur iurari in li-
tem in actionibus bonæ fidei & in arbitrarijs: hic verò loquitur
in stricti iuris actionibus. quasi dicat, Actiones arbitrariæ non
sunt stricti iuris. Hoc non placet glos. hic, & Institu. de actio. §.
præterea. Nam cùm arbitrariæ non ponantur in §. actionum.
Instit. de actio. constat quòd non sunt bonæ fidei: vnde alij di-
cunt quòd aduersatur ad principium. Lege alio modo: Dictum
est in actionibus arbitrarijs quæ sunt stricti iuris, & in actioni-
bus bonæ fidei iurari in litem: hic loquitur de actionibus stricti
iuris, quæ non sunt arbitrariæ. & ista est vera lectura. Istis ex-
peditis opp. & videtur quòd aliàs, quam in istis casibus in actio-
nibus stricti iuris iuretur in litem, vt supra, ne quis eum qui in
ius voc. l. penult. §. j. Sol. dicit glos. fateor quòd regula est, quòd
in actionibus stricti iuris non iuratur in litem. Fallit in tribus ca
sibus, qui hic ponuntur in glos. Fallit etiam in casu huius versic.
planè. secundum quosdam. Sed Azo & glos. hoc non tenent: di
cunt enim quòd hic non loquitur de iuramento in litem quod
est affectionis: sed de iuramento veritatis. Simile in l. cùm furti.
infra eodem. & C. vnde vi. l. si quando. Et ista opinio est vera, vt
infra ostendam. Pro declaratione ergo huius materiæ debe-
mus videre primò de iuramento in litẽ quod est affectionis quã-
do & ī quibus casibus locum habeat. Secundò de iuramẽto in li
tem, quod est veritatis: de quo loquitur iste versi. planè. Circa
3 † primum quatuor principaliter sunt attendenda. Primo natura
rei petitæ, quòd in eam cadat affectio: aliàs hoc iuramentum, nõ
posset deferri arg. l. numis. ſ. eodem. & ideo si quidem petatur spe
cies non potest habere locum hoc iuramentum si alia conueniãt,
quæ dicam infra. Ita loquuntur quasi omnes leges quæ loquun
b tur de iuramẽto in litem [b]. Idem puto si petatur factum: pro hoc
tex. cum gl. no. ſ. fi. reg. l. iij. §. sed & si quis. Si verò petatur quan
titas: tunc si quidem quantitas ab ipso initio fuit in obligatione,
non habet locum iuramentum in litem, vt dicam in l. nummis.
Si verò illa obligatio ad quantitatem successit in locum obliga-
tionis certæ speciei, potest habere locum iuramentum in litem,
si circa illam primam obligationem dolus est directò cõmissus:
vt l. penul. §. j. ſ. nè quis eum qui in ius voc. Sed si circa illud non
esset dolus directò commissus, tunc secus: vt not. per glo. j. in di-
c cta l. nummis. [c] Secundò considerandum est quòd natura in-
tentatę actionis hoc patiatur, quod est in tribus casibus: si est ac-
tio bonæ fidei, si est actio in rem, item si est actio arbitraria, vt
hic in princip. & Instit. de actio. §. præterea. Examinemus modo
4 ista singulariter. primò dixi quòd habet † locum in actionibus
bonæ fidei. Hoc intellige in directis: secus in contrarijs. vt l. ei a-
pud quem. j. de posi. & ibi ratio apparet. Item hoc habet locum
indubitanter quando per actionem bonæ fidei petitur quòd re-
stituatur illud quòd à me ad te peruenit: vt l. iij. §. in hac. infra cõ
mo. & l. j. §. in depositi. j. depos. & l. si cui. §. j. infra locati. Idem si
peto mihi restitui tanquam pertinens ad me: vt in petitione hæ-
reditatis: vt l. sed & si lege. §. hæc verba. de peti. hæreditatis. & l. si
possessor. §. fina. eodem titu. Sed si peto aliquam rem tanꝙ mihi
5 debitam: vt actione ex empto: † tunc est dubium. Nam quidam
dicunt ꝙ in illa actione non iuratur in litẽ: sed liberatur quis prę-
stando verũ interesse: vt l. j. in princ. j. de act. emp. Et istam opin.
tenet Azo in summa. Hugo tenet contrariũ: cuius opin. videtur
glo. hic inhærere. Veritas est ꝙ distinguemus: aut qs habet facul
tatẽ rei tradẽdæ, ita ꝙ ad id poterat ꝑcise cogi: & tũc possit iurari
in litẽ, qa cõmittit dolũ in nõ tradẽdo, & natura actiõis hoc pa-
tit: qa bonę fidei. Ita loquit opi. gl. hic posita. Si verò nõ habet fa
cultatẽ rei tradẽdæ: tũc liberat ꝑstãdo verũ interesse: nec dr dolũ
d cõmittere. Ita loquit opi. Azo. [d] Secdò habet locũ in actiõe in rẽ
6 † & ad exhibẽdũ: vt dicit hic tex. Quæro vtrũ habeat † locũ in
7 hypothecaria & ī alijs ī rẽ, q̃ nõ dant rõne pleni dñij? Rñ. sic in
oibus: vt j. de pig. l. si fundus. §. in vẽdicatione. & Inst. de act. §. ꝑ-
terea. Et istas leges all'. gl. in l. harũ. in fi. ſ. si ser. vẽ. et l. eũ qui. §. in
8 Publi. ſ. de pub. † Tertiò habet locũ in arbitrarijs. & hic est ad-

9 uertẽdũ. Nã arbitraria † actio dr ꝓpter mul
ta, ī qbus vertit iudicis arbitriũ: vt Insti. de
act. §. præter ea. hic aũt hoc solũ est aduertẽ
dũ, in quibus vertatur arbitriũ iudicis, vt de
ferat istud iuramẽtũ in litẽ, ꝙ est affectiõis.
Ad ꝙ dico ꝙ tex. in d. §. pręterea. ponit exẽ
plũ in actiõe de dolo, ꝙ met. cau. & si. quæ
e sunt similes. Ego do vnã regulã [e], ꝙ oĩs a-
ctio, in qua res non restituitur ad mandat ũ
10 iudicis, † seu secundũ præceptũ iudicis, di-
citur arbitraria, vt iudex habeat potestatẽ
deferendi iuramentũ in litẽ, & secundũ id
condẽnandi, siue sit actio stricti iuris perso
nalis, siue in rẽ: siue quęcunq;. Hic est tex.
in l. qui restituere. in fi. ſ. de rei vend. Et pro
tanto possumus dicere ꝙ tex. in l. tenet. §. j.
j. si qd in frau patro. & l. si cũ dos. §. j. j. rerũ
amo. & l. hoc edicto. j. de pub. loquũtur de
actionibus arbitrarijs. & oẽs illas possu-
mus appellare arbitrarias, si ponimus iudi-
cem primo pręcepisse rem restitui, & post-
ea per contumaciã partis deueniri ad iura-
11 mentũ in litẽ. † Nã arbitraria dicit propter
iudicis arbitriũ, ꝙ habet circa actionẽ pro-
pter aliquod extrinsecũ accidẽs præter na-
turã actionis, vt propter adiectionẽ loci, vt
videbitis j. de eo ꝙ cer. lo. vel propter alias
qualitates: vt d. §. præterea. Sed hic illud ꝙ
accidit, ꝙ inducit iudicis arbitriũ est, quia
eius præcepto nõ paret: vt d. l. qui restitue-
re. in fi. & ideo etiã actio de dolo nõ esset ar
bitraria, si poneremus reũ non restituere rẽ
absq; contẽptu iudicis: vt l. arbitrio. in prin.
& §. j. ſ. de dolo. Et secundũ hoc, casus, qui
ponũtur hic in glo. in quibus dicit ꝙ fallit
hæc regula ꝙ iuratur in litẽ, licet non sint d
actiones arbitrariæ, nõ dicit verũ: quia imo
in casibus illarũ legũ sunt actiones arbitra
riæ secundum regulam prædictã. & hoc est
verũ in secundo casu, scilicet in l. tenetur. §.
in actione. si quid in frau. pa. & in l. si cum
dos. §. j. j. re. amo. In primo vero casu, qui ↦ POMATES.
ponitur in gl. recte dicere possumus ꝙ fal- e
lit j. in l. pe. §. j. ſ. ne qs eũ qui in ius voc. Nã
ibi quis nõ contẽpsit pręceptũ iudicis sibi
factum de restituendo, & tñ in illa actione
iuratur in litem. Est autem ratio specialita-
tis, scilicet contempta authoritas iudi-
cis propter rigorem iudicij seruandũ, vt gl.
dicit. In tertio vero casu, in quo quidã dice
bant regulam fallere, glo. reprehẽdit, & be
f ne, vt j. dicam. [f] † Tertio debet concurrere
12 vt deueniatur ad iuramentũ in litẽ, ꝙ est af
fectionis, scilicet vt dolus aduersarij interce
dat: vt ſ. l. proxima. in fi. & in hac. l. versi. sed
13 in his. Fallit † in actione tutelæ, in qua iura
tur ꝓpter culpam, vt ſ. dixi. Sed hic est ad- e
14 uertendum quando † & in quo debeat esse
commissus dolus ad hoc vt perueniatur ad
hoc iuramentum. Respon. aut loquimur in
actionibus stricti iuris arbitrarijs tantũ: &
tunc aut dolus fuit cõmissus tantum ab ini
tio contractæ obligationis, & ex postfacto
non parendo iudici circa rei restitutionem:
& non est dubium ꝙ potest iurari in litem.
Aut committitur dolus in non parendo iu
dici vel faciendo quo minus pareri possit:
& idẽ, quia iurat in litẽ, vt l. qui restituere.
in fi. ſ. de rei vendi. & Insti. de act. §. ꝑterea.
Aut dolus fuit commissus ab initio: non
tamen committitur in non parendo iudici,
vel faciendo: & tunc non potest iurari in li

a ¶ Et eã no. Add bal. hic. Sal. in l. j. C. de posi. p bar. in l. ñ. C. de prob. in l. ñ. C. de noxa. per Ant. de But. & Imo. in c. ñ. de test. Limita tñ vt p Bar. cõ. mihi cl. ſc. Dũ ꝑdicta examina rem. ꝙ vide ad mate riã et l. ꝑcedentis.

↦ POMATES.

b ¶ In litẽ. Hoc tñ in tellige ſterueniente cõtẽptu iudicis: alio q ei succederet obli gatio ad interesse. l. stipulatiões nõ diui dunt ver. celsus. j. de verb. obl.

↦ POMATES.

c ¶ Numis. Cogita hic, quia nesci o quo spũ Bart. in isto suo scdo regsito separet actiões in rẽ ab arbi trarijs: cũ in actioni bus ī rẽ nũꝙ deferat istud iuramẽtũ in li tẽ, nisi arbitrariæ effi cianť. l. qrestituere. ſ. de rei vendic. & §. præterea. Inst. de ac. nisi velles dicere ꝙ hoc gratia cõmodio ris doctrinæ, vt & iurisconsultus hic in prin. quẽ ipse sequit. sed credo ꝙ hoc facit qa ẽt in arbitrarijs iuris deferť istud iu ramentũ ſterueniente iudicis contẽptu. ita videtur velle Ias. in §. præterea. Instit. de actio.

d ¶ Opi. Azo. Adde ꝙ Alex. dicit hãc vi deri magis cõem o pinio. secũdũ quã de bet intelligi gl. fin. in l. & si traditio. C. de act. empti.

↦ POMATES.

e ¶ Regulã. Amplia istã regulã vt qcũq; iussus iudicis cõtem ptus esset, ẽt si nõ sit de restituẽdo, faciet vt causet istud iura mentũ in litẽ cõcur rentibus alijs req̃si tis. Et firmat hoc p l. quartam. §. sed & si qs. ſ. finiũ reg. l. pe. §. in eũ iũcta glo. hic, ꝙ dicit iõ ibi iuramen tũ ī litẽ deferri, ꝓpter officiũ iudicis cõtẽ ptũ. Et hoc ꝑterea ꝓ batur p gñalitatẽ l. q restituere. & in §. prę terea. hic alleg.

e ¶ Regulã. Adde Io. And. in addi. ad Spe. in tit. de iureiur. §. j. ī addi. magna, in ver. est ẽt sciẽdũ. Io. fab. Inst. de act. in §. præ terea quasdã. et Imo. in l. Nesennius. §. fun dum. de re iudica.

↦ POMATES.

f ¶ Dicam. An au tem istud iuramen tum ex temeritate deferatur: vide per Abb. in capitu. quo niam frequenter. §. in alijs. in iij. colum. extra vt lite non cõ testa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

POMATES. ¶ Arbitrio. An aũt iſta differẽtia, quã fecit Bart. hic inter actiones bo æ fidei & ſtricti iuris arbitrarias ,pcedat, vide Alex. hic.

¶ Vt dixi. Adde ſecundũ Ful. qđ bart. in actionibus bonæ fidei non videtur bene dicere: quia text. in d.l. ſi poſſeſſor. loquit̃ qñ reus dolo fecit, quominus poſsit reſtituere: quia dum erat in mala fide vẽdidit alreri. Vnde nimirũ ſi iurat̃ in litem cõtra ipſum: qa paria ſunt, cõmittere dolũ in nõ parẽdo iudici, vel faciẽdo quominus facere poſsit, vt ẽt ipſe Bar. fateť. & hoc ſeqtur Alex.

POMATES. ¶ Quarto. Et circa hoc no. q iſtud iuramẽtũ nunq̃ deferẽ ſi ſco. vt eſt gl. vt s. ẽt in rub. ſcripſi. & in l. quoties. C. de exac. trib. lib. x. De qua vide Io. Fab in §. p̃terea. Inſti. de act. & Ioan. de pla. & bal. in d.l. quoties. & Alex. in l. pe. §. in eũ. s. fine quis eũ q. Vltra aũt iſta quatuor reqſita adde q etiã reqrit̃ vt intẽtet actio nõ aũt officiũ iudicis. Et circa hoc vid quę ego ſcripſi in l. ſi prius ad bar. in ñ. q. ff. de noui ope. nunc. Sexto vltra prædicta requiritur q agatur ad tale qd, ad q qs præſtandũ præciſe cogat̃, vt dicit hic gl. iñ. circa princ. & bar. in d.l. ñ. circa mediũ. Septimo reqrit̃ q qs ex proprio dolo vel cõtumacia cõueniatur: vt text. in l. i ff. qñ ex fact. tuto. Vñ ſtãte ſtatuto q ſi factũ fuerit delictum in territorio alicuius villæ, q villa teneat̃ emendare delictũ. Pone q qs ſit derobatus, & nõ probet ſe derobatũ: an ſtabitur iuramento? Certe non: quia villa nõ ex proprio, ſed alieno dolo, & delicto conuenitur. Ita dicit Bar. in l. ne qd, ñ, col. ff. de incẽ. rui. naufra. & ponit Bal. in c. j. §. cõuenti culas. de pace iura. firm. Cano. in c. fin. q metus cauſa. Hoc tñ limita, niſi eadẽ perſona ſungeretur cũ eo qui dolũ cõmiſit aut qui fuit contumax, vt j. dicã. Octauo requiriť q is, contra quẽ iuramentum defertur, nõ habeat cãm ab agente. l. ſi donatæ. in prin. j. de dona. inter virũ & vxo. Nono regritur tem: ſiue res extat forte vendita ſiue dolo malo, ſiue eſt perempta: vt lege arbitrio in prin. & §. j. & q ibi not. s. de dolo. Ratio eſt quia illud, propter quod datur iudici arbitrium in iſtis actionibus, eſt, quia doloſe eius ſententiæ non paretur. Sed hic ceſſat iſte dolus: ergo ceſſabit officium iudicis ſeu arbitriũ: vt d.l. arbitrio. [a] Si vero loquimur in actione bonæ fidei: rũc ſi ponimus ab initio dolum eſſe commiſſum, & etiam † in non parendo iudici circa reſtitutionem, ſeu etiã in faciendo quo minus pareri, poſsit, q pro eodem accipe in tota iſta materia: tunc ſine dubio poteſt iurari in litẽ. l. ſi cui. §. j. j. loca. & l. ſed & ſi lege. §. hæc verba. de peti. hære. & l. j §. in depoſiti. j. depoſi. l. iij §. in hac. j. commo. Sed ſi ponamus dolum ſolum eſſe commiſſum ab initio, vt in malæ fidei poſſeſſore hæreditatis, ſed ſolum ceſſare in non parendo iudici, quia forte res eſt mortua: tunc nõ iuratur in litem: vt l. ſi poſſeſſor. §. ff. s. de peti hęre. Et in his omnibus eſt idem in actionibus ſtricti iuris quod in actione bonæ fidei, vt videtis quantum ad hoc. Sed ſi poneremus † dolũ ceſſare in non parendo iudici, forte quia res eſt vendita, & extra: tunc in iſtis actionibus bonæfidei iuraretur in litem: vt d.l. ſi poſſeſſor. §. fina. Et in hoc differunt ab arbitrarijs, quæ ſunt ſtricti iuris: quia in hoc caſu non iuraretur, vt dixi. [b] Ratio: quia in actionibus bonæ fidei datur iudici arbitriũ in eo q æquum eſt ex natura actionis: vt in. §. bonæ fidei. Inſt. de ac. & §. actionũ. ſed ſi res extat: æquũ eſt quod reus, qui ab initio fuit in dolo, cuius facto actor perdit rem ſuam, puniatur ſecundum æſtimationem actoris. Iſta autem æquitas ceſſat re perempta, quia etiam perijſſet penes actorem: & ideo tunc non deuenitur ad iuramẽtum in litem. † Quarto [c] vltimo requiritur quod concurrat habilitas perſonæ iurantis, l. q ſit dominus litis, vel quaſi dominus, & quod ſit pubes: vt j. eo. l. vulgo. & s. eo. l. videamus. in prin. & §. j. & his quatuor concurrentibus poteſt iudex deferre iuramentum in litem præmiſſa taxatione vel non: vt hic, & s. l. proxima. §. deferre. Modo quæro † circa iſtud iuramentum, quando debeat deferri. Reſpon. Dicit Gul. poſt litis conteſtationem ſicut cæteræ probationes fiunt poſt litis conteſtationem. Tu dic clarius, in actionibus arbitrarijs, & in rem, præſtatur ſemper poſt ſententiam: quia tunc arbitrariæ ſunt, quando contempſit pars parere iudici: vt l. qui reſtituere. in fin. & l. arbitrio. in prin. & §. j. de dolo. Et ideo † dicũt gl. in arbitrarijs duas ferri ſententias: vt l. ſi cum exceptione. §. hæc autem actio. ſupra quod metus cauſa. In actionibus † vero bonæ fidei fateor quod præſtatur poſt litis conteſtatio. quia ante omnia debet præcedere quod probetur dolus non reſtituentis: vt hac lege & ſupra eodem. lege prima. Sed illa probatio fit poſt litem conteſtatam: ergo & iuramentum hoc præſtabitur ante ſententiam: quia in actionibus bonæ fidei vna ſententia tantum debet ferri, vt nota. in lege prima. in principio de actio. empt. j. Secundo quæro vtrum † ob dolum defuncti iuretur in litem contra hæredem. Reſpond. ſi quidem reus deceſsit ante litem conteſtatam, non iuratur contra hæredem: vt C. eodem l. ij. & iij. & quaſi per totum. Si vero deceſſit poſt litem conteſta. tunc aut loquimur in actionibus bonæ fidei, aut in actionibus ſtricti iuris. Si in bonæ fidei: tunc ſi quidẽ ille dolus, vel illa culpa, in caſu, quo iuratur propter culpam fuit commiſſus ante litem conteſta. iurabit contra hæredem: vt lege penultima. C. eodem. vt puta. ſi reus hominem debitum ante litis conteſtat. occidit. Ad quod facit l. arbitrio. §. primo cum glo. ibi poſita. Si vero ponas dolum eſſe commiſſum poſt litis conteſta. tunc ex eo non iuraretur in litem contra hæredem: argu. lege eius qui delatorem. infra de iure fiſci. Si vero [d] loquimur in actionibus ſtricti iuris arbitrarijs: tunc reo defuncto ante ſententiam nõ videtur quod poſsit iurari ex eius dolo contra hęredem. Ratio: quia non eſt commiſſus dolus, qui dat iudici arbitriũ in deferendo iſtud iuramentum, cum committatur ſolum in non parendo iudici, vel faciendo quo minus pareri poſsit, vt dictũ eſt. Venio ad ſecundum iuramentum in litem, quod eſt veritatis, & non affectionis & in hoc examinabitur intellectus iſtius ver. plane. Dicebat enim Guar. quod hic loquimur de iuramento affectionis: & ideo eſt ſpeciale in homine mortuo: ſecus eſſet in alijs ſpeciebus. Aſsignat rationem, quã dic vt in gloſſ. quod homo mortuus nõ eſt ad aliquem vſum. ſecus in alijs ſpeciebus. Iſta lectu. eſt falſa. Primo in eo quod dicit q eſt ſpeciale in homine mortuo. male dicit: quia text. in fine loquitur generaliter de re, quę non extat: & rei appellatio generalis eſt: vt lege prima. in fin. ſupra ſi certum petatur. Item quia ſi poneremus bouem eſſe combuſtũ ita eſſet ad nullum vſum, ſicuti homo mortuus. Item dicit gloſſ. male in eo quod intelligit, quod hic loquatur de iuramento affectiõis: nam ſpecie debita perempta ante ſententiam abſq; dolo adhibito in peremptione, ceſſat arbitrium iudicis: vt d.l. arbitrio. §. j. ſed hic eſt huiuſmodi: ergo &c. Teneamus ergo lectu. Azo. q hic loquitur de iuramento in litem, quod eſt veritatis. Et eodem modo intelligunt l. cum furti. infra eodem. quod an ſit verum. ibi dicam. Et eodem modo intelligũt l. ſi quãdo C. vnde vi. quod eſt verũ, vt ibi patet. & extra quod metus cauſa. capitu. finali. De iſto [e] ergo iuramento in litem quod eſt veritatis, † videamus quando prę̃ſtari poſsit, & qñ locũ habeat: & gl. in l. nummis. in fi. vlt. gl. tenet indiſtincte q habeat locum cõtra omnes doloſos. [f] Idẽ videtur no. in l. j. C. de ſenten. quæ pro eo q intereſt. in fin. quæſtio. & videtur text. in l. ſemper. §. in hoc interdicto. quod vi aut clam. Hic vero gloſſ. dicit melius, & clarius quod ad hoc vt iſtud iuramentum poſsit deferri, duo requiruntur, ſcilicet dolus rei, & difficultas probationis. In eo quod dicit dolus rei, non curo vtrum ſit commiſſus à principio obligationis contractę, vel ex poſtfacto: quia fuit in mora reſtituendi: vt d.l. numis. in fin. ſupra eodem. & hoc in eo quod dicit, poſt moram. Item non requiritur dolus in parendo iudici, ſicut s. dixi in alio iuramento, vt hic patet. & in d.l. ſi qñ. C. vnde vi. & extra, q met. cau. c. fi. & d.l. numis. in fin. Quod autem dicit difficultas probationis, verum dicit: quia probat in hoc text. & in l. ſequen. & l. ſi qñ. C. vnde vi. Intelligo aũt difficultatẽ probationis, vbicunq; res, quæ petuntur, non poſſunt ad oculũ demõſtrari: quia nõ extant: vt hic, in fi. vel quia non apparent, q eſt idẽ: vt l. cum

res.

a agens nõ habeat rẽ, quã petit, venalẽ vt eſt gl. in l. j. in verbo, cõtraria. C. eod. de qua Roma. in ſingu. q incipit, lege, q reſtituere. & facit quia qui rẽ vænalẽ expoſuit, videť non habere affectionem ad illã. Facit text. in l. j. s. de rerũ pmut. et l. nõ enim. iñcta glo. & ibi Bart. ī. rerũ amo. reliqua autẽ vide hic per Pau. de ca.

POMATES. ¶ Si vero. An autẽ iſta doctrina Bar. ſit vera, vide p Alexã. Sal. Ro. & Iaſ. hic, q in aliquibus Bartolum impugnant.

POMATES. ¶ De iſto. Vide Alex. cõſ. xviij. col. fi. vol. j. & cõſ. excv ij. col. fin. vol. ij. & in l. ñ. col. j s. tit. proxi.

POMATES. ¶ Oẽs doloſos. ex doctrina bar. hic gl. & docto. cõiter habes notare q licet regulariter dãna, æſtimatio & intereſſe debeãt probari per teſtes vel inſtrumẽta, & ſic p veras probationes: q tñ cõcurrẽtibus dolo aduerſarij & p̃bandi difficultate, poterũt iuramento probari. Et hæc ẽt tenẽt Canoni. c. fi. q metus cau. Bal. in l. pria. vltima Charta. C. de ſentẽ. q̃ pro eo q. Et facit glo. in l. ſemper §. in hoc interdicto. hic allega. & q voluit Bal. & Alexã. in l. q accuſare. C. de eden do q probato dolo notarij dãnũ p̃bať per iuramentũ partis. Iſta tñ nõ habẽt locũ in criminalibus vt vult Bar. in l. fin. j. eo. nõ etiã habent locũ qñ quis cõueniretur ex dolo alieno vt per Barto. in l. j. j. qñ ex fac. tuto. necq; etiam in actionibus bonæ fidei, vt hic p Alex. in v. col. Pan. conſi. cix. vol. ij. in fi.

res.§.pe.ff.de leg.j.& d.l.numis.in fi.et d.l.si quãdo.quod est mẽ
23 ti tenendũ. Et ex hoc dicit Inno.† ꝙ si ego deposui apud te far
a dellũ,vel ciſtã,vel capſam,ſignatam & ſigillatã,[a] & tu nõ reſti-
tuis,vel reſtituis nõ ſignatã,vel ſigillatam:& ſic arguitur dolus
tuus in non reſtituendo,vel diſsigillando,ꝙ ſtabitur iuramento
actoris contra te, de rebus quæ dicebantur intus eſſe. Ita notat
24 ipſe in dicto capi. fina. extra quod metus cauſa. †Quæro,an
quando tale iuramẽtum defertur,iudex poſsit taxare : ſicut dixi
ſupra,de iuramẽto affectionis. Reſpon.ꝙ taxare poteſt antequã
iuretur:vt dicto capi.fin.extra quod metus cau. & dicta l.ſi quã-
do. Poſt quam verò iuratum eſt,taxare non poteſt : quia redar-
gueretur periurium partis : vt in authentica de iudicijs.§.opor-
tet.poſita C.de iudicijs.authẽtica nouo iure.dixi ſupra,in l.pro-
25 xima.§.iurare. †Quęro,an ob dolum defuncti deferatur iſtud
iuramentum contra hæredem. Reſpond.vt ſupra dixi. Aut do-
lus,propter quem deuenitur ad iſtud iuramẽtum, fuit commiſ-
16 ſus ante litis conteſtationem,aut non. Quæro,an ab †iſto iu-
ramento,vel eius delatione poſsit appellari? Reſpond.iſta quæ-
ſtio pendet ex eo quod habuiſti not.l.ſed & ſi poſſeſſori.§.j.ſ.ti-
tu.j.& in l.nam poſtea.§.fina.eodem titu.Si enim dicimus quòd
ex iuramento neceſſario oriatur actio:ſtatim ſequitur quòd poſ
ſet appellari: quia non eſt tutum aduerſario expectare ſentẽtiã.

Quid enim ſi nunquam feratur,& ageretur ex illo iuramẽto,
vel peteretur executio? Certè non eſſet conſultum parti : ergo
poſſet appellare:vt l.ante ſententiæ tempus.quorum appel. non
reci. Facit l.ait prætor.§.permittitur.ſ.de minori. Sed ſi dicamus
non oriri actionem,vt ego tenui vobis : tunc non poſſet appel-
lari propter rationem communem iuris noſtri:vt l.pen.C.quo-
rum appel.non reci.& l.ij.C.de Epiſco.audien. & videtur caſus
in l.generaliter. §.ſiue autem illatum.C.de iureiurando.licet ſit
argu.contra.ſ.de minori.l.intra vtile. Dic vt ibi. Ad quod facit
quod not.per Inno. in c.fin.extra quod metus cau. Sumus expe
diti de hac difficili materia,quæ à nemine tractatur, & nũquam
intellexi niſi modò.Barto.

1 ☞ *Actio ex teſtamento quòd non ſemper habeat naturam actionis bonæ fidei.*

ALias. Intellectus huius legis patet ex prędictis:quia
ſi non præceſsiſſet mora,vel præceſsiſſet,& res
extaret:ita quod non eſſet difficilis probatio:non deue-
1 niretur ad hoc iuramẽtum. Vltimò nota † ex hac lege ꝙ licet a-
ctio ex teſtamẽto habeat inſtar actionis bonæ fidei:vt l.in mino
rum.C.in quibus cau.in integ.reſtit.non eſt neceſ.non tamẽ hoc
eſt verum ſemper:vt hic vides dum dicit hoc enim iudex &c.&
actionum ſtricti iuris naturam ſequitur quantum ad iuramentũ
in litem,non bonæ fidei.Barto.

1 ☞ *Dominus litis iurat in litem,non alius.*
2 *Principalis,qui per procuratorem litem conteſtatus fuit,poteſt in litem iurare.*
3 *Procurator & coniuncta perſona non admittuntur ad iurandum in litem.*

1 VIgo. Dominus litis † debet in litem iurare, non
alius.hoc dicit. Hoc intellige vt vidiſti in l.
2 videamus.in princip.ſ.eodẽ. Item licet hic dicat † quòd
ille,qui conteſtatus eſt litẽ ſuo nomine,debeat iurare, nõ alius:
tamen puto quòd ſi quis litigauerit per procuratorem,tutorem,
vel curatorem,licet ipſe non ſit litem conteſtatus, ſed alius ſuo
3 nomine,admittitur ad iurandum:vt dicta l.videamus.verſi.ado
leſcens. Solum hic intendit excludere procuratorẽ †& coniun-
ctam perſonam.& ſimiles,qui non admittuntur ad iurãdum in
litem. Barto.

SI tutor. In actione tutelæ : quia eſt bonæ fidei iu-
ratur in litem.h.d. Barto.

1 ☞ *Iurans rem valere centum,non eſt periurus,ſi res valeat plus.*
2 *Hæc lex an intelligatur de iuramento in litem affectionis,an verò veritatis.*
3 *Si iuramento adiiciatur,plurisue,an vitietur.*
4 *Teſtis,qui ſuper æſtimatione rei dicat quòd valet centum, ſi poſt publicationem fiat ca pitulum quòd valeat centum quadraginta,quòd poterunt adhuc examinari.*
5 *Teſtis ſuper poſſeſſione deponens dixit,vidi Titium poſsidere decem annis, & plus, ꝙ talis adiectio nil operetur.*

b 1 CVm furti. [b] Qui iurat † rem valere centum,quę
valet plus,non eſt periurus,licet non
2 dicat,& plus.hoc dicit. Quæro, † de quo iuramen-
to hic loquatur. Dicunt quidam de iuramento in litem,quod eſt
affectionis: licet hic agatur actione ſtricti iuris : vt furti, vel
condictione furtiua. & intelligit in homine ſubtracto : tenen-
do opinionem Guar. in l.in actionibus.§.planè. ſupra eodem.

Et quòd hoc ſit ſpeciale in homine, repro- a
baui vobis ibi: Ideo alij dicunt ꝙ hic loqui
tur de iuramẽto in litẽ,ꝙ eſt veritatis. Tu
dic,ꝙ aut intelligas ꝙ hic agatur actiõe fur
ti:& tunc cũ ab ipſo initio petatur quanti-
tas ſ.duplũ vel quadruplũ,non põt deferri
iuramentũ in litẽ,ꝙ eſt affectionis:vt l.nu-
mis.ſ.eo. Item quia non præcipitur parti vt
reſtituat rem:& ideo non põt eſſe illa con-
tumacia,quæ inducit arbitrium iudicis ad
deferendũ tale iuramentũ affectionis ſed
propter dolũ aduerſarij & propter difficul
tatẽ probationis,ſi res ſubtracta non appa-
ret deferẽ iuramentũ veritatis:vt l. numis.i
fi.& l.in actionibus.§.plane.ſ.eo.& l.ſi qñ.
C.vnde vi.cũ ſi.Sed ſi intelligis ꝙ hic agat
cõditiõe furtiua:tũc ſi poneres.reũ condẽ-
natũ,ad rẽ reſtituendã,& cõtẽneret:tũc iu-
raretur in litẽ,ꝙ eſt affectionis:vt l.ꝙ reſti- ↠ POMATES.
tuere.in fi.ſ.de rei vẽ.Sed ſi poneres ſpeciẽ b
ſubtractã peremptã ante ſententiam,abſq
dolo:tunc ceſſaret iuramentũ affectionis:
vt d.l.arbitrio.§.j.& haberet locum iuramẽ
tum veritatis,vt hic:quia dolus arguitur:et
eſt difficultas probationis : vt l. in actioni-
3 bus.in fi.ſ.eod.†Quæro,quid[c] ſi in iuramẽ
c to adijcit pluriſve,an vitiet.videtur ꝙ ſic:
quia hæc lex vetat.ergo &c.vt l.nõ dubiũ.
C.de legi.Contrarium eſt verũ. Illud enim
ꝙ hic dicitur, eſt vt oſtendatur, iurantẽ nõ
eſſe periurum:quaſi dicat ſi non adijciatur,
pluriſve, videbatur prima facie periurus:
quia iuravit de minori cũ eſſet. quod tollit
Iuriſconſultus:quoniã quod pluris eſt,&c.
4 Et per hoc dico † ꝙ ſi teſtes fuerunt ſemel
examinati ſuper articulo cõtinente, ꝙ res
valet centũ:& poſtea poſt publicationem
fieret articulus ꝙ res valet cẽtũ & quinqua
ginta,ꝙ teſtis poſsit adhuc examinari. Nõ
enim articuli ſunt contrarij:imo omnino di
uerſi: quia põt eſſe vnũ & aliud. Decreti-
ſtę habent hunc caſum extra de teſti.ca. de
teſtibus.& ibi glo.& c. cũ cauſa quæ inter
d œconomũ.eo.tit. Per hanc[d] legem poteſt
5 determinari quæſtio † de teſte,qui dixit, vi
di eum poſsidere decem annis,& plus.quã
tangit gl.in l.ab hoſtibus.§.ſed quod ſim-
pliciter.ſ.ex qui.cau.ma.& per Gul.in l.&
ſi poſt tres.ſ.ſi quis cau.ꝙ talis adiectio nil ↠ POMATES.
operatur:quia quãdo aliquis interrogatur, d
vt aliquid reddat certum: iſta adiectio, &
plus, tanquam incerta nil operatur: vt hic.
In alijs vero diſpoſitionibus poſſet aliquid
operari:vt d.l.et ſi poſt tres.de ver.ſig.l.hęc
adiectio.& l.cum filius.§.pater. ff. de lega.
ij.Barto.

IN inſtrumentis. Cõtra non exhibentẽ inſtrumenta iura-
tur in litem.hoc dicit.

1 ☞ *Iuramentum in litem ex cauſa retractatur,& ex qua.nu.3.*
2 *Iurare in litem,an quis neceſſario cogatur.*
4 *Æſtimatio rerum juratarum in criminalibus quod non probetur iuramento.*
5 *Iuramentum quod in ciuilibus facit plenam probationem.in criminalibus facit ſemi-plenam.*

1 DE periurio, Iuramentum in litem † non retra-
ctatur, niſi ex cauſa.h.d. Dicit hic
2 quod ex neceſsitate qs iurat in litẽ:q̃ro vtrũ hoc † ſit ve-
rum.gl.dicit ꝙ ſic:non enim poteſt tale iuſſurandum referri: ha-
bet ergo neceſsitatẽ,vel iurare,vel à lite diſcedere. Ego dico ꝙ
quis non habet neceſſe iurare,vel à lite diſcedere:poſſet enim a-
liquis dicere,volo probare per teſtes.Hoc probatur in l. ſemper

a ¶Sigillatã. Adde ét poſt Alex.ꝙ Pe.de Anc.cõ.cclxxxviij. inci. Ex facti narratione. dicit ꝙ ſtabit iuramento,cõſydera ta qualitate perſonę deponentis. & conditione depoſitarij. Et hoc dicit determinando q.de duobus cohæredibus quorũ vnus ſubtraxerat claues.& aperuerat ſcrinium defuncti:alter autẽ aſſerebat ibi eſſe magnã quantitatem argenti:ille vero,qui aperuit, dicebat nihil inueniſſe. Pe.de Anc. dicit ibi ꝙ hæc qõ ſimilis eſt prædictæ.de qua in d.c.ſi.

b ¶Cũ furti. Iſte tex, facit ꝙ ſi duo teſtes ſunt quorũ vnus dicat aliquã ſummã,alius vero dicat vltra ꝙ nõ ſunt contrarij. De quo vide Alex. cõſ.ccxix,col.j. vol. ij.& remiſsiue p eũ, in l.q quartã.ſ. de le. j. De duobus teſtibus vno plus altero referentibus, vide Are.cõſ.xxxvj.col. ij.Ias.in l.cũ antiquitas col.iij. de teſtib. Areti.in ſimili,cõſi. lx.col.ij.Ias.l. ij. col. pen.C. de bon.poſ. Alex.cõſ.xxix. col. ſi.vo.ij.& cõ.xlv ij. col.ij.vol.ij.& vide additio.ad Panor.c. licet ex quadã.de teſti.col.pe.in addi.inci.an teſtes. & vide Imo.& Felin ca. cũ tu.col.v.in verſi. ij. no.de teſt.& Signo. cõſ.ccxliij.colũ.vij.

c ¶Quæro qd. Vide Alex.cõſ.lxiij. col. iij.vol.ij. & in materia,vide p Alexã. in d.l. ꝙ quartam. de lega.j.

d ¶Per hanc. Limita, vt p Geor. Natan i repetit. Cle. ſæpe.in v.col.in fi.princi.de ver.ſig. Alexã. cõſi. cviij.col.iij.volu.ij. Imo.cõſi.lxxxiij. in fin.& cõſi.cv.in fin. Car.cõſi.cvij. Are. cõ.ciij.col.ij.& Soc. cõſi.cxviij.colũ.iij. vbi loquitur in dictione, aliquantulum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

POMATES.
a ¶ Vt in gl. Vide cõcordata p Fel. in ca. de exteros. col. ij. ver. Sed credo etiam per l limita. ij. de testib. & ibi p Are. in j. co.
b ¶ In criminalibus. Adde q decidit Ioã. An. in c. j. de fo. cõp. in vj. in nouella. & bal. in l. j. C. de reb. cre. & in l. præscriptiõe. C. si cõtra ius vel vti. publi. vbi dicũt q si statuto cauetur, q de iniuria illata certo generi personarũ, stet iuramẽto offensi: tale statutũ, qa est cõtra ius cõe. l. oĩbus. C. de test. habebit locum solum quo ad negotiũ principale: non quo ad fundandã intẽtionẽ iudicis, corã quo accusatur forẽsis, tãq; sortiat ibi forũ ratione commissi delicti. Vñ cũ l. si quãdo. loquatur qñ ciuiliter intentat iudiciũ, nõ debet extendi ad aliũ casum, cũ illa dispositio sit exorbitãs. Ang. tñ & Ro. cõtra. Bar. tenẽt vt refert Alex. cuius p̃dicta sunt verba.
POMATES.
c ¶ Si parendi. Declara p bar. in l. is cui. in prin. de cõd. inde.
POMATES.
d ¶ Quędã est. An institutus sub conditione eã implẽdo videatur adire, vide hic aliquos, maxime Ias.
POMATES.
e ¶ Causa finiendarũ. In transactione, siue alio quocũq; pacto simplici, q fit eã finiẽdarũ litiũ, vel liberationis nõ est locus pœnitentiæ. An aũt istud vltimũ sit verũ: vide Ale. hic. Consydera tñ qũo posit hoc procedere in omni pacto cõuento. q sit litiũ minuẽdarũ eã. Nõ tñ video qũo possit pecunia dari: vt alite discedatur, q sit trãs actio. Nec obstat exẽplũ ipsius Alex. hic, qa si bene videris, cõtinet repugnãtiam. Vñ cogita, nisi volueris ponere exẽplum in arbitramento. Aduerte tñ si possit colligi aliquod exẽplum extra not. per Bald. l. j. in fin. ff. de transact.

§. in hoc interdicto. q vi aut clã. cum glo. in verbo iudicis. Cũ enim hoc iuramentũ sit inductũ in fauorẽ eius, cui defertur, põt illi renunciare: secus in iuramẽto iudiciali. In eo enim habet necesse iurare vel referre, nisi recusset ex causa: vt lege manifestæ. ff. ti. j. Vertitur enim in illo etiã fauor deferentis qui litigare non vult. Nec obstat tex. q hic dicit, de necessitate: quia debet intelligi q hoc iuramentum est introducti ũ ex necessitate: hoc est propter necessitatẽ, & difficultatem probationis: vt in lege in actionibus. in fi. ff. eo. Vel dic, q quãdoq; quis cogitur iurare: vt tutor, vel curator: non dico de iuramẽto in litem, q est affectionis: sed de eo q est veritatis: vt not. in lege videamus. in princip. in glo. ij. super ver. admittendum.
Quæro, dicitur † hic, non facile: quæro ex qua causa põt retractari hoc iuramentum dic vt in glo. [a] Vltimo quæro vidistis in l. in actionibus. q qñ arguitur dolus rei, & est difficultas p̃bationis iuratur de veritate in litem. Pone statutũ huius † Ciuitatis, imponit pœnam de furto, & robaria secundum æstimationẽ rei subtractæ: numq̃d cũ de furto & de robaria criminaliter agitur, sufficit tale iumentum ad probandum æstimationem. q videt per l. cũ furti. Contrarium est verum: quia in criminalibus requiruntur probatiões luce meridiana clariores. Et ista iuramenta quæ deferuntur in locũ, seu defectũ probationis, nõ habent locũ in criminalibus: [b] vt habuistis no. in l. iij. in prin. ff. tit. j. & de quæstio. l. maritus. Fateor tamen q tale † iuramentũ, quod facit plenã probationẽ in ciuilibus, faceret indiciũ forte sufficiens ad torturam in criminalibus. h. d. [1]

De condictione causa data, & causa non secuta. *Rubrica.*

Quia dictum est ff. de condictione certi generali, sequitur videre de speciali. Itẽ qđ hic dicit de conditione causa data, dicit gl. & bene, q ponitur improprie: vt l. domus. in princi. j. de condi. indeb. & ibi videbitis Barto.

1 *Datum ob causam, causa secuta non repetitur, siue sit expressa tacitè, siue expressè.*
2 *Implens conditionem quando videatur adire*

LEX I.

Si ob rem. Dati ob causam cã secuta † cessat repetitio: secus si cã nõ sit secuta, siue fuerit expressa, siue ab vtraq; parte tacite intellecta. h. d. cũ l. sequen. In §. sed si parendi. [c] opp. de l. si repetendi. C. eod. sol. ibi causa tacite ab vna tãtum parte fuit intellecta: hic fuit tacite actũ ab vtraq; parte: quia veniebat ex natura actionis. Adde qđ no. de verb. obl. l. triticum. Simile in l. non omnis. ff. si cer. pe. Secundo opp. dicitur hic † q̃ implendo conditionem, non videtur quis adire hæreditatẽ. Quod patet: quia potest repudiare. contra, vt l. iam dubitari. in fin. ff. de hære. instit. Sol. dicit glo. ibi loquitur in filio suo. qui implendo conditionem statim est suus hęres: hic loquitur, in extraneo. Probatur in l. cum pupillus. j. de condi. & demon. ista solu. non est bona, habito respectu ad ius prætorium, quod concessit beneficium abstinendi suis: vt j. de acqui. hæred. l. cum bonis. Sed bene est bona solu. habito respectu ad ius ciuile: & ideo ponitur alia solutio, & vniuersalior: tamen clarius dic aliquantulũ.

d Quædam est [d] conditio que consistit in nuda voluntatis expressione, circa ipsam aditionem: tunc implendo conditionem videt adire: vt d. l. iam dubitari. in fi. Quandoq; consistit conditio circa aliud: & tunc aut est certũ q impleuit cõditionẽ animo adeũdi: & habetur pro adeunte, vt hic: aut non animo adeũdi, & hoc constat, vel dubitatur quo animo fecerit: & habetur pro nõ adeunte, vt hic. Ita debet intelligi j. de acqui. hære. l. cum bonis. & l. Antistius. de condi. insti. l. si quis ita. & quod ibi no. facit quod no. de inoff. test. l. qui de inofficioso. Barto.

LEX II.

Sed & si falsum. Glo. inducit hanc l. ij. ad q. de muliere, quæ dedit dotẽ viro, quando matrimonium non constabat de iure. De quo dic vt in l. j. C. eo. & in l. fi. j. de cond. sine causa.

1 *Datum ob causam, quando possit repeti ex pœnitentia.*
2 *Quasi, est veritatis expressiuum.*
3 *Creditor in diem, potest petere quod caueatur sibi.*
4 *Debitor in diem non tenetur cauere, quando est ei cautum per exceptionem.*
5 *Cautio mutiana an habet locum in contractibus? remissiue.*
6 *Causa mutiana præstatur à uolente.*
7 *Quomodo possit agi ut fiat instrumentũ de eo quod conuentum est.*

LEX III.

Edi tibi. Si pecunia datur, ne qs ad iudicẽ euocet non põt repeti, licet de nõ vocãdo non caueatur: secus si ad iudicem quis vocetur. hoc dicit.
1 Oppo. datum ob † causam potest repeti ex pœnitentia: vt nota. j. proximo §. & l. si pecuniã. in prin. Solu. Dicit glossa, ideo hic nõ habet locũ pœnitentia: quia res nõ est integra: dedi enim pecu-
2 niã ne ad iudicẽ iretur, quasi decidi & veritatis † est expressiuum: quia in veritate trãsegi, & decidi tecum, ex quo pacto tibi adest pecunia, quã tibi dedi: & mihi adest exceptio, quã parasti mihi ex conuentione. Ita vult dicere prima glo. & verum dicit in casu proposito. Possumus etiam dicere, & generalius loqui: quod est speciale in contractu transactionis qui licet sit contractus innominatus, non est locus pœnitentiæ: vt l. quãuis. C. de transact. Istam non sequitur Iaco. Butr. sed primam. Vel possumus loq largius, siue sit transanctio siue sit aliud pactum simplex, dum
e tamen fiat causa finiendarum [e] litium, non est locus pœnitentiæ: vt hic, & d. l. quamuis. modo habemus primam gl. Quidam vero largius adhuc loquuntur, q in omni pacto, quod fit cã liberationis, non est locus pœnitentię: vt j. l. proxima. §. j. quod non placet. Venio ad sequentem glo. quæ opp. & eius oppositiones non videntur adaptari ad tex. Nam in nulla parte huius legis dicitur quod non debeat caueri: sed dicitur quod si non cauetur, nõ potest condici: tamen ex hoc videtur tex. innuere quod caueri non debet. Si enim hoc deberet caueri ex natura cõtractus, tacite hoc videtur actum ab vtraq; parte: vt l. cum quid. ff. si cert. peta. ergo si non fieret, locus esset cõditioni: vt ff. eod. l. j. §. j & ibi no. Ad istud ergo opponitur & videtur quod imo debeat caueri, vt lege in omnibus. supra de iudic. Solut. Dicit gloss. ibi loquitur in dandis: hic in faciendis. Mirabilis intellectus est illius legis in omnibus. nec lege probatur: imo est contra legem, quæ dicit indistinc-
3 te † quẽlibet creditorem in diem posse petere cautionem: vt infra de priuileg. credi. lege si creditores. & l. in possessionem. infra ex quib. cau. in possess. ea. videtur etiam contra l. harum. & l. egi. ff. si cer. vend. & etiam contra l. in sulam. in fin. infra locat. vbi in facto cauetur. Vnde soluit gloss. secundo quod hic non fuit actũ expresse, quod caueretur. Iste intellectus est mirabilor quam primus. Innuit enim quod l. in omnibus non habet locum nisi in eo, qui tenetur ad diem ex obligatione expressa. Sed hoc videtur contra regulam dict. l. cum quid. si certum petatur. quia tantum valet tacitum, quantum expressum: & contra prædictam regulam lege si creditores. de priuileg. credi. Alij dicunt quod hic loquitur in contractibus stricti iuris: ibi in bonæ fidei. Et hoc tenet glossa in aliquibus locis. vt dicta lege in omnibus supra de iudi. & lege secunda. §. primo. soluto matrimonio. quod est falsum, & contra dictam legem si creditores. de priuil leg. credi. & lege in possessionem. §. primo. quib. ex. cau. in pos. ea. & l. in oĩbus. Dic ergo † q̃ hic non debet caueri: quia cautũ est
4 debitori p exceptionẽ, q̃ habet: vt l. j. §. si debitori. j. vt ĩ poss. le. facit q̃ no. j. e. l. si pecuniã. §. plane. in gl. ĩ verbo, restituturũ. Tertio opp. de l. Mutianæ. j. de cõdi. & dem. Sol. ibi loqtur ĩ vltimis volun-

Universidad de Deusto

voluntatib⁹:hic ī cōtractib⁹. Dicit gl.tenet ergo q̄ †cautio Mutiana nō habet locū in cōtractib⁹. Aliud ſentit gl.in l.ſiue apud acta.C.de trāſac.& ibi dixi:& dixi ēt in d.l.Mutianæ.vbi gl.tā git:tāgit etiā de ver.obl.l.ſi ita ſtipulat⁹.tāgit etiā ī l.j.C.de pac. in fi.gl.mag.Gul.examinat:hic nō ē nr̄a materia. Dic vt plene dixi ī d.l.Mutianæ.tn̄ quātū ad ꝓpoſitū dico q̄ cautio†Mutiana præſtat a volēte:vt habeat vim cōditionis īpletæ:nō aūt exigit ab īuito:& ita loq̄tur hic.Vñ ſi pecunia nō eēt hic data creditori,ſed eēt cōuētū de dādo ſibi,ne ad iudiciū eat,& ipſe vellet cauere de nō eūdo:an cauēdo videat īplere cōtractū ex parte ſua.Iſta ē materia l.ſiue apud acta.C.de trāſac. Quarto op.[a] de l.ſi pecuniā.§.plane repromittere.j.e.Gl.dicit vt ibi & bñ:qa ideo hic nō cauet:qa reo ē cautū ꝓ exceptionē,vt dixi. Op.extra gl.&vī q̄ ſemp poſsim†agere vt fiat mihi inſtrumētū de eo qđ cōuenit inter nos:vt l.ſicut datā.C.de li.cā.de fid.inſt.l.plures apochis.Sol.Si egovellē petere vt mihi fiat īſtrumētū,ī quo appareat,q̄ ego dedi tibi cētū,ne ad iudicē iret:hoc poſſet fieri ꝓ ſura cōtraria : ſed ſi peto vt caueas đ nō eūdo,hoc nō poſſum vt hic.Rō:qa hic plus peto,ſ.vt de nouo obligeris de nō eundo ad iudicē:ſed ī primo nō peto q̄ caueas de nō eūdo,ſedvt facias apparere inſtrumētū de eo qđ actū ē.Dixi plene in l.ſi finita.§. elegāter.de dā.inf.Si tn̄ dictū īſtrumētū nolles facere,nō credo q̄ ob hoc daret cōdictio ob cām. Nā q̄ de hoc facias inſtrumētū,nō fuit actū tacite,vel exp̄ſſe:ſed venit ex æqtate officio iudicis:merito defect⁹ illi⁹ cauſæ hāc cōdictionē nō parit. Et hoc
b mō ēt poſſem⁹ ītelligere l.iſtā:& ſecūdū hoc oīa[b] cōtraria,q̄ ī gl. ſignant,nō facerēt cōtra eā:qa poſito q̄ qs cogeret ad cauēdū, nō cogit ideo qa tacite vel expreſſe fuerit actū. Vltimo quæro hic dicit q̄ ſi itur ad iudicē,reus q̄ dedit pecuniā,pōt repetere? quæro an etiāpoterit exceptionē obijcere? Rñdeo:iſta ē materia illi⁹ legis difficilis,vbi pactū.C.de trāſ. Dic vt ibi dixi. Bar.

1 *Seruus,qui datus eſt vt manumittatur intra certū tp̄s,quando poſt tempus ſit liber.*
2 *Si pecunia data eſt vt ſeruus manumittatur per recipientem pecuniam quando poſt tempus efficiatur liber.*
3 *Si pecunia datur in ſacculo non numerata pro ſeruo manumittendo,quòd non ſit emptio.*
4 *Actio præſcriptis verbis poteſt appellari condictio:& eſt perſonalis.*

Idem erit. Si do pecuniā vt ſtichū manumittas, nō pōt repeti qa nō cauet de manumittēdo,niſi fuerit actū:ſed pōt repeti,ſi dātē pœniteat, vel nō manumittat:niſi qui debebat manumittere,caſu fuerit īpedit⁹.h.d. Oppo.q̄ iſte verſ.ſed ſi tibi.ſupfluat ꝓpter p̄cedētē.Sol.ī prin.volebat repetere:qa nō cauebat. In ver.ſi tibi.volebat repetere:qa nō manumittebat,vel exp̄ſſa. Secūdū hoc op.ad prī.& vī q̄ cauerī debeat:vt l.ſi pecuniā.§.plane.j.e.Nec pōt dicere q̄ ei q̄ dedit pecuniam,ſit cōſultū p exceptionē,ſecūdū qđ dixi ī prin.legis. Sol. ſi ponim⁹ datū vt ſtich⁹ manumittat ſimplr,nō adiecta die vel cōditione:tūc dico q̄ nō pōt peti cautio:cū ſit ī ptāte actoris petēdi ſtatim qđ manumittat,vtvidebis no.in l.j.ꝓxi.Sed ſi ponamus qđ fuerit actū de manumittēdo ad diē:tūc fateor q̄ pōt peti cautio.ſi tamen non præſtatur,nō inducitur cōdictio ob cauſam,quia nō petitur ex eo quod fuerit actū tacite vel expreſſe, vt modo dixi in princ.§. Secundo oppo.& videtur q̄ non ſit locus pœnitentiæ:vt ſ.ea.l.in princi.Solu.vt ibi dixi. Tertio opp.ad ver.quod ſi ita.& videtur q̄ ſibi cōtradicat.Dicit enim q̄ non poteſt ante diem repeti,niſi pœniteat. Nam repetendo videtur eum pœnitere:vt l.actione.in prin.pro ſocio. Sol.& adverte:quia hoc eſt valde ſubtile.Iuriſconſultus hic reſpicit medium,per quod in libello concluditur.aut enim cōdico:quia nō manumiſiſti ante diem:& tūc ſuccumbam. Aut condico:quia me pœnitet,& obtinebo:Tunc fateor q̄ iſta pœnitentia probatur per iſtum libellum.& hoc videtur ſentire glo. Item opp. dicitur hic q̄ poſt diem poteſt repeti. Contra.C.ſi man.ita fue. alie.l.ſi is.& j.eo.l.ſi pecuniam.§.j.in fi.§.glo.Pro ſolutione vacillat multū hic,& ī cōtrarijs,& ī l.naturalis.§.at cū do.j.de p̄ſcr. verb.Tu tamē †ex oībus vt habeas claritatē,dicas:Aut ego do tibi ſeruū meū vt eū manumittas intra certū tp̄s: tūc aut fuit cogitatū de certo actu manumittendi:& poſt diē nō efficit liber ex cōſtitutione:vt j.de ver.obli.l.q̄ Rome.§.flauius.& ibi no. Aut nō fuit actū de certo actu:& tunc efficit liber : vt l.ſi pecu
2 niam.§.j.in fin.j.eodem.cum ſimilib.Aut nō dedi †tibi ſeruum meū, ſed dedi tibi pecuniam vt tuum manumittas.& tunc ego emi ſeruum tuum, & apud te dimiſi vt manumitteres : & tunc poſt tempus efficitur liber ipſo iure, ex conſtitutione l.ſi is qui.C.ſi mancip.ita fue.alie. Aut nō emi ſed ſic ſimpliciter dedi pecuniam vt manumitteres.& tūc poſt tp̄s cōſtitutio nō facit eū liberū:vt hic, & l.naturalis §.at cū do.j.de præſcri.ver.& l. nō oīs.in prin.ſ.ſi cer.pe.quicqd ibi glo.
3 dicat.†Aut dubitat vtrū emerim vel non: & tunc aut dedi pecuniā nō numeratā,ſed tanq̄ ſpeciem in ſaculo:& nō fuit emptio ſerui. Ita loquit hic ſecūdū vnā lect.et d.§. at cū do. Aut dedi pecuniā numeratam:et tūc aut illa correſpōdet vero p̄tio ſerui : & præſumit emptio:vt d.l.ſi is.C.ſi māci.ita fue.alie. Aut non correſpondet vero prætio.ſed multomin⁹:& tūc nō vī emptio, ſed cōtractus innoīatus,vt hic ſecūdū Pet.& quoſdā alios modernos.Quæ diſtinctio vī ꝓbari de re.iur.l.ſemp in ſtipulationibus.& qđ ibi no.Rō p̄dictorū eſt:quia qñ ego emi videor tibi tradidiſſe ſeruū ꝓpriū:merito ſuccedit cōſtitutio poſt tp̄s,& facit eū liberū:vt l.ſi pecuniā.§.j.ī.eo. Et ad p̄dicta facit q̄ nota.p Cy.C.eo.l.ſi liber.& p̄dicta oīa intelligas,niſi conditio ſerui repugnaret:quia ex aliqua cā forte ad libertatē produci nō poſſet. Ita ēt intelligit hic ſecūdū vnā ſolutionē.Q ñq; do tibi pecuniā vt manumittas ſeruū alienum:& tūc nullo caſu poſt tp̄s cōſtitutio ſuccedit,ne dño fiat iniuria.& hoc mō ēt pōt intelligi hic ſecundū aliā lect.& dictū §.at cū do. Venio ad ver.ſed ſi ſtich⁹. dicit hic q̄ ſi ſtichus deceſsit añ morā,ceſſat repetitio. Contra.j. eo.l.ſi pecuniā.§.ſed vbi.Sol.dicūt quidā,ceſſat repetitio quaſi cauſa nō ſequuta,vt hic:ſed ex pœnitētia cōpetit,vt in cōtrarijs: quo caſu qñ ago ex pœnitētia debet diſtingui,vt dicit in l.cōtraria:& hoc verū. Venio ad ver.quinimo.dicit hic ſticho mortuo cōpetere condictionē.Cōtra.Cōdictio ob cām dat ad repetendū qđ eſt datū,nō ad cōſequendū qđ eſt ꝓmiſſum:vt l.j.ī fi. de rerū p̄mu.Sol.dicūt quidā q̄ hic loq̄t de certi cōdictione ge-
4 nerali.†Alij q̄ hic loquit de actione p̄ſcriptis verbis q̄ pōt appellari cōdictio,iō qa p̄ſonalis eſt actio.et iſta cōiter tenet. Alij dicūt q̄ hic eſt caſus ſpecialis,in quo dat cōdictio ob cām ad cōſequendū ꝓmiſſum.Simile j.eo.l.ſi pecuniā.§.itē ſi qs.& §.ſed ſi acceperit.ſed cōiter iſta nō tenet.vt ibi dixi. Opp.& vī q̄ cōpetat actio de dolo:vt C.de dolo.l.cū ꝓponas.ergo condictio, de qua loquit hic ceſſat:vt l.j.& ij.de dolo.Solu.ſi hic intelligas q̄ loq̄tur de certi cōdictione gñali,nō obſtat : quia cōcurret cū actione de dolo tanq̄ gñalis.Sed ſi intelligas de actione p̄ſcriptis verbis:dicit gl.q̄ ibi fuit cōtractus,facio vt des:hic fuit,do vt facias.Certe illa eſt multū difficilis lex tn̄ quantū ad ꝓpoſitū ſi volo agere vt obſeruent ꝓmiſſa,competit actio p̄ſcriptis verbis.ita loquit hic.Si vero volo repetere id qđ eſt datū : ſi qdē eſt repetibile,habet locū condictio ob cām,vt p totū iſtū tit.Sed ſi nō eſt repetibile:tūc habebit locū actio de dolo:qa dolo tuo fui inductus ad hoc faciendū:vt d.l.cū ꝓponas.loquit enim cū eſt data libertas,quæ non poteſt repeti. Vltimo quidam dicunt ex hoc §.q̄ mora inducit hāc condictionem:quod glo.non placet. Dicam in dicta l.ſi pecuniam.ih prin.j.eo.Bar.

Si liber homo. Si cā ob quam dat,ſequat de facto et nō de iure,competit repetitio:nec diſtinguit ſciēs an ignorās qs receperit.h.d. Not.ſummarium.

Opp.de l.ſi ꝓcuratorē.§.ſi liber homo.j.māda.Sol.ibi dedit de pecunia ptinēte ad manumittētē:hic ad manumittēdū.Bart.

1 *Filius quando poſsit corrigere patrem.*
2 *Si cā,ꝓ qua ē data pecunia ſit ſequuta:nō tamē ex cā,qua data fuit,qñ cōpetat repetitio.*
3 *Ad exceptionem parandam quod non referat à quo fiat,dummodo fiat,remiſſiue.*

Si quis quaſi. Si pecunia dat,vt aliquid ex certa cā ſequat,ſi illud poſtea ſequat,nō tn̄ ex eadē cā,cōpetit repetitio.Itē defectus cauſæ à dante tm̄ ī mēte re-
2 tētus,hāc condictionē nō parit.h.d. †Opp.q̄ fili⁹ nō debeat corrigere patrē,vt in aut.de nup.§.ſed quod ſancitū.Sol.circa diſtractionē & adminiſtrationē bonorum nō debet corrigere:vt ibi,& l.cū oportet.§.nō aūt.C.de bo.q̄ li.ſed de iure pōt,vt hic. Ita dicit gl.poſſet ēt eā circa adminiſtrationē bonorū corrigere, qñ eius prodigalitas eſſet multa.C.de ſent.paſ.l.fin.& j.ad Trebel.l.Imperator. †Opp.q̄ hic nō cōpetat repetitio:quia cauſa
2

✠POMATES.
a ¶Quarto op. Licet iſta rō gl.ibi,et Bar. hic ſit bona,& in ſe vera,tamen nihil facit ad iſtū rex.qui rextus hic dicit q̄ ideo hic non cauetur,non ratione,de qua hic ꝓ Bart.& gl.ibi,ſed iō qa de hoc nihil erat conuentū.quod etiā ſentit Bar.circa finē.

✠POMATES.
b ¶Secundū hoc oīa. Vt patet in toto tit. quibus ad liber.procla.non licet.& toto tit.C.q̄ ad liber.peruenī.non poſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

s POMATES.
a ¶ Mihi videtur. Adverte q̃ Bar. hic videtur ſentire q̃ ſi hęres reciptat illud qđ eſt ſibi ſoluendum gratia conditionis implendæ: et tamen p hoc non videtur adire hæreditatem: q̃ profecto eſt contra caſum l.pro hærede. §. Pantonius. ff. de acqui.hære. Et ſi dicas nõ eſſe ita exaſperanda verba Barto. qa per hoc quod dicit, aut erat hæreditas adita aut non: nõ negat ipſe propter hoc quin hæres reciendo id quod erat ſibi ſoluendum gratia conditionis implendæ, videatur hęreditatem adire: qa reſpõ. q̃ tunc neſcio quæ differentia ſit iter primum & ſecũ. a dũ caſum. Vñcogita q̃ fuerit mens Bart.

b ¶ Quanquam. Adde inquantum Ale. hic notando refert Pau.de Ca.et Ray. dicere hunc tex. notabilem, quod ſi qs volebat mihi reliquere in teſtamento & tu impediuiſti: teneris mihi ad intereſſe. quod loã. And. in addi. ad Sp. in tit. de iud. §. generalia. ver. poſſet etiam. ponit 3 q. de tutore, qui procurauit per teſtatorẽ ſibi relinqui totũ vel partẽ eius qđ pupillo relinquere intẽdebat, q̃ pupillus poſsit agere ad intereſſe, ſi manifeſte appareat perſuaſiõe tutoris ſibi relictũ, qđ pupillo relinquere intendebat. Ibi late vide. fuit qõ Pilei, vt ipſe refert.

ss POMATES.
c ¶ Si quis accepto. Vide Ale. conſi. xxxvij. vol. iij. col. ij.

ss POMATES.
d ¶ Si pecuniam. Vide zumi. in repeti. c. j. ff accu. et Ale. conſilio xvj. vol. ij. col. j. vbi limitat hanc l. & ſimiles de iure non habere locũ ſi ibi interueniſſet ſtipulatio, ob quam data eſt pecunia, ſequuta eſt, ſ. libertas, & fuit ſequuta de iure, ſcilicet ex teſtamento. Sol. huius timore dicunt quidam q̃ hic datur condictio ſine cauſa non ob cauſam. Tu dic ſecundum gl. aut debebatur hic libertas per fideicõmiſſum, aut directo. Si per fideicõmiſſum, et ſequuta eſt manumiſsio: non poteſt habere locum condictio ob cãm. ſed ſine cauſa. Nã cauſa ſequuta eſt, & ſic ceſſat ob cauſam. ſed quia cã dandi fuit iniuſta: ideo habet locũ ſine cauſa. Mihi videtur q̃ etiam tunc cõpetat condictio ob cãm. Nam cauſa proxima, ob quã pecunia datur, eſt vt relictũ libertatis purificetur, vt ſupra eo. l. j. §. j. ſed iſtud non eſt ſequutum: ergo habet locũ condictio ob cãm. Si vero erat relicta libertas directa, tunc dicit glo. q̃ cõpetit cõdictio, ſine cauſa, tanquam generalis. Itẽ condictio ob cãm, quia nõ habet libertatẽ propter eã donationẽ quã fecit, quæ requritur: vt ſupra proxi. §. Mihi videtur[a] q̃ ſi pecunia fuit data poſt aditam hæreditatẽ: tũc dicit gl. verum ſimpliciter: quia iam erat liber hõ. Si vero fuit data añ, cũ iã non eſſet liber hõ: tunc eſt dicendũ idẽ qđ i libertate relicta per fideicõmiſſum. Item oppo. & videtur q̃ ſufficiat libertatem ſe qui quocunque mõ: vt l. cũ ſeruus. infra de ver. obli. Sol. expone vt ibi in gl. et etiam hic. et ceſſat contrarium, quia debet intelligi dummodo habeat libertatem per eũ, cui pecunia eſt data vel promiſſa. Sed cõtra hoc opp. † quantum ad exceptionẽ parandã nõ refert a quo fiat, dummodo fiat, vt l. ſi puellam. C. ſi man. ita fue. alie. ergo quantum ad defendẽdum hæredes ne cõueniãtur condictione ob cauſam, non refert a quo fiat. Sol. vt dicam vobis. infra. e. l. ſi pecuniam. Quæro vtrum iſta pecunia poſsit repeti condictione indebiti. Gloſ. hic dicit quod non. quod dic vt dicam in l. is cui hæreditas. j. de condi. indebi. Venio ad ver. quanquam & op. de l. ſi quaſi. j. de pig. actio. Sol. ibi fuit cã ab vtraque parte in mente retenta: hic ab vna tantum. facit quod no. ſ. e. l. j. §. j. et ſ. ſi cer. peta. l. nõ oĩs.

Subtilius. Si quod meũ eſt tibi trado tanquã tuũ, non trãſfero dominiũ. h. d. Iſte §. cõtinuat cũ præcedenti: vnde magis dicitur eſſe ver. quã §. Materiã iſtam, quæ tractat de errore, q̃ impedit tranſlationẽ dominij habuiſti in l. cũ fundus. §. ſeruũ tuum imprudens. ſ. ſi cer. pe. dicemus in l. j. ſ. de offi. procur. Cæ. et dixi in l. eius q̃ in ꝓuincias. ſ. ſi cer. peta.

b Quanquã. [b]Habet cõdictio pro impleta, qñ is qui implere debet impeditur facto eius qui ex implemẽto tenetur. Opp. de l. ſi peculiũ. §. de illo. infra de ſta. lib. Sol. ibi prælegatũ erat peculiũ ſeruo, hic ſecus. Op. q̃ nullum eſt hic hæredis impedientis cõmodum. nam tenetur legatario actione in factũ, vt dicitur in fi. tex. Glo. reſpondet q̃ eſt commodũ, quia tenetur ad decẽ in genere, nõ ad illa quæ erant in peculio, certe hoc commodũ modicũ eſt. Dicas ergo q̃ datur hoc cõſilium hæredi de rigore, ſed de æqtate ſuccurit legatario per actionẽ in factũ, qua æqtate cõſiderata nullũ eſt cõmodũ hæredis. Op. q̃ de æquitate etiã videtur q̃ ei, in cuius perſona dicitur impleri cõditio. non ſubueniatur, vt infra ſi qs omiſ. cã te. l. ſi quis ſub conditione. Sol. illud, qđ eſt ſoluendũ in vim cõditionis ex teſtamento, non põt peti de rigore, nec de æquitate, vt l. contraria. ſed hic æquitas fundatur ex alio quã ex teſtamento, ſ. quia hæres ſeruum nolentẽ ſoluere ĩpediuit. Bar.

c ¶ Si quis accepto. ſi cauſa, propter quam debitor liberat, non impletur, agitur vt in priſtinam obligationem reponatur. Pro declaratione huius legis quæro quid cõdicatur. Glo. diſtinguit notabiliter, Aut debitum, quod fuit remiſſum, erat liquidum, & condicitur ipſa pecunia: vt infra eodem. l. ſi mulier. Aut non erat liquidum, ſed erat forte in diem, vel ſub conditione: & condicitur: vt in priſtinam obligationẽ reponatur: vt j. de iure do. l. licet. Ad hoc oppo. de l. ob eam cauſam. j. de preſcri. ver. Sol. ſecundum veram ſolutionem fateor q̃ poſſet agi contra ceſſantem adimplere promiſſa actione incerti, ſcilicet præſcriptis verbis: vt ibi: & etiam condictione ob cauſam, vt hic. Opp. de l. licet. j. de iure do. Sol. ibi acceptilatio habebat tacitam conditionem, ſi matrimonium ſequeretur: hic non. Extra opp. de l. cũmota. C. de tranſa. vbi non datur cõdictio ob cau. Sol. ibi actio, quæ erat remiſſa, non poterat ex cõſenſu partium reſtaurari vt quærela inofficioſi. Item actio deſcẽdẽs ex delicto: vt l. ſi vnus. §. pactus. ſ. de pac. merito non poteſt cõdici vt ſe reponat in priſtinam obligationem. Nota ergo ex hac l. cum glo. ſua, q̃ qñ ſtatim poſſum petere debitum, non competit mihi actio vel iudicis officium, vt debitum illud promittas. ceſſat enim æquitas. In contrarium facit l. ſi finita. §. eleganter. j. de dam. infec. ſed ibi erat debitum quodam extraordinario iure, vt ibi dixi.

1 ☞ *Pœnitentia quando faciat locum condictioni.*
2 *Præparatoria quod non faciunt deſinere rem eſſe integram.*
3 *Sponſalia ſunt initium matrimonij.*
4 *Implens contractum ex eius parte, quod poteſt pœnitere: & quando. nu. 11.*
5 *In contractibus innominatis, facio vt des, & facio vt facias, quando habeat locum pœnitentia.*
6 *In omnibus contractibus innominatis habet locum pœnitentia.*
7 *Ratio quare in contractibus innominatis datur pœnitentia.*
8 *Quando obligatio debet impleri ex re interuentu, licet parti pœnitere, & rem non accipere.*
9 *In mandato, depoſito, & ſocietate licet pœnitere.*
10 *Libellus in condictione ob cauſam ex pœnitentia.*
11 *In contractibus quando ſit locus pœnitentiæ.*
12 *Ex parte eius, cui eſt impletum, non eſt locus pœnitentiæ. & nu. 4.*
13 *Si do pecuniam alicui vt vadat pro me Romam, quando dicatur contractus locationis & conductionis vel contractus innominatus.*
14 *Repetitio quando competat ex defectu cauſæ.*
15 *Quando præſumatur cauſa finalis vel impulſiua. remiſſiue.*
16 *Condictio ob cauſam q̃ habeat locum in contractibus innominatis, & quando actio de dolo.*
17 *In omni datione ob cauſam, licet non reſultet contractus innominatus, habet locũ condictio ob cauſam.*
18 *Condictio ob cauſam vt competat, eſt neceſſe q̃ agens perfecte contractum impleuerit.*
19 *Si contractus eſt ab vtraq; parte perfectus, & poſtea ab vna parte implementum reſcinditur: habet locum condictio ob cauſam.*
20 *Condictio ob cauſam ad quid detur.*
21 *Si Poteſtas electus fecit præparamenta, & poſtmodum ire non potuit. remiſſiuè.*

d ¶ Si pecuniam. [d]In contractibus innominatis ſi ex vna parte impleẽ, ex alia non: propter caſum ceſſat condictio ob cauſam, quaſi cauſa non ſequuta: ſed habet locum ex pœnitẽtia, dum tamẽ aduerſæ parti de indẽnitate conſulatur. h. d. Diuiditur in tres partes. Primo dicit ceſſare condictionem, quaſi cauſa non ſequuta. Secundo dicit eam habere locum ex pœnitentia. Tertio, iſtud dictum limitat vt indẽnitati aduerſæ partis conſulatur. Secunda ibi: ſed cum liceat. Tertia ibi: niſi forte. † Tu habes hic q̃ pœnitentia facit locum huic condictioni. Contra, & aſſumo glo. magnam, & oppo. de eo quod habetur. j. eo. l. quod Seruius. Dicunt quidam q̃ ibi loquit quando cõtractus eſt celebratus gratia vtriuſque: hic gratia dantis tantum. Glo. reprehendit. Nam & hic gratia vtriuſq; fit. ſ. datio cauſa recipientis, & ire cauſa dantis: & tamen eſt locus pœnitentiæ. Simile ſ. eo. l. iij. §. j. Glo. iſtorum opi. infideliter recitauit. Nam bene videbatur ipſis q̃ hic contractus fiebat gratia vtriuſq;: ſed ibi dixerunt diſtinguendum eſſe, an factũ quod erat explicãdũ poſt datã pecuniã, vt ire Capuã, fieret gratia dantis vel gratia vtriuſq;: & hoc mõ recitatur in ſequenti glo. ſuper ver. repetetur. & intelligendo ſic forte iſta ſol. non eſt mala ſecundum quoſdam: vt j. dicam: ideo gl. ſoluit contrarium aliter: quia res hic erat integra: & ſic locus eſt pœnitentiæ: in l. 1 quod ſeruus. nõ erat res integra. † Aduerte ex hac gl. cõiuncto tex. apparet quod præparatoria nõ faciũt rem deſinere eſſe 2 integrã, vt hic, & l. ſi defunctus. ſ. de procu. ſecus ſi de aliquo facto ail

Universidad de Deusto

3 cto aliquid incipiatur: vt d.l.quod Seruius. †Nam spōsalia sunt initium matrimonij. Pro hoc facit infra de pollici.l.j.§.cœpisse.

Contra hoc oppo.extra glos.j.ea.l.§.item si quis dederit.vbi est cœptum aliquid de eo quod erat fiendum: & tamen locus est pœnitentiæ. Sol.dicit Iaco.de Are.vt colligitur ex distinctione sua quā facit, & refert Cy.in l.sicut. C.de actio. & obli. q̄ l.quod Seruus. loquitur quādo illud quod post dationem erat fiendū, respicit commodū vtriusq;.§.item si quis.loquitur quando respicit cōmodum dantis tantum: & secundū hoc videt bona sol.posita in prin.glo.recte intelligendo.quod nō placet. Nam siue id quod est faciēdū respicit commodū dantis tm̄, siue vtriusq;: idē iuris est, & eadē ratio, vt j.videbis. Præterea.§.itē si quis.non respiciebat commodū dantis, sed tertij.s.manumittēdi. R ñdeo, ergo ad l.quod Seruius. q̄ illud est speciale fauore matrimonij, siue matrimonium illud sit contrahendū inter dantem & recipiē tē, & sic gratia vtriusq;, siue inter extraneos: & sic nō respiciat cōmodū dantis. Casus est in l.si ego.in prin.& §.j.vbi hæc solu. probatur ad literam.j.de iure do. Opp.in contractibus innominatis potest agi vt quis cogatur implere quod promisit: vt j. de præscri.ver.l.naturalis.per totam l. Ergo apparet q̄ non est

4 locus pœnitentiæ. Sol.dicit glo. & bene †pœnitentiæ locus est ex parte eius qui impleuit contractum, non ex parte eius cui impletum est. Cum enim ipse sit perfecte obligatus, nō potest pœnitere: sed potest agi contra eum vt impleat, vt in contrarijs: ille vero, qui impleuit, potest pœnitere & repetere quod dedit. Ita loquit̄ hic, & ś.eo.l.iij.§.j. Contra hoc opp.ea quæ facta sunt, non possunt repeti: vt l.si non sortem.§.libertus.j.de cōdi.indebi. Vnde videtur quod non sit locus pœnitentię. Huius timore dicit glo. q̄ hoc quod de pœnitētia dicitur, habet locum in do vt des, & do vt facias: & in permutatione. q.d.ī facio vt des, vel in facio vt facias, nō habet locum: quia postq̄ est factum, cessat pœnitentia. Illud etiam videtur tenere Iac.de Are. & Cyn. qui

5 recitauit eum in d.l.sicut.de act. & obli. Certe etiam †in facio vt des, & facio vt facias, potest habere locum pœnitentia quando ex aliqua parte nil est impletū. Item quando ex vna parte esset impletum, si esset tale factum quod posset repeti, vt vacuā possessionem tradi, & similia, haberet locum ista lex, scilicet repetitio: vel si peto vt te reponas in pristinā obligationem, vt ś.l.proxima. Item quando tale factum quod nō potest repeti, licet nō detur condictio ob causam ad repetendum: tamē datur de dolo in locum illius condictionis ob causam: vt l.cūm proponas. C. de dolo. & ibi tangitur per doct. & ibi dixi. Præterea potest esse datio talis quæ non potest repeti: vt datio libertatis, vt dicta l. cum proponas. & sic non est facienda distinctio inter contractus innominatos: quia in omnibus idem videtur. & hoc puto verum. Tamē Gul.de Cu.in hac materia est in mirabili opinione. dīcit enim q̄ solum in contractu do vt facias, locus est pœnitentiæ: & non in alio, vt hic, & l.iij.§.j.ś.eodem: quia in alio nulla lex reperitur. Præterea quod in contractu permutationis nō sit locus pœnitentiæ, videtur probari in l.j.j.de rerum permuta. Ratio, dicit ipse: quia contractus innominati iudicantur secundum naturam contractuum innominatorum, quibus æquiparantur: vt l.j.§.si quis seruum.j.depos. & l.eū qui.§.si rem inspectori.j.cōmoda. Sed iste contractus assimilatur mandato: merito debet esse locus pœnitentię sicut in mādato. Hoc, quod ipse dicit, non placet. nam do vt des, similatur emptioni. do vt facias conditioni, non mandato: facio vt facias æquiparatur mandato. hic est tex.in l.naturalis.§.j. & §.sed si facio.j.de præscrip.ver.sed posito quod do vt facias æquiparetur mandato: tamen nō esset locus pœnitentiæ quantum ad repetēdum id quod datum est: vt l.si milites.quod ibi no.C.eodem. sed quantum ad impediē dum ne fiat sic. Præterea illa & eadem ratio, quæ est in contractu, do vt facias: est in omnibus contractibus innominatis: vt j.

6 dicam. Et sic teneo q̄ †in omnibus cōtractibus innominatis habeat locum pœnitentia. Sed contra hoc opp. de l.sicut. C. de act. & oblig. Sol. ibi loquitur in contractibus nominatis: hic in

7 innominatis. Ista est vera ratio, dicit gl. †quia sicut sunt debiles in obligatione inducenda quia consensu non contrahuntur: vt l.iurisgentium.in princip.ś.de pact. sic & in obligatione retinēda sunt debiles. & sic pœnitentia dissoluūtur. Ita dicit etiā Dy. in l.stipulationes nō diuiduntur.in sua distinctione magna. Tu dic clarius secundum Iac.de Are. & Cy. refert in d.l.sicut cōtractus innominati anteq̄ cōpleant̄, nō p̄dur cūt obligationē ciuilē: vt l.ex placito. C.de re.permu.cū ergo nullus cōtrahentiū sit ciuiliter obligatus: merito põt pœnitere: & eodē modo post cōtractū impletū ab vna parte ille, qui impleuit, põt pœnitere: quia implēdo obligauit aliū sibi, nō se alteri. Et hoc not.in d.l.ex placito. Et ista ratio, quia obligatio nō est cōtracta, est generalis & vrgēs ad omnē speciē contractus innomi-

8 nati. Præterea qñ †obligatio debet impleri ex interuētu rei, licet parti pœnitere, & rē nō accipere: vt l.q pecuniā.§.si cer.pe. & j. q̄ res pig.ob.pos.l.pe. & j.q̄ pot.in pig.ha. l.j. & l.potior.in prin. sed cōtractus nominati statim ab ipso initio sunt p̄fecti, & est nata ciuilis & naturalis obligatio & actio: vt d.l.iurisgentiū.in princi. merito nō licet pœnitere vt l.sicut. C.de act. & obli. Cōtra hoc opp. q̄ etiā in cōtractibus noīatis

9 licet pœnitere, vt †in mādato, deposito, & societate. Gl. fatetur contrariū, q̄ in illis fallit. Ita dicit hic, & in d.l.sicut. & idē Dy.in c.quod semel.de reg.iur.lib.vj. Alij dicūt, & melius, q̄ in illis nō fallit nūq̄ em̄ licet pœnitere ab eo, in quo obligatio est cōtracta: vt in l.in cōmodato.§.sicut.j cōmo. & d.l.sicut.de act. & oblig. Vnde in mādato nō sum obligatus ad tenendū te procuratorem perpetuo: merito possum te reuocare. Idē in deposito & societate: & p̄dicta tenēt doc.ī d.l.sicut.de act. & ob. & bene.

Item oppo.in contractibus innominatis, licet non sit nata ciuilis obligatio: tamē est nata naturalis, quæ impedit repetitionem soluti: vt l.naturaliter.de condi.inde. ergo illud, quod soluisti, non potes repetere ex pœnitentia: quia naturaliter erat debitum. R ñdeo, non erat debitum naturaliter simpliciter: sed debebam centum vt ires Capuā ad recipiendum: ad istud tuum ire Capuam nullo iure eras obligatus: vt d.l. qui pecuniam.ś.si cer.pet. Si ergo ex pœnitentia tollitur ne eas Capuam, vel ne impleas contractum ex parte tua, tollit̄ obligatio naturalis: qua tenebar tibi soluere: & sic apparet modo omnino solutum indebitū. quod ergo hic dicitur quod potest

a pœnitere: non intelligas[a] eius quod dedit principaliter quia cū ad id esset naturaliter obligatus, nō potest pœnitere: sed intelligas q̄ pœniteat eum de eo quod per aduer

10 sam partē est faciendum. Et ex hoc †apparet mediū, per quod in libello concluditur.

Si quis tamen diceret in libello: repeto decē quæ dedi quia pœnitet me dedisse: licet improprie loquat̄ tm̄ istū libellū nō reprobo: nā cū de hoc nō possit pœnitere, ni si prius pœnituerit de eo quod est p̄ aduersariū faciendū: videt̄ etiā de illo pœnitere:

b vt l.illud.de acqui.hære. His expeditis[b]

11 reassumamus breuiter vtrū in †cōtractibus sit locus pœnitētiæ: & dicaut loq̄mur in cōtractib⁹ nominatis: & nō est locus pœnitētiæ ī eo, ī quo obligatio est cōtracta: vt l. sicut.j de act. & ob. & l.in cōmodato.§.sicut.j.cōmoda. & hoc nunq̄ fallit. Aut loq̄mur in contractibus innominatis: & tunc aut sunt celebrati causa minuendarū litiū: & non licet pœnitere. vt l.iij.in princ.ś.eo. & l.quāuis. C.de transact. Aut contractus innominati celebrātur ad aliud quā cā mi

✠POMATES.

a ¶Nō itelligas. Hoc reprehendit Bald.in nouel.in repeti.rub. de verborum oblig. col.ix. & sequen. Et not.quod regula huius legis quod in cōtractibus innominatis est locus pœnitentiæ: loquitur in contractibus innominatis respectiuis q̄ sunt quatuor, de quibus in l.naturalis.de præscrip.verb.non autē in contractibus simplicibus. De quo vide quę scripsi ad Bar to.in l.si cum fundū. supra de pac. Et pro ratione glo.hic confirmatæ per Bart.facit: quia si conuenit inter me & Titium vt dem sibi aliquid in contractu innominato nō poterit præcise cogere me vt dē sibi aliquid in cōtractu innominato. sed præstando interesse liberabor. l. naturalis. §.j. & ibi Barto. col.ij.ff.de præscrip. yer. & in l.stipulationes non diuiduntur. xj.oppositione. j. de verborum obligat. cum tamē alias si inter me & ipsum de dando conuenissem posset me præcise cogere vt darem §. sic tracq̄. institu.de act. Secundo facit quod licet in cōtractibus nominatis oblatio habeat vim perfecti complementi. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empti. tamē nō habet locū in cōtractibus innominatis vt est glos.in l.iurisgentium.in princ.in glo.magna in versi. vt aliquid faciam. ff. de pact. de qua Bal. in lege, ex placito. in xviij.q.C.de rerum permutatione.

✠POMATES.

b ¶His expeditis. Aduerte quod imo quoties mandatum dedisset causam contractui nominato quod tunc esset locus pœnitentiæ. text.l.cum in plures. §. mandaui. & ibi Barto.not. ff.loca. quem casum dicūt ibi esse frequētem Albe. & Pau. & ideo not.alius est casus, in quo etiam in contractu nominato licita est pœnitentia: quem ponit Barto.in l.quod scitis.in j.col.in fi.de agrico. & censi. lib. xj. Aduerte tamen quod limitatio Bart. loquitur in contractu locationis: & ipse allegat leges seq.in societate qualibet. l.si cōuenerit. j. pro soc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

POMATES.
a ¶Sol. breuiter. Qñ defectus cauſæ inducat hanc condictionẽ.in hoc aũt omiſſis multis verbis Bar.hic facias tibi vnam regulam firmã q̃ datum ob cãm, ſiue cã ſit nullo modo ſubſecuta,ſiue ſit ſecuta,non tamẽ legitime: ſiue cã ſit expreſſa ſiue tacita ab vtraque parte intellecta,facit quod id, quod eſt datum,poſſit repeti hac condictiõe ex capite cauſæ non ſecutæ.Fallit quoties aliquid eſſet datũ propter cãm impulſiuam nõ aũt finalẽ: tunc defectus talis cauſæ non habet inducere hanc condictiõem,vt hic in gl. nullo enim mõ tale datũ repetit.Et qñ cã dicatur impulſiua vel finalis, vide hic per Salic.et Bar.in l. ij.ſ.fi.ff.de do. hic al leg.Secũdo fallit qñ cã eſt tacita,& ab vno tantũ intellecta: tũc enim datũ nullo mõ repetitur cã deficiente.l.ſi repetendi. C.eo.et hic in glo.dicitur. Tertio fallit quando eſſet aliquid datũ ob cãm impoſſibilẽ ſiue de iure ſiue de facto a ſciente:tũc enim nullo mõ datũ propter quod cã nõ ſit ſecuta repetitur.l. dictã.et l.ſi militem. C.eo.et hic per Bar. Quarto fallit quoties cã non eſt ſecuta caſu fortuito:qa debet implere:tũc enĩ licet reperatur vt hic in text.et Bart.ex capite cauſæ nõ ſecutæ,ſed ex capite pœnitentiæ. Quinto fallit quoties ſtat p eũ, cuius prima cã debebat adimpleri, et ne adimpleatur.tunc enim datũ nullo mõ repeti põt:cũ cã habeatur pro impleta. l.iure ciuili.ff. de condi.et demon.prout ẽ tex.et glo.pe.C.eo.alios duos caſus.in q̃bus licet cã deficiat, tamẽ nõ licet repetere,ponit Alex.in pe. col.de quibus dic vt hic per eum.

nuendarũ litiũ:& tũc aut a nulla parte eſt aliquid impletũ:& abſque dubio eſt locus pœnitentiæ. Aut ex vtraque parte eſt perfecte impletum,& nõ eſt locus pœnitentiæ,quia obligatio perfecta eſt:vt leg. ex placito .C.de re.p̃muta. Aut ex vna parte eſt impletũ perfecte et ex alia nullo mõ, & tunc aut ſupereſt facultas implendi: & eſt locus pœnitentiæ:vt ſ.eo.l.iij.§.j. Aut non ſupereſt facultas implendi:& tũc aut nõ ſupereſt mõ,nec vnquã fuit facultas ĩplẽdi d̃ iure vel de facto:aut ab initio fuit facultas implendi,& poſtea deſijt.Primo caſu aut ille,qui impleuit,fuit ſciẽs: et nõ eſt locꝰ repetitiõi ſeu pœnitẽtiæ, vt C. e. l.dictã et l.ſi militẽ.etibi no. Aut fuit ignorans:& tunc ſecus.l.iij.§.ſi q̃s quaſi.ſ. eo. Ex parte vero recipiẽtis nõ diſtinguit ſciẽtia ab ignorãtia: vt l.iij.§.ſi lib. homo.ſ. e. Secundo caſu poteſt quis pœnitere,dum tamen indẽnitati aduerſarij conſulatur: vt j.ea.l.§.fi.et no.ſ.eo.l.iij.§.j.nõ aũt poſſet repeti,quaſi cã nõ ſequuta:vt d.§.j. & l.pe.C.eo.niſi facultas implendi defecerit poſt morã aduerſarij,vt d.§.j.Et prædicta
12 vera ex parte implentis. †Ex parte vero eius,cui eſt impletum,non eſt locus pœnitentiæ,vt dictum eſt.et ita intelligas ea q̃ infra dicentur. Q̃nque ex vna parte eſt impletũ aliquid perfecte,ex alia eſt factũ aliquid de illo,et tũc aut illud,qd̃ eſt factũ eſt de prꝛeparamentis:aut de eo quod erat faciendũ.Primo caſu eſt locus pœnitẽtiæ dũ tamen indẽnitati aduerſarij conſulat, vt hic.Secundo caſu idẽ,vt hac l.§.item ſi quis dederit.R ō,quia faciendo aliquid, nõ impletur cõtractus:et ſic alius nõ obligat:merito eſt locus pœnitẽtiæ, vt dictũ eſt.Fallit fauore matrimonij,vt infra. e.l. qd̃ Seruius.et l.ſi ego.in princ.et §.j. infra de iure do. Q̃nq̃ ex nulla parte eſt factũ aliquid perfecte:et tũc ſine dubio eſt locꝰ pœnitentiæ,quia contractus nõ eſt perfectus,nec nata obligatio:vt l.ex placito.de re.permuta.facit quod no.C.de pac.l.j.in fi.magnæ glo.Contra hoc oppo.nã hic videtur contractus nominatus,ſ. locatio & cõductio,do enim pecuniã vt vadas Romam: et ſic nõ eſt locus pœnitentiæ,ſecũdum ea quæ dicta ſunt Sol. dicit gl. q̃ hic pecunia fuit data vt ſpecies,vel ipſe quire cepit, non conſueuit locare operas ſuas. Probatur hæc ſolutio in leg.naturalis.§.at cum.infra de præſcrip.ver.et tangitur hic
13 in gloſſ.parua prima huius leg.et in gloſſ. ſuper verbo,repetetur.et eſt verum.†Si enim vni curſori,qui conſueuit operas ſuas locare,ad hoc dedi pecuniam vt vadat pro me Romam , eſt locatio & conductio. Sed ſi cuidã hõeſto viro darẽ pecuniã vt iret p̃ me Romã,vel ĩ aliqua ambaſiata,vel ad aliqua negotia mea p̃ficienda, tũc eſſet contractus innominatus.Ita loquitur hic.quod apparet:qa pro eundo facit magnum apparatum,quod in perſona curſoris non cadit,vt videmus communiter. Sumus expediti de primo articulo,ſcilicet quando in contractibus innominatis ſit locus pœnitentiæ. Veniamus ad ſecundum,ſcilicet quã-
14 do ex defectu cauſæ compet it repetitio.† Opponi.& videtur quod etiam quando cauſa non eſt ſequuta,et per accipientem non ſtat,ſit locus condictioni:vt ſupra ead.l.§.j. in princi. Solu.fateor quãdo cauſa non eſt ſequuta facto eius qui debet implere.ſecus ſi caſu fortuito,vt hic . Et ideo gloſſ.hic per modum ſummæ tractat quando defectus cauſæ hanc condictionem inducit.In quo dicas plenius cũ glo. Aut deficit cauſa quia ab initio fuit impoſsibilis. Aut deficit cauſa,quæ fuit poſſibilis.Primo caſu diſtingue: Aut ille qui dedit,fecit ſciẽter: & non repetet. Aut ignoranter:& tunc ſecus:vt l.dictam.C.eo.& l.ſi militem.& ſ.eod.l.iij.§.ſi liber & §.ſubtilius. Secundo caſu quãdo deficit cauſa poſsibilis:aut deficit caſu fortuito aut facto eius,qui debet implere,aut eius,in cuius perſona debet impleri. Primo caſu aut ante moram:& non eſt locus cõdictioni ob cauſam,quaſi cauſa non ſequuta:ſed ex pœnitentia ſic,vt hic. Aut poſt moram:& tũc ſecus,vt l.iij.§.j.ſ.eo.Secundo caſu indiſtincte eſt locus repetitioni:vt d.l.iij.in princ.& §.j.ſ.eo.l.naturalis. quaſi per totam,l.j.de præſcri.ver.Tertio caſu non eſt locus repetitioni,quaſi cauſa non ſequuta:vt l.pen.C.eod.ſed quando pœniteat,poterit repeti:vt d.l.iij.§.j.alias ij.ſ.eo.& hic. Et prædicta vera,quando cauſa,ob quam datum eſt,aliter non eſt ſequuta:ſed ſi eſt ſequuta aliqualiter,& non eſt perfecta : vt puta quia ſequuta eſt de facto,ſed nõ de iure:vel eſt ſequuta,ſed non ex ea cauſa,ex qua datum eſt:tunc ſimiliter habet locum condictio:vt ſ.eo.l.iij.§.ſi liber.& §.ſi quis quaſi.Et prædicta ſunt vera,ſiue cauſa ſit expreſſa,ſiue tacite actũ ab vtraq̃ parte : vt l.nõ omnis.ſ.ſi cer.pet.& l.j.§.j.ſ.eo.& l.iij.§.ſi quis quaſi.& ibi not. ſ.eod ſecus ſi ab vna parte tantum,vt l.ſi repetendi.C.de condi. ob cau.& d.§.ſi quis quaſi.in fi.& hæc vera in cauſa finali.ſecus
15 in impulſiua:vt j.de dona.l.ij.§.fin.quæ quando præſumatur†finalis,& quando impulſiua,dic vt per Dy.in d.§.fi.& latius ibi dixi. Gul.tangit & ibi per Cy.C.de epiſco.& cler.l.generaliter. & per Dy.in c.decet.extra,de regu.iur.lib.vj.hæc non eſt bene
16 noſtra materia. †Iuxta prædicta quæro vtrum condictio ob cauſam habet locum ſolum in contractibus innominatis.Reſpon.quod habet locum in contractibus innominatis,vbicũq̃ illud,quod eſt datum vel factum,poteſt repeti. Alias ſi repeti non poſſet,haberet locum actio de dolo,vel in factum : vt l.cũ p̃ponas.C.de dolo.& l.naturalis.§.ſed ſi dedi.& §.ſeq.j.de præ
17 ſcri.ver. Item habet†locum in omni datione quæ fit ob cauſam, licet contractus innominatus non reſultet: vt ſi do tibi aliquid vt aliquid ego faciam,vel do vt aliquid faciat quidã tertius,vel do vt aliquid obueniat:in quibus,licet non reſultet contractus innominatus:tamen ſi cauſa ceſſat,habet locum condictio ob cauſam.tex.eſt not.in l.ſenatus.§.j.j.de dona.cauſa mor.probatur in l.j.§.ſi parendi.ſ.eo.& per multas leges iſtius tit. Quæ
18 ro vtrum ad hoc vt danti competat†cõdictio ob cauſam,ſit neceſſe q̃ perfecte contractum impleuerit ex parte ſua.Glo.videtur tenere quod ſic,in l.actione.C.de tranſac.alias non haberet locum cõdictio ob cauſam,ſed actio de dolo,vt ibi no. Quæ
19 ro:quid ſi contractus†eſt ab vtraque parte perfectus: tñ poſtea ex vna parte illud implementum reſcinditur:forte quia res euincitur:an habeat locum condictio ob cauſam?Reſpõ.ſic:vt l.ſi.j. eo.fallit in contractu tranſactionis:vt l.ſi pro fundo. C.de tranſact.in quo non agit̃ condictione ob cauſam,ſed præſcriptis verbis ad intereſſe eius quod fieri cõuenit, vt ibi patet. Procedo vlterius.dicitur hic quod datur condictio ob cauſam ad repetẽdum illud,quod eſt datũ.Contra,imo datur cõdictio ad aliud.ſ. ad fructus,& ſimilia:vt j.eo.l.cum quis.Sol.Huius timore glo.
20 hic tractat†ad quid detur cõdictio ob cauſam. Dico q̃ datur ad repetendum illud quod eſt datũ,ſi eſt ſpecies,vel tantundẽ ſi eſt quãtitas:vt l.j.j.de re.permu.& hic.Item dat̃ ad naturales acceſſiones,non ad ciuiles:vt j.eo.l.cum quis.& q̃ nõ ad ciuiles,probatur in l.j.C.de condi.inde.& l.quoties.C.de cõdi.ob tur.cau. Item datur ad repetẽdũ illud quod eſt datũ vere,ſeu datũ interpretatiue,vt glo.dicit:non autẽ datur vt fiat quod conuenit,vt dixi in l.iij.§.j.ſ.eo. Vltimo oppo.de l.qui operas.j.loca.Solu.
a breuiter,ª hæc vera:aut quis vult repetere quod dedit,ex pœnitentia:& habet locũ iſta lex in contractibus innominatis : quæ pœnitentia ceſſat in cõtractibus nominatis,vt dictum eſt. Aut quis vult repetere,quaſi cauſa non ſecuta : & tũc eodem modo diſtinguitur in contractibus nominatis & innominatis.quod dic vt j.loca.l.ſi vno.§.item cum quidam. Glo.quærit : hic dicitur quod debet reſtitui illud quod quis expendit in præparamentis. Quæro an illa præparamenta debent dari illi repetenti.Glo.dicit quod ſic:alias remaneret in lucro ille,qui præparamenta fecit:quod eſt notandũ.Vel deberent remanere apud eum,qui accepit,deducta æſtimatione quanti modo valent : vt

l.nam

Universidad de Deusto

l.nam ſi non ſit idoneus.cum l.ſeq.& l.cum emptor.§.fina.& l. damni infecti ſtipulatio.in prin.j.de dam.infe. Vltimo hæc
21 lex facit in arg.ad q.de Poteſtate electo,†qui fecit præparamenta,& poſtmodum non potuit ire.quod dic vt plene dixi in l.j.§. diuus.j.de va.& extraor.cog.& l.diem functo.ſ.de offi.aſſeſſo.

1 ☞ *Aduerſarius debet certiorari de pœnitentia.*

2 *Reuocatio procuratoris mandati an requiratur quod perueniat ad procuratorem.remiſſiuè.*

3 *Si ſeruus fuit manumiſſus poſt pœnitentiam,ad quid agatur condictione ob cauſam.*

4 *Lex eſt ſemper certa.*

5 *Si mandaui Titio vt percuteret clericum, & reuocaui mandatum eo non certiorato,ſi percutit,quòd ſim excommunicatus.*

Si ſeruum. In contractibus innominatis ſi res eſt intergra,ſiue aliquid cœptũ ſit, vel deſierit poſſe fieri facto tertij vel caſu,ex pœnitentia datur cõdictio ei,qui ex parte ſua impleuit: dummodo indemnitati aduerſarij conſulatur.ſi quod damnum occaſione illius contractus incurreret.& h.d.vſq; ad fi. Diuide,quia primo loquitur quando quis dedit ſeruum ſuum vt manumitteretur. Secundo quando quis dedit pecuniam vt ſeruus tertij emeretur & manumitteretur: & tertio quando quis dedit pecuniam vt ſeruus accipientis manumitteretur.Secunda in §.item ſi quis.Tertia in §.ſed ſi acceperit.legã

1 per partes. †Nota in prima parte quod aduerſarius debet certiorari de pœnitentia.Ad illud opponi.de l.ſi pater.j.de manu. vin.Sol.ibi loquitur de procuratore ſimplici:hic de procuratore non ſimplici,in quem erat translatum dominiũ,vt poſſet ma

2 numittere.De hoc†an requiratur quod reuocatio mandati perueniat ad notitiam procuratoris,dic vt per Azo.in d.l.ſi pater. per Cy.in l.mandatum.C.man.videbitis in l.ſi procuratorem.ſ. de procu. Opp.de l.quæſitum.j.de ſer.expor.Sol.ibi fuit cõ-

3 tractus nominatus:hic innominatus. †Quæro:dicitur hic q; ſi fuit manumiſſus poſt pœnitentiam poteſt agi cõdictione ob cauſam.quæro ad quid? Dicunt quidam q; ad ipſum ſeruum: quia manumiſsio non valuit poſt reuocationem,vt l.ſi pater.al leg. Alij dicunt quod imo agetur ad æſtimationem:quia valuit manumiſsio,quia fuit translatum dominium in accipientem:vt argu.j.de do.l.hoc iure.§.ſi quis dederit.& j.manda.l.ſi hominẽ. Ego fateor quod manumiſsio tenuit,vt dictum eſt:tamen condictio datur adhuc ad ipſum hominem:licet executio fiat ī æſtimatione. Iſtud probatur in l.ſi ſeruus.§.boue.j.de condi.fur.& l.iij.in fi.eo.titu.& l.j.quod met.cau.C. Poteſt etiam directo cõdici æſtimatio:vt l.in re furtiua.in princ.j.de condi.fur.licet glo.

a ibi aliter ſentiat. Quæro,quid[a] ſi dantem pœniteat,& nõ certiorauit,an conſtitutio ſuccedat & faciat eum liberum? Glo.dicit quod non. Nam in verſicu.plane.dicit ſi nondum pœniteat,

4 non repetit:& certiorauerit:hoc tenẽt doct.†quia lex eſt certa. & hoc probatur per iſtum tex.probatur in l.cum ad præſens.ſ. ſi cer.peta.& l.eius qui in prouincia.in fin.& l.cum quidam.§. quod dicitur.in verſi.quid ſi ipſe.j.de acquiren.hære.Et hoc in-

5 ducebat Iaco.de R a.†quod ſi ego mandaui alicui vt percuteret clericum,& reuocaui mandatum eo non certiorato de reuocatione,quod ſi ille percutiat,non ſuccedit conſtitutio ſeu canon.vt ſim excommunicatus. Gul.de Cu.dicit contra.nam illa excommunicatio non infertur à iure ſimpliciter,ſed interueniẽte facto hominis percutientis:& ideo debet ille homo,ex cuius facto excommunicatio debebat ſequi,certiorari,vt in primo reſponſo huius §.hoc etiam tenent Cano.in c.mulieres.de ſent.

b excommu. Vltimo circa[b] iſtum finem in verſic.plane.poteſt dubitari:hic videtur quod ad excuſandum aliquem ne teneatur condictione ob cauſam,ſufficit factum eſſe à l. Contrarium habuiſtis not.in l.iij.§.ſi quis quaſi.in fi.magnæ glo.ſ.eo.Sol. Poſſumus dicere quod ibi pecunia data fuit vt aliqd obueniat: hoc eſt vt diſpoſitio purificetur,quam conditionalem putabat. Sed illud nullo modo eſt factum,nec à lege,nec ab homine:quia de ſe erat diſpoſitio pura,vel alias ſufficiat factum à lege ad excuſandum eum qui conuenitur,quando tractat de damno euitando,vt ſi ab eo petitur pecunia,vel petitur illud quod non habet, vt hic,in fi.& l.ſi puellam.C. ſi manci.ita fue.alie.ſecus ſi ab eo peteretur quod ſibi fuit ab initio datum. Ita loquitur contrariũ.

1 ☞ *Procurator debet certiorari de reuocatione,quando eo non certiorato poſſet damnũ incurrere.*

2 *Quando in contractu innominato ex altera parte eſt aliquod factum ad implendum contractum,ſi tamen,non eſt perfectum,non eſt locus pœnitentiæ.*

3 *Condictio ob cauſam q; detur ad aliud,quàm fuerit datũ.*

4 *Procurator tenetur de leuiſſima culpa.*

5 *Contractus innominatus quando habeat ſimilitudinẽ cum mandato.*

6 *Carcerati,qui ſunt in caſu abſolutionis,non ſunt ita diligẽter cuſtodiendi.*

Item ſi quis. Hic loquitur quãdo pecunia fuit data vt ematur ſeruus tertij & manumittat̃,vt ſ.di

1 xi. †Not.q; tunc debet certiorari procurator,quando eo non certiorato poſſet dãnũ incurrere.h.d. In tex.ibi,ne ſi poſtea emat,damno afficiatur. Simile j.mand.l.ſi mandaſſem.& ideo ſi nullum damnũ poſſet incurrere,certioratio non eſſet neceſſaria:vt infra,de ma.vin.l.ſi pater.& ibi dixi.

2 †Secundo not.q; licet ex altera parte ſit aliquod factum ad implẽdum contractũ, ſi tamen non eſt perfectum,locus eſt pœnitentiæ:quod dic vt dixi ſ.in princ.huius

3 legis. Tertio nota†q; condictio ob cauſam datur ad aliud q; fuerit datũ.nam hic fuerunt data decem & repetitur ſeruus.tamen hoc ideo eſt: quia eſt quaſi datio. Ita not.ſ.ea.l.in prin.circa fi.magnæ gl.quod intellige vt j.dicam. Vltimo not.q; iſte ✠POMATES.
c ¶ Sed ſi acceperit.
debet cauere de reſtituendo,ſi in poteſtatem eius peruenerit. Contra.j.depoſi.l.ſi ſine. Sol.dicit glo.ibi in diſponente.hic in procuratore,qui grauatur in plus q; depo-

4 nens:quia†tenetur de leuiſſima,vt l.à procuratore.C.man. Iſta non eſt vera:quia hic non fuit mandatum,ſed fuit cõtractus innominatus,do vt facias,vt patet ex tractatu in quo nos ſumus.

5 Sed ſuſtinẽdo dicas†q; licet ſit cõtractus innominatus,iudicat̃ ſecundũ naturã illius cõtractus,cui æquiparat̃:ſed hic aſsimilat̃ magis mandato q; alteri cõtractui:ergo &c. Nunc aduerte ſi poneremus nos q; datũ eſſet verũ pretiũ ſerui,& emeret̃,et manumitteret̃,tũc cõcedo q; habet ſimilitudinẽ cũ mãdato: & tũc ꝓcedat ratio gl.& ꝓcedit qđ dictũ eſt ſ.ſcilicet q; põt agi cõdictione ob cãm ad dictũ ſeruũ.Sed ſi poneremus q; non dedi verum pretium:ſed cũ viderẽ te forte illũ ſeruũ diligere,& non haberes totũ pretium,quo poſſes eũ redimere,dedi tibi partem vt emeres eum & manumitteres:tunc nõ habet omnimodã ſimilitudinẽ cũ mãdato:feci enim gratia tui magis q; mei:& iſto caſu putarẽ q; nõ daret̃ condictio ob cãm ad ipſum ſeruũ,ſed deberẽ ex pœnitẽtia cõdicere ipſam pecuniã: tu aũt haberes poteſtatẽ dandi ſeruũ vel pecuniã:ne ex hoc cõtractu remaneas in dãno. Et ita ſonat tex.in ver.ſi vero iam ſit emp.facit j.ꝓxi.§.Sic ergo ītelligo tex.Rñ.ad l.ſi ſine.j.depo.eodẽ modo quo ſ.quia ibi loquit̃ in depoſitario,q; tenet̃ de ſolo dolo,cũ gratia dantis fuerit celebratus contractus.hic vero gratia recipientis vel vtriuſq;.

Opp.q; nõ debeat p̃ſtari cautio,vt l.iij.in prin.ſ.eo.Sol.aliud ibi:qa debitor ibi habet exceptionẽ,vt ibi dixi.& glo.hic ponit.

c **Sed ſi acceperit.** [c]Hic loquitur quãdo quis accepit pecuniã vt manumitteret ſeruum ꝓpriũ.Et primo ponit qñ ſeruus fugit.Secũdo qñ ſeruus mortuus eſt.Secũda ibi:ſed vbi accepit. Vides hic ī verſ.ſed ſi eligat. q; qs põt petere ipſum ſeruum.Cõtra:condictio ob cãm dat̃ ad repetẽdũ illud,quod eſt datũ vel quaſi datum,vt dixi ſ.ꝓxi.§.& no.in hac l.in fi.magnæ gl.non autẽ datur ad aliud:ergo hic male loquit̃ dũ dicit,dari ad ſeruũ.Sol.dicit gl.q; fallit hoc vbi condictio datur vt fiat id,quod ꝓmiſit facere:vt ſ.ꝓxi.§.& ſ.eo.l. iij.§.j.nõ enim puto q; vnquã cõdictio ob cãm det̃ vt fiat quod cõuenit:ſed ad illud datur actio præſcriptis verbis:vt l.naturalis.§.j.& per totã l.j.de præſcri.verbis.Nam iſta cõdictio oritur extra id qđ agit̃,vt l.ſi is.in fi.j.cõmo.non ergo dat̃ vt impleat̃ id,quod agit̃ vel fieri debet.Nõ obſtat l.iij.§.j.ſ.eo.quia dic vt ibi dixi.Non obſtat ſ.proxi.§.quia ibi fuit quaſi datum.Non obſtat ver.ſed ſi eligat.quia eũ intelligo ſic,qñ ſeruus,qui aufugit, reuerſus eſt in poteſtate dñi: tunc ſi ego,qui dedi,dico,volo q; manumittat̃.& ille nõ vult manumittere:ceſſat cauſa,ob quam datũ eſt,ſui culpa:merito totum,q; dedi,repetit̃,vt hic,in verſi. plane. Qñq; nolo q; manumittat̃,ſed me pœnitet & repeto pe-

✠POMATES.
a ¶ Quæro quid. Nota ex iſto ver.plane. q; licet pœnitentia ſine certioratione nõ impediat factũ hoſis, qđ tñ bene impedit diſpoſitionẽ legalẽ. Rõ eſt quã ī.ſubiecit Bar.contra tñ ſortiter obſtat tex.ī l.iiij. §.j.j.de ma.vin.& vide Bal.in l.ex parte decani.vij.col.de reſcrip. & c.exceptionem.in fin.de excep. & Io.de Ana.conſi. xxv.incip.vtrũ præſentatio reſcripti.& ꝓ horum confirmatiõe facit quod vult Bal.in l.rogaſti.§.ſi fugitiuus.ff.ſi cer.pe.

✠POMATES.
b ¶ Vltimo circa. Vide Albe.l. non ideo minus. q. iiij. C. de accu. Ange.l.j. C.de Nili agge. non rũp. Ang.de Are.ī tract. malefi.in gl.in verb. Semproniũ.ix.colũ.

✠POMATES.
c ¶ Sed ſi acceperit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide Are. consilio cxv. vbi plene tractat materiam huius. §.

☞ POMATES.

a ¶Si extraneus. Vide plene quæ posui ad Bar. in l. cõmodissime. ff. de lib. et post hu. An autem istud hic probetur, vide bal. l. iij. circa fi. de insti. et substi. C. & limita hanc regulam vt per Bar. in l. maritus. C. de procur.

☞ POMATES.

b ¶Ad cõtrariũ respõdeo. Vide Panor. cõsilio. xlvij. co. iij. tertio dub. in j. vo.

c ¶Diuiditur. Adde vt per Alex. cui in quantum refert. q. de eo qui dotẽ, quã pro muliere dedit, stipulatus est sibi reddi in omnem casum sol. mat. quod si contingat virum vergere ad inopiã, non possit dans dotem agere ad illam, per leg. vbi adhuc. sed mulier possit. Adde quod voluit Bartolus consilio cxxvi. inci. Titius maritauit sororem.

☞ POMATES.

d ¶Qui se debere. Vide Panor. consilio xlvij. in j. volu.

cuniã quã dedi. Accipiẽs dicit, ego volo ex hac pecunia retinere tantũ, quantũ seruus est vilior ꝓpter fugã, tũc ego dico, nolo: sed habeas tibi totã pecuniã, et da mihi seruũ sic viliorem effectum: tũc cogitur accipiens vel totam pecuniã reddere vel seruũ: et sic vides ꝙ nõ cogitur directo ad ipsum seruũ, sed ad pecuniã: sed cogit̃ restituere seruum per officiũ iudicis, si nollet totã pecuniã restituere. Op. dicitur hic in ver. ꝙ si distractus. ꝙ nõ imputatur sibi si eũ diligenter nõ custodiuit. Contra, qa ex hoc videt̃ in culpa: vt l. si a bonæ fidei. cũ l. se. §. de rei ven. ergo debet sibi imputari: vt §. ea. l. §. item si quis dederit. Sol. hic fuit cã, quare non eũ ita diligenter custodiuit, vnde in culpa non fuit. nõ enim est præsumendum ꝙ ille, qui de proximo debet manumitti, aufugiat, iõ nõ erit necessaria tanta costodia: quod no. pro carceratis qui† sunt in casu absolutionis, quia nõ est necesse ita diligenter eos custodiri. 6

Sed ubi accepit. Hic loquitur quãdo seruꝰ proprius qui manumitti debebat, decessit. Op. de l. iij. §. j. e. §. Sol. aut vult repetere quasi cã non secuta: et loquitur lex contraria. Aut vult repetere ex pœnitẽtia: et habet locum distinctio huius §. Bar.

1 ☞ *Casus omissus remanet in dispositiõe iuris communis.*
2 *Si uenditur equa prægnans: ut si pareret masculum, pertineret ad emptorem: si fœminã, ad uẽditorẽ, si peperit masculũ & fœminã quod partus de æquitate diuidatur. & nu. 4.*
3 *Masculus præsumitur primo nasci.* 6.

a SI extraneus. [a]Casus omissus† remanet in dispositiõe iuris cõis. h. d. Op. de l. si cũ dotem. in prin. infra sol. matr. Solu. huius timore hæc lex legi. duobus modis: vno mõ ꝙ ille qui dedit, agat ex stipulatiõe præsumpta ex eo quod qui sibi in vnũ casum pepigit, in alio videtur sibi prouidere. Tunc obstat fortiter lex cõtraria, ad quã rñdet gl. ꝙ hic fuit diligens prouidẽdo sibi in omnem casum qui posset euenire sol. mat. merito præsumitur sibi prouidisse in casu, in quo matrimoniũ nõ cõtraheret̃. Pro hac lec. facit tex. ibi, & verosimile est in hunc quoque casũ ꝓspicere. sed hęc nõ est vera lec. per tex. qui sequitur vbi expresse dicitur ꝙ nõ agitur ex stipulatione, sed cõdictiõe ob cãm.

b Ad cõtrariũ rñdeo[b] ꝙ ibi casus omissus remanet in dispositione iuris cõis sicut & hic. nã cõtracto matrimonio, qui non stipulat̃ dotẽ, videtur donare: vt l. j. §. accedit. C. de rei vxo. ac. Secus in matrimonio non cõtracto, et iõ in casu omisso nõ videtur donatũ mulieri, sed datum ob dotẽ, vt matrimoniũ sequat̃ vt l. si ego. in prin. j. de iure do. merito cõpetit cõdictio ob cãm ipsi dãti, & hæc est secũda lec. huius l. et vera. Aliquantulũ obstat prædictis quod ibi in tex. dicit̃ de patre, s. in l. si cũ dotẽ. in prin. Nam in casu omisso de iure cõi actio debet esse cõis patri & filiæ et innuit cõtrariũ. dic vt ibi dixi. Et inducitur ad q. per Vltramõ. †vendidi tibi equam, et cõueni vt si pareret pullum
3 masculum, pertineret ad venditorem, si pareret fœminam pertineret ad emptorem: peperit vtrunque, ad quem pertineat? Quidã dicunt ad venditorem, quia qui sibi prouidit in vno casu videatur prouidere in alio, per hanc l. Sed hæc lex magis facit in contrarium, secũdũ Gul. Nam casus omissus remanet in dispositione iuris communis: sed de iure communi nõ pertinet ad venditorem: vt l. fructus. C. de actio. empti. ergo &c. Videndum est, qui primo fuerit natus, quia ambo simul nasci non possunt, vt l. Arethusa. de statu homi. De primo enim ꝓ tu itelligit, vt l. boues. §. hoc sermone. infra de verborum signi
5 ficatione. Quid si non apparet? In dubio† quidam præsumũt masculum primo natum: vt lege si fuerit. in fi. supra de rebus
4 dub. sed ibi fauore libertatis, et ideo Gul. dicit† quod ex æqui
c tate hic partus inter eos diuiditur[c]. ar. de liberis et posthu. l. si ita facit l. qui quadringenta in prin. ff. ad legem falci.

1 ☞ *Tutus exceptione doli soluens quando repetat.*
2 *Exceptio doli quotuplex sit.*
d

[d]QVi se debere. Ista lex est de difficilioribus legibus quã habueris hoc anno: licet tex. in glossa videantur prima facie faciles. & hoc dicit. Si debitor putatiuus pro muliere dotem promittat, & soluit ignoranter matrimonio non sequuto: ipsi condictio competit. Si scienter, competit mulieri: sed debitor verus indistincte condictionem habebit, sed eã mulieri cedendo liberabitur. h. d. Diuide: quia primo loquitur in debitore non vero: secũdo in vero. Secunda ibi: sinautẽ. Prima subdiuiditur in tres. Primo ponit̃ thema & quæstio. Secundo responsio in debitore errante. Tertio in sciẽte. Secunda ibi, Nerua. Tertia ibi: sed si cum sciret. Iste ver. Nerua. in ratione quã ponit, scilicet quoniã si putasset &c. variatur duobus modis. Primo ꝙ dicamus ꝙ potuisset se tueri exceptiõe aduersus ipsum sponsum cui promisit. & hoc tangit. in fi. primæ glo. & in fi. glo. magnæ super ver. quoniam. Alio modo ꝙ dicat ꝙ potuisset se tueri exceptione cõtra ipsam mulierem. & hoc tangitur in prin. glo. super ver. quoniã. & iste versic. habet alias varietates, de quibus tangam j. in contrarijs.

1 †Opp. tutus exceptione doli soluens non repetit: vt l. qui exceptionẽ. j. de condi. indebi. ergo huic nõ datur condictio. Sol.
2 quadruplex† est exceptio doli. dicit glo. tertia: quod dic vt in ea. Adde quintam exceptionem doli quæ succedit in locum cuiuslibet exceptionis de mundo: vt j. de excep. do. l. ij. §. & generaliter. sed l. qui exceptionem. loquitur de exceptione doli odiosa quæ oritur ab initio cõtractæ obligationis, non de alijs doli exceptio. ita loquitur hic. Nam hic intelligitur de exceptione doli, hoc est, facti vel intẽtionis. Nam cum hæc promissio habeat in se tacitam condictionem: vt l. stipulationẽ. j. de iur. dot. appareret ꝙ sponsus, si ageret, non haberet actionem: ideo cõtra eum erat tutus debitor exceptione doli, hoc est, facti vel intentionis. Ista est vna lec. ita intelligit prima glos. hunc versic. quoniam putasset, &c. Et in glo. super ver. quoniam. in contrario formato de l. stipulationẽ. j. de iure do. Sed opp. Istud non videt̃ bene dictum. nam l. qui exceptionem. loquitur de condi. inde. hic de condictione ob causam in qua ab initio cum datur: certum est quod non est debitum: ideo hic non debet quæri vtrum debitor erat tutus doli exceptione vel nõ aduersus eum, cui soluerat. & propter hoc dicunt quidam ꝙ ista gl. non est bene signata hic. Alij dicunt, & istud est verum, & hoc tenet Iaco. Bu. ꝙ glo. hic posita est bene signata: tamen hoc debet aliter intelligi, videlicet ꝙ soluens erat tutus exceptione doli aduersus mulierem, cuius iussu promisit, hæc gl. tangit super verbo quoniam. in prin. Et est ratio talis, quando soluitur scienter, non potest repetere, & competit condictio mulieri, & nõ soluẽti, vt in vers. sed si cũ sciret. Idem & quando esset tutus cõtra mulierem tali exceptione, ex qua solutum non posset repeti: quia competeret ipsi mulieri cõdictio ob causam ex eadẽ ratione, qua cõpetit quãdo solutum est scienter. Sed hic erat tutus cõtra mulierem tali exceptione, ex qua solutum poterat repeti: merito sibi competit condictio contra virum, & sic gl. j. hic est bene signata. Sed cõtra: si ista ratio est vera, ꝙ ideo sibi competit condictio ob causam contra virum, quia solutum mulieri potest repetere: male dicit, scilicet ꝙ vero debitori cõpetat cõdictio: quia ille solutũ mulieri nõ posset repetere. Sol. Huius timore exponũt quidã quoniã, pro quãuis. & sed ꝓ tamẽ: quasi non ponãtur causatiue per modũ rationis, sed ponantur aduersatiue. Alij subaudiũt hic, maxime: & sic nõ curant, poterat se tueri exceptione, vel non aduersus mulierem. & sic pertransit gl. tua super verbo, quoniã. Certe secundũ hoc ratio Iurisconsulti nõ esset bona. dic ergo eã bonam. Non obstat versi. sinautem vere. scilicet quod dicit de vero debitore: quia quando verus debitor promittit, & soluit, negotium in veritate spectat ad eũ, non solũ ad mulierẽ pro qua soluitur: merito sibi competit condictio ob causam: sed debitor putatiuus in casu, in quo solutum nõ potest repetere, nõ potest dicere quod negotiũ aliquo modo ad eum pertineat in veritate: ideo hic distinguitur vtrum possit repetere à muliere, vel non.

Oppo. ꝙ cõdictio cõpetat mulieri, cuius iussu est solutũ: vt j. ti. ij. l. si ꝓcurator. Sol. hic mulier iussit ꝙ ꝓmitteret̃. nõ iussit solui. hoc non placet, vt videbis statim versi. sinautem vere. Dicergo ꝙ hic iussit promitti & solui: sed hic debitor nõ soluit ꝓ mulierẽ

POMATES.
a ¶Quod Seruius. Limita vt per Alex. in prin. referentē Pau. de Cast. & Albe.
b ¶Matrimoniū. Ad de inquantū Alex. i gl. in ver. sponsa. tangit an i casibus, in q bus matrimoniū valet in vim spōsalitij, trāseat i vim matrimonij ætate superueniente absq; alio cōtractu. Bal. consi. cccxiij. & cccxcix. j. li. & consi. ccccxxviij. cum sequen. eo. j. volu. Et an sponsus & sponsa possint cogi ad cōtrahēdū matrimonium p verba de p̄senti, vide Abb. cōsil. xlviij. j. lib. Et an dos data ob mīmoniū nō secutū habeat illa priuilegia q̄ habet dos vera, vide Bal. cōsi. xvj. ij. li.
POMATES.
c ¶Dicit statutū. Vide nunqd isto statuto q̄ affines coganī ad compromittēdū an cogentur tales, q̄ sunt affines per sola sponsalia. & videretur dicendū q̄ nō, p doctrinā Bart. tamē ego teneo cōtra hoc quod ꝓbo per doct. Bal. Pau. & Alex. i l. qui se patris. C. vñ li. vlti. col. & Bal. & Pau. in l. affinitatis. C. cōmu. de succes. vbi dicunt q̄ statutum fauorabile comprehendit casus mere improprios. Vnde dicunt q̄ stante statuto q̄ agnati coganī ad compromittendum, q̄ veniant emancipati & nati ab eis, licet improprie sint agnati. & hoc sequitur Alexā. in rubri. ff. solu. ma. in vij. col. & seq. nec discrepantem inuenies. Cum ergo tale statutum comprehēdat casus iproprios eo q̄ sit fauorabile: ergo idem dicendū in casu nostro vt cōprehēdantur affines per sola sponsalia, & sic casus improprij, cū militet eadē ratio fauoris in eo q̄ in casu superiori. Et ad hoc magis in specie facit quod dicit se cōsuluisse Pau. de Ca. i l. qui se patris. pen. col. q̄ stante tali statuto quod affines cogantur ad compromittēdum, quod veniunt affines improprijssime, & sine effectu, de quibus i gl. in c. nō debet. de cōsan. & affi. Et sic habes colligere q̄ tale statutum cum sit fauorabile, vt ī. dixi, vendicabit sibi locū inter affines ex solis sponsalibus. Secūdo q̄ statuta fauorabilia extendunī ad casus improprios: & p liere: sed pro obligatione sua, qua erat obligatus spōso: ideo tex. dicit promisit & soluit: secus si pro muliere tātum soluisset, & eius iussu: vt d. l. si ꝓcurator. Circa istā primam partem quæro, quando iste debitor non verus erat sciēs: quid si promisit: & non soluit. Dicit glo. quod idem. Nam mulieri dabitur actio contra virum, vt cedat sibi actionem cōtra illum debitorem: quia paria sunt, promittere, & soluere: vt l. fi. C. ad leg. fal. ita dicit glo. Sed contra hoc instatur forte: stipulatio de dote habet in se tacitam conditionem, si matrimoniū sequatur, vt j. de iure do. l. stipulatio. sed cū matrimonium nō sit secutum: & sic vir nō habeat actionem, eam cedere non poterit. Dicunt quidam q̄ ista lex debet intelligi quando fuit actum, vt in stipulatione tacite conditio non inesset. & hoc tangitur in præcedēti gl. super verbo, quoniā. Tu dic q̄ illa tacita cōditio inest quantū est respectu viri stipulantis: sed nō respectu mulieris quando constat promittentem voluisse donare: vt ſ. l. proxi. & ideo dico q̄ vir cedat actionem mulieri: & efficietur vtilis apud mulierem, quæ apud cedentem erat inutilis: vt j. de iure do. l. fi. in prin. & l. Papinianus. j. man. Nec potest intelligi hæc lex q̄ hic fuisset actum q̄ tacita conditio non inesset. nam tunc soluens nō soluisset ob causam de futuro, sed ob causam de p̄terito: & sic nō tractaremus de cōdictione ob causam, sed de condictio. indeb. vt l. damus. j. ti. ij. Veniamus ad secundā partē, & opp. q̄ huic debitori soluenti deē condictio indebiti si soluerit: qa ante matrimoniū erat indebitum, vt j. de iure do. l. stipulatio. gl. in ver. condicere, soluit, & bene: nā hic soluebat ob matrimonium de futuro, nō de præterito. Secundo opp. & videtur q̄ hac solutione debitor sit liberatus: qa soluit alteri volēte creditore: vt j. de sol. l. solutam. Sol. dicit gl. hic soluit reuocabiliter. Alij dicunt q̄ hic habuit mandatū de promittēdo, nō de soluēdo. Ista non est vera: qa tūc nō liberareē cedendo actionē mulieri, imo imputaretur sibi cur soluit ante conditionis euentum: vt j. man. l. si mandauero. in prin. la ij. Dicit ergo glo. q̄ hic soluit pro obligatione sua qua tenebatur marito, nō pro ea qua tenebatur mulieri. Ista est vera, & probatur in l. indebitā. j. de condi. inde. Opp. & videtur q̄ imo deē mulieri cōdictio: vt j. de cōdi. inde. l. si ꝓcurator. Gl. dicit, fateor si sequereē ratihabitio. Certe vī q̄ ratihabitio nō sit necessaria, cū p̄cesserit iussus, vt in prin. l. vñ oportet intelligere quod in isto ver. sinautem. mutet casus, scilicet q̄ nō p̄cesserit iussus. Vel dic q̄ glo. bene dicit. nā vt dixi, debitor iste soluit ꝓ obligatione sua. quā solutionē si mulier ratā habet. licet nō suo nomine factā, habebat condictionē cōtra virū ex æquitate, quā habuisti in l. cū fundus. §. seruum tuū. in prin. ſ. si cer. pe. Cum enim agendo contra debitorem suū ille liberareē cedendo actionē suā: æquum est vt directo possit agere cōtra virum, per d. §. seruū tuum. Materiā istius legis summabo tibi statim in l. si donaturus. j. eo.

Fundus. Hac condictione repetitur res cū accessionibus naturalibus. h. d. Opp. C. de cōdi. inde. l. j. & l. quoties. C. de condi. ob turpem cām. Sol. ibi loquitur de accessionibus ciuilibus, vt puta de vsuris quæ non veniunt in istis cōdictionibus, cum sint stricti iuris. Bar.

1 ☞ *Affinitas quod non contrahatur per sponsalia.*
2 *Statutum quod qui sit consanguineus vel affinis alicuius Perusini non possit esse potestas: quod si sint contracta sponsalia cum filia ciuis Perusini q̄ non impeditur.*
3 *Verbum potest, quomodo intelligatur.*
4 *Clausula, rebus sic stantibus, quod intelligatur q̄n quis reñ ciat omni iuri quod habet vel habere potest in aliqua re.*

a **QVod Seruius.** [a] Datum causa dotis nō repetit donec matrimoniū putaī subesse, vel spes est q̄ cōtrahaī. h. d. Et primo ponit dictum Seruij. Secūdo declarat casum, in quo debet intelligi. Tertio ponit casum, in quo nō debet intelligi: & adducit simile. Secūda ibi: sic intelligēdū. Tertia ibi: donec. Opp. de l. inter diuortium. j. de verb. sig. Solu. hic diuortium ponitur improprie. Secūdo oppo. q̄ dictū & simile quod adducit, sint idē: & sic vnū per aliud superfluat. Sol. dicit glo. & bene,
b q̄ in primo casu putabatur matrimoniū[b] constare, quod nō constabat: in secūdo solum putabātur esse sponsalia. Vlterius opp. q̄ inter sponsos non est affinitas. j. de grad. l. nō facile. §. j. & ij. glo. dicit q̄ hic ponitur affinitas improprie: & bene dicit. q̄d
1 no. quia per spōsalia † non cōtrahitur affinitas. De hoc habes in l. non facile. de gradi. & in quadā l. paruula. & l. Labeo. & l. Seruius. quod est vtile. Dicit statutum[c] hic
c 2 quod nullus possit † esse Potestas q̄ sit cōsanguineus vel affinis alicuius Perusini: certe licet inter Perusinū filiū et filiam alterius ciuitatis nobilis sint spōsalia facta, nō dicetur affinis proprie: ideo eligi non prohibetur Potestas. quod tene menti: qa hic
d fuit de facto. Venio ad vltimā glo.[d] dicit hic q̄ datū non pōt repeti quādiu pñt cōtrahi nuptiæ. C. cōtra, imo pōt pœnitere. vt l. si pecuniā. §. itē si q̄s. in princ. ſ. eo. Sol. dicit gl. hic nō erat res integra, sed inchoata. Hæc solu. videt contra, l. si pecuniam. §. itē si quis. ſ. eo. Quare alij aliter dixerunt in d. l. si pecuniā. vt ibi dixi. Tamen anteq̄ istud cōtrariū soluā primo videam[e] q̄n ista pecunia poterit repeti. & videt q̄ nō possit repeti, donec vterq; viuit: quia possibile est ipsis viuentibus contrahi matrimoniū: quid istud verbū, potest, intelligitur id est, possibile est, vt l. j. j. de iniusto test. Glo. tua dicit contrarium: quia tunc poterit repeti. cū alias nuptias cum alio contraxerit. Nā
e ista verba, quādiu contrahi potest, [e] debēt intelligi quandiu rebus sic se habentibus. arg. l. continuus. §. cum quis. de ver. oligat. non enim debet intelligi potest, id est, pos
3 sibile est: quia iste est intellectus Logicorū. ita dicit glo. † Cōtra glo. quod debetur intelligi potest, id est, possibile est: videtur casus in authen. cui relictum. C. de indic. vid. vbi oportet quod spes nuptiarum deficiat intrando religionem, vel similia faciendo. Pro hoc dicta l. prima. de iniusto testamento. & l. ita stipulatus. de verborum obligationib. Solu. quando verbum potest, non refertur ad actum certæ personæ: tunc intelligitur potest, id est, possibile est, vt l. prima. de iniusto testamē. & eodem modo loquitur authen. cui relictum. Nam ibi dicit, si nuptias non contraxerit: non se restringit ad certas nuptias: ideo oportet quod deficiat spes nuptiarum simpliciter: hic vero se restrinxit ad nuptias certas, vt statim dicam: & eodem modo non ob-

cōsequēs habes limitationē ad regulā q̄ statuta debēt ꝑprie intelligi: qa fallit, vt ex p̄dictis, nisi sit fauorabile, qa tūc etiā locum habēt in casibus impropriis. Cōtra tū hoc facit: quia i testamētis licet sint fauorabilia, non capiunt verba improprie. l. nō aliter. l. ille aut ille. et l. liberorū ff. de lega. iij. Primo rñde quod hoc non est: quia testator censeē minus velle grauare hæredem q̄ potest. Vnde si fieret lata interpretatio hæres magis grauareē. Vel respōde q̄ regula quæ dicit q̄ in testamentis debet lata fieri interpretatio. l. in testamētis. j. de regu. iur. habet locum quoties de testō sustinendo tractatur: quia tunc de fauore tractatur, vt est glo. in l. Gallus. §. q̄ si is. ff. de lib. & posthu. i glo. in ver. vtilitate. nō autem q̄n tractatur de legatis. gl. est in l. si plures. gl. fi. in fi. ff. de cōdi. insti. Et hoc cōfirmaī: qa cōditio apposita in legatis debet adimpleri q̄ primum. pōt. l. hæc cōditio. ff. de cōdi. & demō. secus in conditione apposita in testō, vt est gl. in l. si qs instituaī. quā no. Barto. in d. l. hæc cōdictio. j. de hære. instit. Confirmaī ex hoc per text. in l. pe. §. j. C. de ser. necess. hered. insti. Cogita tamē: qa hæc sunt cum aliqua dubitatione.

POMATES.
d ¶Venio ad vltimā gl. Vide per istam regulā q̄ verba debēt itelligi &c. adde idē si esset iuratum, per Barba. cōsil. xxxvj. Alex. consi. cxx. col. ij. volu. ij. & consil. xxxviij. x. col. vol. j. Alex. cōsi. xxix. iij. col. vol. j. Bar. consi. xx. in xxiij. col. volu. ij. & in c. cum M. de consti. col. lxij. Bart. in rub. C. qui admit. col. xxiij. & pulchre Alex. consi. lxxij. col. volu. iij.

POMATES.
e ¶Quandiu cōtrahi potest. Vide Barba. cōs. cxxij. inc. frater.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶Sponſalia. Adde quod hoc verũ eſt,ſi datum eſt nomine dotis propter nuptias quæ ſperantur ſubeſſe ex cã de præſenti:quia iam erant ſponſalia cõtracta,vt hic,& idem ſi contracta non erant.Ita conſuluit Bar.q; etiam tũc ad repetendum ſufficiat quod maritus requiſitus dixerit ſe nolle contrahere per iura allegata. Non obſtat l.ita ſtipulatus.quia loquitur in eo qui petit: ſed nos in eo qui repetit. Bar.conſilio lator præſentium.Paulus.d Ca.i addi.hic.

POMATES.

b ¶Iſta enim verba. Hoc tamen non habet locum quoties i renunciatione dictũ foret quod habeo vel habere ſpero ẽt ex cauſa de futuro.Ita no.Bar.in l.j.C.d pactis. ij.col.i vl.mẽbro ſeudiſtinctio.dũ allegat l.ſi rem meã. ff.de verborũ oblig. Alexander in lege prima in ij.col. verſ. ſolue illd. Vide Roma.conſi.xxij.Lancello.l.j.C.de pactis. Panor.c.ex multiplici.de decim.ad finẽ.

POMATES.

c ¶Si donaturus. Aduerte.quia videtur q; deciſio Iuriſcõſulti hic in ver.ſed ſi ego. ſit ſuperflua.qa quoties aliquid daẽ propter nuptias:illis non ſecutis abſque quod de repetendo actum ſit illud repeti põt.l.ſi ego infra d iure dot.& ſic videtur cõtra doctrinam Bar.et cõmunem in l.ſi extraneus. ſupra eo.& in l.ſi cũ dotẽ. j.ſol.matri.et in leg. dominus teſtamẽto. infra de cõdi. indeb. vbi traditur q; ſi datur aliquid mulieri propter nuptias q; nunquã cenſetur illi donatũ niſi ſecutis nuptijs. Si ergo iſta doctrina eſt vera,et hic nuptiæ ſecutę nõ ſunt,& per cõſequẽs non mulieri donatũ cenſeatur:& ſic nulla ſibi cõpetit actio ſed imo qui dedit,vt pote re,propter quã dederat,non ſecuta, neceſſe eſt dicere q; text. ſuperfluat, ex quo etiã ſine pacto danti actio competebat,aut q; illa doctrina non ſit vera,& q; imo ſi datur pecunia mulieri ſimpliciter q; ſimpliciter videtur donatum ſiue ſequantur nuptiæ ſiue nõ. Suſtinendo illã doctrinã poſſumus dicere q; eſt mirabile quod id,quod eſt ex legis diſpoſitiõe deducatur in pacto: quia ſimile videmus quod in ſtatuto põt 1 ius cõmune deduci, vt vult Bar.in l.j. p illũ text.j.ad leg.fal. Cano.in c.j.de reſcr. eritque huius pacti duplex defectus. Primo quod ex quo contra ius commune, quod non dicatur ſuperfluum,imo ſi eſſet pactum nudum, produceret actionem tanquam legitima conuẽtio l.non impoſsibile.& ibi Bar.& in l.legitima.ſ.de pac.ſacit tex.l.inter ſocerum.§.conuenit.infra de pact.dota.quẽ reputat ad hoc ſingu. Bal.in c.ſi canonico.in vlti.co.de fide inſtru. Sicut ergo ex ſtatuto continente idem quod ius commune oritur condictio ex illo ſtatuto, ne dicatur ſuperfluum, vt vult Bar.in d.l.ij. & in l.iij.§.ſi rem.j.de leg.iij.& l.nõ ſolum. & ibi glo.ſ.de rei vendi.ergo idem dicendum in pacto continente ius cõmune vt nõ dicatur ſuperfluum,cum ex eo oriatur actio:vt ſ.dictũ eſt tanq; ſit legitima conuẽtio,& maxime cũ ex tali pacto:quia eſt appoſitum iuxta rei traditionem,oriatur actio præſcriptis verbis.l.rebus.C.de rerũ permut.& l.ſi dominus.in fi.ff. de præſcript.verbis. & l.ij.& ibi gloſſ.& Bar.j.ti.ij.in prin.vi de alia ad iſtũ per gl. in verſ.virginitatis. xxij.q.ij.c.beata.

d Si quis indebitam. d Exceptio doli,quæ obſtat deleganti,non obſtat ei,cui facta eſt delegatio ex cauſa onerosa: niſi quatenus ad delegantem res eſt reuerſura. d ſed delegato contra delegantem ſuccurritur.h.d. Primo ponit vnũ dictũ,per quod conſuluit ei,cui facta eſt delegatio. Secundo ponit aliud,per quod conſuluit delegato.Tertio ponit limitationem primi dicti. Secunda ibi:itaq;. Tertia ibi:ſed ſi ſoluto.

Oppo.de l.ij.§.cum vero.j.de dona.& de doli exceptione.l. Iulianus.Sol.hic fuit facta delegatio ex cauſa dotis quæ eſt onerosa: ibi vero ex titulo lucratiuo. Opp. de admi.tuto.l.cum poſt.§.fi.Sol.ibi promiſit vt tutor:& ſic nomine mulieris: hic promiſit ipſe tanq; ipſe ſic debens.nõ ſunt aliæ gloſ. Ad finem iſtius legis not.hic 1 quod obſtat †exceptio,dolo facis,ei, qui petit quod reſtituturus eſt alteri, quã ei,à quo petitur.Contra in l.ſi ſocer.§.Lucius. infra ſoluto matrimonio.Sol.hic debet reſtituere alteri,q; reſtituturus eſt reo: ideo habeẽ perinde,ac ſi reo reſtituere deberet.

2 †Secundo habes hic quod regula,dolo facis,obſtat ei q; reſtituturus eſt alteri ex interuallo.Nam maritus debet reſtituere dotẽ vxori annua bima trima die, vel hodie poſt annum,vt C.de rei vxo.act.l.j.§.exactio. Contra in l.fi.§.j.j.vt leg.no.ca.Solu. hic maritus habebat dilationem miſeratio nis cauſa ſicut in tempore q; datur iudicatis.Contrarium loquitur quando dies reſpicit ipſam obligationem:quæ diſtinctio probatur j.de compenſa.l.ſi cum militi.§.j.

3 †His expeditis pro ſummanda materia l.noſtræ debetis ſcire q; quandoq; occaſione matrimonij dant dotem ipſi contrahentes vel cõtrahere debentes: tunc loquitur ſ.l.proxi.& j.l.proxi.Quando dat extraneus:& tunc aut dat ſua ſponte,non iuſſu vel rogatu mulieris:& loquitur l.ſi extraneus.eo.& iſta l.ij.reſpõſo. Quandoq; dat extraneus iuſſu vel rogatu mulieris: tunc loquitur hæc lex in prin.& §.ſi quis indebitam.& l.qui ſe debere. Et quia iſte paſſus eſt multum inuolutus:ideo dic quãdo extraneus dedit,aut dedit animo donãdi: quia nõ putabat ſe debitorem:& tunc ipſe mulier repetet ſi matrimonium nõ eſt contractum:vt hac l.in princi.& repetet,dico pecuniam ſi ſoluit,vt cedatur actio ſi promiſit duntaxat.l.qui ſe debere.in gl.ſuper ver.actio.ſ.eo.& hoc ſi matrimonium nõ eſt ſecutum.ſed ſi matrimonium eſt cõtractum,conuertitur in dotem.& hoc nõ eſt dubium.Si vero ille,qui dedit vel promiſit,putabatur debitor:& tũc aut erat in veritate,aut non.ſi erat debitor verus:& tũc aut ſoluit tantum iuſſu mulieris nulla præcedente volũtem.& Pau.de Ca.cõſi.xxiiij.quo vero ad vlt.q.tactã per Alex.an maritus debeat lucrari dotem mulieris deſponſatæ p verba de præſenti.& non traductæ ad domum,adde Bal.cõſi.xcviij.v.lib.& cõſil.ccccxxviij.lib.j.& conſi.cxxxij.& conſi.cclxxvj.ij.lib.& ibi quid ſi ſtetit per mulierẽ quo minus duceretur,per Abb.conſi.lxxix.incipiẽ.ſtante ſtatuto.illud quod alleg. Alex.vt ipſe dicit incipit,facti contingentia.

c ¶Si donaturus. Non ſecutis nuptijs datum ob dotem repetitur a muliere,cui dans donare volebat: niſi aliud expreſſe actum ſit.hoc dicit. Opponi. quod imo condicat ſoluens:vt leg. qui ſe debere.§.ſinautem.ſupra eod.Solu.ibi ſoluit propter ſuam obligationem.Ita dicit glo. hic et ibi.

1 *Exceptio doli quod obſtet ei qui petit quod reſtituturus eſt alteri,etiam ex interuallo,nume. 2.*

3 *Promittenti pro dote mulieri quando competat condictio ad repetendum non ſecutis nuptijs.*

ſtat.d.l.ita ſtipulatus.ſed in eo quod gloſ. dicit q; eſt neceſſe quod alter eorum nuptias contrahat,opp.imo videtur ſimpliciter quod ſufficiat ſponſalibus renunciare:vt l.j.C.de inſti.et ſubſti.et l.vter ex fratribus. de condi.inſtitu.ibi: ſi neuter. & l. Titio.§. Titio genero.de condi.et demõ. ibi,ſi nolit nubere. Poſſumus dicere quod ibi ẽ ſpeciale in vltimis volũtatibus:vt d. l.ita ſtipulatus.§.Sabinus.de verborũ obliga.ſed hoc nõ eſt verũ:quia imo idẽ in cõtractibus,vt l.ſtipulationẽ.cum l. ſequenti. infra de iure dotium et l.dotis fructus. §.fi.& l.ſi ego.in prin.eo.titu.et ideo puto quod debeat ſubaudiri ad gl. dum dicit, donec alias nuptias contraxerit ſubaudi. vel ſponſalibus renunciauerit.& hoc innuit iſte tex.dũ dicit,donec inter eos manet affinitas:hoc eſt,illa ſponſalia[a].Iſta enim verba[b],quãdiu nuptiæ contrahi pñt debent intelligi,ſ.ex ijſdẽ ſpõſalibus, vt d.l.ſtipulationẽ.cum l.ſeq.j.de iure dotiũ et hoc eſt q; glo.vult hic dicere, vel quãdiu matrimonium contrahi põt debẽt intelligi rebus ſic ſe habẽtibus hoc eſt pñtibus ſponſalibus.q; tene menti,quia quãdo quis renũciat in aliqua re omni iuri q; habet vel habere põt vel poſſet, oportet 4 enim intelligi rebus† ſic ſe habẽtibus, hoc eſt,ex aliquo iure quod eſt de præſenti re vel ſpe. Pro hoc facit infra de ſta.li. l.j.& ij.licet enim quilibet ſeruus poſſet ſperare libertatẽ et habere ſpẽ facti:nõ tamẽ dicitur eẽ ſtatuliber, vel ſpẽ libertatis habere niſi ex aliquo,q; de præſenti eſt: ſperet, vt ſi eſt libertas relicta ſub conditione vel alio modo.Hoc præmiſſo reſpondeo ad l.ſi pecuniam,quod hic volebat repetere dotem,et volebat q; ſpõſalia durarẽt. hoc non poteſt,vt hic.ſed ſi vellet renunciare ſponſalibus,optime poſſet repetere,vt vidiſtis:et ſic nõ obſtat d.l.ſi pecuniam.eſt tamẽ ſpeciale fauore matrimonij vt in potestate dãtis nõ ſit diſſoluere ſponſalia ex pœnitentia,nec ex pœnitentia põt repetere:vt l.ſi ego.in prin.et §.j.infra de iure do.licet ſecus eſſet in eo q; daretur ob aliam cãm:vt l.ſi pecuniã.ſ.eodẽ.Barto. 9.

[a] ſponſalia ſunt ſponſio futurarum nuptiarum.

[b] verba ſunt ſponſio futurarum nuptiarum.

cedente promissione: & ipse est liberatus: vt l. solutã. ℣. de sol. & mulier ipsa repetet, vt l. si ꝓcurator. ℣. titu. ij. Aut promisit, & postea soluit: & tunc aut soluit noie mulieris: & idem, per easdẽ leges. Aut soluit pro obligatione sua: & tunc aut fuit ei mandatũ solũ ꝙ promitteret, nõ ꝙ solueret: & tũc si soluit ante matrimoniũ cõtractũ imputet sibi: vt l. si mãdauero. ĩ princ. ℣. mã. ideò sibi cõpetit cõdictio matrimonio nõ secuto: & ipse mulieri tenebit: ar. l. qui se debere. in versi. sinautẽ. s. eo. nõ tñ liberatur cedendo illam condictionẽ propter suam culpã, vt s. dixi. Si verò habuit mandatũ ꝙ promitteret & solueret: & tunc ipsi cõpetit cõdictio nõ secutis nuptijs, quã cedendo mulieri ab ea liberabit: vt l. qui se debere. §. sinautẽ. s. eo. Et prædicta vera nuptijs nõ cõtractis. sed si fuerũt cõtractæ, nõ recipit dubiũ ꝙ in dotẽ conuertuntur: vt ℣. de iure dotiũ. l. ꝓmittendo. §. si à debitore. & §. fi. & l. sequẽ. & l. licet. & per multas leges illius titu. Secũdo casu qñ in veritate debitor non erat: aut promisit vel soluit scienter: & cõdictio cõpetit mulieri, si matrimoniũ nõ sequitur: & sibi prodest si sequeret: vt l. qui se debere. ver. sed si cũ sciret. s. eo. Aut ignorabat: & tunc aut errabat tali errore, ex quo solutũ non potest repeti: & idẽ: vt d. l. qui se debere. ver. Nerua. à cõtrario sensu ſm verũ intellectũ. Si verò nõ impediebat repetitio tali errore, & tunc aut matrimoniũ est secutũ, & durat: & nullo modo põt se tueri cõtra verum, cui promisit, sed sibi subuenit cõtra mulierẽ, vt hac l. §. j. Aut matrimoniũ non est secutũ. & tunc aut soluit tantũ iussu mulieris, nõ precedente promissione: & mulieri cõpetit condictio, & ipse repetet à muliere, ar. l. si procurator. ℣. tit. ij. Aut promisit, & soluit iussu mulieris: & tunc aut soluit noie mulieris: & idem, per eandẽ l. Aut soluit pro obligatione sua: & tũc sibi competit cõdictio: vt l. qui se debere. ver. Nerua. s. e. Aut matrimoniũ fuit cõtractũ, & non durat: & tunc in oĩbus casibus, in quibus dixi eum posse repetere matrimonio non contracto, non poterit repetere matrimonio contracto & dissoluto: nisi quatenus res, quæ data est, ad mulierem reuerti debet, vt hac l. j. in fin. Barto.

10.

SI mulier. Sí causa ob quam facta est liberatio secuta non est, repetitur pecunia acsi soluta nõ fuisset. Oppo. imò debet agi vt se reponat in pristinam obligationẽ: vt l. si quis accepto. s. eo. Solu. hic erat debitũ purum præsens & liquidum: ibi secus: vt ibi vidistis.

Oppo. ꝙ ista acceptilatio nõ valuit: habuit enim in se tacitã conditionẽ si nuptiæ sequerentur quæ secutę non sunt, vt l. licet. in prin. ℣. de iure dot. Sol. oportet te hic intelligere quod fuit factum vt acceptilatio illam conditionem tacitam nõ haberet. Simile habuisti not. in lege qui se debere. s. eo.

11.

SI hæres. Datum nudo ministro causa non secuta condicitur. h. d. Vel aliter: Datũ executori vltimæ voluntatis, si in causam debitam non expendit, repetitur. hoc dicit.

12.

CVm quis. Reuocata donatione causa mortis, res cõdicitur cum suis accessionibus. h. d. Vidisti in l. qui se debere. in fi. s. eo.

13.

Si filius. Collatio ob causam facta, causa non secuta repetitur. hoc dicit.

1 ☞ *Solutum procuratori falso in rem suam quando repetatur: & sic an distinctio l. cùm quis. §. j. de sol. habeat locũ in procuratore in rem suam. & nu. 11.*
2 *Procurator in rem suam quòd non possit reuocari.*
3 *Soluens scienter falso procuratori non liberatur nec repetit.*
4 *Qui soluit procuratori reuocato ignoranter, quòd statim liberatur, si recipit bona fide. & nume. 18.*
5 *Falsus procurator uel falsus creditor scienter recipiens indebitum quando committat furtum.*
6 *Soluens procuratori falso indebitum, quando est quòd habeat condictionem indebiti contra procuratorem, & quando contra dominum. nume. 8. & nume. 19.*
7 *Verus procurator ad recipiendum indebitum dicitur, quando habet ad hoc speciale mandatum.*
9 *Soluens debitum falso procuratori ratihabitione non secuta liberatur.*
10 *Quando falsus procurator committit furtum, tenetur condictione furtiua, & alijs condictionibus.*
12 *Solutum falso procuratori transferẽdo in eum dominium ut faciat liberari soluentẽ, quando cõdictione ob causam, & quando cõdictione sine causa repetatur.*
13 *Datum falso procuratori ut nuncio, ut portet ad creditorem, quando præstet liberationem danti, & quo remedio succurratur, nume. 14.*
15 *Solutum procuratori simplici, qui nunquam habuit mandatum, quando parat soluenti liberationẽ, uel repetere posit soluens: & quo remedio succurratur. nu. 6.*
17 *Quando datur condictio ob causam quasi causa non secuta, quæ sit ista causa quæ nõ est secuta, ob quam datur condictio.*

14.

SI procuratori. Sí procuratori falso in rem suam soluatur indebitũ, ab eo cõdicitur, nisi domini ratihabitio subsequatur. Itẽ si debitor dat alicui vt eum faciat liberari, ab eo repetitur, nisi causa sequatur. Itẽ id quod debitor tradit alicui vt nũcio, ti ad creditorẽ nõ portat, cõdictione furtiua repetitur, & furti agitur. h. d. ſm gl. Et diuiditur in tres partes. Primo loquitur qñ soluit procuratori falso in rem suam. Secundo qñ datur alicui vt eũ à creditore faciat liberari. Tertio qñ dat pecunia alicui vt portet ad creditorẽ. Secunda ibi: ꝙ si dñs. Tertia ibi: vel qd furtũ. & hoc ſm lect. gl. & oĩum doc. Et vt intelligamus istã lect. gl. intro gl. sup ver. nõ intercedẽte. & opp. ꝙ ista lect. contradicat sibi. Nã in prin. l. innuit cõtra ꝓcuratorẽ dari condictionẽ indebiti: & sic præsupponit ratihabitionẽ nõ secutam. Cui cõcordat l. creditoris. C. de cõdi. inde. In medio dicit nõ dari cõdictionẽ indebiti: sed ob causam. In fi. dicit dari condictionẽ furtiuã: & sic pręsupponit ꝙ ille ꝙ dederit, remãsit dñs vt l. j. ℣. de cõdi. fur. & sic nõ põt dari cõdictio indebiti vel ob causam: cũ nemo cõdicat rẽ suã, &c. vt l. fi. vsufru. quẽad. ca. & ℣. l. pxi. in fi. & l. si ego. in prin. ℣. de iur. dot. & fic ista lex cõtra dicit sibi inuicẽ in qualibet sui parte. Horũ timore variata est lect. huius legis vt in diuersis causis loquat in qualibet sui parte: vt patet ex summario & ex diuisiõe: & ita cessat oĩs contrarietas: vt in glo. quã vide. Ista lect. displicet mihi in totũ: nã qd principiũ intelligat ꝓcuratore in rẽ suã, nõ ꝓcedit: nam tũc ratihabitio nil operaret: solutũ est emꝫ ꝓcuratori eius contẽplatione: & ipse ꝓcurator falsus eã pecuniã habet ex errore soluẽtis: nec tenet eã restituere dño ratũ habenti: vt lege debitor. in fi. ℣. ad Treb. & qa nõ est gestũ noie illius dñi: ergo &c. vt l. si pupilli. §. si ego. de neg. gest. nõ emꝫ pertinet negotiũ ad dñm re vel ipso gestu: cũ ponamus indebitũ solutũ. nec ratihabitione: cũ eius noie nõ sit gestũ, vt dictũ est. Itẽ in secũdo dicto nõ placet ꝙ intelligat qñ solutũ est hoc pacto vt libere. nã Iurisc̃onsultus vult hic facere differẽtiã inter hũc casum & prę cedentẽ: qa hic ratihabitio nõ interuenit: suprà verò interuenit vt ex tex. apparet. Nõ aũt vult facere differentiã inter hũc casum, & precedentẽ, s. vtrũ sit datũ vt ꝓcuratori in rẽ suã, vel vt libere. Itẽ qñ dat ꝓcuratori vt eũ faciat liberari transferendo in eũ dñium: vt gl. intelligit, nõ est curãdũ vtrũ sit ver' procurator vel falsus, nõ emꝫ ideo tibi do, qa sis procurator: sed qa ꝓmittis ꝙ facies me liberari. Bene tñ põt esse ꝙ hoc qd puto te ꝓcuratorẽ esse, est quædã causa impulsiua quare tibi trado. Credo emꝫ ꝙ facilius facies me liberari: tñ cã finalis est solũ qa ꝓmittis hoc, s. ꝙ liberabor. Sed Iurisc̃onsultus in text. solũ hoc denotat, s. vtrũ sit falsus ꝓcurator vel reus. Item ꝙ tertia pars loquatur in ministro nudo seu in nuncio, nõ placet eadem ratione: quia tũc nil ad propositũ vtrum esset ꝓcurator vel non. non enim scilicet vt procuratori soluitur, sed traditur ei tanꝙ esset nũcius ipsius debitoris vt portet ad creditorẽ. Iurisc̃onsultus aũt hic ponderat vtrum esset falsus procurator vel nõ, qd non est necesse. Concludo ergo ꝙ licet illud, quod dicit glo. sit verum in se, per leges alleg. in glo. tamen hic intellectus gl. huic legi nõ congruit aliquo modo, licet tamẽ reprobauerim hanc lectu. teneamus tamen eam pro vera, donec recitemus alias glo. quæ hanc lectu. respiciunt. Oppo. ad prin. l. de l. cũ quis. §. j. ℣. de sol. Sol. hæc lex loquitur in sui principio qñ fuit solutum indebitum: quo casu nõ habet locum illa distinctio, vtrum falsus ꝓcurator habuerit mandatũ nunquã: vel habuerit, sed fuit reuocatum: lex contraria loquitur quãdo fuit solutum debitum falso procuratori quo casu distinguitur, aut soluens fuit sciẽs: & nõ liberatur à domino, nec repetet: quia fuit sciens. Dicit glo. aut ignorabat: & tunc aut ille procurator reuocatus acceperat bona fide: & statim debitor liberatur, aut
1 mala fide: & tunc secus vt ibi. Ista sunt verba glos. †Ex qua glo. no. primò ꝙ distinctio posita in l. cum quis. §. j. ℣. de sol. habet locum etiam in procuratore in rem suam. Nam cũ ista gl. intelligat sic hoc principium: necesse est ꝙ ista prima gl. posita super eo intelligatur de ꝓcuratore in rem suam. Sed dices

Universidad de Deusto
Biblioteca

6 ❧ POMATES. ¶Ad euidentiã.No. ex iſtis verbis Bart. ꝙ ad hoc vt quis dicat̃ verus ꝓcurator ad recipiendũ indebitũ, requirit̃ ꝙ ſuper hoc habeat ſpãle mãdatũ. Vnde habes inferre ꝙ ſi procurator gñaliter conſtitutus intercederet in caſibus, in ꝙbus ſpeciale mandatũ requirit̃, de ꝙbus multi caſus cõ numerant̃ in glo.c.ꝙ ad agẽdũ. de procur. in vj.ꝙ diceretur falſus procurator.quod voluit clarẽ Bald.c. nonnulli.in j.nota.de reſcrip.& in c.ex parte decani.pe.col.eo.ti. De multis modis, ꝓ quos quis dicat̃ falſus procurator, vide gl.in d.ca.ex parte decani. Bal.in l.falſus. C.de fur.& l.licet & ibi Mod.C.de ꝓcura-

tu, quomodo põt habere locũ hæc diſtinctio in procuratore in rẽ ſuã, cũ nunc̃ ꝙ habuerit mandatũ, vel habuerit, ſed fuit reuocatũ: cũ †procurator in rẽ ſuã, nõ poſſit reuocari: vt l.illã. C.de dona. intellige eo modo quo poteſt fortè vtroq; cõſentiẽte. †Secũdò habes ex hac glo.ꝙ q̃ ſoluit falſo procuratori ſciẽter, nõ liberatur, nec repetit: & eam no.Iac.de Ra.cõtra: vt refert Cy.C.de fur.l.falſus. Nã tũc ſoluens ſcienter nõ repetit, qñ nõ põt eſſe alia præſumptio c̃ donationis: ſed hic poteſt eſſe alia prẽſumptio, ſcilicet ꝙ portet ad dñm: ergo &c. vt l.eleganter.§.qui reprobos.j. de pig.act̃.& l.cũ aurum.j.de ſolu.& iſta fuit opi.gl.in l.diſpẽſatorẽ.de ſolu.in ver. ſolutionẽ. licet Iac.de Ra.vel Cy.nõ alleget. Veritas eſt ꝙ in hac gl.dicitur. Probatur in l.ſi non ſortẽ.§.qui filio.j.de cõdic. inde.& l.qui fundũ.§.ſeruus.ver.quod ſi ſcierit.j.pro emptore.& iſtud tenet Dy. in d.l.diſpenſatorẽ, reprobata gl.ibi poſita. Non obſtãt rationes Iac.de Ra.q̃a illæ procederẽt in ſoluẽte ſimpliciter. ſecus ſi

ſoluit procuratori, cũ ſciret eũ eſſe falſum: tũc enim de neceſsi-
4 tate donatio præſumitur: vt dictis legibus. †Tertiò habes ex hac gl.ꝙ ille, qui ſoluit procuratori reuocato ignoranter, ſtatim liberat̃ ſi recipit bona fide, vt d.l.cũ quis. Sed hic dubitat̃ an per talẽ procuratorẽ reuocatũ quæratur dñium dño. Gl.in l.acceptã. C.de vſu.ꝙ non. Cõtrariũ tenet in d.l.cũ quis.§.j.& l.ſi quis ſeruo.eo.tit.quod eſt verũ. cũ enim fauore liberationis lex velit debitorẽ ſoluentẽ liberari: vt l.eius qui.§.ſi cer.pe. per cõſequens voluit creditori dñium acquiri, vt dictis legibus. Venio ad vltimã gl.& opp.ille, in quẽ transfertur dominium nõ cõmittit furtũ: quia furtũ eſt cõtrectatio rei alienę inuito dño.j.de fur.l.j.& j.l.proxi. ſed in talem procuratorẽ eſt translatũ dñium: quod patet; quia cõdictione ob cauſam tenetur: vt dictũ eſt: ergo non cõmittit furtũ. Huius timore dixit
5 Mar, †ꝙ hic eſt caſus, in quo falſus procurator & etiã falſus creditor indebitũ ſcienter recipiẽdo cõmittit furtum, licet in eũ trãsferatur dñium. Simile in l.quoniã.j.de cõdi.fur. Glo. reprehẽdit per rationẽ prædictã: q̃a dñs nõ cõtrectat: ſed dicit ꝙ mutat caſum, & ſic loquitur qñ fuit ſolutũ vt nuncio. Ad l. quoniã reſpondet vt ibi no. Docto. vltramon. dicunt ꝙ Mar. non dixit hoc quod gl.dicit ſed dixit ꝙ procurator falſus recipiẽdo furtũ cõmittit: & per cõſequẽs tenetur furti, & condictione furtiua, & cõdictione ob cauſam, & indebiti: q̃a omnis cõdictio degenerat cõtra furem, l.ſi.vſufru.quẽadmo.ca. & ſi ita intellexit, verũ dixit. tamẽ ſi gratia diſputationis volumus ſuſtinere Marti. prout recitatur per gl. poſſumus dicere ꝙ dominiũ acquiritur traditione, vt l.traditionibus. C.de pac. & Inſti.de re.diui.§.per traditionẽ. traditio ergo præcedit acquiſitionem dñij; in illa ergo contrectatione quã facit tẽpore traditionis dicitur furtũ cõmittere, licet poſtea ſequatur acquiſitio dominij: nõ ergo contrectabat rem ſuã, ſed alienã, & licet dominiũ perdat tradẽs nõ perdit tñ cõdictionẽ furtiuã. Nã illud dñium perdit eo inuito ſeu dolo aduerſarij: vt l.& ideo.j.de condi.fur.& melius in l.ſi ſeruus.in prin.eo.tit.quod an ſit verum, dicã in d.l.quoniã.j.de cõdi.furt. Venio ad ſecundã gl. & oppo.in prin. innuit à cõtrario ſenſu ꝙ ſi dominus ratũ nõ habet, ipſe procurator tenetur cõdictione indebiti. Cõtra in ſecundo reſponſo huius legis vbi dicit dari ob cauſam. Sol.intellige hic hoc principiũ in procuratore in rẽ ſuã. Sic intelligitur j.de condi.indebi.l.ſi procurator.§.Celſus. vide glo. quæ
6 vult †ꝙ contra procuratorẽ in rem ſuã tantũ detur condictio indebiti. Vides etiam quòd glo. hic intelligit §.Celſus. in procuratore in rem ſuam. Certè glo. intelligit ibi in ſimplici procuratore. & videtur tenere quòd cõtra eum detur cõdictio indebiti. Odoffre. videtur tenere hic quòd cõtra procuratorẽ falſum detur cõdictio indebiti quãdo ſolutũ eſt indebitum: vt l. creditoris. de condi.indebi. ſecus quando ſolutũ eſt debitum: quia tunc datur cõdictio ob cauſam. ita dicit ipſe; & nil aliud allegat, nec reſpondet ad iſtum tex.ñ. reſpõſo. vbi videtur expreſsè dici ꝙ ſiue ſit ſolutũ indebitum ſiue debitum, nõ habet locũ cõdictio indebiti ſed ob cau. Ego iſtam opi. puto veram: quia quãdo procuratori falſo ſoluitur indebitum, ab eo repetitur condictione indebiti ratihabitione nõ ſecuta. Caſus eſt in l.cũ indebitũ.§.j.j̃.de cõdic.inde.& l.ſi vendidero.§. fin.j̃. de furt. Ad iſtam l. reſpõdeo ꝙ debet aliter legi quã legatur ꝓ glo. vt tota loquatur in eo qui ſoluit alicui, vt procuratori nõ habenti mandatũ ſeu poteſtatẽ recipiendi ſolutionem: nõ dico in rem ſuã, ſed in ſimplici procuratore. Et ſecundũ iſtam lect. hæc lex diuiditur in quatuor partes. Primo qñ falſo procuratori ſolutum eſt indebitũ ratihabitione ſecuta. Secundo quando ſolutum eſt debitũ vel indebitum ratihabitione non ſecuta. Tertio reſpondet tacitæ obiectioni. Quarto conſuluit ſoluẽti per alia remedia. Secũda ibi: ꝙ ſi dominus. Tertia ibi: nõ enim. Quarta ibi: vel qd̃ furtum. & ſecundũ hanc lect. breuiter. h.d. Si procuratori falſo indebitũ ſoluatur, qd̃ dominus ratũ habeat, repetitur à domino: ſed ſi ratum nõ habet, repetitur à procuratore per cõdictionẽ indebiti, ſi indebitũ eſt ſolutum: ſed ſi debitum, quaſi cauſa nõ ſecuta repetitur. Et ſi procurator habeat malam fidẽ ſibi lucrandi, agetur furti, & alijs
a condictionibus. h.d. Ad euidẽtiam[a] præmitte ꝙ ille qui ſoluit vero procuratori debitum, ſtatim liberatur: vt l.vero procuratori.j̃.de ſol.& ille, qui ſoluit vero procuratori indebitũ,
7 ſtatim habet condictionẽ indebiti cõtra dominum. †Eſt autẽ verus procurator ad recipiẽdum indebitum ſi hoc ſibi ſpecialiter eſt mandatũ: aliàs ſecus: vt l.ſi procurator.j̃.tit.ij̃. hoc prę miſſo in prima & ſecunda parte huius legis caſus eſt clarus.

Sequitur ver.non enim. in quo ſic forma caſum: Vos dicitis domine Iuriſconſulte, ꝙ quãdo ſolutũ eſt debitum falſo ꝓcuratori, repetitur per condictionem indebiti. Q̃ęro qũo poteſt hoc fieri ꝙ debitum repetatur tanc̃ indebitum: in veritate enim debitum eſt. nec põt dici ꝙ reſpectu ꝓcuratoris erat indebitum. Nõ enim fuit ſibi ſolutũ tanquã indebitũ: ſed ſibi ſolutum fuit tanquã debitum alteri, cui verè debebatur. Ad hoc reſpondet Iuriſcõſultus ꝙ hoc caſu quãdo verè debitum eſt ſolutum, nõ repetitur tanquã debitum cõdictione indebiti, ſed cõdictione ob cauſam: fuit enim ſolutum tanc̃ verè debitũ, & vt liberetur iſta ſolutione: quæ res non eſt ſecuta ratihabitione nõ intercedente. h.d. & ſic iſte ver.non refertur niſi ad illum caſum, in quo debitum eſt ſolutũ falſo procuratori.

Sequitur ver.vel quod furtũ. in quo ſic forma caſum. Vidi ꝙ cõtra procuratorem falſum ſuccurritur cõdictione indebiti. vel ob cauſam: an habeat debitor alia remedia contra ipſum? Reſpondet Iuriſcõſultus ꝙ ſic. Si enim procurator falſus recipiens habuit malum animũ lucrandi ſibi, & ſic cõmiſit furtũ: tenetur non ſolum actione furti, ſed etiam condictione furtiua, & omnibus alijs cõditionibus prędictis. h.d. vide literam.

8 Et ſecundũ hanc lect. no. tria. Primo† ꝙ quãdo indebitum ſoluitur falſo procuratori, ſi dominus habet ratum, cõdicitur à domino: aliàs condicitur à procuratore cõdictione indebi.
9 †Secundo nota ꝙ quãdo falſo procuratori ſoluitur debitũ, ratihabitione nõ ſecuta liberatur: ideo repetitur condictione
10 ob cauſam, non indebiti. †Tertio no. quod quãdo falſus ꝓcurator cõmittit furtũ, tenet̃ cõdictione furtiua, & oĩbus alijs cõdictionibus, vt ſ̃. dixi. Ex his quæ dicta ſunt, ceſſant oĩa cõtraria. Reſtat vt per modum ſummæ tradamus materiã huius legis difficilem & intricatam, quã recito per quatuor quęſtiones principales. Primo quando ſoluitur falſo procuratori in rem ſuã. Secundo quãdo ſoluitur falſo procuratori transferendo in eum dominiũ: hoc acto ꝙ debitorem faciat liberari. Tertio quãdo falſo procuratori ſoluitur vt nũcio, vt ad dñm portet. Quarto & vltimo quãdo falſo procuratori ſoluitur vt procuratori vero non dico transferendo dominiũ vel nõ: nec hoc acto vt liberetur vel nõ: ſed ſimpliciter vt ꝓcuratori ſoluatur, qui verè eſt caſus. l.noſtræ. Et in qualibet harũ quæſtionũ eſt videndũ an ſoluens liberetur. Item an transferatur dominiũ in accipientẽ. Et de remedijs quæ competunt cõtra falſum procuratorẽ, & quædam alia quæ videbitis. †Primo ergo quæro quãdo ſoluitur falſo procuratori in rem ſuam: quo
11 caſu dic: Aut ſoluitur à ſciente: & nõ repetitur: vt j̃.tit.ij.l.j.& hoc dixi ſuper.j.gl. Aut ſoluitur ab ignorante: & tũc aut ſoluitur

uitur indebitum oīno: & hoc nō est quærendū an soluēs liberetur: & tūc repetitur cōdictione indebiti ab ipso ꝓcuratore: vt hic in prin. ꝑm lect. gl. & l. creditoris. C. de cōdi. indebi. Idē si erat debitū aliquo iure, sed fortè obstabat exceptio, vel erat tale debitū, quod solutū poterat repeti eadem ratione. Si verò [a] erat tale debitum quod solutum repeti nō poterat: tūc videtur velle gl. q̄ ratihabitio hic aliquid operetur, & trahat negotium ad dominum: vt hic in prin. secundū lect. gl. quo casu ratihabitione secuta videtur q̄ dominus à tali procuratore repeteret. quod posset procedere, si dicamus esse solutū contemplatione directæ actionis, quæ apud dominū erat. secus si cōtēplatiōe vtilis: vt d. l. debitor. in fi. ad Treb. quo casu licet ab ipso dño solutū repeti nō possit: tñ ab ipso procuratore repetitur: q̄m eī respectu oīno est indebitū, vt hic in prin. facit l. ꝓcurator ad exhibendū. §. j. ff. rem ra. ha. Si verò [b] solutū est debitū: tunc distingue per oīa prout. ff. dicam in simplici ꝓcuratore, eo saluo q̄ q̄n ratihabitio non sequit ab ipso qui putabat ꝓcurator in rē suam, repetitur condictione indebiti. nam fuit solutū tanq̄ sibi debitū, & in veritate nō est: vt hic in prin. ꝑm lect. gl. & d. l. creditoris. & videtur expressum in l. cū fundus. §. seruū tuū imprudens. ff. si cer. pet. & l. si vrbana. §. q̄d si vectu ras. ff. ti. ij. In istum autē falsum ꝓcuratorē transfertur dñium vel non eo modo quo dicemus in falso creditore, in l. q̄m. ff. de
12 cōdi. furti. & hoc de primo. †Secundo principaliter quæro q̄n soluitur alicui falso procuratori transferendo in eū dominiū, hoc acto q̄ faciet liberari soluentē: quo casu an transferat dominiū in procuratorē non est quęrendū: quia præsupponit in themate quæstionis. Item an liberetur statim soluēs nō est quærendū: quia præsupponitur q̄ nō est datum vt sit liber statim ea solutione facta. sed vt liberet in futurū. Isto casu, vt puto, nō est curandū vtrum sequatur ratihabitio domini vel nō: nihil enim factū est noīe dñi: sed inter me & illū, quē putabam ꝓcuratorē, fuit celebratus contractus innominatus, do vt facias me liberari: sed solū est quærendū liberatione nō secuta qualiter subueniat cōtra procuratorē. Respōdeo: si quidē solutū est debitū, habet locū cōdictio ob causam, quasi causa nō sit secuta. & hoc ꝑm lect. glo. & ff. de fur. l. falsus. §. j. Si verò solutū est indebitū, nō habet locū cōdictio ob causam, sed cōdictio sine causa. fuit enim datū ob causam nullam, scilicet vt facias me liberari ab ea obligatione quæ non erat: ergo &c. vt l. j. ff. de cōdi. sine cau. Sed si quid dedi vt facias me liberari ab aliqua actione vel obligatiōe nō efficaci, cogitabis, & hoc de
13 secūdo. Tertio principaliter quęrit † q̄n alicui falso procuratori dedi vt nūcio, vt portaret ad creditorē, hic est aduertendum: aut enim dedi ei tanq̄ nuncio mei soluentis: & cōstat q̄ c in eū nō trāsfero dominiū: vt d. l. falsus. §. j. Item cōstat [c] q̄ nō liberor soluendo sibi: quia nullum mādatū habet à creditore, vt ff. de sol. l. qui hoīem. §. si nullo. sed potest esse q̄ si illa res data perdat: ex illa perditione debitor liberetur, si erat debitor d speciei. & nō possit sibi culpa imputari, vt l. argentum [d]. ff. cō-
14 mo. †Sed si quæritur qualiter isti succurrat si rem datā non tradat creditori. Rñ. si quidem illud, quod est sibi traditū, pertinebat ad creditorem, vt res deposita vel cōmodata, creditori competit actio furti: vt l. falsus. C. de furtis. & ibi nota. Si verò pertinebat ad debitorē, debitori cōpetit actio furti, & cōdictio furti. Creditori verò competit contra ipsum accipientem actio neg. gest. vt C. de fur. l. si is cui. cum glos. & de neg. gest. l.
e si pupilli. §. ij. Si verò soluitur tanq̄ nuncio missō [e] à creditore: tūc dic vt ff. dicemus in procuratore falso. & hoc de tertio.
15 Quarto† principaliter quæro quādo soluitur alicui vt ꝓcuratori simplici: & istud habemus examinare per quatuor quęstiones. Aut enim soluitur procuratori simplici, qui nunquā habuit mandatū: & tunc aut soluitur debitū aut indebitū. Itē q̄nq̄ soluitur procuratori falso, qui aliàs habuit mandatū, sed fuit reuocatum: & tunc aut soluitur debitum aut indebitum.

Primo casu quæro q̄n procuratori, qui nunquā habuit mandatum, soluitur debitum: & tūc aut soluitur scienter: & nō liberatur, nec repetit, vt hic in ij. gl. & l. si nō sortem. §. qui filio.
f ff. de condi. inde. & ff. dixi. Aut soluitur ignoranter, [f] & tunc etiā nō liberatur: vt l. qui hoīem. §. si nullo. ff. de sol. Puto tamē q̄ si soluens habuit iustam causam credendi ipsum esse procuratorē, q̄ liberabit cedēdo creditori actionē, quā habet cōtra

a ✠ POMATES. ¶ Si verò. Nota q̄ solutū falso ꝓcuratori in rē, pōt ratificari vt p dūm si solutū est contēplatione directarū actionū, quæ sunt penes ipsum dnm & hoc modo pōt saluari gl. j. quā reprehendit Bar. ff. in j. col. Secus verò si solutū contēplatione vtilitū quæ sunt penes ipsum ꝓcuratorē. & vltra dicta p Alex. hic adde Bal. tenētē cōtra Bar. hic in j. col. & dicentē non esse distinguēdū: quia in alio casu nihil pōt operari ratihabitio: vt hic p eū. Ita sēsit Rom. in gl. in ver. intercedente. & q̄ idē sit q̄n solutū est noīe directarū vt est q̄n solutū contēplatione vtilium, ꝓbat sic: nā vbi solutum est cōtēplatione directarū nō est dubiū q̄ vtilitas remanet penes procuratorē, p l. j. C. de act. et obli. & sic nomē nudū dunta xat remanet penes dōm sine aliqua vtilitate: sed tūc succedit regula q̄ q̄ habet nomen nudū tū, non pōt ratificare in prętiudicū habēti vtilitatem, vt ea in se vertat. gl. et ibi Bal. l. fi. C. de tu. do. nil enim prodest nudū nomē si alteri vtilitas quęratur. l. mulier. ff. de do. inter vir. & vxor. & no. l. legato. §. si de certo. ff. de leg. j. vnde cogita bene super verbo. Barto.

istum falsum procuratorē. Casus est in l. cum fundus. §. seruū tuum imprudens. in fi. ff. si cer. pet. licet Cy. dubitando videat tenere cōtrariū. C. de fur. l. falsus. in prin. iij. q. Sed si quæratur an in talē procuratorē sit translatū dñium: certū est q̄ nō, vt l. si ego. ff. de neg. gest. non enim hic agebat tradens vt ꝓcuratori quæreretur, sed vt dño per ipsum procuratorē: vt l. vero procuratori. ff. de solu. & l. qui mihi donatū. ff.
16 de don. †Si quęratur qualiter subuenia tur cōtra istū falsum procuratorē, respondeo: si quidem accepit malo animo: tenet furti condictione furtiua, & condictione ob causam. vt hac l. sed si nō habuit malū animū: tunc solū tenetur condictione ob causam, vt hac l. versi. nō enim. & versi. q̄ si dominus. Sed dices tu. qūo datur condictio ob causam, cū dominiū nō sit translatū in eum, & nemo condicit rem suā, vt ff. dixit. Rñdeo: oportet te intelligere eo casu, quo nō fuit furtū cōmissum: quia solutio fuit reconciliata consumptione, q̄d prodest ad condictionē ob causam, sicut ad certi condictionē, & ad cōdic. indebi.
17 vt no. ff. eo. l. iij. §. subtilius. in ij. glo. †Itē quæritur q̄n datur condictio ob causam quasi causa non secuta: quæ est ista causa c quæ non est secuta ob quam datur condictio. text. hic videtur dicere ratihabitio. Tu dic, quando q̄ ego solui tibi simpliciter credens te procuratorem: & per consequēs me liberatū incōtinēti, nec à te aliquid petij vltrà: & datur mihi condictio indebiti, vt dictum est. Aut à te petij: & tunc dicitur causa cessare eo ipso q̄ nō sequitur liberatio. Sed si fortè licet crederē d me liberatū dixi tibi, facias q̄ ego habeā literas ratihabitionis: tunc diceretur cessare causa, si ratihabitio non sequeretur. Istam distinctionem ponit tex. in l. si quis offerenti. in prin. ff. de sol. oīa tamen dicta remedia tolluntur contra dictum falsum procuratorem ratihabitione secuta, per d. l. si quis offerēti. facit hæc l. in prin. & l.
18 vero procuratori. ff. de sol. †Secūdo quę ro, q̄n falso procuratori, qui nunquā habuit mandatum, soluitur indebitum, isto casu cōstat q̄ in eum non transfertur dominium: vt d. l. si ego. q̄d patet: quia contrectando, furtum facit, vt hic in fi. Item non est quærendum de liberatione, cum non sit debitum: sed quærēdum est de remedijs cōtra procuratorem: & si quidem ratihabitio non sequitur, falsus procurator teneat cōdictione indebi. l. si procurator. ff. de condi. inde. & hac l. in prin. & l. cū indebitum. §. j. ff. titu. ij. & l. si vendidero. in fi. ff. de fur. Tenetur etiā furti & con
g dictione [g] furtiua, si habuerit animū intercipiendi, vt hic, in fi. & d. l. si vēdidero.

b ✠ POMATES. ¶ Si verò. vide Alex. circa hoc, et Mod. hic.

c ✠ POMATES. ¶ Itē constat. Aduerte tū super hoc q̄ quoties pecunia esset data ad numerū, q̄ trāsferetur dñium in nuncium. gl. in l. eius q in ꝓuincia. in ver. quas verò. & ibi Bart. ff. si cert. pet. & facit bene textus. l. in naue Saupheli. ff. loca.

d ✠ POMATES. ¶ Vt l. argentū. Nota limitationē ad l. argētū, q̄d procedat tm̄ in debitore speciei, aut quātitatis. Hāc limitationē ponit Ang. in l. si finita. §. si iam ruerint. ff. de dam. infe. & ibi Imo. et Pau. de ca. in d. l. argentū. & probatur: quia si esset debitor generis: nō liberaret, cū genus perire non possit. l. incendiū. C. si cer. pet. istud sing. no. Iaso. in l. j. in vlti. col. ff. de eo per quem fa. est.

e ¶ Missō. Adde quid si creditor scribat debitori hoc modo: el tempo del pagamento & mandare lo cū vostra salute & mia. & debitor dedit pecuniā homini fide digno q̄ aufugit vel creditori nō detulit, an debitor sit liberatus, & quo remedio sibi cōsulatur: vide Pald. consil. cccxxxij. lib. j.

f ¶ Ignoranter. Adde vt q̄ Bal. cōsil. xiiij. cū seq. iij. li. vbi ponit de quodā filiola. q̄ liberauerat debitorē paternū asserendo se habere mādatū. deinde illud nomē debitoris cessérat etiā asserendo habere ad id mādatū, vide etiā Io. And. in addi. ad Spec. in ti. de solu. in rub. vbi ponit etiā q. de eo qui suasione falsa ꝓcuratoris ostēdētis mādatū falsum soluit & ꝓcurator falsus amisit pecuniā, cuius periculo perierit.

g ¶ Cōdictione. Adde q̄ etiā tenet crimine falsi, si per dolum solutionē recepit l. si nautem. §. item sciendum. de neg. gest. per Bar. & Pau. de ca. hic in addi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Iniustè. Adde quòd Ias.de cast.ex eo qđ gl. appellat sententiã latam à iudice incompetẽti iniustã esse, notandũ ꝙ si quis vellet dicere sniam nullam iniustã, nõ ineptè ageret. alle. gl. sing. ſ aut. de hæred. & fal. in §. ex hæredatos. in ver. iniustè. & glos. in l. j. ff. de testa. Alexan. verò ꝓ hoc alleg. text. & ibi Bald. in l. scire oportet. §. fin. in ver. iustè. ff. de excu. tuto.

b ¶ Vilis. Adde secundum Bulg. & Alexã. quòd non poterat hic seruꝰ puniri pœna capitali, per l. j. C. de offi. præfe. vig. sed debuit remitti ad præfectum vrbis si pœna capitali dignus erat.

c ☞ POMATES. ¶ Opp. Vide aliquid per Præpositũ, c. qui venatoribus. lxxxvj. distin.

d ☞ POMATES. ¶ Contra hoc oppo. Vide Are. consi. clxij. col. vj.

e ¶ Dedit. Adde vt per eundem Bart. in l. j. C. de rerũ permu. & in l. ex empto. in prin. ff. de act. empt. & in l. si stipulatus. ff. de vsur.

& l. falsus. C. de fur. tamẽ ratihabitione secuta tenetur dominus condictione indebiti, vt hac l. in princ. & d. l. si vendidero. in fi. & melius in §. si Titius. non tñ tollitur cõdictione furtiua, quæ nata erat debitori contra procuratorẽ, vt dicta lege si vendidero. §. si Titius. quod qualiter ꝓcedat, dic vt ibi. & hoc quando tali falso procuratori solutum est ignoranter. sed si scienter solutum esset: tũc si quidẽ ego sciui eum falsum procuratorẽ, videor sibi donare, vt ſ. dixi. Si verò credebã ipsum esse verum procuratorem, sed sciẽter solui indebitum: tunc videor donare domino: tamen contra ipsum falsum procuratorem competunt mihi omnia prædicta remedia: quæ tamẽ tolluntur ratihabitione secuta: vt lege si tibi dederim. ff. de dona. & hæc de secundo. †Tertio quæro qñ falso ꝓcuratori, qui semel habuit mãdatum, & fuit reuocatum, soluitur indebitum. Respondeo, per omnia idẽ quod in falso procuratore, qui nunquã habuit mandatum, vt not. hic in j. glo. Quarto quæro quando falso procuratori, qui habuit mãdatũ, & fuit reuocatum soluitur debitũ? Respondeo, vt d. l. cũ quis §. j. de sol. & hic no. in j. glo. Sed dubitatur cum in multis casibus. ſ. sit dictum: aut secuta est ratihabitio aut non. Quæro, quid habet facere soluens, si dubitat an dominus ratum habeat vel non. Dic vt l. si indebitum. ff. rem ra. haberi. Vltimo ex prædictis apparet ꝙ nõ est quæstio vtrum in dubio soluẽs videatur trãsferre dominium vel non quando soluit procuratori simplici quia non videtur transferre: vt dicta l. si ego. ſ. de nego. gest. Nec obstat l. dotis fructus. §. fin. cum sequẽ. ff. de iure dotium. & l. j. ff. pro dote. qa ibi præcedat titulus habilis ad translationem dominij in accipientem: hic verò non præcedebat titulus. Aut soluitur vt procuratori in rem suam: tunc dic vt ff. titu. ij. l. qm̃. & ſ. dixi.

Vltimo no. si dubitatur an soluit vt procuratori in rẽ suam vel simplici, an vt nuncio, an transferendo dominium faciat liberari, hoc perpẽdi debet ex qualitate verborum præcedentium & sequentium, & eorum quæ gesta sunt, vt in c. inspicimus. extra de regu. iur. lib. vj.

1 ☞ Furtum non est crimen publicum.
2 Præfectus vigilum quòd habeat iurisdictionem in viles personas.
3 Re perempta quando agi possit ad æstimationem.
4 Lucrari rem quòd videatur voluisse quando suam voluntatem impleuit.
5 Re perempta quòd agatur ad ipsam rem.
6 Liber homo quòd non possit se dare in quæstionem vel torturam alicui.
7 Quis non potest permittere alicui ut eum percutiat vel ab eo crutietur.
8 Confessio extorta à seruo cum tortura indicijs legitimis præcedentibus, quòd faciat fidem contra dominum. 15.

VM seruus. Res ob causam data, causa nõ secuta etiã si desierit extare, cõdicitur: ꝙ si nõ est translatũ dominium ad exhibendũ, & furti seu condictione furtiua agit. h. d. Diuidit. Primo ponit vnũ dictũ. Secũdo ponit aliud, qđ vr contrariũ primo. Tertio reducit ad concordiã addendo aliqua. Quarto addit quædã ad prædictã. Secũda ibi: labeo. Tertia ibi: sed ꝑculus. Quarta ibi: sed si tuus. Opp. ſ. de offic. præfect. vigi. l. iij §. j. dicit Hu
a go ꝙ hic suspẽdit eũ iniustè. [a] Azo dicit ꝙ imò iustè: † qa furi tũ nõ est publicũ crimẽ. Gul. de Cug. idẽ alia ratione: videli-
b cet quia hic suspẽdit seruũ, q est vilis [b] ꝑsona: † & in viles ꝑsonas præfectus vigilũ habet iurisdictionẽ & potestatẽ: vt l. cõtraria. facit l. interdũ. §. q furẽ. ff. de furt. †Secũdo opponit & vr ꝙ re perempta debeat agi ad æstimationẽ: vt l. in re furtiua. ff. de cõdictione furti. not. ꝑ glos. ſ. eo. l. si pecuniã. §. j. iste passus est difficilis multũ. Finaliter ego teneo in obligatione rẽ dari vel reddi debere agi ad ipsam rẽ, vt hic, & l. si seruũ. §. fin. de verb. oblig. & l. promissor. ff. de constituta pecunia. fiet tamẽ executio in æstimatione, & etiã condẽnatio poterit fieri in æstimatione: vt l. Iulianus. j. de cõfeſ. & l. fi. quæ senten. sine appella. rescin. & ibi plenè not. Sed in obligatione rẽ restitui, potest agi & peti ipsa res & peti æstimatio: vt ff. de cõdictione furtiua. l. in re furtiua. & l. j. C. eo. titu. & l. si seruus. §. boue. dixi plenissimè in l. stipulationes nõ diuiduntur. ff. de verb. obli. in vltimis oppositi. in vj. quæstione. Opp. de l. si dominus. ff. de præscri. verbis. Sol. ibi seruus fuit datus æstimatus. Oppo. ad finẽ: quia in furto requiritur ꝙ quis cõtrectet animo lucrandi vt l. j. ff. de furtis. sed hic non habuit animũ lucrandi: ergo &c.
4 Sol. optimè gl. & no. † ꝙ satis videtur lucrari, cũ voluntatẽ suã
5 impleuerit de eo quod placet. & est no. †Not. ꝙ re perempta
6 agitur ad ipsam rẽ. dixi in l. vinum. ſ. si cer. peta. †Quæro circa principium legis, vtrũ sit licitũ libero homini dare se alicui in quæstionẽ vel ad torturã. Glos. in d. l. interdũ. §. qui furem. de furtis. dicit ꝙ sic. Contrariũ ibi dixi: nã liber homo non est dominus membrorũ suorũ vt l. liber homo. ad legẽ aquiliam. Itẽ tortura est meri imperij, vt l. defensores. C. de defensori. ciuita. & in authẽ. de testi. §. j. & no. in l. imperium. ff. de iurisdi. om. iudi. ergo pacto priuatorum nõ potest cõcedi: vt C. de iu-
7 risdi. om. iudi. l. priuatorum. †nec enim potest quis permittere alicui ꝙ eũ percutiat, vel quòd corpus eius cruciet. vt l. j. §. vsq; adeo. de iniurijs. Secundò quæro si est verũ id, ꝙ præfectus vigilum iustè fecit: ergo seruus fuit in facinore deprehẽsus, ergo iste nõ tenetur. Respõdeo dico ꝙ fecit iustè, hoc est, iurisdictionẽ habuit iudicandi de hoc crimine: nõ tamẽ cõtra istum habuit legitimas probationes. Vel aliter & verius: hic fuit datus vt per accipientem haberetur quæstio: vnde eo ipso quòd per eũ est repertus in facinore cessat causa, ob quam da-
8 tus est. Fateor tamẽ †quòd confessio extorta à seruo præcedẽtibus legitimis indicijs, faciat etiam fidem contra dominũ, vt l. cùm probatio. ff. de probationibus. Barto.

1 ☞ Quando ex parte dantis pecuniam & ex parte dantis speciem uenit dari quòd non sit emptio, sed contractus innominatus, habet locum condictio ob causam.
2 Verbum dari, quando intelligatur propriè, & secundũ naturam contractus.
3 Clausula, dedit, uendidit & tradidit, quando constituat uenditionem, & quando contractum innominatum.
4 In contractu innominato non cauetur de euictione.
5 Condictio ob causam quòd non habeat locum in contractibus nominatis. & nume. 13. & an ex pœnitentia. & nume. 15.
6 Donatio an fuerit olim & hodie contractus nominatus uel innominatus.
7 In donatione non est locus pœnitentiæ.
8 Aliud donatio, aliud pactum de donando.
9 Condictio ob causam quòd non habeat locum in contractu donationis: & de ratione, nume. 10.
11 In contractibus nominatis, ubi ex pacto informatur actio ex eo contractu, quòd possit agi condictione ob causam.
12 Condictio ob causam quando non habeat locum in contractibus innominatis.
14 Quando est permistus contractus innominatus & nominatus, an habeat locum condictio ob causam. 16.

1 EDI. Ista lex est valde not. & hoc dicit. † Qñ ex parte dantis pecuniã, & ex parte dantis speciẽ venit dari, non est emptio & venditio, sed contractus innominatus: ideo habebit locũ condictio ob causam. h. d. Gl. dicit. Primò ponit dictũ. Secundo tres rationes. Secunda ibi: & ideo. Tu dic ꝙ non sunt rationes: imò sunt illationes ex dicto. Oppo. [c] & videtur ꝙ iste sit cõtractus emptionis & vẽditionis: vt l. naturalis. §. j. ff. de præscri. ver. Solu. hic fuit data pecunia vt species ibi fuit numerata. Istud est diuinare in se: tamen verũ est. Vel dic ꝙ hic fuit actum vt Stichũ dares, hoc est, accipientis faceres. quod nõ est de natura emptionis & venditionis. l. ex empto. in prin. ff. de act. emp. Ex hoc sequitur ꝙ est contractus innominatus do vt des. Istud colligitur hic in ver. finge. sed in l. cõtraria fuit dictum, do pecuniã vt accipiã speciem. verbũ enim accipio, nõ includit de necessitate trãslationem dñij, vt ibi patet. Cõtra hoc opp. [d] extra de l. si stipulatus. de vsur. Sol. ibi † verbũ dari, fuit appositum iuxta contractum emptionis & vẽditionis ideo intelligitur impropriè secundũ naturã cõtractus. Simile in l. j. in prin. ff. depo. † & ideo instrumenta quæ fiunt tota die quæ dicũt, dedit [e], vendidit & tradidit, non cõstituunt cõtractũ innominatũ propter verbũ dedit: imò verbũ dedit, intelligitur impropriè propter verbũ vendidit, cui adjcitur. Sed si diceret, dedit, & tradidit, non adiecto

verū dixit: tunc esset cōtractus innominatus, vt hic. sed si dicere tantum, tradidit pro certa quantitate pecuniæ: intelligeretur venditio: vt d.l.naturalis.§.j.ff.de præscrip.verb.quæ tenementi. Secundo opp.ad versi.& ideo de l.naturalis.§.sed si Stichum.de præscrip.ver.Solu.vt in glos.& bene hic & ibi.

Venio ad fi.l.& opp.& videtur q̄ possit agi vt caueat de euictione vt l.ij.ff.de euict. Sol.ibi† in cōtractu emptionis & venditionis: hic in cōtractu innominato. ista est vera. Alij, vt Ioan. dicunt qđ hic exigitur satisdatio: sed in cōtractu venditionis sufficit nuda promissio. Istud nō videtur verū. per l. sciēdum. ff.de euict.& ideo tene primā. Oppō.& videtur q̄ condictio ob causam locū nō habeat: vt lege ea conditione. C. de rescin. vēdi.& lege inciuile. C.de rei vēdicatio. Sol.dicit glossa illud verū† in contractibus nominatis, in quibus cessat condictio ob causam: hoc in innominatis. & propter hoc fuit facta hæc lex, vt ostenderet q̄ nō habeat locum condictio ob causam in contractibus nominatis, sed in innominatis. idem in l.j.in fin. ff.de rerum permuta. Contra hoc opp.gl.donatio est hodie contractus nominatus, qđ patet: quia consensu cōtrahitur, vt lege si quis argentū. C.de dona. ergo est nominatus, vt probatur in l.j.ff.de rerū pmu. sed in donatione est locus cōdictioni ob causam: vt l.j.C.de dona.quæ sub modo. & C.eo.l. ea lege. & de dona.l.cū res ergo &c. Sol.dicit gl. fallit in cōtractu donationis, qui est hodie contractus nominatus: sed olim erat innominatus. Pro declarando istam gl.j.habemus videre vtrū hoc sit verum, †q̄ donatio[a] fuerit olim cōtractus innominatus & hodie nominatus. qđ tenet gl.hic,& in l.pacta.ff.de contrahē.empt.& C.eo.l.ij. Iac.But.dicebat q̄ etiam hodie est innominatus. licet enim hodie contrahatur consensu, nō sequitur: ergo est nominatus: quia multi cōtractus fiunt, qui cōsensu cōtrahuntur,& sunt innominati. Et sæpe etiā quidam contractus, qui contrahuntur re, innominati dicuntur: vt l. iuris gētium. in prin. de pact. Pro Iac. facit quia etiam hodie ex cōtractu donationis nō oritur actio: sed propter pactum seu cōtractum datur cōdictio ex lege: vt d.l.si quis argētum. Sed de natura cōtractuū nominatorū est, q̄ eo ipso q̄ subsunt, actionem producant: vt d.l.iuris gentium. in prin. ergo &c. Alij dicūt q̄ olim & hodie fuit cōtractus nominatus: quia ita elegās nomē est donatio, sicut locatio,& venditio,& simi. Cū igitur habeat speciale nomē: ergo erat,& est contractus nominatus: vt no. de rerū permu. super rub. Istam partē ego teneo, & probo q̄ in contractibus innominatis locus est pœnitētię ex parte implentis: vt l.si pecuniam.§.eo.† Sed in donatione non est locus pœnitentiæ: vt l. Aristo.ff.de dona. ergo non erat nec est innominatus.& sic allego ꝑ casu l. Aristo. Non obstat q̄ olim nō cōtrahebatur cōsensu: quia etiam stipulatio olim nō cōtrahebatur consensu: & tamen est cōtractus nominatus, vt l.j. in fi.de pac.& etiam alij contractus nominati, qui contrahuntur rē, nō celebrant cōsensu solo: vt d.l.iuris gentiū. in prin. Non obstat† q̄ ex isto contractu nō oriatur actio: quia debes scire q̄ aliud est donatio, aliud est pactū de donādo: sicut aliud est vēditio, aliud est pactū de vēdendo. Donatio enim eo ipso q̄ est perfecta, est idē de iure antiquo & de iure nouo. In pacto verò nudo de donādo est hodie immutatum, per d.l.si quis argentū. & de illo nō quærimus hic. Sed hoc præmisso dicit gl. quod fallit in contractu donationis, in quo habet locū condictio ob causam, licet sit cōtractus nominatus. Est ne istud verū: Respōdeo† q̄ in cōtractu donationis cōdictio ob causam bene habet locū, si causa, ob quā datur, non est secuta: vt C.eo. l.ea lege,& de dona.l.cum res.& C.de dona.quę sub mo.l.j.& bene no.ff.de dona.l.j.sed ex pœnitentia nō habet locū condictio ob causam ad reuocandū id, in quo est donatio: vt l. Aristo.ff.de dona. potest tamē bene pœnitere ne fiat illud qđ fuit actum in donatione, quādo fuit appositū tantū ad cōmodum pœnitētis: vt d.l. Aristo.& statim dicā in alijs cōtractibus nominatis. †Secundo habemus videre quæ sit ratio specialitatis in donatione. Respōdeo, in alijs cōtractibus nominatis ex pacto incontinēti apposito, vt aliquid detur vel fiat, informatur actio descendens ex eo cōtractu: vt l.tenetur.§.j.ff.de act. empt.& in l.in bonæ fidei.C.de pact.& l.iuris gentium.§.i.de pac. ideo cū ad hoc cōpetat actio ex cōtractu noīato, nō habet locū condictio ob causam, sed agitur actione ex eo contractu: sed in donatione hoc nō est. Exemplum: a dono tibi librum vt soluas creditoribus meis: donatio sit pro te & ad tui cōmodū nō poterit informari vt pariat actionem mihi, vt habuisti no.in l.lecta.§.si cer.pet. & C.de pact.l.perens.& l. iuris gentiū.§. quinimo. & ibi glo. sic cum actione ex eo contractu nō possit agi, habet locū condictio ob causam. Eadem ratione dico idē in alijs cōtractibus nominatis. Pone, promitto tibi per stipulationem dare centū, vt vadas pro me Romā: ex hac stipulatione nō pōt agi actione ex cōtractu, vt vadas ꝑ me Romā: quia fuit interposita pro te, nō cōtra te: vt no.in d.l.petens. poterit ergo agi condictione ob causam, vel actione præscriptis verbis sicut in cōtractibus innominatis dicam in dicto §.quinimo. †Cōtra prędicta opp.& videt q̄ etiam in contractibus nominatis, vbi ex pacto informatur actio ex eo cōtractu possit agi cōdictione ob causam, vt l.cum te.C.de pact.inter emp. & vendi. Solu. dicit glo.& bene quòd ibi illud, quod deuenit in contractu, aliàs in pacto dederat causam contractui nominato, vt no.in d.l.cum te. secus si causam non dederat, vt dicta lege ea conditione.C.de rescin.vendi.& ista est vera secundū omnes: licet quidam glossatores antiqui aliter dixerint, vt notatur in l.pacta conuenta.ff.de contrahen.emptio. circa finem magnæ glo. Contra prædicta opponitur,& videtur† quòd etiam in aliquibus contractibus innominatis non habeat locum condictio ob causam, vt facio vt des:& facio vt facias: qa facta non possunt repeti, vt l.penul.ff.de præscrip.ver. Glo. fatetur cōtrarium,& sic habet locū solum in do vt des,& in do vt facias,& in do vt nō facias,& in permutatione. Simile habuisti in l.si pecuniam.in prin.§.eo. sed hoc nō est verum: quia etiam facta quandoq̄ possunt repeti: vt l.si quis accepto.§.eo. Præterea licet non possint repeti, tamē sunt prodita remedia in locum condictionis ob causam: vt l.cum proponas.C.de dolo.& hoc etiam tenebat Gul.de Cu. Reassumo ergo prædicta breuiter: quādoq̄ est cōtractus innominatus merè & simpliciter:& tunc habet locum condictio ob causam, tam ex pœnitentia quā ex causa cessante, vt hic,& l.si pecuniam.in prin.§.eo.& l.naturalis.per totum.ff.de præscrip.ver.† Quandoq̄ est contractus nominatus merè & simpliciter: & tunc nullo modo est locus condictioni ob causam, nec ex pœnitētia, nec ex causa cessante, vt hic,& l.j.ff.de rerum permuta.& l. inciuile.C.de rei vendica.& l.sicut.de actio.& obli. Quandoq̄† est permistus cōtractus nominatus cum innominato. Exēplum: vendo tibi fundum pro cētum hoc pacto vt des mihi librum. Nam hic primò est contractus nominatus, quia vendo: & est mistus cum contractu innominato: vendo enim vt des. Aliud etiam exemplum, dono vt aliquid facias: vel vt aliquid des: vel promitto per stipulationē vt aliquid des vel facias. In his vides permistum contractum nominatum cum innominato. Et breuiter vbicunq̄ contractus nominatus celebratur ob aliquam causam extrinsecam extra substantiā ipsius contractus potest dici permistus contractus nominatus cum innominato. isto vocabulo vtitur.l. Aristo.ff.de dona. hoc ergo casu dicas. Aut illud quod deuenit in pacto informat actionē descēdentem ex contractu nominato aut non. Primo casu aut illud quod deuenit in facto fuit causa finalis, ob quam deuētum est ad contractum: & ea cessante potest agi condictione ob causam vt l.cum te.C.de pac.inter empto.& vendi. Aut non fuit causa finalis:& tunc secus: vt l.ea.C. de rescin.vendi. Si verò actio non informatur: tunc potest agi condictione ob causam causa cessante: vt l.j.C.de dona.quæ sub mo.cum simi.§.alleg. & hoc est verum de condictione quæ oritur ex cessione causæ. Sed si quæris† an in contractibus nominatis sit locus cōdictioni ob causam ex pœnitentia, dicas aut per pœnitētiam quis vellet recedere ab eo quod venit in contractu nominato,& non potest, vt dicta l. Aristo. Aut ab eo quod venit in pacto extrinseco: & tunc aut illud pactum fuit appositum gratia pœnitētis tantum, & licet sibi pœnitere. Aut gratia ipsius & alterius:& non licet, vt l.ij.& ibi no.& l.iij.l.quæsitum.ff.de ser.expor.l. Aristo.de dona.

[a] Donatio. Adde vtrū Alexā. in l. iuris gētiū. in prin.§.de pac. cui inquātum tangit post Bald. an statutū loquēs in venditione habeat locum in permutatione. et se remittit ad Specu. in tit. de emp.& vendi.§. nunc dicendū. el ij. versi. sed pone statutum.& ibi Io. And. Adde post illos Roma. consi. cvij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri:

De cõdictione ob turpem cauſam. Rubrica.

Continua vt in gl. Quærit gl. circa rub. vtrum hic tit. habeat locũ ob cauſam præteritã vel futurã dicit glo. ob vtranq; l. dẽ no. C. eo. ſuper rubri. hoc videtur cõtra l. penul. ff. eo. vbi ob cauſam turpẽ præteritam pecunia data repeti nõ poteſt. ſimile quod me. cau. l. ij. Dicunt doc. quod debet intelligi glo. quod hæc condictio reſpicit cauſam futurã vel præteritã. intellige præteritam tẽpore repetitionis: ſed futuram tempore traditionis: & ſic nõ obſtant cõtraria. Sed cõdictio ob cauſam nunquam habet locum ſi cauſa, ob quã datur, eſt facta & præterita. Facit lex, ſi plagij. de ver. obliga. & quod ibi no. dic vt ibi. Bartó.

☞ *Datum iudici ut ferat ſententiam iuſtam pro ſe quando poſſit repeti.*

Pignora data ob turpem cauſam quando poſſint repeti. Turpitudinem ſuam quòd quis allegare poteſt ad coadiuuandum cauſam ſuam.

LEX I.

OMne. Datũ ob cauſam honeſtã nõ repetitur ea ſecuta: ſed datum ob turpẽ cauſam, ſi eſt turpitudo ex parte accipientis, repetitur: ſecus ſi eſt turpitudo ex parte dãtis vel vtriuſq;. hoc dicit vſq; ad §. ſi tibi indiciũ. Oppodicitur hic in lege vt puta. §. fin. in fine q; quando aliqs dat iudici verſat turpitudo ſolũ ex parte recipiẽtis. Contra C. de pœ. iud. qui malè iud. l. j. & authen. ibi poſita. Huius timore iſte ver. ſed & ſi dedi. legitur in glo. duobus modis. ſecundũ primũ modum corrigitur per ſequẽtẽ literã: ibi, ſed hic quoq;, & ſecũdũ hoc lex cõtraria non obſtat: ſecundũ aliũ nõ corrigitur. & iſta eſt vera: quia ſi corrigit̃ per legẽ ſeq. quæ incip. vbi nihil adderet ad præcedentia. Ex qua lect. †habes q; aut quis dat iudici vt ferat ſententiam pro ſe iuſtã tñ: [a] & tunc datũ poteſt repeti per cõdictionẽ ob cauſam, licet perdat litẽ principalẽ; ſed ſi dedit iudici vt daret ſententiã pro eo iniuſtam: tunc perdit litẽ principalẽ, & non poteſt repetere quod dedit vt iudicet, vt hac l. vbi. hodie verò indiſtinctè ſiue dedit vt iudicet pro eo in bonã cauſam, ſiue in malã: perdit vtrunq;, vt d. l. j. de pœna iudi. qui male iudi. & in authẽ. ibi poſita.

Quærit glo. circa fin. eiuſdẽ l. quid ſi ob turpẽ cauſam dedit pignora: †vtrũ poſſit illa repetere. Glo. hic dicit q; ſic indiſtinctè: quia pignus nõ eſt contractũ, ſed in l. ij. C. eo. diſtinguit, aut quis vult agere rei vendicatione, aut pignoratitia actione. Doc. Vltramontani ibi dicũt indiſtinctè q; neq; rei vendicatione, neq; pignoratitia poſſit agi. ſi enim agas rei vendicatione obijciam de hypotheca: tu replicabis quòd ob turpẽ cauſam fuit facta: & ſic nõ debes audiri allegando turpitudinẽ tuã. Ego dico q; poteſt agi pignoratitia & hypothecaria. nam hoc titulo prohibetur †quis allegare turpitudinẽ ſuam principaliter agendo & fundãdo intentionem ſuam ex turpitudine illa. Sed quando intentionem ſuam fundat ex alio: tunc ad iuuandam cauſam ſuam poteſt ſuam turpitudinem allegare, vt l. alias. §. de iureiuran. & ibi plenè dixi. poterit eñ eẽ quod dam remedium indubitabile, & erimus extra opinionem, ſcilicet vt contra accipientem quis agat vt liberetur à principali obligatione facta ob turpem cauſam quod poteſt facere, ſiue ex parte promittẽtis, ſiue ex parte recipientis, ſiue ex parte vtriuſq; verſetur turpitudo. vt l. j. C. eo. qua obligatione ſublata poterit agi pignoratitia [b] vel rei vendicatione, vt l. item liberatur. infra quibus modis pign. vel hypo. ſol. Barto.

ret, q; ſi ipſe fuit de ſuribus, q; pactum non prodeſt ſibi.

☞ *Si datur indiuiduum partim ob turpem cauſam & partim ob honeſtam quòd repetitur pars æſtimationis.*

Equus quòd ſit diuiduus.

LEX III.

VBi †Quærit gl. quid ſi dedi rem indiuiduã, vt puta ſeruitutem vel equũ partim ob turpẽ cauſam, & partim ob honeſtam: an totũ repetetur? Videtur q; ſic. alleg. gloſ. l. iij. in fi. ff. ſi quis omiſ. cau. teſta. vult allegare. ff. ad Sylla. & illa lex bene facit. & facit ff. de iure fiſ. l. non intelligitur. §. ſi quis palam. Quidam dicunt q; totum repetitur, vt l. ſi non ſortem. §. ſi centum. ff. titu. j. Alij dicunt [c] q; repetitur pars æſtimationis: vt ff. de leg. ij. l. cũ filius. in prin. & hoc tenet Dy. in l. hæc ſcriptura. de cõdi. & demon. quod etiam tangitur in gloſ. x. colla. de fra. de no. beneſi. inueſtitis. c. j. Non obſtat l. ſi non ſortem. §. ſi centum. quia ibi fuit error in ſoluẽte propter quẽ conceditur repetitio totius: hic autẽ nullus error præſupponitur. Ad vnum tamẽ aduerte quod gl. hic dicit † equum eſſe indiuiduum. quod eſt falſum: imò eſt diuiduus ſicut cæteræ ſpecies, vt l. ij. de verb. obli. & ff. de ſol. l. ſi ſtipula. §. j. Poſſumus enim habere partẽ dimidiam equi, vel tertiam, vel quartam: non autẽ dimidiam ſeruitutis, vel aliorũ indiuiduorum.

☞ *Promiſſum meretrici quòd meretrix poſſit petere.*

IDem ſi. Ad principiũ opp. ſ. qđ me. cau. l. nec timorẽ. & l. ſe. Sol. vt in gl. hic & ibi. Venio ad §. [d] ſed qđ meretrici. & opp. & vr̃ q; prima cauſa debeat inſpici, vt l. verũ. la ij. ff. de fur. ſed prima eſt turpis in eo q; meretrix eſt: ergo &c. Sol. dicit gl. aliud ibi, aliud hic. & nõ dicit plus. Tu dic q; ibi prima cauſa tollit effectum ſecundi actus. facit enim ceſſare dolũ & animũ lucrãdi. quæ ratio hic ceſſat. †Quæro quid ſi meretrici [e] eſt promiſſum: an poterit petere? Gloſ. dicit q; nõ, vt l. generaliter. & l. ſi plagij. de verb. obli. Et quia quædam honeſtè recipiuntur quæ nõ honeſtè petuntur l. j. §. j. ff. de variis & extraordi. cog. Idem not. C. eo. l. ij. & l. j. idem in l. affectionis. ff. de dona. Docto. Vltramõ. & Cy. ſequẽdo eos dicunt cõtrarium per rationẽ poſitam hic in tex. quorum opi. aliàs conſuetus ſum tenere propter generalitatem l. affectionis. ff. de dona. Præterea in minore & milite eſt ſpeciale, vt not. in dicta l. affectionis. ergo in cõtrarium eſt ius commune in alijs. Contra hoc facit l. fina. ff. de actionibus & obligationibus. Solu. ibi mulier promiſit viro, hic vir promiſit mulieri meretrici. In alijs verò mulieribus quæ meretrices non eſſent, ceſſat ratio hic poſita.

☞ *Licet accipere ut aliquem indicet furem.*

Indicare malefactorem parti quod quis non cogatur: & quando iudici. nu. 3.

Si fiat bannum quod qui indicauerit malefactorẽ habeat centum quod particeps criminis indicans non habebit præmium.

Bannum factum pro recipiendo malefactorem quod etiam ſi ſit particeps criminis remittatur pœna: quòd valet.

SI tibi. Poteſt quis honeſtè accipere vt malefactorẽ indicet, non vt eum celet: niſi ſit particeps criminis. h. d. †Nota q; licet accipere vt aliquẽ indicet. [f] Opp. quando quis accepit pecuniam vt faciat id quod gratis facere tenetur, turpiter accipit. ff. eo. l. penul. ſed quis gratis tenetur indicare furem. qđ patet: quia tenetur ferre teſtimonium ſm veritatẽ: aliàs punitur: ergo patet q; hic turpiter accepit. Sol. ſi quæris, †an quis teneatur indicare malefactorẽ parti, & non tenetur, vt hic. & ideo à parte licitè accepit. †Sed ſi queris an teneatur indicare iudici? Reſpõdeo, aut quæris an iudex poſsit quẽ cõpellere ad hoc ad petitionẽ partis: & non poteſt: arg. huius §. Nec obſtat ſi dicis q; teſtificari cogitur: quia tũc nõ indicat furẽ, imò cõtra furem iam indicatum & accuſatũ teſtificatur.

Sed ſi quæris an iudex poſsit hoc facere ex officio ſuo fortè faciẽdo inquiſitionem generalem, vt prouinciã purget malis

homini

a Tuſtã tñ. Adde ad hanc q. Io. An. in addi. ad Spe. in tit. de iudi. §. ſignalta. verſ. poſſet etiã. vbi ponit de tutore q; accepit marcham argẽti à pupilla vt illa nuberet Titio, an pupilla facta maior poſsit illã repetere: licet cõdigno tutor nupſiſſet. facit alia q. Pet. de Ancha. cõſanguineus q; ſimiliter accepit pecuniã à conſanguinea vt illam matrimonio traderet qui veniens ad mortẽ habẽs cõſcientiã læſam, quærebat an reſtituere teneret quod habuerat à dicta cõſanguinea vel licitè retinere poſſet, vel qd fiendũ: cõſuluit pauperibus erogãdã: ex quo nõ apparebat q; mala intẽtione illã conſanguineus habuiſſet. latius vide ei⁹ cõſi. clxxiij. incí. præmittendum. An autẽ liceat aliqd dare iudici vt aliquẽ eximat de banno: & an ille, qui dedit, poſsit eſſe teſtis, vide pulchrẽ Bal. conſil. cccclxxviij. iiij. li. proponitur.

b Pignoratitia. Adde ſecũdũ Ful. quẽ ſequit Alex. q; nõ põt petere liberari, cum principalis obligatio ſit nulla, vt no. gl. in d. §. ſi ob maleficiũ. & no. Bart. in l. pen. ff. eo. ꝓterea agẽdo fundaret intentionẽ ſuã in turpitudine ſua: ergo ſuccũberet agens l. ij. ff. eo. Nõ obſt. ſecũdũ ipſos l. j. C. eo. quia non loquit̃ in agẽte, ſed in accipiente. An autẽ ille qui depoſuit ob rẽ turpẽ peragendã, poſsit agere vt de poſitũ reſtituatur, vide pulchrè q; Bal. cõſ. lxxviij. incí. ſex ſunt. Et de dicto Ful. vide omnino Bal. conſi. v. fiij. lib. circa fi. conſil.

c POMATES. Alij dicunt. Vide multa q; ſcribit Are. & Alex. in l. ſi plagij. ff. de verbo. obli. quæ poteris ad propoſitũ reducere.

d POMATES. Venio ad §. Vide ad hoc Præpoſitũ in ca. qui venatoribus. di. lxvj. aliàs lxxxvj.

e Meretrici. Adde q; Alexã. tranſit cũ opi. q; datũ meretrici ne ſit meretrix poſsit repeti per iſtum tex. ad quod vide no. q; Bal. conſi. v. iiij. lib. incip. præmittendum.

f Indicet. Adde q. Io. Añ. in rub. de fur. in addi. Spe. firmat q. de eo qui paſſus eſt damnũ pro furto qui pactus fuerat cũ Titio q; ſi ſibi indicaret fures ſi ipſe in aliquo teneret ipſum libera

hominibus: & tũc per iudicem cogitur, vt l. cõgruit. ſ. de offi. præſi. & extra de fur. c. q cũ fure. Ita debet intelligi C. de fur. l. ciuile eſt. ita debet intelligi hæc gl. quam vide ſuper ver. repeti. Opp. ſ. ea. l. §. j. Sol. turpiter accipitur ne fur indicetur, ſed vt indicetur nõ accipitur turpiter, vt hic. Item opp. ad ſm reſponſum in prin. huius l. ad ver. q ſi à fugitiuo. & videtur q datũ ne indicet non poſsit repeti: quia verſatur turpitudo ex parte vtriuſq;, vt ſ. e. l. j. Sol. nõ põt repeti ab ipſo malefactore
a dante. vt ibi. ſed ab alio ſic, vt hoc verſi. Vltimo[a] nota iſtum
4 verſi. †ad excuſationẽ cõis Peruſij qđ fecit bãnimẽtum q qui cunq; indicaret occiſores ſabbati Iudæi haberet tantã quanti tatẽ. Nam debet intelligi de alijs indicãtibus quã de ſocijs & participibus criminis. Illi enim licitè accipere nõ poſſunt: & ideo ille Fornarolus qui indicauit alios licitè fuit ſuſpenſus.

5 Sed quid † ſi fiat lex vel bannimentũ q etiam ſi eſſet de participibus criminis ei remittatur pœna, an valeat? Certè ſic, vt in authen. nouo iure. C. de pœna iudic. qui male iudi. & l. non omnes. §. fin. de re mili.

5.

SI quis a ſeruo. Iſta lex fuit ſummata cũ prẽcedẽti: ideo non ſummo. Quærit gloſ. qua actione iſta pecunia repetatur? Et diſtinguit, aut extat, & vẽdicatur. Aut eſt cõſumpta: & condicitur.

PErpetuo. Regula iſta eſt infallibilis, quod apud aliquem eſt ex iniuſta cauſa & turpi, repetitur. h. d. Intellige cũ diſtinctione prẽcedentis legis. aut eſt turpitudo ex parte dantis, aut ex parte recipientis, aut vtriuſque.

7.

EX ea. Iſtam legem declarabo. j. l. proxi. & dic vt ibi. & non eget ſummario.

1 ☞ *In concedenda repetitione ob turpem cauſam tempus ſolutionis non promiſſionis inſpicitur.*

2 *Exceptio ceſſationis turpitudinis tempore ſolutionis per reum cõuentum in actione quod metus cauſa uel condictionis ob turpem cauſam, quòd poſsit opponi, licet non in remedijs recuperandæ poſſeſsionis.*

3 *Quis probat turpitudinem uel metum affuiſſe tempore ſolutionis.*

4 *Sante ſtatuto quòd contra inſtrumentum non poſsit opponi exceptio doli, metus uel turpitudinis, quod tamen ſolutum ex turpi cauſa, uigore talis inſtrumenti poterit repeti.*

5 *Si tyrannus compulit me promittere centum & ſoluo tyranni de durante, quòd taliter ſolutum poterit repeti.*

6 *Metus amiſsionis omnium bonorum æquiparatur metui mortis.*

7 *Si mulier, quæ conſenſit inſtrumento fãcto per uirum probet ſe acerrimè fuiſſe percuſſam ante à uiro: quia nolebat conſentire, quod uidetur feciſſe metu.*

8 *Quando promiſsio eſt facta ob turpem cauſam quòd non ſit nata obligatio.*

8.

b SI ob turpem. [b] Iſta eſt nota. lex & habet pulchram materiam. & h. d. Promiſſum ex cauſa turpi ex parte recipientis, ſi ſoluatur cauſa finita non repetitur: ſed qñ eſt turpitudo ex parte vtriuſq;, ſiue cauſa ſit finita vel nõ: ſolutum nõ repetitur. h. d. Vel breuius: † In cõcedenda repetitione ob turpem cauſam tempus
1 ſolutionis non promiſsionis inſpicitur. Diuiditur primo loquitur qñ turpitudo eſt ex parte recipientis tantũ. Secũdo qñ ex parte vtriuſq;. Secũda ibi: porro. Glo. noſtræ nõ dicunt aliquid, niſi q declarant text. Ad hanc l. concordat. C. quod me. cau. l. ij. Sed cõtra. ſ. l. proxi. & qđ met. cau. l. metum. §. ſed qđ prætor. Solu. ibi fuit adhibitus metus tẽpore promiſsionis, & ſolutionis qui ceſſabat: hic tẽpore ſolutionis. Opp. ad iſtud: quia ſpoliatus ante oĩa eſt reſtituendus: vt C. ad l. Iul. de vi. l. ſi quis ad ſe fundũ. ergo contra agentẽ actione qđ metus cauſa non poterit opponi hæc exceptio, q ſublata ſit turpitudo, ſeu
2 metus per ſequentẽ ſolutionẽ. † Sol. qñ quis ageret interdicto recuperandæ poſſeſsionis, vel alio remedio recuperãdæ poſſeſsionis: procederet. l. contraria. ſed qñ agitur actione qđ metus cauſa, vel cõdictione ob turpẽ cauſam, in qua non fuit ſpoliatio facta per vim ablatiuam vel expulſiuam, ſed per cõpulſiuã vbi eſt partis conſenſus: tunc põt opponi dicta exceptio, vt hic, & C. quod met. cau. l. ij. pbatur hæc diſtinctio extra de reſtitu. ſpo. c. ij. & iij. de renũ. c. ſuper hoc. & qđ ibi no. Opp. qđ me. cau. l. iij. & iiij. vbi recipiendo pretium rei venditæ per vim nõ tollitur metus vel turpitudo. Reſpondeo hic ſoluẽdo facit aliquid, per qđ ſibi adeſt aliquid, & ei, qui metum ſeu turpitudinem fecit, adeſt. ſed in l. contraria eſt totũ contra. Nam paſſo metum adeſt, & inferẽti abeſt: quia ſoluit. Quod ergo fit ad eius diminutionẽ nõ operatur cõfirmationẽ iuris lui. Ita videtur ſentire Inno. in d. c. ſuper hoc extra de renũcia. Cõtra hoc facit ſ. de inoffic. teſta. l. pen. vbi recipiendo vr approbare teſtamẽtũ. Sol. in eo qui paſſus erat metũ ſeu turpitudinẽ, nõ eſt turpe præſumere qđ pretium acceperit, vt ſibi ſit cautũ contra metũ inferentẽ. & ſic eum quo-
c dãmodo decipiat. Eſt enim dolus bonus, vt l. j. §. j. ſ. de dolo. Hoc eñ facit vt fraudem elidat, vt l. cũ pater. §. titio. de leg. ij. d
3 quę ratio ceſſat in d. l. pe. de inoffi. teſt. qđ tene menti. †Quæro quis debet probare, vel ille qui repetit qđ tẽpore ſolutionis turpitudo ſubeſſet, vel ille, à quo repetitur qđ nõ ſubeſſet. tex. & gl. in l. ij. C. qđ me. cau. dicũt de ipſo actore repetente. In contrarium facit c. ſuper hoc extra de renun. Reſpõdeo: qñ q actor fundat intentionẽ ſuam ex turpitudine adhibita tẽpore contractus celebrati: & reus dicit tur- e
pitudinẽ eſſe ſubmotam ex ſequenti ratihabitione: tunc reus debet probare, vt dicto c. ſuper hoc. Quãdo q actor non fundat intentionẽ ſuam ex turpitudine adhibita tẽpore actus vel contractus celebrati contra quẽ venit, ſed adhibita tpe anteriori. Exẽplum: quis ꝓmiſit & ſoluit: nũc venit quis cõtra ſolutionẽ: certè nõ ſuffi-
cit probare turpitudinẽ tempore promiſſiõis, vt hic, & l. ij. C. qđ met. cau. Sed cõtra hoc opp. iſte ſoluẽs ſoluit ex neceſsitate prímæ obligationis ergo ſufficit probare turpitudinẽ adhibitã in obligatio-
c ne prima, vt ſ. de dã. infect. l. dãni. §. Sabini. Sol. [c] dic q hic nõ habebat neceſſe ſoluere: quia erat tutus exceptione: vnde ſolutio nõ habuit neceſſariã conſequẽtiam ad promiſsionẽ, ſed in l. cõtraria finis habuit neceſſariam cõſequẽtiã à principio.
4 probatur in l. iij. §. j. ſ. de minori. †Et p hoc dico q ſi ex neceſsitate primę obligationis quis ſoluerit ex forma ſtatutorum Italiæ quæ volunt q contra inſtrumenta non poſsit opponi exceptio doli, metus,
d vel turpitudinis, [d] ſed ſolum permittunt quaſdam exceptiones: q tunc ſolutũ poſſet repeti: quia tempore ſolutionis adhuc f
ſubeſt turpitudo: & habet neceſſariã con-
5 ſequẽtiam ad primã turpitudinem. † Idẽ
e dico [e] ſi metus ſublatus adhuc tẽpore ſo-
f lutionis duraret. Exemplũ: tyrãnus [f] cõpulit me ad promittẽdum centũ, vel etiã cõmune iſtius ciuitatis: certè tempore ſolutionis adhuc ſubeſt metus donec tyrãnis illius durat, vel regimẽ iſtius ciuitatis: arg. l. Fulcinius. §. quid ſit. ex qui. cau. in poſſeſ. ea. & eſt expreſſum extra quod met. cau. c. j. cũ gl. fi. nec poteſt dici, tu debebas recedere de illa ciuitate, & dimitte
6 re domũ & oĩa bona tua: † quia imò de-
g buit primò ſoluere. Metus [g] enim perditionis omnium bonorũ æquiparatur metui mortis, vt l. propter litem. in princ. de excu. tut. & extra qđ met. cau. c. ij. Vnde g
ex his apparet q lex iſta debet intelligi qñ cauſa turpitudinis eſt finita tẽpore ſolutionis, vt ſi promiſi pecuniã vt librum redderes, & eã ſolui poſtquã reddidiſti. ſecus ſi in ipſo actu redditionis ſoluerẽ,

a ✠ POMATES.
¶ Vltimo. vide Alex. in l. rogaſti. in princi. col. v. ſ. ſi cer. pet. facit qđ dicit Bart. in l. trãſ actio. C. de tranſacti. Felin. in ca. dilecte fili. colũ. iij. & in c. j. circa col. tij. de offic. delega.

b ✠ POMATES.
¶ Si ob turpẽ. Vide Cepo. cautela xxviij.

c ✠ POMATES.
¶ Sol. Vide Alex. cõſ. iij. vbi põderanť iſta verba col. v. in j. vol.

d ¶ Turpitudinis. adde vt per Bal. oĩno conſ. v. iij. lib. inci. factum ſic ſe habet. vbi videt tenere q tale ſtatutũ non valet: qa eſt contra ius diuinũ, q turpitudo nõ poſsit allegari. & ibi vide qñ verba ſtatuti dirigũtur iudici qualiter cõſulatur ei, qui promiſit ob turpẽ cauſam.

e ✠ POMATES.
¶ Idẽ dico. Vide Ale. conſi. j. col. iij. j. vol. & cõſ. xlvij. vlt. col. vo. iij. & cõſi. vlt. col. iij. vol. iij. & cõſ. v. col. ij. eo. vol. & cõſil. xvj. in ij. col. eo. vol. & conſi. xlvij. col. ij. vol. iij. & cõſi. v. vol. j. idẽ Alex. l. pacta nouiſsima. pe. col. C. de pact. Barba. conſi. pe. in ij. vol. Fel. in c. cum Mar. Ferra. col. xxiij. de cõſt. Cep. conſil. lvij. in antepe. col. Felin. in c. cum ex officij. in iij. colum. de præſcrip. Barb. conſi. xlij. col. iij. vol. j. glo. in ca. j. qđ met. cau. Alexan. l. qui aliena. §. Celſus. ff. de acq. hær. & vide qđ dicat propter hoc Alex. conſi. j. v. col. volu. iij. Aret. conſi. xiij. colum. x. ſequentiq;. Pau. de Ca. l. qui à latronibus. in fin. de teſtib. Panor. ca. j. colũ. iij. quod me. cauſ. Felin. in c. j. & c. gratum. col. fi. de offi. deleg. Panor. in ſimili in c. ex literis. colũ. iij. de reſtit. in integrum.

f ¶ Tyrannus. Adde quando præſumatur metus durare pulchrè Petr. de Anch. conſil. ccc. inci. viſa prędicta & c. vbi ponit de domino Ottone Bono. tyranno Parmæ qui compulerat quẽdam ad promittẽdum vni id quod alteri debebat. ponit etiã Ioan. Andr. in addit. ſpec. in titu. de ſolu. §. j. verſic. illud quæritur. q. debitoris. Cremonenſis cuius erat creditor Parmenſis & commune Cremonæ coactus fuit ſoluere. an eſſet tutus. ibi vide.

g ✠ POMATES.
¶ Metus. Idem tenet Bal. l. interpoſitas. C. de tranſact. per l. fi. C. de reuo. do. dicens q iſto caſu dabitur officium iudicis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ☞ POMATES. ¶ Exẽplum, vide Ias. in §. quadruplũ, in j. col. folii. de act.

b ☞ POMATES. ¶ De condictione indebi. Limita istũ tit. vt non procedat quãdo debitor absq; facto creditoris & eius suggestione daret; qa isto casu trãsferretur dominium. Bald. in l. falsus. ff. de fur.

c ☞ POMATES. ¶ Soluens indebitũ, vide Alex. cõsi. lxxxj. 7 ad fi. volu. iij, vbi declarat Soci. consi. iiij. col. iij. & seq. vbi posuit maximè quid iuris quando dictũ fuit in istrumẽto q̃ solueretur ex certa sciẽtia.

d ☞ POMATES. ¶ Per Falcidiam. Vide Alexã. in d. l. j. in fi. in prin. col. fi.

e ¶ Ad leg. Falci. l. j. Ad de q̃ p̃ hac opi. facit tex. in l. regula. §. pen. 8 §. de iu. et fact. igno. & l. lex Falcid. §. ad leg. Falc. & l. error. C. ad leg. Falc. & probatur hæc opi. secũdũ Alex. in l. fi. ad leg. falc. secũdum intellectũ, quẽ sequuntur ibi Bald. Ange. & Sali.

f ☞ POMATES. ¶ Extra quero. Vide Bar. consi. xcj. in fi.

vel modicũ post, vt l. lecta. §. si cer. peta. & l. vt iurisiurandi. §. j. de ope. lib. Item est exẽplum huius. l. vt si adhibuisti metum tẽpore promissionis, & postea tibi soluí in loco & tẽpore in quo oĩs metus & oĩs suspicio cessabat, sec⁹ si adhuc poterat durare, vt §. dixi. Exẽplum[a] de metu vel turpitudine durãte: si promisi ne maleficiũ faceres, licet ista causa sit cõpleta per tempus: quia stetisti per mensem q̃ nõ feciste maleficiũ: tamẽ adhuc potes facere: ideo soluens repetã, vt §. eo. l. ij. & ideo in quẽstione de facto probatur† q̃ vir percussit optimè vxorẽ quæ nolebat cõsentire cuidam instrumento: postea mulier consensit ex interuallo, certè metu videt̃ fecisse. Donec eñ durat in maleficio, durat iste metus. Facit ad hoc qd̃ no. j. quarũ re. act. nõ da. l. j. §. quę onerãdæ. & C. de transac. l. interpositas. & per Cano. maximè per Innoc. extra de conuer. coniu. c. accedẽs. & in c. veniens. & de offi. deleg. c. causam matrimonij. & ibi plenius. Vltimo quæro† qñ promissio est facta ob turpẽ causam, vtrũ sit nata obligatio. Glos. dicũt q̃ non, in l. iuris gentium. §. si ob maleficiũ. §. de pact. l. generaliter. de verb. obli. Vltramõ. cõtra, vt not. per Cyn. C. de inuti. stip. l. ex eo. Pro quibus licet ipsi nõ allegent, videtur casus in lege ista, vbi dicit q̃ habet locũ exceptio doli vel in factũ: ergo præsupponit obligationem natam. Ego teneo gl. in d. l. generaliter. de verb. obli. Ad hanc legẽ respondẽ q̃ hic loquí tur de exceptione facti vel intentionis, vt not. in l. qui se debere. §. titu. j. Vel dic: Aut in obligatione est expressa turpis causa: & loquitur glos. Aut non expressa, sed in veritate est facta ob turpem causam: & tunc procedit opi. Vltramon. ita intelligatur hic, & l. j. C. eo. Barto.

SI vestimenta. Qui pecuniam recipit vt faciat id quod gratis facere tenetur, tupiter accipit. h. d. Barto.

b *De condictione indebiti*[b]. *Rubrica.*

Continua vt in gl. super rubri. Quęrit glo. per modum sum mæ: & remittit se ad nota. ad l. huius titu. & ideo dic vt in gl.

1 ☞ Soluens scienter quod non repetat, & an hoc casu sit uera donatio, & egeat insinuatione. remißiuè.
2 Indebiti quatuor sunt species.
3 Soluens quòd defalcatur per falcidiam dicitur soluere naturaliter debitum: quia est naturaliter debitum.
4 Quod defalcatur per Trebellianũ, dicitur debitũ naturaliter, & soluẽs nõ repetit.
5 Quod defalcatur per legitimam portionem filio vel patrono nullo iure est debitum & soluens quocunque errore repetit.
6 Legatum factum in testamento non solenni quod dicitur debitum naturaliter.
7 Obligatio naturalis quod nascatur ex testamento nõ solenni, sicut nascitur ex stipulatione non solenni.
8 Hæres cum legatarijs quasi contrahit.
9 Quid sit dicere aliquem naturaliter obligari.
10 Obligatio naturalis quod etiam sine consensu contrahitur ubicunque æquitas naturalis hoc dictat.
11 Ex testamento condito per pupillum non oritur naturalis obligatio: nec ex eo quòd defecit præteritione filij quem testator ignorabat. & nu. 12.
12 Verus debitor liberatur per sententiã, an remaneat naturaliter obligatus. et nu. 15.
13 Exceptio rei iudicatæ quod sit exceptio iuris & non facti.
14 Naturalis obligatio quæ secum habuit ciuilem ab initio quod ciuili sublata cõseruat actionem quam cum ciuili produxerat.
16 Indebitum ciuiliter sed naturaliter debitum, si per errorẽ soluatur, an posßit repeti. & nu. 17. ubi quod sic.
18 Debitum naturale quod opponi potest compensando contra petentem, non contra repetentem.
19 Æquitas in specie quod præferatur æquitati in genere.
20 Debitor ex chyrographo seu ex literarum obligatione ante biennium: an sit naturaliter & ciuiliter obligatus: & tenet quod non: naturaliter & ciuiliter sic. numero 21.
22 Actio quòd oriatur ex sola ciuili obligatione.
23 Pactum de non petendo quando tollat naturalem obligationem.
24 Ex sententia condemnatoria quòd non oriatur nisi obligatio ciuilis.
25 Indebitum naturaliter sed ciuiliter debitũ si soluatur per errorem, an posßit repeti.
26 Indebitum utroque iure solutum quibus casibus non repetatur.
27 Debitum utroque iure sed indebitum ope exceptionis si soluatur quando repetatur. & nume. 29.
28 Exceptio Macedoniani & Velleiani quòd non tollat naturalem nec ciuilem obligationem: & ibi de ratione.
30 Interusurium medij temporis quod quis posset lucrari quòd inducat retentionem & actionem.

§. si scie indebitum amnisse utroq; scienter est pro pria donatio LEX & requisit I. insinuatio rem

c VNc videndum. Soluens indebitum[c] ignoranter, repetit

1 scienter nõ. h. d. Circa hanc legẽ quæro: † dicit hic q̃ ille qui soluit scienter nõ repetit, an hæc sit vera donatio, ita q̃ egeat insinuatione qñ excedit quingentos aureos, prout dicimus de alijs donationibus? Dic vt no. per gl. in l. j. j. de dona. & ibi plenè dixi. Itẽ quæro quotuplex sit indebitum: & quo errore solutũ possit repeti. Dic vt in glos. hic, & l. cuius per errorẽ. j. de reg. iur. & l. cũ qs. C. de iur. & fact. igno. vbi plenè per gl. & per doc. & ibi ego vltra alios plenissimè dixi & hic repetã. Pro glo. ergo & pro tota materia declarãda

2 debes scire† q̃ quatuor sunt species indebiti. Quoddã est indebitum ciuiliter, sed naturaliter debitũ, de quo hic. Quoddã est econtra. Quoddã est indebitũ vtroq; iure, scilicet ciuiliter & naturaliter. Quoddã est indebitũ ope exceptionis, sed ciuiliter & naturaliter debitũ. Circa quæ videamus exẽpla & qualiter per errorẽ solutũ repetatur. Circa primũ gl. ponit exẽplũ

3 in eo† quod defalcat̃ per Falcidiã. [d] alle. l. error. C. ad leg. falci.

d Cõtra istud dictũ insurgũt Vltramon. vt Pet. dicẽtes q̃ illud non est debitũ ciuiliter nec naturaliter. Nã lex falcidia resecat legata ipso iure, vt l. Plautius. & l. linea margaritarum. ad leg. Falci. & l. j. §. si qs ex mortis. j. quorũ lega. Præterea quando lex resistit obligationi, nec ciuilis nec naturalis oritur obligatio, vt l. nõ dubiũ. C. de legi. & l. si nõ sortẽ. in prin. j. eo. & l. cũ lex. j. de fideius. Sed lex falci. resistit legatis ne excedãt dodrantẽ, vt l. j. ff. ad leg. falc. ergo nullo iure debetur. Gul. tenet glo. istã. Nã in legatis volũtas testatoris debet inspici l. in cõditionibus primũ locũ. de condi. & demon. sed de iure antiquo permittebatur legare quãtũ volebat, sed superuenit lex Falcidia quæ est cõtra voluntatẽ testatoris, vt j. ad leg. falci. l. Titia. & l. si patronus. §. j. de dona. Remanet ergo volũtas testatoris quod soluat̃: & sic debetur naturaliter. Idẽ tenet Iaco. Bu. Cy. recitat Petr. in d. l. cũ quis. C. de iur. & fact. igno. Similiter ego dico opi. glo. nostrarũ esse verisimã: primò per casum expres-

e sum C. ad leg. falci. l. j. [e] vbi dicitur q̃ qui soluit illud qd̃ poterat per falcidiã resecari, non soluit plus debito: nec potest per condictionẽ indebiti illud repetere: ergo apparet q̃ erat aliquo iure debitũ ciuiliter, nõ propter legem Falcidiã. ergo restat q̃ erat naturaliter debitũ. Præterea probo sic. Donari videtur qd̃ iure nullo vel nullo cogente imperio cõceditur, vt l. donari. de dona. sed si illud quod defalcat̃ per legẽ Falcidiam nullo iure esset debitũ, esset donatio. Sed hoc est falsum: qa nõ est donatio, vt d. l. j. C. ad legẽ fal. ergo naturaliter debitũ. Solutio, non est donatio, vt l. hoc iure. §. penul. j. de donatio. Pro hoc facit optimè l. si patronus. §. de illo. de donatio. vbi est casus, & ibi tetigi. Ad cõtraria dum dicit Pe. q̃ lex falcidia resecat ipso iure quo ad dominium, non quo ad obligationem naturalem, vt §. probatum est. Non obstat quod dicũt q̃ lex resistit obligationi: quia hoc est falsum. Dicit enim lex falcidia q̃ qs possit legare quantũ vult dummodo apud hęredẽ remaneat quadrans. hic non prohibet testatorem vltra legare, sed præcipit apud hæredẽ debere remanere quadrantẽ. Præterea hoc esse verum apparebit in quæstione quam faciã de testamento non

4 solenni. Ex prædictis cõcludo glo. verũ dicere. † Extra quæ-

f ro, [f] quid de eo quod defalcatur per Trebellianicã? Respõdeo quòd est debitũ naturaliter: & eius solutio non est donatio, vt

5 est text. in l. debitorem. de his quæ in frau. cre. † Item quæro quid de eo quod defalcatur per legitimã portionem debitam filio vel patrono? Respondeo: nullo iure est debitum. Quod

appa

Universidad de Deusto

apparet: quia quocunq; errore soluatur, repetit. Tex. est in l. si
a patronus. in prin. Sumus expediti[a] de primo exemplo glos.
6 †Secundū exēplum gl. est de legato relicto in testamēto nō
solenni. Dicit gl. q; est naturaliter debitū, vt l. fideicōmissum.
j. eo. & vide gl. ibi, vel dic in voluntate nō solenni. Petrus di
cit q; id non est verum. Nam obligatio naturalis contrahitur
consensu, vt l. j. de pact. & l. in his. §. Imperator. j. de sol. sed in
proposito testator hoc nō consentit: quia nō grauauit venien
tem ab intestato. Item hæres nō consentit: quia nō est verosi-
mile q; velit obligari. Præterea dicit Pet. quando id quod agi
tur peccat in sui forma, nō causatur ciuilis nec naturalis obli-
gatio, vt l. j. §. si quis ita. de verb. obli. sed hic testamentū pec-
cauit in sui forma: ergo non causatur ciuilis nec naturalis. Et
per hoc apparet q; quædam æquiparatio quam facit gl. in l. si
post diuisionem. C. de iur. & fac. igno. per quam concludit q;
7 †ex testamento non solenni nascitur naturalis obligatio eo
q; ex stipulatione nō solenni oritur naturalis nō est bona. Et
in hoc stat Gul. cùm Petrus aliqualiter tñ limitat Gul. & di-
8 cit sic: †hæres non contrahit cum legatarijs, sed quasi contra-
hit l. apud Iulianum. in fi. quib ex cau. in pos. eatur. & Insti. de
oblig. quæ ex quasi contractu. §. hæres. & l. ex maleficijs. §. hę
res. s. de actio. & oblig. ita q; cùm non sit verus consensus, nec
verus contractus, possumus dicere q; non sit naturaliter obli-
gatus, sed quasi naturaliter. Iacob. But. tenebat glos. dicebat
ipse quòd hæres & defunctus præsumitur vna & eadem per-
sona, vt in auc. de iureiur. à mo. præsti. in princi. sed defunctus
consensit quòd legatarius haberet legatum, ergo hæres. & sic
consensus inducit naturalē obligationē. Ego dico glo. dicere
9 veritatem pro cuius euidentia †quæro quid est dictum aliquē
naturaliter obligari. Dicit lex, is naturaliter tenetur qui iure
gentium tenetur, vt l. cùm amplius. §. j. j. de reg. iu. l. Stichum.
§. naturalis. de solu. Sed ego reperio q; relictum in minus so-
lenni testamento remanet debitum de iure gentium, si potest
probari relictum per duos testes: ergo naturaliter debetur.
Probo minorē. Concessum est priuilegium militibus vt pos-
sint testari quomodo velint, detracta omni solennitate iuris
ciuilis & eos reponit in pristinum ius gentium, vt l. j. de testa.
milit. sed testamentum militis probatur per duos testes etiam
non rogatos, vt no. in d. l. j. & l. Lucius. & l. Diuus. eo. ti. Ergo
apparet q; valet relictum factum coram duobus testibus de
10 iure gentium. †Præterea obligatio naturalis contrahitur
quandoq; etiā sine consensu, vbicunq; æquitas naturalis, hoc
est de iure gentium hoc dictat exemplum. Gero negotia ab-
sentis vel furiosi vel ignorantis expendendo vtiliter pro eo.
Certè ipse & naturaliter & ciuiliter mihi obligatur per tit. de
neg. gest. l. iij. & §. si furiosi. de neg. gest. Præterea ex malefi-
cijs quis obligatur ciuiliter & naturaliter. & dicitur hoc esse
æquum ex æquitate, vt l. non solùm. §. j. de iniur. & tamen ille
qui delinquit & in quem delinquitur non consentit. æquitas
ergo naturalis est quę producit hanc naturalem obligationē.
Facit l. j. §. ius naturale. s. de iusti. & iure. Sed de iure naturali
est æquum q; hæres impleat voluntatē testatoris quātuncūq;
non sit solennis: ergo tenetur hæres de iure naturali. Pro hoc
expressè l. in testamento. de fideicom. lib. & l. fi. de reb. eo. qui
sub tut. vel cura sunt. & l. ij. C. de fideic. l. fi. eo. tit. prout loqui-
tur de eo qui noluit solenniter testari, vt insti. de fideic. hær. §.
b fi. Per hoc apparet[b] respōsum ad id quod dicunt q; deficit hic
consensus. Non ob. quod dicunt qñ id quod agit peccat in sui
forma, nō oritur obligatio naturalis: quia debes scire q; in vl-
tima voluntate quædā est forma substantialis, vt defuncti vo
luntas: & ita adest in quæstione proposita. & de illa loquitur
ratio facta in cōtrarium qñ cessat, sed hic non cessat. Quædā
est forma probationis, vt q; ibi sint septem testes: & si. & ista
licet cessat, nō tamen cessat obligatio naturalis, sed cessat pba
11 tio quātū ad obligationē ciuilem. Præterea dico † q; vbicūq;
testamentū nō esset solēne propter formę substātialis defectū,
vt quia pupillus, & furiosus, nō oritur obligatio naturalis: qa
cessat forma substātialis, nec de iure gētium est æquum quod
probatur naturaliter, vt l. fi. C. de testa. mil. vbi pupillus miles
nō potest testari, licet ei remissa sit omnis solēnitas iuris ciuil.
12 et sic in statū iuris gentium reponit. Idem dico † si testamētum
deficit ex præteritione filij quē testator ignorabat habere: qa
præsumimus volūtatem cessare, vt l. sicut a
certi. & l. si cùm vel in vtero. C. de testa. mi
li. Et ex hoc apparet q; id qd resecat per le
gem falcidiā & Trebel. de quibus s. dixi,
est debitum naturaliter, quia de iure gen
tium remanet debitum: & sic glos. nostra
c remanet sustentata.[c] †Tertium exēplū
13 ponit gl. in l. Iulianus. j. eo. in vero debito
re absoluto per sententiam: tunc enim ci-
uilis tollitur & remanet naturalis, vt l. Iu-
lianus. in princ. j. eo. Pet. contra dicens q;
remanet vtro q; iure debitū: nam cōtra ac-
torem obstat exceptio rei iudicatæ, vt in
toto titulo de except. rei iud. sed exceptio
præsupponit actionem, vt l. ij. de except. er
go remanet ciuilis quia naturalis sola nō
potest parere actionem. de act. & oblig. l.
naturales. & de fideiuss. l. fideiussor. & l. iu
ris gentium. §. quinimo. de pact. Præterea
actus non operatur vltra intentionem a-
gentis, vt l. non ois. si certum peta. & l. fin.
ne vxor pro marito. Sed iudex absoluens
non intendit aliquē liberare, sed ostende-
re & declarare ipsum liberatum: ergo nō
inducitur liberatio. Et istæ rationes isto
loco positæ sunt suę. Contrarium puto: &
text. videtur expressus in d. l. Iulianus. in
prin. j. eo. Præterea, sicut condēnatoria in
ducit obligationem ex qua oritur actio:
vt l. ij. §. idem scribit. de pec. eadem rōne
& absolutoria tollit ciuilem. Pet. nititur
rñdere ad hoc: de qua sol. non curo. Ad ra
tiones Pet. rñdeo ex dictis eius. Ipse tenet
quòd exceptio rei iudicatæ sit exceptio in
tentionis seu facti, nō iuris: vt no. ipse in l.
except. C. de except. Sed posito q; sit iuris,
prout est verū: non ergo sequitur q; rema-
net ciuilis: & ad probandum dicit, natura
14 lis † nō est sufficiens ad producendam a-
ctionem, concedo: sed hoc est verum in na
turali, quæ nunq; habuit secum ciuilem:
sed ea quæ habuit secum ciuilē ab initio, q;
duxit actionem: & adhuc potest eam con
seruare ciuili sublata: vt not. in l. si vnus §. c
pactus ne peteret. in glo. in vers. ipso iure.
de pact. & probatur in exemplis de mu-
liere & viro. mulier quæ nunq; fuit nupta
viro, non potest parere filium: sed ea quę
fuit nupta semel, bene potest parere filiū:
& conseruat filium etiā viro extincto. Ita
in proposito, obligatio ciuilis habet se ad
obligationem naturalem vt causa agens: obligatio naturalis
habet se ad ciuilem vt causa patiens seu materia, ex qua iure ci
uili producitur actio. vnde sublata ciuili, quæ producit actio-
nem, tamen pōt remanere actio. Non obstat quod dicitur, act'
non operatur, &c. quia concedo. quod subdit, iudex non intē-
dit eum absoluere, nego: quia imò intendit imponere finem li
ti, & facere hoc quòd ciuile ius amplius non obstet: quinimò
si iudex hoc non exprimat, intelligitur: vt l. quid tñ. §. j. de arb.
15 His præmissis, debemus scire † q; aut iudex absoluit: quia a-
ctor non probauit: & tūc tollitur ciuilis & remanet naturalis.
Ita loquitur l. Iulianus. in prin. j. eo. Quandoq; absoluitur re°,
quasi nullo modo deberet: & naturalis nō tollitur: quia iudex
non potest: vt Inst. de iure natu. §. sed naturalia. Quidam tamē
dicunt q; quia res iudicata inter partes habetur pro iudicata
veritate, vt l. res iudicata. & quod ibi not. j. de regul. iur. Istam
naturalem obligationem pars non poterit allegare cōtra eum
de cætero. Idem si iudex absoluisset tanq; debitum nō esset cō-
tractum: arg. l. fi. de iureiu. & l. duobus. §. si quis iurauerit & §.
igitur. eo. tit. Sed si iudex absoluisset tanq; non debitū, nec ad
iecisset nullo modo debitum: tunc intelligit quasi non debitū,
s. ciuiliter. sufficit enim q; actionem excludit. arg. d. l. Iulianus.

a ✠ POMATES.
¶ Sumus expediti. An legatū in testō nō solēni relictū natura
liter debeat: & an is, q; debet ex titulo mi-
nus solēni, sit tut° in
foro cōscientiæ: vide
Alex. cōsil. lxxvj. col.
vlti. & cōsi. ccx. vlti.
col. vol. ij. Et qd de he
rede qui possidet ali-
qua vigore testameti
inualidi: vide aliqua
per Fel. in c. ij. col. x. de
consti. Bal. in c. ad au
dientiam. colum. ij. de
rescrip.

b ✠ POMATES.
¶ Per hoc apparet.
Bart. hic sentit q; nu-
merus septē testiū nō
sit de substātiali for-
ma testi: sed cōtrarīū
tenet in l. nemo pōt. i
glo. ibi. de leg. j. & ibi
vide Are. in ij. & vij.
col. & l. hēredes palā.
in princ. de test. Ia. in
d. l. nemo. vbi p opi.
Bart. ibi adducit tex.
l. si vnus. C. de test. in-
ducēdo vt vbi per eū
dupliciter. Primò dī
dicit q; vno teste de fi-
ciēte testū est ipso iu
re nullū: & tū si vera
ēt opi. Bart. hic testū
posset ꝓbari per sex
testes, ēficta maximē
cōfessiōe veniētiū ab
intestato. Secūdò pro
Bart. facit id q; ꝓ vn-
luit Bal. c. j. in vlt. co.
quæ sit inue. vbi dicit
q; solennitas testiū in
dubio est ꝓbata, non
substantialis: nisi lex
vltra annullādo ꝓce
dat: sed sic facit in te-
stō: vt patet l. hac cō-
sultissima. C. de test.
ergo &c. ꝓ hoc vide
Alex. & reliquos hic
& Bar. in l. vniuersa.
C. de preci. impe. offe.

c ¶ Sustētata. Adde de
hoc articulo vt per
Bar. in tract. suo Mi-
noricarū, in j. parte. et
in l. j. C. de sac. san. ecc.
& in l. si veritas. C. de
fideicō. ꝓ Ang. in dis-
put. sua incip. Astē-
sis miles per Cano. in
cap. fi. extra de solut.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Caſus eſt hic. Adde quod opi. gloſſ. & Bar. tenent Angel. & Sali. hic. & Sali. in l. cum quis. C. de iu. & fac. igno. Ant. de Bu. & Ioan. de Imo. in d. c. fi. Ang. in repeti. l. j. C. de iudic. Ful. Paul. de ca. in d. l. iubemus. licet Bar. ibi contra.

b ¶ Chirographo. Adde Ang. & Sal. & bene facit ſecūdū Alex. text. in l. ſi ſub ſpecie. C. de poſtu. & inſtitu. de lib. obli. & j. q. iij. §. fin. & communiter doc. cū dictis Bart. in hac l. tranſeunt. Vnū not. dignū ſecundum Baldum notabis q̄ quādo qs perſuaſionibus aduerſarij vel dolo inductus eſt ad ſoluendū indebitū repetit per cōdictionē indebiti, ſicut repetit ille qui per errorē facti probabilē ſoluit, vt probat in l. j. in gl. in verſi. extorta. C. ne fi. pro patre.

in prin. ff. eo. & hoc verū. & videtur ſentire Iac. But. remanet ergo glo. vera. Sunt alia exēpla debiti naturaliter tantū quæ ſunt indubitata, vt ſi promittatur pacto nudo: vt l. iuriſgentiū. §. igitur nuda. ff. de pact. & l. in his. §. Imperator. de ſol. Itē in pupillo per ea quæ plenè no. in l. j. ff. de no
16 ua. & l. pupillus. de regu. iur. †His præmiſſis pro declaratione materiæ quæro illud indebitum ciuiliter, ſed naturaliter debitū, ſi per errorē ſoluatur: an poſsit repeti. In hoc reperio tres opi. vna fuit gloſſatorum. Aut ſoluit per errorem iuris: & nō poteſt repeti. Aut per errorē facti: &
a tunc poteſt repeti. Caſus eſt hic[a], & l. error. C. ad leg. falci. & ff. eo. l. fideicommiſſum. quæ leges propriè probāt hoc in teſtamento nō ſolēni, vel etiā in eo quod reſecatur per Falcidiā. Allegat etiā gl. l. fi. ff. ad Maced. ſed non facit propriè, qa ibi loquitur in eo quod erat omni iure debitū, ſed per exceptionē indebitū. Fallit, dicit gl. in muliere & minore, qui ſolutum per ignorantiā iuris repetūt: vt ff. ad Velleia. l. cuius. §. interdū, & ff. eo. l. interdum. hæc eſt opi. gl. Pla. fuit in cōtraria opi. & dixit ſimpliciter q̄ tale indebitū quocunq; errore ſolutū nō repetitur. Fallit in muliere & minore: vt d. l. interdū. Iſtā tenet Pet. & Iac. de Ra. cōtra glo. noſtrā. & probant ſic: ſpeciale eſt in minore q̄ ſoluēdo tale indebitū repetat: ergo in contrariū eſt ius cōmune. Præterea cōdictio indebiti eſt inducta naturali æquitate: vt l. nā hoc natura. ff. eo. ſed æquitas naturalis nō eſt q̄ ab eo, qui habet qđ eſt debitū naturaliter, repetatur: ergo &c. Præterea debitū naturale inducit cōpenſationē: ergo cōtra eū qui agit cōdictione indebiti ad tale debitum, opponeret cōpēſatio. In hoc reſidet Cy. q̄ Gul, ibidē probat: & ſic in pari cauſa melior eſt cōditio poſsidētis: vt l. ſi ſeruum. §. de illo. de ver. obli. ſed poſito q̄ ſit æquitas naturalis ex parte repetētis, & etiā ex parte eius, cui ſolutū eſt: quia ſibi naturaliter debetur: ergo potior eſt eius conditio. Præterea, ego video q̄ ſolutū indebitè pōt pro alio debito retineri: vt l. ſi nō ſortē. §. ſi centū. ff. eo. ergo multo magis pro ſeipſo qñ eſt naturaliter debitū. Et ſic nō tenet opi. gl. nec opi. Pe. ſimpliciter. & probatur hoc ſic: Ego video q̄ per p̄ſcriptionē tollit ciuilis & remanet naturalis: & tñ tale debitū ſolutū per errorē repetit, vt l. ſi qs poſtq̄. de fideiuſſ. ergo dictū Pet. nō eſt verū ſimpliciter. Diſtinguit ergo ſic. Quoddā eſt debitū naturaliter tantū, quod nunq̄ habuit concomitantiā cū ciuili: & illud quocunq; errore ſolutū nō repetit, per rationē factā per eū, & p. Pe. cōtra glo. & argu. l. etiā. de cōpē. Quoddā eſt naturale debitū qđ ab initio fuit miſtū cū ciuili: & tūc qñq; ciuilis obligatio fuit ſublata facto hominis: & tunc idē quod quocūq; errore ſolutū nō repetitur: vt l. Iulianus. in prin. & l. ſi pœnæ cauſa. ff. eo. & l. iij. in fi. quod quiſq; iu. q̄ lex nō diſtinguit. Ratio ſecūdū eū: qa cū lis fuit ſublata facto hominis, potuit eſſe ſublata iniuſtè: ideo lex voluit q̄ quocunq; errore ſolutū nō repetatur. Qñcunq; ciuilis fuit ſublata ex diſpoſitione legis, tūc diſtingue. Aut ſoluitur p errorē facti: & repetit: vt l. ſi qs poſtq̄. de fideiuſ. aliàs nō repetit: vt l. fi. rē ra. habe. Ratio: quia qñ lex tollit ciuilē, tollit cā æquitate naturali aliqua ſuadente: ideo fuit prędicta diſtinctio adhibēda. Iſta verba nō placēt: quia dū dicit in primo membro qñ fuit ab initio naturalis ſola ſine ciuili, quocunque errore ſolutū nō repetitur. dicit cōtra caſum l. error. C. ad legē Falci. & fuit opi. Gul. dum tenuit q̄ illud qđ reſecat per falcidiā, ſit naturaliter debitū. Itē ſecūdū & tertiū mēbrū non placet: quia qñ ciuilis tollitur facto hominis, aut à iudice: vt d. l. Iulianus. in prin. & tūc iudex facit hoc authoritate legis: & ſic ipſa lex facit: vt l. ſanctio legū. & ibi no. de pœnis. & ſic eſt eadē ratio, quæ eſt qñ tollit per legē: vel tollit ſola ciuilis per hominē, ſcilicet per principē: vt d. l. iij. in fi. quod quiſque iuris. Et tūc quia princeps eſt lex animata in terris, eſt eadē ratio quæ
17 eſt in lege. †Quid ergo dicemus? Breuiter teneo opi. glo. noſtræ: quia tale indebitū ſolutū per ignorantiā facti, repetit, per leges alleg. in glo. Et ita intellige l. Iulianus. & l. ſi pœnæ. ff. eo. & l. iij. in fi. quod quiſq; iur. & qđ dixi de errore facti, intellige probabili: aliàs eſſet idē quod in errore iuris, vt in l. regula. ff. ſed facti. & l. nec ſupina. ff. de iuris & facti ignorā. Reſpōdeamus ad rationes eorū. Dicūt ipſi q̄ ſpeciale eſt in minore: ergo in cōtrariū eſt ius cōmune. Dico q̄ ſpeciale eſt in minore, hoc eſt q̄ ſoluēs per ignorantiā iuris repetit. qđ ſecus eſſet in maiore. Itē dicunt q̄ cōdictio indebiti nititur æquitate, ſed hoc nō eſt æquū: ergo &c. Rñdeo, cōdictio indebiti cōtinet in ſe quādam reſtitutionis cauſam, & ſicut minor reſtituit propter ætatē: ita ſi errore probabili facti errat, reſtituatur errans propter errorē facti probabilē ex iſto titu. de cōdi. indebi. & ita appareret q̄ æquitas adeſt, ſcilicet iuſta cauſa reſtitutionis. Præterea dicunt ipſi poſſe opponi cōpenſationē de debito naturali: er-
18 go &c. Reſpōdeo, †opponi poteſt cōpēſatio de debito naturali cōtra petentē, nō cōtra repetētē. Ita videt velle glo. in d. l. interdū. ff. eo. expreſsius in l. cū is. §. j. ff. eo. vbi glo. Ratio: quia cū iſta cauſa quandā reſtitutionē in ſe contineat ante oīa iſte qui propter ſuū errorē probabilē eſt ſpoliatus, debet in priſtinum ſtatum reſtitui. Quæ ratio in petēte ceſſat. Præterea dicūt ipſi in pari cauſa potior eſt cōditio poſsidētis. Cōcedo. ſed hic nō eſt par cauſa: nā ille cui debet naturaliter habet æquitatē in ge-
19 nere ſuo. †Iſte qui agit cōdictione indebiti habet æquitatē in ſpecie, vt reſtituat ante oīa, vt dictū eſt: quæ præferī æquitati in genere l. j. ff. de vſuf. & ibi no. & per Dy. in reg. poſſeſſor. de reg. iur. li. vj. Preterea dicūt ipſi, ſolutū indebitū propter aliud debitū poteſt retineri: ergo propter ſeipſum, vt in §. ſi centū. Reſpon. pōt retineri propter aliud debitū, ſcilicet ciuiliter & naturaliter, vt l. elegāter. poſt prin. ff. eo. ſed propter aliud debitū naturaliter tantū, nō. Sic ergo remanet gl. noſtra defenſata. Habemus de quatuor articulis expeditū primū articulum.

Videamus de ſecūdo qñ eſt indebitū naturaliter, ſed ciuiliter debitū. & primò quęramus exēpla. Gl. hic ponit multa exē
b pla. inter alia ponit de chirographo[b] ſeu de literarū obligatio-
20 ne ante biēniū. Vltramō. cōtra. Dicūt em̄ †q̄ añ biēniū nō eſt nata ciuilis, nec naturalis obligatio: nam ille qui promittit ſpe futuræ numerationis, promittit ſub cōditione: ergo ante cōditionē nulla eſt nata actio & obligatio, vt l. cedere diē. de verb. ſigni. Et hoc dicebat Iac. de Rauē. Pe. hoc reprobat: & idē Guliel. de Cu. dicētes q̄ nec gl. dicit verū, nec Iac. de Ra. imò ſtatim eſt nata ciuilis & naturalis obligatio. quod probat ſic: contra obligationē literarū datur exceptio non numeratæ pecuniæ, vt l. ſi ex cautione. de nō nume. pec. l. in cōtractibus. eodē titu. & inſti. de lite. obli. in prin. ergo præſupponit actio: quia exceptio eſt actionis excluſio, ſed ſi eſt actio: ergo oritur exceptio ex naturali & ciuili obligatione, vt inſti. de obli. in princ. Præterea lex dicit q̄ cōdicit liberationē: ergo erat obligatus, vt C. de cōdic. ob cau. l. ſi cū exiguā. & l. ſi quaſi. de nō nu. pecu. Præterea licet cōtractus nō impleat: nō impedit ciuilis obligatio & naturalis, licet obſtet exceptio, vt l. Iulianus. §. offerri. de actio. emp. Præterea ſi cōtractus habet debitā formā in ſe, licet cauſa nō ſit iuſta, parit ciuilē & naturalē obligationē. Exēplū patet in cōtractu celebrato dolo vel metu: ita in pro-
21 poſito cōtractus habet debitā ſuā formā &c. †Iac. But. tenebat gl. noſtras: tñ pertrāſiuit multū ſuccinctè. Dico gl. noſtras dicere veritatē: & ad oſtendēdū primo præmitto id qđ ſ. dixi, videlicet tenetur naturaliter qui tenetur de iure gētiū poſtpoſitis pręceptis iuris ciuilis, vt l. cū amplius. §. j. ff. de reg. iur. Sed ſi promitto tibi dare centū ſub ſpe futuræ numerationis, credēs q̄ tu mihi mutues: anteq̄ mutues ceſſat æquitas, quare debeam tibi teneri naturaliter: ergo nō teneor. Quod hoc ſit verū do tibi tres tex. ſ. ſi cer. peta. l. qui pecuniā. parua lex eſt vbi videtur q̄ habeat in poteſtate ne accipiēdo ſe obliget. Appareret ergo q̄ nō eſt obligat°. intellige, ſcilicet naturaliter: nā cū ciuiliter: nō eſt dubiū q̄ eſt obligatus. Ad idē infra quæ reſpigno. obli. poſ. l. pen. & qui pot. in pigno. habeā. l. j. in fi. Ad cōtraria rñdeo breuiter. Ad primū dū dicit q̄ promittit ſub conditione nego: imò purè promittit cōfidēs de numeratione futura. Ad id qđ dicunt ex eo q̄ cōpetit exceptio: ergo actio: ergo vtraq; obligatio: nego iſtā cōſequētiā. Quid em̄ repugnat
22 †q̄ ex ciuili obigatione ſola oriatur actio? Certè nihil. Dices tu: imò

respecty namera is subsequendę impedit ortum pationis l. quib q̄ § Teremilg. ff de cōdi. & dem. 2. C. de his q modo.

tuſimo repugnat exemplum quod dediſtis ſ. q̃ ciuilis obligatio habet ſe vt pater, naturalis vt mater, actio vt filia: ergo ſequeretur q̃ filia deſcẽderet ex patre ſolo abſq; matre: quia ex ciuili ſola. Rñdeo, non eſt repugnantia aliqua. Sicut em̃ Deus omniũ conditor creauit vnũ hominẽ abſq; patre & matre: vt Adam, alium hominẽ ex viro abſq; muliere, vt Euam: creauit alium ex muliere abſq; viro, & hic fuit Chriſtus, ita Imperator cõditor actionũ quaſdam actiones datiuas, quæ nullũ patrem habẽt neq; matrẽ, & actiones producit abſq; aliqua obligatione de mũdo: de quibus per gl. in l. cũ mota. C. de tranſac. & de act. & oblig. l. j. Eodem modo hic introduxit actionẽ ex patre abſq; matre, vt ex obligatione ciuili, abſq; naturali. non video repugnãtiam: maximè cũ tex. Inſti. de obli. in princ. dũ diffinit obligationẽ ſe refert ad ciuilia, ſiue ad actionẽ ciuilẽ in eo quod dicit ſm noſtrę ciuitatis iura: ergo ſecũdùm ius ciuile. Item dicũt ipſi condicit liberatio: ergo obligatio. Iſtã nego: quia cõdicit liberatio de facto in inſtrumẽti cãcellatiõe & caſſatiõe, vt l. diſſolutę. C. de cõd. ſine cã. multò magis hic, vbi erat aliqua obligatio, ſ. ciuilis. Itẽ dicũt q̃ licet cõtract⁹ nõ impleat: tñ oriẽ ciuilis & naturalis obligatio, vt l. Iulia. ſ. offerri. de act. em. Rñ. in cõtractu empti. & ven. & ſi nõ cõtrahit obligatio principaliter ſpe futuræ traditionis, ita q̃ iſta ſit cauſa ꝓxima obligationi, ſed ſpe obligatiõis correlatiuæ: ideo em̃ ꝓmitto tibi pretiũ: qa tu ꝓmittis mihi rẽ: & ideo obligor tibi: qa obligaris mihi. iſta eſt cauſa ꝓxima obligatiõi: & ideo vna ſublata tollit alia, vt l. fi. de accep. & l. cũ emptor. de reſcin. vẽ. Nec obſt. ſi opponeres de pupillo emẽte, vt potes videre p te, ſed in q. propoſita cauſa ꝓxima quare tibi promitto eſt ſpes numerationis: licet em̃ purè incõtinẽti ꝓmittã: & hoc agit cũ ſolẽnitate, vt tibi tenear: tñ etiã iſtud agit inter nos, q̃ ſi nõ accepero, vel ſi nõ mutuabis, nõ teneor: vnde æquitate naturali nõ teneor. Dices tu: iſta obligatio ciuilis quę contrahit literis vel ſtipulatiõe, cõtrahit cõſenſu, vt l. j. in fi. de pact. ergo eodẽ momẽto cõſentio q̃ obliger: ergo ẽ cõtradictio, vt l. vbi repugnãtia. de re. iur. Rñ. dico q̃ iſte cõſenſus & diſſenſus ſunt diuerſi reſpectus: cõſentio em̃ q̃ obligor ſolẽnitate ciuili. cõſentimus etiã inuicẽ q̃ nõ tenear in veritate, niſi ſecuta numeratione. Hoc ꝓbãt dictæ ll. ſ. ſ. l. q̃ pecuniã. l. pe. & l. j. in fi. Itẽ dicũt ipſi ſi cõtractus habet debitã formã: oriẽ ciuilis & naturalis obligatio, vt in cõtractib⁹ celebratis dolo vel metu. Rñ. ibi eſt cõſenſus, licet cõtractus non habeat iuſtã cauſam in ſe, ſed hic nõ eſt cõſenſus, vt dictũ eſt: cõcludo ergo q̃ exẽplũ glo. eſt verũ & bonũ. Aliud exẽplũ ponit gl. qñ præceſſit obligatio
23 ciuilis & naturalis, † & poſtea ſequutũ eſt pactũ de nõ petẽdo qa per pactũ tollit naturalis, & remanet ciuilis, vt l. Stichũ. ſ. naturalis. de ſol. Gul. de Cu. in hoc dicit eſſe aduertẽdum qualiter forma pacti fiat. Aut em̃ facio pactũ de nõ petẽdo: & nõ tollit naturalis: qa iſtud pactũ non apponit ad tollendũ obligationẽ, ſed ad impediẽdũ petitionẽ. Aut apponit vt liberẽ te p pactũ ad impediẽdã obligationẽ: & tunc tollit naturalis. Ita dicit l. ſi vnus. ſ. pact⁹. ſ. de pac. ideo nõ omitto, ſed dicã alibi,
24 &c. Poſſet etiã poni exẽplũ in ſnia cõdẽnatoria † ex qua oritur obligatio ciuilis nõ naturalis, licet qdã cõtradicãt, vt dixi in l. ab eo. C. qũo & qñ iu. tenẽdo iſtã opi. q̃ ex ſnia cõdẽnatoria nõ oriat niſi ciuilis obligatio: tñ lex dat ei fomẽtũ & auxilium, in tm̃ vt cõtra eã nulla oriat exceptio: & tunc habet vim ciuilis & naturalis præſumptæ: vt dixi in d. l. ab eo. & idem in obligatione literarũ poſt biẽniũ. Nã poſt biẽniũ lex præſumit naturalẽ obligationẽ. Vñ eſt ibi naturalis tm̃ præſumpta
25 ſine exceptionis obſtaculo. † Expeditis exẽplis venio ad q. & quęro vtrũ indebitũ naturaliter & ciuiliter debitũ ſolutũ p errorẽ poſſit repeti. Gl. dicit q̃ ſic regulariter. Fallit in caſib⁹, vt habes in ea. Tu verò licet gl. bene dicat, dic p alia verba clarius & meli⁹ intelligẽda. Qñq; eſt indebitũ naturaliter, ſed ciuiliter debitũ, tñ eſt ibi naturalis præſũpta, ita q̃ nulla obſtet exceptio: & tũc ſolutũ nõ põt repeti, vt puta ſolutũ authoritate rei iud. vel in obligatione literarũ poſt bienniũ, vt l. ij. C. e. & l. ſi fideiuſſor. ſ. in omnibus. j̃. mand. Quãdoq; eſt indebitũ ciuiliter tantùm, cui obſtat exceptio: tunc ſolutum quocunq; errore poteſt repeti l. ſi non ſortem. ſ. indebitum. & ſ. adeo. infrà eodem. Fallit ii ſoluatur ex cauſa tranſactionis verè vel præſumptiuè vt in l. in ſumma. in prin. j̃. eodem. & l. ij. C. eodem. Nam ibi incipit eſſe debitum ex a
alia cauſa præſumptiuè, vt in illis cauſis quæ per inficiationem creſcunt: nam tunc ſoluendo videor ſoluere animo compenſandi: negando incidam in duplum, vt C. de condictione indebiti. l. ea quæ. & Inſti. de obligatio. quæ ex quaſi contractu. ſ. fi.
Expeditus eſt ſecũdus articulus. Tertius
26 articulus eſt † quando eſt vtroq; iure indebitum: in hoc non egemus exemplis. Examinemus cum aliquibus exẽplis: vnde quando quis putabat ſe teneri: & nullo modo erat obligatus, vel fuit debitor, & fuit liberatus ſolutione vel acceptila- b
tione vel alijs modis, qui ponuntur Inſti. qui. mo. tol. obli. iſto caſu ſolutũ quocũ- q̃ c
errore repetitur, vt l. ſed et ſi me putem. in princ. j̃. eo. Fallit in caſibus ſi ſoluatur authoritate rei iudica. l. j. C. eo. & l. ſi fideiuſſor. ſ. in omnibus. j̃. man. & l. ſi ſine. ſ. j. j̃. rem ratam haberi. Fallit ſi ſoluatur ex cauſa tranſactionis: vt l. ij. C. eo. & l. in ſumma in prin. j̃. eo. Item fallit in cauſis quæ creſcunt per inficiationem, vt dictum eſt. & de hoc no. plenius in l. eleganter. in fi. j̃. e. & eſt expeditus tertius articulus. Quar-
27 tus & vltimus articulus eſt, † quando eſt vtroq; iure debitũ ſed ope exceptionis indebitum. gl. in l. cũ qs. C. de iur. & fac. ign. ponit exemplũ in Maced. & Velleia. An
28 teq; vadam vlteri⁹ quæro † quæ eſt ratio q̃ illæ ex Maced. & Velleia, non tollunt obligationẽ naturalẽ. Reſpondeo, qa non ſunt inductę æquitate naturali: ſed magis more noſtræ ciuitatis, ſ. Romanæ. vnde iure ciuili non tollunt naturalem, vt inſti. de legi. agna. tu. ſ. fi. ſed quare non tollũt ciuilem obligationem? Reſpondeo, quia verba legis inducentis has exceptiones non tendunt ad perimendam obligationem, ſed ad impediẽdam petitionem. Dicunt enim, nec actio nec petitio detur: nõ
a autem dicũt quòd mulier intercedendo[a] obligetur: vt l. j. in prin. j̃. ad Mace. & l. ij. ſ. j. j̃. ad Vellei. & iõ dicit hic gl. q̃ iſtis caſibus eſt debitũ ciuiliter & naturaliter: ſed ope exceptionis indebitum: & ideo quicquid dicat l. non habere locum in exceptione quę ab æquitate naturali procederet: quia tunc naturalem obligationem tolleret, et remaneret ciuilis. & de iſto membro dictum eſt etiam
29 ſ. † An autem tale debitum per errorem ſolutum poſſit repeti. gloſſ. facit quatuor membra. Primum quando q̃ quis eſt tutus exceptione dilatoria: tunc ſolutum quocunq; errore non repetitur; vt l. in diem. & l. nam ſi cum moriar. j̃. eo. licet quidam dixerint cõtrariũ. & vid gl. q̃ dicit veritatẽ. Dices tu: dies ſolutiõis, ſicut ſumma eſt pars obligatiõis: et iõ qui añ diem ſoluit, videt q̃ poſſit repetere, ſicut ille q̃ plus in quãtitate ſoluit, vt j̃. dicã. Rñdeo, iſtud plus ꝓpter diẽ põt dici interuſuriũ me-
30 dij tpis q̃ poſſet lucrari. Iſta aũt rõ † medij tpis q̃ poſſit lucrari inducit retentionẽ & etiam actionẽ ex conuentione partiũ, ſeu ex voluntate teſtatoris. & ita loquunt omnia iura quæ inuenies ad hoc. Actiones verò quæ introducuntur ex poteſta-
b te[b] legis, non dantur propter iſtud lucrum ſeu contemplatione huius lucri, vt l. ſi ſterilis. ſ. cùm per venditorem. de action. empt. Secundum membrum eſt: quia illa exceptio quandoque eſt perpetua & fauorabilis: tunc ſolutum quocunque errore poteſt repeti: vt l. qui exceptionem. j̃. eod. vide gloſ. Contra iſtud opponitur exceptio quę introducitur ex epiſtola diui Adriani eſt fauorabilis: quia fauore fideiuſſoris introducta
c quod apparet: quia ei poteſt renunciari[c]: ſed tutus illa exceptione ſoluens per errorẽ nõ repetit, vt l. ſi teſtamento. ſ. pen. de fideiuſ. ergo tutus exceptione fauorabili per errorẽ ſoluens

a Senſus verborum Bart. requirit iudicio meo negatiuã ibi q̃ mulier intercedendo obligetꝛ: debet dicere: nõ obligetꝛ. vt correſpondeant verba hæc præcedẽtibus. Bar. tñ directò dicit contra tex. d. l. ij. ſ. j. ibi: & eiꝰ gñis obligationibus obſtringi nõ ſit ęquũ & ſic ciuiliter dicitur indebitũ. nec cadit hęc iſtud exemplũ hic cõtra gl. & Bar. Cogita. Alex. Loſæus.

⁂ POMATES. Ex ptãte. vid Are. cõſ. xxxiij. co. j. et ſeq.

⁂ POMATES. Renunciari. Bart. hic ſentit q̃ numerus ſeptẽ teſtiũ non ſit de ſubſtãtiali forma teſtamẽti: ſed cõtrariũ tenet ĩ l. nemo põt gl. ibi de le. j. & ita vide Are. in ij. & vij. col. et l. hꝛedes palã. in prin. de teſta. & vide Iaſo. d. l. nemo põt. vbi ꝓ opi. Bart. ibi adducit text. l. ſi vnus. C. de teſta. inducẽdo vt ibi ꝓ eũ dupliciter. Primò dum text. ibi dicit q̃ vno teſte deficiẽte teſtamentũ eſt ipſo iure nullũ. & tñ ſi vera eẽt opi. Bar. hic teſtiũ poſſet ꝓbari p ſex teſtes, iuncta maxie confeſſione venientis ab hoſte ſtato. Sedò ꝓ Bar. facit id qd voluit Bal. c. j. in vlt. col. qd ſit in ueſti. vbi dicit q̃ ſolẽnitas teſtiũ in dubio eſt ꝓbatoria, nõ ſubſtantialis, niſi lex vltra annullãdo procedat: ſed ſic facit in teſtõ vt pater. l. hac conſultiſſima. C. de teſta. ergo &c. In hoc vide Alex. hic & reliquos & vid ad hoc no. per Bart. in l. vniuerſa. C. de preci. impe. offe.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Exceptio. Adde tu, & vide ad hoc Bart. hic. do. Fran. de Aret. in ca. dilectus. colū. ij. de iudic.

b ❧ POMATES. ¶ Illud. Ista est communis opi. secūdum Alex. l. in diē. j. eo. cōtrarium tamen tenet idem Bar. l. si socer. §. lucius. in v. col. ff. sol. matri. & sequit Iaso. d. l. in diem. j. eodem titulo.

c ❧ POMATES. ¶ Tu dic. Vide Are. consi. xxxiij. j. col. Vi de Roma. l. si procuratori falso. §. ti. ij. Ex doctrina Bart. colli ge regulam q̄ in mā dato generali nunq̄ intelligitur mandatum q̄ quis indebitū recipiat: & per conse quēs ne illicitū committatur mēs est mā dantis: & etiā ne aliquid tale propter q̄d posset in pœnam inci dere. & q̄ ita Bart. su mat hæc ex tex. hic ta men cōsidera q̄ text. nullam facit de pœ na mētionem. Vnde credo quòd Bart. habuerit cōsiderationē ad ea quæ frequētius accidunt. Cùm enim dicatur hic quòd in generali mādato nūquam venit illicitū, licet aliquando possit esse illicitum sine pœna: & per hæc videatur ex quo in tex. de pœna verbū nullum quòd Barto. hic male collegerit quòd etiā non intelligitur mandatū id propter a quod dominus in pœ nam incidere posset: tamen Bart. bene no. si consideramus. Et hīc credo fuisse eius intentionē quod plerunque illicitū pœna aliqua coercetur l. in testamento. §. fin. de manu. testamē. ibi, quos pœna &c. & vltra istas duas quæ stio. quæ hic per Bar. propter hanc regulam deducuntur, ad de quod dicit Paul. de cast. hic in vltima colum. in fin. de sententia quam fecit reuocari propter articulos criminosos factos per procuratorem. Et ista quidem regula procedit etiā si procurator habet mandatum generale cum libera l. si pater infrà quæ in frau. cre. & etiam si in generali procurato. iuratum esset per dominum quod nō veniret contra ea quæ faceret procurator. Ita dicit egregiè Baldus capi. j. in vij. columna vt lite non contestata. per gloss. legis non videtur. §. qui iussu. infrà de regulis iuris. de qua gloss. vide etiam hic

non repetit. Glo. voluit dicere Insti. de fideiuss. §. si plures. nec bene dicit. Dyn. voluit soluere in l. contraria. & soluit peius. Ego dico q̄ exceptio procedens ex edicto diui Adriani est de exceptionibus quæ adduntur ad rigorē iuris cōseruandum, vt j. dicā. ideo nō cadit sub isto mēbro. Tertiū membrū est, qñ est exceptio perpetua & odiosa vt in Macedoniano: tūc distingue, aut est solutū per errorem iuris: & non potest repeti. Aut per errorē factī: & tūc secus, vt l. qui exceptionem. j. eo. & l. vlti. j. ad Macedonianum & vide glo. & in hoc nihil est dicendū: quia gl. dicit: optimè. Quartū membrū est, qñ est exceptio dubia tunc exceptio dubia iudicatur perpetua: vt l. sufficit. j. eod. & vide gl. aliter vult Cy. Pet. & Dy. in l. cū quis. in v. q. C. de iur. & fac. igno. de ista exceptione dubia, &c. Quintū & vltimū mēbrum est, qñ quis est tutus exceptione alicuius inducta ad rigorē iuris conseruādū: & tunc solutū quocunq̄ errore nō repetitur. vt hic, & l. Iulianus. j. eo. & l. j. C. eo. & vide gl. hic. aduerte quid vult dicere ista glo. posita in l. cum quis. C. de iur. & fact. igno. de exceptione inducta ad rigorē iuris cōseruandū. si vellet intelligere de exceptione rei iudicatæ non bene diceret: quia illa cadit sub primo mēbro secundū opi. glo. verā qñ est indebitū ciuiliter, sed naturaliter debitum: & ideo cū allegat l. j. non bene cadit hoc, sed ego intelligo exceptionem inductā ad rigorē iuris cōseruandū exceptione litis pendētiæ. de qua loquitur d. l. Iulianus. j. eod. Itē si sum tutus exceptione fori, & idem in similibus quæ nō respiciunt obligationē, nec actionem, sed solū cōueniendi modū seu facultatem: & ideo dico q̄ exceptio[a] epistolæ diui Adriani & exceptio quā habent fideiussores per aut. de fideiusso. & duo rei, & per aut. de duo. re. sunt de illis exceptionibus quæ sunt inductæ ad rigorem iuris cōseruandū. Nō enim tendūt ad perimendum obligationē vel actionē principaliter: sed tendūt ad hoc vt alius prius conueniatur, licet per quādā cōsequentiā remaneret, vt cū ille prius cōuentus soluat & alius liberet: illa liberatio erit propter solutionē, non vigore illius exceptionis. Vnde tutus hac exceptione soluēs nō repetit, vt l. si testamēto. §. pen. de fideiusso. hanc repetitionem habetis in l. cùm quis. de iuris & facti igno.

LEX II.

Si quis sic soluerit. Solutū indebitè etiā ex cōuētione repetitur. h. d. Quæritur qua actione repetatur. glo. dicit actione præscriptis verbis, vt l. rebus. C. de re. permu. Puto q̄ etiā habeat locū condictio indebiti: sicut & cōdictio ob causam haberet locū qñ datū est ob causam futurā & cōuentionē de repetēdo si causa cessaret, vt not. j. de dona. l. j. & est in l. ij. C. de condi. ob causam. Cōtra hoc facit quia qñ sit mutuū naturale & stipulatio interuenit, nō oritur actio ex mutuo, sed ex stipulatione. l. certi cōdictio. §. quoniā. s. si cer. pet. ita hic videt q̄ nō oriatur actio ex numeratione, & æquiparat

mutuū & indebitū, vt in §. his quoq̄. Insti. qui. mo. re cōtra. ob.

b Solu. illud[b] verū si intercessisset stipulatio. l. si sine. in prin. j. rē ra. ha. hic verò fuit pactū simplex. & hoc est quod no. gl. ij. hic.

Si quid. Solutum indebitè repetitur ab eo ad quē postea ex postfacto apparet negotium pertinere etiā si ipsi non soluitur. h. d. vsq̄ ad l. si procurator.

1 ☞ *Legata ex testamento quòd nō debeantur, quando hæreditatis aditio non ualuit de iure prætorio, licet de iure ciuili sic.*

2 *Existentia sui hæredis quòd communiter non confirmet legata.*

5.

Non est nouum. Aliàs, Nec nouum est. Summauti §. proxi. §. No. vnū ex

1 hac l. † q̄ licet hæreditatis aditio teneat de iure ciuili: si tamē nō tenet de iure p̄torio, vt puta rescissa p restitutionē, legata nō debent. hic est tex. q̄d multū not. Simile etiā videmus

2 † in existētia sui hæredis quæ nō cōfirmat legata cōiter, vt l. j. in fi. vt in pos. leg. nā ibi beneficiū p̄toris mortui recessit ab hæreditate. Fallit in relicto libertatis, vt l. cum quā. §. sed & si quis. de fideicō. liber. & l. sciendū. j. de ma. test. Itē fallit in fideicōmisso vniuersali, vt l. ita tñ. §. si pater. j. ad Trebel. Ratio: qa repudiās potest cogi vt adeat operareť tñ aditio cōtra quā petita est restitutio cōfirmationē tabularū pupillarium, vt l. si filius qui patri. secundū vnā lect. de vul. & pup. & de acqui. hære. l. Iulianus. aliàs incipit si pupillus. & l. pater. de priui. credi.

1 ☞ *Si procurator soluit indebitum quando repetatur per dominum. & nume. 4.*

2 *In mandato generali quòd ueniat quod quis soluit creditoribus.*

3 *Illicitum quòd non ueniat in mandato generali. & nume. 6.*

5 *Quando procuratori culpa non potest imputari periculum pertinet ad dominum.*

7 *In generali mandato dato procuratori quòd non cōprehendatur quòd procurator petat aliquid per quod dominus incideret in pœnam.*

8 *Contumacia procuratoris quòd noceat domino.*

9 *Negligentia procuratoris quòd noceat domino.*

10 *Ad debitum solutum procuratori quòd prima facie apparebat debitum ita quòd quilibet diligens illud recepisset quòd dominus teneatur etiā si non ratificauerit.*

11 *Pupillus uel minor quando possit ratificare gestum à tutore uel curatore.*

12 *Factum nomine pupilli uel minoris tutorem uel curatorem habentis per alium quod pupillus uel minor ipse cum authoritate tutoris uel curatoris ratificare potest.*

13 *Condictio indebiti cui & contra quem competat. & nume. 14.*

6.

1 Si procurator. †Si procurator soluit indebitum, repetit. secus si debitū & de indebito recipiēdo nō videt mādatū. Idē in tutore. h. d. Diuide. Prima pars loquit in procuratore soluēte. Secūda in procuratore cui soluit. Tertia in ꝓcuratore & tutore simul. Secūda ibi, idē Labeo. Tertia ibi, Iulian⁹. Itē prima & secūda subdiuidit in duas scilicet qñ soluit indebitū & qñ debitū, vt

2 patet ex tex. †No. tex. ibi, qm̄ nihil de hoc noīe exigēdo mā-

3 datū videt &c. †No. q̄ in gñali mādato venit vt qs creditoribus soluat. Ex secūda parte nota q̄ in gñali mandato nō venit

4 illicitū. †Ad primū oppo. q̄ procurator qui non habet liberam, nō p̄t alienare, vt l. procurator cui libera. & l. ꝓcurator totorū. §. de ꝓcu. ergo hic soluēdo indebitū nō trāstulit dñiū: & sic nō habet locū cōdictio indebiti, vt l. fi. §. vsufruct. quēad. ca. dicit gl. ego cōcedo, sed dico q̄ hic habebat liberā cōtra: solutio indebiti nō venit in mādato. q̄d apparet: qa expectat ratihabitio: ergo cōcessio liberæ ad hoc nō p̄t referri. Huius timore qdā recedūt à lec. gl. & dñt q̄ ꝓcurator hic soluit de suo: & si soluit de pecunia dñi est cōsumpta. l. interdū. in fi. j. eo. q̄d satis placet. Tertiò op. q̄ illud q̄d hic dicit veniat in mādato,

5 nec expectat ratihabitio. Pone em̄ † q̄ procurator soluit ex testamento q̄d verū putabat. Certè hic soluit cessante omni culpa, vt §. eo. l. ij. in fi. ibi nec periculū huiusmodi ad eū q̄ sine culpa &c. Si cessat oīs culpa: ergo pertinet periculū ad dñm indistinctè: qm̄ hoc nō fecisset procurator sine mādato, vt j. de fur. l. si seruus. §. q̄ vero. Solu. cōcedo oppositionē. & hoc intelligā qñ ipsi procuratori p̄t aliqua culpa imputari: qa dñs diligens sic nō fecisset. Circa istā partē quæro qñ dñs nō habet ratū & potest nō habere ratū, qua actione repetit. Dicit gl. vtili cōdictione indebiti: sicut dicim⁹ in mutuo, vt l. si absentis. C. si cer. pet. q̄d placet. Venio ad secūdā partē. dicit hic q̄ procuratori p̄t solui. cōtra de sol. l. hoc iure. & §. de pac. l. sed si tātū. Sol. ibi loquit in procuratore litis: hic in procuratore omniū bonorū.

6 q̄d dic plenè, vt d. l. hoc iure. †Sed opp. dicit hic q̄ in generali mādato nō venit illicitū. cōtra. j. de dā. infec. l. dāni infect. sti

c pulatio cōpetit. in prin. ver. sed quod. glo. nō soluit. Tu dic q̄ iu

Universidad de Deusto

in generali mãdato & in qualibet generali dispositione permissa non videtur permissum illicitum, vt hic: & l. si pater filio. ff. de his quæ in fraud. credito. Sic econtra in generali dispositione prohibitiua, vel quæ prohibitionis vim obtinet, nõ veniunt licita, vt l. contraria. vbi quis promisit de damno infecto: videtur enim promittere quòd non fiet damnum: & si fiet
a emendabitur. Intellige si fiet, scilicet indebitè. Et per istum
7 tex. † ego dixi, & dico pluries in practica, quòd in generali
b mandato non venit quòd procurator petat aliquid per quod dominus incideret in pœnã: & ideo si ꝓcurator peteret illud quod iam decisum est per compromissum, potest pars dicere quòd ex hac petitione potest dominus incidere in pœnã, qđ procurator non admittatur, sine speciali mandato vel expressa ratihabitione, vt hic: & dicta l. si pater. de his quæ in fraud. credit. Idem dico si procurator produceret aliquas exceptiones quibus non probatis dñs caderet in magnam pœnam ex forma statuti: quia tunc requiritur speciale mandatũ: aliàs nõ esset parti consultũ: & sic fieret partis cõditio deterior per aduentum procuratoris. contra l. ij. §. defendi. quib. ex causis in pos. ea. & sic debet intelligi l. non distinguemus. §. pe. de arb. dicetis vos semper potest dñs incidere in pœnã saltem expensarum si succumberet: ergo semper requirit speciale mandatum. Respõdeo, pœna expẽsarum potest infligi ipsi procuratori: nec est necesse ꝙ infligatur dño, vt l. qui insolidũ. §. etiã. de leg. ij. & arg. l. j. §. si procurator. ſ. si quis ius di. non obtem. Quæ autem ſ. dixi habẽt locum in pœna quæ ipsi dño debet
8 imponi. Item dicetis vos: ergo nunquã contumacia † procuratoris nocebit dño: quia nõ videt mandatũ ꝙ sit contumax. quod est contra casum l. eum qui res. C. de procu. Rñd. prędicta loquũtur qñ pœna est cõmittenda propter aliquod factũ.
9 Sed si venit cõmittenda propter † aliquod neglectũ: illa negligentia nõ dicitur propriè negligẽtia procuratoris, sed domini: quia talem negligentem procuratorẽ constituit: cui illud facere incũbebat. Casus est in l. si procurator. §. si tutores. mãdati. De hoc dixi in l. cùm filius. §. ij. de verb. oblig. & hoc verum qñ procurator negligens est. secus si iusto impedimento impediretur: vt l. cùm à matribus. C. qui pe. tu. Circa istã par
10 tem quæro, quid † si istud indebitũ quod soluebat procuratori prima facie apparebat debitum, ita ꝙ quilibet bonus & diligens homo hoc recepisset omni culpa cessante, vt in casu l. ij. ſ. eo. Certè puto ꝙ tunc veniat in mandato: nec sit necessaria ratihabitio. Vtiliter enim & bene procurator fecit, vt l. quæ vtiliter. de neg. gest. & ꝙa cessat rõ posita in hoc tex. Nã de hoc nomine exigendo mandasse videtur. Venio ad tertiã partem. & ista videtur cõtradicere principio huius legis, vbi permittit procuratorem repetere: hic negat. Sol. intellige hic debitum esse solutum, sed certè tunc nulla esset dubitatio. Intellige ergo in indebito: & tunc obstat cõtrarium. Sed respõdeo ꝙ hic dicitur tutorem & procuratorem minoris nõ posse repetere: intellige nisi sicut quilibet maior vtili actione ratihabitione non secuta: & sic concordat cũ principio. †Que-
11 ritur, & ista est pulchra q. quando sciemus vtrum pupillus seu minor curatorem vel tutorem habens ratum habeat vel non. Dicunt quidam ꝙ hoc non potest sciri durante pupillari seu minori ætate: quia illo tpe non põt ratum habere nec nõ hr̃e, vt l. si pupillus. de nouatio. Alij dicunt & in hoc residet gl. ꝙ ipsi possunt repetere nomine pupilli: & sic eius nomine habere ratum: argumen. l. cùm indebitum. & l. fin. §. j. ff. eodem. sed ad illam legem fin. respon. glosſ. ibi: hoc autem &c. & teneas
12 menti † quando factum est aliquid nomine pupilli vel minoris curatorem habentis, per alium potest ipse pupillus vel minor ratum habere cum authoritate ipsius tutoris seu curatoris: sicut potest cæteros contractus facere. Pro hoc l. iij. §. j. ff. rem ratam habe. sed de eo quod est factum per suum tutorem vel curatorem est dubium: quia eo authore nõ potest: & sine eo similiter non potest. Quid dicemus? Dico si loquitur hic in casu in quo procurator soluit, posset minor ratum habere authoritate tutoris, vt dictum est. Si verò soluit tutor: potest similiter habere ratum authoritate alterius tutoris: vt l. pupillus. §. j. de autho. tut. Si verò nullum alium habet tutorem: tũc si quidẽ tutor soluit de pecunia sua, si qdẽ soluit cessante omni culpa. & sic poterat ipse imputare minori illam solutionẽ: vt

Bald. Et ad id adde quod no. Bal. c. nonnulli. ad fi. de rescrip. quod in generali mandato nõ venit vt ꝓcurator cõpromittat, sed necesse est qđ in hoc habeat mandatum spãle: qa cõpromissum est res periculosa. l. diem ꝓ ferre. ſ. fiat. ſ. de arbi. & hoc tñ de mẽte Bar. licet in specie non dicat hoc in prima illatione. In materia huius regulæ & dicti Bar. hic vide qđ eleganter dicit Ang. l. ab executore. in iij. col. & l. si expressim. xxvij. col fi. de appel. dum vult ꝙ in gñali mandato nunq̃ venit vt qs appellet ab executore & si mandatũ esset procuratori vt posset appellare ab oĩa diffinitiua & interlocutoria, sed ad hoc requritur mandatũ spciale in indiuiduo, ꝓpter l. ab executione. in fi. C. quorũ app. nõ reci. ita de facto obtinuisse alleg. Ang. de Perusio in quæst. incip. pronunciata est tenuta ex instro locationis. Adde quod cõsuluit Ro. consil. cxlj. incip. spectabilis. co. vlt. & consil. ccxxj. aliàs ccxx. inci. circa primũ. col. iij. Anc. cõsil. cclx. incipi. in quæsito. Alex. cõsi. lxxxj. inci. in causa & lite collũ. pe. Gemi. c. pen. circa fi. de elect. in vj. Lap. alleg. cxxvij. inci. primò quæritur. in iij. col. quẽ sequitur Gemi. inc. cũ qui. circa fi. de præben. in vj. Aret. consi. cxliij. col. v. Alex. cõ. cxxvij. & duobus sequen. vol. iiij. Ro. cõs. lx. Fel. c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. ij. & xxiij. de consti. Cepo. consi. xv. & seq. Bar. consi. xlij. & cõsil. lxxij. Barb. cõsi. vij. in j. vol. Ant. de Prato in consiliis Barba. in j. volu. Feli. c. cãm quæ col. ij. de re iudi. Bal. l. j. §. fi. ff. qñ appellã. sit Barb. cõsi. viij. in xxvij. col. vol. ij. de But. cõsil. lxvj. alias lxvij. & consil. lxxiiij. Ro. cõsi. lxxiij. Imo. cõs. lxxvj. & cõs. lxxxiij. & cõsi. cxlvj. vide gl. bonam ca. dilecto. in verbo, gñaliter. de pben. Ana. consi. xij. Alex. consi. xxxij. col. ij. vol. ij. vbi dicit ꝙ prælatus dans mandatũ alicui ad trãsigendũ, videt intelligere, si in casu licito. et cõs. cxc. ad fi. eod. vol. vbi dicit ꝙ scriptura alicuius debet intelligi ne contineat illicitũ. & pulchrè Socin. consil. ccxxxj. in ij. col. iij. volumi. vbi declarando pulchra ponit.

ſ. eo. l. iij. tunc potest pupillus ratum habere: & etiam ipse tutor: quia ex hoc nõ authoratur sibi tutor, nec sibi aliqd acquirit, sed solum pupillo prodest: quia parat sibi condictionem indebiti. ita loquit hic. Sed si tutori posset aliqua culpa imputari: & si quod soluit non posset repetere à minore: tunc nõ posset ipse ratum habere, nec minori authorari, qa authoraretur in re sua contra dictam l. pupillus. ſ. de authoritate tut. facit ad prędicta de noua. l. nouare. Sed si tutor soluit de pecunia pupilli: puto tunc indistinctè ꝙ nomine pupilli põt repetere. Ex hoc em̃ in nullo conditio pupilli fit deterior. ergo &c. vt d. l. nouare. et secũm hanc distinctionem habent saluari istę opi. Vltimò gl. hic per modum sum
13 mæ tractat materiam † cui & contra quẽ competat condictio indebiti. Pro qua declaranda aliquantulum clarius dic quãdo quis soluit indebitum noĩe suo & pro sua obligatione contracta à se: tũc ipse soluẽs repetit, vt per totum istũ titulum. Quando ꝙ quis soluit noĩe suo & ꝓ sua obligatione: nõ tñ cõtracta à se, sed ab alio: & tũc non semper ipse repetit, sed qñq̃ repetit alius ad quẽ expost facto apparet negotiũ pertinere, vt ſ. eo. l. ij. iij. iiij. & v. qđ dic vt ſ. de peti. hære. l. si quid possessor. in fin. & ibi no. Quandoq̃ quis soluit noĩe alieno & pro obligatione aliena, vt tutor & procurator: & tũc aut soluit illud qđ putabat debitum oĩ culpa cessante: & dño competit condictio indebiti: quia hoc videtur venire in mandato, vt ſ. dixi. aut aliqua culpa potest ei imputari: & tunc distinguevt
14 in glo. † Secundò quæritur contra quẽ detur condictio indebiti. & hic glosſ. dicit aut soluitur alicui suo noĩe, aut alieno. si nomine alieno, aut habebat speciale mandatum, aut non. quod dic vt in gl. adde tñ quia si recipiebat hoc ꝓcurator omni culpa cessante: indistinctè repetit à domino: quia hoc videtur venire in mandato, vt dictum est. Quomodo autem hoc procedat ꝙ contra ꝓcuratorem datur condictio indebiti, plenè dixi in l. si procuratori falso. ſ. titu. ij. Vide istam gl. ij. magnam quæ est notanda, & signa eam: quia est magistra.

1 ☞ *Agens condictione indebiti quid petere debeat.*
2 *Natura condictionis indebiti est ut quis obligetur ad id in quo factus est locupletior, & non in plus.*

QVod indebitum. 7.

1 Pro declaratione huius legis, quæro † quando idẽ idipsum a repetitur, & quando tantundem. Duæ sunt lecturæ, vna quòd tota lex loquatur in specie soluta: quę si extat ipsa repetitur b si non: tunc repetitur æstimatio. & hoc est quod dicit tantũdem. Contra hanc lec. opp. in obligatiõe rem dari, semper debet

requisita secundùm formam statutorum, quod non potest facere incidere dominum in pœnam prouenientem ex statuto, consil. vj. lib. iiij. tenet quòd procurator constitutus ad emologandum laudum antequam sit latum non potest emologare in præiudicium domini si sit iniquum. & vide eundem Bal. consil. ccxxvij. incipiente, magnifico cauallere, eodem libro quinto.

☞ POMATES.
a ¶ Et per istum. Vide Alexan. consi. xxxij. in j. colum. volu. j.
b ¶ Generali. Addẽ Baldum consil. xcij. lib. iij. vbi ponit ꝙ procurator habens mandatum gñale ad iurandum & faciendũ oĩa

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pertinere. Adde secundū Alexan. hic ꝙ magis cōmunis opi. est contra Barto.

b ⁂ POMATES. ¶ Nā hoc natura. Facit quod voluit Bar. pro regula huius tex. consi. xxxvij. colū. v. & consi. xxxviij. col. vj. j. volumi.

idipsum peti, vt l. pe. §. titu. ij. & l. si seruū. in fi. de ver. obli. Sol. dicit gl. ꝙ hoc respicit finem, hoc est executionē ipsam: tñ in libello ipsum debet peti. hoc nō est verū, & contra l. in summa. §. in frumento. j. eo. sed dicamus vt j. dicā. Alij dicunt ꝙ quādo species soluit, repetit ipsa species, quā do soluitur quātitas, repetit tantundē. & hæc bona. Sed contra hoc opp. quia qñcꝫ repetitur plus, qñcꝫ mínus, vt l. in summa. §. ei qui. & §. frumēto. & §. penul. & l. indebiti. in prin. j. eo. dicit gl. regula est hic, quæ tñ quādocꝫ fallit, vt legibus alleg. in

2 contrariū. †Natura enim cōdictionis huius est, vt qs obligeť ad id in quo factus est locupletior, & non in plus, vt l. nā hoc natura. & l. si non sortē. §. libertus. j. eo. vbi est tex. magis not. cꝫ alibi. & no. per gl. j. de triti. l. in hac. in si. magnæ glos. Modò quando mihi soluta est species si extat, sum locupletior in ipsa re: ideo ipsa debet repeti, vt hic. si nō extat & eā vendidissem: vel in meā vtilitatem consumpsissem: tūc essem locupletior in æstimatione: ideo æstimatio veniet in petitione & executione, vt l. in summa. §. in frumento. j. eo. & dixi in l. stipulationes nō diuiduntur. j. de verb. obli. Sed si esset locupletior in plus: puta in fructibus vel accessionibus, vel in minus: illud tantundem repetitur, vt in legibus hic allegatis per glo. in contrariū. Sed quādo quātitas soluitur: tūc indistinctè dicit quis locupletior in eo quod recipit. Quantitas enim perire nō potest: ideo tantundē repetitur, vt hic, & l. indebiti. §. sed & si numi. j. eo.

1 ☞ *Quando quis promittit per errorem nomine dotis, an posit opponere exceptionem ne exigatur, nisi in quantum facere potest.*

2 *Exceptio ne quis conueniatur nisi in quantum facere potest quòd posit opponi post sententiam.*

3 *Promissio & solutio quando æquiparentur.*

4 *Exceptio ne quis conueniatur nisi in quantum facere posit quòd sit temporalis.* 9.

QVod nomine. Tutus exceptione ne quis exigatur nisi in quantū facere po

1 test solutū per errorē non repetit. h. d. cū l. seq. †Opp. de l. quod si maritus. j. de cōsti. pecu. Sol. dicit gl. aliud in promittente. vt ibi, aliud in soluēte, vt hic. Ista vera rectè intelligēdo: quia ibi loquit in promittēte nō animo nouādi, sed acce-

2 dit obligatio obligationi. Sicut ergo †post sententiam posset opponi hæc exceptio, vt l. ex diuerso. §. fi. solu. matri. & l. Nesennius. in fi. de re iudi. & post cōstitutū seu secundā promissionem. Sed si esset facta animo nouādi: tūc distinguere debemus qualiter fuerit facta. Aut enim promisit ꝙ nomine suo vel nomine dotis debebat scilicet nō expressa quātitate: & tūc intelligitur quod debet scilicet cū effectu. Et pōt opponi exceptio. Aut promisit expressa quātitate certa: & tunc non posset opponi exceptio, vt l. si prior. & ibi no. sol. matri. & d. l. Nesen-

3 nius. †Ex hoc apparet ꝙ promissio & solutio nō æquiparantur. Nec obstat dictæ solutioni C. ad leg. fal. l. fi. vbi promittere & soluere æquiparātur: quia est verū quātū ad approbationem, vt ibi, sed quantū ad impediēdā repetitionē, si quidē per promissionē tollitur prima actio & eius natura, sicut per solutionem: & tūc est idē iuris: aliàs secus vt apparet ex prædictis.

Secūdò oppo. & videtur ista lex sibi cōtradicere. dicit enim qui nō potest soluere. istud est cōtradictio. Sol. nō poterat facere deducto ne egeat, sed fecit remanendo egens. Tertiò oppo. extra glo. tutus fauorabili exceptione & dubia soluens repetit, vt l. qui exceptionem. j. eo. sed hoc est huiusmodi: ergo &c. In hoc contrario & eius solutione multū se inuoluit Cy.

4 C. de iur. & fact. igno. l. cum quis. in v. q. Breuiter †hæc est veritas quam tenet Iac. But. & Gul. de Cu. & Cy. addidit ad lec. ꝙ hæc exceptio est tēporalis: quia præsumit ꝙ diues efficiat, vt l. cura. §. deficiētiū. de mu. & ho. & l. si defunctus. C. arbi. tut. 10.

IN diem. Ante diem debitum soluens nón repe-

1 tit. Videbitis in l. sub conditione. cū l. sequenti. j. eo. titu. 11.

SI is cum quo. Solutum pro seruo licet minus sit in peculio nō repetitur hoc dicit. Oppo. j. de li. leg. l. si quis reum. Solu. hic soluit nomine obligationis, qua tenebatur filius vel seruus, ibi nomine obligationis propriæ. Barto.

1 ☞ *Condictio indebiti transit ad hæredem.*

2 *Soluens indebitè usumfructum fundi proprij quando repetat.* 12.

1 SI fundi. †Etiam ad hæredem trāsit hæc cōdictio. h. d. Ista lex legit duobus modis. vno modo ꝙ fuit solutus vsusfructus indebitè, & ab eo qui solum vsumfructum habebat. quo defuncto hæres eius repetit vsumfructū, hoc est fructū præteriti tēporis. Alio modo legitur ꝙ quis soluit vsumfructū fundi proprij indebitè: tunc eo mortuo eius hæres repetit vsumfructū nō formalē: quia cū sit dñs eū habere nō potest. Vel intellige quod repetit formalem qui est apud reū indebitè qui efficietur causalis, cū erit solut'.

2 †Vltimò glo. format vnā q. quæ est dubia ibi, quid si fundū alienasset. Glos. ista potest intelligi tribus modis. Vno modo quid si alienasset fundū is qui fructū soluerat indebitè: tūc respōsio gl. quæ remittit ad l. qui vsumfructū. §. stipulatus. nihil facit. Sed respōde ꝙ repetet dñs ad quem ex post facto appa-

a ret pertinere, [a] vt §. eo. l. ij. & iij. Fructus autē præteriti tēporis repetet ipse soluens. Facit ad prædicta §. vsufru. quēad. ca. l. si tibi vsusfructus. & l. iij. §. si hæres. Secūdo modo pōt intelligi quid si aliqs alienasset fundū deducto vsufructu, quē vsumfructum postea soluit indebitè, & decessit: tūc procedit respōsio glos. de §. stipulatus. vt distinguamus an retinuerit vsumfructum pro se tantū, an pro se & hærede. Aut dubitatur vt eo casu quo pro se tantū retinuit, hæres nō possit repetere nisi fructus præteriti tēporis, sed si vsusfructus pertineat ad hæredē, hæres potest repetere vsumfructū. Tertio modo potest intelligi: quid si alienauit fundum retento vsufructu, hoc est: quia ipsam alienationem proprietatis fecit indebitè: tunc similiter responsio glo. nil faceret ad propositū: nam tunc non esset dubium ꝙ hæres eius posset proprietatem nudam repetere. Bar. 13.

NAturaliter. Naturalis obligatio impedit repe-

1 titionem soluti, & ei potest accedere fideiussor & pignus hoc dicit.

1 ☞ *Pupillus in eo quo factus est locupletior obligatur ciuiliter & naturaliter sine tutore. & nume. 2.*

1 Item quod. †Pupillus sine tutore obligatur in quo locupletior efficitur: ideo solutū ex æquitate naturali nō repetit. h. d. cū l. seq. Ad prin. l. oppo. ꝙ debitū naturale solutū, possit repeti, vt l. cū quis. de iur. & fact. igno. & j. eo. l. fideicōmissum. Sol. gl. §. ea. l. & d. l. cū quis. & dicit ꝙ hoc debet intelligi qñ soluitur per errorē iuris: secus si facti, vt in cōtrarijs. Vltramon. aliter dicūt. dic vt dixi. & tangā in l. interdum. j. eo. Cætera quæ hic per glo. tangūtur in prin. sunt clara. Ad fi. l. oppo. de l. pupillus. de act. & obli. j. eo. l. qđ pupillus. dicit glo. hic loquit in casu quo pupillus obligat naturaliter, quia efficit locupletior. Contraria loquuntur in casibus, in

2 quibus nec naturaliter obligat. Certè verū dicit gl. tñ †in casu huius legis obligat ciuiliter & naturaliter qñ est factus locupletior: vt dicit hic in tex. & probatur j. cōmo. l. iij. in prin. qñ autē pupillus obliget naturaliter vel non, dic vt l. j. j. de noua.

b 14.

AM hoc natura. [b] Oppo. de vsusca. & præscrip. in quibus quis locupletatur cū aliena iactura. Glos. dicit, fallit ibi propter culpā eius cōtra quē præscribitur l. quod qs. j. de reg. iur. hæc est bona sol. Nā potest esse ꝙ cōtra aliquē præscribitur, & nulla est sua culpa: vt si ponamus eum ignorare: vt C. de præscrip. lon. tem. l. fi. ideo Dy. in l. j. de vsusca. pro empto. & in ca. ij. extra de regu. iur. lib. vj. & Cy. in l. j. C. de legi. dicunt ꝙ ibi est rigor scriptus in specie propter bonum publicū: vt l. j. j. de vsusca. & præfertur huic æquitati in genere.

1 ☞ *Condictio indebiti est ex æquitate naturali: & ideo in ea ueniunt fructus & cæteræ accessiones naturales.*

2 *Ratio fructuum à quo tempore haberi debeat.*

3 *Recipiens indebitum mala fide quòd non faciat furtum.* 15.

1 INdebiti. Ista est notabilis lex: hæc †cōdictio est ex æquitate naturali: & ideo in ea veniunt & fructus & cæteræ accessiones naturales. h. d. Anteꝫ opponā, quæro qd est hoc dictū, indebiti cōdictio naturalis. dicit glo. j. in ea naturales accessiones veniunt. hæc nō est recta expositio: quia tunc illud quod sequitur in tex. magis deberet opponi per modū rationis, ꝫ per modum illationis,

hoc est

Universidad de Deusto

hoc eſt, in debiti cõdictio naturalis eſt. hoc eſt, qã in ea acceſſiones naturales veniunt, ſed tex. ponit per modũ illationis. & ideo expone vt dixi, indebiti cõdictio naturalis eſt, id eſt, ex æquitate naturali eſt: vt ſ. l. proxi. & tunc bene ſequitur: & ideo, &c. Opp. C. e. l. j. Sol. ibi loquit de acceſsione ciuili, hoc eſt, de iura: hic de naturali. Opp. ꝙ fructuũ nõ habeat ratio niſi poſtlit. cõteſt. vel niſi probet: vt l. cùm fundus. ſ. ſi cer. pe.

2 Sol. Quãdoq; † peto illud, quod eſt meũ per rei vendi. tũc qualiter habeatur ratio fructuũ, dic vt l. fructus. & l. ex diuerſo. de rei ven. Quãdoq; peto id, quod eſt vel fuit meũ iure perſonalis obligatiõis: & habetur ratio fructuũ à tẽpore contractæ

3 obligationis: vt hic, & ſ. ti. ij. l. qui ſe debere. §. fi. & l. † cũ quis. Aut peto quod nõ eſt vel fuit meũ: & tũc ſi actione ſtricti iuris: & loquitur lex cõtraria, cùm fundus. Si actione bonæ fidei, dic vt l. videamus. §. ex cauſa. cũ ſeq. j. de vſur. & per totã illam l. vbi probaꝫ hæc diſtinctio. Oppo. de l. ſi nõ ſortem. §. libertus. j. eo. Sol. hęc lex limitatur per illum §. vt teneatur de fructib⁹, quatenus factus eſt locupletior ſi bona fide percipit. Quæro quid ſi mala fide. Gl. dicit ꝙ tũc facit furtũ: vt l. qm̃. j. de condi. fur. Vel dic vt ibi dicit gl. Veritas eſt ꝙ nõ facit furtum: cùm in eum ſit translatũ dominium, dicemus in d. l. qm̃.

1 ☞ Condictio indebiti datur ad poſſeßionem etiam rerum mobilium. & nu. 3.
2 Quando poſſeßio transfertur, quòd transferatur & dominium quod ei acceßit.
4 Recipiens pecuniam indebitam ab aliquo, an ſi illam perdat ſine culpa, liberetur.
5 Indebitum quòd reconciliatur ſicut mutuum, & ei æquiparatur. & nu. 11.
6 In condictione indebiti non veniunt acceßiones ciuiles ad damnum & pœnam.
7 Recipiens poſſeßionem indebitam ſcienter quando poßit præſcribere.
8 Si agis contra me actione indebiti: & ego cum credebam me dominum factũ poſtea ago contra te rei uendicatione quia dominus: utrum potero opponere exceptionem, dolo facis.
9 Si fundus ſit traditus, in quo habebam proprietatem, alius uſumfructum: non tamen poßidebat: quid repetendum ſit.
10 Si traditus eſt Titio fundus, in quo quis habet nudam proprietatem, & Titius expulit fructuarium: ad quid agetur.
12 Si tradita eſt nuda proprietas fundi, in quo alius habet utile dominium: ſi ille, cui eſt tradita proprietas, expulit emphyteutam uel feudatarium, & proprietas repetitur, an etiam habebit illud utile dominium.
13 Opponere de iure tertij quando quis poßit.
14 Si poſſeßio alicuius fundi emphyteutici ad te peruenit, quòd durante illa emphyteuſi fundus ipſe à te non poterit uendicari.

Sed & ſi numi. Iſte eſt difficilis & bene glo. §. hoc d. Hæc actio cõpetit ad poſſeſsionem tantùm, qñ ſola poſſeſsio eſt translata: & ad dominium, quod ipſius poſſeſsionis occaſione acceſsit, & ad proprietatẽ nudã, ſi ea ſola fuit translata. h. d. Primò loquit qñ volens transferre dñium & poſſeſsionẽ ſuam poſſeſsionẽ tranſtulit. Secũdò, qñ ſolam poſſeſsionẽ transferre voluit & tranſtulit. Tertiò qñ poſſeſsioni acceſsit dominium. Quartò quãdo nudã proprietatem tranſtulit. Secũda ibi: quẽadmodum. Tertia ibi: ſed & ſi poſſeſsionem. Quarta ibi: ſed & ſi vſusfructus. Ratio huius §. eſt illud quod ponitur in prin. huius l. quia hæc actio eſt ex æquitate naturali: ideo nõ cõpetit niſi ad illud qd̃ eſt trãslatũ,

1 & qd̃ ei acceſsit. No. ꝙ cõdictio † indeb. daꝫ ad poſſeſsionẽ. quod tene mẽti: qa ſæpe tibi occurreret, qñ ſit aliqs cõtractus inualidus per minorẽ vel eccleſiã vel aliũ: & eius vigore poſ-

a ſeſsio tm̃ in aliũ transferꝫ, poterit repeti[a] per hãc cõdictionẽ.

2 No. ꝙ transferꝫ poſſeſsio † & dñium quod ei acceſsit. Concordat de do. cau. mor. l. ſi alienã. & j. de iur. dot. l. Proculus. et

3 ſol. mat. l. ſi alienã. alia ſunt clara. † Opp. ꝙ pro recuperanda poſſeſsione rei mobilis nullum detur poſſeſſoriũ, vt not. in l. rem quę nobis. de acqui. poſ. Sol. nullũ poſſeſſoriũ datur, ſ. interdictũ: ſed bene danꝫ actiones ciuiles: vt hic, & in l. in hac. j. de trit. & l. ſi rẽ. §. fi. & ibi no. j. de pig. act. Quæriꝫ circa iſtã

4 primã partẽ, quid † ſi iſte cui ſolutũ eſt, pecuniã perdiderit, an tenęatur? Videꝫ ꝙ ſic, vt l. incẽdium. C. ſi cer. pet. In cõtrarium vr̃: nã iſte nõ põt dici teneri ad poſſeſsionẽ ĩ genere: nã aliqd in gñere nõ põt poſsideri: qa oportet ꝙ ſit certũ id qd̃ poſsidebatur: vt l. iij. §. incertã. j. de acqui. poſ. & l. locus certus. eo. tit. Sed hic teneꝫ ad poſſeſsionẽ: ergo ad ſpeciẽ. ſed interĩ ſpeciei debitor liberaꝫ: vt l. qd̃ te. ſ. ſi cer. pe. & l. ſi ex legati cã. de ver. ob. Præterea hæc cõdictio nõ daꝫ vltra ꝙm qs ſit factus locupletior: vt l. ſi ñ ſortẽ. §. libert⁹. j. e. ergo &c. Sol. ſi iſta pecunia eſt cõſumpta vtilitate cõſumẽtis: & tũc ſine dubio teneꝫ p regulã; qa locupletior eſt factus. Itẽ p aliã regul. qa indebitũ recõ-

5 ciliatur † ſicut mutuum: quia ei æquiparatur: vt in §. is quoq;. Inſti. qui. mo. re cõtra. obli. Aut pecunia fuit perdita ſimpliciter: & tunc dicunt quidã; vt lac. de Are. hic eum non teneri, per ratiões prędictas. Glo. hic videtur tenere contrarium: & idẽ lac. de Arc. in l. ij. §. appellata. ſ. ſi cert. pe. Ad rationes in contrarium reſpondetur: quia perditione ſecuta fingit ab ipo initio translatum dñium numorum: vt l. ſi filius. ſ. ſi cert. pet. ideo perinde eſt, ac ſi à principio fuiſſet conſtitutus debitor generis, qd̃ perire non poteſt. Contraria loquuntur vbi ceſſat alia fictio. Venio ad ſecundã partem, & opp. de l. ſi in area. j. eo. Solu. vt in gloſ. & ibi, & in lege qui exceptionem. §. ſi pars. j. eo. Venio ad tertiam partem, & opp. extra gloſſ.

6 in condictione indebiti † non veniunt acceſsiones ciuiles: vt C. eodem lege prima. ſed quod accedit per vſuſcapionem eſt ciuilis acceſsio: vt Inſtitut. de vſuſcap. in princip. ergo &c. Solut. non veniunt ciuiles actiones ad dãnum & pœnam debitoris: vt l. contraria. Soluere enim vſuram ſibi pœna eſt: ſed vbi debitor non damnificareꝫ, quia aliũde ſibi obuenit: tũc ex æquita te naturali reſtituere tenetur, ſicut cæteras acceſsiones: vt hic.

7 Oppo. quòd iſte, † qui poſſeſsionem recepit, non poſsit præſcribere: quia ſciebat indebitum, & ſic habebat malam fidem: ergo &c. vt l. j. Codi. de vſuſca. transfor. dicit gloſ. ſolu. intelligo quòd hic ignorabat indebitum. Certè nõ eſt neceſſe dicere nam bona fides requiritur aduerſus eum, contra quem præſcribitur, non aduerſus ſoluentem, ſeu cauſam ſolutionis: vt lege ſi quis fundum. j. de acquiren. poſſeſ. Vnde hic poſito quòd ego ſcirem indebitum: tamen credebam me factum dominum ſolutione. & ſic aduerſus verum dominum habebam bonam fi

b dem. [b] † Opponi. ſi tu agis contra me condictione indebi-

8 ti, ego cum credebam me factum dominum, poſtea agam contra te rei vendicatione, quia dominus: vtrum potero opponere exceptionem dolo facis, vt j. de do. excep. l. dolo. & ſic tua repetitio non habebit effectum. Rñd. non eſt verum: quia tu non agis hoc caſu condictiõe indebiti ad poſſeſsionẽ tantum: ſed ad poſſeſsionem & ad dñium: quaſi dominiũ ſit reconciliatum vſuſcapione: ſicut dicimus de mutuo, vt not. in l. ij. §. appellata. ſ. ſi certum pet. vnde reſtitues mihi poſſeſsionem & dñium per condictionem indebiti, & iõ non poſſes poſtea agere rei ven. quia deſijſſes eſſe dñs. In caſu tamen procederet oppoſitio: qñ tu tradidiſti mihi poſſeſsionem ex vna cauſa: & ego ex alio titulo & ex alia cauſa præſcripſi: tunc ergo ſolam poſſeſsionem, quam habui à te, poſſes condicere, nõ proprietatem: quia eius occaſione non acceſsit. text. eñ hic loquitur qñ ex illa cauſa ſecuta eſt vſuſcapio, ſi bene aduertatur. quẽ vide ibi: feciſſem ita, &c. Oppo. C. de his qui à non domi. l. fin. gloſ. hic dicit quod ibi fallit fauore libertatis. Tu dic vt dicebat lac. de Aret. quòd ibi fallit ſed ideo eſt: quia præſcriptio ibi tollit dominiũ quod eſt cauſa perſonalis actionis: hic verò præſcriptio nõ tollit cauſam perſonalis actionis: ſed eam auget & validat. Quærit gloſ. an ego qui repeto, tenear dño contra quem præſcriptum eſt? Reſpondet glo. quòd non vt l. ſi alienam. j. de dona. cauſa mort. Venio ad quatam partem. Circa iſtam partem gl. quæ

9 rit † notabiliter, quid ſi tradidi tibi fundum, in quo habebam proprietatem, alius habebat vſumfructum, non tñ poſsidebat

c dicit gloſ. dic vt l. in fructus. [c] la prima, in fi. & l. ſeq. de rei ven. videlicet quòd ſi fructus ſunt percepti ab ipſo poſſeſſore, repetentur perinde, ac ſi tradens perfectum dñium habuiſſet. ſecus

10 in fructibus non perceptis, vt ibi not. Item † quæro, quid ſi tradidi tibi nudam proprietatem: tu poſtea expuliſti fructuarium: ad quid agam? Rñdet gl. nudam proprietatem repetam per condictionem indebiti: poſtea agam negatoria contra te: quia quo ad te liberas ædes habeo: vt l. loci corpus. §. competit ſi ſerui. vendi. & ſic tu propter vſumfructum tertij non potes te tueri. Ita dicit gloſſ. & bene. Item quæro, quid ſi quando ſoluo indebitum, non transfero in te dominium, quia cre-

11 do tuum an ſecuta † conſumptione reconcilieꝫ indebitũ? Glo. dicit quòd ſic, ſicut in mutuo. Inſtitutio. quibus mod. re con-

2 ✠ POMATES. ¶ Repeti. Contrariũ tenuit idẽ Bart. l. j. §. ſi vir. ff. de acqui. poſ. de quo ibi per Iaſon.

b ¶ Fidẽ. Adde ꝙ Bal. in lec. antiqua et Ful. hic ſequunt opi. gl. ꝙ l. q hoiem. allegatam in gl. & ſimiter cum glo. tranſit Alberi. de Roſa. & Alexand.

c ¶ Fructus. Addvt ibi per Bar. p Spe. in tit. de loca, §. nũc aliqua. ver. clxj. Bal. in l. ij. C. de fruct. & li. expẽ. & in ca. j. §. præterea. vltimo, de prohib. feudi ali. per Federi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Iſtam glo. Adde q̃ cũ glo. tranſit Ia. Bu. Alber. de Roſ. Bal. in lec. antiqua. Ang. & Salice. hic: & Pau. de ca. qui dicit nõ recedendũ à gl. & eſt cõis opi. licet cõtra faciat l. ſi tibi homo. §. fin. de leg. j. Alex. tñ dicit q̃ in puncto iuris verior videt opi. cõtraria, quam dicit tenere Bald. & Fulg. hic: & per iura allegata per ipſum: q̃ꝯ Bart. in d. l. ñ. de except. rei iudi. Tu de doctrina Bartol. in d. l. ñ. vide Pau. de ca. cõſil. mihi cxlñ. inci. ad id quod quærit. & etiã qũ qs poſſit opponere de iure tertij vltra copioſè dicta per Alex. adde Pet. de Anch. cõſi. mihi ccxcviij. incip. efficacibus rationibus. in pe. & vlti. col.

b ❧ POMATES. ¶ Legib⁹. Vide Alexã. cõſil. xl. col. v. vol. iij. & vide quæ ſcripſi l. ſi alienã. §. Marcellus. ff. de dona. cauſa mortis.

c ¶ Conſcietiæ. Adde vltra Alex. inquãtũ tangit an valeat ſtatutum q̃ creditor excludatur à credito, ſi fuerit per quinquennium negligens, Pet. de Ancha. cõſi. cclix.

c ❧ POMATES. ¶ Conſcientię. Vide Panor. c. nouit. col. x. de iudi.

12 tra. obli. §. j. aliàs is & bene. Quęro, † & iſtud eſt no. pone, tu tradis mihi nudam proprietatẽ fundi, in quo alius habet vtile dñium, qa emphyteuta vel feudatarius: poſtea illũ emphyteutã vel feudatarium expello: tu repetis proprietatẽ: an debeas à me habere illud vtile dñium vel poſſeſſionẽ fundi reſpectu illius vtilis dominij? Videt q̃ ſic: vt ſ. dictũ eſt de vſufructuario expulſo. Cõtrariũ determinat gl. quia vſusfructus imitat perſonã vt cũ pſona finiatur: nõ eſt ſic in emphyteuſi. Ita gl. nõ videtur vera. nã ſeruitutes reales nõ imitãtur perſonã: & tñ nõ põt quis opponere de iure tertij: vt d. l. loci corpus. §. cõpetit. Eadẽ ratione nec in emphyteuſi. Præterea etiã emphyteuſis videtur pſonalis: qa extinctis perſonis reuertit ad dñm: vt in §. emphyteuſim. in auth. de non alie. col. ij. Sol. dico gl. bene dicere, ſi rectè intelliga

13 tur. Debes ſcire q̃ † qñ q̃ ius tertij eſt excluſiuum iuris agẽtis in totum ipſo iure, qñ q̃ ope exceptionis: & tũc an poſſit opponi de iure tertij, dixi in l. ñ. de excep. rei iudi. Quãdo q̃ ius tertij, nõ eſt excluſiuũ iuris agentis, niſi reſpectu commoditatis & vtilitatis. Nã dñs es, licet fundus tuus debeat mihi ſeruitutem, vel in eo habeam vſumfructũ, vel ius emphyteuticũ & ſimili a: tñ propter ius tuum vtilitas iuris mei minuitur. iſto caſu qs poſſet opponere de iure talis tertij: habes hic melius q̃ alibi. Aut ius tertij eſt quoddã ius acceſſorium rei, vt ſeruitutes reales: vel perſonæ, vt ſeruitutes perſonales: tunc de iure tertij non poſſum opponere dño: vt d. l. loci corpus. §. cõpetit. & hac glo. Aut ius tertij nõ eſt acceſſorium ad aliud, ſed per ſe principaliter ſubſiſtit, vt vtile dñium, quod cõpetit emphyteutæ ſeu feudatario: & tunc poſſum opponere de iure illius tertij ad excludendũ intentionẽ turã reſpectu illius iuris: vt hac l. Sicut poſſum opponere de eo, quod eſſet excluſiuũ totius iuris tui: vt l. ſi. C. de rei vendic. & l. cũ ſeruũ quiſpiã. & ibi no. C. de ſer. fugi. Nec poteſt dici q̃ iſtud ius emphyteuticũ accedat perſonæ ſicut vſusfructus. Nã vna emphyteuſis eſt in perſona omnium: ſed vſusfructus non põt eſſe idẽ variatis pſonis: vt l. ſtipulatio iſta. §. ſi qs ita. de ver. obli. & l. repeti. in gl. quib. mod. vſusfru.

a amit. Et per hoc habes multũ notare iſtã glo. [a] q̃ ſi tu expuliſti aliquẽ emphyteutã de fundo, vel alio reſpectu ad te peruenit poſſeſsio fundi: q̃ alius nõ poteſt vendicare à te, donec durat ius illius emphyteutæ: vt hoc expreſsè tenet gl. facit ĵ. de pig. l. vectigali. 16.

SVb conditione. Solutum anteq̃ debeatur pendẽte dubio põt repeti: ſed ſi certum eſt debitũ eſſe vel futurum eſſe, repeti non poteſt. hoc dicit cum duabus legibus ſequen.

1 ☞ *Quæ differentia ſit inter diem incertum, & conditionem.*

2 *Dictio cum, facit principaliter diem, ſecundario conditionem: dictio ſi, conditionem, ſecundariò diem.*

3 *Promiſſio facta cùm moriar, quando uideatur donatio cauſa mortis.* 17.

NAm ſi cum moriar. Oppo. ad hanc legem de l. ſi cũ hęres. qñ dies le. ce. Sol. aliud in ſtipulatione, vt hic: aliud in

1 legato, vt ibi. † Quæro, quæ eſt differẽtia inter diẽ incertum & conditionẽ. Glo. in hac l. q̃ ſi ſub ea cõditione. vaci llat. finaliter dicit q̃ dies incertus fit per cũ: cõditio per ſi. Vide gl. iſta

2 eſt vera. Nã cũ, facit † principaliter diẽ, ſecundariò cõditionẽ: dictio ſi, facit principaliter cõditionẽ, ſecundariò diem: vt l. ſi Titio. qñ dies leg. ce. & colligit ex iſtis legibus. Aut ergo promittitur vel legat ad diẽ certã: & ante ſolutũ non repetitur: vt ſ. eo. l. in diẽ. Aut promittitur vel legat aliquid ad diẽ incertã: & tũc aut eſt incerta omni incertitudine, ſcilicet an & qñ: vt ſi promitto qñ Imperator venerit in Italiã: & tunc ſolutum ante diem poterit repeti: vt hac l. q̃ ſi ſub ea cõditione in fi. Aut eſt dies incerta quãdo, ſed certa an: vt dies mortis: & tũc non poteſt repeti, vt hac l. nã ſi cum moriar. & hoc in contractibus. In vltimis voluntatibus dic vt l. ſi cũ hæres. qñ di. leg. ce. Si vero debetur ſub cõditione: & tũc aut eſt cõditio, quæ omnino extitura eſt: & ita certũ eſt debitũ iri: & tunc nõ põt repeti. Iecus

b ſi dubitatur, vt in iſtis legibus. [b] † Vltimò oppo. ad hãc l. nã ſi

3 cũ moriar. promiſſum, cũ moriar videtur donat. cau. mor. vt l. Seia. de donat. cau. mor. & l. Seia. de do. præleg. & not. in l. quæ dotis. ĵ. ſolu. matri. Sol. oportet te intelligere hãc legẽ & ſimiles, quæ iſto modo loquuntur, qñ præceſſit aliqua cauſa promiſſionis, ex qua colligit q̃ nõ fuit donatio cauſa mortis, ſed promiſsio inter viuos. Ita intelligatur l. j. C. vt act. ab hære. & contra hæredes. & ĵ. de bo. auth. iud. poſſ. l. hæreditariũ. & C. de contrahen. & cõmit. ſtipu. l. ſi. aliàs in dubio intelligeretur donatio cauſa mortis: vt dictis legibus, & l. mortis cauſa. de donat. cauſa mortis. Ita intelligit Gul. hic, & alij docto.

1 ☞ *Obligatio naturalis quòd non tollitur per diſpoſitionem l. ſi quis in tantam. & ſimilium.*

2 *Liberatus ex diſpoſitione, puta legis, ſi quis in tantam. & ſimilium: an teneatur in foro conſcientiæ.*

3 *Conſumptione & commiſtione reconciliatur in debitum.*

4 *Condicere partẽ dimidiam, non corpus, eſt dicere quòd pars dimidia reſpectu numeri condicitur, non reſpectu cuiuslibet corporis.*

5 *Error circa rem debitam inducit repetitionem.* 18.

SI pœnæ cauſa. Liberatio, quæ contingit ex pœna, non tollit naturalẽ obligationẽ. h. d. Glo. quærit exẽpla huius legis, & ponit exẽplũ in eo qui impetrauit iniquũ ius, & in eo, qui perdidit actiones ſuas. & ponit exẽplũ per l. extat. ff. qđ me. cauſa. & per l. ſi qs in tantã. C. vnde vi. vel per l. in criminali. de iuriſdi. om. iudi. vel per auth. habita. C. ne filius pro pa. vel p auth. ſtatuimus. C. de epi. & cle. quod no. & tene mẽti. † q̃ ex illis legib⁹ nõ tol-

1 2 litur obligatio naturalis. † Vndè fortè in foro conſcientiæ

c quis teneret ſoluere: licet tñ iſta naturalis quæ remanet, impediat petitionẽ ſoluti: nõ tñ crederem q̃ ex tali debito nõ ſoluto poſſet opponi cõpenſatio: vt ĵ. de cõpẽ. l. quæcunq̃. & quod ibi dicetur. Itẽ ponit glo. exemplũ in Macedo. ſed exemplum non eſt bonũ: quia per macedonianũ nõ tollitur naturalis, nec ciuilis, ſed paratur exceptio. Videbitis. ĵ. eod. l. indebiti. & l. qui exceptionem. & no. in l. cũ quis. C. de iur. & fac. igno.

Quamuis. Indebitũ conſideratur etiã ex parte ſoluentis. h. d. Opp. C. de peti. hære. l. de hæreditate. & ĵ. eo. l. repetitio. Solu. glo. hic ſoluit nomine ſuo: ibi ſoluit nomine alieno ſcilicet hæreditario. Plenè no. in l. ſi qd poſſeſſor. ſ. de peti. hære. Quid in dubio? Dicũt quidã ſuo nomine: vt l. & magis. ĵ. de ſolu. & ĵ. eo. l. indebitam. & ĵ. de in rẽ ver. l. ſi filius. & ĵ. man. l. Papinia. Contrariũ tenet Guli. per l. j. ſ. de inſtit. & l. cũ poſt mortẽ. ĵ. de admini. tut. & de acqui. hære. l. pro hærede. §. j. & iſta vera. Ad contraria reſpõde. licet ipſe nõ reſpondeat, q̃ quandoq̃ duplex eſt obligatio: alia ſoluẽtis, alia alterius: tũc in dubio qs pro ſua videt ſoluere: vt in contrarijs. Quandoq̃ vna obligatio eſt, quæ tamẽ eſt qualificata. Exemplum, hic hæres tenetur hæreditario nomine: inſtitor tenetur inſtitorio noĩe: iſta obligatio poteſt cõſiderari ſimpliciter ſine adiectione illa: & poteſt cõſiderari cũ illa adiectione: ſemper tamẽ eſt vna obligatio. quo caſu pro illa obligatione cũ adiectione ſua ſoluiſſe videt: & ſic hæreditario nomine, vt ſ. dixi.

Si falſo. Si ſoluitur indebitè cõmunis pecunia, pars dimidia cõdicitur, nõ cuiuslibet corporis. hoc di-

3 cit. † Oppo. cõſumptione recõciliatur indebitũ: vt ſ. eo. l. indebiti. §. ſed & ſi numi. Itẽ conſumi dicitur per immiſtionẽ: vt l. ſi alieni numi. ĵ. de ſol. ſed hic erant cõmiſti: ergo oẽs poſſunt condici. Reſpõ. illud eſt verũ, qñ cõmiſtio fuit facta poſtea per creditorẽ recipientẽ. Sed ſi ab ipſo initio ſoluitur pecunia cõmiſta cõmunis, procedit iſte ver. facit ſ. ſi cer. pet. l. nã & ſi fur.

4 in fi. & l. ſi ſocius. Quæro, quid eſt hoc dictũ, partẽ † dimidiã cõdicere, nõ corpus. Reſpõ. quia cõdicitur pars dimidia reſpectu numeri, non reſpectu cuiuslibet corporis: vt d. l. nam & ſi fur. in fi. Sed cõtra hoc oppo. quia ſaltẽ pro alia parte poteſt cõdici poſſeſsio: vt ſ. eo. l. indebiti. §. ſed & ſi numi. Sol. dicunt quidam

quidã ꝙ hoc vult dicere iſte §.quia vnam partẽ condicã ratione dominij,aliã ratione poſſeſsionis,nõ corporis.q.d.non condicam ipſa corpora ratione dñij.Alij,vt Io. exponunt dictam literam ꝙ condicã partẽ dimidiã,non certã:pura has vel alias: arg.ſ. de vſufr.l.vſufructuariũ.§.ſi in viuarijs. Et verum dicit rectè intelligendo:nam condicam certam partẽ reſpectu numeri:ſicut dicerẽ,peto quinq; ex illis decẽ non aũt magis vna quinq;,ꝫ alia.Et prędicta vera reſpectu proprietatis:ſed reſpectu poſſeſsionis põt alia pars cõdici,vt dictũ eſt, niſi ſecuta ſit cõſumptio ga tũc repetereť totũ.Quod eſt verũ, niſi cõſumẽs fuiſſet dñs partis:ga tunc cõſumptio nõ recõciliaret indebitũ: ſicut nec mutuum:vt no.in d.l.nam & ſi fur.in fi.j. ſi cer.peta.

5 **Si putem.** Solutum indebitè per errorem circa rem repetitur. Vel aliter: Error circa†rem debitã repetitionem inducit.h.d.Secus eſſet,ſi alius pro alio ſoluiſſet quia tunc creditore inuito non daretur repetitio. Sed hic ſoluit aliud,tanꝙ pro ſe debitum.

Si duo. Si per plures ſoluatur indebitum in quantitate, cuilibet pro rata competit repetitio: ſi in ſpeciebus,eſt electio eius, qui ad reddẽdam tenetur.h. d. cũ duabus ſequentibus.Opp.de l.cum duo.j.eo.Solu.ibi non ſoluunt ſimul:ideo repetit qui poſtea ſoluit,quia tunc erat indebitum: hic ſoluerunt indebitum ſimul,& pariter.Oppo. & videtur ꝙ prius repetat fideiuſſor:quia reus debet primò ſoluere: vt in auť.preſente.C.de fideiuſ.So.hoc procedit de iure antiquo:hodie prius repeteret fideiuſſor,per dictam auť.ſed ſi eſſet renunciatũ bñficio fideiuſſoris:hodie remaneret lex iſta incorrecta.

21. **Plane.** Oppo.ad hanc l.de l.peñ.C.eo.duæ ſunt ſolutiones,quas ſimul iunge. Vtrum in repetendo ſit electio eius,cuius erat in ſoluẽdo. Dic aut ſoluentes ſunt plures,& transfertur electio ad creditorem,qui tenetur reddere,ne fortè ipſi in petendo varient:vt hic. Aut ſoluens eſt vnus:& tunc de iure antiquo eſt idem:arg.huius l.hodie contra,vt l.penul.C.eodem.

1 ☞ *Error in facto proprio toleratur,quando certatur de damno euitando.*
2 *Vbicunque certat quis de damno vitando,& alius de lucro captando,probando rem aliter ſe habere error præſumitur.*

22. 1 **Sed & ſi me putem.** Quando quis certat †de damno vitando error in facto proprio toleratur.h.d.Opp.in facto proprio non eſt tolerabilis ignorantia:vt l.ꝫ ꝫ.j.ad Velleia. Sol. hic certat de damno euitando,aduerſarius de lucro captando
2 meritò eſt tolerabilis ignorantia.†No.ergo ex hoc textu cum gl.ꝙ vbicunq; quis certat de damno euitando, & alius de lucro captando:probando rem aliter ſe habere,error præſumitur.Idem no.in l.cùm de indebito.j.de proba.& l.ſi poſt diuiſionem.C.de iur.& fac.igno.& no.in l.de ætate.§. qui iuſto.ſ. de interro.act.Dixi plenè in l.non fatetur. j. de confeſ. Vide gl.ſuper verbo,potero.

1 ☞ *Materia condictionis incerti.*
2 *Condictio incerti an ſit actio numc.5.*
3 *Fallacia de quid ad quale,uocatur fallacia accidentis.*
4 *A uerbo recedere non debemus,quando poſſumus.*
6 *Condictio incerti ꝙ nunquàm habeat locum ubi alia actio ſit prodita.*
7 *Repetere poſſeßionem an dicatur incertum.*

Cum iter. Cùm ſoluitur debitum,tamen aliter ꝫ debeatur ad ſoluentis incõmodum:ſi eſt incer
1 tum,ei per actionem incerti conſulitur.h.d.† Materia condictionis incerti traditur hic per gl.melius ꝫ alibi:ideo circa eã aduertamus.Op.& videť ꝙ debeat agi ſine cauſa:vt l.j.& l.iij. j.tit.j.Huiꝰ timore reperio in iſta materia tres opi.& ego ſum in quarta:vna fuit Ioãnis,q̃ cõcedebat oppoſitionẽ,ꝙ hic agať cõdictiõe ſine cã:& qđ hic dicit incerti,expone,i.condictione
2 ſine cã,quæ dať ad incertũ.Dicit em̃ Io.ꝙ cõdictio incerti †nõ eſt propriũ nomẽ actiõis:& ideo in arbore ſua nõ fecit ei ſpeciale titulũ.ſed poſuit ſub ti.de cõdi.ſine cau. Idẽ tenet Roſ.ga ſi cõdictio incerti eſſet propriũ nomẽ actionis,haberemus de ea ſpecialẽ titulum,ſicut de alijs actionibus ſeu cõditionibus. Contra opi.Io.facit,per cõdictionẽ ſine cã repetit illud qđ ſine cã eſt apud aliũ:vt l.j.j.de condi.ſine cã.ſed fundus non eſt apud aliũ ſine cauſa:quia erat debitus:iter nõ eſt apud alium: quia dñs nõ debebat iter ſibijpſi:cõdicitur ergo aliquid,quod non eſt in rerum natura,nec fuit traditum. Dicit enim tex. cõdicam vt iter concedatur,huius timore dicit Io.ꝙ hæc propoſitio:fundus eſt apud eum ſine cauſa:nõ eſt vera. ſed iſta propoſitio:fundus liber eſt apud eum ſine cauſa:bene eſt vera:& ideo cõdicetur ab eo vt patiatur ſeruitutẽ imponi.Ita dicit Io.

Item opp.cõtra Ioã.quia ſecundũ hoc iſte §.non faceret ad titulũ:contra l.Imperator.j.de in diem add.dicit ipſe: imò, ga indebitè eſt ſolutũ,hoc eſt,fundus liber eſt indebitũ. Iſta opi.
3 Io.non videť vera:cõtinet enim fallaciam †de quid ad quale: quæ vocatur fallacia accidentis.nam cõdictio ſine cauſa competit quando quid ſine cauſa vel indebitè ſoluiť:vt l.j.in prin. j.de cõdi.ſine cau.Sed hoc quid ſoluitur indebitè non ſoluiť: ſed ſoluitur aliter quã debeatur:quia ſoluitur liber fundus, cũ debeat ſolui ſeruꝰ: & ſic non cõpetit ſine cauſa.Præterea, hoc
4 eſt facere violentiã huic tex.ſed nõ †debemus recedere à verbo quãdo poſſumus:vt l.j.§.ſi is.j.de exercito.& l.non aliť.de
5 leg.iij.ergo &c.Nõ obſtat ꝙ† hæc actio non habet ſpecialem tractatũ:ga nos reperimꝰ in multis alijs:vt ĩ interdicto fraudatorio,de quo in l.pupilli debitor.in princi.j.de ſolu.& in interdicto de ruderibus tollendis.de quo j.de dã.infec.& l.prætor. §.fi.& in multis alijs. Vnde alij ſunt in alia opi.ꝙ cõdictio incerti ſit propriũ nomẽ actionis:& habeat locũ vbicunq; petiť incertũ.Sicut certi condictio habet locũ vbicunq; petiť certũ. Horum opi.recitat Iac.de Are.in l.certi condictio.in prin.ſ.ſi cert.peta.& ibi tãgiť in gl.ſup verbo,ex certo. Iſtæ opi.nõ tenẽtur à noſtris.doc.ga hoc nulla lege reperiť cautũ:ergo&c.imò vť cõtrariũ.Inſti.de verb.obl.in prin.vbi dicitur ꝙ quando ex ſtipulatione debeť incertum agiť ex ſtipulatione. Tertia fuit opi.Azo.quam glo.refert hic in ſumma, vt dicamus ꝙ condictio incerti eſt propriũ nomẽ actionis:& habet locũ vbicunq; petiť incertũ,ꝑterꝫ ex ſtipulatu.Ita loquiť hic, & l.exceptionem.§.ſi pars.j.eo.& l.ſi tibi liberũ.j.de act.emp.& j.de leg.j. l.ꝙ ſi nulla.& in l.& ideo.§.fi.j.tit.ij.ſecundũ gl.hic. Vnde cũ alijs actionibus cõcurreret iſta cõdictio incerti,vt cum actione cõmodati & depoſiti,in qua peto rẽ reſtitui,& ſic incertũ. Ita dicit glo.& ſic intelligit l.iſtam. Sed cõtra hanc lec.opp. de l.indebiti.§.ſed & ſi numi.ſ.eo.Sol.ibi agitur ad poſſeſsionem.& licet aliã rem tradi dicať eſſe incertũ:tñ in cõdictione indebiti videť eſſe certũ: ga peto poſſeſsionẽ quã tibi tradidi eo mõ,quo tibi tradidi:ſicut dicimus in mutuo: ga licet aliàs hæc appellatio,vinũ bonũ,ſit incerta:tñ in mutuo diciť contĩnere certũ:referť enim ad eam bonitatẽ ſeu qualitatem,in qua factũ eſt mutuũ:vt ſ.ſi cer.pet.l.cum quid.& no.in l.certi con-
6 dictio.eo.tit.& ſic glo.pertrãſit.Ego dico†ꝙ cõdictio incerti nunq; habeat locũ,vbi eſt ,pdita alia actio.quod ,pbo:ga ſicut alia actio,ſ.ex ſtipulatu,facit ceſſare condictionẽ incerti,ſecũdùm Azo.ita alia actio ordinaria:& multò magis.Pro hoc videtur tex.in l.permiſiſti.j.de præſcr.ver.& hoc videť voluiſſe ſentire gl.quæ alibi,vbi alia actio cõpeteret,& tex.diceret incerti cõdictionẽ,exponit illa verba,incerti,ꝙ ſunt ſignificatiua facti:hoc eſt,id qđ eſt incertũ.Ita no.in l.ſi hæres.j. de acti. emp.& ſ.de vſufru.earũ re.quæ vſu conſu.l.tribꝰ.in verbo.incerti. Dico ergo ſic:qñq; aliqd eſt incertũ,ſed venit certificandum per ſniam,vt intereſſe:tũc nõ habet locũ cõdictio icerti, ſed certi cõdictio,vt ibi tex. videť dicere incerti.dic,i.certi cõdictione,quæ dať ad intereſſe,qđ eſt incertũ ab initio: vt l.fi.ſ. ſi quis in ius voc.nõ ierit.& l.liber homo.§.fi.de verb.obli.& no.per gl.in l.certi cõdictio.ſuper verbo,ex certo cõtractu.ſ. ſi cer.pe.Quãdoq; petiť illud,qđ eſt oĩno incertũ,& durat incertũ,nõ aũt venit certificãdũ per ſniam:tũc ſi quidẽ ad, i. aliqua actio ,pdita:ga cadit obligatio in ſpeciẽ alicuius cõtractꝰ, vel debeť ex teſtamẽto:tũc ageť illa actiõe ordinaria:& nõ cõpetit cõdictio incerti: vt Inſti.de verb.obli.in prin.& l.permiſiſti.j.de præſcri.verb.& vbi lex diceret,incerti, expone,i.tali actione quæ cõpetit ad incertũ:& ſic factũ ſignificet:vt l.ſi hæres.j.de act.emp.& l.tribus.de vſufru.earũ re.quæ vſu conſit. Sed ſi nõ cadit in ſpeciem alicuius cõtractus,vel quaſi:tũc aduerte ſi quidẽ illud,quod eſt geſtũ inter partes,eſt tale qđ conſueuit parere cõdictionem,recurrimus ad cõdictionẽ incerti, vt hic,& l.qui exceptionẽ.§.ſi pars.j.e.l.ſi tibi liberũ.j.de act. emp.l.quod ſi nulla.j.de leg.j.& de vſufru. earum re.quæ vſu

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ☙ POMATES. ¶ Non est. Vide aliquid per Alex. consi. xxxj.col.iij.vol.ij.

h ¶ Non valeat. Vide Rom.consil.ccccciij. Alex.cōsi.ix.& cōsi. cxvj.vol.ij. Pan.cōsi. lxiij.vol.j. Are.cōsil. xxxvij. Ale.l.fratris. in fi.C.de trāsac.& in l.j.ff.de trās.& consil. xciij.co.ij.vo.ij. Pan. c.j.col.iiij. de rescrip. Bal.c.pastoralis.co.j. co.ti. Pan.c.exposita. col.pe.de arb. Are.cō sil. xxvij. aliàs cxxvij.col.ij. Alex.cōsil. lxij.volu.ij.vbi dicit qd̄ qñ calūniosè pete ret.vide ēt Soci. cōsi. iij.& cōsil.lxj.col.iij. & no.q statutum de causis cōpromittendis nō habet locū in casu dubitabili: latè per Barba.consi.xlij. col.xj.vol.j.

c ¶ Non cogeret. Adde Bal.cōsi.cxciij.incip. statuta est.libr.ij. & Pe.de Anch.cōsi.clxxxiij.inci.pro clariori intellectu.

d ☙ POMATES. ¶ Exceptio. Vide p declaratiōe Ro.sing. cccxxx.

e ¶ Exceptio. Adde vt plenè per Spec. in tit. de except.§.dicto. per totum.

f ☙ POMATES. ¶ Sicut. Vide Feli.in c.exceptionē.colū.vj. ver.fallit tertiò.& in col.xij.ver.itē ista. de exce. Alex.l.j.§.subla. j.ad Treb.

g ¶ Agenda sunt. Adde de exceptiōe excōicatiōis qñ possit opponi, Fed.cōsi.cxviij.& de exceptione banni, Ro.cōsi.ccxiiij. Et an dicta de excōicato habeāt locū in bannito, vide Io.ī add.ad Spe. in tit.de snīa.§. iuxtā. ver. Itē est nulla rōne litigatorum.

h ☙ POMATES. ¶ Exceptione. Contrarium tenuit Bar.l. Vranius.vlt.col.ff.de fideiuss. & ibi q Alexan.in apost.

consu.l.hoc senatus.§.j. Declaro hoc istæ condictiones ob causam indebiti, & sine causa, non oriuntur nisi aliquod negotium sit inter partes gestū.l.si in area.j.e. & l.si & me & Titiū.s.si cer.peta. negotio tamē gesto inter eos orīt condictio dicta, nō scdm id quod agīt, sed extra id, i. extra ꝓpositū agētiū: vt l.si is.in fi.j.cōmo. Vñ in casu ꝓposito huius legis & similiū allegatorū s.hæc cōcurrūt. Negotiū enim est gestū inter me & te: qa fundū tibi dedi liberū. & est æquū qd̄ mihi cōstituas seruitutē: qa hoc ab initio debebā deducere: licet tpe solutiōis hoc nō ageret, sed qa indebiti non possum agere qa debitū soluit: nec sine causa quoniā aliquid nō est apud te sine causa, ideo recurrimus ad cōdictionem incerti. De hoc est casus hic cū similibus legibus alle. Sed si illud, qd̄ tibi solui, & eius substātia esset apud te indebitè vel sine causa: puto q condictio indebiti, & sine causa dareť ad illud, licet esset incertū: vt d.l.iij.j.de condi. sine causa, & ꝓbatur s.l.proxi. vbi fuit solutus Stich⁹ aut Pamphilus qui debebať alternatiuè: certe cùm nō sit electio repetētis illa actio dicitur cōtinere incertū.l.vbi aūt.§.qui illud aut illud.de verb.ob.& rñ cōpetit condictio indebiti: vt s.l.ꝓxi. Idē s.eo.l.si fundi mei. vbi per hanc cōdictionē repetit vsufructus: & ille qui petit vsumfructū, petit incertū: vt d.l.vbi aūt.ij.rñso. Et hoc modo possumus intelligere l.indebiti.§. sed & si numi. quia licet repetere †possessionem dicať incertū: tamē cōpetit hæc cōdictio: quia illud incertū fuit solutū. Quādoq; incertū debeť ex aliquo actu, ex quo consueuerunt oriri istæ condictiones, & æquum est actionem dari: tunc cōpeteret actio in factum: vt l.quoties.j.de præscri. verb. in casu tamen competit condictio incerti: vt l.& ideo.in fin.j.de condi.furt. quod qualiter intelligatur, ibi dicā. tenementi prædicta.

1 ☞ *Transactio post sententiam quæ sit ratio quòd non ualeat.*
2 *Statutum quòd de qualibet lite fiat compromissum, quòd non fiat quando quis habet sententiam diffinitiuam uel instrumentum guarētigiatum, habens executionem paratum.*
3 *Compromissum quòd sit quædam transactio.*
4 *Per Aquilianam stipulationem non transigitur super re iudicata.*
5 *Res iudicata quòd non dicatur, donec appellari potest.*

a LEganter. Datū ex causa trasactionis quę secuta nō est, a vel inualida est, repetit.h.d.vsque ad §.si quis post. Quæro quæ differētia est inter principium legis & versi.idem puto. Dic vt in gl. Secundò quæro, quæ differentia est inter principiū legis, & §.si post rē. Rñ. qa suprà trāsactio nō fuit secuta: hic fuit secuta, sed inualida. Quæro, quę est ratio quòd
1 †nō valeat b trāsactio post rem iudicatā? Tex. dicit q Imperator sic voluit. Glo. dicit melius, qd̄ transactio debet fieri de re
b dubia, sed postquā est iudicatū, nō est dubiū: ergo &c. qd̄ tene
2 mētí ꝓpter statuta †terrarū quæ dicunt q de qualibet lite partes cogātur cōpromittere in arbitros vel in arbitratores. Nam si quis haberet snīam diffinitiuā vel instrumentū publicū guarentigiatū, qd̄ secundū formā statuti mereretur executionē, sicut
c snīa diffinitiua: tūc nō cogeret c ad cōpromittendū: quia compromissum est †quædā trasactio, vt in aut. vt diff. iud. §.j.& in
3 aut. si verò cōtigerit. C. de iudi. & ibi no. Sed de eo qd̄ certum est, nō pōt trāsigi: ergo &c. sed si illud instrumētū nō esset liq-
dum, sed posset in aliquo in dubiū reuocari: tunc secus: vt hic.
4 Quærit gl. † an per Aquilianā stipulationē possit trāsigi super re iudicata. Quidā dicūt q sic. Cōtrariū dicit gl. & bene hic & l.si causa. C. de trāsac. vbi dicit per glo. melius quā hic. Suprà dicit gl. q illud qd̄ deuenit in snīam, posset deduci in stipulationem, & postea posset super stipulatione dubitari, & sic valeret
5 trāsactio. qd̄ intellige si dubitareť nō fictè: vt §. de trāsac. l. cùm hi. §. si cùm lis. Vltimò dicūt quidā q † res iudicata non dicit donec appellari possit: vt hic. & hoc est quod dicunt Canonistæ: sententia trāsiuit in rem iudicatam quod etiā videtur tex. dicere in l.si fundus. §. si pluris. j. de pign. quod dic vt l. litigatoribus. C. de appel. plenè. j. de re iudi. l. j.

1 ☞ *Exceptio transactionis, iurisiurandi, & rei iudicatæ, q impediat litis contestationem: & quando possit opponi. nu. 7.*
2 *Exceptio impediens litis contestationem, si omittatur, quòd non reddit processum nullum.*
3 *Exceptio impediens processum, debet opponi ante litem contestatam: & opponitur etiam post, si post incipit competere.*
4 *Exceptio incompetentiæ seu priuilegij fori debet opponi in initio, & sic antequam aliquid fiat.*
5 *Exceptio procuratoria q, non possit opponi post litem contestatam.*
6 *Exceptio excommunicationis, uel banni, uel non solutarum collectarum quòd possit opponi quandocunque.*
8 *Si opposui exceptionem ad impediendum processum, & super ea fuerunt testes examinati, & succubui: utrum post litem contestatam potero illam opponere ad iustitiam causæ in uim peremptoriæ.*

Si quis post. Iste est notabilis §. Exceptio trāsactiōis impedit litis contesta. & si omittat: non reddit ꝓcessum nullū: & si post contestationē incipit cōpetere reliquā partē iudicij impedict si opponat: & si nō opponat, solutū poterit repeti. h.d. Primò loquit qñ trāsactio p̄cessit cōtestationē. Secundò quādo est secuta. Secūda ibi: sed & si. No. q
1 †exceptio trāsactionis impedit cōtest. Idem in exceptione iurisiurādi, & rei iudicatæ: vt l.j.& ij, & l.nā postea. s. de iureiur.
2 & C. de transac. l. fratris. Secundò no. †q exceptio quæ impedit cōtest. si omittat, nō reddit iudiciū retro nullū. Tertiò
3 no. q †exceptio d impediēs, ꝓcessum debet opponi ante lit. cōd testa. si incipit antè cōpetere: sed si incipit post cōpetere, potest opponi postea: vt l.ij.C. de cōsor. eiusdē lit.& l. Pompo. §. rati. s. de procur. & ibi dixi. Circa primū de exceptionibus quæ impediunt litis cōtest. dic vt dixi in l. nam postea. in prin. s. de
e iureiur. Circa secundū, qñ debeat opponi ista exceptio, e videť q possit opponi in quacūq; parte iudicij: vt in c.j. extra de exce. in vj. Sol. quędā est exceptio dilatoria seu impediēs pro-
4 cessum †, ꝓpter priuilegium fori: & ista debet opponi in initio antecq̄ fiat aliqs actus, per quē videat in iudicē consentiri: vt l. fi. C. de except. & extra de re iudi. c. inter monasterium. Dixi plenè j. de re iudi. l. quidā consulebant. Quædam est exceptio
5 quę impediret †processum ꝓpter personā agentis: & ista qñq; purgat per litis contest. vt in exceptiōe ꝓcuratoria. l. Pomponius. §. rati. s. de ꝓcu. Nam cum ꝓcurator per lit. cōtest. efficiatur dñs litis, ideo postea nō pōt sibi dici: tu nō es ꝓcurator, vel nō potes agere: vt d. l. Pomponius. §. rati. & l. ita demum. C. de procu. Quandoq; exceptio nō purgat per cōtestationē: vt ex-
f ceptio excōicationis. Sicut f em erat † excōicatus ab initio:
6 ita post contestationem remanet excōicatus: & ideo licet hæc exceptio nō possit opponi cōtra ea quæ iam acta sunt: poterit
g opponi cōtra ea quæ agenda g sunt. Sicut em ab initio poterat sibi dici, tu nō es audiēdus: ita nūc pōt sibi dici, tu nō es audiē
h dus: vt d.c.j. extra de excep. lib. vj. & idē videť de exceptione h bāni, vel de exceptiōe q nō soluit collectas, & si. quæ per formā statuti reddūt personā inhabilē ad agendū: vel faciūt q audiri nō debeat. Quædā est † exceptio quæ impedit cōte. ex natura causæ vel cōtractus: vt exceptio transactionis, rei iudic.
7 & iurisiurandi, & si. tunc ad impediendū ꝓcessum debet opponi ante lit. cōte. vt hic. Sed si nō opponeret, posset opponi post cōte. nō ad impediendū processum, sed ad iustitiā causæ, sicut cæteræ peremptoriæ: vt l. peremptorias. C. senten. rescin. non pōsse. Sed si inciperet cōpetere post cōtest. tūc etiā posset oppo
8 ni ad ꝓcessum, vt hoc §. cū si. † Quæro qd si opposui vnā de istis exceptionib ad īpediēdū ꝓcessum, & sup ea fuerūt examinati testes, & succubui: vtrū post lit. cōte. potero opponere ad iustitiā causę in vim perēptorię, & de nouo testes ꝓducere.

Gul.

Universidad de Deusto

Guli.de Cu.videtur dicere ꝙ non:quia iam ſunt aperti & pu-
a blicati teſtes:ergo &c.In contrariū[a] videtur tex.in c.veniens.
b el ij.de teſti.non determino[b] nunc.

1 ☞ Solutum indebitè in actionibus pœnalibus repetitur.
2 In actionibus quæ creſcunt per inficiationem ſolutum indebitè non repetitur. & nu. 7.& de ratione.nu.3.& nu.5.
4 Aeſtimatio uani timoris nulla eſt.
6 Cauſæ quæ impediunt repetitionem indebiti.

1 **Si qua lex.** Solutū indebitè †in actionibus pœnalibus repetitur.h.d.Opp.C.eo.l.ea quæ.Sol.hic lo quitur in actionibus quę ſunt pœnales ab initio:ibi in his quę ex poſtfacto creſcūt per inficiationē.Contra hoc opp. de l.in- de Neratius.§.fi.cū l.ſeq.ſ.ad leg.Aqui.Sol.intellige hāc ſolu
e tionē ſecūdùm illā legē ꝙ †maleficiū erat ab aliquo cōmiſſum ideo in actione l.Aquiliæ ſoluens nō repetit.ſecus ſi à nemine
3 eſſet cōmiſſum,vt ibi.Quæro,†quæ eſt ratio ꝙ in actionibus quæ creſcunt per inficiationē ſolutū indebitè nō poſsit repeti? Reſpon.dicūt quidam ꝙ licet ſit indebitum reſpectu ſoluen- tis:tñ eſt debitū reſpectu eius cui ſoluitur: vt patet ex his quæ dixi in præcedenti cōtrario.Iſta rñſio cōfundit per l.ſi pœnæ.
4 §.j.ſ.eo.Vnde alij dicūt ꝙ ratio eſt:quia vanè timuit,& †vani timoris nulla eſt æſtimatio:vt ſ.quod me.cauſa. l. nec timorē. & j.de re iud.l.ſi quis ab alio.Iſta ratio gl. non eſt bona: quia idem eſſet,& ſi iuſte timuiſſet,vel ſi omnino ſe debitorē credi
5 diſſet ex iuſta cauſa:vt l.ea quæ.C.eo.vide gl.Alibi ponit †ra- tionē veriſsimā,in his quæ creſcūt per inficiationē, ſi ab initio ſoluo,videor tecū trāſigere,quaſi dicā,prius volo hoc ſoluere, ꝙ me in hoc dubio ponere.Vnde ſicut ſolutū ex cauſa tranſa- ctionis non repetitur tranſactione ſecuta:vt ſ.ea.l. in princ.& C.eo.l.ij.ita ſolutū ex hac cauſa quæ per inficiationē creſcit.Ita no.in l.error.C.de iur.& fac.igno.& tāgit per gl.in d.l.ea quæ. C.eo.qđ hic tenet Gul.& iſta vera eſt,quicquid dicat Pet. in d.
6 l.ea quæ.C.eo.Quæro †quæ ſunt cauſæ quæ impediunt repeti tionē indebiti.Et aduerte,quia quoddā eſt indebitū ciuiliter, ſed naturaliter debitū:vel eſt indebitū ope exceptionis. & de iſtis dic vt ſ.eo.l.j.Sed ſi quæris de eo quod eſt indebitū omni iure:tunc glo.hic enumerat caſus.quā tu iuuenis vide,& eā ſi- gna.Primus caſus eſt in his quæ creſcūt per inſiciationē,vt di-
7 ctū eſt: †Sed certè licet hoc ſit indebitū reſpectu cauſæ remo- tæ propter quā ſoluitur,ſ.dāni dati vel legati facti pijs locis:ta men eſt debitū reſpectu cauſæ proximæ tacitè intellectę,ſcili- cet tranſactionis.videtur enim tranſigere:vt ſ.dixi.Secundus caſus eſt,quando ſciens ſoluit,dicit gl.& hic idem: quia inci- pit eſſe debitum reſpectu cauſæ proximæ tacitè ſubintellectę, ſ.donationis:vt l.cuius per errorē j.de re.iur.Tertius caſus eſt qñ iurauit creditor ſibi deberi illud,quod in veritate non de- bebatur:certè & hoc idem,quia incipit deberi ex noua cauſa, ſ.iuramento.Quartus caſus eſt,ſ.propter authoritatem rei iu- dicatæ.Certè & hoc idē:quia ex ſententia incipit de nouo de- beri ſaltē ciuiliter. Quintus caſus eſt propter tranſactionem: vt C.eo.l.ij.& ſ.ea.l.in prin.Et certè & hoc idem: quia incipit deberi ex noua cauſa,ſ.tranſactionis.Sextus caſus eſt propter pietatem:vt j.eo.l.cum his.§.ſi mulier.Septimus caſus, quan- do debetur ab alio;vt ſ.eo.l.ſi pœnæ.in prin.dic vt ibi.

Si is qui. Promiſsio facta à ſciente ſe non poſſe cō- pelli tanquàm indebitum, non conduci- tur.h.d.

Cum duo. Pluribus ſoluentibus idem debitum: ei,qui vltimò ſoluit,conceditur repe- titio.h.d.hæc lex,&c.

1 ☞ Quādo lex non aſsiſtit nec reſiſtit obligationi,tunc non impeditur naturalis obligatio.
2 Si lex reſiſtit obligationi,non naſcitur nec ciuilis nec naturalis.
3 Stante ſtatuto ꝙ nullus audeat contrahere cū minore ſine conſenſu propinquorum: & ſi factum fuerit, non ualeat,ſi contrahitur ſine ſolennitate requiſita, ex tali contractu non oritur neque naturalis neque ciuilis obligatio.
4 Vſuræ hodie de iure Canonico & diuino ſunt prohibitæ: & lex earum obligationi reſiſtit.

1 **Si non ſortem.** Iſta lex habet ſubtiles caſus. Qñ lex †obligatiōi non aſsiſtit nec reſiſtit,cōtrahit naturalis,quæ impedit repetitionē indebi ti ſoluti:ſed qñ lex reſiſtit,īpedit etiā naturalis obligatio,et ſo

a ¶ In contrarium. Adde Fede.conſi.ccxxij.
b ☞ POMATES. ¶ Determino. Adde ꝙ determinat in extrauagāti,ad re primēdū.in gl.in verbo,ſummariè ver. quædā ſunt emergētes. Anch.conſilio cccxxxiij.incip.pro declaratione iſtarum.verſi.item aduer.
c ☞ POMATES. ¶ Quæro. Qñ lex reſiſtit cōtractui ex eo non naſcitur neq; ciuilis neq; natu ralis obligatio.quod etiā ꝑdit in ꝓhibi- tione iudicis.Tex.eſt no.in l.is cui bonis.j. de ver.ob.vbi ſi inter dicit bonorū admini ſtratio ꝓdigo ꝙ iudi- cē,nō pōt poſtea ciui liter aut naturaliter obligari,cū añ ſterdi ctionē ſecundū cōem opi.doct.vbi ſe obli gare potuiſſet . vide Ro.cōſil.ccccxxxvij. in j.dubio,col.j.
d ¶ Qđ ſi poſtea ſolui- tur. Hodie lex reſiſtit oīno obligatiōi vſu- rarū.tex.in c.debito- res.extra de iureiurā. ſed vnū dicebat Bal. & Ang.in l.ſi marito. §.j.ſol.mat.arg.huius tex.cū ſi.ꝙ ſiv ſurari? cōfitet ſe recepiſſe cē- tū,& de alijs ꝙtatio nem facit, ꝙ illa de ꝙb? facta eſt ꝙtatio, nō pōt ab eo repeti, li cet aliàs vſurę ſolutę repetant.Faciebat du briū ꝙa ꝙtatio habet vī ſolutiōis.qualiter añt intelligat ꝙ ſolu tū ꝓ vſuris repetat, & ꝙd in depoſitario, ꝙ ſciēter, vel ꝑ errorē reſtituit depoſitū,cū decē ꝓ cētenario pro parte lucri, an habet locum repetitio,vide Bal.in l.j.in x.q.C. ꝓ ſocio.Alexā.de Imo. Adde de minore con- trahente non ſeruata forma ſtatuti, vt per Bar.in l.cū lex.j.de fi- deiuſ.& ꝑ cano.in c. cū cōtingat.de iureiu rā.qđno.ad ꝓpoſitā. Adde q̄ ſit dr̄ia ꝙ re- mittēs ſimpliciter v- ſuras ſolutas nō repe tit:& faciēs pactū de nō petēdo,repetit Fe- de.cōſil.clxxxiij. An autē officialis poſsit cū bona cōſcīa māda re executiōi ſnīas prę deceſſorū ſup vſuris, vide Pau.de Ca.con ſil.cccxxx.
e ☞ POMATES. ¶ Si qs. Vide Alexā. cōſi.viij.col.ij. vol.ij. ¶ Vſuras.No.ꝙ ſol- uēs vſuras ſciēter īde bitas repetit.Et ſic no. limitationē ad l.j.ſ.ea qđ tñ rectè ītelligas: vt hic hī.Et vide qđ hī j.ea.l.§.ſi qs. Adde c.debitores.& ibi ple nè ꝑ doc.de iureiu.& Bal.ī aut:ei q.j vl.co. de bo.au.iu.poſſet qđ dictū eſt ꝑ Bar.ſ.ea.l. in fi.prin.& Bal.in l. cōſtitutiōib?. in fi.C. devſu.& l.ab Anaſta ſio.C.mā.& ꝑ Domi. in c.cū tu.de vſu. vid no.Bal.aliter loquētē l.ſi obrurpē.§.j.ſ.e.ti. & qđ ibi ſcripſi poſt Pau.de Caſt.Alex.

c lutū repetitur h.d. Quæro,[c] quid differt principium à reſpōſo? Reſpōdeo,in prin cipio debebantur vſuræ naturaliter:in ſe cundo reſponſo nullo modo. Tunc vltra quæro quare nō debebantur naturaliter in ſecūdo reſpōſo,cùm interuenerit pro- miſsio aſſenſus ſicut in principio. Rñdeo in principio lex nō aſsiſtit nec reſiſtit ob- ligationi,ſicut dicimus in §.alteri.in l.ſti- pulatio iſta.j.de ver.obli.In ſecūdo reſpō
2 ſo lex †reſiſtit obligatiōi:ideo nō naſcit ci uilis nec naturalis:vt hic, & l.cū lex.j. de
d fideiuſ.& l.non dubium.C.de legi.quod eſt aliàs multum notandum propter ſta- tuta terrarum,quæ quandoque reſiſtunt contractui. Vnde dicebam pridie, De
3 facto †cauet ſtatuto Aſsiſij ꝙ nullus au- deat contrahere cum minore ſine cōſen- ſu propinquorū,& ſi factum fuerit,nō va let:certè ſi aliquis cōtrahit cū minore ſolē nitate non ſeruata:licet de iure communi ipſe minor obligaret naturaliter, & alius obligaretur ſibi ciuiliter& naturaliter:vt Inſti.de autho.tut.§.j.quod eſt ideo,quia lex non aſsiſtit neque reſiſtit obligationi tamē cùm ſtatutum omnino reſiſtat,nul- la naſcetur obligatio,vt hic, & d.l.cū lex. & C.de legib.l.non dubium. Opp. dici
d tur hic ꝙ ſi poſtea[d] ſoluitur ſors:ipſa repe titur tanquam indebita. Contra.j. eod.l. qui inuicem.Solu.ibi debitum erat hinc- inde ex diuerſis cauſis: hic verò ſolutum pro vſuris directò computatur in ſortem, ſicut ſi pro ſorte eſſet ſolutum: quoniam
4 ſortis occaſione ſoluitur. Hodie † verò iure Canonico,imò poti? de iure diuino, obligationi vſurarum lex reſiſtit in totū: vt C.de vſuris.aut. ad hæc.ideo ſolutū in totum repetitur.& ita obſeruatur.nec po teſt dici ꝙ ſcienter ſoluit indebitum,vt di cam j.proxi.§.&c.Bar.

e **Si quis falſo.**[c] Quod ſoluitur,ne quis in debito pu- tatiuo vexetur,tanquam indebitum repe titur.h. Nota ergo ꝙ licet ego ſciā me
f non teneri ad vſuras,[f] ſi promitto vel ſol uo ſibi vſuras,ne vexer ſuper debito prin cipali;non poteſt dici ꝙ ſciens indebitum e ſoluerim:& ita practicant epiſcopi,&c.

Indebitum autem. Indebi- tum eſt, quod non debetur ipſo iure vel ope exce ptionis perpetuæ.Bart.

f

1 ☞ Nemo inuitus in communione ſtare compellitur.& quando,nu.4.
2 Res pro debito poteſt retineri.& quando.nu.7.
3 Scriptor an poſsit retinere quinternum,donec ei ſoluatur.& nu.8.
5 Pars à toto ſeparata in ſpeciebus non ualet tantum,quā tum ſi unita eſt toti.
6 Datio in ſolutum ſi in aliqua parte fiat plus debito quòd in totum uitiatur licet ſit locus retentioni.
9 Debitor,cui relicta fuit libertas,an ſit interim liberatus naturaliter.
10 Monachus fugitiuus,& ſyndicus reuocatus,ſi accipiant pecuniam mutuo,an abbas obligetur.
11 Procurator reuocatus quando obliget dominum . remiſſiuè.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ❧ POMATES. ¶ Si centũ. Quod datio in solutũ plus debito vitiatur in totũ. Pro quo facit qđ dicit Bal. in §.qm̃. c. certi condictio. s. si certũ peta. facit l. cũ amplius. j. de regu. iur. & ibi gl. licet videaẽ tenuisse cõtrariũ Bart. in l. post cõtractũ in fi. j. de dona. & limita vt per Bal. in l. fin. in pen. col. C. de iure dot. & circa dictũ Bar. & vide Alex. cõsi. lxiij. col. vj. volu. iiij. Cremẽ. sing. xciij. & xcv. Paũ. cõsi. xliij. ij. vol. facit dictũ Bart. in l. certi condictio. §. qm̃. ff. si cer. pe. Alex. iuste posidet. in vj. col. circa medium, de acqui. pos. Bal. in l. fi. quod met. caus. Et in l. sunt & aliæ. de publ. Barba. c. cũ super. col. vij. de offi. delega. & ibi Peli. col. xij. aliàs ij. Alex. cõsi. lxxxv. col. j. volu. ij. vbi latè tenet q̃ datio i solutũ pro debito non vero, eſt nulla. Ro. cõsi. cccl. vbi ponit quid iuris quando datio in solutũ fieret per viã contractus. & cõsi. cccc. liij. col. iij. vbi ponit quãdo debitũ erat ꝑ ꝑte verũ, & pro parte fallsum: an saltẽ sustineatur in ea parte, in qua est verum. vbi loquit in cõmissione ex primo decreto. & Bald. oĩno c. qm̃ frequẽter. §. sinautẽ. vt lite nõ cõte. col. ij. Ful. cõs. clxxij. vbi loquit in vẽditione facta per incantũ de bonis debitoris ad instãtiam creditoris minus iusto pretio, & pro maiori debito quã foret verũ creditũ, pulchrè Bal. ꝑ hoc cõs. cxxij. in ij. ꝑte & cõsi. lxxvj. ꝑte j. & consi. cccccxcvj. ea. ꝑte, vbi ponit pulchrum casum.

b ¶ §. sequẽ. Ad materiã huius §. vide quæ no. Bar. in l. iij. s. de cõdi. ob turpẽ cãm. Ale.

c ¶ Nemo. Adde quæ dixi post Bart. in l. in hoc iudicio. §. j. s. famil. ercis. Alex.

d ¶ Dationibus. Vide Bal. in l. certi cõdi. §. quoniã. s. si cert. pet. vbi allegat Bart. ita cõsuluisse. & per Flo. il. in hoc iudicio. fam. ercisun. tamen limita vt per Bal. in l. ordo. in vlti. quæst. de excu. rei iudi. & cũ Bar. hic trãsit singu. Lud. in l. j. §. pe. de ver. obli. Alexan. Adde q̃ dictũ Bart. de donationibus in solutum de verbo adverbũ refert & sequitur Bal. cõsi. xc. incip. proponẽ. li. j. inquantum Alexan. in lec. post Paulũ de Castro tangit quid si res valet plus quam

12 *Quòd quis non possit uenire contra factum suum ad suũ commodum.*

13 *Sententia lata inter hæredem & euincentem q̃ habeatur pro ueritate etiam quo ad alios.*

Si centum. [a] In speciebus ratiõe partis pro alio indebitæ solutæ totũ repetit: secus in his quæ in genere suo recipiũt functionẽ. h. d. cũ §. seq. [b] Nota q̃ †nemo inuitus cõpellit stare in communione. Itẽ nota† de iure retinẽdi rem pro debito. Dicit gl. q̃ facit pro †scriptorib⁹, vt possint retinere quiẽternum, donec eis soluaẽ: quod j̃. dicam. Oppo. de l. iij. §. fi. & l. seq. j̃. de rei vendica. †vbi quis inuitus compellit ad cõmunionem. Sol. hæc verba, nemo [c] cõpellitur ad cõmunionem, possunt intelligi ad cõmunionẽ, s. inchoandã: & tunc fallit in lege cõtraria propter impossibilitatẽ. Alio modo possunt intelligi ad cõmunionem, s. retinendã. hoc etiã fallit in casibus propter rescriptionẽ: vt l. j. C. de an. excep. qđ doct. reprobant in fundo à socijs cõmuniter possesso: & bene, vt ibi. & l. fi. C. cõmuni diui. Secundò opp. de seq. §. idẽ Marcellus. Sol. prout loquit in pecunia, nõ obstat quia nõ dicitur esse cõmunio in quolibet corpore, sed petit respectu numeri: vt l. si pœnę. §. si falso. s. eo. & l. nã & si. in fi. s. si cer. petaẽ. sed prout loquit in alio, & in alijs quãtitatibus, videt dubium. Si respondet eodem modo, quo in pecunia, est alia ratio: quia †in speciebus nõ valet tantũ pars separata à toto, quantũ si vnita èst toti: vt j̃. de solu. l. si quis aliã. & infrà de in diem addic. l. quod autẽ. §. fi. & l. sequẽti. & ideo nõ fit æstimatio partiũ, sed totius rei: vt not. in l. j. C. cõmuni diui. & sic vt hic fauore soluẽtis indebitũ totũ repetit: ita ẽt fauore creditoris, cui soluit, si pars totũ debitũ peteret: vt l. si quis aliã. j̃. de solu. Tene ergo multũ menti pro dationibus [d] in solutũ, quæ fiũt tota die: vt si †in aliqua ꝑte fit datio in solutũ plus debito, tota datio videatur insolidũ, vt hic, licet sit locus retentioni. Opponit & videtur q̃ non debitum nõ† possit retineri propter debitũ: [e] vt l. vlt. C. cõmo. Breuiter doct. sic distinguunt, aut res, quę est apud me, est mihi obligata pro aliquo debito: & possum pro alio debito retinere: vt C. etiã ob chirogra. pec. l. j. Aut non est mihi obligata: & tũc aut volo eam retinere propter expẽsas factas, vel aliud debitum cõtractũ propter vtilitatẽ ipsius rei: & possum retinere: vt l. in reb⁹. §. possunt. j̃. cõmo. & l. Paulus. j̃. de dolí exceptio. & l. si in area. j̃. eo. & de acqui. rerũ domi. l. qua ratione. §. literę. Et sic †scriptor meritò potest retinere quinternos: quia retinet pro melioratione facta circa rẽ retentam: & sic intellígo de quinterno, in quo scribit. Aut volo retinere ꝑpter aliud debitum: & tũc aut illa res puenit ad me occasione illius debiti: & possum retinere, vt hic. & l. eleganter. §. qui reprobos. j̃. de gig. act. l. si cũ aurũ. j̃. de so. Aut nõ peruenit ad me dicta occasione: & tũc nõ potero retinere: vt l. fi. C. cõmo. & ibi per doct. & C. in quib. cau. pig. ta. cõtra. l. si nõ inducta. & sic apparet quòd scriptor non potest retinere quinternũ exemplaris propter debitum, &c.

Adeo. Tutus exceptione perpetua, per errorẽ soluens repetit. h. d. Opp. de l. si quis reũ. j̃. de lib. leg. Sol. e ibi fuit liberatio [f] legata ad tempus: hic in 9 perpetuũ. †Quęro, nunquid debitor, cui relicta est liberatio, sit interim naturaliter obligat⁹. Glo. dicit q̃ sic. Vide glo. quãuis. Azo videaẽ notare cõtrarium in summa hui⁹ tit. potes dicere q̃ hic loquit quãdo testator damnauit hæredẽ q̃ liberaret dictũ debitorem. Azo loquitur quãdo ipse testator liberauit: licet inter hæc quo ad alia sit differentia: vt l. j. & ij̃. de li. lega. facit quod dixi in l. Aurelio. §. Cassius. j̃. de lib. leg.

Qui filio. Qui ignorans mandatum reuocatũ soluit, liberaẽ: sciens nõ liberaẽ, nec indebitũ repetit. hoc dicit. Primũ habuistis in l. eius qui in prouincia. s. si cer. pe. Secundũ examinaui in l. si ꝑcuratori falso. s. tit. ij̃. circa primã gl. Vltimò gl. hæc inducit in argu 10 mẽtũ ad q̃stionẽ de † monacho fugitiuo & syndico reuocato, qui accepit pecuniã mutuo: q̃ Abbas teneaẽ. Certè gl. tenet q̃ liberaẽ soluens fauore liberationis: vt l. eius q in prouincia. & sic loquit iste §. An 11 autem †procurator reuocatus possit obligare dominũ, est recurrendũ ad istam materiã, vtrũ sit necesse q̃ reuocatio mandati perueniat ad notitiã debitoris seu aduersarij: habuisti in l. si pecuniã. §. j. suprà titu. ij̃. & no. doct. in l. mandatum. C. mandati. dicetur in l. procurator. aliàs, si procurator. suprà de procura.

12 Si filius. †Non potest quis venire contra factũ suũ ad sui cõmodũ, etiam ex persona alterius. h. d. De hoc habuistis tactũ s. si cer. peta. l. si filius. Glo. opponit, sed nõ soluit in glo. ibi. sed argumentum contra de adoptionibus. l. si pater. §. qui duos. Dic, sed hoc ideo est: quia venit contra factum suum, &c.

Si quis quasi. Qui soluit indebitũ sciẽter, ne incidat in aliud debitum putatiuũ, tãquam indebitum repetit. h. d. Quæro, quę erat hic ratio dubitandi? Respõdeo, quia posito quòd sentẽtia arbitri erat lata, tamen ex eanõ est debitũ: vt lege prima. C. de arbi. & ideo videor soluere scienter indebitũ: quia hoc facio, ne incidã in aliud debitum, hoc est, in pœnam: ideo repeto tanq̃ indebitè solutũ. est enim hoc occasionali f ter debitũ, si in pœnã incidere nolo. Facit quod dicam infrà eodem. [g] l. is cui.

g Hæredi Ab hærede indebitũ solutum in omnem euentũ g repetitur: sed si in quæstione de hæreditate succumbat debitum & indebitũ repetitur. hoc dicit. Opp. de tit. C. res inter alios acta alijs præiudicare non debet. per totum. ergo sententia lata inter hęredem & euincentem, nullum preiudicium debet facere inter hæredem & repetentem. Huius timore hęc lex legitur duobus modis. Primo vt totus §. loquatur in hærede & bonorum possessore putatiuo: & tunc cessat contrariũ: quia repetit quia nõ est hęres. Alio modo q̃ loquaẽ in hærede vero: & tũc prima pars §. quando obtinet procedit clarè. Secundam partem quando succumbit, vbi dicitur quòd repeti potest: intelligas quòd iudex

quãtitas, pro qua data est in solutũ: adde vt per Oldra. consil. xxvij. in fin.

¶ Debitũ. An qs possit sibi prouidere ꝑ retentionẽ rei nõ debitæ ꝑ re debita: & qd de scriptore: & adde q̃ regula dicẽs quẽ retentione vti nõ posse, fallit fauore dotis & mulieris. tex. est no. se cũdũ ste llectũ Bar. & doc. in l. filiæ. in prin. j̃. sol. mat. & dixi in l. neq̃. C. de cõpẽ. regula aũt dicens in casu suo quẽ posse vti retẽtione, fallit, nisi talis res peruenerit vitio vel delicto, vt in c. fi. de ord. cog. & in l. j. §. rediguñ. j̃. quo lega. Et dũ hic dicit q̃ propter expẽsas & similes põt quis vti retentione, Adde q̃ forti? est: qa etiãsi posterior esset talis, creditor pferẽ priori habẽti ius in pignore. Text. est no. in l. interdũ. cũ sequẽ. j̃. q po. in pig. ha. Item adde q̃ habens quasi pignus in re potest vti retẽtiõe. l. Iul. §. offerri. j̃. de ac. emp. & l. hæreditatis. j̃. de hęre. vel act. vẽ. Item fallit dicta regula ꝑ hibitiua retentionis in casu valde no. in l. j. C. etiã ob chirogra. pe. & ibi no. & dicit Bal. per illũ tex. q̃ si moriaẽ scholaris, & & in infirmitate vel in funere expẽdi, possum eius libros retinere, nisi hęredes scholaris prius mihi soluãt. qđ no. Et hoc dicit in l. in restituẽda. C. de pe. hęre. & latè ꝑ eũ i d. l. fi. C. cõmo. & qđ ipse fin. no. in l. penul. C. de pign. act. & i materia vid l. j. C. etiã ob chirogra. pecu. in l. ꝑ retẽtionẽ. C. de vsur. & ꝑ Bar. plenè & plenius q̃ hic i l. si non inducta. C. in quib. cau. pig. ta. contraha. & Paul. de leaza. in c. fin. de dolo & contu. in ij̃. col. Alex. Adde q̃ quis possit vti retentione rei nõ debitæ pro re debita, Bal. consi. cclij̃. li. iij̃. ¶ Liberatio. Vtũ qđ not. Bald. in l. peremptorias. in pen. col. in verſicu. sed hic surgit quæstio. C. senten. re. scin. non pos. Alexã.

¶ Is cui. Et quod nota. s. l. j. §. j. & Bartol. in l. is cui. j̃. de condi. inde. & i l. damus. infrà eodem. Alexand.

Universidad de Deusto

dex debebat audire repetẽtem, & ſuper hoc iudicio procede-
re: non tamen quòd ſententia lata inter hæredem & euincen-
tem hic faciat ius: ſed iudex iudicabit ſecundùm allegata &
13 probata in nouo iudicio. † Tu dic verius quòd imò in caſu iſto
ſententia lata inter hæredem & euincentem, quorum princi-
paliter intererat, habetur pro veritate, etiam quo ad alios: vt
C. de peti. hæred. l. fi. & l. Papinianus. §. meminiſſe. ſ. de inoffi-
cio. teſtamen.

1 ☞ *Naturalis obligatio quòd impediat repetitionem indebiti. & num. 7. & nu. 10.*
2 *Facta quòd non poſſunt repeti: repetitur tamen æſtimatio. num. 4.*
3 *Ex diuerſitate perſonarum & factorum inducitur diuerſitas factorũ & operarum.*
5 *Natura condictionis indebiti eſt ut quis teneatur in eo quod factus eſt locupletior.*
6 *Indebitum ſolutum ex una cauſa quòd poteſt retineri ex alia, ex qua eſt debitum.*
8 *Officium dicitur illud, quod quis ſine doctrina facere ſcit: & ibi quæ ſit officialis opera. & num. 18 & 22.*
9 *Artificiales operæ dicuntur, quæ conſiſtunt in artificio per doctrinam didicito.*
11 *Condictio indebiti quòd præter partium propoſitum oriatur.*
12 *Si aliquis putans ſe obligatum in genere, ſoluit aliquam ſpeciem illius generis, quis repetat.*
13 *Operæ præſtitæ quando repetuntur uel earum æſtimatio.*
14 *Opera eſt diurnum officium, ſcilicet diei artificialis.*
15 *Operæ nocturnæ ad cuſtodiendum turrim, dicuntur operæ.*
16 *Operæ qualiter diuiduntur. & nu. 18. & 21.*
17 *Obſequium an ſit opera.*
19 *Seruire uni domino in menſa uel in camera, uel aſſociare eum ad miſſam, eſt præſtare operam officialem.*
20 *Opera fabrilis dicitur, quæ fit zappando, uagando, & arando.*
23 *Operæ obſequiales qualiter differant inter ſe, & in quo differant ab alijs operibus.*
24 *Operæ propriè qualiter imponantur, qualiter differant, & in quibus conueniant.*
25 *Operæ officiales promiſſæ quæ concernunt perſonam eius, cui exhibentur, quòd cedant cùm indicuntur.*
26 *Operæ fabriles uel artificiales cedunt à die ſtipulationis.*
27 *Si ſtipulantur operæ fabriles uel artificiales loco non deſignato, quòd ualeat ſtipulatio: ſecus ſi ſtipuletur opus.*
28 *Promiſſio operarum in genere, quando dicatur de operis fabrilibus, & quando de obſequialibus.*
29 *Si fiat bannum quòd quilibet compareat armatus tali die in platea ad faciendũ monſtram, quòd debet intelligi q. ueniat armatus ſecundùm cõditionem ſuæ perſonæ.*
30 *Si conduxiſti ſeruitorem ad tibi ſeruiendum certo pretio: quando poſſis illum alteri concedere eo inuito.*
31 *Libertus quas operas præſtet patrono ſuo ſumptu, & quas non.*
32 *Si conducuntur operæ alicuius quando intelligatur quòd præſtentur ſumptu locantis uel conducentis.*
33 *Quæ operæ tranſeant ad hæredem hæredis, & etiam ad extraneos, & nu. 36.*
34 *Emphyteuſis accepta pro ſe & filijs quando tranſit ad filios ut filios, non ut hæredes: & ſic non pro hæreditarijs portionibus.*
35 *Si quis eſt ſtipulatus ſibi & filijs, quòd intelligitur ordine ſucceſſiuo.*

Libertus. Iſte §. cõſueuit reputari difficilis: quia habet materiam ſcholaribus extraneã, ſcilicet de operis libertorum: tamen in veritate eſt multũ vtilis: & hoc dicit. Si libertus operas officiales indebitè præſtat, non repetit. Idem ſi earũ æſtimationem, nec in eis poteſt alij delegari. Sed ſi delegatus præſtiterit, nõ repetet. Si verò fabriles indebitè preſtiterit, non repetet eas, ſed earum æſtimationem: & in eis libertus poterit delegari. h. d. Primò loquit in operis officialibus: ſecundo in fabrilibus. Tertiò redit ad officiales, & immiſcuit aliq d de fabrilibus. Secũda ibi: ſed & ſi delegatus. Ad euidentiam noſtri §. eſt præmittendum quæ dicantur operæ officiales, & quæ fabriles. quod infrà dicam in proſecutione materiæ. Vides ergo quòd coniuncta prima parte cum tertia in operis officialibus habes quatuor dicta quæ continẽtur in prima parte ſummarij: quorum duo ſunt in prima parte, & duo in tertia parte. In operis verò fabrilibus habes tria dicta, quorum duo continentur in ſecunda parte: aliud in tertia.

1 Nota primò quòd † naturalis obligatio impedit repetitionem indebiti, vt hic, & l. naturaliter. ſuprà eodem. De alia tamen naturali loquitur hic, vt ĵ. dicam. † Secundò nota quòd
2 facta non poſſunt repeti, vt hic, & infrà de præſcrip. ver. l. penul. † Tertiò nota quòd ex diuerſitate perſonarum vel tem-
3 porũ inducit diuerſitas factorũ & operarũ. † Quartò not. q
4 licet facta nõ repetant: repetit tamen æſtimatio. † Quintò no-
5 ta quòd natura condictionis indebiti eſt, vt ille, cui facta eſt ſolutio, teneat in eo, quo factus eſt locupletior. Venio ad ad apparatum: & oppo. quia illud quod eſt naturaliter debitũ, ſolutum facti errore repetitur: vt C. de iur. & fac. igno. l. cùm quis. ad legem falc. l. error. ergo hic eodem modo debet diſtingui. Solu. dicit glo. intelligas hoc principiũ in operis obſequialibº, ad quas libertus naturaliter tenet: & iſta naturalis eſt redacta ad præſtandum neceſsitatẽ: põt enim libertus cogi per officiũ iudicis: vt ſ. de offic. præfe. vrb. l. j. §. cùm patronus. & ita dicit gl. Sed cõtra hoc opp. de tex. qui dicit, libertus, cùm ſe putaret. ſi enim verè teneretur, ad quid diceret tex. putaret? Solu. dicit gl. putabat ſe teneri ex promiſsione: ſed nõ tenebatur: ſed naturaliter ad hoc erat obligatus, vt dictum eſt. hęc dicuntur in principio gl. Sed contra hoc opponi. nã de iure naturali omnes liberi naſcebantur: ergo de iure naturali libertus non tenetur patrono. So. dicit gl. intellige hic natura, i. ratione inſita de iure naturali, quę eſt vt benefaciẽtibus benefaciamus. vel dic, natura, i. iure gentium. Certè iſtæ duæ ſolutiones ſunt idem: nam eo ipſo q facit mentionẽ de naturali ratione, oportet q tu referas ad hominẽ tantũ: cũ animalia bruta carãt ratione: vt l. j. ſuprà ſi qua. pau. fe. di. & ideo nõ põt intelligi de iure naturali, quod eſt cõmune omnibus animalibus Et q vbicunq dicitur obligatio naturalis, debeat intelligi, i. de iure gentiũ, probatur in l. cùm amplius. §. j. infrà de reg. iur. no. in l. Stichũ. §. naturalis. ĵ. de ſolu. & ita expedit ſe gl. de prima parte huius §. Secundũ quã lect.
6 no. duo, ſcilicet q † quando ſoluitur ex vna cauſa, ex qua eſt indebitum, poteſt retineri ex alia, ex qua eſt debitũ. facit l. cũ
7 in corpus. infrà de acqui. re. do. Secũdò no. † q naturalis obligatio, quæ eſt redacta ad præſtandũ neceſsitatẽ, impedit repetitionẽ indebiti. Sed doct. noſtris Vltramonta. iſta lect. nõ placet, q hic loquatur de operis obſequialibus: quia illæ propriè non ſunt operę, vt infrà dicã: ſed intelligunt ipſi, ſ. de officialibus operis propriè: hoc eſt, de illis operis, quæ conſiſtũt in of-
8 ficio † q quilibet ſcit facere ſine doctrina[a]. Illud enim dicitur
a officium: vt l. legatis ſeruis. §. ſi ex officio. ĵ. de leg. iij. ſecundũ
9 Guli. Artificiales † dicuntur, quæ cõſiſtunt in artificio didicito per doctrinã: vt d. §. ſi ex officio. & de his loquitur ſecunda pars huius §. Mihi verò placet q principiũ iſtud nõ loquatur in operis obſequialibus. Nam cum ſint debitæ, & põt libertus ad eas cogi, nõ facit ad materiã cõdictionis indebiti. Item placet q principiũ loquatur in operis officialibus, vt text. exprimit: tamẽ intelligo officiales aliter quàm Vltramontani ſ. operas quę concernũt perſonam operantis, & eius cui editur ſeu operatur: vt lege operæ in rerũ infrà de oper. liberto. vbi text. hoc exprimit, vt infrà dicã. Iſtæ quidẽ officiales nõ debentur ſi non imponantur, vt infrà videbitis: nec põt libertus ad earum præſtationem cogi. In illis ergo ponẽdus eſt caſus in hoc principio. Contra quam lecturã opponi. naturalis obligatio,
10 vt benefacienti † benefacias, non impedit repetitionẽ indebiti: vt l. ex hoc iure gentium. ſuprà de iuſti. & iure. & lege ſed & ſi lege. §. conſuluit. de peti. hære. hic verò dicitur contrariũ: ergo malè. Solu iſta naturalis obligatio, vt benefaciẽti benefaciamus, in liberto reſpicit certã ſpeciẽ obligationis: hoc eſt, vt ei ſeruiam, & ei operer circa perſonã ſuam. Iſto caſu ſi illud, ad quod contracta eſt obligatio, ſoluatur, non põt repeti, vt in principio huius §. Si verò eidem ſoluã aliud indebitè, vt operas fabriles, quæ reſpiciunt patrimonium & non perſonam, licet ei ſim obligatus naturaliter in genere benefacere, non tamen impedior repetere illud indebitè ſolutũ: vt hic. Et ita debet intelligi gl. in dicta lege ex hoc iure. & ibi plenè dicã. Dixi etiam in lege ſi teſtamento. §. primo infrà de fideiuſſo. Contra hoc opponi. de lege cum quis. & lege error. C. ad leg. falci. Solu. Vltramontani reprehendunt glo. in eo quod dicit quòd ibi loquitur de naturali debito: & ideo leges non obſtant: ſed ego tenui gl. in dicta lege cùm quis. & legẽ primam ſuprà eodem: & ideo dic quòd hęc lex debet diſtingui ſecundùm illas. De iſta tamen naturali obligatione plenius videbitis in dicta lege ex hoc iure gentium. Venio ad ſecundam partem. Iſta ſecunda pars eſt multùm ſubtilis: & gloſſa intelligit hic in operis fabrilibus incertis: & opponitur quòd diuerſorum hominum operæ dicantur eædem, vt lege nemo eſt qui neſciat. ĵ. de duobus reis. Solu. dicit gloſſ. quòd ſunt eædem in genere, non in ſpecie: vel verius non ſunt eædem verè, vt hic: ſed iuris fictione ſic quandoque, vt ibi. quod quando ſit infrà dicã. Item

¶ Doctrina. Quid ſit officium & artificium, & quot modis ſumatur officium vt de Bal. in rub. C. de op. libert. Alex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ¶ Simpliciter. Quæritur operę saltem futuræ peti possunt, vide Imol. in l. stipulationes nō diuidunt. ix. col. de ver. oblig.

b ¶ Opera. Quid sit opera, Adde Bald. in l. liberti. ij. colū. de ope. lib. Et dū dicit hic de die & de nocte, vide Bal. in ru. C. de ope. li.

c ¶ Diuidant. Quot sunt species operarū adde late Bal. in l. liberti libertæ ꝙ. C. de oper. lib. in iij. & iiij. col. Alexand.

d ¶ Loquuntur. Quæ sint operæ officiales, ꝙ Bal. in l. liberti libertę ꝙ. in iiij. colū. C. de ope. lib. Alex.

e ¶ Cōsistant. Operæ obsequiales in quo cōsistāt, vide per Bal. in l. liberti. ī iiij. co. C. de oper. li. & in iij. colum. Alex.

f ¶ Negotia gerendo. Et Bal. in l. liberti. in iiij. co. dicit ꝙ si libertus ibi ꝓcurat negotia patroni, nō pōt petere mercedē: & videtur tenere ꝙ sit obsequialis opera. & vid tex. in l. off. C. de negg. gest. Alex.

opponi. illud idem, quod soluitur: debet repeti: vt l. quod indebitum supra eo. Sed hic dicitur ęstimationē repetēdam, quare male. Solut. lex, quod indebitū. loquitur quādo solutum extat: sed hic statim cùm opera soluitur, extinguit ergo &c. Hoc non videtur verum: quia saltem fictione iuris dicitur extare præstando operā similem, vt d. l. nemo est qui nesciat. Huius timore Ioan. in gl. posita super verbo, operę. dicit istum §. debere intelligi in operis incertis: & sic nō potest dici quòd reddantur aliæ similes propter earum incertitudinem. Sed contra hoc oppo. de tex. qui dicit veluti pictorias, &c. Et sic loquitur de certis. Solut. dicit glossella parua ibi quòd illud, veluti, est exemplificatiuū præstationis, non obligationis. Item contra dictum Ioannis opponi. condictio indebiti datur respectu eius quod est solutum: sed opera, quę iam soluta est, semper est certa: ergo alia similis illi solutæ pōt condici. Sol. dicit glo. illam potestatē debet habere recipiens in reddendo, quam habuit soluens in soluendo secundū iura, vt l. planè. §. eod. sed soluens qui credebat se teneri ad operas incertas, habebat potestatem soluendi eam quam volebat: eodem modo patronus recipiens posset reddere quam vellet: & sic contingeret quòd redderet in alio genere, quam solutum est. Ne ergo perueniatur ad illud absurdum, repetitur æstimatio. Ita loquitur hic. Istud non est verum: nam licet quis soluat respectu obligationis generis: tamē idipsum quod est solutum repetitur: vt l. cùm his. in fin. ĩ. eod. Sed hic ideo non repetitur quia non extat: vt hic dicit tex. Nec obstat si dicis quòd fictione iuris dicuntur extare si reddantur alię similes: vt dicta l. nemo est qui nesciat. quia illi fictioni est locus duobus concurrentibus: scilicet quòd sit actum inter partes, & quòd homines sint eiusdē
11 peritiæ vt ibi patet: quia hic nō cōcurrunt: †nam cōdictio indebiti præter propositum partium ortur: ideo hic non habet locum illa fictio. Ita tenet Iac. But. & ita tibi dixi in d. l. nemo, & ideo non curo vtrum libertus putaret se obligatum ad operas certas vel incertas: idem enim iuris est quantum ad hoc.
12 †Quando ergo aliquis putās se obligatum in genere, soluit aliquam speciem illius generis, quid possit repetere? Dic aut solutio est facta in his quę in suo genere recipiunt functionē: & repetet tantundem: vt §. eodem. l. quod indebitum. Aut in his quæ non recipiunt functionem in suo genere: & tunc aut loquimur in his quæ per solutionem extinguuntur: & tunc illud solutum non poterit repeti sed eius ęstimatio, quatenus recipiendo factus est locupletior, vt hic. Aut in his, quæ non extinguuntur, & tunc si quidem extat, ipsum repetitur, vt l. cum his. ĩ. eod. si non extat, non repetitur nisi recipiens esset factus locupletior, vt d. l. cum his. ĩ. eod. Item oppo. quòd ipsæ o-
13 peræ repetantur, vt l. fi. de ope. seruo. Sol. dicit glo. † ibi petuntur operæ, hoc est, æstimatio operarum. Ita dicit glo. hic super verbo potest. Tu dicas, quandoque operæ petuntur simpli
a citer [a], non respectiuè ad alias operas iam præstitas vel præstandas: & ipsæ operæ possunt peti, sicut cætera facta: sed post moram succedit obligatio ad interesse, vt l. in stipulationibus. §. operarum. ĩ. de verb. obli. & l. fin. de ope. seruo. Quandoque petuntur respectiuè ad alias operas: & tunc siquidē hoc fit ex conuentione, ipsæ operæ possunt peti duobus modis cōcurrentibus: scilicet quòd ex conuentione fiat, vt dictum est: & sit similitudo peritiæ. vt d. l. nemo. Si verò non fiat ex conuētione, sed in obligationē incidamus præter propositū: tunc nō possunt peti operæ, sed æstimatio, vt hic. Sumus expediti de his quæ pertinēt ad §. Veniamus ad gl. magnā quę tractat
b materiā de operis libertorū. Primò †quęro quid sit opera [b].
14 Respondeo, est diuturnū officiū, vt l. j. ĩ. de ope. liber. & intelige diurnum, s. dies artificialis: vt l. ij. de an. leg. & de verborū
15 significatione. l. secunda. Iuxta hoc quæro, qd si aliquis † debet operas nocturnas, id est custodire turrim de nocte: an dicantur operæ? Puto ꝙ sic, vt l. duorū. ĩ. de ope. liber. & argum. de aqua pluuia arcenda. l. si prius. in principio. Quæro vtrū obsequium sit opera. Respondeo vt dicā. ĩ. proximè. Secun-
c dò principaliter quæro † qualiter operę diuidant. [c] Respōdeo
16 secundū Azo. in summa de ope. lib. & hic in gl. ꝙ triplex est operarū diuisio: quia aliæ obsequiales, aliæ fabriles, aliæ artificiales. Obsequiales consistūt in reuerentia: fabriles incertæ, & artificiales certæ. Dicit glo. Ia. de Ra. & Pet. in repetitione huius §. & Cy. sequendo eos in l. liberti libertę ꝙ. C. de ope. li-
17 ber. reprobāt istā diuisionē. Nam non placet eis † ꝙ obsequiū sit opera: nā opera est diurnū officiū, vt dictū est: sed obsequiū nō cōsistit in diurno officio: ergo &c. Præterea distincti sunt tractatus & distincti tituli de obsequijs libertorū, & de operis libertorū: ergo nō debet idem dici, vt l. si idem. C. de codi. Cer tè gl. & Azo hoc idē dicunt ꝙ obsequiales impropriè dicunt operæ: vt ĩ. sequitur in gl. deinde dicunt prædicti Iac. & Petr. ꝙ differentia prædicta scilicet fabriles incertæ & artificiales certę, nō est vera: quia nulla est lex in mūdo quæ hoc dicat: ni-
si iste §. intelligēdo prout gl. intelligit: qui intellectus non est verus, vt dictū est. Certè Azo in summa dicit ꝙ illa appellatio fabrilis nō est iuris: sed ipse hoc nomine appellat gratia doctri
næ. Dicunt ergo prędicti doctores Vltramōtani ꝙ est duplex operarū diuisio: alia officialis: alia artificialis. Officialis quæ exercet per artē hominis habitā sine doctrina: artificialis verò quę exercet per artē hominis habitā per doctrinā: vt l. legatis. §. si ex officio infrà de legat. iij. & hoc modo soluūt cōtrarieta
18 tē multarū legū: & sic intelligūt istū §. Mihi verò videt † ꝙ in
d ista materia ipsi nō bene loquūtur. [d] Nam operę officiales, intelligēdo prout ipsi dicūt in vagādo & zappando, & similia, quæ quilibet scit facere sine doctrina, possunt edi alteri, sicut patrono: & libertus in eis posset delegari, quia mutatione personę nō vident aliæ: vt l. operæ in rerū. infrà de ope. libe. ergo hoc modo non potest intelligi iste §. Dico ergo ꝙ Iurisc̄onsul-
19 ti appellāt operas officiales, quę cōcernūt † personā edētis, & eius cui eduntur: & sic ex varietate personæ variantur operę: verbi gratia, seruire vni domino in mensa, in camera, associare eum per terram, istæ dicuntur operæ officiales, quæ variantur varietate personæ. Aliud enim seruitium requirit vna persona, aliud alia, vt d. l. operæ. infrà de ope. liber. & l. hæ demū
20 operæ. in fi. eo. tit. Sed † si poneremus aliquē esse zappatorem, vel bubulcum, vel aliquid aliud scire, ꝙ personam eius, cui exhibetur nō cōcernat: tunc non dicunt operæ officiales, prout in hac materia sumitur, sed magis dicūtur operæ fabriles, quę cuicunq; exhibeantur, eędem sunt respectu exhibentis: vt d. l. operæ. in fi. licet alio respectu dictæ operæ possint dici officiales, vt dicunt doct. Vltramōt. tamen dico non in ista materia.

Item diuisio gloss. nostrarum non placet: cùm enim habemus vocabula diuisionis à lege, non est necesse quòd nomina magistraliter imponamus: vt infrà de præscriptis verb. l.
21 ij. Dico ergo sic, † quòd operarū quadruplex est species. Quędam sunt obsequiales: & istę non dicunt operæ, vt dictum est. Quędā sunt officiales, quæ respiciūt personam eius cui eduntur, & mutatione personę dicentur aliæ: alię sunt operæ fabriles seu artificiales certæ. & appello fabriles, quas homines sciunt facere sine doctrina: artificiales, quas sciunt facere homines ex doctrina & artificio: & istæ mutatione personæ eius cui adhibentur, non diuersificantur: vt d. l. operæ in rerum. & l. sequen. & in hoc §. in fin. Quarta est opera incerta, vt quando patronus ita obscurè stipulatur, quòd non apparet vtrum senserit de officialibus, fabrilibus, vel artificialibus: & de his
22 infrà videbimus. Redeo † ad primum, s. ad operas obsequia-
e les: & quæro, in quo cōsistant. [e] Glo. hic dicit quòd obsequiales consistunt in assurgendo, & similibus. Azo verò in summa dicit quòd consistunt in assurgendo, salutando reuerēdo,
f eiusq; negotia gerendo. [f] Hoc vltimum quod dicit de negotijs gerendis, potest esse verum, si committatur vnum negotiū quod non habet officium vnius dici: vt mittere libertum pro ambasiata ad domum cuiusdam amici. Sed si gestio negotij requireret officium diurnum: tunc esset magis opera fabrilis vel artificialis: vt l. hæ demum. de oper. liber. Item dicit glo. hic

quòd

Universidad de Deusto

ꝙ iſtæ operę obſequiales conſiſtunt in non faciendo, vt de nō vocando in ius, de non teſtificando contra patronum, de non accuſando: vt lege ſecunda de in ius vocan. & l. pe. & l. fin. qui
23 accuſ. non poſ. & ĵ. de teſti. l. lege Iulia. † Secundò eſt videndū in quo differant iſtæ operæ inter ſe, ſcilicet obſequiales, & in quo conueniunt: differunt, quia hæ, quæ conſiſtunt in faciendo, non tranſeunt ad hæredem[a] extraneum: vt lege ſecūda C. de in ius vocan. ſed ad filium ſic, etiam exhæredatum non mala mente. Sed hæ quæ conſiſtunt in nō faciendo tranſeunt ad hæredem extraneum, vt d. l. iĵ. C. de in ius vocā. Ita dicit gl. hic & Azo in ſumma. Certè in eo quod diſtinctè dicit ꝙ hæ quæ conſiſtunt in non faciendo, tranſeunt in extraneum hæredē, non placet: quia hoc eſt verum de non vocando in ius ſine venia: ſed in aliĵs de non accuſando vel non teſtificādo, ſeu actionem famoſam non proponendo, iſta non tranſeunt ad hæredem extraneū: ſed poſſunt prædicta contra eum proponi, vbi originem non trahunt à facto defuncti patroni: vt ĵ. de doli exceptio. l. apud Celſum. §. aduerſus. Tertiò eſt vidēdum, in quo differunt iſtæ operæ ab aliĵs. & differunt: quia non ſunt propriè operæ, vt dictum eſt. Item debentur ſine impoſitione qđ
24 eſt, in aliĵs ſecus, vt ĵ. dicetur. & ita dicit glo. hic. † Quartò eſt videndū de aliĵs operis quæ propriè ſunt operæ: videlicet qualiter imponantur, & qualiter differūt, & in quibus conueniūt: & certè omnes operæ imponunt̄ per ſtipulationē, vel per iuſiurandum præſtitū à liberto: vt ĵ. de lib. cauſa. l. fi. & de ope. liber. l. vt iuriſiurandi. §. iurare. ibi: qualeſcunq;, &c. & hoc dicit glo. & bene. Deinde eſt videndū in quibus differunt. & gl. hic & Azo not. ſex differentias. Prima eſt: nā certæ operæ ſtatim veniunt, & cedūt, cùm poſſint pręſtari. cedunt tamen à die ſtipulationis. Incertæ nō niſi indicantur, i. petantur à patrono: vtræq; tamen petuntur tunc demū, cū tantum tēpus tranſierit quo præſtari potuerit, vt ĵ. de oper. li. l. quoties certę. l. cū patronus. & l. operę in rerū. ſed hoc placet Iac. de Aret. & Pet. quos Cy. refert in l. liberti libertæq;. C. de ope. lib. quia dicta differētia an certę vel incertæ, nō probatur iure, ſecundū eos: ſed differentia debet notari inter operas officiales & artificiales, accipiendo officiales pro his quæ conſiſtunt in aliquo actu quęſito, ſeu qui ſcitur ſine doctrina: vt ſ. dixi. Sed hoc mihi nō placet, vt dixi. Nec etiā dictum gl. placet vſquequaq;. Dicendum
25 eſt † ergo ꝙ operæ officiales, quæ concernunt perſonam eius cui exhibentur, vt ſ. dixi, cedunt cùm indicuntur. Abſurdum enim eſt ꝙ tu faceres perſonæ meæ ſeruitiū, niſi quando vellē: vt l. cū patronus. in prin. de oper. lib. & l. operæ in rerū. eod. ti.
26 † Fabriles verò, ſeu artificiales, quæ nō concernūt certam perſonam, cedunt à die ſtipulationis: vt d. l. quoties certę. & l. operæ in rerū. & ĵ. de verb. obl. l. interdum. §. j. Sed hic eſt aduertēdum: quia quandoq; operæ promittūtur omnino certæ omni certitudine, tam ex parte operarum, quā ex parte loci, in quo debet fieri operatio: vt puta promitto tibi decem operas zappatorias in tali vinea, vel in tali cāpo: tūc debet intelligi quod dixi ꝙ cedunt à die ſtipulationis: ſed ſi eſſent incertæ ratione loci, vt puta promitto tibi decem operas zappatorias: nec dico vbi: tūc illud quod dicitur per gl. ꝙ cedunt à die ſtipulationis, pro tanto dicitur ꝙ non eſt neceſſariū peti à patrono: ſed tamen eſt neceſſe quòd ipſi liberto demōſtretur locus, in quo debeant zappare: aliàs non tenetur: vt l. multum. in prin. ĵ. de
27 condi. & demon. † Dicetis vos, quando locus certus non de-
b ſignatur: tunc ſtipulatio erit ipſo iure nulla: [b] vt l. iĵ. §. ſi quis inſulam. ĵ. de eo quod cer. lo. & l. qui inſulam. de verbo. oblig. Reſpondeo, differentia eſt vtrum quis ſtipuletur operas vel opus. Nam ſi ſtipuletur opus, certum eſt quòd de ſui natura cohæreat ſolo: aliàs non valet non adiecto loco, vt in legibus contrariĵs. Sed ſi quis ſtipuletur operas, referendo ſe ad actū perſonæ: tunc valet etiam non adiecto loco, vt in multis legibus ſ. alleg. & hoc tenui in l. ita ſtipulatus. in princip. in v. op-
28 poſi. j. partis. ĵ. de verb. obli. † Quandoq; quis ſtipulatur operas ſimpliciter, non diſtincto vtrum ſint officiales an fabriles, vel quæ: iſto caſu quicquid gloſſ. dicat, debemus reſpicere perſonam promittentem operas. Si enim promiſſor exerceret aliquod artificium tempore promiſſionis, intelligemus de operis artificialibus: idem & de fabrilibus iudicabimus. Si verò libertus nullas alias operas exercere ſciebat niſi officiales: vt ſunt multi domicelli, qui neſciūt aliud facere quàm famulari: tunc tanq; de officialibus ſiue obſequialibus iudicabimus. Hic eſt text. expreſſus in l. hæ operæ. in principio. & l. hæ demum. de operis libertorum. Sed quid ſi vtrūq; ſciebat facere, & erat cōſuetus facere? Dico, inſpicimus id, in quo magis verſabat̄ tempore quo operę debebant præſtari: non tamen facta fuit promiſſio; vt d. l. hæ demum. & l. eius artificij. eodem tit. & l. le-
29 gatis ſeruis. §. ſi vnus. ĵ. de lega. iĵ. † Et prædicta faciūt ꝙ ſi ſtatutum eſt factum
c ſeu præconium[c] ꝙ quilibet debeat comparere armatus publicè tali die ad faciendum monſtram debet intelligi armatus ſecundùm conditionem perſonæ: vt puta, miles vt miles: pedes vt pedes: & hoc cum diſtinctione: quia baliſtarius cum baliſta: & ſic de ſimilibus. & ſic ſecūdùm qualitatem illius exercitiĵ armorū, in quo verſatur debet eſſe armatus: aliàs ſecundùm qualitatem hominum eiuſdem qualitatis vel conditionis. facit l. plenum. §.
d equitiĵ. ſ. de vſu & habit. Secunda eſt differentia ſecundùm gl. in ſolutione: certæ enim aliĵ ſolui poſſunt[d] incertæ non: vt d. l. operæ in rerū. In duobus tamen caſib⁹ fallit, in quibus etiā incertæ ſoluūtur aliĵ volente patrono. Primus, ſi patronus nō
e poteſt aliter vti operis. Secundus, ſi eſt inops: vt l. patronus qui operas. & l. ſi libertus artem. ĵ. de ope. lib. Vltramontani nō admittunt dictā differentiā inter certas & incertas ſed inter officiales & artificiales: intelligēdo officiales quando dictum exercitū eſt quæſitum ſine doctrina, ſecundū eos. Tu dic quòd officiales hæ ſunt quæ concernunt officiū exhibitū perſonæ: & non poſſunt aliĵ ſolui, niſi in duobus caſibus no. per glo. Artificiales verò ſeu fabriles poſſunt aliĵ ſolui, vt in gl. Incertę verò iudicant̄ quādoq; officiales: quādoq; artificiales ſecundū cōditionem promittētis, vt dictū eſt; & eodē modo quo ad ſolutionē: vt d. l. operę. in prin. ĵ. de ope. lib. Tertia differētia eſt ſecundum glo. in adiectione perſonarum facta in ſtipulatione: certas enim mihi aut Titio: incertas aūt tantū mihi ſtipulor. Item certas poteſt ſeruus mihi vel ſibi vel ſimpliciter ſtipulari: incertas verò mihi vel ſimpliciter non ſibi: vt ĵ. de oper. lib. l. operæ in rerum. cum l. ſeq. Vltramōtani hoc non patiuntur inter certas & incertas: ſed inter artificiales & obſequiales, vt dictum eſt ſecundū eos. Tu verò dicas ꝙ officiales, quę concernunt perſonā eius, cui edūtur, non poteſt quis ſtipulari ſibi aut Titio vt valeat adiectio, vt per ſolutionē factā adiecto liberetur ipſo iure: fateor tamē ꝙ liberaret̄ ope exceptionis l. fi. in prin. aliàs eſt in §. cùm mihi. ĵ. de ver. obli. & l. ſi id quod. de duob. reis. & ꝙ liberat̄ ope exceptionis, tāgunt doct. in d. l. liberti libertęq;. C. de ope. lib. Itē ſeruus nō poteſt eas ſtipulari ſibi, ſed domino, vel ſimpliciter; ſecus in operis fabrilibus ſeu artificialibus: vt d. l. operæ in rerum. cum l. ſequenti. quæ hoc expreſsè probat. Operæ verò incertæ quantum ad prædicta iudicantur quandoque vt officiales, quandoque vt artificiales ſeu fabriles ſecundum qualitatem promittentis: vt d. l. hæ operæ. quæ expreſsè hoc probat. Et prędicta faciunt ad quæ-
e ſtionem, [e] ſi † tu conduxiſti operas cuiuſdam ſeruitoris, an
30 poſsis illum ſeruitorem aliĵ concedere eo inuito vel actionem

a ¶ Heredē. Vide Bal. in l. fi. circa fi. col. vlt. de ver. obl. & Bal. in l. liberti libertęq;. de ope. li. & j. in vlt. col.

b ¶ Nulla. Poteſt quis ſtipulari operas ſine adiectione loci. & vide Bar. in d. §. ſi qs in ſulā. ſed Bal. aliter loquit̄ in l. liberti. in vj. colū. de oper. liber. Et tu adde ad Bart. hic & vide d. Maria. Soci. in c. dilecti. de foc̄op. vbiq; qñ promittitur factū ſolū cohęrēs, tūc vltra expreſſionē loci requirit̄ et ꝙ exprimat̄ q̄titas altitudinis, longitudinis & latitudinis: ſecuſſi promittat̄ factū nō cohærens ſolo. & allegat Barto. hic. ita ipſe ibi in d. c. dilecti. ver. circa ſecundum.

c ¶ Prœconium. Adde Bal. in l. liberti. in vj. col. de oper. lib. Alex.

d ¶ Solui poſſunt, Vide ĵ. prox. col. & Bal. in l. liberti. in vj. col. de oper. libr. & qd ſit dare operas certas & incertas, vide Bal. in l. liberti. in v. colū. C. de oper. liber.

e ¶ Faciūt ad quęſtionē. ſed Bar. & Imo. in l. iĵ. in prin. ſolut. mat. in q. an tenear facere qđ tibi prodeſt & mihi nō nocet, videt̄ tenere in cōtrariū in ea cōbinatione dū allegat l. nec creditores. C. de nou. videlicet ꝙ etiā ſcriptor nō poſſit cogi ſcribere aliĵ libru. Itē ad hoc quod no. in l. aquam. & ibi Bal. C. de ſerui. Paul. de Ca. in d. l. iĵ. in prī. dicit ꝙ regula l. j. C. de noua. fallit in debitore oparū. Allegat iltū tex. in fi. & idē dicit ipſe hic niſi incōmodū eſſet operas pręſtare debēti, p d. l. iĵ. in prin. Et hoc placet. & vide p Ang. & Imo. in l. ĩ ſtipulationib⁹. §. oparū. de ver. ob. p Baldū in l. iĵ. C. de do. & hic adde quæ not. Bar. in l. ſi⁹ is qui. §. fi. ĵ. de pig. vide ſ. in proxi. col. in ver. ſed differētia eſt. & Bal. in l. j. ad fi. C. de oper. li. & ĩ l. liberti. ĩ vj. co. eo. ti. & dixi ſ. pximè. Adde Ale. hic eadē dicere in d. l. ĩ ſtipulatiōib⁹.

Universidad de Deusto
Biblioteca

alteri cedere,quã aduerſus eum habes.Et certè ſi quidẽ promiſit tibi ſeruitiũ quod concernit perſonam tuam:& tunc nõ poterit alij delegari. Si verò aliud promiſit, puta ſcribere,& ſimillia:& tunc poterit alteri delegari:vt hic. Sed ſi ꝓmiſit tibi ſeruitium vel operas ſimpliciter:dic præmiſſam promiſsionẽ iudicandam eſſe de operis officialibus,vel aliàs ſecundùm qualitatem perſonæ promittentis,vt dictũ eſt: & ſecundùm hoc poterit alij delegari vel nõ delegari.Facit ad prędicta de fideicõ. lib.l.is q̃ ex cauſa.& l.generaliter.§.quoties.Sic debet intelligi qđ no. per doc.C.
31 denoua.l.j. Quarta differẽtia † eſt ſecundùm gl.qa certas debet libert° pręſtare victu & veſtitu patroni: incertas ſuo victu: vt j̃.de ope.libe.l.ſuo victu.& l.aut certè. & l.imponi.& l.pe.& ſic d.l.pe.intelligat de operis certis tantũ,vt ibi nota.& eſt in hac gl.Alij,vt Iac.Bal. dicunt totũ econtra,vt certas pręſtet libertus ſuo victu,incertas victu patroni. Ratio:quia in operis certis poteſt ſibi prouidere qd faciat: ſecus in incertis. Tertij dicũt ꝙ ſi libertus non habet vnde ſe alat,debet pręſtare ſumptu patroni,aliàs ſumptu ſuo videtur d.l.ſuo victu.& d.l.aut certè.Et iſtã opin. videtur tenere glo.tertia in d.l.ſuo victu. & Azo in ſumma.qđ mihi placet. Quid ergo dicemus de alijs? Aliquis † conducit
32 a operas alicuius[a] vtrum intelligatur ſumptu locantis,aut ſumptu cõducentis? Reſpondeo,imò inſpicienda eſt conſuetudo regionum,quæ cõſueuit eſſe in cõductione talium;& illa eſt ſeruanda: quia ſic actum videtur:vt l.excepto.& ibi no.C.locati.& de agricolis & cenſi.l.domini prædiorum.& ibi not.& de ędil.edic.l.quod ſi nolit.§.qui aſsidua.& j̃.de aqua plu.ar. l.ſi prius.§.j.ſed ſi conſuetudo non appareret:tunc ille alimentabitur de pecunia ſibi debita pro mercede: cùm in dubio intelligatur facere ſuo victu. Ad hoc facit quod not.C.locat.l.ij.& j̃.mandati.l. ſi verò non remunerãdi.§.fi. & d.l.ſuo victu. vbi melius probatur: quia ſicut ibi facit propter remunerationem:& ita hic propter mercedem. Sed ſi aliquis promitteret operas cauſa remunerationis ſeruitij antè habiti, tunc eſt adhibenda dicta diſtinctio. Aut promittens erat inops vel non,prout dixi in liberto, vt dictis legibus,quæ non habent locum ſolùm in liberto,ſed in quolibet alio:vt dicta l.penultima,de oper.libertorum. Non enim intelligo ibi in alio exhibente pro liberto: ſed pro ſeipſo ex vigore ſuæ obligationis:pro quo facit,quia eadem eſt ratio. Si verò promiſsio operarum fieret ex mera liberalitate,non cauſa mercedis, nec cauſa remunerationis: tunc intelligerentur promitti ſumptu eius cui debentur:vt infrà cõmo.l. in rebus. §.poſſunt. Quinta differentia eſt ſecundum gl. quia in incertis fideiuſſor ex ſua mora teneri nõ poteſt: vtputa cùm nõ cedant niſi indicantur:ſed in operis certis eſt idẽ quod in qualibet pecunia credita:vt l. ſi libertus moram. & l.à duobus.j̃. de ope.liberto.Ita dicit gloſſ.hic,& in d.l. ſi libertus moram. Sed iſta differentia nõ videtur vera, vt l.cùm filio°. §.j.infrà de verbo.obliga.quod dic vt ibi plenè dixi:& in l.ſi quis pro eo. in princip.j̃.de fideiuſſo. quæ faciunt ad multa vt dixi in d.l.
33 cùm filius.§.j. Sexta differentia eſt ſecundum glo.† in tranſ
b miſsione,circa quam not.duo generalia [b]ſecundũ gloſ. Primùm,quia nulla opera tranſit ad hæredem hæredis:vt l.ſcien dum. de ver.ſign.ita etiam dicit Azo in ſumma. Hoc nõ pla cet;quia operæ obſequiales tranſeunt ad quemlibet ex liberis,etiam per infinitos gradus:vt l.ſed ſi hac lege. §.liberos el ij.§. de in ius voc.Ad extraneos verò nullo modo tranſeunt, niſi vt ſuperius dictum eſt.De officialibus verò & fabrilibus dic vt ſtatim dicam.Sed generale eſt vt diſtinguatur: ſi quidẽ patronus ſtipuletur operas incertas ſibi & liberis ſuis, tranſit ad liberos pro æqualibus portionibus,nõ pro hæreditarijs,vt l.vt iuriſiurandi.§.ſi liberi.j̃.de ope.lib.Iſtud eſt primum di-
34 ctum glo.quod eſt notabile ad multa † , quando aliquis recepit in emphyteuſim pro ſe & filijs:certè tranſit ad filios, non pro hæreditarijs portionibus,nec ad eos vt ad hęredes, ſed vt ad filios,etiã ſi abſtineãt ab hęreditate paterna. Dixi plenè in
35 d.l.vt iuriſiurãdi.§.ſi liberi. Itẽ,aduerte, † quia licet ſtipule-
c tur[c] ſibi & filijs ſuis copulatiuè tamen intelligitur ordine ſucceſsiuo,hoc eſt, primò ſibi,ſecundò filijs ſuis,vt j̃. de ope. lib. l.operas.aliàs in l.ſi quis.& hoc eſt notabile ad multa, quę tanguntur in d.l.operas.& no.per doc.in l. liberti libertæ ꝙ.C.de ope.li.& hoc etiam explicaui in l.Gallus.§.j.j̃.de lib.& poſt-
36 hu. Si † verò tantum ſibi ſtipulatus fuerit patronus diſtinguit glo.operas certas ab incertis,vt hic, & plenè per Azo.in ſumma.Tu dic aut loqueris de operis officialibus:& tranſeũt ad filios,non ad extraneos:niſi ſecundùm quod gloſſ.dicit de operis incertis per eaſdem leges.Si verò loquimur de fabrilibus ſiue artificialibus:tunc dic vt gloſſ. dicit de operis certis, per eaſdẽ leges.De operis incertis dic quadoq; iudicandũ eſſe ſicut de officialibus:quandoq; prout de fabrilibus ſeu artificialibus:vt patet ex his quæ dicta ſunt §.Ex quib° apparet declaratio non ſolũ iſtius gl.ſed totius tituli de operis libertorũ.

d **Si decem.** [d] Si ſoluatur pars vnius ex rebus alternatiuè debitis,an competat liberatio, vel detur repetitio,pendet ex futuro euentu.hoc dicit. Opp.& videtur quòd pro parte ſoluta contingit liberatio: vt l.hominẽ. j̃.de accep.gloſſ.hic, & in l.contraria dat multas ſolutiones: neutram ponit veram.Iſta eſt veritas quòd ibi loquitur in acceptilatione,per quam poteſt tolli pars obligationis:hic verò in ſolutione partis.Ratio differentiæ eſt:quia ſi ſolutio partis tolleret obligationem in parte, poſſet debitor poſtea ſoluendo partem in Sticho conſequi liberationem:& ſic contingeret ſolutionem in diuerſis rebus fieri.quod eſt abſurdum: vt j̃.proxi.§.& l.in executione.§.pro parte.j̃.de verb.obl.Sed in acceptilatione non poteſt cõtingere iſtud abſurdũ,vt apparet euidenter ſecundũ Pe.vt dixi in l.cõtraria.& in l.ij.§.ſi cũ homine.j̃.de ver.ob. Opp.de l.ſi ſtipulatus.§.j.j̃.de ſo.Sol.ibi erat certa ſpecies in obligatione, non alternatiuè: ideo ſolutione partis contingit liberatio:quia non poteſt deuenirí ad illud abſurdum,ꝙ in alia re partem ſoluas. Opp.j̃.de ver.ob. l.ij.§.j.ſolu.ibi loquitur in obligatione generis,vt ſi debeo hominem in genere,ſolutione vnius partis communis nõ contingit liberatio: ne deueniatur ad illud abſurdum quòd in alio homine alia pars ſoluat;vt in dicta l. in executione. §.pro parte. Opponitur de l.penultima.C.eodem tit.Solut.fateor quòd vltimum reſponſum huius legis corrigitur hodie: nam ille cuius erat electio in ſoluendo, habet electionem in repetendo. Quæro:dicitur hic,eum qui ſoluerit,eſſe in penden-
e ti[e]:quæro quid eſt dictum in pendenti? Reſpondeo,natiuitas condictionis indebiti eſt in pendenti,vt hic, & dicta l.ij.§.j.j̃. de verbo.obliga.Item exercitium actionis primæ quo ad alia quinque ſoluta eſt in pendenti.Non enim poſſum petere Sticum aut quinque de ſumma decem:licet enim in illis quinq; ſolutis liberatio non contingat;tamen non poſſunt peti interim:ſed illa quinque,quæ nõ ſunt ſoluta poſſunt peti.Et text. eſt hic, qui videtur dicere quòd ſit in pendenti, vtrũ poſſunt peti reliqua quinq;,aut Stichus diuiſim: intellige vtrum poſſint peti reliqua quinque, vel Stichus tantùm. Alternatiuè autem Stichum aut quinque ſine dubio petere poſſet: ſed in obligatione generis hoc non contingeret:quia ſi ſoluiſti medietatem in vno homine, cùm deberes hominem in genere: ſtatim poſſum petere integrum hominem,vt in dicta l.ſi Stipulatus.de ſolutionibus.Rationem horum, & qualiter prædicta procedant,ponit glo.licet obſcurè,& Dy.in l.ij.§.j.j̃.de verbo.obl.ibi plenè dixi &c.

Idem

---

2 ¶ Operas alicuius. Si quis locat operas ſuas, an intelligat ꝙ debeat alimẽtari à cõducẽte:ſed ꝙ cõducẽs debet alimẽtare,tenet gl.in l.qm̃.C. de teſta. ſed Bald.ibi tenet ꝙ nõ debenẽ alimenta, niſi vniuerſalis cõſuetudo eẽt in cõtrariũ. & ibi etiã gl.& Bal. Quid ſi laborator meus rupit ſua ferramẽta in laborario,ꝙ nõ teneor ſatisfacere. Et hic adde Bal. in l. liberti libertęq;.i vj. col.C.de oper.lib. An autẽ vaſallus debeat ſequi dñm ſuis ſumptibus,vide Bal.in l. Meuia.§.j. de annuis leg. Et an teneanẽ operarij portare ſua ferramẽta,vide Ang.& Imo.in l.ſtipulatiões cõmodiſsimũ.de ver. oblig.& Bal.in l.j.C. de ver.ſig.& hic adde Bar.in l.ij.C.de ne.ge. facit quod not. Bart. in l. venditores. ff. de ver.obl. Adde Ale. in d.l. ſtipulationes. Et ibi an officialis tenea tur ſuis ſumptibus facere cõducere ſarcinulas aſſeſſoris.

b ¶ Nota duo generalia. Qualiter & qũo opera tranſeat ad hæredes,vide Bar.in l.ſi fic. de ver.ob.circa ſi. gl.Bar.& latè Bal.in l.liberti.C.de ope.lib. Et ibi an etiã trãſeat ad filium exhæredatũ,vide ſ.e.§.j.iij.col.

c ¶ Licet ſtipuleẽ. De his omnibus vide latè Bal.in c.j.§.hic quoque. de ſucc. feu. & ꝙ Io.de Imo.in l.qđ dicitur de ver.oblig.

d ¶ Si decẽ. Alleg.Bal. in no.q.in l.j.in penu. col.in xiij.q.C.de his quę pœnæ nomine.

e ¶ In pendenti. Et ad de ꝙ in obligatione alternatiua non trãſit dominiũ ante electionem l.ſi in rẽ. la j.de rei vend. & ita al leg.Bal.in l. conuẽticulã.in iij.col.de epi. & cle.Alexand.

Idem ait. In obligatione alternatiua solutiõe partium in diuersis rebus liberatio non contingit: licet ad plures hęredes creditoris vel promissoris pertineat obligatio.h.d.&c.

1 ☞ *In indebito quasi contrahitur.*
2 *Forum ratione indebiti soluti in loco ꝙ quasi contrahatur: & vbi possit repeti.* 27.

Qui loco certo. Gl.intelligit istam legẽ vnó modo,& Guli.alio modo.secundùm gl.breuiter hoc intendit: Sicut promissum in certo loco potest vbicꝙ peti:ita solutũ indebitè certo loco non obstante errore soluentis.h.d.Quæro quid vult dicere tex.ibi non enim æstimationem,&c.Respondeo, quia ibi putabat se teneri in vno loco:in alijs nõ putabat se teneri: & ideo quo ad loca alia non videbatur erratum,& ideo in alijs locis non videbatur posse repetere:sed istum errorem hæc species repetitionis non sequitur.Ita intelligit glo.quasi dicat non solùm in loco,in quo est erratum,põt repeti:sed vbicꝙ,sicut ille,qui certo loco promisit:vt l.j.& ij.ff.de eo quod certo loco.Guliel.de Cug.dicit totũ econtra:& secundũ eum hæc lex breuiter hoc intendit:In loco,in quo fit solutio per errorem, non sortitur quis forum illius quasi cõtractus ratione.h.d.Tu scis ꝙ ratione contractus vel quasi contrahitur forum:vt ſ.de iudi.l. hæ-
1 res absens.Item †,in indebito dicitur quasi contrahi:[2] vt ff.eo.
a 1.si in area.& dicitur celebrari re iste quasi cõtractus,vt Instit. quib.mo.re contra.ob.§.his quoꝙ.Certè si ego solui tibi per errorem in certo loco,ratione istius quasi contractus non cõtrahitur forum:quia error impedit contractionẽ fori, sed poterit repeti in quolibet alio loco,secundùm Guli. vide literã. Pro isto intellectu facit hæc litera:non enim æstimatione soluentis,&c.vt l.si per errorem.ſ.de iu.om.iud.& videtur casus secundũ eũ.C.vbi & apud quẽ in integrũ resti.pos.l.j.& ij. Te-
2 ne ergo †opi.gl.per istũ tex.qui dicit,quolibet loco.& sic non videtur velle excludere,imò includere locũ solutiõis. De hoc C.vbi de ratiocinijs agi opor.per totũ.vbi contrahitur forũ ex quasi contractu,in quo creditoris nullus consensus intervenit:vt si ibi sint gesta negotia administrata tutela, & similia. Non obstat l.si per errorem.quia ibi errabatur in iudice seu iudicio:hic in causa solutionis.Non obstat l.ij. C. vbi & apud quem.quia licet ibi dicat ꝙ debet adire iudicem domicilij: tamen non negat quin possit adiri iudex loci vbi negotium gestum est.Vel aliter:ibi loquitur de in integrũ restitutione quę non oritur ex negotio gesto,sed datur per officium iudicis:vt l.quod si minor.in fin.ſ.de minori.Item loquitur de cõdictione ob causam,quæ oritur ex illo negotio gesto:nec oritur tẽpore quo negotium est gestum:sed oritur propter causam nõ secutam:sed condictio indebiti oritur statim.Prior tamen solutio melior fortè est. 28.

Iudex. Tutus exceptione rei iudicatæ soluens nõ repetit.h.d.Opp.de l.qui exceptionem.ff.e. Sol.hic speciale in hac exceptione,quæ inducta est ad rigorem iuris conseruandũ.ꝙ plenè dicam in l.Iulianus.ff.eo. titu.&c.Bar.

1 ☞ *Pupillus,prodigus et furiosus indebitè solutũ repetũt etiã ubi alius nõ repeteret.*
2 *Pecunia dicitur de rebus,quæ seruando non possunt seruari.*
3 *Restitutio est in pristinum statum repositio.*
4 *Minor quando restituatur aduersus naturalem obligationem.*
5 *Compensatio naturalis debiti ꝙ non admittitur contra repetentem. & nume.8.*
6 *Ex testamento perfecto oritur ciuilis et naturalis obligatio:ex imperfecto,naturalis.*
7 *Testamentum ipsum ꝙ sit de iure gentium.*
9 *Medium concludendi quando minor repetit indebitum, & quãdo minor uel pupillus.*
10 *Pupillus,prodigus,furiosus,& minor,quando repetant indebitum absque restitutione in integrum.*
11 *Pupillus ꝙ nõ habeat bñficiũ huius legis,nisi intra tẽpora, intra quæ posset restitui.*
12 *Condictio indebiti ꝙ competit furioso & progido,sicut pupillo.* 29.

b **Interdũ.** [b]Ista est subtilis lex. Pupillus prodi-
1 gus† & furiosus indebitè solutum repetunt,etiam vbi alius non repeteret.h.d. Oppo.à diuisione: Aut pupillus soluit debitũ:& non repetit: quia pecunia soluta est consumpta,& cedit in solutum:vt l.non omnis. §. si pupillus.& ſ.si certum peta.& l.quod si forte in fin. ff. de solutio. Aut soluit indebitũ:& tunc quilibet alius repeteret: & sic persona non facit locum repetitioni.Sol.dicit gl.tu arguis à partibus insufficienter enumeratis,ſ.aut soluit debitum,aut soluit indebitum: sed est quoddam tertium,scilicet quando soluitur indebitum ciuiliter,sed debitum naturaliter:quo casu maior soluens per errorem iuris non repetit:minor seu pupillus sic:& sic persona facit locum repetitioni. b Casus est hic:vel intelligas in casibus, in quibus maior non repetit.quod intellige vt vidistis in l.eleganter.ſ.eo.Contra hoc opponi.de l.fin.C.si aduer.sol.vbi dicit ꝙ c restituitur. Sol.intellige hanc secundùm illam,quòd hic datur cõdictio,scilicet restitutione petita:& ita pertransit gl. Contra hoc oppo.si hoc esset verum, idem esset in quolibet minore, cui subuenit per restitutionem per titulum de minoribus. Glo.dicit,fateor:sed hic loquitur in pupillo gratia exempli:in hoc tamẽ differt pupillus ab adulto:quia adultus curatorem non habens,soluens pecuniã statim transfert dominium nec expectatur consumptio:quod nõ est in pupillo,vt hac l. Not. istam glos.quia in hoc dicit verum: & sic
2 †pecunia nõ dicitur esse in rebus quæ ser-
c uando seruari[c] possunt:tunc enim nõ pos- d
set alienare adultus sine decreto. Idẽ not. in l.j.§.fuit quæsitum. ff. ad Trebel. & ita glo.intelligit quòd hic conceditur condi e
ctio petita prius restitutione in integrũ. Contra hoc opponit fortiter Iaco Butri. illud reddit restitutio quod abstulit lęsio.
3 est enim †restitutio in pristinum statum repositio,vt ſ.de mino.l.quod si minor.§. restitutio. Vnde si minor est læsus in re, restituitur in re: si in actione, restituitur in actione:vt l.qui proprio.§.idem quæritur.ſ.de procur.Sed hic minor soluens fuit læsus in re quam soluit: ergo per restitutionem in integrum rehabebit rem. Malè ergo dicit glos. & text.qui dicunt quòd competit condictio indebiti restitutione præhabita.Nam si vult petere restitutionem ad condictionem indebiti,non potest:quia illam nunquam habuerit: nec in ea contingit læsio. Sed si restituitur ad id quod soluit, non est necessaria condictio.Huius timore dixit Iacob.Butr. quòd istud,quod hic dicitur in fine, condictio locum habeat ideſt in integrum restitutio. Est enim condictio nomen generale ad omnem repetitionem.& sic pertransit. Durum tamen videtur mihi quòd iurisconsultus in tractatu condictionis indebiti intellexerit de restitutione in integrum. Vnde Iacob.
d de Aretio[d] volens euadere istud contrarium, intelligit hanc
4 legem in debito naturali soluto,quod minor petit restitutionem aduersus naturalem obligationem, quæ per restitutionem totaliter tolletur: nam eo casu, quo contra obligationem ciuilem restitutio parit exceptionem, eo casu naturalem obligationem in totum extinguit: vt l.si eius. ff. ad Trebellianum quia restitutione habita habebit locum condictio
4 indebiti.† Contra hoc opponitur contra naturalem obliga-
e tionem[e] non datur restitutio:Ita not.Instit.quibus modis tol. oblig.§.præterea.& ſ. de procurato.l. minor. in glos. magna de arbitris.l.si pupillus.& ff.deverborum obligationibus.l.puberes.& in qualibet earum notatur. Sustinendo Iacobum de Aretio dico quòd contra naturalem obligationem non datur restitutio minori eo casu, quo per eam non lædit̃r: sed potest se tueri iure communi non soluendo. Ita loquuntur dictæ glos.argumẽ.ſ.de mino.l.in causæ.sed eo casu quo per eam lædit̃r, potest petere restitutionem: vt puta,si eam soluit secundùm prædictum intellectum ff. de fideiusso.l. Marcellus.& quod ibi not.Et hoc puto satis verum in se, non tamen quantum ad intellectum nostræ legis. Nam glos.intelligit hic in legato soluto non deducta Falcidia: certè per illam obligationem naturalem minor non lædit̃r:nam quilibet maior & diligens adiuisset hæreditatẽ:& sic fuisset obliga

a ¶ Contrahi. Et an ex quasi contractu quis fortiatur forum, hic vide late per Ang.in l.exigere.ſ.de iudi. & ibi quid in loco distractus.per Bar.in l. de eo.ſ.de iudi.

b ¶ Interdum.In prin. huius l.vltra hæc dicta vide Ange.& do. Io.an.in l. nõ omnis. §.si pupillus.in princ. ſ.si cer.pet.per Alexã.

c ¶ Seruari.Ex istis gl. alleg.text. expressum Instit.de vsu.§.constituitur. similem in l. Arist.§.fi.& l.seq.ff.de iure delibe.& l.ij.ſ.de vsufru.earum rerum. & quæ sint quæ seruãdo saruari nõ possunt, sunt res quæ finiuntur ante triẽnij finitũ. gl. allegat pro singulari in l.j.C.si aduer.vsusca.Sed habes simile in gl.fi. in l. pe. C.in qui. cau.ĩ integ. rest.non est necess. Ad hoc adde tex.in l. Iulianus.de pet.hæredi.

d ¶ Iaco.de Areti. Istã opi.Iac.de Are. ponit Cyn.in l.ij.in fin. C.si aduer.solu.

e ¶ Obligationẽ. Adde gl.& Bar.in l.ij.§. alterius.de nego.gest. Et an sit verũ ꝙ minor si soluat legata nõ deducta Falcidia possit restitui,vide p glo.& docto.in l. j.C. ad legem Falcidiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Secundùm ordinẽ gl. Quomodo debitũ naturale cõpenſetur. adde Bart. in d.l.ij. & limitat Bal. hic ſi de obligatione ineffica ci opponatur: ſecus ſi de efficaci. et hoc etiã ſentit expreſsè Bart. in d.l. cùm is. §. j. ff. eo. ſed contrarium eius quod hic dicit Bart. videt ipſe tenuiſſe in l. frater à fratre. in vij. col. j. eod.

a ✠ POMATES. ¶ Secundùm ordinẽ gl. Vide Alex. cõſi. ij. col. pe. vol. j. & conſi. lxxxvij. col. iij. vol. ij. & Marti. Lauden. in tracta. primogenitu- ræ. col. ij.

b ¶ Iure gentium. An teſtamentũ ſit de iu- re ciuili vel gẽtium, vide gl. in l. j. ff. de ac- quir. re. do. & Bar. in rub. ff. de acqui. hære.

c ¶ Propter ſcientiam. Contrarium hic te- net Bald. quod fortè verius eſt per ea quæ habentur in l. j. & ij. C. ſi aduer. dona.

tus, vt ipſe idem in obligatione naturali, qui habuit originẽ de perſona maioris, cui minor ſucceſsit. Iſta lectura ſolũ pro- cederet in obligatione naturali cõtracta ſolùm pro minore: vnde nimis reſtringe ret legem iſtam. licet poſſet eſſe vera hoc caſu, non tamen puto ꝙ aliquo caſu ſit ne ceſſe peti reſtitutionẽ, vt ff. dicam. Secũ- a dò opp. ſecundùm ordinẽ gloſ. [a] ſi minor eſt obligatus naturaliter, opponetur ſibi compenſatio, vt l. etiam. ff. de cõpen. dicit gl. ꝙ ſ naturaliter debitum compenſetur habet locum in petente nõ in repetente: vt no. in l. cùm is. §. j. ff. eo. & videbitis ibi quod puto verum vt ibi dicam: tamẽ Iac. de Aret. non ſtat in hoc. Imò dicit ꝙ ſi in- telligis in debito naturaliter ſoluto, dico ꝙ fuit petita reſtitutio cõtra ipſam natu- ralem obligationem: & ſic fuit ſublata. quod non placet, vt vobis ſ. dixi. Vel dic, dicit ipſe, ꝙ hic loquitur de debito tantũ ciuiliter ſoluto. Pro cuius euidentia de- bes ſcire, dicit Iac. de Are. ꝙ ex teſtamen to nõ oritur obligatio naturalis quantũ- cũcunq; valido: ſed ſolùm ciuilis, quæ ha bet effectum exactionis: quod apparet: quia deportatus, in quem non cadunt ea quæ ſunt iuris ciuilis, ſed ea quæ ſunt iu- riſgentium, nõ habet teſtamenti factionẽ nec̃ actiuè, neque paſsiuè, vt l. j. C. de hęred. inſti. & l. eius qui. ff. de teſta. Si enim oriretur obligatio naturalis quæ eſt de iure gentium: dic vt vi debis in l. ſi non ſortem. §. libertus. ſ. eo. ſed ſi teſtamentum eſt imperfectum, tunc oritur obligatio ciuilis, quæ nõ habet effe ctum exactionis: ideo puto ꝙ reſecatur per Falcidiam dicit ipſe: & ita intelligo hic ꝙ pupillus ſoluit tale indebitũ, quod maior per errorem iuris ſolutũ non repeteret, ſed minor ſic: & ſic perſona facit locum repetitioni: nec eſt neceſſe ꝙ peta- tur reſtitutio: nec obſtat exceptio de compenſatione, cùm nõ ſit debitum naturale. Vltramon. concordãt cum Iac. de Are. in hoc vltimo ꝙ ex teſtamẽto imperfecto, vel in eo quod reſe catur per Falcidiã nõ eſt obligatio naturalis: & ſic intelligũt legẽ iſtam, & ceſſant dictæ oppoſitiones. Certè opi. Iac. de ar.
6 & Vltramon. diſplicet mihi † totaliter: nã ex teſtamẽto perfe cto ſine dubio oritur ciuilis & naturalis obligatio: nam adita hæreditate obligatur hæres ex quaſi cõtractu: vt l. ex malefi- ciis. §. hæres. ſ. de act. & ob. qui quaſi cõtractus habet conſen- ſum qui parit naturalem. Item ex teſtamẽto imperfecto ori tur naturalis: vt plenè probaui ſ. eo. l. j. Idem in eo quod defal catur per falcidiã non obſtat quod dicit Iac. de Aret. de reſti- tutione, imò per illud arguo cõtra: militi remiſſa eſt iuris ciui lis ſolennitas: vt l. j. §. cùm in notitiã. de teſt. mil. & ex hoc ſe- quit ꝙ miles poteſt inſtituere deportatũ: vt l. nec enim. §. de- portati. ff. de teſt. mil. ergo apparet ꝙ de iure gentium depor- tatus eſt capax hæreditatis ex teſtamẽto. licet enim teſtamen tum cũ adiectione iſtarũ ſolennitatũ dicatur iuris ciuilis: vt l.
7 iij. ff. de teſta. tamen ipſum † teſtamentũ de ſe ſimpliciter eſt de
b iure gentiũ [b]. Nam eoipſo ꝙ gentes eſſe cœperũt, diſponebãt de bonis ſuis poſt mortẽ, vt legitur in veteri teſtamẽto de an- tiquis patribus. Tenẽdo ergo lect. gl. eſſet verior ſolutio eius
8 quod † cõpenſatio debiti naturalis habet locũ in petente non in repetente: vt d. l. cùm is. §. j. Tertio opp. ſecundùm ordinẽ gl. de l. ſi eius. §. j. ff. ad Trebel. Sol. per illam legẽ dicebat Pla- cẽtinus ꝙ pupillus repetit ſine reſtitutione: ſed gl. illam legẽ retorquet cõtra eum, vt habes in ea: qualiter tamẽ illa lex de- bet intelligi. ff. dicam. Quartò opp. ſecundùm ordinẽ glo. in furioſo & prodigo nõ poteſt recõciliari indebitũ cõſumptio- ne ſequuta: quia nõ poteſt cũ his videri negotiũ eſſe geſtũ vel cõtractũ: vt l. ſi à furioſo. & ibi no. ſ. ſi cer. pet. Sol. dicit gl. cõ- cedo oppoſitũ, ꝙ nõ repetit cõdictione indebiti, ſed ſine cau- ſa: & ſic aliter intelligitur cõdictio in pupillo, aliter in furio-
9 ſo & prodigo: dicit gl. arg. in l. negotijs. ff. de reg. iur. † Vidi ſtis ergo opp. noſtrorũ doc. qualiter procedãt: mihi aũt videt ꝙ iſtę infraſcationes non ſunt neceſſariæ, ſed caſus iſtius l. ſit magis clarus ꝙ in aliqua lege iſtius tituli: qñ maior ſoluit in- debitum, ſi vult repere cauſa cõdictionis indebiti, & mediũ per quod concluditur in ea, ꝙ indebitũ ſoluit per errorẽ: vt ſ. eo. l. j. in prin. & quandoq; eſt neceſſe ꝙ exprimatur error fa- cti: quandoq; error iuris, vt ibi no. In pupillo verò, furioſo & prodigo medium, per quod concluditur in cõdictione inde- biti, eſt ipſa qualitas perſonæ: nec habeo neceſſe dicere in li- bello ꝙ ſoluit indebitũ ſciẽter vel per errorẽ: imò indiſtinctè ſuffícit ꝙ ego dicã ꝙ eram pupillus, furioſus, vel prodigus, & ſolui indebitũ: ex hoc datur mihi repetitio, ſiue interuenerit error, ſiue non: & ſic in maiore facit repetitionẽ error. In Iſtis verò facit locũ repetitioni perſona. & vide tex. ibi in iſtis per- ſonis generaliter. Et ex hoc apparet ꝙ in iſtis articulis & pro bationibus perſonis iſtis repetentibus nõ habent neceſſe pro bare errorẽ: ſed in maiore ſic. Vt ergo declaremus iſtam ma-
10 teriam, † quãdoq; iſtæ perſonę quæ hic numerantur, vel alius minor ſoluit indebitũ: tũc dic vt hic in prin. huius glo. Quan- doq; ſoluitur indebitũ omni iure: & tunc in iſtis perſonis hic enumeratis indiſtinctè eſt locus repetitioni quod apparet: qa
c donare nõ poteſt: & ſic propter ſciẽtiam [c] nõ poteſt præſumi donatio. Sed ſi eſſet alius minor ꝙ pupillus, haberet neceſſe petere reſtitutionẽ, ſi nõ haberet curatorẽ: aliàs eſſet idẽ quod in pupillo: vt l. ſi curatorẽ habens. C. de in integ. reſtit. & vide quod no. in l. j. C. ad l. fal. & l. illud. ſ. de min. Quandoq; ſoluit indebitũ naturaliter, ſed ciuiliter debitũ: & tunc ſi eſt debitũ ciuiliter ſine effectu exactionis, vt in chirographo ante bien- nium, idem per omnia quod in his, quæ indebita ſunt omni iure: vt ſ. e. l. j. Sed ſi eſſet debitũ ciuile quod habet effectũ exa ctionis, vt res iudicata vel debitũ ex teſtamẽto ſolẽni ſm Iac. de Are. dic ꝙ tunc eſſet idẽ quod ſ. dixi in debito vtroq; iure. Siverò ſoluitur indebitũ ciuiliter ſed naturaliter debitũ: tunc à pſonis hic enumeratis indiſtinctè repetit, non diſtincto quo errore vel ſciẽter vel ignorãter, vt hic in eo quod dicit genera liter &c. hoc eſt ſine diſtinctione, nec opus eſt reſtitutione in integ. Hic eſt caſus in l. illud. in prin. ſ. de min. & l. vlt. C. ſi ad- uer. ſo. quæ dicũt repetitionẽ decerni: nec reſtitutionis faciũt mentionẽ, imò d. l. illud. ſ. de min. hoc vult notanter dicere ꝙ licet in alijs caſibus daret reſtitutio: tamen in indebito ſoluto dat repetitio ſine reſtitutione: licet glo. aliter intelligat. Vel ſi vis leges iſtas intelligere reſtitutione petita: intellige in maio ri pupillo: & ſic nõ obſtant huic legi. Contra hoc facit ff. ad Trebel. l. ſi eius. §. j. vbi dicitur ꝙ pupillus naturaliter debitũ ſoluens nõ repetit. Sol. non repetit, ſ. de iure cõmuni: ſed repe tit beneficio ſpeciali conceſſo minori per hanc legẽ ſine reſti- tutione impetrata à iudice. Reſtitutionẽ ergo, quã iudex de-
11 beret facere, hæc lex ſupplet. † & ideo pupillus non haberet beneficium iſtius legis, niſi intra tẽpora intra quæ poſſet reſti tui: vt l. fi. C. ſi aduer. ſol. Quandoq; ſoluitur aliquid, quod eſt vtroq; iure debitũ, ſed obſtat exceptio: et dicit ope exceptiõis indebitũ: tũc à perſonis hic enumeratis poteſt indiſtinctè re- peti non adhibita diſtinctione vtrũ ſit exceptio odioſa vel fa uorabilis vel quo errore ſit ſolutum, vt hic dum dicit genera- liter. Quãdoq; ſoluitur aliquid indebitè, quod à maiore non repetereť: vt in eo quod creſcit per inficiationem, & in alijs ca ſibus notatis in l. elegãter. §. fi. ſ. e. & tunc datur repetitio iſtis perſonis ſine diſtinctione creſcat per inficiationem vel non.
12 † Vltimò dico, condictio indebiti ita datur furioſo & ꝓdigo ſicut pupillo: & conſumptione ſecuta reconciliatur indebitũ ſicut mutuũ, tenẽdo opi. gl. in l. furioſo. in prin. ſ. ſi cer. pe. &c.

1 ☞ *Condictio indebiti quòd non habeat locum in contractibus nominatis.*

2 *Quando ab utraque parte debetur quantitas, ita quòd locus eſſet compenſationi, an indebitè ſolutum repetatur.*

3 *Compenſatio quòd non ſit propriè exceptio.*

30.

QVi inuicem. Si quis ſoluat tutús exceptione qa ſibi debeť, nõ repetit, ſed ſuũ debitum petit. h. d. Duobus modis poteſt poni caſus. Primo in contractu vltro citroq; obligatorio, vt ſi venditor tradit rem antequã ſoluatur pretium vel econuerſo, licet eſſet tutus exceptione: vt l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. empt. tamen non repetit vt indebitum, ſed petit quod ſibi debetur. Se- cundo modo poteſt poni caſus, quando duo ſunt inuicem

credit

Universidad de Deusto

creditor & debitor ex cauſis ſeparatis:& iſtũ intellectũ vide-
1 tur habuiſſe gl.Ex prima lect.no.† ꝙ in cõtractibus nomina-
tis, ſicut non eſt locus condictioni ob cauſam: ita nec condi-
ctioni indebiti.Facit l. inciuile.C.de rei ven.facit quod dixi ſ.
ti.ij.l.fi.&c.Quæro circa ſecũdã lect.qui ſunt caſus, in quibus
2 compenſatio locũ nõ habet.gl.eos enumerat.† Sed tũc quæro
quid ſi ex vtraque parte debebatur quantitas,ita ꝙ locus eſſet
compenſationi,an ſolutũ repetitur vt indebitũ.Gl.reſpondet:
aut erat locus cõpenſationi,facto hominis,nõ ipſo iure: & nõ
eſt locus repetitioni indebiti.Hic eſt caſus hic:& ſecundũ hoc
quod tex.dicit in quibus caſibus cõpenſatio locum non habet
ſubaudi,ipſo iure:ſed ſi cõpenſationi locus eſſet ipſo iure, vt
in l.ſi ambo.§.j.j̃.de compenſa.& in caſibus no.in l.ſi conſtat.
C.de cõpenſa.tunc repeteret vt indebitũ:quia verè indebitum
eſt.Pro hoc do tex.in l.quod dicitur.§.penul.j̃.de impenſis in
rebus do.factis.cùm impenſæ ipſo iure dotẽ minuant.Contra
a hoc[a] oppo. de l.qui exceptionẽ.j̃.eo. Nam exceptio cõpenſa-
3 tionis eſt fauorabilis:ergo ſolutũ indebitè repetitur. Sol.† ibi
b loquitur in exceptione[b] propria,ſecus in ea quæ ideo eſt exce
ptio,quia actio.Cùm enim habet actionem ad petendum ſuũ
debitum,extat æquitas naturalis ex qua inducitur cõdictio in
debiti:vt l.nã hoc natura.ſ.eo.& ideo fortè ſi illud debitũ, de
quo poterat opponi compenſatio,erat naturale tantum, ita ꝙ
non cõpetebat actio:tunc tutus hac exceptione per errorẽ ſol
uens repeteret,vt infrà eodem,lege,qui exceptionẽ. §. ſi pars.

c **Si qui plus.** [c] Qui promiſit plus quàm deberet,cõ dicit liberationem.h.d.

1 ☞ Ignorantia in facto proprio quod admittitur,quando tractatur de damno vitãdo.
2 Solutio quæ parit fideiuſſori repetitionem,non parit reo liberationem.
3 Idem actus non poteſt producere diuerſos effectus.
4 Compenſatio an obijciatur contra agentem condictione indebiti.
5 Ratio quare contra agentem actione depoſiti non admittitur compenſatio.
6 Indebitum ſolutum errore cauſatum à pietate,non repetitur.
7 Mulier,quæ fideiußit pro dote,ꝙ non repetit.
8 Obligatio generis & alternatiua æquiparantur,& in quibus.nu.10.
9 Debitor in genere poteſt ſoluere quamlibet ſpeciem eiuſdem generis.

Cum is. Vna ex rebus alternatiuè debitis ſolutis ſi mul perempta,quod ſupereſt remanet in ſolutum.h.d.Opp.ꝙ incendium ſeu caſus fortuitus nõ liberet debitorem:vt l.incendiũ.C.ſi cer.pe.Sol.hic debebatur ſpecies:ibi quantitas. Vnde idem eſſet hic quod ibi, ſi quantitas eſſet ſoluta,vt l.quod indebitũ.ſ.eo.& vidiſtis no. in l.inde biti.§.ſed & ſi numi.eo.ti.ſ.Item opp.de l.ſi non ſortẽ. §.liber tus.ſ.eo.Sol.eodem modo dicit gl.quaſi dicat ibi fuit in gene re ſolutũ:hic in ſpecie.Tu dic ꝙ ibi re perempta ille, cui facta fuit ſolutio,remanſit locupletior. Vnde illud in quo remanſit locupletior,repetitur:hic ſecus.Opp.de l.Stichum aut Pãphi lum.in principio j̃.de ſolutio.Sol.hæc debet intelligi ſecundũ illam:quia ſi contigiſſet mors poſt moram creditoris tenere-
1 tur reſtituere eum qui viuit,vel mortui eſtimationẽ.† Vltimò no.hic gl.ꝙ admittitur ignorantia in facto proprio, quando tractatur de damno vitando.Simile habuiſtis in l.ſed & ſi me putẽ.in prin.ſ.eod.Item ſcias ꝙ hæc lex habet locum quando vtrumꝙ fuit ſolutum ſimul,vt dicitur in tex.ſecus ſi vnum primò & alterum poſt:quia tunc vltimò ſolutum repetetur: vt l. cùm duo.ſ.eo.ſecundùm Guliel.

2 **Fideiuſſor.** Solutio†,quæ fideiuſſori parit repetitionem,non parit reo liberationem.h.d.No. ꝙ eadem ſolutio non poteſt parere liberationem & repetitio-
d nem[d]:vt hic,& l.qui hominem.in fine.j̃.de ſol.& l.ſi fideiuſ.[e]
e j̃.eo.& ſ.eo.l.ſi non ſortem.§.ſi decem. Vel aliter: Idem actus
3 †non poteſt producere diuerſos effectus:vt hic, cũ ſimilibus. Cõtra hoc opponitur de l.in numerationibus.j̃.de ſolu.Sol. ibi tex.producit actionem vel liberationem diuerſis reſpectibus & circa diuerſa:non autem reſpectu eiuſdem obligatiõis, vt hic.Et ex hoc dicto gl.hic arguit ad quæſtionem:nos habemus quòd debitum naturaliter tantũ ſolutum per facti errorẽ repetitur.l.error.C.ad legem Falcid.& l.cum quis. C.de iur.&
4 fac.igno.† An contra agentem condictione indebiti poterit obijci compenſatio? Videtur quòd ſic:nam per illam ſolutionem non tollitur illa naturalis obligatio:quia cum detur repetitio,non producit liberationem,vt hic.Si durat: ergo &c. vt

a ☞ POMATES. ¶ Contra hoc. Vide Alex.conſi.xij.j.col.volu.ij.
b ¶ In exceptione propria. Adde tu ꝙ exceptio compenſationis non ſit propriè exceptio:& vide Alex.& ibi concor.in conſi.xij. verſi. præterea per illa verba.in penul.col.in ij.volu.
c ¶ Is qui plus. Quid ſi obligauit bona pro vero debito:an obligatio poſsit reſcindi, Vide Bal. in l. ſi veritas. C. de fideicom.

l.etiam j̃.de compẽ.Contrarium dicit gl. d
f quia ſi hoc eſſet verum[f], leges, quæ dicũt ꝙ naturale debitum poteſt repeti, eſſent impoſitæ verbis & nõ rebus: & ſecundũ hoc l.etiam.j̃.de compen.habet locum in petente,non in repetente. Idem & ego pu-
g to hoc verum[g] eſſe:licet quidam hoc non teneant vt tetigi ſ.eod.l. interdum. Nam debes ſcire ꝙ eſt quædam ſpoliatio vera c
& propria:& tunc ante omnia ſpoliatus eſt reſtituendus:& ſi ibi nulla poteſt oppo- f
ni exceptio neque compenſatio: vt in l.ſi quis ad ſe fundum.C.ad legẽ.Iul. de vi.&
5 illa etiam† eſt ratio in depoſito: quia denegans depoſitum videtur ſpoliare: ideo compenſationem non obijcit:vt l.fi.C.de compenſa.Quædam eſt ſpoliatio non vera:vt quando non fuit ſpoliatus dolo aduerſarij,ſed per errorem meum, iſto caſu bene poteſt obijci compenſatio alterius debiti quod haberet executionem,vt hoc §.in fin.quando reus ſucceſsit fideiuſſori. Sed de debito naturaliter tantùm non poteſt obijci compenſatio,per omnes leges, g
quæ dicunt naturale debitum per errorẽ ſolutum repeti. Quandoq; contingit ꝙ nulla eſt ſpoliatio nec vera nec ficta: tunc procedit l.etiam.j̃.de compen.& ſic in pe tente magis quàm in repetente. Et eſt ra- h
tio:quia repetitio habet naturam cuiuſdã petitionis reſtitutionis ad id quo quis ſpoliatus eſt.Pro hoc optimè facit j̃.de regulis iuris.l. non debet actori. §. in re obſcura.

h **Si mulier.** [h] Quando à † pietate cauſatur error, ceſſat re i
6 petitio indebiti ſoluti.h.d. Oppo.de l.cũ poſt.§.j.j̃.de adminiſtra.tuto.Solu. ibi vt tutor,hic ſuo nomine ſoluit. Oppo.de l.ſi pater,ignorans.j̃.ſoluto matrimonio.Solut.vt ibi patet. Opponi.de l. patrem. C. de nupt.Solu.fallit ibi.Opponi.ſ.titu.ij.l. ſi donaturus.§.j.& l.qui ſe debere.in prin
i cipio[i].Sol.& aduerte:quia ex hoc declarabitur iſta lex.non intelligas quòd ſolutum indebitè ex cauſa dotis ſimpliciter nõ repetatur,quaſi ipſa dotis cauſa ſit pietas,quæ repetitionem impedit: quia hoc k
eſſet contra caſum illarum legum:ſed intellige quando cauſa pietatis inducit ali-
k quem ad credendum[k] ſe obligatum: vt puta, mater credebat ſe teneri ad dotandum filiam,vt frater ſororem in caſu quo non debet,vel ſoror ſororem, vel nutrix nutritã:& iſta pietas & affectio, quæ erat inter eos,fuit cauſa iſtius erroris. Ita intelige primam gloſſam hic poſitã,quę dicit mater fortè vel extranea. Sed ſi alia cauſa,quã cauſa pietatis eã induceret in errorem,vt ſi mater vel ſoror putabat ſe teneri

d ¶ Et repetitionem. Idem actus non producit diuerſos effectus,vide Bal.in l.pacta quæ contra.in ij. col.C.de pac.& Bar. in l.j.C. qũ met. cauſ. & Bar.in l. ſi ſocer.§. fi.ſolu.ma.& Bart.in §.pactus ne peteret in gl.magna.
e ☞ POMATES. ¶ Si fideiuſ. Vide exẽplum per Alex.conſi. lxix.in fi.volu.iiij.
f ¶ Hoc eſſet verũ. Dicit Bar.in l.j.ſ.eo.in l. j.in vj.colum.& adde Bal.in l.cum quis.in viij.col.de iur. & fac. ignoran.vbi concordat cũ Bar.hic. & dicit ꝙ exceptio doli obſtat petenti & nõ repetenti, ſicut nec obſtat ſpoliato. Vide ibi & Bar.in l.ſi ſocer. §. fi.ſolu.ma.& Bald.in l.ij.C.ſi aduer.ſol.poſt Bar.& adde Bar.in l. penulti.ſ.tit.j. Alexã.
g ☞ POMATES. ¶ Hoc verũ. De hac ratione dubitauit Iaſon §.in bonæ fidei.ij. col. Inſti.de act. et ibi Ang.dat aliam.
h ☞ POMATES. ¶ Si mulier. An cauſa dotis dicatur cauſa pia,vide Alexã. in l.ſi conſtante.col.xiij. ſol.matri.Panor. cõſ. cvj.in j.volu. Ro.in repeti.auth.ſimiliter. col.ij.C.ad legẽ Falci.
i ¶ In prin. Et ideo dicit Bal.in l.ea quæ.C, eo. ꝙ ſi ſoluo relictũ ad pias cauſas & indebitè,nõ repeto, etiã alia ratione,vt ibi. et per iſtum tex. etiã dicit Bald.in l.dictã in iij.col.C. de condi. ob cau. quod fauore eccleſiæ ſemper præſumitur cauſa finalis, & præſumitur quod etiam alias daturus erat.
k ¶ Ad credendũ. Et ſecundũ illũ verũ intellectũ Bald.iſte §. non probat ꝙ dos ſit cauſa pia, prout allegat: ideo dic ꝙ cum dos et alimenta æquiparentur,ſecundũ glo. in l. ob æs.C. de præd.mi. & alimenta relicta propter paupertatem cedunt in cauſam piã per no.per Bar.in l.alio.circa princip.ff.de ali.leg. ideo dos relicta & data pauperi perſonæ æquiparatur piæ cauſæ:ſecus ſi propter debitũ vel amicitiam,per no.in d.l.alio.per Bar.bene faciunt notata in authẽ.res quæ.C.communia de leg.& quid in alimentis,no.Bar.in l.diui.ff.ad l.Falci.& ꝙ dotis relictũ ſit cauſa pia,tenet Bal.in l.j.C.de ſac.ſan.eccle.in repe.in xvj. col. & ideo dicit Bald.hic not.arguens quòd relictum pro virginibus maritandis, intelligitur relictum ad pias cauſas:& ideo ceſſat Falcidia. Et quod dos et pia cauſa æquiparentur,videtur velle Bar.in l.ij.§. Titio decem.in princip.j̃.de dona.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digestoveteri.

& Bald.in l.sicut. ad fi.C.de actio.& obli. Bal.in l.mandatum. in iij.col.in versi.sed cõtra hoc.C. manda. & Bart.in l.siego.in prin.& §.j.ĩ.de iu.do. Et an de legato dotis detrahatur Falcidia, 7
vide gl.in l.tali.in §. socer.ĩ. de iur. dot.& in l.in testamento militis.C.ad l.Falc.vno tamẽ casu clarum est ꝙ de legato dotis nõ detrahat Falcidia,vi delicet quando legat dos:quia tale legatũ censet æs alienum,vt dicit not. Bartol.in l. quæsitũ.§. j.de priuil. cred. Adde ꝙ alimẽta & dos æquiparãtur, Ro.cõsil.cccclvj.vbi consuluit ꝙ sicut res 8
phibita alienari potest alienari fauore dotis: ita fauore ali- 9
mentorum.

a ¶ Obligatione. Vide Bar.in l.ij.§.j.in fi.de ver.obliga.

b ¶ Si in area. In prin. huius l.limita hãc l. vt per Cy.in l.si mandatũ.C.de ne.gest.per l.si mãdauero. §. si curator.in fi.ff.manda.

c ¶ Aedificat. Vide no. in l.ij.C.de rei vendi. Alexan.

d ¶ Impedit. Et sic iste tex.in fi.est cõtra no. per Bart.& Bald.& doct.in l.si mandatũ. C.de negot.gest. dum allegat l.si pœnæ.§.j. ĩ.eo. & vide quæ ibi dixi post Bal. 10

e ¶ Habet locũ. Adde gl.in l.fi.in prin.ĩ. eo. & aliquid per Imol. in l.ij.§. & harum.de verb.oblig.

f ¶ Qui ob rem. Vide Bart. in l.si insulam. xxxiij.q.j. de verbo. oblig. Albe.

ex testamento:vel putabat se teneri ideo quia putabat se debitricem ex causa mutui vel depositi:& tunc solutum indebitè repeteret,vt legibus contrarijs:quia sublato errore non manet causa pietatis. Ad prædicta facit C.de neg.gest.l.j. & ij.& l. si alimenta. Vltimò glo.quærit† quid si mulier fideiusit & soluit pro dote,an repetet. & dicit ꝙ sic: quia alieno nomine soluit,& non suo.& bene.

Qui hominẽ. Obligatio generis& alternatiua æquiparantur:& in obligatione generis qui certã speciem soluit putans se ad eam teneri,repetit.h.d.Primò ponit vnum dictum.Secundò ponit aliud. Secunda ibi; & ideo.Nec est dicendum ꝙ secũda pars sit illatio primi dicti,vt ĩ.dicam. Not.ꝙ †obligatio generis & alternatiua æquiparãtur. Secũdò not.†ꝙ debitor in genere potest soluere quãlibet speciẽ eiusdem generis. Opp.debitor alternatiuè si putans se debere vnũ soluit, nõ repetit:vt l. si is cui.ĩ.de leg.ij.ergo nec debitor generis,cùm sint similes,vt hic in princ. sed in fine dicitur cõtrarium:ergo malè.Huius timore hæc lex legitur duob⁹ modis. Primo modo vt hic in principio ponatur similitudo inter obligationẽ hominis in genere ex vna parte, & inter obligationem alternatiuã hominis in genere, aut decẽ ex alia parte:& tunc non obstat cõtrariũ:quia ibi erat species in vtraq; parte alternatiuę. Secũdò modo legit ꝙ hic homo certus aut decẽ alternatiuè debebantur:& tunc obstat cõtrarium:dantur plures solutiones sed illa est vera† ꝙ obligatio generis & alternatiua æquiparantur in soluẽdo:quia quilibet potest soluere quod vult. Item quia nõ tenetur præcisè ad aliquam speciem:sed in repetẽdo nõ æquiparantur:quia in alternatiua soluens vnũ non repetit:vt l.cõtraria. secus in obligatione generis,vt hic in fi.Ratio huiꝰ est,qa ĩ obligatiõe generis nihil est
a in obligatione[a]. secus in obligatione alternatiua,vtrunq; est in obligatione l.cùm incertus. de leg.j.& l.si duo.ĩ.de verb. oblig. Contra hoc opp.de l.Męuius.§.duobus.de leg.ij.Sol. vt ibi plenè dixi.tene mẽti istam gl.ibi tu dicas ad hoc oppo. ergo est mala illatio tex.qui dicit ꝙ ideo repetit,quia æquiparantur alternatiuæ.Sol.leges tex.ꝙ non inferat ex præcedentibus:vnde dimittas:& ideo postea reassumas hoc modo valet,& sic cùm æstimaret eum Stichũ promisisse cùm dederit, ideo condicet,alium autem quemlibet,& c.Bar.

1 ☞ *Condictio indebiti oritur ex negotio gesto.*
2 *Condictio indebiti quòd cessat quando soluens nihil facit accipientis.*

b **Si in area.** [b] Vbi inter partes nullum negotiũ gestum est,cessat condictio indebiti. h.d. Diuiditur in duas partes. Prima qñ quis ędificat in so
c lo alieno à se possesso. Secunda qñ quis ædificat[c] in solo alie-
1 no à dño possesso. Secũda ibi:sed & si is. †No. ꝙ ista condictio oritur ex negotio gesto,hoc est,ex isto quasi cõtractu, vt Insti.de obli.quæ ex quasi cõtractu.§.pe.qui celebratur re,vt
2 in §.is quoq;.Insti.qui.mo.re cõ.ob. †Secũdò no.ꝙ quando soluens nihil facit accipiẽtis,cessat hæc cõdictio. facit ad hãc l.si & me & Titium.§.si cer.pe. Opp.de l.indebiti.§.j.§. eod. Sol.ibi fecit possessionẽ accipientis,quæ non erat eius,nec sibi debita;hic secus. Opp.de l.qui exceptionẽ.§.j.ĩ.e. Sol.vt ibi,& ibi declarabitur. Opp.de l.si pupilli.§.sed & si quis.ff. de nego.gest.Sol.dicit Mart.ꝙ hic loquitur de rigore: ibi de æquitate.Gl.tenet cõiter ꝙ nec de rigore repetatur.Quop plè dicetur in l.fundo.de rei vend.Ad l.contrariam responde
d quod ibi impedit [d] nomine alieno:hic proprio nomine.
1 ☞ *Solitum causa conditionis implendæ quando repetatur.*

Is cui. Quando dispositio efficitur indebita: solutum causa conditionis implendæ repetitur. h.d. Opp.non potest quis grauari vltra vires hæreditarias l.j.§.si is qui.ad Treb.C.de leg,l.si vniuersæ.sed hic grauatur hæres vltra vires hæreditarias:ergo &c.Huius timore variatur principium istud duobus modis. Vno modo, ꝙ in litera non sit dictio tota,& sic grauauit eum de restituendo hęreditatẽ & fundum hæreditarium. Secundò modo ꝙ in tex. sit dictio tota:& tũc debet intelligi ꝙ fuit grauatus dare fundum ipsius hæredis:tamen non erat grauatus de restituendo hæreditatem statim,sed ex interuallo:vnde poterit habere tot fructus quot æquiualebunt fundo.Quælibet potest esse bona:vel potes dicere ꝙ legãdo fundum vltra hæreditatẽ videt de relicto hæreditatis fundum eximere.Secũdò opp.cõdictio
e indebiti habet locum [e] quãdo soluit ex causa de præterito:vt l.damus.ĩ.eo.sed hic fuit solutũ causa conditionis implendæ, s.vt habeat fundum:& sic ob causam de futuro: ergo videt ꝙ habeat locũ condictio ob causam: vt l.j.§. sed si parendi.§. de condi.ob cau. Et si intelligas hic de condictione indebiti,lex est clara:sed obstat contrarium. Si intelligis de condictione ob causam,ista lex non faceret ad titulũ. Quid dicemus? Quidam intelligunt de cõdictione ob causam,quidã de cõdictio-
ne indebiti.gl.§.tit.ij.l.iij.§.si quis quasi.circa fi.gl.magnæ vi
1 detur dicere† ꝙ in soluto causa conditionis implendæ cessat condictio indebiti.& pro hoc,quia nõ soluitur vt debitum,vt l.si quis sub conditione.ĩ.si quis omis.caus.test.Sol.puto sic dicendum:Quãdoq; soluit aliquid causa cõditionis implendæ, vt consequatur aliquid ipso iure absq; facto hominis, vt libertatem relictam purè vel legatũ:Quandoq; relinquit res testatoris:tunc habet locũ condictio indebiti. Ita loquitur hic, put intelligit de re testatoris legata. Nec obstat si dicas,hic soluit ob causam de futuro: quia non est de futuro facto hominis: sed trahit secũ executionem ipsa solutio, sicut in eo qui soluit indebitũ.Ideo enim soluit,vt ipsa solutione liberetur: tamen quia ipsa liberatio debet secũ trahere executionẽ, nõ dicitur solui ob causam de futuro. Et sic gl.in d.§.si quis quasi.non loquitur vsquequaq; bene. Non ob.si dicis ꝙ est indebitũ: quia rñdeo ꝙ indebitũ etiam dicitur, si non putet se obligatũ; sed si cõtemplatione alterius damni vitandi vel lucri consequendi soluitur:& sic est indebitũ causatiuè:vt ŝ.eo.l.si nõ sortem. §.si quis quasi.& §.hæredi.& §.si quis falso.& in quolibet eorum dixi.Si verò datur causa conditionis implendæ,ita ꝙ nõ trahit secũ executionem,sed debeat aliquid fieri ab homine; tũc nõ haberet locũ cõdictio indebiti,sed cõdictio ob causam vt d.l.j.§.sed si parendi. & ita debet intelligi hic. Si poneres fundum hæredis esse legatũ cuius dominium nõ transit ipso iure in legatarium.Opp.de l.qui hæredi.§.sed cũ suspecta. de condi.& demon.Sol.Plures solutiones dantur hic & ibi. Ista est veritas, put tu pónis hoc in fundo hæredis legato, qđ ibi fuit solutum causa implendæ conditionis legati, quod remanebat debitum etiam post coactionem: hic causa implendæ conditionis legati quod erat euacuatum propter coactionẽ, sed prout intelligis in fundo hæreditario legato, soluo quòd hic loquitur de rigore, ibi de æquitate. Vel verius hic fuit solutũ ab ipso fideicommissario qui coegit: ibi à quodam extraneo.

1 ☞ *Mora quòd non purgetur postquam facta est executio ab homine. Idem quando à lege,& in illis pœnis in quibus lex facit executionem.*
2 *Aliud est habere exceptionem,aliud habere posse.*

f **Qui ob rem.** [f] Potestas purgandi moram non facit vt indebitũ videat esse solu-
1 tum.hoc dicit. †Nota quòd post factam executionem ab homine non est locus purgationi moræ. Idem post factam executionẽ à lege.ar.l.si is.ĩ.de leg.ij.& no. per Dy.in l. si seruũ.§.de illo.de ver.obli.& ideo in his pœnis in quib⁹ lex facit executionẽ ipso iure,nõ est loc⁹ purgationi moræ.Opp. de l.qui exceptionẽ.in prin.ĩ.e.Sol.hic nõ habebat exceptio-
2 nem cũ soluit:sed poterat habere purgãdo morã. †Aliud est

ergo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo habere exceptionem: aliud posse habere. Et hoc facit ad id quod aliàs dixi, si res debita pereat post moram intra tẽpus quo mora purgari põt, nihilominus perit periculo ipsius debitoris. Casus est in l. sancimus. in fi. C. de fideiusso.

a SERVUS. Pecunia accepta vt reddatur res, in qua quis recipiendo pignori furtum commisit, repetitur: aliàs secus. h. d.

SERVUM. Pretium solutum ex causa emptionis inualidæ, repetitur. hoc dicit.

1 Obligatio naturalis ꝙ oriatur solùm inter patrem & filium, & inter duos fratres in eiusdem patris potestate.
2 Obligatio peculiaris est onus ipsius peculij. & nu. 41.
3 Quod obseruare debeo aduersus alium, debeo obseruare aduersus me.
4 Filius familias quinque modis habet pecuniam, s. patris, quasi castrensis, aduentitij, & profectitij peculij.
5 Hodie in aduentitijs potest consistere inter patrem & filium obligatio ciuilis & naturalis uel inter duos fratres in eadem potestate constitutos. & nu. 16.
6 In duobus reis credendi quando successione unius extinguatur obligatio. & nume. 8,
7 Pater & filius an dicantur duo rei credendi in hac obligatione naturali. nume. 22.
9 Correus credendi qñ teneatur communicare correo illud, quod exegit. & nu. 24.
10 Pater promittẽs directo filio obligatur naturaliter, nec ad ipsum patrem reuertitur. secus quando obligaretur filio per filium.
11 Ratio quare inter patrem & filium uel duos fratres in eiusdem patris potestate existentes non cadit obligatio ciuilis.
12 Patria potestas est de iure ciuili.
13 Filius mutuans pecuniam alteri nomine patris, an & quando mutuum contrahatur, ita ꝙ patri acquiratur.
14 Mutuũ non contrahitur quando filius mutuat nomine suo, & habeat locum hæc lex.
15 Senatusconsultum Macedonianum ꝙ non impediat naturalem obligationem.
17 Obligatio naturalis an quæratur patri per filium & mediante persona filij. nu. 19.
18 Iura naturalia licet non possunt mutari, possunt tamen transferri de uno in alium.
20 An quando acquiritur patri per filium apud ipsum aliquid remaneat.
21 Duæ naturales obligationes ꝙ non nascantur à principio in obligatione quæ quæritur patri per filium.
23 Obligatio patris an sit potentior obligatione filij, dato quod sint duo rei.
25 Peculium profectitium ꝙ conferatur & qualiter.
26 Actio de peculio ꝙ sit personalis.
27 Actio de peculio an sit natiua uel datiua, ubi ꝙ est natiua.
Et an oriatur ex naturali & ciuili uel naturali tantùm uel ciuili tantùm. nume. 28.
29 Obligatio naturalis oritur de iure gentium.
30 Pars uidetur facere illud quod iudex facit uel legis conditor.
31 Pater an obligetur naturaliter ex persona illius filij, qui est naturaliter obligatus.
32 Si unus ex duobus seruis unius domini mutuat alteri, an dominus ex persona serui accipientis pecuniam mutuo obligetur.
33 Quis ꝙ possit esse creditor & debitor respectu diuersi patrimonij.
34 An dominus obligetur ex persona serui delinquentis in res alterius domini uel alterius serui.
35 Obligatio naturalis an sit in obligationibus ex delictis.
36 Si unus frater mutuat alteri existenti in eadem potestate, an pater obligetur ex persona recipientis.
37 Obligatio naturalis, quæ quæritur filio, an quæratur patri.
38 Frater soluens mutuum acceptum à fratre ipsi fratri post mortem patris ante aditam hæreditatem an posit repetere.
39 Quando peruentione peculij extinguitur ista obligatio naturalis, an extinguatur ratione quotæ, an ratione quantitatis.
40 Ratio differentiæ inter peculium & hæreditatem.
42 Si filius debet Titio decem, & decem sunt in peculio, de quibus pater donauit Titio quinque, ꝙ pater liberetur in illis quinque.
43 Creditor peculiaris extraneus, an posit agere contra fratrem creditorem, quatenus habet in peculio.
44 Si frater debitor soluit creditoribus peculiaribus de suo, an repetat à fratre creditore, ad quem peruenit peculium pro parte.
45 Peculio adempto an filius uel seruus remanet obligatus naturaliter.
46 Frater conuentus ex obligatione hæreditaria actione de peculio, quãdo teneatur pro parte, & quando in totum.
47 Mutuum inter patrem & filium qualiter contrahi posit.
48 Contractus commodati & depositi inter patrem & filium qualiter contrahatur.
49 Parere maioribus est præceptum iuris gentium.
50 Contractus emptionis & uenditionis an celebrari posit inter patrem & filium.
51 Palam & publicè fieri dicitur, quod fit consanguineis & amicis præsentibus.
52 Frater quando posit emere à fratre existenti in eiusdem patris potestate.
53 Pater an posit authorari uni filio uendenti alteri rem peculij aduentitij.
54 Locatio inter patrem & filium quando contrahatur.
55 Contractus mandati inter patrem & filium an contrahi posit.
56 Carcer est species seruitutis.
57 Contractus donationis an consistat iter patrem & filium.
58 Solutum per patrem in redimendo ipsum filium captiuum an imputetur à cohærede in portionem suam. remissiue.

b FRater a fratre. 38 b Re & fama difficilis est hæc lex sicut alia in toto corpore iuris. h. d. Inter duos fratres, qui sunt in eiusdem potestate, & inter patrem & filium sola obligatio naturalis cõtrahitur, quę per fratrẽ mutuantẽ patri acquirit. Item cũ debitor creditori succedit, pro quota obligatio extinguitur. Itẽ huius obligationis onus peculiũ respicit, & quatenus de eo peruenit ad creditorem, obligatio tollit. Itẽ solutũ inquãtum erat obligatio extincta repetit: residuũ nõ naturali obligatione impediente. h. d. Diuiditur in duas partes principales. Primò, quando mutuũ est contractũ inter duos fratres. Secundò, quando est contractum inter patrem & filium. Secũda ibi. ℌ. quęsitum. Itẽ prima pars subdiuiditur per gl. in sex partes. Quod dic vt in gl. eo excepto ꝙ vbi dicit tria argumẽta ad rõnem, non intelligas ad rationẽ positam in tex. sed ad rationẽ subauditã, vt dicã super litera. Partes sunt manifestæ. Item secunda pars subdiuiditur. Nam primò loquit qñ pater credidit filio. Secundò qñ econuerso. Secunda ibi: econtra si pater. & quælibet istarum posset recipere alias subdiuisiones quas dimitto, quia claræ sunt. Anteq̃ veniã ad casum in terminis, præmitto breuiter ꝙ † inter patrẽ & filiũ & inter 1 duos fratres in eiusdem potestate, solum obligatio naturalis contrahitur. Rationẽ videbis infra. Item præmitto ꝙ illa obligatio acquirit̃ per filium patri. Tertiò præmitto ꝙ quando debitor succedit creditori, extinguitur obligatio. Ista tetigi vobis in summario. His præmissis venio c ad casum in terminis vt litera iacet, ibi: repetiturum: quia patri fuit quæsita illa naturalis obligatio: quia tenetur frater alteri fratri: & sic cùm sit debitor patris succedendo ei pro parte: pro illa parte obligationem extinguit, & sic pro ea parte indebitum solutum repetit, ibi: cõsecutus. Ratio est, quia onus istius obligationis sequitur peculium: & ad hoc probandum sequuntur tres articuli. Notabilia collige per te ex his quæ dixi ad euidẽtiam. Item 2 no. † ꝙ obligatio peculiaris est onus ipsius peculij. Itẽ no. † ex 3 ver. porro. ꝙ illud quod debeo obseruare aduersus alium, debeo obseruare aduersus me. Venio ad apparatũ: & circa eius recitationem tenebo hunc ordinem: quia primò declarabo eũ quantum ad literam pro iuuenibus: postea reassumam per q. examinando difficultates quæ sunt in eo. & quia istæ gl. consueuerunt apparere scholaribus valde difficiles & horribiles: ideo diuido eas. Nam prima glo. magna tria facit. Primò tractat qualiter inter duos fratres in eiuldem potestate constitutos possit contrahi mutuum. Secundò tractat qualiter ex isto mutuo contracto nascatur obligatio, & qualiter patri & filio acquiratur. Tertiò tractat an sicut patri per filium quæritur: ita pater per filiũ obligetur. Secunda ibi: nã & si tũc dico. Tertia ibi: item quęro. in secunda glos. magna & in omnibus aliis glossellis tractatur qualiter obligatio ista tollat̃ seu extinguatur confusione vel peculij peruentione. Intro primã partẽ gl. & opp. aut intelligis ꝙ frater mutuauit fratri de castrensi peculio: & tunc acquiretur sibi ciuilis & naturalis, & non patri: vt l. ij. ℌ. ad Mace. & sic ista lex non procederet in castrensi peculio. idem in quasi castrensi. Aut mutuauit de pecunia profectitia: & tunc non potuit transferre dominium: quia erat pecunia patris: & sic non fuit contractum mutuum: vt l. ij. §. appellata. ℌ. si cer. pe. Huius timore dicit glos. Tu † debes scire quòd 4 filius potest habere pecuniã c quinq; modis, s. patris pecuniã.

a ¶ Seruus. Vide quæ dixi in l. inciuilẽ. post Bart. C. de furt. & hic vide Bald. inducentẽ hãc l. cõtra Hebræos. & p hanc l. dicit Bal. in rub. C. de condi. ob tur. cau. ꝙ vincens in ludo pecuniam serui, quæ erat domini, vel filij famil. quę erat patris vel institoris quę erat domini committat furtũ. & ibi idem dicit in ludente cũ falsis taxillis. Et ad dictũ Bal. hic cõtra Hebræos adde eundem Bal. in l. eos. C. de fur. Alex.

a ¶ POMATES. ¶ Seruus. Vide aliquid per Ana. consil. vij. & Bald. cxxxj. in ij. parte vbi loquitur in monacho.

b ¶ Frater à fratre. Vide casum huius l. cũ materia per Bal. in l. fi. in ij. col. C. quod cũ eo. Et vtrũ hæc lex in principio intelligat̃ in casibus, in quibus senatusconsultũ Macedonianũ locum nõ habet, de quibus in l. zenodor⁹. & in l. Macedoniani. C. ad Macedo. Bal. hic videtur velle ꝙ sic, videlicet in illis tantũ, non in aliis. Cogita, cũ etiã in aliis casibus naturaliter semper obligetur l. quia naturaliter. ℌ. ad Maced. et nc. in l. j. eod. titu. & vide Bal. in l. fi. C. quòd cũ eo. in v. colum.

c ¶ Pecuniã. Et sic ad hoc vt dicatur peculium, requiritur concessio: adde l. peculiũ. in prin. ℌ. de pec. et l. filium. secundũ lect. antiquorũ C. famil. ercis. & not. in l. fin. ℌ. de pecu. leg. secundum Bal. hic. Alex.

ats quatenet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Profectitij. Ad hoc l. ſi abſentis. C. ſi cert. peta. Alex.

b ¶ Credēdi. Vide Bal. in l. fin. C. quod cū eo. in vj. col. in verſ. modò veniamus.

c ¶ Et filius. Pater & filius ſunt tāquā duo rei credendi. Bal. hic ꝙ non, ſicut in patre & filia in actione de dote: iuxta not. in l. ij. §. ſol. mat. Alex.

d ¶ Iſtam patem gloſſ. An illud quod vnus ex reis credendi porrigit, teneatur alij cōmunicare, vide quæ not. Bart. in l. ſi vnus. in prin. §. de pact.

e ¶ Remaneat. Vide Bal. in l. fi. C. quod cū eo. in verſi. ſed contra doc.

Secūdò pecuniam caſtrenſis peculij. Tertiò pecuniā quaſi caſtrēſis peculij. Quartò pecuniā aduētitij peculij. Quintò pecuniam profectitij[a] peculij. Et differt pecunia profectitij peculij à pecunia patris: qa hæc ſeparata eſt à rationibus patris: illa non: vt not. in l. quam Tyberonis. §. fi. cū l. ſeq. ĩ. de pecu. His præmiſſis ſi tu vis ponere ꝙ frater mutuauit noīe patris, iſta lex procedit ſine ſcrupulo, vt dicit gl. Si verò vis ponere ꝙ mutuauit nomine ſuo tunc hæc lex nō procedit in caſtrenſi vel quaſi peculio, nec in aduentitio hodie: quia ſic filio quæreret perfectè: & ſic non extingueretur ſucceſsione patris, et ſic dicitur in tex. In pecunia verò patris vel profectitij peculij, vel etiam aduentitij, ſecūdùm iſta iura procedit, ſi ponas eſſe datū patre volente, ſic tranſtulit dominiū, vel ſi ponas ipſum eſſe reconciliatum cōſumptione: vt l. ſi à furioſo. §. ſi cert. pet. ita debet intelligi hic. Ex

f qua gl. no. † illud pręcipuè quod hodie in aduētitijs poteſt cō ſiſtere ciuilis & naturalis obligatio inter patrē & filium, vel inter duos fratres in eadem poteſtate exiſtētes. quod latius ĩ. dicam. Venio ad ſecūdam partē gl. & opp. ꝙ patri obligatio non quæratur. Nā lex dicit, deduci de peculio quod filio debetur: vt. ĩ. de pecu. l. ſed ſi damnū. §. peculium. aliàs l. peculiū autē. in prin. Si ergo eſſet quæſitū patri, nō deberet filio. Huiꝰ timore dicit gl. fateor ꝙ naturalis obligatio, queritᵉ filio, Item per filium quæritᵉ patri, quæ poſtea tranſit in heredem patris. Nec intelligo, dicit glo. ꝙ quæratur patri, ita ꝙ nil remaneat apud filiū: quia dico ꝙ ſunt duæ naturales obligationes; vna quæritur patri: & alia remanet apud filium: & ſic pater & filius habētur tanquam duo rei: vnde ſicut ſolutio facta vni ex

6 reis credēdi, liberat alium: ita ſucceſsio. Oppo. in † duobus

b reis credendi[b] ſucceſsione vnius non extinguitur obligatio: vt l. Vranius. in prin. ĩ. de fideiuſ. Sol. gl. voluit ſoluere; ibi loquitur quando ſunt duo rei credendi paris potentiæ. Sed hic obligatio patris eſt maioris potētię quàm obligatio filij: ideo

7 ſi debitor ſuccedit patri, tollit obligatio alterius filij. † Nota

c iſtā gl. quæ tenet ꝙ pater & filius[c] dicātur tanꝯ duo rei cre-

8 dendi: quod an ſit verū ĩ. dicā. Secūdò no. diſtinct. † qñ debitor ſuccedit vni ex reis credendi, ſi erat paris potētiæ non extinguitur obligatio: aliàs ſecus: vt d. l. Vranius. & ĩ. dicam.

9 † Tertiò opp. ꝙ ſi ſunt duo tanquā duo rei credendi, illud qđ vnus exigit, tenetur reſtituere alteri per actionem neg. geſt. ergo pater filio creditori, & ſic filius debitor ſuccedēdo, cùm ſucceſsio habeatur pro ſolutione, tenetur alteri fratri actione neg. geſt. non ergo repeteret vt indebitum. Glo. non ſoluit. q. d. concedo ꝙ frater debitor poſſet opponere compenſationē contra fratrem agentem condictione indebiti de eo, quod ab eo poſſet repetere per actionem neg. geſt. ſed ſi nō opponeret compenſatio, procederet iſta lex. Tu dic ꝙ tunc eſt verum ꝙ illud quod vnus ex duobus reis credendi exegit, tenetur reſtituere alteri pro parte, qñ debitum pertinet pariter ad vtrūq;. Secus ſi inveritate totaliter ad vnū pertinet: quia de pecunia eius eſſet contractum mutuum. & hoc eſt fortè quod glo. voluit dicere quòd obligatio patris maioris eſt potentiæ quàm obligatio filij: vide iſtam gloſ. ibi: ſed ſi vni, &c. Nota iſtam

d partem gloſ.[d] quòd illud quod correus credendi exegit, tenetur alteri cōmunicare. Idem no. in l. ſi Titio aut Seio. ĩ. de leg. ij. & l. qui hominem. §. j. ĩ. de ſolut. In contrarium videtur caſus in l. in lege Falcidia hoc eſſe ſeruandum. ĩ. ad leg. Fal. Sed dic vt dixi in d. l. qui hominem. §. j. Sed quantum ad præſens tene diſtinctionē quam præmiſi. Illud quod ſequitur in gloſ. eſt ad probandum quomodo ſucceſsione frater liberetur: & quomodo etiam apud ipſum filium mutuantē remanet obligatio. vide eam, quæ eſt clara ibi: videtur &c. Opp. ꝙ apud

e filium nihil remaneat[e]: vt l. placet. ĩ. de acquir. hære. Sol. dicit gloſſ. no. hæc lex loquitur in obligatione quæ acquiritur per actū naturalem & iuriſgentium: vt mutuando. Contrariū loquitur in his quæ acquiruntur per actum ciuilem: vt adeūdo hæreditatem, vel agnoſcēdo bonorū poſſeſsionē, vel acceptādo Trebellianicam reſtitutionē: in quibus caſibus nil remanet apud filium. Ratio, quia ibi ius ciuile multū poteſt, quo iure eſt inducta patria poteſtas: vt l. cū ciuiū. §. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & Inſti. de pat. po. §. j. vide glo. Non intelligas ꝙ bonorū poſſeſsio & Trebellianica reſtitutio acquirant ipſo animo: quia illud eſt ſolùm in hæreditate. Sed dicit ꝙ eſt ciuilis acquiſitio. An prædicta vera ſint ĩ. dicetur. Venio ad tertiam partē gl. ibi: Item quæro, & opp. ſicut per filium creditorem quæritᵉ patri obligatio actiuè: ita per filium debitorē queritur patri actio paſsiuè, ſeu obligatio eadē ratione: quod patet per totum tit. ĩ. de pecul. vbi patri quæritᵉ, vel pater cōuenitur de peculio filij. Et ſic apparet ꝙ ipſe idem pater erit debitor & creditor ex perſona filiorū: non ergo tollitur obligatio propter ſucceſsionē: ſed magis ꝓpter compēſationem. hic in tex. dicitᵉ cōtrarium: quare malè. huius timore, eſt facta tota iſta pars gl. quæ habet tres partes. Primò ponit opi. quorundam, qui dicunt ꝙ patri nō quæritur obligatio actiuè nec paſsiuè. quod gl. reprehēdit per hāc l. Secūdò ponit opi. Hugo. qui dicit ꝙ patri quæritᵉ obligatio actiuè & paſsiuè. Tertiò ponit opi. Azo. qui dicit ꝙ patri quæritᵉ obligatio actiuè, nō paſsiuè, ita ꝙ ipſe pater obligetur. Primæ duæ partes ſunt

b claræ: ideo vide eas ad literā vſq; ibi: ſed Azo. Venio[b] ad opi. Azonis & ꝙ pater ex perſona filij recipiētis mutuū nō obligetᵉ, probat ipſe quatuor rationibus. Primo qñ filius accipit pecuniā mutuò ab extraneo, obligatᵉ de peculio, ſecundū qđ Hug. dicit: ſed iſta obligatio eſt ciuilis tm, nō naturalis: qa nō habet patris conſenſum: ergo qñ accipit à fratre, pater nullo modo teneᵗ. ciuiliter nō: qa nō poteſt eſſe inter patrē & filiū, vel inter duos fratres. Naturaliter nō: qa naturaliter nō teneᵗ etiā ſi accepiſſet ab extraneo: & ſic ratio Hug. retorqueᵗ contra eū. hoc vult dicere prima ratio Azo. vide eā. Secūda ratio eſt in duobus ſeruis, quorū vnus recepit mutuo ab alio. Tertia ratio eſt in ſeruo delinquēte. Quarta ratio eſt: quia ſi pater eſſet debitor & creditor, tolleretur actio cōpenſatione, & nō ſucceſsione: & ſic eſſet cōtra iſtam l. vt dixi in contrario ſignato in princ. huius partis: & iſta gl. eſt clara: ideo vide eam vſq; ibi: eſt & alia, Quintā probat Azo ſic. Itē nō poteſt eſſe ſibi debitor & creditor: nec idē apud eundē pro eodē pōt eſſe obligatus: vt l. ſi qs pro eo. §. j. ĩ. de fideiuſ. & l. Vranius. e. tit. & l. hæres à debitore. §. j. Sed ſi tu diceres hunc patrē eſſe debitorē & creditorē, eſſet idē debitor & creditor. Itē teneretᵉ eidē iſte filius debitor pro eodē. Cōcluditur ergo ꝙ pater nō obligatur, licet ſibi acquiratᵉ. Cōtra hòc opp. ſi hoc eſt verū, ergo pater, qui promittit filio, nō obligatᵉ ipſi filio naturaliter: quia illa obligatio, qua obligatᵉ filio, reuerteretᵉ ad ipſum patrē. ꝛñ. illud, quod dicitᵉ, ꝙ naturalis obligatio quæritᵉ per filiū patri, eſt verū, qñ filius obligat ſibi extraneū, ſecus ſi ipſum patrē: vt hic, in §. quæſitū. Et hæc eſt ratio in d. l. ſi qs pro eo. §. j. ꝙ fideiuſſor nō poteſt intercedere pro patre apud filiū. Licet enim pater ipſi filio naturaliter obligetᵉ, nec reᵃ acquiratᵉ ipſi patri: tamē obligatio, qua obligatᵉ fideiuſſor ipſi patri acquireretᵉ, et ſic eſſet obligatus idē pro eodē: quod iura nolūt. Modò ha-

10 bes totā iſtam gl. ex † qua habes ꝙ qñ pater promittit filio directò, obligatᵉ naturaliter, nec ad ipſum patrē reuertitur, licet gl. dicat contrarium, & malè, in d. l. ſi quis pro eo. §. j. ſecus qñ obligareᵗ filio p aliū, vt p fideiuſſorē datū à patre: qa tūc reacquireretᵉ ipſi patri. & hæc eſt ratio hic, ꝙ pater nō obligatᵉ ex perſona filij accipiētis mutuū: qa ſi obligareᵗ, reacquireretᵉ ſibi ipſi. Opp. ꝙ iſta ſit impfecta reſpōſio. quid em̃ ſi hęreditas nō eſſet aditaᵉ quod in hoc tex. nō ponitᵉ. Gl. rñdet ꝙ quidā fatentur contrariū, ꝙ tūc nō poſſet repeti: & eo caſu hæc lex nō reſpōdet. Alij dicūt ꝙ etiā tūc poſſet repeti: qa tūc etiā eſt hęres ipſo iure, qđ dic, vt in gl. ſuper verb. poſt mortē. quę eſt clara.

Itē opp. dicitᵉ hic ꝙ liberatᵉ filius pro ea quātitate quę ad aliū puenit ex peculio. Cōtrà, imò debet liberari reſpectu quotæ, & nō reſpectu quātitatis, vt l. ſi ab eo. C. de ne. geſt. & l. ſi adulta. C. de hær. act. Sol. Aliud in hæreditate, vt ibi: aliud in peculio, vt hic. h. d. gl. ſuper verb. nō minus. qđ eſt not. vt dicā ĩ. qđ declarabo. Opp. & nūc venio ad ſecūdā gl. magnā. dicitᵉ hic ꝙ tollitur obligatio ꝓ ea quātitate quæ ad fratrē creditorem puenit de peculio. Cōtrà, medietas peculij profectitij pertinet

ad frat

Universidad de Deusto

a ❧ POMATES. ¶ Quæ est ratio: qa inter patrē & filium vel inter duos fratres non cadit obligatio ciuilis, sed naturalis tantū. Et vide Alexā. cōsil. viij. volū. col. ij. vbi sequitur hoc ꝙ oriatur naturalis. & consi. xij. col. ij. Vol. iij. & Soci. consil. xiij. & ibi tenet non valere diuisionē factā inter patrē & filios in potestate.

b ¶ Et filium. quare inter patrem & filium non consistit ciuilis obligatio, sed naturalis sic, vide Bald. in l. fin. C. quod cum eo. in ij. col. in versi. iij. præmittendum.

¶ Concludit quare. Ciuilis cōtra patrem filio non dat. Cogita: quia per istas rationes nō deberet etiam acquiri filio obligatio naturalis contra patrē. quod est cōtra istū tex. in §. quæsitū. Vnde videt tenenda prima & secunda ratio. §. relata. Sed aduerte qđ Bar. saluando ar. quod fecit in l. si qs pro eo. §. j. de fideiuss. dicit secundum Dy. ꝙ ista regula nō habet locū in obligatione naturali. et Bar. j. in viij. col. Alex.

d ❧ POMATES. ¶ Quæ aūt. Ex ista doctrina Bart. habes inferre quòd quemadmodum inter patrem & filium non consistit donatio, ꝙ etiam non consistit inter fratres in eiusdem patris potestate constitutos: quia nō posset donare, nisi patri bona. et hoc ꝓcederet, etiam si filius haberet bonorum administrationē: quia in generali administratione nō venit vt quis donet. l. filiusfa. j. de dona. Hoc tamen limita secundū Ioan. And. in addi. Specu. in ti. đ instr. edi. §. porro. versi. quid si filiusfa. in ij. col. nisi frater donet alteri fratri de consensu patris: quia tūc valeret. de quo cogita. qa tunc fortiter obstat regula, q̄ tradit per glo. in l. fin. in verbo, accōmodauerit. C. de pact. & per Bar. & Bal. in l. ij. C. si aduersus donat. & Bart. in l. si fundus. j. de pig. qđ qui ipsum actū facere non pōt, alij facienti nō pōt assentire: sed pater non pōt filio in potestate donare. l. donationes, quas parētes. C. de dona. inter vi. & vxo. ergo etiā nō poterit assentire filio fratri donanti. Præterea clarū est ꝙ fieret fraus legi d de persona ad personam l. cōtra legē. §. de ad fratrē iure hæreditario: vt l. certū. C. fami. ercis. ergo cū recipiat suū, nō debet alter frater liberari. Timore huius est facta tota gl. secunda magna. Quidam dicunt ꝙ debet intelligi quando ad fratrem non peruenit de peculio, §. de portione fratris debitoris. Io. dicit cōtrariū quod probat multis rationibus & exēplis. Vide gl. per te, quæ est clara. Aliæ gl. sunt clarissimæ. Apparatu sic aliqualiter ad literā examinato, veniamus ad difficultates quæ hic tanguntur. Et primò † circa primā partē gl. quæro quę est ratio [a] ꝙ inter patrem & filium [b] vel inter duos fratres nō cadit obligatio ciuilis, sed solū naturalis. Respond.

12 Cōmunis ratio docto. est, quia † patria potestas est de iure ciuili: vt Instit. de pa. pot. in prin. & l. nam ciuiū. ff. de his q̄ sunt sui vel alie. iur. Sed de iure ciuili pater & filius censent vna & eadē persona: vt Insti. de inuti. stipu. §. ei qui. et C. de impube. & alijs substi. l. fi. Sicut ergo idem nō pōt sibiipsi esse obligatus: ita nec pater & filius. Et eadē ratiōe plures filij in eiusdem potestate: sed de iure gentiū pater & filius sunt diuersæ psonæ. & ideo obligatio naturalis, q̄ est de iure gētiū cadit inter eos. Alij assignāt aliā rationē, quā gl. tāgit Insti. de obli. in prin. circa fi. gl. magnæ. Nā actiōes & obligationes sunt introductæ propter iudiciū. Est enim actio ius persequēdi in iudicio, &c. sed inter patrē & filiū nō pōt esse iudiciū: vt l. lis nulla. §. de iudi. Istæ sunt rationes cōmunes: quæ licet satis bonæ sint, tn̄ alia rō est melior & firmior, quā ponit Iurisconsultus si qs bñ aduertit. Nam debetis scire ꝙ de iure gētiū anteqū essent ꝓdite actiōes ille, q̄ debebat aliqd recipere, cōsequebat illud manu regia, seu p̄ potestatē regiā: vt l. ij. in prin. §. de ori. iur. Et istud est cōmune omnibus gētibus. Nā regia potestas de iure gentiū est, vt §. de iusti. & iur. l. ex hoc iure. Postea de iure ciuili fuerūt introductę actiōes per quas qs in iudicio prosequat qđ sibi debet: & cōsiderauit ius ciuile ꝙ patri erga filiū, vel dño erga seruū remanebat illa potestas regia, q̄ sua authoritate pōt auferre à seruo vel filio illud, qđ sibi debet: ideo ipsi patri vel dño nō prouidit de remedio actionis vel obligatiōis ciuilis. Istā rōnē ponit tex. in l. serui & filij. in princ. j. de fur. facit j. si quis testa. liber esse iussus fue. l. j. §. habet ita q̄. ibi: quia coerceri potuit. facit ad hoc de pa. pote. l. cōgruētius. Dices tu, Ista rō cōcludit quare [c] pater nō habet obligatū filiū ciuiliter: sed quæ est rō ꝙ filius nō habet patrē obligatū ciuiliter, cū filius in patrē nequeat exercere illā potestatē? Rñ. ratio est hæc ex duabus regulis iuris nostri. Vna regula est ꝙ qcqd acquirit filius, acquirit patri l. j. in prin. ff. si quis à pa. sue. ma. & j. de acquirē. hęre. l. placet. Alia regula est, ꝙ ex qua cā recipiē do ab alio tu acqris mihi: ex eadē stipulādo à me tibi nō obligor. Istā regulā tradit Iulianus in l. si seruo. §. & regulariter. §. de vsu. & l. liber homo. in princi. de verb. obli. Cū ergo filius obligādo sibi aliū ciuiliter quærat patri: meritò patrē sibi obligare nō pōt. Quæ aūt sit ratio inter dñm & seruū, dicet j. eod. l. si id qđ. Sed quæ est ratio ꝙ inter duos filios nō cōtrahit ciuis e lis [e]. Rñ. Ex prædictis rationibus colligit vna tertia rō inter duos filios. Vna regula est, qđ quicquid acquirit filius, acquirit patri. Ergo si vnus ex fratribus obligatur alteri, quæritur patri: sed pater non habet ciuilē obligationē in filiū, per iā dictā rō- e nē: ergo &c. Nunc intro [f] gl. & quęro † qñ f 13 filius mutuat pecuniā alteri nomine patris, vtrū contrahat mutuū, ita ꝙ patri acg quirat? [g] Gl. dicit īdistinctè ꝙ sic, qualiter cunq; filius habuerit pecuniā. qđ non est vsquequaq; verū. Aut enim filius mutuat pecuniā suā castrensem vel quasi castrensem nomine patris: tūc patri non acquiritur, nisi ratihabitione secuta: vt l. si absentis. C. si cer. pe. Aut mutuat pecuniā ipsius patris: & tunc non contrahit mutuū, nisi f patris volūtas intercedat, vel sequatur cō sumptio: quia dominiū transferre nō potuit. Aut mutuat pecuniā sui peculij aduē titij secundū iura hodierna: & intelligo in casibus, in quibus patri nō acquirit vsusfructus, vt j. dicā: & tūc videt idē quod §. dixi in castrēsi vel quasi scilicet ꝙ requiratur ratihabitio patris. Et est aduertēdū ꝙ hoc casu nō procedit ista lex fortè simpliciter, vt gl. dicit: qa filius mutuans nomine patris pecuniā suā habet obligatū patrē ratū habētē [h] actione negotiorū gesto h rū: & ideo filius soluēs post mortē patris, g nō posset repetere tanquā indebitū: quia posset sibi obijci cōpensatio de eo ꝙ debet ex persona patris per actionem negotiorū gestorū. & hoc verum est. Volendo tamē l. istā simpliciter intelligere, ꝙ condictio indebiti haberet effectum, tenēdo istā casus positionē deberet dici ꝙ fuit mutuata pecunia nomine patris animo donandi, vel ꝙ cōpēsatio nō opponatur. Se- h 14 cundò † quæro qñ filius mutuauit nomine suo: an contrahat mutuū, & procedat hæc lex? Rñ. quandoq; filius mutuat pecuniam propriā castrensis vel quasi castrensis peculij: tunc non procedit hæc lex, sed bene contrahit mutuū, vt ipsi filio quęratur ciuilis & naturalis obligatio l. ij. j. ad Macedo. Huic dicto videtur obstare qa hic mutuat alteri filio existenti in potestate: & sic videtur obstare senatusconsultū Macedonianum: nec videtur iuuari glo. per l. ij. quam allegat: quia ibi loquitur in accipiēte mutuum qui accipiebat in causam castrensis vel quasi castrensis peculij. Hic gloss. loquitur in dante mutuum de castrensi peculio vel quasi: nisi ponere mus vtrunq; habere castrense peculiū, vel fateamur quòd obstet senatusconsultum Macedonianum: nisi sit mutuum datum in casibus, in quibus cesset, vt in casu l. si permittente. C. ad Mace. nec hoc gl. remouere intendit. Quandoque filius mutuat pecuniam patris: tunc contrahitur mutuum consumptione secuta, & acquiritur patri naturali. Ita loquitur hæc lex. nec curo licet quidam dicant contra, si pecunia fuit mutuata contra senatusconsultum Macedonianum. Cum † Macedonianum non propterea impediat [i] naturalem 15 i obligationem, de qua hic tractamus: vt l. quia naturalis. j. ad Macedo. & quod not. in l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. Quandoque mutuat filius pecuniam profectitij peculij: tunc contrahitur mutuum incontinenti: quia habebat potestatem transferendi dominium: vt §. si certum petatur. l. eius qui in prouincia. & procedit hęc lex. quandoq; mutuat pecuniam aduentitij peculij: & tunc dicit glo. olim idem sicut in profectitio, hodie legi. & cōtra l. nō dubiū. C. eo. titu. Ad hoc præterea vide Oldra. cōsi. xxvj. incip. pater consensit filio. Aret. l. placet. j. de acqui. hære. Alex. consi. x. colū. iij. vol. iij.

¶ Ciuilis. Dicit tamē no. Bal. l. cū oportet. §. nō aūt. ad fin. C. de bo. quæ libe. qđ si pater assignauit legitimam duobus filijs in vita poterunt sibi adinuicē contrahere, & orietur obligatio ciuilis & naturalis, sicut in dote data: secus si simpliciter esset facta concessio in peculio. Alexan.

❧ POMATES. ¶ Nunc intro. No. ꝙ licet qs numeret pecuniā suā nomine alieno, ꝙ tn̄ p̄ hoc non videt donare ei cuius nomine numerat. Et ita notat hic Paul. de Cast. in l. certi condictio §. si nummos. & ibi doct. §. si cer. pet. et no. quod Bart. loquit hic in patre & filio, et sic in personis apprimē cōiunctis. qđ not. ad limitationē l. quæ dotis. & quæ ibi traduntur j. solu. matri.

¶ Acquiratur. Vide Bal. in l. fi. C. quod cū eo. in ij. colū. in verb. opp. vlterius.

¶ Ratū habentē. Sed imò indistinctè videtur dicendum ꝙ habeat locū etiā isto casu cōdictio indebiti: quia ista exceptio cōpensationis non pōt obijci repetēti isto casu, iuxta no. in l. cum his. §. j. §. eo. & videtur hoc sentire Bal.

¶ Impediat. Videtur ꝙ etiā qñ habet locū senatusconsultū, tñ habeat locū dispositio huius legis & ꝙ solutum non repetat, per text. in l. sed & si pater. §. fi. cum l. seq. j. ad Maced. & quod not. gl. in l. j. §. j. in versi. petitio. eo. ti. & l. qui exceptionem. in princ. §. eo. vbi solutū à filio tuto beneficio senatusconsulti, repetitur, quanq; Bal. hic transeat cū sententia Bart. hic proxi.

a. intelligo quātū ad acqsitionem cabitem: aliter facta mercatiōis nomine alicui factum cuicunq; nedū acquiret l. certi condicti. numos. Asi cert. pe. fu n. 6. Paul. vi. ias. 35. in & in rep. 24.

b. cois. ratione in rep. n. 6

c. ista ratiōes cōtra ayb am hę sent. & ias. Ideas tenent cane tri nā sm primā ratiōnem p̄ filio & naturalit c tn̄ non obligat cuius ōpiniōi tenetur.

d. inter qs mellectq cōtē soc qui trī aliū meliorē exi de quo ꝙ salyc. hic col. 3.

e. m continenti: q. d. ꝙ hz locū iste casu supposita nol. te pris: addo quod idē e deficiente dom. m. sc. & reconciliatio mutuj

f. sumptiōne

g. quia. alias si habeāt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digestoveteri.

a ❧ POMATES. ¶ Declaratione quæro. An inter patrẽ & filiũ in aduẽtitio cõsistat obligatio ciuilis, vide Soc.in.consi. clxij.col.iiij.

b ¶ Ciuilis obligatio. Cũ bar.trãsit hic bal. & idẽ Iaco.de Bel.in disput.quã ponit in l. ij.C.de inof.don. licet hic nihil firmet.& vide quæ dixi post bar. in d.l. iubemus. cum cõcor.et ibi p Bal.& in §.vbi quærit q cõtractus fieri possint inter patrẽ & filiũ, & qd in profectitijs an valeat cessio facta filio cõtra patrẽ, & quid in aduẽtitijs cõtrahit etiã. alias tenet Bal.in l.cũ oportet. §. nõ autẽ.in fi.de bo. quæ libe.adde p obligatio legalis bene cadit inẽ patrẽ & filiũ.l.si quis prioris. §.in illo. & ibi Bald. C.de secun.nupt.

e ¶ Regula. Vide bar.ĩ l.si qs p ro. §.j. de fideiuss. & j.in xiij. col.

d ¶ Concludunt. Adde Bar.j.in j.q.de cõtractu mutui.

c ¶ Naturali. vide s.et per Bal.in l.fi.v.q. de duo.reis.

idem quod in castrẽsi vel quasi:& sic pertransit. Domini, hic est aduertendum: quãdo p pater in pecunia aduentitia habet vsumfructũ: & tunc est idem olim p hodie:nam in pecunia non potest haberi vsusfructus sine ꝓprietate. Idẽ in omnibus rebus quæ vsu consumuntur: vt §.de vsufru.ea.rerũ quæ vsu consu.l.ª si tibi. & l.tribus.& l.pen.& fi. Vnde filius nõ potest eam mutare, sicut nec pecuniam patris. Pro hoc, quia etiã si proprietas esset sua,non posset alienare: vt l.cũ non solũ. §.filijs autem.C.de bo.quę lib. Sed in casibus,in quibus patri non quæritur vsusfructus,nec est legitimus administrator, procederet hæc glo. Pro cuius declaratione quæro ª, † an hodie inter patrem & filium in aduentitijs consistere posset ciuilis obligatio[b]. Glo.vt vides, hic videtur dicere p sic.Idem no.in l.si quis ꝓ eo.§.j.s̃.alleg.& in auẽ.vnde si parens. C. de inof.test.& de pact.conuen.l.pactum. & videtur tex.in l.iubemus.C.ad Trebel. Sed certè illæ leges hoc cõcludũt,scilicet p pater obligetur filio,& bene: quia cessat ratio prædicta. Nam filius stipulando ab alio ex causa aduentitia non acquirit patri:ergo potest stipulari à patre:sed p filius obligetur patri ex causa aduentitia ciuiliter:hoc non est bene clarum, sed puto[b] p in casibus,in quibus patri nõ quæritur vsusfructus nec est legitimus administrator,p filius sibi obligeẽ:qa in illis rebus nõ potest patriam potestatem exercere ficut in castrẽsi,vel quasi: vt j.de furt.l.si quis vxori.§.j.sed in aduẽtitijs in quibus habet vsumfructũ, & in quibus est legitimus administrator, & potest potestatẽ patriam exercere sine reprehensione:vt l.j.C.de bo.mat. & in auẽ.de nup.§.& ita.tunc non puto p obligetur filius patri ciuiliter:quia subest adhuc ratio prædicta. Sumus expediti de prima parte gl.&c. Venio ad secundam partem gl.& primò

a 16 b

17 quæro † vtrum obligatio naturalis queratur per filium patri. Tex.est hic p sic:licet quidam dixerint contrarium, vt tangit glos.hic in prin.tertiæ partis huius gl. Pro quibus arguo, si obligatio naturalis quæratur patri: ergo pater promittendo filio non obligatur naturaliter per regulam Iuliani §.alleg. & l.si seruo.§.& regulariter.s̃.de vsufru.& l.liber homo.in prin. ff.de verb.oblig. Præterea iura naturalia sunt immutabilia: vt Instit.de iure natur.§.sed naturalia quidem.ergo &c. Respõ.

c ad primũ p illa regula[c] Iuliani nõ habet locũ in acquisitionibus de iure naturali primæuo. Ratio:quia cũ illa regula sit de iure ciuili,nõ potest impedire acquisitionẽ naturalẽ. Nõ ob.

18 secũda ratio,quia dico in ꝓposito,per † ius ciuile nõ tollitur obligatio naturalis,sed transferẽ de vno in aliũ:sicut dicimus de dñio,p licet sit iurisgẽtium,transferẽ p vsucapionẽ,& etiã per alios actus iuris ciuilis,vt per sentẽtiam vel per rescriptũ

19 principis. Secũdò quæro,† & hoc est magis subtile,vtrũ acquiratur per filiũ,hoc est mediante persona filij, ita p primo filio & ipsi patri per filium acquiratur,an verò acquiratur patri directò per filiũ tanq̃ per quoddã organũ, p acquirat patri directò,probat:quia ista obligatio naturalis ex contractu mutui cõtrahitur per actũ naturalẽ,s.numeratione: ergo alteri quæritur directò:vt l.ea quæ ciuiliter.de acquirẽ.re.do.& l. quod meo.§.j.de acqui.poss.Cõtrarium dicit gl. hic p quæritẽ primo filio,& ex persona filij quæritur patri:& videtur gl.ibi & patri filium.& hoc videtur probari in l.j.in princi. si quis à pa.fue.ma.Sol.in obligationibus quæ cõtrahuntur per actũ naturalem,vt numeratione vel traditione; si quidem per filiũ fuit facta nomine patris,acquiritur patri directò:vt l.certi cõ dictio.§.si numos.s̃.si cert.pet.Sed si fuit facta nomine ipsius filij:tũc procedit hæc gl.p acquiritẽ filio, & per filiũ patri. Idẽ dico in acquisitionibus quæ fiũt per actus merè ciuiles,vt d.l.

20 ea quæ ciuiliter.de acqui.re.do. Tertiò quæro,dixi † p filium acquiritẽ patri:an apud filium aliquid remaneat.Et gl.dicit p apud filium remanet naturalis,& patri acquiritẽ naturalis:& sic concludit p ab initio natæ fuerunt duę naturales.& hoc in acquisitionibus quę fiunt per actũ naturalẽ. in illis verò,quæ fiunt per actũ ciuilem,nihil remanet apud filiũ, dicit gl.vt l.placet.j.de acquir.hæred.Cõtra hoc vltimũ arguo sic: Ea quæ sunt iuris ciuilis,durius separãtur à nobis, q̃ ea, quæ sunt iuris naturalis.Nã obligationes ciuiles non transeunt in fideicõmissarium,nisi vtiles directæ apud hæredẽ remaneãt: sed obligationes naturales in totũ transeunt in fideicõmissarium:vt l.si eius.ff.ad Trebel.& ideo concludo p in isto actu acquirẽdi patri per filium,nõ acquiritur magis illud quod est de iure ciuili,quàm illud quod est de iure natura.vnde in hoc istam gl.non teneo.Item in eo p gl.dicit p ab initio nascũtur duæ obligationes naturales,non dicit verũ: quia, vt dictũ est

21 in præcedenti q.naturalis,quæ quæritur patri, primo quæritur filio.Dicere autem † p ab initio ipsi filio quærantur duæ naturales,hoc est absurdum,& sine lege loqui,contra l.illam.C. de colla.Præterea si hoc esset verum,fideiussor posset accedere pro patre apud filium.Nã licet obligatio naturalis in personã fideiussoris,quæ acquiritur patri per filiũ,sit nulla, quia non potest esse pro eodem apud eundem obligatus: tamẽ illa naturalis,quæ remanet apud filium contra fideiussorem, remaneret aliqua.quod est contra d.§.j.in l.si quis pro eo.alleg. & tangitur hic circa fin.huius gloss. Dic ergo p vna ab initio naturalis,nascitur,& illa cum effectu quæritur patri,vt hic:& apud filium nulla remanet nisi solo nomine, non effectu aliquo:vt d.l.j.si quis à pa.fue.ma.& l.cùm filium.j.de legat.j. & licet ibi loquatur de ciuili acquisitione:tamen idem de acquisitione naturali,& multò fortius: vt s̃.dixi, &c. Ad rationes

d gl.quæ concludũt[d] p nascantur duæ naturales, respõ. Prima ratio est,quia peculium pertinet ad patrem & ad filium: ergo & obligatio naturalis ad patrẽ & ad filium debet pertinere. Rñ.peculiumverè pertinet ad patrem,& ideo diuiditur inter hæredes,vt hic:& l.certum.C.fami.ercis.Quo ad quid tamen dicitur ad filium pertinere,s.si bona patris publicarentur: vt l.iij.§.sed vtrum.ff.de mino.quem casum expectare nõ debemus:vt l.inter stipulantem.§.sacram.j.de ver.oblig.Apparet ergo p peculium filij dicitur solo nomine esse filij, sed effectu est patris.Eodem modo ista obligatio naturalis solo nomine est filij,sed effectu patris est:& ideò dico p in casu huius legis si filius creditor nõ fuisset hæres patris,solutũ ab eo indistinctè repeteret:quia quo ad eum omnino erat indebitum, vt d.l.si eius.ad Trebel. Item probat gl. per leges quæ dicũt deduci p filio debetur et quod seruo.Sed omnes illas leges intelligo

22 debetur filio,s.nomine,nõ effectu. † Quęro vtrũ in hac obli

e gatione naturali[e] pater & filius habeantur tanquam duo rei credendi. Glos.hic dicit p sic.Sed ex prædictis apparet p hoc non est verũ:quia in duobus reis sunt plures & diuersæ obligationes.l.iij.in fi.j.de duo.reis.et l.eãdem.in fi.e.ti.sed hic est vna tm:ergo &c.Præterea,posito p essent duæ,vt dicit gl.nõ essent duo rei:nam filio debet ex suo cõtractu, patri verò debetur ex dispositione legali,sed diuersitas causarum impedit constitutionẽ duorum reorũ:vt l.qui seruũ.& ibi no.s̃. de interro.act.ergo &c.In hoc tñ posset sustineri ista gl.p pater & filius dicãtur duo rei:hoc est,habeant similitudinẽ cum duobus reis in hoc.Nam sicut cuilibet ex duobus reis potest solui,ita etiã potest solui patri & filio. & istam similitudinẽ facit tex.in l.si vnus.in prin.s̃.de pact.licet tñ filio possit solui:non tamẽ per hoc intẽdo dicere p filius habeat cõmunionem aliquam in obligatione naturali,nisi solùm nudum nomẽ, vt s̃. dixi.Si enim haberet aliquã communionẽ,morte patris consolidaretur in eo:sicut dicimus in actione de dote, vt l.j.§. videamus.C.de rei vxo.act.quod tamẽ nõ procedit hic,vt patet

23 ex hac litera. Item quæro † retenta opi.glo.p sint quasi duo rei:an obligatio patris sit potẽtior quàm obligatio filij. Glos. dicit p sic ratione patriæ potestatis:vel dic p ideo est potentior quia negotium in veritate spectat ad patrem: sicut quando vnus ex correis credendi credidisset pecuniam propriam,

24 alius nihil promisisset. Quæro † vtrum sit verum p quando vnus ex reis credẽdi exigit, teneatur alteri communicare. Gloss.dicit p sic.quod dic vt dixi s̃.in recitatione literali huius glos.

ius gloss. Quæro an peculiũ profectitiũ conferatur, & qua-
25 liter. Gl. †dicit quod confertur: & confertur tradendo vel libe-
rando, vt habes in glo. qđ intellige de collatione facti. Nam de
iure peculium profectitiũ est commune, licet sit separatum a ra
tionibus patris: vt l. certum. C. fami. erciscun. & C. de coll. l. si
donatione. & hic sumus expediti de secunda parte gloss. Ve
niamus ad tertiam partem glos. & pro huius declaratione pri-
a mo quæro, an actio de peculio sit in rẽ vel in personã[a] Quidã
26 †dicunt quod est in rem: & hoc dicũt vt ostendãt nullã obliga
tionẽ præsupponere, & sic pater per filiũ, dominus per seruũ
non obligãtur: quod probant: quia re perẽpta dominus nõ te-
neẽ sicut in realibus: vt l. quæsitũ. j. de peculio. Pro eis arguo:
quia ille, ad quẽ transit peculiũ titulo singulari, potest cõueni-
ri: vt j. de pecu. l. & ancillarũ. §. si seruus. quod nõ est in actioni-
bus personalibus: vt l. j. §. si hæres. j. ad Trebel. Præterea ceden
do peculio liberatur: vt l. si postquã. in fi. cõmuni diui. quod nõ
est in actionibus personalibus: vt l. sed cũ fructuarius. & l. seq.
š. de vsufru. Contrariũ est veritas, vt Instit. de actio. §. in per-
sonã. & l. summa. in fi. j. de pecu. & in qualibet earũ est expres-
sum. Nec curo de dicto Pe. qđ refert Cy. in l. dominum. C. qđ
cũ eo. qui dicit quod actio est personalis: sed adiectione in rẽ:
quia leges prædictæ loquuntr̃ de ipsa actione cum adiectione
de peculio: nec potest separari dicta adiectio vt aliquid rema-
neat ab actione: sicut nec qualitas a subiecto: vt l. ij. š. de vsufr.
Contraria non obstant: nã etiã in actionibus personalibus vi-
deo quod re perẽpta quandoq; quis liberat̃: vt in debitore spe
cieі. Itẽ video quod ille, ad quẽ res peruenit titulo singulari,
tenetur: vt in actionibus scriptis in rẽ: vt l. de eo. §. fi. š. ad exhi-
ben. & l. j. §. j. de interdict. & hoc etiam casu liberatur cedẽdo
27 rẽ bona fide: vt d. l. sed postquã. in fi. Secundo quæro †posi-
b to q; hæc actio sit personalis[b]: vtrũ sit datiua vel natiua. hoc
est, quod nascatur ex matre, scilicet ex obligatione. Cy. in d. l.
dominũ. circa fi. & sunt verba sua. dicit qđ est datiua. tenetur
enim pater vel dominus ꝓpter contractũ filij vel serui, nõ ex
aliqua obligatione, sed quia lex dat istam actionem. hoc est fal
sum, & contra casum plurium legum. Primo contra l. iij. §. si fi-
lius. j. de pec. & §. Iulianus. & §. sed si filiꝰ. & l. depositi. in prin.
& quãdo actio de pecu. est anna. l. j. §. merito ibi: produci obli-
gationẽ. Concludo ergo quod ista actio oritur ex matre obli-
28 gatione. Tertio quæro, †ergo si oritur ex obligatione: vtrum
ex obligatione ciuili vel naturali, vel ciuili tantum vel natura-
li tantum: In hoc sunt opi. hic inter Hug. & Azo. Hugo. dicit
quod pater & dominus tenẽtur ciuiliter & naturaliter. Pro eo
facit, quia ciuilis sola vel naturalis sola non est sufficiens ad ꝓ-
ducendam actionem, vt no. Instit. de obliga. in prin. Azo di-
cit quod ex sola obligatione ciuili, quæ tamẽ habet effectum
naturalis. Pro eo facit: quia deficit consensus, imo obligantur
pater & dominus etiam inuiti: vt l. si quis seruum. versi. etiam.
29 j. de pecul. Istam opi. Azo. puto veram: nam obligatio †natu-
c ralis dicitur de iure gentium[c], vt dixi in l. si non sortem. §. li-
bertus. in princ. š. eo. Sed hoc quod pater & dominus teneantur de peculio, non est de iure gentiũ. Itẽ non est ibi cõsensus, qui naturalem obligationem inducat: ergo &c. Non obstat si dicis: ergo non est sufficiens ad producendum actionem: quia debes scire quod quædam sunt obligationes ciuiles, quæ habent effectum naturalis: vt dicit Azo propter authoritatem statuentis, vt obligatio quæ descendit ex re iudicata, & obligatio quæ descendit ex rescripto principis, vel etiam ex edicto prætoris, vt in casu nostro, quæ producunt actionem. Possumus tamen dicere q; hic est quædam ficta naturalis: quia illud
30 †quod facit iudex vel cõditor legis, videtur facere pars: vt C. de euic. l. si ob causam. & š. de leg. l. j. & hoc est quod Azo voluit dicere quod habet naturalis effectum. Quæro in casu le-
31 gis nostrę †vtrum ex persona illius filij, qui est naturaliter obligatus, pater obligetur naturaliter. Azo dicit q; nõ: nam etiam extraneus non obligatur naturaliter, vt dictũ est š. quod intelige verũ quantũ ad personam ipsorũ filiorum, alias secus quãtum ad personam extraneorum, vt statim dicam. Quæro:
32 †duo serui eiusdem domini erant, quorũ vnus accepit ab alio pecuniam mutuo: vtrum ex persona serui mutuum accipientis dominus teneat̃? Azo, vt hic vides, dicit qđ nõ ꝓbat: quia de peculio deducit qđ alteri debeẽ. Nec obstat si dicis quod in peculio eius, cui debetur, computatur illud, quod seruus accipiens mutuo debet: vt l. quã Tuberonis. in fi. j. de peculio. quia computatur tanquam debitum a seruo nõ domino. Ita dicit Azo. Domini, hic est aduertendum. Nam vbicunq; in materia de peculio legis dicũr seruũ debere, loquũtur improprie, & factũ significant: vt l. nec seruus. j. de pecu. Item debes scire qđ illud qđ naturaliter tantũ debetur non põt ab alio imputari in patrimonio: vt l. j. §. id qđ natura. j. ad le. falci. Ex hoc dico, q; cũ lex dicat quod id dñs debet imputare in peculio, qđ seruus debet, qđ ad id dominus tenetur ciuiliter: quæ ciuilis habet effectum naturalis, vt š. dixi. & hoc respectu extraneorum agentiũ de peculio non respectu
33 psorum seruorum. Et secundum hoc con-cludo †q; dñs dicitur debitor & creditor respectu eiusdem debiti, s. debitor respectu serui debentis. & creditor respectu mutuantis. Et si dicis, hoc videẽ impossibile q; quis debeat sibi ipsi: R ñ. diuersitas patrimoniorũ tollit contrariũ. Nã respectu peculij vnius serui dicit̃ debitor: respectu alterius dicitur creditor. sicut dicimus in fisco habẽte diuersas stationes: vt l. j. & iij. C. de cõpẽ. sicut etiã dicimus alias propter diuersitatem patrimonij: vt l. si arrogator. š. de adopt. Itẽ si opponis, si ipsemet dicit̃ debitor & creditor: ergo ipsemet cõpensat. R ñ. hoc non est verum. nã illud qđ debeẽ sibi, omnino debet deduci de peculio: vt l. si dãnum. §. j. & §. seq. j. de pecu. Sed illud qđ ipse debet ex peculio alterius, non omnino debet, sed prius facta deductione de eo qđ debeẽ sibi & alijs suis: qua deductione facta forte nil erit in peculio: & hæc est ratio quare cessat cõpẽsatio. Probat̃ hoc j. de pecul. l. quoties. §. si creditor. Habuistis
34 no. in l. cũ fundus. §. seruũ tuũ. š. si cert. peta. Quæro vtrũ† ex persona serui delinquẽtis in res alterius domini vel alteriꝰ serui domino obligeẽ. Azo dicit q; non, & in hoc apparet manifesta ratio: quia dominus vel pater non obligat̃ naturaliter per filium vel seruum: vt l. id qđ. §. si conseruũ. j. de pecu. leg. Videte si loquimur de obligatione quæ descendit ex edicto de peculio: fateor q; ex edicto serui dominus nullo modo obligatur, etiam extraneo: quia actio de peculio non dat̃ ex delicto: vt j. de pecu. l. iij. §. furtiua causa. & tunc procederet clare dictũ gl. Sed si loquimur de obligatione quæ procedit ex edicto de noxalibus: tunc posset habere dubiũ. Finaliter dicendum est idẽ, qñ delinquitur cõtra ipsum dominum vel contra seruum. Sed si contra extraneũ: tunc obligatur, vt in toto tit. de noxali. Et de hoc est regula tradita per Imperatorem in l. apud antiquos. C. de furtis. quia eius serui nomine, &c. vt ibi patet.
35 Circa hoc †posset moueri vnũ dubium, vtrum in obligationibus ex delictis sit obligatio naturalis. Et gloss. Instit. de iure natu. §. ius autem gentium. dicitur tenere q; non: quia delicta sunt contraria iure naturali. Doc. tãgunt in l. ex hoc iure. ff. de
36 instit. & iure. & ibi dicam. Quæro circa †casum legis nostræ, quando vnus frater mutuat alteri, vtrum ex persona recipientis mutuo pater obligeẽ. Gl. q; non: quia secundũ hoc esset sibi debitor & creditor, & tolleretur actio vi cõpensationis: qđ est cõtra istam legẽ quod est verũ respectu ipsorũ filiorũ: sed respectu extraneorum volentium agere de peculio, diceretur obligatus ciuiliter, quæ obligatio haberet effectũ naturalis: vt š. dixi in cõtrarijs. Quæro vltimo, vtrũ obligatio naturalis,
37 †quæ quæritur filio, quęratur patri. Gl. hic optime distinguit: aut obligatio naturalis quærit̃ filio directo ab ipso patre: quia ipse pater promittit vel obligat̃: & tunc non reuertitur ad patrẽ: vt hac l. quæsitũ. Sed si quæritur filio ab alio, vt a fratre suo vel extraneo: tũc quærit̃ patri, vt hac l. in princ. & illa est ratio in l. si qs pro eo. §. j. j. de fideiuss. qđ fideiussor promittẽs pro patre non obligatur: quia si obligaretur filio acquireretur ipsi patri: & sic reperitur eidem pro eodem obligatus, vt ibi patet, licet ibi videatur aliquantulum ab ista gloss. discrepare: & huic glo. contradicere, & male. Sed econtra hoc opp. ex qua causa stipulando ab alio mihi acquiris, ex eadem stipulando a me nõ obligor. l. si seruo. §. & regulariter. š. de vsufru. & l. liber ho-

[a] ¶ In personã. Vide Instit. de act. §. actiones autem de peculio. vbi plenissime de omnibus istis articulis quasi infra positis. Et de hoc vide per Petr. & Bald. in l. penul. C. quod cũ eo. & ibi per Cyn. de forma libelli in actione de peculio. & vide Bal. in l. fin. C. quod cum eo.

[b] ¶ Personalis. Et vnde oriat̃ hæc actio, & an dicatur nomẽ actionis, vide Bald. in l. fi. in vlti. col. C. quod cum eo.

[c] ¶ Iure gentiũ. Istud intellige vt hic per Bar. j. ead. l. in xj. co.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ☞ POMATES. ¶ Venio ad glo. Not. ex verbis Bart. quod eo ipso ꝙ filius recipit debitum patri etiam naturaliter, videtur adire hæreditatẽ qđ no. quia inter coniecturas. quas ponit Barto. l. gerit. infra de acqui. hæred. ex quibus præsumitur idem adire hæreditatẽ, non ponit quando recipit solutionem pecuniæ debitæ naturaliter defuncto: quæ tamẽ est leuior cæteris coniecturis ibi p̃ eũ positis. Sed qa Bart. fundat se super l. pro hærede. §. Papinia. quæ parũ facit: quia vt ibi perspici põt, est longe diuersa rõ a terminis nostris: ideo volo eius opin. aliquo modo firmare. Vnde præmitto idẽ esse ecõtra, quando filius soluit debitum patris vel hæres testatoris. text. l. ij. et ibi Barto. C. de iur. deli. tunc sic arguendo a fortiori cõmisso argumento a correlatiuis, si inducitur adirio hæreditatis quãdo quis soluit debitum defũcti & tamẽ quilibet potest pro debitore soluere, et eum liberare. etiam sinolit. l. soluendo. supra de neg. gestis. & sic videtur ꝙ sit actus, qui possit fieri a quocunque citra ius & nomen hęredis: ratio quę est quia in dubio præsumitur magis nomine suo, quam alieno actũ gerere. l. magis. j. de sol. tanto magis debet induci vbi qs recipit pecuniam debitam defuncto, cũ quis non possit debitum recipere, nisi habeat speciale mandatum. l. vero proc. & l. hoc iure. infra de solu. alias enim præsumptio delicti. A sero igitur breuibus, quemadmodum per solam solutionem debiti testatoris inducitur adito hęreditatis eo, quia quis censetur actum magis nomine suo gerere, quam alieno, vt ita etiam inducatur per solã repetitionem pecuniæ ẽbitę defũcto cum magis sit recipere quam soluere, vt supra probatum est, ne alias incideremus in præsumptionem delicti.

mo. in prin. infra de verbo. oblig. Si ergo naturalis, ab alio quæsita quæritur patri: ergo pater ipsi filio non potest naturaliter obligari. Respon. illa regula, de qua opponitur, est iuris ciuilis: ideo solum debet intelligi de obligatione ciuili, non de naturali, vt hic, et ibi patet. Sumus expediti de prima gl. magna: veniamus ad sequentem glo. quæ incipit tractare qualiter ista obligatio naturalis extinguatur. Pro cuius declaratione† quæro, quid si istud naturale debitum fuisset solutum a fratre debitore post mortem patris ante aditam hę reditatem: an posit repeti? Ioan. et Hug. dicunt ꝙ non: quia tunc est in totum debitum. Azo non contradicit huic: sed limitat. Dicit enim ꝙ in aditione postea secuta apparet ab initio fuisse indebitum, et sic causa deuenit ad non causam, merito potest reperi. quod maxime habet locum in filijs qui ab ipsa morte finguntur fuisse hæredes. Ita dicit Azo. Ego dico totum cõtrarium. Nam obligatio naturalis, qua frater tenebatur fratri in totum, fuit quæsita patri, ita quod nudum nomen remansit apud filium, vt supra dixi circa secũdã partem præcedentis gl. et ideo si soluitur illi fratri non existenti hæredi patris, soluitur omnino indebitum, et ab eo repetitur, vt d. l. si eius. ad Trebelia. sed si soluitur post aditam hæreditatem: est sibi pro parte hæreditaria debitum: et tunc text. noster p̃cedit. Possumus tñ dicere ꝙ recipiẽdo istã solutionẽ videt hæreditatẽ adire: quia citra ius et nomẽ hæredis fieri nõ põt: vt l. pro hærede. §. Papinia. j. de acq. hære. Venio ad gl. [a] super verbo, non minus. Et quæro qñ† peruentiõe peculij extinguit ista obligatio naturalis, vtrum extinguatur respectu quotæ, an respectu quãtitatis quæ peruenit: verbi gratia, debitum erat viginti ad fratrẽ creditorem de peculio peruenerunt quinq; quæ erãt dimidia peculij, vtrũ obligatio extinguetur pro dimidia, an pro quinque tantum? Gloss. dicit quod pro quinque tantũ. Et hoc est ꝙ tex. dicit nõ minus, vt sic respiciat quantitatem, nõ quotã. secus esset in hæreditate: vt l. si ab eo. C. đ neg. gest. et de hęre. actio. l. ꝓ hẽditarijs. & l. si adulta & iste est pulcher passus. Quæro,† q̃ est rõ differẽtiæ inter peculiũ & hæreditatẽ. Do. dicũt optime, hæreditas representat personã defuncti, et ꝓ ea parte, ꝓ qua qs est hęres, ꝓ ea personã defuncti representat. l. eũ a matre. C. de rei vendi. & qđ no. in l. ij. in fi. j. đ præto. stipula. sed peculiũ nõ repræsentat personã filij vel serui, sed soltũ est q̃dam vniuersitas iurium vel rerũ, merito nõ tollitur obligatio, nisi respectu eius quod p̃uenit: qa p̃sona adhuc remanet in se obligata, licet sit separata a peculio, vt j. videbitis. Quærit gl. quid si nihil de peculio fratris ẽbitoris ad fratrẽ creditorẽ puenit an poterit agere ꝓ eo qđ sibi naturaliter debetur? Gl. dicit ꝙ nõ: ga erat naturalis tãtum, quæ non parit petitionem. Hic aduerte, si quidẽ frater creditor vellet agere certi cõdictione ex mutuo: nõ posset. & in hoc gl. dicit verũ. Sed si vellet agere cõdictione indebiti: quia dãdo peculiũ puta sibi prælegatũ, vt hic, nõ facta deductione eius, quod sibi debetur, soluit plus debito: tũc optime posset: arg. huius l. ver. adeo. & infra eod. l. qui exceptionẽ. §. si

b pars. Venio ad secundam gl. [b] magnã. pro cuius declaratione 41 antequã intrẽ gl. quæro, & reuoco in dubium vtrũ† debitũ a filio vel a seruo sit onus peculij, ita quod ipsum peculium sequatur penes quẽcunque vadat: & qualiter istud debeat intel 42 ligi. Circa quod dico quod onus peculij† est indistincte: vt hic patet, & infra de peculio. l. si ex duobus. §. j. & sequitur peculium penes quẽcunque vadat: tamẽ intelligendo vt dicã. Nã si quidem peculiũ vadit ad alium vna cum ipso seruo: sine dubio sequitur peculiũ: vt l. & si ancillarũ. §. si seruus. infra de peculio. & l. si ex duobus. §. fi. cũ ll. sequẽtibus. Sed si peculiũ vadit sine ipso seruo, si quidẽ titulo singulari, vt ex causa legati vel vẽditionis: tunc nõ sequitur peculium: vt ille, ad quẽ peculium vadit, posset conueniri de peculio. Sed dominus põt deducere debitum de peculio: antequã soluat peculiũ: vel cõdicere, si soluit sine deductione, vt l. j. §. item hæres. infra qñ act. de pec. est anna. nisi forte peruenirent ad ipsum seruũ manumissum, vt infra de dote præleg. l. ij. §. per contrariũ. quod intelli ge vt ibi no. Sed si peculium transit ad aliquem titulo vniuersali, vt puta titulo hæreditario: tunc tenetur: vt l. quæsitũ. §. j. j. de peculio. Idẽ si ex cã fideicõmissi vniuersalis. l. j. §. si præcepto. infra quando act. de pecu. est anna. et tunc tenetur in his casibus pro hæreditaria portione inquantum vires peculij patiũtur, vt d. l. quæsitũ. §. j. Hoc præmisso intro gl. & quæro, dicitur hic ꝙ pro eo quod ad fratrẽ creditorem peruenit de peculio, tollitur obligatio, quæro vtrum hoc intelligatur de parte, quæ ad eũ peruenit, an de parte q̃ peruenit ad fratrẽ debitorem. Quidam dicũt de parte quę peruenit ad fratrem debitorẽ. nam aliã habet iure suo. Huic dicto cõtradicit Ioã. et bene. Nã istud debitũ sequitur peculiũ, sicut lepra sequitur hominẽ, vt dictũ est ſ. vnde pro ea parte quæ remanet apud fratrem debitorẽ tollitur obligatio pro parte ipsius fratris debitoris. Pro ea parte vero quæ peruenit ad fratrem creditorem tollitur obligatio pro parte ipsius fratris creditoris. Nã eũ vterque fratrũ succedat patri, cui ista obligatio erat quæsita: vterque debet pari iure cẽseri: & sic quilibet soluet de parte sua. Et per hoc apparet ꝙ illud, quod dicebant quidã, vt infra refertur in gloss. in ver. item nec dicat. quod debitum pro parte fratris debitoris tollatur confusione: pro parte alterius fratris creditoris remanet debitum quod respiciat totũ peculiũ: non est bene dictum. Nam pro parte fratris debitoris dicitur obligatio tolli non solum confusione, sed etiam quia sibi ipsi videtur de peculio soluere. Potius enim ista obligatio dicitur peculij quam ipsius filij. quod apparet, quia si ipse filius soluisset de suo, repeteret ab alio fratre, ad quẽ peruenit peculium,

43 vt hac l. ver. idque maxime. et infra dicã. Iuxta prædicta q̃ro† pone filius meus debebat tibi decẽ, et decẽ erãt in peculio, de quibus donaui tibi quinque: an ego pater liberer in quinque? Dicit gl. ꝙ sic, vt l. si quis reũ. §. j. infra de lib. leg. Certe illa lex hoc nõ dicit, ꝙ pater nõ tenetur in plus, nisi quãtũ est in peculio. sed nõ dicit quod liberetur. Nam poterit esse ꝙ peculium augebitur, & sic tenebitur, et posset cõueniri, vt infra de pec. l. quæsitum. §. is qui semel. Præterea non videtur verum. nam hic proponitur quod peculiũ fuit donatũ creditori, & ille, ad quẽ peculiũ vadit titulo singulari, nõ tenet de peculio, vt dictum est &c. Sustineamus gl. ꝙ dicat veritatẽ: nam quãdo dominus dat alicui peculium potest deducere id quod seruus sibi debet vel facere sibi caueri: vt d. l. j. §. item hæres. quando actio de pec. est anna. Sed quando debetur ei cui soluitur, videtur actum ꝙ sibi cõpenset in debito, et ipsemet sibi deducat

c quod sibi debetur. et ista intelligatur ista glo. Quæro, [c] vtrum creditor peculiaris extraneus possit agere contra fratrem creditorem quatenus habet de peculio. Glo. dicit quod sic, quod intellige pro portione hæreditaria tantum: vt d. l. quæsitum. §. j. & sic ista conuentio quæ fit de hærede, habet duplicem li-

c ☞ POMATES. ¶ Quæro. No. singulariter ꝙ quando alicui debet fieri solutio de certa pecunia, vel frumento nascituro ex tali fundo, ꝙ si debitor donat illi partem pecuniæ vel frumenti, quod non videtur donare, sed videtur donare aio cõpẽsandi. De quo vide hic Pau. de Ca. in pen. co. et do. Ias.

40 in versic. circa istam vlt. partem videdũ est qualiter contractus &c. adde Bart. in l. si quis pro eo. §. j. infra de fideius. et Pau. in l. aubemus. §. j. C. ad Treb. et tenementi ꝙ ex iuramẽto inter patrem & filium oritur efficax obligatio d iure Cano. vt in c. cum iuramento. et ibi doc. de homici. faciunt not. per Bal. C. de donat. l. fin. adde Bal. consi. cccl xij. lib. iij.

mitationem, vna quod conuenitur pro hæreditaria portione tantum, non pro toto debito. Alia quod pro parte hæreditaria tantum non conuenitur in totum, sed quatenus vires
44 peculij patiuntur, vt dicta leg. quæsitum. §. j. †Quæro quid si iste frater debitor soluerit creditoribus peculiaribus de suo, an possit repetere a fratre creditore, ad quem peruenit peculium pro parte. Glo. dicit ꝙ sic: vt dicta l. quæsitū. §. j. & tex. est hic in vers. idque maxime. quod intellige cū duabus limitationibus prædictis. Et pro hoc apparet ꝙ lex ista nō procederet si ponemus exemplū in tribus fratribus: vt statim subijciam pone: tres erāt fratres: vnus habebat in peculio cētum: accepit ab alio fratre mutuo quindecim: decessit pater, & ei successerunt omnes tres fratres pro rata. Certe obligatio fratris debitoris ꝑ sua tertia est extincta, sed obligatio alterius fratris creditoris, quæ remanet ꝑ duabus partibus nomine, licet ad eū peruenerit de peculio vltra ꝯ sint illæ duæ partes, non extinguetur, nisi ꝑ sua tertia qđ apparet: quia ab extraneis creditoribus nō posset cōueniri, nisi pro tertia parte tantū, vt dictū est. & sic si teneremus opi. glos. qđ apud ipsum filiū remaneat naturalis: adhuc duraret, licet de peculio plus haberet.

45 †Vltimo quærit glo. hic vtrū adēpto peculio remaneat filius vel seruus naturaliter obligatus. Io. ꝙ non. Hug. cōtra, & bene: quia casus est expressus, licet ipse nō alleget. in l. si quis cū filio. & l. seq. j. de pec. Iuxta prædicta quæro, quid ergo est dictū ꝙ hæc obligatio est onus peculij cū adempto peculio ipsa obligatio adhuc remaneat: R ñ. obligatio, qua tenet pater & dominus ex edicto de peculio, sine dubio est onus peculij: vt dicta l. quæsitū. sed obligatio, qua tenetur filius & seruus ex suo cōtractu ꝑ tāto dicit esse onus peculij, quia ipse soluendo de peculio, qđ non est suū, liberatur. Itē si soluit de suo, potest repetere ab eo, ad quē peruenit peculiū, vt §. dictū est. licet pro sua obligatione soluerit. Sed si in peculio nihil esset, ipse nihilominus remaneret obligat⁹. d. l. si qs cū filio. & l. seq. & l. tam ex contractibus. de iud. Sumus expediti de hac glo. magna: quæro dicitur hic ꝙ frater soluēs aljs creditorib⁹, repetet per
46 iudicium familię erciscundæ. †quæro an potuerit soluere pro parte sua tantum: Gl. dicit hic in verbo familiæ erciscundæ, quod non ideo venit in iudicio familiæ erciscundæ, quod intellige verum, si ipse filius debitor conueniebatur ex obligatione sua: sed si cōueniretur ex obligatione hæreditaria actione de peculio, non teneret nisi pro parte sua: vt d. l. quęsitum. §. j. & ideo si totum soluisset repeteret, per actionem negotiorum gestorū: vt l. hæredes. §. si vnus. §. fami. erc. Et ex hoc apparet ꝙ id, quod hic dicitur in duobus fratribus, non procederet in duobus seruis, ꝙ postea essent a domino hæredes instituti. Nā cum ipsi non possent conueniri ex propria obligatione sed ex hæreditaria tantum, non haberet necesse soluere ꝑ soli do: & ideo si soluisset, veniret in actione negotiorū gestorū, non per iudicium familiæ erciscundæ: vt ex prædictis patet.
47 Vltimo circa istā vltimā partē videndū est, qualiter †contractus possit celebrari inter patrē & filiū. Et primo videam⁹ de cōtractu mutui. Et si qdē filius mutuat patri pecuniam peculij castrēsis vel quasi castrēsis, vel de peculio aduentitio: eo casu, quo patri nō quæritur vsusfructus, vt de pecunia male quæsita, quo casu ꝑ filiū nō quæritur patri, vt l. qđ seru⁹. j. de acqr. pos. tūc sine dubio cōsistit cōtractus mutui, & ꝑducit actionē & obligationē, vt §. dictū est. Si vero mutuaret patri pecuniā patris propriā: tūc nō est cōtractus mutui, nec oritur aliqua obligatio: quia pecunia ꝑpria mihi mutuo dari nō pōt: vt §. si cer. pet. l. nā
a & si fur. in fi. & l. si socius. Si vero[a] mutuat pecuniā peculij ꝑfectitij: tūc est dubiū: quia ista pecunia est patris in veritate, & eius durat: vt C. fami. erc. l. certū. & ibi no. de colla. l. filiæ licet. in fi. & sic videt mutuū nō cōtrahi, vt supra proxime dixi. In cōtrariū videt hæc lex. §. quæsitū. Puto sic dicendū, aut quæritur vtrū cōsistat mutuū vt pater obligetur naturaliter respectu creditoris peculij? Et puto ꝙ sic: quia prout habemus respectū ad eos, obligat filius cū suo peculio, sicut homo liber cū suo patrimonio: vt l. si ex duobus. circa prin. j. de peculio. & non solū. in fi. e. tit. & ita debet intelligi hæc lex ibi & ar. & c. Aut habem⁹ respectū ad ipsum filiū tm: & tūc si quidē istud peculiū profectitiū est ꝑprie de bonis patris profectū, ita ꝙ etiā de iure gentium absq; aliqua dispositione iuris ciuilis esset ipsius patris: tūc nec cōtrahit mutuū, nec ipsi filio naturaliter obligat quātum ad eius cōmodū: quia
a deficit æquitas naturalis, hoc est, iuris gētiū. Non enim est æquū qđ pater teneat reddere filio illud qđ filius accepit de proprio ipsius patris. Hoc ꝑbat. j. de in diem addicti. l. si vēditor. §. sed & si pupill⁹. ver. aliter atq; inducēdo ꝑ. inducē circa cōtractū emptionis & vēditionis. Aut illud ꝑfectitiū immediate non est de bonis patris profectū. & cōsideratis meris regulis iuris gentium nō est patris. Verbi gratia: illud, qđ filius quęsiuit ex pecunia patris, dicit ꝑfectitiū: vt not. in l. cum oportet. in prin. de bonis quæ lib. & hoc est ex dispo
b sitione iuris ciuilis: sed secundū veritatem non est. qđ apparet: quia pecunia quæsita per extraneū ex pecunia vel re mea, non quærit mihi: vt l. q vas. §. fi. j. de fur. & sic cōsiderato iure gentiū, quo filius nō est in ptāte patris, cōsistit mutuū, & contrahitur obligatio naturalis. Ita debet intelligi hic tex. in versi. contra si pater. Et hæc procedunt solū in filio, qui de iure ciuili patriæ potestati subijcit: nō aūt procederēt in seruo, cuius status de iure gētium annihilat: vt l. si id qđ j. eo. & ideo puto qđ dñs non possit obligari seruo naturaliter ex cōtractu mutui respectu ipsius serui, sed dicitur obligari respectu creditoris peculij, vt §. dixi. Sed bene posset dñs obligari naturaliter seruo ex aliqua ꝑmissione, ex illa æquitate iuris gentiū, quæ dictat fidā seruandā esse: quæ æquitas fuit anteq; esset cōstitutio iuris gentiū, qua introducta fuit seruitus: vt dixi in d. l. si id qđ. j. eo. dices tu: istud est contra ea quę dixisti §. Dictum est enim ꝙ in actione de peculio non est obligatio naturalis: sed illuc sic est intelligendū ꝙ nō tenet naturaliter ipsis creditoribus agentibus de peculio: sed propter ipsos creditores filius habetur tanquā homo sui iuris habēs propriū patrimoniū: ideo ei filio dicitur pater obligari naturaliter, vt sic tale debitū cōputet in peculio ad cōmodū creditorū. Itē ꝙ dixi in actione de peculio non ineſſe obligationem naturalē, intellige nisi ex illa æquita
b te iuris gentiū, [b]quæ est vt maioribus pareamus, vt dicā j. eod. l. Iulianus. in tractatu de effectu sentētiæ. Si vero pater mutuat filio, siquidē filius habeat peculiū castrēse vel quasi castrēse vel aduētitiū cuius patri nō quæritur vsusfructus: sine dubio tūc cōsistit mutuū: vt dictū est. Si vero habet solū peculium profectitium: tunc obligatur naturaliter, ita quod pater pōt deducere de peculio, vt hic. Et si dicas. Quomodo cōtrahit mutuū, cum dominiū non transeat in filiū? R ñ. sufficit trālire in peculium: & tūc nō video qđ possit cōtrahi mutuū traditione, nisi reconcilietur cōsumptione: & tunc filius obligaret patri naturaliter: quia de iure gētium cōsistit mutuū: sed solum est impedimentum patria potestas, quæ est de iure ciuili: ergo non impeditur obligatio naturalis. Tamen hæc naturalis a præcedēti differt, qñ filius habet peculiū: quia cum peculiū habet, cohęres deducit ab eo tale debitū de peculio, & ipse a cohęrede: cum pater ei teneatur, vt hic. Sed quādo est tale debitū naturale simplex absq; peculio: tunc nec ab ipso filio deducit, nec ipse a cohęrede deducit qđ pater ei debebat: vt de pet. her. l. si quid posses-
sor. §. sed & si ipsi. & fami. ercis. l. Mæuius. §. j. & qđ ibi no. facit
48 l. j. §. id quod. j. ad l. fal. Secundo quęro †quid de cōtractu cōmodati & depositi? R ñd. si quidē filius cōmodat vel deponit apud patrē rem castrensis peculij vel quasi castrēsis vel aduētitij, eo casu quo patri nō quæritur vsusfructus: sine dubio consistit cōtractus, & actio & obligatio oritur vt dictū est. Sed si cōmodat vel deponit res profectitij peculij, respectu creditorum peculij consistit contractus, & oritur obligatio naturalis, vt §. dixi. Sed an respectu filij cōsistat contractus, & obligatio contrahatur, potest dubitari. Et idem quando deponit vel commodat rem patris propriam. Circa quod dicendū ꝙ considerandæ sunt tria. Primo obligatio quæ oritur ex contractu commodati: ex ista non oritur etiā naturalis: quia non est contractus commodati, cum rei propriæ non consistat commodatum vel depositum: vt l. neq; pignus. de regu. iur. & l. qui rem. j. depositi. Secundo est videndum de obligatione illa, qua

✠ POMATES.

a ¶ Si vero. Nota ꝙ illud, qđ dicit hic Ange. ꝙ licet naturalis obligatio non sit potens ad agendum. l. iurisgētium. §. sed cum nulla. ℨ. de pactis. quod tamen in diuisione hæreditatis, quæ fit inter fratres deducitur id, qđ naturaliter debet habere locum vt dicit hic Barto. quando talis naturalis obligatio est annexa peculio, qđ nota.

b ¶ Iuris gētiū. Quæ dictat fidem seruandam. de quo in l. j. in prin. ℨ. de cōsti. pecu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ¶ Ex venditionis. Quid aũt si pater vendidit vt executor testamenti vel vt minister, vel vendidit filio naturali vel emancipato, vide Bald. in l. j. C. de sacrosan. eccl. in xviij, co. in v. quæstio. Et hic adde Bal. in l. Iubemus. §. j. C. ad Trebel.

b ¶ Obligatio naturalis. Vide moder. in l. j. §. fuit quæsitum. ad Trebel.

c ¶ Egreditur. Vtrũ autẽ pater potest cedere actionem filio, die vt per Bald. in l. iij. C. manda. & ibi etiam an valeat cessio facta ab extraneo filio contra patrem, et ibi etiam qd si fit cessio fratri cõtra fratrẽ Adde qd de contractu societatis, an possit esse inter patrem et filium Ange. consi. cxij.

d ¶ Et filiũ. An donatio cõsistat inter patrem & filium, adde Bald. in l. ij. in princ. de dona. Itẽ valet si pater donat filio vt habeat in peculiũ. l. si donatio. de col. Itẽ si donat filio eũti in castra. l. miles. & l. castrense. infra de castrẽ. pecu. & l. j. C. de castrẽ. pecu. mil. lib. xij. cum ibi nota. Itẽ pro dote. l. Pomponius Philadelphus. ſ. fami. ercis. Sed certe est proprie obligationis dissolutio. l. fi. C. de doris promis. Item fallit si donat filio emancipato. l. pe. §. pen. infra pro suo. a secũdũ vnam lect. Item fallit si hodie donat ex causa aduẽtitia: vt ob merita: & prædictis omnibus casibus morte confirmatur. Et ita enumerauit Angel. in l. ij. §. pro donato. et vide ibi Bar. et quod ibi dixi. et dicit multũ no. Ang. in l. ij. §. filium. infra pro hære. qꝑ talis donatio non potest per pœnitentiã revocari in prædictis casibus. alleg. tex. in l. j. de his qꝫ ſi ne manu. ad liber. pue. Adde quod dixi post Bar. in l. ij. C. qꝫ inof. dona. Ange. in l. j. ad ſi. j. ſol. ma. dicit qꝑ valet donatio facta filio scholari a patre causa studij sicut in patre donante causa dotis. dicta l. Pomponius Philadelphus. sed Imol. in d. l. j. ſol. ma. in fin. tenet cõtra. Adde qua inter donatio possit esse inter patrem & filium, Pau. de Cast. consi. cv. Bald. consi. cccvij. & cccixij. li. iij. Roma. consilio ccixxij. Petrũ de Anch. consilio cvj.

POMATES.

e ¶ Si vero. Vide Alexan. consilio xx. in ij. colum. vol. iij. et Imo. in l. j. §. fuit quæsitum. infra ad Trebellian.

tenetur ex l. si quis conductionis. C. locati, ſ. ad restituẽdam possessionem, nec potest opponi exceptio dominij: et ex illa lege teneretur ciuiliter, vbi patria potestas
49 non esset. Itẽ †teneretur naturaliter ex illo præcepto iuris gentium, vt maioribus pareamus, secũdũ ea quæ supra tetigi, & dixi plene in l. Iulianus. j. eo. sed subest alia naturalis æquitas, quæ est quod filius non reposcat illud quod patris est, quæ obligat filium naturaliter ad non petendũ, quæ est fortior æquitate præcedenti: vt l. bona fides. infra depositi. & ideo dico patrem non teneri naturaliter nec ciuiliter in effectu. Tertio est videndum de obligatione secundaria quæ contrahitur rõne moræ delicti vel culpæ commissæ in rebus commodatis vel depositis. Et in istis eo casu, & eo modo, quo pater obligatur ex isto contractu obligatione primæua eo casu, & eo modo, quo pater obligatur obligatione secũdaria. Si vero sibi cõmodatur vel datur in depositum a patre: tũc filius tenet naturaliter, & patre mortuo deducetur de peculio si habet: alias secus: vt infra de pecu. lega. l. Stichus. Tertio q̃ro, †quid de contractu emptionis et venditionis?
50 [a] Respond. si quidem pater emit a filio rem castrensis vel quasi castrensis peculij vel aduentitij, cuius pater non habet vsumfructum: sine dubio procedit emptio, sicut ĩ quolibet extraneo: et ex eadem causa filius videtur habere pretium, ex qua habebat rem quam vendidit, vt l. j. in fi. cum seq. infra de contrahen. emptio. Si vero ad ipsum patrem pertinebat vsusfructus: tunc videtur quod ipse non possit emere a filio: quoniam ipse est legitimus administrator illorum bonorum: & sic se authore emere non poterit: vt infra de autho. tuto. l. j. & ibi not. & forte non contrahitur obligatio etiam naturalis: sicut dicimus in pupillo contrahente cũ tutore: vt l. pupillus de autho. tuto. Et prædicta intelligo, nisi palã & bona fide emeret, vt C. de contrahen. emp. l. cũ ipse. Intelligo aũt palam†& bona fide fieri: vt cesset omnis suspicio quando fieret præsentibus consanguineis vel amicis: vt C. de transactio. l. trãsactionẽ. vel præsente iudice: vt l. fi. in prin. ſ. quod met. cau. Et prædicta sunt vtilia, maxime quãdo pater habet filiã habentem aduentitium peculiũ, quam vult dotare in pecunia: & ab ea emere dictas res aduentitias. Si vero emeret pater a filio rẽ peculij profectitij, tunc respectu creditorum peculij diceretur cõtrahi obligatio naturalis. Respectu vero ipsius filij ita demũ contraheretur obligatio naturalis, si esset tale peculiũ profectitium, quod inspectis principijs iuris gentium non quæreretur patri. alias secus: qa rei suæ nõ cõsistit emptio. vt l. suæ rei j. de cõtrahen. emp. et ibi tex. hoc exprimit dũ dicit, nulla obligatio: & sic nec ciuilis nec naturalis. Probatur ẽt ex his q̃ dicta sunt supra. Idẽ quando emeret rem propriam, quæ nõ esset peculij: ciuilis aũt obligatio nõ cõtrahitur: vt d. l. j. in fi. j. de cõtrah. emp. & hac lege. Si vero filius emit a patre rem ipsius patris: hic est aduertendũ de qua pecunia soluitur pretium. Et si quidem soluatur de pecunia filij castrensis vel quasi castrensis peculij vel aduentitij, cuius pater nõ habet vsumfructũ: cõstat quod valet emptio: vt d. l. j. in fi. de contrahẽda emptio. Si vero soluit de pecunia aduentitia, cuius pater habet vsumfructum, vel de pecunia peculij profectitij, quæ in specto iure gentium patri nõ quæreretur: tũc cõtrahitur obli
b gatio naturalis: [b] quia solũ ius ciuile est impedimẽto: vt hac lege, nõ ciuilis obligatio: vt d. l. j. in fin. de cõtrah. emptio. & hic. Si vero soluit de pecunia propria ipsius patris seu peculij profectitij qui ad patrem spectaret etiam de iure gentium: tũc respectu ipsius filij & patris nõ cõtrahitur obligatio etiã naturalis: vt infra de in diem addic. l. si venditor. §. si pupillus. versi. aliter atque. vbi dicitur quod per emptionem factam a pupillo recedit a priori emptione: quia pupillus obligatur saltẽ naturaliter. Secus si emat filius vel seruus proprius: qa illa emptio est nulla. Et sic patet qꝫ nec obligatio naturalis tenet, nec aliquis contractus cõtrahitur. Posses tu dicere: imo debemus dicere obligationem naturalem esse contractam de ipso initio antequam perueniatur ad solutionem, & solutiõe postea secuta nullam esse, cũ soluerit numos ipsius accipientis. Ad hoc respondetur quod istud procederet in homine sui iuris. Secus in homine posito in potestate alterius: tunc enim ab ipso initio totus cõtractus est in pendenti, et futura solutio declarabit qd sit de cõtractu: vt l. sed et si quis. §. j. ſ. de vsufr. &
52 l. si seruus cõis meus. §. fi. infra de stipu. seruo. Sed qd†si vnus frater emit ab altero? Respondeo, considerandũ est quæ res venditur, & quæ pecunia soluitur, et tunc apparebit ex præ-
53 dictis quid iuris sit. In re autem†peculij aduẽtitij an pater possit esse tutor vni filio vendenti vel donanti alteri, tangitur j. de autho. præstan. l. j. in fi. et in l. puberem. §. j. infra de fal. et ibi
54 vide qd̃ circa hoc dixi. †Quarto quæro de contractu locationis et cõductionis. Circa quod dic quando res locantur et cõducuntur, est idẽ quod in emptione et venditione: quia eisdẽ regulis procedunt: vt l. ij. j. locati. Si vero loquimur de locatione operarũ: tunc si quidem filius locaret operas patri debitas, nõ valeret. Videtur enim locatio rei suæ. Sed si filius locaret operas suas patri non debitas: tunc valeret locatio: et pecunia mercedis efficeretur aduẽtitia. Illud enim, qd̃ filius quærit laboribus suis, est aduentitium: vt l. cũ oportet. in princi. allegat §. j. de bonis q̃ liber. Si vero pater locaret operas suas filio, est videndũ vtrum illarum operarum effectus acquiratur ipsi filio, ita quod ad patrem non transeat, secũdũ quod not. in leg. qd̃ dicitur. infra de verbo. oblig. et tunc filius obligatur patri, saltẽ naturaliter: et soluendo pecuniã patris, non liberaretur. Sed si effectus illarũ operarũ reuerteretur ad patrẽ: vt puta, si operaret ĩ aliqua re, quæ per filium quæritur patri: tũc esset idem quod in emptione & venditiõe et in locatione rerum,
55 vt supra dictũ est. Quinto†quæro, quid de contractu mãdati.
c Respondeo, si quidem mandatũ non egreditur [c] personas patris & filij: tũc est idem quod in alijs cõtractibus dictũ est: qa considerandũ est circa quã rem consistat mandatũ. Si vero pſonas eorũ egreditur: verba gratia, pater mandauit filio vt ꝑmitteret Titio creditori suo: & filius ꝑmisit: certe ex hoc mãdato filius est obligatus Titio. Et per hoc puto qꝫ antequã filius soluat, si vellet agere contra patrem, quod eũ faceret liberari in casu quo posset hoc faceret extraneus: ar. l. Lucius. ĩ fi. infra, mandati. & l. si pro ea. C. mandati tunc puto qꝫ haberet ius agẽdi sicut quilibet extraneus. quod apparet: quia ista obligatio, qua filius obligatus est Titio, cohæret meræ personæ ipsius filij, & ipse filius cõdẽnatus poneretur in carcerẽ, vel ce
56 deret bonis: vt l. pen. C. qui bo. cede. pos. qui carcer†. est quædã spẽs seruitutis: vt infra de lib. ho. exhi. l. ij. vnde quodã mo
d do est causa status, quæ põt esse inter patrẽ & filiũ [d]: vt no. in l. lis nulla. ſ. de iud. Præterea hic cessat cã, quam supra dixi q̃ impedit patrẽ obligari filio ciuiliter. Nã si filius haberet extraneũ obligatum ad hoc vt ipsum filium faceret liberari, istud ius nõ q̃reretur patri, quia cohæret meræ pſonæ ipsius filij, vt not. in d. l. qd̃ dicitur. ergo filius hoc casu patrem põt habere
e obligatũ, patet hoc ex eo quod statim dicã. Si vero [e] filius solvit vi

Universidad de Deusto

uit viuo patre: est cõsiderãdũ de qua pecunia soluit. & ex hoc sciemus vtrũ posset repetere vel nõ: vt l. si filius. & qđ ibi no. C. de neg. gest. & l. hæredes. §. si filius. ff. fam. erc. Si vero filius soluit patre iam mortuo: hoc debet a cohærede percipere, vt ff. fam. erc. l. si filia. §. j. & d. l. hęredes. §. si filius. Ex hoc apparet q viuo patre erat debitũ ciuiliter & naturaliter: quia si esset debitũ naturaliter tantum inter cohæredes, huius debiti non fieret perceptio: vt l. Mæuius. cum l. seq. ff. fami. erc. & l. j. §. id quod natura. j. ad l. falc. vt ff. tetigi. Si vero filius mandaret patri: tunc dic vt colligit ex his quæ dixi in l. Stichus habet. j. de pecu. leg.

57 Sexto† quæro quid de contractu donationis, an consistat inter patrẽ & filium.[a] Dic, si quidem pater donat filio propter merita præcedẽtia talia, propter quæ cuilibet extraneo ad idẽ teneretur: tunc valet donatio, & res donata efficit peculij aduẽ titij. Videt enim filius quęsiuisse ex operis & laboribus suis, & sic aduentitiũ: vt l. cum oportet. §. j. de bon. quæ lib. Ita debet intelligi quod no. C. de inof. test. auth. vnde si parens. nec sufficeret dicere in instrumento qđ hoc fecerit propter merita, nisi merita probarentur: vt l. si forte. j. de castren. pecu. & l. si donatione. C. de coll. Si vero donat simpliciter meritis nõ præcedentibus: tunc non valet donatio, nisi morte cõfirmetur: vt l. ij. C. de inof. dona. & l. donationes. C. de dona. inter virum & vxo. Fallit in dote & in alijs casib[b], qui not. in d. l. ij. C. de inoffi. dona. & quando remittit filio vsumfructũ in bonis aduentitijs: vt d. l. cum oportet. §. sinautem. & prędicta vera quod donatio nõ valet quãtum ad ciuilem obligationẽ. Ratio, quia illud[b] quod donat simpliciter est profectitiũ, & si quæreretur filio, reuerteretur ad patrẽ. Obligationem autem naturalẽ puto consistere per hanc l. solum enim ius ciuile est impedimẽto. Si vero filius donat patri, si quidem donat obligando se ad aliquid in genere: valet donatio quo ad obligationẽ naturalem: & ideo si filius promitteret creditori patris animo donandi ipsi patri soluens non repeteret. tex. est j. de in rem ver. so. l. si p patre. in princ. ibi: nisi donare &c. Ciuiliter autem filius non est obligatus per ea quæ ff. dixi. Si vero[c] donaret aliquã rem in specie: tunc esset aduertendũ quæ est illa res quę donatur, vtrum esset peculij castrensis, vel quasi, vel aduentitij, vel profectitij peculij: & si aduentitij, vtrum pater in his fuerit legitimus administrator vel non: & sic an poterit esse author in re sua vel non, per ea quę dicta sunt in alijs contractibus: & quę no. in l. j. de autho. præstan. In casu tamen indistincte valet donatio facta per filium patri: vt puta quando actio de dote est cõmunis patris & filię: & filia cõsensit patri stipulanti suo nomine tantũ: vt l. ij. §. qđ si in patris. solu. mat. & eod. titu. l. quoties. & quod plene no. in l. post dotem. eod. titu. Vltimo quęritur hic Guil. quando pater redemit filium captũ, vtrum hoc ipsi filio a cohęrede patris imputetur[d] in portionem suam. quod examina plene vt dixi in l. Stichus. de pecu. leg.

Legati. Fideiussori soluenti indebitũ cõpetit repetitio. Hoc intellige quãdo fideiussor soluit suo nomine, & videbitis statim. j. eo. l. indebitam.

g SI quis cũ a fide. Si cautio debita in soluẽdo fuit omissa, soluenti per condictionẽ cõsulitur. h. d. Gl. exẽplificat tribus modis. pono secũdũ primũ pro iuuenibus. Quæro exemplũ huius legis. Glo. ponit exemplũ in eo qui soluit non exacta cautione Mutiana, vel in patrono qui erat grauatus vltra debitã portionẽ: & secundũ istã lecturã istud qđ text. dicit q poterat sibi çauere, expone, i. prę cauere, & nõ præcauit, imo soluit integrũ cũ posset & deberet partẽ soluere. vel expone cauere, scilicet ꝑprie per illã cautionẽ si cui plus ꝯ per legẽ Fal. Tertio ponit exemplũ per l. cũ hęreditas ex fideicõmissi. j. ad Treb. quę loquitur de cautione cõseruationis indẽnitatis. Quæro quid condiceetur. Dicit glos. ista cautio secundũ primum & tertiũ casum, vel quãtitas secũdũ primũ casum. Certe in primo casu non video q cautio possit condici: quia cautio i Mutiana nõ debetur a legatario nisi causatiue, vt l. Mutianæ. de condi. & demon. & legatum ante pręstitam cautionem tanquam conditione non existente, est omnino indebitum: ergo ipsum legatum posset repeti: vt ff. eo. l. sub condictione. Quæro, qua condictione agatur hic. Respondeo prout intelligis quod quantitas condicatur, agitur cõdictione indebiti: prout agitur ad cautionem, agitur condictione incerti: vt ff. de vsufr. earum re. quæ vsu con. l. hoc senatus. & dixi. ff. eod. l. sed & si me putem. §. j. Bartolus.

1 ✠ *Tutus exceptione perpetua & fauorabili soluens quocunque errore, repetit: secus si sit exceptio odiosa.*
2 *Exceptio an sit fauorabilis uel odiosa, inspicitur cuius causa sit principaliter inducta.*
3 *Ex statuto disponente, si quis non posuerit debitum in catastro, cadata iure suo, oritur exceptio odiosa.*
4 *Ex statuto quod mulier non possit contrahere sine consensu consanguineorum, oritur exceptio fauorabilis.*
5 *Exceptio inducta ad rigorem iuris conseruandum dicitur exceptio litis pendentiæ.*
6 *Res data quod possit condici, ut retineatur pro expensis.*
7 *Forma libelli quando condicitur res data, ut possit pro expensis retineri.*
8 *Naturalis obligatio quod tollatur pacto, quando non est contra bonos mores.* 40-

e 1 VI exceptionem. [e] Tutus, † exceptione perpetua[f] & fauorabi-
f li soluẽs quocunque errore, repetit: secus si sit exce-
g ptio odiosa. h. d. hæc notabilis lex. [g] Nota distinctionem legis, quæ singularis est. Secundo nota vt cognoscas an exce-
2 ptio† sit fauorabilis vel odiosa, debet inspici cuius causa principaliter sit inducta. Nam nõ est dubiũ q Macedonianum fauet filijs fam. tñ quia principaliter nõ inducit in eorũ fauorem, sed in odiũ creditorũ, i. fœneratorũ, dicitur totũ odiosum. Simile videm[9] in Velleiano, quod fuit principaliter in fauorem mulierum inductũ, licet secundario redundet in odium creditorũ, dicitur totũ fauorabile, inspecto principali ꝑposito illius
3 senatusconsulti. Et hoc est multum vtile propter statuta. † Dih cit statutum quod si quis non assignauerit debitum[h] in catastro, cadat a iure suo: certe hic orietur exceptio odiosa: quia in odium non soluentis. & idẽ in similibus. Sed si statutũ diceret
4 † q minor vel mulier non possit contrahere sine consensu cõsanguineorum, hic orietur exceptio fauorabilis. Hoc dixi. ff. si cer. pet. l. si quis nec causam. & in l. rogasti. e. tit. Opp. de l. fi. j. ad Macedo. Sol. hic debet intelligi quod filius tutus Macedoniano soluit per errorẽ iuris: & hoc innuit dictio perperam, posita hic. Facit. C. de pœ. iudi. qui male iudica. l. ij. secus si per errorem facti: vt l. cõtraria. & no. in l. cum quis. C. de iuris & fac. igno. Secundo opp. ff. de condi. ob cau. l. qui se debere. Solu.
i dic vt ibi dixi. Tertio oppo. de l. Iulianus.[i] in princ. j. vbi erat exceptio fauorabilis: & soluens non repetit. Solu. dicit glo. ib

vt l. q nomine. ff. eo. Item hãc l. limita vt per Bart. in l. qui in uicem. ff. eod.

✠ POMATES.
g ¶ Notabilis lex. Vide aliquid per Alex. in l. ij. ad fi. C. de in ius vo. & ibi glo. & doct. Rom. in simili consi. iiij. alias. xl. in j. dub. colum. ij. & consil. cccxxviij. in ij. colũ. & consi. xxxij. col. ij. & xxix. colum. ij. in j. dub. & Ancha. c. canonum statuta. in xciij col. de consti. & gl. in fi. alios in c. sciant cuncti. de electio. & ibi Domi. in vj.

h ¶ Debitũ. Et quid in dubio, vide Bald. in l. fin. C. qui ad liber. pue. non pos. & ibi glo. & vide Bal. in l. cunctos populos. in versi. sexto videndũ. & ibi Bal. in sua repetitio. in viij. col. C. de summa trinita. & fide catholi.

i ¶ L. Iulianus. Et vide quod no. Bart. & doct. in l. ij. C. quod met. cau.

videbit omnino Ang. vol. fi. cap. ff. 134

a ¶ Inter patrem & filiũ. An inter patrẽ & filiũ consistat donatio, & de isto primo casu Bar. hic vide Alex. cõs. xx. in j. col. iij. vo. & in l. antepe. col. pe. C. q admit. Pan. consi. lxvj. in j. col. ad fi. ij. volu. Are. consi. ij. & cõsi. xvij. & lxvij. Et an talis donatio inter patrẽ & filiũ firmet iuramẽto, vide Alexã. in d. l. si donatione. colũ. iij. vide etiã Alex. cõsil. xcv. vol. iij. vbi ponit an iter patrem & filium ex causa dotis consistat obligatio, maxime interueniente iuramento. & per Soci. consi. xcj.

b ¶ Quia illud. Contrarium tenet Bald. in l. ij. in prin. C. de inoff. do.

✠ POMATES.
c ¶ Si vero. Vide Soci. cõs. cxxij. in ij. dubio. in ij. & iij. col.

d ¶ Imputẽtur. Et vt hic refert Bal. Gul. determinat hic q in dubio videtur solutum causa pietatis, non vt imputet. Et sic transit Bal. & idẽ Bal. post Barto. in l. cũ duobus. §. idem Papinianus. pro socio.

e ¶ Qui exceptionem. Ad intellectum huius legis dum dicitur qđ si tutus exceptione fauorabili ignoranter soluit, repetit, intellige secundũ Bal. & do. soã. de Imo. ff. l. si pater ignorans. j. so. mat. quando cõpetit exceptio quæ sui natiuitate impedit siue elidit actionẽ. Sed si esset talis hæc exceptio quæ non elideret a sui natiuitate, sed ita demum sit opponatur: vt exceptio cõpẽsationis, vel alia: tunc non repeteret indebitum: quia nõ facit indebitum antequam opponatur, per ea quæ not. in d. l. si pater. Et idem de exceptione, dolo facis quod petis. Sed ista prius fuit sententia Bar. in l. qui inuicem. ff. eo. & per illũ text. quid si quis est tutus priuilegio an repetat? vide Bal. in l. fi. in fi ij. colum. C. de fruc. & lit. expen. quæ videtur velle quod non.

✠ POMATES.
e ¶ Qui exceptionẽ. Declara hanc l. vt per Iaſ. l. qui se debere. in glo. j. de condi. ob cau. Vide Alex. in l. si quis cũ alter. in ij. colũ. & seq. ff. de verb. oblig.

f ¶ Perpetua. Secus si non esset perpetua,

similitat socii in cs. ig b. in cs. dona tio vide hic per cũ late per iaſ. & caſia. n 100.
signãcla multum Bias. col. ante pe. Rẽ cõis sum crot. n 39.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Exceptio. Sed ꝙ tutus exceptione excussionis repetat soluens, est tex. iuncta glo. contra Bald. in l. cū is. §. fideiussor. & ibi Bar. ff. eod. Sed dici potest quod illud ideo est, qa simul soluerunt. secus si separatim.

s POMATES. a

b ¶Exceptionis. Vid Fel. c. j. co. viij. ad fi. de sponsa. et Ancha. consilio xxx. vid Are. consi. ij. in v. col. & Alexan. consilio xxxvij. i vltima co. in iij. volu. Are. consilio xxix. col. viij. 5

c ¶Re aliena. Et ad de l. ij. et qd ibi Bal. in j. col. C. de serui. et aqua. An pro expensis factis possit retineri, larius per eum i l. fi. C. cōmo. de hoc & ibi generaliter qñ quis possit vti retētione.

d ¶L. prætor ait. In contrarium est casus in l. i hoc iudiciū. supra cōi diuidūdo. allegat doct. Ioan. de Imo. in l. domus. hic allegata. et illū tex. habeo allegatū hic in libro ꝙ do. Ia. de are. super glo. l. ex quibus. j. eo. ti. vide Bal. in l. si qs sciens. C. de rei ven. b

e ¶Hanc gl. No. quia istud ius retinēdi impensas transit ad singularē successorē sine cessione. Tex. est notabilis in l. in hoc iudiciū. in §. impendia. in vers. si is. supra commu. diuidun. Facit quod habetur in l. rescriptum. §. fi. de pact. et qd' ibi Bar. et vide qd not. Barto. in l. si is qui hære. infra eo. titu. 6

tt POMATES.

f ¶Repetitio. Limita vt per Rom. cō. cccxviij. in vlt. dubio.

g ¶Indebitā. Ad hoc late per Barto. in l. si quis mandato. ff. de neg. gestis. et in l. j. et ibi. Bal. C. de dolo. Et quid si fideiussor soluit vsuras indebitas, an repetat a reo an a creditore, vide no. Bal. in l. constitutionibus. C. de vsuris. Add vt p Abb. consilio vij. ñ. lib.

tt POMATES.

g ¶Indebitā. Pro extensione istius text. et l. Pap. infra manda. vide Paul. l. qui se debere, añ fi. ff. ti. j.

erat exceptio inducta ad rigorem iuris cōseruandū. quid vult hoc dicere? Si tu intelligis de exceptione rei iudicatæ: nō dicis bene: qa debitor absolutus tenetur naturaliter tātū, & nō ciuiliter. Et isto casu qualiter soluens indebitū repetat, vidistis in l. j. §. eo. Nos vero tractamus hic de debito ciuiliter & naturaliter cui obstat exceptio. [a] Dico ꝙ exceptio inducta † ad rigorē iuris cōseruandū, dicitur exceptio litis pendentiæ: de qua loquitur dicta l. Iulianus. in prin. Idē dicerem de exceptione quæ cōpetit fideiussori, vt prius principalis discutiatur, vel de exceptione ex epistola diui Adriani: vt diuidatur debitū inter fideiussores. Istæ enim exceptiōes nō liberāt quē directo, sed differūt, licet dilatio possit esse cā liberationis, si ab alio fieret exactio: & hoc plene dixi C. de iuris & fact. igno. l. cū qs. et §. e. l. j. Opp. in locū cuiuslibet exceptionis cōpetit exceptio doli, vt l. ij. §. & generaliter. j. de doli exc. quæ exceptio est odiosa: ergo nunquam solutū repetitur. Sol. dicit gl. inspiciendā esse originem exceptionis [b] & bene dicit. Dixi clarius in l. qui se debere supra de cō di. ob causam.

Si pars. †Res data pōt cōdici, vt possit pro impensis retineri. hoc dicit. Oppon. de l. si ita legatum. §. fin. de leg. j. Sol. dicit gl. hic arsa est pars: ibi tota domus: & sic legatum est extinctū, licet per hæredē reficiatur. Credo ꝙ ista gl. sit corrupta vitio scriptoris ibi dū dicit, ꝙ hæredē reficiatur. vult dicere per testatorem. Ita loquitur d. l. si ita. Nam si per hæredem reficiatur, licet tota esset cōbusta, deberetur legatario: quia remanet legatū areæ: vt l. grege. & l. domos. de lega. j. Oppo. quibus modis vsusfru. amit. l. quid tamen. §. j. et §. pen. Sol. dicit gl. eodem mō, hic pars fuit destructa, ibi tota. Tu dic ꝙ ibi erat legata proprietas: vnde non curo vtrū tota vel pars fuerit destructa, si ꝙ hæredem reficitur: hic vero erat vsusfructus legatus, in quo adhibetur illa distinctio. Opponitur ꝙ non possit condici, vt habeatur retentio: vt l. si in area. supra eodē. Istud est forte contrariū. Huius timore variatur lect. huius §. duobus modis. Quidam intelligunt ꝙ hic res legata nō erat defuncti, sed hæredis: & iō extante cōditione non transiuit dominiū recta via in legatarium: sed hæres ipse tradidit, & dominium transtulit: & sic inter hæredē & legatarium gestū est negotiū, ex quo hæc condictio oritur: in l. contraria nil facit accipientis: & sic inter eos nullum gestū est negotium. Et hæc est satis bona & notabilis solu. Alij dicūt ꝙ etiam hæc lex pōt procedere in re testatoris legata: & licet dominium transeat recta via in legatariū transit ad eū vt a defuncto, et sic videtur habere ab hærede, qui cū defuncto est vna & eadem persona: & sic negotiū est gestū inter eos quod producebat istā actionem: ibi recipiebat vt suam, & a se: vt a tradente vel eius authore. & hæc etiā est notabilis. Alij dicūt ꝙ ibi ædificauit qs [c] in re aliena tanquam in re propria: & sic nullum habebat animum repetendi: hic vero hæres scribat rem legatam sub cōditione: & ædificando habuit animum prouidendi sibi, et ēt legatario si conditio existeret: et sic negotium est gestū inter eos, et sic quodā modo videtur negotia eius gessisse. sed certe hoc casu haberet actionē negotiorū gestorū vel in factū. [d] dicemus in l. prætor ait [d]. j. de bon. autho. iudi. pos. et sic cessaret condictio: vt l. qui inuicē. §. eo. quod plene dic vt l. domus. cum l. seq. de lega. j. Opp. et videtur quod competat cōdictio indebiti, et nō cōdictio incerti: vt l. indebiti. §. sed et si numi. §. eo. Dicit gl. ibi condicitur possessio, quæ est certa: hic cōdicitur retraditio, vt habeat retētionem propter impēsas: qd est [e] certum. Tene menti hanc glo. [e] quia ex hoc percipis qualiter [7] hic debeat formari libellus. † Nō enim condico rē nec rei possessionem: sed solum peto retraditionem, vt habeam retentionem propter impensas: non dico possessionem, sed retentionem tantum propter impensas.

Si pactus. Per pactū tollitur obligatio operarum: quæ postea solutæ repetentur. hoc dicit. Istum §. intellige in pacto apposito de non præstandis operis alijs ab obsequialibus. Nam pactum ne opere obsequiales præstētur parenti vel patrono est contra bonos mores: vt l. alia. §. elegāter. et §. si paciscatur. sol. matrimonio. Nec obstat l. Stichum. §. [8] naturalis. infra de sol. † quia tunc per pactum naturalis obligatio tollitur, quando nō est contra bonos mores, sed pactū de obsequijs nō præstandis, est contra bonos mores. igitur &c.

Quod pupillus. Pupillus infans vel cū tutore contrahens, etiam naturaliter non tenetur. h. d. Opp. infra de noua. l. j. in fin. Solu. intelligas hic in pupillo infante vel contrahente cum tutore. Et dic plene vt dixi in l. contraria. et per gl. in l. pupillus. infra de regulis iur. et per Cyn. in l. j. C. de inut. stipulatio. Quid si pupillo soluat indebitū? dic vt l. si pup. de sol. 42.

Rene. Dic vt in gloss. facit quod dixi supra eodem l. qui ob rem.

Si quis iurasset. Tutus exceptione iurisiurandi per errorem soluens repetit. hoc dicit. 43.

f Repetitio. [f] An sit debitum, inspicitur ex persona eius, cui soluitur. h. d. Contra. s. e. l. si pœnæ. §. j. et l. si a patre. C. e. Sol. vt in d. l. si pœnæ. 44.

Si is qui. Qui ex hæreditate sibi debitum nō deducit, repetit. h. d. Quæro, quid si hæredi erat debitum naturaliter tantū? Rñ. idem, vt l. Stichus. §. aliquando. infra de sol. Videtur enim hæres sibi soluere statim cū est hæres: vt l. si enim. infra de evict. Sed quæro quid repetet: pecuniam debitā? certe non potest repetere: quia eā nō non soluit. Hæreditatem non potest repetere: quia eam debite soluit. Puto quod repeteret quantitatem sibi debitam, licet eam non soluerit, vt l. si mulier. ff. ti. ij. & l. si quis accepto. eo. ti. Illam enim quantitatem soluisse videtur. Cōtra prædicta facit. ff. e. l. q exceptionē. §. si pars. So. ibi fuit soluta certa spēs: hic fuit soluta q̄dā iuris vniuersitatis, vt puta hæreditas, q̄ cōtinet omnia debita et credita, & similia. Et sic ista pecunia pōt videri soluta: quia de ipsa hæreditate deduci potest. facit infra de impensis in reb. do. factis. l. quod dicitur. §. si dos. 45. 46.

Qui hæredis. Hanc legem habuistis declaratā ff. eo. in l. si procurator. dic vt ibi.

1 *Fideiussor ꝙ videatur habere mandatum de soluendo.*

2 *Habens speciale mandatum ad aliquid agendum, ꝙ videatur habere etiam mandatum ad ea, quæ ueniunt necessariò ad mandatum.*

g INdebitam. [g] Ista est lex valde notabilis; si fideiussor soluat indebitum, debitori competit repetitio, si eius nomine est solutum: vel fideiussori, si suo proprio nomine soluerit. hoc dicit † Nota tu iuuenis quod fideiussor videtur habere mandatum de soluendo. Secundo nota distinctionem huius legis. ad quod facit infra manda. leg. Papinianus. et quod ibi no. Oppon. de l. si quis alicui. in fi. infra de acqui. hæred. Sol. hic habebat mandatum: ibi non: quia erat reuocatum per furorem. Oppon. de l. si procurator. supra eod. vbi videtur quod requiratur speciale mandatum: vt ei, cuius nomine soluitur indebitum, competat repetitio. Sol. dico † quod id quod dicitur, quod requiritur speciale mandatum, debet intelligi quod id ipsum principaliter mandetur, vel aliud, ad quod ipsa solutio necessariam habeat 47.

habeat consequentiam. Hic est casus in hac lege hoc tene men
a ti: in omnibus casibus, in quibus requiritur speciale mãdatũ, [a] si mandatur aliquid nominatim, ad quod habeat necessariam consequentiam illud, quod per se requirit speciale mãdatum, isto casu veniet sub virtute præcedentis mandati: vt hic, & l. ij. ſ. de iurisdi. omn. iud. & l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ſ. de procur. Facit eo. tit. l. qui proprio. §. item quæritur. & l. vel
b in operis. & ideo licet ad petendam restitutionem [b] requiratur speciale mandatum, vt ſ. de minor. l. illud. in fi. & sequenti: tamen quando restitutio petitur incidenter, ita quod id, quod erat specialiter mandatum, non potest aliter expediri, speciale mandatum non requiritur: quoniã illud, quod specialiter erat mandatum, habet necessariam consequentiam ad restitutionem. De hoc dixi plene de oper. noui nun. l. cum procurator, in fi. Opp. de d. l. cum procurator. in fi. Sol. ibi sequentia non sequebantur de necessitate ad præcedentia, hic sic. Oppo. de l. fi. §. Titius. j. eod. Solu. dic vt ibi.

1 ☞ *Inter si, & cum, quando sit differentia.* 48.

c VI promisit. [c] Inter si & cum non est differentia. hoc dicit. Opp. de l. centesimis. §. fin. de verb. obl. Solu. † quando istæ dictiones apponuntur circa substantiam obligationis, vt circa vo
3 luntatem: tunc est differentia inter si, & cum, vt ibi. Sed quando apponuntur circa extrinseca: tunc non est differẽtia, vt hic doct. scilicet Gul. & alij tractãt hic istam materiam de dictio
d ne si, & cum. Tu dic plenissime vt d. l. centesimus. in fi. [d] Bart.

1 ☞ *Condictio indebiti quod sit personalis.*
2 *Si ille, cui solutum fuit indebitum, non est soluendo, an detur actio contra eum cui profecit.*
3 *Pro mutuo facto pauperi, de quo filios alimentauit, potest agi contra filios, qui habent bona materna.* 49.

1 IIs solis. † Hæc condictio est personalis: ideo datur cõtra eum cui soluitur: nec est in rem scripta, ideo non datur contra eum, cui solutio profi
2 cit. hoc dicit. † Quærit glo. & est notabilis quæstio, [e] quid si
e ille, cui est solutum, non est soluendo: an detur repetitio cõtra eum cui proficit. Glo. dicit quod sic, si causam lucratiuam habuit. alias secus: arg. ſ. de eo per quem factum erit. l. fin. & j. de leg. j. l. plane. la ij. §. j. quod tenent doct. facit quod dixi ſ. si cer.
3 peta. l. si eum seruum. Et sit argumentum ad q. † quod si ego
f mutuaui pecuniam pauperi [f] & existenti non soluendo, qui ex pecunia alimentauit filios, vtrum possim agere contra filios: qui habent forte res maternas. Et sic est argumẽtum quod sic.

g Cogitabitis. [g] 50.

VOd quis. Soluẽs sciens indebitum, non repetit. hoc dicit. 51.

EX quidus. Qui habet solam retentionem, solues non repetit. h. d. Casum pone vt ſ. eo. l. si in area. & declara vt ſ. eod. l. qui exceptionem. §. si pars.

1 ☞ *Causa est de præterito: res vero de futuro.*
2 *Si causa de præterito est falsa, an competat repetitio.*
3 *Condictio indebiti, quæ oritur ex quasi contractu.*
4 *Tutus exceptione doli & soluens quando repetat.* 52.

h DAmus [h] Datum ob causam de præterito nõ obligatorium, non repetitur: datum vero ob
i causam de futuro, causa nõ secuta repetitur. hoc dicit. Nota † differentiam [i] inter causam & rem: [k] quia causa est de
k præterito, & res de futuro: licet lex istis vocabulis abutatur, vt vidistis. ſ. tit. ij. per totum. Secundo nota quod licet causa
2 de præterito sit falsa, non competit repetitio. Contra hoc oppo. de omnibus legibus istius titu. Solut. dicit glos. Intellige quod hic soluit non putans se teneri: sed quia volebat donare: Intellige istam gl. quod non putabat se teneri ideo, quia causa, propter quam dabat, non erat obligatoria de sui natura. Ita videtur sentire glo. hic in fine. vt puta, si do ideo quia bene fuisti præliatus, vel quia bene gessisti negotia mea: vt l. demonstratio. §. j. j. de conditioni. & demonstratio. Contra hoc oppon. & videtur quod etiam quando datur ob causam non obligatoriam competebat repetitio: vt ſ. eod. l. si non sortem. §. si quis falso. & §. si quis quasi, Solu. intellige hic ob causam non obligatoriam per se, nec per assessoriam alterius obligationis, vt in contrarijs: nec alicuius lucri acquisitoriam, vel

a Mandatum. In casibus emergentibus nunquã requirit spãle mandatũ, licet in principalibus sic. & vide Bar. in l. filius. j. de don. & Bart. in l. illud. §. j. ſ. de minori. & qd no. Ange. in l. ij. ſ. de iurisd. omn. iud. Sed qd si in mandato exprimant aliqui casus regrẽtes speciale mandatũ. vel eriã nõ requirentes. postea subdatur clausula generalis, in quibuscunq; alijs: an cõprehendit alios casus requirentes speciale mandatum, & an maiores vel minores, vide quod legit & notat in Clemẽt. non potest. de pcur. & per docto. in c. sedes. de rescrip. Adde Rom. cons. cxiij. incip. visis. vbi consuluit quod procurator specialiter cõstitutus ad accipiendũ centũ mutuo, tamẽ potest se obligare ad cambia & vsuras illius mutui tãquam accessoria: licet transcenderent summam centum.

b ¶ Restitutionẽ. Adde Imo. in c. sciscitatus. de rescr. vbi etiã dat notabilem limitationem, & etiam Bal. in d. l. illud.

c ¶ Qui promisit. Anglo. fi. hic sit vera, vide Ange. & Imo. in l. stipulatio ista. §. inter certam. de verb. obl. in fi.

d ¶ In fi. & per Bart. in l. quodcunque. §. non solum. eo. titu.

e ¶ Quæstio. Adde Bart. in l. cũ fundus. §. seruum. si cer. pet. In contrarium vide Cyn. & Bal. in l. j. in fin. C. de repu. quæ fiũt in iudicio. & qd ibi dixi in fin.

f ¶ Pauperi. Latius per Bal. in l. fi. C. ad Mace. Adde tu qd Ro. hic alle. pro singulari in singu. ccxviij. & Cepo. cau. cccxxxix. Et p hoc dicto d. meus d. Frã cis. Per. in l. si eũ seruum. ſ. si cert. pet. alleg. in arg. tex. in l. ei qui. C. quod cũ eo.

✠ POMATES.

g ¶ Cogitabitis. Vide Ro. cons. ccccxlviij. & vide Mar. Laudeñ. in tracta. suo de milite incip. miles. Et pro ista quæstio. facit text. l. si me & Titium. in ratione decidẽdi. & in l. si eum seruũ. ff. si cert. pet. & in l. ei qui seruo. in fin. C. qũ cũ eo. Vide Ro. cons. cxiij. Crẽ. notabili suo. xxxvj. Et certe iudicio meo ad istã q multũ facit l. si eũ seruũ. hic alle.

h ¶ Damus. Allega. iste tex. q condictio ob causam non põt cõcurrere cũ condi. indeb. vide Ang. & Imo. & plenius per Ludo. in l. ij. §. & harum. de verb. oblig.

✠ POMATES.

i ¶ Differentiã. Vide Alex. cons. lxxvij.

damni exclusoriam: vt l. is cui. ſ. eod. & ibi dixi, &c. Oppo. secundum glos. ſ. eod. l. eleganter. in princip. Solu. ibi erat causa obligatoria, scilicet transactionis. Opponitur de l. cum tale. §. falsam. j. de condítio. & demonstrat. Solu. dicit glos. quod hæc lex determinatur per illam: quia si dãs
l non erat alias daturus, [l] si sciuisset causam falsam: competeret repetitio. Hic aduerte in lege contraria nil de repetitione tractatur: sed vtrum legatum vitietur respectu falsæ causæ. Et ideo est aduertẽdum quia legatum consistit ex sola voluntate testantis. Vnde si apparet testantem alias legaturum non fuisse, vitiatur legatum, vt in
3 contrario: sed condictio indebiti † oritur
m ex quasi contractu: vt ſ. eod. l. si in area. [m] & ideo est necesse quod appareat, hanc mentem, scilicet quod alias daturus non erat, fuisse expressam, vel ab vtroq; intellectam alias secus: vt l. si repetendi. C. de condicti. ob causam. & ſ. titu. secundo lege iij. §. si quis quasi. circa finem. Opponitur de lege, demonstratio. §. j. infra: de conditio. & demonstrat. Solu. quandoq; causa exprimitur per modum causæ seu casualiter, vt per dictionẽ quia, & per ideo, & similia: & tunc procedit quod supra dixi. Quandoq; causa exprimitur conditionaliter: vt per si; & tunc videtur agi vt ita demum traditio illa vel dispositio habeat effectum si causa est vera: alias secus: vt l.
4 contraria. Opp. † tutus exceptione do
f li odiosa soluens per errorem nõ repetit: vt ſ. eo. l. qui exceptionem. §. j. sed hic erat tutus exceptione doli: ergo &c. Glo. dicit quod hoc potest procedere in legatis: sed in solutione inter viuos non: quia soluẽs nullo modo tenebatur: & sic non obstat exceptio doli: sed erat exceptio facti vel intentionis. Tu dic in legatis, & in solutione inter viuos idem esse. Nam posito quod quis esset tutus exceptione doli in
g casu, in quo loquimur, non est exceptio doli adhibiti in promittẽdo seu contrahẽdo, sed in petendo, quæ exceptio non impedit repetitionem: vt nota. in d. l. qui se debere. ſ. titu. ij. & ſ. eod. in l. qui exceptionem.

1 ☞ *Circuitus propter æquitatem euitatur.* 53.

DOminus. Ista est fortis lex, Solutum indebite si non est translatũ dominium, vendicatur a domino: si est translatum, condicitur ab eo immediate, ad quem in veritate spectat vt euitetur circuitus. hoc h
1 dicit. † Nota quod euitatur circuitus propter æquitatem. Idem habuistis in l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens. ſ. si cert. peta. & ſ. vsufru. quemadmodum ca. l. si vsusfructus. in princip. Aduerte: quia ista glo. est multum subtilis. Opp. ad princip. & videtur quod semper intel- i

in fi. vol. ij. vbi ponit exemplum.

k ¶ Rem. Vide Bar. in l. demonstratio. §. quod autem. j. alleg.

l ¶ Daturus. Adde omnino Bar. in l. si cum testa. ſ. de pact. Alex.

m ¶ In area. Vide glos. & quod ibi habetur in l. quod quis ſ. eo. Alex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Compelli. Vide Bar. infra in l. proxima. Alan.
☞ POMATES.
b ¶ Secūdo. Vide Aret. conſilio cliiij. in j. col. Panor. in conſilio xvj. in ij. colū. in j. vol. Alexan. omni no. l. ſi tibi decem. §. cum poſſeſſor. ſupra de pactis vbi cōcor. alle. quod actus facti per habētem ius putatiue non proſunt habenti verum.
☞ POMATES.
c ¶ Itē opp. Vide Are. conſilio lxxxv. in j. col. & ſeq.
d ¶ Et opp. Et an mala fidei poſſeſſor percipiendo fructus cōmittat furtum, vide Bal. in l. ij. in j. co. C. de fru. et lit. expen.
☞ POMATES.
e ¶ Si nauis. Vidē Bal. cōſilio cccclxxvj. in j. parte. ij. co.
f ¶ Contrarium ſecūdum Bal. in l. ſi traditio. in fin. C. de actio. emp. intelligit quod gloſ. hic velit dicere q̄ penſio non eſt fructus.

ligatur permiſſum ſeruo tuo vt ſoluat de peculio: vt §. ti. ij. l. iij. §. fin. Sol. ibi teſtamē tū valebat, hīc erat inualidū. Secundo oppo. ad ſecūdam partem: iſte extraneus ſoluens volebat donare ipſi ſeruo, & p̄ conquens ipſi domino debet cōpetere repetitio: vt ſupra titu. ij. l. qui ſe debere. §. ſed ſi cum ſciret. & l. ſi donaturus. in prin. Huius timore dicit glo. fateor contrarium de rigore: de æquitate vero p̄cedit hæc lex. Et rō æquitatis eſt: quia extraneus volebat donare ſeruo, ita quod non domino. Putabat enim ex hoc ſeruum ad libertatem peruenire. Ex quo apparet quod nō habuit animum, vt peruenīret ad dominum vt l. paterfa. teſtamento. j. de hære. inſti. & Inſt. de vulga. ſubſt. in fi. & erat æquitas in duobus. Primo in eo q̄ ſibi datā repetitio ſeu reſtitutio. & huius cauſa eſt error, vt dixi. Secundo eſt æquitas in eo quod ſibi datur repetitio directo, & huius cauſa vt euitet̄ circuitus, vt hic: et hoc prout intelligimus q̄ ſibi extraneus volebat ſeruo donare. Alij huius timore intelligunt in eo qui ſoluit mandato ſerui, nec volebat donare: vnde habet cōtra dominum ſerui actionem de peculio. In peculio autem eſt iſta actio vt poſſit repeti ab eo, cui eſt ſolutum: ergo tenetur illā cedere: vt. j. de peculio. l. quod debetur. Et ſecū dū hoc aget iſte ſoluens ex actione ceſſa. Sed certe tex. iſte videtur velle q̄ agat iure ſuo abſque ceſſione actionis. & iō teneamus primā. Vel verius vtputo, ponamus caſum ſimpliciter vt litera iacet in eo qui ſoluit pro ſeruo, nec apparet an habuerit animum donandi, vel non: quo caſu cum ſoluat ob cauſam fauorabilē & pia, ſ. conſequendi libertatē, ſi quidē ca ſequatur, videtur donare: ſi cā non ſequatur, non videtur donare, & poteſt repetere: ſicut dicimus in dote: vt l. ſi ego. ī prī. infra de iure do. vidiſtis in l. ſi extraneus. §. ti. ij. Sed cōtra hoc oppo. ſecundum hoc ipſi ſoluenti de rigore daretur repetitio: vt d. l. ſi extraneus. & l. ſi ego. Solu. ibi loquitur qñ extraneus principaliter cōtraxit, & ſuo nomine dotē conſtituit, p̄ mulie re, hīc vero ſoluit nomine ſerui et eius rogatu, vt dicit tex. quo caſu domino datur repetitio de rigore. Sicut etiam dicimus ī l. qui ſe debere. q̄ mulieri ratum habenti daretur repetitio, vt not. in pen. gl. illius legis: ſicut etiā dicimus in procuratore ſoluente indebitum ex ſpeciali mādato: quia domino repetitio datur: vt §. e. l. ſi procurator. ſed quia dominus iſtā actionē tenetur cedere ſoluēdi: ideo de æquitate ſoluenti datur directa repetitio cauſa euitandi circuitus. Simile in d. l. cum fundus. §. ſeruum tuum. ſi cer. pet. ſupra: & dixi ibi. Opp. et videtur q̄d hoc ſecūdo caſu domino detur vendicatio: quia videtur dominium eſſe trāslatum in ſeruū, et per cōſequens acquiſitum domino: vt l. acquiritur. infra de acqui. rer. do. Sol. dico q̄ dominium recta via tranſiuit in accipientem: vt l. ſed ſi pater. §. j. infra ad maced. ideo domino non datur vendicatio: quia non daretur ſeruo, etiā ſi liber eſſet. Vltimo ad id quod hic dicitur de euitando circuitu. opp. infra ad l. Rhod. de iactu. l. ij. in prī ci. Glo. non ſoluit: veritas eſt quod etiam ibi poteſt euitari circuitus, vt ibi no. per gl. Contra hoc oppo. de l. cum in plures. §. meſſem. ff. loc, et in l. ſi ſic. in fi. infra de leg. j. et l. Iulia. §. pen. infra de actio. emp. Huius gratia dicas ſic, Quandoque q̄rit vtrum circuitus ſit euitandus a legum conditoribus. Et dicendum eſt quod ſic, inquantum poſſunt: vt C. communia de leg. l. j. & ff. vſufruct. quemadmo. cau. l. ſi vſusfructus. in prin. cum multis ſimilibus. Quandoque quæritur vtrum circuitus euitetur, hoc eſt, vtrum illa actio, quam alius tenetur mihi cedere, poſſit p̄ me exerceri directo, et ad hoc vadit iſta lex. circa qd̄ dicas, quandoque mihi, cui debet cedi, cōpetit vtilis ſine ceſſione, vt in caſibus not. in l. ex legato nominis. C. de legi. et de acti. et obli. l. j. et in illis caſibus nō eſt dubium q̄ poſſum intētare vtilem. Quandoque vtilis mihi nō competit: et tunc ſi q̄dem ille, qui debet mihi cedere, non reperitur, et tunc potero eam intentare directo: vt d. l. j. de acti. et obli. et infra de inſti. l. j. §. fi. et in l. dāni. §. fin. et ibi no. de dam. infec. Si vero pōt reperiri: tunc poſſum agere directo, vt euitetur circuitus tribus concurrētibus, quorū ſi quod deficiat, non euitabitur. Primo quod ille, cōtra quem agitur, factus ſit locupletior ex re mea: vt l. ſi me & Titium. et l. ſi eum ſeruum. ſupra ſi certum petat̄. Secundo quod ille alius contra quem habeo actionem liberetur cedendo. ita loquitur hic, et dicto §. ſeruum tuum. in prī.

a Si enim poſſet præciſe compelli [a] ad ſoluendum, non daretur mihi iſta actio, vt not. in dicta l. ſi eum ſeruum. ſi cert. pet. De tertio dic vt declaraui tibi in dicto §. ſeruum tuum imprudens.

54.

EX his. Iſta lex eſt ſumma quaſi totius materiæ, & ponit ſummarium in toto titulo.

1 ☞ *Conducens à prædone non tenetur domino.*
2 *Prædo locans res alienas ad quid obligetur domino.*
3 *Soluens prædoni quando ſit liberatus.*
4 *Soluentes abbati intruſo quando liberentur.*
5 *Ex locatione facta per abbatem intruſum quòd competat actio: abbati uero ſine ceſſione.*
6 *Ex locatione facta à prædone competit actio pupillo & militi.*

55.

SI urbana. Ex locatione prædonis nō competit actio domino. Item ex locatione ſerui vel domini non recte ſoluitur prædoni: ſed ſolutū vt indebitum repetitur. h. d. Hæc eſt lex notabilis et ſingularis glo. diuiditur in tres partes. dic vt in ea. Quæro, dicitur ſi vrbana. quid ſi prædia ruſtica fuerunt locata? Dicit glo. idem ſi locatio eſt in pecunia, quaſi aliud eſſet in colono partiario. hoc dicit propter illud quod dicitur in fine legis: quia hoc caſu ſoluerentur prædoni fructus qui eſſent ipſius domini. Secūdo [b] quæro, poſtquam conductor ſoluit ipſi prædoni a quo conduxit, eſt liberatus, vt hic. Sed an antequā ſoluat dominus poſſit ab eo petere penſionem? dicit gl. quod non. et hic eſt caſus hic exponendo non repetitur, id eſt, non petitur. Quod not. † qa contra eum, qui a prædone conducit, domino nulla actio datur. † Quæro, dicitur hic quod ipſe prædo erit domino obligatus: quæro ad quid. Reſpon. puto quod ſit in electione domini vel agere ad penſiones, quas ipſe dominus p̄cipere potuiſſet ſi poſſediſſet: vt l. ſi nauis. in fi. de rei vēdi. vel agere ad pē ſiones, quas ipſe prædo percepit ſeu vt cedat actiones contra eos, quibus prædo locauit: vt l. Iulia. ſupra de petitio. hære. & ex hoc quia prædo non liberatur cedendo actionem, niſi ex domini voluntate, ſed cogitur præciſe domino ſatisfacere, nō habet locum illa æquitas q̄ poſſit directo dominus agere cōtra conductores qui conduxerunt a prędone, vt modo dixi in l. dominus teſtamento. in fi. ſupra eodem. Venio ad vltimam partem, & oppo. † quod ſoluendo prædoni ſit liberatus: vt j. de ſolu. l. qui hominem. §. ſi prædo. Sol. ibi prædo reſtituit domino: hic ſecus. Item oppo. [c] Inſti. mandati. §. item ſi. et l. eius q̄ in prouincia. ſupra, ſi cer. peta. Sol. ibi præceſſit mandatum, licet eſſet reuocatum: hic vero nullum præceſſit mandatum: vt [d] l. qui hominem. §. ſi nullo. de ſol. ſubaudi, nec aliqua iuſta cauſa præceſſit, propter quam deberet ſoluere prædoni: alias ſecus: vt l. cum fundus. §. ſeruum tuum imprudens. ſupra ſi cer. peta.

Opp. de l. j. §. ſi rem. j. depoſi. Glo. ſoluit vno modo. Tu dic quod ibi loquitur in depoſito, in quo quis tenetur ſolū de dolo & lata culpa. Venio ad finem legis, & oppo [d]. etiam quando fructus non ſunt domini, condicuntur a prædone, vt hac l. in princi. Sol. dicit gloſſ. non dicuntur fructuum nomine, ſed obuētionum. quid vult dicere? Credo quod velit dicere quod non condicuntur nomine fructuum qui percipiātur ex re, ſed nomine obuentionum ciuilium: vt d. l. ſi nauis [e]. ſupra de rei vendi. Tu potes contrarium [f] alio modo ſoluere, videlicet quod quando fructus non fuerunt domini indiſtincte condicuntur a prædone: ſed quando fructus non fuerunt domini, vt penſiones, diſtinguitur: aut dominus habet regreſſum contra penſionarios, quibus ipſe locauit: & tunc non agitur contra prædonem: vt hic in vltimo caſu. Aut non habet re

Universidad de Deusto

POMATES.

a ¶ Vltimo. Vide Alexā.consi.ciij. in v.col. & seq.ij. vol. & cōsi.cxx.in ij.col. in fi.in v.vol.Feli.c. de quarta.colū.x.de præscr.ad fi.& Are. consi.xxxv.col.j. & lxiij.col.iiij.& Felic.venerabili.de offi. delega.& do.de Ro. non ab re in titu. de præbē.in iiij.deci.in antiquis.late Socin. cōs.xxxij.col.vij.vide etiā nō ab re per Bal.c.ego N.episcopus.col.j.de iureiur.

b ¶ Quæstio. Et ista faciunt ad id quod dicit Bal.in l.peto. §.mater.de leg.ij. & quod mandatum siue præceptum ad aliquem vt abbatē, licet ille non sit verus abbas,illud mandatum adstrinxit verū abbatē. Licet secus in iudicijs: quia iudiciū agitatū cū illo, qui nō est verus abbas,non præiudicat vero abbati:per nota.in l.si tutor.C.in quibus cau.restit.integr. & ibi Bart.& Bald.Itē limita hæc dicta,vt per Pau.de Castr.in l.si pro patre.§.versum per illum text.in fi.j.de in rē verso.Itē vide ad hoc Ang.& Pau.de Castr.in l.si tibi.§.cū possessor.ff.de pact. Adde quę notarivoluit Bal.in c.j.q successores teneantē feudum cōfirmare,&c.

c ¶ Liberentur. An pensionarij soluēdo abbati iniuste electo liberentur. & facit bonus casus in l.j.§.si rem.ff. depos. Adde quod habet in c.dudum. el ij.de elec.& in c.de multa.de præben & per Innocē.in c. sicut.de iureiur.Et istis adde Bart.in tractatu de tyrānide,in vj.q. & & no.per Bald. in l. ij.C.de seruit.ibi:nūc de quinto puncto. & ibi , sed quid de sexto,&c. Adde vt per Bal. cōsi. exlvij. incip.viso processu. vbi ponit cui de fructibus solui debet, si duo litigant de beneficio.Et an soluēs tyrāno liberetur,vide Petr. de Ancha. consi.lxiij.

d ¶ In pupillo. Adde Bal.in l.eam quam. C.de fideicom.

e ¶ Sufficit. Ad intellectū huius legis vide not.per Dyn. & Bart.in l.ex diuerso. §.fina.ff. solu. matri. per Cy.in l.cū quis. in v.q.C. de iur. & fac.igno.

f ¶ Interpretatur. Et not.pulchre Bart.in d.l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori.in

bet regressum contra pensionarios:& tūc dic vt hic in prin.& l.condicitur a prædone,vt hic in prin.& l.Iulianus.ē.de pet. hære.& l.si nauis.ē.de rei vend. Quærit glo. qua condictione fructus condicūtur a prædone? Et dicit gl.q condictione furtiua.quod dic vt in gl. Vltimo[a] per hanc legem potest determinari quæstio. [b] Quidam abbas †nō iuste electus ingressus est monasterium,& fructus recollegit,& soluta est ei pensio:an pensionarij soluendo sibi liberentur? [c] Et in hoc debes ex prædictis distinguere:aut pensionarij conduxerunt ab illo abbate intruso: & soluēdo ei liberantur,vt hac l.in prin. Aut conduxerunt ab abbate vero,vel ab alio monacho vero illius monasterij : & tunc ei soluendo non liberantur:vt hic,in ij.& iij.casu. Quod intellige,nisi habeant iustā causam eum credendi abbatē,vt quia habeat confirmationem superioris quæ forte de iure non tenebat:vt in §.seruum tuū imprudens.ē.alleg.& ē.dixi. De hoc per Inno.in c.nihil.de elec.Sed si† quæratur an ex locatione talis intrusi competat actio vero Abbati:dico q sic sine cessione,licet in†prædone rei priuatæ personæ requiratur cessio:vt supra dixi:& hoc fauore ecclesiæ. Idem esset in pupillo[d] & milite : vt l.si vt proponis.C.de rei vēd.& l.ij. quando ex facto tutorum.

a *In dubio fit interpretatio in casum magis impedientem. Dubium interpretatur perpetuum.* 56.

b

c

1 2

e

SVfficit. [c] Dubia exceptiōis perpetuę causæ,dubietate pendēte habēt vim exceptionis perpetuæ.h.d. †Nota quod dubium interpretatur in causam magis impedientem. †Item nota q dubium interpretatur[f] perpetuum.Facit l. iurisperitos. in prin.j.de excusa.tuto. Nota etiam ex hac l.scdm glo.quatuor proportionabilia duo & duo.quæ dic vt in gl. Oppo.de l. Iulianus.j.de iure dot.& l.eandem. §.j.de duo.reis.Glo.dicit:licet sint proportionabilia hic,non tamen ibi.Tu dic clarissimę q ista quæ hic ponūtur,scilicet prima duo proportionabilia,non sunt proportionabilia respectu initij,sed respectu effectus: vt in l.pecuniam.ē.si cer.peta.& ibi nota. in gl. Item secunda duo similiter non proportionabilia respectu initij , vt dixi in l. lecta.ē.si cer.pet.sed respectu effectus sic, vt hic:contraria vero loquuntur respectu initij:quod tunc non sunt proportionabilia. Opp.de l,sub condictione.j.de assig. liber.Solu.vt dicam plene de ista dubietate in l.Iulianus.j.eo.Bart.

57.

CVm indebitum. Ex solutione tutoris competit condictio impuberi.hoc dicit. Vel sic:Indebitū solutum per tutorē condicitur a pupillo. Oppo.q non repetat impubes[g]:quia in potestate concessa tutori non videtur concessum q soluat indebitū:vt l.si procurator.[h] ē.eo.Sol.intellige q hic tutor habebat iustam causam credendi debitum subesse. Simile dixi in d.l.si procurator.

1 *Solutum indebite procuratori non habenti mandatum ad hoc,repetitur à domino,uel ab eodem.*

2 *Agens contra illum,contra quem agere non poterat, non perdit actionem contra illum,contra quem poterat agere.*

1 Creditor. Solutū †indebite procuratori non habenti mādatum ad hoc,repetitur à domino,vel ab

2 eodē.h.d. Ex fine l.nota.†q qui egit cōtra personā,contra quam agere non poterat,non perdit actionē contra eum , contra quem agere poterat. Cætera circa hāc l.dic vt l.si procurator.ē.eo.

1 *Condictio impossibilis,quam testator putabat possibilem,utilis legatum.*

2 *Instituens in re certa quòd habeat portionem cohæredis instituti in reliquo mortui, quem testator probat uiuere.*

i

1

SEruo. [i] Cōditio †impossibilis , quā testator putabat possibilem,vitiat legatū.h. d. Et ista est notabilis & singularis lex. Oppo.impossibilis cōditio nō vitiat legatū: vt l.obtinuit.de condi.& demō.& Instit. de hære.instī.§.fin.glo.ponit multas solu. Tu tene illam q licet sit impossibilis : tamen testator putabat eam possibilē. Contraria loquuntur in conditione,quā testator putabat impossibilē,quod plene examinaui in l.j.de cōdi.instī. Vltimo Gul.

k de Cu.inducit hanc l.ad q.[k] cū sua gl.si te- k

2 stator instituit†aliquem hæredē ex re certa,& aliū insolidum,quem putabat viue- l re,cum in veritate non viuebat:quia erat mortuus:an hæres ex re certa capit totū? Videt q nō:quia l.j.§.si ex fundo.de hære.instī.loquit quando testator fecit vnū hæredē ex re certa:& non aliū:& sic puta

l bat portionē [l] ad alium nō peruenturam. Sed in casu isto putabat hr̄ditatē pucturā ad alium. Contrariū determinat Gul. qa hic non inspicitur cōditio seu opinio defuncti,sed potestas iuris,quæ est, vt quis non decedat pro parte testatus & p parte intestatus:vt l.ius nostrū.de reg. iur. & probatur in l.si miles vnum ex fundo.j. de testamen.mili.& eod.titu. l.ex militari.§.fi.cum l.sequen.

1 *Eadem solutio non parit liberationem & repetitionem.* 59.

2 *Solutio quæ parit liberationem non tollit obligationem ciuilem nec naturalem.*

SI fideiussor. Si fideiussor solus est liberatus, soluēs repetit:secus si principalis

1 reus soluerit.h.d. †Nota q eadē solutio nō parit liberationem & repetitionem:vt l.cum his.§.j.& l.si nō sortem. §.si decem.ē.eo. †Nota etiam q solutio,quæ parit liberationem,non tollit obligationem ciuilem,nec naturalem,vt hic.facit quod dicam j.eo.l.Neratius.

1 *Debitor soluens pendente iudicio quòd non repetat. & quando,nu.12.*

2 *Contra præsumptionem iuris & de iure admittitur solum probatio per confessionem.*

3 *Quod non probaui in prima instantia,quòd possum probare in alia instātia tendente ad diuersum finem,licet super eisdem articulis sint recepti testes, & publicati in alia instantia.*

4 *Sententia lata pro uno ex duobus reis,quòd prosit alteri.*

5 *Sententia quòd non probet,nisi quatenus ex ea infertur.*

6 *Soluens post sententiam absolutoriam quando repetere possit.*

7 *Si in cōpromisso est apposita clausula quòd laudum non possit reduci ad arbitrium boni uiri:si aduersarius fuit absolutus, & pœna petatur,an ille,contra quem pœna petitur, poterit probare laudum iniquum.*

8 *Sententia licet sit iniusta,tamen operatur ut possit agi ad pœnam.*

9 *Opponens exceptionem solutionis uel pacti, quòd non uideatur confiteri intentionem aduersarij.*

10 *Exceptio apposita & discussa in uno iudicio,quando possit in alio iudicio refricari.*

12 *Si stante statuto quòd contra instrumentum non possit opponi exceptio solutionis nisi probetur per aliud instrumentum:si solutio,quia non possum probare per instrumentū quòd repetam quod primo solui per condictionem sine causa.*

13 *Exceptio pacti & intentionis quòd perimat obligationem ciuilem & naturalem: & tutus illa exceptione quocunque errore soluens repetit.*

14 *Quæ sint exceptiones iuris eludentes actionem & impedientes repetitionem.*

Exceptio pacti de non petendo & iurisiurandi,quod tollit naturalem, & tollit ciuilem.

iij.q.de oper.noui nuncia.

POMATES.

f ¶ Interpretatur. Vide Alex.l. principalibus.in vlt.col. ff. si cer.peta.

g ¶ Impubes . Adde gl.in l.seruus inscio. ē.de fideius.

h ¶ Si procurator Hāc legē totā tū restringe & declara vt dixi post Imol.in l.si cui legat. ī prin.de leg.j.

i ¶ Seruo. Hanc limita,nisi ista impossibilitas,quā testator putauit possibilē, possit æquipollenti adimpleri:quo casu dispositio nō vitiatur l.huiusmodi.§.si ita cui.de lega.j. & l.an oībus.§.in testō. eo. ti.Itē limita per rex. & ibi Bar. in l.legatū ciuitati.de vsufr. leg.& in l.nō nouū. de ope.publ. p Bar. late in d.l.j.de condi. instit.

k ¶ Ad quæstio. Vide Bart.in l. quoties.§. si duo.de hære. instī.

l ¶ Portionem. Nota istud dictum : quia facit an filius in legitima institutus, habeatur loco hæredis quo ad ius accrescendi.& facit q sic. Et ita tenet Bald. in l. quoties.C. de hære. instī. & no. in l. ex facto.ff.e.ti.& istud dictū videtur sensisse Bar.in auth.nouissima.C.de inof.test. adde Bald.consil. x. lib.iij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Opp. glo. Et oīno vide Bar. in l. j. §. e. in fi. in. col. & i l. cū qs. de inr. & fac. igno.

b ¶Probatio. Cōtra præſumptionē iuris & de iure admittit̄ pbatio in cōtrariū per cōfeſsionē. Idem Bald. in l. cū quis. in vlt. col. de iur. & fac. igno.

c ¶Et ibi no. Et vide Bart. in l. ij. §. j. ff. vi bo. rap. & Paul. de caſt. luc.

d ¶Negatiua. De mō probandi negatiuā, vide Bal. in l. in illa. de verb. obliga.

15 *Exceptio præſcriptionis tollit obligationem ciuilem, & elidit effectum naturalis.*

16 *Exceptio rei iudicatæ tollit ciuilē, & nō tangit naturalē.*

17 *Exceptio rei iudicatæ quòd ſit inducta ad rigorem iuris cōſeruandum.*

18 *Exceptiones peremptoriæ nec ciuilem nec naturalem tollunt, ſed utranque elidunt.*

19 *Exceptio litis pendentiæ non perimit nec elidit naturalem nec ciuilem obligationem, ſed ſolum elidit actionem.*

20 *Exceptio litis pendētiæ poteſt dici quòd ſit inducta ad rigorem iuris conſeruandum.*

21 *Sententia quòd faciat ius, & in quibus caſibus.*

22 *Aliud eſt dicere, ſententiam facit: & aliud, quod continetur in ſententia, habetur pro ueritate.*

23 *Sententia condemnatoria in actione reali an & quando tranſferat dominium. remiſſiuè.*
Item an ex ea oriatur actio in factum.
Item effectum ſententiæ abſolutoriæ.

24 *Sententia condemnatoria in actione perſonali quòd producat actionem.*

25 *Item an inducat obligationem, & quam.*

26 *Obligatio naturalis dicitur de iure gentium.*

27 *Parere maioribus noſtris eſt de iure naturali gentium.*

28 *Ex ſententia formiter lata, puta rem uenditam eſſe, quòd oriatur actio utilis ex contractu.*

29 *Sententia abſolutoria quam obligationem tollat, & quos effectus producat. nu. 30.*

31 *Reſtitutio in integrum quòd producat exceptionem: & non tollit nec ciuilem nec naturalem obligationem, quando aliquis petit per in integrum reſtitutionem ſe liberari ab aliqua obligatione.*

32 *Naturalis obligatio ſola, licet non ſit habilis, ad producendam actionem, eſt tamen habilis ad eam conſeruandam.*

33 *Quando ſententia eſt lata dolo actoris: tunc probari poteſt contra ſententiam.*

34 *Exceptio quando tollat ipſo iure actionem, & quando obligationem.*

35 *Debitum ſub duabus conditionibus contrarijs alternatiuè poſitis: quando peti poſsit.*

36 *An poſsit opponi contra uerum debitorem reſolutum compenſatio de illo debito.*

37 *Quando aliquid debetur ex obligatione diuiſa in plures conditiones ſi ſoluatur, quando poſsit repeti.*

38 *Solutum pendente dubietate quando poſsit repeti.*

39 *Si ex formar eformationis repreſaliæ reuideri debeant per duos bonos uiros, an iſto medio tempore antequam reuideantur poſsit fieri executio.* 60.

IVlianus verum. Subtilis eſt hæc lex: & in ſumma habetur. h. d. Quod ex nullo euentu inducit̄, id dubietas nō inducit: & q̄d in omnē euētū certū eſt debitū iri ab eodē, vt indebitū nō repetitur. ſecus ſi diuerſæ perſonæ illud debituræ ſint. h. d. tota lex. Primo ponitur dictū Iuliani. Secundo ponitur caſus dicto Iuliani diſsimilis ſecundū quoſdā Iuriſconſultos. Tertio ponitur dictum dicto Iuliani diſsimile ſcd̄m oēs. Quarto ratio differentiæ inter illos duos caſus oſtenditur. Secunda ibi: vbi autē. Tertia ibi: idēq̄. Quarta ibi: ſed hoc diſsimile. Item prima pars ſubdiuiditur in tres: quia primo ponitur dictum Iuliani. Secundo eius probatio per argu. Tertio eius probatio per ſimile. Secunda ibi: quia nec abſolutus. Tertia ibi: ſimilēq̄. Caſum in terminis pone in nube, vt litera iacet: tamen j. in contrarijs recitabo magis plene examinādo lectu ras. Notabilia erunt multa in hac l. quæ tamen venient declaranda ſcd̄m diuerſitatē lecturarū &c. Ideo intro glo. & opp. quia poſtq̄ ſoluit nō pōt ſequi abſolutoria vel condēnatoria, ſed ſolum abſolutoria ab obſeruatione iudicij, vt inſti. de perpe. & temp. ac. in fi. hic dicitur cōtrarium: quare male. Huius timore principiū legis noſtræ legitur per gloſſ. tribus modis principaliter. Primo q̄ in ver. quia nec abſolutus. mutet caſum & loquitur de eo qui ſoluit poſt ſentētiam abſolutoriā. & ſic nō dicitur q̄ abſoluat̄ diffinitiue poſt ſolutionē: & ſcd̄m hanc
1 lect. ſic forma caſum: Si † debitor ſoluit pendēte iudicio, non pōt repetere. hoc primo probatur. nō pōt eſſe melioris conditionis qui eſt in caſu dubij, q̄ qui eſt in caſu certi. ſed qui eſt in caſu certi, puta qui eſt condemnatus, & ſoluit, nō repetit. Itē ſi eſt abſolutus & ſoluit, non poteſt repetere: quia remanet naturaliter obligatus: ergo multo minus repetit qui ſoluit pendente iudicio. h. d. vſq; ad ver. ſimilēq̄. vide literā, & vide etiā gl.
a j. in princi. Adiſtam lec. opp. glo. [a] ibi: ſecundū autē primū ſnīa habetur pro veritate: vt l. res iudicata. de regu. iur. & ſ. de ſtatu homi. l. ingenuū. Sed ſi per ſententiā abſolutoriā declaratum eſt quem non eſſe debitorem: ergo ſi poſtea ſoluit per ſententiam, apparet q̄ ſoluit indebitum: ergo poteſt repetere. Huius timore gl. duo notabiliter ſoluit diſtinguendo: Aut iudex abſoluit reū, quia actor nō probauit: & tunc procederet hoc principiū: quia poſtea quando agitur contra eū cōdictione indebiti, poterit probare q̄d nō probauit prius. Aut iudex abſoluit reū tāq̄ nō deberet vel nō debuiſſet: & tūc reus poſt ea ſoluens repeteret: quia hæc ſnīa pro veritate habetur. Vide hanc gloſ. in d. ver. & ſigna eam: quia eſt notabilis, & male notata per alios: & ad quid ſit notabilis, j. declarabo ſtatim defendendo eam ab impugnationibus. Ad iſtam ſolu. oppon. Pet. & etiam Nico. Ma. ſententia non poteſt retractari prætextu nouorum inſtrumentorum vel nouarum probationum: vt C. de re iudica. lege, ſi ſub ſpecie. & infra de re iudica. l. Imperatores. Si ergo abſolutus eſt aliquis quia nō eſt probatum, non poteſt decætero probari cōtrariū. Vnde idē eſt dicere, abſoluo te quia nō debes: vel quia nō probatū. Pro hoc videtur tex. in l. ſi quis rē à nō dño. j. de excep. rei iudi. vnde ipſi recedunt ab ipſa lectura glo. & legunt alio modo. & dicebat Nic. Ma. q̄ hoc debet intelligi q̄ reus cōfitebatur debitū prēciſe, ſed allegabat ſe abſolutū per ſententiā. Et ad hoc reſpondet Iuriſconſultus q̄ ſententia naturalē obligationē nō tollit. Sed ſi ipſe negaret omnino debitū, nō poſſet probari contrariū. Ita dicit ipſe. Iſta lectura placet, & puto q̄ ſit vera in ſe: q̄ poſito q̄ ſententia declaret quē nō eſſe debitorē: iſto caſu ſententia non facit ius: ſed inducit præſumptionem iuris & de iu
2 re q̄ ita ſit: cōtra quam † præſumptionē admittitur probatio [b]
b ſolum per confeſsionem, vt in aut̄. ſed iam neceſſe. C. de don. ante nupt. & in corpore vnde ſumitur, cum ſua gloſſa. Vnde ſi reus non negaret debitū præceſsiſſe, ſed ſolum vellet ſe defendere ex ſententia: hæc opinio eſſet vera. Sed inquantum iſti damnant glo. noſtrā, male dicunt. & in hoc eſt aduertēdū. Nā verum eſt q̄ illud q̄d non probaui in vno iudicio, nō poſſum probare iterū in eadem inſtantia, vel in alia quę tendat ad idem: vt d. l. ſi ſub ſpecie. & d. l. Imperatores. & C. de prob. aut̄.
3 at qui ſemel. ſed in alia inſtantia, † quæ tēdit ad diuerſum finē, potero probare quod in alia nō probaui, ſeu in prima, licet ſuper eiſdem articulis in alia inſtantia ſint recepti & publicati te
c ſtes: vt extra de teſt. c. veniens. & c. cū in tua. & ibi not. [c] & hic eſt caſus ſecundū hanc notabilem gl. Videatis iterum hāc gl. quā probo vobis per prædicta capitula. Non obſtat l. ſi quis rem à non domino, quia ibi fuit reus abſolutus: quia probauit ſe dominū ſecundū vnam ſolutionē, quę probatur in l. ſi inter me & te eo. tit. Contra hoc opp. quia ſi hoc eſt verū, iſta diſtinctio glo. non procedit. Nam quē nō debere, eſt mere negad tiua: [d] & ſic non poteſt probari: ergo non poteſt iudex pronunciare quem non debere, quaſi hoc ſit probatum, ſed quia actor non probauit: & ſic poſt ſententiā ſemper poterit probari contrariū. Rñd. intelligas iſtā negatiuā coarctatā eſſe loco & tempore, ita q̄ potuit liquere iudici debitū nō eſſe cōtractum, vel poteſt liquere iudici debitum fuiſſe ſublatum ſolutione vel acceptilatione, & ſic potuit recte pronunciare quem non eſſe debitorem. Item ad idem oppo. quia ſi hoc eſt verū q̄ in alia inſtantia admittantur nouæ probationes circa idem: actor poterit inducere nouos teſtes ad impugnandum dicta illorum teſtiū, qui probauerunt in primo iudicio non eſſe debitum. & ſic in iſto ſecundo iudicio probauit debitū eſſe. Reſpō. & in hoc aduertatis: q̄a iſtud eſt vtile ad multa quę ſtatim dicam. Si quidem tu fundares intentionem tuam hoc modo, videlicet: dico q̄d id, q̄d ſolui, erat indebitū, quia in tali iudicio fuit probatum indebitum: tunc procederet quod ſ. dixi: quia actor poſſet impugnare primas probationes per nouas probationes: vt l. fi. C. de teſti. Sed ſi tu non fundas intentionē tuam ex probatione, ſed ex ſnīa dicens ſic: dico q̄ illud, quod ſolui, erat indebitū, quia ſic fuit pronunciatum in alio iudicio: tunc actor non poteſt probare contra illud quod pronunciatū fuit: quia q̄d ſemel eſt deciſum & terminatū in vno iudicio, ſi aliquis vellet illud refricare in alio iudicio, obſtaret ſibi exceptio rei iudicatæ: vt l. ſi quis cum totum. §. ſi ancillam. de excep. rei iudi. Et hoc vult dicere gloſſ. hic, ſi bene aduertis, quam vide. Iſtæ lect. licet in ſe ſint veræ ſic declaratæ vt dixi, tamē videntur continere quandā diuinationem. Nā dicit hic tex. abſolutus ſimpliciter, nec annectit cām, quia nō probauit, vel aliam:

& ideo

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ In sententia. Vide per Bald. in l. edita. in repetitione Perusina in vlt. char. C. de eden.

b ✠ POMATES. ¶ Probatū. Vide Ro. consi. xlv. Aret. consi. cxxxviij.

b ¶ Probatū esse. Et sic habes ꝙ in snia non requiritur expressio causæ, vide in c. sicut. & ibi Io. And. de re iud. & Bal. in l. præses. C. de re iudic. & tex. cū glo. in l. hæ em̄. de suspec. tu. & ibi Bar.

c ¶ De necessitate. Adde tu quod do. Alex. in cōsi. cxxiij. col. ij. in j. vol. alleg. Bar. hic, ꝙ snia probar illud nedū quod verba sonāt, sed etiā quod ex verbis necessario infertur.

d ¶ Clausula. Sed qd̄ remedium habeo & petendi & pœnam euitandi, dic vt cedā iura, & ille petat. De quo per Ia. But. in l. iij. §. opus. d̄ alie. iu. mu. cau. fact. & quę ibi no. Bar. optime facit quod dixi in l. j. C. vbi in rem act. post Bar. q̄ forte in alio obstabunt & ad q. Bart. hic adde qd̄ notat Bald. in c. j. §. si aūt inter pares. ī prin. de l. Corradi. in ver. sed quid si arbitrator præcepit. & quod not. docto. post Barto. in l. multa. de condit. & demonst. & ibi dixi late per Ludo. in rubr. de arb. in xiij. chart. & Bal. in auth. generaliter. in iij. colū. de epis. & cle. & in l. edita. in xiiij. col. in viij. oppo. de edē. & in l. eos. §. cautione. de appel. & ibi quærit, quid si ꝑ parte fuit infirmatū laudū. & in l. fin. in xj. q. C. de contrahen. emptio. Quid si pars renunciauit reductioni ad arbitrium boni viri, postea petijt, & succubuit, an incidat in pœnam: adde Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de ver. obl. & Bal. in l. tres fratres. §. de pac. qui aliter loquit̄, quam Bar. hic. Adde Bald. in c. j. §. si autē inter pares. de l. Corra. in prin. vers. quid si arbitrator præcepit. & quod not. docto. post Barto. in l. multa. de condi. & demon. & ibi dixi. & late per Lud. ī rubr. de arbit. in ix. chart. & Bald. in auth. generaliter. de episco. & cleri. in iij. colū. in l. edita. ī vij. col. ver. octauo oppo. C. de edēdo. in l. eos. §. ne temere. C. de appel. & ibi quærit̄ quid si pars fecit infirmari laudū, in l. fi. in xj. col. C. de contrahē. emp. & in materia adde Abbatem in c. Quintauallis. in xviij. colū. de iureiur. & ibi ꝑ Imo. in vlti. char. & adde qd̄ opi. quā tenet hic Bar. etiā sequit̄ Bal. in l. ex diuerso. §. j. de rei vē. quē approbat Bal. in l. qui cū tutoribus. in prin. de trāsac. & Bal. in l. si iudex. de his q̄ sunt sui vel alie. iur. Alia fuit opi. Bar. in d. §. duo fratres. post Dy. & ibi tenet indistincte pœnā peti posse. & istud sequit̄ etiā Bal. in c. j. §. Imperator. & Bal. in l. cū antea. ad fin. C. de arb. Tertia fuit opi. Ange. post Bal. d. §. duo fratres. videlicet ꝙ pœna nō cōmittat̄ qa sicut insta cā litigādi excusat ab expensis, ita debet excusare a pœna: vt l. qui solidum. §. etiā. de lega. ij. Pro quo allego gl. in l. ab executione. in vers. mulctandos. C. quorū app. tex. in c. sacro. de sen. excō. Itē alleg. Ang. ꝙ se tex. in l. quidā cū filium. de verb. obli. & hāc opinionē dicit ꝙ tenet Io. And. in tit. de arb. §. fi. ver. item qd si cōpromissum. Hāc opin. tenet etiā Bal. & Pet. de Anc. in l. non solū. ī. de rei ven. Bal. & Ang. & Pau. de Cas. in l. tres fratres. ī. de pac. Bal. in l. qd̄ re. in iij. col. ī. si cer. pet. Bal. in l. fi. C. de arbi. Sed dic ꝙ nō obstat l. qui solidū. §. etiā. quia in illa causa nunquā fuerat pronūciatū nec ꝙ habebat iustā cām litigādi. In casu autē quis iustā habebat causam litigandi. Itē nō obstat d. l. quidā cū filiū. quia verū ꝙ sententia & instātia super principali facit ius quo ad pœnā inter easdē personas vt in casu nostro, & probatur in d. §. duo fratres. sed non inter diuersas psonas, vt loquit̄ l. quæro. Adde qd̄ Raph. in d. l. q Romę. limitat hāc opi. Bar. videlicet ꝙ si ista sententia lata esset contra contumacem: tūc nullo casu cōmittitur pœna. alleg. l. Papinianus. §. meminisse. l. q repudiantis. de inoffi. testa.

¶ Duo fratres. In hac q. idem determinat Bal. in l. si iudex. de his q̄ sunt sui vel alieni iuris. alleg. idē Bal. ī l. tres fratres. ī. de pact. & ꝙ petens reductionē committat pœnā, non tamē cū effectu: quia cōuētus ad pœnā opponere pōt doli exceptionē, per glo. ordi. ibi. & alleg. ibi Ioā. And. in addi. Spe. in tit. de arbi. ꝙ incidat in pœnā, nisi habeat iustā causam litigādi, quæ excludit ab impensis. alleg. Ioā. And. in tit. de arbit. §. sequit̄ de quibusdā. vers. vt si cōpromissum. Ange. in §. duo fratres. refert Bar. ī facto aliter cōsuluisse, & adiecisse glos. in d. §. duo fratres. s. ꝙ cōuētus ad pœnā opponat doli exceptionē hanc verissimā. & pro Bar. est tex. in l. quidā cū filiū. de verb. obli. q tamen nihil facit secundū qd̄ eū intelligit ibi Bar. rndet ad §. duo fratres. quod ibi fuerat iudicatum dixit nō obstare hic: quia venit contra

& ideo quidā dicunt ꝙ hæc lex debet intelligi in eo qui fuit absolutus simpliciter: quo casu videtur absolutus super toto: vt l. vlt. §. de iureiuran. & q̄d no. in l. j. §. si fideiussor. quarū rerū actio nō datur. Et secundum hoc reprobatur distinctio huius glo. quæ dicit, aut fuit absolutus, quia nō probauit, aut quia non debitor: cū in dubio videat̄ absolutus quia nō debitor: & tamen non cōpetit repetitio: vt hic. Ista opi. non tangit̄ in gl. nec est vera. Nā licet in iureiurādo hoc sit ꝙ in dubio videat̄ super toto iuratū: tamen hoc nō est in sentētia[a]: & ideo videtur quis absolutus: quia nō probatū: vt l. circa. j. de proba. & j. de li. cau. l. liber. §. j. alias fi. & d. l. si inter me. de excep. rei iud. & tamen nō competit repetitio, vt hic, & d. l. si inter me. dixi in l. ex duobus. de duo. reis. † In quæstione illa, an sententia pro vno ex duobus reis lata prosit alteri. & hic est casus recte intelligendo ꝙ sic: quia si reus est absolutus simpliciter, videtur absolutus quia nō probatū: & ideo potest postea probare debitū in alia instātia: nec venit cōtra sententiā, licet cōtra prędicta faciat ſ. de iureiuran. l. fin. sed ibi solui. Prędicta vera, nisi ex actis appareret probatū[b] esse nō debitū: quia sentētia semper refertur ad causam qui colligitur ex actis: vt l. si quis ad exhibendum. de except. rei iudi. & ibi no. & tunc reus qui agit condictione indebiti, deberet fundare suam intentionē hoc modo: dico non esse debitū, quia ego fui per sententiam absolutus, cū probatū esset debitum non esse. & sic fundaret se ex sententia & ex probationibus simul. Ex probationibus enim solis non sufficeret, vt ſ. dixi scilicet quia posset ꝑbari contrarium ex sententia sola. Similiter non sufficeret: quia in dubio videtur absolutus, quia non probatum, vt ſ. probaui. Probo etiam, ex sententia † non probatur nisi quatenus ex ea de necessitate[c] infertur: vt l. si iudex. ſ. de his qui sunt sui vel alie. iur. & ibi not. & de ordi. cogn. l. ij. C. de ordi. iudic. l. j. Sed si aliquis est absolutus simpliciter: non sequitur de necessitate: quia non est debitum: quia ad solutionem sufficit non probatum: qm̄ actore nō probante, & c. vt C. de edē. l. qui accusare. ergo in dubio præsumit̄, quia non probatū. Item opp. quia si hoc est verum: ergo gl. male dicit. Nā posito ꝙ iudex dicat, absoluo te, quia non es debitor: de necessitate nō infertur ꝙ nullo modo sis debitor. Nam ad absolutionē sufficit ꝙ quis nō sit debitor ciuiliter: quia naturalis obligatio non producit actionē, nec est sufficiens ad agendū. Certe hui[9] timore supplebat hic lac. ꝙ iudex pronunciauit nullo mō esse debitorem: vel pronūciauit nō esse cōtractū: alias si simpliciter pronunciasset non debere, intelligeret̄ scilicet ciuiliter, quod sufficeret ad ad sententiā absolutoriam: & ideo pōt probari postea subesse debitū naturale, qd̄ satis puto verū, nisi ex actis appareret aliqd esse probatum, propter quod cōcluderetur non esse debitū ciuiliter & naturaliter. & ideo tūc agens cōdictione indebiti, deberet fundare intētionē suā ex sententia & ex actis simul: vt ſ. dixi: quoniā alterū non sufficeret. Reas

6 sumo ergo istam lectu. † quæ pertinet ad primam partē, per quā distingue sic: qñ ille, qui soluit post sententiam absolutoriā vult repetere, an possit: dic aut partes sunt in cōcordia ꝙ debitū præcesserit, sed agēs cōdictiōe indebiti dicit indebitū ꝑpter sentētiā, & nō audit̄, vt hic: quocūq; modo fuerit pronunciatū, scd̄m opi. Nic. Ma. Aut negat̄ oīno debitū præcessisse: & tūc aut reus fuit absolutus: qa nō probatū, aut quia nō debitū, aut simpliciter. Si qa nō probatū: pōt agi cōdictione indebiti: tū si cōuētus ꝑbabit debitū, actor succūbat. & ꝑ tāto dicit̄ hic ꝙ nō pōt repetere. Aut fuit absolutus quia nō debitū & tūc aut fuit pronunciatū sup̄ facto, vt quia nō cōtractū: & tūc poterit repeti: & per snīam probabit̄ indebitū: vt l. si duo. §. idē Iulianus. ſ. de iureiur. Aut fuit pronūciatū nō debitū: tūc aut fuit dictū nullū vel nullo mō debitū: & tūc snīa ꝑbat indebitū. Aut fuit dictū nō debitū: & tunc intelligit̄ nō debitū, ſ. ciuiliter: & sic posset probari per conuētū debitū naturaliter: nisi ex actis aliud appareret, vt ſ. dixi. e Aut fuit absolutus simpliciter: & præsumitur absolutus qa nō probatū, vt hic: & sic nō poterit repeti, ēt si à cōuento debitū nō probetur: nisi ex actis aliud appareret, vt ſ. dixi. Et prædicta sunt valde vtilia ad q. imo est decisio quæstionis, quā hoc anno habui de facto, & quotidie cōtingit, & secundū hoc iudicaui. In † quo- 7 libet arbitramento apponitur clausula, d quod pars ꝑmittit nō petere ad arbitriū boni viri reduci laudū sub certa pœna. q promissio intelligitur, si æque arbitratū fuerit: vt l. si libertus. de ope. lib. Modo pone ꝙ pars petijt laudū reduci, & aduersarius fuit absolutus: tūc cōuentus petit pœnā: iste, cōtra quē agit̄, vult probare ꝙ nō incidit in pœnā: quia laudū erat iniquum: quæritur an possit. Respon. ꝙ d. Dy. determinauit ꝙ sic. & est casus pro ista opi. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de ver. obl. scd̄m opi. quā teneo ꝙ sententia illa, licet 8 † fuerit iniqua, tamē facit vt possit agi ad pœnam. Pro hoc in l. ex diuerso. §. j. de rei ven. & ibi dixi. Veritas est, quę ex iam dictis colligitur. Nā aut iudex soluit cōuētū causa expressa, quia arbitramentū erat æquum: & tūc nō poterit probare iniquū e in q. pœnæ, vt d. §. duo fratres. e & hic secūdū istā gloss. notabilem. Aut fuit reus

sententiam: quia verū est ꝙ cōtra eū non pōt venire, hoc est, cōtra principalē effectū, qui inducitur. Secus si venit ad rescindendum aliquid, quod sit inductum non principaliter, sed accessorie. Adde latius per Alex. in d. §. duo fratres. & Pau. de Cast. consi. cxxx. in iij. col.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Probari. Et pro hoc maxime: quia iuſta cauſa excuſat a pœna, iuxta gloſ. ord. in c. j. in glo. j. de elec. in vj. eſt bonus tex. in auth. omnes. & ibi Bald. C. cõmu. de ſucceſ. & auth. generaliter. & ibi not. de epiſco. & cleri. & per Ludo. in Rub. de arbi. in xiij. charta.

b ¶ Condemnatus fuiſſet. Vide Ange. & Imo. in l. decem. de verb. obli.

c ¶ L. cũ de indebito.

Neq; qui dicit emiſſe ab aliquo, fatetur vendentẽ eſſe dominũ. Nota gl. nota. in l. j. §. de publi. neq; q opponit aliquẽ permutaſſe, fateꝛ ꝓmutantẽ fuiſſe dominũ. Dixit no. Spe. in tit. de exce. §. viſo. verſ. & papa. Adde an obñciens compenſationẽ videatur fareri debitum, Roma. conſ. lxxvij.

d ¶ Iudicio. Nota ꝙ ſi ſoluí indebitũ, licet vigore ſentẽtiæ hoc ſoluí, potero repetere condictione ſine cauſa. Et vltra iſta tu allega caſum not. in l. eleganter. §. ſi qs poſt. ff. eodem. Adde Bar. in l. j. §. ñ. in fin. quod vi aut clam. et hoc tenebat Pau. de Caſ. in l. ſi fullo. hic alleg. & Bar. in l. fin. in prin. ff. rẽ ra. ha. & ita de facto fuit Bononiæ iudicatũ, licet do. Io. in l. imperatores. de re iudi. teneat cõtra. & male. Et adde Bar. no. in l. ñ. circa fi. C. qđ met. cau. & vide latius per Mod. in l. fi. ff. a quibus app. nõ licet. & quod no. Spe. de exe cu. ſen. §. fi. ver. illud autem quæritur. & Io. An. de inſtr. edit. §. poſtquã. in addit. quæ incipit, quid ſi ſolui. & Canoniſtæ in c. inter monaſterium. de re iudi. Cy. & Bal. in l. j. C. de cõ di. indeb. Et adde ꝙ no. Spe. in ti. de prío & ſecundo decre. §. qualiter. & Inno. in c. ñ. de dila. competit etiã remediũ criminale & actio in factũ ciuiliter, ſecũdũ Bal. in d. l. j. in verſi. ſcdo quæro. & in ver. vlti. aduerte. cũ ſeq. & cũ Barto. concordat Bald. in l. receptitia. in prin. q. col. de cõſtitu. pec. & in l. ſub ſpẽ. per Bal. C. de re iudi. & vide ꝛ. ꝓxi. & ad Bart, hic adde quæ no. Inn. in c. gra uis. de depo. & Bal. in authen. ad hæc. de vſur. in ix. col. quęrq iuxta hoc, fui ꝓpter cõtumaciã bãnitus in centũ: ſed quia ſecundũ formã ſtatuti debebam relegari, poſtea fui relegatus: vtrũ repetã cẽtũ, in quibus fui cõdẽnatus, & quæ ſoluerã.

ſimpliciter abſolutus vel expreſſa cauſa, quia nõ fuit probatũ iniquũ: & tunc in q. a pœnæ poterit de iniqtate probari, adhibita tũc diſtinctione, quã §. dixi. qđ eſt notabiliſsimũ. Modo habes primã lect. verã in ſe. Sed quia quibuſdã videtur iniquum ꝙ in iſto verſi. quia nec abſolutus. mutetur caſus: ideo legunt alio modo, ꝙ proſequatur eundẽ caſum de eo qui ſoluit pendente iudicio. & ſcdm hãc lect. ſic forma caſum: Si debitor ſoluit pendente iudicio, nõ põt repetere: & probatio nõ debet expectari eius caſus, cuius euẽtus nihil operatur, ſed in nullũ euetũ iſte poſſet repetere: quia ſi eſſet cõdẽnatus, certũ eſt ꝙ nõ repeteret: itẽ ſi eſſet abſolutus, nõ repeteret: quia naturaliter debitũ permanet: ergo interim nõ repetet, cũ nullus caſus poſsit euenire, q repetitionẽ cõcedat. h. d. vide literã. vide gl. primã, & reaſſume ibi vbi dimiſit: vel dic, &c. ꝙ eo caſu, &c. A diſtã lect. opp. quia impoſsibile ꝙ ſequaꝛ abſolutoria vel condẽnatoria vt Inſti. de perpe. & tempo. act. §. fi. Solu. illud verũ qñ cõſtat quẽ ſoluiſſe: tunc em nõ poteſt abſolui per ſnĩam: qa iã eſt abſolutus ſolutiõe. ſed hæc ſolu. fuit facta extra iudiciũ: nec potuit probari in iudicio: nec actor potuit probare debitum: & ſic reus fuit abſolutus: nec tamen ideo repetet: multo minus repeteret ſi condẽnatus fuiſſet. b Vide gl. iſtã & eſt cõtra opi. Dy. ad literã: quia ſcdm iſtã lec. † prout loquit de abſolutione eſt caſus contra Dy. in c. nullus pluribus. de regu. iur. in vj. qui dicit ꝙ ſi reus opponit exceptionẽ ſolutionis vel pacti, videt cõfiteri intẽtionẽ aduerſarij ꝙ fuerit debitũ: hic eſt de directo caſus in cõtrariũ. Et iſta gl. dicit verꝫ per caſum l. cum de indebito. c j. de proba. Dixi plene in l. nemo. j. de excep. Nã ille qui opponit exceptionẽ ſolutionis, non propterea videt fateri ꝙ ſit debitũ. prout vero iſta glo. loquitur ꝙ reus fuerit condẽnatus, oppon. quia ſcdm hoc ſequeretur ꝙ reus cõdẽnatus ſolueret bis idẽ debitũ. qđ bona fides nõ patitur, vt in reg. iur. bona fides. Rñ. dicit gl. fateor cũ prima ſolutio redibit ad non cauſam: & ſic innuit ꝙ illud, ꝙ primo ſolutũ eſt, repetitur per cõdictionẽ ſine cauſa. contra, quia eſt ſolutũ prætextu ſnĩæ: vt l. j. C. de condi. indebi. Rñ. nec hic repetitur qđ eſt ſolutũ prætextu ſnĩæ, ſed illud qđ primo ſolutũ fuit extra iudiciũ, cũ deuenit ad non cauſam. 10 Secũdo opp. in primo iudicio fuit † oppoſita exceptio ſolutionis & diſcuſſa: ergo in alio iudicio nõ põt refricari per modũ actiõis: vt l. qđ ĩ diẽ. §. ſi rationẽ. j. de cõpẽ. Sol. dicas ꝙ hic fuit oppoſita iſta exce. nõ examinata: vel licet fuiſſet examinata: tñ ĩ ſcdo iudicio ꝓponit ꝑ modũ actiõis per aliũ finẽ. & ſic nõ obſtat exceptio rei iudicatæ. licet alias in ea propoſita per modũ exceptionis ſuccubuerit per l. vẽdicantẽ. cũ l. ſeq. j. de euict.

Quem paſſum plene examinaui per contraria in d. §. duo fratres. Ex prædictis ergo dic † qñ quis ſoluit pẽdente iudicio, 11 d & poſtea ſequit ſnĩa: Aut ſequit abſolutoria ab obſeruatiõe iudicij, quia ſolutũ: & conſtat ꝙ nõ repetitur: vt d. §. fi. Inſti. de ꝓpe. & tẽp. act. Aut ſequit abſolutoria ſimplr: & tũc an poſsit repeti, dic vt dixi in j. lec. Aut ſequit cõdẽnatoria: & tũc ſi qdẽ ex ea nõ eſt facta exactio: & nõ eſt dubiũ ꝙ nõ reperit: qa ſententia declarauit debitũ fuiſſe. Si vero eſt facta exactio: & tũc aut volo repetere per cõdictionẽ indebiti: & nõ poſſum: quia cũ ſolui, ſolui debitũ. Aut per cõdictionẽ ſine cauſa: & poſsũ: qa prima cauſa per ſecũdã redit ad nõ cãm: vt j. de cõdi. ſine cã. l. ſi fullo. & j. cõmo. l. in cõmodato. in fi. & in hac gl. Et ꝑ hoc 12 dico, ſtatutũ eſt hic † ꝙ cõtra inſtrumẽtũ nõ poſsit opponi e exe ceptio ſolutionis vel quietationis, niſi illæ probent ꝑ aliud inſtrumentũ, modo prĩo ego ſolui: & qa nõ potui probare ſolutionẽ per inſtrumẽtũ, fui coactus iterũ ſoluere: certe facta ſe cũda ſolutiõe, repetã qđ primo ſolui, ꝑ cõdictionẽ ſine cã, vt ex prædictis apparet. Iſta lect. qñ declarata eſt, quæ licet in ſe vera ſit, tñ nõ bene cõgruit literæ: quia text. dicit ꝙ natura debitor manet. Sed ſi verũ eſt, eũ ſoluiſſe pendente iudicio, nullo modo eſt debitor: cũ oĩs obligatio tollat ſolutione. iõ tene primã. Vel ſi vis ſuſtinere hãc lec. dic ꝙ natura manet debitor, ſ. ſi ſnĩæ effectũ cõſideras. Alij horũ timore legũt tertio modo: quã lec. videamus. & fuit lectura Pilei. & ſcdm hãc lect. pone caſum ſic: Dictũ eſt ꝙ ſi vetus debitor ſoluit lite pendente, nõ põt repetere. Hoc probãt per rationẽ ſic: Illud, qđ factũ eſt in illo caſu, q euenire poſsit, põt fieri ꝙ ſit infectũ. Sed nos ꝑ ſupponimus ꝙ erat verus debitor ille, qui ſoluit pendente iudicio. Aut ergo ſequetur condẽnatoria: & tunc certum eſt ꝙ non efficitur indebitum. Aut ſequetur abſolutoria: & tũc ſententia abſolutoria nõ põt facere quin tunc, cũ ſolueretur, fuerit ſolutũ debitũ: & ideo nõ repetitur. Sed ſi ſolueret poſt ſentẽtiã abſolutoriã, bene poſſet repeti dicebat Pileus. Quod ergo dicit tex. natura tamẽ debitor permanet. debet exponi ſecundum iſtã lect. ſic, i. ipſa natura facit ꝙ hoc permanet verũ, ꝙ verus debitor erat cum ſoluit: nec iſta veritas per ſententiã abſolutoriã ſecutã infringitur. Et differt hæc lectura à præcedenti duobus modis. Primo in modo formãdi iſtam rationẽ. Secundo, quia iſta lect. cõcludit ꝙ ſi ſoluatur poſt abſolutoriam, poteſt repeti, ſed præcedens lect. hoc non concludebat, ſed innuebatur contrarium. Nã præſupponebat poſt abſolutionẽ remanere debitum naturale, quod impedit repetitionẽ ſoluti. Hoc vult dicere glo. quã vide: tñ circa fi. eius eſt aliqua variatio, vt dicam ſuper ea. Sic habetis in glo. ſolutũ poſt abſolutionem illud quod dicis ſi intelligas hic dicas, i. in eo quod hic dictũ eſt in glo. ſ. proxi. Alij habent abſolutũ poſt abſolutionẽ: & tunc exponas hic, ſcilicet in tex. Oppo. ad hanc lect. f prout innuit ꝙ ſolutum poſt ſententiã repetitur. de l. iudex. ſ. eod. Sol. dicit Plenius ibi ſoluit ſcienter: ſecus ſi ignoranter. Secundum hoc iſta lect. contradicit primæ & etiam ſecũdæ. & ideo videamus vtrum ſolutum poſt ſententiam poſsit repeti. Pileus ꝙ ſic: quia abſolutus eſt tutus exceptione fauorabili: ergo &c. vt l. qui exceptionem. ſ. eo. Alij cõtra: quia abſolutoria nõ tollit naturalẽ obligationẽ. ergo ſolutũ nõ repetitur: vt hic, & l. ſi id quod. j. eo. & ſ. e. l. naturaliter. Pro hoc ſ. eod. l. iudex. Ad l. qui exceptionem. reſpondet ꝙ hic loquitur in exceptione iſta, quæ eſt inducta ad rigorem iuris conſeruandum: ſecus in alijs exceptionibus, vt ibi. Ita tenet gloſſ. hic, & ibi, & in l. cum quis. C. de iur. & fac. igno. Opinionem gloſſ. ego puto veram: tamen vt oĩa cõtraria ceſſent, tu debes aduertere,

13 Quædam † eſt exceptio, quæ perimit ciuilem & naturalem obligationem, & per conſequens actionem. & iſta dicitur magis exceptio facti vel intentionis ꝙ iuris; vt l. ſecunda. j. de except. & quod habuiſtis nota in lege, qui ſe debere. ſupra de condi. ob cauſam. & tunc tutus hac exceptione abſque dubio quocunque errore ſoluens repeteret: vt ſupra eodem, lege, ſed & ſi putem. in princip. Quædam eſt exceptio iuris:

14 † & iſta ſemper elidit actionem: quia exceptio eſt actionis excluſio: vt l. prima & ſecunda, infra, de excep. tamen in hoc

eſt diff

Bal. in l. fi. C. de fideic. li. per gl. ibi tenet ꝙ nõ ꝓpter cõtumaciam meam. Et ad id quod dicit Bar. poſt gl. adde Bal. idẽ tenentem in l. j. in vlti. col. C. qñ prouoc. nõ eſt neceſſe. Adde an indebitum ſolutum vigore ſententiæ poſsit repeti, Bal. conſi. lxxvj. lib. iij.

e ¶ Opp. Adde Bal. in l. ñ. in prin. C. vt in poſ. leg. Bal. Ange. & Salyc. in l. ij. C. quod met. cau.

¶ Innuit. Adde Bal. in l. cum quis. in ix. col. C. de iur. & fac. igno.

est differentia: quia quædam exceptio naturalē obligationem tollit, & elidit ciuilē. quædam ciuilē tollit, & naturalem elidit. quędā exceptio nec ciuilē nec naturalē tollit, sed vtrāq; elidit. quędā neutrā tollit nec elidit, sed solum elidit actionē. Prima,
a quę naturalē tollit, & elidit ciuilē[a], est exceptio pacti de nō petendo, & iurisiurādi: et l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. & in ista similiter quocunq; errore solutū repetitur: vt ff. eo. l. si nō sortē. §. indebitū. Secunda, quæ ciuilē tollit, & naturalem
15 elidit est † præscriptionis exceptio, quę tollit ciuilem, & elidit effectū naturalis, secundū Dy. in l. fi. rē rat. hab. & ideo solutū similiter quocunq; errore repetit: vt ibi secundum eum. q. d. dic vt ibi dixi. & doct. tangūt in l. cum quis. C. de iu. & fac. igno.
16 † Tertia est exceptio, quæ ciuilē tollit, & nullo modo tangit naturalē: & ista est exceptio rei iudicatæ, vt hic patet, & j. dicā. & in hac solutū quocunq; errore nō repetitur aliquo modo naturali obligatione impediēte, vt hic. & l. iudex. ff. eo. Dices tu, ego video q̄ debitū naturale solutū per facti errorē, repetit: vt l. cū qs. C. de iur. & fac. igno. & C. ad leg. Falc. l. error. Quare ergo nō hic? Respondeo, cōtraria loquunt in debito naturali, quod nunc̄ fuit efficax ad producendā actionem. & hic est debitum naturale q. d. iam habuit concomitantiā cum ciuili obligatione, & produxit actionem, quæ adhuc durat, licet ei obstet exceptio. Vnde istud debitū est fortius c̄ simplex debi
17 tum naturale, & istā appellat † glo. ad rigorē iuris conseruan-
18 dum esse inductā. Quarta est exceptio, † quæ nec ciuilem nec naturalē tollit, sed vtrāq; elidit. & istę sunt cōmuniter omnes exceptiones peremptorię: vt exceptio Macedoniani, Velleiani, & similes. Et in istis distinguitur: aut est exceptio odiosa, aut fauorabilis. Si odiosa, aut soluitur per errorē facti, aut per
19 errorem iuris, vt videtis. ff. eod. l. qui exceptionē. † Quinta est exceptio, quæ nec ciuilē nec naturalē obligationē perimit vel elidit, sed solū elidit actionē. & ista est exceptio litis pēdentis: quia pendente lite super actione iam proposita, illa actio non potest iterum intentari: tñ obligationes remanent in suis viribus, & hæc exceptio nullo modo cōcedit repetitionem soluti.
20 Hic est casus hic in prin. & hęc † exceptio vere potest appellari exceptio inducta ad rigorem iuris conseruandū. Expediti sumus de prima glo. venio ad secundā. Dicūt hic in tex. q̄ post sententiā absolutoriā remanet debitū naturale, & ita tenui ff. Cōtra: quia fauorabiliores debemus esse ad absoluendū quā ad condemnandū: vt l. Arrianus. de act. & oblig. & l. fauorabiliores. de reg. iur. sed per sententiā condemnatoriam ipso iure actio in factū inducitur: vt C. de reb. cred. l. actori. ergo multo magis debet per sententiā absolutoriā tolli ipso iure. Dicit gl. istud ideo est: quia actori nō prodesset sentētia, nisi pareret ei actionē: reo vero prodest absolutoria si parit solā exceptionē. arg. ff. de eo per quē fac. erit. l. j. §. fi. reus. Ita dicit gl. vide eā, nec dicit plus secundū quosdā libros. Alij habent aliquid vltra, & fuit additio Francisci Accursij. Aduertatis ad prædicta. ¶ Tu dicis q̄ plus facit sententia condēnatoria c̄ absolutoria per rationē iam dictā. Cōtra: sentētia absolutoria tollit ciuilē, vt hic: sentētia condēnatoria inducit ciuilē obligationē: ergo idē facit tollēdo quod inducēdo: vnde idē facit condēnatoria quod absolutoria. Huius timore dicit gl. nō est verū q̄ absolutoria tollat ciuilem obligationē, sed elidit eam: condēnatoria vero bene inducit ciuilem. & sic plus facit cōdēnatoria c̄ absoluto
21 ria. Ita dicit glo. q̄ an sit verum, statim videbimus. † Itē opp. ad prædicta sententia facit ius: vt l. ingenuū. ff. de statu. ho. ergo sententia inducit & tollit obligationem. Respondeo, q̄ sententia facit ius. Est verum in casibus tantū, qui notantur in l. Papinianus. §. fi. ff. de inoff. test. dicit glo. inter quos casus non est iste. Huic glo. videtur contradicere glo. præcedens, quæ dicit q̄ etiam in casu legis nostrę sententia pro veritate habetur.
22 Respon. Aliud † est dicere sententiam facere ius, vt hic: aliud est dicere q̄ cōtineatur in sententia haberi pro veritate. Nam primo casu sententia inducit ipsam veritatē, & facit q̄ verū est illud q. d. in sententia dicit. Secūdo casu nō facit hoc, sed perinde habet ficte acsi esset. Ita intelligit gl. j. de reg. iur. l. res iudicata. Pro declaratione prę̄missorū habemus videre de effectu rei iudicatæ seu de effectu sentētiæ. Circa quod sciendum est q̄ quidā sunt casus, in quibus snīa facit ius: & tunc de eius effectu nō est dubiū, vt ff. dixi. Quidam sunt
a casus, in quibus snīa nō facit ius. & hic est aduertēdū. Primo de effectu snīæ in reali actione. Secūdo de effectu snīæ in pso-
23 nali. Circa primū † de effectu snīæ condēnatoriæ in reali, an per eā trāsferat dñiū, dixi plenissime in l. Pōponius. §. si iussu. de acqui. pos. doct. tangunt in l. j. C. cōia vtriusq; iud. gl. in l. sunt & aliæ. ff. de pub. & Insti. de offi. iud. in fi. Itē an cōdēnatoria inducat actionē in factū. & loquor de condēnatoria in reali. Glo. tāgit ff. de iud. l. j. & ff. de iureiur. l. sed & si possessori. l. nā postea. in fi. & ibi dixi in l. miles. §. iudicati. j. de re iudi. & ibi etiā dixi de sentētia absolutoria lata in reali. Gl. dicit hic, q̄ p eā nō desinit esse domin[9], qui primo erat dñs. Plenius tāgitur in l. exceptio. j. de excep. rei iudic. & ibi plene dixi. nō est no-
24 stra materia hic. † Secūdo est videndū de viribus rei iudicatæ in actione personali. & ista est materia nostra, & primo videamus de sententia condēnatoria. & hāc cō stat sine dubio producere actionē: vt l. actori. C. de reb. credi. & j. de re iudi. l. miles. §. iudicati. & §. fi. tamē dubitat quæ sit ista actio. Gl. nostræ cōiter dicūt q̄ est actio i factū. Alij doc. dicūt q̄ vocat actio iudicati, de quo per doct. in d. l. actori. &
25 ego dixi in d. §. iudicati. † Itē dubitatur, vtrū res iudicata producat obligationē. & casus est q̄ sic in l. iij. §. idem scribit. j. de pec. sed dubitatur quæ sit ista obligatio: quidā dicūt q̄ ciuilis tantū: & hoc voluit sentire glo. hic dū dicit, ciuilē inducit: qa iudiciū redditur in inuitū: vt l. inter stipulantē. §. j. de verb. oblig. & sic deficit cōsensus. Et si dicatur, quomodo ergo actionē producit sola ciuilis: cōtra ea quæ no. Insti. de oblig. in prin. Rñdeo, q̄ speciale est hic propter authoritatē rei iudicatæ. Alij dicūt q̄ p̄ducit ciuilē & naturalē obligationē: quia in iudicio quasi cōtrahitur: vt
b d. §. idē scribit. alleg. Item [b] si non appellauit, videtur cōsentire, & ex illo consensu inducitur naturalis: vt l. ei qui. C. de tēpo. appel. & l. ab eo. C. quomodo & quando iud. & l. j. de postula. Præterea, posito q̄ nō cōsenserit: tñ qa nō habet iustam cām cōtradicendi pro cōsentiente habet: vt l. dotē. ff. solu. mat. & ita tenet Gul. de Cu. Alij dicūt q̄ est ciuilis vera & naturalis præsumpta ex eo q̄ nō appellauit. Sed si tu poneres q̄ ipse appellauerit semel vel bis, & semper succubuit, & sic nullus pōt dici cōsensus aut præsumi: & tūc dicendum est q̄ hoc casu sola ciuilis producat actionē, nec mirādum. Si enim lex facit & p̄sumit contractum vbi non est, vt l. j. §. j. de rei vxo. act. multo magis pōt producere actionē, etiā sine obligatione naturali. Facit ad prędicta. j. de euictio. l. si plus. §. j. & in hoc videbatur residere Iaco. But. Mihi neutra harum opi. placet. Nā posito q̄ quis expresse consensisset sententiæ: per hoc naturalis obligatio nō tollitur, nec inducitur: vt d. l. cū a te. ff. de dolo. nō em̄ pendet sententiā iudicis ex consensu partis, sed ex sua iurisdictione: vt no. in l. j. C. qui pro sua iurisdi. secus esset in sententia arbitri: vt C. de arbi. l. cum antea. quid dicendum? Respō-
c deo, aduertatis. Pro huius declaratione [c] debes scire q̄ † obliga-
26 tio naturalis dicitur de iure gentiū, vt l. Stichū. §. naturalis. & ibi not. j. de sol. & in l. cū amplius. in fi. de reg. iur. Dicam j. eo. l. si id quod. Ille ergo, qui est obligatus ex aliqua æquitate vel dispositione iuris gentium dicitur obligatus naturaliter. Ille vero, qui est obligatus ex aliqua dispositione ciuili, dicitur obligatus ciuiliter: vt Instit. de obli. in prin. ibi scd̄m nostræ

a ¶ Ciuilē. Intelligit ipso iure. l. Stichum. §. naturalis. ff. de sol. solu. & Bart. in d. l. si vnus. §. pactus. post glo. ff. de pac. in ver. item dubitatur vtrū res iudicata, pducat obligationē, &c. Et etiā vide Bar. in l. ab eo. C. quō & qñ iudex. & in l. j. in vj. colum. ff. eod. & in l. cū quis. de iur. & fac. igno. & in omnibus p̄dictis locis tenet ex sentētia cōdēnatoria nō oriri naturalē obligationē. cuius contrariū ipse tenet hic. Posset forte intelligi opi. sua in d. l. ab eo. cū similibus. qñ esset snīa iniusta re ipsa: quoniā licet transiuerit in rē iudicatam, ex quo tamē nō est exp̄sse approbata p̄ succūbentē, nō oriē naturalis: sicut dicimus in snīa iniusta absolutoria, quæ nō tollit obligationē naturalem, vt hic. & l. procurator ad exhibēdū. §. j. rē rat. habe. multo minus ergo sentētia iniusta debet inducere obligationē naturalē. ar. l. Arrianus. Sed opi. Bar. hic verificatur qñ vere esset sententia iusta. dubito: iō cogita per Angel. in repetitiōe l. j. de iud. in iij. & v. charta.

P O M A T E S.

b ¶ Itē. Vide Felin. c. quod ad consultationē. col. iij. de re iud.

c ¶ Declaratione. Vnde causet ciuilis obligatio & naturalis. De naturali vide q̄ no. Bal. in l. fi. in ix. col. C. q. d. cum eo. in ver. itē oppo. q̄ pater. & not. Bal. in authē. ad hæc. C. de vsur. latius per Bar. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Aſtringit. Ius diuinū dicitur naturale. Pro quo allego gloſ. Inſtitu. de obli. quæ ex delic. naſ. in prin.

b ¶ Formiter. Ex ſententia formiter lata oriť actio vtilis ex cōtractu. & vide in l. arbitris. & quod ibi Bald. C. de arbi.

5 POMATES.

b ¶ Formiter. Ex ſententia formiter lata oriť actio vtilis ex illo contractu, cuius formā continet ipſa ſnīa. & vide Alexā. in l. miles. §. fi. colū. pe. j. de re iud. Vide Bal. in c. ſciſcitatus. ad fi. de reſcrip.

c ¶ Abſolutoria. vtrū abſolutoria tollat ciuilē & naturalē, pro hoc dicebat Bald. in l. id qđ pauperibus. in v. col. C. de epi. & cle. ꝙ ſi teſtator iubet ſolui debita, non poterūt peti debita de quibus teſtator iniuſte fuit abſolutus, niſi iniuſtitia eſſet notoria. Ad hoc quod not. Inn. in ca. qa plerīq. de immu. ecc. & Bar. hic. adde Bald. aliter loquentē in l. cū qs. in vj. col. & ibi Bar. C. de iu. & fact. igno. plene Ang. in l. j. C. de iudi. in repetitione in iiij. & v. charta. & in l. vbicunq; de fideiuſſo.

d ¶ Iuris prętorij. Bar. tenet cōtrariū in d. §. naturalis. & in l. vbicūq;. de fideiuſſ.

e ¶ Ciuis. Et vide j. eo. in verſi. vbicūq;. & iſta limita vt per Ange. & Imo. in d. l. vbicunq; de fideiuſ. & quod not. do. loā. de Imo. in l. ij. j. de fideiuſſ.

ciuitatis iura, &c. Ex hoc apparet ꝙ obligatio naturalis pōt induci aliter q; per cōſenſum. qđ apparet in multis, vt in dño qui obligatur actione negotiorū geſtorū ignorans. Itē in pupillis, qui obligantur quatenus ſunt effecti locupletiores, licet ignorātes propter illā regulā iuris gētiū: quia natura æquū eſt, neminē cū aliena iactura locupletari: vt l. nā hoc natura. §. eo. & l. iure naturæ. j. de regu. iur. nunc ad ꝓpoſitū ſnīa inducit ciuilē obligationē: qa obligat me ſcđm noſtræ ciuitatis iura: vt Inſti. de obli. in prin. & l. iij. §. idē ſcribit. j. de pec. Item inducit naturalē obligationē nō ex cōſenſu: quia cōſenſus nihil operať in ſnīa quantū ad hoc, vt §. dixi. ſed inducit naturalem obligationem ex æquitate
27 †iuris gētiū, quæ eſt vt maioribus pareamus: vt §. de iuſti. & iur. l. veluti. Eſt enim a æqtas naturalis, quæ me aſtringit[a] vt obſeruem illa quæ pręcepit dñs & maior: in l. diuina, quæ ius naturale dicitur: ſcriptū eſt, Qui nō obedierit principi, morte moriatur: vt in c. ij. de maio. & obed. Dices tu quomodo hoc, cū iudices & magiſtratus fuerint de iure ciuili: vt l. ij. § poſt originē. de orig. iur. ergo ꝙ obediamus iudicibus nō fuit de iure gentiū: cū illo iure iudices & magiſtratus eſſent incogniti? Rūdeo de iure gentiū fuerunt magiſtratus & reges: vt l. ex hoc iure. §. de iuſti. & iu. ibi: regna cōdita, &c. Alij aūt iudices inferiores poſtea fuerūt introducti a iure ciuili. æquitas ergo, quæ eſt vt obediatur iudicibus, eſt inducta de iure gentiū, quæ ꝓducit naturalem obligationē, licet nō ex conſenſu: producit ergo naturalem obligationē & ciuilē, licet non actionem. Sed
28 †dubitatur, ſi ſententiatū eſt formiter: b puta, rem vēditā eſſe, an oriatur vtilis ex contractu: ſicut dicimus in iureiurando: vt l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit. & §. Marcellus. §. de iureiu. Certe & hoc dicebat Iac. But. ꝙ hic nō reperitur bene expreſſum. tamen hoc idem poſſemus dicere ad ſimilitudinem iuriſiurādi, cū res iudicata pro veritate habeatur, vt ſupra dictum eſt. Sequitur
c de ſententia abſolutoria. [c] & quidam dicunt ꝙ ſententia abſo-
29 lutoria †ciuilē tollit, & naturalis remanet, vt hic in tex. Et hoc innuūt hic omnes gl. antiquæ, quod probatur per rationē: qa cū vtraq; ſit iuris ciuilis, pōt vna tollere aliā: vt l. ſi vnus. §. pactus. §. de pac. Alij dicunt ꝙ ciuilē nō tollit, ſed elidit: vt hic dicitur in fi. ſecundæ glo. quæ eſt additio. Per hoc videtur caſus Inſt. de exce. §. item ſi in iudicio. & hoc tenet Gul. de Cu. ſed gl. in d. §. itē ſi in iudicio. videtur tenere ꝙ tollať ciuilis, & remaneat naturalis. Iac. But. diſtinguebat ſic: Aut iudex abſoluit reū, qa actor nō probauit: & tūc fateor ꝙ tollitur ciuilis, & remanet naturalis, vt hic. Ratio quia iudex intēdit trāſigere: hoc eſt, illi liti finē imponere: & ſic tollit ciuilē nō autē naturalē: qa nō pōt. Sed ſi iudex abſolueret, qa nō debitū: tūc nō tolleret ciuilē, nec naturalem, ſed elideret. Ratio, quia iudex non intendit aliqd inducere, ſed declarare: & actus nō debet operari vltra intentionem agentis: vt l. non omnis. §. ſi cer. pe. Mihi videtur ꝙ iſto caſu tollatur etiam ciuilis: quia iudex intēdit imponere finem controuerſiæ in omni ſententia diffinitiua, vt l. j. j. de re iud. Præterea, ſi iudex in perſonali ſolum declarat inducit actionem. l. ſi prætor. in prin. §. de iud. Eadem ratione per declarationem abſolutoriā tollit obligationem. Præterea ciuilis oblatio eſt, quando quis tenetur ſecundum noſtræ ciuitatis iura: ſed poſtq; quis eſt abſolutus, non tenetur ſecūdum noſtræ ciuitatis iura: ergo tollitur ciuilis. Præterea quicqd dicatur, caſus eſt hic in prin. iſtius l. dum dicit natura debitor ꝓmanet. q. d. nō tamē ciuiliter. Quia tamen hæc dicta circa effectum ſententiæ abſolutoriæ non ſunt plena, ideo aduertendū eſt ꝙ reus abſoluitur quādoq; ipſo reo principaliter poſtulante, & ad hoc alium ad iudiciū prouocāte. Qñq; abſoluitur, cū ipſe ab actore ad iudiciū ꝓuocatur. & hoc ſecundo caſu. qñq; abſoluitur, qa non probatū. qñq; non: quia debitū. Qñq; exceptione eſt tutus, qñq; ſimpliciter: quādoq; abſoluitur ab ob-
30 ſeruatione iudicij. Circa quodlibet †iſtorū de effectu ſentētiæ abſolutoriæ videamus. Et primo qñ abſoluitur ipſo reo hoc principaliter poſtulante: aut reus hoc poſtulat ꝓ aliquod
d remediū iuris prætorij: [d] vt per in integrū reſtitutionē † petit
31 ſe liberari ab aliqua obligatione: tunc in integrū reſtitutio nō tollit actionē nec obligationē naturalē ſaltē, ſed ꝓducit exceptionem, ſcđm glo. in l. iij. §. ſed vtrū. §. de mino. & illa glo. incipit, licet em̄ pater &c. licet moderni aliter dicāt, C. de fideiuſſ. min. l. ij. quorū dictū nō placet, vt ego dixi in l. Stichū. §. naturalis. de ſo. Ratio huius eſt: qa prætor obligationē iuris ciuilis nō pōt tollere ſeu totaliter extinguere, ſed ī effectu ſic: vt Inſti. de bo. poſ. §. quos aūt. & l. & ſi ſine. §. ſed qđ Papinianus. §.
e de mono. Quādoq; abſoluit aliquo remedio iuris ciuilis[e] ꝓpoſito: & tūc aut obligatio q̄ pcedebat erat paris potentiæ cū ſnīa: vt puta, qa per ſolā ſnīam erat obligatus: & tunc puto ꝙ in totū liberetur à prima obligatione: vt l. j. & ij. C. de ſen. paſ. & l. illicitas. §. fi. §. de offi. præſi. Si vero obligatio, quæ præcedebat, erat inducta à principijs potentioribus, vt puta quia erat obligatus ex cōſenſu, vel qa factus erat locupletior: & tūc puto ꝙ talis abſolutoria tollat actionem & obligationē ciuilē naturalis autem non tollitur, ſed remanet: vt l. pœnæ cauſa. in prin. §. eo. in tex. & glo. prout ponitur exēplū de l. extat. de l. in criminali. & de auť. ſtatuimus. C. de epi. & cle. Poſſet poni exēplū in auť. habita. C. ne fil. pro patre. & ſimilibus. Prędicta vera qñ iudex ipſe abſoluit. Secus ſi partē cogeret ad abſoluē dū: qa tūc ſecūdū abſolutionē, quā faceret pars, iudicaremus: nō ſcđm ſnīam: & ideo eſſet videndū an cogeret ad abſoluēdū pacto vel acceptilatione: vt l. iiij. §. nūc dē effectu. & §. ſeq. de lib. le. Poſſes tu dicere ꝙ ſemper debeat tolli naturalis. Cū enim ſnīa naturalē inducat, vt §. dictū eſt, ergo naturalē obligationē multomagis tollit: vt in. §. pactus ne peteret. Solutio vt patet ex diſtinctione prædicta: nā obligatio naturalis pōt cauſari à quadam æquitate iuris gentium, quæ cauſať in perſona ipſius obligationis: vt puta ex illa æquitate ꝙ placuit promiſſa ſeruari: vt l. j. de pac. & j. de conſtit. pecu. l. j. vel ex illa æquitate, qua placuit neminē cū aliena iactura locupletari: vt l. nā hoc natura. §. eo. Quædā eſt æquitas iuris gētiū, quę nō cauſatur principaliter in perſona ipſius obligati, ſed in cōi, vt puta ꝙ maioribus pareamus. & iſta ſecunda nō eſt tantæ potentiæ, quātæ eſt æquitas prima: quæ procedit magis ſcđm naturalē rationē: ideo ſnīa bene tollit naturalē quæ cauſatur à pari potētia: ſecus ſi cauſaretur à maiori potentia, vt §. dictum eſt.

Secundo dixi ꝙ quandoq; quis abſoluitur prouocatus in iudicio ab actore: & hoc fit quādoq; quia actor nō probauit: quoniam actore non probante reus abſoluitur: vt l. qui accuſare. C. de eden. & l. actor. C. de proba. & iſto caſu puto ꝙ tollatur obligatio ciuilis: naturalis vero remanet: vt hic. licet glo. aliter ſentiat. Ita intelligo Inſtit. de excep. §. item ſi in iudicio. nō tamē tollitur actio: vt l. cū à te. §. de dolo. Et ſi dicis, quomo
32 do pōt remanere actio naturalis ſublata ciuili, cū ſola † naturalis ſit inhabilis ad producendā actionē, vt j. de fideiuſ. l. fideiuſſor. §. fideiuſſor. & de act. & obli. l. naturales? Reſpon. ſola naturalis non producit, ſed eſt habilis ad actionem productā conſeruandā: ſicut ſola ciuilis nō eſt habilis ad producendum actionē. & no. Inſti. de obli. in prin. tamē cōſeruat actionē iam productā, licet naturalis obligatio tollať: vt l. ſi vnus. §. pactus. §. de pact. Item poſſes tu dicere ſi ſnīa tollit obligationē ciuilē, quare nō tollit actionem, quæ ſimiliter eſt de iure ciuili? Rūdeo, obligatio ciuilis cauſatur mere à diſpoſitione ciuili: actio vero oritur ex obligatione ciuili & naturali ſimul iuncta. & ideo licet tollatur obligatio ciuilis, non tollitur actio: qa nō tota producit ab obligatiōe ciuili, ſed à naturali. Naturalis em̄ obligatio eſt ibi vt mater, ſeu vt materia: ciuilis vero eſt ibi vt

pater

Universidad de Deusto
Biblioteca

pater seu vt causa agẽs. & sufficit ad conseruandũ quem in aliquo iure superesse patrẽ vel matrẽ: vt l.j. C. de capti. Quãdoq; absoluitur reus: qa nõ debitũ. & hic est aduertendũ. Aut absoluitur: qa nõ debitũ: hoc est, qa nõ cõtractũ, & sic ꝓnunciat sup facto: & tunc idẽ: qa tollit ciuilis, & remanet naturalis: tñ ista naturalis remanet inualida: qa nõ poterit ꝓbari, ne veniat cõ-
33 tra sniam, vt hic, in prima lec. qđ limita nisi propter †dolũ acto ris hoc cõtingeret: quia tũc contra illud qđ sententiatũ est, posset probari: vt l. seruus. & ibi not. in l. cũ a te. ſ. de dolo. & in l. & elegãter. §. pe. & ibi etiã no. eo. tit. Si vero absoluitur, quia non debitũ, & pronunciatur super iure: & tũc dic, aut dicit non debitũ simpliciter, aut nullo modo debitũ: vt ſ. dixi secundũ Iac. Butr. circa primã lect. huius legis: actio tamẽ non tollitur: vt d. l. cũ a te. licet quidã doc. dixerint cõtrariũ, vt refert Cyn. C. de proba. l. exceptionẽ. dicentes ꝙ exceptio rei iudicatæ est exceptio facti vel intentionis potius ꝙ iuris: quasi per absolutoriã esset actio sublata. qđ manifeste falsum est, vt d. l. cũ a te. Quãdoq; qs absoluit, quia habet exceptionẽ. hic aduerte: qa subtile est, & intramus quandã opi. quę fuit inter Pet. & Iac. quam
34 Cy. ponit in d. l. exceptionẽ. Dicebat em Iac. ꝙ exceptio †tollit ipso iure actionẽ postq; peruentũ est ad conflictũ. Pet. dicebat cõtrariũ: quia ego video cõtra exceptionẽ iã propositã ꝙ proponit replicatio & iuuat actio: vt insti. de replica. in princ. & sic per exceptionẽ quantũcunq; ꝓpositã actio nõ perimit ipso iure. Mihi videt dicendũ ꝙ si quidẽ exceptio est oppositaª, quæ in veritate cõpetebat: & super ea est obtentum, adeo
a ꝙ eius vigore reus est absolutus: tũc actio ipso iure perimitur. tex. est in l. si plures. in prin. de fideiuſ. Nã ibi dicit, actionẽ restituendam per beneficiũ restitutionis: ergo erat sublata. Pro hoc j. de excep. rei iudi. l. ij. & hoc si vere cõpetebat exceptio, vt dixi. alias si nõ cõpetebat, sed fuit proposita licet falsa, & sup ea fuerit obtẽtũ, tũc actionẽ non tollit: vt d. l. cũ a te. ſ. de dolo. ante tñ quã super ea obtineat, sola propositio exceptionis actionẽ nõ perimit. Ita loquitur opinio Per. alias nunc; opponi posset aliqua replicatio. qđ est absonũ. Vides ergo ꝙ perimitur actio. Sed an perimatur obligatio, puto considerandũ vtrũ exceptio oriatur ex tali æquitate, quæ elidat obligationem ciuilem & naturalẽ, vel alteram tantum. quod apparet ex his quæ dixi super hac glo. & illã quam elidit postquã venerit ad conflictum, perimat totaliter, per ea quæ modo dixi circa actionẽ. Eã vero quã nullo modo elidit, non perimat. Quandoq; quis absoluitur simpliciter: & tũc, vt dixi, absolutio simpliciter facta intelligitur facta ex ea causa quæ ex actis colligitur: vt not. in l. si quis ad exhibendum. j. de excep. rei iud. Et in dubiõ videtur quis absolutus: quia non probatũ: vt hic. & dixi ſ. circa primã lect. Vnde quicquid ex actis appareat vel nõ appareat, ex prædictis habes responsionẽ. Quãdoq; quis absoluitur ab obseruatione iudicij. & hic est aduertendũ. Qñcq; quis absoluit ab obseruatiõe iudicij ex vigore alicuius exceptiõis perẽptoriæ: vt puta iudex me absoluit, qa opposui exceptionẽ rei iudicatæ, transactionis, vel iurisiurandi, vel quia solui pendente iudicio: vt Instit. de perpe. & temp. act. in fi. & tunc per hanc absolutionem quis liberatur ipso iure, per ea quæ. ſ. dixi de exceptione, quæ tollit actionem ipso iure, cum venitur ad conflictum, & per casum l. si oleum. §. j. ſ. de dolo. Et est mirandum quod licet solutio de qua est oppositum ante sententiam, nõ esset ita perfecte facta quod actionem perimeret: tamen secuta dicta absolutoria cũ solutione imperfecta actio
b ipso iure tollitur. & ideo non potest agi[b] nisi de dolo, vt d. l. si oleum. §. j. si tamẽ nulla solutio fuisset facta: & sic ibi nulla exceptio competebat in veritate, & falso fuisset opposita: tunc actio prima non tolleretur: vt d. l. cum a te. ſ. de dolo. Si vero absoluitur ab instantia iudicij virtute alicuius exceptionis dilatoriæ, vt quia libellus non esset bene formatus, vel propter similia: tũc certum est ꝙ nec actio nec obligatio perimitur: vt ſ. si mẽſ. fal. mo. dixe. l. j. §. j. vbicunq; autẽ. ſ. dixi per sententiam nõ tolli actionẽ nec obligationem naturalem: intelligas, nisi obligatio & actio præcedens essent in pari potentia: vt puta ex alia sententia, ex qua dubitabatur an esset lata: tũc alia sniã cõtra illã lata valet, & tollit eã ipso iure & omnẽ eius effectũ: vt l. j. circa prin. j. quæ sen. sine app. rescin. Sumus expediti de ista parte. sequitur versi. similẽq;. Iste ver. a in fi. sui, ibi dũ dicit, quia ex vna cã alterutrius solutiõis origo proficiscit, & c. legit in glo. duobus modis, quæ est clara. tene quã vis. Opp. hic innuitur ꝙ qñ quis ꝓmittit, si nauis ex Asia venerit: ꝙ certum sit debitũ iri. cõtra. j. qñ di. leg. ced. l. huiusmodi. Istud cõtrariũ soluitur in gl. tribus modis. Primo modo qđ aliud in cõtractibus: vt hic: & aliud in vltimis voluntatibus, vt ibi. Ista est vera ratio: qa ista obligatio videt interim conditionalis anteq; simus certi ꝙ nauis ex Asia venerit, vel nõ: & ideo gl. hic in fi. dicit ꝙ interim nõ põt agi, per l. si ita quis. j. de verbo. oblig. Vnde cũ in cõtractu spes obligatiõis cõditionalis trãseat ad hæredẽ: vt in §. ex conditionali. Instit. de ver. ob. certũ est debitũ iri ex ista obligatiõe: sed in vltimis voluntatibus spes obligationis conditionalis nõ trãsit ad hæredẽ. & ideo quia legatarius potest interim mori anteq; sit certũ, nauẽ ex Asia venire vel non venire: nõ est certũ debitũ iri. ideo solutũ posset repeti: vt d. l. huiusmodi. Sed si legatũ esset cõceptũ sub duabus cõditionibus cõtrarijs, quarũ vnã existere in vita legatarij certũ esset: tũc esset idẽ in legato quod in cõtractibus. Exemplũ: lego Titio centũ, siue Romã iuerit, siue non iuerit. Certe in puncto quo morietur, licet adhuc viuat certũ est ipsum Romã nõ iuisse vel non iturum esse. Pro hoc optime j. qñ di. leg. ced. l. fi. & ista est vera sol. Alij, vt Io. dicũt, Aut sunt duæ stipulationes, vel duo legata. qđ apparet si bis est posita ista dictio, siue. Aut est vna stipulatio vel vnum legatũ. quod apparet qñ ista dictio, siue, semel tantũ est posita. Primo casu nõ cedit, nisi altera istarũ cõditionũ extiterit. Secundo sic scdm Io. Gl. reprehẽdit hãc sol. quia est cõtra casum huius l. & d. l. huiusmodi. & bene reprehendit Ioã. si sic dixisset. Sed ipse intellexit aliter, ſ. aut reperit bis verbũ inductiuũ obligatiõis, aut semel tãtũ: vt primo casu sint duæ obligatiões. Secũdo casu vna habẽs bipartitas cõditiones. Et qñ sunt plures obligationes solutũ põt repeti: nisi sit certũ ex qua debet, scdm opi. Io. & etiã gl. j. proxi. rñ. Sed eorũ opi. nõ est vera: vt j. dicã. iõ nec hæc sol. tñ vt scias an in oratione possit poni vnũ siue tantũ vel nõ, aduerte. Aut cũ ponitur dictio siue, nõ præcedit alia oratio conditionalis: & tũc de necessitate debet seq aliud siue. j. de in rẽ verso. l. ij. §. j. & ibi no. gloss. in verbo, siue. Aut præcedit oratio conditionalis: & tunc sufficit vnum, siue tantũ: vt dico, promitto tibi centum, si nauis ex Asia venerit siue Stichus factus consul fuerit: vt in hac glo. facit j. de verb. obli. l. si ita quis stipuletur. Tertio modo soluitur secundũ Azo. aut fuit appositũ certum tempus: & loquitur lex cõtraria. Aut non fuit appositum: & tũc secus. Ista lectura simpliciter intelligendo esset mala: qa appositio diei certę facit vt obligatio minus suspendatur. Sed si bene aduertis ad dictum Azo. solu. ipsius est bona: quia certũ tempus fuit appositum in vna parte conditionis, in alia parte non. Verbi gratia: promitto tibi dare centum siue nauis ex Asia venerit intra triduum, siue non venerit. Nam si venerit intra triduum, debeo tibi dare cẽtum: secus si postea. Item si certum est post triduum nauẽ non venire, debeo tibi dare centũ: secus si ante. Ideo est mere conditionalis: quia nõ est certum debitum iri. & ideo prima solu.
35 verior est, licet hęc etiam in se posset esse vera. †Reassumo ergo breuiter quando aliquid debetur sub duabus conditionibus contrarijs alternatiue positis, Aut quæris vtrũ potest peti interim, aut vtrum solutum posset repeti. & hoc secundo casu, aut erat debitum ex contractu, aut ex vltima voluntate. Si ex contractu: aut nullum fuit tempus appositum: aut fuit appositum tempus in vna parte alternatiuæ, & in alia non. Si ex vltima voluntate: tunc aut possibile est legatarium mori ante quam aliqua pars dictarum conditionum existat: aut vna pars de necessitate extabat in vita, vt ex prædictis patet. Vltimo
36 quærit glo. vtrum †contra verum debitorẽ absolutum de illo debito possit opponi cõpensatio. Dicit gl. dic vt j. de cõpensa. l. et tiã. vbi nil dicit: sed dicitur in l. quæcunq;. eo. ti. & per Cy.

a ¶Opposita. Not. ad §. itẽ si in iudicio. Insti. de except. & ista videtur limitare do. Io. an. post Ange. in l. vbicunq;. de fideiuſ. & in l. si plures. eo. ti. & Vide do. Io. de Imo. in l. ŋ. de fideiuſſ.

b ¶Non põt agi. Sed contra hoc videtur facere l. ſi pupillus. §. q sub conditione. j. de noua. Ad cuius sol. dic vt ibi ꝙ Bar. & Dyn. & quod ibi dixi. & Bar. in l. post dotem. in princ. lect. solu. matr.

Universidad de Deusto
Biblioteca

so POMATES.

a ¶ Et hęc faciũt ad q. Vide Felin. in c. fi. in j. & seq. col. ver. amplia tertio, de cõsti. Et faciũt ad hęc quę habent p Pan. í c. suscitata. ad fi. de resti. in íteg. & vide Bal. in c. cũ olim. de do. & contu. & do. Nic. Nellũ í reptorio suo in verbo excusa. §. j.

b ¶ Exclusio. Ad hoc bene facit quod not. Bal. in l. illud. in fin. de sacr. sanct. eccles.

c ¶ Tutores. in princ. huius l. specialis casus scđm Bal. in l. iij. ad fin. C. qũ fiscus vel priuatus, &c.

d ¶ Canonico: vt ibi. Et de ítellectu huius vide no. in l. nõ quocũq; in prin. de leg. j. & l. inter stipulãtẽ. §. pe. de verb. oblig.

C. de cõpensa. in l. ex cã. Dixi plene in l. procurator. ad exhibendũ. j. rẽ ra. ha. Sequitur versi. vbi autẽ. Iste versi. cõtinet dictũ dissimile dicto Iuliani, scđm quosdã, quorũ opi. reprobat in fi. l. ibi, sed hoc dissimile. & hoc si habetis i fi. l. illũ ver. & iõ. si pẽdẽte cõdõne soluat, nõ poterit repeti. Sed quidã nõ habẽt illũ versi. & ideo. & tunc istud dictũ in ver. vbi autẽ. nõ corrigitur scđm Io. & Azo. licet in ver. sed hoc dissimile. aliqua differẽtia assignetur, non tamen in modo repetendi. Et si dicis qũo potest repeti, cũ vnũ deberi certũ est, vt ş. proxi. versi. dicunt Io. & Azo: quia in præcedenti casu quando apponunt duæ conditiones cõtrarię disiunctiue videtur promissor oi dilationi renunciare, & pure debere, & ideo solutũ nõ repetitur. At in casu huius versi. qñ debitũ pure ꝓmittitur sub conditione, videtur creditor illi obligationi pure renũciare scđm eos. Ista ratio videtur friuola: nã non est verũ ꝙ in præcedenti responso debeatur pure, quod apparet: quia interim peti nõ potest, vt dixi. Itẽ nõ est verũ ꝙ qui stipulat sub conditione videt obligationi pure renunciare, imo obligatio pura remanet in cõditionis defectũ: vt ş. si cer. pet. l. pecuniam quã. Præterea in præcedẽti rñso stipulatio habet duas partes cõditionales: & tñ nõ põt repeti solutũ: multo minus põt repeti hic. cũ vna obligatio fuerit pura. & ista opi. videt vera. & est casus hic in fi. scđm vnã lect. ideo iste ver. corrigit. Sed ad hoc opp. de l. quod in diẽ. in prin. j. de cõpẽ. hoc modo: In hoc ver. sunt duæ obligatiões. vna, ex stipulatione cõditionali interposita animo nouãdi: alia ex stipulatiõe pura, quæ est suspẽsa in cõtrariã conditionẽ: vt l. pecuniã quã. si cer. pet. Modo si debitor soluat interim ex vna obligatiõe, posset repetere: qa incertũ est an ex illa debeatur: vt l. sub cõditione. ş. eo. Et si tu dicis: si nõ debebit ex illa, debebit ex alia. Certe de alia obligatione, quæ suspẽdit in diẽ, nõ põt opponi cõpẽsatio, vel ex ea fieri retẽtio: vt l. quod in diẽ, & hæc opi. nõ videt vera. Rñdeo, illud verũ qñ est alia obligatio prorsus extranea: hic vero sunt duæ obligationes se inuicẽ cõtingẽtes: vna em̃ imprimit in aliã, & eã nouat in cõditionis euẽtũ, & interim suspẽdit, &
37 ideo iudicatur de ambabus vt de vna tantũ. Reassume † ergo sic: Qñ ꝙ aliquid debetur vna obligatione diuisa in plures cõditiones: & tunc si certũ est debitũ iri, solutũ nõ repetitur: vt ş. prox. ver. Qñ ꝙ debet idem pluribus obligationibus suspensis in diuersas cõditiones: tunc aut debet a diuersis: & solutũ põt repeti, vt hic, in ver. idẽ ꝙ. Aut ab vno: & tũc aut illæ obligationes, s. duæ fuerũt simul & semel cõtractæ: & habentur pro vna: & solutũ nõ põt repeti, vt dixi ş. proxi. versic. reprobãdo opi. Io. & Azo. Aut fuerũt contractæ diuersis tẽporibus: & tunc aut dictæ duæ obligationes sic se habent, ꝙ vna in aliã imprimit, & circa illã disponit: & solutũ non poterit repeti, vt hic, cõiuncto fine huius legis. Aut sunt prorsus separatę: & tunc si soluitur ex vna propter aliã nõ impedit repetitio: arg. d. l. quod in diem. inducendo, vt ş. dixi. Oppo. & videtur
38 † ꝙ indistincte solutum pendente dubietate possit repeti: vt l. sufficit. ş. eo. Solu. ibi loquitur qñ aliquo casu põt existere ꝙ non sit debitũ: hic vero quando in omnẽ casum est certũ debitum iri. Contra prædictã sol. oppon. dubietate pendente non debemus præsumere exceptionẽ: non enim dubietas habet vim perpetuæ exclusionis: vt l. sub conditione. j. de assi. liber. & l. si ex duobus. §. sed & Marcellus. j. de in diem addic. Sol. Quandoq; præsens status rei tendit ad exclusionem: sed est dubium an illa sit perpetua exclusio: tunc habet vim exclusionis: vt d. l. sufficit. Qñ ꝙ præsens status rei non tẽdit ad exclusionẽ, sed est dubium an in futurũ inducatur exclusio: tunc non habet vim exclusionis perpetuæ, vt in contrarijs. ita dicit
a do. Oldra. Et hæc faciunt ad q.ª quam tetigi † vobis hoc an-
39 no. Facta est hæc reformatio, quod omnes represaliæ reuideantur per duos bonos viros, & quæ fuerint approbatæ, valeant, quæ fuerint reprobatæ, non valeant. Quæritur vtrum ísto medio tempore antequã reuideantur per duos bonos viros possit fieri executio rẽpsaliarũ. Certe si bene respicis verba reformationis, habet vim exclusiuam de præsenti: sed du-
b bium est, ne in futurum inducatur exclusio: [b] & ideo interim non habent vim exclusionis perpetuæ, & sic videtur ꝙ executio possit fieri, prestita tamen satisdatione secundum formam authenticæ, quæ supplicatio. C. de preci. Imper. offer. 61.

c ¶ Vtores. [c] Quod bona fide factũ est, habetur ratum, etiam pupillo postea per in integrum restitutionem abstẽso. secus si dolo factum est. Item repetitio competit ei ad quem postea negotium incipit pertinere. h. d. Oppo. & videtur ꝙ quicquid est solutum creditoribus, repetatur ab eis, vt sic veniat in contributionem cũ alijs creditoribus, quibus non est solutũ: vt l. si nõ expedierit. §. j. j. de bo. aut. iud. pos. Sol. hoc quando solutũ fuit bona fide: secus si dolo, vt in cõtrario. & hoc innuit hæc litera. Oppo. de l. qui autẽ. §. sciendũ. de his quæ in frau. cre. Sol. ibi fuit solutum iam postq̃ bona fuerunt possessa: hic ante. Et glo. hic ponit vnã distinctionem quã tex. ponit clarius in l. pupillus. j. de his quæ in frau. cre. & ibi plenissime per Iac. de Are. & ibi dixi. Oppo. & videtur ꝙ non competat condictio indebiti, sed condictio ex lege: vt d. l. si non expedierit. §. j. Solu. vt ibi plene no. per glo. 62.

¶ Ideicommissum. Indebitũ scienter promissum non repetitur. h. d. Ex testamento non solenni vtrum dicatur indebitum omni iure vel ciuiliter tantum, tetigí in l. interdum. ş. eo. plene in l. j. hoc eo. titu. 63.

¶ Eratius. Si species debita perfecte nõ soluitur, talis solutio non parit liberationem nec inducit repetitionem. h. d. Oppo. ş. eo. l. si fideiussori. & l. cũ is. §. j. Sol. ista duo negatiue possunt esse vera. Ista solu. non parit liberationem, nec repetitionem, vt hic. Affirmatiue non potest esse verum vtrũq; quod pariat liberationem, & repetitionẽ vt in ll. contrarijs. nec à ciuili tantũ, nec à naturali tãtũ, vt d. l. si fideiussor. Contra hoc opp. extra de iureiu. c. debitores. vbi soluendo vsuras quis à iuramento liberatur, & tamen repetit. Solut. aliud de iure Cano. vt ibi: [d] aliud de iure ci-
d uili, vt hic. Vel aliter dico quod per iuramentum quis non est obligatus parti ad soluẽdas vsuras, sed obligatur deo: & ideo soluendo vsuras creditori liberatur respectu Dei. Creditor tamen recipit indebitum, ideo ab eo repetitur. ita loquitur ibi.

Venio ad secundam gloss. & oppo. de l. cum quis. §. qui homínem. de sol. ibi homo erat debitus in genere: hic in specie.

Contra hoc oppo. de l. statuliberum. j. de statuliber. Sol. ibi fuit factus statuliber sine facto debitoris: hic facto eius. Vel ibi debitor nõ fuit in mora, hic sic. Quęlibet est bona solut. & ideo distingue vt in glo. coniungendo simul prædictas duas solu. vide glo. & signa ibi dum dicit distingue, &c. Vltimo quod hic dicitur de statulibero soluto, intellige generaliter de qualibet specie debita non perfecte soluta, ita ꝙ prima actio durat: vt l. etiam. j. de sol. & l. Iul. §. j. de verb. ob. & l. iij. §. si redita. j. commo.

1 ¶ *Naturalis obligatio quòd sit de iure gentium.*
2 *Ius gentium duplex: & qualiter intelligatur quòd seruus quo ad ius ciuile pro nihilo reputatur.*
3 *Seruus quòd in acquisitionibus ciuilibus non acquirit à domino, sed in acquisitionibus naturalibus de iure gentium primæuo sic.* 64.

¶ Sid quod. Ista est notabilis lex & subtilis. & h. d. Dominus obligat seruo naturaliter: quæ obligatio sequitur ipsum etiã manumissum. h. d. Oppo. ꝙ solũ de iure ciuili seruus pro nihilo reputetur: vt l. quod attinet. j. de regu. iur. Sol. ibi appellat ius ciuile oẽm iuris partem præter naturalem: & sic cõprehẽdit ius gentium: quo iure seruus pro nihilo non reputatur, vt hic. Contra hoc
1 opponitur obligatio naturalis † est de iure gentiũ: vt l. cũ amplius de regu. iu. & no. ş. eod. l. si nõ fortẽ. §. libertus, in princi. & l. stichum. §. naturalis. infra, de sol. ergo seruus de iure gentium non obligatur: & sic non obligatur naturaliter. Præterea

terea ius naturale est cõmune omnibus animalibus: vt leg. j. in fine supra de iustitia & iu. sed animalia non obligantur: vt leg. j. §. j. supra si quadru. pau. fe. dica. ergo de iure naturali non est obligatio. Gloss. voluit tangere in leg. ex hoc iure. ſ. de iusti. et iur. tamẽ nõ bene explicat, nec doc. Ego semper dixi sic, quod de iure naturali prout est cõe omnibus, vt dixi, animalibus, nõ dicitur esse naturalis obligatio, de qua loquimur, p rõnes prædictas, sed de iure gentium, vt in l. ſ. allegata. Debetis
2 †tamẽ scire q̃ ius gentium est duplex. [a] Quoddam est ius gen-
a tium, quod fuit eo ipso q̃ gentes esse cœperunt, naturali ratione inductum absque aliqua cõstitutione iuris gentiũ, vt fidem
b seu promissa seruaret libertus, & si. Et isto iure gentiũ [b] primæuo status serui nõ est annihilatus, imo omnes erãt liberi: merito ista obligatio naturalis cadit in eũ actiue & passiue. Quod dã est ius gentiũ, quo omnes gentes vtuntur ex cõstitutione earũ, non secũdũ rõnẽ naturalem, imo quandoque contra, vt bella, captiuitates, seruitutes, distinctiones dominiorũ: vt l. ex hoc iure. supra de iustit. & iure. & l. postliminium. infra de capti. & postli. reuer. et isto iure status seruorũ est annihilatus: et nõ est aliquid. Et iõ ea quæ sunt iuris gentiũ ex hac parte non cadũt in seruũ. Vnde seruus nõ potest habere dominiũ alicuius rei, licet sit de iure gentiũ, nec possessionẽ: vt l. acquiritur. de acqui. re. do. et l. j. §. per seruũ. infra de acqrẽ. pos. & ita debetis intelligere hic. Op. quicquid seruus acqrit, statim acquiritˉ domino: vt l. placet. j. de acqui. hære. Sol. ibi loquitur in acquisitione ciuili: hic in acquisitione naturali. Dy. ibi videt repreh̃edere hãc sol. dicens q̃ ẽt obligatio naturalis acquiritur p̃ seruũ domino, vt l. frater a fratre. ſ. e. & ego ẽt in d. l. frater a fratre. Circa aliud nõ tenui istã differentiã ciuilis et naturalis acqsitiõis, vt ibi vidistis: tamẽ quantũ ad propositũ possumus sus-
3 tinere gl. vt dicamus q̃ hæc lex loquitur † qñ seruus acgrit aliquid domino: quo casu in acquisitionibus ciuilibus nil põt a domino acquirere, per regulam iuris positã in l. si seruo. §. et regulariter. alias est §. Iulia. ſ. de vsufr. et l. liber hõ. circa princ. j. de ver. obl. sed in acqsitiõibus naturalibus, hoc est de iure gẽtiũ primæuo, vt dictũ est, potest seruus acquirere a dño, & filius a patre. vt hic. et d. l. frater a fratre. C. e. Vltimo ex hac l. habes specialẽ rõnẽ, quare dominus nõ obligat seruo ciuiliter: vel seruus dño, s. qa status serui de iure ciuili nõ est aliquid. Infilio vidistis alias rõnes, vt in d. l. frater a fratre. plene dixi.

1 *Transactio facta per dolum quando valeat, & solutum repetatur.*
2 *Dolus dans causam contractui quando annullet contractum.*
3 *Error in causa obligatoria non inducit repetitionem.*
4 *Qualiter conueniatur qui simpliciter domum alienam habitauit, uel indebitè habuit ab alio locationem.*
5 *Procurator in rem suam q̃ sit etiam ex parte rei.*
6 *Procuratori in rem suam datur condictio indebiti.*
7 *Vltimò soluenti datur repetitio.*

c IN summa. [c] Quia ponitur quædã distinctio ad titulum: ideo summationem cõgruam non recipit. Opponi. ad principium quod hæc distinctio sit superflua: nam omnia ista sub duobus membris comprehendebantur scilicet aut ob rem, aut ob cãm, vt supra eod. l. damus. Sol. concedo: sed hic plura expressit ad ma-
1 iorem declarationem. † Oppon. quod transactio facta per dolum, valet, licet detur replicatio doli: vt l. sub prætextu. C. de transac. Solu. dicit gloss. hic etiam, & in l. contraria, et in leg. ij. C. de transac. quod hic quando dolus erat ex parte actoris: ibi quando ex parte rei. Rogerius dicebat esse idem vtrobiq̃, per hanc leg. et hoc videtur tenere Pet. dicens quod trãsactio valet: tamen actori decepto per dolum succurritur per replicationem doli, reo vero per exceptionem doli. Ita intelligit leg. sub prætextu. C. de transac. hoc nõ est verum: quia si reo
d succurritur per exceptionem doli antequam solueret, soluẽs non repeteret: quia tutus est exceptione odiosa, vt leg. qui exceptionem [d]. supra eodem quod est contra hanc l. Vnde alij dicunt quod hic est speciale in odium inferentis litem calumniose, vt transactio non valeat. Et hoc dicebat Iac. But. hic postea in leg. contradicebat sic: Quandoque dolus committitur in calumniose litigando, et tunc valet transactio. Ita loquitur hic, Quandoque dolus committitur in inducendo aliquem ad transigendum: & tũc transactio valet: sed succurritur læso per exceptionem doli vel replicationẽ: vt d. l. sub p̃textu. Nec
e distinguit actor à reo: [e] quia lex illã distinctionem non facit. & hoc satis placet. Hoc enim videtur velle hæc litera. Nam cũ recedere à lite sit illud, propter quod datur vel remittitur tam ex parte actoris, quã ex parte rei: ille, qui calumniose litigabat, debebat gratis recedere: ergo quod accipit,
f turpiter [f] accepit: vt l. penul. ſ. de condi. ob turp. causam, & ideo puto q̃ non solũ condictione indebiti, sed etiam condictione ob turpem causam repeteretur. Sed quando dolus committitur in inducendo quem ad transigendum, procedit d. l. sub prætextu. Contra hoc opponi. quando dolus
2 †dedit causam contractui stricti iuris, valet cõtractus: vt l. dolo. C. de inuti. stip. Sed trãsactio est stricti iuris: ergo &c. Solu. secũdum p̃dicta hic dolus nõ dedit causam transactioni immediate: quia nõ fuit quis inductus dolo ad transigendum sed dedit causam liti. Vnde de alio dolo loquit hic quam ibi, in quo est alia ratio quã ibi. Fa-
g teor [g] tamen quod si quidem transactio p̃ dolum est interposita super actione bonæ fidei, transactio esset nulla. Nam sicut con-
h tractus bonæ fidei est nullus [h], quando dolus dedit ei causam: ita etiã dis̃tractus seu cõtractus resolutus adhibitus super eo cõtractu dolo dãte causam est nullus: vt l. de
i tutela [i]. & ibi nota. C. de in integ. resti. mi. Sic potest intelligi quod no. in d. l. sub prę textu. C. de transact. in eo quod dicit trãsactionem nullã, & actione de dolo agi ad repetendum quod est datum, sicut in con-
k tractibus bonæ fidei dicit in l. eleganter. [k] in prin. ſ. de dolo. Oppo. C. de plus peti. l. j. Solu. ibi fuit transactum super dolo: non tamen per dolum secundum veram solutionem.

Id quoque. Prosequitur secũdũ membrum summæ
3 &c. †Nota ex hoc §. quod error in causa non obligatoria nõ inducit repetitionẽ. vt dixi in l. damus. ſ. eo. Et intelligitur nõ obligatoria de iure ciuili vel naturali: licet sit obligatoria illius generalitatis: quia benefacientibus ad remunerãdum tenemur, vt patet ex hoc tex. Quærit glos. quid si alias donaturus nõ erat. Dic vt dixi in d. l. damus. ſ. eodem.

Sed & agere. Vtrum datũ pro conditione implẽda repetatur condictione indebiti, vel ob causam, dic vt dixi ſ. eo. l. is cui. & tangitur per glo. j. in l. fi.

Quod ob rem. Hic dicitur de tertio. Istud est examinatũ ſ. in ti. de condi. ob causam.

Ei qui. Hic incipit tractare proprie de condict. indebiti. Quę rit gl. quo iure veniunt fructus & partus. Respondet, iure actionis. Vidistis in l. indebiti. in prin. ſ. eo.

l In frumento. [l] Iste est notabilis §. Primo oppo. in obligatione dandi re perempta agitur ad ipsam rem, nõ ad æstimationẽ: vt l. si seruũ. §. fi. de verb. oblig. & l. pe. ſ. ti. ij. hic autem dicit agi ad pretium: quare male. Quidam

a ¶ Duplex est iusgentiũ. Sed qũo potest dici q̃ de primæuo iure gẽtiũ fuerit introducta obligatio naturalis, cũ illo iure dñia distincta nõ essent: sed ex secũdo iure: vt l. ex hoc iure, &c. vide Bart. in l. frater à fratre. in xxx. col. ſ. hoc eo. titu. de cõdict. indeb.

POMATES.

b ¶ Iure gentiũ. vide Are. in l. j. ſ ij. glo. ff. de acq. pos. vbi subtiliter tenet, q̃ simplex. ẽ iusgentiũ nopossessionẽ ẽt de iure gẽtiũ. qd' magni facit Lãcel. in l. j. ff. de acqui. poss.

c ¶ In summa. Per istã l. in prin. Bar. elegãter dixit n extraua. ad reprimẽdũ. ſ ver bo, summarie. qd' si cã committat q̃ cognoscat summarie: nihilominus nullus ordo iudiciarius sub stãtialis debet omitti: licet esset secus in dilatiõe & simi. Sic enim Iurisc̃ons. nullũ casum repetitionis omittit, & tũ dicit ſ summa, i. summarie &c. ergo idẽ in casu nostro.

d ¶ L. q exceptionẽ. Quidã cõtra, & melius, vt p Imol. ſ l. si qs cũ aliter. de verb. obliga.

¶ Trãsactio. Cõtrariũ videt tenere ipse Bar. in l. sub prętextu. & ſ l. siue apud acta. C. de trãsac. sed nõ meret allegari cõtrarius: qa ipsemet dat plures sol. Vide eũdẽ cõcor. lxxxj. ſcip. calũniose se defendendo.

e ¶ A reo. Sed Bar. in d. l. sub prætextu. in l. siue apud acta. distinguit reũ ab actore. & sic ẽ cõtrarius.

POMATES.

f ¶ Turpiter. Vid' Panor. cõs. xij. ſ vlt. co. ij. vol. & cõs. xv. eo. vo. & cõs. cxiij. ſ ij. dubio. eod. volu.

POMATES.

g ¶ Fateor. Vide aliquid per Alex. in l. si quis cum aliter. in princip. ff. de verbo. obliga.

h ¶ Nullus. Vide Barto. in l. ab emptiõe. in princip. ſ. de pac. & in l. sub prætextu. de transactio. Ludouic. in l. si cum dotem. §. si mulier. j. solu. matrimo

i ¶ L. de tutela. Et est de hoc casus notab. in l. si cum dotem. §. si mulier. j. solu. matrimonio.

k ¶ Eleganter. Vide gl. ſ l. actione. C. de transact.

l ¶ In frumento. In prin. huius §. adde Bart. ſ. eo. in l. quod indebitum.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶Et sic. Si indebite vel sine causa habitasti domum meã, qualẽ pẽsionẽ soluere debes, an quanti locaturus fuisses, an quanti conducturus fuisses? vide tñ quæ dixi in l.serui electione.§.fi.de leg.j.et qđ no.Bar.in l.in hanc.de dã.infec.vid l.creditor.& qđ ibi Bar. & Bald.C.de pign. actio.& vide Bald. oino in l. cõtractus. C. locati.vbi ponit qd uxor habitãs post mortẽ viri in domo locata viro, tenet ad pẽsionẽ cõpetentem taxandã officio iudicis, nisi iure familiaritatis habitauerit cũ hæredibus viri. Et ad Bart.hic adde Io. An.in tit.de loca.§. postquam.in addi.secundum Roffre. & Bal.in l.cum quẽrit. §.qui impleto.j.loca. Adde Spec.in tit.de pig.§.j.circa fi.

✠ POMATES.

a ¶Et sic. Vide Alex. cõsi.cxviij.in iij.volu.& cõsi.xlij.in vlt. col.in iij.volu.& cõ si.clxxx.in j.co.in ij. vo. Ro.cõsi.clxviij. & Alex.consi.cviij. col.iij.in vol j.& cõ si.iij.col.fi. vol. v.& Ro.consil.ccccxxiij. col.j.

b ¶Tutor. Ad huius intellectũ vide Bar. in l.dñs.in fi.ff.eo.

✠ POMATES.

c ¶Istud. Vide Alex. cõsi.xj.i iij.col.j.vol.

✠ POMATES.

d ¶Et idem.vide Alexan.consi.xlij.in iij. col.in j.vol. Ang.cõsi.xcix.in iij.col.

e ¶Apponitur. Imo, ic. cum contingat. in xxxvij.char.de iure iuran.

✠ POMATES.

f ¶Renunciationem. Faciunt q̃ no. Barb. consi.xxviij.in viij. colũ.in j.volu. Et de isto articulo vide ali quid per Alberrum post Iaco.de But.& Gul.de Cugneo ĩ l. j.ff.eo.ti.& Ang.hic. & Pau.de Ca.consi. cxxxj. inci.licet ista differẽtia.in vlti.co. Qui oẽs videnẽ tenere opinionẽ Bart.& ab opi.Bar.hic durũ est in practica discedere, vt dicit Iason ĩ d.l.j.vbi examinat hunc articulũ. Facit quod no.idem Bar. in l.si ex cautione.& ibi Pau.de Ca.in ij. col. C.de nõ nu.pec. quem sequitur Imo. in c.si cautio.de fide instru. Facit qđ tradit Specu.in titu.de excep.§.ij. ver.cæterum. Et contrariam tenet opi. Fulg.hic, & Imol.quẽ allegat hic do. Alexan.in cõmento.c.cum cõtin-

concedunt contrariũ, & dicunt q̃ hic agitur ad frumentum, & consequitur pretiũ. Et ita dicunt Vltramon.in l.vinum.si cer. pet.§.quod est destruere istum tex.& ideo dico q̃ pretium repetitur. Ad contrarium respondeo q̃ in condictione indebiti nõ est ipsa res soluta in obligatione: sed id, in quo quis est locupletior: vt j.l.proxi. & §.eo.l.si non sortem.§.libertus. Sed hic re consumpta quis est locupletior in pretio: ergo pretium repetitur q̃ est in obligatione. hoc sentit glos.in l.in hac.in fin.j.de triti. Oppo. quando soluitur quantitas, repetitur tantundem, non æstimatio: vt l. quod indebitum.§.eo. sed frumentum est quantitas: cõsistit enim in pondere, numero, vel mẽsura: vt l.ij.§.mutui datio.§.si cer. pet. ergo debet tantundem repeti. Solu. dicit glo. hic frumentum solucbatur vt debitum in specie: secus si vt debitum in genere, vt in contrario. Dubito de hac solutione. Possumus forte dicere q̃ in quantitatibus, quarum æstimatio variatur, vt in frumento, vino, oleo, & si. procedit hic.§. nereus cõueniatur vltra quam sit effectus locupletior, contra naturam condictionis indebiti. Contraria loquũtur in pecunia, cuius æstimatio non variatur, sed per ipsam aliæ res æstimantur: vt l.si ita.j.de fideiuss.

Et sic. [a]Tene menti hunc §.& nota ipsum ad hoc: Habitasti ĩ domo mea: certe si quidem eam habui locatã ab alio, †quid iuris sit, habuisti in l.si vrbana.§.eo. Si habuisti à me, si quidẽ indebite: repetitur quanti cõducturus fuisses, vt hic. Sed si non habuisti à me, sed si simpliciter habitasti: putarem agendum condictione sine causa ad id, quanti conductus fuisses: argu. huius §.& j.tit.j.in l.j.

Si seruum. Oppon. q̃ non potuit manumittere, qui non fuit dominus: vt j.de condic.fur.l.quoniã. Solue vt in glo. Oppo. de l.si is cui.§.de dona.causa mortis. Sol. aliud in donatione causa mortis, vt in glo. Tertio oppo. Institu.de leg.§.si res legata. Sol. aliud in hærede, qui habet cõmodum a defuncto. Ita dicit glo.hic. Contrarium plene examinaui in l.si seruum.§.de illo.j.de verb.oblig.

67. STichus. Datum pro liberate ab eo, qui postea reperitur ingenuus, repetitur. h.d. Quæro qua actione repetatur. Dicunt quidam condictione indebiti, vt sic faciat ad titulum. Alĩ dicunt, cõdictione ob causam: quia fuit datum ob causam de futuro, non ob causam de præterito. Et in hoc resident gl. Mihi plus placet prima opi. quia lex in dubio debet intelligi secundum naturam tituli in quo posita est, & ad illam actionẽ debet referri: vt l.imperator.j.de in diem addic. & ita hic intelligatur de cõdi. inde. Pro hoc facit §.eo.l.is cui. & ibi de hoc plene dixi.

Tutor. Si res mea ad te sine cã peruenit, & desinit mihi aduersus alium esse consultum: à te repetam. h.d.

b Quæro, qua actione aget iste tutor[b]. Potes intelligere q̃ agat cõdictione sine causa ex æquitate. l.si & me et Titium.§.si cer. pet. Omnia enim hic concurrunt: quia ad illum creditorem peruenit indebitum ex causa lucratiua: nec est tutori consultum aduersus alium, nec imputat in ratione tutelæ. Possumus etiam dicere q̃ agatur vti li condictione indebiti: cum pupillus ratũ non habeat, cuius nomine gestum est: vt l. si absentis. C.si cer.pet.& no.§.eo.l.si procurator. Ita videtur sentire glo.

Titius. Duobus idem debitum soluentibus, vltimo soluenti repetitio conceditur. hoc dicit. Nota† ex
5 petitio conceditur. hoc dicit. Nota† ex parte rei esse procuratorem in rem suã. Facit §.famil.ercis.l.plane.de ꝓcur.l.si actor.
6 & idem ibi nota. Nota† procuratori in rem suam indistincte dari condictionẽ in-
7 debiti. †Nota vltimo soluenti dari repetitionẽ. De hoc vidistis etiam in l.cũ duo. §.eodem.

1 ☞ *Condictio indebiti q̃ non tollatur per promissionẽ de non mouendo controuersiam.*
2 *Clausula, & renunciauit condictioni indebiti, & sine cã, actioni in factum, & omni alij auxilio, apposita in contractu quid operetur.*
3 *Clausula, sciens se ad infra scripta nõ teneri, quid operetur.*
4 *Verba contractus debent intelligi vt non contineant repugnantiam.*
5 *Cautela vt apponatur clausula ad hoc vt tollatur cõdictio indebiti.*
6 *Clausula, nihil promiserunt facere contra diuisionem, quod non impediat petitionem fideicommissi.*

Idem quæsiuit. Iste est solennis §. Per† promissionem de non mouendo cõtrouersiã, non tollitur condictio indebiti. h.d. Gloss. non dicunt hic aliquid. Sed quæ est ratio huius §. Possumus dicere q̃ in generali remissione non veniunt ea, quę qs sibi ignorabat competere: vt l.mater.§.de inoffi.testa.& §.de pact.l.tres fratres. Sed hic quis ignorabat sibi competere condictionem
c indebiti: ergo &c. Istud[c] non videtur verũ: quia potest esse animus remittendi etiã incognita: vt l.sub prætextu specierũ. & ibi no. per doc. C. de trãsac. sicut pater potest
h habere animum prætereũdi filios, si quos haberet etiam si ignoret se eos habere: vt l.qui iure militari.j.de testa.mili. Vnde credo q̃ prior ratio sit: quia ea ratione, qua promittit indebitum, eadem ratione appo
d nit istam clausulam: & idem[d] error est in vtroq̃: merito datur cõdictio indebiti. Facit l.doli mali exceptio. in verb. diuersum. de noua. Et per hoc puto q̃ illud, quod
e apponitur[e] hodie in contractibus, videli-
2 cet, & renunciauit †condictioni indebiti, & sine causa, actioni in factum, & omni alĩ auxilio legum, &c. q̃ per hanc renũciationem[f] condictio indebiti non tollit. Casus est hic. Nam idem error, qui est in principali promissione, est in hac renunciatione: & sicut indebite promisit, ita indebite renunciauit & conuenit. Vnde vt prædicta essent, †notarij in principio cõtractus
3 dicunt sic: Titius sciens[g] se ad infra scripta
g h non teneri[h], promisit, &c. vt per hoc tollatur condictio indebiti, quæ non datur promittenti vel soluenti scienter: vt §.eo.l.j.& l.fideicommissum.& j.de reg.iur.l.cuius p
i errorem. Circa[i] prædictam clausulam quæro, quid si j.ex serie instrumenti appa-
1 ret q̃ promisit ob aliquam causam præcedentem obligatoriam, si vera esset, vt puta dixit sic, Titius sciens se ad infra scripta nõ teneri promisit decem Mæuio, quæ ipse Mæuius

gat.& col.cxxiij.de iureiuran.& in c.penulti. in xv.colla.de emp.& ven. Contrariũ tamen tenet Areti.in l.si quis cum aliter.in vlti.colũ.ff.de verbo.obliga. Et de isto articu. vide Iaf. in d.l.j.in prin.& in l.cum quis.C.de iu. & fact.ignorã. Facit etiã quod not. Bart. pro opi. sua hic, in l. si quis cum aliter.j. de verb.obli.& Alexan.in d.l.si quis cũ aliter.in iij.co.& cõsi.lxxix.in v.colũ.in ij.vol. Barba.consil. xvj.in viij.col.in ij. volu.& Alex.etiam xlij.co.ij.vol.j.& cõsil.lxxxix. al's lxxx. col.iij.in fin.volu.ij. Pau.de Ca.ccxl.col. j.in j.dubio in simili. clix.col.iij.in fin.vbi dicit sequendo Bar. hic q̃ clausula, ex certa scientia, nil operatur in his quæ apparent ignorata.

✠ POMATES.

g ¶Sciẽs. De ista clausula vide Alex.in l. sed & si quis.§.fi.ff.si quis cautio. Pau.de Ca.consi.cxxxj. Roma.consi.viij.in vlti. col. Alexan.consilio cxcviij.in iij.col.in princip.in ij. vol.& late Feli.in c.cum inter priorem.in j.col. cum duabus sequen. de except. Et de ista clausula vide omnino Alex.consi.cxiij. in ij.col.in iij.volu. & consi.iij.in iij.colum.in j.vol.& xlij. in iij.col.j.& ij.vol. col.xij.in fin.& seq. vol.ij.

h ¶Teneri. Quando notarij dicũt, sciens se nõ teneri ad infra scripta, facit qđ not. ĩ l.si quis cum aliter. de verb. oblig. circa fi.& ad hoc ĩ fi. adde quod not. Bart. in l. iij.§.fi.in fi.ff.si quis caut. not. Bart. in l.si dari.de ver.obli.& vide not. Barto. in l. mater. in ij.col. C. de rei vendi. de eo qui dicit, ex certa scientia & sponte confessus fuit: q̃ non præsumiť aliquis error, & statur instrumento. ibidem, in viij.q. C. de rescin. ven.& per Imo. in l.j. de verborum oblig. Adde quando dicit, ex certa scientia: illa habeť pro causa, licet causa nõ esset expressa, vt voluit Bal. consilio ccccxvij.inci. Ioan. Raionsius. lib. iij.

✠ POMATES.

i ¶Circa. Vide in eũ disponere no. instrumentum debere sic intelligi, ne repugnãtiam contineat. De quo vide Alex. consi.xxvij.col.fin.in ij. volu.& consil.xliij.

Mæuius mutuauerat pri dicti Titij, cuius est hæres si postea
4 apparet indebitũ, quæro an possit repeti. R ñ. Debes scire † q
a verba, [a] quæ apponuntur in cõtractibus, debẽt intelligi vt repugnantiam non contineãt: sed debent adiuuari vt non contineãt repugnãtiã si possunt, vt in prima cõstitutiõe Codic. §. q bus. Vnde cũ dicit, sciens se ad infra scripta non teneri: debet intelligi nisi ex cã infra scripta, alias cõtinerent repugnantiã: vt l. vbi repugnãtia. de reg. iur. Pro hoc. j. quod vi aut clã. l. j. §. j. vbi dicitur, nulla exceptio possit opponi. & tamen ibi subau
5 ditur nisi infra scriptæ positæ in illo titulo. Et iõ † si quis vellet euitare ista, deberet dicere. Et si aliquo casu appareat prædicta promissa indebite, ex nunc donauit & dedit quicquid per cõdictionẽ indebiti vel sine cã vel per errorem posset repetere, vel ex aliquo cõtractu, vt l. si quis rõnes. de lib. lega. In casibus aũt prædictis: in quibus dixi dictas clausulas nõ operari, esset certum & indubitabile qñ ille, cui promittitur, esset ĩ dolo, vt d. l. tres fratres. supra de pac. Vel si error procederet ex testamẽto incognito: vt l. fi. C. de reb. credi. & ſ. de trãsact. l. de his. Vltimo scias q hæc est vna de legibus, quas allego pro opi. quã teneo cõtra Dy. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de ver.
6 obli. vt illa verba, promiserunt † nihil facere contra diuisionẽ, non impediant fideicommissi petitionem ex testamento paterno. De liberatione aũt generali dixi in l. si ex pluribus. de sol. & in l. si de certa. C. de transac. dic vt ibi.

1 ☞ *Restitutio concessa super principali, q ad accessorium non extenditur. & vu. 3.*
2 *Quæ possunt examinari finita causa principali.*
4 *Quod debetur iudicis officio, an possit in compensationem deduci.*

b **Lucius Titius.** [b] Restitutio † concessa super princi-
1 pali, ad accessoriũ non extẽditur. Itẽ q d per in integrum restitutionem quis posset consequi, nõ posset in cõpensationem deduci. h. d. iste notabilis §. Oppo. q si minor fuit læsus in sorte, eadem rõne in vsuris: vt l. eos. in prin. C. de vsu. et de legi. l. nõ dubiũ. Sol. dicit gl. fateor q etiã in vsuris põt peti restitutio, sed hic nõ fuit petita: posset etiam de nouo peti, vt gl. dicit. Contra hoc oppo. de l. iiij. C. depositi. [c] gl. soluit notabiliter, & tene menti, quædam veniũt expe-
c 2 dienda † officio iudicis mercenario, et illa nõ possunt examinari finita causa prĩcipali: vt d. l. iiij. C. depositi. et l. terminato. C. de fru. et lit. expen. Quædã veniunt terminãda per officiũ iudicis nobile: & tũc licet sit finita causa super prĩcipali, adhuc durat officiũ iudicis nobile super accessorio, et illa bene poterit expediri finita cã principali. hic est casus. hic vide gl. et not. eam ibi: posset tamẽ dici. Ad hoc facit quod dicã infra de re iud. l. quod iussit. Nam ibi dico: pone q iudex ex officio nobili aliquid iubet. verbi gratia, dat tutorẽ, cui permittit alienationem, et vult reuocare: potest, & c. dic vt dixi de hac q. Oppo. j. de compen. l. quod in diẽ. §. si rationem. Sol. hic posset peti si esset indebitũ: sed nõ apparet indebitum, antequã detur resti-
3 tutio: ergo & c. Opp. † sublato principali, tollitur accessoriũ [d]:
d vt l. eos. C. de vsu. ergo hic restitutio cõcessa super principali videtur concessa etiam super accessorio. Solu. quando ab initio obligatio principalis esset nulla etiam esset nulla obligatio vsurarũ: sed quando ab initio fuit valida principalis et accessoria, restitutio in integrũ non esset tantæ potentiæ q tollat accessoriã: vt l. j. & ij. C. de fideius. mino. et hic. Ad finẽ opp. om
e ne quod debetur [e] naturaliter, potest cõpensari: vt l. etiã. infra de cõpen. sed hic debetur: quia potest fieri restitutio in vsuris, ergo & c. Sol. glos. dicit: nõ debetur ante restitutionem petitã & iõ non potest compensari. Sed quid dices de alio quod de-
4 beretur iudicis † officio, an posset in cõpẽsationẽ deduci? R ñ. officium iudicis, per quod conceditur restitutio habet tollere quoddam obstaculum quod obstat de iure communi: alias non daretur restitutio, vt l. in causæ. supra de mino. ideo de eo non potest opponi compensatio, donec istud obstaculum omnino tollatur. Sed si alias directo deberetur, per iudicis officium posset in compensationem deduci: vt infra de compen sa. leg. si ambo. §. penul. leg. fi. & leg. pecuniam. et infra de fur. l. si seruus. §. j.

De condictione sine causa. *Rubrica.*

1 ☞ *Condictio sine causa licet sit generalis, tamen est species ab alijs separata.*

2 *Condictio sine causa q concurrat cum condictione certi & incerti.*
3 *Hæc condictio quando habeat locum in contractibus innominatis.*

LEX I.

Est & hæc. Hæc est specialis condictio, & concurrit cum cõdictione indebiti, ob causam, & ob turpem causam. h. d. In tex. ibi: est & hic species condictionis. dic, id est species seu cõdictio per se distincta ab alijs condictionibus. Et si quæratur, in quibus casibus habet locum? Respondetur: si quidem sine causa, & c. vt in
1 tex. Opp. q hæc † condictio non sit specialis, imo generalis: quia cõcurrit cũ alijs, vt hic patet in tex. Solu. quod hic dicit, est species cõdictionis, expone vt dixi, quod est species distincta ab alijs, licet hęc generalius competat quam competant illæ.

2 Quæro, vtrum † hæc condictio cõcurrat cum condictione certi. Respondeo sic, quando per hanc condictionem petitur certum: vt l. certi condictio. in prin. ſ. si
3 cer. peta. Quæro vtrum † hæc condictio ha
f beat locum in contractibus [f] innominatis. Et videtur q sic, vt hac l. Breuiter quando ista condictio concordat cum condictione ob causam, non habet locum, sed alias potest habere locum in contractibus nominatis, vt dicam j. l. proxi. Venio ad versi. qui autem. & opp. de l. si non sortẽ. §. libertus. ſ. titu. j. Solu. vt in gl. Venio ad versic. siue autem. & oppo. de l. cum filium. §. hæres. de lega. ij. Glo. non soluit. tu dic q hic deuenit ad talem finem, qui se nõ compatitur cũ principio. Vnde paria sunt, ab initio non fuisse, vel ex post facto ad talem finem deuenisse. in contrario deuenit ad talem finem, qui se compatitur cũ principio. Opp. ſ. tit. j. l. fi. Sol. ibi nõ deuenit ad causam, anteq restitutio petatur.

1 ☞ *Condictio sine causa quando detur contra ea quæ veniunt in sententia.*
2 *Per condictionem sine causa condicitur æstimatio soluta.*
3 *An soluenti æstimationem rei debeat cedi seu reddi actio, remissiue.*

LEX II.

Si fullo. Si res, pro qua solui æstimationẽ ei à quo causam habeo, ad eum redeat: potest agi actione ex eo cõtractu, vel condi-
f ctione sine causa ad rem solutã. h. d. & est multum not. Oppo. solutum per senten
g tiam non repetitur: [g] vt d. l. prima. C. de cõdictio. indebi. & l. si fideiussor. §. in omnibus. j. manda. Solu. dicit glos. hic fuit conuentus extra iudicium: vel dic quod cõtraria loquuntur in condictione indebiti: hic in condictione sine causa: quod not. quia condictio indebiti non datur contra sentẽtiam, sed condictio sine causa sic. Ita intelligunt glo. nostræ hic, & in legibus contrariis. & in l. si sine. §. j. j. rem ra. habe. Docto.
1 † moderni dicunt aliter, & melius, q nulla condictio datur contra ea quæ venerunt in sententia: vnde si per condictionem dicitur male iudicatum, condictio cessat: vt l. j. C. de condi. inde. & d. l. si sine. §. si procurator per iudicem. sed quando per condictionem, non dicitur iniusta sententia,

in ij. volu. & consil. lxxxij. in iij. vol. & cõsil. cxlj. in v. volu. & consi. clxxx. in v. vol. Aret. cõsi. xc. & cõs. vij. i prin. Raph. Cu. cõs. vij. xvij. co. in ij. dubio. Ro. cõsi. lvj. in ij. col. in versi. nihilominus. de testibus. & in iij. colũ. ver. & pcedit. di testa. & Soci. cõsi. ccc. col. j. & Puteum in l. fi. C. de eden.

a ¶ Verba. Et facit qđ not. Cy. & Bal. in l. cũ falsa. C. de iur. & fac. ign. Quid autem operet gñalis renunciatio, & oĩ legũ auxilio, vid Bar. i aut. mĩi & auiæ. C. quã do mulier tute. offic. fungi põt. Adde qd operetur renũciatio gñalis, Bal. cõsil. iiij. lib. iij. Spe. in ti. de renun. §. j. ver. cui.

P O M A T E S.

b ¶ Lucius. Idem not. Ro. sing. dxcj. & vide ad qd allegat hãc l. Panor. cõsi. xxxv. in prin. in ij. volu. & Are. in l. si filius q patri. col iiij. j. de vulg. & pup. & Soci. cõsi. iij. col. vij. & sequẽ.

c ¶ C. depositi. Et vide omnino sing. per Moder. i l. cũ i vna. ff. de app. & Ang. & Imo. i l. Paulus. la. j. j. de re iudi.

d ¶ Accessoriũ. Si qs restituit supra principali, nõ vr restituturus sup accessorio. qđ no. Secus i remedio oppositio. l. fi. C. qñ, quoc. & ibi bal. in j. q. qui dicit hunc text. singularẽ: & sic nota. bñ q extincto principali extinguit accessoriũ, si principale est extinctũ iure cõmuni: secus si iure speciali vel singulari.

e ¶ Debet. An quod debet officio iudicis possit deduci in compẽsationẽ vide Bar. in l. etiã. C. de cõpẽ. & ibi ẽt Bal. & Bal. in l. fi. ad fi. eo. tit.

f ¶ Cõtractibus. Vtrũ hæc cõdictio habeat locũ in contractibus nominatis, et qualiter formare debeamus libellũ i hac cõdictione, vid bal. in l. edita. i xviij. co. de eden. Et cui incũbat onus probandi causam non subesse, vide no. gl. & Bal. in l. ij. C. de do. aũ nup.

g ¶ Non repetit. An solutũ p sñam possit aliquo casu repeti cõdictione sine causa, addde Bart. in l. j. §. deniq. j. quod vi aut clam. in fi. & qđ not. dixit Barto. in l. senatus. in j. q. j. de accus. & oĩno Bar. & quæ ibi dixi in l. Iulianus verum debitorem. ſ. tit. j. in fi. vj. col. Ad.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de Bal.conſil.lxxvj. lib.iij.

a ¶ Aeſtimationem. Sed Bar.in l. in commodato. §. fi. tenuit etiam cõpetere vtilẽ actionem in rem.de quo vide per Bar.in l.j.ĩ.pro emptore.

++ POMATES.

b ¶ Cõdicit. Vid Alexan.conſi.cĩj.col. iij. volu.j.

c ¶ Repeti. Et de hac materia per Bald.in rub.ſolu.mat.& ibi, quid in dote,& qd i arris,& quid in donatione, & tam pro matrimonio contracto de futuro,q̃ pro contrahendo.

d ¶ Saluari. Sed tu cogita.quia iſtam opi. Placẽtini nõ video poſſe ſaluari. Primo quia ſi mulier ſoluit ſciens ius & factum ſoluit ex cauſa de iure impoſsibili, quæ cauſa licet nõ ſequatur, impedit tamen repetitio. l.dictã.C. de condi.ob cau. & quod no.in l.ſi militẽ.eo.ti. Secundo cõtra hoc facit multũ l. cuius per errorẽ.de regu. iur.& per iſta eſſet rẽſum ad morituum Bar.ideo cogita:& de iſta materia legitur & no.in c.& ſi neceſſe.de do.inter vi.per Bal.in rub.ĩ. ſol.mat.&c.

ſed dicitur q̃ cauſa ſentẽtiæ deuenit ad nõ cauſam:tunc datur condictio ſine cauſa.& hic eſt caſus.Nam fullo confitetur ſe condẽnatum,& bene condẽnatum:tamen de nouo res peruenit ad dominũ: & ſic dicit cauſam deueniſſe ad nõ cauſam. Sed ſi veniret contra ſententiam,nõ audiretur per condictionem ſine cauſa:ſicut nec per cõdictionem indebiti.Ita no.doc.in l.j.C.de condi.indebi.& bene. Opp. condictio non debet habere locũ,vbi competit actio ex eo contractu:vt ſ.tit.j.l.qui inuicẽ.Sol. ibi in cõdictione indebiti:hic in condictione ſine cauſa.Vel verius dico q̃ iſtæ actiones competunt ad diuerſa. Nam † per condictionem ſine cauſa condicitur eſtimatio ſoluta,vt hic : per actionem ex eo cõtractu agitur alternatiue vt reddat rem vel æſtimationem:vt l.in commodato.§.fi.j.commo.& ibi videbitis. Oppo.q̃ non habeat locum actio perſonalis,ſed Publiciana vel vtilis in rem.ſ.de rei vẽdi.l.ſi culpa. a Sol.dicit glo.ibi ſoluit æſtimationem[a] ille, qui à non domino cauſam habebat:hic ſoluit æſtimationem ille, qui à domino cauſam habebat.Et intelligit Dy.hoc eſſe verum ſi poſt ſolutam eſtimationem res peruenit ad fullonem antequam reuerteretur ad dominum. Ita not.ipſe extra de regu. iur.& c.pro poſſeſſore.in v. q.lib.vj.quod quantum ad legem noſtram eſt diuinare. Dicam de hoc in d.l.ſi culpa. Tu tamen tene ſolu.glo.hic poſitam. Et eius ratio eſt: quia ille,qui habuit cauſam à me, vt cõmodatarius,fullo,& ſimiles,conueniuntur ratione culpæ:& ideo ſoluendo æſtimationem,videtur ſoluere æſtimationem culpæ,& non rei: ideo eis nõ datur in rem vtilis,ſed perſonalis,vt hic dicitur. Sed ille qui cauſam non habet à me,conuenitur ratione rei tanq̃ poſſeſſor: & ideo ſoluendo videtur ſoluere æſtimationem rei vt rei, non vt culpæ. Ita intellexit Hugo antiquus gloſſator,licet gl.nõ re
3 ferat,vt dicebat Iaco.But. Quæro vtrum debeat † actio cedi ſeu reddi ei qui ſoluit æſtimationem rei. Glo.tangit hic,& Dy. in d.c.poſſeſſore.& in l.is qui dolo.ſ.de rei vendi.ego autem dixi in l.in depoſiti.j.de re iudi. Dic vt ibi.

1 ☞ *Idem iuris quod eſt de toto ad totum,eſt de parte ad partem.& nu.3.*
2 *Obligatio ſine cauſa quando ſit ipſo iure nulla.*
4 *Condictio incerti an ſit proprium nomen actionis.*

LEX III.

b 1 QVi ſine. Qui ſine cauſa in totum vel in partẽ obligatur,liberationem condicit[b].h.d. Nota q̃ iuris eſt † de toto quo ad totum,idẽ eſt de parte quo ad partem,vt hic,& ſ.de rei vendi.l.quæ de tota. Opp.quod
2 non ſit neceſſaria condictio , cum obligatio ſine † cauſa ſit ipſo iure nulla:vt l.cum de indebito.in fi.infra de probatio.Solu.intellige quod hic fuit cauſa expreſſa,quæ in veritate erat nulla: quando autem cauſa non exprimitur,dicitur in l.hactenus.in
3 fra,de conſtitu.pecu. Oppo.& videtur quod † non ſit idem iuris de parte quo ad partem,quod eſt in toto quo ad totum:vt dicta l.quandiu.C.de diſtra.pigno. Gl.non ſoluit:tu ſolue quod in his quæ,ſunt omnino diuidua,idem iuris eſt de parte quo ad partem,quod eſt de toto quo ad totum. Ita loquitur hic.Sed in his,quæ aliquo modo ſunt indiuidua,hæc regula non procedit:vt in l. contraria. Probatur in l.in executione.§.pro parte.
4 j.de verborum obligationibus. Quæro,vtrum † condictio in certi ſit hic proprium nomen actionis.Gloſſa dicit quod non: ſed exponitur,id eſt,ſine cauſa.quod dic vt dixi in l.ſed & ſi me putem.§.j.ſ.titu.j.

NIhil refert. Paria ſunt ab initio aliquid eſſe tale, vel ex poſt facto deueniri ad tale.Hoc dicit hæc lex.

1 ☞ *Dos data occaſione matrimonij illiciti quod non contrahitur,quando poſsit repeti.*
2 *Argumentum à contrario ſenſu non ſumitur quando reſultaret prauus intellectus.*
3 *Dos data pro matrimonio illicito de facto contracto quando poſsit repeti.*
4 *Iuris ignorantia quando excuſet quo ad pœnam adulterij.*
5 *Titulus dotis quod ſit oneroſus.*

AVunculo. Iſta eſt fortis lex & h.d. Datũ ob cauſam impoſsibilem de iure,cauſa non ſecuta de facto condictione ſine cauſa repetitur.h.d.Primo loquitur quando matrimonium erat prohibitũ ratione conſanguinitatis.Secundo quando ratione affinitatis. Secũda ibi: nouerca. Iſta materia habet duas partes.Primo quãdo ſponſalia fuerunt facta,nec matrimonium copulatum.& de hoc tractat prima glo.Secundo quando matrimoniũ fuit de facto contractum & copulatum:& de hoc tractat ſecunda glo. Quæro ergo & reuoco in dubium caſum iſtius legis,videlicet quan-
1 do dos † datur nomine matrimonij illiciti quod non contrahi-
c tur:an dos poſsit repeti.[c] In gloſ.ſunt opi.ſcilicet tres. Prima q̃ poſsit indiſtincte repeti,ſi dans fuerit ſciens ſiue ignorans : & hæc fuit opin. Azo.ſiue Placentini:quod probatur per legem iſtam in eo quod dicitur , vtriuſq̃ turpitudinẽ verſari. Si enim fuiſſet ignorans,nulla eſſet turpitudo. Secunda eſt opinio quorundam,quæ recitatur in fi.gloſ.quod hic intelligatur de ignorante ius,vel factum. Nam ſi ſciret ius vel factum,non poſſet repetere.argu. C.ſolu.matrimo.l.ſi ignorans.Sed hæc non eſt vera:nam hic dicit,auunculo,&c.& ſic coniunctæ perſonæ,vt l.
2 octaui.ĩ.vnde cognati. Nec obſtat lex contraria : quia ibi † non debet ſumi argu.à contrario ſenſu,quia reſultaret prauus intellectus.Tertia fuit opi.gloſſatorum noſtrorum , vt diſtinguatur, aut ſciuit ius & factum:& indiſtincte non repetit. Aut ſciuit factum,& ignorauit ius:& tunc matrimonio non ſecuto repetit. Hic eſt caſus hic,& in l.j.de condi.ob cau.& in l.ſi tutor.de interdi.matr.Nam quando vterq̃ ſciuit,non eſt honeſtum quod illa poſsit repetere,cuius ſcelere matrimonium eſt pronunciatum nullum:vt ſupra,de condi.ob tur.cau.l.j.§.fina.& l.ſequẽ. Nec obſtat textus qui dicit.in delicto pari:quia illud refertur ad extrinſecos,non ad caſus poſitos in hac l.& iſtam tenent doct. communiter in l.qui contra.C.de inceſt.nupt.& in l.j.C.de condi.ob turp.cau. Mihi videtur quod tam opi.Placen.quam gloſ-
d ſarum ſaluari[d] poſsit. Nam quandoq̃ contrahuntur ſponſalia, & dos datur:nec tamen mulier nubit ſua ſponte,quia nõ vult: tunc repetit per condictionem ſine cauſa , etiam ſi fuerit ſciens ius & factum.hic eſt caſus hic ſecundum opi.glo.Pla.& in veritate tex.hic voluit hoc dicere dum dicit hanc rationem fortaſſis,&c.Si vero poneremus eam ignorare : tunc nullus diceret eam eſſe in delicto vel turpitudine:& ſic argumentum Iuriſcõſulti non procederet. Præterea in condictione ob turpem cauſam debet inſpici proxima cauſa,nõ remota : vt l.iij.§.ſed quod meretrici.ſ.de condictio.ob turp.cau.Sed hic ſi inſpicis cauſam proximam,ſcilicet dotis,non eſt turpis,ſed magis eſt nulla,licet matrimoniũ,quod eſt cauſa remota,ſi copularetur, eſſet turpe. Et iſta eſt ratio,quam iuriſconſultus hic aſsignat,non propter ignorantiam,ſed quia cauſa non eſt turpis.Præterea quãdo delictum non perficitur,quia quis non vult,ceſſat pœna,vt l.qui falſam.j.de falſis.Facit de inofficioſo teſt.l.Papinianus.§.meminiſſe. & de bo.liber.l.qui cum maior.§.accuſaſſe.& l.in ſeruitutem §. petijſſe.eo.titu.Sed contra hoc facit:quia contrahendo ſponſalia videtur delictum perfectum:vt l.ſi quis tutor.§.quãuis.j.de ritu nup.Solu.fateor q̃ ſponſalia ſunt prohibita, & ſunt nulla, ſicut matrimonium : non tamen imponitur illa pœna,ſi quis à ſponſalibus ſponte recedat. Ita loquitur hic. Item poteſt procedere opi.Io.ſi poneremus ſponſalia eſſe contracta & matrimonium per verba de præſenti,ita q̃ fuerit neceſſe q̃ per ſententiam epiſcopi pronunciaretur nullum:& ſic pars ſua ſponte nõ receſsit.Iſtud probatur in l.cum hic ſtatus.§.fi.j.de do.inter vi. & vxo.& ibi glo.paruula,quæ intelligit in matrimonio contracto per verba de præſenti.& quod hic glo.intellexerit,ſic apparet ex verbis eius dum dicit,quomodo dotem repetit illa,cuius ſcelere pronunciatur nullum. & ſic præſupponit q̃ matrimonium fuerit contractum per verba de præſenti,& pronunciationem eſſe neceſſariam:argu.d.§.accuſaſſe.& d.§.meminiſſe.& d.§.petijſſe.ſ.alle. Venio ad ſecundam gl.hic dicit,nec

nupſit.

a ¶De adulte. Et vid Bal. in d.l. qui cõtra. in ij.q.

b ¶Propria. Ad hæc adde bonam glo. In sti. de nup. §. si aduersus. sed Bar. ẽ. ea l. in versi. item põt producere. videtur tenere contra: quia ibi loquitur quando sciebat factũ, et ignorabat ius. sic loquitur hic: sed contra. Bar. facit tex. etiam in d. l. qui contra ibi: quo cõmodatũ. iuncta gl. in verbo, datum. quæ dixit pro dote &c. Itẽ probatur & quærit amissio proprij matrimonij, nõ tamen lucridũ ibi amittebatur donatio propter tradita ab vxore viro. de hoc cogita.

c ¶In re furtiua. Ad intellectũ huius legis & libelli formandi ī condictione furtiua & quæ probari requirantur, dic singulariter vt per Bal. in rubr. si ex fal. instr. in ver. rursus. & ī ver. l. amplius &c.

d ¶Infantem. An infans & furiosus possint citari: de infante vide Bal. in l. donatarum. C. de acq. pos. & vide .s. pxic.

e ¶Monachus. An monachus æquiparetur filio vel seruo. Et vltra ista addẽ gl. & ibi no. in l. Pedius in fi. de arbitr. et gl. in l. si. longius. in fin. de iud. et Bar. in l. tutor. de bon. pos. & in l. cum hæredes. §. fin. in gl. de acqr. pos. & in l. cum hi. §. ea trãs actione. de transact. ī l. j. §. j. & §. fi seruus. de stip. ser. in l. ij. infra de acqui. hæred. Bal. in l. j. C. qui admit. & in l. filius. C. de pact. et in l. cum aliquis, de iure delib. in l. cũ non solum. in prin. de bo. quæ lib. Adde Bal. not. in l. fi. in fi. C. quod cum eo. per Bart. in l. j. de vulg. & pup. & in l. ij. de acqui. hær. & C. de hær. instit. et ī l. si alienam. ff. de hæred. instit. in princi. Hęc scripsi post Ro. in l. j. §. item acquiri. mus. de acquir. pos. Vide etiam Bal. in l. seruus communis de succes. vbi dicit quod seruus æquiparat monacho in his, quæ possunt monacho adaptari, & nõ in alijs Bal. in quodam suo consilio qd' incipit, monachus q dam. in quo dicit ꝙ tanquam voluntate carens æquiparetur infanti. Pro quo videtur tex. no. ī l. ij. in fin. iuncta. l. adoptiuũ. in prin. ẽ. de ī ius

a nupsit. †quæro quid si nupsit, et de facto copulatũ est matrimoniũ, an possit dotẽ repetere. Gl. dicit ꝙ si sciuit factũ, licet erravit in iure, nõ potest dotẽ repetere, sed applicatur fisco: vt l. qui cõtra. C. de īcest. nup. Contra hoc oppo. nã ad impediẽdũ condictionem ob cãm non sufficit quid de facto seq: vt l. iij. §. si liber homo. supra de condi. ob cau. Sol. dico ꝙ nõ impedit cõdictiõe ob cãm tamẽ illa nõ datur mulieri, sed applicatur fisco, cũ ipsa reputet indigna: vt d. l. qui cõtra. Itẽ opp. ad prædicta. infra de adul. [a] l. si adulterium cũ incestu. Sol. ignorantia †iuris excusat quantũ ad pœnam adulterij & incestus, vt ibi: nõ quantũ ad pœnã amissionis dotis, vt hic. Ego sum in cõtraria opi. glo. et doc. ī ista materia. Pro cuius euidentia debes scire. Quandoque dãs dotẽ errat in iure & in facto: & sine dubio põt repetere cõdictione ob causam et sine causa: vt ff. solu. mat. l. si cũ dotẽ. §. fi. et l. si sponsus. et l. dotem. infra de iure dot. Quandoque sciuit ius & factũ, et contraxit incestas nuptias: & tũc sine dubio perdit dotẽ: et etiam patitur pœnas, de quibus in auth. īcestas. C. de incest. nuptijs. et in corpore vnde sumitur. Quandoque sciuit factũ, et ignorauit ius: et hic aduerte, quandoque quærit an error iuris excuset a pœna: et videt ꝙ sic: cũ distinctione tamen quæ ponitur in d. l. si adulterium cũ incestu. infra de adulte. Qñque quæritur an excuset a pœna contrahentis incestas nuptias: et hic aduerte Quædam est pœna ꝙ matrimoniũ sit nullum, & in hoc nulla est excusatio: vt l. j. C. de interdict. matri. Quædam est pœna ꝙ filij sint non legitimi: et in hoc põt esse excusatio, vt ex parte ignorantis dicantur filij legitimi, vt infra de ritu nuptia. l. qui in prouincia. §. j. et quod no. in l. qui cõtra. de incest. nuptijs. Quædam est pœna quę cõsistit in amittendo lucrum: et hæc ignorantia iuris non excusat. Debet enim esse iustissima ignorantia q̃ excuset: vt d. l. qui cõtra. de incest. nup. secus si esset ignorantia iusta: vt l. fi. j. de leg. j. Ita debet intelligi quod not. de vsufru. lega. l. vxori maritus. et de his quib. vt indi. l. ij. §. j. Quædam est
b pœna in amittendo propria [b]: et istã pœnã patiuntur solum scientes: vt de ince. nup. auth. incestas. et in corpore vnde sumitur. In proposito ꝙ mulier perdat dotem est amittere propriũ: ideo istam pœnã non incurrit, nisi fuerit sciens: vt d. auth. īcestas. et ibi dicitur expresse. Non obstat l. quæ contra. quia imo facit pro, si bene aduertatur, nã ibi dicit ꝙ ei, qui cõtra interdicta legũ nuptias cõtraxerũt, nil datum nomine donatiõis propter nuptias, vel dotis nomine acquiratur. In hoc vult dicere ꝙ mulier quãdo sibi datur donatio, vel maritus quãdo sibi datur dos nõ acquiritur eis dñium: sequitur ibidẽ statim quod omne lucrũ, quod ab alio coniuge incestuoso q̃ siuit, applicetur fisco. Vnde de eo, quod peruenit ad eum vt lucrum perdendo loqtur illa lex. Dos autem non peruenit ad lucrũ: quia est †titulus onerosus: ergo non perditur nisi a sciente. Et in hac opin. sum pro mõ salua meliori deliberatiõe. Et poss
3 set etiam forte dici ꝙ in vtroq; casu, etiã si fuerit sciens ius & factum mulieri competat condictio ob causam. Nam ratione turpitudinis non repellitur, vt hic in text. ea vero ratione quia est indigna, non potest repelli ab alio, nisi à fisco. Ita videt text. in l. his consequenter. §. j. ff. fa. ercis. hoc tamẽ relinquo sub dubio. Ratio quia d. l. loquit in hæreditate quæ potest esse dãnosa: ideo requiritur fisci agnitio: hic in dote, in qua non potest esse damnum: & sic quæritur ipso iure, & mulier agere non posset

De condictione furtiua. Rubrica.

LEX I.

c IN re furtiua. [c] Opponi. de l. sed nec legatarius. j. eodẽ. & l. interdum. §. qui tutelã. de fur. Solu. quod dicit domino, subaudi vel quasi. Opp. j. de pig. actio. l. si pignore. Sol. dic vt in glossa.

1 ☞ *Furiosus & infans quod sint necessarij hæredes.*
2 *Citari quod non possit furiosus, sed eius curator.*
3 *Contra infantem vel furiosum qualiter agi possit.*

LEX II.

COndictione. Qui non potest furtum committere, potest ab actione ex alterius persona teneri. h. d. Nota
1 †ꝙ furiosus & infans sunt necessarij hæredes. Nota ꝙ cum eis non potest agi: &
2 sic nota nõ valere †citationem factam de furioso: sed debere citari curatorẽ, vt j. dicam. Opp. primo ꝙ habeat beneficium abstinendi: vt Institu. de hære. quali. & diffe. §. sed & his. Sol. concedo, sed hic loquit secundum rigorem iuris, ciuilis non considerato beneficio abstinendi. Quæro, †qualiter possum agere contra infantem [d]
3 d vel furiosum. Respon. pro infante conuenitur tutor: vt l. j. §. sufficit. de admini. tuto. pro furioso curator: vt l. Licinius Locusta. §. fi. de lega. ij.

f Opem. An põstans opẽ teneat cõdictione furtiua, adde Inn. in c. querelã. de elec. refert Ange. in l. j. in princ. de eo ꝙ quẽ factum erit. per illum tex. &c.

g ¶De peculio. Adde & vide ibi Bart.

1 ☞ *In obligatione rem restitui potest res ipsa peti, etiam si sit perempta.*
2 *Monachus decedens ante hæreditatem aditam, an illam trãsmittat ad abbatem vel monasterium, remissiue.*

LEX III.

SI condicatur. In condictione furtiua habetur ratio interesse consistentis in lucro. Nota id quod dicit, si mortuum hominem condi
1 cat: quia in obligatione †rem restitui potest peti ipsa res etiam re perempta. Dicam de hoc statim j. eo. l. in re furtiua. Secun
2 do nota quod †si monachus [e] decedat ante aditam hæreditatẽ,
e non transmittit ad abbatem vel monasterium. Facit l. inde Neratius. in princi. & §. j. ad leg. Aquil. & ibi dixi. & in l. cum non solum. in princ. de bon. quæ libe. & in l. j. de vulga. & pupilla. & per Canonistas in c. in præsentia. de proba.

SI seruus. Hac actione tenetur dominus ex persona serui, & datur noxalis in eo ꝙ ad dominum non peruenit. Idem in patre ex persona filij. & qui furtum non commisit, hac actione non tenebitur. hoc dicit. cum duabus ll. sequen. Ad hanc legem in princi. oppo. de l. sæpe. in fi. de verborum significatio. glo. dat multas solutiones. Vna quod ibi loquatur de condictione, id est, actione personali. & hanc tene hic. Alij dicunt quod non tenetur condictione, nisi de eo quod ad eum peruenit. & hanc tenent multi.
f Alij dicunt quod præstans consilium vel opem [f] non tenetur condictione, vt hic, nisi in subsidium committente furtum existente non soluendo. Et hanc tenet Iaco. de Are. hic, & videtur
g probare. j. de pecu. [g] l. peculium. §. penul.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶Si pro fure. In hac l. decidit Dy. quem ſequitur Bald. quod remittens iniuriam non videtur remittere ius conſequendi damnum, quod ex iniuria paſſus eſt. l. ſed & ſi vnus. §. ſi ante. ff. de iniurijs. & ibi Dy. & not. Bal. in l. ſi tibi. §. j. de pac. & Bald. in l ſi domus. ff. de ſer. vrba. prædio. vbi dicit plus, & fortius, quod eſt de mente Spec. in titu. de accu. §. j. ver. ſed ſi vulneratus.

POMATES.

a ¶Si pro fure. No. q remittẽdo iniuriam non videor remittere damnum, quod p pter illã paſſus ſum.

b ¶Perſecutoria. Vide ad glo. in l. rei cõmunis. j. pro ſocio. & in l. j. C. de furt. & in l. fin. C. de codicil. & Barto. in l. j. §. vnde quæritur. j. de publi.

c ¶Condictio. Et an actio furti & condictio furtiua poſsint eo libello cumulari, vide Bal. quod ſic. in l. iij. C. de re iudi.

d ¶Contra hæredem. Idem no. in l. prima. in princi. ff. de actio. & obliga. & Inſtitu. de actio. §. j. & idem dicas ſi non fuit furata res mea, ſed quaſi mea vel mihi obligata: quia tunc incerti condictio datur cõtra hęredẽ: ſed Bald. in l. j. in j. co. C. ne ex delic. defun. arg. l. & ideo. §. Neratius. infra eodem.

e ¶Varijs. Ad iſtud poſuit etiam vnum exemplum Bar. in l. ſi & me & Titium. §. ſi cer. pe.

f ¶Furtiua eſt. Et iõ dicit hic Bal. quod ſi ſtatutum dicit quod de maleficio non poſ 1
ſit cognoſci poſt mẽ d
ſem: certe non poterit etiam de condictione furtiua. Ad
id tamen quod dicit Barto. hic, vide e
gloſſ. & Barto. in l. Celſus. alias in l. q 2
ab alio. infra eodem f
titulo.

g ¶Quoties. Adde textũ in l. Græce. §. ſed & ſi ex deli. j. de fide. g

h ¶Figuris. Adde etiã aliud ſpeciale. j. eo. l. h
ſi ſeruus. §. fin. & ibi
nota.

i ¶In re furtiua. Sed quid ſi res nõ eſt per empta, non tamẽ ap paret an ſuccedat o- 1
bligatio ad æſtimationem? Dic q ſic, ſe i
cundum Bart. & do cto. per illum tex. in lege, ſi conſtante. §. ſi vxor. ſoluto matrimonio. facit lex, cũ res. §. penultimo. de leg. primo. Et vltra iſta 1
vide Barto. in l. cum ſeruus. de condictio. ob cauſam. & quod notat bona gloſ. in l. rei iudicatæ. §. j. ſoluto matrimonio. quã ibi ſingulariter ponderat Imola.

k ¶Siue manifeſtus. Adde ad iſtam legẽ Bart. in l. fur eſt manifeſtus. in princi. de furt. & in l. falſus. in prin. eo. tit.

l ¶Legatario. Et no quia dicebat Pet. in l. ſi ſeruus. §. boue & rerum amo. l. ſi concubina. §. non ſolum. j. de verb. oblig. l. inter ſtipulantem. §. vlti. quæ iura concludunt ipſam rem poſſe peti. Dico etiam quod æſtimatio poterit peti. vt hic. Nec obſtat l. ſi ſeruum. in fin. de verbo. oblig. quia ibi loquitur in obligatione rem dari. & eodẽ modo. l. penul. §. de condic. ob cau. hic vero in obligatione rem reſtitui, & ſic in obligatione facti. Quod plene dic vt dixi in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. de verbo. obliga.

a Si pro fure. [a] Deciſio in actione furti nõ præiudicat in cõdictione furtiua. hoc dicit. Opponitur de l. ſi duo. §. idem Iulianus in principio. §. de iureiur. Solu. vt ibi Bartolus.

Furti actio. Perſecutoria non tollitur per pœnalem, b
nec econtra: ſed perſecutoria [b] bene tollitur. hoc dicit. Oppon. de l. apud Celſ. §. Labeo. de doli excep. Solu. ibi loquitur in pœna cõuentionali: hic in pœna legali.

1 ☞ *Actio ex delicto quando detur contra hæredem.*
2 *Condictio furtiua quòd ſit ex delicto.*

c Condictio. [c] Hæc actio datur cõtra hæredem, etiam in eo quod ad eum non peruenit, qualitercunque, & quomodocunque res perierit. ſiue quantumcunque. hoc dicit. Opp. dicitur hic, poſt mortẽ: & ſic innuit aliud eſſe ante mortem. cuius contrariũ dixerat in hoc eo. §. Gl. ſe inuoluit. Tu dic q ideo dicit poſt mortem, quia omnes alios caſus poſuerat: ideo hunc volebat ponere. Siue ergo ſeruus viuat, ſiue mortuus ſit ante mortem furis, ſiue poſt mortem, & poſtquam peruenit ad hæredẽ, ſiue poſt mortem furis antequam peruenit ad hæredẽ, idem eſt. Oppo. de l. quædam. §. j. ſupra de eden. & j. eo. l. ſed nec legatarius. Solu. intelligẽ hic de ſucceſſoribus vniuerſalibus. Oppo. †actio ex delicto nõ datur contra hæredem, [d] niſi quatenus peruenit ad eos: vt l. j. j. de priuat. delic. & C. ne ex delic. defun. l. j. Gloſſ. dicit hic ideo, quia eſt ex varijs [e] figuris cauſarum, non ex delicto. Hanc glo. reprehendunt omnes, vt Gul. hic, & alij: †quia condictio furtiua eſt [f] ex delicto: vt l. ſi ambo. §. quoties. [g] j. de compen. & l. ſi mulier. §. penul. j. rerum amo. & ibi hoc tenet Dyn. & leges, quæ dicunt de actionibus, quæ oriuntur ex varijs figuris [h] cauſarum, loquuntur in alijs caſibus. fateor tamen quod in condictione furtiua eſt hoc ſpeciale quod detur contra hæredem vltra quam ad eum peruenerit.

1 ☞ *In obligatione rem reſtitui etiam re perempta res ipſa peti poteſt, & etiam æſtimatio.*

IN re furtiua. [i] In obligatiõe rẽ reſtitui demum perempta re ſuccedit obligatio ad intereſſe: quod eſt contra furem quantum res plurimi fuerit & habetur ratio fructuum. h. d. Oppo. & videtur quod debeat peti †ipſa res non æſtimatio, vt l. penul. ſupra de condi. ob cauſam. & l. ſi ſeruum. in fin. de verbo. obliga. glo. tua fatetur contrarium quod ſemper ipſa res eſt in petitione, ſed re perempta æſtimatio erit in ſolutione. vide glo. Gui. hic & Dy. aliter dicunt, vt not. per Dyn. in l. ſtipu. nõ diui. in magna diſtinctione in vj. q. Ego ibi iſtum paſſum multum late examinaui: finaliter determinaui quod ipſa res poteſt peti tanquam perempta, vt §. eo. l. iij. & hac eadem l. ver. ſi ex cauſa. & j. eo. l. ſi ſeruus. §. boue & rerum amo. l. ſi concubina. §. non ſolum. j. de verb. oblig. l. inter ſtipulantem. §. vlti. quæ iura concludunt ipſam rem poſſe peti. Dico etiam quod æſtimatio poterit peti. vt hic. Nec obſtat l. ſi ſeruum. in fin. de verbo. oblig. quia ibi loquitur in obligatione rem dari. & eodẽ modo. l. penul. §. de condic. ob cau. hic vero in obligatione rem reſtitui, & ſic in obligatione facti. Quod plene dic vt dixi in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. de verbo. obliga.

IN condictione. Hæc actio datur cõtra hæredes pro hæreditaria portione, no inſpecto ſi ad eos minus peruenit. h. d. Opp. de l. iij. §. hæres. cõmo. Solu. hæres tenet pro hæreditaria portione, ſi ad eum minus peruenit, ſi plus, tenet in plus: vt in contrario. facit l. ſi plures. j. de vi & vi ar. Sed contra hoc oppo. obligatio rem reſtitui dicitur continere indiuiduũ: vt l. ſi duo. j. depoſiti. ſed obligationes indiuiduæ non diuiduntur inter hæredes pro hæreditaria portione: vt l. ij. de verb. obliga. ergo male. Solue vt dicam in l. j. j. depoſi. & dixi plene in l. iiij. §. Cato. j. de verbo. oblig. tangitur per Cyn. in l. pro hæreditarijs. C. de hære. act. Oppo. obligationes ex delicto non dantur contra hæredes, niſi quatenus ad eos peruenit: vt l. j. C. ne ex delict. de fun. hic dicitur cõtrariũ: quare male. Sol. vt dixi in l. ſi pro fure. §. eo.

1 ☞ *Condictio furtiua competit contra furem manifeſtum.*
2 *Hæc condictio quando datur etiam alienata.*
3 *Actio furti an extinguatur re alienata.*

k Siue [k] manifeſtus. Hæc † condictio compet cõtra furẽ manifeſtũ, 1
ſiue non manifeſtum, niſi poſſeſsio rei ad dominum ſit reuerſa. h. d. Quærit gloſſ. vtrum contra furem manifeſtum poſſet dari hæc cõdictio in alijs caſibus quam in caſibus hic poſitis. Pla. q non: quia ſemper requiritur apprehenſio, vt fur dicatur manifeſtus. Glo. tenet contrarium: quia ſufficit contra furẽ ſi ſurgat rumor furti facti. & ſit viſus, vt infra de fur. l. ſi quis in ſeruitute. & ibi dixi: quia potuit eſſe q fur cum re ſubtracta aufugit: & ſic poſuit hic exempla indubitabilia.

Tandiu. Hæc condictio datur domino & hæredi eius, non ſucceſſori titulo ſingulari, & durat etiam re alienata ex neceſsitate: ſecus ſi ex voluntate. h. d. vſque ad l. & ideo. §. Neratius. Glo. j. huius §. ponit caſum: & ideo non eget recitatione. dic vt in ea. Oppo. extra glo. de l. huic ſcripturæ. ſupra ad l. Aquil. vbi re alienata voluntarie durat actio l. Aquí. Sol. Quædam † ſunt actiones, quæ non competunt ad rem, ſed 2
ad æſtimationem damni vel iniuriæ occaſione rei, & iſtæ durant etiam re alienata: vt l. contraria. cum diſtinctione tamen quam ponit Dyn. in l. ſi tertius. §. ſi quis prius. de aqua plu. arcen. & ibi dixi plene. Quædam ſunt actiones quæ competũt ad rem ipſam: & tunc extinguũtur re alienata voluntarie. Iſtam diſtinctionem facit text. in l. quæcunque actiones. j. de actio. & obligatio. Ex hoc † poteſt apparere ſolutio quæſtionis formatæ in glo. An actio furti extinguatur re alienata ipſi furi vel alij extraneo. Certe non: quia non competit ad rem, ſed ad pœnam occaſione delicti commiſsi in re: argu. j. arborum fur. cæſarum. l. ſi. Venio ad l. ſed nec legatarius. 3

1 ☞ *Condictio furtiua q non competat legatario.*
2 *Actio furti qualiter dicatur competere legatario. & nu. 5.*
3 *Ex aſsiduą contrectatione rei furatæ abſque mutatione dominj an naſcatur noua actio.*
4 *Qui furatus eſt equum Florentiæ, & illum duxit Bononiam, q poterit Bononiæ conuenirí.*
6 *Diuiſio glo. in tres partes.*

Sed nec legatarius. Oppo. q legatario competat iſta actio, vt 1
infra de fur. l. ſi dominium. Sol. dicunt quidam. verum eſt ex noua cõtrectatione, vt ibi: non ex antiqua, vt hic. Hæc ſol. communiter non tenetur: quia contra generalitatem iſtius legis, quæ ſolum permittit rei vendicationẽ. Vnde alij † dicunt q ibi loquitur in actione furti, quæ competit legatario: hic in condictione furtiua, quæ non competit legatario. & hanc tenent omnes. Sed quæ eſt ratio differentiæ inter actionẽ furti. & condictionem furtiuam. gloſſ. ponit eam hic in fin. glo. dic vt in ea.

Sed quæro, †& reuoco in dubium vtrum actio furti compe- 2
tat legatario [l], & qualiter. In hoc ſunt tres opinio. Vna fuit q legatario competant duæ actiones furti: vna ex veteri: alia ex noua con

Universidad de Deusto

ua contrectatione: ei vero qui succederet titulo vniuersali cõpetant duæ: Vna ex veteri: alia ex noua cõtrectatione. Tertia opi. est q nullo casu ex veteri contrectatione dat actio nouo dño, etiã si succedat titulo vniuersali. Examinemus ergo istas tres opin. Dico primam opinionem. q legatarius habeat duas actiones furti, scilicet ex contrectatione veteri vnam: aliã ex noua cõtrectatione. Probatur in l. si dominium. de fur. eo. tit. l. si cũ quis in hostium. §. j. Hoc etiã probatur per simile. Nã si res subtracta reuersa est ad dominũ, & iterũ ab eo subtrahat, cõpetũt eidẽ & cõtra eundẽ, et eiusdẽ rei occasione duæ actiones furti: vt l. interdũ. la ij. in prin. j. de furt. Gl. videtur istã opinionem tenere in l. si abducta. C. de furt. sed in l. si dominũ. de fur. & hic reprobat eã. et primo respõdet ad simile inductũ de l. inter. dũ. quia ibi fuerũt duo furta, cũ possessio apud furem fuerit interrupta: qõ nostra loquitur q possessio apud furem est continuata: vnde ad propositũ nõ facit illud simile. Præterea cõtra opi. prædictã si verũ esset q legatario daretur ex noua cõtrectatiõe actio furti. et ex veteri: eẽt cõtra l. sed & hæres. de ser. cor. et ideo glo. recedit ab hac opi. Quidã tamẽ volentes hanc opi. sustinere, rndẽt q aliud ĩ actiõe serui corrupti: vt d. l. sed et hrs. aliud in actiõe furti. Sed quicquid ipsi dicant, ista opi. est cõtra casum l. si is qui rem. infra de fur. vbi ex veteri cõtrectatione nõ datur legatario actio furti. Non obstat l. si dñium. qa intelligo dari legatario ex noua cõtrectatiõe, vt ibi no. Secũda fuit opi. Hugo. q legatario detur actio furti ex noua cõtrectatione: hæredi vero ex veteri tantũ, quando res esset legata. Si vero res non esset legata, competeret ex veteri, et ex noua contrectatione: et sic haberet hæres duas actiones furti: vt d. l. si dominium. et l. si cum quis in hostium. §. j. infra de fur. Probat hoc gl. per similitudinem de hærede furis. qui ex noua cõtrectatione tenetur furti. Ista opi. est vera, & eam teneatis.

Sed contra hoc quod dixi dari duas actiones furti, opp. glos. de l. ei qui. infra de fur. 3 Gl. soluit multum notabiliter, et dicit† quod ex assidua contrectatione non nascitur actio furti: vt d. l. ei qui. nisi dominium sit mutatum: vt l. si dominiũ. cũ simi. & illud quod operatur rem ad dominiũ reuerti, illud etiã operatur mutatio dominij: quod est valde notandum: vt d. l. ei qui.

a Et illud est multũ notabile[a] ad q. occurrẽtem quotidie: Aligs 4 †furatus est equũ ĩ ciuitate Florentiæ. & duxit huc: vtrũ possit hic conueniri? Et videtur quod non: quia ab initio est mihi nata actio & accusatio Florentiæ, et assidua contrectatione non nascitur actio furti noua: vt d. l. ei qui. ergo licet hic contrectetur: non poterit hic puniri. Contrarium videtur verum nam sicut mutatione dominij assidua contrectatio noua nascitur actio furti: ita mutatione dominij, hoc est, iurisdictionis rei principalis seu mutatione territorij noua nascitur actio criminalis ad vindictam publicã, ar. l. qui furere. supra de sta. homi. et ideo tanquam de nouo contrectans poterit hic puniri. Hocidẽ dixi tibi in d. l. si dominiũ. de fur. Cõtra illud quod. supra dixi legatario competere actionẽ furti ex assidua cõtrectatione, oppo. extra gloss. Rei hæreditariæ non possessæ nõ fit furtum: vt leg. hæreditariæ. infra de furt. et de vsucapio. leg. si homo. sed legatarius non possedit rem: ergo non habet furti actionem. Gloss. in l. si abducta. C. de furt. & in d. l. si homo dicit quod hoc ideo est: quia facto furis contingit ne legata- 5 rius rem possideret. Tu vero clarius pro†declaratione istius b passus[b] dic. Quandoque ille, qui est dominus rei non possidebat tpe furti facti, sed ante possederat, et tunc ei competit actio furti: vt leg. falsus. §. si iactum. de fur. Quandoque dictã rem nunquam possederat: & tunc aut facto furis impeditus fuit quo minus possessionem adipiscatur: & competit domino actio furti: vt hic vides in hærede & legatario: vt no. in l. si abducta. et in d. l. si homo. Aut id non contingit facto furis, sed si alias casu, v tputa quia iacente hæreditate rem surripuit, vel post aditam hæreditatem, et ante possessionem apprehensam, vel alio quolibet casu, et tunc aut ista res a nemine possidebatur cõtemplatione seu respectu dominij, & ei nõ cõpetit actio furti: vt d. l. hæreditaria. Aut ut possidebatur ab aliquo cõtẽplatione dominij: et competit actio furti: vt d. leg. si homo. de vsucapio. Et ex hoc potest colligi ratio quare dominus contrectando rem pignoratam quam creditor nunquam possedit, committit furtum, et tenetur furti. Certe ratio est: quia licet non possideat creditor, possidet tamen ipse debitor pro creditore recognoscẽs illam rem obligatam: vt l. in actione. in fi. j. de fur. & l. si is qui rem. in prin. eo. ti. Modo habes exo- 6 peditam †glos. in l. sed nec legatarius. quæ qa fortis est, debet diuidi hoc modo: quia primo format contrarium de l. si dominiũ. & illud soluit duobus modis. Secundo in secunda solu. subintrat quæstionem qualiter actio furti transeat ad successores: & in hoc recitat tres opi. vltimo ponit rationem diuersitatis inter condictionem furtiuam, & actionem furti.

1 *In iudicijs familiæ erciscundæ, communi diuidundo & finium regundorum, an transferatur dominium sine traditione.*

2 *Resolutio contractus iudicatur eius naturæ, cuius cõtractus.*

3 *Dominium in societate vniuersali quod quæratur sine traditione: ita & in eius resolutione.*

4 *Si res emphyteutica diuiditur inter fratres, an debeat solui laudemium, & an possit diuidi domino irrequisito.*

ET ideo. Assumo glo in verbo, retineas. qa aliæ pertinẽt ante declarationem text. Opp. q hoc modo non procedat: nam dominium sine traditione non transfert: vt C. de pac. l. traditionibus. sed hic si res erat subtracta, non potuit transferre dominium in socium: ergo remanet dominium cõmune sicut erat prius. Sed si diceres possessionem esse translatam: ergo fuit reuersa ad dominum, & sic cessaret cõdictio furtiua: vt §. eo. tit. l. siue manifestus. in princi. Gl. dicit q licet fuerit translata possessio: fuit tamen inductus in possessionem. Vel dic q fuit tradita socio. Vel dic vt dicit gl. c & istud † est multum notabile. si esset verum[c] quod speciale est in istis tribus iudicijs, familiæ erciscundæ, finium regundorum, & communi diuidundo, vt acquiratur dominium sine traditione cum possessione sola: argu. Instit. de offi. iudi. §. fi. certe ibi non dicitur sine traditione. Quid 2 ergo dicemus? Sustineam[a] hãc gl. Vos† debetis scire quod resolutio contractus[d] iu d dicatur eiusdem naturæ cuius est contractus. Vnde sicut dolus dans causam contractui irritat contractum bonæ fidei, ita resolutionẽ ipsius: vt l. de tutela. & ibi not. C. de in integ. restit. mi. Dixi vobis in l. in 3 summa. §. titu. ij. Sed in societate †vniuersali hoc est speciale, vt dominium quæratur sine traditione quando fuit cõmunio: e vt j. pro socio[e] l. j. & ij & no j. pro dote. l. j. in prin. Eadẽ ratione in resolutione ipsius societatis, quæ fuit per diuisionem, transfertur dominiũ sine traditione, vt hic. Sed si poneremus rem vel hereditatem esse cõmunem aliter cp ex societate: tunc forte illud vltimum dicit gl. non esse verum, sed deberemus tenere præcedentem solutio.

Vltimo teneamus mẽti hanc distinctionem[f] de eo, qui alienat voluntarie vel ne- f cessarie, quod facit ad multa. & probatur j. de dam. infect. l. cum postulassem. § fi. & g l. peto. §. prædium. de lega. ij. Gul. inducit g in argu.[g] ad q. si plures habentes fundum 4 †emphyteuticum communem diuidunt, vtrũ debeatur portio statuta per l. vlti. C. h de iure emphy. Istam q.[h] præcedit alia: sci-

l. si hæredis seruus. de lega. i. quod si ante acquisitionem legati, etiam post aditam hereditatem res legata fuerit furto subtracta, non competit actio furti legatario. Ita ĩtelligebat illum tex. de quo ibi aliquid per Imol. dicentem q etiam maxima limitatio ad istam materiam.

¶ Examinemus. Barto. inepte hic allegatur contrarius, per hoc quod dixit in l. si opera. ff. de excep. doli. per quod vide eiusdẽ concor. xliij. incip. in alio casu.

a ¶ Notabile. Adde Bart. & docto. in l. si abducta. C. de furt. adde Bal. consil. clij. lib. v.

b ¶ Passus. Cõtrariũ tenet Bar. in d. l. si abducta. Et ex istis q hic habent. cõcludit Bald. in l. sub prætextu. C. de transac. la j. in fi. q ex furto cõpetit actio rei persecutoria alteri cp domino, licet videatur contra l. j. ẽ. eodem. & ibi not.

c ¶ Verũ. Contra facit l. diuisionis placitum. de pac. & in l. si diuisionẽ. C. fa. erciscũ. & l. si inter vos. C. cõia vtri. iudi. q iura inducas per te. Sed ad ista iura respondeo q loquunt in pacto de diuidendo: quod quidẽ non erat efficax, nisi esset vestitum traditiõe. Sed iste tex. & gl. loquunt hic in sententia adiudicationis et diuisionis quæ efficacior est, p ea quæ habentur in §. fi. Instit. de offi. iud. & in l. ex hoc iure. de iustit. & iure. Et q trãsferat ex tali diuisione, vide Barto. in l. cum solus. ĩ. de vsuca. & hic adde Bal. in l. j. C. cõmunia vtri. iudic. & vide Bal. post glo. in l. j. in fi. C. de inoffic. do. Adde Rom. an si de contractu sit soluẽda gabella debeat solui de diuisione, cõsi. clxxxij.

d ¶ Cõtractus. Vide Bar. in l. ab emptione. in prin. ĩ. de pact. & in l. in summa. in prin. de cõdi. indebi.

e ¶ Pro socio. Vide Bart. in l. traditionibus. C. de pact.

f ¶ Distinctionẽ. Adde Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de verb. obli. in x. q.

g ¶ In argumentũ. ibi: ĩ. de transact. l. cũ hi. Vide Bart. ĩ l. pater. §. qudecim. de le. ij.

☞ POMATES.

h ¶ Istã q. Vide Alex. consi. clxxxiij. in ij. col. ij. volu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Ad restituendum. De hoc vide p Bal. & Imo.in l.scire debemus.de ver. obli. in §.fi.allegat glo.in d.l.sed & si me putē.

b ¶Si seruus. Et illud quod dicitur hic, q̄ res æstimatur cū cōsideratione illius dubij euentus cōditionis,fallit vbi illa cōditio consisteret in morte alicuius:quia ibi non æstimatur: vt not. Bald.in l.j.in ij.col.C.de pact.

5 POMATES.

c ¶Si actor. Vide Frā cis. Cre.notabili suo xxxj.inci.sæpe istud cōtingit.& clvij.incipiē.vnus socius.& Are.consi.xviij.col. fi.v.volu. vbi dicit econtra.

d ¶Cū hærede. Hoc no.alleg.Bart.in l.si seruum.§.j.de verb. oblig.

e ¶Quæstionem. Et adde quod idem voluit Pau.de Cast.& Ludo.in l.stipulatio ista.de verb.obliga. q̄q̄ Bal.tenet cōtrariū in c.j.qui suc.tenean.& vide ad hoc Cy.in l.siue.C.de nego.gest. & idem dicit Bal.si esset dictio taxatiua.& idē esset contra si quis promisit de suo facto,tamē venit etiam factum sui hæredis. Pro quo vide etiam not.Bal. in l.fi.C.pro emp.& text. in l. stipulatio ista.de ver.ob.quod not. Adde quod consuluit Bal. cōsi.lij.li. iij.de eo q promisit vendere fundum,& non velle teneri nisi p̄ suo dato & facto tātum, & interim fecit sibi cedere iura vnius mulieris cui ipse erat obligatus ad restitutionem dotis,& fecit impensas in fundo.an possit retinere fundum iure cessо & ob impēsas, & cōcludit q̄ sic:qa iste ,p̄misit de facto suo tantum, & nunc venit tanquam nouus homo.

licet vtrum possint diuidere domino irrequisito. Et videtur q̄ non:quia sicut non possunt alienare alijs:ita nec inter se : arg. ſ.de transact.l.cum mihi.§.sed si pluribus. In contrarium videtur per l.volūtas.C.de fideicō.quod videtur verū:quia ratio,propter quam prohibentur alienare in extraneum,est,quia ille extraneus nō habet necesse recognoscere dominum:vt no.doct. in d.l.fi.de iure emphy.quę ratio cessat qñ vēdit emphyteuta socio suo vel fratri suo. Pro hoc facit quod dicitur de feudis,quæ possunt diuidi exceptis quibusdam : vt x. collat.de p̄hibita feudi alie.c.imperialē.§. præterea ducatus. Nunc ad propositū an dominus debeat habere portionem statutam per d.l.fi.de iure emphy.dicunt quidā q̄ debet habere à prouocante,& nō à prouocato:ar.huius l.Guli:videtur dicere indistincte q̄ dominus nil debeat habere:arg.l.fi.C.de litigiosis.& in auē.de litig.§.j. facit l.qui erat.ſ.fami.erci.Facit optime.C. māda.l.per diuersas.prout loquitur de cessione quæ fuit inter hęredes & socios cum diuidūt.Nec obstat distinctio huius legis quia hoc ideo : quia poterat sibi prouidere agendo cōdictione furtiua antec̄ps prouocaret ad diuisionem. Sed ille,qui habet cō munem fundū cum alio,nullo modo potest prouidere, vt à cōmunione discedat, nisi per diuisionem: & ideo semper videē alienatio necessaria.

1 *Condictio incerti est proprium nomen actionis:& cōpetit vbi non competit condictio furtiua.nu.5.*

2 *Condictio incerti quando competat habenti ius in re,& ei,qui non est dominus & de triticaria & condictio.l.si coloni.*

3 *Contra emētem à fure rem à Titio bona fide possessam quo remedio agatur.*

4 *Differentia inter condictionem furtiuam, & cōdictionem incerti.*

Neratius. Ei, qui nō est dominus, sed habet ius in re in locū condictionis furtiuæ competit condictio incerti.h.d. Opp.ſ.eo.l.j.Sol.ibi loquit̄ de directa quæ datur soli domino : hic de vtili. Vel verius dic† q̄ cōdictio incerti est proprium nomē actionis.& ita communiter intelligunt glossatores nostri.Et p̄ huius declaratione†gl.hic,& in l.manifestissimi.§.sed cum in secunda.C.eo.& in l.& non tantum.de peti.hære.sic distinguunt: si quidem subtrahit̄ res domino competit condictio furtiua,vt eo.l.si nō domino:& tunc aut habet ius in re,vt creditor:& habet condictionem incerti,vt hic. Aut nō habet ius in re,sed possidebat:& competit triticaria.& j.tit.ij.l.j.in fi.& l.seq. Aut non habet ius in re,nec possidet,sed habet detentionem tantū vt cōmodatarius vel depositarius:& sibi subuenit̄ per actionē in factum,vel condictionē ex l.si coloni.C.de agri.& cen.li.xj.vel p̄ officiū iudicis. Alij,vt Hugo.dicūt etiā isto casu cōpetere condictionem incerti:sed hoc nō reperitur lege expressum:ideo videē recurrendū ad ſ.dicta remedia,de qbus dixi. Tene mēti hāc gl.q̄ etiā nō probando dominiū agis cōdictione furtiua. Istis casibus no.in hac gl. Quæro,hæc lex loquit̄ qñ agit̄ cōtra furē,
3 ad quem res peruenit cū vitio : sed qd si peruenit sine vitio†,vt puta rem à te possessam emi à fure bonafideꝰ Istam q.tangit gl. in l.in ciuilem. C.de fur. & in l.manifestissimi.§.sed cum in tecū dam.eo.ti.& Inno.extra de resti.spo.c.sæpe.tangit̄ in d.l.& nō tantum.in prin.de peti.hær.& in qualibet earum dantur remedia. In cōtrarium facit quod no.in l.rem quæ nobis.de acq.pos. vbi dicit gl.q̄ pro possessione rei mobilis amissæ nullum cōpetit possessorium:sed intellige scilicet interdictū:sed alia iuris remedia bene competūt ad possessionē:vt in l.ſ.alle.& dixi plene in d.l.rem quæ nobis. Quæro quæ est differentia inter condi
4 ctionē furtiuā,†& hanc condictionē incerti. Respondeo,in cō dictione furtiua potest actor concludere q̄ reus condemnetur
a ad restituēdū[a] rem. Item potest cōcludere ad dandum sibi rem: quod est speciale odio furis:quia licet actor sit dominus,tamen potest petere sibi dari,vt not. Insti.de act.§.sic itaque.Sed in hac cōdictione incerti petet solū restitutionē rei,non autē sibi dari:
5 cū ipse actor non sit dominus. Et ex prædictis apparet†quæ ratio est q̄ hic datur condictio incerti:quia aliæ condictiones speciales deficiunt.Nam,vt vidistis,in condictionibus quæ oriuntur ex negotio gesto,de quibus dictum est in præcedēti libro, vbi alię condictiones deficiūt,recurrimus ad cōdictionē incerti.l.sed & si me putem.§.j.ſ.ti.ij.ita in condictione q̄ orit̄ ex delicto,vbi deficit condictio furtiua recurritur ad condictionē incerti,vt dictum est.

EX argento. Etiam species facta ex materia mea venit in hac actione: & in ea habet̄ ratio meliorationis factæ etiam sumptibus furis.h.d.

1 *Hæres est dominus rei legatæ sub conditione*

2 *Si ius actoris perit etiam lite contestata iudicio pendente reus absoluitur.*

3 *Res q̄ tantum valeat quantum vendi potest:& quomodo hoc procedat.& nume.7.*

4 *Vendens & promittens pro suo dato & facto tantum q̄ etiam teneatur pro facto illius, cuius est hæres.*

5 *Exceptio superueniens pendente iudicio quando prosit reo.remissiuè.*

6 *Res an æstimetur tantum,quantum vendi potest.*

8 *Ea quæ superueniunt post litem contestatam,& ab initio impediuissent processum,q̄ impediant reliquam partem iudicij.si reus est paratus statim probare.*

b SI seruus. [b]Si actor pēdēte iudicio desinit esse dñs facto suo vel authoris sui ius extinguit̄: secus si facto furis.& res æstimat̄ quantū vēdi pōt.h.d.

1 †Nota q̄ hæres est dñs rei legatæ sub cōdictione. Secūdo
2 no.q̄ si ius†actoris perit pēdēte iudicio etiā lite cōtestata,sequi
3 tur absolutio. Tertio nota q̄†res tantū valet,quātū vēdi pōt.

c Opp.q̄ si actor[c] perdat dñium absq̄ facto suo,nō cesset cōdi tio:vt l.& ideo.in prin.ſ.eo.Sol.hic videē perdere facto suo:qa ex dispositione defuncti quis fingitur esse vna & eadē persona
d cū hærede.[d] Vide glo.& tene mēti.& not.q.[e] aliquis vēdit rē,
e †& p̄misit de suo dato & facto:certe ipse tenebitur ex perso-
4 na ei[7],cuius est hæres,vt hic.qđ tene mēti. Secūdo oppo.de l. inter oēs.in prin.de fur.Solu.ibi loquit̄ de actione furti. hic de condictione furtiua.Et ista est bona & notabilis sol.Ita habuistis notatum in l.siue manifestus.in vlt.gl.ſ.eo. Alij dicūt q̄ hic desinit esse seruus actoris facto suo:ibi absq̄ facto suo.Sed hęc sol.nō procedit in actione furti.sed cōdictione furtiua. probatur.j.de act.& obl.l.quæcunq̄. Tertio opp.& videē q̄ non pereat ius actoris quo ad officium,licet pereat quo ad dñium lite pendente:vt l.si post acceptū.ſ.de rei ven.Sol.hic loquit̄ quādo perit facto actoris vel authoris sui.secus in facto rei,vt ibi dicit
5 tex.& ita loquitur lex contraria.Hūc †autem passum,ſ.quando exceptio superueniens pendente iudicio,examinaui plene j.de
6 prosit reo except.l.j. Opp.hic dicit̄ quod res æstimatur†quantum vendi potest.contra,imo debet æstimari perinde, ac si res legata non esset,vel libertas sub conditione relicta:vt l.locum. §.condemnatio.de tab.exhiben. Solu. ibi non erat ius de præsenti,sed sperabatur adesse & recedere in conditionis euentū, hic econtra erat ius de præsenti, sed sperabatur abesse & recede re in conditionis euentum.rationem diuersitatis dic vt ibi dixi.

Opp.ſ.ad l. Aquil.l.in lege Aquilia si deletum.Solu.vt ibi: quia ibi loquit̄ qñ delictum cōmissum est culpa:hic qñ dolo.& dixi plene in d.§.condēnatio. Vltimo venio ad illud notabile
7 q̄ res tantum valet,†quantum vendi potest.qđ intellige quantū vēdi potest,ſ.homini scienti conditionem rei:vt l.mortis causa.§.fi.& ibi no.j.de do.cau.mor. Itē intellige quantū vendi potest,ſ.communiter & in loco publico.intellige quantum potuerit vendi pluribus & pluribus diebus, non vna die vel vno momento:vt l.pretia rerum.in fin.& ibi not per glos.& ibi plenius dixi.ff.ad l.fal. Item debet intelligi quando tractatur de æstimatione rerum mobilium:sed quando tractatur de æstimatione alicuius rei immobilis fit æstimatio secundum glo.positam in l.ij. C. de rescin.vendi. dic vt ibi. Quæro, si conditio extiterit pendēte iudicio,dicit tex.q̄ sequi debet absolutio: quæro,a quo fiet absolutio,vtrum a petitione,an ab instātia iudiciali?

Universidad de Deusto Biblioteca

dicialiꝫ Glo. videtur tenere quod ab instantia iudicij dū dicit ꝙ vlterius procedi non debet: quasi dicat, hæc exceptio impedit
8 processum Quod intellige † si reus est paratus probare statim se cundū ꝙ dixi in l. nā postea. in prin. §. de iureiur. Nam ea quę superueniunt post litē contesta. quæ ab initio impediuissent processum, impediunt aliquam partem iudicij, vt vidistis in l. elegãter. §. si quis post. §. de condic. indebi. In glo. super verbo, quanti emptorem inuenerit. ibi, sed argu. contra. j. ad legem Falcidiam.
a l. in lege falcidia. dic & solue [a] quod hic recipit sibi debitum nullo casu soluenti ab eo restituendū, sed mihi restituere tenetur soluenti in casu Falcidiæ imminentis: ideo sibi cauet. In gl. ibi: sed in ea speciale. s. vt non fiat executio intra tempora sua, sed expectetur conditionis euẽtus. Et est ratio: quia ibi agebat is, cui nõdum ius competebat, contra regulã l. si pupilli. §. videamus. §. de neg. gest. Hic vero is, cui ius de præsenti competebat, licet in futurum recedere debebat in conditionis euentum.

Cauere autem Malæ fidei possessori litis æstimationem soluenti de euictione non cauetur. h. d. De hoc dic vt l. & ex diuerso. §. petitor. §. de rei ven. & litis æstimatio. j. pro emptore.

1 ☞ *Pars rei quando peti possit.*
2 *Boue mortuo quando possit peti corium & carnes.*
3 *Petens plus debito quando perdat totam causam.*
4 *Condictio furtiua quod oriatur ex delicto.*

b Boue. [b] Iste est subtilis §. à fure possum cõdicere rem meã & id ꝙ ex re mea supereſt: & qui consecutus est totũ non potest petere partẽ: & qui consecutus est partem, potest pec tere residuum. hoc dicit. No. ꝙ possum petere [c] rem. & etiam pos
1 sum petere partes rei. Oppo. ꝙ non procedit petitio partis † rei: vt l. in commodato. §. duobus. j. commo. Huius timore hic. §. legitur duobus modis. Vno modo in diuersis personis: quia alius fuit fur bouis, alius fuit fur corij & carnis, quasi contra eundem, licet possit agi ad totũ, non tñ potest agi pro partibus, vt l. contraria. & intellige hoc pro partibus integralibus: vt si vellem petere vnum pedẽ, caput vel cornu, & si. sed si vellem petere partẽ quotam, vt dimidiam vel tertiam, non est dubium ꝙ possem: vt l. si stipulatus. j. de sol. hæc lectu. vera esset. donec totum durat in sui integritate: sed toto dissoluto per partes, procedit alia lec. s. vt iste §. intelligatur etiã in eadem persona, vt contra eum possit agi ad partes. Non obstãt contraria: quia ibi loquitur toto existente in integritate sua: hic facta partiũ separatiõe. Scdo op. ex noua cõtrectatione non nascit actio furti, vt l. ei q. j. de furt. ergo noua cõtrectatione correi non nascit actio furti. Sol. scdm primã lec. hoc operat hic diuersitas personarũ: secũdum secũdam lec. hoc operatur hic diuersitas rerum: quia alia res est modo corium & carnes, cũ esset bos. Sed contra hoc opp. si corium & carnes videntur aliæ res ergo solutione facta pro boue non continget liberatio pro corio, & carnibus, vel econtra: quia nil prodest exceptio rei iudicatæ quãdo res sunt diuersæ: vt l. cum quæritur. de excep. rei iudi. Sol. licet res sit diuersa: tamen est prima, & sic eadem fingitur. & hoc secundũ istam lect. Sed tenẽdo primam iterum op. quando sunt personæ diuersæ, non obstat exceptio rei iudicatę vt C. res inter alios acta. per totum. & d. l. cum quæritur. ergo si vnus soluit litis æstimationẽ: nullo modo prodest alteri. Gl. hoc non bene declarat. Tenendo istã lec. oportet te dicere ꝙ ille alius habebat causam à fure, & erat habiturus regressum contra eum: vt no. in l. nec vllam. §. j. §. de peti. hęre. Opp. ꝙ exceptio rei iudicatæ nunc̃ꝫ prosit condemnato: vt j. de excep. rei iudic. l. euidenter. sed hic dicit quod prodest, quare male. Solu. hic dicit ꝙ fuit condemnatus, & soluit: merito sibi prodest. Venio ad secundam
2 gl. & oppo. boue † mortuo non potest peti corium & carnes: vt l. mortuo boue in prin. de leg. ij Sol. dicit gl. aliud in boue legato, & aliud in boue subtracto. Breuiter ista est veritas: quandoc̃ꝫ vnum totum integrale potest a me peti tanquam meum: tunc eo dissoluto potero petere quamlibet eius partem, vt hic. Quandoc̃ꝫ possum petere vnum totum, tanquam mihi debitum actione personali: tunc eo dissoluto sine culpa debitoris non possunt peti partes, vt in l. contraria. dic vt ibi. Venio ad tertiam gloss. & oppon. qui petit plus, debet repelli à petitione totius: vt lege secunda. §. item quęritur. de aqua quoti. & æsti. dicit glo. hic erat deuentum ad æstimationem, quæ est diuidua: ibi de indiuiduo loquitur. Certe ipse bos quando petereť dari: dicitur diuiduus per quotas: vt l. si stipulatus. j. de sol. Item opp. ꝙ debeat perdere causam suam, quia plus petit, vt C. de plus peti. l. j. & Instit. de actio. §. si quis agens. Solu. quando quis pe
3 tit † plus debito: absc̃ꝫ dolo debet obtinere
d ꝙ probauit sine dubio [d] & hoc modo põt hic intelligi. Quãdo vero plus petijt dolo: tunc si quidẽ deliquit in duobus, scilicet in plus petendo, & in plus cautionẽ exigẽdo, perdit totum: vt d. l. j. C. de plus peti. alias secus, vt ibi no. per docto. & per Canonistas in ca. j. de plus peti. ita debet intelligi d. §. si quis agens. Instit. de actio.

a ¶ Et solue. Hanc gl. hic intellige qñ ista voluntas defuncti secuta est post factũ secus si ante: vt not. Bar. p illũ tex. in l. si seruũ §. item si homo. de verb. ob. Et adde gl. in l. qui exceptionẽ. §. si pars. de cõdi. inde. & simiiter alienãs dicẽs se nolle teneri nisi de facto suo, nihilo minus tenetur de facto sui successoris singularis. d. l. stipulatio. §. sed si quis. & text. optimus in l. si necessarias. §. de vendendo. de pig. actio

Vod ab alio. [b] alias §. Celsus. Liber factus ex veteri contrectatione cõdictione furtiua nõ tenetur. h. d. Dicit glo. c
1 ꝙ ex §. apparet ꝙ condictio † furtiua non oritur ex delicto: quia tunc noxa caput seq d
tur. Tu dic cõtrarium, vt dixi in l. si pro sure. §. fin. §. eod. licet in quibusdam habeat aliquas singularitates, inter quas est hęc.

b ¶ Boue. Vide ꝙ per istũ tex. dixit bar. in l. si pecuniã. §. j. de cõdi. ob cau.

c ¶ Petere. Vide Bar. in l. scire debemus. de verb. obli.

d ¶ Dubio. Adde tit. C. de plus peti. & adde §. si quis agẽs Instit. de act.

e ¶ Secundam partẽ. Vide bar. in l. si vt certo. §. sed interdũ.

Vi furtum. In hac actione periculũ e
f interitus pertinet ad furẽ indistincte: sed in actionibus descendẽtibus ex cõtractu habetur ratio culpæ secundũ naturam contractus. h. d. Oppo. ad secundã g
e partem, [c] & videtur quod commodatarius teneatur de casu: vt dicta lege si vt certo §. secundo. infra commoda. Solu. illud verum si culpa vel mora præcesit. Mirabile est hoc: cum hic prę-
supponamus furtum esse factum: ergo culpa & mora præcesit: vt l. in re furtiua. §. eo. & infra eod. l. fi. Vnde Iac. bu. videbatur fateri contrariũ: & dicit ꝙ hic dicitur in tex. & gl. intelligatur secũ dum naturam actionis communem commodati & depositi, nõ referẽdo nos ad casum positum in tex. Sed hoc videtur mihi cõtra mentem huius legis. Ideo dico ꝙ etiam in casu huius legis si agerem commodati vel depositi, non haberetur ratio culpæ. Nã culpa, quæ fuit cõmissa in vtendo, non fuit ordinata ad casum: & ideo non facit commodatarium vel depositarium teneri de casu, vt lege si vehẽda. §. primo. infra ad legem Rodhiam de iactu. & ibi not. & l. & in totum. infra de impen. in re do. fa. & idẽ dico in mora. Nam quamuis sit in mora quo ad condictionem furtiuam: non tamen est quod ad actionem commodati vel depositi. Oppon. de lege prima §. si rem. infra depositi. Solu. ibi commisit furtum in vendendo: hic in vtendo. Et ibi deliquit circa totam rem: hic tantum circa vsum eius, vt lege qui iumenta. infra de furtis. & ibi not.

e ¶ Secundam partẽ. Vide bar. in l. si vt certo. §. sed interdũ.

f ¶ Parui. in prin. huius l. hanc l. allegat Bar. in l. j. C. ꝙ met. cau.

g ¶ Vel absens. Vide per Ang. in repe. l. j. in vrj. chart. C. de iud.

1 ☞ *Mora furis quod purgetur obligatione & nouatione.*
2 *Rem meam quod possim stipulari a fure.*
3 *Mora præcedens qualiter per stipulationem purgetur remissiue.*

f Parui. [f] Oblatione & nouatione purgatur mora † furis. h. d. Opp. de. l. qui decẽ in prin. de sol. Sol.
1 dico ꝙ quantũ ad purgandã morã nil differt inter oblationem & nouationem: sed quantum ad liberationem inducendam differt, vt hic not. in prima gloss. Opp. quod quis non possit rem suam stipulari à fure: vt lege nemo rem suã. de verb. obl. Sol. dicit gl. ꝙ hic fuit stipulatus rẽ suã sibi restitui: nõ sibi dari:
2 vt l. scire debemus. j. de ver. ob. Alij dicũt ꝙ sicut † quis à fure potest cõdicere rẽ suã, vt in §. sic itaq̃. Instit. de actio. ita põt ab eo stipulari sibi dari: & hoc̃ mõ intelligũt d. l. scire debemus. dic vt ibi.
g Op. ꝙ sit differẽtia vtrũ sit res prẽsens vel absens: [g] vt l. q decẽ. §. idem responsum. de solu. Sol. dicit glo. notabiliter: hic stipulatio fuit interposita aĩo nouãdi: quo casu nõ refert an res sit prẽs vel absens: ibi fuit interposita nõ aĩo nouãdi: quo casu refert an quis

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quoniã. Et si vis habere intellectum huius literæ in fine. vide quæ nota. Bar. in l. si vendidero. §. fina. de fur.

b ¶ In psona. Istis adde bonum tex. cum ibi nota. in l. seruus cuiusdam. §. de condic. indeb.

c ¶ Licet. Adde l. nemo rem suã. & quæ ibi no. §. fina. de verbo. obliga.

d ¶ Si obligatio. Sed quid differt condictio ex l. & accusatio ex l. & vide glo. sing. & ibi Bal. in l. fina. C. de litig.

e ¶ Obligationes. Vtrum verba præsentis temporis posita in lege inducant ad futura, vide Bart. in l. oẽs populi. in ante pe. col. de iusti. & iu.

f ¶ Agendi. Vtrum ex dispositione legis oriatur ius agendi. idẽ dicit Bal. in l. fi. §. præterea. in ij. col. de iure do. Qñq; autem lex noua disponit circa principale factum roborando: & actio nascitur ex illo facto: argu. l. ex placito. de re. pmut. Aut actionẽ inducẽdo: & oritur condictio ex lege vt l. si quis argentũ. de donati. Qñq; lex noua disponit circa accessorium: & tunc non inducit obligationem, sed iudicis officiũ, vide ibi, et adde Bal. in rubr. C. eod.

sit præsens vel absens. quod satis placet. Tamen ista †materia qualiter per stipulationẽ purgetur mora præcedẽs, est multum difficilis. quam dic plenè vt l. si rem. §. de noua. tangitur plenè in l. eum qui. §. fi. de ver. obl.

3

1 ☞ *Creditor falsus accipiendo scienter indebitum quando faciat furtum.*

a QVoniam. [a] Falsus creditor accipiendo scienter indebitũ, furtum facit: & cõdictione furtiua soluenti tenetur. h. d. Oppo. si sit furtum: ergo non transfertur dominium: & sic cessat condictio indebiti: quia nemo condicit rem suam, &c. vt §. vsufruc. quemad. ca. l. vlti. Meritò ergo per hanc l. totus ille titulus. de condictione indeb. videtur destrui. Huius timore sunt multæ solutiones finaliter glos. intelligit hoc quãdo

b quis labitur in persona. [b] & sic in substãtia personæ. Idẽ not. in l. falsus. de fur. sed Dy. in dicta l. falsus. dicit q̃ hoc nõ est necesse: quia posito quod non transferatur dominium, habet tamen locum condictio: quia omnis condictio degenerat contra furem.

1 Ego † in d. l. falsus. dicebã sic distinguendo: Quãdoq; falsus creditor simulat se creditorem, & inducit debitorem ad soluendũ sibi: & tunc cõmittit furtum. Videtur enim soluere sub ea conditione si creditor est. Ita intelligatur d. l. falsus. & hic: vbi tex. sonat hoc. Quãdoq; debitor sua sponte vadit ad soluendum, illo nihil faciente, nisi recipiente pecuniam: & tunc non fit furtum: & dominium transfertur: vt in toto titu. de condictione indebiti. Ratio: quia debitor habebat pro constanti quòd esset creditor: & sic illa conditio, si creditor est, non inerat. Nec potest dici illud, quod dicebam in l. si procuratori falso. in vltima glo. §. de condic. ob causam. videlicet q̃ in ipso actu traditionis committatur furtum, licet postea immediatè res incipiat esse creditoris. Nam, vt hic dicit text. illud furtum parit condictionem furtiuam: sed postea translato dominio condictio furtiua extinguitur: quia voluntate actoris transfertur: vt l. siue manifestus. §. fina. l. si seruus. in princ. §. eod. sed impossibile est quòd eodem momento condictio furtiua oriatur, & desinat l. Titio cùm morietur. §. de vsufructu. ergo &c. Alia quæ hic tanguntur in glossa, sunt clara.

IVlianus. Hæc condictio datur cum adiectione de peculio. hoc dicit.

c ICet. [c] Fur semper est in mora: ideo ad eum semper spectat periculum interitus. hoc dicit. Nota quòd licet quis sit paratus suscipere iudicium, per hoc moram non purgabat.

De condictione ex lege. *Rubrica.*

Continua rubricam vt in glossa.

1 ☞ *Lex ista quòd habeat locum etiam in legibus antiquis.*
2 *Lex semper loquitur.*
3 *Ex legis dispositione quando oriatur ius agendi.*
4 *Quando lex permittit, an ei, cui permittitur, oriatur ex tali permissione aliquod ius.*
5 *Ex dispositione legis aliquid vetantis ad commodum alicuius ei tunc oritur exceptio, & quando actio.*
6 *Quando ex lege competit ius agendi, vtrum sit actio vel officium iudicis.*
7 *Quando ex dispositione legis oritur actio, vtrum sit condictio ex lege, an alia actio.*
8 *Ex contractu emphyteutico oritur actio specialis ex emphyteusi.*
9 *Ex obligatione literarum non agitur condictione ex lege, sed actione ex literis.*
10 *Vbicunque lex vel consuetudo induceret nouum contractum ex tali contractu oritur actio, & non condictio ex lege.*
11 *Quando ex lege inducitur actio criminalis, non dicitur condictio ex lege, sed accusatio ex lege.*
12 *Quando lex obligationem inductam declarat, quæ actio oritur.*
13 *Si lex confirmat obligationem inductam an ex ea oriatur condictio ex lege.*
14 *Condictio ex lege, quod concurrat cum alia.*

LEX VNICA.

d I obligatio. [d] Quando per legem ciuilẽ inducitur obligatio immediate, nec exprimitur actio: condictione ex lege agitur. h. d. Anteq̃ vlterius procedam, quæro exempla huius legis. glo. ponit quædã exẽpla de iure antiquo Digestorũ, vt l. si postulauerit. §. fi. de aduit. Contra istam lectu. oppo. quia tex. hic dicit ex lege noua. sed illa est lex vetus: ergo nõ est bonũ exemplum. Huius timore quidã legũt hic hoc modo: si obligatio noua introducta est lege, scilicet veteri vel noua, & sic illud verbum, noua determinat illud verbum, obligatio. & hæc est satis bona. alij dicũt quod etiã l. si postulauerit. est noua. omnis enim lex post legem duodecim tabularũ potest dici noua. Certe qualiter dicatur lex noua, non curo hic examinare: examinatur plene. j. de regu. Cato. l. fi. per gl. & Iaco. de Aret.

1 Sed verum est indubitanter quod hæc lex habet locum † etiam in legibus antiquis, & etiã ĩ nouis. De antiqs induxit exẽplũ in d. l. si postulauerit. §. fi. & l. extat. ff. q̃ met. cau. et l. fi. §. de rei vend. secundũ illam lec. & in multis alijs legibus. Alij ponũt exẽplũ ĩ legibus nouis. C. de dona. l. si qs argentũ. & C. de suffr. l. j. & de peti. hæredi. l. fi. de iure deli. l. scimus. §. scientia. & C. vnde vi. l. si quis in tantam. Ista sunt iura per glo. hic allega. tamen sunt in C. multæ aliæ leges, videlicet de sacrosan. eccl. l. iubemus. de paga. l. Christianus. quod metus cau. l. si per impressionẽ. de arbi. l. ne in arbitris. de fide iusso. l. j. si per vim vel alio modo. l. j. vnde vi. l. meminerint. & l. momentariæ. & l. non ab re. & C. loca. l. si quis conductionis. de litigio. l. penulti. & fi. multæ aliæ leges, quas in uenire laborioſum esset potius q̃ subtile. in authenti. sunt etiam multæ aliæ. & authen. iubemus. C. de epis. & cleri. ne filius pro patre. authẽ. habita. & ne vxor pro ma. auth. sed omnino. & quo modo & quando. in auth. qui semel. & qui potio. in pigno. habe. auth. idem possessor. & multæ aliæ. Possumus etiam ponere exẽplum in statutis ciuitatis & constitutionibus regũ & principũ. Sed contra hoc oppo. quomodo potuit lex antiqua cogitare de futuris legibus, contra l. iubemus. in fi. C. de test. Respon. non potuit cogitare specialiter sed generaliter sic: sicut pater potest cogitare de filijs sibi nascituris instituendo eos vel exhæredando: vt l. Gallus. per totam. l. de liberis & posthu. & de testa. milita. l. qui iure militari, &c. Item oppo. quia hoc videtur contra hanc legem, quæ dicit, si obligatio lege noua introducta est. quod est

e temporis præsentis: ergo non refertur ad obligationes [e] introductas postea: vt l. si ita. de auro & argen. lega. Huius timore dicit glos. expone hic, est, i. erit. Glos. ista habuit bonum intellectum

2 non tamen est necessaria expositio sua. Nam debes scire † q̃ lex semper loquitur, & semper est in viridi obseruãtia: vt l. Arriani. C. de hæretic. probatur in omnibus legibus incipiẽtibus, hodie &c. & in authenticis dum dicunt, sed hodie hoc iure vtimur: vt C. de appel. auth. hodie. Nam illud hodie, intelligitur scilicet de illo die quo illa lex vel authen. legitur. ita hic lex dicit, si obligatio lege noua introducta est, sufficit quod sit in presenti eadem die qua hæc lex legitur: quoniam semper loquitur. Non obstat lege si ita. de auro & argento legato. quia ibi loquitur in testatore, qui semel tantum loquitur. Expediti sumus de apparatu legis nostræ: videamus ergo materiam huius legis. hic habemus tria, quod ex dispositione legis oritur ius agendi. Item

1 quod istud ius agendi est actio. Item quod illa actio vocatur condictio ex lege. Quæro ergo post, & reuoco in dubium

3 †vtrum ex dispositione legis oriatur ius agendi. [f] Et videtur

f quod sic, vt hic. in contrarium infra ad legem Falcidiam. lege prima. in principio. & C. ne fideiuss. do. den. lege prima & secunda. & de rebus eorum. lege prima. Aduerte, scitis quod legis virtus consistit in quatuor, imperare, permittere, vetare, & punire: vt supra de legibus. l. legis virtus. Vnde si quidem lex præcipit imperando seu præcipiendo: & tunc aut præcipit aliquid q̃d respicit commodum tantum eius cui præcipitur, & tunc non oritur actio nisi sicut infra dicam de lege permittente, magis ẽ est permissio & consilium quam præceptum: vt lege sæpe. de offic. præsid. Aut præcipit aliquid ad commodum alterius quã eius cui præcipitur: & tunc oritur ius agendi. hoc probatur in omnibus interdictis restitutorijs: vt C. de seruis fugi. l. quicunq;.

&c.

& ſ.ad leg.Aquil.l.ij.cum multis ſimi.Quandoq; lex permittit & hic aduerte:aut permittit aliquid fiendum ab aliquo in ſe vel in ſuo:& tunc non oritur ius agendi,ſed efficitur vt ille actus ſit validus & impunitus,vt l.in re mandata.C.manda.& l.ſi conſtante.§.ſi maritus.ſoluto matrimonio.Aut permittit q̄ fiat aliquid in alieno:& oritur ius agendi:vt l.venditor.§.ſi conſtat.ſ. communia præd.& l.j.in fi.& l.ij.& iij.in fi.j.de aqua plu.arcen.Quãdoq; lex permittit fieri aliquid quod non fit in loco:intellige vt loco cohæreat:tunc aut illud venit tantum explicandum intra perſonam facientis:& non oritur ius agendi.Exemplum in omnibus legibus,quæ deferunt hæreditates ex teſtamento vel ab inteſtato. Nam non competit mihi ius agendi ad hoc vt habeã hæreditatem:quoniam in meipſo poſſum hoc expedire ſola voluntate:tamẽ hæreditate adita poſſum poſtea agere petitione hęreditatis.Si vero illud veniret explicandum cum alio : tunc aut venit explicandum principaliter propter ſe:& competit ius agẽdi,vt puta in caſibus,in quibus filius poteſt agere contra patrem vt eum emancipet:vt l.ſi lenones.C.de epiſco. audien.vel.pater contra filium vt patiatur ſe emancipare:vt l.quidam cum filium. & ibi per doct.de verbo.obligatio.Quandoq; venit explicandũ propter aliud:& tunc ius agendi non competit,ſed ſufficit quod ille,qui debet facere,impleat pro parte ſua quantum poteſt.Hoc probatur per omnes leges quæ dicunt de obligatione & conſignatione:vt l.acceptam.C. de vſur.& l.obſignatione.C. de ſol. & l.iure ciuili.de condi.& demon. Iuxta prædicta quæro in caſibus,in quibus ius permittit aliquid,non oritur ius agendi:vt
4 ſ.dixi,an†ei cui permittitur,dicatur competere aliquod ius ex illa permiſsiõe,an vero ſit aliqua facultas facti.Pro cuius declaratione debes ſcire quod dicitur de vſufructu formali & caſuali. Nam vſusfructus formalis eſt ius alienis rebus vtendi & fruendi:vt l.j.ſ.de vſufruc.vſusfructus vero cauſalis non eſt ius, ſed quædam facultas percipiendi fructus:quia eſt dominus:vt l.vti frui.in princ.ſ.ſi vſusfru.pe.Nunc ad propoſitum,quandoq; lex
a permittit[a] aliquid alicui facere pro conſeruatione iuris ſui iam quæſiti: & illud non eſt ius, ſed facultas quædam, vt dic.l.in re mandata.& d.§.ſi maritus.Quandoq; permittit lex aliquid facere pro acquiſitione alicuius iuris de nouo:& tunc eſt ius:vt ius
b adeundi hæreditatem.[b] Et hoc apparet ex eo quod ei præſcribit vt l.licet.C.de iure delib.Facultati autem quę facti eſt, non præſcribitur:quia leges quæ loquuntur de præſcriptione,vt l. ſicut. & l.cum notiſsimi.de præſcrip,trigin.ann.loquuntur de præſcriptione contra iura tantum,non contra facultates quæ facti ſunt: & ideo docto.in illa q.vtrũ preſcribatur iuri offerendi, reuoluũt vtrũ ius offerẽdi ſit ius vel facultas.De quo dicam j.de pig. act.
5 l.ſi rem.§.omnis. Quandoq; lex vetat:† & tunc aut vetat aliquid ad commodum eius vel hæredis eius cui vetatur : & oritur ius excipiendi,non agendi:vt l.j.in prin.j.ad leg.Falcid.& C. ne fideiuſ.do.dentur.l.j.& ij.licet ſolutione facta per errorẽ competeret condictio indebiti:tamen illa non oritur ex illa lege vetante & inducente exceptionem,ſed oritur ex quaſi contractu qui celebratur ſolutione:vt l.ſi in area.ſ.de condi.indebi.Quandoq; lex vetat aliquid ad commodum alterius quam cui vetatur : & tunc ſine dubio oritur ius agendi.Hoc probatur in omnibus interdictis prohibitorijs:vt C.ne liceat po.l.j.& ij.C.nemini licere ſigna imponere.cum multis ſimi.Et prædicta diſtinctio procedit quando lex prohibet factum.Si.vero prohiberet expreſſe ius agendi,vt puta ne actio petitione detur:& tunc eſſet indubitabile q̄ ſolum paratur exceptio:vt l.ij.§.j.ad Velleia.& ad Maced.
c l.j.Sed contra oppo.[c] vbicunq; lex dat ius excipiendi,ibi reo cõpetit ius agendi per officium iudicis:vt l.Aurelius.§. Sticho. de lib.leg.& l.ſi contendat.& ibi not.de fideiuſſ.& l.iij.C.qui bo. cede.poſ.Reſpond.illud ius agendi non oritur ex illa lege vetante,ſed ex æquitate iudicis,propter illam l.vt d.l.iij.C.qui bo. ced. poſ.& ibi hoc tex.declarat. Quarto & vltimo lex procedit puniendo,& tunc ſine dubio competit ius agendi,vt patet in omnibus legibus punientibus maleficio. Secundo principaliter
d eſt videndum[d] eo caſu quo competit ius agendi †ex lege, vt ſit
6 ſit actio vel officium iudicis. Videtur caſus in l.quod ſi minor. in fin.ſupra de mino.& ex quibus cau.maio.l.j.& per totum.quod ſit iudicis officium. Tu dicas quod quandoq; verba legis diſponentis referuntur ad partes,quandoq; referuntur ad iudicem, quandoq; imperſonaliter proferuntur. Primo caſu ſemper oritur actio. Ita debet intelligi ſ.ad leg.Aquil.l.ij.& de peti.hęred.l.itẽ veniunt.§.pridie.Et hoc apparet ex omnibus interdictis prætorijs reſtitutorijs. Dicit eũ reſtitues,&c.& vnde vi.p totũ:et ne qd in lo.pu.l.ij.cũ ſi.Q̃nq; referũtur ad iudicẽ verba legis diſponẽtis: & tũc q̃nq; referũt ad iudicẽ affirmãdo,q̃nq; negãdo. Si affirmãdo,ſemp cõpetit iudicis[e] officiũ:vt ſ. de mi.l.j.cõiũcta.l.q̄ ſi minor.in fi.& ſ.ex qb. cau.ma.l.j.in prin.& ſ.quod metus cau.l. fin.§.primo & ſecundo.& infra de colla.do. l.prima.in princip.& de ali.& cib.le.l.iij. & ibi dixi.& C.de colla.l.ſi ſoror.& ibi gloſſ. quæ hoc dicit.Quandoq; referuntur ad iudicem negatiue:tunc non producunt officium iudicis.Non enim aliquid committi
f tur iudici directo[f],ſed magis pariunt actionem ei,ad cuius vtilitatẽ verba fuerunt prolata:vt ſ.quod met.cau.l.j.vbi prętor dicit, quod me.cau.geſtum erit, ratum non habeo.licet verba referantur ad iudicem : tamen quia referuntur priuatiue,non pariũt officium iudicis,ſed actionem parti, ad cuius commodum priuatio illa inducitur. Et prædicta diſtinctio locum habet, quando verba legis diſponũt circa factum, puta aliquem reddere vel reſtituere,& ſi.ſed quando directo diſponerent circa ius agendi, ſine dubio producerent actionem. Hoc apparet ex omnibus edictis,quæ dicunt, iudi
g cium[g] dabo.Licet enim verba referantur ad iudicem:tamen quia directo circa ius agendi diſponunt,producunt actionem: vt ſ.de iuriſ.om.iud.l.ſi quis id quod.& de his qui deie.vel effu.l.j.cum ſimi. Quandoq; verba imperſonaliter proferuntur: & tunc cõpetit ius agendi,vt in auth. ſacramenta. C.ſi aduer.ven.& ibi no.j.de acquirend.rerum domi.lege ſtatuas.& de his qui deiec.
h vel effu.lege ſi vero.§.prætor[h].ver.ſi ſeruus inſciente.cum ſimi.& idem intelligo in ſtatutis eadẽ ratiõe. Tertio principaliter
i eſt videndũ [i]eo caſu quo ex diſpoſitione legis oritur actio,vtrũ ſit cõdictio ex lege,an alia actio. Iſta eſt multum intricata materia quam gloſſ.noſtræ poſuerunt in lege quoties.infra.de præſcriptio. ver. & multum imperfecte Iacob. Bald. fecit de hoc magiſtraliter vnam ſuam additionem quæ incipit,turbatus eſt eorũ ſpiritus,& mirãtur tanq̄ ignari,&c. Cy. recitando dicta Vltramõtanorum examinat hoc in lege ex placito. C.de rerum permuta.& vbi Vltramontani videntur velle loqui ſubtiliter,tamen male declarant,nec veritatem ponunt.Ego tradam vobis hãc materiam per eum modum quem intelligam. Si quidem eſt cautum quo nomine actionis agatur,& eo agitur: & hoc non habet dubium. Si vero non eſt cautum:& tunc quãdoque lex obligationem inducit,quandoq; inductam declarat, quandoque inductam confirmat. Primo caſu: aut obligationẽ inducit immediate aut mediate aliquo contractu , vel ſimili. Si immediate : aut eſt lex prætoria : & habet locum actio in factum: vt lege finali in principio. de eo per quem factum erit & Inſtitu.de interdi. in fine. Aut eſt lex ciuilis , & habet locum condictio ex lege. hic eſt caſus in hac lege: & ita poſui tibi in ſummario . Si vero lex inducit obligationem mediante aliquo contractu, vel ſimili: tunc in hoc ſunt opiniones . ſecundum diuerſas materias. Verbi gratia: lex ciuilis inducit contractum emphyteuticum , nec eſt cautum quo nomine actionis agatur: vt lege prima.C.de iure emphy.quo nomine tunc actionis agetur? Pe.de Bellapertica dicit , actione

a ¶Permittit. Vide Bald.in rub. C.eod. qui aliter loquitur.

b ¶Hæreditatẽ. Adire eſt ius, nõ facultas & an ei præſcribatur vide tñ q̄ ſingulariter ſcripſi in l.ſuũ.C. de iure deliberã.poſt Bart. q̄ faceret tibi honorẽ. Adde an iuri adeũdi præſcribat vide Bald. cõſ. xiij. lib.iij.

c ¶Opponi. Adde bar.in l. ſocietatem. ſ. arbitrorum. in v. colum.in ver. quæro quo iureſententia arbitrorum.j.pro ſocio.

d ¶Videndum. Vide Bar.aliter dicentem in rubri.C. eo.& in auth.dos data.ad fi. C.de don.ante nup. in ver.ſi affirmãdo, ſemper cõpetit iudicis officiũ,&c. Addẽ Bar.idẽ tenentẽ in l. j.in prin.ſ.ſi quis ius di.& bar.in l.j.§. ait p̃tor.ſ.de poſt. &c.

e ¶Iudicis. Vide Feli. in c.exceptionem.in iij.col.de exce. ver. demum ſcias. Iaſ. in l.ſi ſoror. C.de colla. Cepo.cõſi.xij. in fi. Barba.conſi.ij. alias iij.in xxvj.colũ.in j. vol.Iaſ.in l.ea demũ col.ij. C.de coll. Vide & Alexã. cõſi. l. col.ij.ad fi.ij.vol. & Feli.in c.ij.ad fi.poſt Panor.ibi de offi.

f ¶Directo. Adde bonum tex. & ibi bar. in l.metum. §. ſed q̄ prętor.ſ.q̄ met.cau.

g ¶Iudiciũ. Vt infra cõmo.l.j.in prin.

h ¶§.prætor. Quod idẽ ſit,vide bar. per illũ tex.in l.Arriani. C.de hæreti.

i ¶Videndum. Per bal.in rub.C.e. Sed an cõdictio ex.l. deꝰ pro facto.vide Bal. in d. l. ex placito. in ix.q.

✣ POMATES.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Dicunt. Contrariū tenet Bar.in d.l. j.et j.de pub.iud.l.j.

b ¶Emphyteuſis. Et adde ꝙ cōdictio ex lege qñq; concurrit cum alia ex diuerſo capite l.quoties. de act.et obli.& ibi gl. & no.Bal.in rubri. C.eo.in penul.col.

c ¶Dicit. Sed Bald. in rubri. C.eo.tenet opi.glo.& doct.contra Bar. &c.

d ¶Vbicunq;. Nota & adde Bar.in l.oēs populi.de iuſti.& iure.in v.q.prin. & in l.j.de pub.iud.in pe. col.& Bal. in rubri. C.eod.vbi tenet ꝙ agatur cōdictiōe ex moribus. Sed Bald. in.l.ij. C.quando li. ab emp.diſ. tenet ꝙ nō oriatur actio ſui nominis ex feudo, ſed cōdictio ex lege, vel præſcriptis verbis:& feudū eſt contractus innoīatus: vt no.Bal.in rubri. C.de rerū permu.et ad Bar.hic an ex cō ſuetudine vel ex moribus vel ex ſtatuto oriatur cōdictio ex lege, vide Bald. in l. ex placito.ĩ x. q. C. de rerū permuta.& Bar.in l.de qbus.in fine.de legi. & adde Bal.in l.fi. C.de leg. & Bart. in l.oēs populi.in v.q.prin. & in d.l.de quibus. ad fi.ī.de legi.

POMATES.

e ¶Ex lege. Adde ꝙ in criminalibus proprie dicitur accuſatio.gl.in l.fi. in ver. recipiat.in fin. C.de litigi.declarat Ang. in l.ſi qs id quod. ff. de iuriſdic.om.iudi. Alexan.in l.viro.in prin.ff.ſolu.matri.

f ¶Ex illa lege. Not. per actionē in factū. & quia plene per docto. in l.ex placito. & ibi Bal.de rerum permu. & qd differat a condictione ex lege,& an ſit datiua vel natiua.

POMATES.

g ¶Exemplū. Vide Iaſo.in ſ.actionum. in xxij.col.Inſtit.de actio.

h ¶Obligatio.Hic ad de Bart. in rubri.de præſcrip. verb.

i ¶Legitima. Adde Bar.in d.l.legitima.

k ¶Apparet.Sed quę actio oriatur ex ſtatuto vel cōſuetudine, vide Bart.in l.ſi duo.ſ.ſi quis iurauerit. ī.de iureiuran.

præſcriptis verbis:quia illa lex reſpicit principia legis xij.tab. Iſtud eſt falſum. primò ſecundū opi.ipſorum Vltramontanorum, qui dicunt ꝙ actio præſcriptis verbis non oritur niſi ex cōtractibus innominatis:ſed contractus emphyteuticus eſt nominatus: ergo &c.tamen opi. eorū eſt falſa:ideo non curo de ea.Præterea iſtud eſt contra l.iiij. j. de præſcrip.verb.quādo cōtractus nullum habet nomen à iure ciuili:vnde alij dicūt,[a] & hæc eſt communis opi.ꝙ agatur ex condictione ex lege l.j.C.de iure emphyt. ſed non placet: quia hæc condictio habet locum quando obligatio inducitur ex lege, vt hic:ſed ibi non inducitur ex lege,ſed ex cōtractu.Modus inducendi ex lege,& inducendi ex contractu differunt in ſpecie: vt l.obligamur.ſ.lege. & per totā l.de act. & obli. Præterea,regula eſt ꝙ quoties contrahimus lucri faciēdi cauſa,oritur actio ex contractu:vt l.actionum genera.ſ.ex contractu.de actio.& obli. Præterea,dicitur in tex. Inſtit.de loca.ſ.adeo.ꝙ contractus emphyteuſis [b] ſit ſpecies contractus per ſe,ſicut alij contractus iuris gentium:ſed cōtractus nominati iuris gentiū eo ipſo ꝙ ſunt, actionem producunt:vt l.iuris gentium.in princ.ſ.de pact.ergo &c. Concludo † ergo ꝙ ex contractu emphyteutico oritur quædam actio ſpecialis, quæ vocatur actio ex emphyteuſi, & ſic denominatur à contractu:ſicut actio ex empto,& locato,& ſimiles.hic eſt text. in dicta l.actionum genera. ſ.ex contractu.&c. Aliud exemplum in obligatione literarum quæ actio oritur? Gloſ. Inſtit.de lite.obli.dicit [c] quòd oritur condictio ex lege.Idem docto.in l.in contractibus.de nō nume.pecu. Ego dico contrarium.Nam ſcitis † ꝙ verborum obligatio eſt inducta de iure ciuili, ſicut obligatio literarum. Item lex dicit quòd non minus obligamur literis quàm verbis:nec eſt minoris efficaciæ vna quàm alia: vt l.non figura.de actio.& obliga.infrà:ſed in obligatione verborum habemus expreſſum ꝙ ſi quidem venit certum,agitur certi condictione ex ſtipulatione. Si incertum,agitur actione ex ſtipulatu: & ſic denominatur à contractu,vt Inſtitu. de verborum obliga. in principio.& l.ſi quis certum.ſ.ſi certum petatur. Ita in propoſito ſi in obligatione literarum venit certum, agetur certi condictione ex literarum obligatione. Si venit incertum,agetur actione quadam quæ denominabitur ex eo cōtractu,vt puta actione ex literis, vel ex literarum obligatione: vt ſic ſemper ex contractu agatur, non ex lege:vt d.l.actionum genera.ſ.ex cōtractu. de actio.& obli.Nec obſtat Inſtitu.de lite. oblig. in princip.vbi dicit ex numeratione. Nam ibi non producit actionem immediatè ex lege, ſed confirmat vel inducit illum modum contrahendi verbis,ex quo oritur actio, vt dictum eſt. Aliud exēplum eſt in ſponſalitia largitate,quæ eſt hodie ſpecialis cōtractus:vt in auth.vt ſponſ.lar.in prin.poſita. C.de dona.ante nup.auth.eò decurſum.Dico ꝙ agitur actione ex ſponſalitia largitate:vt d.ſ.ex contractu. Et idem dico † vbicūq; [d] cōſuetudine vel ſtatuto induceretur aliquis nouus cōtractus,vt agaī actione quæ naſcitur ex contractu,vnde ex contractu feudi inducto ex conſuetudine dicerem agēdum eſſe actione feudi ſeu ex feudo, quod idem eſt.Et ita intelligo hanc materiā. Et ſecundum præ-

dicta vides quod ad arborem Ioannis eſſent addendæ aliquæ actiones quas dimiſit.† Prædicta vera quando ex lege inducitur actio ciuilis.Nam ſi inducitur actio criminalis,nō debet dici cō dictio ex lege, [e] ſed accuſatio ex lege.Nam crimina non puniuntur per actionem,vt Inſtitu.de publicis iudicijs.in principio. ſed condictio ex lege eſt actio:ergo non datur ad puniendum crimina.Illi ergo qui dicūt quod damnatus criminaliter ex forma ſtatuti eſt damnatus condictione ex lege,falſum dicunt. Dixi plene in l.infamem.infra de publ.iudic. Secundus principalis
12 †caſus eſt,qñ lex obligationē inductā declarat:et tūc aut declarat eā inductā ex æqtate alicuius certæ legis,aut ex æqtate in genere. Primo caſu agīt in factū actiōe velvtili actiōe deſcēdente
f ex illa lege, [f] ſcilicet cuius æqtatē reſpicit. Exēplū [g] ſupra ſi qua.
g pau.fe.dica.l.penul.& in actione in factum & vtili Aquili.l.item ſi obſtetrix.ſ.ad legem Aquiliam.& per multas leges illius tituli. & in l. qui ſeruandarū.ſ.j.ij.& iij.ſ.de præſcrip.ver.Et ſic poteſt intelligi l. quoties.j.de præſcrip.verb.ſecundum vnum modum legendi ibi poſitum. Quandoq; declarat lex obligationem ſub eſſe ex æquitate in genere:& tunc aut ex delicto,aut aliter. Primo caſu ſi quidem ex aliquo delicto nominato agitur actione in factum:vt infra de fal.l.qui nomine.& j.pro ſoci.l. nec quicquā. Si vero eſt delictum nominatum:tunc ſi quidem cadit in dolum habet locum actio de dolo:vt l.ij.C.de dolo.& ſ.de dolo.l.j. Si vero cadit in culpam,agitur actione in factum:vt C.ad exhiben. l.exhibitionis.& j.de præſc.ver.l.naturalis.ſ.ſed ſi dedi.Secūdo caſu quando agitur aliter ꝙ ex delicto:& tunc aut iſta obligatio eſt ad reddendum quod quis accepit:& tunc agetur cōdictione ſine cauſa:vt l.ſi & me& Titium.ſ.ſi certum peta.& l.ſi.eum ſerum.eod.titu. Aut principaliter ad dandum:& tunc ſi quidē iſta
h obligatio [h] oritur ex aliquo geſto verbis:& habet locū actio præſcrip.verbis,quæ largo modo poteſt dici in factum: vt infra de præſcrip.ver.per totum.Si vero ex aliquo geſto per aliquod factum:& tūc habet locum actio in factum,cuius tenor receptus eſt in varijs articulis iuris:vt l.ſancimus.C.de ſacroſanctis eccle.
13 Tertius caſus principalis eſt †quando lex confirmat obligationē inductam:& tunc quandoq; lex confirmat obligationem directo diſponendo in eam:& tunc non oritur actio ex lege ſeu condictio,ſed oritur ex ipſa obligatione vel contractu:vt ſupra dixi
i & probatur in lege legitima. [i] de pact. & infra de verborum ſignificatio.l.lege obuenire. Si vero non diſponit directo in ipſam obligationem vel contractum, ſed ob ipſam vel propter ipſam:tunc habet locum condictio ex lege: vt l. ſi quis argentum. C.de dona.& l.j.C.de ſuffra.Non enim confirmatur ibi pactum donationis directo,ſed propter pactum lex producit actionem. Cōtra prædicta facit C.de arb.lege ne in arbitris.vbi dicitur agēdum eſſe in factum:vel condictione ex lege,vel vtili in tē prout facti qualitas poſtulauerit:& tamen lex ibi inducit ſeu cōfirmat obligationem. Pro cuius declaratione debes ſcire quod illa lex ponit vnum caſum quando partes & arbitri iurauerunt: & tunc agitur actione in factum non generali,vt gl.ibi dicit,ſed in factū ex iureiurando. Nam partes videntur iurare id eſſe verum qđ arbitri dixerint:merito non agitur condictione ex lege:quia nō inducitur noua obligatio.& ita videtur ibi ſentire Marti. Syl. poſtea ponit alium caſum quando partes non iurauerunt, ſed arbiter ſolus : tunc competit condictio ex lege : quia ex illa inducitur vtilis in rem,de qua ibi loquitur:ideo non facit ad propoſitum: quia actio in rem non præſupponit obligationē. Nos autem hic loquimur quando ex lege inducitur obligatio.Et per
k hoc etiam apparet [k] quod tractatus vtilis actionis,quæ datur ei, cui eſt actio ceſſa, vel quæ datur nobis ex contractu alterius, non pertinet ad hunc tractatum. Nam illa eſt ſimpliciter datiua, non ex obligatione : nos autem loquimur quando ex lege
14 inducitur obligatio. Vltimo quæro an iſta† actio poſsit cum alia concurrere. Reſpondeo,quod ſic.textus eſt in lege quoties. infra de actio.& obligatio. & ideo textus hic dicit eadem lege: quia ſi alia lege oriretur,non impediret hanc oriri.Et ſic hæc lex eſt multum bene examinata.

De condictione triticaria. *Rubrica.*

Gloſſ.continuat rubricam ad præcedentia.dic vt in ea.& quærit quare appelletur triticaria.dic vt in ea.

Si certum

Universidad de Deusto Biblioteca

1 ☞ *Si certum petatur quod non sit proprium nomen actionis.*
2 *Condictio triticaria quare non competat pro pecunia numerata, sed pro alijs rebus sic.*
3 *Fratres minores accipiunt omnes alias res præter pecuniam numeratam.*
4 *Condicere rem suam quando quis possit.*
5 *Quando quis possit condicere per hanc actionem Vsumfructum Vel aliam seruitutem.*

LEX I.

a QVi certam. [a]Hæc condictio locum habet pro omni re, excepta pecunia numerata, siue certum, siue incertũ, siue dominiũ, siue possessio petatur. h. d. Primo † quæritˇ vtrũ si certũ petaˇ, sit propriũ nomẽ actionis. Certe nõ vt ſ. ſi cer. pe. dixi in rub. & in l. certi condictio. in prin. Secundo
2 quæro † quare hæc condictio nõ cõpetit pro pecunia numerata, sed pro alijs rebus sic. Possemus forte dicere q̃ ille, qui induxit
3 hanc condictionem fuit frater minor, † qui omnes alias res acci piunt præter pecuniam numeratam. Et licet iste ordo tempore illius legis non fuerit, erat quidam philosophus, qui erat talis cõ ditionis q̃ pecuniam respuebat. Vel verius ista condictio fuit in troducta pro rebus, quarum æstimatio variatur ex tempore de facili, vt videbitis j. eo. l. in hac. & l. fi. sed æstimatio pecuniæ non variatur de facili, vt l. numis. ſ. de in litem iuran. ideo ad illam nõ porrigitur. Ita dicit Gul. & bene.

Rem autem. Summaui cum præcedenti. Vel magis proprie ad hunc §. summa sic: Nemo cõ ducit rem suam, præter quam à fure, & à violẽto possessore. pos sessionem vero suam amissam quilibet condicit. Vt declarem
4 hunc §. oppo. † & videtur q̃ idem sit condicere dominiũ à fure, & condicere possessionem. Si enim habet dñium, quid aliud põt condicere, nisi possessionẽ nudã: cũ semel dñs nõ possit amplius fieri dominus, vt de acq. pos. l. iij. §. ex pluribus. Inst. de leg. §. si qs rẽ. & C. de leg. l. proprias? Pro cuius declaratione debes scire qđ contra furẽ & contra violẽtum est inductum q̃ dñs condicẽdo petat rẽ suam sibi dari oportere: vt Instit. de acti. §. sic itaq;. sed si non esset dominus: nõ posset petere sibi dari oportere, sed solum sibi restitui. Et hic posset esse vnus ĩtellectus ad hũc §. vel aliter, & melius. Debemus cõsiderare cõdictionẽ ex parte actoris & ex parte rei: sed ex parte actoris condicit quis rem, hoc est, possessio nẽ ratione dominij rei quod est apud actorem: & hoc non potest fieri nisi contra furem, raptõrem & violentum, vt hic, & ſ. vsufr. quemadmo. ca. l. vlti. & ſ. de condi. ob. causam. l. pe. ex parte vero rei semper condicitur possessio: quia ad aliud restituendum non tenetur, nisi ad ipsam possessionem: cum nec posset aliud dare: vt l. scire debemus. §. fi. de verb. oblig. Quãdoq; vero ex parte actoris condicitur possessio, nõ quia dominus, sed quia possidebat: & hoc cuilibet permittitur, vt hic, & ſ. de condi. indebit. l. indebi. §. sed & si numi. tetigi vobis in l. si quis nec causam. ſ. si cert.
5 peta. Quæro vtrum † vsumfructum vel aliam seruitutẽ quis pos sit condicere per hanc condictionem? Respon. si quidẽ ius vsufructus vel aliud ius est promissum, tantum hac condictione po test peti. vt ſ. proxime. Si vero est constitutum, non potest tunc condici: quia iam conditeret rem suam. quod non licet, nisi in ca sibus hic expressis. Ita videtur intelligere glossa hic, quod est no tandum. Vltimo materiam condictionis possessionis vidistis plene in l. & ideo. §. Neratius. ſ. titulo secundo.

LEX III.

IN hac. Gloss. magna hic posita est tota fundata super lege tertia. §. in hac. infra com modati. & ideo solum hic recitabo quantum pertinet ad declarationem text. materiam vero totam recitabo in dicta l. iij. § in hac. & hoc dicit. Si tempore sententiæ vel tempore mortis res plurimi fuit, illud tempus inspicitur: alias inspicitur quanti plurimi fuit à tempore more. hoc dicit. Primo ponit quando certum erat quo tempore plurimi fuit. Secundo quando erat dubium. Secunda ibi: sed & antea. in text. ibi: mortis tempus. Dic sic: certum est quod dictis temporibus res plurimum valuit. sed si dubitatur: inspicitur quanti plurimi valuit à tempore moræ. & hoc sequitur, sed & antea &c. Oppo. si res extat frustra tractatur de æstimatione: vt l. finali. C. de fideicom. libert. gloss. soluit & dicit, intellige quod hic res extabat, tamen debitor nõ poterat eam pfecte facere meã, vnde peruenitur ad eius æstimationem. & hæc est satis bona. Vel potes dicere quod extabat tempore sententię: tamen decessit ante factam executionem. Et hoc in primo respõso huius legis. In secundo vero responso decessit ante sententiam. Secun do dicit oppo. hic quod qui tradit seruum deterioratum, non liberatur. Contra. infra de solutionib. l. qui sibi. §. primo. gloss. dicit liberatur ab actione prima, vt in contrario, sed remanet obligatus actione de dolo, iõ non dicitur liberari. De hoc an ab actione prima liberetur gloss. tractat plene in lege & eleganter. §. non solum. supra de dolo. et docto. C. ad exhibend. l. exhibitionis. Ego dixi vobis in l. Iulianus. §. primo. infra de verborum obligatio. & in dicta l. qui sibi. §. primo de solutio. tangam infra commod. l. tertia. §. si reddita. iõ hic non insisto. Cõ tra prædicta oppon. & videtur quod liberetur etiam ab actione de dolo. b Nam re cipiendo rem deterioratam scienter videtur remittere: vt l. penul. supra de condictio. ob turpẽ caus. & l. secunda. C. quod metus causa. facit infra titulo primo. l. centum Ca puæ. Solu. dicit gloss. nota. hic vitium erat latens: & sic recipiendo non videtur remittere. Vel dic, dicit gl. quod hic non dedit, sed dare voluit. Simile in l. si stipulatus sim damam. infra de verborum obligatio. l stum passum examinat gloss. in dicta l. & eleganter. §. non solum. de dolo. & Cyn. in l. exhibitionis. & alleg. nec tamen allegat istam gloss. dixi in dicta l. qui sibi. §. primo. declarabo vobis in dicta l. centum Capuæ. §. primo. infra titulo primo. Opponitur & vi detur quod hæc lex sibi contradicat. Nam in principio dicit expectandum tempus sententiæ vel mortis: in fine vero dicit quanti plurimi fuit à tempore moræ. Gloss. magna in principio ponit varias solu. quæ possunt esse bonę. Tu tamen dic clare vt dixi ponendo casum: quia principium loquitur quando certũ fuit quod plurimi fuit tempore sententiæ vel mortis. finis loqui tur quando non erat certum: ideo inspicitur quanti plurimi fuit à tempore moræ. Oppon. quod debeat inspici tempus lit. cõ testa. & non tempus moræ: vt l. iij. §. in hac. infra commoda. Huius timore est facta tota gloss. magna. hic & ibi, ideo eam ibi de clarabo. Omitto hic pro modo.

SIres. De tempore ad locum idem est iudicium. hoc dicit. Istam legem habuistis declaratam in l. vinum. ſ. si cer. pe. dic vt ibi. & quod deficit, dicetur in l. tertia. §. in hac. j. commoda.

De eo quod certo loco. *Rubrica.*

Gloss. continuat rubricam duobus modis: teneas quam vis: & iste titulus est multum difficilis.

1 ☞ *Quis quando possit conueniri alibi quã in loco destinatæ solutionis Vel contractus.*
2 *Qui promisit dare certo loco, an possit Vbique conueniri.*
3 *Verba generalia quando recipiant restrictionem de habilitate.*
4 *Clausula in contractibus quod quis possit conueniri Florentiæ, Senis, & Vbique locorum, quid operetur. remissiue.*
5 *Remissio de Vno loco ad alium an habeat locum in contractibus. remissiue.*

LEX I.

c ALio loco. [c]Qui promisit dare certo lo co, si in eo non reperiatur, po test vbiq; conueniri. h. d. Primo oppon. ad hanc
1 legem, & † videtur quod alibi non possit cõue niri q̃ in loco solutiõis, vel ĩloco cõtractus cele brati: vt l. hęres absens. §. fi. de iudi. & l. eũ q. j. de cõsti. pec. Sol. locus cõtractus vere est ille locus, in quo debet fieri solutio: vt l. cõtraxisse. de ac. & obli. in loco vero vbi verba cõtractus fuerũt apposita, nõ põt cõueniri, nisi aliud fuerit actũ. Ita tenet gloss. C. eodem. l. j. & l. iij. j. de bo. authorita. iudi. pos. & videtur tex. hic, & infra de solu. l. quæro. & ibi de hoc dixi. licet gl. de hoc dubitet in l. eum qui. in §. j. j. titu. j. Opp. & videtur qđ

POMATES.

a ¶ Qui certã. Vide Ia so. in addi. ad Porcũ Inst. de verb. oblig. in ij. col.

b ¶ A dictione de do lo. Ad hoc vid Pau. de cast. ſ. l. etiã de sol.

c ¶ Alio loco. In prin. huius legis & in ma teria huius tituli vnũ scias q̃ est not. licet qs alibi nõ pos set cõpelli soluere q̃s in loco promisso, fal lit nisi ab illo loco qs postea esset relega tus vel bãnitus, cũ ibi procuratorẽ con stituere non possit. Tex. est multũ not. in l. vsuras. C. de so lu. iũcta glo. q̃ tene mẽri. Forte per hoc posset ẽt limirari re gula q̃ actor seqtur fortũ rei. & no. Bald. in d. l. vsuras. & ibi dẽ gl. quæ ponit aſs iustas causas. Adde bal. cõs. cccxxviij. vbi ponit an bannitus possit citari ad ciuitatẽ, a qua est bã nitus. iij. lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ↦ POMATES. ¶ Quæro. Vide Aret. consi. xcv. col. j. in fi. & consil. cvj. colum. iij.

b ¶ Conueniri. Vtrum ille, qui promisit dare certo loco, si ibi non reperiatur, possit in quocunq; loco etiam non idoneo conueniri. Et q; debeat intelligi de loco idoneo, tenet etiam glo. in l. j. §. eo. Flo. dicit ibi q; in hoc dubio vidit alias Bal. cõcor. opi. videlicet q; opi. Nico. & Bar. hic procedat in vagabũdo, iuxta glo. in l. j. C. vbi de cri. agi opor. sed in non vagabundo requirit in loco idoneo, procedit opin. gl. sed istud sibi Flo. non placet: quia in vagabũdo illud est de iure communi: ergo hæc lex nihil induceret noui. Sed opin. glo. dicit Flo. facere, qa si intelligeretur de quolibet loco non idoneo, sequeretur absurdum q; ille, qui pmisit in vno tantum loco soluere, posset in pluribus locis conueniri: tamen quia ille, qui simpliciter promisit soluere, non potest conueniri nisi in loco idoneo: & ideo dicit quod verior videtur opin. glos. Et vide tu ad materiam huius legis do. Maria. Soci. in ca. di lecti. artic. iij. q. ij. in prin. de foro compe. & ibi late.

c ¶ Contrarium. Et quia docto. in hoc tenent contra Bald. ideo vide Instit. de actio. § præterea. p Moder.

d ¶ Iudicio meo. Ad illud quod verba generalia recipiunt restrictionem de habilitate, vide in l. j. C. de sacrosan. eccle. & tex. in l. j. §. j. ī. de constit. pecu. per quem infert Paul. de Cast. ad not. qõ. vt ibi videas per eum. Adde quod Paul. de Cast. hic in addi. ad Bart. in verbo, frustra. dicit, imo non frustra: quia videbatur alijs locis non posse conueniri, vt hæc l. per rationes gl. hic. Nec est secundum ipsum conueniẽs dicere q; pluribus locis conueniri possit qui pmittit vno loco tantum: cũ ille, qui simpliciter tãtum promisit, imo ratio dictat contra eum: & ideo facta est lex, qua propter dicit tenendam aliam opi.

e ¶ Non possunt. An in hac actiõe habeatur ratio interesse actoris & rei, vide p gl. & ibi not. Bal. j. l. j. C. eo. titu.

f ¶ Quæ tenet. An debeat inspici locus iudicij vl cõtractus, adde not. in l. j. & ij. C. vbi & apud quẽ in integ. resti. Adde Bal. in l. j. C. ne fil. p pa. Pau. de ca & adde q; cõtra opi. Bar. hic tenet ẽt do. Maria. Soc. in c. dilecti. de foro cõpe. arti. iij. versi. & ex prædictis. & Ang. in l. j. C. vbi cõue. q cer. loco dare, pmisit. Et vide do. Mar. ibi ī. distinguẽtẽ.

alibi non possit conueniri: quia eligendo vnum locum videtur alteri renũciare: vt l. fin. C. de pac. conuen. Sol. dicit glos. ex hac interpretatione actio redderetur inutilis: ideo non facimus eam. Probatur in l. Titia. §. idem respondit. de verb. obli. Quæro,[2] vtrum possit † vbiq; cõueniri [b] iste, qui certo loco promisit. Videtur q; sic: vt l. eũ qui. ŝ. de iudi. & infra titu. j. l. si duo. §. j. Glo. determinat contrarium per l. hæres absens. §. fina. de iud. & quod in l. alleg. in cõtrarium dicitur quolibet loco, subaudi, scilicet idoneo: vt l. vt gradatim. §. & si lege. de mune. & hono. & hæc est cõmunis opi. Ego reperio q; Nic. Mat. in quadam sua disputatione tenuit contrarium [c], q; possit quolibet loco cõueniri: propter generalitatem dictarum legum, quæ hoc dicunt expresse. Pro hoc facit l. qui certo. ŝ. de cõdic. ind. & hoc ad similitudinem fugitiui, vt l. j. C. vbi de curiali vel cohorta. & l. j. C. vbi causa sta. verum quia reus in hoc grauatur q; vbique conuenitur, datur arbitrium iudicis, vt habeat ista actiõe rationem interesse propter locum: vt infra l. proxi. & per totũ titulum. Non obstat l. hæres absens. §. fin. nam quãdoq; ego formo libellum, petẽs q; quis mihi cõdemnetur ad soluẽdum in loco destinato solutioni secundum formam promissionis: tunc in ista actione, nõ verteretur iudicis arbitriũ: quia peto q; fiat secũdũ quod promissum est: ideo nõ potest reus cõueniri, nisi in eo loco vbi debet fieri solutio vel alio idoneo, scilicet in loco domicilij: vt d. l. hæres absens. §. fina. Et quod sic possit formari libellus, facit optime l. fi. C. de sen. quę sine cer. quãti. profe. Quãdoq; volo petere quod mihi soluat in loco iudicij, vel pero simpliciter: tunc potest vbicunq; cõueniri, vt hic, & dictis legibus: nõ quia ibi contraxisse videat, sed ex natura arbitrariæ actionis propter locum, vt hic, & dictis legibus. Ita dicit Nic. Mat. & bene, iudicio meo: [d] tamen ipse non respõdet ad l. vt gradatim. §. & si lege. quæ videtur ꝓbare q; leges quę dicũt, quolibet loco, restringantur, scilicet idoneo. Sed respõdeo ex dictis Iac. de Are. & Oldr. in l. j. §. nunciatio. de ope. noui nun cia. † Nam quandoq; dispositio generalis continet cõcessionem noui actus vel noui iuris cõcessionem: tunc recipit restrictionem de habilitate seu de idoneitate: vt d. §. & si lege. Quandoq; cõtinet iuris iam concessi extensionem: & tunc nõ recipit illam restrictionem: vt d. l. j. §. nunciatio. vbi dicitur q; nunciatio põt fieri omnibus diebus: & glo. ibi intelligit etiam feriatis, & nõ feriatis: aliàs dicta gñalis cõcessio nil operaret. Ita hic si intelligeres q; nõ posset cõueniri nisi in loco idoneo: frustra paulus Iurisc. hãc legẽ iduxisset: cũ de iure cõi hoc esset. Dico ergo q; põt vbiq; conueniri. De hoc qñ verbũ generale recipiat restrictionẽ, dixi plenè in d. §. nũciatio. hodie tñ notarij, vt cesset hæc dubietas, apponunt in contractu, † q; voluit posse cõueniri in tali loco & in tali, & vbicũq; fuerit inuentus: quę clausula quid operetur, & qualiter debeat cõcipi, dicã j. eo. l. iij. §. si qs ita. Vltimo hic videtur casus † q; in contractibus non sit locus remissiõi de vno loco ad aliũ. Nam si remissio posset fieri, nõ esset necessaria æqtas huius legis. De hoc ibi p Gul. & per gl. in l. hę res absens. de iudi. & per docto. in authen. qui semel. quomodo & quand iud. tetigi in l. si cui. §. fi. de accus.

1 ☞ *In actionibus bonæ fidei quod actio non sit arbitraria propter locum.*
2 *In petenda restitutione in integrum quis locus inspici debeat, an locus iudicij, an contractus.*
3 *Restitutio in integrum quod transeat ad hæredes.*
4 *In hac actione quando locus in libello sit apponendus.*
Et si committatur, quod processus non vitiatur. nu. 5.
6 *Accusator quod teneatur in accusatione apponere diem commissi delicti.*

LEX II.

ARbitraria. In actione arbitraria propter locum habetur ratio interesse actoris & rei. h. d. Opp. q; actio nõ sit arbitraria propter locum: vt infra eo. l. in bonæ fidei. Sol. † in actiõibus bonæ fidei iudex potest exercere suum officium ex natura actionis, ideo nõ dicuntur arbitrariæ: in actionibus vero stricti iuris iudex hoc nõ posset ex natura actionis: sed quia æquitas, hoc requirit propter aliquod extrinsecus accidens cõtra naturã actionis, ideo lex dat iudici arbitriũ, vt hic: & propter hoc dicitur arbitraria. Ita loquitur hic. dixi in l. in actionibus. ŝ. de in lit. iur. Oppon. duo contraria simul stare non possunt. [e] vt l. hæc verba, ille aut ille. de verb. sig. & l. vbi repugnantia. de reg. iur. Sed quod interfit actoris & rei si mul, & semel, videtur cõtinere contrarietatem. Dicit glo. intellige hoc separatim, i. quandoq; actoris, & quandoq; rei. Vel põt esse q; eodem tempore habetur ratio interesse actoris & rei, diuersis tñ respectibus, vt in exemplo in gl. posito: vt quia actoris interest propter pœnam, in quam incidit, & rei interest propter valorem rei debitæ. & hæc est satis bona. Et per hoc non potest dici q; sit repugnantia: quia non est circa idem nec eodem respectu. Quærit glo. quid si rei interfit non conueniri alibi in totũ, quia forte in loco solutionis haberet restitutionem in integrum de iure communi: in loco vero vbi conuenitur, non potest illã habere de iure speciali illius loci. quid iuris? Gloss. determinat quod huius non est habenda ratio: quia hoc interesse non venit ratione rei, sed ratione personæ. Nota istam gloss. quæ tenet [f] in formando quæstionem quod quantum ad concedendam vel denegandam restitutionem † debeat inspici locus iudicij, non locus contractus. hoc videtur contra l. si fundus. infra de euictio. vbi in his quæ pertinent ad decisionem inspicitur locus contractus. Propter quod Gul. & alij hic reprobant istam gloss. sed in lege prima. C. de summa trinitate. Gul. videtur hanc gloss. sustinere, & respondet ad legem si fundus. quia inspicitur locus contractus, quantum ad ea, quæ veniunt ex natura contractus, & quæ agebantur à partibus tacite vel expresse: sed in integrum restitutio non est his: ergo &c. Ego ibidem teneo contrarium per regulam generalem. l. semper in stipulationibus. infra de regulis iur. vbi dicit, semper inspiciendum esse locum contractus, & sic sine illa distinctione. Præterea in actione, quæ venit in contractu, inspicimus locum vbi celebratus est contractus Eadem ratione in officio iudicis, per quod petitur restitutio, debemus inspicere locum vbi gestus est iste actus, qui habet mouere iudicis æquitatem ad dandam restitutionem in integrum: vnde eadem est ratio in restitutione quæ in contractu. Pro hoc facit lege qui loco certo. supra de conditio. indebi. & quod ibi dixi. & sic videtur quod titulus quæstionis non procedat. Sustinendo tamen gloss. dicamus quod hic minor volebat petere restitutionem ob aliquam negligentiam commissam in loco iudicij: vel dicamus quod erat ibi statutum expressum quod non daretur restitutio de gestis ibi vel alibi, & sic concederet quæstio. Nunc venio ad solutionem. Dicit glo. q; huius interesse non habetur ratio, quia venit ratione personæ. Si nos intelligimus quęstionẽ secundũ primum modum quẽ dixi ŝ. glo. dicit verum. Nam cum negligentia sit commissa in loco iudicij quo ad cõcedendã vel denegãdam restitutionẽ: locus, in quo illa negligentia

gligentia est commissa, debet inspici, etiam si cõueniretur in loco destinato solutioni. Sed si intelligimus secundũ secundũ modum: tunc gl. nõ dicit verũ. Primo, quia cõtradicit sibi in hac eadem glo. Nam ſ. dixit ꝙ habetur ratio interesse actoris, quia incidit in pœnã alteri: & hoc est mere personale ad ipsum actorẽ. ergo interesse, ꝙ venit ratione personæ, habetur ratio. Præterea. in integrũ restitutio nõ conceditur mere fauore personæ, sed ratione etiã læsionis quod apparet, † quia transit ad hæredẽ: vt l. non solum. ſ. de in integ. restitu. & per Dy. in c. priuilegiũ personale. de reg. iur. in vj. Possetis vos dicere ꝙ determinatio gl. est bona alia ratione. Nam in integrum restitutio petitur officio iudicis nobili: ergo de ea non potest haberi ratio in hoc iudicio incidenter: vt l. necnõ. §. exemplo. ſ. ex quib. cau. ma. & l. exceptio. in fi. j. de excep. Respon. ꝙ imo in hoc iudicio poterit haberi ratio ea opposita per modum contradictionis, secũdũ ea quæ plene dixi in l. nã postea. §. si minor. ſ. de iureiur. Op. & videt ꝙ reus nõ debeat cõdẽnari in plus sine aliqua cã: qa vbi nõ est culpa nõ debet esse pœna: vt l. aliud. j. de verb. sig. & in regula, sine culpa. de reg. iur. in vj. Sol. dicit gl. intellige hic ꝙ reus erat in mora. alias secus. Quod satis placet: & sic propter morã habetur ratio interesse quod venit ratione loci: non aũt eius, ꝙ venit ratione temporis in iudicijs stricti iuris: nisi secundũ ꝙ dicã j. eod. l. ꝙ si Ephesi. in prin. Itẽ qualiter mora actoris & rei cõsideretur in hac actiõe arbitraria, statim declarabo j. l. proxi. §. nunc de officio. vbi glos. tangit.

Si quis Ephesi. Locus debet exprimi in libello, quãdo eius omissio reo est nociua. h. d. iste §. notabilis. Oppo. si nõ põt cõuenìri in altero loco detracto altero: ergo nec in tertio detracto vtroꝙ: ꝙ est cõtra l. j. ſ. eo. Sol. dicunt quidã ꝙ hic debet exponi detracto loco, hoc est, detracta
4 loci vtilitate: & sic secundũ istos † qñ agitur arbitraria propter locũ, debet apponi in libello ꝙ habeatur ratio vtilitatis loci. Hęc lect. non est bona. non enim actor hoc cogitur dicere in libello: sed hoc pertinet ad reum. Hoc probatur ſ. proxi. in eo. ꝙ dicit, fieri condemnationem minoris, quam intentatũ est: & sic apparet quod actor totum simpliciter petit, sed propter exceptionem rei fit cõdemnatio in minori quãtitate. Alij dicũt ꝙ bene potest
a in tertio loco conueniri: vt ſ. eo. l. j. sed in libello [a] debet fieri mentio de locis, in quibus debebat fieri solutio, ne hoc omittẽdo auferat loci vtilitatẽ. ista est vera. Contra hoc oppo. j. l. proxi. §. j. ver si. quare. vbi non est necesse ꝙ fiat mentio loci. Sol. vt ibi dicam.
5 † Quæro quid si omittat̃ locus in libello, an vitiabit̃ processus? Respon. nõ: sed actor punietˉ tanꝯ petens plus loco: vt Instit. de
b actio. §. loco. & §. seq. Vltimo [b] hic videtur casus quæstionis no.
6 Accusator non cogit̃ in accusatiõe † apponere diem. Dicit reus, appone diem delicti: quia intendo probare me illa die fuisse Romæ. an accusator hoc casu cogeˉ ponere? Determinaui ꝙ sic, in l. is qui reus. circa fin. de publi. iud. Pro hoc videt̃ casus hic. Nam quando omissio loci vel diei aufert reo defensionem: cogitur actor eam apponere: ita hic in proposito. quod dic vt ibi dixi. tamen hunc tex. ibi allegaui.

1 ☞ *Alternatiua potest esse quadruplex.*
2 *Casus in terminis positio.*
3 *In obligatione alternatiua rerum quid sit in obligatione. remissiuè.*
4 *In alternatiua rerum cuius sit electio. remissiuè. & vsque ad quod tempus veniat. nume. 5.*
6 *In alternatiua rerum altera perempta an teneatur ad aliam præcisè, remittit.*
7 *In alternatiua locorum quo ad petitionem electio est actoris.*
8 *Locus in libello in hac actione arbitraria quando inseri debeat.*
9 *In alternatiua locorum quoad solutionem electio est rei ante litem contestatam.*
10 *Potestas iudicis quo ad condẽnationẽ in alternatiua locorum, & quando actio sit arbitraria: & quando respectu actoris. nu 11.*

LEX III.

Non vtique. Materia huius legis est valde difficilis. h. d. In alternatiuis in rei est potestate quid debeat, nõ an debeat, aut ęquipollẽs. h. d. vsq; ad §. si qs ita. Primo ponit vnũ dictũ Scæuolæ. Scđo ad eius probationẽ pręmittit duas regulas & vnã illationẽ confuse. Tertio prædicta declarat per multa exempla, vsq; ad §. nunc de officio & in hoc §. sunt multæ glo. ad declarationem text. Tu vero dic clarius ad euidentiam quod in stipulationibus quædam taci
e te insunt, vt puta, electio in alternatiuis. † Alternatiua potest esse triplex vel quadruplex: quia vel est alternatiua rerũ tantũ, vel locorũ tantũ, vel rerum & locorum, vel personarum. Item in stipulatione tacite ineſt tẽpus, intra ꝙ debet fieri solutio. Itẽ locus. in quo debet fieri solutio, seu in quo debeat peti. Præmissis
2 prædictis pone casum in terminis. † Quæritur vtrũ ea quę insunt in stipulationibus, sint semper in potestate rei, hoc est, in eius electione & declaratione. Ad hoc respondet ꝙ non vtiq; ea quę tacite insunt in stipulationibus: sint semper in potestate rei. q. d. quãdoq; sunt in potestate rei, qñq; actoris, qñq; lex ipsa declarat, qñq; stipulationem ipsam vitiat. & hoc probat per exẽpla vsq; b ad §. nunc de officio. Instat quærens in ver. sed quid. Domine, declaretis hoc dictũ. Respond. Iurisconsultus. Ad hoc pręmitto c duas regulas. Vnam affirmatiuã, ꝙ in rei potestate est quid debeat. Aliam negatiuã, ꝙ in rei potestate nõ est an debeat. Et ex his d infero vnam cõclusionẽ, ſ. locum nõ esse in potestate rei. h. d. Sequitur ver. qui stichum. Instat quærẽs: Domine Iurisc̃õsulte, istæ regulę & istę conclusiones vestræ sunt mihi multum dubiæ: declaretis eas mihi. Ad hoc respondet Iurisc̃õsultus. Declaro vtrãq; regulam per tria exempla. Primum est in alternatiua rerum tantum. Nam vtraq; re existente, est in potestate rei seu electione ex virtute primę regulæ quæ est ꝙ sit in eius electione quid debeat: sed altera re perempta nõ est in eius electione quid debeat. Ex virtute secundæ regulę negatiuę, quę est quod in eius electione non sit an debeat: sed hic si haberet electionem, posset eligere rem peremptam: & sic esset in eius electione an deberet, contra regulam prædictam. hoc dicit.

Sequitur ver. quare. Instat quærens. Declaretis mihi circa locum, de quo posuistis conclusionem vestram. Respond. Iurisconsultus. In proposito, scilicet de loco, pone exemplum: Promisi tibi dare centum Ephesi aut Capuæ. Iste locus potest considerari dupliciter. Vno modo quo ad petitionem. alio modo quo ad solutionem. Quo ad petitionem non est in electione rei: quia semper variaret. Si enim conueniretur Capuæ, diceret conuenias me Ephesi, & econtra: & sic perpetuo variaret. Vn-
c de esset in eius electione [c] an deberet: merito non haberet ipse electionem, sed actor, qui potest in altero dictorum locorum agere sine adiectione alterius loci. Vnde generaliter verum est, actorem in alternatiua locorum habere electionem vbi petat. Si vero locus consideretur quo ad solutionem: tunc est in potestate rei eligere in quo loco velit soluere ex virtute primę regulę affirmatiuæ, quæ dicit quod est in eius potestate quid debeat. Et hoc verum ante petitionem: hoc est, ante lit. contesta. hoc dicit. vsq; ad ver. proinde. in quo casus est clarus. Nota ex hoc §. regulas quas ponit Iurisconsultus. Secundo nota quod potest agi sine loci adiectione. quod qualiter intelligatur, infra dicam. Aduertatis, in hoc §. procedam quærendo. Et circa alternatiuam
3 rerum † primo quæro quid sit in obligatione. Dic vt lege illud aut illud. infra de constit. pecu. & lege si duo rei. de verbor. obligatio. & ibi plene dixi. † Secundo quęro cuius sit electio. Dic
4 vt lege Lucius. de legatis secundo. & per Dyn. in capitulo in alternatiuis. de regu. iur. in vj. & per Cyn. in l. cum quidam. C. de
5 verbo. significa. † Tertio quęro vsq; ad quod tẽpus potest reus variare, dic plene, vt l. eũ qui certarũ. in fi. de verb. oblig. Quarto
6 quęro † altera re perẽpta vtrũ ad eã quę supereſt, teneatur pręcise. Dic plene in l. Stichum aut Pamphilũ. de sol. Venio ad secundũ
d scilicet ad alternatiuã [d] locorũ. circa quã quęro † primo in cuius
7 facultate sit electio loci quo ad petitionẽ. Rñ. actoris, vt hic ĩ tex.
8 Secũdo quęro † vtrũ locus debeat inseri in libello. Videtur ꝙ sic vt ſ. l. proxi. in fi. In cõtrariũ videt̃ hic, ibi sine adiectiõe loci, &c. Videte domini, qñ ageretur in loco destinato solutioni, & sic actio nõ esset arbitraria: vt l. ꝙ si Ephesi in prin. non est necesse ꝙ inseratˉ locus: qa nullã vtilitatẽ affert. Qđ intellige nisi agatˉ ex maleficio: vt j. de iniur. l. ꝓtor edixit. in prin. et ſ. de dolo. l. itẽ exi-

¶ Sed in libello. Et qñ reus cõuenit̃ in alio loco q̃ in loco solutionis, debeat apponi locus in libello. Adde tu tex. in §. loco Inst. đ ac. vbi hoc probatur. Facit c. j. de plus petit. & ita etiã tenet do. Maria. Soci. in ca. dilecti. de foro cõpetẽ. artic. ij. versic. iij. subñcitur qõ. vbi ꝙ debet fieri cõmemoratio loci in narratione, nõ aut tẽ in conclusione.

POMATES.

¶ Vltimo. Vide Areti. in c. qualiter & qñ. lo. ñ. colũ. iiij. de accus.

¶ Electione. Vide Bar. in simili in l. si ꝙ errorem. ſ. de iurisd. om. iud.

¶ Alternatiuam. De alternatiua locorum ad materiã, vid̃ tex. in l. ei apud quem. §. j. ĩ. depos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Si qs ita. In princ. huius §. &c. & ſequitur do. Ioã. de Imol. & doc. in c. j. de iud.

b ¶Non debet fieri. Ad materiam clauſulæ quam apponũt notarij, videlicet voluit conueniri Florẽtię, Venetijs, &c. vide text. in l. Lucius. la j. ff. depoſi. & ibi Bart. & Pau. de Caſt. Adde quando quis voluit vbique conueniri poſſe, ſi inuentus fuerit eius ꝓcurator in aliquo loco cum mercibus, an poſsit ibi conueniri, vide Bald. conſil. cccl xvij. j. lib. & tu vide do. Maria. in ca. dilecti. artic. ij. quæſtio. vj. de foro compe.

c ¶Si quis inſulam. In prin. huius §. &c. hunc tex. intelligas tantum ſecundum quod habetur in l. quæ conditio. §. j. de condi. & demon. 9

d ¶Vltimo. Vide Panor. cap. j. ix. colum. de iudic. POMATES.

git. Sed in actionibus arbitrarijs, vt quãdo nõ agitur in loco deſtinato ſolutioni, vel agitur in vno ex locis alternatiuè poſitis, an locus debeat inſeri: dic ꝙ in narratiõe facti præambuli debet inſeri locus: hoc eſt, dico ꝙ promiſiſti mihi dare centum Epheſi aut Capuæ. ne loci amiſsio auferat reo vtilitatem: vt §. l. proxi. in fine. In petitione verò non debet inſeri locus: hoc eſt, non habeo dicere, peto à te Epheſi aut Capuæ. hoc eſt enim impoſsibile, ſed in vno tantùm debet peti. ita loquitur hic. Tertiò quo ad executionem non eſt neceſſe quòd inſeratur locus: vt puta, peto te condemnari ad cẽtum ſoluẽda mihi Epheſi aut Capuæ: hoc enim non eſt neceſſe. Imò poſſum petere præciſè quòd cogatur ad ſoluendum in loco petitionis, vt hic: aliàs nõ eſſet actio arbitraria, vt dixi §. eo. l. j. & ſic iſte tex. qui dicit ſine loci adiectione, debet intelligi reſpectu petitionis vel executionis, nõ reſpectu narrationis facti præambuli, vt §. dixi. & hæc eſt vera ſolutio ad contrarium quod gloſ. tenet. Si verò locus omittatur, quid iuris ſit, dixi in contrario. †Tertiò quæro de poteſtate rei quo ad ſolutionem? Reſpon. poteſt reus ſoluere in altero de dictis locis, in quo vult ante petitionem: quod eſt intelligendum ſecundùm glo. j. ante lit. conteſt. & bene, vt l. amplius non peti. j. rem ratam habe. & videtur expreſſum in l. ſi ita ſtipulatus fuero decem in melle. de ſol. quando etiam poſt litem conteſt. datur reo hęc facultas, vt videbitis j. eo.
10 l. quod ſi Epheſi. §. interdum. †Quartò quæro de poteſtate iu dicis quo ad condemnationem. Reſpon. vt dixi vobis §. l. proxi. in princ. arbitrium iudicis vertitur in hac actione, ſi reus fuerit in mora. Et de mora actoris quid iuris ſit, dicam infra §. nunc de officio. Vnde in propoſito aut reus conuenitur in tertio loco, nõ in aliquo ex his quæ appoſita ſunt in promiſsione: & tunc ſine dubio ſi reus eſt in mora, actio eſt arbitraria: vt §. l. proxi. in fin. & habetur ratio intereſſe actoris & rei. Si verò cõuenitur in aliquo ex locis in ſtipulatione poſitis: tunc quidam dicunt actionẽ non eſſe arbitrariam. & hoc eſt quod dicit tex. hic, ſine loci adiectione, &c. Et hoc modo tollitur contrarium de l. præcedenti. in fin. & hoc tenebat Nicolaus Matt. nam quando petitio fit in loco deſtinato, actio non eſt arbitraria: vt l. quod ſi Epheſi. in princ. j. eod. ſed hoc eſt huiuſmodi: ergo &c. Gloſſatores noſtri & moderni communiter tenent contrarium. Primò, quia aliàs Iuriſcõſultus non poſuiſſet hic iſtũ §. in tractatu arbitrariarũ actionũ. Secundò quia actor habet electionem loci reſpectu petitionis ex neceſsitate quadam, ne ſit in Poteſtate rei an debeat: cum ipſe reus habeat electionem reſpectu ſolutionis, propter conuentionem: ergo factum de reo in altero locorum aufertur ſibi commoditas loci: meritò per arbitrium iudicis eius debet haberi ratio. Sed hoc intelligo verum ante lit. conteſta. reo volente ſoluere in loco petitionis. Secus poſt lit. conteſta. quia tunc non eſt eius electio in ſolutione, vt hic in text. Sed contra hoc oppon. mora rei non facit vt non debeat haberi ratio vtilitatis eius, vt ſupra l. proxima. in principio, & ibi not. Solu. iſtud eſt verum, quando conuenitur in tertio loco nõ deſtinato ſolutioni: quia cõuenitur ex promiſsione quadam contra ius commune: vt ſupra eodem l. prima. hic conuenitur in altero ex locis deſtinatis ſecundùm ius
11 commune, & ſecundùm formam conuentionis. †Quintò quæro, vtrum iſta actio ſit arbitraria reſpectu actoris, & eius vtilitatis debeat haberi ratio. Dicunt quidam quòd non: quia ipſe agit in loco vbi vult, & in loco deſtinatæ ſolutionis. Gloſ. tua ſuper verbo, alternationi. determinat contrarium, quod intelligit Iacob. Butr. quando reus vult ſoluere in alio loco poſt lit. conteſta. actore permittente non animo remittendi ius ſuum: vel quando ius permittit reo poſt litem conteſta. purgare moram, vt in caſu l. quod ſi Epheſi. j. eod. Nam ſi ante lit. conteſta. reus vellet ſoluere, cùm hoc faciat lege permittente, & nihil ſit quod reo poſsit imputari: nõ habetur ratio actoris circa eius intereſſe.

prædicta vera, quando plura loca ſunt poſita in ſtipulatione alternatiue. Quando vero plura loca ſunt poſita in ſtipulatiõe copulatiue videtis j. proxi. §. quando vero apponitur vnus locus tãtum vel nullus, videbitis j. eo. l. quod ſi Epheſi. in prin.

1 *Quando quis promiſit poſſe cõueniri in pluribus locis copulatiue an ſumma cenſeatur diuiſa.*
2 *Quando plura loca in promiſsione ponuntur copulatiue quando actio ſit arbitraria.*
3 *Clauſula appoſita in inſtrumento, & pro dicta ſumma voluit poſſe conueniri Paduæ & Florentiæ: vt operetur quod debet poni ſic, quã ſummam totam & integrã promittit ſoluere Florentiæ & Paduæ: & vbicunque fuerit inuentus.*
4 *Stipulatio facti quando requirat locum.*
5 *Dies, qui tacitè ineſt ſtipulationi, quod non ſit in poteſtate rei vel actoris, ſed lex declarat.*
6 *In alternatiua perſonarum eſt electio rei cui ſoluat in loco deſtinato ſolutioni.*

a 1 Si quis ita. [a] Inter plura loca copulatiue poſita videtur ſumma pro rata eſſe diuiſa. h. d. Per hunc tex. videntur poſſe deſtrui omnia inſtrumenta, quæ fiunt hodie, in quibus dicit, quã pecuniã promiſit ſoluere, & pro ea voluit conueniri Bononię, Paduę, Florẽtiæ, & vbicunq; fuerit inuentus. Si igitur iſta pręſtatio diuidatur per loca ſingula, deuenietur ad minimũ: quia dicet reus: Tu potes me conuenire p oẽs terras Italię: cũ p oẽs terras Italię poſſes me inuenire. Reſpon. iſtã legẽ intelligo qñ in ſtipulatione certa loca limitate ſunt adiecta. Sed qñ oĩa loca gñaliter ſunt adiecta in qbus quis inuenerit, puto ꝙ debeat intelligi ꝙ in quolibet locorum ſoluat totũ: quia alias ſtipu
b latio eſſet inutilis: ergo hæc interpretatio non debet fieri[b]: vt l. quoties. de reb. dub. Præterea, ſi eſſet in electione rei nominare loca, in qbus diceret ſe poſſe inueniri: eſſet contra regulã §. eo. l.
2 j. in prin. †Secundo quæro, vtrũ qñ plura loca ponuntur copulatiue, actio ſit arbitraria. Reſpõ. ſi cõueniretur in alio loco non expreſſo, ſine dubio eſſet arbitraria. Si vero conueniretẽ in vno ex locis nominatis: pro ea parte, quæ ibi debet ſolui, non eſſet actio arbitraria: vt l. ꝙ ſi Epheſi. j. eo. pro. ea vero parte, quæ debebat ſolui in alio loco, bene eſt actio arbitraria: quia eſt eadem ratio. Vltimo quæro vtrũ iſte ver. faciat aliquid ad dictũ Scæuolæ poſitum in princip. huius legis, Reſp. ſic. nam ipſe ibi dixit, ea, quæ tacite inſunt, nõ ſemper eſſe in poteſtate ipſius rei, ſed qñq; eſſe in poteſtate ipſius rei, qñq; actoris, quandoq; legis: & hoc vltimum oſtẽditur: quia ſi plura loca ſunt appoſita copulatiue, qualiter debeat intelligi, declaratur per legem, vt hic: nec eſt in pote
3 ſtate actoris vel rei. †Vltimo ſcias ꝙ illa clauſula quæ apponitur per notarios in inſtrumentis, & pro prædicta ſumma voluit poſſe conueniri Bononiæ Paduæ, &c. modicũ releuat: vt l. ſi cõuenerit. §. de iuriſ. om. iud. Sed vt aliquid operetur, dicas ſic: quã pecuniã totã & integrã ꝓmiſit Bononię ſoluere, Florentię & Paduæ, & vbicũq; fuerit inuẽtus: & tunc poterit vbicq; conueniri vbi fuerit inuentus, vt hic, & j. de admini. tut. l. Titiũ & Męuiũ. §. tutores. Et videtur mihi ꝙ Spe. tangit in Spe. de cõpe. iudi. additione. & ita obſeruatur hodie in inſtrumentis. & eſt text. in l. Lucius Titius Sempronio. in prin. j. depoſiti.

c Si quis inſulam. [c] Qui ſtipulatur fieri inſulam non ad certo loco. inutiliter ſtipulatur.
4 hoc dicit. Oppo. & videtur ꝙ †ſtipulatio facti non requirat locũ: vt j. de ope. lib. ꝓ totũ. & l. interdũ. §. j. de verb. obl. Sol. aliud eſt ſtipulari operas, vt in cõtrario: aliud ſtipulari opus: tũc enim ſi eſt tale opus quod ſolo cohęreat, reqrit locũ, alias ſtipulatio nõ valet: vt l. qui inſulã. de ver. ob. & ibi plene dixi. Tetigi in l. ſi non
d ſortẽ. §. libertus. ff. de cõdi. inde. Vltimo[d] vides hic ꝙ in ſtipulatione inſulã fieri, tacite locus ineſt: de neceſsitate tamen declaratio reſpectu loci non eſt in poteſtate rei nec actoris: nec lex declarat, ſed vitiat ſtipulationẽ. & ſic adaptatur ad regulã, quã poſuit ſcæuola. §. in prin. huius legis, ꝙ ea quę tacite inſunt ſtipulationi, non ſunt ſemper in poteſtate ipſius rei.

Si quis ita. Si ſolutio cõſerẽ in aliũ locũ cꝫ fiat, ꝓmiſsio, ineſt tacite dies, qua poſsit peruenire ad locũ & impoſsibilis ſtipulationem vitiat. hoc dicit. Oppon. de l. fina. §. ſi inter eos. de verborum obligationibus. Solut. ibi per ea quæ geſta erant ante ſtipulationem, erat poſsibile ea die dari Carthagini: merito valet ſtipulatio. ſecus ſi erat impoſsibile: vt hic. Oppon. de lege ſi mihi & tibi. §. primo. de lega. primo.
5 Solue vt ibi dixi. †Vltimo vides quod hic dies, qui tacite ineſt, non eſt in poteſtate rei vel actoris: ſed declarat lex eam diem,

Universidad de Deusto

diem,q̃ ia posſit peruẽiri Epheſi:& ſic adaptatur ad regulã Scæuolæ poſitam in princi.legis.

Item Iulianus. Qui ſoluit adiecto alibi quam in loco deſtinato,non liberatur,ſed propter intereſſe loci durat petitio.h.d.& eſt ſubtilis & difficilis §.& diuiditur in quinq; partes,quas videbitis ponẽdo caſum. Primo ponit thema: Aliquis ſtipulatus eſt ſibi aut Titio Epheſi.ſoluitur Titio alibi.vtrũ nõ obſtante hac ſolutione creditor poſsit agere.hoc eſt thema ſatis facile.vide literam.Sequitur, & Iulianus ſcribit.hæc eſt ſecunda pars,in qua ponit̃ reſponſio Iuliani bimẽbris:dicit enim q̃ illa ſolutio liberationẽ non parit.& hoc primo.Itẽ q̃ poteſt agi ad id quod intereſt rationeloci.& hoc ſecũdo.Sequitur ver.Marcellus.vbi incipit tertia pars,in qua ponitur reprehẽſio Iuliani,ſecundũ Marcellũ in primo dicto:nã Iulianus dicit liberationẽ non cõtigiſſe tali ſolutione.Marcellus dicit contrariũ:quia ſi ipſi principali creditori ſoluatur alibi,contingit liberatio:licet ipſe recipere nõ teneretur:ergo videt̃ idẽ ſi ſoluetur adiecto in alio loco,q̃ cõtingat liberatio.Sequitur ver.planè.hic incipit quarta pars,in qua ponitur reprehẽſio Iuliani in ſecũdo dicto ſecundũ Marcellum.Dixit enim q̃ licet liberatio nõ cõtingat,ad intereſſe tamẽ poteſt agi.Marcellus cõtra:quia ſi liberatio nõ cõtingit: ergo poteſt peti totũ quod prius debebatur.& hoc probat per ſimile:ſi promiſiſti facere inſulam certo loco:& fecilli alibi:in nullo contingit liberatio,& poteſt peti totũ.ita in propoſito. hoc dicit. Sequit̃ verſi.ſed mihi.hic incipit quinta pars,in qua ponitur determinatio iuriſcõſulti authoris legis approbãtis Iulianum.& caſus eſt planus. Pro declaratione legis primò quæro an Iulianus bene dixerit in primo dicto,dum dicit liberationẽ nõ contigiſſe.Et videtur q̃ nõ,per rationẽ poſitam per Marcellũ:quia ſi principali creditori ſolueretur,cõtingeret liberatio:ergo eadẽ ratione ſi adiecto.Iuriſcõſultus hic ad hãc rationẽ nõ reſpõdet,quaſi nõ ſit neceſſe.Veritas eſt,Iulianum bene dixiſſe:& aliud eſt,ſi ſoluatur ipſi principali creditori,in cuius poteſtate eſt ſibi ipſi preiudicare,vt l.cẽtũ Capuę. in fi.ff.eo.Aliud ſi ſoluatur adiecto,in cuius poteſtate non eſt mutare locũ:vt l.qui Romæ.§.Callimachus.de ver.obli. Secundò quæro,in quo differt fabrica inſulæ à ſolutione pecuniæ.glo.hic ponit.tu dic clarius:ea quæ ſunt meri facti,variantur varietate loci totaliter,vnde alia eſt inſula,quæ fit in vno loco,alia quæ fit in alio totaliter ſeparato:ſed ea,quę cõſiſtunt in dando,nõ variantur varietate loci eſſentialiter.Nã cũ dare, ſit dominiũ transferre:vnũ & idẽ dominiũ eſt,quod in te trãſfertur,ſiue det hic,ſiue Capuæ.Bene tamẽ poteſt contingere varietas circa quædã accidentia:quia hic valet res plus q̃ Capuæ,vel econtra,tamen idẽ eſt dominiũ.hoc probatur in l.qui res.§.mihi Romæ.de ſol. Hoc præmiſſo venio ad cõtraria:& oppo.q̃ ſoluta ſorte non poſsit peti intereſſe propter locũ:vt l. centũ Capuæ.in fi.ff.eo.Solu.id eſt verũ,qñ ſoluitur ipſi principali creditori,vt ibi,& etiã hic,ſecundũ intellectũ Marcelli. Secus ſi adiecto ſoluatur alibi q̃ in loco deſtinato.ita loquitur hic,ſecũdũ Iulianũ. Iterũ oppo.de eadẽ l.centũ Capuæ.[a] intereſſe venit per officium iudicis mercenariũ,vt d.l.centũ. in fi.ergo ſorte ſoluta nõ poterit principaliter peti:vt d.l.centum.& l.iiij.C.depoſi.Sol.dicit gl.q̃ pecunia ſoluta cedit partim in ſortem,partim in intereſſe:& ideo cũ remaneat petitio ſortis in aliquo,remanet pro ea petitio etiam intereſſe,vt dicitur in l.fin.ff.eo.Nec obſtat q̃ illa opi.ibi reprobat̃ in tex.quia illud verũ quãdo principaliter creditori ſoluitur:ſecus ſi adiecto.& ita pertranſit gl.Hoc eſt verũ:quia ſecũdũ hoc præſupponitur q̃ in aliqua parte ſortis cõtingeret liberatio.cuius cõtrariũ determinat hic Iulia.Dic ergo q̃ totũ poteſt peti,nõ vt totũ cõſequat̃,ſed vt cõſequatur intereſſe:& propter hoc dicit̃ hic ſolũ intereſſe petẽdũ:qa propter ſolũ intereſſe agit̃.Simile in l.Iulianus.§.j.de ver.obli.& in l.etiam.de ſolu.& in l.iij.§.ſi reddita.ff.cõmod.& ex hoc apparet modus formandi libellũ in hoc §. Vltimò ex hoc §.apparet† q̃ in alternatiua perſonarum electio eſt rei,cui ſoluat in hoc loco deſtinato,& non alibi,& ſic adaptatur ad regulã poſitã per Scæuolã in prin.legis.

1 *Quando agitur in loco non deſtinato ſolutioni an actio ſit arbitraria:& quibus caſibus.*

2 *Ratio lucri ceſſantis an habeat locum in intereſſe.*

3 *Modum probandi uſurem & eſtimationẽ rerum,quod habeatur reſpectus ad certam ciuitatem.*

Nunc de officio. Si agat̃ in loco nõ deſtinato,actio eſt arbitraria,& in ea habetur ratio intereſſe actoris & rei,& tam intrinſeci q̃ extrinſeci,& eius quod cõſiſtit in damno ſiue lucro.h.d.cũ l.ſeq. Oppo. aut reus eſt in mora:& non debet haberi ratio ſui intereſſe:qa dãnũ quod qs,&c. vt in regula iuris,dãnũ quod qs.Aut non eſt in mora:& nõ poteſt cõueniri:vt ſ.ea. l.§.ſi quis ita.Huius timore gl.hic intrat vnã materiã,vt videamus per ſingula mẽbra† qñ agitur in loco non deſtinato vtrũ actio ſit arbitraria. Circa quod dic,Aut reus non eſt in mora,& ceſſat arbitriũ iudicis:vt l.ij.in prin.& ibi no.ſ.eo.quod eſt verũ pro actore contra reũ.Sed ſi ponere mus reum nõ eſſe in mora,ſed actorẽ:tũc an actio poſsit eſſe arbitraria,quidã dubitant:quia mora actoris nõ erat deſtinata ad hoc vt reo noceat:imò reo prodeſt,ſi ab eo nõ petatur:vnde nõ põt actori imputari culpa ex qua lucrũ ſentit:vt l.cũ in fundo.§.q̃ ſi mulier.ver.quod ſi acciderit.ff.de iure dot.Et hæc opi.tangit̃ hic in fi.gl.ſed nõ placet.Poteſt enim eſſe q̃ rei interſit:quia iuit tẽpore debito ad locum deſtinatum,& in eundo fecit expẽſas:& ibi pecuniã obtulit & cõſignauit,& ſic intereſt ſua nõ accedere iterũ ad locũ.Certè hoc totum venit in arbitrio iudicis: vt ff.eo.l.quod ſi Epheſi.§.interdum.Quando q̃ contingit q̃ reus eſt in mora,& non actor:& tũc iſta actio eſt arbitraria: & in ea habetur ratio intereſſe actoris & rei. Sufficit enim q̃ reus grauat̃ in hoc:qa poteſt alibi q̃ in loco deſtinato conueniri, & releuatur in alio: quia habet̃ ratio ſui intereſſe:vt hic,& in l.q.in prin.ſ.eo.Quãdo q̃ contingit q̃ eſt in mora tam actor q̃ reus:& tũc dicunt quidã q̃ actio non erit arbitraria: ſicut qñ neuter eſt in mora, quaſi cũ mora compẽſetur:vt l.ſi ambo.ff. de cõpenſa. Alij dicũt moram actoris nõ eſſe inſpiciendã,vt dixi ſ.Ego dico morã actoris eſſe inſpiciendã,nõ tñ q̃ mora cũ mora cõpenſetur:quia iſta mora cõmittitur circa diuerſa:ſed bene cõpẽſabitur in intereſſe cũ intereſſe,vt in eo quod vnũ excedit aliud,cõdemnatio fiet:vt not.in l.ij. in prin.ſ.eo.Prædicta vera,quãdo agitur in loco non deſtinato.Sed ſi ageretur in vno ex locis deſtinatis alternatiuè vel copulatiuè,dic vt ſ.hac eadem l.in princi.& in §.ſi quis ita.Si verò ageret̃ in loco deſtinato,quando vnus ſolus eſſet deſtinatus, dicam ſtatim in l.quod ſi Epheſi.in prin. ſ.eo. Oppo.dicitur hic q̃ intereſſe excedit legitimũ modum vſurarum:& ſic diuplum.cõtra.C.de ſenten.quæ pro eo quod inter.profe.l.j.Solu. vt in glo.in ver.legitimũ. Oppo.& videtur† quòd nõ habeatur ratio lucri:vt l.ſi ſterilis.§.cùm per venditorem.ff.de actio. emp.Solu.dicunt quidam quòd hoc eſt ſpeciale in arbitrarijs. Alij dicunt quòd imò eſt regula[b] in eo qui cõſueuit mercari[c] vel lucrari,vt hic dicitur in tex.quod eſt notandũ.Vide text. ibi,quòd ſi merces.quem nota & maximè propter l.j.C.de ſenten.quæ pro eo quod intereſt profe.Et huius cauſa Guliel.hic ponit vnam diſtinctionem,an in intereſſe habeatur ratio lucri.quam Cyn.addit ad ſuam lectu.in d.l.j.& ibi dixi plenè. Dixi in l.j.ff.de act.emp.& in d.§.cum per venditorem. Vl-

a Lectum Capuæ. Aduerte quod Ange. in l.ſi marito.§.fi.ff.ſol. matri. dicebat q̃ licet regulariter acceſſortum quod petit ſolo officio iudicis,extincto principali nõ duret,vt l.iiij.C.depoſi.dicebat ipſe q̃ hoc fallit in caſu ſingulari huius §.ſecundum ſuum intellectũ,& ſe cũdũ eũ hic erat hoc ſpecialiter, ne debitor locupletaretur eſt aliena factura:q̃ interueniẽte facto creditoris,& ex quadã naturali æquitate cõpetit officium iudicis , etiam extincto iudiciali.Sed gloſ.& Ioan.de Imo.in d.l.ſi marito.§.fin. dicit q̃ ſibi plus placet intellectus Bartol.hic ad iſtum tex.qui eſt minus exorbitãs à regulis iuris , & minus gratioſus. Fugiendi autẽ ſunt,qui trahũt ius ad gratias,ſeu ad ius gratioſum,vt no. Ioã.And.in c.ex parte.extrà,de teſti.cum Bart.tranſit Bald.& Paul.de ca.hic & gl. in l.iiij.C. depoſi.ſentit idem quod Ange. in d.l.ſi marito.

b Regula. Nota & tene menti, & vide Bart.in l.j.C.de ſentẽ. quæ pro eo qũ intereſt.& vide Innocẽ.in c.ſacro.extra, de ſen. excõ.& Abb.in c.cũ venerabilis.de excep tio.& in ca.per veſtras. de do. inter vi. & vxorẽ. Adde tu & vide Soci. in conſil. clvj. in rouiter impreſsis.col.vij.& do. Ma.Soci.in c.dilecti. in notabilibus.de fo. compe.vbi dicit hoc etiã procedere de iure Cano.& ibi allegat concor.Et intelligit procedere hæc ĩ mercatore, vel alio qui cũ pecunia ſolitus ſit lucrari. Secus in doctore,vel ſimilibus. Et dicit ibi tra pluries conſuluiſſe & obtinuiſſe in foro eccleſiaſtico.

c POMATES. Mercari. Vide Alexand.l.ſi conſtante.§. quotiens.ff.ſol. matri. Limita per Roma. ſingu.cl. Alexan.l.cũ quid.penul. colũ.ff. ſi certum petatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

POMATES. a ¶ Vltimò nor. Vide Anch. in c. peccati ve- 3
nia. ver. sextò quæro. de regul. iur. Felin. in ca. cum venerabilis, iij. col. de except.

b ¶ Simpliciter. Quis locus videat destinatus solutioni non expresso aliquo loco, vide Bar. in l. ità illa circa ñ. prin. j. de cõst. pe. 2

c POMATES. ¶ Verum. Vide Are. 3
consi. xc. in fi. & Maria. in ca. dilecti filij. col. v. versi. quæro igitur. de fo. competent. 4

d ¶ Interdum. In prin. huius §. &c. istũ text. allegat Bar. in l. j. C. d iurisd. om. iud. in q. iij. &c. in vers. quæro Vtrum arbitrator &c. An arbitrator possit in totum condẽnare & in totum absoluere, adde Bar. in l. furti. §. qui iussu. de infa. Et qualiter intelligat ꝙ 1
arbitramentũ est trãsactio, adde Bart. in l. societatem. §. arbitrorum. in j. q. extra glo. j. pro socio. Et adde Bar. in d. §. q iussu. & Bal. in l. fi. in j. opp. C. de contrahen. emp. & in rubri. C. de rer. permuta. Adde tu q̃ Io. de Imo. in ca. si qñ. de off. deleg. tenet ꝙ statutũ faciẽs mentionẽ de transactioe habet locũ in laudo. & vide Bal. in consi. cccl xiij. in j. volu. vbi tenet ꝙ sit transactio.

e POMATES. ¶ Textus. vide Bar. l. sub prætextu. la j. C. de transact. Alex. cõs. cxix. col. ñ. volu. ñ.

f POMATES. ¶ Arbitramentum. Vide Ias. l. trãsactio. C. de transac. Alex. cõ sil. xxxij. in j. col. vol. ñ. & consi. cxix. col. ij. in j. volu. ñ. Ias. in §. omnium. col. iij. Inst. de action. limita per Paulum consili. lxx.

g ¶ Bonum. Adde glo. in dic. l. in minorum,

h ¶ Aliud. Adde Bart. in l. infulam. §. j. j. locati. et Bar. in l. cõtinu⁹. §. illud. j. de ver. obli.

h POMATES. ¶ Aliud. An vltima 2
voluntas æquiparet, b
vid. Are. l. iij. §. Cato, col. xiij. ff. de ver. obl. vbi ponit notabilem intellectũ huius legis.

i ¶ In bonæ fidei. In princ. huius l. &c. adde Barto. in l. j. C. vbi conueniatur qui certo loco dare ꝓmisit. Et istum text. allegaui tibi in l. singularia ñ. si cer. pet. in xiij. col.

i POMATES. ¶ In bonæ fidei. Vide quid per istum tex. dicat Mart. not. xlvj. c

k POMATES. ¶ Agenti. Vide Alex. andr. & Modernio. in vlti. colum. ibi.

timò [a] nota modum † probandi & æstimandi valorem istarum rerum: quia debes te referre ad certam ciuitatem vel regionem. Quod tetigi in l. si seruus. in princip. ñ. de condict. furt. & plenius in l. pretia rerum. in fin. ad l. Falcidiam.

☞ *Si agitur in loco destinato solutioni, quando habeatur ratio temporis.*

Si quis sit stipulatus simpliciter nullo adiecto loco solutionis, & conueniat reum alibi quàm in loco promissionis, quòd actio non sit arbitraria.

Arbitrator quòd possit in totum absoluere.

Arbitramentum quòd sit quædam transactio.

QVod si Ephesi. Istud principium est subtiliter glossatum, & h. d. Si agitur in loco destinato solutioni, actio non est arbitraria propter locum; nec crescit æstimatio, nisi aliquid vltra fuerit stipulatum, vel interfit ratiõe temporis. h. d. Et continuatur: quia ñ. locutus est quãdo agitur in loco nõ destinato solutioni, hic verò loquitur quando agitur, vel quando promissum est in loco destinato. † Opp. dicitur hic, si temporis vtilitas interuenit. contra, in actionibus stricti iuris non veniunt vsuræ ex mora: vt l. prima, C. de cõdi. indeb. nec etiam fructus ante lit. conte. vt l. cùm fundus. in princ. ñ. si cert. peta. ergo non debet haberi ratio temporis. Istd contrarium non signatur in gl. tamen ei⁹ timore facta est gloss. hic posita quæ legit hanc legem duobus modis principaliter. Primò ꝙ hic sit vna exceptio tm̃: & ponatur vel, pro etiam. q. d. non condemnatur amplius, nisi ad quod esset stipulatus, etiã si vtilitas tpis ĩteruenerit. Et hoc sentit gl. in princ. dum exponit vel pro etiam. Sed hoc licet sit verũ in se: tñ facit violentiã literæ. Vnde legit secundo modo vt ponãtur duæ exceptiones: & sic dictio vel, stet propriè: vna si stipulatus est: alia si tẽporis vtilitas interuenerit. Tũc ad cõtrariũ rñ. altero de duobus modis. primo ꝙ ratio tẽporis fecit vt habeatur ratio dãni contingentis circa rem ipsam: puta, si rei æstimatio vilior est effecta: vt l. in hac. ñ. tit. j. non autem haberet rõ lucri, nec venirẽt vsuræ vel fructus, & sic actio nõ esset arbitraria. Vel intellige secundo modo ꝙ hoc intelligitur vel loquit in actione stricti iuris, quæ habet instar bonæ fidei: vt in actione ex testamento: vt in l. in minorũ. C. in qui. cau. in integr. resti. non est necess. tene quã vis. † Quero; dicitur, si aliquis est stipulatus simpliciter [b] nullo adiecto loco: an si conueniatur alibi ꝙ in loco promissionis, erit actio arbitraria? Quidã dicunt ꝙ non: quia solũ est arbitraria propter loci adiectionem, quæ ratio hic cessat. Alij dicunt contrarium, vt Guliel. de Cug. quia tacitè videtur inesse locus, scilicet promissionis: vt l. si cum dies. §. si arbiter. ñ. de arbitris. quod non placet: quia secundum hoc omnis actio esset arbitraria si ageretur alibi quàm in loco promissiõis: quod est contra mentem huius tituli. Præterea non est verum [c] quòd tacitè videatur agi de loco promissionis: imò quando locus non exprimitur, intelligitur de loco vbi petitur: vt l. vinum. ñ. si certum petatur. vnde non erit actio arbitraria; quia locus vbi petitur, videtur destinatus solutioni, vt hic.

d Interdum. [d] Sicut arbitrium iudicis versatur in augẽda vel minuenda cõdemnatione: ita etiã in totaliter absoluendo, æquitate hoc dictante. h. d. Gl. opp. de 3
l. j in prin. j. de vsu. dic vt in gl. & bene. † Quæro, vtrum ar- 4
bitrator possit in totum absoluere? Et videtur ꝙ non. † Nam arbitramentum est quædam transactio: vt in auc. vt diffe. iud. §. j. & ibi no. & C. de iudi. auc. si verò cõtigerit. sed transactio nullo dato vel retento non valet: vt l. transactio. C. de transac.

e ergo &c. In contrarium videtur hic tex. [e] nam licet hæc actio sit arbitraria, & etiam cõmittatur in iudicis arbitrium: potest tamen iudex non solùm augere vel minuere, sed etiam in totum absoluere, vt hic: & hoc verum, & ita obseruatur. Ad argumentum in contrarium respon. dum dicitur, Arbitramen-

f tum [f] est quædã transactio. verũ est largo mõ sumpta: hoc est, recessus à lite: vt vidistis in l. ij. de iureiur. nõ autem intelligas ꝙ arbitramentum sit transactio propriè & strictè sumpta.

1 ☞ *Actio ex testamento an & in quibus habeat instar bonæ fidei.*

2 *Actiones arbitrariæ quot sint.*

SI hæres. Actio, ex testamento & certi cõdictio ex mutuo sunt arbitrariæ propter locũ. h. d. cum l. seq. Opp. ꝙ actio ex testamento non sit arbitra-

1 ria, † quia habet instar bonæ fidei, vt l. in minorum. C. in qui. caus. in integr. resti. non est necess. & no. ñ. l. proxi. in princip. ergo non est bonum [g] argumentũ. Respon. actio ex testamẽto dicitur habere instar bonæ fidei quo ad fructus & vsuras,

h vt d. l. in minorũ. Item quo ad aliud [h], vt resoluta nõ perfectè duret actio prima: sicut in actionibus bonæ fidei, vt l. huiusmodi. §. ędes. j. de le. j. quo ad alia remanet stricti iuris, nisi propter aliquod esset arbitraria, vt hic, & alias. ñ. de in litẽ iu.

2 † Quæro, quot sunt istæ actiones arbitrarię ꝓpter locũ. Glo. dicit ꝙ tres propriè, s. quando quis stipulatus est: vt l. j. & l. iij. in principi. ñ. eod. & ex testamento: & ex mutuo: vt hic est. & quarta ad exemplum istarum, s. actio de constituta pecunia: vt l. si duo. j. tit. j. do. Nic. de Mat. dixit in quadam sua disput. ꝙ omnis actio stricti iuris proper adiectionem loci posset esse arbitraria. Hoc probat primò ex rub. quæ naturaliter loquit de eo quod certo loco dari oportet, & nõ dicit nec restringit se ad causam. sic. C. eod. in rub. Pro hoc ñ. de cõdi. indebi. l. qui certo ad idem. ñ. de iudic. l. eum qui. vbi ille qui stipulatus est factum, si agit ad interesse quod expressè in stipulatione non est deductum, agit arbitraria. & istam opin. puto veram. Ad idem d. l. si duo. §. j. de consti. pecu. & pro hoc, quia eadem est ratio quæ ponitur in l. j. ñ. eod.

1 ☞ *Actiones bonæ fidei quòd non dicantur arbitrariæ propter locum.*

2 *Ratio quare actiones bonæ fidei non dicuntur arbitrariæ propter locum.*

3 *Dictio, arbitraria, quòd non sit proprium nomen actionis, sed adiectio.*

4 *Si in stipulatione non sit positus locus solutionis sed petitionis, quòd promittens si in loco non inueniatur posit alibi conueniri.*

IN bonæ fidei. [i] Actiones bonæ fidei † nõ di- i
cuntur arbitrariæ propter lo- 1
cum: sed actiones stricti iuris sic. h. d. † Quæro, quare 2
actiones bonæ fidei non dicuntur arbitrariæ? R ñ. quia ex natura ipsarum iudicis officium multum potest: vnde non eget ea actione arbitraria: secus in stricti iuris. † Quæro vtrũ hęc dicti j, arbitraria, sit proprium nomẽ actionis. Dicit gl. ꝙ non 3
sed dicitur quædam adiectio. dicitur enim actio ex testamen-
to arbitraria, & certi condictio arbitraria & si. † Quæro, 4
quid si in stipulatione nõ sit adiectus locus solutionis, sed petitionis: verbi gratia: tu promisisti mihi dare centum: & ego promisi à te petere tantum Florentiæ: non reperio te ibi: vtrũ potero alibi cõuenire virtute actionis arbitrariæ, ita ꝙ in illa actione vertatur iudicis officium propter locũ? Certè sic. Casus est hic secundùm vnam lect. ibi, condicturum, i. condictione actionis. Sic debet intelligi l. nemo potest. j. de legatis j. &
k illud quod ibi dicitur ꝙ agẽti [k] alio loco obstat exceptio, est verum, nisi propter moram rei deueniretur ad arbitrium iudicis: vt hic. quod est valde notandum.

1 ☞ *Officium iudicis in arbitrarijs exercetur etiam contra fideiussorem.*

2 *Mora rei quòd non augeat obligationem fideiussoris. & nu. 8.*

3 *Fideiussor simpliciter acceptus, quòd uidetur intercedere in usuris.*

4 *Officium iudicis mercenarium quòd non subsistit actione principali sublata.*

Ex mora

Universidad de Deusto

5 *Ex mora fideiussoris quando possit agi actione arbitraria. Et quando possit ex sua mora teneri. nume. 7.*

6 *Fideiussor quando possit in plus teneri quàm principalis.*

2 CEntum Capuæ. [a] Arbitraria actione fideiussor conuenit vt reus: nec ex mora rei eius obligatio augetur: secus in vsuris per stipulationẽ debitis. & hoc interesse cũ officio iudicis mercenario exigatur, in tãtũ durat pro rata, in quãtum de sorte restat soluendũ. h. d. & est famosa & subtilis lex. & diuidit: quia primò ponit vnũ dictũ. Secũdo aliud dictũ. Tertiò respõdet tacitę obiectioni. Quartò suã responsionẽ probat p argumentũ. Secunda ibi: nec oportebit. Tertia ibi: neq; enim. Quarta ibi: eius. Casus in terminis in prima parte est planus. Sequit ver. nec oportebit iste ver. legitur in gl. sex modis. & septimo modo secundũ Pet. ideo ponã casum in nube, & lecturas examinabo per contraria. & casum forma sic: Vidi q agit arbitraria cõtra fideiussorẽ: quęro vtrũ iudex debeat habere respectũ ad morã ipsius rei principalis vel ad morã ipsius fideiussoris. Respondetur q ad moram ipsius fideiussoris. Nã ex mora ipsius rei principalis, qa fortè stetit per eũ quo minus Capuæ solueret, nõ augeret obligatio ipsius fideiussoris. h. d. Sequit in tex. neq; enim. Ad p̃dicta op. qa si debitor promisit sortẽ & vsuras, & dedit fideiussorẽ, obligatio vsurarũ cõmittitur etiã contra fideiussorẽ, etiã ex mora rei principalis: & sic mora rei auget obligationẽ fideiussoris. [b] Ad hoc respõdet q diuersus casus est ille, de quo opponit: nam ibi duæ sunt obligationes ab initio scilicet sortis & vsurarũ: vnde fideiussor simpliciter acceptus in omnẽ obligationẽ videt intercedere: sed hic sors debetur iure actionis: interesse verò ꝓpter locũ nõ est in obligatione, sed venit officio iudicis mercenario: quia loco destinato seu tẽpore debito debitor nõ soluit: vnde in hoc nõ tenet fideiussor ex persona rei: nec hoc videt promisisse: sed ex persona sua. h. d. Sequit ver. eiusq;. Dixistis q hoc interesse ꝓpter locũ venit officio iudicis mercenario: probetis hoc. Ad hoc respondet Iurisconsultus eiusq; differẽtia &c. Et casus est planus.

1 †Not. q officiũ iudicis in arbitrarijs exercet etiã cõtra fide-
2 iussorẽ. & hoc in prima parte huius legis. †Secũdò no. q mora rei nõ auget obligationẽ fideiussoris. & hoc in secũda par-
3 te. †Tertio no. q fideiussor simpliciter acceptus videt intercedere in vsuris p̃ stipulationẽ promissis. & hoc in tertia par-
4 te. †Quartò not. q sublata actione principali officiũ iudicis mercenariũ nõ subsistit. Venio ad apparatũ, pro cuius euidẽtia debes scire q hic sunt duæ glo. mag. vna fuit glos. antiqua: & illa fuit Azo. & ista est secũda gl. super verbo, augeri. tamẽ in illa fuit inserta quædã additio circa finẽ ipsius q̃ fuit inordinatè posita, vt j̃. videbitis. alia est glo. noua Accursij: & ista est prima gl. magna, quæ recitat opi. omniũ. & propter hoc multa cõtraria tãguntur etiã in secũda gl. & oẽs istę varietates respiciunt secũdã particulã huius legis, quæ dicit q ex mora rei non augeẽ obligatio fideiussoris. Ego quãlibet particulã legis
c de per se examinabo. Venio ad primã, & opp. q ex mora [c] fideiussoris nõ potest agi arbitraria: vt j̃. de fideiuss. l. si testamen-
5 to. ſ. fi. So. †si reus principalis nõ esset in mora perueniẽdi ad locũ, ex mora fideiussoris nõ ageret arbitraria: vt in cõtrario. Sed si est in mora vterq;, tam reus, q̃ fideiussor, tunc agit arbitraria cõtra fideiussorẽ ex mora ipsius fideiussoris, nõ ex mora rei principalis. Ita loquitur hic: & sic oportet te intelligere principiũ qd̃ vterq; erat in mora. Ex hac sol. habes duo. Primò q fideiussor nõ tenet ex mora sua, nisi etiã principalis reus sit in mora. Secũdò q ipse fideiussor ex mora sua tenet. Ad primum op. de l. mora. j̃. de ver. obli. & l. si seruũ. ſ. sequit. & ſ. nũc de effectu. eo. tit. Sol. qñq; principalẽ nõ esse in mora, facit diẽ obligationis nõ venisse quo ad id, qd̃ principaliter in obligatione deducit: & tũc fideiussor ex sua mora nõ põt teneri, nisi p̃cedat mora rei. hic est casus hic. Nã nisi præcedat tẽpus quo reus potuit peruenire ad locũ, dies obligationis nõ venit: vt l. ij. ſ. si quis ita. s̃. eo. Qñq; reũ principalẽ non esse in mora non impedit diẽ obligationis principalis venire: tunc fideiussor potest teneri ex sua mora: vt d. l. mora. de verb. obli. cũ si. Sed
f cõtra hoc oppo. ergo in plus tenebit fideiussor q̃ principalis,
6 cõtra l. hi qui accessionis. j̃. de fideiuss. Sol. †fideiussor non potest in plus teneri q̃ principalis in his, quæ principaliter deducuntur in obligationem: sed in his quæ ex post facto propter aliquod factum vel non factum incipiunt deberi, potest fideiussor in plus teneri quàm principalis, vt hic. & quod s̃. proxi. dixi. Et per hoc dico quòd licet principalis nõ promiserit pœnam, & fideiussor intercesit promittẽdo pœnam non vitiatur fideiusio. Ad se-
7 cundũ opp. † q fideiussor nunq; ex mora
d sua possit teneri: [d] vt l. si libertus morã. j̃. de ope. lib. & l. cũ filius. ſ. j. de ver. obl. Sc. Aut loqueris in obligationibus facti: & loquuntur contraria. quod dic vt ibi. Aut in obligationibus dandi: & tũc aut loqueris de interesse, quod venit propter locũ: et potest fideiussor in plus teneri ex persona sua, vt hic. Aut quæris de vsuris: & tunc si
e quidem de his quæ veniũt officio iudicis mercenario in actionibus bonæ fidei: tũc fideiussor non põt teneri ex sua mora [e]: quia ipse semper tenetur actione stricti iuris, s. ex stipulatione: vt l. blanditus. C. de fideiuss. & l. v. ſ. satisacceptio. j̃. de ver. obl. Sed si acciperes fideiussorẽ largè, ita q cõprehenderet mandatorem qui tenet actione bonę fidei: tũc posset teneri ad vsuras ex sua mora: vt l. mora. ſ. in bonæ fidei. j̃. de vsur. Sed si quæris de vsuris quæ veniũt ex stipulatione: tũc si in sortẽ tantũ intercesit, ad vsuras non tenet: vt l. fideiussores magistratuũ. j̃. de fideiuss. Sed si promisit simpliciter: tũc tenet tam ex mora sua, cq̃ principalis rei: vt hic in tertio rñso. Et hoc voluit tãgere quędã additio quæ fuit facta circa fi. secundæ gl. magnæ, quæ tñ additio malè est signata. & ideo videas eam ne erres in intellectu glo. ibi: videt etiam q ex sua persona, &c. & est additio, nec bene continuat cum præcedentibus, & durat vsq; ibi: hic in sorte tantũ intercesit, &c. & illud, hic in sorte tantũ, &c. debet coniungi cum præcedẽti parte gl. quia est gl. veteri. Venio ad se-
8 cundã partẽ, & opp. † q ex mora rei augeatur obligatio fideiussoris: vt l. mora rei. de verb. obl. Glo. j. magna. istud contrarium signat simul cum cõtrario de l. quæro. & procedit ad solutionem cõtrarij de l. quæro. & istud omittit. Secunda verò glo. magna in prin. istud soluit, & bñ. Nam ibi mora rei nocet fideiussori ad conseruandã obligationem in qua obligatus erat, vt interitu speciei nõ liberet: non autem auget, vt aliquid addat. Opp. ij̃. de l. quæro. j̃. locati. vbi mora rei auget obligationẽ fideiussoris, & facit eum teneri ad vsuras. Huius timore sunt in hoc versi. septem lecturæ, quarum quinque ponuntur in j. glo. magna, sexta in secunda glo. magna, septima tangitur in quadam glo. parua, quæ est super verbo, per eum. Venio ad primam: dico quòd hic fideiussor intercesit in certa quantitate limitata: vnde non tenet in plus ex mora rei: in contrario intercesit simpliciter. Ista lectu. licet in se sit vera, per d. l. fideiussores magistratuum: tamen quantũ ad hanc legem non est vera: qa secundũ hoc nõ esset differentia inter interesse ratione loci, & vsuras: cuius contrariũ vult hæc lex. Et ista reprehensio tangitur in fi. secundæ glo. magnæ, iungẽdo eam vt s̃. dixi. Vnde alij legunt secũdo modo q hic simpliciter intercesit in omnẽ casum: sed ideo non augetur obligatio fideiussoris, quia sors iã erat soluta: ideo non põt agi pro interesse: vt hic in fin. legis. & secundum hoc est differentia inter obligationem vsurarũ debitarum ex stipulatione, & hoc interesse: quia sorte soluta vsuræ possunt adhuc peti. & hoc vult dicere ista lex. Sed contra hoc oppo. de tex. qui dicit non augeri. Cum enim sit soluta obligatio, qũo quæritur de eius augmento? Rñdetur q hic considerauit illud quod fuit ante solutionem factam. Ista lect. continet diuinationem, nec videt de mente huius literæ quòd in hoc casu sors esset soluta. Nam tunc Iurisconsultus ponit pro constanti, quod interesse non possit peti: vt in fin. legis. Vnde alij legunt tertio modo, & dicunt quòd hic non augetur obligatio fideiussoris: quia non erat in mora ipse, nec ab eo poterat
f vllo modo peti: [f] quia fortè reus principalis erat fortior: & Titius potuit peruenire ad locum. Fideiussor erat debilior: & sic tardius potuit peruenire ad locum: meritò cum nullo modo possit conueniri, vt lege, si testamento. in fine de fide-

a ❧ POMATES. ¶ Centum Capuæ. intellectum huius legis vide per Ang. Aret. in ſ. præterea. pen. chart. Instit. de actio.

b ❧ POMATES. ¶ Fideiussoris. Vide Bartol. in l. iij. ſ. fin. s̃. quod quisque iuris.

c ¶ Ex mora. Vide Instit. de actio. ſ. præterea per Modern.

d ¶ Teneri. Adde gl. in l. sicut re⁹. j̃. de fideiuss.

e ¶ Ex mora. An ex mora rei augeatur obligatio fideiussoris, ad de qđ ipse no. in l. fi. j̃. eo. & Mod. Instit. de actio. ſ. p̃terea quæsdã.

f ¶ Peti. Adde Bart. in l. de pupillo. ſ. si quis ipsi prætori. de oper. noui nun. in iij. lectu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Tenetur. Hanc opi. Marti. Silla. tenet hic Iac. Butr. & in l. fideiussor. C. de fideiusso.

iuſſ. obligatio eius non augetur propter rei moram. Sed ſi poneremus vtrunque eſſe in mora, obligatio fideiuſſoris augeretur ex mora rei, per d.l.quæro. ita intelligunt iſti. Petr. dicit hanc lectu. non eſſe veram: quia debilitas fideiuſſoris non debet attendi nam caſus ſuperueniens in perſona eius, q̃ debet, nõ nocet creditori: vt l. ad diẽ. j̃. de verb. ob. Pot em̃ mittere aliũ, ſi ipſe non põt ire. Certè dictũ Pe. põt eſſe verum, ſi debilitas ſuperuenit fideiuſſori poſt obligationẽ cõtractam: ſed ſi tpe obligationis fideiuſſor eſſet debilior reo: tũc qualitas perſonę conſideraret: vt l. cõtinuus. §. cùm ita. de ver. obl. Vel vt iſta obiectio Petri ceſſet, poteſt ponere exemplum: fideiuſſorem nõ eſſe in mora, & principalẽ ſic, ex diuerſitate locorum: quia locus vbi fideiuſſor promiſit, magis diſtabat à loco ſolutionis: arg. l. eadem. in fi. de duo. reis. & tangit in hac gl. circa lect. Io. quintam. Hæc lect. continet diuinationẽ: tñ vera eſt in ſe quantũ ad caſum legis, non inquantũ concedit fideiuſſorem teneri ex mora rei, ſi ipſe fideiuſſor non eſſet in mora, vt videbitis j̃. Vnde alij legunt quarto modo q̃ hic conueniebat Capuæ, ſ. in loco deſtinato ſolutionis, vnde non eſt arbitraria: vt l. quod ſi Epheſi. in prin. s̃. eo. Contra hoc opp. quia ſi hoc eſſet teneretur ad vſuras debitas officio iudicis, ſi cõueniretur in loco deſtinato ſolutioni, per d.l. quęro. & tex. hic in ſeq. ver. videtur velle facere differentiã inter vſuras debitas ex ſtipulatione, & debitas officio iudicis. Sol. fateor in contrariũ ſi fideiuſſor interceſſiſſet in contractu bonę fidei: ſed hic ideo in tex. fit mentio de vſuris debitis per ſtipulationem, quia interceſſit in contractu ſtricti iuris: & ideo non debetur. Iſta lect. non eſt vera, & continet diuinationem, & videtur contra tex. in prin. qui dicit, ſi alibi quàm Capuæ petatur, &c. Vnde alij, vt Ioan. legunt quinto modo, & incipit eius lectu. ibi, vel clarius, &c. q̃ hæc lex loquatur in fideiuſſore, qui interceſſit ſimpliciter. & quòd non eſt ſoluta lors, & quòd fideiuſſor eſt in mora, & q̃ conuenitur alibi quàm Capuę. & ſic excluduntur omnes lect. præcendentes. Ad l. quæro. reſpond. q̃ ibi loquitur in vſuris debitis officio iudicis mercenario, quod deſeruit actioni bonę fidei ſecundùm naturam ipſius actionis, meritò fideiuſſor ſimpliciter acceptus ad illas tenetur [a], licet Pla. dixerit contrariũ, ad cuius rationem plenè reſpondetur per glo. in d.l. quęro. hic verò loquimur in intereſſe, quod venit propter locum in actione arbitraria officio iudicis præter naturam actionis. Meritò ergo ad hoc fideiuſſor nõ tenetur. Ita loquitur hic. Et ſic habes notare tres caſus: intereſſe propter locum vt hic, vſuras debitas ex ſtipulatione, vt in ſeq. reſponſo. item vſuras debitas per officium iudicis in actionibus bonę fidei: vt dicta l. quæro. Et hoc clarè examinatur in vltima parte huius gloſ. & hanc opi. tenet Dyn. in repe. huius legis. Mar. Sill. reprehendit hanc lect. quia pacta incontinenti appoſita inſunt, & informant actionem, vt videantur eſſe eiuſdem naturæ: vt l. lecta. ſi cert. peta. s̃. Sed hic in ipſa ſtipulatione fit adiectio loci de ſoluendo Capuæ: & p̃pter locum habet iudex arbitrium in hac actione: ergo videt illud habere ex natura actioni. Pe. etiam in rep. huius legis dãnat rõnem Io. quia ſi in vſuris tenetur fideiuſſor ſimpliciter acceptus, quæ vſuræ ſunt odioſæ, & debẽtur creditori, nõ cõtemplatione alicuius intereſſe: multò magis in iſto intereſſe deberet teneri: in quo cõſideratur damnũ emergens & lucrum ceſſans: vt s̃. eo. l. iij. §. nũc de officio. Vnde Azo legit ſexto modo & eius lect. ponitur in ij̃. gl. magna ibi, ſed adhuc videt in totũ teneri. & etiam in ſumma. C. loca. circa fi. vt dicamus idem eſſe in hoc intereſſe & vſuris debitis ex officio iudicis. Sed diſtinguamus ſic: Aut tpe, quo intercedit fideiuſſor, vſuræ debebant̃ vel intereſſe propter locum, & fideiuſſor ſimpliciter acceptus tenebitur: vt d.l. quęro. Aut tempore, quo interceſſit, nõ erant vſuræ debitæ vel intereſſe: & tunc ex mora rei non augebitur obligatio fideiuſſoris. ita loquit̃ hic. Contra hanc lecturam facit j̃. eod. l. fi. Solu. Azo ibi format q. & non reſpondet. vt ibi plenè examinabo. & in hac lec. reſidebat Mar. Sil. & Iac. Butr. Iſta lect. Azo. eſt contra caſum l. ſi poſtea. j̃. rem pu. ſal. fo. vbi fideiuſſor ſimpliciter acceptus tenetur ad vſuras, quæ non debebantur tempore quo interceſſit. Vnde Petrus legit hanc legem ſeptimo modo, & dicit quòd hæc lex concor. cum l. quęro. Nam nec hic nec ibi obligatio fideiuſſoris augetur; ſed vſura vel intereſſe per officium iudicis debetur. Iſta lect. tacitè tangitur & reprehenditur hic per gl. paruam ſuper verbo, per eũ. quia hęc obligatio aſſumitur largè & comprehendit etiam id quod officio iudicis debetur. Et hoc eſt quod voluit hic dicere iuriſconſultus: quia officium iudicis hic non exercebitur circa obligationẽ fideiuſſoris propter moram rei. Quid ergo dicemus? Dico quòd opi. Ioan. eſt veriſsima: quia aliud eſt in intereſſe debito propter locum, vt hic: aliud in vſura debita officio iudicis: vt in contrario. Rationem aſsigno, licet ratio Ioã. poſſet etiam ſuſtentari: tamen ratio vera eſt, quam ponit hic iuriſconſultus. Nam illud quod mouet officium iudicis in actione arbitraria propter locũ non eſt mora nõ ſoluẽtis tantùm: ſed eſt etiam, quia alio loco quis ad ſolutionem cogitur: quia ſi in loco deſtinato cogeretur, non eſſet actio arbitraria: vt s̃. eo. l. quod ſi Epheſi. Licet ergo reus principalis ſit in mora: apparet q̃ in eius perſona non cõcurrit id, quod cauſat iudicis arbitrium in hac actione: quia ab eo nõ petitur aliquid ſed à fideiuſſore. Quia igitur à fideiuſſore petitur, & à fideiuſſore fit executio, & ſic cum eo agitur, ille actus, qui parit arbitrium iudicis, meritò eius perſona inſpicitur. Et hoc dicit Iuriſconſultus in verſi. ſequen. vbi dicit, hic autem vna pecuniæ creditæ eſt circa eius executionem, &c. Actus ergo cogendi ad ſoluendum in alio loco, eſt ille, qui arbitrium iudicis principaliter producit: qui cùm geratur cum fideiuſſore, meritò eius perſona inſpicitur. Et hũc intellectum ad hanc legem habuit Paulus Iuriſconſultus. j̃. eod. l. fi. & ibi declarabo. Sed in actionibus bonæ fidei iſtud, quod cauſat officium iudicis ad vſuras, eſt principaliter natura obligationis, pro qua fideiuſſor interceſſit: meritò augetur obligatio ex mora rei: & ideo circa hoc haberemus diſtinguere: ſed circa hoc diſtinguam j̃. eod. l. fi. quæ lex eſt declaratio huius legis. Venio ad tertiam partem: dicitur hic quòd hoc intereſſe venit officio iudicis. cõtra de l. ſtipulationes non diuiduntur. ver. Celſus. de ver. obl. & de act. empt. l. j. in prin. & de condi. furt. l. in re furtiua. Sol. ibi loquitur in obligationibus facti, & de intereſſe quod ſuccedit in locum ipſius principalis obligationis, quod intereſſe videtur tacitè promiſſum. hic loquitur de intereſſe, quod venit extrinſecus: vt l. iij. §. nunc de officio. s̃. eo. Venio ad vltimam partem, & videtur quòd ſorte ſoluta remanet actio propter illud intereſſe: vt s̃. eo. l. iij. §. item Iulianus. Solu. & iſtud contrarium tangitur in l. j. gl. magna, circa princ. quartæ lect. Dic breuiter q̃ ibi fuit ſolutum adiecto: hic ipſi principali debitori, vt ibi dixi. Vltimò opp. de l. ſi pro fure. in princi. s̃. de condi. fur. Sol. iſtum paſſum quomodo & qualiter ſoluta ſorte remanet actio, examinabo vobis j̃. e. l. fi. vbi gl. pleni[e] tãgit.

§ Qui certo. Non poteſt creditori inuito alibi ſolui, quàm in loco deſtinato. h. d. Opp. s̃. eo. l. iij. §. & generaliter. vbi eſt electio rei vbi ſoluat ante petitionem. Sol. Quidam intelligunt hic poſt lit. conteſt. Tu dic ſecũdùm gl. q̃ ibi fuerunt plura loca alternatiuè deſtinata. Vnde reus poteſt eligere vnum ex illis ante lit. conteſt. non autẽ alium locum tertium. Ita loquitur hic. quod intellige, niſi differret quantitatẽ & intereſſe actoris propter locum: quia tunc cogeretur actor vbicunq̃ recipere. arg. eius quod no. in l. qui Romæ. in prin. de ver. ob. Item opp. q̃ poſſit vbicq̃ ſolui, vt l. cõtinuus. §. cùm ita. de ver. obli. Soluit glo. pluribus modis. Tene illam, q̃ poteſt ſoluere vbicq̃ ſoluendo ſortẽ & intereſſe, vt s̃. dixi: Vel dic q̃ ibi locus fuit appoſitus gratia rei. & hoc conſtat. & ideo non debet haberi ipſius loci ratio, vt argu. in l. fideicommiſſi. §. cùm Polidius. j̃. de vſur. & l. ſi ita relictum. §. Pegaſus. de leg. ij̃. & l. eum qui. aliàs incipit, Iabolenus. j̃. de annu. leg. Et iſto caſu poteſt reus vbicq̃ ſoluere: hoc eſt, ſicut poſſet, ſi locus non eſſet adiectus: ergo poteſt ſoluere in locum domicilij̃ actoris, vt videbitis j̃. tit. j. l. itẽ illa. Ex prædictis potes diſtinguere, aut locus apponitur gratia actoris, aut rei, aut gratia vtriuſq̃. Si quidẽ gratia actoris vel vtriuſq̃, aut reus vult ſoluere in altero ex locis deſtinatis, aut in tertio loco: & ſi in tertio loco, tunc aut vult ſoluere ſortem tantùm, aut ſortem & intereſſe: vt ex prædictis patet. & l. qui Romæ. in prin. de verb. ob. & ibi etiam dixi.

1 ☞ *Obligatio fideiuſſoris ſimpliciter accepti quando augeatur ex mora rei.*

Simplex

Universidad de Deusto Biblioteca

2 *Simplex solutio quòd non cadat in pœnam quæ venit contra naturam actionis.*
3 *Sorte soluta quando remaneat petitio pœnæ seu interesse.*
4 *Creditor recipiẽdo sortẽ cũ protestatione quòd uult sibi esse saluũ ius super interesse, an cõseruauerit sibi ius suũ: & sic an recipiẽdo sortẽ præiudicat sibi in interesse.*

Si post moram. Ista lex est magis difficilis quam sit l.cẽtũ Capuæ.ſ.eo. & est glo.illius.& secundũ Ioã.legit vno modo:& ista duplicatur in duas.Secũdũ Azo.legitur duobus modis:secundũ quosdã alios modernos legitur alio modo.Ego ponam casum verũ secundũ Ioan.postea in prosecutione materiæ declarabo lectu.omniũ.& hoc dicit.Fideiussor simpliciter acceptus nõ tenetur ad interesse propter locũ ex mora rei etiã præcedẽte:nec admittitur q̃ simplex solutio pro rata sortis & interesse facta esse videatur.hoc dicit.& diuiditur: quia primò format quæstionẽ.Secũdò respõdet ad illã inducendo similia. Tertiò circa prædicta mouet vnũ dubiũ.Quartò illud determinat & declarat. Secunda ibi:adeo. Tertia ibi: nisi si quis. Quartam ibi:quod nõ puto.Casus in terminis in prima parte est planus.Sequitur ver.adeo.Respõdet iurisconsultus,Adeo, hoc est,in tantũ,est hoc verũ q̃ illud interesse nõ est in obligatione in præcedẽti casu:vt ſ.sicut est verũ q̃ sorte soluta,vt si Capuæ petatur,hoc est,in loco destinato,cessat arbitriũ iudicis:nec debetur interesse hoc dicit.vide literã. Sequitur versi. nisi si quis dicat,Instat quærens: Dixistis q̃ sorte soluta cessat arbitriũ iudicis.contra sorte soluta simpliciter debet intelligi esse soluta pro rata sortis & pro rata interesse: ergo remanet petitio eius quod restat de sorte & interesse pro rata.Respondet iurisconsultus,illud quod dixi ſ.de sorte interesse soluta, esset verũ,nisi ista oppositio obstet,sed hæc oppositio facit me dubitare hoc dicit.iste versi.nisi si quis dicat,&c.Et litera est plana.Sequitur ver.quod nõ puto.Instat quærẽs.Quid videt vobis domine iurisconsulte,de ista oppositione,erit ne verũ q̃ videatur solutũ pro rata sortis & interesse? Respondet q̃ hoc non putat admittendũ,imò totũ computatur in sorte,& eam accipiendo videtur pœnã remisisse,hoc est,interesse propter locũ hoc dicit.& habes hanc l.secundũ hanc lectu.satis planã.

Pro declaratione huius legis reuoco in dubiũ versi.secundæ partis,scilicet ver.adeo.quid velit dicere.tenẽdo istã lect.Ioã. Respon.potest intelligi duobus modis. Vno modo q̃ respondeat ad quæstio.vt ſ.dixi ponẽdo casum:& secundũ hũc modum variat intellectus huius literæ duobus modis. Vno modo vt ponatur vt,pro sicut:& sic sit aduerbiũ similitudinis,vt dixi ſ.in positione casus.Alio modo vt ponatur vt,pro q̃.& sic sit cõiunctio,& erit sensus vt respondeat sic:adeo id est in tantũ verũ est q̃ interesse non est in obligatione fideiussoris, vt pro q̃ nũc soluta sorte,vel si Capuæ petatur,cessat arbitriũ iudicis:& sic ex hac positione quòd interesse non est in obligatione,sequuntur istæ duæ illationes,scilicet q̃ sorte soluta non potest peti interesse.Itẽ q̃ si Capuæ petatur,nõ potest peti interesse. Innuit ergo à contrario sensu q̃ si esset in obligatione posset peti etiã sorte soluta,vel si Capuæ petatur.hoc autẽ est falsum:vt ſ.eo.l.centũ Capuæ.& l.quod si Ephesi,in prin.ergo cõcluditur q̃ hæc litera non possit hoc modo legi,vt ponatur vt,pro q̃.& sic sit cõiunctio.& hoc ponit glo.hic super verbo,adeo,quæ merè respicit lect.Ioã.vide eã. Tu verò dic quòd etiam legẽdo vt,pro q̃,potest sustineri.Primo quia litera dicit nunc quoq̃,exponẽdo quoq̃,pro etiã:& sic implicat idẽ à cõtrario:vnde argu.à cõtrario sensu quod glo.sumit,propter quod ab ista lect.recedit,nõ potest hic sumi. Vel aliter,posito quòd dictio quoq̃,nõ implicaret idẽ à cõtrario,sed argumentum à cõtrario posset hic sumi,vt glos.dicit,procederet adhuc hæc lect.Nõ obstant contraria:nã interesse propter locũ esse in obligatione,potest intelligi duobus modis.Primò in obligatione largè & impropriè, hoc est,in iudicis officio:& hoc modo non posset hic sumi argumẽ.à contrario sensu:quia sorte soluta nõ potest iudicis officium remanere: vt l.centũ Capuæ.ſ.eo.in fi.Sed si accipis obligationem propriè:tũc argu. à contrario sensu procedit.Nam si est in obligatione sorte soluta,posset adhuc peti interesse.Idẽ si Capuæ peteretur,sicut dicimus in vsuris debitis per stipulationem: vt d.l.centũ Capuæ.ſ.eo.Alio modo legitur iste ver.adeo,secundũ lect.Ioan. quòd hic non respondeat quæstioni:sed totum sit de quæstione præcedenti & in versicu.nisi si quis dicat,&c.formet aliud dubium.& in fin.in versi.quod non puto.respondeat ad quæstio.vtranq̃,scilicet quod non puto admittendũ,vt fideiussor teneatur,nec pro rato sortis & interesse intelligatur solutũ.& ista lect.tangitur in penulti.glo.huius legis. Sumus expediti de lect,Ioan.cõtra quã oppo.& videtur quòd si fideiussor acceptus est,post morã teneatur ad interesse,vt ſ.eo.l.centũ Capuæ,secundũ lectu.Azo.& l.quæro.in princi.j.loc.Huius timore Azo legit hanc legẽ duobus modis.Primò quòd hic fideiussor intercessit in certã summam nominatim:& secundũ hoc tota lex legatur prout ſ.dixi,secundum Ioan.eo accepto quod hic pono quod interceſsit in certã summam specialiter: sed secundũ Ioan.simpliciter ista lect.nõ est vera.Primò,quia hæc lec.non haberet dubiũ.Secundò,quia cõtra tex.qui dicit quòd fideiussor interſit eius nomine,& sic simpliciter nõ exprimendo quantitatẽ.Vnde ipsemet Azo recessit ab ista lect. & legit hanc legẽ alio modo,videlicet q̃ huic quæstioni factæ in princi.nõ respondet:sed format aliã cui respondeat:& ista lec.tãgitur hic in ij.glos.huius legis,& explicatur clarius in l. centũ Capuæ.ſ.eo.in ij.gl.magna ibi.licet huic solutioni,&c. secundũ hãc lec.diuide hãc l.quia primò format vnã q.cui nõ respondet.Secũdò in ver.adeo.format aliam vtrũ sorte soluta, vel si petatur in loco destinato,cessat arbitrium iudicis.Tertiò in ver.nisi quis.ad illud quod dixerat de sorte soluta,facit vnam rationẽ,per quã ostendit non cessare iudicis arbitrium sorte soluta.Quartò in ver.quod nõ puto.determinat secundam quæstionẽ dicens q̃ sorte soluta cessat arbitrium iudicis nõ obstant argu.prædicta,& sic ad.j.q.nõ est respõsum.Si ergo quæratur quid iuris,respon.q̃ erit in obligatione,secundũ opinio.Azo.vt ſ.d.l.centũ Capuæ.& l.quæro.j.loca.quod an sit verum,statim dicã.Circa hãc lec.quæro,& reuoco in dubiũ intellectum versi.adeo.Respond.secundũ Azo.hic formatur noua q.& illud quod dicit de sorte soluta,intelligo à reo vel fideiussore,non curo.Cũ enim reus si Capuæ esset,non posset in plus cõueniri:ergo nec fideiussor qui nõ potest in plus teneri,& sic hæc q non refertur vt dependeat à q.proposita. Contra istam opi.oppo.quia secundũ Azo.fideiussor tenetur ad istud interesse iure obligationis:ergo etiam sorte soluta ab eo poterit peti.Solue vt dixi:iste versi.non refertur ad primũ casum tamen si referatur,idem esset.Nam cũ principalis habeat iustam causam in se,quòd sorte soluta nõ teneatur ad interesse:ergo nec fideiussor,qui in duriorẽ causam non potest teneri:vt l.hi qui accessionis.de fideius.Sed adhuc instatur quòd in plus tenetur fideiussor secundũ opi.Azo.quia tenetur iure obligationis & sic efficacius quàm reus,qui tenetur officio iudicis.Solu.non tenetur in plus aliquo de quatuor modis,qui ponuntur in ſ.plus.Insti.de actio.licet teneatur efficacius:& istud obligationẽ fideiussoris non vitiat,vt hic sicut si intercederet pro obligato naturaliter,vt not.in l.si pupillus.de verb. obliga.Et hoc voluit dicere quædam glo.hic posita super verbo,soluta,quæ tota respicit lect.Azo.verũ quia hæc lec.Azo. quod iste ver.adeo,non referatur ad præcedentia,videtur aliquantulum repugnare literæ:ideo quidã moderni tenentes lec.Azo,videlicet quòd fideiussor simpliciter teneatur ad interesse,legunt istud ver.adeo,alio modo,scilicet quòd quæstioni factæ respõdeat hoc modo,scilicet quæritum est an fideiussor acceptus post morã nõ teneatur ad interesse,nec sit in obligatione.Respondetur quòd hoc est verũ.versic.adeo.hoc est, in tantum quòd sorte soluta,vel si Capuæ petatur,cessat arbitrium iudicis quasi dicat,in istis tantũ duobus casibus est verum quòd non est in obligatione,aliàs secus.& si opin.Azo. remanet vera:cætera non mutantur. Est ne vera ista lectura? Certè non.primò,quia,vt dixi vobis ſ.eod.l.centum Capuæ. interesse ratione loci non causatur principaliter à mora rei: sed ex eo etiam quòd quis cogitur ad soluendũ in alio loco:& ideo istud officium dicitur ipsam condemnationem respicere,& executionem:vt ibi vidistis.Vnde licet reus esset in mora,& actor vellet petere,vt dicit textus non tamen adhuc petierat,nec litem contestatus erat:vnde interesse non erat adhuc in officio iudicis: meritò fideiussor simpliciter acceptus ad illud non tenetur. & hoc est quod vult hic dicere Paulus Iurisconsultus.Idem si poneremus litem contestatam esse,

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ L. centum Capuæ. Et adde per eundem Bar. ẽ. d. l. cẽtum. §. eo.

b ¶ Sorte soluta. Vtrũ sorte soluta remaneat pœna seu accessoriũ in petitione, adde qđ not. Bart. in l. si cui. §. cum sacrilegium. ẽ. de accusa. & ibi alle. ităl. & qñ pœna conuẽtionalis succedat loco interesse ꝛ̃c tũc subla ta petitione sortis, vr̃ pœna remissa. l. prædia. de acti. emp. Si verò pœna succedit loco contẽptus: et tũc si primo soluit̃ res, submoueret̃ petitio pœnæ, nõ ecõtra. l. si duo. §. item si duo. ẽ. si quis cau. l. ita demum. §. de arb. & not. doct. post gl. in d. l. ij. si quis cau. in prin. Et vtrũ accipiendo partim videa tur remissum pro parte, vide no. in l. in executione. §. pe. de verb. oblig. & §. l. proxi. & no. in l. ij. in prin. si qs cau. ꝙ qui trãsigit super contractu principali, videt̃ transigere super pœna, vt ibi. secus si esset trãsactum super actione sortis, nõ super cõtractu, secundũ Bal. no. in l. ij. in prin. de fru. & li. ex pen. Et an qui petit rem, videat̃ renũciasse petitiõi pœnæ, vid̃ in l. cõmissoriæ. C. de pact. inter emp. & vẽ. Et an maritus, q posẽt moram recepit dotẽ, possit de per se petere fructus & accessiões ad hoc vide Bal. in l. fi. §. pe. C. de iur. dot. & no. vide Imo. post An ge. in l. si insulã, in pe. char. in ver. restat. de verb. obl. Adde an soluta sorte possit peti interesse, Bal. cõsi. clj. inci. statuto caueẽ li. ij. Et an spius calculata rõne de sorte videat̃ remissa pœna, vide Ro. cõsi. mihi clvj.

c ❧ POMATES. ¶ Vltimò. Vide Alexand. consil. cxc. vlti. colum. volu. ij. Areti. consil. ix. dubio ij.

& post litem contestat. fideiussorem acceptum, si tamen esset aliqua æquitas, quę moueret officium iudicis ad faciendum quòd solueret in loco destinato, vt ẽ. e. qđ si ẽpheſi. §. interdum. sed si esset lis contestata, nec aliqua æquitas esset, quæ illud induceret: tunc cùm iam fundata esset æquitas, quæ arbitrium iudicis inducit ad condemnandũ super interesse ratione loci, dicerem fideiussorem simpliciter acceptum teneri. & hoc modo posset esse vera opi. Azo. Secundò displicet opi. Azo. in alio. Nam ipse ponit ꝙ posito ꝙ fideiussor teneatur ad istud interesse: tñ sorte soluta non poterit peti. hoc est falsum. Nam licet principalis teneat̃ officio iudicis, qđ non põt subsistere principali actione sublata, vt l. centum. ẽ. eo. tamẽ fideiussor tenet̃ iure obligationis propriæ, vt not. ĩ. loca. l. quæro. & ideo sorte soluta contra fideiussorem posset agi ad interesse: sicut dicimus in vsuris debitis per stipulationẽ, vt d. l. centum Capuæ. ẽ. eod. Et hoc est quod voluit hic quærere Iurisconsultus, in versic. adeo. secundum quod dictio vt, ponitur pro qđ, vt ẽ. dixi. Nec obstat si dicis, ergo intercedit in duriorem cãm quã principalis: quia nego istam. Nã licet principalis sorte soluta non possit conueniri: hoc contingit ex stultitia actoris qui sortẽ recepit sine interesse, non natura obligationis. Poterat em̃ actor non recipere: vnde causa ex hoc non dicit̃ durior. Non em̃ debemus præsumere qđ actor sit stultus, & sortem recipiat sine interesse. Teneamus ergo lect. Ioan. alij vt domi. Nico. de Ma. legunt hanc legem alio modo, & est bona lectu. vt hic intelligatur in fideiussore iudicatum solui: & secundùm hanc pone casum. Cùm reus esset in mora perueniendi Capuam, & sic in alio loco vellem agere contra eum vel eius procuratorem, & dedissem libellum, ipse dedit fideiussorem iudicatum solui: quęritur an illud qđ accedere potest obligationi ex sententia iudicis sit in obligatione fideiussoris. & hoc primo. Sequitur ver. adeo. in quo quę ritur an hoc casu, hoc est, condemnatione secuta sorte soluta, vel si Capuæ peratur ex condemnatione, an cesset officium iudicis, hoc est, cesset deberi illa quantitas quæ accessit seu debetur per officium iudicis. Sequitur versi. nisi si quis dicat. Hic non mutatur casus. Sequitur versic. quod non puto. Hic respondet ad ambas quæstiones dicens quòd non putat hoc admittendum, scilicet quod interesse non sit in obligatione: quia imò est in obligatione in tantum hoc non putat, quòd etiam non putat admittendum quòd sorte soluta videatur remissa pœna. hoc dicit secundùm eum. Contra hanc lecturam opponi. quia nemo suo nomine conuentus cogitur satisdare iudicatum solui: vt Institutio. de satisdatio. §. si vero. Respond. hic conueniebatur procurator: vel ipse satisdedit sua sponte iudicatum solui. Sed contra hoc opp. de textu qui dicit, eius actionis nomine: ergo non satisdedit iudicatum solui. Solutio intellige quod satisdedit iudicatum solui eius actionis nomine. Item opponi. fideiussor simpliciter acceptus non tenetur ad interesse propter locum: vt suprà eodẽ l. centum Capuæ. Solu. ibi loquitur in simplici fideiussore: hic in fideiussore iudicatum solui, qui in sua obligatione videtur habere respectum ad id quod per iudicem poterit iudicari: vt lege iudicatum solui ĩ. iudic. solu. & ĩ. loca. l. quæro. in princip. ibi: ac si fideiussisset in quantum illum condemnari, &c. & hæc opinio satis vera est in se. Item opp. ẽ. de in lit. iuran. l. j. Sol. vt ex his, quæ ibi dixi apparet: & ista lect̃. est satis vera in se: tamen lect. Ioan. magis applauderet literæ: ideo eam tene.

a Ex prædictis ergo, & ex his quæ dixi in l. centum Capuæ[a]. ẽ. eo. † Pro declaratione præsentis materiæ vtrũ fideiussoris simpliciter accepti augeatur obligatio ex mora rei, sic distingue: Aut loquimur in vsuris debitis per stipulationem: aut in vsuris debitis per officiũ iudicis: aut interesse. Primo casu aut stipulatio vsurarũ præcesserit obligationem fideiussoris: & tenetur: ẽ. eod. Capuæ. Aut secuta est: & non tenetur. arg. l. fin. ẽ. de pact. Secundo casu aut mora præcesserit: & sic vsuræ iam officio iudicis debebantur, & fideiussor sine dubio tenetur, vt l. quæro. in princip. ĩ. loca. secundùm lectu. Azon. Aut non præcesserit, sed secuta est: & tũc sunt opi. Tu tene opi. Io. ꝙ etiã tũc obligatio fideiussoris augeatur, quia tales vsuræ veniunt secũdùm naturã actionis ex officio iudicis, vt d. l. quæro. & l. si postea. ĩ. rem. pup. sal. fo. Tertio casu, qñ quæris de interesse, aut quæris de interesse quod succedit in obligatione propter morã, vt in obligationibus facti: et tũc augeẽ obligati fideiussoris, vt l. cũ filius. §. j. de ver. ob. & l. si libertus morã. de oper. lib. & l. si stipulatus esses. ĩ. de fideiuss. & c. tit. l. si quis pro eo. in prin. cũ si. Aut quæris de interesse quod venit per officiũ iudicis ratione rei: tũc idem, vt l. mora. ĩ. de verb. ob. & l. si seruũ. §. nũc videamus. e. ti. Aut quæris de interesse rei ratione loci: & tũc aut fideiussor promisit iudicatũ solui, & augeẽ eius obligatio: ex mora rei: vt hic ſm vlt. lect. & in alijs legibus ẽ. alle. Aut fideiussit simpliciter: & tũc aut añ morã rei: & nõ augeẽ eius oblatio: vt l. centũ Capuæ. ẽ. eo. Aut post morã rei: & tũc aut post morã, & ante lit. cõte. interceſit: & idem vt hic ſcdm lect. Io. quã ẽ. eo. tenui. Aut post morã, & post lit. cõtest. & tũc ex tali præcedẽte mora augetur obligatio fideiussoris: & hoc modo potest procedere lect. Azo. hic posita, vt ẽ. dixi. Venio ad versic. nisi si quis, &c. quæro qualiter fiat ista computatiò. Gl. istam rationem calculat vno modo secũdùm Io. alio modo secũdùm Mar. quælibet calculatio est recta & bona: tamẽ calculatio Ioã. plus placet, qui posuit ꝙ centũ erat sors. & hoc ideo: quia hæc lex est facta ad declarationem l. centũ Capuæ. vbi ponitur in tex. ꝙ centũ erat sors, & ꝙ hæc lex sit facta ad illius declarationem, apparet: quia illo themate posito pro cõstanti, quærit si post morã factam quò minus Capuæ soluerẽtur, &c. vt hic in prin. l. Venio ad vltimã partem: dicitur hic ꝙ simplex solutio non potest intelligi facta pro rata sortis & interesse. contra ĩ. de sol. l. j. vbi simplex solutio prius cedit in

2 vsuris ꝙ̃ in sorte. & C. de solu. l. j. Sol. † illa regula nõ habet locum in pœna seu sorte, quæ venit contra naturam actionis, vt hic: quod est notandum. Vltimò oppo. & videtur ꝙ sorte so

b luta[b] remaneat pœna seu petitio pœnæ, vt l. si ꝑ fure. in prin. & §. j. de cond. fur. & l. ij. in prin. si quis cau. & ẽ. eod. l. iij. §. itẽ

3 Iulianus. † Huius timore gl. tua hic vltima distinguit, Aut loquimur in pœnis legalibus: & tunc loquitur l. si pro fure. quod plenè dic, vt dixi in l. qui ea mente. de furt. Aut loquimur in pœnis quæ veniunt iure obligationis: & tunc aut loqueris de obligationibus iudicialibus & tunc dic, vt d. l. ij. si quis caut. Aut in pœnis conuentionalibus: & tunc aut est simplex pœna: & tunc distingue aut fuit dictũ, rato manente pacto, aut non: quod plenè dic vt l. qui fidem. ẽ. de transact. Aut fuit vsura: & non videtur remissa solutione sortis. l. centum Capuæ. ẽ. eo. Aut loqueris de interesse, quod venit per officiũ iudicis. Ista est materia nostra, circa quam dic, Aut sors soluit̃ adiecto: & remanet petitio interesse: vt l. iij. §. item Iulianus. ẽ. eodem. Aut soluitur ipsi principali creditori: & tunc aut soluitur ipsi scienti: & extinguitur petitio interesse: vt d. l. centũ Capuæ. & hic in fin. Aut soluitur ipsi ignoranti: & remanet petitio interesse, vel actio prima, vel actio de dolo, vel actio in factum, vt habuistis not. ẽ. de tritica. l. in hac. in gl. super vers. liberari. Videbitis in l. iij. §. si reddita. ĩ. commod. & in l. & elec ganter. §. non solùm. ẽ. de do. Vltimò[c] quæro. quid si credi-

4 tor recipiẽdo sortem † protestatus est saluum sibi esse ius suũ super interesse, an per hanc protestationem sibi ius suum cõseruauerit. Ista quæstio residet in hoc, an recipiendo sortem perdatur petitio interesse ratione tacitæ voluntatis vel tacitæ remissionis, an ex alia necessitate iuris: quia protestatio recipientis

pientis impedit illud qđ veniebat ex sua tacita voluntate seu remissione,non aliud:vt l.at si quis.§.plericp.de relig. & sum. fune.& not.in l.alimenta.C.de nego.gest.& quod ista petitio interesse perdat ex tacita remissione,videt tex.hic in fi.In contrariũ cp perdatur ex iuris necessitate,videt casus in l.cẽtũ Caput.in fi.s.eo.& C.depositi.l.iiij.vbi dicitur cp perdit ex necessitate:quia cũ sit officiũ iudicis mercenariũ,nõ potest subsistere principali actione sublata.Petrus videtur dicere cp nõ possit quis seruare istud ius per protestationẽ,p rationẽ p̃dictã: quia ex iuris necessitate hoc euenit,nõ ex tacito cõsensu.Mihi videt dicendũ cp si quidẽ recipiẽs expresse liberaret soluentẽ à sorte,protestãdo cp sibi remaneat saluũ ius petẽdi interesse:quod tũc Petrus dicat verũ.Sed si nõ liberaret,sed simpliciter sortẽ solutã reciperet cũ illa protestatione,cp tũc protestatio sibi prodest in hoc scilicet cp nõ videat liberatus à sorte,sed remaneat petitio sortis propter interesse.Hoc probat s.eo.l.iij.§.item Iulianus.vbi solutio facta adiecto nõ liberat à sorte propter interesse.Et hoc ideo:qa deficit cõsensus veri creditoris.Ita in ꝓposito,p protestationẽ apparet cp deficit cõsensus eius:ideo remanet petitio sortis ꝓpter interesse,vt s.dixi.Possemus etiam dicere in casu præcedẽti qñ liberauit à sorte,hoc acto cp remaneret petitio interesse,cp si quidẽ reus soluẽs consensit super interesse,possit interesse peti,non ex vigore officij iudicis vel primæ actionis sublatæ,sed noua actione præscriptis verbis,quę orit ex quodã cõtractu innominato tẽpore solutionis celebrato scilicet libero te hoc acto cp habeã interesse:etiã si soluẽs nõ cõsenserit,apparet cp ego liberaui te soluentẽ,nõ liberaturus si crederẽ te non posse petere interesse:& sic cũ ab interesse sit liberatus sine causa,posset agi cõdictione sine causa:vt reponas te in pristinam obligationẽ,vt possim petere interesse.Verum quia ipsum interesse erat purum,petitur ipsum principaliter omisso circuitu:vt l.si mulier.s.de condi. ob cau.& quod no.in l.si quis accepto.eo.tit.Modò habes expeditam istam l.valde difficilem,vt vidistis.

De constituta pecunia. *Rubrica.*

1 ☞ *Masculinum quòd concipiat fœmininum.& nume.3.remißiuè.*
2 *Vtilitas huius edicti est quòd ex pacto nudo oritur actio.*
4 *Quando tractatur de obligatione inducenda,si non ualet quod ago ut ago,quòd ualeat ut ualere potest.*
5 *Factum pro facto & factum pro dato quòd posßit constitui.*
6 *Debitum aliquid esse quomodo intelligatur.*

LEX I.

a **Hoc edicto.** [a] Nota.textus ibi: quoniam graue,&c.

1 **Ait prætor.** †Masculinum concipit fœmininũ.h.d. Quęro,quia verba edicti hic posita sunt imperfecta,quæro qd erit vltra in edicto.Dicit glo.subaudi, soluere cogam.hoc nõ placet:quia secundũ hoc ex hoc edicto actio nõ daretur,sed iudicis officiũ:cũ verba referãtur ad iudicem secũdũ doctrinã,quã dedi vobis in l.j.s.de cõdi.ex lega. erãt ergo alia verba scilicet iudicium dabo,& si.& vide plura
2 verba edicti j̃.ea.l.si duo.§.ait prætor. †Quæro,ad qd est vti
b le hoc edictũ[b]:Respõdeo,de iure cõi ex pacto nudo non orit actio:vt s.de pac.l.iuris gentiũ.§.igitur nuda.sed prætor in casu isto solo qñ quis per pactũ nudũ promisit istud quod aliàs erat debitũ,cõstituendo illud debitũ se soluturũ vult cp ex illo pacto,licet nudo,oriatur actio,quæ vocat actio de constituta
c pecunia.Vnde si per stipulationẽ qs promitteret[c],nõ haberet locũ actio de constituta pecunia:sed certi cõdictio ex stipulatione.Hoc probatur Insti.de act.§.de cõsti. †Quæro vtrum
3 masculinum concipiat fœmininũ.Cy.tractat de hoc in l.quicunq;.C.de ser.fug.Alij docto.ponunt in l.j.j̃.de verbo.signi. & ibi plenè dixi.

De pupillo. Nota cp hæc dictio quæ,refertur ad masculos & ad fœminas maiores & minores,liberos & in potestate.h.d.iste tex.&c.

Eum qui. Hic exponitur verbũ,constituit,licet eius expositionẽ latius reassumat.j̃.eo.l.qui autẽ.§.
4 constituere.& hoc dicit.Cũ tractemus†de obligatione inducenda,si nõ valet qđ ago,vt ago nõ valet vt valere potest.h.d. Opp.de l.Lucius Titius cũ haberet.j̃.de- a
positi.Solu.ibi illud quod agitur valet vt agitur:& sic nõ est cõtra. Opp.s.de trãsact.& l.post rem.§.fin.& de pac.l.si vnus. b
§.pe.Sol.ibi loquitur de obligatione tollenda,& inducẽda liberatione,quod est fauorabile:hic de inducenda obligatione,quod est odiosum.Et istud brocardicum examinat Cy.in l.nõ codicillum.C. de testa.Ego plenius quàm alij in l.j.§.si quis ita.de verbo.obli.dic vt ibi.

An potest. Hic incipit exponere illud verbum, debitã. & durat hæc expositio vsq; ad l.qui autẽ. §.cõstituere.Et ne procedas in æquiuoco, hic verbũ.pecuniam,nõ exponit,sed pro cõstanti oẽs veteres acceperũt pecuniam c
pro qualibet re.Solum ergo ad expositio nẽ huius verbi,debitã,attẽdit.& hoc dicit. Sicut aliud pro alio potest solui: ita
5 aliud pro alio põt cõstitui. Quęro†vtrũ d
potest cõstitui factũ pro facto vel factum pro dato,& si.Io.dicit cp nõ,per l.q res.§. mihi decẽ.de sol.In contrariũ est veritas, cp factum pro pecunia & pecunia pro facto,& vnũ factũ pro alio potest solui creditore volẽte,vt l.in stipulationib⁹.§.operarũ.j̃.de ver.obl.satisfactũ emꝫ accepim⁹, &c.vt l.si rem.§.satisfactũ.j̃.de pig.actio.

d **Debitum.** [d] Debitũ intelligitur ex quacunq; causa quę
6 parit† obligationem ciuilẽ & naturalẽ, vel naturalẽ tãtũ,vel de iure prętorio sine exceptionis obstaculo. Itẽ siue sit debitũ purè,siue in diem.h.d.vsq; ad l.eum qui.

LEX II.

Quod si filii. Quæro, quæ est ratio cp teneat ad integra decẽ,licet minus sit in peculio? Dicit gl.qa exceptionẽ remittere videt:vt l.sed & si qs.§.pe.& fi.si quis cau.Ista gl.nõ dicit verũ hoc casu,cũ noïe filij qs promittit.Nã filio nulla cõpetebat exceptio,sed insolidũ tenebatur:vt s.l.proxi.§.sed si filius.ergo & pater cõstituens pro filio insolidũ tenebatur tenetur insolidum,cũ nomine filij constituit.

1 ☞ *Tutus exceptione perpetua quòd nõ dicatur debitor.*
2 *Tutus exceptione,si sciens constituit,an uideatur donare.remißiuè.*
3 *Quæ inducunt condictionem indebiti, quòd impediant constitutionem.*

LEX III.

e **Quod si maritus.** [e] Oppo. de l.nã & maritus.s.de cõd.inde.Sol. ibi loquitur in soluẽte.hic in cõstituente.

1 Ratio ibi patet. †Opp.j̃.proxi.§.vbi tutus exceptione cõstituendo nõ tenet.Sol.hic loquit de exceptione tẽporali,vt dixi in d.l.nã & maritus.ibi de exceptione perpetua loquitur.

Si quis autem. Not.tex.ibi:quia debita iuribus,&c. Nota cp nõ dicitur deberi,quod exceptione perpetua potest defendi. Oppo.de l.qui exceptionem.s.de cõdi.inde.Solu.dicit glo.hæc lex debet intelligi secundũ illã,cp hic erat tutus exceptione iurisiurãdi,& pacti,& similium.Secus si exceptione odiosa:quia tunc idẽ in soluente quod in cõstituente,quia æquiparãtur:vt s.eo.l.j.§.an potest.
2 Quæro†quid si tutus exceptione sciens cõstituit.Dicit glo. videtur donare,verũ dicit.Sed contrariũ videtur dicere.j̃.eo. l.hactenus.in fi.sed ibi soluam.Vide hãc glo.quæ incipit scilicet fauorabilem.ibi;sed quid si sciens.

a Hoc edicto.In princ.huius l.sed quid est fides,vide Bal.in c.j. in prin.de ca.Corra.

b Edictum. Quid si in dicto cõstituto nudo pacto promittat pœna,dic cp ad pœnã nõ oritur actio.l. Titius.j.eod.secundũ Bal.in rubri.C. eo.in iiij.quæstio.

Pacto nudo. Vide Iaso.in §.in personã.Institut.de act.vbi est multũ subtilis.& alleg.Bar.hic contrariũ iuxta ea quæ tradit in l.j.C.eo.tit.Pro quo vide concordã. eiusdem concor.xij.

c Promitteret. Et si debitum nullũ præcessisset:tunc oritur actio ex stipulatione.Ita dixit Bar.in l. j.C.eo.

d Debitum.In princ. huius §.&c. Per istũ tex.iuncta l.quiautẽ. §.fi.j.eo.dicitur quod ex duplici & nudo pacto super eadem re ex interuallo facto semp orit actio,etiã de iure ciuili,patet: quia ex primo pacto inducta est naturalis obligatio.l.j.de pact. l.in his.§.Imperator. de sol.Ex secundo pacto inducitur actio de constituta,vt hic. & hanc regulã sentit Hosti.in ca.per tuas. de arbi.& ibi clare do.Anto.idẽ sentit in c.Quintauallis.de iudic.facit quod nota. Bart.in l.cũ scimus. C.de agri.& cen.lib. xj.& quæsit ratio cp constitutũ nõ habet locum in ciuili tantũ obligatione,vide no. Bal.in l.pe.de nõ nu. pe.& fideiussor accedit:vt not.Bar.in l.ij. ff.de fideiuss.Et prædictis adde cp imò constitutũ nõ videt pactũ nudũ,sed contractus nominatus:vt per Bar.in l.iuris gẽtium.§.igitur nuda.s. de pact.

e Quod si maritus. In princ.huius l.&c. Vide Bart.in l.maritum.j̃.solu.matri.per Imo.plenius in l.non tantum.in princi.de re iudica.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Deſtinato. Vide gl. & doct. in l. hæres abſens. §. pe. aliàs fi. ſ. de iudi. & Bal. in l. cùm Archimedoram. C. vt in poſſeſſ. leg.

b ✠ POMATES. ¶ No. rex. Vide Iaſo. 3 §. præiudiciales. in fi. Inſti. de actio. Feli. in c. ij. col. iiij. de reſcrip. Alexã. l. admonendi. col. iij. ff. de iureiu. Pa. de Ca. conſ. cccxxiij. incip. in cauſa crimina li. Iaſ. in l. pen. col. pe. C. de inſtitu. & ſubſti. ſub condi. factis.

c ¶ Dicit iudex. condẽno te ad dãdum ſecundùm qđ tui anteceſſores conſueuerũt ſuia non eſt cõditionalis. Ex quo Bart. in l. admonendi. de iureiurã. infert ad aliã q. no. de ſtatuto. & de dictiõe ſecundũ, an faciat cõditionẽ, vide Bal. in l. pe. C. de inſti. & ſubſt. Et hic adde Io. An. in addi. Specu. in titu. de ſent. §. ſequit. in prin. Adde de his verbis, put tui anteceſſores, Pau. de Ca. conſ. cccxiij. & de dictione ſecundũ, Bal. cõſi. ccxc. j. lib. & cõſil. lxx. iiij. lib. conſil. cccxl. iij. libro.

d ¶ Itẽ ſi mihi. In prin. huius §. &c. Vide ad iſtum text. in verſi. ſi actor. qđ not. Bal. in l. j. in iij. col. C. de ſent. in verſi. ſed quæro qd in ſyndico. Et quãdo ex ſtipulatione tutoris queritur vtilis pupillo, vide in l. ij. & ibi eſt gloſ. magna. C. qñ ex fact. tut. & ibi vide Bal. & quod legitur & not. in l. pen. & fi. eod. titu. ibi hoc habet locum etiam ſi nito officio tutoris ſi in rem pupilli ſtipulet tur: aliàs nullo caſu quæritur.

e ¶ Conſtituit. Conſtituí plus debito an valeat ſaltẽ vt donatio: & adde Bal. in rub. C. eod. in ij. col. Pro hoc facit quod dixi poſt Bar. in l. cuius per errorem. de regu. iur. & hic adde Pau. de Caſ. in l. iuris gentiũ. §. ſed cùm nulla. ſ. de pact.

f ¶ Qui autẽ. In princ. huius l. &c. & illum tex. cum l. ſeq. allegat Bartol. in l. j. in iij. qõ. de iuriſdi. omni. iudi.

g ¶ In dubio. Idem voluit Bald. in rubri. de conſtitu. pecu. in vlti. col. & Ang. & Imol. in l. inter ſtipulãtem. de verbo. oblig. Pau. de Caſt. & Romã. in l. ſtipulatio iſta in princip. de verbo. obli. & hoc not. ad limitationem. dict. l. ſtipulatio iſta. in princ. & adde not. per Bal. in l. ſi pater. C. de colla. & not. quòd ſi promitto tibi me curaturũ ꝙ vnus tale quid faciet, quòd excuſor ſi facio quan

Si is qui. Oppo. debitor in diẽ, ante diem eſt tut° exceptiõe: vt l. j. in fi. ſ. qñ dí. vſusfru. leg. ce dat. ergo cõſtituendo non tenetur. Rñd. ibi ponit de exceptione perpetua: hic de temporali: & ſic ſi bene aduertis, ea, quę inducunt † cõdictionem indebiti, impediũt conſtitutũ: quę condictionem indebiti non inducũt, conſtitutũ non impediũt. Oppo. de l. id quod. j. eo. So. ibi de debito conditionali: hic de debito in diem. Quæro, quid ſi alius & non ipſe debitor conſtituit ſe ſolu turum citeriori die, an valeat. dic vt in gl.

Vm qui. Varietas loci cõſtitutionẽ nõ impedit h.d. Opp. de l. ſi qs in legatione. de iud. Gl. ſoluit quatuor modis, ſinaliter approbat primam & vltimã. Ia. But. iũgebat eas ſimul, & dicebat, ad hoc vt legatus poſſit tpe legationis cõueniri Romæ de cõſtituta, duo requirunt, ſ. ꝙ tẽpore legationis incipiat deberi: & ꝙ ſolutio conferat in ipſum legationis locum. Iſtud primũ videt contra iſtũ tex. vbi dicit qđ accepit in prouincia, & ſic ante legationẽ cœpit deberi: & conſtituendo Romæ teneť: niſi dicas ꝙ accepit in prouincia inchoato tpe locationis. Et hoc modo poſſet ſuſtineri hæc lect. quæ cõiter teneť. Ad ſcđm dictũ oppo. de l. cõtraxiſſe. de act. obl. & l. iij. de bo. autho. iud. poſſ. vbi videtur ꝙ in loco deſtinato [a] ſolutioni poſſit cõueniri: quia ibi videtur cõtraxiſſe. Dicit glo. ꝙ vbi videtur contrahere iuriſfictione: tñ ibi habet fortũ vbi verba contractus celebranť. Iſtud nõ eſt verum, vt dixi ſ. tit. j. l. j. vbi eſt caſus. & in l. quęro. de ſol. Dic ergo ꝙ hic ſõ conueniri non põt propter priuilegiũ legatiõis.

Quod exigimus. Sufficit eſſe debitum, licet nõ debeat qui conſtitui. h.d. Opp. đ l. ſi pœnę. §. j. ſ. de condi. inde. Sol. ego intelligo ꝙ hic conſtituit quis quod ab alio debetur, non tanquã debitũ à ſe: quia tũc non valeret conſtitutũ: vt incontrario. Secundò oppo. quia illud qđ alteri debetur, non poteſt quis recipiendo alteri conſtituí: vt l. Stichum. in fin. de dona. Solut. intellige hoc fieri creditore volente.

1 ☞ *Condemnatus ad dandum unum per caponum ſecundùm quod ſui anteceſſores fecerunt, quòd non dicatur condemnatus ſub conditione.*

2 *Verba conſtituti quòd debeant referri ad promittentem.*

Iulianus Per epiſtolam poteſt quis ſe obligare conſtituendo ſe pro debito alterius, non alium. h.d.

b Not. [b] text. in eo quod dicit, ſcripſi me ſecundùm mandatum. quæ verba, vt vides, non faciũt conditionem, ſed tenetur ſcribens de conſtituto ſimpliciter. Quod facit ad q. dicit iudex [c] in ſentẽtia, condemno † te ad dandum vnum par caponũ in anno tali, ſm quod tui anteceſſores cõſueuerunt, ꝙ iſta verba non faciũt cõditionẽ: imo ſimpliciter condẽnatus teneť. Ad hoc facit l. pe. C. de inſti. & ſubſti. & quod not. Cy. de cõtrahen. ſtip. l. ſcđm. Pro hoc optimè facit quod no. per gl. Ber. extra de off. dele. c. quoniã Abbas. vbi ſunt iſta verba, confirmo ſnia ſicut iuſta eſt in actionibus diſpoſitiuis, quæ non faciunt conditionẽ:

2 vt ibi not. Secundò habes hic † ꝙ verba conſtituti debent referri ad promittentẽ non ad alium: quod dic vt in auť. vt cùm de app. cog. §. ad hæc poſita C. eo. tit. auť. ſi quando. quod hic gloſ. refert.

1 ☞ *Verba contractus quando debeant referri in procuratore ad ipſum. Et quid in nuncio, & quid in adminiſtratore generali, remiſſiuè.*

d **Item ſi mihi.** [d] Verba conſtituti debẽt referri ad eum cui fit, nõ ad alium: niſi ille alius fingeretur eadem ratione poteſtatis vel legitimæ adminiſtrationis. h.d. vſq; ad l. ſed

1 & ſi filio. §. j. † No. ꝙ in procuratore verba contractus debent referri in perſonã ipſius procuratoris: non in perſonam domini: in nuncio verò aliter eſſet: vt l. & licet. j. eo. Secundò not. ꝙ in perſona adminiſtratoris legitimi hoc non exigitur de neceſsitate. Prædicta examina plenè & multũ latè in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis inſulam. de verb. oblig.

g **Sed & ſi filiofamil.**

Si mihi. Adiecto nõ põt cõſtitui, ſed principali creditori: & poſtquã creditori fuerit conſtitutum, impeditur facultas ſoluẽdi adiecto, vel alteri correo credẽdi. hoc dicit vſq; ad l. hactenus.

Hactenus Sufficit ad cõſtitutum ꝙ ſit debitum, licet non appareat perſona quæ debeat. hoc dicit.

1 ☞ *Conſtituens ſcienter plus debito, quando videatur donare.*

Si quis centum. Qui plus debito conſtituit ſe ſoluturum, tenetur vſq; ad quantitatẽ

1 debiti, non vltra. h.d. Quæro, † quid ſi ſciens conſtituit [e] plus

e debito? Quidam dicunt ꝙ valet iure donationis: vt C. ad leg. Fal. l. fi. Gloſ. dicit contrarium de iure iſto: quoniam donatio non poteſt valere iſto iure pacto nudo: hodie ſecus: vt l. ſi quis argentum. §. fi. C. de donat. Contrarium videtur tenuiſſe gl. ſ. eo. l. iij. §. fi. Tu dic, quandoq; aliquid non debetur iure exceptionis: & tunc per conſtitutum factum ſcienter tenetur: quia obſtaculum exceptionis tollitur, & actio prima remanet valida: non ꝙ oriatur actio de conſtituta: arg. l. ſi vnus. §. pactus. ſ. de pact. Sic poteſt intelligi gl. in d. l. iij. ſ. eo. Quandoq; quis conſtituit illud quod nullo modo eſt debitum: & tunc tene iſtam gloſ.

f **Vi autem.** [f] Summaui cum præcedenti.

1 ☞ *Qui promittit aliquem aliquid facturum ad conſeruationem eius, quod ipſe promittens debet, intelligitur promittere ſe facturum & curaturum.*

Si quis conſtituerit Sufficit ꝙ iſtud, qđ in conſtitutũ deducitur, ſit de acceſſorijs ad debitum, licet per ſe principaliter non ſit debitũ. h.d. Oppo. quod non eſt debitum, non poteſt conſtitui: vt ſ. per totum: ſed pignus non eſt debitum: ergo &c. Sol. licet pignus non ſit debitum: tamen accedit debito. Secundo opp. ad verſic. ſed & ſi quis. factum alienum quis non poteſt promittere: vt l. ſtipulatio iſta. in prin. de ver. ob. & Inſti. de inuti. ſtip. §. ſi quis alium. ſed hic promittit factum alienum, ſ. alium fideiuſſurum: ergo &c. Sol. dicit gl. hic promiſit ſe curaturum

1 ꝙ alius fideiuberet, & ſic factum ſuum. Nota ergo † ꝙ in du-

g bio [g], quando quis promiſit aliquem aliquid facturũ ad conſeruationẽ eius quod ipſe promittens debet, intelligitur promittere ſe facturum & curaturum, quod tenementi.

1 ☞ *Conſtitutũ celebratur conſenſu, etiã inter abſentes per nunciũ uel epiſtolam fit.*
2 *Nuncius qñ conſtituit, ꝙ conferat nerba in perſonã domini. Et dño acquirit direcõ.*
3 *Nuncius quòd ſit quoddam organum, quo mediante uox unius uadit ad alium.*
4 *Nuncius priuati nunquam poteſt eſſe generalis.*
5 *Procurator, qui facit aliquid ut nuncius, quòd non ualeat quod agit.*

tum in me eſt ꝙ Titius id faciat. Et hoc vult Feder. de Sen. in cõſil. ccij. quod reaſſũ pſit: & ſequitť Ant. de Bu. in c. gẽma. de ſpõ. & Bar. idem in conſi. ſuo inci. marit° promiſit. Ad quod vide quod no. Bal. in l. fin. in vlt. col. C. de do. ꝓmiſ. Pro quo vide l. ſi vehẽda. §. idem Iulianus. ad l. Rho. de iac. In contrarium facit iſte tex. in verſi. quid tñ, &c. in co. ver. not. & tene mẽti. & vide gl. in l. v. §. j. de verb. ob. Adde ad quid teneatur qui promittit ſe facturum & curaturum. Bal. cõſ. xcvj. lib. j. incip. præponit ꝙ tutor. & conſi. cccxlviij. incip. præmittendum. eo. lib. j.

✠ POMATES. ¶ In dubio. vide Alexan. cõſi. x. col. ij. vol. ij. & idẽ in promiſſione facta in ſpõſalib°, Fal. in l. fin. C. de non nu. pe. & idẽ in oĩbus aliis ſpiritualibus ſecũdùm Ant. & Pañ. in c. literas. de ſpõſal. Aret. in conſil. xcviij. colum. ij.

Universidad de Deusto Biblioteca

Factum à nuncio an possit validari ratihabitione.
Nuncij persona an debeat esse idonea. remissiuè.

Constituere. [a] Hic Iurisconsultus exponit verbum cõstituere positum in edicto. & h.d. Constitui etiam potest inter absentes interueniẽte organo: & nũcius præstat nudum ministeriũ. h.d. cum l. seq. & diuide. Primo ponit vnum dictũ. Secundo respondet tacitæ obiectioni. Secũda ibi: & licet. †Nota q cõstitutum sit consensu: nec requirit solennitatem verborum. Ex hoc sequitur aliud notabile, q potest fieri inter absentes per nuncium, vel epistolam, vt l. cõsensu. de act. & ob. & j. de cõtrahẽ. empti. l. j. in fi. Tertio no. †quòd nũcius confert verba in personam domini, dicendo sic: tu constituis te soluturum domino meo: vt hic, & l. licet. ibi: per quã tibi constituitur, &c. Not. per gl. in l. multum. in fi. C. si quis alteri vel sibi. Quarto not. quòd nuncius præstat nudum [b] ministerium: quasi dicat, non quæritur nuncio: & per nuncium domino: sed directò quæritur domino. Nuncius enim est †quoddam organum, quo mediante vadit vox vnius ad alium, sicut per epistolam: & licut aliquis loqueretur per picam aliquam seu buccinum, & hoc modo vocem suam ad alium transferret: vt hic in glos. †Et ex hoc [c] habes quòd nuncius priuati nunquam potest esse generalis: ita quo ex virtute illius generalis mandati [d] ipse descendat ad aliqua specialia: tunc enim non esset tanquã organum, sed ipse per se aliquid faceret vltra id quod dominus dixit. Et hoc videtur velle textus. ſ. de procurato. l. j. & per hæc verba quæ quotidie apponũtur in instrumentis, scilicet, talis fecit suum procuratorem, actorem, factorem, & nũcium specialem, prout de nuncio loquuntur, non habent effectum, nisi in his quæ specialiter inferuntur, vt ex prædictis patet. Item ex prædictis †apparet quòd si ille, qui est procurator, [e] fecit vt nuncius, non valet quod agitur: vt d. l. multum. C. si quis alteri vel sibi. ſ. eo. l. eum qui. §. Iulianus. Item †ex hoc videtur velle Pet. & refert Cy. in l. multum. quòd illud quod quis fecit vt nũcius, nõ possit validari ratihabitione, si mãdatũ nõ præcesserit. Non eñ fuit pica vel organũ mandato nõ precedente. Facit ad prædicta, s. q speciale mandatũ præcedere debeat. l. j. in fi. & q ibi no. j. de cõtrahẽ. emp. Sed cõtra prędicta opp. de l. si quis solutio. j. de vsur. & q vi aut clam. l. iij. in prin. & l. q meo. §. procurator. de acquir. possess. Respõdeo q in illis legib [g] nõ est nũcius: quia nõ precessit mandatũ: vel si præcesit, nõ erit mandatũ speciale: licet in casibus illarũ legũ ille gestor negotiorũ seu ꝓcurator præstet nudũ ministeriũ: hoc est, nõ acquiritˉ sibi nec per eũ domino, sed acquiritˉ dño directo: sicut hic fit per nuncium, nõ tñ q ibi sit nuncius. Et prædicta vera in nũcio priuati. De nũcio autẽ iudicis nõ tango hic, quia non est nostra materia. †Quæro vtrũ requiratˉ q persona nuncij sit idonea [f] sicut psona ꝓcuratoris. Dic vt dixi l. si is q pro emptore. de vsucapio. in materia fictionis translatiuæ de persona ad [i] personã: multa alia essent videnda in materia de nuncio, quæ omitto.

Si duo. Cõstituẽdo possunt cõstitui duo rei. h.d. [k]

Sed & certo. In constituto potest adiici locus & tẽpus: & erit actio arbitraria. h.d. Glo. intelligit hic vbique seu quolibet loco, scilicet idoneo. Ego aliter dixi ſ. titu. j. l. j. Nec obstat l. eum qui. in prin. & §. j. ſ. eo. quia ibi nõ poterat cõ- [l] ueniri propter priuilegium legationis.

Quærit hic Gul. qd de eo qui constituit se soluturum vbicunq; fuerit inuentus? Dic vt dixi ſ. titu. j. l. iij. §. si quis ita. [m]

Ait prætor. In hoc §. Iurisconsultus refert aliqua verba edicti, quæ sequebantur post verba relata ſ. eo. l. j. & sunt verba talia cõiungendo cũ illis, scilicet ait prætor. Qui pecuniam debitã cõstituit: si appareat, eũ, qui constituit, nec soluere, &c. vt hic in text. Sed quia illa verba nõ sunt perfecta, quæ [n] ro quid sequebatur in edicto. Dicit glos. satisfacere cogã. vel si. quicquid de re cõtingat. aduerte vt dixi ſ. eo. l. j. Certè si talia verba essent apposita, quæ dicit glos. non oriretur actio de constituta, sed officiũ iudicis: subaudi ergo, iudiciũ dabo, &c. Item illud quod dicit glo. quicquid de re contingit, &c. nõ est necesse quòd ponatur: quia ex verbis prædictis bene sequitur illatio, quæ statim ponitur per Iurisconsultum.

Ergo si non. Periculũ interitus pertinet ad debitorẽ post moram, quã potest purgare vsq; ad lit. contest. h.d. cũ l. seq. Quæro, vnde veniat illa illatio: ergo si non stetit per actorẽ, periculũ interitus pertinet ad reũ? Respon. ex verbis edicti ruditer consideratis. Videtur enim apparere reum nõ dedisse nec fecisse, nec per actorem stetisse, ergo datur in eũ iudiciũ, licet res sit perempta. Secũdò quæro, dicitur hic reo subueniendũ: quæro qualiter ei subuenitur. Dicunt quidam de æquitate: licet de rigore sit cõtra eum. Tu dic clarius [g] q reo subuenitur iusta & vera interpretatione & declaratione verborũ edicti: quæ declaratio ponitur j. proxi. §. & licet. Alia verba ruditer considerata facerẽt contra eum.

Hæc autem verba. [h] Istum §. summaui cũ præcedenti. & nota q ista verba, neq; dedisse, neq; fecisse, debent intelligi: hoc est, ac si in mora fuerit dandi vel faciendi, quod est notabile ad multa. Contra hoc oppo. [i] de l. in illa stipulatione, si calẽdis, de ver. obli. Solu. quãdo præcedit dispositio, ex qua inducitur obligatio de ali- [k] quo dãdo vel faciẽdo, tunc verba [k] illa, si nõ dederit vel nõ fecerit, intelligunt. ideſt si in mora fuerit dãdi vel faciẽdi: vt hic, & j. de ver. obli. l. si homo mortuus. & l. si pœnũ. qñ di. leg. ce. Sed si nõ præcedit dispositio, sed simpliciter ponuntur in vim conditionis: tunc verificantur simpliciter ex eo quod non est datum vel factũ: vt l. in illa. & l. hoc iure. j. de verbo. obliga.

1 Reus quòd possit moram purgare usque ad litem contestatam.
2 Actor quòd dicitur esse in mora quando recusat recipere sine iusta causa. Et quæ dicatur iusta causa,

Sed & si alia. [l] Continuatur cũ precedẽti: & est summata ſ. cũ §. ergo si, &c. Nota [1] q reus †potest purgare morã vsq; ad lit. cõtest. Secũ- [2] dò nota †q actor dicitur esse in mora [m] quãdo recusat recipere [m] sine iusta causa. Posset autẽ esse iusta causa, si ei nõ offertur pecunia tota, vel offertur sine interesse: quia fortè interest eius [n] debito loco vel debito tẽpore non esse solutum. Oppo. extra glo. illud quod petitur, semper potest offerri vsque ad sententiam, & sequeretur absolutio: vt Insti. de perpe. & temp. act. §. fina. Sed hic petitur ipsa res debita de necessitate, prout nos referimus hanc legem ad obligationem dandi. Dicit enim

a ❧ POMATES. ¶ Constituere. Vide Alex. in l. quod quis. iij. colum. C. de procura. 6 7 a

b ¶ Præstat nudũ. Vide Bal. in l. j. in xvij. col. de confes. & per ea quæ hic habentur dicit no. Bald. in rub. C. de exercitatoria. q prohibitus aliquem substituere, potest explicare per nuncium. 1

c ❧ POMATES. ¶ Et ex hoc. Vide Alexãd. cõsil. xcj. col. j. iij. vol.

d ¶ Mandati. Et quòd nõ potest dari generalis nuncius sicut procurator, adde Bart. in l. j. C. de iure dominij impe. per illum text. & quod ibi dixi contra Barto. tenet Bald. in rub. C. eo. titu. ij. colum. adde Bald. in l. si pupilli. §. j. de nego. gest. & Bald. in l. multum. 2

e ¶ Procurator. Si procurator facit vt nuncius, nõ valet, nec potest ratum haberi. Et quomodo cognoscatur an quis cõtrahat vt nudus minister, vide Bald. in l. si ex contractu. C. quod cum eo. Et differentiam inter nuncium, & procuratorẽ, vide in Spe. de procu. §. vt autem. ver. & not. in c. quanquam. de vsur. in vj. & similiter nũquam obligatur nũcius: vt not. glo. in l. si pupilli. §. j. de neg. gest. et Bal. in l. ei qui. C. quod cũ eo. Adde Bartol. not. in extrauag. de pace Const. vbi habes q nuncius etiam ignorans potest statim reuocari, quod no. et vide circa hoc pulchrũ dictum Ioan. de Imo. in l. qui bona. §. alieno. quẽ ibi refero, de dã. infec. Adde quod Bald. consil. cxxxiiij. lib. iij. dicit quòd dominus, qui est solitus ratificare contractus celebratos per nuncium bona fide, non potest dicere nullum in alio contractu bona fide gesto. 3 4 c d 5 e 6

f ¶ Idonea. Per Barto. in extrauag. ad reprimendum. in versi. per nuncium, &c. f

g ¶ Clarius. Vel aliter similiter, secundùm quod intelligitur per doct. in l. nemo rem. de verb. obliga. g

h ¶ Hæc autem verba. In princi. huius adde Barto. in l. ita stipulatus. in vj. q. de verbo. obliga. in eodem princip. not. ad multa. & vide quod dicit Barto. in l. opus. j. loca. circa fi. Et ad declarationem huius principij vide hic omnino Paulum de cast. &c. 7 f

¶ Contra hoc oppo. Et vide q per gl. hic in verbo, constituti. no. Cy. & Bal. in l. fi. §. penulti. in iij. colũ. C. de tur. dot.

❧ POMATES. ¶ Tunc verba. Vide ad dicta ad Bar. cõsi. vij. Alex. l. j. §. item si ita. col. ij. quarto notabili. ff. ad leg. Falci. & consi. cix. col. pen. in fi. volu. v. & Soci. latè consi. cxxxiij.

❧ POMATES. ¶ Sed & si alia. Vide per istũ text. quid dicat Alex. in l. vinũ. col. iij. ff. si cer. peta.

¶ Mora. Nota q debitor tenetur offerre pecuniam totã, & cũ interesse. Et vide latius Bal. in l. acceptã. C. de vsur. in vj. oppo. & in xvij. q. & etiam in vij. oppo. & in l. si traditio. in l. j. C. de actio. emp. in vij. quæstio. & in duab. seq.

¶ Interest eius. Idem tenet Paul. de cast. j. l. seq. circa princi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Moram. Quãdo ſola oblatio ſufficiat ad purgationẽ morę, adde Bar.oĩno in l.interdum.§.fi.de verb.obl. et no.ad declarationẽ eorũ quæ not.Bart.in l.acceptã.C de vſur.et hic adde Bal.in d.l.acceptã.in xxiiij. col.& in l.ſi traditio. in vij. q.C.de act.emp.Adde qũ admittatur purgatio more, Pau.de caſt. conſi.cclxxiiij.

b ¶ Venire. Iſtud poſſet fortè limitari, vt dixi not.poſt Bar.ſ.de eo quod cer.lo.quo ſi eſſet verum, eſſe multum notabile.

c ¶ Mora. Et ſic nota nõ valere productionẽ inſtrumentorũ parte nõ citata, niſi dat⁹ eſſet terminus ad producẽdũ, ſecundũ Bal. 1 in d.l.qui ante calendas in addi.et in l.ſancimus.in addi.parua. C.de iud.& clarè Bal. in l.ſi qñ.in vlti.q.C. de teſtib. & vide hic Bar.& eſt text.ibi & Bal in l.iudices.C. de fi.inſtr.Et ꝙ requiratꝰ partis preſentia vel citatio, tenet Ange.per illum text.in l.properandũ.C.de iud.in §.ſi autẽ reus.ibi: terribilis.Quod dicit ad hoc eſſe ſingulariter not. &c.Adde Rom.cõſil. cliij.& Bald. conſil. ccccxxxvj.j.lib.

d ¶ Cõparere. Vide hic Pau.de caſt.ad q.ꝙ ſi nõ fecit ipſum citari, & teſtes produci, vel iurare fecit, an valebit teſtificatio, vide ꝙ eũ hic, qui etiã ad hãc q. allegat Io.And. in c. in noſe domini. de teſti.& in regula, præſumitur.in princi.

e ¶ Notabile. De hac q. vide etiã per eundẽ in l.ij. C. de temp. appel.& per Bald.in l.ſi qũ. per illum text.C. de teſta.& in l. eos. §. apoſtolos.de app.et in l.fi.C.qui admit.et in l.ſi ita ſcriptum.§.Pegaſus.de leg.ij.& in l. ij.ſi quis cau.& in c.j. quo tẽpore miles. in vſib.feu.& in aut. ei qui. de tẽp. ap. & per Pau.de ca.in l. ſi quis arbitratu.de verb.ob. per Ro.in rub.de arbi.in x.q.per Petr.de Anch.in Cle.quãuis. de appel.ibi ſequitur dicta per Bald.& ibi 3 eſt glo.no.in verſi.primum dictum.

f ¶ Excuſet. Vide hic oĩno Pau.de caſt.qui no.loquit circa iſta.

g ¶ Ad domũ actoris. An creditor teneat ire ad domum debitoris vel non, vide pulchrè Bal.in l.acceptã. in x. q.C.de vſur.& per do. Anto.poſt Imo. in c. ſignificãte. de pigno. & per Bal.in l.j.in pe. col.C.de inſti.& ſubſti. Adde an creditor teneaꝰ ire ad domum debitoris. Bal. conſil. clj.& cccexlix.ij.li.& Petr.de Anch.conſil. lxxxv.& ibi an oblatio ſufficiat ad faciendum partem incurrere pœnam.

h ¶ Secũdũ Gul.Et ad intellectũ eorum quæ hic dicuntur. vide Ino.& Io.And.in c. ſignificante.de pign.& vide Bal.poſt gl.in l. vſuras.C.de ſol.Et qd ſi ſolutio eſt deſtinata in domicilio debitoris, et debitor vult ſoluere in domicilio creditoris, vide Bald.in d.l.acceptam.in xij.q. de vſur.& in xiiij.qd ſi debitor ꝓmiſit ſoluere ad domũ creditoris, qui poſtea mutauit domũ. Et de materia, videtiã per moder. Inſtit.de actio.§. præterea quaſdam. ꝙ Bar.Ange.& Imo.in l.ſi ſeruũ.§. nũc videamus.in l.cũ filius.§.fi. de verb.obli.per Roma.in l.de die.§.q mulierem.qui ſatiſ.cogã. aliàs quid per Ang.in l.ſpatium.ſ.de eden.

---

neꝙ dediſſe, neꝙ feciſſe: ergo perpetuò poterit offerri vſq; ad ſentẽtiam. Solu. illud, qđ petitur, poteſt offerri vſq; ad ſententiã. Ita loquitur lex contraria: ſed obligatio ſola purgaret moram[a] ante litem conteſtatam, vt hic: poſt litem verò conteſtatam nõ ſufficeret ſola oblatio, ſed requireretur cõſignatio & depoſitio, ita ꝙ haberet vim ſolutionis. Ita ergo declaro hanc legẽ in l.ſi inſulã. de verb. Opp. de l.magnã. C. de contrahen.& cõmit.ſtipu. Sol. ibi erat dies & pœna: hic dies & non pœna. qđ plenè dic vt d.l.ſi inſulã. Quæro: dicit hic reo ſubueniendum exceptione, aut iuſta interpretatiõe: quid vult dicere hoc: Reſpõ. exceptione, qñ quãtitas fuit oblata, ſ. debita: vt l.qui decẽ. in prin. de ſolu. Iuſta interpretatione, ſ. quando fuit oblata ſpecies debita: quo caſu liberatur ipſo iure.

a

☞ Actor, qui non uenit die ſtatuta in loco ſolutionis, dicitur in mora. & nume. 5. & quando poſt diem ſtatutam poſſit in mora conſtitui. nume. 7.

1 *Difficultas quòd non excuſet actorem à mora, ſicut excuſat reum. & de ratione, numero 6.*

2 *Actor debet ire ad locum rei, ut ſibi ſoluatur.*

3 *Ante diem quando ſolui poſſit.*

4 *Habens terminum ad producendum inſtrumenta, ſi ultra diem termini producit, non debet citare partem: ſecus intra terminum.*

5 *Quando in obligatione non eſt dies tacita nec expreſſa, reus non conſtituitur in mora, niſi per interpellationem. Interpellatio quòd debeat fieri debitori per creditorem uel ad eius domum.*

8 *Reus uolens euitare moram & commiſſionem pœnæ quando debeat ire ad domum actoris cum re debita.*

9 *Si reus uult purgare moram, quòd debeat ire ad domum creditoris.*

10 *Si reus nec actor probat ſe fuiſſe in die paſchatis Florentiæ ubi ſolutio erat fienda: quòd mora non dicitur probata per lapſum diei, & debitor tunc conſtituitur in mora per interpellationem.*

11 *Quando debitor & creditor uadunt ad locum deſtinatum ſolutioni, quis debet alterum perquirere.*

12 *Eſſe eiuſdem fori an intelligatur reſpectu eiuſdem ciuitatis, an uerò eiuſdem dominij, ad hoc ut debitor debeat ire ad domum creditoris.*

13 *Si emo uinum in genere quòd expenſis uendentis debet portari ad domum meam: ſecus ſi emo decem ſalmas uini de tali uegete uel uinea.*

14

ITem illa. Actor dicit eſſe in mora recipiẽdi, ſi tempore debito ad locũ ſolutionis non veniunt. h. d. Nota† ꝙ actor dicitur eſſe in mora recipiendi, ſi die ſtatuta nõ venit in loco ſolutionis. †Secũdo nota ꝙ licet difficultas excuſet reum à mora, vt l.quod te.ſ.ſi cert.peta. tñ non dicitur excuſare actorẽ, quin nõ dicatur eſſe in mora recipiẽdi: quod apparet hic in eo quod dicitur de actore valetudine vel tempeſtate impedito. Tertio nota †quòd actor debet venire[b] ad locũ rei, ſeu ad eius ciuitatem, vt ſibi ſoluatur: vt ibi: petitor nõ venit, &c. Oppo.& videtur ꝙ reus poſsit ſoluere ante diem: vt ĩ. de ſolu. l.quod in diem. Solu. dicit glo. fateor: ſed hic fortè dies erat appoſita gratia creditoris: vt l.ſi ita relictum. §. Pegaſus. de lega. ij. cũ ſimilibus. †Ego ſic dico: Si quidem quæritur ante diem poſsit ſolui: dico quòd ſic cum diſtinctione prædicta: aut dies apponitur gratia actoris, aut rei, aut vtriuſq;. †Sed ſi quęritur an ante diem debitam actor ſit in mora non veniẽdo ad locum ſolutionis: dico quòd ſi ſibi fieret denũciatio, quòd veniret ad recipiendum ſolutionem ante diem, de-
c beret venire, aliàs eſſet in mora[c]: vt dicta l.quod in diem. Sed ſi ſibi non denuncietur, non eſt in mora, nec tenetur compa-
d rere[d] niſi die ſtatuta. hic eſt caſus hic. Et h
e hoc eſt valde notabile[e]: puta, dat⁹ eſt terminus alicui ad producendum inſtrumẽta, vel ad faciendum iurare teſtes. Certè vltima die vel vltima hora termini nõ debet facere requiri aduerſarium: quia ibi debet eſſe: & ſi non eſt ibi, eſt contumax: vt hic. Sed ſi intra terminum produceret fateor: quia poteſt producere: tamen debet aduerſarium citari facere. Non enim cogitur eſſe ibi ante diem termini, vt hic: nec dicitur contumax ſi non eſt ibi: ideo requiritur noua citatio: vt in authenti. ei qui. C. de tempo. appel. Dixi in l. qui ante calendas. de verbo. obliga. tene bene mẽti text. huius legis. Secundo oppo. & vi-
f detur quòd difficultas excuſet[f] à mora: vt l.quod te.ſ.ſi certum peta. & l.ſi vehenda. §. idem iuris. ĩ. ad legẽ Rhod. de iac.
6 Solu. dico† quòd excuſet debitorem, vt in contrariis: ſed non creditorem, vt hic. Ratio differentiæ eſt, quia debitor certat de damno vitando: & ideo vbi nõ poteſt ſibi imputari culpa, nõ dicitur eſſe in mora. Creditor verò certat de lucro, hoc eſt, de transferẽdo periculum interitus in reũ per curſum diei: meritò licet ſibi actori non poſsit imputari culpa: tamen non poteſt imputari etiam reo: ideo de periculo interitus nõ tenetur, tanquã actore exi-
7 ſtente in mora. Quæro iuxta hoc,† vtrum poſt illam diem actor poſsit conſtitui in mora? Reſpondeo quòd ſic, ſi ibi reperiretur, & res eſſet ſibi oblata, & ipſe ſine aliqua iuſta cauſa nollet recipere: tunc enim diceretur eſſe in mora, eo quòd nõ recepit, licet præceſſerit mora, eò quòd non venit. & hoc vult ſentire glo. ſuper verbo, ad diem. Oppo. ad iij. no. & videtur
g quòd reus debeat ire ad domum actoris[g] ad ſoluendum, non actor ad domũ rei: vt l.ij. C. de iur. emphy. & l. penul. §. ſi. ĩ. de condi. & demonſtra. Solu.† Quãdoq; in obligatione non eſt
8 dies tacita nec expreſſa: & tunc reus non conſtituitur in mora, niſi per interpellationem: vt l.ſi ex legati cauſa. de verbo. oblig. Iſta autem interpellatio debet fieri per creditorem ipſi debitori, vel ad domum eius, ſi non reperiatur alibi: vt l.ſi dictum. §. fin. de euict. & l.iiij. §. ſed domum. de dam. infec. & ĩ.
9 de lib. agno. l.j. §. j. Si verò in† obligatione eſt dies tacita vel expreſſa: tunc ſi reus vult ſoluere vt euitet cõmiſsionem pœnæ, ſeu moræ per diei lapſum, vtrum debeat ire ad domũ actoris vel non, gl. hic diſtinguit: Aut ſunt eiuſdem fori: & debet reus ire ad domũ actoris: aliàs actor ad domum rei: vt hic dicitur in text. & ita obſeruat conſuetudo. Ita dicit glo. quod not.
h bene. Tu diſtingue latius ſecundum Guli.[h] Aut ſolutio debet fieri reſpectu alicuius rei, & pro aliqua re: & tunc ſi quidẽ creditor eſt eiuſdem fori, in quo res illa eſt ſituata: & debet ire reus ad domum actoris: vt l.ij. de iur. emphy. & l. forma. §. ſi verò. ĩ. de cenſi. & in authen. quib. mod. natu. effi. ſui. §. ſi quis igitur ex qualibet. Si verò non eſſet eiuſdem fori: tunc non tenetur ire extra locum ſui domicilij. d.l.ij. argu. huius text. cum gloſ. Et per hoc dico quòd ſi ille, qui debet ſoluere debitum canonem pro re emphyteotica, ſi dominus eſſet alterius fori, ſufficit quòd in die, in qua debet ſoluere, ipſe in domo ſua dicat, ego ſum paratus ſoluere canonem, ſi eſſet qui reciperet: & hoc faciat ſcribi. Debet enim creditor ire ad eum: nõ ipſe ad creditorem alterius fori, vt hic patet: niſi aliter ſe haberet conſuetudo. Si verò ſolutio, quæ eſt fienda, non fiat reſpectu rei, & pro aliqua re: tunc aut illa ſolutio reſpicit tantum commodum perſonæ: & debet ire debitor ad domum creditoris: vt l. quod niſi. ĩ. de oper. liber. cum ſi. Aut reſpicit cõmodum burſale & patrimoniale: & tũc aut ex hac ſolutione volo

Universidad de Deusto Biblioteca

ne volo aliquẽ mihi obligare, vel aliqd mihi acquirere: & de-
a beo ire ad domũ creditoris[a]: vt l. cũ quidã. C. de cõdi. inser. &
l. pe. in fi. de condi. & demon. Aut volo me exonerare, ne inci-
b dam in morã[b] vel pœnã: tũc aut creditor est eiusdẽ fori mecũ:
& debeo ire ad domũ eius. Aut diuersi fori: & tunc debet cre-
ditor venire ad me. vt hic, cũ sua glo. & ideo in hoc casu sufficit
c ꝙ debitor in die solutionis dicat in domo[c] sua, essem paratus
soluere, si aliquis esset qui reciperet. Ita dicit Guliel. & bene.
d luxta prędicta[d] †quæro, hoc est verũ qñ reus vult soluere ne
10 incidat in morã: sed quid si reus vult soluere ad purgãdã mo-
ram, in quã iam inciderat: Glo. videt hic intelligere eandẽ di-
stinctionẽ esse adhibendã. Vide glo. quæ incipit, in eũ locum.
Ego dico ꝙ ad purgandã morã semper debet reus ire ad do-
mum actoris, etiã si sint diuersi fori. Nam cũ reus ex mora sua
iam sit obligatus ad pœnã, vel ad periculũ interitus: istã solu-
tionẽ facit vt aliquid sibi acquirat, nõ vt simpliciter se exone-
ret: ergo debet ad domum creditoris accedere: vt d. l. cũ quidã.
& l. pen. alle. s. Et eodẽ modo dico de actore, qui semel fuit in
mora recipiẽdi, semper debet ire ad domũ rei, vt purget morã
e sua, & reum in mora cõstituat eadẽ ratione. Quæro, pone[e] ꝙ
f solutio debeat fieri[f] in ciuitate Florentiæ †die Paschatis: illo
11 die nõ probat reus se fuisse Florentiæ ad soluendũ. nec etiam
actor probat se illa die ibi fuisse ad recipiẽdũ: vtrũ sit probata
mora per cursum diei? Respon. nõ, vt l. arbiter calẽdis. s. de ar-
bi. Quæro, quid erit postea qualiter debitor constituatur in
mora? Respõ. cum illa dies esset apposita, vt interpellaret pro
creditore ex eo ꝙ omisit creditor illa die venire: videtur illam
interpellationẽ & instantiã petendi remisisse: vt l. mora. circa
prin. ff. de vsur. & ideo remanet actio, ac si esset debitor sine ad
iectione diei, vt cõstituatur in mora per interpellationẽ: vt l. si
g ex legati causa. de ver. obli. Quæro: creditor & debitor[g] va-
12 dunt ad locũ destinatũ solutioni: quis †debet alterũ perquire
re, & vbi debet perquiri? Respõ. secundũ ea, quæ dixi s. & sta-
tim dicã in q. se. eo enim casu quo qñ sunt eiusdem fori, debet
ire debitor ad domũ creditoris, eo casu debet debitor perquí-
rere creditorẽ: & eo casu, quo creditor deberet ire ad domum
debitoris si essent diuersi fori, eo casu deberet creditor debito
h rem perquirere eadẽ ratione[h], vt ff. videbitis. Perquiri autẽ de
bet apud notos & eos, & apud ea loca cũ quibus & in quibus
cõsueuit cõuersari vel deberet verosimiliter hospitari vel con
uersari, nec tenetur eũ perquirere per loca abscosa & inusita-
ta: vt l. hæc autẽ. §. j. & ibi no. ff. ex qb. cau. in pos. ea. & quãdo
i appel. sit. l. j. §. adeundi. Quæro, qa[i] dictũ est s. qñ sunt eiusdẽ
13 fori vel diuersi, an †intelligãtur eiusdẽ fori respectu ciuitatis,
an eiusdem respectu vniuersitatis fori, vt puta sub eodẽ præsi-
de prouinciæ, qui habet sub se multas ciuitates. Respon. totus
hic tractatus ex bono & æquo pẽdet: vt l. quod si Ephesi. in fi.
s. tit. j. & l. si seruum. §. sequitur. de ver. obli. & ideo quæ dixi s.
ꝙ quãdo sunt eiusdẽ fori, debet ire debitor ad domum credi-
toris. Sic intelligẽda sunt, si vterq; habitat in eadem ciuitate.
Nã si debitor habitaret in ciuitate, & creditor in comitatu rẽ-
moto & tædioso ad eundẽ, nõ deberet ad eũ accedere: vt s. de
arbi. l. si cũ dies. §. si arbiter. ver. quid ergo. Nã cũ in dubio vi-
deatur actũ vt soluatur in loco vbi peti potest: vt l. vlti. s. tit. ff.
& l. quod legatur. ff. de iudi. Peti autẽ potest in ciuitate, nõ co-
mitatu: ergo creditor deberet venire in ciuitatem ad domum
debitoris, nõ ecõtra. Prædicta vera, nisi cõditio personæ aliud
induceret. Quid enim si promitteretur vel legaretur pecunia
cuidam magno militi vel prælato habitãti in comitatu? Certè
verosimiliter videtur actum, vt debitor ad eũ accedat: vt d. l. si
cũ dies. §. si arbiter. & de lega. j. l. cũ res. in prin. ibi: vel nisi ve-
rosimiliter. & ibi not. Sed si vterq; habitaret in ciuitate: tunc
debet ire debitor ad domum creditoris: vt hic not. Quod sem
per intellige, nisi ex conditione personarũ aliud dictaret æqui
tas: vt l. ad personas. s. de iureiuran. & per ea quæ dicta sunt su
k prà. Si verò tam debitor[k] habitaret in comitatu: tunc si faci-
lius est debitori venire ad ciuitatem, non tenetur debitor ire
ad domum creditoris: quia de loco ciuitatis videtur actum
vbi peti potest, vt dictum est. sed si esset ei facilius ire ad do-
mum creditoris, quam ad ciuitatem, deberet hoc facere. & ha-
beret locum quod hac gloss. nota. nec esset audiendus si vellet
agere & facere eum attædiare, vel facere eum venire ad ciuita-

a ¶ Creditoris. An emphyteota debeat portare censum ad domũ domini, vide Bal. in l. acceptam. in xŋ. q. de vsu. vbi tenet cõtra Bar. Primitię autem & decimæ debent portari ad domum sacerdotis. Text. est nota. xvj. q. j. reuertimini. & ibi not. quem alleg. Imo. & Ro. in l. stipul. ista. §. inter. de verb. obli.

b ¶ In morã. Et de modo huius constitutionis & interpellationis in mora, qñ sunt diuersi fori, vide §. fi. de verb. oblig. & not. per eundem in l. si seruum. §. nunc videamus. de verb. obli.

tem, arg. s. de rei vendi. l. in fundo. Prædicta vera, nisi conditio personarũ aliud induceret, vt dixi. Ea verò quę s. dixi de his qui sunt diuersi fori, cũ possit dupliciter c intelligi, s. de foro ciuitatis, & de foro ꝓuinciali vt s. dixi, debet intelligi prout facilius est debitori: sicut dicimus de tpe: vt d l. si ita stipulat[o] fuero decẽ aut xv. de ver. ob. totũ tñ hoc ex bono & æquo dirimendum est, vt l. qd si Ephesi. s. ti. j. Quid eñ si essent diuersi fori, tñ essent multũ ꝓpinqui: vt habitãtes in confinibus diuersarũ ciuitatũ? Certè si accederet ad domũ creditoris, esset facilius ꝙ ire ad locum fori: hoc facere debet, per ea quę dicta sunt. & e hoc verosimiliter videtur actũ: licet quo ad aliũ tractatũ idẽtitas & diuersitas fori aliter assumatur, vt l. fi. de præscript. lon. temp. Et prædicta oĩa sunt vera in debi-
1 tore in genere[l]. Et idẽ putarem in debitore alicuius speciei, quæ sine periculo & f sine sumptu seu labore portari nõ posset. Si verò esset debitor alicuius speciei vel alicuius generis subalterni: puta, si debe rem decem salmas vini de tali vegete: suf ficit, debitorẽ illã rem soluere vbi est: dũtamẽ dolo ipsius debitoris in locũ extra neum nõ sit trãslata: & creditor suis expẽsis & periculo faciat sibi eã portari vbi vult: vt s. de edẽ. l. prætor. §. fi. & de iudi. g l. qd legatur. & ff. de peri. & com. rei vẽ. l. j. §. licet autẽ. de lega. j. l. cũ res. in prin. cũ
m si. Ex hoc apparet, [m] qñ tu emis vinũ vel
14 frumentũ, † & cuius expẽsis debeat portari ad domũ tuam. Nam si emeres vinũ vel frumentũ in genere, debet portari ad i domũ tuã expẽsis debitoris. Sed si in genere subalterno, vt decẽ salmas vini de tali vegete, vel de tali vinea: tunc expensis tuis vel eius, secundum ea, quæ suprà dicta sunt.

1 ☞ *Præscribens quando sit similis soluenti.*
2 *Actus, qui peruenit ad eum casum, à quo incipere non potest, quando uitietur.*
3 *Actio accedens cum alia principaliter, ꝙ non sapiat naturam illius, cui accedit: secus si subrogatur.*

n Quod adiicitur. [n] Sufficit debitum fuisse tẽpore constituti: licet postea debitũ esse
1 desierit. h. d. †Nota ꝙ præscribens non est similis soluẽti. Nã si soluisset, actio prima & actio de constituta tollerẽtur. Et sic opp. de l. si pupillus. §. j. de admi. tuto. Glo. nõ soluit. Sol. præscribens est similis soluẽti quo ad quid, nõ in oĩbus. ita loquitur hic. Similis est enim soluenti quo ad dãnũ creditoris, vt in cõtrario, nisi ex facto debitoris sibi ꝓuideatur, vt hic. Ad istud opp. & vr ꝙ hic nõ currat ꝓscriptio in actiõe prĩa, sed fuerit interrupta agnitiõe debiti: vt l. sicut. §. sed si quas. & l. cũ notissimi. in prin. de prescri. trig. ann. Co- n
2 gitabitis. †Secũdo nota ꝙ nõ vitiat[r] aliquid, licet puenerit ad eũ casum à quo nõ põt incipere. Contra de l. iŋ. de his quæ ꝓ non scrip. hab. Glo. non soluit. Dic ꝙ hic actus erat perfectus & consummatus an-

c ¶ In domo. Vide Feli. in c. iŋ. ix. col. & seq. de testi. ☞ POMATES.

d ¶ Iusta prædicta. Si autem non fieret ista ꝓtestatio & alio modo non probaret hoc, an sufficeret? Dic ꝙ sic. ita Areti. cõs. clxŋ. col. iŋ. Vide Alexã. l. non hoc. col. iŋ. C. vnde legi. & consil. cxx. col. fi. v. volu. ☞ POMATES.

e ¶ Quæro pone. Vide Alex. consi. xlj. colũ ŋ. iiij. volumi. & consil. lxxŋ. aliãs xvŋ. aliãs clxxxj. col. ŋ. & consi. xc. col. ŋ. v. volu. Alexand. consil. lxxj. in j. col. volu. ij.

f ¶ Debeat fieri. Vide Bar. in l. cũ filius. §. fi. de verb. obli. Dubito tũ quia videt ꝙ etiã isto casu debitor debeat se ofiẽdere in termino, & dicere se paratum soluere, vt s. dixit Barto. nec potuit reddi ratio differẽtiæ.

g ¶ Et debitor. Adde quæ not. Bart. in l. nõ solum. §. morte. in fi. xviij. colũ. j. de ope. no. nuncia.

h ¶ Eadem ratione. Et hoc sequitur Abb. in c. significante. de pig. ☞ POMATES.

i ¶ Quæro quia. Ad hui[s] dicti declarationem vide Alexã. l. vinum. in j. col. ff. si cert. peta. Ana. consil. v. & Bar. et ibi addita in l. mediterraneę. C. de anno. & trib. lib. x.

k ¶ Quã creditor. Ade quod not. Bald. & glos. in l. vsuras. C. de solu.

l ¶ In genere. An creditor debeat portare rẽ ad domum suam sumptibus suis vel sumptibus debitoris, per Baldum in l. acceptã, in xv. q. de vsu. Et qs debeat soluere gabellam, vide Bald. in l. fi. C. de condi. inser.

m ¶ Apparet. An emptor debeat portare rem suis sumptibus, vide quod not. glo. & Bar. in l. si heres dãnatus. de vi. tri. & oleo le. & in l. j. de ali. leg. & vide quod habes post Bartol. not. in l. quod legatur suprà, de iudi.

n ¶ Quod adiicitur. Hunc text. not. Bald. in rubri. in iŋ. colum. C. cod.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sublata. Adde bar. in l. vbi gs. ſ. eo. & in l. j. ff. de nouatio.

b ¶ Si ſine. In prin. huius. §. &c. Et intellige hic tempus habere locũ inter præſentes: ſed ſter abſentes eſt in arbitrio iudicis. l. continuus. §. cũ ita. de verbo. obli. & Bal. rub. C. eo. in iij. q. vide Inſti. de actio. §. in perſonã. Quod dicatur modicũ tẽpus, vide gloſ. magnam in Cle. j. de reb. eccle. nõ alie. ſup verbo, modicũ. Et an iſtud tẽpus decẽ dierũ ſit ſtatutũ à lege, vel ſit ſtatutũ à iudice, & cuius ſit hic effectus, vide Imol. in l. liber homo. §. decẽ hodie. de verb. obli. per Bar. in l. ita ſtipulatus. in j. q. de verb. obli.

c ¶ Mortuꝰ. Vide Bar. in l. ſtipulationes nõ diuiduntur. in x. opp. de verb. obli.

d ¶ Titius. vide Bal. in rub. C. eod. in iij. q. in prin. ibi: nihil enim repugnat. pro hoc quod not. Bar. in l. nuda ratio. de dona. ĩ vltimo dicto. Et faciunt ad hanc q. not. per Barto. in l. quo enim. rem ra. ha.

3 tequã eueniret caſus, à quo non poſſet in choari: vt no. per Dy. in c. actus legitimi. de reg. iur. lib. vj. †Nota ꝙ actio ſubrogata non ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur. Nam actio de conſtituta non tollitur tempore ſicut prima. Contra. ſi quis cau. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. Gloſ. non ſoluit. Dic ꝙ hæc non ſuccedit in locum alterius, imò accedit cum alia principaliter. Dixi plenè in l. j. §. hæc autem. ſi quis teſta. lib. eſſe iuſ. fue.

Bene autem. Hæc actio eſt rei perſecutoria, & non pœnalis. h. d.

Vetus. Petitione ex hac actione nõ tollitur actio prima, ſed ex actione ſic. h. d. Opp. ꝙ electione tollatur: vt l. quod in hæredẽ. §. eligere. de tribu. Sol. Quãdo plures actiones ꝓcedunt ex eadem cauſa, vel ex diuerſis cõtrarijs, tñ tunc electione tolluntur, vt in contrario, & C. de fur. l. j. Sed qñ procedunt ex diuerſis cauſis non ſic cõtrarijs, tunc non tolluntur electione: vt hic. Opp. ꝙ actio prima ſublata[a] per conſtitutũ, cũ in dubio præſumatur nouatio ſm hæc iura: vt l. vlti. C. de noua. Sol. illud verũ qñ interponitur in ſtipulatione: ſecus in alio contractu, niſi expreſsè agatur, vt hic. Dixi vobis in l. ſingularia. ſ. ſi cert. pet. Probatur in l. ſi mandato meo. in fi. ĩ. manda.

1 ☞ *Debitum purè ſi conſtituitur ſub conditione, an conditione pendente poßit agi prima actione.*

2 *Quando aliquod onus imponitur per ſtatutũ, quòd inſpiciatur tempus impoſitionis.*

ID quod. Debitum ſub cõditione poteſt conſtitui purè, ſed ſuſpenditur in conditionis euentũ: & debitum purè poteſt conſtitui ſub conditione. h. d. Oppo. pendente conditione non eſt debitum: ergo non poteſt conſtitui. Gloſ. dicit, licet hic nõ ſit debitum, fit tamen propter debitum. Non intelligas glo. propter debitum conſtitui: quia nullum debitum ſubſiſtit, ſed propter debitum, ſcilicet in conditionis euentum. Quæro, qñ debitum
1 purè †conſtituitur ſub conditione, vtrum cõditione pendente poſsit agi prima actione. Videtur ꝙ non: vt l. pecuniã quã. ſi cer. peta. Gloſ. videtur hic dicere contrarium: quia hic actio prima non ſperatur nouari: vt ſ. l. proxi. in fi. quod eſt verum, niſi appareat quod conſtitutum eſſet factum animo nouandi, vt not. ĩ. eo. l. ſi quis.

Si pater. Sufficit debitum fuiſſe tempore cõſtituti. h. d.
2 Hãc legem inducit Guli. quòd ſi factum† eſſet ſtatutũ ꝙ quicũ ꝙ habet libram mille librarũ, teneat tenere equũ: licet libra poſtea creſcat vel decreſcat, nõ eſt curãdũ, ſed illud qđ habebat tempore impoſitionis ſolum inſpicitur.

ROmiſſor. In cõſtitutũ poteſt deduci æſtimatio ſeu pretium rei peremptæ poſt morã. h. d. Oppo. ꝙ æſtimatio non eſt debitum: ergo non poteſt conſtitui: vt l. j. §. debitum. ſ. eo. Huius timore dicunt quidam ꝙ re perempta ſuccedit æſtimatio in obligatione. quod eſt contra l. ſi ſeruum, in fi. de verbo. oblig. Dic ergo ꝙ ſeruus eſt in obligatione, licet ſit mortuus: tamen quia executio debet fieri in æſtimatione, æſtimatio tanquã debita poteſt conſtitui. Vel dic ꝙ nil prohibet aliud pro debito conſtitui: vt ſ. eo. l. j. §. an poteſt.

1 ☞ *Tempus decem dierũ uidetur modicum: & in conſtituto uidetur tacitè ſtatutũ.*

b **Si ſine.** [b] In cõſtituto intelligit tacitè ſpatiũ decẽ dierũ.
1 h. d. †Nota modicũ tẽpus decẽ dierũ. Secũdo nota ꝙ tẽpus decẽ dierum videtur tacitè ſtatutũ. Ad primũ opp. de l. ſi debitori. de iudi. & l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ſ. ex quib. cau. maio. Sol. Modicum tẽpus aliter accipitur in materia illa, quã in iſta. Secundo opp. quòd nõ debet debitor venire cum ſacco paratus; vt ĩ. de ſol. l. quod dicimus. dicit gloſ. quòd ſpeciale eſt hic. Tu dic quòd in conſtituto eſt hoc ſpeciale: quia eſt limitatũ tempus decem dierũ. quod non eſt in alijs obligationib⁹; ſed eſt tempus arbitrio iudicis: vt d. l. quod dicimus. & Inſtit. de inuti. ſtipu. in fi. ſed in neutro debet venire cũ ſacco paratus. Opp. ꝙ obligatio in dubio intelligitur pura, ſcilicet ꝙ incontinenti cedat dies: vt l. eum qui calendis. §. quoties. de verb. obli. Dicit glo. ſpeciale eſt in conſtituta pecunia. Cum enim vnũ ſit cõtra eum ꝙ obligetur pacto nudo, aliud eſt pro eo ꝙ nõ teneatur ſtatim. Hoc etiã tãgitur Inſti. de verb. obli. §. oĩs. Tu dic verius ꝙ ibi, & hic ſtatim venit & cedit dies obligationis, & tempus decẽ dierũ, qđ hic ponitur: non hic adijcitur obligationi, ſed miſerationis cauſa indulgetur ſolutioni: vt probatur in l. ſi cũ militi. ĩ. de compenſa. Et hoc eſt quod vult dicere text. vt exactio celebretur, &c. reſpicit enim exactionem, non obligationẽ, vt dixi. Iſtud tẽpus, quod miſerationis cauſa indulgetur, eſt in conſtituto limitatum, vt hic: in alijs eſt arbitrio iudicis. Hoc etiam ſentiebat Old. quod puto verum. Tetigi in l. ita ſtipulatus. de verb. obli. in quæſtio. illa, qñ committatur obligatio pura. Quæro, vtrum curſus iſtius diei conſtituat debitorẽ in mora. Tex. & glo. eſt quòd ſic ſ. eo. l. ſi duo. §. fin.

Conſtituto. Qui conſtituit ſe ſoluturum, non liberatur dando fidciuſſorem vel pignora: ſecus ſi conſtituit ſe ſatiſdaturum vel ſatisfacturum. h. d. Opp. de l. prætoriæ. de præto. ſtipula. Solu. dic vt ibi plenè dixi.

SI poſt. Conſtitutũ ab hærede debet transferri ad eum, ad quẽ hæreditas ex poſtfacto peruenit. Oppo. ſufficit debitum fuiſſe tempore conſtituti: vt l. item illa. §. j. ſ. eo. Sol. hic deſijt deberi huic creditori facto ſuo: ibi ſecus. Opp. de l. ſi hæres pecuniã. ad Trebel. Sol. intelligas ꝙ hic actio decernetur per ceſsionẽ, non ipſo iure. licet quidam contra, & male: quia cõtra d. l. ſi hæres pecuniã. & ĩ. de fidei uſſ. l. hæres à debitore. in prin. Opp. de l. ſi tibi. §. cũ poſſeſſor. ſ. de pac. Sol. vt ibi, & dixi in d. l. hæres à debitore.

PRomiſſor. Res debita ſi poſt moram pereat, poteſt in conſtitutũ deduci. h. d. Oppo. homo mortuus nõ eſt homo: ergo nõ poteſt in obligationem deduci. l. j. §. debitũ. ſ. ea. Vera ſolutio eſt ꝙ licet ſit mortuus: tñ poſt morã remanet in obligatione: ideo poteſt in cõſtitutum deduci. Quidã tñ dicũt ꝙ nõ remanet in obligatione: & malè: quia cõtra l. ſi ſeruũ. §. fi. de verb. oblig. & fundant ſe iſti per l. promiſſor. ſ. eo. ſed dic vt ibi. Item per l. in re furtiua. ſ. de cõdi. furti. ſed ibi eſt in obligatione rem reſtitui, non rem dari, vt ibi dixi. Item fundant ſe per l. cum fundus. §. ſeruũ tuum imprudens. ſ. ſi cer. pet. ibi: quo ad peculiares nũmos, &c. qui rex. facit ſequendo opi. ibi poſitam ꝙ habebat locũ cõpenſatio. quæ opi. ibi reprobat: ideo nõ obſtat. Item pro
c eis facit: quia homo mortuus[c] ad nullum vſum eſt: vt l. principaliter. C. de libe. cau. Sol. hic non dicitur homo eſſe in obligatione, vt homo tradatur, ſed vt æſtimatio: ideo non obſtat.

1 ☞ *Epiſtola quando inducat obligationem, uel inductam probet.*

2 *Recipiens epiſtolam & non contradicens, quòd uideatur conſentire.*

d **ITius.** [d] In his quæ per epiſtolam poſſunt geri, per
1 eam inducitur obligatio. h. d. Opp. †ꝙ epiſtola nõ inducat obligationẽ, ſed inductam probat, vt ĩ. depoſi. l. Publia. Sol. illud verũ in his quæ per epiſtolam geri non poſſunt: ſecus in his quæ poſſunt per epiſtolam geri & induci. Oppo. ꝙ per epiſtolam non poſsit contrahi ſtipulatio: vt l. j. in prin. ĩ. de verb. obli. Sol. fateor: ſed per epiſtolam poſſet probari inducta. Ita loquitur hic. nihil enim repugnat ꝙ præſens præſenti dat vnam ſchedulam in modum epiſtolę, & inter eos interueniat ſtipulatio. Facit l. ea quæ. de dona. inter vir. & vxo. Opp. ꝙ teneatur ad vſuras: vt ĩ. eo. l. quidam. Solue vt ibi. Vltimò tene menti hanc legem pro literis mercatorum, quæ tranſmittuntur quotidie. Vltimo quæro, cum ad quodlibet pactum, & per cõſequens ad conſtitutum requiratur conſenſus, vt l. j. ſ. de pact. qũo probabit iſte, ad quẽ epi-
2 ſtola miſſa eſt, ꝙ huic epiſtolæ conſenſit: Reſpon. † eo ipſo ꝙ eam recipit, & non contradicit, cõſentire videtur: vt l. ſi filius. ĩ. ad Macedo. facit quod not. l. ſi abſentis. C. ſi cert. pet. & dixi in l. quo enim. §. j. rem ra. hab. & hoc tenet Guli. hic.

Illud

Universidad de Deusto

ILlud aut illud. Qui constituit se soluturum vnam ex reb⁹ alternatiuè de bitis, alterâ soluendo nõ liberatur. h. d. Nota ꝙ in obligatione alternatiua vtrũq; est in obligatione. quod dic vt l. si duo. ĩ. de verb. obli. Oppo. de l. si illud aut illud. ĩ. de leg. ij. Solue vt in gl. Oppo. de l. si ita stipulatus. de solu. Sol. qđ hic dicit, cõstituit se soluturũ alterã, subaudi tm: aliàs sec⁹, vt ibi.

Si iureiurando. Si iuratũ fuerit constitutum fuisse, ex iuramento delato vel relato agi potest de constituto. hoc dicit.

a QVidam. [a] Constitutum potest fieri per epistolam. h. d. Quæro, vtrum teneatur ad vsuras. Dic vt in glossa.

VTrum. Potest quis constituere pro debitore inuito. Item, prestatio inhibitoria eius actus, ad quẽ quis est obligatus, nullius est momenti. h. d. facit ad quẽstionẽ notatã per glo. ĩ. de fideiuss. l. si fideiussor. Ego dixi in l. non solum. §. morte, de oper. no. nunci. vide ibi.

VBi quis. Interuẽtu nouæ personæ constituentis non præsumitur nouatio. h. d. Oppo. ꝙ præsumatur nouatio ẽm ista tempora: vt C. de noua. l. fin. & Instit. quib. mod. tolli. obli. §. præterea. Sol. illud est verum in stipulatione, secus in constituto, vbi non præsumitur nouatio nisi appareat: vt ẽ. eo. l. item illa. §. fi. & ibi dixi. Quo casu si apparet facta nouatio, debitor primus posset conueniri, saltem ope exceptionis: vt l. pen. ĩ. de præto. stipu. Bart.

b QVi iniuriarum. [b] Actiones ex delicto possunt in cõstitutũ deduci. h. d. Quærit glos. ad quid tenebitur ille, qui tenebatur actione iniuriarũ. Rñdet, ꝙ inquãtũ actor iurauerit. intellige hoc vt not. ĩ. de iniur. l. iniuriarũ. Sed contra hoc oppo. ergo ante iuramentũ nõ valet constitutũ: cũ nõ sit debitum. Glo. respondet, & bene, ꝙ subest debitum, licet sit nobis incertum.

SI quis duobus. Per solutionẽ factã adiecto in constituto, qui nõ erit adiectus in principali, tollit actio principalis ope exceptionis. h. d. Opp. per solutionẽ factam adiecto quis liberat ipso iure: vt ẽ. eo. l. sed & si filio. §. j. Huius timore hæc lex intellecta est tribus modis. Primo modo ꝙ hic fuit adiectus in constituta, non in prima actione. & hoc duobus modis potest intelligi. Primo modo ꝙ soluitur adiecto respectu constituti seu obligationis de cõstituta, à qua per solutionem liberatur ipso iure: sed ab actione prima liberatur ope exceptionis. Sed huic obstat tex. qui dicit, propria actione pecuniæ constitutę manet obligatus: ergo ab actione de constituta nõ liberatur. Ideo glos. volẽs sustinere dicit ꝙ hic non debẽt esse illa verba, ꝓpria actione. Vel si habes illa verba, expone, id est certi condictione, quæ cõpetit noie pecuniæ, quæ postea cõstituta est. Sed quia hæc lect. facit violẽtiã literæ, ideo alij moderni volẽtes sustinere dictam lectu. dicunt ꝙ hic fuit adiectus solum in constitutũ, & ꝙ hic fuit solutũ adiecto respectu primæ obligationis, in qua non erat adiectus: ideo non liberatur à constituta ipso iure, sed ope exceptionis, & sic litera procedit plane. Tertij timore huius cõtrarij diuinant in expositione huius legis, vt dicit glo. do. Iac. But. dicebat quòd glo. voluit facere mentionem de opi. Hug. qui intellexit ꝙ hic fuit adiectus in vtraq; tamẽ ipsi adiecto fuit solutum post prohibitionem factam à domino: ideo non contingit liberatio ipso iure, sed ope exceptionis. Ista est eius lectu. que cõtinet diuinationem.

Præterea, non est vera, vt l. illud. ĩ. de solu. non enim potest dominus prohibere, vt ibi patet.

c LVcius. [c] Qui constituit se soluturum quod alius debet tanquã ipse deberet, non tenet. h. d. Opp. sufficit quòd constitutum sit debitum, licet nõ sit debitum à constituente: vt l. hactenus. ẽ. eod. Solu. verum est, si quis promitteret tanquã debitum ab altero: sed hic promisit tanquã debitum à se. Facit l. si pœnæ causa. §. j. ẽ. de condi. inde. Secũdo opp. ꝙ ista epistola saltẽ inducit probationẽ ꝙ ad istũ peruenerit: vt l. Publia. in fi. ĩ. depos. Solu. posito

a ¶ Quidã. Et iste casus est vnicus, secũdũ Bal. in auc. si qũ. C. de cõsti. pec. Et sic habes hic casum ꝙ si per epistolã cõfiteor illud ꝙ alias debitũ erat, ex tali confessione oritur actio de cõstituta: qđ bene no. & ad id qđ dicit in l. Publia. de posit. ꝙ ex cõfessione nõ oritur actio. hoc tñ limitat Bal. in d. auc. nisi talis cõfessio emanaret ab administratore: qa inducit tñc tantũ probationẽ, ꝙ l. fi. j. de instit. Ad idẽ qđ not. Bal. in l. cõtractus. in v. col. de fi. instru. vbi vult ꝙ si assero me debere tibi decem ex causa depositi, supplet tur per verbum, promitto. Et vide quod dixi post Bal. in d. auc then. si quando.

a ☞ POMATES. ¶ Quidã. Vide Roma. singul. cccexxix. Bald. l. si quis in conscribendo. in j. not. C. de epi sco. & cle.

¶ Qui iniuriarum. Istum tex. no. Bal. in l. j. in penul. colũ. C. ne ex delic. defun.

c ¶ Lucius. Istum tex. allegat pro singulari Bald. in l. si absentis. C. si cer. pet. ad fi. ꝙ si in instrumẽto nõ valet principale: nec etiã tenet cõfessio accessoria super ea, nec prẽceptũ guarẽtigię, vidẽt tñ no. Bar. in l. cõdictio. §. si numos. in vlti. col. ĩ. si cer. pe. & similiter istũ text. ad id qđ ẽ. alleg. Bal. in rubr. C. eo. in ij. col. in l. post legatũ. j. de his qui. vt indig. vbi dicitur ꝙ vbi instrumẽtũ est nullũ, nulla est confessio apposita in eo. & Inno. in c. cũ venerabilis. de sentẽ. excõi. in c. cũ olim. de censi. facit qđ voluit gl. & Bar. in l. ij. C. de bono. pos. secũdũ tabul. Et ad istud dictũ Barto. vide in simili Bal. in l. ex testamento. C. de fideicõmiss. & Bald. in c. j. de feu. da. in vicẽ leg. cõmissoriæ. & vide post Bar. in l. post legatum. de his qui. vt indig. dũ Bar. allegat Inno. in c. cũ venerabilis. & c. adde pulchrè Roma. consi. cclxxxiij.

☞ POMATES. ¶ Lucius. Vide concorda. ad istum text. Barb. cons. xliij. xix. colum. vol. j. Alex. reputat istum text. singu. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. col. xiiij. ff. de verbo. obli. & in l. j. §. si vir. col. iij. ff. de acquiren. pos. Et vide ad quid allegat istũ tex. Barba. consil. xxvij. viij. col. j. volu.

d ¶ Sufficiens. Vide Bal. in rubri. C. eo. in iij colum.

e ¶ Huius edicti. In princi huius vide hic Pau. de ca. qui querit quis possit cõmodare habitationem.

f ¶ De quolibet contractu. Vide Paul. de ca. hic contrarium tenet. & contra Barto. hic etiam tenet Pau. de ca. in l. rei cõmodatæ. per istum tex. ĩ. eo.

ꝙ hoc esset ista probatio non esset sufficiens d ad aliquã obligationẽ inducendã, seu demonstrandã. Nã licet pecunia, quã alteri dedisti vel credidisti, ad me peruenerit, non teneor propter hoc, vt l. his solis. ẽ. de condi. inde. & l. nõ aduersus. C. si cer. peta. Vltimò oppo. quia hic debitor erat tutus exceptione doli: ergo nõ repetit soluens: vt l. qui exceptionẽ. ẽ. de cõdi. inde. Solu. hic erat tutus exceptione facti seu intentionis, cum obligatio erat nulla, vt dicitur in tex. & not. in l. qui se debere. b ẽ. de condict. ob cau.

Commodati. *Rubrica.*

Continua rubricam vt in glo.

LEX I.

AIt prætor. Quęro, vtrũ fecerit pẽtor in hoc edicto, &c. & dicit qđ sequitur. & innuit ꝙ hęc actio est prætoria. Contra ĩ. eo. l. in cõmodato. §. sicut. Solue vt in glo.

1 ☞ *Habitatio quòd possit commodari.*

2 *Statutum quòd de quolibet contractu, ex quo alteri quæritur ius, soluatur gabella, quòd soluetur de contractu commodati.*

3 *Actio præscriptis verbis quando habeat locum pro commodato.*

e HAuus edicti. eCommodari potest res mobilis & immobilis & incorporalis. h. d. †Oppo. ꝙ habitatio nõ possit cõmodari. Nã habitatio cõsumitur, nec redditur: cũ de natura commodati sit vt reddatur: nec trãseat dñium vel eius possessio: vt l. rei cõmodatę. ĩ. eo. Huius timore exponũt hic quidã, habitationẽ cõmodari, id est domũ causa habitandi. Nã ista nomina verbalia ponuntur qñq; pro proprio noie rei. Nã possessio qñq; ponit pro re possessa: vt l. interdum. ĩ. de ver. signi. & in vulgari dicimus lectionem, id est rẽ lectã. Certè in hoc iste ver. Iulianus. nihil adderet præcedẽtib⁹: cũ intendat addere, ex eo quod dicit, amplius. Dic ergo ꝙ domus dicit cõmodari à dño seu bonæ fidei possessore. Habitatio dicitur cõmodari ab eo, qui habet solum ius habitationis. Et eodẽ modo posset cõmodari vsusfructus & aliæ seruitutes. Et sic habes ꝙ mobilia & immobilia & incorporalia cõmodari possunt: & illud quod cõmodat, debet restitui, in vsu autẽ eius cõsistit donatio: vt l. in ædibus. in prin. de dol. Et hoc facit ad quæstionẽ,

2 dicit statutũ † ꝙ de quolibet cõtractu, f ex d
f quo alteri quærit ius, debet solui gabella: an soluetur de cõtractu cõmodati? Certè sic, facta æstimatione illius vsus, in quo cõ e
3 sistit donatio, vt d. l. in ædibus. †Oppo. de l. si gratuitã. ĩ. de præscript. verb. dicit glo. fateor quòd cõpetit actio cõmodati, f
& etiã actio præscriptis verbis, vt l. contraria. hoc non videtur verum: quia actio præscriptis verbis non cõcurrit cũ alia. ĩ. de præs. ver. l. quoties. nec habet locũ in cõtractib⁹ nominatis, vt l. iij. eo. ti. ideo dicit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gul.q̃ hic loquitur qñ cõmodatur ad certum & determinatũ vſum: tunc enim eſt propriè cõmodatum. Secus ſi ad incertũ, vt j̃.eo.l.in cõmodato.§.ſicut.& ibi videbitis: & tũc haberet locum actio præſcriptis verbis vt in contrario.

1 ☞ *Pupillus quando teneatur actione commodati.*
2 *Pupillus quando dicatur factus locupletior.*

Impuberes. Si cõmodatum ab initio nullo iure cõſiſtit, ex poſt facto non reconualeſcit: ſecus ſi ſaltẽ iure naturali cõſiſtat. h.d.vſq̃ ad §.ſi reddita. Opp.ad iſtum text.de l. ſed mihi. hoc eo.titu. Huius timore duæ hic ſunt lect.prima q̃ lex,ſed mihi. corrigat hunc §.& hoc innuit dictio, ſed, quæ denotat diuerſitatem in iure.& licet hæc lex ſed mihi. loquatur[a] eo caſu,in quo pupillus factus eſt locupletior.idẽ tamen eſt,ſi dolum commiſit,vt l.j.§.an in pupillum.j̃.depoſi.& iſta eſt.vna lect.quæ tangitur per glo.huius §.& in prin.gloſ.ſuper l.iñ.Alia lectura eſt† q̃ diuerſo caſu loquatur,ſ.q̃ ſi ab initio non conſiſtit cõmodatum iure ciuili vel naturali,quia pupillus erat infans,vel à tutore accepit in cõmodatum tũc nullo caſu detur actio commodati quia ab initio non conſiſtit, vt in hoc §.impuberes. & l. nec in furioſum.Sed ſi ab initio conſiſtit,ſaltem naturaliter:quia pupillus erat proximus pubertati:tũc tenetur vtili actione commodati,quatenus eſt factus locupletior,† vel ſi dolũ cõmiſit,vt l.iñ.in prin.& ſic non corrigit præcedentia.& ſecundũ hanc lect.ſummaui vobis. quæ lect.tangitur in fi.glo.ſuper hac l.iñ. Quæro qñ pupillus dicatur factus locupletior.Reſpõd.ſi non eſt effectus pauperior vt dicunt quidam, quos Ioan.reprehendit. Sed certè intelligendo non eſt iuſta reprehenſio. Nam illi qui dicunt q̃ eſt locupletior eo ipſo q̃ non eſt effectus pauperior, intelligunt ſi nõ eſt pauperior,faciendo illud quod ab eo petitur per actionem commodati:vt l.in pupillo.de ſol. Ideo ſi pupillus habet rem,& cõuenitur,vt eam reſtituat: tenetur:quia reſtituendo nõ efficitur pauperior. Et circa intellectum huius l.vide j̃.de fideiuſſo.l.iñ.& quod ibi not.in gloſ.& ibi dixi.

a Locatur. Sed quid ſi pupillus culpã commiſit: an teneat. Dic quod non, niſi naturaliter.glo.citat not.in l.iñ.de fideiuſ.& ibi vide Barto.

b POMATES. Prima tollatur. Vide Are.conſil.lxxxiij. col.ij.

c Spectat. Vide Bar. in l.eum qui ita.§.pe. de verb.obli.

d In hac. In princi. huius §.&c. Et de intellectu huius §. vide aliquid per Bald.in l. j.ſi.C.de vſu.& fruc. lega.

L E X III.

Sed mihi.

1 ☞ *Si res redditur deteriorata in actionibus bonæ fidei,quòd non uidetur reddi.*
2 *Pro intereſſe deteriorationis rei commodatæ qua actione agatur.*
3 *Libellus quando agitur ad intereſſe ratione deteriorationis rei commodatæ.*

Si reddita. †In actionibus bonæ fidei non videtur res reddita,quæ deterior redditur: ideo actio prima durat.h.d. Opp.q̃ imò videtur reddita,& q̃ actio prima tollatur[b]:vt l.exhibitionis.C.ad exhibi.Solu.ibi loquitur in actionibus ſtricti iuris,quib⁹ videtur reddita, niſi prorſus in alia forma reddatur,vt l.Iulia.ſ.ſi quis ad exhibẽ. †Quæro,qua actione agatur pro iſto intereſſe deterioratione.Glo. hic vacillat.Materiam iſtam perfectè ponit in l. & eleganter. §.non ſolum.ſ.de dolo.& doct.in l.exhibitionis.ſ. alleg.Sed quãtum ad propoſitum ſpectat,[c] dic: Quãdoq̃ non ſoluitur tota res,ſed pars rei: & tunc pro alia parte tantum eſt agendum,vt l.ſtipulatus.j̃.de ſol.Quandoq̃ ſoluitur tota res perfectè quãtũ ad ſe,ſed cum defectu alicuius iuris, vt puta quia non eſt cautum de euictione: & tunc agitur actione prima ad integram rem:vt l.etiam. de ſol.& l. Iulianus.§.j. de verborũ obligationibus & ibi dixi. Quandoq̃ ſoluitur res, ſed deteriorata in ſe:& tunc ſi quidem erat debita ex contractu bonæ fidei:& non videtur reddita,ſed durat prima actio,vt hic, & j̃.depoſiti.l.j.§.ſi rem. Aut actione ſtricti iuris:& tunc tollitur actio prima,& agetur actione de dolo. vel in factum: vt l. & eleganter.§.nõ ſolum.alleg.& dicta l. exhibitionis. C. ad exhi. †Quæro, qualiter formatur libellus? Reſpondeo q̃ ſecurè poterit in libello narrari q̃ tibi rẽ commodaui,& quòd reddidiſti deteriorem me ignorãte.hoc dico pro his quæ not. in hac ſ.de tritica.quare peto dictam rem vt conſequar intereſſe deteriorationis,vt probatur in d.l.Iulia.§.j.de verb.obli.

1 ☞ *In hac actione commodati iuratur in litem,ſicut in cæteris bonæ fidei.*
2 *In iudicijs bonæfidei ut æſtimatio creſcat, inſpicitur tempus rei iudicatæ.*
3 *Tempus litis conteſtationis quo ad æſtimationem inſpicitur in iudicijs ſtricti iuris.*
4 *Iuramentum in litem quòd ſit duplex, ſcilicet affectionis, & ueritatis. Et de eius forma.*
5 *Iuramentum in litem affectionis,quòd non defertur, niſi ob dolum commiſſum in nõ parendo iudici præcipienti rem reſtituere.*
6 *Iuramentum ueritatis in litem præſtatur propter dolum commiſſum ante ſentẽtiam, quandoque propter difficultatem probationis.*
7 *Aeſtimatio rei commodatæ propter moram non reſtituentis,à quo tempore incipiat creſcere.*
8 *Aeſtimatio rei commodatæ uſque ad quod tempus creſcat.& nu.14.*
9 *Cautio iudicatum ſolui & damni infecti,quod toties commutatur,quoties intereſt.*
10 *Statutum quod de æſtimatione damni credatur damnum paſſo uſque ad certam ſummam,quod damnum paſſus debet iurare de damno paſſo tempore dati damni.*
11 *Statutum quod inſtrumenta garentigiata habeant executionem paratam,an inſtrumentum continens quantitatem frumenti uel olei habebit̃ ſuper æſtimatione propter moram executionis,ubi quòd ſic.*
12 *Quod dicitur,æſtimationem creſcere poſt ſentẽtiam,intellige deducto tẽpore quod datur iudicatis ad ſoluendum.*
13 *Quod dicitur,æſtimationem creſcere à tempore moræ uſque ad ſentẽtiam:quòd intelligatur,niſi mora ſit purgata. Item niſi res deſierit extare.*
15 *Mora actoris quando faciat æſtimationem decreſcere.*
16 *Practica probandi æſtimationem propter moram,ac etiam ſententiæ ferendæ.*
18 *In actionibus ſtricti iuris nunquam ueniunt uſuræ.*
19 *In condictione indebiti illud eſt in obligatione,in quo quis eſt locupletior.*

In hac actione. [d] Iſte §. redditur difficilis propter varietatẽ lecturarũ. Videtur enim q̃ intellectus noſtrorum doctorum antiquorum fuerit obtenebratus in intellectu huius §.& reperio in hac glo.& in gl.l. in hac.ſ.de triti.hunc §.legi ſex modis.Gul.de Cu.in l. vinũ. ſi cer.pet.legit eum ſeptimo modo.Ego legam eũ vobis octauo modo:& ex iſta octaua lectu.redditur hic §.facillimus.& eſt iſte §.ita breuis in ſuis dictis,q̃ non poteſt ſummari.habet enim tria dicta, vt videbitis. Caſum in terminis ꝓpter diuerſitatem lect.pono in nube: quas lect.infrà declarabo ſeu recitabo per cõtraria. †Nota ex prima particula q̃ in hac actione iuratur in litẽ,ſicut in cęteris bonæ fidei actionibus,& iſta pars nõ habet varietatẽ. †Nota ex ſecunda parte q̃ in iudicijs bonæ fidei debemus inſpicere tempus rei iudicatæ. †Ex tertia parte nota q̃ in iudicijs ſtricti iuris inſpicimus tẽpus litis cõteſtationis.& hæ duæ particulæ habẽt varietates prædictas. Opp.ſm hoc melioris cõditionis erit iudiciũ ſtricti iuris q̃ bonę fidei. Nam in iudicijs ſtricti iuris iudex qñ deuenitur ad æſtimationẽ,põt habere reſpectũ à tpe litis conteſtationis vſq̃ ad tẽpus ſentẽtiæ.Huius timore Io.legit hanc legẽ in ſecũda parte hoc modo,q̃ in actionibus bonæ fidei inſpicitur tẽpus rei iudicãdæ:ſubaudi,& etiã tẽpus moræ qñ mora præceſsit:& hoc ſcilicet ſubauditũ q̃ à tpe moræ ꝓbat p argumẽtũ à minori.Cũ enim in ſtricti iuris iudicijs, de quibus minus vr̃,inſpiciatur tẽpus litis conteſtationis: ergo multò magis in actionib⁹ bonæ fidei,in quibus exuberãtius põt officiũ iudicis.& ſm hanc lectu.exponit̃ quãuis,pro cũ.& iſta lect.tangit̃ hic in fi.gl.vide gl.ibi.l tẽ qđ dicit,rei iudicãdæ &c. Ad iſtã lectu.ſignanter oppoſitiones quæ ſunt in prin.gl.& oppo.& vr̃ q̃ inſpiciat̃ tẽpus obligationis cõtractæ: vt l.hominẽ.j̃.mãnda. Solu.ibi æſtimatio petitur iure obligationis: hic verò ipſa res petitur principaliter,ſed æſtimatio venit officio iudicis. Secũdo opp.& videt̃ q̃ in cõtractibus ſtricti iuris inſpiciat̃ tempus moræ:vt l.vinũ.ſ.ſi cer.pet.l.fi.ſ. de triti.Sol.ſi quidẽ intelligis legẽ iſtã in quãtitate debita actione ſtricti iuris:tũc inſpicitur tẽpus litis cõteſtationis,vt hic,niſi mora præceſſerit: quia tũc inſpicitur tẽpus moræ,vt l.cõtraria. Si verò intellige res hũc §.in ſpecie debita,ſi quidẽ nulla præceſsit mora:tunc reddi debet talis,qualis eſt,vel qualis eſſe deſijt,vt d.l.in hac. Si verò fuerit in mora,tenet̃ quãti plurimi fuit à tpe moræ.& ſm hoc oportet te intelligere in ſpecie debita q̃ nulla mora præceſsit lit.cõteſt. Inquãtũ verò hic dicit̃ q̃ hic §. põt intelligi in quãtitate debita, nõ ꝓcedit:quia ſumus ī materia cõmodati,& quãtitas vt quãtitas nõ cõmodatur. Et iſta reprehẽſio tãgit̃ in l.ī hac.de triti.ī gl.magna.Prout verò loquit̃ in ſpecie debita in eo q̃ intelligunt l.in hac. de triti.q̃ ibi non præceſsit mora, ſed culpa: in primis tribus caſibus illius legis, verum poteſt dicere. & erit noua lectu.ab ea,quam ibi tenuit.vt declarabo

a Locatur. Sed quid ſi pupillus culpã commiſit: an teneat. Dic quod non, niſi naturaliter.glo.citat not.in l.iñ.de fideiuſ.& ibi vide Barto.

b POMATES. Prima tollatur. Vide Are.conſil.lxxxiij. col.ij.

c Spectat. Vide Bar. in l.eum qui ita.§.pe. de verb.obli.

d In hac. In princi. huius §.&c. Et de intellectu huius §. vide aliquid per Bald.in l. j.ſi.C.de vſu.& fruc. lega.

declarabo vobis j. in quæstionibus. Inquantū verò hic intelli
guat in specie debita, & q mora nō præcesserit lit. contest. dicit
verū in se: tñ secūdū illā lectu. nulla esset differētia inter actio=
nes bonæ fidei & stricti iuris, qđ est cōtra tex. Præterea expo=
nēdo quāuis, p cū, est violare text. bene eñ sciuit, ppriè loqui
Iurisconsultus, qñ voluit: ideo Io. vidēs istā lect. impropriare li=
terā, legit eā secūdo modo. & ista lectu. nō ponit hic in gl. secū
dū ponit in gl. magna in d.l. in hac. in distinctione quæ ponit
circa fi. eius. secundū Joā. ponitur etiā hæc lectu. in l. vinū. §. si
cer. peta. & est talis, scilicet q principiū loquatur de æstima=
tione, quæ fit per iuramentū in litē: & hoc nō mutatur. In ver.
& rei. loquitur de fructibus, quo in actionibus bonæ fidei ve=
niunt à tēpore moræ. & hoc est quod dicit tex. inspicit tēpus
rei iudicādæ, hoc est, moræ quo tēpore debuit res iudicari. sed
in actionibus stricti iuris veniūt fructus à die litis contestatio
nis, non moræ: vt l. cū fundus. si cer. pet. in prin. ista lect. est ve=
ra in se: tamē nō congruit huic §. quia tex. dicit rei iudicādæ tē
pus quāti res sit obseruabit. nō quia dicit, quāti res sit. & sic lo
quitur de æstimatione rei, nō de fructibus. & hoc Azo recessi
sit hic ab ista lect. ibi dum dicit, sed Azo facit vim in eo quod
dicit, quanti res sit, &c. quæ verba propriè respiciūt reprehen
sionē dictæ lect. Io. positæ in dictis gl. & nō eius quæ ponitur
hic. Præterea dicere q principiū loquatur de æstimatione rei,
& statim faciat transitū ad fructus, videtur absonū: ideo ipse
Azo legit hanc legē tertio modo. Debetis enim scire q in fa=
cienda æstimatione duo tēpora sunt cōsideranda. Vnū est tē=
pus à quo debeat haberi ratio melioratiōnis & deteriorātio=
nis. Aliud est tēpus vsq; ad quod. Ioan. intellexit q hic loquit
de tēpore à quo. Azo verò dicit q hic loquitur de tēpore vsq;
ad quod. vnde legit sic: In actione commodati, sicut in cæteris
bonæ fidei actionibus iurat in litē, vt hic, in prin. & hoc cōtin
git propter dolū tantū, vt §. de in lit. iur. l. in actionib⁹. Sed quā
do nō est cōmissus dolus, sed venit fienda æstimatio per pro=
bationē testiū: tūc inspicitur in cōtractibus bonæ fidei quanti
plurimi res fuerit à tēpore moræ vsq; ad sententiā, vt hic in se
cundo dicto. In cōtractibus stricti iuris, in quibus nō iurat in
litē, siue dolus sit cōmissus siue nō, inspicit quanti plurimi fuit
à tēpore moræ vsq; ad tēpus litis cōtestationis, vt hic in tertio
dicto. & secundū hoc in prima parte fuit cōmissus dolus: in se
cunda culpa: in tertia siue dolus siue culpa, nō curo, vt hic dici
tur in prima glo. huius §. & hæc est lect. Azo. hic posita. Ad
hanc lect. opp. de l. in hac. in fi. de triti. vbi dicit inspiciendū tē
pus moræ. Sol. fateor q inspiciatur tēpus moræ, vt ab eo inci=
piat & possit crescere vsq; ad sententiā, vel vsq; ad lit. cōtest. vt
hic. Secūdò opp. q inspiciatur tēpus obligationis: vt l. homi=
nem. j. mād. Sol. in speciali casu loquitur. & ita pertrāsit Azo.

Cōtra prædicta opp. de l. Iulianus scribit, si hominē. in fin. §.
de rei vendi. Sol. intelligo hunc finē etiā quādo fuit in culpa,
non in dolo. Ita dicit hic Azo. & hoc cōtradicit aliquantulum
glo. primæ positæ in hoc §. quæ intelligit hūc finē siue in dolo
siue in culpa. Vnde sustinere volēdo Azo. possumus dicere q
prima gl. nō fuit sua. Ista lect. non est vera in se: quia in actioni
bus stricti iuris crescit vsq; ad sentētiā: vt l. vbi exigitur. §. j. de
eden. Præterea secūdū Azo. per lit. cōtest. efficeretur deterior
conditio creditoris cōtra l. nō debet. de reg. iur. & l. aliā. de no
ua. & sic videtur necesse q ista lex intelligat de tēpore à quo
mora incœpit crescere. vnde remanet contrariū de d.l. in hac.
quæ dicit q à tēpore moræ in stricti iuris iudicijs, &c. Vnde
alij legūt alio modo: quæ lect. ponit in gl. magna, in d.l. in hac.
ideo redeo ad eā ibi: sed si tēpus moræ siue sententiæ inspicia=
tur, &c. Legitur ergo iste §. quarto modo secundū Placē. q in
telligatur simpliciter prout litera iacet, vt inspiciat tempus rei
iudicandæ in cōtractibus bonæ fidei: in actionibus verò stri=
cti iuris, tēpus litis cōtestationis. Non obstat l. in hac. quia lo=
quitur quādo actio triticaria proponebatur ex cōtractu bonæ
fidei. Est enim generalis, &c. vt l. j. de tritica. Sed adhuc ob=
stat finis illius l. in hac. vbi dicit inspici tempus moræ. sed ipse
exponit hic, dum dicit, tempus rei iudicandæ, id est, tēpus mo
ræ: tunc enim res debuit iudicari. Ista lectura displicet gloss.
quia nimis restringit legem in hac. quæ generaliter loquitur.

Præterea, ista distinctio inter actiones bonæ fidei & stricti
iuris non est vera: quia etiam in stricti iuris inspicitur tempus
moræ: vt l. vinum. §. si cert. pet. & l. fi. de tritica. & l. quoties in
diē. de verb. obli. Vnde alij, vt Guar. & Hug. intellexerunt
hunc §. in d.l. in hac. Quinto modo, vt distinguatur sic: si qui=
dem petat species, inspicit tēpus moræ: vt l. in hac. Si verò pe=
tatur quātitas, hoc est, id, quod cōsistit in pōdere, numero, vel
mensura: tūc adhibet distinctio quæ ponit in hoc §. vt in con=
tractibus bonæ fidei inspiciatur tēpus rei iudicatæ: in contra
ctibus stricti iuris, tēpus litis cōtestationis. Ista lectu. reproba
tur per gl. Nā dicere q. §. iste loquatur in quātitatibus, est fal
sum: cū quātitas nō cōmodet vt quātitas: vt j. ea. l. §. fi. Preter=
ea, nō est vera in se alijs rationibus hic in glos. positis. Vnde
alij, vt Bul. legunt hanc legē alio modo, q tunc inspiciat tem=
pus sententię, qñ certū est, q tunc plurimi valuit, vt in hac l. in
prin. sed si à tēpore moræ plus valuisset, inspicit tēpus moræ:
vt l. in hac. circa fin. & sm istū modū vult intelligere §. in hac.
q nō posset procedere nisi ponēdo lect. Io. suprà positā, quam
suprà vobis reprobaui. Sum expeditus de ista glos. l. in hac.
vsq; ibi: vt autē hæc ad euitandas cōtrarietates, &c. vbi glo. re
citat distinctionē Io. in hac materia, ex qua colligitur secūda
lectu. Io. quā §. recitaui & reprobaui. vnde adhuc iste §. rema=
net dubius. Qualiter ergo intelligem⁹? Guli. de Cu. in d.l. vi
nū. si cer. pet. dicit si in hac actione, & in alijs bonæ fidei iurat
in litē, & hoc primo: & qñ ista æstimatio probatur per iuramē
tū in litē, inspicitur tempus sentētiæ, & hoc secūdo, quāuis in
iudicijs stricti iuris inspiciatur tēpus litis contestationis quo
ad fruct⁹. hoc tertio. Ista lect. cōtinet in se veritatē: tñ nō bene
cōgruit literę q partim de æstimatione rei, partim de fructib⁹
loquatur. Totū enim videtur loqui de æstimatione rei, si bene
inspiciatur. Vnde ego lego istum §. octauo modo clarè &
notabiliter, & est practica totius tit. §. de in lit. iurā. Ad cuius
euidentiam præmitto † q duplex est iuramētū in litē. Quod= 4
dam est affectionis: & istud præstatur in actionibus bonæ fi=
dei & in arbitrarijs: vt l. in actionibus. §. de in lit. iur. in princi.
Quoddā est iuramentū in litem veritatis: & istud præstat in
actionib⁹ stricti iuris, & nō arbitrarijs: vt l. numis. & l. in actio
nibus. §. planè. de in lit. iur. Hoc præmisso pone casum sic: In
actione & cæteris bonæ fidei iuratur in litē. hoc primo. Sed
quæro quæ erit forma huius iuramenti: debet ne quis iurare
pro quāto noluisset carere retro: an verò pro quāto nollet ca=
rere tunc tēpore sentētiæ? Respō. Iurisconsultus pro quanto
nollet carere tūc tempore sentētiæ, tempus enim rei iudican=
dæ inspicitur. & in hoc concordo cū Guli. & hoc secūdo. Item
quæro quid in iuramēto in litē quod est veritatis, quod præ=
statur in actionibus stricti iuris, nō arbitrarijs: ad quod tem=
pus refertur iuramentū. Respondetur q ad tempus lit. conte
sta. & hoc est, quod vult ibi text. dicere, quāuis in stricti iuris
iudicijs, &c. Nō ergo sufficeret, nec valeret si deferretur iura=
mentū quāti tua interest hodie: sed debet deferri seu referri ad
id quod interfuit retro. Hic est casus hic: & sm hoc totus iste
§. legit vniformiter contra dolosum de rei æstimatione seu in 5
teresse. Videamus rationē de hoc: Iuramētū † in litē, quod est
de affectione, nūquā deferr, nisi propter dolum cōmissum in
nō parendo iudici præcipiēti rem restituere: vt d.l. in actioni=
bus. in prin. & ibi dixi. & de dol. l. arbitrio. §. j. Cū ergo ille do
lus, qui causat istud iuramentū, cōmittat solū tēpore sentētiæ,
meritò ad tēpus sententiæ refertur iuramētū, nec potest refer
ri ad tēpus moræ: quia mora istud iuramentum non causat, &
ideo lex semper dicit, quanti ea res est inspici, vt hic, & d.l. in
actionibus. & l. arbitrio. §. j. alleg. & l. qui restituere. de rei vē.
Et licet hic loquatur de actionibus bonæ fidei tantū, idē tamē
intelligo in actionibus stricti iuris in rem arbitrarijs, in qui= 6
bus defertur hoc iuramētū de affectione, † per dictas leges, &
rationē prędictam. Iuramentū verò in litē, quod est veritatis,
præstatur propter dolū cōmissum ante sentētiam quādocūq; propter difficultatē probationis: vt d.l. in actionib⁹. §. planè. Meritò istud iuramentū refertur ad tempus doli cōmissi vel
moræ cōmissæ, quæ est causa huius iuramēti, & in hoc dicit in
spici tempus litis cōtesta. quia tunc indubitāter cōmittit: idē
tamen puto & si ante talis dolus interceserit. Et hoc probant
leges, quæ quando loquuntur de isto iuramēto, loquuntur de
præterito, s. quāti interfuit die debita factū esse & simil. vt de
in lit. iur. l. numis. Non obstat l. in hac. de triti. nec aliquæ aliæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Expediã. Aliud de materia per Bald. & Imo. in l. quoties in diem.de verb.obli.

b ¶ Non principaliter. obstat l.ratio.§. si per venditorẽ.cũ ibi not. de actio. empt. vbi loquitur in actione rẽ tradi, in qua post moram succedit obligatio ad interesse. l.j. in prin.& ibi Bar.co.ti.

a & tñ crescit vsq; ad sentẽtiã. Secundo ibi loquit̃ qui erat vẽditũ genus, quo casu non cẽsetur esse in obligatione rẽ tradi, sed dari,vt q̃ Bar.in l.exempto.in prin.eo.ti.Ideo tũc nõ succedit obligatio ad interesse sed officio iudicis. l. vbi autẽ.§.fi.& l. si seruũ. ff.de verb.oblig.& in Specu.vide Panor.in

b l.j.in fi.prin.de actio. empt.vbi ergo succedit obligatio ad æstimationẽ,siue orta fuerit tpe cõtractus.d.l. fundum.in fi.siue alio tempore,puta solutionis:& illud tẽpus tantũ inspicit̃. Exẽplũ patet i l.hominẽ.ff.mãd. siue oritur tpe mortis vt in obligatione faciẽdi: quia tẽpus morę tm̃ inspicit̃.d.l.si calendis.& l.stipulationes nõ diuidunt̃.vers. Celsus.de verb.obli.

c ¶ POMATES. ¶ Si cer.pet. Vide Bolog.in addit.ad v.consilium Anan.

leges:quia illæ loquunt̃ qñ æstimatio rei vel interesse probat̃ aliter q̃p per iuramẽtũ in litẽ:sed qñ per iuramentũ in litẽ habes practicã notabilẽ ex hoc §. Expediti de lect.veniamus ad materiã huius.§ & glo.in distinctione, quã ponit ſm Io.tractat tria, scilicet primo de rei æstimatione seu interesse.Secũdò de fructib⁹. Tertio de vsuris, à quo tpe veniant. Incipio primũ:& istud expediam[a] perfectè,quia est materia nostra. Et pro euidẽtia primi debetis scire† q̃ æstimatio rei seu interesse qñq; petit̃ iure actionis, quia erat in obligatione: qñq; officio iudicis. Primũ q̃ qñq; iure obligationis, potest intelligi duobus modis: vel iure obligationis ad hoc principaliter constitutæ:& tunc sine dubio inspicitur tẽpus obligationis contractæ:vt l.fundũ Cornelianũ. de noua. & l.hominẽ.j̃.mand.Qñq; venit in obligatione nõ principaliter[b] constituta sed subrogata,vt in obligationibus facti: in quibus obligatio ad interesse post morã succedit in obligatione: & tunc dicit hic gl.not.q̃ tẽpus morę inspicit̃,vt ab eo incipiat quãti plurimi fuerit vsq; ad sententiã:vt j̃.de re iudi.l.si calendis. Hoc non placet.nam aut stipulatio cõmittit̃ ad interesse totale:& nunquã nisi semel cõmittitur,nec ex post facto crescit:vt l.cũ quærebatur.iudi.sol.& not.in l.si sic.de verb. obli. Aut cõmittitur ad interesse particulare:& tũc toties cõmittitur, quoties interest:nec inspicitur tempus sentẽtię,nec limitat̃ vsq; ad tẽpus sentẽtiæ:vt d.l.si sic. de verb.obli. & j̃.rem ra.hab.l. si ꝓcurator.& l.nouissima.iud.sol.Nec obstat l.si calẽdis.quia imò facit pro intelligẽdo,vt sonat ibi litera:licet glo.malè intelligat, vt hic. Secundo casu principali qñ æstimatio rei vel interesse venit officio iudicis, aut venit declarandũ per iuramentũ in litẽ, aut per alias ꝓbationes. Primo casu habet locũ hic §.ſm lectu.quã dedi. Secundo casu aut istius æstimationis seu interesse habetur ratio propter culpã aut ꝓpter morã. Primo casu aut res nõ præstat̃, qa reus fortè nõ potest,res tñ extat:& tunc habetur respectus ad tempus cõdemnationis:vt in l.in hac.in prin.ſm intellectum positũ per gl. in hoc §.in hac.& l.cũ res.§.culpa.de leg.j.& l.si à bonæ fidei.§.si vero.aliàs l.si verò.de rei vendi.& l. si culpa. eo.titu. Aut propter culpã res desijt extare:& semp intelligas nulla præcedẽte mora:& tũc inspicitur tẽpus mortis:vt in l.in hac.ij̃.respõ.de tritica. Aut res nõ desijt extare statim, sed ex interuallo,vt in seruo mortiferè vulnerato:tũc inspicit̃ tẽpus cõmissæ culpæ:vt d.l.in hac.in ij̃.respõso. Et ita intelligit glo. in d.§.in hac.qui intellectus est verus,vt dixi.Sed si mora præcessisset:tũc inspiceret̃ temp⁹ moræ ſm quod infrà dicã. & ita loquitur d.l.in hac.ver.in vtroq;,&c. Secundo casu qñ habet̃ ratio æstimationis seu interesse ꝓpter morã,hic aduerte, qñq; mora præcessit litis cõtest.& incipit crescere æstimatio seu interesse tẽpore morę,siue in actionibus bonæ fidei:vt l.ratio.§. si per venditorẽ.& l.si sterilis.§.cũ per venditorẽ. de act.emp. siue in actionibus stricti iuris:vt l.vinum.s̃.si cer.pet.& d.l.in hac.& l.fin.& l.quoties in diẽ. de verb.obli.siue quæratur de interesse ratione tpis,vt dictis legib⁹:siue ratione loci,vt l.ij̃. §.j.& §.nũc de officio.s̃.de eo quod cer.loco.Si verò mora nõ præcessit litis cõtest.tunc si quidẽ mora cõmittit̃ in ipsa cõtestatione,qd̃ est regulariter,qñ nõ habet iustã causam litigãdi: tũc incipit crescere à tpe litis cõtest.vt d.l.vinum.& hoc §.ſm lectu.quorundã.Si verò per litis cõtest.nõ cõstitueret̃ in mora,qa fortè haberet iustã causam litigãdi:tũc inciperet venire interesse & crescere æstimatio à tpe sententię:vt j̃.de vsur.l.in fideicõmissi.in prin.& ibi not.Facit qd̃ no.in l.in hac.in prin. gl.magnæ.Puto etiã q̃ si mora cõmitteret̃ illo modico tpe interer litis cõtest.& sentẽtiam,qd̃ põt esse,vt l.si quis inficiatus.j̃. depos.quod ab illo tpe inciperet crescere æstimatio. & sic, vt breuiter dicã,incipit crescere à tpe moræ: vt l.in hac.de triti. & d.l.vinũ.cũ simi. & cõtraria circa hoc particulariter examinaui in d.l.vinũ.Et idẽ dico in actione reali: vt l.Iulianus scri

8 bit,si hoiem.de rei vendi.† Quæro, vidi q̃ æstimatio incipit crescere à tpe moræ,vsq; ad qd̃ tẽpus crescet? Ioan.in hac glo. istius.§.dicit q̃ quãti plurimi fuerit vsq; ad sentẽtiã,& nõ vltra:vt l.vbi exigit̃.§.j.de eden.Azo in glos.istius. §.ſm lectu. eius dicit q̃ in actionibus bonę fidei crescit vsq; ad sententia: in actionibus verò stricti iuris crescit vsq; ad litis cõtesta.quã opi.s̃.reprobaui,vt vidistis. Vltramõ.dicunt q̃ qñ petitur aliquid iure obligationis & officio iudicis,venit æstimatio:tunc potest crescere vsq; ad sentẽtiã, & etiã postea,donec executio fiat:vt j̃.de vsur.l.in fideicõmissi.in prin. Aut petitur aliquid nõ iure obligationis:sed officio iudicis : & tunc põt crescere vsq; ad snĩam,& nõ vltra:vt s̃.de eden.l.vbi exigitur.§.j. Ratio,quia minoris vigoris est qd̃ debetur iudicis officio,quã illud qd̃ debet̃ iure actionis:vt l.cũ postulassem. in prin.de dã.

9 infec. Hoc nõ placet:† quia cautio iudicatum solui, & cautio dãni infecti petunt̃ officio iudicis:& tñ istæ cautiones cõmittunt̃ pluries,quoties interest:vt l.nouissima.iudi.sol. & l.non quasi.§.illud.rem pupil.sal.fo.& l.si ꝓcurator.rẽ ra.hab.cum simi. Dic ergo, qñq; habetur ratio interesse seu æstimationis iure actionis:& tñ inspicitur tẽpus,quo actio ista cõmittitur, nec vlterius crescit vel decrescit:vt d.l.vbi exigit̃.§.j.de eden. & s̃.tit.j.l.id quod.§.fin.cũ l.seq.Et quod dico de interesse,intellige qñ cõmittitur ad interesse totale,vt s̃.dixi.Eo verò casu,quo habet̃ ratio interesse seu æstimationis iudicis officio, tunc potest crescere,quousq; iudicis officiũ durat: qd̃ est non solum vsq; ad sententiã,sed etiã vsq; ad executionẽ: vt l.in fideicõmissi.in prin.de vsur.& de act.empt.l.ratio.§.si per ven

10 ditorẽ. Et ex hoc habes notare duo cõia.† Dicit statutum q̃ emẽdetur damnũ à rusticis,& q̃ de æstimatione damni creditur dãnum passo vsq; ad certã quãtitatem. Nam cũ hoc interesse veniat iure actionis,iudex debet deferre iuramentũ quãtũ dãnum ipse est passus tẽpore dãni dati:nec valeret iuramẽtum,si diceret,iuro me tantũ dãnum passum esse ex tali facto: nisi referret se ad tempus dati dãni. Potest enim esse q̃ hodie interest eius in plus quã tempore dati dãni : sed hoc nõ debet inspici,vt d.l.vbi.§.j.de edẽ.& l.id quod.§.fi.cũ l.seq.de cõsti.

11 pecu.s̃. †Item ex hoc habes aliã practicam cõmunẽ secundũ statuta & cõsuetudines Tusciæ.instrumẽta cõfessionata mandantur executioni,& habẽt vim sententiæ diffinitiuæ.quæro ergo qñ petatur executio instrumenti continẽtis debitũ frumenti,vini vel olei,vtrũ habeatur ratio æstimationis à tẽpore moræ.secundũ opi.gl.nõ habetur:quia officiũ iudicis exequẽtis se nõ extẽdit ad hoc,sed super instrumẽto solũ petitur executio,& tẽpore facti instrumẽti videt̃ lata sententia: ergo &c. sed secundũ opi.quã teneo q̃ etiam post sententiã crescat æstimatio:tunc haberetur ratio huius æstimationis.& ita seruat̃. quod arbitror indubitanter verũ ſm iura Canonica, ſm quæ nõ possunt peti vsuræ:& sic nõ possunt peti vsuræ centesimæ

12 post quadrimestre tẽpus.& semper illud† qd̃ dixi, post condemnationẽ crescere, intelligas deducto tẽpore quod datur iudicatis ad soluendũ,vt d.l.in fideicõmissi.in prin.j̃.de vsur.

13 Item† qd̃ dixi,crescere à tẽpore moræ vsq; ad snĩam,intellige nisi mora sit purgata:quia tunc nõ creseeret à die purgatę moræ:vt l.sed & si alia de cõsti.pecu.& de peri.& cõmo.rei ven. l.illud.de verb.obli.l.si seruũ.§.sequit̃.& §.de illo.Item intelligę,nisi res desierit extare ante snĩam:qa tũc post q̃ est peremptа,nõ põt æstimatio crescere:vt d.l.in hac.de triti.& no.in l.

c vinũ.s̃.si cer.pe.[c] †Reassume ergo breuiter vsq; ad qd̃ tẽpus

14 crescat æstimatio:aut æstimatio venit iure actionis: & nõ crescit à tẽpore obligationis cõtractæ:vt d.l.vbi exigitur.§.j. de eden.& l.fundũ Cornelianũ.de noua.& l.id qd̃.in fi.cũ l.seq. s̃.de cõsti.pecu.Aut officio iudicis: & tunc aut mora fuit purgata:& crescit vsque ad tẽpus moræ purgatę,& nõ vltra.Aut non fuit mora purgata: & tunc aut res desijt extare:& crescit vsque ad tẽpus mortis,& nõ vltra.Aut nõ desijt extare: & crescit vsque ad sentẽtiam,& etiam post deducto tempore,quod datur iudicatis:vt d.l.ratio.§.si per venditorẽ.de act.empt.& d.l.in

d.l.in fideicõmissi.ĩ prin.de vsur. Quæro:vidi q̃ mora rei fa-
15 cit æstimationẽ crescere.q̃ro †vtrũ mora actoris faciat æstima
tionẽ decrescere.Istã q.ponit Cy.in l.in minorũ.C.in qb.cau.
in integ.rest.nõ est necess.& dicit qđ lac.de Ra.dicebat q̃ non.
Pet.dicit cõtra,q̃ l.hominẽ.in fi.j.mãd.& ponit exẽplũ ĩ equo
debito.Tex.& glo.licet non alleget,vidẽtur hoc tenere in d.l.
ratio.ver.quod si per empto.de act.emp. Breuiter lex, q̃ istud
declarat,& ponit effectũ moræ ex parte actoris,est l.si mora.
sol.mat.cũ glo.sua. Nam quãdo debeẽ species,mora actoris fa
cit eum teneri solũ de dolo,vbi aliàs tenebaẽ de culpa leui.Itẽ
nõ liberat reum à lucro,sed facit ne versetur in damno.hic est
tex.ibi. Nũc ad propositũ, specie debita omne lucrũ contin-
gens ĩ ipsa specie debita debet reddi creditori. Vnde si equus
efficitur melior & carior, nõ debet hoc retinere debitor. Nec
obst.d.l.hominẽ.j.mãd.qa debet intelligi secũdũ distinctionẽ
prędictã,q̃ mora nocet actori quo ad ea q̃ dicta sunt.In quãti-
tatibus verò debitis mora actoris facit, ne reus debeat esse in
damno.& ideo si ego deberẽ tibi decẽ corbes frumẽti,quas die
debita inuenissem pro decẽ ducatis, & quas die debita tu no-
luisti recipere:si hodie cũ vis,nõ reperirẽ pro decẽ ducatis,de-
crescit æstimatio,ne ego reus sim in dãno,vt d.l.rõ.§.si p̃ ven-
ditorẽ.nõ aũt q̃ reus debeat esse in lucro. Posita theorica,ad-
dẽda est practica.primo quo ad formationẽ libelli.de quo dixi
16 in d.l.vinũ.si cer.pet.vbi glo.ponit. †Secũdò est vidẽda pra-
ctica quo ad modũ ,p̃bãdi.& si quidẽ ,p̃beẽ p̃ iuramẽtũ, dixi q̃
practica est casus in hoc §.Si verò probeẽ alio modo, dic vt l.
si seruus.in prin.s̃.de cõdi.fur. De ,p̃batione verò intereſſe dic
17 vt l.j.de sentẽ.q̃ pro eo qđ interest ,p̃fe. † Itẽ est videnda pra-
ctica quo ad sn̄iam:& illa colligiẽ ex formatione libelli quam
feci,l.fi.quæ sen.sine appel.rescin.& d.l.vinũ.& dixi in l.si ser-
uum.in fi.de verb.obl.Secũdò est vidẽdũ de fructib⁹,de qbus
dic vt in gl.pleni⁹ in l.videamus.§.si actionẽ.j̃.de vsur.& dixi
in l.filius.§.j.j̃.de verb.ob.Tertiò videndũ est de vsuris.& dic
18 vt in gl.tene † ,p̃ cõstãti q̃ in actionibus stricti iuris nunc̃ ve-
niũt vsurę:vt l.quoties.de cõdi.ob tur.cau.C.de cõdi.inde.l.j.
19 Vltimò not.fi.glos.q̃ dicit † q̃ in cõdictione indebiti illud est
in obligatiõe,in quo quis est locupletior.quod dic vt dixi in l.
quod indebitũ.& in l.in summa.§.in frumẽto.s̃.de cõdi.ĩdebi.

a Hæres. [a] In obligatiõe rem restitui in cõtractibus bonæ fidei hæres teneẽ vltra hæreditariã portionem, quatenus rei restituẽdæ habet facultatẽ.h.d. Oppo.q̃ actio-
nes p̃sonales ad speciẽ non daneẽ cõtra hæredes, nisi pro hære-
ditaria portione:vt l.si tibi homo.§.si fundus.de leg.j.& l.qui
fundũ.§.si tu ex parte.ad l. Fal.& l.pro hæreditarijs.C.de hæ-
red.act.Sol.hic in obligatione rem restitui ex cõtractibus bo-
næ fidei ,ppter æquitatẽ,quæ officio iudicis in hoc versatur,vt
hic dicit tex.in fi.ibi in stricti iuris,& in obligatione rem dari.
20 Et hoc tenet Pet.in d.l.pro hæreditarijs. † Contra prædicta
opp.q̃ etiã idem sit in actionibus stricti iuris:vt l.in conditio-
ne.de condic.fur.s̃.& l.si plures.j̃.de vi & vi ar.Sol.illud verũ,
quando cũ illa actione stricti iuris potest concurrere rei ven-
dicatio: vt not. per Dyn. in d.§.si tu ex parte.quod ego ple-
nè examino in l.eadem.§.Cato.de verborum obliga.

1 ☞ *Filius quòd in actione commodati & in alijs,in quibus patri non quæritur, nec quæri potest ususfructus,quòd possit esse in iudicio sine eius consensu.*

b Si filio. [b] Ex contractu cõmodati celebrato cum filio vel seruo ipse tenetur in solidum:& pater vel domi-
nus de peculio:& de dolo ipsorũ habebitur ratio.h. d. Opp.
quòd etiã ipse pater potest cõueniri directò tanquã legitimus
administrator:vt l.j.C.de bo.ma.& de bo.quæ lib.l.fina. Sol.
glo.fatetur quòd hodie posset fieri. Vel verius,vt gloss.postea
dicit:illud est verũ,quando agitur pro rebus, quarũ pater ha-
bet vsumfructum: & sic est legitimus administrator.secus si
aliàs agat cõtra filium. Verũtamen dicit glos.quòd omni casu
consensus patris requiritur:vt l.cùm non solum.§.necessita-
1 tem.de bo.quæ libe.Hoc † autẽ non arbitror secundũ veram
opi.Oppo.posita in d.§.necessitate.in glo.probaẽ extra de iu-
di.c.j.in vj.Probatur etiã per rationem. Nam de iure Codicis
non est diminutum ius filij, sed auctum. Si ergo secundùm
ista tempora poterat filius esse in iudicio sine consensu patris:
ergo & hodie poterit. Loquitur ergo ille §.necessitate.in ca-
su,in quo pater habet vsumfructum, vel posset habere, sed
eum repudiauit: & ideo in signum repu- a
diationis eius consensus requiritur. Fa-
cit quod hoc anno dixi vobis in l.fi.§.j.de
verb.oblig.

Non potest. Commodatum nõ consistit in his, quæ vsu cõsumuntur,nisi sic tradantur vt vsu non consumantur.h.d. Quæro quid est hoc dictum,dantis gratia &c.Solue vt in glo.Vel dic vt quotidie fit,accipitur pecu nia in commodatum vt appareat in con-
tractu præsens & parata solutio.& sic fin gitur soluta:vt l.singularia.§.si cer.peta. 5

Si vt certo. In hac actione ex natura offi-cij iudicis, quod deseruit actioni bonæ fidei habetur ratio interesse loci & temporis.h.d.

Si quis hac act. Litis æstimatio similis est em-ptioni.h.d.Hoc intellige vt s̃.de rei ven-
di.l.hæc si res.Declaraui in l.litis æstima-
tio.j̃.,p̃ empto.& de re iudic.l.in depositi.

1 ☞ *In quibus contractibus ueniat dolus & lata culpa,in quibus leuis & leuißima, & in quibus lata & leuis. Et de casu fortuito quando quis teneatur.*

2 *Contractus ex conuentione legem accipiunt.*

3 *Aestimatio q̃ faciat teneri de casu fortuito.& nume.4.*

5 *Aestimatio quando est certa,tunc facit emptionem.* b

6 *Aestimatio roncini locati q̃ non faciat emptione, licet ob hoc ueniat leuißima culpa.*

c Nunc videndum. [c] In cõtra-ctib⁹, †q̃ celebrantur gratia dantis tantum, venit dolus & lata culpa.In his qui gratia accí-
pientis tantũ, venit leuis & leuissima.In
his qui gratia vtriusq̃, venit lata & leuis.
De casu verò fortuito quis non tenetur:
nisi conuentio,æstimatio,vel culpa præ-
cesserit,vel aliud inducat.h.d.vsque ad §.
idem denicq̃.No.distinctionem q̃ aut cõ-
tractus celebratur gratia dãtis tantũ, aut
gratia recipiẽtis tantũ,aut gratia vtriusq̃. c
2 †Secundò not.q̃ cõtractus ex cõuentiõe
legẽ accipiũt:qa vbi nõ venit culpa, vt in
deposito põt venire ex cõuentiõe,vt hic,
& l.j.§.si cõueniat.de deposito.& de re iu
3 di.c.contractus.lib.vj.†Tertiò no.q̃ æsti
matio facit teneri de casu fortuito. Ad primum opp. de l.roga
sti.in prin.s̃.si cer.pet.ibi,& maximè si sine,&c. Solu. licet ibi
vtriusque versetur vtilitas:tamen hoc principaliter non age-
batur.quod ergo hic dicitur de contractibus,in quibus versa
tur vtriusq̃ vtilitas,debet intelligi q̃ hoc ab vtroq̃ principali-
ter agebatur:aliàs diceretur contractus fieri gratia illius tan-
tum,cuius causa principaliter agebatur,vt d.l.rogasti.in prin.
& l.si quis nec causam.& ibi no.eo.tit. Ad secundũ opp.q̃ pro
pter cõuentionem quis non teneatur de casu fortuito: vt l.sed
4 & si quis.§.quæsitum.s̃.si quis caut.Solue vt ibi.†Opp.q̃ çsti
matio nõ faciat transire periculum:vt l.j.j̃.de æstima actio. &
l.si inter virũ.C.de iur.dot.dicit gl.quando de natura contra-
ctus veniebat culpa lata & leuis:æstimatio facit venire leuissi
mam.Sed qñ de natura contractus veniebat leuissima:æstima
tio tũc facit venire casum fortuitum, vt aliquid operetur: arg.
l.si quando.de lega.j.Ita dicit gl.hic,quã vide & signa.Istã ma
teriã quid operetur æstimatio,ponit Cy.C.commo.l.j.Guliel.
ponit eã hic.Ego aũt in multis discrepo ab eis:& pro declaran
da materia opp.j̃.pro soc.l.cũ duobus.§.si in cõeũda. & §. da-
mna.dicit Guli.ibi in cõtractu societatis,in qua non põt con-
ueniri,vt vnius solius sit periculum:vt l.si nõ fuerint.§.j.eo. tĩ.
meritò æstimatio nõ facit trãsire periculũ.Hæc sol. nõ placet:
nã licet nõ possit cõueniri vt vnus ex socijs sustineat pericu-
lum societatis in totum,põt tñ cõueniri vt sustineat in aliqua

¶ Hæres eius.In prin. huius &c. Vide de rã tione per Bal.in l.pro hereditarijs.in iij.co. in ver.xij.hic alleg.et Pau.de cas.in l.si tibi hõ.§. si fundus. dicit q̃ ille tex.procedit in actione bonæ fidei.ie cus in actione ex te-stamẽto,quæ est stri-cti iuris.l. aliàs de in lit.iurã.& in §.actio-nũ.Insti.de act.Et sic nõ habet ita largam naturã præterq̃ mo-rã & accessiones.l.in minorum.C. in quib. cau.in integ.restit.l.et Titia Seio.§.vluras. de lega.ij.& subdit q̃ si in casu illius §.fuis-set legata res testato-ris, postea possideret per vnũ ex hæredibus tantũ,q̃ nedũ contra tũ insolidũ posset agi rei vẽdicatione, vt di cit ibi Bar. sed etiam actione ex testamẽto: quia est de casibus,in quibus põt cõcurre-re rei vẽdicatio & p̃-sonalis,iuxta ea quæ leguntur & notãtur in §.sed nostra.Instit. de leg.p̃ Bar.hic in fi.

¶ Si filiofa.In princ. huius &c.de hac glo. vide Imo.in l. possessio.§.j.de acquir.poss.

¶ Nunc videndũ.in princ.Et inquantum dicitur q̃ in commo dato venit dolus & leuis culpa,limita ve rũ, nisi commodans dicit,conserua tã tuo arbitrio:quia tunc re perdita nõ tenetur cõ modatarius.Ita dicit singulariter Bart.per illũ tex.in simili in l. ij̃.de sol.quod intelli-ge vt ibi dicetur.

☞ POMATES.

¶ Nunc videndum. Limita vt per gl.in l. si mora. & Paul. de Ca.in fin.& Iaso.ibi. ff.solu.mat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Plerunq;. Et adde nota.in l.si inter.C.de iur.dot. & qđ ibi dixi per Bal.in l.si paciscenda,C.de pac.& latius p cũ in l.j.in pen. & vlt.col.C. cõmod. Ioan.and.in c.j.extra eo.distinguit q; in cõtractib⁹,de quorũ natura est vt trãseat dominium seu æstimatio opereť venditionẽ: & tũc trãsit periculum. Casus est hoc in l.quoties. & bon⁹ tex.in l.plerũq;. ff.eo. tit. & in fundo æstimato dato in dotẽ. In contractib⁹ verò, in quibus de eorũ natura æstimatio nõ facit venditionẽ: vt in locato, & cõmodato, æstimatio non facit plus trãsire in accipiẽtem,cũ exposcat natura cõtractus:sed operabiť tunc æstimatio vt sciat p̃tiũ rei, casu quo res perdereť vel deterioraret. Et dicit Abb.Sicul.in d.c.j.q; ista opinio plus sibi placetq; opi.Bar.hic, & Accur. Pro qua et facit: qa interp̃tatio etiã debet fieri cõtra eũ qui potuit aptius dicere, vt in regula, cõtra eũ, de regu.iur. lib.vj.& in l. quicqd astringẽdæ.de ver.obli. Sed Io.and.nõ rñdit ad istũ tex.hic,qui loquiť in cõmodato. Sed Abb.ibi dixit q; intelligit hũc tex. qñ accipiẽs expresse promisit sc prestaturũ æstimatio. & ita apte loquiť iste §.in fi. Secus qñ æstimatio fuit simpliciter facta. Idẽ dicit qñ quis promisisset alternatiuè rem vel æstimationẽ,p d. l.plerunq;.& in contractu dotis qñ agiť vt species reddat, æstimatio nõ facit transire periculũ casus fortuiti,sed solum deteriorationẽ rei quæ fieret dolo vel culpa viri:vt d.l.si inter virũ. cũ gl.& ibi Bal. C.de iure dot. & ibi etiam per Bald. quid si res quæ seruãdo seruari non põt, vt animal, vel res quæ consistit in pondere, numero, & mensura? Et istis adde Bal.in l.j.in viij. q.C.pro soc.Bart.in l. j.de æstima.actio.

b ¶ Leuissima. Vide Spe.de loca.§.nunc dicendum est.&c.

c ❧ POMATES. ¶ Præscrip.verb. Vide Are.cõsi.cvñ.alias clxxj.in xj.colũ. Ro. consil.cccxiiij. ad fin. & plenè Aret. consil. lxxxiiij.colũ.ij. & seque.Soci.consi.xciij. col.iij.ad finem.

d ¶ Esse certus. Adde quod Bart. in quodã suo consi.incip. commune Lisignani locauit.tenet q; locator certa re:vt d.l.si nõ fuerint.§. j. ideo Azo in l.j.de æstima.act.intelligit illum §. damna.secũdũ distinctionẽ huius gl. vt vbi venit leuis æstimatio,faciat venire leuissimam. Vbi leuissima æstimatio:tũc faciat venire casum fortuitum. quod intellige vt infrà declarabo. Sed op. j̃. de iure dot. l.plerunque.§.fi.cũ l.seq.Solu.dicit Guli. Quandoq; æstimanť res quæ de facili cõsumuntur:& tunc æstimatio facit transire a periculum:vt hic,& l.plerunq;.[a] in princ. & in fi.de iure dot.& l.æstimatæ.ff. solut. mat.Aut æstimantur res,quæ non ita de facili consumuntur:& tũc est adhibenda distinctio.d.l.plerunq;.in fi. vt æstimatio nõ faciat venire periculũ deteriorationis sed perẽptionis sic. Ista distinctio nõ placet,per d.l.plerunq;.in prin. ibi ponit dictio,maximè,quę idẽ innuit in rebus quę de facili nõ cõsumuntur,quod in his quæ de facili cõsumuntur. Ad idẽ l.quoties.de iure dot. Dic ergo q; in l. plerunq;. in fin. fuit dictum q; redderetur vel æstimatio vel res,& sic alternatiuè:hic verò fuit res tradita æstimata simpliciter. Item opp. de l.si gratuitã.§.j.de præscrip.verb. Sol.dicit Guliel.ibi loquitur qñ traditur res æstimata ei,ad quem vsus non transit. Quo casu dic secundũ distinctionẽ illius §.& l. rogasti.in prin.s̃.si cer.pet.& ibi not.Sed si traditur res æstimata ei,ad quẽ transfertur vsus,tũc facit transire periculũ: vt hic, & d.l.plerunq;.in prin.hoc nõ placet, per l.j.in fi.j̃.de æstima.act.Ideo dic, qñq; res traditur æstimata, hoc acto q; reddatur æstimatio,nõ res:& tũc est emptio: & tũc sine dubio periculũ spectat ad accipientẽ vt l.necessario.in princi.de peri.& cõmo. rei vendi.Quandoq; datur res æstimata, hoc acto q; reddatur res,& non æstimatio & tũc nõ facit trãsire periculũ,& commodũ operatur,sed eius effectũ. dic vt l.si inter virũ.C.de iure dot.Quandoq; res traditur æstimata, hoc acto q; reddatur res vel æstimatio:& tũc aut hoc fit in contractu,de cui⁹ natura est vt in re tradita trãsferat dñium vel vsucapiendi conditio: & tunc nõ facit transire periculũ deteriorationis,sed perẽptionis sic,vt d.l.plerunq;. in fi.& hoc operatur natura alternatiuæ: quia re existẽte,licet deteriorata, ipsa põt reddi:sed perempta,nõ potest reddi ipsa: ideo de necessitate deuenitur ad æstimationẽ. Si verò hoc fuit actum in cõtractu, de cuius natura nõ est vt transferatur dominiũ:& tũc idẽ quod qñ res traditur æstimata simpliciter,vt statim dicã. Quãdoq; res tradiť æstimata simpliciter,& de reddenda re vel æstimatiõe nil dicitur:& tũc aut hoc fit in cõtractu,de cuius natura est vt transferatur dominiũ vel vsucapiendi conditio,aut non. Primo casu:aut naturę illius contractus repugnat q; illa æstimatio faciat emptionẽ:& nõ inducitur emptio,nec transfertur periculũ:vt l. seruos. s̃.fami.ercisc.pretiũ enim serui cũ non sit hæreditariũ,nõvenit in diuisionẽ. Aut natura cõtractus nõ repugnat: & tũc videť facta emptio,& trãsit periculũ in accipiẽtẽ:vt l.plerũq;.in prin.& l.quoties.s̃.alleg. & l.æstimatæ.j̃.solu.mat.Sicut enim ipsa res potest esse in dote;ita æstimatio eius. Quandoq; æstimatio fit in contractu, de cuius natura est vt pro parte transferatur dñium,& pro parte nõ,vt in societate: & tunc pro ea parte,pro qua transfertur dominiũ,trãsit periculũ in accipientẽ,vt d.l. cũ duobus.§.dãna.& §.in coeũda.j̃.,p socio.,p alia verò parte,nõ trãsit periculũvt d.§.dãna.nisi secũdũ distinctionẽ quã dicã incõtinẽti.Secundo casu,qñ æstimatio fit in cõtractu,cuius natura nõ est vt trãsferatur dominiũ:vt in cõmodato, locato, et deposito,&si.& ista est materia nostra. Quo casu distingue alios cõtractus ab illo cõtractu innominato,quo res æstimata vendenda traditur: vt primo casu si in omnibus alijs contractibus,in quibus dominiũ nõ transfertur,sed de natura cõtractus veniebat leuissima[b] culpa:tunc facit venire casum fortuitum,vt hic in text.& gl.Si de natura cõtractus veniebat leuis culpa:tunc facit venire leuissimã: vt d.l. cũ duobus.§.damna.prout loquitur in ea parte,in qua dñium nõ transferť.& no.in l.j.j̃.de æstima.ac.& hac gl.Nec obstat p̃dictis l.cũ fundus.& l.quæro. j̃. loca.quia c ibi instrumẽtũ nõ erat locatũ:meritò per æstimationẽ in eo videť facta emptio, secũdũ gl.& doct.Secundo verò casu,quando res æstimata traditur vendenda, dic: Aut æstimatio referť ad ipsam rẽ traditã prout tradita est,vel prout reddenda est: aut refertur ad rẽ prout est vendenda: & istud cognoscitur ex verbis. Primo casu æstimatio facit transire periculum in accipientẽ:vt l.j.in fi.j̃.de æstimatio.ac.adhibita.tamen illa distinctione,aut ex natura cõtractus veniebat leuis et facit venire leuissimam. Aut venit leuissima: & facit venire casum fortuitũ:arg.huius l.& not. in d.l.j.de æstima.ac.secũdũ opi. Azo. Secũdo casu æstimatio nil operatur quantũ est ad trãslationẽ periculi,sed est aduertẽdum cuius gratia celebretur cõtractus,vt d.l.si gratuitã.§.j.de præscri.ver.Aut est dubiũ qualiter æstimatio fuerit facta: & in dubio respicit rẽ prout vendẽda est nõ prout est restituẽda: c vt d.l.si gratuitã.§.j.de præs.ver.[c] Vlti. scias † q; in omnibus § casibus,in quibus dixi q; æstimatio facit emptionẽ,est verũ qñ æstimatio est certa.Sed si dicerẽ sic,reddam tibi æstimationẽ: simpliciter re perempta contingeret liberatio: vt l.quidam. d j.de leg.j.Ex prædictis potes esse certus[d] quando locator 6 locat † tibi ratiociniũ æstimatum:an æstimatio faciat in te transire periculum.Et certè cùm ex natura contractus nõ fit vt trãsferatur dñiũ:talis æstimatio non facit emptionem.Sed cum ex natura contractus veniat leuis æstima.prædicta faciet venire leuissimum,vt hac glo.

1 ☞ *Culpa q; præsumatur quando quis res commodatas amisit;suas autẽ saluas fecit.*

2 *Quando quis habet diuersas res commodatas à duobus,locus est gratificationi, quas saluet.*

Quod vero senectute. Hunc §. summaui cũ præcedentibus. † No. q; culpa est,si quis res suas saluas fecit,commodatas amisit. & ex hoc solo præsumitur culpa:vt j̃.de admi.tu.l.tutor secundũ dignitatẽ.§.non est audiendus. Quærit glo.quid si res com- 2 modatas erat vtilior quàm suas: dic vt in ea. Quæro †[e] quid si e erant æquales vel habebat commodatas res duorum? Certè tunc locus est gratificationi,vt si non potest vtramq; euadere, euadat quam vult:vt j̃.ad Syl.l.iij.§.ij.

1 *Qui tenetur custodire tacitè,idem si expreßè agatur.*

2 *Homo seipsum custodit,& in eo non debetur tanta custodia.*

Custodiam. Summaui cum præcedentibus.h.d.Quibus casibus tacitè tenetur de custodia, 1 † idem est si expresse agatur.& hoc sequitur super verbo,indigeret.

qui allegat culpam & negligentiam conductoris, non dicitur illã probare nisi specificè probet in quo specialiter culpa vel negligentia fuerit cõmissa. Nam dicit q; vbicunq; alicui obijcitur culpa,siue agẽdo, siue excipiendo, siue denunciando,nõ dicitẽ concludere, nisi certa & limitata culpa probetur de agendo. Allegat l. prætor. in princip.de iniurijs. cap.vt circa. de elect. in vj.& c. præsentiũ. de test.eo.lib. de denũciando allegat quod habetur in l. denunciasse.j̃.de adul. l. qui aliter.§.j.quod vi aut clam.quod no.& hic adde qđ notat Bart. in §.si de me. j̃. eodem &c. Adde q; locatori alleganti culpam incumbit onus probandi, Petr. de Ancha.cõ si.cccxlix.

❧ POMATES. ¶ Quero. Adde q; sit locus gratificationi, vide glo.in l.ciues.C. de incolis.lib. x. Bal. in l. per agrum. C.de seruit.& aqua. & in l. fi.commi. vel epi. & vide Bar.in l. admonendi.in vj.colũ.§. de iureiu. Alex.in l.si Titius.in fine.de verbo. obliga. dum allegat dictum Bal.in l.quibus.C.de secund.nup. Adde contrarium tenuisse Bal.eius quod dicit in d.l.in quibus. in aut.ex testamento. C.de colla. & vide q; Alexan.in l.qui filiabus.§.j.de lega.j.

Universidad de Deusto Biblioteca

geret. No. ꝙ minus tenetur de custodia[a] in homine, ꝙ in alia re: quia homo ipse scit se custodire: † & ideo non debetur tanta custodia iudicialis vel conuentionalis.

1 ☞ Quando culpa præcessit casum, quis de casu tenetur, & quando.
2 Positiones & articuli quomodo formentur, ut quis teneatur de casu.

Sed interdum. [b] Summaui cū præcedētibus. † Noꝙ quis tenetur de casu, quando culpa præcedit casum. Cōtra hoc opp. ꝯ. ad legē Rhod. de iactu. l. fi. §. j. Gl. dicit, fallit ibi, nec aliter soluit. Tu dic clarius: Quando ꝙ culpa præcedit casum, vtrū quis teneatur de casu, dic secundùm Guli. sic, Aut illa culpa cadit in moram: & tenetur de casu: vt l. quod te. s̄. si cer. petat. & l. si ex legati causa. de verbo. oblig. Aut non cadit in morā: & tunc [c] aut illa culpa nō est ordinata ad casum: quia ex illa culpa nullo modo potuisset casus ille contingere: & tūc non tenetur de casu: vt l. non omne. de stat. lib. facit l. si filius. §. est & alia. quod vi aut clam. Quando ꝙ culpa potest esse ordinata ad casum: quia ex ea potest cōtingere casus: tunc aut casus secutus est propter illam culpam & tunc tenetur de casu, vt hic. Aut casus nihilò minus cōtigisset, posito ꝙ culpa non intercessisset: & tunc aut culpa fuit cōmissa in non faciendo: & quis non tenetur de casu: vt l. & in totum. ꝯ. de impen. Aut fuit commissa in faciendo: et tunc aut illud factum non cadebat in delictum: & tunc non tenetur de casu: vt l. fi. §. j. ꝯ. ad leg. Rhod. de iactu. & l. si is qui. ꝯ. de act. & obliga. facit d. l. si alius. §. est & alia. quod vi aut clam. Aut illud factum cadebat in delictum: & tūc tenetur quandocunq; de casu postea eueniente: vt l. ita vulneratus. ad l. Aquil. secundùm Guli. tu hoc vltimum subdistingue: Aut delictum cōmittebatur circa rem ipsam: & verum dicit Guli. Aut committebatur circa vsum rei: & tunc secus: vt s̄. de condi. furti. l. qui furtum. & ibi vidistis. † Ex his habes qualiter debeas formare positiones & articulos, vt concludatur ꝙ culpa faciat quem tenere de casu. Nam quādoque debet concludi ꝙ propter culpam casus euenit: quandoque hoc non est necesse. Item ex prædictis habes qualiter debeant formari articuli ex parte rei, scilicet ꝙ casus euenisset, etiam si culpa non præcessisset, vt ex prędictis patet.

Denique. Aliàs, Idem deniq;. Si commodans non patitur commodatarium vti re ad eum vsum, ad quem commodauit, tenetur commodati contraria. Si commodatarius aliter vtitur, tenetur commodati directa, & etiam furti. h. d.

1 ☞ Vendita equa an uideatur uenditus pullus.
Et an sella uendito equo. remissiuè.

Vsque adeo. [d] Diligentia debet adhiberi in re commodata, & eius sequela. [e] h. d. Guli. format hic † duas quæstiones: vnam vtrum vendita equa vel vacca videatur venditus pullus, qui sequebatur eā. Item nunquid vendito equo videatur vendita sella. De hoc vltimo videbis in l. ædiles. §. item sciendum. de ædil. edic.

1 ☞ Stagialia, bursæ & coronæ, quas uir mittit uxori quando eam ducit, ꝙ non uidentur donatæ, sed potius commodatæ.
2 Commodatarius ad hoc ut teneatur de culpa, necesse est ꝙ commodatum fiat gratia ipsius. Et forma positionum.
3 Commodatum in dubio præsumitur rogatu commodatarij.

Interdum. [f] Si commodatum fiat gratia dātis, vel eius contemplatione cōmodatarius de solo dolo tenetur. h. d. Tene menti [g] hunc casum † ꝙ stagialia, bursæ & coronæ, quas vir mittit vxori quando ducit eam, ꝙ non videntur in dubio donatæ, sed magis commodatæ, vt hic, vt magis ornatè ad virum accedat. & propter hoc non confirmantur morte nec debent apud vxorem remanere, nisi consuetudo aliter se haberet. Secundò not. † ꝙ ad hoc vt commodatarius [h] teneatur de culpa, est necesse ꝙ commodatum fiat gratia ipsius. Facit ꝯ. depos. l. j. §. sæpe euenit. & sic sis cautus de hoc facere positionem: quia commodasti rogatu recipientis. Vel si defendis conuentum, nitaris probare, si potes, ꝙ ille obtulit tibi illam rem. Sed quid si de hoc † nihil est probatum ex vtraq; parte? [c] Respondeo, præsumitur rogatu commodatarij regulariter, vt s̄. ea. l. §. commodatum autem &c.

1 ☞ Qua actione sit agendum quando res mea est per te pignorata.
2 Contra non luentem rem meam per ipsum pignoratam quando agere potero.

Nunc videndum. Si res data vt pignoret non restituitur, cōpetētibus actionibus est agendum, vel actio debet cedi sumptibus & periculo ipsius cedētis. h. d.

1 † Nota distinctionē, quādo res mea pignoratur per te, qua actione sit agendum cōtra te. Quam distinctionē ponit gl. latius. C. eo. l. pen. 2 † Quæro, quid si nō est appositū tēpus, intra qđ luere debeat qñ: ego potero agere cōtra te. Gloss. dicit hic, cū diu stetit ꝙ nō luit, ī d. l. pe. C. eo. dicit, si est luitio facilis, et nō vult luere, dic vt ibi.

Si me. Culpa hominis cōmodati cū re cōmodatariū nō excusat: secus in dolo. h. d. Oppo. ad principium, ꝙ cōmodatarius nō tenetur de culpa istius nuncij missi cū re: vt l. si mei causa. ꝯ. eod. Sol. intelligas hic ꝙ ego commodaui tibi seruum cū lance, nō tamē hoc acto, vt illa res esset in custodia serui: & ideo tu cōmodatarius teneris de culpa, si fortè ille seruus nō erat ita idoneus ꝙ ei debuisset cōmitti: aliàs si iam idoneus esset, cōmodatarius nō esset in culpa: vt ꝯ. eod. l. eū q. cū l. seq. ad fi. Opp. ꝙ dol⁹ serui nō excuset cōmodatariū: vt l. rē mihi. §. ī exercitu. ꝯ. eo. Solu. hic de seruo cōmodato cū re: ibi de seruo cōmodantis, nō commodato cū re.

1 ☞ Per appositionem custodis quando uideatur remissa custodia.
2 Custos carceris quod non liberetur à custodia carcerati recommendati per Potestatem, licet postea Potestas miserit ad custodiam famulos. b
3 Scholaris quando teneatur de custodia roncini locati, si locans misit famulum. c

Si de me. Appositio custodis facta ex post facto non remittit custodiā ei, cui res fuerat cōmodata. h. d. Oppo. † ꝙ per appositionē custodis videtur remitti custodia: vt s̄. ea. l. ver. planè. Sol. ibi loquitur quādo custodē apposuit ab initio: hic quādo ex pòst facto. Ista solutio vera est in se, vt statim dicam: tamē non congruit præcedēti §. ibi enim seruus nō fuit appositus vt custos, sed fuit cōmodatus vnà cum re. Ista enim longè inter se differunt: nam ego possum confidere de te magis quā de seruo seu famulo meo. & si cōmodo famulū & argentū, nō tamē per hoc famulū pro custode pono. Ita loquitur §. præcedens. Secundò opp. de l. si soluturus. ꝯ. de sol. de acquir. poss. l. quarundā. Sol. Dicit gl. cōtraria loquunt quādo custos fuit appositus ab initio: hic quādo ex pòst facto fuit appositus. Et secundū hoc distinctio Labeonis hic reprehenditur per Vlpianum. & hæc opi. fuit Azo. Io. fuit in cōtraria opi. quòd per appositionem custodis indistinctè videatur remissa custodia. Et istam opi. sequuntur quidam moderni per l. si mei causa. ꝯ. eod. Nec obstat ver. ego puto. quia non corrigit dictū Labeonis: sed quia Labeo solū de periculo respōdit, & de actione nil dixit: ideo per Vlpianum suppletur ibi: ego puto, &c. Tu dic ꝙ ista est veritas ꝙ distinctio Labeonis corrigitur etiā inquantū dicit de periculo. quod patet per illud quod dicit hic, nisi aliud noīatim cōuenit,

a ¶ De custodia. Min⁹ tenetur quis de custodia in homine quā in alia re. & adde quæ dicat fida custodia, dicit gl. in lege, ij. de seruis fugi. ꝙ ille, qui ligat diligenter, custodit. Vide latè Innocē. in c. nuper. in prin. de sentē. excom. & ibi videt ꝙ quis dicit carceratus, cui assignat vnus locus, de quo nō possit exire. Et dicit Bart. in l. fin. C. de decur. lib. xij. ꝙ aliud est, ponere in carcere cē, et aliud, sub custodia detinere. Et dicit fida custodia tenuisse, qui de eius manibus non aufugit. x. colla. de pace tenen. §. si iudex. in verbo, securè. Et de hac custodia, vide Bar. post gl. in l. si pecuniam. §. sed si acceperit. de condict. ob cau. & hic nota quòd tenetur minus custodire senem quā iuuenem. Et quādo quis dicatur carceratus, et quando non, vide in l. qui neque. ff. de verbo. signi. ante l. bonorum. ibi positam. & per Bald. in l. j. in vij. col. C. de cōfes. omnino Bal. in l. admonendi. in ix. co. de iureiur. & per Angel. in l. qui in carcerem. ff. quod metus cau. &c.

b ¶ Sed interdum. Vide Innoc. in c. sicut. de iureiuran.

c ¶ Et tunc. Adde Bar. in d. l. qui furtum. de condi. fur. ꝙ Bal. in l. pignus. in fi. C. de pig. act. per Pau. de Cast. in l. j. in princ. s̄. de eo per quem fac. erit.

d ¶ Vsque adeo. An vēdito equo videatur vendita sella, Barto. videtur tenere ꝙ sic, per illum text. in l. eū qui. §. non solum. ꝯ. de fur. facit quod ipse no. in l. de quibus. circa finem. s̄. de leg. & vide quod dixi in d. l. eum qui &c.

e ☞ POMATES. ¶ Sequela. vide Bal. c. translato. de cōstitu. quē sequitur Iaso. in l. si extraneus. §. fi. s̄. de condi. ob cau. Vide aliam quęstionem hic positam per Iaso. in l. de quibus. xxxvj. col. ff. de legibus.

f ¶ Interdū. Adde qđ no. Bar. in l. pe. §. j. fol. ma. & Bartol. in l. j. §. neq; castrense. de col. bo. & ibi dixi. et Bal. in l. eū te. in j. & ij. col. C. de dona. ante nup. & quę dixi post Bar. in l. iij. §. fin. ff. de mu. & hono. & c.

g ☞ POMATES. ¶ Tene menti. vide Felin. c. super eo. in ij. col. de testi.

h ¶ Commodatarius. vide Bart. in l. rogasti. s̄. si cer. petat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Aut famulus. An per appoſitionem cuſtodis videatur remiſſa cuſtodia. Add Bal. in l. ex diui. C. loca. & ibi etiã an dominus teneatur ex mala cuſtodia, &c.

b ¶ Ad quæſtionẽ, Nota queſtionẽ et ad materiã, vide etiã Bart. in l. j. §. quẽadmodũ. j. de lib. agno. et Bal. in d. l. ex diui. C. loc.

c ¶ Famulum ſuũ. Adde Bar. ſ. eod. l. §. nunc videndũ. in fi. & Bar. in l. j. §. quẽadmodũ. de libe. agnoſ. Bal. in l. ædẽ. C. loca. & Ang. in l. qui Romæ. §. Callimach⁹. de verb. obl. & vide Barto. in l. j. §. quemadmodum. ſ. al lega.

d ¶ Quod non. Dum hic dicitur ꝙ dñium non põt peruenire ad plures inſolidũ facit ad q. ſi conceſſum eſt prædiũ in emphyteuſim Pet. & Martino, & cuilibet eorum in ſolidum, quid importat. de quo per Bal. in l. j. in xj. q. C. quando non pet. part. Itẽ iſtã regulã intellige in dominio irreuocabiliter acquiſito. ſecus ſi reuocabiliter, ſecundum Bal. & Ang. per illum tex. in l. ſi pluribus. de leg. j. quod eſt ſingulare ſecundum eos. vide ibi Inno. in verſic. circa prædicta dubitatur, &c. De quo vide Bar. & quę ibi poſt eum in l. ſi is qui pro emptore. j. de vſucap. & c. Adde qñ eſt conceſſa emphyteuſis Petro & Ioãni & cuilibet eorũ inſolidũ, qualiter intelligaſ. Bal. conſi. xxix. j. lib. & conſil. c. iij. lib.

&c. Sed apponere cuſtodem non eſt nominatim cõuenire. ergo &c. Non obſtat l. ſi mei cauſa. j. eo. & l. eum qui. in fi. quia ibi fuit appoſitus cuſtos, & res ablata à cõmodatario & data cuſtodi, vnde auferendo rem à cõmodatario liberatur à cuſtodia, imò à totali obligatione, quaſi res ſit perfectè reddita. ſ. e. l. iij. §. ſi reddita. Hic aũt fuit appoſitus cuſtos remanẽte re penes cõmodatariũ: ideo non videtur remitti cuſtodia. Licet enim ego faciam cuſtodire rem meam: nõ per hoc nego quin tu cuſtodias, imò etiãvolo te cuſtodire. ita loquitur hic. Reaſſume ergo breuiter, Aut famulus[a] vel ſeruus cõmodatur ſimul cũ re, aut apponit vt cuſtos. Primo caſu ſerua diſtinctionem præcedẽtis §. Secundo caſu diſtingue: Aut cuſtos fuit appoſitus ab initio: et videtur actũ ꝙ cõmodatarius non teneatur de cuſtodia: arg. l. ſi ſolutus rus. j. de ſol. & l. quarundã. & de iure dot. l. ſi ego. §. dotis. & locati. l. dominus horreorũ. & nau. caupo. ſtab. l. fi. §. j. Aut fuit appoſitus ex pòſt facto: & tũc aut res remanſit penes cõmodatariũ: & non videt remiſſa cuſtodia, vt hic. Aut penes eũ nõ remanſit: & videtur remiſſa cuſtodia: vt l. eum qui. §. fi. & l. ſi mei cauſa. §. j. j. e. facit ad id quod no. Cy. C. loc. l. ex diui. Et prędicta faciunt† ad quæſtionẽ[b]: Poteſtas recommendauit aliquẽ in carceribus: poſtea dubitans miſit familiã ſuam ad cuſtodiam carceris: certè per appoſitionem cuſtodis non videtur remiſſa cuſtodia commentarienſi, vt hic cùm apud iſtum commentariẽſem in carcere remaneret. ſecus ſi familię traderetur: vt d. l. ſi mei cauſa. §. j. j. eo. † Itẽ facit ad quæſtionẽ de locatore roncini, qui cũ roncino miſit famulũ ſuũ[c] vtrũ per hoc ſcholari cõducẽti videat remiſſa cuſtodia. Gl. videt dicere ꝙ propter hoc non minus ſcholaris teneatur: vt ſ. vſufr. quẽad. caue. l. pen. & ibi no. Dic aut conſtat ꝙ locauit famulũ & roncinũ, non aũt eũ appoſuit cauſa cuſtodiæ: & tũc negligẽtia nuncij nõ excuſat ſcholarẽ, dolus verò ſic, vt ſ. proxi. §. quod intellige anteꝙ ſcholaris reddat rõcinũ. Si em poſtꝙ ei reddidit perijt, non tenet d. l. ſi mei cauſa. §. j. Aut conſtat ꝙ eũ miſit vt cuſtodẽ: & tũc quia hoc fecit ab initio: ſcholaris nõ tenet de cuſtodia, vt patet ex prędictis, &c. Aut nihil apparet: ſed locauit rõcinũ & famulũ ſimpliciter: & tũc in dubio nõvidetur remiſſa cuſtodia: vt d. l. pe. cũ gl. ſ. vſufr. quemad. caue.

a Famulus. b Ad quæſtionẽ. c Famulum ſuũ. 1 ☞ *Vſus quando poſſit haberi pro parte.* 2 *In obligatione rem reſtitui quando quilibet teneatur pro parte, & quãdo inſolidum, & quando diuidua, & quando indiuidua. nu. 6.* 3 *Declaratio ad l. ſi duo. in fin. j. depoſiti.* 4 *Quod idem ſit dicere cõmuni periculo, & cõmuniter: & quilibet tenetur inſolidũ.* 5 *Per ius authenti. in modo conſtituendi duos reos nihil eſt immutatum, ſed in modo conueniendi: & ſic hic §. non corrigitur.* 7 *Obligatio rem tradi ꝙ ſit indiuidua quo ad obligationem & ſolutionem.* 8 *Obligatio rem dari ꝙ ſit indiuidua quo ad obligationem & ſolutionem, & quare.* 9 *In obligationibus quæ contrahuntur ad reddendum certam ſpeciem, qualiter plures teneantur.* 10 *Quodammodo, eſt nota improprietatis.* 11 *Quando plures tenentur inſolidum, an & quando dicantur duo rei.* 12 *Beneficium prælationis, ſcilicet ꝙ prius conueniatur ille, in quem pecunia peruenit, quando habeat locum in duobus reis.* 13 *Qui egit commodati contra commodatarium pro re commodata deteriorata uel furto per eum ſubtracta, quando poterit agere actione l. Aquiliæ & nu. 15.* 14 *Punitus pro uulnere quando poſſit etiam puniri pro cicatrice, uel alia qualitate omiſſa, quæ augeret condemnationem.* 16 *Vna actio quando tollat aliam.* 17 *Quando correus conuenitur ex facto correi quod debeat cedi ſibi actio, & inquantum. & nu. 19. an fiat ceſſio, etiam ſi non habeant beneficium diuiſionis.* 18 *Quando conuenitur unus ex pluribus fideiuſſoribus: ſemper debet ſibi cedi actio contra principalem, & etiam contra alium fideiuſſorem.* 20 *Ciuilis poſſeſſio cauſat uſucapionem.* 21 *Emphyteuta & ſimiles, dicuntur tantum naturaliter poſſidere.*

Si duobus vehiculum.

In obligatione primitiua, quæ ad rei reſtitutionẽ contrahitur, quilibet tenetur pro parte: quia inſolidũ ad cos peruenire non põt. In obligatione verò ſecũdaria quę cõtrahitur ratione doli vel culpæ quilibet tenetur inſolidũ: quia pro parte non põt delinqui: & ſi agit cõtra vnũ ex facto alterius, ei actio cedi debet: quia ſi cõtra iſtum ageretur, actio pro rata tolleret. h. d. Diuide, quia primò quæritur qualiter plures cõmodatarij obligẽtur obligatione primitiua, quæ cõtrahitur ad rem reſtituẽdã. Secundò loquitur qualiter cõtrahatur obligatio ſecũdaria ratione doli vel culpæ vtroꝙ delinquẽte. Tertiò loquitur quãdo vnus tantũ deliquit. Secũda ibi: ſed verius. Tertia in l. vnde quæritur. ver. ſed ſi legis. & quælibet iſtarum partium ſubdiuiditur in plures, vt apparebit in poſitione caſus. In hac parte primò ponitur thema & quæſtio. & eſt clara.

1 †Sequitur ver. & ait. hic arguit ꝙ non[d] teneantur inſolidum:
d & ponit tantũ probationem minoris. vnde forma argumentũ ſic: Obligatio quæ re contrahitur nõ põt in plus cõtrahi vltra ꝙ res perueniat: vt C. de non nu. pecu. l. cum vltra. Sed dominiũ vehiculi vel poſſeſsio non põt peruenire ad plures inſolidum, ſed pro parte: ergo non tenentur inſolidum, ſed pro parte. Sequitur ver. nec quenꝙ. hic reſpondet cuidam obiectioni quæ fiebat contra obiectionem prædictam, quã ſic forma: plures poſſunt eſſe domini vnius fundi: ſed non ſunt domini pro parte: quia nulla pars eſt, quã quis poſsit dicere ſuã: ergo ſunt domini inſolidũ. Ad hoc reſpondet Iuriſconſultus ꝙ licet ſint domini certæ partis quæ poſsit ad oculũ demonſtrari: tñ ſunt domini totius fundi pro parte indiuiſa, quæ non põt ad oculũ demonſtrari. pro parte ergo demonſtrabili non ſunt dñi inſolidũ vide literã. Sequitur ver. vſum aũt balnei. hic allegat ꝙ teneant inſolidũ. & forma argumentũ ſic: In commodato cõceditur vſus non dominiũ, vel poſſeſsio: ſed vſus vnius rei põt eſſe apud plures inſolidum. Nam platea ego vtor inſolidũ ſeu in totũ, & tu in totũ, & ſic de ſingulis. Idẽ in balneo vel porticu, & ſimilibus: ergo plures cõmodatarij obligantur inſolidũ. h. d. nõ tñ ponit niſi probationẽ minoris propoſitionis. Sequitur ver. verũ. hic Iuriſconſultus reſpondet ad argumẽtũ proximè factũ, ex quo apparet declaratio quæſtionis ſeu eius determinatio. & dicit ſic: Fateor ꝙ in platea, balneo, theatro, et alijs locis amplis plures vti poſſunt inſolidũ: ſed quęſtio noſtra ponitur, in vehiculo paruo, in quo ego ſedeo, tu nõ potes ſedere. & ſic plures inſolidũ non poſſunt vti vehiculo: ergo remanet ꝙ nec ratione dominij, nec ratione poſſeſsionis, nec vſus, plures tenentur inſolidũ. h. d. vide literã. Sequitur verſi. ſed verius. hic incipit ſecũda pars, in qua loquit de obligatione ſecũdaria ratione doli vel culpæ, in qua forma caſum ſic. Vidi ꝙ nõ obligant inſolidũ ad rẽ reſtituendã, ſed in cõmodato & locato cõtrahit negligẽtia ſeu obligatio rõne negligentiæ, doli, vel culpę: an ad iſtã tenebitur quilibet inſolidum vel pro parte. Reſpondet Iuriſconſultus, Culpa & dolus non põt cõmitti in re pro parte. nec diligentia põt adhiberi pro parte: et ideo in iſta obligatiõe quilibet tenet inſolidũ. h. d. Ex quo infertur ꝙ erũt quodãmodo quaſi duo rei debẽdi. Ex hoc ſequit aliud ꝙ vnius ſolutio liberat aliũ. Item ex prædictis ſequitur aliud, ꝙ vtriꝙ cõpetat actio furti inſolidũ: quia vtriuſꝙ inſolidũ intereſt: & altero agẽte tollit actio contra alterũ. h. d. vſꝙ ad l. vñ quærit. Sequit lex, vnde quæritur. in qua format vna quæſtio circa præmiſſa, quæ eſt clara. & quidã habent in litera cõuenire, & quidã cõueniri. quælibet litera eſt bona, vt infrà dicã. Sequitur verſi. ſed ſi legis. hic incipit tertia pars, in qua loquitur quando vnus tantum deliquit. & diuiditur in tres partes. Prima quando conuenitur ille qui non deliquit. Secunda quando conuenitur ille qui deliquit. Tertiò ponitur quędam limitatio præcedentis dicti. Secunda ibi: nam & ſi. Tertia ibi: niſi fortè. Caſus in terminis eſt clarus: ideo videas ꝙ teipſum. Ad primũ dictũ opp. & videt ꝙ vſus pro parte haberi nõ poſsit, vt
2 ſ. de vſu & habi. l. vſus pars. Sol. prout †vſus refertur ad ius: &
non põt haberi pro parte. Sed prout refert ad factũ, ſic, vt hic. Ita dicit gl. hoc nõ videtur verũ: quia hic iura incorporalia iu-

dicantur

Universidad de Deusto

dicantur diuidua & indiuidua ſecundùm naturã eius quod in ipſo iure deducitur: vt l.iiij.§.Cato.de verb.oblig. Si ergo ipſe vſus ſecundũ factũ eſſet diuiduus, eodẽ modo eſſet reſpectu iuris. Dic ergo, aut vſus refertur ad perſonã: & tunc nõ poteſt in parte diuidi, vt in cõtrario. Aut refertur ad rẽ: & põt eſſe vſus partis rei. ita loquitur hic. Oppo. & videt̃ q̃ in parua re poſſit eſſe vſus pluriũ inſolidũ, vt l.riparũ.s̃.de re.diui. & ĩ.de via pub.l.viam publicã. Sol. fateor q̃ iuris permiſsione põt permitti vſus pluribus, non tñ vtetur quilibet inſolidũ in re parua. Sed quãdo vſus vnius per vſum alterius incõmodatur, eſt melior cõditio occupantis: vt l.ij.§.j.ĩ.ne quid in loco publ. & hoc in rebus publicis, de quibus loquit̃ hic: in rebus verò priuatis qualiter plures poſſunt vti inſolidũ, dic vt l.ſi ædes.s̃.cõmuni diuid. & per Dy. in c.in re cõmuni. extra de reg.iur.ĩ vj.

Venio ad ſecũdam partẽ. hic in ver. ſed verius. dicit̃ q̃ tenetur inſolidũ s̃.proximè dictũ eſt cõtrariũ, quare male dicit gl. quod dictũ eſt vſq; huc, eſt dictũ allegãdo. & ĩ hoc ver. reſpõdet quæſtioni. & hoc tangit̃ in ſecũda glo. huius §. ſup verbo, & ait, &c. Veritas eſt q̃ in prima parte loquit̃ de obligatione primitiua, quę cõtrahitur ad rem reſtituendã. & ad illã reſpõdet q̃ quilibet tenetur pro parte, vt eſt dictũ. Hic loquitur de obligatione ſecũdaria, quæ cõtrahitur ratione doli vel culpæ. & hoc ſtatim declarabitur in ſequẽti contrario. Opp. ad iſtũ ver. & videt̃ q̃ quilibet teneatur pro parte: vt l.ſi duo. in fin. ĩ. depoſi. dicit glo. fateor q̃ quilibet tenet̃ inſolidum ad rem reſtituendã: tamen ſi non reſtituit, ad interẽſſe fit condemnatio pro parte tantũ, vt in cõtrario. Videas glo. quæ eſt difficilis, & in multis eſt ſumpta ex ſumma Azo. C.eo. & eſt iſta glo. ſuper verbo, habebunt̃. iſtud quod gloſ. dicit q̃ ad rem reſtituẽdam quilibet tenetur inſolidũ, eſt contra principiũ huius §. vt dixi. Non enim tenet̃ inſolidũ, niſi ſit actum, vt dicitur hac eadẽ gl. in fin. & ĩ. depoſi. l.j.§.ſi apud duos. & ibi not. & eſt expreſſus text. C.loca. l.ſi diuiſa. & ĩ.loca. l.cùm apparebit. & l.eandẽ. de duob.reis. quod apparet: quia iſta obligatio ad rem reſtituendam diuidit̃ inter hæredes ꝓ hæreditaria portione. vt s̃.eod. l.iij.§.hæres. ergo eadẽ ratione diuiditur inter plures cõmodatarios. Dic † ergo ad declarationẽ d.l.ſi duo. quæ ſignat̃ pro contraria q̃ hic loquitur de obligatione ſecunda, quæ cõtrahitur ratione doli vel culpæ: quo caſu quilibet tenetur inſolidum, vt hic, & in prima parte huius legis: in obligatione verò primitiua ad rem reſtituendã quilibet tenetur pro parte, vt ſuprà dictum eſt. tamẽ licet pro parte teneatur præſtatio partis, non præſtat liberationẽ. & ſic eſt indiuidua quo ad ſolutionẽ: vt d.l.ſi duo. Sed ſi perueniatur ad intereſſe: tunc erit diuidua, etiam quo ad ſolutionem: vt l.contraria. Oppo. & videtur q̃ in obligatione ſecundaria quilibet teneatur pro parte: vt ĩ.eo.l. rem mihi.§.in exercitu. Sol. dicit gloſ. & bene, ibi fuit actũ vt quilibet teneretur pro parte. dixi enim, communi periculo, vt ibi patet. †Ex qua glo. nota q̃ idem eſt dicere, cõmuni periculo: &, cõmuniter quilibet teneat̃ pro parte. Vide iſtam glo.

Item oppo. duo rei non conſtituuntur, niſi hoc agatur, vt in auth̃. de duo.re.in prin. Gloſ. dicit, concedo q̃ iſta lex eſt hodie correcta: nec enim tenerentur vt duo rei, niſi hoc eſſet actum. Iſta glo. dicit † peſsimè: nam per auth̃. illam nil eſt immutatum in modo conſtituendi duos reos, ſed ſolùm in modo cõueniendi: quia inductum eſt hodie beneficium diuiſionis, vt plenè dixi in l.ij. & l.reos.§.cũ in tabulis. de duo.reis. & doct. in auth̃. hoc ita. C.de duob.re. vnde iſta lex remanet ĩcorrecta. Sed tenendo opin. glo. q̃ corrigatur opp. vt recitem glo. quia auth̃. de duobus reis. loquit̃ de his quæ diuidua ſunt. quod patet: quia inducit beneficiũ diuiſionis. Sed iſta obligatio rem reſtitui eſt indiuidua: quia pro parte ſoluí nõ poteſt: vt d.l.ſi duo. ergo hic nihil immutatur. Solu. dicit glo. illud quod dicitur q̃ hæc obligatio eſt indiuidua, eſt verũ, ſi hoc actum ſit: aliàs ſecus: ergo ſi ſimpliciter promittitur, eſt diuidua. Et ſic poteſt corrigi per auth̃. de duo.re. & in hoc reſidet glo. vide eã. Et ſic vides quòd finis huius gloſſ. contradicat principio. & dicit verius hic prout ſe refert ad obligationem rem reſtitui. Nam diuidua † eſt quo ad obligationem, & indiuidua quo ad ſolutionẽ, vt dixi. Sed ¦contra hoc oppo. de l.ſtipulationes non diuiduntur. in princ. de verbor. obliga. vbi dicitur q̃ etiam non recipit diuiſionẽ ipſa obligatio, prout loquitur de obligatione rem tradi.

Gl. hic, vt vidiſtis, tenet q̃ hic fuit actũ q̃ quilibet teneret̃ in ſolidũ. Idem no. in l.j.§.ſi apud duos. ĩ. depoſi. quod eſt diuinare: & cõtra illũ tex. Dic ergo † q̃ obligatio rẽ tradi, eſt indiuidua quo ad ſolutionẽ & obligationẽ: ſed obligatio rem reſtitui, eſt diuidua quo ad obligationẽ, & indiuidua quo ad ſolutionem: vt d.l.ſi duo. Ratio, quia † obligatio rẽ dari eſt diuidua quo ad obligationẽ & ſolutionẽ: quia põt quis præcisè cõpelli ad dãdum: vnde non põt deueníri ad illud inconueniens, ſcilicet q̃ vnus ſoluat partẽ æſtimationis, alter partẽ rei creditore inuito. Obligatio verò rẽ tradi, dicitur indiuidua vtroq; reſpectu. Ratio, quia in ea ſtatim poſt moram ſuccedit obligatio ad intereſſe: vt d.l.ſtipulationes non diuiduntur. & ideo ſi vnus traderet partem, alter liberaretur ſoluendo partẽ intereſſe. quod eſt abſurdũ: vt l.in executione.§.pro parte. de verb. obli. Sunt etiam alię rationes quare dicta obligatio dicitur indiuidua, vt dixi in d.l.ſtipulationes non diuiduntur. ſed obligatio rem reſtitui eſt tertia ratione ſeparata ab his: nam in ea põt quis præcisè cõpelli ad reſtituendã, nec ſuccedit obligatio ad intereſſe, niſi cùm deſijt poſſe reſtitui: vt l.in re furtiua. s̃. de cõdi. fur. & ibi dixi plenius in d.l.ſtipulationes non diuiduntur. Vnde ex eo quod poteſt præcisè cõpelli ad reſtituendũ, dicitur diuidua reſpectu obligationis: quia non põt deueníri ad illud inconueniens: et ex eo q̃ re perempta poteſt ſuccedere obligatio ad intereſſe, dicitur indiuidua reſpectu ſolutionís. Et hoc dixi plenius in d.l.ſtipulationes non diuiduntur. Oppo. & videtur q̃ in obligatione ſecundaria non teneatur inſolidum: vt ĩ. depoſi. l.j.§.ſi apud duos. Sol. hic loquitur qñ vterq; deliquit: ibi qñ alter tantùm. Contra hoc oppo. de l.vnde quæritur. verſ. ſed ſi legis. ĩ. proxi. Sol. ibi alter tãtum deliquit faciendo: ſed etiam alius deliquit negligendo. Vnde quilibet poteſt dici deliquiſſe: ideo quilibet tenetur inſolidum: vt ibi videbitis. Reaſſume † ergo breuiter in iſtis obligationibus quæ contrahuntur ad reddendam certam ſpeciẽ, qualiter plures teneantur: Aut loqueris de pluribus principalibus: aut de pluribus hæredibus vnius principalis. Primo caſu aut loqueris de obligatione primitiua ad rem reſtituendam: & tunc quilibet tenetur pro parte: niſi ſit actũ q̃ inſolidum teneantur, vt hic in prin. & C.loca. l.ſi diuiſa. & ĩ.loca.l.cùm apparebit. & de duo.reis. l.eandem. in princ. licet teneatur pro parte: tñ ſolutione partis non contingit liberatio. l.ſi duo. ĩ. depoſi. Si verò de obligatione ſecũdaria loqueris: & tũc aut eſt actũ q̃ quilibet teneatur pro parte: & tenebitur pro parte: vt d.l.rem mihi.§.in exercitũ. ĩ. eod. Aut q̃ quilibet teneatur inſolidum; & non eſt dubium q̃ teneatur inſolidum: vt d.l.eandẽ. in princ. Aut nihil eſt dictũ: & tunc aut ambo deliquerunt, & quilibet tenebit̃ inſolidũ quaſi duo rei, vt hoc ver. Aut alter tantũ deliquit: & ille ſolus tenet̃, vt dixi s̃. & dixi in d.l.j.§.ſi apud duos. ĩ. depoſi. Si verò loqueris de pluribus hæredibus vnius principalis; & tũc aut tenea-tur actione bonæ fidei, aut ſtricti iuris. quod dic vt l.iij. §. hæres. s̃. eo. & hæc de obligatione primitiua. De obligatione verò ſecundaria dic vt in d.l.j.§.ſi apud duos. ĩ. depoſiti. & in d.l. ſi duo, in prin. eo.ti. Circa prædicta dubitatur quare tex. hic dicit, quodam modo duo rei habebuntur: quia dictio † quodam modo: eſt no. impropriet atis. Rñd. quia ſi expreſsè eſſet dictũ, quilibet teneretur inſolidũ, etiã ſi vnus tantũ deliquiſſet. quod aliàs non eſt: vt modo dixi. Item dubitatur † an ſemper cũ plures tenentur inſolidum, dicantur duo rei. Reſpon. ſi tenentur inſolidum ex natura rei in obligatione deductæ, quia indiuidua non dicuntur duo rei, niſi hoc ſit actum, vt l.rem hæreditariã. ĩ. de euic. & facit quod no. in l.ij.§.ſi tamen hominem. ĩ. de verb. obli. per gl. & doct. & effectus eſt magnus: quia cum non ſunt duo rei, non habebũt in eis locũ quæ de duobus reis dicuntur, videlicet q̃ pactum factũ vni profit alteris, & ſimil. & q̃ mora vnius nocet alteri, & ſimil. Venio ad ver. & ambobus. & opp. Inſti. de obli. quæ ex delic. naſc.§. quæ de fullone. & C.de fur. l.manifeſtiſsimi.§.ſed cùm in ſecundã. Solu. fateor q̃ hodie eſt in electione dñi vtrũ velit agere cõtra furẽ vel cõmodatariũ. Venio ad l. & alterutro. & opp. q̃ factũ vnius non põt tollere actionẽ alterius: vt l.Stichũ. in fin. de noua. Sol. hic ſunt quodam modo duo rei, cũ quibus inſolidũ cõpetit actio contra furẽ: ideo vnius factũ tollit actionẽ alterius: vt l.ex duobus. ĩ. de duo.reis. Venio ad l.vnde quæritur. prout eſt in lite-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Contra iſtam literã opp. hic dicitur ꝙ vn⁹ ex reis. vel dicas ꝙ hoc beneficium ſit generale. Idem tenet Bar. in l. iij. verſ. ſextò quæro. & verſ. ſeptimò quęro de duobus reis. & ibi alij. ꝓ qua lege ponit Barto. eſſe text. in l. cũ in plures. §. veſtimenta. j. loca. vbi vide. & quod no. Bar. in l. bona. de iure fiſ. & in l. quia poterat ad fin. j. ad Trebel. Adde ꝙ ſi ſubſtituo aliquẽ meo periculo & ipſe in aliquo deficit, ſuo defectu nõ teneor. l. ad ſimilitudinẽ. & ibi Bal. C. de epiſco. & cleri. & ad Bart. hic adde caſum ſingularẽ in d. l. cũ in plures. §. veſtimenta. j. loca. & ibi vid Bar. Item in eo. verſ. an ex duob⁹ reis ille ſit primò excutiendus, ad quẽ pecunia peruenit vide text. no. & ſingularẽ, & ibi Bart. in l. cum in plures. §. veſtimenta. j. loca. &c. Adde an primò ſit excutiendus ille, ad quẽ pecunia puenit, Ro. conſi. cxiij.

b ¶ Factũ vnius. vide per Ang. & Imo. in l. iiij. §. Cato. in xij. col. de verb. oblig.

c ¶ Alter ſocius. Adde ꝙ idẽ tenet Ang. in l. iiij. §. Cato. & ibi Imo. de verb. obliga.

ra, conuenire. & oppo. ſine actione nemo experit. l. ſi pupilli. §. videamus. s. de neg. geſt. Sol. dicit glo. fateor ꝙ hic nõ poterit agere ille cõuẽtus, niſi ſibi ceſſa actione. Item opp. de l. fi. §. ſed cum in ſecundã. s. alleg. & j. loc. l. is qui. Sol. dicit gl. cõcedo ꝙ aget ſolũ ad intereſſe ſuũ, non ad pœnã quã ille exegit: & ſecundum hoc aduerte, quia actio cõmodati eſt illa quæ cedit. Itẽ oppo. ad idem quod modo dixi de l. ſi pignore. j. tit. j. vbi cõtra creditorem agitur etiã ad pœnã. Solu. aliud in creditore quã in cõmodatario & conductore. Ratio ibi patet: ſed prout hic eſt litera, cõueniri, ceſſant prędicta cõtraria: et eſt ſimilis ad hũc caſum. l. ſi dubitetur. j. reſpon. de fideiuſ.

a Sed contra iſtã literã oppo. ² hic dicitur ꝙ vnus ex reis habet hoc beneficiũ ꝙ cõueniatur prius alter, ad quẽ pecunia peruenit. contrà, quia hoc beneficiũ habent ſolum fideiuſſores, per auẽ. præſente. C. de fideiuſ. non aũt cõpetit duobus reis. Huius timore dicit Azo: fateor ꝙ illa lex, ſi dubitetur loquit in fideiuſſore: hic in duobus reis. & ſecundùm hoc iſta litera, cõueniri

12 non eſt bona. Tu dic † ꝙ imò eſt bona. Et eſt ſciendũ ꝙ plures rei quandoq; conſtituuntur ex conuentione: & in illis põt dicere verũ Azo. Quandoq; ſtatuuntur ex quadam neceſsitate: vt in pluribus tutoribus: & tunc habẽt beneficiũ prælationis. Nã ille, qui nõ geſsit, põt petere vt prius conueniatur ille qui geſsit. Ita in poſito: nã iſti hac obligatione ſecundaria tenentur ex quadã neceſsitate: quia pro parte cuſtodia adhiberi nõ põt. j. depoſi. l. j. §. ſi apud duos. & æquiparant pluribus tutoribus, vt ibi: meritò habent hoc beneficiũ, ꝙ prius conuenia tur alter, qui egit contra furem. Vel dic ꝙ hoc beneficiũ ſit generale in omnibus duobus reis: vt ſi volo dicere, conuenias prius correũ meũ, ad quem tota pecunia peruenit toto periculo, ꝙ poſſum audiri, vt hic: nec eſt aliquid quod repugnet. Nã contraria loquunt, qñ ſimpliciter petebat diuidi, nec aliũ correũ conueniri: nec allegabat hoc, ꝙ ad eũ pecunia vel res peruenisſet, vel ꝙ poſſet cõueniri. & hoc tetigi in l. iiij. §. j. de duo. reis. Venio ad tertiã partẽ, ſcilicet ad ver. ſed ſi legis. Antequã veniã ad cõtraria: quia q. formata in principio nõ ſoluit: quæro an conuẽto debeat actio cedi. Glo. rñdet ꝙ ſic: & dicit ꝙ cedetur actio legis Aquiliæ, non aũt actio cõmodati: quia proprio nomine conuenit. Tu dic ꝙ etiã actio cõmodati poterit cedi: vt hac eadẽ lege, in prin. prout eſt litera, cõuenire. Oppo.

b prẽmiſſæ reſponſioni, & videt ꝙ factũ vnius ᵇ alteri cõmodatario non noceat: vt j. eo. l. ad eos. Duæ ſunt ſolutiones. Prima

c ꝙ hic potuerit præcauere, ne alter ſocius ᶜ hoc faceret: aliàs ſecus, vt in cõtrario, & j. loca. l. ſed & de dãno. Alij dicunt ꝙ hic in damno dato à ſocio: ibi ab extraneo. Hęc non eſt vera, per l. mora. in fi. j. de vſur. vnde tene primã. Opp. ad fi. legis noſtrę

13 de l. qui ſeruũ. §. fi. de act. & obl. vbi dicitur † quod qui agit cõmodati, nõ põt agere l. Aquil. in eo qđ plus eſt in repetitione triginta dierũ. Sol. quidam habent ibi literã affirmatiuã: & ſic concordat cũ iſta: tñ illa nõ eſt bona litera, nec cõis. & hoc patet ex libris antiquis, ſcilicet Pandectis: quas ad hoc perſcrutatus ſum. vnde remanet contrariũ. Dicũt quidã, hic loquitur de æquitate: ibi de rigore. ſecundũ hanc iſta quæ cõtinet æquitatẽ ſcriptã corrigeret illã: ſed certè potius illa, tanꝯ poſterior deberet iſtam, tanꝯ anteriorẽ, corrigere: nec patet quæ æquitas magis mouerit Iuriſconſultũ hic, quã ibi. Vnde alij dicunt ꝙ ibi loquitur qñ in ſecũda nõ eſt plus ꝯ in prima. ſed hoc nihil eſt dicere. Sed ibi ponit pro cõſtãti, ꝙ etiã ſi eſſet plus, non duraret. Vnde alij, vt Io. dicũt ꝙ hic põt agi lege Aquilia in eo quod plus eſt ex repetitiõe triginta dierum: & hanc opi. tenet Pet. quæ põt eſſe vera. Vnde quidã dicũt ꝙ ratio eſt: quia illud quod creſcit per inficiationẽ, venit iure actiõis: illud quod creſcit ex repetitione triginta dierũ venit officio iudicis: meritò non põt durare principali ſublato: vt l. centũ Capuæ. s. de eo quod cer. lo. hoc eſt falſum: quia totum venit iure actionis ex expreſſa diſpoſitione legis Aquiliæ, vt l. ij. ad l. Aquil. et l. ſi ſeruus ſeruũ. §. tertio aũt capite. e. ti. Sed rationem verã do vobis ego, qñ agitur in eo quod plus eſt propter inficiationem videt agi ex nouo capitulo, ſ. quia negat: de quo in primo iudicio cũ actũ fuit cõmodati nulla eſt facta mẽtio: meritò põt agi: vt C. de iudi. l. licet. ſed qñ agitur ad id quod venit ex repetitiõe triginta dierũ, agit ex eodẽ facto nullo ſuperaddito: vnde nõ videt poſſe agi: vt l. ſi cũ tibi. C. de iudi. ita intelligat d. l. ſi ſeruus. Et ſic intelligendo, hæc lex facit: imò videt quaſi caſus illius

14 quæſtionis. Si aliquis eſt punitus de eo † ꝙ aliquẽ percuſſerit, nec eſt facta mẽtio de cicatrice, an poſsit iterũ procedi ex eo ꝙ in pœna plus eſt propter cicatricẽ: & idẽ in qualitatibus ſimilibus. Et hic videt tex. ꝙ ſic, ſi de ea nõ eſt facta mentio in primo iudicio. Hanc quæſtionẽ plenè examinaui in l. ſenatus cẽ

15 ſuit. de accuſ. Alij dicunt † ꝙ hic per actionẽ cõmodati cõſecutus eſt medietatẽ: aliã medietatẽ cõſequi poterit actione commodati, vel lege Aquilia, &c. Iſta eſt vera in ſe per d. l. centum Capuæ. in fi. tamen diuinatio eſt: vnde alij ſoluunt vt iſte verſ. niſi fortè. referatur ad primũ caſum huius §. ſcilicet qñ agitur contra illũ qui nõ delinquit: quia tũc licet ſoluat, tñ nõ liberat delinquentẽ, niſi reſpectu eius quod ſoluit: & iſta etiã põt eſſe vera: tñ facit violentiã literæ. Vnde quidã alij moderni legunt iſtã legẽ aliter, vt dicamus ſic: niſi fortè quis dixerit: ſubaudi, & malè. & quod infrà ſequit in fi. quod habere videtur rationẽ: ſubaudi, vt ſocio debeat cedi actio cõtra conſociũ, ex cuius facto cõuenitur: & ſic reſpondet ad quæſtionẽ poſitã in prin. huius §. & ſecundũ hoc cõcordat cũ lege cõtraria, ſcilicet cũ l. qui ſeruũ. in fi. j. de act. & obli. s. alleg. & ſecundũ hoc eſſet in contrariũ caſus illius quæſtionis quã ſtatim proximè dixi, ꝙ propter qualitatẽ nõ poſſet procedi de nouo: tamen cõtrariũ eſt verũ, vt dixi in d. l. ſenatus. Et hãc lectu. tenet Dy. j. de ope. nó. num. l. in prouinciali, in diſtin. magna. Hanc etiã tenet Nico. Mata. & Richar. Malum. quæ põt eſſe vera, ſi dicamus ꝙ loquatur de eo quod plus eſt ex repetitione triginta dierũ. Secus ſi intelligis de eo quod plus eſt propter negationem, vt s. vidiſtis ſecundùm Ioã. & Pet. Sed dices tu, quomodo propter negationẽ põt de nouo agi, cùm non ſit negatum nõ enim eſt actum lege Aquil. Reſpon. actio legis Aquiliæ non tollit per præcedentem ſolutionẽ ipſo iure, ſed ope exceptionis: vt s. de iureiu. l. duobus. §. colonus. Et iſta exceptio nõ impedit conteſtationẽ: ideo poterit eſſe quod in nouo iudicio legis Aquilię ille negabit: & ideo in eo quod creſcit per iſtam negationẽ fiet condẽnatio. Simile C. de nõ nume. pecu. aut. cõtra qui propriã. Itẽ poſſes tu dicere: quare in eo quod plus eſt ex repetitio

16 ne triginta dierũ non põt agi: cũ vna † actio nõ tollat aliã, niſi in eo quod cõcurrũt: vt l. j. j. vi bono. rap. & j. arbo. fur. cæſa. l. j. Sol. dicit Dy. in d. l. in prouinciali. in diſtinctione magna, ꝙ dictæ leges loquũtur qñ ſunt plures actiones eiuſdẽ generis: quia quilibet ex delicto, quod declaratur plenius in l. j. §. dixerit aliqs. de publican. Sed qñ ſunt diuerſi generis, quia vna ex cõtractu, alia ex delicto: tũc habet locũ hic §. & hæc ſufficiunt pro nũc quantũ ad hanc materiã. Quęro: dicit hic ꝙ debet ce-

17 di actio: quæro † inquantũ debet cedi? Reſpõd. inquantũ quis conuenit ex facto correi debet ſibi cedi actio cõtra correũ: ſed inquantũ quis cõuenit ex facto ſuo, nõ debet ſibi cedi actio cõtra aliũ. hic eſt caſus hic. & illud quod hic dicit in iſtis, qui ſunt quodã modo duo rei, intelligas vniuerſaliter in omnibus reis: licet ſecus ſit in fideiuſſoribᵇ. dicit gl. vt C. de fideiuſ. dicta aut. præſente. Quid eſt hoc quod dicit, aliud in fideiuſſore? Reſpõ

18 de, quia † ſemper debet cedi actio cõtra principalẽ, & cõtra fideiuſſorẽ, vt d. aut. præſente. & l. cũ alter. C. de fideiuſ. qa ſemp cõuenitur ex facto alterius ille, qui verè eſt fideiuſſor: vnde nõ eſt adhibẽda illa diſtinctio, an ex facto ſuo, an ex facto correi: licet impropriè dicat quandoque fideiuſſor etiam qui in rem ſuam intercedit: vt l. fideiuſſoris. cum l. ſeq. s. de pac. Subdit gl. ſed in reis. Idem dico ſi tales erant vt poſsit conuentus poſtulare vt diuidatur actio, ad exemplum plurium mandatorum: vt j. de fideiuſ. l. ſi fideiuſſores. §. idem reſpondit. & l. fideiuſſo

res.

Universidad de Deusto

19 res. Hanc gl. allegant quidã † ꝙ ita demũ inter correos fit ceſ-
ſio ſi habent beneficiũ diuiſionis: & ideo ſi renunciauerint be-
neficio diuiſionis, nõ habẽt beneficiũ ceſſionis, ſecundũ hanc
gl. ideo eã reprehendũt: quia renũciatio in vno beneficio non
tollit aliud: vt l. ſi domus. ſ. de ſerui. vrba. prædio. & ita refert
Cy. C. de duo. re. in l. j. in ij. q. Ita etiã recitaui vobis j. de ſolu. l.
Modeſtinus. quæ reprehenſio vera eſt ſi hoc modo gl. intelli-
gimus. Sed fortè voluit hoc dicere. Dixit enim ſ. ꝙ fideiuſſo-
ri fiet indiſtinctè ceſſio, nõ habita diſtinctione an ex facto ſuo
an correi conueniatur. Idem dicit gl. in duobus reis, qui habẽt
beneficiũ diuiſiõis: vt quatenus ſoluit pro alio correo, hoc eſt
pro illa parte, pro qua ille poterat conueniri, illo beneficio di-
uiſionis oppoſito indiſtinctè cedatur actio. quod põt eſſe ve-
rũ, nec põt creditor dicere illi reo cõuẽto, ꝙ tota pecunia per-
uenit ad te. Tamen ſi reus vellet beneficium diuiſionis oppo-
nere, ab ipſius partis petitione eũ remoueret. Sumus expediti
de omnibus iſtis gl. reſtat gl. magna, quæ tractat materiã poſ-
ſeſsionis, quę nõ expediretur bene in quinq; diebus. De ea dic
vt dixi in l. j. in prin. de acqui. poſſ. & in l. iij. §. ex contrario. &
in l. clàm poſsidere. §. qui ad nundinas. eo. ti. Tu tamen iuue-
20 nis ex hac glo. magna circa princi. no. ꝙ ciuilis † poſſeſsio eſt
illa, quæ cauſat vſuſcapionem. Ex medio eius not. qui ſint illi,
21 qui dicant † tantũ naturaliter poſsidere: & dicit ꝙ eſt emphy-
a teuta[a], & ſimiles

b **NEmo.** Seipſam ſummat. No. ſecundum literã, prout habetur accommodando[b].

EVmqui. Ex vſu, ad quem res accõmodatur, quis non obligatur, niſi ſit miſta culpa. h. d.

c **Si rem.** [c]Contractus innominati iudicãtur ſecundũ naturam contractus nominati, cui adiũciuntur. h. d. In tex. ibi: & cuſtodiam. ſi habes, & bene eſt. ſed ſi habet, etiã, dic ꝙ includit ſimile in commodato. No. quod dixi in ſumma-
rio. facit j. depoſi. l. j. §. ſi quis ſeruum. & l. ſi gratuitam. §. j, j. de præſcrip. verb.

1 ☞ *Res cõmodata, quæ remittitur per commodatariũ, ſi perit, cuius periculo pereat.*
2 *Ex perſonarum qualitate perpenditur an ſit actum ꝙ commodatarius rem commo-
datam reportet.*
3 *Si res commodata detur nuncio cõmodantis, et perit, quando cõmodatarius teneatur.*
4 *Nuncio ſine literis non creditur.*
5 *Nuncio publico non habenti ſignum quando creditur.*
6 *Nuncio portanti literas credentiales, in quibus creditur. remißiuè.*

d **Sed & ſi dum.** [d]Si res perit culpa nunciĩ referentis, perit periculo domini, ſi eũ miſit: aliàs periculo commodatariĩ. ſi nuncium malum elegit: idem ſi nun-
ciĩ dolo perierit. h. d. Hic habemus videre tria. Primò an ille, qui perdidit, debeat probare ſe ſine dolo & culpa ſua amiſiſſe: an verò ille, qui agit. quod dic vt dicam in l. ſi quis ex argenta-
1 rijs. §. fi. ſ. de eden. & in l. ſi creditor. C. de pigno. act. † Secũdò
e eſt videndũ, ſi res periit culpa vel dolo nunciĩ, cui pereat. [e]Gl. diſtinguit hic optimè, melius q̃ alibi: Aut fuit actum vt per te-
ipſum referres: & tũc eo ipſo ꝙ remittit per alium, es in culpa; arg. l. ſi procuratorẽ. §. ſi tutores. j. manda. Aut nõ fuit actum; & tunc aut fuit in culpa in eligendo nuncium: & periit perí-
culo remittẽtis, vt hic, ibi: ſi verò, &c. Et intelligendo culpam ſecundum naturam contractus: vt hic patet. Aut non fuit in
culpa: & tunc non tenetur, vt hic, et l. argentum. j. eodem. Aut
2 dubitatur vtrum † ſit actum vel non vt per ſeipſum reportet: & tunc ex qualitate perſonarum & rei hoc perpendetur, & ex eo quod conſuetum eſt: vt l. vel vniuerſorum. j. titu. j. & l. ple-
num. §. equitiĩ. ſ. de vſu & habi. & l. continuus. §. cùm ita. de verborum obligationibus. Sic debet intelligi gloſſ. hic poſi-
3 ta, & j. pro ſoc. l. non ob eam. Tertiò eſt videndum † de nun-
cio qui mittitur ab eo cui debet referri, & hic aduerte: Aut conſtat quòd ille erat nuncius domini mittentis: & tunc eſt diligenter aduertendum, aut mittebat eum vt ſibi traderet: & ſtatim tradens eſt excuſatus: vt hic. Aut mittebat eum vt ipſum moneret vt rem commodatam remitteret: non tamen dicebat quòd per eum: & tunc tradens non eſt excuſatus. Aut dubitatur vtrum eſſet nuncius, vel non: & tunc aut do-
minus conſueuerat talem nuncium deſtinare ad hoc: & tunc certè poteſt ei credere quis quòd ſit eius nuncius: vt l. fina. infrà, quod cũ eodem & l. ſi quis ſeruo. & l. fugitiuus. j. de ſolutio. Aut non conſue-
uerat mittere ad hoc; & non debet quis ei credere ſine literis: & qui credit, imputet b
ſibi: vt l. qui hominem. §. ſi nullo. j. de ſol. & de eo per quẽ fac. erit l. j. §. j. & j. de fur. l. ſi quis vxori. §. apud Labeonem. & ſic vult ſentire hic gl. & hoc eſt qđ tenet In-
4 no. ſcilicet nõ † credendum nũcio ſine li-
f teris, [f]extra, de offi. deleg. c. prudentiam.
5 Hoc etiã facit † ꝙ nõ ſit credendũ nũcio publico ſeu præconi, niſi portet birretũ rubeũ, vt mos eſt: tamẽ in hoc ſcilicet de nuncio publico ſtandũ eſt conſuetudini.
6 Quid ſi nuncius † portat literas creden- c
tiæ, ſcilicet tali latori præſentiũ in his quę dixerit dabitis plenã fidẽ. Et materiã iſtã plenè dico in l. Lucius. j. de fideiuſ. facit l. d
vbicunque. §. planè. de interrog. actio.

SI is qui. 13.

SI quẽ quæſtum.

Ad eum, ad quẽ periculum rei non perti-
net, commodũ non ſpectabit. h. d. Oppo. & videt ꝙ lucrũ non ſit ſuũ, cuius eſt pe-
riculũ: quia ſi quis alteri alienã rem loca-
uit, cõmittit furtũ: & ſic eius eſt periculũ: vt ſ. eo. l. ſi vt certo. §. interdũ. & §. idẽ de-
niq;. Solu. Dicit glo. hæc regula procedit quãdo ad aliquẽ pertinet periculũ ex na-
tura contractus: ſecus ſi ex culpa ſua. Vel dic ſecundũ Richar. Malumb. ꝙ hic non cõmiſit furtũ. Nam ille, qui accepit rem experiendã, poteſt alteri locare: hoc enim eſt de experientia: vnde videtur vti ad f
eum vſum, ad quem commodata eſt: vt ſuprà eod. l. eum qui. in princ.

Si libero. Error in iure conſecuti-
uo non impedit actionẽ oriri ex contractu: ſicut nec error in iure vel in facto antecedẽte impedit cõdictio-
nẽ oriri extra id, quod agitur. h. d. Oppo. ꝙ non habeat locũ actio mandati: vt l. at qui natura. §. ſi libero. ſ. de neg. geſt. Sol. Aut ille, cui mandat, putabat ſe liberũ: & habet locum directa. Aut putabat ſe ſer
uum: & habet locũ vtilis, quia ex neceſſi-
tate facit. Quæro, p declaratiõe tex. quæ differẽtia eſt inter caſum huiꝰ §. & caſum qui adducitur ad probationẽ, ſcilicet de indebito ſoluto? Reſpond. in primo caſu nullus erat error in facto circa ipſum contractũ, ſed erat error in iure cõſecutiuo ex ipſo contractu: non enim putabat obli-
gationem oriri. In ſecundo caſu erat error in facto vel in iure, ex quo cauſabatur ſolutio: & ſic erat error in antecedẽte. Item erat error in conſequente. non enim putabat obligationem oriri: & tamen oritur. ergo multo magis in primo caſu. 14.

SI ſeruus. Ex eodẽ facto duæ actiones contrariæ poſſunt oriri diuerſis reſpectibus. hoc dicit. Oppo. de l. j. C. de fur. Sol. non impeditur nati-
uitas, vt hic: ſed exercitium ſic: vt l. contraria. Ratio: quia iſtæ actiones non cõtrariantur in origine. Nam furtum fit reſpe-
ctu dominĩ: commodatum reſpectu cõtractus celebrati cum ſeruo. Sed contrariantur in exercitio: nam exercitium eſt do-
minĩ tantùm: vnde ſi agit commodati, approbat contractum: ſi agit furti, reprobat. Sed approbat & reprobat ſunt omnino contraria: ergo &c.

1 ☞ *Prædo conuentus quòd non poßit referre quæſtionem domìnij.*
2 *Depoſitarius, commodatarius, creditor, conductor, & ſimiles, quando poßint refer-
re quæſtionem domìnij.*

a [a]Emphyteuta. Vide plenius gloſſ. & Bar. in l. iij. §. ex cõtrario. de acquiren poſſeſſ.

b ☞ Scripta exemplaria habẽt, quia idem eſt dicere cõmodo, qđ accommodo. Bart. & neceſſariò quidẽ, vt qa aliꝰ verbis prio-
ribus ſenſũ pſtet. tex. quoq; il. vbicũq; ad-
ductus ſ. ſed ſi dũ. i fi corruptè adducit. vo luit Bar. alle. l. cuiuſ-
que. §. ſed & cum ful-
lo. ver. planè. j. de in-
ſtitu. Alex. Loſæus.

c [c]Si rem. In princi. huius & c. Idem tenet Bart. in l. cũ ꝓponas. C. de dolo.

d ☞ POMATES.

[d]Sed & ſi dũ. Limi
ta vt per Iaſo. in l. j. in prin. col. iij. ff. de eo ꝙ quem fac.

e [e]Cui pereat. Adde oĩno quę dixi poſt gl. in l. ſi finita. §. ſi iã rue
rint. de dã. infec. & l. argentũ. j. e. Et qñ qs teneat de mala cuſto
dia, vide in l. ex diui. maximè per Bald. C. loca. & per Bald. in l. dñs horreorũ. j. loca. Et iſtis omnino adde Bal. in l. ſi is cui. C. de fur. Adde quid ſi pe-
cunia ꝑeat culpa nũ-
ciĩ portãtis illã ad cre
ditorẽ, Bal. cõſi. cccc-
xvj. lib. iij. & qñ quis teneatur de mala cu-
ſtodia, cõſil. cccxxv.

f [f]Sine literis. Non creditur nuncio, ſi nõ portat literas, vel ſi-
ne birreto rubeo i ca
pite. adde Barto. in l. prohibitũ. C. de iure fiſc. lib. x. & not. in l. j. §. cura. ſ. de offi. preſe. vrb. & in extrauag. ad reprimẽdũ. in ver-
bo, per nunciũ. & in verb. ꝑ literas. & qđ ipſe not. ſ. de conſtit. pecu. in l. qui autẽ. & in dicta extrauag. ad reprimendũ. in verſi. literas. Adde vt plenè per ipſum Azo. in c. cùm parati. extra de appel. & an nũcio i
u
rato credatur, Paul. de Caſt. cõſ. cccxxvij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ☞ POMATES. ¶ Cãm. Vide Barb. in simili consil.j.xxx. col.vol.j. Bar.in l.iudex.ff.de mino.

b ¶ Depositarius, cõmodatarius. Ibi. j. de pigno.act.no. Bar. in l.rem alienam.s. de pigno.actio.& ibi dixi & vide omnino Bar. in l.qui rem.C.loca.

c ¶ Non possum. Ratio, quando agenti possit opponi exceptio dominij, vide latius p Bar.in l.si alienã.solu. mat. & ibi p Bal.dicentẽ q̃ quãdo agitur actione personali, aut nos loquimur qñ agit̃ ex quasi contractu: & remittit se ad not.in l. inde. §. sed & si numi.s.de cõdi.inde. Aut agitur ex maleficio vel quasi: & remittit se ad no.in l.& ideo.§. Neratius.de condic. fur. Sed qñ agitur ex contractu, dicit ipse aut dominiũ est causa validitatis contractus: vt in mutuo. Aut est causa nullitatis: vt in emptiõe rei suæ. Aut ecõtra, cõtractus est causa dominij, vt est cõtractus emptionis regulariter: & hoc vltimo casu dicit q̃ nõ põt opponi exceptio dñij tertij, nisi eminet euictio in limine cõtractus, vt l. pe. §. fin. de rescin. vendi. In alijs duobus dicit per Bar.in d.l. si alienã.sed do. Ioã. ibi addit q̃ licet fortè non admittat̃ in quasi cõtractu exceptio dominij tertij in d.§. sed & si numi. admittet̃ tñ fortè exceptio dominij proprij conuenti: arg.l.bona fides.j.depos. Sed ego in hoc dubito propter tex.in l.si quis cõductionis. & quod no.per gloss. & Bar.C.lo. & quod no.Bart.hic & in l.ei à quo.devsusc.vbi cõducẽs opponebat exceptionẽ proprij dñij cõtra locatorẽ agentem condictione ex l. et sic extra id qđ erat actũ in locatione ex quodam quasi cõtractu agebat: & tñ non admittitur exceptio proprij dñij conuenti. & quod in d.l. si quis conductionis. ageret ex quasi contractu. hoc sentit expresse Bar.in d.l.si alienã.in princi.ibi: aut ex ea q̃ descẽdebat ex quodã quasi cõtractu extra id quod agit̃: vt in cõdictiõe indebiti, vel sine causa, &c. iñcto eo quod ipse idem dicit in ea.l. ibi, secũdo casu principali quando agitur extra, &c. Et sic p predicta credo opio.d. Io. non esse verã: cũ nihil obstat ad prædicta. l. bona

3 *Si commodatarius non restituit ratione harum legum, utrum æstimabitur res uel possessio quæ pertinebat ad commodantem.* 15.

Commodare. Qui conuenitur ex contractu non põt referre quęstionẽ dominij. h.d. Quæro, quid si habẽs causam[a] à me ex aliquo contractu conuenitur rei vẽdicatione, an possit referri mihi quæstio dominij. do. Guli. antiquus glossator dicebat q̃ nõ. gl. dicit cõtrarium, & bene. Ad contraria respondet per ordinẽ vt in gl. fallit † in prædone, qui si conueniatur rei vendicatione, non põt referre quæstionẽ dominij: vt l. si quis emptionis. §. sed hæc cõtra super illis. C. de præscrip. trigin. ann. Oppo. quia depositarius, † cõmodatarius, [b] creditor, conductor, et similes possunt referre quæstionẽ dominij: vt j. depos. l. qui rem. & C. loca. l. qui rẽ. Sol. Aut ego volo agenti ex contractu opponere exceptionẽ dicendo, tu non es dñs: aut dicendo q̃ alter est dominus: aut dicẽdo q̃ ipse, qui cõuenitur, est dominus. Primo casu non possum, vt hic, & j. de pign. act. l. si pignore. §. si prædo. Aut ego volo opponere q̃ alius est dominus: & tũc nõ possum [c] vt d. l. qui rem, quia licet alius sit dominus: tamen contractus consistit etiã in re aliena: secus si dominiũ alterius impediret contractum, et per consequens actionem & obligationem, vt in mutuo, q̃ non consistit in re aliena: vt s. si cer. pet. l. secunda. §. in mutui autem datione, facit l. cum seruum. cum glo. C. de seruis fugitiuis. Aut re[e] vult dicere q̃ ipse est dñs: vel vt proprius loquar, q̃ ipse erat dominus tempore contractus: & tũc hæc exceptio potest opponi, [d] vt ll. contrarijs. Ratio: qa dominiũ recipiẽtis impedit tales contractus celebrari: meritò actione ex eo contractu nõ põt agi. Sed si agitur condictione ex l. si quis conductionis. C. loca. deberet ante omnia restituere possessionẽ, & postea de dominio litigare. quæ lex propriè habet locum in contractu locationis & conductionis & directa: sed vtilis habet locũ etiã in alijs contractibus [e] similibus, vt ibi no. per glossam. & docto. Item dico, si ageretur ad possessionem condictione triticaria: vt l. j. et l. secunda. s. de triticaria. Quæro, si cõmodatarius † ratione harum legum non restituit, vtrũ æstimabitur res vel possessio quæ pertinebat ad commodantem? Respondeo, si non restituitur per dolum iuratur in litem: vt l. iij. §. in hac. s. eo. Si verò non est locus illi iuramento: tunc ęstimabitur res, non possessio: vt lege non ab re. C. vnde vi. & lege, conductores. C. loca. Secus si esset sine dicto: quia tunc ęstimaretur solũ possessio quæ pertinebat ad actorem: vt l. si duo. in fine. vti possi. Huius rõ põt esse, quia quãdo agitur ex contractu, bona fides cõtractus hoc exigit ne de dominio referas quæstionem quæ ratio cessat, quando agitur ex delicto. 17.

IN commodato. Pactum vt non veniat dolus futurus, nõ valet h.d. De hoc dic vt s. de pac. l. si vnus. §. illud nulla. & j. de liberatione legata. l. Aurelius. §. Caio.

1 ☞ *Directæ actiones & contrariæ ex quibus contractibus oriantur.*

2 *In actione contraria an ueniat dolus uel culpa.*

Contraria. Actiões cõtrarię possunt principaliter intentari, sicut directæ. h.d. Quæro † ex quibus contractibus oriuntur[f] directę & ex quibus contrariæ. Gl. dicit plenè in l. consensu. de actio. & obliga. dic vt ibi. Tamẽ quantum ad propositum dic sic: Quandoq̃ nomen contractus variatur ex parte contrahentium, vt in emptione & venditione, locatione & conductione, & similibus: tunc ex vtraq̃ parte oritur directa secundùm nomen suum. Quandoque nomen contractus non variatur, nec nomẽ contrahentiũ vel quasi contrahentium, vt in societate: & tunc idem: quia ex vtraq̃ parte oritur directa pro socio. Quandoq̃ non variatur nomen contractus, sed nomen contrahentium, vel quãsi: tunc si quidem hæc variatio contingit: quia nomen descendit à nomine: vt in cõmodato, depposito & mãdato: nam ex vtraq̃ parte est idem nomen contractus, sed variatur nomen contrahentium: quia vnus appellatur deponẽs, alter depositarius: vnus mãdans, alius mandatarius: tunc actio variatur in directam & contrariã. Directa cõpetit ei, qui habet nomen proprium: contraria competit ei, qui habet nomen deriuatum, vt hic. & videbitis j. manda. & depo. per totum. Quandoq̃ nomen contrahentiũ variatur aliter quã per hanc deriuationẽ: vt in cõtractu pignoris: quia nomen contractus est idem ex vtraq̃ parte: sed nomen contrahentium diuersificatur quia vnus vocatur creditor, alter debitor. Idem in contractu dotis quia nomen contractus dotis ex vtr. q̃ parte non variatur sed vnus vocatur maritus, alia vxor. Idẽ in cõtractu tutelæ, vel quasi tutelæ, & isto casu variatur similiter per directam & cõtrariam: vt j. ti. j. l. j. & l. tutor. §. contrariã. & de contrario iudicio tutelæ, per totum. In dote probatur in l. omnino. j. de impen. & ibi dixi, licet glo. aliter sentiat. & cõpetit directa ei, cuius est res tempore cõtractus, super qua contrahitur alij competit contraria, vt dictis ll. & per hoc dico q̃ posita actione ex emphyteusi, vel ex fundo, de quibus dixi s. de condi. ex lege. l. j. variabitur in directam & contrariam: vt directa competat domino, contraria emphyteutæ vel feudatario. Quæro, vtrum in hac contraria iuretur in litem? Respon. vt dixi in l. in actionibus. s. de in litẽ iuran. Quæro, † vtrũ in contraria veniat dolus & culpa, sicut in principali. Respon. si contractus celebratur gratia vtriusq̃, idem esset in vna quod in alia. Sed si contractus celebratur gratia vnius tantum: tunc non est idẽ: quia cessat ratio: vt j. eo. l. in rebus. §. item qui sciẽs. & l. penul. Et hoc dico plenè in l. quod Nerua. j. depositi.

Si ex facto. Obligatione secundaria quilibet ex hęredibus tenetur insolidum, licet sit hæres ex parte. facit j. depos. l. si duo. Quæro, si agitur ad rei restitutionem, quod est consilium agentis, vt possit esse certus, vtrum consequatur rem vel æstimationem? Respond. quòd omnes hæredes simul litigare cogantur: vt j. de ædil. edi. l. quod si nolit. §. si plures. Præterea, si ageret contra vnum, solutio partis non pareret liberationem, donec ab alio soluatur, vel totum interesse, vel alia pars tota: vt l. si non sortem. §. si centum. s. de condi. inde. & l. si duo. j. depos. i. & de verborum obligationibus. l. in executione. §. pro parte.

1 ☞ *Contractus ab initio q̃ sint uoluntatis, ex post facto necessitatis.*

fides. allega. per eum. Istis adde q̃ no. Bart. in l. legata. ff. de adimẽ. leg. Vtrum aũt si ego ago cõtra authorẽ meũ, puta contra vẽditorẽ, an ipse poterit mihi opponere q̃ nõ erat dñs. Glo. no. in l. cũ res. C. de proba. tenet q̃ non: quã ibi sequitur Bar. & Bal. et suprà dictis adde no. per Bal. in l. nec creditores. C. de pig. actio. Et adde not. in l. cum res. allegata hic. & vide Pau. de cast. hic in fine. adde Pau. de cas. consi. iij.

¶ Põt opponi. Ego cõtra hoc ponderaui casum in pe. in ver. in rem. & ibi Barto. & Bal. C. depositi. cui minimè põt respõderi. et sic Bart. & doct. sunt sibiipsis contrarij.

¶ Alijs cõtractibus. Idẽ est in his personis quæ alio nomine tenent, in alijs nõ: quia cessaret ratio: qa per denegationem restitutionis videret̃ spoliare agentẽ, quæ fuit propria ratio illius legis: vt p Dy. in d. c. q̃ ad agendũ. de reg. iur. in vj. & per Cyn. in l. ij. C. si cer. petat. Facit tex. not. in l. si mulier. §. qui possessionem. s. quod met. causa. quẽ allegat Bart. in d. l. si alienã. solu. matri. & adde Dy. in l. interdictio. post gl. j. de vi & viar & ecõtra: ea, q̃ dicit Bar. hic de delicto, facit d. l. si mulier nec tex. in d. l. conductores. loquitur qñ locator non erat dñs.

¶ Cõtractibus oriũtur. Per Bar. in l. curatoris. C. de neg. gest.

Universidad de Deusto

Commodatum à præcario in quo differat. Et rationem diuersitatis habes num 3.

Si equus commodatur mihi ut uadam ad uillam, quòd insit tacitè tempus, intra quod possim ire & redire.

Quomodo formetur libellus in præcario, & quomodo in commodato.

Si finitū est tēpus, in quo re cōmodata uti poterat absq; tua culpa, & non usus fuisti: quòd repetā cōmodatū.

Instrumentum publicum quòd possit scribi in tabulis de ligno, & in chartis de papyro.

a ¶ Sicut. In prin. huius §. Quid in mutuo, si mutuaui tibi ad certū vsum, antequā sit facta in illū vsum cōuersio repeti possit? Bal. q nō, i l. ñ. C. eo. p gl. in l. si pœnā. de ver. ob. & vide Bal. in l. iñ. C. e. Qñ dicat cōmodatū ad certū vsum, & quando dicatur vsus finitus. & quod not. Bart. in l. si pœnam. præallegata.

b ¶ A præcario. Idē tenet Bart. in l. ñ. §. si cer. pet. & adde istis glo. hic allegatā in l. cōtractus. de reg. iuris. adde Bal. in l. ñ. C. eo. & dixi Bal. in l. fi. in ñ. col. C. de cōpēsa. q præcariū magis accedit cōmodato quā depósito. Ita dicit ibi in iiñ. oppo.

c ¶ Instrumentū publicū. Valet instrumentū in tabulis de ligno vel papyro. Et vide Spec. in tit. de instru. edit. §. instrumētum. versi. item q est scriptum. per do. Ant. in c. j. de fide ĩstru. & ibi q̄d si in tabulis eburneis vel æneis, vide Bart. in d. l. j. in princ. de bo. pos. secundū tabu. & quod valet instrumentū in chartis de papyro, et in qualibet alia materia, est tex. & ibi Bal. ĩ l. donatio. C. de donat. & hic adde text. in l. quoniā indignū. in fin. de test. et ibi Bar. et Bal. ibi in fi. Quid in chartis rasis, vide ĩ l. chartæ. de bo. pos. secundū tabu. & q̄d ibi Bart. limitat. Salice. in d. l. quoniā. & ibi etiā p Angel. Adde q scriptura publica possit fieri in papyro, Bald. cons. xliiii. ñ. libro.

d ¶ POMATES. ¶ Duabus. Vide Alex. in l. si mihi et tibi. in gl. in ver. nō posse. colum. ij. de legat. j.

e ¶ De illis cētum. Adde quæ not. p Bal. in l. quidā æstimauerūt. si cer. peta. & Bart. in l. non est nouū. in fi. ĩ. de actio. emp. & vide etiā Bar. in d. l. quidā æstimauerūt. Angel. & Ioann. de Imol. & Bal. in l. j. ĩ. de acquir. hæred. Et adde quod Bal. ĩt tenuit q ĩste libellus sustētetur. Ita dicit ipse in l. j. ĩ. de acqui. hæred. cuius contrariū ipsemet tenuit in l. si mihi & tibi. p illā gl. ibi de leg. j. Tu teneas q̄d dicit Bart. hic, & in d. l. scire debemus. Pro quo adde quod not. voluit Inno. in c. cùm M. Ferrarien sis. de cōsti. Adde quod not. Bartol. in l. prætor. §. si mihi plures. de iniur. & Ange. in d. l. cùm quædam puella. tamen docto. tenent contra Barto. ideo vide do. Ioan. de Imo. in d. l. scire debemus. qui conatur eū sustinere contra alios. & adde quod statim dicam. & not. Bartol. in l. non est nouum. in fi. j. de actio. emp. & vide Barto. in auĕ. at qui semel. C. de proba. Et ex hac opi. Barto. limitatur tex. Institu. de actio. §. si minus. vbi etiam probatur cum gloss. sua q si de centū, quæ mihi promisisti, petij decem corā vno iudice, & obtinui vel succubui, & postea velim residuum petere coram alio iudice, & obtinui vel succubui, & postea velim petere coram alio iudice competenti in illa ciuitate vel in alia, cōpetit tibi exceptio declinatoria: quia non teneris respondere, nisi corā illo iudice primo. quod tene menti: quia fortè prima facie dixissem contrarium. & adde not. Instit. de actio. §. si quis agens. in vj. charta. & adde quod not. voluit Bart. in auĕ. qui semel. de proba. & singulariter Bald. ibi post eum Ioan. de Imo. in l. si mihi. de lega. j. & per eundem in l. j. in fin. de acquiren. hæredit. per Bald. not. in l. edita. in repetitione Paduana. in xxix. col. in versi. nunc videamus. de cumula. necessi. per Bal. Ang. Sali. in d. l. cùm quædam. per Paul. de Cast. in d. l. si idem cum eodē. eo. tit. per Bald. Paul. de Cast. Ro. in l. si idem cum eodem. in prin. de iurisdic. om. iudi. per Bar. Ange. & Imol. in d. l. scire debemus. de verbo. oblig. & per eundem Bart. in l. si vnus. §. si cùm mihi. de pac. & l. si ex toto. §. fin. de leg. j. per Bartol. & Bald. in l. j. in fi. C. de duob. reis. per Bartol. in l. prætor. §. si mihi plures. ad fi. ĩ. de iniur. & aliquid per Angel. per illum text. in l. age cū Geminiano. C. de trās ac. & per Bartol. in l. cùm quædā puella. de iurisdi. omni. iudi. per Sali. in d. l. cùm quædam. Quid autem si actor potest consequi intentionē suam faciendo duo iudicia: & illud idem potest cōseq vno iudicio, vide Cyn. in l. quod tempore. & ibi Bald. in fine C. de restit. mili. & hic adde quod no. voluit Bartol. in dicta aut. at qui semel. & ibi singulariter Baldus, et post eum Imola in præallegat. l. si mihi & tibi. in princip. per Bald. Angel. & Salicet. in dicta l. cùm quædam. in fin. Et adde etiam quod Bald. tenet quòd etiā iste libellus sustentaretur. Ita dicit ipse in l. prima ĩ. de acquirenda possess. cuius contrarium ipsemet tenet in dic. l. si mihi & tibi. per gloss. ibi Bartolus singula. secutus opin. Pet. tenet quòd talis libellus non sustentaretur. Tu teneas quod notat Bartol. hic, & in dicta l. scire debemus. per id quod notat Innocen. in dict. c. cùm M. Ferrariēsis. & adde quod not. Bartol. in dict. §. si mihi plures. ad finē & Angel. in dicta. l. cùm quædam puella. Aliqui tamen docto. etiam tenuerunt cum Bart. ideo vide Imol. in d. l. scire debemus. qui conatur ipsum sustinere. Sed contra istam opinion. Barto. quòd actor non cogatur etiam reo opponente petere tota centum, facit text. in l. iam tamen. §. aliud. infrà, iudi. sol. vbi dicit text. quòd si sunt plures hæredes creditoris, non coguntur per vnū litigare: imò quilibet potest agere. Quod secus est in hæredibus rei: quia per vnū tenentur omnes defendere. Et sic apparet quòd differentia est in creditore & reo. & clarū est quòd ex persona hæredis conditio obligationis non immutatur. l. ñ. de verborum obligation. & sic si creditor teneretur petere tota centum, hæres similiter cogeretur: vt dicto §. aliud. Sed ad hoc potest responderi: & ideo considera & tene opin. Bartol. per quam multum limitatur cautela, quam ipse ponit in dict. auĕ. at qui semel. in fine & ibi dixi C. de proba. Item per hoc etiam multum limitatur text. Instit. de acti. §. si minus. vbi probatur cum glos. sua quòd si de centum, &c. Adde tu vltra prædicta dom. Marian. Socin. in c. dilecti. argu. xxix. q. ñ. de libel. obla.

f ¶ Electio. Sed Fulgo. in l. si fullo. ĩ. de condic. sine causa. tenuit quòd eius est electio in rebus, cuius est in actione, per text. nota. in l. si seruus legatus. §. cùm homo. de legat. j.

Sicut.

[a] Si cōmodans non patiē commodatarium vti re ad eū vsum ad quē est commodata: contraria cōmodati tenetur. h. d. Primò præmittit quædā præambula ad declarationē quæstio. Secundò eam determinat. Secūda ibi geritur. & inde debet sumi casus in terminis.

Nota q cōtractus† ab initio sunt voluntatis: ex pòst facto necessitatis. Not. tex. in fi. adiuuari nos beneficio, &c. Opp. ĩ. depos. l. j. §. penul. Sol. aliud in depósito, quod totū fit gratia cōcedētis. vnde ei licet mutare volūtatē, si vult: aliud in cōmodato, q̄d fit gratia recipientis tantū. Oppo. de l. j. & de l. cum præcario. ff. de præca. Solu. Aliud in præcario: aliud in cōmodato. Et vt videamus rationē, oportet videre in quo differt† cōmodatū à precario. Gl. [b] hic, & in l. j. circa prin. ĩ. de præca. dicit q cōmodatū datur ad certū vsum: præcariū dat̄ ad vsum incertū. Quod intellige, qñ dat̄ ad certū vsum limitato certo tēpore expresè vel tacitè. Si enim cōmodo† equū vt vadas ad villā: ineſt tacitè tps, intra q̄d possis ire & redire de villa: vt l. iñ. §. si qs ita. ĩ. de eo q̄d cer. lo. Si eī dare tur ad certū vsum nō limitato certo tēpore tacitè vel expresè: tunc esset p̄cariū, & posset reuocari ad voluntatē dñi: vt l. Lucius. ĩ. de dona. & ibi dixi. tangit p doct. in l. ij. C. eo. Ex hoc scias in qua† actiōe debes formare libellū. Nā si misisti p libro meo, vel p equo vt cōmodarē tibi nulla adiecta cā: tūc debet agi interdicto illo de p̄cario. Sed si adiecisset certā causam: vt librū ad corrigēdū glo. vel equū ad egtandū ad villā, & simil. tūc debet agi commodati finito vsu. Ex p̄dictis† apparet rō diuersitatis: nā cū præcariū dat̄ nō determinato vsu, si nō posset reuocari ad domini volūtatē, videretur proprietas inutilis, quod est absurdū: vt l. iñ. §. ne tātū. ĩ. de vsufr. Quæ ratio cessat in cōmodato. Quid aūt veniat in præcario, dic vt l. quę sitū. ĩ. de præca. Quæro,† q̄d si finitū est tēpus quo potuisti perficere vsum, ad quē cōmodauī absque culpa tua, qa fortè fuisti infirmus, an possim repetere cōmodatum? Glo. dicit q sic: nec iste casus noceat cōmodanti, qui certat de damno vitādo, & profit cōmodatario, q certat de lucro captando: vt l. item illa. ĩ. de cōsti. pecu. facit l. si vno. §. itē cum quidā. ĩ. loca. Venio ad ver. vt accidit. & opp. de l. tutori. C. de nego. gest. Solue vt ibi, & dixi in l. si pupilli. §. final. ĩ. de nego. gest. Vltimò ex hoc ver.† ergo. nota arg. vt valeat instrumentum publicum, [c] si scribatur in tabulis de ligno, vel in chartis de papyro. Pro hoc ĩ. de bono. poss. secundùm tabu. l. j.

1 ☞ *Creditor in centum quòd de centum possit petere uigintiquinque.*

2 *Et debitor potest excipere quòd tota summa petatur, si iudicis iurisdictio hoc patiatur.*

Duabus.

[d] Ex pluribus rebus separatis potest peti vna, non autē pars vnius corporis. h. d. Oppo. de l. si seruus. §. boue. ĩ. de cōdi. furti. dicvt ibi.

1 Quæro,† si debes mihi centū an possum
e petere vigintiquinq; de illis centū [e]. Respond. sine dubio possum petere: vt l. cùm quędā puella. in fi. ĩ. de iurisdi. omni. iudi. nec petā vigintiquinque tanq; debita, sed tanq; ex centū debitis: vt l. scire debem[9]. & ibi per glo. ĩ. de verb. oblig. †Sed dubium est an debitor possit dicere, volo q petas totū simul: ne distinguas me in plura iudicia. Guli. dicit q potest hoc dicere: argu. ĩ. de procu. l. non tñ. & l. planè. ĩ. fa
2 mil. ercis. & ĩ. de ḡbus rebus ad eundē iudi. l. j. & ñ. Facit ĩ. de exerci. l. ne in plures. & l. q̄d si nolit. §. si plures. ĩ. de ædili. edic. quod videt verū, si iudicis iurisdictio hoc patiatur: aliàs secus: vt d. l. cū quædā. in fi.

1 ☞ *Tres actiones competunt illi qui soluit æstimationem rei cōmodatæ quæ reuersa postea est ad dominū.*

2 *In alternatiuis quo ad actionem electio est actoris, quo ad solutionem est rei ante litem contestatam.*

3 *Culpa quando æstimetur.*

Rem commodatam.

Actio cōmodati contraria cōpetit vt dominus reddat rem in sui potestatē reuersam vel æstimationē acceptam. hoc dicit.

Nota q ista actio cōpetit alternatiuè ad
f duo. Sed quæro, cuius erit electio [f]. Glos. hic disputat, finaliter tenet q sit in electione eius, qui accepit, reddere quod vult.
1 Tu dic clarius vt dicebat† dom. Iac. tres sunt actiones, quæ cōpetunt huic, qui solvit litis æstimationē: scilicet actio ex eo cōtractu: & hęc datur alternatiuè ad duo, vt hic. Item cōdictio sine causa. & ista datur præcisè ad repetendā pecuniā datam: vt l. si fullo. ĩ. de cōdi. sine cau. Itē est rei vendicatio: vt ĩ. de rei vendi. l. si culpa. Sed in
2 actionib[9]† electio est actoris: vt infrà, de

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ In fi.huius gl. vide Imo.in l.j.§.fi.ver.circa quintũ.j.pro emp.

b ¶ Possunt. Inducitur iste tex.ad quæstio.de eo qui fecit expensas in equo cõmodato. de quo vide Bar. in l. diuortio.§.impendia. sol.matr. Quid in famulo, vide Bar.in l.si cùm dotem.§. sinautẽ in sæuissimo.sol.ma. et in l.legatis.j.de ali. & cib.leg.& quid in potestate, an debeat præstare medicinas iudici, vide Barto.& quod ibi dixi in d.l. legatis.

c ❧ POMATES. ¶ Non repetit. Vide Panormi.c.j.de cleri. ægrot.

d ¶ Distingue. Adde Bar.in l.j.ĩ viij.et ix. col.C.de sen.quę p eo quod inter. Et de qua culpa teneatur procurator, vide latè Bart.in l.qđ Nerua. in ix.q.prin. j.deposi.

e ¶ In mandato. Tuverò distingue latè bar. in repet.l.quod Nerua.in ij.q.prin.

f ¶ Contrario. Adde no.Bal.in l.si tutores. C.de cõpen.Bal.idem quod hic in l.cũ Papinianns.Aliqui habent in l.nemo.ĩ ver. item cõpensatio.C.de sent.& idem Paul.de Castr.hic.& pro hoc allegat cã. cùm dilectus.de ord.cog.

g ¶ Argentũ. Hanc legẽ limita et intellige in specie nõ in genere secundũ Ang.no.in l. si finita.§. si tã ruerit. de dã.infe.& ibi dixi post Bar. Et adde an ista lex habeat locũ vbicunq;, ego, sæpius miserã famulũ pro libro meo, postea vna die sine mandato venit ad te pro libro & aufugit, an ego tenear: vide l.cuicũq;. §.sed & cum fullo.in apost.antiquorũ.j. de instit.& ideo dicũt docto.in l.j.C.deposi. & ibi Bal.& Cano.in c. j.de cõmodato. q; furtum factũ à cõiuncto vel famulo, & simili reputat casus fortuitus: arg.istius legis.et vide in d.l.eũ q §.fi.ŝ. eo.vbi Bar. & not.q; nũcius, licet sit paup, si tamẽ nõ erat malæ famæ nõ dicit eligẽs esse in culpa.l. suspectũ.& ibi Bart. de suspec.tut. Adde an furtũ factũ à famulo reputetur casus fortuitus, Bal.cons.lxxxix. lib.j.

h ❧ POMATES. Si commodauero. vide Fel.in c. auditis. xvij. col.de præscrip.

tribu.l.quod in hæredem. §. eligere. Rei verò est electio quid soluat ante lit. cõte. vt l.iij.circa prin.ver.& generaliter. ŝ. de eo quod cer.loc. Vnde quancũq; actionẽ intentet ante lit.cõtest. dominus poterit eligere quod vult: post lit.contest. cogetur soluere secundùm naturam actionis intentatæ: vel rem, si intentat actionem in rem, vel æstimationem, si intentat condictionem sine causa. Sed si intẽtet actio ex eo contractu, poterit soluere quã vult vt hic: sicut in alijs obligationibus alternatiuis: vt l.eum qui certarum. j. de verb. oblig. Vltimò no.fi.huius glo. [a] ibi: hic †tamen non res sed culpa fuit æstimata. quod est notandum, quãdo agitur actione ex eo contractu. Secus si ageretur rei vẽdicatione. Dixi in l.si fullo. alleg. licet Dy. aliter sentiat in c.pro possessore. extra de reg.iur.lib.vj.

☞ *Culpa leuißima non est facere illud quod diligentissimus paterfamilias faceret.*

17.

IN rebus. Cõmodatarius tenetur de leuissima culpa: si ipsius gratia fuerit cõmodatum: non de casu, nisi culpa præcedat. Sed si vtriusq; gratia fuerit commodatũ, tenetur solùm de dolo & leui.h.d. Not. q; leuissima †culpa dicitur non facere illud, quod diligentissimus paterfamilias faceret. De quo dic vt dixi in l.quod Nerua. j. deposit.

Siue autem. Pro culpa cõmissa in faciendo cõpetit actio ex eo cõtractu & legis Aquilię.h.d.

☞ *Expensas paruas factas circa rem commodatam cõmodatarius non repetit.*

De modico non curatur.

Possunt. [b] Expensas alimẽtorum vel valetudinis † paruas commodatarius nõ repetit [c]: secus in magnis.h.d. Not.istum casum, & nota non †esse curandum de modico: de quo per Dyn.in l.si proprietarius.de dam.infect.

☞ *Tradens rem uitiosam quòd teneatur ad interesse.*

Item qui. Commodãs tenetur de vitio rei, si sciẽs fuit. h.d. Opp.& videtur q; etiam ignorãs teneatur: quia in commodato venit leuissima culpa: vt ŝ.eo.l.si vt certo.§. nunc videndum. Sol.ibi loquitur ex parte commodatarij. cuius gratia celebratus est cõtractus: hic ex parte commodantis: meritò non tenetur nisi de dolo, subaudi & lata culpa: vt dixi in l.quod Nerua. j. deposit.

Opp.de l.sed addes.§.j. j. loc. & de l.tenet.§.sed si vas. j. de act.em. dicit gl. aliud in seruo vẽdito & locato: vt in contrarijs. aliud in cõmodato: vt hic. Tu verò † dic, q; res tradit ex tali cõtractu, ex quo dominus transfert dominiũ, & nõ dñs vsucapiendi conditionẽ: vt in emptione, & venditione, & simi. & tunc si tradit rẽ vitiosam scienter, tenet ad interesse, etiam extra rem, si tradidit ignorãter, tenet ad interesse, vel quãtò minoris. quod dicvt l. Iulianus. j. de act.emp.& d.§.sed si vas. in l.tenetur.eo.tit. Quandoq; traditur ex tali contractu, ex quo non transfertur dominium; & tunc quandoq; recipiens exhibet suum officiũ gratiosè gratia dantis: vt in depositario, & mandatario; & hic distingue [d] deposi-

tum à mandato: nam deponens de omni interesse tenetur: vt j. de fur.l.si seruus cõmunis.§.quod verò. Nam cũ gratia ipsi' contractus celebratur, tenetur de leuissima nec potest negari quin in culpa aliquali fuerit tradẽdo rem vitiosam, vt d. §.qđ verò. In mandato [e] verò distingue, Aut procuratori seu mãdatori potest aliqua culpa imputari: & tunc in nullo tenet dominus. Aut non potest imputari culpa: & tunc aut ei fuit mãdatum de certo emẽdo: & tunc de omni interesse tenetur dñs sicut in deposito. Aut de incerto: & tunc aut dominus potuit eum certiorare: & tenetur in totũ. Aut nõ potuit: & nõ tenet, nisi vt rem pro noxa relinquat, si est res quæ possit noxã committere: vt j. mã.l.inter causas.§.si cùm seruũ. & d.l.si seruus. §.quod verò. j. de fur. Si verò celebratur cõtractus gratia recipientis tantùm, vt in commodato: & tunc aut dñs fuit sciens: & tenetur in totum, vt hic. Aut non: & nõ tenetur, nisi vt pro noxa dimittat, si potest noxam committere illa res: vt j. eod.l. pen. Aut contractus celebratur gratia vtriusq; : vt locatio & conductio; & tunc distingue vas vitiosum ab alijs rebus vitio sis: vt d.l.sed addes. j. loca. quod dic vt ibi.

1 ☞ *Quod potest contrario iudicio peti, potest in compensationem deduci.*

2 *Si mihi agenti ad decem opponis compensationem de viginti quæ tibi debeo, non condemnabor in alijs decem, nisi agatur per viam reconuentionis.*

1 f 2 Quod autem. Quod †potest contrario [f] iudicio peti, potest in cõpensationẽ deduci. h. d. Hic est casus vnius quæstionis: tu petis † à me decem, ego oppono cõpensationẽ de viginti quę mihi debes: iudex absoluet me à decẽ petitis, sed vtrũ in residuis decẽ cõdẽnabit te in eodẽ iudicio. Gl. dicit q; nõ, si agatur per modũ recõuẽtionis: vt no. in l.cũ Papinianus. in ij. gl. C. de sen. & Gul. hic Bar.

19.

AD eos. De damno dato à tertio nõ tenetur commodatarius vel conductor.

20.

g ARgentum. [g] Si res culpa nũcij perdatur, perit periculo domini, si remittens non fuit in culpa malæ electionis. d.d. De hoc dic vt ŝ.eo.l. eum qui. in fi.

21.

REm mihi. Postquã quis est cõdemnatus cõmodati directa, potest agere cõmodati cõtraria. h.d. Opp. de l.si fullo. ŝ. de cõd. sine cau. Sol. dicit gl. fateor q; habet locũ actio cõmodati, vt hic: & etiã sine causa condictio: vt ibi. Hoc non placet: quia ibi agendo condictione sine causa nõ impugno sentẽtiam: quia ex postfacto deuenit ad non causam. Sed hic agendo sine causa condictione impugnarẽ sententiam: nam haberem necesse dicere istam causam fuisse iniustã tempore sentẽtiæ: ideo puto q; habet locum actio cõmodati: vt tex. h.d. per quã non dico cõtra sentẽtiam: sed peto interesse meum per actionem commodati contrariam. Item oppo. C. de condict. indeb. l. j & j. man. l. si fideiussor. §. in omnibus. Sol. dicit. gl. fateor q; hic nõ competit condictio indebiti: quia solutum est authoritate sententiæ. & sic concordat, vt in gl. Vel aliter: hic sententia fuit nulla, quia lata ex falsis instrumentis: sed hoc non est verum, vt dicam in l.si prætor. §. Marcellus. ŝ. de iudi.

In exercitu. Dolus serui non præiudicat cõmodanti, licet pro eo noxaliter teneatur. h. d.

23.

h SI commodauero. [h] Si re vtaf cõmodatarius ad eũ vsum, ad quẽ commodata est, & pereat sine culpa commodatarij, cõmodatarius non tenetur. h. d.

De pignoratitia actione. *Rubrica.*

Dictum est suprà de quibusdam actionibus personalibus: verum quia pignoratitia est actio etiam personalis sicut aliæ: ideo de ea ponit hic in tractatu personalium. & not. infrà, in tractatu de pigno. Ibi enim tractatur de actione hypothecæ: quæ est realis: vt l.pignus. j. de pig. Et quæ sit differentia inter hypothecariam & pignoratitiam, ponit gl. in j. constitutione Digestorum. §. tertij. dic vt ibi.

1 ☞ *Pignus nudo consensu contrahitur, etiam si alia res tradatur.*

2 *Error in materia pignoris non impedit constitutionem.*

Dictio

Universidad de Deusto

Dictio, præter, quando ponatur inclusiuè. & nu 7.
Differentia inter pignus prætorium & conuentionale.
Debitor quod in pignore prætorio debito sublato habeat pignoratitiam utilem, sicut in conuentionali.
Error in nomine quando vitiet contractum.

LEX I.

PIgnus Pignus† nudo cõ sensu cõtrahit, etiã si alia res tradatur. Et error in † materia pignoris cõstitutio nem non impedit. h.d. Primò præmittit vnũ dictũ: secundò ex eo infert ad solutionem quęstionis. Tertiò format aliã q. et soluit. Secũda ibi: si igitur. Tertia ibi: si quis tñ. Nota quod dixi in summario. No. hic in fi. ꝙ † dictio, præter, ponit inclusiuè &c. Ad primũ oppo. iura realia solo cõsensu nõ cõstituunt sine traditiõe: vt C. de pac. l. traditionibus. s. de vsufru. l. iij. §. j. & l. si partẽ. in prin. quẽadmod. ser. amit. Sol. speciale est in pignore: vt hic, & l. si tibi. §. de pignore. & ibi not. s. de pac. ratio quia modici præiudicij est. Similis ratio in l. fi. C. q̃ res pigno. obli. pos. Cõtra hoc facit [a] .l. qui autẽ. §. j. s. de cõsti. pecu. Sol. ibi quis promisit pignus se daturũ, & non declarauit speciẽ: vnde non potest [b] intelligi pignus cõstitutũ in genere, vt vi debitis not. in hac l. in pe. glo. Secus si certa species fuisset expressa: quia tũc statim fuisset cõstitutũ pignus, secũdũ Gul. Nũc intro gloss. magnã [c], & oppo. de l. non est mirũ. j̃. eo. vbi requirit traditio. Sol. ibi loquit in pignore prętorio: hic in pignore cõuẽtionali. Et hinc sumpta occasione, glo. hic ponit differentiã inter pignus prætoriũ & cõuentionale, quã vide & signa. Tu † tamẽ dic clarius & latius ꝙ pignus conuentionale à ptorio differt: primò in modo cõstituẽdi: nam cõuentionale solo cõsensu cõtrahit: prætoriũ verò traditione: vt d. l. non est mirũ. In casu tamẽ nõ requiritur traditio: vt l. cũ vnus. §. fin. cũ l. seq. j̃. de bo. autho. iudi. posi. Item in bonis minoris vniformiter cõstituitur prætorium pignus sicut in bonis maioris: vt l. apud Iulianum. §. j. quib. ex cau. in pos. eatur. & l. si minor. de bo. auth. iudi. poss. Secus est in conuentionali. Nam immobilia non possunt obligari sine decreto. Item differunt in effectu acquisitionis respectu creditoris. Nam in cõuentionali facta traditione transijt possessio: vt l. serui nomine. j̃. de vsucap. & l. qui pignoris. j̃. de acqui. pos. & l. j. §. per seruũ corporaliter pignori. eod. titu. & not. in l. cũ notissimi. §. j. de præscrip. trigin. ann. Secus est in prætorio pignore: vt not. in l. iij. in fin. j̃. de acq ren. possess. Et ex hoc sequit alia differentia, quòd in cõuentionali creditor habet vtile possessorium: secus in prætorio: vt l. si duo. §. creditores. j̃. vti pos. Item in cõuentionali, qui prior est tempore, potior est in iure. secus in prætorio. Quod dic vt l. cùm vnus. de bo. autho. iudi. poss. & l. si & iure. j̃. qui pot. in pig. habe. Quilibet tamẽ creditor habet hypothecariã, & ĩ hoc conueniunt: vt l. j. & ij. C. de præto. pig. Itẽ conuẽtionale non potest recuperari, nisi soluto debito: vt l. si rem. §. omnis. j̃. e. sed prætoriũ statim cùm venit ad defendendum: vt in auẽ. ei qui iurat. de bo. autho. iudi. pos. quod dic vt l. si pecuniæ. in fi. vt in poss. lega. vt dixi in l. eum qui. j̃. de priuileg. credi. Tetigi vobis in l. his consequẽter. §. si filius. s. fami. ercis. Item differunt: quia in cõuentionali creditor habet pignoratitiam cõtrariam: quod secus est in prætorio, vt dicit gloss. quod non puto verũ, vt statim dicam. Tertiò differunt in effectu respectu debitoris. Nam in conuẽtionali venit dolus, lata & leuis culpa, vt l. si vt certo. §. nunc videndũ. s. titu. j. In prætorio venit dolus & lata tantum: vt l. prętor. §. est pręterea. j̃. de bo. autho. iudi. possid. An autem † debitor habeat pignoratitiam actionẽ in prætorio debito sublato, sicut in conuẽtionali, potest dubitari. Veritas est quòd habeat vtilẽ: vt l. is cui. §. quæri poterit. j̃. vt in possess. leg. Et eadem ratione puto ꝙ competat creditori pignoratitia [d] contraria per illã legem. Ad quod facit quod not. Iaco. de Are. in l. vtiq. de dam. infec. licet inter creditorẽ & debitorem in pignore prętorio prodita sit actio in factum ex illo edicto prętoris posito in l. prætor. de bo. author. iudi. possi. Venio ad tertium dictũ, & oppo. [e]

6 quòd † error in nomine vitiet contractũ: vt j̃. de contrahen. emp. l. quid tamen. in fi. Sol. aliud in pignore, aliud in emptione. Et assignat gloss. duas bonas rationes. dic vt in ea. Ex quibus concludit gloss. quòd hoc totum stet in voluntate decepti vtrum contractus valeat vel nõ. Cõtra hoc videtur de peri. & commo. rei vend. l. si vina. Sol. ibi nulla fuit deceptio. vnde non est æquum ꝙ illud, quod deuenit in contractu, depẽdeat, ex voluntate vnius: sed hic interuenit dolus: vnde in fauorem decepti & decipientis odium cõfertur in decepti voluntatem. Simile dicimus in contractu, cui dolus dedit causam: vt s. de dolo. l. & eleganter. in prin. & quod ibi no. & C. de transac. l. sub prætextu. de ser. pig. da. manu. si credito

f ribus. in fi. Oppo. & videtur quòd dictio † præter [f], ponatur exclusiuè, vt l. nam quod liquidè. de pen. leg. Sol. quandoq; dictio, pręter, apponitur parti contentorũ sub præmissis: & ponitur exclusiuè: vt l. contraria. Quandoq; apponit ei quod sub præmissis continetur: & ponitur exclusiuè, vt hic, & l. Seio. §. vxori. de annu. leg. & per Cyn. C. de transa. l. actione. vbi glo. tangit.

1 ☞ *Res aliena quòd non possit obligari.*

LEX II.

SI debitor. Secundus creditor ex conuentione debitoris nõ potest in ius prioris creditoris succedere post pignus venditum. hoc dicit.

1 Nota ꝙ † dixi in summario, [g] ꝙ res aliena nõ potest obligari.

g Oppo. C. de his qui in priorũ credit. loc. succes. j. & j̃. quæ res pigno. oblig. poss. in l. Aristo. Solu. hic erat pignus venditum & iam bona debitoris exiuerat: ibi adhuc erat in bonis debitoris, &c.

1 ☞ *Qui putat statim sibi solui, non uidetur habere fidem de pretio.*

LEX III.

SI quasi. [h] Non videtur habere fidem de pretio, quod statim quis recepturum se putat. hoc dicit. Nota legem istam † ad materiam, quan-

1 do dicatur emptor habere fidẽ de pretio [i]. Non enim videtur habere, si putat statim sibi solui. De quo Instit. de rerum diui. §. venditæ. & j̃. de tribu. l. procuratoris. in fin.

1 ☞ *Pignus ubi est conuentum quod non uendatur, quod tamen possit uendi trina denunciatione præmissa.*
2 *Renunciari quod non possit dispositioni huius legis.*
3 *Quando tres denunciationes requiruntur, non sufficit quòd fiant uno momento: sed requiritur ad minus quòd una dies sit inter unam denunciationem & aliam.*
4 *Biennium quod expectatur post istas denunciationes antequam pignus uendatur.*

a ¶ Contra hoc facit. Alias est lex, quoties. alias lex, q aũt. §. j. s. d conitit. pec. vbi oĩno vide Paul. de Cast.

b ☞ POMATES. ¶ Non põt. Vide aliquid per Ecli. in c. literas. colũ. v. in fin. de præsump. 1

c ¶ Intro gl. magnã. Sive sit differentia inter pignꝰ ptoriũ & conuẽtionale. adde aliã q̃ no. in l. si finita. §. si qs dãni. de dã. infec. Adde aliã differẽtiã, quã nemo ponit: qa ĩ pignore ptorio creditor accipiẽdo pignus, ẽt nõ idoneũ, in totũ liberat debitorem: vt est tex. no. ĩ l. à diuo Pio. §. si pignora. j̃. d re iudi. secus ĩ pignore cõuentionali: vt l. creditor qui nõ idoneũ. s. si cer. pe. adde aliã mã, licet ĩ pignore & hypothecaria conuẽtionali reqritur excussio, qñ agit contra tertios possessores, in aut. hoc si debitor. C. de pigno. secus in pignore cõuẽtionali, & hypothecaria. Et adde not. in l. si finita. §. si quis dãni. de dã. infect. & vide not. ĩ aut. hoc si debitor. C. de pigno. addẽ qũo possit concurrere pignꝰ ptoriũ & cõuentionale, Bal. consil. cccxvj. lib. iiij. 2 3 a b

d ¶ Pignoratitia. Et creditor ẽt habet hypothecariã in pignore prætorio. l. ij. C. de præto. pig. 4

e ¶ Et oppo. Addi Imo. in l. si id quod aurũ. in prin. de verbo. oblig. & vide quod ibi scripsi post Bartol.

f ¶ Dictio preter. Vide Bart. in l. si eum. §. qui iniuriarũ. si quis cau. & tex. in l. q bona. §. si quis quia. & Iaco. de Are. & Imo. de dã. infec. & Bal. & doct. in l. actione. de transac. & tex. in aut. hoc amplia. & ibi põderat Bal. in iij. colũ. C. de fideicõ. & plenè in dictionario in ver. præter. & habes in d. l. actiõe. vbi dixi plenè. Et de dictiõe nisi, adde Bart. in d. l. prætor. & in l. si tutor. §. fin. de tũt. & ratio. distra. p gl. & Bart. in l. sed & hæ. s. de ꝓcur. Quid in dictione vltra, vide Ang. in cõsil. ccviij. de qua etiã per Bal. in d. §. q iniuriarũ. & Bart. in l. q ita. ff. de dot. præle. & ibi de alijs. Adde plenissimè Oldr. de dictione pter, & multis alijs, cõsil. xlix. et inquãtũ Alexã. allegat Ange. consil. ccviij. ego habeo. ccxciij. & de dictione præter, vide ẽt Rom. consil. cccxvij.

g ¶ In summario. Limita vt not. p Bal. in l. mater. in j. colũ. C. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

4.

SI conuenerit. [a]Pignus poteſt vendi, ſi eſt actum, vel nihil eſt dictũ. Sed ſi agitur ꝙ non vendatur, trina denunciatione præmiſſa vendi poteſt: aliàs ſecus.h.d. Not.iſtum caſum[b], quia eſt ſingularis, † vbi conuentum eſt de non vendendo pignore, poteſt vẽdi trina denunciatione præmiſſa. Opp.ꝙ nullo caſu liceat vendere, niſi denũciatione præmiſſa: vt l.fi.§.j.C.de iure domi.imp. Sol. olim poterat vendi ſine denunciatione: hodie ſecus per illam legẽ: tamen non requiritur niſi vna: quãdo nihil eſt actum de vendendo. Ad tertium dictũ oppo.[c] ꝙ liceat vnicuiq; renunciare iuri ſuo; vt l.ſi quis in conſcribendo.C. de pact. ergo creditor non poteſt vẽdere poſt pactum de non vendendo. Gloſ. reſpondet ꝙ hoc eſt propter publicam vtilitatem: aliàs nõ reperiretur qui mutuaret pecuniam, ſi pignus vendi non poſſet, ſecundùm † hoc etiam beneficio huius legis nõ poſſet renunciari, ſi de eo etiam fieret mentio ſpecialis. Quæro[d], vtrum poſſint fieri iſtæ tres † denũciationes vna vice, ſcilicet, ſolue, ſolue, & iterum ſolue, Glo. dicit ꝙ nõ. & bene dicit: quia tunc non videtur ſæpius denunciare, ſed ſæpius loqui[e]: argu. ff.de lega.iij.l.Mæuius.§. eum qui. Sed quæro quot dies debent eſſe inter vnam denunciationem & aliam. glo. dicit ꝙ ad minus vna dies[f]; & ſic in tribus diebus poterit fieri: vt l.inter accuſatorem. ff. de pu.iud. quod ſatis placet. Et hoc tene mẽti: quia aliàs regulariter vna denunciatio ſufficit: vt l. Titia. §. vſuras: de leg. iij. Quæro, vtrum † poſt has denunciationes debeat currere biennium. De quo in l. vlti. C. de iure domi. impe. Gl. dicit ꝙ ſic, & bene, licet in quibuſdam partibus de cõſuetudine tantùm annus expectetur. Quæro à quo tempore currit biennium: dic vt in gloſ.

5.

DEmque. [g]Opp. & videt quòd talia pacta ſint ſeruanda: vt l.fin.§.j.C.de iure do. imper. Huius timore dicunt quidam, ꝙ hic dicitur, Idemq; iuris, &c. ſ. vt teneatur furti, ſi non denunciauerit & non ſeruauerit pacta: & ſic concordat cum l. contraria. Alij dicũt, Idemq; iuris. &c. vt poſſit fieri venditio non ſeruatis pactis: ſi tñ ter denunciatur. Ad cõtrarium reſpõdẽt ꝙ ibi pacta fuerunt appoſita de vendẽdo certo modo: hic de nõ vendendo. Hoc nõ placet: quia pactũ de vẽdendo certo modo, includit pactum de nõ vẽdendo alio modo: ſi ergo iſtud incluſum tacitè non valeret: poſſet vendere quolibet modo. quod eſt contra illam l. Vnde alij dicunt ꝙ illud pactũ eſt ſeruandum, niſi ter denuncietur, vt hic: quod placet cum hac ratione: quia beneficium huius legis eſt introductum ob publicã vtilitatem: vt creditores poſſint vendere pignus. Si igitur obſeruando pactum conuentum pignus non poſſet vendi: tunc poteſt peruenirí ad venditionem alio modo vt hic. Sed ſi[h] poteſt eſſe creditori conſultũ cõſeruãdo pactum, debet illud ſeruare, vt l. cõtraria.

1 ☞ *Pactum appoſitum fauore unius nõ debet in eius læſionem redundare.*
2 *Si promiſiſti ſoluere centum in paſchate, uel dare obſides, ꝙ poſſim cogere te præcisè ad ſoluendum.*
3 *In alternatiuis quòd electio nõ ſit debẽtis, quãdo unũ eſt in obligatiõe, & aliud appoſitũ ad cautelã creditoris.*
4 *Creditor quòd cogatur oſtendere debitori uolenti nendere rem mobilem penes eum pignoratam, præſtita prius per debitorem cautione. & quid in immobili.*
5 *Debitor quòd in domo pignorata poteſt inuito creditore emptorem domus ducere per cameras.*

6.

QVamuis. [i]Creditor nõ põt vendere pignus: ſed cogitur vẽditori oſtendere vel debitori vt vendatur, ſi ſibi idoneè cauea[k]tur. h.d. No. ꝙ pactũ † appoſitũ in fauorem vnius nõ debet redũdare in eius læſionẽ. de quo in l. quod fauore. C. de legi. & in l. nulla. de legib. ff. Et hoc † inducit Gul. ad quæſtionẽ [k] promiſiſti mihi ſoluere centũ in paſchate, vel dare obſides, ſeu ſufficiens pignus: ego volo te cogere ad ſoluẽdum præcisè: quæritur an poſsim. Iſte tex. facit ꝙ ſic: quia hoc quod dicitur de dandis obſidibus vel pignoribus, eſt in eius fauorem: ergo non debet redũdare in eius læſionẽ. Nec obſt. ſi dicatur, in alternatiuis[l] electio eſt debẽtis: quia hoc verũ, quãdo alternatiua cadit inter duo, quorum vtrunq; eſt in obligatione & ſolutione: hic verò † vnum eſt in obligatione, aliud apponitur ad cautelam creditoris. Præterea, ſi nõ poſſet cogi præcisè ad ſoluẽdum, eſſet in electione debitoris an deberet. Ideo iſta alternatiua ſic intelligi non debebit: vt l. iij. in prin. ff. de eo qđ cer. loc. Secundò no. † ꝙ creditor cogit oſtendere rem mobilẽ debitori volenti videre, præſtita tamẽ prius idonea cautione. Pro hoc C. de pigno. auth. hoc ita. & in corpore vnde ſumitur. & ff. de re iudic. l. à diuo Pio. §. quòd ſi res. Quæro quid de re immobili. Dicit gloſ. certè illa ſeipſam exhibet: vt l. ij. C. quando, & quib. quarta pars deb. & C. de dona. ante nup. auth. dos data. quod poteſt eſſe verũ in prædio ruſtico: ſed in prædio vrbano † poterit ne dominus, qui vult vendere domũ, ducere emptorem per cameras inuito creditore, vel conductore, vel ſimili. Gul. dicit ꝙ ſic. arg. l. ſi ita. §. dominus. de vſu & habi. & l. j. §. quod ait. ff. de cloac.

SI creditor. In actione pignoratitia poſt moram veniunt vſuræ: quia eſt bonæ fidei. h.d.

3.

SI neceſſarias. Expẽſę factæ in re pignorata, contraria pignoratitia repetuntur. Glo. quærit quid in cibariis. Reſpondet idem: nam cùm creditor non habeat vſum pignoris, ceſſat ratio, quæ eſt in l. pignori. §. fi. ff. eo.

SI pignori. Si creditor vendit, & de euictione promiſit, ei debet à debitore de indemnitate caueri. h.d. gloſ. Opp. ꝙ creditor non debeat cauere: vt C. cred. euict. pig non debere. l. j. Sol. vt in gloſ.

1 ☞ *Res tota quòd uendatur ratione partis.*
2 *Emphyteuſis an redeat ad dominum, quando unus ex pluribus hæredibus ceſſauit in ſolutione canonis, remiſſiue.*

SI vnus. Si ceſſatur in ſolutione partis, vendit totũ. h.d. † Not. quòd ratione partis vendit totũ: & ſic facit

---

a ¶ Si conuenerit. Vtrũ valeat pactũ de vendendo pignore nulla monitione præcedente, tex. eſt no. ſecũdùm vnam lectu. ꝙ ſic, & ibi Bar. l. Titio. §. Titius. ad municip. per Bald. in l. creditor. C. de diſtra. pig. & in gl. ibi, & hic Bal. in l. fi. per illum tex. de iure domi. imper. Et quando requiratur denunciatio, vide in l. debitores. & quod ibi no. C. de pign. latius in l. creditor. & ibi Bald. C. de diſtr. pig. & in l. fi. C. de iure domi. im.

b ✠ POMATES. ¶ Nota iſtum caſum. Vide Feli. in c. ex literis. col. vj. verſi. ſextò fallit. de cõſti. & poſt iſtas tres denũciationes debet expectari per triennium. l. fi. C. de iur. domi. Vide Cepol. in caut. cẽteſima. Item valet pactũ de vẽdendo pignore ſine vlla notificatione, Bar. in l. Titio. §. Titius. ff. ad municipa.

c ¶ Opp. Vide omnino Ang. & Imo. in l. debitoribus. ff. de re iu.

d ✠ POMATES. ¶ Quæro. Vide Feli. in c. ex literis. col. vj. verſic. fallit nono. de conſti. Barba. conſi. j. col. xliij. volu. j. vide Rom. ſing. cccxxvij.

e ¶ Sæpius loqui. Et ſequitur Ro. in l. de pupillo. §. ſi quis ipſi prętori. de ope. no. nũ. allegat gl. ff. in c. ab eo. in ver. inſtãter. de appel. in vj.

f ¶ Vna dies. Hic per Paul. de Caſt. & iſtã tene menti ad Clem. quamuis. de appel. & ibi not. & in c. bonæ. de appell. & in c. Lotharius. xxxj. quæſt. ij. & Cyn. not. & do. Ioã. de Imo. in l. cùm procurator. §. ſi domi nus. de oper. no. nunc. & gloſ. in c. ab eo. in ver. inſtanter. de app. in vj.

g ¶ Idemq;. In hac l. & in materia dicta l. fi. §. j. vide Paulum de Caſtro.

h ✠ POMATES. ¶ Sed ſi. Vide Rom. conſi. xliij. ad fi.

i ¶ Quamuis. De iſto tex. vide no. Bar. in l. à diuo. §. ſed & illud. de re iud. et bene facit l. j. §. ſi tabulæ. & qđ not. Bar. de ſequeſt. ff. de tab. exhib. & rõne de qua hic ad declarationẽ, vide Bart. in l. ſicut. §. illud. in fi. j. quib. mo. pig. vel hy. ſol. & hic Pau. de ca. & vide qđ dicit Bar. in l. fi. in prin. j. eo. tit.

k ¶ Ad quæſtionẽ. No. limitationẽ ꝙ in alternatiuis nõ eſt electio debitoris. bene facit qđ no. Bal. in l. fi. in iij. col. C. de peti. hęr. Et cũ iſta deciſione trãſit Paul. de Ca. in l. iiij. §. ſi ex conuẽtione. de re iu. per illũ tex. Pau. de Caſt. in l. cùm proponas. C. de tranſa. et ad hoc facit text. in l. cãm. §. puellam. j. de manumiſſ. ibi qñ man? iniectio. et facit etiã l. qui legati. C. vt in poſſ. lega. & hic adde quę habes p mod. in d. §. ſi ex conuẽtione. p Pau. de ca. in l. ſi Stichũ. §. idem Celſus. j. de noua. vbi etiam inducit text. vt ibi per eũ. Adde Feli. plenè in c. inter cæteras. extra de reſcript.

✠ POMATES. ¶ Ad quæſtionẽ. Vide Ro. conſil. cxxxix. de materia alternatiuę, vide Bar. cõſi. xv. co. xj. vol. ij. aliàs conſil. xxv. Iaſ. l. j. ſ. qui ſatiſda. cog. & Iaſ. in §. huic aũt. col. iij. Inſti. de act. Feli. in c. inter cæteras. co. ij. de reſcr. Alex. in l. ſi ſe non obtulit. §. ſi ex cõuẽtiõe. col. j. ff. de re iudi. & in d. l. j. §. qui ſatiſd. cog.

1 ¶ In alternatiuis. vide per Mod. in l. j. §. q ſatiſ. cog. vbi voluit Ro. cõtrariũ. Iſtud dictũ Bar. ſequitur Paul. in l. iiij. §. ſi ex cõuentione. per illũ text. de re iud. & in l. cũ ꝓponas. de tranſac. & facit qđ no. Bal. in l. fi. in ij. col. C. de pet. hę. Et cum illa doctrina trãſit Pau. de Caſt. in d. §. ſi ex cõuẽtione. p illũ tex. in ver. quippe. & ar. d. §. puellã. et in d. l. cũ ꝓponas. Ad de quãdo in alternatiuis electio ſit debẽtis, pulchrè Bal. cõſi. xliij. j. lib. & in alternatiuis in ceſsiõe bonorum cuius ſit electio. vide Ro. conſil. ccccxxxix.

facit ad quæstionē † ꝙ si ex pluribus hæredibus emphyteutæ vnus non soluit pensionem,& cæteri soluerunt:quòd tota res incidit in commissum. Hoc tangit glo.in l.communi diuidundo in prin.ff.communi diui. Ego plenè in l.fraudati.de publicanis.& Gul.de Cu.tangit hic.

1 ☞ *Dictio quacꝙ.quòd importet idem quòd dictio omnis.*
2 *Dictio quisquis,est distributiua.*
3 *Negatiua præposita signo uniuersali quòd faciat æquipollere suo contradictorio.*
4 *Verba contractus celebrati inter rurales intelliguntur naturaliter,grosso modo & impropriè.*
5 *Oratio indefinita quando æquipolleat uniuersali.*

Si annua. Vniuersalis negatiua non pōt dici falsa antequā in quolibet particulari sit possibile. Item oratio vniuersalis si in vno est falsa, in toto dicitur falsa. Item oratio distributiua verificatur in quolibet particulari distributorum. Item indefinita æquipollet vniuersali.h.d.secundū.gl.

2 Opp.de prin.ad fi.[2] Sol.in prin.† est dictio quacꝙ, quæ im-
1 portat idē quod oīs,vt hic.ibi:quia his verbis oēs pensiones[b],
b &c.& l.hoc articulo.in fi.de hære.instit.vbi est dictio, si quis, quæ est distributiua,vt l.qui filiabus.§.j.ff.de lega.j. Sed con-
2 tra hoc oppo.ꝙ † dictio,quisquis,sit distributiua:vt l.qui liberis.§.hæc verba.de vul.& pupil. Sol.ibi loquitur in dictione, quisquis:hic in dictione quisꝙ:ideo quædā gl.quæ est hic:quę dicit ꝙ dictio, quisqs, est signū vniuersale:aut malè loquitur, aut corruptè est scripta. Opp.ꝙ hic in prin.non sit oratio vni
c uersalis & collectiua[c],imò particularis siue distributiua:nam
3 negatiua † postposita signo vniuersali facit æquipollere suo cōtradictorio:vt l.legitimos.§.an ergo.de legi.tut.& l.in bello.§.j.ff.de cap.in glo.in verbo,nunquā.sed hic est hmōi.dicit enim:Nec verū est,sua quacꝙ die &c.q.d.si non omnibus diebus,&c.vt glo.dicit.Sed ista oratio,Si non omnibus æquipollet si aliquibus non:quæ est eius contradictoria, ergo apparet quòd est oratio particularis seu distributiua. Rñd.licet secun-
4 dum propriā significationē hoc sit:tñ † qñ ista verba proferūtur à cōtrahentibus qui istas æquippollentias ignorāt secundum istū modū nō intelligimus:sed stamus rudi & grosso verborū significatui. ita loquitur hic. Nā qñcꝙ Iurisconsultus est impropriè locut[9] circa istas oratiōes,vt l.si seruus.§.si pluriū. si qs cau. Itē opp.oratio vniuersalis si in vno est falsa in totū est falsa: vt l.si is qui ducenta.§.vtrum.de re.dubi. Ergo si in primo termino non soluit,verum est dicere quòd falsa est hæc propositio, omnibus terminis posse solui, licet adhuc omnes termini nō venerint:arg.de ver.obli.in l.in illa stipulatione,si calendis.Sol.voluit dicere glo.hic ponitur verbū pecuniæ in-
5 definitæ,quæ † æquipollet vniuersali:vt l.si pluribus.de lega. ij.perinde est ergo ac si diceret:si oīs pecunia soluta non erit. ergo si est cessatum in primo termino,non est verum,omnem pecuniam solutam non esse:licet hoc posset esse verum in se, tamē iurisconsultus non est motus propter hoc,sed ideo quia illa dictio,quacꝙ,omnes dies significat,vt dicit hic tex.Et ideo respondeo ad contrarium ꝙ licet in præcedenti stipulatione termini solutionis esset distributi, & separati: tamē in hoc secundo pacto de vendendo fuerunt in vnum collecti per hanc dictionē,quacꝙ.quasi dicat nisi omnibus terminis soluta fuerit:hoc est,quod quælibet dictarū prestationum posset fieri in omnibus dictis terminis:& sic in vltimo termino poterit solvere oēs illas prestatiōes. Venio ad ver.sed omnibus.hic dicitur ꝙ oībus pēsionibus preteritis si in vna est cessatū,poterit vendi pignus. Cōtra:ista oratio fuit vniuersalis negatiua:sed satisfactū:vt d.§.vtrū ergo cōdictio cōuentionis nō est adimpleta:meritò pignus vendi non poterit. Sol.secundū significationē verborū argumentū procederet: sed quia si præcessit stipulatio,qua cautū est quòd soluat omnibus terminis,& appareat ꝙ si in aliquo cessatū est, de mente cōtrahentium est ꝙ pignus possit vendi:ideo sic intelligitur. Istæ enim cōditiones quæ in pœnalibus stipulationibus apponuntur, iudicantur secundū quod de mente cōtrahentiū potest apparere, etiā contra significationē verborū:vt l.si is qui ducenta.§.cū ita.de rebus dubijs.& ibi dixi. Iterū opp.si ergo a
cōmittitur stipulatio, si in aliquo est cessatum:ergo præcedens oratio nō accipitur vniuersaliter & collectiuè.cuius contrariū dictū est ş. Rñd.duo verba sunt in dicta oratione. Primò verbum,pecuniæ, in quo licet oratio sit indefinita, intelligitur vniuersaliter,tñ ista vniuersalis intelligitur vniuersaliter & distributiuè. q. d. si quęlibet pars dictæ pecuniæ soluta non fuerit,&c.& hoc ex mente contrahentiū, b
vt ş.dixi. Itē in directa oratione est dies. dicit enim,sua quacꝙdie: & ista est vniuersalis collectiua.q.d.omnibus diebus elapsis:meritò antecꝙ omnes dies sint elapsi, non potest dici cōmissa cōuentio de vendendo:sed postcꝙ sunt elapsi, cōmittitur c
in qualibet parte,pro qua cessatū est. Vento ad ver.sed si ita scriptū.& opp.hic dicitur,si qua pecunia.& ş.dicit,si qualibet d
pecunia.secundū qd modo intellexit: ergo idē importat quod dictū est ş.Item hic subdit,sua die. & sic indefinitè loquit de die:ergo ęquipollet vniuersali. & sic concluditur quod idē debeat esse in hac conceptione qd in prima.Rñ. tu dicis ꝙ hæc oratio,sua die,est indefinita.falsum est:imò est particularis:quia ei apponit signū particulare,sua.Est ergo sensus,si qua pecunia appropriato termino soluta nō erit &c.meritò cùm in aliquo cessatū est, potest vendi.Et hoc sentit gl.hic posita.

1 ☞ *Pactum de uendendo in dubio non intelligitur personale.remißiuè.* e
2 *Conditio implenda an transeat ad hæredes,remißiuè.*

De vendendo. Pactū † de vēdēdo in dubio nō intelligitur personale.h.d.De materia huius §.dic vt ş.de pact.l.iuris gentiū.§. pactorū.Tetigi in l.si sic.ff.de verb.oblig. f
2 Gul.quęrit † hic vtrū conditio implenda transeat ad hæredes.quod examinaui in l.si x.cū petiero.ff.de ver.ob. Cy.in l.si plures.C.de cōdi.inser.

¶ Ad finē. De dictione,quacꝙ,quisꝙ,quisquis,&c.facit qd no. Bart.in l.credito.C.de pact.per Bar.latè in l. hoc articulo. Angel. not.in l.si stichum.§. stipulatio. de ver.ob. dicebat ꝙ dictio quacꝙ, erat distributiua, & malè.& ibi per Imol. & adde l. plurib군.§.j.& ibi per Ang. & Imo.de ver. obli.

¶ Pensiones. Vide ad istū §.quæ habēt post glo.& Bar.in l.seruꝰ. §.si pluriū.ş.si qs cau. Bar.in extraua. ad reprimendū.in ver.non obstantibus.

Vniuersalis & collectiua. Adde tex.cū gl. quē ibi not.Bart.in l. j.C.quomō & qñ iud.

¶ Et hypothecā. De quibus differētijs vide etiā per gl.in l.si tibi decē.§.de pignore. ş.de pac. ꝙ gl.& Bar. in proœ. Digestorū. in §.tertꝙ in ver.ciuilia.& in ver.eadē res. Bart.in l. pignoris.C. de pig.per Ber. in c.j. de feu. dato in vicē l. commis.& in l.j.C.de pig.ac.in l.j.C. de non nu.pe.per Cano. maximè per Inn.in c. cū cōstet.de pig.& ꝙ aliquos in d.l. si tibi decem.§.de pignore.

¶ De pignore. Statutum loquēs de pignore,nō habet locum in hypotheca.Cōtrarū tenet hic Pau.de Castro quem vide.

¶ Significationē. Vide Fel.in c.cū aliquibus.de re iu. Are.cōs. xxx.co.iiij. & consil. cxxv.co.ij.

Cum pignus. Pignus potest vendi propter debitum & alias accessiones.hoc dicit.

Si rem alienam. Creditori decepto per contrariam pignoratitiam succurritur contra debitorem.hoc dicit.

Non tantum. Pro omni obligatione potest dari pignus.hoc dicit.

1 ☞ *Differentia inter pignus & hypothecam.*
2 *Statutum loquens in pignore,quòd non habeat locum in hypotheca.*

Proprie. Seipsum summat,& ponitur differentia † inter pignus & hypothecam. d Oppo.de l.res d
hypothecæ.§.penult.ff.de pigno.& Institu.de act.§.item seruiana. Solu. quantum ad actionem hypothecariam nulla est differentia inter pignus & hypothecam,vt ibi. Sed quantum ad pignoratitiam directam est differentia: quia illa contrahitur re:vt Instit.quibus mod.re contra oblig.in fine.Ideo nisi ad creditorem transeat possessio vel detentatio, non haberet locum pignoratitia. Item nota text.ibi:propriè pignus,&c.
2 Et † sic facit ad questi.quòd statuta,quæ loquūtur de pigno- e
re [e], non haberent locum in hypotheca:cum secundum propriam significationem [f] debeant intelligi de pignore quod f
transit ad creditorem: non tamen hoc pro constanti ponerem.

1 ☞ *Dolus dans causam contractui pignoris,quòd annullet ipsum ipso iure.*
2 *Actio pignoratitia quando nascatur, & unde nascitur.*
3 *Actio ex stipulatu pro dote quando & unde nascatur.*
4 *Præscriptio quando incipiat currere contra actionem pignoratitiam.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Omnis. De materia huius §. vide Bar. in l. fi. in fi. prin. ff. eo. vers. ꝙro qñ nascit pignoratitia &c. Adde gl. in l. j. C. de an. exce. in gl. magna, quæ inci. sed qñ. & qd ibi Bal. & Ang. in vl. col.

a ☞ POMATES. ¶ Omnis. Vide Ro. sing. ccccc vij.

b ¶ C. de ann. excep. De quo vide quæ ibi habes post Bar. 1

c ¶ Et soluendi. Adde quæ habes in l. j. §. si seruũ qui in fuga. de acqui. pos. & ibi scripsi post Bar. in d. l. pignori. hic alle. et Bar. in l. j. ff. de cõdi. ex leg. & Bal. in c. j. in fin. de feu. da. in vicẽ. l. commissoriæ. Adde an ꝓscribat pignoratitia, Pau. de Cas. consi. ccxcij. & Bal. cõs. ccxcij. circa fi. iij. lib. 2

d ¶ Qui ante. Est principium huius §. &c. Vide quæ dixi in d. l. nõ potest. de iudic. & post Bar. Et ista intelligeqũ supuenit ante cõclusum in causa secũdum Bar. in l. mater. §. eandem. in fi. de exce. rei iud. Et ad intellectũ huius §. vide subtiliter Bald. in l. j. in prin. de exce. rei iu. vbi hoc limitat. Item limita istũ §. cum si. qñ causa pẽderet coram ordinario: secus si corã delegato, secũ dum Bal. in l. præscriptione. in ix. q. C. si cõtra ius. Et etiã limita vt per Ang. in l. si insulam. de ver. obli. & ibi per Imo. in x. col. & ibi per Ro. aliter in xviij. co. & ibi scripsi. & vide Lud. in l. si vnus. de ver. oblig. vbi pro dicto Bar. in d. §. eãdem. alle. l. si in rem. §. fi. j. de euict. & ibi etiã dicit Bald. in d. l. præscriptione. Et vide Pau. de ca. hic, q. alle. Bar. in d. l. si mater. & Bal. in d. l. præscriptione. & impugnat dictũ Bar. dicvt per eũ hic. Et limita hunc tex. vt per Bal. in l. & si post tres. in vna lect. quod reputat hoc singula. Pau. de Cast. & vide quæ dixi in l. si insulam. et in l. cũ is. de pet. hære. 3 4

e ¶ Oblatio facta in iudicio. Adde Bart. in l. interdum. §. fi. de ver. ob. & no. Bar. in l. pe. de distr. pig. Sed Bar. videt sentire contrarium in l. si debitor. j. de sol. Intellige & declara vt per Bal. in l. inuicẽ. C. de cõpensa. Et hoc sequit Bald. in l. cũ apud. C. de cõmu. ser. manu. et Bal. in l. si residuũ. C. de distra. pig. & gl. & Bal. in l. si prius. C. eo. tit. et gl. in l. si acceptã. in ver. periculo. C. de vsuris. Videtn ibi Bald. in 1 2 3

d ¶ Qui ante. 1

Omnis.

[a] Pignoratitia directa cõtrahit, cùm est creditori soluta pecunia, vel aliter satisfactum. h. d.

Opp. de l. aliena. §. fi. j. eo. Sol. fallit ibi, vt ibi patet. Ad fi. huius §. opp. dum loquitur de eo qui est deceptus, de l. & eleganter. in prin. de dolo. & l. ij. in fi. de act. emp. Solu. intellige ꝙ si deceptus re ipsa sui facilitate, nõ dolo aduersarij. Nã cùm †contractus pignoris sit bonæ fidei, dolus dans contractui bonæ fidei causam, annularet ipsum iure ipso: vt l. de tutela. & ibi no. C. de integr. resti. mino. & l. sub prętextu. C. de transac. Quæro, †quando nascatur actio pignoratitia. Et videtur ꝙ tempore contractus: quia re cõtrahitur: vt Insti. quib. mod. re contra. obli. in fi. in contrarium quod tempore satisfactionis, vt hic. Sol. si quærimus quãdo nascatur, nascitur tempore solutionis, vel satisfactionis, vt hic. Si quærimus vnde nascatur, nascitur ex contractu dudũ inito & celebrato, & traditione sequuta: vt d. §. fin. Et sic nascitur hodie ex materia antiqua. Dat glo. pro hoc exemplum in mutuo reconciliato consumptione. Quod dic vt l. nam & si fur. & l. si à furioso. ff. si cer. peta. Item in actione tutelæ, quod dic vt l. si tutor. in fi. cum l. seq. de tuto. & rat. distra. Item in actione † ex stipulatu pro dote. & in hoc sunt glos. contrariæ: quas plenè examinaui in l. si constante. §. j. sol. mat. tamen glo. hic dicit veritatem. Probatur in l. in rebus. §. omnis. C. de iur. do. & j. de do. præleg. l. ij. in prin. & de natiuitate harum actionum, & similium, gl. & doc. tangunt & examinant in l. j. C. de an. excep. Facit quod not. ff. finium regũ. l. j. & famil. ercisc. l. j. in quibus tractatur quando dictæ actiones nascantur, &c. 2 3

Quærit gl. quando incipit †currere prę scriptio cõtra actionem pignoratitiam? Respondet ꝙ à die natiuitatis: ante enim non potest præscribi, quia non est nata: vt hic, & l. j. C. de ann. excep. [b] in fi. Præscribitur tamen iuri offerendi & soluendi [c] debitum, non ipsi actioni pignoratitiæ. dicit gl. idem not. in l. cùm notissimi. §. eodem iure. de præscrip. xxx. an. & ibi doct. moderni tractant. Gul. de Cun. ponit hic: tangitur in l. pignori. de vsuca. & ibi hoc examinaui. 4 b c

Is quoque.

Pro re alia pignorata potest agi pignoratitia. h. d. Dic vt ff. ti. j. l. cõmodare. & l. seq. 1

☞ *Quando ius intentatum superuenit pendente iudicio ex causa de præterito, quando sequatur condemnatio.*

Iudex qualiter condemnabit in expensis, quando ius intentatum superuenit in iudicio pendente. 2

Oblatio facta in iudicio quòd inducat liberationẽ, sicut facit oblatio & consignatio extra iudicium. 3

Qui ante.

[d] Quando ius intentatum superuenit † pendẽte iudicio ex causa de prẽterito, potest sequi condemnatio. h. d. Oppo. vt l. non potest. de iud. Sol. quantum ad propositũ ibi superuenit ius post lit. cõtest. ex causa de futuro, seu ex causa noua: hic ex causa de præterito deducta in iudiciũ. Facit j. man. l. si mãdauero tibi vt à Titio. & j. de ver. ob. l. si Titius. Et ex hoc apparet ꝙ finis huius gl. nõ est bonus, sic simpliciter intelligẽdo. Si ago rei ven. & superueniret dñium pendente iudicio, si quidẽ ex causa noua, nõ debet sequi cõdemnatio: secus si ex causa de præterito: vt puta, si extiterit conditio legati, cuius occasione vindicabitur. Ita debes intelligere istam gl. De ista materia dicam plenè in d. l. nõ potest. Circa hoc vide in c. Abbate sanè. de re iudi. in fi. vj. †Quæro qualiter iudex cõdemnabit in expensis in hoc casu. Respond. cùm vsq; ad illã diem, in quam obtulit pecuniã illam, in iudicio temerè litigauerit: ideo ipse quanquã vincat cõdemnabit reo in expẽsis factis vsq; ad illã diem. A die verò obligationis vsq; ad sententiam temerè litigauit reus: et ideo cõdemnabitur reus actori in expensis. Probatur in l. si quis inficiatus. j. depos. Nec est nouũ vt qñq; ille, qui vincat, cõdẽnet in expẽsis: vt l. properãdum. §. & siquidẽ. C. de iudi. Vltimò not. ꝙ †oblatio facta in iudicio [e] inducit liberationẽ, sicut si extra iudiciũ esset facta oblatio & cõsignatio. Facit quod not. in l. acceptã. C. de vsu. 2 3 e

Solutum.

Nouatio necessaria nõ perimit pignus: secus in voluntaria, nisi contrariũ actum sit. h. d. Qualiter ea quę in- [f] sunt [f] in prima obligatione nouata intelligantur repetita in secunda, dic vt l. aliã. de nouatio. f

Si quasi.

Pignoratitia potest agi, si principalis obligatio non perficitur, vel si perfecta tollatur acceptilatione vel pacto.

1 ☞ *Obligatio pignoris, quando intelligatur pro usuris, sicut pro sorte.*

2 *Pignus quando possit retineri pro usuris. remissiue*

Si in sortem.

Pignoratitia põt agi si id est solutũ pro quo tantum pignus fuit obligatum. hoc dicit. Oppon. C. etiam ob chirogra. pecuniam. l. j. gl. hic inuoluit se multũ: finaliter dicit ꝙ hic fuit obligata res pro sorte tantùm. Iac. But. dicebat ꝙ hic non tractatur an pignus possit retineri pro vsuris. sed dicit ꝙ pignoratitia non potest agi. vnde lex illa non contradicit. Duo ergo videnda sunt. Primò † an obligatio pignoris intelligat etiam pro vsuris, sicut pro sorte. Circa quod si quidem vsuræ sunt naturaliter tãtùm debitæ: & tunc nõ tenetur pignus pro eis, nisi fit dictum specialiter: vt hic in vers. siue autem. & C. de vsur. l. per retentionem. Si verò sint debitæ ciuiliter & naturaliter: tunc pignus simpliciter acceptum tenetur etiam pro vsuris, sicut dicimus in fideiussore: vt l. cẽtum Capuæ. ff. de eo qd cer. loc. Secus si pro sorte esset tantùm obligatum: vt hic, & j. de fideiuss. l. fideiussores magistratuum. Si verò vsurę sunt debitæ per officium iudicis: dic in pignore sicut dixi in fideiussore, in d. l. centum Capuæ. & in l. quæro. j. locati. Secũdò est †videndum an pignus possit retineri pro vsuris, quando pro eis non fuit obligatum. Dic vt d. l. per retentionem. & in d. l. j. C. etiam ob chiro. pecu. 1 2

Si creditori.

Nisi omnibus hæredibus satisfiat, poterit pignus vendi. h. d.

1 ☞ *Succedens alteri absque confectione inuentarij, uidetur habere ratum quod defunctus suo nomine fecerat.*

2 *Soluendo creditori creditoris quando quis liberetur.*

3 *Quòd fingitur super facto aliquod factum, quod nunquam fuit.*

4 *Locator an possideat inducta per inquilinum in domo.*

5 *Interdictum Saluianum quòd sit adipiscendæ.*

Interdictum Saluianum directũ competit pro rebus coloni: utile pro rebus inquilini.

iij. colũ. Et intellige istud procedere ante lit. cõtest. secus si post vt no. Bart. in l. sed & si alia. de cõsti. pec. ff. Et caue: quia ibi loquitur in obligatiõe extraiudiciali. Adde Bal. consi. xxv. j. libr.

☞ POMATES. ¶ Oblatio facta in iudicio. Vide Math. notabi. ix. & pulchrè Alex. consil. clxxviij. col. fi. vol. ij. & vers. vlt. no. in hoc §. Adde Mathe. nota. cxxviij. Ang. in §. sequẽs. ver. vnũ tene mẽti: Instit. de act. Adde tũ ꝙ vbi creditor recusat accipere pecuniam ꝙ tũc sufficit oblatio verbalis et multò magis in sacculo. Ita omnes doct. per illũ tex. in l. si rẽ. in prin. ff. de ver. ob. Alex. in l. si seruũ. §. sequit. col. j. e. tit. & in cõs. vij. inci. eo modo intelligat statutũ. col. iiij. vo. ij. Alex. in l. insulam. col. ij. ff. de verb. ob. Pet. de anc. consi. lxxxij. incip. tũ facilioré solutionem. Alex. in l. si mora. co. v. ff. sol. mat.

Quæ insunt. Et per istã l. in verbo, innouata. datur cautela ꝙ si debes creditori tuo centũ cũ pignoribus vel hypothecis, & velis ipsa pignora liberare sine solutione, ꝙ recipies ab eodẽ decẽ et promittes illi soluere & obligare in instrumento animo nouãdi. nulla mẽtione facta prioris pignoris: nã tũc ipso iure pignora liberãtur, vt hic. Adde quod si debitor vẽdit pignus creditori, an sibi præiudicet creditor emẽdo, Bal. consi. cccvij. iij. lib.

7 *Tradi quòd possit res, non tamen animo transferendi possessionem.*
Primus locator quando habeat hypothecariam contra secundum conductorem.
8 *Inuecta & illata quòd possint retineri pro alio debito.*

a Solutam. [a] Pignoratitia nascitur, si soluatur creditori, vel alteri pro eo legitimè recipienti, vel creditori creditoris. Item inuecta & illata per secundum conductorē, tenentur pro pensione ipsius secūdæ conductionis tantummodo, & non vltra. h.d. Primò ponit vnum dictū. Secundò ex illo infert ad determinationem vnius q. Tertiò format vnam q. circa præcedentia. Quartò respondet cuidam tacitæ obiectioni. Secūda ibi: vnde si domū. Tertia ibi: planè. Quarta ibi: videt autē. in qua respondet tacitæ obiectioni. Nam per liberā personā non quæritur nobis actio pignoris seu obligatio: ergo dño locanti non potest quæri per conductionem factam à primo cōductore. Ad quod respondet q̄ ista conuētio tacitè videtur facta cum primo domino, & sic ipsi non quæritur ex cōtractu facto cum primo cōductore, sed ex cōuentione sua propria tacitè facta. Ex primo dicto no. † q̄ qui succedit alteri, videt habere ratū qđ ille, cui successerat, suo nomine fecerat, ibi: vel ei, cuius hæres extiterit. vt hic, & l. fin. ff. rem ra. habe. in principio. Quod intellige, nisi successerit facto inuentario: tunc enim nō videt habere ratū, nisi eatenus, quatenus bona essent soluendo, ne remaneat in dāno: vt l. scimus. §. & si præfatā. de iure delib. Venio ad secundā partem, & videtur † q̄ soluendo creditori creditoris non cōtingat liberatio [b] ipso iure: vt l. si opera. ff. de doli excep. gl. hic non explicat. Tu dic clarè: aut soluo creditori creditoris qui habet me vel bona mea obligata: & liberor ipso iure, vt hic. Possem etiā cogi soluere: vt l. nomen. C. quæ res pig. obl. pos. & ideo soluēdo etiam creditore meo inuito liberor: vt l. vtrum. §. de constitut. pecu. Quando q̄ ille creditor creditoris non habebat me vel bona mea obligata: & tunc aut ideo ego teneor creditori meo, quia ipse alij tenet: & possum alij soluere: vt l. si liber homo. de neg. gest. Aut causa quare creditori meo teneor, est omnino separata à prima: & tunc aut soluo creditori creditoris creditore meo volēte: & contingit liberatio sine dubio, vt hic in principio. Aut eo inuito: & nō cōtingit liberatio: vt l. inuito. de solu. & C. de neg. gest. l. fin. cū si. Aut eo ignorāte: & contingit liberatio ope exceptionis: vt l. si opera. de doli excep. & ibi no. Et ex his debes aduertere q̄ si primus creditor habet instrumentum in quo cōtinetur obligatio omniū bonorū, & per consequens iste debitor debitoris, seu nomē eius est obligatū: poterit indistinctè solui eius creditori, vt in hoc §. Opp. hic dicit [c] q̄ contra primū creditorem [c] potest agi pignoratitia. Contrà, pignoratitia re cōtrahitur: vt Insti. quib. mo. re cōtrahi. oblig. §. fi. sed ad primum creditorē res non peruenit, nec fuit tradita ei: ergo nō pōt pignoratitia cōueniri. Dicit glo. notabiliter, licet traditio non sit facta verè, fingitur tamē facta ex eo q̄ res potest includere pro pensione: vt l. est differentia. ff. in quibus cau. pig. ta. contraha. & l. vtiq;. de dam. infec. Sic enim fingitur 3 facta traditio: vt s. de dona. l. quisquis. Not. ex hac glo. † primò q̄ fingit super facto aliquid esse factū, quod nunq̄ fuit. qđ examinatū in l. si is qui ꝑ emptore. de vsuf. in materia fictionis inductiuæ. 4 Itē ex † hac glo. colligunt quidam [d] q̄ locator d videtur possidere res inductas per inquilinū in domū. Alij ex 5 hoc reprehēdunt istā glo. Nā † interdictū Saluianū, quod pro istis rebus cōpetit, dicit adipiscēdæ possessiōis: vt Instit. de interdi. §. interdictū. si est adipiscēdæ: ergo apparet q̄ nunq̄ possedit. Præterea, q̄ locator nō possideat ante inclusionē, videt expressū in d. l. est differētia. ff. in quibus cau. pig. tací. cōtraha. Pe. dicit locatorē possidere eo ipso q̄ inferunt in domū vt l. j. §. si iusserim. ff. de acq. pos. & l. quarundā. eo. tit. Non ob. q̄ interdictū Saluianū est adipiscendæ possessionis: qa illud cōpetit pro rebus coloni prædij rustici. Nos loquimur in locatione prædij vrbani, inter quos est differētia, vt ipse Pe. latè tractat hic, & Cyn. refert eū de verbo ad verbū. C. loca. l. certi iuris. in 6 ij. q̄stione breuiter † licet interdictū Saluianū directū cōpeteret ꝑ rebus coloni: tñ vtile cōpetit pro rebus inquilini: vt l. j. in prin. ff. de Sal. inter. & ibi no. C. de Sal. iter. l. j. Et sic apparet q̄ nō possidet. Præterea, cū locator ignoret res quæ sunt illatę in domū, nec eas viderit, nec tetigerit, nō pōt dici eas possidere: vt l. iij. §. Nerua filius. de acquir. pos. Præterea deficit animus.

Dicendū est ergo q̄ verè nō possidet, nec a fictè, adeo q̄ ex ista ficta possessiōe habeat aliquod interdictū retinendæ vel recuperandæ possessiōis. sed ꝑ tanto fingitur possidere: vt glo. hic dicit: qa potest cōueniri pignoratitia, si nō patitur inquilinū b res suas extrahere: vel, vt propri[e] loquar nō d. gl. q̄ fingatur possidere, sed q̄ fingi 7 tur ei tradita. Pōt enim † tradi nō aio trāsferendi possessionē: sicut fit de precario, cōmodatario, & depositario, & similibus, & hoc sufficit vt possit cōueniri pignoratitia. Dico etiā q̄ post inclusionē locator c nō possidet verè, nisi resviderit & tetigerit: vt d. l. iij. §. Nerua filius. Oppo. † hypotheca non pōt esse sine principali: vt l. res. ff. de pig. & ff. de fideiuss. l. fideiussor obligari. in prin. Sed iste secūdus cōductor 8 nō est obligatus primo locatori: ergo nec res eius sunt ei obligatæ. Huius timore Pileus fatebat contrarium, q̄ res non sint obligatæ primo locatori. qđ gl. reprehendit: quia cōtra istum tex. dicit ergo glo. q̄ licet secūdus cōductor non sit primo locatori obligatus psonaliter: tñ ei est obligatus primus cōductor. & res istius secūdi cōductoris sunt obligatæ ꝑ obligatio- d ne primi conductoris. Pōt enim obligare res suas ꝑ debito alteri[9]: vt l. aliena. ff. eod. Doc. moderni videt aliter dicere, videlicet q̄ primus locator habet obligatū nomen secūdi conductoris. Vnde cū habeat vtilem personalē & directā, quam habet e prim[9] cōductor cōtra secundū, etiā habebit hypothecariā q̄ illi accedit: vt C. quæ res pig. obl. pos. l. nomē. Et ita dicebat Petrus hoc etiā videbat sentire do. Iac. But. qđ licet sit in se verū: tamē q̄tum ad ꝓpositū gl. dicit verius: qa secūdū eos primus locator haberet hypothecariā ex virtute conuentionis, quam ipse fecit cum primo conductore. Sed text. hic in fi. in ver. videtur autē. ponit q̄ tacitè videt secūdus conductor obligare primo locatori inuecta & illata, & sic obligat pro obligatiōe primi cōductoris vsq; ad quātitatē qua ipse secūdus cōductor tenetur. Opp. si primus locator habet bona secūdi conductoris obligata, ipse posset cōueniri pignoratitia: sed textus dicit primum conductorē cōueniri: ergo male. Sol. dicit glo. ideo primus locator non conuenitur, quia cùm non habet secundum conductorem personaliter obligatum, non potest agere, nec videtur ei facta traditio: & sic non oritur pignoratitia, quare cōtrahitur. Istud quod glo. dicit, non placet: nam ilta ficta traditio non colligitur ex ista obligatione personali, nec ex eius æquitate, sed ex eo quod includit, nec patitur inquilinū cum rebus suis recedere: sed primus locator habet potestatem includendi sicut secundus: ergo etiam ipse poterit pignoratitia conueniri. Et hoc vult iste text. in fine in eo quod facit quòd cum ipso primo locatore videtur contractum pignus. Nec obstat text. qui dicit conueniendum primum conductorem pignoratitia: quia concedo quòd potest conueniri primus locator. item secundus. quicunq; enim prius inclusit, nil repugnat, &c. Venio ad ver. planè. & oppono de l. si gratuitā. aliàs Pompo. in qb. cau. pig. ta. cōtra. Sol. ibi domus fuit data secundo habitanti gratis. Item opp. de l. si in lege. §. colonus. infrà, loca. Solutio: aliud in prædio rustico, vt ibi: aliud in prædio vrbano, vt hic. quod dic vt lege, certi iuris. C. locati. Vltimò not. an illata & inuecta possint retineri pro alio debito quàm c pro pensione [c]. Doc. dicunt q̄ sic, vt l. j. & ij. in quibus causis pignus tací. contraha. & l. j. C. etiam ob chirogra. pecu.

1 *Obligatio pignoris quòd non acquiratur per liberam personam, sed eius possessio sic. & num. 4.*
2 *Dominus quòd non obligatur per procuratorem, quando per procuratorem non acquiratur domino.*

a Solutā. Et facit iste tex. an possum expellere illū, cui colonus me[o] locauit, propter pensionē nō solutā. de quo per Bald. in l. ædem. C. loca. in ij. col.
b Contingat liberatio. Limita no. vt per gl. & Bald. in l. j. C. de exce. Et vide qđ legitur & not. in l. solutā. ff. de so. & adde Bart. in l. non solū. in fi. sol. mat. vbi etiā limitat.
c Cōtra primū creditorem. Et ex hoc vnū dicit no. Bart. per illū tex. q̄ si obligaui tibi rem meā, & nō tradidi, sed res pignori obligata peruenit ad te, an teneris pignoratitia actione ad restituendū mihi. Et dicit q̄ sic. qđ not. in l. inquilino. ff. de dā. infec. Adde qđ si res pignorata fuit per vim capta creditori, q̄ deinde illam recuperauit, an teneatur debitori. Bal. consi. ccxcij. iij. lib. dicit q̄ sic.
d Colligunt qdā. An locator dicat possidere inuecta & illata ꝑ inquilinū vel colonū nō apprehensa possessione. & opi. Bar. seq̄tur Bal. Sal. in d. l. certi. in xj. col. C. loca.
e Quàm ꝑ pensione. Et dicit q̄ sic. obstat tñ text. C. cōm. l. prætextu. de cuius l. intellectu vide Bart. in l. filiæ. solu. mat. Adde quod voluit Bal. cōsil. cclxiij. iij. lib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Acquiri. Cõcordat.l.ſi abſentis.cum ibi no.C.ſi cer.pet.& in l.ſi ex ea.cũ ſi. C.de rei ven.ꝙ ad hoc vt ex actu meo quæratur actio alicui tertio,eſt neceſſe ꝙ ille actus ſit factus noīe illius tertij:in dubio tñ ſemper preſumitur ꝙ meo noīe & nõ noīe illius tertij factus ſit quantũ ad hoc vt ius ex illo actu & cõtractu acquiraꝝ mihi.l.& magis.ff.de ſol.& l.Papinia.ff.mãd. etiã ſi præceſſiſſet mandatũ illius tertij, vt probaꝝ in l. res ex mandato. ff.de acqui.re.do.& in l.pignus.§.fi.ff.de vſuca. & in l.iij. §.j.ff.iu.ſol. & l.poſt mortẽ.§.j.ff. qũ ex fa.tu.et no.bar. in l.qui mihi donatũ. a poſt med.ff.de donat. in ver.quæro quid in dubio.& Bar.i l.poſt dotẽ.ff.ſo.mat.et bal. in rubr.C.de cõtrahẽ. b empt.in xvj.q.& no. doct.in l.qui in aliena.§.ſi is qui.ff.de acqr.hære.& Ang.in l. ſi pupillus.§.j.ff.de negotijs geſt. cũ ſi.Imò etiã nõ crederẽ teſtibus dicẽtibus ꝙ ſucceſsiuè per illa tpa,ꝙ busin tali loco fui cũ illo tertio,nõ potuiſſem illũ actum facere vel contractũ, niſi noīe illius tertij, quãdo ipſi vidiſſent et audiuiſſent tanꝯ ſatagẽtes probare negatiuam nõ probabiliter cõtractã, per c.cũ eccleſia.cum ibi no.per Inno. de cauſ.poſ.& expreſsẽ Cy.i l.actor in iij.q.ad fi.de prob. et idem ibi Bal.in iij. col.& Dy.& Bar.in l.j.i §.hoc interdicto. ff.de iti.act.pri.et bal. in l.cũ hi.§.j.de trãſa. & in ca.j.§.moribus. & §.ſi quis per trigin ta.in tit. ſi de feu.fue. contro.inter dom.& agna.vaſal.

b ☙ POMATES. ¶ Summario. Vide ad hoc Bal.in l.ſi mutuam.C.de exerci.

c ¶ Quòd in mandato. No.ꝙ in mãdato generali venit illud qđ dñs erat cõſuetus facere. Intellige ordinariè:ſecus extraordinariè. Tex.eſt no. & ibi Bar.in d.l.Seio.§.medico.de an.le. Et ideo facit iſte text. ꝙ licet aliàs donare nõ poſſit.l. procurator toto rum.ſ.de procur.tñ ſi dñs eſt conſuetus donare, vel de hoc erat ibi conſuetudo,poterit facere. De hoc tex. optimus in c.iij.de dona.Sed gl.in c.ij.e.tit. ſ videt expreſsè tenere cõtrariũ. Et adde pulchrè Ange.in l.bene à zenone.de qua.præſ. & vide Bartol.in l.ſi fraudator. & qđ ibi dixi.quæ in frau.cre. Adde ꝙ ille,qui mãdatũ habet ivno actu poteſt apponere oẽs clauſulas & pœnarũ adiectiones, quæ per ipſos mandantes in ipſis actibus ſolitæ ſunt apponi. Et ita no. Ang.in l.ſi quis hæredẽ.in fin.C.de inſtit.& ſubſti.etiã ſi tales clauſulæ requirerẽt ſpeciale mãdatũ. Alleg.caſum dictæ l.bene à zenone. Et ideo ſi ambaſiator habeat mãdatũ ad faciẽdũ pacẽ, videtur habere mãdatum ad promittẽdum pœnã. Facit optimè tex. iũcta gl. in l.fi.j.quod cum eo. Et ideo videtur ꝙ licet ad iurãdum requiratur ſpeciale mandatum.l.iuſiurandũ.§.ſi procurator.ſ.de iurciur.no. in c.qui ad agendũ, de procur.in vj.ſi tamẽ mandatũ fuerit cõtractum geri,poſsit etiam iurari ꝙ obſeruãtia cõtractus. Et ſic limita no.per Bar.in l.qui bona.§.ſi alieno.in fi. q.in ſi.de dam.infec.faciunt etiam quæ habentur in l.ſi prius.§.j.de aqua plu.ar. Et ꝙ poſsit quis ꝓmittere pœnã quæ venit ex natura cõtractus alieni, tenet Bal.in rub.C.de conſti.pec. Fallit in procuratore fiſci,qui nullo modo ꝓmittere poteſt.l.ſi procurator.in prin. de iure fiſci. & ibi per Bart. Subdit ibi etiã Bald. an officialis publicꝰ poſsit bonam fidem agnoſcere. Adde quæ dicit Abb.Sicul.in c. iij.de precar.nota.hic arg.ꝙ rector eccleſię poteſt cõtractum in tum nomine eccleſiæ cõualidare cũ appoſitione pœnæ:dũmodo contractus ſit rationabilis. Ad idem facit tex.in c.cũ dilectꝰ, in fi.de arbi. quod eſt notandum, ſecũdùm eum,pro adminiſtratoribꝰ ſimpliciter datis,& pro ambaſiatoribus ad pacẽ cõponendam, vt licet non habeant expreſſum mandatũ, nihilò minus poſſunt apponere pœnã, & obligare conſtituẽtes pro obſeruatione eius quod gerũt. Pro quo bene facit d.l.bene à zenone. & d.l.ſi procurator.de iu. fiſci.Faciũt quæ not.doct.in cap. nulla.de reb.eccle.nõ alie.vbi rector eccleſiæ poteſt ſine cõſenſu ſuperiorũ generaliter obligare bona eccleſiæ pro obſeruantia contractus, licet ſpecialiter obligare nõ poſsit.& ibi colligitur quod eſt not.ſecũdùm Abba. Caue tamen in prædictis per ea quæ habentur in l.ſi procurator.de condi.indebi.& vide Bal.in l.bene à zenone.& vide Ang. in l. fi.§.ſi quis profeſſus. ff.de publica. Et adde ad materiam Ludo. in ſuo ſingula. xj.qui dicit ꝙ poſſum etiã quo ad prætudicialia,ſi dñs erat ſolitus &c.quem dicit no.in l. qui ſemiſ. ſ.de vſu. Et an habens generale mãdatũ ad locãdũ prædia &c.poſsit locare domos cõtiguas ipſi, &c. Iſtud dictũ Lap.quod no. in ſuis allegationibus, alle. xij.quod aliàs Ludo. in ſuo not.xlj. poſuit. Adde ꝙ in mandato generali veniunt ea, quæ dñs erat ſolitus facere,Bald. pulchrè conſil.cccxxxij.ij.li.

☙ POMATES. ¶ Conſuetus. Vide Ange.in l.ſi negotia. ſ.de neg.ge. Alex.cõſ. cxviij.col.fi.vol.v.

e ¶ Si cũ. Vide Alexã. cõſil.x.incip.videtur fortaſſe.in j.vol.col.j.

Per tutorem quæ actio acquiratur pupillo.

Hypothecaria quãdo quæratur domino per ꝓcuratorẽ.

Per liberam.

Per liberam† perſonam nõ acquiritur nobis actio ſiue obligatio pignoris, licet eius poſsit poſſeſsio acqrí[a] h.d. Primò ponit dictum. Secũdò reſpõdet tacitę quęſtioni. Secũda ibi:ſed nec. No.quod dixi in ſummario[b]. Secũdò no.ꝙ in illis †caſibus, in quibus per procuratorẽ nõ quæritur dño,in illis etiam nõ obligatur dominus per procuratorẽ neꝙ eum obligat,ſed ipſe procurator cõuenitur: vt patet ex eodem text. ꝙ examinabitur. ſ. de act.emp.l.lul.§.ſi procurator. & l.procurator qui pro euictione.de proc. Oppoſ.proxi.§.in fi.Solue vt ibi patet in text.

Opp.ſecũdò†ꝙ per tutorem quæratur pupillo: vt C.qñ ex fac. tuto.l.ij.& l.eum qui.§.ſi actori.ſ.de conſtit. pec. Sol. non quæritꝫ directa,vt hic:ſed vtilis ſic:vt ibi. Vel dic ꝙ hic tutor contraxit in his quæ non pertinebant ad eius adminiſtrationem,ideo nullo modo quærit. Et hoc tenet gl.& doct.quod intelligo niſi in ſubſidium,ſicut in quolibet extraneo cõtrahente:vt l.filiæ.ſ.de ſol.& ibi dixi. Opp. de l.j.C.per quas perſo.nob.acquir.Solu. ibi loquitur in poſſeſsione & † dominio quæ poſſunt quæri per liberam perſonã: hic in obligatione. Ratio, quia dominiũ & poſſeſsio acquiritur per actum naturalem:obligatio verò iſta acquiritur per actum ciuilem:vt l.ea quæ ciuiliter. de acqui.re.do. Item obligationes perſonales magis inhærent oſsibus contrahentium, quàm iura realia: vt l.quis ergo caſus.ſ. de pecul.& ſ. pro ſoc.l.iij.Et ideo obligatio hypothecaria cũ ſit acceſſoria ad perſonam,iudicatur ſecũdùm quod de perſonali.Et hoc apparet per ea quæ not.in l.& an eandem.§.fi.de excep. rei iudic.in glo.fi. Nam in hypotheca debet exprimi cauſa,ſicut in perſona,cui accedit,et non poteſt ſimpliciter ꝓponi,ſicut actio realis. Opp. de l.ij.C. per quas perſo. nobis acquir.Sol.hic tex.ſoluit contrarium in eo quod dicit, non ſemper acquiret.& in princ.dicit,plerunꝙ. Nam in caſibus, in quibus,per procuratorem quæritur perſonalis,quæritꝫ etiam hypothecaria, vt l. contraria.aliàs ſecus vt hic. Opp. & videt ꝙ †per procuratorẽ ſemper quęratur hypothecaria: vt l.quod ꝓcurator ex re. ſ.de procu.Sol.ibi dicitur ex re dñi: non propter rem, ſeu eius occaſione: & ideo obligatio de euictione nõ quæritur dño per procuratorem: vt l.poſſeſsio. §. & ſi poſſeſsio.de acquir.poſ.Ita hic intelligo qñ principalis obligatio nõ erat ſuper re domini:aliàs quæritur hypothecaria, ſicut perſonalis principalis. Oppo.de l.ſi inter.in prin.ij.de pig.Sol.vt in gloſſ.

1 ☞ *Qui poteſt pignorare,poteſt luere.*

2 *In mandato generali quòd ueniat illud, quod dominus erat conſuetus facere.*

Sed & ſi procurator.

Procurator,qui põt pignorare, poteſt pignoratitia agere.quod eſt ſi habet ſpecialem mandatũ,vel generale ab hoīe cõſueto
1 pignorare.h.d. No.ꝙ †qui poteſt pignorare põt luere,& pignoratitia agere. Nã vno mandato videtur permitti aliud. Facit ij.depo.l.quod ſeruus.& ij. de ſol.l.qđ ſeruus.& ſ.de pact.l.ſi vnus.circa princi.
c Secũdò no.ꝙ in mãdato[c] gnerali † venit
2 illud,quod dominus conſuetus[d] erat fa=
d cere. Et ſic no. ꝙ arguitur ex conſuetudine domini quod nota ad multa.

Sl cum[e] venderet.

Ex pacto creditoris vẽdentis põt debitor agere vel petere vt ſibi cedatur actio.h.d. Opp.ꝙ nõ poſſet vẽdicare rẽ: quia vendendo creditor trãſtulit dñium vt l.ſi cõuenerit.ſ.e.& de acquir.re. do.l. non eſt nouum.Sol.agit vtili rei vendicatione propter pactũ.& iſta eſt bona. Alij dicũt ꝙ iſtud primũ dictũ corrigitur per id quod ſequitꝫ,aut in factũ,&c.& ſic ſolũ actione in factum, vel præſcriptis verbis agatur. Secũdò opp.ꝙ non poſsit agere iſte debitor actione in factũ vel præſcriptis verbis: quia per liberã perſonã, &c. vt l.prox.§.per liberã. Dicunt quidam ꝙ hoc eſt ſpeciale.Gul.de Cu.dicit ꝙ nõ eſt ſpeciale, imò eſt regulare,qñcunꝙ pactũ apponitur in traditiõe rei meæ,vel rei in qua habeo ius,alteri quæritur actio:vt l. certi condictio.§.ſi numos.ſ.ſi cer.pet.&
f l.pen.C.ad exhibend.[f] Hoc non placet: quia in d.§.ſi numos.eſt ſpeciale propter ſingularia præcepta pecuniæ. in l. pe. C. ad exhib.Quãdo enim interponitur pactum ſuper re tradentis, quæ durat eius, tunc non quæritur actio alteri regulariter,niſi in cauſa ſpecialis donationis:vt l. quoties.de dona.quæ ſub modo. vbi tex. hoc expreſsè dicit. Dicamus ergo hoc eſſe ſpeciale: & ſic fuiſſe reſcriptum per principem:vt hic dicit tex. Vel aliter:per procuratorem quæritur domino actio ex contractu interpoſito ſuper re dñi, & ex re ipſius:vt l.quod procurator.ſ.de ꝓcura.ſed creditor videtur procurator domini[g] in vendendo:vt l. non eſt nouum. ij.de acqui.re.do.& Inſtit.quib.alie.licet. d in prin.ergo & eius pacto quæritur debitori:ex re enim ſua & ſuper re ſua pactũ interponitur. Ad prædicta facit quod dixi plenè in l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis inſu=
e lam[h] circa fi.de verb.oblig.

f ¶ C.ad exhibendum. Vide Bal.in l.j.in v.col.C.per quas perſo.nobis acquir. & per Imo.in d.l.ſtipulatio iſta.§.ſi ſtipulatus.in pen.col.& quod ibi Bar.in v.& ix.fallen.

g ¶ Procurator domini. Adde not.in l.ſi pignori.ſ.fa.erciſ.

h ¶ §.ſi quis inſulam. In contrarium facit quod ibi dixi in v.fallen. per l.j.C. per quas perſo.nobis acquir.

Venit.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Culpa, & leuis. nota ꝙ Bal. in l. acceptã. C. de vſur. in vj. q. allegat glo. hic ꝙ appellatiõe culpæ venit leuis tãtũ. Et quaꝛ probetur culpa leuis & leuiſſima, per Bal. in l. ſolam. in v. col. de teſti. & quid veniat appellatione culpę, vide gl. not. in l. in venditione. j. de bo. autho. iudi. poſſ.

b ☞ POMATES. ¶ Ea igitur. Vide Alex. conſi. cxj. j. col. volu. ij. & cõſil. xlvij. col. j. vol. j. & cõſi. lxiij. col. fin. volum. ij.

c ¶ Si dolus interuenit. Quæ culpa veniat in pignore, per Bald. in l. pignus. in xij. col. C. de pigno. actio.

☞ POMATES. b

d ¶ Si conuenerit. Limita iſtam legẽ vt per Alex. in l. deducta. §. acceptis numis. j. & ij. colũ. ff. ad Trebel.

e ¶ Quãtitatis ad quãtitatẽ. Vide Bart. in l. diuortio. §. ob donationes. ſolu. matr. Et aduerte dum dicit hic, cũ ſimilibus dicitur ꝙ ſpeciei ad quãtitatẽ nõ admittatur cõpenſatio. l. ſi. de compenſa. cũ ſimilibus: quia intelligas hoc eſſe verũ quãdo agitur de cõpẽſatione fienda in iudicio ex diſpoſitione legis altera parte inuita. Secus autem in cõpenſatione fienda ex præſumpta mẽte diſponẽtis, qui potuit diſponere prout voluit ꝙ tunc etiam habebit locum cõpenſatio ſpeciei ad quantitatẽ: arg. corũ quæ habẽtur in l. cũ queſtio. C. de leg. & in §. diſponat. in auth. de nup. Ita dicit do. Ioã. in l. ſi cũ dotẽ. §. ſi pater. ſoluto matrimonio. videtur ꝓbari hoc ibi in tex. cum ibi not. in fi. & ſimilibus iuribus. quod no. Sed aduerte ꝙ licet ꝓdicta mihi placeãt: tamen Bar. in l. huiuſmodi. §. cũ pater. de leg. j. tenet cõtrariũ per l. ſi pater pro filia. de colla. do. licet do. Io. nõ faciat mentionẽ. & idem Bald. in l. quoniã in prioribus. in pe. col. C. de inoffi. teſta. & ſ l. ſi vxor. C. de bo. auth. iud. poſſ. in eo. ver. ibi Licet in veritate actio nõ ſit &c. Ad hoc autẽ vt videatur mobilis ſecundũ materiam illius in quo adducitur, adde ad hoc glo. in l. fin. C. in qui. cau. in inte. reſti. & Bar. in l. poteſt. de auth. tuto. & in l. ſi ſic. de leg. j.

☞ POMATES. Ad quantitatem. Vide Pau. de Caſt. conſi. ix. declarando vt ibi per eum.

f ☞ POMATES. ¶ Iudicatur mobilis. Vide Alexan. conſi. cxj. col. penul. volumi. iiij.

g ☞ POMATES. ¶ Quæro. Vide Are. conſi. cxxxvij. col. fi.

h ¶ Reperitur mutatum. Vide quod dicit Bart. in l. Iulianus. in fin. de verbo. obli. Ad materiam huius legis vide Bal. in l. iij. C. de acquiren. hæred. & aliqua per Pau. de Caſt. hic.

i ¶ Si nuda. In principio huius, &c. Quando prouincia regno adjũcitur, an gaudeat priuilegio regni, adde quod in hac materia no. gl. & Bar. in l. damni. infecti. in §. ſi is qui vicinas ædes. & quod ibi dixi, de dam. infect. Et iſta faciũt ad no. q. qũ vnus de collegio eo ꝙ non põt adeſſe in collegio in vna electione, cõmittit vicem ſuã ei qui etiam eſt de collegio. Quæro an is, cui facta eſt cõmiſsio, poſſet iſtas voces diuidere, ſ. vocem ſuam & aliã vocẽ ſibi cõmiſſam dando vni vnã, & alteri alterã. Et dicendũ eſt ꝙ non: quia cæteris omiſſis videtur tex. multũ ſingu. in ca. ſi qui iuſto. de elect. quod tene menti perpetuo. Et facit quod in materia no. Bar. in l. fi. j. de colle. illici. Itẽ facit ſi vnus eſt bannitus de vno loco, an videaꝛ bannitus de loco adiuncto. De quo per Bal. in l. etſam C. de iure do. Itẽ faciunt iſta ad no. q. de qua per Io. And. in ti. de emp. & vend. §. reſtat. in additione quæ incipit coniũgã quoꝙ de ſtatutis quod ſi ſtatutum dicat ꝙ vendens prædium triũ tornaturarũ non tributarium cõpellatur vendere vicino habenti magnum prædiũ: quia ſi iſte emit vnum fundum tributarium vicinum ſuo paruo, prima facie videtur ꝙ vendere compellatur, eo quia pars vnita cũ altera facit vt intelligatur effectus vnus fundus. & hac ratione augmentum vadat cum primo fundo, & eius conditionem ſequatur. l. ſi ex toto. in prin. de leg. j. & l. quod in rerũ. §. ſi qs poſt eod. ti. & hoc ꝓ tex. in l. ſi finita. §. ex hoc edicto. in verſi. itẽ quid dicemus. & ibi per Ro. de dam. infect. Contrariũ tñ eſt verũ per d. §. ex hoc edicto. ver. item quod dicemus. Nã poſtꝙ vna pars ab alia diuiſa eſt, & ſeparari poteſt, quod ſtatutũ erit in vna parte non habebit locũ in alia. Bene facit l. fundus. in fi. fami. erciſ. & facit ad q. Bal. in c. j. §. præterea de catus. de prohib. feu. aliena. per Federi. Si marchionibus cõcedantur noua caſtra, vtrum intelligãtur eſſe de marchia, & ſic nõ poſſint diuidi. & dicit ꝙ non. ſed ſi veniantur marchię, vt j. de pac. dot. l. inter. §. cũ inter. Itẽ ꝓ do. Io. in l. j. §. ſi cohæredis. ibi poſt not. per Bar. ff. ad leg. fal. per Bald. in l. etiã. C. de iu. do. Et vtrũ poſtea quæſita caſtra per ſuperiorẽ ſubiaceãt primis ſtatutis. Bal. quod ſic, in l. cũctos populos. in j. col. & in d. l. etiã. & Barto. hic, & ꝓ Bar. in tractatu alluuionis, quẽ omnino vide ꝓ Gul. de Cu. in d. l. igenuũ. ad fi. ff. de ſta. ho. & Bar. in repetit. l. ij. in pen. col. C. quæ ſit lõga conſue. per Rom. in l. ſi eũ. ff. ſi qs cau. adde Bald. in l. ij. in princi. de origi. iur. & Rò. in cõſi. ccxv. per Bar. in c. translato. de conſtit. & per Ang. in l. de quibus circa pen. col. de legi. per Inno. & alios in c. cũ ex iniũcto. de operis no. nun. & gl. in ver. quicquid. per Albe. in prima parte ſtatu. q. cxxx. An aũt ſtatuta ciuitatis trahantur ad caſtrũ exemptũ, vide doct. in cap. ij. de conſtit. in vj. Hic adde Anto. de Butr. in c. fi. in pe. charta. de conſue. per Barto. hic vide glo. in cap. cũ capella. de priuil. Et ad deciſionem Barto. in d. §. ſi nuda. vide quod voluit Ioan. And. in addi. Specu. in titu. de treuga. & pace. Bal. in l. cunctos populos. C. de ſum. trini. ta. & text. meliorem de corpore Inſtit. de ſatiſda. §. fi. & quod ĩ ſimili habetur in cap. cũ olim. de cenſi. et in fin. in ca. de his. xij. diſt. In quibus dicitur ꝙ eccleſiæ inferiores debent regi et gubernari ſecundum conſuetudinem eius eccleſiæ metropolitanæ: ergo eodem modo prouincia, quæ adjũcitur regno. Facit text. in ca. translato. de conſtit. vbi dicitur quod translato ſacerdotio neceſſe eſt vt translatio legis fiat: ergo eodem modo translata prouincia in regno, debet regi ſecũdum iura regni. Omnis enim diſpoſitio recipit a iure illam reſtrictionem, ſ. rebus ſic ſtantibus & remanentibus. Secus ſi trãſit in aliam diſpoſitionem & legem, vt eſt text. not. in ca. cũ inter. P. de renun. per quem tex. dixit do. Ant. ꝙ ſi quis accipit examen priuatũ hic Bononiæ, & iurauit non accipere cõuentũ alibi, ꝙ iſtud iuramentũ recipit illã reſtrictionẽ, ſ. rebus ſic manẽtibus: quia quæ de nouo emergũt, nouo indigẽt auxilio. Adduco ꝙ voluit Bar. in l. j. §. ſi cohæredẽ. ff. ad le. fal. C. de metropoli. Be. libro x. Inn. in c. paſtoralis. de priui. gl. in c. j. ne ſede vacan. & in c. recolentes. de ſta. mona. & c. tẽporis qualitas. vij. q. j. Bal. in l. etiã. C. de iure dot. & qđ voluit plenius Bart. in tractatu de alluuionibus. in rubri. de inſula. in q. quæ incipit, ſed quæro. & facit ꝙ voluit Ro. cõſi. ccxv. incip. præſens caſus dupli ce habet dubitationẽ. Et facit tex. valde ſingu. in cap. j. de poſtu. præla. vbi ſi pax facta ſit cum rege Franciæ, et terris ſuis, videntur comprehendi terræ adherentes: ergo multo fortius terræ quæ adjũciuntur regno. Et quod voluit Innocen. Ioan. Andr. et alij in ca. ad apoſtolicæ. de re iud. in vj. vbi di-

---

1 2 **Venit.** In hac actione venit dolus, lata culpa, & leuis [a] non caſus fortuitus. h. d. Illud quod dicit, ſicut in cõmodato, intelligitur vtriuſq; gratia contracto, vt in gloſſa.

1 ☞ *Practica probandi leuem culpam & leuiſſimam.* 14.

Ea igitur. [b] Nota hãc legẽ: †docet enim practicã qualiter probetur culpa leuis. Certe quando quis omittit facere ea, quæ diligens paterfamilias faceret, vel facit ea, quæ diligens paterfamilias nõ faceret. in culpa leuiſsima inſpicitur illud qđ diligẽtiſsimus faceret, vt l. in rebus. §. tit. j.

15. **Creditor.** Creditor cũ reddit pignus, debet cauere de ſuo dato & facto & neglecto. hoc dicit.

16. **Vtor.** Tuendus eſt creditor in pignore dato à tutore vel curatore legitime. h. d. In tex. ibi: tuendus erit in pignore creditor, vel ſcilicet ne teneatur contraria pignoratitia, vel tuendus erit quando conuenitur tutelæ actione.

Contrariam. Si creditor decipiatur in pignore dolo vel culpa debitoris, habet contrariã pignoratitiam ad intereſſe: poterit etiam ſtellionatus crimine accuſare, ſi dolus interuenit. [c] h. d.

Etiam. Fundus vectigalis vel emphyteuticarius põt obligari ſaluo iure domini. h. d. Et ideo finito iure emphyteutico finietur ius creditoris: vt l. lex vectigali. j. de pigno.

1 ☞ *Compenſatio quantitatis ad quantitatem quòd admittatur: non autem ſpeciei ad quantitatem.*

2 *Actio iudicatur mobilis uel immobilis ſecundum naturam eius quod in ea deuenit.*

3 *Qui habet obligatum, quòd agit actione utili competenti obligati.*

4 *Quando agitur contra debitorem quòd tutius eſt quòd fiat diſcuſsio.* 13.

d **Si conuenerit.** [d] Nomẽ debitoris põt pignori obligari: & quod inde redigitur vel compẽſatur vel pro pignore tenetur. h. d. Nota ꝙ† admittitur

e cõpenſatio quãtitatis ad quãtitatẽ, [e] non ſpeciei ad quãtitatẽ. Secundo no. ꝓ eo

2 quod gl. alibi dicit † ꝙ actio iudicaꝛ mo-

f bilis [f] vel immobilis ſecundũ naturã eius qđ in ea aduenit: vt no. C. ſi aduer. trãſac. l. j. & ij. & in auꝛ. de nõ alienã. §. j. pro qua optime facit iſte textus. licet in veritate actio non ſit mobilis vel immobilis: ſed eſt tertia ſpecies per ſe: vt l. quam tuberonis. in fi. j. de pecu. & l. à diuo Pio. §. in vẽditione. de re iudica. & no. Iac. de Are. in

3 l. mouentiũ. de verb. ſig. Quæro ille † q habet nomen obligatũ, qua actione aget contra debitorem. Gloſſ. & doc. tenent ꝙ aget vtili, q̃ ipſi obligãti cõpetebat directa: vt l. nomen. C. quæ res pign. ob. poſ.

4 †Quero [g] quando agiꝛ contra debitorẽ vtrũ debeat præcedere diſcuſsio. Cy. ponit iſtam q. in d. l. nomen. & arguit pro & contra. Finaliter dicit, tutius eſt ꝙ fiat diſcuſsio. Verius eſt ꝙ non eſt neceſſe ꝙ p̃cedat diſcuſsio: qa de iure antiquo neceſſe nõ erat: vt l. creditoris. j. de diſtrac. pig.

h ſed ſolũ reperitur mutatũ [h] qñ agitur contra pignorum poſſeſſores. vt in auꝛ. hoc ſi debitor. C. de pign. & in corpore vnde ſumitur. §. ſed neque. quod ergo nõ mutatur, quare ſtare ꝓhibetur: vt l. p̃cipimus. in fi. de appel. Ad argumenta in cõtrariũ reſponde vt not. Cy. in d. l. nomen. Præterea ratio differentiæ eſt manifeſta. nã ſi per hypothecariã res euinceꝛeꝛ à poſſeſſore, ipſe haberet neceſſe venire contra authorẽ ſuum: & ideo vult lex ꝙ prius excutiatur debitor cauſa minuẽdarum litium. ſed quando agitur contra debitorẽ ſoluẽdo creditori ipſe liberaꝛ, nec aliud litigiũ cõſurget: ideo ceſſat ratio quare inducta fuit diſcuſsio. & aſtud tenuit Iac. Bal. Odof. & Albe. Papi. & etiam Nicol. Mat.

1 ☞ *Quod accidit pignori, pignus eſt.*

2 *Si regnum augmentatur, an prouincia augmentata debeat regi conſtitutionibus regni.*

3 *Regnum eſt quid uniuerſale.*

i **Si nuda.** [i] Quod accedit † pignori, pignus eſt. h. d. Guliel. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

cũt qđ pax facta cũ eccleſia Romana videt facta cũ adhęrẽtibus. Et facit qđ habet in d.l.etiã. vbi illud qđ adĵcit territorio, cenſetur eſſe eiuſdẽ iuris, cuius eſt ipſum territoriũ: & ideo bãnitus de caſtro, qđ accedit territorio Bononienſi: videt bãnitus etiã de territorio Bononiẽſi, ſecundũ Bal. ibi. Adde an ciuitas adiecta regno, debeat vti cõſtitutionibus regni, Abb. conſi. lxj. ſecũdo lib. Et ibi etiã an ſi duę ciuitates ſibi inuicem cõcedũt priuilegia, illa debeãt ſeruari ipſis effectis ſubiectis. An autem facta pace inter duos dños dicat facta & pro adhærẽtibus, vide Ang. cõſi. ccvj. & cclxxix,

a ¶ Gul. de Cug. De quo vide etiã Bart. in l.j. C. de metal. & metal. li. xj. Bar. in l. j. §. ſi cohæredẽ. ff. ad le. fal. Cy. & Bal. in l. etiã. C. de iure do. Ang. in l. itẽ ſi fundi. §. j. ff. de vſufruct. Dicit tũ Bal. ibi l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iure quod caſtra & villę intelliguntur viuere legibus ciuitatis, ſub cuius territorio ſitæ ſunt. Allegat legem, nulla. C. de epiſcop. & cleri. Et nota vnum ſingulare, quod quando diſputatur de iuriſdictione ſeu cõfinibus caſtri vel villæ, intelliguntur in dubio eſſe de iuriſdictione magis adiacenti, niſi aliud oſtendatur. Ita Bal. in c. cum olim. de preſcriptio. Primo tamen vide text. & ibi Bal. in c. relatum. extra, de cõceſ. præben. Cyn. in lege fina. C. de iure do. glo. Inno. & Bal. in c. cum dilectus. de conſuet. Vide in c. j. ne ſe. vac. & in c. ĵ. de relig. do. & in caſicut. de exceſ. prælat. xxĵ. q. j. c. nõ eſt culpandus. no. in l. j. §. j. C. de rei vxo. act. in l. ĵ. C. communia de leg. Bald. & ibi melius Ang. in l. rem. §. item quæcunq;. ſupra, de rei vend. Vide text. in l. plane. ff. de oper. lib. tex. in l. adulter. §. fi. ff. ad ul. Adde Abb. conſil. lxĵ. ĵ. lib. vbi ponit quid ſi non conſtat in cuius diœceſi ſit eccleſia, cui applicabitur.

✣ POMATES.

b ¶ Illa prouincia. Vide Ro. conſi. cclxxxiĵ. ad fi. & Soci. cõſi. xciĵ. col. viĵ.

✣ POMATES.

c ¶ Breuiter. Vide Feli. c. translato. col. iĵ. de cõſti. Iaſon. in §. in pſonã. col. iĵ. Inſtit. de act. Ro. cõſ. ccxv. & cõſ. clxxv. ĵ. col. vol. ĵ. Iaſon. in l. ſi ea. iiĵ. notab. ff. de officio aſſeſſoris. Barb. cõſ. iĵ. col. viĵ. vol. j. Alex. l. j. col. v. ff. de leg. j. Are. l. ſi ex toto. j. col. eo. tit. Alex. cõſ. cxiiĵ. vlt. col. vol. iiĵ. Præpoſitũ in c. ciuile. col. ĵ. j. diſtin. Anch. c. canonũ. col. liiĵ. Barb. ĩ d. c. trãslato. col. ix. Card. in clemẽt. ſtatutũ. col. ĵ. ĩ fi. de elec. Are. l. ſi pater filio. de vulg. bonũ tex. c. h. §. j. & ibi Gemi. de cõceſ. præbẽd. lib. vj.

d ¶ Quod ipſe eſt rex & comes. Vide Bar. in l. ſi qñ. C. de appel. & ibi ſcripſi. & vide qđ dicit Bar. in l. j. §. ſi cohæredẽ. ff. ad l. Fal. Sed qđ dicendũ eſt in tali caſu, ſtatutũ eſt Laudæ imponens pœnã mulieribus nubẽtibus cũ hæreditate extra iuriſdictionẽ cõmunis Laudæ & ſi nupta fuerit extra iuriſdictionẽ, nõ ſuccedat alicui de iuriſdictiõe cõmunis Laudæ, vel illa hæreditas perueniat in agnatos ,pximos, vel alios ,ppinquos: & hoc ſiue ,pueniat ex teſtamẽto, ſiue ſine teſtamento. Et certe iſtud ſtatutũ videt velle qđ mulier, quæ nubit extra iuriſdictionẽ cõis Laudæ perdat ſucceſſionẽ etiã ſibi delatã vel acqſitã: alias nihil operarẽtur illa verba ſtatuti, dũ in codẽ, nulla mulier, &c. & verba debẽt interpretari vt aliquid operẽtur. c. ſi papa. de priuil. in vj. l. ſi qũ de leg. j. & quo ad ſtatutũ no. Bar. in l. iiĵ. §. prętor. de dãno. infecto. & in l. ĵ. ff. de vſuca. c. paſtoralis. in princ. & quod ibi doct. maxime dom. Abbas de appel. & do. Ant. in c. j. de reſcrip. & in c. cauſam. de dolo & contuma. & q̃ not. Bal. in rub. C. de cõtrahẽ. emptio. in ix. q. cum ſimilibus. dico tale ſtatutũ valere. Faciunt quę dixi in l. Titio cẽtũ. §. Titio genero. de condi. & demon. vbi dixi q̃ valet ſtatutum q̃ filia dotata nõ ſuccedat. Nã per ſtatutũ põt quis a legitima excludi. Et q̃ valeat iſtud ſtatutũ, videt præſupponere Pet. de Ancha. in repetitione c. canonũ ſtatuta. de conſti. verſ. ſed pone per ſtatutũ vbi trãſit cum deciſione, quã ponit Bal. ĩ l. ſi matre. C. de ſuis & legit. Raph. Cuma. & Roma. in l. hęres per ſeruũ. ff. de acquir. hære. Idẽ tenet Bal. in l. ipſis. C. vt in poſſeſſio. leg. vbi quærit ſi ſtatutũ dicat q̃ filię nuptæ extra territoriũ nõ poſſit relinq; an valeat, adeo q̃ nõ poſsit ei relinqui. Et cõcludit ſtatutũ valere & excludere dictã filiam nuptam extra territoriũ, & illi relinqui non poſſe. Et ſic videtur tenere ibi Bal. contra id etiã quod ipſe tenuit in l. fin. in iiĵ. col. C. de pact. & melior videtur opinio in d. l. ipſis. Pro qua bene facit text. in capitulo primo. de filiis natis ex matri. ad morg. contracto. & lege hac edictali in princ. de ſecundis nupt. Et ita etiam videtur eſſe de mente Bald. in dicta lege, cunctos populos. in xvj. colum. in verſicul. dixi de ſtatutis. Vide Roman. in l. ſtipulatio hoc modo cõcepta. in v. colum. de verbo. obli. dãnat Bal. in l. fi. C. de pact. per l. & ita lega. ff. de cõdi. & demonſt. & q̃ valet dictũ ſtatutũ quo ad ſucceſsionẽ eſt de mente Ang. in l. j. §. ius. naturale. ff. de iuſt. & iur. in ver. item facit ad aliam q. an valeat ſtatutũ.

Adde an valeat ſtatutum q̃ mulier nupta extra territorium non ſuccedat, Bal. conſi. cccvĵ. iiĵ. lib. vbi conſuluit ſuper ſtatuto Mediolani, vbi viget tale ſtatutum, & an per ſtatutũ poſsit tolli legitima: quia hoc non eſt materia, vide pro nunc Bal. con. cxxviĵ. iĵ. lib. in fi. conſi.

e ¶ In §. ſi nuda. ibi: ſed comitatus regni. ſcripti codices habent, ſed committitur regi, vel coniungitur regno, iudicio meo legi poſſet lectura codicis ſcripti, magis placebit ſi ſenſum perſcruteris. Cogita. Alexander Loſæus.

f ✣ POMATES. ¶ Et tũc debet. Vide Alex. conſi. clj. col. ĵ. vol. ĵ. vbi per hoc dicit q̃ caſtrum exemptum a ciuitate regitur ſecundum ſtatuta ciuitatis quibus prius regebatur.

g ✣ POMATES. ¶ Si fundus. Vide Ro. conſi. cxxviĵ.

h ✣ POMATES. ¶ Si vero. Vide Cepol. conſi. vĵ.

---

a Cu. [a] quærit hic, Si regnũ † augmentatur, vtrũ illa prouincia [b] augmẽtata, debeat regi cõſtitutionibus regni. Videtur qđ ſic, vt hic, cũ ſimi. In cõtrariũ: quia res tranſit cum ſua cauſa: vt j. proxi. §. & lege via. §. ſi fund'. de ſer. ruſti. prædi. & hoc tenet ipſe arg. l. prædĵs. §. Titio. de leg. iiĵ. & l. Seię. §. Tyrãnæ. infra de fun. inſtru. Breuiter, [c] quãdo prouincia adĵcit regno vel caſtro, vel villa adĵcitur comitatui acceſſorie, ita quod ſit vnũ regnũ cum primo, vel vnus comitatus: & tunc regulatur ſecundum regulas primi, cui accedit, & ĵſdẽ legibus, & ĵſdem priuilegĵs eſt gubernãda, quibus regnum: quia † regnum eſt quid vniuerſale. ergo & c. vt lege peculium. in princi. infra de lega. iiĵ & l. grege. de leg. j. Probatur x. colla. de prohi. feudi. alie. c. imperialem. §. præterea ducatus. & de hoc eſt glo. extra ne ſede vacan. c. j. quæ ita determinat, quando prouincia non adĵcitur regno acceſſorie, nec caſtrũ comitatui. Exẽplum regi Franciæ fuit datus comitatus Tholoſæ, ita qđ ipſe eſt rex & comes, [d] non quod comitatus Tholoſan. efficiatur de regno, [e] ſed comitatus regni: & tũc debet [f] regi ſecundum leges & cõſuetudines ſuas. Caſus eſt C. de appel. l. ſi quando duci. & ibi no. facit quod no. in d. c. j. alleg.

b Illa. Vide Ro. conſi. cclxxxiĵ. ad fi. & Soci. cõſi. xciĵ. col. viĵ.

c Breuiter. Vide Feli. c. translato. col. iĵ. de cõſti. Iaſon. in §. in pſonã. col. iĵ. Inſtit. de act. Ro. cõſ. ccxv. & cõſ. clxxv. ĵ. col. vol. ĵ. Iaſon. in l. ſi ea. iiĵ. notab. ff. de officio aſſeſſoris. Barb. cõſ. iĵ. col. viĵ. vol. j. Alex. l. j. col. v. ff. de leg. j. Are. l. ſi ex toto. j. col. eo. tit. Alex. cõſ. cxiiĵ. vlt. col. vol. iiĵ. Præpoſitũ in c. ciuile. col. ĵ. j. diſtin. Anch. c. canonũ. col. liiĵ. Barb. ĩ d. c. trãslato. col. ix. Card. in clemẽt. ſtatutũ. col. ĵ. ĩ fi. de elec. Are. l. ſi pater filio. de vulg. bonũ tex. c. h. §. j. & ibi Gemi. de cõceſ. præbẽd. lib. vj.

d Quod ipſe eſt rex & comes. Vide Bar. in l. ſi qñ. C. de appel. & ibi ſcripſi. & vide qđ dicit Bar. in l. j. §. ſi cohæredẽ. ff. ad l. Fal. Sed qđ dicendũ eſt in tali caſu, ſtatutũ eſt Laudæ imponens pœnã mulieribus nubẽtibus cũ hæreditate extra iuriſdictionẽ cõmunis Laudæ & ſi nupta fuerit extra iuriſdictionẽ, nõ ſuccedat alicui de iuriſdictiõe cõmunis Laudæ, vel illa hæreditas perueniat in agnatos ,pximos, vel alios ,ppinquos: & hoc ſiue ,pueniat ex teſtamẽto, ſiue ſine teſtamento. Et certe iſtud ſtatutũ videt velle qđ mulier, quæ nubit extra iuriſdictionẽ cõis Laudæ perdat ſucceſſionẽ etiã ſibi delatã vel acqſitã: alias nihil operarẽtur illa verba ſtatuti, dũ in codẽ, nulla mulier, &c. & verba debẽt interpretari vt aliquid operẽtur. c. ſi papa. de priuil. in vj. l. ſi qũ de leg. j. & quo ad ſtatutũ no. Bar. in l. iiĵ. §. prętor. de dãno. infecto. & in l. ĵ. ff. de vſuca. c. paſtoralis. in princ. & quod ibi doct. maxime dom. Abbas de appel. & do. Ant. in c. j. de reſcrip. & in c. cauſam. de dolo & contuma. & q̃ not. Bal. in rub. C. de cõtrahẽ. emptio. in ix. q. cum ſimilibus. dico tale ſtatutũ valere. Faciunt quę dixi in l. Titio cẽtũ. §. Titio genero. de condi. & demon. vbi dixi q̃ valet ſtatutum q̃ filia dotata nõ ſuccedat. Nã per ſtatutũ põt quis a legitima excludi. Et q̃ valeat iſtud ſtatutũ, videt præſupponere Pet. de Ancha. in repetitione c. canonũ ſtatuta. de conſti. verſ. ſed pone per ſtatutũ vbi trãſit cum deciſione, quã ponit Bal. ĩ l. ſi matre. C. de ſuis & legit. Raph. Cuma. & Roma. in l. hęres per ſeruũ. ff. de acquir. hære. Idẽ tenet Bal. in l. ipſis. C. vt in poſſeſſio. leg. vbi quærit ſi ſtatutũ dicat q̃ filię nuptæ extra territoriũ nõ poſſit relinq; an valeat, adeo q̃ nõ poſsit ei relinqui. Et cõcludit ſtatutũ valere & excludere dictã filiam nuptam extra territoriũ, & illi relinqui non poſſe. Et ſic videtur tenere ibi Bal. contra id etiã quod ipſe tenuit in l. fin. in iiĵ. col. C. de pact. & melior videtur opinio in d. l. ipſis. Pro qua bene facit text. in capitulo primo. de filiis natis ex matri. ad morg. contracto. & lege hac edictali in princ. de ſecundis nupt. Et ita etiam videtur eſſe de mente Bald. in dicta lege, cunctos populos. in xvj. colum. in verſicul. dixi de ſtatutis. Vide Roman. in l. ſtipulatio hoc modo cõcepta. in v. colum. de verbo. obli. dãnat Bal. in l. fi. C. de pact. per l. & ita lega. ff. de cõdi. & demonſt. & q̃ valet dictũ ſtatutũ quo ad ſucceſsionẽ eſt de mente Ang. in l. j. §. ius. naturale. ff. de iuſt. & iur. in ver. item facit ad aliam q. an valeat ſtatutũ.

Adde an valeat ſtatutum q̃ mulier nupta extra territorium non ſuccedat, Bal. conſi. cccvĵ. iiĵ. lib. vbi conſuluit ſuper ſtatuto Mediolani, vbi viget tale ſtatutum, & an per ſtatutũ poſsit tolli legitima: quia hoc non eſt materia, vide pro nunc Bal. con. cxxviĵ. iĵ. lib. in fi. conſi.

e In §. ſi nuda. ibi: ſed comitatus regni. ſcripti codices habent, ſed committitur regi, vel coniungitur regno, iudicio meo legi poſſet lectura codicis ſcripti, magis placebit ſi ſenſum perſcruteris. Cogita. Alexander Loſæus.

f ✣ POMATES. ¶ Et tũc debet. Vide Alex. conſi. clj. col. ĵ. vol. ĵ. vbi per hoc dicit q̃ caſtrum exemptum a ciuitate regitur ſecundum ſtatuta ciuitatis quibus prius regebatur.

g ✣ POMATES. ¶ Si fundus. Vide Ro. conſi. cxxviĵ.

h ✣ POMATES. ¶ Si vero. Vide Cepol. conſi. vĵ.

Compoſitum quod differat à ſuis partibus realiter.

Si materia tranſit in materiam quando pignus extinguatur. & nu. 5.

Si res, in qua quis habet uſumfructum, tranſit in aliam materiam, uſusfructus extinguitur.

In dominio iam quæſito ſuper re quod non extinguatur dominium, ſi res tranſit in aliam formam.

Creditor an poſsit prohibere ne ſylua cædatur.

Si quis cauerit, Quando materia in materiatũ tranſit, pignus extinguitur, ſeu eius obligatio. hoc dicit. Nota qđ † compoſitum differt a ſuis partibus realiter, ſecundum opi. Ariſto. quæ eſt contra opinio. Otto. Oppo. ſ. proxi. §. Sol. ibi partus † producitur ab ancilla immediate, nec tranſit in aliud materiatũ: ita arbores, quæ excidũtur a ſylua, ſunt obligatæ, ſicut fructus cuiuslibet rei obligatę: vt C. in qui. cau. pig. ta. contra. l. q̃uis. Sed quando de materia fit ſpecies, & ſic in materiatum tranſit, incipit alia res eſſe: ideo extinguitur pign', vt hic dicit tex. Oppon. de l. ſeruum fiĵ. §. ſi pocula. de lega. j. Sol. ibi dicit gloſſ. [g] **Si fundus.** Res tranſit cum ſua cauſa. h. d. Oppo. de l. Paulus reſpondit. §. j. j. de pig. Solue vt ibi. Opp. de §. j. pxi. Solue vt ſtatim ibi dicã.

Si res aliena quando poſsit pignorari.

Ratihabitio an retrotrahatur, ut uideatur pignus rei alienæ retro ualuiſſe.

20.

Aliena res. † Res aliena põt domino volẽte vel ratum habente pignorari. h. d. De hoc habes rub. C. ſi alie. res pign. data ſit. Opp. de l. rẽ alienã. j. de cõtrahen. em. Sol. aliud in venditione aliud in pignore, iam ceſſerat dies legati: & ſic dominiũ iã erat quæſitum legatario. Certe iſtud in ſe eſt bene dictũ: tamẽ ille tex. aliqualiter repugnat. Vnde pro declaratione materiæ dic ſecundũ Iaco. But. quando q̃ quæritˇ † de vſufructu: & tũc ſi res trãſeat in aliã formam, ſiue ſit reducibilis ad primã materiam ſiue nõ, extinguitur vſusfructus: vt l. qui vſumfructum. in prin. ſ. de vſufr. Q̃nq̃ tractatur † de dominio iam quæſito: & tunc ſi res trãſeat in aliã formã, ſiue res ſit reducibilis ad primã materiã, ſiue nõ, dñium non extinguitur: quia quicq̃d ex re mea ſupereſt meũ eſt: vt l. ſi ſeruus. §. boue. ſ. de condi. furti. Ita intelligitur d. §. ſi pocula. quod intellige ſecundũ notata in l. adeo. §. j. j. de acquir. rer. do. Si vero [h] † quæris de iure pignoris: tunc putat ipſe diſtinguendũ. Aut res, quæ tranſit in aliã formam, eſt reducibilis ad primam materiã: & non extinguitur. Aut non eſt reducibilis: & tũc extinguitur, vt hic, & l. quęſitũ. §. illud fortaſsis. j. de leg. iiĵ. Aut quæris de iure dominiĵ quęrendi in futurum: & tunc eſt adhibenda diſtinctio, vt in pal lega. §. illud fortaſsis. licet huic contra dicat ille §. ſi pocula. ſed dic vt ibi dicam.

Opp. quia res efficitur ſpecificantis: vt l. adeo. §. cũ quis. de acqui. re. do. ergo nõ cadit in obligatione, etiam expreſſa conuentione: quia res aliena non põt obligari. Solut. intellige hic q̃ fit ſpecificatio ab ipſo creditore vel debitore. Quærit hic † Gul. vtrũ creditor poſsit prohibere ne ſylua cædatur. Reſpõ. creditor debet vti re pignorata, vt bonus paterfamil. ſupra eod. l. ea igit. Vñ aut ſylua erat cædua, aut nõ. Si cędua: põt cędere. & nõ phibet alias ſic, vt l. itẽ ſi fundi. in fi. ſ. de vſur. & l. cum tabernam. in princi. j. de pigno.

Seruus. Seruus & filius ex cauſa peculiari poſſunt rem peculiĵ pignori obligare. h. d. In text. ibi tuendus eſt, ſubaudi creditor. Opp. j. quæ res pigno. oblig. poſ. l. j. §. j. Solu. vt in glo. quia agebat negotium peculiĵ: ibi ſecus.

1 Res aliena quando poſsit pignorari.

2 Ratihabitio an retrotrahatur, ut uideatur pignus rei alienæ retro ualuiſſe.

---

vt hic

Universidad de Deusto

vt hic, dic vt ibi. Secundo oppo. q̃ dominus nõ posit habere ratum: quia eius nomine non est gestum: vt l. si pupilli. §. sed si ego. ff. de neg. gest. Sol. q̃d meo nomine nõ est gestũ, non possum habere ratũ. vt per ratihabitionẽ negotiũ trahã ad me & meũ sit, & mihi cõpetat actio ex illo negotio gesto. Ita loquit lex contraria, sed quantũ ad mei præiudiciũ vt pignus inualidum confirmetur, bene possum habere ratũ: vt l. fundus. §. j. j.

2 de pig. & hic. Quæro, vtrũ ista ratihabitio retro trahatur, vt videatur pignus retro valuisse. Gl. dicit q̃ sic: vt d. l. si fundus. j. de pig. & l. donatiões. C. de donatio. inter virum & vxo. & ad Mace. l. fi. quod intelligit Gul. in præiudicium ratũ habentis: nõ in p̃iudiciũ alterius: vt puta, si dñs medio tẽpore, s. post illã obligationẽ factã ab extraneo. & anteq̃ ipse ratã habeat vendiderit alij vel obligauerit, ratihabitio sequẽs nil præiudicaret actui medio: ar. in l. si partẽ. §. si per fundũ. quẽadmo. serui. amit. & j. qui po. in pig. ha. l. potior. §. j. Hoc etiam tetigit Iaco. de Are. in l. cum decem mihi. §. j. j. de sol. Hoc etiam tangit glo. in l. si indebitum. §. fi. j. rem ra. hab. & ibi dixi.

Si pluribus. Qui pares sunt in tempore, sunt pares in iure. h. d. Vides ergo q̃ res potest esse pluribus obligata: non tamen potest esse plurium respectu dominij, vt s. commo. l. si vt certo. §. si duobus vehiculũ. Rationẽ dixi in l. iij. §. ex pluribus. j. de acqui. poss.

Si per creditorem. Seipsum summat. hoc dicit.

Interdum. Contra agentem pignoratitia potest excipi de emptione rei postea facta. h. d. ZI.

DOmo. Quod ex re obligata supersit, obligatum est. h. d. Oppo. Insti. de vsufr. §. fi. Gl. nõ soluit. Dic aliud in vsufr. quia rei mutatione perimit: vt s. qui. mod. vsusfr. amit. l. repeti. aliud in pignore, vt dixi s. eod. l. si conuenerit. §. si quis cauerit.

1 ☞ *Si creditor est consecutus aliquid ab alio nomine pœnæ delicti commissi circa rem pignoratam, quando computet in debitum, vel debitori restituat.*

2 *Si condẽnatus in expensis in aliqua interlocutoria obtinuit in causa principali, & reus condemnatur in expensis, quòd non restituat expensas per eũ habitas pro interlocutoria.*

3 *Creditor, qui est consecutus aliquid per condictionem incerti, quando illud imputet in debitum.* ZZ.

SI pignore. Quod creditor cõsecut⁹ est ab alio nomine pœnę delicti circa rẽ commissi cõputatur in debitũ, vel debitori restituit: secus si ab ipso debitore pœnæ nomine exigat. h. d. Opp. † de l. fi. [a]

1 §. sed cũ in secundã. C. de fur. & j. loca. l. is qui rem. Sol. aliud in cõmodatario & cõductore, in contrarijs. Rationẽ optimã ponit hic gl. videlicet, quia creditor nõ debet vti re: & sic ex furto nil perdit, cõmodatarius vero & cõductor p̃diderũt vsum. & vide glo. super ver. restitui. circa fi. & nota eã. Ex hac solutione habes, quid iuris est in depositario, & in eo, cui res vendenda traditur, & similibus. Contra prædicta facit s. de pe. hę. l. vtrũ. §. fi. cũ l. seq. Solu. Materia ista est satis lõga, qualiter pœna veniat restituenda. tex. & gl. tangunt ibi latius quam alibi. Ego distinxi in l. prætor. §. j. de bo. autho. iud. pos. facit ad prædicta l. quoties. j. de iur. do. Ad secundũ dictum op. & videtur quod illud quod fuit consecutus ab ipso debitore, veniat in restitutione: vt j. de ædi. edic. l. cũ autẽ. §. cum redhiberetur. Sol. ibi cũ agit redhibitoria, per quã omnia reponunt in pristinum statũ: hic secus, &c. Ad idẽ op. de l. quoties. j. de iure do. Sol. vt dixi in d. l. prætor. §. j. Item contra hoc opp. ex. ea causa, ex qua quærendo ab alio mihi quæris, ex eadem causa tibi non obli-

b gor: [b] vt l. si seruo. §. & regulariter. s. de vsufru. & de ver. obli. l. liber homo. circa prin. Sed creditor recipiẽdo pecuniã ab alio acquirit debitori: ergo ab ipso debitore non põt exigere. Sol. illa regula p̃cedit vbi obligatio alteri p̃ alterũ quærit, sed hic nõ quærit obligatio p̃ creditorẽ debitori, licet quod exegerit debeat restituere ex æquitate officio iudicis, quod deseruit actioni bonę fidei: q̃ equitas cessat ipso delinquẽte. Ex hoc facit

c ad q. quotidianã: [c] In iudicio fui tibi † cõdemnatus in aliqua in

2 terlocutoria in expẽsis p̃pter aliquã cõtumaciã: quas expẽsas tibi solui: demũ obtinui in diffinitiua sentẽtia, & fuisti cõdemnatus mihi in expẽsis, vtrum debebis mihi restituere id, quod ego tibi solui. Videt tibi quod sic, vt d. l. cũ autem. §. cũ redhiberetur. & d. l. quoties. In contrariũ videtur casus hic cũ si. & videtur expressum in l. dãni. §. cũ parietẽ.

d j. de dam. infect. ita dicit gl. Quærit glo. [d]

3 † vtrũ istud quod per condictionẽ incerti consecutus est creditor à debitore, imputet in debito. Glo. se inuoluit. Veritas est quod si quidẽ creditor consecutus est rem, illã debet restituere: sed si cõsecutus a est æstimationẽ, secus: quia ad illã æstimationẽ pignoratitia nõ datur. Ita debet intelligi prin. gl. magnæ hic & in alia glo. in b verbo, imputabit.

1 ☞ *Prædo agit pignoratitia ad rem & fructus.*

2 *Agenti pignoratitia non refertur quæstio dominij.*

3 *Prædo qui lucratur fructus, an teneatur illos restituere.*

1 **Si prædo.** Etiam prædo † põt agere pignoratitia & ad rẽ

2 & ad fructus. hoc dicit. † Nota quod agẽti pignoratitia [e] nõ potest referri qõ dominij. quod dic vt s. titu. proxi. l. cõmodare.

Quæro, quid si creditor fuit malæ fidei

3 possessor. Itẽ quæro vtrũ † prędo, q̃ lucratur istos fructus, teneatur restituere eos domino? Dic vt in gloss.

1 ☞ *Si debitor non restituit pignus creditori quod conduxit, quòd contrario iudicio tenetur ad interesse.*

2 *Creditor uolens agere contra debitorem ad restitutionem rei pignoratæ, qua actione agat.*

3 *In contrarijs iudicijs quod iuretur in litem, quando agitur de fide rupta.*

1 **Si post.** Si debitor † pign⁹, quod cõduxit, nõ restituit, ad interesse cõtrario iudicio cõuenitur h. d. Quęro, ad quid det istud contrariũ iudiciũ. Dicit gl. ad interesse. Sic videbitis in l. cum debitore. j. e. Quæro, † si vellet petere restitutionẽ rei, qua actione aget. Dicit glo. quod habet interdictũ de precario, & vñ vi: qa vr̃ eum vi expellere nõ restituendo

2 ei, vt l. colon⁹. de vi et vi ar. Quęro, † vtrũ

3 in isto contrario iudicio [f] iurabit in litem. Glo. dicit quod sic: quia hic de fide rupta agitur, & etiam condemnatus efficietur infamis: vt l. furti. §. mãdati. s. de his q̃ no. infa. quã glo. not. per quã sic debet determinari quod no. in l. in actionibus. de in litem iurã. vbi dicit non iurari in contrarijs iudicijs: quia est verũ, nisi agatur de fide rupta, vt hic.

1 ☞ *Non est in culpa, qui facit illud quod consuetũ est fieri.*

2 *In Clausulis, promissionibus, & renunciationibus, quæ consueuerunt poni in instrumentis, usus attenditur.*

3 *Allegans id cuius contrarium non esset postulaturus, quòd non audiatur.*

Si creditor. Si creditor vẽdẽs pignus p̃mittit duplũ ex consuetudine, vel aliter vtiliter gesserit, quod hoc nomine præstiterit, cõtrario iudicio repetet, aliàs nõ vltra debiti summam. Item si ex stipulatiõe de euictione duplũ pręstiterit, sortẽ & vsuras cõsequit: si simplũ, sortẽ tãtũmodo. h. cũ l. seq. Not.

1 q̃ non est † in culpa, q̃ facit illud q̃d cõsuetum est fieri: & sic nõ esset quod in istis p̃missionibus de euictione, & in istis re-

2 nunciationibus & similibus clausulis, † q̃ cõsueuerũt in instrumẽtis apponi, debemus inspicere vsum, vt hic, & l. quod si nolit. §. q̃ assidua. de ædi. edi. & l. si prius. §. j. de aqua plu. arc. Secundo nota distinctionẽ §. sed si simplum: quia singularis est. Op. quod neutro casu vsuræ debeãtur, cũ habuerit vsum pretij. Sol. non videtur habuisse ex eo quod duplũ præstitit. Quęro, quid si minus est in duplo quàm sit vsura. Gloss. dicit forte non consequetur illud quod est vltra. Tu dic secundum Ri-

g char. Mal. [g] quod imò cõsequetur. Sicuti enim sentit damnũ,

NN ij

↠ Ratũ habẽtis. Bar. videt cõtrarius in l. cũ vir. circa fin. ff. de vsufr. Pro quo vide cõcordantias eiusdẽ cõcor. xlvj. inci. insurgit.

↠ POMATES. ¶ De l. si. Nõ præsumitur ergo donatio, vide Ale. cõsi. xvij. col. j. iij. vol.

b ¶ Tibi nõ obligor. Adde l. liber hõ. in prin. de verb. oblig.

c ¶ Qõnẽ quotidianã. Qõ quotidiana, si fui interlocutorie cõ cõdẽnatus in expẽsis, postea obtinui in diffinitiua, & ẽt expensis, an recuperẽ primas expẽsas? Et ista cõdẽnatio in expẽsis qñ fieri possit, vide Bal. in l. pperã dũ. §. sinaũt vtraq̃. C. de iudi. & ibi pono in fi. illius l. & p hoc adduco q̃d ponit Bar. in l. j. ad fin. prin. j. de op. no. nũ. dũ dicit, dãnũ q̃d qs sua culpa. Vide q̃ dixi post Bart. ĩ d. l. ab executione. in v. col. de app. secundũ Inn. & ad Bar. hic adde Bar. in d. §. cũ parietẽ. in fin. & adde q̃d Bal. in l. nõ ignorat. C. de fru. & li. expẽ. dixit q̃ si aliquis cõmisit temeritatẽ añ sniam, & post vincit in principali, q̃ non põt illas expẽsas recuperare. Alleg. tex. in l. q̃d a quocunq̃. de reg. iur. & q̃d no. tenet Bar. hic, tenet gl. etiã Sal. in l. properandũ. §. sinaũt alterutra. de iud. Vide Bar. in l. eos. §. cautione. de app. in fin.

↠ POMATES. d ¶ Quærit glo. Vide Alexã. l. si patroni. §. qui fideicommissariã. j. ad tre. col. iij.

e ¶ Agẽti pignoratitia. Hoc non p̃cederet, vt si quis ageret vigore gñalis hypothecæ non specialis, vt no. dicit Sal. in l. cũ res. C. in qb. cau. pig. ta. cõtraha. vide no. insti. de actio. §. item Seruiana. &c.

f ¶ Cõtrario iudicio. vide Bar. in d. l. furtũ. §. fi. & vide Bar. in l. j. C. depositi. & in l. ei apud quem in prin. j. depositi. & gl. & ibi Bar. ĩ l. furti. §. fi. s. de his q̃ no. infa.

↠ POMATES. g ¶ Richar. Mal. vide

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad Panor.in c.constitutus.de pœnis.

a ¶ Tertio no. Vide Aret.consi.cxvj.vij.col.Imo.consi.xij.

b ¶ Pro dānis preteritis.qđ est not.adde tex.expssum i l.fi.ff.arb. fur.cęsarū.

c ✠POMATES.¶ Qui reprobos. An falsus denarius sit denarius,vide Bar.consi.xlij.col.ij.vo.j. Alex.hic in apo.& an cudēs monetā reprobatā incidat in pœnā, vide Alex. consi. clxxxiij.in j.vol.

c ¶ Qui reprobos.per istum tex. dicit Bal. in l.j.in j.colū.C. de condic.indeb. quod soluens scienter cum fraude nunquā præsumitur donare, sed requiritur liberalitas mera. & ideo statutum loquēs quod si quis falsificauerit monetam, puniatur pœna suspensionis, ignis,& confiscationis bonorum, non habet locum in falsificante vel fabricāte monetam reprobatam in loco in quo falsificat.Et ideo vidi de facto Ferrariæ vbi est prædictum statutum, & aliquis ibi fabricat bagatinos: quæ falsa dicitur moneta tāquam facta ab eo qui non habet potestatem, vtrū puniri debeat pœna suspensionis, & ignis, etiam confiscationis bonorū. Et dicebatur quod non, per istum text. iuncta gloss. Adducebatur vltra: quia statutum loquēs de moneta vsuali, & expendibili in loco statuti, vt voluit Spec.in titu.de solu. §.nunc aliqua.versi. pone, vbi dicit, statuto cauetur, quod pro tali delicto soluantur decē libræ. intelligitur de vsuali pecunia & currēti in loco. & facit c.ij. de decimis.vbi si alicui conceditur decima beneficiorū, intelligitur de pecunia vsuali & currēti. Facit quod ibi voluit Pau. de Leaza. & Io. And.in addi.Spec.in d.ver.pone.& Cy. in l.in minorū. in quibus cau. in integrū restit. & dom. Ant.& alij ꝛc.quāto.de iureiur.Bar.in l.Paulus. de solu. & Barto. hic Moneta etiā potius cōsideraī respectu vsus & cursus quā alio respectu c.veniēs.lxxxiij.dist.facit gl.& Gul.de mōte lauduno in d.Clem.j.de deci.& qđ habeī in c.ij.de maleh.& Bal.in l.acceptā.C. de vsu.& in l.illud.C.de sac.sanc.ecc. & in l.si quis,C.de dona.& in l.ij.C.cōia de leg.& in l.quæcunqꝫ.C.de ser. fugi.& ꝙ voluit Oldr.in consi.xiij.& in cōsi.cclxij.& Ro.in cōsi.cxx.incip. circa primum dubiū.& quod voluit Pet.de Anch.in d.Clemē.ij.de decim. vbi allegat cōsi.Bal.& qđ ipse voluit in d.c.cū olim.de cēsi.vbi allegat cōsi. Oldra.ergo cum tale statutum loquatur de duplici pœna,debet restringi,vt dixit Salic.in l.ij.C.de falsa mo.quod falsificans monetam regis vel alicuius ciuitatis vel baronis puniī pœna capitis,vt in l.j.C.de fal.mo.Et hanc pœnam capitis interpretatur glo.non capitis materialis,sed ciuilis:quia deportatur:vt l.fi.C.de vete.nu.pot.libro.xj.Et idem voluit Ioan. Cremonensis in contingentia facti liberandi quendam,qui falsificauit monetam ciuitatis Bononiæ ab amputatione capitis, vt refert Ioan.Andr.in cap.quanto. de iureiuran.& sequuntur omnes scribentes ibi.Dicit glo.fi.in l.ij.C.ne Christia.manci.quam allegat pro singnlari Imo. in lege secunda de pub. iud.in verbo,capitali.vbi dicit gloss.quod appellatione sententiæ capitalis, venit exilium.Et facit lex eos.§.super his.de appel.vbi interuenit fideiussor:ergo non intelligitur de amputatione capitis.& facit textus in l.qui cum maior. §.demum.de bon.quæ liber.& gloss.in l.hos accusare.§.omnibus. de accus. & facit textus in lege præsenti.C.de his qui ad eccles.consu.& ibi Fulgo. allegat Oldra. dicentem assessores dicere, talem condēnamus puniendum pœna capitis ciuilis,sicut est deportatio:maxime in dispositiōe statuti exorbitantis:prout in casu nostro.Et ideo dicit Bal.in d.l.ij.de fals.mone.quod si falsificatur moneta alicuius non recognoscentis superiorē,quod ponitur pœna capitis,scilicet ciuilis,non naturalis.Et loquitur illa gl. quādo qs falsificaret monetā regis in loco ipsius regis. Accedit ad prędicta qđ dicit Io.Andr. in addi.Spe. in rubr.de falsi. vbi refert vbertum de Bobio disputasse de duobus ludētibus ad par & ipar: puta faciendo cumulum vel postam aliquorum denariorū: & vnus dicebat qđ erat par, alius quod erat impar:conuenerunt quod qui verū dicit, illos lucrēt. repertus est vnus denarius falsus, ꝓpter quē si nō deberet cōputari i numero,numerus esset impar: qs obtinebit? Rn.ꝙ qui dicit impar, qđ numus fallus nō debet computari in numero,per textū istū. Distinguit tamē an sacietis postam sciebat denariū falsum vel non, prout hic. Ego allego glossam valde elegantem ad hoc i l.ij.C. de hære. quæ dicit quod falsus denarius non est denarius. Et per illā glossam dicūt scribētes quod statutū loquēs de denario,non habet locū in denario falso & reprobato:ergo ita i casu nostro non debebat ille furca suspendi, nec igne cremari, qa bagatinos i ciuitate ferrariæ falsificaret: qa in illo loco illa moneta non currebat, nec expendebatur. Necꝫ obstabit si quispiam diceret ꝙ licet Ferrarię non expendaī, nihilominus est expendibilis qa posit eam dare campsori vel mercatori ꝓ minori pretio, vt eam transmitteret Venetias,vbi bagatini expenduntur:quia rīdeo quod ad hoc vt pecunia dicaī vsualis populo, non sufficit quod vnus de populo, put est cāpsor, acceptet eam:qa lex adaptaī ad id quod frequentius accidit,in d.c.sępe.de restit.spol.xxviij.dist. c.de Syracusanę.cap.cū olim.de cleri.coniuga.l.j.§.sed si quis.C.de iati.liber. tol.& xxxxiij.qō.v.c.deniqꝫ.Insti.de rer.diuisi.§.illud.lege,nam ad ea.ff.de legi.Et si dicatur quod etiam adaptatur ad id quod raro accidit l.antiqui.ff. si pars hære.peta. Respondeo vt dixi in d.l. Nam ad ea. ergo cū tempore statuti dicta moneta bagatinorum non erat vsualis in ciuitate illa,sequiī quod de illa non censuerūt statuentes:& ideo dicit dīs Andr.d.c.quāto. quod statutū loquēs de certa moneta:illa moneta mutata vī mutatū statutū, vt ad nouā monetā videaī mutatū. Allegat Speculū in dicto titulo de solutio.§. nūc aliqua.ad fi.& l.pen.ad fi.C.qui admit.& in l.ij.C.de quæst. & in auth. de non alienā.§.vt autē.& facit cap.trāslato.de cōst.Ergo multo fortius qn̄ de non alienā. §.vt autē.& facit cap.trāslato.de cōst.Ergo multo fortius qn̄ pecunia illa non erat vsualis ibi tēpore cōditi statuti:quia de illa non intellexerūt.Facit ēt similiter quod ponūt oēs scribētes in authē.sed nouo iure.C. de ser.fugiti. quod si statutū dicit quod cōmittēs certū homicidiū puniatur in amputatione manus, quod nō cōprehendiī manus arida, quæ est inutilis delinquēti.Facit gl.valde singularis in l.fi.C.de plagia.quæ dicit quod mulier diciī vidua,si habet maritū inutilē.Et textus etiā dicit ibi:pater.coniūcta gl.quod pater diciī esse orbatus filio,si habet filium inutilem. Ita ergo in proposito statutū loquēs de moneta,nō intelligiī de moneta, quæ in cōi est inutilis.Facit i simili textus singularis i l.ij.C.de eunuch.& ibi Bal.collegit ex illo textu ꝙ statutū disponēs quod de cōtractu soluaī gabella, nō habet hoc

si duplum est plus,quam vsura: ita sentiat lucrū,si vsura est plus,quā duplum, vt in regula iuris,secundū naturam.& in regula,qui sentit eo.tit.in vj.& quia†non auditur allegans id,cuius contrarium nō esset postulaturus,vt l.pe.C.de sol.

1 ☞ *Pignus extinguitur, quando res pignorata efficitur creditoris.*

2 *Re euicta non agitur prima actione, sed vtili ex empto ad interesse: & potest ad compensationem deduci.*

3 *Datio in solutum est similis emptioni.*

4 *Cautela ut in datione in solutum apponatur clausula, quod si res euincatur remaneat actio in pristino statu.*

5 *Factum iudicis non dicitur factum partis:sed factum principis,&c.*

6 *Actio mihi competens pro damnis præteritis, quod non tollatur,licet res detur in solutum.*

Z4.

Leganter. Re in solutū data a iudice vel a parte euicta nō agitur primitiua, sed vtili ex empto ad interesse, qđ etiam in compensationem deducīt.h.d. Nota primo†qđ si res pignorata efficitur creditoris,pignus extinguiī.†Secundo no.qđ re euicta prima actione non agitur. Tertio no.[a]qđ agitur vtili ex empto ad interesse. Vltimo no.ꝙ hoc potest ad cōpensationē deduci. Ad primum opp.de l.debitor.in prin.j.ad Treb.Solue vt in gl.quia tunc pignus extinguiī qn̄ res irreuocabiliter efficitur accipiētis. Ad idē opp. de l. ex sextāte.§.Latin⁹.de excep.rei iud.Sol. dicit glo.ibi non fuit translatū dominium in creditorē:quia res non fuit data tanquā dantis.quod est cōtra principium illius §. Dic ergo eodem modo qđ dixi in præcedenti cōtrario:quia ibi nō fuit effecta perfecte & irreuocabiliter creditoris,ideo pignus non extinguiī:vt C.si anti.cre.l.j.& de his qui in prin.cred.lo.suc.l.j. Sed contra hoc opp.de prin.huius legis vbi res nō est effecta irreuocabiliter creditoris:& tamē pignus extinguitur.Sol.extinguitur, nō ideo quia prior creditor est effect⁹ dominus,sed quia a priore cōtractu est recessum & peruentū ad dationē in solutū,quę similis est emptioni,vt hic dicit tex. †Ad secundū oppo.quod sit agendum actione primitiua,nō vtili ex empto:vt j. de solu. l.si quis aliam.Solu.dicit gl.ibi fuit actum quod nō recederetur a prima:nisi res perfecte efficereī accipiētis, quę solutio vera est in se,quā nota, vt scias† apponere in contractibus dationis in solutū clausulam,quod si contingeret rē euinci, remaneat actio in pristino statu.Idē tangiī per gl.in l.libera.C.de sent.& in d.l.si qs aliā. Sed quia hęc solutio cōtinet diuinationē, iō gl.dat aliā,scilicet quod ibi datur in solutū species pro specie:hic species pro pecunia. Et ista est vera solutio: quia qn̄ daī species pro pecunia,contrahiī emptio,in qua liberatur venditor tradendo rē, licet non faciat emptorem dominū:vt l. exempto.in prin.de acti.empt.& idē perficitur contractus emptionis,& receditur a primo: sed qn̄ datur species pro specie non potest dici emptio, sed est ꝓmutatio, vel do vt des: in quibus requiritur quod res perfecte fiat accipientis:vt l.fi.§.de condictio.ob causam.& l.j.de rerum permuta. Circa istam materiam distinguit Cyn. in d.l.libera.C.de sen. & ego latissime i d.l. si quis aliam.j.de sol. Ad tertiū opp.& videtur quod nō agatur ad interesse, sed solum pretium & vsuras:vt l.si plus.§.j.j.de euict. Solu.hic impetrauit a principe: ibi ab alio inferiore iudice. Et est rō,s.beneficium Cæsaris:arg.l.fi.de consti.prin. Vides ergo† ex prædicta sol. quod illud qđ facit iudex,non videtur facere pars omnino,sed illud quod facit princeps omnino æquiparatur facto partis, vt hic. Venio ad vltimum respōsum, & quæro quomodo potest in cōpensationē deduci. Text. videtur dicere,si conuenitur pignoratitia vel ex alia causa,puta le. Aquilia,si damnum dedit in re.Ex quo no.†ꝙ licet dem tibi rem in solutum:tamen nō tollitur mihi actio cōpetens pro damnis preteritis.[b]

1 ☞ *Soluens pecuniam reprobatam quando liberetur, licet campsor eam approbauerit.*

2 *Si recipiens pecuniam reprobatam,illam expēdit,quod solnens non sit liberatus.*

3 *Si condemnato debeat extrahi oculus dexter, & extrahatur sinister,quod non debet extrahi sinister secundum formam condemnationis.*

4 *Expendens falsam monetam an sit falsarius.remissiuè.*

c Qui reprobos. [c]Solutio pecuniæ reprobæ soluentem nō liberat:sed non cogitur soluere debitū,nili pecunia reproba reddaī,

Universidad de Deusto

Jocū in contractu nullo & inutili. Idem voluit Bal. in l. non dubium. C. de legibus. & Bart. in l. non putauit. §. non quouis. de contra. ergo sequitur quod fabricans monetam falsam cuiuscq; generis aut speciei vel materiæ, cunei vel formæ, prout dicit statutum Ferrariæ, non comprehēderetur in statuto, qa talia verba ita prægnātia non cōprendunt monetam alienam. Verba enim prægnantia copulantur ad maiora expressis his de quibus est maior ratio, & non minor. Glo. in Clementina prima. de re iudic. gloss. in Clemē. ne Romani. de elect. gl. in Clem. j. de iud. glo. in l. cum pœna. de arbit. Verba enim generalia restringūt ad habilia. Gl. in l. j. iūcto text. quæ est gl. parua, de sacrosanct. ec. in verō̄es. & gl. in l. inter omnes. q statisda. cogan. quæ dicit, inter omnes, scilicet sapiētes. & l. vulgaris. de fur. & Bart. post Iac. de are. in l. j. §. nūcia. de oper. no. nūcia. & gl. in l. j. & quod ibi Bald. C. cōmunia de lega. dum saluat instrumentum. & Bal. in l. j. §. huius studij. de iusti. & iur. glo. in c. si vero alicuius. de senten. excōi. quæ dicit omnes, scilicet loquentes de materia. & glo. j. q. vij. si quis oēm. & c. ne Dei. de simo. & glo. in. c. j. de cōsti. in vj. ab omnibus. et quę in fine habentur in. d. §. nūcia tio. fallit hic quando statutum tale loquēs per prædicta verba prægnātia loqueret cum dictione implicatiua cū signo vniuersali ampliatiuo, videlicet quia diceret, vel alia quæuis moneta. Ita est illa glo. in d. Clem. j. ne Romani. Nec obstat si aliqs opponat qđ cudere monetam est prohibitum, vt not. plene in d. l. ij. de fal. mo. cū similib. ī. allegatis: ergo in his debet per statutū posse grauius puniri quā puniatur de iure cōmuni. Ita no. in l. cūctos populos. C. de summa trinita. & in c. vt animarū periculis. de consti. in vj. & in c. j. de rapt. qnimo plus dicit tex. in l. fi. ff. de decretis ab ord. fac. videlicet qđ statutū potest facere q illud quod formaliter de se & essentialiter non est delictum sit delictū, ergo potuit statutū imponeta pœnam furcarum & ignis cudēti ī suo territorio monetam alterius domini: qa respōdeo, ex quo statuentes nō expresserunt de qua moneta, in dubio intelligit devsuali ī illa ciuitate. c. maiores. de bap. c. ad audiētiā. de deci. l. j. ff. si mens. fal. mo dixe. l. j. §. ne autē. de cad. toll. puta vbicūq; statutū prohibet aliquid fieri imponit pœnā, quātūcunq; loquatur generaliter nūquā cōprehendit viliſsima & minima. tex. & doc. in l. senatus. §. Marcellus, de leg. j. dum dicitur quod statutum prohibens facere domum non extendit in domuncula & paruo tugurio. & quod in simili Bal. in l. fi. C. de ædil. act.

h. d. nota. istum casum. Opp. quod reproba pecunia non debet reddi: quia ille, qui soluit scienter indebitū: ergo videtur donare: vt l. j. §. de condi. inde. & l. cuius per errorē. de reg. iur. Sol. hic apparet q nō habebat animū donandi, sed decipiendi. Simile j. de sol. l. si cū aurū. & ibi dixit Quęrit †glo. qđ si illa pecunia fuit approbata à campsore, cū tamē in veritate esset reprobata? Glo. arguit pro & contra. Finaliter tenet, & bene, q talis solutio non liberet soluentem: quia erratur in facto. quod intellige si ipse creditor recipiens fuit ignorās: secus si sciēs: vt l. tutor. ver. sed si sciēs. §. eo. Secūdo †quæro, quid si ille qui reprobam pecuniam accepit, eam expēdit pro bona, vtrum soluēs sit liberatus? Gl. dicit quod non: quod tenent doct. Cōtra hoc facit §. de condi. inde. l. indebiti. §. sed & si nūmi. Sol. ibi nummis alienis solutis accesit creditori dominiū præscriptione: & sic accesit aliquid circa ipsam rē: hic vero expendendo lucratus est ex sua negotiatione: vel ex sua re: nō autem aliquid accesit rei vel circa ipsam rē: vt l. debitor. in fi. ad Trebel. & ad l. Falci. l. iij. Possumus etiam dicere q etiam ipse nil est lucratus: quia alijs tenetur, quibus soluit reprobam pecuniā. Vltimo †per istū tex. fuit decisa quæstio: Quidā fuit cōdēnatus vt extraheretur sibi oculus dexter. Per errorem executor extraxit sibi sinistrū. Quæritur vtrū Potestas debeat sibi facere extrahi dextrū secundū formā cōdēnationis. Et fuit decisum q nō. Nā ita demū posset hoc facere, si posset sibi restituere sinistrum: sed hoc est impossibile: ergo &c. Not. etiā vtrum † expendere monetam falsam sit crimen falsi: dic vt in l. saccularij. j. de extraor. cri.

1 *☞ Creditor potest uendere pignus, & habere fidem de pretio.*

2 *Procurator uendens rem domini quando possit habere fidem de pretio. remissiuè.*

Si vendiderit. Ad id, qđ plus debito pignꝰ est venditū, potest agere debitor: vt sibi soluatur. h. d. No. quod †creditor pōt vendere pignus, & habere fidem de pretio: quod est not. licet videatur facere tanq; procurator domini. In alio † vero procuratore quid sit, tangunt doct. in l. inciuile. C. de rei vendic. Ego dixi in l. à diuo Pio §. si post. de re iud. Oppo. infra eo. l. pen. Sol. vt ibi. Tertio opponitur de lege, quæsitum. in fin. j. de distra. pigno. Solue vt in gloss.

1 *☞ Creditor quòd non debeat male tractare seruos pignoratos.*

2 *Si promisi aliquem non offendere: quòd si postea banniatur, quod potero eum offendere non obstante pace. Et quid si erat bannitus quando feci pacem. remissiuè.*

Cuius dictū refert Ro. in l. j. §. excusantur. ad Silla. quod statutū loquens de vulnere, nō extenderetur ad vulnusculum. & quod in simili habetur in l. j. §. qđ si mancipium. & l. cui dens. ff. de ædili. edic. & lege, item apud Labeonē. §. quæstionem. de iniur. & l. quæsitum. ff. de re iudic. & l. scio. de integ. restit. vbi pro vili re nō datur. & l. si oleum. de dolo. & lege, decurio fortunam. C. de decurio. li. x. quē tex. p sin. alleg. Ro. in suis notab. ad hoc quod immunitas cōcessa alicui non extēditur ad vilia & minima. ergo & multo minus statutum generale loquens de falsitate monetę debet cōprehendere falsitatē bagatinorū, vbi pro nihilo reputant. Debuit enim fieri expressa mētio, vel forte saltē loqui cū dictiōe implicatiua cum signo vniuersali ampliatiuo: sicut ī simili debet fieri expressa mentio de eo quod est nota tu dignum & elegās. Itē apud Labeonem. §. §. hoc dictum. de iniur. Adde videndū hāc apostillā de verbo ad verbum, eius consi. ciiij. ij. libr. Et quādo quis dicatur dolose expēdere monetam falsam, vide Bal. consi. cclvj. j. li. Inquantum autē dicit q veniens punitē dus amputatiōe manus non punitur amputatione manus arīdæ, dic quod contrarium voluit Paulus de Castr. in dicta authentī. quia deformitas. in hoc etiā facit, & ita dicit tenere Iohannem Andreā in regula, in pœnis. in mercurial. & Angelum in d. authentic. per tex. in lege iij. infra arbo. furtim cęsa.

a **Et si res.** Si creditor res pignoratas male tractauerit, tenetur pignoratitia, nisi iure permittente fecerit. h. d. Vides hic q licet †creditor teneat non male tractare seruos pignoratos: hoc intelligitur, nisi deliquerint. Et p hoc determinatur quæstio, si feci pacē cū aliquo, & p̄misi †nō offendere, & postea est bānitus propter aliquod delictum. Itē q potest impune offendi scdm formā statuti: q ego potero eum offendere nō obstāte pace. Ita decidit Old. & Iac. de Bel. per hanc l. & l. quid ergo. §. si hæres homine. j. de leg. j. & l. qui seruum. & ibi dixi de verb. obli. Quid autē de eo qui fecit pacem cum eo, qui iam erat exbannitus. Istam quæstionem ego disputaui, & incipit, statuto Lucanæ, &c.

1 *☞ Faciens illud, quod dominus facere incœpit quòd uidetur facere uoluntate domini.*

2 *Creditor quando possit perficede ædificium per debitorem incœptum re pignorata.*

3 *Artificium necessarium in homine dicitur, ex quo potest impensa percipi.* 25.

4 *Ex duobus contrarijs elicitur optimum temperamentum.*

c **Si seruos.** Expensæ necessarię vel vtiles debent restitui creditori, si mō debitori nō sunt onerosæ: quod arbitrio iudicis æstimabitur. h. d. Nota q †qui facit illud quod domminus faceret incœpit, videtur facere eius voluntate. Contra hoc opp. ŝ. de vsufru. l. vsufructuarius. §. ædificiū. Solu. Aliud in vsufructu: quia rei mutatione extinguitur. Item opp. de l. j. §. si defunctus. j. de rebus eorū. Solu. ibi præsumptioni tacitę voluntatis non statur fauore pupilli: quia forte sibi esset inutile vēdere. Aliter em̄ sciuisset vēdere defunctus & aliter pupillus. Et ideo puto †q in casu huius legis, si dominus incœpisset ædificium in fundo tempore quo erat dives, & propter casum sibi obuenientē factus est pauper, ita q non posset perficere, q creditor perficere potest. Vnde prędictū notabile intellige rebus remanentibus in eodē statu: vt l. cū quis. infra de sol. & l. si cū Cornelius. in fi. eo. ti. Secundo no. q †artificium necessariū in homine dicitur, ex quo pōt percipi expēsa, vt hic dicit tex. & gl. super verbo, necessarijs. Vltimo no. †tex. in fi. q ex duobus cōtrarijs elicitur optimū tēperamentū, vt in gloss.

1 *☞ Iussus iudicis & testatoris æquiparantur.*

2 *Pignus quòd possit constitui in testamento.*

3 *Tacita hypotheca an de iure antiquo erat inducta pro legato.*

4 *Pignus prætorium quòd non constituatur, nisi quis mittatur in possessionem.* 26.

d **Non est mirum.** Pignus Prætorium non constituitur, nisi

a ¶ Et si res. in prin. §. Item adde quæ not. Bar. in l. j. §. non aūt. & quæ ibi dixi ī. de dolo, &c.

s POMATES.

a ¶ Et si res. Vide ro. singul. cccclxxj.

s POMATES.

b ¶ Et per hoc. Vide Aret. in ca. memini mus. in primo notabili, de accu. Iaso. in l. conuentionū. col. j. ff. de pact.

c ¶ Si seruos. In princ. huius l. &c. An habēs pignus conuentionale teneat facere expēsas in reficiēdo vide Bart. in l. si finita. §. si qs dāni. de dā. infect. & adde q si creditor habet rōcinium, & illi præstat expensas, si eundē cō modat ad aliquas vecturas, cōputatur in sumptus & sortem. Ita no. bal. p illū tex. ī l. ij. C de partu pig.

s POMATES.

d ¶ Non est mirum. Vide Imo. & Pan. in c. cū aliquibus de senten. & re iudi.

d ¶ Non est. Et ad intellectū huius legis vide Bar. in l. j. in prin. in penul. colū. in ver. sed quid si executor. & qđ ibi scripsi. ff. de acquiren. possessio. in principio huius legis, & c. sententia iudicis æquiparatur vltimæ voluntati, per Barto. in l. centesimis. §. fin. de verbo. obliga. & etiam est textus in l. secunda. & ibi Bald. de diui. tute. sed quod æquiparetur contractui, tenet Bald. in

Universidad de Deusto
Biblioteca

l. ab executore. C. a
quorum app. in iij, 1
col. & Bald. in l. prima. in antepenulti. 2
colum. in ver. ſed eis iudici. C. de ſenten. & vide text. & ibi Barto. in l. ſeruus. de manumiſ. tit. genera 3
li. & adde Bart. in l. ſi expreſsim. in prin. j. de appella. vbi dicit, quod eſt ſtricti 4 b
iuris. & quod æquiparetur vltimæ voluntati, habes gloſſ. in l. iij. in princip. j. de alimen. & cibaria. & vide not. in l. qui teſtamẽto. §. eũ qui. de teſtamentis. Adde quod ſententia ſit ſtricti iuris, Pau. de ca. cõſil. xlix. & Ang. cõſi. ccxxv.

↦ POMATES.

a ¶ Mittatur. Vide Felin. in rub. de iudi. in fi. Alexã. in l. impoſsibilis. vlti. colũ. ff. de ver. obl.

b ¶ Vltimo no. quod pignus. Fallit vt per Bart. in l. ſi finita. §. Iulianus. in xiij. col. de dam. infec.

c ¶ Oppon. Hic dicitur. qualiter intelligatur quod res aliena non poſsit pignorari, vide not. per gl. & docto. in l. cum res. C. ſi res alie. pigno. da. ſit. & in l. j. §. j. j. de pig.

↦ POMATES.

d ¶ Quæro quid. Vide Bal. in l. etiã, col. iij. C. de execu. rei iu. Alexan. in l. non hoc. ij. not. C. vnde legi. & in conſi. cxxxvij. vol. ij. & Iac. d. l. non hoc. vlti. col.

e ¶ Ad intereſſe. Nota

quis in poſſeſsionem mittatur[a]. h. d. † No. æquiparari iuſſum iudicis & teſtatoris. Secundo nota † quod in teſtamẽto poteſt conſtitui pignus. Ex quo quidam dicũt q̃ de iure antiquo pro legato non erat inducta tacita hypotheca. quod videtur ſentire † gloſſ. in l. is cui. §. qui legatorum. j. vt in poſ. lega. quod eſt contra l. creditoribus. j. de ſepara. † Vltimo no. q̃ pignus [b] prætorium nõ conſtituitur, niſi quis mittatur in poſſeſsionem. Fallit in caſu l. cumvnus. j. de bo. aut. iudi. poſ. dic vt ibi.

27.

¶ Etenti. Si creditor rem ſibi datã vt pignoret, pignorauit & luit, cõuenitur vt reddat, alias conuenitur vt luat. h. d. Gl. laborat hic multum in expoſitione tex. Opp. & videtur quod ſolutiõe facta primo creditori res ſit liberata a ſecundo: vt j. eod. l. debitor. in fin. Solu. vt in glo. quia ibi creditor pignorauit pignus datum ſibi: ſed hic rem ſibi datam vt pignoret. Quæro hic dicitur in fi. propria actio. quæ eſt iſta actio. Dicunt quidam, præſcriptis verbis: cum incertũ ſit de nomine cõtractus, Gl. dicit qd̃ poteſt agi cõmodati: q̃ ſatis placet: vt ſ. tit. j. l. ſi vt certo. §. nũc videndũ. el ij. & C. cõmo. l. ij. Et ex hoc apparet ſolutio alterius quæſtionis: quia non eſt neceſſe q̃ iſte qui repetit hanc rẽ cõmodatã, ſoluat prius debitum ſuum: cum non poſsit ob debitũ retineri: vt l. fi. C. cõmo. Idẽ dicerem ſi teneres aliam opi. ſ. quod hic agatur præſcriptis verbis, quia ille cõtractus innominatus iudicaretur ſecundũ naturã cõtractus cui adijcitur: vt l eũ qui. §. j. §. ti. j.

23.

¶ I creditor, Qui litis æſtimationem ſoluit creditori, repellit creditorem vendicantem: niſi æſtimationem ſolutam offerat. h. d. Quærit glo. an iſte ſoluẽs habeat actionem contra debitorem ad repetẽdum, vel exceptionem ſolam. Dicit gl. quod habet forte actionem: argu. l. quæ vtiliter. in fi. de negoceſt. quod ,pcederet, ſi nomine debitoris ſoluiſſet: ſed hic ſoluit nomine ſuo proprio: merito nõ habet actionem neg. geſt.

Si ſeruus. Hæc actio datur contra dominum de peculio. h. d.

1 ☞ *Poſsidens rem alienam titulo & bona fide, quod poſsit illam pignorare.*
2 *Precarium quando remaneat creditori extincto iure pignoris.*
3 *Lex, ſi quis conductionis. C. locati, quod habeat locum in alijs contractibus, quàm in contractu locationis.*

29.

¶ I rem alienam. Si dominium pignoris cœpit eſſe creditoris, pignus extinguitur: & eius poſſeſsio debitori nõ proderit: ſed precarium a debitore rogatũ durat. h. d. Hæc eſt notabilis lex.

c Oppo. hic dicitur, [c] deſignet pignus. & ſic innuit q̃ ab initio fuit pignus. Contra, res aliena ſine domini voluntate non obligatur: vt ſupra eodem. l. ſecunda & l. aliena. in princi. Sol.

1 ibi loquitur in re † aliena ſimpliciter. ſed hic ille, qui obligauit, habebat titulum & bonam fidem, & ſic Publicianam: merito potuit obligare reſpectu iuris ſui: vt l. ſi ab eo. infra de pigno. & ſupra eodem l. tutor. §. fina. cum lege ſequenti. Secundo oppon. quod pignus non extinguatur: vt l. debitor. in prin. ff. ad Trebel. & l. ex ſextante. §. Latinus. de exce. rei iudi.

2 Sol. vt hic in glo. & ſ. eodem. l. eleganter. in princ. † Tertio oppo. extra glo. dicitur hic, precarij rogatio ſupererit. contra, precarium debitoris finitur finito pignore: vt l. debitor. infra de preca. Sol. Quãdoque pignoris obligatio finitur ſolutione, vel alia congrua ſatisfactione, quæ pareret debitori pignoratitiam, ſecundum l. ſi rem. §. omnis. ſupra eodem. tũc finitur precarium, vt in lege cõtraria: quia videtur ſic actũ. Q̃nq; pignus finitur alia iuris neceſsitate: vt quia creditor efficitur dominus: tunc precariũ ſupereſt. Caſus eſt hic. qd̃ tene menti ad multa. Contingit enim ſæpe fieri ſtatuta, propter quæ creditor cadit à ſuo debitore. Certe tunc nõ extingueretur precarij rogatio in pignore. Ad fi. oppo. & videtur q̃ poſſeſsio creditoris prodeſt debitori ad vſucapionẽ: vt l. ſerui nomine. infra de vſuc. & l. qui pignori. de acquiren. poſſeſ. Solut. illud verum, niſi mutetur cauſa poſsidendi: quia incipiat poſsidere vt dominus. Pro hoc infra, de vſuca. l. ei à quo. Quæro: hic dicit q̃ ſola precarij rogatio ſupereſt, an habeat creditor aliã actionem, quam interdictũ. Glo. dicit q̃ ſic: & bene, ſ. rei vendicationem. Item condictionem ex lege, ſi quis cõductionis. C. loca. Et ſic vides quod gl. firmat † quod illa l. ſi quis conductionis. non ſolũ habet locum in contractu locationis & conductionis, ſed etiã in alijs ſimilibus contractibus. Dixi ſ. com-

3

d mod. l. commodare. Quæro, quid [d] ſi iſte debitor ſolueret pecuniã creditori, an precariũ extinguatur. Puto quod ſic: quia tacite videtur actum: vt d. l. ſi debitorem. j. de preca. Nam ſi ipſe creditor poſsidens precario non conceſsit debitori, cogeretur poſſeſsionẽ dictæ rei reſtituere per condictionẽ ex d. l. ſi quis conductionis. vel per conductionẽ triticariam: non autem poſſet conueniri pignoratitia: quia poſſet creditor opponere exceptionem proprij dominij: vt dixi in d. l. commodare. ſ. commodati.

30.

¶ Vi ratiario. Pignus vi abreptum eſt periculo creditoris vi capientis: niſi ex poteſtate ſibi à debitore conceſſa rapuerit. h. d. Dicitur hic ſi debitor ſua voluntate conceſsit: quæro quãdo interuenit iſta voluntas. Poteſt intelligi tẽpore raptus. Vel dic tẽpore conuentionis: & ſecundum hoc erit caſus, q̃ pactũ manus iniectionis in pignore poteſt exerceri etiã debitore inuito: vt l. creditores. C. de pig. quod dic vt ibi dixi in repetitiõe illius legis, quã feci. & omnia, quæ dicunt ibi, poſſent hic dici.

31.

¶ I ſeruus. Delictum ſerui obligat debitorẽ ignorantem vſq; ad noxæ deditionẽ: ſcientem vero inſolidũ. h. d. Opp. q̃ aliud ſit in ſeruo depoſito, vt l. ſi ſeruus. §. quod vero. j. de fur. Sol. vt in glo. & dixi plene in l. in rebus, ſ. commodati. in §. item qui ſciens. Bar.

32.

1 ☞ *Pignoratitia contraria agit creditor ad intereſſe, & in quo conſiſtat iſtud intereſſe.*

¶ Vm debitore. Qui obligauit rẽ alienam, tenetur contraria pignoratitia ad intereſſe. h. d. Quæro, ad quid agatur pignoratitia. † Glo. dicit ad intereſſe: [e] & ſi dicis, in quo cõſiſtit iſtud in-

1 tereſſe. Reſpon. quia intereſt noſtra potius pignori incumbere, q̃ in perſonam agere: vel quia eſt periculũ ne debitor efficiatur non ſoluendo. Iſtud autem æſtimabitur hoc mõ, quanti minus valet illud nomen propter defectum illius pignoris: arg. l. j. §. ſi hæres. ad Treb. Vel põt intereſſe: quia erat aliud debitũ naturale, propter qd̃ poterat retineri. C. etiã ob chiro. pecu. l. j. Vel forte debitum, pro quo erat obligatum, erat naturale. Alij dicũt q̃ debet agi vt alia res æque bona pignori tradatur: arg. l. ſi hæres generaliter. de lega. j. & ſ. de conſti. pecu. l. qui autem. §. j. Doct. dicunt q̃ verum eſt quod liberatur dando pignus æque bonum: ar. l. ſi quis domum. j. loca. non autẽ q̃ ad hoc agatur. Nec ob. d. l. qui autem. §. j. quia ibi promiſerat generaliter ſe daturum pignus: à qua obligatione non fuit liberatus dando rem alienam. hic vero rem ſpecialiter obligauit: vnde non eſt in obligatione q̃ aliam rem pignori dat. Tene menti hanc l. cum glo. ſua, ex qua habes modum agendi pignoratitia contraria.

1 ☞ *Pignus prætorium quomodo uocetur. Et pro eo an habeat pignoratia locum.*

33.

¶ I pecuniam. Si pignus eſt datum, licet ſub alterius nomine, habet locum pignoratitia ſoluta pecunia. h. d. ſcd̃m gl. Quidã moder-

1 dicunt, & melius, q̃ † antiphora dicitur pignus prætoriũ: vt l. ſi is. §. j. j. de pig. & ſcd̃m hoc eſt caſus q̃ ꝑ pignore prætorio habet locũ pignoratitia. Cõiter em̃ pignus prætoriũ nõ vocatur pignus, ſed vocatur tenuta. Alij dicunt teneta, vt Piſani. nõ curo qualiter vocetur. Alij etiam alijs diuerſis nominibus vocant ſecundum diuerſas conſuetudines. Iſta ergo varietas nominum non facit quin ſit pignus.

Pactum

1 ¶ Pactum factum quòd non soluta pecunia intra certum tempus pignus sit solutũ pro debito, an ualeat.
Et de ratione quare non ualeat incontinenti.

34.

RItius. Pactum q̃ pignus sit solutũ pro debito factum, ex post facto valet. h. d. Glo. legit istã
1 l. in duabus personis vel tribus, non curo, &c. †Oppo. extra glo. C. de pac. pig. l. j. vbi istud pactum improbat: qa
2 simile pacto legis cõmissoriæ. Solu. illud verũ quando pactũ ponitur ab initio, vt si pecunia soluta non fuerit, pignus sit solutũ pro debito: sed si fiat ex post facto, valet. Ita loquitur hic & in l. ñ. & fi. C. de pac. pig. scũm vnã lect. Ratio differentiæ est: quia ab initio cũ debitor eget pecunia, faceret creditori omne pactũ quod vellet, vt pecuniam habeat: ideo reprobat. Continet enim in se quandam asperitatem & violentiã: vt in l. fi. C. de pac. pigno, quæ ratio cessat, qñ istud pactũ apponit ex interuallo, &c. Opp. de l. quãuis. alias incipit Callipodi⁹. de solu. Sol. vt in glo. & hic, ibi plene hãc materiã examinaui.

35.

CVm & sortis. Pecunia redacta ex venditione pignoris, pri⁹ in vsuras, deinde in sortẽ cõputatur. h. d. Opp. de l. Paulus. §. Paulus. j. de solu. Sol. ibi loquitur in pecunia soluta: hic in pecunia ex venditione pignoris redacta. Et circa istam materiam plene distinxi in l. cum ex pluribus. j. de sol. circa finem tituli.

Pignus. Pignus creditor possidet, & ab eo debitor põt cõducere, & precario rogare. h. d. Oppo. imo etiã transfertur obligatio pignoris. quod prosequere vt in gl.

36.

SI quis in pignore. Si pro pignore cõstituto aliud submittit, furtũ committitur: secus si in constituendo aliud pro alio submittatur: quia tunc stellionatus crimen committitur. hoc dicit.

1 Ratio quare pignorans rem duobus, non incidit in falsum, sicut nendens.
2 Debitor modicæ quantitatis non repellitur à tutela.

b Sed & si quis. b Qui obligat rem aliena vel alteri obligatã, stellionatũ committit, nisi res cuilibet creditori sufficiat pro vtroq; debito. h. d. Quærit
1 Guliel. quæ est ratio, †q̃ si res pignoratur seu obligatur duobus, non committatur falsum: secus si vendatur: vt l. qui duobus. j. de fal. dicit ipse: quia quando duobus obligatur, vere est duobus obligata. valet enim obligatio, vt l. aliena. §. si plurib⁹. ff. eo. Sed quando pluribus venditur, nõ põt esse duorũ dominium. Ista ratio non placet: quia ad substãtiam venditionis nõ requiritur trãslatio dominij: sed sufficit obligatio personalis. Hinc est qui rẽ alienã vendit, nõ committit falsum, licet dominium transferre non possit. Præterea, si ratio Gul. esset vera, sequeretur idem esse in omnibus contractibus, ex quibus dominiũ transfertur: quod videtur falsum: vt j. de cri. stel. l. iij. §. j. Dico ergo q̃ ratio quare vendendo duobus, committitur falsum est: quia hoc fuit expressum in capitulis legis Cornelię de falsis: vel fuit declaratum per rescriptum principis, quod non reperitur in aliis contractibus. Et potuit esse ratio motiua, s. frequẽtia contractus, vt no. in l. ij. in princ. j. pro emptore. Vl
c timo c †hęc lex facit ĩ ar. ad q. quod debitor vel creditor in mo
2 dica quantitate non repellitur à tutela, vel cura: quod gl. tenet in aut. minoris debitor. C. qui da. tu. pos.

37.

SI pignus. Per conductorẽ pignoris à debitore creditor retinet possessionem. h. d.

38. f

PVpillo. In recipiendo pignore est necessaria tutoris authoritas, vt pupillus possit cõueniri pignoratitia.

¶ Præsentia & subscriptio quòd non præiudicat etiam ut in eo onus probandi transferatur.
2 Præsens actui quando habeatur pro consentiente.

39.

d EAius. d Qui se testamento subscribit, vt testis: nõ videtur approbare quæ in testõ apponunt. h. d. †No. q̃ præsentia & subscriptio nõ præiudicat. Secundo no. q̃ non solũ nõ præiudicat ad plenũ præiudiciũ sed etiam non transfert in præsentem & patientem onus probandi. quod apparet ex eo quod dicit, cum nullũ instrumentũ venditionis proferatur. Ex quo etiam patet q̃ ex hac præsentia & patientia non insurgit præsumptio ex qua possit iusiurandũ deferri. quod est no. Opp. de l. fideiussor. §. pater. j. de pig. Sol. in gl. qa hic adhibetur vt testis: ibi ad substantiã contractus. & ista est satis bona. Dantur etiã
e in glo. plures aliæ solutiones. finaliter gl. e
2 ponit vnã cui statur: quia †aut aliquis præsens illi actui, quem cõtradicendo posset impedire: & patientia habetur pro consensu. Aut non posset impedire: & tunc secus. Ita loquitur hic. Probatur in lege, sæpe, §. primo. infra de re iudi. Istam materiam plene examinaui in l. quę do. Sol. tangitur per glos. in l. filiusfa. §. inuitus. ff. de procu. & per Dyn. in c. is qui tacet. de regu. iur. in vj. & per Cyn. in l. inuitus. C. de procu.

40.

DEbitor. Debitor non põt pignus emere à creditore, sed pretium in debiti solutionẽ conuertitur. h. d. Contra, q̃ debitor possit emere, videtur infra mand. l. si mandauero. §. si hi quorũ. Solu. vt ibi dicã. & tãgitur per Cy. C. si ser. extero. l. j. tetigi in l. cotem ferro. §. penul. de publica.

Debitores. Filius rem patris de pecunia pfectitia nõ potest emere. h. d. Ad euidentiam debes scire quod patronus deberet habere tertiam in bonis liberti.

Soluta. Soluta pecunia liberatur pignus ab eo cui est solutũ, & ab eius creditore, cui erat secundo obligatum, & ad restituẽdam possessionem tenetur. hoc dicit.

1 ¶ Ius superueniens authori nostro quòd nobis prosit. & nume. 4.
2 Si dominus succedit authori nostro, quòd nobis non prosit. & nu. 14.
3 Hæres non potest redarguere mendacium defuncti. & numero 15.
5 Agenti hypothecaria quid incumbat probare. & nu. 13.
6 Dominium uel quasi dominium quomodo probatur.
7 Hypothecaria quando extinguatur rei peremptione.
8 Quando quis possit conueniri hypothecaria pro iure possessionis quod habeat debitor in aliqua re.
9 Creditor quòd pro auocanda possessione, quã debitor perdidit, in qua habebat hypothecam, quod interdictum intentabit.
10 Narratio libelli in hypothecaria.
11 Consuetudo amittit libellũ in rei uendicatione, quòd quis dicat rem ad se spectare ratione dominij uel quasi.
12 Conclusio in libello in actione hypothecaria.

41.

REm alienam. Si dominiũ rei superueniat debitori, confirmatur obligatio. secus si dominus debitori succedat. h. d. Diuidit in duas partes. Prima, quãdo dominiũ superuenit debitori. f Secũda, qñ debitũ superuenit dño, qa dñs succedit debitori. Itẽ hæc scda subdiuidit in duas. Pria qñ res fuit obligata simplr. Scda, qñ ille q̃ obligauit, exp̃sse se asse-
1 ruit esse dñm. Scda ibi: sed si cõueniisset, &c. †Nota ex prin.
2 huius l. q̃ ius superueniẽs authori nostro, pdest nobis. †Secundo no. q̃ si dñs succedit authori nostro, nobis non pdest.
3 †Tertio nota q̃ hæres non potest redarguere mẽdaciũ defuncti. Ad primã opp. de pig. l. j. Sol. ibi creditor ab initio scit rem alienam: hic ignorauit. Rationẽ huius solutionis vide bitis in sequẽti cõtrario. †Opp. j. qui & à quibus. l. si seruo. Sol. dicit gl. q̃ ideo difficilius cõfirmat libertas: qa difficilius reuocatur. Istud nil est dicere. Tu dic q̃ hic si pignus nõ valeret, ille qui dedit, esset obligatus creditori cõtraria pignoratitia. & iõ ius superueniẽs ei cõfirmat pignus creditori: qa eius interest & ex sua pson obligatus erit. in lege cõtraria ille qui

libellũ in pignoratitia, per Bal. in l. credi
tor. ff. eo.
a ¶ Illud verũ. Vide Bar. in l. iiij. C. de pigno. in iñ. col. in fi. in versi. vlterius iuxta predicta quęro, &c.
b ¶ Sed & si quis. In prin. huius §. Et ad istũ tex. add̃ tex. no. in l. quo prędiũ. C. si res alie, pigno. da. sit.
POMATES.
c ¶ Vltimo. Vide Ias. in l. sciẽdum. col. iiij. ff. qui satisf. cog.
d ¶ Caius. In princip. huius l. &c. & istã l. no. alle. gl. ĩ c. quãto. de his, q̃ fi. a prela. si. cõsen. ca. & vid Bal. no. ĩ l. sicut. §. nõ vr. q̃b. mod. pig. vel hypo. sol. ĩ. c. ĩ prin. no. de p̃sumptione resultãte ex præsentia & patiẽtia. Cõtrarium vr̃ tenere Bald. post Imo in l. ñ. §. q̃ si actor. de iu. calũ. Add̃ an subscribẽs videat totũ approbare, vide Pau. de cast. consi. ccxxx. & cccxxx. & ccc.
POMATES.
e ¶ Finaliter gl. Vide Fel. in c. cũ M. iñ. co. de cõsti. Alex. cõsi. j. incipiens viso, p̃cessu. col. iñ. volu. iiij. Fel. in c. q̃m cõtra. xxiiij. col. de proba. Barb. cõs. ccvij. & cõsi. vj. vol. j. Fel. in c. cũ Bertoldus. iiij. col. de re iudi. Barb. cõsi. xj. xxiiij. col. vol. ij. & cõs. xv. iiij. col. eo. vol. et consi. xvij. & consi. liij. col. xvj. ij. Volu. Ro. consi. lxxxvij. Pau. de ca. cons. lxxiij. colũ. iij. vbi dicit q̃ plati regni attestãtes se fuisse p̃sentes donationi, quã fecit rex de aliquibus terris regni, nõ per hoc videntur affirmare q̃ cõsenserint tali donatiõi. Vide pro & cõtra Barb. c. super eo. col. v. de offi. dele. Vide Alex. cõsi. cxv. iñ. col. ij. volu. v. vbi ponit de sciente. & patiente.
POMATES.
f ¶ Superuenit debitori. Vide pulchrum casum per Alex. consi. j. col. x. vol. v. vbi dicitur limitare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

↦POMATES.
a ¶No.iſtã. Vide Alexã.cõſi.cxxxij.col.j.ñ.vol.& plenius in conſi.ſeq.
b ¶No.iſtã gl. quę tenet. Ibi tu dic clarius qđ ad hoc vt cõpetat directa hypothecaria. Iſtis adde ſingulariter Bar.in l.& quæ nondũ.§. qđ dicitur.ff.de pigno.hic alle.& in d.l.cũ res. &ibi p Bal.ad fi.& vide oĩno quæ dixi poſt Bar. Adde quę ſint ꝓbãda volenti obtinere ĩ hypothecaria, Bal.cõſi.lv.& exlvj.& xxix.j.lib. & conſil. xxxvj.iij. lib.
↦POMATES.
c ¶Autẽ ſi quis. Vide Alex. cõſi. cxxxvij.j.colũ.volu.ij.& ſeq.in j.col. qđ conſiliũ eſt Ang. Arc. & Alex.cõſi.xcviñ.volñ.colũ.ñ.& conſi.cj. col.ñ.volu.v.
↦POMATES.
d ¶Iſtam partẽ. Vide Alex.conſi. xciiij.ñ. vol.& in l. non hoc. in j.colũ. C.vnde legi.& conſil.xciñ. in prin.vol.j.& conſil. xlv.col.ij.vol.v.
e ¶Quod debet probari,&c. Et dixi remiſsiue in l.rem quę nobis.j.allega.
f ¶L,cũ res. pro hoc eſt gl.no.ibi,& doc. in l.cũ res. C.de ꝓb.
g ¶Quod probatio. Iſtud non procederet in generali hypotheca: vt not. dixit Salic.in d.l.cum res. Pro quo vide text. inſti.de act.§.rẽ Seruiana.& ibi per doctores.
h ¶Requiritur probatio &c. Ex tit. enim pręſumitur bona fides.l. penulti.C. de euict. Il apud antiquos.C.de ſuit. & plenius not.in l. ſup longi.C. de preſcri. lõg.tẽp.& in l.Celſus. per docto.ff. de vſuc. & in c.vigilãti.& in c.ſi diligenti. de præſcrip. Requirit eñ q bona fides allegẽt, ex quo non ſufficit probare de titu.ita volunt Ange. in l.eum qui.§.fin.de Publicia. & in l.ſuper longi. C.de præſcri.lõg.tẽp. & Bal. in §.moribus. in §.ſi quis per triginta.ſi de ſeu.ſue.cõtrouer. inter domi. & agna. per l. ſi adulterium cum incęſtu.§. idem Pollion.de adulter. Faciũt not.per Bar. hic.dum vulr quod vbi ex poſſeſsione præſumitur dominium, non ſufficit allegare & probare de poſſeſsione, niſi opponatur & allegetur dominium:vt idem not.Bald. in l.

dedit libertatẽ,nõ erat obligat⁹ ſeruo manumiſſo:ideo ius ei ſupueniens ſeruo nõ prodeſt. Et iſta ſolutio tãgit in l.cũ vir.de vſucapio.quę eſt vera. Et ex hoc apparet ratio ſolutionis precedẽtis contrariñ: quia hæc lex loquitur qñ creditor ab initio fuit ignorãs. Sec⁹ ſi fuiſſet ſciẽs:vt l.j.j.de pig. Ratio:quia tũc debitor nõ teneretᵉ cõtraria pignoratitia,vt l.tutor.§.ſed ſi ſciens.ſ. eo. Et iſtũ paſſum qualiter ius ſupueniẽs authori noſtro proſit nobis,plene examinaui in d.l.cũ vir.dic vt ibi. Opp.hic dicit ꝙ ſupueniẽs dñium ſufficit.contra,imo ad hoc vt cõpetat pignoratitia, debet ꝓbari ꝙ res fuit in bonis debitoris tpe obligationis contractæ,vt l.& quę nondũ.§. qđ dicit.de pig.Solu.dicit gl.hic poſsidebat bona fide debitor & cũ titulo:& ſic videt eſſe in bonis noſtris,vt l.bonorũ.de verb. ſig. †No.iſtã[a] glo.quę tenet[b] ꝙ in hypothecaria ſufficit ꝓbare ꝙ debitor poſſedit bona fide & cũ titulo tẽpore obligationis cõtractæ:ſed in l.cũ res.C.ſi alie.res pign. data ſit.vbi eſt idẽ caſus tenet gl.ꝙ ſufficit ꝓbare poſſeſsionẽ bona fide:alibi ſ.in l.j. C.de Salui.interdi.& Inſtit.de act.§.item Seruiana.tenet ꝙ debet probare dominiũ debitoris. Quid dicem⁹? Dy.tãgit in d.§. itẽ Seruiana.& Cy.in d.l.cum res. Tu dic clarius qđ ad hoc vt cõpetat directa hypothecaria,eſt neceſſe qđ probet debitorem pignorantẽ tẽpore obligationis cõtractæ habuiſſe,tale ius,qđ ipſe potuiſſet rẽ à poſſeſſore vẽdicare:vnde habeo neceſſe ꝓbare ipſum fuiſſe dñm directo. & hoc ſine dubio ſufficit. Vel debeo ꝓbare ipm fuiſſe dñm vtiliter,vt puta emphyteutã vel ſuperficiariũ:vt l.tutor.§.fi.ſ.eo.& j.de pig. l.lex vectigali. Vel habeo neceſſe probare ipſum fuiſſe quaſi dominũ,hoc eſt,poſſediſſe bona fide & cũ titulo,ita ꝙ habeat Publicianã. Ita põt intelligi hæc gl.ſ.eo,l. ſi rẽ alienã.j.de pig.l.ſi ab eo.vbi eſt expreſſum. Sicũt ẽm prætor tuet debitorẽ agẽtem Publiciana,ita tuebit creditorẽ agentẽ hypothecaria:& per cõſequẽs omnis, q repelleret ipm debitorẽ a Publiciana, repellet iſtũ creditorẽ ab iſta hypothecaria:vt d.l.ſi ab eo. Et prædicta ſunt vera,ſi aliquis agit hypothecaria ex ſpeciali obligatiõe. Si vero ex generali:tũc ſufficeret ad directã hypothecariã qñcunq; poſt debitũ cõtractũ rẽ eſſe effectã in bonis debitoris:vt l.ſi.C.quæ res pig.ob.poſ. Idem ſi eſſet cõtracta obligatio ſpecialis ſub cõditione,ſi res debitoris fuerit effecta: vt l.ſi fundus.§.alia.j.de pig. Alias autẽ ſi quis[c] ageret ex ſpeciali hypotheca,nõ ſufficeret ad ꝓbationẽ hypothecæ directę rẽ poſtea in bonis debitoris ſupueniſſe: ſed ſufficeret ad vtilẽ hypotecariã,vt hic, & d.l.cum res.C.ſi alie.res pig.da.ſit.Sed ſi aliqs nollet agere hypothecaria vtili vel directa, Sed interdicto Saluiano,tũc ſufficeret ꝓbare poſſeſsionẽ debitoris: vt l.j.j.de Saluia.interdic.Et ſic ex prædictis patet qđ ꝓbare poſſeſsionẽ debitori tantũ nullo caſu ſufficit ad hypothecariã:nec etiã res dicit in bonis,niſi poſsidẽtes habeamus exceptionem,& nõ poſsidentes habeamus actionẽ:vt j.de acquir.re.do.l.rẽ in bonis. hoc tamen intellige:vt j.dicã. Quæro cir

d ca iſtã partẽ[d]:dixi ſ.ꝙ debet probari[e] do
e minium directũ vel vtile,vel quaſi domi-
6 nium debitoris:quæro †qualiter probabi tur? Reſpon.ſi quidẽ agitur contra ipſum debitorem ſufficit probare eius poſſeſsionẽ. Et hoc videtur velle quædã gloſ.j.hic in fi. Et hoc modo poteſt ſuſtineri gloſ.in i
f d.l.cũ res[f] alleg. Nam ipſe debitor quæſtionẽ dominij referre non põt, ſicut nec creditor debitori:vt l.ſi pignore.§.ſi prædo.& §. ſi creditor.ſ.eo.& l.cõmodare.cũ l.ſequenti.ſupra titu.j. Nec hoc obſtat pcedẽtibus:nam nõ dico hic ꝙ probatio[g] poſſeſsionis ſola ſufficiat imo dico ꝙ re-
h quiritur probatio[h] dominij: ſed probãdo
i poſſeſsionem contra ipſum debitorem:[i] præſumitur quod ſit dominus,cũ nõ poſſit referre quęſtionẽ dñij:et ſic aduocatus debet eſſe cautus ꝙ ponat ipſum debitorem fuiſſe dñm:qđ ꝓbabitur contra eum poſſeſsione probata,vt dictum eſt. Sed ſi hoc non poneret,ſuccumberet. Si vero agitur hypothecaria contra extraneum, tunc dicunt quidam, & hoc videtur ſentire Cy.in d.l.cum res.ꝙ ſi quidẽ ille extraneus habet cauſam à debitore, aut habet titulũ lucratiuũ:& idem in eo quod in debitore eſt dictũ.aut oneroſum:et tũc ſecus:vt l.apud Celſum. §. de authoris.j. de doli excep. Hoc non placet: quia diſtinctio illius §.de authoris. habet locũ in agente. Secus in poſsidente titulo ſingu-
k lari,[k] cui nunq̃ dolus authoris nocet: vt l.an vitium.j.de diuer.& temp.præſcri.& no.de doli.exceptio.l.ñ.§.j.ſed hic loquit in poſsidente:ergo &c. Et ſic dico ꝙ contra tertium poſſeſſorem ſiue non habeat cauſam à debitore ſiue habeat titulo ſingulari lucratiuo vel nõ,neceſſe habet creditor probare dominiũ directũ vel vtile vel quaſi dominium,vt ſ.dixi. Ad probandum autem dominium modi introducti ſunt noti, ſ.probare poſſeſsionẽ xxx. vel xl.annorũ,vel longũ tempus cũ titulo in rebus immobilibus, in rebus vero mobilibus poſſeſsio triennij cum titulo. Sed quia hoc probare nõ eſt facile, ideo ego introduxi hũc modũ probandi: quia ego ponã ꝙ debitor poſsidet rem aliquo 1
tempore,licet modico. Item ꝙ tempore quo apprehendit illam poſſeſsionem,illa res in nullius bonis erat certa:tunc ſtatim ſequit ꝙ erat ius de iure gentium ex illa regula, Quod in nullius bonis eſt, occupãti cõceditur:vt l.iij.j.de acquir.re. do. & l.j.j.de acquir. poſ.& ſic haberet aduerſarius probare rem fuiſſe in bonis alterius. Hęc autẽ dubia,quæ circa hoc cõtingũt, examinaui latius in l.rem quæ nobis.j.de acqui.poſ. Et hoc mõ ponẽdo poſſet ſuſtineri glo.in d.l.cũ res.C.ſi alie.res pig. da. ſit. Sed cõtra hoc opp.ſi debitor poſsidebat,habebat ſaltem ius in poſſeſsione:er-
1 go ipſa poſſeſsio, vel ſaltem[l] illud ius erat obligatũ:& ſic ſaltem ipſa poſſeſsio auocabitur per hypothecariã intentatã pro poſſeſsione: & ſic ſufficeret probare debitorem tantũmodo poſſediſſe. Reſpõ-
7 deo, † quod hypotheca extinguitur rei perẽptione. Si enim eſt obligatus ſeruus, & moritur,ſine dubio extinguitur hypotheca. Sed ſi tu ponis obligatum ius poſſeſsionis

etiam ñ. colum. C. de execu.rei iudi.& Salic.in l.certi. C.loca. Et ſic videtur cõ currere omnia requiſita ad præſcriptionem longi temporis, &c.
¶Contra ipſum debitorẽ. Nunquã ex poſſeſsiõe præſumitur dñiũ,niſi alleget adde Bal.in l.etiam. in ñ.col.C.de execu. rei judi.Et cũ Bart. hic tranſit Sali.in l. certi.C.locati.
¶Titulo ſingulari. Bal.in l.de rebus.C. de donatio.añ nupt. videtur tenere opinionem Cyn.in habente titulũ lucratiuum a debitore: qđ tamen ibi limita.& vide etiam ibi Bar. & Cy.& Bar.ibi in d.l.cum res. C.ſi res alie. pignꝰ. tenet opi.Cy.licet ipſemet hoc reprobet.& Sal. etiã in d. l. cum res. tenet opi. Cy.& vide etiã Inſti.de ac. §. itẽ Seruiana. Vide per Spe.in tit.de oblig.& ſol.§.j.ver.ſed quid debet creditor ꝓbare.cũ iij. ver.ſequen. Adde tu & vide ad ꝓbationẽ dñij d. Alexã. de Imo.in in cõſi.iiij.col.v.ver ſi.verũ quia.in ñ.co. & in cõſi.xxxix col. ñ.ver.quãtũ ad reſtitutionẽ.& in conſi. lxxxviij. in iij.colũ. eo.volu.& in cõſi.j. col.ñ.& cõſi. xj. col. pe.& ſeq.in iiij. vol. & ibi an per ſolũ inſtrumentũ,an per locationẽ:&an per inſtrumẽtũ cõtractus emphyteutici. Et ad de an in factis antiquis ſola cõis opi.& fama ſufficiat ad ꝓbandũ dñium. Et vide per eundẽ Alex. in conſi.xxiiij. colũ. col.pe. ver. accedit. in v.volu.
¶Vel ſaltem. An creditori habenti obligata bona debitoris ſufficiat ꝓbare ꝙ illa bona poſsidebantur per debitorẽ, vt er phypothecariam poſsit auocari poſtea per creditorem a quocunque detinente, vt conſequatur creditor debitum quod debet habere. Et ideo ſemel vidi dubitatum. Pone Titius erat debitor Sempronij:qui Sempronius habebat obligata bona Titij: poſt obligationem fuerunt ob aliam cauſam deſcripta bona Titij & aſsignata Lucio:de qua deſcriptiõe & aſsignatione reperiebatur inſtrumentum quod dicebat talia bona eſſe de bonis Titij repertis in domo &

habitatione Titij, quæ bona fuerunt descripta & deposita penes dictum Lucium confitentem se ea habere & promittentem ea restituere, cui vel quibus venient de iure restituenda: nam illud relatiuum, quæ, & illud relatiuum, ea, faciunt relationem præcedentis seu antecedentis cum omnibus suis qualitatibus, vt declarat Barto. in lege, si quis seruum. §. fina. ff. de leg. ij. in ver. sed quæro. testator reliquit alicui partē bonorū, &c. per l. a filia. §. testator. infra de ali. le. & a in l. j. in fi. ff. si fa. fur. fec. di. et sic videtur latius fateri bona illa fuisse de bonis Titij, seu penes eum existentibus, et in domo habitationis Titij repertis. Et verba talia instrumenti etiam si euunciatiue prolata sint, probāt cōtra Lucium: quia cum Lucio cōfectū fuit instrumentum. l. optimam. C. de cōtrahen. et cōmitten. stipula. l. quidam. infra de pha. l. Publia. §. fin. j. depositi: quæ qualitates importāt dicta bona fuisse in dominio vel quasi dicti Titij, seu ab eo possessa. l. ij. §. in locū. ff. de relig. et sumpti. fu. l. bonorū appellatio. §. in bonis. & l. penes. ff. de verb. signi. et dato q̄ referentur etiā ad bona, quæ detinebantur p̄ dictum Titium, tamen ex detentione præsumitur possessio, vt no. glo. v. q. j. §. quod pontifices. et q̄d̄ colligitur ex no. per gl. in l. ob maritorū. C. ne vxor pro mari. quāad hoc allegat Ange. in l. q vias. §. j. ff. de dam. infect. et no. per Inno. in c. ij. vt lite pendente. Pau. de Leaza. in commento c. in literis. in ij. co. de re. spo. & Bald. in tit. de pa. Constan. in versi. recuperarit quoquomodo. et in l. ij. in v. col. C. vbi in rem actio. et in sua disputatione incip. accusatus de vi turbatiua. in penul. col. et est de mente Bar. in l. stipula. §. hæc quoque. de verbo. obli. et Imo. in l. a diuo Pio. §. li sup. de re iudi. Ergo sufficere debet Sēpronio creditori probare de possessione dicti Titij, vt postea licitum sit Sempronio p̄ hypothecariam auocare bona a Lucio. Et licet d̄ hoc varię sint opiniones gl. et doc. hic, et in l. cū res. C. si res alie. pig. da. sit. cum suis cōc. tamen quantum ad casum nostrum sufficit dicta possessione Titij probari: vt s. dictum est, quod not. hic, Bartolus dum dicit q̄ omnia bona debitoris sunt obligata creditori, et debitor possi debatrē, si eā non desijt possidere quāuis reperiat per aliū detineri: tū

8 sessionis: ista possessio tua extinguit̄ statim, cū eā amittis & alius possidens non dicitur habere possessionē[a] tuam, sed est noua & diuersa possessio sua a tua: imo etiā si debitor reinciperet possidere, noua possessio diceretur: vt l. si is q̄ pro emptore. §. pe. de vsuc. merito non potest cōueniri hypothecaria pro illa possessiōe. Sed si poneres † q̄ illa res peruenisset ad quendam commodatarium conductorem vel similem, qui possunt conueniri hypothecaria: vt l. officiū. supra de rei ven. et l. si vē tri. §. pe. de priui. cre. tunc satis puto quod posset hypothecaria cōueniri pro illo iure
b possessionis. transfert enim in creditorē[b] quātū in eis, s. illam detentationem quam habet: sicut dicimus in rei vēdicatione. Itē opp. contra prædicta. Nam si debitor possidebat & perdidit possessionē, ipse posset eā auocare aliquo interdicto: ergo et
c creditor, qui habet obligata omnia bona sua: et sic iura et actiōes,[c] vnde sufficeret
9 probare debitorem possidere. Respon. † q̄ istud est verum, tamē non intentabitur tunc hypothecaria, de qua loquimur, sed intentabitur vtile interdictum quod direct̄ competit creditori: vt l. nomen. C. quę res pig. oblig. pos. Ex prædictis liquet q̄d sit probandum, ad hoc vt concludatur in hypothecaria: liquet enim ex p̄dictis q̄d
10 sit † narrādū in libello. Nā, vt dixi, eo mō tuetur prætor agentem creditorem hypothecaria, sicut tueretur debitorem agentē
11 actione sua. † Et iō sicut hodie de consuetudine in rei vendicatione admittitur libellus, in quo quis dicit rem ad se spectare iure dominij vel quasi, vt no. Instit. de
d act. §. aliæ. et est tex. in c. abbate sane. de re iudi. in vj. Ita in hypothecaria poterit dicere creditorem pertinuisse & pertinere ad debitorem iure dominij vel quasi: nec habebit circa hoc[d] exprimere causam dominij, vel quasi: sicut nec ipse debitor si vēdicaret: vt l. et an eandem. § actiōes. de exec. rei iudic. Item habet narrare istā rem fuisse sic obligatam, & debet exprimere certum debitum pro quo obligata est: qm̄ pro pluribus debitis potest esse obligata: sed dominium nō potest esse nisi vnum: vt d. l. et an eandē. §, actiones. & ibi not. p
e gl. paruam. Vidimus ergo[e] narrationem
12 libelli † Quæro, qualiter concludatur in libello: q̄ formatur in hypothecaria. Tex. in l. si cum venditor. in prin. infra de euic. videtur velle quod solum concludatur q̄d possessor condemnetur ad restituendam possessionem. Quidam docto. velle vidē tur q̄ sicut in rei vendicatione actor petit rem declarari ad se pertinere iure dominij vel quasi, ita in hypothecaria creditor petat declarari rem sibi obligatam esse, & possessorem cogi ad restituendum. Qui libellus satis placet: tamen consuetudo cō munis est quod cōcludatur sic: Quare peto dictum possessorem cogi ad tradendū possessionem dictæ rei detinēdam in cautam pignoris p̄ quantitate prædicta, donec mihi fuerit satisfactum. qui libellus et per hypothecariam auocabitur dicta possessio aduersus detinentem: quia iud ius possessionis debitoris fuit obligatū creditori. Sed ita est q̄ dictus Titius non desierat possidere dicta bona, quāuis essent de mādato iudicis et superioris descripta et sequestrata apud Lucium causa custodię: vt l. interesse. de acqr. poss. cum ibi no. per Iac. de Areti. et Bar. et no. per doct. et glo. in c. examinata. deiud. et late per Bar. Cy. post antiquos in lege vnica. C. de proh. seque. & Barto. in l. licet. ff. de posi. et not. docto. in Clemen. j. de seque. pos. ergo &c. Item etiam sufficit Sēpronio creditori probare quod Titius suus debitor possideret bona dicta, ad hoc vt Sempronius creditor habens omnia bona Titij hypothecata possit per vtile interdictum possessorium Saluianū auocare dictā possessionem bonorū postea consignatorū apud Lucium: vt no. declarat hic Bar.

optime procedit, per d. l. si cum venditor. in prin. Nam etiam in rei vendicatione p̄ cederet, si quis peteret possessorē simpliciter condemnari ad restituendam: vt l. j. in prin. supra de rei ven. Et ista forma magis est communis et plus placet. Possemus ēt concludere hoc modo, s. quare peto eum condemnari vt dictā possessionem restituat, vel totum debitum soluat, & videtur probari in l. ij. C. si vnus ex pluri. hær. &c. tangitur etiam modus formādi libellum ī hypothecaria in c. ex literis. extra de pig.
f ibi. Vnū tñ[f] nolo omittere † quod etiā in
13 hypothecaria est probandū q̄ debitor fuerit in mora soluendi debitū: vt l. debitores C. de pig. et ibi no. Debet etiam præcedere discussio in bonis debitoris. et hoc qualiter fit est multū notū ideo in hoc insisto.
Venio ad secundam partem. Hic dicitur a
14 † q̄ si dominus succedit debitori, pignus nō confirmatur. cōtra. infra de pig. l. si Titio. Sol ibi loquitur de pignoratitia: hic de b hypothecaria. Vel dic plenius vt ibi dicā, &c. Secundo opp. de excep. rei ven. l. j. secundo responso. et C. de rei vendi. l. cum a matre. et de rebus alie. non alienā. lege vē ditrici. Sol. dico q̄ nō confirmatur pignus quo ad actionem. Non enim ex hoc pōt creditor agere: sed quo ad exceptionem cōfirmatur: quia si ipse ageret, repelleret
g exceptione: vt in cōtrarijs. Item opp.[g] extra glo. quando aliquis succedit alteri, videtur habere ratum quod per illum factum est: vt l. solutum. §. soluram. supra eodem. et leg. fin. in princi. infra rem ra. hab. sed per ratihabitionem domini confirmatur pignus: vt l. aliena. supra eo. ergo q̄d est per successorem solutum, habet vim ratihabitiōis in his, quæ defunctus gessit nomine succedētis, vel pro eo promisit de rato: vt hic procuratorio nomine. Et istam d materiam, quando dominus rei succedit authori nostro, quid operetur, plene examinaui in l. cū vir de vsuc. dic vt ibi. Ve-
15 nio ad vltimam particulam, † & quero de intellectu istius ver. sed si conuenisset. ga tex. dicit, vt ex suo mendacio &c. Istā dictio, suo potest intelligi suo, s. hæredis. Itē suo, s. defuncti et variatur lect. huius vers. vt primo itelligatur suo, s. hæredis: qui ex postfacto consensu pignori, vel etiam ab g initio. Sed certe licet ista lec. in se sit vera: tamē ratio posita in tex. nō esset necessaria non enim repellit agentem propter mendaciū: sed quia ius pignoris est cōstitutū. et sic res ī veritate est obligata: vt §. e. l. aliena. Alij dicunt quod hic loquitur de mandacio defuncti: quia hic defunctus asseruit rem esse suam: in præcedenti responso simpliciter obligauit: vnde nō licet hæredi arguere mendaciū defuncti: vt C. de ser. pig. da. ma. l. si creditoribus. Et ista est lectu. vera et notabilis magis quā gl. tenet et etiam Cy. eā tenebat, et vos eam etiam teneatis. 42

POMATES.
¶ Possessionem. Vide Alexan. cō. iiij. colum. iiij. vol. ij.

POMATES.
¶ Creditorē. vide Are. cō. xxxj. co. ij.
¶ Iura & actio. Bonum consilium. et sic ita potius agis possessorio quam hypothecaria: sed an in obligatione bonorum veniant res, in qbus debitor habet tantū possessionem, adeo q̄ si possessio ad alium sine vitio peruenit, possit creditor cōtra eum ad possessionem agere: vide Cyn. Salic. et alios ī l. cū res. C. si res alie. et no. Insti. de actio. §. item Seruiana. Add de an in obligatiōe bonorum veniat officium iudicis. Bart. consi. xcv.

POMATES.
¶ Circa hoc. Vide Fel. consil. cxxxiij. in prin.

¶ Vidimus ergo. Per Spe. in ti. de act. & pe. §. sequitur. versic. cæterum.

POMATES.
¶ Vnum tamen. Vide Ale. consil. xviij. volu. v. vbi ipse de hoc tractat.

POMATES.
¶ Item oppo. Vide Alex. in l. si heredis. co. ij. infra de leg. j. et consi. xix. colū. iij. ij. dubio. vol. v.

CReditor. Creditor, q̄ vendidit pignus, debet superfluū pretij restituere, nō debitorē delegare. h. d. Oppon. de l. eleganter. §. si vēdiderit. supra eodem. Glo ff. dat plures solutiones. Prima quod hic exigatur pretium, ibi non. sed certe si exegisset pretium, frustra tractaremus de legatione eius cum non sit debitor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ POMATES. ¶ Titius. Vide Alex. conſ. lxxxix. col. j. volu. ij. & in l. ij. xix. col. ff. fol. mat. Fel. in c. quæ in eccleſiarum. col. x. de conſti. Alex. cõſi. cl. col. ij. vol. ij. Soc. conſi. cclxvj. col. xx.

b ¶ Data mercede. Adde tex. & ibi Bal. in l. ij. C. q. ex cau. ſer. p̃ præ. li. ac. hic all. & Io. an. in tit. de exe. ſen. in fi. in addi. Spe. Ang. in cõſ. cxxxvj. Bal. in d. l. item ſi verberatum. Pau. de Ca. in l. ſciẽdũ. de ope. no. nũ. & adde Bart. in l. iubemus nullam. C. de ſac. ſanc. eccle. adde Ro. conſi. cccx.

c ¶ Vilis perſona. Et ſequuntur oẽs doct. Gul. Ray. & Bald. hic, & Bal. in l. ſi. in fi. C. de exec. rei iud. vbi limitat ſ religioſa & honeſta pſona.

d ¶ Vtilitatem huius edicti. Et vide in materiam huius tituli multa pulchra per Bald. in rub. C. eod.

e ¶ POMATES. ¶ Magiſtrũ. Vide Pau. de Ca. & Bal. in l. in cauſe. §. j. ff. de p̃cur. Archi. & Ioã. An. in c. g agẽdũ. de p̃cu. li. vj. & Imo. in c. inter dilectos. de fide inſtru. & in c. in noſtra. de p̃cu. & in c. cũ in iure peritus. de off. dele. & in c. ex parte deçani. de reſc.

f ¶ POMATES. ¶ Magiſtrum. Vide Ro. conſi. ſin. ccccclxvj.

g ¶ POMATES. ¶ Seçũdo not. Vide Alex. cõſil. lxvj col. ij. circa medium. vo. ij. & conſil. lxxx. pe. col. vol. iij. & conſi. xliij. col. ij. vol. ij.

h ¶ Non autẽ. Vide Bar. in l. habebat. j. de inſti. ſ prin. huius §. not. ſumme iſtum §. pro libello in hac actione. & iſte text. in ver. vnde quæritur Offilius. inducit hic per Gul. & Bald. ad q. de qua per Barto. & docto. in l. cętera. §. fi. de leg. j.

i ¶ POMATES. ¶ Contra hoc oppo. Vid Alex. cõſ. xliij. in ij. co. & ſeq. vo. ij.

k ¶ Cauſæ expreſsio. vide not. per Bal. in l. fi. in vlti. col. C. q. cũ eo. & in rubr. C. eo. in vj. col.

l ¶ Cauſa in ſe vera nõ ſit. per Inn. cuius dicta clarius refert Bal. in ru. C. e. in vj. col. hoc etiã allegat Bar. in l. ſi pupilli. §. j. de ne. geſt. & Bart. in l. ciuitas. ſi cer. pe.

m ¶ De in rẽ verſ. l. iij. Adde Bart. in l. doli mali. in ij. co. j. de noua. & in l. fin. j. eo. & Bal. in l. cætera. §. fi. de leg. j.

n ¶ POMATES. ¶ Item præpoſitio. Vide Ro. ſin. ccxxxix. & ſin. xxiij. Iſte tex. allegatur in ver. vel ſi ad locãdũ. per Ro. cõſi. cccclxj. in j. co. q̃d habẽs mandatum ad præparatoriũ actus, non cenſetur ſemper habere mandatũ ad ipſius actus explicationem. & ibi plura adducta ad hoc.

o ¶ POMATES. ¶ Si plures. Vide Alex. cõſ. cxlvij. ij. vo. Crem. ſin. clxv.

Vel dic q̃ debitor vult expectare diẽ hic: ibi non. Iſta eſt quędam diuinatio. Sequẽs gl. laborat eodem morbo. Vnde ſoluit gl. aliter q̃ hic vult delegare, ibi mãdare. iſta gl. dicit contrariũ eius q̃ deberet dicere: vt apparet ex tex. l. contrariæ. dat gl. aliã ſolutionẽ q̃ ibi creditor non fuit in culpa: nam quilibet diligens paterfamilias ſic vendidiſſet. Nam propter dilationem plus vendidit, & ideo poteſt delegare vel mandare. Ita loquitur ibi. ſecus hic, arg. l. ſi pignore. §. fi. ſ. eo. & hanc tene.

Pro damnis & intereſſe agitur pignoratitia, etiã non ſoluta pecunia.

43-

Pignori. Si creditor fuit in culpa reſtituendi inſtrumẽta pignoris debitori tempore debito, tenetur ad intereſſe: ſecus ſi ei culpa imputari nõ poſſet. h.d. †No. caſum, in quo etiã ante ſolutam pecuniam poteſt agi pignoratitia, ſ. pro alijs damnis. quod ergo dicit in l. ſi in rem. §. omnis. ſ. eod. intelligitur de pignoratitia quæ intentatur ad rei reſtitutionem. Item puto quod creditor non teneatur exhibere inſtrumentum, niſi ſibi idonea, cautio offeratur, ſecundum formam l. quamuis. ſ. eo.

Officialis propter publicam vtilitatem accipit rem priuati. Aſinum priuati accipit iudex pro faciendo portare maleſactorem ad iuſtitiam.

Vilis perſona poteſt cogi vt ſuſpendat maleſactorem.

Titius. Dãnum in pignore datum authoritate curiæ non pertinet ad creditorẽ qui in culpa nõ deprehenditur. h.d. Nota ex hac lege † q̃ propter vtilitatẽ publicam põt officialis accipere res perſonarũ priuatarũ. quod de iure debet intelligi data mercede de publico: vt C. qui. ex cau. ſerui pro præ. lib. accipi. l. j. & ij. de rei ven. l. itẽ ſi verberatum. §. j. & ſ. quẽad. ſer. amit. l. ſi locus. §. fi. & ibi no. licet non ſeruetur. vt dicit ibi gl. Et ſic apparet q̃ †qñ officialis vult facere aliquam iuſtitiã, poteſt accipere aſinum priuati vt portet maleſactorẽ. †Sed quæro an poſsit capere hominem ad decapitandũ vel ſuſpẽdendum aliquẽ. videtur q̃ non. C. ne quis liber. inui. & c. l. j. & ij. li. xj. ne operæ a colla. exig. per totũ. & ne ruſti. ad vllum offi. reuo. per totũ. Doc. dicũt cõtrariũ, ſi eſt vilis pſona: quia ppter vtilitatẽ publicã poteſt agi: arg. de ſanctiſ. epiſ. §. ſi monachus.

De exercitoria actione. Rubrica.

LEX I.

Vtilitatem huius edicti [d]. Dominus tenetur ex facto magiſtri per eum præpoſiti: ſicut dominus ex facto inſtitoris, cum ſit eadem ratio, imo maior. hoc. d. Gl. ſignat vnũ contrariũ, & nõ ſoluit. Vide ibi ar. cõtra. C. de temp. in integ. reſt. l. ſuperuacuã. Sol. dic ibi ex varietate locorum vel temporum non inducitur varietas rationis. hic ſic.

Magiſtrum. [e] Magiſter obligat dominũ ex eo omni facto ad quod præponitur de conditione ipſius perſonæ deſtinatione ſeu diſtinctione non habita: nautæ vero ex ſolo debito dominum obligant. hoc dicit vſq̃ ad §. magiſtrum.

Præpoſitus negotiationi vniuerſali quod poſsit alium ſubſtituere ſine ſpeciali mandato.

Qui patitur aliquid, videtur alium præponere.

In negotiatione nauali præpoſitus poteſt alium ſubſtituere contra domini voluntatem.

Magiſtrum. [f] Magiſter habet authoritatẽ aliũ ſubſtituendi, etiam ſi ſibi fuerit interdictum, & ex ſubſtituti perſona obligatur dominus. h.d. †Nota q̃ prępoſitus negotiationi vniuerſali poteſt alium ſubſtituere ſine ſpeciali mandato. †Secundo no. [g] q̃ qui patitur aliquid, videtur alium præponere. †Tertio nota ſpeciale in negotiatione nauali, quod prępoſitus poteſt ſubſtituere contra domini voluntatem.

Contractus dicitur fieri in rem, in qua quis eſt præpoſitus, ſiue illud fiat directo, ſiue accipiatur pecunia mutuo vt illud fiat. vel vt ſoluatur primo mutuanti.

Quando ſufficiat q̃ cauſa exprimatur ab accipiente mutuum ad hoc vt alius obligetur.

Non autem. [h] Hic eſt valde not. §. & h.d. Si magiſter cõtrahit in rem, in qua præpoſitus eſt, tacite dominus obligatur, ſi in hãc cauſam ſe contrahere exprimat. hoc primo. Itẽ ſi contrahit ſimpliciter nulla cauſa expreſſa, dominus non tenetur, niſi in eius vtilitatem verſum appareat. Itẽ ſi contrahit in cauſa, in qua expreſſe prohibitus eſt: ſufficit tunc expreſsio, licet vera non fuerit. h.d. & ſic habet tres partes. Secũda ibi: q̃ ſi ab initio. Tertia ibi: ſed & ſi in pretijs. Itẽ prima ſubdiuidit: quia primo ponit vnum dictum: & illud exẽplificat. Secundo mouet vnũ dubiũ circa illud, & declarat. Secunda ibi: vnde quærit, & vſq̃ ad ver. ſed & ſi in pretijs. Pone caſum per te, Azo in ſumma huius tit. intelligit q̃ magiſter ad pecuniã ſuſcipiendã & ad merces emendas erat ſpecialiter præpoſitus. Pone ergo caſum q̃ magiſter præpoſitus ſpeciali-
ter ad prędicta emit merces pro decẽ, iuit ad creditorem & dixit ſe emiſſe merces pro viginti & accepit mutuo viginti certę obligat dominũ. h.d. Ita etiam intelligit Iac. de Are. †Nota q̃ cõtractus dicitur fieri in rem, in qua quis præpoſitus eſt, ſiue directo fiat illud, vt in prin. hui[j] §. ſiue pecunia mutuo accipiatur ad illud faciendũ: vt in ver. quid ſi mutuam. ſiue pecunia accipiatur mutuo ad ſoluendũ primo mutuanti: vt ver. ſed & ſi ab alio. †Secundo nota q̃ ſufficit cauſæ expreſsio facta ab accipiente mutuũ, & c. Contra hoc oppo. [i] j. eo. l. fi. in prin. Solu. Quãdoq̃ quis accipit pecuniam mutuo in eam cauſam, in qua præpoſitus eſt tacite: vt quia venit in conſequentiã mãdati ſibi iniũcti: tũc ad hoc vt dñs teneat, requirit q̃ ſit expreſſum in hanc cãm accipere mutuo: vt hic. Item q̃ dicta cauſa ſit vera: & q̃ credit eã ſubeſſe tẽpore cõtract[i]: vt j. eo. l. fi. in prin. Qñq̃ quis accipit pecuniã in eam cãm ſimpliciter, hoc nõ exprimẽdo: tũc nõ obligat dominus, niſi probet in eam cãm eſſe verſum: vt in ver. q̃d ſi ab initio. Qñq̃ quis accipit pecuniã in eã cauſam, in quã præpoſitus eſt expreſſe: & iſto caſu ſufficit ſola cauſæ expreſsio [k] licet cauſa in ſevera nõ ſit [l] vt dñs obligetur, vt hic in verſi. ſed & ſi in pretijs. Ita intelligit Azo in ſumma huius tit. & Inn. in c. vlti. extra de fideiuſ. & ſentit gl. j. eo. l. fi. Ad prędicta opp. j. de in rem ver. l. iij. [m] §. quid tñ. Sol. prędicta loquuntur, quando quis contrahit cum habente mandatum: contrarium loquitur, quando contrahitur cum eo, qui nullum habet mandatum: vnde creditor debet eſſe magis cautus vt in voluntate dñi ſeu in cãm domini cõuertatur. Opp. de l. ſed Iulianus. §. ſed & ſi ab initio. j. ad Mace. gl. nõ ſoluit. Sol. ibi mutauit propoſitũ in melius: vnde ſufficit bonus euentus.

Item præpoſitio. [n] Modus præponendi eſt conſiderandus: qui ſi excedatur, dominus non obligatur.

Si plures. [o] Ego repetij iſtum §. ſolenniter primo anno quo legi Digeſtũ vetus. & eſt notabilis §. Si pluribus vniuerſalis adminiſtratio cõcedit, videt cõcedi inſolidũ, niſi aliud ſit expreſſum. h.d. No. primo quod dixi in ſummario. Nam ſecus eſt, ſi mãdatur aliquid ſpeciale, quia non intelligitur inſolidum, niſi ſit dictum: vt l. pluribus. ſ. de procur.

Vltimo

Universidad de Deusto

Vltimo no.quando est dictū quod vnus nō faciat sine consilio alterius,non tenet quod alter facit solus in prætudicium mādātis:propter quod examinaui hic totam materiam de cō silio:vt videbitis in repetitione huius §.si plures. Sequitur repetit.§.si plures.

1 ☞ *Duo procuratores simpliciter constituti,quando uideantur constituti insolidum.*
Quid in pluribus institoribus.
Quid in pluribus officialibus uel delegatis.
2 *Consilium alterius quando quis requirere teneatur.*
3 *Consilium alterius quod quis tenetur requirere,quando teneatur illud sequi.*
4 *Dictio de,q denotet causam proximam & materialem.*
5 *Dictio cum,quid importet quando ponitur ut aduerbium,quādo ut coniunctio,& quā do ut præpositio.*
6 *Quando aliquis non habens planum intellectum debet aliquid facere cum consilio alicu ius:intelligitur,id est,cum consensu.& nu.7.*
8 *Guardianus fratrum Minorum quod non possit esse executor testamenti.*
9 *Quid agendum quando ille,qui debet dare consilium,non uult ille dare,uel nō potest.*
10 *Consilium malum illius,qui debet consilium dare,non est sequendum.*
11 *Actus expediendus consilio alicuius,quando debeat uel possit expediri spreto consilio quando consilium esset malum.*
12 *Sententia lata sine consilio sapientis stante statuto q iudex ferat sententiam cum consilio sapientis,q sit nulla.*
13 *Omissio leuis solennitatis quando uitiat.*
14 *Quando causa est cōmissa alicui consulenda,si omittit dare consilium,q sit alteri committenda.*
15 *Compromissum est factum in aliquem quod ferat sententiam secundum consilium sapientis,quod ualeat.*
16 *Verbum placet q intelligatur de arbitrio boni uiri.*
17 *Verbum,uidebitur,q importet arbitrium boni uiri.*
18 *Si partes consentiunt ut iudex ferat sententiam prout tali sapienti uidebitur,& iudex hoc faciat,an ualeat.*
19 *Iudex habet suam potestatem limitatam et obligatam legi et æquitati.*
20 *Si dicatur q iudex sententiā ferat cum consilio et arbitrio alicuius incertæ personæ, an ualeat.*

Si plures. Iste §. habet tres partes principales. Primo loqtur quādo plures magistri sunt præpositi simpliciter. Secūdo quādo diuisim. Tertio qñ cōditione adiecta. Secūda ibi:sed si diuisis. Tertia ibi:sed & si.h.d. Administratio priuata & vtilis ordinaria pluribus simpliciter cōcessa intelligit insolidū:secus,si diuisim vel aliud sit expressum.h.d. vsque ad §.exercitorem:et cessant oīa cōtraria. Casus in termi
1 nis satis patet.†Opp.ad primā partē,& videt quod qñ plures procuratores dātur,nō videntur dari insolidū:nisi hoc exprimatur:vt §.de proc.l.pluribus.et ibi no.facit §.de neg.gest.l.cū alicui in fi. Sol.secūdū Ia.de Bel.in quadā q quā disputauit,an duo rei constituātur tacite,quā ponit in auth.de duobus reis. Et tene q duo seu plures ꝓcuratores simul cōstituti videantur cōstituti insolidum,etiā si non exprimatur. Et ita intelligit d.l.pluribus.ar.j.mād.l.si mādato Titij.§.Paulus.et l.creditor. §.duobus.ad l.cū alicui.supra de neg.gest. Respondetur q loquitur in pluribus gestoribus sine mandato. Et est ratio:quia dominus mandās videt solū vniuscuiusque fidē insolidū seq, scdm eū. Et est opi.ista vera:& illa lex cōcordat cū ista. et idē tenet Ia.de Are. Sed certe glo.in d.l.pluribus.tenet cōtrariū. Cuius opi.est hodie canonizata extra,de procu.c.si duo.li. vj. quā puto verā. Non ob.l.si mādato Titij.§.Paulus.quia loquitur in pluribus pro alio interuenientibus insolidū:vt Inst.it. de fideiuss.§.si plures.et C.eo.ti.l.nō recte.et ita intelligit glos.sed lex ista,et l.pluribus.loquūtur in mandatarijs,nō mandatoribus. Nec obstat l.creditor.§.duobus.qa fuit expressum,vt ibi
a not.et d.l.si pluribus.vnde adhuc remanet cōtrariū[a]. Quid dicemus? Dico q aliud in magistris præpositis negotiationi nauis,vel institoribus præpositis alij negotiationi:quibus videtur mādari insolidū vt hic:aliud in ꝓcuratoribus,vt in contrario. Ratio differentiæ est,quia in istis præponuntur certæ negotiationi:et sic actui vniuersali videtur concessum plurimū iuris:et in eis quodā modo plena administratio trāsfertur: vt quicquid gerant in illa administrationem intelligantur facere prætextu officij,licet nō exprimatur.j. ti.ij.l.fi.et obligāt dñm directe,vt hic,ea.l. pri.et j.ti.ij.l.ij.et per totū tit. In ꝓcuratore vero nō trāsfertur ita plenū ius,cū semper noīe dñi debeat cōtrahere:et sic nō videt ordinarius administrator:et dñm nō obligat directe:vt l.Iulianus.§.si ꝓcurator,infra de act.emp. Similiter si pluribus cōceditur iurisdictio ordinaria,cuilibet cōpetit insolidum: vt supra de offic. prcon. leg.j. Sed si pluribus conceditur iurisdictio delegata, tunc secus: vt infra de re iud.l. duo ex tribus.et no.e.tit.in l.Pōponius scribit,si vni.q illa æquiparatio procedat,patet ex mō cōstituendi,et ex effectu cōstituti. Nā iurisdictio ordinaria est illa,q̄ cohæret loco,vel certæ administrationi:vt l.j.§.cū vrbem.supra de offic.præfe.vrb.et C.vbi et apud quē.l.fi.l dē in magistro vel institore,qui præponuntur certo loco,vel certæ administrationi seu negotiationi.infra de insti.l.institor. Item ex effectu cōstituti. Nā iurisdictio ordinaria nō finitur morte cōcedentis:sed delegata sic:vt §.de iurisd.cm.iud.l.et qa.sic etiā mādatum institoris nō finitur morte:sed procuratoris sic:vt infra de inst.l.sed et si pupillus.in prin.et l.si quis mācipijs.§.si impubes.e.tit. Secūdo opp.de l.parui. alias, Pedius.§.de arb.quā alle.pro cōcordāti. Sol.ibi loqtur in arbitris, q æquiparātur iudicibus delegatis.ergo &c.vt supra dictū ē. Vel aliter.Ibi loquit de arbitro absente:vnde duæ partes nō potuissent cōsensisse de vno solo. Et idē dicerem si plures institores vel exercitores essent ꝓposi
b ti a duobus litigātibus,vt exerceāt negotiationē legitime pendēte iudicio:ar.illius leg. Vt igitur liqueat materia,distingue[b] tres casus,quādo pluribus mandatur idē officiū. Aut est officiū publicū authoritate et vtilitate,aut publicū authoritate,sed vtilitate priuatū:aut vtroque priuatū. Primo casu aut est iurisdictio seu administratio ordinaria:et tūc cōpetit cuilibet insolidū:vt §.de offi.procō.l.j.et infra ad muni. l.Imperator. Aut est administratio delegata:et tūc secus:vt d.l.duo ex tribus. de re iud.nisi forte eēt talis delegatus,qui ꝓ ordinario habeatur:vt d.l.Pōponius scribit
b si vni.de re iud. Secūdo casu distingue eo dē mō. Aut est administratio principalis & ordinaria:vt in pluribus tutoribus et curatorib⁹, et tūc cuilibet īsolidū cōpetit. C.d autho.præstan.l.fi.et C. si vnus ex plu.l.j. Aut est administratio accessoria,et quodā mō delegata,vt plures actores vnius tutoris:et nō intelligūtur insolidū,nisi sit dictū:ar.eius qd supra dictū est de iudice delegato. Nō obstat l.decreto.in fi.de admi.tu.quia ibi administratio fuit demandata vni ex pluribus tutoribus. Tertio ca
c su[c] aut plures præponuntur a pluribus in uicē litigantibus et nō intelligūtur insolidū,nisi dicat:arg.d.l.parui supra de arbi. Aut ꝓponuntur ab vno seu a pluribus nō litigantibus:et tūc aut certæ et vniuersali administratiōi,ita q omnibus administratio ordinaria videtur cōcessa:vt in institore et magistro:tūc qlibet pōt insolidū : vt hic. Aut sūt alij administratores.et nō pōt vnus sine alio:vt §.de ꝓcu.l.pluribus. Fallit si essent plures plures ꝓcuratores iure pā li:vt ca.si duo.§.sane.de ꝓcu.in vj. Fal
d lit ēt in pluribus [d] executoribus vltimæ volūtatis:vt in c.fi.de te.in vj.sed de iure nostro de hoc cōsueuit dubitari,&c. Tertio op.ad tertiā particulā, qa secūda ē clara. et vī q vnus possit sine alio agere,nō obstāte q aliud sit dictū a ꝓponēte : vt infra de adm.tu.l.qdā decedēs.§. Papi.alias incipit,pī.So.vt hic habes in gl.vel dic meli⁹ d ad ꝓpositū,q duo fuerūt hic assumpti pariter officiales,hoc acto q vnus nō posset agere sine alio:ibi aūt fuit assumptus vnus

a ¶Remanet contrarium. Vide Bar.in l. j.§.de off.consu.et in l.pluribus.§.de ꝓcura.et in l.creditor.§. duobus.j.mand.

b ¶Distingue. Quando pluribus mandatur idē officiū,an vnus faciet sine alio: bñ facit qd j. scripsi in iij.q.secūdū Inn. & qd no.Bar.in l.fi. j.vti pos.Et de executoribus vide qd hī per Guid. de Su. in lege nulli. C.de epi.et cle.et Bar.in cō si.factū tale proponitur, Titius fecit testamētū.et vide Bal.in rub.C.eod.in vij. co.et dicit Ang.q il lū tex.in l.Imperatores.§.si magistratus de app.q si duo sunt executores testamēti, et vnus recusat:alter insolidū exercebit officiū. Si aūt ambo recusent, diœcesanus ꝓuidebit.l. nulli.C.de epi.et cle.& l.si quis ad declinandā. Et adde istis qd no.Bal.in l.j.C.si vnus ex ꝓpu.tu. Ex cuius verbis suppletur doctrina Barto.hic. Adde pluribus executoribus qualiter vno nolente vel nō potente cæteri exequantur.Bal.cō.lxxvij.et cccexij.ij.li. & clvij.iiij.lib.

✠ POMATES.

b ¶Distingue. Vide Are.cō.lxvj.col.iij. Panor.ca. prudētiā. co.v.de offi.deleg.et in cō.lvij.co.iij.vol. j.et cō.lxxvij.iij.co. vol.ij.

c ¶Tertio casu. Adde tu et aduerte,qa Barto hic sentit q officiū ꝓcuratoris sit authoritate & vtilitate publicū. Adde q hoc idē tenet Abb.i c.prudētiā.co.iij. in prin.de offi.dele. & Mod.i c.post cessionē.co.xij.de proba. ¶De hoc per Bal.in l.nulli.ad fi.de episc. et cle. et ibi qd si vnus decessit,et quid si vnus abest. Quid aūt in pluribus tutoribus vno decedēte, vide Bal.in c.cū magistratus.C. quādo prouo.et ibi ēt qd si tutores sint discordes & an isti possint animi fiti motum alteri committere, videlicet consocio.quid si vnus est priuatus, vide Bald.in authē. hoc amplius in vj. co.j.C.de fideic.& q vnus non possit sine alio,ponit Bald.in l. fi.in prin.C.cōia de leg. Adde qd de pluribus tutoribus.Bal dum cō.clv.ij.lib.

✠ POMATES.

d ¶In pluribus. Vide Panor.cō.cx.vo.ij. Aret.cōsi.xciij.colum.j.et iij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vt ergo liqueat. Vide Felin.in c.qm cõtra falſam. col.v. de proba.

b ¶ Venio ad queſtionẽ. Vide Bart. in l.ſi cõuenerit. de re iud. & moder.in l.j.§.j.ff. de appel.ſed ibi tractatur de iudice. Et vide oino Cy. & Io. in l.cum tale.§.ſi arbitratu.de condi.& demõ. & ibi diſtinguit an dicaſ cũ conſilio & conſenſu: an dicatur arbitratu talis.& habeſ in c.cũ in vete. de elec.p Io. An.in regula,nullus ex cõſilio. An ſit differẽtia ſi dicaſ, cũ cõſilio,conſenſu,vel licentia, Bal. C.eo.in rub.in q.vij. & ibi etiã quid ſi dicatur ſine cõſciẽtia.Et adde quæ not.Bal.in l.j.in fi.C. de indicta ij.col. Adde vt per Bal.cõſ.cxxiiij.inci. viſo teſtamẽto. iiij. libro.

✠ POMATES.

c ¶ Eo caſu. Vide vnum verbum Feli.c. ſciſcitatus. colũ. vj. de reſcrip. & in c.cũ omnes.col. xij. de conſti.Bar.conſi. j.col.xxxj.vol.j.Feli.in c.iij.v.& vj.co. de reg.iur. Panor.in cap.cum olim.de arbit. & in c. cum in veteri. colum. ij. & col.vj.de elec. Anania conſ.xv. Panor. in c.pe.& ibi Barb. & Fel.de conſti.Panor.in c.iij.de offic. deleg.Feli.in c.j.col. xij.de ſpon.

d ¶ De conſilio. De dictione de,& cum, per Ioan.And.in regu.nullus ex conſil. de regu. iur. in mercu.per Archid. in c. cum olim.de arbi.& in c.ſi pro debilitate.de offi.deleg.

✠ POMATES.

e ¶ L. Titium. Videſ mihi tamen vt ille text. habeat alium intellectum.vide Soci.conſi.xj.col j. vbi ponit aliqua quibus colligiť qñ dicatur particeps officij.

✠ POMATES.

f ¶ Cum conſilio. Vide Ange.conſil. clxxxvij.& conſi.cxiij. & conſi.clvj. Ange. in §.ſi quis. Inſtit. de ſuſpe.tut.

vt officialis,alius vt cõſultor:vt ibi,& probaſ eo.tit.l.Titiũ.in princ.& j.mã.l. idẽq;. §.ſi quis ea.& in l.qui in aliena.§.cũq;.ſ.de neg.geſt. Quarto opp.cõtra dictam ſolutionẽ fortiſſime† qđ idẽ, ſit q; aſſumitur vt conſultor,vt j.mand.l.idemq;.§. ſi quis ea.Sol.ille.§.non dicit quod illius cõſultoris conſilium quis debeat ſequi vel non. Vnde de hoc quid iuris ſit j.dicam: ſed dicit quod conſiliũ debet requiri.qđ eſt contra d.l.Dic ergo quod ad illum §.bene poteſt adaptari ſolutio glo. Nã §.ſi qs.loquitur in eo qui aſſumebaſ vt conſultor,& licet non eſſet officialis:tamen eſſe poterat. ſed l.quidam decedens.loquitur in mulierẽ aſſumpta vt conſulat:quæ non erat tutrix,nec eſſe poterat.Et iſta ſolutio eſt vera in ſe quantum ad d.l.quidam decedens. Ratione q; vna via prohibetur, &c. vt j. de ſponſa.l.oratio.& j.de tut.& cu.da.ab his.l.ſcire.§.j.& iſtam tenet Iac.de aret.& Cyn.tractat in l.id qđ pauperibus.in xiij. q.C.de epi.& cle.Sed iſta ſolutio non eſt bona ad l.Titiũ & Mæuiũ.in prin.vbi in maſculo eſſet idẽ, q; tenetur regrere, nec ſequi conſiliũ ipſius de neceſsitate.& illud ſentit gl.Ideo pro declaratione huius contrarij oportet te ſcire q; tutoris poteſtas eſt a lege tributa licet teſtator eum nominet:vt j.de tut.l.j.ibi:iure ciuili data:&c.& C.de iura.calũ.l.ij.§.qđ obſeruari. ibi: aut legitima,&c.Procuratoris vero poteſtas pẽdet ex arbitrio cõſtituentis: vt j.man.l. diligenter. Aut ergo hæc cõditio q; faciat cum conſilio alterius,apponitur ab homine,qui habet poteſtatem a lege: & tũc nõ cogeretur quis eius conſiliũ requirere nec ſequi niſi ſit quis collega officij:vt d.l. Titiũ & Mæuiũ.in princ. Ratio ne poteſtas legi pẽdeat ex alieno arbitrio:ar.j.de teſt. l.iij.& qđ ibi not.& de hære.inſti.l.illa inſtitutio.In collega vero officij ratio eſt:qa hoc eſt proximũ.& quaſi de iure.vt l.cõſilio.j.de cura.fu. Aut ei,qui habet poteſtatem ab homine,dicta cõditio ab homine apponiť:& tunc de neceſsitate debet eius conſilium explorare.Ita loquitur §.ſi quis ea.& j.tit.ij.l.ſed & ſi pupillus.§.conditio. cum ſi.ita eadem ratione dico in eo qui habet poteſtatem a lege ſi ei talis cõditio de habendo conſiliũ apponitur a lege, debet neceſsitate cõſiliũ requirere,vt in auth.de non alie.§.qđ autem.vbi dicit quod debet exquirere conſiliũ,&c.& poſtea dicit qđ ſi aliter factũ ſit,nõ valeat.expreſsius j.de ſuſpe.tut.l.impuberib⁹.& Inſtit.de ſuſpe. tut.§. impuberes. Vt ergo liqueat[a] iſta materia,dic quod aut alicui habẽti adminiſtrationẽ aliquis adij̃citur vt collega eiuſdem officij:aut adij̃citur vt authoritatem præſtet:aut vt cõſultor. Primo caſu an poſsit vn⁹ ſine alterius cõſilio,dic vt ſ.dictũ eſt. Secundo caſu non poteſt ſine alterius conſilio,nec ſine alterius authoritate:vt j.de reb.eo.l.ſi pupillorum.in fin.eo.ti.l.ſi fundus.& ſ.de tranſac.l.cũ hi.in prin. cũ ſimilibus. Tertio caſu aut aſſumiť vt cõſultor ille,qui non eſt,nec eſſe põt particeps officij:& tunc ex vrbanitate poteſt eius conſiliũ requiri:de neceſsitate vero non cogitur:vt l.quidam decedens.§.Papinianus.j.de admi.tut. Aut talis cõſultor põt eſſe particeps officij:& tũc aut eſt particeps officij,& conſultor:& debet regri:vt l.Titiũ & Męuiũ.in prin. Aut nõ eſt particeps officij:& tũc aut adij̃ciť vt cõſultor ei,qui habet poteſtatẽ ab hoie aut a lege.Si a lege,debet regri:vt Inſt.de ſuſpe. tu.§.impuberes.& in auť.de nõ alienã.§.qđ aũt. Aut adij̃ciť ab homine:& tũc de neceſsitate nõ debet regrere cõſiliũ:vt d.l. Titiũ.in prin. Secũdo caſu cõſiliũ debet requiri:vt j.mãda.l. idẽq;.§.ſi quis ea.& j.ti.ij.l.ſed & ſi pupillus.§.conditio. & de acq.hære.l.ſi quis mihi bona.§.ſi corã Titio. Vltimo opp.ſ. eadẽ l.§.magiſtrũ.Solue vt hic in gl.& eſt ibi ſpecialis caſus fa

b uore nauigationis. Expeditus de opp.venio ad q.[b] & primo

3 quæro:nos vidimus † an aliquis teneatur requirere cõlilium:

c nũc quæro an eo caſu[c] quo tenetur requirere, teneatur ipſum ſequi. Quidã,vt Mar.Sil.dicunt,aut fuit dictum cũ conſilio,

d aut de conſilio[d]. Primo caſu nõ tenetur ſequi:ſecundo ſic: vt dicit Cy.C.de epiſ.& cle.in l.id q; pauperibus.in xv.q.Dic q; iſta diſtinctio non probatur aliquo iure Canonico vel ciuili: & ideo neſcio quare hoc dicat.Breuiter ratio quæ mouit Mar

4 ti.eſt,† quia dictio,de,denotat cauſam proximã & materialẽ, ſicut dicimus de dictione,ex:vt C.de legi.l.nõ dubiũ.& l.j.C. ſi ſer.extero.& de pecu.l.eo tẽpore.in fi.expreſsius de hac dictione de,habes ff.de coniung.cũ eman.lib.eius.l.j.§.nunc videamus.Et ſic cum dicit,de conſilio:perinde eſt ac ſi diceret, conſiliũ ſit de materia eius quod fit:ſicut dicimus lignum eſt de materia vegetis. Quæ ratio ceſſat cũ dicitur cum conſilio. Iſta diſtinctio nullo modo placet,nec eius ratio:quia quãdoq;

5 † iſta dictio cum,ponitur vt coniunctio: quãdoq; vt aduerbiũ: & tunc ſignificat tempus ſeu ſignũ cõditionis,ſecundũ ea quę no.in l.qui promiſit.de condi.inde.& in l.quocũq;.§.fi.de ver. obl.& hoc nil ad propoſitũ. Quandoq; ponitur vt prępoſitio, vt in caſu noſtro:& tunc quandoque habet vim copulæ:vt de

. leg.j.l.Titiæ textores.§.nihil.& l.ſi ancilla.& de verb.ſig.l.triplici. Et ſi diceres q; iſto modo ponitur:tunc importat q; conſilium debet ſequi. Verbi gratia:volo quod ꝓcurator me⁹ agat negotia mea cum conſilio Titij.q.d.gerat negotia mea ſecundũ conſiliũ Titij. Qñq; iſta præpoſitio cum, denotat cauſam efficientem ſeu inſtrumentũ.quo mediante aliquid fit. Verbi gratia: Titius interfecit hominem cũ cultello:vt C.de fica.l.is qui cum telo. Vnde cum dico cum conſilio:quaſi dico q; cõſilium Titij ſit inſtrumentum,quo mediante negotiũ fit: ſed ſi non ſeruaret conſilium:tunc non eſſet cum conſilio. Vides ergo quod cõſiderata propria ſignificatione iſtarum dictionum idem important quantũ ad propoſitum : vnde diſtinctio non procedit:& cõtra diſtinctionẽ prędictam ſolet allegari l.impuberibus.de ſuſpe.tu.& Inſti.de ſuſpec.tu.§.impuberes. vbi eſt dictio ex,quæ idem importat q; dictio de,vt dictũ eſt:ſed cer-

6 te illa lex non facit. Nã dico † q; qñq; conſiliũ adij̃citur ei,qui non habet plenũ intellectũ:vel ratione ætatis vel prodigalitatis,vel ſimili ratione:& tunc verbum,cũ cõſilio,debet intelligi.j.cũ conſenſu,alias conſiliũ nihil operaretur. Ita loquitur.l. impuberibus.Et pro hoc eſt gl.ord.extra de off.deleg.c. venerabili. Vnde id nõ eſt tunc ex ſignificatione illius dictionis ex ſed ex mente proferentis. Vt ergo liqueat hæc materia,ſic diſtingue:aut dicitur q; aliquid fiat cũ conſilio ſimpliciter, aut cum conſilio & conſenſu:vel cum conſilio & voluntate: & ſimilia verba. Primo caſu aut non debet requiri de neceſsitate: & tunc non debet ſequi neceſſario,vt dictum eſt ſ. Aut debet

7 requiri ſecundũ prædicta:& tunc † aut iſta adiectio, cũ conſilio,eſt facta ei,qui non habet intellectum plenum: & tenetur ſequi:vt d.l.impuberibus.& d.c.venerabili.in glo. Aut ei qui habet plenum intellectum.& tunc aut ille,qui habet præbere conſilium,eſt particeps officij:& tenetur ſequi cõſilium: vt d.

e l.Titium[e].coniuncta l.conſilio.in fi.de cura.furi. Aut non eſt particeps officij:& tũc ſufficit quod requiratur nec ſequi teneatur:vt extra de arbi.c.cũ olim.& j.mand.l.ij.in fi.Sic debet intelligi l.ſed & ſi pupillus.§.cõditio.alleg.& d.§.ſi quis ea.Secũ

f do caſu quando dicitur cum conſilio[f] & conſenſu vel cũ cõſilio & voluntate:& tunc aut ille,qui vult conſulere,nõ põt eſſe particeps officij:& nõ tenetur ſequi,etiam ſi ſit dictũ,ne quod vna via,&c.vt d.l.oratio.de ſpon.& de regu.iur.c.cum quid.in vj.& arg.l.quidam decedẽs.§.Papi.de admini.tut. Aut poteſt eſſe particeps officij:& tũc aut iſta adiectio fuit facta ab homine,qui habet poteſtatem a l.& non tenetur ſequi conſilium:vt d.l.Titium.vbi dixit teſtator:& ſi aliter fiat, non valeat:& tamen ſi non eſt particeps officij,non tenetur ſequi.ad qđ facit l. j.in prin.& l.ij.in fi,vbi pu.edu.de.vbi non ſolũ a conſilio extranei:

Universidad de Deusto

Ex quo dixit singulariter Ioan. And. in c. non est de cõsuet. in vj. in nouella q̃ si iudex committit causam alicui cũ hoc quod non ferat sententiam sine consilio talis sapientis viri: quod si lata est sine cõsilio, est nulla ipso iure sine appellatiõe, et in hac materia, de cõsilio: et an iudex committens causam possit committere eam cum, hoc quod non ferat sententiam sine suo cõsilio, an valeat, et si. Vide Inno. in cap. si pro debilitate. de offi. dele. Sed circa hoc dixit hic Barto. considera, propter id quod dixit Bart. in l. j. et ibi dixi C. de rel. Et ad prædicta vide Bart. in l. item si vnus. §. idem Pomponius. in fra de arbi. et ĩ. l. j. p xi. Et in materia cõsilij sapiẽtis, vide vnum verbum Bald. in ca. primo de contro. inuesti. et Bald. ĩ lege secunda. C. de legi. et Bald. in repeti. §. qui prouocauit. et Ange. in l. ad principem. infra de appel. et Bar. in l. ille aut ille. §. cum in verbis. delega. ij. et de consilio authẽ. vide Bal. & Ange. in l. j. C. de tuto. et cura. illustriũ perso. et no. singula. Bar. in l. in bonorũ. de bo. posses. vbi videtur posse dici de istis vicarijs castrorũ qui non tenentur eẽ periit, vt si sequãtur consilium malũ, non teneantur in syndicatu. Item istis adde Bald. in lege. j. C. ne lic. ter. prouoc. et ponit Bart. de quæstione hac. Itẽ ponit an si in sententia nõ apparet de consilio, an præsumatur. et adde hic Bald. in lege si qs mihi bona. §. si corã. de acquiren. hæred. & in materia adde quod dixit Inn. in c. si pro debilitate. de offi. dele. Quid si cõtra substãtiam compromissi est quod arbiter debet ferre laudum secundum consilium sapientis. & quid si cũ requisitione consilij. de quo p Bal. in l. illa ĩstitutio. de hæred. instituen. Quid autem in arbitratore, vide p Bal. in l. fi. in xij. q. C. de contrahẽda emptione. et vide j. proxie per Bart. in l. item si vnus. §. iij. ĩ. de arbitris. et vide in hac materia Bal. in rub. C. cod. in iij. colũ. & Io. An. in regula, nullus ex consilio. & q̃d legitur et notatur in c. ad nostram de consuetudi. de quæstio. Bar. vnum adde, q̃d singulariter dicit Inno. in c. nec episcopi. de temp. ordina. quod si eligantur plures ad consulendum in causa, et sint discordes, quod iudex potest sequi maiorem partem. & Bar. hic tenet quod iudex non tenetur sequi. et istud dictum Inno. facit ad no. Bar. ĩ. c. §. in ij. col. et per Lud. in rub. de arb. in vj. et vij. char. vbi de hoc et si in hac materia. et ad dictum Inn. in d. c. nec episcopi. vide per Moder. ff. de appel. l. ad principem.

2 ¶ Seruãda est. No. pro cõmissionibus testatorũ dicentium, nolo q̃ sis executor meus: neque exequeris sine licentia guardiani fratrum Minorum: nõ valer, eo quia non est capax: & non valet eius consensus. q̃d no. ad ea quæ dixi post Bar. in l. bonorum. C. qui' admit. et ad hoc adde Bal. in auth. ingressi. ĩ j. col. C. de sac. san. ecc. et Bar. et quæ ibi dixi in l. quidã decedẽs. §. pater. de admi. tu. et Bal. in d. auth. ingressi. in pe. & vlt. col. Et adde omnino. Bal. in l. id q̃d pauperibus. in iij. column. C. de episcop. & cler. & Bald. in rubric. C. eo. in iiij co. et ibi contra Bar. etiam: & an debeat saltem requiri consilium fratris minoris in exequendo secundã voluntatem testatoris Barto. in tract. Minorũ. lib. iij. tenet q̃ aliquo casu sic, vt ibi. et Pet. d Anc. expresse in cle. exiui de ver. sign. tenet q̃ nullo casu debet requiri. et not. p Bald. in d. authen. ingressi. Adde an tunc minor possit alium substituere, Pet. de Anch. consi. cciij.

5a POMATES.

b ¶ Per hoc. Vide Alex. consi. lvij. co. ij. vol. ij. Feli. in c. ex parte. vltima co. de consti. Barto. in tra. Minorũ. libr. iij. in iij. dist. Curti. consil. lxij. col. ij.

5a POMATES.

c ¶ Quid si. Vid Paul. consi. v. col. ij. vol. j. Felin. in c. pe. ij. colũ. de consti. Pan. c. cum in veteri. iij. co. de elect. Barba. in ca. ex parte. co. v. de cõsti. Are. consi. xxvj. co. iiij. ver. iij. quæro. vi de limi. per Feli. in c. cũ venerabilis. co. xv. de excep.

d ¶ Cõsilium malum. Ibi: & ideo si dat cõtrarium videtur vel le Bar. in l. si conuenerit. de re iud. vide quod dixi ibi post Imo.

5a POMATES.

d ¶ Cõsilium malum. Vide limitata per Fel. in c. cũ venerabilis. de excep. colũ. xv. et seq.

5a POMATES.

e ¶ Iniquum cõsiliũ. Vide in simili p Feli. in c. ex literis. col. vl. de consti. et in ca. venerabilis. col. xiij. de exce. Panor. in c. iij. co. fi. de offi. del. Ias. in l. admonendi. col. xj. ĩ. de iureiurã.

5a POMATES.

f ¶ Dicit statutũ Vide Alexan. consi. lix. vol. iiij. Feli. in c. ex parte. col. j. de cõsti.

tranei: sed etiam a consilio testatoris recedit. Aut adijcitura lege vel ab homine ei, qui habet potestatem ab homine: et tũc debet requiri & sequi: quia talis conditio apposita seruanda est[a]: vt l. sed & si pupillus. §. conditio. j. tit. ij. et auth. hoc ius porrectũ. de sacrosan. eccl. et' de nupt. l. si vt p ponis. C. eo. ti. et in l. in cõiunctiõe. & extra de elec. c. cũ in veteri. Et per hoc [b] dico quando quis facit aliquem executionem ĩ testamento suæ vltimæ voluntatis de cõsilio et consensu guardiani fratrum minorum, † q̃ talis adiectio nihil releuat, per Decretalem, exiui de paradiso. extra, de verb. sig. in Cle. Nam non potest esse particeps officij: de quo officio amisso multum dolet. † Quæro secundo, quid si [c] ille cuius consilium debet requiri, nõ dat consiliũ, vel quia nõ vult, vel qa non potest: ĩ hoc distingue. Aut est assumptus vt consultor ex legali dispositione, aut ex dispositione hominis. Primo casu, si quidẽ est præsens in tali actu q̃ potest præbere cõsilium: tunc cogetur per iudicẽ: vt C. de bo. quæ lib. l. fi. §. necessitate. et facit C. de decu. l. quidam. lib. x. Aut nõ est præsens ĩ tali actu q̃ possit cogi: & forte mora ẽ periculũ allatura: & tunc potest ille actus exerceri eius consilio vel consensu non expectato: vt ŝ. de iud. l. si longius. §. fi. de iure do. l. si' ego. §. j. in fi. et ff. so. ma. l. si cũ dotem. §. eo autẽ tempore. ver. sed si latitet. Et est hodie casus extra, ne sede vacã. c. j. in vj. Si vero ex dispositione hominis: & tunc nõ potest cogi suum consilium præbere: ar. ŝ. de arbi. l. iij. Et ideo an possit ille actus geri, distingue sic, Aut erat talis, cui consilium debebat requiri tãtum, aut requiri et sequi. Primo casu, si est in mora dandi consilium, poterit ad actum procedi eius consilio prætermisso: vt d. c. cũ olĩ. extra de arbit. Facit j. de verb. oblig. l. qui Romæ. §. cohæredes. et l. fi. C. de iure emphy. Secundo casu aut fuit assumptus consultor inter viuos: & tunc sine eius cõsensu vel voluntate nõ valet quod agitur: argum. infra de verb. obliga. l. si quis arbitratu. & C. de cõtrahend. empt. l. fi. Si vero in vltima voluntate: et tunc si nõ potest, vel per annum distulit: tunc poterit sine eius cõsilio vel consensu procedi ad actum: vt C. cõia de leg. l. fi. §. sed et si quis. Tertio q̃ro, quid si dat consilium malũ [d] ille, † cuius cõsiliũ debet sequi? Certe illud verbum, cõsilium, debet intelligi arbitrio boni viri: vt d. l. Titium et Mæuium. ij. respõso. ŝ. alleg. et iõ si dat malũ cõsilium, illud non est sequẽdũ: vt infra de cõtrah. emp. l. hæc vẽditio. et de le. iij. l. fideicõmissa. §. quanquã. et de le. ij. l. j. et iõ id quod dicitur q̃ eius cõsiliũ tenetur sequi, intelligitur si est æquũ. Sed de vno dubitatur † q̃d fiet, an proceditur ad actũ eius cõsilio spreto vel nõ. Ad hoc dic, vt est talis casus, in quo nullo dato consilio actus vitiatur: vt quando ex dispositione hominis is, qui habet potestatem ab homine, debet alterius consilium sequi et requrere. et tunc aut talis potestas vel volũtas dependet ex potestate seu volũtate vnius, vt puta constituẽtis p curatorẽ, vel similis: et non põt vltra procedere, et ĩputat sibi q̃ tãindiscrete cõstituit, ar. ŝ. de mino. l. co mandatũ. in fi. facit infra ea. l. §. est aũt. Facit optime extra, de elec. c. j. in fi. in vj. Aut pendet ex volũtate duorũ cõtrahẽtium: et tũc illud iniquũ cõsilium [c] reducitur ad arbitrium boni viri: et sic procedetur ad actum: vt l. si societatem. §. arbitrorũ. infra pro soc. et de ope. li. l. si libertus. Aut est talis actus, in quo posset procedi, etiam si nullũ cõsilium disset. quod quando sit patet ex his quæ ŝ. dixi in q. proxi. præcedenti: et tunc aut aut tale consilium cõtinet manifestam iniquitatẽ: et tunc perinde est, ac si nihil dixisset: et sic procedetur ad actum: vt j. de ap. l. si expressim. et ff. qui satisf. cog. l. quoties. nec est opus adire prætorem vt corrigat, quod manifeste iniquum est l. quæ sub cõditione. §. penul. de condi. instit. Aut non cõtinet manifestam iniquitatem: et tũc recurrendũ est ad iudicem, qui cã cognita illud cõsilium reducat ad arbitriũ boni viri: vt l. si cũ dotem. §. eo autem tẽpore. versicu. sed si. ff. soluto matrim. Dices tu, imo quando cõsilium manifeste est iniquũ, debet reduci ad arbitriũ boni viri: vt l. societatem in fi. pro socio. Vnde si illud consiliũ seu arbitrium in casu illo haberet pro nullo, actus vitiaret: vt d. l. si qs arbitratu. de verbo. obl. et d. l. fi. de contrah. empt. et ideo lex voluit q̃ reducatur ad arbitrium boni viri: vt res potius valeat quã pereat: vt l. quoties. de rebus dub. Sed ĩ casu p posito res nõ perit: et iõ in prin. distinctionis nõ fecit differentiam vtrũ esset manifesta iniquitas vel nõ. Quarto quæro, dicit statutum [f] q̃ † iudex ferat snĩam cũ consilio sapiẽtis, [g] iudex tulit sententiã sine illo: an valeat sententia. Videtur q̃ sic: quia leuis omissio solennitatis non vitiat: vt lege j. in fin. de ven. inspi. Sed ista est leuis solennitas. quod patet, quia non debet eius consilium sequi de necessita-

g ¶ Cum consilio sapientis. Si sententia fertur sine consilio sapiẽtis, an valeat.

g ¶ An eodem ver. quarto quæro, dicit statutum. &c. ibi, cũ cõsilio sapiẽtis. Et vidi de facto annullari quandã snĩam latã nõdũ spectato cõsilio sapientis postquã fuerat missus processus. et maxime, quia statuto erat ĩ ciuitate illa, q̃ non valeret sententia, nisi ferretur secundum consilium sapientis. Nam dicebatur, snĩam ipso iure nullam esse, nõ expectato cõsilio sapientis, etiã si

Universidad de Deusto
Biblioteca

expreſſe ſtatutum non annullaret, ex quo etiam de iure communi eſt prouiſum, qđ debet ſpectari conſiliũ, poſtquã proceſſus miſſus fuit, per no. ꝑ Bar. Ad hoc facit tex. in c. cum in veteri. de elect. & in c. cum olim. & ibi expreſſe no. do. Ant. & Imo. de arbi. Bar. in l. Titiũ & Mæuiũ. in prin. ff. de admi. tuto. & Io. And. in c. nec epiſcopi. de temp. ord. poſt Inn. & Hoſt. ibi & Bal. in l. ex illo. C. de appel. & in l. j. ad fin. C. de manumiſ. vin. & in l. j. C. ne lic. ter. pro uoc. & clare firmat Ioan. Andr. in addi. ad Specu. in titu. de requiſi. conſiliꝫ. §. j. j. ſuper verbo, vt autem. referens ita tenuiſſe glo. & Oldra. & qđ no. Io. Andr. in c. non eſt. de conſue. in vj. in nouel. & in c. ſi pro debilitate. de off. deleg. Et in dubio etiam nõ præſumitur ꝙ interuenerit dicta ſolẽnitas conſiliꝫ a ſtatuto requiſita: vt eleganter probat Bal. in d. l. j. C. ne lice. ter. prouoca. reprehẽdus Goffre. qui cõtrarium tenet. Et cum Bald. tranſit etiam Pet. de Ancha. in repe. c. canonum. de conſti. in verſic. ſimilem quæſtionem ponit Ioan. Andr. &c., & licet Spec. in tit. de requiſi. conſi. §. j. in verſic. ſi vero nõ eſt. videatur velle ꝙ tale ſtatutũ vel cõſuetudo arctans iudicẽ ad requirendũ & ſequendũ conſiliũ ſapiẽtis, non teneat, per c. ad noſtrã de cõſuetu. tamẽ communiter tenetur contrariũ, vt no. Io. And. in d. §. j. in addi. quam ponit ſuper verbo, vt aũt. & eſt de mẽte Bart. & doc. in l. ſi conuenerit. de re iu. & Inno. clare in d. c. ſi pro debilitate. & Bal. in locis ꝫ. proxime allegatis. Nã ſicut valet cõuentio partiũ ꝙ iudex teneatur iudicare ſecundũ cõſciẽtiã talis d. l. ſi conuenerit. cũ ibi not. ita oportet valere ſtatutũ. quia qđ fieri poteſt per pactum, poteſt per ſtatutũ tãto fortius: vt not. gloſſ. in l. neq; ex prætorio. & in l. neque pignus. §. priuatorum. ff. de regu. iu. & in rubri. C. de decre. decuri. & in l. j. quæ ſit lõgua cõſuetudo. & ibi Bal. Adde quot modis cõſiliũ requiratur, & an iudex teneatur cauſam committere conſulendã. & illud cõſilium ſequitur ſplendide Pau. de Ca. cõſi. lxxxvij. inci. ꝙ declaratione: & aliquid cõſi. cclij. per Ang. conſi. cxxxvj. Et qualiter intelligatur ſtatutum ꝙ cauſa committatur intra certũ tempus, per eundem cõſilio clx. & ibi etiam an iudex conſilium

te: vt ſ. dixi: ergo &c. Contrarium credo: Cũ enim iudex habeat poteſtatem a lege municipali ciuitatis, & lex illa ciuitatis dicat conſilium debere requiri: tunc debet requiri de neceſsitate, vt dictum eſt: alias actus nõ valet. Non obſtat cõtrariũ: quia 13 debes ſcire, ſecũdum Old. †ꝙ quędã eſt ſolẽnitas, propter quã ſubſtãtia facti nõ poteſt mutari: & iſta dicit leuis ſolennitas, & omiſſa nõ vitiat: vt d. l. j. in fi. ff. de vẽ. inſpi. Quædã eſt ſolennitas, ꝑ quã facti ſubſtantia poteſt mutari: ſi omittatur: & iſta nõ di a citur leuis ſolennitas: [a] argu. in l. cũ hi. §. ſi prætor. ſ. de trãſac. Sed in caſu noſtro conſilium ſapientis põt trahere iudicẽ in contrariã ſententiã: vt l. itẽ ſi vnus. §. principaliter. & l. ſeq. ſ. de arb. ergo non eſt leuis ſo 14 lennitas. †Quinto quæro iuxta prædicta: quædã cauſa eſt cõmiſſa alicui conſulenda: ille cõſultor omittit dare cõſilium: an ſit alteri cõmittenda: vel iudex procedat alterius conſilio nõ requiſito? Quod videtur, per ea quæ dicta ſunt in ij. q. Credo tamen alij cõmitti. per l. in cõiunctiõe. C. de nup. Non obſtant quæ dicta ſunt ſ. in ij. q. quia illa vera, quãdo in diſpoſitiõe perſona apposita eſt, cui[9] cõſilio quis debet vti. In quæſtione aũt noſtra loquimur qñ ſtatutũ generaliter loquit, ꝙ ferat cum conſilio ſapiẽtis. qđ cõſiliũ in genere peri re non põt: vt l. incendiũ. C. ſi cer. pet. & l. quod te. ſ. ſi cer. pe. & j. ad l. fal. l. in ratione. §. tametſi. & §. diligẽter. Et circa prædicta vide multa verba quæ ponit Spec. in ti. de requi. conſi. [b] †Sexto quero, quid ſi compromiſſum eſt in aliquẽ ꝙ ferat ſententiã ſecundũ conſiliũ alterius ſapientis, an va 15 leat? [c] Videt ꝙ ſic: qa in iudiciarijs cõtractibus, & in vltimis voluntatibus, poteſt talis conditio apponi, vt ſ. vidiſtis. In contrariũ videtur caſus, l. item ſi vnus. §. idem Pomponius. de arbit. Sol. dicunt quidam ꝙ valet. per ea quæ dicta ſunt. Nõ obſtat d. l. itẽ ſi vnus. §. idem Pomponius. ſ. de arbitr. quia ibi fuit dictum ꝙ pronunciaret, prout Titio diſpenſatori placeret: ideo nõ valet: quia omnis poteſtas collata videtur in placitũ Titij, ſiue æquum, ſiue iniquũ dicat: ideo nõ valet: quia remanet arbiter ſolo nomine: arg. j. ti. ij. l. ſed & ſi pupillus. §. ſed ſi in totum. Sed ſi dixiſſet, ſecundum arbitriũ vel conſilium Titij: tunc valeret: quia intelligit cõſiliũ Titij ſecundum arbitrium boni viri, vt ſ. dictũ eſt. Et ſic intelligitur §. ſed ſi ita. qui loquitur ſtatim poſt §. idẽ Põponius. arg. j. de leg. ij. l. fideicõmiſſa. §. cꝫ cꝫ. & ita dicebat Oldr. & refert qđ erat intellectus Hoſt. Sed certe noſtri gloſſatores aliter intelligũt §. ſed ſi ita. nec dicta opinio placet: nam verbum placet, 16 †ſeu placebit, idẽ importat qđ verbũ arbitratu, vt intelligatur de arbitrio boni viri, non de libera volũtate. Caſus eſt de fideicõ. liber. l. Lucius Titius teſtamẽto. Et ſic inducendo relictum liberis collatũ in libera voluntatem grauati non valet: vt l. ſi fideicõmiſſaria libertas. ij. reſpon. j. de fideiſequi teneat. & per eũdem conſi. clxxxvj. & clxxj. vbi dicit quod imperito non eſt turpe ſequi conſilium periti. per Bal. conſi. ccclxx. primo libro. Et quid ſi conſilium ſapientis ſit præſentatum extra tempus, & iudex contrarium mauit, an valeat, per eundem conſi. cliij. & clvij. iij. lib. Et quod conſilio imperiti non ſit ſtandum, per eundem conſi. cxcvij. Et quid ſi conſultor ſuper pluribus articulis aliquos ſibi reſeruauit, an valeat conſilium, per eundem cõſ. cccxxxvj. iij. li. Et an corã cõſultore poſsint ꝓduci inſtrumenta[f], per eũdẽ conſi. lxxvj. j. lib. Et per Romanũ conſi. ccxxviij., an ſequi conſilium iudex teneatur. Et an per petitionem conſiliꝫ ita ſuſpendatur ſententia, ſicut per appellationem, per eundem conſi. ccxxxv.

cõ. lib. Sed ſi ita relinquat libertas: ſi hęredi placebit: valet. Ego manifeſte cõcludo rem quod verbũ, placet, debet intelligi de arbitrio boni viri, non de libera volũtate: ergo idẽ eſt dicere, arbitratu Titij, quantũ dicere, de conſenſu & conſilio Titij, vel beneplacito Titij. Nam de vtroq; intelligitur dictum arbitrium boni viri. In q. ergo præmiſſa[d] dic aut eſt dictum de conſi d lio & conſenſu vel beneplacito Titij vel arbitratu Titij: & non valet: vt d. §. idem Pomponius. Ratio, quia iſta conditio eſt contra ſubſtantiam arbitrij: quæ eſt, vt arbiter poſsit pronunciare ęque vel inique: vt l. diẽ proferre. §. ſtari. de arbit. Sed eo caſu aufertur libera poteſtas arbitro: quia cõtra illius Titij placitum, conſiliũ, ſeu arbitrium non põt pronunciare: cũ talis poteſtas ſit ei data ab homine: vt dictũ eſt ſ. in iij. q. ergo &c. Aut eſt dictũ, ꝙ arbiter ꝓnunciet conſilio Titij ſimpliciter: & tunc valet: quia ſufficit ꝙ eius conſiliũ requirat nec tenet ſequi, vt dictũ eſt: & ſic per hoc nõ aufertur ei libera poteſtas. & hęc opi. tangitur in Specu. de arbi. §. ſequitur. verſ. ſed quid ſi dicat. Et ex hoc apparet quod e gloſſ.[e] j. de hæred. inſtitu. l. illa inſtitutio. quæ dicit quod poteſt compromitti vt feratur ſententia prout videbitur de iure ali 17 cui ſapiẽti: nõ bene dicit. Nam † verbum, f videbitur, [f] idem importat quod verbum, placebit, ſeu arbitratus fuerit: vt d. l. fideicommiſſaria libertas. j. de fideicommiſſis 18 liber. †Septimo quæro, quid ſi partes conſentiunt in iudicem ordinarium, vt ferat ſententiam prout videbitur tali ſapienti: & iudex hoc fecit, an valeat. Et videbitur quod non, per ea quæ ſ. dicta ſunt de arbi. arg. l. j. ſ. de arb. Contrarium dico per l. ſi conuenerit de re iudi. & ideo aliud in 19 iudice, qui non habet † ita liberam poteſtatem, ſicut habet arbiter: imo habet ipſam limitatam & obligatam legi & æquitati: vt in auth. iuſiurã. quod præſta. ab his. per totum. & j. de pœnis. l. hodie. & Inſtit. de offi. iudi. in prin. & ſic non eſt contra ſententiã iudicis, ſeu eius ſubſtantiã. An autẽ teneat ſeq de neceſsitate, patet ex his quę e ſ. dicta ſunt. †Vltimo quæro, qd ſi dica 20 f g tur[g] qđ ferat ſniam cũ conſilio & arbitrio alicuius incertę ꝑſonæ: an iſta adiectio aliqd operet: diſtingue. Aut loqueris in extraiudicialib[9], aut in iudicialib[9], & his quæ ſapiũt natura iudiciorũ, vt arbitria. Primo caſu aut illius incerti electio cõpetit pluribus: & regulariter non valet qđ agit: quia h poſſunt in eligẽdo diſſentire: [h] vt l. ſi merces. in prin. j. loca. & ibi no. Fallit in caſu. l. ſi fund[9]. in fi. j. de pig. & in caſib[9], in qb[9] valet ꝓmiſsio ĩcerta, vt ff. de iur. do. l. cũ poſt. §. gener. & ibi no. dixi in l. ita ſtipulat[9]. de verb. obl. Si vero cõpetit vni, tũc valet. qa ceſſat rõ prædicta. ergo &c. arg. l. adigere. §. cꝫis. de iure patr. Secũdo caſu, qñ in iudicialibus: tũc valet iudicis interlocutio, ꝙ partibus diſcordãtibus vel ipſe eliget, vel partes ad cõcordiã coget: vt ſ. de arbi. l. itẽ ſi vnus.

a ¶ Leuis ſolennitas. Adde quæ dicatur leuis ſolennitas, per Alexã. conſi. xcviij. in iij. vol.

b ¶ Conſil. Vide in materia Barb. conſi. xj. col. vij. vol. j.

c ¶ An valeat Compromiſſum qũ ſentẽtia feratur ſecũdum conſilium ſapientis. Vide Ludoui. in repeti. rubric. ff. de arbit. in vltima chart. in verſicul. vlterius quæritur, ſi compromiſſum ſit. per docto. in ca. cum olim. de arbit. per doct. in l. illa inſtitutio. ſ. de hæredi. inſtitu. poſt gloſſam. Quid autem in arbitratore, vide per Bald. in l. finali. in xij. queſtio. C. de cõtrahen. emptio. & vide Barto. in l. ſi vnus. §. iij. ſ. de arbit. & vide ibi hanc materiam & Bald. in rubri. C. co. in iij. columna. & Ioan. Andr. in regu. nullus ex conſilio. & quod legitur & nota. in capit. ad noſtram. de conſu.

d ¶ Præmiſſa. Vide Lanfran. in tracta. de arbit. chart. xiij. in verbo multis. Raphael Cum. cõſi. lv.

e ¶ Quod glo. Vide Bal. ſ. l. j. C. de arbit.

f ¶ Videbitur. Nota de verbo, videbitur, & placebit, vide Barto. in l. ſi cui. de legatis primo. & vide ſ. in proxi. col.

g ¶ Si dicatur. Quid autem ius ſit, quando aliquis habet facere aliquid de licentia & permiſſione alterius, vide Barba. conſilio xj. columna vij. volu. primo. & pro declaratione vide Alexand. conſilio clxxxv. vltim. volu.

h ¶ Diſſentire. Vide Feli. in c. quoniam. contra. de probationi.

si vnus.§.principaliter.& ſ.de iureiur.l.iuriſiurãdũ.§.ſi de qua litate.& de bo.autho.iudi.poſ.l.in venditione.in fin.

Exercitorem. Supra dixi quis dicat magiſter: hic declaratur quis dicatur exercitor. h. d. Exercitor dicitur,ad quem omnes reditus veniunt:nec p̃ſonæ conditio inſpicitur,niſi ſit minor: quia tunc tutoris vel curatoris authoritas inſpicitur.h.d.

Eſt autem. Contrahentes poſſunt eligere exercitorẽ ſiue magiſtrum:ſed exercitor non poteſt eligere contrahentes,niſi in ſubſidium.h.d.Not.q̃ magiſter, ſiue exercitor,poteſt conuenirí ex contractu ſuo:quod qualiter intelligatur,videbitis in l.ſi.infra ti.ij̃.

1 ☞ *Contractus factus per ſeruum uoluntate domini,quando obliget dominum.*
2 *Voluntas patris circa contractum filij q̃ non ſemper obliget patrem.*

Si is qui nauem. Continua primo ad præcedentia:ſupra dixit q̃ tenet exercitor ſiue inſtitor:ſiue ſit ſui iuris,ſiue filius vel ſeruus.Sel vtrũ ex p̃ſona inſtitoris,qui eſt in poteſtate alterius,teneatur pater vel dominus ponitur in hoc §.diuide. Primo ponit verba edicti. Secundo proſequitur edicti expoſitionẽ reſpondendo cuidã tacitę obiectioni. Tertio ponitur quædã alia quæſtio ex præmiſſis deſcendens. Secunda ibi:licet. Tertia ibi:ſed ſi ſciente. & h.d. Qui exercitorem habet in poteſtate,ſi fuerit volens in merce dominica & nauali obligatur inſolidũ:ſed in peculiari tributoria obligatur. Idem in nauali, ſi ſola ſcientia ſuperuenit.h.d.ibi:iudiciũ dat. Hæc ſunt verba edicti.q̃ poſtea ſequitur,eſt expoſitio edicti. †Opp.q̃ in quolibet cõtractu, ſi cõtrahit domini voluntate,dominus teneatur inſolidũ ex ti. qđ iuſſu,vt j.quod iuſſu.l.j.§.ſed & ſi mãdauerit.& §.ſi ratũ. Sol. dicit gl.verũ eſt,qñ vult agere quod iuſſu:ſed hic loquitur qñ vult agere tributoria. Tu dic ſecundũ Marti.q̃ in actione qđ iuſſu,requiritur q̃ dominus ſciat ſpeciem contractus: ſed in hac ſufficit q̃ ſciat eũ negotiari,licet ſpeciem contractus ignoret.& ideo dic, Aut filius vel ſeruus negotiatur dño inuito vel ignorante:& tunc dominus tenetur ſolũ de peculio,p̃ titulum j.de pecu.per totum. Aut contrahit domino ſciente tãtum: et tunc tenetur tributoria, ſiue in merce nauali, ſiue in alia,vt hic,in ver.ſed ſi ſciente.et j.de tributo.per totũ. Aut cõtrahit domino volente:& tunc aut vult certam ſpeciem contractus:et tenetur inſolidũ,per titulum,quod iuſſu. Aut vult eum negotiari generaliter:et tunc in merce nauali tenetur inſolidum,vt hic:in merce non nauali tenetur tributoria,vt hoc §.ver.at inſtitorũ.et infra de tribu.per totum. Vide gl. q̃ volũtas †patris circa contractum filij̃ non ſemper obligat patrem
2 inſolidũ.Pro hoc habetis tex.no.in l.Lucius Titius Caiũ Seium.infra de adminiſtr.tuto.& quid importat hoc,ſcilicet contractum fieri de mea voluntate,examinaui pleniſsime.infra ſolu.mat.l.poſt dotem.

In poteſtate. Habuiſtis ſupra expoſitum verbũ, ex voluntate,hic exponit verbum,ex poteſtate.h.d. Verbum ex poteſtate,accepit pro patria & domi nica,& etiam pro ea,quam habet,qui iuri alterius eſt ſubiectus.hoc dicit.

Quanquam. Hic exponit verbum,magiſtro, poſitum in edicto.

Hæc actio. Exercitor.et magiſter tenentur inſolidũ: ſed vnius ſolutio alium liberat.

a **Si plures.** [a]Si plures nauem exerceant per tertium libe rum vel ſeruum,vel per vnum ex ipſis, quilibet tenetur inſolidum:ſecus ſi ſimul exercent.h.d.Et eſt valde notabilis:et tota die ocurrit.hic ponitur caſus in naue. Op. ſupra nau.cau.ſta.l.ſi.§.ſi plures.Sol.licet glo.multa dicat: dic ibi de actione quæ venit ex delicto,hic de ea quæ venit ex cõtractu:et ibi notatur.

1 ☞ *Plures exercentes unã mercantiam ſimul,ſiue per ſe,ſiue per aliũ,qualiter teneãtur.*
b **Si tamen.** [b]Opp.ad principiũ huius legis & videtur q̃ inuicẽ ſint ſibi magiſtri,vt l. eius qui in prouincia.ſ.ſi cer.pet.Gl.nõ ſoluit dicit Iac. de Are.et eſt no.dictum,ſibi quilibet gerebat ſeparatim ad communẽ vtilitatem:ideo quilibet tenetur inſolidũ,per rõnem,ne
c in plures,& c.facit C.de fabricẽ.l.iure prouiſum.li.xj.hic vero
1 omnes gerebant ſimul.Et ideo treaſſume °beuiter,†qñ plures faciunt vnã mercantiam, Aut eã exercent per tertiũ:et eius facto tenetur quilibet inſolidũ. Aut eã exercent per ſeipſos: & tunc aut eam cõmittunt vni,& tunc idẽ:quia ex eius facto quilibet tenetur inſolidum. Aut omnes gerunt eandẽ mercãtiã:et tunc aut oẽs ſimul: et tunc quilibet tenet pro parte. Iſti omnes tres caſus ſunt hic in text. Aut quilibet gerit ſeparatim: quia vnus in vna terra,alius in alia:vel vnus mercantiã lanæ,alter pãnorum,vel aliter inter ipſos diuiſerunt:et tunc videntur ſibi in uicem eſſe propoſiti:ar.d.l.eius qui in prouincia.et quod ſupra proxime dixi ſecundum Ia.de Are.

Si ſeruus. Etiã mortuo magiſtro data actio in dñm.h.d.

Hæ actiones. Vide gl.ibi hæ actiones. No.q̃ licet appellentur actiones,tamen ſunt adiectiones:vt gl.dicit infra tit.ij̃.l.cuicunq̃.§. non tamen.& de pecu.l.iij̃.§. cui cõgruit. & de in rem ver.l.filiusfa.in fi.

Ieum. Tenetur exercitor, licet inter magiſtrum et contrahentem ſecum non cadat
e obligatio. Et dñs magiſtri ſerui tenetur actiones ſibi q̃ſitas exercitori cedere.h.d.
f **Item ſi.** Tenetur magiſter contrahẽti ſecum,licet inter exercitorem et eũ non cadat obligatio.h.d.

d **Vcius.** [d]Mutuans[e] magiſtro
g habet exercitoriã quatuor concurrentibus,ſ.cauſæ veritas,præpoſitionis & cauſa ſcientia,et credulitas,congrua quantitas,& loci cõgruitas.idem in inſtitoribus.h.d.vſque ad fin.
h ti.No.mirabilem legem,ad quam opp.[f]et videtur q̃ debeat p̃bari directo pecuniã eſſe cõuerſam in domini vtilitatẽ:vt C.ſi aduer.credi.l.ij̃.et ſ.ſi cer.pet.l.ciuitas.Sol. illa iura loquuntur in perſonis priuilegiatis.Op.de in rẽ ver.l.quod ſi ſeruus.§. ſed ſi ſic.So.ibi cõtrahebatur cum eo q̃ nullo mõ habebat mandatum.Op.et videtur q̃
g ſufficiat ſola aſſertio[g] magiſtri,etiã ſi iſtæ præſumptiones non probarentur:vt ſ.e. l.j.§.non aũt.ver.ſed et ſi in pretijs.gl.dicit q̃ ibi non potuit adhibere diligentiã. hic ſic. Tu dic q̃ ibi erat prępoſitus expreſſe ad pecuniam accipiendam mutuo:hic nõ, ſecundum Azo. & Gul.de Cu.

Ad legem Rhodiam de iactu. *Rubri.*

Glo.continuat.dic vt in ea.

1 ☞ *Domus deſtructa à uicinis ne ignis ultra tranſeat, debet à uicinis emendari.*
2 *Gabella q̃ non debet ſolui de annulis,quos quis portat in digito,nec de ueſtimentis pretioſis quæ ſecum defert.*
3 *Gabella q̃ non ſoluitur de his,quæ quis uſus ſui cã portat.*
4 *Tempore neceſſitatis omnia ſunt communia.*

LEX I.

Si laborante. Dñi iactarum mercium habent actionem cum magiſtro: & magiſter cum cæteris non ſolum habet actionem, ſed etiã retentionem mercių vt fiat cõtributio. h.d. Iſte ver. æquiſſimũ enim,& c.faciat ad q. †q̃ qñ domus
1 alicuius deſtruit a vicinis,ne ignis vlteri[h]
h tranſeat,q̃ debeat ei emendari[h] a vicinis:

a ¶Si plures. De iſto tex.et materia vide plene per Bart.in l. eandem.de duo.reis. & ad iſtum textum vide leg.iam tamẽ. §.ſi plures.iudi.ſol.

POMATES.

a ¶Si plures, Vide Cremẽ.ſing.clxiij̃.

b ¶Si tamẽ. Vide in l. eandem.j̃.de duo. reis.& Bal. in rubr. C.eo.ad finem.

POMATES.

c ¶Reaſſume. Vide Alex.conſi.cxxxix. alias cxxiij̃.col.j.volu.v.& conſilio cxlvij̃.vol.ij̃.

d ¶Lucius. In princ. huius &c.Not. hic quomodo probetur eſſe conuerſum in vtilitatem alicuius,ad de Bal.in l.j.C.ſi aduer.credi. Adde Petr.de Ancha.conſil. vltimo.

POMATES.

d ¶Lucius. Circa materiã huius legis vide Alexã.conſi.xlv. co.ij̃.vol.ij̃.

e ¶Mutuans. Vide Bal.in l.j.C.eodẽ.

f ¶Opp.De quo vide Inſtit. de actio.§.actiones.et vide no. per Bart.in l.ſi cum dotem.§.j.j̃.ſol.ma.

g ¶Sola aſſertio. Vide Bart.ſ̃.l.j.§. non autem.vbi bene expedit hoc contrariũ. et Barto.in l.a diuo Pio.§.ſed ſciendum. ff.de re iudica.

h ¶Debeat ei emendari. Adde Bart.in l. ſi alius.§.eſt autem.ſ̃. quod vi aut clã. Et iſtud tenuit Guli.& conſuluit Angel. & per hunc tex.dicit ẽt Guli. hic q̃ ſi miles vadit ad bellum pro defenſione patriæ,& ei equus ſuus ſit interfectus,q̃ ciuitas tenetur emendare dãnũ. Et hoc verũ,ſi fiebat illud gratis: alias ſecus. Vide quod dixi poſt Bar.in l.legatis. de legatis iij̃.et vide text. ad hoc no. in l. mulier.infra de captiuis.quem not. allegat Guli.et ibi Bar. in l.j.in prin.de iuſt. & iure. Quid ſi miles, qui feudum liberum & francũ tenebat a barone,requiſitus fuit ab eo vt iret cũ eo ad exercitũ quæritur an teneat, & an eius ſũptibus, & an baro poſsit ab eo exigere ſubſidiũ pecuniæ,vide Bald. referentem Oldra.in c.j.de capitaneo qui curiam vendidit. in fi.prin.Et ſi vocatus ad bellum perdidit arma an recuperet et a quo,vide Inn.in c. ſicut.el iij̃. de iureiurand. et quod notat Bald.in l. quoniam. C.ad legem Iuli. de vj.bene facit l.fin.et quod ibi dixi in a-

Universidad de Deusto
Biblioteca

post illa, C. de statu. & imagi. Et si laborator meus rumpit ferrum in laborerio, non teneor, secundū gl. & Bal. per istum tex. in l. qm̄. C. de testib. & est tex. hic in §. si cōseruatis & no. Imo. in l. stipulationes cōmodissimū. de ver. oblig. Et ita etiam videtur determinare Florianus in l. si locus. §. cū via. ff. quemadmodū ser. amit. & ad hoc not. gl. multū not. in l. si finita, §. si qs domini. de damno infect. in ver. fouet, & vide quod legit & no. in l. ne quid. in prin. de incen. rui. nau. Adde q hæc apostilla est contra de verbo ad verbū in §. libertus. 5. de condict. indeb.

B ¶ Deprecatio. Istū tex. alle. Bar. in l. j. in fi. 5. de iurisd. om. iudi. & hic habes q Imperator est dominus totius mundi, quod qualiter intelligatur, vide per eundem in l. j §. per hāc. 5. de rei vend. & 5. in proœ. ff. prin. & Bal. & Ang. in l. bene a zenone. de qua. præscrip.

POMATES.

a ¶ Deprecatio. Circa regulam huius legis qd Imperator est dñs, vide Per. de Ancha. consi. ccexj. incip. tres magnifici domini. versi. igitur iste, Christi igitur nomine. & Ro. cōsi. lxxxi. in vlt col. Bolog. in sua Theodosiana charta v. col. ij.

POMATES.

b ¶ Si vehenda. Vide Ro. sing. cccclxxiij.

POMATES.

c ¶ Idem iuris. Vide quid per istum textum consuluerit Federicus, consil. cxxj.

d ¶ Aequum. In principio huius legis limita notata p Bald. in l. cum p eos. C. si quis alteri vel sibi.

e ¶ Absens. Add Barto. in l. dominus. de condictione inde. 5. & Barto. in l. diuortio. in fine ij. colum. soluto matrimonio. Et quod notatur in l. de damni. §. fina. de damno. infect.

POMATES.

f ¶ Sine cessione. Vide de Romanum cons. cccxliij. col. iij.

POMATES.

g ¶ Institor. Ad hoc vide glossam in l. Iulianus. §. si procurator. infra. de actione. emp. & vendi.

POMATES.

g ¶ Institor. Vide Panormita cōs. lxxiij. col. iij. vol. ij.

h ¶ Procurator vocabitur. Et adde quod dicit Bald. in l. j. C. quia pro communi vtilitate factum est. In arg. induco, non determino.

Si conseruatis. Si nauis deterioratur, non fit contributio: nisi acciderit voluntate mercatorum, vel alio iusto metu. h.d.

Cum in eadem. Dominus nauis & domini rerum in ea existentiū, excepto libero corpore & cibarijs, pro portione æstimationis contribuunt: ad qd magister ex locato tenebitur. h.d. Iste text. est arg. † q annulorū: quos quis portat in digito, & vestimentorū pretiosorum, transiens debeat soluere gabellam. Contrarium tamen est verū in his, † quæ vsus sui causa portat: vt l. in lege censoria, infra, de verbo. signific. vltimo nota † quod tempore necessitatis omnia sunt communia. Vnde si tu haberes de pane, & ego non: in necessitate licitum est mihi auferre a te. & hoc de iure diuino & humano. Vnde glossam super verbo, conferret.

Si nauis. Pretium redemptionis est ab omnibus cōferendum: secus in pretio rerum perditarum. h.d.

Nauis. Si perit scapha cū mercibus causa leuandæ nauis extractis, habet locum contributio: secus si nauis pereat, & scapha salua remaneat. h.d.

Sed si nauis. Iactantibus fit contributio ex mercib⁹ recuperātis ex naue postea perempta: sed recuperantes ex iactu in naue non contribuunt. h.d.

Cum autem. Pro rebus deterioratis præsente pretio fit collatio iactantibus: ipsis vero vero deterioratis ratione loci non confertur: sed si ratione asperginis ipsius confertur, & cōferūt dāno deducto siue plus siue minus sit in dāno quā in collatione. h.d.

Nauis aduersa. Non fit collatio pro impensis, quæ ad instruēdam nauem factæ sunt. h.d.

Qui leuandæ. Iactata in dubio non videntur haberi pro derelicto, nisi ex modo iactus aliud præsumatur. hoc. d. cum glo.

Deprecatio. a Valet cōsuetudo, cui lex non aduersatur. h.d.

Iuehenda. b Ad pensionem cōsequendam sufficit impositum esse naui; nisi aliud sit actum. h.d.

Si ea. Casus superueniens excusat a pœna præcedēti culpa: vbi actio nata non poterat intentari. h.d. Ita intelligit Dy. j. de impēsis. l. & in totum. de quo per Cy. C. mand. l. ad comparandas. Bar.

Idem iuris. c Difficultas superueniens excusat a pœna. h.d. De hoc dixi ī. si cer. pet. l. qd̄ te plenissime. in l. continuus. § illud. de ver. obl.

Si conduxisti. Si mensura refertur ad lignū, sufficit ligni capacitas: si refertur ad onus, inspicitur mensura ponderis. h.d.

De institoria actione. Rubrica.

1 *Quando ille qui tenetur mihi cedere actionem, non reperitur, lex vere mihi cedit.*

LEX I.

d **Æquum.** d Dominus ex testamento institoris obligatur. itē agit, si eius seruus est institor: nō alias, nisi cessa actione, vel in subsidium. h.d. † Nota q vbi nō reperitur ille, q mihi tenet cedere actionē, quia e forte longe est absens e, vel latitat, vel est mortuus sine hērede, lex dat mihi actionē f vtilē sine cessione f: vt hic, & C. de act. & obli. l. j. & C. ad Treb. l. sancimus. no. j. de dam. infec. l. damni infecti stipulatio. §. fin.

1 *Quando ille qui tenetur mihi cedere actionem, non reperitur, lex vere mihi cedit.*

2 *Qui patitur aliquem facere, quod videtur ipsum institorem præponere.*

3 *Literæ credentiæ an præiudicent domino. remissiue.*

4 *Procurator datus ad vendendum, an possit vendere habita fide de pretio. remissiue.*

5 *Mandatum vniuersale quod non finiatur morte.*

LEX III.

g **Institor.** g Institor est ille, qui alicui negotiationi quæstuariæ præponit, etiā certo loco nō designato: & obligat dñm, cuiuscunq cōditionis sit negotiatio quæstuaria. Secus si certæ rei vel negotiationi nō quęstuarię, præponat. tūc em̄ magis h procurator vocabit. h h.d. vsq ad §. nō aūt.

Vicunque. Sūmauit ŝ. cū l. institor. in textu ibi: agris colendis. intellige de alienis causa quęstus faciendi. In suis enim i non † dicitur negotiatio quæstuaria, secūdū Inno. vt ipse no. in c. fi. extra de fideius. ita intellige præcedētia exēpla & sequentia. & pbat. j. eo. l. si cū villico facit qd̄ no. j. eo. l. in eū. No. ibi: i si pmisit ei ita dari, i &c. q sufficit q passus sit illud ita facere. vi 2 det † enim ipsum pręponere suū institorē. Simile videbitis j. eo. l. sed & si pupill⁹. §. j. & j. qd̄ cū eo. l. fi. In tex. ibi: quasi procurator. dic ad imperandum & corrigendū discipulos. In tex. ibi: sin vero quasi. sic enim commisit totam causam: vt ŝ. §. sed 3 & si. Ego allego hunc versi. plane. ad materiam † literarum credentiæ, quæ hodie sunt in vsu: quæ dicunt tali latori præsentium dabitis plenam fidem in his, quæ vobis dixerit. q ex hoc præiudicetur domino. de quo scripsi latissime. j. de fideius. l. Lucius.

Non tamen. Dominus tenetur ex contractu institoris circa id, ad quod præpositus est expresse vel tacite: nisi forte prępositioni repugnet. h.d. In tex. ibi: si ei. no. argumētū † q procurator datus ad vendendum, po 4 test vendere bona, habita fide de pretio. De quo per Cyn. C. de rei vendic. l. inciuile. per Gul. hic. Ego plene examinabo. j. de re iud. l. a diuo Pio. §. si post aditum. in fine.

Si ab alio. Si institor præponatur a defuncto, obligatur hæres: si a legitimo administratore, obligatur ille, cui negotia geruntur: si a procuratore, obligatur dominus & præponens. idem in gestore, ratihabitione secuta. h.d. † Et 5 sic no. q morte nō finitur mandatū vniuersale. vide gl. in ver. maxime lac. de Aret. dicit q si habet speciale mādatum, solus dominus tenetur: arg. ŝ. quod quisq iur. l. iij. §. j. si generale, tūc tenetur vterq Ita dicit ipse.

Sed & si quis parui. De conditione personæ institoris non curatur: nec etiam præponentis: sed si est minor, administratoris authoritas requiretur. h.d.

Sed & si pupillus.

de exercit. quod ea quæ statuta sunt in exercitoria, habent locum in institoria: & hic adde Bartol. in l. si institorem. si certum petatur. & plenius p Imo. post alios in c. penult. de fideius.

¶ Ita dari. Quando quis videatur præpositus institor. & adde Bald. not. in rubric. C. de constitu. pecu. in iij. colū. vbi quærit an discipulus ex cōtractu obliget magistrū suum. & quod not. Bald. in authen. hoc ius porrectum. in v. col. de sacrosan. eccle. & Barto. in l. eandem. de duo. reis. & quod habetur in l. ei qui. C. quod cum eo. & in l. si pupilli. §. j. de nego. gest. Et adde quod si dico facio te institorem meum: videris præpositus omnibus ciuilibus negotijs, qbus ego vti solebam, secundum Bald. in l. mandatum. in iij. oppositione. C. mādati. & ibi etiā dicit qd̄ constitutus ad vnum actū, nō est ppie institor. Adde qs dicatur institor, & qualiter conueniat. Abb. cōs. lxxiij. li. ij. Ange. cōs. cclxxxv. Alexā. consi. xliij. lib. j.

POMATES.

i ¶ Ita dari. Vide Alexā. cōs. xlix. col. ij. & seq. vol. ij. & p totū.

De q o

Universidad de Deusto Biblioteca

De quo palam. [a] Qui præponit aliquẽ certo loco, videtur permittere cũ eo contrahi: nisi cõtrarium literis publicè [b] & legitimè præscribat: contra quam scripturã nõ cadit ignorãtia donec durat: secus si fuerit extincta: nisi dolus cõtrahentis affuerit. h.d. vsq; ad §. conditio. Signa tex. ibi: cæterum qui præposuit, &c. Not. ad q.[c] qualiter debeat fieri reuocatio [p] curatoris generalis. de qua per Cy. C. mandati. l. mandatum.

Conditio. Conditio & forma præpositionis institoris inspicitur quæ si non seruatur dñs non tenetur, nisi possit variatio imputari. h.d.

Item si. Proposito vno de contrarijs, aliud cessat. Item qui succumbit per actionem ineptam, recurrit ad aptã. hoc dicit.

Si à seruo. Tenetur proponẽs, licet inter cõtrahentem & institorem non cadat obligatio: & dominus serui tenetur præponenti de peculio. h.d.

☞ *Accusator licet non teneatur apponere diem cõmissi delicti: tamen si ponat, & non probat, succumbit.*

Si contraxi tecum respectu vnius mãdati quod credebam te habere, quòd possum agere ex virtute alicuius mandati quod verè habebas.

Habebat. [d] Qui se astringit ad vnam causam si non probat, succumbit: nec iterum eadem actione, etiam si ex alia causa agat agere potest: nisi prius restitutione præhabita. h.d. Ad euidentiam huius legis est sciendum [p] quando quis contrahit in eam causam, in quam præpositus est expressè, sufficit ad obligãdum dominum solius causæ expressio: sed quando quis contrahit in id, ad quod quis est præpositus per quandã consequentiam, est necesse quòd creditor probet in illam causam esse cõuersum, per præsumptiones, quas vidisti: & ibi dixi vobis §. tit. ij. l. vlti. & eod. tit. l. j. §. non autem.

Hoc præmisso quæro in hac lege, aliquis erat præpositus mutuis pecunijs accipiendis: item erat præpositus merci olearię: accepit mutuam pecuniam ad mercem olearíam: ille, qui mutuauit, dedit libellũ in institoria, tanq; esset merci olearię præpositus: & per consequens mutuis pecunijs accipiendis: non potuit probare ea, quæ sunt necessaria ad obligãdum dominum in his, ad quæ præpositus est per consequentiam: ideo dominus fuit absolutus: nunc vult iterum agere ex illo capite, quia expressè fuit præpositus pecunijs mutuis accipiẽdis: an possit? Respondet, [p] de stricto iure non potest: de æquitate autem potest per vtilem actionem. h.d. Vides ergo [p] licet quis nõ habeat necesse dicere in libello [p] ad merces mutuauerit: tamen quia. h.d. videtur se astringere ad probãdum: & ideo si nõ probat, [e] succumbit. per quod dicebat Richar. Malũ. † [p] licet in accusatione non requiratur dies cõmissi delicti, tamen si ponat, videtur se astringere ad ill[ud] probãdum: & si nõ probat, succũbit. De quo dixi in l. is qui reus. de public. iudi. Facit optimè extra, de proba. c. licet causam. & plenè dixi in d. l. diuus. de re iud. Item no. [f] [p] † licet cõtrahã tecũ [g] respectu huius mandati [p] te habere credebam: tamẽ ego possum agere ex virtute alterius mandati: [p] vere habebas, licet ignorarem tempore contractus. Facit quod dixi vobis in l. ij. §. j. s. de iud. Opp. [p] possit agere ex vigore illius mandati: quia pecunijs mutuis est præpositus de iure stricto. Nam cũ agat ex alia causa, non obstat exceptio. rei iudi. vt l. cum quæritur j. de exceptio. rei iudic. Ponit gl. plures solutiones. Pet. dicit aliter, & melius, hic tam in prima, q̃s in secunda erat eadem actio, licet adiectiones essent diuersæ: ideo non potest agere noua actione, nisi petita prius restitutione ex causa iusti erroris. Ita dixit Pet. C. de iur. et facti igno. l. error. in vltima opp. Hãc lecturam ponit glo. tua. s. de in integ. restit. l. ij. in vltima. glo. parua.

Meminisse autem. Nouatione dominus liberatur hoc dicit.

Si duo. [h] Si plures eundẽ institorẽ pręponunt, quilibet tenetur insolidum: si inter eos pro socio vel communi diuidundo agatur: quibus. iudicijs cessantibus quilibet tenet pro parte. h.d. cũ l. seq. De hoc dixi plene in l. j. cũ l. seq. s. de exerc.

Si cum illico. In negotio nõque stuario cessat institoria: alias secus hoc dicit.

Si quis. Venditio institoris obligat dominũ vt tradat, & etiam redhibitoria. h.d.

☞ *Procurator constitutus à pupillo cũ tutoris authoritate, quod tutela finita non finitur.*

Si impubes. [i] Mandatũ institoris nõ finitur morte mãdantis h.d. De hoc. s. si cert. pet. eius qui in prouincia. No. arg. [p] [k] si pupillus facit † procuratorem cum authoritate tutoris: [p] finita tutela non expirat mandatum.

Proculus. Prohibitus contrahere si agat institoria repellitur exceptione, nisi inc̃p tũ præponens factus est locupletior hoc dicit. Facit ad q. gl. quæ est in l. soluendo. s. de nego. gest. de qua per doct. in l. fi. C. de neg. gest. licet cõtraria gl. sit j. de noua. l. si Stichum. §. fi.

Ineum. Si actus nõ põt [p]prie dici negotiatio habet locum vtilis institoria. h.d.

Si dominus. [l] Mutatione status institoris nõ reuocat mandatum. h.d.

Tabernæ. [m] Adiectio alterius obligationis institoriã nõ extinguit.

Seruus. Institor nõ obligat dñm, nisi ad id ad quod est præpositus. hoc dicit.

☞ *Quando aliquis contrahit tanquam institor an teneatur.*

Lucius Titius. [n] Contrahens apposito nomine officij in dubio contemplatione officij contrahere videtur: & institor finito officio non tenetur. hoc dicit. No. [p] sufficit [o] [p] quis dicat, talis procurator. licet non adijciat procuratorio nomine. Simile in l. cum post mortem j. de admi. tut. & quod no in l. post mortẽ. quando ex facto tutorum. † Quæro, vtrũ quando aliquis contrahit tanc̃p institor teneatur. Quidã dicunt [p] hic est casus [p] non, & per hoc reprehendunt glo. in l. procurator qui pro euictione. s. de procura. In contrarium videtur casus s. de exerci. l. j. §. est autem. & s. nau. caup. stab. l. licet. §. possumus. & s. eo. l. sed & si pupillus. §.

a ¶ De quo palam. In principio huius &c. vide Bart. in l. j. C. de satisdando.

b ¶ Literis publice. Ecce quid operatur aliqd fieri in publicum, & publicatio facit, quia facit rem esse notoriã: & facit præsumi rẽ deuenisse ad notitiam: quia quæ publice fiunt, præsumunt sciri: vt hic, & in ca. j. de postula. præla. & in ca. in tua. qui ma. accu. pos. & ca. quod dicitis. xvj. dist. gl. in l. si tutor. C. de peric. tut. glo. in c. cognoscentes. de consti. & ff. de orig. iur. l. ij. in versi. pro nostris.

↠ POMATES.

c ¶ Nor. ad quæstionem. Vide quid dicat Feli. in c. ij. vlti. col. de consti. Aret. consi. xcij. col. ij.

d ¶ Habebat. Et hãc legem nota. declarat Bal. in l. fi. C. qd cũ eo. in vij. colũ. & dicit Bald. in l. i. C. vt in pos. leg. in prin. [p] vbi diuersificat res, causa, vel actio, non potest subseq; cõdemnatio, vt qualitas, ex qua variatur actio cõpetẽs ex simplici põsitione, per hanc legem.

↠ POMATES.

d ¶ Habebat. Vide Alexã. in l. diuus. ff. de re iudi. & in l. qui dã æstimauerũt. s. si cer. peta. & cõsi. lvj. col. j. vo. ij. Ro. cõsi. ex. & Alexã. consil. lxxij. col. iij. volu. j. Aret. cõs. cl. col. vij. & Alexã. consil. xc. col. iij. vol. iij.

e ¶ Si nõ probat. Ad idem tex. in c. ex parte. & ibi Inn. de priuil. & no. Bar. in l. j. ff. de eden. & Bal. in l. ædita. C. eo. tit. & in l. hæreditas materterę. C. de peti. hæred. Et per istam doctrinã dici potest [p] quãdo vnum est deductum in inquisitionem, si illud nõ probatur, sed probatur aliud diuersum, non potest sequi cõdemnatoria. Facit l. iij. §. docere. vi bono. rap. no. glo. in l. j. §. diuus. in versi. absolui posse. ff. de fica. & Inn. in d. c. ex parte. & Bar. in l. denũciasse. §. quid tamẽ. de adult. & pulchre Bal. in l. ob hæc verba. ff. de insa. vbi dixit [p] si quis inquisitus est [p] mandauit delictũ cõmitti, & probatũ est [p] instigauerit vt delictum cõmitteretur, nõ poterit cõdemnari: addę scripta per Angelum, consi. cclxvj & Bar. cõ. ccix. & Bal. consi. cclxiij. lib. iij.

f ¶ Item no. Adde Alex. cõsi. xlvj. colũ. vij. vol. j. Feli. c. inter cæteras. col. iij. de re iudi. Barb. cõs. xxxvij. colũ. xiij. vol. ij. Rom. late cõsi. ccccclvj. Feli. c. cũ super. de offi. delega. Alex. cõsi. cxlvj. co. fi. vol. v.

g ¶ Contrahã tecum. Adde Bar. in l. ambitiosa. j. de decre. ab ordi. fa. in fi. & vide oĩno bart. in qõ. fua incipiente, adunãtia generalis.

h ¶ Si duo. Vide Bar. in l. iij. §. j. in ij. q. de duo. reis.

↠ POMATES.

i ¶ Si impubes. Pro intellectu huius §. vide Alexã. in l. eius qui. ff. si cer. peta.

k ¶ No. argumẽtum. Per Bal. in l. mandatũ. in iij. opp. C. mãda. & bar. ĩ l. ij. §. sed si quis. j. de dona.

l ¶ Si dominus. Alleg. no. bal. in l. mãdatũ, in iij. oppo. C. mãd.

m ¶ Tabernę. Iste tex. nor. allegatur in l. hęres. §. seruo. ct fideiu.

↠ POMATES.

¶ Tabernæ. Vide bar. in l. mandatum. C. [p] cũ eo. vbi dicit istum tex. sing.

n ¶ Lucius Titius. Hanc legem intellige [p] hic non obligatur institor, quia nõ promisit, sed solum confessus est. & iste est verus intellectus secũdũ Bal. C. de cõstitu. pe. in rub. in iij. col. & latius per eũ in auth. si qñ. de cõsti. pec. & istũ text. alle. no. bald. in l. j. in iij. col. & in verficu. quæro quid in syndico. C. de senten. Ange. in l. possessio. §. fi. j. de acqui. pos. vbi vbietiã allegat not. per Cy. in l. ei q. C. [p] cũ eo. et limita vt per Pau. de Cas. in l. j. §. exercitorẽ. & vide hic Bar. in l. j. §. nũciatio. de oper. noui nũcia. & in l. post dotem, in vj. lec. Dy. j. solu. matri.

o ¶ Sufficit. Ibi: talis procurator. Adde gl. ĩ l. quacũq; ff. de proc. quã allegat Bal. ĩ l. j. in fi. C. defen. Vide plene in l. j §. nunciatio. de ope. nou. nun.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ De tributoria actione. Pro intellectu huius tituli. vid Alex. in l. post dotē. col. vlt. ff. fol. ma.

b ¶ Si plures. Vide Ro. sing. cccclxxxj. vide allegata pulchre p Are. cōs. lvij.

c ¶ Plane. Vide gl. in l. ꝙ qs. de priui. cred.

d ¶ Eligere. Et materiā huius §. quā hic no. vide satis no. exa minatā per bar. per Dy. in l. j. §. vnde q̄ritur. j. de pub. & in l. edita. C. de eden. a Et adde ꝙ si eligat vnā actionē cui est præscriptū, nō impe ditur redire ad aliā, cui non sit præscriptū, secundū Bal. in l. si prędium. de ædi. act. in iij. colū. & ad hoc not. per gl. vide nota. Bal. in materia l. j. maxime in iij. op posi. C. de fur. & de materia huius §. vide per Dy. in l. in p uinciali. de ope. nou. nun. in §. j. adde vt per Ro. cōs. cxxxiij.

↠ POMATES.

d ¶ Eligere. Pro declaratione vide Aret. consi. xix. colū. xiij. Alex. in l. cum proponas. post. bar. ibi col. j. C. de transact. idē Alex. in l. edita. in iij. & iiij. colum. de eden.

e ¶ Rubrica. Quod cum eo. An iste titulus hodie sit correctus, vide Angel. & Imol. in lege & exhæredatum. de re iudica.

f ¶ Grauauerat filium. Sed quid si creditor est pauperior, vtrum filius tenebit inquātum facere potest? Videtur quod insolidum, sicut dicimus in marito & vxore vt tenēt bar. & doc. in l. maritū. so. mat. In cōtrariū facit: qa. cū creditor in vno sit releuatus, videlicet ꝙ restituitur sibi actio vtilis contra filium, vt dicit hic Bartolus ergo debet in alio grauari: argu. in lege eum qui. de iureiur. Et hoc vltimum sequitur Baldus in lege secunda C. quod cum eo. quod not. & fuit in vxore & marito dictum. Guliel. in lege diuortio. de negotijs gestis. tenet ꝙ tūc non habet priuilegium: sed Iacob. de Belui. in sua quæstione disputata incipien. lex dicit so. ma. &c. dicit qđ si maritus & vxor est pauper, dicit ipse, puto, sed territus loquor, tamen sic iudicarē quod debeat maritus vel eius liberi pro dimidio cō demnati.

fi. & l. si quis mancipijs. §. j. Non obstat hęc lex: qa hic nō cōtraxit, sed solum stipulationem fecit continentem verba enunciatiua de præterito. Et hoc in dubio videtur esse factum ad fidem in se ostendendā. Ista verba in alio quā in institore inducerent contractum constitutæ pecuniæ: vt l. quidā. §. de consti. pec. & ibi gl. hoc videtur velle. Alij dicunt ꝙ institor tenetur durante officio, non eo finito: & sic posui vobis summariū quod non placet, per dicta iura. quod tamē relinquo maiori declarationi.

De tributoria actione.[a] *Rubrica.*

Glosſ. continuat

LEX I.

HVius quoque. De eo quod contractū est in merce peculiari cū eo qui est in alterius potestate eo sciēte cōpetit tributoria. verbum merces, accipitur generaliter: & verbum peculiare, nulla facta deductione. & verbum sciētia, pro patientia, & verbum potestatis seu potestate, etiam generaliter accipitur. h. d. No. gl. sup verbo ad omnes. No. ꝙ ex vno contractu vnus dicitur negotiator: de quo dixi. in l. legatis. in prin. de leg. iij.

LEX III.

SEd & si seruus. Quod si alter. Vnius scientia non præiudicat ignoranti. Item actionis natura facit insolidū scientem etiam deducere. h. d.

Si seruus. Ad euidētiā huius §. scias quod hoc edictum habet duo capita. Primum prouidet contra scientem tantū. Secundū contra dolosum. & incipit secundum caput in l. illud. §. si cuius. j. eo. sed hic §. tractat de vtroq; mistim. et h. d. Dolus tutoris & curatoris non nocet his, quorū negotia administrant, nisi quatenus sunt locupletiores: & tunc tenentur cedere actionē: sed ipsorū administrantiū scientia sufficit ad hanc actionē: pupillorū vero & adultorū dolus ipsis nocet: sed scientia nō sufficit: procuratoris vero dolus & sciētia nocet. h. d.

PRocuratoris. Si uicarius. Si sint plures quorū vnus est dominus: alius quasi dominus vtriusque scientia & ignorantia cōtemplatur vt inducat hanc actionem. h. d.

Mercis nomine. Contrahentes tantū circa merces habent actionē, contrahentes in potestate deducunt debitum eis etiam extra causam mercis: nisi creditores ratione pignoris præferantur: & solæ merces, vel quod ex eis est redactū veniunt in tributū. h. d. vsq; ad §. si plures.

b Si plures. [b]Si plures sint negotiationes vel vna, sed plura loca, plures & separatæ fient contributiones. h. d.

c Plane. [c]Creditores habentes personales actiones vocātur in tributū, & habentes reales suum integrum cōsequuntur. h. d. Vide glos. quæ est super verbo venire. & nota eam. & adde in fin. ibi qui in naui. dic sed ibi fuit pecunia ad emptionē sp ecialiter numerata: hic secus secundū Gul. & Pet. & no. per Cy. C. qui potio. in pig. hab. l. licet. & per gl. in l. j. C. de rei ven. & ibi etiam per Cyn.

Tributio. Creditores accipientes cauent se reddituros alijs creditoribus emergētibus: & etiam ipse q petit, si vult peculio renunciare. h. d. cū princi. l. seq. vsq; ad ver. si cuius dolo.

ILlud quoque.

Si cuius dolo. Hic Iurisconsultus incipit tractare de secunda parte edicti, s. quando actio tributoria datur propter dolum domini commissum in male contribuendo. & h. d. Ex dolo cōmisso in male vel nihil contribuendo quis hac actione tenetur. h. d. Not. tributoriā dari propter dolum, sicut in præcedētibus datur propter scientiam. Item nota ꝙ minus est, nihil est. tñ ista locutio est impropria: quia comparatiuū istud non relinquit positiuum in extremis.

Hæc actio. Actio ista nō est de dolo, iō datur perpetuo: sed est propter dolum, nec purgatur per actionem ex contractu: ideo hæres tenetur inquantum ad eū peruenit. hoc dicit.

QVod in hæredem.

d Eligere. [d]Quando ad idē cōpetunt plures actiones, cogitur quis eligere vnā: nec poterit postea redire ad aliā: secus si plures actiones cōpetūt ad diuersa. h. d. Ex hoc colligitur per Dyn. & per gl. vna regula de regulis quæ impediunt cumulationem: vt not. per gl. in l. edita. C. de eden. & per Dy. in c. nullus pluribus. de reg. iu. in vj. hoc autem quod hic de electione dicitur, est verum: nisi actor reddatur incertus ex facto rei nolentis eum certificare: vt l. j. §. quia autē. j. quorum legato. Item ꝙ infra subijcit ꝙ non potest habere regressum ad aliam: intellige nisi per restitutionem in integrum ex causa iusti erroris: vt l. habebat. §. titu. j.

Si seruo. Tenetur hæres, qui seruo dedit libertatem sine cautione vel deductione: & ex hoc sito dolo tenetur insolidum. hoc dicit.

ALiquando. Secundū diuersa accidētia quādoq; melius est intētare actionem de peculio, quam tributoriam. h. d.

ALius duntaxat. De peculio deducitur id, ad quod quis ex dolosa difficultate tenetur. h. d.

e *Quod cum eo* [c] *&c.* *Rubrica.*

Ad euidentiam huius tituli debes scire ꝙ secundum rigorem iuris ciuilis filiusfamilias contrahens obligatur, vt l. tam ex contractibus. §. de iudi. propter causam tamen emancipatus vel aliter à potestate patris liberatus propter status mutationem videtur quodāmodo nouus homo, & ab illa obligatione de rigore iuris liberatur: verum prætor videns contrahentem cum filio esse deceptum propter istam capitis diminutionem, restituit contra ipsum filium vtilem actionem: & hoc fecit §. per titulū seu in titulo de capitis diminutione: postea prætor cōsiderauit ꝙ multum

f grauauerat filium[f] restituendo contra eum vtilem: ideo suum edictum in hoc titulo limitauit vt illa vtilis restituta in sex casibus, qui ponuntur in hoc titulo, non detur insolidum, sed quatenus facere potest: vt videbitis in l. ij. & per totum hoc eodem titulo.

LEX I.

QMnia. Iurisconsultus hic se continuat.

LEX II.

AIt prætor. In casibus hic expressis filiusfa. sui iuris effectus tenetur inquantum facere potest. h. d.

LEX III.

SEd an hic. In hac actione deducitur quod debetur creditoribus priuilegiatis vel post ea contrahentibus, non alijs. h. d.

Sed

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶Interdū. In prin. huius §. Vide Bar. in l. ſi dubitet. §. j. ff. de fideiuſſoribus.

b ✠ POMATES. ¶Statutum dicat. Vide Fel. in ca. exceptionem. colū. xiiij. verſi. item fallit. de excep. Ro. conſi. ccc. Soci. conſi. ccxxj. col. v.

c ¶Poterit oppo. Vide per doct. in l. j. C. de iur. & facti igno. & vide Angel. & Imo. in l. ſi fideiuſſores. §. idem reſpondit. j. de fideiuſ.

d ¶Fideicōmiſſarius vniuerſalis habetur loco hæredis. intelli ge tamen vt p Bal. in auth. ex cauſa. circa xij. col. de lib. pt. & dixi poſt Bald. in l. j. §. de illo. ff. ad Trebel. & per Bal. in repeti. c. ſi pater. de teſta. in vj. in xviij. colum. & vide hic per Pau. de Caſtro.

✠ POMATES.

e ¶Pater filio. Vide Cepol. cautela. xv. incipiēte, ſi qs filius.

f ¶Licet actio. Per Barto. in l. ſi dubitetur. in §. ſi filius. ff. de fideicom.

g ¶Ex ſola patientia. Vide in l. quicunq; de inſti. Bald. in l. ij. C. ad Macedon. & iu rubri. C. de exerci. in vj. col. & in rubri. C. de conſti. pecu. in iij. columna.

✠ POMATES.

g ¶Ex ſola patientia. Vide ad declarationem Alexan. conſil. xliij. colum. ij. vol. ij. & conſil. cxx. col. ij. volu. v.

h ¶Patientia. Intellige ac ſingulariter limita vt per Bald. in l. ſi is ad quem. de acquir. hære. & Mod. Inſti. de actio. §. curare. Itē limita vt p Bal. in l. j. C. de condic. ind. & dixi poſt Bart. in l. diuus. j. de re iudi. & vide Inn. de appella. c. bonæ. quod not. Bar. in l. ſi expreſsim. in princ. in vlti. colū. j. de appel. & nunc de forma ſententiæ vide quæ dixi in l. p hāc. de tempor. appella. Vide Bartol. in l. ſi is ad quem. & quod ibi dixi, videlicet q iudex poteſt ratificare primam ſententiam, quæ fuit lata ex cauſa incongrua: ſecus ſi ex falſa. Limita hanc legē procedere, niſi prius, proceſſus fuiſſet ineptus ſeu nullus, ſecundum Bald. in l. ij. in xiij. queſtione. de reſcin. vendi.

i ¶Sententia poteſt. Vide Oldra. conſil. cxxx. ad finem. Fel. in ca. cum cauſa. colum. ij. de re iudi.

✠ POMATES.

k ¶Ad ſenatuſconſultum. Limita iſtum titulum per Iaſ. in l. frater a fratre. in gl. j. magna. ff. de condic. indeb. & ad declarationē huius tituli vide Iaſo in §. actiones autē. Inſtit. de actio. Et an huic bñficio poſsit renūciari, vide Bar. in l. ſi quis pro eo ver. nij.

Sed ſi ex parte.

Inſtitutus ex parte non modica, poteſt cōueniri inſolidum, vel pro hæreditaria portione: & interdum habet beneficium ne conuenia-
tur vltra quam facere poſsit. h. d.

Interdum.

a Propter mendacium perdit quis beneficiū. Item in actionibus deſcendentibus ex edicto ceſſat hoc beneficium. h. d.

Soli autem.

Beneficiū huius ædicti non tranſit ad hæredem filij. hoc dicit.

Sed an etiam.

Iſte §. intelligitur duobus modis. reone primam lect. ſecundum quam. h. d. In hac actione temporis ratio habetur & ſententiæ tempus inſpicitur. h. d.

Is qui de peculio.

Qui ſemel egit poteſt iterum eadem actione ex noua adiectiōe agere niſi præhabita reſtitutiōe ex cā iuſti erroris. h. d. q dic vt l. habebat. §. titu. ij.

1 ☞ *Filiusfamilias effectus ſui iuris contra quem petitur executio inſtrumenti per eum celebrati tempore quo erat in poteſtate quòd poterit opponere exceptionem & beneficium huius ædicti.*

Si filius.

Beneficiū huius ædicti habet locū etiā cōtra actionē iudicati. h. d. No. † q filijfamil. contra quos petitur executio inſtrumēti, ſui iuris effecti poſſunt opponere beneficiū huius ædicti in caſibus ſupra expreſsis. Sed quæro, quid ſi ſtatutū dicat b q cōtra inſtrumētū nō poſſunt opponi niſi certę exceptiones: an iſta poterit opponi c? Rñ. aduertēdum q hæc exceptio nō opponitur cōtra inſtrumētū. ſed cōtra executionem: nā nō impugnat inſtrumētū ſicut nec ſniam: ſed limitat executionē, vnde ponderanda eſſent verba ſtatuti an dicāt, q non poſsit opponi contra inſtrumentū, an verò dicant cōtra executionem inſtrumēti. Hoc etiā verū videtur propter ceſsionem. Nam ſi ſtatutū dicat q nō poſsit opponi contra exceptionem: non admitteretur ceſsio.

Sed ſi filio.

d Fideicommiſſarius vniuerſalis in effectu hæres eſſe videtur. h. d.

Vm qui.

Propter mendaciū perditur iſtud beneficium. h. d.

1 ☞ *Licet conuentus non teneatur niſi in quantum facere poſsit: tamen libellus admittitur ſi petatur inſolidum.*

Pater filio.

e Poteſt agi cōtra hęredes pro hęreditaria portione, vel cōtra filiū inſolidum: ſed in cōdemnatione filius habebit huius ædicti beneficium. h. d. † No. q licet actio f detur inquantū quis facere poteſt: tamē admittitur libellus, ſi petatur inſolidum. Ille autem qui conuenitur, debebit excipere de ſuo beneficio.

1 ☞ *Quis videtur ſola patientia inſtitorem præponere.*
2 *Sententia quòd poſsit confirmari ex noua cauſa.*

Item tianus.

g † Ex ſola patientia videtur quis inſtitorem præponere. Item iudex appellationis poteſt ſententiā cōfirmare ex noua
2 cauſa h. d. † No. primo q ex patientia h videturquis aliquē præponere: vt ſ. de exer. l.
i j. §. j. Secundo not. q ſententia poteſt i confirmari ex noua cauſa.

k *Ad ſenatuſconſultum k Macedonianum. Rubrica.*

Gloſſ. continuat.

1 ☞ *Præfatio denotat mētem & rationem legis cōdentis.*
2 *Senatuſconſultum Macedonianum quod non tollat actionem ipſo iure, ſed parat exceptionem.*
3 *Quid eſt dicere quando apponitur in contractu, promitto bonum nomen facere.*

LEX I.

Erba ſenatus.

l

Primo incipit ponere verba ſenatuſconſulti. Not. ex hac præfatione quod m ſenatuſconſultum m non eſt factum principaliter in fauorem filiorumfami. ſed in odium fœneratorum, p
n vt colligitur ex hac præfatione: n & ſic not.
1 q † ex præfatione legis colligitur ratio & mens condentis. Facit ff. de hæred. inſtit. l. ſi. quod eſt multum vtile pro ſtatutis refor
2 mandis. Secundo not. ex † iſtis verbis, o nec
o actio petitio q daretur: quia non tollitur ipſo iure actio, ſed paratur exceptio: vt patet ex verbis hic poſitis, & per omnes leges huius tituli. & j. ad Velleia. l. ij. j ad Trebel. l. j. §. j. & hoc verū in ciuilibus: ſed in criminalibus hæc verba importāt vt ius accuſandi ſit ipſo iure ſublatum: vt l. j. de aleato. facit
3 l. ſi ſeruus. C. de his qui ad eccl. confu. † Vltimo no. illa verba, bonum nomen, &c. & quod facit pro verbis quę apponūtur quotidie in contractu ceſsionis, ſi promiſit bonum nomen facere, &c. quod hic ſumitur

Si pendeat.

p P Nunc incipit Iuriſconſultus exponere verba edicti.

Certe ſi arrogatus.

Quæro quæ eſt ratio differentiæ inter hunc caſum & pręcedentem. Rñdeo, q poſtliminiū fingit retro quem fuiſſe ſui iuris: reſtitutio in integrum nō fingit retro, ſed de nouo inducit. Hoc probatur hic, & gl. hoc dicit in l. Gallus. §. & quid ſi tātū. de lib. & poſthu. in fine magnæ gloſſæ.

1 ☞ *Communis opinio quod excuſat aliquem.*
2 *In ſciente quem eſſe filiumfamilias cum mutuat, habet locum hoc edictum.*
3 *Modū articulandi & probandi quem ſe geſsiſſe pro patrefamilias.*
4 *Ignorantia facti præſumitur in pupillo & minore.*

LEX II.

Si quis patremfam.

q

Cōmunis † opi. quem excuſet. Itē in pupillo & minore præſumitur ignoran-
2 tia. h. d. No. quod † primo licet ſimpliciter loquatur de eo qui mutuat filiofami. tamen debet intelligi de eo qui ſcienter hoc facit: vt l. penul. j. eo. Huius ratio eſt: quia hæc exceptio eſt in ducia in odium fœneratorum.

l ¶Verba ſenatus. In quibus caſibus nō habet locū iſte titulus. vide C. eod. l. ij. & iij. & ſignanter Bal. in l. Macedoniani. & quaſi per totum. Vnū no. ad declarationem huius tituli, q poſuit Inno. in c. quia plerique. circa finem commen. de iure immunita. vbi voluit ſingulariter q licet filiofami. contra creditorē cōpetat hæc exceptio Macedoniani, q tamen ſi in veritate mutuaſſet creditor propter neceſsitatē filij, peccaret mortaliter filius q exceptione ſe defenderet.

✠ POMATES.

m ¶Senatuſconſultū. Vide Alexā. conſil. cxix col. ij. vo. v. vbi loquitur in inueſtitura. & cōſi. cxx. iij. in fi. eo. volu.

✠ POMATES.

n ¶Præfatione. Vide Barba. cōſi. v. j. col. volu. j. & conſi. lvj. in antepenul. col. volu. ij. & cōſi. lix. col. xij. volu. ij. Moder. in l. j. §. ſublata. ff. ad Trebel.

o ¶Ex iſtis verbis. Et adde Barto. in l. j. in iij. col. ī. de condi. ex lege.

p ¶Si pendeat. Vide Bal. in l. ſi. in vj. col. in ver. venio ad ſecundum. C. de ſenten. paſ. & reſt.

q ¶Si quis patrēfami. Sed q̄to tempore requiritur q geſſerit ſe pro patrefam. Dic quod per decenniū, ſecundum Bald. in l. ij. C. ſi aduer. rem iudica. q not. per Bar. ī l. Labeo. ff. de ſup. leg. & ibi vide Bal. ī d. l. ij. vbi ponit no. per quos actus, pbetur ipſum ſe gerere vt patremfami. vel vt emancipatū. Ad q bene faciunt etiā no. per Bal. in l. j. ad fin. C. qui & aduer. quos. & adde ad hāc legem no. per Bald. & ibi etiam eſt tex. in l. j. C. eo. & vide Bal. ī l. ij. C. e. Quid ſi filius conſueuit accipere mutuum, & pater erat conſuetus reſtituere: an cogatur in futurum pater reſtituere? Et tenet quod ſic. Et ad iſtū textum. in propoſito vide quod nota. Bal. in l. ij. in vltim. colum. C. de ſenten. Adde ad propoſitū quod voluit Bal. cō ſi. clxxiij. lib. iij. q̄ ſi dominus ſolitus erat ratificare cōtractus celebratos per nūciū ſuum, q in futurum tenebitur ratificare.

✠ POMATES.

q ¶Si quis patremfamilias. Vide l. ſecundam. vlti. colū. C. ſi aduer. rem iudi. Ale. & alios in l. eſt receptum. ff. de iuriſdi. om. iudi. & Alexan. conſil. lxxxv. colum. penul. vol. ij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Item si duos. Vide Bal.no.in l.j.C.eod. Quid si duo rei credendi mutuauerunt simul filiofa.vnus sciuit eũ filiũfa.& alter ignorauit:an snia vnius noceat alteri:decidit per illũ tex.vide ibi:& ꝙ no.Bar. in l.ex duobus.in fi. de duo.reis. allegat etiam Bal.in l.fi. C. eo.& vide hic Pau. de Cast.

b ¶Proinde.Et ita allegat Inn.q.Bart.in l.cætera.§.fi.de leg.j.

✠ POMATES.

b ¶Proinde.Ergo ex sequenti actu præsumitur qualitas præcedẽs.Pro quo vide Ro.cõsi.cccliij.col.j. Pau.de Cast. consi. lxxiiij.j.volu.

c ¶Hoc senatusconsultũ.De isto tex. vide no.Bal.in l.Macedoniani. C.eo.quẽ allegat hic Pau.de Cas. vt hic per eum.

d ¶Hæc exceptio.Vide ꝙ not. Bal.in authẽ.si qua.C ad Velleianum.

e ¶Nõ põt filius ei renũciare. Vide ꝙ ponit Bart.in l.si testamento.§.pe.de fideiusso.& limita vt ꝙ do.Io.in l. nemo potest.de leg.j.

f ¶Filiũ habeo. Hæc lex est multũ not.& de eius materia vide Bal.in l.si permittẽte.C.eodem.

✠ POMATES.

f ¶Hæc lex probat ꝙ lex pœnalis& odiosa extẽditur de vna persona ad aliã propter identitatem rationis. Vide concordata per Ro.consil. ccccxcij.ñ.dubio.vbi dicit ꝙ lex minorans pœnã in persoñã vnius extẽditur ad aliã in nõ expressa,dato ꝙ exceptiue loquatur.

g ¶Filiusfa. Et adde Bar.in l.cũ tabernã. §.pen.in fi.j. de pig. Idem in recipiente ambasiatam secundum do.Io.Andr.in d.§.morte.& ibi dixi in vij.col.& vide quę no.bal. in auth. qua in prouincia. in vlti.col.

✠ POMATES.

g ¶Filiusfa. Circa materiã huius taciturnitatis,& quid operẽ vide multa p Pan. cõsi.lxxxj.incip.prima facie dicendũ. Et quomodo possit extorqueri cõfessio ab aduersario, vidĕ Mathe.not.xxj.inci.no. mirabiliter modũ. De probatione autẽ epistolarũ cõtra scribentes pro illis quibus scribit, vide Rapha. Cum.cõs.clxxvij.incip.recipiẽs literas.col.iiij.de intellectu huius legis vi-

Si enim ignoraret,cessaret odiũ:secus si exceptio esset inducta in fauorẽ filij:qa tũc sufficit vt decipiatur,licet aduersarius ignoret vt l.ij.§.verba.j.ad Velleia.C.si mi.se ma.dixerit.l.j.& ij. ꝙ est notandum. Secundo no.†istũ tex.ex quo collige modum formã di articulũ ad probandũ ꝙ quis se publice gerebat vt paterfami.Tertio nota.†ex vero 4 si.proinde ꝙ in minore & pupillo ptæsumitur ignorantia facti.quod tene menti.

SI filiusfamilias.

Si a filio.

Tempus numerationis, nõ tempus stipulatiõis seu mutui inspicitur. h. d.

ITem si filiusfami.

Filiusfamilias fideiubendo obligatur,nisi fuerit factum in fraudem: idem in constitutione duorũ reorum.h.d.

SEd Iulianus.

Sed & si filiusfamilias.

Filiusfamilias põt mutuũ in causam patris accipere,licet non possit res patris obligare. hoc dicit.

Mutui datione.

In hoc senatusconsulto verbũ,pecuniæ,accipitur stricte: nisi fraus interuenit. hoc dicit.

Non solum.

Hæc acceptio est in rẽ ex parte eius cui opponitur.hoc dicit.

Item si duos.

a In duobus reis debendi inspicitur cõditio eius,ad quẽ pecunia peruenit.h.d.

Quanquam autem.

Hæc exceptio cõpetit filiofami. & successoribus eius non tamen ei,qui institorem præponit tacite vel expresse.h.d.

Proinde.

b Si pecunia in rem patris vertat, velĩ probabilẽ studiorum cãm,hæc exceptio cessat h.d. No. tex.ibi:intelligendũ,&c.†ꝙ ex eo qđ quis postea facit,præsumitur animum ab initio habuisse.

Si filiusfami.

Hanc exceptionẽ cessare facit in necessariam causam exceptio,& patris solutio, & pignoris datio vsq; ad pignorum quantitatem.h.d.

SEd & si paterfami.

Si ab alio,

Filius potest soluere mutuanti pecuniã ad hoc sibi donatam:secus in donata simpliciter. h. d.Nota casum istum:facit ad id quod not. in l.iiij.§.nihil.de manumiss.

Hoc senatusconsultũ.

c

Hæc exceptio cõpetit filijs vtriusq; sexus, etiam pecunia extante.h.d.

Non solum.

Hæc exceptio cõpetit filijs et eorũ intercessoribus, nisi animo donandi interceserint:& quia est odiosa,solutum indebite nõ repetitur.h.d.

RAmen si.

Hæc exceptio potest opponi, etiã post sententiam.h. d †Not. ꝙ hæc

d exceptio, d & exceptio Velleiani possunt opponi post sentẽtiã.Huius ratio potest esse Macedoniani:quia hęc exceptio,cum sit inducta in odiũ fœneratorũ, non potest fi-
e lius ei renunciare: e vnde eam poterit opponere post sententiam.Et ideo puto ꝙ si paterfami.factus litigauerit,& hanc exceptionem non opposuit,ꝙ eam non possit opponere post sententiam. In Velleiano vero est ratio:quia in propria litigatione intercessio est:argumento l.si mulier in iure.j. ad Velleianum.

GReditorem.

Mortuo filiofami. qui h mutuũ accepit,dũ erat in potestate,pro illa obligatione nõ potest accipi fideiussor.quod dic vt in glossa.

FIlium habeo.

f Dictum in filio extenditur ad nepotem.h.d.

FIliusfami.

g Ratione cõuentionis qui epistolã recipit,videtur approbare quod in epistola continetur.h.d.de hoc plene dixi j.l.rem ra.ha.l quo enim.§.j.

h *De peculio.* h *Rubrica.*

1 *Peculium est quędã vniuersitas:sed proprie est quædam parua pecunia,quã filius vel seruus parsimonia acquisiuit.*

2 *Id quod donat pater filio bene merenti efficitur peculium aduentitium,& eius proprietas est filij.*

3 *Pater in aduentitijs conuenitur tanquam legitimus administrator filij.*

4 *Peculium quod sumatur octo modis,& quot modis filius possit habere peculium.*

5 *Filius dicitur dominus rerum paternarum propter spem successiõis. Et quia de eis alitur.*

Venio ad rubricã de peculio.& istam rub.gl.continuat ad tĩ. de exerci. tu potes cõtinuare ad tit.s. proxi. Dictũ est s. ꝙ ex contractu filij pater non obligatur:sed quia aliquando pater non cõuenit de peculio,vt qñ filius non est mutuatus:ideo ponitur ru-
1 bri.de pecu.Et pro huius declaratione primo quæro†quid sit peculiũ. Azo dicit ꝙ est vniuersitas quædam:cũ in ea possunt esse mobilia & immobilia,corporalia & incorporalia,vt ipse not. C. ꝙ cũ eo.circa med.iij.col.sed sua diffinitio procedit largo mõ sumendo peculiũ,vt j.videbitis. Nã quatuor sunt nomina vniuersitatis,scilicet hęreditas,bona,peculiũ,et patrimoniũ.sed stricto modo sumendo,prout loquitur titulus noster,dico ꝙ peculium est quædam parua pecunia,quam seruus vel filius per parsimoniã acquisiuit,vt l.peculiũ ex eo.j.eo.vel dominus vt merenti seruo dedit,id est,ꝙ sit quæsitũ in peculio habere permisit filio vel seruo,vt l.peculiũ est.in prin.j.eo.& extra de simo.c.de simonia-cæ.Pone exemplũ:contingit enim plerunq; ꝙ habentes seruos castaldos dant eis pro eorũ victu,pone singulis mensibus quinq; florenos:si quidẽ ergo seruus fidelis posset transire victũ suũ cum tribus florenis duos parsimoniasset:ista parsimonia parsimoniatio appellatur.& exemplũ istud in filio & in seruo procedit:& hoc totum peculium efficitur quotiens dominus hoc agit vt vel serui vel filij peculium efficiatur. Secũdum exemplũ,cum benemerenti dominus vel pater peculium cõcedit sine dubio in seruo procedit,sed in filio non videtur procedere, secundũ iura C.seu auth.Sed secũdũ hæc iura Digestorũ ꝓcedebat sicut ĩ seruo:quoniã illud est peculiũ ꝙ habet filius à patre,cuius tamẽ ad
2 ministrationem,non proprietatem habet,†si pater filio merenti donat quatenus ascendunt merita filij. eatenus filius capit vt extraneus,vt statim fiat dominus:& illud transit in peculiũ aduẽtitiũ:cuius proprietas est hodie ipsius filij:Primum probatur in l.si donatione.& ibi no.per docto.C.de collat.& in authen. vnde si parens. C.de inoffi.testa.& j.de castren.pecu.l.si forte.Secundum probatur in l.cum non solum.& in l.cum oportet.C.de bo. quæ lib.licet olim esset secus:quia aduẽtitia erant patris pleno iu-
3 re.Ex his ergo patet †ꝙ pater non de peculio,sed vt tanq; legitimus administrator conuenitur,vt not.in l.pater qui castrense.de castren.pecu. & s. de condi. indebi. l.frater à fratre.Facit etiam quod

de Alex.in l.nõ solũ §.morte.colũ. xj. de nou.oper.nunc.ff.et Alex.cõs.cxl.vij.co. iij.vol.ij.Feli. in ca. nõne bene dicimus. iiij.colum.vers.sallit quarto de pręsump. Barb.cõs.vj.col.vj. vol.j.et cõs.xxxvij. col.iij.vol.j.& cõs. xj.col.iiij.volu.ij.& cõs.xv.col.iiij. eod. vol.Alex.cons.xxx. viij.vol.j.vide addi. ad Pan.c.ij.de fide instru.

¶De peculio. Rũ. ad intellectũ totius tituli vide. Bartol. post glo.in l. pater q castrẽ se.j. de castrẽ. pecu.& in l.si finita. §.si de vectigalibus. i fi.de dã. infe.Et forma libelli in actione de peculio, vide per Cy.in l.pe. C. ꝙ cũ eo.& gloss.in l.j.ff.si pars hære.pe. in ver si.vẽdicabit.& vide ꝙ notat Bal.in l.fin. in fi.C ꝙ cum eo.in vlti.col.

✠ POMATES.

h ¶De peculio. Et de quo peculio loquat iste titulus, vide Aret.in l.cum fundus. §.seruum tuum. ff. si cert.pet. Cepo.cõs. xxj.col.iij.

quod not.j.de fideiuſ.in l.ſi quis pro eo.§.j.& not.Inſti.de act.§. fina.& in l.j.C.de bo.ma. dicam plenius infra eo.tit.l.j.§.verba.

4 Item quærit gloſ.† quot modis ſumatur hoc nomen peculium: & dicit quòd octo modis. Primus,ſecundus,quartus,quintus, ſextus,ſeptimus & octauus ſunt clari. Venio igitur ad tertiũ, dum de caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi loquitur. Ad cuius declarationem debes ſcire quòd filiusfamil. multis modis poteſt habere peculium. Primò pecuniam paternam, quam de patris arca

3 accepit,puta quia adminiſtrabat bona patris.Nam licet filius† dicatur dominus rerum paternarum,vt l.in ſuis.de lib.& poſthu. & Inſtit.de hære.quali.& diffe.§.ſui.hoc ideo dicitur:quia de eis alitur propter ſpem futuræ ſucceſsionis. Item poteſt habere caſtrenſe peculium quòd acquiſiuit in caſtris vel more caſtrorum: vt C.de caſtren.pecu.l.j.& infra,de caſtren.pec.per totum. Item poteſt habere quaſi caſtrenſe peculium:vt ſi filiusfamil. haberet pecuniam ex publico in aliqua adminiſtratione conſtitutus,vt C.de aſſeſ.l.velut.& in his duobus peculijs loco patrisfamil.habetur:vt ſ.ad Maced.l.ij.& C.de inoffic.teſta.l.fina. Item poteſt habere peculium aduẽtitium q̃ filius acquirit ex bonis maternis,vel aliunde quàm à patre.& in hoc olim pater dominium habebat pleno iure:hodie verò tantum habet vſumfructum vt legitimus adminiſtrator:vt C.de bo.mater.l.j.& in dicta l.cùm oportet.& vtrobiq; not.quod eſt verum quando hoc peculium fuit quæſitum voluntate patris:aliàs pleno iure eſt filij,& datur filio curator in hoc peculio:vt l.fina.C.de bon.quæ liber.Item poteſt homo habere peculium profectitium quod conceditur ſibi à patre,vt infra eodem l.depoſiti.§.fina. vel ab alio,contemplatione tamẽ patris:vt infra,ad Trebel.l.ex facto.§.ſi quis.& l.ſed ſi plures.§.in arrogato.de vulga.& pupil. & de iſto loquitur hic titu. vt in quæſt.dixi.& omnes iſtos modos peculij ponit glo.in l.frater à fratre.ſ.alleg.

1 ☞ *Ordo iuris inſpici debet.*

2 *Legitimus tutor an præferatur datiuo.*

3 *Actio de peculio datur inquantum vires peculij patiuntur & eſt natiua. nume. 6. & numero 13.*

4 *Illud quod eſt maioris ponderis & valoris præmittendum eſt his quæ ſunt minoris.*

5 *Actio habet duas cauſas.*

7 *Actio de peculio in quo differt ab actione exercitoria vel inſtitoria. & numero 9. & decimo.*

8 *Quare datur potius hæc actio de peculio contra patrem vel dominum quam illa, quæ deſcendit à iure ciuili.*

11 *Actio de peculio,in quo differat ab actione tributoria.*

12 *Actio de peculio quòd ſit perſonalis.*

14 *Actio de peculio quòd oriatur ex obligatione ciuili.*

15 *Obligationes quæ oriuntur ex reſcriptis principum vel ex edicto prætoris,quòd habeãt etiam effectum naturalis,& producunt actionem.*

16 *Actio de peculio quòd ſit ſtricti iuris.*

17 *Actio quæ competit contra filium & datur contra patrem,quòd ſit vna & eadem.*

19 *Pronomen,hoc,quòd ſit demonſtratiuum tam ad oculum intellectus,quàm ad oculum corporalem.*

19 *Teſtis examinatus in palatio capitanei ſi deponendo ſuper articulo quòd contractus fuerat factus in palatio epiſcopi dicat contractum factum in hoc palatio,quòd ſuſtentetur dictum:quia refertur ad oculum intellectus.*

20 *Qui agit de peculio,quòd non agat de in rem verſo.*

21 *Quod in rem domini eſt verſum,quando dicatur eſſe in peculio.*

22 *Pater quando tenetur de peculio,de quo peculio intelligatur.*

23 *Pater qualiter teneatur de peculio mortuo filio.*

24 *Maſculinum quomodo concipiat fœmininum.*

25 *Quando maſculinum concipit fœmininum an ſit de proprio ſignificato.*

26 *Statutũ quòd ſi quis vadit de nocte puniatur in decem,quòd comprehendit fœminam.*

LEX I.

ORdinarium. Iſtud principiũ vſq; ad §.poteſtatis diuidit in quatuorpartes. Primò enim ponit cõtinuatio. Secũdò quotupliciter agat ex hoc edicto. Tertiò ponunt verba edicti. Quartò illa incipit exponere. Secunda ibi:eſt autem. Tertia ibi:verba autẽ. Quarta ibi:de eo loquitur.& h.d. Sicut ſe habet p̃imoniũ ad libertũ, ita ſe habet peculiũ ad ſeruum vel filium,vt pater vel

1 dñs de peculio teneantur.h.d.ſecundum Iac.But. †Venio ad primam partem,ex qua not.iuris ordinem eſſe inſpiciendum.ad quod l.ij.ſ.de ſta.ho.& habuiſtis no.in gl.rub.ſ.de eo p̃ quẽ fac.

2 erit.quod valet ad q̃nẽ ibi notatã.Nam quæſtio † fuit de facto, an legitimus tutor excluderet à iudice cõfirmatũ.& d.Mar. Sil. diſputauit hãc q.in ſcholis,& determinauit cõfirmatũ à iudice legitimo p̃ferẽdũ:qa lex dicit oĩno cõfirmãdũ.& q̃ hoc lex velit, dicit ipſe,patet ex ordine titulorũ.Primo enim ponit de teſta.tute.Poſtea de confir.tuto. Tertio de legi.tuto. Vnde concludit: quia præferendus ſit cõfirmatus,cũ de eo prius diſponatur,allegat pro caſu huius quæſtionis l.de creationibus.C. de epiſ. audi. Nam dicit ipſe tutorẽ filio furioſo datum à patre in teſtamento præferendum legitimo,qui eget confirmatione:vt C de teſta.tu. l.pe.fi.l.iure noſtro.j.de teſta.tu.& l.pe.j.de cura.furi.de qua quę-

3 ſtione dic vt ibi.†Secundo no.q̃ actio excercitoria & inſtitoria dantur inſolidum:iſta vero inquantum peculij vires patiuntur.

4 †Tertio no.q̃ eſt præmittendum illud,quod eſt maioris ponderis & valoris potius quam quod eſt minoris. Itẽ no.q̃ ipſe contractus eſt ille qui tribuit actionem. Tu dic quod contractus tri-

5 buit obligationem:obligatio vero actionem. Vnde†actio habet duas cauſas vnam mediatam:vt contractum . aliã immediatam:

6 vt obligationem.vt l.licet.§.ea obligatio.de procu.† Item not.q̃ iſta actio eſt datiua,& non natiua:ſed contrarium j.dicam. Opp. quod ex hoc edicto agatur inſolidum.ſicut ex alijs ſuperioribus

7 titulis,de inſti.& de exercito.Sol.†ex hoc edicto agitur tripliciter. Primo de peculio:& tunc prædicti tituli ab iſto differunt in duobus. Nam in illis datur inſolidum:hic de peculio.Secũdo differunt,quia illi habent locũ quando eſt determinatum certum genus negotiationis:hic quando nullum.Secũdo modo agitur de in rem verſo:& tunc differũt illi tituli ab iſto : quia ibi inſolidum hic in quantum eſt verſum.Item illi quando eſt certum genus negotiationis:hic quãdo nõ eſt certũ.Tertio modo agitur quod iuſſu:& tunc illi ab iſto nõ differunt niſi in vno.nam illi habent locum quando eſt certum & limitatum genus negotiationis: hic quando incertum. Sed conueniunt in alio: quia ſicut illi inſolidum,etiam iſta inſolidum. Ita debes intelligere glo. tuam. Extra glo.oppo.& videtur quod iſta nõ poſsit aliquo modo cõpetere:quia lex dicit quod contra nos agitur:aut ex cõtractibus per nos initis,aut ex quaſi contractibus,delictis vel quaſi delictis,aut ex varijs figuris cauſarum.Nam pro his competunt actiones quæ perſonales dicũtur, ex eo quod perſonas imitantur eorum qui contrahunt:vt Inſtit.de act.§.omnium.Sed hic dicit quod pater vel dominus conuenitur ex contractu filij vel ſerui: ergo &c, Item alia ratione.Nam alteri per alterum non debet inqua conditio afferri vt in regula iuris,non debet.j. de regu. iur. Sed hic ſi pater conuenitur ex contractu filij,vel dominus ex cõtractu ſerui,videtur eis iniqua conditio afferri. Solu.dico quod hoc eſt de rigore iuris ciuilis & eius ſubtilitate:procedunt tamẽ de æquitate prætoria,ſcilicet quod pater vel dominus conueniatur ex contractibus filij vel ſerui,quatenus eſt in peculio. idcirco.dicit hic tex.prætor arbitratus eſt. Igitur hæc actio quæ de peculio dicitur,eſt quædam cognominatio à prætore inducta, vt

8 hic patet.†Sed circa hoc quęro quare datur potius iſta actio quę à prætore deſcendit in dominum vel patrem,quam illa quæ deſcendit à iure ciuili.Reſpondeo breuiter,omnis contractus, qui à iure prætorio deſcendit.& omnis prætoris intentio ſeu inuentio ſumma nititur æquitate:vt eſt caſus in l.j.& ij. j. ſi quis teſta. liber eſſe iuſ.fue.& hoc probatur in bonorum poſſeſsione contra tabu.& alijs multis ſimilibus,quæ filijs emancipatis cõpetũt. Fuerunt enim inducta à iure prætorio:qui filij emancipati tãq; pœnitus extranei per emancipationem facti ſi prętereiebantur à patre ſuo,non poterant dicere teſtamentum nullum, ſicut quilibet extraneus præteritus non poteſt dicere nullum:quia emancipatus de iure ciuili cenſetur omnino extraneus:ſed prætor nitens æquitate hoc ſolum non attendens quod per emancipationem à patre quis extraneatur:ſed conſiderat ſolum naturalem actum:quia quamuis emacipatus ſit à patre,puer à patre ſuo procreatus eſt: & iõ ſubuenit ei per cõtratabulas,ſicut ius ciuile ſubuenit in poteſtate poſitis per ius dicendi nullum. Et ſic vides q̃ omnis contractus prætoris procedit à ſumma æquitate. Modo ad propoſitũ, Si pater vel dominus cõcedit filio in poteſtate vel ſeruo certam pecuniæ quantitatem vt negotientur,non exprimẽdo certum genus negotiationis:quia tunc haberet locum inſtitoria:fuit æquũ prętori viſum quod ex quo pater filio vel dominus ſeruo concedit certam pecuniæ quantitatẽ,vt negotientur, quod ex contractu filij vel ſerui pater vel dominus cõueniri poſſint inquantum ipſi in peculium cõceſſerunt non attento quod pater vel dominus re contrahant,ſed attento eo ſolum q̃ ęquum eſt.ex quo filius vel ſeruus domini vel patrisvoluntatem habẽt:

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Iudicio meo debet legi, teneantur in ſolidũ: quia nullus eſt ſenſus horũ verborũ vſq; interuallum, ſi ſignificationẽ verbi interuallũ, cõſideres. Alex. Loſæus.

nam ex illa eorum voluntate videntur ipſi contrahere, licet non actualiter cõtrahant: nam tunc cõuenirẽtur inſolidũ & de rigore & æquitate. Itẽ iſta æquitas habet in ſe quandam aliam æquitatem annexam ſcilicet quod non ſimpliciter & inſolidum pater vel dominus teneãtur: quia nõ ſimplex & ſoluta fuit voluntas eorum, ex quo certam & limitatam quantitatem conceſſerunt: videtur enim illa volũtas limitata reſpectu quantitatis cõceſſæ filio vel ſeruo: & ſic procedit hęc æqualitas & à prima cauſatur: nam hoc eſt æquum quod pater vel dominus conueniatur ex contractu filij vel ſerui propter eorum volũtatem, quæ eſt dum concedunt peculium, à iure præſumpta: & quod ipſi eatenus teneantur, & in plus non ſe extẽdat obligatio, niſi quantum eſt in peculio: ergo &c. Tertio oppo. ꝙ nunc̃ actio de peculio habet locũ quę datur inquantum eſt in peculio. Nam peculium eſt deducto eo quod patri vel domino debetur. Vnde licet actualiter ſit peculium: tamen in ſubſtantiali appellatione nullum peculium eſſe cenſetur: vt l. peculium. §. ſi ęre. j. eo. ꝙ etiam in dote & cæteris vniuerſitatibus cõtingit: vt l. quod dicitur. j. de impen. in re. dota. & l. ſi is. §. quod dicitur. j. de iur. do. et l. Męuio. §. à me. de le. ij. & l. ij. in prin. j. de dote præle. cũ ſi. Item peculium eſt, vt dixi, quod volũtate domini vel patris filius vel ſeruus habet ſeparatum à rationibus dominicis: vt l. depoſiti. §. fi. j. eo. Sed ſi in eo filius vel ſeruus patris vel domini debitores efficiãtur: ergo quodam modo de eo peculio pater vel dominus cõueniuntur: vt l. eo tempore. in prin. j. de pec. Solu. dum dicit ꝙ in eo debitores efficiuntur, hoc intelligo nõ ſolum in caſibus l. peculium ex eo. ſed vbicunq;. nam cũ ſic dat, ſcilicet vt ſit peculiũ manifeſte apparet non ſic dari vt obligetur ad illud recipiens: qa ſic non eſſet peculium. Sed cõtra iſtam ſolutionem op. nam hoc peculiũ eſt in dominio patris vel domini: ergo qui illud tenet, hoc ipſo obligatus eſt: vt Inſti. de actio. §. j. Sol. iſta obligatio eſt impropria ad tractatum de peculio nõ pertinens. Lex enim de naturali obligatiõe loquitur: vt l. ſi noxali. in fi. j. eo. & l. nec ſeruus. & Inſti. quod cũ eo. §. cũ aũt. Vel dic ꝙ illa obligatio contra illũ qui meum tenet, tunc eſt quoties ego deſtino rem petere nõ vt deſtino non petere, vt eſt in peculio: ſed dominus amitteret eo ipſo ſeruum ſibi obligatum ad peculium reſtituendum: quapropter peculium eſſe deſinit, niſi dolo faciat: tunc enim licet deficiat: tamen fingitur non deficere: vt l. ſumma cum ratione. j. eo. Venio ad quęſtiones: & primo quæro: cum hic dicatur quod actio de peculio differt ab actione exercitoria in vno, ſcilicet qđ
9 illa in ſolidum: hæc de peculio. Nunc quæro † an ſint aliæ differentiæ. Rñ. ſic: nam illa habet locum, quando præponitur certo generi negotiationis: hæc non. Item illa habet locum quando filius vel ſeruus contraxit in merce nauali voluntate domini vel patris: hæc in patre vel domino ignorante vel contradicente: vt l. ſi quis ſeruum. §. etiam. j. eo. dummodo filius contrahat in peculiari merce. Ad hoc facit j. de ver. ob. l. ſeruus vetante. Item eſt & alia differentia: nam quando pater vel dominus conuenitur de peculio ex contractu filij vel ſerui, pater vel dñs, ſi habet in aliquo obligatum filum vel ſeruum quocunq; modo vel quocũq; iure, ante omnes alios creditores deducũt quod eis debetur, ſi ipſi conueniantur ab alijs creditoribus actione de peculio ex contractu filij vel ſerui, vt l. ſi quis ſeruum. §. etiam. j. eod. l. peculium autem. in prin. eo. tit. Sed quado intentatur exercitoria, nõ habet locum iſta prædeductio: quia tunc pater vel dominus tenentur
a inſolidũ, vt ſ. dixi: quia cũ obligatio quæſita contra eos non reſpiciat peculium, tenentur vſq; ad interuallũ. [a] nihil ergo poſſunt tunc prædeducere. Item quæro in quo differat ab inſtitoria.
10 † Rñ. in multis. nam illa inſolidum: hæc de peculio, vt hic. Item illa quando filius vel ſeruus præponitur alicui negotiationi certæ: hic quando nulli certæ negotiatiõi, ſed ſimpliciter dominus vel pater filio vel ſeruo peculiũ concedit vt negotietur. Item illa quando interuenit ſcientia & cõſenſus patris in genere vel domini circa alias res q̃ venales: hic vero quando ignorante & inuito domino vel patre ſeruus vel filius ſuper merce peculiari cõ
11 traxit: vt d. l. ſi quis ſeruum. §. etiam. j. eod. † Item quæro in quo differt hæc actio ab actione tributoria? Reſpon. actio tributoria impedit patrem vel dominum prædeducere id quod naturaliter ſibi debetur à filio vel ſeruo, ſed vocantur pater vel dominus dũ aliquid debetur eis à filio vel ſeruo in tributum ſimul cum alijs creditoribus ad id quod in peculio reperitur: vnde eligitur quędam via media vice actionis exercitoriæ & de peculio, & ipſam actionem tribuit. Item illa habet locum quando interuenit ſimplex ſcięntia dñi vel patris filio vel ſeruo cõtrahente, vt l. j. §. ſcięntiam. ſ. de trib. Hæc autem quando ignorante vel ſciente & contradicente patre vel dño filius vel ſeruus cõtraxit: & iſta ſola ſcięntia eſt illa quę tollit patri vel domino prędeductionem in tributoria: quod ſecus eſt in actione de peculio, in quo pater vel dominus deducũt. primo quod eis debetur à filio vel ſeruo: &c. Item illa competit, etiam ſi nihil ſit in peculio, vt ſ. de trib. l. j. §. merx. iſta vero ſecus. Item alia differentia ponit in l. de peculio.
12 ſ. de tribu. † Item quęro an actio de peculio ſit in rem, vel in perſonam. Quidam dicũt ꝙ eſt in rem: vt oſtendant ꝙ nullam obligationem præſupponat: & ſic pater per filiũ, & dñs per ſeruum non obligat. ꝙ probatur: quia re perempta dñs nõ tenet ſicut in reali: vt l. quęſitũ. in princip. j. eod. Et pro eis arguo: quia ille, ad quem tranſit peculiũ, poteſt conueniri: vt l. & ancillarũ. §. ſi ſeruus. j. eod. ꝙ nõ eſt in actionibus perſonalibus: vt l. j. §. ſi hęres. ad Treb. & l. ſi fideicommiſſum. l. tractatũ. ſ. de iudi. Prętera ceden do peculiũ liberaret, vt l. ſed poſt. §. communi diui. in fin. ꝙ non eſt in actionibus perſonalibus: vt l. vſufructuarius. C. de vſufru. Item dat contra dominũ vel patrem inquantũ ad eos peruenit de peculio, & ſequit rẽ. Si rẽ, ergo eſt realis. quod eſt cõtra naturam perſonalis quę ſequitur perſonam: vt l oẽs. de act. & obli. Pro qua optime facit l. quęſitũ. §. is qui j. eod. In contrarium, & hæc eſt veritas. Pro qua eſt opi. glo. in l. depoſiti. j. eod. & ita videt ſentire Iacob. de Aret. j. tit. j. in l. j. nam ei fideiuſſor accedit: vt l. creditorem. ſ. tit. j. & l. eo. tempore. j. eod. Sed obligatio fideiuſſoria requirit obligationẽ: vt Inſtit. de fideiuſſ. §. fideiuſſor. in prin. ſed obligatio reſpicit perſonales actiones: vt Inſtitu. de actio. §. j. Præterea tex. videtur expreſſus in l. j. j. de cuſtod. reo. & in l. iij. in fi. j. eo. & l. ſumma cũ ratiõe. j. eod. & Inſti. de actio. §. in perſonã. qcquid dicat Cy. in l. dominũ. C. ꝙ cũ eo. q dicit ꝙ eſt actio perſonalis cũ actione in rẽ: qa leges prædictę loquũtur de ipſa actione cũ adiectiõe de peculio: nec põt ſeparari dicta adiectio: quin aliquid remaneat, ſicut qualitas à ſuo ſubiecto: vt l. ij. ſ. de vſufr. Contraria non obſtant: nã video ꝙ in perſonalibus qs re perempta liberat: vt in debitore ſpeciei: Vnde video ꝙ ille, ad quem res peruenit titulo ſingulari, tenet actione ſcripta in rem: vt l. de eo. in fi. ſ. ad exhiben. & l. j. §. pe. j. de interdi. & hoc caſu liberatur ce
13 dendo rẽ bona fide: vt d. l. ſed poſt c̃. in fi. † Itẽ q̃ro poſito ꝙ ſit in rem ſcripta, quod tamẽ nõ eſt verũ, an ſit datiua vel natiua, qđ eſt quando naſcitur ex matre obligatione. Cy. in d. l. dñm. circa fi. dicit ꝙ eſt datiua: tenetur enim pater vel dominus propter contractũ filij vel ſerui: non ex aliqua obligatione, ſed quia lex dat hanc actionem. Facit text. j. hac ea. l. ver. eſt autẽ. Sed hoc eſt falſum, & contra tex. pluriũ legũ. Primo contra l. depoſiti. in princ. eũ. l. iij. §. ſi filius. & §. Iulianus. & §. ſed ſi filius. j. eo. & j. ti. j. l. j. iõ concludo ꝙ ſit natiua, & oriatur ex matre obligatione. Ad quod facit l. ſi quis cũ filio. j. eo. ibi debitores, &c. l. eo tempore. §. ſi cre-
14 ditor. j. eo. † Item quæro an oriatur ex obligatione ciuili & naturali, an ex ciuili tantũ. In hoc ſunt opi. quas refert gl. in l. frater à fratre. ſ. de condi. inde. Azo & Hug. dicũt ꝙ eſt ſola ciuilis obligatio, quæ tamen habet effectum naturalis. Et pro eis facit: qa deficit conſenſus, imo obligatur pater vel dominus inuitus: vt l. ſi quis ſeruum. §. etiam. j. eo. vbi dicitur quod pater & dominus tenentur ciuiliter. Alij dicunt quod eſt ciuilis & naturalis: quæ ſola naturalis & ſola ciuilis non eſt ſufficiens ad producendam actionem: vt no. Inſtit. de obli. circa princip. Breuiter opi. Azo. puto veram. Nam obligatio naturalis dicitur de iure gentium: vt l. Stichum. §. naturalis. de ſolu. & l. parietem. ſ. de ſerui. vrb. prędio. Sed qđ pater vel dominus teneantur de peculio, nõ eſt de iure gentium. ergo &c. Item non eſt hic conſenſus, qui naturalem obligationem inducat: ergo &c. Non obſtat ſi dicatur, ergo nõ eſt ſufficiens ad producendam actionem: quia debes ſcire quod
15 quædam † ſunt obligationes ciuiles, quæ habent effectum naturalis: vt dicit Azo. propter authoritatem ſtatuentium: vt obligatio, quæ deſcendit ex reſcripto principis. vel ex edicto prætoris, vt in caſu noſtro, quæ producunt actionem. Poſſumus tamen dicere quod hæc eſt ficta naturalis: quia illud, quod facit iudex vel cõditor legis, videtur facere pars, vt lege ſi ob cauſam.

C. de

C.de euic.& no.in l.j.§.hæc verba.ff.ne vis fiat ei. & l.j.de legi. & hoc est quod voluit dicere,habet effectum naturalis. Item quæro,an hoc sit proprium nomen actionis. hoc tangitur in l.
16 iij.§.Iulianus.infra eod. & ibi dicam. † Item quæro,an actio de peculio sit bonæ fidei vel stricti iuris. Dico quòd semper est stricti iuris quamuis illa, quæ competit contra filium,sit bonæ fidei:vt l.mora.§.in bonæ fidei.ff. de vsur. Ita dicit Gul.in dicta
17 l.iij.§.Iulianus. † Item quæro,an actio quæ competit contra filium,& quæ datur contra patrem vel dominum,sit vna & eadem,an verò sint duæ,scilicet vna quæ competit contra filium; alia quæ competit contra patrem? Respon.q̃ vna est & eadem: vt l.iij.§.sed si filius.ver.nec interesse.j.eo. Et ita tenet dominus Io.in l.cum filius.j.de ver.obli. Nam si diceres q̃ essent duæ esset de necessitate dicẽdum q̃ actio quæ cõpetit contra patrẽ,habe ret aliã causam,quã actio quæ cõpetit contra filiũ. quod si esset verũ,sequeretur q̃ exvno cõtractu oritẽtur duę actiones quod est falsum. Nam vnus est cõtractus,& nõ plures:vt l.si cũ filio. j.de cõpen.Sequeretur etiã q̃ plures obligationes orirent: quod dicere est absurdum.Sed licet sit vna & eadẽ,tamẽ qualitas eius mutatur:quia nõ fit cõdemnatio insolidum cõtra patrẽ sicut cõ tra filiũ:vt est tex.no.qui hoc probat in l.tam ex cõtractibus.ŝ.de iud.quod etiã optime vidistis in l.in delictis.§.si detracta.ŝ.de no xal. Et ex hoc sequitur effectus q̃ interitu speciei sicut liberatur filius,liberatur etiam pater:vt l.si homo.j.de verb.obli.Dicã in l. si ex duobus.§.in hoc autem.j.eo. Venio ad secundã partem, scilicet ad versi.est autẽ.ex quo nota tex.ibi dum dicit,hic oritur actio & no.ad illam qõ. an actio de peculio sit natiua.vel datiua. de qua dixi ŝ. Oppo. ad id quod intẽdit q̃ istud edictum sit tri plex:imò videtur q̃ nõ sit nisi vnũ: vt j.proxi.§.cũ suppletione glo.j.ibi positæ.Huius timore gl. exponit triplex,id est tripliciter agitur.q.d.vnũ tantũ est:sed tribus modis agi potest. Item op.dicitur hic q̃ hoc edictum,&c. sed hoc nõ potest procedere: quia certũ est q̃ hoc pronomen,hoc,est demonstratiuũ ad oculum:vt l.nemo.j.de hære.insti.& ibi no.& quod no.in l.si ita stipulatus fuero hanc summã.de verb.obli.sed nullum apparet edi
18 ctum:ergo nõ conuenit istud pronomen. Sol.† istud pronomẽ, hoc,est demonstratiuũ etiam ad oculũ intellectus:vt l.Mæuius. §.duobus.j.de leg.ij.Ergo hic legislator voluit demonstrare id, quod habebat in mente:& sic refertur ad intellectum:nõ autem ad oculum.Et ad istam solutionem facit vbicunq; in iure habes pronomen,hoc,tam ad demonstrationem corporalem,quàm ad intellectualem est demonstrabile:vt l.hæc actio.ŝ.de calum.& l. j.§.hæc in factũ actio.ŝ.de his qui deie.vel effu. & l.hæc actio.ŝ. de edendo &l.j.ŝ.de serui.rusti. prædio.cum si. quia certum est ibi ad oculum non posse demonstrari,cùm sint incorporalia: ergo &c. Et de hoc no.do.Franc.de Pisis in l.j.de operis noui nũ
19 cia.& in d.l.Mæuius.§.duobus.de leg.ij.† per quod videtur posse sustineri dictum testis,qui super vno articulo in palatio capitanei dixit contractum celebratũ in palatio episcopi: & super hoc capitulo dixit in hoc palatio. Nam refertur ad oculũ intellectus hoc verbũ,in hoc palatio,scilicet episcopi,de quo ŝ.dixerat: non ad oculũ corporis:argumentũ extra de testib.c.cùm tu.nisi causa conuertatur,& intelligeremus quòd demonstraretur res corporalis,per ea quæ not.in dicto §.duobus.& in j.constitutione
20 Codicis & Digestorum. † Item quærit hic glo.an qui agit de peculio,videatur agere de in rem verso? Quidam dicũt q̃ sic per istum tex. Pro quibus facit.§.in rem autem.versi.licet enim. Institutio.quod cum eo.& l.filiusfamilias.j.titu.ij. Item quando agitur contra patrem vel dominum de peculio,istud computatur & censetur esse in peculio,quod pater vel dominus debent filio vel seruo:vt l.quam Tuberonis.§.sed & id quod.j.eo.& istud nil aliud est dicere, nisi quòd pater vel dominus tenentur propter id quod versum est. Vnde concludũt quòd qui agit de peculio, agit de in rem verso. In contrariũ determinat hic glos.q̃ qui agit de peculio,non agit de in rem verso,pro qua videtur tex. expressus in l.iij.§.si filius.ver.quicquid.j.eo.& l.ancillarum. ij.respon.so.infra eodem. & ad istum textum respondet q̃ illud quod hic dicitur, quòd agitur de in rem verso. dic scilicet interdum de in rem verso, vt ibi: interdum de peculio, vt hic. quod patet: quia ponit eas indistinctè. Sed ad contrarium non respondet. Tu dic quòd non obstat. §.in rem verso, licet enim. quod ibi dicit quòd vna est actio de peculio intellige quòd ille qui proponit actionem de peculio, a consequitur effectum semper, & interdum de in rem verso.vt quando dominus debet aliquid seruo,vt d.§.sed & id quod.
21 Aduerte tũ† q̃ non semper illud quod est versum in rem dñi,censetur in peculio: nã tunc in peculio censetur quod in rem domini versum est,quoties seruus dominum naturaliter sibi obligat.& hoc tunc demum est,cum vertit in rem domini animo repe b rẽdi,non animo donandi.Itẽ si consumptũ sit illud quod versum erat:vt qa granũ,vinũ & oleum,quod mutuo acceperat,dederat familiæ domini,& ab ea fuit subtractũ. c Nota.quod granum,vinum vel oleum est in peculio:& tamẽ in rem domini versum est. Item si seruus debet domino vltra quã verterit:si de in rem verso dominus conueniatur,nõ deducit sibi debitum in actione de peculio deductus:licet sit arg.contra.j.de in rẽ ver.l.quidã.& propter istos effectus necesse est dicere,actionẽ de peculio ab actione de in rem verso discrepare:vt l.j.ĩ.tit.ij.& vidistis ŝ.de differentijs inter istã actionem & illã.Et eodem modo respondeatur ad l.filius.j.tit.ij. De quo articulo no.in d.§.in rẽ autem. Insti.quod cum eo. Venio ad tertiam partẽ,quæ est in ver.verba.quę ponit verba edicti.& gl.supplet,scilicet actionem in dominum vel patrẽ. Sed pro de-
22 claratione † quæro:hic dicitur q̃ pater ex contractu filij a tenetur
a de peculio:quęro de quo peculio possit intelligi,cũ filiusfa.possit habere plura peculia,vt dixi ŝ.in rubri.Glo.in l.pater qui castrense.j.de castrẽ pecu.mirabiliter respondet q̃ de iure antiquo pater tenetur de peculio profectitio quod ipse filio concessit: & passus est eum habere. Itẽ de peculio aduentitio,quia de iure antiquo non distinguebatur peculium aduentitium à profectitio: cum quicquid quęrebat filius,quærebat patri. De castrensi vero peculio non tenetur pater filio viuo:sed ipse filius cõuenitur: vt l.iij.§.j.de castren.pecu. Item hodie in aduentitio peculio pater non tenetur actione de peculio: sed potest conueniri vt legitimus administrator filij:vt l.j.C.de bon.mater.quod no.quia per hoc habes intellectum totius tituli de peculio:& hæc vera viuo
23 filio. † Sed quid mortuo filio,qualiter tenetur pater de peculio? Respon.de iure antiquo de peculio aduentitio & profectitio tenebatur intra annum,per titulum quãdo actio de peculio est an. de peculio vero castrensi,siquidẽ pater occupauit iure peculij,incipit assumere post mortẽ vires peculij profectitij. ideo tenetur de peculio intra annum:vt d.l.pater qui castrense.secus si vt hęres occupat.Hodie vero indistincte pater occupat vt hæres in aduentitio castrensi vel quasi:ideo nõ tenebitur de peculio,sed ciuili perpetuo.Sed contra hoc facit,quia ipse succedit filio:quomodo ergo potest teneri de peculio.Nam pater,qui tenetur de peculio,habetur vt fideiussor:vt l.cum filius.j.de verbo.obliga. & no.glo.in l.sed si damnum.§.sed & creditor.j.eod.sed si fideiussor succedit principali,extinguitur obligatio fideiussoria:vt l.hæres à debitore.§.quod si idem.j.de fideiuss.vbi istam oppositionem facit glo.& soluit in d.l.pater qui castrense.de castrensi pecu. Ve-
24 nio ad quartam partem in ver de eo.Ex quo not.† quod masculi
b num concipit fœmininum.Contra hoc b oppo.de l.si ita relictũ. in princip.de lega.secundo.& l.qui duos.de lega.iij. l. Lucius.§. quæsitum.Solu.vt per Cyn.in l.quicunq; de ser.fugi. & ibi etiã Odofr.& in Specu.de disputa.aduoca.§.j.Docto.in l.j.j. de verbo.significa.de quo est hodie gloss.in cap.generali.de electio in vj.& plenissime per domi.Francisc.de Pisis in d.l.j.de verbor.significa, Tetigi etiam in d.l.si ita relictum. Vnde potes dicere q̃
c aut masculinum c pronunciatur per nomen proprium: & tunc non comprehendit fœmininum.aut per appellatiuũ:& tunc aut pronunciatur substantiue aut adiectiue.Primo casu aut tale substantiuum est generis communis:& tunc masculinum non cõpit fœmininum:quia pronunciatio fit in vtroq; genere:argu. de vulga.& pupil.l cum ex filio.§.j.& quia quod commune est, ita se habet ad masculinum sicut ad fœmininum:vt infra de verbo. significa.l.hominis. Aut est generis masculini,vt nomen filiorũ, libertorum, & fratrum: & tunc aut seruo secundum conueniẽtiam rei,de qua loquimur, non est adaptabilis ad vtrũq; genus:

¶ Ex contractu filij. Et vide quatuor casus no.per gl. in l.cũ ancilla.C.q̃ cũ eo.i quibus pater vel dominus non tenet de peculio,nisi in q̃rtum locupletior factus est. Bal.q̃ addit quintũ in l.si filiusfa.ŝ.de iudi.

POMATES.

¶ Cõtra hoc. Vide Alex.cõs.lxxx. col. fi.vo.j.& cõs.xxiij. col.ij.vol.ij.& cõs. cxv.col.ij.vol.ij.

¶ Aut masculinum. Quãdo masculinum cõprehendat fœmininũ,vide Bar.in l.j. j.de verb.signi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

POMATES.
a ¶ Et tūc. Vide Ale. conſi. cxij. ij. vol.
POMATES.
b ¶ Indifferentis. Vid Are. cōſi. xxxix. colum. ij.
c ¶ Nullā legē reperio in hoc titu. minuſcꝫ in Pādectis, quæ incipiat, pōtor arbitratus. voluit Bart. adducere l. j. §. merito. j. tit. j. Ale. Loſæus.

vt ſi dico, liberti ſunt mariti vxorū: & tunc non continentur fœminę: & hoc non ex vi nominis ſed rei, id eſt materiæ: aut conuenientia ſermonis pōt adaptari vtriꝫ generi: & tunc aut loquimur in materia quę recipit interpretationem extenſiuā: & tūc maſculinū comprehendit fœmininum: & ita loquitur l. qui duos. & l. Lucius. §. quæſitū. & l. ſi ita relictū. Aut in materia, quæ non recipit extenſionem ſeu interpretationem extenſiuam: & tunc non concipit fœmininum: vt j. de vent. in poſ. mittē. l. j. §. quare. Hanc doc. no. tradit l. iuſta. j. de verbo. ſig. Si vero pronunciatur ſermo maſculinus adiectiue: & tunc aut ſubſtantiuatur in ſubſtantiuo generis maſculini: & tunc aut in materia extenſibili: & cōprehendit fœmininū: vt de verbo. ſig. in l. quiſquis. Aut in materia non extenſibili: & tunc ſecus. Aut ſubſtantiuatur in ſubſtantiuo generis communis: vt puta, quiſquis homo: & tunc [a] ex vi accidentis, id eſt adiectiui nil importatur: quia accidens eſt ad ſubſtantiam cui cohæret ſignū. nō enim proprietas & ſignificatio, ſed ex vi ſubſtantiui oratio ſignificat vtrunꝫ ſexū: vt j. de fiſ. l. ait diuus. & j. de verb. ſig. l. j. & l. j. j. de reg. iur. & vide quod no. in Clemen. j. de elec. in ij. gl. Sed quæro † in caſu, in quo maſculinum concipit fœmininū, an ſit de proprio ſignificato verbi: Iac. But. hic dicit ꝙ nō: ſed potius ex quadam interpretatiōe. & hoc probat per iſtum tex. Nā ſi eſſet de proprio ſignificato verba prolata in maſculino intelligerētur in fœminino: quod hic eſt ſecus. Sed mihi videtur ꝙ nec ex proprio ſignificato nec ex interpretatione maſculinū cōcipit fœmininū: & ꝙ nec poſsit procedere iſtud brocardicū: quia vbicunꝫ tu dicis ꝙ maſculinū poſsit concipere fœmininū: nō eſt bene dictum ꝙ iſtud ſit ex vi verbi maſculini: imo dico ex vi rationis: quia indifferens eſt ratio. quod probo per tex. iſtum qui dicit, ex hoc edicto in fœmininum ſexū actio datur. nō autē dicit, ex verbi interpretatione: quia non vi interpretationis, ſed vi eiuſdē rōnis quæ indifferens eſt ad vtrūꝫ ſexū. Sic in l. ſed & ſi. §. hoc ſenatus. ſ. tit. j. Exemplum in ſtatuto quo † cauetur ꝙ ſi quis vadit de nocte, puniatur in decē, & loqꝫtur de verbo maſculini generis: dico ergo ꝙ ſtatutū comprehendit fœmininum genus, non vi verbi, ſed vi rationis indifferen[b]tis. [b] Sed ſi ſtatutum diceret ſic: ſi quis rapuerit virginem vel monialē, puniatur in decē. iſto caſu ſtatutū nō comprehendit fœmininū: quia nō eſt indifferens hæc ratio. Nam ſtatutum quod habet locum in maſculo, nō habet locum in fœmina. & ſic de ſimilibus.

Si cum impubere. Ex contractu ſerui vel filiſfamilias minoris pater vel dominus nō conueniuntur, niſi inquantū locupletiores facti ſunt: vel verius dicā, niſi inquantū locupletatū eſt peculiū. h. d. Oppo. & videtur ꝙ imo inquantū eſt in peculio: vt ſ. ea. l. in prin. Solu. ſpeciale eſt hic. Ratio ſpecialitatis pōt eſſe. Nā ex quo grauatur pater vel dominus in vno, ſcilicet ꝙ ſi ſeruus vel filiusfamilias minor lęderentur propter eorum facilitatem. non reſtituerentur: vt l. iij. §. fi. ſ. de mino. releuatur in hoc, ꝙ nō tenetur de peculio, ſed inquātum peculiū eſt locupletatū: arg. l. eū qui. ſ. de iureiur. Item quærit hic gl. an iſto caſu pater vel dominus deducet ſibi debitū ſi conueniretur de peculio. & dicit. ꝙ ſic.

1 *Verbum, habeo, quod non denotet dominium.*
2 *Genitiuus quando denotet dominium, & quando poſſeſſionem.*
3 *Statutum quod accipiens rē alterius puniatur in decē, quomodo intelligatur.*
4 *Communis vſus loquendi quod attendatur in ſtatutis.*
5 *Quod actio de peculio ſit prætoria.*
6 *Id quod eſt commune, quod ſit meum.*

Poteſtatis. Iuriſconſultus hic exponit verbum, poteſtatis, poſitū in edicto. & primo dicit qđ iſtud verbū, poteſtatis, refertur tam ad filiū ꝙm ad ſeruum. Secundo dicit ꝙ ſeruorum appellatione continentur nedum proprij: ſed hi, quos bona fide poſsidemus tātūmodo. & ꝙ appellatione ſeruorum cōtinētur nō ſolū proprij. ſed cōmunes. & h. d. Verbū, poteſtatis, aſſumit large vt cōprehēdat ſeruos proprios & communes, & ēt bona fide poſſeſſos, & eos, in quos habemus vſumfructū & hæreditarios, & cōprehendit dominos vtriuſꝫ ſexus mi[a] nores & furioſos h. d. cū l. ſeq. ibi: ex ea cā. No. ꝙ. † verbū, habeo, verificatur ſiue res ſit mea, ſiue non: adeo ꝙ de neceſsitate nō denotat dominij exiſtentiā. ad quod l. j. §. quod autē. de vi & vi ar[2] ma. Secundo no. †. ꝙ genitiuus verificatur rōne poſſeſsiōis. Cōtra hoc opi. & videtur ꝙ genitiuus habeat ſignificare dominiū: vt l. ſeruum Titij. j. mādati. & l. ſi hæredis ſeruus. de le. j. & l. ſi ſeruus cōis meus. j. de ſtip. ſer. Sol. fateor ꝙ genitiuus habet dictam ſignificationē, & etiā alias ſignificationes: vt hic. vbi ponitur in lege, debet ſumi prout magis aptus eſt in materia, in qua ponitur vt l. quoties in ſtipulatiōibus. de verb. obli. vbi expreſſe ponit hoc exēplū, dum dicit, liber Ariſtotelis. & l. quoties idem ſermo. de [3] reg. iur. & l. liberorū. §. j. & de leg. iij. Sed pone: † dicit ſtatutū qđ quicunꝫ acceperit rem alterius, puniatur in decē. quæro quid ſignificat illud, rem alterius: an dominium, an vero poſſeſsionem. Et videtur ꝙ ſignificat dominium, ita ꝙ nō poſſeſsionem: vt l. ij. poſt prin. ſ. de reli. & ſump. fu. In contrarium videt ꝙ verificetur nō tātū in dñio ſed etiā in poſſeſsiōe, vt hic. Itē ſi habeo rē cōmodatā vel depoſitā apud me, dicit eſſe in ptāte mea: vt l. j. in prin. et §. ait prætor. cū l. ſeq. ſ. nau. cau. ſta. Dic quod de proprio & ſtricto ſignificato ſignificat dominium: vt d. l. ij. ſed de ſignificatiōe magis larga & impropria cōprehendit etiā poſſeſsionē, & detentionem: vt hic. Vnde generaliter antiqui dicebant ꝙ genitiuus quandoꝫ regitur ex natura eius ꝙ eſt alterius: quandoꝫ ex natura poſſeſsionis. In ſtatuto vero licet debeamus accipere propriam ſignificationem vocabuli, vt l. non aliter. de le. iij. tamē ꝓ[4] pter † cōmunem vſum loquendi accipiā hoc ſecundo modo: vt l. librorū. §. quid ergo. & qđ ibi no. de leg. iij. & l. Lucius. Et qđ ipſe communis vſus loquendi attendatur, facit quod not. in l. ij. [5] §. tulerunt. in glo. no. arg. ſ. de ori. iu. Secundo no. ꝙ † iſtæ actiōes ſunt prætoriæ: vt hic in l. ex ea cauſa. ibi: honorariæ, &c. ad quod [c] facit l. j. in prin. ſ. e. l. prętor arbitratus. j. [c] eo. & l. Titius. de reicin. [6] vendi. Tertio no. ꝙ † id quod cōe eſt, meū eſt. de quo per Dyn. in l. ſerui electione. de leg. j. & per Cy. in l. j. C. qui teſt. fac. poſ. & ꝑ Dy. etiam in c. in re communi. de reg. iu. in vj. & per do. Fran. de Piſis in l. ſed ſi hac. §. qui manumittitur. de in ius vocan. & in d. l. j. C. qui teſta. fa. poſ. in ſimili. & ego tetigi in d. l. ſerui electione. plenius quam alibi.

1 *Actio de peculio an ſit datiua. remiſſiue.*
2 *Verba edicti abſolutè poſita quod verificentur etiam in eo qui in nullius eſt poteſtate.*
3 *Hæreditas iacens quantum ad hunc titulum quod non dicatur domina.*

LEX III.

Licet. Iſtud principium ſummaui cum prędēcibus: & adhuc venit ad expoſitionem illius verbi, [1] poteſtatis, poſiti in edicto. Not. ꝙ † iſta actio eſt datiua: [2] vt hic in tex. ibi: polliceatur, &c. & ibi: dari de peculio. de quo dic vt dixi ſ. eo. l. j. Item no. ꝙ † verba edicti abſolute poſita in eo qui eſt in poteſtate alterius verificantur etiam in eo qui nullum ha[3] bet dominiū, vt hic. ibi: in nullius poteſtate, &c. Item no. ꝙ † hæreditas iacens ꝙm ad hunc titulū non dicitur domina: licet in alijs ſecus: vt l. hęreditas. j. de acqui. re. do. Nam hic requiritur dominiū perſonæ viuentis, non fictæ. Et eſt ratio: quia in conſtitutione peculij requiritur conſenſus: ſed hæreditas non poteſt conſentire: ergo &c. ſed tamen ex æquitate verificat etiam in perſona repræſentata à iure: vt eſt hæres, qui ab hæreditate iacente repræſentatur.

Vnde Labeo. Hic Iuriſconſultus declarat plenius ꝙ dixerat in prin. legis adducendo dicta Labeonis. No. ꝙ verba edicti quæ dicunt: quæ in alterius poteſtate, &c. verificantur in vna & eadem perſona. Oppo. hic dicitur quod ſeruus liber factus conuenitur de eo quod geſsit in ſeruitute. Contra de l. j. C. an ſer. ex ſuo fa. & per totum. Solue vt in gloſſ. Item oppo. dicitur hic, ſeruum liberum factum teneri de peculio: contra, imo videtur quod inſolidum. Nam ex quo eſt liber & hæres: cenſetur liber factus à die mortis teſtatoris: & ſic videtur non vt ſeruus contraxiſſe: vt l. omnia fere. j. de regu. iur. & l. hæres quoq; infra de acqui. hære. Glo. ſoluit, ſed ſua ſol. eſſet vera, quando eſſet inſtitutus pure liber & hæres: ſed hic nō fuit inſtitutus pure, ſed fuit vulgariter ſubſtitutus, vt patet i tex. ibi mox repudiantibus, &c. quæ ſubſtitutio eſt cōditionalis inſtitutio: vt no. in l. Galius. in prin. de lib. & poſthu. & l. in ratione. §. ſi filio. ad le. fal. & l. qui liberis. de vulg. & pupil. & iō in medio tempore non dicitur eſſe hæres, niſi fictione iuris.

Verbum

Universidad de Deusto Biblioteca

1 ☞ *Verbum, alterius, comprehendit masculinum & femininum.*
2 *Tutor & curator æquiparantur.*
3 *Quando agitur contra furiosum, libellus formatur in persona procuratoris.*
4 *Constitutio seu demandatio peculij non finitur morte.*
5 *Pupillus etiam cum tutoris authoritate non constituit peculium.*

Parui autem. Hic iurisconsultus exponit verbum edicti qui in alterius, &c. hoc dicit. verbum alterius, comprehēdit vtrunq; sexum, minores & furiosos. hoc
1 dicit. Not. quod dixi in summario † quod istud verbum, alterius, comprehendit masculinum & fœmininum. Not. text.
2 quod dominus est obligatus. Not. † in versicu. in furiosi. tu-
3 torem & curatorē æquiparari. Item not. † quod quando agitur contra furiosum, debet formari libellus in persona curatoris.

Opp. quod dominus dicitur fideiussor serui: vt l. cum filius. de verborum obligatio. & not. in l. sed si damnum. §. sed & creditor. infra eodem. Sed mulier non potest intercedere: quia habet exceptionem Velleiani: ergo &c. Sol. hic in re propria. Ad quod facit l. de die. §. primo. supra qui satisdare cogan. Item
4 nota † quod ista demandatio seu constitutio peculij non finitur
5 morte mandantis seu cōstituentis, &c. No. † etiam pupillum cum tutoris authoritate non posse cōstituere peculium: & idē si esset furiosus.

1 ☞ *Interrogatus de duobus potest simul in diuersis orationibus respondere.*
2 *Ne iuris ordo in respondendo peruertatur, congrua debet fieri responsio.*
3 *Intercessio dicitur officium.*
4 *Actio de peculio an sit proprium nomen actionis.*

a **Si filiusfa.** [a]Hic exponitur vltimum verbum edicti, scilicet negotium gestum est, &c. & incipit declarare quādo dicitur negotium gestum. & primo de negotio extraiudiciali: & glo. diuidit. Tu dic q; iste est proprie §. vlq; ad §. ex furtiua. & diuiditur in tres partes principales. Primo format tres quęstiones in persona duorum, scilicet serui, & filij. Secundo incipit ad illas respondere circa personam serui. Tertio circa personam filij. Secunda ibi: & est verius. Tertia ibi: sed si filius. Item secūda pars diuiditur in septem partes. Nam primo Iurisconsultus respondet ad primam quæstionem dum seruus fideiusit: quia ita demum obligat dominum, si fideiusit in causa peculiari. secus si extra causam peculiarem. Secundo respondet ad tertiam quæstionem dum seruus mandauit. & similiter ibi distinguit in causa peculiari vel non. & tene primam lect. glo. Tertio dicit quod distinctio adhibita in mandatario serui, non admittitur in fideiussore filij: sed indistincte dicit patrem de peculio teneri. Quarto dicit distinctionem adhibitam in mādatario serui habere locum etiā in fideiussore ipsius serui. Quinto quod est dictum in fideiussore filij, dicit habere locum etiam in mandatario ipsius. Sexto quod dictum est in fideiussore & mandatario filij, quod agunt de peculio, dicitur habere locum quando fideiubet vel soluit patri creditori: alias mādatarius soluens solutum contradicit: & fideiussori dato à filio contra patrem succurritur: & fideiussor exceptione doli iuuatur. Septimo dicit eum obligari ex facto serui extraiudiciali: secus ex negotio iudiciali, siue iudicium agitetur coram arbitro, siue coram iudice. Secunda ibi: Iulianus quoque. Tertia ibi: cui congruit. Quarta ibi: idem accipias. Quinta ibi: idemq;. Sexta ibi: quod si filius. Septima ibi: si seruus. Item tertia pars principalis diuiditur in duas partes: & primo dicit quod filius fideiubendo vel mandando indistincte obligat patrem, non distinguēdo in causa peculiari vel non. Secundo quod dictum est, patrem obligari ex facto filij extraiudiciali, indistincte habet locum etiam in iudiciali: siue iudicium agatur coram arbitro, siue coram iudice. Item quandocunq; & quotiescunq; in iudicio interueniat. Secunda ibi: quare ex compromisso. Venio igitur ad secundam partem principalem: quia prima est clara. & examinemus hunc §. per partes. & ista secunda pars hoc dicit. Seruus fideiubē do vel mandando extra causam de peculio non obligat dominum de peculio: sed fideiussori dato à filio contra patrem hac actione succurritur, si ipse est creditor: alias mandatarius totum condicit, & fideiussor vtitur exceptione. hoc dicit. No. quod
1 † de duobus interrogatis simul potest in diuersis orationibus re-
2 sponderi. Secundo no. † q congrua debet fieri responsio, ne iu-
3 ris ordo in respōdendo peruertatur. Tertio no. † q intercessio dicitur officium. ad quod l. j. in princip. j. ad Velleia. Glo.
4 & Guil quærunt hic, † an actio de peculio sit proprium nomen actionis. Dic vt hic per eos. Pro quibus facit tex. in l. Titius. j. de rescin. ven. & instit. quod cum eo. §. istas tamē. & videtur text. in §. is quoq;. & in l. si eum. §. fi. ſ. de exercito. & ibi gl. no. de hoc vt per Guli.

1 ☞ *Qui nō obligatur in iudicio, obligatur compromisso in arbitratorem: secus in arbitrum.*
2 *Laudum latum per arbitratorē quòd sit quædā transactio.*
3 *Arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum.*
4 *Veniens contra laudum nullum q̄ non incidat in pœnam.*

Si seruus. Hæc est septima pars. & hoc dicit. Qui non obligatur iudicio, non obligatur compromisso. hoc dicit. Et intelligo hoc verum † in compromisso in arbitrum: secus in arbitra-
2 torem. Tunc † enim est quædam trāsactio: vt in auc. vt diffe. iudi. §. si vero contigerit. & sic quidam contractus. Sicut ergo obligat dominum de peculio contrahendo: ita & in arbitratorem compromittēdo. quod not. Nota quod sicut seruus non potest esse ī iudicio: vt l. seruus. C. de iudi. ita nec
3 compromittere: quoniam † arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum: vt l. j. C. de arb.
4 Item nota quod qui † venit contra lau-
b dum [b] quod est ipso iure nullum, in pœnā non incidit. Pro quo facit text. & glo. in l. apud Celsum. §. item quærit. de doli exce.

1 ☞ *Filius fideiubendo, compromittendo, & contrahēdo, quod obligat patrem de peculio.*
2 *Illa obligatio, qua tenetur pater & filius, quod sit eadem numero.*
3 *Origo actionis q̄ non attendatur.*
4 *Filius q̄ possit compromittere sine patris consensu.*
5 *Arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum, an hoc vt filius possit agere sine patris consensu.*

Sed si filius. Hæc est tertia pars principalis. & h. d.
1 Filius † fideiubendo, compromittendo, & contrahendo, patrē obligat de peculio. h. d. Et in hoc differt a seruo. Quam differē tiam no. & istam & alias differentias habes plene C. quod cum
2 eo. in l. nulla res. Not. q̄ † eadē obligatio est numero illa, qua
3 tenentur & pater & filius. Item no. † q̄ origo actionis non
4 attenditur. Item no. q̄ licet † filius in iudicio esse non possit sine consensu patris, vt l. fi. §. necessitate. de bo. quæ lib. tamē cōpromittere potest, vt hic secundū Guli. Sed ego dico q̄ de hoc est gl. in dicto §. necessitate. Sed contra hoc oppo. de l. j. C. de
5 arbi. † vbi arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum. Dicit glo. q̄ est verum. Interdum tamen fallit: vt patet in l. quid ergo. §. ex compromisso. ſ. de his qui no. infami. & l. si dictum. §. j. de euict. Alij dicunt q̄ hoc est verum, quando ex sententia arbitri oritur actio. Tu dic & melius: aut agitur ex sententia arbitri tanq; ex iudicio: & tūc debet eōsentire: vt l. cū antea. & l. ne ī arbitris. C. de arb. Aut agitur ex contractu: & tunc secus. quod no. multū. Huic etiā adde l. post legatum. §. si filius. de his qui. vt indignis.

1 ☞ *In iudicio quasi contrahitur: & an celebretur ex sententia vel litis contestatione. & nu. 6.*
2 *Ex sententia oritur obligatio.*
3 *Iudicia sunt quasi contractus: & iudicia & stipulationes æquiparantur. & nu. 16. vbi in quibus differant.*
4 *Actio q̄ non sortiatur naturam, in cuius locum surrogatur.*
5 *Actio de peculio non est proprium nomen actionis.*
7 *Ante litis contestationem super principali negotio non proceditur ad diffinitiuam.*
8 *In emergentibus ante lit. contest. q̄ quasi contrahatur.*
9 *Arguere de contractu ad quasi contractum quod possit. & nu. 12.*
10 *Arguere de sententia ad vltimam voluntatem quod liceat.*
11 *Factum iudicis dicitur factum partis.*
13 *Actio iudicati quod oriatur ex obligatione, quæ causatur ex sententia.*
14 *Actio iudicati seu in factum ex sententia, quod sit natiua.*
15 *Ex sententia interlocutoria quod oriatur actio in factum, sicut ex diffinitiua.*
17 *Origo actionis an attendatur.*
18 *Si per statutum pro crimine, in quo pœna sanguinis veniret imponenda, imponatur pœna pecuniaria, an poterit transigi super tali crimine.*
19 *Si pro homicidio imponitur pœna pecuniaria, an poterit in dicto casu interuenire procurator.*

a ¶ Si filiusfa. Vid̄ dcto. ī l. si ex duobus. §. j. & ibi oīno Ang. de duo. reis.

5 ¶ De peculio. Bar. allegat hic cōtrarius: pro quo vide eiusdē concord. Bart. cōcordan. xiij. incip. longe subtilius.

b ¶ Venit contra laudum. Veniens contra laudū nullū, non incidit in pœnā: imo dicit tex. no. in c. examinata de cōfir. vti. vel inuti. q̄ etiā non pōt emologari laudum super quo non ꝓcedit compromissum. Item ad hoc facit gl. no. ī l. si patronus. j. si quid in frau. pa. & per istum tex. dicit Bal. in l. ij. in j. colū. C. de excep. rei iu. si contra laudum nulla potest opponi exceptio, poterit opponi exceptio q̄ cōpromissum est nullum. Facit l. diuus. et ibi Barto. de test. mi. Adde an incidat in pœnam qui cōtrauenit laudo nullo, Bal. cōsi. xxij. lib. iij. Et an laudū possit emologari nullo prꝫcedēte compromisso, Pe. de Anc. consi. cclxij.

↦ POMATES.

b ¶ Contra laudū. De quo vide aliquas remissiones in l. pacta q̄ contra. C. de pact. & consil. xxxij. vol. ij. vbi declarat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Idē ſcribit. Et addē q̄ Bar. i l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. d̄ dam. inſe. in vlt. col. intelligit iſtū tex. habere locū q̄n in certa quātitate cōdēnatur filius, & nō i publicatione bonorū. Itē q̄n nec cōdemnatur in abſentia. qd̄ ītellige q̄n ſemp fuit abſens. ſecus ſi fuit litem conteſtatus. & poſtea ſe abſentauit qa tenetur propter quaſi cōtractū initū in cōteſtatione, p̄ no. in l. ij. ī. de p̄reto. ſtipu. p̄ glo. & doct. licet ſi in abſentia cōdēnetur tenebit̄ pater. Sed hoc vltimū nō eſt ſine ſcrupulo. primo, qa vbi alias ſentētia nocet tertio nūquā nocet, q̄n fertur i abſentē, licet ſit cōteſt. lis, iuxta no. ī l. q repudiantis. §. de inoffi. teſt. & p̄ Bar. in l. cū filius. de ver. oblig. Itē qa iſte tex. loqtur in quaſi contractu ſentētiæ, quæ immediate ordinatur ad id quod immediate deuenit in ſentētia: quæ rō ceſſat in quaſi cōtractu q fit per cōteſt. Et vide Io. de Imo. in d. §. ſi de vectigalibus.

1 b

2

3

4

5

6

7

8 c

9

10

11

Idē ſcribit, [a]Iſtū §. diuiſi cū p̄cedē tib⁹. & h. d. In iudicio quaſi cōtrahit̄: et ideo iudicati pater tenetur, primæ actiōis origine nō inſpecta. h. d. No. †q̄ in iudicio quaſi cōtrahit̄. Itē no. q̄ iſte quaſi cōtractus celebratur [b]ex ſnīa. Exponit enim gl. iudicio, i. ſnīa. Alibi dicit q̄ iſte cōtractus celebratur litis cōteſtatiōe: vt no. ī. l. ij. in ſi. de p̄reto. ſtip. dic vt ibi. Itē no. †q̄ ex ſnīa oritur obligatio: qd̄ dic vt dixi in l. Iulianus verū debitorē. §. d̄ cōdi. indebi. Itē no. q̄ †iudicia ſunt quaſi cōtractus: qd̄ valet ad materiā moræ, &c. Itē no. q̄ iudicia et ſtipulatiōes æq̄parantur. Itē no. q̄ †actio nō ſortitur eius naturā: in cuius locū ſubrogatur. Itē no. q̄ †actio de peculio nō eſt p̄ priū nomē actionis. Venio †ad primū, et op. hic dicit̄ q̄ in iudicijs cōtrahit̄. et gl. expōit, i. in ſnīa. Cōtra, imo videtur q̄ ī litis cōte. fiat quaſi cōtractus: vt no. in gl. magna ī l. ij. de p̄to. ſtipu. So. ī iudicio ſunt duo quaſi cōtractus. Vnus eſt, qui fit per lit. cōt. et ille obligat me ipſi iſtātiæ iudicij, et operatur effectū, vt poſtmodū iudiciū ſequētibus actibus poſsit agitari, adeo q̄ poſt lit. cōte. iudex pōt p̄cedere me abſente, q̄ qdē iudex hoc facere nō poſſet ante lit. cōte. qa †ante lit. cōt. ſuper negotio p̄ncipali nō pōt p̄cedi ad diffinitiuā: vt no. in auth. q̄ ſemel. C. qūo et q̄n iud. ſecūdū cōmunē opi. & extra, de dolo et cōt. c. cām q̄. & c. prout nobis. Sed procedit ad captionē pignorū, et ad miſſionē ī poſſeſſionē p̄ mēſura debiti declarati: vt l. cū p̄ponas. et auth. et q̄. C. de bo. auth. iud. poſſi. et ad alia remedia, de quibus in l. j. de ſuſp. tu. j. et in l. j. §. ſi quis ius dicē nō obtē. Alius eſt quaſi cōtractus, q̄ fit in iudicio p̄ ſnīæ p̄lationē: et ita loqtur hæc glo. et iſte quaſi cōtractus q fit p̄ actū ſnīæ obligat me, nō inſtātiæ: quia iā eſt ſinita p̄ ſētētiæ p̄lationē, vt l. terminato. C. de fruc. et li. expē. et quia ſnīa nō imponit finē cōtrouerſiæ: ſed obligat me ſtare ei, qd̄ in ſnīa cōtinetur. Hinc eſt q̄ ex iſta ſētētia oritur q̄dā actio iudicati, ſeu in factū qd̄ idē eſt: vt C. de rebus cre. l. actori. Cogor enim obſeruare qd̄ in ſnīa continet̄: & ſic bene obligor, ſicut in q̄ocūque cōtractu. Sed †circa hoc quæro: [c]dixi quod per lit. conte. quaſi contrahitur. q̄ro quid in his q̄ę emergunt ante lit. conteſt. an his dicatur quaſi cōtrahi? Dico quod ſic. nam quamuis in eis non cōteſtetur lis expreſſe tamen quaſi conteſtatur: vt not. in ca. prudentiam. §. iij. de offi. dele. Si ergo quaſi conteſtatur: ergo quaſi contrahitur quod multum not. & de hoc eſt text. expreſſus, in l. de ætate. §. qui interrogatus. de inter. act. Nā in ipſa interrogatiōe et reſpōſione quaſi contrahitur: et tamen fit interrogatio añ lit. cōte. vt eo. ti. l. j. &c. Itē circa iſtud q̄ro, quare gl. expoſuit: hic cōtrahi. i. quaſi cōtrahi. R ñ. ſō ſic expoſuit: qa q̄n aliq̄s quaſi cōtrahit, vtriuſque cōſenſus non eſt neceſſarius: vt eſt videre in negotiorum geſtore, qui ignorante domino, imo etiam inuito gerit: vt l. ſoluēdo. ſupra de neg. geſt. Si autem vtriuſque cōſenſus eſſet neceſſarius, eēt verus contractus, vt l. j. §. de pac. Sed contra iſtud oppo. tu dicis quod hic non eſt conſenſus. contra. nam lex dicit quod ex ſententia oritur actio ī factū: vt l. actori. C. de re. cre. et hic. Sed actio p̄ſup ponit obligationē ciuilē & naturalē. nā ex ſola ciuili nō orit̄: vt Inſti. de obli. in prin. ſed ex vtraq̄: vt no. in l. iuris gentiū. §. qun imo. de pact. & in l. fideiuſſor. §. fideiuſſor. de fideiuſ. licet hic eſt ciuilis tm̄ ex ſnīa: quia ſnīa eſt actus ciuilis: vt l. actus legitimi. de reg. iur. quia actus ciuilis aliū actū ciuilem inducit, nō naturalē: nō autē eſt naturalis, quoniā cōſenſu cauſat̄: vt l. j. §. de pact. hic aūt nō eſt cōſenſus, vt dicis: ſed potius diſſenſus: quia iudicium reddit̄ in inuitū: vt l. inter ſtipulantē. §. j. de verb. obli. ergo &c. Pe. ſoluit iſtud cōtrariū, & male dicit. Dicit enim q̄ hic eſt quædā tacita obligatio, ex qua orit̄ actio ex re iudicata. Alij dicunt q̄ hic eſt verus cōſenſus ex quo cauſat̄ naturalis. Nā in iudicio quaſi cōtrahit̄: vt hic. ſed omnis cōtractus habet ī ſe cōſenſum: vt d. l. j. de pac. ergo & quaſi cōtractus: & p̄ cōſequēs obligatio nē naturalē. Nā †arguit̄ de cōtractu ad quaſi cōtractū: vt Inſt. de act. §. j. & l. impuberes. j. de autho. tuto. & l. ſi ex duob⁹. §. de neg. geſt. cū ſimi. Itē ille dicit̄ cōſentire, q̄ cām cōtradicēdi non habet. j. ſol. ma. l. ij. §. volūtatē, ſed lata ſnīa declarat̄ q̄ ille q̄ condēnatus eſt, nō habuit̄ bonā cām vel iuſtā cōtradicēdi: ergo vī cōſentire: & ex illo cōſenſu naſci naturalē ex ſnīa, & ex quaſi cōtractu iudicij. Itē coacta volūtas, volūtas eſt. vt l. j. C. ex quibus cau. infa. irro. & in l. ſi mulier. §. ſi metu. ſ. quod met. cau. ergo & cōſenſus, à quo cauſat̄ naturalis. Itē licitū eſt †arg. de ſnīa ad vltimā volūtatē: vt l. nō eſt mirū. §. de pig. actio. ſed ex vltima volūtate orit̄ actio: ergo &c. Itē ille, q̄ nō appellat, vī cōſentire iudicatis: vt l. tutor. de ap. & l. ab eo. C. qūo & q̄n iud. & dixi in l. interdū. §. de cōd. inde. do. Frā. de Piſis dicit aliter, & melius, q̄ hic nō ſit tacita obligatio: vt voluit Pet. nec exp̄ſſa: vt alij voluerūt: vt §. dixi: imo potius ſit ficta. Quod vī ſatis ſuadere quod hic dicitur, q̄ in iudicijs quaſi cōtrahit̄, à quo cauſat̄ naturalis obligatio. Nā etiā video ī quaſi cōtractu q̄ tutor gerit negotiū infantis: & obligat̄ actione tutelæ ex quaſi contractu: & ſibi obligat infantē, qui nullū habet conſenſum. Hoc etiā video in negotiorū geſtore, q̄ gerit negotiū furioſi, nullū habet cōſēſum: vt de vtroq̄ p̄bat̄ Inſti. de obli. q̄ ex quaſi cōtractu. §. j. & ij. Preterea tex. eſt expreſſus Inſti. de obli. quæ ex quaſi cōtractu. poſt prin. q̄ ī quaſi cōtractu nō eſt cōſenſus. Præterea, de neceſsitate quaſi cōtractus nō eſt q̄ quis cōſentiat, vt p̄bat̄ in omnibus legib⁹, quæ de quaſi contractibus loquūtur. Nam cōſenſus dicit mihi actum ſimul fieri: vt l. conſenſu. de actio. & obli. & l. j. §. de pact. Siue ergo accipiam contractū negotiorū, ſiue tutelæ, ſiue communionis, ita q̄ incido in cōi diuidūdo: nō eſt dare ſimul cōſentire. Nam ſi ego gero abſentis negotia: certe nil ſentit mecū ſimul: ſed bene dico q̄ ibi eſt ſenſus: quia ibi vnus agit: & ſic ſentit. Item probatur in condictione indebiti, quæ dicit̄ obligatio ex quaſi cōtractu: & tamē cōſtat manifeſte inter ſoluentē & recipientē cōſenſum nō interueniſſe: ſed potius errorē, qui cōſenſum impedit: vt l. ſi per errorem. §. de iur. om. iudi. tamē video q̄ obligat̄ condictione indebiti. Nam licet conſentiat ſoluēdo, errat in cauſa ſolutionis. Circa quod vide gl. in l. j. in prin. ſ. de cōdi. inde. Item in alijs vbi dicā iſtū conſenſum fictū & ſubauditū à lege, ex quo poſsit naturalis obligatio p̄cedere. & iſte eſt prior modus loquendi q̄ lex fingat iſtū cōſenſum: q̄ſi dicatur tacitus vel verus, vt illi dicere voluerunt. & idē dicā in alijs quaſi contractibus, in quibus dicam iſtum cōſenſum fictum & ſubauditum à lege, ex quo obligatio naturalis poſsit p̄cedere. Vnde concludo q̄ ex ſententia oritur obligatio naturalis cauſata à conſenſu ficto, qui dicitur eſſe in illo quaſi contractu iudiciali: & ſic oportet te intelligere. Item †illud quod facit iudex, videtur facere pars: vt l. ſi ob cauſam. C. de euic. & not. in l. j. §. hæc verba. ne vis fiat ei. Præterea de hoc nō eſt mirandū q̄ lex p̄ſumat conſenſum. Nam ſi lex facit q̄ p̄ſumat̄ cōtractus vbi nō eſt: vt l. vnica. C. de rei vxo. act. multo magis pōt p̄ſumere cōſenſum. Facit l. vēdicantē. § j. de euic. Nec poteſt p̄cedere illud quod Pet. dicit, q̄ eſt tacita obligatio, ex qua orit̄ actio: quia lex dicit q̄ extra id quod agit̄, tacita naſcit̄ obligatio: & ideo nō eſt verū q̄ tacite nec expreſſe agat̄: vt l. ſi is q̄. §. ſi libero. ſ. cōmodati. Nō eſt ergo verū dicere q̄ ſit tacita obligatio, ſiue loquamur ī p̄ſonalibus, ſiue in obligatione bonorū, ſiue q̄ocunq̄, ſemp reſultat ex eo qd̄ licet nō ſit expreſſum tacite, tm̄ pars cōſentit: vt l. poſtq̄ liti. C. de pac. ſed ī d. §. ſi libero. dicit extra id quod agit̄. At inter ipſos non agit̄ tacite vel exp̄ſſe: ſed agit̄, vt dixi, ad id qd̄ alij dicebāt, q̄ hic eſt verus cōſenſus, p̄bant ipſi q̄ in iudicio quaſi

a POMATES.

b ¶ Celebratur. Vide ad hoc Fel. in rubr. de re iud. co. xj. & in c. q̄d ad conſultationē. co. ij. eo. ti. Barb. conſil. xlij. ij. volu. Bal. conſi. cccx. in ij. parte.

c ¶ Circa hoc quæro. p̄ lit. cōteſt. quaſi cōtrahit̄. ſed qd de his quę hūt añ litē cōt. an quaſi cōtrahat? Add̄ no. p̄ Bar. poſt gl. ſ. l. ij. §. j. de præt. ſtip. & qd in his, ſ. q̄bus lis nō conteſtat, vide Bart. in l. nihil. C. de p̄cu. & qd ibi dixi. idē dicas ſ iuramēto: vt l. depoſiti j. eo. §. j. & adde q̄ per ſentētiā ēt quaſi cōtrahit̄, ſi ſit cōdēnatoria. ſecus ſi abſolutoria. ſecundū Bald. in l. ij. C. ſi plur. vna ſentētia. & ī l. eos. §. ne temere. in fi. C. de appel. & iſta faciunt an in incidenti vel emergenti ſit lis cōteſtanda, de quo per Bal. in auth. ſed & ſi qs. in iij. co. C. de teſtibus. & iu l. ij. C. de ordi. cogni. & ibi ēt dicit Bald. q̄ in exceptionibus nō quaſi cōtrahitur: & ſic lis non conteſtatur: qa excipiēdo nemo obligatur.

quasi contrahitur &c. Rñ.q̃ hoc non procedit:nam non sequi
tur,omnis contractus habet in se cõsensum:ergo & omnis qua
si contractus:quia hoc est falsum:vt patet Instit.de ob.quæ ex
quasi contractu nascuntur.circa princi.& per totum.& sic non
est ibi consensus:& tamen nõ est mirum si est ibi naturalis.Nec
12 obstat†q̃ possumus arguere de cõtractu ad quasi cõtractum:[a]
a quia id est verum vbi diuersitas causarum inducit obligationẽ:
sed si diuersitas causarũ est:ergo &c.& q̃ sit diuersitas causarũ,
patet:quia obligatio naturalis ex quasi contractu causatur a cõ
sensu:sed in quasi contractu non est consensus:ergo in hoc non
sunt pares,vt dixi. Et si tu dicis,nõne actio et obligatio ex qua
si contractu reperiuntur per totum titulum de obliga.& quasi
contractu?Sol.dico q̃ non sequitur,Est dare obligationem ex
quasi contractu:ergo ibi est dare consensum:quia dico q̃ ibi est
naturalis,scilicet ficta:quæ licet in veritate non habeat consen
sum,tamen in veritate lex fingit.sed si esset consensus verus vel
tacitus,non diceretur ficta,sed præsumpta obligatio causata à
consensu præsumpto.& sic est argu.in §.nostro,q̃ in quolibet
quasi contractu sit dare obligationẽ fictam.Item ad illud quod
dicunt,q̃ qui non habet causam cõtradicendi per §.voluntatẽ,
&c.Respon.q̃ non est verum:quia ibi loquitur in casu specialis
simo,vt no.in l.qui ad certum.j.locati.coniuncta.l.dotem.eo.ti.
Præterea posito q̃ sit argumentum verum:tamen tunc non est
consensus tacitus vel præsumptus,sed fictus:cum tex.ibi dicat,
videtur,quod verbum,videtur,habet improprietatem denota
re,& fictionem:vt l.naturaliter.in princi.de acquir.pos.Item ad
aliud quod dicunt,q̃ coacta voluntas,volũtas est,&c. Respõ.
& dico q̃ in iudicijs nulla est voluntas,etiam coacta,sed omni
no in inuitum redduntur.Est enim voluntas ficta,& non vera:
siue dicas esse liberam vel coactã. Et si tu dicis,veritas & fictio
æquiparantur:vt no.in l.si filius.š.si certum peta.ergo sicut ve
ra voluntas & verus consensus inducunt obligationem:ita &
ficta debet inducere.Fateor argumentum istud quod ijdem in
ducunt:sed disputatio nostra,in qua sumus,est solum de causa
inducente obligationem naturalem,scilicet an sit consensus ve
rus an fictus:an præsumptus seu tacitus.& dico q̃ fictus,vt š.di
xi.Sed tamen circa hoc dicerem q̃ non est consensus verus,nec
tacitus,nec fictus. Ad contrarium respondeo:dico q̃ hic est ci
uilis sola,quæ habet effectum naturalis propter authoritatem
statuentis,vt dicimus in rescripto principis,& in ædicto præto
ris,& si.et hoc est quod voluit dicere Azo.in l.frater à fratre.š.
de condi.indebi.dicens q̃ illa ciuilis habet effectum naturalis.
13 Sed circa hoc ego quæro vnde ista †actio iudicati seu in factũ
oritur.Text.h.d.q̃ ex re iudicata.quod intellige quod oritur ex
sententia non immediate,sed ex obligatione quæ causatur ex
sententia tanquam ex materia.vt hic secũdum Gul. Ad quod
facit l.iiij.§.soluisse.de re iud.& l.chirographis.§.ab eo.de admi.
14 tut.Quod no.quia accidit q.†an ista actio sit natiua vel datiua:
nam videtur natiua: quoniam vbicunq̃ est dare materiam, ex
qua nasci possit actio semper est natiua:vt l.iuris gẽtium,post
prin.š.de pac.Sed hic habes expressum q̃ est obligatio ex quasi
15 contractu: & sic est natiua,& non datiua. †Item†quæro an
b ex sententia[b] interlocutoria oriatur actio in factum,sicut ex dif
finitiua. Dic q̃ sic:vt l.j.š.si quis ius di.non obtem.& l.cum nõ
solum.§.j.de bo.quæ libe.& vide quæ dixi š.de iureiurã.l.nam
postea.§.fi. Quæro,an quod hic dicitur habeat locum in sen
tentia arbitri.vide de hoc j.de re iud.l.j. Venio ad secundum
16 †notabile,in quo dixi q̃ iudicia & stipulationes æquiparãtur.
Ex hoc collige argu.ad q.offertur libellus contra principalem:
& procurator respondet q̃ litis contestatio videtur inutilis:&
quicquid ex ea sequitur,nõ valet:sicut esset inutilis stipulatio,
si vnus interrogaret,& alter responderet. Illa enim persona in
telligitur i stipulatione,quæ fuit expressa,& nulla alia:vt l.si ita
stipulatus.§.Chrysogonus.de verborum obli.posset tamen de
fendi,quia licet non ageret procurator,nisi domino præsente:
in iudicijs tamen sic. Vnde magis videtur idem factum domini
& procuratoris in iudicio,q̃ in cõtractu:vt š.de procu.l.in cau
sæ.§.fi.Facit š.si quis cau.l.pe.Item alibi contra alium offertur li
bellus,& alter respondet,& valet iudicium:vt in auth.causa quę
sit cum monacho.C.de epi.& cler.C.de bo.ma.l.j. Non obstat
hæc similitudo:quia in multis est differẽtia,cum reddatur iudi
cium in inuitum,& non stipulatio.item in stipulatione cõtrahi
mus vere:in iudicijs quasi contrahimus,vt hic:quod est notãdum. Venio ad tertiũ notabile,scilicet quod actio non sortit̃ na
turam eius,in cuius locũ subrogatur:quod examina vt per Dy.in l.si eũ.§.qui iniuria
17 rum.si quis cau. †Venio ad quartũ no
tabile,q̃ origo actionis non debet attẽdi. de quo hic per gl.& Gul. Ex quo no.arg.
18 †ad quæstionem:Super crimine,quod in
gerit pœnam sanguinis non potest transi gi,vt l.transigere.C.de transac.si fiat statu tum q̃ imponatur pœna pecuniaria,nõ vi
q̃ possit transigi,vt hic:quia non origine,
&c. Ad quod facit l.quod ad statum.j.de
19 pœnis.Item facit†ad q.domini mei in l.pe.
§.ad crimen.j.de pub.iudi.si statutum im
c ponit pœnam pecuniariã pro homicidio,
an possit interuenire procurator:si attẽdi
mus originem,non posset: vt l.quãuis.C.
de adul.& ibi no.Secus si non attendimus
originem,vt hic:tamẽ in hoc debemus ser
d uare consuetudinem:vt l.cum in fundo.§.
si fundus.j.de iure doti.& vide de hoc etiã
per dominum meum in l.seruum quoq̃.§.
publice.š.de procura. Venio ad quintũ
notabile quod dixi in sententia,&c.ad quod facit l.iiij.§.soluis
se.& l.intra.de re iud.quod examinaui š.in primo notab. Ad
quod tamen oppo.glo.de l.fin.C.de vsu.rei iudi.& non soluit.
Dic quod ideo ibi:quia odio vsurarum quia vsuræ centesimæ
non currunt.

c **Ex furtiua causa.** [c]Ex malefitio nõ dat̃ hęc actio,
nisi in quantũ locupletat̃ pecu
lium.h.d. Alios casus vide & no.in l.cũ ancilla.C.quod cũ eo.

Sed contra istum §.oppo.de §.š.proxi.Sol.ibi pater nõ cõue
nitur ex delicto filij,sed ex quasi cõtractu.& sic nõ obstat. De
mum ergo filio condemnato actione ex maleficio pater conue
nit̃ de peculio.Pone ergo filiũ conueniri condictione furtiua,
vel lege Aquilia,& est cõtumax:quærit̃ primo nũqd possit fie
ri missio in bonis filij. Videt̃ q̃ non:quia filio agenti & fugiẽti,
id est conuento,pater debet consentire:sed hic nõ consentit:er
go &c.Sed circa hoc dico,quia interdũ filius fugiendo facit ali
quem actum:& tunc pater cogitur consentire. Interdum fugiẽ
do non facit aliquem actum:& tunc non cogitur ei consentire
quod non est,vt j.de euic.l.si dictum.§.penul.

1 ☞ *Maius delictum est in committendo quam in omittendo.*

Si filiusfami. Qui obligatur saluam facere rem publi
cã,nõ obligat̃ de quolibet singulari.h.d.
Not.q̃ pater obligatus est,&c.de quo dic vt š.in l.j.Not.q̃ nõ
est recta allegatio de delicto in committẽdo ad delictũ in omit
tendo. Ad quod facit l.& in totũ.§.fi.j.de impen.in rebus do.fa.
& l.si mora.j.sol.mat. In contrarium facit l.iniuriarum.§.si quis
de honoribus.j.de injur.& l.Imperatores.j.ad municipa.Solue
1 vt no.in illis. †Not.q̃ maius est delictũ in cõmittendo, q̃ in
omittẽdo. Opp.de l.quoties.j.ad munici.vbi tenet̃ insolidũ.
Sol. Aut pater contradicit expresse:& non tenetur nisi de pecu
lio:vt hic. Aut non:& tunc tenetur insolidũ:vt in contrario qđ
est eo ipso q̃ scit eũ esse decurionẽ,& nõ cõtradicit. Sed con
tra hoc opp.de l.Lucius.j.de admi.tu.Rñ.supra dicta procedũt
in officio publico authoritate,& vtilitate. Sed lex cõtraria pro
cedit in officio publico authoritate,sed vtilitate priuato. Sed
contra hoc opp. Insti.de excu.tu.in §.j.Sol.aut tutor à iudice da
tur:& tunc qualitercunq̃ pater approbat tenetur,&c.

1 ☞ *Remittere:est dare.quod valet ad multa.*

d **Peculium.** [d]Hucusq̃ iurisconsultus exposuit ver
ba edicti,ex quo agitur trib⁹ modis,
scilicet de peculio,& de ĩ rẽ verso,& quod iussu. Modo
est videndũ qd sit peculiũ.Et ista lex diuidit̃ in quatuor partes.
Nã primo ponit dictũ.Secundo rationẽ dicti.Tertio illã ꝓbat.
Quarto illã limitat.Secũda ibi:nã cũ.Tertia ibi:sed hoc.Quar
ta ibi:si vero.Breuiter hoc intẽdit:Peculiũ sola volũtate domi
ni constituit̃,interueniẽte traditione vera vel ficta:secus si nulla

a ¶Alia exẽplaria ha
bent,quia id non est
verum, vbi diuersi
tas,&c.quod placet,
vt euitetur inculca
tio. Alex.Losæus.

b ¶Quæro an ex sen
tẽtia. Vide Bal.ĩ l.j.
in fin.C.commi.vel
epistο.& Bald.post
gl.in d.l.cũ nõ solũ.
§.necessitate.in iiij.
col.in ver.sequit̃.de
bo.q̃ libe.& ibi etiã
per Bart.& plenius
ꝑ Bar.in l.à diuo.in
princ.in vlti.q.de re
iud.& ibi ꝑ alios &
ꝑ Imo.in l.quod iuss
sit in vlti.col.eo.tit.

¶Ex furtiua causa.
Sed quid ĩ ductis an
pater teneat̃ ꝑ filio
de peculio?vide tex.
no.in l.quoties.la ij.
cum sequẽ.& ibi per
Bar.ff.de noxa.

¶Peculium.De ma
teria huius legis vi
de Bal.in l.fi.in ij.co
lum.cum seq. C.qđ
cum eo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

e ¶Si opem.s ver.op po. Et ibi aduerte, quia forte est. Nam debes scire ibi: q̃ ferẽs opem furto, &c. 1 Adde quæ not. in l. iiij.cum seq.s.de condi.fur.

b ¶Patientia. Vide Bar.in l.cũ de in rẽ verso. infra de vsur. Seruo aũt manumisso an videatur peculium adẽptũ,et contra quẽ agatur, vide Bal.in l.ñ. C.an seruus ex suo facto.

POMATES.

c ¶Qđ nomina. Vid Car.cõsi.lxvj.co.ñ.

d ¶Non statim.Et qd operetur ista ademptio peculij, vide Imo.post Bar.et doc. in l.si filio.la ñ. solu. ma.

e ¶Est aũt qõnis.Rñ deo ad §.denique.vi de quæ no.Bal.in l. fi.in penul.co.C.qđ cum eo.

f ¶Summa cum rõne. Et hunc tex.in verbo,intricare. allegat Ang.in l.fi.de stipu. ser. et pro singulari allẽgat ẽt in l.oẽs.§. Lucius.de his quæ i frau.credi.et i l.Marcellus.§.res quæ. ff. ad Trebe.et in l.iiij. ad l.falci.et in l.ij.C. de rep.hære.dicit nõ esse alibi q̃alienatio rerum pretiosarum facit præsumere alienationem fraudulentam.quod no.ad l.omnes.§.Lucius.quę in frau. cre. et quod no.Bart.in l.societatem.§.arbitrorum. in v.col.in q.an possit renunciari reductiõi.ĩ,pro socio. & Ange.in l. Marcellus.§.res q̃.ad Trebel.et in l.in quartã. ad l.fal.Et quomodo hic possit admitti peculium in præiudiciũ creditorũ, et qñ p̃sumatur in fraudẽ, vide Imo.post gl.& Bal.in l.si filio.la. ñ. solu.ma.

g ¶Si cũ hærede. Vide s.Bar.in l.frater a fratre.maxime.in x. col.de condi.inde.

traditio interueniat.h.d. Not.generalem diffinitionem peculij. No.q̃ illius est concessio,cuius est ablatio vel diminutio. Item no.†q̃ remittere,est dare. Ad quod l.si mulier.supra de condi.ob cau. Not.q̃ cõstituere se debitorẽ alterius,nõ est dare quod valet ad multa. Venio ad apparatũ, & opp.de l.nõ solum.et l.quam Tuberonis.§.sunt quidam.infra eo,Solue vt in distinctione quam ibi feci.

Ex his. Hic ponitur conclusio supra dictorum.et h.d. Peculiũ nõ potest cõstitui domino ignorãte:licet posset diminui,si seruus etiam ex delicto eius debitor cõstituitur.h.d.et habet duas partes. Nã ponit primo q̃ peculium ignorãte domino constitui non põt. Secũdo q̃ ignorante domino diminui nõ potest.Secunda ibi:sed sæpe,&c.

a **Si opem.** aIste §.cadit in summario præcedentis §.nam sicut. supra diminuit peculiũ ex furto serui: ita et quando ope ipse facit in eo quod a fure consequi nõ potest. No.q̃ de peculio dominus non deducit hoc,quod aliũde consequi potest. Opp.et hic aduerte:quia forte est.nam debes scire q̃ dominus non deducit pœnam,sed simplicem rem a seruo subtractam:vt l.sed si dãnũ.§. sed est quæstiõis.infra eo.Itẽ debes scire q̃ ferens opẽ furto, non tenetur condictiõe furtiua:hic autẽ dicitur q̃ seruus opem ferens cõuenitur in eo quod nõ põt consequi a fure:ergo &c.Sol.gl.duobus modis.Tu dic melius,vt ibi dixi &c.

Si ære alieno. Hic dicit q̃ sicut dirimitur peculiũ ignorante domino,ita etiam augetur. & breuiter hoc intẽdit:Licet ipsum ius vniuersale dirimatur:corpora tamen diminui nõ dicuntur.h.d. De hoc dixi plene. infra de impen.in rebus do.fa.l.quod dicit.Gl. hic format vnam q.dic vt in ea, &c.

Non solum. In peculio vicarij, domini et ordinarij volũtas inspicit,&c.hic nõ sunt alia &c.

Depositi. In negotio gesto computantur cõtractus d̃positi et præcarij,et iuramẽti delatio a filio fami.facta.hoc dicit & in §.peculium.qui sequitur,ponitur deriuatio nomine peculij,&c.

Diffinitio. Hic incipit prosequi verba diffinitiõis: et hoc prosequitur per duas charitas:et primo exponit quod est dictum permissu domini &c.

b **Quam Tuberonis.** Informis patientia bhabetur pro consensu in his,quæ sunt modici præiudicij:secus si magni.h.d.Et de his verbis habes quod hæc verba,permissu domini,non requirunt expressam permissionem,sed tacitam directo, vel p̃ consequentiam,vel per quandam patientiam,&c.

Pupillum. Hic exponit verbum,seruus positũ in diffinitione,&c.

i *Nomina & actiones sunt tertium genus rerum per se.*

In peculio. Hic exponit verbum quod positum est in diffinitione. No.†q̃ nomina cet actiones

c sunt tertium genus rerum per se: vt leg.mouentium.infra de de verb.signifi.

d **Non statim.** dHic exponit verbum separatum a rationibus dominicis, positum in diffinitione.

s **Ed si damnum.**

Peculium. Alias est l.Peculium. Hic exponit verba,deducto eo vide,&c. Not. q̃ peculium intelligitur,deducto quod debetur. Facit quod creditor eoipso q̃ succedit debitori suo,videatur sibi soluisse de vniuersis bonis.Facit l.si cui.j.de euic.

Si noxali. Si dominus noxali conuentus pecuniã præstiterit,deducitur de peculio.secus si ipsum seruũ.ex contractu vero vel quasi indistincte deducitur quod de naturali debito intelligit,à quo per deductionem liberabitur seruus,&c.

e **Est autem quæstionis.** c Quod semel deductum fuit verbo & re, iterum non deducetur,secus si verbo tantũ deductio facta fuit. hoc dicit.

Quod autem. De peculio non deducitur quod aliũ de quis consequi potest alia actione: excepta actione.de peculio,in qua deductio pro actione succedit,&c.

Non solum. Vbi est communio serui & peculij, deducit vn⁹ socius quod alteri debet : alias secus.h.d.vsq; ad l.si seruus.

Si seruus. Si agitur de peculio vicarij,deducitur quod ipse debet domino vel ordinario. Itẽ quod ordinarius debet domino. Secus de eo quod ordinarius debet vicario. Item dominus non tenetur de debito vicarij non habentis peculium,&c.

Hinc quæritur. Maritus tenetur de peculio serui dotalis simpliciter, siue ad se siue vxorem pertineat. Fructuarius vero vel dominus simpliciter non tenetur,sed prius conueniendus est ille, ad quẽ negotium pertinet,& in subsidium deuenitur ad alium. Idem in pluribus bonæ fidei possessoribus.h.d.

Interdum. Fructuarius potest agere contra dominum, & econuerso,si peculium ad eum spectans non sufficit ad sibi debitum,&c.

f **Summa.** fHæc actio cõpetit de eo,quod dolo conuenti in peculio esse desijt:qui dolus præsumitur,si ademptio intricatio,vel in aliũ translatio indebite facta fuerit.h.d. Not.istas præsumptiones doli,de eo qui intricat peculium.quod prodest ad multa. Secundo not. de eo,qui transfert ad alium,cum suspicatur alium acturũ:quia præsumitur dolus.quod facit contra debitores,qui transferunt possessionem rerum suarum ad alium,&c.

Si dolo. Ex dolo administratoris tenetur quis inquãtum est factus locupletior.h.d.

E **Tancillarum.** Nomine ancillarum & filiorũ datur actio de peculio.

Constat. Hæres deducit quod sibi debetur.h.d.

Si seruus. Extraneo contra venditorem & cõtra emptorem actio de peculio competit pro parte & in solidum:sed ipsi venditori de eo,quod sibi vel seruo eius debetur,non competit contra emptorem:emptori vero competit cõtra venditorem facta prius de suo peculio deductione.h.d.

Si quis cum seruo. Vbi est communio serui & peculij quilibet conuenitur insolidum:& etiam respectu peculij quod est penes alterũ,& quod præstiterit ab altero consequitur.h.d.Habuistis.s.eo.l.si noxali, cum seq.

Q **Væsitum.** Quid in peculio tempore rei iudicatæ inspicitur.h.d.

g **Si cum ex parte hærede.** gHæc actio contra hæredẽ datur, quatenus ad eum ex peculio peruenit: sed filius,cum quo contractum est,si est hæres,tenetur insolidum,& sibi contra cohæredem actio est cedenda,&c.Hic non sunt alia.

Si annua. Exceptio quæ competit actori,non transit ad successorem,si in eius persona causa cedendæ actionis deficiat:alias secus.h.d. Ad euidẽtiam not.quod actio de peculio competit intra annũ contra eum,qui desijt esse dñs.

In dolo.

In dolo. Replicationes sunt temporales sicut actiones. hoc dicit.

a SI ex duobus. [a]Electione vnius ex pluríb⁹ nõ habentibus communionem seruí & peculij alij liberantur: sed de æquitate in residuo cę teri tenebuntur: & quantum sit in peculio sententiæ tempore inspicitur. h.d. &c.

b Venditor. [b]Si pro peculio pretium expresse non fuit constitutum: hic conuenitur, apud quem peculium reperitur: alias hic qui pro peculio pretium nominatim recipit. h.d.

IN bonæ fidei. In cõtractibus bonæ fidei pater & dominus non solum de peculio, sed etiam de eorum proprio dolo tenetur. h.d.

s Icreditor.

SI seruo. Quando quantitas petitur vt species, ad aliam quantitatem non admittitur compensatio. h.d. Hoc autem qualiter procedat, dic vt ibi dixi in l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens. ff. si cer. peta.

Si seruum communem, Si cum vno agatur, eius peculij, quod fuit apud eum, qui quondam fuit socius, ratio non habetur: item si agatur cõtra emptorem post annum non habetur ratio eius, quod est penes venditorem: secus si intra annum, &c.

DEposui, Vbi non est peculium, non potest actio de peculio intentari, sed est ad alias actiones congruas recurrendum. h.d.

Si nuptura, Liberatio ab obligatione de dote soluto matrimonio absq; alia conditione deducitur. h.d.

Stichus, Quod debet domino seruus vicarius, qui non habet peculium, ex peculio ordinarij non deducitur. h.d.

Seruo, Contractus qui celebratur venditione serui perfecta: ad peculium, quod penes venditorem remãsit, non pertinet. h.d.

LIbera, Nota istam legem facit l. cum quis. infra de solut. & l. si cum Cornelius. in fine. eodem titulo, &c.

NOn solum, No. istum casum. not. q; nuda ratio non constituit quem debitorem: & intelligas nuda ab insertione causæ: & hoc innuit text. hic: vel nuda à prẽsentia partium. de quo dic plenissime in l. nuda. ff. de dona.

c EO tempore, [c]Primum decretum non potest interponi occasione debiti, quod certum est non posse exigi de prẽsenti: licet possibile sit debitũ iri. Item pro futuro debito potest accipi fideiussor. h.d.

Etiam, Lite contestata in actione de peculio, naturale debitum potest solui: & pro eo potest fideiussor accipi. h.d.

1 *Differentiam inter ex, & propter, hic vide.*

Seruus, Pro eo quod pro libertate danda accipit bonæ fidei possessor, actione de peculio non tenetur ipse,
1 sed verus dominus, qui eum poterit vendicare. No. istã †differ-
d entiam[d] inter ex, & propter: quia ex, denotat causam proximam: propter, causam remotam. Simile C. si seruus extero. l. j. Similis est differentia inter ex, & ob: vt l. non dubium. C. de legi. Et eadem est differentia inter de, & ex: vt l. j. §. nunc videamus. ff. de coniungen. cum emancipa. libe. &c.

c QVod, [c]Dubius est litis euentus: & qui ideo tenetur quia actionem habet, eam cedendo liberatur. h.d. No. regulam primam quam probat gl. l. ab Anastasio. C. mandati. &c.

1 *Monasterium vendicans monachũ & obtinens cum patrimonio, tenetur vtili actione de peculio.*

EX facto, Cum pater vel dominus actione de peculio personali cõuenitur, in deducẽdo omni priuilegio ante ponitur. secus si reali: licet inter creditores peculiares ille, qui habet priuilegium præponatur. Item sufficit quem esse dominum, cum de peculio conuenitur.

Item patrimonium eius, qui se gerit pro libero, pro peculio remittitur. h.d. primo ponit regulam, & iij. q. secundo ad eas respõ-
1 dent per ordinem. No. †ex isto ver. qd ergo. ar. q; si aliquis se gerit pro libero, & postea monasterium aliquod eum vendicat in seruum cum toto patrimonio, q; monasterium tenetur de illo patrimonio vtili actione de peculio: vt hic, &c.

SI filius, Si is, de cuius peculio agitur, lite pendente decedat: quantũ sit in peculio mortis tempore inspicit: si ei legetur peculiũ, tẽpus inspicitur, quo dies legati cedat cũ omni incremento: sed si legetur extraneo, rerum tantum incrementum accedit. &c.

VNi ex hæredibus, Is, cui legatur seruus hæreditarius domini, pro debito dñi non tenetur. h.d.

Quando actio de peculio est annalis. *Rubrica.*

LEX I.

f PRætor ait, f[f] Quæsitum, Als est lex & est no. ad duo. Si in libello proponãt duę actiones, quæ electione tolluntur, procedit iudiciũ,
g si non opponatur. Item error[g] in quẽ quis deducitur assertione aduersarij, potest corrigi post diffinitiuam sententiam. h.d. Et sic pone casum secundum tertiam lect. hic positam. & intellige hoc per in integrum restitutionem ex causa iusti erroris: vt supra quod cum eo. in l. sed si. in fi. & dixi in l. habebat. in princi. ff. de instito. & infra de confes. cum fideicommissum. in prin.

De in rem verso. *Rubrica.*

LEX I.

SI hi qui, Actio de in rem verso est necessaria, vbi deficit actio de peculio. Item est vtilis, si concurrat: cum agẽtibus de peculio præferatur. Item si agens de peculio præoccupet, actio de in rem verso extinguitur, si quod versum est soluit: alias secus, &c.

QVinumis, Datum q; libertate nõ videtur in rem versum, nisi quatenus excedit serui pretium. h.d. ista lex.

Q VOd si, Si mutuatus, Sufficit negotium vtiliter esse cœptũ. f
Item si pluribus ex eadẽ causa cõpetit hæc actio, melior est condictio occupãtis, &c.

SI res, In rebus nõ necessarijs verũ pretiũ, in necessarijs pre- g
tium conuentum inspicitur. h.d.

Placet, Diuiditur in duas partes. Primo quando seruus gessit ab initio negotium peculiare. Secundo quando ab initio gessit negotia domini. Secunda incipit in l. & ideo. ver. plane. & breuiter hoc dicit. Si seruus ab initio peculiare negotium gerat: actio de in rem verso locum habet. si seruus in rem domini vertat animo dominum obligandi: secus si facto domini vel alterius seu facto serui non animo dominum obligandi. Sed si ab ini-

§ POMATES.

a ¶ Si ex duobus. Ad intellectũ huius legis vide Paul. de Ca. & Alex. in l. cũ fundus. §. seruũ tuum. v. col. ff. si cer. peta.

b ¶ Venditor. Vide Bar. in l. frater à fratre. de condi. indebi. & iste est mirabilis casus secundũ Bald. in l. ei qui. C. quod cũ eo. & ibi allegatur in glo.

§ POMATES.

b ¶ Venditor. Vide q; no. Paul. de Ca. in simili cõsi. cxxxiij. incip. notandum est.

c ¶ Eo tẽpore. Allegaui tibi in q. not. quã vide in l. ij. de requiren. reis. et eã no. etiã allegat Bal. in l. non dubium. in vlt. q. C. de legib. & eã no. alleg. Bal. in l. si. in pe. col. C. quod cum eo.

d ¶ Not. istam differẽtiã. Differentiã inter dictionẽ ex, propter, & ob, & ideo vide q; dixi secundũ Bal. in l. sed & si vnus. ff. ij. col. de iniur.

e ¶ Quod debeẽ. No. quod cedendo quis actionem liberatur. quod nũq; habet locũ si tibi obligatus essem ex culpa vl de licto meo quia etiã cedẽdo actiones nõ liberor. Ita dixit do. Ioan. ad intellectum huius tex. in l. si cõstãte. §. si vxor. sol. mat. licet gl. ibi contra teneat. & pro sua do. Io. est tex. in l. etiã. §. fi. iunctis præcedentibus sol. mat. Itẽ fallit si quis velit cedere actionẽ quam habet cõtra ipsummet agentẽ eadẽ actione: qa cũ fieri nõ posset nõ liberaẽ, secundũ Dyn. & Bar. in l. si filio. la. j. in prin. sol. ma. Itẽ est verũ si culpa ei non põt imputari quare nõ exigit. al's secus. l. Titio fũdus. & ibi no. de cõdi. & demon. Et hic adde quod no. Barto. in l. Iulianus. §. pe. qui incipit, si vẽditor. ff. de ac. emp. & gl. in l. ij. §. itẽ Labeo. in verbo, experiaris. ff. neqd in loco publico.

f ¶ Alias est l. quęsitũ. dicit tñ ipse Bar. in repe. l. Barbarius. col. pe. circa fi. ff. de offic. præto. q; hic tex. pro §. cõmuniter allegatur. Alexã. Losæus.

g ¶ Error in quem. Et intelligit Bal. in l. j. in j. co. C. de cõdi. inde. licet aliqui ibi aliter intelligant istũ text.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quidam.in prin.l. super verbo,de peculio &c.No.istū tex. per quem Bar.decidit not.q. in l.si cum dotem.§.fi.in fi.ff.solu.mat.et in eodem ponit casum Bal. in l.in rebus.in ij.colū. C.de iure dotium.

POMATES.

b ¶ Ad senatusconsultum. Velleianū.Ad materiam huius tit. vide Roma.sing.cccxxv.Alex.in l.in repudianda.ff.de acqui.hære.

c ¶ Qui omnino ignorauit.Ignorantia creditoris an faciat intercessionem valere vide in l. j. et ibi gl. & Bald.ad fi.C.e.q̄ ex eo q̄ pecunia peruenit admulierem, præsumitur probata ipsa principalis,nisi probetur fraus, q̄ ex præordinatione præsumatur.Et ita intelligit gl.in l.iij. in ver.dationes.s.e.

d ¶ Statutum. In fin. huius l. &c. Et ista sunt vtilia ad multa statuta: si statutum vult fieri excusionem in bonis principalis non obstante etiā aliqua renuncia a tiōe facta,non habebit locum si creditor ignorauit intercessionem. et adde not. hic per gl.magnam. Vide Bald.in l.quæ dotis.fol.mat. maxime in ij.co.et q̄ no. i l.cū quid.si cer.pe.

lo gerit negotium domini,cum quocunque modo in rem domini vertatur, hæc actio locum habet &c.

SI pro parte.

Versum. Nō videtur versum,si nō durat versum.h.d.

Si domini. Si pater vel dominus soluit debitum, nō videtur in rē eius versum,et si pater vel dominus cedat,desinit versum:secus si donet.nisi animo remunerandi.hoc dicit.

Idem quærit. Euanescit actio ꝺ in rem verso,si dominus cedat seruo et remanet actio de peculio, nec reconualescit, si postea seruus cedat,&c.

Idem tractat. Si filius vna cum patre correus soluat,videtur in rem patris vertere, quatenus de pecunia ad patrem peruenit.h.d.

SI in rem. Eo casu,quo vnus ex socijs pōt. ꝓ peculio,quod est apud alterū, actione de peculio cōueniri:eo casu potest cōueniri pro eo:quod in rē alterius versum est:si cessat actio de peculio &c.

SIiusfa. Filius constituendo non dicitur in rem patris vertere.nisi soluat.h.d.

QVidam. [a] Qui agit actiōe de peculio, cōsequitur quod supersit deducto eo qd̄ domino debetur:sed qui agit de in rem verso,consequitur quod supersit in eo quod dominus dedit pro re.hoc dicit.&c.

SEruus. Ad hanc actionē sufficit negotium vtiliter cœptum:sicut in actione mandati, negotiorum gestorum.

Cum Sticho De eo quod dat̄ vicario,si in rem domini vertatur,agitur hac actione secūdum eius naturam.Si vero in peculium ordinarij sit cōuersum respectu ordinarij habet hanc naturam:respectu domini naturam actionis de peculio.hoc dicit.

QVamuis. Actio de in rem verso competit ei, q̄ principaliter contrahit,vt in rem domini vertatur.hoc dicit.

SIiusfa. Si filius emit rem sibi necessariam, et ex tunc ipsam rem pater in ipsius funus conuertit:in rem eius versa videtur. Idem in actione de peculio venit quod in rem est versum:et sic post annum hæc actioest necessaria.h.d. Primo ponit duo dicta, Neratij vsque ibi: Atquin.ibi Paulus reprehēdit Neratium in primo dicto, ostendens ex die emptionis, nō ex die funeris videri in rem versum.vsque ibi:funus enim. ibi Iurisconsultus secundum gloss.ponit vnum dictum,per quod respondet tacitæ obiectioni,scilicet quod in funerando non desinit versum.vel pone casum in quo dictum Neratij posset esse verum secundum aliam lectu.vsque ibi:factus.ibi respondet notatis in secundo dicto,dicens hoc casu actionem de peculio posse habere locum,licet res desierit extare absque dolo. Vltimo.no. quod omnes istæ formulæ,scilicet de exercitoria et institoria,de peculio,et similes,sunt adiecta,non principalia nomina actionū vt hic in fi.quæ tamen adiectio est necessaria,&c.

RAter pro filia, Si filia mutuum in alimenta conuertit:tenetur pater de in remverso,si onus alimentorum ad patrem spectabat. hoc dicit istud principium,&l.vlt.

Seruus, Promissio tutoris non tollit actionem de in rem verso contra pupillum. hoc dicit

Sequitur rub.quod iussu.in qua nihil scribo: sed procedo ad librum sequentem.

b *Ad senatusconsultum Velleianum.* [b] *Rubrica.*

LEX I.

VElleiano. Per velleianum mulieribus intercedētibus paratur exceptio: & in veterem debitorem restituitur seu instituit actio. h.d.cum sequen.in quibus iurisconsultus summauit totum tit.& ponit hic casus,in quibus titu.locum non habet,&c.

1 ☞ *In consilijs primò proponitur:secundo consulitur:tertio fit reformatio.*

2 *Ista verba,actio non detur,q̄ in ciuilibus non impediant actionem, licet in criminalibus impediant ipso iure,sed inducunt exceptionem.*
An impediant litis contestationem.

LEX II.

ET primo. Hic ponitur ordo qualiter deuentum est ad hoc senatusconsultū:& eius verba recitantur.& h.d. Mulieri intercedenti paratur exceptio per senatusconsultum Velleianum:cuius verba hic referuntur.h.d. †Et not.hic modum & ordinem in cōsilio.Primo enim fuit proposita quæstio. Secundo consulitur super ea. Tertio fit reformatio.& ita fiunt hodie reformationes.De quo dixi in l.ij.C.de decur.& in l.omnes populi.s.de iusti.& iure.

1

2 Item nota q̄ †ista verba,actio petitiove detur,non impediunt actionem ipso iure:sed exceptionem inducūt. Simile in l.j.s.ad Macedo.& in l.j.§.j.ī.ad Treb.& ibi dixi.quod est verum in ciuilibus.in criminalibus impediunt ipso iure: vt l.j.§.fi.s.de alea. Item dicunt quidam quod propter ista verba,actio &c.q̄ talis exceptio impedit litem contestari.tangit Guli.in l.eleganter. §.si quis post.s.de condi.inde.&c.

1 ☞ *Prouisio facta fauore alicuius,perditur propter eius dolum.*

1 **VErba itaque.** †No.q̄ prouisio facta fauore alicuius, perditur propter dolū eius. Ad quod l.j.& ij.C.si minor se ma.dixe.& l.auxilium.s.de mino. Quod not.quia potest valere ad multa,&c.

OMnis. Verbum intercedere,comprehēdit omnem obligationem omnino,quā quis pro alio suscipit.h.d.

1 ☞ *Debet sciri id quod est causa exceptionis ad hoc vt creditor teneatur exceptione.*

2 *Contrahens cum minore vel muliere q̄ non iuuatur,quando scit eorum conditionem.*

3 *Statutum quod si ciuis fideiusserit pro forensi,quod reus conueniatur principalis,non obstantibus renunciationibus,quod non habebit locū,quando creditor ignorauit intercedētem esse ciuem.*

SEd si ego. Mulier intercedendo Velleiano iuuatur,si debitor intercessionem sciuerit: secus si ignorauerit. Item mulier soluens vel donans non iuuatur.h.d.quam glo.no.quia limitat multum verba

1 senatusconsulti. Not.ad hoc †vt creditor teneatur exceptione,oportet q̄ ipse sciuerit id,quod est causa exceptionis. Oppo.minor iuuatur propter ætatem:nec est necesse q̄ ille,qui cōtrahit cum minore,sciuerit eum esse minorem quod patet:quia beneficium restitutionis in integrum est scriptum in rem,& da

c tur contra eum,qui omnino ignorauit [c],vt l.in causæ.§.fi.de mi-

2 no.†Sol.Quandoq̄ lex prouidet alicui in odium alterius: & tunc est necesse q̄ ille qui contrahit,sciat id,quod est causa odij sui,vt in Macedoniano:vt l.iij.in princip.conīūcta.l.j.s.ad Mace.Quandoq̄ lex prouidet alicui in sui fauorem:& tūc aut lex prouidet simpliciter,& super omni gesto:& tūc est necesse, creditorem hoc scire: vt l.ait prætor.in prin.coniuncta l.in causæ. §.interdum.s.de mino.Quādoq̄ lex prouidet alicui fauore personæ super certo contractu:& tūc est necesse q̄ ille,in cuius prę iudicium vertitur prouisio ista,sciuerit istum cōtractum,vt hic, & l.si mulier.j.eo.nisi sciuerit creditor illam mulierem intercedere,cessat Velleianum. Et ista sunt vtilia ad multa statuta. Po

d ne,vnum statutum [d] est hic,q̄ †si aliquis ciuis intercesit pro fo-

3 rensi,debeat primo principalis discuti,non obstantibus aliquibus renunciationibus factis in instrumentis. Certe ciuis nō habebit istam exceptionem,nisi probauerit creditorem sciuisse intercedere istum.quod no.

SI fideiussores. Mulier si fideiubet,vel alium fideiubere mandat,iuuat̄ Velleiano,si recipiens hoc sciuerit.h.d.cum l.seq.quamꝭ.

No.q̄ in facto proprio non est tolerabilis ignorantia. Nota q̄ mandatum inutile non impedit actionem neg.gest.&c.

Quamuis

Q Vamuis. Liberatio pignoris non est intercessio. hoc dicit.

Si mulier. Si mulier alicui promittit indēnitatem, nō est intercessio. h.d. Quod dic plene vt l. tutor. j. eodem.

a Si mulier. Mulier iuuatur Velleiano aduersus primum creditorem & aduersus eum, cui est delegata. licet Marcellus aliter distinxerit. h.d. no. gl. magnam, quæ non tendit nisi ad positionem casus. & opi. Iulia. est vera, &c.

b Interdum. [b] Mulier intercedēs, siue soluat, siue deleget debitorē repetit: si alium deleget, exceptione iuuabitur. h.d.

c Quoties. [c] Hic loquitur de alio remedio Iurisconsulti, & dicit quod muliere excusa actio restituitur in veterem debitorem: licet liberatus sit contemplatione, obligationē suscipiendi per mulierem, &c.

Si conuenerit. Paria sunt, nullum dare expromissorem, vel mulierem. h.d.

d Marcellus. [d] Acceptilatio facta mulieri tutæ Velleiano nō liberat debitorem, sicut nec solutio: nisi sic solueret quod repetere nequeat, &c.

Quanquam. Mulieri subductæ actio restituitur in omnes, qui per eius obligationem fuerunt liberati: non autem omnibus. h.d.

Si mulieri. Si creditor succedit mulieri, nihilo minus actio restituitur in veterem debitorem: sed si mulier debitori, non est restitutio necessaria. h.d.

Si cum essem Muliere ab initio cum alio contrahente, actio restituitur in veterem debitorem. h.d.

e Illud uidendum. [e] Muliere re subducta actio restituitur in eum, qui ab initio nō potuit obligari ipso iure vel in effectu. h.d.

Hæ actiones. Restitutoriæ actiones & institoriæ dantur cōtra hæredem & in hæredem. h.d.

f Si mulier. [f] Mulier non habet Velleianum, si creditor ignorauerit eam intercedere. hoc dicit.

Aliquando. Si obligatio ī effectu spectat ad mulierem: licet sit intercessio, Velleiano non iuuatur. h.d.

De pignoribus. Nouatio quæ in effectu non valet, non perimit ius pignoris. h.d.

Sub conditione. Frustra expectatur conditio, cuius euentus nihil operatur.

Si mulier. Muliere subducta restituitur actio in veterem debitorem & eius fideiussorē. hoc dicit.

Si mulieri. Si mulier promittit alium ratum habiturum quod ipsa gessit, non iuuatur. Velleiano.

Si mulier. Mulier non iuuatur Velleiano, si debitor sibi soluit quod promisit. hoc dicit.

g Si ab ea. [g] Mulier & fideiussor eius Velleiano iuuantur, & in primum debitorem actio restituitur. hoc dicit.

Ir uxori. Nō sufficit creditori credere mulierem in rem suam intercedere, quando pro alio promittit: nisi diligentius perquisiuerit. h.d.

1 *Dos quod non possit solui mulieri constante matrimonio.*

Si mulier. Si mulier consentiēti obligationi rei sibi obligatæ pecunia soluitur, Velleiano non iuuatur: alias secus. hoc dicit. Quod nota. Per istum §. dicebat Iaco.

1 de Aret. quod † si dos soluitur mulieri constante matrimonio, maritus liberatur. Quæstionem examinat Cy. in l. prima. C. si dos constan. mat. sol. fue. contrarium tamen est veritas: quia ei non potest solui, nisi ex causa: vt l. mutus. §. manēte. j. de iu. do. & infra soluto matrimo. l. quamuis. & est expressum infra de iure dotium, l. fin. no. per glo. infra solu. matri. l. secunda. circa fin. glo. ij. Non obstat iste §. quia debet intelligi ꝙ hic soluebatur mulieri iam soluto matrimonio, vel si constante, intellige in casibus permissis. Oppo. de l. etiā. & l. iubemus. C. eo. Sol. & hæc vera: quia aliud est in liberando pignus quod potest mulier: vt in contrarijs. Aliud est cōsentire ꝙ alij obligetur. & istud non potest: quia est intercessio: vt hic, &c.

Mulier. Si mulier cum alio mutuum vt duo rei accipiunt in causam necessariam, Velleiano non iuuatur: sed in causam voluntariam eatenus iuuat, quatenus ad aliū pecunia peruenerit. h.d. Pulcher est §. & inducitur ad q. per glo. an duo rei videantur inuicem fideiubere. Et glo. ponit hic totam quæstionem disputatam: & melius quam alibi in aliqua parte mūdi. dōct. examinat in l. j. C. de duo. reis. Dixi in l. reos. in prin. de duo. reis.

Tutor pupilli. Si mulier alicui propria obligatione indēnitatem promisit, intercedere non videtur: secus si pro obligatione alterius.

Cum haberes. Creditor delegat' muliere intercedente antequā soluat, tutus est Velleiano: & si agat, exceptiōe Velleiani repellitur. h.d. Gl. reuocat in dubiū quod sit verius dictum, vel Aphricani, vel Iuliani. & breuiter distingue vt in glo. &c.

Si pro aliquo. Mulier si intercedit in rem suam animo nouandi, non iuuatur Velleiano, &c.

h Si mulieri. [h] Mulier, quæ ex intercessione nō dānificat', Velleiano nō iuuat'. h.d.

i Si mulier. [i] Mulier quæ scientēr verum non respondet, Velleiano non iuuatur. secus si ignoranter, &c.

Debitrix. Ista lex dicit idem quod l. si mulieri. s. eo. & aduerte quia ratio tex. declarata per glo. non videtur bona quia si vere intercessisset, nō esset liberata à debito: & sic damnificare non poterit, &c.

Si senatus. Per senatusconsultum actio statim restituit' in pristinū debitorē ī eo statu, ī quo erat. h.d.

Si domina. Iussus, non est intercessio, sed est fideiussio. h.d.

Bona. Velleianum non præiudicat ei, qui nō putat mulierem intercedere. h.d.

Cum serui. Mulier contrahēs cū seruo, Velleiano non iuuatur. h.d.

Vxor. Mulier quæ intercedit in rem suam, Velleiano non iuuatur. hoc dicit.

Eia. Verba enunciatiua a testatore pro lata, creditoribus non præiudicant. h.d.

Fundum. Mulier quæ rem suam obligat vt pecuniā pro alio soluat, iuuat' Velleiano aduersus creditorem scientem. h.d.

a ¶ Si mulier. Vide Bal. in l. si mater. C. eo. hic alle. in gl. & p ea q̄ ibi & hic habē. tur, dicit bal. ꝙ si mulier ꝓmittit alicui debitori sibi soluere id quod ipse debet alteri, nunc̄: habet locū senatusconsulti, q̄t no. ad materiā huius §. istum text. alle. no. Bal. in l. ij. ī ij. col. C. de exec. rei iudi.

b ¶ Interdū. Vide istū tex. alle. p Bal. in l. si vnus. §. pactus. ī prīcip. iij. col. ī. de pact.

c ¶ Quoties. Nota, ꝙ si te debitorē libero p acceptilationē cū hoc ꝙ tu facias quod Berta pro te intercedat. licet Berta intercedat, tñ acceptilatio nō valet, & debitor obligatus remanet. quod nor. & adde Bal. in l. j. C. eod.

d ¶ Marcellus. Vide Bald. in l. iij. C. eod. Quid autē si mulier soluisset, vide j. eo. in l. penul.

e ¶ Illud videdū. Nota ergo ꝙ mulier ipso iure nō obligatur. Et ita debet intelligi gl. & ibi p doc. in l. j. C. de repu. q̄ fiūt in iud. vide in aut si qua. C. eo. & Ilanti quæ §. ne autē. ī. eod.

f ¶ Si mulier. Nota tñ ad intellectū ꝙ licet mulier in cōtractu se prīcipaliter obliget, si maritus fideiubet p̄sumit' color quæsitus, & mulier nō obligat', secundū bal. not. in aut. si qua. C. e. nisi ꝓbet' pecuniā expēsam in vtilitatē mulieris. & ibi etiā vide quid si maritus & vxor se principaliter obligāt in eodē instrō, an valeat. Et ibi ēt quærit an maritus possit se obligare pro vxore. et tenet ꝙ sic. Adde vt p Bal. cōsil. ccxix. ij. li. & cōsil. viij. iij. li. & q̄ñ mulier cōfitet' pecuniā versam in suā vtilitatē, an sibi p̄iudicet & q̄ñ possit se & sua obligare, vide Pau. de ca. cō. ccxix.

g ¶ Si ab ea. Nota ga non est alibi, ꝓsecūdū Bal. in l. j. C. eo. ꝙ si fideiussor ꝓ me non rogatus intercedat, tñ exceptio huius senatusco. cōpetit sibi.

h ¶ Si mulieri. Mulier q̄ ex intercessione dānificat', tenet'. Sed qd si mulieri ꝓmissum est de indēnitate, vel ei data sūt pignora? Dic ꝙ non tenet' sed iuuat'. Casus est not. j. eo. l. quidā. & not. Bal. in l. j. C. eo. titu.

i ¶ Si mulier. Iste tex. est nota in l. muliere, q̄ adiuit hæreditatē dānosam. et vid bal. ī l. j. C. e. quē all'. pau. de ca. & ibi per eum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quidam. Nota iſtum tex.no.ad limitationem l.ſi mulieri.ſupra eo.& ibi dixi.& eſt tex.no.ſecundum bal.in l.j.C.e.

b ¶ Si decipiendi. Quo modo probetur quod mulier voluerit decipere, vide Bar.in l.fœminis.C.eod.

c ¶ Si mulier. Vide Bal.in l.j.C.eo.

d ¶ Si mulier. Excepti͡oi velleia.an poſſit renunciari, aduerte:quia Bar.dicit ꝙ conſuetudo indiſtincte obſeruatur quod poſſit renũciari. Add de tamen ꝙ ſi ſit mulier certiorata, communiter obſeruatur i beneficio velle. ꝙ renũciari poſſit. Dixit tamen hic nota. Albe.de Roſa. ꝙ ſi reperiantur in inſtrumento notarij iſta verba,& certiorata Velleiano renunciauit:ꝙ non obſtantibus his verbis poterit fieri interrogatorium notario, quid ſit Velleianũ.et ſi dicit ſe neſcire mulier poterit vti Vel.pro quo optime facit gl. ĩ l.generaliter. C.de ta.lib.x.dũ q̃ſiuit an notarius debet ſcire ll.& ſi diceretur,notariũ eſſe loco teſtis. Rñ.ꝙ teſti fiũt hæc interrogatoria: etiã ſecũdũ Bar.in l.j.ſ.ſi cer.pe.et iſtud dictũ hic etiã refert Fulg. Et de iſta materia vi de quæ ſcripſi poſt Roma.in l. ſciendũ. de ver.ob.et adde ꝙ quando renũciatio fit de cõſenſu legis, vt in caſu auth.matri,& auiæ.non req-riť certioratio. Sed Bal.no.in l.j.ff.ſi qs in ius voca.nõ ie.Et adde iſtis Bald. in l. j.ad ſi.ff.ſi quis in ius vo.non ierit.et Bal. in addi.Spe.in ti. de renũ.et cõclu. in vl. co.et Ful.& Pau.de ca.hic,et qđ no.do. ĩ c.ſi.de pact.in vj. & Bal.in l.ſi mulier la ñ.C.eo.Et adde qđ magiſtraliter dicit Io.an.in c.quamuis. de pac.in vj.in quacunque renunciatione requiritur certioratio:de quo vide in l.ſi.§.idem quæſiuit poſt Bar.ĩ.de condi. inde. Adde ꝙ mulier ſit ſpecifice certiorãda.tenet Bal. conſilio iiij.ñ.lib.& con ſi.xlvij.li.iij.

1 2 a

QVidam. a Mulier intercedẽs iuuatur Velleiano, & actio reſtituitur in principalem debitorem & pignora.hoc dicit.

b I decipiendi. b Mulier decipiens nõ iuuatur Velleiano.hoc dicit.

c I mulier. c Adeundo non vr̃ qs intercedere: niſi frauscreditoris iterceſſerit.h.d.

I mulier. Velleianũ ꝓdeſt aduerſus eũ, cum quo contraxit mulier:& ſucceſſori eius ad rem & ad fructus &c.

Item ſi mulier, Si mulier vendidit fundũ pro alio iuuatur Velleiano.h.d.Op.C.eo.l.ſenatus in fi.Sol.ibi nec maritus emit nec alium interponit ſed mulier ipſa emptores iuenit.ſubaudi,& donauit,et pecunia nõ interceſsit. Hic autẽ fuit color quæſitus vel a creditore vel a marito creditore ſciẽte. Ita dicebat do. Iac. Op.d.l.quamuis . §. plane.ſ.eo.Sol.ibi voluit delegare:hic intercedere. ſed quare ſecus? Rñ. dicit do. Iac.ꝙ nõ eſt ratio quæ eſt infra proxi.§.et ideo dic quod hic fuit color quæſitus. & ita quidam habent hic gl.&c.

Si mulier. Si alius mandato mulieris intercedit,exceptioni Velleiani eſt locus,ſi creditor hoc ſciuerit:alias ſecus.h.d. Vnde vide quandã gl. quæ inci.quid &c. Sed quæro cum tunc ignorantia eſſet in facto proprio:vt l. ſed ſi ego.ſupra eo. Dic ꝙ ex aliqua iuſta cauſa credebat eam intercedere in rem ſuam, vt in gl.et quidam habent in gl.et videt quod debeat iuuari:vt l.ſi Titius.j.de fideiuſ.& ſupra eo.l.ſi decipiendi. Sed dic ꝙ ibi fuit color quæſitus,hic non,&c.

An ualeat renunciatio uelleiani facta per mulierẽ.

Si mulier. d Si mulier in iudicio exceptioni Velleiani renũciat velleiano non iuuatur.h.d.†Not.ꝙ exceptioni velleiani poteſt renunciari vt obſeruat conſuetudo:tamẽ in cõtrariũ eſt veritas.beneficiũ enim Velleiani eſt ĩductũ propter fragilitatem ſexus muliebris: vt l.ij.ſ.eo. Nã eo ipſo qđ renũciat,decipitur:vt l.interdũ.ſ.de minori.et quod not. ĩ l.iubemus.C.e.ad qđ l.doli.§.diuerſum. infra de no.Itẽ tenent doc.in l.ſi.C.e.Nõ obſtat hæc lex,qa ſpeciale eſt in renunciatione facta in iudicio: hic enim renunciauit in iudicio,et ex poſt facto.

De compenſationibus. e *Rubrica.*

Compenſatio an tollat debitum ipſo iure.

Compenſatio ad hoc ut tollat obligationem,ſatis eſt ꝙ noticetur extra iudicium. L Ê X. IIII.

VErum eſt. f Fideiuſſor poteſt compẽſare ꝙ debeť reo principali et ſibi.h.d.cũ l.ſe.q̃ ĩcipit ſi qd. Vides hic textũ,q vr̃ velle † non agerent,ipſe etiam non debet agere.l.vendicãtem.ĩ.de euic.cum ſequẽ l.j.§.quod autem air.de ſuperh. Ita limitã iſtũ tex.vide in fi.quod dicit Bald. & Fulgo.in l.filiæ licet. C.de collatio.& de excep.extrinſeca.

h ☞ POMATES. ¶ Compenſantis. Vide Alexã.conſi.cxlix.volu.ij. in ij.columna.

g qđ cõpẽſatio fiat & tollat debitũ ipſo iure. Simile Inſt.de actiõi.§.ĩ bonæfidei.qđ oẽs gloſſę intelligunt verum,ſi opponatur ab homine:vt l.ij.ſ.eod.ibi:ſi paratus eſt,&c. & in hac l.ſi quid.ibi:compenſare,&c.Requiritur ergo voluntas debitoris compenſantis h.Et ex hoc dico vobis quod non eſt i neceſſe ad extinguendum debitum ipſo 2 iure† ꝙ compẽſatio opponatur in iudicio: ſed vbicunq; notifico tibi quod volo debitum cum credito compẽſare,ipſo iure tollitur obligatio.Hoc colligitur ex iſtis legibus dum dicunt ipſo iure:quaſi non requiratur miniſterium iudicis,&c.

1 ☞ *Sententia lata ſuper principali non præiudicat in incidenti,quod poteſt per ſe ſtare.*

2 *Exceptio rei iudicatæ ꝙ poſſit opponi contra ſuccumbẽtem in exceptione,quando id in modum actionis intentat, & quando non.nu.3.*

k Q Vod in diem. k

1 SIrationem. †Sententia lata ſuper principali non prejudicat in incidenti,

2 quod poteſt per ſe ſtare. Item &,†qui ſuccumbit in exceptione, opponit exceptio rei iudicatæ,ſi illud idem in modum actionis intentat.quod multum no.cõcordat.l. ſi autem.§.j.ſ.de neg.geſtis.dic vt ibi dixi.

Oppo. C.de ord.iu.l.j.vbi ſnĩa lata ſup principali faciat p̃iudiciũ ĩ incidẽti Sol.ibi fuit de incidẽti plene cognitũ:hic vero nõ fuit cognitũ ſuper cõpẽſatione. Vel aliter: Ibi ſententia ſuper principali non poterat eſſe vera,niſi intelligatur pronũciatum ſuper incidenti:hic ſecus. Iſtas ſolutiones vidẽ tãgere gl.ſ.de his qui ſunt ſui vel alie. iur.l.pe. Ad ſecundũ opp.qui ſuccũbit in exceptione non repellitur,ſi illud idem proponat in modum actionis:vt j. de euic.

3 l.vendicantem.& l.ſeq.Sol. †Quando oppoſitum in modum exceptionis tendit ad eundẽ finem cum eo,quod proponitur in modum actionis: & tunc ſi ſuccumbit in exceptione,obſtat exceptio rei iudicatæ,vt hic. Quãdoq; tendit ad diuerſum finem: & tunc ſi ſuccumbit in exceptione, non obſtat exceptio rei iudicatæ,vt in cõtrario. Ita no.doc.C.ſenten.reſcin.nõ poſ. l.peremptorias.Ego latius dixi in l.q Romæ.§.duo fratres.j.de ver.oblig.tetigi in l. & ex diuerſo.ſ.de rei ven.&c.

IN compẽſatione. Debitum litigioſum poteſt in cõpenſationem deduci.h.d. Opp.de l.vbi cœptum.§.de iudi.Sol.ſuper eadem re nõ poſſent pendere duo iudicia per modum actionis:vt l.vbi cœptum.præallegata.tamen poſſent pendere duo iudicia:vnum p modũ actionis:aliud per modũ exceptionis. Item op.de l.ſi.C.eo.vbi de debito non liquidato non poteſt opp.compenſatio.Sol.licet lis eſſet conteſtata, intelligit

i ¶ Non eſt neceſſe. Vtrum ad hoc ꝙ p cõpenſationem tollat debitum,requiratur quod opponatur in iudicio,& adde not. & bonum text.in l. rei iudicatæ.§.j.ĩ.ſol. matri. vbi videtur velle text. qđ abſq; oppoſitione ſit nihilo minus obligatus debitor.& ſic debitum tollit. Vide late poſt gl.per Bar.in l. ſi conſtat.C.eo.titu. & ibi multos caſus in quibus ſit ipſo iure.& quod ipſe not. in l.j.C.eodẽ. Adde Bald.in l.tam mandatori.C.manda.& adde Bart.in l.quod dicitur in fi.ĩ.de impen.Et ſic promittitur fideiuſſori opponere exceptionẽ cõpenſationis eodem modo vni ex reis,& proderit omnibus. Ita dicit Bal.in l.ex duobus. xiiij.q.j.de duobus reis.p l.ſed Iulianus.§. idem ait ſi duos ff.ad Macedo. Nam quãdo res vel quantitas peruenit ad aliquẽ ex correis,oẽs dicuntur ad inuicẽ fideiubere.l. vir vxo.§.fin.& ibi not.ſ.ad Velleia.l.ſi pro parte.§.ſi de in rem verſo.& plene Bar.& alij in princ. in l.reos.de duo.reis. & ſic per iſtum tex. licet regulariter qñ vnus eſt creditor creditoris ſui, non fiet ipſo iure compenſatio, ſed requiritur ꝙ opponat exceptio, vt hic,& l.quod Labeo ĩ.eo.et plene no. & legitur in l.ſi conſtat. C.eo.tamen qñ vnus eſſet debitor ipſiuſmet,et ſic vnus & idẽ eſſet debitor & creditor: tũc ipſo iure fit compẽſatio, ſeu diſtinguit actio: quia eſt impoſsibile debitum & creditũ eſſe ĩ eodẽ ſubiecto. l.hæres à debitore.§. quod ſi ſtipulator.et ibi glo.in verbo,perimit.& l. Vranius. in principio.de fideiuſſo.l.Stichũ.§.aditio.de ſolu.vt videamus in ſimili quod extinguitur debitũ, quando debitor creditori ſuccedit.l.ſi debitori creditor.ff.de fideiuſſ.& d.§.quod ſi ſtipulator.cum ſimi. Nam homo non poteſt cum effectu hanc fictionem indicere.l. ſi forte.de caſtrenſi pecu.Bart.in l.ſi is qui pro empto

re.in prima quæſtione.ĩ.de vſucap.l.ſi quis in fundi.de leg.j.

k ¶ Quod in diem. Et ad iſtum tex.vide etiam Bar.in extrauagã.ad reprimẽdum.in verbo,ſummarie.in vlti.charta.

quòd debitum erat liquidum, vel de proximo liquidandum: aliàs nō posset opponi compensatio, vt in contrario, &c.

SI cum filio. Illud qđ peti poterat cum adiectione de peculio, deducitur in compensationem, secundum glos. fortis est hæc. l. &c.

a **Sed si cum filio.** [a] Filius pōt obijcere cōpensationem de eo quod debetur patri, si de rato cauet. h.d. Opp. ad prin. huius legis, & videt̃ q ex persona filij pater non cōueniat̃ nisi de peculio. l. depositi. p totā l. s̄. de peculio. Sol. verū est si cōtra patrē agat̃: secus si excipiatur. Simile no. in l. & ideo. j̄. rerū amo. Sed hoc videt̃ mirabile. nō em̄ pōt opponi cōpensatio, nisi de debito liquido: vt l. fi. C. eo. Item non potest opponi cōpensatio de eo qđ potest elidi per exceptionē: sed illud, quod pater debebat, non erat liquidum. Item si cōueniretur pater, non teneretur nisi quantū vires peculij patiuntur. Ideo Iac. de Are. & Richar. legunt aliter, quod principiū loquatur quādo agit pater vel dominus actione pro socio sibi quęsita fortè ex cōtractu filij vel seruí, quē ratum habuit: vn de socijs & societati simul debetur. & ſm responsum ibi: quāuis si ageremus. loquitur qn̄ pater vel dn̄s nunquā egit vel ratū habuit. Nec obstat l. & ideo. j̄. rerū amo. quia ibi agebat adiuncta p̄sona filię: hic non. Et ſm hoc bona est ratio, quæ apponitur in §. proximo. ibi: quia vnus cōtractus est, ideo agendo videtur approbare & ratificare, &c.

b **SI ambo.** [b] Negligētiæ ad negligentiam admitti tur cōpensatio. Item debita ex paribus casibus compensantur. h.d.

☞ *Condictio furtiua oritur ex delicto.*

1 **Quoties.** Debitum ex delicto cōpensat̃. h.d. Nota q† cōdictio furtiua oritur ex delicto: licet glo. aliter dicat in l. si pro fure. s̄. de cōdi. fur. & j̄. rer. amo. l. si mulier. §. fi. & ibi dixi.

c **CVm alter** [c] Quo ad impediēdum cursum vsurarum fit cōpēsatio ipso iure, etiam si opponatur ab hoie. h.d. cū l. seq.

QVod Labeo. Vna causa nō pōt operari circa diuersos effectus. h.d.

d **QVæcunque.** [d] Quæritur vtrū ad delictum, de quo qs est absolutus possit opponi cōpēsatio. Glo. videtur tenere quod nō per hanc l. qđ determinatur per Cynū in l. ex causa. C. eo. dixi in l. procutor ad exhibēdum. §. j. j̄. rem ra. hab. &c.

PEcuniam. Debitū certo loco potest vbiq cōpensari, habita ratione interesse propter locum. h.d. Nota q non valens ratione loci agere, non prohibetur compensare, &c.

SI cum militi. Nō potest vni hæredum cōpensatio opponi de eo, qđ ad alterum peruenit. hoc dicit.

e **Cum intra.** [e] Dies, qui miserationis causa adijcitur solutioni, compensationem nō impedit. h. d. Oppo. de l. quod in diem. in princi. s̄. eo. Sol. hic tex. soluit, quem text. no. multū, q ibi loquitur in die, qui adijcitur obligationi: hic indulgetur solutioni miserationis causa. De quo facio magnum festum in l. ita stipulatus. j̄. de verb. obli. in ista q. vtrum in obligatione in diem ante diem sit nata actio & obligatio.

f ☞ *Condemnatus in mille & in quarto pluri si non soluit intra decem dies, quòd possit illud quartum compensare.*

DEo Pœna delicti cōmissi in annona ex causa annonæ potest compensari. h.d. quod no. Not. arg. istius legis, q ille qui est cōdēnatus[f] ex forma †statuti de homicidio in mille & quarto pluri, quia nō soluit intra decē dies, illud quartum potest compensare: quia nō dicitur pœna homicidij, sed pœna solutionis non factæ. ad idem s̄. de in lit. iur. l. j.

IN rem suam. Debito cesso, potest quis obijcere compensationē: secus si non sit cessum, licet alius creditor velit, &c.

DEbitor. De eo quod potest peti actione de peculio, potest obijci compensatio.

OB negotium. Debitum ex causa victuali nō compensatur. h.d. Nota hic gl. quæ ponit tibi casus, in quibus non admittitur compensatio, &c.

POstquam. Procurator, qui obijcit compensationem, non debet timere debitum.

g **SI debeas.** [g] De debito alternatiuo nō potest opponi compensatio, nisi quantitas obligetur. hoc dicit.

ID quod. Nomine alterius nō potest abijci compensatio de eo quod ipse debet. h.d.

Depositi vel contra. *Rubrica.*

LEX I.

DEpositum. Not. quod dictio, de, hic auget. De qua dictione in l. si seruus. §. stichum. j̄. de leg. j. Not. istam legem, quia magistralis est à capite vsq ad finem, &c.

h **SI quis seruum.** [h] Qui dat pecuniam, dicitur cōductor: qui recipit, locator. Item con

i tractus innoīatus [i] iudicatur ſm contractus nominati naturam, cui assimilatur: nisi aliud actū fuerit. h.d. quē §. nota quia declarat multum materiam locati & conducti, &c.

SI te rogauero. Cui datur res perferenda, tenetur mandati: cui datur custodienda, depositi tenetur. hoc dicit.

k **Quod si in rem.** [k] Quando præcedit contractus perfectus, & adijcitur conuētio, quæ potest cadere in nomen contractus, potius inducitur informatio primi, quam nouus contractus. h.d. quem §. nota.

1 ☞ *Actio depositi quando nascatur antequàm dolus committatur.*

2 *Obligatio fideiussoris quando remaneat, defuncto principali sine hærede.*

IDem Pomponius Si res iussu meo deponitur apud alium recipientē pro me, ego teneor depositi: aliàs tenet̃ recipiens, & non ego: nisi hoc expresserim vel fideiusserim: & tunc obligatio durat etiā

1 principali sine hærede defuncto. h.d. †Nota hic q nascitur actio depositi antequā cōmittat̃ dolus. qđ declara plenè vt l. si

a ✠ POMATES. ¶ Sed si cum filio. Ad litum text. vide Alex. in l. non solum. colū. j. ff. sol. matri. in l. vero procuratori. in apostil. ff. de solu.

b ¶ Si ambo. de materia huius legis vide p Dyn. in l. viro. j. soluto matri. & in regula iuris, in pari. lib. vj. Et vnum addę q nunq̄ dolus cū dolo cōpensatur, qñ secundus dolus, vel secundū delictum, deberet attēdi, vt in casu l. si quis ad se fundū. C. ad leg. Iul. de vi. & oīno no. do. Ioan. in d. l. viro. post Dyn. ibi: reliqua dic vt ibi per cū: vbi quę rit an ipso iure hoc fiat. De materia huiꝰ legis vide per Innoc. in c. intelleximus. de adul. quā allegat bar. in l. cū mulier. sol. matri. & ibi dixit Inn. q de pari culpa ad parē fit compensatio: secus si de impari ad imparē. Quid etiā in dolo, vide Bald. in l. j. C. vn de vi. in ñ. char. in repet. & ibi Barto. in fi. Et quid si tu produxisti instrumentū debiti cōtra me & falsum ego produco cōtra te inſtr̄m solutionis & falsum. Dicit Bal. in rub. de fi. instr. in xv. col. in versi. incidēter etiā quæro q vterq̄ punit: & quāuis licitū sit mihi negare verū, si tu habes malam causam cōtra me. no. in c. cupientes. in prin. in versi. malignātiū. de elec. in sext. & Canonistæ in c. j. de instituti. cū istud est verū, nisi falsa probatio immisceat. Vide qđ no. Bal. in l. fi. in v. oppo. C. eo. Et de hac materia etiā plenè per Bal. & Imo. in d. l. cū mulier. & in d. l. viro. Ad de qñ exceptio doli tollatur replicatione doli, Pau. de cast. consil. cccxvj.

c ¶ Cum alter. Vide de hac materia Bart. elegāter in l. fi. de ſcōdi. inde. vbi quęrit an q officio iudicis debeat, possit compensari.

d ¶ Quæcūq̄. vide oīno Bar. ad istam legē in l. si pœnæ. s̄. de cōdi. indebi. & l. qui inuicem. in fi. eo. titu.

e ¶ Cū intra. Et vide, per istū tex. dicit Bar. in l. si donaturus. §. j. j̄. de condi. ob causam.

e ✠ POMATES. ¶ Cū intra. Vide Fel. in c. suborta. in j. col. de re iudi. et Alex. in l. ſtra dies. ff. de re iudi.

f ¶ Cōdēnatus. Qñ debitū pœnale possit deduci in cōpensationē, & vide singulariter Bal. in l. j. C. eo. & l. si. in v. opp. C. eod.

g ¶ Si debeas, &c. De hoc latius Barto. post glo. in l. si seruus cōis. §. idē dicēdū. de furtis. ¶ Si quis seruū. Istū tex. & similes limitat Bar. in l. si pecuniam. post mediū de condictione ob causam. & in l. naturalis. §. at cū. de præscri. verb. & vide q đ not. Bart. in l. si quis ante. de acquirē. possi. p istū tex. Idē dicit Bald. in l. petens in pen. col. C. de pact. q valet argumētū de cōtractu notato ad innotatū. & no. Bart. in l. cū pponas. C. de dolo. Et ad primā partē summarij vide Bart. in l. ñ. C. loc. adđ Bal. consi. clxvij. lib. iij.

h ✠ POMATES. ¶ Si quis seruū. vide Matheſi. notabili xvj.

i ✠ POMATES. ¶ Innominatus. Vide Ro. consil. lxxxvj. in prin. ¶ Quod si in rem. vide Bald. in rub. C. eo. in vij. q.

k ✠ POMATES. ¶ Quod si in rē. Vide Panor. per illū tex. in ca. sicut dignū. versic. eos. de homicid. Bart. consi. cxxxvj.

l ¶ Cōdictio furtiua oritur ex delicto. Vide Bal. in l. si. in v. oppo. C. eo. Et de hac materia etiā plenè per Bal. & Imo. in d. l. cū mulier. & in d. l. viro. Ad de qñ exceptio doli tollatur replicatione doli, Pau. de cast. consil. cccxvj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

¶ An in pupillum. Ad huius §. intellectū vide glo.no.in l.ij.& quod ibi Bar. j.de ñdeiuſ.& quod no.in l.iij.§.commo.

¶ Inde ſcribit Neratius. Facit ille text.q̄ ſi egi rei vendicatione in libello,& nullam mentionē feci q̄ aduerſarius poſſideret vel deſiſſet dolo poſſidere,q̄ poſſit in poſitionibus hoc reparari. Ita videad hoc text.iſtū allegatū ad quod vide Bal.in l.edita.C. de eden.& vide Inſti. de actī.§.ſi minus.in pe.char.& quod not. gl.§. ſi quis argentū. j.ea.l.& Barto.in l.in actione.de furt.poſtgl.ibi & vide oino q̄ dixi in l.Publia.§.fi. j.eo.ſecundū Spec.Et ex hoc etiā infert qd ſi in accuſatione omiſſus eſt locus vel tēp⁹, vtrū in ꝓbationibus poſsit ſuppleri,vide per Spe.in tit. de libel.concept.§.ad huius tit.ver cautus. & in tit.de act.& peti.§.j.ver.ſed hoc quoquæ præmittēdū. cū pluribus §§. ſeq.vſq̄ ad §.itē ſcias.& Bal. in l.j.§.ſi menſor fal. mo.dixe.qui videt tenere q̄ non. Cogita per præalle.glo.in l.j. §.ſi quis argētū.j.eo. a quā videtur cōfirmare Inn.in c.ñ.de ordi. cog.Facit quod not. Bar.in ſimili.in l.denunciaſſe. §. quid tū, de adul.& no.do.Io. in l.non ſolū. §.ſed vt probari.de ope.nou. & ibi refert dominū Rapha.cōſuluiſſe q̄ ſi in accuſatione accuſans nō poſuit maleficium eſſe cōmiſſum tēpore puniſibili, b prout no.Bart.in d.§. ſed vt probari. licet poſtea illud probat, nō ſufficit ad cōdemnationē:quia probatio ſuper inepto libello nō validat proceſſum. Ita refert tenere Ange.in l.eum actū. de nego. geſt. & per Spe.de offic.iudi.§.de 1 ſeruit.ver. quid ſi libellus.& Spec.in tit. 2 de ſen.prola.§.qualiter.ver.quid ſi lis.& firmat Inno.in c.exa 3 minata.de iudicis.& Bal.in l.j.§.de iuriſdi. c omn.iudi. & per alia 1 allegata.& Ang.in d.l.eum actū.in fi.& Bald.in d.l.j. ſi menſal. mo.di. tu cogita. Adde Bald.in ca.j.de miſſi.vaſallo qui contu.eſt.vbi dicit quòd 2 iudex nō poteſt ſupplere,ſi plus eſt probatum quā petitum. Allegat glo.in l.verbū oportere.de verb. ſigni.Et vide qd̄ no. Bar. in l.libellorum. de accuſ.§.quod ſi libelli.Et ob hoc dicit Bal.in l. generaliter. 3 ñ.col.C.de epiſ.& cleri.quòd licet in libello,non deducatur cō ſuetudo,poteſt in proceſſu deduci & probari.Et q̄ poſitiones ſint tradēdæ de libello,tenet gl.in Clemē. ſæpe.de verbo.ſignificā.& Bald.in l.ij.§ q̄ ꝺbſeruare. de iuramen.cal.in fi.Et adde quia dixit do.Anto.in c.dudum.de decimis.cū glo.ſi. Hoſti.in c.querelam.de electi.q̄ ſuppletur libellus per ſententiā:ergo & probationes,quæ a pārī procedūt,ſecundū tex.ſingularē in l.lege Iulia & Papia Petronia.ff.de manumiſ.alleg.Bal.in c.dño gueram.§.ad hæc.hic finitur lex. Prædictis adde not.ad quęſtionē:nam ſi ſecundū cōmunē opinionē nō poteſt fieri additio ad libellum poſt litē conteſtatā:ergo nec ſecundū not.in l.edita. niſi in acceſſorijs:ergo nō debet fieri talis ſuppletio per indirectum:quia parum releuaret dicere q̄ lit. conteſta nō poſſet addi. Quid ſi deduco vnam cauſam,& probo aliā? poteſt ſequi condēnatio in poſſeſſorio nō in petitorio. Ita ſingulariter dicit Bald.Angel.in l.ſi.in prima col.C.de anna. except.Et vide Bald. in l.j.in princ.& in fi. C.vt in poſſ.leg.& ibi dicunt per illum tex. q̄ probationes tantū quæ accumulātur ad libellū,debent admitti.Adde vt ꝑ Bar.conſilio mihi ccxxiij. incipiente,accuſatio.& Bal.conſil.cxlvij.incip.poſito quod certa pars mēſis. li.iiij. vbi ſequitur Bart.in d.§. ſed vt probari.

¶ Si rem. Intellige iſtum text.vt in l.qui furtū.§.fi.ſ.de cōdict. fur.Et ad ipſum vide glo.& doct.in l.quāuis.§.ſi conductor.de acquir.poſſ. Itē facit ad aliam quæſtionē, de qua per Bar.in l.ſi inſulā.in vj.q.de ver. obli.& ad aliā quæſtionē de qua l.ſi q̄s libellos.C.de appel.

¶ Si rē à ſeruo. Nota illum text.& facit ad nota.per Barto.in l.ſi vrbana.ſ. de cōdi.indebi.de prælato.

¶ Elegāter. Iſtū text. inducit not glo.in l.ſi ſeruos.C.de act.emp.

¶ Si pecunia. Singul. eſt ſecundum Rapha. in l.ij.§.ex his.ſ.de verbo.obli.vt ibi ſcripſi poſt Imo.in iiij.col.

¶ Si quis argentum. Nota q̄ licet ꝓcedat libell⁹ incert⁹ aliquo caſu tū debet certificari per probationē. Et ita iſtam gl.pro no.alleg.Bal.in l.ñ. in ver. ſed nunquid.C.de ſenten.quæ ſine cer.quā. & no.Bar.in l.ſi in rē. in fi.ſ.de rei vēdi.vide Cy.in l.edita.ī v.col. in ver.nūc reſtat vide re.de edend. & Specu. in titu.de lib.cōcep.§. iuxta. ver.ſed in quo proderit.cum præcedenti.

¶ Si ciſta. Si depoſui ſaccū vel ciſtā,an debeam probare plenè de oībus rebus ibi poſitis. Et adde quod ꝑ iſtū tex.no.dicit Bar. in l.cū ſeruus.de cōdi. & demon. in fi.Pet. facit quod no.Bart. in l.in actiōe.ſ.de iu. & in l.inter ſtipulantē.§.j.de verb.obli.& in l.nō ſolum.§.ſed vt

---

a An in pupillum. Ad huius §. intellectū vide glo.no.in l.ij.& quod ibi Bar. j.de ñdeiuſ.& quod no.in l.iij.§.commo.

b Inde ſcribit Neratius. Facit ille text.q̄ ſi egi rei vendicatione in libello,& nullam mentionē feci q̄ aduerſarius poſſideret vel deſiſſet dolo poſſidere,q̄ poſſit in poſitionibus hoc reparari. Ita videad hoc text.iſtū allegatū ad quod vide Bal.in l.edita.C. de eden.& vide Inſti. de actī.§.ſi minus.in pe.char.& quod not. gl.§. ſi quis argentū. j.ea.l.& Barto.in l.in actione.de furt.poſtgl.ibi & vide oino q̄ dixi in l.Publia.§.fi. j.eo.ſecundū Spec.Et ex hoc etiā infert qd ſi in accuſatione omiſſus eſt locus vel tēp⁹, vtrū in ꝓbationibus poſsit ſuppleri,vide per Spe.in tit. de libel.concept.§.ad huius tit.ver cautus. & in tit.de act.& peti.§.j.ver.ſed hoc quoquæ præmittēdū. cū pluribus §§. ſeq.vſq̄ ad §.itē ſcias.& Bal. in l.j.§.ſi menſor fal. mo.dixe.qui videt tenere q̄ non. Cogita per præalle.glo.in l.j. §.ſi quis argētū.j.eo. quā videtur cōfirmare Inn.in c.ñ.de ordi. cog.Facit quod not. Bar.in ſimili.in l.denunciaſſe. §. quid tū, de adul.& no.do.Io. in l.non ſolū. §.ſed vt probari.de ope.nou. & ibi refert dominū Rapha.cōſuluiſſe q̄ ſi in accuſatione accuſans nō poſuit maleficium eſſe cōmiſſum tēpore punibili, prout no.Bart.in d.§. ſed vt probari. licet poſtea illud probat, nō ſufficit ad cōdemnationē:quia probatio ſuper inepto libello nō validat proceſſum. Ita refert tenere Ange.in l.eum actū. de nego. geſt. & per Spe.de offic.iudi.§.de ſeruit.ver. quid ſi libellus.& Spec.in tit. de ſen.prola.§.qualiter.ver.quid ſi lis.& firmat Inno.in c.examinata.de iudicis.& Bal.in l.j.§.de iuriſdi. omn.iudi. & per alia allegata.& Ang.in d.l.eum actū.in fi.& Bald.in d.l.j. ſi menſal. mo.di. tu cogita. Adde Bald.in ca.j.de miſſi.vaſallo qui contu.eſt.vbi dicit quòd iudex nō poteſt ſupplere,ſi plus eſt probatum quā petitum. Allegat glo.in l.verbū oportere.de verb. ſigni.Et vide qd̄ no. Bar. in l.libellorum. de accuſ.§.quod ſi libelli.Et ob hoc dicit Bal.in l. generaliter. ñ.col.C.de epiſ.& cleri.quòd licet in libello,non deducatur cō ſuetudo,poteſt in proceſſu deduci & probari.Et q̄ poſitiones ſint tradēdæ de libello,tenet gl.in Clemē. ſæpe.de verbo.ſignificā.& Bald.in l.ij.§ q̄ ꝺbſeruare. de iuramen.cal.in fi.Et adde quia dixit do.Anto.in c.dudum.de decimis.cū glo.ſi. Hoſti.in c.querelam.de electi.q̄ ſuppletur libellus per ſententiā:ergo & probationes,quæ a pārī procedūt,ſecundū tex.ſingularē in l.lege Iulia & Papia Petronia.ff.de manumiſ.alleg.Bal.in c.dño gueram.§.ad hæc.hic finitur lex. Prædictis adde not.ad quęſtionē:nam ſi ſecundū cōmunē opinionē nō poteſt fieri additio ad libellum poſt litē conteſtatā:ergo & ſecundū not.in l.edita. niſi in acceſſorijs:ergo nō debet fieri talis ſuppletio per indirectum:quia parum releuaret dicere q̄ lit. conteſta nō poſſet addi. Quid ſi deduco vnam cauſam,& probo aliā? poteſt ſequi condēnatio in poſſeſſorio nō in petitorio. Ita ſingulariter dicit Bald.Angel.in l.ſi.in prima col.C.de anna. except.Et vide Bald. in l.j.in princ.& in fi. C.vt in poſſ.leg.& ibi dicunt per illum tex. q̄ probationes tantū quæ accumulātur ad libellū,debent admitti.Adde vt ꝑ Bar.conſilio mihi ccxxiij. incipiente,accuſatio.& Bal.conſil.cxlvij.incip.poſito quod certa pars mēſis. li.iiij. vbi ſequitur Bart.in d.§. ſed vt probari.

¶ Si rem. Intellige iſtum text.vt in l.qui furtū.§.fi.ſ.de cōdict. fur.Et ad ipſum vide glo.& doct.in l.quāuis.§.ſi conductor.de acquir.poſſ. Itē facit ad aliam quæſtionē, de qua per Bar.in l.ſi inſulā.in vj.q.de ver. obli.& ad aliā quæſtionē de qua l.ſi q̄s libellos.C.de appel.

¶ Si rē à ſeruo. Nota illum text.& facit ad nota.per Barto.in l.ſi vrbana.ſ. de cōdi.indebi.de prælato.

¶ Elegāter. Iſtū text. inducit not glo.in l.ſi ſeruos.C.de act.emp.

¶ Si pecunia. Singul. eſt ſecundum Rapha. in l.ij.§.ex his.ſ.de verbo.obli.vt ibi ſcripſi poſt Imo.in iiij.col.

¶ Si quis argentum. Nota q̄ licet ꝓcedat libell⁹ incert⁹ aliquo caſu tū debet certificari per probationē. Et ita iſtam gl.pro no.alleg.Bal.in l.ñ. in ver. ſed nunquid.C.de ſenten.quæ ſine cer.quā. & no.Bar.in l.ſi in rē. in fi.ſ.de rei vēdi.vide Cy.in l.edita.ī v.col. in ver.nūc reſtat vide re.de edend. & Specu. in titu.de lib.cōcep.§. iuxta. ver.ſed in quo proderit.cum præcedenti.

¶ Si ciſta. Si depoſui ſaccū vel ciſtā,an debeam probare plenè de oībus rebus ibi poſitis. Et adde quod ꝑ iſtū tex.no.dicit Bar. in l.cū ſeruus.de cōdi. & demon. in fi.Pet. facit quod no.Bart. in l.in actiōe.ſ.de iu. & in l.inter ſtipulantē.§.j.de verb.obli.& in l.nō ſolum.§.ſed vt

---

2 ſtipulatus ſum mihi.§.j.ſ.de ſol. † Secū do no.q̄ principali defuncto ſine hærede remanet obligatio fideiuſſoris. Ad idem in l.ſi ſine hærede.in princ.ſ.de admi.tut. & l.Stichum aut Pamphilū.in prin.et §.j. de ſol. ad hoc opp. de l.poſtcſ. in prin.ſ. vt le.no.ca. Sol.hæc eſt vera.debes aduertere q̄ qñq̄ obligatio fideiuſſoris eſt commiſſa anteq̄ principalis ꝑſona extinguatur:qñq̄ eſt cōmittenda poſt. Primo caſu fideiuſſor remanet obligat⁹,quocūq̄ modo principali ſubducto:vt in l. hacten⁹.ſ. de cōſt.pecu.Secūdo caſu diſtingue.Aut loquimur in defuncto:& durat obligatio & pōt cōmitti, vt hic: licet nō ſit cōmiſſa. Ratio,qa eſt hęreditas q̄ repræſentat ꝑſonā defuncti.Aut eſt capt⁹ ab hoſtib⁹:& tunc ſecus, vt l.poſtcſ. in princ.vt leg.no. cau.Ratio: quia non eſt hæreditas neque perſona repræſentata,&c.

An in pupillum. [a] Pupill⁹ tenetur de dolo ea tenus quatenus locupletior fact⁹ eſt.

Si apud. In ſeruū manumiſſum nō dat̄ actio ex cōtractu antè facto.ſed ex delicto ſic.h.d.Nota q̄ dolus q̄ purgatur ꝑ actionē deſcendētē ex cōtractu,non facit teneri ſeruū ex quaſi contractu.ſecus ſi purgetur per actionem deſcēdentem ex delicto,&c.

Inde ſcribit Neratius. [b]

Quæ poſt litem conteſtatam accidunt,veniunt in hac actione.hoc dicit.

Eſt autem. Depoſitar⁹ ſtatim poteſt cōueniri ad rei reſtitutionem, niſi cauſa de nouo emergat. hoc dicit iſte §.

☞ *Dolus commiſſus in uendendo rem, quòd non purgatur cum redimendo.* 1

Actione depoſiti quis non tenetur per ſolum contractum adhibitum circa rem depoſitam. 2

Emphyteuta,qui rem ſine licentia domini uendidit,& poſtea recuperauit an incidat: in commiſſum. 3

Si rem. [c] Dolus commiſſus † in vendēdo, nō purgat̄ rem redimēdo.h.d. Opp.de l.ſequit̄.§.itē Labeo. j.de vſuſcap.& ſ. de alie.iudi. mu.cau.facta.l.ex hoc edicto.§.ſi quis. Sol. gl.q̄ hic vendidit & tradidit: in cōtrarijs ſolùmvēdidit. Iſta ſol.eſt vera in ſe:& no. † eam q̄ per ſolū cōtractū adhibitū circa rē depoſitam quis nō teneī depoſiti. Alij dicunt q̄ ibi recuperauit poſſeſſionē:hic ſolùm redemit. Hęc ſolutio nō eſt vera:& eſt contra iſtum textū, q̄ dicit,ſemel dolū feciſti. Alij dicūt,eſt vera ſolutio, ibi quo ad alia excuſat̄,non quo ad interitū. Iſtam tenendo. & facit † ad quęſtionē de emphyteuta q̄ vendidit rē ſine licētia dñi, & poſtea recuperauit,an incidat ī cōmiſſum. De quo ꝑ glo.in l.iuris gētiū.§.adeo.ſ.de pac.& ꝑ Dy.j.de vſuſca.l.ſequit̄.§.itē Labeo.et ibi dixi.& videt̄ mihi q̄ de hoc habem⁹ vnicā rub.in x.co.de vaſal.q̄ feu.vē.& rede.&c.

Non ſolum. Ex depoſito facto per ſeruum noſtrū, vel in quē habemus vſumfructum, quæritur nobis actio.h.d.

Si rem a ſeruo. [d] Qui depoſitum reſtituit dño putatiuo liberat̄,niſi ſciēs fecerit.h.d.

Eleganter. [e] Qui quaſi de ſuo ſoluit,nō videt̄ depoſitū reddere.h.d. Nota hic q̄ ſi ſoluerit tanqua ſuū,nō liberatur,& dñs poterit agere depoſiti pro eo qd̄ habet: qd̄ vī abſurdū. Huius timore dicit gl.q̄ hic dñs conſumpſit pecuniā ſibi ſolutā:& ſic recōciliatur cōſumptione: vt l.nō oīs.§.fin.ſ.ſi cer.pet. Iſtud non vī verū: qñ enim ſoluit̄ pecunia quę eſt recipientis,nō cadit recōciliatio nec cōſumptio: vt l.ſequitur. §.Iana.j.de vſuſca.argu.l.ſi filiusfamilias.ſ.ſi cer.pet. Dicendū eſt ergo q̄ hic pecunia fuit depoſita & numerata,vnde fuit trāſlatū dñium in accipiētē:ideo illud q̄od fuit ſolutū,nō erat dicti accipientis,&c.

Sæpe. Conuētio & ſpōtanea oblatio facit depoſitariū teneri de culpa leuiſſima.h.d. Vide in tex.ibi:& cuſtodiā.ſcilicet vt teneatur de culpa leuiſſima:vt no.j.de reg.iur.l.cōtractus. in fi. gl.quę incip.nota illos quinq̄ caſus. Vbi nō facit eum teneri de caſu, ſed de culpa leuiſſima. Eſt & ſextus, qui ponitur hic in tex.ibi:ſed ſi obtulit,&c. c

1 ☞ *Res indiuidua dicitur, quæ tantā utilitatē præſtat in parte reſpectu partis, ſicut tota in toto reſpectu totius.*

Si pecunia. [f] Si depoſitū eſt diuiduum,vni ex hęredibus repetēti ſoluit̄ ꝑ parte.ſi indiuiduū, inſolidū: ſi quidē ipſe caueat: aliàs deponet̄.h.d. Quē caſum nota qa multū alle. in l.ſtipulationes nō diuidunt̄.j.de verb. e obli. dum tracto materiā diuiduī & indi 1 uiduī:quia illa † dicitur res diuidua.quæ f tantam vtilitatem præſtat in parte reſpectu partis, ſicut tota in toto reſpectu totius:nam idem eſſet in pecunia. d

Apud Iulianū. Si duo ſe hęredes cōtēdūt,licet debitori ſoluere cui vult exacta cautione q̄ ſe ab alio defendet.h.d. qd̄ no. Et nō ſūt multi dies q̄ ego feci hoc fieri,&c. g

Si quis tabulas. Opp.de l.ita q̄ fullo.j. de fur. Gloſ.ſoluit vno modo. Tu dic vt ibi plenè dixi,&c.

Si quis argentū. [g] Qui petit ſpeciē argentā,debet in libello inſerere ſpeciē & pōdus, niſi ſe ignorare iurauerit. h.d. Illud quod hic dicitur,iuranti ſuccurratur: gl. h intelligit quo ad hoc vt admittatur libellus nō quo ad ſententiā:ſed poſtea debet probari. Tu autē hoc intelligas vt dicā in ſeq.§.Quærit gl.qd de eo qui dubitat de ſpecie. Certè nō admittitur, vt in glo.&c.

1 ☞ *Libellus quādo agitur ut ciſta ſigillata depoſita reddatur, quomodo formetur.*

2 *Res fuiſſe in ciſta depoſita ſigillata quomodo probetur.*

Si ciſta. [h] Qui vas plenū & ſigillatū deponit:ſi res oſtēderit, h

de

de rebus singulis aget depositi: & si non ostenderit, similiter agere poterit.h.d. An autē ego debeo probare in illa cista signata tot res fuisse.glo.dicit ꝙ sic.quæ probatio est valde dura. 1 Pro declaratione primò quæro qñ † cista vel aliud vas signatū depositū repetit qualiter debeat formari libellus. Respōdeo, ꝙ propter hoc factus est iste §.in quo distingue, ꝙ aut fuerunt singulæ res depositæ assignatæ: & tunc singulæ sunt petendæ.& in ver.ꝙ & si res. Aut non sunt assignatæ & tunc sunt opi.nam Trebatius ait cistā repetendā: & de singulis rebus nō agendū. Labeo idē ꝙ de necessitate de singulis rebus agi pōt. Author legis dicit ꝙ hoc pōt fieri, nō tñ ꝙ sit necesse. 2 Itē dicitur hic † ꝙ debet probare res esse amissas: sed qualiter hoc ꝓbare debeat, tex.hic istud nō dicit. Inno.in c.fi.extra qđ me.cau.hoc declarauit: vbi distinguit. Aut cista non restituit signata dolo depositarij & tūc quæ res in ea erant, probabit ꝑ iuramētū: vt l.fi.C.vnde vi.& j.e.l.i depositi.& s.de in lit.iur. l.in actionib⁹. Aut nō restituit signata ꝓpter aliquā culpā vel casum: & tūc debet ꝓbare plene. Ita debet ītelligi gl.& ita intelligit.§.præcedēs.& qđ ibi no. Pōt em̄ intelligi qđ s.dicit ꝙ iurāti succurrat, scilicet iurāti in litē, qñ ꝑ dolū nō restituitur. hoc tāgit ꝑ Rof.in libellis suis in tit.de actionib⁹ in factū, &c.

a **Si apud duos.** [a] Plures depositarij ad rei restitutionem tenētur insolidū, & etiā de dolo, si oēs dolum cōmiserint.sec⁹ si alter tantū.h.d. Nota ad euidentiam ꝙ in actione depositi, locati, & similibus cōtrahit duplex obligatio. Vna est primitiua hoc est, qñ cōtrahitur ad rē restituēdam. Alia est, quæ dicitur secundaria, quæ contrahitur ratione doli vel culpæ. Modo pone casum in §.isto, & materiam istius.§. declara bene, vt dixi in l. si vt certo.§. si duobus vehiculum.s.commod.&c.

Sed si duo. Plures deponētes possunt insolidum agere, si est actū ꝙ vni possit solui: aliàs pro parte tantū.h.d.quē §.nota multū. Nota qñ agitur vt cuilibet possit solui totū: videt ꝙ quilibet possit petere totū: & eodem modo alibi, quādo cōmittitur officiū duobus, vt scilicet insolidum possint administrare, videtur agi vt quilibet teneatur insolidum: vt l.antepe.de cur.bo.dan. Quærit glos.quid in dubio. Dicit glos.in dubio pro parte, &c.

Si sic deposuero. Potest quis repetere depositū ante tēpus statutū.h.d. Oppo. de l.in cōmodato.§. sicut.s.commo.& l.sicut.C.de act.& obli. Sol.post obligationē cōtractus nō licet mutare voluntatē circa id, ad qđ quis est obligatus alteri. sed si deposui apud te pecuniā reddendam post tempus, nō sum tibi obligatus nō repetere ante tempus: ideo possum voluntatem mutare, &c.

Quod autem. Depositarius nō tenetur, nisi de dolo & lata culpa: & ideo re vēdita per hæredē absq; dolo, nō tenet, nisi de eo qđ ad eū peruenit.h.d.

Si apud quem. In contraria depositi non iuratur in litē.h.d. Vel sic. In actionibus cōtrarijs, in quibus de fide rupta nō agatur, nō efficitur quis infamis.h.d. Quæro quid si in actionibus contrarijs ageretur de fide rupta: an iurabitur in litem habuistis glos.in l.si pignore.§.si post.s.de pigno.actio.&c.

In sequestrum. Contra sequestrum habet locum actio, qua tenetur rem exhibere in loco conuento vel in altero ex his, &c.

Si velit. Sequester nō pōt officiū suū deponere sua sponte, nisi ex causa: & tunc iudice interueniēte.h.d.

Quæro, quæ est iusta causa? Rñdeo: fortè erat abfuturus: vel aliqua ex his causis interuenerat quæ ponunt: vt l.filiusfamilias.§.fin.cum l.seq.s. de procu.& l.post litē.cum l.seq. Item quæro, dicitur hic ꝙ citò debet restitui: quæro quādo dicitur cito? Respōdeo per l.si oleum.in prin.s.de dolo. quod no, &c.

1 **Proprie.** Nota hoc quod dicitur à plurib⁹: secus si ab vno: vt l.si gratuitam.§.fin. de præscrip.ver.cum l.sequen. nota bene, &c.

Si hominem. In re aliena intempestiuè materiam exercere, dolus præsumptus est. hoc dicit.

Datur actio. Quādo dolus defuncti purgatur ꝑ actionē descendentē ex contractu, hæredes tenētur insolidum, nō attento quātū ad eos peruenerit.h.d.quē §.no. Oppo. Insti.de perpe.& tēpo.act.§.aliqñ. Glos. dicit ꝙ ista regula fallit in certis casibus, quos ponit hic. Primus est in d.§. aliqñ. Sed hoc nō est verum: nā ibi dolus dedit causam contractui: & sic contractus fuit ipso iure nullus: vnde nō potest purgari a per actionē descendentē ex cōtractu, meritò cōtra hæredes nō datur insolidū: ergo &c. Itē fallit in actiōe in factū, quę datur contra mēsorē: vt l.iij.§.pen.s. si mensor.fal.mod.dixe. Sed certè nec ibi fallit: qa nō est de cōtractu, sed ex delicto mensoris. b Item fallit in tributoria: vt s.de tributo.l. illud.§.fina. Certè nec ibi fallit: quia ibi nō datur ex dolo adhibito in contractu, sed adhibito in dolosa distributione. b Itē fallit [b] in actione in factum de edendo: vt l.fi.s.de eden. Certè nec illa nascit c ex contractu, sed datur à lege, vel nascit ex delicto cōmisso in nō parendo iudici: quod est verius. Itē fallit, dicit gl.in stipulatione iudicatū solui interposita: vt l.si eū.§.qui iniuriarū.s.si quis cau. Sed certè actio ex contractu erat accessoria ad actionē ex delicto. Prętera ibi post mortem desijt interesse de præterito. Item fallit in actione in factum de precario: vt l. quęsitū.§.fi.j.de preca. Ratio est, dicit gl. quia precarium ad hæredē nō trāsit. Ista ratio nō videtur bona: nam mādatū neq; societas transit ad hęredem insolidū: vt l. ex depositi.j.de acti.& obli. Dic ergo ꝙ ratio est: quia actio de precario nō oritur ex contractu, sed est datiua. datur enim à prætore: vt not.in l.cum precario.§.j. de preca. Sed si ageretur actione prescriptis verbis quæ cōtinet vim precarij, vt l.ij.§. d j.j. de preca. quā certum est oriri ex cōtra c ctu, vt l.iuris gentium.§.j.s.de pac. [c]

Quoties. Qñ numularij foro cedunt, potior est causa de ponētium, & vsuras nō recipientium: & inter eos qui prior est tēpore, non est potior in iure. h.d. Vel sic: Causa depositi prefertur cęteris etiam priuilegiatis, nisi deponēs vsuras receperit.h.d.cū l.seq. & fi.huius l. in versi.planè. intelligo de expensis quæ fiunt in cōseruatione bonorū & venditione, vt l.scimus.§.in cōputatione.C.de iur.delib.& l.j.j.ad leg.fal.&c.

In depositi. In actionibus bonæ fidei qlibet hæredum tenet insolidū ex dolo seu facto ꝓprio: ex facto autem defuncti pro hæreditaria portione. hoc dicit. Hoc est verum in actionibus bonę fidei: secus in actionibus stricti iuris: vt l. ij.§.fi.& l.eandem.§.Cato.j.de verb.oblig.& ibi plenè dixi.

1 ☞ *Monacho aliquid deponenti an solui possit sine abbate.*

d **Quod seruus.** [d] Licet per contrahentem alteri quæratur actio, tamē ei potest solui: nisi sit causa iusta credendi

ꝓbari.de oper.no.nū. In eo.§.ibi: sed qualiter hoc ꝓbare debeat text.hic istud nō dicit in c.fin.extra qđ met. cau. &c. Idem videt firmare Spec.in tit.de fur.quid si res.et vide nota. per Bart.in l.in eos. ad fi. fur. aduer. nau.caup.& Bald.in rubr.C.eo.in princ.& in l.j.C. loc. Adde vt per Pet.de Anch. con sil.cclxxxix.

¶ Si apud duos. In prin.huius.§.sup ver si.deposita res. Et vide Barto.in l. reos.in prin.iij.q.j.de duo.re. & not.in l.iij.§.j.in ij. q.eo.titu.

☙ POMATES.

¶ Item fallit. vide ad cōfirmationem Feli. in c.constitutus.in fi. de test.& Alex.in cōsi.ciij.col.iij.volu.j.& in c.cum I.& A.de re iudi.

¶ Sensus huius rationis non est perfectus, vt vides: & ideo in scriptis codicibus additū cōperio. in fi. huius §. tunc debet dici ꝙ daretur cōtra hæredes insolidū, ꝑ illū §. Est quoq; aduertendum ad ea verba pauló superiora ibi: nam mandatum neq; societas, &c. quia sensum nō habent bonū. Dic ergo ex fide scripti exemplaris. Nam nec mandatum, nec societas ad hæredē transit: & tū datur cōtra hæredē insolidū ex delicto defuncti: vt l. ex depositi, &c. Et de hac materia vide plenè per eundem Bar.in l.j.j. de priuatis delictis. Alex. Losæus.

☙ POMATES.

¶ Quod seruus. Vide Alexan.consi.cij.vlti. col.volu.iiij.

¶ Quod seruus. Vtrū possit solui monacho adde Bar.in l.si filius. C.de pac.& quod notat Bart.in l.eū q ita. §.qui sibi.j.de ver.ob. Et dicit Bald.in aut. hoc ius porrectum.C. de sacrosan.eccle.ꝙ si mutuo sacerdoti, licet nō conuertat in vtilitatē ecclesiæ, tenetur ipse sacerdos. Et qualiter contra monachū vel monasterium, & qua via agatur, vide in aut. causa quæ fit cum monacho.& ibi Bal.C. de episc.& cle. & dicit Bald.in l.non seruum.C. de rei vē.ꝙ si seruus vel monach⁹ detinet rem, dominus & abbas debent conuenirt. Et vide Inno. in c. quāto.in glos.in versic.monasteria. de officio ordi. An autē ex contractu prioris claustralis, guardiani, vel castaldi, ec. obligentur, vide Bal.in rubri. de exerci. Sed quid si mulier mu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuat vel delinquat:an præiudicet marito in dote? Vide Inno.qui no.alleg,istũ tex.in argũ ca.per vestras.de dona.inter vir.& vxo.& ad q.Barto.hic vide Bald.in l.j C.qui.res iud.nõ no.& in rub.C.eo.in ñ.q.& vide sin.Bar.in l.filiæ. j.de solu.& Pau.de ca.hic,& Bal.in l.cũ filius.in fin.s.si cer.peta.vbi hoc limitat procedere in vera solutione;secus in ficta,per l.fugitiuus.de solu.Adde quã do monachus obliget abbatem ex mutuo,Abb.consil.lxxxvinj.lib.j.

POMATES. 1 ¶Depositũ.Pro declaratione istius legis cũ seq. vide quæ addidi ad Barto.in l. fraudati.j.de publi.

h ¶Si quis inficiatus. Alle.not.Bal.in rub, C.eo.in j.q.in vers.ex hac.lege anno isto collegi tibi duas practicas,&c.Ita limitat Bal.in l.si legatũ 3.de edendo.Et aduerte qa Bar.in l.de pupillo.§.qui procuratorio.in j.oppo.& ibi clarius Imol. j. de ope.no.nun.dicit hoc esse verũ,quando instrumentũ ostẽditur in publica forma in iudicio,& datur copia vt possit deliberari.Nã postea nulla causa allegatur iusta contra instrumentũ licet instrumentũ neget verũ non obst. & relenat procuratorem ostẽdẽte tale instrumentũ ab omni satisdatione de rato perinde,ac si ipse dominus talẽ actũ faceret. Secus ex sola ostensione instrumẽti extraiudiciali: qa tunc nõ redditur ius certum si negetur instrumẽtũ verũ: quia multa possunt obiici contra instrumentũ, Ita intelligatur text. & quod ibi dixit Bar.in d.§.procuratorio.secundũ vnã lect, ad quod facit qđ no. in l.nomẽ.C.quæ res pig.oblig.pos.Et ista faciunt ad intellectũ eius quod alibi dicit Bart.qꝙ instrumentũ facit rẽ manifestã:vt ipse dicit j.de ope.nuncia.in l.j.in prin. in ver.venio ad quæstionẽ.Adde tũ quod dixit glo.multũ singul.in Clemen. causam.in verbo,appellanti.de ele.Hãc glo. alle.Bar.in l.nõ solũ. §. morte. maximè in xj.col.de ope.no.nun. quæ videt velle qꝙ in casibus,in quibus requirit propria & vera scientia dñi nõ sufficiat si sit denunciatũ procuratori, etiã cũ speciali mandato, & illud etiã ostẽdat, quod no.& qñ requiratur vera scientia domini,& qñ nõ,& qñ ꝓcuratori ꝓiudicet, vide in l.procurator in princi.de tributor. & in l.apud Celsum. §.quæstũ.j.de do.excep.& quod no.Bar. in d.§.morte.in fi.xñ. col.& no.Barto.in l. pater.§.ex quo.j. de

eum,ad quẽ pertinet,permissurum nõ fore.hoc dicit.quã legem nõ multum curo, †quia valet ad monachos,qui deponunt aliquid,nunqd possit eis solui,cũ sit quæ sita actio abbati.Ad quod l.si vnus.s.de pact.& l.si seruus.j.de solutioni.&c.

SI in Asia. Quod est fiendũ in re deposita,in dubio intelligitur expẽsis deponentis,nisi aliter sit actum.hoc dicit.

Depositum. a Res ibi debet restitui, vbi deposita est,nisi alibi expẽsis petentis petatur,&c.

Cum sequestro. Actio depositi sequestraria datur contra hæredes.hoc dicit.

Quemadmodum. Post litẽ contesta tam rei periculũ pertinet ad depositariũ. hoc dicit.Hic glo.facit mentionẽ de opi. Ioan.& Mar.vtrum debeat distingui an res erat peritura penes actorem vel nõ.vi debitis statim in l.si plures.j.eo.titu.

☞Comparens uel hæres,uel procurator ut constituat debitorem in mora,debet per instrumentum ostendere se esse talem.

Litigans usque ad aperturam testiũ uel productionẽ instrumentorum potest habere iustã causam litigandi.

Et ideo antè non condemnatur in expensis.

SI quis inficiatus. b Ab ea die qua quis cœpit habere iniustã causam litigãdi,videtur dolo malo facere,& ad eũ periculũ spectat.hoc dicit.quã l.no. ex hac lege anno isto c collegi tibi duas practicas.Vnã,†qꝙ qñ tu protestaris mihi tanqꝫ procurator vel tanqꝫ hæres quòd ego soluã tibi,debes mihi facere fidẽ per instrumẽtũ, quomodo tu sis procurator, vel tu sis hæres:aliàs ego non cõstituor in mora,vt hic,& dixi in l.quod te.s.si cer. peta. †Secũdo nota qꝙ†põt esse qꝙ qs habuit iustã causam d litigãdi vsqꝫ ad aperturã testium,vel ad productionẽ alicuius instrumẽti:tũc incipit habere iustam causam litigãdi:quia fortè ex dictis testiũ vel ex instrumento cognoscet actorẽ habere iustitiã quod prius probabiliter ignorauit:& ideo e cõdẽnabitur in expẽsis factis ab illa die in antea,nõ in factis retro.Casus est hic.& ideo lex volens dare consiliũ consuluit qꝙ statim cũ alicui est notũ in iudicio se non habere iustitiã,desistat à lite: & per hoc excusat ab expẽsis & à calũnia. l.destitisse.s.de iudi.& ibi dixi.& ideo ꝓducas instrumẽtũ quãto citi" poteris.&c.

Competit. Pro re deposita nõ cõpetit condictio antequã cõmittatur dolus.hoc dicit. Oppo.s.eo. l.j.§.idem Pomponius.ver.quid enim.& §.est autem.Solu.actio depositi competit statim ante dolum cõmissum,vt hic.condictio furtiua nõ:vt ibi.Et de hoc dic plenè vt in l.si stipulatus sum mihi.§.j.j.de solutionibus.

admini.tutorũ.Adde Roma.cõsi.cclxxxviij.vbi vide an requiratur sciẽtia in domino,& an sufficiat quod procurator sciat.

c POMATES. ¶Anno isto. Quãdo aliquis protestatur alicui tanquã hæres vel procurator,debet illi facere fidem per instrumentum q̃ sit procurator vel hæres,vide Alexand.consi.xlj.ij.colum.volu.iij.& consil.xcv.alias lxxv. vbi plenè.pen. colum.Feli.in c.exceptionem.col.penul.de except.Alexan.consi. ccl. in vlti.col.vol.ij. & consi.ccxix.vol.ij. Corse.singu.suo incipient. procurator.Alexan.in l.de pupillo. §. qui ꝓcuratorio.ff. de no.ope.nunci.Bal. in c.eam te. colũ.ij.de restitutio.

¶Iustã causam.Adde quod not. Bald.in auẽ. generaliter.C.de episc.& cleri.omnino adde quod not. Bart. in d.l. qui in alterius. de regul. iur.vbi pulchrè.& in l.properandum.§. siue autem alterutra.de iud.& in l. si rẽ.§.fi. de pig.actio. qd in criminalibus, vide Bar.in l.j.in prin. j.ad Turpi.in ver.venio adversꝰ q̃ri põt ad prædicta. Adde Bar. in d.§. siue aũt alterutra. Sed istud consiliũ est sanè intelligendũ, nisi sibi fieret notũ per instrũ vel testes deponẽtes de facto ꝓprio ipsius litigantis: qa ipse pũsumeret fuisse in dolo vel saltẽ in lata culpa.l.quãquã. ad Velle.& iõ nõ debet euitare condẽnationẽ expensarũ.l.cũ quẽ temere.de iud. Insti.de pœna temere litigã.§.j. cũ si. Et eodẽ modo debet limitari ista doctrina qꝙ vbi s cã appellatiõis ferat snia ex nouis actis,victus debet absolui ab expensis. De qua per Bar in d.§.siue aũt alterutra,& illud notãt dñi de Rota cõs.cclx.

POMATES. ¶Et ideo. Circa hoc cõsiliũ vide Alex.cõ. ccxx.v.col.volu.ij.& cõs.xcv.col.v.eo.vol. Cu.cõsi.lxxtiij.col.ij. Feli.in c. qñ cõtra.in ix.col.de ꝓbati.& in c.fraternitatis.j.col.& testi.& in c.exceptionem.col.xv. ver.subdit Bald.de excep.& Fel.in c.pastoralis.in fi.de iud. Alex. consi. xc.colum.fin.volu.ij. aliàs iij.

¶Perist eo mõ.De intellectu vide ꝓ Imol. in l.cũ res.§.i.de leg.i.

¶Non cõsistit.Limita hãc l. per l.certè.§. §.fi.j.de precar.& nota hic in glossa.

¶Cõmodati.vide latè Bart.in l.si alienã. j.solu.matri.

SI plures. Debitũ est redendum maiori parti hæredum.h.d. Oppo.s. eo.l.j.§. si pecunia.Sol.Aut res est indiuidua : & tunc vni soli occurrenti est restituẽda: vt ibi.Aut est diuidua:& tunc habet locum distinctio legis nostræ:quia aut venit maior pars:& ei restituitur tota,vt hic,&c.

Siue autem. Si res deposita perijt eo modo, f quo esset peritura apud deponentem, depositarius liberatur.h.d. Iste tex.facit multũ pro opi.Mar.contra Ioan.de quo plenè in l.quod te.s.si cert.peta. d

f *☞Ille,cõtra quẽ agitur actione depositi uel commodati,qꝙ possit opponere exceptionem proprij dominij.*

1 *In remedio l.si quis conductionis.C.locati.quòd non admittitur exceptio proprij dominij.*

QVirem. In re ꝓpria nõ cõsistit g depositũ:ideo depositi agi nõ põt. idẽ in cõmodato & precario.h.d. †Nota qꝙ ille,contra quẽ agitẽ depositi vel cõmodati,potest opponere exceptionẽ dñij.cõtra.s. cõmodati h.l. ita vt si fur.C.loca.l.si quis conductionis.& l.j.§. si prædo.s.eo.Sol.Si volo opponere exceptionẽ de dñio alterius: nõ possum:qa ꝓ hoc nõ impedit contractus cõmodati.Potest em commodari res aliena:vt d.l.ita vt si fur.Idẽ in deposito:vt s. eo.l.j.§.si prædo.Sed si volo opponere exceptionẽ de dñio ꝓprio:tũc si agit depositi,cõmodati,vel simili actione ex contractu:possum opponere, vt hic: qa dñium ꝓpriũ impedit cõtractũ:& ꝓ cõsequẽs obligationẽ & actionẽ ex contractu, vt hic, cũ simili.Sed† si ageret cõdictione ex l.si quis cõductionis.C.locati nõ possum opponere exceptionẽ dñij ꝓprij,vt ibi.Contra:ille,qui sciẽter rẽ ꝓpriã recipit,in cõmodatũ vel conductionẽ vt eam donare: e vt no.in l.si aliquã rẽ.j.de acquir.poss.ergo nõ põt opponere exceptionẽ dñij pro prij.Huius timore haberemus intrare in illam materiã difficilẽ.l. si aliquã. sed ibi plenè dixi.Cy.tangit aliqualiter in l. qui rem.& l.ad probationem.C.locati.

1 *☞Ille,cõtra quẽ agitur actione depositi uel commodati,qꝙ possit opponere exceptionem proprij dominij.*

2 *In remedio l.si quis conductionis.C.locati.quòd non admittitur exceptio proprij dominij.*

SI is apud quem. Deponens primus nõ habet actionẽ contra tertium depositarium,nisi prius ei fuerit concessa.hoc dicit.

Licet deponere. Apud f sequestrũ plures tm̃ deponũt:& tũc possessio amittit.h.d. Nota qꝙ rei sequestratæ perdit possessio.qđ intelligũt doct.qñ depositũ fit ex cõsensu vtriusqꝫ partis, vt h hic,& l.interesse puto.j.de acquir.poss.Secus si fieret authoritate iudicis contra voluntatem eius,qui primò possedit: argu. l.iij.de acquir.possess.Ita tenebat Iac.But-& Iac.de Are.Cyn. C.de ꝓh.sequest.l.j.in ñ.q. dixi plenè in d.l.interesse puto &c.

DE eo quod. Aliàs l.qꝙ tumultus,actio depositi in quatuor casibus contra hæredẽ ex dolo defuncti datum in simplum & intra annũ ex dolo

a ¶ Admittitur. Vide Bal. in l. si quis. penul ti. q. Geodem.

b ¶ Commendatū. Per illum text. dicit not. Bal. in Rub. C. de con stitu. pecu. in ij. col. ꝙ si locus conueniendi est in electione credi toris pōt vnū eligere, dummodo ibi in ueniat debitorem.

c ¶ Et deponere. Adde qđ dicit Ang. in cōsi. xxxv. incipi. quidam nobilis homo. per id verbum videt cōmis sa custodia: & ille di citur nudus minister & istum tex. alle. In no. extra de ele. c. du dum. el ij. in gl. in ver. concessionē. ꝙ nec in ecclesia, nec in fru ctibus aliqđ ius quæ ratur illi sed sola gu bernatio. Adde text. in l. cū hæreditas. C. depo. & ibi Bart. non tū hæc verba inducūt mandatū: vt no. gl. in l. j. manda. & vide Io. de Platea in §. seques. Inst. de acti. & hic ad de tex. & ibi Bar. in l. Publia. in prin. j. eod. & notat Bald. in l. si quis. in fin. C. eodem.

d ¶ Die sponsaliorum. Vide Bar. in l. qui mi hi donatū. j. j. colū. de don. & qđ no. Bal. in l. incēdiū. C. si cer. pet.

e ¶ Ex pacto. Vide qđ not. Bald. in l. j. in v. col. C. per quas perso. & l. cum patrem. in j. col. C. de iure dotium.

e ☞ POMATES. ¶ Ex pacto. Huic tū videt obstare ꝙ non sit bona cōsequentia: tu debes mihi restituere decem: ergo habeo actionem contra te. per hoc qđ volue runt Petr. & Cy. in l. ad pbationē. C. de pba. ꝙ si deposuero pecuniam apud te recessurus: cum hoc ꝙ tu redderes illam Titio portanti tibi talia signa, ꝙ si Titius cum signo venerit, ꝙ debes illam sibi restitue re: ꝙ tamen ille nullā habet actionem ad eam petendā: vt videt text. in l. bona fides. j. eod. titu.

f ¶ Summario. Adde idem esse si dicit, si ali quid cōtingerit filio meo: vt not. Bald. per illum tex. in rub. C. e. in ix. quæstio. adde l. quidam ita in princi. & ibi Ludo. j. ad Tre bel. & bonum text. in l. vxorem. §. Seium. j. de legatis iij.

f ☞ POMATES. ¶ Summario. Vide Alexan. in d. l. quidā ita. col. iij. & Bal. con sil. cclvj. in j. parte.

g ¶ In fine. Vide Bart. in l. quod dicitur. de verborum oblig.

h ¶ De dona. &c. In fi. huius ver. &c. & not. in l. quæ dotis. fo. ma.

i ¶ Verba enunciati-

dolo hæredis secundum suam naturam. hoc dicit.

SI apud filium. Emancipatus tenet de deposito ante sibi facto. Idem in seruo manumisso. h. d. Opp. de l. Pomponius in negotijs. §. de neg. gest. & l. j. §. si apud. §. eo. Gl. ponit plures sol. Ego credo illam veram, scilicet ꝙ seruus non teneatur depositi, sed rei vendicatio ne, vel condictione furtiua, &c.

SI duo hæredes. Si plures hæredes depositarij separatim dolū cōmittūt, quilibet tenet pro parte: vbi verò cōmuniter, quilibet tenetur insolidū: sed si ad rei restitutionē agitur, condēnatio fit pro parte. h. d. secundū lect. quā teneo. Et diuiditur in tres partes. Primo loquitur quādo dolus fuit commissus pro parte. Secundo, quādo dolus fuit cōmissus insolidū, & sic in istis duabus partibus quæritur de obligatione accessoria quæ contrahitur ratione doli vel culpæ. Tertio loquitur de obligatione primitiua, quę contrahitur ad rem restituēdam. Secunda ibi: qđ si. Tertia ibi: plane. Glo. notat ex isto fi. ꝙ actio proponitur insolidum, & ꝙ condēnatio fit pro parte. Et sic intelligit istum versi. planè. ꝙ loquitur in casu præcedēti. Hæc lect. nō placet: quia obligatio principalis, quæ cōtrahitur ad rem restituēdam, non transit ad hæredes, nisi pro parte: vt l. iij. §. hæres. §. cōmoda. Non ergo est dicendum ꝙ libellus datur insolidum, nisi dicamus vnū hęredē conuentum rem insolidum possidere: vt d. §. hæres. tunc fieret petitio & cōdemnatio insolidum. Dic ergo ꝙ iste versi. planè. loquitur alio casu quā. §. dixi, vt dixi §. diuidendo literam. Nam §. loquitur de obligatione secundaria, quæ contrahit ratione doli vel culpæ: in qua, quādo dolus cō mittitur cōmuniter, tūc quilibet tenetur insolidum: vt §. eo. l. j. §. si apud duos. & l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. §. commoda. hic verò loquit qñ quis cōuenitur ratione obligationis primitiuæ, quę contrahit ad rē restituēdā, in qua quilibet tenet pro parte, & ꝙ parte condēnat, nō tñ solutione partis liberat. Simile in l. ij. §. j. j. de verb. obli. Vnde ista obligatio est diuidua quo ad obligationē & condēnationē: indiuidua quo ad solutionē. Sed ad hoc opp. de l. si stipulat. in j. charta. j. de sol. vbi obligatio speciei dicitur diuidua quo ad obligationem & solutionem. Solu. ibi quando est in obligatione rem dari: hic quādo est in obligatione rem restituī. Et eodē modo dicitur indiuidua obligatio rem tradi: vt l. stipulationes nō diuiduntur. in prin. j. de verb. obliga. quod plenè examinauī, vt ibi in quæstionibus, quas feci de obligatiōe rem tradi & rem restitui &c.

ACtione. In hac actione admittitur[a] computatio expensarum. h. d.

☞ *Commendare & deponere idem sunt.*
In contractu bonæ fidei ueniunt usuræ à tempore moræ.
Item ueniunt ex nuda conuentione.

b **VCius.** Cōmēdatum[b] & depositū idem sunt. Itē in actione depositi vsurę veniunt à tēpore moræ, etiam si pecunia numerata deponit, licet depositi terminos egrediatur. h. d. Nota illa verba promissionis ꝙ qñ voles, & vbi voles, cōfestim tibi numerabo. faciunt ad ea quæ dixi vobis §. de eo quod certo loco l. iij. §. si quis ita.

1 Secundo nota† idem esse, cōmendare,
c & deponere.[c] Pisani dicūt ecōtra, ꝙ cō-
2 mēdare aliud est ꝙ deponere. †Tertio nota ꝙ in contractu bonæ fidei veniunt vsuræ à tempore moræ. Item veniunt ex sola nuda conuentione. Simile in l. cum quidam. §. ex locato. j. de vsur.

d **DE spōsaliorum.**[d] Qui me præsente rē meā recipit, depositi actione tenetur. h. d. Oppo. de nego. gest. l. fideiussor. §. ignorante. Sol. ibi puella non fuit præsens: vnde non potest dici depositum: hic erat præsens.

Qui pecuniam. In deposito pecuniæ numeratæ veniunt vsuræ à tempore moræ.

1 ☞ *Ex pacto apposito in traditiōe rei meæ, quæ mea durat, ꝙ alteri quæratur utilis actio, si moriar. & nu. 3.*
2 *Commendo, idem est quod depono.*
4 *Istu uerba, si deus fecerit aliud de filio meo, quòd intelligantur si morietur.*

1 e **PVblia Mæuia.** †Ex pacto[e] apposito in traditione rei meæ, quæ mea durat, alteri quæritur vtilis actio. h.
2 d. ꝙ no. ex hac l. Nota illud qđ dico† de verbo cōmendo, quod inducit depositū: vt l. Lucius. §. eo. Item nota illud quod
f dicitur in summario[f]: quomodo sit† in-
3 telligendum, si moriar. ꝙ faciat ad quæstionē, quā vidi: ꝓbatur quoddam testamentū per testes, quo continebatur ꝙ te-
4 stator dixit: † Si deus faceret aliquid de filio, ꝙ bona deuenīāt ad talem. quod intelligatur, hoc est si morietur. Oppo. ad
g hanc l. de l. debitor. in fin.[g] j. ad Trebel. vbi ex pacto matris nō quæritur actio filio. Solu. hic fuit facta mater super re sua, quę semper durat sua. Idem in l. pen. C. ad exhi. Si verò nō duraret sua: tunc nō quærit alteri actio, nisi in duob⁹ casibus, vt in mutuo: vt l. certi condictio. §. si numos. §. si cert. pet. Itē in donatione: vt l. quoties. C. de don. quæ sub mo. Dixi in l. stipulatio ista. §. si quis insulam. j. de verb. obli. Et verum est hic ꝙ videtur actum de donatione, quod non videtur actum in extraneo: vt l. donationes. §. penulti. de do-
h na. &c.[h]

LVcius. In contractibus bonę fidei ex solo pacto nudo debentur vsuræ. hoc dicit.

1 ☞ *Clausula, plus minusue, apposita in contractu, quòd nihil plus importat.*
2 *Verba enunciatiua in contractibus quod inducant probationem, non obligationem.*
3 *Epistolæ non statur in fauorem scribentis, nisi per aduersarium approbetur.*
4 *Si producitur instrumentum continens plura capitula, quod possum acceptare quæ faciunt pro me, & refutare quæ feciunt contra me.*

i **Titius Sempronio.** Verba enunciatiua[i] nō inducunt obligationem in

ua. Et de hoc §. vide latè per Bart. in l. nuda ratio. j. de don. per totū. Item limita in casu sing. in l. quidā. §. de constit. pecu. & ibi dixi. vbi ex cōfessione inducitur obligatio. & inquantū in l. apparet ꝙ confessio operabitur quantum ad ꝓbationē & obligationem, intellige vt dixi post Bar. in l. certum. in fi. j. de confessis. Item adde ꝙ non minor est probatio confessionis, quā per instrumenta: l. cū te trāslegisse. C. de trāsactio. Item adde ꝙ licet sit præclusa via ꝓbatiōibus, non tū est præclusa via probandi per confessionē, secundùm gl. in cap. j. de confessis. in sexto & Bald. in aut. sed nouo iure. C. si certum peta. & pro hoc quod not. Ioan. And. in rubr. de probatio. & Bal. in l. si vnus. §. pactus. ff. de pactis. quem retuli in l. j. post Barto. ff. quod vi aut clam. & quod not. dixit Bal. in lege deo nobis. in princip. C. de episc. & cle. Confessio cēm & iuramentum non est species ꝓ priæ probationis, sed est releuatio à probādo lege eum qui §. de iureiuran. nota. in ca. bonæ memoriæ. de electio. no. Bal. in ca. j. §. vasallus. si de feudo fuerit controuersia inter do. & agna. & in l. Lucius. ff. de condi. & demonstra. Et no. ꝙ nunquam intelligitur præclusa via probandi per rei euidentiam, vt no. Bald. in rubr. C. de probati. in v. colum. & in l. cōtra negantem. C. ad l. Aquiliā. & melius in d. rubric. in iij. colum. vbi dicit ꝙ confessio & sacramentum non est propriè probatio, sed releuatio. & licet sit renunciatū probationi, & conclusum non extenditur ad cōfessionem. Specul. in titul. depositi. §. quarto. versi. sed quid si. & Bal. in aut. qui semel. in iij. col. C. quomodo & quando iudex. Et istis adde quod notat Bal. in lege secunda. §. quod obseruari. in fine. C. de iuramento calumniæ. & in lege, si quis. in fine. C. de testibus. & in lege prima. C. senten. rescind. non posse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Scriptura. Priuata scriptura an faciet fidem, vide quæ dicuntur in l. admonendi. de iureiuran.

b ☞ POMATES. ¶ Primò nota. vide Alexan. cõsil. viij. in fi. volu. iiij. vbi dicit idem esse in dictione, quantuncunq;. & in l. in actione. ff. de furtis. in apostillis. & in l. iudex. penul. colum. versi. postremo quæro. ff. de re iudicata.

c ¶ Minusve. Verba plus minusve, vide omnino Bart. in l. in actione. ff. de furt. & facit festum Bald. in rubrica. C. de positi. in vj. q. Sed quid si testis dicit. Vidi talem numerantẽ mille tali loco & tempore, ni fallor: vtrum per ista verba derogetur dicto suo? Dic quòd nõ. Ita dicit Bal. in l. j. de iusti. & iure. per tilum tex. ibi. ni fallor. & in l. j. ff. de origi. iur. & Bart. hic, & vide Bald. in l. edita. in xxxiij. col. de eden.

d ¶ Inducunt. Verba enunciatiua in contractibus inducunt probationem. Ista faciunt ad id quod not. dicit Specu. in titu. de teste. §. j. versic. sed pone ego. quòd si deduco mutuum in petitione, quod mutuum tu fuisti confessus extra iudicium, etiam parte præsente. quòd si de tali confessione in libello nõ feci mẽtionem: quòd probatio cõfessionis facta postea in processu, non prodest actori: quia talis confessio operatur obligationem, non probationem. Dic latius vt ibi per eum. Facit ad ea quæ dixi in l. j. §. inde scribit. §. eod. & ad not. per Bar. in l. triticum. ff. de ver. obli. & adde Specu. vide illud limitatum per Ioan. de Imo. in l. si ita quis. §. Chrisogonus. ff. de ver. obli. quod etiam facit ad not. per Bar. in l. ij. §. fi. §. si cer. peta. Et cum dicto Specu. videtur cõcordare per domi. Anto. in c. examinata. de iud. licet ibi Inno. contra quod retuli post Barto. in l. si cõfessus. de custo. reo. & per domi. Anto. in c. si cautio. de fide instrumen. Insti. de actioni. §. si quis agens. & sequitur Specu. Bald. in l. fina. in penul. colum. C. eo. & vide Institu. de actioni. §. sequens. In eo. versic. inducunt probationem, &c. vide de verbis enunciatiuis in contractibus & in vltimis voluntatibus. Et semper allegatur iste tex. quòd duæ confessiones extraiudiciales vel vna non inducunt obligationem, sed probationes, vt hic. & argu. l. Sempronius Proculo. de lega. ij. & not. Bar. & alij in l. triticum. de verbo. obli. Sed dubium est, quid si super istis cõfessionibus est adiecta stipulatio: vtrum tunc oriatur obligatio. Exemplũ: reperitur instrumentum, in quo quis confitetur se teneri Titio in mille ex causa depositi, & promisit per stipulationem restituere: an tunc propter stipulationem sequentem sit dicendũ quòd ex tali confessione ex causa depositi nõ tantũ inducatur probatio, sed etiam obligatio? Et dicendũ videtur etiam quòd non: quia stipulatio illa est accessoria ad ipsam confessionẽ: ideo non mutat naturam principalis. l. si stipulatus. in prin. de vsuris. l. j. §. si quis sub cõditione. ff. vt leg. nomi. caue. a. l. dãni infecti quidam. in princi. de dam. infec. l. si legati serui. de lega. j. no. in l. si quis cùm aliter. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. de verbo. obliga. in ij. quæstio. principali. Facit regula, accessorium. de regu. iur. Secundò quia inspici debet quod principaliter fit l. rogasti. in princip. & lege, si quis nec causam. ff. si cer. peta. & l. qui exceptio. in princip. de condictio. indebi. Quo argumento etiam in simili vtimur aliàs in d. l. triticum. Bene facit quod dicit Inno. in c. si cautio. de fide instrumen. post medium, vbi tractat articulum, an promissio sine causa sit efficax. refert ibi plures difficultates. & concludit quòd vbi fit promissio per stipulationem sine causa accessoriè ad cõfessionem sine causa: vt quia quis se debere confitetur centum Titio, quæ per stipulationẽ reddere promittit: tũc clarum est quòd promissio sine stipulatione non obliget: cùm confessio sine causa non valet, in d. c. si cautio. cum ibi no. & plenè in l. generaliter. C. de non nume. pecu. non valebit etiam promissio accessoria illi facta, dicta regu. accessorium. Tex. est cum glo. in l. cùm de indebito. §. fi. de proba. Et ideo licet Barto. in d. l. triticum. velit quòd quando duæ sunt stipulationes factæ ab eodem, intelligit in dubio de diuersis summis, & c. l. quinquaginta. de proba. quia aliàs stipulatio reddetur inutilis. l. qui bis idem. de verbo. obliga. tamen intelligitur quando illæ stipulationes sunt per se principales, secus si accessoriæ, per prædicta. Si enim stipulatio esset adiecta confessionibus mutui, vel depositi: tunc diceretur pars principalis: per nota. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verbo. obliga. Vide glo. in l. ne casu. C. de discusso. lib. x. & quæ ibi dixi in l. Sempronius Proculo. de lega. ij. illud tamen quod dixit Barto. in d. l. triticum. de duplici confessione de decem. In versicu. ego reputo quòd si quis, &c. limitatur quando summa esset diuersa & diuerso tempore vna facta ad aliam, vt dicunt docto. in l. quinquaginta. de proba. & hoc scripsi in d. l. Sempronius. Neque ad hãc limitationem obstat l. si diuortio. de ver. obli. Et quod no. Bart. in d. l. triticum. in ver. quòd si mutuaui centum, &c. quia ibi loquitur quando contractibus, sed probationẽ. Item priuata scriptura[a] fidem facit contra producentem, nõ pro eo: nisi ab aduersario fuerit approbata. hoc dicit. Primò nota[b] ex isto §. † illa verba, plus, minusve[c], quæ multum sunt in vsu, quę nihil plus important, nec aliquid diminuunt de confessione, nisi aliud probetur, vt hic. facit l. cùm furti. §. de in lit. iuran. & l. hæc venditio. §. fin. ff. de contrahen. emp. Secundò nota † quòd verba enunciatiua in contractibus inducunt[d] probationem, non obligationem. In vltimis voluntatibus quid iuris sit, dic vt l. ex hac scriptura. ff. de dona. Istud venit examinandum vbi tractatur de obligatione literarũ. quod dic vt l. generaliter. & l. in contractibus. C. de non nume. pecu. Tertiò nota quòd † ei quod quis scribit sibi in epistola, non statur, nisi per aduersarium approbetur, vt hic. in fin. cum sua glo. Ex quo habes † quòd si plures res[e] sint scriptæ in vna charta: possum acceptare illud quod facit pro me: & illud quod facit contra me refutare. quod examina vt nota. Cyn. C. de confes. l. j. in xiij. q. dixi infrà de libe. lega. l. Aurelius. §. penulti. quod facit ad ea quæ tota die fiunt, produco illud instrumentũ inquantũ facit pro me: quod an possit fieri pat et ff. vbi remisi, &c.

f ¶ Vcius Titius. [f] Licet non valeat quod in veritate agitur, tamẽ valet qđ simulatè concipitur. h. d. Opp. si nõ valet quod agitur quod est plus: nõ debet valere quod simulatè concipitur, quod est minus: vt C. plus vale. quod agi. &c. per totum. Solu. Quandoq; aliquid agi simulatur, & tamen in veritate nihil agitur: & tunc sine dubio nõ valet quod g agitur, nec quod simulatè concipitur[g]: vt in dicto titulo. Quandoq; vnum agitur, & aliud agi simulatur: & tunc quandoq; illud quod agitur in veritate, est de iure validum: & tunc illud, quod agi simulatur, valet: qa vnus contractus transfertur in alium: vt nota. hic, & in lege singularia. suprà si certum petatur, & lege si ex pretio. C. si certum petatur. Quandoque illud, qđ agitur, nullo modo est validum: & tunc non valet illud, quod simulatè concipitur: vt lege prima. C. de condictio. ob causam. Quandoq; illud, quod agitur, est inualidum eo modo quo agitur, sed validum certo modo, vt hic, vbi non valebat dotis cõstitutio, quod in veritate l agebatur, sed obligatur recipiens ad restituendum sine causa: vt C. de condictio. ob causam. l. j. & ff. de condictio. sine cau. l. auunculo. & tunc valet quod præcessit vnus contractus vnius speciei: puta dotis vel mutui in cẽtum: deinde debitor promisit per stipulationem quinquaginta ex illa causa dotis vel mutui. Secus quando prima promissio sine causa fuisset eiusdẽ speciei cum secunda, valet. Sed si prima promissio fuit ex causa stipulationis, & secunda etiam ex causa stipulationis: bene tunc censetur diuersa: ne secunda reddatur inutilis. l. qui bis idẽ. de verb. obli. Non obstat d. l. Sempronius. quia ibi loquitur in duab⁹ scripturis vni⁹ testamenti facti eodẽ tẽpore & exẽplificandi causa, vt ibi dicit litera. Secundo limitatẽ decisio Bar. in d. l. triticũ. nisi ambæ cõfessiones factæ fuissent per scripturam: quia tũc inducit obligationẽ: vt no. in l. ne casu. C. de discusso. lib. x. Tertio ista lex inquãtum vult q; tales confessiones nõ inducãt obligationẽ vel probationem, limitatur qñ interuenit stipulatio. Ita videtur de mẽte Barto. in dicta lege triticum versi. sed primo. Nec obstat q; stipulatio est accessoria: quia dico q; antè est adiecta contra confessionẽ mutui principalis cõtractus. Tex. est in lege si ita fuero. §. fin. cum l. sequenti, de noua. & idem etiam in contractu depositi: cũ sit contractus qui etiã re perficitur, sicut mutuum: vt Iaco. de Are. in l. singularia. in vj. speciali. Præterea quãdo iuxta cõfessionẽ est apposita stipulatio, occultatur cõfessio, & oritur actio ex stipulatione: sicut in d. l. si ita fuero. & Initi. de litera. obli. in prin. Præterea quia accessoriũ nõ sequitur naturã sui principalis, qũ in accessoria non est eadem ratio quę in principali. l. ex placito. de rerũ permu. & in l. & si is. de prædi. mino. & ibi Bar. & gl. in d. l. nõ dubium. ad fi. C. de legi. sed in stipulatione quæ est accessoria, est diuersa ratio: qa stipulatio cũ producat obligationẽ: obligatio & cõtractus stipulationis multiplicari nõ potest circa idem: quia nostra nõ interest. d. l. qui bis. & l. stipulatio. §. alteri. de verb. obli. meritò vt actus valeat, intelligitur facta secunda stipulatio de alia quãtitate: iuxta l. quoties. ff. de verb. obli. Sed cõfessio cũ inducat probationẽ, talis probatio bene potest multiplicari. d. l. Sempronius. & d. l. si pupillus. in prin. de noua. Et in hoc videtur potissimè fundata ratio Bart. in d. l. triticum. Quarto limita qñ in dictis stipulationibus interuenisset iuramentũ ponę enim primò præcessisse instrumẽtũ stipulationis, qualiter Titius promisit Sempronio restituere mille ex causa depositi: certè istud primũ producit obligationẽ, si postea fuit factũ aliud instrumẽtũ cõtinẽs solum instrumentũ depositi in minori quãtitate: & est ibi incerta stipulatio qualiter per stipulationem promittit restituere: & interuenit iuramentũ, operatur tale iuramẽtum vt partes videantur voluisse q; ibi actus accessorius valeat vt principalis, si in vim principalis valere poterat: vt egregiè dicit Bart. in lege si qs pro eo. in viij. mẽbro, de fideiuss. & sequitur Ange. in lege hi qui. eo. tit. & Cano. in c. cũ contingat. de iureiuran. per id quod habetur in l. cum pater. §. filius matrem. de leg. ij. Adde quod de hoc plenè dixit Alex. in locis ordinarijs et ibi posui: quare non bene videtur membranas occupare.

d ☞ POMATES. ¶ Inducunt. Vide Matheſi. no. lxxx. & Io. Baptistam de sancto Seuerino in repetitione l. admonendi. col. xlj. ff. de iureiur. Imo. consi. xxxviij. Areti. consi. xiiij. col. v.

e ¶ Si plures res. Adde Cy. in l. ij. C. de dona. ante nup. & per Bald. oĩno in d. l. j. in iij. charta. C. de confes. & adde q; aliqui faciunt differẽtiam inter epistolam & librum rationum: vtrũ in epistola possumus acceptare partem dicẽtem q; dedi tali: & refutare aliam dicentem q; tu reddidisti, vt hic. Secus in libro rationum, vbi sunt data & acceptata, quæ dicuntur ita contigua, vt non possint separari. l. quædam. §. fi. & ibi no. ff. de eden. facit eo. titu. l. si quis ex argentarijs. §. rationem. & quod ibi nota.

f ¶ Lucius Titius. in prin. huius l. & c. Vide Bart. in l. qui mihi donatũ. in prin. ff. de dona. quod no. Bald. in l. incendium. C. si cert. peta.

g ¶ Simulatè cõcipitur. An & qñ si nõ valet quod agitur: valet quod simulatè concipitur. adde latè Bar. in cõsi. incipiente Petrus Nicolæ. & Barto. in l. j. C. plus valere. & in l. si sub specie. C. de postulan. & in d. l. si ex pretio. et vide Bal. in l. cũ precibus. C. de proba. & illud no. sequitur Bal. in rubri. C. co. in v. quæstio. & no. q; ad hoc vt quid dicatur simulatũ oportet q; ab initio partes conuenerint de simulando. Secus si ex postfacto: vt notat Bal. in l. j. in x. q. C. si ser. extero. Et qualiter probetur simulatio, vide Bar. & Bald. in l. multum. in casu illius. l. C. si quis alteri vel sibi. De hoc an & quãdo si non valet quod agitur, valeat id quod simulatè concipitur: adde latè Barto. in consilijs consilio quod incipit, Petrus Nicolæ. & Bart. in l. j. plus valere quod agitur. & in l. si sub specie. C. de postu. & in d. l. si ex pretio. & vide Bal. in l. cum precibus. C. de probationibus. & istud sequitur in rubrica.

simulatè

Universidad de Deusto

a ✠ POMATES. ¶ Vbi dixi vobis. vi de Alexandrum cõsi. xxviij.volu.v. Salicetum in l. si ex pretio. allega.hic per Barto. C.si cert.peta. & in l. penul.ad finem.C. depositi.Paul.de castro consilio nono.

b ✠ POMATES. ¶ Deponenti. Vide vnum pulchrum casum per Bald.consil. ccccxx.in ij.parte, colum.iij.

c ¶ Nota qđ æquitas. Not.& vide Bar.in l. si fideiussor.§. quædã. j. mandati. Et adde Bald.in l.in ementis. in ij.q.C. de contrahẽ. empt.& ad hanc l.& quid sit æquitas,vide Ant.de But.in c.in literis. de restit.spoliato.et Bald.in c.j.de pace iuramen.firman.et secundũ Iac.de Belui.

d ✠ POMATES. ¶ Non respõdet. Adde glo.in l.qui filium §.Sabinus.ff.ad Trebel.limita ꝙ nõ:quia in practica sæpe solet dici, ꝙ dum per aliquem doc. plures opi. referunt, quia aliquã ex eis non approbat, ꝙ in dubio vltima sequenda est.qđ intellige verũ, nisi prima opi. loqueret de æquitate: secunda saperet rigorem. glo.tenenda memoriæ.l. si cũ exceptione.§. sed et si quis. in versi. Labeo.versi. oĩmodo.ff.quod met. causa.quã pro singu. sequitur Areti.consil. clxiij.incipi. diligẽter & maturè.col.iij. Et de hac materia vide Alexan.consil.clxiiij. col.j.volu.ij. & consi. lj.colũ.ij.iij. volu. & consil.xxix. colũ.j.iij. volu.& consil.xxvij. colum.ij.volu.ij. Bal. & Ange.in auc.ex testamento. C.de colla. col.j.docto.l. cum fundus. §. seruum tuum. ff.si certum peta. Alexan.in l.nõ amplius. §.fin.colum.j.de lega. j.Bald.l.si mater tua. C.ne de sta.defun.doc. l.si idem cum eodem. vbi Ias.ff. de iurisomnium iudicũ. Alex. consil. clxxv. colũ. ij. volu.ij.& consi.iij. vlti.col.iiij.volu.& consil. xxxij.colũ.ij.volu. iij.& consi.lj.iij. col. eo.volu. Panor.consi. xlij.j.col.volu.ij. Ange. Areti. §. responsa prudentum.j. col. Insti.de iure natu. gentium.in §.item pretiũ. col.j. de emptio.et vẽdit. Institu. Alexand. consil.x. in fi.volu.v. Feli.c.j.col.vlti.de cõstitu. Barb.consil. iij. aliàs xxx.viij.colum. volu. j. Panor. c. at si clerici.iiij. col.de iud. Gemi.c.ij.col.j. de pœnis. Barba.c. examinata,colum.xxiiij. de iudicijs.Panor.c.cum dilectus. col.antepen. de ordi.cogni. & c.fi. colũ.iiij.de foro compe.Ro.cõsil.cccxxvij. colũ.iij. Alex.l.Iulianus.in fi.de leg.j. Car. consil.xxij. Areti. in aut.ex testamẽto.col. iij.C. de col. Hosti.& & Ioan.And.in c.j.de senten. excom. lib.vj. Rom.l.iij.§. Neratius. ff.de acqui.poss. Imo, c.fi.pen.charta.de præscri. Bald.c.j. Alexan. consi. lvj. colum. xv. volu.iiij.

e ¶ Impedit. Et not. Barto.in l.si alienam. & ibi de intellectu huius l.j. solu. matri. & alleg.not.Bal.in rub. C.eod.in vij.& viij.q. & Bal.post Bartol.in l.si quis cõductionis. & ibi glos.

f ¶ Quod Nerua. In princ.huius legis, declara hanc literam vt per Bald.in l. pignus. in v.colũ.C.de pigno, actio.

g ¶ Est idẽ.Adde quod dicit Bald.in l.curatoris. C. de nego.gest. ꝙ illud dicitur simile, in quo est aliqua differentia: tamen secũ plurimã habet cõuenientiam.all.no. in l.de quibus.in princi. §.de legi.Alibi etiam vide quid dicatur simile,in l.Gallus.§.& quid si tantum. ff.de lib.& posthu.& in l. qui liberis. in princi. vbi text.& gl.& doc. j.de vulg.& pupil.& gl.in c.capitulum. in ver.consilij. de reseri. In quibus locis habetur qualiter intelligatur illud quod hic dicitur, nullum simile, &c. & melius declaratur quid sit simile in l.qui liberis.quam alibi secundum Bal. & Angel. ibi, & per Bald.in l. neque.ff. de legi.

✠ POMATES. ¶ Simile est idem. Vide Præpositum.c. humanum genus.j.colũ. distin.j.

simulatè concipitur,vt hic.& illa obligatio quæ nascebat præter propositũ cõtra hẽtiũ transfertur in actionẽ depositi.Ita loquit hic.& hic habetis, vt dixi vobis[a], ꝙ exceptio simulationis tũc obstat qñ in veritate nihil agebatur:vel agebatur aliquid inualidum,vel turpe.Sec[9] si in veritate aliquid agebatur:licet caderet in speciem alterius obligationis,&c.

QVintus. Qui promittit prouidentiam pecunię depositæ, tenetur ad vsuras si eas perceperit,vel in suos vsus cõuertit. h.d. Opp. ꝙ propter pactum debeantur vsuræ simpliciter:vt §.eo.l.Pub.§.j.& l. Lucius.Sol.ibi promisit vsuras:hic verò promisit ꝙ prospiciet.ideo nõ tenetur ad vsuras simpliciter,sed in duobus casibus hic expressis,&c.

☞ Aequitas consideratur mistim habito respectu ad ius ciuile & prætorium.

Quando lex non respondet quæstioni propositæ ꝙ uidetur determinare pro ea parte quæ ultimo ponitur.

Tertia persona ueniens quòd impediat depositum.

Officium iudicis in actionibus bonæ fidei quòd protenditur ultra personam actoris & rei.

Possessio quòd transeat,etiam ubi contractus non tenet.

BOna fides. Bona fides est in genere vt res deposita deponẽti[b] restituat, nisi extrinseca & specialis ratio hanc bonam fidẽ impediat.h.d.tota lex. †Nota ꝙ æquitas[c] nõ est consideranda merè ſm ius gentiũ,sed mistim habito respectu ad præcepta ciuilia & prætoria, quod facit ad multa. Dicũt quidã per istũ tex.cũ gl. ꝙ †qñ lex nõ respõdet[d] quęstioni propositæ,videtur determinari ꝑ ea parte quæ vltimò ponit. Facit j. de dam.infec.l. qđ de creditore.sed tñ hoc nõ cõcludit de necessitate:quod nota. †Not.ꝙ tertia persona veniẽs impedit[e] depositi restitutionem.quod dic vt l. penul.C. eo.& aut.ibi posita.Item nota †ꝙ officium iudicis,qđ deseruit in actionibus bonæ fidei,protẽditur vltra personas actoris & rei. †Itẽ nota ꝙ licet vbi tenet cõtractus, transeat sola detentatio:tamen hic,vbi non tenet, transit etiam possessio.Facit l.ei à quo.j. de vsucapio.

QVod Nerua. [f] Lex ista legit duobus modis. Vno modo secũdũ gl. Alio modo secũdum Modernos. Cui lectu. Modernorũ applaudunt quæ dã verba hic posita:quã lecturã teneo ſm quam breuiter hoc dicit:Lata culpa dolo æquiparatur,quæ præsumitur si quis nõ adhibet eam diligẽtiam in rebus alienis, quã in suis,h.d. Et ſm istam diuiditur. Primo ponit dictum. Secundo illud probat per rationẽ. Tertio ponit rationem rationis. Secunda ibi: nã & si quis. Tertia ibi:nec enim. Opp.nullũ simile est idem[g],vt C. de codicil.l. si idẽ. & C. de epĩs & cleri.l. ad similitudinẽ. sed l.aliàs. dicit ꝙ culpa lata æquiparat dolo: ergo nec est dolus: vt l.j.§.j.j. si qs testa. liber esse iussus fue. & §. si mẽ.fal.mo.dixe.l.j. cuius cõtrariũ hic dicitur. Huius timore dicit glos.Ego expono hic latiorẽ culpam,id est,latã. & quod sequitur,dolum esse,expone,id est, dolo cõparari. & ſm hoc allegat ista lex cõiter ꝙ lata culpa dolo cõparatur. Sed certè hoc nõ dicitur hic, vt statim ostendã:sed hoc dicunt leges cõtrariæ,qđ quo intelligatur,scribo hic,& gl.tãgit in l. in actionibus.de in litẽ iuran. Et vt ostendam istam lectu.gl.opp.lata culpa est nõ intelligere qđ oẽs intelligũt:vt j.de verb. signi.l.latæ.Si igitur intelligis prin. huj legis in lata culpa: malè sequitur tex.qui concludit ꝙ fraude nõ caret:qm fraus venit ex animo: vt l.j.§. de dolo. lata culpa exignorãtia. Huius timore glo.super illo ver.fraude, exponit, id est lata culpa. Istud nõ est verum per literam quæ sequitur; nõ enim salua fide,&c.Nam ille,qui est in lata culpa,habet fidem saluam: vt l. sed & si lege.§.scire autẽ.§. de peti. hæredi. ideo gl.recessit ab illa expositione, & exponit fraude, scilicet præsumpta, quæ expositio est vera,legẽdo prout ego legi, ꝙ loquitur de culpa latiori propriè.Dico ergo ꝙ hæc lex ita debet intelligi: nã debetis scire ꝙ quidã est dolus verus:& iste[e] appellat culpa latissima.& est dolus præsumptus: & iste appellatur culpa latior, vt hic.est culpa lata, in qua non est dolus verus nec præsumptus,cuius finis est nõ intelligere:vt j.de verbo.signi.l.latæ.Est etiã culpa leuis,leuior & leuissima: quod nõ prosequor. Dixi plenè in repet.huius[f] legis. Opp.hic intelligitur duob[9] modis ꝙ quis est minus diligens in suis,&c. vel est plus diligens:prout intelligitur de eo qui est minus diligens.innuit ꝙ si ita est[g] diligens in alienis sicut in suis,nõ punitur.Contra j.solu.matri.l.si constante.§. si maritus.vbi in alienis punitur:licet nõ in suis. Solu.dicit glos.fateor ꝙ punitur per legem illam,non per istam.& optimè dicit secundũ lect.quam teneo: nam hic tractatur de culpa latiori, quæ est fraus præsumpta quæ præsumitur ex eo ꝙ non est diligens in rebus alienis sicut in suis: sed vbi in suis & alienis esset negligens, cessaret ista præsumptio fraudis:nec punitur per hanc legem. Sed si est tanta negligentia,quæ cadit in culpam latam:punitur per alias leges,quæ tractant de lata culpa. Item oppo.prout hic intelligitur de eo qui est plus diligẽs quam sint communiter homines diligentes in suis reb[9]: ergo videtur ꝙ diligẽtia sua sit sibi dãnosa:quia si est minus diligens in alienis:tenetur.Et sic deterioris cõditionis est iste, quã minus diligens, contra l.non solum. §.de noxa.Huius timore Ioan.de Blono[g] sco qui primus tractauit hanc materiam multũ seriosè in materia quã fecit super titu.de actio.non tenebat istam opin.de eo qui erat plus diligens. Alij Mode,tenẽt,& est verum. Nam eo ipso ꝙ non est ita diligens in alienis sicut in suis,fraude non caret.Nec dicitur ꝙ sibi noceat diligẽtia sua:quia est falsum: imò nocet dol[9] suus præsumptus:quia non est ita fidelis alteri sicut sibi. Oppo.extra glo.hic dicitur ꝙ non adhibere eam diligentiam in rebus alienis quã in suis,est lata culpa. Contra,quia imò videtur culpa leuis:vt §.fami.hercis.l.hæredes.§.non tantum.& j. titu.ij.l.socius socio.Solu.hic loquitur de rebus alienis simpliciter:ibi loquitur de rebus cõmunibus.Ratio:quia non ita de facili præsumitur dolus in rebus cõmunibus ex negligentia, cũ ad eum pertineat cõmodum & incõmodum, sicut in rebus

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ☞ Eſt idem. Huic regulę adde Feli.in c.capitulum.in glo.j.de reſcript.vbi ponit vnū verbum per Car.Alexand.in c.humanum genus.col.ij.in fi.j. diſtin.& vide glo.c. capitulum. in gloſ.j.& ibi Barba.de reſcript. & Geminia.c.pen.de præben.in vj. & gl.ij. c.deniq.vij.q.j.et Alexand.vbi ponit pulchram q.conſil.cxix. col.ij.vol.ij. Soci. conſil.ccc.colum.ij.

alienís. Oppo.ſ.cõmo.l.ſi vt certo.§.qđ verò ſenectute.& quod ibi nota.Solu.ibi fuit magis diligens in propriſs ex cauſa: quia res propriæ erant pretioſiores: nec poterat ambas ſaluas facere: & ſic ceſſat fraudis præſumptio:& ſic non poteſt dici culpa latior: hic verò nulla erat cauſa quæ eum excuſaret. Cõclude ergo ꝙ aut loquimur in rebus communíbus:& tunc nõ adhibere eam diligentiam quã in ſuis non eſt latior culpa,ſed culpa leuís. Aut loquímur in rebus alienís: & tunc eſt culpa latior, vt hic: niſi ſit aliqua præſumptío,per quã excuſatur. Nunc haberemus videre materiam culpæ.Et primo quíd ſit culpa in genere.Secũdo quotuplex ſit culpa:& ſic de natura cuiuslíbet culpæ per quod haberemus modum probandí culpã.Tertio haberemus dicere qualiter culpa veníat in contractíbus. Quæ omnía examinaui hic pleniſſimè in repe.quã feci ſuper l.iſta, & poteſt hic ſcribí &c.hic non ſunt alia,&c.

1 ☞ *Fraus & dolus idem ſunt: & fraus ineſt dolo.*
2 *Nullum ſimile eſt idem.*
3 *Lata culpa eſt non intelligere quod omnes intelligunt. & quid ſit lata culpa numero.16.*
4 *Genus repræſentatur in qualibet ſua ſpecie:licet ſpecies inter ſe differant.*
5 *Fraus præſumpta quòd non ſit ſi adhibetur maior diligentia in proprijs, quàm in communibus.*
6 *Culpa quid ſit.*
7 *Ignorantia legum quòd ſit lata culpa.*
8 *Culpæ ſpecies quòd ſunt quinque.*
9 *Promittens emendare damnum commiſſum culpa famuli tenetur de furto facto per famulum.*
10 *Dolus quòd ſit culpa leuiſſima. & nu.11.*
12 *Dolus quid ſit.*
13 *Culpa latior quid ſit.*
14 *Dolus uerus & dolus præſumptus quomodo inducatur:& ex quibus probetur.*
15 *Dolus uerus & dolus præſumptus quomodo differant.*
17 *Medicus & menſor negligens in arte ſua quòd dicitur in lata culpa. & nu.18.*
19 *Error iuris in quolibet literato an ſit lata culpa.*
20 *Lata culpa an æquiparetur dolo.*
21 *An quo ad infamiam irrogandam.*
22 *Quo ad iuramentum in litem lata culpa non æquiparatur dolo.*
23 *Reſtitutio in integrum competit aduerſus latam culpam,non aduerſus dolum.*
24 *Lata culpa non inducit malam fidem:dolus ſic.*
25 *Lata culpa non impedit acquiſitionem fructuum,licet dolus ſic.*
26 *Leuis culpa quid ſit.*
27 *Leuiſſima culpa quid ſit.*
28 *Inter leuem,culpam,leuiorem & leuiſſimam,quòd non ſit differentia.*
29 *Leuiſſima culpa,in quibus æquiparatur latæ & leui culpæ.*
30 *Lata culpa,leuis & leuiſſima quomodo ueniant in actione depoſiti.*
31 *In mandato quomodo & quando quis teneatur de culpa.& de qua.*
32 *Aduocati & medici ſeruiunt gratis,ut homines ad eos accedant.*
33 *In actione tutelæ quæ culpa ueniat, & quomodo tutor, an remoueatur propter leuiſſimam culpam.*
34 *Negotiorum geſtor pro qua culpa teneatur.*
35 *In actione pro qua culpa quis teneatur.*
36 *In precario quæ culpa ueniat.*
37 *In contractibus quando & quæ culpa ueniat.*
38 *In actione ex teſtamento quæ culpa ueniat.*

QVod Nerua. Lex iſta poſita eſt.ff. depoſi.& eſt difficilis in ſeipſa: & habet ſententiã & materiã difficilimã & ſubtiliſsimã, & quotidianã,& à noſtris doctoribus malè explicatã: in cuius repetitione teneo ordinẽ conſuetũ.Et lex iſta legitur duobus modís,vno modo ſm noſtros doc.Alio modo ſecũdũ modernos: quorũ opinionẽ hic ſequor.& ſm lect.quã intendo tenere breuiter hoc intendit. Latior culpa eſt dolus ſeu fraus præſumpta ex eo ꝙ minorẽ diligentiam in rebus alienís adhíbet,quã in ſuis.h.d. Et lex iſta diuidit in partes,tres.Primo ponit vnũ dictũ,in quo oſtendit dictũ Neruæ eſſeveriſsimũvſq; ibi:nam & ſi qs.Secũdo ponit probatio ſeu ratio præcedẽtis dicti:vſq; ibi,nec em̃.Tertio ibi ponit ratio ratiõis: vſq; ad finẽ. Caſum in terminís ſic forma. Ego depoſui apud Titium librũ meũ: ipſe nõ adhíbuit eã diligentiam in re depoſita quã adhíbet in ſua.& inuenio ꝙ Nerua dixit,ꝙ adhíbere minorẽ diligẽtiã in rebus alienis,q; in ſuis,eſt latior culpa:quod idẽ eſt quod dolus:& ſic depoſitarius teneꝛ. Quæro an bene dixit Nerua? Reſpõdet Iuriſcõſultus ꝙ dictũ Neruæ diſplicebat Proculo: & ſibi videtur veriſsimũ.h.d.Primò anteq; ad ſecũdã partem
1 veniã,præmitto ad euidentiã † ꝙ fraus & dolus idẽ ſunt:vel ꝙ fraus ineſt dolo,ſicut ſpecies in ſuo genere:vt ſ.de pac.l.iuris gentiũ.§.ſed ſi fraudãdi.& ibi no.ſecundũ diuerſas expoſitiones.expreſsius ſ.de his qui.no.infa.l.j.Hoc præmiſſo in hac ſecunda parte ſic forma caſum.Inſtat iuuenis quærẽs,qua ratione mouetur Iuriſcõſultus ad hoc dicendũ? Reſpon.Nerua intellexit latiorẽ culpã,quãdo qs adhíbet minorẽ diligẽtiã in rebus depoſitis,quã in ſuis,ſicut hominũ cõmunis natura exigit:hoc eſt,plus vel minus,nõ curo,ſecundũ diuerſas expoſitiones glo.Si tñ nõ adhíbet tantã diligẽtiã in rebus depoſitis, ſicut in ſuis,nõ caret fraude;ſi non caret fraude,& fraus idem eſt quod dolus:ergo manifeſtè cõcludo ꝙ latior culpa eſt dolus præſumptus,vt j̃.dicã.h.d.ſecũda particula.Inſtat quærẽs: probetis ꝙ nõ caret fraude.Reſpondet Iuriſcõſultus,Adhibere minorẽ diligẽtiã in rebus depoſitis,quã in ſuis,nõ põt fieri ſalua bona fide.Subauditur ergo,ſi deficit, bona fides,adeſt dolus ſeu mala fides,quæ eſt eius contrariũ.h.d.& probat̃ iſta concluſio.C.de reſc.vend.l.ſi dolo.j̃.de ver.ſigni.l.hæc verba.

Expedito text.& expoſito,vt apparet ex prædictis,notabilia collige per teipſum.Vides ergo ſecundũ prædictã lectu.ꝙ illud quod tex.dicit,culpã latiorẽ,ſtat propriè:quod eſt idem quod dolus præſumptº:ſed gl.exponit culpã latiorẽ,id eſt la-
2 tam.& malè,vt j̃.dicã. † Oppo.nullũ ſimile eſt idẽ,[a] ſecundũ
a philoſophũ,& probatur ſ.de legi.l.nõ poſſunt.C.de epiſco.& cleri.l.ad ſimilitudinem.& C.de codi.l.ſi idem.Sed lex dicit ꝙ lata culpa dolo aſsimilatur:ergo non eſt idem:vt ſ.ſi men.fal.mo.dixe.l.j.j̃.ſi quis teſta.liber eſſe iuſſus fuerit.l.j.§.ij.& j̃.ad Trebel.l.mulier.§.ſi hæres.Sí aſsimilatur dolo:ergo non eſt idẽ quod dolus:ſed tex.hoc dicit:ergo malè.Solu.dicit gl.expone hanc latiorẽ culpã,id eſt,latã.& quod dicit,dolũ eſſe:expone,id eſt,dolo cõparari.Sicut enim operæ diuerſorũ hominum ſæpe omnimodã ſimilitudinẽ habere videntur,dicuntur eædẽ:argumeto j̃.de duob.reis.l.nemo eſt qui neſciat.ita hic, propter omnimodã ſimilitudinẽ lata culpa dicitur eſſe dolus: tamẽ verè & propriè nõ eſt idẽ.Iſta lect.glo.nõ videt̃ vera:nã ſecundũ hæc illa probatio quæ ſequit̃ ibi:nã & ſi qs,&c.nõ bene cõcluderet.Dicit enim,fraude nõ caret.Et hoc nõ cõcludit ꝙ eſt lata culpa,quæ dolo cõparat̃ & ſic eſt malè locutus Iuriſcõſultus.Huius timore glo.quæ eſt ſuper ver.fraude,ex-poſnit id eſt lata culpa,quæ dolo ęquiparat̃,& ſic bene cõcludit litera.Adhuc iſta expoſitio nõ eſt vera.Nã ſecundũ hoc probatio rationis ibi:nec enim nõ cõcluderet ad præmiſſa.Huius timore gl.recedit à dicta expoſitione,& exponit,fraude ſcilicet pręſumpta:& ſic litera,nec enim bene ſequit̃,& ratio cõcludit ad præmiſſa:hic verò eſt in fraude præſumpta:& per cõſequẽs vbi lata culpa,ibi fraus præſumpta:& ecõuerſo.Ita dicunt illi qui volũt ſuſtinere lect.glo.Sed illud nõ videt̃ bene dictũ.Nã
3 lata † culpa eſt,nõ intelligere quod oẽs intelligũt:vt j̃.de ver.ſigni.l.latæ.& ibi no.in princi.glo.Si ergo lata culpa venit ex ignorãtia:ergo patet ꝙ lata culpa nõ eſt fraus præſumpta ſeu dolus præſumptus, qui prouenit ex animo: vt ſ.de dolo.l.j.

Illi qui volũt ſuſtinere glo.dicũt ꝙ qñ lata culpa conſiſtit in eo quòd minorẽ diligentiã adhibet quis in rebus alienis q; in ſuis:tunc eſt fraus præſumpta.Ita loquitur hic:aliàs ſecus,vt dicta lege latæ.& ita pertranſeunt.Mihi videtur quòd glo.nõ poſsit ſuſtineri:& iſta nõ ſit vera lectu.primò propter violentiam quã facimus literæ exponendo latiorẽ id eſt latam & dolum id eſt dolo cõparari.Nã ſi poſſumus,non debemus à verbis legum recedere:vt l.j.§.ſi is qui nauem.ſ.de exerci.& inſrà de lega.iij.l.nõ aliter.Præterea glo.intelligit princi.huius legis in lata culpa:de qua loquitur lex latæ . quod certum eſt, ſecundũ omnes,nõ continere in ſe fraudem præſumptam,vt dictum eſt:& ideo quod poſtea ſequitur,nõ bene concluderet quòd fraus præſumpta vel dolus præſumptus nõ ſit dolus:ſed æquiparatur dolo.quod falſum eſſe oſtendo. Debetis ſcire quòd dolus eſt genus,& continet ſub ſe plures ſpecies:nam alius eſt dolus bonus:alius eſt dolus malus.Item alius eſt dolus verus & manifeſtus,alius dolus præſumptus:vt probatur

ſ.de

Universidad de Deusto

ſ.de dolo.l.j. & l.ſi procuratorem. §. dolo. & l.dolus.ĵ.titu.j. Modò li diceret ꝙ ſpecies æquipareť generi, vt homo equipa ratur animali: hæc non eſt bona locutio: imò debet dici, ho-
4 mo eſt animal. † Nã genus repreſentatur in qualibet ſua ſpe-cie: licet ſpecies inter ſe differant: vt l.ſi quid earũ. §. interem-ptum. ĵ. de leg.iij. & vnde legi. l. inter agnatos. & ſ. de pact. l.j. §. conuentionis. Verè ergo poſſumus & debemus dicere, do-lus præſumptus eſt dolus: non ꝙ cõparetur dolo: ideò recedo à lec.glo. & pono caſum ſecundum qđ in prin. dixi. Ad con trarium, ſ. ad leges quæ dicũt, lata culpa dolo equiparať: ergo non eſt dolus. Rñ. verum eſt lata culpa: ſed hic eſt latior cul-pa, quæ idẽ eſt qđ fraus præſumpta ſeu dolus præſumptus: & ſic eſt propriè dolus: et ſecũdum hoc litera procedit planè ſine violentia. Et iſta opi. fuit Io. de Blonoſco antiquí doct. Vltra mon. vt patet in libello ſuper titulo de actio. Inſti. Idem tenet Pet. And. zaffi. de Piſis, vt dicit Cy. vt ab eo audiui ſuper hac lege. Secundò opp. dr̃ hic in ſcđo rñſo ſecundũ vnam expoſi tionem, ꝙ ſi in rebus ſuis eſt minus diligens, ꝙ hoĩm cõis na-tura deſiderat, ꝙ deberet adhibere tãtam diligentiã in rebus depoſitis, quantã in rebus ſuis. Sed contra: quia etiã tunc qñ adhibet tantam diligentiam, ſi in ſuis eſt negligens, punitur: vt l.ſi conſtante. §. ſi maritus. ſol. ma. Dicit gl. ꝙ tunc punitur: quia eſt lata culpa: ſed hoc per legẽ illã, nõ per legẽ iſtã. Credo gl. optimè dicere: nam hic tractatur de culpa latiori, i. de do-lo præſumpto, quí non præſumitur, ſi tantam diligentiam ad-hibet rebus alterius, quantam ſuis. Sed ſi in ſuis eſſet ita negli gens quòd cadit in culpam latam punitur, non per hanc legẽ, ſed per illam l.ſi conſtante. §. ſi maritus. coniuncta l.ij. C. eodẽ. Nam in depoſito venit verus dolus & præſumptus, hoc eſt, la tior culpa, vt hic: & etiam lata culpa, vt ſ. eod. l.iij. Tertio op-
a po. dicitur hic ſecundũ aliam[a] expoſitionem, quòd ſi in rebus ſuis eſt plus diligens quàm communis hominum natura deſi derat, quòd tenetur tantam diligentiam præſtare rebus depo ſitis, quantam rebus ſuis: aliàs eſt in fraude præſumpta: ſecun dum hoc videtur quòd diligentia ſua ſit ſibi damnoſa: & ſic ſtultus erit melioris conditionis quàm peritus, contra l.non ſolum. de noxa. & l. Seruius. ĵ. quod vi aut clam. Huius timo re dicebat Io. de Blonoſco, quòd iſta expoſitio hic poſita non eſt vera: ſed debemus tenere expoſitionem poſitam ſ. quando minus eſt diligens quàm communis hominum natura deſi derat. Petrus tenet gl. & mihi videtur quòd gloſ. dicit verita-tem. Ad contrarium reſpondeo, ſua diligentia non debet ſibi eſſe damnoſa. concedo: ſed hic ſua diligentia non eſt ſibi damnoſa, ſed ſuus dolus præſumptus ex eo quòd minorem diligentiam adhibet quàm in ſuis: quia abſque bona fide eſt. Simile videmus in furioſo, qui delinquendo non obligatur. Secus in homine ſanæ mentis: nec propter hoc diſcretio ſua eſt ſibi damnoſa, ſed ſuum delictum, quod cadit in hominem ſanæ mentis, & non furioſum: vt ſuprà de officio præſidis. lege, diuus. & ad legem Corneliam de ſicarijs. lege in fans.

Quartò opponi. hic dicitur, qui non adhibet eam diligen-tiam in alienis rebus, quam adhibet in ſuis, eſt in latiori culpa: & ſic in fraude præſumpta. Contrà, quia hæc reputatur culpa leuis: vt probať ſ. fami. erciſc. l. hæredes. §. non tantũ. Inſti. de ſatiſda. §. ſi. Sol. illud quod hic dicitur, quòd eſt fraus præſum pta, intelligitur in rebus alienis prorſus. ibi verò loquitur in rebus communibus, vbi nulla præſumptio eſt fraudis: quia ſi res perit communiter, perit mihi & ſocio: vnde non eſt veriſi mile quòd ego voluerim in damnum meum & ſuum perde-re: vt ĵ. de proba. l. cum de indebito. & ibi nõ inducitur fraus præſumpta à iure: ſecus in re prorſus aliena. Ita loquitur hic. Ita intelligo, niſi aliquid interueniat quod faciat pręſumptio-nem doli ceſſare, vt ĵ. videbitis. Quintò oppon. ad idem de eo quod not. in l.ſi vt certo. §. quod verò ſenectute. ſ. commo. vbi qui res ſuas pretioſiores facit ſaluas, & commodatas di-miſit, tamen tenetur & ſic non adhibuit eam diligentiam in rebus alienis, quam in ſuis. Solu. eodem modo ibi non potuit omnes ſaluas facere: tamen ſibi licitum fuit ſuas pretioſiores ſaluas facere & pręferre: propter quod ceſſat præſumptio fraudis. Vna ergo præſumptio tollit aliam præſumptionẽ.
5 Diſtingue ergo, Aut loquimur in rebus cõibus: † & tũc adhi bere maiorẽ diligentiã in ſuis, ꝙ in rebus cõibus, nõ eſt fraus

a ¶ Secundùm aliam. Vide Bald. in l. pignus. in xv. colum. C. de pigno. actio. in contrarium. & Bald. in l.ſi conſtante. §. ſi maritus. præalleg.

a ☙ POMATES. ¶ Secundùm aliam. Vide Alexand. l. etiam. §. j. in tertio notabili. ff. ſoluto matrimonio.

b ¶ Culpa in genere. Et de hac materia Bar. & ſatis latè in l.ſi conſtante. §. ſi ma-ritus. ĵ. ſol. matr. poſt And. de Piſis ibi quę rẽdo qđ ſit lata culpa & qđ latior, & quid dolus verus, & quid præſumpt⁹; & quõ ẽt quodlibet horũ ꝓbeť qñq; verè, & quãdoq; præſumptiuè, refert etiã Cy. dixiſſe ꝙ di-ligens nõ tenetur de leui. qđ reprobať per ea, quę habenť in l. in rebus. ĵ. de iure dotiũ. Et vide vnũ modum probãdi dolũ re ipſa, ſi eſt læſus, vt retuli poſt Bar. in l. metum. qđ met. cau. allegan-do Bald. in l. decernimus. Et de modo pro bandi dolũ, & latam culpã, leuẽ & leuiſſimã, per Bal. in l. ſolã. in v. col. C. de teſt. Et quid ſit dolus, ꝓ Bal. in l. pignus. C. de pigno. actí. Et qñ lata culpa æquipareť do-lo, latè ꝓ Bal. & An-ge. poſt glo. in l.ſi mo ra. ſo. ma. poſt Bar. in l.j. §. non aũt. ĵ. ſi quis teſt. lib. in viij. col. Itẽ limita ſcđm Bal. An ge. l. ſicut. ad fin. C. de præſcr. xxx. ann. ꝙ iu ris, ignorãtia excuſat à pœnis doli, nõ latæ culpæ. Itẽ ꝓbatur do lus, ſi qs id, qđ ꝓmi-ſit, & de quo recepit præceptũ guarẽtigię, nõ facit. l. q reſtituere. de rei vẽ. ſecũdum Bal. in l.j. de ſenten. q̃ ꝓ eo qđ ĩtereſt in ix. col. in ver. mercator. Et de iſtis ꝓbationi-bus ꝙ Bar. in trac. de teſte. & vide in l. do-lum. C. de dolo. Caſus fortuitus eſt, cui ꝑui deri non poteſt. Adde Bal. in d. l. q̃ fortuitis & latius in l. pignus. in ij. col. C. de pig. act. & qđ dixi in l. ij. §. ſi eo tpe. poſt text. ff. de admi. rerũ ad ciui. ꝓti nẽ. & ꝙ do. Ant. & ꝙ d. Abb. ĩ c.j. de cõmo. & ibi alleg. c. Ioãnes de homici. dicẽs ꝙ eſt inopinatę rei euẽtus, cui ꝑuideri non põt: & ideo vbi diligẽtiſ-ſimus ꝑuidiſſet, non eſt caſus fortuit⁹, d.c. Ioãnes. & ideo dicit ibi ꝙ licet gl. iuris ci uilis ſint variæ in q. an furtũ ſit caſus for-tuit⁹, ipſe cõcludit ꝙ aut fit ꝙ violentiã, et ceſsãte culpa tua, qa nõ iuiſti in loco peri-culoſo, et ſit fortuit⁹. aut fit clandeſtinè; &

præſumpta, vt hic: niſi ſit alia pręſumptio quæ illam præſumptionẽ elidat. Expedi-tis contrarijs venio ad materiã noſtræ le-gis examinandã per qõnes, & eam inten-do ſumma diligẽtia pertractare. Primò
6 igitur quæro, † quid eſt culpa in genere.[b]
b Dicit Pet. culpa eſt deuiatio à legis diſpo ſitione. quod ſic probať: Lex ab oĩbus ſci-ri debet & obſeruari: ergo qui id, qđ præ-cipit lex, non obſeruat, eſt in culpa: vt C. đ le. l. leges. Iſta diffinitio nõ placet: nam nõ comprehendit niſi latã culpam. Cum eĩm lata culpa ſit ignorãtia illius, qđ ab omni-bus ſcire debeat, vt l. latæ. ĵ. de verb. ſig. & ĵ. diceť: ergo qui deuiat à iure ordinario, eſt in culpa lata. Hinc eſt ꝙ noſtri docto-
7 res dicunt † ꝙ ignorantia legum eſt lata culpa. not. per Gul. de his qui no. infa. l. li-berorum. §. notanť. Ego verò ſic diffinio Culpa, eſt deuiatio ab eo, quod bonũ eſt, qđ per diligentiã hominis potuit pręuide ri. Credo q̃ iſta ſit bona diffinitio. Nam eo ipſo ꝙ deuiat ab eo quod bonũ eſt, ſiue in faciendo malũ, ſiue in omittendo bonum ſcienter vel ignorãter: iſta eſt culpa, vt ap parebit: & ideo dixi ꝙ per diligentiã ho-minis, &c. ad differentiã caſus fortuiti, qui præuideri non põt: vt Ç. de pigno. actio. l. quæ fortuitis. & ĵ. de re. iur. l. cõtractus. in fi. Secundò quæro, quæ ſint ſpecies cul-
8 pæ, † quotuplex ſit culpa. gl. cõiter dicũt ꝙ ſit triplex, ſ. lata, leuis, & leuiſſima: vt ſ. cõmo. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. C. arbi. tute. l. quicquid. de nego. geſt. l. tuto-ri. ad l. Aquil. l. in lege. de regul. iur. l. con-tractus. Et hoc etiam probatur, quia lex dicit ꝙ à procuratore omnis culpa exigiť: vt C. mandati. l. à procuratore. Iſtud ergo ſignum vniuerſale & collectiuum, omnis, requirit ad minus tria: vt l. Neratius. de ver. ſign. & ſic erunt tres culpæ. Alĳ moderni dicunt ꝙ ſunt quinq; ſpecies culpæ, & me lius, ſ. latiſſima, vt dolus manifeſtus: la-
c tior, vt dolus præſumptus, [c] de qua diciť hic, & ĵ. de verb. ſig. l. magna. Item lata, le-uis, & leuiſſima, & de quibus ĵ. videbim⁹. & ꝙ hæc opi. ſit vera, reduco ad practicã.
9 Scholaris accepit † famulum, & pro eo ac cepit expromiſſorẽ, q̃ ꝓmiſit ſcholari refi-cere oẽ damnũ qđ ei cõtinget culpa famu lí: demũ famulus fecit furtum: quęriť vtrũ expromiſſor teneať. Et videť ꝙ non, ſcđm cõem modum loquẽdi noſtrorũ glo. Nam aliud eſt culpa, aliud eſt dolus de quo do-lo hic non fuit ꝓmiſſum, & in cõtrariũ eſt
10 veritas, ꝙ expromiſſor teneť. † quia dol⁹ eſt culpa latiſſima, vt ſ. dixi. qđ arbitror eſſe verũ: quia dolus continet ſub appel-latione culpæ. Nã ille, qui cõmittit dolũ,

tunc ſi ab ea ꝑſona, à qua ẽt diligẽtiſsimus hõ pręcauiſſet vt ab vxore & filio, & ſit caſus fortuit⁹: aliàs nõ. Allegat q̃ habenť in l. q̃ fortuitis. de quo ẽt vide ꝙ Mod. in §. ſed iſtę. Inſti. de act. & Sali. in l. cũ duob⁹. §. dãna. ꝓ ſocio. & ibi glo. Et vtrũ mors ſit caſus fortuitus, vide Bal. in l.j. C. de his q ad liber. pue. nõ poſ. ad fi. Et qđ differt à caſu improuiſo, vide fin. Bal. in l.j. C. de ſic. Et de furto & la trocinio, vide per glo. & Bal. l.j. C. eo. & ibi per Bal. qđ de incendio. & videtur tex. in l. eum qui. in prin. ff. de furt. quòd furtum ſit caſus fortuitus.

c ¶ Dolus præſumptus. Dolus eſt latiſſima culpa; addẽ Bar. in l. pign⁹. in ix. col. in ver. ſed dubitatur. de pigno. act. & vide ĵ. proxi. col. Sed an dolus ſit crimen Bar. per illum tex. ꝙ ſic, in l.j. ff. de fideiuſſ. tu. coniuncta gloſ. Adde tu ad Bart.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic Car.in cõſi.v.col.ij.qui hęc dicta Bar.in latiſſima & latiori culpa ſequit.

a ¶ Culpa latior.Bal.in l.pignus.in v.col.C.de pigno.actio.& ibi vide differentiam inter latam & latiorem.

a ☞ POMATES. ¶ Culpa latior. Vide Alexã.etiam.§.licet in dotalibus. col.iij.ff.ſolu.matri.Cepo.conſi.xviij.j.dubio. Vide Car.conſi.v.

b ☞ POMATES. ¶ Illa probata. Vide Alexan.cõſi.ciij. col. v.volu.j.

c ¶ Culpã latiorẽ. Vide q̃ dixi ſ.in iij.colũ. poſt Bar. Iac.But.& Ange.in l.ſi qs id qđ ſ.de iuriſdi.om.iud.§. doli. Dolũ præſumptũ dicitur eſſe idem quod lata culpa.& vide ſ.proxi.col.

d ¶ Clariores. Sed do. Ant.in c.ij.de cẽſi.videtur velle cõtrariũ, vbi dixit q̃ ſi in criminalibus lex expreſſè requirit dolum ad pœnã imponẽdã, qđ ſufficit latiſſima culpa pro qua inducit dolus p̃ſumptus. ſed Ioã.ibi refert Bar.tenere contrariũ hic:& melius niſi talis probatio expreſſè eſſet à iure probata. l. ſi hi qui adulterij.C.de adulte. Et adde qđ dixi ſ.in q.an lata culpa equiparetur dolo, vide Bar.in l.j.§.non autẽ.j. ſi quis teſt. liber.& quod ibi dicit Bal. in l.pignus.C.de pign.act.in ix.col.in verſ.ſed ſi dubitatur. vbi tenet q̃ maxima culpa ſit dolus. & Barto.ſ.proxi.col.

e ☞ POMATES. ¶ Quid eſt lata culpa. Et dicta Bar.circa iſtas dicit cõiter teneri Panor. conſil. lxxxij.col.ij.vol.ij.

f ¶ Eiuſdẽ profeſſionis. Quid ſi quis temerè aliqđ aſſerit an dicatur in dolo vel lata culpa. vide ea quæ dixi in l.ij.C.qđ cuiuſque vniuer.

g ☞ POMATES. ¶ Iuxta p̃dicta. Quero an error iuris ſit lata culpa, vide Alexan.in l.ij.col.ij.ff.qđ quiſq; iu. Anch.c.canonũ.col.lv. ad fi.& ſeq.de cõſti. Alex.cõſil.lxv.col.fi.vol.j. & conſi.lxxvij.volu.iij. col.ij.vbi ponit pulchrũ caſum Felj.c.ij. col.ij.de cõſtitu. limita vt per Sali.l.quod te.ſ.ſi cer.peta.qũ ius procederet p regulã. ſecus ſi per fallẽtiam. adde Alex.cõſil.lxvj. in j.colũ.iiij.volu.& cõſi.lxxvj.penul.col. iij.volu.Roma.conſi. lix.& cõſil.cclj.quod intellige in ſtatutis clauſis in corpore ſtatutorum.ſecus ſi ſunt extrauagãria, vt per Areti.cõſi.cliij.col.j. &, de iſta qõne vide Imo.cõſ.xxiij.& cõ ſi.xxxj.aliàs.lxv. col. iij.volu.iij.

h ¶ Illiterato. Et nota quòd iuris ignorantia excuſat à pœna doli, non à pœna

deuiat à bono:ergo &c.Pro hoc q̃ dolus eſt culpa eſt glo.ſ.de mino.l.ſi ex cauſa.§. ſi mulier.& j̃.de regu.iur.l.qđ qs ſua culpa.prout ibi gl.exẽpliſicat in furto & delicto,vt hic:& patet in l.in venditione.j̃. de act.emp.& quod ibi no.& j̃.de pe.hære.l.& nõ tantũ.§.veniũt.in glo.ſup verſi. prædo.Nec obſtat q̃ videtur poni copula,& inter dolũ & culpã:vt d.l.ſi vt certo. §.nunc videdũ.& de reg.iur.l.cõtractus. cũ ſi.per qđ videtur diuerſa,vt no.j̃.de iuris & fact.igno.ſuper rub.qa in illis legibus culpa ponit pro leui & leuiſſima:& ſic prout ſpecies diſtincta à dolo quæ eſt culpa leuiſſima:ſed accipiẽdo culpã in genere continet ſub ſe ſpecies culpæ:vt ſ.vidiſtis. Tertio videndum eſt de qualibet culpa per ſe. Et primò †quæro qđ eſt culpa latiſſima:Reſpõ.cũ culpa latiſſima ſit idẽ quod dolus manifeſtus; diffinitionẽ huius habemus ſicut de dolo:vt ſ.de dolo.l.j.Dolus autẽ †eſt machinatio ad decipiendũ fallendũq̃ alterũ adhibita manifeſtè.Illud qđ dico,manifeſtè,dico ad differentiã doli præſumpti,qui eſt culpa latior,de qua ſtatim videbimus: & de hoc dolo manifeſto hic nõ tracto: quia habet tractatũ per ſe ſ.de dolo.per totũ. Quarto quæro †qđ eſt culpa latior.[a] Dicũt quidam.ſi librũ tuũ poſuiſti in camera,& depoſitũ dimiſiſti in aula:iſtud eſt verũ ſine dubio:vt hac l.tñ non eſt dare diffinitionem,ſed dare exẽplũ:vnde alij,vt Ioã.de Blonoſco ſic dicunt:Culpa latior eſt fallax calliditas ad decipiendũ,fallendumq̃ alterũ adhibita;& in eo conſiſtit qđ in rebus ſuis & alienis aliter & aliter fallaci animo cõuerſat:& idẽ videtur ſentire Pe. Credo q̃ habuit bonum intellectũ,tñ nimis reſtringit iſtã diffinitionẽ.Nã multæ aliæ ſunt cauſæ,ex qbus dolus p̃ſumitur q̃ ex iſta cauſa,quæ per hãc legẽ habet,vt j̃.patebit:& ideo ſic diffinitur. Culpa latior eſt machinatio ad decipiendũ fallendumq̃ alterũ adhibita p̃ſumptiuè. Iſtud probatur ſ.de dolo.l.j.Poſui in diffinitione,præſumptiuè,ad differentiã doli manifeſti. Poſſetis vos dicere, iſtud eſt falſum.Nã cũ conſiſtat dolus ex animo,non poteſt probari,ſed ex indicijs præſumit: C.de dolo.l.dolũ.Omnis †ergo dolus eſt præſumptus,& nullus dolus eſt manifeſtus.Reſpon.Quædã ſunt indicia manifeſta:& illa probata[b] inducũt dolũ manifeſtum:vt d.l.dolũ.Quædã ſunt indicia ſeu præſumptiones non ita manifeſtæ:nec omnino dolũ cõcludunt:& iſta de neceſſitate nõ inducunt dolũ,ſed præſumptiuè: vt j̃.titu.j.l.ſi procuratorẽ.§.dolo.& l.dolus.cũ ſi.& hoc eſſe verum patebit ex his quæ j̃.dicam. Iuxta hoc quæro,†quæ eſt differentia in effectu inter verũ dolum & præſumptũ vel culpã latiorẽ.[c] Reſpõ.primò q̃ differũt:quia minor à vero dolo nõ excuſatur:à dolo præſumpto ſic: vt ſ.de eden.l.vbi.& not.j̃.de oper.nouí nun.l.j. §.aduerſus.& ibi de hoc per Dy.Itẽ à vero dolo nulla eſt excuſatio,à præſumpto ſic, vt ſi ſit alia præſumptio quæ illã tollit:vt ſi res erat cõmunis,& aliæ res depoſitarij eſſent pretioſiores,vt dixi ſ.in dubus vltimis contrarijs.

d Itẽ quia in cauſis criminalibus requirũtur luce meridiana clariores[d] probationes:vt l.ſciãt.C.de proba.ille talis dolus non ſufficit:quia nõ debet qs ex præſumptionibus dãnari.vt j̃.de pœnis.l.abſentẽ.niſi fortè hoc exprimeretur in iure ex aliqua cauſa:vt C.de adulter.l.ſi hi qui adulterij.& in authẽ.ſi quis ei.

16 Itẽ quæro quintò †quid eſt lata culpa.[e] & vt nihil iniquitatis remaneat incognitũ,ſciendũ eſt q̃ noſtri glo.ſic diffiniunt. Lata culpa eſt,nõ intelligere quod oẽs homines intelligũt:vt l.latæ.j̃.de ver.ſigni.Ita not.Inſtitu.qui.mod.re cõtrahi.ob.§. pen.vbi glo.voluit deſcribere oẽs culpas.hoc etiã ſentit gl.ſuper hac lege.Certè hęc diffinitio nõ eſt bona:nõ enim cõuertitur cũ ſuo diffinito:ergo &c.vt l.j.§.j.ſ.de dolo.ecce furioſus nõ intelligit quod oẽs intelligũt:& tñ cõſtat q̃ non eſt in lata culpa:vt l.diuus.ff.de offic.preſi.& l.illud.ſ.de minoribus qui enim ſenſu carent,nõ poſſunt committere culpã,vt l.j.§.j.ſ.ſi quadru.pau.feciſſe dicatur. Alij,vt Ioan.de Blo.ſic diffiniunt: Lata culpa,eſt quædã negligẽtia quæ cõſiſtit in eo quod quis minorẽ diligentiã adhibet in rebus alienis q̃ in rebus ſuis.& cõmunis hominũ natura deſiderat.probatur in d.l.latæ.& facit hic:& iſta nõ eſt bona.ecce ſecundũ cõmunẽ hominũ naturam qs ignorat medicinã.Itẽ quis neſcit eſſe mẽſor ſeu menſurator agrorũ:tñ medicũ vel menſorẽ nõ eſſe,nõ eſt lata culpa:

17 licet in arte ſua medicus †vel menſor negligẽs ſit in lata culpa:vt l.illicitas.§.ſi cui.ſ.de offi.præſi.& de regu.iur.l.imperitia.& ſi men.fal,mo.dixe.l.j.§.j. Vides ergo q̃ lata culpa nõ ſemper cõſiſtit in eo quod hominũ cõis natura deſiderat:vnde tertij,vt Pet.diffiniunt,lata culpa eſt negligẽtia magna ex fatuitate procedẽs;quæ cõſiſtit in eo quod minorẽ diligẽtiam quis adhibet q̃ hominũ cõis natura deſiderat,qui ſunt eiuſdẽ

f profeſſionis[f] & cõditionis.Per iſta enim verba quæ ſunt vltimo loco poſita,tollitur obiectio quæ fit de medico vel mẽſore & alijs artibus.Iſta diffinitio mihi videt imperfecta.Vnde ex eo q̃ dicit,lata culpa,eſt magna negligentia.Primò videt aſſerere ipſe q̃ lata culpa nõ cõmittitur,niſi in negligẽdo.Sed certè imò committitur etiã faciendo quod facere nõ debet:vt l.ſi ſeruum.§.j.j̃.de ver.obli.Præterea,dicit ipſe,ex fatuitate proueniens,&c.Fatuitas enim eſt illa quæ cadit in furioſum & mente captũ:vt ſ.de poſtul.l.fatuo.in quo nõ cadit lata culpa, vt ſ.dictũ eſt.Ego autẽ ſic diffinio:Lata culpa,eſt deuiatio in circumſpecta ab ea diligẽtia,quam cõiter habẽt homines qui ſunt eiuſdẽ profeſſionis & cõditionis.Credo quòd iſta breuis diffinitio omnia comprehendat. Quod enim dico,deuiatio. iſtud eſt nomẽ generale ad omnẽ culpam,vt patet ſ.in diffinitione culpæ in generali.Itẽ eſt nomẽ cõmune culpæ in faciendo,& culpæ in nõ faciẽdo.Ponitur ergo hic iſtud nomẽ vt genus.In circumſpecta,hoc dico ad differentiã doli veri & præſumpti:hoc eſt,ad differentiam culpæ & latiſſimè & latioris, quæ veniũt ex animo manifeſto vel præſumpto.ſequitur,Ab ea diligẽtia,quã communiter habent homines.Hoc probatur in d.l.latæ.& hoc dicitur ad differẽtiã culpæ leuis,leuioris & leuiſſimæ,quæ circa aliud conſiſtit: vt j̃.videbitis.Sequitur

18 †eiuſdẽ profeſſionis:& hoc propter medicos & alios,qui in arte ſua dicũtur cõmittere latã culpã,vt ſ.dictũ eſt:vt l.j.§.j.ſi men.fa.mo.dixe.ſequitur,& cõditionis.hoc eſt dictũ ad excludendũ eos,q̃ habent iuſtã cauſam ignorantiæ.Quid enim ſi aliquid publicè dicit & præconizatur in ciuitate:tũc cõmuniter omnes illud ſciũt,qui ſunt præſentes:ſed qui ſunt fatui vel furioſi,dicuntur à mente ſua alieni:& licet ſint corpore præſentes,tamen non animo,& ſic paris cõditionis ſunt abſentes. eis ergo nõ præiudicat ignorantia talis: quia in eis non cadit lata culpa. Vide ergo hãc diffinitionem bonam,quæ conſtat ex genere & differentijs:non ergo quælibet imperitia artificis eſt lata culpa.Sed ſi erratur in eo quod communiter ſciunt omnes:erit lata culpa.Si erratur in eo quod ſciunt excellẽtes artifices erit leuis.Si erratur in eo quod ſciunt tantũ excellentiſſimi:erit leuiſſima.Et ita debet intelligi l.j.§.j.ſ.ſi men.fal-

g ſum mo.dixe.& hoc patet ex prædicta diffinitione, & ex his

19 quæ dicentur. Iuxta prædicta[g] quæro † vtrum error iuris

h ſit lata culpa in quolibet illiterato[h].Et videtur quòd non:niſi

in his

Universidad de Deusto Biblioteca

propter latam culpã secundùm Ant. in l. si cut. C. de præscr. xxx. an ad fi. & adde Bal. in c. j. §. iudices. de pace iura. fir. dicebat q̃ error iuris in literato esset dolus præsumptus: sed Bar. & Bal. a in rub. C. de pœ. iudic. & melius dixi post Bal. in d. §. iudices. Et an error iuris sit lata culpa, & an iuris ignorantia excuset à dolo vero, an ex præsumpto, vide quæ dixi in l. si quis id quod de iurisd. omn. iud. & ibi etiam quid in errore iuris naturalis.

a ¶ Est gloss. Vide per Bald. in d. l. leges. & Bart. in l. non fatetur. & quę ibi dixi de cõfess. & de modo probandi iuris errorem, vide per Bal. in l. venditioni. C. pro emptore. per Barto. latè in l. non fatet. de confes.

b ¶ Opiniones doc. Vt l. dos à patre. Bene facit quod not. Bart. in l. fin. C. de pœna iudi. qui male iudi. & not. Bald. in l. venditioni. C. pro empto. & dixi post Bartol. in l. non fatetur. in penult. col. ff. de confessis. & adde Bal. in l. cùm quis. C. de iur. & fac. igno.

c ❧ POMATES. ¶ Et tũc talis. Quid in errore facti, vide Alexand. consil. cẽ. j. colum. ij. volu. & col. iij. & v. & Aret. consili. xxxviij. colum. ij. quem vide.

d ¶ De errore. An liceat ignorare ius municipale, & q̃ sit lata culpa, adde oĩno Bart. in l. omnes populi. circa finẽ. de iustitia & iure. vbi pulchrè loquitur. & quod not. Bal. & Bart. in l. cunctos populos. in xvj. col. in versi. circa maleficia. de summa trinita. & Bal. in l. antepen. C. de legi. Adde tamẽ q̃ in principe præsumitur ignorantia statutorũ & consuetudinum, vt in ca. j. de consti. in vj. secundũ Bald. in l. fi. in ij. col. C. si contra ius. Et hìc adde Bald. in l. ius ciuile. in finalibus verbis, de iusti. & iur. & vide Barto. in l. oẽs populi. circa fi. Item rustici præsumuntur ignorare iura. glos. est quam not. Bal. in iij. col. in l. cũ allegas. C. de vsur. & istud primum capitulum alleg. Bar. in l. de quibus. in princi. iij. colum. ij. de legi.

e ¶ Non obstat. Vide et limita vt per Bald. in d. l. in bonorũ. Et an sufficiarvnũ vel plures consulere, vide q̃ dixi in l. properandũ. §. siue autem alterutra. C. de iudic.

f ¶ Item quæro. An la

in his qui sunt eiusdẽ professionis, vt patet ex diffinitione prædicta. facit qđ quisq̃ iuris. l. ij. contra videtur quod sic: quia omnes iura scire debent: vt l. leges sacratissimæ. C. de legi. hoc ergo ignorare, est lata culpa: vt d. l. latæ. & ij. in diffinitione. Pro hoc est gl. a ij. de his qui not. infa. l. liberorum. §. notant. & not. Instit. de suspe. tuto. §. suspectus. Pro hoc videt text. j. de iur. & fac. igno. l. regula. §. pe. ibi: nec stultis, &c. Nam errantes in iure appellat stultos. Ego puto sic dicendũ: Aut loquimur de ignorãtia iuris cõis, aut iuris specialis aut municipalis. Primo casu aut est ius certum & limitatum: quia de hoc est casus legis: & talis ignorantia est lata culpa, vt d. l. regula. §. pen. & d. l. liberorum. §. notantur. & §. suspectus. cum gl. & j. de ver. sig. l. latæ. coniuncta. l. leges. C. de leg. Aut dubium est ius, quia sunt opiniões doct. b vel quia de hoc non habemus legẽ expressam, sed argumenta verisimilia, & tunc talis c ignorantia non est simpliciter lata: sed debet iudicari lata culpa, leuis vel leuissima, sicut de ignorantia facti: vt j. de iur. & facti igno. l. ij. & ibi glo. hoc videtur sentire firmiter. Facit ij. de legi. l. non possunt. cum gl. Secũdo casu qñ quærit de error d iuris municipalis: & tũc aut loquimur in hominibus eiusdem municipij: & idem qđ suprà, eadẽ ratione, si sint eiusdẽ conditionis, & si sint præsentes: vt j. de decre. ab ordi. fa. l. fi. Aut in hominibus alterius municipij: & tũc est idem qđ in errore facti: vt extra, de consti. lib. vj. c. j. Non obstat e q̃ omnes nõ sint eiusdem professionis: quia nõ oẽs homies sunt iuristę: qa illa scientia, quæ est in iurisperitis, videt esse in quolibet vulgari: qa peritos possunt consulere. Et istud faciunt cõiter oẽs vt j. de bonorũ pos. l. in bonorum. Item quæro f vtrum lata culpa † æquiparetur dolo. Gl. nostrę hoc expediunt per regulam & exceptionem. Nã dicunt, Regula est, q̃ lata culpa æquiparetur dolo, vt hic, cum si. Fallit in duobus casibus, vt in d. l. j. §. j. ij. si mensor fal. mo. dixe. & j. tit. j. l. si fideiussor. §. j. & j. solu. ma. l. si mora. Alibi dicit gl. q̃ fallit in tribus casibus, vt no. in l. in actiõibus. in prin. ij. de litem iuran. Illos em̃ tres casus examinemus. Primo em̃ dicit glo. q̃ illud est verum quando tractamus de pecuniario damno non de pœna corporali infligenda: vt l. j. j. ad legẽ Cornel. de sic. & innuit gl. q̃ in pœnalibus vbi tractatur de pecuniaria pœna, lata culpa æquiparatur dolo. Id nõ videt verum: vt l. j. §. si quis ideo. j. ne vis fiat ei. & ibi no. facit vi bono. rapto. l. ij. §. hac actione. Vñ glo. alibi circa hunc passum aliter dicit, q̃ regula fallit in omnibus delictis & criminibus. Ita nota. in d. l. j. j. ad legem Cornel. de sica. Nec istud verum est: nam in his quæ descendunt ex delicto g lata culpa æquiparatur dolo: vt j. si quis testa. liber esse iussus fuerit l. j. §. non autem. & ij. si mensor fal. mo. dixe. l. j. Nã illa actio, quæ datur contra mensorẽ, non oritur ex contractu, sed ex delicto cõmisso in malè mẽsurando: vt ij. de eden. l. vbi in princ. Nam actio in factũ, quę datur cõtra non edentẽ est ex delicto cõmisso in ñ parẽdo iudici: vt l. si quis ex argẽtariis. §. ex hoc edicto. ij. de eden. quicquid dicat gl. in l. fi. eiusdẽ titu. vt ibi dixi. Vnde alibi glos. h dixit q̃ illa regula quòd lata culpa dolo æquiparatur, fallit in omnibus actionibus, quæ puniũt tantùm dolum, vt inimicitiæ, vel iniuriarum, & furti, & similium. Ita no. j. de verb. signi. l. magna. & istud est multũ notandum. Et ideo i vt iste passus tibi breuiter liqueat, distingue: Aut loquimur in actionibus descendentibus ex contractu vel quasi: & lata culpa æquiparatur dolo: vt hic, cum similibus determinationibus, quæ no. in dicta l. in actionibus. Aut loquimur in actionibus seu accusationibus descendentibus ex delicto: & tũc aut quæris quo ad pœnam corporalem: & lata culpa non æquiparatur dolo: vt l. iij. §. j. j. ad leg. Cornel. de sicar. & not. in dicta l. in actionibus. Aut quo ad pœnam pecuniariam; & tunc aut lex siue statutum requirit expressè dolum; aut loquimur simpliciter. Primo casu non æquiparatur dolo. l. j. §. si qs. j. ne vis fiat ei. vi bonorũ raptorum. l. ij. §. hac actione. & quod no. in dicta l. magna negligentia. Secundo casu æquiparatur dolo k: vt j. si quis testa. liber esse iussus fuerit. l. j. §. non autem. & ij. si mensor fal. mo. dixe. l. j. §. j. cum simil. & sic intellige glos. in dicta l. magna negligentia. Dicetis vos, istud videtur contra l. j. §. non autem. Nam ibi verba edicti requirebant dolum, vt patet in princ. legis, & tamen lata culpa æquiparatur dolo. Respondeo, quòd verba posita in principio legis non sunt verba edicti, sed Iurisconsulti. In edicto em̃ nõ fiebat mentio doli. Vel si vis dicere quòd essent verba edicti, dic quòd ille §. non autem. processit ex declaratione expressa Iurisconsulti per rationem quæ ponitur in eadem l. j. §. j. Sed si Iurisconsultus hoc nõ expressisset: secus esset de iure. Sol. gl. in dicta l. in actionibus. ij. de in litem iurand. dicit 21 q̃ lata culpa † non æquiparatur dolo quo ad infamiam irrogandam: vt Instit. de suspect. tuto. §. suspectus. & ibi etiam no. idem tenet gl. j. sol. ma. l. si mora. expressius C. de suspect. tu. l. suspectus. Item Cy. C. de suspect. tut. l. fi. in iij. q. licet quidam aliter dixerint: vt no. in dicto §. suspect. Azo verò circa hoc processit distinguẽdo. Nã aut loquimur de infamia quæ infertur per sententiam: & tunc lata culpa non æquiparatur dolo: vt in prædictis iuribus. Aut de infamia, quæ infertur ipso facto: & tunc dolo æquiparatur: vt ij. de his qui not. infami. l. liberorum. §. notantur. & in dicto §. suspectus. in gl. magna. Ratio potest esse certa: quia in illis casibus, in quibus infamatur ipso facto, lex tãtùm abhorret ista facta, quòd factum magis notat, quàm consilium: vt j. de ritu nuptiarum. l. palam. §. 22 penultimo. Et ista opinio placet. Tertiò dicit gloss. † in dicta l. in actionibus. fallit in iuramento in litem quod defertur propter dolum, non propter culpam latam. Idem not. in dicto §. suspectus. & hoc tenent Doctores, & puto verum: quia iuramentum in litem defertur propter dolum, seu contumaciam, seu delictum: & lex expressè requirit dolum: vt dicta l. in actionibus. ergo &c. vt suprà proximè 23 dictum est in delictis. Quartò fallit † in petendo restitutionem in integrum, quæ non petitur aduersus verum dolum, sed latam culpam sic, vt dicta l. vbi suprà, de eden-

ta culpa æquiparetur dolo, adde tu altã fal lentiã, quã ponit Ni. de Math. in l. etiã. §. licet. ff. sol. mat. et dicit bal. in l. ij. C. de prob. q̃ si in libello deduco dolũ, et probo latã culpã, nõ obtinebo. et vide quę dixi ij. et j.

¶ Descendunt ex delicto. ad hoc vid bal. in rub. C. de pœn. iud. qui ma. iudi. vbi hoc idẽ tenet, licet cõtrarium teneat in l. hoc edicto. ij. quod quisq̃ iur. et in c. j. §. iudices. de pac. iur. fir.

h ¶ Gl. An dolus & lata culpa æquiparent: sed do. Anto. in c. ij. de cõsti. dicit q̃ si p pœna pecuniaria in criminalibus lex requirat dolũ ad pœnã imponẽdam, q̃ sufficit lata, per quã dolus est inductus præsumptiuè: sed secũdùm d. Io. ibi illud videt falsum, et cõtra l. ij. §. hac actione. vi bo. rap. sed contrarium no. hic: sed secũdùm eum dictũ d. Ant. poterit procedere in cõtractibus oĩbus in quibus lata culpa æquiparat dolo. l. j. ff. si mẽsor fal. mo. di. & d. l. quod Nerua. et adde quod dixi ij. eo. iij. q. & de materia per Sal. in l. j. C. depo.

¶ Et ideo. Sic diffinitur culpa latior, & ibi: doli manifesti. &c. De differẽtia inter dolũ verũ & præsumptum, vide Paul. de Castr. in l. vbi. in prin. ij. de eden.

k ¶ Aequiparat dolo. Et prius quid sit lata culpa: de hac vide no. per Bald. in l. pignus. in vj. co. C. de pig. act. & Bal. in l. si constãte. §. si maritus. j. solu. mat. & quod æquiparentur dolo, hic limita not. nisi esses iurisperitus: quia peritus in iure nõ poterit allegare suam imperitiam ad excusandum se dolo. Ita dicit Angel. probari in l. ij. ij. quod quisq̃ iu. quod dicit esse mirabile ad limitationẽ l. si quis id quod. de iurisd. omn. iud. Quod an verum sit, vide quæ dixi in d. l. ij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ad malam fidem. Et appellatione culpæ de qua intelligatur, vide in l. in vēditione. §. j. de bonis authorita. iudic. posst.

b ¶ Leuis culpa. Vide Bal. in l. pignus. de pign. acti. in ix. col. & ibi de exemplis.

c ❧ POMATES. ¶ Leuissima culpa. Vide Alex. l. ſi mora. x. col. & ibi Ias. col. xiij. ff. fol. mat. Alex. consi. ccxix. col. iij. vol. ij. & consi. l. col. pe. in princip.

d ¶ L. in rebus. Adde tex. & ibi not. in glo. fin. in l. ſi constante. §. ſi maritus. j. fol. matr.

e ¶ In rebus communibus. Quāquis adhibet maiorem diligentiā rebus ſuis quam alienis vel cōmunibus, vide ad hoc ſecundā q. per Bal. in l. pignus C. de pignor. actio. in vij. col. in ver. ſed iuxta hoc quæritur, cōmodaui. per do. Io. in cap. j. de commodato.

f ❧ POMATES. ¶ Ad tertium. Vide Alexand. xl vij. colū. iij. volumi. j.

g ¶ Qū contrahebat. Iſta reprehendit Bal. in l. pignus. C. de pigno. action. in materia leuis culpæ.

h ¶ Est medium. Ita ni ſi res ſit cōmiſſa arbitrio accipiētis. Ita ſingul. dicit Bart. in l. j. de ſolu. per illum tex.

i ¶ Leuissima culpa. & no. qd licet regulariter de iure qs teneat de damno dato culpa leuiſſima, vt in l. lege Aquil. §. ad l. Agl. tū in foro conſciētiæ nō tenet. Ita dicit Inn. in ca. ſicut dignū. de homi. qd not. & vide p Bal. in l. pignus. in x. colum. de pign. actio.

k ¶ Ex prędictis. Ad p̄bandum culpam. §. dictum eſt ad eam autē reprobandum, vide quæ no. Bald. in l. pignus. in vlti. colū. de pign. act. & adde quę not. Barto. ſing. in l. ſi vt certo. §. interdum. ff. cōmo. & quæ dixi in §. nūc videndū. & ad p̄bandū culpā leuem & leuiſsimā, vide Bart. in l. ſi cum vē deret. de pigno. act. & Bal. in l. ſolā. C. de teſti. & in l. ſi cōſtante. §. ſi maritus. ſol. mat.

l ❧ POMATES. ¶ Vtrū culpa. Vide Aret. conſil. xxxvij. colū. iij. & quomodo quis excuſetur à culpa, Ro. conſi. cccxcv.

m ¶ Leui ſeu latæ. per Bald. in l. pignus. de pig. acti. per Sālic. in l. ſi nulla. in ff. eo. titu. hic adde gloſſ. penul. in l. ſi mora. & ibi doct. ſolu. matr. quam voluit allegare hic Bar. Imo. in c. j. commo. in ix. colum. De hac culpa legis Aquiliæ tangunt Mod. in l. domos. ff. de legat. j. & alleg. Bart. hic. Vide in l. ſi quis exargentarijs. §. penul. per quæ ibi dixi ſupra de eden. & in l. ſi mora. ſolu. mat. & modum p̄bandi culpam & caſum, vide in dic. l. ſi quis ex argentarijs.

do. & ibi nota. C. ſi aduerſus delictū. l. j. & §. de minoribus. l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum. Quinto † fallit quantū ad mala fidem[a] inducendam. Nam dolus inducit malam fidem: lata verò culpa non: vt ſupra de peti. hæredi. l. ſed & ſi lege. §. ſcire. vbi dicit de ignorantia iuris, quæ eſt, in lata culpa, vt ſuprà dictum eſt. Et ex hoc † ſequitur caſus ſextus, quòd lata culpa nō impedit fructuū acquiſitionem, licet dolus impediat: vt j. de vſuſcapio. l. ſi fur. §. j. & not. per Dy. extra, de reg. iur. c. poſſeſſor. li. vj. ver. itē quæri poteſt, ſi erratur in iure. Nec obſtat quod dicit in d. §. ſcire. vbi dicitur ꝙ tenetur reſtituere inquantū factus eſt locupletior: quia illud verū in quolibet bonæ fidei poſſeſſore cōuento in iudicio vniuerſali. Secus ſi conuenitur in iudicio ſingulari: qa tūc de conſumptis nullo modo tenetur, ſecūdū gl. §. de rei vēdi. l. & ex diuerſo. expreſsius per Cy. C. de rei vendi. l. certū. Sextò † principaliter quæro qd eſt leuis culpa.[b] Diuerſi diuerſa loquuntur. Nā gl. Inſti. qui. mo. re cōtrahi. obli. dicit quòd leuis culpa eſt negligentia, & deſidia. Iſta nō eſt bona diffinitio, nec deſcriptio. Nam deſidia & negligentia poteſt eſſe tanta ꝙ cadit in latam culpā, vt patet ex prædictis. Itē poteſt cadere in leuiſsimam, vt j. videbitis.

Alij vt Ioā. de Blonoſco dicūt: Leuis culpa, eſt negligentia ex fatuitate procedēs, quæ cōſiſtit in eo ꝙ licet quis parē diligētiam rebus ſuis ſicuti alienis adhibet, ſecūdū quod cōmunis hominū natura deſiderat, non tñ talē adhibet, qualē in præteritum cōſueuit adhibere. Probatur Inſtitu. pro ſocio. §. ſi. Iſtam diffinitionē tenebat Cy. vt audiui ab eo ſuper hac lege. Certè iſta diffinitio nō eſt generalis. Solū enim cōcludit in rebus cōmunibus ex cōuētione, vt j. patebit. Petrus verò ſic diffinit: Leuis culpa, eſt negligētia, quæ nō in magna fatuitate conſiſtit: ſed in eo ꝙ aliquis minorē diligentiā adhibet, quā ſecundū cōmunē naturā hominū diligentiū & diligentiſsimorū adhiberi debuit. nec allegat iura. Iſta diffinitio eſt defectiua in eo quod dicit, fatuitate. Itē in eo quod dicit negligentia: vt ſ. dixi in diffinitione latæ culpæ. Itē eſt falſa in eo quod dicit hominum diligentiū, &c. Nā iſta eſt leuiſsima culpa: [c] vt expreſsè probat j. de actio. & obli. l. j. §. is quoq;. & Inſti. qui. mo. re contrahi. obli. §. itē is. Præterea ad leuē culpā ſufficit facere quod diligēs faceret, vt ſtatim patebit. Qualiter ergo diffiniemus? Mihi videt ꝙ leuis culpa veniat tripliciter cōſiderāda. Nā leuis culpa aſſumitur aliter in rebus prorſus alienis: aliter ſumitur in rebus cōibus incidēter: aliter in rebus cōibus ex conuentione. & ſic triplicē diffinitionē requirit. Ad primū dico ꝙ leuis culpa in rebus alienis eſt deuiatio incircunſpecta ab ea diligētia, quā adhibent homines diligētes eiuſdē cōditionis & profeſsionis. Item quod dico, deuiatio abea diligentia, dic vt ſuprà circa latam culpam dixi. Item dixi ab ea diligentia quam adhiberent diligētes: probatur §. de pig. act. l. ſi cōuenerit. in fi. cū l. ſeq. & §. ad legē Aquil. l. ſi putator. quæ leges hoc expreſsē probāt. Quod dico, eiuſdē cōditionis & profeſsionis, dico propter artifices: vt l. j. §. j. §. ſi mensor fal. mo. dixe. Quod dixi, in rebus alienis, idem intelligo in rebus propriis quæ ſunt alij reſtituēdæ, vt in dotalibus: vt j. de

d iure do. l. in rebus.[d] Poſſunt etiā dici alienæ, vt l. quanuis. j. de

e iure dot. Ad ſecūdū venio, leuis culpa in rebus cōmunibus[e] incidēter eſt deuiatio incircumſpecta ab ea diligētia, quā ipſe deuians tūc tēporis in rebus propriis adhibet. Hoc probat in l. hæredes. §. non tantū. §. fami. ercis. Sed pone ꝙ in rebus ſuis nullā adhibet diligentiā, ſed omnino eſt negligēs, vtrū teneatur. Credo ꝙ ſic: quia tūc talis leuis deuiatio caderet in latam culpam, vt §. dixi. Iſta ergo diffinitio loquitur de eo, qui eſt in ſuis nō omnino, ſed āliqualiter negligēs. Facit ad prædicta l. ſi

f conſtante. §. ſi maritus. j. ſoluto matrimonio. Ad tertiū[f] dico quòd leuis culpa in rebus cōmunibus ex cōuētione eſt deuiatio incircumſpecta ab ea diligētia, quā ipſe deuiās tunc tēporis in rebus propriis abhibere ſolebat quādo cōtrahebat[g]: ſeu

g ante contractū. Iſtud probatur j. pro ſocio. l. ſocius ſocio. & Inſtitu. pro ſocio. §. ſi. Nunc videamus rationē diuerſitatis quæ eſt quòd aliud in re aliena: aliud in re communi. Reſpōdeo, ꝙ

h mea & aliena ſunt extrema: cōmunis eſt mediū:[h] modò ita eſt, quòd in re mea tractatur de culpa, quæ eſt impunita. C. māda. l. in re mandata. ſed in re aliena culpa punitur. Nec ſufficit ꝙ quis faciat id quod facit de ſuis. Si enim in ſuis eſt negligens, in alienis debet eſſe diligēs: vt j. ſoluto matri. l. ſi cōſtante. §. ſi maritus. In re verò cōmuni quæ tenet mediū inter meū & alienum eligitur quædā media via, ne culpa totaliter ſit impunita. ſed ſufficit eam diligentiā adhibere, quā in ſuis adhibet. Itē videnda eſt ratio diuerſitatis inter cōmunē re ipſa incidēter, & cōmunē ex cōuentione. Reſpondeo quia ſi contrahitur ſocietas per me cū aliquo: ego inſpicio eā diligētiā quam ipſe ſolitus eſt adhibere in ſuis, & ſic ipſe de me & de diligentia tali adhibēda videatur inter nos actū. Sed illud non poteſt dici in re ipſa cōmuni incidenter: & ideo inſpicitur ea, quā in ſuis re-

27 bus tunc adhibet. † Septimò principaliter quæro, quid eſt le-

i uiſsima culpa.[i] Glo. Inſtitu. quib. mo. re cōtrahi. obli. §. penultimo dicit quòd leuiſsima culpa eſt quando aliquo modo præuideri poteſt. Vult dicere quòd ſi aliqua prouiſio potuit fieri, ne eueniat, & eſt omiſſa: illud eſt leuiſsima culpa. Credo quòd glo. habuit bonū intellectū: tamen iſta non poteſt dici diffinitio: quia competit culpæ leui & latæ. Alij, vt Ioan. de Blo. & Pet. licet diuerſis verbis vtantur, inclināt in vnā ſentētiam, & dicunt ſic. Leuiſsima culpa eſt media negligentia ex fatuitate procedens, quæ cōſiſtit in eo quod quis minorē diligentiā habet quàm ille qui eſt diligentiſsimus. Iſta diffinitio laborat eiſdem morbis, quibus aliæ diffinitiones poſitæ ſuprà in alijs culpis. Vnde ego ſic diffinito: leuiſsima culpa, eſt deuiatio incircumſpecta ab ea diligētia, quam habēt homines diligentes & diligentiſsimi eiuſdem cōditionis & profeſsionis. Omnia verba in hac diffinitione poſita expone vt §. not. & quod dixi, diligentes & diligentiſsimi, probatur j. de actioni. & oblig. l. j. §. is quoque. Inſtit. quib. mod. re cōtrahi. obli. §. at is. & l. in rebus. in princi. §. commo. & per hoc differt à culpa leui quæ eſt deuiatio ab eo quod faciūt diligentes. Itē per hoc differt à lata culpa, quæ eſt deuiatio ab ea diligentia quā cōmuniter habēt

k homines, &c. Ex prædictis[k] ergo ſufficienter poteſt colligi qualiter debeant formari poſitiones, quando quis vult probare aliquam ex prædictis culpis. Iuxta prædicta quæro quare non facit culpā leuem, leuiorem, & leuiſsimam, ſicut latam,

28 latiorem & latiſsimam. Reſpondeo licet † quis hoc poteſt facere, vt diceret quis quòd deuiatio ab ea diligentia quam adhibent diligentiores, ſit culpa leuior: ab ea verò quam adhibent diligentiſsimi, ſit leuiſsima: tamē quia inter has non reperio vllam differentiam, ideo totum poſui ſub vna ſpecie, &

29 appellaui culpam leuiſsimam. Item quæro † vtrum culpa[l]

l leuiſsima in aliquo caſu æquiparetur leui ſeu latæ[m]. Reſpon-

m deo ꝙ ſic: quia culpa leuis ſeu leuiſsima in faciendo æquiparatur latæ culpæ in nō faciēdo. Ita no. per gl. ſolu. matri. l. ſi cōſtante. §. ſi maritus. in gl. quæ incipit, nō tamē, &c. & allegat l.

in le

Universidad de Deusto

in lege.ſ.ad legem Aquil.quæ lex ad hoc nō facit: ibi dicitur q̄ in l. Aquil. venit leuiſſima culpa. Si ergo quilibet extraneꝰ tenetur de leuiſſima: multò magis ille qui ex vigore alicuius cōtractus vel quaſi, tenetur adhibere cuſtodiā[a]. Facit ad prędicta l.ſi conſtante.§.ſi maritus.& quod ibi no.j.ſolut. matri. Hoc videtur tenere Dyn.& eſt notandum. & eſt verum argumentum pro hoc ſ.commoda.l.in rebus.§.ſiue autem. Secūdo loco quādo quis eſt diligētiſſimus in ſuis: tūc leuiſſima culpa eſt deuiatio ab eo quod faciunt diligentiſſimi, vt ſ.dictum eſt: & æquiparatur leui culpæ ſeu latæ. Ita videtur ſentire gl.ſ.de iur.dot.l.in rebus.in princ. Hoc nō puto verū: quia quando quis in ſuis eſt diligentiſſimus, tunc omiſsio talis diligentiæ eſt culpa latior, ſeu dolus præſumptus, vt hic: & ſic eſt falſum quòd leuiſſima culpa ſit. Nec potes dicere quòd ei cōpetat diffinitio culpæ leuiſſimæ quæ eſt deuiatio incircūſpecta, &c. quia in hoc caſu lex præſumit q̄ veniat ex animo: & ſic non poteſt dici incircunſpecta, ſed prouiſa. Octauò principaliter quæro qualiter iſtæ culpæ principaliter veniunt[b] in contractibus, et quaſi contractibus. Et primò in †actione depoſiti, in cuius materia ſumus. Et omiſsis allegationibus diſtingue: Aut depoſitum ſit gratia deponentis tantùm, quod eſt regulariter: aut gratia depoſitarij: aut gratia vtriuſq̄. Primo caſu aut quæris de actione depoſiti contraria: & in ea venit leuiſſima: vt j̄.de fur.l.ſi ſeruus[c].§.idq̄ euidētius. vbi deponens tenetur adhibere illam diligentiam, quam adhibent diligētiores quæ eſt leuiſſima culpa, vt ſ.dictū eſt: & ita ſentit Azo in ſum.C.eo.tit.in fi. Facit quod no.ſ.de pign. act.l.ſi ſeruus pignori. Aut de directa: & tūc aut depoſitarius ſe obtulit: & tenetur de leuiſſima, vt ſ.e.l.j.§.ſæpe. & no.in l.cōtractus.j̄.de reg.iur.cum ſi. Si non obtulit ſe, tenetur de culpa lati, ſeu latiori: vt hac l.Idem de culpa lata: vt l.j.C.eo. Secundo caſu quādo gratia depoſitarij tātū depoſitarius eſt obligatus actione directa tenetur de leuiſſima: vt ſ.ſi certū pet. l.ſi quis nec cauſam. ſecūdùm veram opi. Deponens verò contraria tenetur ſolùm de lata: argumen.l.ſi vt certo.§.nunc videndum. ſ.commoda. Secundo caſu quādo gratia vtriuſq̄: tunc vterq̄ de leui tenetur: vt dicta l.j.§.ſæpe.ſ.eo. † Nono quæro[d] quid in actione mandati quod ſit gratia mandantis tantùm regulariter. Reſpōdet Mar.Silima. videtur diſtinguendum ſicut in aliis contractibus cuius gratia fit: ſed alij noſtri gl. dicunt indiſtinctè in actione mandati venire leuiſſimam culpam: vt C. man.l.à procuratore. & l.in re mādata. & not.j̄.tit.j.l.ij.§. mea tantùm. de reg.iur.l.contractus. Hoc ſequitur Dyn.extra, de reg.iu.c.cōtractus.lib.vj.& Cy.in d.l.à procuratore. aſsignat rationem[e]: quia ſuſcipiendo mādatum videtur ſe asſerere induſtrioſum: cùm propter induſtriam eligatur procurator: & ſic communiter pertranſeunt omnes moderni. Tu verò ſic diſtingue in mandato[f] quod ſit gratia mandantis tantùm: aut quæris de actione mandati contraria: & in ea venit leuiſſima culpa: vt j̄.de furt.l.ſi ſeruus.§.quod verò. & §.ſeq. vbi patet quòd ipſe tenetur facere id quod faciunt homines diligentes vel diligentiores, quod eſt leuiſſima culpa, vt ſ.dictū eſt. Aut de actione mandati directa: & tūc aut in iſto mādato venit id quod modicā vel quaſi nullam requirit induſtriam, vt in mandato facto fideiuſſori vt ſoluat, & ſimili: & tunc ipſi mandatario imputatur ſolùm dolus & lata culpa, ſicut dictū eſt de depoſitario, vt probatur expreſsè j̄.tit.j.l.ſi fideiuſſor.in prin.& §.j. Aut in mandato venit aliquid, quod nō requirit magnam induſtriā, ſed requirit aliquid diligentiæ: vt emere aliquid, gerere negotia, & ſimilia: & tūc quicquid dicat gl.[g] venit dolus, lata culpa, & leuis. Videt enim ſe asſerere diligentē. Sed vbi quis tenetur facere illud quod homines diligentes, dicitur tm̄ de leui culpa teneri, vt dictū eſt. Illud probatur C.man. l.in re mandata. & j̄.ti.j.l.ſi procurator.§.fi.de reg.iur.l. contractus. aut in mandato venit aliquid quod requirit exactiſsimam diligentiam & induſtriam, vt in procuratore ad litem, & ſimilibus: & tunc tenetur[h] de leuiſsima, vt d.l.à procuratore. C.mādati. & tunc habet locum ratio Dyn. poſita in d.c. contractus. Dyn. opponit de menſore in quo cadit induſtria: & tamen nō tenetur niſi de lata. Reſpond. illud ideo, cùm nulla ciuili actione tenetur, prætor voluit eum minus grauare: vt l.j.§.j.ſ.ſi mē ſor fal.mo. dixe. quod no. per gl. j̄. de reg. iur. l. contractus. &

a ¶ Adhibere cuſtodiam. Maior culpa in faciendo quàm in omittēdo. l. ſi ſeruū. §. ſequitur. de verb. oblig. & not. in l. ſi mora. ſolu. matr. in d.l. pignus. in x. colū.

b ¶ Veniunt. quę culpa veniat in actione depoſiti, adde ſpecialē caſum in l.in ir. nau. cau. ſtab. quod intellige, vt ibi per Bar. vide Bal. plene in d.l. pignus. de pigno. acti. de infra ſcriptis: & ibi etiā quærit quæ culpa veniat in officijs vt in magiſtratibus, in executoribus vltimarū voluntatū, & ſimilibus, & qualiter veniat in pignoribus, in ſocietate, in dote, & in delictis. In ſocietate vide in l. ſocius. j̄. p ſoc. Quid in cōtractu locationis, vide in l. q mercedē j̄. loca. Quid in fa. erci. & cōi diuidūdo iudicijs, vide in l. hæredes. §. non tm̄. ſ. fa. erc. & qū ibi Bar. in pe. col. & qū notat Bart. ſ. pxi. col. tex. in l. cotractus. de reg. iu. Quid in aduocato, vide Cy. & Fulg. in ru. C. de pcu. Quid in filio adminiſtrāte peculiū, pfectitium, de qua culpa teneť, vide Bal. in l. cū oportet. §. non aūt. de bo. quę li. Quid in notario per doc. in l. vbi in princ. per illū text. ff. de edē.

c ¶ Seruus. Ad hoc idē tex. eſt ſin. ſcūm Bar. in verſi. nono quæro qd in actiōe mādati, &c. Adde Bar. in l. in rebus. §. itē quis. ſ. cōmo. p Bal. in l. pignº. in xiij. col. C. de pign. act. vbi tenet q̄ ſemp veniet leuis culpa & leuiſſima. & Bar. ad de in l. cum q. §. fi. j̄. de furt. Quid aūt in nūcio, an teneať de leuiſſima culpa, Bal. in d. l. ā procuratore. C. māda. tenet q̄ nō. Quid in aduocato p Cy. p Fulg. in ru. C. de pcu.

d ¶ POMATES. ¶ Nono quæro. Vide Alexan. conſil. cij. colum. j. vol. ij. & conſil. xlvij. col. j. volu. j.

e ¶ Aſsignat rationē. Quid ſi aliquis dicit, Cuſtodias arbitrio tuo aliqd: an teneať vt depoſitarius, an vt cōmodatarius, vide Bart. in l. j. ff. de ſol. & Lud. in ſuo no. cclxij.

f ¶ Diſtingue in mandato. Per Bart. in l. cū qui. §. fi. ff. de furt. vbi oīno vid ad materiā.

g ¶ Glo. Adde qū not. Bart. in l. in rebus. §. item qui. ſ. cōmo. & Bal. in l. pignus. in xij. col. C. de pign. acti. vbi tenet q̄ ſemp veniat leuis culpa in leuiſsima. Ita cū Bar. cui adde not. per eundem in l. cum qui. §. fina. de furtis. quid in nuncio & aduocato. & vltra ſuperius dicta adde hic Petr. de Anchar. in c. bona fides. de poſiti.

h POMATES. ¶ Et tunc tenetur. Vide Alexan. conſil. xlj. iij. col. vol. iij.

i POMATES. ¶ Ideo magis Vide Fel. c. quia indicante. col. ij. de præſc.

k ¶ Decimò quæro. de qua culpa teneatur tutor, adde Bald. in l. pignus. in xij. col. C. de pign. actio. & ibi etiam qd in curatore ad litrs. adde tū qō hæres tutoris non tenetur pro leui culpa. text. eſt in l.j cum ibi plene not. C. de hæred. tuto.

k POMATES. ¶ Decimò quæro. vide additio. ad Anani. conſil. viij. & Alexand. conſil. xlv. colum. v. volumi. primo.

l ¶ Suſpect. tuto. Bald. in dicta l. pignus. tenet quod iſto caſu poterit tanquam inſufficiens remoueri, per l. iij. in fin. de ſuſpec. tuto.

l. imperitia. & per Dy. in c. non eſt ſine culpa. extra de reg. iur. lib. vj. Item potes dicere, cum quis operas ſuas locat, quare nō tenetur de leuiſsima, cùm videat ſe asſerere peritum: vt j̄. loca. l. ſi quis fundum. §. Celſus. & l. item quæritur. §. ſi gemma. & not. per glo. in d.l. imperitia. & per Dy. in d.c. non eſt ſine culpa. Et ſic prędicta videť falſa reſponſio: iō magis[i] imputať mandatario: quia cum mandatū ſit gratuitū, habet vim cuiuſdam actionis ſe ingerēdo: ſicut
32 videmus in aduocatis † & medicis, qui faciunt gratis vt homines ad eos accedant, & homines in eos magis confidant & decipiantur. Sed qn̄ fit pecunia accepta, eſt locatio: & tūc homines magis cogitāt: nec videtur quis ſe ingerere: & ideo ſibi non imputatur illud, qđ videtur ſe asſerere peritum. Decimò quæro[k]: quid veniat in
33 actione tutelæ, cū gratia pupilli † tm̄ gerantur negotia? Rn̄. venit dolus, lata culpa, & leuis: vt C. arb. tute. l. qcquid. & j̄. de reg. iur. l. contractus. Fallit in duobus caſibus. C. arbi. tute. l. nomina. & j̄. de adm. tu. l. tutor qui. §. competit. in quibus non tenetur niſi de lata culpa tantū. & ſecundū hoc gl. fortè quæ eſt Inſtit. de ſuſpe. tut. §. ſuſpectus. quæ videť velle q̄ tutor remoueatur propter leuiſsimam, nō bene dicit.
l melius ſentit j̄. de ſuſpe. tu.[l] l. iij. §. pe. Sed poſſetis vos dicere: nonne tutor creatur propter induſtriam & bonos mores: vt j̄. de tuto. & cura. da. ab his. l. ſcire oportet. §. pen. Ergo debet teneri de leuiſsima, vt dixi in mādatario. Reſpon. hoc ideo quia tale officium ſumitur ex neſsitate: argu. j̄. de his quibus vt indig. l. poſt legatum. §. d aduocatum. facit quod not. ſ. de procura. l. procurator qui pro euictione. Vnde
34 cimò quæro, † quid in actione negotiorū geſtorum? Reſpondeo, diſtingue vt not. e ſ. de neg. geſt. l. iij. §. interdum. Et ſi dicis: Quare non tenetur de leuiſsima, cum pretium non recipiat, & videtur ſe ingerere, vt ſ. dictum eſt in depoſito & mandato? Rñd. vt facilius accedant homines ad gerenda negotia abſentium, quæ aliàs perirent: vt j̄. de acti. & obli. l. ex maleficijs. §. f j. & Inſtit. de obligatio. quæ ex quaſi contract. §. j. Duodecimò † quæro quid in g
35 actione commodati: licet lex videatur facere differētiam inter cōmodatarium & depoſitarium, vt ſ. commoda. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. & de regul. iur. l. contractus. tamen hoc ideo facit: quia inſpexit ea quæ communiter accidunt, ſcilicet quia depoſitum ſit gratia deponentis: cōmodatum ſit gratia recipientis: tn̄ particulariter inſpiciendo videť quaſi eadem

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Decimotertiò quæro.per Bald.in d.l.pignus.in x.qo.C,de pigno.actio.

b ¶ Innominatis. In ction̄e ex testam̄to, adde Bart.in l.cū res. §.culpæ.de lega.j.

c ☞ POMATES. ¶ Decimoquintò. Vide Bart.& ibi addi.cōsil.xvj.& Alex. in d.l. mulier. & d.§. culpa.

d ¶ Actione ex testam̄to.per Bal.in l.pignus.in pe.colū.C.de pig.act.per Bart.etiā in d.§.culpa.per Ange.& alios.in d.l.mulier.§. si hæres. & cū Bar.transit Pe.de Ancha,& Imo,in c.bona fides. depositi. sed quid in executore,vide per Bar.& post eū in l.alio.circa fin.ff.de ali.& cibaria.leg.

e ¶ Obligario.in princi.huius l.&c.p quæ verba fiat mandatū, vide glo.& Bart.in l.j.C.de eden.& l.quædam.in prin.eo.tit.& quid si mādat alicui id ad quod de necessitate teneat, vide Bald. in d.l.j. C.de eden.& ibi Barto.adde no.p nunc̄ per verba cōditionaliter prolata inducitur mādatum. Ita no.dixit Bar.in l. si pupillus. §. videamus.in fi.de neg.gest. Quid autē si aliquis facit voluntate mea aliquid,an videat habere mandatū, vide latè Bar.post alios in l.post dotē.ff.sol.mat. Quid si dicatur, fac p sentētiā noua,&c. an videar mandasse? Dic p sic,secundum Bar.no.in l.si qs mihi bona.§.pater Scio. de acquir.hære. Vide no.per Bar.in l.nō solū.§.si mandato.de in iu.in prin.Et adde p subscribens videtur mādare.l.etiā. & ibi glo.& Bald.C. quod cū eo.& vide in materia Bal.in l.j.in iij. col.C.de ser.fugi. Adde Pau.de ca.cōsi.cclxij.ad vltima verba apostil. Et an pater annuendo filio volēti committere maleficium, dicatur mandare,vide Bal.consil. cxxiij.lib.j.

f ¶ L.officio. Vide differentiā quæ ponitur inter quos dicat obsequium & pietas & de religione vide gl. in l.ij.de inoffic.testa.

g ¶ Considerari. Vide qualiter intelligatur istud gratuitum, vide Bar.in l.j.C.de edē. & in lege,quædā.in prin.ff.eo.tit.de eden. & adde Bart.in l.j.in fi.prin.ff de procur. & Bald.in rubrica.C.de procu. & adde no.per Bar.& doct.in l.litē. C.de procura.& vide l.si remunerādi.in distinctio.Nam aut cōmodatū fit gratia recipientis,aut commodantis, aut gratia vtriusq;. Primo casu aut quæris de actione cōmodati contraria: & in ea venit dolus & lata culpa tantū;vt ff.cōmoda.l.penul.& l.ff. Aut de directa,& tūc aut commodans vltra se obtulit ad cōmodandū; & cōmodatarius non tenetur nisi solummodo de dolo & lata culpa:vt ff.cōmoda. l.si vt certo.§.interdū.in fin.secundū verā lecturā. Aut se non obtulit,sed fuit à commodatario requisitus: & tunc venit leuissima,vt l.si vt certo.§.nūc videndū. & l.in rebus.Secundo casu venit sola lata culpa, & d.§.interdictum. Tertio casu venit etiā leuis:ar.d.§.nūc videndū. Decimotertiò quæro [a] quid in præcario. Rñdeo, aut † quæris ante morā: & venit dolus & lata culpa tantū,vt j.de reg.iu.l.contractus.& de precario.l.quæsitum.§.illud. Aut post moram:& venit leuissima:vt l.quæsitū.§. ex hoc.& §.si seruitute. Et si quæris quæ est ratio diuersitatis p in cōmodatario venit leuissima:in precario dolus & lata culpa,cum vtriusq; celebretur gratia recipientis? Rñdeo, precarium pōt reuocari quādo libuerit:& sic ab initio & ex post facto pendet ex liberalitate dñi:et sic in hoc gratiat recipiens:ergo releuatur in hoc vt solùm teneatur de lata culpa:sed cōmodatū non potest reuocari nisi finito vsu.Et illud voluit dicere tex.in l.quæsitum.§.illud.j. de preca.& ff.cōmoda.l.in commodato.§. sicut.& expressius per Ros.in libellis suis in tit.de precario. Decimoquartò † quæro qd in contractibus innominatis. [b] Respondeo: de hoc non pōt tradi particularis doctrina: sed do talē doctrinam p contractus innominati iudicantur ſm naturā contractuum noīatorum quibus assimilantur.qđ est not. & probatur ff. cōmoda. l.eum qui.§.si rem inspectori.& ff.eo.l.j.§. si quis seruum.& j.de prescriptis ver.l.naturalis.§.fi. † Decimoquinto [c] quæro qd in actione ex testō [d].Certè in hoc glo.variare videntur,j.de lega.j. cū res.§.culpa. & l.si seruus.§.cùm qđ. & ad Treb.l.mulier.§.sed em̄. Veruntamē distingue secūdum Petr.in d.l.cum res.§.culpa.quia aut ex vltima voluntate hæres percipit modicam vtilitatē, legatariꝰ seu fideicōmissariꝰ magnam,& tunc solus dolus & lata culpa venit,vt d.l.mulier.§. sed etenim.ad Trebel. Aut econtra hæres magnā vtilitatem, legatariꝰ vel fideicōmissariꝰ paruam,& tūc venit leuissima culpa:vt d.l.cùm res.§.culpa. Aut vterq; magnam vtilitatē seu æqualem opulentiam : & tūc venit leuis culpa; sicut in contractibus, qui vtriusque gratia celebrantur,vt infrà de legat.j.l.si seruus.§. cùm quid. coniūcta l. si vt certo.§. ☞ nunc videndum. ff. commodati. Bartol. Repetita fuit per me Barto.à saxoferrato minimum legū doctorem,in felici ciuitate Perusij,sub an.domini M.cccxliij.die xxix.Mar.Quæ mea dicta cuiuslibet melius sentiētis correctioni submitto. Amē. Habentur hæc in exemplaribus Venetis:quæ hic apposuisse voluit,vt qua tempestate floruerit Bart.venerandū nomen meum in terris liquidò dignosci possit. Alexander Losæus.

a-1 ☞ Verbum uolo,an inducat dispositionem.

LEX I.

Bligario. [e] Quærit gl. supra qd sit mandatū. Dic vt in ca. Istæ leges non recipiunt cōgruum summariū. Nota de isto verbo † volo,an inducat dispositionē. Et videtur p sic,vt hic:contrariū no.in l.serui electione.j.de lega.j.l.in vendētis.C.de contrahen.emp. de quo plenè in l.cunctos populos.C.de summa.trini.& fide catho.in repetitione, quā feci de illa lege. Opp.de l.idemq;.§. si qs ea.j.eo.Sol.quod hic dicit,quocunq; verbo,intelligitur scilicet idoneo:vnde si esset admonitoriū, vel cōmendatorium, vel persuasoriū nō induceret mādatū. Ita dicit glo.Certè omnia ista verba referuntur ad eum,qui aliàs esset facturus si bene inspiciatur. Oppo.j.de proxenetis. l.ij. Sol.ibi cōstat quòd nō habebat animum obligandi : quis intercedebat,vt videretur proxeneta,&c. hic non sunt alia.

1 ☞ *Officium est quod homo homini debet in genere.*
2 *Amicitia hodie est inter paucos.*
3 *Mandatum potest dupliciter considerari.*
Tutori quandoque potest salarium constitui.

Mandatum. Quid vult dicere Iurisc̄onsultus ex officio atq; amicitia? Respon. officiū † est, quod homo homini debet in genere:vt l. j.§.de neg.gest.& l.officio. [f] & ibi gl.C.de neg.gest.& hoc in vnoquoq; de mundo.

2 Amicitia † est in specie quæ hodie inter paucos est:vt l.latæ.§. amicos.j.de ver.signi. Oppo.igitur hodie nullus dicitur procurator:cū cōmuniter accipiant pecuniā. Solu.mandatū † potest cōsiderari dupliciter. Primò respectu mandātis & mandatarij.& isto casu si non esset gratuitū,nō dicitur mandatū vt pariat actionē mandati,vt hic. Secūdo modo potest cōsiderari [g] respectu illius,cōtra quē agitur,seu respectu illius,contra quē quis est factus procurator:& tunc nō curo vtrū mandatum sit gratuitū vel non. Nam quantū ad istū sufficit quod procurator habeat domini voluntatē,siue per pecuniam,siue quocunq; modo:hoc probatur in l.naturalis.in fin.j.de præscrip.verb. Quæro quid in tutore. Dicit glo.idē:quia tutoris officium debet esse gratuitū. Breuiter tutori potest † quādoq; constitui salarium:vt l.à tutoribus.in fi.j.de admini.tuto.& l. j.§.si pupillus.j.de tute.& ra.distra.&c.

1 ☞ *Aduocatus si dederit malum consilium,non tenetur nisi de dolo.*

LEX II.

h Mandatum. [h] Nota quòd nemo ex consilio obligatur: intelligitur nisi fuerit dolosum,vt in glo.& per Dy.in c.nullus ex cōsilio.extra de regu.iur.lib.vj. Dixi in l.non solū.§.si mandato.& §.si Proculus.j.de iniur.& facit ad quæstionem quòd † si aduocatus de-
1 derit malum consiliū,non tenetur nisi dolo fecerit: [i] quod tangit Specu.in titu.de requisitione consilij.

LEX III.

Præterea. In mandato indeterminato sufficit negotium vtiliter esse gestum : sed si fuit determinatum in excessu vel dete

prin.j.eo.& ad istum tex.& similes dū dicit, pecunia interueniente contractum transire in locationē, intellige vt per Bart. in l.hoc iure.§.j.& in l.qui saxū j.de dona.

h ¶ Mandatū.in prin. huius &c. Sed quæ verba importent cōsilium, & quæ præceptum,vide latè do. Ant.in c.nā & cōcupiscentiā.de cōstit.in prin.limita istū tex. nisi tale mādatū, qđ potius consilium hic appellatur, fieret super remandātis;quia tunc est obligatorium mandatum;vt est casus no.secundū Ang. in l.si cū fundum.ff de pact.& ibi satis videtur velle Bart.& an quis teneat interdicto vnde vi ex consilio spoliādi,vide Bal dum quod nō,in l.ij. in j.colū.in v.q.C.de seruit. Paul.de ca.in l. penul.C.de pact.dicit q; sicut arbitrator vel arbiter,qui eligitur de consensu partiū,nō tenetur nisi de dolo & lata culpa; vt l.j.§.ij. ff men.fal. mod. dixe. Ita debet esse in consultore electo à iudice,& in teste & notario.l.ff qui C. de testibus. & l.j. & ibi Barto.C.de discu.li.x. Adde vt per Pau.de ca.cōsi.cclxij.

☞ POMATES. ¶ Dolo fecerit. Vide Ro.cōsi.cxxix.incip. pro plena.consi.ccxxviij.Alex. in rubri. C.de procura.in fin.

deteriorationē vel diminutione quantitatis in præiudicium mandantis non datur actio mandati, nisi ad formā debitā reducat: si in alia specie excedat, mandatum non implet: si verò ad cōmodum mandantis quantitatis diminutio fiat, mandati
2 actionem non impedit. h.d. vsque ad l. diligenter[a]. in fi. &c.

Si remunerandi. Quod datur remunerationis causa, non impedit actionem mandati. hoc dicit.

Si cui. Illa est vera causa, qua existēte res existit, & ea deficiente res deficit. h.d.

b **Si passus.** [b] Qui patitur aliquem facere quod ad sui cōmodum spectat, mandare videtur, & sic mādati tenetur. h.d. vide in l. cui patitur. ff. eod. tit.

c **Rei turpis** [c] Id quod hic dicit, mandatū nullum est, i. cōtractus mandati nullus est, & nullā habet vim, id est, nullam producit obligationem: non enim qui suscipit implere videtur: sed si impleuerit, punitur mandans & mādatarius tanquā delinquēs: vt l. liber homo. §. ad legem Aquil. & l. non solùm. §. si mandato. & §. Proculus. ff. de intu.

d **Si tibi.** [d] Ex mandato, quod non fit gratia mādatarij, oritur actio: aliàs secus nisi interfit eius, vel aliàs facturus nō esset. h.d. prout hic est litera negatiua, nō intererat.

Opp. ff. eo. l. si procurator. §. mādati. Sol. Dicūt quidam, non intererat abinitio, sed postea cœpit interesse: quia fum effect⁹ hæres eius, scilicet mādantis, cuius intererat: vnde reconuale scit mandatum, si postea incipit interesse: quod no. facit quod no. in l. pacto successorum. per Cy. ibi: C. de pact. dat glo. alias solutiones, sed ista est notabilior. Vltimò Pla. ex hoc §. funda
e bat duas suas opiniones, quas glos. reprobat, &c. [e]

Apud Iulianum. In mādato speciali nō deuoluit mutuum: secus in generali. h. d.

Opp. vnum debitū deuoluit in actione mādati vel negotiorum gestorū: vt l. diuortio. §. de nego. gest. & hic in ver. planè. sed hic in princ. dicit contra: quare malè. Rñ. per distinctionē huius §. declarātur oēs leges de hoc loquētes. Nā si aliquis est procurator specialis ad vnā rem: in ista actione mandati non
f deuoluit aliud debitū, vt hic, in prin. sed si est procurator[f] generalis, vel negotiorū gestor vniuersalis: tūc quia debet exigere à seipso vnū debitū, deuoluitur in actione mādati vel negotiorū gestorum, vt in cōtrario. Sed oppo. & videt q hic in prin. habeat locū actio mādati, etiā si in aliud mandatū nō deuoluit. Nā hoc ipsum fuit principaliter mādatū, vt pecuniā sumeret, & teneret: ergo habet locū actio mādati. Sol. hoc mandatum non fuit gratuitum: quia fuit dictū, vt si plus posset fœnerari sibi haberet: meritò non habet locum actio mandati

1 ☞ *Pactum de quota litis quòd priuat procuratorem actione mandati.*

g **Maurus.** [g] Procurator, qui est pactus de quota litis, propter quod cōdemnatus soluit, vel vt fideiussor promisit, actionē mādati non habet: secus si de quota litis pactus nō fuerit: licet pretiū fideiussor receperit. h.d. Not. istum
1 §. † q pactum de quota litis priuat procuratorē actione mandati. Quæro, hic dicitur, vtilis actio, &c. Quæ est ista vtilis actio? gl. dicit vtilis, id est, efficax. breuiter nō intelligas q sit actio mandati: quia non fuit gratuitū: vt §. eo. l. j. in fi. sed ma-
h gis fuit actio[h] præscriptis verbis, quæ resultat ex cōtractu innominato: do vt fideiubeas: vt l. hoc iure. §. j. ff. de dona. &c.

Salarium. Salarium pacto nudo promissum, officio iudicis exigitur, nisi sit pactū de quota litis. h.d. Gl. hic intrat quæstionē qualiter petant salarium aduocati & procuratores: de quo dic vt not. per Cy. C. eo. l. j. & l. salarium, &c.

Si procuratorem. Procurator vt instrumēta sibi reddat, tenetur actione mandati, non depositi. Idem si per collusionem passus est se vinci. h.d. De hoc quod dicit de collusione procurationis, dic vt l. & eleganter. §. pe. §. de dolo.

1 *Procurator ad iudicia ante litem contestatam non substituit.*

2 *Procurator ad negotia substituitur quando non est electa industria personæ.*

Si quis mandauerit. Procurator ad negotia potest aliū substituere: secus

a ¶ L. diligenter. in princip. limita vt per Bald. in l. cùm mandati. C. eodem.

b ☞ POMATES. ¶ Dispassus. Vide Mathe. no. xxvij. inci. no. q si promitto.

c ☞ POMATES. ¶ Rei turpis. Vide quid per istum textum, dicat Barto. lege prætor ait. in fin. ff. de noui operis nunciatione.

d ☞ POMATES. ¶ Si tibi. In actione ergo mādati venit damnū ad interesse, vide Alex. consi. xlij. colum. ij. volu. iij.

¶ Glossa reprobat &c. Per Bartol. in l. stipulatio ista. §. alteri. de verbor. obligat.

¶ Procurator. Vide in l. tutor. ad finem. de nego. gest.

¶ Maurus. No. q licitum est accipere pro fideiubēdo: & an cōputetur in sorte, vide sing. per Bal. in l. anti quæ. in prī. C. ad Vell.

¶ Actio. Adde l. hoc iure. & quod ibi Bartol. §. j. de dona.

¶ Prescriptioni. Vide Bart. in l. fi. §. j. ff. de diuer. & tem. præscr.

¶ Mentionem. Vltra alios etiā vide tex. in l. fi. §. seruorum. §. nau. cau. stab. facit qđ no. Bal. in l. si is cui. ad fi. C. de fur. & vide Bar. in l. cū filius. de verb. obli. & in l. si procurator. in ij. col. de condi. inde. Iste casus est no. q si duo sunt tutores, vnus pōt facere procuratorē aliū in negotijs pupilli, & sibi cōmittere vices suas, secūm Bal. no. in l. qui pupillæ. C. de nego. gest. & adde Bart. in l. si procurator. in ij. colum. §. de condi. indeb.

¶ Petūt tutores. Vide Bar. in d. l. cùm filius.

¶ Mēdati actio. Adde latè Bal. in l. ad cū parandas. C. eodem.

m ☞ POMATES. ¶ Mandati. Vide Imolam consil. vj.

n ☞ POMATES. ¶ Not. principaliter. Vide Ale. cōs. cxviij. col. iiij. vol. ij. Limitatū qñ fideiussor non habet modū soluendi de suo, pprio. aliàs secus, secundū Ange. in auth. vt oēs ob. iud. co. ij. Item limita nō, procedere in fideiussore, qui, pmisit indēnitatem. Bar. in l. si seruus. §. si plurium. ff. si quis cau. Bal. in auth. qua ī, puincia. C. vbi de crimi. agi. Aliquid per Bar. in simili in l. ij. §. ex his. col. ij. ff. de verbo. obliga.

o ¶ Substantia debitoris. Nota q fideiussores pñt soluere ex substantia debitoris, &c. fideiussor pōt soluere de bonis principalis, si nō habet de suo, secundùm Bald. in dic. authē. si captiui. post Bar. & vide omnino Bar. ind. auth. qua in, puincia. & ibi Bal. ad fi. & idem dicit Ang. in defensore sine mandato condemnato, vt per eum in d. l. Plautius. §. de procurator. vbi dicit hanc legem esse singularem de, procuratore.

Si ignorantes. Fideiussorem omittentem exceptionem excusat ignorantia: omittentem verò appellare excusat paupertas & denunciatio facta principali. hoc dicit.

n Nota principaliter [n] ex hoc §. ibi: ex sub-
1 stantia. Nota † quòd fideiussores possunt
o soluere ex substantia debitoris. [o] Ita dicit glos. in l. venditor. in princip. §. de iudic. & idem dicit Iaco. de Are. & Richar. Malum. per istum text. alleg. C. vbi de crimi. agi opor. auth. qua in prouincia. licet glos. ibi aliter intelligat. pro hoc facit C. de episco.
2 & cler. auth. si captiui. Et per hoc † dicebat

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Paupertate. Paupertas excuſat ab appellando: & ideo dicit Bal. in l. ſi. C. de cõdi. inſer. q̃ nõ proſequenti appellationẽ propter paupertatẽ, non currunt fatalia. Et adde Bal. in l. fi. in princ. ſ. qđ quiſq; iuris. & in l. illicitas. ſ. veritas. ad materiã ſ. de offic. præſi. & vide Lud. in ſ. de viro l. ſi vero. ſol. matri. in fallẽtia propter paupertatem. Adde quod Bald. idem cõſuluit, conſi. v. lib. iij.

b ¶ Si cui. In prin. huius ſ. &c. Ideo dicit Bal. per illũ text. in l. cum per eos. C. ſi quis alteri vel ſibi. quòd actionẽ, quã mihi teneris cedere, cogeris ad mei petitionem in iudicio mouere.

c ¶ Si qs ea. Vide Bar. to. ſ. eod. in l. ij. & in l. ex maleficijs. ſ. ſi iudex. de actio. & obli.

d ☞ POMATES. ¶ Idẽ Labeo. Vide Alexãd. conſi. cxcvij. aliàs cxlvij. col. j. volu. ij. Bal. in c. domino guerram. in princi.

e ¶ Dicantur inhoneſtæ. vide hic Are. cõſi. xxxiij colũ. ij. Ro. ſingu. ccccxlv. incip. lex venditor. Bald. in l. lex quoties. C. de preci. Impe. offe. Inno. in c. quoniã frequenter. vt lite non conteſta.

f ¶ Defendit aliũ. Vide Barto. in l. j. ſ. iudi. ſolu. & Bar. in l. verſũ in prin. ſ. pro ſocio. & per doc. in l. ſunt qui. de re iudi. & not. Bal. in l. ij. in ij. col. in ver. quæro qd ſi debitor. de execu. rei iudica.

g ☞ POMATES. ¶ Donandi hoc dicit. Vide Alex. conſi. xlvij. in fi. volu. iij.

h ¶ Idẽ Papinianus. Et circa nota. hic per Cy, vide Bald. in l. eã quam. in xiij. col. in fi. C. de fideicom.

i ¶ Si poſt creditam. Mandatũ reſpicit futura; & ad hoc Bald. in l. ob hæc verba. ſ. de infa. poſt Iaco. de Are. alleg. gloſ. ſingu. hic: & vide quod no. Angel. in l. Iulianus. circa j. colũ. ſ. qui ſatiſda. cog.

Iaco. de Are. & ego refero in l. eandẽ, ſ. de ver. obli. q̃ qñ ſunt plures hæredes, qui tenentur ad certã ſpeciẽ; quia neuter ſolutione partis liberat: põt vnus ſoluere partẽ alterius: ſic etiã fideiuſſor põt remittere poſſeſſionẽ rei principalis, quã ſoluere tenebat, per iſtũ tex. quẽ tene menti. Secundò no. † q̃ fideiuſſor tenet appellare, nõ autẽ proſequi. Sed cõtra hoc inſtatur. ſi em̃ tantũ appellare cogit, nõ autẽ proſequi, qũo propter paupertatẽ excuſari poteſt cũ appellatio viua voce fiat? Ideo dicebat Iac. But. q̃ fideiuſſor non ſolũ cogitur appellare, ſed etiã proſequi, niſi excuſetur paupertate, [a] vt hic. & vt tollatur cõtrariũ l. inuitus. C. de procu. dicebat ipſe ſic: qñ q̃ quis dãnatur noĩe alieno: & tũc tenet appellare, nõ proſequi: vt l. inuitus. C. de procu. quãdoq; condẽnat nomine ſuo, tñ hoc tendit ad incõmodũ alienum: & tũc cogit appellare, & proſequi, niſi excuſet ex cauſa hic poſita. Sic etiã debet intelligi l. Herennius. ſ. Caia. j. de euict. Vltimò † no. q̃ paupertas prodeſt: de quo plenè in l. ſi quis ad declinandã. C. de epiſ. & cleri. &c. 4

Dolo autem. Procurator tenetur de dolo & culpa, & de eo quod ad eũ peruenit. h.d. No. tex. in verſi. ſed & ſi dolo. q̃ omiſsio facta gratia alterius quod fieri debet, dicit lata culpa. Itẽ not. tex. ex quo fiunt quotidie inſtrumẽta, facio procuratorẽ in rem ſuã, & pono eũ loco mei, & q̃ nõ teneatur de eutictione, & promittatur pro eo cum pacto, q̃ ſit obligatus ex facto ſuo, &c.

Demque. Si procurator. In actione mandati veniunt vſuræ. h.d.

Si quis Titio. Si aliàs cõtrahendo mandatũ perficitur, actio mãdati extinguit, & ex nouo cõtractu agitur. h.d. Opp. ſ. depoſiti. l. j. ſ. ſi te rogauero. & ſ. ſeq. Sol. hic recipiendo mutuũ, perfectũ eſt mãdatũ: ibi ſecus. Præterea, hic ex forma mandati apparet quod voluit trãſigere in formã alterius cõtractus. Dicit enim q̃ acciperet pecuniam mutuã. ecce nomẽ cõtractus. Sed ſi dixiſſet ſimpliciter q̃ acciperet pecuniam, non adiecto nomine contractus, vt quia non dixiſſet mutuum, nec aliter expreſsiſſet: tunc actio mãdati cõpeteret: vt l. contraria. &c.

Idem Papinianus. Qui fideiubet q̃ procuratore, habet actionem contra dominum. h.d.

h ☞ *De actione, quam mihi debes cedere, debes facere quicquid ego uolo.*
1 *Si mulier adhibet coniunctam perſonã ad ſtipulandũ dotem, an uideatur donare.*
3 *Si aliquis adhibet ad ſtipulãdũ eum, à quo donationẽ receperat, an uideatur donare.*
4 *Conſultor qui imperitè conſuluit, tenetur tantum de dolo.*

b **Si cui.** [b] Qui mihi tenetur actionẽ cedere, põt cogi debitorem liberare, vel alteri delegare ad mei petitionẽ.
1 h.d. Not. † q̃ de actione quæ debet mihi cedi, debes facere quicquid volo. Secũdò no. finẽ huius ſ. q̃ videt cõtra duas re
2 gulas poſitas per gl. noſtras. Prima † q̃ ſi mulier adhibet ad ſtipulandũ dotẽ, cõiũctã p̃ſonã videt donare. qđ eſt cõtra caſum hic vbi filia adhibuit matrẽ. dixi in l. quæ dotis. j. ſol. mar. Se-
3 cũda videt cõtra aliã regulã, quæ eſt † q̃ ſi aliqs adhibet ad ſtipulãdũ eũ, à quo donationẽ receperat, videt donare: vt j. eo. l. ſi vero. ſ. idem Papinianus. qđ videt falſum in dote, vt hic, ibi: cũ quis & ipſa ſit quæ dotẽ dedit. Licet em̃ ibi mater dotauerit filiã: tñ ſi filia adhibet eã ad ſtipulandũ, nõ videt adhibere animo donãdi. quæ plenè dic vt dixi in d. l. quæ dotis. j. ſolu. mat.

c **Si quis ea.** [c] Adhibitus vt conſultor nõ tenetur mandati, ſed ſolum de dolo, ſi dolus interceſsit. h.d.
4 quod no. facit q̃ † cõſultor, qui imperitè conſuluit, non tenetur niſi de dolo. Specu. tangit in titu. de requi. conſilij.

Si mandauero. Procurator tenetur reſtituere id qđ ad eũ ex mandato venit. h.d.

d **Idem Labeo.** [d] Procurator poteſt domino imputare quicquid licitè impendit. h.d.

r ☞ *Exceptiones inhoneſtæ quæ dicantur.*
s *Quis poteſt alium defendere ex oppſitionibus competentibus ex ſua perſona.*

Generaliter. Omiſsio exceptionis inhoneſtæ nõ impedit actionẽ mãdati. Itẽ qui aliũ ex neceſsitate defendit, exceptionibus ex ſua p̃ſona vti poteſt. h.d.
1 Quæro, † quę eſt iſta exceptio inhoneſta, de qua dicit tex. Dicit gl. ſi actor ius iniquũ impetrauit: vnde ꝓpter ſuũ delictũ nõ debet audiri. qđ tene mẽti pro exceptionib⁹, quæ tota die emanant ex forma ſtatutorũ, vt q̃s nõ audiat, quia nõ ſoluit collectas, & ſimilia, vt iſtæ exceptiones dicant inhoneſtę[e]. Secũdo
e nota † q̃ ille, qui defendit aliũ [f] põt opponere ex p̃ſona ſua. De
f quo in l. vẽditor. ſ. dẽ iudi. Cõtra de l. minor. xxv. annis. ſ. defenſor mariti. ſ. de procu. Sol. ibi loquit in defenſore voluntario: hic in defenſore neceſſario, ad quẽ ſpectat cõmodũ & incommodũ. Dixi vobis in l. ſed & ſi lege. ſ. itẽ ſi rem diſtraxit. ſ. de peti. hære. & l. Procurator ad exhibendum. j. iudi. ſol. &c.

Si fideiuſſori. Acceptilatio facta cauſa remunerãdi, fideiuſſori tribuit actionẽ mãdati: ſecus ſi ſimpliciter cauſa donãdi. h.d. [g] Not. hãc differẽtiã inter
g remunerationẽ & ſimplicẽ donationẽ. Secũdò nota q̃ in dubio donatio cauſa mortis & legatũ præſumitur cauſa remunerationis. Oppo. j. eo. l. proxi. ſ. j. Sol. ibi videbitis incõtinẽti.

Si vero. Marcellus. Vna fictio circa idẽ admittitur, non autẽ plures. h.d. cũ ſeq. ver. planè ſecũdũ Gul. vt no. per eum ſ. de pact. l. ab emptione. Ego intelligo iſtum ſ. aliter vt dixi in l. ſi is qui pro emptore. j. de vſufca. in fi.

Si filiofamilias. Conditio poteſtatiua retro nõtratur: & ideo tẽpus exiſtẽtis conditionis inſpicitur quo ad inquiſitionẽ. hoc dicit. Oppo. de l. ſi filius. j. de ver. obli. Glo. ſoluit ſuo modo. Tu dic q̃ ibi loquitur in cõditione cauſali quæ exiſtens retrotrahit ad tẽpus cõtractus: meritò tẽpus contractus inſpicitur: hic in conditione poteſtatiua, quæ conditio exiſtẽs retro non trahitur: vt l. potior. & l. qui balneum infrà qui po. in pign. hab. Dixi plenè in d. l. ſi filius. j. de verbo. obliga. &c.

h **Idem Papinianus.** [h] Vnus actus donationis facit aliã donationẽ præſumi. h.d. hoc fallit fauore dotis: vt ſ. eo. l. idem q̃. ſ. ſi cui mandauero. de quo plenè dixi in l. quæ dotis. j. ſolu. matri. &c.

Si mihi. Procurator ad emendũ poteſt repetere pretiũ quod ſoluit, & ſi aliquid amplius impendit. h.d.

Si adoleſcens. Qui fideiubet pro minore, actionem mandati non habet. h.d. Oppo. de lege tertia. ſ. necnon ſupra de in rem verſo. ibi loquitur in maiore: hic in minore. Opp. de l. ſi quis cũ ſciret. j. de vſufca. pro emptore. Solue vt ibi dixi in l. is cui bonis. j. de verb. obli. &c.

Cum quidam. Verba recommendatoria non obligant. hoc dicit.

Si quis. Si mutuet filio nõ cõtra ſenatuſcõſultũ Macedonianũ, vel cũ de hoc dubitat, tenet mandati. h.d.

i **Si poſt creditam.** [i] Mandatũ nõ poteſt interuenire pro eo quod eſt factum, ſed pro eo quod eſt fiendum &c.

Si man

Universidad de Deusto Biblioteca

a ☞ POMATES. ¶ Si mandauero. Vide aliquid per Barb. c.ij.de offi.delega.

b ☞ POMATES. ¶ Ad hoc. Vide Ro. consi.xxij.

c ¶ L.cùm pater. Adde Bart.in l.ij.j. de dona. per Bal. in l. mandatum.C.mandati.

d ¶ Hæredē.in prin. huius l. Singularis est hæc lex secundū Bal. in l. si in solutū.C.de act.& obli.& adde q̄ no.Bart.in l. qui Romæ.§. duo fratres. in vj.q.de verb. obliga.

e ☞ POMATES. ¶ Hereditate vēdita. Ergo argumentū intelligit de rebus præsentibus,non autē de futuris. Vide Alexan. consi.xxxiij. volu.ij. col.ij.

f ¶ Posset habere. Facit ad no.per Bal.in l. hæredē.in j.col. de hære.act.

g ¶ Si mandassem. Plenè per Bal. in l. mādatum.in pe.col.C.eo.

h ¶ Interdum. Notat Bar.& Imol. in l.qui bis.de verbo.oblig.

i ¶ Is cuius bona. Et vide Bart.in l. vlti.de cur.bo.dā.& hic vide q̄ in publicatiōe veniūt præsentia tantū. & ita allegat do. Ioā. in l.ex facto. in fin. de vulg.& pupil.et ideo iura cōditionalia nō veniūt,iuxta ea q̄ dixi post Bar.in l.nō ad ea.in fi.de cōdi.& demon. Ad hoc etiā allega. Bal.in l. fi. in fi.C. quę res pig.Et ad ista an deportatus possit acquirere, vide plenè Bal.in l.ij.C.de bo.p̄scrip.adde q̄ iura cōditionalia nō trāseūt in fiscū.Bal.cōs.xxiij. lib.ij.

i ☞ POMATES. ¶ Is cuius bona. Vide Franci. Cre.singu. cxlvj. & q̄ in casu huius §.veniunt tātū bona præsentia, vide Nel.de sancto Gemi. in tract.bannito. in j. parte secundi tēporis. ccccxvij. Alex.consi. xv.in fi.in j.volu.

k ¶ Si tibi centum.in prin.huius &c. Vide in l.ab omnibus.de lega.j.& Bal.no.in l.ordo.in ij.col. C. de execu.rei iudi. & ideo dicit Bal.l l.si is cui. C. de fur.q̄ si do tibi pecuniā vt des cui vis: quid debes facere, decidit hic secundū eū.

l ☞ POMATES. ¶ Quod quis nō. Vide Roma. consili.ccxxviij.in iij. colū. & Bal.consil.cclxxxvij. vol.iij.Bald.& alios doct.c.cùm in iure.& Paul.de cas.cō.cxlvij. col.fin. Calde. consil. xxxj.in ti.de testi.vbi ponit an ille, qui habet distribuere,possit propriis filiis distri-

a **Si mandauero.** [a]Mandatum pōt reuocari ad petitionem mandantis.h.d.

☞ *Mandatum quando morte finiatur.*

1 **Idem Marcellus.** Mandatū quod confertur post mortē, †non finitur morte. Itē mandatarius pōt agere vt sibi detur pecunia pro executione mandati necessaria. Opp.j.eo.l.inter causas in princi. Sol. hic mandatū fuit collatū post mortē:ibi non. Ad hoc[b] opp.de l.cum pater.[c]§. Męuio. j.de leg.ij.dicit gl.ibi mandatū fuit collatū invita. Tu dic q̄ tres sunt casus. Q̄nque mandatū & effectus mādati cōfertur in vita:& tūc finitur morte: vt d.l.inter causas. j.eo. Quandoq; mandatū & effectus mandati confertur post mortem: & non finit morte,vt hic. Quandoq; mandatum confertur in vita,sed effectus mandati confertur post mortē:& tunc adhibetur quædā distinctio sciētiæ & ignorātiæ:vt d.l.cùm pater.§. Mæuio. j.de leg.ij. Opp. de l.fi. j. de sol.Solu.vt ibi no.& non obstat &c.

☞ *Hæreditate uendita q̄ non transeunt nisi actiones. Clausula,cedēs q̄ habet et habere sperat,quid importet.*

Haeredem. [d]In emptorem hæreditatis nō transeunt actiones,nisi quæ tūc tēporis cōpetebant. Not. istud principium † cū gl.q̄ hæreditate vēdita[e] nō transeūt nisi actiones tunc temporis competētes: dico hodie†apponit in cōtractibus emptionis & venditionis, q̄ cedit omne ius quod habet et habere sperat,vel posset habere:[f]quia propter verbum,sperat,videtur esse actiones quas posset habere, &c.

Si mandassem. [g]Revocatio mandati non præiudicat procuratori,si ad eius notitiā nō puenit. h.d.

Si quis. Si mādasti mihi vt in meo ædificē ad vtilitatem tertij:in tantū competit mihi contra te actio, in quantum interest mea.h.d.

Si mandauero. Actio supueniens pendente iudicio ex cā de p̄terito prodest actori ad condemnationem. h.d.

Si mandauero tibi. Qui fideiubet vel soluit ante diem,non potest agere nisi adueniente die.h.d.

h **Interdum.** [h]Quando mandatum respicit cōmodū meū & alienum,oritur actio mandati.h.d.

Si hi. Valet mādatū de re mea emenda à tertio de iure vēdente. h.d. Opp.C.si seru[o] extero.l.j.Sol. Dicūt q̄dā q̄ hic de æquitate cōsistit mādatū,vt dicit tex.non de rigore,vt ibi. Alij dicūt q̄ ibi fuit mādatū de re mea emēda à me: hic de emēda à tertio vēdente de iure.Quod dic vt ibi no.p Cy.in iij.op.aliàs in j.q. & facit ad istam l.infrà de publi.l.cotē.§. pen.

Iulianus. Consistit mandatū de re emenda,quæ est mandatarij pro parte.hoc dicit.

i **Is,cuius bona.** [i]Qui retinet ea, quæ sunt iuris gentium, ex contractibus iuris gentium habet actionē ciuilē. h.d. & facit ad hoc infrà de re iudica.l. si victum. & quod ibi not.& ibi dixi materiam istius §.&c.

Qui ædem. Mandatum rei turpis nullum est.h.d.

1 ☞ *Quis non potest eligere seipsum*

k **Si tibi centum.** [k]Qui rem in vsus suos citra formam mandati cōuertit, etiam furti tenetur,& non potest quis eligere seipsum. h.d. No.† q̄ quis non [l]potest seipsum eligere. De quo tangit glo.extra de elect. cap.j. & capit. cùm in iure . & nota quod cuiusq; vniuer.no.l.planè.

Si mandauerim. Solutio facta de pecunia creditoris, vel eius nomine accepta, non liberat debitorem.hoc dicit.

Fugitiuus. Si res empta à seruo alteri eius mandato tradītur, venditor liberatur:aliàs secus.

m **Si curator.** [m]Ei, ad quem negotiū spectat,datur actio mādati, si intercessit: vel actio negot.gest.si eius contemplatione est gestum:aliàs habet actionem in factum,&c.

n **Sicut autem.** [n]Qui mandatum susceptum non implet, vel intempestiuè renunciat, tenetur mandati ad interesse: nisi ex iusta causa fuerit excusatus, &c.

o **Inter causas.** [o]Morte mandātis soluitur mandatū: sed effectus durat si mādatarius ignorauit.h.d.Not. q̄ licet morte finiat mandatū,tñ si post mortem impleat à mādatario ignorāte, sufficit ad actionē & liberationē.

Abesse. Fideiussor delegans debitorem,etiam non soluendo soluisse videtur.h.d. Oppon.j. de iure do.l.promittendo.§.si à debitore. Sol.intellige hic q̄ creditor sciebat debitorē non esse soluendo.Ita dicit glo.hic: contrariū no.j.de fideiuss.l.iij.Dy.approbat ibi istā gl.dic vt ibi p eū,&c.

1 ☞ *Ambasiator derobatus in uia an debeat restitui.*

Non omnia. Damna casu fortuito occurentia dns ,p curatori non emendat.h.d.Glo.dicit in fi.quod hic dicitur de curialitate non debet seruari. Dic q̄ ista p glo.facit ad [p]q.do.Io.fuit missus ambasiator† à legato ad papam:dum reuerteret fuit derobatus apud Papiā : quęrebatur 1 vtrum deberet sibi restitui à legato. Conuocatis doctoribus dixerunt quòd sic de curialitate. Allegant hunc §.non omnia. de hoc per Dy.in l.quoniā multa facinora. C.ad l.Iuliam de vi publica.Ego plenissimè in l.si serus.§.ij.j. de furtis,&c.

Si quis alicui. Istam legem summaui tibi in l. si mandauero.§. sicut.s. eod. titulo.

Si mandato. Mandatori cedendæ sunt actiones contra reū principalem:quia eius solutione in dubio reus principalis non liberat.h.d.cum l.sequenti.

q **Papinianus.** [q]De hoc plenè per Dyn. in l. Modestinus.j.de sol.& ibi plenè dixi.

r **Si fideiussor.** [r]Si fideiussor soluit ignorās debitorem liberatum vel tutum exceptione habet actionem mandati:nisi fuerit ignorātia supina.hoc dicit, vsque ad §. quædam &c.

1 ☞ *Apices iuris dicuntur,qui respiciunt magis subtilitatem quàm factum.*

2 *In curia mercatorum iudicari debet de bono & æquo. & quomodo hoc intelligatur.*

buere.& cōsi.xxxix. & Anc.cle.j.de testa. col.pen. Gemi.c.religiosus.§.sanè.colū.iij. de testa.ī vj. Anc.cōs. lxxxiij.& Flor.l.altius.ff.si ser.vendi.& Odoffre.et Marti.Sili. hic qui omnes tenēt q̄ nō possit. Cardi.dicta cle.j.de testa. ccccxxij. Panor.in c. j.de coha.cleri.& mulie.Soc.consil.xj.vide etiā aliqua per do. Feli.c.cæterū.col.penū.in princ.de offi.ordi.

m ¶ Si curator.in prin. huius §.&c. Dic plenè vt not.per gloss.& doct.in l.si mandatū. C.de nego.gest.& gl. plenius in l.si pupilli. §. si qs ita.de neg.ge.

n ¶ Sicut autē. Quando mandatarius potest renunciare mandato,vide j.eodem l.si quis alicui. §. qui suscepit mandatum.

o ☞ POMATES. ¶ Inter causas. Vide Alex.post Bart.l.eius qui in ꝓuincia.ī vij. colum.ff.si cer.peta.

p ☞ POMATES. ¶ Facit ad. Vide Felin.c.j.de testi.

¶ Papinianus. Hæc est melior gloss. quæ sit in iure secundùm Bald.in l.j.in ij.colū. C.de ac.& oblig.

r ☞ POMATES. ¶ Si fideiussor. Vide Alexan.ad istum tex. & similes consil.lvij. in princi.j.volum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ¶ Quędã. in princ. huius. §. item põt poni exemplũ in hoc §. si fideiussor nõ oppoluit exceptionẽ excussionis. per glos. ordina. in l. si mancipiũ. §. si communi diui. j. de euictio. & ad Bart. hic vide Aret. in c. dilecti. col. iij. de iudi.

b ✠ POMATES. ¶ Not. quod. Vide Bald. c. j. in x. colum. de constit.

c ✠ POMATES. ¶ Facti veritatem. Vide Cur. l. singularia. prope fin. §. si cert. petat. Alex. l. placuit. C. de iud. in fin. et cõsil. xlj. in j. col. in iij. volu. Vide etiam per Feli. c. cùm venissent. ij. colum. de testib. in versi. fallit ista cõclusio. Felin. c. nullus. de præsumpt. &c. ti. vij. col. de præscr. Barba. consil. vij. in xij. colũ. ij. volu. & cõsil. xxix. aliàs xxvij. in iij. & iiij. col. ij. volu. & cõsilio xxxj. in ij. colũ. ij. volu. & consil. xxix. aliàs xxvij. in iij. & iiij. colum. ij. volu. & consil. xxxj. in ij. col. in ij. volumi. Roma. consil. xciij. & consil. xiiij. & cõsilio cxciij. Imo. consilio cxlj. & consilio cxlvj. in iij. colum. & Cardinal. cxxxiij. colum. fina. Ana. consi. lij. & Bal. c. cùm adeo. colũ. fin. de reseri. Bal. c. iij. iij. col. de offic. delega. & Aret. l. si seruum. §. sequitur. ff. de verb. obligа. & Aret. consilio cxj. col. penul. vbi dicit quid importet ista clausula quòd verba intelligantur secundùm puram & bonã fidem, vide etiã Aret. consilio cxxvj. & sequen. Alex. l. milites. C. de testa. mili. & vide vnum verbum ad hanc legem colum. ij. & Bald. c. cùm venissent. in fi. de testi. Socin. consilio cxxxj. columna viij. vbi ponit an propter hoc quòd agatur de bono & æquo possit admitti probatio quæ aliàs non foret admittenda: & consilio cxx. vide etiam Roman. cõsilio cxlix. colum. ij. vbi ponit an in tali curia posset opponi exceptio præscriptionis. & consilio ccccxvj. in j. dubio & consilio ccccxxx. vbi loquitur in exceptione excussionis, & sic ordinis.

d ¶ Ad iura ciuilia. Vide infrà, eodem in l. Quintus. & quæ notat Bartol. in l. si fideiussor. in fin. j. de fideiussor. & singulariter per Bal. in l. si pro ea. in vltima columna C. eodem. & ibi etiam an possit opponi exceptio non solutæ gą bellę per Sali. in l. placuit. de iudic. C. Adde Roman. consilio ccccxxx. vbi dicit quòd vbi proceditur secundum æquitatem: non admittitur exceptio excussionis; quia illa est de apicibus iuris.

e ¶ In omnibus. in prin. huius &c. istum textum limita & similes, vt per Bart. in l. j. §. deniq. in fin. infrà, quod vi aut clam. Item fallit in casu j. si sponsus. §. si vxor. j. de dona. inter virum & vxorem.

f ¶ Nota quòd ille, &c. Vide latius per Bald. in l. j. C. de condict. inde. in ver. secundò quæro. & in versi. vltimò aduerte. & l. sub specie. C. de re iudica.

g ✠ POMATES. ¶ Quod ille. Circa istum text. vide Felinum c. subortа. v. colum. cum sequen. de re iudica. Vide Roman. consilio cv. in ij. colum. & Imo. cõsi. cxlvj. in vij. colũ. Paul. de Cast. consil. cccxxj. incipien. in causa quæ vertitur Parmæ. Bald. l. j. col. iij. C. de condi. indebi. quem sequitur Alexand. l. si quis duobus. in aposti. j. de fal. & Bald. l. si tibi. C. de libe. cau.

g ¶ §. ij. Vide per Imol. in l. Imperatores de re iudica.

h ¶ Fideiussor. Vtrũ interruptio facta contra principalẽ operet contra fideiussorem, & quid in duobus reis: & istas glo. reducas ad concordiam secundum Bald. in l. tam mãdatori. C. de nõ nume. pecun. quia ista loquuntur in fideiussore iudicatum soluti: alia in fideiussore cõtractus. & hoc ponit ibi in penult. colum.

i ¶ Si hominem. nota quod procurator ex causa prouocat errorem domini. Ita allegat Bal. in l. error. in vlti. versi. in xv. colũ. C. de iur. et facti igno. Adde Bar. in l. non solũ. §. morte. j. de oper. no. nun. ad fi. huius legis adde Bar. ĩ l. quoties. in fi. de opt. lega. & Bal. in j. consti. Codic. in §. hæc igit. Bartol. in l. ambitiosa. in prin. iiij. col. & discurre per illam legem j. de decre ab ordi. fa. ADDE quę posui in cõst. Codic. post Ale. ✠ POMATES. ¶ Si hominem. Vide quid per istũ text. dicat Cremẽ. sing. cl. & Ro. sing. ccccxcix. & Ro. cõsil. ccccclxxxiij. & infinita per Feli. c. j. in xv. col. cum duabus sequenti. de constit. & in c. decætero. colum. ij. de re iudi. & vide Alexã. in rubri. de offi. eius. ff. in tertia colum. circa fi. Iason. l. non solũ. §. morte. xxv. colũ. ff. de no. ope. nuncia. Alexan. l. nemo põt de lega. j. in prima col. & consilio ccxlviij. in quinta colũ. Et vide concor. per Corse. singu. in verbo, iuramentũ. per Barba. cõs. xxxv. in xx. col. & sequenti. ij. volu. Roma. consil. cccxxiiij. incip. in nomine. Feli. in c. de cætero. secunda colum. de re iudica. Roman. consi. xciij. in secũda colũ. & consilio cccxxv. iij. colũ. Bald. c. cùm ordinem. col. penult. de reseri. Barba. consilio c. de causis. colum. x. in fin. & sequen. de offic. delega. multa per Barba. in rubri. C. qui admit. colum. xxij. & quatuor sequen. Et Angel. in authenti. hoc inter liberos. C. de testa. Roma. consil. cccxxviij. & cccxx. in vltima columna.

¶ Et vicarius generalis. Adde Bartol. in l. non solum. §. morte. de oper. noui nunciatio.

¶ Arbitrium. Et hoc idem dicit Barto. per istum tex. in j. constit. Codic. idem ponit & tenet domin. Abb. in c. studuisti. circa prin. de offic. leg. Facit quod voluit Bal. in rub. C. qui admitti. post mediũ primæ col. vbi voluit q. Potestas ex causa potest venire contra statutũ ab eo iuratum adde Barto. in l. quoties. in fi. de ope. liber. Adde Rom. cõs. cccxxix. vbi tenet q. iudex ex cã põt venire contra statutũ iuratũ.

m ✠ POMATES. ¶ Hæreditas potest. Per istum text. verificatur id quod consuluit Aretin. consilio xlvj. quòd quando quis reliquit hæreditatem, videtur relinquere commoda & incommoda.

m ¶ Hæreditas potest. An titulus hæreditarius dicatur lucratiuus, dic quòd sic, si est soluenda hæreditas: alias secus, in l. inter stipulantem. §. si rem. & ibi notat Dyn. & Angel. j. de verbor. obliga. iuncta l. si seruus legatus. §. Stichum. in versic. item si domino j. de legat. j.

Quædam. [a] Non imputat fideiussori, si omisit exceptiones q̃ sunt de apicibus iuris, si de veritate negotij disputauit. h. d. No. q̃ [b] † apices iuris dicunt, qui subtilitatẽ quãdã respiciunt magis, quàm facti veritatem [c]. Nota † q̃ in curia mercatorũ debet iudicari de bono & æquo, omissis iuris solẽnitatib[v], qd est dictũ: hoc non dico q̃ debeat intelligi non habito respectu ad iura ciuilia [d]: qa esset cõtra l. bona fides. §. ti. j. sed debet intelligi nõ inspectis solẽnitatibus iuris, hoc est nõ inspectis apicibus iuris, q̃ veritatẽ negotij nõ tangunt, vt si esset intẽtata actio directa cùm cõpetebat vtilis, vel nõ erat cõtestata lis, & similia. qd not. multũ. Istũ §. in terminis habes ĩ d. l. bona fides. Itẽ habes hic vnã gl. q̃ ponit de exceptione cõpetente fideiussori, quam nota &c.

☞ *Petens uel recipiens debitum solutum cõmittit crimen stellionatus.*

Authoritas sententiæ impedit condictionem indebiti. Item restitutio in integrum.

In omnibus. [c] Indebitũ solutum repetit, nisi authoritate rei iudicatæ fuerit solutũ. h. d. No. † q̃ ille [f], q̃ petit debitũ solutũ, vel semel solutũ iterũ recipit, cõmittit crimen stellionatus. Not. † q̃ authoritas sententiæ impedit cõdictionẽ indebiti. Glo. tñ dicit q̃ habet locũ cõdictio sine cã: itẽ restitutio in integrũ ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, &c. vide gl. & signa digito. Doctores moderni dicũt cõtrariũ. qd vide p̃ Cy. in l. j. C. de cõdi. inde. & dixi in l. si sine. §. ij. [g] j. rẽ ra. ha. vbi hoc tãgit, &c.

☞ *Quomodo fideiussor solus tempore liberetur absq; principali.*

Fideiussor. Licet fideiussor sit tẽpore liberatus, si tñ soluit repetit p̃ actionẽ mãdati. h. d. Quero † quomodo põt esse q̃ fideiussor [h] liberat̃ solus tpe, & non principalis pone exemplũ q̃ fideiussor fideiussit ad tps. Alij dicũt q̃ cõtra fideiussorem non fuit facta interruptio prescriptiõis, cõtra principalem sic. Istud glos. reprehẽdit: qa facta interruptione cõtra principalẽ videt facta contra fideiussorem: vt l. vl. C. de duobus reis. gloss. alibi dicit q̃ lex vltim. loquit̃ in duobus reis, sed aliud est in fideiussore. Ita dicit gloss. infrà de sol. l. cum quis. §. si quis pro reo. quod etiam Cyn. tenet in l. vlti. C. de duobus reis. licet illã nõ allegat.

☞ *Procurator generalis quòd non reuocat quæ specialiter sunt prouisa per dominum.*

In protestatione necessariò debet inseri causa.

Per arbitrium concessum aliquibus per commune, quis non potest facere contra statutum, nisi ex noua causa.

Si hominem. [i] Gñalis procurator nõ mutat ea: q̃ à dño specialiter sunt posita: nisi ex cã iusta, quã dñs ignorauit. h. d. quã l. no. multum.

Not. † qd̃ dixi in summario, q̃ procurator gñalis, & vicari[v] generalis [k], & simplex nõ potest reuocare quæ specialiter sunt prouisa per dñm: nisi ex iusta causa. No. † q̃ in protestatiõe de necessitate debet inseri causa. quod dico plenius in materia protestationis in l. non solùm. §. fin. j. de no. ope. nun. Nota istã legem † multũ, quòd quando aliquibus cõceditur arbitrium [l] per cõmune quòd illi non possunt facere contra statutũ, nisi ex noua causa vel ex antiqua quã ignorabat cõe tpe cõcessi arbitrij seu confecti statuti: & millies feci. & dico plene ĩ l. ambitiosa. j. de ũcr. ab or. fa.

Si negotia. Actio etiã pœnalis deuoluit̃ in actione mãdati, si p̃curator à seipso non exigit. hoc dicit.

Si hæreditatẽ. [m] Hæreditas potest esse damnosa legatis: ideo mandatum de adeunda hereditate est obligatorium: legatum non. hoc dicit.

Rogatus. Fideiubens in minus quã fuerit mãdatum, habet actionem mandati: secus li in plus. hoc dicit.

Pecunia non parata solutioni, quòd nuda conuentione non conuertatur in mutuum.

Pretium redactum ex re uendita quomodo conuertatur in mutuum.

Vsuræ ex pacto debentur.

Qui negotia. Pecunia debita solutiõi nõ parata, in mutuũ non cõuertit̃ nudo pacto. secus si esset solutiõi parata. Itẽ ex pacto incõtinenti appositio in cõtractibus bonæ fidei debent̃ vsuræ. h. d. Primò habes † q̃ pecunia solutioni nõ parata nuda cõuentione nõ conuertit̃ in mutuũ: secus si esset solutiõi parata, &c. De hoc plenè in l. singularia. §. si cert. peta. Secundò † habes qualiter pretiũ redactũ ex re vẽdita cõuertit̃ in causam mutui: quod dic vt plenè in l. rogasti. §. si cer. peta. Tertiò habes hic † q̃ debent̃ vsuræ ex pacto. Oppo. q̃ istud pactũ nõ fuit incõtinenti apositũ, sed ex interuallo, vt ex litera patet: ergo ad actionem nõ prodest: vt l. iuris gentium. §. quinimo, suprà, de pactis.

Universidad de Deusto

a ¶ Gestum est. Istud est contra not. per Bar. in dicto versi. idem Marcellus.
b ¶ Litera quæ dicit. Dic plenius vt hic per Iac. But. Pro cuius intelligentia præsuppono ꝙ qñ procurator conuertit pecunias domini in vtilitatẽ suã, tenetur ad vsuras, quæ in regione sua frequentantur. l. idẽ ꝙq. §. si procurator. s. e.
c ¶ Si fundum. Sali. allegat hunc tex. sing. in l. hac edictali. §. is illud. de secun. nup. ꝙ si ex tribus æstimatoribus assumptis vnus æstimat viginti, alius triginta, alius triginta quinq, debẽt oẽs summę coaceruari, & per iudicẽ æstimari in tertia parte totius summæ per istũ tex. Cogita propter l. diem proferre. §. si plures. s. de arbi. et per l. inter pares. in fi. & quod ibi nota. per Bar. ꝯ. de re iudi. ideo suum dictum dubitabile videtur: sed tamẽ est valde mirabile, si est verum. & istũ tex. etiam ad illud introducit glos. not. in l. cũ in eo. s. de pact. & põderat etiam Bald. singul. istos text. in l. j. in vj. quæst. C. si seruus. extero.

c ✠ POMATES. ¶ Si fundum. Vide Rom. sing. cccccc. Et ad istũ tex. vide Bal. in l. ñ. vj. col. C. si seruꝰ exte. Alexã. & Iaso. l. frater à fratre. in xiij. notabi. de cond. inde.

d ¶ Lucius Titius. in prin. huius &c. Quid si debitor in casu huius legis, quia promisit sub pœna eum facere liberari, interpellauit creditorẽ quod fideiussorẽ liberaret, & offerendo ei alios fideiussores idoneos, & ille recusauit liberare, an sit excusatus debitor, & qualiter succurritur fideiussori, vide per Bal. in l. si pater. C. de colla. in l. Labeo. §. si p. & Cy. vbi suprà de arbi. l. ñ. C. de senten. quæ sine cer. quãti. in l. qui autem. §. sed si quis. in reportatis antiquis. de consti. pecu. licet aliter ꝯ in dictis locis locutus sit in cõsilio suo incipien. considerandum est quod fideiussor &c. & vtrũ fideiussor de euictiõe possit se petere eximi & liberari re nondũ euicta, etiam cum stetit per magnum tempus, in fideiussione. et Bald. in l. facere posse. in fi. sol. matri. vbi videtur text. cũ gl. tenet ꝙ non: quia adhuc obligatus nõn est, vt ibi. Hoc tenet etiã Cyn. in l. si pro ea. C. mãda. & ideo dixit Bal. in d. l. facere ꝙ ius cõsistit in practicãdi forma. Nã non cõcludit libellus, si fideiussor petat se extrahi de fideiussione, & hoc non potest: vt dictũ est. secus si dicat ꝙ diu occasione fideiussionis fuit obligatus: nam tunc bene cõcludit libellus, vt in hac lege: & hoc bene poterit procedere: & sic peti poterit quòd eximatur à promissione facta, nõ autem ab obligatione & fideiussione: quia nunquàm obligatus fuit, vt dictũ est: non tamen dicitur diu stetisse in obligatione, nisi longum tempus transierit. Et ita etiam sequuntur Moder. docto. ibi. sed dubitatur vtrum iste §. & l. si pro ea. beant locum in fideiussore sine mandato. Et glossa nota. dicit quòd non habet istud beneficium. in lege sed videamus. de nogotijs gestis. Item an habeat locum hæc lex, lucius in iudicio, scilicet in fideiussore de iudicio sisti vel iudicato soluendo. & Bald. infrà eodem. l. si mandato meo. §. si iudicio. & in dicta lege si pro ea. C. eodem ponderat ibi esse text. singula. quod not. & sequitur Ludouicus in l. Græcè. in fine, infrà de fideiussor. & Bald. in dicta l. si pro ea. Item vtrum inimicitia superueniens inter debitorẽ & fideiussorẽ sit iusta causa vt ille possit petere se à fideiussiõe absolui, Io. And. & Spe. in ti. de iudi. in §. specialia. ī additiõe quę incipit hic qd cũ lex illa distinguit, aut est inimicitia leuis: & non est iusta cã. aut est magna, & culpa fideiussoris: & tũc idẽ. Aut sine sua culpa, sed debitoris: & tunc secus. Facit quod not. in l. in his. solut. matri. Sed ego habeo quòd fideiussio facta pro ignorante valet l. fideiubere. cum si. ꝯ. de fideiuss. an talis habeat beneficium huius legis: vt pone in negotiorum gestore sine mandato. vna glos. in l. ñ. §. de nego. gestis. sentit ꝙ nõ: alia est contra & verior in l. sed videam⁹. eo. titu. & Bal. in l. si pro ea. in fi. Et ad hãc l. vide omnino l. fideiussor pro venditore. & quod ibi Bar ꝯ. de fideiu. & quod ibi dixi. vbi ampliant hãc legem. & ad hanc legem cum materia vide quod habetur per gl. & latè not. in c. fi. de fideiuss. & omnino Bal. in l. certũ. in prin. C. fami. erci. & latè Bal. in d. l. si pro ea. & ibi dixi. Et idem in fideiubẽtibus pro tutore durante tutela: & etiam alij cõditionaliter obligati pendente cõditione non possunt hoc petere: arg. l. nisi finita. §. fi. de tute. & ratio. distra. & per Bald. in d. l. si pro ea. Sed an interim possit petere eis præstari fideiussores indemnitatis, dic aut superuenit noua causa suspicionis debitoris: & possunt: aliàs nõ. ff. de prui. credi. l. si creditores. Sed quid si tutor non inuenit fideiussores indemnitatis: an ista difficultas eximit tutorem ab obligatione legis municipalis, casu quo per statutum arctareture? Dic ꝙ non, per nota. in l. j. §. qui satisda. cogan. & hæc sunt verba Bal. in consi. inci. cõsiderandũ est quod fideiussor. &c. Et an in hac executione primorũ fideiussorũ requiratur cõsensus creditoris, Bal. videtur dicere ꝙ sic, in l. qui autem. §. j. s. de consti. pecu. & Bald. in l. j. C. de colla. & de fideiussore obligato conditionaliter de euictione, vide Bal. in l. j. C. de fideiu. mino. Adde secũ dũ Vincen. & Cano. per illũ tex. in c. fi. & ibi latè glo. de fideiu. ꝙ si fideiussor iusta causa velit ire ad longinquas partes, posset, petere se liberari à fideiussione: ar. l. aut longa. ff. de procu. & ita sequitur ibi dom. Abb. & de modo eximendi: & quid si fideiussor est carceratus, vide Bald. in l. ñ. C. de senten. quæ sine certa quanti.

Dicunt quidã, mãdatũ habet tractum in futurum: non enim perficitur eo tpe quo mandat: sed durat toto tpe, quo negotiũ geritur. Vnde quicquid durante negotio gestũ est, [a] dicitur fieri incontinẽti, vt hic & dicetur in l. iuris gentiũ. §. idẽ Marcellus. suprà, de pactis. Alij dicunt ꝙ hæc epistola fuit missa statim cum pecunia fuit acceptata: & in hoc residet gl. Sed hoc est diuinare: vnde refert Iaco. But. ꝙ hic debentur vsuræ iudicis officio. Nec obstat litera, quæ dicit, [b] de quibus conuenit: quia illa dictio, quibus, facit simplicem relationem. Et ita dicebat Hugo. sensisse.

Cum hæres. Si mando tibi vt rem emas, quẽ habes communem cum aliquo: pro parte sociorum tantùm tenet mandatũ: pro parte verò tua tenet mandatũ & emptio. Itẽ mandatum morte finit: emptio aũt non.

Si fundum. [c] Si mandauero quòd emas rem, quam habes communẽ cum alio, certo pretio: aliorũ partibus emptis tuã pro residuo pretio dare teneris. Sed si pretium determinatum non fuerit, ista pars boni viri arbitrio æstimabitur. h. d. cum prin. l. seq. Et no. finem istius legis, quam nescio alibi, & de hoc facto hoc anno habui in palatio syndicorum. &c.

Ita vt omnes.

Quod si fundum,

In mandato de emẽdo rem cõmunẽ cũ pluribus, nisi tota redimatur, mandati actione non agitur, si hoc est actum: si simpliciter est mandatum. h. d.

Hominem. Quando æstimatio debetur iure obligationis, tempus contractæ obligationis inspicitur: sed si debetur officio iudicis, inspicit tẽpus moræ. h. d. Materiam istam vide in l. hac. s. de trittica ria. & in l. iij. §. in hac. s. commodati.

Lucius Titius. [d] Qui obligauit pro alio pignus, vel se potest agere ante quã soluat vt liberet in casib⁹ hic expressis. h. d. facit C. e. l. ꝙ ea. ¶ An aũt q fideiusserit ꝙ euictione alicui⁹ rei, possit agere vt liberetur, dic vt ibi per Cynum.

Est Aristoni. Per pactum potest qs astringi ad casum fortuitum. h. d.

Si pro te. Prohibitio impedit actionem mandati & negotiorum gestorum. hoc dicit. Vidistis in l. soluẽdo. & lege, ex duobus. s. de nego. gest.

Dolus. Qui non vult facere id, ad quod scit se teneri, & potest, est in dolo. h. d. Opp. ꝙ nõ est in dolo, si nõ prosequit actione reali: quia apud eum nõ est dominiũ nec actio: & si nõ actio: ergo &c. vt l. pupilli. §. si ego. s. de neg. gest. glo. j. quæ est hic, ponit aliquas solutiones. Tu dic ꝙ hic habet actionẽ, & poterat prosequi & exigere: & sic cessant omnes inuolutiones gl. &c.

1 ☞ *Casum in quo creditor non tenetur suscipere alium venientem ad defendendum animo nouandi, vide hic.*

Si mandato. Mãdati actio ne potest agere mandatarius, cùm mandatum e impleuerit, [e] aliàs non. Not. † casum ꝙ f creditor [f] nõ tenet suscipere aliũ venientem ad defendendũ animo nouãdi, ita ꝙ 1 prior liberet: licet gl. videantur dicere cõtrarium. vt l. liberto. §. fin. s. de nego. gest. Doc. notant in l. j. vbi in rem actio. versic. idem iuris. Not. & vide quod dixi de hoc in l. singularia. s. si cer. peta.

Si quis pro eo. Si fideiussor soluit aliud vilius vt principalẽ liberet ab obligatione maiori mandati actione repetit. hoc dicit.

Vlianus. Abesse videtur dos eo ipso ꝙ maritus sustinet onera matrimonij. h. d.

Si is qui pro te. Solutio quę nõ liberat debitorem nõ parit actionẽ mandati: sed reconciliata solutione nascit actio. h. d.

r ☞ *Verecũdia est, recusare qđ quis pacto nudo ꝓmisit.*

g **Vintus Mutius.** [g] Qui parcit pudori alteri⁹ ad alteri⁹ cõmodũ, nõ excusat: secus in eo q parcit pudori ꝙ prio. h. d. h quod nota. Et nota primã glo. quę dicit [h] r quòd ex pacto tenebat. Ex qua nota † quòd aliqua est verecũdia recusare quod i pacto nudo promisit. Item nota[i] argum.

d ✠ POMATES. ¶ Lucius Titius. Vide aliqua per Alex. l. facere posse. ff. solu. matr. Barb. c. ñ. col. j. de fideiuss. Bald. in c. rescripto. col. ñ. de iureiur. & ibi Feli. in fi. Barb. c. consultationibus. col. ñ. de offi. deleg.

e ✠ POMATES. ¶ Impleuerit. vide Ale. ī l. facere posse. et l. ñ. ff. so. mat.

f ¶ Quod creditor. Vide Bal. in l. si pr̃. C. de col. & Bal. ī l. q aũt. §. j. j. d cõst. pe.

g ✠ POMATES. ¶ Quintus Mutius. vide Panor. cõsil. lx. col. ñ. volu. j.

h ¶ Not primã glos. Facit quod nota. Bartol. per illũ tex. in fi. in l. pecuniæ sortem. de ali. lega. & bene facit tex. in l. j. s. de pact. & in l. j. suprà, de cõsti. pec. Et ex hac æquitate ius Canonicũ voluit oriri actionẽ. c. j. de pact. & not. limitat Bal. in l. petens. ad finẽ. C. de pac. & no. Insti. de acti. §. cõstituta. & hic adde Salic. in l. placuit. de iudi. vbi tenet idẽ quod hic: & plenius adde s. eo. l. si fideiussor. §. quædam. Adde quod voluit Abb. consil. lx. lib. j. per hanc legem.

i ✠ POMATES. ¶ Item not. Pro isto dicto vide Alex. cõsi. lxxj. colum. j. volu. ñ. & l. iurisgentium. §. sed cùm nulla. ff. da pactis. Et quid importẽt ista verba, procedas secundum æquitatem, vide Areti. c. dilecti. de iudi. clarius Areti. in l. si seruus. §. sequitur. de verbo. obliga. Barb. c. ex parte. Io ñ. de offic. de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lega.col.iij. Paul.de Caſt.in rub.de cõſtitu.col.xvij. Alex.l.milites.C.de teſta. milit.vbi pulchra verba in ſimili p Alex.cõſil.xvij.col.v.volu.ij.vbi dicit q̃ nõ põt opponi fideiuſſori p principalẽ q̃ ſoluẽdo erat.& cõſi.xcj. col.ij. vo.ij.

a ¶ Argu.ex iſta lege.Et idẽ notat Bar.in l.fideiuſſor.in fin.j.de fideiuſ.Sed domi.Ludo.in l.fideiuſſori.de dona.tenet cõtra,per not.per Iuno.in c.j.de cõſtit. per Bal.in l.j.C. de legi.& in l.j.de iuſti.& iure. & vide qđ dixi ĩ d.l.fideiuſſor.& no. Bald.in l. nemo.C. de ſen.vbi dicit q̃ ſi cauſa cõmittatur de iuſtitia & veritate, nõ poteſt agi ex nudo pacto. Adde quę ſingulariter dicit d.Anto. in c.q̃ ĩ eccleſiarũ. de cõſti. qđ licet pactũ nudũ nõ pariat actionem de iure qa tantũ procedit ſecundũ præcepta iuriſgentiũ, nõ deberet denegari iuſtitia ſi pro illa petatur:qa licet leges potuerint tollere actionẽ,vel illi nõ dare,& facere q̃ magiſtratus nõ reddit iuſtitiã:nõ tamẽ poterunt facere quin ſuperior,qui nõ recognoſcit ſuperiorem, nõ teneaĩ iuſtitiam adminiſtrare, p id quod in ſimili ibi no.Inno. quod retuli poſt Moder. in l.ſi cõſtat. de app. Pro quo dico q̃ benefacit qđ no.Ang. in l.ſi certis annis.C.de pac. & vide quod not. Bar.ll. et elegãter.§.ſeru⁹ pactionis.ĩ. de dolo. & ſubdit do.Ioã. in d.c. quæ in eccleſiarũ. q̃ certũ eſt q̃ p vĩã denunciationis Euãgelicæ poſsit dictũ pactum executionẽ ſortiri,p no.Inn.in c.nouit.de iudi.& Barto. in extrauagan.ad reprimendũ. in verbo, ad denunciationẽ.dicit in terris Imperij & ĩ terris eccleſię clarum eſſe.quia de iure Canonico parit actionẽ, vel ſaltẽ officiũ iudicis.c.j.de pac. Ita dicit ipſe qđ limita vt per Bal.in l. petens.ad finẽ.C.de pac. & habeť in §.in perſonã.Inſti.de act.Bal. in auť. ad hæc. in iij. col.C.de vſuris.& ad Bar.hic adde Bal. in l.ſi pro ea.C.e. vbi ſic loquiť.Adde q̃ dicta Bal.in l.petens.videť ſequi Rom. cõſ.xxx. Et qd operet clauſula,ſola facti veritate inſpecta, vide Rom. cõſ.xx.& ccccxix.

b ¶ Fideiuſſor. Adde Bart.in l.lecta. in fi.j. col.ſj cert.peta.& hic adde qđ not.in l.quic quid aſtringendæ.de verbo.obliga.

c ¶ Cũ ſeruus.in prin. huius l.& c.Et de iſto intereſſe affectiõis,vide doct.& Imo.in l.j. in pe.col.in ver.in ea. gl.in fi.ſol.mat. plenè per Bar.in l.j.in v.co. C.de ſent. quæ pro eo. Et pro intellectu huius legis vide Cy. in l.j.C.ſi ſeruus exte.in xxj.& xxij.q.

d ❧ POMATES. ¶ Qui mutuã. Vide Rom.cõſ.xxj.& Alex.cõſi. xxxvj. col.ſecunda.in fi.vol.ij.vbi ponit pulchrum caſum.

e ¶ Non ideo minus. In prin.huius qĩ quis videatur reuocare procuratorem, adde Imo.in c.petitio.extra de procu.& dixi.C. de procu.in l. procuratoribus. Et adde ſimilẽ q.quã no.de qua per Bar.in l.j.in viti.col.ũ.de off. eius cui mãda. eſt iuriſdic. In verſi.quæro præſes vel ordinari⁹. Quid autẽ ecõtra an videatur mandatũ. dixi poſt Bart.& ibi Bal.ĩ l.licet.C.de procur.& vide Bal. poſt Bar.in d.l.procuratoribus.& latè Bart.in l.mutari.ff.eo.et Bal. in l.j.in prin.C. de ſatiſd.Et no. q̃ ſi mãdaui tibi vt ſolueres tali,poſtea cũ talis me cõueniret,oppoſui ſibi exceptionẽ, nõ numeratæ pecuniæ non tamẽ videť reuocatũ mandatũ, ſecundùm Bal.in l. tam mandatori.in fi.C. de nõ numerata pecunia.

❧ POMATES. ¶ Non ideo minus. Vide Bal. in l.ſi voluntate.C.de dona.ante nupt. Ro.in l. dies cautiõi.ff. de dã. inſe.

f ❧ POMATES. ¶ Determinat. Vide Alex.l. p̃curatorib⁹. col.j.C. de procura.

g ¶ Mãdatũ. De hac materia vid Bar.in l. mutari. & in l. poſt litẽ.ſ.de p̃cur.in principio.Et no.q̃ in dubio videť electa induſtria perſonæ mandatarij. qđ limita vt p Bal.in l.quod qs.C. de proc. niſi eſſet data certa forma. per cũ latius in l.j.§.ne aũt.C.de cadu.tollen. Et hic adde Bal.in l.mandatũ. in fi.C.manda.

h ¶ Si præcedente. In prin. huius &c. vide ſcribentes in l.ſi defunctus.ſ. de procur.

i ¶ Luci⁹ Titius. iſte §. eſt valdè ſingularis, quẽ notaui poſt Bar.in l.maiorem.ſ. de pact.

❧ POMATES. ¶ Lucius Titius.Vide Frã.Cre.ſing. xxj. & Matth.no.ciij.

k ¶ Paulus. Iſte §. eſt ſingula.ſecundũ Paulum de Caſt.in l.eum qui ita.de ver. oblig. & vide Bar.in l.eum qui. §.qui ita ædem.

❧ POMATES. ¶ Paulus. Vide Alexan.l.j.col.j.ff.qui ſatiſda.cogan.

l ❧ POMATES. ¶ Paul.reſpõdet vnũ. Vide Corſe. ſingul. ſuo in ver.cautio.Iaſo. in l.ĩ diuortio. §. interdũ.col.v.ff.ſol.ma.

a ex iſta lege [a] quòd in curia mercatorum, vbi de negotio poteſt decidi bona æquitate quòd non poteſt opponi iſta exceptio,non interuenit ſtipulatio, ſed pactũ nudum fuit.&c.

☞ *Qui uendit ut procurator,tenetur de euictione.*

1 *Si res nõ uerè ſed fictè euincitur,agitur actione ex ẽpto.*

Seruum Titii. Qui vẽdidit vt procurator,de euictione tenetur. hoc dicit.Et ideo ſi euincit, exceptione repellitur. Item qui mandat vẽdi rem ſuam ex vna cauſa,quã ſuam putabat,ex alia cauſa non poterit vendicare.hoc dicit.quam l.no.quia eſt fortis. Not.† q̃ qui vendit vt procurator,tenetur de euictione.quod plenè dicam in l.procurator qui pro euictione.ſ.de procur. Nota ex † fine l.noſtræ quòd quando res non euincitur verè ſed fictè,non agitur ex ſtipulatione de euictione:ſed actione ex empto. Oppo.gl.de l.ſi procurator.j.de acqui.re.do. Glo.ponit plures ſolutiones,& tenet primam.doc.communiter tenent ſecũdam, quòd hic nõ perdidit dominium : licet agẽs repellatur exceptione. Alij aliter. Tu dic quòd ibi fuit generale mandatũ hoc nõ includens.quod dic vt plenè dixi in l. procurator qui pro euictione. ſupra de procurã.&c.

Si is qui negotia. Qui ſoluit pro fideiuſſore,põt ab eo repetere,& fideiuſſor à principali.hoc dicit.

Siue cum frumentum.

b Fideiuſſor [b] repetit debitum quod perſoluit,& vltrà,ſi quid vltrà ſoluerit.hoc d.

1 **Si fideiuſsor.** In obligatione generis qs liberatur ſoluẽdo quod viliſsimũ eſt in ipſo genere. h.d. Opp.de l.legato generaliter.j.de lega.j.Sol.ſecũdùm Dy. hic loquiť in obligatione generis, in qua nihil eſt reperire ita viliſsimum quod habere non expediat:ibi loquitur in obligatione generis,in qua reperitur ita viliſsimum quod habere non expedit; ideo tenetur debitor ad mediocrem,&c.

Si fide iulsor alterius. Fideiuſſor poteſt habere oligatum principalem, & alium,vel principalem tantùm,vel alium tantùm.hoc dicit.

c **Cùm ſeruus.** [c] Cùm ſeruꝰ ex mãdat emendum,emptione nõ ſecuta mãdatum eſt nullum;ea autem ſecuta,mandatũ reconualeſcit vt dominus agere poſſit:non autem mandatarius contra dominum. Item ſi liber homo ſe emendum mãdauit,contrarium mandati actionem habet.h.d. Ibi nullum eſt emptione nõ ſecuta,nec ex parte ſerui,ſed ex parte domini conſiderato iure ciuili & naturali, vt plenè not.Cyn.ſi ſer.exte.l. vnica. & ibi iſtã legem proſequitur Bart.

Si liber homo. Si apparet, emptionem factã meo mandato non valere:procurator tenetur mihi cedere actionem, ſi quam habet efficacem:aliàs ſecus.hoc dicit.

d **Qui mutuam.** [d] Quæ dubitationis cauſa tollendæ contractibus inſeruntur,ius commune non lædunt.h.d.

1 ☞ *An domino uenicnte mandatum ſit reuocatum.*

e **Non ideo minus.** [e] Domino reuertente mandatũ finitur:& ſi fuerit reuocatum, debitum ex primo non deuoluitur

1 in ſecundo. hoc dicit. Videtur † ergo in iſto textu dici quòd domino reuertente mandatum finiatur:de quo gl. hic diſ-

f putat. Finaliter determinat [f] quòd ſi dominus reuertitur , & aliquid gerit , quòd videtur reuocatum mandatum:aliàs non poteſt intelligi reuocatum:de quo hodie eſt factum.c.ſi quem.extra de procu. lib. vj. Diſtingue plenè vt ibi in textu. Et ex hoc dicimus,& eius deciſio videtur in illo c.quòd quando dominus comparet in iudicio,& facit aliquem actũ, videtur reuocare procuratorẽ quẽ fecerat: & ideo conſueuit opponi in actis non animo reuocandi ſuos procuratores. quod dic vt d.c.ſi quem,&c.

1 ☞ *Mandatum ad hæredem non tranſit : quia in dubio uidetur electa induſtria perſonæ mandatarij.*

g **Mandatum diſtra.** [g] Mandatum non tranſit ad hæredem mandatarij:quia videtur electa perſonæ induſtria. Item Publiciana non cõpetit contra dominum. hoc dicit.No.† q̃ in dubio videtur induſtria perſonæ mandatarij electa:ideo mandatum ad hæredẽ non tranſit,vt in fi.huius legis.

h **Si præcedente.** [h] Mandatũ morte finiť non actione mandati.Itẽ nec obligatio quæ datur ex neg.geſt.h.d.

i **Lucius Titius.** [i] Decretũ iudicis pro debito re non præiudicat creditori abſenti in actione competenti contra mandatorem, niſi conſenſerit.hoc dicit.

k **Si mandato.** Qui ſi mandato alterius ſtipulatur,in dubio non videtur adhibitus animo donandi.hoc dicit.

l **Paulus.** [k] Bona fides quæ in cõtractibus requiritur , facit vt quod nõ poſſum vt ego,poſſum vt alius. Materiam iſtam tangit Cyn.in l.j.C.de dolo,&c.

Paulus reſpondet. Dies adiecta ſolutioni obligationem non perimit.h.d.

l **Paulus reſpõdet,vnum.** [l] Plures mandatores,qui tenẽtur pro alio

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ille. Iste §. est singularis secundū Paulum de Cast. in l. cum qui. §. qui ita. cl. j. §. de verb. oblig.

b ¶ Cùm fideiussore. Vide quæ dixi post Bar. in l. sancimus. C. de verbo. obliga. Et ad huius intellectum vide tex. & quod ibi notat Bar. in l. prætoriæ, §. de præto. stipul. Et de q̄o. glo. hic promittis facere me securum, vide Bar. & q̄d ibi dixi in l. j. in fi. de præto. stipu. & Bald. in d. l. sancimus. Ad de Oldra. cōsi. lxvij.

c ¶ Creditor. In prin. huius l. & c. latius per Bar. in l. in duobus. §. j. de duobus reis. Et vide ad istū textum cum glo. no. Bal. in l. j. ad finē. C. de diuer. reſcri.

d ☞ POMATES. ¶ Reus. vide aliquid per Baldum c. cùm teneamur. de appel. & in c. solicitudinem. colum. ij. eod. titu.

e ¶ Ad eum. Et ille est singularis casus secūdum Bald. in l. j. C. de nego. gest. & faciunt not. in l. si mandatū. C. de nego. gest. & no. Bar. in l. generaliter. in penul. col. C. de nō nume. pecu.

f ¶ Duobus. In principio huius §. & c. Ad de quod not. Bart. in l. ij. §. final. & in l. iiij. ff. de cura. bono. dan. adde Bart. in l. eandē. in tertia columna. de duobus reis. & ad materiam huius §. vi de Bartolū in l. j. §. de offi. cōsul. & in l. pluribus. §. de procurat. & in l. j. §. si plures. §. de exerci.

g ¶ Si inter maritum. In principio huius iste tex. decidit not. q. de qua per Imolā in l. continuus. §. càm ita. de verbo. oblig. & est hæc glo. not. faciēs ad quæst. an si hæredes viri alunt vxorē intra annum post solu. matrimo. & mato res recipiant fructus ex possessionibus vxoris quos expendēt in alimentis eius, q̄ hæredes non tenentur vxori restituere superfluum. De qua per Bartolum in l. di 1
uortio. in princip. so- 2
lut. matrimo. Et iste tex. decidit quæsti. de qua per Guid. de Su 3
za. in quæstione inci. quæstio talis est: statutum est in aliqua ci 4
uitate. de qua q̄ Imolā in l. continuus.

h ¶ Verba. Vide Bart. in l. j. de solu.

i ¶ Committitur. Bene facit quod notat Bald. in rubri. de pœna iudic. in vers. quæro nunquid iudex. & ad istum textū adde 1
similē et optimū tex. h

alio, tenent̄ insolidū ex mādato: ex sentētia verò simpliciter lata tenent̄ in viriles. h. d. De hoc habem° vnā rubricā C. si plu. vna sen. No. gl. q̄ est hic, que dicit q̄ plures, qui tenent̄ in solidum, possunt omnes conueniri insolidum. quod intellige hoc adiecto quòd vna solutio sufficiat: aliàs esset contra l. j. C. de fideiusso. dixi plenè C. de duobus reis. l. ij. vbi vide. &c.

Ille illi salutē Dies adiecta causa limitādæ obligatiōis, nō liberat debitorē existētē ī mora. h. d. Vel sic: Mandatū tēpore limitatū, post moram erit perpetuum. hoc dicit.

Paulus respondet non. Cautio idonea ītelligit cū fideiuss. [b] vel pignore. h. d. Hic habes vnā gl. de illa qōe, facias me securū ad cōsiliū vnius sapiētis: de quo vide in l. illa. de hæredi. instit. dixi in l. ex ea parte. in prin. de verbo. oblig.

Creditor. [c] Pendente appellatione mandatoris pōt cōueniri reus. [d] Opponi. de l. quoties. §. si creditor. ſ. de pecul. Solu. Aliud in cā appellationis, vt hic: aliud in principali, vt ibi, secundū Dyn. & Iac. de Aret. in l. fi. j. de verb. ob. quod dic vt ibi.

Ad eum qui vxorē [e] Mādatū quod fit propter vtilitatem mandantis, ei actio nē mandanti contra tertiū non parit. h. d.

Duobus. [f] Plures mādatarij tenēt̄ insolidū. h. d. Et gloss. in præcedēti lege tetigit istud cōtrariū, & est clarissimū: & gl. intelligit hic plures mādatores teneri insolidū, si est actū. Contra l. proxi. §. Paul. ſ. eod. & Instit. de fideius. §. si plures. Solut. Quando q̄ sunt plures mandatores intercedentes pro alijs: tunc non est dubium q̄ tenentur insolidum, etiam si nihil est dictum, vt in contrarijs. Quando q̄ sunt plures mādatarij, qui tenentur principaliter pro eorum administratione pro eis, non pro alijs: tunc aut eis est concessa administratio insolidū, & insolidū tenentur: vt l. antepenul. j. de cu. bo. dan. Aut non est concessum insolidū: & tunc tenent̄ pro parte, nisi aliud dictū sit: vt hac glo. & l. pluribus. ſ. de proc. &c.

Si inter maritū. [g] Si vir vt vir alit vxorē, debet habere vsuras dotis ītegras: sed si alit vt minister, debet habere vsuras dotis vsque ad concurrentem quantitatem alimētorum. hoc dicit. nouus casus est.

☞ *Quæ sunt verba quæ conferunt liberam uoluntatē, & quæ arbitrium boni uiri.*

Quando aliquid committitur in liberam uoluntatem dolus an excludatur.

Quòd aliud sit concedere arbitrium, & aliud liberam uoluntatem.

Quòd idēsit dicere, plenū mādatū, & liberū mandatū.

Lucius Titius. Si negotiū cōmittit in ꝓcuratoris liberā voluntatem, secundū naturam cōtractus hoc agi intelligit, vt dolus malus absit. hoc dicit. Quem casum nota quia fortè non habes ita alibi clarè. Nota† quòd hic sunt verba, [h] per quę cōfertur aliquid in liberam voluntatē, scilicet vti vis. Sed si dixisset prout tibi videbitur & placebit, vel secundum tuum arbitrium, vel prout putaueris: tunc intelligit secundum arbitriū boni viri: vt l. Thais. §. sorore. & l. fideicōmissa. infrà de fideic. liberta. Secundò nota† quòd vbi committitur [i] in liberam voluntatem: intelligitur tamen excludi dolus. [k] Sed contra hoc videtur textus in l. cùm quidā. infrà de legat. ij. vbi indignus potest eligi. Solutio. fateor quòd indignus potest eligi, dūtamen dolus absit. & per hoc sit cautus committens aliquid: † quia aliud est concedere arbitrium, & aliud liberam voluntatem. Item nota quòd per ista verba, quòd possit ipse facere quicquid ipse dominus: videtur concedi libera administratio, vt in emptore &c. Idem † ergo est dicere, plenum mādatum, sicut liberum; vt l. si procurator. C. de procura. [l]

Idem quæro. Ex facto domini seruus nō potest conueniri. h. d.

Vm controuersia. Ex mandato vt patiatur quē agere, potest mandator conueniri, vt consequatur quod ad eum peruenit. h. d.

Mandauit. [m] Mandati agitur, siue quis mandatū impleat, siue aliquid æquipollens faciat. h. dicit iste §.

Pro socio. *Rubrica.*

1 ☞ *Dominiū sine traditiōe quòd in societate acquiratur.*
2 *Difficilius separātur iura & actiones, q̄ res corporales.*

LEX I.

Societas. [n]

In societate Omniū. Oppo. dominium sine possessione non quæritur: vt l. traditionibus. C. de pact. Dicunt quidam hic speciale. Tu dic† sicut text. dicit, traditione, scilicet ficta. Videntur eīm inuicem communi iure possidere. Et ideo si alio titulo vniuersali omnia bona vniuersaliter transferentur, requireretur traditio. Ita not. per glo. infrà pro dote. l. j. in prin. quæ est notabilis ex hac l. & l. quia. & l. ea verò. infrà eo. Nota† quòd difficilius separantur iura & actiones, q̄ res corporales. Simile in l. quis ergo casus. supra de peculio. & ponit gl. exemplum de charactere qui imprimitur in sacramentis, &c.

1 vti l. si procurator. C. de procura. [l]

LEX III.

Ea vero.

De illo. Iusta hæreditas° propriè dicitur, quæ ab intestato defertur. hoc dicit. Oppo. infra de verbo. signi. l. lege. Solu. hæreditas, quæ ex testamento defertur, obuenit mediante testamento: [p] ea quæ defertur ab intestato, obuenit immediate: & verba contrahentium debent intelligi prout propriè & immediatè referūtur ad aliquid. Ita not. ex hac l. &c.

Societatem. [q] Oppo. dicitur hic, quòd societas contrahitur re. Contrà, infrà eodem. l. vt sit pro socio. glo. dicit quòd debet hic capi copulatiuè & re & verbis, hoc est, verbis interueniētē re. Tu dicas quòd societas potest contrahi re: hoc est, pacto quodā de-

k ☞ POMATES. ¶ Dolus. Vide Alexand. consil. xxj. vlti. colum. volu. iiij.

l ¶ C. de ꝓcur. In fi. huius l. & c. vide Bar. in l. ꝓcurator cui libera §. de procu. & in l. j. circa fin. §. de offi. procu. Cæsa. & hic add̄ tex. in c. fi. de dila. & ibi p do. Ant. & Bal. in l. j. in fi. de bo. mat. & ibi an propter talia verba possit vendere vel donare.

m ☞ POMATES. ¶ Mādauit. Vide Oldra. consil. cxxvj. Ale. consil. xl. col. fi. vol. v. vbi per hāc l. dicit q̄ habens mandatū ad cōpromittēdum pōt transigere: qa cōpromissum & trāsactio sunt æquipollentia.

n ¶ Societas. In princi. hui° l. & c. Adde Bar. in l. traditionibus. C. de pact. & in l. & iō. de condi. furt. & Bal. sequit̄ in l. qui tibi. C. de hære. ven. Et an actio pro socio sit formāda noīe societatis vel singulariū personarū in libello, vide Bal. in ru. C. co. ī j. col. Quid si legitima hereditas, q̄ mihi aliās debebat ab intestato sit relicta in testō, vide Bar. in l. ij. de lega. j.

o ¶ Iusta hērditas. Sed q̄d esset in casu hui° legis si hereditas quę aliās mihi debebat ab intestato, sit relicta in testō, vide Bar. in l. ij. de lega. j.

p ¶ Mediante testō. Vide Raph. Cug. in l. ex facto. §. fin. j. ad Treb.

q ☞ POMATES. ¶ Societatem. Ergo tacitè inducit̄ ex possessione cōium rerū. Dic q̄ imò si esset dissoluta: & deinde fieret cōiocatio q̄ reinduceret̄. Ita Ro. cōs. cccxviij. gl. in l. ij. in gl. magna, in fi. C. de noua. Bar. l. iiij. ff. de ser.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ✠POMATES.¶ Diſtinctione. Vide Iaſo.l.j.ff.de vul.& pup. Alex.cõſil.lxxvij.col.ij.verſi.accedo.volu.iij.
b ¶ Nec adiecit. Ad iſtã l.vidē Bar.ĩ l.ita ſtipulat⁹.ĩ iij.op.primę ptis & ver.ob.
c ✠POMATES.¶ Sed ſi adḟciatur. Vide Alex.conſil.viij.col.j.volu. iij. & conſil.xxij.colum.ij.volu.v.
d ¶ Intellectũ huius. Adde Ioan. de Imol. in l.centurio.in penu. char.de vulg.& pup.
e ¶ Si conuenerit. In princi.huius &c. Et ad hãc l.vide qđ not. ſcribit Bar.in l.,cũ ſcimus.C.de agri.& cẽſ. lib.x. Sed qd ſi inter plures ſocios contracta eſt ſocietas ad certũ tp̃s:an ſicut capitale nõ debet minui,ita nec lucrũ? Et videt q nõ:qa lucrũ aſſumit ſibi naturã illã quã habebat capitale.l.ſi. C.de fru.vrb. Cõſtã. lib.x.& ibi Bar.reliquit ſub dubio ſortè. Adde quid ſi eſt contracta ſocietas vſque ad certũ tp̃s: & vnus ponit operas:alter pecuniam:contingit q alter moriť intra tp̃s: an ſocietas ſit diſſoluta, ita q pecunia debeat reſtitui,vidē Petrũ de Anc.cõſ.cccxcv.& quid ſi caſu fortuito ſors ſit deperdita, & qualiter probeť amiſsio ſortis vel mercium:et qd ſi pp ptialitates ſocius amiſit, vidē Bal.cõſ.ccxxvij. & clix.li.ij.& qd ſi finiat̃ ſocietas anno.vi de eundẽ Bal.cõſi.ccIxxv.& qñ vn⁹ eſt in periculo capitalis, alter nõ,qualiter debeat fieri diuiſio,& qd de expenſis,vide Roma. conſil.ccccIxxv.
e ✠POMATES. ¶ Si cõuenerit. Iſtũ tex.pro ſingu.allegat Bal. in l.ſi.ff.e.Barb. cõſ.xlvij.co.ix.et cõſ. xxiij.et cõſ.xxv. in j. vo.Imo.cõſ.xxix.ĩ fi.
f ¶ Cõuentio. No.pro ſcholaribus idẽ not. qđ facit ad ea quæ dixi in l. ſerui electiõe. §.fina.de leg.j. & latè Bal.i l.j.C.q teſt. fac. poſ.& ita etiam allegat iſtum textũ not. Bal. in d.l. iubemus. in j.co.Fallit hęc lex, niſi tẽpore contractę ſocietatis ſocius ſciuiſſet conſocium eſſe rixoſum.ſecundũ Ia. de Are.in l.plenũ.§.eqtĩ.de vſu et habi.p illũ text.et ibi habeo apoſtillã ſuper text.
g ✠POMATES. ¶ Secũdò not. Vide Alex.conſi.xviij.col. ij.vol.ij. vbi tãgit de his, & dicit etiã non firmari iuramẽto. Et in materia hui⁹ vide Ale.cõſ.vij.ij.co.vol. ij.Barb.cõſi.xx.co.v. vol.ij.et quę poſui ad Bartol.l. iubemus.C. de ſac.ſan.ecc.Curti⁹ cõſ.lxviij.col.antepe. Socin. conſilio clxv. col.ix.vbi pulchrè loquitur Paul.de caſt. conſil.clxiij. col.fina.

clarato ipſo actu.arg.ĩ.e.l.planè.& l.itaq; & quod ſequit̃, verbis,i.cõſenſu declarato verbis:& iſta ſunt vtilia ad q̃ſtionẽ de duobus fratrib⁹ ſimul habitãtibus:quomodo videant̃ re ipſa cõtraxiſſe ſocietatẽ: de quo ĩ.eod.l.cũ duobus.§.idẽ reſpõdit.

☞ *Simpliciter dicitur fieri, quod eſt ſine diſtinctione.*

1 COiri ſocietatẽ. Societate cõtracta ſimpliciter lucra pſonalia tantùm veniunt cõmunicãda.h.d. Not.† q ſimpliciter dicit̃ quod eſt ſine diſtinctione:[a] vt hic, & in l.eam quam.C.de fideicom.& l.ita ſtipulatus.§.j.ĩ.deverb.ob.& de fur.l.manifeſtiſsimi. §.j.ibi: ſimpliciter,&c.& l.j.ĩ.de vulga. & pupil.l.j. §.ſi quis ſimpliciter.ĩ.de verbo.obliga.&c.

b NEc adiecit. [b]Not.q beneficia ſemp̃ prę ſumuntur ob merita præcedentia, vt ſ.titul.j.l.idemq;.§.fina.

☞ *Verbum ſpeciale additum alteri uerbo generali, quòd reſtringit eius ſignificatum.*

c SEd & ſi adiiciatur. [c] Nota † quòd vnum verbũ ſpeciale additum alteri verbo generali reſtringit ſignificatũ eius.& intellectum huius[d] poſui plenè in l.q vinũ.§.cui dulcia.ĩ.de vi.tri.& ole.le. Vide glo. & ſolue cõtrarium l.ſi quãdo.& l.ſi ſtipulatus.ſunt verba oĩa diuerſa:híc ſe habent vt genus & ſpecies:& ſpecies reſtringit genus ex prę ſumpta voluntate cõtrahentium ex eo q communiter ſic fieri ſolet:vt ſ.eo.l.coíri.

☞ *Pactum de non diuidẽda ſocietate intelligitur ſi pro miſſa ſeruentur. Item niſi ſocius ſit rixoſus.*

Pupillus prouocat ad diuiſionem ſocium rixoſum.

Fratres prohibiti diuidere per teſtatorem: quòd poterũt diuidere quando alter ipſorum ſit rixoſus. & nu.4.

d SI conuenerit. [e] Pactũ de nõ diuidẽda ſocietate nil releuat.hoc dicit. No.† quòd iſta conuentio[f] de non diuidenda ſocietate intelligit̃, ſi ſeruentur mihi promiſſa.Simile in l.quæro.§. inter locatorem.ĩ.loca. Secundò not.[g] quòd iſta conuentio habet conditionem, niſi ſocius ſit odioſus vel moleſtus: quod eſt vtile ad q̃ſtionem † quòd pupillus non poteſt prouocare ad diuiſionem ſocium: vt l.ſi pupillorum. infrà de re.eorũ.quod intelligitur niſi pupillus habeat ſocium odioſum vel moleſtum. Ad quod facit quod no.in l.iubemus.C.de ſac.ſan.eccl. ibi:poteſt diuidere.Hoc etiam tene menti:† quía teſtatores ſæpe apponunt in teſtamento [h] quòd fratres non poſſunt diuidere. Intelligitur enim ſub iſtis conditionibus, &c.

☞ *Qui ex legis diſpoſitione tenetur mittere procuratorem, intelligitur, ſi idoneum reperire poſsit.*

Maritus excuſatur ſi non inuenit medicum pro uxore curanda.

In loco inſigni, præſumuntur eſſe medici, procuratores, & aduocati: non autem factores idonei.

h ¶ In teſtamento. Vide per glo.& doc.in l.ſi.C.communi diuidundo.
i ¶ Idẽq; erit.in prin.huius tit:lex dicit. Quę aũt culpa veniat ex hac actione, vide Bald.in l.pignus.in xiij.q.C.de pig.actio.& vide ĩ.eod.l.ſocius ſocio. Et vide Areti.in capi.intelleximus.in fine extra de iudi.
i ✠POMATES. ¶ Idẽq; erit. Vide Alex.cõſ.iiij.vo.iij.& ĩ l.de ætate.quã legit cũ l.recuſa.§.ſi.ĩ. ad Treb. Et Ar.c.c.itel leximꝰ.col.fi.de iudi.

i DEmque erit. [i]Ibi: ſed hoc non aliàs. Nota † quod vbicunq; lex dicit q aliquis debuit procuratorem mittere,debet intelligi ſi ei erat facile idoneũ reperire:& ſic videtur q tu qui vis aliquẽ repellere ideo quía procuratorem non miſit [k]:debes probare q de facili habere poterat.hoc etiam dicebam in lege ſi ab hoſtibus infrà ſolu.matri.vbi imputat̃ marito[l] ſi medicos non adhibuit ad iuuandũ vxorẽ.† Debet intelligi ſi facile erat ei habere eos. Non enim cogitur mittere in aliam ciuitatẽ pro eis [m], vt hic:puto tamen de procuratore, aduocatis † & medicis q eo ipſo q eſt ciuitas vel locus inſignis[n],præſumat̃ q tales poſſunt de facili inueníri.Hoc probatur ĩ.de excu.tut.l.ſi duas.§.& hæreſes.quædam expreſsius hodie in c.ſtatutum.de reſcrip.in vj. De iſtis autem factoribus ſeu inſtitoribus non sic dico:quía quandoq; quantũcunq; ſit locus inſignis,non poſſunt haberi de facili, quibus iſta negotia committantur. Ratio differentiæ:[o] quia aduocatus, procurator, vel medicus poteſt ſimul & ſemel habere curam plurium cauſarum vel hominum. Iſti autem inſtitores nõ poſſunt [p] præeſſe niſi vni negotio:[p] ideo ſic de facili non reperiuntur.debet ergo probari. quod multum nota quia nouum eſt,&c.

k ¶ Procuratorẽ nõ miſit.Si aliqs tenet̃ mittere procuratore itelligit̃ ſi de facili poterit habere. Add Ang. in l.j.§. iij.ĩ.ſi qs cau.
l ¶ Imputat̃ marito. Nota ad pbandũ negligentiã & in genere de qualibet vidē nota.per Bar.in cõſilio, chariſsime dñe, iſti nñi Nucerini. & qđ habet̃ in l. tutor qui. §.pe.de admi.tut.et in d.conſi.etiã de modo probãdi diligentiã.et Bar. in tractatu de teſtibus.in ver.lata culpa.& in l. de pupillo. §.ſi quis ipſi prætori in pen.col.de ope. no. nun. Vide de hoc quę ponũt do. Mod. vtrũ citatus ad locũ nõ tutum teneat̃ cõparere ſi habet idoneũ, vt q Bal.& Ang.in l.de ętate. ff.ad Trebel. & ibi etiam per Imo.
m ¶ Pro eis. Facit ad id qđ not. Salic.in l.hac edictali.§. is illud. C. de ſecũ.nup.& not.in c.ſignificatti.el ij. per Moder.de homici. & hic adde Bart. in tracta.de teſti.in verſic. lata culpa.
n ¶ Inſignis. Iſtis adde Bart.in l. in bonorũ. ff.de bo.poſ.& Bal.in l.iuris.C.qui admitti. et vide Bar.in l.q ſerũ.in prin.de ver.ob. & qđ in ſimili notat Bar.in l. ſi tertius. de aqua plu.arcẽ. & oĩno Bar. in l. cõtinu⁹. §.itẽ q inſulã. in fi. de ver.ob.vbi videt̃ vel leq; teneat̃ etiã ire nõ ad loca vicina et Ro. in d.l.iuris. Ita limitaui no.per Bart. hic, cum ſimili.
o ¶ Ratio differentiæ. Alia poteſt eſſe ratio: qa officiũ aduocationis eſt neceſſariũ: vt not.in l. ſancimus. C. de aduo. diuer.iud.& qđ no.in l.munerũ.§. iudicãdi.de mu. et honor. & qđ no.in l.j.§. viatorum.infrà furti aduer.nautas,cau.ſtabu. Secus in iſtis geſtoribus.qa voluntariũ eſt officiũ.l.in re mãdata. cum vltiñ. C.manda.
p ✠POMATES. ¶ Vni nego. Vidē Abba. conſi.xvj.col.iiij.
q ¶ Cyn.in q.iiij. Facit ſic an ẽptor teneat̃ ſtare ſocio:et ſic an emptor teneat̃ ſtare colono partiario. & vide Bal.in d.l.emptor.C. loca.et ad Bar.hic ad de eundẽ in l.ſi tertiꝰ. §.ſi quis priꝰ.in fi.in ver.q̃ro an ius excipiẽdi.de aqua plu. ar.

1 SEd & ſocius. Si abſenti. [o]Ibi:ad illum ptinere, &c. hoc ideo, quía negotium geſsit nomine ſocietatis,quæ iam finita erat per renunciationem ſi hoc ſciret,& negotium communi nomine gereret: tũc deberet communicare,non actione pro ſocio, cùm ſocietas ſit finita: ſed actione negotiorum geſtorum,eo quía renunciauit ratum habente; vt infrà,eodem l.vt in conductionibus.in fi.& l.actiones.§.ſi poſt diſtractam.& de negotijs geſtis lege,ſi negotia.& l.litis conteſtat.§.ſi pecuniæ.quod tenet̃ menti. Et not.pro q̃ſtione quam [p] habui de facto in ciuitate Aſsiſij de eo qui vouit ad ſeruiendum eccleſiæ ſancti Franciſci.Bar. [q]

DE illo Pompo. Iſtud quod dícitur, compenſari commodatum cum damno, intellige ſecundùm quod díxi in l.ſi negotía.ſuprà de negotijs geſtis. & ibi gloſſa notabilis, &c.

Mutius

Universidad de Deusto

a ¶ Mutius. Qñ debet reddi ratio inter socios, adde Bar. in l. neminẽ. C. de susce. & arca. & in l. ñ. in fin. C. de naufra. lib. x. & Bald. in rub. C. eod. in ñ. colum.

b ¶ Si quis. in fin. huius l. adde Bal. in l. petens. vbi allegat istum text. secundùm vltimum in iñ. colum. C. de pac.

b ✠ POMATES. ¶ Si quis. Vide Alex. l. cùm proponas. ñ. col. C. de trãsac.

c ¶ Merito. in prin. huius l. &c. Nota q̃ qs prę sumitur bonus. de quo vide latè p̃ Ia. de Bel. in l. oĩmodo. C. d̃ inof. test. Adde q̃ præsumptio hui⁹ legis nõ habet locũ in foro cõ scientiæ: quia delictũ prę sumitur, vt tutior via eligat pro salute animæ, iuxta gl. in c. iuuenis. extra de spõsa. & in c. j. in verbo, æstimare. de scruti. Abb. p̃ illũ text. in c. ñ. de obser. ieiu. & in c. fi. in ñ. no. de his qui fil. occid. facit glos. in c. cõsulti. de regula. et in c. cõstitutus. de religi. domi. Et quòd in pulchra q. tradit Pet. de Anc. ĩ cõsi. clxxix. circa fin. vbi hoc expresse dicit. Et vide Moder. in c. in præsentia. col. xj. de proba.

c ✠ POMATES. ¶ Merito. Ad istã l. vide Panor. in c. cum dilecti. de accu. Iaso. in l. j. C. de serui. fugi. Are. cõsi. ix. & consil. xlvĩj. in j. colũ. & cõsil. xxxñ. col. vbi limitat istam legẽ & in l. singularia. in fine ẽ. si cer. peta. & consi. clx. & Alex. cõsi. ñ, iĩ. vo. & cõsi. cxxix. in j. co. iĩñ. vol. Et duobus cõ silibus præcedẽtib⁹. & cõsi. xv. vlti. col. vol. iĩñ. & cõsi. clxxv. vlti. col. vol. ñ. Facit quod no. Bar. in l. non solũ. §. sed vt probari. ff. de noui oper. nun. Et vide qd̃ cõcludit Cep. cõsi. j. co. iĩñ. Oldr. cõsi. liĩñ. ad fi. vide Bedam in homilijs super illo verbo, Estote misericordes. Alex. consi. lxxix. in prin. vo. iiij. Panor. consil. lxviĩñ. ñ. col. & cons. cxiĩñ. Felin. ĩ procemi. Decre. iiĩñ. col. & in c. in præsentia. de proba. in vj. colũ. & in c. j. ix. charta de re iudic. & in c. j. de officio delegati. Are. consil. lx. colũ. ñ. & consil. lxiĩñ. col. iij. Pau. de Cast. l. si fugitiui. colũ. pen. Roma. consil. ccclviĩñ. in fine vbi dicit hoc habere locũ, etiam si aliqua præsumptio vrgeret in contrarium Bald. consil. xxxvij. ad fin. in v. parte vbi dicit q̃ incidens syluam cõmunem pro indiuiso

a MVtius libro. [a] Istam legem declarauí in l. si negotia. s̃. de neg. gest. Quando autem prima ratio debuit poni, dico quòd quolibet tempore, si aliter non est actum.

b SI quis a socio. [b] Stipulatio pœnalis nõ nouat præcedentẽ obligationem, nisi ex causa nõ onerosa factam: sed exactione facta per vnam: tollitur altera, quatenus cõcurrunt. h. d. Oppo. de l. obligationũ ferè. in fi. j̃. de act. & oblig. Solutiones multæ sunt. Ego do illã q̃ ibi præcessit cã lucratiua: hic onerosa, vel ecõtra. quod ibi plene dic. Videbitis istam materiam in l. prædia. j̃. de act. emp. &c.

SI actum sit. Actio communi diuidũdo nõ tollitur per actionẽ pro socio: quia habent se vt excedentia & excessa. h. d. Quod not. multũ declarat istam materiã.

REi communis. Actio persecutoria nõ tollitur per pœnalem, nec ecõuerso: sed vna persecutoria aliam bene tollit. hoc dicit. Oppon. de fur. l. is cui. Plures solutiones dantur: illa est vera quòd ibi debet exponi furti, id est condictione furtiua. Oppon. C. de furt. l. j. §. primo. Sol. ibi actio ex contractu & actio ex maleficio competunt contra diuersos. Opponitur C. de furt. l. j. Solu. ibi contractum est cum vno, & alteri est factum furtum. &c.

c MErito [c] autem In dubio qs vti præsumitur iure suo. hoc d. Glossa dicit, nota mirabilem præsumptionem, quæ præsumptio admittitur ad liberationem, vt hic: non ad condemnationem, vt vidistis no. in l. qui iurasse. §. si pater. s̃. de iureiuran. &c.

d CVm duobus. [d] Contra mãdatum vní factũ veniens, conueniri non potest secus si contra contractum societatis venerit. hoc dicit. Primi dicti ratio est: quia in primo casu fuit mandatũ quod reuocare licebat. Secundo casu fuit societas, siue contractus pro socio, in quo pœnitere licet, &c.

Venit autem. In hoc iudicio venit dõlus & culpa. hoc dicit.

1 ☞ *Punctus quòd ponatur pro copula.*

e SI in coeunda, [e] Quando vnus ponit operam, alius rem in societate, etiam venit dolus & culpa. Nota in fin. gloss. † quòd punctus ponitur pro copula. Simile in l. prætia. infrà ad l. falcidiam. & ad carbo. lege iĩ. §. duæ. ver. vel instrumenta.

f Damna. [f] In hac actione quis non tenetur de casu fortuito, etiam si rem ęstimatam recepit. Item furtum in dubio culpa eius qui patitur factũ esse præsumitur. h. d. An æstimatio faciat transire periculũ, dixi vobis in l. si vt certo. §. j. aliàs §. si duobus. s̃. commo. An furtum in dubio præsumatur factum culpa eius qui patiẽ, not. hic gl. sed aliter no. Insti. quib. mod. re contra. obl. §. penul. &c.

Quidam sagariã. Dãna quæ rõne societatis obueniunt simul sunt cõicanda. h. d.

g Cum erãt duo. [g] Societas vni⁹ negotiatiõis nõ porrigitur ad aliam negotiationem. h. d.

1 ☞ *Pecunia sublata pro maleficio commisso per fratrem quando debeat sibi in partem imputari.*

2 *Filius captus sine culpa & redemptus à patre an solutum sibi imputet in partem.*

3 *Tacita societas inter fratres simul habitantes qualiter contrahatur.*

Papinianus. Quod fratres quiha bent bona cõia, aliũ h de quærunt, nõ est in cõi redigendũ. [h] h. d. No. gl. q̃ si vnus ex fratribus cõmittit ma 1 leficium † & soluit, debet intelligi de suo proprio. quod intelligitur qñ maleficium fuit commissum post mortẽ patris. Sed si patre viuo committit maleficiũ, & pater soluit cõdemnationẽ, an postea post mortem patris tẽpore diuisiõis detrahatur de parte suа? Dixi in l. id qd̃. §. si conseruum. de pecu. leg. 2 † Sed quid si dum viuit pater, filius capitur absq̃ suo delicto: an post ea cum diuidunt sibi imputetur in partem. Guliel. de Cune. dicit in l. frater à fratre. suprà de condictio. indebi. 3 † Item quòd hac lege dicitur debet intelligi secũ dùm Richar. Malumb. & Oldradum, nisi inter fratres contractetur societas tacitè. Potest enim re ipsa tacita societas cõtrahi, vt suprà. e. l. societas. & l. planè. & infrà eo. l. itaque. Vnde si fratres consueuerunt inuicem cõmunicare lucra: videtur inter i eos contracta societas, [i] secundùm prędictos doctores. Ego istum passum examik naui in l. Titium & Męuium. [k] §. altero.

consi. xcñ. col. iiñ. eo. vol. Feli. c. cum M. col. ñ. de consti. Are. consi. ix. col. j. & cõsil. xxiĩñ. col. iĩñ. & l. qd̃ seruus. col. iĩñ. j̃. de acq pos. Feli. in c. cùm cõtingat. colũ. ñ. de rescrip. Bar. in l. si librarius. versi. si dubitatur. de reg. iuris. ff. Feli. c. nonnulli. §. sunt & alĩ. col. vj. versi. secundo videtur. de rescript. Barb. c. ad nostrã. col. iĩñ. de emp. Panormi. c. j. de clericis non residentibus. & in c. cùm in iure peritus. de officio deleg. Cardin. in procę. Clemen. §. quoniam. Bal. in capi. in præsentia. col. iiĩñ. de proba. Areti. consil. xxx. colũ. ñ. Roma. consi. ccxlj. colum. j. Alexã. consilio xxiĩñ. colum. v. volumi. ñ.

d ¶ Cũ duobus. in principio huius l. &c. & q̃d si sunt duo socij omniũ bonorum vnus emit gabellas, et promittit pœnam, alius venit contra contractũ, an incidet in pœnam? vide Baldũ q̃ non, in l. si patruus. C. cõmunia vtriusq̃ iu. Adde cũ duo sint socij omnium bonorum: an vnus ex contractu alterius obligetur, Pau. de Castro consi. cccLxxxj. Bald. cõsi. xcv. &. ccccxxx. lib. ñ.

e ¶ Si in coeunda. Facit quod nota. infrà proxi. §. post Bart. & ibi vide per istum textum decidit Bal. in l. si patruus. in fine. C. communia vtriuf. iudi. Et per illum textũ decidit Barto. q. not. in l. j. C. de fruct. & li. expen.

f ¶ Damna. De intellectu hui⁹ §. vide Baldum in l. j. in vlti. colum. C. commoda. ad hunc §. facit quod nota. in l. si pascenda. C. de pact. & Bald. ad q. quã posui in l. j. de dona. cã mor. & vide ad istũ tex. & præcedẽtẽ singulariter Baldum in l. j. in ñ. col. de fruct. & litt. expẽ. Adde quod dixi in l. qd̃ Nerua. s̃. depos. §. Papinianus. & dũ dicit hic de fratribus soluẽtibus condẽnationẽ, an debeat soluere qui libet de suo proprio. adde Bal. ĩ l. si patru⁹. in iĩñ. col. C. cõia vtr. iud. & latius in trac. de duobus fra. vbi dicit q̃ alter frater non teneẽ cõtribuere condẽnationem fratris si frater fuit licitè cõdẽnatus, secus si iniuria iudicis: quia tunc debet solui de cõi si erãt socij generales. alleg. hanc l. in §. idẽ. & §. j. cum gl. & §. Papinianus. & ista gl. sing. secundum Imolã in l. cùm filius. in principio de verbo. ob. & ibi vide Bal. & vide in §. fi. ĩ. ea. l. Adde Bald. consi. cxxxiĩñ. & ccclxvj. lib. ij. & consi. xl. lib. iĩñ. Pet. de Ancha. consilio cj.

f ✠ POMATES. ¶ Dãna. Vide Spec. titu. de iudi. §. seq. secundũ Baldum in l. societatem. per illum j. e. ti. Pe. de Anch. cõsi. cclxxxix. incipiẽ. in materia.

g ✠ POMATES. ¶ Cũ duo. Vide aliqd p̃ Fer. ĩ c. cũ ordinẽ. col. v. de rescri.

h ✠ POMATES. ¶ Redigẽdũ. Idẽ tenet Alex. cõsi. xcix. in fi. vo. ñ. & cõsil. clxiiĩñ. j. col. ñ. vo. & ĩ l. q̃uis. ñ. col. in fi. ff. so. ma. & cõsi. cxxxiĩñ. in vlti. dub. vo. ñ. Pañ. cõsi. lxv. j. vo. & Bal. cõsi. lxiiĩñ. ĩ ñ. pte. et latè ad hæc cõsi. ccccxñ. ĩ ñ. pte.

i ¶ Contracta societas. Vide Baldum in l. j. qui testamẽta facere possi. & Bald. in l. si patruus. C. communia vtriusque iudic.

k ¶ Et Mæuium. An ex cohabitatione & cõmuni victu inducatur tacita societas, & quo ad quid administrando omnia bona simul in victu & vestitu, vi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

detur dicendum ꝙ non: niſi quo ad expenſas victus & communicationē reditꝫ & fructuꝫ, per l.j.§.ſi quis hoc interdicto.cum gloſ.in ver.quoad vſq; ff.de itine.actuq; priua.& ibi Bart.& quæ habent in c.ſi duo fratres.vbi text.in titu.de fratri.de nouo benefic.inueſti.vbi probatur quòd emptum vel acquiſitum ab vno nō pertinet ad aliū:& Bal.& Ang.l.fi.de colla.& Angel. in l.ſi ex duobus.§.de nego.geſt.& Bald.in a c.j.de būficio fratris. & Bar.in d.l.Titium & Mæuiū.§.altero.j. de admin.tuto.& hic & in l.ſi patruus. C. eōia vtriuſq; iud. & ibi omnes, vt Bal.in addi.quas fecit ad tra ctatum Bart.de duobus fratri.vbi cōcludit quòd ſi nemo eorum negotiatur vel vnus tantùm, nō inducitur tacita ſocietas, ſed ſi omnes negotiantur:& tunc quatenus communicauerunt, inducitur tacita b ſocietas vltra illā negotiationem: & per plura hoc probat: & ideo infert Bart.in d. §.altero.quòd ſi vnus 1 fortè emiſſet fundum &c. ibi vide allegat l.ſi vnus.j.eo.& Sali. 2 in d.l.ſi patruus.tenet ꝙ omnes fructus & reditus iſto caſu cōicant: tñ nō inducitur tacita ſocietas omniū bonorū: adeo ꝙ ſi fundū acquirat̄ noīe proprio in cōmunione ꝙ ille fundus non venit 1 in cōmunionē. Vide quæ habui in c.audi- c tis de præſcr.in verſi. per hoc dico ꝙ conſiliū quod dat Cy.ibi, vt lege ſtipulatio hoc mō &c.et ibi vide de hoc arti. Adde Pet.de Anch.cōſil.cccliij.vbi ponit de tribus fratribus quorū vnus erat doctor, alter mercator, alter iuri operam dabat, & oſa cōicabāt. Vide etiā Rom. cōſi.ccxcj.& iij.& cō ſi.ccxxiij.Pe.de Anc. conſil. cxlviij. Bald. conſilio ccxv.lib.j.& cxxvij.libro vj.

2 ❧ POMATES. ¶ De admi.tuto. Vide Rom.cōſil.xliij.& cōſil.cccxiij.Barb.cōſil.xxij.j. colū.volu.j. latè per Iaſo.l.j.col.ij. C.qui teſt.fa.poſſ.

b ❧ POMATES. 1 ¶ Ex actibus. Vide Alexā.conſil.cxxxiij. in ij.dub.vol.ij.

c ¶ Teſtamēti factionem. Qñ quis iurat nō reuocare teſtamētum, an poſsit facere aliud. Adde Bar.in l.ſi qs in princi.teſtamenti.de leg.iij. Adde quod Bald. in c.j.§.itē ſacramēta.de pace iura.fir.tenet ꝙ nō obſtante iuramēto ſi fiat ſecūdum teſtm̄: tenet qa inter teſtatorē & hæredē nō eſt obligatio q̄ poſsit tali iuramēto cōfirmari: vū ex quo nō ſurgit ius aliquod p̄ tale iuramentū mihi teſtōri erit ī hoc inutile iurm̄, vt in ſimili dicimus C.de arbi.aut̄.decernim⁹. licet Iac.But.dicat ꝙ fortè iuramento eſt ſtandum: tamē malè dixit per l.ſtipulatio hoc modo concepta.j.de ver.obl. Nam non pōt iurans facere ꝙ leges nō habeant locū in ſua diſpoſitione. l.nemo pōt.de legat.j. l.ius publicū.§.de pactis.& hoc tenet Cy.in l.j.C.de ſac.ſanct.eccle.& ideo de facto in Rege Aragonū, qui habebat duos filios, vni aſsignauit Regnū Aragonū: alij regnum Maioricarū: & iurauerūt ipſi fratres perpetuò dictam diuiſionē ratā habere authoritate interueniente & cōſenſu regis. Poſtea idem dominus rex fecit inter filios quaſdam ſubſtitutiones: quærebatur quid iuris. Et Bald. ſequendo Oldrad. dicit quòd iſta diſputatio eſt ordinatio ſupremi iudicij diſputationē ſeu ordinationē præueniens: argu. l.tale pactū.§.fi.ſ.de pact. adde Barto. in l.ſi quis in principio teſtamenti. de lega.iij. Adde Baldum in repet. l.j. ad fin. C. de ſacroſanct. eccle. quod tale iuramentum non impediat ſecundum teſtamentum, firmat Bald. in authenti ſacramenta. in vj. colum. C. ſi aduer. vend. & ibi Butri. & Bar. in d.l.ſtipulatio hoc modo. & Bald. in authen. hoc inter liberos. C. de teſta. & facit quod notat Bald. in l. pactum. in v. oppo. C. de colla. quic- quid dixerit in c.j.§. moribus. ſi de feu. fuerit contro. inter domi. & agna. & per Imol. in c. cùm contingat. in primo membro: & Ioan. Andre. in ſua quæſtio. Marcus fecit teſtamentū. per Bal. in add. in tit. de inſtrumē. editio. in xj. colū. verſi. quādo teſtamentū. & ibi Ioā. And. tenet idem in ſua q. aliàs conſil. incipien. Marcus fecit teſtamentū & iurauit. Adde licet etiam poſuerim in dicta l.ſtipulatio. qđ Oldr. cōſi.ccxxvij. ponit in terminis de eo qui iurauit nō reuocare teſtamentū, & Paul. de Caſt. conſil. ccclxxxj. Bal. conſi. ccv. lib. j. et de rege Aragonū vide Old. cōſil. ccxxxj. et potiſsima ratio ibi fuit: qa regnū eſt indiuiſibile. vide Abb. etiā cōſi. xlj. & xlviij. libro ij. Cogitabitis.

❧ POMATES. ¶ Per hoc dico. Vide Alexan. cōſi. xxv. colum. iij. vol. iij. Rom. cōſil. xiij. in ij. dubio.

❧ POMATES. ¶ Licet Vide latè Felinum capitu. ſi diligenti de præſcri. Frā. Cre. ſing. xcvij. & alii qua per Iaſo. in repet. l. quò minus. ff. de flumini.

¶ Ad quæſtionē quā cōſului. Contrarium videtur tenere Bald. in l. commiſſoriæ. C. de pactis inter empt. & vendito. & in l.j. in antepenulti. col. in decima quæſtione. C. de his quæ pœnæ no. et vide omnino Lud. in l.j.§. & poſt operis. j. de oper. noui nunciatio. & Adde Bartol. in l.ij. j. de publi. iud. & Imolā in l. ita ſtipulatus. in xviij. columna de verborum obligatio. & vide omnino p̄ do. Rapha. Fulgo. in authentic. ſed nouo iure. de ſer. fugi. ibi no. loquitur.

❧ POMATES. ¶ Ad quæſtionē quā conſului. Vide Panormi. in ca. inter cēteras. de reſcrip. colū. iij. & ibi Felinum ij. colum. Fran. Cre. ſingu. cij. Ange. in l. quicunq;. C. de ſer. fugiti. & ibi Paul. colū. iiij. Alexand. l. fin. §. de iu ius vocando. Felin. c. ſicut Iudei. colū. ij. de Iudeis. Panor. conſil. vj. col. v. ſecundo dubio. volu. ij. Cepo. cōſil. xvj. Alexā. l. in inſulam. ff. ſolut. ma. & Aret. conſil. lxxxiij.

g ¶ Et facit iſte §. Cum Barto. tranſit Bald. in l. commiſſoriæ. C. de pactis inter empto. & vendito. & Imola in l. ita ſtipulatus. la grande infrà, de verbo. obliga. & Angelus in l. inſulam. eodem titulo. facit quod notat Bartol. in l. Stichus. in princip. de pecu. legat. & Baldus & alij §. de in ius vocan. & Angel. in l.ſi quando. §. hæres. de legat. j. vide Imol. in c. Odoardus. de ſolu. & Moder. in l.ſi quis id quod. de iuriſdi. om. iudi. vbi quando loco pœnæ corporalis poteſt ſubrogari pecuniaria vel econtra. Et adde dominum Maria. Socin. in c. ſicut Iudæi. colum. xvij. de Iudæ. qui dicit deciſionem Bart. hic notabilem.

h ❧ POMATES. ¶ Adeo morte. Vide Panor. conſil. lxxxj. col. ij. vol. ij. vbi ponit vnum notabile verbum. Vide Alexā. conſil. xxxiiij. vol. ij. vbi dicit quòd ſocietas etiam contracta ad certum tempus morte finitur.

i ¶ Ad hæredem. Adde tamen ſi filius vel hæres vtitur eiuſdem inſtitoribus ad ſocietatem paternam deputatis quibus vtebatur pater ſocietas renouata videtur etiam ſi eſſet pupillus habens tutorem, vt notanter dixit Bald. in l. mandatum. in iij. oppo. C. manda. & hic adde Bald. in rub. C. eod. in ij. colum. Et quod dicitur ſocietatem vectigalium tranſire ad hæredem intelligitur de primo hærede, ſecundùm glo. in l. nulla. j. eod. Ioan. Fab. ſingulariter in §. ſoluitur. Inſtit. eo. dicit quòd virtute iuramenti poſſet tranſire ſocietas ad hæredes, ſed ratio Bart. hic facit in cōtrarium iuncto c. non eſt obligatorium. vide quæ dixi ſ. eo. in rub. Adde quando ſocietas dicatur tacitè renouata, Paul. de Caſtr. conſi. cccxxxiiij. Bald. conſil. ccccxvij.

Idem reſpondet.

Pactū per quod aufertur alicui libera teſtandi facultas etiā per indirectū nō valet. h.d. †Not. ꝙ etiā per indirectū non pōt quis auferre ſibi liberā teſtamenti factionē c. Et ſecūdùm hoc videtur ꝙ quādo aliquis donat omnia bona ſua præſentia & futura non valeat, vt no. C. de pact. l.ſi. Per hoc dico d ꝙ conſilium quod dat Dyn. in c. quod ſemel placuit. extra de regu. iur. lib. vj. vbi dicit ꝙ ſi cōtingit teſtm̄ iſtud infirmari, ex nunc dono omnia bona mea &c. aufert liberā teſtamenti factionē per indirectū, vt l. ſtipulatio hoc modo. j. de verb. obl. Et †per hoc ēt dico ꝙ quādo quis iurat non reuocare teſtm̄: ꝙ tale iuramentū non valet, & licet quidā dicant ꝙ poterit facere teſtamentū, ſed erit periur⁹, vt Io. an. poſuit in mercurialib⁹: tñ ego dico ꝙ nō erit periurus: arg. l. ſtipulatio hoc mō. j. de ver. obl. C. de pact. l.ſi. Nā ſi nō eſt obligatorium, & cōtra bonos mores præſtitū, vt in c. nō eſt obligatorium. extra de reg. iu. ergo &c. De quo dicam in l. ſtipulatio hoc modo &c.

☞ *Dominium licet ipſo iure tranſeat: non tamen tranſit poſſeßio.*

2 *An in bonis condemnati in centum ſi non ſoluerit intra decem dies amputetur ſibi pes, poßit fieri executio.*

Idem reſpondet ſocius.

Qui plures habet vias pōt eligere leuiores. h.d. †Nota licet e in aliquē tranſeat 1 dominiū ipſo iure: non tamē trāſit poſſeſſio. Dixi in l. commiſſa. j. de publ. & C. de 2 ſacroſan. ecc. l.ſi. †Nota ad quæſtionem f quam conſului f nō ſunt multi dies: quidā fuit cōdemnatus in quingētis libris: quā d pecuniam ſi nō ſolueret intra decem dies deberet ſibi amputari pes. nō ſoluit quingentas intra decē dies. modò Poteſtas faciebat executionē in bonis condemnati: e opponitur ꝙ non poſsit: qa illa pœna pecuniaria fuit trāslata in pœnā corporalē, g vt l.j. j. ad l. fal. & facit iſte §. g ad illam q. quā decidi per iſtā l. & p̄ plures alias &c.

NEquicquam. Nota gloſ. ſuper verb. turpibus &c. f

SI id quod quis. Si reſpe rit anteaquàm ſocietas ſit cōtracta, perit ei cuius eſt: ſi poſt contractā ſocietatē perit, cōmuniter perit. hoc dicit. Vel aliter: Si ſocietas ſit re: rerum ipſarum collatione perficitur. ſi ſit per contractum: non dicitur perfecta, niſi celebretur contractus.

Si filiusfa.

Filius emācipatus poteſt pro ſocio conuenirí ipſe, & pater de pèculio &c. f

Si ſeruus.

Alienatione extingui- tur ſocietas quæ videtur tacitè redintegrata ſi in eodem actu manumiſſus preſeuerauerit. hoc dicit. f

1 ☞ *Per pactum non poteſt fieri quòd ſocietas tranſeat ad hæredes.*

2 *Pactum per quod aufertur teſtamēti factio q. non ualeat?*

3 *Societas uectigalium quòd tranſeat ad hæredes quando ſunt apti.*

h DEomorte. h Nō pōt cōueniri vt ſocietas trāſeat ad hæredē i, niſi in ſocietate vectigaliū. h.d. †No. ꝙ p̄ pactū nō pōt fieri ꝙ ſocietas trāſeat ad hęredes. Ratio: qa impedit liberā teſtamēti factionē. 2 vt l. cū duobus. §. idē reſpōdet. ſ. eo. †Ex

quo no. ꝙ pactū per qđ impediť libera testamēti factio, nō valet. Per quod dico quòd cōsiliū quod dedit Dy. extra de regu. iur. lib. vj. in c. qđ semel placuit, nō valet, vt dixi plenè ī l. stipulatio hoc modo, ĵ. de ver. ob. †Itē no. ꝙ societas vectigaliū nō transit ad hæredem, si hæres non est aptus.

Socium qui in eo. In hac actione post moram veram vel fictā veniunt vsuræ & interesse cōtra socium. [a] secus cōtra hæredem socij. hoc dicit.

1 ☞ *Quæ damna & quæ lucra communicantur inter socios.*
2 *Donatum ambasiatoribus an sit mittentis.*
3 *Donatum uni ex fratribus an communicet.*

b Socius. [b] Damna & lucra contemplatione societatis obuenientia sunt cōmunicanda. secus si contēplatione personæ obueniunt, licet huius societas fuerit occasio.

1 Vides ergo† ꝙ hæc lex corrigit præcedentē in damnis medicinarum, sed an corrigat in alijs dubitatur. Gl. hic multum secinarum, sed an corrigat in alijs dubitatur. Gl. hic multum se inuoluit: breuiter veritas est illa quam dixi tibi in summario. Nam hæc verba, propter societatem, possunt intelligi duobus modis. Vno modo hoc est contemplatione societatis: tunc dāna & lucra veniunt communicanda, vt l. cum duobus. §. quidam. s̄. eo. Alio modo potest intelligi ꝓpter societatē, hoc est, ꝙ societas fuit occasio remota. Verbi gratia: propter societatē habui necesse accedere ad curiam principis: & dum corā principe tractarē negotia, placui principi, ex quo donauit mihi castrum: certè hoc non facit contēplatione societatis, sed personæ meæ tm̄: licet nunq̄ habuissem nec accessissem, nisi ꝓpter societatem. Certè istud nunq̄ venit cōmunicandū, vt hic, in fine. Eodem modo in dānis, vt puta, dum essem absens propter

c societatem, [c] cōsanguineus meus fecit testamētū & instituit extraneum: qđ nō fecisset si ego fuissem præsens, vt hac l. Et p

2 †prædicta dico quòd est hic casus de quęstione ambasiatorū

d Mediolanen̄. vt donatio eis facta ab Imperatore non sit communis. De qua per glos. in l. qui proprio. §. procurator vt in cę

3 teris. s̄. de procu. & l. si verò negotium. ĵ. fol. ma. &c. †Item istam l. allego ad quæstionē de duobus fratribus quorū vnus cum pecunia vadit ad curiam regis vel principis, & similia dona vel lucra obueniunt.

SI Titius. Si pretium rei cōmunis cum socio putatiuo diuiserim, à vero socio ille putatiuus cōuenitur, nō ego: cū partē pretij receperim. h. d.

1 ☞ *Socius non condemnatur ultra quàm facere possit.*
2 *Frater conuentus à fratre quòd non habeat beneficium huius legis.*
3 *Fideiussori quòd non detur beneficium huius legis, licet principalis suscipiens in se iudicium opponere possit.*
4 *Beneficium huius legis quòd competit fideiussori, & de ratione.*
5 *Beneficium huius legis quòd non transeat ad hæredem.*
Ad filium non communem an transeat.

c Verum. [c] Socius non †cōdēnat̄, nisi quaten⁹ facere potest, vel dolo desijt posse facere.

1 quod beneficiū ad fideiussorē vel hæredē nō trāsit. h. d. Hic dicitur quòd socius ideo habet hoc beneficiū: quia societas habet vim fraternitatis. quæro† si frater conuenit à fratre vtrū habeat hoc bn̄ficiū. Glo. tenet hic ꝙ nō: qđ

3 no. †Secūdo habes hic ꝙ fideiussori nō datur hoc bn̄ficiū: erit

f ne aliqđ remediū: [f] Certè sic, vt fideiussor denunciet principali, & ꝙ principalis veniat & suscipiat in se iudicium, & opponat istā exceptionem in ꝑsona sua, licet fideiussor nō potuerit

4 vt vidistis in l. idē. §. generaliter. s̄. tit. j. †Tertiò not. ꝙ hoc beneficium cōpetit defensori. Sed quæ est ratio inter defensorē & fideiussorē? Glo. ponit in l. alia. in prin. s̄. so. ma. & ĵ. de rē iudi. l. si cū ꝓcuratore. Illa est vera ratio: quia fideiussor cōuenit̄ propria obligatione, sed defensor cōuenitur ex illa obli

g gatione qua tenet [g] dñs cui cōpetebat illa exceptio. †Item

5 vides† ꝙ istud beneficiū non transit ad hæredem. Dicit glos. verū est ad hæredē vt hæredē: sed vt ad cōem filium sic. Vide glos. super verbo, cæterorū. Nota ꝙ glos. dicit, vt cōmunē filium. Vnde innuit ꝙ si est filius mariti tantùm, non & vxoris: sic nō cōis filius ad eum non transiret hoc beneficium. Dehoc sunt contraria: quod dic vt l. etiam. soluto matrimo. & l. non tantùm. infrà de regu. iur. & Cyn. C. qui pot. in pigno. habean. l. assiduis. &c.

a ☞ POMATES. ¶ Socium. Vide Bar. consi. clviij. col. ij.
b ☞ POMATES. ¶ Socius. Vide Alex. cōsi. cxxxj. vol. ij. & consil. cxxxtij. col. ij. vol. iiij.
c ☞ POMATES. ¶ Societatem. Vide Aret. consi. xtiij. col. iiij.
d ¶ De q. ambasiatorū. Et facit ad q. Bar. in l. si verò. §. j. fol. mat. quia hic videtur concludere ꝙ acquiratur ambasiatoribus. & ipsam disputauit Odofr. concludit. Aut donatio fit sub noīe proprio: & acqrit̄ ambasiatoribus. Aut donat̄ tāq̄s ambasiatorib⁹ ciuitatis, & acqrit̄ cōi. Ab. Sicu. in c. postulastis. de cōcess. prēbē. refert Ioā. Cald. cōiungēdo duas opi. positas in d. l. qui proprio. & dicit ꝙ si ambasiatores erāt prius noti & familiares ei ad quem missi sunt, tūc cedāt eis. Aut erant ignoti: tunc inspicienda est qualitas rerū donatarū. Nā quędā ꝓsumptiuè magis conueniunt mittenti ꝙ ipsi vt puta, si donaretur vnus leo. Quædā cōuenirit̄ pot⁹ ambasiatoribus, puta: si donarent̄ vestes quę eis cōgruentes essent. Et cū hac distinctiōe trāsit Abbas, licet dicat ꝙ Bar. hic & in alijs locis per illū tex. tenuerit ꝙ cedāt ambasiatoribus: sed dicit Abbas ꝙ iste tex. prēsupponit pro certo donationē factā fuisse socio pro eo, sed q. prædicta procedit in casu dubio. Adde Bald. post Cy. in l. manifestissimi. §. sed cū in se cūdā. C. de fur. ad fin. adde Bal. cōsi. lvij. libro. j.
e ¶ Verū. in prin. Vide qđ dixi per istū tex. ī l. nō solū. §. q alieno. s̄. de procur.
☞ POMATES. ¶ Remediū. Vide Alex. in l. qa tale. ī fi. ff. sol. mat. ī l. quoties. C. de p̄ct. impe. of. ī apos.
¶ Qua tenet̄. Et hāc sequit̄ Bal. hic, sed Ioan. Fa. tenet cōtra in Inīti de act. §. sed & si qs. & ibi vide ꝙ doc. in ver. sēdo tu habes hic ꝙ fideiussori non dat̄ hoc bn̄ficiū &c. Idē Bal. hic, & Paul. de Cas. in l. si maritū. fol. ma. & Imol. ff. de re iud. in l. non tm̄. cū seq. & Bar. ī l. & si fideiussor. eo. ti. & in l. Stichū, §. qđ vulgo. ĵ. de sol. & est singulare sēdm Imo. ī l. cū filiꝰ. in §. j. de verb. obl.
f ¶ Hoc quoq. No. ꝙ sicut tacitè cōtrahit̄ societas ita tacitè dissoluit̄. Dixi vobis in l. planè. & in l. societatem. s̄. eodem.
☞ POMATES. ¶ Facere pōt. Vide

1 ☞ *Contra massarium communitatis agitur in solidum.*

Si cum tres. Inter socios inuicē agēres non est melior cōditio occupātis. h. d. †Not. gl. ꝙ pōt agi īsolidū cōtra massariū ciuitatis vel vniuersitatis, vt hic ꝓbatur: & ĵ. e. l. actione. §. communis. &c.

h Hoc quoque [h] Op. ĵ. fol. mat. l. etiā. §. licet. Gl. dicit spāle in odiū mariti. Pet. tenet contrarium, qa licet maritus ꝓpter culpā teneat̄ nō tm̄ admittit bn̄ficiū qđ habet, ne exigatur nisi in ꝙtū facere pōt. [i] Ita tenet glo. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. cùm autē. & Pet. in d. l. etiā. §. licet. ĵ. fol. matri. &c.

Voluntate. No. ꝙ sicut tacitè cōtrahitur societas, ita tacitè dissoluitur. Dixi in l. planè. & l. societatem. s̄. eodem. &c.

1 ☞ *A gēdo actione pro socio qñ extinguatur societas.*

k Actione, [k] Pro declaratione huius legis reuoco ī dubium qua actione ꝓposita soluitur iudiciū. R n̄. debes† scire scd̄m verā

1 oppo. ꝙ actio pro socio pōt ꝓponi vt aliquid cōicetur, vt s̄. eo. l. si actum. & ĵ. ea. l. §. nonnunq̄. & tūc per talē actionem nō extinguit̄ societas. Q n̄que ꝓponit̄ actio ꝓ socio, vt alteri ex socijs deb̄ pars sua: vt in ꝑsonalib⁹ præstationib⁹, quæ veniunt in hoc iudicio: vt d. l. si actū. s̄. eo. Isto casu secundo statim cùm ago vt mihi aliquid deb̄, videor habere animum dissoluēdi societatem, vt hic loquitur tex. &c.

1 ☞ *Protestatio potest fieri per procuratorem, etiam si non habeat ꝑceiale mandatum.*

Renunciare. Renūciatio potest fieri per se, & per procuratorem etiam generalem. hoc di- f

1 cit. †Nota quòd protestatio potest per procuratorem fieri, etiam si nō habet ꝑciale mandatum: licet glo videatur aliter dicere in l. j. §. primo. ĵ. de liber. agnoscē. g Verūtamē intellige istum §. qñ procurator renūciat ex causa: nam sine causa non posset reuocare factum à domino ꝑcialiter: vt l. si hominem. s̄. titu. j. &c.

Item scriptum. Procuratori facta renunciatio habet effectū, si dñs ratum habuit. h. d. Sed an procurator possit istam renūciationem acceptare: dic vt dixi suprà. §. proximo. ex causa iusta pōt: aliàs nō &c.

Morte vnius. Nota istum §. ꝙ licet morte finiatur societas, non tamen actio finitur: si- h cut in actione mandati distinguitur sciē tia ab ignorantia.

Sivnus ex sociis. Inter socios tēpore diui- i

Alex. cōsi. xxxij. col. iij. ver. extra glo.

k ¶ Actione. Quando dicatur nata actio pro socio, dicit quòd demum finita societate: vt notat Baldus in l. j. in vltima columna. C. vt actio. contra hæred. & ab hære. vt est glo. not. in l. sicut. de act. & ob. & vide Baldum & Ange. in l. j. post glo. in v. col. C. de anna. except.
k ☞ POMATES. ¶ Actione. Vide Alexā. consi. lxxx. in j. volu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ✠ POMATES.
¶ Si vnus ex socijs. Vide aliquid per Alexan.l. quia poterat.ĵ. ad Trebel.col.ŋ. 1
b ¶ Nemo. In prin.huius l.&c. Declara vt per Bal.in l.j.C.qui testa.fa.pos.& an vnus socius possit stipulari societati suæ, vide Bal. qui videt tenere ꝙ nõ,in l.si absentis. C.si cert.peta. vide tñ Inn. quẽ ipse allegat in c.dilecta.de excess. prælat. bene faciunt no.per Bar.in l.eãdẽ. a de duo.re.& Bal.in l. cùm te.si cert.peta.& hic adde Bal. in rub. C.eo.in ŋ. col. & aliquid per Lud.Ro. in l.de pupillo.§. si plurium. de ope.no.nun. b Et an vnus ex mercatoribus socijs possit liberare debitorem, c vide Ange.omino in l.si vnus.in prin.vbi text.s.de pactis. vide Bal.in l.cùm te.si cert.pet.& hic habes glo. not. ꝙ socij dicuntur habere inter se tacitũ mandatũ à lege facere ea quæ vtilia sint societati,& ita factũ valet:quod tene menti perpetuò; qa fortè nõ reperies alibi. facit quod habetur in l.de pupillo.§. si plurium.de oper.no. nũ. & quia istud non est vsquequaque verum vide quod dixi post Bart.in l.ŋ.C.de consor.eiusdem lit.& vide Inno.not.in c.dilecta.de excess. præl. 2 Et an vnus ex socijs præsumatur vẽdere cum cõsensu alterius:vide Bal.in l.in familiæ.C. fa. erc. & ibi etiã ponit cui incũbat onus probãdi rẽ tanto pretio venditã esse. Ad quod vide Bar.in l.si mater.§. si coheredes. e s.fa.ercis.alias est in l. inter.et ad hãc gl.hic vide quæ dixi in d.§. si plurũ. Adde an socius videatur habere mandatũ in præiudicium socij,Pe.de anc. cõsi.cccxxxiŋ. & ccciij. & an socius possit facere cõtractũ nomine societatis in genere nõ expresso nomine sociorum, vide 1 Bal.cõsi.lxxxvŋ.lib. ŋ.& an socius soluẽs mille noĩe suo an videatur soluisse de suo in totũ vel in partem vide Bal.consi.liŋ.
b ✠ POMATES.
¶ Nemo. Vide Alex. 1 l.si socius.ff.si cer.pet. & in l.seruí electiõe. col.iŋ.ff.de leg.j. cõsi. lxxx.col.ŋ.vol.iiij.& cõsi.lxxviŋ.eo.vol.et consi.clxxxv.in j.co. volu. ŋ. vbi ponit an socij videatur adinuicem habere mãdatũ. & cõsi.cliij.col.fina. volu.eo.& consi.ciŋ. 1 col.ſi. vol. iŋ. vbi di- 2 Reductio quo iure petatur.

sionis ante partem assumitur dos ab eo qui sustinet onera matrimonij.h.d.
☞ *Duo rei quando dicuntur socij. Item quando videantur inuicem fideiubere.*

SI vnus ex sociis. Istã legẽ allegat Iac.de Aret.† quãdo duo rei dicantur socij,& dicit ipse ꝙ tũc sunt quando est actũ vt lucrum & damnũ sit cõmune:de quo dixi in l.si duo. s. si quis cautio.allegat etiam ad hoc ꝙ duo rei videantur inuicem fideiubere:de quo plenè dic vt l.vir vxori.s.ad velleia.

Si vnus ex sociis. a Hodie istud lucrum vsurarũ est illicitũ: ideo nullo modo communicatur:vt l.cùm duobus.§.fi. & l.seq.s.eo.tit.&c.

NEmo b ex sociis. Vide vnam gl. c in verbo alienare. Ex qua no. ꝙ quilibet ex socijs potest totã rem alienare, nisi in duobus casibus, s. si fraude alienet,& cæteri contradicãt. Quod intellige verum in mercibus & alijs rebus, quas socij vænales habebant: & tũc quia seipsos proposuisse vident ad vẽdendũ, vt d.l.eius qui.s.si cer.pet.& l.iiij.in prin. s.de exer. In alijs rebus intelligo legem nostram simpliciter prout iacet ꝙ nemo potest alienare nisi partem suam,&c.

Illud quæritur. Dolus cõmissus in perdendo facit perdere beneficium. secus si cõmittatur in non acquirendo.h.d.

☞ *Stipulatio apposita incontinenti & continens idem an inducat nouationem.*
Stipulatio pœnalis an nouet præcedendem obligationẽ.

DVo societatẽ d Si contractui iuris gentium subijciatur stipulatio continens idem nouatur prima si actum est:non aliàs. Item stipulatio pœnalis nõ nouat præcedentem obligationẽ ex causa onerosa contracta.h.d. †Quærovtrũ stipulatio e continens idem apposita incontinẽti,nouum contractũ pariat. Tex. dicit hic ꝙ sic si hoc agatur. Glos. dicit ꝙ hoc videtur agi in dubio ſm ista iura. hodie secus. Ego dixi ꝙ in dubio nõ præsumitur nouatio: quia stipulatio apponit incontinenti,vt dixi in l. singularia. s. si cer.pet. †Quæro vtrum stipulatio pœnalis nouet precedentem obligationem. Videbitis in l.prædia.j.de act.empt.&c.
☞ *Leuis culpa quæ dicatur.*

OCius socio. f In societate culpa leuis est non adhibere eã diligentiam quã in suis adhibere solitus est tẽpore cõtractę societatis.h.d.quã l.no.multũ qñ †dicatur culpa leuis: aliam habuistis qñ dicatur culpa leuis,vt l.si putator.s.ad leg.Aquil.quæ.docet g facere articulos: & hoc procedit in societate contracta. Si verò incidenter contrahitur societas: tũc inspicitur quando est,vt l.hæredes.§. nõ tantùm.s.famil.ercisc. & de ista leui culpa dixi in l.quod Nerua.s.depositi.
☞ *Arbitratorum duo sunt genera.*

3 *Quis probat arbitramentum iniquum uel æquum.*
4 *Reductioni ad arbitrium boni uiri an renuncietur.*

SI societatem. Aliàs l.societatem. Sententię arbitri omnino est parẽdum. Sententia verò arbitratoris reducit 1 ad arbitrium boni viri.h.d. †No.ꝙ arbi c tratorũ duo sunt genera. Primũ qñ assumitur super lite diffinienda per sentẽtiã: fm quod iudex faceret. Secũdum qñ assumitur super cõtractu,vt patet. Et hoc dices tu. Arbitratores qui assumunt super lite,poterũt arbitrari,& eorũ arbitramẽta non reducent ad arbitrium boni viri. Rñ.non est verũ,quia semper arbitramẽtum &c.vt in aut.vt dif.iud.§.j. Vnde arbitrator assumitur primo modo, vt nos e transigimus super ista lite eo modo quo talis dixerit. 2 †Sed quæro quo iure petatur? Rñ. quando sumitur super cõtractu bonæ fidei:dic vt in l.vnde si Neruæ. Sin f autem adhibetur super contractu stricti iuris:tunc officio iudicis: vt l.si libertus. 3 j.de ope.lib. †Quæro quis debet probare,an ille qui dicit arbitramẽtum esse iniquum,an ille qui dicit esse ęquũ. text. in l.vnde si Neruæ. dicit ꝙ ille qui dicit iniquum,nisi iniquitas manifestè appa- g reat. 4 †Item quæro nunquid possit renũciari ꝙ non reducatur ad arbitrium boni viri. Dy. tangit in l.quidam cùm filium. j.de verb.oblig.in c.scienti.extra de reg.iur.in vj.& per Gul. in l.si vnus.§.illud nulla.s.de pactis.& per canonistas in cap. Quintauallis.extra de iureiur.in antiquis.

cit ꝙ socius nõ videt habere mandatũ ab alio fratre ad sibi prę iudicandum. Et vide an socij confiteantur adinuicẽ habere mandatũ,Alex. in l.de pupillo. §. si plurium.j. de oper.no. nun.
¶ Vide vnã gl. Item vide Bal. in ru. C.eo. in vj.cõl.Rom.in §.si plurium.j.de ope.no. nuncia.
¶ Duo societatem. in princip.huius&c.Et qualiter casus huius legis processerit, vide Bar.in l.ita stipulatus.in xxiij.colũ.de verb.oblig.
¶ Stipulatio. Limita hoc vt per Bart.in l.si quis cùm aliter.et ibi doc.de ver. ob.& in l. prædia. j. de act. emp.in ij.col.
¶ Socius socio. Quæ culpa veniat in societate,vide Bal.in l.pignus.in xiiij.col.C.de pig.act.in ru. ea.in fi.
✠ POMATES.
¶ Vide Alex.consil. cxxxiij.col.ŋ.vol.ij.
✠ POMATES.
¶ Quæ docet. Vide Alexã.consil.cxxxiij. col.j.& iij.& v.vo.ij.

1 ☞ *Dicto ut,inducit modum.*
2 *Verba ea conditione ꝙ nõ faciant conditionem nisi natura uerborum hoc importet.*
3 *Ad arbitrium boni uiri quando recurratur.*
4 *Bonus uir in causa reductionis est iudex.*
5 *Arbitrator qui in iquè arbitratus est,an poterit iterum arbitrari.*
6 *Pignora data iniquo arbitratori,non retinentur pro sententia iudicis reducentis.*
7 *Quæ sit differentia inter arbitrum & arbitratorem.*
8 *Arbitramentum est quædam transactio.*
9 *Si in compromisso dicitur quòd possit cognoscere de iure & de facto: pronunciare tamen de iure quòd erit arbiter.*
10 *Ordo iudicij quòd non possit per partes remitti.*
11 *Sententiæ arbitri debentis pronunciare de iure an stetur.*
12 *Ex modo procedendi potest cognosci an quis sit arbiter uel arbitrator.*
13 *Qui processit ut arbitrator quòd non possit redire ad uiam arbitri.*
14 *Ex sententia arbitratoris quòd oriatur actio.*
15 *Sententia arbitratoris non habet executionem paratam.*
16 *Lex cùm antea.C.de arbi.quòd non habeat locum in arbitratore,sed in arbitro.*
17 *Sententia arbitratoris quo iure reducatur ad arbitrium boni uiri.*
18 *Quilibet habens exceptionem potest etiam si non conueniatur implorare officium iudicis ne molestetur ab aduersario.*
19 *Iudex principalis causæ quòd sit iudex in causa reductionis.*
20 *Testes ad perpetuam rei memoriam quòd examinari debent coram iudice rei.*
21 *In reductione non recurritur ad iudicem arbitratoris,sed partium.*
22 *Reductio intra quantum tempus peti possit.*
23 *Officiũ iudicis quod datur ad rescindendum id quod iure cõi ualet,finitur anno utili.*
24 *Petitioni reductionis ad arbitrium boni uiri an renunciari possit.*
An uideatur renunciatum si dictum sit quòd possit de iure unius accipere & dare alteri in parua & magna quantitate.
25 *Quæ dicatur parua uel magna quantitas.*
26 *Arbitramentum an possit detegi æquum uel iniquum ex nouis probationibus.*
27 *Coram arbitratore acta & dicta testium quòd possint per testes probari.*
28 *Vt detegatur iniquitas arbitramenti quid sit probandum.*
29 *Arbitrator quando possit testificari de gestis coram se in causa reductionis.*
30 *Clausula in compromisso,quod ex nunc partes emologauerunt laudum quòd non tollat reductionem.*
31 *Iuramèntum interpositum super renunciatione reductionis ad arbitrium boni uiri quid operetur.*
32 *Contra succumbentem in causa reductionis an possit exigi pœna.*
33 *A sententia arbitratoris petitur reductio,à sententia arbitri non.& de ratione.*
34 *Arbitrator an arbitretur etiam partibus absentibus.*
Arbitrator an esse possit exbannitus & excommunicatus.
Habens dilucida interualla.

Universidad de Deusto

Filius familias.
Presbyter q̃ non possit committere.
Arbiter quis esse possit.
Quis compromittere possit, & intra quantum tempus arbitretur.

Arbitrorum enim. [a]Bon⁹ §. est: & sic procedit: ga primò ponit thema q. prout factū est in prin.l. Secūdò ponit quæst. prout debuit fieri. Tertiò ponit vnā suam distinctionem cōferentē ad determinationē quæstionis. Quartò determinat quæstionem. Quintò declarat vnum dubium circa præmissa. Secunda ibi, existimo. Tertia ibi, arbitrorum. Quarta in l. in proposita. Quinta in l. qd ẽm. versi. illud in summa habetur. h. d. Sẽtentiæ arbitri omnino est parendum. Sẽtentia verò arbitratoris si fuerit iniqua, reducitur ad arbitrium boni viri. h. d. Op po. ad prin. hic [b]innuitur q̃ per dictionẽ, vt, inducat cōditio. †Contra: imò inducitur modus, vt not. in l. demonstratio. in fi. ff. de condi. & demonst. & C. de his quæ sub modo. l. j. & ibi nota. Sed solue q̃ hic ponitur conditio impropriè, i. modus, vt dicamus ea conditione, i. eo modo, vel eo tempore, vt dicit glo. j. Ex qua not. †q̃ licet verba dispositionis dicant ea cōditione teneatur: tñ illa nō faciunt conditionẽ, si natura verborū hoc nō importat. Simile in l. Męuia. ff. de manu. testa. & de doli excep. l. fi. §. fi. & l. ñ. §. fi. de do. Item oppo. q̃ sunt alia genera arbitratorum, vt l. arbitro. & l. si ab arbitro. §. qui satisda. co. Sol. vt in gl. Oppo. q̃ nō semper stetur sñiæ arbitri: vt l. arbitrorum. C. de arbitr. Sol. intellige verbum hoc si dolus malus abest. quod dic vt l. ita demum. §. de arbit.

Oppo. & videtur q̃ non reducat ad arbitriū boni viri, nec recedat à psona, vt l. si quis arbitratu. ff. de verb. obli. Gl. in l. in proposita. soluit secūdū quosdā, quòd hic loquit in iudicijs bonę fidei: ibi in iudicijs stricti iuris. hæc nō est vera per l. si coita. §. eo. & per l. si libertus. ff. de oper. liber. & per tex. in hac l. in proposita. ibi eo magis q̃ iudiciū bonæ fidei est: quasi dicat, idem esset si eliet stricti iuris. Soluit glos. ergo †aut arbitrator arbitratur, sed iniquè, & recurritur ad arbitrium boni viri, vt hic. Aut nō arbitrat: & tūc nō tenet cōtract⁹, nec etiam recurrit ad arbitrium boni viri cùm nō recedat à persona siue in cōtractibus bonæ fidei, vt l. si coita. §. eo. & l. fi. C. de cōtrahen. emp. siue in cōtractibus stricti iuris, vt d. l. si quis arbitratu. cum simi. Ista est vera intelligendo rectè: ratio quia eo ipso quòd arbitratur cōtractus est pfect⁹, & ex eo oritur obligatio & actio, cui potest deseruire officium iudicis, reducẽdo ad arbitriū boni viri, vt hic, & l. vnde si Neruæ. ff. eo. Sed quando nō arbitratur tunc cōtractus non est perfectus, nec ex eo oritur obligatio vel actio. Meritò si nō est cui adhæreat, & cui deseruiat, officiū iudicis in reducendo ad arbitrium boni viri: ergo &c. & ideo si contractus fuerit perfectus, & compromissum fuerit in arbitratorem super aliquo accessorio, licet arbitrator nunquàm arbitretur, poterit recurri ad arbitriū boni viri super illo accessorio: quia subest cōtractus, cui officiū iudicis deseruiat: argumen. de contrahẽ. emp. l. siuæ rei. cum. l. seq. & l. in emptione in prin. & l. domum. & istum passum declarauī plenè in d. l. si qs arbitratu. de ver. obliga. †Quærit glos. quis est iste bonus vir [c] ad quem recurritur? Respon. q̃ iudex, vt l. continuus. §. cùm ita. ff. de verborum obliga. & s. de eo quod certo loco l. quod si Ephesi. & l. vir bonus. ff. iudi. sol. & ff. de iniur. l. sed & si vnus. §. prętor. & suprà de procur. l. seruum quoque. §. ait prætor. †Quærit glossa, si iniquè arbitratus [d] est, an possit iterum arbitrari: & arguit pro & contra. Dic quòd in arbitrādo si seruauit formam compromissi functus est officio suo, nec potest iterum arbitrari. secus si formā compromissi nō seruauit, vt s. de arbitris. l. quid tñ. †Quærit glossa vtrum pignora [e] data iniquo arbitratori retineantur pro sententia iudicis reducentis ad arbitrium boni viri seu vt bonus vir. & determinat gl. q̃ nō, vt ff. iudicatum solui. l. iij. in princip. & l. penulti. quod nota. Sumus expediti de apparatu: [f] veniamus ad materiā. †Primò [g] quæro, quæ est differentia inter arbitrum & arbitratorem. [h] Iacob. de Are. & Cyn. refert C. de episcopa. audien. & l. si ex cōsensu. circa princip. dicit quòd arbitrator semper assumitur circa contractum: arbiter verò assumitur in lite. Istud videt contra l. si de meis. §. recepisse. s. de arbi. & cōtra l. j. §. inde quæritur. ff. de noui ope. nuncia. & C. de iud. authē. si verò cōtigerit, & in corpore vnde sumitur: & ideo quidam dicunt q̃ arbiter est ille qui habet iudicare de iure secundum ordinem iudiciariū: arbitrator verò est ille qui assumitur de iure & de facto. Si bene aduertis istorum opiniones, non discrepant. †Nā arbitramētum [i] quod assumit super lite, dicit quędam trāsactio, vt no. in authē. vt diffe. iud. §. j. Vnde dicit arbitrator assumi sup contractu transactionis in eūdo. Semp ergo, vt vides arbitrator assumit sup cōtractu. & istud placet. Dices tu, secūdum hoc [k] quereretur q̃ arbitrator assumptus sup lite [l] nunq̃ poterit in totum absoluere, vel in totū cōdemnare: quia si arbitramentū est transactio, [m] transactio nullo dato vel retento nō valet, vt. l. transactio. C. de trās actio. Respondeo, transactio est genus cōtractus continēs sub se omnem modum per quem à lite receditur, vt l. ij. s. de iure iurando. & ideo intelligas quòd arbitramentū est quædam transactio in genere, hoc est quædam conuentio per quam à lite receditur. non intelligas de transactione in specie in qua requiritur, quòd aliquid detur, vel retineatur: & sic poterit in totum absoluere, vel in totum condemnare. †Quæro quid [n] si est dictum quòd possit cognoscere [o] de iure & de facto: pronunciare tamen debeat de iure: an erit arbiter vel arbitrator? puto quòd erit arbiter: quia etiam iudex aliquando cognoscit summariè & de plano, vt l. one quicquam. §. de plano. suprà de officio proconsulis & legati. C. de naufragijs. l. de submersis. plenè extra de verbo-

a ✠ POMATES. ¶ Arbitrorū. Adde ī materia hui⁹ §. q̃ scripsi j. in hoc. §. ver. q̃ro vtrū possit renūciari. Itẽ adde q̃ huic arbitrio boni viri nō pōt renūciari: qa semp ītelligit si æquū arbitrat⁹ fuerit. Ita Pau. de Ca. l. tres fratres. & in l. tale pactū. §. q̃ puocauit. ff. de pact. Alex. cōsi. xxiij. colū. iij. vo. ij. qđ ītellige, et si cēt iuratū, vt p Alexā. cōsi. cxxxj. col. iij. vo. ij. Ro. cōsi. ix. & in cōsi. xxvij. Pañ. cōsil. lxxvij. co. v. vo. ij. Fel. in c. ppositi. col. v. de pb. Barb. cōsi. xlj. ij. col. vo. ij. Are. cōsil. xc. Fed. cōsi. cxxv. & cō. cxlij. vbi ponit qd iuris q̃n esset iuratū. Alex. consi. liij. col. v. vo. iij. Anch. cōs. clxvij. vbi ponit qd si cēt iuratū, vel data āplatās: & p statutū & Bal. cōs. cclij. in ij. pte Soc. cōs. xxiij. in primo dubio.

b ¶ Op. ad prī. hic adde Bar. ff. l. qb⁹ diebus. §. Termilius. de condi. & demonstr.

c ¶ Bonus vir. Adde q̃ habes post Bar. in d. §. cùm ita.

c ✠ POMATES. ¶ Bon⁹ vir. vide Fel. ī c. j. xvij. col. & xx. in ver. quartò no. de cōsti. Et ex hoc sequit q̃ ille q̃ pōt arbitrari aliqđ, arbitrio boni viri, debet sequi statuta & cōsuetudines loci, per Alex. cons. cxxix. volu. ij.

d ¶ Arbitratus est. Per Bal. in l. fi. in iij. quæstione. C. de contrahē. emptione. Et quid si nulliter est arbitrat⁹ adde ipsum Alexandrum in cap. dilecto. extra de appellationibus. Et an si data est potestas arbitro sæpius pnunciandi possit post latum laudū iterum pronunciare. vide Petrum de Ancharā. consi. ccxxij.

e ¶ Pignora. Adde baldum in l. fi. in x. quæstione. C. de contrahē. emptione. & ibi etiā quid in pœna & fide iussoribus. Adde in lato laudo cōtra principalem qui dedit fideiussorem possit exe cutio cōtra ipsum fideiussorē, Pet. de Ancha. consi. xxxiij.

e ✠ POMATES. ¶ Pignora. Vid Frāci. de Cur. in tract. sequen. q. xvij.

f ¶ De appatu. Vide p eundē in d. l. §. & post operis. & Bald. in l. sed & si in seruū. §. si quis iudex. de arbi.

g ✠ POMATES. ¶ Primò. Vide Iaso. in §. oīm. j. col. Instit. de acti. & qd differat arbiter à iudice, vide Ang. Are. in d. §. oīm. Alex. cōsi. xiij. col. iij vo. j. & in l. j. §. & post operis. ff. de oper. nouī nū. Oria. in trac. de arbi. in j. char. j. & ij. co.

¶ Arbitratorem. De istis differētijs plura vide p d. Ant. & Imolā in c. Quintauallis. de iureiu. Adde Spec. in ti. de arbi. §. j.

✠ POMATES. ¶ Arbitramētū. Vide ad hoc remissiuē Alexan. cōsilio. cxix. col. ij. volumi. ij. & cōsi. xix. col. ij. volu. iij. & consilio xij. colū. iij. volu. j. Cardinalē consilio cxlj. colum. ij. Anañ. consilio xvj. col. j. Soci. in consilio lxxxv.

¶ Sequeret. Vide qđ no. Lud. in rub. de, arbi. in prin. xij. charta

¶ Lite. Vide, qđ not. Ro. in rub. de arbi. in princ. in xiij. char.

¶ Trāsactio. Et qualiter intelligatur qđ arbitramentū est trāsactio, adde Bart. in l. quod si Ephesi. primo ff. de eo qđ certo loco. & Bart. in l. furti. §. q̃ iussu. ff. de infa. & latè Baldum in l. j. C. fiad uersus transactionē. in l. ij. ad fi. C. de sacro sanct. eccl. & in l. præses. ad finem. C. de trāsactio. & in l. sed & si in seruum. §. j. de arbitris. si tamē statutum faceret mētionem de transactione non veniret arbitramētum: quia non est propriè trāsactio, sed m Imolam in c. si qñ. de offi. deleg. & vide Fulgo. in l. si diuersa. in pē. columna. C. de transactio. Et ad materiam vide quæ habes post Barto. in l. fin. j. de bono. possess. secundū tabulas. Et ad aliud qđ dicatur esse transact. vide quod circa hoc dicit Barto. in l. ij. §. si seruus. ff. de peculio.

¶ Adde qualiter arbitramētū dicat trāsactio, Bal. cōsil. liij. & cxxvij. lib. j. & consi. xxij. libr. ij. & cōsilio clxxxv. lib. iij. Ange. cōsilio. cxcvij. & ccxvij. Pau. de cast. cōsi. lxx. & lxxij. Alex. cōsi. lxxxij. lib. j. & ī cōsi. xl. colū. j. in v. volu.

✠ POMATES. ¶ Quæro qđ. Vid Alex. in l. nemo pōt. ij. col. de leg. j. Feli. in c. qm cōtra. col. ij. de p̃ba. Alex. cōsi. xcvj. colū. ij. vol. j. Et cōsidera an dictū Bar. procederet qñ tales arbitri eligerēt ex forma statuti: tūc em̃ nō haberēt iurisdictionē à ptibus, & sic cessaret rō Bar. Alex. seqt Bart. cōs. xxij. col. pe. vo. v.

¶ Cognoscere. Vide tñ p eūdē no. ī l. diē p ferre. §. stari. ff. de arbi. hic adde Salic. in l. cū antea. C. de arbi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Falſum. Et ſic nō. ex primo dicto q̄ partes non poſſunt facere q̄ in ea procedatur ſummariè, & de plano. de quo vide concord. per modernos in l. nemo poteſt. de leg. j.

b ¶ Remittere. Adde ad hoc quod ſcripſi in l. ius publicum. §. de pact. Adde Bar. in d. aut. offeratur. in fi. & adde Sali. in loco proxi. alleg.

c ¶ Coram arbitro. Facit l. diem proferre. §. ſi quis litigatorum. §. de arbit. & adde qd ſi arbiter elegit vnā viam in pronuncian do, an aliā eligere poſſit. vide Bart. in l. dominium. ſ. de furt. & Spec. in tit. de arbit. §. ſequitur. & Ia. Bu. in l. j. §. de iudi.

d ¶ Dictum eſt. In hac quæſtione licet Bar. hic non decidat: tamē ipſe in l. diem proferre. §. ſtari. expreſsè firmat q̄ ſententia nulla ſit: & ei ſtari non debeat, ſi eſt iniuſta: & ſic contra ius litigatoris per l. non diſtinguemus. §. de offi cio. eod. tit. ſed contra rium tenet do. Anto. in c. ex inſinuatione. de reſcrip. quia dicta verba quòd debeat ſententiare de iure potius ſonant in monitionem, quàm in con ditionem: per not. per Ioan. And. in c. ex inſinuatiōe. quod retuli. Inſtitu. de act. in §. in bonæ fidei. in fine. quia arbiter debet ꝓ nunciare de iure. l. j. §. de arbit. licet arbitra tor poſsit in aliquo lædere partem l. ſi de meis. §. recepiſſe. eodē tit. & ſic videtur exprimi qđ tacitè inerat in arbitrio: ideo non operatur expreſsio l. iij. de leg. j. ſed d. Io. in d. c. ex inſinuatione. dicit quòd contra Ange. fortiter facit: quia licet quo ad hoc vt arbiter faciat litem ſuam videatur dicta clauſula ineſſe ſi aliter faciant in l. penulti. coniuncta glo. alias prima. C. de pact. tamen ad validitatem ſententiæ & commiſsionem pœnæ non videtur ineſſe. arguñ. quòd ſtari debeat ſententiæ arbitri ſiue æqua ſiue iniqua ſit: alias committetur pœna dicto §. ſtari. & ideo videtur exprimi aliter quàm inſit, cùm exprimatur ad tollendū effectum pœnæ. facit d. §. de offi cio. & ideo cùm aliter exprimatur quàm inſit, debet aliter operari l. iij. §. ſi filius. de liberis & poſthu. & not. in dicta l. iij. per Barto. & bene facit quod ibi not. Barto. in fine in d. l. iij. quando exprimit arbiter tempus ſolutionis in ſententia non admittitur purgatio moræ. Item pro iſta parte adducit: quia quando trans funditur illud quod de iure ineſt in forma mandati hominis: non videtur à forma recedendum. c. cùm dilecta. & ibi not. de reſcript. licet do. Antonitatur ad illud c. reſpondere, ſed eius reſponſio non videtur enervare contrarium: & hæc pars videtur ſecundùm eum verior, & magis practicatur: præſertim quando compromittitur in aliquem tanquam in arbitrum & arbitratorem, hoc acto q̄ poſsit procedere de iure & de facto, & determinare de iure tantùm: nam quotidie dicitur ſententiam fore nullam ex eo quia non pronūciauit de iure ſecundùm quod tenebatur ſecundùm eum: & per eundem in ca. Quintauallis. in iij. differentia, de iureiur. poſſet fortè dici tenendo opin. do. Anto. q̄ talis arbiter dicatur de iure pronunciaſſe, cùm clarum ſit de iure tenere ſententiam talem iniuſtam contra ius litigatoris: ergo cùm à iure permiſſum iudici ſit: hoc ergo validè facere poſſet ſeruata eſt forma compromiſſi. igitur per doct. in c. Quintauallis. quæro quid ſi ſimpliciter compromittatur, in aliquem, an in dubio intelligatur in arbitrum? Dicas q̄ ſic, non vt arbitratorem, ſecundùm Specul. in titu. de arbit. ad fin. verſi. quid ſi ſimpliciter. Quod ſequitur do. Ioan. in l. j. §. & poſt operis. de oper. no. nun. & hoc quando vtroque caſu fieri poteſt. ſecus ſi vt in arbitratorem tantùm fieri poſsit: quia tunc intelligitur eo modo factum quo fieri poteſt: argu. l. quoties. de verborū obliga. Ita intelligit do. Ioan. in dicto §. & poſt operis. quod no. & adde quod not. doct. in l. epiſcopale. de epiſc. audi. Et idem not. do. Ioan. in c. j. de lit. conte. dixi in l. ius publicum. §. de pact. poſt Bar. Sed quid ſi arbiter elegit vnā viam in proſequendo: an aliam eligere poſsit in procedendo? Vide Barto. in l. ſi dominum. infrà de furt. & Specu. in tit. de arbit. §. ſequitur. & Iaco. Butr. in l. j. §. de iudi. Sed retento eo themate quòd debeat de iure pronunciare: an intelligatur de iure communi vel municipali, vide Bal. in l. quicunque. C. de ſer. fugit. in iij. col. vbi videtur tenere quòd de iure communi tanquam nobiliori. Et idem Ioan. And. in titu. de arbit. §. excipitur. circa princip. Bal. contra. in l. iuſtitia. §. de iuſtit. & iure. qui mouetur per not. Inno. in c. certificari. de ſepultu. vbi vult q̄ ſi quis petat quartā quæ ſibi debeť de iure cōi, intelligitur etiā petere eā quæ debeť de cōſuetudine, ſed an ius ciuile vel canonicū? Bald. dicit q̄ ad ius ciuile de quo iure ſtatutū ita dicit in l. fin. de ſucceſ. edict. & in l. ij. & l. ſi nondum. C. de iur. quod intelligit Bal. qñ loqueret in materia ciuili: ſecus ſi in materia ſtatutorū repugnaret: puta qa loqueret de mrimonio, vel de vſur. qa in hoc ius cōmune corrigitur per ius canonicum. facit xxxv. q. v. c. ad ſedē apoſtolicā. & vide aliqua bona verba per Bal. in l. ſi quando. C. de inof. teſt. in co. verſicu. quæro quando dictum eſt. vide notabi. per Bal. in l. non codicillum. C. de teſtamen. & Io. And. in c. innotuit. de offic. deleg. & Imol. in c. ex parte. de arbi. Adde quod Bal. in l. ſi ſeruus plurium. §. fi nali poſt Bar. de leg. j. dicit quòd ſi fuit cō promiſſum in aliquē vt in arbitrum & arbitratorem ſi pronūciando accumulat vtranq; poteſtatem: quod hoc caſu poterit peti hæc reductio etiam reductio ſuæ ſententiæ propter iniquitatem ſicut arbitratoris: quia hoc eſt magis æquū: & ideo in hac miſtura præualere debet: argum. eius quod not. in l. ſi vir. in fin. §. pro dona to. Et hoc etiam ponit Imol. in l. nemo poteſt. de leg. j. & ibi dicit quòd hoc eſt ſingulariter notandum: & quod non meminit alibi hoc fecille. et ibi hoc limitat Io. niſi eſſent in ſententia hæc verba, omni modo, via iure et forma quibus &c. quia tunc videtur ſe referre ad viam efficaciorem: & ſic ad viam arbitri, aliàs dicit recurrendum ad conie cturas. Et adde text. in l. quanquam. et in l. in teſtamento. C. de teſta. milit. vbi quis ſemper videť exercere viam ordinariā: & illa iura ibi ad hanc quæſtionē inducunt doc. & adde ea quæ dicit d. Io. in fin. in d. l. nemo poteſt. vltra ea quæ primò dixit. Item circa id quod dixit hic Bart. vide quod dixi in l. j. in princ. in fi. ver. §. de eden. & adde Bal. in l. ſi ſeruus plurium. j. de leg. j. Vide Ludo. in rub. de arbi. in fi. x. char. & per Guid. de Suza. in l. ſi qui ex conſenſu. C. de epi. audien. & Bar. in l. j. C. de arbi. & in d. l. non codicillum. & ibi dixi poſt eum. Adde an & quando impoſitum eſt arbitratori q̄ ſententiet de iure: & an eius ſententiæ ſit ſtandum quoddā conſilium inter conſilia Bal. ccccl xxvij. quod incip. Ioannes & Federicus. lib. iiij. ſatis latè ibi videbitis q̄ ſententiæ ſit ſtā dum, & inquantū tangitur an cùm dictum eſt q̄ pronunciet de iure, debeat intelligi de iure cōmuni vel municipali, vltra ea quæ plenè tradit Felin. in c. ius generale. j. diſt. Adde quod Bal. conſil. ccccxcvj. dicit q̄ quando profertur inter duos homines eiuſdem municipij, debet intelligi de iure municipali. Si autem diuerſi municipij, debet intelligi de iure cōmuni, vide etiam Ro. conſi. cclij. vbi ponit q̄ renuncians omni iuris auxilio dicitur renunciare etiā iure communi. Quo verò ad tertium cùm eſt accumulata poteſtas arbitri & arbitratoris quā viam elegiſſe videatur in pronunciando, adde eundem Alexā. conſi. xiij. & xcvj. lib. j. per Ro. vnum verbum conſil. cclxv. per Bal. vbi §.

1 vnius contrarij alteri videtur renuncia-
re, vt l. prima. C. de furtis. & l. ſi domi-
nium. ſ. de furtis. dic vt ibi. & Specula. in
14 tit. de arbitris. §. ſequitur. †Quærovtrū
g ex ſententia arbitratoris [g] oriatur actio.
Innocen. in dicto ca. Quintauallis. dicit
quòd ſi quidem iuratum eſt: oritur actio
in factum ex iureiurādo. aliàs nulla oria-
tur actio ex arbitramento, ſed ex ſtipula
tione vel contractu præcedenti. Iſtud vl-
h timum [h] eſt verum, quia arbitramentum
implet contractum, & ex contractu ori-
tur actio, vt hic. & in l. fi. C. de contrahen.
empt. & l. ſi quis arbitratu. ſ. de verborū
obligat. & l. ſi libertus. de oper. liber. cum
ſimil. Et licet ſit iuratum non poteſt oriri
actio in factum. Nam ex iuramento non
oritur actio quando eſt deciſorium litis,
vt dixi vobis §. de iureiurand. l. iuſiuran-
dum quod ex conuentione. Sed iuramē-
tum quod ponitur in cōpromiſſo eſt ad
contractus cōfirmationem: meritò actio-
15 nem non producit. † Ex hoc ſequitur q̄
ſententia arbitratoris, non habet para-
i tam executionem, ſed eſt agendum [i] ex
ſtipulatione propoſita vel cōtractu præ-
k ambulo arbitramenti: non autem [k] incō-
tinenti debet exequi, vt l. nimis properè.
C. de execut. rei iudica. & l. ſi cùm nulla.
ſ. de re iudica. licet Hoſtien. videatur te-
nere cōtrarium in dicto c. Quintauallis.
l Præterea [l] arbitramentum non emologa
16 tur curſu decē dierum. †Nam l. cùm an-
m tea. C. de arbit. [m] loquitur in arbitro, nō
in arbitratore, ſecundùm Innocē. in d. c.
Quintauallis. Per ſtatuta tamē terrarum

e ✠ POMATES. ¶ Reſpondeo. Vide Lanſ. in tract. de arb. char. xxiij. q. ñ. Alex. & ibi ſcribentes in l. ſi ſeruus plurium. §. fi. ff. de leg. j. & Are. cōſi. cxxxviij. Cuma. conſi. vij. col. ñ. Alex. conſi. xiij. col. ñ. vol. j. Barba. conſi. xlj. col. vj. vol. j. Card. conſi. xxix. col. iiij. Barb. in c. ij. de offi. deleg. & in dubio videtur pronunciare tanquā arbitrator. Ita Feli. in cū ex officij. in xiij. col. de præſcri.

f ✠ POMATES. ¶ Quæro. Vide Lanfrā. in trac. de arbi. char. xxiij. q. v. Aliquid per Feli. in c. cùm ex officij. in x. & xij. col. de præſc. Et ad has duas q. vide Bal. cōſi. xliij. col. fi. in v. parte. & vide vnum verbum Feli. in c. cū ſuper. col. fi. de offi. deleg. & Paul. de Caſt. in l. j. §. de iudi. col. iij. & in l. non codicillum. C. de teſta.

¶ Renunciari. Contra videtur velle Bart. in extrauag. ad reprimēdū in verbo, prout. Proſolutione vide eiuſdem concor. xxj. incip. videtur.

g ✠ POMATES. ¶ Arbitratoris. Vide Alex. conſi. j. in iij. vol. col. ñ.

h ✠ POMATES. ¶ Iſtud vltimum. Idem tenet Alex. conſi. cxxx. incip. in cauſa Stratiarolorum. in ij. col. & conſi. ſeq. in iiij. vol.

i ✠ POMATES. ¶ Sed eſt agendum. Vide Are. conſi. xvj. in ij. col. Cardi. conſi. cxxxvij. col. iiij. & ſeq. & col. fi.

k ¶ Non autem. Ad iſtam q. vide quod no. Bar. in l. iij. §. de arbi. & in l. fi. j. de bo no. poſ. ſecundùm tabulas.

l ✠ POMATES. ¶ Præterea. Vide Alex. in l. j. in iij. col. de leg. j.

m ¶ De arbitris. Et ſequitur Imol. in l. ſi conuenerit. j. de re iudic. Adde Roma. conſilio ccxxv.

proui

Universidad de Deusto

a ❧ POMATES. ¶ Quæro. Vide Alex.cõsi.cxxxj.in ij.vol.& cõsi.cccxij. quo iure sententia arbitratoris reducatur ad arbitriũ boni viri, vide Oria.in tract.de arbitris.char.xxxiij.q.xvij. Et no.q̃ nõ sufficeret reclamare a laudo, nisi petat illud corrigi,& ad arbitriũ boni viri reduci:& nisi hoc peteret. iudex ex officio suo non posset procedere. Ita Alex.consi.cj.col. j. volu. secundo. Vide quid ex hoc dicto inferat Alex.cõsi. cxxiij.col.ij.v. volu.

b ¶ Sententia arbitratoris. Et opi. Inn. videtur approbare in effectu Guido & Suza. in l.si qui ex cõsensu. C.de episcopali audiẽ. & adde Bald. in l.ij.j. quæstiõe.C. de rescin. vend. & etiã in quæstione iij. Sed qd erit remedium si pœna sit apposita? vide quod dixi post Bar.in l.Iulianus.§.de cõdictiõe indebi.secundũ Iaco. But.& dic q̃ per tale officium iudicis vel per talem recursum ad superiorem iudicẽ suspẽditur iudicium & manus primi iudicis sunt ligatæ secundum Iacob.de Bel.& Bald.in c. sancimus. quo tempore miles. Sed istis adde quod Bar.in l.fi.in penulti. colũ.de appellationibus recipien. videtur velle q̃ ab arbitramento posset appellari.& quod ista reductio sit actio, vide Bald.in l.iij. C. de arbitris. vbi dicit q̃ est actio de iniquitate, non de nullitate. qd bene no.Bald.in l.arbitro.circa j.colũ.vel secũdam, qui satisda. cogã.dicit q̃ petitur reductio officio iudicis,per ibi no. per gl.

c ¶ Possunt. Adde ad hoc Bar.in l.vnica in fi.col.iij.in vers.cõtra hoc app.§.de cod.ex l.

d ¶ Iudex. Quis erit iudex in petendo reductionem ad arbitriũ boni viri, adde Bart. in d.l.ij.C.vbi et apud quem. Sed nunquid iste iudex reducẽs poterit declarare laudũ nullum: Bal. tenet q̃ sic,ĩ c. sancimus. quo tempore miles. Adde q̃ Paul. de castro ibi reprobat Bar.Roma. consilio cclxv. dicit q̃ hæc nõ sunt scripta Bartoli, & quòd nullo modo persona litigatorum est cõsiderãda.Fede.latissimè disputans q.cclxxxv. tenet iudicem rei adeundum. Ange.cõsil.cc.ij.col.sequitur dicta Bart.hic.

d ❧ POMATES. ¶ Iudex. Vide Lanfran.in tracta.de arbit. charta v. ij. q.seq.col.j.in prin.& xxxij.& seq.q.xix.& char.xliij.quæst.xliiij.col.vlt. Fed. consil.cclxxxv.in primo dubio.Fel.in c.j.in v.col.de præscri. Ant.de But.consil.cclxxxv.in ij.dubio.& consi.cxxxix.col.vj.in ij.dubio.& col.ix. & cxl. si.lj.Cardi.xvj

Universidad de Deusto
Biblioteca

arbit.l.si de meis.§.recepisse.& certum est quòd in proxenetis non est tractandum de electione tertij. Ita notat Bald.in c.j.de inuestit.in mari facta.in contrarium est id quod notat Baldus in l.finali:in vltima col.de execut.rei iudic. Adde quod Baldus in l.vnica.C.de his quæ pœnæ nomi. tenet quòd à iudice rursus possit appellari si enormiter lædit:& illam opinionē per plura approbat Romanus consi. cclxj.vbi dixit dicta Bart.in l.prima.de legatis ij.cōtinere falsitatem. Et si vis latè videre, vide ipsum Paulum in rubrica, de appel.in xxij.colū.

a ¶ Decisionem principis. Sed per id quod dicit Bald.& Angel. in l.j.C.de senten.prefect. præto. per gl.ibi videtur quòd intra decem dies tantùm. De hac quæstiōe per Baldum in l.final.in vj.col.C.de contrahē. emptio. & Bald.in l. ij.in fi.ſ. de arbitr. In quibus locis tenet ꝙ intra annos triginta. Idem tenet hic Cyn. in additiōn. & Bald. hic in reportatis antiquis. Idem Franc.de Aretio in repetitione l. si quis arbitratu.j. de verborum oblig. vt refert & sequitur Antonius de butr.& Imol.in ca. Quintauallis.de iureiurand. Sed Abbas ibi tenet quòd intra decē dies. Idem tenet Guido de Suza.in dicta authē. si qui ex consensu. C. de episcopali audien. & per authenti. quæ supplicatio.C.de preci.imper. Idem videtur sequi Ioan. And. in dicto §.sequitur.et vide quod not.Bald. b in l.nā postea.in principio.ſ. de iureiuran. Oldradus in consil. clvj. tenet quòd spatio triginta annorū duret. Adde Angelū consilio cc.

b ⁂ POMATES. ¶ Possit renunciari. Reductioni ad arbitrium boni viri an possit renunciari, vide Alexā.consi. xxiij. colum.j.volumine ij.& consi.cij.col.j.volumine secundo.& consi.cxxxj.in fi. eodem volumine. Paulum de Cast.consil.lxxij.& sequen.Lanfran.de Oria. tract.de arbit.char.xxx.& quest.xvij.& etiam charta xlv.q.lj.Alex.consi.iij. col.iij.vol.j.Alexand.consilio xxij.j.col.in j.volu.Panor.consilio lxiiij. vol.j. col.ij.& in simili Feder.consi.lxvj.& consilio cxxv.alias cxxvij. Paulum de Castro l.si vnus.§.illud.de pactis.Imol.consilio lxxxj.Cardina.consil. xxix. vltima col.Imol.consil.cxlvij.vltima col.Anto.de But.consi.xiiij.Bald.in d. l.si vnus.§.illud.Ioan.Calde.in disputatione incip.duo adinuicem litigares. Cepol.cautela incip.difficile & clare remedium.Ana.consi.xvj.colū. ij.in iij. dubio. Ancha.in c.canonum statuta.col.lxx.de consti.Alex.consil.xxviij. col. iij.vol.j.Ange.consi.clxxij.Paul.de Cast.consil.lxxiij. vbi ponit quid si foret renunciatum:& quid si simpliciter permissum foret de stando laudo,& quid si foret dictū ꝙ posset lædere in magna & parua quantitate & facere omnia &c.vel an statutum diceret ꝙ contra laudum non posset opponi vel obijci: tunc possit peti reductio:vide Alex.consi.cxij.col.ij.ad fi.vol.v. Vide Socin. cōsi.cxx.vbi ponit etiam latè de his,& maximè si foret iuratum vel adessent clausulæ de quibus proximè ſ.vel similes,&c.

c ¶ Boni viri. Sed adde casum multum singularem in quo potest peti reductio ad arbitrium boni viri quem singularem dicit Bartol.ſ. de arbitr.in l. Labeo.§.tametsi.in fi.quod tene menti:& de quæstione de qua hic per Bart.vide discursum latissimè per do. Ioan.& Moder.in l.j.§.si quis ante.j.à quib.appel. non licet.et not.Bar.& ibi doct.in l.fi.ſ.qui satisda.cog.per illum tex.& Bal. in l.cùm antea.C.de arbit.& Bald.in l.iubemus.in fin. princi.C.ad Trebel.& Bal.in l.j.C.de his quæ pœnæ no.Sed quid diceres? Tu scis ꝙ ex compromisso emologato oritur actio:quæro si partes permittant petere,et ꝙ actio ex eo nascatur,et non sit emologatum,an possit fieri vt non reducatur ad arbitriū boni viri hoc modo.vide notabiliter per Bar.in l.quod de bonis.§.j.ad legem Falci.Sed quid si in renunciatione de qua hic est appositum iuramentū.Dixi in l.quidam cùm filium.de verb.obli.& ad Bar.hic adde ꝙ contra eum tenet Guido de Suza.in l.si qui ex consensu.C.de epis.aud.plenè per Dy.in cōsil.iij. incip.in Christi nomine amen,factum tale &c.Ptolomæus &c.et ibi quid si tertius promittit sub pœna facturum et curaturum ꝙ ratificaretur laudum, Oldrad.in consil.clxvj.dicitur idem tenere quod Bart.hic. Et quid si promisit habere ratam sententiam arbitri:dic ꝙ licet petat reductionem vel restitutionem in integr.non incidit in pœnam,vt per Bart.in l.j.in fi.prin.ff.rem rata. Adde an possit renunciari reductioni ad arbitrium boni viri: vide Bald. consi.cccxxix.iij.lib. vbi refert quatuor opiniones.Deinde dicit quicquid sit communis observatia est ꝙ quæcunq; cautela verborum apposita sit,per enormem læsionem potest peti reductio. Et vide per eum etiā consil.cclxij. j.libro.Ang.consilio cclxxij. vbi dicit ꝙ ratione doli,et immodicæ læsionis no obstante renunciatione iurata potest peti reductio. Et idem voluit Bald. consil.vj. iiij.libro.vbi allegat quod Rayn. de Forl. & Ioan. Cal.et idem Petrus de Anc.consi. cix. Paul. de Castro consil.lxxj. & lxxij, Roma.consi.xc. Abbas consil.lxxviij.Federi.consil.cxxv.vbi dicit quòd si partes renunciant nō petere reductionem,nec per aliquem iudicē emēdari,tenet efficaciter.

¶ Cùm filium. Et in l.sed & si in seruum. §.quis eo.ti.& Bald. in l.& in maioribus. C.de appel.

¶ Ait prætor. Et ratio:quia si arbitrator lædit enormiter,præsumit in dolo, vt no. Bar.hic & in l.fin.de præt.iti.p.vide Bal.in c.j. §. sacram. de pace iur.fir.et j.

⁂ POMATES. ¶ Ineit. Vide Panor. consi.lxiij.co.ij.ad fi. & seq.vol.j.& Rom. consi.xc.

¶ Dictum. Nisi in cō promisso dicatur ꝙ possit accipere de iure vnius & dare alteri,vt per Lud.in rub. de arb.in fi.xij.chart. et Host.in c.ij.de arb.

Quid dicemus? Quæstio ista requirit decisionem principis[a]. Tamen de iuris rigore secundùm ea quæ sunt scripta in iure,mihi videtur quòd si per annum tacet videatur arbitramentum approbare, vt l.qui grauatos.C. de sensit. & censitorib. libro xj. Si tamen intra annum conquestus est,non dico coram iudice, sed etiam extra iudicium:ita quòd apparet eum taciturnitate non consensisse:tunc eo casu, quo ista reductio petitur iure actionis, vel officio iudicis,quod loco actionis ꝓponitur: tunc tanto tempore poterit peti,quanto tempore durat actio.Sed quando officiū iudicis proponitur loco exceptionis:tunc sicut exceptio perpetuò durat,vt l.purè.in fine.j.de doli exceptio.& l.licet.C.de exceptiōn.ita poterit perpetuò peti ista reductio. Possumus etiam dicere & fortè non malè, prædicta vera esse quando petitur per modum actionis vel officio iudicis loco exceptionis, vel actionis. Sed quando iudicis officiū principaliter proponitur, vt in contractibus stricti iuris: tūc debeat fieri ista reductio intra quadriennium hodie: quod de iure 23 antiquo anno vtili finiē:quia regula† est ꝙ quandocūq; officium iudicis datur ad scindendum id quod de iure communi valet, anno vtili finitur, vt l. in honorarijs.versicul.sed cùm rescissa.j. de actio. & obligation.quod est menti tenendum.

24 †Quæro vtrum possit renunciari[b] petitioni reductionis ad arbitrium boni viri[c]:& si renūciatur quid operetur. Istam quæstionē ponit Dyn.in dicta l.quidam cùm filium[d].j.de verbo.obligationn.& in cap.scienti.extra de reg.iuris. libro vj. & Cyn.in l.cùm antea.C.de arbit. Gul. in l. si vnus.§.illud nulla.ſ.de pactis. & etiam Specula.& alij Canonistæ in ca. Quintauallis.extra de iureiurand.Post multa videtur mihi sic dicendum. Aut arbitrator iniquè arbitratur dolo: & tunc talis renunciatio circa hoc nihil operatur,vt l.si vnus.§.illud nulla.ſ. de pactis. & l.conuenire.j.de pactis dot. Ita loquitur tota disputatio Dyn.in dicto. cap. scienti. Si verò sine dolo: tunc aut deceptio est in magna quātitate aut parua. Si in magna potest peti reductio. Si in parua, tunc
e secus:argumen.ſ.de mino.l.ait prætor[e]. §.quid tamen.& l.si ex causa. in princip.
f eod.titul. Inest[f] ergo in hac renunciatione tacita conditio de non petendo reductionem, nisi immoderatè læderetur: argumen.l. quæro. §. inter locatorem.j. loca.& l.quidam cùm filium.j. de verbo. obligatio.& ita debet intelligi glos.in l. si de meis.§.recepisse.ſ. de arbit. quæ dicit quòd potest auferre de iure vnius & dare alteri:subaudi moderatè accipien-
g do.Sed si in renunciatione esset dictum[g] quòd posset accipere de iure vnius & dare alteri in parua & magna quantitate moderatè vel immoderatè:tunc valet illud pactum secundùm Hostien.argumē. l.j.§.si conueniat.ſ.depositi. nisi esset ni- d
mis magnæ quantitatis,vt dicit ipse in d.
h c.Quintauallis.sed hoc non probat. Sed potest probari sic[h]: excessus in nimis magna quantitate facit præsumi dolum: vt e
l.omnes.§.Lucius.j. quæ in fraudem creditorum.& quod habuistis nota. in l.patronum.& l.qui testamentum.j. de probationibus.sed dolus nunquam venit in generali remissione,vt dixi. & probatur in l.creditor.§.Lucius.ſ.titul. j.ergo &c. f
Pro declaratione prædictorum vt sciamus qualiter iniquitas arbitramenti co-
i ram iudice detegatur, quæro[i] quæ dica-
25 tur † parua vel magna quantitas[k]. Et g
k videtur quòd quando fit excessus vltra dimidiam iusti pretij:tunc dicatur quantitas magna:vt l.secūda. C. de rescinden. venditione.In contrarium videtur casus

a ¶ Decisionem principis. Sed per id quod dicit Bald.& Angel. in l.j.C.de senten.prefect. præto. per gl.ibi videtur quòd intra decem dies tantùm. De hac quæstiōe per Baldum in l.final.in vj.col.C.de contrahē. emptio. & Bald.in l. ij.in fi.ſ. de arbitr. In quibus locis tenet ꝙ intra annos triginta. Idem tenet hic Cyn. in additiōn. & Bald. hic in reportatis antiquis. Idem Franc.de Aretio in repetitione l. si quis arbitratu.j. de verborum oblig. vt refert & sequitur Antonius de butr.& Imol.in ca. Quintauallis.de iureiurand. Sed Abbas ibi tenet quòd intra decē dies. Idem tenet Guido de Suza.in dicta authē. si qui ex consensu. C. de episcopali audien. & per authenti. quæ supplicatio.C.de preci.imper. Idem videtur sequi Ioan. And. in dicto §.sequitur.et vide quod not.Bald. b in l.nā postea.in principio.ſ. de iureiuran. Oldradus in consil. clvj. tenet quòd spatio triginta annorū duret. Adde Angelū consilio cc.

b ⁂ POMATES. ¶ Possit renunciari. Reductioni ad arbitrium boni viri an possit renunciari, vide Alexā.consi. xxiij. colum.j.volumine ij.& consi.cij.col.j.volumine secundo.& consi.cxxxj.in fi. eodem volumine. Paulum de Cast.consil.lxxij.& sequen.Lanfran.de Oria. tract.de arbit.char.xxx.& quest.xvij.& etiam charta xlv.q.lj.Alex.consi.iij. col.iij.vol.j.Alexand.consilio xxij.j.col.in j.volu.Panor.consilio lxiiij. vol.j. col.ij.& in simili Feder.consi.lxvj.& consilio cxxv.alias cxxvij. Paulum de Castro l.si vnus.§.illud.de pactis.Imol.consilio lxxxj.Cardina.consil. xxix. vltima col.Imol.consil.cxlvij.vltima col.Anto.de But.consi.xiiij.Bald.in d. l.si vnus.§.illud.Ioan.Calde.in disputatione incip.duo adinuicem litigares. Cepol.cautela incip.difficile & clare remedium.Ana.consi.xvj.colū. ij.in iij. dubio. Ancha.in c.canonum statuta.col.lxx.de consti.Alex.consil.xxviij. col. iij.vol.j.Ange.consi.clxxij.Paul.de Cast.consil.lxxiij. vbi ponit quid si foret renunciatum:& quid si simpliciter permissum foret de stando laudo,& quid si foret dictū ꝙ posset lædere in magna & parua quantitate & facere omnia &c.vel an statutum diceret ꝙ contra laudum non posset opponi vel obijci: tunc possit peti reductio:vide Alex.consi.cxij.col.ij.ad fi.vol.v. Vide Socin. cōsi.cxx.vbi ponit etiam latè de his,& maximè si foret iuratum vel adessent clausulæ de quibus proximè ſ.vel similes,&c.

c ¶ Boni viri. Sed adde casum multum singularem in quo potest peti reductio ad arbitrium boni viri quem singularem dicit Bartol.ſ. de arbitr.in l. Labeo.§.tametsi.in fi.quod tene menti:& de quæstione de qua hic per Bart.vide discursum latissimè per do. Ioan.& Moder.in l.j.§.si quis ante.j.à quib.appel. non licet.et not.Bar.& ibi doct.in l.fi.ſ.qui satisda.cog.per illum tex.& Bal. in l.cùm antea.C.de arbit.& Bald.in l.iubemus.in fin. princi.C.ad Trebel.& Bal.in l.j.C.de his quæ pœnæ no.Sed quid diceres? Tu scis ꝙ ex compromisso emologato oritur actio:quæro si partes permittant petere,et ꝙ actio ex eo nascatur,et non sit emologatum,an possit fieri vt non reducatur ad arbitriū boni viri hoc modo.vide notabiliter per Bar.in l.quod de bonis.§.j.ad legem Falci.Sed quid si in renunciatione de qua hic est appositum iuramentū.Dixi in l.quidam cùm filium.de verb.obli.& ad Bar.hic adde ꝙ contra eum tenet Guido de Suza.in l.si qui ex consensu.C.de epis.aud.plenè per Dy.in cōsil.iij. incip.in Christi nomine amen,factum tale &c.Ptolomæus &c.et ibi quid si

Quid dicemus? Quæstio ista requirit decisionem principis[a]. Tamen de iuris rigore secundùm ea quæ sunt scripta in iure,mihi videtur quòd si per annum tacet videatur arbitramentum approbare, vt l.qui grauatos.C. de sensit. & censitorib. libro xj. Si tamen intra annum conquestus est,non dico coram iudice, sed etiam extra iudicium:ita quòd apparet eum taciturnitate non consensisse:tunc eo casu, quo ista reductio petitur iure actionis, vel officio iudicis,quod loco actionis ꝓponitur: tunc tanto tempore poterit peti,quanto tempore durat actio.Sed quando iudicis officiū principaliter proponitur loco exceptionis:tunc sicut exceptio perpetuò durat,vt l.purè.in fine.j.de doli exceptio.& l.licet.C.de exceptiōn.ita poterit perpetuò peti ista reductio. Possumus etiam dicere & fortè non malè, prædicta vera esse quando petitur per modum actionis vel officio iudicis loco exceptionis, vel actionis. Sed quando iudicis officiū principaliter proponitur, vt in contractibus stricti iuris: tūc debeat fieri ista reductio intra quadriennium hodie: quod de iure 23 antiquo anno vtili finiē:quia regula† est ꝙ quandocūq; officium iudicis datur ad scindendum id quod de iure communi valet, anno vtili finitur, vt l. in honorarijs.versicul.sed cùm rescissa.j. de actio. & obligation.quod est menti tenendum.

24 †Quæro vtrum possit renunciari[b] petitioni reductionis ad arbitrium boni viri[c]:& si renūciatur quid operetur. Istam quæstionē ponit Dyn.in dicta l.quidam cùm filium[d].j.de verbo.obligationn.& in cap.scienti.extra de reg.iuris. libro vj. & Cyn.in l.cùm antea.C.de arbit. Gul. in l. si vnus.§.illud nulla.ſ.de pactis. & etiam Specula.& alij Canonistæ in ca. Quintauallis.extra de iureiurand.Post multa videtur mihi sic dicendum. Aut arbitrator iniquè arbitratur dolo: & tunc talis renunciatio circa hoc nihil operatur,vt l.si vnus.§.illud nulla.ſ. de pactis. & l.conuenire.j.de pactis dot. Ita loquitur tota disputatio Dyn.in dicto. cap. scienti. Si verò sine dolo: tunc aut deceptio est in magna quātitate aut parua. Si in magna potest peti reductio. Si in parua, tunc
e secus:argumen.ſ.de mino.l.ait prætor[e]. §.quid tamen.& l.si ex causa. in princip.
f eod.titul. Inest[f] ergo in hac renunciatione tacita conditio de non petendo reductionem, nisi immoderatè læderetur: argumen.l. quæro. §. inter locatorem.j. loca.& l.quidam cùm filium.j. de verbo. obligatio.& ita debet intelligi glos.in l. si de meis.§.recepisse.ſ. de arbit. quæ dicit quòd potest auferre de iure vnius & dare alteri:subaudi moderatè accipien-
g do.Sed si in renunciatione esset dictum[g] quòd posset accipere de iure vnius & dare alteri in parua & magna quantitate moderatè vel immoderatè:tunc valet illud pactum secundùm Hostien.argumē. l.j.§.si conueniat.ſ.depositi. nisi esset ni- d
mis magnæ quantitatis,vt dicit ipse in d.
h c.Quintauallis.sed hoc non probat. Sed potest probari sic[h]: excessus in nimis magna quantitate facit præsumi dolum: vt e
l.omnes.§.Lucius.j. quæ in fraudem creditorum.& quod habuistis nota. in l.patronum.& l.qui testamentum.j. de probationibus.sed dolus nunquam venit in generali remissione,vt dixi. & probatur in l.creditor.§.Lucius.ſ.titul. j.ergo &c. f
Pro declaratione prædictorum vt sciamus qualiter iniquitas arbitramenti co-
i ram iudice detegatur, quæro[i] quæ dica-
25 tur † parua vel magna quantitas[k]. Et g
k videtur quòd quando fit excessus vltra dimidiam iusti pretij:tunc dicatur quantitas magna:vt l.secūda. C. de rescinden. venditione.In contrarium videtur casus

et Bal.in l.iij.C.de dot.promis.et vide oīno no.Bar.in l.le.Aquil.ſ.de transac. et an dubio dolus præsumat in arbitratore vltra Bar.hic vide aliquid ꝑ Lu. in rub.de arb.in xiij.char.in prin.& adde Inn.in c.cùm contingat.de iurisd. xxxix.char.Sed quid si dicatur ꝙ habeat potestatē pronūciandi altè & balsè prout sibi placuerit:an dicat recte pronūciare,ſ.arbitrari per dolum etiam si in multo lædat?vide Bal.multū sing.in l.& in maioribus.C.de appella.alleg. Io.an.c.humilis.de ma.& obed.vbi videt tenere ꝙ possit. vide oīno. & adde Io.an.c.humilis.de ma.& obe.dicit ꝙ poterit facere quicqd sibi videbit, sed pō dera verbū videbit:qa si est in dolo,nō facit qđ sibi placet, sed eius cōtrariū; qa appareat de mēte sua id qđ est fiēdum, facit oppositū.ſ. māda.l.creditor.§. Lucius.Et no.ꝙ si arbitrator ēt ex certa sciētia de alieno largiat:ideo nō valet:qa nō est ei ꝑmissum donare de alieno j.qđ vi aut clam. l.prohibere.§. plane.imò est quādoq; species furti de alieno largiri,vt ꝑ Bal.& ꝑ Lud.ī rubri. de arbit.in xj.q.& adde qđ dicit Bal.in l.si super possessione.de trāsa.ꝙ arbitrator pōt apponere cōditiones & modos cōgruos.& dicit Raph.in l.vbi ār. in princi.de verb.obl.ꝙ arbitrator habēs potestatē lædendi in parua,magna & maxima quātitate vī habere potestatē auferendi totū:qa super latiuū continet quātitatē insuperabilē vt ibi,aliàs hic.Hoc ēt allegat l.fi.ſ.de capi.dimi. Adde de illis verbis alte & balsè,Pau.de ca.cō.lxxiij.et de illis verbis ꝙ possit de pte vni[9] dare alteri in parua et magna quātitate, Bal.cōſ.cccl.xxxj.j.li.

h ⁂ POMATES. ¶ Probari sic. Vide Pau.de ca.cōsi.lxvij.col.ij. Ale.cōſ. xlij.pe.col.ī j.vol.& cōſ.lij.co.iij.inci.visis & cōsideratis.Ro.cōſ. lxviij.co.ij.

i ⁂ POMATES. ¶ Quæro. Vide Alex.cōsi.cx.col.iij.vol.j.& consi.cij. col.vo.ij.& cōsi.cxxxj.col.iij.vol.ij.Rapha.Cu.cōsi.l.col.ij.Panor.lxx.col.vj. vol.ij.Imol.consi.v.in fi.& Alex.consil.xlvij.vol.j.col.iij. Are.lxv.colum.iij.

k ¶ Quātitas. Adde doc.& qđ ibi dixi in l.q accusare.ff.de accu. & Bal.in l.cū antea.C.de arbi.vbi dī ꝙ arbitrio boni viri itelligit ꝑ Imol.ī l.j.§.si qs arbitratu.de verb.obl.cū cōcord.vide Imol.ī l.j.§.si qs ante.j.à qbus ap.vbi late hoc examinat.Et adde hic qđ dicit Bal.in l.si super possessione.C.de trāsact.quod

hic,

Universidad de Deusto

arbitrator in laudo potest apponere conditiones & modos congruos & adiacentes. & dicit Rapha. Cuma. in l. vbi autem. in prin. de verb. oblig. ꝙ arbitrator habens potestatem lædendi in parua, magna, & maxima quantitate, videtur habere potestatem auferendi totum: quia superlatiuum continet quantitatem. Adde quod Bal. cõsi. cccl xxxj. j. lib. dicit ꝙ relinquitur arbitrio iudicis. Sed quid si maior & maximæ? Dicit esse maius dubiũ: tamẽ quod putat idem, per no. in authẽ. præterea. C. vnde vir & vxor. Adde ꝙ magna & parua quãtitas dicit, ĩspecta qualitate causæ & personarũ. gl. in §. pretium. Institu. de emptio. & vẽd. Ray. in repetit. l. libertus. infra de oper. liber. & Bal. in l. secunda. C. si aduersus vend. & vide Cepol. in tractatu de simula. cõtractuũ. §. vj. quia in isto tenetur cõtra Bar. hic, & ibi vide concord.

a ✠ POMATES. ¶ Casus hic. Vide Alex. cõsi. cxxxj. in vlti. col. vol. ñ. Are. cõsi. ccxvj. in j. & ñ. colũ. Pro cuius consilio facit quæ ponit Alexã. cõsi. v. col. ñ. vol. ñ.

b ¶ Mandatum, si contra procuratorẽ. ibi: per procuratorẽ, &c. singularissima limitatio & ampliatio ad l. ñ. C. de rescin. vẽdi. sed fortè nõ est vera per l. si volũtate. e. tit. vbi illa venditio fuit facta per filiũ, procuratorio nomine patris, &c. Et cum Bar. tenuit do. Ant. in cõmen. c. Quintaullis. de iureiu. per Imo. in l. si quis arbitratu. de verb. obli. per Ludo. in l. si qs cũ aliter. eo. tit. d. Abb. in c. cũ causam. de emp. & vend. dixit se dubitare istũ dictũ nõ esse verum; quia procurator repræsentat personam domini, & imputandum esse domino qui talem procuratorem eligit. alleg. bonũ tex. argu. à speciali in l. cũ mandato. §. fi. ĩ. de mino. Aliud dicit esse in arbitratore, qui eligitur tanꝯ bonus vir: si vnde facit cõtrariũ petit reductio. & contra Bar. tenet Imo. in c. Quintaullis. ĩ v. q.

c ✠ POMATES. ¶ Quæro. Vide Panor. consil. ñ. volu. j. Oria. in tractatu de arbi. char. xxñ. aliàs xxxñ. q. xvj. Fede. cõsil. cclxxxv. ñ. dubio. Feli. in c. præsentata. col. iiij. ver. idem. de testi. Alex. consil. cj. col. fin. volu. ñ.

d ¶ Nouis probationibus. Vide per Moder. in l. j. §. si quis ante. j. à quibus appel. nõ licet. & do. Ant. in c. Quintaullis. vbi idẽ. & vide aliquid per Ro. in d. l. si quis cũ aliter. in x. col. de verb. obli. aliàs est. l. si qs arbitratu. eo. ti. per Bald. in l. sub prætextu instrumẽti in prin. C. de trãsac. & per Salice. in l. cũ antea. C. de arbi. & per ea quæ dicit hic Bar. ibi qñꝯ in causa reductiõis deducit ꝙ in casibus, in quibus est necessarius dolus, si arbitrator pronunciasset secundũ cõsilium peritorũ non posset peti reductio, secundùm Flo. in l. regula. §. sed iuris. ff. de iu. & fact. igno. quia illud cõsiliũ peritorũ excusat à dolo, quia debet eis credi. l. bonorũ. de bono. posse. & ponit Rapha. Cu. in l. si conuenerit. ff. de re iudic. sed

a hic, [2] ꝙ magna quantitas dicatur quando est excessus in sexta parte quantitatis: vt videtur tex. hic in prin. & l. vnde si neruę. coniuncto prin. l. seq. ĩ. eod. Nam cùm in dubio partes societatis debeãt esse ęquales, vt l. si non fuerint. s. eo. & cùm vni adiudicauerit vnam partem, alĩ duas de toto, vel vni trientem, alĩ bessem facta computatione non reperitur excessus, nisi in sexta parte totius: tamen in l. vnde si Neruæ. dicitur ꝙ arbitramentũ continet manifestam iniquitatem. quod est notandũ. Ad l. ñ. C. de rescin. vend. respondeo ꝙ illa lex loquitur quando quis lęditur in taxatione facta à se pretĩ. secus in taxatione pretĩ facta ab alio. Tunc enim non sufficit excessus in sexta parte: vt hic est casus: & ideo sub dubio fortè dico ꝙ si aliquis est deceptus in sexta parte facto contractu per procuratorem non habentem

b speciale mandatum [b] si contra procuratorem non posset habere regressum, posset implorare remediũ dictæ l. ñ. C. de rescinden. vendi. scilicet ꝙ pretium suppleatur, vel à contractu discedatur, per hanc legẽ: non tamen pro certo firmo modo. Quæro [c] vtrum † arbitramentum possit detegi

c 26 æquum vel iniquum ex nouis probatio-

d nibus: [d] an solùm ex his quæ factę sunt corã arbitratore. Et videtur ꝙ ex nouis probationibus, sicut in causa appellationis: vt l. eos. C. de appella. & l. per hanc. C. de tempo. appel. puto sic dicendum. Quandoqꝫ in causa reductiõis ad arbitrium boni viri est necesse ꝙ detegatur dolus arbitratoris, vt patet ex his quæ dixi s. in proxima quæstione de renunciatione: & tũc non potest æquitas vel iniquitas detegi, nisi ex eisdẽ actis: quia faceres nouas probationes, quæ arbitratori non fuissent factæ, & sic ignorasset, & non detegeretur dolus ipsius, qui non cadit in ignorantẽ, sed venit ex animo, vt l. j. s. de dolo. nisi facto ipsius accideret ne probationes fierẽt coram eo: vt ĩ. de euict. l. si dictum. §. fin.

e Quod autem dixi, [e] non posse fieri nouas probationes: intelligo omnino nouas. Si vellem enim probare coram arbitratore sic fuisse probatum, potest etiã per testes: cùm arbitrator non habeat de necessitate facere scripturas: quia non seruat ordinẽ

27 iudiciorum: † & ideo etiam dicta testium & alia acta possent probari per testes: vt ĩ. de probatio. l. quoties. §. fi. in glos. super verbo, solum hæredem, & de test. l. curẽt. & ibi no. Pro hoc facit quod dicimus quãdo appellat ab interlocutoria quia oportet ꝙ doceatur ꝙ iudex grauauerit. Oportet enim quòd iustificetur ex primis actis. l. ait prætor. s. de mino. & extra de appel-

f la. capit. appellanti. in clemen. Si verò [f] nõ est necesse quòd dolus arbitratoris detegatur: tunc potest æquitas vel iniquitas detegi ex nouis probationibus; argumẽto d. l. eos. C. de appella. & l. per hanc. C. de tempo. appella. Pro hoc facit l. vnde si Neruæ. ĩ. e. dum dicit si arbitrium ita parum est, &c. non dicit, si arbitrator fuerit in dolo: sed si arbitriũ in se re ipsa iniqui-

28 tatem contineat. † Sed quæro quid habet

g probare [g] ad detegendam istam iniquitatem. Respon. quòd arbitrator assumitur super contractu. quid sit probandum declaratur in l. quid enim. in fi. si enim personæ sint æquales, partes societatis debent esse æquales. Sed si in personis est varietas in opera vel industria vel in pecunia: tunc boni viri æquitas facit vt partes possint esse æquales. Ista ergo æqualitas vel inæqualitas erit probanda, ex qua detegitur arbitrium esse ęquum vel iniquum: & istud in contractu est facile. Si verò arbitrator assumitur super lite, vt dixi s. videtur assumi super contractu transactionis in eundo super lite illa. Qualiter ergo probatur & detegatur iniquitas, iudicio meo habemus legem determinãtem hoc clarè s. de transactionibus l. cũ hi. in princip. §. vult igitur. & §. fi. vbi dicitur quòd lex voluit quòd iudex ordinarius esset bonus vir, qui arbitraretur super transactione alimentorum: & ad hoc vt rectè arbitretur declarat in §. vult igitur. vbi vult quòd cognoscat de causa, qua peruenit ad transactionem. De modo quantum hincinde sit dandum vel detinendum de personis transigentium, videbitis vt ibi patet. Ex quo habes quòd coram iudice

h reductionis [h] non sufficit probare, arbitratorem contra iustitiam arbitratum esse in totum vel in partem. non enim ad hoc assumitur, vt secundùm iustitiam iu- i dicet, vt s. dixi, sed vt in transactione interueniat: sed debet probari causa quare quis petebat, seu quare quis se defende- k bat. Item vt arbitretur secundùm qualitatem personarum. Item quantum in isto dubio æquum fuisset, alterum alteri transactionis nomine dari: vel æquum fuisset nil dari, vel totum dari: et ex hoc æstimatur modus, in quo arbiter debuit condemnare: vt l. cùm hi. §. modus. & hoc est ꝙ no. in d. l. Lucius. §. fin. ĩ. ad Trebel. & ibi

i vide quod dixi. vbi quando quis [i] est deceptus in transactione, inspicitur non veritas, sed æstimatio dubĩ euentus il-

k lius litis [k]. Et ex hoc apparet quòd articuli & probationes tunc debent concludere, quòd tunc cùm arbiter iudicauit sic erat æquum: quia tales & tales

cui incũbat onus probandi de iniquitate laudi? Dy. ponit in cõsilio incipiente, factum tale est. Bar. dicit ꝙ alleganti iniquitatem. vide Bart. in l. hi qui ad ciuilia. C. de appel. faciunt quæ ĩ. ponuntur per Bar. hic per doct. in d. c. Quinta uallis. Adde Fede. consi. cclxxxv.

e ✠ POMATES. ¶ Quod autem dixi. Vide Ant. de But. consi. cxxiiij. col. v. & Card. cõsi. cxlv. col. j. & tribus sequẽtibus. & Aretti. consi. lxxviij. col. j.

f ✠ POMATES. ¶ Si verò. Vid Alex. post Bart. l. sub prætextu col. j. C. de trãsactio.

g ¶ Habet ꝓbare. Adde latè no. per Ant. de But. in c. Quintauallis. de iurciu. in versi. Venio ad quintũ. qualiter iniquitas detegatur, latius per Ang. in sua disputatione incipiente, duo ad inuicẽ litigãtes cõpromiserunt. in vers. similiter occurrit videndũ. & quod not. Mod. in l. j. §. j. à quibus appel. nõ licet. & dicit Bald. in l. si hæres. C. de manumis. testa. tenco ꝙ arbitrator non põt remittere super debito liquido, nisi in modica quantitate.

g ✠ POMATES. ¶ Habet ꝓbare. Vidẽ Panor. cõsi. lxiij. colũ. ñ. & seq. j. vol. Bal. cõs. lxvij. parte iij.

h ¶ Iudice reductiõis. ibi: item quod in isto dubio, &c. qñ qs petit reductionẽ habebit necesse ꝓbare laudum fuisse iniquum respectu æstimationis dubĩ euẽtus. Adde Bar. in l. si quis cũ aliter. de verb. oblig. & in l. ĩ. C. de rescin. vend. in viij. oppo. & Bar. in l. Lucius. §. fi. ad treb. sed Bald. in d. l. ñ. C. de rescin. vend. in vij. oppo. reprehendit Bar. & etiã Ro. in d. l. si quis cùm aliter. in x. col. & idem Rapha. ibi.

i ✠ POMATES. ¶ Quando quis. Vide Soci. consi. lxxxv. per totum. vbi sequitur Bar. hic.

k ¶ Litis. No. istud dictũ Bar. ꝙ ille, qvult ostẽdere laudũ arbitratoris esse iniquũ, nõ sufficit ostendere iniquitatẽ solã q̃ apparet inspecto p̃senti statu, sed debet etiam ostẽdere & ꝓbare tale arbitramẽtũ cẽ iniquũ nõ solũ ꝓut tũc est: sed etiam inspecto futuro euentu litis. Quã doctrinã ponit etiã Bar. in l. si qs cũ aliter. in ñ. col. de ver. obli. Cũ qua transit Ang. C. de rescin. ven. l. ñ. & ibi etiã Bar. idẽ tenet. et Bar. & Imo. in l. Lucius. §. fin. ĩ. ad

Trebel. & ibi etiam Pau. in lectu. Paduana. & Imol. in c. cum causa. de empt. & vend. & Anto. de Butri. in c. Quintaullis. in v. casu. de iureiur. Sed contra istam sententiam Barto. tenet etiam domi. Anto. in capit. Quintaullis. in vj. casu. & ibi Imol. in xvj. char. contra Barto. tenet etiam Bald. & Salice. in d. l. ñ. C. de rescin. vendit. & etiam Salice. hic, in xv. q. contra Barto. etiam tenet Rapha. & Roma. in d. l. si quis cùm aliter. sed Moder. ibi sustinent Bar. dicunt tñ ꝙ in practica nõ seruatur: quia sufficit ꝙ ostẽdat iniquitas laudi inspecto præsenti statu, nõ facta aliqua cõsideratione & probatione dubĩ euẽtus litis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ☞ POMATES. ¶ Quæro. Vide Alex. in conſi. lxj. col. ij. vol. ij. & l. ſciendum. in vj. col. ff. de verb. oblig. Feli. in c. cùm à nobis. col. v. de teſti. Anton. de but. conſi. xxiij. in j. parte. & col. v. & Aret. conſi. lxvj. col. ij.

b ¶ Æquitas. Vtrũ arbitratores poſsint ferre teſtimonium, qũ tractatur de iniquitate laudi, quod not. Barto. poſt gloſſ. in l. ne in arbitris. C. de arbit.

c ¶ Sit dictũ. vide bar. in l. cũ antea. C. de ar. & Bal. in l. ſi. in xij. q. C. de cõtrahen. empt. & Dyn. hoc ponit in conſil. incip. in Chriſti nomine amen. factum tale eſt: Ptolemeus, &c. iij. dubio.

c ☞ POMATES. ¶ Sit dictum. No. iuramentũ recipere oẽs illas tacitas cõditiones, quas recepit promiſsio principalis ex iuris diſpoſitiõe. Pro quo optimè facit l. fi. ff. qui ſatiſd. cog. quod limita vt Bald. in ca. quæ in eccleſiarum. circa col. xij. extra de conſti. Alex. cõſ. xij. col. vij. vol. j. & Soci. conſi. lxxxv. colũ. iij. Ant. de bu. cõſ. xxiij.

d ¶ Super cõpromiſſo. Vtrum per iuramentum poſsit renunciari reductioni, & vide Io. and. in addi. Spec. qui concludit ꝙ aut iuramentũ poteſt ſine peccato ſeruari: & debet: aliàs perimit. Aut laudum eſt iniquum re ipſa: & debet ſeruari. Aut dolo arbitratoris, vel per pecuniam, vel per ſimilem cauſam: et tũc nõ operatur: quia futurus dolus nõ remittitur: & hoc ſequitur Hoſti. & vide ꝑ Lu. in rub. de arb. in xj. et in fi. char. Et iſtis adde no. per Bar. et doc. in auẽ. decernimus. C. de arb. & tex. & doc. in c. ij. de arbit. et bal. in l. ſi procurator. in princi. in iij. col. ff. de cõdi. indeb. vbi in effectu videt velle idẽ quod Bart. hic. Idem Oldr. in cõſi. clxj. per Salic. in d. l. cũ antea. C. de arbi. & vide hic per Sali. xij. quæ. per Paul. de ca. in l. fi. ff. q ſatiſd. cog. per Ange. in cõſil. clxxxvij. & conſi. clxix. et ꝑ alios in ca. Quintauallis. Adde hic quæ ſ. dixi.

e ¶ Ratio differentiæ. Adde Bal. in l. j. C. de arbit.

f ¶ Operanť. Illa verba tunc operãtur tm̃ ſi opponãtur in compromiſſo, ꝙ aſſumãtur boni viri præcipuè. Adde Barto. in l. Labeo. §. tametſi. ff. de arbit.

g ☞ POMATES. ¶ Materia. Ad materiam vide Are. conſi. lxj. ad fin. vbi ponit duo pulchra dicta de teſtibus deponẽtibus coram arbitratore.

h ¶ Si ſocius. Facit ad not. q. de qua per glo. & doc. in l. ſi cùm dotem. §. j. ſol. & vide quæ dixi poſt Bal. in d. auẽ. ſed quamuis.

h ☞ POMATES. ¶ Si ſocius. Facit ad quæſtionem, de qua in l. diuortio. §. quod in anno. col. iij. ff. ſol. ma. Et ad iſtam legem vide Alex. conſi. cxxxiij.

probationes habebat. Non enim ſufficeret ſibi ſi hodie ſuperuenirẽt probatiões de nouo: vt l. ſub prætextu. C. de tranſac.

a Quæro qñ † examinatur æquitas b vel
29 inæquitas arbitrij, vtrum arbitratores
b poſſent ſuper hoc teſtimoniũ ferre. Certè ſi ipſi inueſtigauerũt de facto, nec ſunt aliæ probationes, poſſunt examinari, ſi ſunt duo: & eis credetur. vt in c. cùm dilectus. extra de elect. circa quod vide Inn.
30 extra de arbit. c. ij. † Quæro, quid ſi in
c compromiſſo ſit dictum c quòd ex nunc partes emologauerũt quicquid fuerit arbitratum ſiue iudicatum. Dyn. conſuluit ꝙ emologatio quæ præiudicat, debet fieri poſt laudum: aliàs ſi fiat ante eſt idem iuris quod dictum eſt in renunciatione ſimpliciter facta: videtur enim emologare ſi æquum fuerit arbitratus.
31 † Quæro, quid ſi eſt iuratũ ſuper cõpromiſſo d,
d in quo eſt renunciatũ petitioni reductionis? Rñdeo, ꝙ iuramentũ habet in ſe illã conditionem, quam habet pactũ præambulum, ſ. non venire contra, ſi æquum arbitratus fuerit: vt in c. Quintauallis. extra de iureiur. & l. fi. C. de non nume. pec.
32 & l. fi. in prin. j. ad mun. † Quæro, ſi ille qui petit reduci, ſuccubuit, an poſsit ab eo exigi pœnam? Dyn. conſuluit ꝙ ſic: tu declara vt dixi in l. Iulianus. circa primã lect. ſ. de condi. indeb. Quæro, quæ eſt ratio differentiæ e ꝙ † arbitramẽtum poteſt
e 33 peti reduci ad arbitriũ boni viri: ſed ſententia arbitri non. Breuiter, quando quis compromittit in aliquẽ, tanquã in arbitrum ſic vt ſeruet ordinẽ iudiciarium, ſaltem in iudicãdo, cõtemnit iudicẽ, ad quẽ pertinebat iſta iuriſdictio: & ideo ad eũ non poteſt redire. arg. ſ. de arbi. l. litigatores. in princ. & hoc eſt, quod dicit tex. cũ gl. Et quando compromittitur in arbitrũ compromittitur in eum vt in ſolum bonum virum: & ita ꝙ ab eius dicto nõ recedatur, nec ad iudicem eatur: vt ſ. de arbi. l. iij. §. j. ibi: quaſi virum bonum, &c. vt ibi dixi. Sed quando compromittitur in arbitratorem, cùm ſemper fiat ſuper contractu qui celebratur ex partium conuentione, non ex iudicis authoritate: tũc nulla fit iudici iniuria: & aſſumitur arbitrator tanquã bonus vir ſimpliciter. Et ſi diceretur in cõpromiſſo ꝙ aſſumitur tanq̃ bonus vir præcipuè, & ita ꝙ nõ eatur ad
f alium: tunc iſta verba non operantur f tã tum, quantum renũciatio, de qua ſ. dixi.
34 † Poſſemus quærere, vtrum arbitrator debeat arbitrari pr̃ſentib⁹ partib⁹, ita ꝙ eis abſentibus non poſsit. Doct. tangunt in l. vlt. C. de contrahen. empt. Dixi plenè in l. ſi quis arbitratu. j. de ver. oblig. Item an excõmunicatus vel exbannitus poſsit eſſe arbiter vel arbitrator: dixi in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. el ij. j. ad Trebell. Item vtrum habens dilucida interualla.

j. col. ij. dub. vol. ij. & conſi. cliij. in prin. vol. ij. Ant. de But. conſi. vij. Ro. conſ. cxlv. Imol. xxviij. & Alex. conſi. lv. ad fi. vol. j. & Ro. conſi. ccccxiij. vbi tenet per hanc legem, ꝙ frater qui habet bona cum alio fratre, non tenetur dotare de communi filias fratris. De quo etiam vide Alexand. conſil. lxx. volu. v. & Socin. conſi. xlvj.

Vide gloſ. in l. cùm furioſus. ſ. de iudic.

Item vtrum filiusfa. inuito patre. Dic ꝙ ſic: vt in l. iij. §. ſed & ſi filius. ſ. de peculio.

Vtrum presbyter poſsit compromittere. Videtur ꝙ non: vt dicit Cy. C. de trãſa. l. præſes. Quis autẽ poſsit eſſe arbiter, et quis poſsit compromittere, & de quibus rebus, & formam compromiſsi, vide pleniſsimè per glo. in iſta materia g. Item intra quantum tempus arbiter debeat arbitrari, dixi plenè in l. mulcta. j. de condit. & demõ. & j. de leg. ij. l. j. & ibi plenè ſcripſi. & hæc de iſta materia dicta ſufficiũt.

i ☞ *Pater filiam uiduam iterum dotare tenetur eadem dote etiam de iure Digeſtorum.*

h s I ſocius. h Pactum inter ſocios ꝙ filiæ de cõmuni dotentur, eſt validum: & ſi durante ſocietate dos reddatur in cõmuni cum ſua cauſa reuertitur: ſecus ſi ſocietate ſoluta per filiam recuperat̃: & ſi acceptilatione fuerit liberata, ſocio non nocebit. hoc dicit quam legem nota. † Nota
1 ꝙ de iure iſto pater tenetur filiam viduã iterum dotare eadem dote. Onus enim dotis eſt: & ſic nõ videtur hoc inductum de nouo, per authenti. ſed quamũis. C. de rei vxor. actio. dixi in l. poſt dotem. j. ſol. matrimonio.

i *De contrahenda emptione.* i *Rubrica.*

1 ☞ *Emptio et uẽditio an ſit de iure gentiũ. ubi, quòd ſic.*
2 *Numi ſunt inducti de iure gentium, non ciuili.*
3 *Verbum, comparere, neceſſariò non importat emptionem, ſed comprehendit etiam permutationem.*
4 *Conſenſus ſi requiratur, intelligitur inter præſentes uel per nuncium uel epiſtolam.*
5 *Quid ſi reuocatur mandatum, & nuncius ignorat.*

LEX I.

k Rigo emendi. k

1 Per iſtam l. videtur † ꝙ cõtractus emptionis non ſit de iure gentium: quia pecunia non fuit de iure gentium, ſed iure ciuili: cuius cõtrarium in hac lege in fi. dicitur. Glo. in l. eas. ſ. de cap. dimi. videtur dicere ꝙ emptio eſt de iure gentium, hoc eſt, quia habet ęquitatem naturalem à iure gentium, tamen iure ciuili eſt inducta. Breuiter ego puto ꝙ emptio ſit inducta à iure gẽtium. Ius em̃ gentium eſt, quo omnes gentes vtuntur. Licet enim emptio non incœperit ab initio, quo gentes cœperũt eſſe: nulla tamẽ gens eſt, quæ non habeat materiã forma publica ſignatã. Nam antiqui ſignabant in corio: quidam hodie ſignãt in charta.
2 Vnde nõ credo † ꝙ numi ſint inducti de
3 iure ciuili: imò à iure gentium. † Not. ꝙ k verbum, comparere, non ſignificat emptionem de neceſsitate, ſed comprehendit etiam permutationem: de quo in l. j.
1 C. de rerum permutatione. Vltimò gl.
4 tua dicit l duo notabilia, † ꝙ vbicunque

¶ De contrahẽ. emp Sed dubitatur circa hunc tit. pone ꝙ venditor negat ſe rem vẽdidiſſe: emptor ꝓbat per teſtes ipſam venditionem, ſed quãtitatem pretij nõ: quia teſtes fortè nõ recordantur, an ſit probata emptio? videtur ꝙ non, per illam gl. quę eſt in l. Lucius. circa prin. ſ. de infam. quæ vult non eſſe credendum teſtibus nõ plenè factum ipſum deponentibus, iunctis no. per Spe. in ti. de teſte. §. nũc tractãdum. in verſicu. quid ergo. Hanc q. tractat Pau. de ca. in l. j. C. de rei vẽdica. vbi decidit emptionem fore probatam, et iuſtum pretiũ declarabitur officio iudicis. Facit gl. in l. ſi ex cauſa. §. nũc videdum. in gloſ. iij. circa prin. ff. de mino. Vide quæ dixi poſt Bal. in l. cùm antiquitas. in fi. C. de teſtam. contra prædictam deciſionẽ facit quod voluit Cynus & Rayn. & in l. j. C. de contrahen. & commit. ſtip. Vbi volunt, ꝙ ſi inſtrumentum cantet qualiter Titius emit talẽ fundum ab eccleſia: ſed nõ dicit pro quanto pretio, ꝙ tale inſtrumentum non probat titulũ emptionis etiã contra tertium. quod etiam ſequitur Bald. in l. ſciendum. in ſi. j. col. de verb. obli. vbi reſpondet ad §. item pretium. Inſtituta de contrahen. empr. Ita in contrarium facit quod ſcribo poſt Bartol. in l. tranſactio. C. de tranſactio. Ad prędicta vide ſingulariter Bald. in l. j. vel ij. C. de rebus alien. non alienand. vbi quærit quid ſi teſtes deponunt qualiter talem fundum emit à tali: ſed non dicunt pro quanto pretio: & qđ poſſedit decem annis an illa probent præſcriptionem: ad prædicta etiam vide Bar. to. in §. Marcellus. in vltima quæſt. ſ. de iureiurand. in l. ſi duo patroni. Adde vt per Pet. de anc. conſi. cccxxxij. & Ro. cõſi. cx.

k ¶ Origo. In princip. huius l. & c. vide Bar. in l. j. C. de vet. numiſmatis poteſtate. li. xj. & quod etiam ipſe no. in l. ij. §. j. ſ. ſi cert. petat. Et cui concedi poſsit priuilegiũ cudendi monetam vide

per gloſ. & Bar. in l. fi. C. de fal. mone.

1 ¶ Gloſ. tua dicit. Adde gloſ. in l. conſenſu. & ibi Barto. cum his quæ ibi dixi poſt eum. j. de act. & oblig.

dicitur

Universidad de Deusto Biblioteca

a ↦POMATES. ¶Interuenit. Vide quæ posui ad Bar. ī l. absenti. ī. de don.
b ¶Mandatum. Dixi in l. j. C. de fatisda. per Bal. in l. si liberam. C. quod cum eo. & latius per eundem in l. mandatum. C. manda. in pe. col. & in l. falsus. in xj. col. C. de fur. In hac materia quod licet non valeat emptio, nisi sit expressum certum pretium: tamen valeat promissio de vendēdo. Ita dicit Bal. in l. penulti. C. cōmunia de lega. & intelligit pmittere iusto pretio, vt ibi ipse dicit. Et an valeat venditio facta vno numo, vide Bar. in l. si quis ante. de acqr. possess. Et quæ sit causa proxima in cōtractu vēditionis, vide Bart. in l. j. ī. de condic. indebi. & not. qđ licet pretiū sit incertum, tamen si propter relationē ad aliud potest certificari, venditio valet, vt dixi in l. a diuo Pio. §. si pignora. licet Bart. ibi teneat contrariū de re iudic. Et an appellatione venditionis veniat donatio, vide Bar. in l. filiusf. §. diui. in penult. col. de lega. j. vbi vide omnino. Adde vt per Pau. de Cast. cō silio cxxxij.

c ¶Sed Celsus. in princi. huius, &c. & dum dicit hic. locus publicus vendi non potest, vide Bald. in rub. C. eo. & ī iij. q.
d ¶Hæc venditio. in eo. princ. &c. Et nota q; si vendo vel loco pro iusto pretio, nullo appositio declaratore, vel appositio, sed mortuo, dixit singula. Azo. Instit. loca. q; debet agi præscriptis verbis. Sequitur Bal. in l. contractus. in iij. col. de fide instru.

e ↦POMATES.
d ¶Hæc venditio. In materia huius legis vide Alex. in l. si fundus. §. potest de pignor. in apostil.
↦P. PAV. P.
d ¶Hæc venditio. Limita, nisi vēderetur vniuersitas, & constitueretur aliquod pretium pro iure patronatus. Itē de ista materia quomodo ius patronatus possit in vniuersitatem transire, & quid si vxor daret marito omnia bona in dotem, an in maritū trāseat ius patronatus: vide Pau. de Eliazar. in iij. disput. in q. sua incip. patronus. in ij. col. & per discursum totius. vbi videtur fuisse in illa opinione, quā refert Alex. hic ipsum habuisse in clem. j. de iure patro. quā opinionem reprobat Fel. hic. Ideo bene nota. Itē vide ad ista Abb. in c. quāto. extra, de iudic. in penult. col. vbi ponit quod licet veniat ius patronatus cū vniuersitate. tamen si specificaretur ius patronatus, non possit venire. Allegat Io. And. in c. j. de iure patr. in vj. & ibi etiam ponit de iudice laico, an cum vniuersitate possit priuare aliquem iure patronatus. & vide dec. etiam ibi col. iij. & v. Item de eo qđ dictum est ī. an in maritum in quē trā sit vniuersitas bonorum vxoris, trāseat etiā ius patronatus, vide Fel. in c. cum Bertoldus. in pen. col. de re iudic. vbi allegat pro & cōtra, & nihil clare firmat. Ex alia tamen ratione mouentur Docto. per eū ibi allegati, quā ex ratione Pau. de Cast. ī. vide per eum, & ibi etiā vsq; ad finem illius c. ponit ad quos trāseat ius præsentandi, & an transeat in creditorē, cui traduntur bona pignori. Et quid in cōductore ad tēpus: & quid in sequestro, & multa tāgit pro declaratione c. ex literis. de iure patr. & regulæ prædictæ q; cū vniuersitate trāseat ius patronatus vel ius præsentandi. Item an transeat in fideicōmissariū vel fiscū, vide Ias. in l. venia. in prin. C. de in ius voc. Itē an qñ cum vniuersitate trāseat ius patronatus, ita trāseat, qđ esset mere spirituale, vide Barba. in c. ad quæstiones. in vlt. col. de rer. permu. Itē si venditur villa cum iure patronatus, valeat, secus si diceretur in iure patronatus, secūdū Abb. in

dicitur, consensu, intelligitur de consensu adhibito inter presentes vel q; interuenit[a] organum nuncij, vel epistola. † Itē quærit gl. quid si reuoco mandatum,[b] & nuncius ignoret. De hoc vidistis in l. j. §. sed ego. ī. quod iussu. & per Cy. in l. mandatū. C. mandati. vbi de hoc ponit plene, & c.

a

LEX II.

INter patrem. Vide qđ dixi in l. frater a fratre. ī. de condi. indeb. in vltima lectu. quam non legi in cathedra, sed eam scribi feci. h. d.

c **SEd Celsus**[c] **& Offi. Si fundus.** Vbi cōtractus ex conuētione resoluit, actione ex cōtractu agitur ad id, qđ est actum. h. d. Distinctionem huius §. dixi tibi in l. & eleganter. in prin. ī. de dolo.

1 ☞ *An valeat contractus collatus in arbitrium alterius contrahentium, uel etiam tertij.*

d **HAec uenditio.**[d] Si in alterī[9] ex contrahentibus arbitrio conditio conferatur, intelligitur de arbitrio boni viri: & tunc arbitrandi facultas extinguitur cum in mora fuerit. hoc dicit. quod nota multum. † Hanc quæstionem habuistis in l. si ita cōita. ī. tit. j. & l. si quis arbitratu. j. de verborum obliga. quod si committitur in arbitrio alterius aliqua cōditio cōtractus, q; si non arbitratur, non valet contractus. Solu. Hic committitur in arbitrio vnius ex contrahentibus: ibi tertij. Ratio: quia bonus vir, qui debet arbitrari, e est iudex, qui non potest adiri, nisi super contractu qui subsistat: vt l. domum. j. eodē. Modo quando committitur vni ex contrahentibus, & ipse non vult arbitrari, pro impleto habetur, & etiam cōtractus est firmatus: ergo iudex potest super hoc adiri. Secus quando tertius arbitrari non vult: vt dixi in l. si quis arbitratu. j. de verbo. oblig.

e

Item mirandum videtur q; facultas arbitrādi eo ipso pereat, q; est in mora. quod videtur contra casum l. fi. §. sed & si quis. C. communia de leg. vbi dicitur quod duret per annum. Hoc examinaui in l. j. j. de lega. secundo. dixi in l. si quis arbitratu. de verbo. oblig.

f **HUiusmodi.**[f] Hoc intēdit: Nō videtur incertum, quod ex alio potest certificari. h. d.

SI quis ita. Adiectio pluris nisi certificetur per aliud, nil reuleuat. h. d. De hac dictione plus, dixi in l. Publia. §. penult. ī. depositi.

g **NEc emptio.**[g] Si vēditur res, nō valet venditio, nisi res extet: si venditur dubius euentus, consistit venditio, licet nil sequatur. hoc dicit. Declaraui in l. si factum. j. de act. emp.

h **QVod uendidi.**[h] Ex causa vendi-
i tionis[i] non trāsfertur dominium: nisi pretio soluto vel fide habita de eo. h. d. Quid in alio contractu, vtrum dominium transferatur merce soluta[k] vel habita fide de ea. Vna gl. est de rerum permu. l. j. quæ videtur dicere hoc esse speciale. alibi in l. cum proponas. C. de dolo. videtur dicere contrarium. & j. de fur. l. si seruus. §. locaui.

1 ☞ *Ius patronatus quòd transeat uniuersitate uendita.*

l **HAnc legem.**[l] Ex hac lege dicūt qui
1 dā q; † vendita vniuersitate transit ius patronatus: secus in re singulari. De quo vide extra de re iudic. c. cum Bertoldus. & de iure patron. c. cum seculum reliqueritis.

1 ☞ *Prohibitio facta à iudice quòd impediat dominij translationem.*

m **SI sciens.**[m] Nota q; prohibitio facta † a iudice impedit translationem dominij. quod sit in arbitro. vide extra de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus. per gl. & Innocen. & c.

n **REm alienam.**[n] Gloss. hic quærit duo vtrum hæc lex habeat locum in re mobili & immobili. quod dic vt plene C. de vsuc. pro emp. l. ij. Secundo quæro quæ sit ratio[o] q; res aliena non potest pignorari, sed vendi. quod dic vt C. ad
p Velleia.[p] l. si sine, & c.

e ¶Arbitrari. sequit Bal. in rub. C. eo. in ij. q. & in seq. ibi tū, si bene penderet, restringit istā legē, qñ per modū cōditiōis cōferī in arbitriū cō trahētis: secus si per modū cōmissionis, vel dispositiōis. Sed Bar. sentit aperte cō trariū in l. si quis arbitratu. in ver. opp. de leg. ff. de ver. obl. & melius per l. fi. C. eo. Adde quæ posui in l. si qs arbitratu.

¶Huiusmodi. Hic est vna gl. sing. seruū tuū. in l. stipuler. iuncta l. si certos. de ver. ob. Vide Bal. in l. vēdentis. in iij. oppo. C. eo. titu.

g ¶Nec emptio. in princi. huius &c. In hac lege est vna glos sella & ī fi. gl. primæ quę ponit de dictione iā. olim, & dudū, qualiter istę dictiones tria tēpora signi ficēt, vide Bal in l. j. §. hoc aūt edictū. in j. col. de op. no. nūci.

h ¶Quod vendidi. in princ. huius &c. Qñ videat nō habita fides dic qñ inter contrahētes agit q; soluat incōtinēti pecunia: qa venditor dicit, nō confido de te. secūdū Bal. & gl. in l. inciuile. C. de rei vē. & in dubio præsumit habita secūdū gl. Hoc fallit in casibus singulariter no. in l. si donationis. p Bal. C. eo. Et q; presumat fides, est etiā gl. in l. ꝓcuratoris. §. sed si de tributoria. Et qñ videat habita fides de pretio, vide qđ legit & no. in l. si quasi. ī. de pigno. act. & vide Bart. in §. locaui. in eodem prin. &c. vide Bart. post glo. in l. j. ī. de rerum permu.

i ¶Vēditionis. Adde Bal. in l. in vendētis. in iij. opp. & in l. fi. in iij. oppo. C. eod.

k ¶Merce soluta. Vide lare Bart. in d. §. locaui.

1 ¶Hāc legē. Vide Bal. in l. si quis. §. certū. de secū. nup. ī prin. huius l. &c. Fallit etiā qñ vniuersitas ipsa esset vēdita: pura hæreditas, & esset necesse qđ fieret traditio singulariū rerū. hoc casu non includit ius patronatus in tali venditione. Vide per Moder. in c. quāto. de iudi. in x. col. qđ fuit do. Pau. de Liaza. in cle. j. de iure patro. quod nota. ad limitationē l. in modicis. quæ infra secunda subsequitur. & l. quædam. de acqui. rerum do. Adde vt per Bal. consi. j. lib. v. per Roma. consi. cccIxviij. & Bal. consi. xxxij. lib. j.

m ¶Si sciens, &c. Prohibitio facta a iudice impedit translationē dominij: per Bal. in l. ea lege. in fi. de condict. ob cau. C. & adde quod dixi in l. qui absenti. §. j. ī. de acqui. possess. & Bart. in l. filiusfamilias. §. diui. de leg. j.

m ↦POMATES. ¶Si sciens, &c. Adde q; in contrarium tenet Alex. in l. filiusfami. §. diui. col. vi. ff. de lega. j.

n ↦P. PAV. P. ¶Rem alienam. Quid autē si fieret inter scientes, venditio rei alienæ, vide Alex. consi. ccccclix. in iij. volu.

o ¶Quæ est ratio. Sed qūo intelligat qđ res aliena nō possit pignorari, Vide no. & ibi Bar. in l. rē alienā. ī. de pignorati. actio. Adde q; tantū nō cōmittit furtum vendens, rem alienā sciēter, sed etiam emens: vt l. si liberam. C. quod cum eo. Et ad istam legem vide omnino glo. no. in l. item si res. ī. de alie. iudi. mutan. causa fact. & adde Bar. in l. ij. ī. de pig. actio. & ibi dixi post eum.

p ¶C. ad Velleia. & Bal. in l. fi. C. si res alie. pig. data sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Si in emptione. Et ad hanc l. hic in emptione, vide glo. & Bar. in l. ab emptione. vide Ang. post gl. et Barto. in l. veteribus. supra de pactis.

a ☞POMATES. ¶Si in emptione. Ergo incertitudo circa accessoria nō vitiat. Vide Pau. de cast. consi. cccxxxvi. vbi loquitur in sententia.

b ☞POMATES. ¶Et facit. Vide Barb. cō. lv. vij. co. vol. ij. & vid pulchrum exemplum p Alex. consi. cxix. co. ij. ver. quod autem. vo. v. vbi dicit q in quolibet contractu magis principale attenditur.

1 ☞ *Dissensus circa accessoria non uitiat contractum.*

2 *Principale inspicitur, & non accessorium, licet accessorium sit maioris. Adde Alex. in consi. cxix. in ij. co. circa fin. in v. uolu.*

3 *Si permuto librum meum cum tuo, hoc acto q ultra debeas decem, an sit emptio.*

Alienatio q possit per statutum prohiberi.

b ¶Fuit actum. Vide Barto. in l. Aristo. in prin. de donatio. & vide Barto. in l. j. ff. de rerum permu. Vide Bal. in proœ. feudo. ī vj. colum. & in l. j. C. de rerū permuta. & Ange. in l. q. ritur. supra de statu hom. et Bal. in dictis prælud̄js, addit vnū notabile, quod verbum perficit doctrinā Bart. hic, licet de Bar. mentionem nō faciat. Quid si species & quantitas sunt eiusdem pretij, qs erit iste cōtractus? et dic quod erit emptio: et sic contractus iuris gentium.

4 a [a] Dissensus circa †accessoria contractū non vitiat: & in dubio fit interpretatio cōtra creditorem. No. q dixi in summario. Vltimo nota istū ver. nec refert †q inspicimus quod principale: licet accessoriū sit maioris valoris. et facit [b] iste tex. ad qōnē, †fuit actū [c] q permutarē Codicē meū cum tuo Digesto, hoc acto q deberes mihi dare vltra viginti: erit ne hic emptio, an permutatio? Certe inspicitur quod est principale, vt hic. Facit supra depositi. l. j. §. qđ si rem. & l. si procuratorem. in prin. supra mā. & c.

1 b 3 c

Omnium rerum. [d] Not. †q p statutum [e] potest alienatio prohiberi. facit l. in quorum. j. de pig. Dixi. in l. filiusfa. §. diui. de leg. j.

d ¶Statutum. Vide q̄ dixi in l. si in emptione. de actio. empt. in fi. istius apostillæ, in §. j.

e ¶Alienatio. Iste §. probat in versic. vel mores ciuitatis. q ciuitas pōt statuere q aliquæ res vendantur vel alienētur. Nā si moribus ciuitatis potest induci q res non vendantur: ergo eodem modo potest ciuitas statuere q res vendantur. Istud probatur ex notabili inductiōe, quā facit Ang. in l. captatorias. in versi. senatus improbabit. de hære. insti. per illum text. et Bald. in l. moribus. per illum tex. in verbo, moribus fœminæ. ff. de iud. et vult Bar. in l. venditor. §. si cōstat. supra communia prædio.

4 d e

Hominem liberum. No. glos. aliter videtur notari infra de vsuca. l. si is qui pro emptore. §. fina. & c.

1 ☞ *Emptio in dubio uidetur facta ratione dominij, non autem possessionis.*

2 *Emptio rei suæ sicut non valet ratione dominij, ita nec ratione possessionis.*

3 *Vendens rem ratione possessionis, debet præstare se esse potiorem in possessione.*

f Rei suæ. [f] Nota istum text. ad tria. †Primo quod rem emēdo quis videtur in dubio emere ratione dominij: nisi appareat quod ratione possessionis expresse agatur. De hoc dixi in leg. si aliquam rem. infra de acqui. poss. †Secundo nota quod sicut non valet emptio rei suæ ratione dominij: ita non valet ratione possessionis, quādo per aliquod interdictum possem possessionem aduocare: vt hic, ibi & in iudicio possessiōis potior est. †Tertio no. q ille, qui vēdit rē rōne possessionis, debet præstare se esse potiorem in possessione: sicut ille, qui vēdit iure creditoris, debet præstare se esse potiorem creditorem: vt C. credi. de euict. pig. nō debe. l. j. et ij.

1 f 1 2

☞POMATES. ¶Rei suæ. Quod nō valeat emptio rei suæ etiā scienter facta, nec præiudicium aliquod domino, vide Alexan. consi. iiij. vol. iiij. col. vlt. habes ad Bar. in l. si rem aliquam. de acqui. possess. et emptor soluens pretium rei suæ scienter, nō potest repetere, vt dicit tex. in l. rei suæ. ī. eo. Circa quod vide quod dicit Alex. in d. l. si rem aliquam. ad finem. quod ex neutra valet. Contrarium dicit Bar. in l. multī. ff. de verbo. obliga. Quid autem si res non esset sua, sed postea efficeretur ex causa quæ trahitur retro, puta hæreditas, vide Alexan. in l. ij. C. de peti. hæredit.

g ¶Tutor. in prin. huius §. & c. Vide in auth. qbuscūque. C. de sacrosan. ecc. Et ad istū tex. et ad hic no. vide plene per Bal. in l. cum ipse. C. eo. tit.

g ☞POMATES. ¶Tutor. Limita vt per Moder. et Lancel. in l. singu. capi. j. col. iij. specialitate. ff. si cer. pet. Ro. consi. cix.

Tutor. [g] No. q executores non pñt emere de rebus, quas debēt vendere ex officio. †Contra de l. cū ipse. C. eo. Doct. soluunt quod potest palam & bona fide, non clam, & c.

1 g 1

h Vodsæpe. [h] Glos. quærit aliqua hic, de q bus vide C. de fide instru. leg. contractus. Dic vt ibi, & c.

h

i Illud constat. [i] Non valet venditio si pretij quātitas in emptoris voluntatem vel arbitriū confertur. Oppo. de l. hæc venditio. supra eodem. Sol. ibi non ponitur in arbitrium contrahentis aliquid de substantialibus contractus: hic secus. quod plene dic vt l. in personā §. generaliter. infra de re. iur. C. eo. l. in vendentis.

i

k In his [k] quæ. In his quæ venduntur vt species, periculum est emptoris incontinenti: in his quæ venduntur vt pondus, numerus, vel mensura, est periculum emptoris, cum distinctione quæ hic habetur.

1 ☞ *An relatiuum appositum uerbo futuri temporis, faciat conditionem.*

l Si quis fundum. [l] Nota † quod relatiuum appositum verbo futuri temporis, faciat cōditionem: vt leg. Stichū qui meus erit. j. de leg. j. Quid de relatiuo quantitatis? Certe idem: de quo in l. j. infra de conditio. et demon.

1 l 1

1 ☞ *Quid operentur illa uerba, quæ in instrumentis ponuntur, q si plus ualet, donat.*

Bar. in l. sciendū. de ver. oblig. in prin. & dato quod vbi tale instrumentum tantum vel similis probatio facta per testes deponentes de venditione, nō de p̄tio certo, producerētur: non contra venditorem, sed cōtra tertiū possessorē esset dicēdum, an standum esset tali probationi? et no. per Bal. in l. j. C. de reb. alie. non alie. et per Cy. in d. l. j. C. de contrahē. & cōmi. stipu. quasi nō posset iste, cōtra quē producitur, opponere de iure tertij. Tamen quando producitur contra vēditorem, qui non confitetur sibi eē satisfactū de pretio: tunc nō negat quod oporteat esse probatum de pretio certo, vt ipse possit cū effectu agere: vt ēt in termnis voluit Raph. Cu. ī d. l. sciēdū. et Ful. et Pau. de Ca. ī l. si duo pñoni. §. si quis iurauerit de iureiurā. & est de mente Ray. d. l. j. de cōtrahen. et cōmit. stipu. et patet ex allegatis supra. Ista em̄ verba in casu nostro potius denotant cōtractū verb. quā pfectū eē cōtractum, et multa tractant q̄ nō perficiūtur. l. si ex cā. §. nunc videndum. in fin. de mino. d. l. si voluntate. et l. scien dū. §. dictum. ff. de ædil. edict. et in c. dudum. de re. eccle. non alie. in vj. Et his verbis per allegata iura vtitur Bal. in l. multum. in ij. colū. C. si quis alteri vel sibi. & in l. cum allegas. ī ij. col. C. de vsur. & in l. si quis cum alter de ver. ob. et nō sufficeret apparere in genere quod contractus fuerit firmatus, nisi appareat q pretium fuerit certum et limitatum: et de illo satisfiet venditori. d. §. offerri. in tantū q si testes deponētes super pretio deponerent vnus de minori, alius de maiori summa: non propter hoc dicitur minor summa pretium certū, tan quā in maiori insit minor, vt videantur testes cōcordes. iuxta l. diē profer re. §. si plures. de arbi. l. j. §. si stipulanti. de verb. obli. c. j. de arbi. in vj. & illud non vendicat sibi locum in contractu facto ex causa onerosa. l. si decē. ff. loca. et no. in dicto §. si stipulanti. Et quod sine expressione certi pretij nō possit confici instrumentum validum, no. Ia. de Rauen. in l. j. de contrahen. & cōmit. stip. vt refert ibi Cy. et sequitur ibi ēt Ray. qui etiā dicit ita tenuisse Pet. et testes qui deponunt super tali pretio, si dicerent q vēdidit pro decē et alius etiam diceret q vendidit p decē, sed erant in discordia in repetitiōe pretij, nō probarē. Idē si dicerē q erāt in differentia. Bene faciūt no. per Ioā. An. in c. in nostra. de test. dū tractat q si vnus testis cōtradiceret vni alteri, neutrius dictū valet, nisi alter testis forte in tantum esset dignior, q prouocet forte iudicem ad deferendum iuramentum, secundum formā l. in bonę fidei. de iureiuran. Adde Roma. consi. xcj. & Pau. de Ca. consi. cxxxij.

k ☞POMATES. ¶In his. Inquantū dicitur hic quod non habetur venditio pro perfecta, nisi facta mensura, amplia etiam vt procedat in bonis mobilibus. vide Bar. consi. cxvij.

k ¶In his. In principio huius §. intellige vt per Bar. in l. Iulianus. §. si Titius. de actio. emp. et vide Bal. in l. cum conuenit. C. de pericu. & commo. rei vēditæ. an autem quo ad translationem dominij et alios effectus ante mensurationem dicatur perfecta venditio, vide Sali. Ang. in l. ij. C. de peri. & cōmo. rei ven. post glo. vbi videtur tenere quod sic.

l ¶Si quis fundum. Vide Bar. in l. si diuortio. infra de ver. oblig. vbi loquitur de relatiuo quantitatis.

Si quis

Universidad de Deusto

a ¶ Si quis donationi. In princ. huius &c. dicit tamen Bal. in rub. C. co. in xij. q. quod donatio, de qua hic, nō est proprie donatio: & quid si in instrumento vēditionis dicatur, & illud ꝙ plus valet, donauit: an habeat locū remediū l. ij. C. de rescin. ven. Adde Bal. consi. iij. & xl. v. lib.

b ¶ Si debitor. §. verisimile. in prin. huius §. Ad istū tex. vide no. per Bald. in rub. C. de pericu. & cōmo. rei vēd. i vlti. col. & in l. si ea. C. de vsur. & ꝙ Bart. in l. cotem. §. qui maximos. de publi. in iij. colū. in l. si merces. §. vis maior. versi. sed hic instatur. j. loca. & facit ad quæstionē not. quā vide per Rom. in l. iij. §. prētor. ff. de dam. infect. & ibi dixi post eū: vbi refert illud fuisse dictum Bar. hic in aliquibus lecturis.

c ¶ Plusquam perfecti. Ibi in illa clausula, si ratio valet &c. vult Bar. ꝙ verbum præteriti plusquam perfecti tēporis trahatur ad futurū. Vide Bart. in l. qui Romæ. §. Augerius. de verbo. ob. & in l. cū quidam. de aur. & arg. leg. & in l. centesimis. §. fi. in iij. col. de verb. obl. & in j. col. & in l. quidam. de ver. ob. & l. quāuis. §. idem scribit. de aur. & arg. leg.

↠ P. P A V. P.

d ¶ Qui fundum. In prin. intra quātū tēpus sit mēsuratio fiēda, qñ nihil est dictū de tpe: vide omnino Imo. & Bar. post alios in c. per tuas, &c. de donat. qui tenent mirabiliter ꝙ intra quadraginta dies est fienda mensuratio, & post peti non potest: secus si nihil esset conuentum de mensuratione, vt ibi per eos.

↠ P O M A T E S.

d ¶ Qui fundum. Vide Alexan. consilio cxxx. colum. iij. iij. volum. Tex. solitus ponderari a Decio, quod imo in cōtractibus bonæ fidei, vbi est dies & pœna, non posit mora purgari, quod tenet etiam Alexan. in l. si insulam. viij. col. referēdo ibi Rap. Cu. & Imo. idem tenentes. & glosſ. in l. Lucius. ff. de act. empt. dum subaudit ibi ad tex. maxime in gl. in verbo exhibuerit. licet contra tenet ibi Pau. de Ca. in d. l. si insulā. quod imo sit speciale in contractibus bonæ fidei, vbi licet dies & pœna sit, tamen admittitur purgatio moræ. Bald. idem tenet in l. cum allegas. xvj. oppositio. C. de vsur. & istam opi. tenet domi. Anto. de Prato. in consi. quod est insertum in consi. Alex. consi. xlix. col. v. volu. iij. & Areti. in l. si seruum. §. sequen. ff. de verbo. oblig.

e ¶ Distinctio. Vide Bar. in l. si ita stipulatus. §, Chrysogonus. de verb. obli.

f ↠ P O M A T E S. ¶ Et secundum. Ex istis verbis not. Bar. ꝙ licet ex forma statuti petitio & respōsio debeat fieri in termino, alias non audietur: quod si tamē intra terminum in genere proponatur, poterit deinde illa post terminum declarari. Vide Ang. in l. hæredes palam. §. sed si no. ff. de testam. Pari modo post datum ad probandū & probationem habendum potuerūt tamen peti publicari testes secundum Archidiaconum, & Gemi. in c. pia. de except. lib. vi. Bal. in l. ad testium. in prin. col. v. ff. de testa. Alexan. in l. edita. col. ij. C. de eden. Præpo. in c. cognoscamus. distinct. xxxiiij. Felin. in c. licet causam. col. xiij. versic. limita. de pla. & in simili Alex. consi. cxxv. col. j. vol. v. Bal. consi. xxxiiij. in v. parte.

g ¶ Tempus ad petēdū. An post terminum possit addi libello, adde quod notat Bal. in l. ius ciuile. de iusti. & iur. & quod no. Bar. in l. edita. in iij. colū. C. de edendo. in versic. & per hoc determinatur quæstio. & notat Bart. in l. j. in prin. in x. q. de oper. noui nūc. Dic ꝙ per istud dictum limitatur dictum Bart. in d. l. edita. & sequitur Sali. hoc: tamen non videtur posse bene verificari istud dictū ad limitationem eorum quæ ibi not. Bar. quia si statuitur tibi terminus ad petendū vel agēdum: in libello egisti ad decem ex mutuo, poteris post terminum ante litem contesta. addere, ex ea tū. sed si libellus fuit ineptus in substantialibus, nō poteris emēdare. l. accusaturus. j. de adul. no. Bar. in d. l. edita. quod not. quia nō reperies alibi declaratum. & in hac l. est vnus §. qui incipit, qui agrū. vide quod per tex. illū dicit Salic. in l. ij. C. de contrahen. empt. & Io. And. in tit. de emptio. & vendi. §. sciēdum. ad fi. & ibi etiā. Specu. & Paul. de Cast. in l. si seruum. ff. de act. emp. vide quę dixi in d. l. edita. in v. col.

h ¶ Ea quæ. In principio huius &c. Vide Bart. in l. dolum. C. de dolo.

↠ P O M A T E S.

h ¶ Ea quæ. de notario qui negat instrumentum de quo fuit rogatus, vide Alex. cōsi. lxxxiiij. col. vij. j. vol. Feli. in proœ. Decre. j. col. ad fi. & seq. & in c. cum clamor. colū. ij. de testa.

i ¶ Finē huius legis. vide glosſ. & Bald. in l. j. in ij. oppositio. C. de ædil. act. & adde hic quę dixit Barto. in l. si quis obrepserit. in penul. q. de falsis. adde Barto. in l. præscriptione. vltima q. C. si cōtra ius vel vtilitatem pub.

k ¶ Si mihi in princi. &c. De huius legis intellectu, vide Bar. l. si quis cum debitor. in fine. ff. de iureiur. & per Bald. in l. interlocutio. C. cōminan. vel epistol. Bald. in rubrica. C. ec. in viij. q. & in l. petens. in xij. col. C. de pact. & Sali. in l. in bonæ fidei. in ij. col. C. eo. tit. de pact. & Bal. in l. quāuis. C. de transactio.

l ↠ P O M A T E S. ¶ Quantum ad illum. Vide Alex. cōsi. xlix. vol. ij. & Ro. consi. cccxxxiij. in iij. dubio.

m ↠ P. P A V L. P. ¶ Quem stat. Limita istum tex. nisi esset conditio, quæ penderet a mera voluntate illius, per quem stat. vide Pau. de Castro in l. si hæres. §. si tamen. ff. de eo quod certo loco. vide tamen eundem in l. tenetur. §. primo, quem legi sub l. si hæres. ff. de actio. empti. aliter loquentem.

n ¶ Litora. in prin. huius &c. An fossæ agri debeant mensurari. quod not. & vide Bal. in rubr. C. eodem. in iij. q. & ibi quid in ripis & vijs publicis. & Bar. in consilio, commune Lignani.

n ↠ P O M A T E S. ¶ Litora. Vide Alexā. consi. cxx. incip. omissis argumentis. j. col. vol. ij. & ibi dixit quid in ripis fluminum.

---

a ¶ Si quis donationi.[a]

Per hanc legem dicunt quidam †ꝙ si in instrumento ponūtur ista verba, & quod plus valet, dedit & donauit pro bonis seruitijs & meritis: quod tunc non habeat locum beneficiū l. ij. C. de rescin. vend. Ita videtur tenere Azo in summa illius titu. Ego aliter dixi in l. si quis cum aliter. j. de verb. ob. & in d. l. ij. &c.

1 ☞ *Relatiuum iunctum uerbo futuri temporis, uel quod habeat uim futuri, quod faciat conditionem.*

Relatiuum inducit conditionem distributiue. non collectiue.

2 *Verbum præteriti plusquam perfecti, uel præteriti imperfecti subiunctiui uel optatiui modi, quod trahitur ad futurum.*

b ¶ Si debitor.[b] Opp. de l. cum quidam. j. de leg. ij. Solu. vt ibi. & Cyn. tangit multū bene. C. de dona. l. si quis argen. †Nota ex hac l. tria. Primū ꝙ relatiuū iunctum verbo futuri temporis, vel quod habeat vim futuri, facit conditionem. Idem enim est dicere quod natū erit: & si natū erit, vt hic. & l. Stichum qui meus erit. de lega. j.

†Secundo nota quod relatiuum inducit conditionem distributiue, & non collectiue. quasi dicat, quod natum erit: quatenus natū erit, siue in totum, siue in partē, vt hic, & l. Stichum qui meus erit. quod est valde no. Tertio nota †quod verbū præteriti pluſquam perfecti[c] vel præteriti imperfecti Subiunctiui vel Optatiui modi trahitur ad futurū tempus: vt hic, dum dicit, quod natum esset. & ego dico in l. j. de iure codicillo. in illa clausula, si non valet, &c. ꝙ aliud est dicere, valet aliud, si nō valeret: quia verbū valeret, ad futurū trahitur, licet videatur præteriti tēporis, &c.

☞ *Si statutum fuit tempus ad petendum, an post terminum possit quis addere libello.*

d Vi fundum.[d] Renunciatio facta post terminum conuentionalem, nullius est momenti. h.d. Item per renunciationem vniuersalem satisfit termino, si aliud non est actum expresse. h.d. quam legem no. Quęro qualiter intelligitur ista distinctio,[e] quā ponit Iurisconsultus hic. Glos. ponit hic duas opi. Ex secunda opi. Io. arguit ꝙ tempus appositum in mensurando non videtur repetitū in renunciando. Veritas est ꝙ distinctio colligitur ex hoc: Aut fuit terminus appositus ad renūciandum simpliciter, aut ad renunciandum quanti minoris est. Et secundum[f] hoc est no. †ad quæstio. statutum est parti tempus ad petendum.[g] quæritur vtrum post terminum possit addere libello. Videtur distinguendum: vt hic. Aut fuit datus terminus ad petendum & exprimendum quantitatem quam volebat petere: aut petendum simpliciter, secundum distinctionem huius glo. &c.

f

g

e

d

1

g

Vm ab eo. Modus adiect⁹ contractui contractum non suspendit: & actione ex eo contractu quis modum implere cogitur: secus in conditione. h.d.

1 ☞ *Testis malicioſe uel obscure loquens, uel omittens aliquid dicere, tenetur tanquam falsarius.*

h A quæ[h] cōmēdādi. Commendatio generalis nō obligat commendantem: & promissio generalis non refertur ad id, quod emptor scie
i bat. h.d. Nota finem huius l.[i] quod falsum †committitur in tacendo quod dicere debuit, vel in loquendo obscure. Vnde testis, qui omittit verum, vel qui loquitur malitioſe vel obscure illud quod dicit, tenetur tanquam falsarius. de quo in l. presbyteri. C. de epi. & cleri. Et materiam istius legis vide in l. quod venditor. §. de dolo. vbi plene no. Bar. &c.

h

i

1

Si duos quis. Nota, habemus j. de ver. ob. in l. scire debem⁹. quot sunt res expressæ in stipulatione, tot sunt stipulationes: quare hic non sunt tot emptiones: quot sunt serui, vt ibi dixi.

1 ☞ *Actio præscriptis uerbis quomodo concurrat cū actione ex uendito.*

Abeo scribit si mihi[k] bibliothecam. Condito habe
k l tur pro impleta quantum ad illum[l] con
m trahentem, per quem stat[m]. h.d. Quæro,
1 hic dicitur ꝙ act. †præscriptis verbis concurrit cum actione ex vēdito. Dic vt not. per doc. in l. in bonæ fidei. C. de pa. & l. ij. de pact. inter emp. & ven.

1 ☞ *Aggeres, & fossata mensurantur.*

n Litora.[n] Quęro, †vtrum aggeres, & fossata debeant
1 mensurari. Certe puto ꝙ sic: vt j. de fun. instru. l. prædia. §. ita legatum. & ibi no. &c.

1 ☞ *Dominium non transfertur ex imaginaria uenditione.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nuda. in prin. Ad hanc l. vide no. Bal. in l. traditionibus. in penul. colum. C. de pact. & in glo.

b ↦ POMATES. ¶ Cum seruo. Nota ꝙ res vendita debet demonstrari, saltem per duos confines. Ita Alex. consi. xxxix. co. ij. vo. v. Vide multa per Alex. in l. hac consultissima. super gl. in verb. iudicia. C. qui test. fa. possunt.

c ¶ Facit ad quæstio. Adde Barto. in l. demonstratio. & ibi dixi de cõdi. & demõ. & l. cum pater. §. fi. de leg. ij. Adde an in libello sit ponendus finis, & quando procedat. Ioan. Andr. in additio ad Specu. in tit. de libelli concep. §. iuxta. verſ. itẽ debet designare.

d ¶ Fundus. in princi. huius &c. Vide late Bar. i l. si mihi & Titio. de verbo. oblig. & vide quod dixit Bald. per istum tex. in l. multum. in fi. in iij. col. C. si quis alte. vel sibi.

s↦ P P A V. P.

d ¶ Fundus. Limita istum tex. no. vt per Alexan. in l. si mihi & Titio. colum. j. de ver. obli. quãdo prium non esset certũ, sed taxãdũ arbitrio boni viri, vt per eũdem.

s↦ POMATES.

e ¶ Rutilia Polla. vid quid per hoc consuluerit Bald. consilio ccclxx.

f ¶ Pacta conuẽta. In princ. &c. Hanc legẽ commendat Barto. & Bal. in l. iuris gentium. §. adeo. de pactis. Et istam glo. allegat Bar. in l. lecta. in j. co. 3. si certum petatur. Vide Bar. in l. pacta nouissima. C. de pactis. & vide late Barto. in l. si mihi & Titio. de verbo. oblig. late vide Bal. in l. vbi. infra de donatio. cau. mor. quæ aũt sit differentia inter substantiam, solẽnitatem & ordinem dixi post Bart. in l. si is. in prin. de testa. et quæ dicantur naturalia & quæ accidẽtalia, contractus, vide Bal. in l. j. in prin. C. commo. quæ aũt sint substantialia, ꝙ Bal. in l. ad exactionem. C. de dotis pro miss.

s↦ P P A V. P.

g ¶ Sup naturalibus. Quẽdicatur propria natura huius rei, vide Ang. cõsi. ciiij. incip. sacratissima et il Iustrissima regina in iiij. co. vide Bal. in ꝙ Judẽs feud. in iiij. di uisio. & quæ habes ad Bar. in l. cum precario. ff. de preca. quid dicatur substãtiale actus. & in l. vbi ita donatur. ff. de dona. cau. mor. Item not. quod illud quod naturaliter est nulli subiecto, abesse præsumatur. Et ꝙ natura nũquã intelligitur esse sepa rata a suo naturato, vide Bald. in rubri. an mutus vel imperfect.

h ¶ Clauibus. In prin. &c. Hanc legem intellige vt no. per Bald. et doct. in l. j. in prin. in iiij. q. prin. infra de acquir. pos. et vẽditor tenetur tradere claues. Bal. in l. ij. C. de ver. sig. Adde Barto. in l. nam postea. §. fi. de iureiu. Et quid operetur traditio clauium, dic vt Pe. de Ancha. in cle. j. §. sane. de hære. ꝙ si præcedit titulus habilis ad translationem dominij, operabitur translationẽ dominij, vt hic, & in l. j. infra pro dote. & in l. dotis fructus. §. fi. cum l. sequẽti, de iure dot. Si non præcedit talis titulus: tunc in dubio vr talis traditio facta ad custodiam l. cum pater. §. pater pluribus. & ibi Barto. de leg. ij. et facit quod not. in l. cum quid. si cer. pe. Et hanc legem intellige vt not. per Bar. & docto. in l. j. in princip. in iij. q. princi. de acquir. pos. & venditor teneatur tradere claues. Bal. in l. ij. C. de verbo. sign. Et hanc regulam limita vt per Ange. per illam in l. j. C. de acquiren. possess. & Bal. in l. ij. eodem titu. & Imo. in l. si ꝙ errorẽ. de vsucap. in l. ij. §. si a pupillo. pro empto re. glo. et docto. in l. Põp. §. si iussu. de acqui. possess.

s↦ POMATES.

h ¶ Clauibus. Ad intellectum huius l. vi de Ang. in §. sed iste. in fi. instit. de act. Alex. l. j. in princ. colũ. xix. ff. de acqui. possessio.

s↦ P. P A V. P.

i ¶ Cõditio vsucapiẽdi. Vide circa istam regulam Aret. in l. j. §. hæc quæ deterius. in penul. co. ff. de acquiren. possessio. vide ad regulam. Decium consilio lvj. columna. ij. vide etiam pro limitatione Areti. in l. j. §. si vir. colum. penulti. ff. de acqui. possess. quia non procedit in cõtractu conditionali.

k ¶ In lege. In princi. huius &c. adde leg. cum res. circa princi. de leg. j. & Barto. in l. in actionibus. circa fin. de in lit. iuran.

l ¶ Fistulas. in princi pi. huius &c. ad istã leg. vide late ꝙ Bartol. in leg. §. in fin. de stip. ser.

m ¶ Fundum. et ad intellectum huius §. vide singu. Bald. in l. cum ipse. C. e. et Barto. et doc. in leg. ij. in fi. de stip. ser. et Bal. in l. bonorum. in vlti. colum. C. qui admitt. alleg. Bald. no. in l. non dubium. C. de legi.

s↦ POMATES.

m ¶ Fũdum. Ad intellectum huius §. vide Barto. et Alexan. in l. singularia. in iij. colũna. ff. si cer. peta. et ibi Moder.

n ¶ Qui fundum, vide Bar. in l. Iulianus. §. offerri. de act. emp.

↦ POMATES.

n ¶ Qui fundum. Vid Alexã. cõsilio xvij. in fi. in iij. vol. et cõsilio cxxj. in j. columna eodem volu. Panor. consilio lxv. in j. vo. et vide quæ posui ad Bart. in l. Iulianus. §. offerri. infra de actio emp.

s↦ P. P A V. P.

o ¶ Communiter contingẽtibus. Vide latissime Fel. in c. sedes. in iij. col. et seq. de rescrip. et nunquam intelligitur sermo quantumcunque generalis, de insolitis. vide Ias. in l. sed et si quis cautio. in penul. co. Alex. in l. pretia rerum. ad fi. ff. ad leg. falcid. dicit ꝙ iste tex. contrariatur illi ad quem allegatur. et de casu insolito, et an casus tabellionis dicatur insolitus, vide Deci. consi. lxx.

o s↦ POMATES. ¶ Contingentibus. Vide aliqua per Barba. consilio xxj. col. vj. & sequen. volu. ij. Et vide ad istum text. Alexan. consilio xcvij. col. ij. et fin. volu. iij. et Ang. consilio clxxvj. et Alex. etiam cvij. volu. iij. colũm. iiij. & Raph. Cu. consilio clxxxv. et Bal. consilio cxix. in j. parte. et consilio cxlv. in iij. parte.

p ¶ Titius. Allegauit ibi istum tex. in l. fi. C. de pact. pig. et Bar. in l. Iulianus. de ver. obl. et in l. creditores. in prin. iiij. col. C. de pigno.

NVda[a] & imaginaria.

a 1 Nota † text. ibi intelligitur ꝙ ex imaginaria venditione non trãsfertur dominium. Simile in l. emptor. infra de aqua plu. arcen.

1 ☞ *Pactum ꝙ liceat ingredi possessionem sua authoritate, transit ad singularem successorem.*

SI quis sub hoc. Pactũ manus iniectiõis prosequitur rem penes quẽcunque possessorem. Not. casum pro quæstione q̃ formatur in l. creditores. C. pig. vbi q̃ritur † an pactum ꝙ liceat intrare possessionem sua authoritate trãseat ad singularem successorem.

DOmum emi. Si res quæ vẽditur nõ subest, non valet venditio: sed si subest, pro parte valet: & per officium iudicis pretium minuitur, & interesse præstabitur. hoc dicit.

b GVm seruo.[b]

1 ☞ *Accusatio non uitiatur, licet in eã non sit locus, dũmodo alia demonstratione sit certus.*

Demonstratione. Fines nõ sunt necessariæ, quando alijs demõstrationibus res certa redditur. h. d. Facit ad † q. [c] facta est accusatio contra aliquem de maleficio cõmisso i palatio potestatis Perusij. Opponebatur ꝙ locus erat incertus: quia nõ erant confines. Dixi hanc obiectionẽ non obstare. Casus est hic. vide de hoc dixi in l. libellorum. infra de acc. vbi plene no.

d FVndus[d] ille. In contractu iter vnos locus est iuri accrescendi quãdo promissoris hoc interest. h. d.

COnuenit. Not. legem per quam disputaui qõ. erat venditus reditus alicuius rei: an sit vẽditio vel locatio? Et videtur ꝙ nõ sit vẽditio, si cũ nõ cõmuteretur dominium, vt hic, in ver. tot. quod not. &c.

e RVtilia Polla.[e] Verbacõ tractus referũtur ad tẽpus contractus. Item lacus ius non habet. secus in flumine. hoc dicit Adde ad l. vicinus. infra de aqua pluuia arcen. &c.

f RActa conuenta.[f] Pactum super accidentalibus cõtractibus seu sup naturalibus[g] ex interuallo appositum ad exceptionẽ tãtũ prodest, sed si apponatur super substãtialibus, prodest etiã etiam ad actionẽ. h. d. Et habes hic vnam gl. magnam, cuius principium quasi vsq; ad finem tractatur in l. iuris gentium. §. q̃nimo. supra de pactis. Alia pars examinatur ĩ l. finali. supra de cõdictio. ob cau. &c.

1 ☞ *Per traditionem clauium uidetur tradita possessio rerũ existentium sub clauibus.*

2 *Traditio facta à non domino eo casu transfert conditionem usucapiendi, quo casu transfertur facta à domino dominium.*

h 1 GLauibus.[h] Not. † ꝙ clauib⁹ traditis videt̃ tradi possessio eorum, quæ sunt sub

2 clauibus. Not. secundo † ꝙ quo casu facta traditione a dño transfertur dominiũ, eodem casu traditione facta a nõ dño transfertur cõditio vsucapiẽdi. [i] De quo plene. in l. Põpo. §. iussu. j. de acquir. poss. &c.

k IN lege.[k] Paria vel similia sunt non esse, & nõ apparere. h. d. lex ista. No. ꝙ lapidicina dicitur, vbi lapis cẽdit: non vbi cẽdi potest &c.

l FIstulas.[l]

1 ☞ *Tradere sibiipsi ꝙ quis potest.*

2 *Notarius ꝙ possit scribere testamentum proprium.*

m FVndum[m] Tutor rem sibi debitã põt tradere sibiipsi. h.

1 d. quod not. † No. ꝙ aliquis tradit sibiipsi. In cõtrariũ facit l. ij. de stipu. ser. vbi qs nõ

m potest stipulari sibiipsi. Et ista faciunt ad

2 qõnẽ, † vtrũ notarius potest scribere testamentum proprium. Videtur ꝙ non, quasi seipsum non possit rogare. In contrariũ facit hæc lex. Dic vt dixi in d. l. ij. de stipulatione seruo. &c.

1 ☞ *Licet sit soluta quantitas pro parte, non tamen transit dominium pro parte.*

n QVi fundum.[n] Facit text. iste ꝙ licet sit soluta

1 quãtitas † pro parte, nõ tamẽ dñiũ acquiritur pro parte. Nõ enim alienasset nisi ĩ totũ alienasset: ar. infra de so. l. si rẽ. tñ fructus

n debet habere emptor pro rata: quoniam soluit pretiũ: vt infra de fundo dota. l. fi.

Frumenta. Qui suscipit in se casũ fortuitum, tenetur de casibus fortuitis communiter contingen-

o tibus.[o] h. d. Vel aliter. Casus fortuitus intelligitur inopinatus, non ex cõsuetudine eueniens. h. d. quod not. Dixi in lege, sed et si quis. §. quæsitũ. §. si quis cau. &c.

p TItius.[p] Pactum simile legi cõmissoriæ reprobatur inter creditorem et debitorem: non

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Lucius. Ad hunc §. vide Bar. in l. fi. ff. de oper. no. nun. in fi. & in l. si flumi-
nū. §. addcit. de dam. infect. & in l. si sub vna. §. fi. de verbo. obl. sed quid si de
nouo imponat, vide Bar. per istum text. in l. fi. C. de silentia. & suscep. lib. xj.
& vide in l. in vēditione. j. de act. emp. & in l. iij. & qd ibi Bal. C. de seruitu.
Vide etiā per Bar. post Gul. in l. sciēdum. in fi. prin. in vers. quid si habet an-
nos. ꝫ. qui satisda. cogan. adde Ro. consi. cclxxxviij.

inter debitorem & tertium. h d.

a Lucius[a] Titius. Obligatio personalis non sequitur fundi possessorem. h. d.

De in diem addictione.[b] *Rubrica.*

LEX I.

Quoties.[c] Nota istam distinctionē vtrum cōtractus sit purus, sed resoluendus sub conditione, an sit conditionalis. Item not. gloss. quæ dat hanc doctrinam. No. etiam gl. in fi. quæ facit differentiā inter vltimam voluntatem & contractus vide eam.[d] Quid in sententijs,[e] excōmunico te si non soluis intra decem dies, an sis statim[f] excōmunicatus? quid in dispositionibus[g] statutorum, vtrum æquiparabimus verba statutorum testamētis vel contractibus? dicā Deo duce in l. quibus diebus. j. de condi. & demon.

Bi autem.

Reuendito fundo qui debebat vigore promissionis reuendi, pignus resoluitur.

Sed & Marcellus. Opp. j. de ędil. edict. l. bouem. §. pignus. Sol. ibi redhibetur res ex volūtate emptoris, merito remanet pignus. Nō enim potest facere emptor sua voluntate quod pignus desinat: hic vero resoluitur eo inuito. Per hoc† induco[h] ad quæstionem: vendidi tibi fundū, hoc pacto q tenearis mihi reuendere intra biennium & reuendis. quæro an resoluat pignus. R ñ. certe sic: quia hoc fit ex necessitate prioris contractus: vt hic. sed si vendidi tibi rem: deinde videns me deceptum vltra dimidiā iusti pretij egi, & rem recuperaui vigore l. ij. C. de rescin. vend. an resoluatur pignus interim a te contractum? R ñdeo, non. Nam tu debitor non reddis ex necessitate. licebat enim tibi supplere iustum pretium, & retinere rem, vt d. l. ij. C. de rescin. vend. igitur ex voluntate, & non ex necessitate: ergo &c.

i Si uenditor.[i]

Aliter. Videtur velle iste tex. quod inter patrem & filiū non consistit obligatio naturalis: quod apparet ex eo quod supra dixerat de pupillo, qui non obligatur nisi naturaliter. Dixi in l. si id quod dominus. de condi. indebiti.

k Imperator.[k] Not. qd in dubio debet intelligi quod loquitur de actiōe prima de qua loquitur titulus in quo est lex. de quo dixi in l. fi. ꝫ. de condi. indeb.

l De lege commissoria.[l] *Rubrica.*

LEX VII.

m Post diem.[m] Nota bonum casum.

1 *Protestatio facta debitori ne soluat, quando excusat eum ne incidat in pœnam.*

n Mulier.[n] Not. quod † protestatio facta debitori ne soluat, excusat eum ne in pœnā incidat: quod intelligo verum quando protestatio, seu inhibitio fuit facta per iudicē[o] vel alium habentem authoritatem. ita intellige hic q fuerit facta per officiales fisci. Idem si a priuatis ex iusta causa:[p] vt C. quæ res pig. oblig. pos. l. nomen. & l. iij. C. de noua. alias nihil valet: vt l. vtrū. ꝫ. de cōstit. pecu. & l. si quis prohibuit. ꝫ. de publi.

De hæreditate uel actione uendita.[q] *Rubrica.*

LEX II.

Enditor. Solet. Nota q iniuria iudicis excusat si iniuriatus dolo caret. Iacob. de Aret. allegat eam j. de fideiul. l. exceptiōe.

1 *Pretium rei non dicitur esse ex re.*

iuuat protestatio facta, ne soluas: & qualiter debet fieri, vide no. Bar. in l. j. in prin. de oper. no. nun. in tribus tamen casibus non iuuat, de quibus in auth. sed iam. & ibi Bald. C. depos. Adde Bald. in c. j. de feud. dato. in vicem legis commissoriæ.

1 ¶ Commissoria. Ad istum tit. circa materiam pacti legis cōmissoriæ, vide per Alex. consi. inci. Videtur fortasse. per totum, maxime in iij. col. ver. quarto quia videmus. in j. vo. & vide glo. in l. ab emptione. in verbo cogeris. vbi Ias. in iij. col. ff. de pactis.

m ¶ Post diem. Ad istum tit. adde Bald. in c. j. de feudo dato in vicē leg. commis. quod pactum legis cōmissoriæ est multum graue & odiosum: quia si residuū pretij non soluat in termino, perdit soluere debens illam solutam vel arrhas datas: vt no. ff. de peti. hære l. sed & si lege. in prin. dic vt ibi secundum eum. & vide quæ dixi in l. fin. C. de pign. act.

n ¶ Mulier. In prin. huius legis, &c. Adde Bar. in l. non solum. §. morte. de ope. no. nū. i ij. quæstio. prin. Et ex dictis hic no.

a ¶ Lucius. Vide Areti. cōs. xxv. in ij. col. Barba. cons. xxij. in iij. col. in ij. vol. & Are. consi. cv. & vide in l. j. ꝫ. si cert. pet.

a ¶ Lucius Titius. De materia huius §. Vide Alex. in l. adoptiuum. §. j. in iij. col. ff. de in ius voc. vbi ponit quid iuris si ista reuerterētur ad vēditionem. de quo etiam vide Rom. in sing. suis in vlt. char. in sing. inci. ego declaro vbi vnā quæstionē. vide Ro. cōs. cccxj. quod non procedat fauore alimentorum, vide Ro. consil. ccclxxxviij. circa prin. Alex. cōsi. xviij. vol. v. col. j. item quid in testatore legante, ex tali fundo, vide singulari. Pau. de Cast. consi. liij. in iij. col. Item quando aliquis habet aliquē fundum obligatum ad aliquā solutionē annui legati, vid Feli. remissiue in c. ad audientiam. col. ij. in vj. conclusione. extra de rescrip. faciūt ad ista quæ habes in simili ad Bart. in l. fi ff. de leg. j. Itē istum tex. declara procedere, quando persona solum est obligata ad istam annuā prestationē: secus si fundus esset obligatus pro ea. vide Angel. post gl. ibi in l. hactenus. in fi. princ. ff. de vsufr. Alexā. in d. §. patronum. item vide ad istū tex. Aret. consi. lxx. in j. col. dicentem decisionem istā procedere, etiā si in venditione expresse esset dictum, quod res venditur cum sua causa, quia ita loquitur iste tex. vide ad regulam Alex. consi. xviij. in prin. vol. v.

b ✠ P O M A T E S. ¶ Addictione. Declara istum tex. vt per Ias. in l. ab emptione. in iij. col. ff. de pactis.

b ✠ P. P A V. P. ¶ De in diem addictione. De materia istorum pactorum, scilicet addictionis in diem, & legis cōmissoriæ, vide Alex. consi. x. Itē quod ista Rub. dum dicit adiectionē, sit deprauata, & quod debeat dici addictionem, vide Ias. in l. ab emptione. in glo. in verbo, rogatis. ff. de pact. vbi etiam ponit nonnulla alia in materia pacti addictionis in diem & legis cōmissoriæ: & an & quando operentur solutionem contractus ipso iure.

c ¶ Quoties. In princ. huius l. &c. per Bar. in l. quibus diebus. §. quidam. el ij. de condi. & demonstra.

d ✠ P. P A V. P. ¶ Vide eam. Vide ad Bar. in l. obligationum fere. §. condi tio. ff. de act. & obli.

e ¶ In sententijs. Vide in l. stipula. de verbo. oblig.

f ✠ P O M A T E S. ¶ An sis statim. Vide Ias. in l. si eum. §. qui iniuriam. in viij. col. ff. si quis cau.

g ¶ In dispositionibus. Bar. in l. fi. de regula Cato. dicit quod æquiparet vltimæ volūtati. per Flo. in l. ciuitas. si cer. pe. Bar. in l. vsusfructus. in fi. de stipser. & ibi doct. & Bal. de pace Constan. in xj. col.

h ¶ Induco. Adde Barto. in l. diem. j. de aqua. plu. arcen. & in l. si res. j. quibus mod. pig. vel hypo. sol. Adde quæ posui.

i ¶ Si venditor. in princip. huius &c. vide in l. fi. ꝫ. de condict. indeb. in xviij. & xxj. col.

k ✠ P. P A V. P. ¶ Imperator. Rubrica declarat dubiū tex. Vide Barba. in repetitione rub. de fide instru. col. xxv.

k ✠ P O M A T E S. ¶ Imperator. Vide Cepo. cōsi. xij. Ro. consi. ciiij. & Ana. consi. lxij. col. ij. in nn. & Panor. in c. ad audientiam. de re. eccle. nō alie. & Bart. in l. cum vir. col. j. in fi. ff. de vsuc. Pan. in c. suspicionis. col. ij. ad fi. de off. deleg. & Cepo. consi. xcviij. col. iij. & gl. in cle. j. de offi. dele. in verbo, executores. & Ias. in l. posthumo. col. ix. j. de contrāt ab. & col. penul.

1 ✠ P. P A V. P. ¶ De lege commissoria. Pro cautela ad faciendam legem cōmissariā habere locum, vide Cepol. in iiij. char. cautel. xxxv. & cclxiiij. & cclxxvj. Item an pactū legis cōmissorię firmet iuramēto, vide Bald. in l. j. C. de pact. pig. & Alexā. ibi in apostil. in l. fi. Vide etiā de materia Alex. consi. x. & omnino Bal. multa declarantem ibidē. vbi ponit an valeat in dote & in multis alijs casibus: & q in transactione non sit reprobatū vide Cō men. consil. clxxvij. in princ. vbi loquit an valeat, etiam pactum pro debito nō soluto, licet res sit empta iusto pretio. l. si fundus. §. fi. j. de pig. vbi Bar. & alij.

✠ P O M A T E S.

1 ¶ Commissoria. Ad istum tit. circa materiam pacti legis cōmissoriæ, vide per Alex. consi. inci. Videtur fortasse. per totum, maxime in iij. col. ver. quarto quia videmus. in j. vo. & vide glo. in l. ab emptione. in verbo cogeris. vbi Ias. in iij. col. ff. de pactis.

m ¶ Post diem. Ad istum tit. adde Bald. in c. j. de feudo dato in vicē leg. commis. quod pactum legis cōmissoriæ est multum graue & odiosum: quia si residuū pretij non soluat in termino, perdit soluere debens illam solutam vel arrhas datas: vt no. ff. de peti. hære l. sed & si lege. in prin. dic vt ibi secundum eum. & vide quæ dixi in l. fin. C. de pign. act.

n ¶ Mulier. In prin. huius legis, &c. Adde Bar. in l. non solum. §. morte. de ope. no. nū. i ij. quæstio. prin. Et ex dictis hic no.

o ✠ P. P A V. P. ¶ Per iudicem. De hoc non præceptum in dies excuse tur, & qñ, vide in Bertac. in verbo præceptum. in ij. col. vbi multa habes.

p ¶ Ex iusta causa &c. Sed istud vltimum fallit in deposito, ex quo non potest depositario fieri inhibitio, vt non soluat deponenti. l. penul. & auth. ibi posita. C. depos. & vide quæ habentur in l. hæres cum debuerat. j. ad Treb. Adde vt per Ro. consi. cclxxxviij.

q ✠ P. P A V. P. ¶ Vēdita. vide circa istam materiam vnam quæstionem pro Com. consil. liij. incip. Titius vendidit hæreditatem Titij, & asseruit in ea esse aliquos debitores, qui non reperiuntur postea in rerum natura, sed hæredes sui: & quomodo teneatur venditor ad interesse, vide ibi per eum. Item vide in materia Pau. de Cast. consi. ix. de eo qui vendidit rationem debitoris. vel alteri assignauit, ad quid teneatur, & quid si illi, cui assignatum est, conueniat debitorem, qui se non negat esse debitorem, & hoc non intimat ei qui assignauit, quod non teneatur. In contrariū vide Decium omnino consil. cij. Item quod assignans aliquem tanquam debitorē, debeat ostendere ipsum esse debitorem, & ei tradere instrumenta vel alias legitimas probationes debiti, vide tex. in l. si nouū. j. hoc titulo. & q infert Bald. ex eo. & sequitur Alex. in l. sciendū. in iij. col. ff. de verb. obl. Vide Dec. consi. cv. Et dum dictū est q tenetur vēditor nominis ostendere eum esse debitorem, intellige nisi quis venderet ius, quod habet cōtra talem. l. quod si in venditione. cum tribus seq. j. eod. vide Imo. & Ang. in l. si sic. §. j. de leg. j. Areti. in l. si quis. in §. differentia. in iij. col. de acquir. possess.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Venditor. In prí. vide Cy. in l. mater. de rei vend. C. dum tractat an pretium ſuccedat loco rei. An autem in emptorem hæreditatis trãſeat ius accreſcendi, vide Sali. in l. j. in v. q̃ſt. C. qñ non pet. par.

b ¶ Tertio nota per Bar. in d. l. mater. ad finem.

a Venditionem rei meæ, q̃ poſſum habere ratam re perempta ut in ſubſidium conſequar pretium.

3 Debitor rei actione perſonali quòd non teneatur eam tradere.

4 Quod conſequor nomine pœnæ occaſione rei tibi debitæ q̃ non teneor reſtituere.

VEnditor. [a] Primo ex hac lege nota pulcherrimam diſtinctionem inter venditorem hæreditatis, & rei ſingularis. Secũdo not. † q̃ pretiũ rei nõ dicitur eſſe ex re. quod facit ad multa, ſpecialiter ad intelle ctũ l. quod procurator ex re. ſupra de procu. Tertio not. [b] q̃ licet venditionem rei † meæ poſſum ratã habere re perempta in ſubſidiũ vt pretiũ cõſequar: vt l. vl. de neget. et l. mater. C. de rei ven. tamẽ hoc nõ contingit in re mihi debita, Quarto not. [c] ver. quãuis ſi neglexiſſet. q̃ ille, q † debet rem actione perſonali non tenetur eã tradere; & ſic non tenetur de fructibus perci piẽdis. quod dic vt dixi in l. ſi ſeruum. circa prin. & ibi tangitur in gl. j. de verb. obliga. Vltimo not. [d] q̃ illud quod cõſequor † nomine pœnæ occaſione rei tibi debitæ, non teneor tibi reſtituere. quod dic vt vidiſtis ſupra de peti. hære. l. vtrum. cũ l. ſeq. hoc dicit.

De reſcindenda uenditione. *Rubri.*

LEX VII.

SIid quod. Secũda emptio imperfecta non tollit primam perfectam. h. d.

Debitor ſi offert ſeparatim ſoluere, q̃ ex hoc non impeditur alienatio pignoris: ſecus ſi offert pecuniam.

Quando iudex præcipit aliquid fieri à partibus quod faciendum erat mutuo conſenſu, uno implente ex parte ſua, quantum ad eum habetur pro facto.

Si iudex pronunciat prout in conſilio: & in conſilio dicitur ipſum condemnandum: an uideatur condemnaſſe.

FVndus. [c] No. q̃ ſi debitor offert † ſe paratũ ſolvere, nõ impeditur alienatio, ſed valet, licet reſcindatur: ſecus ſi offerat pecuniã. h. d. Ita no. C. de diſtr. pig. l. ſi reſiduũ. de hoc dixi in l. prætor. infra de oper. nonun. Secundo no. [f] q̃ quãdo iudex † iubet aliquid fieri a partibus quod faciẽdum eſt mutuo cõſenſu partium, vno implẽte ex parte ſua quãtũ ad eum habetur pro facto licet alia pars nõ conſenſerit. Nã hic iuſſit venditionẽ reſcindi quod faciẽdũ erat cõmuni conſenſu: & tamẽ debitore ſoluente debitũ pretiũ vel vectigal, eſt ſtatim facta reſciſsio, vt hic patet: & res ī bonis ei[9] efficitur. Vltimo doc. allegant[8] hanc legẽ ad q. cõſultor † cõſuluit aliquẽ cõdemnandũ: quẽ cõdemnandũ iudex cõdẽnauit p hęc verba. Pronuncio ſecũdũ formam cõſilij: vtrũ illũ videatur cõdẽnaſſe? Diceba tur q̃ reus nõ eſſet cõdẽnatus: quia conſilũ nõ cõdẽnat eũ, ſed dicit ipſum cõdemnandum. hæc lex facit q̃ quãdo iudex dicit cõdẽnãdũ, videtur cõdẽnare; quia ſi iubet reſcindi vẽditionẽ, videt reſcindere. In cõtrarium facit C. ſi aduer. lib. l. j, cõiũcta. l. fi. & hoc tãgitur per Cy. in l. j. ſi aduer. liber. &c.

EIus à Lucio.

EMptor. No. quod licet aliquorum con

c ¶ No. q̃ ſi debitor offert † ſe paratũ ſolvere, nõ impeditur alienatio, ſed valet, licet reſcindatur: ſecus ſi offerat pecuniã. h. d. Ita no. C. de diſtr. pig. l. ſi reſiduũ. de hoc dixi in l. prætor. infra de oper. nonun. Secundo no. q̃ quãdo iudex † iubet aliquid fieri a partibus quod faciẽdum eſt mutuo cõſenſu partium, vno implẽte ex parte ſua quãtũ ad eum habetur pro facto licet alia pars nõ conſenſerit. Nã hic iuſſit venditionẽ reſcindi quod faciẽdũ erat cõmuni conſenſu: & tamẽ debitore ſoluente debitũ pretiũ vel vectigal, eſt ſtatim facta reſciſsio, vt hic patet: & res ī bonis ei efficitur. Vltimo doc. allegant hanc legẽ ad q. cõſultor † cõſuluit aliquẽ cõdemnandũ: quẽ cõdemnandũ iudex cõdẽnauit p hęc verba. Pronuncio ſecũdũ formam cõſilij: vtrũ illũ videatur cõdẽnaſſe? Diceba tur q̃ reus nõ eſſet cõdẽnatus: quia conſilũ nõ cõdẽnat eũ, ſed dicit ipſum cõdemnandum. hæc lex facit q̃ quãdo iudex dicit cõdẽnãdũ, videtur cõdẽnare; quia ſi iubet reſcindi vẽditionẽ, videt reſcindere. In cõtrarium facit C. ſi aduer. lib. l. j, cõiũcta. l. fi. & hoc tãgitur per Cy. in l. j. ſi aduer. liber. &c.

d ¶ Vltimo no. Plene per Bal. in l. prætor. §. quod de fructibus infra de qõ. authori. iudi.

e ¶ Fundus. Per iſtũ tex. dicebat no. Bal. q̃ ſemper vbi vendi tur res abſentis, requritur ſubhaſtatio, ſecũdum eum in l. ordo. C. de exec. rei iudi. & hic adde Bart. in l. acceptam. C. de vſu. & qđ ſingulariter loquutus eſt bar to. ī l. pe. j̃. de diſtra. pigno. & Bald. in l. acceptam. C. de vſu. in iĵ. colum. ponit íellectum ad hanc legem, & in effectu approbat intellectum gl. hic, quam ſimpliciter ſequitur Sali.

f ¶ Secundo not. Et vide no. ſ̃ l. Iulianus. §. ſi Titius. de act. emp. & Bar. in conſilio ſ̃ q. domini Ciõli de Actiano &c.

g ¶ Allegant. Adde quod no. Bar. in l. ſolent. ſupra de off. p. conſul. & leg. Adde Ange. cõſi. ccxlix.

☞ POMATES.

g ¶ Allegãt. Vide Aret. cõſi. vj. co. iiĵ. in iĵ. dubio.

☞ POMATES.

h ¶ Debet dari. Vide Allega. iſtum §. per Ro. conſi. cciiĵ. col. iĵ. in iĵ. dubio.

i ¶ De pericu. & commo. rei vendi. in prí. huius tit. &c. de hac materia adde ſuper q. de qua per Pe. & Bal. l. ſi paſcenda pecora. C. de pac. de qua dixi in l. vbi ita donatur. de do. cauſa mor. & de materia huius titu. not. p Bal. in l. ſi ea lege. C. de vſur. & late per eum, C. eo. l. j.

☞ P P A V. P.

k ¶ Si vinum. Circa regulam legis, illud. quam Bar. non legit quod vltima mora nocet, limita niſi primo moroſus cõmiſſiſſet dolũ in prima mora. tex. eſt ſingularis iuncta glo. in l. ſi per errorem. infra de actio. empti. vide Ro. ſingu. cclxxxv. incipien. nunquid, ſi

h trouerſia ſit cauſa petendi fideiuſſorem de euictione: tamen fideiuſſor debet dari generaliter pro qualibet euictione. & licet quis dubitet quæſtionẽ ſibi moueri à certis perſonis: tamen fideiuſſor debet dari[h] generaliter. Gl. mouet iſtam quęſtionem, & non ſoluit. j. titu. j l. pe. §. fin.

De periculo & cõmo. rei vendi. [i] *Rubri.*

LEX I.

k SI uinũ [k] uendidi.

Scis quod relatiuũ, quis vel qui, iunctum verbo futuri tẽporis, facit conditionem: vt l. Stichum qui meus erit. de le. primo. Sed nũquid participium faciat? hic videt tex. quod non, dum dicit, deguſtanda dixerit. & in fine dicit non eſſe conditionale. De quo dic vt dixi de conditio. & demonſtrationib. lege prima.

1 ☞ *Emptio quando dicatur perfecta ad hoc ut periculum ſit emptoris.*

2 *Contractus conditionalis quod conditione exiſtente fingatur retro perfectum.*

3 *Fictio quod non habeat locum, ſi reperit rem, ſuper qua figat pedes.*

1 NEceſſario. Quæro † quando dicatur emptio perfecta, vt dicatur periculũ emptoris, Dic vt in glo. in eo vero [l] quod gl. excipit caſum publicationis, vt l. ſi fundus. j. loc. dicunt quidam q̃ ille caſus contínetur ſub alio caſu quía intra ponitur: ſcilicet quando dolo venditoris fit. & ita intelligunt dictam l. ſi fundus. quod fuerit publicatus culpa venditoris: & ita intelligĩ exceptio. l. j. ſ̃. eo. certe illa lex habet duplicem intellectum. Primus quod ſine culpa venditoris fuit publicatus: & tunc hæc gl. procedit clare. Secundus quod culpa venditoris: & tunc in hoc eſt ſpeciale quod vẽditor teneatur ad pretium tãtum: licet alĩs teneatur ad intereſſe. Et ideo vidi in quibuſdam inſtrumentis apponi ſpecialiter iſtud capitulum quod venditor promittit duplum, etiam in caſu quo fundus eſſet publicatus. Vltimo no. in hoc §. [m] ſi pendente. † quod exiſtente conditione fingitur retro perfectum eſſe contractum, vt hic. Videbitis hoc clare l. potior. & l. qui balneum. infra, qui pot. in pignor. habe. Nota enim quod iſta fictio[n] non † poteſt habere locum, ſi non reperit rem eſſe, ſuper qua figat pedes. Vidiſtis ſ̃. ad l. Aquil. l. huic ſcripturæ. dixi ſ̃. ex qb. cau. ma. l. ſciendum. &c.

l ¶ Si vinum. Circa regulam legis, illud. quam Bar. non legit quod vltima mora nocet, limita niſi primo moroſus cõmiſſiſſet dolũ in prima mora. tex. eſt ſingularis iuncta glo. in l. ſi per errorem. infra de actio. empti. vide Ro. ſingu. cclxxxv. incipien. nunquid, ſi ſum magnus. ad fin. Item de regula & limitatione vide per Iaſ. in l. prætor. §. aliquando in j. not. ff. đ oper. no. nunc. vide ī materia regulæ. Alex. in l. femel mora. in j. col. ff. ſol. matri.

☞ POMATES.

l ¶ In eo vero Vide Alex. conſi. cxxj. in fi. volu. v.

m ¶ In hoc §. Et vide Bar. in l. ſi filius. de verb. obli. Adde qñ periculũ rei empt pertineat ad venditorem, Petr. de Ancha. conſi. cl.

☞ P. P A V. P.

m ¶ In hoc §. inquãtũ dicit hic, q̃ fructus percepti pendẽte cõditione per emptorem ſunt venditoris deficiẽte poſtea conditione, limita non procedere quando ī caſu deficientis conditionis emptor perdit pretiũ vide Ro. ſing. cccccl xj. incip. fructus. Itẽ q̃ ſi declaratio pretĩ eſſet ī aliquẽ collata, an interim emptor faciat fructus ſuos, vid Io. de Anna. conſi. xix. in iĵ. co. ad fi. & ſeq. & poſtea ponit ibi q̃ intellig. neceſſario iſta lex deficiẽte condit. ſecus ſi exſtaret poſtea.

n ¶ Fictio. limita Bal. in rub. C. eodem.

o ¶ Si in venditione. Et vide in l. cũ conueniret. C. eo. tit. & ibi Bar.

☞ POMATES.

o ¶ Si in venditione. Vide Alex. in l. petens. C. de pact. et in l. lecta. in xiiĵ. col. ī. ſi cer. pet.

p ¶ In rebus. Vide in l. cum conuenerit. et ibi Bar. C. eo. & in l. quod ſępe. §. in his. ſupra de contrahen. empt.

o ¶ SI in venditione. [o] Iſtud principium facit vtrum pactum nudũ veſtiatur cohærentia contractus conditionalis, &c.

p In libro ſexto. [p] Nota quod ſicut in rebus mobilibus non dicitur perfecta venditio antequam menſuretur: ita in rebus immobilibus, &c.

SErui emptor. Not. gloſſa quæ videt velle quod ad hoc vt quis faciat fructus ſuos, requiritur vt poſſideat ciuiliter & naturaliter. De quo per Cyn. in l. certum. C. de rei vendica. dixi plene in l. iĵ. §. ex contrario. j. de acquiren. poſſeſſ.

HAbitationum.

ANte pretium. Quando in limitatione contractus emergit

pericu

periculum euictionis, tenetur venditor satisdare de euictione. h.d. Glo. quærit nunquid contra alios. Dic quod sic, vt l.fi. ſ.tit.j. qđ tenet Dy. in l.j.§.stipulatio duplæ. vt ibi dicit plene j. de prẽto. stipul. Gl. & doc. in l. post perfectam. C. eo. titu.

De seruis exportandis. *Rubrica.*

LEX III.

b SI quis. [b] Nota ꝙ licet ex hoc pacto quæratur ius seruo: tamen potest ex voluntate vnius contrahentium vel vtriusq; mutari. Et sic facit ad quæstio. donaui Titio fundum, hoc acto vt post mortem eius perueniat ad ecclesiam. Certum est quod ecclesiæ quæritur ius: vt l. quoties. C. de dona. quæ sub modo. tamen poterit reuocari voluntate contrahentium. De hoc dixi in l. qui Romæ. §. Flauius. j. de verbo. obliga.

SIminor. Nota illud, quod fit tempore prohibito, licet cõferatur in temp⁹ permissum, c nõ valet, [c] quando lex resistit initio seu cõsilio, vt hic. quandoque vero prohibitio legis respicit effectum: & tunc secus, vt in l. in tempus. j. de hære. instit.

d SEruus [d] ea lege. Si pœna promittitur pacto nudo, non potest exigi, nisi interfit. h.d.

Incipit liber xix.

e *De actionibus empti[e] & venditi.* *Rubrica.*

1 *In obligatione rem tradi, post moram quod succedit obligatio ad interesse.*
2 *Interesse ratione personæ creditoris dicitur singulare.*
3 *Interesse licet referatur ad personam, quod intelligitur de eo quod est circa.*
4 *Interesse est triplex: singulare, commune, & conuentum.*
5 *Libellus quomodo formetur quando uenditor est in mora tradendi. nu. 7. & 8. ubi de triplici practica.*
6 *Principalis licet promittat factum, fideiussor potest promittere interesse.*
9 *Obligatio ad interesse quæ succedit post moram, qualiter succedat, an alternatiue uel copulatiue.*
10 *Sententia quando agitur ad interesse post moram quomodo formatur, & an ferantur duæ sententiæ, an una.*
11 *Interesse principale licet ueniat in obligatione: uenit etiam officio iudicis post litem contestatam cum mœpit esse in mora.*
12 *Venditor an possit præcise compelli ad rem tradendam.*
13 *Obligatio qua tenetur uenditor ad rem, est obligatio participia. scilicet habet partem de obligatione faciendi, & partem de obligatione dandi.*
14 *Si uenditor in prima causa fuit condemnatus ad interesse, quia rem non dabat appellauit, in causa appellationis, an dando rem liberetur ab interesse.*
15 *Emptor an præcise cogatur ad solutionem pretij. quod sic.*
16 *Si emptor uult pretium commune, & non interesse, an possit.*

LEX I.

f SIres [f] uendita. Si venditor est in mora tradendi rem, potest conueniri ad interesse singulare ipsius emptoris quod est circa rẽ, quod potest excedere pretium commune & conuentum. h.d. Diuiditur. Primo ponit dictum. Secundo illud declarat. Tertio ponitur determinatio siue responsio cuidam tacitæ obiectioni. Secun
1 da ibi: hoc est, &c. Tertia ibi: hoc autẽ. Nota ꝙ in †obligatione rem tradi, post moram succedit obligatio ad interesse: vt possit in petitionẽ deduci: vt hic, dum dicit, quãti interest agere. †No. quod interesse dicitur singulare respectu personæ
2 creditoris, vt hic dũ dicit, ꝙ rem habere interest emptoris: vt
3 j. de reg. iur. l. quatenus. †Nota ꝙ licet istud interesse referatur ad personam, intelligitur de eo quod est circa rẽ: dum dicit ꝙ habere rem, &c. Tertio not. secundum glo. nostram in fine
4 ꝙ triplex est interesse, s. singulare, cõmune, & cõuentum: licet aliquí contra. Opp. ꝙ vẽditor nõ teneat ad tradendũ: vt j. eo. l. iij. §. si iter. Sol. hic loquitur in rebus corporalibus: ibi in incorporalibus. Opp. ſ. de rescin. ven. l. cum emptor. §. emptio.
5 Solu. ibi habetur pro tradita. Venio †ad ij. gl. & assumo eam
g post prin. [g] Primo quæro: si venditor est in mora tradẽdi rem: qualiter debeat formari libellus contra eum. in glo. tãguntur tres modi notabiles. Primus ꝙ agatur ad rem: & tempore sententiæ interrogabitur reus si vult dare rem vel interesse: & si dixerit se nolle dare rem: tunc ad interesse condẽnabit: vt hic,

a ¶ Glo. quærit. Vide Bar. in d.l.si post præfatam. & qđ dixi ꝑ ista iura in l. in cõmodato. cũ sequẽti. ff. cõmodati. post Bar. add Ro. cõs. viij. Ang. cõs. cxxj.

b ¶ Si quis in prin. &c. Ad intellectũ huius legis, & quod hic per gl. not. vide Bart. in l. Aristo. ff. de donat. & in l. fi. ff. de condi. ob cau. & regulariter an & quando ius quæsitum tertio facto meo possit per me reuocari, vide Bald. in l. cum a socero. C. de iure do.

& l. si traditio. C. eod. Et si opponis: ergo ad aliud agit̃, & ad aliud fit cõdẽnatio, cõtra l. fi. C. de fideicõ. lib. & l. si fundus. ſ. cõi di. & l. Põponius in negotijs. ſ. de nego. gest. Rñdeo, non mirandũ: quia alias hoc fit, vt l. ædiles. §. itẽ sciendũ. j. de ædi. edi. & l. vinũ. ſ. si cer. pet. vt dicit glo. doc. moder. reprehẽdũt istã gl. per dictã rationẽ: quia super eo debet formari sentẽtia ꝙ petitur per dictas leges. Nõ obstat l. vinum. quia ibi apparet ratio. Nõ obstat l. ædiles. §. itẽ sciendũ. quia loquit̃ in his quæ veniũt iudicis officio: sed hoc interesse venit iure actionis: vt l. stipulationes nõ diuiduntur. ver. Celsus. j. de ver. ob. ita tenet Cy. in l. si traditio. C. eo. Idẽ videbat̃ sentire do. Iac. But. Ego aũt sustineo istã practicã. Nam
6 interesse non dicit̃ esse aliud a re qđ apparet: quia licet †principalis promittat factũ, fideiussor põt promittere interesse: vt l. stipulatus. j. de fideiuss. qđ no. per gl. in l. cum filius. §. fi. j. de ver. ob. & l. si quis pro eo. in prin. j. de fideiuss. & tñ cõstat ꝙ fideiussor nõ põt accipi in aliã rẽ quã principalis: vt l. si ita. & l. Græce. §. illud. j. de fideiuss. Prẽterea, licet interesse veniat iure actionis: potest etiã dici alio respectu ꝙ veniat iudicis officio, vt j. dicã. Præterea, sententia potest ferri secundũ conuentionẽ partiũ: vt l. si conuenerit. j. de re iud. Sed quando negat se velle dare rẽ: videt̃ velle condẽnari ad interesse: merito poterit ad hoc condẽnari quasi velit. Vnde ista practica põt sustineri, sed huic legi non congruit. Se
7 cundus modus †practicandi est, ꝙ postq̃ venditor est in mora tradendi rem principaliter & directo formetur libellus ad interesse. Casus est hic, & in d.l. si traditio. C. eod. & j. de re iu. l. si quis ab alio. Et ista est verissima practica: sed contra eã facit j. de ver. ob. l. si seruũ. ſ. fi. Gl. non soluit. Tu dic ꝙ ibi loquitur in obligationibus dãdi, in quibus non succedit obligatio ad interesse in contractibus innominatis: hic vero in obligatione rem tradi. Tenetur enim venditor rem tradere, non dare emptori: vt l. ex empto. in princ. j. e. vnde ista practi
8 ca est verissima. †Tertia practica est ꝙ libellus formetur sic: Peto te condẽnari ad rẽ: & si rem non tradas, peto interesse. Et hoc tutius est, secundũ gl. & istã tenẽt doc. in l. si traditio. C. eo. Sed do. And. de Pisis in l. si insulam. j. de ver. ob. tenebat contrariũ: quia cũ vtrũq; veniat iure actionis: debet actor eligere: vt in l. qđ in hęredẽ. §. eligere. ſ. de tribu. Istas tres practicas tangit gl. in l. ij. §. itẽ si in facto. j. de verb. obli. Ego examino multũ pulchre in l. stipulationes non diuiduntur. j. de verb. obl. & su
9 stineo istam tertiam practicã. Pro † cuius
h declaratione est videndũ [h] ꝙ licet post moram succedat obligatio ad interesse, quali-

c ¶ Non valet. De quo vide Barto. & Bal. in l. quod sponsæ. C. de dona. ante nup & in l. si cõstante. §. quoties. & ibi Bar. j. ſo. mat. & in l. in tẽpus. j. de hæred. instit. & Bar. in l. j. §. nunciatio. de oper. no. nũ. vide tñ Bar. omnino in l. alio. §. elegãter. fol. mat. & vide quod no. Bart. in l. cum filius. §. fi. ff. de ver. ob. & Bar. in l. quod dicitur. circa fi. eo. tit. & per Bar. in l. si sponsus. §. si vxori. de donat. inter virum & vxo.

d ¶ Seruus. In princi. huius l. &c. vid Bal. in l. quamuis. C. de vsur. & ad not. per Cyn. hic vide not. Bal. in l. cũ allegas. in iij. col. C. de vsu. & in l. j. iij. colũ. in ver. quid si promitto ex causa. C. de sent. quæ pro eo qđ interest, &c.

✠ P. PAV. P.

c ¶ De act. empt. Vide plura in ista materia actionis empti, quid in ea veniat, & de natura sua vide per Iaso. in §. actionum. in ix. x. & xj. char. Insti. de act.

✠ P. PAV. P.

f ¶ Si res. Circa materiam l. j. quomodo exequenda sit sentẽtia, qua pronunciatum est rẽ tradi debere, si tradi nõ possit, & an sit exequenda super interesse, vide Roma. consi. cclxx. & cõsi. cclxxxj. vbi etiam ponit an valeat sententia, in qua cõdemnatus est aliquis ad restitutionem rei si extat, & si non exrat ad æstimationem.

f ¶ Si res. in princ. huius l. &c. Vide in princip. huius legis Pau. de Ca. hic quærit aliqua vtilia vltra Bar. hic.

g ¶ Post princi. Quæro qualiter emptor petens sibi rem tradi debeat libellare, vide Bal. in l. si traditio. C. eo. Et ad istã primam practicam vide in simili gl. no. & ibi Bal. & docto. in l. si quando. in gl. fi. de leg. j. & Bald. in l. j. in v. col. C. de his quæ pro non. Adde quod libellus iste ꝑcedit. Peto rem: & si non tradas, interesse peto, vt voluit Bal. consi. lxxxviij. iij. lib.

h ¶ Est videndum. Vide Bar. in d.l. stipulationes non diuiduntur. in q. v. ff. de verb. ob. Adde tamẽ in hoc ꝙ in obligationibus facti succedat obligatio ad interesse: in tantũ ꝙ ipsum interesse est in actione & petitiõe. quod videtur probari hic, & in l. h. & ibi Bart. ff. si quis in ius voc. non ier. Et hãc partem

Universidad de Deusto
Biblioteca

vbique tenet Bar. maxime in l. ſtipulatiões nõ diuidũtur. §. Celſus. licet gl. teneat contrarium in l. ſi qs ab alio. de re iudi. ſed Angel. in d. l. fi. concordando videtur diſtinguere an qs poſsit preciſe cõpelli ad factũ, videlicet in caſu, in quo ſit electa induſtria pſonæ ſecũdũ id quod habetur in l. j. §. ne aũt. C. de ca. tol. et late per Bar. in d. l. ſtipulatiões nõ diuiduntur. viij. q. an vero nõ.

¶ Adde q̃ opinio. Mar. ſequitur Bald. conſi. cxiij. lib. iij.

5 P. P A V. P.

a ¶ Vtrũ venditor. Vide per Bar. & omnes in l. ſtipulationes nõ diuidũtur. de verb. ob. gl. et oẽs in §. pretiũ Inſt. de empt. & vendi. in l. cõtractus. C. de fide inſtr. in l. j. C. de ſen. q̃ pro eo quod inter. vbi dicit Bal. cõem eſſe opinione q̃ non cogatur præciſe tradere, niſi qñ põt cõmode tradere, id eſt, quando res non eſt ſubiecta euictioni et opi. Mar. eſt q̃ cogatur præciſe, ſi habet eam: ſecus ſi non habeat. ſequitur cõiter Imol. in d. l. ſtipulationes non diuiduntur. & ibi etiam alij: & vide etiã Feli. ĩ c. cum Ioannes. in xij. col. extra de fide inſtr. Itẽ adde q̃ quando de venditiõe eſt factũ publicũ inſtrumẽtũ, tenetur vẽditor præciſe. Vide ſingulariter Bald. in l. j. col. pen. verſi. ſed pone. de quo per Moder. in d. l. ſtipulationes. nõ diuidũtur. Itẽ ad regulã, q̃ quis nõ cogatur præciſe facere. Sed veritas videt pẽdere ab illo paſſu, q̃ ex ſentẽtia poſsit quis præciſe cogi. de quo in j. qui reſtituere. de rei vendic. qa Bal. ibi mouetur ſolum iſta ratione & ĩ hoc Alex. in d. l. ſtipulationes nõ diuidũtur. in xiij. col. tenet oppoſitũ, reſpõdendo ad l. qui reſtituere. Ideo corruẽte fundamẽto, corruet deciſio. Conſidera. quia ẽt Moder. Senẽſes ĩ d. l. ſtipulatiões nõ firmãt iſtud dictũ Bal. et pro eo allegat An. in l. is cui. ff. de ceſsio. bono. vbi quis põt præciſe cogi, dũ dicit q̃ non habet locũ ceſsio bonorũ, vbi qs põt pci ſe cogi. Et ponit exẽplum in debitore p inſtrumẽtũ guarentigiatũ, ſed Ang. parũ facit: quia præſupponit q̃ de hoc extaret ſtatutum, vt per eum. aduerte tamen, quia quicquid ſit in alia obligatione facti proueniente ex ſententia cõdẽnatus ex cõtractu venditiõis ad tradẽdũ põt præciſe cogi, vt eſt gl. in d. l. qui reſtituere. quam ibi notat Bal. et Ang. ibi dicit per eã limitari omnia iura mũdi. Et iſtud probatur ibi in tex. in fin. Ideo ſtante fundamẽto Baldi militaret ejus deciſio de inſtrumento q̃ indiſtincte præciſe cogatur. Et vide pro deciſione Bal. et Aret. in l. ſi ſeruum. §. fi. in ij. col. ff. de verbo. oblig.

ter ſuccedat: an q̃ ſecunda tollat primam an vero copulatiue, ita q̃ vtraq; cõpetat, & vtrunque poſsit peti: an alternatiue, ita q̃ altera tãtũ cõpetat, & altera tantũ poſſit peti. Quod vna non mouet aliam, probatur in l. ſi quis a ſocio. ſupra pro ſocio. et l. prædia. infra eo. quæ leges etiam volũt q̃ iſtæ actiones nõ dantur copulatiue: qa eatenus tollitur vna quatenus per aliam exigit. Hoc apparet in l. ſi inſulã. infra de ver. ob. vbi ſi mora circa rẽ purgatur, tollitur obligatio intereſſe. Gl. rñdẽdo ad quã dã rõne factam p̃ Mar. dicit q̃ obligatio ſuccedit ad intereſſe alternatiue. quod nota. prout in gl. habetur alternatiue. alij habẽt copulatiue: & ſic videtur rõ do. And. de Piſis vera q̃ procederet libellus prædictus. Ideo doct. in l. j. C. de ſen. quæ p̃ eo qđ intereſt. tenent q̃ obligatio ad intereſſe nec copulatiue nec alternatiue ſuccedit ſed ſolute. Iſtud nihil eſt dicere: quia ſolута ſemper reſoluitur in copulatiuã vel deiunctiuã. infra de ver. ſig. l. ſæpe. et l. alienationis. in fi. e. ti. & per Dy. in c. in alternatiuis. extra de reg. iur. lib. vj. et ideo tenet gl. iſtã, ſ. q̃ obligatio ſuccedit alternatiue. Sed eſt aduertẽdũ q̃ alternatiua aliquando cadit ĩter res debitas: tũc ĩ dubio ẽ electio dẽbitoris: vt l. plericq; ĩ fin. j. de iur. dot. Qñq; cadit alternatio ĩter actiões, ſeu obligationes: tũc electio eſt actoris: vt l. qđ in hæredẽ. §. eligere. ſ. de trib. et l. cũ filius. §. varijs. j. de leg. ij. Põt ergo actor eligere q̃ vult vel petere rẽ vel intereſſe. Sed eſt aduertendũ q̃ licet actor petat principaliter rẽ, habet reꝰ facultatẽ ſoluẽdi ĩtereſſe, & ſe liberãdi eo caſu, quo nõ põt p̃ciſe cõpelli ad rẽ tradẽdã, vt j. dicã. Licet ergo vtrũq; ſit principaliſ ĩ obligatiõe, ſi quãlibet obligationẽ reſpicis p̃ ſe: tñ ſi reſpicis obligationẽ đ re credẽda ſolũmõ, et eius cõdi. q̃ rei traditio eſt in obligatione, et in ſolutiõe intereſſe: vt leg. ſiqs ab alio. in fi. infra de re iu. Sicut dicimus in actiõe noxali, in qua quantitas eſt in obligatione noxæ deditio in ſolutione: vt l. miles. §. decẽ. de re iu. Cũ igitur hoc ſit: apparet q̃ p̃cedit iſte libellus: peto te cõdẽnari ad rẽ: & ſi rẽ nõ dederis, peto intereſſe. Nõ enim p̃pono duas actiões, ſed vnã tãtũ, ſ. illã q̃ ad rẽ cõpetit, dando tibi facultatem ſoluendi intereſſe, ſicut & lex concedit. & ſic procedit practica iſta. Sed tunc quæro qualiter formabitur ſententia. Et† nunc redeo ad prĩci. gloſſ. & quæro vtrum ferantur duæ ſententiæ ſicut in arbitrarijs: vna de retradenda: alia de intereſſe: an vna tantũ. Reſpõdet gl. q̃ vna tãtũ, cũ hic non reperiatur q̃ duæ ferantur. Vide iſtã glo. et tene mẽti: nam iſta eſt vera determinatio, ſ. q̃ vna tãtũ feratur. Rõ, quia actiones arbitrariæ dicũtur propter iudicis arbitrium, quod ĩ eis ſuccedit, propter iudicis officiũ quod ſuccedit propter contemptũ, nõ ex natura ipſius actiõis: et ideo eſt neceſſe q̃ primo feratur ſentẽtia, cui nõ pareatur propter qđ ſuccedit officiũ iudicis: vt leg. ſi cum exceptione. §. in hac, ſ. quod metus cau. & dixi tibi in leg. in actionibus. ſupra de in litem iuran. et l. qui reſtituere. in fi. ſ. de rei ven. Sed in iudicijs bonę fidei intereſſe venit iure actionis: & eo ipſo q̃ vẽditor eſt in mora. ſuccedit obligatio ad intereſſe: iõ non eſt neceſſe q̃ ferãtur duæ ſniæ. & hãc gl. no. quã ego neſcio alibi. In eo tamẽ qđ gl. dicit q̃ vna tãtũ ſentẽtia feratur, etiã ad ĩtereſſe: licet hoc poſſet eẽ verum, ſecundũ ea quæ dixi: non tamẽ eſt neceſſe. Põt enim ferre ſentẽtiam de re tradẽda, et tamẽ reus liberabitur ſoluẽdo intereſſe. Rõ, quia cũ intereſſe ſit in ſolutione ex diſpoſitione legis, vt dictũ eſt, iſta facultas ſoluendi poteſt eſſe ẽt poſt ſententiam: vt l. item veniũt. §. cũ prædiximus. ſ. de peti. hære. Iſta dixi plenius in l. ſtipulatiões nõ diuidũtur. infra de verb. obli. Venio ad ordinẽ gl. et quæro quid ſi ex eo, q̃ res nõ traditur, incipit intereſſe mea in quinque in principio, poſtea in alijs quĩque.

11 et dic vt in gl. Nota iſtam† gl. quæ tenet, q̃ licet intereſſe principale veniat in obligatiõe, venit etiã officio iudicis poſt lit. cõte. cũ incœpit eſſe in mora: vt ſi quis ageret ad rẽ nulla mora p̃cedente, cũ mora incipiat poſt lit. conteſt. & ſic incipiat intereſſe deberi: et hoc venit officio iudicis: vt ſ. tetigi circa primã practicã. dixi etiã circa tertiã. Sed eſt aduertendũ: quia videt q̃ titulus iſtius qõnis nõ procedat. Nã ſtatim cũ qs eſt in mora tradendi, cõmittitur intereſſe ad totũ valorẽ rei: vt hic in tex. Nõ ergo põt dici q̃ ab initio intereſt in quinque: poſtea in alijs qnque: quia ab initio intereſt in totũ, & puto q̃ hoc ſit verũ, ſi loquimur de intereſſe: quia res nõ tradit: quia totũ ab initio committitur. Sed ſi loquimur de intereſſe circa rẽ, de quo loquitur tex. in leg. ex empto. §. fi. infra eo. q̃ dicit q̃ ab initio cõmittit in minus, loquit gl. qñ fuit in mora cauẽdi, et ſimiliũ, nõ quan

12 do fuit in mora tradendi. † Itẽ q̃ro, vtrũ venditor[a] poſsit præci

a ciſe cõpelli ad rẽ tradendã. Mar. q̃ ſic ſi eã habet. Io. contra: et reſpõdet ad iura Mar. vide gl. quæ videtur hic inclinare ĩ opinionẽ Bulga. et Io. et pro op. Io. videt caſus in l. ſi iactũ. in fi. j. eo. ſed Inſtitu. de emp. et ven. §. pretiũ. tenet opi. Mar. quã ſequitur Dy. in l. ſtipulatiões nõ diuidũtur. in diſtinctione magna. infra de ver. ob. et doc. in l. ſi traditio. C. eod. mihi videtur ipſa veritas intelligendo prout infra dicã. Pro cuius euidentia debes ſcire q̃ quando eſt in obligatione, rẽ dari, ex cõtractu nominato quis præciſe cõpellitur: vt l. vbi aũt nõ apparet. in fi. infra de ver. ob. quicqd dicat Io. hic rñdendo ad illã legẽ in obligatiõibus autem facti quis non compellitur præciſe, ſed liberatur ſoluẽdo intereſſe: vt l. ſi quis ab alio. infra de re iud. & l. ſtipulationes nõ diuiduntur. ver. Celſus. infra de ver. obl. Mõ o-

3 bligatio qua† tenetur venditor, eſt quædam obligatio participialis, quæ partem capit de natura obligationis faciendi: et partem de natura obligatiõis dãdi. ſicut dicimus in grammatica q̃ participiũ capit partẽ de nomine, partem de ver. Ita hic obligatio capit partẽ de vno, et partem de alio. Cũ enim tradit rem, debet eã facere accipientis, ſi eſt dominus: et ſic ſentit de natura obligatiõis dãdi. Si nõ eſt dominus, debet trãsferre vſucapiendi cõditionẽ: vt l. ex empto. in prin. infra eo. et hoc eſt quod dicit tex. in l. in conuẽtionalibus. in fi. infra de ver. ob. vbi dicit q̃ obligatio, rẽ tradi, ex cõtractu venditiõis nõ continet nudũ factũ, ſed cauſam bonorũ, i. proprietatẽ vel vſucapiẽdi cõditionem. Ita intelligit gl. in l. iij. §. j. infra eo. in gl. ſup ver. cõtinetur. Hoc etiam tenet gl. ſupra ſi cer. pet. l. certi cõdictio. in j. gl. magna. vbi dicit quod venditor non tenetur ad verum factum. Cum igitur iſta obligatio ſit participialis, eligitur q̃dam media via: vt ſi habet rem, cogitur præciſe tradere: & in hoc ſapit naturam obligationis dandi. ſi eam non habeat liberatur ſoluendo intereſſe: et in hoc ſapit naturam obligationis faciendi. Sed ſi rem tradi, eſſet in obligatione ex alia cauſa, quam ex cauſa emptionis: tunc indiſtincte liberaretur ſoluendo intereſſe: vt leg. ſi fundum certa. infra de verb. obli. & leg. ſtipulationes non diuiduntur. in princi. eodem titu. Iſtud plene examinaui in dicta leg. ſtipulationes non diuiduntur.

b ¶ Prima cauſa. Et ſic no. hic ex iſta gl. ſecunda ad fi. q̃ poteſt mora purgari inſc ã appellationis. nã ſi tu fuiſti in mora in renunciando liti ante concluſionem in cã potes renunciare appellationis. ita dicit Cy. & Ray. in l. alia. C. de his qui. vt indig. p̃ tex. no. in l. q̃ cum maior. §. accuſaſſe. de bo. lib. et pro-

b Quęrit gloſſ. † quid ſi in prima cauſa [b] fuit ad intereſſe condemna

batur etiam ista gl. licet Barto. solus hic in terminis huius gl. reprehendat istā gl. & aliter loquaſ quā loquuntur Ray. & Cy. dicunt q̄ poteſt mora purgari in cauſa appellationis, ſi eā reus nō purgauit in cā principali, ſ. quo ad euitandā pœnam legalē, prout loquitur tex. in d. l. alia. & l. poſt legatum. j. de his quib. vt indig. in prin. nā a lege imponitur pœna perditionis relicti in teſtamento, ſi ille, cui relictum eſt in teſtamēto, accuſat teſtamentum de falſo, & perſiſtit in accuſatione falſi vſque ad ſniam renūciando liti vel donec ſit concluſum in cauſa: remedium eſt, dicit Cy. & Rayn. ibi, q̄ patiaſ ille qui accuſatur teſtamentum de falſo. ſententiā cōtra ſe ferri, deinde appellet, & antequā perueniaſ ad ſniam in cā appellationis, vel concludatur in cā, renūciet illi accuſationi: quia tūc purgabit pœnā in cauſa appellationis, & ſic nō perdet relictū, per l. qui cū maior. §. accuſaſſe. j. de bo. lib. & cū Cy. & Ray. concordat Bal. & Fulgo. ibi & Bald. in c. j. §. porro. ad fi. in tit. quæ fuit prima cauſa beneficij amittēdi. & Pau. etiam in d. l. alia. vide ibi dicta.

¶ POMATES.

a ¶ Quæro quid. Refert & ſequiſ Ange. Areti. & ibi Iaſo. in ij. & iij. col. i §. actiones. Inſti. de acc.

¶ P. PAV. P.

b ¶ Si fuit ſciens. Adde q̄ ſi quis ſciat alterum habere dominium directū in re ſibi promiſſa, & q̄ promiſſor ꝓmittat iſſam rem pleno iure dari, non intelligitur de dominio vtili, quod ſciebat eſſe alterius. vide Com. conſ. clxxxiij. incip. dominus conſignorus. poſt mediū. vide quæ habes in materia q̄ certus non debeat certiorari, in Bertachi. in verbo, certus. & in verbo, notificatio.

¶ POMATES.

c ¶ Quod licet. Et vide Barba. conſi. lvj. in iiij. col. in ij. volu. & vide pulchre Ange. Aret. in §. prætorum quoq;. Inſti. de iure nat. & Alexan. oino conſi. xcv. volum. v.

d ¶ Certus eſt. Quando ſcienti ſit denunciādū, vide per Bal. in c. j. ſi de feu. vaſal-

demnatus, quia non dabat, appellauit: an in cauſa appellationis liberaretur ſoluēdo rem. gl. dicit q̄ ſic: quia nō videtur pronūciatū: vt l. j. in fi. j. ad Turpil. & illud q̄d gl. dicit, an ſit verum, apparet ex practicis ſupra datis: Aut ego petij rē ſimpliciter, aut petij rem: & ſi nō daret, petij intereſſe. Et ꝓcedit iſta gl. quia q̄ncunq; illud: q̄ petiť, offertur vſq; ad ſententiā reus liberaťur: vt Inſti. de perpe. & tēp. act. in fi. & l. ſi reus. §. de procura. ſed appellatio extinguit pronunciatū. ergo &c. vt hic in gl. Sed ſecundū ſecundā practicā quādo intereſſe petiť præciſe, nō procedit iſta gl. quia tunc licet offerre rē vſq; ad lit. cōteſt. non poſt: vt l. ſi inſulam. j. de verb. ob. ſed appellatio extinguit ſniam ſeu ſuſpendit pronunciatū, & reducit omnia ad litis cōteſt. effectū ante litis cōteſt. non extinguit: vt l. ita demū. C. de ꝓcu. ergo nec in cā appellationis poterit offerri, ſicut nec in principali. Quęrit
15 gl. quid econuerſo †, vtrū emptor præciſe cōpellatur ad pretiū. Dicit gl. q̄ idē q̄d in vēditore. Iſtud eſt nouū, & dico q̄ eſt ſimpliciter falſum. Nā venditor, quia tenetur ad ſpeciē, liberaťur rē tradēdo: emptor, quia tenetur ad genus, debet pretiū facere accipientis: vt l. ex empto. in prin. j. eod. ſed in obligationibus dādi quis præciſe cōpelliť dare: vt l. vbi aūt. in fi. de verb. obli. ergo & hic. Pręterea, aut tu dices q̄ emptor tenea
tur ad intereſſe q̄d eſt circa rem. & hoc eſt falſum: quia nō cadit intereſſe circa rē, vt l. numis. §. de in litem iur. Aut intelligis de intereſſe extra rē: & illud non eſt de quo iſta lex loquitur, Præterea cōtra nō facien tē non habetur ratio intereſſe extra rē, ſed cōtra male facientē: vt l. ſi ſterilis. §. cū per venditorē. j. eo. l. Iulianus in prin. j. eod. dicendū eſt ergo emptorē pręciſe compelli ad dandū. Venio ad ſequentē gl. dicitur hic q̄ iſtud intereſſe excedit quādoq; pretium commune & conuentum. Quæro, quid[a] ſi emptor vult pretium commune
16 †& nō intereſſe. Azo in ſumma. C. de ſen. quæ pro eo quod intereſt. tenet q̄ hoc nō poſsit. In contrariū glo. de rei vend. l. q̄ ſi poſſeſſor. & iſtud eſt verū: quia caſus eſt ibi. Si autem non vult intereſſe ſingulare, ſed cōmune, audiť. vide gl. iſtā. Venio ad iij. gl. pro cuius declaratione primo eſſet videndū quid ſit intereſſe. Secūdo quotuplex ſit intereſſe. Item de natura intereſſe circa rem & extra rem. Item de natura intereſſe ſingularis & communis intereſſe quod conſiſtit in damno & in lucro, dixi in l. j, C. de ſen. quę pro eo q̄ intereſt. & ibi multa noua dixi, &c.

☞ De omnibus quæ doloſe fiunt, agitur actione ex empto.

Venditor quòd tenetur de ſeruitute ſi ſciuit & non monuit emptorem, licet dixerit ſe nolle de ſeruitute teneri.

Qui eſt certus, quando debeat certificari.

Venditor.

Qui celat qualitatē, per quā rei cōditio fit deterior, hac actiōe ad intereſſe teneť emptori ſi fuit ignorās: ſecus ſi fuit ſciēs[b]. h. d. Primo ponit dictū, & rationē dicti. Secūdo declarat quid eſt celare, ponēdo circa hoc tres caſus. Tertio declarat rationē dicti.

Quarto declarat quandā exceptionē poſitā in dicto, ſ. ſi emptor ſciuerit. Secunda ibi: ſed ſcire. Tertia ibi: & gñaliter. Quar-

1 ta ibi: hæc ita vera ſunt. No. †q̄ de omnibus quæ doloſe fiunt, pōt agi hac actione.

2 Nota in ver. ſed & ſi ꝓponas. †q̄ licet[c] vē-

c ditor dicat ſe de ſeruitute nolle teneri: tñ teneť ſi ſciuit & nō monuit emptorē ignorātē. Idem in eo qui appoſuit pactū quod de euictione nō teneť: vt j. eo. l. teneť. §. fi. q̄d eſt no. & eſt aduertendum q̄ tunc formabiť libellus ſic: Peto te cōdēnari: q̄a ſciuiſti & celaſti. et dať iſta actio ad intereſſe: vt l. q̄d ad ſeruitutes. j. de euict. & ſic habes iā duo capita actiōis ex empto. Vna, ſi res vendita nō tradať: vt in prin. Alia ſi
3 rei qualitas celať, vt hic. Vltimo not. †q̄
d q̄ certus eſt[d] &c. vt extra de reg. iur. inv j. c. eū q̄ certus. Ad iſtud opp. gl. de l. denū ciaſſe. in pri. j. de adul. & nō ſoluit. Dy. in d. c. eū q̄ certus. ſoluit, & nō bene. Tu dic
e q̄ quādoq̄[e] denūciatio ſit ſolū ad certificādum aliquē non ad aliū finem: & ſic tunc ille, q̄ certus eſt, certiorari, nō debet, vt hic cū ſi. Quādoq̄ denūciatio ſit ad aliū finē, ſ. vt inciteť ille, cui fit denūciatio ad aliq̄d faciendum, vt ſi volo denunciare vēditori q̄d mihi moueť lis, vt veniat ad me defendendum: tūc dico q̄d etiam ſi certus eſt, nihilo minus debet ei denunciari q̄d defendat: vt l. qui abſentē. ff. de ꝓcu. & ibi dixi. Caſus eſt in d. l. denūciaſſe. in prin. Opp. gl. j. eo. l. quæro. Solue vt in gloſſa.

LEX II.

Si emptione.

Si non repetitur menſura dicta, venditor tenetur. h. d. Et iſtud eſt tertiū caput actionis ex empto: g
f ſi fundus nō præſtaťf ſub ea menſura, ſub qua dictū eſt, nec eſt neceſſe q̄ venditor fuerit in dolo, ſed ſufficit q̄ nō præſtetur modus dictus ſeu mēſura vera. Sed poſſet forte dici q̄d iſtud eſt idē, q̄ ſi res vendita nō tradať: quia non traditť pars rei, ſ. illud q̄d deficit. ſed plus placet q̄d ſit caput ſeparatum ab illo: q̄a tota res traditť, de qua fuit dictum, licet menſura nō reperiatur.

1 ☞ *Poſſeſſio dicitur tradi uacua, licet in fundo conſtituta ſit ſeruitus itineris uel actus, libera autem tradi nō dicitur.* h

g Vacua poſſeſsio.

Poſſeſsio rei vēditę debet tradi vacua, quę à nemine detineať vel poſsideať. h. d. & iſte §. venit ad declarationem primi capitis, ſi res vendita non tradatur. declarat enim qualiter debeat tradi. Oppo. ſ. de contrahend. empt. l. ſi cum fundum. in princi. Sol. vt ibi: quia ab initio fuit tradita vacua poſſeſsio propter q̄d fuit ab initio liberatus: & habuiſtis no. in l. ab emptione. in glo. magna ſ.
1 de pact. Quæro †, & iſtam quæſtionē
h habui de facto[h]: alicui debetur in fundo ſeruitus itineris vel actus: vtrum ex hoc dicatur poſſeſsio tradita non vacua? Reſpondeo, quod nō. ſi enim hoc eſſet, age-
i ret emptor ad intereſſe totale, quaſi res tradita non ſit: vt ſ. eo. l. j. in princ. & j. l. proxi. in prin. quod tamen non eſt verū: ſed agitur ſolum ad intereſſe, quia debet ſeruitutem: vt ſ. l. proxi. §. fina. j. de euictio. lege, q̄d ad ſeruitutes. facit optime de lega. ſecundo, lege, Mæuius. §. fundo. ſed ſi in inſtrumento eſſet dictum[i],
i

lus ab aliquo fuerit interpellatus. Et adde Bar. in l. emptor. C. de euict.

¶ POMATES.

e ¶ Qđ qñq;. Vide multa per Alexand. in l. ij. §. j. in vj. col. et ſeq. j. ſolu. matrimo.

f ¶ Fundus nō pręſtatur. Qñ fundus venditus eſt minor in iugeribus, quā dictum ſit, vide j. eo. l. Iulianus. §. ſi Titius. & vide in l. qui fundū. §. qui agrū. ſ. de contrahen. emp. per. gl. in l. ſi ſeruū. §. ſi modus. j. eo. facit j. eo. l. quæro. & dixi d. §. ſi Titius. adde Oldra. cōſi. cxcviij. Paul. de caſ. conſi. cccl xxvij.

¶ P. PAVL. P.

g ¶ Vacua poſſeſsio. Vide in materia Aret. in §. actionū. in vij. col. Inſti. de acti. Et quæ dicať vacua poſſeſsio, & quomodo venditor tenetur tradere, vide per Feli. in c. cū Ioannes. in xj. col. de fide inſtru. Item quomodo dicā tur res libere tradi, vide Iaſo. remiſsiue in l. ſi pro fundo. in iij. col. C. de tranſac. Et qñ ꝓmiſſum eſt de tradendo rem liberam, ſufficiat tradere etiam ſi ſeruiat, vide Are. in l. fundi. in j. co. de acqui. poſ.

¶ Vacua. In prin. huius §. &c. Aduerte tamen quia vacua poſſeſsio nō requiritur ad translationē dñij, vt no. glo. Bar. & Bal. in l. cū res. C. de proba. facit bene præſumi translationē dñij ſecundū Bal. ibi. & ibi per eū quatenus probetur poſſeſsio vacua. & Bar. in l. Celſus. in iij. col. de vſucap.

h ¶ Et iſtam quæſtionem habui de facto. Vtrum dicat tradita vacua poſſeſsio fundi, in quo conſtituta eſt ſeruitus aliqua. & adde Barto. in l. Mæuius. §. fundo. de lega. ij. & in l. vim facit. de vi & vi arm. & Ange. in l. in conuentionalibus. §. ſi quis vacuā. j. de verbo. obli. & Bald. in l. fina. C. de pact. inter empto. & vend. & in l. Celſus. de vſucap. & glo. in cap. cum Ioannes. in gloſſ. ij. extra de fide inſtru.

i ¶ Eſſet dictū. Quid de pacifica poſſeſsione? Vide Paul. de Leza. & Ioann. de Ligna. in Clementina gratia. de reſcriptis. Et ad id quod hic dicitur de vacua poſſeſsione, vide nota. Bartol. in l. proxi. §. j. j. eodem. cum concordā. & Bal. in

Universidad de Deusto Biblioteca

l.ſi plures.in fi.§.cum ſeq.C.de conditio.inſer.& ibi etiam quid de promittente poſſeſsionem plenã.Et quid ſit poſſeſsio vacua,vide glo.& doct.in l. fi.C.vnde vi.in ver.vacua.& no.q poſſeſsio interdum dicitur plena,interdũ ſemiplena,& interdum vacua:& hoc vltimum contingit tribus modis. de quo vide gl.inſti.de vſuca.§.quod autẽ.in verbo,loci vacantis.eũ ſequẽ. et declara vt ibi.quę glo.non eſt alibi, ſecũ Ang.in l.ſi me in vacuam. ff.de acquirẽda poſſeſsio.& adde glo.in l.improba poſſeſsio.C.de acq.rend.poſſeſs. & per iſtum. §. dicimus in in verbo,mores ciuitatis.q per ſtatutũ ciuitatis poteſt alienatio & translatio dominij prohiberi: vt in l.dudum.& ibi Bar,C.de contrahẽ. empt.& not.Bar.& aln i l.filiusfamilias. §.diui.in verſi.quæro an per ſtatutum ciuitatis poſsit fieri prohibitio alienationis.de lega.j.& not. Bar.in l.in his.C.de prædi.& omni.re. nauicula.lib.xj.reſpondet ad illam legẽ, quæ videbatur facere in cõtrarium. & Bar.in l. fin.C.de ſacroſanctis eccle.cũ ſimilibus:ſicut videmus hodie in multis partibus Italiæ ſtatuta q non poſſunt locatores vẽdere fundum vel domum locatam, niſi prius requiſierint conductores. Nam operantur talia verba ſtatuti q etiã ſecuta traditione extra contractum, non trãsferat dominiũ, niſi facta denunciatione:vt late probat Bart.in l. cũ lex.ff.de fideiuſ.et in l.ſi ita quis.§.ea lege.de verb.obliga. in verſi.quæro vtrũ prohibitio legis,& in l. vniuerſa. C. de preci.Imperato.offer. Adde quæ dicatur poſſeſsio vacua, & quæ libera, Pau. de Ca.in l.cũ res. C. de proba. Bart.in l. Meuius.§.fundo.de lega.ij.& ſi quis vendit pedagium liberũ quietũ & pacificum, qualiter debeat intelligi,vide Bal.conſi. clxxxij.& an tranſferatur dominiũ rerũ vẽditarũ contra ſtatutũ,vide Pau.de Caſ.cõſi.cccxxviij.

a promiſit tradere poſſeſsionẽ liberam,vacuã et expeditã,[a] vt hodie dicitur cõmuniter:tunc fateor q poſſeſsio nõ dicit tradita libera:vt d.l.quod ad ſeruitutes.j. de euict.& eſt tex.in l.vim facit. in fi. j. de vi & vi ar. Probatur per rationem: Contra eum qui aſſerit ſeruitutẽ ſibi deberi, dat interdictũ vti poſsidetis:vt l.ſi duo.§. itẽ videamus.j.vti poſsi.ergo apparet q turbet me in poſſeſsione:& ſic nõ habeo poſſeſsionem liberam,&c.

1 ☞ *Fundus ſi euincitur iure poſſeſsionis, non poteſt agi de euictione.*

Qui promiſit reficere ſumptus litis qui fierent in re, an intelligatur ſiue agatur circa rem, ſiue circa poſſeſsionem.

LEX III.

RAtio.[b] Alias, L.datio. Non videtur tradita poſſeſsio,quæ auocari nõ põt.h.d.& ſimiliter tendit ad declarationem primi capi.ſi res vẽdita nõ tradat. No.†q ſi fundus euincitur iure poſſeſsiõis,nõ põt agi de euictione[c],ſiue agatur actione ex empto,ſiue ſtipulatiõe de euictione,ſed debet agi ex empto,quaſi re nõ tradita. Q po.gl.de l.Iulianus.§.poſſeſsio. j.eo. Dic vt in glo.ibi.& propter p̃dicta ſemper apponitur in inſtrumentis q promittitur duplum nomine euictionis, ſiue euincatur iure poſſeſsionis, ſiue iure proprietatis. Sed pone q ego † promiſi tibi reficere ſumptus[d] litis,qui fierent in illa re: an intelligatur de lite circa poſſeſsionẽ, an de lite circa proprietatẽ? Glo.in l.vẽditores. j.de ver.obliga.dicit q in dubio intelligitur circa proprietatem, non de lite circa poſſeſsionem[e] dic vt ibi dixi,&c.

b ☞ *Q ui ſtipulatur fundum tradi intelligitur ſcilicet uacuũ, & à nemine detentum uel poſſeſſum.*

Q ui debet reſtituere caſtrum,quod non dicitur reſtituere uacuum,ſi in eo facit fortilitium,licet in ſolo proprio.

In ſtipulatione, uacuam poſſeſsionem tradi,quod non ueniunt fructus.

Si emptor. In ſtipulatiõe, vacuã poſſeſsionẽ tradi, nõ veniũt fructus à tempore moræ: ſed veniunt in actione ex empto.h.d. Nota q †qui ſtipulatur fundum tradi,intelligitur ſ.vacuum,& à nemine detentum vel poſſeſſum:& ſic facit ad quæſtio.In †capitulis pacis promiſit vna pars alij reſtituere quoddã caſtrum:in illo caſtro detentator facit quoddam fortilitium in ſuo territorio proprio:deinde dicit alteri, venias & habeas tibi caſtrũ:ſed ego volo mihi retinere fortilitium:certe non poteſt hoc dicere:quia debet reſtituere vacuam poſſeſsionem.[f] Sed non dicitur reſtituere[g] vacuam poſſeſsionem,ſi tenet ſibi fortilitiũ vt hic,& eſt expreſſum extra, de reſtitu. ſpo.c.Piſanis. Secundo not. † quod in ſtipulatiõe,vacuam poſſeſsionem tradi, fructus non veniunt. Oppo.de l.ſi ſtipulatus.[h] in prin.j.de vſur.Sol.Ibi duo dixit

c ☞ P O M A T E S.

a ¶ Expeditã.Et de dictione liberũ, vide multa tradita p Alex.in l.ſi pro fundo. in prin.C.de trãſac. & Pan.cõſi.iij.in ij. col.in fin.in ij.volu.

b ¶ Ratio. Quid autẽ ſi emptor expulſus agat interdicto vñ vi, vel rei vendicatione, & ſuccumbit an agat de euictione, vide Bald.poſt gl.in l.ñ.j.eodem.

c ¶ Non põt agi de euictione.Et per Bal.in l.j.de pericu.& commo.rei vend. Adde quod ſi ſuſpicatus eſt ſe poſſe repelli,an aget de euictione,Ange.conſil.clxxvij.

d ¶ Reficere ſumptus.Per Bal.in l.j.C.de pericu.& cõmo.rei ven.Rapha.hic ſimpliciter tranſit cum Bart.

e ¶ Circa poſſeſsionem. Contrarium tenet Bar.in dicta l.venditores.& vide Bar.& Moder.in l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis forte.de verb.obli.& eſt glo. de hoc in d.l.venditores.licet Bar.eam reprobet:& ſic videatur tenere contrariũ.Sed illã gl.& doctrinã Bar.hic ſequitur Bal.& Salic. in l.j.in fi.C.de periculo & commo.rei vendi.ſed multũ obſtat contra hanc doctrinam Bart.text. in d.§.ſi quis forte. vbi ſi promitto tibi habere licere talem rem a me tibi vendi tam,& moueo tibi controuerſiam, etiã in ſola poſſeſsiõe rei cõmittitur ſtipulatio ad intereſſe vel ad pœnam:ſed reſpõdetur ibi per Mod. Adde dictis Barto. Bal.conſi.iij.ij.libr.

f ¶ Vacuam poſſeſsionem.de qua materia vide Imo.Angel.& Moder.l.in conuentionalibus.§.ſi quis vacuã.de verb.obl.

g ¶ Reſtituere. Vẽditor non põt reſeruare ſibi fortilitiũ poſitum in caſtro quod vendit.& adde Bal. in l.fi.C.de pac.inter empt.& vendi. vbi etiã fortius dicit & allegat Bart.hic. Adde vt per Rom. conſi.ccccxliij.

h ¶ De l.ſtipulatus. Adde Bald.in l.fructus.C.eodem.

i ¶ Fructus veniunt. Adde Bal.in l.ſi traditio.x.q.C.eod. & Bart.in l.ſi filius.de ver.obl.& in d.§.ſi actionem.

k ¶ L.vinũ.in princi. huius.§.ſi per vendi torẽ.Iſtũ tex.alleg. Bart.in l.ij.in princ. ff.ſi cert.pet.& vide ad iſtũ tex.quod no. Bar.in l.j.in iij.colũ. & ibi Bal.in v.col. in iiij.oppo.de ſentẽ trijs q̃ pro eo q intereſt.& alleg.iſte §.q dictio a,ðnotat ſemper actionẽ.Ita probat in hoc tex.iuncta glo.in ver.nã qđ a Brũduſio.l.& itẽ. ff.de cẽſi. not.in l.ſi ex duobus.in princ. de verb.obli.& in c. ſtatutũ.de præb.in vj.& no.Spe.& Io. An.in tit.de cura.§. viſo.verſi.itẽ not.& Cy.& Bal.in l.j.ff.ſi quis cau.& Bal.in l. a caligato.C.ã nup. & not.doc.in c. frequẽs.de reſti.ſpo.in vj.& in terminis ponit Imo.in l.ſi ex duobus.in princip. de verborum obligation.

s ☞ P O M A T E S.

l ¶ Vtilior actori. Qualiter autem dicatur in mora poni gloſſ.prima.& vide Alexandr.conſilio cix.in fin.volu.v.

m ✠ P. P A V L. P. ¶ Si ſeruum. Quod autem ſequitur ad hoc vt poſsit agi ad pœnam dupli promiſsi in contractu,vide Cepo.cautela lxxxvj.

f.rẽ dari,& vacuam poſſeſsionem tradi: hic vnũ tm̃. Opp.de l.ſi fundũ.j. de verbo.oblig.Soluit glo.optime,ibi venit intereſſe,nõ fructus.Intellige in ſtipulatione,fundũ tradi,venit intereſſe à tempore moræ,non fructus tãquã fructus,ſed fructus tanq̃ intereſſe,vt l.cõtraria.& eſt differentia:quia quando fructus veniunt[i] vt fructus,petitur quicquid eſt perceptum. Forte eſt quidã ruſticus,qui optime laborauit,& multos fructus collegit:ego autẽ percepiſſem pauciores:vnde ſi peto fructus vt fructus,veniunt oẽs:ſi vt intereſſe,veniũt quatenus intereſt mea. De quo vide in l.videamus.§.ſi actionẽ.j.de vſur.

i

Oppo.gl.de l.in cõuentionalibus.in fi. j.de ver.ob.Solue vt in gl. Item opp.de l.videamus.§.ſi in actionem.j.de vſu.Sol. h ic ante.lit.conte.&c.

f

Si iter. In incorporalibus patientia eſt pro traditione.h.d. & venit ad declarationem primi capitis,&c.

g

1 ☞ *Æſtimatio quanti plurimi à quo tempore ueniat.*

2 *Inſpicitur locus utilior actori à tempore moræ.*

Si per uenditorem. Vẽditor tenetur quãti plurimi res fuerit à tempore moræ.Item quo loco plurimi fuerit.idẽ econuerſo ſi emptor fuerit in mora. hoc dicit.& venit ad declarationem primi capitis,ſi res vendita non traditur. Oppo. quod †æſtimatio quantiplurimi fuit venit à tempore moræ,non à tempore quãti plurimi fuit,vt ſ.ſi certum petatur. l.vinum.[k] Sol.intelligas hic quod venit,ſ.tradendum. Vel dicas,venit,i.venditum eſt vel pones q tunc incœpit eſſe in mora. Debebat enim ſtatim tradere:& non tradidit:& ſic à tempore moræ habetur ratio. Qualiter autem ſuper hoc debet formari libellus,no.in l.vinũ.§.ſi cert.peta. & ibi dixi. Oppo.de l.fructus.§.de rei vendi.Solu,ibi loquitur in actione reali: hic de perſonali.Not.ex iſto ver.& quo loco,quod in libello non debeo inferre locum:ſed ſufficit quod petam te condemnari ad ſoluendũ,&c.Inſpicitur † autem locus vtilior actori[l] a tempore moræ. Similem vidiſti in d.l.vinum.§.ſi cer.pet. & l.fi.§.de triti. No.tu iuuenis argui de tempore ad locum &c.

1

2

k

l

Quod ſi per emptorẽ. Hic ponitur caſus econuerſo. Nota de mora creditoris. de quo plene dixi l.in hac.in fi.§.de triti.

Si ſeruum.[m] Antequam res euincatur,nõ poteſt agi de euictiõe,ſed ex empto propter qualitatem a ſciente celatam.h.d. Et ſic venit ad declarationem ſecundi capitis poſiti §.eod.l.j.§.j.Simile in l.tenetur. §.fi.& l.ſeruus quem.§.fi.j.eo.titu.

m

Si modus. Quod deficit in mensura, æstimatur respectu quantitatis mensuræ, non respectu bonitatis loci. quia quod non est, non habet bonitatem nec malitiam. & hoc venit ad declarationem tertij capitis positi in l.ij. in prin.ſ.eo.titu.&c.

1 ☞ *Condemnatus ad locandum ex compromisso pœnali, si locat, & deinde locationi contraueniat, an ab alia obligatione prima sit liberatus.*

Si hæres. [a]Si vēditio fiat ex necessitate præcedentis actionis: actio ex eo contractu cōpetit cum effectu: nisi per errorē facta fuerit. h.d. Quæro: aliquis †vigore cuiusdam [b] cōpromissi, in quo erat magna pœna, damnatus & grauatus fuit locare quendā fundū: quem locauit, & in cōtractu locationis nulla pœna fuit apposita vel modica: postea venit contra locationem: quæritur vtrum possit agi ad pœnā in compromisso appositā, an vero ab alia obligatione sit liberatus eo ipso ꝙ locauit. Et quod possit agi, & non sit liberatus, videtur casus hic, ꝙ licet vendat non est liberatus. Ad idem ſ. de arbit. Inter Castellianum. sed in contrarium est casus in l. in numerationibus. in fi. j. de sol. Ad istam legem & similes respōde vt dixi in l. si fideiussor. §. fi. de leg. j. & istam quæstionē habui de facto in ciuitate nostra, &c.

Tenetur. Ista lex venit ad declarationem tertij capit. &c.

Si uendidi. Actio descendens ex contractu competit ad ea quæ veniunt in pacto incontinenti apposito. h.d. In hoc §. potes accipere quartū caput actionis [c] ex eo contractu quod deueniat pactum incontinenti appositum. simile j. §. proxi.

Si locum. Tenetur venditor si rē faciat deteriorē, anteꝙ tradat. h.d. Et sic possit esse qntū caput, ad ꝙ ista actio dat, ſ. si res facto venditoris efficiatur deterior.

Si uas. Quod dictū est de modo agri, idē debet intelligi de mensura & pondere vasis, &c. h.d.

Sed si uas. In locatione vel venditione vasis, in dubio intelligitur vt in corruptum prestetur. Opp. ſ. commo. l. in rebus. §. item qui sciens. Sol. aliud in cōmodato, qđ fit gratia recipientis tantū: aliud in empto vel locato, quod
d fit gratia vtriusꝙ. Quæro, ad quid teneat [d]iste qui dedit vas vitiosum, si fuit ignorās. Respōdeo quanti minoris empturus fuisset emptor. Hoc potest probari in l. Iulianus. in prin. j. eo. Ita dicit gl. parua, quæ videt additio. contra istā additionē videtur casus j. locati. l. sed addes. §. j. vbi tenetur etiā ignorās ad interesse totale: & text. hic in fi. dicit hoc idē in locato quod in re vendita: & secundū hoc esset speciale in vase vendito vel locato: vt teneatur vēditor de euictione ipsius, etiā si fuerit ignorans: qđ nō est in alijs qualitatibus: vt l. j. §. j. ſ. eo. & l. si seruum. in prin. de quo dixi in l. in reb⁹. §. itē qui sciēs. Dicā j. eo. l. Iulianus. in prin. Et secundū prædicta iste §. venit ad declarationē secundi capitis in actione ex empto positi ſ. eo. l. ij. &c.

Si tibi. Si res euincitur facto emptoris, de euictione non agitur: secus si facto venditoris. h.d. Et est sextum caput huius actionis, ſ. si res euincatur. Posset etiam dici ꝙ cōtineatur sub primo, ſ. si res non tradatur.

Si filiusfa. Ex hoc cōtractu tenetur filiusfamilias, sicut paterfamilias. h.d. Et hoc est in omnibus cōtractibus præterquam in voto, & in matrimonio, &c.

Si dolo. In hoc contractu videtur tacite permitti dolum malum abesse. hoc dicit. Vel aliter: Dolus in hoc contractu commissus, per actionem ex eo contractu purgatur. h.d. Possumus dicere ꝙ ista est sexta clausula generalis, scilicet, quod dolus malus absit. nam secūda, scilicet, si qualitas rei celetur, bene comprehēditur sub ista: sed de illa specialiter est cautum l. j. §. fi. ſ. eod. titu.

e Si uenditor. [c]Pactum, ne quis de euictione teneatur, non prodest ei, qui sciuit causam, ex qua re euinceretur, & tacuit. hoc dicit. Istum §. intelligas, si venditio est facta ignoranti: secus si scienti. l. j. in fin. ſ. eodem. Et istum §. intelligas quod re euicta non debet agi de euictione: quia tunc obstat exceptio pacti, quo cautum est, ne eo nomine teneatur: sed debet agi actione ex empto ex clausula doli: quia sciebat seruum alienum, & tacuit: vt l. seruus quem. in

a ↦P. P A V L. P. ¶ Si hęres. De materia huius legis, & an habeat locū in obli. descēdēte ex cōtractu, vide d. Frā. cō. vj. co j. & ij. Are. cō. vj. co. ij. i prī.

a ☙P O M A T E S. ¶ Si hæres. In prin. Et vide qđ per hanc l. dixit Bal. in l. fi. in iij. opp. de contrah. emp. in ver. quæro. aliquis vigore &c. per istum tex. decidit Bal. q. i l. fi. C. de pac. inter empt. qđ si tibi ꝓmisi vēdere sub pœna & vendidi, sed nō tradidi: an incidā in pœnā? & vide ibi & determinat ꝙ non. Adde ꝙ si ꝓmisi vēdere si habuero licētiam a tali intra tantū tēporis & medio tpe alij vēdā, an incidā in pœnā. Bal. cō. ſ. cccx. cū duo. seq. ij. li.

☙P O M A T E S.

b ¶ Vigore cuiusdā. Vide Pau. de Cast. cōi. cxv. Ang. cons. xxxiij. & cons. xij. Are. cons. i. & cons. cc. & cons. vj.

c ¶ Vetusti codices hñt: Ex eo cōtractu, ſ. vt fiat qđ deuenit in pacto incōtinenti apposito. Opinor vitio correctoris locū hunc deprauatum. Alexander Losæus.

¶ Ad quid teneatur. Adde Bart. in l. j. in viij. colū. de senten. ꝙ pro eo ꝙ interest.

e ¶ Si vēditor. in prin. &c. Vide Bal. i ij. q. C. peric. & commo. rei vē. & in l. si traditio. ij. q. vbi limitat dictū Bar. hic. C. eo.

f ¶ Fundū. in prin. huius &c. Per istū tex. in consilijs decidit Bar. sup q. de qua ꝓ eū in l. si qs vsumfructū. đ vsufru. legato. ꝙ allegat hic Pau. de Ca. q optime declarat hanc legem.

g ¶ Notabilia collige. Vide quod ad istum tex. dicit Bar. in ſi. in l. si mihi & Titio. de verb. ob. Adde Bal. in l. multum. C. si qs alte. vel sibi. & Spe. in tit. de loca. §. nunc aliqua versi. lex.

☙P O M A T E S.

g ¶ Notabilia collige. Vide Ale. consi. xxiij. col. ij. & seq. vol. v. & xvij. colū. ij. in tertio dubio. eo. vo. v. & xxij. co. j. v. vo.

↦P. P A V L. P.

h ¶ Emphyteusim. ver. Alex. consi. xxiij. in j. vol. & consi. xxij. col. j. eo. vol.

i ¶ Testator. Adde Bal. in l. multum. C. si quis alteri vel sibi.

k ¶ Dicuntur. Ibi. ſ. de pac. &c. Et ibi vide ad intellectū huius l. i §. idē Iulianus. post Bar. ibi. & vide tex. et bar. i l. cū i plures. §. locator horrei. j. loca. & Bar. in l. pacta nouissima. C. đ pac. qui itelligit illū tex. in §. locator. qñ ex iteruallo passus fuit locator induci margaritas, ꝙ tūc teneat de perditione, nō obstante ꝙ ante locationem conuenerat se nolle quod inducerentur, se nolle teneri.

a ↦P. P A V L. P. ¶ Si hęres. De materia huius legis, & an habeat locū in obli. descēdēte ex cōtractu, vide d. Frā. cō. vj. co j. & ij. Are. cō. vj. co. ij. i prī.

a ☙P O M A T E S. ¶ Si hæres. In prin. Et vide qđ per hanc l. dixit Bal. in l. fi. in iij. opp. de contrah. emp. in ver. quæro. aliquis vigore &c. per istum tex. decidit Bal. q. i l. fi. C. de pac. inter empt. qđ si tibi ꝓmisi vēdere sub pœna & vendidi, sed nō tradidi: an incidā in pœnā? & vide ibi & determinat ꝙ non. Adde ꝙ si ꝓmisi vēdere si habuero licētiam a tali intra tantū tēporis & medio tpe alij vēdā, an incidā in pœnā. Bal. cō. ſ. cccx. cū duo. seq. ij. li.

☙P O M A T E S.

b ¶ Vigore cuiusdā. Vide Pau. de Cast. cōi. cxv. Ang. cons. xxxiij. & cons. xij. Are. cons. i. & cons. cc. & cons. vj.

c ¶ Vetusti codices hñt: Ex eo cōtractu, ſ. vt fiat qđ deuenit in pacto incōtinenti apposito. Opinor vitio correctoris locū hunc deprauatum. Alexander Losæus.

¶ Ad quid teneatur. Adde Bart. in l. j. in viij. colū. de senten. ꝙ pro eo ꝙ interest.

e ¶ Si vēditor. in prin. &c. Vide Bal. i ij. q. C. peric. & commo. rei vē. & in l. si traditio. ij. q. vbi limitat dictū Bar. hic. C. eo.

f ¶ Fundū. in prin. huius &c. Per istū tex. in consilijs decidit Bar. sup q. de qua ꝓ eū in l. si qs vsumfructū. đ vsufru. legato. ꝙ allegat hic Pau. de Ca. q optime declarat hanc legem.

g ¶ Notabilia collige. Vide quod ad istum tex. dicit Bar. in ſi. in l. si mihi & Titio. de verb. ob. Adde Bal. in l. multum. C. si qs alte. vel sibi. & Spe. in tit. de loca. §. nunc aliqua versi. lex.

☙P O M A T E S.

g ¶ Notabilia collige. Vide Ale. consi. xxiij. col. ij. & seq. vol. v. & xvij. colū. ij. in tertio dubio. eo. vo. v. & xxij. co. j. v. vo.

↦P. P A V L. P.

h ¶ Emphyteusim. ver. Alex. consi. xxiij. in j. vol. & consi. xxij. col. j. eo. vol.

i ¶ Testator. Adde Bal. in l. multum. C. si quis alteri vel sibi.

k ¶ Dicuntur. Ibi. ſ. de pac. &c. Et ibi vide ad intellectū huius l. i §. idē Iulianus. post Bar. ibi. & vide tex. et bar. i l. cū i plures. §. locator horrei. j. loca. & Bar. in l. pacta nouissima. C. đ pac. qui itelligit illū tex. in §. locator. qñ ex iteruallo passus fuit locator induci margaritas, ꝙ tūc teneat de perditione, nō obstante ꝙ ante locationem conuenerat se nolle quod inducerentur, se nolle teneri.

1 ☞ *Mendacium circa substantiam personæ non inducit actionem empti, nisi actoris incipiat interesse.*

2 *Quod attribuitur uni, alteri acquiritur cum omnibus conditionibus cohærentibus personæ nominatæ.*

3 *Si accipio emphyteusim pro Titio & hæredibus suis usque in tertiam generationem: si Titius non habuit ratum: remanet apud me: & finitur per generationem Titij, non mei decipientis.*

4 *Legatum factum in testamēto nullo post mortem hæredis instituti sine liberis quod licet hæres non habeat hæreditatem, quod non debebitur, nisi existente conditione in persona nominati.*

Rvndum. [f]Mendaciū †circa substātiā ꝑsonæ nō inducit hanc actionē, nisi emptoris incipiat itereſſe. h.d. Vel aliter si qđ †atribuit vni, alteri acquirit, intelligit cū oībus cōditionib⁹ ꝑsonæ nominatæ cohærētibus. hoc dicit. Et ista lex pōt cōtineri sub clausula doli vniuersalis, de qua l. ꝓxi. dicit em alterius esse vsumfructū ꝙ esset: & sic cōmisit dolū: & sic tenet ad interesse. Notabilia collige[g] ex summario. Et istā legē induco ad ar. in multas quæstiones. Vos habetis in l. si absentis. C. si cer. pe. ꝙ si ego cōtraho nomine alterij⁹, & ille ratū nō habet, acquirit mihi cōtrahenti. Et habuisti no. in l. si pupilli. §. si Titij seruū. de neg. ge. qđ debet intelligi ꝙ acquirit mihi sub oībus cōditionib⁹ & qualitatibus q̄ cohærēt, si ꝑsonæ nomina
3 tæ q̄situ esset. Verbi gratia, †accepi fun-
h dum in emphyteusim[h] ꝑ Titio & suis descēdētibus vsq; ad tertiam generationē et ꝑ eo solui pecuniā: Titius non habuit ratū: vnde remanet apud me, ꝑ dictā l. si absentis. Certe ista emphyteusis finiet finita ista tertia generatione nominati Titij, nō finita mea, ꝑ istā legem, & qđ statim
4 dicam. Item pone †testator [i] in testamēto
i nullo ex causa præteritionis vel exhęredationis reliqt mihi legatū vel fideicōmissum post mortē hęredis instituti sine liberis: hæres institutus nō habet hæreditatē: ga testamētū est nullū quo ad hæredis institutionē: sed legata et fideicōmissa remanēt valida ꝑ auth. ex causa. C. de lib. ꝑte. Debebit ergo illud legatū post mortem eius q habet hæreditatē, an post mortem nominati Titij in testamēto, si decesit sine liberis? Certe illud legatū vel fideicōmissum debebit, si cōditio extiterit in persona nominati. Pro hoc est casus no. j. de leg. ij. l. peculium. §. fi. quod no. &c.

Si tibi liberum. Si dol⁹ re ipsa cōmittit non ex ꝓposito ꝑ hāc actionē purgat. h.d. Nota ga allegat ista lex multū notabilis. ibi etiam quasi dicat: nō solū actione ex empto, &c. De materia cōditionis incerti habes plene in l. sed & si me putem. §. cū inter. ſ. de cōdi. inde.

k Opponit quæ in ꝓfationib⁹ dicunt[k], in cōtractibus repetita esse intelligunt: vt l. itē ga. ſ. de pactis. igitur conuentum erat ꝙ traderet prædiū seruū, in ipsa traditio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

POMATES.
a ¶Contractus fuit. Vide Fel. in c. cum M. Ferrariensis. in xij. colū. versi. circa quartā ptē. de cōsti.
b ¶Quid si post. Et ad intellectū huius legis vide l. edita. in xxx. colū. & ibi per Bar. in iij. colum. de edendo.
c ¶Ex hac lege. Adde no. p Bar. in l. cōmodato. §. duabus. ī. cōmodati. & sic habes hic cum ī. notatis ꝙ qñ qs agit pluribus actionibus diuersis simul tñ, reo instāte cogitur facere vnum libellū & vnā instātiā de omnibus prædictis actionibus illa tñ instātia dicitur esse diuidua. Vnde si super vna actione pronūcieť omissis aliis, valebit sentētia: vt not. Bal. & Bart. fl. scire debemus. de verbo. obliga. Secus tñ est vbi tā instātia quā actio esset vna: vt, promisisti mihi cētum, & illa a te petīt: tunc bene sententia lata super parte est ipso iure nulla. l. in hoc iudicio. ī. famil. ercis. l. apud Cel sum. §. item quæriť. de doli excep. p Cano. in c. cū inter vos. extra de re iudica. & vide apostillam antiquorū hic in tex. adde q̄ no. Bal. in l. quo tempore. in fi. C. de resti. mili. an qs cogatur instāte reo cumulare duas actiones.
d ¶Ex empto. in prī. Sunt sex quę enumerantur in his legibus quæ debet cōsequi emptor ex cōtractu emptionis quę declarat Bal. in l. dolū. C. de peri. & cōmo. rei vendi.
e ¶Dicebā. Adde no. per Bar. in l. q concubinam. §. si hæres. de lega. ij. Et adde ꝙ etiā si expresse dictū sit, promitto tradere in obligatione generis importet dominiū. secus in obligatione speciei. Ita est gl. no. iūcto tex. in l. quæ de legato. ī. ver. dare, de leg. j. & qđ est notādū secundū dominum Io. ibi. Et quid si qs ꝓmisit. an in dubio itelligatur dare vel tradere. Dicit Bal. in d. l. si a substituto, §. fi. hic allegato quod in dubio intelligatur dare. Allegat tex. not. in l. si ita. §. j. de cōtrahē. emp. Fallit nisi esset de natura cōtractus, cuius veniret traditio, secundum do. Io. in l. stipulatus. ī. de vsur. & hic adde no. Bar. in l. si domus. §. de euict. j. de leg. j, & quę ibi dixi.

ne videretur repetitum: & sic non traditť liberū. Sol. Iste contractus fuit [a]factus ex interuallo, seu ista conditio fuit facta ex interuallo, &c. vt ibi.

SI is qui. Emptor vt tollat rem venditā actione ex empto conuenitur. h.d.

Sequitur alia lex bona, q̄ mēti tenebiť.

☞ *Diuersæ actiones eiusdem speciei ad diuersa competentes possunt simul in eodem libello cumulari.*
Inspicitur quid petatur, non quid debeatur.
Quando quis diuidit actionem, potest cogi quod totum reducat in unum.

NOn est nouum. Duę actiones †eiusdē speciei cōpetētes eidē ad diuersa, possunt simul in eodē libello cumulari. h.d. & est not. lex. Opp. de act. & obl. l. si is q. Soluit gl. mirabiliter. Hic sunt plures actiones eiusdē speciei vel generis: ibi diuersarū specierū: vt puta ex testamento & stipulatu: & ideo debēt in diuersis libellis ꝓponi. qđ no. Oppo. dicitur hic, vnā esse actionē. contra imo sunt duæ: qa tollitur vna ꝑ aliā: vt l. gñaliter. j. de fideius. & l. si reus. de duobus rei. Glo. dicit, fateor ꝙ sunt duę, & c. sed hic debēt cumulari simul causa minuendarū litium.

Contra hoc opponiť de text. qui dicit vnā qdē actionē. Respōdeo, duæ sunt in veritate sed vna appellať propter vnā petitionē, seu propter vnū iudiciū: vt ſ. pro socio. l. cum duobus. §. si plures. & ibi no. & famil. ercisc. l. hæredes. §. j. & ibi etiam not. Ex prędictis habes ꝙ nō ꝓcedit q. gl. posita in fi. gl. quā actionē debeat intētare. Et dicit gl. ꝙ pōt eligere quā vult: vt l. si mihi & tibi. in prin. j. de leg. j. Hoc nō est verū: quia vtraq; proponitur, vt dixi. Nec obstat l. si mihi & tibi: quia ibi per electionē vnius altera tollitur, quod non est hic. Itē quæro, quid si post[b] aditā hæreditatem vult mouere hæres vnā actionem rantū, non eas cumulare, an potest? Respondeo, sic, nisi excipiatur: quia vna & eadē actio potest diuidi. Inspiciť † ēm quid petatur, non quid debeaťt: vt l. cū q̄dam puella. de iurisd. om. iud. procedit ergo iudiciū, nisi excipiaťt. Ad quod facit l. si mancipiū. §. j. de euic. & quod ibi not.

Vltimo no. ex hac l.[c] mirabiliter. ꝙ quādo † quis diuidit petitionem vnius, potest sibi opponi & peti, ꝙ reducat in vno iudicio, quod not. & c.

☞ *Præstare quod idem sit quod tradere.*
Obligatio qua tenetur uenditor ad rem, quòd sit participās, scilicet quod contineat partem dandi & partem faciendi.
Venditor quòd teneatur de euictione eo ipso quòd uendidit, & tradidit, & pretium est solutum.
Obligatio, qua tenetur emptor ad pretium, quæ sit.
Ratio quare emptor tenetur ad pretium tradendum: non autem uenditor ad rem tradendam.
Promissio dandi librum pro centum, non est uenditio, sed contractus innominatus.
Clausula, uendidit, dedit, & tradidit, apposita in contractu quid importet.

EX empto. [d] Iurisc̄onsultus præmisit quædam circa naturam actionis ex empto & vendito: nunc ordinarie incipit tractare de natura actionis ex empto in omnibus capitib[9] suis vsq; ad l. Iulianus. §. ex vendito. ibi tractat de natura actionis ex vendito: vsq; ad finē legis: postea tractat quæstio. extraordinarias circa materiā. & breuiter hoc dicit: Actio ex empto cōperit emptori ad præmissa, & ad ea quæ veniunt ex natura contractus: hoc est quod res tractať, & de euictione obligetur. hoc dicit. †No. primo significatū istius verbi præstare, quod est idem quod tradere. facit l. si fundū. j. de verb. obl. Secundo nota illud quod dicebam [e] in l. j. in princi. ſ. eo. ꝙ obligatio, qua tenetur vēditor ad rem tradendam † partim sapit de natura[f] obligationis dandi: quia tenetur dare si est dñs. Idē si est venditum genus: vt j. dicam. [g] Item sapit partem de natura obligationis faciendi: quia si non est dominus. sufficit nuda traditio. †Nota ꝙ venditor tenetur de euictione, eo ipso ꝙ vendidit & tradidit: si tñ pretium est sibi solutū. Vltimo[h] nota † ꝙ obligatio, qua tenetur emptor ad pretium, est obligatio dandi: tenetur enim nummos facere venditoris. Quærit glo. quæ est ratio differentiæ † ꝙ emptor præcise cogitur ad pretium dandum, nō venditor ad dādam rem? Respondet gl. no. ꝙ emptor tenetur ad pretium in genere: & sic tenetur facere accipientis, venditor vero tenetur ad speciem. Optima ratio est, ex qua dico ꝙ si venditor tenetur in genere: [i] vt puta si vendidi tibi decem corbes frumēti in genere, vel decem libras auri in massa pro tanta pecunia: ꝙ etiā teneatur venditor ad dandū magis ex qualitate obligationis: quia in genere, quam ex natura contractus. Ita not. glo. in simili in l. si domus. C. de euictioni. [k] de lega. j. l. qui concubinam. §. si hæres. j. de leg. iij. Pro hoc l. si sterilis. §. cum per venditorem. j. eo. ibi dandum & datū. quod verbum denotat trāslationem dominij: vt l. penul. ī. de cōdi. ob cau. Item ex eo quod † per hanc legem dicitur, apparet quod si ego promitterem tibi dare librum pro centum, non esset venditio: quia de natura venditiōis[l] non est ꝙ venditor obligetur ad dādum: sed esset contractus innominatus, do vt des: vt l. fi. ī. de condi. ob cau. [m] Et ideo illa verba, vēdidit, † & tradidit, & dedit, q̄ apponuntur in contractibus, illud verbū dedit, improprie ponatur, scilicet dedit, si ipse fuit dominus: alias dedit & tradidit, idē importāt quādo opponuntur super contractu venditionis: vt l. si stipulatus. j. de vsuris, &c.

Reddibitionem. Actio ex empto datur quandoque vt res vendita reddibeatur.

Si quis virginem. [n] Si emptor errauit in qualitate rei venditore sciente, quam si sciuisset, non emisset: hac actione agitur ad resoluendum cōtractum. h.d. Nota ꝙ actio ex contractu datur ad resoluendum contractum, quando emptor errauit in qualitate, quam si sciuisset, non emisset, & c.

1 *Actio ex eo contractu, quando datur ad resoluendum contractum.*
2 *Condictio ob causam an habeat locum in contractibus nominatis.*

Is quis uina. Hæc actio datur ad resoluendum contractum, quando hoc est actū, & pro restitutione pretij seu arrharum: quo casu cōcurrit cū cōdictione ob causam. h.d. Nota † actionem eo contractu dari ad resoluendum contractum. Regulariter contra: vt l. venditi.

POMATES.
f ¶De natura. Vide Socy. in l. certi cōdictio. in prin. in v. co. ff. si cer. pet. vbi habes etiam limitationem ad hoc.
g ¶Vt j. dicā. Si autē. est vendita species, nō tenetur ad dādū, sed ad tradendum ipsam solam possessionem. Et de hoc vide in l. si rē tradi. & in l. in cōuentionalibus. de verb. obl. in §. j. & in l. si a substituto. §. j. & in l. si domus. §. de euictione. de leg. j.
h ¶Vltimo no. Et sic sic iura videntur magis fauere venditori quā emptori. vide Alex. consi. xcvij. in j. col. in iij. volu.
i ¶In genere. vide de hoc & alio simili Ias. in l. cum mota. in j. col. C. de transact. in l. naturalis. §. j. in j. no. ff. de prescri. ver.
k ¶C. de euictionib. Et ibi vide quæ dixi post Bar.
l ¶De natura venditionis. Adde Barto. in l. j. C. de re pmu.
m ¶Ob causam. Ibi dū dicit, dedi tibi pecuniā, vt mihi Stichū dares. illa verba Stichū dares, si exponerentur. i. tradores. esset emptio, sed quia stant proprie, est contractus innominatus, eo quia est promissus dari Stichus in specie. secus si in genere. Vide etiā rex. ī l. si qs substituto alias, si quis testamento. §. fin. de leg. j. Adde ꝙ consuluit Bal. cōsil. clxvij. iij. libr.
n ¶Si quis virginem. in prin. huius §. &c. Vide Bart. in l. qui verbo. alias in l. si diuortio. & in l. si id quod. de verb. obli.

C. ccd

Universidad de Deusto

a ¶ Condictio ob cām. Arrha & cōtractus innominatus qūo & qua actione petant, vide l. cōtractus. §. fi. & ibi Bal. ī pe. co. C. de fide instr. & ī l. fi. C. qñ lic. ab emp. disce. & cū Bar. hic cōcordat Ang. & Imo. ī l. si id qđ. de ver. obl.

b ↦ POMATES. ¶ Vltimo no. Et sic iura videntur magis fauere venditori quam emptori. Vide Alex. consi. xcvij. in j. col. in iiij. volu.

c ¶ Istud est difficile. Adde Bar. in l. si finita. §. elegāter. de dā. infecto.

d ¶ Quod non possit. Videtur velle hoc Bar. si notorium est actorē habere iustitiam vtrum debeat emptor omnino expectare sententiam, antequam restituat adhoc vt possit agere de euictione contra venditorē. Bart. hic quod sic. sed glo. quā ibi Bart. sequit in d.l. atqui natura. § cū me absente. distinguit, Aut emptor scit, aut emptor ignorat actorem habere iustitiam. Vide gl. & ibi Bal. in l. si cum quęstio. C. de euicti. & in l. si ideo. in prin. ff. de euict.

↦ POMATES.

e ¶ Negare veritatē. Adde quod etiā requirit executio sententiæ, & per Alex. consi. iiij. in j. colum. in iij. volu. & consi. lxvij. volum. iij. vbi dicit quod nō regritur qđ emptor denunciet venditori item motam, vbi est notorium ipsum nō habere ius.

↦ POMATES.

f ¶ Quando est. Vide Alexā. consi. lxv. in iiij. col.

g ¶ Quod sic. Cōtrarium tenet Imo. in l. non solum. §. morte. de oper. no. nunc. & videt hic velle Bar. quod si notoriū est actorem habere iustitiā: deber emptor expectare sententiā antequam restituat, ad hoc vt possit agere de euictione. Sed glo. est contraria in d.l. vtiq;. quam ibi sequit Barr. Nam distinguit aut emptor scit, aut ignorat authorem habere iustitiam. Vide gl. & ibi Bal. ī l. si cū quæstio. C. de euict. & in l. si eo. ī. prin. ff. de euict. Adđ an emptor debeat expectare sententiam, Bald. cōsil. clvj. j. lib. Et an venditori scienti sit denunciandū, Spec. in tit. de empt. & vēdi. in §. fi. in vlt. vers. dicit venditori in iudicio præsenti scienti quęstionem motam esse denunciandum. & idē tenet Io. An. ibi in additio. vbi dicit esse casum a nemine pōderatū in l. parētes. in fi. C. de euic. Alia quæ addit ibi vide. & de hac apostilla Alex. vide per eundem consi. lxxvij. iij. lib.

h ↦ P. PAV. P. ¶ Vltimo scias. Veritas & communis opinio in hoc videtur esse quod aut loquimur quo ad inducendam dispositionem: & tunc non æquiparantur. Ita Ange. in l. si libertas. §. j. s. de statu ho. Bald. in l. ictus fustium. de iust. & iur. & in l. j. ff. de iure fisc. glos. in l. sed & si possessori. §. item si inuenero. ī. de iureiur. Vide Bald. in c. j. in princip. qualiter dominus proprietate priuetur. vide omnino Aret. in l. is qui lege. in vltim. col. in prin. ff. de testamen & in repert. in verbo, notorium.

h ¶ Vltimo scias. Adde Bar. in l. fi is qui. in prin. & ibi scripsi post Barto. de verbo. obliga. & etiam tenet Bar. in l. si cōstante. in secunda quæstione quartæ q. principalis. sol. matrimo. Et ideo dicit Bal. maxime per istum textum in c. j. in principio qualiter dominus proprietate priuetur. quod ibi requiritur ministerium iudicis in probando notorium, quod pro sententia habetur, & ita tenet. refert tamen quosdam aliter dicere, & ibi vide per eum & de eo quod hic dicitur, quod sententia inducit notorium, Add de tex. in cap. fin. de cohabi. cler. & mu. allegat Ange. in disputatione, Astēsis. miles. in prin. dom. Ant. do. Io. de Imo. in c. j. vt lite non contestata. super glo. in verb. nō vsquequaque seruatur. dicit q sententia facit notoriū et si sit talis quæ retractari possit antequā tractet & q notoriū habet vim sniæ, tenet Bal. in l. j. C. ne filius p patre. in iij. colū. imo dicit ibi q valet sententia contra notoriū. Et adde Bar. hic ade Bal. in l. fin. in iiij. col. C. de senten. pas. & in l. is cui. j. de resta. & in l. j. C. de decurio. Et an requiratur sententia super notorio. & vide Io. Cald. in repetitione c. in nostra de cohabi. cle. & mulie. glo. & doct. maxime Imol. in c. euidentia. de accusa. aliquid per Paul. de Leaza. in c. si vēditor. in ij. colum. de empt. & venditio. & ibi ponit quomodo intelligat quod sententia & notorium æquiparentur. Et an requiratē sententia in notorijs, notat Innocen. in c. ad nostram. de iureiur. eod. lib. in glos. obseruandus. vbi etiam dicitur q in notorijs requiritur citatio, licet ordo iudicialis non sit seruādus in eis, vt ibi notatur, & not. ij. q. j. quæ Lotharius, &. per Bald. nota. in l. presbyteri. in iij. col. de episcopis & clericis. & quod dixi post Bartol. in l. ij. §. si publico. de adulte. in j. column. per Innocen. in c. fina. de cohabi. cleri. & mu. vbi plene an requiratur iudiciarius ordo: & an requiratur citatio, per Bald. in l. ea quidem. in duodecima columna. & sequen. C. de accusatio. Adde q sententia facit notorium, Abb. consi. xiiij. in q. xiiij. & per Bal. consi. cxxvij. primo lib. & licet notorium releuet ab onere probandi: tamē debet allegari secundum Petrum de Anch. consi. cccl xxxvij. qui allegat gl. in Cle. appellanti. de appel. de qua gl. vide per Fel. in c. cū ordinē. de rescriptis. & de materia notorij, vide per ipsum Alexan. in c. cum speciali. & in c. dilecto. extra de appellationibus.

h ↦ POMATES. ¶ Vltimo scias. Ita allegat Bar. sibi contrarius in l. si constante. in antepenul. col. j. fol. mat.

C. eodem. Fallit quando hoc est actū expresse, vt hic, vel tacite. s. de proxi. §. quia ibi non erat empturus. alias si sciuisset corruptā. Ita soluit text. in l. sed Celsus. §. j. de contrahen. empt. Item oppon. quod hæc venditio erat rescissa solo pacto: vt l. ab emptione. s. de pac. Solu. hic agitur ad resoluendum quatenus de facto processit. facit quod dixi tibi de serijs. l. j. §. j. Item oppo. quia nemo condicit rem suam, præterquā a fure: vt l. fi. vsufruct. quemad. ca. Sol. dic quod hic trāstulit dominium: vel cum dicitur possessio, nō proprietas. Oppo. †quod condictio ob causam[a] non habeat locum in contractibus nominatis: vt l. fi. s. de condict. ob cau. Sol. hic datur pro arrha: sed arrha non est contractus nominatus. Nec obstat quod venit in actione ex empto: quia illud verum, sicut cætera pacta incontinenti apposita: non tamen qđ staret de per se contractus arrhæ, &c.

2 a

Etiam si. Venditor tenetur præstare seruum non esse fugitiuum, furtis vel noxijs obligatum. Opp. q non tenetur promittere ipsum non esse furem: vt l. Iulianus. §. j. j. eod. solu. Fateor contrarium: sed debet promittere seruum non esse obligatum ex furto præterito, non autem ne faciat furtū in futurum, &c.

1 ☞ *Ex natura contractus uenditionis uenit, ut uenditor promittat emptori habere licere.*

2 *In libello peti potest principaliter quod res tradatur.*

3 *Sententia super interesse ferri potest, licet res petatur.*

4 *De interesse totali deducitur interesse particulare.*

5 *Quando fit condemnatio contra non cauentem ad interesse, an executio incontinenti fiat.*

Et ex empto. Si nō obseruetur qđ debet actio ex empto committitur ad interesse totale, & de eo deducit interesse particulare, quod præstitum est si soluatur in pecunia: secus si ipsa res trahitur. h. d. Quot no. propter formam libelli. de quo dixi in l. j. s. e. No. ex natura †contractus venire vt venditor promittat emptori habere licere. quorum verborum significationē plene habes in l. stipulatio ista, habere licere. j. de verb. obl.

1

Secundo nota †quod potest principaliter peti in libello q tradatur res. †Tertio no. q licet petatur traditio rei, potest fieri condemnatio ad interesse. Dixi plene in l. j. in princ. s. eodem. Vltimo nota[b] quod de interesse totali deducitur interesse particulare. Quæro † vtrum debeat cauere cum fideiussore vel sine fideiussore. Dic vt in glo. Item quæro †: contra non cauentem fit condemnatio ad interesse: vtrum fiat executio statim. Istud est difficile[c]. gl. hic videtur dicere quod non. Contrarium dicit j. in l. ij. de euic. & ideo dicendum est q aut quis cessat propter dolū: & fit condēnatio ad duplū: & exactio incontinenti: vt d. l. ij. j. de euic. & de tabu. exhibē. l. locum. §. condēnatio. Aut fit absq; dolo: & tūc si ego volo æstimationē eius qđ interest, hoc est, illius dubij euētus, quatenus dānificari possum: & statim fit cōdenatio & exactio, vt hic: & fiet æstimatio hoc modo: vendidisti mihi rē dando fideiussorē idoneū: ita res valet decē plusq; nō dādo: in illo fiet cōdēnatio: vt l. j. §. si hæres. j. ad Trebel. Aut ego volo cōdēnationē fieri in toto, in quo dānificari possem vere ī futurū: tūc debet differri exactio: vt l. ī l. Aquil. si deletū. s. ad l. Aquil. ita debet intelligi ista gl. Vltimo quæro q̄ est ratio differētiæ inter ver. viti. & penul. istius §. Respon. vt colligit ex summario: quia in versi. idē fuit præstitum interesse. in fi. fuit præstita ista res. Vel intellige aliter se cūdum gl. in vers. idem quod fuit præstita cautio: ideo nulla fit exactio &c.

2 a

b

4

1 ☞ *Emptor quando agit contra uenditorem de euictione, etiam sententia non secuta.*

2 *Quando est manifestum, defensionem non superesse, an debeat denunciari uenditori quod ueniat ad defendendum. quod sic.*

3 *Notorium & sententia an parificentur.*

4 *Notorium quod non egeat probatione.* 12.

Emptorem. Qui non defendit rē emptā hac actione aget, si notorium erat, emētē habere iustitiā. h. d. Opp. de l. si seruū. in prin. s. eo. Solue vt in gl. †Se cūdo opp. & videt q nō possit[d] agi, nisi secuta sit sentētia: vt l. at q natura. §. cū me. s. de neg. gest. Sol. ista est veritas q semper requirit libellus & sententia: nō tñ habet necesse emptor negare veritatē[e]: debet enim bonā fidem agnoscere. grauat tñ se, qa in actione de euictione qñ aget, ipse cōtra vēditorē habebit necesse probare.

1

d

e

Opp. de l. vtique. de rei ven. Solue eodē modo. Quæro vtrū isto casu qñ est [f]manifestum debeat denūciari vēditor, †q veniat ad defendēdum. gl. hic in fi. determinat q sic[g], & bene. quā vide & no. Vltimo scias[h] q quidā allegāt istud principiū, q †notoriū & sententia paribus passibus ambulant. Sed certe hoc nō probat hic. Nā, vt dixi, requiritur etiā sentētia in notorijs. extra de appella. c. cū sit Romana. §. primo. Item no. †& ad hoc etiam allegatur q ea quæ sunt notoria, non egent probatione. Facit s. qui fatis dare cog. l. si vero pro condemnato. §. j.

2

f

g

h

3

4

Idem Neratius. Emptor debet effici potior in causa possessionis. h. d. &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Denicq. Per Bal. in l. poſt perfectam. quæ eſt l. j. C. alias eſt l. ſi poſt. j. de periculo & commo. rei ven.

b ¶ Nota ex prin. Vide Bal. in l. poſt perfectã. C. de peri. & cõmo. rei ven. & Inſti. de act. §. quædam. & in §. actionũ. & tex. cũ gl. & in l. qui libertatis. j. de euict. Et iſtis omnibus adde glo. & Bald. in l. non dubitabitur. de euictio.

s POMATES.

b ¶ Nota. Vide Aret. conſi. cxj. colũ. pen.

c ¶ Pactum q̃ quis. Quid operatur pactũ q̃ quis nõ tenea a tur de euictione: & dum dicitur hic q̃ tenetur tamẽ ad verũ pretium: dic q̃ fallit in diuiſiõe: in qua ſi actũ ſit neminem teneri de euictione, cum vtriuſque vtilitas vertatur, & quilibet in ſe videat ſuſcipere periculũ, nõ tenebit aliquis ad reſtitutionẽ pretij re euicta. Iſta eſt gloſſ. ſingularis, ſecundũ 1 Bart. in l. ſi familiæ. C. fami. erc. Ex quo 2 videtur inferri. idem eſſe in contractu emptionis ſi duo inſimul vnus venderet rem alteri vnã rẽ, & alter alteri: & diceret ſe nolle teneri de euictione eadẽ rõne. Et tene menti dictã glo. etiã ad aliud: vt ibi videre poteris. An autẽ ſi creditor 1 vendidit rem hypothecatam, eũ pacto b q̃ non teneatur de euictione neq; ad reſtitutionẽ pretij, & poſtea contingat q̃ qñ emptor ſoluet creditori pretium, immineat euictio, 2 poſsit emptor retinere pretium donec ſibi cauetur. Et certũ c eſt q̃ qñ creditor eſt præſens, & vendidit rẽ ſibi obligatã, & ꝓmiſſa eſt ſolutio pretij, q̃ ſi poſtea res euincitur, creditor ille teneat de euictione. Textus eſt in l. quidã. & ibi Bar. de d euictioni. ergo ſi tenetur de euictione ipſe creditor, ſic: ſi

Caſsius. Qui cõſecutus eſt duplũ, ex aliꝭ capitulis huiꝰ actionis non aget. hoc dicit.

Denique. [a] Qui ex aliquo caſu de euictione non tenetur, poterit conueniri, ſi ſciens eſt, vel in dolo repertus fuerit. h. d.

Sententiam. Hic Iuriſcõſultus dicit idem quod ſ. §. proximo.

Si quis rem. Actio ex empto pro euictione commitit̃ pro acceſſorio, ſicut pro ſuo principali: ſecꝰ in actiõe ex ſtipulatu. hoc dicit.

☞ *Si venditor promiſit habere licere pro ſe & hæredibus ſuis, quando teneatur etiam de euictione extraneorũ.*

Pactum quod quis teneatur de euictione, quod non porrigit effectum ſuum circa tria.

Qui autem. Qui promiſit pro euictione pro ſe & hærede ſuo tantum aliꝭ euincẽtibus nõ tenetur niſi ad pretium: niſi de hoc etiam nominatim ſit cautum, ne ad pretium teneatur. h. d. vſq; ad finẽ. & fortis eſt, ſicut alius &c. habere licere, i. vendendo habere licere ꝓmiſit. †Nota [b] ex prin. §. qd̃ ſi vẽditor habere licere ꝓmiſit pro ſe hæredeq; ſuo: non teneat̃ de euictione extraneorũ. Quod intellige ſi fuit appoſita dictio taxatiua tantũ, dũtaxat, & ſolummodo. Facit l. niſi ſ. de pactis. & dixi in l. qui in futurũ. §. j. eodẽ titu. Secũdo nota põt ꝓmitti habere licere ꝓ omnes. †Tertio no. pactũ qd̃ quis [c] nõ teneat̃ d̃ euictione, non porrigit ſuũ effectum circa tria. Primo, ſi venditor fuit in dolo, vt hic in fi. & ſ. ea. l. §. denique. & ſ. eodem. l. teneatur. §. fi. Secundo non operatur ſuum effectum, ſi venditor vel hæres eius agat: vt dicto §. denique. Tertio non operatur ſuum effectum quando pretiũ poſsit repeti: [d] niſi exp̃ſſe ſit dictũ q̃ ad pretij reſtitutionem non tenetur. Valet enim iſta conuentio ſecundũ verã opinionẽ hic approbatam in lege. Oppo. ad ſecundum notabile de l. ſtipulatio iſta, in princ. j. de ver. obl. Solue vt in gl. Sed cõtra hoc op. de l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis forte. in eo qd̃ dicit, diſtraxerit. Solue vt glo. hic.

1 ☞ *Incertum æſtimatur ſecundum quod euenire ſolebat.*

2 *Emptio quando conſiſtat ſine re.* 13

e Si actum. [c] Aeſtimat̃ incertum anteq; certificet̃. poſtea æſtimatur ipſa res. Opponitur ſ. ad legẽ Aquil. l. quẽadmodũ. §. ſed vbi. Solut. Aliud in illa actiõe q; f in iſta. rationẽ ponit ibi gl. [f] Quero qualiter eſtimat̃ iſtud incertũ. Dicit gl. q̃ eſtimabit̃ ſecũdũ qd̃ cõmuniter euenire ſolebat † nõ inſpecto qd̃ qñq; pluris, qñq; minoris. Facit ad hoc qd̃ no. in l. qd ergo. §. pœna grauior. ſ. ex qbus cau. infa. irro. in g gl. magna. Opp[g]. ſ. de cõtrahẽ. emp. l. hęc 2 emptio. vbi emptio nõ põt cõſiſtere † ſine re. Sol. verba vẽditionis ſunt inſpiciẽda diligẽter: aut em vẽdo tibi piſces qñ capiẽtur: & nullis captis nõ valet vẽditio: vt l. cõtraria: ſicut ſi vẽdo fructꝰ qui naſcẽtur, & ſimilia. Aut vẽdo ipm̃ actũ, ſeu ipſam pceptionẽ, & ſic ſpẽ ipſam: & tũc loquit̃ lex iſta. Hoc determinaui plene in l. cotẽ. §. qui maximos. j. de publicanis.

1 ☞ *Actio quanti minoris eſt duplex: ſcilicet ciuilis & prætoria.*

2 *Intereſſe commune ab intereſſe ſingulari quod differat.*

3 *Actio quanti minoris prætoria, in quo differat à quanto minoris ciuili.*

4 *Quando ſingulare intereſſe non poteſt uenire, habetur ratio intereſſe extra rem.*

5 *Vendẽs ignoranter rem uitioſam quando teneatur quãto minoris emptor fuiſſet empturus: & quando teneatur ad totale intereſſe.*

6 *Aſſerens ſeruum fidum & charum, ad quid teneatur.* 14

h Vlianus. [h] Qui tradit rẽ vitioſam ſciẽter, tenetur ad intereſſe etiã extra rẽ, ſi dum eis opponitur exceptio per emptores quod imminet periculum euictionis, tunc ipſi replicant propter illud pactum quod non tenetur de euictione nec ad pretium. vnde ad replicandum ita fauemus replicanti, ſicut fauemus excipienti. l. finali. & ibi notant omnes. C. de eden. l. final. §. finali. ad leg. Falcid. & no. in l. j. §. editiones. & de eden. Et ad hunc effectum bene videtur facere dicta l. cum ea conditione. in prin. infra, de euict. Et ad materiam vide quæ dixi: Cyn. & Bald. in l. non dubitatur. C. de euict. & vide hic Pau. de Caſt. qui allegat gloſ. in dicta l. ſi familiæ. & quædam alia ponit. Adde quod operetur pactum quod non teneatur de euictione. Ioan. And. in addi. ad Specula. in titu. de emptio. & venditio. §. fina. in princ. vbi vide aliam quæſtionem.

c s POMATES. ¶ Pactum quod quis. Vide Ro. conſi. clxix. ſingu. ſuo clxxviij. inci. ſi vendo rem. col. iij.

d v POMATES. ¶ Poſsit repeti. Iſtud ſingulariter limita procedere, quando eſt factum pactum in genere a quocunque euinceretur: ſecus ſi in ſpecie, puta a Sempronio: quia tunc non tenetur ad pretium. Text. eſt ſingularis in l. qui libertates. ff. de euict. ſecundum Roma. ſingu. cccl xxxviij. incip. ſi vendo. vide omnino Crem. ſing. clviij. vbi iſtud declarat. Item nota iſtud procedere in permutatione. gloſ. ſing. in l. ſi familiæ. C. famil. erci. Et ille qui dixit ſi velle teneri de facto ſuo, teneatur de facto authoris, vide Bald. in cap. j. ad fin. qui ſucceſ. tene. vide Crem. ſing. xxxij. & intellige de authore vniuerſali. Secus in ſingulari: vt per Crem. ſingulari clviij. de quo ſ. habes etiam ad Barto. in Rubr. de euict. & ad Barto. in Rub. de euictionibus.

e ¶ Si iactum. In prin. huius l. &c. eſt ſingularis ſecundum Ro. in l. ſtipulationes. xxxvj. col. de verb. obliga.

f ¶ Glo. no. allegat Bal. in l. hęa lege. in vlti. col. C. de vſuca.

g ¶ Opp. & vide quod no. Bal. in l. ſpẽ. C. de do. & in l. ſi ea lege. in ij. col. C. de vſuca. & Bar. in l. inter ſtipulantem. §. ſacram. de verb. obli.

h ¶ Iuliano. In materia huius legis vide hic Paulũ de Caſt. q̃ quærit vtrum ignoran

ignoranter, tenetur quãto minoris. fallit in seruo fure. h. d. cũ §. seq. Dicitur hic ꝙ tenet quãto minoris res est datur: vt j. de
1 ædil. edic. l. ædiles. & l. quod si nolit. §. si plures. Sol. gl. † ꝙ est duplex quãti minoris. Vna ciuilis, de qua loquit hic: alia prætoria, de qua loquitur ibi. Ita tenet glo. hic, & est prima gl. magna Bul. est in contraria opinione, vt j. ea. l. per cõtrariũ. sed gl. hic illi respondet. Pet. vt refert Cyn. C. de ædi. actio. l. ij. tenet idẽ quod Bulg. primo quia videt casus ibi. Dicit enim Imperator nõ animaduertere qua actione agatur post annũ. Si enim esset quãti minoris ciuilis, bene sciuisset Imperator ꝙ daretur post annum. Preterea quãti minoris est, quãto minoris emptu rus fuisset, nõ differunt. Nã non est verisimile ꝙ quis emisset, nisi quatenus res est in cõmuni æstimatiõe: vt l. ij. & ibi not. C. de rescin. ven. & ideo cõcludit ꝙ vna tantũ est actio quãto minoris prætoria. qđ fortifices sic: Actiones prætoriæ rei persecutoriæ si non dantur contra ius ciuile, sunt perpetuæ. Secus si contra ius ciuile darentur: vt l. in honorarijs. ver. sed cũ rescissa. j. de act. & obli. Si enim esset actio quanto minoris ciuilis, & quãto minoris prætoria, illa pretoria esset perpetua, quia secũdum ius ciuile daretur: sed ideo est annalis, quia datur contra ius ciuile. Teneo gl. nostrã: nã quãto minoris prætoria non da tur, nisi pro seruis & animalibus, de quibus loquitur l. j. §. j. de ædil. edic. & l. ediles. in prin. hic autẽ datur actio quãto minoris, etiã pro tigno vitioso: ergo pro certo non loquitur de quãto minoris prætoria. Præterea lõga differẽtia est inter quanto minoris res est, quæ est prætoria: & quãto minoris empturus fuisset, quę est ciuilis. illa respicit pretiũ singulare respectu personæ emptoris: alia vero pretium cõmune, quæ multũ distãt: vt l. j. in prin. Pone exemplũ in seruo: erat vnus seruus homicida: ego non eram empturus pro aliquo si sciuissem: alius, puta tyrannus, haberet eum chariorem. Vel pone exemplum in equo vitioso: vnus doctor si sciuisset, non emisset pro aliquo. vnus marescalus emisset: tamen paulo minori pretio. Pone
a exemplum in vno libro[a] vbi sunt scripta non correcta: vnus scholaris nollet emere: vnus doctor non curaret. Vnde differt
2 †multum pretium cõmune a pretio singulari respectu qualitatis personæ emptoris. Non obst. l. ij. C. de ædili. actio. quia, vt apparet, in materia, in qua posita est illa lex, ibi quærebat vtrũ posset agi quanto minoris prætoria: & Imperator respondet, non animaduerto, &c. & non fuit quæsitum in genere vtrum agere posset. Nõ obst. quod dixi: quia secundũ hoc quanti minoris ꝓtoria deberet esse perpetua, nõ contra ius ciuile datur ex eo quod respicit interesse cõmune: cũ ius ciuile respiciat in
3 teresse singulare. †Videndũ est ergo in quo differat ista quãto minoris pretoria a quãto minoris ciuili. Gl. magna in fi. ponit aliquas differentias. Tu dic ꝙ prætoria datur solũ pro illis rebus, de quibus prouiderunt prætores ædiles, hic pro omnibus. Item illa annalis: ista perpetua. Item ista quanti minoris empturus esset: illa quanti minoris res est. Sed ad secundũ di
b ctum[b] oppo. quia secundum hoc venit interesse extra rem. & sic oppo. ŝ. eo. l. si sterilis. §. cũ per venditorem. & ŝ. eo. l. j. Solu. ibi petitur interesse, quia non tradidit: hic male tradidit: vt in gl. Item oppo. quia quãdo non tradidit, habetur ratio interesse extra rem: vt l. liber homo. §. fi. j. de ver. obl. Sol. antequam intrem glo. debes scire ꝙ illa lex obstat in duobus. Primo quia loquitur in obligationibus dandi: & tamen committitur obligatio ad interesse. quod est contra communem regulam, vt dixi in l. ex empto. ŝ. eodem & l. vbi autem. in fin. de verbo. obli. Respondet gloss. quod ibi erat damnum alij, non stipulatori,
c vt hic. & rationem dixi ibi. Secundo modo obstat[c]: quia ibi habetur ratio interesse extra rem, licet in non dando peccauerit, quod est contra prędicta. Solu. ibi erat danda pecunia, in qua non cadit interesse circa rem: vt l. numis. de in lit. iuran. ideo venit interesse extra rem: vt d. l. numis. Et hoc est quod vult dicere gloss. quod ex tali interesse ibi stipulatio assumit
4 robur. quasi velit † dicere: Cum interesse singulare non possit venire, habetur ratio interesse extra rem. Oppon. ŝ. de eo quod certo loco. l. secunda Solu. ibi speciale dicit glo. dic vt ibi latius dixi. Tamen ad propositum ibi pecunia erat in obligatione: ergo habetur ratio interesse extrinseci: cum non reperiatur intrinsecum, vt ibi dixi. Venio ad glo. magnam, &
5 oppo. de l. si sterilis. §. j. j. eod. Solu. Duæ sunt opiniones: illa est vera, ꝙ regula est † ꝙ ignorãs rẽ vitiosam tenet quãti minoris emptur[9] fuisset: quæ regula fallit in trib[9] casibus. Primo in vasc vitioso vẽdito vel locato: quo casu tenetur venditor ad totale interesse, licet fuerit ignorans: vt l. sed addes. §. j. j. loca. & tenet. §. si vas. licet quædã gl. parua, quę est additio, ibi aliter teneat: sed glo. hic videt tenere istud. Idẽ fallit in seruo fure, vbi in nullo tenet ignorans, vt hic. Ratio, dicit gl. ꝙa quilibet debet scire seruũ esse furẽ. Itẽ fallit in prædio tributario, vbi ignorãs nõ tenet in aliquo. Ratio, ꝙa debet scire prædiũ esse tributariũ eo ipso quo est ꝓuinciale. Opp. C. de senten. quæ pro eo qđ interest. l. j. vbi interesse non potest trãscendere duplum: sed hic si debetur æstimatio doli, transcendit duplũ interesse cõmunis. Sol. hic totũ istud interesse dicitur ipsum simplũ interesse. Tantũ enim cuilibet interesset, q ipsam domum haberet.
6 †Venio ad finẽ, & quęro qualiter teneat iste, qui promisit seruũ esse fidũ & charũ. dicit, videtur ꝙ in totum: arg. ŝ. de dolo. l. si quis affirmauerit. Gl. determinat cõtrariũ, & bñ. qđ no. Assecuratio ergo facta ab ignorãte facit eũ tenere in oĩbus casibus, ꝙbus nõ tenebat. nõ tñ tenet ad totale interesse, sed quãto minoris empturus esset. Et principium huius legis refert ad illud caput, quo vẽditor tenet dolũ malũ abesse, ꝓut de totali interesse loquit, &c.

Si uenditor. Si per dolũ res pluris, minoris vẽditur: per hanc actionẽ purgatur. hoc dicit.

Idem Iulianus. Pactũ qđ quis nõ teneat, non prodest in casibus in quibus venditor sciebat, & tacuit. hoc dicit.

Sed cum in facto. Ex dolo tutoris ip se cõuenit, nõ pupillus: nisi inquãtum factus est locupletior. h. d. No. ꝙ sicut tenetur tutor ex solo dolo, quando ipse cõtrahit: ita quando pupillo contrahenti authoratur. Opp. de l. fi. de admi. tu. Solue vt in gl. & c.

1 ☞ *Actio ex empto quod non competat cum effectu, nisi pretio integre soluto.*

2 *Ex cõtractu ultro citroque obligatorio non potest effectualiter agi, nisi ab eo qui effectualiter totum contractum ex parte sua impleuit.*

3 *Ex parte sua promittentis non fieri, quod uidetur quod nũquam ex parte sua contractus posit impleri.*

4 *Res uendita quando possit retineri pro pignore loco pretij.*

d 1 **Offerri[c] pretium.** †Actio ex empto nõ competit cum effectu, nisi pretio integre

contra scientem vitiũ detur actio quãti minoris fuisset empta res. Qui cõclu dit quod sic, vt hic. vide per eũ. In eo prin. an sit dare actionẽ quanti minoris ciuilem, & quanti minoris prætoriam, & in quo differãt, Adde Bal. in l. ŋ. in ŋ. q. C. de rescin. vend. vbi refert dicta Bar. hic.

a ¶ Pone exemplum in vno libro, &c. Dicit tamen gloss. in l. j. ĩ. de ædilitio edicto, ꝙ habet locũ redhibitoria. & ibi eam sequitur simpliciter. Ange. & cæteri doctores.

b ¶ Sed ad secundũ dictũ. Adde not. Bart. in l. j. in iŋ. co. in ver. oppo. de l. Iulianus. C. de sen. quæ ꝓ eo quod interest, &c.

c ¶ Secũdo modo obstat. Adde Bar. in. l. j. in vij. colum. C. de senten. quæ pro eo quod interest. &c.

d ¶ Offerri. In princi. &c. solet allegari iste §. ꝙ qui est in mora offerẽdi & cõsignãdi quod debet Titio, nõ potest morã Titij in eo ꝙ Titius debeat, allegare. Facit l. si seruum. §. sequitur. de verbo. obliga. & in authẽ. dos data. C. de dona. ante nup. l. nam cum vterqꝫ. ff. ne qs eum. in c. peruenit. de iureiuran. in c. cõstitutus. l. ędiles. §. fi. de ędil. edi. cũ si. &c. in eo. prin. &c. Ful. in l. filiæ licet. C. de collatio. intelligebat istũ §. quod si emptor agit ad rem vẽditam, debet offerre pretiũ, etiã si de prętio non excipiatur: alias nõ poterit obtinere. Mouetur per ea quæ ibi pulchre not. Bal. quod ibi reprobat Ludo. quia cum tex. in d. l. filiæ. super quo se etiã fundabat Fulgo. dicit non conferenti denegari actionẽ, intelligitur, scilicet ope exceptionis. l. j. in versi. petitio. & ibi. glo. ŝ. ad Macedo. & in l. j. in prin. iuncto §. sublata. Et ibi Bart. ff. ad Trebel. Bart. in l. nam postea. & scripsi supra, de iureiuran. Adde quod Bald. in l. vnica, in j. & iij. colum. C. ne lice. tertio prouoca. allegat contra id id quod tenet Fulgo. text. cum gl. in l. soror. C. eodem. & contra Fulgo. in terminis §. nostris expresse tenet Bar. in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit ŝ. de iureiu. & Bal. in l. ij. in fine. C. de his quę sub modo. Bal. in l. si traditio. in iij. q. C. eo. ti. & Bal. in l. j. in vlti. col. C. de vsu. & vsufruct. lega. & Angel. in l. iuris gentium. in prin. ŝ. de pactis. vbi hoc optime probatur dum tex. facit differentiam inter contractus nominatos & innominatos. Et hanc opinionem videtur per multa cõfirmare Cuma. in l. eum qui ita. §. qui ita. el j. de verb. obliga. Fatendum tamen est ꝙ si iudex videt pretium esse solutũ venditori, põt etiã reo nõ opponente ex suo officio mandare emptori agenti ꝙ soluat pretium, licęt ad illud non sit actum in iudicio: vt est text. not. in lege, si pater. in fin. C. eodem titu. secundum Bald. ibi. sed Salicet. & Fulgo. ibi contra, per legẽ iij. hoc autem iudicium. de damno infecto. tamen pro Baldo bene faciunt notata per Bartolum in dicto §. qui ita. Et aduerte: quia ibi vltimo casu poterit iudex in sententia dicere: Condemno

Universidad de Deusto
Biblioteca

venditorem ad tradendum rem emptori emptore pretium ſoluente non aliter ſicut in ſimili dicit Bar.in d.§.qui ita.facit ad prædicta:quia exceptio, q̃ vna cum actione naſcitur,etiã ſi non opponatur,poteſt per iudicem ſupplerı.l.lecta.in verſi.diceham.& ibi Bart.ꝛ.ſi certum petatur.Bart.in l.ſi vnus. §.pactus.ꝛ.de pactis.& nota in dicto §.qui ita.Sed quid ſi lata ſententia fiet executio, an in executione poſsit excipi de pretio non ſoluto, vel de re non tradita? Vide Bart. & quod ibi ſcripſi in l.ſi duo, §. ſi quis iurauerit.ꝛ.de iureiu ran.Et intellige iſtũ tex. & per, Bald.in l.ij, C. de his quæ ſub modo.& in l. ſi pater, C. de actio. emp.& in l.per hãc, in iij.col.de tempo. appel.Et an ſit nata actio pretio non ſoluto, vide Bal.in l.ſi traditio.C.eo.& ibi glo.no.dicit ꝙ ſi vigore ſtatuti vẽditor nullam exceptionẽ opponere poſsit,ꝙ tamen ei permittetur vti iure retentionis rei loco pignoris.Et iſtum tex.etiã intelligit Bal.in l.j.C.de vſu & fruc.lega.ſi a venditore opponatur:alias non.Et idẽ Rapha.in l.eum qui ita.de verb.oblig.& Ang.in l.inter.in princi.& ibi probatur ꝛ. de pact. & adde ad ſupradicta Bal.in l.ex his prædĩs.C.de euictio.& vide hic Paul. de Caſ.& vide ad iſtum tex.quæ dixi poſt Fulgo.in l.filiæ licet.C.de colla. dũ tetigi vtrum ſit neceſſe ꝙ iſta exceptio,tu non ſoluiſti pretium,opponatur per venditorem.Nam Fulg.in d.l.filiæ.vt ꝛ.retuli,tenet cõtrarium. & circa id quod tangit glo.j.hic,vide Bar.in l.ſi ſoluturus.ꝛ.de ſol.in ver. quæro iuxta hoc, pretio ſoluto, &c. Idem ſequitur Bal.in l.ſi traditio.in ix.q.C.eo. & Bar.in l.fiſtulas.§.pe.ꝛ.de cõtrahen.emp.& in l.curabit.C.eod.ti.de act. emp.& ſi emptor primo ſoluit partẽ pretij,poſtea ſoluat aliã partẽ:an venditor teneatur reſtituere fructus pro rata primæ partis ſolutæ? Et dicitur ꝙ ſic,Idem ſequitur Bar.per iura ſuperius allegata.Sed quid ſi venditor cadat a poſſeſsione,an poterit agere hypothecaria? Vide Bald.in l.final. C.cõmo. & in l.cum cui. C.de actionibus & obligationibus. Adde ꝙ ille, qui offert pretium.debeat realiter offerre,voluit Petr.de Ancha. conſi.cccxxxij. Quo vero ad dictum Bal.in l.ſi pater,ꝛ eo. Adde quod idẽ voluit Bal.in additionibus ad Speculatorẽ,in titulo de ſententia.circa princip. Quo autẽ ad exceptionem pretij non ſoluti,adde Pau.de Caſtr. conſil.cxliij.Et de intellectu huius §.vide Ange.conſi.cxliij.

1 ❧POMATES.¶Offerri. Circa materiam huius §.vide Alex.cõſi, xxvij.incipien.viſo libello,in ij.col.verſ.cõſulo tamẽ.in j.vol.vbi voluit ꝙ implementum pendente iudicio valeat. Et hoc dictum Bar.ſequit hic Pet. de Ancha.conſi.cccxxxij.incipiente,viſis diligẽter actis,& ibi tenet verſ. ſeptimo aduertendum,quod ſi promiſi tibi vẽdere aliquid ꝑ certo pretio quãdocũque illud mihi ſolueres,intelligatur quã primũ poteris : & ibi per eum.Et nota ſi ꝙ tex.dicat offerri:tũc intelligitur ſi apte petat. Ita Baldus in l.ij.C.de his quæ ſub modo.Bal.in l.prima,vlti.col.C.de vſuris.& in l.ſi pater.C.de act.emp.& in lege prima.ſecũda col.C.ne lice.ter.pro. Cuius tamen declarationẽ non puto veram,ꝑ tex.in l.ſi pater.in fine.C.eodẽ.tit.de quo vide ibi Pau.de Caſt.Confirma per gl.in c.ſi.de reſcrip.Et vide Alex. in l.iij.§.hoc autem iudiciũ.in v.col.ff.de dam.infect.Panor.conſi.lxvj.in j. vol.& cõſi.lxix,in vlti.col.in ij.volu.Barba.conſi.viij.in xij.col.in j.volu. Vide etiam Alex.conſi.xxxix.col.j.vol.v.& in c.in tantum.col.ij.de ſimo. Barba.cõſi.xxv.col.in iij.volu.Et vide Alex.conſi.xlix.vol.ij.& Alex.in ſimili conſi.j.col.fi.vol.j.& Are.conſi.lxx.col.j.& conſi.xcvj.co.fi.& Alex. in l.filiæ licet.C.de colla. & conſi.lvj. vol.ij.

2 ❧P. P A V L.P.¶Offerri. An iſta oblatio debeat eſſe effectualis,vel ſufficiat verbalis,vide Com.conſi. l.inci.nauta quidã.in j.col. vbi vult ꝙ ſufficiat verbalis,ex quo aliquid eſt implendũ per aliũ. Ideo nõ requirit actualis ſolutio,niſi aduerſarius acceptaret,& vellet tradere rẽ, vel facere illud,ad quod tenetur.Et ibi quædã allegat,vide per eum.Adde etiã ꝙ ſi venditor pendente iudicio offerret ſe paratum tradere,& traderet,reconualeſceret iudicium:vide Alex.conſi.xxvij.in ij.col.ad fi.& cõſi.lxviij.in fi.& cxxvij. in v.volu.col.j.vide etiã Alex.conſi.cccIxv.in pen.col.vbi dicit ꝙ ille, qui non implet,non põt conqueri de aduerſario,ſi non implet quæ vult agere, oportet ꝙ impleat cauſam continentiæ. Dicit Bald in rub.quomodo procedi debeat in inueſt.an fideli.& talis exceptio rei non traditæ,ſeu non implementi poteſt opponi etiã agenti ex inſtrumento, quod habet executionem paratam,& cõtra quod nihil opponi poteſt,etiã ex diſpoſitione ſtatuti, vide pulchre Alex.conſi.cxix.incip.viſo proceſſu.per totũ,maxime in ij. col. Iaſ.in l.eũ qui.§.fi.de iureiur.& idẽ Alex.conſi.cxcv,Roma,conſi.ccxlv. & conſi.ccccIxxij.& Anto.de Rauẽna,in tract.de execu.inſtru.in xxvij. q.& præced.vide etiã ad cõfirmationẽ regulæ multa per Corſ.& in repet. c.grãdi.de ſupplen.negli.præla.in vj.in ix.char.col.ij. Vide in materia,quæ habes ad Bar.in l.cum proponas.la ij.C.de pact.Sed quid ſi iudex nihil dicit de p̃tio,nec pars opponat,an fiat præiudiciũ venditori,ita ꝙ nõ poſsit amplius petere,videt ꝙ ſic,quia iudex veriſimiliter nõ cõdẽnaſſet ad rei traditionẽ, niſi conſtaret ſibi ſolutũ eſſe pretiũ. In contrariũ eſt veritas,vide Com. conſi.xix.inci.quædã nobilis vir.in j.col,vide Pau.de Caſt.hic circa fi. & adde ꝙ regula iſtius §.habet locũ ſolũ ante factam executionẽ per aliquã partẽ. ſecus ſi vna pars impleuit.& velit agere cõtra nõ implentẽ,vide Bal.ꝑ illũ tex.in l.in ciuile.in prin.C.de rei vendi.Alex.in l.cũ proponas. C. de pact. in ij.falle.Itẽ iſta regula procedit parte opponente:alias ſecus,vide Pau. de de Caſ.hic.Itẽ ſi non facis quod debes,& ego nõ facio quod debeo,nõ obtineas quod oportet. Allegat ꝙ in l.ſi nõ fuerit.ff.de iureiu.vide Alex. conſi. ccxxij.in pe.col.verſi.cõſtat autẽ.vol.ij.& omnino in Apoſt.in l. quæro.§. inter locatorẽ.ꝛ.locati. Aliquid ꝑ Corſ.cõſi.clxxxvj.in prin.Item de regula huius §.quæ procedit ſiue qs agat,ſiue excipiat de contractu vltro citroq; obligatorio,prout in excipiente loquitur tex.in l.quæro. §.inter locatorẽ.ꝛ. locati.in l.cũ proponas.la ij.C.de pac.in l.ſiue apud acta.C.de trãſac. Alex. cõſi.lxx.Item aduerte,quia in cõtractibus innominatis,ſatis eſt ꝙ quis impleat eo modo quo poteſt:ſed in cõtractibus innominatis,nõ poſsit quis agere,niſi perfecte impleret,vide Iaſ.poſt alios,in l.apud acta.in vlt.col.C.de tranſac.Itẽ de regula & quinq; limitationibus,vide Fel.in c.iij.extra,de iureiu. Itẽ ꝙ exceptio nõ implementi non poſsit opponi ꝑ tertiũ,vide gl.in l.ij.ff. ſi ager vecti. quam Bar.allegat in l.ij.de excep. rei iud.ſed ſolũ ad hoc qñ per ſolutionẽ ficti allegaꝫ caducitas, ſed etiam põt intelligi qñ ſimpliciter opponit exceptio nõ implementi: vt per Bal.ibi,& per Bar.in trac. reſaliarũ.in ij.articulo in liiij.princ.Itẽ pro regula & ꝙ iſta exceptio opponi poſsit etiã per ſingularẽ ſucceſſorem,vide not. Are.conſi.lxx.in j.col.& ꝙ ſiue agẽdo vel excipiendo põt opponi. Itẽ ad illud qđ dictũ eſt,an per tertium opponi poſsit hæc exceptio, vide latius Bal.in additionib.ad Spe.in ti.de loca.in iij.col.qui loquit ad terminos glo. in l.ij.ff.ſi ager.vect.Itẽ ad illud quod dictum eſt ꝙ ſufficit impleri etiam pẽdente iudicio, vide quod dicit Bal.in l.per diuerſas.in xiij.queſt.C. mãdati. Item ad reg.& ꝙ non implens pro parte ſua non poſsit cõſtituere aduerſarium in mora,vide late Ro.conſi.cciij.in ij.col.& ſeq.& ibi etiã ꝙ ille tenet primo implere cuius obligatiõis dies primo ceſsit de quo vide qđ habes ad Bar.in l.ſi quis maior. C.de tranſac.Item ꝙ requiratꝫ realis oblatio, vide per Pet.de Anch.late conſi.cccxxxj.inci.viſis diligẽter.in j.& ij.col.vide ꝑ declaratione Bar.in l.ſi ſoluturus.ff.de ſolu.vbi dicit ꝙ nõ tenet actualiter tradere ſi non cõfidit de aduerſario:ſed ſatis eſt ꝙ exponat.Itẽ ꝙ in caſu huius §.mere poſsit agi,licet agens non offerat pretiũ,obſtat tamẽ exceptio, vide per Iaſo.in l.iuris gentiũ. in prin.in ij.notab.ff.de pac.& ſi nõ opponit exceptio procedit iudiciũ,vide Alex.in l.filiæ licet. C.de colla. Qñ autẽ aduerſarius recuſat omnino accipere,vide Alex.in l.qui Romæ. in prin.ff.de verbo.obli.Itẽ ꝙ iſta regula procedat,nedũ qñ cõtractus tendat directe & expreſſe ad obligandum vtrunq;,ſed etiam ſi tacite, & extra id quod agitur: vt ſi promittatur aliquid,quod ſit indebitum pro parte,vide Iaſ.in l.ſi non tranſac. C.de iuris & facti igno.

a ❧POMATES.¶An poſtea. Vide in ſimili pulchram quæſtionem quã ponit dominus Alexan.poſt Barto.ibi in l.ſi conſtante.in ſecunda col. §. fi. ꝛ.ſolu.matri.& vide Panor.cõſi.lxix.in ij.vol.& in cõſi.lxxxv.in vlti. col. eod.volu. Alex.conſi.cxix.in ij.col.iij.vol.& in conſi.xvij.& cxxj.in prin. eodẽ volu.iij.& Alexan.etiã lxxiij.col.j.volumi.ij.col.ij.& conſi.cxxj. columna fina.eodem volumi.v.& Soci.conſi.cxj.& Alexan.lxxiij.col.j.volu.v. Roma.cõſi.v.& Soci.conſi.cxj.in v.& vj.col.& ſeq.in quinto dubio.

b ❧P. P A V. P.¶De fundo dotali. Vide concordiã per Iaſ.in l.quoties.in iij.fallen.C.de rei vendica.& late Iaſ.in l.in bonæ fidei.in ij.& iij.col. de eo quod certo loco.limita tamen.iſtud ꝙ aliud ſit venditio,aliud pactũ de vẽdendo,non procedere vbi ſtatutum diceret venditionẽ ſtatim eſſe factam oblato pretio.vide Barba.conſi.lj.volu.j.col.xvj.& ſeq.& pro ſingulari declaratione,quando dicatur facta ad menſuram,vide Pau.de caſt.& Bal.in l. ſicut.C.de actio.empt.Item vide ad regulam Alex.conſi.xc.in v.volumi.in ij.col.Bar.conſi.cxviij.incip.in quæſtione domini Caroli. vbi loquitur de inſolutum dationis.

a ¶De fundo dotali. Habes hic an propter pretiũ nõ ſolutum ex contractu emptionis debeãtur vſuræ pretij:ſed dubium eſt quid in pretio non ſoluto ex pacto de vendendo an debeantur vſuræ. Et dicendũ quod nõ:quia aliud eſt vendere,& aliud eſt pactũ de vendendo.lege prima. C.de pact. pigno. & ibi Iacob.Butri.et Ang.gl.in lege,in bonæ fidei.ff.de eo quod certo loco. & quod voluit Ang.in cõſilio clxvj.vel cxcvj.incipien. ex forma & ſerie dictorum inſtrumentorũ.& facit Clementi.j.de renuncia.vbi dicitur quod aliud eſt renunciare beneficio,aliud pactũ de renũciãdo.& facit l.ſi quis argentũ.C.de donatio.& quod per illam legẽ dicit Salice.& alij in l.in bonæ fidei.alias in lege,legem.C.de pact.dum dicit quod aliud eſt donatio, aliud pactum de donando.& facit lex.j.ff.de adminiſt.tuto.& facit l.ſi ſterilis.§. ſi tibi fundum.ꝛ.eodẽ.& l.qui fundum.ꝛ.de cõtrahen.emptio.ergo in pacto de vendendo non poteſt habere locum quod dicitur in lege,curabit.de acti. empti.vbi emptor, qui percipit fructus rei emptæ, tenetur ad vſuras pretij non ſoluti: quia tales vſuræ ſunt permiſſæ de iure Canonico vſque ad probabile intereſſe:ne quis locupletetur cum aliena iactura. & ibi gloſſa. voluit quod ſeparata emptione, re tamen non tradita emptor agit vt tradatur res cum fructibus : an etiam vt ſoluat pretium cum vſuris. gloſſ.decidit quod ſic.quæ gloſſ. allegatur pro ſingulari, in l. petens. C.de pact.& glo.in c.conqueſtus.de vſuris. quæ dicit quod poſſunt peti vſuræ tanquam intereſſe.& ibi dixit Pet.de Ancha.quod intereſſe nedum conſiſtit in damno habito, ſed etiam in lucro ceſſante: vt etiam ſi venditor erat ſolitus mercari, & ſi habuiſſet pecuniam in termino conſtituto, lucratus fuiſſet in mercimoniis.Bene facit quod habetur in illo §. alias.in d.l. curabit.vbi ſi emptor pretio non ſoluto habuit rem : venditor petit intereſſe. ſed ex pacto de vendendo iſta ceſſat:quoniam talis præſumitur contractus, qualis apparet in ſui prima figura.l. quamuis. C. ſi quis alteri vel ſibi. cap. illo vos.de pigno.c.ad noſtram.de empt.& vendi.& quod voluit Bald. in c.j. de feudo in vicem legis commiſſoriæ. & in l.cum precibus. C.de proba. & in c. j. de feudo.ſed prima ſui figura ſonat in pactum de vendendo, & non in venditionem : ergo : in pacto de vendendo penſio percepta ex re pretio non ſoluto extenuat ſortem , id eſt, pretium : vt l.j. & ij. de pigno. acti. Facit c.j.in verſicu,ſi ſortem ſuam, &c. de vſuris, vbi eſt caſus. Facit c.ij.& c.conqueſtus .eodem titul. Quid autem ſit dicendum quando in tali pacto de vendendo fuiſſet datum aliquid nomine arrharum? Et dicunt

Universidad de Deusto

quod sunt pro parte pretij, iuxta not. in l. fi. C. de sponsa. et in l. Titia de verbo. obli. et in c. gemma. de sponsa. et præsumitur mutuum illud datum nomine arrharū i pacto de vēdēdo, ꝙ sit pretiū cōtractus emptiōis, & voluit pal liare et occultare ꝙ esset mutuū sub falso noīe vēditionis: sicut sæpe numero videmus ī simili in muliere vt possit donare viro cōstāte matri. fingit se vē d. re. l. si spōsus. §. cir c. de dona. inter vi- rum & vxorē. xvi. qō. iij. si sacerdotes. si cut quādo mulier cō stituit se principalē, a quando vult fideiubere. lege, quamuis. ff. ad Velleia. xiiij. q̄ stio. iij. plerique. et ibi glo. et glo. in l. scire leges. ī. de legi. quā allegat Ange. pro singulari. et Bald. in l. non dubium. C. de legibus. Ideo quando videmus istas insolitas cautelas in cō tractibus, voluit gl. singularis in l. si quis sub conditione. ff. de conditio. institu. et ibi Bald. quod inducant præsumptionē fraudis: et sic præsu- 1 mitur mutuum. Iō es 2 set vsura, si peteret b acceſsiōes. Facit gl. valde singularis in l. cum allegas. et quod ibi Bal. C. de vsur. & quod habetur in c. significauit. de cen si. Cum enim ibi fit mentio pretij, præ- c supponitur quod sit 1 venditio. l. j. §. q̄ superficiē. et ibi Bar. ff. de supſici. et ibi Bar. glo. et Bar. in l. apud Celsum. §. si quis aūt. ff. de dolo except. et in §. si cū legitima. in ea. l. tex. in l. fi. C. de prædi. curia. libro decimo. gl. et Bal. in l. cū dotem. C. de iure dot. et in l. j. in vj. quæstio. ff. pro socio. & l. ex conuentiōe. C. de pact. do. Abbas in ca. ij. de postulatio. ergo sequitur quod fuit venditio. Sed cū in instrumento dicitur expresse quod fuit pactum de vendendo, apparet ꝙ huiusmodi instrumentum cum sit in se varium, et cum clausulis in cōsuetis, inconsuetum est quod in pacto de vendendo debeantur arrhę, q̄ præsumitur vsurarium, vendicat sibi locum dispositio dictæ l. iij. C. plus valere. Quo casu dixit Pet. de Anchara. in dicto c. ad nostram. de emptio. et vēditio. quod licet pactum adiectum sit licitum, vt l. ij. C. de pact. inter emptorem & venditorem. et antequam reducatur secundus emptor conquestus: tamē hoc fallit quando in pacto lucretur fructus: vt ibi, et nota per glossam in dicto c. ad nostram. concurrunt aliæ coniecturæ, per quas presumi potest contractum fuisse simulatum, et in fraudem vsurarum. Itē facit ad hoc glossa valde singularis in ca. plerique. xiij. qō. iij. de qua fecit festum Ioānes Calderinus in repetitione capituli, nauiganti. de vsur. et Salice. in auth. ad hæc in xiij. quæstio. C. eodem titulo. de vsuris. & dominus Laurētius in suo tractatu de vsuris. qō. viij. qui voluit ꝙ si aliquis dedit pecuniam negotiatori vt inde emat merces, et det sibi partē lucri: q̄d talis cōtractus nō est licitus, si periculum spectet ad accipientem pecuniam: quia videtur esse contractus mutui. Et idem voluit Baldus in l. prima. C. pro socio. in decima quęstione & idem voluit Salicetus ibi. Et sic colligitur ex doctrina illius glossæ quod si lucrum spectat ad dantem, periculum spectat ad recipientem, contractus est vsurarius. sed ita fuit in casu nostro: quia lucrum voluit ex pecunia. sicut iste qui dedit pecuniam, et periculum est illius, qui recipit pecuniam, qui habet necesse reddere vel sibi computari: ergo est interim debitor quantitatis. l. incendium. si certum peta. Adde ꝙ aliud sit vendere, aliud pactum de vendendo Paulum de Castro. cōsi. cxxxij. & eundem Alexandrum consilio lxxij. tertio libro. An autem sit licitum dare pecuniam mercatori cū hoc ꝙ capitale sit saluū, vide plene Rom. cō. cxxxvij. Baldum cō. xxxj. v. libro.

☞ POMATES. ¶ De fundo dotali. Pro declaratiōe vide Ale. in l. j. §. fina. ff. de rebus eorum. Alexan. consi. cxxj. in j. col. in iiij. vol. cum tribus præcedentibus. Aret. consi. clx. in v. & vj. co. et seq. in quinto dubio.

a ¶ Si fructibus. In principio huius §. &c. Vide Bartolum in l. si filius. §. j. de verborum obligationi. vide quæstio. notab. per Barto. in l. cum filio. in fin. de legatis primo. et dum dicitur, dic de pensionibus perceptis an petantur vt fructus, vel vt interesse per emptorem. vide per Baldum in l. si traditio. ī vltima quæstione. C. eodem. Et generaliter quomodo fructus et pensiones debeātur emptori, vide omnino Bartolum in l. fi. ī. de iure fisci. hic allegata. et Bald. in l. j. in iiij. colum. C. de vsur. et fruct. leg. adde Roma. consi. x.

b ☞ P P A V. P. ¶ Si Titius Adde ꝙ ista opinio communiter approbatur, super quo vide omnino Felinū in c. significante in ij. co. de rescriptis. vt refert Alex. sæpe in consiliis. hoc tenuisse, vide etiam pulchre Pau. de Cast. in l. si venditor. supra eo. vide Socinum in l. demonstratio falsa. in principio. in iij. col. ff. de conditio. et demonstra. Et ad id quod dicit Pau. de Ca. vbi supra vide omnino Alexand. consilio clix. in v. volu. in vltima co. vide etiam in materia Alex. consilio cxxxiij. incipien. viso processu. in viij. col. et consilio cclxiij. in vltima columna et consi. ccccxl. in j. & ij. columna. latius cōsilio ccccl xvij. vbi ponit quid importent illa verba, qua nāque sit, & illa verba, siue ibi alia coercitione soleant etiam esse veriores. vide in materia Pau. de Castro. consil. ccclxxix. incipien. in causa quæ vertitur coram & de clausula saluis alijs verioribus. & similibus, vide Bald. in cap. primo. de cap. qui cur. vend. Vide etiam in materia Ang. in l. si fines. C. de cuictio. in lect. Flo. & quod illa clausula, pro omnibus & singulis iuribus suis, quæ iura suis finibus continentur, solum tractatur circa accessoria, puta circa seruitutes & similia, vide Specu. titu. de emp. & vendi. §. sciendum. dum ponit formulas instrumenti venditionis. Panormi. post cæteros ī c. cum ad sedes. de restitu. spoliat. in j. chart. Item plures concordantias ad cōmunem opinionem de qua ī. vide per Iaso. in l. j. in prima colum. versicu. quinto fallit. C. de summa trinitate. Item quod non procedit prædicta communis opinio, quando ante cō fines ponitur numerus perticarum, puta talis fundus centū perticas cōtinet &c. vide Alexan. in dicto consilio clix. volumi. v. qui allegat Abb. in c. per tuas. de donati. Item pro opinione communi vide etiam Barb. in rub. extra de empt. ad fin. vbi dicit procedere etiam in alijs contractibus, quam in venditione. Item quod quando reperitur illud plus, licet totum veniat in venditione, teneatur vēditor supplere pretium, vide Pau. de Cast. in l. ij. ad fi. C. de pericu. & commod. rei venditæ. Si vero reperiretur minus, tenetur venditor, licet venditio facta esset incipiens à corpore secundum Pau. de Cast. in locis prædictis. Sed in contrarium, vide eum consi. ccxxij. in noua impressione in j. parte Socinum in d. l. demōstratio falsa. & d. Imo. in d. c. per tuas. de dona. pro prima opi. vide Alex. cōsi. xcvij. de quo ī. Item quod totum illud quod est intra cohærentias comprehendatur in venditione & in locatis, etiam si pretij qualitas aliud suaderet: vide Barba. consi. liij. col. j. & sequen. etiam si aliquid cōprehensum ad alium spectaret: vide quæ dicit ipse in consi. lvij. eodem volumi. Sed in contrarium, vide Alex. & Soci. in l. serui electione. §. fi. de leg. j. & ea quæ scripsi ad Barba. in l. si domus. §. fi. de legatis primo.

Si fructibus. [a] Fructus extantes seu pendentes vidē tur venditi vendita re: pensiones, et cætera quæ debentur occasione rei ex re debē tur venditori, licet cedere teneatur emptori. hoc dicit. Circa istud vide l. fi. §. fi. infra de iure fisci. et ibi dixi. Dicitur hic quod actio debet cedi si res extat. contra not. in l. arbitrio. supra de dolo. et ibi dicā. et per Cy. in l. non moriturum. C. de contra. stipula. Item oppon. infra ea. l. §. idem Celsus. Sol. ibi pretium succedit loco rei: vnde res non dicitur amissa. hic quando res est simpliciter amissa.

☞ *Venditio ad mensuram quando dicatur fieri.*

Incrementum quod accidit rei uenditæ quando sit uēditoris.

Si Titius. [b] Alluuio superueniens ante traditionē prodest venditori ad mensuram, si fuit ignorans: secus si sciens. hoc dicit. Op. incrementū dbet cedere lucro emptoris: vt Inst. de cōtrahen. emp. §. sed & si post emptionē. Solu. illa est vera [c] ꝙ hic fuit facta venditio † ad mensuram: in cōtrario simpliciter. Intelligo aūt ad mensuram fieri, quando constituitur pretium pro numero mensuræ. Secus si dicerem, Vendo tibi tale prædium d pro mille, & dico ꝙ sunt centum [d] iugera: tunc enim non dicitur vendi ad mensurā: & tunc indistincte tenebitur venditor, licet alluuione decreuerit: quia modus minor reperitur: vt ſ. ea. l. in prin. Sed si vē e ditor [e] vendit ad mensuram, dicitur † venditio conditionalis: merito incrementum, quod accidit rei ante mensurationem, pro dest venditori, vt hic, & l. si in venditione. §. j. ſ. de peri. & commo. rei vendi. & l. q̄d sæpe. §. in his ſ. de contrahen. emp. &c.

Si fundum. Causa lucratiua cum non lucratiua cōcurrit. h. d.

In his autem. In hac actione venit dolus & culpa circa ipsam, & circa accessoria. h. d.

f Idem Celsus. [f] Quando pars p indiuiso actione g personali debetur, [g] illud, quod ex diuisione debitori obuenit, ex vigore eiusdem obligationis debetur. h. d. Oppo. ſ. commu. diuidū. l. communi diuidundo. §. si debitor. Sol. hic debetur fundus actione personali: ibi actione reali. Vnde non præiudicatur creditori ignoranti, nisi ipsemet ditor

b ¶ Si Titius. In princ. huius &c. Et per ista potest decidi quod not. vendidi fundum expressis confinibus, & dixi quod erat duorum modiorum: si reperitur maioris quantitatis, an cedat emptori. Oldra. consi. ccxxxij. consuluit quod quandoq; loquens vtitur terminis denotātibus certam mensurā: tūc non venit id, quod est plus, sicut est contrā. deceptus in mensura agit ad supplementum. c. per tuas. de donationibus. Quandoq; vtitur terminis donantibus species, seu certum corpus, licet adiciat certum numerum vel mensuram: tunc id, quod est plus, cedit emptori: quia mensura vel numerus hoc casu videtur adiectus causa demonstrationis: & falsa demonstratio nō vitiat. l. demonstratio falsa. Exemplum, si dixi, Vendo tibi talem fundum sic confinatum, qui est trium modiorum. Secus si dixissem, Vendo tibi terram quatuor modiorū in talibus confinibus. Et istis adde notata per Bal. in rub. C. de contrahenda emp. in xxij. q. per domi. Pet. de Ancha. & per Imo. in d. c. per tuas. Adde quod dicta Oldradi sibi assumpsit do. Ang. in addi. ad Spec. in titu. de emptio. §. j. in fin. & vide Pau. de Cast. consi. ccclxxvij. vbi aliam quæstionem.

c ¶ Solutio illa est vera. Et hanc solutionem approbat Bal. in l. j. in iij. opp. C. de peri. & commo. rei vendi. & in iiij. oppoſi. & adde quod not. Bart. in l. ij. in princi. ī. eo. & vide etiam Bal. in l. sicut. C. eo. & ibi etiam in fi. tenent dictum Barto. hic.

d ¶ Centum. Et cum Bar. hic transit Bal. in l. j. in iiij. oppo. C. de pericu. & cō mo. rei vend. per Sali. in l. j. eo. tit. & vide Bar. in consi. in quæstione domini Cioli de Autia. & quod dixi post Bar. in d. l. quod sæpe. §. in his.

e ☞ POMATES. ¶ Sed si vēditor. Vide Alex. cōsi. cxx. in ij. co. in ij. vol. vbi aliqua dicit in ꝓpoſito. & cōsi. cxxvij. in prin. eo. vol. ij. Et vide in fin. ili Alex cōsi. viij. iiij. co. & in materia huius §. vide Io. An. in addi. inci. hic q̄rere ſ vēditor. refert & sequitur Bal. in rubr. C. de cōtrahē. em. Pau. de Ca. in l. si seruū. ī. eo. vide Alexan. consi. ccxxiiij. incip. viso processu. in vij. colū.

f ¶ Idem Celsus. in princip. Nota hic valde notabilem casum, in quo quis cogitur emere: vel alter cogitur vendere. & istum text. not. allegat Barto. in l. serui electione. §. j. & ij. de legatis primo. & ibi latius per Bal. & do. Ioan. & Bal. in l. j. in ij. oppo. C. de pericu. & commo. rei vend. Et dicit Bal. in d. l. serui electione. §. j. quod iste tex. non habet locum in alienatione facta titulo lucratiuo. allegat l. is qui fundū. de vsufruc. lega. Sed Bar. in d. l. seruū. §. fi. tenet contra. & vide quod no. Bal. in l. j. in prin. C. communi diuidundo.

g ☞ P. P A V. P. ¶ Personali debetur. Limita vt per Pau. de Castr. in l. si fratres. C. communia vtriusq; iudi. vt non procedat, quando promisisset qs fundum aliquem in totum communem, licet in diuisione fuisset alteri adiudicatus, vt per eum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Ex vendito. Ad istum tex. vide quæ dixi in d.l.curabit.&c.
b ✠P. P A V. P. ¶Precaria possessio. Quare ista glo. concordetur cũ glo. in l.ab emptione.ff.de pact. vide Alex.consi.xvij.in ij.col.
b ✠P O M A T E S. ¶Possessio. Vide Alex.cõsi.xxvij.inci.viso libello. in ij.col.versi.ex prædictis obli.in j.vol.& ibi plene Soci.consi.cj.
c ¶Mandaui tibi. Vi de omnino Bal.in l. cum per eos. C.siqs alteri vel sibi.& l.si mutuam. C.de exercitoria.& ita etiam istam quæstionẽ sabbatinã decidit Ang. in l.possessio.§.fi.de acquir. pos.scilicet q̃ domino nõ acquirit actio immediate: vt est casus ibi: nisi ex re seu pretio domini empta.ĩ d.l.quod p̃curator.& hic. Adde aliam quæstionẽ de procuratore qui habuit mandatũ ad emendũ fundum ad dimidiam,qui emit, & pretium soluit de dimidio nomine domini, aliam dimidiã partem emit nomine suo,& totũ posse dit p̃ trigita annos, an præscripserit, & an teneatur fructus a computare, vide Io. And.ĩ addi.ad Spe. de emp.§.j.ver.nonnunquam.
d ¶Opp.glo.de l.Lucius. Vide Bart.in l. cum stipu.ĩ.de verb. b obligin versi. quæro vtrum ista vsura, &c. Adde Bar.in l.j. C.de summa trinit. & quod ibi in margine notãter scripsi, & semper allegatur glo.& quod hic not. q̃ in cõtractu vendi tiõis debent vsuræ, si emptor p̃cipit fru 1 ctus,& pretiũ nõ solvit: vt no.etiã glo.& doct.in c.cõquestus. de vsur.& nota.per Bar.in l.in insulam. §.vsuras.sol.mat.& in l.at qui natura.§. non tantum.de neg. gest.& in l.curabit. C.eo.tit.& gl.& doct.in l.ij.C.de vsu. & ibi late Bald.&c.
e ¶In l.sed & si quis. Et sic hic colligitur c vna opinio, an pœna cõuẽtionis exigi possit,qa variæ sunt opiniones, vt habẽt hic.& ĩ l.cũ allegas. C.de vsuris.& ĩ l.stipulatio ista. de verobli.& in l.ij.§.itẽ si in facto.eo.ti.de verb.obli.& in l.sed & si quis.§.fi.si qs cautio.& in l.vtrũ.de peti.hæredi.& in l.rogasti.§.si tibi.si cer.pet.& ĩ c.suã. de pœnis.vbi per Inno.& alios doc.& habẽt ĩ c.si ecclesiæ.xxxv.q.ij.& xij. q.ij.c.fraternitatis.& Domi.post Host.in c.dilecti.de arbi.gl.& Ang.in d.l. sed & si quis.§.fi.& in d.l.vtrũ.§.fi. Arch.in c.cũ deuotissimã.xij.q.ij.Spe.in ti.de obli.& sol.§.j.ver.ad primum. Adde Ro.plene consi.ccccx. Ang.consi. ix.Bal.consi.l.lib.ij.
f ✠P O M A T E S. ¶Pœna adiecta. vide Alex.consi.cxix.in pen.col.in ij.vol.Et de materia vsurarum vide quæ scripsi ad Bar.in l.rogasti.§.si tibi. si cer.pet.& in l.cum allegas. C.de vsuris.
g ¶Solitus est. Vide in c.ad nostram.de emp.& ven.& in c.illo vos.de pignoribus.& in c.conquestus.de vsuris.& no.in l.rogasti.§.si tibi.ĩ.si certum per, & Bar.in l.cũ seruus.de condi.& demon.& Ro.in consi.xiij.incip.licet variæ reperiantur sententiæ.& Host.in c.dilecti.de arbit.& ibi do.Anto.qui dixerunt quod pœna non possit exigi, nisi quantum contineat interesse.& Pet.de Ancha.in consi.cxxxix.
h ✠P O M A T E S. ¶Pœna adiicitur. Vide Alex.in l.diuortio.in x.col. ff.sol.ma.& consi.xxvij.in ij.col.in iiij.volu.
i ¶Loco interesse. Idem voluit do. Car.in c.ad nostrã.de empt.& vendi.vbi dicit: quidã habuerat à Titio cẽtum,& fecerat eidẽ Titio vẽditionẽ de quodam fundo valente ducenta: demũ per aliquod instrumẽtũ p̃misit reddere uisisset: & sic nõ obstat.l.cũ in fundo.§.pe. j.de iure dotiũ.vbi ipse maritus diuisit qui habebat ius ĩ re: merito illud quod sibi obuenit in causam dotis obuenit. & est istud ad vnguẽ contra opi. Azo.in l.q Romæ. §.duo fratres.j.de verb.obli.vbi vĩ dicere q̃ post diuisionẽ frater, cui defert fideicõmissum,nõ põt petere nisi illã partẽ,quam alter frater habebat iure proprio,nõ illam quã habuit ab ipso fratre q nõ petit.qđ est falsum. Cum enim fideicõmissum debeat actione p̃sonali ex testamẽto: istud qđ donauit cuiq̃ fratrũ in partẽ,cadit in eã obligationẽ,sicut ab initio erat p̃ inditiso: vt hic,maxime cũ ipsimet,q inuicẽ erãt creditores & debitores, diuiserãt: arg.d.l.cũ in fundo.§.pe.dixi in d.§.duo fratres,&c.

Si quid seruo. Quicquid lucrat seruus vẽditoris, pertinet ad emptorem &c.

Ex uendito. [a]Dictũ est ŝ.de act. ex empto.nũc vidẽdum est de actione ex vẽdito. Opp.fructus spectant ad emptorẽ à tempore cõtractus: vt l.curabit. C.eo. ergo currũt vsuræ. Sol.vt in gl. Item opp.gl. q̃ precaria possessio [b]non videtur tradita: vt l.ratio.§.fi.ŝ. eodem. Solue vt in glo.& bene.

Si inter. In actione ex empto venit illud quod deuenit ĩ pacto incontinenti apposito,&c.

Præterea. Sumptus facti in re venditа: per actionem ex vẽdito repetuntur.h.d.

1 ☞ *Si mandaui vt rem emeres, & emisti: an mihi competat actio.*

Si procurator. Ex venditione procuratoris dominus obligatur,& sibi actio quærit.h.d.

Quæro,cũ ex cõtractu p̃curatoris dominus teneat vtili ad exemplũ institoris, vt habuisti ĩ l.si pupilli.§.j.de neg.ge. Qualiter acquiritur actio domino per p̃curatorẽ: dic vt habuisti in l.quod procurator ex re.ŝ.de procu. Quærit gl.quid si mãdaui tibi[c] vt rẽ emeres† & emisti,vtrũ actio mihi competit. Dicit glo. q̃ est quęstio sabbatina. Breuiter quidã ponunt hic casum: & in §.per contrariũ.ŝ.ea.l.scilicet q̃ actio ex empto quæratur per procuratorem: q̃ pretiũ redditis sibi centũ. Ex hoc non potest præsumi cõtractus vsurarius: ex quo fuit factũ pactum computando fructus in sortẽ: alias non. Sic allegat d.c.illo vos.de pig. Illud enim quod sorti accedit,est vsura: vt l.rogasti.§.si tibi.si cer.per.& no.in c.j.& ij.& in d.c.cõquestus. facit ad prædicta quod voluit Laurẽ.de Rodulphis de Florẽtia in suo tract.de vsuris.in ij.parte q.lx. dum vult q̃ cognoscat̃ contractus vsurarius ex cõiecturis traditis in d.cap.illo vos.& in d.c.ad nostrã.aut etiã p̃ alias æquialẽtes illis,per ea quæ dixit Io. An. & Host.in d.c.ad nostrã.q̃ sunt, secundũ eũ arbitrariæ.& putat sufficere,si ille, q contrahit,probet q̃ sit vsurarius: quia de facili præsumit̃ eum contractũ tũc ranq̃ pessimũ hominũ genus dixit Host.in d.c.ad nostrã. Si autẽ nõ est vsurarius: tũc recurrẽt ad alias cõiecturas. alleg.quod voluit Io.And.ĩ additionibus ad Spec. in ti.de vsur.& Ioã. Calde.in xvij.q.in cipiẽ.vsurarius.ideo dicit Bald.in c.j.de feu.dato ĩ vicẽ legis cõmiss. qđ alteratio contractus & pacta insolita faciunt præsumi contractũ vsurarium: ergo &c.do. Anto.in d.c.ad nostrã.dixit qđ paruitas p̃tij cũ pacto de reuendẽdo facit p̃sumi contractũ vsurariũ,maxime si factũ est de retrouendẽdo post certũ temp.vel qñ voluerit venditor. Idem volunt gl. quæ reputatur sing. in c.cõquestus.& sequitur Imo.ĩ d.c.ad nostrã. Accedat qđ voluit Archi. xiij. q.iñ.plerique. vbi dicit, Pone q̃ iste emit prædium ab illo ea conditione quod si ipse velit istam tantam pecuniã reddere vsq; ad decennium, iste teneatur ei reddere terrã illam:& iste singulis annis ex illa terra recipit fructus: tamen recepta pecunia reddat agrũ retẽtis omnibus fructibus perceptis: cõmittit ne vsuram? Quidam dicunt si hoc facit in fraudem vsurarum, peccat mortaliter: neq; à peccato vsuræ defenditur. Sed si hoc non facit in fraudem, nõ peccat: quia talis contractus emptionis est licitus. C.de pactis inter empto.l.si fundum. Sed si adiicitur hoc pactum quod emptor venditori restituat terram intra certum tempus,& venditor emptori det certam quantitatem pecuniæ quousq; ad dimidiam iusti pretij contingat: talis contractus iudicabitur vsurarius.l.cum hi.§.modus.de transac. C.mãda.l.per diuersas. Allegat quod notatur per Innocentium in c.ad nostram.de emptione & venditione.refert postea Ray.in summa dicere quod talis contractus præsumit̃ vsurarius,ex eo quia modicũ est pretium respectu valoris rei,& ex eo quia emptor consueuit exercere vsuras. Allegat c.illo vos.de pigno.& dicunt doct. in dicto capitu.ad nostram.quod Archidia.sequitur illud quod voluit glo. in c.conquestus.de vsur. Nam Archi. Ray. Innocen.& alij sequuntur in venditione facta cum pacto de vendendo,quod de se vẽditio est licita.& etiam pactum de reuendendo est licitum.dicta l.si fundum.licet modicitas pretij iuncto pacto de retrouendendo reddat contractum vsurarium: ideo nõ debent lucrari fructus,quia etiam esset vsura: ideo extenuat sortem.vsq; ad ŝ si quis nihil est. Adde quæ plenius posui post ipsum in l.cunctos populos. vbi verba huius apostillæ inuenies.

est verũ, si procuratorio nomine emisset, & ex pecunia domini: vt d.l.quod procurator ex re. Si autẽ emisset simpliciter, tunc nõ haberet dominus actionem. nisi sibi cederetur ad exemplum institoris: vt l.j.in fi. ŝ.de instito.&c.

1 ☞ *Pœna adiecta solutioni quantitatis, quod videatur adiecta in fraudem vsurarum in soluto fœnerari.*
2 *Vsura quæ debetur ab emptore venditori, an sit licita etiã iure Canonico.*
3 *Exceptio doli quando habeat locum in solutione pœnæ.*

Idem Papinianus. Quando pœna cõsistens in quantitate solutioni quantitatis adiicitur,ĩ fraudẽ videt̃ adiecta. hoc dicit.

Oppo.gl.ŝ.de peti.hær.l.vtrũ.in fi.Sol. illa intelligitur secundũ istam. Opp.gl.
d de l.Lucius,[d] j.eo.cum simi. Sol.ibi pœna adiiciebat̃ facto,hic quantitati. Circa hoc
e vide quod dixi tibi ĩ l.sed & si quis.[e] §.pe. ff.si quis cautio.super vltimã gl.quod dixi in l.rogasti.§.si tibi.& quod ibi per gl.ŝ.si
1 cer.per. Quærit glo.† vtrum hoc sit ve-
f rum simpliciter q̃ pœna adiecta[f] videatur in fraudem vsurarum. Quidam q̃ sic in eo
g qui solitus est[g] fœnerari alij q̃ simpliciter. & istam tenet glo. Circa hoc vide extra de
2 pœnis.c.sua. † Quæro quid si pœna
h adiicitur[h] in testamento. Respõdeo istam legẽ habere locum, vt l.iij §.fi j.de annuis
3 legatis. Quæro, vtrum † ista vsura, quæ debet̃ ab emptore venditori, sit licita de iure Canonico. Respõdeo q̃ sic, quãdo emptor percipit fructus: quia tunc recipit vsu
i ras loco interesse[i]. Ita tenet gl.et C.eo.l.curabit, extra, de vsur.c.cõquestus. Vltimo quærit gl.quomodo procedit l.apud Cel-
5 sum.§.Labeo.j.de doli except.† quæ dicit q̃ habet locum exceptio doli in petitione pœnæ. Solu.ibi opponitur exceptio doli: quia altero debet esse contentus vel re, vel pœna. hic opponitur exceptio: quia pœna excedit legitimũ modum vsurarũ,&c.

1 ☞ *Forma agendi in casu huius textus.*
2 *Qui timet cõtractum rescindi, potest petere vt approbetur.*

k **Si quis.** [k]Ex contractu facto cum p̃ curatore colludente vel cum minore potest agi, vt voluntas domini discernatur. hoc dicit. † Quæro, quæ erit
1 forma agendi in primo casu huius §. Re-

k ¶Si quis. In principio huius §.&c. vide quod dixi post Barto.in l.cum lex. de fideiusso.in ver.circa secundum casum.vbi prę iudicabit sibi, neq; possit, & c. In contrarium facit lex prima. C.si maior fact. vbi requiritur quod ap-

spondeo,

probatio sit facta a maiore. et facit lex, doli. §. diuersum. & quod no. in l. si intra. C. de in integ. resti. &c.

☞ POMATES.

a ¶ Modus agẽdi. Vide Roma. consi. ciij. in fine.

b ¶ Dolo. Si rescindit contractum ex forma legis, & eleganter. ſ. de dolo. posses agere &c. Adde Baldum. in l. dolum. C. de peric. et commo. rei vendi. et Bartol. in lege, si quos. de decurio. libro x. et Baldus in lege prima. in iij. columna versicu. sed hic quæro quid si vnus. C. plus valere. et Bal. in lege, nõ dubium. in quarto oppositio. C. de legibus. Sed limita q̃ lex resisteret cõtractui: qa tunc quanto plus velit stare, tanto minus valebit contractus. tex. iuncta glosa in lege a diuo. infra de ritu nuptiarũ. et ibi tex. et Baldus in l. j. et in dicta. l. ea quæ. et glo. et per ea quæ ibi dixi in l. iuris gentium. §. prætor. supra de pactis.

c ¶ Si quis a pupillo. ĩ prin. &c. Et p istum tex. vide q̃ dixi ĩ l. cũ lex. ad fi. j. de fide iuſ. vide. ſ. §. proxi.

☞ POMATES.

d ¶ Actionem. Vide Alex. consi. iiij. colũ. vj. vol. ij. vbi tenet quod legatarius põt compellere hæredẽ vt agat ad recuperãdas res sibi legatas, et sibi restituat.

e ¶ Nouũ agendi modum. Vide Bar. in l. cum fũdus. §. j. si certũ peta. et vide Bar. in l. cum dominus. alias ẽ lex, dominus. supra de condi. indebi. in fin. et in l. quod debetur. de pecu. & expresse Bartol. in l. si sic. de lega. j. in fi.

f ¶ Aedibus. in principio &c. vide Barto. in l. ij. supra de iurisdi. omnium iudi. & vide no. per glossam & docto. in leg. ij. de verbo. signi. & adde Bald. post Iaco. de Aret. in leg. cætera. §. hoc senatusconsultum. el ij. de lega. j. per illum text. & in leg. quæsitum. §. Papinianus. cum sequẽ. de fundo instrum. & in lege penultim. ff. de verbor. significa. Sequitur lex funes. quam Bartol. non legit. & per istam l. & sequen. & l. fundi. h §. Labeo. deciditur quæstio, vtrum vendita domo cum colũbario veniunt colũbi: quia aut sunt animalia, quæ ibi perspondeo, q̃ emptor aget actione ex empto ad rem venditam, & in iudicio discernetur vtrũ dominus ratum habeat vel nõ. Simile. infra rem ratã habe. l. si indebitũ. & ibi dixi. Vel potes dicere q̃ actio ex empto pricipaliter proponetur ad hoc q̃ dominus ratum habeat vel reprobet: & hoc habemus hic necesse dicere. Si em̃ res esset emptori tradita: tũc non posset agere ad rem quã haberet, sed deberet agere ad hoc vt dominus ratificet vel reprobet. Similem modum agendi habuisti notatũ in l. Pomponius scribit. in fi. de neg. gesto. quod vltimum multũ est no. Circa secundum casum quæro, quis erit modus agendi[a]? Respõdeo, eodẽ modo re nõ tradita potest agi actione ex empto: et tũc minor approbabit vel reprobabit. Vel si res tradita est, poterit agi contra minorem directo cũ dubitatur ne ipse dicat se circũuentum, q̃ debeat approbare contractum, secũdum hoc si approbauerit, præiudicabit sibi: nec poterit petere restitutionem in integrum: sicut si per sententiã fuisset denegata: vt l. j. et l. ij. C. si sæpius in integ. rest. postu. † No. ergo bene q̃ si dubito ne minor restituatur, possum agere. quod est notandum. Eodem modo si tu dubitares q̃ aliquis se diceret deceptum dolo[b], & sic rescinderet contractũ ex forma l. et elegãter. supra de dolo. posses agere. q̃ contractũ approbaret. et facit l. si quos. scdm vnã lecturã. C. de decur. lib. x. et ibi dixi, &c.

a

b

Si quis a pupillo. [c]Claudicat contractus si fiat cũ pupillo sine tutoris authoritate. hoc dicit. Opp. quod contractus claudicare non debet, vt ſ. proxi. §. Solu. Speciale est propter personam pupilli. de quo plene videbitis in l. j. ſ. de rescindẽ. vendi &c.

c

Si uenditor. Per hanc actionẽ cogitur facere quod deuenit in ipso cõtractu incontinenti apposito. Item qui habet actionem[d] ad cõmodum alienum, agere cogitur. h. d. No. nouũ modũ[e] agendi, q̃ ago cõtra te vt agas. Simile in l. cũ ĩ plures. §. messem. infra loc. & ſ. ad leg. Rho. de iactu. l. ij. §. fi. de leg. j. l. si sic. §. fin. tamen ille qui conuenitur vt agat, liberatur cedendo actionẽ: vt l. ij. §. idem Labeo. j. ne qd in loco publico, &c.

d

e

Aedibus. [f]Hic incipit materia leuis: et hoc intẽdit: Aedibus distractis veniunt omnia ipsis affixa, & quæ ibi sunt ad perpetuũ vsum ædiũ. secus in his quæ ad tempus, vendito fundo veniunt omnia quæ sunt intra fundum ad perpetuam vtilitatem fundi. h. d. cum l. seq. vsque ad l. veteres &c. 22.

f

Si sterilis. [g]

g

Quamuis. Licet emptor decipiatur in qualitate, actionem tamen ex empto habet cõtra venditorem. et hunc casum habuistis. supra.

Cum per uenditorem. [h]

h

Cõtra nõ tradẽtẽ agit ad interesse qd est circa rẽ: nõ ad id qd est extra rẽ: nec eius habetur ratio. h. d. Vel sic: Quãdo ĩteresse petitur propter moram in nõ tradendo nõ habet ratio interesse extrinseci. h. d. quod not. Oppo. q̃ consideretur interesse extra rem, vt ſ. eo. l. Iulianus. in prin. Sol. ibi.

Item oppo. de l. vna. in fi. C. de sen. quę pro eo quod interest. vbi habetur ratio interesse lucri. Gl. soluit q̃ hodie ista lex corrigitur. Guli. tangit in l. ij. & l. fina. ſ. de eo quod certo loc. in d. l. si. vbi ego multũ plene dixi.

Si tibi fundum. Nota tex. ibi: in partem prętij. cui adde l. fundi partem. ſ. de contrahẽ. emp. Quærit glo. an cogatur rem vẽdere: dixi plene in l. eum qui. §. qui iniuriarum. si quis cau. &c.

Qui domum. In obligationibus annuis alternatiue conceptis licitum est quolibet anno variare. hoc dicit. Oppo. de l. si ex toto. §. j. j. de lega. j. Sol. glo. j. in eo anno variare non potest: sed pro toto illo anno debet habere domum vel decem, sed pro sequenti anno potest variare. Sed cõtra hoc quod h stipulatio annua vna est: vt l. si cui. §. j. j. de verborum obliga. ergo semel potest tantũ eligi pro toto tempore, nõ singulis annis. l. si ex toto. §. fi. de lega. j. Sol. illud est verũ quãdo per stipulationem simpliciter quæritur creditori, & ab eo nihil est implẽdũ: secus si per eum aliquid esset implendum. tunc enim pro quolibet anno vna stipulatio esset: vt l. seruus communis meus. §. j. j. de stipu. seruo. ita in proposito, ille, qui sibi excipit, non est creditor simpliciter, sed prout est implendum. Tenetur enim vti arbitrio[i] boni viri: & pro quolibet anno dicitur vna obligatio: ideo variatio admittit.

g

i

Item oppo. de l. in causæ. in fi. ſ. de procu. glo. non soluit. Sol. ibi erat vna administratio: ideo non potest variare. hic vero erant plures obligationes &c. 24.

Si quis seruum. [k]Qui manumittit seruum venditum tenetur emptori ad interesse, in quo venit quicqd haberet, si manumissus non esset. hoc dicit. Vel aliter. Propter necessitatem præcedẽtis contractus valet pactum de futura successione. h. d. Oppo. q̃ pactum de futura successione non valet: vt l. si. C. de pact. Sol. hic fit pactum istud quod est de necessitate præcedentis contractus. Dixi in l. stipulatio hoc modo concepta. j. de verborũ obligatio. 25.

k

Si seruus. Res empta per seruum fructuarium acquiritur ei, ex cuius peculio soluitur pretium, si soluatur vsufructu durante: alias indistincte acquiritur domino.

l

Seruum tuum. Istum §. habes de verbo ad verbum in l. cum fundus. §. seruum tuum imprudens ſ. si certum petatur. ideo examina eum vt ibi per glo. & doct. & breuiter hoc intendit: Ab eo qui ex re mea factus est locupletior, possum cõdicere: & ipse à me quod expendit repetit. h. d.

Seruo. Qui fideiubet pro seruo vendente, tenetur sicut si fideiuberet pro libero homine. h. d. 26.

Si pendentem. [l]Si venditor re non tradita agit ad pretium, exceptione repellitur. post rem traditam si emptorem impedit, aliis actionibus competentibus. conuenitur. h. d.

l

petuo sunt mansura: & venient. Aut nõ sunt perpetuo mansura: vt pulli, pisces, & similes: et tũc secus. Et an vendita equa vel vacca videatur venditus pullus qui sequebat eã, vide Barto. in l. si vt certo. §. vsq; adeo. ſ. cõmo. & vidi de facto allegari hũc tex. cũ l. seq. q̃ de domo dicitur esse fistula, p tensa extra domum, ita q̃ dominus põt vsque ibi ædificare. Ad idem text. in l. si autẽ. de aqua plu. arcẽ. Ratio quia vsq; ibi dicitur esse de domo, per ista iura.

¶ Si sterilis In prin. huius, &c. Vide Rapha. ĩ l. si id quod ante. j. de verb. obli. & id quod scripsi post Imo. ibi.

¶ Cum per venditorem. In prin. ad intellectum huius §. vide per Bar. ĩ l. j. ſ. de cõdi. inde. in vlti. co. in versi. an autẽ tale. & istum §. nõ stelligas habere locum in pecunia numerata: qa in illa bene veniret interesse extrinsecũ. l. liber homo. in fi. & l. si pœna. de verbo. oblig. & in l. numis. de in lit. iur. cum ibi not. vtrobiq;. & q̃ non veniat interesse extrinsecum, tenet glosſ. pen. & Bald. in l. cũ venditorem. C. eo. refert ibi Bal. quod Nico. Mat. tenebat cõtrariũ, &c.

☞ POMATES.

h ¶ Cum per venditorem. Vide Areti. cõ si. ix. in fine.

i ¶ Arbitrio. Patet in l. huic stipulationi. ĩ fin. ff. vsufru. quẽad. ca. iuncta l. j. co. titu. & q̃ talis fructus cohæreat personæ, patet: quia nõ trãsit ad hęredes. l. habitatio. C. de vsufruc. l. si habitatio. post princ. ſ. de vsu. & habi. &c.

k ¶ Si quis seruum. In prin. huius &c. adde tex. & ibi no. glo. & Bar. in l. si cõstante. §. si vir. sol. mat. &c.

l ¶ Qui pendentem. Adde in princ. vtrũ impediens aliquem vti iure suo teneatur iniuriarũ. ad hoc allegat istũ tex. Bald. in rub. C. de vsufruct. q̃ sic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

Actio ex contractu ita informatur per pactum incontinenti appoſitum veſtitum. ſicut per pactum nudum.

Stipulatio ſequens nouat actionem ex contractu quando cõtinet illud idem quod principaliter veniebat: ſecus ſi continet illud quod contractum informat.

Duæ actiones pariter principales ad idem tendentes, q̃ vna non tollitur per aliam.

Actio ex vendito q̃ non nouetur per ſtipulationẽ pœnalẽ.

Actio ex ſtipulatu vt fiat quod conuentum eſt, an nouetur per ſtipulationem pœnalem.

In nouatione quæ olim fiebat per ſtipulationẽ pœnalem ſub ſequutam nil nouatur.

Per ſtipulationẽ pœnalẽ quando nouetur prima obligatio.

l. ex. ſi quis maior. C. de tranſact. quòd intelligi debeat in contractu ſponte facto.

a ¶ Prædia. in princi. Vide quod hic ſcripſi poſt Bal. i l. cum proponas. in princi. C. de trãſact. & Barto. in iñ. colũ. in l. petens. C. de pact. Venio ad aliã glo. dic latius per docto. in l. duo. §. j.

a ¶ Prædia. Ad intellectũ huius legis vide Ange. in §. oẽs autem. in vj. col. ver. tu autem dicas. Inſti. de act. in l. ſeruus.

b ¶ Ipſo iure. Hoc eſt exactione ſecuta ſuper pœna tollitur actio ex vẽdito ipſo iure.

a RÆdia mihi. Actio ex vendito informata non nouatur per ſtipulationẽ pœnalem, ſed exactione ſecuta ſtipulatio pœnalis per eã ope exceptionis perimitur: ipſaq; per actionem ex ſtipulatione pœnali ipſo iure tollitur quatenus concurrit hoc dicit. Diuide. Primo ponit thema. Secundo reſpondet quæſtioni tacitæ reſultanti ex prædicto themate. Tertio reſpondet cuidam quæſtioni tacitæ reſultanti ex prædicta reſponſione.

Quarto reſpondet cuidam alteri quæſtioni reſultanti ex ſecunda reſponſione. Secunda ibi: reſpondi. Tertia ibi: ſi conſequutus. Quarta ibi: ſi ex ſtipulatu. Et ſciendum eſt quod prima pars habet duas lecturas. ſecunda vnam tãtum. tertia habet tres lectu. quarta vnam tantum. Pono caſum ſecundum illam lecturam, quam credo veram per totam legem. Pone, vendidiſti mihi prædia pro certo pretio: & conueni pacto nudo vt ſcriberem tibi librum: quod ſi non facerem, promiſi pœnam per ſtipulationem. Ecce thema, ex quo ſequitur hæc quæſtio tacita. ſi nõ feci quod conueni, & ſic ſtipulatio pœnalis eſt commiſſa, vtrũ actio ex vendito informata ex pacto incontinenti appoſito nouetur per ſtipulationem pœnalem, ſi eſt commiſſa. Sequitur ſecunda particula, in qua eſt reſponſio: & reſpondet Iuriſconſultus q̃ per ſtipulationem pœnalem commiſſa actio ex vendito non nouatur neq; perimitur: ſed poſſum agere ex vẽdito ad intereſſe, anteq; agam ex ſtipulatu ad pœnã. hoc dicit. Sequitur tertia particula ibi: ſi conſecutus. in qua ſic pono caſum: Video q̃ actio ex vendito non tollitur per ſtipulationem pœnalẽ ipſo iure. Sed quæro vtrum exactione ſecuta per actionẽ ex empto vel vendito ad intereſſe ſtipulatio pœnalis tollatur per illã exactionem. Reſpondet Iuriſconſultus q̃ ſtipulatio pœnalis non tollitur per illam exactionem ipſo iure, ſed ope exceptionis doli, ſi tantum fuit intereſſe quãtum erat in pœna. h. d. Sequitur quarta particula ibi: ſi ex ſtipulatu. ĩ qua pone caſum ſic: Vidi q̃ actio ex ſtipulatu ad pœnam tollitur per exactionẽ ſecutam per actionem ex vendito ope exceptionis: quid econuerſo ſi primo egerit actione ex ſtipulatu ad pœnam, & exegit, an tollatur actio ex vendito ad intereſſe? Reſpondet Iuriſconſultus q̃ tollatur actio ex vendito ad intereſſe ipſo iure, quatenus concurrit cum ipſa pœna exacta: ſed in eo quod excederet, non tolleretur. h. d. Verã habes lect. in hac lege: ſed quia aliæ lect. ſunt: ideo reaſſumo quãlibet partem. & prima pars legitur duobus modis. Vno modo q̃ ſecundum pactũ appoſitum in venditione fuerit nudum, vt poſui in caſu. & ſecundum hoc nõ habet contrarium. Secundo modo legitur quod ſecundum pactum de faciendo aliquid fuit ſtipulatione vallatum. Et ſecũdum iſtam lect. opp. extra glo. quando pactum eſt ſtipulatione vallatum, agitur actione deſcendẽte ex iſta ſtipulatione: vt Inſtit. de verb. obli. in prin. non actione ex vẽdito informata. Reſpondeo, q̃ poteſt agi vtraq;: & ſic nota ſecundum iſtam lect.

1 q̃ †actio ex contractu ita informatur per pactum incontinenti appoſitum veſtitum fuit per pactum nudum. Secundo opp. quando ſtipulatio cõtinet illud quod deuenit in cõtractu, actio ex contractu nouatur per illam ſtipulationem: vt l. duo ſocietatem. §. pro ſoc. & ibi no. ſecundum gl. ergo hic ſi pactũ ſecundũ fuit ſtipulatione vallatũ, actio ex vendito non competit ad id quod deuenit in pacto: & ſi competeret, nouaretur. Reſpõdeo q̃ d. l. duo. debet aliter intelligi, vt ibi dixi. & ſic nõ obſtat. Sed

2 intelligendo ſecundũ gl. dic q̃ †ſtipulatio ſequẽs nouat actionẽ ex cõtractu, qñ cõtinet illud idem quod in cõtractu principaliter veniebat. Secus ſi cõtinet illud quod cõtractũ informat: & nõ principaliter in contractu veniebat: vt hic. & iſtud eſt ſecundum notabile. Venio ad ſecundã partẽ: & iſta habet vnã lec. tantũ ſecundũ omnes, ſcilicet q̃ actio ex vẽdito informata non tollit nec nouat per cõmiſsionem ſtipulationis pœnalis. Hæc ſunt difficilia contraria quæ dicam in ſequenti parte vt ſeruem ordinem glo. Venio ad tertiam particulam ibi: & ſi conſecutus, & c. quæ legitur trib⁹ modis. Primo modo quod egit actione ex ſtipulatu ad pœnam: quæritur vtrum tollatur actio ex ſtipulatione interpoſita, vt fiat quod cõuenit. Reſpondeo, q̃ ope exceptionis tollit. hanc lect. ponit illa glo. paruula ſuper verbo, fuerit, ibi: vel dic q̃ tantum etiam. hæc lect. nõ placet, primo qa non congruit literæ. Supra enim dixerat q̃ poterat agi ex vendito. vnde veroſimiliter debemus intelligere quod ſequitur, ſi cõſecuturus fuerit, ſcilicet per actionẽ ex vendito. Præterea actio ex ſtipulatu, vt fiat quod conuenit, competit ad intereſſe: ergo ex actione ſecuta ex ſtipulatione pœnali inquantum cõcurrat cum intereſſe, debet tolli ipſo iure: ſicut actio ex vendito quæ ſimiliter ad intereſſe competit: quia eadem eſt ratio, vt videbitis j. Ideo alij legũt alio modo, ſcilicet quod ſi actum fuerit actione ex vendito informata ad intereſſe, tollitur actio ex ſtipulatu, vt fiat quod conuenit. & ſic non loquitur de ſtipulatione pœnali. hæc lect. ponitur in princ. magnæ glo. ponitur etiã in prima gl.

3 Ad hanc lect. oppo. ſecundum gl. quando †ſunt actiones duę pariter principales, vna nõ debet tolli per aliã: vt l. generaliter. & l. ſi reus. j. de fideiuſſo. & j. de regu. iur. l. nemo. §. quoties. Sed hic eſt huiuſmodi: quia ita eſt principalis actio ex vendito ſicut ex ſtipulatu, vt fiat quod conuenit, & econuerſo. Sol. gl. q̃ illud contingit per quandã conſequentiã. nam actio ex ſtipulatu, vt fiat quod conuenit, tollitur per ſtipulationem pœnalem: ſtipulatio pœnalis tollitur exactione ſecuta per actionem ex vẽdito: ergo per quãdam conſequentiã tollitur ſtipulatio, vt fiat quod conuenit. Ita dicit gl. hoc non placet: primo quia cum actio ex vendito & actio ex ſtipulatu ad id quod conuenit competat ad intereſſe, & eodem reſpectu exactione ſecuta tollitur vna per aliã ipſo iure, ſicut cæteræ perſecutoriæ: vt l. ſi pro fure. §. de cõditio. fur. j. de excep. rei iudi. l. iiij. & l iij. Præterea fruſtra hoc diceretur, quantum pœnæ nomine ſtipulatus eſt. Nam cum tantũ ſit intereſſe, ſi agitur actione ex vendito reſpectu eius quod nõ eſt factũ quod conuenit, quantum ſi agatur ex ſtipulatione, vt fiat quod cõuenit, ſemper tolleretur vna per aliã: nec eſſet quærendum de exceſſu, cũ ibi non ſit. Et ideo alij legũt. Tertio modo aduerte, ſcilicet quod hic quæritur ſi actũ fuit ex vendito, an tollatur ſtipulatio pœnalis. & hæc eſt vera, vt dixi in poſitione caſus: licet quidam dicant quod hic caſus nõ eſt in hac lege. ſed hæc vera. vide gl. quæ etiam ponit ſic, vide ibi eã, ſi agetur, & c. & iſta lectura eſt vera, quæ tamen patitur fortiſsima cõtraria, vt dicam in parte ſequenti. Venio ad quartam partem ſi ex ſtipulatu, & c. hæc pars habet vnam lect. ſecundum omnes, ſcilicet quod ſi primo actũ ſit ex ſtipulatione ad pœnã, actio ex vẽdito tollitur ipſo iure in eo quod concurrit. Sed hic videnda eſt ratio quare actio ex ſtipulatu pœnalis non tollitur exactione ſecuta per actionem ex vendito ope exceptionis: ſed contra ipſo

b iure. [b] Glo. reddit rationes: tene primam rationem quæ eſt vera, & tene gl. ibi. licet ſecus ſit ecõtra, vbi ponit hunc caſum & iſtã rationem. vide gl. iſtam, dicebam vobis quæ eſt ratio diuerſitatis q̃ actio ex ſtipulatione pœnalis, & c. dixi q̃ teneres primam rationem gl. Et ex hoc ſequitur q̃ ſi primo actum fuerit actione ex ſtipulatu, vt fiat quod cõuenit, & ſecutũ fuerit intereſſe actio ex vendito informata ipſo iure tollatur: quia ſimiliter ad intereſſe datur, quod ceſſat per exactionem. Iſtis lec. ſic explicatis ha-

4 bes ex lege iſta q̃ actio ex †vendito non nouatur per ſtipulatio-

5 nem pœnalem. Item q̃ actio †ex ſtipulatu vt fiat quod conuenit, ſimiliter non nouatur per ſtipulationem pœnalem. Sed contra hoc oppo. quod imo nouatur: vt l. obligationum fere, in fi. j. de act. & ob. Vel ſi dicas quod fuit actũ ne nouetur, vtrũq; poterit peti: vt l. ſi ita ſtipulatus. in fin. j. de nouatio. Huius timore quidam concedunt contrarium, ſcilicet, q̃ nouetur: & quod hic dicitur de exceptione, intelligitur de exceptione facti, *non iuris.*

iuris. Et si dicas: ergo eodem modo tollitur vna per aliam, cuius cõtrariũ vult dicere iste tex. dicit glo. in alio est differentia quã in his. vide gl. ibi: item ad id quod hic dicitur. vsque ibi: est & alia differentia. Ista sol. nõ est vera: quia tex. directo dicit q̃ actione ex vendito põt agi: ergo nõ est sublatum. Item tex. facit differentiam vtrum tollatur ipso iure, an ope exceptionis: ergo loquitur de exceptione vera. Vnde alij dicunt, vt sequtur in gl. q̃ actio ex stipulatu vt fiat quod conuenit, cũ sit cõtracta verbis, tollitur per actionẽ pœnalem ipso iure: actio ex vẽdito, q̃ cõtrahitur cõsensu, nõ tollitur per stipulationẽ pœnalẽ,
a sed per exactionem factã ex ea. vide gl. [a] No. istã sol. quã videtur tenere Dy. de no. oper. nun. l. in ꝓuinciali, in distinctione magna. tamẽ hæc sol. non placet: quia est contra tex. in l. apud Celsum. §. Labeo. de do. excep. & infra de ver. ob. l. qui Romæ. §. duo fratres. vbi si præcedit stipulatio, nõ nouatur ex sequẽti stipulatione pœnali. Vnde quidã alij distinguebant, aut præcedit obligatio bonæ fidei: & nõ nouatur, vt hic. aut stricti iuris, et nouatur, vt in contrarijs. Ista reprehenditur per easdẽ leges. Vñ alij, vt Gul. de Cu. in l. rescriptũ. §. si pacto. ſ. de pac. dicit, Aut præcedit obligatio iuris gentium: et non nouatur ꝓ stipulationem pœnalẽ: vt hic, et l. si quis a socio. ſ. pro soc. Aut obligatio iuris ciuilis: & tũc nouatur: vt l. obligationũ fere. in fi. Ista opi. non placet primo tex. et gl. in l. j. C. de iur. emph. Cõ stat enim q̃ contractus emphyteuticus est de iure ciuili, et nõ nouatur per stipulationẽ pœnalem. Prꝛterea probatur per dicta l. apud Celsum. §. Labeo. & d. l. qui Romæ. §. duo fratres. Quid ergo dicemus? Breuiter opinio mea est in hac materia: Aut præcedit obligatio ex cã onerosa: & nunquã nouaĩ per stipulationem pœnalẽ subsecutã, siue sit stricti iuris, siue bonæ fidei, siue iure gentiũ, siue iuris ciuilis, quocũq̃ mõ contrahiĩ: vt hic, & l. si qs a socio. supra pro soc. et d. l. apud Celsum. §. Labeo. et l. qui Romæ. §. duo fratres. Aut præcedit obligatio ex cã lucratiua: et tũc nouatur per sequentem stipulationẽ pœnalem: vt l. j. infra de pe. le. et l. j. §. Itẽ si ita. infra ad legem Fal. Ita intelligo l. obligationũ fere. in fi. & l. si ita stipulatus. in fi. Alij, vt Azo, dicunt, et nunc intro gl. ibi, vel melius secũdũ Azo. q̃ fuit actum expresse, ne nouaretur secundũ istã tẽpora. hodie non fieret nisi ageretur: vt l. fi. C. de noua. Istud non placet: qa
b quod hic [b] istud fuerit actum, est diuinare. Ad illud q̃d dicitur
6 q̃ hodie nõ fieret nouatio nisi ageretur, dico q̃ salua†reuerentia, hodie nil est immutatum in nouatiõe, quæ fiebat olim per stipulationẽ pœnalem subsecutam: sed l. fi. C. de noua. et Insti. qui. modis tol. obl. §. prꝛterea. loquitur de nouatione quæ fit per stipulationẽ æque prĩcipalem, sicut est actio prima: nõ de stipulatiõe pœnali quæ accessorie venit. Alij dicũt, & sum in fi. gl. q̃ hic videbatur pœna apposita cã limitandi interesse, nõ loco pœnę. quod totum est diuinare. vnde de hoc nõ curo. Cũ
7 ergo†quæritur vtrum per stipulationẽ pœnalem nouetur prima obligatio: dic distinguendũ. Aut obligatio præcedẽs fuit liberatoria: et nõ nouatur: vt l. rescriptum. §. si pacto. supra de pac. quod dic vt ibi. Aut fuit obligatoria: & tũc aut pœna apponitur loco contemptus, aut loco interesse. Primo casu non nouaĩ: vt leg. si quis rem. supra de arbitr. Secundo casu aut pœna adijcitur loco particularis interesse, aut loco totalis. Primo casu non fit nouatio, vt in toto titulo de vsuris: imo põt peti vna cum principali. Aut apponitur loco interesse totalis: & tunc aut præcedit conuentio ex causa lucratiua, aut ex causa onerosa: vt supra dixi. Prædicta plenius examinaui in leg. ita stipulatus in contrarijs vltimæ partis. infra de verbo. obligat. Vbicunque autem dixi per pœnalem stipulationem nouari præcedentem, intellige nisi in contrarium actum sit, vt d. l. ita stipulatus. in fin. & leg. qui fidem. supra de transact. Item vbicunque iuratum est, vt leg. si quis maior. C. de transact. quæ
1 lex† debet intelligi in contractu sponte facto. Si enim aliquis contraheret necessitate imposita per iudicẽ posito quod iuri
dicere disponeret: dispositio illius l. si qs maior. nõ haberet locũ. dicit enim, nullo cogente imperio: vt ibi patet. q̃d est no. Ve-
c nio ad aliã gl. [c] dr̃ hic̃ tex. in fi. q̃ exactiõe facta ꝓ stipulationẽ pœnalẽ tollit actio ex vẽdito ipso iure. Cõtra, imo ope exceptiõis: vt l. si duo. ſ. si qs cau. So. ibi agebaĩ cõtra plures: hic cõtra vnũ. Opponit ad idẽ de peti. hær. l. necvllã. §. pe. So. vt ĩ gl. Opp. de l. q̃ fidẽ. ſ. de transac. Sol. ibi fuit actũ q̃ vtrũq̃ posset peti. idem si fuit iuratum: vt dicta l. si quis. maior. Vltimo habes hic quãdã gl. quæ est additio quę incipit, sex casus no. & est noua additio & obscura, et eget suppletione. ibi per actionem ex vendito, imo ipso iure. & vtraq̃ competit ad interesse: vt in glo. magna tangitur. & dixi ſ. ea. l. dicit gl. primus in gl. secundus in tex. dic imo etiã in tex. & glo. secundum diuersas lect. Dicit glo. nec in tex. nec in gl. dic imo etiã in tex. & gl. secundum diuersas lect. dicit gl. nihil hic dicitur, sed solum de actione ex vendito informata à pacto incontinenti apposito.

d [d] Quando quis à se-
30. ipso euincit, habet actionem ex empto. hoc dicit. Concor. l. Iulianus. §. si fundum. ſ. eodem, &c.

1 *Quando res mea est penes te sine causa, possum illã condicere.*

e [e] Si seruus furtum facit
31. domino eius peculiũ diminuiĩ: si vero postq̃ desijt esse dominus: tunc quantum peculium est dominus nouus conuenitur. h. d. Nota in fi.
1 q̃ quando†res mea est penes te: sine causa possum condicere. dixi plene in l. si & me & Titium. ſ. si cer. peta.

e [e] Qui vendidit rem alienam scienter propter dolum, hac actione cõuenitur antequam res euicta sit: secus si ignorans. h. d. Not. q̃ quandoq̃ quis vult agere contra debitorem suum, quia scienter vendidit rem alienam: & tũc potest agere etiam antequam agatur actione ex empto, vt hic. item ex stipulatione doli: quia promisit dolum malũ abesse abfuturumq̃ esse si interceſsit. Quandoq̃ vult agere de euictione: & tunc non potest agere nisi re euicta secundum formam l. euicta. j. de euic. Quandoq̃ vult agere quia res non defenditur: & tunc potest agere, etiã si res non sit euicta: vt l. si plus vel minus. j. de euic. & est multum aduertendum in modo concludendi, &c.

1 *Re vendita & ablata per vim liberatur vẽditor, nisi sit ablata propter inimicitias venditoris.*

32. Venditor non tenetur de casu fortuito: tenetur tamen cedere actionẽ occasione rei competentem. h. d. Not. q̃ re ablata†per vim vẽditor liberatur: nisi vis ista sit illata propter inimicitias personæ venditoris: quia tunc videtur res esse perdita sui culpa: vt j. titu. j. l. si merces. §. culpæ. & j. sol. mat. l. penul. in prin. &c.

f [f] De duobus emptoribus ille
33. est potior, cui est possessio tradita. h. d.

Si quis cõtrahentium ex falsis mẽsuris decipiatur, potest per hanc actionem habere recursum. h. d.

1 *Licet quis agere possit pro singulis rebus, potest tamen cogi vt agat de omnibus.*
2 *Licet emantur plures res vno pretio, dicitur tamen vna venditio.*

34. Not. q̃ potest†quis agere de rebus singulis: tamẽ potest cogi vt de omnibus
2 agat: vt l. non est nouũ. ſ. eo. Item not. q̃ ex eo†quod vno pretio fit emptio plurium rerum, vna dicitur emptio: vt l. cum duo. j. de duo. re. & l. scire debemus. j. de verborum obliga. & ibi dixi.

1 *Quid est dicere in instrumento, promisit dare liberam possessionem.*

36. Euicta seruitute agit ex empto, non de euictione. h. d. Habes in l. quod ad seruitutes. j. de euict. Not. quod
1 †si dicatur in instrumento vẽditionis, promisit dare liberã possessionem, & c. quod si quis vadat per eam possessionem, non dicitur libera. De quo dixi in l. cum pater. §. pater. de legatis se-

a ¶ Vide gl. Fũdamẽtalis est articulus, de quo p Bal. & Mod. in l. rescriptũ. §. si pacto. ff. de pact.

b ¶ Quia qd̃ hic. Not. hanc limitationẽ ad l. fi. de qua etiã p Bar to. in l. ita stipulatus. in ix. op. primæ partis de ver. obli. Cy. Bart. Bal. ĩ l. si pacto quo pœnã. C. de pactis. & moder. referũt in l. qui vsumfructum. de ver. obli. & in d. l. ita stipulatus.

c ¶ Ad aliam glo. hic latius per doct. in l. si duo. §. j. alias item si duo. §. j.

d ¶ Cui res. Vide no. ĩ l. huiusmodi. §. qui seruum. de leg. j. &c.

e ¶ Si sciens. In princ. huius &c. Not. bene qualiter emptor agere possit añ euictionẽ & adde Bart. in l. at qui natura. §. cum me absente. in fin. de nego. gest. & non est ad hoc alibi iste tex. secũdũ Bal. in l. libera. C. de sent. in vlti. co. & dicit Bar. in d. §. cum me absente. q̃ isto casu nõ tenetur denũciare vẽditori litẽ motã. quod not. Idem dicit Bal. in l. j. in v. opp. C. de peri. & com. rei vend.

↦ POMATES.

f ¶ Vterq̃ nostrum. De materia vide late per moder. ĩ l. j. in vj. col. ff. de acq. pos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Venditor. In princip. huius l. &c. vide Bart. in l. si traditio. in viij. q. C. eo.
✠ POMATES.
b ¶ Firmius. Vid Ange. i tract. suo de ser. vrb. p̃di. q. clxxxix. sub rub. de fistula. & vide Bar. s̃. in l. Iul. §. fi. vbi scripsi. s̃. eo. ti.
c ¶ Quæro in princ. l. &c. & ad hãc legem vide etiã gl. & Bal. i l. j. in ij. oppo. C. de ædil. act. et adde Barto. in d. l. contra. & Bald. in l. ij. C. de peri. & cõ. rei ven.
✠ POMATES.
c ¶ Quæro. Vide Alexan. consil. xiiij. in fi. volu. v.
✠ P. PAV. P.
d ¶ Specialiter scit. Vide quid per istũ text. dicat Cõ. cõsi. clxxviij. post prin. incip. thesaurarius. vide Barba. i c. cũ dilecti. in pen. col. ad fi. de rapto. & de illo q vendidit equum, vel animal morbosum sciẽter, & facit pactũ ꝙ non vult aliquo modo teneri. Itẽ ꝙ vẽditor teneaᷓ specialiter certificare emptorẽ de qualitate rei, alias teneaᷓ: vide Alexã. late consil. xcv. in v. vol. vide eũdem consi. xiiij. eo. vol. col. fi. & i præcedẽti ponit quod nõ sufficeret si emptor dubitaret de tali, sed requiritur ꝙ sciat, vel fuerit exp̃sium sibi à vẽditore.
✠ POMATES.
e ¶ Inducit. Vide Ro. sing. cclxxxv.
f ¶ Quintus Mutius. Et quis sit effectus venditionis arborũ pendẽtiũ, adde Bal. in rub. C. de contrahen. empt. in vlti. q.
g ¶ In venditione. Allegat hãc l. ad q. Bal. in l. fi. §. fi. C. cõia. de lega. &c.
h ¶ Si duorũ. In princ. &c. Non est alibi secundum Bal. in d. l. si cut. in fi. C. eo. & vide glo. no. & ibi Barto. in l. si quis domũ. in fi. prin. j. loca. & vide Bal. in l. fi. §. p̃terea. per istum text. de iu. dotium.
✠ POMATES.
h ¶ Si duorum. Vide Pau. de Cast. consil. cccxxxvij.
i ¶ Not. primũ dictũ. Et ad hoc dicit istũ tex. esse not. Bal. in l. j. in fin. C. de peri. & commo. rei vend.
k ¶ Quod ĩteresse. Vide Bart. in l. j. in iiij. col. C. de sen. quæ ꝓ eo quod interest.
✠ POMATES.
k ¶ Quod ĩteresse. Vide Alex. consi. lxvij. volu. ij.
l ¶ Potest recuperare. Adde glo. & Bal. in l. si controuersia, de euictio.

cũdo. tetigi in l. vim facit. infra de vi & vi ar. & c. 37.

a Venditor. a Ante traditionẽ venditor tenetur ad custodiam, propter quam etiã debet de damno infecto cauere. h. d. 38.

Sicut. Dolus venditoris non prodest emptori. hoc dicit. 39.

s Iuenditor.

b Firmius. b Fistulę & canales cedũt domui. h. d.

¶ Qui sciens ordinationem factam per superiorem quòd aliqua res vendatur minori pretio soluto: si venit pro maiori pretio quam fuerit ordinatum, tenetur. 40.

c Væro. c Generalis cõuentio non prodest venditori, vbi specialiter d scit, nec exp̃sit. h. d. No. istam legẽ: quia videtur facere causa circunueniẽdi eo ipso ꝙ scit: vt l. j. in fi. s̃. eo. Inducitur e ista † lex ad q. de facto: quidam, qui vtebatur in palatio, cognouit ꝙ informatio ordinata erat quod frumentũ venderetur pro modica quantitate, nec erat adhuc publicata: vendidit tibi frumẽtum pro maiori pretio nec certiorauit te. Certe videtur teneri ad interesse. & ita gl. sensit in l. contra legem. facit s̃. de leg. 41.

f Vintus Mutius. f Qui emit arbores extãtes, non facit eas suas, donec à solo separentur: & ideo vendicare non potest: sed aget ex empto. h. d. 42.

In uenditione. g Emptori decepto succurritur per actionem & per exceptionem. h. d. Glo. ponit tibi casum, vide eam. 43.

Si duorum. h Si vẽditor in vna re decipiᷓ per ignorãtiam, & in alia, decipit: debet horum inuicem fieri compensatio. quem casum nota quia nouus casus est.

Istam legem intelligo quãdo venditor fuit ignorans. secus si sciens, & sic in dolo: tunc enim non compensatur lucrum cum damno: vt l. si negotia. s̃. de neg. gest. Item intelligo quando fuit vna venditio: vt pro ponitur in text. secus si plures & separati contractus fuissent: vt l. si quis negotia aliena. s̃. de nego. gest. & ibi dixi.

¶ Qui perdit iusp̃atronatus serui empti per euictionem, quòd habeat actionem ex empto.
Habens libertum quando videatur locupletior.
Interesse expensarum quando non debeat excedere duplũ pretij conuenti vel communis.
Quando agitur ex empto de euictione, inspicitur valor rei tempore quo euincitur.
Qui potest expensas recuperare ab alio euincente quando non possit habere regressum contra authorem suum.
In electione liberti est, quem habeat patronum. 44.

Titius. Emptor serui propter cõmodum iurisp̃atronatus euictum habet actionẽ ex empto: item interesse sumptum non debet excedere duplum rei contra ignorantem: secus si contra scientem. h. d. cũ l. sequen. Nota † primum dictum, i quod si perdatur ius patronatus, cõmittitur actio ex empto per euictionẽ: & licet dicatur alias quod † qui habet libertum, non videtur locupletior: vt l. plane. §. fi. j. de legatis primo. l. non videtur. de reg. iur. tamen in casu proposito contra eum, à quo quis habet causam onerosam, dicitur locupletior. qui habet libertum & si iusp̃atronatus perditur, videtur eius peculiariter ĩteresse: & sic habet actionem ex empto. Secundo nota † ꝙ inter
k esse k impensarũ non debet excedere duplum pretij conuẽti vel communis. quod est verum, nisi agatur contra scientem: vt l. idemq; Iulianus. versi. in omnibus. quod nota quia singulare est. Item nota quando
4 † agitur ex empto de euictione, inspicitur
5 valor rei quo tẽpore res euincitur: vt hic, & in l. idemque Iulianus. in princip. secus si ageretur re euicta ex stipulatione, vt hic in gl. Item nota † qui potest recuperare l ex
l pensas ab alio euincente, non potest habere regressum contra authorem m suum, ni-
m si author fuerit sciens. Vltimo nota † ꝙ
6 in electione liberti, quẽ habeat patronũ: vt hic. Opp. de l. j. j. de præscri. ver. Solue vt ibi dicemus. 47.

Si quis alienam. Ius superueniens creditori prodest emptori. h. d. quod nota. Oppo. duobus modis: & solue vt in glo. Et materiam istam plene dixi in l. rem alienam. n s̃. d. e pig. act. & in l. si cui. s̃. de vsufru.

¶ Stipulatio pœnalis quòd non nouet, nec perimat actionem descendentem ex contractu emptionis.
Emptor ꝙ nõ possit petere rem cum fructibus à die qua solui debuit.
Quando petitur pœna, an poterit etiam peti interesse. 48.

o Lvcius Titius. o Pœna, in quam incidit defunctus p potest exigi ab
p hærede: & commissio pœnæ non impedit quin posset peti pœna interesse, & vsura. h. d. bona lex est ad materiam nouationis.
1 ita intelligit gl. Nota † ꝙ stipulatio pœnalis non nouat nec perimit actionem descendentem ex cõtractu emptionis, vt no.
2 plene in l. prædia. s̃. eo. Secũdo no. † q ꝙ
q emptor non potest petere rem cum fructibus à die qua solui debuit: sed simul potest petere rem & pretij vsuras à se, maxime soluras, si ipse vsuras p̃stitit alteri: vt hic in fi.

Oppo. de l. Iulianus. §. idem Papinianus. s̃. eo. Solu. hic pœna
3 fuit adiecta facto: ibi solutioni quantitatis. Quærit gl. † quid
r potest consequi emptor? r Dicit glos. quod tria. vide glos. De eius responsione valde miror. & illud esset verum, si pœna esset promissa rato manente pacto: vt l. qui fidem. s̃. de transact. alias si petitur pœna, non potest peti interesse, nisi quatenus est vltra concurrentem quantitatem: alias nisi vsque ad concurrentem quantitatem: vt l. prædia. s̃. eod. & l. si quis à socio. s̃. pro socio. Quod autem hic dicitur quod potest pœna peti & interesse & vsura, intellige in eo quod interesse pœnam excederet: ita debet intelligi. 50.

s Titius. s Venditor tenetur emptori instrumenta, per quæ iura fundi declarantur, ostendere, cũ expediens fuerit. h. d. quod not. quia potest tota die cõtingere. Oppo. quod non cogatur quis ostendere instrumenta: vt l. cæteræ. s̃. fami. ercis. & C. de fideicom. l. instrumenta. Sol. fateor quod non tenetur tradere instrumenta originalia, sed bene cogetur ostendere, & si expedit copiam facere, vt hic, & l. fi. de bo. auf. iu. pos. Item oppo. de l. cum seruo. §. si. s̃. de contrahẽ. empt. Sol. glo. tribus modis: & quælibet solutio potest esse bona, teneas menti, &c. 51.

Vi per collusionem. Qui decipit emptorem supponẽdo colonum, hac actione tenetur ad interesse.

✠ POMATES.
m ¶ Cõtra authorem. Limita hoc, nisi pro missum sit per vẽditorem emptori, ꝙ re euicta sibi culpanõ opponeretur. Alex. cõsi. lxvij. ad fi. co. ij. vol. ij.
n ¶ In l. si quis alienã. in fi. ibi & in l. si cui. Puto voluisse Bar. adducere tex. in l. cũ vir. j. de vsucap. Alexan. Losæus.
o ¶ Lucius Titius. in princ. huius legis vi de Bal. in l. ij. in fi. C. de vsur. & in l. cũ allegas. in vj. co. i ver. sexto oppo. eo. ti. & nõ est alibi secundũ Bal. i l. si traditio. in iiij. q. C. eod.
✠ POMATES.
p ¶ Defunctus. Vide ad intellectũ huius l. Iaf. i l. & si post tres. ff. si quis cautio.
✠ POMATES.
q ¶ Secundo no. Vide qd dicat Ro. sing. cj.
r ¶ Cõsequi emptor. Adde Imo. in l. si insulam. in xxxj. co. de verb. obli. vbi declarat hanc legem.
s ¶ Titius. in prin. huius l. &c. Adde l. j. & ibi no. Bal. in l. fi. C. cred. eui. pig. non debere. & Inno. in fi. de emp. & ven. Sed qd si non vult producere instrumentũ? seruabitur practica Inno. i c. G. perpetuus. de fi. instr. vbi omnino vide secũdũ Bal. i §. vasallus. si de feu. fue. cõtr. inter do. & agna. Et an quis teneatur producere p tocollum, vide Bal. i l. fi. C. de fide instru. adde Bald. consi. ccl. j. lib.
✠ POMATES.
s ¶ Titius. Vide Ro. consil. clxiij. colũ. ij. Bald. consi. lij. in tertia parte.

Pretij.

Prætii. Quæ veniunt iudicis officio mercenario, principaliter peti non possunt. h.d. facit l. iiij. C. depositi.

No. quod officium iudicis non præsupponit actionem seu obligationem[a]: vt l. Quintus Mutius. infra de an. leg.

a

1 *Liberato uno ex contrahentibus ex dispositione legali alter effectualiter non tenetur: & quomodo procedat. nu. 3.*

2 *In contractibus nominatis q habeat locum condictio ob causam, si ex dispositione legali non impletur. & nu. 5.*

4 *Si emptor soluit pro parte sua gabellam, et uenditor non, et sic ex parte sua contractus est nullus: an sicut emptor est liberatus, ita & uenditor.*

5 *Qua actione agit emptor ad rem recuperandam.* 52.

1 **Bona fides.** Liberato vno †ex contrahentibus ex dispositiõe legali, alter effectualiter non tenetur. Item †in contractibus nominatis habet locũ condictio ob causam, si ex dispositione legis non impleatur. h.d. quam legẽ no. ad multa. No. †primam partẽ sum-

2 3 b marij. concordat[b] vt supra de rei †vend. l. emptor. §. fi. & l. fi. infra de accep. Quod intellige vt dixi in l. si cõuenerit. supra de pact. Item intellige q contractus ab initio valuit ab vtraque parte: vt l. Iulianus. §. si quis a pupillo. supra. e. et in eo cuius dolus dedit causam contractui: vt l. & eleganter. in prin. s. de dolo. tunc enim põt teneri vnus, licet alter nõ teneatur[c] ei: tñ ei q

c nõ habet alterũ obligatũ, succurritur ope exceptionis, si possidet: non aũt iure actionis si tradiderit: vt l. si in emptione. §. itẽ si emptor. supra de cõtrahen. emp. & no. per gl. in l. si ex cã. §.

4 j. supra de mino. Et ista faciunt ad q. †pone q emptor soluit ga-

d bellam, vẽditor nõ[d]: vnde cõtractus ex parte vẽditoris est nullus: sicut emptor est liberatus a pretio beneficio legis municipalis hoc dicentis, an ẽt venditor videatur liberatus. et videt q sit casus hic in prin. Contra vĩ arguí q hæc lex debet intelligi quando est liberatus emptor absque aliquo facto vel culpa venditoris. Secus si culpa intercessisset: vt quia pecuniã noluit accipere, quæ deposita erat: vt l. qui decẽ. infra de solu. vel emptor est liberatus ꝓpter præscriptionẽ: quia nõ petijt: vt l. si pupillus alterũ. infra de admi. tu. Facit ad hoc l. si cõuenerit.

e supra de pac. & quod ibi dixi. Venio ad secũdam partem[e]: et

5 quæro quia †actione aget venditor ad recuperandam rẽ. Possumus dicere q rei vendicatione, si tempore traditionis non transtulit dominium: quia non recepit fidem de pretio: vel si trãstulit dominium, potest agere condictione ob causam, vel sine causa. Sed huic obstant duo: quia talis condictio nõ habet locum in contractibus nominatis: vt l. fi. s. de cõdi. ob cau. Sol. Est verũ contractu remanente in suo esse. Secus si contractus

f ex dispositione legis resoluitur: vt hic. Item facit contra[f]: qa talis condictio est actio personalis: ergo si esset facta lex q emptor sit liberatus ab omni actiõe personali: ergo liberatur ab ista sicut ab actione ex empto, per quam poterat conueniri ad pretium. Respõdeo, non est verum, quia liberatus ab obligatione contractã ante istam legem factam non postea: vt l. si ita. de aur. et ar. leg. & l. leges. de legi. sed obligatio ista incipit habere effectum suum post legem factam, licet immediate: & ideo lex facta ad obligationem istam effectum suum non porrigit, &c.

53.

Si & per emptorem. Mora debitoris nõ inspicitur, cum etiã creditor est in mora. h.d. Sed quæro, quare magis inspicitur mora emptoris, quam venditoris? Respon. quia emptor erat creditor, venditor debitor. Vnde eadem ratione hic in creditore & debitore, quod magis inspicitur mora creditoris, quam debitoris, &c.

g **Quod si.**[g] Vltima mora nocet, nisi dolus aduersarij in tercesserit. hoc dicit. quod nota &c.

1 *Venditor quòd teneatur exhibere emptori, cùm expedit instrumenta quæ pertinẽt ad fundum.*

2 *Fundus uendi potest propter tributa non soluta.*

3 *Conductor tributorum quod possit uendere possessiones propter tributa non soluta.*

4 *Syndicus uillæ q possit uendere possessiones non soluentium collectas.* 54.

h **Creditor.**[h] Qui vendit iura actionis debet emptori instrumenta ostendere cum sibi opus erit. Vel sic. Venditor † tenetur exhibere

1 emptori cum expedit instrumenta, quæ pertinent ad fundum. hoc dicit. Nota quod dixi in summario. Nota

a ↦P. PAV. P. ¶Seu obligationem. Vide & declara vt per Ias. in l. centum capuæ. in v. col. ff. de eo quod cer. loco.

b ↦POMATES. ¶Concordat. Vide Bal. in l. fi. C. de peri. & cõmo. rei vendi.

c ¶Non teneat. Sed aduerte: quia Bar. in d. l. si ex causa. reprobat illam gl. quã hic approbat, &c.

a †quia propter tributa nõ soluta potest fieri venditio fundi: vt C. si propter publi. pẽ si. vend. per totũ. & C. de capi. & dist. pig.

3 trib. cau. l. j. lib. x. Nota q cõductor †tri

i butorum[i] vel gabellarũ alicuius contratæ potest vẽdere possessiones propter tributa non soluta. Quod not. & bene. Et sic fa-

4 cit †quod syndicus villæ vel castri, qui tenetur soluere collectam pro omnibus de castro suo, possit vendere possessiones non soluentium, &c.

k **Prædium.**[k] Si filia se abstineat ab hæreditate paterna, debet prædium dotale ab hærede defendi. hoc dicit.

Inter. Qui vendit militiam, tenetur actiones suas cedere. h.d. Intelligas hic q fuit vẽdita militia, nec fuit dictũ. Vendo tibi ius & actiones quas habeo cõtra talem. Alias ex solo contractu emptionis transeunt vtiles sine cessione: vt l. si nomen. & l. emptor. de hære. vel act. ven. & plene in l. j. C. de act. & oblig. &c.

Ante domum. Vẽditioni domus cedunt pilæ & columnæ extra domum domini iunctæ. h.d.

55.

Si mercedem. Qui vẽdidit rem cũ mercede debita, intelligitur debita venditori, &c.

1 *Capella existens in fundo, q eo vendito censetur vendita, nisi habeat aditum ex publico.*

l **Si fundum.**[l] Venditioni fundi cedit sepulcrum, nisi sit exceptum, vel aditum habeat ex publico.

1 Nota q †vẽdito fundo, in quo est capella, videtur vendita capella, nisi aditum habeat ex publico. Facit l. in modicis. §. de cõtrahen. emp.

1 *Persona loquentis quòd non intelligitur in generali sermone.*

2 *Vendito fundo saluo iure coloni, quòd intelligitur de omnibus, præterquã de ipso vendente.*

3 *Si vendens domum excipit quòd habitantibus liceat habitare, an intelligatur de his, quibus gratis concessit.*

Si habitatoribus. Si in venditione excepta sit habitatio, non intelligitur de habitatione vẽdentis, nec alterius ab eo causam obligatoriam non habẽtis. h.d. Quem ca-

1 sum nota. Et nota †q in generali sermone non intelligitur persona loquentis: vt l. inquisitio. C. de sol. & de sena. l. j. Nota ca-

m sum[m] q si †aliquis vẽdit tibi fundũ saluo

2 iure coloni seu laboratoris, intelligitur de omnibus alijs, præterq̃ de ipso vendente.

3 Quæro, †quid simpliciter excipit q habitantibus liceat habitare, an intelligatur de his, quibus gratis concesit. Et videtur q sic, secundum Labeonem. Nec videtur

i

d ¶Venditor nõ. Adde Bal. ĩ l. fi. C. de peri. & cõmo. rei vendi.

e ¶Venio ad secundã partẽ. Adde Bal. in l. fi. C. de peri. & commo. rei vendi.

f ¶Item facit contra. Adde Bal. in l. fi. s. de peric. & commo. rei vendi.

s ↦POMATES.

g ¶Quod si. Vide Roma. sin. suo cclxxxv.

h ¶Creditor. In prin. huius l. &c. vnũ hic d. Cy. ĩ addi. q emẽs pedagiũ à cõmuni, videtur emisse pœnas transgressorum. Et ad hoc facit iste text. & refert Bal. in c. j. §. j. de cog. feu. & dixi in l. j. ff. de pub. & Bald. in l. j. C. de fruc. & lit. expen. & adde ad istũ tex. q si cut ꝓ tributis & collectis nõ solutis possunt vendi bona & prædia, ita ꝓ pœnis incursis, eo quia non soluerũt tributa vel collectas secundum Bal. in l. edicto. C. si aduer. fiscũ. per istũ tex. & dicit Bal. in l. si ea lege. in vlti. col. C. de vsur. q hic est text. singu. q locatio iurium incorporaliũ habetur pro cessione iuriũ. Alleg. Bal. etiã in l. j. in ver. quæro testator legauit. C. cõmunia de leg. q si lego vel cedo nomen debitoris, videor cedere etiã nomen fideiussoris. Et nota q non est differentia inter emptorem & venditorem gabellarũ, vt probatur in l. cotem. §. qui maximos. ĩ ij. & iiij. q. de publican. cum concor. ibi alleg.

i ¶Conductor tributorũ. Idem Bal. in l. j. in fin. C. si propter publi. pens. & Bart. in l. in prouinciali. §. si ego. de oper. nou. per Ang. in l. si quis id quod. in princi. de iur. om. iudi.

k ¶Prædiũ. in princi. &c. Alle. not. per gl. in l. ex prædijs. C. de euictio.

l ¶Si fundũ. In fi. &c. Vide quod no. Bar. in l. Aufidius. in simili. ĩ. de priuile. credi. & de hoc per Inno. in c. ex literis. de iure patr. & ibi ꝓ Anto. ĩ v. col. vbi declarat istum text. & vide Lud. in suis no. in iiij. charta. vbi refert hoc dictum. & adde gl. in l. quidã sunt. de acqui. re. do.

m ¶Nota casum. Vide tamẽ Bar. & doct. in l. si quis legauerit. de leg. j. Et hoc est verũ quãdo plures fuissent coloni & laboratores, inter quos etiã fuisset ipse dominus. Et ita loquitur iste tex. secundũ quæ verba ista non possunt verificari nisi in ipso domino: quia nullus alius fuit colonus: tũc quæstio est magis dubia, de qua vide tex. in d. l. si qs legauerit. Adde quid est dictum, saluo iure coloni, Bal. consi. clxxxiij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

P. P A V. P.

a ¶ De loc. & conduc. Circa iſtam materiã locationis vide per Iaſi. §. actionum. in x. char. per tres col. Inſti. de actioni.

b ¶ Locatio. Et ad hũc titulũ vide tex. & ibi Bar. ſi l. in ſum ma. §. et ſic. ſ. de cõdi. indebi. & ibi habes multa, &c.

P. P A V. P.

b ¶ Locatio. Circa hoc vide text. ſingularem in l. vxorẽ. §. Scæuola. de lega. iij. allegatũ per Roma. ſing. cccxxxij. inci. inſtituto. & multos modos, quibus dicitur quis deſijſſe velle, vide p text. in l. fi. ff. de diuor. vbi not. Itẽ quomodo dicaſ reuocari volũtas, vl qd de beneplacito, vide deci. cõſil. cviij.

c ¶ Adeo. In prin. huius, &c. no. hanc l. vt per Bar. in l. ſi pecuniam. poſt medium. ſ. de condi. ob cau.

d ¶ In contractu. Adde quod ad hoc vt ſit locatio & conductio, debet in ipſa locatione exprimi certa quãtitas. Secus ſi certa quãtitas nõ exprimaſ, ſed locaſ res ſimpliciter: quo caſu merces ex cõſuetudine preſtaſ: vt l. excepto. C. eo. & tũc erit cõtractus innominatus: & ad iſtã mercedẽ ageſ præſcriptis verbis. Ita Bal. in l. contractus. in fin. iij. col. C. de fide inſtru. 1 Pro quo videſ text. in l. ſi tibi poliẽda. j. de præſcri. verb. Itẽ aduerte quod locatio nõ cõſiſtit in his, in quibus conſiſtunt inſtrumenta vel artes liberales: & ideo inter medicum & infirmum, doctorẽ & cliẽtulum, magiſtrũ & ſcholarẽ non contrahiſ locatio, ſed cõtractus ſnominatus. Itẽ not. Bart. per illũ tex. ſi l. j. ff. ſi mẽſ. falſ. a mo. dixe. contra qd vltimũ tenet expreſſe gl. in l. Martius. ſ. b eod. dum vult quod medicus agat locati, &c.

e ¶ Cum fundus. In prin. &c. Adde quæ no. per Bar. in l. iij. §. j. de condi. ob cãm.

POMATBS.

e ¶ Vide Pet. de Ancha. conſ. lxxj. incip. in tãtã familiaritatẽ.

f ¶ Locatio. in princi. huius, &c. Adde qd no. Bar. in l. & quia. circa fi. de iuriſd. om. iudicum.

g ¶ Si conductor. Et ſic not. hæredem vel ſucceſſorẽ alium nõ cogi ſtare colono. p vide latius per Bar. in l. ſi filio. §. fi. ſolut. matr. Limita fin. per obſtare dictum Pauli: quia loquitur quãdo pactum fuit conceptum vt liceat habitãtibus habitare vſq; in diẽ in quẽ hñt cõductam. Sed quæſtio noſtra loquitur qñ habitatio ſimiliter eſt excepta. Finaliter teneo q ad illos nõ porrigaſ, ſi vendens obligatus nõ erat. Et hoc voluit ſentire Paulus hic dum dicit, nominatim, &c. Sed cõtra iſtud oppo. nam poſito q nominatim exprimeretur, non valeret: quoniã nemo alteri paciſci poteſt: vt l. ſtipulatio iſta. §. alteri. j. de ver. obli. Sol. illud regulariter fallit in traditione rei ſuæ, vt l. pe. C. ad exhi. & l. Publia. ſ. depoſiti. &c.

56.

SI ſeruus. Venditor circa rẽ venditã tenetur de dolo & culpa: & ideo quando ante venditionẽ culpatur, poſt venditionẽ punitur. hoc dicit.

Si dolia. In obligatione generis ſub alterni electio ẽ debitoris: in obligatione cæterarum ſpecierum non cadit electio. h. d. quod nota. Oppo. de l. emptorem. §. ſi quis rem. ſ eod. Solu. intellige hoc, niſi eſſet dictum accedere: alias deberet dari in integrum reſtitutio.

57.

☞ *Regna quæ aliàs fuerunt Chriſtianorum, & nunc per infideles tenẽtur, Papa vel Imperator poſſit cõcedere.*

SI ſeruus. Valet venditio ſerui, qui eſt apud hoſtes, & differtur præſtatio donec redeat. hoc d. Op. de l. ĩ fuga. C. ad leg. Faiam de pla. Sol. hic ſeruus nõ fugerat, ſed aliter captus fuerat. Item opp. de l. liber homo. j. de ver. obl. Sol. illud, quod eſt hoſtiũ & nunquam fuit noſtrum, non poteſt vendi, nec per ſtipulationem promitti, vt ibi. ſecus ſi fuerit noſtrum: & hoc propter ſpẽ poſtliminij: vt l. id quod. j. de leg. j. Ex hoc †dico quod papa & Imperator poſſunt cõcedere regibus noſtris regna quæ tenẽtur per Saracenos, quæ iam fuerunt noſtra. Item opp. dicitur hic quod iudicis officio differtur præſtatio. contra l. continuus. §. illud. j. de ver. obl. Sol. Intellige hoc quando vterq; cõtrahentium ſciebat eſſe ſeruũ in poteſtate hoſtium: & ſic tacite videtur actum vt ante nõ præſtet. ſicut quando legãtur fructus futuri, vel partus Arethuſę: vt l. interdum. j. de verborum obligationi. & l. j. in fi. j. de conditio. & demonſtration.

De locato & conducto. a *Rubric.*

LEX I.

b LOcatio & cõductio. Contractus locationis ſimilis eſt emptioni. Differunt tamẽ: quia in emptione & vẽditione principaliter venit traditio. In locatione & conductione principaliter venit factum. h. dicit. Ex hoc principio potes ſumere rationem quare iuriſconſultus fecit titulum de contrahen. empt. per ſe, & tit. de actio. emp. per ſe, & non fecit tit. locati & conducti per ſe, & de locatione & conductione per ſe. Reſpondeo, quia in initio contrahendi contractus emptionis & venditionis, locati & conducti procedunt eiſdem legibus: ideo dum dixit de actione empti, poſſumus eſſe inſtructi de actione locati: tamen locatio & cõductio differunt in multis ab emptione & venditione: ideo fecit titulum ſpecialem. Quod autem in multis differunt, vidẽbitis infra in proſecutione.

c Adeo. c Nota quod quando in cõtractu venit principaliter traditio, ex qua debebat ſequi translatio dominij, vel vſucapiẽdi conditio pro certo pretio: tunc eſt contractus emptionis & venditionis: vt ſ. de contrahen. empt. l. conue-

d nit. Sed quando in contractu d venit aliquod factum, ex quo non acquiritur dominium rei vel vſucapiendi conditio: tũc eſt locatio & conductio: vt ſi dominus patiẽ vti domo vel fundo pro certa penſione vt per totum iſtum titulum: ſed quãdo in cõtractu venit vtrunq;: tunc aut principaliter venit illa traditio, ſecundario factum: & tunc eſt emptio & venditio: vt hoc. §. j. reſponſo. Aut principaliter factum ſecũdario illa traditio: & tunc erit locatio: vt hic, & l. item ſi pretio. §. j. j. eo. Aut non poteſt diſcerni quod venit magis principaliter: & tunc habet locum illa quæſtio quã diſputauit, quæ incipit, Publicanus quidã dic vt ibi optime dixi, &c.

LEX III.

e VM fundus. e Aeſtimatio facit in dubio emptionem. Et iſtam materiam an æſtimatio faciat emptionẽ. Gl. tangit in l. j. j. tit. j. plene dixi in l. ſi vt certo. §. interdum. ſ. commo.

4.

f LOcatio. f Voluntas morte finitur. hoc d. Iſtam materiam vide per Cyn. in l. final. C. de contrahen. emptio. Dixi pleniſsime in l. centeſimis. §. finali. infra. de verbo. obligationib.

5.

SI tibi. Iſtam legem examina vt dixi tibi ſupra de pactis. &c.

h

1 ☞ *Si conductor exegit pœnam à damnificante ex forma ſtatuti non cogitur reſtituere domino.*

6.

SI qui rem. Opp. de l. ſi pignore. ſ. de pig. act. Solu. aliud in creditore, aliud

1 in conductore. Ratio eſt manifeſta. †No. quod ſi cõductor exegit pœnam à dante, damnum, ex forma ſtatuti non cogitur reſtituere domino, &c.

7.

SI tibi alienam. Si conductor re conducta vti prohibeatur, agit actione ex contractu ad intereſſe. hoc dicit, cum lege ſequen. &c.

1 ☞ *In contractu locationis poteſt agi contra locatorem: vt liceat frui, & poteſt peti intereſſe.*

2 *Obligatio locatoris ut liceat conductori uti frui, habet tractum ſucceſſiuum.*

3 *Venditor rei emptæ ſi præſtat æquè bonam, an liberetur.*

8.

g SI quis domum. Si cõductor g non poteſt vti re conducta, poteſt agere vt ſibi frui liceat: locator vero liberatur pręſtando intereſſe vel æque commodam habitationem. h. d. No. formam libelli. Nota quod † ſicut in emptione & venditione ſi res non tradatur, poteſt agi vt tradatur, & poteſt intereſſe peti: vt lege prima in princi. & l. ex empto. §. fin. ſupra titu. primo. ita in contractu

h locationis poteſt agi vt frui liceat. Item poteſt h peti intereſſe, vt ſupra leg. proxim. Aduertendum eſt quod in contractu emptionis & venditionis re tradita contingat liberatio, vt de cætero non poſsit agi vt tradatur: vt l. qui pendente m. in fi. §. ti. j. & ſ. de pac. l. ab emptione. & ibi no. & C. ſi aduer. ven. auth. ſacramenta. & ibi not. Sed in contractu locationis & cõductionis, licet

Bal. in l. j. ad fi. C. de iur. fiſc. lib. x. & iſte tex. facit ad qõ. Bal. in d. c. domino guerrã. §. ſi vaſallus. hic ſi nihil lex, deinde conſue. regni incipiunt. eccleſia vendidit mihi domum iure proprio, et aliã iure libellario: finita eſt emphyteuſis tẽpore. q. riẽ vtrũ eccleſia debeat vnũ de duobus facere, vel pati q ędificium tollaſ, vel reſtituere mihi omnes expẽſas quas feci in ædificando. & decidit ibi diſtinguẽdo. & adde Bal. ſi l. ij. C. de rei vẽ. dixi ſi l. pe. C. de iur. emphy. & qđ ibidem not. in l. ſi pater. in fi. C. de vſufruct. vbi per iſtum tex. in l. fi. §. emptor. C. cõia de leg. & per Bal. in l. in fundo. ff. de rei vẽ. Adde pau. de caſt. cõſi. cxxxix. vbi an finita emphyteuſi poſsit hæres petere melioramẽta, & an ſucceſſor teneaſ ſtare locationi: vide Bal. conſil. xxxviij. lib. j. Quid qñ venditor vendit fructibus pẽdentibus exiſtente colono partiario, vide Ro. conſil. cccviij. Quid autem ſi aliqs emat domũ ab aliquo, q ſit ĩ fundo libellario alicuius monaſterij: et ab ipo monaſterio accipiat fundũ in emphyteuſim, & ſterit p trigin ta ann. q non ſoluit quid fiendum, vide Bal. cõſi. cccxxviij. lib. iij.

h ¶ Itẽ poteſt. An ille, q vẽdidit rẽ, q euincit, præſtãdo æque bonã liberetur: et no ta differẽtiã inter locationẽ & vẽditionẽ. Fallit tñ hic in caſu ſingulari ĩ l. ſi duorum. ſ. de act. empti vide p Rom. in l. ſtipulationes non diuiduntur. in pe. chart de verbo. obliga.

Universidad de Deusto

cet ab initio res tradatur, ita vt frui liceat, adhuc potest agi vt frui liceat: vt hic, & j. eo. l. ex conducto. in prin. Respondeo, q̃ venditor obligatus est ad tradendū. quod est factū momentaneū. vnde
2 tradendo implet, & merito liberatur: sed si locator est† obligatus vt liceat conductori vti, q̃ est factum successiuū, ideo non liberatur, nisi pro tempore quo vti frui licet. Venio ad gl. & oppo. de l. si fundus. in fi. eo. tit. vbi non tenetur ad interesse, sed ad exonera
a tionem[a] mercedis. Sol. ibi locator erat ignorans, hic sciens. Sed contra hoc facit tex. in eo q̃ dicit, bona fide. Solu. tempore quo erat bonę fidei, ignorauit: tempore quo locauit, erat sciens. Item oppo. quia tex. dicit, culpa. Solu. nō intelligas q̃ fuerit in culpa in emendo, sed in eo q̃ locauit rem alienam. Item in versi. plane.
3 † quæro vtrū sit idem in emptione & venditione, vt ille qui vendidit rē, quæ euincitur, præstando æque bonam liberetur. Glo. dicit q̃ non, & bene & in hoc differt emptionis contractus à locatione. Quæ sit ratio differentiæ, cogita, &c.

1 ☞ *Inspicere debemus quod euenire potest, & quod res est ordinata ad causam.*
2 *Res vendita, vt emphyteusis ecclesiæ quod euincitur ex natura emphyteusis.*

Hic subiungi. Si conductor desinit posse vti re absq̃ culpa locatoris, fit ei remissio mercedis. Si vero culpa locatoris interuenit, ad totale interesse tenetur. h. d. Quod no. quia alibi facio magnum festum de hoc. Nota q̃
1 inspicere † debemus quod euenire potest, & qd̄ res est ordinata ad causam. Dixi plene in l. inter stipulātem. §. sacrā. de verb obl. Vltimo nota distinctionē quā fecit tex. Aut locaui vt dominus
b aut vt vsufructuarius. [b]quæ facit ad multa: puta, ne quis vendat rem vt emphyteuta, an vt dominus, an vt possessor: videlicet,
2 si aliquis † vendit rem vt emphyteuta talis ecclesiæ, euincitur ex natura emphyteusis: sicut hic erat in fructuario. Item per hāc le-
c gem declarabo l. si aliquam rem. infra, de acqui. pos.[c] quando intelligatur quis conducere respectu proprietatis vel respectu possessionis, dic vt ibi plene dixi. 10.

Si quis fundum. Valet pactum quod quis teneatur de casu fortuito. hoc dicit.

Si colonus. Qui permisit innocentem ignem habere, si casu fortuito oriatur incendium, non tenetur.

1 ☞ *Culpa quomodo in dubio præsumatur.*
2 *Mercedes solutæ pro futuro tempore quo nō debentur, ut indebitæ repetuntur.*

Imperator. Iste §. legitur in gl. tribus modis, et breuiter hoc intendit: Pro tēpore quo cōductor nō potest vti re fit remissio mercedis nō solutæ, & soluta repetitur. h. d. & quælibet lect glo. hic potest esse vera. teneas quā vis. Nota q̃ hic videtur innui q̃ quis debet probare culpam abesse: quia
1 in dubio culpa præsumat. † Quod intelligendū est, si ex qualitate facti appareat culpa, alias nō: quod plene dic vt C. de pig. act. l. creditor. Secundo nota q̃ eo casu quo pro futuro tempore mer
2 cedes nō debentur, solutę vt indebitæ repetuntur. † Opp. hic in-
d nuitur q̃ caprarius[d] debet probare dolum. Contra: imo qui dolū dicit, dolū p̃bare debet. De quo plene dixi in l. si qs ex argentarijs. §. pe. s. de edē. Item quæritur qua actione istæ mercedes repetuntur. dic vt in glos. Ad cuius solutionem oppon. de l. si pater ignorans. j. soluto. matrimo. Solu. vt hic in glos. & etiā in contrario. &c.

Celsus. Imperitia culpæ assimilatur. h. d. Not. ibi: quippe vt artifex, &c. q̃ quando quis locat operas suas in aliqua arte, videtur asserere se peritum in illa arte. De quo dic p̃ Dy. in c. imperitia. extra, de regu. iur. lib. vj. &c.

Si alienam. Si res locata efficitur conductoris, pōt agi vt à pensione liberetur. Nota istum modum agendi, ago vt me liberes. & hoc intellige, id est, instrumentum liberationis facias. Nam conductio sublata est mero iure, cū res facta est conductoris: vt l. ei à quo. j. de vsucapi. & in l. neque pignus. j. de reg. iur. Vel potest agi vt liberetur condictione ex l. si quis conductionis. C. eodem titu. 12.

e **Videamus.** [e] Conductor tenetur locatori de alijs secum habitantibus, si in culpa fuerit, malos homines inducendo in domum. h. d.

f **Si hoc.** [f] Qui promisit ne ignem habeat, tenetur qualiter cunq̃ habuerit. h. d. quod nota & est cōtra l. si quis

a ✠ P. P A V. P. ¶ Ad exonerationē. Vide Alex. in l. stipulatio ista. col. iij. de verb. obli. in prin.

b ✠ P. P A V. P. ¶ Vsufructuarius. Vide & extende istam regulam vt per Com. cōsilio clxx. in ij. dubio.

c ¶ De acqui. pos. Allegat iste tex. no. an vēdens rē alienā videat vēdere suo nomine vel alieno. de quo per Bart. & Bal. in l. mater. C. de rei ven. adde Pau. de Cast. consi. cxxxvj.

d ¶ Caprarius. An debeat probare dolū, tu vide Barto. C. de murileg. lib. xj. in l. quod ad presens. & quod not. in l. cum ita. §. species. de le. ij.

✠ POMATES.

e ¶ Videamus. Vide Alexan. consi. cxix. per totum maxime in ij. col.

✠ POMATES.

f ¶ Si hoc. Vide Old. consi. cj. in fin.

✠ POMATES.

g ¶ Inter conductorē. Vide exemplum ad istum tex. per Alex. consi. ccvj. volu. ij.

✠ P. PAV. P.

h ¶ In culpa. De casu autem sine culpa nō tenetur quod tamen singulariter limita vt scripsi in Bertachi. in verbo, casus.

i ¶ Qui impleto. ī prīcip. huius §. &c. Vide in l. legem. C. eo. & ibi Bald. & adde quod iste. §. habet locum etiam in contractu præcarij. l. in rebus. §. vlti. ff. de præca. & in contractu præcarię, vt no. glossa in capit. j. de præca. not. etiam ad ampliationem eorū quæ hic habentur, quod si colonus vel inquilinus patiente domino stetit in re locata singulis annis soluendo mercedem præscribit, & facit hanc locationem perpetuam, vt vlterius non possit expelli secundū Baldum & Angel. in l. male agitur. de prescrip. xxx. ann.

✠ POMATES.

i ¶ Qui impleto. An hoc procedat in emphyth. vide Roma. consilio. ciij. colum. ij. & Alexand. plene consil. xv ij. colū. iiij. volumi. Alexā. consil. j. in penul. colum. in ij. volumi. Vult quod iste text. procedat etiam si durante primo tempore locator visus fuisset rumpere conuentiones, & p̃testatus fuisset q̃ nō intendebat in ipsis perseuerare: qā nihilominus finito si nihil postea dicat, cēsent partes pseuerare in primis cōuentionibus. Et vi de Bal. de pace Constan. in verbo, Itē sa cietatē. & Alexā. lxxvj. vol. v. vbi ponit an habeat locū iste §. in cōtractu, vbi requiritur scriptura vel vbi tractatur de trāsferēdo vtili dominio.

i ✠ P. P A V. P. ¶ Qui impleto. Et idem quod in locatione dicit Cōma. posse attendi vt in depositio. & eundem vide consi. viij. incipien. duo erant socij. in fin.

---

a ✠ P. P A V. P. ¶ Ad exonerationē. Vide Alex. in l. stipulatio ista. col. iij. de verb. obli. in prin.

b ✠ P. P A V. P. ¶ Vsufructuarius. Vide & extende istam regulam vt per Com. cōsilio clxx. in ij. dubio.

c ¶ De acqui. pos. Allegat iste tex. no. an vēdens rē alienā videat vēdere suo nomine vel alieno. de quo per Bart. & Bal. in l. mater. C. de rei ven. adde Pau. de Cast. consi. cxxxvj.

fundum. §. j. s. eo. Solue vt ibi.

Qui vinum. Conductor tenetur reddere locatori possessionem rei locatæ absq̃ controuersia, nisi culpa locatoris acciderit. hoc dicit.

d ¶ Caprarius. An debeat probare dolū, tu vide Barto. C. de murileg. lib. xj. in l. quod ad presens. & quod not. in l. cum ita. §. species. de le. ij.

g **Inter conductorem.** [g] Tenet conductor si contra pacta locationis fecit. hoc dicit. 14.

✠ POMATES.

e ¶ Videamus. Vide Alexan. consi. cxix. per totum maxime in ij. col.

✠ POMATES.

Item quæritur. Si cōductor

h fuerit in culpa[h], tenetur: alias non. & hoc probatur per multa exempla vsq̃ ad §. si lege, &c.

f ¶ Si hoc. Vide Old. consi. cj. in fin.

✠ POMATES.

Si in lege operis. Excessus in mercede dicitur tunc, quando est eisdem pactis facta vtraq̃ locatio. h. d.

g ¶ Inter conductorē. Vide exemplum ad istum tex. per Alex. consi. ccvj. volu. ij.

✠ P. PAV. P.

1 ☞ *Si colonus remanet in conductione, videtur renouata conductio, & durat pignoris obligatio ipsius conducentis, non tertij. nu. 3.*
2 *Cautela pro faciendo positiones quod conductor remansit in possessione domino sciente.*
3 *Obligatio tertij pro conductore, quod non remaneant obligata conductione tacite renouata, nisi nouus consensus interuenerit.*
4 *Conductio quod non videatur tacite renouata, si ex parte locatoris non tradantur res quas locator ipsis vltra consensum præstare debebat.*
5 *Conductus ad custodiam agri pro certo tēpore, quod eo finito licet permaneat ad custodiam, quod non sit reconductus.*
6 *Tacita reconductio quod habeat locū in prædijs Reipublicæ, ecclesiarum, & minorum.*
7 *Tacita reconductio quomō & qualiter intelligatur facta. Conductio quomodo dicatur facta in scriptis.*
8 *Officia quæ ex necessitate geruntur, quod finito tēpore non videātur renouata.*
9 *Castellanus positus ad custodiā castri pro certo tēpore quod finito tempore non sit castellanus.*
10 *Ratio diuersitatis inter prædiū rusticū & vrbanū in tacita reconductione, & p quantū tēpus videatur facta.*
11 *Tacita reconductio quando videatur facta in rebus mobilibus.*
12 *Colonus remanens in fundo quanto tēpore remanere debeat, ut videatur facta reconductio. arbitratur bonus vir.*
13 *Si stipulatio interuenit in contractu, an uideatur renouatus contractus tacite.*
14 *Fictio legis quod porrigat se ad id, ad quod porrigitur lex naturæ.*
15 *Scientia hæredis uel cūratoris furiosi quod sufficiat hoc ut uideatur renouata conductio.*
16 *Conductio ita tacito consensu dissoluitur, sicut cōtrahitur.*

i **Qui impleto.** [i] Iste ver. diuiditur in tres partes. Primo loquitur in prædio rustico. Secūdo in prædio vrbano. Tertio, ponit quę dā limitatio circa prædicta. Secunda ibi: in vrbanis. Tertia in l. qui ad centum. Itē prima subdiuiditur: quia primo ponit vnū dictum. Secundo, illud limitat. Tertio, illud extendit. Quarto, illud dictum declarat. Secunda ibi: sed hoc ita. Tertia ibi: eadē. Quarta ibi: quod autē. Itē secūda subdiuidit: qa primo ponit dictū. Secdo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ✣ POMATES. ¶ Renouata. Vide Alex.conſi.cv. col.viij.volu.iij.
b ✣ P. PAV. P. ¶ Delinqueret. Ideo ceſſante iſta ratione infert ſingulariter Soci.in l.ſerui electione.§. Labeo.col.j.de lega.j.ſe conſuluiſſe,q̄ iſta tacita reconductio,non haberet locum in ſocio, qui conduxiſſet partem ſocij pro vno anno,quia finito illo anno etiam q̄ perſeueraret in poſſeſsione totius,ex quo illud facere poteſt rōne cōmunis,cū nō poſsit diſcernere portionē ſuā a portione ſocij, ex quo in quolibet a minimo ceſpite vnuſquiſq̄ habet portionem ſuam l. duo fratres vbi Bartol. Ang.et alij.ff.de acquir.hæred.& l.merito.ĩ.pro ſocio.l.Sabinus.ff.cōmuni diuid. merito nō inducitur tacita reccōductio:quia ceſſat delictum,vt dicit Bart. 2
hic.quod eſt not.Et dicit illā quæſtio. in qua cōſuluit,cōcordiam fuiſſe terminatam. Item circa materiam huius §. qui impleto.vide Alex. conſi.j.in penul.col. in iij.dub.in ij.vol. 3
vbi loquit̄ de quadam cōuentione facta corā iudice pro exercēdis vſuris certo tempore poſtea perſeuerata.& oīno cōſi.xvij.vol.iiij.& conſil.cvj.col. antepenult.vbi tripliciter limitat hunc §. maxime vt nō procedat vbi tractaret de translatione vtilis dominij. Itē nota b
q̄ ſi de prima eſſet inſtrumentū de iſta tacita reconductione, non eſſet executio parata ſecūdum Bald. in l.legem. in princi.C.loca. Item an iſta diſpoſitio p̄cedat ĩ emphyteuſi, vide oīno Roma. cōſil.cciij. Itē ſi quis deceſſerit de domo c
& ei fiat relocatio, intelligit̄ facta pro eodem pretio,& cū 4
omnibus clauſulis, quæ erant in prima. Vide Bertac.in tractatu de gabel.in ij. 5
parte.in iiij.colū.Et q̄d ſi aliqui fecerunt ſimul ligā,& ea finita perſeuerauerūt ſimul in ſeruitijs p̄ſtandis,q̄ non intelligitur reuocata, vide Bal.in pace Conſtan.in verbo. Item ſocietatē.& ibi etiā quod iſta renouatio non habet locum in contractibus,qui in ſcriptis celebrātur, nec in quibus requiritur ſtipulario. Itē ex q̄bus actibus in- d
telligatur aliq̄d re- 6
uocatum, vide Pau. de Caſtr.conſil.cccxxxvj. Itē q̄ relocatio intelligat̄ facta cum eiſdem pactis & modis, vide Barba.cōſi.xiiij.in ix.col.& ſeq.in ij.parte. Alex.in d.conſil.j.volu.ij. Item quod iſta renouatio non habeat locum in alijs contractibus, præcipue vbi ageretur de translatione alicuius dominij, & quædam alia, vide Alexan.late conſi.lxxvj.in v.volu. Vide etiam circa iſtum §.quæ dicit Alexand.in l.ſi mora.col.antepenult.ff.ſolu.matri.de cuſtode caſtri, qui finito anno remanſit in caſtro, an cognoſcatur obligatio, & ſimiliter eius fideiuſſor. Item quod intelligatur etiam facta renouatio

exceptio.Secunda ibi:niſi in ſcriptis.& breuiter hoc intendit:Si conductor poſt tempus remanet in prædio ruſtico, videtur in annū renouata [a] cōductio,& pignora eiuſdem:ſecus ſi alterius. In prædio verò vbano quatenus habuerit,renouata videt̄,niſi in ſcriptis prima cōductio celebrata fuerit: vel niſi dñs poſſe conſentire deſierit. h. d.

In prima verò parte no.q̄† ſi colonus remanet in cōductione,renouata videtur cōductio, & durat pignoris obligatio. Ratio huius ponitur in hoc §.& j.l.pxi.quia dñs videtur conſentire tacitè. Ideo ſit † cautus aduocatus vt poſitionē faciat,qūo remāſit in cōductione dño ſciēte. Nam ſi ignoraſſet,nō poſſet videri cōſenſiſſe.& ſic non videretur renouata locatio:ar.j.l.pxi.& ideo tunc nō eſſet agēdum hac actiōe:ſed actione neg.geſt. Venio ad ſecūdam partē,ſcilicet ad verſi.ſed hoc ita.& nota † q̄ eo caſu quo tertius obligauit pignora,non ſunt obligata in iſta ſecūda conductione tacitè renouata,niſi nouus cōſenſus interuenerit. Ratio huius eſt:qa poſito q̄ ille tertius,qui obligauit pignora,ſciat,& hoc patiat̄,ſcilicet illum remanere in cōductione:tñ nihil eſt,ex quo poſsit colligi q̄ ipſe velit ipſa in ſecūda cōductione iterū obligare. Declaro qñ colonus remanet in conductione,ex parte eius præſumit̄ cōſenſus recōducēdi: aliàs delinqueret. [b] quod nō eſt præſumendum l.meritò.ſ.pro ſoc.Ex parte dñi,q̄ patitur,ſimil'r hoc eſt pręſumēdum:quia ipſe facit totū id,ad quod tenebat̄ ex natura cōtractus.ſ.patiēdo frui:vt l.pxi.in prin. Sed in iſto fideiuſſore,q̄ obligauit pignora,iſtæ rōnes ceſſant:quia licet ipſe ſciat,et patiat̄, nihil patit̄ circa rē ſuā,ex quo videt̄ cōſentire obligationi pignorū. Ex prædictis infero duo. [c] Primò † q̄ ex parte locatoris req- 4
rebat̄ aliud quàm cōſenſus:qa debebat cer tas res præſtare cōductori,nō videtur renouata cōductio,niſi res illas p̄ſtiterit.Ratio, quia nō implet cōtractū tacēdo ex pte ſua, vt ſ.dictū eſt. † Item ex hoc infero aliud: pono q̄ ille, q̄ eſt in fundo,eſt locator:dñs eſt conductor.Verbi gratia: Titius operas ſuas locauit vt ſtaret in fundo meo ad cuſtodiendum cum certa mercede: certè ſi finito tempore ipſe remanet in fundo ad cuſtodiam fundi,non videor ipſum reconduxiſſe:quia ſola patientia non implet cōtractum ex parte mea. Item ego nihil feci, ex quo debeat præſumi quòd ego eius operas reconducerem. Non ergo hac actione, ſed alia actione petet à me mercedem, actione negotiorum geſtorum fortè, vel alia. Venio ad tertiam particulam [d] ad verſic. eadem. Nota † q̄ idem iuris eſt in prædio Reipublicæ, quod eſt in prædio ruſtico. quod notādum eſt. Nam cū vniuerſitas nō

poſſet facile conſentire, vt l.ſed ſi.§.j.de dolo.& l.j.de libe.vniuerſit.j. videtur quod in eis haberet locum reconductio tacita:ſed dicat quod hic illi,qui regebant ciuitatem,& c
habebant poteſtatem locandi,ſciuerunt,& paſsi fuerūt.alias non poſſet induci tacita reconductio:vt d.l.ſed ſi ex dolo.§.j.Quod nota pro prælatis eccleſiarū & tutoribus, vt ipſorū ſcientia & patientia inducat tacitam relocationem.facit l.tutor.et l.item magiſtri.ſ.de pact. Venio ad ver. quod autē hæc eſt quarta particula.Nota q̄ in prædio ruſtico videtur reconducere in annū. Hoc d
qualiter intelligatur,ſtatim dicā in parte ſequenti. Venio † ad ſecundā partē principa 7
lem [e], ſcilicet ad verſi.in vrbanis.Et pro hu e
ius declaratione ſciendū eſt q̄ hic eſt facta quædā glo.intricata. Nā dictū intelligitur tribus modis:exceptio intelligitur quatuor modis. Quæro ergo quid eſt dictum hoc Prout quiſq̄ habitauerit,ita obligetur.Reſpondeo,tribus modis. Primo modo vt in e
nullum tempus videatur reconduxiſſe.Secundo vt in id,in quo habitauit, poſtea videatur reconduxiſſe.& iſta eſt vera,& communiter tenetur.Tertio vt id totum videatur reconduxiſſe prout in prima conduxit. Prima & tertia non habent rationem: vt j. videbitis. Venio ad exceptionem;dicitur f
hic [f] niſi in ſcriptis certum tempus conduf
ctionis comprehenſum eſt. Hic Iuriſconſultus excipit caſum,nec declarat quid iuris ſit in hoc caſu excepto: & ideo videndū eſt quid eſt hoc dictum,niſi, &c. Dicebat Iacob.antiquus glo.prima.niſi primus contractus fuit celebratus in ſcriptis. quod gloſſ.non placet,per l.pactum.C. de pact. Aduerte ſi quidem Iacob.intellexit in ſcriptis q̄ contractus fuit celebratus conſenſu & ſcriptura fuit adhibita ad probationem: vt l.contrahitur.j.de pigno.& C.de proba. l.cum res. tunc merito reprehenditur per gloſſ.quia illa ſcriptura nil inducit,ſed probat.& ideo hodie cum ex qualibet locatione fiat inſtrumentum,hoc non obſtante videtur fieri reconductio. Sed ſi Iacobus intellexit quod primus contractus fuit celebratus in ſcriptis, hoc eſt, vt ſcriptura fuerit de ſubſtantia contractus ſecundum formam legis contractus C. de fide inſtrumento.tunc Iaco.diceret verum. & hic eſt intellectus noſtræ legis.Ratio, vt dixi. nā ideo videtur renouatus cōtractus:quia cōſenſu ſolo perficitur: ſed quando ſcriptura eſt de ſubſtantia,tacendo non renouat̄ ſcriptura:ideo non poteſt videri renouatus ille contractus. Illud probatur ĵ.l.proxi. Et g
hoc dico [g] q̄ in officijs quæ ex neceſsitate s
geruntur,vt † tutela,nō videtur tacite illud officiū renouatū,licet quis in eo remaneat: vt l.j.§.j.verſicu.quare ſi quis finita.ĵ.de eo

colum.ibi in verſic. quæro dicitur hic. An autem fideiuſſores dicāt̄ repetiti vi de Alex.ĩ l.ſi mora.ĩ xij.col. ff. ſolu. matr ¶ Infero duo. Et iſta faciūt contra ea quæ decidit Dy.& Bart. in l.ſi mora.in fi. fol. matr. Pro quo adde no.Bar.ĵ.eo.§.ibi:& hoc dico q̄ ĩ officijs, &c. & bene facit q̄ no.Inn.in Cle.olim. el ij.de reſti.ſpo. Et cum Bar. hic tranſit Imo.in d.l. ſi mora. vlti.col.

¶ Venio ad tertiam particulā,&c. Et ex hoc ſequitur q̄ iſte §.non habet locū in emphyteuſi,vt no. Bal.in l.j.in xj.qō.in ver.ſed nūquid emphyteuſis. C.quādo non pe.par.

✣ POMATES. ¶ Principalē. Vide Barba. conſi.xxxj. Imo.cōſi.xij. Alex. cōſi.j.pe. col. vol.ij. Are.cōſi.lvij.& plene Feli.in c. de cauſis.col.ij.ver.limita. de offic.delega.& in c.j.de iureiuran.

¶ Dicitur hic. Vide bal.in l.legem.C. eo.& ibi etiam dicit q̄ talis reconductio nō intelligitur facta cū virture & executione inſtrumēti, ſicut erat prima locatio. Dicit tñ q̄ intelligitur facta ſub eiſdē pignoribus, pœnis & cauſulis ſicut erat prima. Bald. & Imo.contra tenēt,et in l.cū pater.§. patri certā.de leg.ij. Et ad de q̄ ſi te conduco p̄ vno anno cum certo ſalario: poſtea te ſimpliciter conduco pro alio anno: intelligitur facta repetitio illius ſalarij, ſecū dū Bal.in l. etiā. C. de iure do.quæro: facta eſt liga inter duas ciuitates p quinquēniū duratura: vtrū ſi p̄ſtat poſt quinquēniū ſibi mutuos fauores intelligatur liga tacite renouata. Videt̄ q̄ ſic:ſicut dicimus ĩ cōtractibus rerū:vt hic. Cōtrariū eſt vetū, niſi renouet̄ expreſſe:vt de pa. Cōſtā.ĩ ver.itē ſocietatē.& eſt arg. C.loca. l.ſi cū Hermes.præſertim ſi fuit contracta prius per ſtipulationem:quia ſtipulationis verba deſiderant. Simile in contractibus,in quibus requiritur ſcriptura:non fit tacita renouatio, vt hic ſecundū Bald.de pace Conſtan.in verſi.item ſocietatē.quod nor. Adde ad materiam huius §. Alex.conſi j.lib.ij.in d.ver.colum.v.venio ad quintum.

g ¶ Et hoc dico. Cogita per l. Lucius.§ Paulus.& quod ibi bar.ĵ.de admi.tu. & vide oīno q̄ no. Bar.in l.ſi mora.in fi.ſol.matr.poſt Vin.& vide ĩ.ca.l.§. j.ver.niſi in ſcriptis.& Bar.ibi.

qui

Universidad de Deusto

9 qui pro tuto. & ideo iſti rectores, † qui mitttuntur per hãc ciui-
a tatem, & caſtellani [a], qui mittũtur ad cuſtodiã caſtrorũ, licet finito officio remaneãt, nõ ſunt caſtellani: qa illud officiũ ſolo cõſenſu non renouatur: ſed neceſsitate illata authoritate publica quæ hic deficit. Secundo modo intelligitur, niſi in ſcriptis certũ tempus cõductiõis, &c. hoc eſt, niſi ĩ ſcriptis iterũ expreſſe cõducat. Iſta expoſitio veriſsima eſt in ſe: qa expreſſum facit ſilere tacitũ: vt l. cũ ex filio. §. j. de vulg. & pup. & ſecundũ iſtã nulla eſſet dubitatio. tñ pręcedẽs expoſitio eſt vtilior. & ideo ipſam proſequor. Habuiſtis qualiter debet intelligi iſtud factũ exceptũ: nunc vidẽ dũ eſt quid iuris in hoc caſu excepto. Gl. ponit quatuor expoſitiones, & vnã notulã Io. quę videtur ſcholaribus multum difficilis & terribilis, tñ clariſsima eſt, ſi aduertaẽ bene. Sciendum eſt ergo pro euidentia ꝙ exceptio debet eſſe de his quæ continentẽ ſub regula: cũ exceptio ponit contrariũ eius ꝙ in regula dictum erat: vt in l. j. j. de reg. iur. & ꝑ Dy. extra de reg. iu. ſuper rub. libr. vj. Vnde cum regula præcedens prout loquit̃ de prędiis vrbanis habeat tres expoſitiones, oportet ꝙ iſta exceptio diuerſimode intelligatur, ita ꝙ ſemper deſcendat à regula præcedenti. Hoc præmiſſo glo. erit tibi clara. vide eam vſq; ibi: ſed Iac. dixit. Quinto aduerte quod dictum Iac. non tendit ad id ꝙ ſ. dictũ eſt in glo. Nã Iac. exponit qualiter debeat intelligi factũ ꝙ ĩ hac exceptione ponit̃. Gl. præcedẽs dicit qd iuris ſit in hoc facto excepto, vt
b ſ. declaraui declarando literã. Quæro, quæ eſt ratio [b] diuerſitatis
10 inter prædiũ ruſticũ & vrbanũ? Rñdeo, † ꝙ in prædio ruſtico nõ percipitur fructus qualibet parte anni, ſed ſolũ vno tempore: & ideo non erit æquũ dicere ꝙ videbaẽ reconduxiſſe. Sed in prædiis vrbanis qualibet anni parte percipiuntur fructus vniformiter: & ideo prout habitauit, recõduxiſſe videtur. Ita dicit glo. & iſte eſt communis intellectus. Ex hac ratione infero multa. Primo ſc̃dm gl. ꝙ ſi eſſet prædiũ ruſticũ, in quo nõ percipitur fructus niſi de quinquẽnio in quinquẽniũ, ꝙ in quinquẽniũ videatur reconduxiſſe. Item ſi eſt prædiũ, in quo percipitur fructus bis in anno: in ſex menſes videtur reconduxiſſe, ſc̃dm gl. & bene. Item ex hoc dico ꝙ ſi eſſet prædiũ ruſticũ, ex quo perciperet̃ fructus vniformiter qualibet parte anni: ꝙ pro rata temporis videatur recõduxiſſe: quia eadẽ ratio eſt, quæ in prædio vrbano. Item ſi eſt prędiũ vrbanũ, ex quo nõ perciperetur fructus vniformiter qualibet parte anni. Verbi gratia: ego habeo domũ in loco vbi ſunt nũdinæ ꝙ locaui: certe licet ibi conductor vniformiter habitet qualibet parte anni: tamen lucratur plus illis quibuſdã diebus, ſcilicet nũdinarũ, quã qualibet parte anni. Vnde dico idẽ
c ꝙ in prædio ruſtico: qa eadẽ eſt ratio. Aduerte, [c] qa dictũ gl. loquentis de fundo, ex quo percipit̃ ſemel in anno, intelligo quolibet anno vniformiter: vt in vinea, in oliuetis, & ſi. Sed prædia ruſtica iſtarũ partiũ, quæ vno anno faciunt fabã, alio anno frumentum, & conductor nõ reciperet pro illo anno tantũ, in quo eſt faba, quia plus expẽderet quã recolligeret, ſed reciperet reſpectu aliorũ duorũ annorũ: tunc dicã ꝙ in bienniũ videatur reconduxiſſe: quia eſt eadẽ ratio. Idẽ ſi hoc cõtingeret in triennio ſecũdũ
11 diuerſitatẽ regionũ. Quærit gl. † qd in rebus mobilibus? Certe dicit gl. ſecus: quia qui eas retinet poſt tẽpus, facit furtũ, niſi credat dominũ permiſſurũ. Quod dic vt in glo. Et ideo dico [d] ꝙ ſi
d ſcholaris retinet rõcinũ poſt tẽpus conductionis, videatur recõduxiſſe, ſi rõcinus ille erat cõſuetus dari ad vecturam. Sed ſi acciſſet vnũ pulchrũ palafrenũ, quẽ dominus nõ dediſſet niſi ꝑ modicis diebus: tũc faceret furtũ, niſi crederet dominũ permiſſurũ: vt l. inter. §. fi. j. de fur. Venio ad l. qui ad certũ. dicitur hic ꝙ
12 dominus, qui † patitur colonũ morari in fundo, videtur cõſentire: quæro quãto tempore oportet ꝙ patiatur? Reſpõdeo, nõ ſufficeret modicũ tẽpus: vt l. ab hoſtibus §. ſed quod ſimpliciter. ſ. ex quibus cau. maior. ſed hoc arbitrio boni viri erit inſpiciendũ, ſcilicet ſi remanſerit ibi illo tempore, quo erat ad culturã agri ali
e qd operandũ. Quæro: dicit̃ hic [e], huiuſmodi cõtractus neq; ver
13 ba ſcripturã, &c. qd † ſi primus cõtractus fuit celebratus verbis, quia interuenit ſtipulatio: an patiendo videatur renouatus contractus? Reſpondeo, ſi ponis ꝙ verba fuerũt de ſubſtãtia contractus: hoc eſt, quod fuit actum quod aliter non valeret, niſi verba interuenirent: tunc non videtur renouatus contractus: eadem eſt ratio, prout dictum eſt ſupra de contractu celebrato in ſcriptis. Sed ſi ſtipulatio ſimpliciter interceſsit: tunc non tollit cõ-

a ¶ Caſtellani. Sed an iſti caſtellani finito tempore poſſunt dimittere cuſtodiã caſtri, ſi dominus aliũ non mittat, vide Bal. in l. ex diui. C. eodem.
b ¶ Quæro ꝙ eſt rõ. Adde bal. in l. legẽ. C. e. vbi in oĩbus iſtis idẽ tenet ꝙ ſic.
c ¶ Aduerte. Bene facit ꝙ no. Bar. in l. diuortio. §. ꝙ in anno. ſolu. matr. & iſta alleg. glo. hic.

tractum locationis & conductiõis, qui celebratur conſenſu, ſed ipſum roboraret, vt
d l. duo ſocietatem. ſupra pro ſocio. Ideo videbitur renouatus contractus locatiõis: licet ſtipulatio non videatur renouata. Venio
14 ad vltimum §. l. Ex quo nota † quod ad id
f ſe porrigit legis fictio [f], ad quod ſe porrigit lex naturæ. nam furioſus & mortuus cum non poſsint naturaliter conſentire, non finguntur conſentire à iure: & eadem eſt ratio in abſente & ignorante, vt ſupra dixi. Quę
15 ro, † circa iſtam partem quid ſi hæres defuncti vel curator furioſi ſciuit, & paſſus eſt. Puto quod ſufficiat vt videatur renouata conductio. vt ſupra pro ſocio. l. planefacit infra de precario. l. certe. & C. eodem
16 l. legem. Vltimo quæro † vtrum ſicut tacito conſenſu contrahitur, ita tacito conſenſu diſſoluatur. Reſpondeo quod ſic, vt ſ. pro ſocio. l. idemq;, &c. 16.

g EX conducto. [g] In actione ex conducto veniunt ea quæ hac lege exprimuntur. h. d.

1 *Remiſsio quod fiat etiam propter caſum occurrentem ui humana ſicut diuina.*

h Si uis. [h] Propter caſum contingentem in fundo vel fructibus antequã ſeparentur à ſolo, fit remiſsio mercedis, ſi damnum eſt incurabile: ſecus ſi contingit fructibus iam collectis. Item vbertas vnius anni cum ſterilitate alterius compenſatur
i hoc dicit. Nota quod remiſsio [i] fit non
1 ſolum † propter caſum occurrentem potentia diuina, ſed etiam vi humana: quod apparet ex eo quod dicit, incurſus hoſtiũ. Et ſic apparet quod gloſſ. quæ eſt in lege dãnum. C. eodem. non bene ſentit. Nam illa lex loquitur de damno contingente in rebus coloni propter quod non fit remiſsio: hic in damno contingente in fructibus. &c.

k Si qua. [k] Nota quod licet remiſsio fiat propter ſterilitatẽ, vt ſ. ver. pro
g xi. non tamen fit propter vitioſitatem fructuum, vt hic, &c. 17.

l SI uno. [l] No. hic ꝙ verba acciptũtur ſc̃dm naturã cõ
h tractus: & ſic verba debẽt intelligi

g ↦ P O M A T E S. ¶ Ex conducto. Et dũ hic dicitur ꝙ teneẽ dñs locans ad refectionẽ: vide oĩno Are. cõſi. cxj. in j. co. & duobus ſeq. qui vult idẽ eſſe in conductore ad longũ tẽpus. Vide eundẽ cõſi. lv. licet ĩ emphyteuta ſit ſecus, vt ibi ꝑ cũ, & Bal. in l. j. in ĩ. differẽtia. C. de iure emph. & ibi Moder. in vj. col. petr. et Cyn. ibi pen. colũ. Alex. in l. diuortio. §. impẽdia. ff. ſo. ma. Cepol. in tracta. de reſectiõe. licet ẽt in vſufructuario aliter diſtinguatur, vt habes ad Bart. in l. hactenus. ff. de vſufructu. Et de colono & emphyteuta qũo teneãtur ad reſectionẽ vide Iaſ. in l. quominus. ccxliĩ. ĩ. de flumi.
¶ Ex conducto. Ad iſtum text. dũ facit mẽtionẽ de reſectione, vide quæ no. bal. in l. j. in j. colum. C. de iure emphy.
¶ Si vis. & dum iſte tex. facit mentionẽ de impetu fluminis, vide Bald. in l. licet. C. eo. & ad iſtũ tex. vide ꝙ legitur & no. in c. propter ſterilitatẽ. extra eod. nõ omittas. circa prin. ibi: ſecus ſi cõtingat fructibus iã collectis. Adde Bal. in l. licet. in iĩ. oppo. C. eo.

h ↦ P O M A T E S. ¶ Si vis. Vide Imo. conſi. cj.
1 ¶ Remiſsio. Adde Bar. in l. interdũ. §. ꝙ ex naufragio. de acquir. poſſeſ. Bar. in l. j. in fi. de iure emph. & ꝙ ibi dixi. & latiſsime per bar. in l. cotẽ. §. qui maximas. ĩ. de publi. Adde bal. de pace Conſtan. in verb. vaſalli. el ĩ. & dixi ſ. in j. char. non ſcripta niſi per me: vide per me ibi omnino.
k ¶ Si qua. tamen in prin. &c. per Bar. in l. ſi merces. §. vis maior. ĩ. eo. Bal. in l. licet. in vĩ. q. ĩ. eod.
l ¶ Si vno. Ad huius intellectum vide Barto. in l. diuortio. §. impendia. ĩ. ſolu. matrimonio. Et quando dicatur vberras ſupplectiua alterius anni ſterilis, vltra gloſſ. hic vide gloſſ. & Bal. in l. licet. C. eod. in ix. q. & ibi etiam omnino vide Bal. in ix. q. qui limitat hanc legẽ, vbi vna eſſet locatio plurium annorũ: ſecus ſi plures eſſent locatiões. & ibi qs eſt annus vbertatis q habet ſupplere ſterilitatẽ, vide ſ. c. ꝑpter. extra e. ꝑ Pau. ĩ. l. ex cõducto. §. ſi vis. ſ. eo.
l ↦ P O M A T E S ¶ Si vno. Ad regulã huius legis ꝙ verba intelligãtur ſecũdũ ſubiectã materiã, adde late Georgium Natã in repe. Cle. ſæpe. colũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ñ.de verb.sig. Alex.in rubr.ff.solu.matri.col.v.& l.si constante.col.j.ff. eo. & in consi.xxxvñ.col.ñ.volu.iñ.& consil.xxxvj col.iñ.vol.iiñ. Barb.cõsi. xxxiiñ.col.v.vol.j. Prępositũ.in ca.ius generale.j.dist. Roma,cõsi.lxxxviñ. Imo.cõsi.xxj.& cõsi.cxxj. Cardi.cõsi.lx.col.iñ. Alexã. lxxxvj.col.j.volu.j. Areti.cõsi.xiiñ.col.ñ.Bar.in l.exceptione.col.pe.j.de fideius. Barb. c.fi.col. ñ.de offic.delega.& Aret. c.exhibita.co lum. ñ. de iudic. Et nota ꝙ vbi subiecta materia personæ faciẽtis actum suadet vnum, & subiecta materia ãctus facti suader aliud, ꝙ magis attẽditur subiecta materia actus facti. Ita Barba.ca.iñ. col.iiñ.de offic.delega. Areti.cõsi.lviñ. col.v. Panor.in d.c. exhibita. Feli.in ca. consuluit. colũ.ñ.in verb.not.ibi in tex. de offic.delega. Ancha.consil.ccxxxvj. Bal.in ca.in præsentia.col.v. de proba. Aret.cõsi.lxxvj.colum.ñ.Bart.in l.oẽs populi.col.xiiñ.s.de iusti. & iure. Angeconsi.xxxj. col.pen. Ias. in l. si donatione.colum. ñ. de colla.& ibi Alex.in vj. col.& cõsil.xxxvñ. col.j.in fi. vol. iñ.& j.col.x.volu.vbi dicit ꝙ verba debent intelligi secũdũ subiectam materiã etiã si deberent impropriari. Paul.consilio xviñ.col.j.vbi dicit ꝙ verbum,filiñ, appositũ in concessione feudi,cõprehẽdit omnes descẽdentes per lineam masculinam:quia hoc est de natura illius contractus.& cõsi.xxj.colum.ñ.in fi.volu.v. & cõsi.xxvj.col.iñ. eo.vol. vbi dicit ꝙ licet alias appellatione suorũ veniãt multi,de quibus ibi per eum,ꝙ tamẽ in materia feudali propter subiectam materiã veniunt tantum descendentes. Areti.in l.in substitutiõe.colum.pe.j.de vulga. Feli.in c.intantum. de simo. Bald.consi. lxviñ.in ñ.parte.col. fina. vbi pulcher casus.

✠ P. PAV. P.

a ¶ Subiectã materiã. Vide ad Bart.in l.si olei. C.locati. & dicitur hic ꝙ aduẽtus anni pcedẽtis & sequẽtis attẽditur,vide & limita vt per Ange. consil. cccxj. cccxñ.col. penult.& colum.iñ.ad fi.

b ¶ Itẽ cum quidam. Adde hic in materia ꝙ Io.and.in ca.propter sterilitatẽ.de loca.dicit ꝙ inglinus ex iusta causa potest dimittere domũ inuito domino, vt dicit ibi Io.and.post Vin. Ad hoc l.j.ff. de migrando & gl.hoc etiam tenet in l.si in lege.ş.si domus.j.eo. Sed dubiũ est secũdum Abb.in d.c.propter. Nunquid propter pestem superueniẽtem possit inquilinus discedere.id quod s.dictũ est secundum Io.and. facit ꝙ sic. & tex.in d.c.propter.ex identitate rõnis,& magnus videt timor mortis:et ideo videt magna necessitas.ad hanc l.de ætate.ad Trebel.facit etiam l.habitatores.j.eo.In practica tantũ vix potest obtineri:& tamen id quod s.dictũ est,satis est rationabile. Ita dicit Abb.& vide hic Pau.de Castr. & quæ no.bal.in l.licet. C.eo.in iñ.q. Et de aliqua iusta cã vide ꝙ dixi in d.l. habita tores.& vide in l.dominus.ş.fi.j.e.& quæ no. Pau.de Cast.in l.cũ in plures in prin.j e.& vide Raph.in l.recusare.ş.si quis alio.ad Trebellia.qui per l.de ętate.cũ ibi no.dicit ꝙ nõ tenebitur scholaris ad pẽsionẽ.si fugit propter pestẽ: dicit tamẽ se nõ firmare,&c.

✠ P. PAV. P.

c ¶ Primo casu. Vide Io.de Ana.cõsi.lxxiiiñ.vbi etiam ponit quid si cõductor promisisset per verba multũ ampla non petere aliquã remissionẽ ratione alicuius casus,vel impedimẽti occurrentis,nõ intelligeretur de impedimento ex facto locatoris. Item vide i materia Roma.cõsi. clxxviiñ.& vide eũ dẽ cõsi.cccxxxñ.vbi ponit quãdo facto tertij impeditur aliquo tempore, an teneatur postea ꝑ alio tempore in conditione persistere, & an tunc teneatur ad pẽsionem pro tempore,quo nõ fuit vsus. Item de impedimẽto tertij, & quid debeat facere & probare conductor, vide Alex.cõsi.cxxviñ. in iñ.col. volu.v. Et ꝙ si tertius ꝓhibeatur etiam de facto,teneatur locans, saltẽ ad remissionẽ,si non poterat resistere,vide Alexan.in l.filiofam.ş.si vir.in j.col. ad fin.ff.solu. matri. post Pau. de Castr. & alios. Et quomodo intelligatur quãdo potest prohibere ratione superioritatis, vt in filijs & similibus. vide Aret. in l.stipulatio ista.in prin.in vltima colũ. de verbo.oblig. Itẽ quãdo expellitur de facto a tertio, teneat locator ad interesse,si potuit resistere & non fecit, vide Angelum in lege si defuncto. C. locati. Idem tenentem qũ teneatur locans ad interesse, si conductor non poterit exigere data a quibusdam exemptis per viam decreti, quod transiuerat in cõtractum, qui fuerat per locantem suspensus, tempore locationis, sed non poterat suspendi, vide Barba. consilio xlviñ. volu. iiñ. Item dum dicitur hic in quarto casu principali quod non potest vti ex casu contingente in re locata, pro rata fit fienda remissio, vide etiam Areti. consi.lv.

c ✠ POMATES. ¶ Primo. Vide Ange. consilio xv. Roma.cõsi.clxxviiñ. Alex.in j.diẽ defuncto.ff.de offi.assess. Ana.cõsi.lxxiiñ.

d ✠ POMATES. ¶ Si vero. Vide Are.consi.clxj.

e ✠ POMATES. ¶ Tertio. Vide Soci.consi.clvj.col.j.

f ✠ POMATES. ¶ Conductoris. Vide Are.consi.xiiñ.

g ✠ POMATES. ¶ Remissio. Vide exemplum per Romanum consilio.ccccxxxñ.

1 secundum subiectam materiam.[a] Simile in d.l.dam.infecti.in princ.j.de dam. infect.& l.si stipulatus.j.de vsur.

Cùm quidam. Licet sterilitas tribuat remissionem:secus tamen in exiguitate fructuũ. hoc dicit.

1 *Conductor quando impeditur vt non vtatur re locata: quando totam mercedem repetere possit. & nu. 2. & ibi quando impeditur facto conductoris.*

2 *Conductor dicitur,qui dat pretium: locator qui dat operas,vel præstat patientiam fruendi.*

3 *Conductor impeditus facto tertij, quando totam mercedem soluere teneatur.*

4 *Conductor impeditus casu, quando teneatur ad totam mercedem.*

5 *Quando quis locat operas, vel rem & operam, & non præstat, ad quid teneatur.*

6 *Titulus de condictione ob causam,quòd habeat locum in contractibus nominatis.*

7 *Contractus innominati quòd iudicentur secundum naturam contractuum nominatorum,cui assimilantur.*

8 *Famulus infirmus quòd non debeat habere salarium pro tempore infirmitatis.*

9 *Famulus qui fuit infirmus, si pro tempore quo fuit infirmus vult seruire tanto tempore, & habere integram mercedem,an possit.*

b **Item cùm quidam.** [b] Subtilem materiam habet iste ş.& breuiter. h.d. Casus contingens ex parte locatoris,propter quẽ impeditur vsus conductoris,inducit repetitionem mercedis. h. d. Primò loquitur in quodam casu singulari. Secũdò ipsum vni uersaliter extendit ad omnes. Secunda ibi: quod in omnibus.Et in tota materia appello conductorem illum, qui dat pecuniam: locatorem illum,qui dat operas vel præbet vsum rei: vt l.j.ş.si quis.s.depo. Oppo. primò infra eod.l.pe.ş.nauem.Solu.ibi nauis fuit impedita culpa conductoris,qui illicitas imposuit merces:ideo mercedem nõ repetit. hic nulla fuit culpa conductoris.

1 Oppo.extra glos.† quòd quando conductor casu impeditur,non debet repetere totam mercedem,sed pro rata temporis:vt l.si quis domum.ş.j.s.eodem. & l.si quis fundum.ş.Imperator.s.e. Sol. in l.si qs domũ. fuit locata res tantùm:hic fuit locata res & opera.hæc est vna differentia.Itẽ hic ꝓpter casum cõtingentẽ impeditur vsus cõductoris in totũ:ideo in totũ repetit merces,& in totũ remittit,si solutũ nõ esset. Itẽ vbi vsus cõductoris impeditur pro parte,fit pro parte remissio mercedis. Et sic sum expeditus de cõtrarijs respiciẽtibus principaliter nostrum ş.Habemus ergo intrare materiã,& videamus eam per modũ summę,vt s.dixi. Quãdoq; quis locat operas tantũ:quãdoq; rem tantũ:quãdoq; rem & operam, si vsus cõductoris impediatur:videndum est quolibet casu ꝑdictorũ. † Quæro ergo primò qñ quis locat rem,& cõductor ea frui non

2 potest qualiter fit mercedis remissio. Et ad uerte ne erres:quia, vt s.dixi, & hic repeto, quod in tota ista materia appello cõductorem eum,qui dat pretium. Locatorem autem appello eum, qui dat operas vel præstat patientiam fruendi:vt s.depo.l.j.ş.si qs seruum. Hoc præmisso in hac prima q.gl. distinguit: Aut cõductor impeditur vti re facto locatoris: aut casu cõtingente ex parte locatoris:aut facto conductoris, vel casu.Sed quia ista glo. non ponit istam materiam perfecte, & ideo dic latius: Aut vius conductoris impeditur facto locatoris:aut facto conductoris:aut facto tertij:aut casu

c fortuito. Primo[c] casu, aut factum locatoris est iustum aut iniustum.Si iustum: tunc si ista iustitia ex culpa conductoris cõtingit: vt puta ipse non vult soluere mercedẽ: & tunc si quidem locator est ecclesia, petit mercedem totius temporis: vt C. de sacrosan.eccle.authen. quibuscunq;. Si vero est priuatus:tunc consequitur mercedẽ pro rata totius temporis:vt C.eo.l.ædem.& j.eo.

d l.colonus.in prin.& ibi not.Si vero[d] factũ locatoris est iustum absq; culpa conductoris:tunc merces debetur pro rata temporis: vt l.ædem.C.eo.& j.eo.l.qui insulam.Si vero factum locatoris est iniustũ, tenetur cõductori ad totale interesse:vt l.ex cõducto. in prin.s.eo.& j.eo.l.si fundus. & i. & hæc distinctio.& l.si in lege.ş.colonus.j.eo. Secundo casu principali, quando impeditur vsus facto ipsius conductoris: tunc debet integra pensio:vt l.si in lege.ş.si domus. &

e l.si dominus horreorum.ş. fi.j. eo. Tertio[e]

3 † casu principali quando hoc contingit facto tertij:aut est iustum, aut iniustũ. Si est iustum:tunc aut locator circa hoc potuit ꝓuidere, aut non potuit. Si potuit prouidere & nõ fecit, & sic conductorem decipit: tunc tenetur ad totale interesse:vt j.eod.l.si merces.& s.eo.l. si quis domum.ş. pe. Aut non potuit prouidere: tũc fit remissio mercedis pro rata:vt l.si fundus.j.eodem. & l.si quis domum.s.eodem. Si vero factum tertij est iniustum:tunc aut conductor potest resistere,& tenetur:vt lege.item quæritur. ş.exercitu.supra eodem. Aut non potest resistere:& tunc fit remissio mercedis pro rata:vt l.proxima.ş.primo.ibi:incursu hostiũ fiat,&c.nisi hoc fiat propter inimicitias

f locatoris vel conductoris:[f] quia tunc illius facto & culpa videretur factum:vt l.si mer-

4 ces.ş.culpæ.infra eodem. † Quarto casu principali quando hoc contingit casu fortuito:aut iste casus contingit ex parte locatoris seu rei locatæ,quod idem est: & tunc

g fit mercedis remissio[g] pro rata: vt lege si quis domum.in princip.supra eod.& l.habitatores.ş.fi. & l.qui insulam.ş.j. cũ multis si.Aut contingit ex parte cõductoris:&

tunc

tunc tenetur ad integram mercedem. Ita dicit glo. ĵ. eo. l. colonus. §. nauem. melius probatur in l. si vehenda. in princip. s̄. ad leg. Rhod. de iac. ex ratione quam statim dicam. Quæro & reuoco in dubium: quæ est ratio quod si casus contingit ex parte cōductoris tenetur ad solidam mercedem: secus si ex parte locatoris? Respondeo, conductor est ille, qui tenetur ad pecuniam, vt dixi: & sic tenetur in genere: sed debitor generis propter casum non liberatur: vt l. incendium. C. si certum petatur & l. quod te. s̄. si certum peta. locator ad patiẽtiã, hoc est, quod patiatur te vti frui re, vt s̄. l. proxi. in princip. tenetur respectu certe speciei: merito eius interitu liberatur: vt dicta l. quod te. s̄. si certū peta. Et eadem ratione dico quod si conductor tenetur ad quantitatem respectu certæ speciei, & illa species periret, liberaretur: argumẽ. ĵ. eod. l. in naue. in fin. & quod ibi dixi. Sumus expediti de prima
a parte[a]: venio ad secundam, & quæro, † quando quis locat ope-
5 ras suas, vel rem vel operam: & contingit quod nō præstat, vtrū debeatur tota merces, vel pars, vel nihil. In hoc fuerunt duę opi. vna fuit Guar. qui distinxit: Aut operæ non præstantur propter factum conductoris, vel propter casum fortuitum in eius personam obuenientem: & debetur tota merces. Aut hoc contingit propter factum locatoris: & tenetur ad totale interesse. Aut propter casum in eius personam contingentem: & fit remissio pro parte: vt in glo. Nec obstat ad primum membrum distinctionis. ĵ. de var. & extraordina. cognitionib. l. j. §. pe. & l. cum hæres. ĵ. de stat. libe. quia speciale est in aduocato, & in libertate. Ita dicebat Guar. Alij, vt Azo, dicunt indistincte quod ex cuiuscūque parte contingat casus, debetur integra pensio. Et eius opi. tenet glo. hic tamen opi. Guar. tenet in l. pe. C. de condi. ob causam. & l. j. §. diuus. ĵ. de var. & extraordina. cognitio. Opi. Guar. est vera. limita prout infra dicam. opinio. Azo. non est vera: sed gloss. fuit hic posita prout fuit sumpta ex eius summa. C. eo. Vt tamen appareant solutiones contrariorū contra opin. Guar. debes scire q̄ quandoq; vnus operam debet, alius debet pecuniam ex dispositione legali, vel ex dispositione contrahentiū, quæ succedit in locum dispositionis legalis, vt est salarium, quod debetur aduocatis vel Potestatibus, & istis qui assumuntur ad ista officia publica: & ista est materia per se, de qua loquitur l. j. §. diuus. ĵ. de var. & extraordi. cogni. & ibi plene tractaui istã materiã. Vide istud quod dicit glo. hic est speciale in aduocato non est verum: nã ibi non loquitur in contractu locationis & cōductionis: sed in quodam salario debito vel ex legis dispositione, vel ex dispositione contrahentium, quæ in eius locum succederet, vt no. in l. si quis. C. de aduo. diuer. iudi. Quandoq; vnus debet operam, alius debet pecuniam ex dispositione testatoris: & ista etiam est materia per se, cum in vltimis dispositionibus fiat interpretatio latior: de qua dixi in d. l. j. §. diuus. ideo glo. hic, quæ dicit speciale in libertate, non dicit verum: sed debet dici in vltima voluntate: hic in cōtractu locationis & conductionis. Quandoq; vnus debet rẽ, alius operam ex contractu innominato: tunc est etiam separata materia, licet glo. hic inculcet. Nam in contractibus innominatis est locus pœnitentiæ: in contractibus vero nominatis secus. Tamen vt istam diuersitatem videamus, præmittamus primo quid iuris in contractibus nominatis: in quibus dic. Aut operæ non præstantur propter factum conductoris vel casum contingentem in eius personam: & debetur tota pensio: vt ĵ. eo. l. sed ades. §. cum quidam. & l. qui operas. Si vero steterit per locatorẽ: tunc aut per factum eius aut per casum. Primo casu tenetur ad totale interesse: vt s̄. eo. l. hi qui. Secundo casu tenetur vt remittat mercedem: vt in hoc §. sic debet intelligi l. aduocationis. C. de condictio. ob causam. Prædicta vera, si fuit contractus bonæfidei, vt puta contractus locationis & conductionis. Si vero fuisset contractus stricti iuris, vt puta stipulatio: tunc debemus inspicere qualiter sit concepta. Si enim concepta esset conditionaliter: vt puta, si tale quid feceris, centum dabo: tunc si aliquo casu non impletur conditio, non debetur aliquid ex stipulatione: vt l. si vehenda. s̄. ad legem Rhod. de iac. ĵ. de verbo. obliga. l. in illa stipulatione, si calendis. & ĵ. de verbo. signifi. l. cedere diem. Si vero verba non fuerunt concepta conditionaliter, sed hoc modo, Promittis mihi facere, & ego promitto tibi dare: tūc esset idē q̄d in cōtractu locationis & cōductionis: & diceret ista stipulatio cōuentionalis, de qua loquit l. v. §. cōuentionales. ĵ. dever. obli. Cōtra prędicta opponi: s̄. de condi. ob causam. l. si pecuniam. in princip. ibi: si per te non stet, &c. dicit glo. ibi disputando, non determinando. Item
b oppo. s̄. de condi. causa data causa non secuta. l. iij. §. sed si Stichus[b]. dicit glos. Solu. ibi casus contingit non in manumittente, sed in manumittendo. Vnde distinguitur: aut fuit in mora, vel non. Nam quādo casus cōtingit in manumittendo, est idē quod quādo casus contingit in re locata, & sic ex parte locatoris: vnde nihil deberet posse peti
6 in hoc §. Ideo dicas † quod titulus de condictione ob causam loquitur in contractibus innominatis, in quibus deberes dicere,
c quādo ille, qui debebat facere, impeditur, aut alius, qui tenetur ad damnū, non vult dare, vel datum vult repetere ex pœnitentia, aut ideo quia nō est obseruatum quod promissum est. Primo casu habet locum distinctio l. si pecuniam. §. fin. s̄. de condi. ob causam. Secundo casu debes distinguere eo modo, quo distinguimus in cōtractibus
7 nominatis: cum nominati † cōtractus iudicentur secundum naturam contractuū nominatorum quibus assimilantur: vt l. j. §. si quis seruum. s̄. deposi. & l. eum qui §. j. s̄. commo. & l. naturalis. circa fi. ĵ. de præscript. verb. Quid ergo iuris sit in contractibus nominatis, vidimus s̄. de contractu locationis & conductionis. Tamē videamus ali quantulum latius per duo contraria: & tunc declarabitur istud quod dicitur de contractibus nominatis: & sic reintro glo. & opponitur quod casus fortuitus non debet venire in bonę fidei iudicijs: vt C. de pigno. actio. l. quæ fortuitis. Sol. dicit glo. nec hic venit casus fortuitus vt locator operarum teneatur ad interesse: sed non potest petere solidam pensionem: quia casus fortuitus non debet nocere locatori, sicut nec conductori. Sed contra hoc
c opponitur[c] ego video quod casus fortuitus contingens ex parte venditoris liberat eum, & nihilominus potest petere integrū pretium: vt l. necessario. de pericu. & commodo rei venditę. quare non ita hic casus contingens in re locata liberat locatorem, vt petat integram pensionem seu mercedem. Dicit gloss. aliud est in venditore: quia tractat de damno vitando. Nam si non haberet pretium rei, damnum rei suæ pateretur. Locator autem certat de lucro, cum nihil de suo amiserit: argumen. ĵ. de condict. & demonstra. l. Titia. §. primo. Istam eandem rationem ponit Rofr. super hoc titulo. quæ ratio non videtur vera: nam hic locator amittit rem suam sicut venditor. Vnde dominus Cy. ponit in l. legem. C. eodem. vnam aliam rationem, videlicet quia in emptione & venditione agitur vt res perpetuo sit apud emptorem: merito re perempta periculum est emptoris, apud quem perpetuo debebat esse: sed in locatione & conductione res debet esse conductoris ad tempus, pro alio tempore apud locatorem: ideo periculū in eo contingens diuiditur inter eos vt pro rata temporis soluatur pensio. Ista ratio nihil concludit: quia saltem pro toto tempore, quo deberet esse apud conductorem, deberet spectare ad eum periculum: & ideo tu dicas quod idē per omnia est in contractu locationis & conductionis, & emptionis & venditionis. Nam si ego vendo tibi certam speciē, quæ est: tunc eius interitu liberor dicta l. necessario. in princip. Sed si venderem tibi illud quod non est, sed futurum est, vt fructus ad mensuram, puta decem corbes frumenti ex tali fundo: tunc pro ea parte quæ nasceretur, venditio valeret: pro ea parte quæ non nascitur, non debetur pretium: vt l. si debitor. §. verisimile. s̄. de contrahend. emptio. Nunc ad propositum, quando quis locat operas, vel locat rem, ipse locator tenetur ad id, quod non est in rerum natura, id est, ad operas futuras, vel ad patientiam tanti temporis. Isto igitur casu quando non potest præstare istam patientiã, nō debet habere integrā mercedē, sed p̄ rata eius q̄d præstitit, sicut in venditione: vnde videtis per omnia

a ¶ De prima parte venio ad secundam. Recollige hic quando famulus vel alius sui culpa non seruit per integrū tempus nō debet habere aliquid de salario, de quo per Bald. in l. ij. C. eo. & Bar. in l. j. §. diuus. in fi. ĵ. de variis & extraordinarijs cognit. & latius Bal. in l. ædē. in vij. col. ī ver. quęro, sed pone famulus, &c.

b ¶ Si Stichus. Adde l. pe. cum ibi not. C. de condi. ob cau.

c ¶ Opp. An in cōtractu emptionis transeat periculū in venditorē sicut in locatorē. et ita fiat remissio, vide bal. in rub. C. de peri. & cōmo. rei vend. in vlt. col. & oīno Bal. in l. si ea lege. C. de vsur. Vide bar. in l. j. in j. oppo. C. de iure emph.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

✠ POMATES. a idem esse. Sed contra [a] prædicta facit ſ. l. proxi. §. j. vbi locator præstitit patiẽtiã toto anno, & in fine anni fructus sunt corrupti: tamen remittitur merces pro toto anno, & non pro rata. Respondeo, ibi patiẽtia totius anni amittitur propter vltimum finem, sci licet recollectionis fructuum: sed cùm ista patientia recollectionis fructuum non possit præstari propter sterilitatem, quia fructus non sunt, meritò nulla parte anni videtur præstita, ideo pro toto tempore fit remissio. Ex prædictis apparent multa: primò quid iuris sit in cõtractibus innominatis. Et certè debes dicere q̃ ille qui debet operas ex contractu innominato, aut debet quicquã momentaneum, vt manumittere seruum: & tũc seruo mortuo distinguatur, aut ante moram, aut post, sicut in cõtractu emptionis & venditionis, vbi debetur res, quæ momento transfertur in aliũ. Aut debetur aliquid quod habet factum successiuum: & tũc distinguo sicut in locatione & conductione, vbi repetentur ex præsentia: vt l. si pecuniam. ſ. de condictio. ob causam.

Item ex prædictis apparet quòd idẽ iuris est [b], siue aliquis conducit fundũ, siue emat fructus, qui percipiũtur. de quo plenè dixi in quæstione, quam disputaui, quæ incipit, Publicanus. & in l. cotem ferro. §. qui maximos. j. de publica. Item ex prædictis apparet † q̃ si famulus tuus [c] infirmetur, & sic non potest præstare tibi operas pro tempore infirmitatis, non debet habere salariũ, vt hoc §. & apparet ex iam dictis, quicquid dicat glos. in l. arboribus. §. de illo. ſ. de vsufruc. †Restat vna q̃stio [d]: famulus tuus non potuit seruire certo tempore propter infirmitatem: vult seruire alio tanto tempore, & habere mercedem integram: quæritur vtrum possit? Azo videtur dicere q̃ sic, si operæ debentur ex contractu nominato: secus si in contractu innominato, & ipsum pœniteret. Ita dicit Azo, & non allegat l. nec doct. examinant. Tu dic q̃ si in conductione operarũ alicuius habetur respectus ad opus certũ, quod resultat ex operis magis, quã ad ipsas operas: verbi gratia, cõduco operas tuas vt factas mihi domum, vel librum scribas: nam eadem est domus, quæ ædificaretur cras, sicut illa, quæ ædificaretur hodie, si primo tempore quis impeditur casu, potest operari alio tempore & debet sibi tẽpus suppleri: vt l. & ideo. j. de ver. obli. Si verò nõ habetur respectus ad certũ opus: vt puta, promittis mihi seruire ad certũ tẽpus: tunc aliæ dicũtur operę hodiernæ, alię crastinæ: vt l. si non sortem. §. libertus. ſ. de condic. ind. Ideo distingue: Aut quis promisit operas certi temporis, vt puta præsentis anni vel mensis Augusti: & non potest supplere operam alio anno vel mense: arg. l. vsusfructus mihi in bienniũ. j. de vsufruc. leg. Aut quis tenebat ad operas vnius anni vel mensis simpliciter, non adiecto de quo anno vel mense; tunc poterit alio anno vel mense supplere, si fuerit impeditus in primo anno vel mense: vt l. seruus qui testamẽto. in fi. j. de statuliber.

☞ Propter sterilitatem quando fiat remissio. Sterilitas quæ dicatur, & quæ exiguitas.

Vbicunque. [e] Propter casum cõductor non potest agere ad interesse, sed ad exonerationẽ mercedis: secus si facto suo vel culpa impedit. h. d. Not. tex. quod qui facit aliquid vt p̃curator, nõ tenetur ad interesse totale. Pro declaranda materia breuiter, † quãdoq; cõductor allegat sterilitatem: & fit remissio mercedis: vt l. ex conducto. §. si vis. ſ. eo. Fallit si pactũ fuit factũ in contrariũ. vt l. si qs fundum. ſ. eo. Fallit etiam si alijs annis præcessit vbertas: vt hac l. si vno. in princ. Item fallit si contingat sterilitas culpa coloni: vt hac l. versic. item alio rescripto. Quandoq; colonus allegat fructuũ vitiositatẽ: vt quia fructus percepti sunt corrupti: & nõ debet fieri ei remissio: vt dicta l. ex conducto. §. si qua tamen vitia. ſ. eo. Quãdoq; allegat fundi casmositatẽ: & tunc debet fieri remissio: vt dicta l. ex conducto. versic. sed etsi ager. Quandoq; allegat fructuũ exiguitatem: & tunc non debet fieri remissio: vt hac l. versi. cum quidam. [f] Sed dubitatur † quæ dicatur sterilitas, [g] & quæ dicat exiguitas. Ioã. tangit in hac l. si vno. in prin. videtur tenere quod hoc intelligatur secundũ vulgi opinionẽ. Alij dicunt quãdo semen non recolligitur. Iac. de Are. alias de Rauen. dicit q̃ tunc dicitur sterilitas, quando si cõductor præstaret mercedẽ, esset deceptus vltra dimidiam iusti pretij: argumen. l. ij. C. de rescinden. venditio. quæ opi. satis placet: de quo per Cy. C. eo. l. licet. plenius dicã j. eo. l. si merces. §. vis maior. vbi vide hoc, &c.

Interdum. [h] Pupillus restitutus vt adeat, agit vt à locatione defuncti liberet, si res alij locata erat: sed contra tutorem habet regressum, si fuit in culpa abstinendi hoc dicit cum l. sequen. Nota quod quando requiritur hæres conductoris, iusta est causa alij relocãdi. quod nota &c.

Ed addes. Istud principiũ cũ superioribus sumaui, ideo nihil dico hic, &c.

Si quis dolia. [i] Qui locat vasa vitiosa scienter vel ignoranter, ad totum interesse tenet: in alijs rebus distinguitur sciens ab ignorante. hoc dicit. Vide quod dixi in l. tenetur. §. sed si vas. ſ. titu. j. & l. Iulianus. in principio. plene in l. in rebus. §. is qui sciens. ſ. commo.

Illud nobis. Locator fundi tenetur præstare colono instrumenta fructuũ liquidorum quærẽdorum causa necessaria: nisi aliter actum sit. hoc dicit.

Si dominus. [k] Potest solui vna quantitas pro alia, si hoc dictũ sit sub æstimatione eius quod dictum est. hoc dicit. Nota quod valet ista conuentio vt soluatur frumentũ pro certa æstimatione: sic etiam valet quando aliquis promittit certam summam librarum, & promittit etiã soluere in florenis sub certa æstimatione florenorum.

Si quis cum in annum. Hic videt casus quod pensio non debet solui in principio, sed in fine. De quo per glo. & doct. in l. ædem. C. eo. dixi in l. seruus communis meus. j. de stipula. seruo. &c.

Si quis. [l] Infante nato in naui pensio non debetur. hoc dicit. Et potest assignari ratio: quia vectura debet dari pro omnibus qui innituntur. sed iste non est huiusmodi: ergo &c. Probatur in l. si vendenda. in prin. ſ. ad legẽ Rhodiam de iactu.

Cum quidam. [m] Casus contingens in personã conductoris eum nõ liberat à mercede nisi locator alijs suas operas locet. h. d.

Sicut. [n] Si venditor locat rem venditã emptori quoad pretiũ soluatur, solus conductor obligatur h. d. cum l. sequẽ. & not. Et ratio est, quia magis videtur quod

a ¶ Sed contra. Vide Soci. cõsil. lxxxviij. colũm. fina.

b ¶ Idem iuris est. Et vide oſno Bald. in l. fin. in fi. C. de cõdic. inſer. & Bar. in l. operæ. de vſufructu lega. plene p̃ Cano. in ca. propter sterilitatem. extra eo.

c ¶ Famulus tuus. Et ratio est, quia promissio salarij habet aliam tacitam cõditionẽ, si operas p̃stabit: arg. tex. et quod ibi no. per do. Abb. in iij. col. in ca. sicut. ſ. de iureiurã. vbi iuramentũ habet tacitam conditionem si fuerit iuranti seruatum id, de quo iuratur. Ad idem facit l. j. C. de re mili. li. xij. et l. Seio. ff. de annu. lega. & quod nota. Bar. in l. diẽ functo. ſ. de offic. aſſeſſo. & in l. in rebus. ff. commo. & in l. si cũ dotem. §. sinautem. fol. matr. Restat videre de famulo infirmo, qui tantũdem vult seruire, an debeat habere salarium. quid de aduocato infirmo? Guid. de Suza. tenet q̃ habeat salariũ: vt l. post duos. de aduoca. diuer. iudic. Quid in legato Reipublicæ, vide Bar. in l. si cui. §. j. ex quibus cau. maio. et adde not. per Bar. in d. l. si ita stipulatus essem abs te. de ver. obli. per Bal. in l. liberti. in vij. colum. de oper. liber.

d ¶ Restat vna quæstio. Ratio quod prestatio operarum mutatur cursu tẽporis: quia alia est illa quę prestatur hodie, alia illa quæ præstabit cras. Ideo p̃ illa quę præstabitur cras, & sic pro futura, non deberent habere salarium. Secus si esset propter aliud factũ, quod cursu tẽporis nõ mutaretur: quia tũc si infirmaretur, deberet habere salarium. Vide Bar. in l. si ita stipulatus. de verbo. obli. & in l. si prius. in vij. qõ. de oper. no. nũc. & in l. vsusfructus mihi in bienniũ. de vsufruc. leg. & Bal. in l. liberti libertæq;. de ope. liberto. & Anto. de Butr. & do. Abb. in ca. fina. in ij. colũ. de iudic. & do. Anton. in c. j. de eo qui mittitur in posſeſ. causa rei seruan. Vide gl. in l. arboribus. §. de illo. supra de vsufructu. & tex. in l. cum hæres. §. Stichus. la ij. de statulibe. Ade quod consuluit Roma. consil. cccc-xxxij. q̃ si cõductor incursu hostiũ nõpotuit vti re locata p̃ annũ, debet esse cõtentus in recõpensatione vti alio anno.

c ¶ Vbicunq;. Qui facit aliquid vt procurator & nõ est, tenetur ad interesse. Et ad istud allegabat Bal. in l. j. C. credi. euict. pigno. nõ de. Et hic vide multos casus, in quibus fit remissio mercedis. & vide latius in l. si merces. §. vis ma. j. e. &c.

✠ POMATES.
f ¶ Cum quidã. Vide Alex. consi. xxx. in vlti. col. j. volu.

g ¶ Sterilitas. Quæ dicatur sterilitas, & q̃ dicatur exiguitas.

h ¶ Interdũ. In principio huius &c. & vide q̃ de isto tex. dixi post Imo. in l. fin. §. si filio. solu. matri.

✠ POMATES.
i ¶ Si quis dolia. Vid Alex. in l. diuortio. col. xiij. ff. sol. matr.

k ¶ Si dñs. Nota q̃ valet cõuentio si soluatur frumẽtũ sub certa æstimatiõe: & vide c. fi. de vſur.

l ¶ Si quis. In prin. § vide q̃ p istũ tex. dicit Bar. in l. q in vtero. ſ. de ſta. ho. & no. bal. in l. fi. C. de li. cau.

✠ POMATES.
m ¶ Cum quidã. Vide Iaſo. in l. diẽ functo. in vl. no. ff. de off. aſſeſ.

✠ P. PAV. P.
n ¶ Sicut. vide Alex. consi. cxxj. in v. vo.

21.

eg. las. in l. diem. de off. assess. 48 - Bar. in l. ex conduct. § in cõ. & las. quærit. in officiali remo. ppin. in fremitate m. sit eius loco alius. vexat q̃ & tq̃ si coget a b infirmit. recuperabit off.

23.

Universidad de Deusto

a ¶In pretio. Aduerte ꝙ iste tex. habet locū etiam de iure Canonico. text. est in c. pe. de emp. & ven. dixit tamen gl. no. in l. semper in conuentionibus alias est l. semper in stipulationibus. de reg. iur. Bal. in authen. ad hæc. C. de vsuris. ꝙ hoc non conuenit bono viro. Pulchrius dixit do. Anto. in d. c. pe. quod licet iste tex. habeat locū etiā in foro ecclesiastico apud iudicem ecclesiasticū, nō tamē habebit locū ī foro cōscientiæ apud eum & apud confessorē tuū debebis tibi facere conscientiam. et ibi allegat beatum Thomā de Aqui. in secunda secundæ, dū tractat de iustitia positiua, ita tenentem. Dixit etiam glo. singula. in §. hoc ius. x. q. ij. ꝙ prælatus ecclesiæ sciens iustum pretiū rei, nō debet vendere maiori pretio propter honestatem & cōscientiam. Quā gl. limitat Imo. b in c. placuit. de emp. & ven. verū est emptore ignorāte: sciēte autem potest vendi pro aliquo lucro vltra ꝙ sit iustū pretiū. Et dum allegaui beatū Thomā, addē qđ est in q. lxxvij. arti. j. et bal. in auth. ad hæc. in viij. col. in ver. insuper quæriē quid de mercatoribus. & vide Bald. in c rub. de contrahē. ēp. in xij. q. & omnino Sali. in dicta authē. ad hæc. xj. col. Dixit etiā singulariter Pe. de Anch. in regula, pactū. de reg. iur. in vj. in xj. charta. in ver. sed in emptionibus & alīs contractibus vel quasi. ꝙ si aliqs emit carius d fundum propter ne- e cessitatē, quia vicinus erat rixosus, & multū molestus: ꝙ tunc cum iste excessus pretij fundetur super causa rationabili, ꝙ subuenietur sibi, nedū in foro cōscientiæ, sed etiam in foro ciuili. Vide do. Anto. & Abb. in c. qa plerich. de immu. eccl. Et ad prædicta dū dixit ꝙ in foro cōsciētiæ non licet, ad- f de Bal. in ca. cū causam. extra, de testib. vbi dicit ꝙ conscientia idē est ꝙ bonus vir: sed hoc nō con- g uenit bono viro. Allegat gl. illam in d. l. semper. et cā reputat singularē. ergo &c. Postea subīūcit, Quo ergo ibit anima mercatoris? quasi vellit dicere, a casa del diauolo.

quod illa pensio debeatur pro pretio quod sibi nō soluitur, cū pro re. Dixi in §. item cū quidam. s. eo. 25.

ITem si pretio.

Quoties. No. ꝙ vbi principaliter venit datio, secundario factum, est locatio. Dixi in l. ij. s. eo. &c.

1 ☞ *L. ij. C. de rescinden. vendi. quod habeat locum in omnibus contractibus bonæ fidei.*

Quemadmodum. In pretio [a] & in pensione licitum est contrahētibus se decipere inuicē [b] sine dolo. h. d. Glo. hic format vnā q. notabilem, quā vide. & intellige hunc §. nisi aliquis sit deceptus vltra dimidiā iusti pretij vel iustæ mercedis: quia tūc agitur secundū formā l. ij. C. de rescinden. ven. † quę lex non solū habet locū in contractu emptionis, sed in omnibus contractibus bonæfidei. vt l. ij. C. cōmunia vtriusq; iudic.

1 ☞ *Potestas licet habeat arbitrium in puniendo maleficiū, non potest terminum prorogare.* 27.

SI in lege. [c] Quod committitur alterius arbitrio, intelligitur de arbitrio boni viri. Item qui habet arbitrium super facto, nō intelligitur habere super termino facti. Itē arbitrium dolose latum, nullius est momenti. h. d. Et hæc tria dicta nota. Nota quod qui habet arbitrium [d] approbandi obligationem, non potest prorogare terminum. Et sic facit † quod Potestas licet habeat arbitrium [c] in condēnando & puniendo maleficiū: non tamen habet arbitriū in procedēdo: nec potest terminum maleficij arctare vel prorogare. Et ideo sis cautus quando facis statutum, ꝙ dicas quod Potestas habet arbitrium in procedendo & condēnādo, si vis quod arbitrium sit plenum, &c.

Si colonus. Res secundi conductoris obligatæ primo conductori ex conuentione, non intelligūtur obligatæ primo locatori. h. d. Opponit de l. cū tabernā. j. de pign. [f] Solue vt in glo. Item opponi. de l. j. §. cum prædium. j. de pig. Solue vt in glosl. Item oppo. de l. si solutum. §. solutam. supra de pigno. actio. Plures [g] solu. dantur. hæc vera: quia ibi tacite, hic ex conuentione. &c.

b ↠ P. PAV. P. ¶Se decipere inuicē. Vide late Cepo. in tractatu simula. cōtractuū. in ij. præsump. & Barb. in c. j. extra de euict. in c. j. & ij. col. vbi ēt an in foro cōscientię & de iure canonico liceat, vide Feli. in c. cū causam. col. ij. in fi. de testib.

c ¶In l. In prin. huius &c. Limita vt per Ang. & Imo. in l. cum stipulatus. in prin. de verbo. obliga. &c.

d ¶Arbitriū. Si potestas habet liberū arbitriū in condēnando: nō pōt terminū arctare vel prorogare. Et sequitur do. Io. in l. filius. j. de do. Et vide ꝙ no. bar. in l. nec quicq̄. §. de plano. ff. de offic. procon. hic adde bal. & Ang. in l. j. de testa. mili. & declarat do. Pau. de Cast. in l. qui Romæ. §. Callimachus. in fi. de ver. obl. Bal. in §. pficisci. in xj. q. Ang. tū in d. l. j. de testa. mili. discrepat a bar. hic in vno. & ēt adde bal. in l. j. §. j. j. de iure delibe. vbi dicit ꝙ debet ferre sniam in tpe iustā. & sequit Petr. de Anch. in c. canonū statuta. ver. ad prædicta facit quęstio statuti. facit lex, in fraudē. §. fi. de testa. mili. iuncta l. j. co. tit. Idē dicit Ang. in l. milites. in aliquibus lectu. vt ibi refert Ful. in fi. C. de testa. mili. Pau. de Cast. in d. l. filius. de do. & ad bar. hic adde do. Frāci. de Arc. in c. dilecti. col. iiij. de iud. Adde ꝙ dictū Bar. refert & sequitur bal. cōs. Ixxiij. incip. Sicut proponitur. j. lib.

d ↠ POMATES. ¶Arbitriū. De hoc dicto vide Roma. consi. cccxvij. & cōsi. ccxl. Alex. cōsi. l. colū. ij. vol. ij. Soc. in tracta. de instantia. articu. v. Paul. de Cast. in auth. quę supplicatio. C. de preci. Impe. offe. Feli. in c. j. viij. col. de cōsti. & Panor. in tract. de syndica. char. xvj. col. iij. ver. arbitriū. Soc. cōsi. cxcv. col. j. vbi ꝙ ille cui datur arbitrium in procedēdo, nō habet in cōdēnādo, & econtra. & Alex. in l. q Romæ. §. Callimachus. vl. col. j. de ver. obli.

Si domus. Quando obligatio committitur propter non factum ab initio, et certū est nō posse fieri ex post facto: statim agitur ad totale interesse, h vt in contractibus bonæfidei [h] h. d. Oppo. i de lege. j. §. si pensio. j. de migran. vbi nō potest agi, nisi finito tempore. In gl. sunt opinaliter determinat ꝙ speciale est hic quando colonus deseruit culturam absq; aliqua causa necessaria. Extra glo. opp. quando aliquid fieri debet ad tēpus, licet ante tempus desinat posse fieri non committitur obligatio ad totale interesse, nec potest agi ante tēpus. vt k in illa. & l. insulā. j. de verbo. oblig. Item si promissa esset pœna, licet stipulatio committatur, cū certum sit posse agi ante g diem, non tamen agitur cum effectu: vt l. cū stipulatus sim mihi à Proculo. j. de verb. oblig. Sol. ea, quæ ibi dicuntur, non habent locū in contractibus bonæfidei, vt hic. Itē k istum §. intelligo, [k] nisi in dicto tēpore fundum alīj locauerit, & pensionem receperit: g argu. l. sed addes. §. pe. & fi. ff. eo.

Colonus. Quādo obligatio cōmittit ad interesse ꝓpter maleficium, ab ipso initio pōt agi ad totale interesse, si illud maleficiū suum effectū porrigit ad totum tempus. Item mora [l] potest purgari intra paucos dies h. d. Nota istum casum, & sic examina plene in l. stipulationes non diuiduntur. j. de verb. obliga. in illa quæstione qua quæro, quando cōmittitur stipulatio ad interesse, &c. h

1 ☞ *Locatio facta in arbitrium alterius, quando valeat. In arbitrio receditur a persona.* 28.

m **SI merces.** [m] Si committitur merces arbitrio incertæ personæ, non valet: idem si certæ quæ noluerit arbitrari, vel non potuerit. hoc dicit. † Nota quod si locaui [n] k tibi arbitrio eius, quem eligemus, non valet: quia possemus in eligendo dissentire vel discordare. Sed si in arbitrium duorum eligendorum vnum per me, alium p̄ te, quod valet: quia in hoc non possemus discordare. Item nota † quod in arbitrio [o] receditur à persona, vt dixi plene in lege l si quis arbitratu. j. de verbo. obligationib. Sed pone ꝙ habitasti in domo mea, ille assumptus arbitrari nō vult: pficiā ego hanc m

↠ P. PAV. P. ¶Licet habeat arbitriū. vide Fe. in ca. venerabilis. ī ij. col. in prin de iudi. & in c. cū olim. el. j. in iij. col. de offi. deleg.

↠ POMATES. ¶De pigno. Vide Alex. in l. diuortio. in xv. col. fol. ma. & Iaſ. in l. diē functo. ī. de offi. assef. xiiij. co.

¶Plures. Vide Iac. in l. diem functo. in vij. col. & seq. ī viij. nor. ff. de offi. assef. ꝓ Alex. in iij. col. vbi reprobat. hanc solutionem.

↠ P. PAV. P. ¶Plures solutiones dātur. Vidē Ro. sin. cccxcvij. inci. vnus testium.

↠ P. PAV. P. ¶In contractibus bonæfidei. An ista differētia sit vera, & de intellectu huius § & eius materia vide omnino late Iaſ. ī l. diē functo. in iiij. & v. col. ff. de assess. & postea in vj. & vij. ēt aliqd addit in materia, vbi vide p eum.

¶Opp. de l. j. dū glo. hic tenet ꝙ ex iusta & necessaria causa licet inquilino migrare. Vide quę dixi in l. si vno. §. item cum quidā. ī. eo. &c.

¶Intelligo. Hanc solutionē ēt sequitur Imola in d. l. stipulationes nō diuidūtur §. j. in fi. j. de verbo. ob. & est valde singulare. Vide ꝙ dixi post eū in d. l. in illa. in ij. col. de verbor. obliga.

l ¶Mora. Vide Bart. in l. si insulā. in vj. q. de verb. obliga.

m ¶Si Merces. in principio huius legis & cætera. Et doctrinā huius legis in princ. limita in casu l. si fundus. §. fi. j. de pig. & q̄ ibi habēt in prin. gl. Et in hoc ista gl. est sing. secūdū Imo. in d. l. ij. § itē si in facto. de verb. obli. & ibi omnino vide. & p̄ doct. in l. pe. in prin. j. sol. matr. in prin. eo. Et ad hāc gl. vide ea q̄ habentur in l. pe. in prin. ff. solu. matri. & in l. cotem. § qui maximos. ff. de publi. & ꝙ no. Bal. in l. si ea lege. C. de vsu. Adde bar. in d. l. pe. in prin. sol. mat. Bal. in l. ij. §. item in facto. ff. de verb. obli. Et adde Ioan. de Imo. Rap. Cum. Paul. de Castr. in dicta l. penul. in prin. & Ioan. de Imo. & Roma. in dicta. l. ij. §. item si in facto. de verbo. obliga. Rap. Fulg. & Sali. hic &c. Adde quid si arbitrio alterius contrahentium non expresso aliquo pretio fiat locatio, vide Roma. consi. cclvij. & de famulo, qui iuit cum domino nullo pretio cōstituto, vide Fede. consi. xviij.

m ↠ POMATES. ¶Si merces. Vide Roma. consi. clvij. in ij. dubio. Imol. consi. xxij vide Barto. in materia in consi. clxj. vbi declarat quomodo intelligatur. nolle arbitrari.

n ¶Locaui. Sed si vendo vel loco pro iusto pretio nullo apposito declaratore, vel apposito. sed mortuo, quid tenendum, vide singulariter Bal. in l. & si cōtractus. C. de fide instru.

o ¶Arbitrio. Decide ex no. per Bal. in l. & si contractus. C. de fide instrumē. in versi. modo hic quæro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

P. P A V. P.

a ¶ Culpæ autē. Quo modo in ista materia dicatur qs in culpa, vide Ange. cōsi. clxxxviij. inci. put paret ex themate. vide Alexā. post alios in l.ij. §. itē si in facto. in vlti. col. de verb. obli. vide etiā Aretin. in §. Item si in facto. in ij. & iij. colum. Adde Areti. consil. cxxxix. Cornel. consi. ij. in litera l. volumi. iiij.

POMATES.

b ¶ Sui culpa. Declara vt per Alex. consil. xx. col. ij. volu. v.

POMATES.

c ¶ Inimicis. Vide Areti. consil. cxl. & Sozi. lxxxviij.

d ¶ Vis maior. In pricipio, &c. Ad materiam vide Bart. in l. cū in plures. in prin. ff. eo. tit. in eodē prin cipio, &c. Tenē mēti q si multū fuerit superlucratus colonus ex casu inopinato, debet augeri pensio. Idem voluit alia glo. in l. legē C. eod. in versi. oportet. Secus si prudentia aut astutia: qa propter maximū lucrū taliter proueniēs fiscus nō potest petere salariū prio deductū augeri. l. Moschis. §. fi. ff. de iure fisci. vbi text. Alius etiā effectus sequitur ꝓpter excessum lucri. de quo in casu l. cotē. §. qui maximos. de pūbli. vbi est casus singularis. & Canoni. in ca. propter. extra eodē. & vide infra.

POMATES.

d ¶ Vis maior. In materia huius §. vide Alexā. consil. cxiiij. in prima & ij. colū. in primo volumine. Bartolum. consilio clxxxvj. Ana. consilio lxxiiij. & ibi addit. & quæ posui ad Bartolum in l. licet. C. locati. & Areti. consilio cccxj. maxime in penulti. colū.

e ¶ Colonum. Ibi & ille ponit operas. Et ad hoc vide Innoc. in c. tua nobis. de decimis. q qñ aliquis dat terrā alicui colēdam ad tertium vel quartū, nūquid colonus debeat deducere semen vel alias expēsas, nisi speciale pactū fiat. per istum text. videtur decidi ad quod facit quod not. Barto. in l. fructus. solu. matri. & vide ff. eo. §. in fine.

POMATES.

e ¶ Colonum. Vide Alexan. in l. si pascē da. C. de pact.

f ¶ Fundus. Vide Instit. de act. §. itē Seruiana. et vide ff. eo. fi.

g ¶ Dicunt. No. qñ di

possessionem. Cogita. &c.

Qui fundum. Si emptor repellit cōductorem, venditor tenetur ei ad interesse. h. d.

Si uicino. Si habitatio incommodatur, licet inquilino recedere, & ad pensionē pro rata tenetur. hoc dicit iste §. &c.

Conductor. Cōductor fundi tenetur omnia facere, quæ secundum cōsuetudinem locorum requiruntur, &c.

1 *Ementes à ciuitatibus gabellas, si facto ipsarum guerra superueniat, debet fieri remissio. & idem cum ciues vēdunt mercātias, si propter eorū inimicitias emētes spoliātur.*

Culpæ autem. a Damnū quod quis patitur ab b inimicis proprijs, sui culpa b pati intelligitur. hoc dicit, quod nota, quia pluries habui de facto. facit l. penulti. ff. soluto matri. Hoc intelligit glos. siue inimicitias habuerit sua culpa, siue non. quod nota. † Et per istum §. dico q illi, qui emunt à ciuitate pedagia, gabellas, & similia, q si eorum exactio impeditur propter guerram factam ipsi ciuitati ab inimicis ciuitatis, propter quam non possunt exigere vecturam & gabellam, q debet eis remitti à ciuitate. De quo dixi in l. cotem. §. fi. ff. de publi. Et hoc intellige de inimicis c proprijs. Secus si ab inimicis vicini sui. Et ita consului, cùm quidam mercator vendiderat mercantias: & postea exercitu veniente captæ fuerunt illæ mercantiæ: q si quidem mercantiæ fuerunt captæ ab inimicis proprijs venditoris: tunc periculum est suum, vt hic no. Si verò aliàs fuisset facta dicta derobatio: tunc venditor de casu fortuito, non sola culpa veniente non tenetur: vt l. si ea res. ff. de act. empt.

1 *Remissio quòd fiat quando damnum est intolerabile.*
2 *Quando colonus per casum inopinatum superlucratus est, pensio augetur, & quando. nu. 8.*
3 *Inter colonum partiarium & dominum quòd non sit proprie locatio, sed societas. & numero 9. & ibi an transeat ad hæredes.*
4 *Damnum intolerabile, propter quod fit remissio mercedis, quod dicatur.*
5 *Æstimatio fructuum quando fit remissio, non debet fieri secundum tempus quo recolliguntur, sed à tempore celebrati contractus.*
6 *Colono quando fiat remissio mercedis,*
7 *Si fit venditio decem corbium frumenti quod nascitur in tali fundo, si minus nascitur in eo fundo, fit remissio.*
8 *Defuncto colono partiario, an tale ius trāseat ad hæredes.*
10 *Si conceditur fundus ad certam mensuram vini vel frumenti, quòd non sit locatio, sed contractus innominatus.*
11 *Quando venduntur fructus futuri quis contractus sit, remissiuè.*

Vis maior. d Pro dāno intolerabili fit remissio mercedis cōductori. Secus si sit dānū modicū: qa tūc nō fit remissio, sicut nec augeī pēsio ꝓpter modicū augmētū. & hoc nō habet locū in colono partiario. h. d. † No. q remissio mercedis fit qñ dānū est immodicū & intolerabile: qđ intelligūt quidam qñ est vltra dimidiā iusti pretij. † Secūdò no. q eadē est rō lucri & dāni: & sic si multū fuerit suplucratus colonus ex casu iopinato, debet augeri pēsio, vt in gl. † Tertiò no. q inter colonū e partiariū & dñm nō est propriè locatio, sed societas, vt hic, in ff. qđ tene mēti vt scias declarare libellū. Pro cuius declaratione debes scire q aut fundus f locaī certa mercede cō

sistēte in pecunia: & est ꝓprie locatio. Aut fundus locaī ad partē fructuū: & est societas. Nā dñs ponit terrā, & alius opas in q rendis fructibus. Aut conceditur ad mercedē certā, non in pecunia, sed in vino, frumēto, & oleo: tunc est quidā cōtractus innominatus qui æquiparatur locatiōi: & tunc si verbū locauit, apponeretur libello: non reprobarē libellū, licet nō sit proprie locatio: vt C. eodem. l. si olei. Pro declaratione

4 †præsentis §. quæro qđ dicatur dānū intolerabile, propter quod fiat remissio mercedis. Glo. ff. eodē l. ex conducto. §. finali. dicit q tunc cū nō colligī semen. Et ita videtur dicere in tex. in d. §. finali. ibi: ne supra dā-
g nū amissi seminis. Alij dicūt s stándum esse opinioni vulgi. Iaco. de Are. & Cyn. refert in l. licet. C. eodē. dicit q tūc videtur sterilitas: quando conductor est deceptus vltra dimidiā iusti pretij: arg. l. ij. C. de rescin. vē. Pro qua opinione videtur casus ibi. Intolerabile enim dicitur qđ est vltra dimidiā iusti pretij: vt d. l. secunda. Sed hoc videtur cō tra casum in l. si vno. §. cū quidā. ff. e. vbi fructuū paucitas remissionē non inducit. Prę terea, vt dictum est in l. ij. C. eo. contractus locationis & conductionis procedit eisdē regulis quibus contractus emptionis & vē ditionis. Sed si ego emerem aliquam rē sub conditione, & illa pendente conditione efficiatur valde deterior, totū esset ad periculum emptoris: vt l. necessario. §. q si pendē te. s. de peri. & commo. rei ven. Vtrū enim quis sit deceptus vltra dimidiam iusti pretij vel non, debet inspici tempus initi contractus: vt l. si voluntate. C. de rescin vend. sed hic tempore cōductionis nō fuit deceptus, sed postea causa superueniente: ergo ista opinio non est vera. Dicendū est ergo aliter. Vos scitis q si fructus futuri vendūtur, & non nascuntur, pretium nō debetur vt l. nec emptio. ff. de contrahen. empti. Ita in proposito ille, qui cōducit fundū sub certa pecunia, quodā modo videtur emere fructus: & tunc si non percipiuntur, non debetur pensio. Tunc autem dicūtur fructus nō percepti, quando nihil supereſt deducta i impensa: vt l. fructus. ff. solu. matri. & tūc dicitur sterilitas: quia nihil percipitur. Ita loquitur l. ex conducto. §. fin. & l. si vno. §. fi. ff. eod. Et istud est damnū intollerabile, de
5 quo loquitur hic. Dico † tamen æstimatio nē fructuum fieri non secundum id, quod est tempore quo recolliguntur, sed à tēpore celebratī cōtractus, perdictā l. si voluntate. & apparebit ex his quæ ff. dicā. h †Quæ
h 6 ro ergo quādo debet fieri colono remissio mercedis? Respondeo, quandoq allegat fructuū sterilitatē, hoc est, q nihil supereſt deductis expensis: & tunc debet fieri remissio mercedis, vt hic, & lege ex conducto. §. finali supra eodem. & lege licet. C. eodem. Fallit si aliter actum sit. lege si quis fundum. in principio supra eodem. Fallit si culpa conductoris hoc accideret: vt supra. §. proxi. Fallit si colonus culturam deseruit: vt l. ex cōducto. §. fi. ff. e. & l. ꝓxi. §. si domus. Itē fallit si vbertas vnius anni pōt compēsari cū sterilitate alterius anni: vt l. si vno. in principio. supra eodem. Quandoque colonus allegat fundi casimositatem, hoc est quod casmate perijt: & tunc idem, quod debet fieri remissio pro rata: vt lege ex conducto. supra eodem. Ratio, quia non potest præstare colono, vt ei vti frui liceat, vt hic dicitur. Ratio rationis apparet ex his quæ dixi in lege si vno. §. cum quidam. Quandoque colonus allegat fructuum vtilitatem

eaī sterilitas vel exeguitas vel dānū intolerabile ꝓ q fiat remissio mercedis: vide gloss. Barto. & doct. in l. licet. C. eo. & in l. si vno. §. vbi cunq; ff. eodē. & q notat bar. in l. cotē §. qui maximos. ff. q. iij. de publ. Et adde q ista licet nō habeant locū in emphyteuta, habent tñ locū in conductore ad magnū tps, secūdū Bal. in l. j. in iij. colū. C. de iure emphyt. Et adde etiā q dñs Abb. in ca. propter sterilitatē. extra, eo. in ꝓposito tenet cōtra opi. bar. hic p. illū tex. ff. d. c. propter. & dicit quod opinio Bar. in l. licet. C. eo. post Cy. ibi melior est. Io. And. in d. ca. ꝓpter. dicit q intelligitur qñ recolligiē tm tertia pars sol. & Bal. ff. d. l. licet. ponit duas opi. & ibi vid in iij. q. qđ iuris ff. podagio, q nō potuit percipi ꝓpter pestē. Adde no. p Bart. in l. cotē. §. qui maximos. ff. iij. q. de publ. & vide ēt gl. in c. ꝓpter. Adde quę dicatur sterilitas, & quæ dāna teneatur reficere locator cōductori ob vim maiorē vel incursus hostiū. Bal. cōsi. cclix. Et qñ ꝓpter pestē emētibus pedagia & gabellas sit fiēda remissio, vide pulchre Petr. de Anc. cōsi. ccccliij. Et an per incursum hostium, vide Ro. cōsi. ccccxxxij.

POMATES.

h ¶ Dicā. Vide Are. cōs. lv. Alex. cōs. vj. in ij. col. in ij. vol. & cōs. xxviij. in ij. col. in iij. volu.

i ¶ Lex ex conducto. Vide Bal. in l. licet, ff. ver. sed q̄o cōduxi. C. eo. Adde Bar. ff. l. si vno. §. vbicunq; ff. eod. Sed qđ si fundus naturaliter non est fructifer? dic qđ per hoc nō fit remissio, secundū Bal. in l. licet. C. eo. & ibi vide eū. Quid in colono partiario, et quid sit vitiū terrę vel rei vēditæ, vide q legitur & no. ff. c. ꝓpter. extra eod.

Universidad de Deusto Biblioteca

1 ¶ Sed hic instatur. Vide Bar. in l. cotem. §. qui maximos. in iiij. q. de publican. & Bal. in l. licet. in v. q. C. eo.

b ¶ Ex parte. Si multũ fuerit superlucratus colonus, an debeat augeri pẽsio. vide sup. prin. & quod ibi dixi. & qđ no. Bar. in l. diuortio. §. impẽdia. sol. mat. & vide not. in l. si quos. & in l. ea quæ. C. de alluui. & palu. Et qd in emphyteuta, ceat, vt hic dicitur. Ratio rationis apparet ex his quæ dixi in l. si vno. §. cũ quidam. Qñq; colonus allegat fructuũ vtilitatem; vt puta, distrib uti sunt & collecti fruct⁹, sed sunt multũ vtiles: puta, frumẽtũ malè granatũ, & similia: & tũc nõ debet ei fieri remissio: vt l. ex cõducto. §. j. ver. si qua tamen vitia. ẽ. eod. Ratio, quia fructus sunt recollecti. Vnde posito quod esset facta venditio fructuũ: supereſt res, in qua consistit vẽditio: vt l. nec emptio. ẽ. de contrahen. emp. & vtilitas ista nõ debet attẽdi: quia hæc deceptio nõ fuit tẽpore existentiæ conditionis: vt l. necessario. §. quod si pendẽte de pericu. & cõmo. rei vendi. eodẽ modo in isto cõductore qa vadit eisdẽ regulis. Qñq; colonus allegat fructuum paucitatẽ seu exiguitatẽ, quia bene sunt recollecti aliqui fructus, sed deductis expensis modicum supereſt: & non debet ei fieri remissio: vt l. si vno. §. cũ quidã. ẽ. eo. Ratio, quia aliqui fructus sunt, vt ẽ. proxime dixi. Sed hic instatur: [2] Si ego † vendo decem corbes frumẽti quod nascit in tali fundo: si minus nascitur in eo fundo, fit remissio pro rata: vt l. si debitor. §. verisimile. ẽ. de cõtrahen. empt. ergo fiat remissio pro parte. Sol. ibi loquitur qñ fructus futuri fuerũt venditi expressa certa mẽsura: & ideo si minus colligitur, pro rata fit remissio: quia nõ præstat quod conuenit. Hic verò fructus vẽditi vidẽtur simpliciter: vnde qualiscunq; fructus licet modicus percipiat, dat id quod cõuenit. Quando q; cõductor allegat dãnũ cõtingens in fructibus postea perceptis, qa fuerũt sibi accepti vi hostiũ vel prædonũ: & tũc non debet fieri remissio: quia eo tẽpore quo fuerũt recollecti fructus contractus fuit perfectus ex parte locatoris: vnde dãnũ postea cõtingens debet esse conductoris, sicut in re empta: vt l. damnũ. C. eo. si rectè intelligatur, quia ibi contingit dãnũ in re cõductoris, nõ in fructibus. Et distinctio, quam gl. ibi facit, q; aut dãnũ cõtingit vi diuina, aut vi humana, non est vera: quia idẽ siue diuina, siue humana, siue culpa cõductoris: vt l. ex conducto. §. j. ibi: incursu hostiũ. ẽ. eo. & hic, dum dicit simpliciter, vis maior ex parte conductoris. Videamus quid ex parte [b] locatoris: an si cõductor multũ lucratur. & pẽsio debeat augeri. gloss. magna hic est facta super hoc. Breuiter dicas †: Aut lucratur multũ colonus ex eo quòd fructus multò plus valent: & tunc non augetur pensio propter istã causam: sicut nõ minuitur propter vtilitatem: quia eadẽ debet esse ratio lucri & dãni. Si verò multũ lucratur propter fructuum abundãtiã; [c] & tũc standũ est huic glo. aut propter diligẽtiã coloni augetur, aut non, sed casu fortuito, vt si locaui tibi molendinũ, & alia molẽdina multũ sunt destructa impetu aquoso, ita q; lucraris multò plus: tũc debet fieri augmentũ pensionis. Casus est hic. † Vltimò nota hic similitudines istas; quia inter dñm & colonum partiariũ dicitur cõtrahi societas:

d & ideo agendũ est actione pro socio [d], nõ ex locato & conducto. Et sic facit in argu f mentũ ad quæstionẽ q; talis cõtractus nõ

e transit ad hæredẽ coloni, [e] sicut nec societas, & quòd põt finiri talis contractus ex omnibus casibus, ex quibus finitur societas: vt l. iiij. §. fi. cũ l. seq. ẽ. pro socio. Sed si locatur ad pecuniã: tũc est verè cõtractus

10 locationis & cõductionis. Quãdo † verò locatur ad certam mensurã frumẽti, vini, vel olei, non potest esse locatio & conductio: quia nõ interuenit pecunia numera-

f ta, sed est contractus innominatus [f] do vt facias: iudicabitur tamẽ vt de cõtractu locati & cõducti: vt l. j. §. si quis seruũ. ẽ. de posiiti. Pro hoc est tex. & glo. in l. si olei. C.

11 eo. quod not. Quãdo autẽ vẽduntur † fructus futuri: tunc quid iuris sit dic vt dixi in l. cotem. §. fi. j. de publica. Et dubiũ est quia videtur venditũ ius vsusfructus: & tunc non pertinet periculũ ad eũ. Itẽ potest intelligi quòd videatur vendita spes fructuũ qui percipiuntur de quo vide vt ibi plenè dixi.

1 ☞ *Simul fieri dicitur quod fit eadem die. quod uale tad excusandum testes.*

2 *Inter creditores chirographarios quando inspiciatur prioritas temporis.*

29.

IN operis. Opponitur & vi detur q; sibi ipsi cõtradicat in eo quod dicit simul, & postea dicit priori. Glos. soluit duobus modis: & quælibet est bona. Nota tamẽ

g secundũ Azo. [g] secundã solutionẽ, quod

1 simul dicitur fieri, quod † fit eadem die.

h Quod est vtile ad defendendũ testes [h] ne

i incidant in falsum. [i] si dixissent simul aliquid factũ, & apparet de prioritate & po k sterioritate, eadẽ tamen die. Secũdò op-

k poni. [k] quòd inter † creditores chirographarios nõ inspicitur prioritas temporis:

2 nec etiam in priuilegijs competẽtibus in l

l actionibus personalibus: vt l. priuilegia [l] de priuileg. credi. Solu. dicit glo. Istud est verum in obligatione quãtitatis, hic verò m quãdo est in obligatione factũ cohærens

m personæ: tunc enim ille præfertur, cui est promissum prius & hoc est singulare [m] hic. Itẽ oppo. in obligatione operarum post morã succedit obligatio ad interesse, vt l. in stipulationibus. §. operarũ. & l. stipulationes nõ diuiduntur. j. de verbo. obliga. & sic ista videtur obligatio quãtitatis. Solu. intellige istã legem, quãdo agitur ad dictas operas. Sed si ageretur ad interesse fateor contrariũ. Ita dicit glo. in fin. in hypothecaria nõ est dubium quòd ille præfertur, qui est prior tempore: vt in capi. qui prior. extra, de reg. iur. lib. vj. & infrà qui po. in pigno. hab. per totum. ma n xime in l. prior. &c.

30.

n HAbitatores. [n] Modica in commoditas conductoris non inducit remissionem mercedis. hoc dicit.

TT

transit Ludoui. in l. si filio. §. fin. soluto matri. idem Paul. hic. & sequitur Abb. in c. propter. extra, eo. & ibi vide glo. Adde quid si pactum locatoris secundũ sit quòd cõductor nihil debeat soluere alicui personæ, an tenebitur soluere gabellam fisco, vide Bal. consi. cxvj. iij. lib. Et dum dicitur in apostilla quòd inter partiarium & dominũ videtur cõtracta societas, adde secũdũ Roma. illud verum in fructibus collectis, non autem pendentibus, vt ei⁹ consi. cccix.

¶ Contractus innominatus. do vt facias. Adde ẽ. eodẽ. §. in prin. & glo. in l. excepto. C. eo.

☞ POMATES.

¶ Secundũ Azonẽ. Vide Corse. singulariter in verbo, similiter fieri. Feli. in ca. translato. in v. col. de constitu. & ibi adde ad Panormi. in additio. quæ incipit pro concordia.

☞ P. P A V. P.

¶ Ad defendendũ testes. vide Areti. in l. si quis autem. §. si suus. ff. de vulga. & pupil. vide Alexand. consi. cxxij. j. & ij. colũ. volumi. v.

¶ Ne incidãt in falsum. Vide domi. Anto. in capi. translato. de constitutio. Bart. in l. si plures. j. de intur. gloss. in clemen. j. j. de appellatio. facit quod voluit gloss. in capitu. causam quæ. in fi. glo. qui filij sint legitimi. & in capi. cum Vintoniẽsis. de electio. in glos. iij. vel iiij. quæ loquitur de prioritate & posterioritate. Do. de sancto Geminia. in ca. j. de constitu. in vj. glo. & ibi domi. Anto. in clemen. j. de appella. & facit glos. in capi. bonæ. de elect. Imol. & do. Abb. in c. trãslato. qui tenent cum domi. Anto.

☞ POMATES.

¶ Secundò oppo. Vide Roma. cõsil. xlvij. & Alexan. cõsi. xxij. volu. v. colum. fi.

☞ P. P A V. P.

¶ L. Priuilegia. Vide omnino ibi quæ habes ad Barto.

m ¶ Hoc est singulare. Idem Bal. in l. ij. C. eo. sed Bal. in l. interesse. ff. de acquiren. possess. sentit contrarium. & ibi dicit idem, scilicet quòd prior locator in tempore, præferatur contra conductorem. Et dicit etiã Bald. in l. emptorem. in ij. colum. C. loca. q; secundus colonus tenetur stare priori: qa prior in tempore præfertur. Et ad id quod hic singulare dicit esse Bart. vide Ioan. And. in regu. contractus. in mercu. &c.

n ☞ P. P A V. P.

¶ Habitatores. Quid de impedimẽto pestis, vide Barba. in c. si propter sterilitatẽ. in pen. col. de locato. & vtrũ pestis equiparet hostilitati,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vide Feli.in c.extransa
missa.extra,de præsc.
in ij.col.& latè de ista
materia. Itẽ an & qñ
fiat missio ,ppter in-
commoditatẽ vtẽdi,
vel propter pestẽ,vel
guerrã, vel sterilitatẽ
vide quæ habes ad 1
Bar.in l.licet.C.loca-
ti vbi multa habes.
Et qd si facto locato
ris impediat. vide ad
Bart.in l.si vno.§.Ite
cũ quædã.ſ. eo. Itẽ q
qñ incõmoditas est
magna petat remis-
sio,secus si modica.vi
de Ro.cons.ccccxxxij.
& ibi etiã si quis im- 1
pediat facto tertij ali
quo tẽpore, teneat ,p
alio tpe in conductio
ne persistere, & an te
neat ad pensionẽ pro
tpe quo fuit impedi-
tus, & q fiat remis-
sio ,ppter pestẽ pro tẽ
pore quo durauit,te-
net Perusi. in c.ex par
te.el j.in pen.col.ad fi.
de appel.vide in reper
torio in verbo,cõduc-
tor. vide Alex.in a-
postil.in l. inquilino.
ff. de damn. infec. An
aũt debeat denuncia
re dño q vult recede
re,vide quæ dicit Ia-
so.in l. si quis nec cau
sam. §. res pignori.ad
fi.ff.si cert.peta.Et qd
fiat remissio ,ppter
pestem,vide Soc. cõ-
sil.xliij. in j. parte.in
ij,col. vide Alex. in l.
si vnus. §. item cum
quædam.ſ. eodem.

¶ Habitatores. In
prin. vide quod dixi b
post Bart. in l.si vno.
§. idem cùm quidam
ſ.eod. Sed quid si do-
minus ponit meretri
ces in domo quã mi-
hi locauit, vel si mihi
inquilino occurit ne
cessitas habendi ma-
iorem domum, quia
volo ducere vxorem;
an possum migrare?
Vide Bal. in l.ædem.
ad finem. & in l. iij.
C.eod. titu.

POMATES.
¶ Habitatores. Vi-
de quid per eam con- 1
sulerit Petr. de An- c
chara.consil.ix.

¶ Iterum. Et ad glos 1
Tam hic quæ dicit,ni-
si iusta causa inesset
tempore contractus,
vide Bal. in l.si ea le-
ge.C.de vsur. & adde
in simili glos. & do- 1
cto.in l.ædem.C. eod.

b ¶ Qui insulam. Vide
glos. not.& quod ibi
Bar.in l.si duo.§.cum
inquilin⁹.ff.vti pos-
side. in versicu. testa-
ri. in fin. & quæ dixi
in l. ædem. C. eodem.
post Bartol.

c POMATES.
¶ Qui mulas. Vide
Cor. in iij. singula.in 1
verbo,omnis.

d P. P A V. P.
¶ Qui ædem. Vide
Ang. cons. clvj.inci.
in Dei nomine, duo
videre oportet.

a Iterum interrogatus. a Iu-
stus timor facit vt fiat mercedis remissio, licet non sit secutum periculum. Secus in timo re iniusto,vel si inde non recesserit, hoc di cit iste §.quem nota &c. 31.

☞ *An qui habet aduocatum gratis,possit petere salariũ.*

Quod si domus. Vers.Et si loca-
tor, Iste versi. in eo quod dicit præ-
standum,quantũ præstatur in secunda cõ ductione,intellige si locator fuit in culpa; aliàs verò ad sola restitutionẽ mercedis: vt l.q insulam.& l.si fundus.& l.& hęc di-
stinctio.j.eo. † Vltimò no.finem huius legis:quia facit ad qõnem:Si euicta est res aduocato, ita q potest petere interesse & impensam,vtrum imputabit sibi salarium suum prorium. Item si aliquis habuit aduocatum gratis in quæstione sua, facit iste §. quòd potest petere salarium aduo-
cati.quod nota. Dixi plenè in l.stipulatus. infrà desideiusso.&c. 32.

In lege. Verbum,ne,siue ne
ue,importat ne quis faciat, & q curet ne per aliũ fiat. h.d. Opp. istud pactum obscurũ debet interpretari contra proferentẽ:hic aũt in-
terpretatur pro eo:ergo &c.Sol.glo.duo-
bus modis,vt habes in ea. Tu dic q l.vete
ribus.ſ.de pact.loquit in pactione obscu-
ra & ambigua:hęc in pactione certa &cla
ra. Ista em̃ interpretatio quæ fit hic,est ,p-
pria significatio,cui stare debemus in du-
bio:vt l.non aliter.j.de leg.iij.Sed qñ ver-
bum seu oratio habet plures significatio-
nes:tunc loquitur lex contraria,&c. 33.

Qui insulam. b Refectio
necessaria, quæ impedit habitationem con ductoris, inducit remissionem mercedis pro rata:non necessaria obligat locatorem ad interesse. hoc dicit.

Aedilis. Conductori fit remissio
mercedis pro rata tempo-
ris, quo re frui non potest etiam si alteri gratis concesit. hoc dicit. Et sic supplet præcedentem casum, qui loquitur quãdo conductor cõcesit alteri non gratis, &c.

☞ *Roncino conducto non licet imponere ualisiam.*

Qui mulas. c Qui animal condu
ctum onerat põdere grauiori,hac actione tenetur. h.d. † Nota casum contra eum, qui imponit valisiam roncino conducto ad vecturã,cùm solum locetur ad portandũ põdus hominis, &c.

☞ *Quando videatur actum quòd ante opus perfectum debeatur tota merces.*

Qui ædem. d Pensio quæ præsta-
tur ad mensuram,tan tum pro rata operis facta peti potest. h.d. Oppo.pensio non debetur e locatori,do-
nec contractum in totum impleat ex par-
te sua:vt ſ.eod.l.sed addes.§.si quis.& no. C.eo.l.ædem.Respondeo,quando q; † pre tium constitutum est in pedes singulari-
ter: & tunc videntur tot locationes, quot sunt pedes: ideo potest mensurari illud quod est factum,etiam si non est opus per fectum,vt hic.Secus si in totum opus esset locatum vna mercede. Quod intelligit e
verũ,nisi cõsuetudine vel qualitate per-
sonę aliud præsumat f. Quid em̃ si tu cõ-
duceres operas alicuius pauperis homi-
nis,vt faceret tibi domum magnã & sum ptuosam,quam certum est se nõ posse fa-
cere, nisi minutatim des sibi pecuniam? f
Certè videtur actum vt etiam ante opus perfectũ sibi pecuniam minutatim præ-
beas:arg.ſ.man.l.si verò nõ remunerãdi. §.fi.cum l.seq.& j.de reg.iur.l. semper in g
stipulationibus.& quod ibi not. Item si esset cõsuetudo,vt l.quod si nolit. §. quia assidua.j.de ædilit.edict. Facit ad hæc l. exceptio.C.eo.& quod no.per gl.& doc. in l.ij.C.eo.&c.

g Colonus g Exceptio violẽtiæ in-
telligitur de ea,quæ in-
fertur ab extraneo,nõ de ea,quæ à se vel à suis infertur.h.d. g

1 ☞ *Actio oneris aduersi quòd sit propriũ nomẽ actionis.*
2 *Quòd hæc actio hodie locum non habeat.* 34.

In naue. Actio oneris ad-
uersi non habet lo cum in re,quæ remanet locatoris, & cum actione alia nõ cõcurrit. Item de- h
bitor quantitatis respectu certæ speciei liberatur, si illa species casu interijt. & hoc dicit. Primò ponit thema & quęstio-
nem. Secundò ponit quædam argumẽta facientia ad determinationem quæstio-
nis. Tertiò determinat quæstionem. Se-
cunda ibi:respondit. Tertia ibi: secũdùm i
quæ. In tex.ibi,non videretur onus esse aduersum: vt scilicet detur actio oneris aduersi,quæ locum habet vbi contigit ca sus in re quæ remaner locatoris. & hoc se k
quitur dum dicit,Quippe qđ nautæ fuis-
set.quasi dicat,ista habet locũ quãdo re-
manet res locatoris. Ibi: oneris aduersi. quasi dicat,hic oneris aduersi cũ alia nõ concurrit,sed ita datum esse. Oppon. q ista lex sibi contradicat. Nam cũ in prin-
cipio dicat quòd reddat de communi:postea dicat q frumen tum est Saupheli.Gl.soluit pluribus modis. Tene vltimã so-
h lutionẽ dum dicit de communi,hoc est de cõmuniter dato h.

Item opp.ad fi.l.videtur q Sauphelus teneat de casu fortui-
to,vt l.incẽdium.C.si cer.pet.Sol.hic tenebatur in genere re-
spectu certæ speciei, hoc est, illius frumẽti quod erat in naui: meritò illa specie perempta liberatur:vt hic,& l.Titiæ texto-
res.§.fi.j.de leg.j.& l.quidã.§.pe.eo.tit.de noxa.l.pe. & l.j.de iure emphy. Vel dic q tenebatur in genere subalterno:debe-
bat enim dare de hoc quod in naui erat. Vnde illo toto gene-
re perempto liberatur:in lege contraria tenebat in genere ge
neralissimo quod nõ potest perire:vt l.in ratione. §. incertæ.
i ad leg.Fal. i † Quæritvtrum k nomẽ actionis oneris aduersi
1 sit proprium nomen actionis.Gl.hic disputat:finaliter deter-
k minat q sic,& bene.& Io.in arbore facit huic actioni specia-
2 lem titulũ. † Sed quæro vtrum hæc actio hodie locũ habeat. Gl.super verbo superuacuum determinat q non,& bene,sed semper habet locũ actio ex locato:ergo effectus huius actio-
nis hodie est sublatus:quia habet locum actio ex locato. Et li-
cet Io.in arbore poneret istam actionem:non tamen punctua uit eam,nec suam naturã seu materiam posuit, quasi sentiret q hodie locum non haberet. Vltimò no. illam distinctionẽ quòd rerum locatarum duo sunt genera, scilicet quòd redda-
tur idem vel tantundem,vt in principio huius l.&c.tene men ti,&c.

1 ☞ *Conductor ad decem annos,quòd dicitur habere ius in re, & non potest expelli per singularem successorem.*
Idem quando locator obligauit omnia sua bona.

¶ Pensio non debet. Qñ locator possit pe tere mercedẽ operarũ vide glo.& doct.in l. ij.C.eo.& latè Bar.in l.j.§.diuus.versi.vlte-
rius quæro.ff.de var. & extraor.cog.

POMATES.
¶ Præsumatur. Vide Alex.in l.diẽ functo. in iij.col. ff.de officio assel.

¶ Colonus.No. sing. & vide qđ dixi post Bart.in l.iij.§.quæsi-
tum.ſ.si qs cau. vide tñ l.si tibi domum.in prin.j.e. & qđ ibi no. & qđ ibi dixi post B.

POMATES.
¶ Colonus.vide Ro. singul.xxix. & Ana. consil. lxxiij. & ibi addi.

P. PAV. P.
¶ Colonus. vide per istum tex. quod dicit Ro.singu. incip.si qs promisit dicẽs quod si quis cõuenit vt te-
neatur de incẽdio, te-
nebit nihilominus si fiat per suã familiã.

POMATES.
¶ Cõiter dato. Vide Alex.in l.quod te.& ibi per mod.ff. si cert. pet.Areti.in l. Titiæ textores.§.fi.ff. de lega.j.& Alexãd.in l.si ex legati causa.ff. de verb.oblig.

POLATES.
¶ Ad legem Fal. Idẽ tener Ias.in §.actio-
num.in iiij.col. Instit. de actio.

P. PAV. P.
¶ Quærovtrum. De ista quæstione & se-
quenti vide per Iaso. in §. actionum. in v. col.aliàs in vj. Instit. de act.vbi idem con-
cludit.

Universidad de Deusto

Consiliam quòd conductor non expellatur de locatione, etiam si bona uendantur.
Cautela ut colonus cogatur stare in locatione.

35.

a VI fundum.[a] Successor singularis non tenet stare colono, nec colonus ei, h.d. stud quod hic dicit in plures annos, intellige in paucio
1 res decem. Nam † si in decem annos, tunc cõductori quæreret vtile dñium: vt l.j.s. si ager vectig. vel emphy. petatur. & in l.j.
b de superfi. & sic haberet ius in re, vnde nõ põt repelli[b] ab ipso
c emptore vel legatario.[c] Et idẽ videt qñ de locatione est factũ instrumentum, & dñs obligauit conductori omnia bona sua, prædicta obseruare, tũc em̃ colonus põt dicere: Ego sto in fundo isto iure pignoris & hypothecæ pro interesse meo. Hypotheca aũt est ius reale: vt l. pignoris. j. de pigno. & sic transit ad quemcunq; successorẽ: tn̄ oportet q̃ cõductor anteqũ cõpellat, incipiat possidere seu detinere iure pignoris. Nã ex eo qd̃ tenet iure cõductionis, põt repelli, vt hic, & l. emptorem. C. eo. &
2 l. nihil proponit. j. de leg. j. & ideo † est consiliũ, & iam fecit fieri qd̃ in instrumento apponat q̃ ex nunc colonus vel inquilinus detineat dictã rem iure pignoris vel hypothecæ pro obligatione prædicta. Materiã iltam doc. ponũt in d.l. emptorem.
d & dixi in d.l.si filio. §. fi. j. sol. mat. Venio ad secũdam[d] partẽ. dicit hic q̃ colonus non cogat stare in cõductione legatario vel emptori re vẽdita vel legata. Istud videt verum simpliciter non distinguendo vtrũ cõduxerat ad modicum tp̃s vel magnũ quia semper ex parte coloni vel inquilini actio est personalis, quæ in singularem successorẽ non trãsit: & hoc ꝓcederet vẽdi-
3 tione vel legato simpliciter facto. Sed si in instrumẽto † apponeretur[e] put consuetũ est, vẽdidit rẽ, & oẽ ius omnemq; actionem realẽ & pesonalẽ, quæ cõpetit in dicta re vel pro dicta re vel eius occaliõe, faciẽs eum procuratorẽ in rem suã, &c. tunc em̃ emptor posset agere quasi actiõe sibi cessa: & cessaret ratio hic polita, quæ dicit q̃ hæredis, &c. nil interest em̃ venditoris postquàm cessit, omnes actiones saluas esse alĩàs teneret: vt §. de hæredi. vel action. vendi. l. si nomen.

36.

f SI fundus.[f] Si conductor frui non potest absque culpa locatoris: fit ei remissio mercedis pro rata, si locatoris culpa interueniat, ad totale interesse tenetur.

38.

ET hæc distinctio. Nota distinctionem huius legis. Et aduerte ad legẽ superiorem circa versi. quẽadmodum inquit. ego dubito. Loquit em̃ ibi de eo qui locauit insulã fabricandã, & insula corruit: nã si bene respicis: iste, qui appellat locator, propriè est conductor: ipse em̃ dat pecuniam, & conducit operas alterius ædificantis. Vnde si solum corruit: euenit casus ex parte ipsius cõductoris, qui hic appellat locator: & sic debet teneri ad totã mercedem; vt §. eo. l. sed addes. §. cum quidã. Dixi plenè in l. si vno. §. item cum quidã. §. eo. Sol. Intelligas hic q̃ ille, qui debebat ædificare insulã, postq̃ solum corruit, locauit operas suas alĩ, alĩàs deberet habere totã mercedem: vt §. eo. l. sed addes. §. cum quidam. & §. fin. Venio ad versicu. Nam si vendideris.

1 *Faciens & fieri faciens an pariter teneantur.*

Nam si vẽdideris. Opp. post venditionẽ periculũ est emptoris: vt §. de pericu. & commo. rei vendi. l. necessario. in prin. Sol. dicit gl. fallit hic qñ prædium publicatur. Tu dic, vt l. cõtraria. Ad idẽ opp. de l. Lucius. j. de euic. Sol. ibi casus contingit post traditionẽ: hic ante.
1 Venio ad ver. nã & si. & † nota bene ista verba q̃ pariter tenet faciens & fieri faciẽs, quãdo ipse prohibere potest. Simile in l. fluminum. §. quanquàm. j. de damno infecto, & vide quod ibi not. & sic debet intelligi l. in illa stipulatione, per te non fieri. j. de verbo. obliga. facit §. eodem l. qui insulam. §. j.

1 *Locatio facta ad colendum fundum in certa parte pro indiuiso, quòd tenet.*
2 *Dominus fundi pro certa parte pro indiuiso quòd potest locare totũ locando utiliter.*
3 *Colonus quòd non possit fundum in exfructuare ultimo anno, quòd fructus anni sequentis extenuentur.*

g Cum fundum.[g] Inter socios eiusdem rei si fit locatio alterius anni, habet locum actio ex locato & conducto, & etiam actio quæ ex communione de
h scendit[h], hoc dicit. Nota ex isto §. † quòd consistit locatio
1 ad colendum fundum in certa parte pro indiuiso. Sed con-

a ✠ POMATES. ¶ Qui fundũ. Limita vt ꝓ Alex. cõsi. cxviij. co. pe. vo. v.
b ¶ Potest repelli. Adde Bar. in d.l. emptorem. & d.l. si filio. in fi. & quod ibi dixi post Bal. & per Bal. in l.j. §. quod autẽ ait prætor. de superficie.
c ✠ POMATES. ¶ Legatario. Vide Alex. mod. in l. filio. §. fi. hic allega, † sol. mat. Alex. & alios in l. q absenti. §. j. ff. de acq. pos. Alex. consi. cxviij. secũdo dubio. col. pe. volu. v.

tra: quia opus nõ potest promitti fieri nisi d
certa parte pro indiuiso: vt l. stipulationes nõ diuiduntur. j. de ver. obli. ergo nõ potest locari pro certa parte pro diuiso. Sol. istud esset verũ, nisi conductor haberet potestatẽ ædificandi in alia parte: vel quia dñs, vt hic: vel quia ab alio dño cõduxerat eadem ratione. Puto tn̄ † q̃ ille, qui
2 est dñs pro certa parte, pro indiuiso po-
i test locare totũ fundum,[i] si vtiliter faciat: quia tale negotiũ pro parte expediri non e
potest: vt l. hęredes. §. si vnus. s̃. fami. ercis. dixi in l. si cõmunes ædes. s̃. de nego. gest.
k † Itẽ no.[k] diligenter casum huius §. cõ- f
3 tra conductores, qui in fine anni[l] ita fun-
l dum exfructuãt, q̃ fructus anni sequẽtis corrumpãtur. quod nota & tene mẽti, &c.

1 *Quando quis suscipit in se periculum operis, quòd intelligitur quousque opus approbetur.*
Conductor roncini restituens eum domino, & dominus eum ut sanum recepit: si erat uitium, quòd conductor sit liberatus.
2 *Si Merces fundi præstatur ad mẽsuram quòd periculum sit conductoris, donec mensuretur.*
3 *Casus superueniens quãdo excusat locatorem operarum.*
4 *Quando dominus est in mora mensurandi opus, periculum spectat ad ipsum.* f
5 *Qui suscipit in se periculum quòd per hoc non teneatur de casu fortuito.*

39.

OPUS. Qui suscipit in se periculum operis, tenetur quoad opus approbetur, & qui debet opus ad mẽsurã, tenetur quoad mensure-
m tur, quod intelligitur[m] de periculo saltẽ g
1 culpa leuissima cõtingente. h.d. † Nota diligenter q̃ qñ quis suscipit in se periculum operis, intelligitur quousq; approbetur. Et istud facit q̃ si conductor roncini restituat equum dño, & dñs recepit eum tanq; sanũ: quòd ex tũc cõductor non teneatur. Intellige si dñs sciuerit vitiũ. Secus si in restitutione illa fuerit deceptus. h
& no. in l. iij. §. in hac. s̃. de triti. & l. elegan ter. §. nõ solũ. s̃. de dolo. & per doc. in l. exhibitionis. C. ad exhibendũ. Eodẽ modo intelligitur hic. quod est verũ, si approbatione dñs fuerit deceptus. Secũdò nota
2 † q̃ si merces est præstanda[n] ad mensurã, i
n periculũ est cõductoris donec mensuret: sicut in venditione periculũ est vẽditoris donec mẽsuretur: vt l. quod sæpe. §. si res. s̃. de cõtrahẽ. emp. Sed cõtra hoc videtur q̃ si bene respicis legẽ hãc, hic appellatur locator impropriè ille, qui debet pecu- k
niam, scilicet dñs. Cõductor verò appella tur ille, qui debet operas. propriè ergo di l
ceretur locator operarũ suarum: sed sæpe his vocabulis abutimur: vt l. veteres. §. j. s̃. titu. j. Hoc præmisso † quando aliquis lo-
3 cat operas suas, casus superueniens excu- m
sat eũ, & facit q̃ debeat habere integram mercedẽ: vt l. qui operas. j. eo. & periculũ rei ad eũ nullo modo spectat. Sol. hic non n
debebat operas simpliciter, sed ad certũ opus habebatur respectus quod debebat resultare ex operis. Si ergo opus corruit, nullas operas præstitisse videt: sicut si na-

¶ Venio ad secundã. Nota q̃ colonus nõ tenetur stare in cõductione re in alĩ trãslata. quod limita, vt hic per Bar. Itẽ limita nisi pactum factũ fuerit inter emptorẽ & venditorẽ, q̃ pensiones deberent emptori: vt est text. in l. insulã. in prin. & ibi nota. Barto. j. cod. & ibi dixi.

✠ P. PAV. P. ¶ Apponeretur. vide in simili quæ dicit Barto.

¶ Si fundus in prin. huius l. &c. Vide ad intellectũ huius legis Bal. in l.j. in viij. col. in ver. vj. oppo. C. de sen. quæ pro eo qd̃ interest. & vide quæ dixi post Imol. in l. si filio. §. fin. j. solu. mat. & istũ tex. pro singulari alle. Ludo. in l. si quis arbitratu. circa vltimã col. de verbo. oblig. Adde eundem Ro. cõsi. clxxvij. Bal. consi. ccxvj. iij. lib.

✠ POMATES. ¶ Si fundus. Vide q̃ istum tex. quid dicat Bal. in l. diuortio. in prin. vbi per Iaſ. col. xiiij. ff. sol. mat. & vide Imo. cõsi. lxxxiiij. in vlti. col. Ro. singu. ccccxxxvj. & plene Sozi. consi. lxxxviij.

¶ Cum fundũ. Nota ex isto §. ibi quia dñs. vt hic, q̃ qui est dñs partis pro indiuiso, potest locare totum fundũ si vtiliter facit. Et facit ad no. per Bal. maximè in fi. l.j. C. qui testa. face. pos.

✠ POMATES. ¶ Descendit. Vide Are. consil. cxxvj. facit l. serui electione. §. Labeo. & ibi Alexã. & Bar. de lega. j. Floria. l. Sabinus. ff. communi diui. Areti. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. obliga.

✠ P. PAV. P. ¶ Totum fundum. Vide Areti. in l. duo fratres. ff. de acquirẽ. hære. Alex. in l. serui electione. §. j. ff. de legatis primò.

¶ Item no. in fi. Facit quod no. in l. penul. de vsufru. lega.

✠ P. PAV. P. ¶ In fine anni. Vide Iaſo. in l. si quis nec causam. §. fin. in j. col. ff. si cer. pera.

✠ POMATES. ¶ Intelligitur. Vide ad hoc Roma. consil. ccxcvij.

¶ Merces est præstãda. Quis dicatur conductor vel locator, adde Barto. in l. ij. C. eodem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ✠ P. PAV. P. ¶ Periculum. Istud non procedit qñ per aliquod verbum non posset opponi, nisi importaret casum fortuitum. Casus est singu. in l. Item cum quæritur. ff. locati. secundum Roma. singu. cccc xliij. incip. ru habes. Facit quod dicit Barto. in l. iij. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio. quem vide omnino. Idem dicit Comen. consi. clxxxv. incipi. si Laurentius. in j. col. ad fin.

b ✠ P. PAV. P. ¶ Non solet. Ex locatione tñ in longũ tps vel in perpetuũ transfert possessio naturalis. vide Alex. consi. j. in iij. volu. in iij. col. Vide quæ habes ad Barto. in l. j. ff. si ager vecti. vel emph. peta. a

c ¶ Qui mercedẽ. Vide Pau. de ca. distinguẽtem, & vide not. in l. dñs horreorum. j. eod.

e ✠ POMATES. ¶ Qui mercedã. Vid Roma. singu. xxxi.

d ✠ POMATES. ¶ Reparari. Adde qđ ita consuluit Roma. consili. cccl xxxix. incipien. vt clarius.

e ✠ P. PAV. P. ¶ Locare. Vide Ro. consil. clj. & Alexan. consil. xxxiiij. colum. j. volumi. iij.

e ¶ Locare. in princip. huius &c. Vide hic Pau. de Ca. qui ponit b

f ✠ P. PAV. P. ¶ Dicẽdum est. vide Alexan. consil. xxxij. colum. j. volu. iij.

g ¶ Ius percipiẽdi. Ius percipiẽdi pedagium potest locari. & adde Bald. in l. si ea lege. in fine. C. de vsur. i

h ¶ Si domum. in prin. huius &c. Adde tñ qp c in corporalib⁹ venit etiam impatientia familiæ. tex. est not. in l. is cuius. si serui. vẽ. secundũ Bal. in aut. & qui. in xiij. col. de bo. d authori. iudi. poss. & vide in l. qui insulam §. fina. ſ. eodem. i

i ¶ Si quis cõduxerit. Per Bal. in rub. C. de iure emphy. de locatione facta vno numo &c. do pulchrũ consilium. Adde Car. Zaba. Fulg. Sali. vltimũ i in vo. Petr. de Anch. e

k ¶ Locaui singul. & nota secundum Bal. in l. ij. C. eod. titu. &c.

l ¶ De vitio operis. Sed istud intelligendum est si sine dolo fecit: aliàs non, secundum regulam, cum non debeant contrahentes se dolo decipere. l. sed & si pupillus. §. sed & si aliàs. suprà de inititut. & not. in l. item si pretio. §. quẽadmodum. ſ. eodem, cum simi. &c.

m ✠ POMATES. ¶ Fideiubet. Pro hoc optimè videtur facere textus. l. Græcè. §. post litem. versicu. an ergo. in versicu. totus. ff. de fideiuss. f i

n ¶ Nota pro his. Nota quæstio. de qua vide in l. prima de in litem iurand. & ibi ea quæ dixi adde quod ibi posui. g

uis periit. l. si vno. §. item cum quidã. ſ. eo. Igitur nihil debet habere de mercede. Tertiò no. † qp si dñs est in mora mensurã di vel approbandi opus, quòd tenetur: & ideo sit cautus operarius vt hoc protestetur. Quartò not. † casum expressum quòd suscipere in se periculum, [a] non facit quem teneri de casu fortuito, vt gloss. hic dicit. de quo in l. sed & si quis. §. quæsitum. suprà si quis cau. Dic vt ibi. 40.

SI priusquã. No. ex hac lege à contrario sensu, qp casus superueniẽs non liberat à pœna præcedentis culpę, & sic sufficit ab initio interesse: vt l. qui aũt. §. j. ſ. si qs cau. 41.

VI operas. Locator operarum debet habere mercedem totius temporis, si per eum non fiat. Idem in aduocato. hoc dicit. De materia vidistis plenè in l. si vno. §. item cum quidam. suprà eodem. 42.

NOn solet. [b] Glos. legit istã legem duobus modis. Primo qp si dñs conduxerit rẽ suam: qđ sibi nõ præiudicat. de quo plenè in l. si aliquã rem. de acquir. pos. Secundo modo legitur quando quis rem suam locat alicui: tunc non transfertur dominium. Fallit in l. in naue. ſ. eodem.

☞ *Qui promisit custodiam, quòd teneatur ad artissimam diligentiam, & non de casu fortuito.* 43.

VI mercedẽ. [c] Qui promisit custodiã, tenetur de periculo & dãno dato ab alio, quod potuit per custodiã reparari. [d] h. d. cum l. seq. † Nota qp qui promisit custodiam, tenetur ad artissimã diligẽtiã, & nõ de casu fortuito, sed đ leuissima culpa tm̃. 45.

s ILocatum. Hæc actio concurrit cum actione furti, & lege Aquilia: tñ altera quis debet esse contentus. h. d. cum l. seq.

☞ *Ius pedagium exigendi, quòd locari possit.* 47.

LOcare. [e] Opp. de l. arboribus ſ. de vsufru. & §. minus. Instit. de vsu & habi. Sol. vt in glos. qp illud in seruitutibus personalibus: hic in realibus. Et est ratio, quia seruitutes reales sunt iura prædiorum: vt l. qui aliena. §. si. ſ. de neg. gest. Et ideo non habenti prædium non possunt deberi: vt cõmunia prædiorum. l. j. Vtilitatem eñ prædiorum rescipiunt: vt l. & Attilicinus. ſ. de seruit. rustic. præd. merito ille, qui habet seruitutem realem, non põt eam concedere alteri: quia cohæret prędio suo. si aliter vteretur, non respiceret vtilitatem prędij sui. Secus in seruitutibus personalibus: qa mihi vtilitas est, si possum locare vsumfructũ sicuti ego vtor. Et ex hoc dicendum est [f] qp † iura, quæ cohærẽt, solo, non tñ ad vtilitatem soli vel territorij, possunt locari: vt puta, ius percipiendi [g] pedagiũ. Text. est in l. fi. C. de vectig. & commiss. Dixi plenè in l. cotem. §. fina. de public. & ibi examinaui quando venditor vel locator locat pedagium qui transeat, dic vt ibi plenè dixi. 48.

h SI tibi domum. [h] Damnum datum à seruis locatoris, non venit in hac actione. hoc dicit.

SI hominem. Damnum datum ab homine locato non venit in hac actione, si locatori nil potest imputari. h. d. vide glos. &c. 49.

i SI quis conduxerit. [i] Non valet conductio vno numo. Opp. j. de iur. dot. l. si vsusfructus. Dicit gl. Sol. ibi speciale; quia fit ex necessitate, cùm res nõ est digna mercede maiori: & ideo non habet instar donationis. Et ex hoc sequit qp si quis cõduceret vnã rẽ nõ dignã maiori mercede, tũc valeret cõductio. De quo plenè dixi in l. si qs añ. §. fi. j. de acq. pos. 50.

VM apparebit. Ex hoc contractu possunt constitui duo rei, nec habebunt beneficium diuisionis secundùm ista tẽpora, sed beneficium cessionis sic. h. d. Hodie verò habent beneficium diuisionis, per auc. de duob. reis. in corpore, &c. 51.

s ICui locauero. Potest quis locare quod cõduxerat: & in hac actiõe cõtra non restituentem iuratur in litem. h. d. 52.

SI ignorans. Qui ignorat qualitatẽ personę, non punitur si cum eo cõtraxit tanquã cum quolibet. h. d. facit ad quæstionẽ, qp qui percussit clericũ incedẽtem more laici in habitu seculari, non tenetur. De hoc dixi in l. apud Labeonem. §. si quis virginẽ. j. de iniur. Dic vt ibi dixi, &c. hic non sunt alia dicenda. 53.

EA lege. Pretium appositum pro locatione, non extenditur vt ei noceat. h. d.

k LOcaui. [k] Singularis est. Qui locauit operas suas, vt certum opus faceret, tenetur de operis vitio, siue vna pensio, siue in singulos dies præstita fuerit. Qui autem operas suas singulis dieb⁹ locat, nec ad certũ tẽpus se adstringit, de vitio operis [l] non tenetur. h. d. quem §. nota bene, et dic qp iste singularis est. Item no. qp nõ refert an soluatur vna pẽsio, an in singulos dies. Quod intellige quantũ ad distinctionem huius §. ne conductor de vitio teneat. Secus quo ad alios casus dixi in l. qui insulam. in fi. ſ. eo. &c. 54.

s IDecem. Si in quantitate mercedis erretur, statur voluntati eius qui mercedem recipere debet. h. d. Opp. de l. j. §. si stipulanti. j. de verbo. oblig. Sol. vt in glos. 55.

Q VI fideiussor. Qui fideiubet pro conductore conductoris, non tenetur principali domino. h. d.

1 ☞ *Qui fideiubet in omnem causam, intelligitur sortis & usurarum.*
2 *In contractibus bonæ fidei ueniunt usuræ officio iudicis.*
Officium iudicis non præsupponit obligationem.
3 *Fideiubens pro accusato uel inquisito quòd teneatur etiam ad pœnam, quæ infertur propter negationem maleficij uel solutionis non factæ in terminum.*
4 *Promissor indemnitatis quòd obligetur ad sortem & ad usuram.*
5 *Fideiussor simpliciter acceptus an uideatur intercedere in omnem causam.* 56.

QVæro. Fideiussor qui in omnem causam intercedit, vel fideiubet iudicatum solui, vel indemnitatem promittit, tenetur ad sortẽ & vsuras, etiã officio iudicis venientes. h. d. Vel breuius: Qui fideiubet in omnem causam, tenetur de vsuris, & omni quantitate. hoc d.

1 †Nota qp qui fideiubet [m] in omnem causam, intelligitur tam
m sortis quàm vsurarũ. †Secundò no. qp in contractibus bonę
2 fidei veniũt vsuræ officio iudicis non iure obligationis: & sic officium iudicis obligationẽ nõ præsupponit: vt l. qui per collusionem. §. j. ſ. tit. j. Item dicitur hic, qp qui promisit iudicatũ solui, intelligitur promisisse tam super sorte, quàm super vsu-
3 ra. Quod † est notandum pro his [n], qui tota die fideiubent pro
n accusatis vel pro inquisitis, vt nõ solùm teneantur ad pœnam maleficij, sed etiam ad pœnã, quæ infertur occasione negationis ipsius maleficij, vel etiã solutionis nõ factæ intra terminũ: sed contra hoc facit multum ſ. de in lit. iuran. l. j. & ibi dixi.

Quartò

Universidad de Deusto

habeam in principē,cū tū non habes me in senatorē:vt c.esto subiectus.xcv. diſtin.& dixit Bal.in l.nō erit.de iureiur.arg.illius tex.q̄ si reus nō vult respō dere positionibus actoris nec actor positionibus rei,q̄ tota mora imputatur actori. Vide ibi gl.in tantū q̄ agēs debet probare sed impleuisse ex sua parte,si vult pœnam.arg.l.si pater.C.de actio.emp.& quod ibi Bal. Vide ad prædicta quę habētur in l.qui pēdētē.ſ.de act.empt. & ideo dixit Rapha. Fulgo.in l.filiæ.C.de collatio.q̄ si ago ex empto.& nō dico solutum pretiū,vel nō offero,q̄ non procedit libell⁹. Vide etiā ibi Bald.Facit quod voluit Bart.in l.eū q̄ ita.§.qui ita.de verb. obli.& l.lecta.si cer. peta.& l.exceptionē. de proba.C.& in l.si vnus.§.pactus.de pactis.& Bald.in d.l.si pater.& in d.l.Iulia. §. offerri. Frangenti enim fidē, &c.d.l.cū proponas. Faciat qđ habet in l.qui cū maior. §. si libertus. in ver.ignoscendū est si voluit se vlcisci.ff.de ho. liber.in l. qui fidem.ſ.de transact.Et qđ dixit Bal.in l.cū proponas.C.de nauti. fœno. vbi dicit q̄ si promisi nō inquietare aliquē procedit,nisi causa inquietationis procedat ab eo. Facit qđ voluit Bar.in l.j.§.cùm arietes. si quadrupes pau.fecisse dica.& in d.§.si libertus.& do. Abb.in c.bonæ.el secundo de electio.in c.peruenit.de iureiu.

✠ POMATES. ¶ Nō offendere. Vide Panor.consi.lxj.j. col.volu.ij.& consil. lxij.in fi.eo.volu.Roma.cōsil.ccxj.Alexā. cōsil. lij.volu.ij.j.col. vbi dicit q̄ ista verba, promitto te non molestare, intelligātur nisi illa molestia oriatur ex natura cō tractus. Vide Barb. cōsi.lix.col. viij.vol. j.Felin.in ca.causam quæ.de rescript.colū. xij. Alexā.cōsi.cxiij. col.iij.volu.ij.

¶ Opp. Aliter loquitur Bal.in authē.qui rem.C.de sacro.sanc. eccle.quem hic refert do.Paul.de ca.in fin. huius l.ibi:est autem colonus, &c.qū colonus vel inquilin⁹ non soluens possint expelli:& quo tēpore dicitur cessare soluere,vide no.Bal.in l.edem.& ibi latè de hac materia C.loca.& ibi etiam quādo intelligat istud biennīū.& per Bar. & Imo.omnino in l.vectigalia.§.j.ſ.de pub.

g ✠ P. P A V. P. ¶ Biennīū. Vide Alex.cōsi.cvj.vol.iij.q limitat nisi cōductor iurauerit,vide Mar.Ant.Bannæ in tractatu de virt.iur.colū.v.ver.x. Itē & de intellectu huius §.vide quæ dicit Bar.hic latissimè Ias.in aut.qui rē in iij.col.C.de sacro.sanc.eccle.Et quomodo procedat decisio huius §.vbi adest iuramentū vide Alexan.consi.ccccl xxvij.in vj.col.de quo ſ.

h ✠ POMATES. ¶ Promissio. Vide Alex.cōsi.cxxxj.in j.col.volu.iiij.& cōsi.cxvij.vlti.col.eo.volu.Panor.cōsi.lxxij.ad fi.in j.volu.Bal.in c.quærelā. & ibi Feli.in iij.col.de iureiur.& pulchrè Alex.cōsi.lxxxv.volu.j.& vide etiā eundē cōsi.lxxvj.col.ij.volu.v.& omnino consil.cv.col.iiij.volu.iij.vbi plura aurea deducit Ias.in l.ij.C.de iur.emphy.col.xxxiij.

i ✠ P. P A V. P. ¶ Potest expelli. Tamē nō priuatur in vsum totius temporis,sed solum pro eo anno,quo nō soluit,non pro alijs,si velit soluere. Vide Bal.in c.quærelam.ad fi.de iureiuran.

k ✠ P. P A V. P. ¶ Dominus horreorū. Nota quomodo domus frangit. Istud tū intelligit Sali.in l.ex diui.in fi.C.locati.solū procedere in vilibus personis Idem Bal.in l.j.in prin.C.locati.& ibi vide apostillam,Alex.ad Bal.

l ¶ Cū in plures. Adde Bal.in l.j.C.eo.Et quādo quis teneatur pro custodia,vi-

1 ¶ Quartò nota. Adde Bal.in l.j.C.de his quæ in frau.cre.vbi idē tenet etiam si fuerit renunciatū beneficio de ñ.iniu.quia istud venit ex natura obligationis. & idē Bald.in l.si pro ea.C.man.in xij.q.& ibi hoc ponunt moder.in l.cū eorū. C.de sentē.& no.in aut.præsente.de hæreti.& adde Bar.per istū tex.in l.Imperatores.§.fi.j.de admi.re.ad ciui.perti.& glo.in l.j.C.de cōue.fisci debi.in glo.j. hic alle.& tex.ibi gl. fi.in l.j.C.de decurio. lib.x.Imo plus notāter dicit Bart.per illum tex.in l.pater.in prin.ſ.de dote prælegata.q̄ talis promittens indemnitatem, compellitur suscipere iudicium.quod nō habes alibi.

✠ POMATES. ¶ Quartò not. Vide Alex.cōsil.xxxij.col. j. volu.iiij. & consil. cxxvj.penul. colū.iij. vol.& cōsi.cxiij.volu.iij.vbi dicit q̄ ille, cui est promissa idoneitas,nō potest agere contra promittentē,si abunde pōt conseruare. & vide profine huius legis pulchrū consiliū Ana. consil.lxxvij.& ibi addit.

b ☞ Hic sensus non est bonus iudicio meo. Puto Bart.voluisse dicere: hoc est illud quod ab isto cō sequi nō posses:vt l.si ita stipulatus.§.j.ſ.de verbo. obli. Alexan. Dofæus.

c ✠ P. P A V. P. ¶ Inter locatorē. De effectu huius promissionis, & qd debeat in specie fieri, vide Alexā.consil.ccccl xxiij.in ij.col. Item q̄ colonus vel inquilinus possint per dñm propria authoritate expelli: vide in Bertach. in verbo emphyteuta solū debet. in ij.col.quod ibi addidi,& ibi etiā quid si possessio reperiatur penes tertium.de quo etiā in l.si quis conductionis.tit.eo.

c ¶ Inter locatorē. In prin.huius §.istum §. allegat Bar.in l.cum mota.C.de transact. vbi vide in prin.

✠ POMATES.

c ¶ Inter locatorem. Nota q̄ ex isto §.potest sumi regula q̄ vbi aliquis vult petere aliquid ex aliquo cōtractu, debet ante omnia probare se adimpleuisse oīa deducta in cōtractu ex sua parte.Barto.cōsi.xij.col.j.volu.ij.Item nota q̄ non adimplenti non est adimplendū.Quod procedit,etiā si interuenisset iuramentum:vt est tex.& ibi not.Bal.c.peruenit.de iureiuran.

d ¶ Et facit ad multa. Et adde quod not.in l.Iulianus verū debitorē.ſ.de condi. indebi. Itē facit ad id quod no.dicit Bal.in l.j.in vlti.col.C.de vsufruct.& c.in eo.prin.ibi:si per partē aduersam omnia seruātur,&c. Et oīa bene dicit Bal.in c.j.in tit.qualiter do.feudi proprie.priue.q̄ qui nō facit quod debet,nō recipit quod oportet. Ista enim est natura pœnarū,siue legaliū,siue cōuentionalium: quia liquida debet esse causa vt pœna petatur,per illū tex.& no.in l.nō erit.ff. de iureiuran. In pœnis enim liquidis sana debet esse probatio.l.in testamento. la grāde de cōdi.& demon.Bene facit lex,cū par delictū.§.illi debet.ff.de regu. iur.& ideo semel habui consulere q̄ cū agēs ad pœnā,fecerit aliquod pœnale, vt in pœnā reincideret:quia nō adimpleuit contractū ex parte sua,sequitur q̄ non potuit agens petere pœnā.Et ideo bene dicit Pau.Apostolus,Probet autē se ipsum homo,& sic de pane illo edat,& de calice bibat.Bene facit d.§.offerri. Ille enim,qui pœnam petit,debet esse extra omnē culpā.l.cū pater.§.libertis. de lega.ij.Facit quod voluit Inno.in c.mandatū.de rescrip.Cuius dictū sequitur Bal.& Sali.in l.cū proponas.C.de pact.Frustra enim qs implorat auxiliū, quod ipse nō seruauit.c.ex eo.de reg.iur.in vj.& in c.frustra.eo.tit.facit quod voluit Bal.in authen.dos data.C.de dona.ante nup.Quomodo ergo,inquit,te

Quartò no.[a] q̄ ille †qui promisit indemnitatem,obligatur ad sortem,& ad vsurā. quod no.facit C.si ma.indemni.pro.l.j.& ij.Et aduertendū est q̄ iste,qui indēnitatē promisit,differt ab alijs fideiussoribꝰ. Nā hic etiam secundū iura antiqua nō poterat cōueniri,nisi discusso principali.Hoc enim ipsum verbū sonat,promitto indēnitatē[b]:hoc est illud q̄ ab isto cōseruare nō ☞ posses:vt l.stipulatus.§.j.ſ.de ver.obli. & C.de sen.quæ sine certa quātitate.l.j. & C.de cōue. fisci debi.l.j.lib.x. Vltimò gl. hic tractat †materiam vtrū fideiussor simpliciter acceptus videatur intercedere in omnē causam. Et ista est materia l.cētum Capuæ.ſ.de eo quod cer.lo.dic vt ibi. Et gloss. hic distinguit omnes casus clarè & apertè:q̄ aut fideiussor intercedit in sortem tantū,&c.quam glo.vide,&c. 1

☞ *Promißio nō petere reductionem ad arbitriū boni uiri,quod poterit tamen peti,si iniquè fuerit arbitratus.*

Promißio non exhæredandi filium intelligitur,nisi causam exhæredationis dederit.

Promißio de non offendendo,intelligitur nisi causam dederit.

In contractibus, in quibus ultro citroq; promittitur, quis non tenetur ad pœnam cum effectu,si omnia non sunt seruata per partem.

Colonus quod non debeat expelli intra biennīū, & quando intra triennium. 2

Inter locatorem. [c]Promissio de non expellēdo,intelligitur si colonus in solutione pensionis per biennīū nō cessauerit.h. d.Quod nota & est optimus.§.& facit ad multa,[d] scilicet promisi sub pœna nō petere †arbitramentū reduci ad boni viri arbitriū:quod si fuerit iniquè arbitratus, q̄ reducere possim:qa debet itelligi,si æquè fuerit arbitratus:vt hic,& l. si libertus. de oper.liber.& per Dy.in c.sciēti.extra, de reg.iur.lib.vj. Dixi plenè in l.societatē.§. arbitrorū.ſ. pro soc.Itē si promisi filiū nō exhęredare,intelligit nisi causam exhæredationis dederit vt l.quidā cùm filiū.ſ. de ver.obli.Item si promisi te nō offendere,[e] intelligit nisi causam offensionis cōmiseris.vt l.qui seruū.ſ.de ver.obli.Et generaliter notandus est iste §.ad oēs cōtractus, in quibus vltro citroq; aliquid promittitur vt quis non teneat ad pœnam cū effectu:si p aduersam partē omnia seruata nō sunt.facit l.Julian⁹.§.offerri.ſ.de actioni. 2 empti. †Item nota q̄ colonus nō debet expelli intra biennīū.facit ſ.eo.l.cùm domini. f A d istud opp.[f] C.de iur.emphy.l.ij. glo.nō declarat plenè istam materiam, & ideo dicas. Aut loqueris in emphyteuta, aut in simplici colono. Primo casu aut est emphyteuta priuati: & requirit q̄ cesset per triēnīū:vt l.fi.C.de iur. emphy. aut est emphyteuta ecclesiæ:& tunc sufficit biennium: vt C.de sac.san.eccle.authē. qui rē. Aut loqueris in simplici colono:tunc aut est facta promissio de non expellendo: & tunc non potest expelli,nisi cessatū sit per g biennīū:[g] vt hic. Aut hæc promissio[h] nō h est facta:et tunc aut colon⁹ vel inquilinus est præsens,& etiā cessat soluere:& tūc statim potest,expelli[i],vt C.eod.l.ædem.& ſ. i eod.l.penul.in prin. Aut est absens,ita q̄ nō reperitur:& tunc debet expectare per biennium,vt l.cùm domini.ſ.eod.

Paulus. Aliàs incipit,seruus. Aestimatio facit transire periculum rei in accipientem.h. d. Vidistis in l. cùm fundus.ſ.eodem et vidistis in l.j.ſ.tij.& tenementi hanc l.pro bestijs,quę dantur mezadro æstimatæ,&c.

1 ☞ *Locator domus quando teneatur ad custodiam.*

2 *Qui marces in horreo ponit, si ibi ponit custodes,an uideatur renunciare custodiæ debitæ per dominum.*

3 *Qui habent notitiam domus quòd sint suspecti quādo domus frangitur:& tales possunt torqueri.* c

4 *Vicini possunt capi per officiales,quando maleficia occulta committuntur.*

k **Dominus horreo.** [k] 57

Dñi horreorū non tenent de effractura, nisi custodiā promiserint:custodes tñ exhibere tenent. q̄ not. Oppo.ſ. eodē l l.cùm in plures.[l] §.fi.Sol. Qñdoq; †qs locat totā domū:et tunc sine dubio ad custo 1 diam nō tenetur:vt in l.cōtraria.vnde domini qui habēt apothecas suas in plateis & locāt eas:ad nihil tenent. Qñq; qs non locat totā domū, sed ipse retinet eā: in ea tñ domo sunt certa loca horrea fortè vel f cameræ,in quibus alij venientes reponūt merces suas, & dñs pro hoc aliqd recipit ipso dño vel alio retinente clauem totalis domus:tunc loquitur ista lex:quo casu gl.distinguit hic optimè.si nihil est dictū,

Universidad de Deusto
Biblioteca

de Bal.in l.ex diui.C.eo.

a ¶ Reciperent. Caupo tenet de leuissima culpa.idem tenet Bal.in l.certi.C.cod.

b ¶ Ex ista l. Vicini sunt suspecti,adeo ꝙ possunt torqueri de facili.& vide Bal. in l.j.C.e.& adde Bar.in l.j.ad fi.ff.fur.ad.nau. Adde qđ voluit Bal.cō.cccexlvj.

b ❧ POMATES. ¶ Ex ista lege. Vide Roma. cōsi.viij. Pau. de ca.consi. cccxxvj. colum.iij.in tertio dubio.

c ¶ In conducto. Not. de expēsis factis abinquilino: & de hoc ēt qđ in emphyteuta,vide Bal.in l.j.C. de iur. emphy. & quę habētur in l.colon⁹.in prī. & qđ ibi glo.& Bar. ff.eod.& Bald.in d.l.j. limitat hæc dicta.

d ¶ Cum dñi. in princ. huius l.&c.qñ cōductor nō apparet,vide Bal.in aut.quę res.C. de sac.san.ecc.in fi.& Bal. in l.ædē. C.eo.in ver.opp. exceptio casus huius l. non licet dño rimari in domo inquilini, vt no. Bal.in l.certi.in princ.C.eod.

e ❧ P. P A V. P. ¶ Item no.vide Ale. consili.cxxxj.colum. prima volumi.iiij.

f ¶ In operis.in princi. huius &c.adde Bald. in l.arbores.§.j.per illum tex.de vsufru.& Bald.in l.j. in vij. col. versic. quæro quid in contractibus. C. de his quæ pœ.no.

f ❧ POMATES. ¶ In operis. vide per illum text.quid dicat Bal.in c.j.§.ad hæc.in ti.hic finit l.Corradi.

g ¶ Dictioad,facit modum. Quid in snia,vide in l.cum eorū.C.de senten. & facit ad no. qōnē Bal. Io.de Imo. in l.fideicōmiss.de le.j.

h ¶ Verum est. Nota dictionem maximè: quia vult idem esse, etiam si non esset implendum de alia pecunia. Et ita tenet Ioā. de Imol. in l. Mutianę. de cond.& demō.

i ❧ P. P A V. P. ¶ Martius. Adde circa istam materiam quòd locans operas suas dietim pro conficiendo opere tenet omnino de refectione operis si opus corruat vide Cremen.singul. lxxxij. vide in l.& ideo.de verbor. obliga. per Barto.& alios de materia.

k ¶ De l. & ideo. Quādo autem ædificans teneatur de vitio operis,vide singul.in l.ea lege. §. locaui.ff. eodē. Adde Roma.consilio ccxxvij.

l ¶ Hęc lex inducitur. Adde l. pecuniam.& quod ibi per Baldū post gloss. de condit. ob caus. & per Imol. in l. si ita stipulatus essem abste. de verb. obliga.per Specul.in titul.de salario.§. fin. versicul.j. per Ioann. Andr.in regula,contractus. in mercu. quā allegat ibi Pau. de ca.vt hic per eum.

vel dixit se nolle teneri de custodia: tunc ad nihil tenetur,nisi vt custodes exhibeat ita loquitur hic. tenetur tamen secundum glo.quando nihil dicit de dolo & culpa lati ex natura contractus locationis & cōductionis: sed putarem eos magis teneri etiā de leuissima à simili, put dicimus de nauta, caupone & stabulario, vt ff.nautæ caupo. stabu.l.iij.§.ex hoc edicto. & hoc est verū si isti reciperent[a] res ad similitudinem nautę cau.stab.tunc ēm vident custodiam rei ꝓmittere,quę ꝓmissio facit eum teneri leuissima:vt l.qui mercedē.ff.eo.sed si illo mō res reciperet:tūcverū dicerer gl. qđ tenet de leui tm. Si verò casum fortuitum ꝓmisisset:spāliter tenet:vt l.si qs fundum.ff.eo. & dixi in l.sed & si qs.§.quæsitum.si qs cau. & ibi plenè dixi. Quæro qd† si ille,q merces in horreo ponit,apponit ibi custodes,vtrū videat renūciare custodiæ debitæ per dñm horrei.die vt l.sivt certo.§.si de me.ff. cōmo. & scdm prædic. debet intelligi.C.e.l.j.& l.ex diui pij. Vlt. no.† ex ista l.[b] ꝙ illi qui hñt notitiam domus,sunt suspecti qñ domus frangitur,vt hic,ꝓpter ędificiorū notitiā. & ideo tales personę de facili possunt torqueri ad inuestigationem veritatis,vt hic.Et ideo† officiales quando committuntur maleficia occulta consueuerunt capere vicinos, à quibus verisimiliter potest declarari veritas. Ad quod facit lex si ita. in fi.ff.de fun. instru.& hoc tangit ibi Iacob. de Aretio.

a

In conducto. [c]Quod inquilinus expendit in meliorando domum,potest repetere à dño.h.d.

Qui contra. Qui rem conductā deseruerit ante tempus, domino ad interesse tenetur. hoc d.

☞ *Quando conductor non apparet, domus conducta debet aperiri, & eius massaritiæ discuti & describi coram vicinis.*

Item notarius publicus ad hoc dari debet à rectore petēti

Conductor non expectatur biennio quando de sero ingressus fuit domum, & de mane non reperitur, & tunc domus aperitur. 58.

Cvm domini. [d]Si conductores non apparēt, nec soluitur per biennīū, possunt domus & horrea aperiri: & quæ ibi sunt corā publicis personis describi.h.d. quem casum not. † Nota qñ conductor non apparet,debet domus aperiri,& eius massaritiæ discuti & describi corā vicinis:pōt etiam coram publicis personis. quod tenemenți: quia similes casus sæpe occurrūt. † Item no.[e] qñ petitur notarius publicus à rectore ciuitatis debet ei dari ad hoc qđ etiam not.quia sæpe occurrunt similes casus.Item nota† ꝙ debet expectari biennīū.qđ est verum,qñ constat ꝙ conductor absentauit se. Si ēm visus fuit ingredi domū de sero,& de mane non reperitur: tūc intra modicū tps debet aperiri: quia fortè est infirmus,vel est mortuus,& iacet ī domo.& cōtigit de quodā scholari huius ciuitatis:arg.l.j.§.j.ff.de ser.fug.& l.requirēdi.C. de ser. fugit.&c. 59.

Vidomum. Damnum contingens ex humore præstito parieti per terrā apposita,per actionem ex locato purgatur.h.d. 60.

Insulam. Pactum ꝙ pensiones debeātur emptori,intelligit de debitis venditori.h.d. Vidistis similes ff.tit.j.l.si mercedem. Not. ꝙ hoc pactum prodest vt emptori teneatur conductor:aliàs secus:vt l. qui fundum.ff.eo.&c.

f **In operis.** [f]Breuitas termini non vitiat contractū bonæ fidei.h.d.quem casum no. Opp. ff.de eo quod cert.loc.l.iij.§.si quis ita.Sol.Breuitas spatij vitiaret cōtractum stricti iuris:vt ibi:nō contractū bonę fidei,vt hic:nec dispositionem testamenti,vt l.si mihi & tibi.§.j.ff.de leg.j.Ratio,qui habet instar bonæ fidei,vt l.in minorum.C.in qui.causis in integ.rest.non est necessaria,&c.

1 ☞ *Dictio ad,facit modum.*

Quidam. Si conductori promittitur pecunia ad opus potest illam primo petere si satisfit de expēdendo illam in opere.h.d. Opp.ꝙ pecunia debetur demum opere facto:& sic impleto contractu ex parte sua: vt l.ædem. C.eo.& l.sed addes.§.si quis cùm in annum.ff.eo.& ea.l.fi.& l. qui insulā.§.pe.Rñ.hic nō loquit de mercede, sed de pecunia quæ promissa est ad refectionem,hoc est,vt reficiatur.Ista ēm

1 dictio† ad,facit modū[g],vt l.quibus diebus.§.Termilius.ff. de condi.& demō.Et ex hoc no.ꝙ sicut in vltimis voluntatibus relictum sub modo potest peti prestita cautione de implendo modum,vt l.si tibi.ff.de leg.iij.& d.§.fi.ita etiam in contracti-

h bus,quod hic maximè verū est[h] cū modus implendus sit de pecunia quæ datur:quoniā sine ea non potest fieri refectio.facit l.huiusmodi.in prin.de leg.j.Et sic ex hoc apparet ꝙ hæc lect. nō facit ad quęstionē illā,vtrū in cōtractibus inter viros sit locus cautioni mutianæ:qa illa habet locū in cautionib⁹ de nō faciēdo:sed hic loquitur in cautionibus de modo implēdo. de quo dixi in l.Mutianæ.ff.de condi.& demon.&c.

1 ☞ *Qui conduxit opus faciendum,quod faciendo partem non liberatur.*

2 *Si pars operis corruit,conductor debet habere integrum tempus ad refectionem.*

3 *Pars operis quæ corruit,cuius expensis refici debeat.*

4 *Medico qui curauit podagram,si postea redijt infirmitas,an debeatur salarium.* 61.

i **Martius.** [i]Casus contingens in parte operis facta, cedit ad periculū locatoris,nili culpa conductoris intercesserit.h.d. Opp.de ser.vrb. prædi.l.eum debere.Gl.soluit optimè hic:quia ibi debebat perpetuam seruitutem:hic ad tempus. Secundò opp.de l.& ideo[k] ff.dever. oblig. Sol.gl.dicit ꝙ ibi opus corruit culpa ædificantis: hic sine culpa.Istud est diuinare,licet cōiter omnes teneant. Tu dic ꝙ illa lex loquitur in casu quo ista:tamen per illā declarat

1 & gl.ista.Sciendū est igitur ꝙ ille† qui cōduxit opus faciendum, faciendo partem non liberatur: quia dicitur obligatio indiuidua:vt ff.de verb.oblig.l.stipulationes non diuiduntur. & in l.in executione.§.fecūda. Debet ergo adhuc facere totū

2 opus,sed dubitat de duobus.Primo,† post ꝙ pars operis corruit an debeat iterū habere integrū tēpus ad refectionē totalis

3 operis.Et videt ꝙ sic:vt l. cōtraria. † Item dubitat cuius expēsis.Istud declarat hic:qa de ea parte quę corruit,periculum fuit dñi in totū:vnde illa pars reficit de pecunia dñi:cū periculum sit eius:residuū facit ipse vigore primæ conductionis.per

1 hāc l.cōiunctā cū illa. Vltimò hæc lex inducit[l] in argumentū

4 † ad quæstionē de medico q ꝓmisit aliquē curare de podagra et ipse liberatus est aliqbus diēb⁹,et postea reuersa est infirmitas:an debeat habere totū salariū. Et gl.arguit pro & cōtra,et bene.Tu distingue sic:Qñ ꝙ ꝓpter curam adhibitā à medico infirmitas & eius causa cessauit:& postea ex noua causa superuenit infirmitas:tūc medicus debet habere salariū:qa de præsenti infirmitate videt cogitasse,de qua est sanatus.Ita loquit argumentū factū in vltima parte gl. Qñ ꝙ infirmitas seu eius causa nō fuit curata,sed visa est aliqualiter cessare: & tūc non curauit eā, & ideo nō debet habere salariū : & sic loquit arg. factū in prima parte gl.Aut de hoc dubitat:& tūc aut *infirmi*

tas re

tas reuersa est de proximo,& videtur ex prima causa,& nō debet habere salarium. si ex interuallo:& tunc de nouo & ex noua causa:vt l.plericq;.j.de rit.nupt.& de diuor.l.iij. vel iiij. &c.

1 ☞ *Qui conduxit magnam domum tempore pacis ut ibi faceret hospitium:si guerra superuenit,& mercatores non transeunt,an fiat remissio.* 62.

a Vm in plures.[a] Si domus non potest habitari, vel ad habitandum locari:debet fieri remissio mercedis, nisi alia æquè cōmoda
b præstetur.h. d. Sed quæro[b] de facto quod accidit in ciuita-
1 te † Eugubij: Tēpore pacis quidā cōduxit magnas domos intētione & ꝓposito tenēdi ibi hospitiū:superuenit guerra, propter quā mercatores et similes ad dictā ciuitatē accedere nō poterant:quęrit vtrū cōductori debeat fieri remissio mercedis.et videtur ꝙ non:quia fructuū exiguitas nō inducit remissionē: vt ſ.eod.l.ſi vno.§.cū quidā.sed ex ista domo percipit fructus,
c licet exiguus: quia pōt habitare ipse cōductor & familia sua:[c] ergo ꝓ hoc remissio nō debet fieri: qa in nulla parte istius tituli reperit ꝙ conductori domus fiat remissio,qñ ipse potest cōmodè habitare,& etiā aliqualiter incōmodè:vt ſ.eo.l. habitatores.sed hic pōt habitare cōmodè magis quàm si venirent hospites:ergo nō debet fieri remissio.In cōtrariū videt casus hic, ꝙ locator tenet nō solū ꝙ ipse cōductor frui possit,sed ꝙ possit alteri locare,vt hic: & iste non pōt alteri locare,quia nemo venit:ergo debet fieri remisio mercedis.Quid dicendū? Rñ. ꝙ tūc debet fieri remisio mercedis,qñ ex re locata nullus fructus percipitur:vt dixi plenè in l.ſi merces.§.vis maior. & l.ex
d conducto.§.ſi vis.& d.l.ſi vno.§.fin.ſ. eo. Examinemus[d] ergo hoc vtrū impediatur percipere aliquos fruct⁹.Ad ꝙ sciendum ꝙ fructus fundi non dicunt sola ea q̄ ex fundo percipiunt,sed etiā ea q̄ fundi occasione percipiunt:vt puta,si esset fundus,in quo nullus alius fructus nasceret,sed ibi capiebant feræ,& aues,& similia:tūc dicerent fruct⁹ aucupationis & venationis: vt l.itē ſi fundi.§.aucupiorū.ſ.de vſuf.Ita in proposito,aut ille qui cōduxit domū,cōduxit eā causa habitationis suæ,licet cogitaret etiā sic ibi alios hospitari:& tunc qa fuit cogitatū inter eū & dñm solū de fructu habitationis, & ꝙ illam habitationē habere potest,nō debet sibi fieri remissio mercedis:vt ſ.eo.l.habitatores.Aut fuit facta locatio ad tenendū ibi hospitiū, & sic fuit cogitatū de fructu,qui percipiuntur ex illo ministerio: & ille cōductor magis habitat ibi ad præbendum ipsum ministe-
rium,quā suæ habitationis gratia,sicut colonus fundum:& tunc debet fieri sibi remissio mercedis, quasi sterilitas superenerit,cū nullū fructū percipiat. Magis enim haberet necesse expēdere in tenēdis famulis & in fulcimentis q̄ sunt in hospitio necessaria,quā esset habitationis cōmoditas:ideo debet ei fieri remissio mercedis:vt d.l.ex cōducto.§.ſi vis.& l.ſi vno.§. cū quidā.& l.ſi merces.§.vis maior.& ꝙ ibi dixi ſ.eo.Aut de hoc
e dubitatur[e]:& tūc ex qualitate domus cōductæ, qa cōsuetum
f est[f] ibi teneri hospitiū:vel ex qualitate personæ cōducētis, qa est hospitator, vel pro sua habitatione non conduceret ita magna hospitia vel ædificia,& similia:tūc isto casu præsumit actū esse ꝙ hospitandi cā conduceret,& sic ei deberet fieri remisio mercedis:vt l.dñi prędiorū.C.de agri.et cēſi.l.excepto.C.eo.et l.ſi merces.§.ſi vicino.ſ.eo.& j. de re.iur.l.semp in stipulationibus.Nec obstat ista lex:qa sufficit ꝙ possit locari ex parte rei, hoc est,ꝙ res sit apta ad locādū.i.ꝙ impedimentū nō veniat ex parte locatoris vel rei locatæ,vt est in casu ꝓposito : lex nostra verò loquitur, qñ impedimentū venit ex parte rei locatæ, &c.

1 ☞ *Quando unus conuenitur ex facto alterius, ille prius debet conueniri sumptibus conuenti,nisi sit multum difficile.*

g Vestimēta.[g] Qñ vnus cōuenit ex facto alterius principaliter delinquētis:potest petere vt principalis primò conueniatur, vel qđ contra ipsum actiones sibi
h cedant[h] quod in arbitrio iudicis erit.h.d.quē casum nota quia nescio alibi ita bene declaratū. Habemus alibi expressum, qđ antęq; agat de delicto cōtra aliquē ciuiliter,accusari potest criminaliter principaliter delinquēs:vt C.vbi ciui.act.cri.l.j.& j. ad Carb.l.ij.& no.ꝓ gl.C.de fid.instr. l. fi.sed quod prius cōtra vnū ex delicto ciuiliter,vel rei vēdicatione agat, quam contra aliū agatur ex cōtractu,hoc nō reperitur alibi nisi hic. Item habemus quosdā casus de iure antiquo,in quibus prius peruenitur ad principalē, quā ad eū, qui tenetur a
accessoriē: vt in plurib⁹ tutorib⁹, & administratoribus,& similib⁹. qui casus habēt oēs suas rōnes separatas. Sed ex isto tex. habemus regulā † ꝙ quandocunq; vnus
1 conuenitur ex facto alterius: ille prius debet conueniri sumptibus conuenti,nisi sit multū difficile:et hoc arbitrio iudicis.pro hoc l.vnde quæritur.circa prin.ſ.cōmo.secundum vnam lectu. quæ lectura probatur hic:nec hoc tibi ibi allegaui,&c.

k Lege dicta.[k] Permutatio operis facta locatore volente,petitionē mercedis nō īpedit.hoc dicit.

Mandaui. Si dolus aduersarij dedit cām cōtractui, pōt cōtrahēs pœnitere,& ꝙ dedit repetere.h. d. Vel dic ꝙ hic loqtur de dolo, q̄ incidit c
in cōtractū. Opp. in cōtractibus noīatis nō est locus pœnitētiæ : qa solo cōsensu ꝓficiunt: vt l.iuris gentiū.in prin.ſ.de pac. Sol.illud cōtingit ꝓpter mēdacium cōductoris. Itē opp.ꝙ tūc nō debet agi actione ex eo cōtractu:sed actiōe de dolo. Sol. quidā intelligūt ꝙ siue dolus dat cām contractui,siue incidat in contractū:habet lo e
cū actio ex ipso cōtractu.Tu dic,hic loquitur de dolo incidenti in cōtractū.Volebā em ædificare,& sic præcesit voluntas. & postea cū interrogauerim ꝓ quanto fieri pōt,dixisti minus quam esset: & ad hoc interuenit dolus.& si fuit dolus incidens: meritò purgatur per actionem ex eo contractu:vt d.l.& eleganter.in prin.

Mesem. Colonus nō potest cōdictione furtiua agere,sed pōt agere cōtra dñm vt agat.h.d.quem casum no.quia fortis est. Et no. istū modū f
agēdi:ago vt agas.de quoī l.Iulian⁹.§.pe. ſ.ti.j.dic vt ibi. Opp.de l.ſi apes.§.fi. j. de fur.Gl.soluit ꝙ hic loquit in partiario co- g
lono:ibi in eo q̄ numis colit.Ista sol.nō est vera.nā si esset partiari⁹ colonus, nō ageret ex cōducto,sed ꝓ socio:vt l.ſi merces. §.vis maior.ſ.eo.Dic ergo ꝙ hic loquit in h
eo qui colit numis. Non obstat l.ſi apes. quia ibi pōt agere actione furti,nō condictione furtiua : quod declara vt ibi plenè i
dixi:& etiam dicit Iaco.de Aret.

l Locator.[l] Propositū in mēte retētū pti non expressum nil releuat.h.d.Quod no.pro materia ꝓtestationis.Cy.in l. pacta nouissima. in j. q. C. de pac.intelligit istū §. q̄ solū ꝓpositum fuit in mēte retentū,nō aūt expressum.& ita ponit casum . Potes intelligere etiā qđ fuit expressum,nō aūt in pñtia partis quę ex hac declaratione seu ꝓtestatione pote l
rat lædi:aliàs secus:vt in l.ſi. §. itē ſi prædixerit.ſ.nau.cau.sta.& plenè dixi in l. non solum.§.ſi.de noui oper.nun.circa protestationem declaratiuam voluntatis,&c.

m Seruum.[m] Ex contractu serui tenet dñs de peculio,& de in rē verso.Ex cōtractu aūt ꝓprio tenet secundum qualitatē culpæ cōmissæ per eū.h. d. n
No.distinctionē huius §.aut locaui tibi vt seruū simpliciter,aut vt mulionem,&c.

n Vehiculum.[n] Passagium,ꝙ soluitur pro vehiculo

a ✠POMATES. ¶ Cū in plures. vide Imo. cōsi. lxxix. Ro. cōsi. ccccxxxij. vbi ꝓ hāc legē & alias decidit ꝙ si cōduxi ꝑdia ꝓ nouē annos, & nō potui illis vti per certum tps,ꝙ nihilō minus tenebor ad pēsionē pro reliquo tēpore quo potero vti.& ibi ponit multa ad ꝓpositum notanda.

b ¶ Sed quæro. Ad hoc facit ꝙ no.Bar.in l. j. ſ fi.C. de iure emphy. & vide Bal. in l.licet C.eo.in iij.q.per Can. in c.propter.extra,eodē.Adde pulchrè Petrū de Anch. consil. mihi ccccliij.

✠ P. P A V. P. ¶ Familia sua. vide Aret.consil.lij. Iaſ.in l.j.col.xxiij.C. de iure emphy.

✠POMATES. ¶ Examinem⁹. Vide Ro.cōſi.clxxv. Alex. cōſi.clxx.col. pe.vol. ij.& cōſil.cvj.in ante pen.col.vol.iij.

¶ Aut ā hoc dubitaſ. No. ꝙ si sum artifex, & conduco domū:in dubio intelligor conducere vt ibi possim artem meā exercere. Et adde gl. no. in c. j. in verſ. ad fœnus. de vſur.in vj.facit l.plenū. §. equitij.j.de vſu & hab.l.triticū.& ꝙ ibi not.de ver.obli.et quod not.in l. ita ſtipulatus. circa fi. eod. tit. adde Bal. & Roma.consi.x.

✠P. P A V. P. ¶ Cōsuetū est. Vide Alex. cōſi.ccl.col.penul. & cōſi. clxxvij. ✠POMATES. ¶ Vestimenta. Vide Alex. in l. ſi vt certo. §.ſi duobus.ff. cōmo. & Imol.consi.lxxix. ✠POMATES. ¶ Cedantur. Vide Aret.consi.lij. in j.& ij.col. ✠POMATES. ¶ Qūcūq;. vide Im. cōſi.iij.colū.v.vol.ij. ✠POMATES. ¶ Lege dicta. Vide qđ per istū text.dicat Ro.sing.iiij.

✠ P. P A V. P. ¶ Locator. vide circa intellectū Are. i l. Titia.§.idē respōdeo. ff.de ver. obli. Iaſi l. nō solùm §.fi.co.xvij. ✠POMATES. ¶ Locator . Ad intellectum huius §. vi de quæ scribit Areti. post Imo. in l. Titia. §. idem.ff. de ver. obli.

¶ Seruum. Hūc tex. alle. no. Bar.in l.j. in xj.colū.C.de sen. quæ pro eo.&c.

¶ Vehiculum. Item facit ad not.q.de qua per Bald. in l. acceptam. in xv. q. C. de vſu. & Bart. in l. j. ff. de ali.leg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Colonus. In princ. huius l. &c. De expẽſis factis per colonũ vide qd̃ dixi in l dñs. §. j. ſ. eod. Adde tu ad Bar. hic Pau. de Caſ. in l. ſeruitutes. ff. d̃ ſeruit. & doc. in l. emp. ff. de rei vẽ. Pau. de Caſ. in cõſi. cclxxviij. incip. viſo pũcto ſupra ſcripto. in ij. parte conſiliorum nouorum, & noui. Papienſes in l. j. col. iij. in princip. C. de iure emphy. 3

b ✠ POMATES. ¶ ſ. eo. Vide concordata per Iaſon. in l. quòminus. xxiiij. col. ff. de flumi. 4

c ✠ P. P A V. P. ¶ Poteſt expelli de fundo. Vide Ale. cõſi. cxxxj. col. j. volu. iiij. a

c ¶ Expelli de fundo. Sed vtrũ ppria autho ritate, & qd tunc in emphyteuta vid̃ Pa. de Caſ. hic, qui alleg. Part. in aut. qui rẽ. C. de ſac. ſanc. ecc. & ibi doc. & in l. ij. C. de iure emphy. Add̃ qñ colonus poſſit expelli, & qñ dñs teneat cõpenſare fructus pẽdẽtes & collectos, Bal. conſj. cxlvj. iij. volu. 1

d ✠ POMATES. ¶ Vltimò. vide Are. in l. ſenatus. §. Marcellus. ff. de leg. j. & Are. cõſi. lv. Alex. & alios in d. §. Marcell⁹. Pau. de Ca. cõſil. cccxxvj. in ij. dub. pulchrè per Soc. cõſ. xv. col. v. vbi ſignãda põit circa h. d

e ✠ P. P A V. P. ¶ In ſimplici colono vide Are. in l. cætera. §. Marcellus. de leg. j. in ij. colum. vbi ponit qũo eſſet dictũ in inueſtitura ad numerãdum, an idẽ eſſet qñ in emphyteuta. Item vide in prin. Are. in l. ſi qs rem. de acq. poſſ. & in vtroq; qd̃ dicit Bar. hic vide ẽt Pau. de Caſt. conſil. cclxij. in noua impreſſione nouorum ad fi. e

f ¶ Meliorationes nõ repetit. Vide Bald. in rub. C. de iur. emph. in prin. & qd̃ no. Bar. in l. j. circa mediũ, ff. de ſuperfi. Adde Pau. de ca. cõſil. cxlviij. Abb. conſil. lxxvij. ij. libro. f

g ✠ P. P A V. P. ¶ Aeſtimatio. Vide circa iſtã materiam multa p Iaſ. & alios in §. actionum. in gl. in verbo, pro æſtimato. de actionibus. g

ſoluit dñs vehili: qd̃ verò ſoluitur pro rebus ibi poſitis ſoluit dñs rerũ. h. d. Quod not. qa facit qd̃ p mulo debet ſoluere dñs muli, niſi cõſuetudo aliter ſe haberet, &c.

Rerum. Locator totorum horreorum de cuſtodia non tenetur. hoc dicit. Dicvt dixi in lege dominus horreorum. in princip. §. eodem, &c.

☞ Colonus poteſt facere expenſas utiles & neceſſarias.
Colonus propter penſionem non ſolutam poteſt de fundo expelli.
Licet colonus expellatur, tamen conuenitur ad penſionem debitam.
Colonus licet expellatur ob non ſolutam penſionem: tamen repetit expenſas.
Emphyteuta eiectus propter non ſolutum canonem quòd non repetat meliorationes.

Colonus. [a] Etiam qui eĳcitur propter penſionem non ſolutam, repetit expenſas vtiliter factas. h. d. quem caſum no. ad multa. † Not. q colonus poteſt facere expenſas vtiles & neceſſarias ĩ re cõducta. Vidiſtis in l. dominus. §. j. ſ. eod. [b] † Item nota q colonus propter penſionem non ſolutam põt expelli de fundo. [c] Dixi in l. quæro. §. j. ſ. eo. † Item not. q licet expellatur de fundo, nihilòminus poteſt conueniri ad penſionem debitã. de quo per Cyn. plenè C. de iur. emphy. l. ij. in iij. q. vbi etiam glo. tangit. Vltimò [d] no. q licet quis expellatur † de fundo propter penſionem non ſolutam, nihilòminus põt repetere expenſas vtiliter factas in fundo. Sed contra iſtud opp. glo. de l. fi. C. cõia de leg. Sol. vt ibi gl. Item opp. de §. ſi verò quis locator. in aut. de ali. & emphy. Sol. glo. ibi fauore, eccleſiæ, vt in gloſ. habes. Tu dic inditinctè quòd hic loquitur in ſimplici colono. [e] Emphyteuta † verò ſiue eccleſiæ ſiue alterius quando propter penſionem non ſolutam eĳcitur, ſuas meliorationes non repetit [f]: vt C. de iu. emphy. l. ij. Ratio põt eſſe: quia aliàs emphyteuta minorem penſionem ſoluit: & ideo conſueuit apponi in inſtro q dat in emphyteuſim talẽ rẽ ad meliorandũ, nõ ad deteriorandũ, &c.

Nauem. Quando caſus occurrit in re locata culpa conductoris, merces integra debet. h. d. De materia vidiſtis in l. ſi vno. §. item cum quidã. ſ. eo.

Striuum. Ante approbationem operis periculum eſt domini, niſi vitio operis caſus euenerit. hoc dicit. De hoc vidiſtis in l. opus. ſ. eodem. Dic vt ibi, &c.

De æſtimatoria actione. *Rubrica.*

☞ Quando dubitatur de nomine contractus, recurritur ad actionem præſcriptis uerbis.
Actio præſcriptis uerbis æſtimatoria eſt bonæ fidei.

LEX I.

Actio. Quando res æſtimata vendenda tradi tur, actione præſcriptis verbis æſtimatoria agitur, quæ eſt bonæ fidei. hoc d. † Nota regulam quæ hic ponitur, quòd quoties dubitatur de nomine contractus, recurrimus ad actionem præſcriptis verbis. videbitis j. titu. ij. l. j. † Secundò no. quòd actio præſcriptis verbis æſtimatoria eſt bonæ fidei. id eſt, quando datur pro re permutata, vt j. titu. j. l. j. aliàs eſſet ſtricti iuris. Inſtitu. de actio. §. actionum. Opp. & videtur quòd debeat dari condictio ex lege, vt l. j. ſ. de cond. ex lege. Sol. ibi quando ex noua lege inducitur actio: hic verò quãdo antiqua lex ex aliquo contractu, de cuius nomine dubitabat, ſecũdùm gl. & bene. Item opp. q debeat dari de dolo: vt l. & elegãter. in prin. & §. non ſolùm. ſ. de dolo. Sol. vt in gl. & bene. Item opp. q illud negotium ſit de iure gentium ſicut ferè cæteri cõtractus nominati: vt l. iuris gentium. in princi. de pact. Sol. fateor. & quod dicit ciuile, expone vt in gloſ. &c.

1 *☞ Forma libellandi in actione æſtimatoria.*
2 *Contractus innominati quòd iudicentur ſecundùm naturam contractuum nominatorum, quibus æquiparantur.*
3 *Aeſtimatio quando faciat tranſire periculum in accipientem.*

g **Aeſtimatio.** [g] Aeſtimatio facit trãſire periculum in accipiẽtem. h. d. Suprà dixi quæ actio detur quando res datur æſtimata venden da: hic verò ad quid detur. † Not. modum formandi libellum. Poſſum enim per hãc actionem repetere aut rem, aut æſtimationem eius, quod not. Puto etiam q ſi haberet facultatem rem reddendi, poſsit præcisè cogi ad eam reddendam: quia cùm iſte ſit contractus innominatus, poteſt habere locum pœnitẽtia: vt l. ſi pecuniã. ſ. de condi. ob cauſ. Opp. & videtur q periculum non ſit indiſtinctè accipientis, imò debet diſtingui quis rogauerit: vt l. ſi gratuitam. §. j. j̃. tit. ij. Gl. ponit duas ſol. ſecundùm Io. Primò q hæc intelligitur ſecundùm illam. Vel aliter. Hic pretiũ fuit appoſitum certum: ibi incertum. Et iſtud quod ſequitur in gl. vel plenius, eſt exẽplificatio huius ij. ſol. Nam iſtud quod Io. dicit, q æſtimatio fuit appoſita in certa, non facit tranſire periculum in accipientem: placet per l. quidam. §. ſi tibi. j̃. de lega. j. vbi videtur caſus ſecundùm quod Io. dicit quando æſtimatio eſt certa, recipiẽs etiam tenet̃ de caſu fortuito: videt̃ cõtra ſentẽtiam Azo. vt ſ. pro ſoc. l. cùm duobus. §. damna. & ſ. cõmo. l. ſi vt certo. §. cõmodatũ. vbi gl. diſtinguit notabiliter. Aut de natura cõtractus veniebat leuis culpa: & æſtimatio facit venire leuiſsimã. Aut veniebat leuiſsima: & æſtimatio facit venire caſum fortuitũ. Sed ſecundùm illam diſtin. adhuc ſumus in dubio: quia iſti contractus innominati † iudicãtur ſm naturam cõtractuum nominatorũ, quibus æquiparãtur: vt l. j. §. ſi quis ſeruum. ſ. depoſiti. & l. eum qui. ſ. commo. Si igitur æquiparemus hic hunc cõtractum contractui mãdati, in quo venit leuiſsima, æſtimatio facit venire caſum fortuitũ, ſi æquiparemus locationis & cõductionis contractui, in quo venit leuis, tenetur de leuiſsima: hoc autẽ eſt incertum cui æquipareť vt hic dicitur in tex. Quid ergo dicemus? † Breuiter materiã iſtam quid operet̃ æſtimatio: Cy. ponit in l. j. ſ. cõmo. Gul. de Cu. ponit eam in d. l. ſi vt certo. §. cõmodatum. ſ. commo. ego in multis ab eis diſcrepo. Dixi plenè in d. §. commodatum. tñ quantum ad propoſitũ mihi videtur diſtinguendum quando res æſtimata vendenda datur. Aut æſtimatur res prout vẽdenda eſt hoc modo: do tibi hãc rem vendendam, vt reddas mihi eam, aut decẽ pro ea: & tunc æſtimatio facit tranſire periculum etiam caſus fortuiti in accipientem: vt hic in fi. ſecundùm opi. Io. & veram. Aut res datur æſtimata prout eſt vendenda: vt, do tibi iſtã rem, vt vẽdas mihi eam pro decem: vnde æſtimatio fuit expreſſa, vt ſcires pro quanto poſſes vendere: tunc eſt diſtinguẽdum vt dicitur in l. ſi gratuitã. §. j. j̃. tit. ij. qd̃ ſi non apparet, in dubio præſumo æſtimationem factã prout vẽdenda eſt: vt d. l. ſi gratuitã. Cætera dic, vt dixi plenè in d. §. cõmodatum. Et dic quando traditur res æſtimata vt reddat̃ æſtimatio, nõ res: tũc eſt emptio: & in dubio ad accipientẽ ſpectat periculum. vt l. neceſſariò. de peric. & cõmo. rei ven. Quandoq; traditur vt reddat̃ res, nõ æſtimatio: & tunc non facit tranſire periculum, ſed eius effectũ. Dic vt in l. ſi inter virũ. C. de iu. do. Quãdoq; res tradit̃ æſtimata hoc pacto vt reddat̃ res vel æſtimatio, vt ſit in contractu, in quo re tradita trãsfertur dominiũ vel vſucapiendi cõditio: & tũc videt̃ q facit tranſire periculũ deteriorationis, ſed nõ periculum peremptionis: vt l. plerũq;. in fi. de iur. dot. Hoc operatur natura alternatiuę: quia re exiſtente, licet deteriorata, ipſa poteſt reddi: ſed re perempta non põt reddi ipſa. Si verò fuit actum in contractu, de cuius natura nõ eſt vt transferatur dñium: tunc idem eſt quod qñ res traditur æſtimata ſimpliciter, vt ſtatim dicam. Quandoq; res traditur æſtimata ſimpliciter, & de re reddẽda vel æſtimatiõe nil eſt dictum:

Universidad de Deusto
Biblioteca

est dictum: aut fuit in cõtractu, de cuius natura est vt transferatur dñium vel vsucapiendi cõditio, aut non. Primo casu aut natura illius contractus repugnat ꝙ illa æstimatio faciat emptionẽ, & nõ inducit emptio, nec transfert periculum: vt l. seruos. §. fami. ercis. Pretiũ enim serui, cũ nõ sit hæreditarium, nõ ponit in diuisione: & tunc nõ videt facta emptio. Aut natura cõtractus nõ repugnat: & videt facta emptio, & transit periculũ in accipientẽ: vt l. æstimatæ. ℩. sol. matri. & l. quoties. C. de iur. dot. & l. plerunq; in prin. ℩. de iur. do. vbi si æstimatæ sint res, potest esse in dote earũ æstimatio. Qñq; fit in cõtractu, de cuius natura nõ est vt transferatur dominiũ, vt in contractu locati, depositi, & similibus: & tunc est materia l. si vt certo. §. commodatum. §. commoda. & dic vt ibi dixi, &c.

LEX II.

HAec actio. Opp. de l. rogasti. in fi. §. si cer. peta. Dic vt in glos. quæ ponit duas sol. & quælibet est bona.

De rerum permutatione[a]. *Rubrica.*

1 ☞ *Contractus permutationis quare non dicatur contractus nominatus. remißiuè.*
2 *Permutatio in quo differat à contractu, do ut des.*
3 *Contractus permutationis quando impleatur dando rem alienam.*
4 *Verbum, accipio, uel suscipio, ꝙ non concludant necessariò translationem dominij.*
5 *Condictio ob causam an habeat locum in contractibus nominatis. remißiuè.*
6 *Quot sunt differentiæ inter contractum permutationis & contractum emptionis & uenditionis.*
7 *Si ex una parte datur res & pecunia, ex alia res tantum: quando sit permutatio uel uenditio.*
8 *Condictio ob causam, quando non habeat locum in permutatione.*
9 *Actio præscriptis uerbis quæ datur pro re permutata, quòd sit bonæ fidei.*

SIcut. Permutatio est contractus innoïatus: & ideo inducit actionẽ præscriptis verbis, & solo cõsensu nõ cõtrahitur, nisi rei interuẽtu vestiatur: & si datur res aliena, nõ vestitur: & in ea est locus condictioni ob causam. h. d. Bona & not. est hæc lex. & diuidit: quia primò ostendit permutationẽ esse contractũ innominatũ, & in speciẽ noïati cõtractus nõ cadere. Secũdo ex hoc infert quatuor effectus, qui cõgruũt cõtractui innoïato. Secunda ibi: vnde si ea res. Circa istam legẽ sunt quærenda
1 aliqua. Primò † quare contractus permutationis[b] nõ dicitur
b nominatus, cum habeat elegans nomẽ sicut cõtractus emptionis. Glo. remittit ad no. in l. iuris gentiũ. circa princi. §. de pac. & ibi dixi. & no. in l. j. C. eo. Secundò quæro vtrũ oẽs contractus nominati cõtrahant solo cõsensu. Gl. dicit ꝙ nõ. Dicas vt
2 d. l. iuris gentiũ. §. j. †Item quæro, in quo differt contractus permutationis à cõtractu, do vt des. Glos. dicit hic, plenius tñ & clarius. C. eo. l. j. in vlti. gl. Breuiter permutatio dicit, qñ ex vtraq; parte est species certa: sed qñ ex vtraq; parte esset gen⁹,
3 vel ex altera tm̃: tunc esset do vt des. †Item quæro vtrũ hoc
c sit verũ indistinctè[c] quod Pedius hic dixit, alienã rẽ dantem nõ vestire contractũ permutationis. Gl. hic hoc disputat. Hoc etiã tangit in l. j. C. eo. & ibi Cy. in ij. q. tñ omissis oïbus hic dicas vt dictũ est ℩. permutatio est cõtractus innoïatus: & ideo requirit implemẽtũ ƒm quod cõuenit, & ƒm quod actum est. Aut em̃ est actũ ꝙ des mihi Codicẽ tuũ, vt ego dẽ tibi Digestũ meũ: & tunc dando alienũ nõ implet, nec cõtractus vestit: fuit em̃ actũ de dãdo, hoc est, transferẽdo dñium. qđ nõ fit: ergo &c. Et hoc est qđ dicit Pedius, alienã rẽ dãtẽ: qm̃ erat actũ de dãdo. Si verò actũ est de nõ dãdo, sed de accipiẽdo, s. accí-
4 piã Codicẽ tuũ ꝓ Digesto meo: † tũc verbũ, accipiã vel suscipiã, & similia, nõ cõcludũt de necessitate trãslationẽ dñij: vt l. naturalis. §. j. ℩. titu. j. ibi dicam: tũc tradendo rem alienã bona fide implet cõtractũ. vt l. j. C. eo. Et ita loquunt rationes hic facta per Guar. Si verò ex vna parte esset actũ ꝙ daret, ex alia nõ: puta, dabo Codicẽ meũ, et accipiã Digestũ tuũ: tũc ex illa
5 pte, qua actũ esset de dando, nõ implet dãdo rẽ alienã: ex alia verò parte impleret, per rationes prędictas. †Itẽ quæro vtrũ hoc sit verũ indistinctè ꝙ in cõtractib⁹ noïatis nõ sit loc⁹ cõdictioni ob causam. Gl. tangit hic: dic plenè, vt l. fi. §. de cõdi. ob
6 cau. †Itẽ quæro quot sunt differentiæ[d] inter cõtractum ven-
d ditionis & emptionis, & cõtractum permutatiõis. Gl. dicit ꝙ hic ex tex. colligũtur quatuor, scilicet ex istis quatuor illatiõ-

a ✠ P. P A V. P. ¶ De rerum permutatione. Vide multa de ista rerũ ꝓmutatione Institu. de act. per Iaſ. & alios. Itẽ an dispositio loquẽs de emptione & vẽditione trahatur ad permutationẽ, ꝓpter similitudinẽ, quã habent, vide per Iaſ. in l. fi. in iij. col. ff. de cõdi. ob cãm. vide Barba. in rub. extra, de rerũ ꝓmuta.

b ¶ Permutationis Adde quod dicit Bal. in c. j. §. j. de cõtro. inuest. ꝙ cambium est ad genus: sed permutatio, ꝓprie est speciei ad speciẽ: & sunt cõtract⁹ innominati.

c ¶ Verũ indistinctè. An permutatio cõsistat, si res nõ erat permutãtis. Et vide bal. in l. j. C. eo. & ibi etiã quid si permutat nuda possessio cũ nuda possessione.

d ¶ Differentiæ. Vide gl. & doc. in l. j. C. eo. & melius in l. ij. C. eo.

e ¶ Vna parte. Adde bar. in l. Arist. in prĩ. de do. & Bal. in l. j. C. eo. Vide d. Pet. de Ancha. & Mod. in c. quã to. de iud. in ij. co. per bar. in l. Aristo. de do. et in l. si in emp. de cõ trahen. emp. & in l. si cut. §. vẽditiõis. ff. qb. mod. pig. vel hyp. sol. & Bal. in ꝓœ. feu. in iij. col. & Cano. in d. c. ad quæstiones. Sed cõtra istud videt facere ꝙ vult idẽ Bal. in l. si quis ante. j. de acquir. pos. & in l. ij. circa fin. §. si cer. peta. vbi videt velle ꝙ qũ dubitat de natura cõ tractus vtrũ sit noïa tus vel innominat⁹, potius censet innomi natus. Vide per Ro. & Mod. in l. fi. §. de cõ di. ob cãm. Vide Mo der. in l. si pascẽda. C. de pac. vbi Ful. tenet etiã cõtra Bal. Vide Bar. in rub. ℩. ti. j. & ꝙ potius censet innomi nat⁹, induco l. Labeo scribit, si mihi biblio thecã. C. de cõtrahen. emp. vbi si vẽdo tibi bibliothecã sub cõdi tione, si Campani vẽ diderint tibi locũ in quo reponeres eã dici tur ibi quòd si steterit ꝓte quò minus im pleat cõditio illa, ꝙ agit præscriptis verbis: dicit tamen etiã ibi subsequẽter quòd etiam agi potest ex vendito.

f ¶ Permutatione. Nota limitationẽ ꝙ in cõtractu innominato nõ habet locũ pœnitẽtia. fallit in cõtractu trãsactionis text. sing. ĩ l. si ꝓ fundo. C. de trãsac. & ibi Bar. licet trãsactio sit contractus innominat⁹, l. siue apud acta. et ibi no. C. eo. tit. & sequit do. Io. in l. aristo. &c.

g ¶ Actio præscriptis verbis. An actio præscriptis verbis sit bonæ fidei, est tamẽ stricti iuris in casu no. ꝓ Bal. in l. j. C. eo. in ver

7 ℩. de pigno. actio. †Quæro extra glo. qd
e si ex vna parte[e] dat res & pecunia, ex alia res tm̃, vt tota die euenit: vt, do librũ meũ ꝓ tuo, et addo tibi decẽ: an erit emptio, an permutatio? Breuiter videndũ est illud ꝙ principaliter agitur: Aut enim principaliter vendit pro certo pretio, hoc acto vt detur alia res: & erit vẽditio: vt l. tenet. §. j. ℩. de act. empt. Aut hoc agitur quòd permutatur res cũ re, hoc acto vt superaddatur certa quantitas: & erit permutatio: argu. ℩. locati l. item si pretio. §. j. Pro hoc extra, eo. c. ad quæstiones. Sed si de hoc dubitatur, dicemus esse cõtractum innominatũ, & parere actionẽ præscriptis verbis, vt ℩.
8 titu. j. l. j. †Quæro an sit verũ indistinctè
f ꝙ in permutatione[f] sit locus cõdictioni ob cãm. Certè in vno casu nõ, vt qñ habebas rẽ vænalẽ, et ꝓmutaui tecũ tũc est ei locus pnię, vt possim rẽ repetere, vt l. j. C. eo.
9 secũdùm lectu. gl. sing. † Vltimò scias ꝙ
g actio præscriptis verbis[g] quæ dat ꝓ re ꝓmutata, est bonæ fidei: vt Institu. de actioni. §. actionũ. Vnde oïa quę dicta sunt in alijs actionibus & iudicijs bonæ fidei, possunt dici hic, vt ℩. titu. j. l. j. & ℩. l. proxi. &c.

1 ☞ *Contractus innominati quod iudicẽtur secundũ naturam cõtractuum nominatorum, quibus æquiparãtur.*

LEX II.

ARisto ait. Qui permutat, debet cauere de vitijs & morbis, sicut vendens. h. d.
1 †Nota ꝙ contractus innominati iudicãtur secũdùm naturã cõtractuũ nominatorũ quibus assimilantur. Simile ℩. depositi. l. j. §. si quis seruum. et hic dum dicit, qm̃ permutatio vicina est emptioni. Simile in l. eum qui ℩. commodati.

De præscrip. uerb. & in fact. actionibus. Rub.

1 ☞ *Actio præscriptis uerbis, quibus casibus locũ habeat.*
2 *Quæ sit differentia inter actionẽ præscriptis uerbis, & actionem in factum.*

Supra dictũ est de actione prescriptis verbis, quæ datur pro æstimatione & permutatione: nunc verò simpliciter & in genere de prescri. ver. & in factum actione.

Glo. quærit circa rubricam. Primò in quibus casibus habet locum actio pre-
g scrip. ver. Secundò in quibus differt actio
1 præscript. verbis ab actione in factum.
h Circa † quæstionem primam dicit[h] glo.

si. & hic quæro. in vlti. col. & hic adde l. ij. & ibi Bar. & doc. C. eo. Sed quid in actione præscriptis verbis quæ nõ oritur ex permutatione, sed ex pacto apposito iuxta contractum bonæ fidei, vide in l. iuris gentium. §. quinimo. ℩. de pact. Quid in actione præscriptis verbis, quæ oritur ex pacto de permutãdo, vide doc. in d. §. actionum, insti. de actio.

h ¶ Quæstionem primam. dicit gl. &c. In quibus casibus habeat locũ actio præscriptis verbis adde gl. & doc. in d. l. ex placito. de rerum permuta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Non eſt verum. Ad gl. & Bar. in d.l. ex placito.

b ¶ Ad ſecundã q. quæ eſt differentia inter actionem præſcriptis verbis, & in factum actionẽ. quid differt actio præſcriptis verbis et in factum, adde Bal. in l. ex placito. in iij. q. C. de rerũ permu. & vide etiã gl. et Dy. & doct. in §. actionũ. Inſtitu. de actio. adde quæ pono. j. l. proxi.

c ¶ Nõnũquã. in prin. huius. l. adde an actio in factũ ſit idem not. Bal. & doc. poſt gloſ. in l. j. C. de rerum permu. & glo. & Bart. in rub. ſ. eod.

d ✠ P. PAV. P. ¶ Naturalis. Qũo ex cõtractibus innoĩatis oriat obligatio naturalis ante implemẽtũ, et cuj⁹ ſit effectus, vide Soci. ſuper rub. de verb. oblig. col. iij. & ſeq.

e ¶ Non facere eſt ſpecies diſtincta. vide ad hoc per Barto.

f ¶ Et ſi quidẽ. In prin. huius. §. & põt etiam agi cõdictiõe ob cau. &c. & vide Bart. in l. ij. §. j. ſ. ſi cer. pet. Bart. in l. ſi id quod j. de verbo. obli. & in l. j. C. de pac. & in l. actione. C. de tranſ. & in l. cũ mota. eo. titu.

g ¶ De neceſsitate. an verbũ accipio, includat trãslationẽ domiñij, adde Bart. in l. fi. ſ. de cõdi. ob cau. & in d.l. cũ mota. et in d.l. j. ſ. de rerũ ꝓmu. et cum bar. hic trãſit Fulg. in d.l. cũ mota. & etiam Pau. de ca. ibi & hic.

ꝓ habeat locũ in trib⁹ caſib⁹, vt in gl. Sed doc. Vltramõtani & monderni dicunt ꝙ in vno caſu tm̃, ſ. qñ dubitat̃ de noĩe contractus, qđ eſt in oĩbus cõtractib⁹ innoĩatis. & illud qđ dicit̃ de pacto incõtinenti appoſito, nõ eſt verũ[a]: qa illæ actiões nõ oriunt̃ ex pacto, ſed ex quodã contractu innoĩato, q oriť habita relatione pacti ad cõtractũ, vt ipſi no. in l. in bonę fidei. C. de pac. & in l. ex placito. C. de rer. permu. in v. q. Sed illud nõ eſt verũ: ſed gl. tua dicit verũ. Nã actio preſcri. verb. habet locum in pactis incõtinẽti appoſitis: & ex pacto incõtinẽti appoſito oritur actio. Tex. eſt in d.l. in bonę fidei. C. de pact. & l. iuriſgẽtiũ. §. quinimo. ſ. de pac. & ibi dixi. Solu. dicit gl. vbicũ ꝙ dubitat̃ de actione circa cõtractũ, hic accipias cõtractũ largè, etiã ſi nõ ſit cõtractus vltro citroꝙ obligatorius. Põt eñ parere actionẽ præſcri. verbis, vt videbitis in multis caſib⁹ huius tituli. Itẽ qñ eſt factũ certũ, & dubitat̃ in ꝙ ſpeciẽ cõtractus cadat: vt l. j. j̃. eo. & l. j. ſ. titu. ij. Item ſi factũ eſſet incertũ, vt ſ. tit. j. l. j. Item habet locũ actio præſcriptis verbis vbi factũ eſt certũ, & certum eſt ꝙ nõ cadat in aliquã ſpeciem cõtractus noĩati, vt in tribus cõtractibus, qui ponunt̃ in l. naturalis. §. j. j̃. eod. Ad ij. q.[b] quæ † eſt differentia inter actionẽ præſcriptis verbis & in factũ actionẽ. Dicit gloſ. ꝙ actio in factũ magis generaliter ſumitur. Iſtud expediui plenè in l. j. ſ. de cõdi. ex lege. tñ quantũ pertinet ad præſentẽ titulũ declaro: Actio præſcriptis verbis ideo appellata eſt: quia datur ſm verba præſcripta, & nõ habet certũ nomẽ: & iſta eadẽ põt dici in factũ, quaſi habeat actionẽ ſm factũ ꝓpoſitũ. Vnde vbicũ ꝙ haber locũ actio præſcriptis verbis, habet locũ in factum: Qñ ꝙ tñ ex aliquo facto æquum eſt actionẽ dari, vbi nulla verba interuenerũt: & tunc non poteſt dici præſcriptis verbis quia verba non fuerunt: ſed vocatur actio in factum. De qua videbitis in l. quoties. j̃. eo. & per multas leges huius tituli declaraui plenè in l. j. ſ. de condi. ex lege. &c.

1 ☞ *Vbi eſt incertum in quam ſpeciem contractus cadat, ad actionem præſcriptis uerbis uel in factum recurritur.*

2 *Conductor quòd dicatur qui pecuniam dat: alius locator.*

L E X I.

c 1 **Nonnunquam.** [c] Vbi incertũ eſt † in quã ſpeciem contractus cadat, ad actionem præſcriptis verbis, ſeu in factum recurritur. h. d. Nota qđ dixi in ſummario. & nota legem noſtrã.

Opp. ad primũ exemplum hic poſitum per Iuriſconſultum.

2 †Nam de iure conductor eſt ille, qui dat pecuniã: & alius dicitur locator: vt d. l. j. §. ſi quis ſeruum. ſ. depoſi. & j̃. eo. l. naturalis. §. at cũ do. Ergo hoc eſt certum ꝙ dominus nauis eſt locator & dominus mercium eſt conductor. Solu. Poſito ꝙ hoc ſit: tamen eſt incertitudo circa contractum, ſcilicet an locauerit nauem, an locauerit operas ſuas, ſeu rem & operam. & propter hãc incertitudinem circa factum deuenitur ad actionem præſcriptis verbis, ſeu in factum. &c.

d **Naturalis.** [d] Nota difficiliorẽ & vtiliorem fortè legẽ, quæ ſit in ff. veteri. hęc enim fuit vna quęſtio altius diſputata per Paul. in qua plenè tractat materiam vt facio in quæſtionib⁹ meis: & primò ponitur thema & quæſtio. Secundò altius exorditur materiam, diuidendo eã in quatuor partes, ſcilicet in quatuor contractus innominatos. Tertiò proſequitur primũ. Quartò proſequitur ſm. Quintò proſequitur tertiũ. Sextò ꝓſequitur quartũ. Septimò determinat quæſtionẽ propoſitam. Secunda ibi: in hac quęſtione. Tertia ibi: & ſi quidem. Quarta ibi: at cũ do. Quinta ibi: quod ſi facia. Sexta ibi: ſed ſi facio. Septima ibi: ſi ergo. & legamus per particulas. Prima particula nõ habet ſummariũ, nec recipit oppoſitionem: quia merè factum ponit: & ſecũda particula, quia ponit diuiſionẽ merè, nõ recipit ſummariũ, ſed contraria: & glo. nõ opponit nec dat ſolutionẽ. Ego fortiſſimè oppono ꝙ etiam in alijs ſpeciebus conſiſtunt cõtractus innominati. Quãdo ꝙ enim do vt facias. Qñ ꝙ do tibi vt Lucius Titi⁹ faciat. Qñ ꝙ do tibi vt quid cõtingat ſeu obueniat. Iſta ſunt verba eiuſdem Pauli Iuriſconſulti: vt l. ſenatus. §. j. j̃. de do. cauſa mor. Sol. Contractus propriè eſt, qñ vltro citroꝙ oritur obligatio: vt l. Labeo. j̃. de verb. ſigni. Intendit ergo Iuriſconſultus hic tractare materiam dationis ob cauſam, qñ cadit in cõtractum. hoc eſt quod dicit, totius obligationis rẽ dari tractatus, ſed in caſibus legis cõtrariæ licet ſit datio ob cauſam, tamẽ nõ cõtractus: quia recipiens nõ obligat̃ aliquid faciẽdum vel dandũ. Secundò opp. & fortiter: iſti contractus cõcipiunt̃ per vt, & ſic ſub modo, ſed ego video ꝙ qñ ꝙ concipiunt̃ per ſi: vt l. ſi intra. ſ. de pac. & ſi erit do vt facias, vel facio ſi des, & ſimilia: nõ eſt ergo perfecta diuiſio quæ hic ponitur per Iuriſcõſultum. Reſpõ. per ſi, inducitur conditio: & ea quæ ſunt in conditione nõ ſunt in obligatione: vt l. ſi quis ſub cõditione. j̃. ſi quis omiſ. cau. teſt. & ideo nõ eſt propriè cõtractus: quia non vltro citroꝙ oritur obligatio. ego dixi in d.l. ſi

e intra. Tertiò opp. non facere, eſt ſpecies diſtincta[e] à facere: vt l. in facto. j̃. de condi. & demõ. Sed ego reperio cõtractũ innominatum do vt non facias, vel non facio vt des: vt l. dedi. in prin. ſ. de cõdi. ob cau. ergo hic Iuriſconſultus nõ diuiſit. Reſpon. factum poteſt accipi vt genus: & diuiditur in affirmatiuam & negatiuam, vt in facere & nõ facere: vt d. l. in facto. de condi. & demon. Hic ergo accipit Iuriſcõſultus in genere, & comprehendit facere & non facere: licet tamẽ non proſequat̃ niſi qñ facere affirmatiuè fuerit ꝓmiſſum. Quartò oppo. ꝙ ſunt plures ſpecies cõtractuũ qui poſſunt colligi ex geminatione eorũ, quæ hic ponũtur, ſcilicet do & facio vt des: vel do & facio vt facias: vel do vt facias & des: & ſimilia: & poſſunt triplicari & quadruplicari: & tunc erunt infinitę ſpecies contractuum innominatorum. Reſpon. quãdo datur doctrina de ſimplicibus, intellige ſtatim de miſtis: vt Inſti. de act. §. itẽ miſta. & j̃. de libe. & poſthu. l. ſi ita. vnde iuriſconſultus cum hic poſuerit diuiſionem ſimplicium, ſtatim intellexit & comprehendit contractum, ſi miſceantur.

1 ☞ *Actio præſcriptis uerbis datur ut fiat quod conuenit : aliàs condemnatur ad intereſſe.*

2 *Condictio ob cauſam non oritur ex ipſo contractu ſed extra id quod agitur.*

3 *Verbum recipio, uel accipio, quòd de neceſsitate non inducat translationẽ dominij.*

4 *In obligationibus dandi ex contractibus innominatis non cogitur quis præcisè, imò liberatur præſtando intereſſe.*

5 *Libellus in actione præſcriptis uerbis qualiter formetur.*

6 *Si datio fit propter aliquod factum, quis contractus erit.*

7 *Si do ut alij des uel in aliquam cauſam conuertas, quòd ſit contractus innominatus, qui habet ſimilitudinem cum mandato.*

f **Et ſi quidem.** [f] Hæc eſt tertia pars, in qua proſequitur naturã primi contractus innoĩati, do vt des: & breuiter hoc intẽdit. Si pecunia datur vt res recipiat̃, eſt emptio: ſed ſi res datur ꝓ re, eſt contractus innoĩatus, ex quo oritur actio præſcriptis verbis ad intereſſe, & põt etiã agi cõdictione ob cauſam, & periculũ rei ſpectat ad eũ qui eã rem recipere debet, ſicut in emptiõe & vẽ. h. d. Nota qđ dixi

1 in ſummario. no. † ꝙ actio præſcri. verbis dat̃, vt fiat qđ cõue-

2 nit qđ ſi nõ fieret, cõdẽnat̃ ad intereſſe. †Secũdò nota ꝙ cõdictio ob cauſam nõ oriť ex ipſo cõtractu, ſed extra id qđ agitur, vt repetat̃ qđ datũ eſt, quaſi cauſa non ſecuta: vt l. ſi is qui. §. fi. ſ. cõmo. Opp. & videtur ꝙ qñ do pecuniam vt rem recipiam, ꝙ ſit cõtractus innominatus: vt ſ. de cõdi. ob cau. l. fi. Solu. ibi fuit data pecunia vt res daretur: vnde cũ de natura emptionis nõ ſit ꝙ vẽditor obligeť ad dãdum, ideo eſt cõtractus innoĩatus: híc verò non fuit actum vt rem darẽ, ſed vt rem ac-

3 cipiam. Et ſic nota † ꝙ iſtud verbũ recipiã, vel accipiam, nõ

g inducit de neceſsitate[g] translationẽ dominij. Cõtra quod tñ facit C. de tranſac. l. cum mota. ibi: vt partem bonorũ ſuſcipere. Sed poteſt reſpõderi ꝙ ibi adĳcit̃ iſtud verbũ, bonorũ, & ſic eſt

sic est obligatio generis: vt l. non amplius. §. fi. ff. de leg. j. merito translationē dñij cōtinet: vt dixi in l. ex empto. in prin. ſ. de act. emp. Et eodem modo intelligo quod ff. sequit, si rē do vt rē accipiā: ꝙ ex necessitate importat ꝙ tu tenearis me facere dominum sed solū tradere possessionem vacuā, & qđ à te dolus malus absit, sicut in emptione & venditione: vt l. j. ſ. tit. j. & ibi dixi. Opp. dicit hic, ciuiliter obligari. cōtrà: imò est iuris gētiū: vt l. iuris gentiū. in prin. ſ. de pac. Sol. glo. duob⁹ modis, & bene. Itē opp. dicit hic ꝙ per hanc actionē fit condēnatio ad interesse: contrà, in obligatione dandi cogitur quis ꝓcise dare: vt l. vbi aūt. in fi. ff. de verbo. obli. sed hic est cōtractus, do vt des: ergo &c. Possumus dicere ꝙ hic nō erat obligatus præcise ad dandum, vt ſ. proximè dixi: tñ hic Iuriscō. hoc nō inspexit, sed generaliter & indistinctè est locutus in quolibet contractu, do vt des. & ideo glo. in l. j. C. de sen. quæ pro eo quod interest. dicit ꝙ †in obligationibus dandi ex cōtractib⁹ innominatis nō cogit quis præcise, imò liberat̃ soluēdo interesse, vt hic. Vltramō. cōtrà in d. l. j. C. de sen. quæ pro eo ꝙ interest. in iiij. q. principali, circa fi. & in l. cū præcibus. C. de rerum permu. & Dy. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. obli. in magna distinctione tenet opi. nostrorū glo. Assignat rōnem, vt examino plenè in d. l. stipulationes nō diuidunt̃. in xj. vel xij. oppositiōe. & ibi teneo opinio. gl. nostrorū. Opp. ad ver. sed si cyphum. ff. de condi. ob cau. l. fi. Gl. soluit & tenet illam ibi: vel melius, &c. †Quæro extra gl. qualiter formabit̃ libellus in hac actione præscriptis verbis. Respōdeo, sicut dixi in l. j. in prin. ſ. de act. emp. peto te condēnari ad rem dandā: vel si rem non dederis, ad interesse, vt hic colligitur ex tex. Item quærit: †si datio fit propter aliquod factum vt des mihi decē, & dem tibi seruum vt manumittas: datio, quam debes facere mihi, est propter factum. glos. videtur dicere ꝙ tūc iudicabit̃ magis do vt facias, ꝙ̄ do vt des: vt l. cū proponas. C. de do. tangitur per glo. ff. ea. l. §. quod si faciam. & ibi dicam. † Sed quæro quid si do tibi vt alij des, vel in aliquam causam conuertas: non vt mihi des? Certè contractus innominatus est: & habet similitudinem magis cum mandato ꝙ̄ cum emptione & venditione: & ideo potest reuocari ex pœnitentia, sicut cæteri contractus nominati. Item morte videtur reuocari ad similitudinem mādati, nisi in casu speciali: vt l. si res. j. ff. de iure do. &c.

1 ☞ *Facta quæ possunt locari, quomodo cognoscantur.*
2 *Re euicta quando agatur præscriptis uerbis.*
3 *Quòd non sit locatio, nisi interueniat pecunia numerata.*

a **At cum do.** [a] Si dat̃ pecunia pro facto ꝙ solet locari, est locatio: si res datur pro facto, est contractus innominat⁹ pariens actionē præscriptis verbis ad interesse. sed si factum locari non solet, quicquid detur, est contractus innominatus: & ideo ex eo potest agi actione præscriptis verbis: potest etiam datum condici. hoc dicit. Opp. ꝙ nō potest agi præscriptis verbis actione: imò seruus efficitur liber post lapsum tēporis: vt l. si is qui. C. si manci. ita fue. alie. ne pro. Glo. soluit duobus modis, vt hic, & l. dedi. §. ij. ſ. de condic. ob cau. Dic ꝙ in cōtrario fuit emptio & venditio: hic contractus innominatus. Et hūc passum examinat Cy. plenè satis in l. si liber. C. de cōdic. ob cau. Itē oppo. de dolo actio nō debet dari: imò præscriptis verbis, quæ orit̃ ex contractibus innominatis, vt hic, & ſ. tit. j. l. j. ver. vnde si ea res. & ſ. de cōdic. ob cau. l. fi. Sol. dicit glos. expone hic de dolo, idest præscriptis verbis propter dolū. Tu dicas ꝙ stet propriè de dolo. Nec obstant cōtraria: nam hic fuit contractus, do vt facias. & hoc loquitur de actione dandi ei, qui fecit, ex cuius parte est, facio vt des. licet glo. cōtradicat: ideo competit sibi de dolo, vt dicā. ff. proximo §. Item quærit glos. quomodo cognoscantur cōtractus innominati: vtrum ex modo cōtrahendi, an ex modo implendi. Et dicit gl. ꝙ ex modo contrahendi. quod declaro. ff. §. proximo.

1 †Itē quæro extra glo. quomodo cognoscā facta quæ possunt locari, & quæ non? Respondeo, quædam sunt merè facti, vt ire Romā, portare libros, & similia: & ista possunt locari: vt ſ. loca. l. qui operas. & l. opus. cum simili. Quædā sunt facta, quib⁹ est admistum ius, vt manumittere, vendere: & ista habent factum momētaneum: & non possunt locari. ita loquit̃ hic. Aut habent factum successiuum: vt agere pro me in iudicio: & ista

2 possunt locari: vt ff. ea. l. §. sed si facio. Item aduerte †ꝙ de re euicta potest agi præscriptis verbis, vt hic: & etiam cōdi. ob causam, regulariter: vt l. fi. ſ. de condi. ob causam. Fallit in cōtractu transactionis, vbi si possum agere prę- a scriptis verbis ad interesse re euicta, non competit cōdictio ob causam odio litiū, ne restaurentur. vt C. de transact. l. si pro

3 fundo. †Vltimò nota quod nō est locatio, nisi iterueniat pecunia numerata, &c. b

1 ☞ *Quando datio uenit principaliter propter factum, ipsum factum uidetur in obligatione: & econuerso.*
Promissio de parendo sententiæ arbitri sub pœna, quòd si sim condemnatus ad dandum, quòd pœna sit adiecta dationi.
2 *Ratio quare in contractu, facio ut des, non datur actio præscriptis uerbis.*
3 *Lex, cum proponas. C. de dolo. quòd loquatur de actione de dolo quæ datur in locum cōdictionis ob causam.*
4 *Actio præscriptis uerbis an oriatur ex contractu, non facio ut des.*
5 *An in contractu, non facio ut des, oriatur condictio ob causam.* c

b **Quod si faciam.** [b] In facio vt des, non habet locum actio præscriptis verbis, sed ad actionē de dolo recurritur. h. d. Vidistis duos articulos, scilicet do vt des: do vt facias. nunc videamus de tertio, scilicet de facios vt des. Opp. & videtur ꝙ imò datur actio de dolo: vt l. cum ꝓponas. C. de dolo. Solu. Dicit gl. ꝙ ibi est facio vt des. Licet enim dederim seruum vt manumittas: hæc datio fit pro facto: & ideo perin- d
c de est, ac si esset facio vt des. [c] †Nota il- 1
lud, si datio fit principaliter propter factum, ipsum factum videtur in obligatione. Idem nota in lege contraria. & econuerso si est factum in obligatione ꝓpter dari, datio videtur in obligatiōe: & ideo si promisi parere sentētiæ arbitri sub certa pœna, & arbiter cōdemnauerit me ad dandū: licet prima facie videatur adiecta pœna facto: tñ in veritate est adiecta dationi. Non enim aliud est parere sentētię arbitri, quā dari. Pro hoc infrà de verbo.
d oblig. l. v. [d] §. fi. Et hoc est vtile ad multa: & maximè si quātitas deberet dari: quia tunc videretur adiecta loco, & in fraudē vsurarū: vt l. Iulianus. §. idē Papinianus. ſ. de actio. empt. Sed licet ista solutio cō- e
tineat veritatem in se: tamē propter aliud nō placet, vt statim dicam. Item oppo. C. de transac. l. cum mota. Solu. dicunt quidam qđ ibi erat do vt facias, licet fuerit præuentum in faciendo: sed hoc non placet. Non enim curo quæ verba præponantur vel postponantur, vt infrà dicam: & ideo dicit glo. aliter, ꝙ ibi fuit facio vt des. Sed hic erat tale factum, ex quo tibi aliqd adest: vnde producit actionem præscriptis verbis. Ista solutio est bona in se, non tamē quo ad illam legem. ibi enim loquitur de actione præscriptis verbis datiua, quæ datur à lege absq; matre obligatione: sed hic quærimus de actione præscriptis verbis natiua, quę nascit̃ ex ipso contractu. Tu dic ergo ꝙ ibi non poterat agi condictione ob causam, vt se reponeret in pristinam obligationē, neque ex eo ꝙ actio extincta erat talis quæ non poterat restaurari per pactū: vt actio inofficiosi testamēti, & aliæ quæ ex delicto oriuntur: vt l. si tibi. §. j. & l. si vnus. §. pactus ne peteret. ſ. de pac. Itē de dolo nō poterat dari: quia liberatio obuenerat aduersario propter mortem filij absq; alio suo dolo: ideo datur sibi præscriptis verbis, à lege non ꝙ nascatur ſm veram opinionem.

2 †Quæro ergo pro declaratione [e] prædictorū, quæ est ratio e
ꝙ in cōtractu facio vt des, non datur actio præscriptis verbis. Dicit glos. ꝙ quādo facio vt des, ex facto meo tibi nihil adest:

a ¶ At cū do. In princi. huius. §. pen. Bart. in l. iij. §. j. de condict. ob causam.
¶ POMATES. ¶ At cum do. amplia vt per Lancelo. in l. ij. in prin. in verbo de positi. ff. si cert. peta.

b ☞ P. PAV. P. ¶ Quòd si faciā. Vide de ista materia per Ias. post alios in §. actionū. in xxviij. col. & seq. in glos. in verbo, ex permutatione. de act. Et istud procedit solum ex parte facientis, sed ex parte dantis & accipientis secus esset. vide ibi latius ꝙ cōtractus facio vt des, nō habeat locum in actione de dolo.

c ☞ POMATES. ¶ Vt des. Cōmunis opi. est contra Bar. vt per Alex. in d. l. v. §. fi. & ꝙ eundē cōs. xxxij. vol. ij. & cōsi. v. & cōsil. xcv. vol u. iiij. vbi refert cōtrariā opi. ꝙ imò sit exigibilis, & ꝙ nō videaf adiecta in fraudē vsurarū. & est cōis, vt per ea refert se consuluisse Ia. de Puteo cōtra Bart. Ferrariæ cū de facto accidisset.

d ¶ L. v. Vide Bart. in d. l. v. §. fi. & ibi Ang. et moder. et vide Bar. idē tenētē in l. cū ꝓponas. C. de dolo. Et per ista etiā cōcludit bal. in l. j. C. de instituti. et substi. in iiij. q. ꝙ conditio, si fundum dederis, non dicit̃ in facto cōsistere. & ibi etiam quid de conditione, si fundum vendiderit. Quid autē si do vt cedas mihi actiōes. Dicit Bal. in l. j. in v. col. C. de act. & obli. ꝙ si est debitū liquidum, dicit̃ do vt des. Si aūt dicitur, do vt mādes actionem, tunc est do vt facias: vt hac ea. l. §. penul.

e ¶ Pro declaratione. Vide per Cy. in l. ex placito. ſ. alleg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Liberatio. Ita etiã tenet Bart. in d.l.ſiue apud acta. ſed eᵗ opi. cõiter reprehenditur ibi: ideo omiſſa iſta diſtinctione tenea opi. quam ponit Bar. in l. in actione.

b ¶ Videndum. Adde Bart in l.ſiue apud acta. C. de tranſac.

c ¶ Et intelligo. Contrarium tenet Bar. in d.l. actione. & qualiter in cõtractibus innoꝫatis procedit vſucapio, tangit ſubtiliter Bal. in l. j. C. de do.

d ¶ Dicta l. actione. vide ibi Sal. & quod dixi poſt eum.

e ❧ POMATES. ¶ Sed ſi facio. Limita vt p Iaſ. in §. actionum. colũ. xix. Inſtit. de actio.

f ¶ Circa iſtum §. Adde Barto. in l. ex placito. & in l. cum proponas. hic allegata. & adde Bar. poſt gl. in l. ſi intra ſ. de pac. Quid autem requiratur ad eſſentiam contractus innominati, vide oĩno Bart. in l. ſi cũ fundum. ſ. de pactis.

ideo ceſſat æquitas, quæ habet producere actionẽ præſcriptis verbis. & qa tu decepiſti me faciendo vt aliquid facerẽ, & nõ vis dare, recurriť ad actionẽ de dolo: & ideo ſi ex facto meo tibi aliqd adeſſet, daretur mihi actio præſcriptis verbis, ſicut in cõtractu do vt facias, vel do vt des. Iſta eſt vera ratio: probatur in l. ſolent. j. eo. & oẽs tenẽt iſtã lect. licet Io. aliter dixerit. Si hæc ratio eſt vera: tunc ſol. glo. facta ad l. cũ proponas. C. de dolo. nõ eſt bona: quia ſi dedi tibi ſeruũ manumittẽdũ, manumiſiſti: tibi aliqd adeſt, ſcilicet iuſpatronatus: ergo debet dari præſcriptis verbis. nec põt dicere ille, q habet iuſpatronatus, nõ videtur locupletior: qa imo qñ adimplẽdo ſuã voluntatẽ facta eſt manumiſsio, vt j. ea. l. §. fi. & ibi no. probatur in l. ſi quis ſeruum. & l. Titius. ſ. de actio. empt. Præterea, paria ſunt q tibi aliquid adſit, vel alij de voluntate tua: vt l. ſolutã. j. de ſol. Vnde cũ ſeruo manumiſſo acquiratur libertas de voluntate tua, videť tibi aliquid adeſſe. † Et ideo dicendum eſt q ibi in l. cũ proponas. nõ loquitur de actione de dolo, quæ cõpetat ad intereſſe vt faciat quod conuenit: quia ad illud daretur actio præſcriptis verbis: ſed loquitur de actione de dolo, quæ datur in locũ condictionis ob cauſam. Volebam enim repetere ſeruum, quẽ manumiſiſti. quod nõ poteſt fieri: quia libertas nõ poteſt reuocari: ideo dabitur actio de dolo, in qua venit tantũ, quãtum intereſt mea habere illum ſeruũ, quem dedi. Sed cõtra hoc opp. quia illud idem videť venire in actione præſcriptis verbis: vt j. ea. l. in fi. Sol. illud eſt verum quãdo in actione præſcriptis verbis nõ poteſt venire aliud intereſſe, vt ibi dixi: ſed hic poterat venire aliud: ideo recurriť ad actionem de dolo loco cõdictionis ob cauſam. Ita debet intelligi d. l. cũ proponas. de dolo. Item oppo. in facio vt facias, datur actio præſcriptis verbis, vt j. §. proxi. ergo eadem ratiõe in facio vt des. Sol. ibi ex vtraq parte eſt eadem æquitas. Vel poſſes dicere q debet intelligi etiam quando facio vt facias, continet aliqua verba, ex quibus parti aliquid adeſt: aliàs ſi nihil adeſſet, recurreretur ad actionẽ de dolo, ſicut in facio vt des.

Oppo. C. de tranſac. l. cũ proponas. Solu. ibi enim loquimur in nõ facio vt des. Iſtud cõtrarium eſt valde difficile. ibi enim loquimur in non facio vt des: qui articulus eſt valde difficilis. Ratio, quia actio præſcriptis verbis non datur niſi ei, qui implet contractum ex parte ſua: vt per totam hanc l. & ſ. titu. j. l. j. Sed ille, qui promittit non facere, nunquam poteſt implere: quia ſi non facit hodie, poteſt facere cras: & ſic de ſingulis. Itẽ ex hoc ſequitur aliud: quia ſi aliquid dedit vel facit, per quod aliquid adſit aduerſario: non poteſt repetere per condictionẽ ob cauſam: quia condictio ob cauſam datur contra aduerſarium quãdo & ipſe fuit in mora faciendi ſeu implendi ex parte ſua: vt ſ. §. proxi. verſi. quod ſi tale. Sed ſi ille, qui tenetur nõ facere nõ põt implere ex parte ſua: aduerſarius nõ põt eſſe in mora nõ faciendi: cũ non teneatur facere niſi ego impleã: vt l. Iulianus. §. offerri. de act. empt. & l. quæro. §. inter locatorẽ. ſ. loca. Et ideo ad examinationẽ huius articuli qñ cõtractus cõcipiť hoc modo, nõ facio vt des: oportet ſcire q licet in aliis cõtractib⁹ innoꝫatis ſit locus pœnitẽtiæ, vt l. ſi pecuniã. de cõdi. ob cauſam. tñ in cõtractu trãſactionis nõ: vt l. cũ quis. C. de trãſ.

4 Hoc ergo † præmiſſo primò videam⁹ an ex hoc cõtractu oriať actio præſcriptis verbis ex parte eius, qui teneť nõ facere. Exẽplum: ſi promitto nõ petere vt des mihi centũ: & tu promittis dare centũ mihi: in quo ſic dicas, Aut iſta cõuẽtio liberatoria apponiť ſuper cõtractu bonæ fidei: & tunc põt impleri cauendo de nõ petendo: quia in cõtractib⁹ bonæ fidei cautio de nõ implẽdo modũ habeť pro implemẽto: vt l. inſulã. §. fin. ſ. loca.

a tunc põt agi præſcriptis verbis. Nã liberatio[a] ſuper cõtractu bonæ fidei diciť bonę fidei, ſicut ipſe cõtract⁹: vt l. ab emptio-

ne. ſ. de pac. & in hoc caſu põt dicere verũ gl. quæ eſt in l. ſiue apud acta. C. de tranſ. Idem ſi eſſet appoſitũ certũ tẽpus, intra qd ne fiat: qa tũc poſſet impleri nõ faciendo per totũ illud tempus, nõ eſt dubium, ſed ſi nullũ tempus eſſet adiectũ, & dicta cõuentio apponeretť ſuper cõtractu ſtricti iuris, nunq poſſet impleri: & nunq poſſet agi præſcriptis verbis: vt l. cũ proponas. & l. ſiue apud acta. C. de tranſac. Item eſt videndũ[b] vtrũ

b ſ in hoc cõtractu ex parte ei⁹, qui teneť nõ facere, ſit † locus cõdictioni ob cauſam. Et pono caſum in terminis. Promitto à te nõ petere, & tu ꝓmittis mihi dare cẽtũ: ꝓpter hoc ab actione principali te liberaui, vel alio modo cõſecutus es liberationẽ ſi nõ des centũ, vtrũ poſſum agere cõdictione ob cauſam vt te reponas in priſtinã obligationẽ? Breuiter dicas. Aut eſt talis actio quæ põt per pactũ reſtaurari: & poſſum agere cõdictione ob cauſam: vt l. ſi quis accepto. ſ. de cõdi. ob cau. & not. in l.

c actione. C. de tranſac. Et intelligo[c] qđ agã cõdictione ob cauſam: nõ ex pœnitẽtia, quia de illa nõ eſt dubiũ, ſed ꝓpter morã tuã. Videris enim eſſe in mora ex eo q p me factũ eſt quicquid potui: quia te liberaui, & tu nõ vis dare: vt no. in l. actione. Sed ſi tibi obueniſſet liberatio alio modo, quã per factum meum, vt puta p mortẽ: tunc ageretur actione præſcriptis verbis: vt d. l. cũ mota. C. de tranſac. & dixi ſ. eo. §. in ſecundo contrario. Si verò actio nõ eſt talis, quæ poſſit reſtaurari per pactum, vt actio ex delicto: vel quia fortè incertum eſt vtrũ eſſet aliqua obligatio re vel ſpe: & tunc nõ poteſt agi condictione

d ob cauſam, ſed agitur actione de dolo, vt dicta lege actione[d]. & ibi not. ſm quod glo. ſuſtinet opi. Pla. Item quæro vtrũ contractus innominati cognoſcãtur per modum ineundi, an per modum implendi, dicam j. proximo. §.

1 ☞ *Mandatum etiam non gratuitum dicitur mandatum reſpectu illius qui egit, & eius, contra quem agitur.*

2 *Contractus innominatus, & actio quæ ex eo oritur, q datur ad ſimilitudinem contractuum nominatorum, quibus aſſimulatur.*

3 *Ex contractu facio ut facias, quòd oriatur actio præſcriptis uerbis.*

4 *Contractus innominati an iudicentur ſecundum modum ineundi contractum, an ſecundum modum implendi.*

5 *Ex contractu, do ut facias & des, uel facio & do ut des oritur actio præſcriptis uerbis.*

6 *Non differt an uerba contractuum innominatorum proferantur in tempus præſens uel in futurum.*

7 *Contractus innominatus quòd non uitietur, licet apponatur ei nomen contractuum nominatorum, & non ſit.*

e Sed ſi facio. [c] Ex cõtractu facio vt facias, oriť actio præſcriptis verbis, q habet ſimilitudinẽ

1 cũ actione mãdati. h. d. † Nota q licet mãdatũ nõ ſit gratuitũ, ita q nõ pariat actionẽ mandati inter mandantẽ & ꝓcuratorẽ: tamẽ dicitur mandatũ reſpectu illius, qui agit, & contra quẽ agitur, ſine quo mandato alieno nomine agi nõ poteſt, vt

2 hic patet, dixi in l. j. ſ. de procura. † Secundo nota q contractus innoꝫatus, & actio quæ ex eo oritur, datur ad ſimilitudinẽ cõtractuũ noꝫatorũ, quibus aſſimilantť & ideo in eis venit culpa leuis, lata & leuiſſima ſm illorũ cõtractuum ſimilitudinẽ: vt ſ. titu. j. l. j. in fi. & j. eo. l. ſi gratuitã. §. j. & ij. ſ. depoſiti. l. j.

3 §. ſi quis ſeruũ. & l. eum qui. ſ. cõmo. † Tertio not. q ex contractu facio vt facias, oritur actio præſcriptis verbis. Opp. ſ.

f proxi. §. Solue vt ibi dixi. Sed quæro circa iſtum §.[f] extra

4 glo. vtrum cõtractus innominati iudicentur † ſecundum modum ineundi contractum, an ſecundũ modum implẽdi. Gloſ. ſ. ead. l. §. at cum do. in prima glo. & ſ. proxi. §. in gloſ. magna. & C. eo. l. ex placito. & de tranſac. & l. cũ mota. & C. de dolo. l. cũ proponas. vbiq dicunt q cognoſcũtur penes modum ineundi contractum, non penes modum implendi. Vnde ſi fuit contractus do vt facias, tñ tu præueniſti in faciendo, dabitur actio præſcriptis verbis, quæ oritur ex do vt facias, nõ de dolo, quæ oritur ex facio vt des. Doc. Vltramõtani in d. l. ex placito. & l. cũ proponas. dicunt contrà. ſi enim in contractu emptionis & vẽditionis ab ipſo initio ex vna parte eſt emptio, ex alia vẽditio, vt ſ. titu. l. j. ita in iſtis cõtractibus, ſcilicet in do vt facias ex parte mea erit do vt facias ex parte tua erit facio vt des. Et iſta opi. videtur mihi vera. Probo primò declarãdo rationẽ eorũ: iſti contractus innominati inducuntur ſm naturã cõtractuum nominatorũ quibus aſſimilantur: ſed in cõtractibus noꝫatis ex vna parte diciť emptio, ex alia venditio vel locatio

Universidad de Deusto

catio & cõductio & similia: ergo ita in istis innominatis. Præterea probo per incõueniẽs qđ sequereť: qd si in contrahendo neutrius ꝓmissio ꝓcedit: sed cõuenimus inuicẽ de exigẽdo debitores cõmunes vel de ædificandis insulis, vel præstandis mutuis officijs in aliquib⁹ reb⁹, ita ꝙ nõ apparet qs primò & quis postea; certè ex gl. nõ erit aliqs ex istis cõtractibus, qđ est absurdũ & falsum, vt videbitis. j. §. proximo. Ꝓterea hoc videť contra casum huius. §. appellať enim facio vt facias: & tamẽ prius conuenit vt tu faceres. Præterea in cõtractu do vt facias, fortius ex parte eius, qui debet facere, oritur actio de dolo: vt s. ea. l. §. at cum do. versi. sed si dedi. non violando literam. Et sic concludo ꝙ ab ipso initio ex parte vnius est, do vt facias: ex parte alterius est, facio vt des. Iac. But. nitebatur sustinere glo. & arguebat sic. Non debemus inspicere implemẽ tũ cõtractus, sed ipsam conuentionẽ sic: vt l. si ita fuero stipulatus. l. cũ eĩ j. de noua. Sol. rñdeo, fateor. Nõ eĩ curo de modo implendi: sed dico ꝙ ab ipso initio ex ipsa conuentione ex parte vnius accipit vno modo, ex parte alteri⁹ alio. Præterea, dicit ipse, illud debemus inspicere, qđ principaliter fit, nõ qđ accessoriè: vt l. & si nõ sint. §. peruenìamus. de aur. & argẽ. leg. Sed dic ꝙ ab ipso initio hoc principaliter agitur, sicut in emptione & vẽditione. Itẽ dicit ipse ꝙ ab initio oritur naturalis obligatio, quę postea roborať rei interuẽtu: vt s. tit. j. l. j. & l. ex placito. C. de rerũ permu. ergo primã obligationẽ debem⁹ inspicere: sed hoc fateor: tamẽ ipsa principalis obligatio ab ipso
5 initio variať, vt dixi. †Quęro quid si istę cõuẽtiones ab vna parte duplicanť vt puta, si est cõtract⁹, in quo ego do vt facias & des: vel econuerso, facio & do vt des: quæ actio oritur? Respõdeo, ꝓpter illud dare qđ est ibi: & sic cõtinet aliqd, ꝓpter qđ quæritˉ aduersario, oritˉ actio præscriptis verbis: vt j. eo. l. si
6 dñs seruũ. & l. si tibi areæ. & l. permisisti. †Quæro, cũ isti cõ-
a tractus[a] per Iurisconsultũ semper ex vna parte ponanť in præsenti tẽpore, vt do vt des, & similia: quid si ex vtraq; parte ponanť in futuro tpe, vt puta, faciã vt facias, vel dabo vt facias, vel vt des, & similia? Respõdeo, ista varietas in tẽpore nõ curatur: nam semper appellať cõtractus, facio vt des: vel do vt facias, & similia in quocũq; tẽpore sint verba posita. Istud probatur hic: nã hic appellatur facio vt facias: tamẽ ex vtraq; parte est actũ de faciendo in futurũ: similiter per oẽs. §. huius le-
7 gis. †Vltimò quæro, quid si in istis[b] cõtractibus fuit appositum aliquod nomẽ cõtractus nominati, tamen non sit: an per
b hoc vitiatur? Certè nõ. Casus est in l. proxima. & ibi dicã, &c.

1 *Habere libertum non est ius æstimabile.*
2 *Si non fiat quod conuenit, ad quod interesse agatur, & qua actione.*
3 *Ius patronatus quando sit æstimabile.*

Si ergo. Ista est vltima particula, in qua determinať quę stio proposita in principio huius legis. & h. d. In facio vt facias, datur actio præscriptis verbis, in qua venit quãtum interest mea fieri qđ conuenit. ꝙ si illud interesse cessat, quãti interest mea me nõ fecisse. Item habere libertum, nõ est ius æstimabile. h. d. Nota ex isto versi. ꝙ idem videtur si conueniat de faciendo ab vtroq;, ita ꝙ non apparet de ordine: sicut de cõuentionis ordine apparet. Secũdo no. ꝙ hic habetur ratio eius, quod interest me non fecisse qđ feci: & hoc in
1 actione præscriptis verbis. †Tertio no. ꝙ habere libertum,
2 nõ est ius æstimabile. †Opp. & videť ꝙ in hac actiõe veniat quãti interest mea te nõ fecisse: vt s. ea. l. §. j. & ij. Sol. hic nõ potest venire illud interesse, quia nullum est ideo deuenitur ad istud. Sed cõtra: imò qñ cessat illud interesse te nõ fecisse quod conuenit, deuenit ad condictionẽ ob causam, per quã repetit quod est datũ. l. si tibi decẽ. j. eo. Sol. illud verum qñ illud, qđ est datũ, est repetibile: sed hic erat data libertas quæ non potest repeti seu reuocari: vt l. cũ proponas. C. de dolo. Sed oppo. ꝙ tunc in locã cõdictionis ob causam datur actio de dolo ad interesse: vt l. cũ ꝓponas. C. de dolo. & dixi s. ea. l. §. quod si faciam. Solu. Quãdoq; reperitur vnum interesse ꝙ fiat quod cõuenit: & illud quod est datum vel factum potest repeti: & tunc datur actio præscriptis verbis & cõdictio ob causam: vt s. ead. l. §. j. Quãdoq; non reperitur interesse ꝙ fiat quod conuenit: & illud quod est factum vel datum non potest repeti: tunc datur actio ꝓscriptis verbis, quatenus interest me non fecisse quod conuenit, vt hic. Quandoque reperitur interesse fieri quod cõuenit, tñ res data nõ est repetibilis: tũc cõdictio ob causam nõ potest dari. quia non est repetibilis res: tunc actio præscriptis verbis nõ potest dari ad interesse, quatenus interest mea nõ fecisse: qa habet aliud interesse quod in ea venit, scilicet quatenus interest mea fieri qđ conuenit: ideo datur actio de dolo: vt l. cũ proponas. C. de dolo. Qñq; nõ repetitur interesse fieri quod cõuenit, sed res data est repetibilis: tũc nõ datur actio de dolo, nec præscriptis verbis: sed cõdictio ob
3 causam. l. si tibi decẽ. j. eo. †Vltimò opp. ꝙ ius patronatus debeat æstimari: vt s. de
c act. emp. l. idemq;. in ꝓfin. aliàs l. Titius[c]. la prima. Sol. vt in gl. & no. ꝙ qñ quis manu misit suo arbitrio: tunc ius patronatus est æstimabile. Qñ verò quis manumisit alterius voluntate: tũc ius patronatus nõ po- c
test æstimari. Ita loquitur hic. & j. de leg. j. l. planè. la ij. §. fi. & l. seq. quod no. &c.

1 *Error in nomine contractus quòd non uitiet contractum.*
2 *Si in libello narratur & concluditur in aliquo contractu innominato, & in fine dicatur, & ad hoc propono actionem ex empto, quòd libellus non uitietur.*
3 *Si appello syndicum, qui est procurator, quòd ista nominatio non uitiet.*

d
1 **Insulam.** [d]Error in nomine cõtractus, †nõ vitiat cõtractum. h. d. Simile no. in l. si olei. C. locati. Et sic facit ad multa. Primò ꝙ si narratur †in libello, aliqs contra-
2 ctus innominatus: & cõclusio aptè sequeretur: postea diceret, & ad hoc propono actionẽ ex empto: ꝙ propter hoc libellus nõ vitiaretur. & dixi in l. j. circa fi. magnę a
glo. s. de edẽdo. & est opi. Inno. de qua ibi
3 dixi. †Itẽ nota ꝙ si appello[e] illũ syndi-
e cum, qui est procurator: & si in hac appellatione erratur, ista appellatio non habet vitiare. vt dixi tibi in l. j. §. j. s. qđ cuiusq;
f vniuer. nomi. & hoc valet[f] ad similia, &c.

1 **Si tibi decem.** †Vbi cessat interesse fieri quod conuenit, recurrimus e
ad cõdictionem ob causam. h. d. quod no. & dixi: s. eo. l. naturalis. in fi. Not. ex hac lege ꝙ ista actio præscriptis verbis potest f
directo intentari ad interesse.

1 *Actio præscriptis uerbis ut fiat quod conuenit, quòd oriatur ex contractu do ut facias & des.*
2 *Ius datur ad repetendum illud, quod est datum uel eius æstimationem.*
3 *Seruus datus pro torquendo, si reperitur in maleficio nõ redditur.*

1 **Si dominus.** †Vbi est do g
vt facias & des oritur actio ꝓscriptis verbis vt fiat qđ cõuenit. h. d. quam legẽ no. & no. quod
2 dixi in summario. †Itẽ nota ꝙ ad repetẽdũ illud qđ est datũ, vel eius æstimationẽ, cõpetit actio præscriptis verbis, qñ hoc
3 est actũ. De hoc plenè in l. j. de do. vbi glo. tãgit. †Item nota ꝙ si trado tibi seruũ torquendũ pro maleficio, intelligitur ꝙ non reddas si est repertus in maleficio. quod est notandum.

1 *In actione præscriptis uerbis concluditur ad interesse, & etiam quòd præstetur quod est promissum.*

g
1 **Ob eam causam.** [g]Liberatus ob causam conuenitur hac actione, vt faciat quod conuenit. h. d. †Nota ꝙ in actione præscriptis verbis non solũ potest concludi quod cõdemnetur ad interesse; vt l. si tibi. s. eodem sed etiam potest concludi quòd

a ❧POMATES
¶ Illi cõtractus. Vide Barto. consil. cliij. colum. iij.
¶ Innitus. Si in cõtractu innominato fuerit appositũ nomẽ cõtractus nominati: ad de Bal. in l. j. in j. col. C. de rerum permu.
h ¶ Titius. Et ibi Bar. & vide Bar. & doct. in d. l. cum proponas. qñ ius patronatus sit æstimabile, vide tamen d. l. cũ proponas. in fin. j. col. C. de dolo. & in §. quod si faciã. s. ead. l. & per Pau. de Leaza. in cõmẽ. c. nobis. de iure pat. in fin. vj. colum. & ibi etiã quid in iure patro. ecclesiæ.
c ¶ Insulã. Pro intellectu Bar. & limitatione huius legis, vide Bar. in l. si quis ante. j. de acqui. pos. Itẽ facit iste tex. ꝙ si in cõtractu locationis & conductionis apponatur verbũ, vendo, nõ tñ mutatur natura cõtractus: quia est verbũ generale. l. statuliberi à cæteris. §. Quintus. de statulib. & expressè allegat istũ tex. Bal. in l. ij. C. cõmo. & istum tex. etiam Bald. in l. j. in ij. colũ. C. de rerum permu. Bar. in l. naturalis. §. pen. in fin. s. eo. per Bal. in rubri. C. de iure emphy.
❧POMATES.
¶ Insulã. Ad hanc l. vide Alex. in l. si constante. in j. col. ff. solu. mat. & cõsi. cc. col. ij. vol. ij. Bar. in l. si quis ante. j. de acquir. pos. Alex. in l. j. colũ. v. de lega. j. & in l. naturaliter. §. nihil cõmune. j. de acqui. pos.
❧POMATES.
¶ Si appello. Vide Alex. consi. xliij. col. ij. volu. ij.
¶ Valet. Intellige tamẽ vt per Bart. in l. si qs ante. ff. de acquirẽ. pos. & adde bonum tex. in c. cõstitutus. de reli. do. qui reputatur sing. no. Bal. in l. fi. C. de vsu. & Ioan. And. in tit. de instru. edit. §. porro. in vlti. col.
g ¶ Ob eam causam. Vide quod not. Bar. in l. quãuis. C. de transactio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si tibi rem. Iſtum tex. tene menti: qa eſt multum magiſtralis. cui adde quę no. in l. ſi paſcenda. C. de pac.

b ¶ Si tibi areæ. Allegat Bar. no. in l. ſi paſcenda. C. de pact. vbi glo. not.

c ¶ Qui ſeruādarum. in fin. huius. l. &c. & Bal. ſi l. ex placito. maximè i iij. q. C. de rerū permu. & ibi etiā i vj. q. ponderat iſtū tex. p no. p Bar. in l. j. in vlt. col. ſ. de condi. ex leg.

d ¶ Permiſiſti. In prin ci. huiꝰ vide ꝙ dixi in l. iuris gentiū. §. ſed cū nulla. ſ. de pac. et Bal. in l. ex placito. in ix. q. C. de rerū permuta.

e ☞ POMATES. ¶ Si cum vnū. Vide Rom. ſingu. xxxvij. aliàs xxxix.

f ¶ Si quis. Ad ſi. huiꝰ §. vide Bal. in l. j. C. de inſti. et ſubſti. ſub cōdi. fac.

g ¶ Quoties. Et ad huius intelligentiā vide Bart. in l. ſed & ſi me putem. §. j. circa. finē. ſ. de cōdi. ind. & in rub. ſ. eod.

præſtetur quod eſt promiſſum: vt dixi in l. naturalis. §. j. ſ. eo. Oppo. de l. ſi quis accepto. ſ. de cōdi. ob cauſam. Sol. per hanc actionem non reſtauratur obligatio prima: ſed per condictionem ob cauſam, ſicut ibi. & iſta eſt vera.

PArtis. Iſta lex & ſequēs nō loquitur de actione præſcriptis verbis vel in factum, quæ oritur ex contractu, ſed ex quaſi contractu vel delicto. & breuiter hoc intendit. Cautio omiſſa repetitur per actionē incerti, & actionem in factum, &c.

QVia. Vbi deficit lex Aquilia, ſuppletur actione in factum. hoc dicit.

SI vir vxori. Actio præſcriptis verbis datur vt fiat quod cōuenit in pacto incontinēti appoſito. h. d. Opp. ad l. partis. ſ. eo. ꝙ imò detur condictio incerti, vt ſ. de vſufructu, ea. re. quæ vſu conſu. l. hoc ſenatus. §. ſi pecunię. Glo. ponit plures ſolutiones. Tu dic tres caſus. Quādo ꝙ traditur res quæ eſt eius, qui debet vſumfructum, & durat eius: vt qñ debetur vſusfructus rei immobilis; & in illo caſu ſi tradita eſt ſine cautione, poteſt vendicari, & agitur condictione incerti; vt lege ſi vſusfructus. vſufruct. quemadmo. ca. Qñ ꝙ traditur ea res, quæ eſt eius, qui debet vſumfructum, tamen eius non durat: & tunc ſi traditur ſine cautione, nō poteſt vendicari: ſed ageret condictione incerti: vt dicta lege hoc ſenatus. §. j. Quandoq; traditur res, quæ nunquā eius fuit qui debet vſumfructum: & tunc agitur præſcriptis verbis, vel in factum actione, vt hic, &c.

a SI tibi rem. [a] Si res vendenda tradat certo pretio, vt ſuperfluum lucretur vēditor, hac actione agetur. h. d.

b s ITi bi areæ. [b] Vbi res ad meliorandum traditur, vt quod melioratur diuidatur: ſi dominiū transfertur in totū, erit actio præſcriptis verbis: aliàs ſi dominium nō transfert in totum ſed in partem, tūc erit ſocietas. h. d. quem caſum nota quia bonus, & tene menti, &c.

1 ☞ *Glandis appellatione contmentur omnes fructus.*

c QVi ſeruandarum[c].

SI glans. Actio de paſcuis pecorum nō habet locum quādo fructus mei, qui cadunt in alieno, depaſcantur ſed ad actionem in factum recurritur. h. d. †Nota ꝙ appellatione glandis, continētur omnes fructus: vt l. j. j̄. de gland. le. Et de iſta actiōe dic vt l. pe. C. eo. & Io. in arbore. &c.

1 ☞ *Actio præſcriptis verbis quòd competat ex facto ut des, ubi ex facto quæritur commodum aduerſario.*

2 *Idem ſi conuentio fiat per ſi, licet propriè non ſit contractus innominatus.*

SOlent. Pretiū cōuētū pro indicādo furē pōt peti actione p̄ſcriptis verbis niſi dolus indicātis interuenerit. h. d. †Nota ꝙ ex facio vt des, vbi ex facto quæritur cōmodum aduerſario: cōpetit actio præſcriptis verbis vt vidiſtis in l. naturalis. §. qđ ſi faciā. ſ. eo. Secūdo nota ꝙ† licet conuētio fiat per ſi, oritur actio præſcriptis verbis: non tamen eſt tunc propriè contractus innominatus, vt dixi ſ. eo. l. naturalis. ſecundo reſponſo. & ſ. de pactis, l. ſi intra.

PErmiſiſti. Ex cōtractu, facio & do vt facias, oritur actio præſcriptis verbis: niſi datum fuerit propter pecuniam: & ſic caderet in emptionem. h. d. Oppo. de l. ſi cum mihi. ſ. de dolo. Solue vt in gloſ. plenius in l. qui ſaxum. j̄. de dona. &c.

d Permiſiſti. [d] Ex facio vt des, vel do vt facias, ſi aduerſario nihil q̄rit nō cōpetit actio p̄ſcriptis verbis, ſed de dolo. h. d. qđ no. multū: qa facit ad materiā. l. naturalis. ſ. eo. dicit gl. ꝙ hodie haberet locum cōdictio ex lege. Iſtud ītellige qñ p̄miſiſti mihi animo donādi: vt dicit gl. & ſic ex facto tuo mihi nihil quæritur. Secus ſi p̄miſiſti ꝓpter tuā cōmoditatē: vt quia dediſti mihi fundū ſolū: quia vtilitas tua eſt ꝙ fundus iſto anno laboret & diffodiatur: tunc datur p̄ſcriptis verbis, Et no. iſtū §. quia cōtinet quotidiana & bona, &c.

SI gratuitam. Si conceditur habitatio gratuita, agitur p̄ſcriptis verbis. h. d. quod principium declara vt in gloſ.

1 ☞ *Contractus dicitur celebratus gratia eius qui rogauit.*

SI margaritas. Aut res dat vēdenda gratia vēditoris: & ſuſceptor tenet de dolo & lata culpa. Aut dat gratia ſuſceptoris: & tenet etiā de leuiſsima. Aut gratia vtriuſq;: & de leui tenet: & eiꝰ gratia cōtractus dicit celebratꝰ q rogauit. h. d. quē caſum. not. Not. ꝙ eiꝰ† gratia cōtractus, dicit celebratꝰ, q rogauit. hoc ītellige, ſi ille q eſt rogatꝰ, nō habebat ꝓpoſitū hoc faciēdi. ꝓbat. j̄. in l. rogaſti. ſi cer. pet. Ad iſtā legē opp. de l. j. ſ. ti. ij̄. Sol. dic ꝙ hic fuit dictū ꝙ reſtituant margaritę aut pretiū earū dūtaxat. Vel dic ꝙ eſtimatio hic fuit facta ꝓ quāto vēderet, nō eo aiō ꝙ emptionē faceret vel faceret trāſire periculū: & ibi ſecus: qđ dic vt ibi dixi.

SI rē tibi. Si res dat inſpiciēda, & ignorat vbi ſit: ad hac actionē recurrit, vel aliis actionibus pōt agi. Et in hac actiōe venit culpa, habita cōſideratione eiꝰ, cuius gratia ſit celebratꝰ cōtractus. h. d. qđ no. &c.

e Si cū vnū. [e] Si cōmodo vt cōmodes, agit p̄ſcriptis verbis: qa cōmodatū iſtud non eſt gratuitum.

Si cum mihi veſtimenta. Is, cui res inſpiciēda conceditur, de caſu fortuito non tenetur. h. d.

f Si quis. [f] Qui accipit rē ab vno dādam alteri in cauſam certæ victoriæ vel in aliū euētū, actione præſcriptis verbis dare tenet. h. d. cū l. ſeq. Opp. ꝙ nō debet agi p̄ſcriptis verbis ſed actione depoſiti ſequeſtrati: vt l. licet. ſ. depoſiti. Sol. illud verū, qñ duo depoſuerūt eandē rem. Secus ſi vnus tm̄ deponit rē, in qua cōſtabat aduerſariū nullū ius habere, vt j̄. l. ꝓxima. Et oportet intelligere iſtū §, qa iſte, q vult agere præſcriptis verbis, erat p̄ſens qñ depoſitū fuit factū ſub eo pacto: alias cū eo nil eſſet cōtractū: & ſic nō haberet actionē p̄ſcriptis verbis: vt l. cōſenſu. & qđ ibi no. j̄. de act. & obli. l. j. ſ. de cōtrahē. emp. in fi. Quærit gl. qd ſi ſtat ꝑ aduerſariū ꝙ nō p̄ſtet. Dicit gl. ꝙ pinde eſt habēdū, ac ſi viciſſet q ſe ingerit. Gl. bene dicit dū dicit ꝑ aduerſariū nolētē facere qđ cōuenit. Sed ſi aduerſariꝰ veniret ad bellū, licet ſibi facere qcquid pōt vt vincat & alius ſuccūbat: vt l. in executiōe. §. fi. & ibi no. de ver. obli. Et iſta ſunt vtilia ſcire in ꝓtibꝰ illis, vbi admittit duellū. Et eſt pulchra materia ad determinationē q̄ſtionis duelli.

ROgaſti. Si res vēdēda dat vt pretiū in mutuū conuertatur: ſi nō vēditur, vel pretium nō recipitur, actione p̄ſcriptis verbis agit. h. d. De quo dic plenè vt not. in l. rogaſti. ſ. ſi cert. peta.

Si prædium. Opp. ꝙ tale factum non conſueuit locari: vt l. naturalis. §. at cum do. ſ. eo. Solu. debes intelligere ꝙ tunc fuit locata res ipſa, & nō factum pignoratitium fuit locatum, &c.

APud Labeonem. Qui rem experiendam recepit quicquid ex re interim lucratur, domino reddere debet, &c.

Itē apud. Si res datur experiēda, emptione facta datur actio ex vēdito, aliàs p̄ſcriptis verbis. h. d. &c.

Si cum emere argentum. Is, cui res inſpicienda dat, non tenetur de caſu contingente cū reportatur: ſed de dolo & culpa hac actione tenetur. h. d. quem caſum no. &c.

g QVoties. [g] Hic tractat gl. vnā materiā, de qua plenè p doc. in l. ex placito. & dixi plenè in l. j. ſ. de cōdictione ex lege. & hic reperitur vna diſtinctio, quæ multa dicit, ſed non dicit veritatem.

Si tibi

a Vt tibi polienda. a Si suscipitur opus faciendũ gratis, est mãdatũ: si per mercedem in pecunia, est locatio: aliàs est cõtractus innominatus. hoc dicit.

QVo. Habuistis suprà de eo qui recipit rem inspiciendam volẽs eam emere: hic de eo qui recipit eã inspiciendã causa delectationis vel cognitionis: quo casu de culpa tenetur, & præscriptis verbis agitur.

PEtius. Si pecunia datur, vt ex eius vsuris tributa dãtis soluãtur, cõtractus innominatus est: ideo actione præscriptis verbis agitur: & periculum pecuniæ ad recipientem nõ pertinet. hoc dicit.

b SI operas. b Si operæ pro operis dãtur, hac actione agitur. hoc dicit.

Incipit liber xx.

De pignoribus, & hypothecis. *Rubrica.*

Glo. continuat: dic vt in ea. Quæro quare Iurisconsulti ponunt istos tres titulos de pignoribus separatos à titulo de pignoratitia actione. Glo. hoc examinat in prima constitutione huius libri. §. tertij. Dic vt ibi quam glo. no. bene, &c.

1 ☞ *Obligatio bonorum quòd porrigatur ad præsentia & futura, etiam si non dicatur, suorum uel ad se spectantium.*

LEX I.

COnuentio. Obligatio generalis porrigitur ad bona præsentia & futura, sed obligatio certæ rei non contrahitur etiam in illa re postea debitoris effecta, si creditor sciens fuerit. h. d. Et nota hoc principiũ: & in prin. potest casus poni duobus modis. Primò ꝙ recepta sit obligatio bonorũ prẽsentium vel postea quæsitorum quasi dicat possunt obligari bona prẽsentia & futura. Secundo modo põt legi, ꝙ receptũ est: hoc est determinatũ & approbatũ est, ꝙ obligatio generalis bonorũ porrigitur etiam ad bona postea quæsita, & exponit vel, pro etiam, secundũ vtran ꝙ lectu. Et ista videtur verior, vt patet ex ver. seq. qui aduersatur ad illud vbi loquit de iure postea quẽsito an veniat in obligatione primæua. Secundũ hoc nota ex
1 illo principio, † quòd obligatio bonorum licet nõ adijciatur suorum vel ad se pertinentiũ, porrigitur ad omnia præsentia & futura. Casus est hic. Sed si illud adijceretur, nullum est dubium: quia casus est in l. fi. C. quæ res pig. obli. pos.

Inspecie. Textus est clarus. Oppo. de pign. act. l. rem alienam. Solu. tex. tollit cõtrariũ: quia ibi res aliena fuit obligata ignoranti: hic sciẽti. Ratio, quia qñ creditor fuit sciens, debitor nõ est obligatus creditori cõtraria pignoratitia: quia eum nõ decepit: & sic nõ interest debitoris ꝙ illa res veniat in obligatione. Sed quando creditor ignorauit: tũc debitor tenetur cõtraria pignoratitia: vt l. tutor. §. contraria. s̃. de pig. act. Dixi plenè in d. l. rem alienã. & ideo gl. vt ista materia sit clara, sic distinguit satis plenè. Quando certa species obligatur, aut obligat quis rẽ suã: & tenet obligatio sine dubio. Si alienã. si quidẽ sibi debitam, obligatio tenet: vt j̃. qui po. in pigno. habe. l. iij. §. cum ex causa. Et hoc hic innuitur in tex. dicit gl. quod intellige ꝙ antecꝙ illius rei dominiũ sit quæsitum debitori, creditor habet obligatũ illud ius. quod debitor habet pro re: post rem debitori quæsitam erit obligata ipsa
c res, vt d. l. Si verò non est debita[c], sed habet ius in re, simpliciter tenet obligatio: vt l. grege. §. ij. & iij. & l. si ab eo. j̃. eod. Dicit glo. istud intellige quòd valet obligatio in eo iure quod ibi habet debitor: sed si postea ipsi debitori quæreretur perfectũ dominium: tũc si quidẽ quæreretur ex causa dicti iuris quod habebat in re, veluti quia habebat Publicianam, & vsucapiebat. compleuit vsucapionẽ. vel erat sibi obligata pro debito: & fuit tradita sibi in solutum, vel quocunꝙ modo illius iuris occasione ad eũ peruenerit, ipsa res erit obligata. vt dictis legibus. d. l. cùm in fundo. §. si fundus. j̃. de iure do. Si verò debitor quæsiuit dominiũ ex alia causa prorsus separata ab illa tũc nõ video quare debeat illa res in obligationẽ incidere: sed erit idem sicut qñ simpliciter obligatur res aliena. Si verò non erat debitori debita, nec habebat ius in re: & tũc aut eam obligauit sub cõditione cũ sua erit: & nõ est dubiũ ꝙ tenet obligatio existẽte cõditione: vt l. si fundus. §. aliena. aliàs §. si ea res. j̃. e. Aut obligauit eã simpliciter: & tũc assumo vnum casum positũ in fi. glo. Aut dñs ratũ habuit: & obligatio cõfirmat: vt l. si fundus. §. j. j̃. eo. & l. aliena. s̃. de pig. act. Aut dñs ratum non habuit: & tunc aut creditor fuit sciens, & nõ confirmat etiã dñio quæsito postea, vt hic. Aut fuit ignorãs: & cõfirmatur quo ad vtilẽ hypothecariã: vt d. l. rẽ alienã. de pig. actí. Ratio, quia debitoris interest, vt dixi: & ideo puto ꝙ qñ obligauit rem alienam scienti, si obligasset se expresse, quia dñs ratificaret, vel alio modo, ita ꝙ ipse teneretur si res in obligationẽ nõ incideret: tunc si postea per debitorẽ queratur dominium, res incideret in obligationẽ quo ad vtilem hypothecariam: vt d. l. rem alienã. Vbicũꝙ autẽ dixi obligationẽ nõ valere dominio postea quẽsito, dico creditorẽ postea habere retentionẽ si possidet, vt hic. Sed cõtra hoc opp. j̃. eo. l. cum vitiosè. Glo. non soluit hic, nec ibi. & dic ꝙ ibi nõ valuit obligatio: quia res nõ erat debitoris. ꝙ vitium est purgatum, quia est effecta eius: ideo datur retentio: ibi verò obligatio fuit vitiosa ex alia causa, quẽ purgata nõ est: & ideo retentio nõ datur.

Item opp. ꝙ datur vtilis hypothecaria quãdo dominium est effectum debitoris: quia debitor nõ potest referre quæstionẽ dominij: vt l. j. §. si prẽdo. s̃. depos. & l. ita vt si fur. s̃. cõmo. Sol. quidam hoc fatentur ꝙ hypothecaria nõ cõpetit cõtra extraneos, sed cõtra ipsum debitorẽ sic. Ista opi. videtur contra istũ text. & ideo dicendum & nec contra ipsum debitorem detur. Non obstant cõtraria: quia ibi loquitur quãdo ageretur actione personali ex eo contractu: hic verò quando agitur hypothecaria in rem: quo casu potest referri quæstio dominij: vt not. in d. l. ita vt si fur. s̃. commo.

Seruo. Obligato seruo, non intelligitur obligatum peculium tunc vel postea quæsitum: ideo per creditorem non potest vendi. hoc dicit.

1 ☞ *Separata causa dominij facit ne res in obligationem incidat: nõ autem extinguit obligationem iam contractam.*

2 *Ratio quare ius pignoris non usucapitur triennio, sed maiori tempore præscribitur, & ipsa res pignorata sic.*

3 *Possidens rẽ obligatam decennio bona fide præscribit etiam contra hypothecariam.*

4 *Si creditor auocauit rem ab usucaptore per hypothecariam, an debitor possit illam recolligere.*

5 *Vsucaptor an à debitore qui rem à creditore recuperauit possit eam uendicare: & quale remedium habeat debitor contra usucaptorem.*

6 *Ius retentionis quòd durat etiam si principale debitum sit sublatum.*

Cum prædium. Difficilis. §. est, & breuiter. h. d. Fundo obligato nõ veniũt in obligatione fructus à bonæ fidei emptore postea pcepti: & vsucapio triennij ius pignoris nõ extinguit. h. d. Primo ponit dictũ. Secundo ponit vnã obiectionẽ ad dictũ. Tertiò illi respõ
1 det. Secũda ibi: pignoris. Tertia ibi: qđ in fructibus. † Nota ꝙ separata causa dominij põt facere ne res in obligationẽ incidat: nõ aũt põt extinguere obligationẽ iam cõtractã. Opp. ꝙ nõ sit necessaria cõuẽtio de fructibus: vt l. in prædijs. j̃. titu. j. Sol. fateor. & subaudi, maximè quia ex abundantia fuit dictum. Opp. ad fm dictum C. si aduer. cre. l. j. & ij. Sol. hic loquitur in vsucapione triẽnij, quę ius pignoris nõ immutat: vt hic, & l. iusto. §. nõ mutat. j̃. de vsuca. & l. vsucapio. C. e. ibi loquit de præscriptione decem vel viginti anno. † Sed quæro
2 quæ est ratio. dicit gl. hic & in l. vsucapio. C. e. & in l. j. C. si aduer. cre. quia per vsucapionẽ quæritur dñium: vt j̃. de vsuca. l. vsucapio. ꝙ dñium est separatũ à causa pignoris, vt hic. Sed per præscriptionẽ longi temporis paratur hæc exceptio, quæ ita cõpetit in hypothecaria: sicut contra dominum. ita dicunt glo. Sed Pet. de Bella perti. qui dicit ꝙ etiã per præscriptionẽ quæritur, vt in aut. nisi. C. de bo. ma. & ibi per doc. dicit quòd

a Si tibi polienda. Et istum text. in fi. multum põderat no. Barto. in l. fi. in j. q. C. de cõtrahen. emptio.

POMATES.

Si operas. Vide Panor. cõsil. xiv. in j. col. ij. volu. Feli. in c. cum Bertoldus. vij. cõsil. versi. tertiò limita. de re iudi. & in c. sequen. iiij. col. & in c. quãuis col. iij. eo. titu.

b Non est debita. Ad de Bart. & doc. in l. cũ res. C. si aliena res pig. da. sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Decem annis. Adde Bald.consil.ccxxtij.incipit.illustris dominus vbi dicit quòd si super re præscripta interpositum fuit decretum,quòd non requiratur bona fides. tij. lib. cit & an talis ꝓscriptio currat mulieri ignoranti hypothecam,vide Bal.consil.ccccly.tiij.lib.

b ¶ Separẽtur. Vide C. de pig.act.l.nec creditores. an à creditore possit referri quæstio dominij.

c ⁂ POMATES. ¶ Si superatus. Vide Roma.consi.cccxj.& Cep. cautela xxvtij. ij.colum.Feli.in versi. si ponit cap.cum Bertoldus.in vtij.colum. & se.de re iudi.

d ¶ Passus est. Vide quod not.glo.& Bartol.in l.ab executore. §.j. d. appel. & glos. in l.si ideo. in princi. de euict.sed glos.in d. l. qui repudiantis. in glos. parua, in versic. non respondetis. & ibi Barto.videtur vel le contrarium, dicens quòd sententia non præiudicat, sed acta sic: & ex illis actis iterum poterit iudicari illa glos.ibi nõ probat:quia loquitur quo ad litẽ cõtestatã.

e ⁂ P. PAV. P. ¶ Esse vera. vide Alexand.consil.lxj. colũ. iiij.volu.ij.

f ⁂ POMATES. ¶ Contrahitur. Adde concor. per Felin. capi. penulti. in iiij. colum.de re iudi. Vide Ro.consi.cccxj. & Alexand.xvj.colũ.& volumi.ij.Soci.ccivj. colum.iij.

g ¶ Contrahitur. Vide glo.in cap.j.de censib.in vj.& per Ioan. And. qui enumerat xxxviij. casus. Et adde quòd omnia acta debẽt probari per scripturam capi. quoniã contra.de probat.Sed Innocen. ibi in fi. tenet cõtrarium.& notatur in l.ne in arbitris.per Baldum in l. secunda. C. de eden. Idem est in missione in possessionem authoritate iudicis.Barto.in l.curent.de testi. & no.Barto.in l.fina. in fi.C.de edict.diui.et vide Bartol.in l. curent.de testi. Intellige tamen vt notat Bart. in l.j.§. sufficit. de secun.tabu. Et ad prædicta vide Bald.ponẽ tem regularẽ doctrinam & nota. in l. gesta,C.de re iudi.Et an statutũ,requirat scripturã,vide in l.digna vox.C.de legi.& in l. humanum. eo.titu.& contractus alienationis rei ecclesiasticæ requirit scripturã.l. iubemus.§.sanè omnes.

est ratio quæ ponitur hic in text.cũ enim ius pignoris sit separatum à dominio: ad acquisitionem vnius non sequitur acquisitio alterius. Et si dicis,quare sec' in præscriptione decem annos? Rñdet ipse: quia illud est tempus sufficiens ad præscribendum contra hypothecariam.nõ ergo excipitur contra creditorem ex eo quòd acquisiuit possessor dominium per decennium:sed ex eo ꝙ præscripsit contra obligationem. Et si dicas quare constituitur maius tempus ad præscriptionem contra ius pignoris quàm ad vsuscapionẽ ipsius rei mobilis pignoratæ? Respondeo, dicit ipse,quòd ius pignoris est quoddam ius incorporale. Sed certè etiam dominiũ est ius incorporale:ergo est ratio,ꝙ sic placuit:vt l.non omniũ ſ.de legi.& hoc vult text.hic,ibi:nec vsuscapione perimi placuit. †Ex prædictis concluditur quòd si quis rem obligatam possederit decẽ annis[a] bona fide, præscribit etiam contra hypothecariam.& tenet hic glos.magna, & in l.vsuscapio.C.eo. †Venio ad glos. magnam,quæ est difficilis.Primo quæro: si creditor ab vsucaptore rem per hypothecariam auocauit: an debitor poterit eam recolligere. Dicit glo.ꝙ sic,& bene. Idẽ tenet glo.in l.vsuscapio.C.eo. †Sed tunc quæro postquã rem recuperauerit debitor,an vsucaptor à debitore poterit eam vendicare. Dicit gl.ꝙ sic:& bene dicit. Idẽ dicit in d.l.vsuscapio. C.eo. Sed quæro,quale remedium habeat debitor, vt vsucaptor ab eo rem vendicare nõ possit. Dicunt quidam, faciat debitor sibi cedi à creditore ius suum: & sic poterit retinere,sicut ipse creditor. Istud remedium tenet glo.in l.vsuscapio.sed hoc reprobat per rationes hic positas.Cy.etiam in d.l. vsuscapio.reprobat hoc consilium. Mihi videtur istud cõsilium esse validum. Nil enim repugnat ꝙ† debitum principale sit sublatum, tamẽ ius retentionis durat: vt probatur in l. debitor.ſ. ad Trebel.& l.ex sextante.§.Latinus.ſ.de excep.rei iudi.& l.sancimus.§.licentia.C. de iur.delibe.& l.j.C. si antiqui.cre. pign.ven.& sic erit casus in quo cederetur hypothecaria sine principali,licet gl.videat dicere contrarium in l.fi.de hære.vel acti.ven.quòd plenè examinaui in l.fideiussor obligari. in prin.de fideiuss.illi tamen qui dictum remedium reprobant,dant aliud cõsiliũ: ꝙ debitor rem ꝑ debito creditori dimittat,& illud qđ plus valeret,soluat sibi creditori. Ita dicit glos.hic in l.vsuscapio.C. eo. Istud nõ videtur bonũ cõsilium:quia dare in solutum est vendere: vt l.fin.ſ.ex qui.cau.in pos.ea.& l.litis æstimatio.ſ. ꝑ emptore.Si ergo debitor vẽdit rẽ alienã: ergo ille dñs,qui suscepit, poterit pretiũ repetere vtili nego.gesto. Sed respõdeo, actio negotiorũ gestorum competit & re perempta,vsucapta vel præscripta,vt ibi no.in l.mater.C.de rei ven.sed hic neutrũ istorũ est:sed impeditur dñs vẽdicare ꝑpter ius pignoris ꝙ præcessit ius siue dominiũ:ergo nõ habet actionẽ neg.gesto. Sed contra istud remediũ etiã opp.quia fm hoc cogeret creditor accipere in solutum rẽ alienã. Rñdeo ꝙ hoc remediũ habet locũ creditore tm volẽte,nõ eo inuito. Sed si creditor nollet qđ erit remediũ? Rñdeo' ꝙ creditor vendat alicui pignus hoc acto ꝙ ad illũ emptorẽ transeat ius retentionis vigore illius obligationis:qđ fieri põt, vt l.j.C. si antiqui.cre.pig.ven. quicquid dicant doct.in l.vsuscapio.C.eo.& hoc cogeret creditor facere,vt l.quãuis.ſ.de pig.act. Venio ad vltimã gl. magnã,& opp.fundus fuit debitoris: ergo & fructus ꝙ pars fundi sunt,vt l.fructus pendẽtes.ſ.de rei ven.Sol.dato ꝙ fructus prout sunt pars fundi,fuerũt debitoris:tn nõ prout sunt fructus:& ideo si separẽtur[b] à bonæ fidei possessione nunc ꝙ fuerũt debitoris:& nunc ꝙ in obligationẽ inciderũt. Opp.de l.si cut.in prin.qui.mo.pig.vel hypo.sol.Solu.dic vt in gl. Item opp.de l.iij.de oper.ser.Solu.aliud in iure pignoris. vt hic,& l.iusto errore.§. nõ mutat.ſ.de vsuscap.aliud in opera, vt ibi. Rationem ponit gl.in l.locum.§.proprietarius.ſ.de vsufruc.

b

Pacto. Valet pactum vt nõ solutis vsuris fructus cedant loco vsurarum,sicut ꝙ non solutis minoribus vsuris currunt maiores.h.d.

Cum prædium. Vxor potest rem propriam obligare pro marito, quatenus eius debitrix est.hoc dicit.

LEX II.

EIdeiussor. Contra fideiussorem qui pignora à creditore receperit,agitur mandati, non pignoratitia.hoc dicit.

1 ☞ *Sententia lata contra debitorem quando præiudicet creditori.*
2 *Sententia lata contra hæredem an præiudicet legatarijs.remittuẽ.*
3 *Sententia lata contra actorem in rei uendicatione,ꝙ non tribuat dominiũ possessori.*
4 *Probationes & dicta testiũ cõtra debitorẽ ꝙ præiudicent creditori sicut sententia.*

LEX III.

c

SI superatus. [c] Sententia lata cõtra debitorem nõ præiudicat creditori si lata fuerit post pignus cõtractum.secus si ante.h.d. Opp.de l.sæpe.ſ.de re iudi.Sol. Intellige hic snĩam esse latã cõtra debitorẽ creditore ignorante.secus si eo sciẽte. Ita dicit gl.& bene: & ideo† assumo tres vel quatuor casus. Aut debitor fuit victus antequã obligaret:& indistinctè sentẽtia obstat creditori,vt hic in fi.& l.si mater.ſ.de exce.rei iudi. Aut primo obligauit se:& postea fuit victus: tunc aut creditore ignorante: & sibi nõ præiudicat,vt hic in princ. Aut creditore sciente:& tunc aut sententia fuit lata cõtra debitorẽ cõtumacẽ:& creditori nõ præiudicat,vt l.præses.C.eo. & vide vt ibi not.fm vnã lect.argu.ſ.de inoffi.test.l.Papinianus.§.meminisse.in fi.& l. qui repudiantis.Aut debitore præsente: & tũc præiudicaret, vt d.l.sæpe.ſ.de re iudi.Istud aũt qđ dixi de sententia lata cõtra debitorẽ cõtumacẽ,intellige qñ passus est[d] causam eo cõtumace liquidari:tũc em magis ex cõtumacia quã qa bonam causam nõ habuit vt succũbere.Sed si totã causam ptractauit præsens,& obligationib' interfuit,licet in ipso actu sentẽtiã di fuerit cõtumax: puto ꝙ præiudicat sentẽtia: quia tunc eius præsentia nil fuisset operata,vt l.si rẽ.§.fi.de euic.Et ita intelligo l.si ideo.in princ.ſ.de euict. Vbicũ ꝙ aũt snĩam latã cõtra debitorẽ dixi præiudicare creditori: ĩtelligo nisi sit collusum, vt no.C.eo.l.præses. An aũt ecõuerso snĩa lata cõtra debitorẽ præiudicet debitori,dixi in d.l.sępe.ſ.de re iudi. †Ad fm dictũ opp.ꝙ sentẽtia lata cõtra hæredẽ nõ præiudicat legatarijs, vt l.j.ſ.de except.rei iudi.Sol.vt ibi,& videbitis in l.Papinianus.§.meminisse.ſ.de inoffic.testa. †Vltimò no.ex fi.huius legis,ꝙ sentẽtia lata cõtra actorẽ in rei vẽdicatione nõ tribuit dñium possessori. De quo in l.exceptio.ſ.de excep.rei iud.Cassus est hic,ibi: tametsi maximè nullã qui vicit &c. Oĩa † autẽ ꝙ dixi ſ.in snĩa,intelligas esse vera[e] etiã in ꝓbationib'. Vnde sicut snĩa præiudicat creditori:ita præiudiciũ facerẽt dicta testiũ.Ita cõsuluit Dy.& ita tenet Inn.in c.cũ cãm. extra de ꝓba.& dixi in d.l.sæpe.& l.si mater.§.fi.de exce.rei iudi.Et istã ꝗstionẽ habui de facto ĩ ciuitate ista prĩo anno quo veni huc.

1 ☞ *Obligatio bonorum debet fieri ob aliquam obligationem principalem.*
Item fit solo pacto.
2 *Scriptura quando sit de substantia contractus.*

f

Contrahitur. [f] In cõtrahẽda obligatione bonorũ non requirunt solẽnitates verborum

Universidad de Deusto

C.de sacrosan.eccle.& ibi Bald.ad fi.Cõtra tenet Bald.de iur.calũ.in auᵗ.hoc ius porrectum.eo.tit. Quid in gratia principis vel inferioris vel in legationibus,vide Bal.in l.si qua per calumniam.in iĵ.col.de epi.& cle.& quod not.in l.j.C.de mã.prin.& Bal.no.in l.humanũ.ad fi.C.de legi.quid in emancipatione. de fide instr.& in l.post mortem.de adop.& in l.altius.& ibi Bald.C.de ser.& licet emphyteutis requirat scripturam.§. adeo. Instit.locati.cũ simi.tũ secus in feudo in quo sufficiũt testes 1 pares,vt patet in vsibus feudorum. Ita decidit Bal.in ru. de cõdi.ex lege.in vlt.colũ. Et adde ꝙ priuilegiũ 2 doctoratus põt etiã probari per testes qui interfuerunt ſaltẽ publico cõuentui,ſcᵈm Bal. in l.si solẽnibus. C.de fide instr.Et not. ꝙ emptiones pñt proponi sine scriptis,secũdum Cyn.& Bald.in auᵗ. hanc aũt. de non num.pec.& qđ ꝛ.dixi in gratia principis,vide qđ not. Bal. in l.fi. in fi.primæ col.C.sen. re.non posᵗ.per Bal.in l.gesta.in ĵ.colũ.de re a iudi. & ibi ponuntur multa in hac meteria de his quæ requirunt scripturam. Et adde ꝙ probatio solutiõis canonis publici,& similium reqrit scripturam l.j.& ibi not. C. de apo. publ.lib.x. Adde an in cõtractu alienationis rei ecclesiasticę requiraᵗ scriptura,vide Bal.consi. cccxcix. incip. quidã prælatus.iĵ.lib.

a ¶Obligatione. Concordat l.Luciᵖ.§.Imperatores. j. ad muni. Vide quæ scribo post b Bal.in l.voluntas.circa fi.C.de fideicom.& quæ veniãt in obligatiõe gñali,addꝙ etiã non veniſſe a de quibus per Bar.in l.generali.§.j. de vsufru.leg. Adde qđ no.Instit.de actio.§. item Seruiana.in j.charta.& ideo cautela estꝙ in instru 1 mento apponas quis obligauit oĩa bona 2 sua præsentia & futura, etiam si essent su- 3 pellectilia vel vestes 4 propriæ personæ,vel suivel q̃siuit alias res quæ specialem requirunt mentionẽ:arg.c. qui ad agendũ. de ꝓcu.i vj.scᵈm Mathe. de Mat. in suis nota. dictis, not.cxliiĵ.Tu ad ista vide nota. per Bart. in l.j.C. quæ res pigno.ob. possᵗ.& ibi etiam per Baldum. 1

a ✠P. PAV. P. ¶Obligatione.Item non veniũt res ꝓhibitæ alienari.Vide Ale. cõsi.xvj. in ĵ. vol. Itẽ 2 non veniũt res feudales.vide Alex. consil. ccccxcj.in princ.vide etiam de prædictis& quid de bonis emphyteutæ Alex.in l.si constante.in prin.col.xiiĵ.ff.solu. mat. Et de emphyteuticis Alex.in l.si cõstante. in prin.col.xiiĵ.ff.solu.matr.Et de emphyteuticis idẽ dicit Pau.de Casᵗ. consi. cxxxv.ad fi.Quòd aũt non veniãt res feudales, est textus expressus in c.si vasallus culpam.§.gñali.si de feu.fue.contro.& in c.j.& ibi Bal.circa prin.de capi.qui cur.ven.& in c.j.in j.col.de ꝓhib.feu. alie.per Fede. vide bonis emphyteuticis & feudalibus,an veniãt in gñali obligatiõe,Mod.i cõm. i l.fi.de iure emph. Itẽ nõ veniũt q̃sita ꝑ hæredẽ post mortẽ obligationis,vide Pau.cõsi. cccxcvj.i prin.& de materia Bertha.latè i verb.gñalis i iĵ.col.ad fi.Bar.i l.co dicillis.§.ſtituto. de leg.iĵ. Itẽ ꝙ nõ veniãt res prohibitæ alienari,ꝑ quã inciderẽt in pœnã,vide ꝑ Com.aliqd cõsi.cõsi.vlt.ppe fi. Itẽ ꝙ nõ veniãt feudalia sed bñ emphyteutica vide Ale.i d.l.si cõstãte.col.xĵ.ver.adde secũdũ Ro. Itẽ ꝙ i obligatiõe gñali cõphendaᵗ ẽt res sup qua fit cõtractᵘ:puta venditiõis,& qũo obligantur pñtia & futura ꝑ emptorẽ,vide Alexã. cõsi.lxvĵ.vo.ĵ.co. vl.

✠POMATES. ¶Obligatiõe.Pro iĩtellectu huiᵘ legis vide de Matheſi.no.cxxxvj.Facit text. l.j.ff.de offi.eius. & ꝑ Lãcel. ĵ.tit.Vide Dy. in c.i gñali cõcessione. de re.iur.in vj.Ro. sing. cxxv.& sing. ccxxxviĵ.in obligatiõe generali nõ veniũt fructus.Feli.c.q̃ in ecclesiarũ.in iĵ.col.de constitu.Alex. cõsi. xvj.i fi.ĵ.volu. Itẽ veniunt pœnalia.latiᵘ ꝑ Barba.cõsi.xĵ.ix.colũ. ĵ. vol. & cõsi.xxx.in ĵ. col.ĵ.vol.Itẽ in gñali sermone nõ veniunt inimici vel odiosi, ꝑ Barba.l.si qs sub cõditiõe.ff.de cõdi. iĩsti. ad prædicta Barb.cõsi.xliĵ.in antepe. col. in vlt.no.Bar.in l.co dicillis.§.instituto.ff. de leg.iĵ.Et circa istã legẽ vide Ale.l.si constãte.in prin.i xv.col. ff.sol.ma.& i ea.l.§. si maritᵘ.& Bal.hic,& Alex.cõsi.ĵ.i.iiĵ. vo. & cõsᵗ.cxxiiĵ.iiĵ.col. iiĵ.vol.Itẽ in ista obligatiõe venit ius agendi ad supplemẽtũ legitimæ.Ita Fab. in repe.auᵗ. nouissimæ. xxvj.col.de inoff.tes. & Bart.in l. gñali.§. vxor.ĵ.de vsufr.leg. i fi.Alex.cõsi.xxx. col. ĵ.vol.v.Ro.cõsi.cccc xxxvj. vbi dicit, qđ clausula gñalis priui legiĵ nõ cõphẽdit nõ verisimilia,exemplificando vt per eum.

✠POMATES. ¶Si is q. Vide Alex. cõsi.cxviĵ.co.fi.volumi.ĵ.

¶Habitãdo.Adde& vide Bal.hic q ꝑ istũ tex.dicit ꝙ si qs mutuat alicui certã quãtitatẽ pecuniæ super aliqua domo: & illã habitat dicit fructũ ꝓcipere.ꝑ istũ tex. & istđ dictũ refert & sequiᵗ d.Ale.in cõsilio cxlj.co.pe.in fin.in v. vol.& ibi vide dicta per ipsum.

✠P. PAV. P. ¶Fructᵘ ꝓcipere.vide etiã Aret.in l.gerit col.x.de acqr.here.& Alex.cõsi. clj. col.fi. in prin.vol.v.

Obligationem. Et ideo ſi debitor. Si duobus res simul obligatur in solidum, quilibet eorum contra extraneum vincit:sed inuicem melior est conditio possidentis: secus si res pro parte sit obligata. h.d. Opp. glo. ĵ. de Seruit.interdic.l.fina.Glosᵗ.ponit solu. Dic ꝙ illud quod dicitur ibi, descendendum ad Seruianum ſ. vt in eo sit melior conditio possidentis.& sic concorda cum ista, &c. 11.

Si is qui. b Administratores publici ciuitatis possunt res et bona ciuitatis obligare. h.d. Intelligit glos. verum esse si pecunia fuit conuersa in vtilitatem ciuitatis: vt l. ciuitas. ſ. si certum peta. Idem dicit glosᵗ. in tutore & curatore & alio administratore priuato:vt in glosᵗ.&c.

☞ *Antiphona dicitur missio ex primo decreto id est præparatio ad secundum.*

Missus in possessionem ex secundo decreto, non debet exire, donec soluatur sibi.

Fructus quando computentur in usuras.

Ex habitatione domus habitæ ex primo decreto quòd fructus uideatur quis percipere.

Si antiphona. Aliàs §. si antichresis. Per missionem ex primo decreto contrahitur pignus,in quo potest insisti, donec debitũ exoluitur:& eiectus habet actionem in factum.h.d. Nota qđ dixi in summario. Facit C.de præto. pigno.l.j. & antiphona † dicitur missio ex primo decreto, hoc est præparatio quædam:vt deueniatur ad secundum:vt habemus in Psalmis. Nota quod † missus in possessionem ex primo decreto non debet exire, donec soluatur sibi. Ad idem facit ſ.fami.erc.l.his consequenter.§.fina.ĵ.de priuileg.credi.l. eum qui. In contrarium facit C.de bo.auth. iudi.poſ.auᵗ.& qui iurat.vbi recuperat pignus eoipso ꝙ reficit expẽsas. Tex.no. in l.si pecuniæ,in fi.vt in possessionẽ leg.soluit istud cõtrarium. Aut eñ missio ex primo decreto fit,quia non soluitur: & non recedit inde donec soluatur: ita debet intelligi hic. Aut missio fit, quia non defenditur:& tunc eo veniẽte ad defensionem recuperat possessionem: vt dicta auᵗ.& qui iurat.quod not.& tene menti. 3 Tertio not.ꝙ † fructus computantur in vsuras.quòd intellige si erant debitæ ex cõtractu vel offõ iudicis,vt in gl.dr: aliàs fructus deberẽt restitui debitori: vt l.prætor.in prin.& per totã l.j.ĵ.de bo. auto.iudi.poſſ. 4 †Itẽ not.ꝙ habitando[c] qs domum,quã accepit ex primo decreto,videtur fructus percipere.[d] quod no.bene.

c d

1 ☞ *Seruitutes personales an possint pignorari.*

2 *Ius ususfructus licet non possit uendi:uenditur tamen cõmoditas.*

Vsusfructus. Seruitutes possunt pignori obligari[e] secus in iuribus realibus vrbano prædio debitis. In rusticis verò idem. hoc dicit, 1 cum l.seq. †Venio ad primum dictum de seruitutibus personalibus:& opp. hic dicitur ꝙ dñs proprietatis obligat vsumfructum.Cõtra. Aut eñ cõstituitur vsusfructus pro hoc formalis:& non potest illud ius habere obligatum:quia suũ est pignus:vt l.neque pignus.ĵ.de reg.iur.Aut non cõstituitur sibi:& nõ est:ergo in obligationem non cadit.Solu. Dico ꝙ per hoc non cõstituitur vsusfructus:sed illud quod est apud dominũ ex hac obligatione transit in creditorem ſ.facultas vtendi fruendi.Item iusvẽdẽdi vsumfructũ debitore non soluente,sicut ipse debitor idẽque dñs potest vendendo vsumfructum transferre,licet non habeat,vt l.quod nostrum.ſ. de vsufruct. Vsusfructus tamen dicitur hic obligari propter cõmoditatem.de quo dixi ſ.Item quia speraᵗ possessionem constitui venditionem:arg.ĵ.eo.l. & q̃ nondum.in prin. Secundò oppo.dicit hic quòd vsufructuarius potest obligare b vsumfructum.cõtra.vsusfructus non potest vendi.vt Instit.de vsufru. §. finitur. f. & l. si vsusfructus.ĵ.de iure dotium.[f] ergo non potest obligari, vt suprà eodẽ.l. 2 sed & quod ad.in fin.Sol. †Vsusfructus non potest vendi vt transferatur ius, sed vt transferatur commoditas,vt l. arboribus.§.vsufructuarius.Ita hic in creditorẽ trãsibit commoditas. Simile habetis nota.in l.j.C.de peti.bo.subla.li.x.

c

1 ☞ *Seruitutes urbanæ quòd possint pignorari quando cessat difformitas urbis.*

2 *Iurisdictiones,præeminentiæ,honores, ius percipiendi d pedagia,& iuspatronatus quando possunt pignorari.*

3 *Qui habet usumfructum obligatum quòd non possit uendere proprietatem,etiam si sibi non soluitur.*

e ✠P. PAV. P. ¶Pignori obligari,vide Barb.in c.j.ad fi.extra eo.titu.

f ¶De iure do. Vsufructuarius põt vsumfructũ pignorare & vẽdere, hoc est cõmoditatẽ eiᵘ. Sed qd in dubio:an videaᵗ vẽdere,an obligare? Vide glosᵗ.& Bal.in l.j.C. si pig.pig.& ibi ꝙ vsusfructᵘ pignoratᵘ põt ꝑ creditorẽ liberè vẽdi. Adde vt ꝑ Bal.cõsi.cclxxxv.iĵ.lib.vbi cõsuluit de quadam muliere quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

vsumfructum fundi sibi relictum dederat in dotem.

a ¶ Pro declaratione. Vide Instit. de act. §. itē seruiana. vbi hr̄ an iurisdictiões possint vēdi. qđ no. in c. j. in fi. q̄ sint regalia, vt ibi: qa principis sunt. alleg. no. p Bar in l. cotē. §. qui maxīos. de pub. Adde q̄ dixi in l. phibere. §. planè. quod vi aut clā. sed idē Bal. ī c. j. §. si autē iter pares. §. j. de l. Cōra. dicit ꝙ de cōsuetu dine videm⁹ castra & villas emi & vēdi cū mero & misto imperio et oīmoda iurisdictione, q̄ cōsuetudo vicit legē, vt de feud. cogn. Sed Bal. ī l. j. §. ad hoc cū se. de pa. iu. fir. dicit notari hic ꝙ iurisdictio nō pōt vendi, cū sit Imperatoris, & qa publici iuris sunt s. de iust. & iu. l. j. §. publicū ius. & sicut patria ptās q̄ æstimabilis ē vt no. C. de colla. l. filiæ. Adde an iurisdictio possit vendi, Ro. cons. cccccxliij. & an iuspatronat⁹. Bal. cō si. xxxij. ij. li. & consi. j. v. libr.

a ↛ POMATES. ¶ Pro declaratione. Vide Fel. c. ad audientiam. ij. co. de præscri.

b ¶ Intellectū gl. Et ad ista bñ facit qđ nota. Bar. ī l. si nō sortē. §. libert⁹. in pen. co. de cōdi. indebi.

c ¶ Soluit. Nō pōt rē tāq̄ pign⁹ vēdere sed bñ pōt vēdere vsumfructū ꝙ nūq̄ reuertat ad ꝓprietariū, vt ibi, & no. Bal. in d. l. j. C. si pig. pign. da. sit.

d ↦ P. P A V. P. ¶ Venio ad materiā. Vide ad Bart. in l. j. si pig. pig. da. sit.

e ↛ POMATES. ¶ Circa primū. Vide Ale. cōs. cxcv. & cōsi. xvij. in j. vo. & consi. xlvij. in vlt. col. in iij. volu.

f ¶ Obligatū. Adde textū & vide bar. ī l. hęres cùm debuerat. ad Treb. & ī l. qđ te. §. si cer. pe. & ī l. j. & ī l. nō solū. §. morte. ī. de ope. no. nū. ī iij. spē ꝓtestatiōis. Adde ad materiā Io. andr. ī addi. ad Spe. in ti. de ob. & Io. ī rub. vbi format q. ā debitore q̄ soluit secūdo creditori, an prim⁹ possit auocare. & Io. an. e. ti. §. j. vers. qd si obligaui. vbi ponit q. de eo q̄ equū pignoratū ꝓ vigiti scūdo pignorauit cū pacto ꝙ posset eo vti: si equus sit deterior fact⁹ qualiter consultū sit dño eq. & per Ro. cōs. cc-xiiij. vbi fit vlt. q. barto. hic, & etiam vide consi. cccccxvj.

f ↛ POMATES. ¶ Obligatum. Vide Alex. consil. xvij. in vlt. co. iij. vo. & maximè ad not. hic per barto. & Alexan. consil. xviij. in j. vo. & consi. xlv. in vl. co. vo. iij.

g ↦ P. P A V. P. ¶ Tenetur quod nō. Vide Alex. cōsi. xvij col. iij. vol. j.

Iura prædiorum.

Venio ad versic. istū & quæro quæ est ꝛrō ꝙ seruitutes vrbanorū prædiorū nō pñt obligari. Tex. rñdet: qa nō pñt pignori dari, hoc est in eis nō cōsistit traditio, vel quasi loco pignoris. Dices tu, qūo nō cōsistit sicut in rusticis: nōne ego possum tibi ꝓmittere qđ tu mittas tignū vel stillicidiū ad tēpus, sicuti vt vadas p fundū meū ad tps: Ad hoc rñdet gl. seruitutes vrbanæ debēt constitui sub quadā ppetuitate, ne nimis vrbes deformentur. Nō em̄ esset cōgruū, vt post cꝫ̄ īmisisti tignū, soluto pignore cogaris tollere. Qđ secus est in seruitutibus rusticorū prædiorū: qa ibi cessat īcōgruitas. Ista satis placet: & ideo fortè si in seruitutibus vrbanorū prædiorū esset eadē ratio, consisteret obligatio, vt in hoc exēplo. Obligo tibi seruitutē altius nō tollēdi, donec tibi credita soluatur pecunia. Certè hoc casu cessant prædictæ rōnes: ideo videt ꝙ valeat obligatio. Sed extra gl. ꝓ declaratione[a] præsentis materiæ quæro ꝛan alia iura: puta iurisdictiones, præeminētię, honores, ius ꝓcipiendi pedagia, iuspatronatus in ecclesia vel īhomine, & similia possint obligari: Rñdeo, quædā sunt iura, q̄ cōsistūt in hoīb⁹, vt iurisdictio quam habet dñis ī vasallū, & ius qđ habet patron⁹ in libertū & similia, & hæc nō pñt obligari nisi in casu maximę necessitatis, vt l. j. C. de op. lib. l. ꝓ hærede. §. si quid tñ. scđm vnū intellectū gl.[b] j̄. de acqui. hær. & j̄. de fideicō. liber. l. is qui. & l. gñaliter. & s̄. de act. emp. l. titius. vbi quis nō cogitur esse libertus alterius. Quædā sunt iura in re, nō in hoīe, vt iuspatronat⁹ ecclesię, & ius ꝓcipiēdi pedagia, & similia: & ista si quidē sint talia, ex quibus nō percipit cōmodū aliquod pecuniariū nō possunt obligari, vt extra de re iudi. c. cùm Bertoldus. & ibi not. Si verò ex his cōmodū aliqđ percipit, possunt obligari, vt hac. l. §. vsusfructus. j̄. eo. ti. l. sed an viæ. & j̄. eo. l. grege. §. & in superficiarijs. ✝ Itē quæro an ille q habet obligatū vsumfructū si sibi nō solui[c] possit vēdere ꝓprietatē. tex. est ꝙ nō in l. j. secūdo respō. C. si pig. pig. da. sit. &c.

g

Grege.

Vniuersitates rerū pñt pignori obligari. h. d.

☞ *Quando pignus datur pignori, quæ actio competat secundo creditori contra primum debitorem.*

Debitor cuius nomen est obligatum quod non possit soluere primo creditori si ei fuit denunciatum ne soluat; & quomodo debeat ei denunciari.

Si pignus obligatur pignori, an secundus creditor possit prohibere debitorem ne soluat suo creditori.

Excussio principalis quod non requiratur quando creditor agit contra nomen sibi obligatum.

Cum pignori.

Duobus modis legit. Primò secūd̄ū gl. scilicet ꝙ principiū loquat̄ qñ pignus datur pignori. Secūdò qñ ipsum nomen debitoris datur pignori. Secūda ibi, sed pōt dubitari. & secundū istā lectu. breuiter hoc dicit. Pignus potest dari pignori, & tenetur quo ad vtraq̄, si pecunia sibi debebit̄. Sed si nomen datur pignori: exactum cōpensabitur: aliàs in causam pignoris retinebit̄. h. d. Et secundū alios legit̄ alio modo, s. ꝙ totus §. loquat̄ qñ pignus datur pignori. Et primò loquit̄ de effectu pignoris. Secundò loquit̄ de effectu solutionis factæ à primo debitore. Secūda ibi, sed pōt dubitari. & secundū hāc lect. breuiter hoc dicit. Pignus potest dari pignori, & primus debitor pōt soluere secūdo creditori, & solutū cōpensabitur, & in causam debiti retinebitur. h. d. in terminis. Sed in primo casu nō mutat̄ secundū oēs. In secūdo casu sic, vt vidistis. Et secūdum hanc lectu. glos. exponit solutorū, i, soluēdorū. & qa hoc est facere violentiā literæ: ideo alij legunt alio mō, & ponunt casum in hoc ver. Sed potest dubitari sic: Dictū est ꝙ pignus potest dari pignori. Pone ꝙ primus debitor soluat secūdo creditori: an prim⁹ creditor potest repetere illud ꝙ est solutū ipsi secūdo: Et respōdet hic Iurisconsultus ꝙ nō: qa secūdus creditor compensabit si est pecunia: si est res, retinebitur in pignus.

1 ✝ Venio ad materiā. d & circa primū e quādo pignus datur pignori, quæro q̄ actio cōpetit secūdo creditori cōtra primū debitorē: Respōdet glo. ꝙ vtilis hypothecaria: & bene. Circa secundū casum qñ loquit̄ prout est pignori nomē obligatū, quæro quæ actio cōpetat creditori secundo cōtra primū debitorē. Et dicit glos. ꝙ vtilis hypothecaria. Alij dicūt ꝙ cōpetit vtilis personali: qa primo creditori cōpetebat directa. Ita tāgitur in glos. in l. nomen. C. quæ res pigno. obli. possunt. Tu dices qñ nomen obligatur, intelligit̄ obligatū ipsum nomē: & etiā obligationes accessoriæ & pignora: sicut cùm nomē vendit̄ vel pignori dat̄, vt l. emptor. s̄. de hær. vel ac. ven. & l. si in solutū. C. de act. & oblig. Et ideo aut vult agere cōtra debitorē ad pecuniā quā dedit: & oportet ꝙ agat vtili personali quæ debitori cōpetebat directa sicut si nomen emisset. Casus est in l. posit̄q̄. C. de hære. vel act. vēdi. Si verò vellet agere hypothecaria pro

2 pignoribus: tūc agetur vtili hypothecaria, vt s̄. proxi. ✝ Itē

f quæro an debitor cuius nomē est obligatū, f possit soluere primo creditori. Glo. dicit hic ꝙ sic, nisi fuerit ei denūciatū ne soluat, vt l. si nomē. C. que res pig. obli. pos. Aduerte ꝙ si denūciatio fieret simpliciter, vt dicit glos. vt denūcio tibi ne soluas: tūc nō valeret aliquid nec tenet̄ debitor ei credere, sed debet certificari debitor de obligatione nominis sui ostēdēdo sibi instrumentū, vt dicta l. nomen. ibi, certior de obligatione sua factus &c. facit l. si qs inficiatus. s̄. depositi. &c. cām. extra de elect. in cle. Sed qđ si ipse debitor sciret nō facta sibi denūciatione. Gl. tāgit hic in d. l. nomē. & in l. si cū emptore. s̄. de pact. & in l. fi. s̄. de trās act. dixi plenè in l. facta. §. si hæres. infra ad Trebel.

3 ✝ Item quæro qñ pign⁹ obligat̄ pignori, vtrū secūd⁹ creditor possit ꝓhibere primū debitorē ne soluat creditori suo. sicut qñ nomē obligat̄. nō sum bñ clar⁹ de hoc. Credo tñ ꝙ nō: qa ī obligatione principali, s. ꝓsonali, secūdus creditor nō habet aliquid facere: & ideo pōt ille soluere cui vult. Et ita videt̄ sentire gl. in prin. huius §. super ver. soluerit. & sic vides ꝙ hypotheca

4 ria trāsfert̄ sine principali. dixi in l. j. §. cū pdiū. s̄. e. ✝ Itē quæro qñ creditor agit cōtra nomē sibi obligatū: vtrū debeat ꝑcedere discussio cōtra principalē. do. Cy. examinat istā q. multū perfectè in d. l. nomē. & cōiter tenet̄ ꝙ nō: g qa aut. hoc si debitor. C. de pig. loquit̄ qñ cōuenit̄ tertius possessor: sed nomen debitoris est ipsius creditoris qui obligauit, & ab ipso habet: nō ab ipso debitore: meritò non debet præcedere discussio.

Et in superficiarijs.

Qui habet vtile dñium pōt pignori obligare, & tūc hypothecaria tenet̄ quæ cōpetit cōtra quēlibet possessorē. h. d. tñ admittit̄ ius creditoris eoipso ꝙ resolueret̄ ius debitoris obligātis, vt s̄. §. proxi. Simile C. si pig. pig. da. sit. l. j. & ij. &c.

1 ☞ *Hypotheca non tollitur nisi solutione.*

2 *Condemnato principali debitore, an possit fieri executio in fideiussorem contractus remissiue.*

Etiam si creditor.

Hypotheca non tollit̄ si principalis debitor, vel fideiussor

1 condemnatur, nisi realiter satisfiat. hoc dicit. ✝ Nota quòd

2 hypotheca non tollitur nisi solutione. ✝ Nota istum textum qui videtur innuere quòd cōdemnato principali debitore nō potest fieri executio in fideiussorē contractus, sed debet iste fideiussor

Universidad de Deusto
Biblioteca

deiussor iterum conueniri & cõdemnari, vt dicitur in ver. multò magis. cum præcedẽti. de quo dixi in l. j. ff. iudi. sol. Oppo. de l. fina. C. de vsu. rei iudi. Sol. p sententiã fit nouatio. hoc est nouæ actionis acquisitio: nõ autem dicit quòd prima tollat &c.

a **Si sub conditione.** [a] Qui ante condi tionẽ agit: malè agit, nec rei iudicatę exceptione repellitur, si postea conditione existente cœpit agere. Interim tamẽ põt cautio postulari. h. d. No. illud q dixit q ei qui succũbit qui agit cõditione pendẽte, nõ obstat exceptio rei iudicatæ, si postea agat existẽte conditione. Veruntamẽ gl. nña videt tenere q inducię duplicent, sicut in debito ad diẽ qñ qs agit ante diẽ, vt Insti. de excep. §. hodie. Vide gloss. & no. de quo est in l. si pecuniam. s. si cer. pe. vbi gl. tãgit hoc, & Gul. & ibi dixi. Vltimò no. tex. hic in fi. qui dicit cautiones præstandas. quod intellige si cautio principaliter postuletur, vt dicit gl. & bene &c.

b ¶ Ante diẽ. Vt insti. de excep. & quod no. barto. in l. si seruus. §. boue. de condi. furt.

↦ POMATES.

c **Quæsitum.** [c] Si debitor est suspectus ante diẽ vel conditionem, cõpetit prosecutio pignoris. h. d. Opp. s. l. pxi. §. pe. & j. qui. mo. pi. vel hyp. sol. l. soluit. §. si paciscat. Vera solutio est secundũ gl. q hic debitor erat suspectus: ibi sec⁹. Dantur etiã & aliæ solutiones. Sed istam no. facit l. ait prętor. §. si debitorẽ. j. quę in fraud. cre. Quod intelligo si causa suspicionis superuenit de nouo talis, quæ non erat tẽpore contractus, vel si erat creditor ignorabat: argumen. C. de spon. l. fina. l. si is à quo. in fi. j. vt in pos. lega. &c.

c ¶ Quæsitum. Vide Ias. in l. vinum. co. iij. & se. ff. si cer. pe.

d ¶ Quod dr. in prin. huius &c. Et an hoc habeat locũ etiam in agẽte reuocatoria, vt habeat necesse dicere rem fuisse in bonis debitoris, vide bal. in l. pen. C. quæ in frau. credi.

↦ POMATES.

e ¶ Quæro quid. Vide Alex. consi. xlj. in ij. & vl. col. in iiij. vo.

e ¶ Dubiũ. Et q semper incumbat onus &c. debitori probare priorem hypothecã, & non emptori alleganti priorẽ emptionẽ, tenet Bal. in l. matrem. C. de probat. Et istis adde pulchrè no. per Bar. in l. si is qui in fin. de iure fisci. & bar. & doc. ĩ d. l. de rebus. et ibi omnino vide Bal. ad q. Bar. hic. & vide bart. & quæ ibi dixi in d. l. j. C. de iure fisci. dicit tamen Cy. & Bal. in d. l. de rebus. q si vn⁹: puta creditor ꝓbat de die: possessor vero nõ probat de die suæ possessionis, quod possessor succũbit. De quo cogita p ea q hic habentur. Item adde q fauore dotis presumetur p̃ceſsisse id quod esset vtile doti, secundùm Baldũ in l. ad exactionem. C. de dotis promis. & in l. dotis. C. de iur. dot. et ibi dicit, p̃sumit p̃ceſsisse instrumentũ dotis instr̃o fisci. & Bar. in l. nõ puto. j. de iu. fisc. vt dicere cõtra dicta per eũ, vbi dicit q et in quolibet priuato p̃sumit pri⁹ p̃ceſsisse instr̃m suũ q̃ fisci. A lex. de Imol. adde qd Spe. in ti. de ob. et sol. §. j. in vers. qd si ago. dicit idẽ quod Bart.

↦ P. PAV. P.

¶ Itẽ nota ratihabitionẽ. vide Alexã. in cõsi. lxxviij. colũ. iiij. ver. nec prædictis. volu. v. limita quinque modis.

¶ Cõsentire &c. Add gl. in fi. in ver. cõmodauerit. C. de pac. & qd ibi Bart. & iõ nunqd statutũ dicẽs q minor nõ possit alienare sine consensu ꝓpinquorũ, an poterit alienãti cõsentire, vide Ia. bu. & Bal. in l. ij. C. si aduer. don. & hoc quod dixi post Bart. in l. apud Iul. §. fi. quib. ex cau. in pos. ea. & hic adde qd no. Bal. C. de ser. pign. da. manu. l. cũ ꝓponas. ĩ rubr. C. de pact.

¶ Si res. Facit iste textus ad quęstionẽ, si aliqs emat domũ vel rẽ alij obligat, & eã meliorauit sumptib⁹ suis, q si ab eo vẽdicat p hypothecã, an liberet pstãdo primò æstimationẽ. hic tex. facit qd nõ. dic vt p Bart. in l. in his. C. de p̃dñs & oĩ. re. naui. li. xj. & ibi Ange. Vide qd not. Bar. in l. inter stipulantẽ. §. sacrã. circa fi. de verbo. obli.

↦ POMATES.

¶ Si res. Vid ad istũ tex. Bar. & Ang. in l. in his. C. de præd. naui. li. xj.

↦ P. PAV. P.

¶ Si res. Vide Ias. in l. creditor. la. j. circa fi nẽ. ff. si cer. pet. Pau. q̃ ca. in l. si cõuenerit. s. de pig. act. vide in reperto. in ver. pign⁹. et intellige q ipse q pignorauit nõ posset detrahere aliqua melioramẽta postea facta, vt p Ia. ĩ d. l. creditor.

Quod dicitur. [d] In obligatione spãli requiri tur tũc res esse in bonis debitoris. In generali verò sufficit si postea qñcũq; inueniat in bonis. h. d. Nota ex hoc §. qualiter debeant fieri positiones & articuli: & quod cõcludat ĩ hypothecaria. Itẽ no. qd dico q in spãli obligatiõe debet cõcludi, q tũc erat ĩ bonis. Intelligo scdm distinctionẽ posita in l. j. scdo rñso. s. e. Quæro † qd, si est dubiũ[e]: qa apparet q eadem die debitor obligauit rẽ, & eã aliẽauit de prioritate & posterioritate non apparet. Rñdeo, possessor q conuenit hypotheca ria, in isto dubio vincit nisi ꝓbet p credito rẽ rẽ pri⁹ fuisse obligatã. text. est ĩ l. de rebus. C. de dona. añ nup. Fallit ĩ fisco: quo casu ei⁹ fauore possessori incũbit on⁹ ꝓbãdi rẽ esse pri⁹ sibi obligatã seu alienatã, vt hic est casus no. in l. j. C. de iure fisci. li. x. & ita intellexi &c.

Qui res. Res obligatas põt qs alteri obligare sine piculo, si prim⁹ creditor certificet. & intelligetur res obligata ĩ residuo. & si satisfaciat primo totum cedit in obligatione secundi. hoc dicit.

Si fundus. Quod accedit in fundo venit in obligationem.

1 ☞ *Rem meo nomine gestam quòd possum habere ratã ad mei præiudicium.*

2 *Ratihabitione retro trahitur & mandato comparatur.*

3 *Qui non potest facere quòd non posit consentire facienti, & quando.*

Si nesciente. Voluntas dñi reꝯciliat obligationem rei alienæ. Si dominus est talis q poterat obligare. quem casum nota multũ.

1 †Nota q rem nomine meo gestam possum habere ratam ad mei præiudicium: non autẽ vt negotiũ trahatur ad me, & cõpetat actio negotiorum gestorum vt l. si pupilli. §. sed si ego. s. de neg. gest.† Item

f nota ratihabitionem [f] retro trahi, & mandato comparari. de quo per Dy. in c. ratihabitio. de reg. iu. lib. vj. †Nota q qui

3 non potest facere non potest facienti consentire. [g] Sed quia text. in hoc vltimo responso dicit fere: & sic innuit quòd quandoque qui non potest facere potest facienti cõsentire. Quæro qui sunt isti. Et quidam ponunt exemplum in pupillo: alij in muliere. quod gl. reprobat. Vnde glo. exemplificat in vsufructuario qui non potest obligare proprietatem: tamen potest proprietario obliganti cõsentire, vt C. de vsufru. l. interest. Et ex hoc text. cũ gl. colligunt distinctionẽ mirabilem: quia quãdoque quis nõ potest aliquid facere propter imbecillitatem cõsilij & intellectus, vt minor & mulier: & tunc nõ potest facienti consentire, vt hic in tex. & in duobus exemplis hic reprobatis in glos. Aut quis non potest facere propter defectum sui iuris: quia ius plenum nõ habet vt fructuarius &c. ille potest facienti consentire, vt hic in ver. ferè. & in exemplo gl. Ad idẽ l. ij. §. voluntatem. j. so. ma.

h **Si res.** [h] Additio vel detractio qualitatis circa rem non extinguit hypothecam. h. d. Opp. q rei mutatione extinguatur ius, vt l. repeti. §. rei mutatione. s. qui. mo. vsusfr. amit. So. aliud in vsufructu; aliud in in hypotheca. Et assignat rationem: qua vsusfructus non potest durare perempta rei substantia, vt l. j. suprà, de vsufru. Sed illa non est bona ratio: qa nec pignus posset durare perempta substãtia, vt l. sicut j. qui. mo. pig. vel hyp. so. Dic ergo quòd in vsufructu sunt inducti multi modi, vt vsusfruct⁹ pereat: ne aliàs sit inutilis proprietas semper ascendente vsufructu. Vel aliter. In iure vsusfructus inspicitur commoditas quã potest habere vsufructuarius: quæ cõmoditas alteratur tali mutatione, vt si de domo fiat arcta vel econuerso: & ideo vsusfructus extinguitur. In iure verò pignoris inspicit vt creditor ad suum perueniat facilius. quod durat etiã facta tali mutatione. Item opp. j. de le. j. l. si ita legatum. §. fi. Sol. dicit glo. q ibi tractat de lucro captando: hic de dãno euitãdo. Et scdm eã si res obligat ex causa donationis, nõ duraret pignus: qd esset absurdũ dicere. Dic ergo q hic loquit qñ habeo ius meũ firmũ, adeo q facto alterius tolli non potest: ibi verò loquit quãdo ius legatarij non erat firmũ, & sola voluntate testatoris poterat mutari.

1 ☞ *In hypothecaria conuentus debet possidere sicut in rei uendicatione.*

2 *Conuẽtus in hypothecaria q habeat facultatẽ uel rẽ restituẽdi, uel debitũ soluendi.*

3 *Modus & forma sententiandi in hypothecaria.*

4 *Contra non restituentem iuratur in litem.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Libellus, peto te cõdemnari ad rẽ reſtituendã, vel ad ſoluendum debitum, an procedat in hypothecaria.

In actione hypothecaria quãdo iudex poſſit condemnare ad fructus.

In vendicatione. [a] Hypothecaria datur cõtra poſſeſſorẽ q liberaꝛ ſi ſoluit vel reſtituit: alĩs cõdẽnabiliꝛ: & ſi fuerit cõtumax in litẽ iurabiliꝛ tã ꝓ re q̃ꝫ ꝓ fructibus extãtibus. h.d. †No. q̃ in hoc iudicio debet diſtingui an cõuẽtus poſſideat, ſicut ĩ rei vẽdicatiõe, vt in l. fi. ĵ. de rei ven. & ꝓbaꝛ in auꝛ. itẽ poſſeſſor. C. qui po. in pig. habe. †Not. q̃ poſſeſſor habet facultatẽ reſtituẽdi rẽ vel ſoluẽdi debitũ. [b] In caſu tñ ſingulari ſi neutrũ iſtorũ facit nõ cõdẽnabiliꝛ poſſeſſor hypothecaria cõuẽtus, vt C. de iure delib. l. fi. §. ſin verò creditores. Tertiõ no. †modũ ſententiandi in hypothecaria: quía poſſeſſor cõdẽnaꝛ ad rem reſtituendã & retinẽdã in cãm pignoris ꝓ creditorẽ. Et ex hoc colligiꝛ modus formandi libellũ in hypothecaria. De quo dixi plenè in l. rem alienã. ſ. de pig. act. Facit ĵ. de euic. l. ſi cũ vẽditor. in prin. An aũt poſſit ſic formari libell⁹, videlicet, peto eũ cõdẽnari vt eã rẽ reſtituat, vel debitũ, ſoluat, dicã ſtatim. †No. q̃ cõtra nõ reſtituẽtẽ iuratur in litẽ. Et ex hoc vĩ q̃ talis libellus, peto eũ cõdẽnari ad rẽ reſtituendã vel ad ſoluẽdũ debitũ: nõ ꝓcedit. Tũc eñ cũ ad quãtitatẽ eſſet cõdẽnandᵘ, nõ poſſet iurare in litẽ, vt l. arbitrio. §. nõ tñ. ſ. de dolo. Sed tex. in l. fi. C. ſi vnus ex plu. cre. videꝛ iſtũ libellũ admittere. & idẽ extra de pig. c. ex literis. ſed tex. hic videꝛ ponere ĩ arbitrio cõuẽti, nõ q̃ hoc veniat ex natura obligationis. Ego puto q̃ talis libellus ꝓcedat, & intelligaꝛ libellus, & ſnĩa lata ſup hoc, ſcdm formã huius legis, ſ. peto te cõdẽnari ad rẽ reſtituendã: et hoc ex natura obligationis. Vel ſi vis habes ptãtẽ ſoluẽdi debitũ. Per hoc tñ nõ ꝓiudicat ſibi actor in iure qđ habet petẽdi iuramẽtũ in litẽ: qa poteſt actor ſicut in actiõe de dolo eligere verũ intereſſe, & omittere iuramẽtũ in litẽ, vt l. arbitrio. §. j. ſ. de dolo. Itẽ opp. q̃ per iuramentũ in litẽ nõ cõſequitᵉ plus q̃ ſit verũ debitũ, vt l. ſi inter. §. fi. ĵ. eodẽ. Glo. ponit plures ſolu. ſed prima eſt vera ſ. q̃ hic loquitᵉ q̃n agitᵉ cõtra tertiũ poſſeſſorẽ, lex verò cõtraria loquitur q̃n cõtra ipſum debitorẽ. Videbitis ſtatim de hoc ĵ. ea. l. §. ſi pluris. & ibi videbitis rationẽ.

Venio ad ver. interdũ. & quæro, † q̃d ſi fructus nõ extiterũt, vtrum iudex poterit condẽnare in fructibus. Gloſſ. diſtinguit et bñ: quia aut ſunt cõſumpti mala fide: et nõ eſt dubiũ q̃ tunc teneꝛ ac ſi extarẽt, vt ſ. prox. in eo q dolo deſijt poſſidere. Aut bona fide: & tũc nõ pñt vẽdicari, vt l. j. §. cùm prædiũ. ſ. eo. Q̃nque tñ dicit glo. etiã ſi extẽt: nõ pñt vẽdicari, vt ſi emptor ſemi minauit eos. Ita vult dicere gloſſ. quæ tñ cõiter habetur corrupta. Vbi eñ dicit creditor, debet dicere emptor.

Creditor. [c] Sententia lata cõtra vnũ non põt mãdari executioni cõtra aliũ, ſed debet iterũ agi hypothecaria: & ex ſententia lata pro me, contra me nõ opponitur. h.d. iſte no. & bon⁹ §. Oppo. q̃ debeat agere ex re iudicata actione in factum, vel petere executionẽ, vt l. ſi minor xxv. annis, cui fideicõmiſſum. ſ. de mino. Sol. hic agebaꝛ contra aliũ q̃ contra illũ, contra quem fuit lata ſententia. Item oppo. de l. fi. C. de vſu. rei iudica. Solue vt in glo.

Si pluris. [c] Sí contra debitorẽ ſit iuratũ in litem ex æquitate líberaꝛ debitor debitum cũ vſuris ſoluendo. h.d. Nota illud quod dicũt Canoniſtæ, ſententiã tranſire in rem iudicatã. De quo dixi in l. j. ĵ. de re iudic. Oppo. q̃ debitor non debuit in plus cõdẽnari, vt ĵ. eo. l. ſi inter. in fin. Solue vt ibi. Oppo. ſ. ea. l. §. in vendicatione. in fi. Sol. ibi in extraneo poſſeſſore: hic in ipſo debitore. Sed quæ eſt ratio: quia ſi illud cõſequeretur ab extraneo deberet debitori reſtituere, vt l. ſi inter. in fi. ĵ. eodem. Ergo ab ipſo debitore de ægtate nõ debet exígi. Glo. multum ſe inuoluit in ſolutione huius contrarij q̃ examinabo in l. ſi inter. §. fi. ĵ. eo. titu. &c.

Aliena res. Res aliena ſub conditione poteſt obligarí. hoc dícit.

1 ☞ *Simul dicitur fieri quod fit eodẽ die licet diuerſis momentis fiat.*
2 *Dictio pariter, quomodo intelligatur.*
3 *Quando res pluribus reperitur hypothecata eodem die & nõ apparet de prioritate uel poſterioritate: quòd conditio præoccupantis ſit melior.*
4 *Res obligata eodem momento pluribus intelligitur obligata pro dimidia: & quando inſolidum.*

Si duo. Si res obligaꝛ pluríbᵘ díuerſis momẽtís, quílibet teneꝛ inſolidũ ꝓ ſuo debito: ſi eodẽ momẽto q̃líbet ꝓ parte teneꝛ, niſi aliud actũ ſit. h.d. iſte §. †No. primò q̃ dixi in ſummario. Scdo no. q̃ ſimul dicitᵉ fieri qđ ſit eodem die, licetᵈ diuerſis momẽtis fiat. Facit qđ habuiſtis in l. in operis. ſ. loca. Quæro qũo intelligaꝛ iſtud † pariter, poſitũ hic ĩ prin. gloſ. exponit, id eſt eodẽ momẽto. Alĩ dicũt hoc eſſe falſum, vt patet ex ſequẽtibus, ſ. qđ debet intelligi, id eſt diuerſis momẽtis. Tu dic q̃ iſtud pariter ponaꝛ ſimpliciter: ſed infrà in rñſione diſtinguiᵉ: qa pariter põt ĩtelligi eodẽ die, diuerſis tñ momẽtis, & põt intelligi eodẽ momẽto. Itẽ quæro qualiter intelligaꝛ hoc qđ dicit ꝓ debiti quãtitate. Dicas inſolidũ, ſ. cui libet ꝓ debito, licet quidã aliter exponãt in tex. Itẽ q̃ro: hic diciᵉ q̃ quílibet agit inſolidũ: q̃s pręferaꝛ? Dicit gl. q̃ primus: & ſic apparet q̃ fuerit factũ diuerſis momẽtis. †Sed quaro qđ ſi de prioritate vel poſterioritate nõ apparet? Et videꝛ qđ tũc debemᵘ determinare ſcdm l. is à quo. ſ. de rei ven. Sed hoc nõ eſt verũ: qa in rei vẽdicatione duo nõ pñt eſſe dñi inſolidũ ſed res põt eſſe pluríbᵘ obligata inſolidũ: ergo &c. Dicẽdũ eſt ergo tũc occupãtis meliorẽ eſſe cõditionẽ, vt l. ſi quis à multis. ſ. de noxali. & habebit bñficium poſſeſſionis, de quo loquitur l. ſi debitor. ſ. eo. †Quęrò, hic dicitᵉ cuilibet creditori eſt obligata res ꝓ parte q̃ eodẽ momẽto. quæro de qua parte intelligaꝛ. Et gl. ĩtelligit de dimidia parte rei. qđ videꝛ eo qđ ſuprà ſic quæſiuerat. Alĩ intelligũt ꝓ rata debiti, vt l. & q̃ nõdũ. §. ſi. ſ. e. ſed in alio caſu loquitᵉ. teneas ergo gl. Quærit glo. quare aliud in legatis, vt ſi duobᵘ res legetᵉ, videaꝛ relinq ĩſolidũ cuilibet, vt l. re cõiũcti. ĵ. de leg. iĩj. Dicit gl. fortè eſt rõ qa nõ ſtatí acqrítᵉ ius legatí ipſí legatarío. Tu dicas idẽ eſſe in legatis & in pignoribus: qa aut in duabᵘ cõceptiõibus verborũ res obligaꝛ tibi pro certa quãtitate, & illi ꝓ certa quãtitate: & tũc nõ poſſunt dici eodẽ momento. De neceſsitate eñ vna obligatio præcedit aliã aliquo inſtanti tẽporis: & tũc cuilibet erit obligata inſolidũ, vt ſ. proxi. Aut vna cõceptione verborũ, vt qa obligaꝛ tibi & illi: & tũc cuilibet pro parte erit obligata, vt hic in fine. & idẽ in legatis ſcdm verã opini. & l. legata inutiliter. in fi. ĵ. de leg. j. Dixi in l. re coniuncti. ĵ. de leg. iĩj.

1 ☞ *Pactum q̃ debito non ſoluto creditor habeat pignus iuſto pretio emptum.*
2 *Lex ſi merces ſuprà locati. q̃ habeat locũ quando ſuper contractu principali committitur arbitrio incertæ perſonæ.*
3 *Iudex æſtimat iuſtum pretium pignoris quando eſt appoſitum pactum q̃ pretio non ſoluto creditor habeat pignus iuſto pretio.*
Et qualiter iudex hoc faciet.
4 *Si in obligatione generali bonorum apponitur pactum quod ſi ad diem non ſoluit una res ſit empta de rebus obligatis ad electionem creditoris an ualeat.*

Poteſt. [e] Valet † pactum vt debito non ſoluto creditor habeat pignus iuſto pretio emptum. hoc dícit. quod nota. quía ſingularís eſt caſus. Oppo. C. de pactís pigno. l. prima & ſecunda. Solu. ibi pactum fuit appoſitum quòd res ſit

a ¶ In vẽdicatione. An aũt poſsit formari libell⁹, & ſic no. ꝓcede re libellũ alternatiuũ ĩ hypothecaria. Et de hoc vide latè Bar. in l. ij. ꝓ illũ tex. C. ſi vn⁹ ex plu. cre. Adde qđ no. Bal. ĩ ſimili ĩ l. ſan cim⁹. C. de ſac. ſan. ec. Adde Bal. in l. ſi inſolidũ. C. de act. & obli. Alex. adde Spec. in ti tu. de pig. §. ij.

a ❧ POMATES. ¶ In vẽdicatione. vide Alex. cõſ. xviij. colũ. pe. ver. alio fundamento. volu. v. Vide Bal. cõſi. xxv. in prĩa parte.

b ✠ P. PAV. P. ¶ Soluẽdi debitũ. vide ad Bart. in l. j. C. q po. in pig. ha.

c ¶ Sí pluris. No. rõnẽ huius §. Et iſtã etiam ponit Ia. Bu. Et adde Bal. in l. ſi traditio. in vĩ. q. ad fi. C. de actio. emp.

d ❧ POMATES. ¶ Die licet. Vide Soci. conſi. cxxxv.

e ✠ P. PAV. P. ¶ Põt. De intellectu vide Imo. & Aretin. in l. ſanè. in fin. col. iĩj. ff. de verb. obli. ibi ſit empta pro pecũia debita. Et qa iſta iura loquuntur q̃n res eẽt ſpecialiter obligata, & conuẽtũ q̃ debito nõ ſoluto eſſet empta pro debito, q̃ ſi eſſet obligatio generalis q̃m bonorũ cũ pacto q̃ debito non ſoluto talis res inſolutũ maneat bro debito. Ponderа Bar. idem volentem in l. iĩj. C. de pign. col. iĩj. ver. vltimò circa p̃dicta q̃ro. & ſentit Bar. hic in vlti q. vbi autẽ nulla eſſet hypotheca, ſecus eẽt. vide ad Bar. in l. quã uis. ff. de ſolu.

e ¶ Põt. In princ. &c. tex. ſing. & videꝛ mirabile: q̃ licet non ſit collatũ in aliquẽ arbitriũ declarandi pretium, valet tñ: qa iſtd pactũ eſt pars alterí⁹ cõtract⁹ validi ſcdm Bal. in c. j. de feu. dato in vicẽ legis cõmiſſ. & iſtũ text. allegauit in l. fi. C. de pact. pig. & vide Bar. in l. quãuis. de ſol. in eodẽ prĩ. ibi, ſecundũ qđ debet diuerſimodè præſentari &c. Ad iſtã oĩm modo vide Bar. nor. ĩ l. iĩj. C. eo. in iiij. col. in ver. vlterius iuxta p̃ dicta quæro. in verb. oppo. gl. videtur not. &c. Adde Bar. in l. à diuo Pio. §. ſi pignora. de re iudic. vbi fortè in vno videatur tenere contrarium, niſi dicas quòd hic pign⁹ erat obligatum pro debito. ibi vide per Imolam. & vide Baldum in c. j. in princip. de feudo dato in vicẽ legis cõmiſſoriæ. Sed

Universidad de Deusto

sit empta pro pecunia debita. quod pactū nō valet: quia est pactum legis cōmissoriæ, quod reprobatur in pignorib⁹, hic verò fuit pactū ꝙ res sit empta iusto pretio, vel fuit dictum ꝙ res sit empta simpliciter: quod intelligit, ſ. iusto pretio, secūdū qđ debet diuersimode punctari iste tex. & quælibet est nota. Et de huiusmodi pactis legis cōmissoriæ, dixi plenè ī l. ꝗuis. aliàs
a incipit Callipodius. ĵ. de sol. Opp. gl. [a] & videtur ꝙ non valeat illud pactū, quia in incertā personā cōmittit taxatio pretij, vt l. si merces. in prin. s. loca. Solu. dicit gl. hic spāle: quia debitor vix aliàs inueniret pecuniam. Et scđm istā sol. iste §. restringeret ad cōtractū mutui tm̄, qđ est cōtra ꝓpositū Iurisco sulti & principis scribētis, qui generaliter loquit. Dic ergo ꝙ
2 †l. merces. loquit qñ sup cōtractu principali committit arbitrio incertæ personæ: tūc em̄ nō est aliqua obligatio, nec aliqs cōtractus validus, cuius occasione posset recurri ad iudicem. Hic verò præcessit cōtractus pignoris valid⁹, cui istud pactū fuit appositū: & ideo iudicis offm̄ habet sup quo se fundat, vt ipse iudex tanꝗ bonus vir pretiū iustū declaret. & dicā statim arg. ꝓ hoc s. de cōtrahē. emp. l. suæ rei. & l. seq. & l. domū. eo. ti.
3 hoc est qđ dixi plenè in l. si qs arbitratu. ĵ. de verb. ob. † Quę
b ro ergo ꝓ declaratione [b] prædictorū quis æstimabit istud iustum pretiū. Rn̄. ꝙ iudex. Tex. est in l. fi. C. de iure do. imp. sed qualiter iudex hoc faciet? Dic ꝙ faciet altero de duobus modis. Primo citatis partibus per regulā generalē: quia posset læ di tunc: vel coget vtrāque partē eligere æstimatiōes, scđm formā legis hac edictali. §. is illud. de secū. nup. vel ipsemet eliget scđm formā aut. de nō alie. §. quod aūt. & arg. C. de fide instru. l. cōparationes. quos faciet iurare, vt d. §. his illud. & d. l. comparationes. licet cōtrarium videatur innuere gl. in l. iurisiurā di. C. de testi. & in l. j. §. j. ĵ. de ventre inspi. Sed quod primò dixi est verius. Posset etiā fieri in ipso cōtractu per quem talis res debeat æstimari: vt l. fi. s. de cōtrahen. emp. & Insti. de con
4 trahē. emp. §. pe. † Itē quæro qñ fiet cōuētio seu obligatio bonorū generalis, vtrū possit opponi istud pactū si ad diē nō solueris sit mihi empta vna de rebus tuis quā velī emere, vel quā eligā, an valeat, & videt ꝙ non: qa cōfertur cōtractus in volūtatē vni⁹ cōtrahētium cōtra l. in vēdentis. C. de cōtrahen. emp. & l. in personam. §. generaliter. ĵ. de reg. iur. Sed cōtrarium est verum: quia tunc non cōfertur substantia cōtractus, sed electio rei: quod fieri pōt vt ibi no. & l. in personam. §. generaliter. de regu. iur. Bar. 17.

Pignoris. Actio hypothecaria est in rem. hoc d.

1 ☞ *Probanda in hypothecaria directa, & in utili & in quasi hypothecaria.* 18.

Si ab eo. Qui habet quasi dñium pōt pignori obligare: quatenus istius iuris vires se extendunt. h. d. quod no. Opp. ꝙ debeat ꝓbari quòd res pignorata sit debitoris, vt l. quæ nondum. §. quod dicitur. s. eodem. † Solu. in directa hypothecaria debet ꝓbari directū dominium in vtili hypothecaria debet probari vtile dominium,
1 vt l. grege. §. & in superficiarijs. s. eo. & ĵ. eo. l. lex vectigal. In quasi hypothecaria sufficit ꝓbare quasi dñium, qđ parit publicianam, vt hic. & quod dico vtilē hypothecariā, & quasi dico gratia euidentioris doctrinæ. & quod expediui plenè in l. rem alienam. s. de pigno. act. 20.

Cum conuenit. Si obligatur pensio in creditorem transeunt vtiles actiones. hoc dicit. 21.

Si inter. Pignus contrahitur per procuratorē, vel gestorem ratihabitione secuta. hoc dicit.

Si debitor. Si quasi dñs obligans cōueniatur, non pōt cū effectu de dño excipere. h. d. quod no. ꝓ limitatiōe l. si ab eo. s. eo. Op. de l. si ab eo. s. e. vbi talis hypotheca non datur cōtra dñm. Sol. ibi agit cōtra tertiū possessorē: hic verò contra ipsum debitum pignorantem.

Quicquid. Iste §. summat seipsum &c. Barto.

Si res. Contra debitorem non restituentem in hac actione non iuratur in litem, secus si contra alium: & qđ consequutū fuerit, restituetur. h. d. Op.
c quòd qñꝗ [c] pluris interest creditoris, puta si volebat pignus retinere ob chirographariā pecuniā: vt l. j. C. etiā ob chirogra. pec. Gl. in l. si fundus. §. si pluris. s. eodem videt tenere quod tale interesse non consideret: quia illud remediū solū habet locū quādo creditor possidet. Quod posset esse verū si creditor nunꝗ possedisset: sed si semel possedisset, & à possessione cecidisset quę ad debitorem transiret vel reuersa esset: tunc etiam contra ipsum debitorem posset iurari in litē: quia plus creditoris interest, ſ. vt vti posset retentione seu exceptione: argu. l. qui exceptionē. §. si pars. s. de condi. indebiti. Item ad sinē
d opp. quando agit cōtra extraneū, nō interesset plus creditoris, quā habere debitum. Quod apparet: quia ab initio potest possessor sibi soluere debitum & retinere pignus: vt l. si fundus. §. in vēdicatiōe. s. eo. Sol. Intellige hic quādo pignus fuit amissum culpa creditoris: & ideo tūc cō- d demnaret, si nō restituere rem. Barto. 22.

d **Si Titio.** [d] Si fundi dominus succedit debitori pignoranti, non confirmatur pign⁹: sed tenetur pignoratitia actione contraria ex persona defuncti. h. d. Opp. de l. rē alienam. s. de pigno. act. vbi dicitur ꝙ nō detur vtilis hypothecaria. Dic vt hic dat vtilis, ſ. efficax pignoratitia cōtraria: et de personali actione loquitur, non de hypothecaria quæ non datur nec vtilis, nec directa: vt ibi. Item oppo. de l. j. in prin. s. eo. Solut. ibi loquitur quando ille qui pignorauit, succedebat domino: hic cōtra: quia dominus succedebat pignoranti.

1 ☞ *Prohibitus emere uel uendere quādo prohibetur pignorare uel pignus accipere.*

2 *Forensis prohibitus per statutum emere, quòd posit pignori accipere.* 24.

e **In quorum.** [e] Qui prohibetur emere: nō prohibetur pignori accipe
f re. [f] hoc dicit. Op. ĵ. ti. j. §. cā rē. & C. de re.
1 alie. nō alienā. l. fi. Glo. soluit. † quādo prohibet venditio à lege, intelligitur prohibita pignoris datio, vt in contrarijs. Sec⁹ si ꝓhibeatur à iudice. Ita intelligatur ista
g l. Intelligo ergo [g] hoc in iudice, qui ex certa causa prohibeat aliquē emere vel vēdere qđ pōt fieri, vt l. moris est. ĵ. de pœnis. Sed certè infringere hanc legē hoc modo durum est: nec leges in cōtrarium allegatæ cogūt nos ad hoc. Nā quādoꝗ prohibetur res ipsa vendi: quia eius interdicitur cōmercium: & tunc non potest pignori accipi: quia etiam pignus est commercium. Ita loquitur l. j. §. eam rem. ĵ. ti. ij. scilicet in re sacra, religiosa, & similibus. Quandoque non prohibetur commerciū in genere, sed prohibetur venditio: & tunc dicebat dominus Iaco. But. quod ex propria significatione nō videt res prohibita pignori dari. vt hic. Non ob. l. fin. C. de rebus alie. non. alie. quia illud est verū magis ex quadā pſumpta voluntate ꝗ ex significatione verborū. Certè & eadē ratiōe hic ex pręsumpta voluntate debet intelligi ꝓhibita pignoris datio. Tu dic:

quid si vendo vel loco pro iusto ꝓtio nullo apposito declarato re vel appositō, sed mortuo. qđ fiendum? Vide sin. Bal. in l. cōtractus. de fi. instr. per Inn. in l. quis arbitratu. in vñ. col. de verb. ob. in ver. quęro ergo pro declaratione. ibi, licet contrariū videatur innuere &c. Add Bar. in l. fi. C. de pact. pig. Alex. de Imo.

a ✠ POMATES. ¶ Opp. glo. Pro declaratione istius tex. vide Imo. in l. sciendum. ĵ. de ver. ob.

b ✠ POMATES. ¶ Declaratione prædictorū. Vide Areti. cō. s. xxxij. in ij. col.

c ¶ Quādoqꝫ, &c. ibi: qđ tale interesse non consideratur, &c. Nota dictū, de quo Insti. de act. §. itē Seruiana.

d ¶ Si Titio. Vid Rayne. in l. afsiduis. C. ꝙ pot. in pig. ha. Alexā. de Imo.

e ✠ POMATES. ¶ In quorū. Vide Are. consilio xiij. inci. viso. in iij. col. & seq. & cōs. cxxv. in vl. co. Barb. in rubrica de rebus eccles. nō alie. per quinque col. inci. à primo col. principij in iij. colū. Corse. sin. in versi. literas. Bald. c. j. §. aut si libellario. quibus mo. feu. ami. Barba. c. nulli. colū. j. in fin. de rebus ecc. nō alie. Feli. c. venerabili. de offi. deleg. ad fin. Anchara. cōsi. cl. in fi.

f ✠ P. PAV. P. ¶ Pignori accipere. Vide Barba. in repetitione Rubric. de rebus eccles. in j. arti. in xvj. fallentia.

g ¶ Intelligo. &c. Vide Bartolū in l. multum. de verbo. obliga. Prohibita alienatione an prohibeatur pignoratio. Quid autem si quis prohibetur acquirere, an possit pignori accipere. Cyn. & Bald. in dict. l. final. C. de reb. alien. non alie. quod sic. Ad de quia res emphyteutica prohibita vēdi, potest pignorari, vt nota. in l. finali. C. de iur. emphy. Et ad ista vide quod notat Baldus in c. j. §. aut si libellario. quib⁹ modis feud. amitta. & dicit Angelus in l. beni gnius. ff. de legi. quod statutum faciens mētionem de alienatione non verificatur in ista alienatione pignoris vel concessione vsusfructus. Adde an res emphyteutica prohibita vendi possit pignorari, vid Baldum consilio lxxix. inci. [illegible] irritan [illegible].

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ✠ P. PAV. P. ¶ Aut prohibeť. vide Abba. in c. ij. de feudis.
b ✠ POMATES. ¶ Prædicta verá. vide Ale. l. j. §. p ſeruū. & ibi Iaſ. ff. de acquir. poſſeſ.
c ✠ POMATES. ¶ Per ſtatutū. Et no. q̄ ꝓhibit⁹ emere & alios cōtract⁹ facere, itelligit nedū purè, ſed ēt ſub cōditiōe. Iſta ſentit Imo. & Card. c. nulli. de re. ec. nō alie. dū re probāt primam excepti onē Io. an. et Imo. ad illū tex. in ver. cōditionis.
d ¶ Proſe. Hāc gl. ſing. tene mēti q̄ hodie in aduētitijs ex cōtractu pr̄is acquirit vtilis actio filio. quā multū allegāt doc. i l. de reb⁹ ꝛ. de trāſac. & vide p Bald. in l. qd̄ dicit. de verb. obli.
e ¶ Aſſiduis. vide Bal. poſt gl. & Bar. ibi, & Bal. i l. vbi adhuc. in ix. col. C. de iur. dot.
f ✠ P. PAV. P. ¶ Domus. Intellige & declara vt p Ale. in apoſtilla.
g ¶ Loquētis. Hoc etiā no. i l. ſi mercedē. §. fi. de act. emp. & ibi vid quā qōnē decidit ibi Bar. ꝓpter hoc. & facit ad q. Bal. i c. j. §. cōtra oēs. hic finit lex. et ibi eſt gl. q̄ dixit q̄ vaſall⁹ nō tenet iuuare dn̄m cōtra ſeip̄m ex vi iuramenti fidelitatis. Et ſi iuicē teneret iuuare cōtra ſeipſos, nulla ēt obligatio l. ab oībus. §. ſi titio. de le. j. q̄ſiuit ēt gl. no. an ibi teneat iuuare contra patrē & filiū, et dicit q̄ ſic, ſcdm Iaco. alibi, vbi dicit q̄ cōtra patrē & filiū tenetur, ſed ñ cōtra p̄rem. Tu tene gl. ibi ſcdm Bal. et bñ facit ſcdm eū, qd̄ no. i l. q ſe p̄ris C. vñ lib. i gl. ñ. magna qd̄ no. Sed qd ſi exp̄ſ ſe vaſallus iurauit iuuare dn̄m cōtra oēm p̄ſonā, & ēt cōtra ſeip̄m, nūquid teneat iuuare dn̄m contra ſeip̄m? Vide Bal. i c. imperialē. i fi. de ꝓhi. feudi alie. p Fede. q̄ ſi iurās habet malā cām, tenet ex iuramēto fidelitatis. ſec⁹ ſi bonā. ar. l. vlti. C. de nō nupe. & l. venditores. de verbo. oblig. & ibi ēt vide per eū an ſi iuraverit fidelitatē cōtra oēm hominē, & contra ſeip̄m: & an videat exōſsiſſe filium vxorē &c. Et p regulā hui⁹ l. dixit Bal. i l. fra. ad ſſc. de cōdi. īde. q̄ ſi qs ꝓmiſit accōmodare lucrū cōtra oēm p̄ſonā, q̄ nō tenet accōmodare cōtra ſeip̄m, neq̄ cōtra deſcēdētes, ſcdm Bal. i l. cū acutiſsimi. C. de fideic. & Imol. poſt alios in cle. j. de iureiur. & facit ad aliā q. Bal. de qua in l. & q. C. de diſtra. pig. Adde cōſulta per Paul. de caſt. conſil. ccxxvj.
h ✠ POMATES. ¶ Periculū. vide Barb. cōſ. xix. in v. co. in. j. volumi.
i ✠ P. PAV. P. ¶ Lex vectigali. Limita hāc regulā ꝓcedere i iure qd̄ habet depēdētiā ſucceſsiuā, nō in eo q̄ prīo inſtāti eſt pfectū. vide Bal. in c. j. §. fi. circa med. de cōtro. inue. Itē limita vt p Bal. in c. j. in ij. col. de alie. feu. Itē limita vt p eūdē in c. j. de cōtro. inter vaſal. & aliū. Itē vide oīno qd̄ cōſuluit Anto. de Pu. i cōſ. viij. inci. Ieſu xp̄e &c. tā copioſè & elegāter q̄ ſi p̄ hñs vſumfructū i bonis ſilij, & illū vſumfructū ſeu facultatē vtēdi alicui creditori ſuo obliget, vel ipſe creditor ſit miſſus in quaſi poſſeſsionē vtēdi dicto vſufructu p credito ſuo: & p̄ poſtea cōſentiat filio alienāti rē quā habebat vsūfructū. q̄ ex pte q̄rit vſusfruct⁹ & ius ipſi creditori, qd̄ eſt mirādū. Vide ibi per eum & per Pe. de Anc. cōſi. cvj. in ij. col. In cōtrariū vide Abb. in l. cū oportet. §. cū aūt. C. de bo. quæ lib. in l. patrē. de his quæ in frau. cred. Itē vide quod ſingulariter dicit Pau. de Ca. in l. ſi cū venderet. ff. de pign. act. de pacto de retrouendē do, q̄ oblato pretio trāsferē dn̄ium, etī ſi promiſſor iā in aliū alienaſſet: quia

Aut ꝓhibeť[a] vendi vel alienari res: & tūc nō pōt obligari, vt d. l. fi. Ratio quia p obligationē q̄uenit ad vēditionē pignoris, vt l. ij. & iij. j. de diſtra. pig. & ſicuti ꝓhibetur vēditio: ita et ei⁹ prēabulū, vt j. de ſpō. l. oratio. Q̄ñq̄ ꝓhibeť perſona emere res, non aūt prohibeť res vendi: tunc ille non impediť pignori accipere. Caſus eſt hic. Ratio: quia licet accipiat pignori, perhoc nō deuenit vt ipſe accipiat ſibi in ſolutū, vel in emptionē, ſed quod alij vendat pro ſuo debito, nō eſt ꝓhibitū. Prædicta vera[b], niſi acciperet p tāta quātitate, q̄ nō eſſet veriſimile debitorē luiturū. argu. l. q habebat. in prin. j. de leg. iij. Et ſic intelligas legē iſtā, ſiue ꝓhibitio fiat à lege, ſiue à iudice. † Et p hoc dico q̄ forēſis ꝓhibit⁹ per ſtatutū[c] emere in territorio hui⁹ ciuitatis pōt pignori accipere, vt hac lege. 25.

a
b
c

¶ Vm vitioſe. Inutilis obligatio nō dat ius retentionis. h. d. Opp. de l. j. i prin. §. eo. Solue vt ibi dixi. 26.

¶ Ideiuſsor. Si debitor ſoluat creditori, recuperat pignora data fideiuſſori. hoc d. quod not. &c.

Pater. Qui ſcribit cōtractū obligationis rei ſuæ, videť obligationi cōſentire. h. d. Op. de l. Titia. §. Lucia Titia inteſtata. j. de leg. ij. Iſtud contrariū ſoluit ibi glo. & hic, & in l. Caius. §. aliàs in cipit, idē Caius. §. de pig. act. Dixi plenè i l. quæ dotis. j. ſol. matri.

Cum ſua manu Lucius Res loco rei ſurrogata nō cadit i obligationē, niſi ex prima ortū habuerit. h. d. 27.

¶ Eruum. Si debitor rem pignoratā faciat deteriorē creditori cōtra eū ſuccurritur, licet cōtra debitorē ad debitū actionē nō habeat. h. d. Illū qd̄ gl. dicit noceret ex ꝓpoſito vel cōſecutiuè. hoc qd̄ dicit ex ꝓpoſito, referas ad actionē ad exhibēdū. hoc qd̄ dicit cōſecutiuè; itelligas culpa tñ & hoc referas ad actionem legis Aquilię vel in factum &c. 28.

¶ Il legati. Stipulatio legatorū extinguiť ſpe legati extincta, & nō trāſit ad eū ad quē

d
e
f
g
h
i
k

reſoluto iure dationis &c. vt per eum conſi. liij. Circa iſtud vltimum vide ad Bar. in l. ij. C. de pact. inter emp. & ven. Itē q̄o intelligat regula iſtius legis, vide Alex. conſi. xlv. vo. v. in ij. col. Itē pro opt. Anto. de but. contra Anc. facit tex. in c. j. §. rurſus. quib. mo. feu. amit. vbi Bal. & alij no. pro Anc. Facit dictū Bar. in l. ſi res. j. quib. mod. pig. vel hyp. ſol. vbi vide.

cōmodū legati tranſit: & idē in obligatione pignoris. h. d. Iſta lex debet itelligi q̄n ſtipulatur pater pro ſe[d] ſecus ſi vt legitimus adminiſtrator filij, vt in gloſ. 29.

d

¶ Paulus Gñalis obligatio facta à defuncto nō porrigitur ad bona hæredis. h. d. quod no. de quo per glo. & Cy. in l. aſſiduis. [e] C. qui pot. in pig. hab.

e

Si mancipia. Partus rei pignoratæ cedit in obligationem, ſi à debitore percipiatur. h. d.

f

Domus. [f] Superficies ſolo pignorato impoſita cadit in obligationē. h. d. Opp. gl. de l. cū poſtulaſſem. §. cur ergo. j. de dam. infec. Gloſ. ſoluit. Dic q̄ hic loquitur in bonæfidei emptore, ibi non. quod dic vt ibi.

In generali ſermone cōtinetur perſona loquentis.

Si ſciente. In obligatiōe gñali venit ſeruus q obligationē cōtrahit. h. d. † No. q̄ in gñali ſermone cōtinetur perſona loquētis. [g] De quo in l. inquiſitio. C. de ſoluti. & ſ. de ſenatori. l. j. in fi. Rō eſt, ſeruus nō habeť hic vt perſona, ſed magis vt res quædam. & ſic nō obſt. d. l. inquiſitio. 30.

g

¶ Periculum. [h] Gl. hic ponit caſum vno mō vt habes in ea. Tu pone ſimpliciter. Vēdidi tibi nomē debitoris, qū nomē habet hypothecariā annexā: quæritur ad quē ſpectat periculum pignoris. Certè ad emptorem, dū tñ pignus probeť obligatū. ſicut dicimus in emptore nominis, vt l. ſi nomen. ſ. de hære. vel act. vendi. 31.

h

¶ Ex vectigali. [i] Reſoluto iure donationis reſoluiť ius acceptiōis. h. d. No. q̄ creditor pōt ſoluere pēſionē p fundo emphyteutico [k] ſibi obligato &c. 32.

i
k

¶ Debitor. Ea videnť inducta in p̄diū, q̄ ad vſum ppetuum inducuntur. hoc dicit. 33.

¶ Si qui. Adiecto non poteſt pign⁹ dari: & datū repetiť. 34.

¶ Vm tabernam. [l] Appellatione tabernæ, venit vniuerſitas mercantiæ, q̄ ibi exercetur, & ideo cadit in obligatio

l

ccclxxj. in prima parte. Soci. conſi. lxxxv. col. penul-

k ✠ P. PAV. P. ¶ Fundo emphyteutico. Quid ſi non ſit ſoluta penſio tempore debito, & propterea ſit cauſata caducitas, an creditor pro intereſſe ſuo poterit petere reſtitutionem in integrum ex capite ignorantiæ, & iterato offerre, vide Alex. quòd ſic, conſi. xlv. volu. v. col. ij. vide Iaſo. in l. ij. col. xlij. ver ſic. xxiiij. quæro. C. de iure emphy.

l ¶ Cū tabernā. Vide qd̄ no. Bar. in l. gñali. §. j. de vſufr. leg. & qd̄ no. Bar. in l. ſi cōſtāte. in iij. q. iij. qōnis princi. j. ſol. ma. & Bal. ſing. limitat de iſtis mercib⁹ vænalib⁹ in l. vbi adhuc. in viij. col. C. de iure do. & ibi facit hāc legē ſing. & facit iſta lex not. an in obligatione gñali expreſſa vel tacita veniant merces vænales. in quo Lud. in l. ſi cōſtāte. in prin. in ij. parte, dicit exp̄ſsē q̄ nō, per l. debitor. ſ. eo. Pro hoc adducit in fi. l. generali. §. vxor. de vſufru. leg. in l. prędia. j. de fund. inſtr. & de legat. iij. l. ſi fundus legatus. & l. ſi chorus. §. j. & l. ſi mihi. §. fi. ff. de hæred. inſtitu. l. ex facto. vbi eſt idem in legatis, quod limitat niſi ſub ipſa obligatione non poſſunt alia includi q̄: merces: quoniam illę veniunt q̄ gloſſ. ſecundùm eum ſingularem in l. prædiis. §. item cùm quæritur. de legatis iij. ibi legatū generale rerum tales merces includit, cùm ad aliud referri nō poteſt. Facit tex. in l. fundus q̄ locatus. ff. de fund. inſtru. & ita reſidet Ludo. Sed

¶ Lex vectigali. In eo. in princi. huius legis vide qd̄ not. Bar. in l. indebiti. §. j. in fine de condi. indeb. & vide Barto. in l. ſi cōſtante. in iij. quæſtio. tertiæ quæſtionis prīcipalis. ſi ſoluto matrimo. & adde quòd iſta lex non habet locum in feudo: quia reſoluto iure datoris nō reſoluitur ius accipientis. Tex. eſt notab. & ibi Bald. in c. primo, de controuer. interva ſallum & alium de beneficio. per Baldū in l. fin. §. ſed quia noſtra. in fine. C. cōmunia de lega. & ad hāc legē vide Baldū in l. doce. C. de rei vendic. & iſta lex eſt ſingularis ſecundùm Baldū in l. vſucapio. C. eo. & vide Baldum in l. ij. i xñ. quæſtione, in verſicu. ſed iuxta hoc q̄ritur. C. de reſcin. vendi. & Barto. in l. ſi res in fine. j. quibus mod. pignus vel hypothe. ſoluitur. & omnino Bart. in l. j. ff. de aqua plu. arcen. Et ad hoc quod hic Barto. vide not. per Bal. in l. ſolennibus. C. de rei vendi. & Barto. & docto. in l. cùm ſeruus. de condi. & demonſtra. vide gloſſ. & Baldū in cap. primo. §. rurſus. quibus modis feudū amitt. Adde an reſoluto iure datoris, reſoluatur ius accipientis, Bald. conſil. ccccliix. quarto lib. vbi de feudo loquitur, incipit, nobilis vir.

✠ POMATES. ¶ Lex vectigali. vide Imolam conſilio viij. in iij. columna. & Alexandr. in pulchro caſu in conſilio xxxviij. volumi. ſecūdo. vbi loquitur ſem phytheuta pignorante rem emphyteuticā & conſilio xciij. columna fina. vol. ñ. & conſilio clxxij. codē. & conſilio xj. colum. viij. volumine tertio. Baldum in tit. de feudi alie. in ix. notabili in princip. & conſil.

nem

certè licet Barto.in.d.l.generali.§.j.& Bal.in l.certi.C.locati.in vj.q.videatur tenere ꝙ obligatio generalis nõ referatur ad merces vænales.Et rñdet Bald. ad hanc legem ꝙ hic fuit obligatio expressa:tamẽ idem Bar.in d.l.si constante,in iij.q.principali,& Bal.in l.vbi.in viij.col.C.de iure dot.videt tenere cõtra.Pro quo multũ facit iste tex.et ideo cogita.Et certè iste tex.videt probare ꝙ nõ veniant merces in obligatione generali,nisi ille quę sunt tẽpore mortis,seu illæ quæ tempore quo agi potest,secundum quod declarat Bal.ĩ d.l.vbi.& Bar.in d.l. si constante. & vide Bald.hic in repeti.in antiquis.q refert qđ Bart.in dicta l.generali.si omnia obligãtur,tenet ꝙ veniant res vęnales:et verum dicit per prædicta, ꝙ Barto.ibi, & Baldũ. Hic habes responsionem ad l.debito.et ad notata per Bald.in l. certi.præallegata, ad de Bald.in rubr.C. de verbo.obli.& in iiij. quæstiõe scripsi post Bal.hic in reportatis. Adde an in generali obligatione veniant merces vęnales vnũ verbum per Baldum in pulchro casu,consi.cccl xiiij.j.libro.

a ✠ POMATES. ¶ Oppo.quòd. Vide Alex.consil.xcv. col. fin.volumi.v.

b ¶ Idem quæsiuit. In prin.huius &c.Et ad intellectũ huius.§.circa diem & consulem vide quod not. Bald. post Cyn.in l.si qua beneficia.C.de diuersis rescriptis. Adde tamen quòd in libro rationũ semper requiritur dies & consul.notat Bald. in rubrica C.de fide instrumen. xvij.colum. in versiculo viso de scriptura.& xvij.colum.ponit an requirantur testes. Et quod in alia priuata scriptura nõ requiratur dies,tenet Bald. in dicta rubrica,in antepenultima colum.Et vide Ang. in authen. quod sine. de test.etiã si scriptura priuata requirat sigillum, vel subscriptionem,vide Innoc. in c.fi.de fide instru.& sequitur do.Anto.in c.ñ.de fide instru.& Bald.in l.cùm antiquitas.C.de testa.& ibi expressius Pau.& Bal.in princi.Digestorum,in x.q.fortè & sic scriptu.priuata nõ reqrat subscriptionẽ:tñ oportet ꝙ subscribens affirmauerit scripturam illam esse suam,vt probatur in l.cùm antiquitas.ad fi.per quã se fundant doct.vbi testamentũ scriptum manu testatoris licet nõ requirat subscriptionẽm:tñ requiritur ꝙ testator affirmauerit ꝙ scriptura illa erat scripta manu sua.& hoc voluit Bar.hic.Et aduerte dum hic dicitur ꝙ in priuata scriptura non requiruntur anni dñi,nec dies & consul:qa Iac.bu.quẽ refert Bal.in procœ.Codi.§.quib⁹.tenet cõtra:qa non dicit habere maiorẽ vim priuata scriptura cꝫ publica:sed ĩ publica requirunt, vt ĩ aut.vt præpo.no. Impe.Et istud sequit Spec.in ti.de procu.§.rõne aũt.ver.sed quid ĩ priuato.alias qđ in mãdato? Et rñdet ad istũ tex.ꝙ hic sunt duo casus,& vn⁹ decidit.Bal.in d.procœ.& in rub.C.de fide instr.in vlt.col.distinguit ꝙ aut ipa obligatio põt infringi,& ex tpe aut nõ!Adde an priuata scriptura requirat diem & consulem,Abb.cõsi.xcviij.ij.libr.

b ✠ POMATES. ¶ Idem quæsiuit. Vide Barb.in repe.rubr.de fide instrumen.in xxxvj.colum.& sequen.

c ✠ P. P A V. P. ¶ Dies & cõsul.Circa oppositionẽ diei & cõsulis in priuata scriptura,vide oĩno Cur.in repe.l.admonẽdi.in lxij.col.§.de iureiu. vide Alex.cõsi.cccxxv.post med.Itẽ ꝙ qũo ille q vtit scriptura habet se fundare ĩ tpe,& requiritur dies,vide Alex.cõsi.lxij.post mediũ.Item istud quod dicit ꝙ in scriptura priuata nõ requirit dies,verum est cõtra scribentẽ vel eius hęredes.secus contra alium.vide Math.no.xxiij. Item de materia vide Barb.in repe.rub.de fide instru.in xxxvij.colum. & etiam in xlvij.Item quid in literis papæ,legibus statutis,& similibus.vide Ias.in l.si qua.C.de diuersis rescrip. Circa verò aliud quod ponit in isto §.de subscriptiõe,vide de eius effectu in l.cùm antiquitas.C.de testamen.& quod subscriptio non requiratur, nisi in casibus à iure expressis,vide Panorm.in cap.primo extra de his quæ fiunt à præla.sine consens.capitu. & vtrum inscriptio sit eiusdem effectus, cuius est subscriptio,vide omnio Angelum consilio cccij.aliàs cccvj.incipienti,testator propria manu.in principio,& in fine.vide latissimè Alexandrum consilio ccxc. Iason.in l. si quis ex argentarijs. §.cogentur. in vj.notab.ff.de edendo.eundem latè in l.emptor. §. Lucius. ff. de pact. in l. cùm antiquitas. in penulti. & vlt.col. C.de testamen. Nunquid autem præiudicet subscriptio facta non lecto tenore scripturæ,& quid si scriptura multa cõtineat aliq ꝙ aliqua contra q trahat simplex subscriptio: vide Paulũ de Cast.consilio cccliij.Quid autem de eo qui subscribit schedulæ vacuæ,vide Felinum in c.cum venerabilis. in xix. colũ. ad finem extra de exceptio. Et de materia subscriptionis vide eundem Felinum in c.cùm inter. colum. iij.extra de re iudi. & in c.quoniam contra falsam. in xxiiij. col. extra de probat.Nun quid autem sigillum idem importet quod subscriptio, vide Feli.in c.tertio loco. in princip.extra de proba.Alia multa in materia priuatæ scripturæ, vide ad Barto. in l.admonendi.§. de iureiu.in ij.col. Item ꝙ subscriptio nõ sit necessaria quomodo qs scripsit totam scripturam manu propria, vide per Iaso.in l. cũ antiquitas.C. de testamen.vbi Pau.de Ca. in penu.colum.& ibi etiam de materia ꝙ subscriptio tantum operetur, quantum totalis scriptura schedulæ vel instrumenti,& quomodo,& de subscriptione & de eo q subscripsit schædulę vacuę,vide Barba.in c.si quis.in ij.colum.de rebus eccle.

d ✠ POMATES. ¶ Nota quòd. Aduerte tamen quòd Barto.l.admonendi.§.de iureiurã.in v.col.dum loquitur quòd priuata scriptura requirit subscriptionem, cuius tamen opinio. reprobant ibi doctores istam tanquam veriorem. de quibus vide Matheſi. notabi.xlv. Alexand.& Ias.l.cùm antiquitas.colum.penult.C.de testamẽ.Lancelo.l.quæ dotis.in fine solut.matri.

e ✠ POMATES. ¶ Item fortè. Cõtrarium tenet Bart.l.admonendi.v.col. dum loquitur de priuata scriptura.ff.de iureiu.licet ibi per doc. reprobetur.

f ✠ P. P A V. P. ¶ Sua scripta. Vide Ro.latè consi.cccliij.

g ✠ POMATES. ¶ Sed opp. Vide Alex.cõsi.cxxxñ.in ñ.co.in prin. in iiij. col.Pau.de ca.post Bal.ibi in j.cõsti.Codi.in vlt.col. Panor.cõsil.xcviij. in ñ. col.v.& Alexã.cõs.lxx.col.iij.vo.ñ.Panor.c.ñ.co.iij.de fide instr. Ias. & alios maximè Ang.in aut.qđ sine.C.de test.Ale.cõs.cxxxj.vo.ñ.vbi ponit ĩ ñ.co.qđ in scriptura cõtinẽte rõnes datorũ & acceptorũ.vide et Ale.cõs.xlij.vo.iij.ad fi.et cõs.lxxvj.vo.iij.co.ñ.loquit in scriptura priuata prĩs q disponit inter filios& ibi etiã ponit quæ alia requirant in scriptura priuata, vbi et requirẽt tps.et cõs.cv.co.ñ.vo.iij.vbi ponit an aliqũ requirat ĩ scriptura priuata dies.

h ¶ Priuata scriptura. Vide Bal.in prima cõst.Cod.in ñ.co.in ver.deinde not.

i ¶ Ex hac lege no.pro cãpsore. Quid autẽ si literã cambi perdit creditor, vide Bal.in l.instru.C.de fideicõ. Ad quẽ verò spectet periculũ postquam mercator acceptauit literã,vide Bal.in l.pro debito.C.de bo.autho.iud.pos.& illud quod dicit Bar.hic,est verũ,nisi dicat se nolle obligari protestando vt habet in d.cle.j.de procu.Adde qđ habet p Bar.in l.quo ẽm.rem ra.ha.in l. Titius.de consti.pec.& l.si absentis.C.si cer.pe.& tex.iuncta gl.in l.Publia.§.fi.ff.depositi.Bal.in l.si defuncti.& in l.si procuratorẽ.§.de procu.p Bal.in d.l. si absentis.& in ru.de fide instru.in xviij.colum.in versic.quæro quid de literis. Vide quod habetur in l.si literas.C.manda.& in l.fina.C.ad Macedonia.

1 ☞ In priuata scriptura non requiritur dies nec consul. & quando requiratur.num.3.

Priuata scriptura necessariò non subscribitur, nec quòd sigilletur.

2 Verba enunciatiua per modum causæ prolata quòd inducant dispositionem.

4 Litera uidetur acceptata cum retinetur.

Universidad de Navarra

nẽ, quæ tẽpore quo agitur repetitur.h.d. ista lex bona & notab.quam tene menti.

2 Opponitur † ꝙ [a] solũ videatur ius obligatum quod quis habet in loco, vt l.si domus.in fine.j.de legatis primo.& l.qui tabernas.§.de contrahen.emptio.Solu.Appellatio tabernæ potest referri ad locum: item ad merces,quæ ibi,venduntur. Sed si dubitatur de quo senserunt contrahentes:dico quòd si quidẽ in loco in quo debitor vel venditor nullum ius habeat:intelligit de vniuersitate mercantiæ,vt hic, secundùm primũ intellectũ glo.dum dicit ꝙ erat in publico.Si verò aliquod ius habebat in loco:& tunc si vendit vel alienetur,intelligitur strictè pro loco, vt d.l. qui tabernas.de contrahen.empt.aut pignoratur : & tunc intelligitur etiam de ipsa mercantia quæ ibi erat,vt hic,secundùm intellectum glo.prout dicit,vel conducta à publico.Et rõ differẽtiæ est:qa licet in pignore fiat largior interpretatio: tñ per hoc ius debitoris nõ fiet deterius. non ẽm ad plus tenet.Item ius creditoris fiet melius:quia subuenitur ei ex cautione:quia est sibi de debito cautius. Simile est in l.fi.C.q̃ res pig.obl.pos.& qđ ibi nota.Quod aũt dixi in vẽditione vel alienatione ꝓprietatis,intelligit strictè,intelligas nisi ex quãtitate pretij,vel ex alia conlectura aliud prę̃sumat, vt l.semp in stipulationib⁹.& qđ ibi no.j.de reg.iu. Item opp.de l.fideiussor.in fin.§.eo.vbi futura non veniũt in obligatione.Sol.gl.remittit ad ibi not.Tu dic ꝙ hæc appellatio tabernæ ꝓut refert ad merces,est nomẽ vniuersitatis:sicut grex pecudũ,& simil.vt l. cũ pater.§.mensæ.j.de leg.ij.& ideo licet merces mutẽtur,tñ eadẽ videt esse taberna,vt l.grege.in prin.§.eodem:& l.peculium.in prin.j.de lega.ij.& ista vniuersitas videtur durare eadẽ donec venit dñs, vt hic.Mutatio ẽm quæ postea fieret ibi per hæredem non caderet in obligationẽ vt hic dicit text.cũ glo.quod est notãdũ. Quod tñ intellige,nisi fieret aliquid causa explicandi negotium cœptum à defuncto,vt l.furti.§.illud planè.de his qui not. infa.& quod ibi no.

b Idem quæsiuit. [b] Per epistolã potest cõtrahi pignus:nec vitiatur,licet in ea non sit dies & consul [c].h.d.quẽ casum not. †Not.

1 quòd in priuata scriptura non requiritur

d dies & consul. Nota ꝙ [d] non est de necessitate vt priuata scriptura sigilletur,vt ibi dũ dicit,tabulæ signatæ nõ sint. Item

e fortè [e] nõ est necesse ꝙ subscribatur hoc modo:ego talis scripsi.sed sufficit ꝙ con-

f stet seu probetur manu sua scripta. [f] Pro hoc l.ad testiũ.§.j.j.de testa. Sed pro declaratione literæ quæro quæ sunt verba illa ex quibus pignus constitutũ videtur. Respon.illa scilicet qm̃ taberna & serui à

2 nullo detinent nisi à te:& sic verba †enũciatiua per modũ causæ prolata inducũt dispositionẽ.Pro hoc §.de rei vend.l.emptor.§.ancilla.& extra de succes.ab intec.fi.& j.de colla.do.l.pe.& qđ no.in l.si socer.§.Lucius.j.fol.ma. Dixi plenè in l.ex

g hac scriptura.j.de don.Sed oppo. [g] †& vi

3 detur ꝙ in priuata scriptura [h] requiratur

h dies, vt l.scripturas.C.q po.in ping.hab. & l.ex sextante.§. Latinus.j.de excep.rei iudi. Solu.dic ꝙ nõ est necesse ad probationẽ rei gestę, vt hic,& l. Publia.§.depo. Sed si quis vellet probare prioritatẽ vel posterioritatẽ in tempore:tũc esset necesse,vt in cõtrario,et l.si decreto.C.q.pot.in pig.ha.Per hoc enim probat rem obligatã esse:sed non qñ de prioritate vel posterioritate deberet aliter probari, scdm ea quæ dixi in l.nõ solũ.§.sed vt ꝓbari.j.de

4 no.ope.nũ.& l.si fundus.§.si duo.§.eod.

i †Vltimò nota ex hac lege [i] ꝙ sufficit ꝙ

Universidad de Deusto Biblioteca

a ✠P. PAV. P. a ¶ Oñdat literā. Vide Alex.cōſi.ccxc.in iij. col. vide ad Bart. in l. ſi filius. §. ad Macedo.

b ¶ Creditor &c. Pecunia venit ī obligatione gñali, vide Bal. in l. certi. vj. q. C. loc. vbi dicit q̄ nō venit in tacita obligatione. & qd dixi poſt Bar. in l. generali. de vſufr. leg.

c ¶ Senatus. in princi. huius &c. Adde aliū caſum in materia, ſ. ī poſſeſſore emphyteuſis q̄ cōueniri poterit hypothecaria pro canone. rex. eſt not. in §. ſcire. ſi auē. de nō alie. ſecundū Bal. in auth. ſi quas ruinas. ſi v. colū. de ſacroſanc. ec. Itē adde aliū p̄ no. elegan ter per Bart. in l. ſi cū dotē. §. fi. ſol. ma. Item pro reſtōne vſurarū ſcdm Bal. in l. executorē. in prin. de execut. rei iud. Adde an pvſuris bona vſurarū ſint tacitè obligata, Fede. conſilio ccxx.

d ¶ Si gratuitā. An fideiubēdo videē quis ratificare, vide oīno ī l. exceptiōe. cū ibi no. maximè per Bald. C. de euic. & ibi etiā gl.

e ¶ Intelliguntē. Adde etiā q̄ pōt dñs prohibere ne colon⁹ reportet fruct⁹, & eos retinere, vt no. Bald. in l. ædē. in j. col. C. locati.

f ¶ Eſt differētia. Differētia ītēr obligationē tacitā & expreſſā & inter obligationē generalem & ſpālem dic ſcdm Bart. in l. rē legatam. ff. de adi. le.

quis oſtendat literam [a] ſibi deſtinatā, nec requirit q̄ p̄bet ſe tūc acceptaſſe. Videē eū acceptare literā, cū ipſam retinet, & eo ipſo q̄ accepit literā, vt hic dum dicit, rñdi conueniſſe de pignoribus videē. Facit extra de procu. c. j. in clementi. & §. ad Macedo. l. ſi filius.

☞ *Numi cadunt in obligationem.*

Creditor. [b] In obligatione generali venit etiā pecunia quocūq̄ modo q̄ſita. h.d. No. † q̄ numi cadūt in obligationem, quod est vtile ſcire. Facit ĵ. qui po. in pig. hab. l. idēq̄. §. fin.

Si insula. Pactū de vendendo ad inſulam renouatam porrigitur.

In quibus cauſis pignus vel hypotheca tacitè cōtrahatur. Rubrica.

LEX I.

Senatus. [c] Mutuanti in refectionē domus tacitè eſt obligata, ſiue dño ſiue conductori operis ſit ſoluta pecunia. h.d.

LEX II.

Pomponius. Aliàs incipit

Nonſolum. Inuecta & illata ſūt tacitè obligata pro penſionibus & p̄ alio intereſſe. h.d.

LEX III.

Si horreum. Inuecta ī horreum, vel in area iuncta domui & ibi illata ſūt obligata pro penſione. h.d.

Eo iure. Hic ponitur differentia inter prædia ruſtica & vrbana. Opp. de l. certi. C. loca. Solu. dicit glo. iſtā intellige ſcdm illā: q̄a nō ſunt obligata, niſi dño ſciente, in vrbanis non requiriē ſciētia. Rō: quia in prædijs vrbanis incōgruū eēt detegi rei familiaris vilitatem, vt l. ij. q̄ñ & quib. quar. pars debeat. C. ſed ſancta ruſticitas omnia palā habet. Ita dicūt docto res &c.

Stabula. Stabulū quod eſt in comitatu à prædijs vrbanis non multum differt. h.d. Quæro qualiter iudicabunt iſta ſtabula. Dicit glo. tanq̄ ruſtica: quia cū text. dicat, nō multū differt ab vrbanis: ergo differt in aliquo, ſi hoc eſt, dicit Nico. Matheſi. ergo tūc habebitur loco ruſticorum prædiorum oīno: quod eſt cōtra mētē huius l. & ideo ipſe exponit, nō multū ab vrbanis differt, i. nihilo differt. Similis expoſitio eſt in l. idemq̄. §. fi. ĵ. tit. ij. & ſecundùm hoc nō obſtat ĵ. de ver. ſigni. l. vrbana. imò concordat &c.

d **Si gratuitam.** [d]

Si quis. Fideiubēdo videē quis approbare obligationē bonorū ſuorum ante factā: ſecus in ea quæ fieret poſtea. h.d.

Licet. Tacita vel ficta obligatio manumiſſionē ſerui nō impedit. h.d. No. q̄ aliud eſt, rē eſſe expreſsè & ſpāliter obligatam, aliud perinde haberi ac ſi eſſet ſpecialiter obligata. hoc dicit.

e **In prædiis.** Fructus intelliguntē [e] tacitè obligati pro penſione. h.d.

Cum debitor. Pōt creditor fruct⁹ pignoris in vſuras cōpēſare. h.d. Op. q̄ fruct⁹ extenuāt ſortē: vt C. de pig. ac. l. j. & ij. Sol. illud verū niſi debeantē vſuræ. Intelligas ergo hic vſuras deberi vel p̄ ſtipulationē vel offō iudicis, qd idē eſt ac ſi deberentē pacto. Nā p̄nt teneri: vt l. p̄ retētionē. C. de vſur. facit §. de neg. geſt. l. quia tātundē. Op. q̄ prius debeat cōuerti in grauiorē cām: vt l. ij. & iij. ĵ. de ſolut. Sol. vt no. in d. l. j. & l. vſuras. C. de ſolutionib⁹.

f **Est differentia.** [f] Mancipia ſpāliter obligata nō p̄nt manumitti, ſed obligata tacitè ſic, añq̄ ĩcludanť. h.d. No. q̄ñ pēſio nō ſoluiť, dñs pōt includere res inqlini. Facit l. inqlino. & l. vtiq̄. ĵ. de dā. īfec. An aūt iſtas res poſsideat añ iclusionē vel poſtea, tāgiť p̄ gl. in l. ſolutū. §. ſolutā. §. de pig. ac. & p̄ doc. ī l. certi. C. loca. &c.

Tutoris. Per obligationē ex cauſa tranſactionis videē tacitè actū vt res veniat in obligationē primæuā, ſi tranſactioni nō ſteť. h.d. Quā legem not. q̄a eſt not. Pro declaratione quæro, vtrū actio primæua fuerit ſublata trāſactione. Dic q̄ pōt litera iſta dupliciter ītelligi. Vno mō q̄ñ tranſactio fuit interpoſita animo nouandi. Alio modo q̄ñ ſimpliciter: & ſic nō animo nouādi. Ita intelligit glo. Et prout intelligit animo nouādi. Quęro qūo poſſunt res eſſe obligatæ, cùm prima obligatio ſit ſublata: Rñdeo: dic quia interuenit dolus: vel minor fuit in integrū reſtitut⁹: ſed illud vltimū nō placet: quia per in integrum reſtitutionē reponetur minor in priſtinū ſtatū: ſed tūc bona hæredis nō erunt obligata: vt l. j. in prin. ĵ. tit. j. ergo, &c. Sed q̄ñ interuenit dol⁹ p̄nt intelligi bona obligata tacitè in odiū cōmittētis dolū. Sed prout intelligitur ſecundo modo, ſcilicet quando ſimpliciter: tunc procedit clarè: quia actio durat. & ea poteſt agi ſi hæres tutoris promiſſa nō ſeruat: vt C. de pactis. l. cùm proponas. & C. de tranſac. l. ſiue apud acta. & ſic videē iſto caſu q̄ bona ſint tacitè obligata. quod eſt not. Ex quo apparet q̄ glo. vlti. huius legis, quæ dicit q̄ bona quæ non ſunt obligata, ſed quaſi obligata poſſunt retineri: non eſt vera. Primò, quia non faceret ad titulum. Secundò, quia dicit q̄ pignus obligauit: non autē aliquid dicit de differentia. ideo teneas quod ſupra dixi.

Quæ res pignori vel hypothecæ obligari poſſunt. Rubrica.

LEX I.

Pupillus. In tex. ibi: ſine tutore. Gl. dicit q̄ nec etiam cū tutore ſine decreto, quod eſt verum ſi contrahit ex voluntate: ſecus ſi ex neceſsitate: vt l. fin. §. defenſionem. C. de admini. tutorum. ergo &c.

Si filius. Filius vel ſeruus non pōt pro alio rem peculij obligare, etiam ſi adminiſtratio ei libera ſit cōceſſa. h.d. Oppo. de l. ſi conuenerit. §. ſi. ſ. de pignor. acti. ſed ſolue vt in gloſſa, & bene.

Eam rem. Res cuius non eſt aliàs cōmercium nō poteſt obligari. h.d. De quo l. in quorū. ſ. tit. ij.

Quid ergo. Sicut res litigioſa non pōt alienari: ita nec pignori dari. h.d. Iſta exceptio litigioſi vtrum ſit in rem vel in perſonā, vide C. de præſcrip. lōgi tempo. l. j. dixi plenè in l. j. ĵ. de litigio.

LEX II.

Si quis. Quando exceptio porrigiť ad fideiuſſorē, porrigitur etiam ad pignus datum ab alio. hoc dicit.

1 ☞ *Si ſecundus creditor offert primo, utrum ſuccedat in ius primi.*
Et an tam in perſonali actione quàm hypothecaria.
2 *Extraneus ſoluens primo creditori, an ſuccedat in ius primi tam in hypothecaria quàm in perſonali.*
3 *Debitor ſoluens creditori quòd ſuccedat quo ad retentionem, ſi facit ſibi cedi ius.*
4 *Quis quando ſoluit de alieno, an ſuccedat in iure creditoris.*
5 *Quomodo probatur q̄ ex pecunia ſecundi à primo ſit liberatus.*
6 *Quatuor requirūtur ad hoc ut quis ſuccedat in locū primi creditoris & in eius ius.*
7 *Hypothecaria quæ datur ſecundo, q̄ ſit eadem cum ea, quæ datur primo creditori.*
8 *Quis conſequitur per extraneum, quod per ſe habere non poteſt.*

LEX III.

Aristo. Secundus creditor in ius prioris creditoris non ſuccedit, niſi ſit actum: & cū actum eſt ſuccedit in pignus, & in poteſtatē vendēdi. hoc dicit. Et primò ponit vnū dictū. Secdo ex illo

illo vnam quæstionẽ determinat. Tertiò vnã aliã quæstionem format, & eam determinat. Secunda ibi: quo casu. Tertia ibi: deniq;. Ad primũ opp. ff. de cess. bono. l. j. quæ incip. in persona libus. aliàs est secunda. Sol. ille, ex cuius pecunia primus liberatur, succedit in priuilegiũ personaliũ actionũ, vt ibi: non in hypothecaria, vt hic. Secũdò oppo. C. q potio. in pi. habeant. l. j. & ff. tit. j. l. potior. §. fi. Sol. gl. q ibi secundus creditor offert primo, hic verò ipse debitor soluit primo creditori de pecunia alterius. Et pro huius declaratione gl. tua distinguit plenè in l. j. C. de his qui in pri. credi. lo. succe. & sic facit glo. tria mẽbra principalia, de quibus faciam tres quęstiones, vt examinemus eas. Et prius † quæro qñ secundus creditor offert primo: vtrum succedat in ius primi. Glos. dicit hic q; sic, absq; aliquo pacto: & ille primus cogitur recipere: & si non recipit, sufficit oblatio & cõsignatio. ita dicit ibi. vide eam. Circa hoc dubitatur[a], vtrũ hoc sit verũ tam in personali cq; in hypothecaria. Videtur q; in hypothecaria tantùm, vt in l. j. qui potio. in pig. habean. In contrarium videtur q; etiam in personali, vt in l. j. C. de his qui in pri. credi. lo. succe. Facit l. si pupillorum. de re. eo. & istud puto verũ. Pro hoc l. j. §. nunc tractemus. de tute. & ra. distra. Itẽ aduertendũ est: quia hic loquitur in secundo creditore: & idem si ipsemet succedit in locum ipsiusmet: & si debitum antiquũ nouandi animo stipuletur, vt ff. tit. j. l. creditor. in prin. & de noua. l. nouare. & l. nouatio. Itẽ est aduertẽdum q; glo. loquitur quãdo secundus creditor succedit in locũ primi creditoris: eodẽ modo potest succedere in locũ primi dñi, vt l. creditor. §. cũ ex causa. ff. ti. j. † Secũdò quæro vtrũ extraneus soluẽdo primo creditori possit in locum eius succedere. Glos. dicit q; sic: sed est necesse q; pactũ super hoc apponatur. Vide glo. circa hoc quod de extraneo dicit, est aduertendum: nam extraneus quandoq; soluit primo tanq; emptor vniuersalis: & tunc nõ est dubium q; succedit in personalẽ & hypothecariã: vt l. emptor. C. de hære. vel act. vendi. & l. si insolutũ. C. de act. & oblig. Quãdoq; soluit primo creditori gerens negotium debitoris: & tunc potest intelligi vt ista glos. dicit q; ita demum in locũ eius succedit in pignore, si hoc est actũ. Sed circa hoc dubitatur vtrum primus creditor cogatur ad hoc. & tex. est quod nõ: vt l. nulla. C. de solu. licet secus esset in secũdo creditore offerẽte, vt dixi in præcedenti quãdo extraneus soluit primo creditori emendo ab eo pignus: tunc enim succedit in ius illius, secundùm ea quæ not. in l. j. C. si aduer. credi. pign. vendi. † Tertiò quęro qñ ipse debitor soluit primo creditori, vtrum sit aliqua successio in ius primi. Gloss. distinguit duos casus. Primus si quidẽ debitor soluit, nulla est successio. Istud fallit quandoq;: potest enim ipse debitor in ius creditoris succedere quo ad ius retentionis, si facit sibi cedi ius: vt l. vsusca pio. & quod ibi not. C. de pig. & dixi in l. j. §. cùm prædium. ff. de pign. Secũdus casus est † quãdo debitor soluit de alieno. glo. hic distinguit: Aut quæris vtrũ succedat in hypothecaria: & tunc tria sunt necessaria: scilicet q; ille ad hoc dederit pecuniã vt primo solueretur, & q; verè sit soluta, & q; sit actũ quòd in prioris locũ succedat, vt hic. Aut quæris quo ad priuilegiũ in personali: & tũc sufficiũt duo, vt no. in d. l. j. aliàs ij. ff. de cess. bono. Primũ quod dicit q; succedit in ius hypothecariæ, intelligas nisi res esset vendita prius per priorẽ creditorẽ: vt not. in l. ij. ff. de pig. act. facit l. qui balneũ. ff. titu. j. † Itẽ quæro quo modo hoc probat q; ex pecunia secundi primus sit liberatus: Rñdeo, ex cõiecturis: quia fortè incontinẽti post pecuniã acceptã à secũdo soluit primo: vt l. si ventri. §. fi. ff. de priui. credi. Habes etiam aliam coniecturã in l. fin. C. de pigno. Item illud, quod hic ponit sub dubio fortè, de priuilegio in personali: gloss. pro cõstanti ponitur ff. ead. l. super verb. debet. Item est aduertendũ q; glo. ista † videt reqrere quatuor, vt hæc successio fiat: scilicet q; agat vt sibi sit obligata, & q; in primũ locũ succedat, & q; ad hoc mutuet, & q; ad eũ perueniat pecunia. De primo qualiter intelligitur, dicã in proxi. q. Quæro ergo, † nunquid hypothecaria quæ dat secũdo, sit eadẽ cum ea, quæ dat primo. Glo. quę est hic, dicit q; nõ: sed est alia similis naturæ. Idem no. in l. j. C. de his qui in pri. credi. loc. succe. Ego dico q; est eadem verè. Ad cuius euidentiã debes scire q; quando ille, qui succedit in locũ primi vult habere duplicẽ hypothecariam, s. primò ex persona sua: secundò ex persona creditoris primi: quia sua pecunia dimittit: & tunc procedit quod dictũ est in glo. in præcedẽti q. q; quatuor requirũtur: scilicet q; sibi sit obligata. Ex hoc enim acquirit hypothecariam sibi ex psona sua. secundũ quod in ius primi succedat: & ex hoc habet hypothecariam ex psona alterius. Alia verò duo sunt clara. Et ex hoc apparet declaratio tex. huius l. in fi. quia pactũ appositũ de nõ vendẽdo, intelligit q; hypothecaria sua remaneat: quia succedit in hypothecariã primi cum omni suo iure: & sic ex vigore illiusvẽdere potuit. Si eñ esset vna hypotheca tantũ illud pactũ q; non liceat, nõ posset referri nec effectũ operari: nec hypotheca quã habebat ex psona primi: & ideo tunc vendere nõ posset. & quod hoc sit verũ, q; eadẽ sit hypothecaria, apparet ex text. C. de his q; in pri. credi. lo. suc. in rubro & nigro, dum dicit, hoc per extraneũ, &c. hoc est, ex iure quod habet ab extraneo. Nec mirũ: quia iura realia possunt separari à nobis: & hypothecaria est in rẽ, vt l. j. ff. de pign. ergo, &c. Sed ad hoc opp. quomõ ex pacto facto cũ debitore acquirit huic secũdo ius primi creditoris. Glo. hic soluit, & bene. hoc enim fit lege permittẽte: quæ vult & fingit primũ creditorẽ hoc velle qñ sibi soluit. Et ex prædictis apparet q; si ille qui pecuniã mutuat vltimo, vellet in ius primi succedere & ipse nouã hypothecam ex sua persona non haberet, q; sufficerẽt tria vltima, quæ posita sunt in glos. & ea quæ dixi q; idem est ius secũdi quod primi, intellige in iure pignoris: nam in personali quæ est inseparabilis ab ossibus nostris: vt l. iij. ff. pro soc. & l. quis ergo casus. ff. de peculio hoc nõ possumus dicere: sed est alia, s. vtilis, vt d. l. j. §. nunc tractemus. ff. de tut. & ra. distr. † Vltimò habetis ex hac l.[b] q; cõsequit q;s per extraneũ, quod per se habere nõ põt. Glo. ponit plures concordantias: & alleg. multa cõtraria. Breuiter dic: quod nõ possum per me, nõ possum per aliũ noie meo gerentẽ. Ita loquunt omnia argumẽta facta in cõtrariũ. quod tamen intellige cũ determinatione eius quod no. in l. labeo. ff. de vsusca. & per Dyn. in c. potest quis. de regu. iur. lib. vj. vbi quod non possum per me, possum per alium non meo nomine gerentem: & sic ex persona alterius consequor. hic est casus cum concor. suis, &c.

a ¶ Dubitatur. Vide l. j. C. qui po. in pigno. habean. Adde quid si secũdus creditor verbo tãtũ obtulit, ideo succubuit: an iterũ poterit offerre realiter, Bald. q; non: cõsi. l. incipien. secundus creditor. lib. iij.

b ¶ Ex hac lege. An possim ab extraneo cõse qui id, quod p me nõ possum, facit qđ not. in l. si fundus. §. penultim. ff. de pigno.

c ✠ P. P A V. P. ¶ Qui potiores. Circa hanc materiam vide Cepol. cautela cxxxvij.

SI Titius. Quando est in potestate debitoris an perficiat obligatio, illud tempus perfectionis inspicit, non initiũ: secus si in eius potestate non esset. h. d. Nota istã distinctionẽ, quod declarat iurisc̃onsultus melius ff. tit. j. l. j. Nota q; licet creditor promittat pecuniã, non habet necesse debitor eã recipere: vt l. pecuniã. ff. si cer. pe. & hoc est verũ qñ mutuabat gratis: secº si sub vsuris. qđ intellige vt no. ĩ l. q Romę. ĩ pri. ff. de ver. ob. &c.

Qui potiores[c] in pignore habeantur. Rubrica.

1 ☞ *Quando finis habet necessariam consequẽtiam ad principium, inspicitur principium: & quomodo intelligatur hoc.*

LEX I.

QVi dotem. Quando in potestate debitoris est, pecuniã non recipere, tempus solutionis inspicitur, quando non est in potestate, tempus obligationis contractæ inspicitur. h. d. Nota quod dixi in summario. declarau in l. pen. ff. tit. j. Oppo. q; est in potestate mariti pecuniam promissam sibi non recipere. potest enim per acceptilationem liberare: vt l. vir ab eo. ff. de iure do. Solu. Vir non potest hoc commodè: quia si mulier remaneret indotata, ipse habet necesse sustinere onera matrimonij. & sic videtur nõ posse: vt l. nepos Proculo. ff. de verborum significa. Ita dicit glos. & Azo. quod not. pro eo quod dicitur, † quando finis habet consequentiam necessariam ad principium, inspicimus principium: quòd istud intelligatur de necessitate præcisa, vel ita quòd commodè præteriri non possit. Ita debet intelligi quod dixi in l. iij. §. Seio. ff. de mino. Opp. ff. eod. l. Lucius. Sol. glos. quòd distinctio huius l. habet locum in eo quod principaliter venit in obligatione, non in vsura. &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LEX II.

Vi generaliter. Prior tẽpore præfertur posteriori, siue generalem siue specialẽ hypothecã habeat, nisi aliter actum sit.h.d. Opp.C.de pign.l.ij. Sol.vt in gl. Item opp.ad secundum casum de l.idemq;.§.si tibi.j.e.Sol.ibi simul acceperunt:hic separatim.& ista est vera: vt ibi dicetur,&c.

LEX III.

Creditor. Pignora in obligatione nouante repetita intelliguñ repetita cum priuilegio prioritatis. h.d. Opp.de l.nouatione.j.de noua.Sol.in obligatione nouãte pignora nõ intelliguñ repetita nisi actum sit,vt ibi,sed quãdo est actum, intelliguntur repetita cum priuilegio prioritatis.& ita loquitur hic.

☞ *Res aliena nobis debita q; possit obligari à nobis.*
Quis potest succedere in locum prioris domini, sicut succedebat in locum prioris creditoris.

Cum ex causa. Si primo obligetur res debita secundo, eadem effecta propria prior in tẽpore præfertur,nisi secundus in locũ debẽtis rem successerit.h.d. †No.q; res aliena nobisdebita potest à nobis obligari:q; dic vt l.j.in prin.ſ.de pig. Secundò no.†q; sicut quis succedit in locũ prioris creditoris; ita potest succedere in locum prioris dñi,vt dixi in l.Aristo.ſ.tit.j. Op.j.e.l.qui balneum.§.fi. Gl. soluit & bene q; hic erat debita,ibi non est.& ibi dicã.

☞ *Ex pacto de uendendo præsumitur contractum pignus. Adde Cepol.in tract.de simu.contra.col.ij.*
Ius reale constitutum ab uno socio pro parte indiuisa facta diuisione remanet in eodem statu quo primo erat: secus in iure personali.

Post diuisionẽ. [a] Facto pacto † quod liceat vendere,intelligitur res obligata. Itẽ pignus in parte indiuisa durat pro indiuiso, etiã post diuisionẽ inter socios factã.h.d.& fortis §.est. †No.q; ius reale ab vno socio pro parte indiuisa cõstitutum, facta diuisione remanet in eo statu,in quo primò erat:secus in iure personali:vt in l.Iulianus.§.idem Celsus.ſ.de act.emp.dic vt ibi dixi, &c.

Si debitor. [b] Ius secundi creditoris cõfirmatur, si pignus seu ius primi liberat solutione vel compensatione,vel alio modo.h. d.

In equo pignorato quis præfertur etiã anteriori p expẽsis,alimẽtis,ac custodia.
In rebus repositis in domo conducta ad ipsarum rerum conseruationem dominus domus præfertur omnibus pro pensione domus.
Dispositio huius legis quòd habeat locum etiam si prior habebat rem specialiter hypothecatam.
Qui mutuauit pecuniam ad rem conseruãdam,quòd in ea habeat tria priuilegia.
Mutuans pecuniam ad rem emendam, an & quando habeat tacitam hypothecam super ea.

Interdum. Regula est q; qui prior est in tẽpore potior est in iure,vt in præcedẽti.quæ regula fallit interdum.& ideo hęc lex incipit,interdum.q.d.hoc casualiter,nõ generaliter.in summa h.d. Ratione causæ[c] posterior potest esse potior priore,veluti si ad rẽ conseruãdam posterior creditor debitori crediderit.h.d.cum l.seq. Nota istos casus[d],& specialiter quod dicitur de alimẽtis &†expensis custodiæ:qđ est vtile pro eo qui accepit equũ pignori,& in alimentis equi & expensis famuli seu ragatij custodientis,& in pensione stabuli prefertur omnibus anterioribus. Nor. etiam quod dicitur de naulo,†vt ille qui habet res obligatas pro pensione domus vbi sunt repositæ, præferatur omnibus:quod tamen videt intelligẽdum de pensione domus necessaria ad cõseruationẽ ipsius rei:secus de pẽsione domusqae erat cõducta ad habitationẽ tm.hoc em nõ est causa conseruãdarũ rerũ:& sic cessat ratio literæ. Opp.in auth.de æquali.do.§.his consequẽs.coll.vij.posita C.eo.auth.quo iure. Sol.ibi prior præfertur ideo quia habebat hypothecam priuilegiatã & priuilegium personale,vt mulier: hic verò habebat solùm hypothecã,secundùm gl.& bene. †Quærovtrum istud,quod hic dicit habeat locũ si prior habebat rem speciali ter obligatã.Io.q; nõ.Azo dicit cõtrarium,& bene.quod dic vt in gl.&c. Venio ad gl.magnã,& primò quæro†quot priuilegia habeat[e] ille qui pecuniã credidit ad rem cõseruãdam. Glo.dicit tria.Primò q; in personali alijs prefertur.Item q; habeat tacitum pignus.Itẽ quia illa tacita præfert etiã prioribus habẽtibus expressam.& ista est vera. Secundò quæro†quid si aliquis pecuniam mutuauit ad rem emendã.Dicit gl.q; iste nõ habet tacitam hypothecã:vt l.quãuis.C.de pig. nisi in pupillo,vt j.l.pxi.vel nisi sit actũ:vt l.licet.C.eo.Sed qa istud est aliquãtulũ difficile,ideo dic q; qñq; quis mutuat pecuniã simpliciter,non exprimẽdo ad rem emẽdam,tñ ex ea res emit: & tũc nõ habet priuilegiũ,neq; in personali,neq; in hypothecaria:vt ſ.de trib.l.,pcurator.§.planè. Quãdoq; quis mutuat pecuniam ad rem emẽdam,nõ expresso q; illa res sit ei obligata: & tũc habet priuilegium in personali,nõ in hypothecaria: vt j.de priuil.cred.l.quod quis. Quandoq; quis mutuat ad rem emendam pacto expresso,q; illa sit sibi obligata; & tũc habet priuilegium in personali:& habet tacitã hypothecã,& priori bus præfertur: vt l.licet.C.eo.nisi sit mulier[f] quæ præcedit in pignore ex causa dotis,vt in auth.de æquali. dot. §. his consequens.& ita tenet ibi gl.licet aliter dicat in auth. quo iure. C.e. & ita videtur intelligere gl.in l.proxi.circa prin. Item quęro quid de eo qui credidit ad domum vel nauẽ faciendam. Rñd. idem quod dixi in eo qui credidit ad nauem emendam.

☞ *Priuilegium datum pupillo intelligitur,ut non auferat ius alterius.*
Res empta ex pecunia pupilli,est sibi obligata.
Item potest eam uendicare utili uendicatione.

Demque Ista lex legitur duobus modis. Primo secũdùm glos.paruã positã super ver.cõparata.quæ est additio:& breuiter h.d.Pupillus in re per eũ empta prefert anterioribus creditoribus, quatenꝰ eius pecunia est soluta.h.d.Et secũdum istam lect.daretur materia fraudandi hypothecariam,vt sic nunquã creditor volẽs agere hypothecaria vinceret vẽdendo rem pupillo, ita q; apparet ex bonis eius pretiũ numeratũ esse:tũc enim vẽditor nõ potest cõueniri:quia nõ possidet:& pupillus nõ,quia emit de sua pecunia.Sed ista lect.non est vera,primò quia nec mulier in dote habens tacitam hypothecam præfertur prioribus habẽtibus expressam,secũdùm veram opi.in l.assiduis.C.eo.Ita dicebat Richar.Mal. Secũdò†quia priuilegiũ datũ pupillo intelligitur,ita q; nõ auferat ius alterius:vt l.impuberi.de admini.tuto.Sed secundùm hoc auferẽt ius alterius ignorantis: ergo &c.Ita tenebat Richar.vt diximus,& etiã d.Cyn.& istã lect.nõ ponit Azo in summa.Legitur ergo secundo modo in seq.gl.& sic legit Azo in summa C.eo.secũdùm quã breuiter h.d.In re empta per debitorẽ ex pecunia pupilli,prefertur pupillus anterioribꝰ creditoribus,quatenus eius pecunia est solutũ.h.d.& iste casus est verus: nec per hoc aliqua iniuria fit creditori primo.Nam debitor non haberet rem,nisi ex pecunia pupilli empta esset:meritò pupillus præfertur. Opp.de l. quãuis.C.de pig.Sol.†speciale est in pupillo, vt res empta ex eius pecunia sit sibi obligata,vt hic:idem videtis ſ.in l.prox.

Secundò opp.q; idem sit in maiore:vt C.eo.l.licet. Sol. illud est verũ qñ est actũ:sed in pupillo etiam si nõ est actũ. Tertio op.q; res empta ex pecunia pupilli est pupilli:ergo nõ est sibi obligata. Vnde dicitur obstare j.quãdo ex fact.tut.l.j.& ij.& C.arb.tut.l.curator.Sol.gl.notabiliter q; non verè est pupilli, licet posset eam vendicare vtili vendicatione: & ideo si vult, potest eam euincere per hypothecariam.Ita loquitur hic, &c.

☞ *Quis creditor præferat in rebus quæsitis post duas obligatiões successiuè factas.*

Si tibi. Si duobus res simul obligatur sub cõditione,quę simul extitit,ambo concurrunt in pignore.h.d.

Oppo.

a ¶ Oppo.de l.qui generaliter. Adde l.fi.§.fi.cũ ibi no.ĩ.eo.adde Specu.in tit.de obli.& sol.§.j.ver.itẽ pone.& Ioan.And.ibi in addi.qui ponit aliam quæstionem de obligato duobus succẽssiuè:& generaliter qui post possessionem cuiusdam rei quæsierit quam secundus possidet.& quærit an primus creditor possit ex sua obligatione auocare.ibi vide, & dicta Bar.Spe. & Ioã.And. limita non procedere cũ secundus creditor a
est priuilegiat⁹:qa in tũc postea acquisitis præferẽ secundus, vt voluit Bald.consilio cccixxxix.j.lib.

b ¶ Si pignus. Vide Dyn.in reg.q prior, &c.aliàs qui potior.

c ☞ POMATES.
¶ Qui Balneum. Limita & amplia regulam huius tex. Bald. c.contingit.col.iiij.de dolo & contumacia. capi.ex literis de pig. in addi. quæ incipit, adde tamen. & vide Roma.consi. cccxiij. & exclamat consilio ccccxcv.& Frãc.Cremen.sing.clxiij.

d ¶ Cõditione. An cõditione existente obligatio retrahat vsq; ad tempus cõtract⁹, vide Bar.in l.lecta.in penul.q.& hanc legẽ & similes limita vt per Bart.in l.quoties. in fi.per illũ text.ĩ. de noua.& hic est tex.in versi.sed si hæres.q; ĩ legatis cõditio casualis trahit retro, sicut in contractibus:licet Bar.videatur sensisse cõtrarium in multis locis⁹ in l.si filius.in prin.ff.de ver.obli.& d
in d.l.si is q pro ẽpto. e
Et ista iura faciunt si ex forma statuti instrumẽta guarẽtigię pura & liqda habeãt executionẽ paratã:an illud habeat locũ in instrumento à principio cõditionali, cui⁹ cõditio postea est purificata.Ang.in l.seruum.§.Titius hæres. de vulg.& pupil. per glo.ibi tenuit q; sic. sed ibi do. Ioã.cõtra. Item intellige in obligationibus et hypothecis:secus in dominio & libertate ne in eodẽ tẽpore inuenian tur insolidũ duo dñi. Ita dicit Bal.in l.j.ad fi.C.qñ seru.ex suo fa. vbi etiã limitationẽ dedit.vide ibi.& si q statutũ nõ potest cõtrahi super bonis rebellium,non valebit contractus conditionalis: sed si conditio existat post rebannitionem:per hanc l.secundũ Bal.in l.j.in fi. C.de nundi. Item qđ dicitur q; obligatio trahitur retro:est verum quo ad obligationem, non quo ad præstationẽ.Ita dicit ray. & Imol.in l.huiusmodi.de verb.ob. Et de materia per doctor.in d.l.si filius.in prin.in ver.ob.l. vnũ versi.hic per Bald.& per Imo.in l. si communis seru⁹ meus castren.pecui. §.fin.in j. colum.de stipu.ser.Et ista lex,quæ loquitur in obligatione pignoris facta in contractu,non habebit locum in obligatione legali pro legato conditionali, pro quo tacitè sunt hypothecata bona:quia in vltimis voluntatibus conditio non trahitur retro.secundum Raph.Cuma.in d.l.si filius.de quo ibi latius per eum:qui postea inclinat in tex.in contrarium,in versic.sed hæres.

Oppo.de l.qui generaliter a.§.eod. Cuius timore hic sunt duæ opi.† vna q; vtra que conuẽtio fuerit facta simul & semel. & ista est indubitabilis & vera. Alia q; cõuentio facta Titio fuerit post primam ex interuallo.Nec obstat l.qui generaliter.quia ibi tẽpore vtriusq; obligationis res erat in bonis debitoris:hic non : sed postea superuenit,quo tempore vterque erat creditor:& sic vterq; est in pari causa,vt hic,secũdùm gl.Sed contriũ disputauit Iac.de Aret. & bene:quia casus est in l.fi.infrà eo. & ibi dicã.& in l.hac edictali.§.omnibus.C.de secun.nu.& in l.in rebus.C.de iu.dot.quod recitat Cyn.in l.licet.C.eo.& gl.plenè tractat in l.si is qui.ĩ. de iur.fisci.& ibi plenè dixi. 1

SI pignus. b Res publica vel priuatus prior in tẽ pore præfertur fisco in iure.h.d. b

☞ *Conditione existente obligatio retro trahitur, si cõditio est casualis:secus si potestatiua.* 1

QVibalneum. c Tempus conuentionis inspiciẽ, si non est in potestate debitoris,an debitum cõtrahatur, vel cõditio impleatur.sed si in eius fuerit potestate,tẽpus cedit & venit dies obligationis inspicitur.h.d. † Nota q; existente conditione d obligatio retro trahiẽ, si conditio est casualis:secus si est potestatiua e quod dixi plenè in l.si is qui pro empto re.in v. q.principali.ĩ.de vsusca. Videbitis in l.potior.ĩ.eod.& in l.j.§. eod. & suprà titul.j.l.penul. c

Titia. Pignus super re aliena contractum nõ potest confirmari, si tempore, quo cà confirmationis euenit, res in bonis debitoris nõ reperiatur. hoc dicit.Fortis est & not.est casus.Primò obligaui Titio rem alienam.Secundò obligaui eam Caio. Tertio emi rem alienam. Quartò illam rem Sempronio vendidi, & pretium solui primo creditori : secundus non potest auocare à possessore:quia nunq; fuit sibi illa res obligata. Opp.q; vterq; cõcurrit,& q; vtriq; sit fundus obligat⁹ pro parte,vt l.idẽq;. in fi.& §.eo.de pig.l.si fundus.§.si duo.Solu.dicit gl. hic fundus non fuit secundo obligatus simpliciter,sed sub hac conditione, scilicet si desierit esse Titio obligatus. Ista gl.non bene format oppositũ:nam l.idemq;.in fi. §.eo.debet intelligi qñ duobus fuit simul obligata res secũdũ verã lect. quã ego posui.hic aũt fuit obligata separatim vt tex. dicit.Si emi ibi fuisset obligata separatim, prior esset potior : vt ibi dixi. & sic d.lex non obstaret.Itẽ d.l.si fundus.§. si duo. §. de pig.dicit q; qñ res obligat pluribus separatim,q; cuilibet est obligata insolidũ. & sic gl.nõ bene opponit dũ dicit q; vtrique pro parte esset obligata.Forma ergo oppo.de d.§.si duo.sic.Quãdo res duob⁹ obligatur separatim tũc cuilibet videtur obligata insoliduum; vt d.§. si duo. ergo quando res peruenit in dominium debitoris,confirmatur pignus vtriusq; æqualiter,licet prior sit potior. 1 huius timore dicit glo.quòd secundo erat obligata sub conditione, scilicet cùm primo obligata esse desierit:aliàs bene sustentari non posset.Et istam tene.Vel dic vt dicit gl. quòd hic Mæuius secundus sciebat rẽ esse obligatam alteri,& alienam. Ista nõ est vera: quia non tenet pignus tunc:nec cõfirmaretur aliquo casu, etiam si esset in bonis debitoris omni tempore.cuius contrariũ innuit hic tex. Secundò opp. & videtur q; pignus ipsius Titij primi creditoris nõ sit confirmatum,vt d.l.j.§.de pig.Sol. dicit gl.hic erat res mulieri debita.Ista non est vera:quia secundũ hoc valuisset ab initio tam in persona primi, quã secundi:vt l.creditori.§.j.ĩ.eod. Vnde soluit glo. secundò,& benè,q; hic creditor ignorauit. Item oppo.dicitur hic, si æstimatum fuit datum in dotem:& sic innuit secus, si nõ æstimatum.Contra:quia etiam rei nõ æstimatę dominium trãsit ad maritum : vt l.in rebus.C.de iur.dot.& l.doce.C.de rei ven.Solut.dicit gl.subaudi,maximè.Sed hoc non est verum:quia si datũ esset inæstimatum,saltem mulieri, prædium esset debitũ seu obligatum in euentũ restituẽdæ dotis,propter quod valeret pign⁹ primi & secundi creditoris: & ideo signanter dicit tex.æstimatum:quia tunc nõ debetur prędiũ sed æstimatio. Opp.d.l.creditor f.§.j.§.e.Sol.vt ibi dixi.& ex prædictis patet. Oppo. dicitur hic in fi.hoc tamẽ ita si bona fide.contra, quia siue bona siue mala fide, g creditor nõ habet ius: cui ius creditoris ius est præferendũ. vt l.j.§. j.§.si pars hęre.peta.Solu.dicit gl. hic subaudit maximè.Tu dic, nõ est subaudiendum,secundũ Richar.Malum. quia non fuit datum in dotem mala fide, nõ videt mulier desinere possidere: vt in reg. pro possessore.extra, de re.iur. libro vj. Ideo caderet in obligationem ac si alienatum tunc non esset.&c. d e f

1 ☞ *In pignore prætorio an uno immisso omnes iudicentur immissi, & habeat locũ regula,qui prior.*

2 *In pignore capto ex causa iudicati, quòd uno immisso cæteri non dicuntur immissi: & habet locum regula qui prior.*

3 *Differentia inter pignus prætorium & quod capitur ex causa iudicati.*

SI & iure. h Ista est subtilis lex, & breuiter h. d. In pignoribus captis ex causa iudicati,qui prior est tẽpore,potior est in iure. Opp.de.l.fi.C.de bo.auth. iud. pos. & l.si finita.§.si plures.ĩ. de dam. infect. & l.qui autẽ.§. sciendum.ĩ. de his quæ in frau.cred.& l.cũ vnus.ĩ. de bo. autho. iu. pos.& l.is cui.§.qui prior.ĩ.vt in pos. leg. Huius timore glos. dicũt vbique,,aut oẽs prætendũt eundẽ titulum : & loquuntur contraria,vt quia omnes ex cõtractu sunt,vel omnes legatarij, vel omnes ex causa damni infec. Aut prætendunt titulum dissimilẽ & habet locum regula.& ita loquit hic.Pone ergo casum scđm gl.quod primò est missus ĩ possessionẽ aliqs creditor;secũdò legatari⁹ h

Et ad intellectũ istorum iurũ vide Paulum de Cast.in l.quidam cum filium.§. fi. de verbo.oblig.in eo. ver.cõditione q; Dynum in regu.q prior. de regul.iur. in vj. & tangitur in cj.in fin. eo.titu.

☞ P. PAV. P.
¶ Si est potestatiua. Vide Veronẽ cautela cxliiij.inci. vulgaris est regula & vide omnino Arretinũ in l. quidam cum filium. §.j.de verbo.obligat. post Pau. de cast.vbi tangit,an solum procedat hoc quando est potestatiua ex parte debitoris,& an secus sit ex parte stipulatoris:vt tenuit Paulus ibi. quem refert hic Alexander.Item vide textum in c. si prote.de rescriptis. in vj. vbi in rescripto ad beneficia non trahitur retro, & pondera gl. ibi in verbo, si ad id dum respondet ad regulam huius legis. et dicit ideo illud ibi, quia erat in potestate papæ discedere à cõditione, pendente ab illa conditione.quod sec⁹ est hic.et sic vult quòd vbi quis possit recedere à contractu conditione pendente:tunc non trahe retur retro. Itẽquod in obligatiõe annua facta sub conditione non trahatur retro conditio ad prestationem sortis aut conditionis implemẽtum, vide Paulum de Castro in l. huiusmodi. la ĩ.de ver.oblig.per illum tex.

¶ Oppo.de l. creditor. & istum textum allegat Bartolus,pro casu glos.in l.si quis fundum. ĩ.de acquir. possess. & in l. sicut. C. de præscript. xxx. annorum. g

☞ Et si omnes codices quos viderim, in hac vltima oppo.ibi creditor non habet, admittant negatiuã: ego explodi debere autumo:quum et sensus oppo.& text.in §. j.in ea adductus istũ omnino exigant. Alex.Losæus.

☞ POMATES.
¶ Si & iure. Vide Imol.cõsilio cx. in iij. colum. h

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶ Cùm vnus. Differt pignus prætorium à pignore ex cauſa iudicati: declarat Bart. in l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. de re iudic. vbi alleg. iſtã legem.

b ¶ Pignus. Nota pro ſtatuto quando capitur hodie pignus pro executione inſtrumẽti. Adde Bar. in l. cùm vnus, &c.

c ¶ Si primus. Hic eſt tex. valde not. quem ponderat Bal. in rub. C. de priuil. do. in iiij. colum.

d ¶ Si tecum. In fi. huius vide Bar. in l. fi. C. de remiſ. pig. adde qđ Io. an. in addi. ad Spe. in rub. de ſol. format quæſt. de illo qui rem mihi obligatam ſine meo cõſenſu obligauit ſecundo, & demũ tertio cũ meo conſenſu: an videat remiſſũ ius quo ad ſecũdum: & tenet ꝙ ſic, per l. Lucius. j. quib. mod. pig. vel hy. ſol. Et ita refert tenuiſſe dominum ſuum & homo. bono. Cremonẽſem.

aliquis vel ex cauſa dãni infecti, vel alia, vide gl. & idem tenuit Dyn. de reg. iu. c. qui prior. lib. vj. & omnes alij docto. Sed mihi ſemper diſplicuit iſta diſtinct. Nam l. fi. C. de bo. auth. iudi. poſ. & l. cùm vnus. j. de bo. aut. iud. poſ. indiſtinctè dicunt ꝙ vno creditore immiſſo videantur omnes immiſſi: ſed conſtat ꝙ legatarius eſt creditor reſpectu hęredis: vt l. j. C. de bo. aut. iudi. poſ. ergo &c. Eſt ergo aliter diſtinguendũ. Dic ergo † in pignore prætorio ꝙ qñ ꝙ illud cõſequit̃ ille, qui implorat iudicis officiũ petendo cautionẽ de damno infecto vel cautionẽ legatorũ: & tũc vno immiſſo nõ videntur alij oẽs immiſſi: ſed opus eſt nouo proceſſu: vt d. l. ſi finita. §. ſi plures. j. de dam. infect. & l. is cui. §. qui prior. j. vt in poſ. lega. Et licet alij poſtea immittant̃, nõ habet locũ regula, q̃ prior eſt in tẽpore, potior eſt in iure. Nã prętor eadem æquitate qua vocat primum, vocat etiã ſecũdum: nec curat de prioritate tẽporis: vt d. legibus. Qñꝙ ille, qui cõſequit̃ pignus prætoriũ, intẽtat actionẽ ſibi competentẽ: & tũc vno creditore immiſſo, oẽs videant̃ immiſſi: nec eſt opus nouo ꝓceſſu: & tũc ſuffícit ꝙ alij poſtea veniant intra biẽnnium: & de credito doceant, & expẽſas cõtribuant: vt l. fi. C. de bo. auth. iud. poſ. & l.

a cùm vnus[a]. j. de bo. aut. iud. poſ. & tũc non habet locũ illa regula, qui prior eſt in tẽpore, potior eſt in iure: quia tũc nullus prior eſt tpe: vt l. q aũt. §. ſciẽdũ. j. de his quæ in frau. cre. Ratio qa tũc prætor nil noui facit, & nihil iuris plus attribuit creditorib[9], ſed illud qđ facit, ptinet ad ordinẽ, per quẽ creditores ad ſuũ perueniãt. Ita dicit tex. in l. cũ vnus. j. de bo. aut. iu. poſ. Et hoc videt̃ locum habere ſm iura iſta: ſecundùm quæ fiebat miſsio in oĩbus bonis. Hodie verò qñ fit miſsio ꝓ mẽſura debiti declarati: vt in aut̃. & qui iurat. C. de bo. au. iu. poſ. poſſent iſta habere locũ, ſi fortè in bonis debitoris nõ erat niſi res illa quæ à primo creditore eſt capta, in quam oẽs videnꝫ immiſſi. Sed ſi alij vellẽt immitti in alias res: tũc eſſet opus nouo ꝓceſſu. Ita videt̃ ſentire gl. in d. l. cũ vnus. de bo. au. iud. poſ. qñque ſunt plures creditores, quorũ quidã prætendũt pignus prętorium: quidã cõuentionale: & tũc habet locũ regula, qui prior

e eſt in tẽpore, potior eſt in iure: vt l. ij. C. e. † Et prædicta omnia loquunt̃ in pignore prætorio, quod dat̃ ex primo decreto: ſed ſi pignus capit̃ ex cauſa iudicati: tũc nõ habet locũ quod ſ. dixi de pignore prætorio, vt vno immiſſo cæteri oẽs immiſſi videant̃. Non em̃ oẽs alij habẽt ſnĩam pro eis, ſicut habet iſte: & ideo tũc habet locũ regula, q̃ prior eſt in tpe, potior eſt ĩ iure.

b Caſus eſt hic, & in l. ij. C. e. Eſt em̃ differẽtia inter pignus[b] prętoriũ, & pignus quod capit̃ ex cauſa iudicati: & ideo in C. habemus duos tit. vnũ de prętorio pignore: et aliũ, ſi ex cauſa iudicati. Et ex hoc dico, hodie qñ pignus capit̃ ꝓ executione inſtrumẽtorũ, quæ habẽt vim ſnĩæ ſm formã ſtatutorũ Italiæ, ꝙ vno immiſſo cæteri nõ videant̃ immiſſi. & haberet locũ regula, qui prior eſt in tpe, &c. & ita loquit̃ hic. Habuiſtis ergo in hac l. duas lec. vnã ſm gl. & aliã quã ego poſui. Poſſet etiã legi tertio modo tenẽdo gl. ꝙ idẽ ſit in pignore prætorio, qđ in eo qđ capit̃ in cãm iudicati: vt dicamus ꝙ hic aliq fuerũt immiſſi ex cã iudic. poſtea alij cœperũt eſſe creditores de nouo. Certè tũc q prior eſt tpe, potior eſt in iure. Primo em̃ tũc immiſſo cęteri nõ pñt videri immiſſi in poſſeſſionẽ: qa tũc creditores nõ erãt. Quã lec. puto verã in ſe, nõ tñ quantũ ad l. iſtam. Secũda eſt vera, quam ſ. poſui. quod no. & tene menti multum &c.

POtior. Si obligatio cõditionalis purificetur, retro non trahitur, niſi fuerit conditio poteſtatiua: ſecus ſi caſualis. h. d.

Si colonus. Iſte §. poteſt cadere ſub præcedenti ſummario. Vel dic: Licet obligatio principalis ſit pura, ſi tamen obligatio pignoris eſt ſub conditione poteſtatiua contracta, tẽpus exiſtentis conditionis inſpiciť. h. d.

Si de futura. Si obligant̃ partus vel fructus futuri, requirit̃ ꝙ res principalis ſit in bonis debitoris tẽpore obligationis. h. d. Opp. ꝙ hoc non ſufficiat: vt l. Paulus. §. ſi mancipia. ſ. de pig. Sol. vt in glo. & bene. & vide quod no. in l. j. §. cùm prædium. ſ. de pig. Secũdò opp. de l. fi. j. de acqui. re. do. Solue iſta duo contraria, vt in gl. & bene.

Si paratus. Poſterior creditor habet ius offerẽdi priori, & ſibi pignus confirmare. Quærit glo. an idem ſit econuerſo, ꝙ prior creditor poſsit offerre ſecũdo. gloſ. determinat ꝙ ſic: & bene.

CReditor. Prior in tẽpore contra ſecũdũ creditorem agentẽ habere exceptionẽ, & contra excipientẽ replicationem ex prioritate tẽporis. h. d. Not. hic text. dum dicit adiudicari poterit ei hypothecaria: quod intellige, i. pronunciari rem ſibi hypothecatam eſſe & poſſeſsionem reſtituendam: vt l. ſi cùm venditor. j. de euictio. Facit quod dixi in l. ſi fundus. §. in vendicatione. ſ. de pigno.

Si quando. Qui ſoluit litis æſtimationem primo creditori, non liberatur à ſecundo. h. d.

c Si primus. [c] Qui prior de hypothecarijs creditoribus conuenerit, potior eſt alio, qui prius conuenit de debito. h. d.

d Si tecum. [d] Si res obligata alteri obligeť de voluntate creditoris, quo ad illũ prior hypotheca inutilis eſt, quo ad alios inſpiciť quod actum eſt. h. d. Sed quæro qđ in dubio? Gl. dic dicit ꝙ in dubio videť remittere totũ: vt l. Paulus. j. qui. mo. pig. vel hyp. ſol. Sed cõtrarium no. ibi, & in l. ij. C. de remiſ. pig. Breuiter hæc videť veritas ꝙ in dubio videatur remittere in totum: vt d. l. Paulus. Fallit in caſu l. iubemus. C. ad Velleia.

SI prior. Poteſt quis in ſuummet locum ſuccedere: & ratio prioritatis facit vt poſsit quis inuito alio pignus vendere. h. d.

Sciendum. Secundus creditor habet rem obligatam pro credito ſuo, quam pro ſorte & vſuris, quas primo creditori ſoluit. h. d.

Si ſimpliciter. Secũdus creditor cõtra oẽs eſt potior, excepto primo. h. d. In gl. ibi: non accepit. imò dicit, negligentia, i. neſcientia: quaſi dicat, imputetur ei quòd non perquiſiuit de ſtatu prædij. argu. l. qui cum alio. j. de regu. iur. &c.

A Titio. Tertius, qui ſuccedit in locum primi, potior eſt ſecundo. h. d.

Si tertius. Nõ ſolùm qui ſoluit, ſed qui patitur pignus vẽdi vt priori ſeu potiori ſoluatur, poteſt in prioris locum ſuccedere. h. d.

Si prior Poteſt prior impedire ſecundum volentẽ vendere, licet ipſe vendere non poſsit. h. d.

1 ☞ *pactum quando interpretatur pro eo qui ipſum apposuit.*

ANſulam. Iſta lex legiť duob[9] modis. Vno modo ſm gl. ſm quã. h. d. Cõuẽtio facta ſuper debito inter plures diuidẽdo, porrigitur ad pignora, ſi vtrique ſufficiũt: aliàs cui primũ debet ſolui debitũ, præferť in pignore, niſi aliud ſit actũ. h. d. Et diuidit in tres partes: ꝙa primò ponit thema. Secũdò incipit rñdere diſtinguẽdo quæſtiõi reſultãti ex themate. Tertiò ponit circa hoc dictũ Pauli Iuriſconſulti. Secũda ibi: pignorũ. Tertia ibi: Paulus. vbi ponitur niſi, pro ſi nõ. & ſecũdùm iſtas lect. reſpõdet ibi: pignorũ, &c. Alij moderni dicũt ꝙ illud eſt de themate. & reſpõſio incipit ibi, Nerua et Proculus. & ſm hanc lect. breuiter. h. d. Cõuẽtio ꝙ pignora pertineãt ad vtrũque: intelligiť eo ordine, quo ſolui debitũ principale debet, niſi aliud actũ ſit. h. d. Et ſm iſtã lect. non eſt neceſſe dicere ꝙ reſpõdeat: & dictio niſi, ſtat propriè. Et quælibet iſtarũ lect. eſt bona, & no. vt patet ex ſummarijs.

1 † No. ꝙ pactum interpretat̃ pro eo qui ipſum apponit. cõtra l. veteribus. ſ. de pact. Glo. ſoluit hic, & ibi plenè dixi: & ſolu. apparet ex præcedentibus: quia cùm conuentio ſuper principali ſit clara, cõuentio ſuper acceſſorijs debet ſequi illam, &c.

Si non

SI non. Qui prior est in tempore, potior est in iure, quando ab eodem pignora sunt accepta. Si verò à diuersis non dominis, tūc possessor est potior. h. d. Opp. si nō dominus obligat: ergo nō valet obligatio: quia res aliena non potest pignori obligari. Sol. Intelligas ꝙ non erat dominus, sed habebat Publicianam: vt l. si ab eo. s. de pigno. Et secundū hoc gl. procedit hic clarè: quia tota distinctio, quæ ponitur in dicta l. siue autem. §. si à diuersis. s. de pub. po test hic poni: quia eodem modo est in pignore: vt dicta l. si ab eo. cum sua glos.

ETiam. Insula superficiaria potest dari pignori. hoc dicit.

1 ☞ *In consilijs & disputationibus dicendum est sine præiudicio alterius rectius sentientis.*

2 *Quando habeat locum illa regula, si uinco uincentem te, ergo fortius uinco te.*

CLaudius. Si primus creditor à tertio separat, nō præiudicat secundo: quia per hoc non succedit tertius in locū primi: & sententia inter alios lata alijs non præiudicat. h. d. Et primò ponit thema & quęstio: ex qua colligit vna ratio pro tertio creditore. Secundò ponit quorundā responsionē, & aliam rationē pro tertio creditore. Tertiò hoc reprehendit per Iurisconsultū repetendo quęstionem. Quartò & vltimò circa prædicta concludit. Secunda ibi planè. Tertia ibi: mihi nequaq̄. Quarta ibi: igitur. Et ista est pulchra lex & consueuit reputari difficilis. In tex. ibi: expulserat. ex hoc tex. sumit vna ratio pro tertio creditore cōtra turbonem: quia si vinco vincentem te: ergo &c. In text. ibi: exceptione, s. pacti vel præscriptionis. In text. ibi: quoquo modo. subaudi, etiam per iudicis iniuriam. Notabilia collige ex his
1 quæ dicta sunt. †Item nota finē huius legis ibi: sine præiudicio, &c. Et ita dicunt multi in suis cōsilijs & disputationibus.

In textu ibi: prioris. id est potioris secundū aliū intellectum hic. Venio ad glo. & seruo ordinē gl. & opp. si verū est quod determinat Iurisconsultus eueniret circuitus indissolubilis. Pone enim primū creditorē succubuisse dum ageret, & secundus egit contra tertiū, & obtinuit: & primus iterum ageret cōtra secundū, & vinceret & aduocabit rem: & tunc tertius redibit cōtra primum, secundus cōtra tertium, & primus cōtra secundum: & sic in infinitū. Sed ad declarationem huius circuitus aduertendum est quòd tex. hic loquit quando primus creditor fuerit exceptione separatus: & sic de iure vel alio quouis modo etiam de facto, vt per iudicis iniuriā. Examinem° primò quando primus creditor fuit victus per iudicis iniuriā. Et quidam fatentur tunc rem esse in circuitu, vt dixi. Alij volentes hoc soluere dant tale remedium, quòd secundus creditor quando possidet rem, offert pecuniam, seu litis æstimationem primo creditori agēti, ita quòd possessio remaneat apud se: tunc nō poterit reuocari neq; à primo neque à tertio. quod est verum. Sed vt dubium procedat, pone quòd secundus creditor non vult offerre, quia sibi non expedit, vt quia fortè debitum est magnum, & res est parui valoris: tūc declaratio circuituesset hoc modo: Si primus creditor succubuit iniustè vt agendo, & si tertius fuit absolutus: & tunc ista absolutoria sententia statim habuit effectum suum. dicitur enim res perfecta: vt lege metum. §. sed quod prætor. suprà quod met. causa. Aut fuit factum contra ipsum primum creditorem per tertium: & sic fuit primus creditor condemnatus: & tunc si primus creditor tertio creditori tradidit rē, liberatus est perfectè: vt lege, Pomponius. §. sed & is. & ibi nota suprà de procura. Vnde si
a ueniri ex sententia: quia ab ea liberatus est solutione. [a] Sed
b contra hoc dicunt quidam, [b] & sentit glo. videt ꝙ primus creditor possit cōueniri de nouo, per l. sed & si possessori. in prin. suprà de iureiurando. Sed respondeo: fateor ꝙ possit de nouo cōueniri hypothecaria, nō ex sententia, vt dixi: sed in hoc secūdo iudicio posset ille primus creditor vti suis defensionibus, quas in primo iudicio omiserat: & tertium sic superabit vt l. creditor. in prin. s. eo. & quod not. in l. duobus. ff. de excep. rei iud. vnde circuitus euitat. Secundò est videndū quando primus fuit superatus iustè, s. exceptione vel pacto. & ponit glo. exemplum licet hoc nō referat ad tex. de muliere quæ erat potior omnibus creditoribus: tamen renunciauit iuris hypothecæ respectu secundi creditoris: certè tunc agit cōtra primum mulier: & vincet: & secundus aget contra mulierē, & vincet iustè: quia renūciauit: [b] vt l. iubemus: C. ad Velleia. reuertet primus cōtra secundum: mulier contra primum: & sic erimus in circulo. Nec potest dissolui iste circulus eo modo quo s. dixi: quia hic omnis sentētia lata est iustè. Erit [c] ergo remedium, vt ille, qui possidet, agenti offerat pecuniam, vel litis ęstimationē: vt sic possessio apud eū remaneat: quod remedium, vt dixi, est verum si possessor vult vt quia ei expediat: aliàs puto hoc esse remediū quod cū possessio ad primū creditorem peruenerit, ꝙ iustè vēdat rem. quod potest, vt s. eo. l. si prior. in fi. & in princip. & de pecunia partem sibi retineat & partē det mulieri cōsentienti. hoc em̄ sibi mulieri prodest: quia si rē haberet posset ab eo auocari per secundū creditorē. quod poterit fieri de pecunia: sed si mulier ad hoc non consentiret: tunc essemus in circulo nec posset cuitari. dices tu nec etiā per hoc remedium quod tu dicis circulus euitabitur quia sicut quando res est apud mulierē posset conueniri hypothecaria: ita qñ est pretiū rei: vt l. j. in fi. ff. ti. j. & ibi no. circa fin. glo. magnę rñdeo illud esse verū qñ pretiū esset apud eam ex titulo lucratiuo: sed hoc est ex titulo oneroso, scilicet pro pretio & credito suo. Venio ad vltimā gl. & oppo. ꝙ si vinco vincentē te, vinco te, vt l. de accessionibus. ff. de diuer. & tēp. prę scri. & istā rationē tangit tex. hic formādo istā q. cui
2 iurisco°s. nō rñdet. Go. dicit gl. quod †illa regula hic fallit sicut in alijs casib° quos gl. hic ponit. sed d. Cy. ponit so. huius brocardi in aut. licet. C. de nat. liber. Ego tetigi in d. l. de accessionibus. sed hic dico pleni°. nā quędā est victoria ipropriè, qa nulla est pugna sed magis casus, vt puta si ex casu vn° puer faceret cadere vnū potentē hominē. quędā est victoria ꝑ priè vbi ē pugna. Primo casu nō habet locū regula, si vinco vincētē te, vīco te. Hic est casus ī aut. licet. C. de nat. li. & in corpore vñ sumit. et ibi mater excludit filiū naturalē, nō ꝙ eū vincat et cū eo pugnet: sed qa fili° naturalis ita demū vocat si vxor nō supest: sed si supest, deficit cōditio filij naturalis: nō ꝙ vxor aduocet sibi. Sedo casu qñ est pugna ꝑ priè: & tūc aut loquit ī diuersis casib°: & nō sequit, si vinco vincētē te, vinco te. Exemplū si vinco te ad calculos: nō sequit ergo vīco vincētē te ad brachia. Et hoc mō pōt ītelligi in aut. de ęqua. do. §. his cōsequēs. vbi mutuās in refectionē dom° pferet creditori primo: nō aūt pferet mulieri: tñ prim° creditor habēs expressā, pferet mulieri. Ista em̄ sunt in diuersis casib°. Nā prim° creditor pferet mulieri sequēti in ordine. Sed ibi dr ꝙ mutuās in refectionē dom° nō pferet mulieri, s. prędcedēti in ordine: & sic ī diuersis casib° loquit. Et ita debet intelligi qđ dr, vasalli mei vasall° nō est meus vasallus. debet intelligi qñ respectu diuersarū rerū cōstituit feudū. Ita no. ī d. l. de accessionib°. ff. de diuer. et tēp. pscr. et ibi dixi et hic ēt gl. ponit. Et de hoc habem° capitulū ī feudis. facit s. ꝑ so. l. nā soci°. Si verò loqmur circa idē: & tūc aut ille q vincit te, vincit te ꝑpter me & meā vtilitatē, aut ꝑpter aliū & alteri° vtilitatē, s. ei° q vincit eū: & tūc nō sequit regula, si vīco vincētē te vīco te: vt l. ęquissimū. §. j. ad Tertu. et l. ij. §. obijcit. e. ti. vbi pr excludit matrē ad cōmodū aui, in cui° ꝑsi ptāte. Si verò ille, vincit te, vincit te ad cōmodū alteri°: & tūc aut habēt causam dependentē adinuicē: & tūc licet sit circa idē, nō sequit regula, si vinco vincentem te, vinco te. hic est casus. & potest poni exemplum naturale in ludo schachorū: quia propter ludi euētum ego victus à te possum vincere vincentē te. &c.

c CVia debitore. Emptor pignoris [c] pōt ex pacto in locū prioris creditoris succedere, si ad eum pretiū peruenerit. h. d. Sed quęro, quomodo potest iste emptor succedere in locum prioris creditoris, cum res efficiatur sua, & res sua non obligetur ei, vt l. ne ꝙ pignus. infrà de regul. iur. Respon. licet sit sua, & non sit ei obligata, tamen loco pignoris retinetur: vt l. ex sextante. §. Latinus. ff. de exce. rei iud. & l. Iulian°. §. offerri. s. de act. ēpt. & s. e.

✠ P. PAV. P.

¶ Liberatus est solutione. Vide ofno in l. si fideiussor. §. j. in vl. col. de leg. j.

¶ Dicūt quidā. &c. Contrarium videtur tenere Bar. in d. l. sed & si possessori. & ibi dixi. & vide in l. permisceri. in fin. de acq. possess.

¶ Pignoris. Vid qđ legit & no. in l. si potiores. C. de his qui in prio. cre. lo. succe. quia facit ad finem huius legis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ¶ Prior creditor. Adde quod no. in l. j. C. si anti. cred.
b ¶ Lucius Titius, per Cy. in l. pignus. C. de vsur. & vide Bart. in l. si cùm dotẽ. §. sinautem. vbi per Bar. sol. mat.
c ¶ Mulier. in prin. Vide tamẽ quod no. Bal. in l. cõsentaneum. in vj. col. in vers. quartò oppon. C. qũo & qñ iud. Et de hoc iure offerẽdi cessionẽ de qua hic, vide oĩno Bald. in rub. C. de priui. dot. vt no. loquitur in iiij. col. et vide casum multum not. C. si antiq. credit.

c ✠ POMATES.
¶ Mulier. Vide Bal. in c. cõtingit. col. iiij. de dolo & contu. & vide Ro. consi. ccxiij. Clemen. sing. clxiij.

c ✠ P. PAV. P.
¶ Mulier. Vide ad Bart. in l. j. C. qui pot. in pig. hab. 1

d ¶ Discuti. No. ad auẽ. hoc si debitor. C. de pig. Adde Bar. ſ. tit. ij. c
l. si debitor. §. fi. in fin. quæ no. ſ. cod. l. creditor. & tamen Bar. sequitur Bal. in auẽ. sed hodie. C. de act. & ob.

e ¶ Possessor, &c. Paulus de Cast. in l. si res obligata. de leg. j. dicit q̃ hoc est violare tex. quòd solus iustus possessor potest petere cessionem huic. & hic & ibi dicit audiuisse à quodã suo doctore, hic verò iniustus possessor solùm potest offerre creditori pecuniam vt rẽ sibi retineat, & rẽ liberet nõ aũt cessionẽ iuriũ impetrare. Et ita loquitur d. l. Pau. secundùm eũ. & hæc procedunt solùm in offerẽte qui possidet: sed si nõ possidet, dicvt ibi dixi post Bal. in l. nulla. C. de sol. Pet. de bel laper. in d. l. si res obligata. allegando d. l. Paulus. videt illam intelligere q̃ ibi cessio fieri debeat. Et vsque ad quod tempus possit possessor hanc obligationem facere & an post sentẽtiam vide Bart. in d. l. si qs stipulatus fuerit decẽ in melle. ad fi. ff. de so. et Bal. in l. Paulus. §. fi. quib. mod. pig. vel hyp. sol. in lec. antiq. Et illud quod hic dicitur de cessione impetranda, limita vt per Bald. in d. l. si res obligata. in v. not. 1 2

f ✠ P. PAV. P.
¶ Aget ad pretiũ. Vide Alex. cõsil. cviij. in v. vol. in vlt. col.

g ¶ Practicaui, &c. Ad huius intellectũ vide qđ dixi ſ. de pet. hær. l. si & rẽ et p̃tiũ.

h ✠ POMATES.
¶ Excussiõe. De ista gl. meminit Bart. l. q à debitore. hic allegata in fi. & in l. j. §. & si prefatã. in vlti. col. de iure deli. & Ang. l. si & rẽ et pretiũ. ſ. de pet. her. & Alex. consil. cviij. co. fi. vo. v.

i ¶ Emit, &c. Vidĕ Cynũ in l. si pottores. C. de his qui in prio. cre. loco succe. Adde ad huius l. & glos. intelligentiam Pau. de Cast. consi. cccl xx.

l. iij. §. j. & C. si anti. cred. l. j. cũ si. Quęrit gl. quid si prior[a] creditor emit à debitore an possit succedere ipsemet in locum sui, vt habeat ius retentionis. Glos. determinat q̃ sic: dic vt in ea.

LVcius. [b] Qui prior est tẽpore in sorte, intelligit etiam esse prior in vsuris. h. d. Et vide quod no. ſ. tit. j. l. pe. & iij. eo. tit. b

☞ *Quando unus ex debitoribus conuenitur hypothecaria, quòd non fiat excußio.*

Vero domino quando poßit fieri uera ceßio pignoris.

MVlier. [c] Possessor iustus habet ius offerendi priori creditori, & cedendam actionẽ impetrandi. h. d. Oppon. q̃ prius debeat discuti[d] debitor: vt C. de pigno. auẽ. hoc si debitor. Sol. dicunt quidam q̃ hodie hoc corrigitur. Vel dic dicit gl. notãter q̃ hic †cõuẽtus hypothecaria erat vn⁹ de debitoribus, meritò potest cõueniri hypothecaria antequã cæteri discutiãtur: quod est notan. Si enim esset vnus debitor tantũ: tunc non esset dubium q̃ simul & semel posset conueniri personali & hypothecaria si possidet: vt in auẽ. de fideiusso. §. sed neq̃. sed hic sunt plures debitores, & quilibet pro parte hęreditaria: & tamẽ hypothecaria potest cõueniri insolidũ anteq̃ cæteri discutiantur: quod est no. Secũdò opp. dicitur hic iustus possessor[e]. contra de l. Paulus. §. fi. j. quib. mo. pig. vel hyp. sol. Sol. subaudi hic, maximè: quia quilibet possessor potest offerre siue sit iustus, siue iniustus, & cessionem impetrare. c

†Tertiò opp. q̃ vero domino non possit fieri cessio pignoris: vt l. neq̃ pignus. j. de reg. iu. gl. soluit, et bene, q̃ fiat cessio in personali cõtra hæredes. Potest etiam fieri domino vero cessio pignoris, secundùm ea quæ dixi in l. qui à debitore. ſ. eo.

CVærebatur. Secũdus creditor confirmat sibi pignus soluẽdo primo debitum quod præcedit: nec tenetur offerre debitum ei, quod postea est secutum: cùm in eo non sit potior, &c.

ITius. In pari causa q̃ prior est tẽpore, potior est in iure, etiam in quæsitis post vtriusq̃ obligationem. h. d. Oppo. j. de iure fisci. l. si is qui. vbi dicitur, fiscum esse præferẽdum. Sol. illa est vera, quia fiscus ex priuilegio suo si cõcurrat cum alio creditore non priuilegiato, cõcurret in his bonis, vt in contrario. Sed qñ cõcurreret cũ alio creditore priuilegiato sicut fiscus: tũc primus est potior, & prefertur etiam in postea quęsitis. Hic est casus hic. & sic est hic casus illius quæstionis quę tangit ſ. e. l. idemq̃. in fi. q̃ inter duos priuatos, qui habẽt hypothecam generalem, primus est potior in postea quæsitis, vt ibi dixi. sed plenius dixi in d. l. si is qui. &c.

NEgotiatori. Priuatus habens hypothecã expressam præfertur fisco & Cæsari postea contrahenti. h. d. iste §. fi.

De distractione pignorum. *Rubrica.*

1 ☞ *Qua actione agatur per secundum creditorem contra primum uendentẽ pignus ad illud, quod supereſt de pretio.*
2 *Re perempta uel præscripta, ita quòd primus emptor agere non potest hypothecaria, quòd in subsidium agit ad pretium.*
3 *Mulier paupercula mortuo uiro, qui aliqua animalia requirit, quæ fuerunt uendita per eius hæredes, bonis uiri discussis, & animalia uendita uel præscripta agit in subsidium ad pretium.*

LEX I.

CReditor. Secundus creditor in hypotheca non potest pignus vendere, nisi præcedente dimisso. Sed si vendidit, à præcedente creditore conueniri non potest, sed emptor poterit hypothecaria conueniri. h. d. Opp. q̃ cõmiserit furtum: vt l. fi. §. qui rem. in prin. j. de fur. Glo. soluit optimè. dic vt in ea.

Item oppo. & videtur q̃ creditor vendens possit conueniri ab alio creditore: vt l. si prior. in prin. ſ. tit. j. Gl. soluit, & bene.

1 †Sed quæro qua actione agit secundus creditor contra primum venditorem ad illud quod supereſt de pretio? Gl. respõdet notanter: & vide eam. & quælibet istarum solu. est bona, & potest esse & sustineri, tamen magis placet q̃ agatur condictione ex lege, vt apparet ex his quę dixi in l. j. ſ. de cõdi. ex le.

2 †Sed quæro quid si res est perempta vel præscripta, ita quòd primus creditor non potest agere hypothecaria: vtrũ aget ad
f pretium[f] in subsidium? Gl. notanter dicit q̃ sic, sicut in re aliena vendita. quam gl. vide no. Pro ista glo. facit j. de his quæ in fraud. credi. l. qui à debitore. Sed in contrarium facit: quia iste creditor non habet pretiũ ex causa lucratiua, sed ex causa onerosa: ergo non potest conueniri: vt not. in l. tenetur. C. de rei vend. Et fortè hoc voluit dicere gl. hic cùm dicit, *in subsidium* præscriptæ sunt, vt in re aliena à non domino vendita, quasi dicat sicut cõueniretur debitor si haberet rem ex causa lucratiua: ita & hic creditor. & sic referẽdo ad casum huius l. quòd hic creditor ex causa lucratiua non haberet, non poterat isto casu conueniri, nisi ex eo quod supereſt ad debitum suum. Et hoc vult dicere tex. dum dicit, q̃ actio nõ competit, nec vtilis est danda: quasi dicat non tenetur aliqua actione natiua neq̃
3 datiua ex aliqua æquitate, quod not. †Et ita practicaui[g] istam
g gl. pro quadam muliere paupere, quæ dotẽ dedit marito suo: quo mortuo reliquit quasdam oues, & eius frater eas vẽdidit.
h Dixi q̃ facta excussione[h] de bonis viri, & re præscripta vel perempta, q̃ ipsa mulier ageret cõtra fratrem viri ad pretium in subsidium. & ita fuit factum, per istam gl. quam nota.

LEX II.

IDeiussor. Licet fideiussor emat pignus: tamen debitori, vel secundo soluenti restituere cogetur, licet extraneus emptor cogi non posset. h. d. Opp. q̃ non possum vt ego, possum vt alius: vt l. si pater. §. qui duos. ſ. de adop. ergo videtur q̃ fideiussor tãquam quilibet extraneus posset pignus retinere. Sol. hic fides debita ratione conuentionis, hoc est, mandati, hoc impedit. Quod dic, vt plenè not. per doct. in l. j. C. de dolo.

LEX III.

i CVm prior. Qui emit[i] à creditore primo, irreuocabiliter possidet: sed qui emit à debitore licet pretium soluatur primo creditori, poterit conueniri, si solutum pretium ei offeratur. h. d. Et glos. quærit vnam quæstionem satis claram, & bene dicit. dic vt in ea.

CVm soluendæ. Non potest pignus vendi antequam debitor sit in mora soluendi. h. d. quam legem nota.

c CVm secundus. Creditor potest vendere pignus pro eo quod sibi debetur, & pro eo quod priori obtulit creditori. h. d.

SI secundus. Secũdus creditor vel fideiussor nõ emit irreuocabiliter. h. d. & idẽ dicit lex seq.

Si cred

Universidad de Deusto

SI creditor. Si creditor iustè pignus vẽdidit extraneo,nõ põt debitor recuperare rẽ nisi ex pacto vel ratiõe minoris ætatis.h.d. Circa qd dic ꝙ qñ apponit pactũ vt liceat recuperare pignus qd creditor vendidit:& tunc ex hoc debitor nõ potest agere contra emptorem,sed aget contra creditorem vt sibi cedat actionẽ,vt hic in prin. Quandoq; apponitur pactum vt ipsi debitori liceat recuperare:& tũc ex hoc pacto ipse idẽ debitor potest recuperare,vt hic,in secundo responso.Quandoq; nullum pactum apponit:& tunc non potest rescindi vẽditio,nisi per restitutionem in integrum,vt hic,in tertio respõso.quod intelligo,nisi aliquid interuenerit ex his quæ tribuũt creditori actionem,vt dicam in l.fi.infrà eo.&c.

1 ☞ *Cautela pro apponendo pacto quòd non liceat alicui uendere rem.*
2 *Possessor pignoris quòd hodie non possit conueniri,nisi discusso principali.*

Quæritur. Pectum de non vendẽdo appositum ab eo qui habet ius in re , impedit venditionẽ.h.d.secundũ veram lect.s.si habetis in tex.nullã esse venditionẽ. sed si habetis in tex.nullam esse conuentionem:tunc dicit totum contrarium.Sed quæ litera fit verior?dico ꝙ cũ semel haberemus de facto hanc q.misimus vsq; Pisas ad librum Pandectarum,& reperta est vera illa litera,nullam esse venditionem. Sed tũc oppo.[a] de l.nemo.s.de pact.Solut.ille qui apponit pactũ ne vendatur,reseruat sibi aliquod ius in re.s. pignoris.Simile in l.fi.C.de iure emphy.Et sic habes† remediũ apertum quando vis apponere pactum, [b] ꝙ non liceat alicui vendere rem.De quo doct.dicũt in l.fi.C.de re.alie.non alie.& l.si absenti.§.j.j̃.de do.Nam tũc est remedium [c] ꝙ res sit sibi obligata pro interesse vel pœna,vel apponitur pactum ꝙ res non posset vendi.Casus est hic.Vel dic:dicit gl.ibi nõ interesse pacisc̃etis:hic sic. Sed quæro in quo interesset creditoris,[d] vt res vendatur,cùm res transeat ad emptorem cum onere obligationis? Respõ.quia fortè res vendebatur potentiori ita fortè ꝙ creditor [e] non poterat vendicare:secus si res esset penes debitorem.Hodie† verò tale interesse est certum ꝙ nõ potest cõueniri possessor pignoris,nisi discusso principali:sed quando est apud principalem,tunc potest recta via agi hypothecaria, vt in auc.de fideiuss.§.sed nec ꝙ & no.s.titu.j.l.mulier.

1 ☞ *Remedium quòd debitor possit uẽdere unam ex rebus pignoratis quã maluerit.*
2 *Res magni ualoris quando possit uendi pro modica quantitate.*
3 *Quando sunt plures possessores pignorum,an possit unus impetrare ut omnes pro solutione debiti pro rata contribuant.*

f GReditoris. [f] Potest creditor vnum eligere ex pignoribus quod voluerit, vt vendat. h.d.quod not.quia est contra opi.rusticorũ. Sed quæro,vtrum debitor† possit aliquod remediũ adhibere , vt vendat vnam ex rebus quam ipse voluerit.Respõd.si agat ipse debitor contra creditorem,vt patiatur ipsum talẽ rem vendere: vt suprà de pigno.actio.l.cuius.§.j.& C.qui po.in pigno.hab. auc.item possessor.Ista ergo lex loquitur de debitore non instante .Secundò [g] † quæro,vtrum pro modica quantitate possit creditor vendere rem magnã.Respõ.sic:sed tamẽ dolus videtur in ea versari,& tenet̃ debitori ad interesse:vt not.C. eodem.l.cũdiu. Tertiò [h] quæro,quid † si sunt plures possessores pignorum:an possit vnus ex his impetrare vt omnes pro solutione debiti pro rata cõtribuant.Et videt̃ ꝙ sic:vt C. de debi. ciuitatum.l.fi.secundo responso,lib.xj. In contrarium verò casus est hic.& hoc est verum, & probatur in l. Moschis .j̃.de iure fisci.Non obstat lex contraria:quia non erant bona obligata.quod nota.

1 2 g 2 h 3

Væsitum. Venditio non liberat debitorem, nisi pretio creditori soluto.h.d.

Quod in pignoribus. Pactũ de supfluo soluẽdo creditori , est superfluum:quia tacitè inesse intelligitur.h.d.

ET si is. Creditor non tenetur de euictione: ipse tamen non potest euincere.h.d. Oppo.de l. fi.C.de euictio.Sol.glo.& bene.& no.casum illius l. singularis:quia mirabilis est,&c.

ARbiter. Diuisio cohęredũ nõ impedit ius creditoris pignus vendere volẽtis.h.d.Vel aliter. Ille,in quẽ transfertur ius nouũ,transfertur ius vendendi pignora.h.d. Et istã eandem legem habetis.j̃.eod.l.fin. & hic fuit posita ex inaduertentia.&c.

a ¶ Opp.vide no.in l.fi ea lege.C.de condi.ob cau.& in l.si ita q; §. ea l.iñ.de verb.obli.

b ¶ Pactũ. Adde Paul. in l. filiussa.§.diui. de lega.j.in ñ.col.et optimè facit iste tex.ad id quod not.voluit in l. j.§.quod aũt. circa fi. de superfi.

REscriptum. Creditor potest emere pignus à debitore.h.d.

Si aliena. Quicquid ex re pignorata vel eius occasione cõsequitur creditor,pignus extenuat,si id irreuocabiliter consequit:aliàs debitoris liberatio ex futuro pendebit euentu. h.d. Quia bonus casus est et subtilis,ideo istã legem declarabo in l.proxima.

c ↛ P. P A V. P. ¶ Remedium. Vide Alex.cõsil. lix.col. ñ. versi. contrarium puto.vol.v.

d ¶ Creditoris.Item interest in alio, de quo per Bart.in l.iñ. in fi. ix.col.C.de pig.in versi.sed an potest.

1 ☞ *Creditor uendens pignus,quod ius cedere debeat.*
Quare in quolibet contractu uenditionis apponitur clausula , cedens omne ius omnemq; actionem , quod uel quam,&c.
2 *Si pretium pignoris uenditi peruenit ad debitorem, ꝙ debitor liberatur,si pignus tradatur emptori.*
3 *Requisita ut creditor possit pignus uendere.*
4 *Debitor quomodo possit uenditionẽ pignoris impedire.*
5 *Cautela pro debitore ut possit impedire uenditionem pignoris.*

c ↛ P. P A V. P. ¶ Quòd creditor. Quis debeat instare vt fiat calculatio vide Cuma.cõsi.v. col. ñ.in fin.Are. consilio cxliij.in fi.

f ¶ Creditoris. Hanc legẽ limita & intellige secundùm casum suum in l.iñ.& ibi doct.C.de pig.

GReditor. Breuis est, & h.d. Creditor tenetur ius cedere , & possessionẽ tradere.h.d.& fortis ẽ.l.† Quæro,qd iuseſt quod creditor vendens cedere debet.Et dicit gl.ius scilicet hypothecæ.Sed illud nõ videt̃ verũ: quia cũ emptor efficiatur dominus non potest habere sibi obligatum: vt Instit.qui.alie.non li.in princip.& l.non est nouum.de acqui. re.do.Ergo nõ potest habere hypothecamvt l.neq; pignus.j̃. de regu.iur.Solu. Tribus modis põt intelligi hæc lex. Primo quòd cedat,ius,non tamen vt dicatur res obligata sibi:sed potest rem loco pignoris retinere.Simile in l.qui à debitore.s. tu.j.& l.iñ.§.primo.C.si anti.cred.l.j.Et propter hoc in quolibet contractu venditionis apponitur hodie,quod vẽditor cedat omne ius, omnẽq; actionẽ qd vel quã habet in illa re, vel pro illa re. Pro hoc j̃.de euic.l.in creditore. Secundo modo potest intelligi vt hæc lex ponat duos casus.Primò quãdo creditor vendit sibi rem hypothecatam,quam non possidet. potest enim eam vendere.vt C.eodem.l. secũda. suprà eodem in rubrica,dum dicit , de distractione pignorum & hypothecæ: quia hypotheca propriè est res oblegata,non vendita,nec tradita creditori: vt l.si rem.§.propriè.s̃.de pigno.act. Et isto casu creditor debet cedere ius,scilicet,in personali, & in hypothecaria,vt hic in primo casu, scilicet quando possideret tunc liberatur tradendo possessionem,vt hic in secundo casu, & C. eodem.l.qui prædium.Ex quibus nota† quòd illud quod est dictum suprà l.proxima.quòd quãdo pretium ad creditorẽ peruenit debitor liberatur:est verum,si res est tradita emptori,aliàs secus.Nõ enim liberatur debitor tunc:quod apparet:quia contra eum ceditur actio,vt hic, & in l. in creditore. infrà , de euictio. Tertio potest intelligi quando creditor tenetur cedere ius:hoc est,docere se creditorem potiorem cæteris: vt C. cred.euictionem pigno.non debere.lege prima. Item quæro† pro declaratione materiæ:quæ debeãt interuenire, vt creditor possit pignus vendere.Responde.Primò oportet debitorem esse in mora soluendi,vt suprà,eodem.l.cùm soluendę. & l.debitores.C.de pignoribus.& post moram debitor expectari per biennium:vt l.secunda.C.de iure do.impe.nisi aliud tempus sit comprehensum pacto vel cõsuetudine:vt l. de quibus suprà,de legibus. Et si ista cessarent venditio esset nulla, vt ibi.Secundo scilicet quòd tempore quo res vænalis exponitur,quod hoc interim debitori denuncietur: vt lege , creditor.C.eodem.vnde si hoc non fieret,non propterea vẽditio esset nulla:sed creditor tanquã mala fide versatus tenet̃ pignoratitia ad interesse:vt d.l.creditor.sicut aliàs quãdo malam fidẽ adhibuit in vendẽdo ꝓ viliori p̃tio:vt l.j.C.si vẽd.pig. agat̃.

1 g 2 h 3

h Tertiò.Vid̃ Bar.et qd ibi dixi in l. Moschis.& qd no. Bart. s̃.eo.l.mulier.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ✠ POMATES. ¶ Quæro. Vide Alex. in l. si mora. ff. sol. mat.
b ¶ Debitor. Et adde quæ dixit Bar. in l. acceptam. C. de vsur. & in l. prætor. §. si quis paratus. de oper. no. nun. & omnino Bal. in d. l. acceptam. vbi tenet cõtra Bar. Et adde tu ꝙ ex dictis Bar. hic habes fore necessarium ꝙ debitor interpellet creditorem ad calculandum: & sic ꝙ steterit per eum quò minus calculetur. Ad hoc tex. qui bene hoc probat in l. cùm seruus. ĵ. de cõdi. & demõ. Ita no. Ale. in l. si mora. colũ. iiij. ĵ. sol. mat. & Ange. in l. si residuum. hic alle. et plus intelligit bal. ibi in eo qui tenebat intra terminum reddere rationes, & restituere reliqua sub pœna: quia offerendo liquidum & præstando fideiussionem de residuo intricato satisfacit. et idem tenet Paul. de Cast. in consil. cccxcij. incip. viso puncto, vbi plus voluit præmissa procedere, qũ in deferendo subesset periculum, non aliàs. & plus ꝙ nõ dicitur satisfactũ per dationẽ fideiussoris, qũ verba obligationis sonarent in factum, per tex. in l. statulib. in fi. ĵ. de statuli.
c ¶ Vera. Ad idem no. Bal. in l. j. C. ne lic. ter. prouoc. glo. in l. acceptam. & ibi Bal. C. de vsur. in glos. ij. & hoc etiam sequitur d. Io. in l. prætor. §. si quis paratus. de oper. noui nun. dicens ꝙ quãdo quantitas nõ esset liquida: tunc sufficeret dicere, Offero me paratum soluere quod debeo: & realiter offerre partem liquidã, & pro residuo offerre fideiussorem. facit l. statulib. rati. & l. seruus si hæredi. in fi. de statuli. Ita dicit ipse licet de Bart. nullam faciat mẽtionem. Idẽ voluit do. Ioã. in l. si mora sol. mat. & scripsi post Bart. in d. l. acceptã. C. de vsur. Bal. idẽ in l. j. C. ne lic. ter. prouo. adde Paul. de cast. consil. cccl xxvj. vbi ponit, an venditio pignoris ipediat, si petiẽ ꝙ calculetur ratio per debitorem.
d ✠ P. PAV. P. ¶ Debitum esset obscurum. Vide oĩno Alexan. in l. si mora. colum. iiij. ff. sol. mat. Aret. consi. cxliij. col. vlti. Pau. de Cast. cõsil. cccxxvj. col. ij. Ias. in l. quod te. in v. no. ff. si cer. pet.
e ¶ Intelligi. Singulare remedium ad hoc vt oblatio nil operetur, & sic isto casu offerens verba pro verbis reportet. in §. his itaque. xiiij. quæstione j. et ita dicebat do. Ioan. in l. si mora. soluto matrimo. licet nõ allegauerit dictũ Barto. hic, & Imol. in l. si seruus communis. de vulga. & pup. & Bartol. in l. si fideiussor. in principio qui satisda. cog. facit quod notat Barto. in l. prætor. §. si quis paratus. de oper. noui nuncia. in fi.
f ✠ P. PAV. P. ¶ Paratus soluere. Vide Alexan. in l. si mora. col. iij. in fin. soluto mat. vbi etiam de alijs.
g ¶ Debitoris. Et ad istum tex. vide glos. & ibi not. Bal. in l. cùm ex causa. C. de remiss. pigno. Et circa istam legẽ vide Pau. de Castr. in consilio cccl xviij. incipien. in Christi nomine, visis actis, &c.
¶ Vltimò gloss. hic oppon. &c. Videĵ. eo. l. si debitor. §. si in vẽditione. adde quod dicit Bart. consi. ccxxj. lib. iij.
✠ POMATES. ¶ Si res. Vide ad hęc Alex. in l. si porroni. §. fi. col. j. ff. ad trebel.
✠ P. PAV. P. ¶ Causa voluntaria. Vide Alex. cõsil. xlv. col. ij. Pau. de Castro versi. ad quid. vol. v. & Salicet. in l. ij. C. de rescin. venditio, post Bald. in xij. quæstio. vide Bartol. omnino in l. in diẽ. ff. de aqua pluuia arcen. contra tamen illud quod dicit Barto. hic, quòd si resoluitur ex facto voluntario non præiudicat creditori, videtur text. expressus, & ibi Bald. Aluaro. & alij in cap. j. §. rursus. quib. mod. feud. amitt. vbi refutatio feudi extinguit pignus. vide Dec. consilio lxxxviij.
¶ Item pone. Bal. in l. ij. in xij. quæstione de rescinden. vendit. tenet contra Bart. & iudicio meo verius & melius loquitur Bald. & adde Barto. in l. in diem. de aqua pluuia arcenda. & in d. l. vj. §. sed & Marcellus. de in diem addict. sed cum Bartol. concordat Ioan. An. in addit. Spec. in rub. de obli. & sol. in ij. & iij. col. in duabus quæstionibus.
¶ Verum. Et dum Barto. hic dicit quòd etiam creditor possit insinuare pro suo interesse, adde quòd alius pro me insinuationem facere potest, quæ mihi prodest. authenti. eò decursum. & ibi Bal. C. de don. ante nupt. & in l. fin. §. simili. & ibi Bart. C. de iure dotium. & facit quod not. Bart. in l. facta. §. si quis. & quod ibi doctor. ad Trebel. quæ vide ad nota. hic. adde quod voluit Ioan. Andr. in addi. ad Spec. in rub. de sol. ꝙ ităte statuto ꝙ qlibet debeat facere scribere debita & credita: & contingat quòd aliquis qui habeat debitores nõ faciat scribere, quòd si ipse est obligatus alteri, cui etiam obligauit nomina debitorũ non præiudicat licet non faciat describi.

quod dic vt ibi not. Quæro[a] quid possit facere† debitor vt vẽditionem pignoris impediat. Respõ. quando ꝙ debitor[b] offert debitum & deponit ac consignat: & tunc nõ est dubium quòd venditio pignoris impeditur, & debitor à debito liberatur: vt. C. deb. vend. pig. impedire nõ pos. l. obsignatione. C. de solu. & l. si prius. C. eodem. Quandoque debitor offert tantum non autem deponit neque consignat: & tũc vtrũ hoc sufficiat, gl. dubitat in d. l. si prius C. eod. & l. si residuum. eodẽ titulo. Tu circa hoc dic: Aut ista oblatio fit in iudicio: & tunc sine dubio sufficit: vt d. l. residuum. & suprà, de pig. actiõe. l. si rem. §. fin. Aut ista oblatio fit extra iudicium: & tunc licet non sufficiat ad inducendum pignoratitiam actionem tamen sufficit ad hoc vt mora debitoris purgetur: vt l. si seruum. §. sequitur. infrà, de verborum obligat. meritò impeditur venditio, quæ non potest fieri, nisi propter moram, vt dictum est. Et prædicta vera[c] si debitũ est liquidum. Si verò debitũ esset obscurum[d] fortè propter implicationẽ ratiõis inter debitorẽ & creditorem: tunc potest debitor coram iudice interpellare creditorem vt ponatur aliquis mercator ad calculãdum rationem inter ipsos: quòd si creditor facere supersederet impeditur venditio: vt l. si residuum. C. eodem. & l. statu liberũ. ĵ. de statuliber. facit. l. fin. C. de vsu. & fru. leg. Et istud† est notabile remediũ. Quandoque pecunia nõ offertur, neque consignatur, sed debitor solo verbo dicit. Ego paratus sum soluere: tunc venditio nõ impeditur ipso iure, sed interim valet: sed postea debitore soluẽte venditio infringeretur & rescinderet, vt l. fundus. §. de rescinden. venditio. & no. in dicta l. si residuum. C. eo. Ita debet intelligi[e] lex, item liberatur. §. qui paratus. ĵ. titu. j. Sed ad hoc est remedium tale, quando debitor dicit creditori, Ego sum paratus soluere[f]: ꝙ tunc creditor dicat, & ego sum paratus recipere: tunc illo non soluente, talis protestatio nil operatur: argumen. l. aut qui aliter. ĵ. quod vi aut clam. & l. j. ĵ. de lib. agno. Vltimò not. ad quid teneatur creditor vendens. Respon. & vide vt not. in l. j. C. de cred. euict. pign. non deb. quæ dicta nota bene.

Quibus modis pignus vel hypoth. soluitur. Rub.

LEX I.

g DEbitoris.[g] Is cuius pecunia pignus liberatur, non succedit in ius debitoris quo ad actionẽ, sed quo ad exceptionẽ sic. h. d. Opp. de l. Aristo. §. quæ res pigno. oblig. pos. Sol. illa limitatur per istã: quia nõ succeditquo ad actionem, nisi sit actũ. secus quo ad exceptionem: vt hic, &c.

Cum venditor. Vitiato expresso non vitiatur tacitum, si non est eadem ratio vitiandi vtrunq; h. d. Opp. de l. debitum. C. de remiss. pig. Sol. ibi erat eadem ratio vitiãdi tacitum, quę vitiabat expressum: vt puta, quia remissio fuit facta dolo vel metu: hic verò secus. Nam inter virum & h vxorem & similes personas prohibetur donatio debiti principalis: quia ex hoc efficitur donatarius locupletior, sed non prohibet remissio pignoris: quia ex hoc i donatarius non efficeretur locupletior. Nam nihilominus remanet obligatus in debito principali: vt C. ad Velle. l. etiam & l. si pignus. ĵ. de his quæ in frau. cre. di xi plenè in l. si fideiussor. ĵ. de leg. j. Vltimõ[h] gl. hic opp. & non soluit. vide eam. Et dic vt plenè per Cy. in auc. ingressi. C. de sac. sanc. eccle. in illa q. si non valet ingressus, an dedicatio bonorũ vitiet, &c.

Defensor. Mutata psona ex parte rei cautiones iudiciariæ extinguntur. h. d. Et materiam istã dic plenè in l. si ante acceptum. ĵ. iud. sol. & in l. Iulianus. §. qui satisda. cog.

LEX II.

s I creditor. Possessor qui litis æstimationem soluit creditori, excipit contra dominum vẽdicantem, nisi debitum sibi offerat, &c.

1 ☞ *Si res uendita cum pacto de retro uendendo pignoretur, an primus uenditor posit eam rehabere & sic pignus soluere.* 1
2 *Si res mihi uendita & per me postea pignorata à primo uenditore petatur remedio l. ij. C. de rescind. uendit. quòd pignus non resoluatur.*
3 *Si res donata & pignorata auocatur prætextu insinuationis non factæ an pignus resoluatur.*

LEX III.

i s I res [i]Si ius debitoris obligãtis resoluit ex causa antecedenti necessaria, resoluit pignus: secus si ex causa voluntaria[k]. h. d. cum princip. l. sequẽ. quod not. quia vidi m millies de facto istud. Concor. §. de in diẽ addic. l. vj. §. sed & marcellus. & iste casus est notabilis ad multa, vt dixi: & primò
1 †quando res venditur & apponitur pactum de reuendendo, ꝙ si interim pignoretur, debet distingui an emptor cogatur reuendere de necessitate, an ex voluntate, vt hic. & qđ not in d. §. sed & Marcellus. Item† pone[l] ꝙ pignorasti rem emptã
2 1 à te, quæ tñ postea auocatur, tanquã fuerit vẽditor deceptus vltra dimidiã iusti pretij, per l. ij. C. de rescin. vẽ. an pignus dissoluatur? Rñ. non: quia fuit in potestate sua nõ reddere. Nã emptor tunc reddit rẽ ex volũtate, nõ ex necessitate, cũ possit emptor tũc supplere pretium: vt d. l. ij. ergo &c. vt hac l. & d. §. sed & Marcellus. &
3 quod ibi no. † Item pone ꝙ res tibi donata auocatur à te prætextu insinuationis nõ factæ intra sex mẽses fm formã statuti huius ciuitatis. Certe videtur ꝙ nõ resoluitur pignus: quia tua volũtate omisisti
m insinuationẽ. Hoc est verũ[m], nisi ipsi creditori etiam posset imputari cur insinuationem

tionem etiam in tempore non feciſſet. Poſſet enim inſinuare, cum ſua intereſſet. Ita debet intelligi l. ex vectigali. ſupra de pigno. &c.

1 ☞ *Conſenſus interpoſitus ſuper actu non ualido non nocet.*

a **SI debitor.** [2]

Si in uenditione. Qui conſentit vēditioni pignoris, videt ius ſuū remittere: niſi cōtrariū fuerit poteſtatus, vel vēditio nō tenuerit. h.d. Not. ſecundū gl. de virtute proteſtationis quæ cō
b ſeruat ius [b] proteſtātis. De hoc per Inn. in c. cū M. Ferrariēſis. de cōſti. dixi plene j. de no. oper. nun. in l. nō ſolū. §. fi. in tracta
c tu de ꝓteſtatione declaratoria volūtatis. Vltimo no. [c] qđ † ſi
1 actus circa quē adhibet cōſenſus, nō valet, nō nocet cōſenſus: ſed contra. ſ. eo. l. j. §. Sol. hic conſenſus habet in ſe illā cōditionē ſ. ſi venditio ſubſequatur: vt l. ſicut. §. ſi voluntatē. j. eo. alias ſecus, &c.

SOluitur. Siue hypotheca remittatur expreſſe, ſiue remittat debitū, hypotheca videtur remiſſa, quat en[9] debitū eſt remiſſum. hoc dicit.

1 ☞ *Sola obligatio quando ſufficiat ad hoc ut pignus liberetur.*
2 *Quando quis tenetur ſoluere, quod non liberatur ſatisdando inuito creditore.*
3 *Inquiſitus pro maleficio, pro quo ex forma ſtatuti imponitur pœna pecuniaria, & in defectum ſolutionis pœna corporalis, quando ſit fideiuſſoribus relaxandus.*
4 *Debitum conditionale licet ſolui poſſet, an tunc creditor cogatur recipere.*

ITem liberatur.

Qui paratus. Solutione vel oblatione in iudicio facta pignus liberat. ſecus ſi alio modo quis paratus eſt ſatisfacere: niſi creditor hoc admiſerit. Oppo. qđ nō ſufficiat aliquem eſſe paratū ſoluere, niſi habeat pecuniā ad manus quā offerat: vt l. ſi peculiū. in fi. j. de ſtatulibe. & ſ. de reſcin. vēdi. l. fundus. Solut. intelligas hic ꝙ pecuniā habebat, & eā offerebat. Opp. ꝙ ſola oblatio non
1 ſufficiat: vt l. acceptā. C. de vſur. Sol. † dic qđ hic offerebat iudicio: vt l. ſi rē. in fi. ſ. de pigno. act. ſecus ſi extra iudiciū, vt in cōtrario. Opp. qđ ſufficiat quē ſatiſdare: vt j. eo. l. pe. Sol. ibi hoc
d fuit actū. Opp. de l. reſcripto [d]. §. j. j. de mu. & ho. Sol. ibi ꝑ le-
2 gē eſt exp̄ſſe diſpoſitū ꝙ ſufficiat ſatiſdare: alias vbi † quis de-
e beret ſoluere, non liberat ſatiſdādo, vt hic, creditore inuito [e].
3 Et iſta faciūt ad q. quotidianā. Pone ꝑ † ſtatutū īponit ꝑ ma-
f leficio pœna pecuniaria: [f] & in defectū pœna corporalis: quęritur vtrū reus ſe re præſentās debeat relaxari datis idoneis fideiuſſoribus. R ñ. Aut ſtatutū dicit qđ cōdemnet in certa quātitate, quā ſi ſoluere nō potuerit, amputet ſibi pes: & tūc datis fideiuſſorib[9] idoneis debet relaxari: qa nō pōt dici qđ ſoluere nō poſsit ꝙ fideiuſſores idoneos inuenit, vt l. nemo dubitat. j. de reg. iur. & intelligit ſi ſunt fideiuſſores qui nō habēt bona veriſimiliter ꝑitura: alias ſecus: vt l. ij. §. j. j. ſol. ma. & qđ ibi no. & ſ. de mino. l. verum. §. ſi locupleti. Sed ſi ſtatutū dicit qđ cō-
g dēnet [8] in certa quātitate, quā ſi nō ſoluerit, amputet ſibi pes: tunc nō debet relaxari datis fideiuſſorib[9]: qa poſſet eſſe ꝙ nec ipſe nec fideiuſſores ſoluerēt, quāquā ſint locupletiores. Nā vbi lex requirit ſolutionē nō ſufficit ſatisfactio datis fideiuſſoribus vel pignoribus. Caſus eſt hic. & eadem ratione ſi quis faceret depoſitum de pecunia. Nō enim hoc eſt ſoluere, ſed eſt illā pecuniā loco pignoris ponere, quæ poſſet perire. nec hoc cogitur ꝙs admittere: quia non eſt ſolutio, ſed ſatisfactio. Sed tunc modus eſſet ꝙ quis ſolueret pecuniam pro condēnatiōe fienda, ſi fieri cōtingeret. Poteſt enim ꝙs ſoluere debitum cōditionale: vt l. ſub conditione. j. de ſol. & tunc certū erit ꝙ illa cōditio nō poterit euenire, ſ. ſi nō ſoluerit ꝙa id ſolutū eſt. Sed
4 † dubitat licet debitū cōditionale poſsit ſolui, an tūc creditor cogat recipere. Et videt qđ non: quia illud eſt in creditū rei: quia ſi conditio deficeret, cogeret creditor pecuniam reddere per cōdictionem ob cauſam vel ſine cauſa: ſed nemo cogitur accipere pecuniam, per quam quis obligatur: vt l. j. ſ. qui po. in pign. ha. & ſic videtur quod maſſarij communis non teneantur recipere hanc ſolutionem: poſſunt tamen qui volunt, niſi aliter ſit eis commiſſum per formam ſtatuti, &c.

SI conſenſit.

Videamus. Procurator non poteſt pignus remittere ſine ſpeciali mandato: ſed bene poteſt remiſsionem pignoris recipere. h.d.

Si conuenerit. Pignus pōt remitti pro parte pro indiuiſo. hoc dicit.

Illud. Si diuiſio fiat à ſocio, non tollitur ius reale alteri competēs ꝑ indiuiſo: ſecus ſi eſſet ius perſonale: vt l. Iulianus. §. idem Celſus. ſ. de actio. empt. plene per docto. C. ſi com. res pignori data ſit. l. vnica. & dixi plene in l. ꝙ Romæ. §. duo fratres. j. de verb. oblig.

SIcut. A eſtimatione rei oblitæ extinguitur pignus. hoc dicit. Opp. gl. duob[9] modis. & ſoluit dic vt in ea, & bene.

Creditor. Pactū factum hæredi tranſit ad fideicommiſſarium vniuerſalē. hoc dicit. Opp. ꝙ pactum factum hæredi non prodeſt fideicōmiſſario vniuerſali: vt l. ſi hæres pecuniā. ad Trebellia. & l. hęres à debitore. in prī. j. de fideiuſſo. Sol. Huius timore fuerunt factæ qdā gl. quæ intelligūt ꝙ hoc pactū fuit factum defuncto. Ita intelligit prima gl. & alia gl. ſuper verbo, hæreditatem. & videt qđ ſint additiones. Vel potes dicere ꝙ cōtraria loquunt de iure agendi, qđ non tranſit ad fideicommiſſariū, niſi fuerit hæreditarium. hic vero loquitur de iure excipiendi. Facit ad hoc l. ſi poſt. ſ. de conſti. pe. & quod not. in d. l. ſi hæres pecuniam. &c.

Si procurator. Pactum procuratoris in rem ſuam prodeſt, & nocet domino, ſicut pactum domini. hoc dicit.

An paciſci. Filius vel ſeruus nō poteſt libere remittere pignus. hoc dicit.

Si uoluntate. Qui cōſentit alienationi, videt remittere pignus, ſi alienatio ſit ſecuta. h.d.

Ad declarationem huius §. ſunt facta omnia quæ ſequūtur in textu iſtius l. vſq; ad fi. hoc dicit.

1 ☞ *Qui poſsidet rem, non præſumitur eam uendidiſſe.*
2 *Qui euacuauit domum iudicis præcepto, ſi poſtea in eam ingreſſus eſt, quod dicatur præceptum contempſiſſe.*
3 *Seres uenditur per debitorem, & poſtea ad eum ex noua cauſa reuertatur, an reincidat in obligationem.*
4 *Vſusfructus ſemel extinctus quando ſit, quod non intelligatur ex repetitione iterum incipere.*
5 *Venditio quod præſumatur ſimulata quando emptor patitur uenditorem poſsidere, & quātum tempus requiratur. Etiam ſi in inſtrumento uenditionis ſit appoſitum conſtitutum.*
6 *Venditio non præſumitur ſimulata, ſi uenditor remanſit in poſſeſſione, & reſpondeat de fructibus emptori. Idem quando emptor reſeruat uſumfructum fundi.*
7 *Poſſeſſionis medium quod dicitur probatum probatis extremis.*
8 *Venditor an poſsit contra emptorem agentem excipere uenditionem ſimulatam.*

h **Superuacuum.** [h] In dubio non præſumitur ꝙs alienaſſe ea quæ repertus eſt poſsi
i dere. Hoc dicit. Et iſte §. timore contrarij l. fina. C. de remiſ.

a ¶ Si debitor. Vide Ro. conſi. xciiij. col. iij. & conſi. cxl.

b ¶ Cōſeruat ius. Vide per Bart. in l. fi. in vlti. col. ī. de eo qđ cert. loco vbi aliqua addidi.

c ¶ Vltimo no. Tenementi: quia ſi actus ſuper quo adhibetur cōſenſus, non tenet: nūquā nocet cōſenſus. & vide quæ no. Bar. in l. poſt legatū. ad fin. j. col. C. de his quib. vt indig.

c ¶ Vltimo. Vid Ro. conſi. cxxxij. Si venditio. Valde ſubtiliter allegat cōtrarius Bar. in l. j. in ij. notabili C. de peti. bon. ſubla. lib. x. Pro ſol. vide tamen concor. cccvj. ſcip. cōſenſus.

d ¶ Reſcripto. Sed iſta faciunt ad q. quotidianam, an relaxari debeat datis fideiuſſoribus. Vide etiam late Bar. & quod ibi dixi in l. j. j. de cuſto. reo. & facit qđ leg. & no. in l. ſi quis ab alio. in prin. de re iudi. & Bald. in l. j. & ibi not. ff. qui ſatiſd. cogan. Vide tamen tex. in l. iij. §. ſi quis ſic acceperit. j. de ſta. lib. & quod no. Bar. in l. j. j. de iniuſto teſt. et omnino Bar. in l. ſuus quoque. de hære. inſti. bene facit lex, ſi plures. §. præterea ſi quæratur. cū glo. ff. de fideiuſſ. & vide quæ not. Bald. in l. fin. ad. C. eo. ad leg. Fal.

e ¶ Inuito. Vide Iaſon. l. ſi vero. §. qui pro rei. ff. qui ſatiſd. cog. Barb. conſi. xv. col. ij. vol. ij. l. ſi ſe nō obtulit. §. ſi ex cōuētione. colum. ij. ff. de re iud. Fel. c. noſtrā. colum. iiij. de iureiurando.

f ¶ Pœna pecuniaria. Vide ad Barto. in l. j. ff. de cuſt. & exhib. reo.

g ¶ Quod condemnetur. Vide Feli. in ca. ad noſtram. el j. col. iiij. in princip. de iureiur.

h ¶ Superuacuum, in princip. huius &c. Similis eſt tex. & ibi Bal in l. & qui. C. de diſtra. pig.

i ¶ Repertus eſt poſſidere. Vide in iſta materia Ange. conſil. xlviij. incip. qui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dam Franciſcus.& conſi.c.incip.quædam mulier.vide Bald.in l.illud.C.de ſacroſanc.eccle.in j.col,in l.multum.C.ſi quis alte.vel ſibi.vbi ponit de modo probandi ſimulationem & in l.ab emptione.C.plus valere quod agitur, vide etiam in materia domi.Franciſc.conſil.lxv.in iij.col.& ſeq.& conſilio clx.in vj.col.vide Roma.conſi.ccxlvj.Item quod materia huius §.non procedat quando venditor precario nomine emptoris poſſedit,vide Roma.conſi.l.ad fin.& conſilio ccxlvj. vbi alia ponit in materia & cõſi.cciij.vbi alias ponit limit. Alexand. conſil. xxviij.in v. volumi.Item limita materiam huius §. procedere in cõtractibus.de quorũ natura eſt,vt ſtatim deheat poſſeſsio trãſferri,alias ſecus puta in cõtractu cõditionali.vide Pau.cõſil. xc.Itẽ de materia vide Pau.cõſ.cccxxxj. vide Panor.limitantem iſtum §. conſil. xlix.vide & quę habes ad Barto.in l.& poſt contractum.ff. de donar.in iij. præſump.Item vide Panormi.in capit. illo vos. de pigno. vbi dicit quod quo ad tertiũ locatio facta vẽditori,nõ tollit ſimulationis preſumptionẽ reſultantẽ ex eo qđ vẽditor pſeuerauit in poſſeſsione iuxta regulã huius §. Tamen intellige pcedere niſi ſoluiſſet pẽſionem emptori, vt dicit Bart. hic in fi.Sed pulchrum eſt dubium quod ſi emptor confeſſus fuit habuiſſe penſionem a venditore,non tamẽ apparet de actuali numeratione & perceptione penſionis, videretur quod confeſsio ſufficeret, quia per confeſsionem probat rem in veritate ita fuiſſe.l. Publia.in fi.ff.depoſiti. Sed contrarium videtur verius per ea quę ſcripſi ad Barto.in d.l. Publia.§. fi.vbi habes qđ ſimplex cõfeſsio nõ pbat veritatẽ ita eſſe, quo ad præiudiciũ tertij,& qđ vbi vere illud iteruenisſet, præiudicaret tertio. Exemplũ ibi vide, ne repetã: & p hoc ponderaverba Bar. hic dũ dicit, q requiritur vera & corporalis traditio,ſed cõfeſsio nõ dicitur vera traditio:vt habes ad Bart.ſ l.ij.ad fi.ff. ſi cer.peta.& facit p hoc euidens rõ:quia vbi interueniret actualis traditio non eſt veriſimile qđ vẽditor ſolueret pẽſionẽ, vel permitteret emptori vti & frui re ſua,niſi vere contractus interueniſſet inter eos,ſed cõfiteri ſolũ & recipere cõfeſsionem,iſtud eſt facile,& nõ ſunt niſi verba.Ideo faciliter vẽditor reciperet cõfeſsionẽ de ſoluta pẽſione,cũ iſtud nihil ſibi præiudicaret,ſed potius pdeſſet. Ideo præſumitur talis confeſsio etiam ſimulata quemadmodũ etiã contractus ſimulatus appoſitus in venditione,& etiam locatio, quæ inter omnia probat de ſui natura,& ſolet operari translationẽ poſſeſsionis: ſicut ſolutio penſionis & nota iſtã rationem,& pondera omnia verba Aret.in l.qui vniuerſas.§. quod per colonũ.in vlti.col.ff.de acqui.poſ.dum ponit rationem diuerſitatis,quare ex ſola locatione non probetur poſſeſsio in dubio, quomodo non conſtat conducentẽ poſsidere,& tamen ſecus eſt in ſolutione penſionis,vt ibi notatur per eum,quem vide.& pondera etiam illud quod notat Barto.in l.Titia. col.vlt.de verb.obl. Item in materia huius §.vide Alex.cõſil.xxviij.& conſil. lvij.in v.volu. Item ne iſta ſola præſumptio ſufficiat ad preſumendum contractum ſimulatũ,vide Bart.q non,conſil. lxiiij.incip. Petrus Nicolæ.in vlti.col. & ea quæ habes ad Barto.in l.poſt contractum.de dona. in iij. præſumptione. Alex.in d.conſi.xxviij.in iij.colũ.in v. vol. Vide oino Areti.conſil.clx.in vj. col.& conſi.lxv.de quo habes ad Bart. in d.l.poſt contractum. Item de materia huius præſumptionis vide Barba. c.illo vos.in ij.colũ. de pigno.& aliqua per eum c.ſequen.ad finem. Itẽ quod iſta præſumptio non ſit ſufficiens quantum ad contrahentem ſi conſtituat ſe poſsidere nomine emptoris vel donatarij, vide Alexan.in d.conſil. xxviij.vo.v. Areti. in d.conſi.lxv.in iij. colum.ad fin.allegat Bald.& Salice. in l. emptionum.C.plus valere qđ agitur.& alia de quibus ibi.

¶ Reſpondet. Si aliquis vendidit rem, quam poſsidebat,& poſtea reperitur eãdem poſsidere, præſumitur ficta venditio. De qua materia & de intellectu huius §. cum materia fictionis & ſimulationis in contractu vide late & multum ſingu. per Bartol.in conſiliis ſuis ex conſilio, quod incipit, Petrus Nicolæ. qđ videas omnino.& omnino Angel. in conſil.xlvij. incipiẽ. quidam Franciſcus. adde Romanum cõſilio cciij.

pig.legitur multis modis hic,& in l.cõtraria.& inter alias lectu. pone duas. Prima quod hic erat dubium vtrũ creditor alienationi conſenſiſſet.Secũda quod certum erat creditorẽ alienationi conſenſiſſe.Sed dubitatur an debitor alienauerit. Secundum primam lectu.iſte §. diuiditur in tres partes. Primo enim loquitur quando nullo modo apparebat,creditorem conſenſiſſe venditioni ſeu obligationi. Et dicitur quod in dubio hoc non præſumitur,ſi debitor poſsidet.Secundo quando certũ eſt q creditor alienationi conſenſerit ſimpliciter,& poſtea debitor rem redemit vel alio modo recuperauit:nam tunc creditori preiudicat. Tertio quando conſenſit nõ ſimpliciter,ſed ſub pacto quod ſibi ſoluatur de pretio:nam tunc ſi de pretio creditori nõ eſt ſolutum,& debitor rem poſsideat,aget tunc creditor hypothecaria contra eum:& ſi excipitur de cõſenſu adhibito alienationi, replicabitur de dolo q conſenſerit ſub pacto q ſibi reſoluatur.Et nõ eſt ſolutũ.Et ita legebat domin⁹ Richar. Ma.Secunda ibi:niſi. Tertia ibi: verũtamen. Oppon.C. de remiſ. pig.l.fi. Solu. concordat cum ſecundo reſpon. huius §. ſecũdum iſtam lect.ſed diſcordat a primo & tertio:ſed tamen non obſtat,quia hic in principio nullo modo conſtabat de conſenſu:ibi ſecus. Item in tertio reſpon. conſenſit creditor non ſimpliciter,ſed ſub pacto q ſibi ſoluatur:de pretio:ibi vero conſenſit ſimpliciter.& iſta lect.tangitur in l. contrar.& eam tenebat Richard. Mal. vt dixi.quæ lect.eſt vera in ſe:tamen non videtur mihi quod congruat literæ. Nã ſecundum hanc lectu. opponeretur exceptio doli:quia non ſoluit ſecundum quod actum fuit.quæ exceptio doli non oritur ex ſuſpicione aliqua,imo ex certitudine, quia non ſoluit.Sed text.hic in fin. loquitur de exceptione doli, quæ oritur ex quadam ſuſpicione doli: ergo alio modo debet legi iſte §. legitur ergo ſecundum gloſſ.noſtram hic:& tangitur in l. contraria, quod hic erat certum,creditorem conſenſiſſe alienationi: ſed dubium erat an debitor alienaſſet. Et ſecundum hanc lectu.diuidetur in tres partes. Primo ponit dictum:& eſt tale:Creditor conſenſit debitori quod venderet pignus:& hoc conſtat:nunc debitor conuentus hypothecaria dicit ſe rem vendidiſſe,cum ipſam poſſideat: nec aliã probationem allegat. Dicit Iuriſconſultus q nõ eſt preſumendum debitorem vendidiſſe. cum poſsideat. & hoc primo.Secundo ponit aliud dictum, per quod aduerſatur primo. Nam poſsibile eſt quod debitor vendiderat, & poſtea redemit,vel ex alio titulo acquiſiuit, puta per ſucceſsionem:& ſic conſequitur,ſi poſſidet ergo non vendidit.hoc dicit. Tertio

a reſpondet[a] præcedẽti obiectioni hoc modo:Nam licet ſit poſsibile, q vendiderit & poſtea redemerit: tamen ex eo quod ſemel poſſedit,& hodie reperitur poſsidere præſumitur eum ſemper poſſediſſe: & eſt ſuſpicio & preſumptio quod fuerit venditio ficta:& ideo cũ creditori pecunia nõ ſit ſoluta, contra debitorem excipientẽ de venditione replicabitur de dolo in hoc adhibito q fraudulose & ficte vendidit.h.d. Quem caſum multum not. & vide literã & ibi:translata ad præſens tempus ſcilicet conſiderato ex eo quod ab initio poſſedit, & in præſenti reperitur poſsidere, & ſic ſemper præſumitur poſſediſſe:ex quo eſt præſumptio q alienatio ſit ficta ſeu in fraudem facta. Et ita videtur intelligere Odof.& Mar.Sil.& ita videtur tenere Dy.in l. omnes.§. Lucius.j quæ in frau.cred. Oppo.C.de remiſ.pig.l.fi.Sol.ibi erat certũ, rẽ eſſe venditã & traditã:& ſic ipſam exiuiſſe bona debitoris,quod requiritur:vt §. proxi.§. & l.voluntate.j.eo.hic vero in vltimo reſponſo licet de venditione conſtaret: tamen non conſtabat rem eſſe traditã,& ſic bona debitoris non exiuerat.Sed contra hoc oppo.q ſufficit vẽditio ſola etiam ſine traditione:vt j.ea.l.§.ſi debitor.Sol.ibi licet nõ trãdiderit:tamen tradere tenebatur:hic vero nec tradere tenebatur, quia præſumatur ficta venditio. quod intelligi

b ge vt ſtatim dicam. Redeo[b] ad ordinẽ §.

1 No.†ex principio quod non eſt præſumendum eum qui poſsidet rem ipſam vẽ

↠ didiſſe,& ſic faciat ad q.†iudex præcepit

2 alicui vt exiret poſſeſsionẽ domus, & eã diſcumbraret:& ille exiuit,& diſcumbrauit,& de hoc confecit inſtrumẽtum, poſt ea reingreſſus eſt:an videatur veniſſe cõ a tra præceptũ? Videtur hic q ſic: quia nõ videtur exiuiſſe,ex quo reperitur poſsidere:ſed iſta rex nõ facit.loquitur enim hæc lex in caſu dubij:ſed nos ponim⁹ q. quod exiuit & diſcũbrauit:puto tamen q præceptũ contempſerit: quia tale præceptũ debet intelligi q exeat & diſcumbret,& perpetuo ſic diſcumbratã teneat: vt l.ſeruus.C.de pœnis. Debet enim iudex illũ, quẽ vult mittere in poſſeſsionẽ,in ea tueri,nec intelligit de remiſsione momẽtanea:vt l.iij.§.miſſum.j.ad Carbo.& j. ne

3 vis fiat.ei.l.ſi quis miſſus. †Venio ad ſecundum dictum. Ex quo videtur quod ſi vere eſſet facta venditio ſiue alienatio &

c poſtea ex noua cauſa[c] reuerteretẽ ad debitorẽ, q ipſe nõ reincidat in obligationẽ: Quod indubitanter eſt verũ,qñ precedit obligatio ſpecialis,de qua hic loquit, vt patet ex prin.huius §. Sed ſi præcederet obligatio generalis omniũ bonorũ præſentiũ & futurorũ:& tũc ſi res reuerteretẽ ad debitorẽ ex noua cauſa:videt q reincidat

¶ Reſpondet. Si aliquis vendidit rem, quam poſsidebat,& poſtea reperitur eãdem poſsidere, præſumitur ficta venditio. De qua materia & de intellectu huius §. cum materia fictionis & ſimulationis in contractu vide late & multum ſingu. per Bartol.in conſiliis ſuis ex conſilio, quod incipit, Petrus Nicolæ. qđ videas omnino.& omnino Angel. in conſil.xlvij. incipiẽ. quidam Franciſcus. adde Romanum cõſilio cciij.

§ POMATES.

b ¶ Redeo. Vide Iaſ. & doct.in l.ſi fideiuſſor.§.j.colũ. vj.ff. de lega.j. Alexand. conſil.cviij.columna penultima volu.iij.

↠ Ipſam vendidiſſe. Contrarium tenet in conſilio ſuo Barto. conſilio incip. Petrus Nicolæ.alias incip.factum tale eſt,Petrus Nicolæ. Pro ſolutione vide tamen concor.cclxxxiij.incip.bonus & non ſimulatus contractus.

↠ P. PAV. P. ¶ Noua cauſa. Vide Aret.in l.ſi fideiuſſor.§.memi. niſſe.in vlt.colum.de leg.j.

cidat

cidat in obligationem:si cut incideret quælibet res de nouo quæsita. Contrarium tamen determinatur expresse in d.l.fin.
4 C.de remis.pig.& est not.& mirabilis §. Ex † quo possumus dicere quod l.sicut in annos.& l.repeti.s.quib.mod.vsus.amit. quę dicunt ꝙ vsufructu semel extincto,iterum incipiat ex repetitione,intelligantur nisi semel sit extinctus volũtate vsu-
a fructuarij ad hoc ordinata:[a]arg.d.l.fina.C.de remis.pigno.& eodem modo si pignus extingueretur absq; voluntate creditoris:nam tunc nõ putarẽ impediri,quin ex noua emptiõe reuerteretur in obligationem propter illa verba,bonorũ etiam
b futurorũ,&c. Venio ad tertium dictum[b]†Ex quo nota ꝙ si
5 post venditionẽ emptor patiatur venditorẽ possidere,præsumitur alienatio & vẽditio fictitia.Itẽ tenet Dy. in d.l.omnes. §.Lucius.j.quæ in frau.cred.allegat glo.in arg. j.de acquiren. hære.l.si is qui bonis.& C.de natu.libe.l.iij.facit C. de repud. hære.l.ij.& quod ibi per doc. Sed hic quæro quanto tempore requiratur emptorem debere pati. Quidã dicũt,diu:hoc est longo tempore. Alij per triennũ:vt l.fina.C.de apochis pub. Ego dico hoc esse inspiciendũ arbitrio iudicis secundũ qualitatem personarũ. Quid enim si emptor est pupillus vel alius qui subito se absentauit,hoc plene examino in l. post contractũ.j.de dona. Quæro quid si in instrumẽto venditor se cõsti-
c tuit emptoris nomine possidere,[c]& sic venditor superfuit in possessione?puto ꝙ per hoc nõ effugiatur præsumptio fraudis. Requiritur enim vera & corporalis traditio:vt C.de suffra.l.j.nisi † venditor de fructibus emptori responderit. Hoc
6 enim faceret cessare præsumptionem fraudis:arg.l.litibus.C. de agri.& censi.lib.xj.vel nisi vẽditor reseruauerit sibi vsumfructum:vt l.quisquis.C.de dona.dixi plene in d.l.post cõtractum.j.de dona. Vltimo †nota[d] ꝙ ad probandũ possessionẽ
7 d probatis extremitatibus præsumitur medium:vt hic per doct.
8 in l.super longi.C.de præscri.long.temp. Quæro.†licet creditor posset hoc allegare,s.hanc venditionem esse ficte factam seu in fraudem:an venditor ipse possit hoc dicere contra emptorem agentem. Et videtur ꝙ non:vt l.si creditoribus. C. de ser.pign.da.ma.quod dic vt d.l.post contractum.j.de dona.

1 ☞ *Credidor qui consensit alienationi pignoris,quando possit agere hypothecaria.*
2 *Creditor quod non tenetur ostendere rem uendendam debitori,nisi prius satisfetur de ea restituenda.*

Illud videamus. Si creditor venditioni consensit vt sibi de ptio satisfiat,& nõ satisfit:impeditur agere hypothecaria contra eum & eius hæredẽ: secus contra extraneũ emptorẽ.h.d.& fortis §. est. & est hic q̃dã glo.quæ incipit,nõ intendit, alias est sine nõ.sed prima est vera,vt patet in alia gl.quæ incipit,dolus ergo.& est sup verbo,potiorẽ. Opp.ꝙ hæres nõ posset hypothecaria cõueniri quia nõ posset etiã ipse debitor,si post venditionẽ ipsam rem redemerit,vt s.proxi.§.& C.de remis.pig.l.fi. Sol.gl. ꝙ hic pmisit vendere ea cõditione vt sibi de pretio satisfieret. Ita dicit gl.vnde si permisit sub conditione,& conditio nõ est impleta:ergo posset agere cõtra extraneum possessorem. Cuius contrarium dicitur in ver.quod si is.Solu.glo.ꝙ in illo ver.q̃d si is.non fuit adiecta cõditio permissiõi,sed creditor fuit secutus fidem debitoris asserentis se soluturũ. Vide glos.quæ incipit:quia permisit.& est super ver.quod si is.Istæ gl. continent diuinationẽ:nec videtur de mente Iurisconsulti ꝙ hic in diuersis casibus loquatur. Solũ enim hanc differentiã no.vtrum cõ-
1 ueniatur hæres vel extraneus. Et ideo dicas †totum hunc §.loqui eodem modo.& distingue tres casus ꝙ q̃nq; creditor cõsentit alienationi simpliciter nulla adiecta conditione vel modo:& tunc alienatione secuta non aget hypothecaria, etiam contra debitorẽ & eius hæredẽ:vt s.pxi.§.& l.fi. C. de remis. pig. Quandoq; cõsentit alienationi sub cõditione si tibi satisfiat:& tunc si sibi non satisfiat,aget hypothecaria contra quẽcunq;:quia nõ est satisfactũ sicut ipse promisit:vt j.ead.l.§.sed & si permiserit.Q̃nq; cõsentit sub modo, s. vt sibi satisfiat:& etiã hic sequitur fidẽ debitoris:& tunc loquitur §.iste. Nã si fidem non implet,committit dolum,ex quo potest triplicari cõtra ipsum & eius hæredem,vt hic in primo casu:nõ autem contra extraneum possessorem,vt hic in secundo casu. Et dictum intellectum videtur ponere gl.hic super ver.potior. licet aliæ glo.paruæ aliter intelligant:vt dixi. Vl
a timo nota †ver.tutius.per quem determi
e natur[e] l.quamuis.s.de pig.act.s.ꝙ creditori non tenetur ostendere rem vendẽdam debitor,nisi prius sibi satisdetur de ea restituẽda,vel quod sibi ex pretio satisfiat quod not.&c.

1 *Appellatione uenditionis continetur omnis actus, per quẽ dominium transfertur,etiam ex ultima uoluntate.*
2 *Contra consentientem rem suam legari paratur exceptio.*

Venditionis. [f]Appellatiõe vẽditionis †continetur omnis actus,per quem dominiũ trãsfertur,etiam ex vltima voluntatate. h.d.

a Nota ꝙ †si consentio ꝙ res mea legetur
g cõtra me paratur exceptio. An autem in-
h terim ex hoc consensu possim[h] conueniri,dixi plene in d.l.cum quis decedens. j. de leg.iij.facit l.Caius.s.de pig.act.

Si debitor. Pignus videtur remissum sola venditione,si debitor tenetur tradere.h.d.

1 ☞ *Quãdo unus actus alienationis permittitur,omnis alius illi similis,& eundem importans effectum, uel meliorem, permittitur.*
2 *Præceptum seu directum iudicis obseruatur ad literam.*
3 *Si fuit concessa licentia per episcopum ecclesiæ alienandi bona immobilia pro satisfaciendis debitis, quod uigore huius licentiæ non poteris permutare.*

Sed & si permiserit. [i] Sí †permittitur vnus actus alienationis,permittitur omnis alius illi similis & eundẽ importans effectum vel meliorem : secus si
2 deteriorem.h.d. No.mirabilem casum. hoc tamen licet verum sit in cõsensu partis,cõtra quã verba interpretanda sunt, in cuius potestate fuit apertius legem di-
2 cere,vt l.veteribus.s.de pact.tñ†nõ idem puto in præcepto seu decreto iudicis,q̃d
k debet obseruari ad literam[k],vt l.si pupillorum.§.si prætor.j.de rebus eorum. Vl
3 timo facit ad quæstionem istam:†Episcopus permittit cuidam ecclesię alienare bona immobilia pro satisfaciendis debitis. modo ecclesia vigore huius permissionis permutauit vnum fundum cum alio.Certe non valet:quia non satisfit causæ per quã est permissa alienatio. Non enim ex fundo permutato satisfit creditoribus, q̃ deberẽt habere pecuniam:arg.huius.§.in prin.& circa finem. Nisi poneres ꝙ illũ fundum,quem permutauerit, non poterat vendere, sed poterat vendere istum quem accipit ex ista permutatione.quod nota:quia vidi hoc de facto,&c.

1 ☞ *Subscribens quando uideatur consentire.*
2 *Ex uenditione pignoris facta per debitorem quando prius dicetur creditori.*

Non uidetur. [l]Præsens & tacens nõ videtur pignus remisisse : secus in eo qui se subscribit.h.d. Nota ꝙ †qui se subscribit,vi-
1 detur cõsentire & scienter,nisi probet cõtrarium.& idem in eo q̃ cõsensit sine scriptis quod intellige,nisi se subscribat : vt testis:vt l.Caius.s.de pig.act. & ꝙ vidistis in l.fideiussor.§.pater.s.de pig.& sic subscriptio,quã quis faceret vt notarius,non præiudicaret sibi.quod tãgit hic in vl
m ti.gl. Itẽ opp.[m] C.de de remis.pig.l.si hypothecas.& l. j. Sol.
2 gl.ꝙ fallit ibi fauore libertatis & fauore fisci. Et iõ † vt in ma-

a ¶ Ordinata.arg.d.l. fi.&c. Facit ad intellectũ l.fina. C.de remis.pign. vbi est casus mirabilis.
↦P. PAVL. P.
b ¶ Venio ad tertiũ dictũ. Vide Feli.in c.si cautio.col.xviij. ad fin.de fide instru. omnino Roma. cõsi.ciij.col.j.& Ang. consil.cij.incip.quædam mulier.
c ¶ Possidere. Adde Spe.in tit.de do. §.j. ver.itẽ pone, aliquis intendens,&c.
↦P. PAVL. P.
d ¶ Vltimo not. vide Iason.in l. talis scriptura.in iij.no. post Alexan.ibi in ij.col. ff.de leg.j.
POMATES.
e ¶ Determinatur. Vide de Aret. consi.lxxxij.col.ij.
f ¶ Venditionis. Et dicit Bal.in c.j. §. pterea.quib.mo. seu. amit.ꝙ iste text. est vnicus in iure,de eo qui alteri consentit vt de re sua testetur. quem etiam allegat singulariter Bart. in l.venditioni. C.pro emp.& l.quoties ab omnibus. C.de fide iuss.& in l.si tibi.§.de pign.s.de pact.
↦P. PAVL. P.
g ¶ Res mea legetur. Vide & limita vt p Ias.in l.cum alienam colũ.ij.ad fin.& seq. C.de lega.
POMATES.
h ¶ Possim. De cõsentiente qualiter sibi pręiudicet,vide Bal. in c.j.§.præterea.quibus mo.seu.amit.& in c.j.de prohib. alien.seu.per Loth.
POMATES.
i ¶ Si permiserit. vide Alex.l.filiusfa. §. diui.col.vij.de leg.j.
k ¶ Ad literam. Vide & declara vt p Bar. in l.alio.ff.de alimẽtis & ciba.leg. colũ. iiij.
↦P. PAV. P.
l ¶ Non videtur. Istũ tex. dicas fallere fauore ecclesiæ & paupertum & aliarũ personarum & causarũ quæ merentur fauorẽ sicut libertates,secundum Bald.no. in l.j.C.de remis. pig. hic allegata per illũ textum. in versicu. item opponitur. C. de pig.l.si hypothecas,&c.adde Barto. qui ponit hanc disputationem clare in l.fi.C.de remis. pig.
↦P. PAVL. P.
m ¶ Item oppo. Vide Alex.in l.quæ dotis col.xv.ff.sol. matri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

☞ POMATES.
a ¶ Dubitatur. Vide Alex. ibi in xij.col. in fin.
b ¶ Si debitori. Adde istum text. extendit Bar. in l. phibitiõe. sicut loquitur in prouisione tantum. Ita no. voluit in l. filiusfami. §. diui. de leg. j. in eo. an phibitio facta hęredi, &c. & ita cũ haberẽ de facto antequã viderẽ ibi ad illud allegaui istũ tex. quod no. Alex, scholaris, ad idẽ tex. in l. j. in fi. de fundo dotali.
c ¶ Nã hæres non cogitur dotare, &c. Vtrum hęres cogat dotare sicut defunctus, vide Bar. in d. §. si voluntate. bene facit l. si qs a liberis. §. itẽ rescriptũ. de libe. agno. & vide hic apostillas Iacob. de Aret. sup libro hoc. Adde q Abb. cõsil. xv. & l. ij. li. videt tenere q hęres cogat.
d ¶ Titius, Et ita istũ tex. no. alleg. Barto. in l. cum pater. §. liberis. de leg. ij.
e ¶ Lucius Titius. Vide quid per istũ tex. cõsuluit Alex. cõsil. xij col. iiij. vol. ij. & Soci. cõs. cclxvj. co. j.
☞ P. PAVL. P.
f ¶ Qui pignoris. Vide ad Bart. in l. j. C. qui pot. in pig. hab. vide Bal. cons. lxxxiiij. volu. iij.
f ¶ Qui pignoris. Et adde qđ habet. §. q po. in pigno. ha. in l. mulier. & qđ ibi dixi. & vide l. prior. C. qui pot. in pig. habe. & qđ ibi dixi.
☞ POMATES.
g ¶ Primi. Limita istã legem per Alex. in l. quidam existimauerunt. in vlt. cplũ. ff. si cer. pet.
☞ P. PAVL. P.
h ¶ De ædilitio edicto. Adde quod vendens sciẽter animal morbosum tenetur, etiam si fecerit pactum quod non velit teneri, quãdo emptor ignorat vitiũ. vide ad Barto. in l. quęro. §. de act. emp. vide Iaco. de Beluis. in tract. de quæst. q ibi. xxiij. Feli. in c. significauit. in fin. extra, de Iudæis.
☞ P. PAVL. P.
i ¶ Quis sit fugitiuus. Vide Iaso. in l. j. C. de edendo. in iij. col. in fi. & quæ scripsi ad Bar. in l. j. de vsurario, qui tenet reddere rationes, licet desierit esse vsurarius. Aret. in c. j. col. ij. de probat.
k ¶ Vsurarius. Vide Bar. in l. palã. §. nõ solũ. de rit. nup. idẽ voluit Bar. & Ang. in l. prætor. §. is etiã. de

teria ista liqueat tibi, dic: Quandoq; debitor tibi vẽdit creditore ignorante: & tunc creditori non præiudicat: vt l. debitorẽ. C. de pig. & l. si debitor. de distr. pig. & l. fin. C. de remis. pig. Qñq; debitor alienat creditore præsente & tacente: & tunc aut ista alienatio fiet manumittendo: & ipsi præiudicat: vt l. j. C. de remis. pig. Aut fiet alio modo: & tunc aut fiscus erat venditor: & sibi præiudicat: vt l. si hypothecas. C. eod. Aut vẽdebat priuat°: & tunc sibi nõ præiudicat: vt hic, & l. Caius. §. de pig. act. nisi tacuerit animo decipiendi: vt l. ii fine. C. ad Velleia. & l. mulier. C. de distra. pign. Vel nisi iudex misit pclama per ciuitatẽ, qđ quicunq; veller cõtradicere, cõpareat: vt l. si eo tẽpore. C. de remis. pigno. Si vero fuit præsens & consentiẽs: tunc aut res exiuit bona debitoris: & hoc constat, aut non, & hoc constat, aut dubitatur. Primo casu qñ exiuit, aut creditor consensit simpliciter, aut sub cõditione, aut sub modo, vt dixi §. ead. l. §. illud. & hoc qñ res nõ est reuersa in bonis debitoris. Sed si esset reuersa: tunc distingue: aut ex eadem causa, aut ex alia: vt l. voluntate. j. eo. Secũdo casu qñ nõ exiuit bona debitoris: & tũc aut debitor tenet tradere, aut non: vt §. ead. l. §. si debitor. Tertio casu quãdo dubitat[a] vtrum bona debitoris exiuerint, dic vt §. eadẽ l. §. superuacuũ. Quandoq; creditor non consensit alienationi, scilicet obligationi rei sibi obligatæ: tũc dic vt §. qui pot. in pig. ha. l. creditor. §. fi. & j. eo. l. Paul[s]. in prin. & prædicta quantũ ad materiã nostræ l. autẽ generalẽ qualiter præsentia, cõ sensus, & subscripto præiudicet, dixi plene in l. quæ dotis j. solu. matrimonio.

a

☞ *Hæres an ita cogatur dotare sicut defunctus.*

Si debitori. [b]Qui consentit debitori sponte, videtur consentire hæredi eius. qđ no. Opp. de l. si marito. §. si volũtate. j. sol. mat. gl. nõ soluit. Dy. ibi dicit q ibi variat cõditio ex persona hæredis. Nã hæres [c]non cogitur dotare, sicut cogebat defunctus. In cõtrariũ videtur q hæres cogit dotare, ad quẽ transeunt bona cũ onere suo: vt l. insulam. j. sol. mat. §. j. Dic ergo q hic consentit creditor ex voluntate libera: ibi vero filia tenetur cõsentire patri, nõ autẽ hæredi. & hoc modo variat ibi cõditio in pſona hęredis, &c.

b

Si debitor. Permissio venditionis facta vni, nõ porrigitur ad extraneum: & facta ad tempus, non porrigitur vltra. h. d.

d

Titius. [d]Si duo simul emunt, videtur inuicem cõsentire, & pignus remitti. h. d.

Titius. Qui succedit in locum vnius creditoris, vtitur remissione illi creditori facta. h. d.

e

Voluntate. Si soluatur venditio, & res cũ eadem causa ad venditorẽ redeat. pignus in statum pristinum restauratur.

Lucius Titius. [e]Qui consentit rem sibi obligatam in dotem dari, pignus videtur remittere. h. d.

Paulus. Qui consentit quod pignus pignori detur, videtur pignus remisisse, non alium loco sui cõstituisse. h. d. Materiã istã dixi in l. creditor. §. fi. §. qui po. in pig. hab. &c.

1 ☞ *Possessor non debet arctari ad docendum de titulo, quando proponit aliquam exceptionem remouentem ius petitorio.*

f

Qui pignoris. [f]Quilibet possessor habet ius offerendi creditori. h. d. quẽ §. nota in tex. ibi: qualiscunq; item ibi: neq; debet quæri. Nota q ista oblatio impedit lit. cõtesta. Item nota q † qñ possessor opponit aliquã exceptionem, per quã remouetur ius petitoris, non debet possessor arctari ad docendum de iure suo.

1

Si deferente. Iureiurãdo & sententia liberatur pignus. h. d. Vel aliter: Iureiurãdo res decisa liberat pignus. h. d.

Nota de effectu sententiæ. De quo dic plene in l. Iulianus. §. de condi. inde. &c.

Vm colono. Ex pacto pign[r] tollitur & satisfactione. h. d. Quod dic vt d[i]xi in l. item liberatur. §. j. §. eo. &c.

g

Primi. [g]Quãdo vnus est debitor ex pluribus causis, cogitur creditor recipere, si offeratur totum quod ex vna causa debetur. quod nota & tene menti.

Incipit liber xxj.

h *De ædilitio edicto.*[h] *Rubrica.*

LEX XVII.

i k l

Quis sit fugitiuus. [i]Not. istũ tex. in fine, quod vsurarius[k] qui desinit fœnerari[l] adhuc dicatur vsurarius.

m

Sicuti. [m]Not. ad quæstionẽ q fuga est inter cætera indicium cõtra malefactorẽ, vt l. lege Cornelia. in fin. j. ad Sylla. Sed qui si aufugit fauore[n] familiæ, & postea citatus comparuit? Dic q illa non videtur fuga quæ contra eum præsumptionem inducat.

n

1 ☞ *Actus factus qui communiter æstimatur licitus, licet in veritate non sit, quod per hoc non dicitur illicitus.*

2 *Captus in uno territorio ut ducatur in aliud territorium, quod debet relaxari.*

o

Apud Labeonem. [o]Ex isto §. nota primo † q si quis fecit aliquem actũ qui æstimetur cõmuniter licitus: tamen contrarium est in veritate: quia sapit vsurariã prauitatẽ. q ex hoc non dicitur vsurarius. Itẽ no. † q si vnus caperet in territorio ciuitatis Assisij, & duceret in territoriũ Perusij, q debet relaxari. Ita determinat Old. in quadam sua disputatione.

1 ☞ *Monacha percussa in primo claustro extra clausuram cæterarum monialium, quando dicatur percussa in domo suæ habitationis.*

p

Apud Cælium. [p]Not. ad q. de facto, q quidã dominus habeat vnum casamentũ & in vna parte stabat dñs, in alia seruus: deinde erat vna clausura, [q]quæ claudebat omnes domos: q si seruus exiuerit vnã

q

1 clausuram, dicatur fugitiuus. quod facit † ad q. quæ fuit in ciui-

r tate[r] ista: Cũ quædam monialis esset percussa in claustro primo extra clausuram cæterarum monialium, an dicatur percussa in domo suæ habitationis. Breuiter iste tex. determinat q si quidam

eden. & idem voluit Ang. in sua disputatione incip. Astẽsis miles. p Bal. in tub. C. de vsur.

s ☞ POMATES.
l ¶ Fœnerari. Vide Ro. cons. cccciij.
m ¶ Sicuti. Vide Bal. in l. i bonæfidei. ff. de reb. cred. Ro. in l. admonendi. de iureiu.
s ☞ POMATES.
m ¶ Sicuti. Adde q idem esset in eo q aufugerit de carcere secũdũ Bolog. in addi. ad Guid. de Suza. in trac. tormẽ. col. vij.
s ☞ POMATES.
n ¶ Fauore, Vide Feli. c. nullus. ver. fallit. iij. col. de pſumptio.
o ¶ Apud Labeonẽ. in prin. huius §. &c. Idẽ in simili vult in l. pignus. C. de pig. act. Bal. in l. incẽdiũ. & auth. sed nouo iure. C. si cer. pe. Ang. & Imo. in l. stipulatio ista. §. alteri. de ver. ob. in eo. i prin. &c. Idẽ no. Bal. in l. cũ allegas. C. de vsu. Pro hoc facit quod dixi post Bar. in l. de quibus. ff. de lega. secũdũ Bal. q cõsuetudo excusat a pœna iuris cõis. & Bal. in l. fi. in prin. C. de iure do. approbat statutũ q soluatur decem pro centenario.
s ☞ POMATES.
p ¶ Apud Cæliũ. Limita vt per Cepo. i simili in iij. col. ver. ix. & circa dictum Bar vide Alex. cons. lxij. in vlt. col. vol. iij. & cõsi. xxxix. in j. col. co. volu. Cepo. cõsi. viij. & cõs. xiij. Fulg. in l. cũ allegas. C. de vsu. de rustico qui facit pactum de nõ vẽdẽdo, q ille cõtractus nõ pręsumet vsurarius, ex quo in eo præsumitur iuris ignorantia, quod intellige de illis rusticis, de quibus per Alex. l. si per errorẽ. ff. de iurisd. omn. iudi.
q ¶ Clausura. Vide Bal. in l. j. in iij. colũ. C. eo. in eodem principio. quasi ad fin. per Bal. in l. j. C. eod.
☞ POMATES.
r ¶ Ciuitate. Vide Bar. cõsi. xxvj. vol. j. Ale. cõs. xxiiij. col. ij. vol. ij. & i vj. col.

Universidad de Deusto

si quidē est vna clausura quæ vltimo claudit oēs domos, s. familiares & monachos seu moniales, ꝙ vna habitatio dicat, &c.

☞ *Si fiat licitatio alicuius rei, & quidam promittit aliquid licitando & contrarium faciat ob illud quod fiebat in licitatione, quod uidetur repetitum in contractu.*

Medicus non conuentuatus dicitur medicus.

SCiendū. verſ. Dictū.

Not. istū versi. qui ponit differētiā inter dictum promissum & similia: & sic facit ꝙ † si fiat licitatio alicuius rei, & quidam promittit aliquid licitando, & cōtrarium faciat, [a] ob illud ꝙ dicebatur in licitatione: dico quod illud dicitur repetitū in contractu. Itē [b] nota in ver. ea aūt. † ad quæstionē de qua fui petitus [c] anno visitatiōis sancti Francisci. Nā est q̄dā cōstitutio q̄d nullus possit intrare monasteriū sub pœna excōicationis, nisi sit medicus, qui curādi eā, &c. modo intrauit quidam qui erat medicus nō cōuētuatus: an sit excōmunicatus. Dixi quod non: quia quāuis non sit cōuentuatus, tamen medicus est: vt ibi: vulgo, &c.

AEdiles.

AOrdinem.

Quæro quid prīo debeat præstari: an res, an pretium. & vide l. si soluturus. j. de solu.

DEbet.

[d] Pone ꝙ vnus emens vltra pretium soluit aliquid mediatorib⁹: [e] mō fit redhibitio: an possit repetere? Dico ꝙ aut spōte: & tunc non. Aut ex necessitate: & tūc sic. Textus, est hic.

f De euictionibus [f] & duplæ stipul. Rubr.

1 ☞ *Si res uendita euincitur pro parte, an committatur stipulatio de euictione.*

2 *Cautela apponenda in instrumento ut etiam euicta parte committatur stipulatio.*

3 *Si rem ualentem quindecim emi pro decem, & pars eius euincitur, cuius pretij habeatur ratio, an conuenti, an communis.*

LEX I.

SIue tota.

Ista lex est subtilis & bona, & legit duobus modis. Primo vt loquatur in actione ex stipulatione duplæ. & illa tangitur in prima glo. Secundo vt loquatur in actione ex empto. & ista tangitur in magna gl. Casus in terminis est: Vendidi tibi fundū valentē viginti pro decē, & stipulatus de duplo nomine euictionis: quod si nō esses stipulatus, tunc ageres actione ex empto de euictiōe: modo euincit pars fundi: quærunt duo. Primo, an possit haberi regressus de euictione? Rñdeo ꝙ sic. Secundo quærit ad quid habeatur regressus [g] forte si euincatur hæc dimidia quæ valet plus quā alia. Rñdet Iurisc̄sultus ꝙ si euincit pars dimidia pro indiuiso: & tunc habebit ratio pretij cōuenti. h. d. Oppo. ꝙ euicta parte nō cōmittitur stipulatio de euictione, nisi expresse sit actū: vt l. si dictū. §. in stipulatione. j. eo. Sol. prout hęc lex † intelligitur in actione ex stipulatu. istud contrariū gl. soluit pluribus modis in gl. prima. & ad cōtrariū rñdet ꝙ speciale est in homine, scdm Io. vt in cōtrario. Alij, vt Mar. dicunt aliud in fundo, vt hic. aliud in hoīe & in omnibus alijs indiuiduis, vt in cōtrario. quod glo. reprobat. dic vt in ea. Alij timore huius cōtrarij dicūt ꝙ lex ista nō loquitur de actione ex stipulatu sed actiōe ex empto. & istud ponit in gl. magna. Ratio quia stipulatio cōmittitur sub ista cōditione, si res fuerit empta: non autē si fuerit euicta. Nā nō dicitur euicta nisi tota res euincatur. Et istā opin. tenet Pe. C. eo. l. ij. & ibi idē per Cy. in q. v. Ista opin. nō placet: quia primo est cōtra l. bonitatis. j. eo. quæ expresse loquit in actione ex stipulatu. Itē cōtra rationem. Nā illa verba stipulationis, si res fuerit euicta. intelligunt, id est, quatenus res fuerit euicta, s. si in totū, in totū: si in partem, in partem: vt l. si debitor. §. verisimile. ſ. de contrahē. emp. & l. Stichū qui meus erit. j. de leg. j. Teneas ergo opi. Io. quā gl. tenet ꝙ de euictiōe partis cōmittat stipulatio de euictione: & pōt agi etiā ex empto. Fallit in homine vbi stipulatio non cōmittit nisi sit dictum. Assignat rationē Io. propter excellentiam hominis: vt ſ. titu. j. l. iustissime. Assigno rationē, & aliter cꝫ glo. Nam licet euincat pars hominis: tñ quo ad quædā videor eū habere insolidū quo ad partē retētā: quia acquirit insolidū mihi ex re mea vel iussu meo, vel nominatim stipulādo, sicut si totus esset meus. & ideo quodāmodo in totū mihi habere liceat: in stipulatio nō cōmittit. † tñ vt oēs istas cōtrarietates euites, cōsulo vt facias poni in instrumēto siue euincat tota res, siue pars, siue proprietas, siue possessio.

Secūdo opp. ꝙ nō habeat ratio ꝓprietatis seu bonitatis, vt l. ex mille. j. eo. Sol. vt in gl. & distingue vt in ea, quæ est clara. Vltimo habetis vnam deductionē facta à gl. quæ incipit vltimo no. quæ clara est in se vsq; ibi: in hunc modum. ibi glos. voluit ponere exēplū in l. ista, & habet. gl. corrupta. & nō habet intellectū, nec est aliqd dicere. Breuiter † declaro retentis terminis gl. pone ꝙ fundū valentē quindecim emi ꝓ decē, si euincat tertia pars si quidē ꝓ indiuiso, non est dubiū [h] ꝙ habita rōne ad totū fundū habeo regressum ꝓ tertia parte. Sed hoc est dubiū vtrū habeat ratio secūdū quātitatē pretij cōuenti, an secundū quantitatē pretij cōis. Glo. hic in prin. & in l. bonitatis. j. eo. videtur dicere ꝙ secundū quantitatem pretij communis. Si enim euincatur pars pro indiuiso: tūc habetur ratio bonitatis illius, vt si quid valebat plus, in pl⁹ fiat condēnatio. Si minus valebat, condēnetur in minus. Istud nullā habet dubitationem, si tenemus quod in actione ex stipulatu habetur ratio ad ęstimationem communem. Sed si teneremus, vt dicunt quidā, ꝙ haberet ratio ęstimatiōis ptij cōuēti: tūc deberet detrahi tertia eius qđ valet vltra æstimationē cōem, si tertia pars est euicta eo casu quo emi fundum valentem xvij. pro x. pone ergo ꝙ illa tertia pro indiuiso valet sex secundum communem æstimationem, tunc detrahetur tertia: quia tanto minus emit: & sic remanebunt quatuor, & illa venient in actione ex stipulatu, prout habetur ratio ad æstimationem conuentam.

1 ☞ *Contra non cauentem qui cauere debebat, quod statim fiet executio.*

LEX II.

SI dupla.

Reuoco in dubiū, & quęro, quādo quis recusat cauere de dupla, ad quid cōdēnabitur. Et duplex est opi. & prima vt condemnetur ad ipsum factum, ſ. ꝙ caueat. & ista est satis bona. Nam cum ista

a ¶ Contrariū faciat. Et istū tex. alle. Bar. fl. si vnus. §. pactus. in v. col. ſ. de pact.

¶ POMATES. 1

b ¶ Itē. de ista quęstione vide Alex. consi. xv. inci. viso processu inquisitionis. col. vlt. vo. j. & quæ scripsi in procē. huius operis. col. iij.

¶ P. PAVL. P.

c ¶ Fui petitus. vide Alex. cōſ. xv. ad fin. 1

¶ POMATES.

d ¶ Debet. Vide Ro. singu. lxj. post Bald. a hic & pro hoc dicto Bar. hic facit text. l. cum autem. ſ. eo. tit. b

¶ P. PAVL. P. 2

e ¶ Mediatoribus. vi c de Ias. in l. j. ff. de condi. ob cau. in vlt. no.

¶ P. PAV. P.

f ¶ De euictionibus. Circa istā materiam ad hoc vt possit agi ad duplū ꝓmissum, vide Cepo. cautel. lxxxvj. Item ad faciendū ꝙ venditor teneatur omni casu de euictione, vide Cep. cautela cx. Itē ꝙ agenti de euictione solui debeant melioramēta, vide Rocōſi. clxiij. Quid autem si pars rei vendi d tæ euincatur, an possit agi ad euictionē solum ratiōe partis. e an vero rescindi totus contractus, vide Roma. cōſi. xxxvj. & ibi etiā ponit, ꝙ si aliquis emat rē ab aliquo sciens nō esse nisi partē suā, & soluat totū pretiū. Itē nota ꝙ venditor illicito emptori nō tenet de euictiōe, etiā si promisit, secundū Bal. in c. j. §. ad hæc. in j. col. de pace iura. 3 fir. & in c. j. ad fin. de prohib. feu. alie. per Fed. Itē an & qñ in transactione veniat euictio vide Bald. in c. j. in pe. col. de ꝓhi. feu. alie. per Fed. nota etiā perpetuo ꝙ si quis paciscatur ꝙ non vult teneri de euictione nisi pro facto suo tm̄: tenet tñ etiā ꝓ facto successoris sui. vide Crem. singu. xxxiij. Quod intellige de authore vniuersali, nō de singulari, secundū eundem, sing. clviij. vide etiam de hoc ad Bar. in l. emptorem. ad fi. ſ. de actio. empti. vide Areti. in l. hæres. de aqui. hæredi. & in l. stipulatio g ista. in prin. de verb. oblig. Item an mora lite ante executam euictionē possit vēditor cogi dare fideiussorē, vide Pau. de Cast. in l. j. §. stipulationum. ff. de prætor. stip. Item ꝙ promittens de euictione, & 1 nunquā cōtraueni-

re nō excludat, quin possit cantrauenire, si ignoranter fuit deceptus vide Ant. de But. consi. lij. ad fin. Itē ꝙ nō possit agi. de euictione nisi lata sententia & re euicta & ablata, Vide Alex. consi. iiij. in ij. vol. in j. colum. vide etiā eundem limitātem in l. stipulatio ista. §. si quis forte. de verbo. obliga. Quid autem si emptor cōuentus nō cōparuit facta intimatiōe vēditionis, qui etiā noluit comparere. vide Barb. in c. fin. in iij. col. de empt. & vēd. Alex. in l. venditores. de verb. obliga. Item an & qñ teneatur vēditor ad sumptus litis, & etiam si emptor agat contra alium, qui obijciendo resistat: vide Barto. & alios in l. qui absentē. ff. de procu. in l. venditores. ff. de verborum obligat. vide in materia euictiōis quomodo possit agi, quid dicit Dec. consil. lxxviij. Alexan. consi. lxvij. volu. ij.

¶ Regressus. Quęro quomodo procedat quod parte euicta agi potest de euictione, vide plene Paul. de Leaza. in c. si vēditori. in ij. columna. de emptione & venditione. & per alios, maxime per Imol. g

¶ Dubium. Et ista faciunt ad quæstionem de statuto de qua per Barto. in l. penulti. C. de transactio. h

Universidad de Deusto
Biblioteca

✠ P. P A V L. P.
a ¶ Si fundus. Vide Com. in cons. xxvj. incip. cum statutum Paduę sit. Vide Alexan. dantem multas remissiones consilio xxxvij. in ij. vol. in iij. col. vide late Fel. 1 in c. j. col. xij. de spons. Item vide Ias. in l. ij. in prin. ff. de eo q̄ certo loc. vbi ponit an circa concedentē restitutionem in integrum attēdatur locus contractus, vel iudicij: vide Barba. cons. ij. vol. iij. in vlti. char. vbi ponit de statuto requirente insinuationē in donatione, q̄ comprehēdat forenses, vide Alex. consi. cvij. col. 1 ij. vol. iiij. Rom. consil. ccccciij.

✠ P O M A T E S.
a ¶ Si fundus. Vide Barb. consi. xv. col. xij. vol. ij. Imo. cons. j. vj. col. & cōsi. viij. in j. col.

✠ P O M A T E S.
b ¶ Quandoq;. Vide Ro. consi. lxxxvij.

c ¶ Vendicantem. in princip. huius l. &c. Hanc regulam limita in casu singula. l. fi. C. eo. & ibi no. videlicet in hærede fideiussoris: sed vtrū ista exceptio, quem de euictione, &c. impediat litem cōtesta tam, an vero opponatur ad merita causæ magis quam ad ꝓcessum, vide Bar. in l. & si instrumenta. C. de fid. instr. & iu. hastæ fisc. li. x. nō poterit tamen oppo b ni post sententiam, quia peremptoria: vt no. Bar. in l. venditrici. C. de re. alie. non alie. adde qualiter intelligatur illa regula, quem de euictione. Rom. consil. 1 ccccciij.

✠ P O M A T E S.
c ¶ Vendicantem. Limita istā regulam, vt per Alexā. consi. cix. incip. in causa vertente. volu. iiij. Areti. consi. iij. alias xxx. Bal. l. fi. C. eo. 1

✠ P. P A V L. P.
d ¶ De euictiōe. Limita singulariter istam regulam vt per Alexan. consi. cix. colsi. pe. ver. præterea nō d est absurdum. volu. iiij. & per tex. singularē in l. fi. de euict. ſ. 1 in hærede fideiussoris & venditoris, vide ibi ad Bart. Item quod ista exceptio impediat litis ingref e sum, & etiam possit opponi ad merita causæ. vide Bart. in l. & si instrumēta. C. de fide instru. lib. x. col. j.

e ¶ Perꝑtorias. Vide ibi not. & qđ dixit Bald. in l. j. in j. col. ꝓ

cautio debeatur ex dispositione legali, potest quis ad eam præcise cōpelli. De quo dixi plene in l. stipulationes nō diuidunt. j. de ver. ob. in illa q. an quis præcise cogatur ad factū. Secunda lec. est q̄ ꝙs cōdēnetur ad ipsum duplum. & huic lect. applaudet hic tex. Sed tunc quęro ✝ an statim fiat executio siue exactio, an differaſ in euentum euictionis. Glo. tenet hic quod differatur. Sed contrarium no. in l. ex empto. §. fi. ſ. de actio. emp. & illud videtur verius. Nam ille, qui non cauit, dolo cessat cauere merito fiat executio statim: vt l. locum. §. condemnatio. j. de tab. exhi.

☞ *Locus contractus inſpicitur in pertinentibus ad decisionem contractus.*

SI fundus. [a] Cōsuetudo, quæ est in loco cōtractus, inspicitur. h. d. ✝ Nota quod in his quæ pertinent ad decisionē contractus, inspicitur locus contractus. De quo plene dixi in l. cunctos populos. C. de sum. trini.

VEnditor. Dicit glo. q̄ istud interesse extrinsecum est. quod falsum est: quia imo est intrinsecū vt doc. dicunt: quia sequitur rem, penes quocunq; vadat: vt no. Cy. C. de sen. q̄ ꝓ eo quod interest profe. l. j. in ij. alias iij. diuisione. Pro quo videtur casus in l. vt tantū. §. in hac actione. ſ. de ser. cor.

☞ *Recipiendo partem pretij quis sibi præiudicat in euictione: ideo ponitur in instrumentis, si sunt plures, quod omnes pro parte sua confessi sunt pretium recepisse.*

QVidam. No. istā legē, & oppo. de l. Caius ſ. de pig. act. & ſ. qui. mo. pig. vel hyp. sol. l. sicut. §. nō videtur. Sol. distingue tres casus. Primo quando aliquis est præsens & tacens, nec pretium recipiens, nec subscribens: tūc non videt consentire, nec de euictiōe tenet, vt in cōtrarijs. Quādoq; [b] quis est præsens & consentiens tacite vel expresse, non tamen pretium vel partem pretij recipit: & tūc nō tenetur de euictione, sed bene præiudicat sibi in iure quod habet in re: vt j. de re. iu. l. aliud est vēdere. & ibi no. ✝ Quādoq; est præsens & partem pretij recipit: & tunc sibi præiudicat: & de euictione tenetur, vt hic. Et ideo ponitur in instrumentis quando plures vendunt, q̄ tales vendiderūt, & confessi sunt omnes pretium pro parte recepisse. Bart.

☞ *Succumbens in exceptione quod non prohibetur illud ius in iudicium deducere per modum actionis, quando non tendit ad eundem effectum.*

VEndicantem. [c] Not. regulam, q̄ quem de euictione [d] tenet actio, eundē agentem repellit exceptio. Not. ✝ q̄ licet quis succūbat in exceptione, non prohibetur illud in iudicium per modum actionis deducere. quod est verū, vbi non tendit ad eūdem effectum: alias secus. De quo per docto. in l. peremptorias. [e] C. sen. rescin. nō pos. Dixi in l. qui Romę. §. duo fratres. j. de verb. obl. facit quod dixi in l. si autem. ſ. de neg. gest. & in l. quod Labeo. & in l. quod in diem. §. fi. ſ. de compen.

PVndum. [f] Not. quando res euincitur facto emptoris, etiā antecedente emptione, quod non tenetur venditor.

1 ☞ *Si res ab eo, qui habet causam à me, euincitur, an statim habeo regressum contra authorem meum: an expectare debeam quòd prius condēner ei qui habet causam à me.*
2 *Si rem quam emi, tibi donaui, si euincitur à te an possis habere regressum contra me, an contra actorem meum.*
3 *Clausula faciens procuratorem in rem suam, quòd operetur ut re cuicta quis possit directo agere contra authorem authoris sui.*

SI pro re.
Si pro euictione. Iste est subtilis §. &, si bene aduertatis, iste §. loquitur q̄n res, quā emi non euincitur à me, sed ab eo, cui cōcessi: & dicitur q̄ ex hoc habeo regressum contra vendi-
g torē meū. Quæro, vtrū ille qui habet rē[g] à me, debeat denunciare mihi, & ego authori meo. Et dicit glo. q̄ sic. Secundo
h quæro, [h] vtrū ✝ statim cū res euincitur ab
1 eo qui habet causam à me, ego habeo regressum contra authorem meum, an debeā expectare q̄ prius cōdēner ei, qui habet causam à me, & soluā sibi. Gl. in hoc dubitat. Veritas est, q̄ qn̄q; ego trāsfero rem in aliū nō simpliciter, sed in ea mihi aliquid iuris reseruo: vt puta, si concedo in dotē vel in emphyteusim vel in feudū tūc eo ipso q̄ euincitur ab eo q̄ habet causam à me, illud ius, q̄d mihi reseruaui, perimitur, & stipulatio de euictione cōmittit: & hoc est quod hic dicitur, q̄ mulier 1 efficiatur indotata, & sic mihi habere nō licet. Si vero ego vendidi simpliciter, & mihi ipsi non reseruaui aliquod ius in re: tūc licet euincatur ab eo q̄ habet causam à me, tn̄ adhuc mihi nihil abest: iō est necesse q̄ cōdēner, & soluā sibi: alias actionem de euictione non haberē, secundū regulā Iuliani positā in l. si seruus. §. j. j. eo. Et idē dicendū esset, si rem quā emi, dedissem insolutū, & re euicta ab eo, cui dedi actio pristina restitueretur in me secundū materiā l. libera. C. de sen. & l. eleganter. in prin. ſ. de pig. act. statim eā rē habere non licet: quia in
2 pristinam obligationē reincido: arg. huius §. & l. seq. ✝ Quęro quid si rem, quā emi. tibi, donaui, & à te euincit, & ita q̄ tu nō habes regressum cōtra me, vtrū author meus teneat ī aliquo. Certe nō: quia rē mihi habere nō licet propter donationē nec propter euictionē. Ita determinat glo. hic. & pro hoc facit j. de
i verb. obl. l. Iulianus. in fi. & ibi per Iac. de Are. Et prædicta[i] sunt vera, nisi in instrumento donationis, vt fieri solet, fuerint cessæ oēs actiones cōpetētes & cōpetituræ donatori occasione ipsius rei, q̄ donatariū[k] fecerit ꝓcuratorē in suā: vt l. si res. j. eo. quod est notandū: ✝ quia etiā si dicta verba apponerentur in instrumento venditionis, non erit necesse q̄ ille, qui emit à me, denunciet mihi, & ego authori meo: sed ipse poterit directo authori meo denunciare: vt l. si res. & dixi in l. Iulianus. in fin. j. de verborum obligatio.

1 SIseruum. [l] Hæc lex legitur in gl. duobus modis. Primo q̄n seru⁹ nullo modo fuit traditus emptori. Secūdo q̄n non fuit traditus de iure. Quærit glo. quid si emptori meo non fui condemnatus, nec possum condemnari: quia vendidi hoc pacto vt non tenear de euictione. Certe dicit gloss. quod tunc contra venditorem meum haberem regressum. Quod dic vt dixi ſ. e. l. si pro re. §. si pro euictione.

1 ☞ *Quando agitur contra fideiussorē uel pignorum possessorem, procedit indicium excussione non facta, si non opponatur.*
2 *Exceptio præposterationis unius iudicij ad aliud, si non opponatur, quòd iudicium tenet.*

SImancipium.
Si communi. Oppo. q̄ prius debet agi rei vendicatione, vt ſ. famil. erci. l. j. &

istū tex. & melius in ij. col. ver. quæro q̄d si tactio. vbi dēclarat.

f ¶ Fundū. in prin. huius, &c. Vide Bar. in §. duo fratres. in j. & vlt. colum.

g ¶ Rem. Vtrum singularis successor emptoris debeat & possit denunciare litem primo vēditori, an vero authori suo, & vide quæ j. sequunt. & Bal. in l. j. ī pe. col. C. de re. permut.

✠ P. P A V L. P.
h ¶ Secundo quæro. Vide Alexā. consil. lxvij. in ij. vol.

✠ P. P A V L. P.
i ¶ Et prædicta sunt vera. vide Areti. in contrariū in l. Iulianus. §. q̄ fundū. colū. iij. de verbo. obliga.

✠ P O M A T E S.
i ¶ Et prędicta. Vide Alex. consi. lxiij. in j. & vlti. col. volu. ij.

k ¶ Donatarium fecerit procuratorē, &c. Vide Bal. in l. per diuersas. C. mā. in l. j. in fi. C. de iure do. & Bar. in d. l. per diuersas. in vlti. col. & Bart. in l. j. in pe. col. C. de re. permu. Bal. in l. j. in fin. C. de iu. dotium.

¶ Si seruum. in prin. huius legis, &c. Per istū tex. vide quod decidit in materia Bal. in l. libera. in ij. col. in ver. sed nunquid. C. de sentē. & interlo. om. iud.

Universidad de Deusto

a ¶ Tenementi,&c. Et de ista prima glo. hic vide quę scripsi no. post Moder. in §. item si quis in frau. in v. char. Insti. de acti.

b ☞POMATES. ¶ Et hæc. Vide Barb. consi. cxxviij. col. x. vol. ij.

c ¶ In creditore. In eodē principio &c. Et sic nota q̄ actiones venditoris nō trāseunt in emptorē, secus in exceptionibus, per Bar. in l. iij. C. qđ met. cau. & plene vide in l. si tertius. de aqua plu. arcen. De quo late p Bar. in l. ij. in princ. ff. solu. mat. & in l. ciuitas. si cer. peta. Ad hoc vide qđ no. Bal. in l. eriā. in ij. col. versi. quæro nunquid. de excu. rei iudic. Et vide quod not. Bal. in l. j. in fi. C. de iure dot. & vide in l. si rē. j. eodem.

d ¶ Glosſ. An tenuta possit reuocari die feriata. & dic secundū glo. q̄ si data fuit die feriata, poterit reuocari die feriata: q̄ intellige verū q̄n notorie constaret tenutā esse nullā. Nā tūc cū in reuocatiōe nō exigatur causæ cognitio, poterit fieri die feriata. Secus vbi teneret tenuta ratiōe causæ, vel alias quomodocunq̄, vel si esset dubium, nam tūc non posset, cum debeat fieri causa cognita, si tamen reuocatio tenutę fieret solū p̄stita satisdatiōe. & hoc fieri possit: quia cū hoc nō req̄rit causæ cognitionem, poterit expediri die feriata. Hoc tene menti ad intellectum huius gl. secūdū d. Io. and. q̄ ita dicit in d. l. j. §. nunciatio. p ea quæ ibi no. Bar. & doct. Tu adde q̄ dixi post Bart. in l. de vnoquoq̄. ff. de re iudi. vbi allegaui istā gl. cū multis similibus. Et adde qđ not. Moder. in l. Imperatores. §. fina. ff. de appel. & vnum tene menti in reuocatiōe tenutę. quod dicit Ang. se pluries practicasse in l. si finita, in prin. de dam. infect. per glo. ibi in verbo, liber. in prin. quod cum peritur reuocatio tenutæ, q̄ potest obijci tenutā nō reuocandā, ex eo quia non interest tenutam reuocari. Ratio, quia si data non tenet, deberet de nouo cōcedi. & ad cautelā dicit perendam reuocationē eius & cōfirmationē priæ. Sed secundū do. Ioā. in d. l. si finita. ff. prin. puto tutius quod si tenuta si nulla, forte quia data possessore non citato: iuxta not. per Barto. in l. fin. C. de edic. diui. Adri. tol. post mediū illius in versi. item extra glo. quæro litiget super nullitate si re vera est nulla: alias posset condemnari in expensis tanquā temerarie litigasset super dicta nullitate, per l. eū qui temere. ff. de iud. l. non ignorat C. de feu. & lit. expen. ca. fi. extra de do. & contu. Sed potius instet petendo de nouo dari. Nam tunc si re vera debeat dari de nouo, & aduersarius succūbet, condemnabitur in expensis si restiterit. l. si properandum. §. siue autē alterutra. C. de iudic. vbi autem litigasset vtraq̄ pars super nullitate. & etiā super de nouo dando simul, & contingat pronunciari tenutam fuisse nullā, debere tamen de nouo dari: tunc quia vtraq̄ pars esset victrix & victa, vi dereē vterq̄ absoluendus ab expensis, per notata in l. generaliter. §. j. de reb. credi. Per quod patet q̄ cautius est non cōtendere super nullitate, si reuera fuit nulla propter factum expensarum. De quo vide per Mod. in §. quadrupli. Insti. de act. & istā glosſ. etiam dicit notandam Bal. in l. ab executione. C. de appellatio. Et per istam gl. etiam dicit no. Bar. in l. ij. in xj. colū. in iij. quæstio. C. de serui. quod præceptum factum absq̄ ordine iudiciario potest absq̄ causę cognitione & citatiōe reuocari. Cui adde quæ scripsi in l. de vnoquoq̄. de re iudi. & ista est singularis gl. secundum Bald. in l. post sententiam. in vltimo folio. C de senten. & interloc. om. iudi. & per Bal. in l. j. C. de executi. rei iudi. Et ita etiam hanc gl. allegat Bal. pro singu. in l. fin. C. de feriis. & dixit Bald. in l. j. in fin. C. de prohibi. sequest. q̄ sequestratio potest fieri die feriata. & vide quod not. dixit Bal. in l. j. C. de excu. rei iudic. Adde consulta per Roma. consi. cccxx.

5 ☞POMATES. d ¶ Glosſ. Vide Ro. consi. clv. Felm. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. colum. xj. versi. sexto nota de consti tu. & in c. ex parte. iij. colum. de testib. Bar. consil. lxj. colū. xxvj. volumine. j. et Fel. c. cum olim. colum. vij. de re iudi. Cuma. consi. cxlvj. col. j. Alexand. consil. v. colū. penulti. versi. item si probatum est. volu. ij. in l. j. §. nunciatio. colū. vj. ff. de noui oper. nun. & in l. si pacto quo pœnam. colū. j. vbi per Moder. C. de pact. Areti. consi. vij. Roma. consi. ccxx. Imo. consil. cxxvij. Card. consilio xcvj. Areti. consilio xx. col. fin. Panor. in c. quia clerici. ij. not. de iure patrona. Felin. in c. nihil. de prę scrip. glosſ. in c. tuarum. in glosſ. penultima. C. de priuileg. Aret. in c. examinata. colum. fina. de iudi. vbi limitat istam glosſ. in tenuta data de facto, vt non possit reuocari parte non citata. Barb. in ca. consultationibus. de offic. delega. columna secunda. & Soci. consi. cclxvj. in fine.

e ¶ Si seruus. Quotuplex sit dominium, vide Barto. in lege, si quis vi. §. differentia. de acquren. pos. vbi etiam Paul. de Castr. allegat auth. si vero dominus. C. de hæredi. & vide Bald. in l. traditionibus. in ij. col. C. de pactis.

f ¶ Si mater. Vide Barba. omnino in d. §. actiones.

g ☞P. PAV. P. ¶ Quæstionem. vide in Bertach. in verbo, agere. circa medium.

h ¶ Libellum. De rei ven. & Publi. & adde Inno. in c. ad aures. de præscript. vbi vtilis vendicatio datur ci qui præscripsit, excepto quam contra verum dominium. Et ad hoc adde Bar. in l. j. C. de vsufru. & Bal. in l. per hāc. in vj. col. post glo. de temp. appel.

i ☞POMATES. ¶ Vult dicere. Vide Panor. in c. cæterum. col. pen. de iudi.

a ¶ Quod tenementi. Barto. in l. j. & j de excep. l. fundi. & l. fundū. Glosſ. soluit mirabiliter q̄ hic non fuit appositū quod tenementi. Simile no. in l. ij. C. cōmuni diui. quod est not. Ex quo † apparet q̄ si agatur contra fideiussorē nō facta discussiōe cōtra principalem, q̄ si ista exceptio nō opponatur, procedit, & valet iudicium † Et hæc b regula est hic, q̄ si exceptio præposterationis vnius iudicij ad aliud nō opponatur, q̄ tenet iudiciū. facit C. de appella. l. j. Opponi. q̄ euictione partis non committitur stipulatio: vt l. si in venditione. j. eo. Sol. dicit gl. q̄ hic fuit dictū: tu dic q̄ hic euictiōe partis vsus totus incōmodatur. Nam alteri socio totus adiudicatus fuit: ibi vero secus.

1 ☞ *Venditor cedit actiones pro re euicta contra authorem suum.*

Quod prodest emptori, & non nocet uenditori, facile impetratur.

c 1 IN creditore. c Not. † q venditor cogitur cedere actiones, quas habet pro re vendita contra authorem suū. Secundo no. † quod illud quod prodest, & non nocet venditori, impetratur de facili. Bart.

1 ☞ *Re euicta per restitutionem non committitur stipulatio duplæ, sed agitur ex empto.*

2 *Tenuta data die feriata iudicis officio, quòd possit eodem tempore restitui.*

d MInor. Re euicta per in integrum restitutionē pōt agi ex empto pro euictione. h. d. Nota q̄ re euicta † per restitutionē nō cōmittitur stipulatio duplæ, sed agitur ex empto. Secundo not. quandam glosſ. d quæ est hic, quæ inducit istam legem in argumentum, † q̄ si die feriata detur tenuta officio iudicis, quod eodem tempore debet restitui præstita satisdatione, quod colligitur hic: quia iudicis officio res euincitur: & ita restituitur actio de euictione & ideo malitiosi aduocati faciunt quandoq̄ fieri sequestrationes vltima die iuridica, vt sic reuocatio peti postea non possit durantibus feriis. De qua per Iaco. de Are. j. de noui oper. nun. l. j. §. nunciatio. & ibi dixi. Barto.

1 *Succumbens in rei uendicatione an possit intentare Publicianam.*

2 *Succumbens in actione communi diuidundo, quòd possit redire ad Publicianam.*

3 *Si in libello dico rē ad me pertinere iure dominij uel quasi, & probo me præscripsisse: an obtineam.*

4 *Dominia tria sunt directum, utile, & quasi dominium.*

e Si seruus. e Qui succūbit in rei vēdicatione, non prohibetur Publicianam intentare: & donec actio ad vendicandum supereſt, res euicta non dicitur. hoc dicit. Glosſ. hic disputat, † vtrum qui succumbit in rei vendicatione, possit intentare Publicianam. Veritas est quod potest per textum. huius §. tamen hodie proponitur simul & semel: quia dicitur in libello: Peto rem ad me pertinentem iure dominij vel quasi. Nam per quod dicitur quasi, intentat Publicianam. Sed † pridie practicabam istam legem in quodam qui egerat communi dividundo: & succubuerat: nam non potest redire ad Publicianam: argu. huius §. Opp. f de l. si mater f. §. eandem. j. de exceptio. rei iudi. & l. & an eandem. §. actiones. eo. titu. vbi dicit quod omne ius vbicunque & qualitercunque, videtur in iudicium deduci. Glo. hic dicit, fateor quod omne ius, scilicet directi dominij, non autem vtilis, 3 vt l. contraria. Iuxta hoc formo † quæstionem g. Proposui contra te libellum h dicens rem ad me pertinere iure dominij vel quasi: probaui me præscripsisse longo tempore: vtrum sequi debeat condemnatio? Et videtur quod non. Nam præscriptione nō quęritur dominium directum: vt C. de bo. ma. authen. nisi. & ibi nota. sed vtile tantum quæritur. Vtile autem tunc non videtur proposuisse in iudicio: vt hic in gl. ergo &c. Item nec Publicianam habeo: quia non competit ei qui præscripserat: vt l. j. §. de pub. ergo &c. Solu. Glosſ. nostræ in isto vocabulo vtile dominium æquiuocauerūt. Nam † debetis scire quod 4 tria sunt dominia, directum, & vtile, & quasi dominium, quod competit ei qui habet Publicianam. Istud quasi dominium. Vnde glosſ. vult dicere i quod qui intentat rei vendicationem, deducit in iudicium omne ius dominij directi vel vtilis, non autem quasi dominij, cuius respectu datur Publiciana. Ita intelligitur glo. ista, &c. Barto.

1 ☞ *Succesio quod habeat uim solutionis & exactis factæ in iudicio.*

Iei cui.

Si is qui. Cum emptor vēditori vel venditore emptori succedit, re euicta contra authorem venditoris potest haberi regressus, & successio loco solutionis habetur. e 1 hoc dicit. No. q̄ successio † habet vim solutionis & exactionis factæ in iudicio. Quod dic plene vt in l. Vranius. j. de fideiuss. & l. si quis pro emptore. j. de vsuca.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli ſuper Digeſto veteri.

a ¶Si per imprudentiam.in prin.huius &c. Vide Bar.in d. l.exceptionem.
b ¶Ignorantiæ.Limita hoc,niſi venditor fuiſſet præſens in iudicio: quo caſu ipſe debuiſſet appellare,ſecundum glo.no.in l.emptor.C.eo.
b ✠ POMATES.¶Ignorantiæ. Vide Ang.conſi.clxxvj.
c ✠ R.PAVL. P.¶Dico ergo breuiter. vide Alex.in l.ſtipulatio iſta.in prin.col.vlt. de verbo.oblig.

a **SI per imprudẽtiã.** Glo.intelligit iſtam legẽ quando emptor præbuit cauſam iſtius iniuſtitiæ: alias de euictione poſſet agere. Sed contrarium videtur tenere glo.in l. exceptione.j.de fideiuſ.dum dicit maxime.Iaco.de Are.videtur tenere iſtã gl.per l.ij,§.ſolet. ſ.de hæred.vendi.& Cy. refert & tractat in l.emptor.C.eo.in vlt.q.Sed mihi diſplicet iſta gloſſ. quia eſt contra caſum iſtius principij. Quomodo enim emptor poteſt præſtare cauſam ignorantiæ [b] iudicis, de qua hic loquitur? Quã enim culpã habet emptor,ſi iudex male ſtatuit? Dico ergo breuiter [c] quod in caſu legis noſtræ ,quãdo res euincitur per ignorantiã vel culpã vel dolũ iudicis, reſpectu venditoris res videtur deperdita caſu fortuito: & ideo periculum eſt emptoris.Et ex hoc apparet reſponſum ad l.ij.§.ſolet.ſ.de hæredi. vendi.quia ibi non ſpectat periculũ caſus fortuiti ad vẽditorem,ideo iniuſtitia ſeu imperitia iudicis ſibi nõ nocet, niſi fuerit in culpa.Hoc plene examinaui in d.l. exceptionem.j. de fideiuſ.

Bannitus & condemnatus de falſo,aut an poſſit conficere inſtrumenta.

d **SI ideo.** [d] Iſte text.eſt in argumentũ ad qõnẽ:† Aliqs eſt bannitus & cõdẽnatus de falſo:vtrũ prohibeaꝫ cõficere inſtrumentũ? Tex.& hæc lex facit ꝙ nõ. Magis eñ videꝫ condemnari per cõtumaciã [e] q̃ ꝙ perfecerit falſum.Facit ad hoc quod no. C.de modo mul.l.j.Et de hoc dixi l. infame m.j.de publi.iud.& in l.iij.ad leg.Iuliamrepetun.Glo.ponit hic aliquas queſtiones: vide eam.Bar.

An pœna poſſit aſcendere in infinitum.

✠ P.PAVL.P. ¶Si ideo. De intellectu huius l.vide Alexan.in repetitione l.ſæpe.colũ.xxxvij.de re iudi. late Fel.in c.cum Bertoldus.in pe.char.de re iudic.Declara vt per Barba.in c.ſi. col.iiij.de emp.& vend. Adde Ang.& Imo.in l.ex duobus reis.col.xv.cum ſeq.ff.de duob.reis. Alex.conſil.iij.col.j.vol.iij.

e ✠POMATES.¶Contumaciam. Vide Feli.in c.cum Bertoldus.col. vij.cum tribus ſequen.de re iudic.& in c.ex literis.colum.ix.de conſti. vide Bald.in l.in exercendis.col.iij.C.de fide inſtrumen. Alex.in l.ſæpe. colum. xxxv.de re iudi.Bar,conſi.cix.& conſi.cxij . Barba.conſilio iij.columna v. volu.v.

f ¶Si compromiſero.Iſtum text.limita niſi fuerit factum compromiſſum in venditorem:vt not.voluit Specu.in titu.de arbit.§. poteſt.verſicu. ſed pone docto.in c.ſin.de empt.& vendit.& vide Barto.in l.manifeſtæ.ſ.de iureiu.qui extendit iſtum text.ad iuramentum.Item limita iſtum §.niſi promiſſum fuiſſet de euictione quacunque ratione vel cauſa res euinceretur:vt no. gloſſ.in l.cum pœna ſupra de arbitr.& not.Bald.& Imol.in l.ſi domus.§.j. de lega.primo in princip. Item limita iſtum §.niſi promiſſum fuiſſet in arbitrum electum ex neceſsitate impoſita per legem vel ſtatutum ſecundũ Bal. poſt Barto.in l.fin.C.de iudi.& Bar.hic. & omnino Bald.in l.j. C.de pericu.& commo.rei venditę.Item quod ſi ius eſſet dubium,an iſto caſu poſsit cõpromittere,vide no.in auth.prædicta.in c.ſi.de emp.& vend.& Bar.hic; ſed de neceſsitate ſtatuti ſequit cũ grano ſalis.Bal.in l.j. C.de peri.& cõmo. rei vendi.per Fulg.& Imo.in l.ſi.C.de emp.& ven.Bal.in l.manifeſtæ.ſ.de iureiuran.quæ extendit iſtum tex.ad iuramentum,vt ſupra dictum eſt.

f ✠ P.PAVL.P.¶Si compromiſero. Regulam huius §.limita non procedere vbi factum eſſet cõpromiſſum in vẽditione.vide Ro.ſing.cccclxxij. inci.emptor. Crem.ſing.xxxj. Alex.in l.ſi domus.§.de euictione.de leg.nunquid illud qd̃ hic dicitur habeat locũ in delatione iuramenti,vide Crem.qd̃ ſic ſing.cxvj.Quod autẽ ſit in cõpromiſſo neceſſario,vide Feli.in c.quãuis, in vij.col.extra,de re iud.& in c.ſi.col.pen.eo.ti.& Barb.in c.ſi.in iij.col.extra,de emp.& vend.ꝙ vocari debet venditor ad compromittendum. Item limita iſtud nõ procedere quãdo ille,qui compromiſit & ſuccubuit,eſſet paratus aſſumere in ſe onus probandi, quod iuſte ſuccubuit. Ita ſingulariter Raphael Com.in l.ſi domus.§.de euictione.ff.de legat.j.& ibi alij Moder. & Alex.ad ſi.& Barb.in c.ſi.extra,de emp.& vend.Alex.in d.§.de euictione.qui ponit quatuor limitationes in j.col. An autem regula iſta procedat etiam ſi ſit ꝓmiſſum de euictione quocũcꝫ ſequeretur,vide Alex.conſil.iij. in iij.vol.in j.col.& vide Are.de hoc dicto præcedenti,ex quibuſdam alijs Areti.in l.ex duob. la ij.in xj.col.de duobus reis.& in l.ſi. C. de in ſteg.reſt. & ibi etiã ꝙ non procederer,quando fieret cõ promiſſum ex neceſsitate ſtatuti Bar.ſi l. manifeſtę.ſ.d̃ iureiu.

g ✠ POMATES. ¶Nota text. Vide Alex.in l.ſi vnus.colum . ij. de pac.Cre. ſing.xxx. & ſingu. cxiiij. Oria.in tract. de arbi.chart.xij. q. vij.& chart.xlj. qõ. xxxv. Alex. conſil. iij.volu.iij,& in l. j. col.ij. C. de pericu. & commo.rei vend. Barb.conſil.xxxix. col.x. Alex.in l.cum hæreditas.ff.ad Trebelli. Panor. conſil. lxix.in j.vol. Fel. in c. quæ in eccleſiarũ. col.xvj.de conſtitu. Aret.conſi.xv.Feli. in c.quãuis. col. vij. de re iudicat. Alex. in l.ſi domus.§.de euictione.de leg.j.

h ¶Habes. Vt ꝙ Bal. in l.libera.C. de ſen. & interlocu.om. iu. & videntur etiã iſtũ tex.doc. intelligere in l.de qua re.§. fi.ſ. de iudi.ꝙ licet aliqs nõ debuerit cõpromittere , puta quia accepit in ſolutũ bona debitoris,per iſtũ tex.ſi tamen condẽnatus fuerit ſoluere rem alteri creditori huius debitoris agẽti, & ſoluerit : ꝙ tũ ex quo ſolutio ꝓfit debitori,poterit cõ. tra eũ agi negotiorũ geſtorũ, nõ obſtante diſpoſitiõe huius §.quod nota.

¶In iudicem.Idẽ dicit Pau.de Liaza.in c.venditori.in ij.colũ.de emp.& vendi.Et ad iſta omnia hic no.vide Ange. & Imo.in d.l.ex duobus reis ſtipulandi.in ix.col.de duobus reis.

k ¶Si præſente.in prin.huius &c.Intellige hoc ſing.vt dixit no.Bart . in l. de pupillo.§.ſi qs ipſi prætori.in ij.col.de ope.noui nuncia. Quod nota.ad intellectũ huius §.maxime.ibi:ſed ſi nihil vẽditorẽ.tũ Ang.ibi tenet cõtra Bar. vide qd̃ ibi dixi.Et ad iſtũ tex.cũ ibi no.vide quę habenť in l.aut qui aliter. quod vi aut clam.in prin.& vide Bal.in l.libera. C.de ſent.circa prin . Item iſtũ tex.in ſi.in ver.pupillo.limita vt per Ang.in l.ſi ex legati.de verb. obl. in eo.§.ſolennis practica in denunciationibus,qñ aliquis occultat ſe vt nõ citetur,adde Bar.& quod ibi in l.j.§.ſi & Ariſto.quod vi aut clam.

k ✠POMATES.¶Si præſente Vide Alex.in l.ſi ex legati.ff.de verb. obliga.

k ✠P. PAVL. P.¶Si præſente. Circa materiã huius §.de denunciatiõe qd̃ operet ſi emptor remittat emptori denũciationẽ,vide Ang.cõſ.xvij. incip.in facto ꝓponitur. Alex.in l.nõ ſolũ,§. morte,col.penul.ff.de ope . noui nun.Itẽ adde ꝙ poterit nihilominus emptor agere ad intereſſe probandum quod vendidit & non dedit ſibi bonum ius in re vẽdita. Bal.ſingulariter in l.libera. C.de ſent. & interlo.om.iudi. Alex.cõſi.cccexxxiiij. vide Bar. in l. l.libera. C.de ſent.& interlo.om.iudi. Alex.cõſi.cccexxxiiij. vide Bar. in l. atqui.nam.§.cum me abſente ad ſi.ff.de nego.geſt.vbi etiam Bar.& gl. volunt ꝙ agenti de euictone non poteſt imputari ꝙ non oppoſuit exceptionẽ incõpetentiæ iudicis vel actoris:quia vbi clare conſtat de iuſtitia euincẽtis, non eſt neceſſaria denunciatio,ſecundũ Alexã.in d.cõſi.ccccxxxiiij . nec eſt opus expectare ſententiam. Vide Alex.in l.ſtipulatio iſta §.ſi quis ſorte. col. pen.de verb.obl. Vide multa p Fel.in c.cũ Bertoldus.in vlti.char. in j. col. de re iudi.Item limita iſtam regulã nõ procedere,quando in inſtrumẽto venditionis eſſet appoſitum & promiſſum quod vẽditor teneatur quocunque & qualitercunque res euincatur, vide Alexandrũ. conſilio xl. in principio,in iij.volumi.Item circa materiam denunciationis, vide omnino domi.Franciſc.conſil.xxvj.vbi ponit intellectum huius §. qualiter poſsit fieri pupillo.Item ſi hæreditas non ſit adita, cui fieri debeat: & an ſi ſint plures authores, poſsit & ſufficiat fieri aliquibus:& an poſsit fieri per cognitam perſonam.Et an & quomodo ſcienti ſit denunciatum,maxime per

emptor

SI dictum. Opp.ꝙ nõ poſſet trãſcẽdere intereſſe vltra duplũ:vt C. de ſent. quæ pro eo qd̃ intereſt.l. j.de act.empt. l. Titius.cum ſimi.Solu.illæ leges loquũtur de intereſſe ſingulari, quod non põt excedere duplũ intereſſe cõis:ſed hic q̃ tũ ſit intereſſe,eſt taxatũ per cõtrahentes.

1 Sed opp.†ꝙ pœna poſsit aſcendere in infinitũ:vt Inſtitu.de inuti.ſtipu.§.alteri. Gl.ſoluit,& dicit hic & in multis alij locis ꝙ aut ꝓmittitur pœna per noĩa multiplicatiua:vt puta,duplũ,triplũ,&c. & tunc nõ põt excedere quadruplũ:vt Inſtit. de act.§.quadrupli. Aut nõ apponit ꝓ noĩa multiplicatiua:& tũc ſi apponatur facto, põt aſcẽdere q̃ tũ partes volũt. Et iſtã opin.tenet Dy.Iac.de Aret.& Petr.cõtra, vt no.in l.j. C.de ſenten. quæ pro eo qd̃ inter & p Cy.ibi in queſt.viij.Sed ego teneo opi.Dy.in l. ſtipulatio iſta.§.alteri.j. de verbo.oblig.

1 *Stipulatio de euictione committitur cum quid compromittitur ex forma ſtatuti:non autem cum quis ſponte ſua in non ſuum iudicem conſenſit.*

f g **SI compromiſero.** [f] Nota textũ [g] ibi nulla neceſsitate cogente id feci. Ex qua litera†habeo ꝙ ſi quis cogitur cõpromittere ex forma ſtatuti , ꝙ ſtipulatio de euictione committetur : quia illud fecit h neceſsitate cogente. Item ex hoc habes [h] ꝙ ſi aliquis ſponte ſua non compromiſerit,ſed iuriſdictionem iudicis prorogauerit,vel in iudicem [i] non ſuum conſenſit,ꝙ non cõmittitur ſtipulatio:qui a nulla neceſsitate cogente id fecerit.Bar.

1 *Qualiter fieri debeat cum uenditor non inuenitur, cui poſsit denunciari.*

k l **SI præſente.** [k] No.hũc caſum ꝓ his† q ꝓcurant ne denũciari poſsit & ideo faciũt fieri quod i

Universidad de Deusto

minorem, ex quo tẽpore fieri debeat, vide de his omnibus. A ret. in d. conſil. xxvj. Item circa materiã huius §. vide omnino Cepo. cautela cx. Barb. ĩ c. fi. de empt. & vend. multa ponentem in materia denunciationis, vide Paul. conſi. cccviij. vbi ponit qũo fienda ſit denunciatio pupillo ignoranti ſiue ab ſenti, vel hereditati iacenti, an vero requiratur trina proteſtatio vt ſufficiat: vide Bal. in c. j. ĩ iij. colũ. de mil. vaſ. qui cõtumax eſt. An autẽ emptori ſcienti teneatur denũciare vẽditor, vide Bal. in c. j. ſi de feud. vaſſ. ab aliq. interpel. fuer. & a ibi ẽt ad fi. an & qñ ſi emptor non cõparuit ad audiendã ſententiam, poſſit agere de euictione contra vẽditorẽ. de quo vltimo vide etiam Cre. ſingul. lxxxix. Item ꝙ vbi eſt iuramentum teneatur ſine ĩterpellatione vel denunciatione venditor defendere, vidĕ ſignanter Alexã. in vn. §. fin. in vlti. col. ff. ſoluto matri. Barba. in c. fi. de emp. & vendi. in iij. colum. omnino Soci. in d. l. ij. §. fi. vbi & per eũ, & Alex. habes alias limitationes ad iſtã regulam. Item ad id quod dictum eſt qđ ẽptor aſſumit onus probãdi, vel ageret ex capite rei non traditę, quod non obſit denũciationẽ non eſſe factam, vide Ale. cõſil. cccexxxiiij. Itẽ b in materia quod nõ facta denunciatione non poſſet emptor agere, & de veritate eius quod dictũ eſt quomodo euincens oſſino euiciſſet, qualiter ſtelligatur: & q̃dam alia: vide late ꝑ Decium conſil. lxxiiij. Item quod denũciatio non ſit neceſſaria in ceſſionario nominis debitoris ſui, qui egit contra debitorem & ſuccubuit, nulla facta ĩtimatione: vide Deci. conſi. cij. et ibi etiam quod requiritur denunciatio quando quis ſuccumbit agẽdo, ſicut ſi conueniatur. Item quomodo ius euincẽtis non noceat amiſſa denũciatione, vide Felin. in c. cum Bart. col. x. de re iudic. in iiij. fallen. Sed Deci. in d. conſi. lxxiiij. dicit quod communis opinio eſt in contrarium.

emptor vadat ad domum venditoris: & ſi dicatur, non eſt: quæratur vbi eſt: & ſi dicatur, neſcimus: fac ſcribere hoc quod videatur requiſitus corã vicinis, vt ibi Bart.

HAbere. [a] Not. ꝙ dicitur eſſe in culpa ille, qui minus ſubtiliter perquirit de iure authoris ſui. hoc dicit. Opponitur de l. ſtipulatio iſta. §. ſed quatenus. j. de ver. obl. Sol. ibi tacuit controuerſiam ille qui promiſit habere licere. De quo plene dic vt ibi.

1 ☞ *Legatarius denunciat hæredi ante litem conteſtatam: emptor verò poſt.*

HAeres. Quando ſeruus legatur in genere, et tradi tur alienus, agetur ex teſtamento re euicta. hoc dicit. Et intelligas quod nõ eſt noua actio ex teſtamento pro euictione, ſicut eſt in contractu emptionis. Nam ibi venditor tradendo vacuam poſſeſſionem liberatur: arg. l. ij. & iij. ſ. de act. empti. ideo re euicta tenetur actione ex empto de euictione, quia euicta res eſt: ſed in actione ex empto, ſeruo legato in genere debet rem dare, hoc eſt, accipientis facere: quod cum non facit, nunquam fuit liberatus actione ex teſtamento quia tenebatur ideo adhuc tenetur actione ex teſtamento, [b] vt det ſeruum. Simile in l. Iulianus. in prin. j. de verb. obl. Quærit gloſ. † vtrum caſu debet legatarius denunciare hæredi. Gl. dicit quod ſic. Et hęc eſt differentia ꝙ debet legatarius denunciare ante litis conteſtatio. emptor vero poſt lit. conteſta. vt l. qui concubinam. §. ſi hæres. infra. de leg. tertio. hoc tenet Dyn. & Cyn. C. eodem. l. emptor. vbi plene dixi.

SI res quam. [c] Nota iſtam legem ad ea, quæ dixi in lege ſi pro re. §. primo ſupra. eodem.

1 ☞ *Quid operentur verba, quæ in inſtrumentis apponuntur, quod facit procuratorem in rem ſuam.*

SI rem. Nota iſtam legem qa ſcis ꝙ ſi euincatur res a ſecundo emptore, quod ſecũdus denunciat primo: † & ideo in inſtrumentis apponitur quod facit procuratorem in rem ſuam, &c. Nam tunc ſecundus emptor [d] non habet neceſſe denunciare primo venditori, per hanc l. Barto.

1 ☞ *Emptor victus an cogatur appellare.*

Herennius.

Caia. [e] Vos habetis hic gloſſ. contrarias. Primo quæro † vtrum emptor victus cogatur appellare. Gloſſ. vltima diſtinguit hic, & bene. Ex qua collige quod aut conſtat quod habebat bonam cauſam, aut habebat malam, aut dubitatur. Primo caſu tenetur appellare: ſecundo & tertio non. Sed gloſſ. ſecunda iſtius §. dicit contrarium, & male: fuit enim addi- f tio. [f] Et ita dicebat Richard. Malum. [g] Mar. Sil. & Iaco. But. Not. etiam ex iſta glo. quod ſententia præſumitur iuſte lata.

1 ☞ *Licet plures teneantur inſolidum ex natura rei in obligationem deductæ, non tamen dicuntur duo rei, nec habent beneficium duorum reorum.*

REm hæreditariam.

1 Ex hac enim lege nota † quod licet plures teneantur inſolidum ex natura rei in obligationem deductæ, quia eſt indiuidua de ipſius natura vel quo ad ſolutionem, quod tamen non dicũtur duo rei nec inter eos eſt locus beneficijs duorum reorum. Facit j. de verb. obli. l. ij. §. ſi tñ hominẽ. Dixi in materia de duo. reis, cũ tractaui qualiter conſtituantur duo rei. Bar.

1 ☞ *Hypothecaria auocat nudam poſſeſſionem. Concluſio libelli in hypothecaria.*

2 *Emptor quo ad denunciationem venditoris nõ tenetur intentare actionem, quæ ſibi ſuo nomine non competit.*

SI cum venditor. Not. † qđ hypothecaria auocat nudam poſſeſſionem. Et ex hoc debet concludi in libello in hypothecaria: Quare peto poſſeſſorem condemnari ad tradendum rem poſſidendam in cauſam dicti pignoris, donec ſoluatur mihi. quod plene examinaui in l. h rem alienam. §. de pigno. actio. Secundo [h] 2 nota † quod emptor ad denunciationem tis & ꝙ aliud poſſit dici in laudo arbitratoris, etiam cum accedat cõtractui magis, quam ſententiæ: vide notab. do. Ant. cõſi. xxiiij. col. iij. prope fin. & ſeq. vbi etiam dicit ꝙ quando fertur cõtra abſentem, vel quando ferẽ pẽdẽte appellatione, nõ preſumitur. Quod aũt preſumatur pro laudo ſicut pro ſentẽtia in his quæ reſpiciũt ſolẽnitatẽ etiam pendente appellatione vel nullitate, vide do. Ant. cõſ. xxxñ. poſt prin. item & quomodo ꝑ ſumatur pro ſentẽtia antequã tranſiuerit in rẽ iudi. & quomodo poſt, & an præſumatur pro proceſſu, vl̃ late Fe. poſt alios in c. quoniam cõtra falſam. de probatio. in iij. chart. & ſeq. & ibi multa poſtquam ſententia trãſit in rẽ iudicatam, & q poſt ea in decurſu gd de laudo arbitri, & late per eũ in materia, q multa alia ponit. Et vide in repertorio in verbo, præſumptio. de ſentẽtia & laudo quod præſumatur pro eis.

¶ Caia. Ad iſtũ tex. in prin. vide Bald. in l. emptor. C. eod. & Imo. in c. fi. de empt. & vendit. & ibi iſte text. reputat ſing. cũ gl. ſecundum Imo. in l. quęſitum. in pe. co. de re iu. ꝙ appellatio tollit præſumptionẽ ſententiæ, &c. in eodẽ principio. Vtrũ emphyteuta victus cogatur appellare, ꝑ Guid. de Suza. in l. ĩ uitus. & ibi Bar. C. de procur. Sed qđ ſi venditor eſt preſens ĩ iudicio qñ emptor per iniuriam cõdemnatur, dic ꝙ ipſe vẽditor tenetur appellare ſecũdũ gl. ĩ l. emptor. C. eo. per iſtum tex. Et đ materia vide Imo. & Iatius Io. An. in c. nõ iuſte. de ꝑcu. & Inſti. de acti. §. actionũ. & Bar. in l. ſi ꝑcurat. §. ſi ignorantes. ff. mand. Adde Bal. in l. ſi pro ea. C. man. in ij. colũ. in ver. itẽ nota. ꝙ in dubio non teneatur appellare, tenet Pau. de Leaza. in c. ſi vendi tori. in pe. col. de emptio. & vendi. Allegat iſtã gl. vide ibi ꝑ alios, maxime Imol. & iſte tex. cũ gl. reputat fin. ſecundũ Imo. in l. quęſitũ. in pe. col. de re iud. ꝙ appellatio tollit ꝑſumptionẽ ſentẽtię: ſecus pẽdẽte reſtõne vl̃ cã nullitatis: qa tũc preſumit̃ pro ſnĩa, vt hñ no. poſt Bar. in l. j. circa fi. pen. colũ. C. quando prouo. Adde per Ange. conſi. clxxvj. cum præcedenti.

a ¶ Habere. Ad ea quę tanguntur hic in gloſſ. penulti. vide Imol. poſt Barto. & Ange. in l. ſi inſulam. de verborum obligationib. in xj. fallen. regulę affirmatiuæ.

b ¶ Teſtamento. Adde optimum text. in l. ſi domus. §. de euictione. & quod ibi docto. de legat. primo.

c ¶ Si res quam. in prin. Non eſt alibi ſecundum Bal. in l. j. in penult. col. C. de re. permut. & allegatur no. per Bar. in l. j. verſi. quæro teſtator legauit mihi. C. cõmunia de leg. & circa hoc no. per gl. ij. vide Imo. in l. ſi domus. §. j. circa pe. col. de leg. j. Et hanc legem reputat etiã ſing. Imo. in l. Iul. §. j. j. de ver. obl.

d ¶ Secundus emptor denunciare primo. Vide in l. ſi pro re. ĩ. c. per Barto. in l. j. in fin. C. de iure dotium.

e ☞ P. P A V. P. ¶ Caia. Nota ꝙ præſumitur pro iudice, qui bene fecerit vel minus male, vbi non niſi feciſſe male potuit. Bal. in l. nõ aliter. in vlti. col. ff. de adopt. item an idẽ ſit in delegato, ꝙ pendente appellatione. vide Are. in l. j. C. ſi aduer. cred. item iſtud procedit etiam in alijs, quę ſunt volũtariæ iuriſdictionis, vide Alex. cõſi. lxxx. vo. v. col. iij. circa med. item præſumit̃ etiã pro laudo arbitrorũ, vide Com. conſil. xix. inci. quidam nobilis vir. in j. colũ. Vide in Bertac. in verbo, laudum. Et ꝙ præſumat̃ pro ſentẽtia & pro principe, vide Com. cõſi. lxvij. col. pe. poſt medium. & ibi etiam de lege cõi. itẽ ꝙ ſicut præſumit̃ pro ſententia, ita etiã præſumatur pro laudo arbitri & arbitratoris: vide Ioan. de Ana. con. l. col. pe. Et ꝙ laudũ præſumatur equũ ex perſona arbitratoris, vide Com. cõſil. cxxxvj. inci. Viſis inſtrumentis, ad fi. Vide etiam ad hoc ꝙ præſumatur pro ſęntentia. Alex. conſi. xxij. in ij. vol. Item quomodo præſumatur pro ſenten

g ☞ P O M A T E S. ¶ Richar. Malũ. Quod ſnĩa preſumitur iuſte lata, circa iſtud no. vide Lanfr. de Oria. ĩ repeti. c. qm̃ cõtra. ĩ vij. co. cũ tribus ſeq. de ꝑba. Alex. cõſ. cxxxix. ĩ iij. col. ĩ ij. vol. Fel. ĩ c. qm̃ cõtra. ĩ xj. col. & xŋ. ſequ. de proba. Bal. conſi. xxviij. in iij. col. j. vol. & cõſi. xlvij. ĩ. xxv. col. in fi. & j. vol. Ro. cõſ. cccxxxiij. ad fi. & Ana. cõſi. l. col. iij. & Aleg. cõſ. cxix. co. iij. ĩ fi. & tribus ſeq. vo. ij. vbi ponit qđ in ſnĩa arbitratoris. & cõſi. cxhij. co. j. & ſeq. co. vo. ij. vbi ponit de ſententia maxime quando eſſet lapſum tempus decẽ annorum. & conſil. cxxiij. colum. iij. eo. volumi. vbi ponit quid in ſentẽtia arbitratoris, à qua fuit reclamatum. & Bal. conſi. ccxliij. in ij. parte.

h ¶ Secundo nota. Et per iſtum tex. dicit Cy. & Bal. in l. fi. C. de reb. alie. non alie. ꝙ ſi quis prohiberetur acquirere rem, poteſt tamen in pignus accipere.

Universidad de Deusto Biblioteca

venditoris non cogitur intentare actionem, quę sibi suo nomine non competit.

a ¶ Qui libertatis. Vide Bal. in l. j. in ij. q. C. de peri. & cõmo. rei vendi.

QVi libertatis.

[a] Nota q̃ quãdo qs exprimit certam causam, ex qua non vult teneri de euictione, quod ex ea non teneatur etiam ad pretij restitutionẽ.

b ¶ Seruus. Add Cy. & doct. in l. cum seruus. per istum text. de condi. & demon.

Seruus.

[b] Allegant quidam istum §. vbi duo propter vnum, ibi vnum tantum. Quod colligitur isto modo. Ille, qui debet reddere rationes, ideo eas reddit vt soluat reliqua: & sic sunt duo propter vnum, scilicet propter solutionẽ reliquorum: si ergo vnum tãtum istorum exprimitur, sufficit.

SI plus.

Factum iudicis censetur factum partis.

Aliud est quando quis uendit, aliud quando fingitur uendi.

Amota.

Nota† q̃ factũ iudicis censetur factum partis. Secũdo nota† q̃ aliud est, quando quis vendit: aliud quãdo fingitur vendi. Nã isto secundo casu nõ tenet ad totale interesse. Bart.

De excep. rei vend. & tradi. *Rubr.*

An procurator posit habere fidem de pretio uendẽdo.

LEX I.

MArcellus.

Si quis.

Iste §. facit ad q. quod† procurator posit vendere, & habere fidem de pretio. Ad quod facit ś. de insti. l. cuicunq; §. item si institor. & l. a diuo Pio. §. j. j. de re iudi. & l. si procurator. de iure fisc. & habes not. in l. inciuile. C. de rei vend. Barto.

Incipit liber xxij.

De vsuris. [c] *Rubrica.*

Locus ubi contractus celebratur quòd inspicitur circa ea quæ ueniunt ex consuetudine.

Locus solutionis inspicitur circa ea, quæ ueniunt propter moram adhibitam circa ea, quæ ueniunt in contractu.

LEX I.

CVm in iudicio.

Oppon. & videtur q̃ debeat inspici in istis accessionibus consuetudo loci[1] vbi petatur, seu vbi solui debeat. l. vinum. ś. si cert. peta. & de triti. l. in hac. solu. Intellige hoc dum dicitur, vbi contractum est, vbi actum videtur vt soluatur: vt l. contraxisse. j. de acti. & obliga. Contra hoc videtur ś. titu. ij. l. si fundus. vbi inspicitur locus contractus: hoc est, vbi verba contractus proferuntur: non vbi solutio debet fieri.

1 Solu. quædam sunt† quæ veniunt ex consuetudine eo ipso quod contractus est celebratus: & tunc inspicimus locum ce-
2 lebrati contractus: vt l. contraria. Quædam† veniunt propter moram adhibitam circa ea, quæ veniunt in contractu: & tunc inspicimus locum vbi fieri debet solutio: quia ibi contrahitur mora. Et de prædictis plene dixi in l. cunctos populos, C. de summa trini. & fid. catho. Quod facit ad quæstionem, quam habui de facto. Quidam promisit pecuniam alicui dandam Perusij, & alibi fuit contractum. Modo Perusij est statutum quod pœna adiecta quantitati non exigatur. Dicebat quod non obstabat statutum quin debeat peti quantitas prædicta: quia inspicimus locum contractus. Ego dicebam contra: quia inspicimus locum contractus in his, quæ veniunt ex natura contractus: vt l. si fundus. ś. ti. ij. sed in his, quæ veniunt ex mora, inspicimus locum vbi mora committitur: vt hic.

d Socius. [d] Oppo. quod futuri temporis tractus spectat ad iudicem: vt l. j. C. de sent. quæ sine cer. quanti. Gl. hic dat duas solu. Breuiter tex. soluit hoc. Nam hic erat in potestate actoris facere, ne in futurum debeatur, exigendo sortem: in lege contraria secus: merito ibi tractus futuri temporis spectat ad iudicem. Sic etiam soluitur cõtrarium. l. harum. & l. egi. ś. si ser. vend. Sic intelligitur C. de fideicom. l. j. & de prę̃scrip. xxx. anno. l. male agitur. In quibus si aliquid debetur annuum, possum petere vt condemneris pro præsenti tempore: & tunc etiam pro futuro. Dixi plene in l. j. de sen. quæ sine cer. quanti.

1 *Habetur ratio pœnæ in quam incidit ille, qui pretium rei uenditæ recipere debebat, & non recepit ab emptore.*

Papinianus.

Quærit gl. quid† si debitor, cui debebatur pecunia pro pretio rei venditæ, promiserat alteri pœnam: si pecuniam nõ daret in quam pœnam incidat: quia soluere non potuit eo quia sibi solutum non fuit: an istius pœnæ habebitur ratio? Certe ista quæstio non bene adaptatur ad tex. quia tex. loquitur in actionibus stricti iuris: quę̃stio vero ista formatur in actionibus bonæ fidei: tamẽ gl. respondet, & dicit q̃ istius pœnæ habebitur ratio: vt l. iusiurandum a debitore. ś. de iureiur. Cum enim in ius non veniat ratio interesse intrinseci, habetur ratio interesse intrinseci.

1 *Reus quòd non teneatur de fructibus percipiendis, si mora non præcedit intra tempus quod datur iudicatis.*

2 *Actio personalis, quæ competit legatario, habet instar bonæ fidei.*

In actionibus stricti iuris quis tenetur de fructibus percipiendis post litem contestatam.

3 *Titulus excusat conuentum rei uendicatione à percipiendis: secus in conuento propria obligatione.*

4 *Vbi petitur certa species actione personali, reus habet quadrimestre tempus ad soluendum.*

5 *Reus an excusetur à mora ratione partis quæ indebite petitur.*

IN fideicommis.

[c] Si mora† nõ præcedit, reus non tenetur de fructibus percipiendis intra tempus quod datur iudicatis: secus si mora iudicis præcessisset. h. d. Primo ponit rescriptum Imperatoris. secundo illud interpretatur. Tertio illud extendit. Secunda ibi: quod decretum. Tertia ibi: in his quoque. Nota ex hac l. quod dixi in summario. Secundo not. q̃ non potest facile euenire vt perueniatur ad iudicium mora nõ precedente. Tertio not. quando q̃ istud euenire. Venio ad
f gl.[f] & ante c̃p formẽ contraria, reuoco in dubium intellectum nostrę legis de quibus hic loquitur. gl. magna dicit q̃ primo loquitur de percipiẽdis, & non de perceptis indistincte: tamen quia non debet remanere in lucro, ideo respondetur in text. Alij dicũt q̃ hic loquitur in fructibus perceptis. Et istorũ opi. tangitur in prin. magnæ glo. Et pro eis facit: quia hęres habet titulum: & sic titulus excusat a percipiendis, q̃ non est verũ, quia dominium directa via transit in legatarium. Præterea, posito quod dominium non transit, saltem debetur fundus le-
2 gatario† actione personali, quæ habet instar bonæ fidei: & sic tenetur de percipiendis ex tẽpore more: imo etiam si esset stricti iuris tenetur de percipiendis post litis contest. vt l. cum fun-
3 dus. ś. si cert. pet. & ś. proxi. l. Et illud † quod dicitur, q̃ titulus excusat a percipiendis, est verum in eo qui conuenitur rei vendicatione: secus in eo qui conuenitur propria obligatione: vt hic. Hoc præmisso oppon. & ista oppositio tangitur in prima gloss. & videtur quod intra tempus quadrimestre non teneatur de fructibus: vt l. fin. C. de vsur. rei iud. Solu. ibi loquitur in vsuris, hic vero in fructibus. Oppon. Instit. de offic. iud. §. primo Solu. ibi loquitur quando agitur actione in rẽ, in qua quadrimestre tempus non est constitutum: hic vero age-
g batur actione personali ex testamento. Nota ergo casum[g]
4 quod vbi certa† species petitur actione personali reus habet quadrimestre tempus: licet gloss. innuat contrarium in l. si cum exceptione. §. quatenus. & ibi dixi supra quod metus causa. Vltimo gloss. hic tractat materiam fructuum. Breuiter si loqueris de locato vel fideicommisso rei singularis: dic plene per doctores de vsuris & fruct. legat. l. prima. Si ve-

ro

Universidad de Deusto

POMATES.
a ¶ Vltimo. Vide Ancha. cõsi. ccxxxv.
b ¶ Nõnũquã. Et vid Bar. í l. cũ filio. circa lect. Iac. de Are. de l. j. per cuius dicta ampliaẽ iste text. & ibi vide ꝓ do. Io. de hoc prius dico ꝙ glo. sin. secundũ d. Io. in l. in fideicõ. §. fi. ad treb. tenet ꝙ í casu huius §. cũ Pollidius. hęres institutus nullã contrahit quartam. & istud potest hic tolerari: quia testõr pater hic nõ commode ꝓuiderat filiꝫ aliter: alias autẽ secus secũdũ do. Ioã. í d l. cũ filio. í pe. col. Et adde no. ꝓ Bar. í d. l. í fidei cõmissariã. í prin. & in l. balista. cũ se. ad treb. & í casu huius §. cũ Pollidius. cũ sinõ detraheẽ quarta, secũdum Cy. hic. & hoc sequitur no. bal. in l. post mortẽ. C. dẽ fideic. ꝙ no. sing. ad l. multi. ff. de liber. & posthu. & quod non detrahaẽ quarta, tenet ẽt Bal. í rubr. C. ne í frau. cre. í fin. & ibi ẽt ponit aliũ sin. casum quo nõ detrahitur quarta. & bal. eriam in l. iubemus. in v. col. C. ad treb. hoc í reportatis antiquis.

POMATES.
c ¶ Gratuita fideicõ. Quia í isto casu non posit institutus detrahere aliquã Trebellianicã, vide Ias. in l. post mortem. in iij. col. í prin. de fidei com. vide Alexã. í l. cũ filio col. xiiij. ff. de legatis primo.

POMATES.
c ¶ Fideicommissariꝫ. Pro ampliatiõe huius tex. í l. cũ ex filio. in ij. colũ. ver. itẽ venit vnũ notabile. ff. de vulgari. & í l. deducta ad Treb. & in l. cũ filio. í viij. & xj. col. de leg. j. & in l. in fideicõmiss. §. fi. in fi. j. ad Treb.

P. PAV. P.
d ¶ Secũdũ illũ. Quia verba intelliguntur & declarant secũdũ naturã actus, in quo opponũtur. vid Cõmen. consi. clxj. col. pe. ver. ad secũdum. seu í versi. ꝓ quarto. Itẽ quõ ꝓcedat regula ꝙ stipulatio regulatur secũdũ naturã actus supquo ĩterponit: vide Ias. late in l. cũ no. C. de transac. & alia quę habes ad Bart. í l. ij. ad fi. C. de condict. ob causam.

POMATES.
d ¶ Secundũ illũ. Vid Imol. cõsi. cij. col. v. & prẽce. & Alex. í l. miles §. decẽ. j. de re iud. vbi declarat hãc regulã, qualiter stipulatio intelligatur ro de vsuris fideicommissi vniuersalis, dic vt l. iubemus. C. ad Trebell. & l. in fideicommissariam. j. ad Treb. Vltimo[a] aduerte ꝙ hic videtur casus † ꝙ ratione partis, q̃ indebite petitur, reus excusetur, adeo qđ in toto videatur non esse in mora. Nã vides hic quod reus hæres apponebat dicẽs Falcidiam imminere: & propter hoc dicit in toto non esse in mora: sed contrariũ est veritas: vt in l. qui solidũ. in princ. j. de leg. ij. & ibi dixi. & l. si quis cum totum. j. de except. rei iudi. & ibi per Pe. Non obstat hęc lex quia debes scire quod ista exceptio cũ dico Falcidiam non deberi, potest esse ꝙ in totum fideicommissum absorbet, & nihil debebit: vt l. j. §. hæc verba. j. si cui plus quam per legem Falcidiam.

Nonnunquam, [b] Quando qs rogetur restituere quicquid supererit ex hæreditate. Item quando dilatio gratuita fidecommissarij[c] apponitur: fructus veniunt in restitutionem. hoc dicit. Bart.

Si auro. In debito specierum nõ veniunt vsuræ, nisi per venditionem species fuerunt in pecuniam redigendę. hoc dicit.

Quando stipulatio rem dari, & rem tradi iunguntur, simul habetur ratio fructuum.

Verbum dedit, appositum in contractu emptionis & venditionis, quòd nihil importet.

Si stipulatus. Licet † in stipulatione rẽ dari, & in stipulatione rem tradi, non veniant fructus: tamen si simul iũgãtur, fructuum ratio habetur: sed si contractus venditionis præcessit, secundum illum[d] iudicatur. h. d. Nota illud quod dixi in summario. No. tex. † mirabilem quod licet in contractu emptionis & venditionis dicatur, Talis dedit, vendidit & tradidit: quod illud verbum, dedit, nihil importat secundum quod dixi in l. fin. ṡ. de condict. ob cau. Opp. expressio eorum quæ tacite insunt, nihil operatur: vt l. non recte. C. de fideiuss. & j. de le. j. l. iij. ergo ista adiectio, vacuam possessionem tradi, nihil deberet operari, cum tacite intelligatur. Glo. dicit ꝙ illa regula[e] fallit hic. Tu dic ꝙ in stipulatione, fundum dari, nõ inest tacite, vacuã possessionem tradi: quia posset dari sine traditione vacuæ possessionis: vt l. si fundum. j. de fundo do. Vltimo materiam huius legis qualiter in stipulationibus fundũ dari, vel fundum tradi veniunt fructus, dicam j. eo. l. videamus. §. si actionem. vbi gl. tangit.

☞ Titulus inualidus quando confirmetur per præstationẽ postea secutam, & quantum tempus requiratur.

Ex sola præstatione longi temporis quando quis possit agere, vt sibi in futurum præstetur.

Allegans titulum, & illum probare tendens ex præstatione diuturna, quando possit in futurum agere vt præstetur. & numero. 7.

In seruitutibus realibus vel personalibus contra patientem, diuturna patientia titulum præsumere facit.

Diuisio præsumitur ex patientia longi temporis.

Dispositio huius legis an habeat locũ in rustico et muliere.

Et vnica præstatione quando præsumatur.

Si rusticus per decem annos & vltra dedit mihi omni anno vnũ par caponum, an possum agere quod det in futurum. & nume. 14.

Si volo probare me habere ius eundi per fundum tuum, et probo me iisse vsq; ad medium, non probabitur seruitus sufficiens per toto.

In probanda iurisdictione ex usu, non probabitur nisi circa ea, circa quæ quis fuit vsus.

Ex præstatione usurarum facta longo tempore præsumitur stipulatio earum. Item stipulatio sortis.

Ex sententia non præsumitur nisi quatenus ex ea infertur necessario.

f Cvm de in rem uersof. Ex diuturna præstatione vsurarum præsumitur contracta obligatio super vsuris & sup sorte, & quatenus est necesse ad illam præstationem redigendam, importat præstandi necessitatem. hoc d. Et habet duas partes. Secũda ibi: Imperator quoq;. In prima ponitur quod ex diuturna præstatione vsurarum præsumitur promissio vsurarum. In secunda quod ex diuturna præstatione vsurarum præsumitur promissio sortis. Oppo. quod licet vsuræ diu præstitæ fuerint: non tamen necessario prẽstantur in futurum. Vnde videt obstare C. de pact. l. si certis annis. Breuiter hic est vera solutio: quia ibi allegatur titulus inualidus, quem constabat inualidum esse, scilicet pactum nudum, qui non cõfirmatur præstatione postea secuta: hic vero allegabatur titulus validus, qui præsumitur ex diuturna præstatione. Secundo opp. C. de vsur. l. creditor. & j. de oper. lib. l. operis. Solu. dicunt quidam quod ibi g præstitit minori tempore decennio. Tu dic secundum gl. quod ibi fundabat se solũ ex cursu temporis: tempus autem non est modus tollendæ vel inducendæ obligationis: vt leg. obligationũ fere. §. placet. j. de ac. & obli. Hic vero allegabat promissio præcedens vestita. Ad eandẽ probãdã inducebatur præstatio longi temporis, ex qua promissio vestita præsumit. Ita loqt hic. Sic ergo secundũ gl. habemus examinare tãtum tres passus, primo qñ præcedit titulus inualidus, vtrũ cõfirmet ꝑ pstationẽ postea subsecutã. Secundo quando qs fundat intentionẽ suam ex solo cursu temporis, vtrum ex hoc vincere possit. Tertio quando quis fundat intẽtionem suam ex titulo legitimo et habili, quem vult probare ex præstatione diuturna, an hoc sufficiat: Respond. ad primum † quando præcedit titulus inhabilis, vtrum ex sequenti præstatione confirmetur. Et videtur quod non: vt l. si certis annis. C. de pactis. In contrarium videtur[g] C. de fideicommiss. leg. prima: & glo. hic, & ibi dicit quod ibi est speciale fauore prẽstationis alimentorum, vbi cõfirmat in pstatione triennij. Contra hoc facit[h] hęc lex in fi. vbi loquit in causa dotis quæ est digna pari fauore quo & alimẽtorũ causa: vt l. cum post. §. gener. j. de iure dotiũ. et in leg. si cui. de annuis legatis. Dicendum est ergo quod in lege prima. C. de fideicommiss. est speciale duplici fauore, scilicet alimentorum, & vltimæ voluntatis. & ibi no. facit. C. de transact. l. de alimẽtis. ṡ. de transact. l. cum hi. §. j. Et idem dicerem hic in causa dotis, si dos diceretur deberi ex testamento imperfecto: quia sufficit tunc præstatio vsurarum trium annorum ad confirmandã illam obligationem. Veruntamen quia iste passus per hæc verba non est expeditus, vtrum sequens præstatio cõfirmet titulum inualidum, dic quod quando ꝙ titulus est inualidus fauore præstantis: & tunc titulus inualidus confirmatur per sequẽtem præstationem: vt in authen. sed cum testator. C. ad legem Fal. & C. si ma. fac. ra. hab. leg. secunda. & j. de iniust. testamen. leg. filio præterito. facit supra de inoff. test. leg. pe. in fi. & l. fi. ꝙ intellige si ille præstãs est talis conditionis ꝙ posset renũciare fauori suo: al's secus: ar. l. doli mali exceptio. j. de nouatio. Quã-

POMATES.
e ¶ Regula. Ad regulã huius legis ꝙ sistipulatio sequit naturam actus, &c. vide Are. in l. sciẽdũ. col. xj. ff. de ver. obli. & Ias. in rubr. de verb. obli. Imo. consi. cij.
f ¶ Cũ de in rẽ verso. in prin. huius &c. Et ad hãc l. vide Bal. í l. j. í iij. col. & v. C. de fideicõmissa. & í vj. co. vbi hãc legẽ limitat. et de ĩtellectu huius legis vidpulchre Ang. in repe. l. sciendum. in vj. colum. de verb. obligat. scripsi post Ang. in repe. d. l. si certis annis. C. de pactis.

POMATES.
f ¶ Cum de in rẽ verso. Ad regulã huius legis adde multa per Ias. í §. prẽiudiciales in antepe. col. Instit. de act. Alexã. consil. cxxxix. vlti. colum. vol. ij. Et limita istã legẽ nõ habere locũ in rustico & in ecclesia. Bar. consi. ix. col. xv. vo. ij. Alex. consil. vl. col. iij. vo. iij.
¶ Videtur. Sed bal. in d. l. si certis annis. aliter loquit quãtũ ad istud cõtrarium.

g ¶ Contra hoc facit hæc lex. Adde Bart. in d. l. si certis annis. licet Sal. teneat contra. ꝙ d. l. j. C. de fideicom. intelligat solũ in alimẽtis: nec patiatur istam extẽsionem. & adde Bar. in sua q. incipiẽ. mulier habẽs magnũ patrimoniũ. ibi etiã dicit qđ si fieret protestatio noĩe dotis ꝑ triẽniũ, idẽ esset ꝙ í d. l. j. de fideicom. scripsi post Salice. in dicta l. si certis annis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quandoq;. Sed de intellectu huius legis vide Bar.in d.l.ſi certis annis. & ibi Ang.in repetitione plene de hac materia.

b ¶ Loqmur. De iſta materia vide in l.aduerſus.& ibi Bald.C.de vſur.& qđ no.Bar.in l.ſi prius.in prin.de aqua plu.arc.Et limita qđ ea quæ hic habent, non procederent ſi quis præſtitiſſet vni ſemel vſuras pro decem annis. Ita dicit no.Cy.& Bal. in l.ij̃.C.de dot.promiſſ.ponit etiã Bal. ibi an cõtra præſumptionem huius legis & illius admittatur probatio in contrariũ & poſsit docere de errore.Et dicit q̃ ſic,ſi per decẽ annos præſtiti tibi penſionẽ tãquam colonus, poſſum cõpelli in futurũ ad ſoluendũ,vt ſing.no.Bar. in l.litibus.C.de agri. & cẽſi.lib.xj.& not.ad limitationem huius legis cum materia.ibi etiam quid ſi per decem annos præſtitit ſeruitium tanquam vaſallus.De hoc vide Bar.in ea.l.in vlti.col. Adde ad materiam Rom.conſil. cix.& Petr.de Anc. conſi.cxxxv.

c ¶ Veniamus. Nota gloſ.xvij̃.q. vlti. in c.ſeruitium.plene in c.peruenit. de cenſi. & per Cyn.in d.l.ſi certis annis. in pen. q.& ibi Ray. idem dicit ibi Franci. Tigri.& vide Bal.in l. j.in vj.colũ.C. de fideicom.

✠ POMATES.

c ¶ Veniamus. Adde Calde.c.j. de libelli oblat.Pan. conſ.vij̃. col.iij̃.vol.ij̃.Fel. in c.cum ex officij̃. col. v.de prẽſcr.xxx.an. conſi.xxxv. Alexã. cxij̃.vol.j.Panor.c. peruenit.de cẽſi.vbi plene.

d ¶ Nota.Et ad intellectum huius materiæ,vide notab.Bar to in ſua q.incip.mulier.in fi.

e ¶ Paſſum.Et ad hoc nota. vide omnino quod ſing.no. Bald. & Sali.in l.generaliter.C.de non nume. pecu.

✠ POMATES.

e ¶ Paſſum. Vide Alexã.conſi.lxxiij̃. col. vj.vol.iij̃. & conſi. lxxv.iij̃.col.vo.j.& conſ.cxxxv. iij̃.col. eo.volu.

f ¶ Acquirẽdis. Idem cõſuluit Bar. in pulchra q.in conſi.j.incip.queritur,&c.Et vide quod no.Bald. in l.cum falſa.C. de iuris & fac.igno.& in d.l.ſi certis annis. in verſic.contra hoc inſurgunt mod.&c. vide not. Bal.in l.ſolẽnibus.C.de rei vẽ. Quid ſi ago per decennium ſolui cẽſus rei tuæ cenſuariæ nomine meo te ſciente & patiẽte,an ex hoc mihi acquiraẽ domiiũ.& ibi cõtra gl. determinat q̃ nõ,& hiç per Sali. in vj.q.

a doq; præcedit titulus inhabilis odio eius cui præſtat: & tũc idẽ: quia titulus inhabilis confirmatur per ſequentẽ præſtationẽ: vt l.cũ fidem.C.de non nume.pec. & ſ.ad Mace.l.ſed Iulianus.§.fi.cum l.ſeq. Quod ſimiliter intellige,ſi præſtãs eſt talis cõditionis,vt poſsit ſibi prẽiudicare: vt d.l.ſed Iulianus.§.fi. Quãdoq; titulus præcedens eſt inhabilis authoritate iuris publici, puta propter ſolennitatis defectũ, vel quia ius ei non aſsiſtit: & tunc aut loquitur de inducenda obligatione,aut de inducenda liberatione. Primo caſu aut ibi verſat̃ fauore vltimæ volũtatis vel alimentorum, aut non:& tunc per prẽſtationẽ trium annorum confirmatur:vt l.j. C.de fideicom. Aut fauor non verſatur:& tũc nulla præſtatione cõfirmatur:vt l.ſi certis annis.C. de pac.& quod hic not.in glo.Si vero loquimur[b] de inducenda liberatione: & tũc aut illa liberatio poterat induci ſolo curſu temporis:& tunc per ſequentẽ præſtationẽ ſeu patientiam per curſum illius medij̃ temporis præcedens titulus inhabilis confirmatur:vt probatur in l.poſt mortẽ.ſ.de adop.coniuncta l.j.& quod ibi not.C. de pa.po.Si vero ſolo curſu temporis nõ poſſet induci:vt quia ius cõmune reſiſtit prẽſcribenti,vt in caſu l.cõpetit.C.de præſcr. xxx.anno.tunc aut procedit titulus inhabilis ab eo,qui contra ius commune poterat diſpenſare:& confirmatur per ſequentem patientiam,ſeu præſtationem patientiæ quadraginta annis vt l.vlti.C.de fun. pa.li.xj. Aut titulus inhabilis procedit ab alio:& tunc nunquã confirmat̃:vt d.l. cõpetit.vt extra de præſcrip.c.j.lib.vj. Veniamus[c] ad ſecundũ paſſum, †quãdo quis fundat intẽtionẽ ſuam ex ſolo curſu temporis, cuius contrarij̃ memoria non exiſtit:& tunc ſufficit:vt l.hoc iure.§. ductus aquæ.j̃.de aqua quoti.& æſti.& in l.j.in fi. j̃.de aqua plu.arcen.& in d.c.j.de præſcrip. lib.vj. Quandoq; quis fundat intentionẽ ſuam ex curſu minoris temporis: & tunc aut loquimur de inducenda obligatione, aut de inducenda liberatione. Primo caſu nunquã obligatio inducitur:vt l.creditor. C.de vſur.& de operis libe.l.operis.& de præſcr.long.temp.quæ pro liber.l. vlti. & j̃.de act.& obli.l.obligationum fere.§.placet.quod ibi no.[d] in gl.Si vero de inducẽda liberatione:tunc aut ius commune reſiſtit,& nunquam inducitur: vt d.l. cõperit.& d.c.j. Aut ius commune non reſiſtit: & tunc ex ſolo curſu temporis inducitur liberatio ſecũdum diuerſas naturas actionum:quia quædam tolluntur minori tempore,quædam maiori:vt l.ſicut. & l.oẽs. C.de præſcrip.xxx.ann.& l.cum ſex.ſ.de ædil.edic.& quod notatur in l.j.de diuer. & temp.præſcr. Veniamus † ad tertium paſſum,[e] quãdo quis fundat intentionem ſuam ex titulo legitimo quam allegat, & quem intendit probare per præſtationem diuturnam. Gloſſ.quæ eſt hic, dicit quod ſufficit per caſum legis noſtræ. & hoc dicere eſt verũ in decimis, & in quibuſdam alijs præſtationibus. Sed hoc quod dicit in decimis,intelligitur niſi ius commune reſiſteret:vt puta,ſi vnus epiſcopus colligeret in epiſcopatu alieno:vt d.c.j. de prẽſcript.lib.vj.Idem dicit gl.in omnibus ſeruitutibus acquirẽdis[f] vel perſonarum vel rerum,etiam ſi habeant cauſam diſcontinuam.Idẽ no.in c.j.in fi.j. de aqua plu.arcẽ. & in l. ſeruitutes.ſ. de ſeruitu. Contra hoc inſurgũt moderni in l.ſi certis annis. C.de pact.& dicunt hoc non eſſe verum. Nam hæc lex loquitur in faciente, contra quem de facili præſumitur titulus ipſe. quod dicim[g] in ſeruitutibus rerum,loquimur in patiente:vt puta, ſi ego iuì per fundum tuum decem annis te patiẽte,& ego volo allegare ſeruitutem conſtitutam[g] a te,quam cõſtitutionem probo per meum vſum longi temporis te patiente.hoc non poſſum facere: quia nulla lege cauetur, imo videtur contrarium: quia ſi ego poſſedi fundum tuum per longum tempus te patiente,non acquiro eum mihi, niſi probetur verus titulus vel putatiuus iuſto errore:vt l.Celſus.j̃.de vſucap. Iſtud etiam tenebat dominus Iaco. Butri. Sed mihi[h] videtur quod gl.iſta poſſet ſuſtineri: nam leges,[i] quæ dicunt quod requiritur verus titulus & poſſeſsio diuturna, loquitur in præſcriptione proprietatis, quæ eſt res magni præiudicij̃ , ſed in præſcriptione †ſeruitutis realis vel etiam perſonalis, vt vſusfructus,tunc etiam contra patientem patientia diuturna præſumitur titulus, vt in hac gl.in fi.& ꝓbo per l.ſi filius.[k] C. de peti.hęre.vbi etiã in patiẽtia prẽſumit̃ titul[l]:vt l.qui in aliena.ver.ſed & ſi nõ adierit.j̃.de acqui.hær. Pro quo facit ſ.ſi ſeruí. vend.l.ſi quis diuturno.& q̃ not.extra.in c.ij̃.de re.iur.li.vj.& ꝑ Dy. Pro †hoc etiã gl.in l.pen.C.communi diuid.vbi diuiſio præſumit̃ ex patientia longi tẽporis. quia eſt modici præiudicij̃:ſed vẽditio ſeu confeſsio proprietatis ſimplex nõ prẽſumit̃. Item gl.videtur dicere q̃hæc lex, quæ loquitur[l] de prẽſumptione tituli,habet locũ in homine diligente , quaſi dicat, ſecus †forte in ruſtico & muliere, & ſimilibus: argu.j̃.de proba.l.cum de indebito.Ita no. hic in gloſ.ſuper verbo , præſtitiſſet. Sed in contrarium videtur quod idem ſit in ruſtico.& eſt text.cum gloſſ. in l. litibus. C. de agric.& cenſi.lib. xj. Veruntamen ex †prædictis iſta materia non apparet declarat:ideo diſtingue ſic,vtrum titulus verus allegatus ex præſtatione ſeu patientia diuturna præſumatur: Aut ius commune reſiſtit præſcribenti: & non præſumitur titulus : vt d.l. competit.& d.c.j.de præſcript.lib.vj. Aut non reſiſtit: & tunc aut quęritur vtrum præſumatur contra facientem,vt puta contra faciẽtem, aut contra patientem. Primo caſu præſumitur titulus,vt hic in text. noſtro ſingulari. Aut contra patientẽ:& tũc aut loqueris de prẽſumendo titulo in cõmodum & fauorem patien

g ¶ Conſtitutã. Et de hoc vtrũ hæc lex habeat locum in patiente,vide Bald. in l.j.in vij̃.q.C.qui admit.& in l.pe.C.cõmuni diuidũ.& in l.qui in aliena. in prin.poſt Bar.& doc.ff.de acqui.hære.& quæ no.Bal.in l.licet.in ij̃.q.C. de iure deli.Imo.in c.ſi diligenti.de præſcri.tenet idem qđ glo.hic dixit poſt Inno.in l.j.§.fi.de aqua plu.arcen.

✠ POMATES.

h ¶ Sed mihi.Ita Paulus de Caſt. in l.ſeruitutes.la grãde.vlt. col.ff.de ſeruitu.Pro qua opinione conſuluit Alexan. conſi.l. vlt.col.volu.iij̃.Decius omnino in l.ſi certis annis. Alexã. conſi.xij̃.iij̃.volum. Felin.in ca.de quarta.colũ.xiij̃.de præſcript.& in cap.cauſam . col.iij̃.eo.titu. Roma. conſil.cix.in ij̃.dubio. Aret. conſ. lxx.colũ.ij̃.& conſi. cvij̃.col.fin. Alexã. conſi.clxvij̃.volu.ij̃. ij̃.col.

i ¶ Leges. ibi : qui in aliena.vide infra rubricam, vbi melius declaratur, & vide Inſti.de acti.§. eque.

✠ P. PAVL. P.

k ¶ L. ſi filius. vide per Iaſo.in l.ſi certis annis.colũ.iij̃. C. de pactis.

l ¶ Loquitur. Specul. in titu.de reſti. ſpol. §. nunc dicamus. in verſi.ſed pone ruſticus. tenet qđ diſpoſitio huius legis non habeat locum in ruſticis & mulieribus: quia illis ſolum currit prẽſcriptio xxx. annorum.quod in faciendo refert Bald. in l.ſolent.ff. de offic. proconſul.& ibi Ioan. And. nihil addit neque ſcribit,ſed Bar.hic videtur cõcludere contrarium. Vide tamen quod quoties ruſtici reperiuntur in iure vero ab aliquo excuſari, intelligas de ruſticis rudibus & groſsis: ſecus ſi ſunt malitioſi:quia tũc ceſſat ratio legis.l.athletæ.§. de ruſticis .j̃. de excu.tuto.& ibi gloſſ. per Baldum vnum verbum in c. j.§. ſi vero vaſallus. quid ſit inueſtitura. Et vide quod dixi de muliere & ruſtico in l.ſi poſth.poſt Bart.C. de iur.& fact.ignor. Et quod dixi de ruſticis groſsis , vide Bald.in l.ij̃.in ij̃.col. iij̃.q.C.de reſcin.vẽ. & ad q.Bart.hic adde no.per Bal.in l.j. C.de fideicommiſſ. & per Ray. & Bal. in d.l.ſi certis annis. in pen.co.C.de pac. & ibi Cy.in v.q.ꝑdo. Ant.de But.in c. peruenit.in xj. char. Ro. in l.qui in aliena.in princip. de acquiren.hæredi. ſing. tenet quod in ruſtico locum nõ habet. Allegat dictũ Bald. in d.l.ſolent. Vide not.q.per Bald.in l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iñ.in fi.C.de ſerui.Quid ecõtra ſi debes mihi decẽ annua, & longo tempore ſoluiſti quinque tantũ,an præſcribas? Vide Bar.in l.ſi prius.in fi.princip.de aqua plu.arcen.& hic adde Cy.in d.l.ſi certis annuis.in iiij.q.& ibi Ang.in repe. Adde videndum Alexand.conſi. cxxiij.

a ☞ POMATES. ¶ Aut in ipſius. Vide Alexan. conſi.j.colum.x. vol. v. Pan.conſil.vj.iiij. colum.vol.ij.

b ¶ Quæro, ruſticus mihi dedit, &c. No. de ruſtico portante par caponũ,vide qđ notat bar.in l.fi.quorum bonorum.

☞ POMATES.
b ¶ Quæro. Vide Fel. c.cũ M.Ferra.iiij.colum.de conſti. Alex. conſi.xij.vol.iiij.

☞ POMATES.
c ¶ Tunc nõ. vide alexan.conſi.cviij.vlti. colũ.vol.ij.

d ¶ Item ſi volo probare iuriſdictionem ex vſu, &c. Ad probandum vſum iuriſdictionis, adde not. per Bar.in l.fin.j.vti poſſ. Et adde quod dicit Bald.in c.j.§. ſacramentum. in prin. de conſue.rec.feu.qđ quaſi poſſeſsio iuriſdictionis non quæritur per proceſſum factum cõtra cõtumacẽ penitus. Allegat Inno.in c.olim inter de reſtitu.ſpo.dicentem quod ex hoc iudex non poſsidet niſi iabia ſua. Oportet ergo quod aliqua executio ſit facta, puta per capturã pignorũ vel per præſcriptionem bonorũ. & huiuſmodi eſt ratio: qa iuriſdictio regrit extremum, in quo aliquid realiter agatur: tñ abuſiue ſecũdũ Bal. 8 adde quod Bald. de pace Conſt. in verſiculo, opizoni. dixit nota.hic eſſe text.& notabilẽ quod poſſeſsio iuriſdictionis probat̃ per exercitia quibus quis eſt vſus libere et gete. Et vide quod notanter dixit Bar.in l.j.§.ſi qs hoc interdicto. ã iti. actuq; priuato. Et ã modo probandi locũ eſſe de territorio vel iuriſdictione ciuitatis,plene per baldum in l.data opera. in xvi.colum.C.qui accuſa.

☞ P. P A V. P.
e ¶ Nunc ad propoſitum. Sequitur Cõ. conſi.clviij.circa fin. vide Fe.in c.de quarta.in xiij.col. de preſcri. De quo habes ad Bar.in l.ſeruitutes. Item vide quo modo titulus preſumatur in ſoluente vel faciente aliquid vel patiẽte. Bar.in iij.vij.incip.mulier habẽs amplũ patrimoniũ.in vlt.col. Item ad illud quod dicit Bar.hic requiri quod præſtatio fuerit facta ex tali cauſa allegata, vide etiam Sali.& alios in l.ſi certis annis. C.de pact. Sal.& Fel.in d.c.de quarta. idem etiam Pau.de Caſt.conſi.cccij.circa med.qui hæc limitat vt per eum.

e ¶ Nunc ad propoſitũ. Et ſic nota quod iſta lex volens quod ex tẽporis curſu & ad proteſtationẽ præſumatur obligationem ſubeſſe, hoc eſt verum,niſi appareat ſaltem per aliquam præſumptionẽ quod ſit facta non eſt animo obligandi.ſed gratis. Vnde ſi quis prætendit titulum donationis, non probat ipſum ex virtute huius legis,quia præſumptio eſt in cõtrariũ.l.cũ de in debito.de proba. Ita dici Bal.in l.fi. C.de ſtatu defunct. per glo.in d.l.ſolent. & adde Salice.in dicta l.ſi certis annis.

f ¶ Vaſallus. Per Cy.& Bal.in d.l.ſi certis annis.& in hac l.plures fallẽtię dari poſſunt,quas vide ibi per doct.& per Cy.& Bal.poſt gl.in l.ij.C.de dotis promiſsio.per And.de Barulo & Bar.in l.litibus.C.de agri.et cenſi.lib. xi. Aliquid per Bar.in l.eum q.in prin.de annuis leg.& per Bar.in ſua diſputatione incipiente, mulier.per Bal.in l.ſi certis annis. C.de pact.& in l.ſolẽt. §.fi.poſt gl.de offic.proconſ.in l.ſolẽnibus.C.de rei vend.per Specul.de cau. poſſ.§.ii.verſicu.& forma.per Bald.in cap.j.in §.ſi vero vaſallus in tit.quid ſit inueſtitura.per glo.& Doct.latius in cap.peruenit.de cenſi.vbi maxime per dominum Antonium in repetitio.& aliquid per Bal.in l.j.in iij. col.in verſicu.& ex prædictis infertur. C.de fideicommiſ. Et an econtra ſi debebã tibi annua decem,& per longum tempus ſolui tantum tibi quinq;,an inducatur liberatio in reliquis quinque. Dic vt per Bartol.in l.ſi prius. in princip. de aqua plu.arcend.per Cyn.in l.cum notiſſimi.§. in his. & qđ ibi gloſſa. C.de præſcriptio. xxx. anno. & per gloſſ.& doct. in ca.auditis.de præſcript. & habetur in cap.cum olim. de cẽſi.& per Io.Andr.in regula, plus ſemper in mercur. per Spec. in tit.de præſcri.verſiculo,quid ſi cum deberẽ. Bene facit lex, aduerſus.C. de vſuris. & l. ſemiſſes. in prin. & quod ibi gl. ff.de vſuris. cum diſpoſitione huius leg. volentis quod p ſtatutum diuturnum inducatur probatio tituli allegãtis,habeat locum in patiẽte per decẽ annos hoc modo:trãſiui per fundũ meum ad fundũ tuũ te ſciẽte & patiente, & allego quod ſeruitus tui fuit mihi in illo fundo annua conſtituta per ſtipulationem ante venditionẽ aut alium titulũ, ad quem probandũ allego. Et ꝓbo vſũ meum & patientiã tuam per decem annos. & ponitur exẽplum in ſeruitute habente vſum diſcontinuum: quia in habẽte vſum continuũ eſt indubitatũ q;per decem annos abſq; probatione & allegatione alicuius tituli acquiro bona fide ſeruitutem. l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſeruitus vend. ſed Iacob. de Rauẽ.Pe. & Cy. Iacob.Butr.Bald.& etiam Ang.ſi l.ſi certis annis. in repetit. C. de pact. & Bald. & Angel.in l. qui in aliena.in princip. de acquir. hære. & in l. ſeruitutes prædiorũ ruſticorum.ſ. de ſerui.& Bald. hic in lectura antiqua, tenẽt quod non: quia hęc lex, cum de in rem verſo.loquitur in p̃ſtatione diuturna, per quam magis declaratur conſenſus preſtantis,quam per ſolam ſcientiam & patientiam: cum in dubio ſciens & patiens non videatur conſentire ad damnum rei ſuæ.leg.qui vas.§.vetare.& leg.finali.§.penulti.de furt.& per rationes, quas vide in præallegatis locis. Contrarium tenet gloſſ.in leg.cũ de in rem verſo.& hic Barto.& Bald.in lectu.ordinaria.& gloſſ.in dicta l. ſeruitutes.& ibi Barto.& Bar.in leg.prima.§.final.ſ.de aqua pluuia arcen. & Bar.in ſua diſputatione incipiente,mulier.& Bartol.in conſilio incipiente,quæritur vtrum iuriſdictio.per plures rationes,quas vide per eum in dictis locis. Idem tenuit Imo.in cap.ſi diligenti.de foro competen.& Mod. in §.æque.inſtitu.de acti.in leg.prima.§.denique.ſupra, de aqua plu.arcen. Et pro iſta opinione quod habeat locum in patiente,vbi non tractatur de magno præiudicio amiſsionis dominij, ſed alterius iuris minus præiudicialis, probatur in leg.prima,cum ibi not. C.de patri.poteſtate. & ibi Bald. ponderat illum textum pro iſta opinione. Ad idem optime textus in leg.j.in §. fina.de aqua pluuia arcen. in verbo,retinere.inducendo prout ibi facit gloſſa in verbo,quandiu præſertim: quia intellige illum textum tantum in ſeruitute habentę cauſam continuatam, eſſet nimis reſtringere illam legem,& & rex.in dicta l.qui in aliena.in princ.in verbo,ſicut. Adde Abb.conſi.vij. ver.quartum dubium.

patientis, & præſumitur: vt.d.l.filius.C. de peti.hæredi. Aut in ipſius [a]incommodum: & tũc aut tractamus de præiudicio modico:& pręſumatur titulus: vt.l.qui in aliena.ver.ſed & ſi non adierit.de acquir. hære. Modicum enim præiudicium videtur filio, ſi hæreditas ſibi delata quæratur patri, propter ſpem ſucceſsionis:vt.l.cum oportet.§.cum autem. C.de bo.quæ libe. Et modicum præiudiciũ patri fit, ſi vſusfructus ſibi delatus quæratur filio, ꝓpter votum parentum. Ita loquitur hæc gloſſ. prout loquitur de ſeruitutibus. & quod no.in.l.j.in fi.j.de aqua plu.arcen.& l.ſeruitutes.ſ.de ſeruitu.& quod not. in.l. pe. C.communi diuid. Si vero tractatur de magno præiudicio: & tunc aut loquitur de præſumendo titulo obligatorio aut liberatorio. Primo caſu non præſumitur, imo requiritur verus titulus, vt poſſeſsio vera, vl' titulus putatiuus iuſto errore quę ſitus:vt.l. Celſus.j.de vſucap. &.C.de rei ven.l.nullo.Si vero tractatur de præſumẽdo titulo liberatorio: & tunc aut loquimur de liberatione lucri odioſi, & præſumitur titulus: vt.l. cum quidam. §.diuus. j.eo.&.l.cũ poſt.in prin.j.de iure do. Aut de liberatione lucri non odioſi:& tunc ex ſola patientia longi temporis præſumit̃: vt.j.de ali.& ciba.le.l.libertis.§.j.omnes leges quæ dicunt ꝙ actionibus perſonalibus nõ præſcribitur minori ſpatio triginta annorum: ſecus ſi cum patientia lõgi tẽporis alia interuenerunt, vt in caſu l. Procula.j.de proba. Quod ergo dixi †ꝙ titulus præſumitur ex præſtatione diuturna. dico ꝙ quandoq; præſumitur ex vnico actu, vt puta ſi præceſsit cõtractus locationis. Nam pro ſequenti anno vel tempore videtur tacitè renouatus ſecundũ materiam l.itẽ quæritur.§.qui impleto.ſ. de loca. Item ſi præceſsit cõtractus dotis. nã in ſequẽti matrimonio videt̃ tacite repetit': vt d.l.dotem j.de iure do.et l.diuus.c.ti.& l.pe.§.vxor.j.ſol.mat. Item illud ꝙ facit vſurarũ diuturna præſtatio, illud faceret vſurarum vnica promiſsio: vt C.de do.ꝓmiſ. l.ſi pro dote.& ibi not.etiam hic in vlti.gl.

b 9 Quæro, [b]ruſticus dedit mihi †omni anno vnum par caponũ per decem an. & vltra. nunc ego volo dicere ꝙ ipſe eſt hõ meus, vel quod tenet̃ mihi dare omni anno vnũ par caponum: quia promiſit pro ſe ſuiſq; filijs,& hoc volo probare ex præſtatione longi temporis,an poſſum? Gl. in l.ſolẽt. in fi.ſ.de offi.procon. videtur dicere quod non. Rofr.in libellis ſuis in titulo de acti. ex ſtipulatione præſumpta ex præſtatione longi temporis, videtur dicere contrarium ꝙ ſic,& format libelllum in actione in homine qui aliquid pręſtitit per decem ann. alicui domino. Gul.de Cu.in hoc aliqualiter diſtinguit in dicta l.ſolent. in fin. de off.procon. Breuiter aduerte,& habes intellectum huius legis. Nam vſus pręſtationis nõ producit effectum, niſi ad illud tãtum quod eſt factum, vel id quod neceſsario infertur ex illo. Vnde ſi ego † volo probare ſeruitutẽ mihi deberi per poſſeſsionem tuam ex eo quod ſum vſus ire
c per eam vſq; ad medium: certe tunc [c] non probatur ſeruitus ſuper toto, ſed vſq; ad illud mediũ: vt.j.de itinere actuq; priu.l.j.§. ſi quis hoc interdico. ibi, quoaduſq;, &c.
11 Idem ſi volo † probare iuriſdictionem ex
d vſu [d] non probabit̃ niſi circa quæ fuit vſus ſecundum Inno.& dixi plene in l.ſi publicanus.in fi.j.de publi.et facit l.j.C.de emã
12 ci.lib. Item † in hac l.ſi ego præſtiti vſuras lõgo tempore, præſumitur ſtipulatio vſurarum. Item præſumitur ſtipulatio ſortis: quia ſine ſorte nõ ſunt vſuræ, cuius reſpectu ſunt ſolutæ,& vſuræ inferunt ſortem de neceſsitate. Ad prædicta facit quod di
13 xi † vobis in l.iul.in prin.ſ.de condi. inde. Vnde ex ſententia non præſumitur niſi quatenus ex ea neceſſario infertur. Nunc
14 ad propoſitũ [e] ſi ruſticus ſoluit mihi omni
e anno vnum par caponum, ſi quidẽ ſoluit ſimpliciter non adiecta aliqua cauſa:tunc bene fateor quod præſumitur titulus, ſcilicet donationis eius quod ſolutũ eſt. Hoc enim de neceſsitate infertur: ſed quod in futurum præſtetur, hoc ex nullo actu pręcedenti infertur. Sed ſi non ſoluiſſet ſimpliciter, ſed reſpectu certę cauſę, verbi gratia, pro laborerio ꝙ teneo à te domino, do no vnum par caponum: tunc præſumit̃ titulus etiam pro futuro tempore quatenus teneat laborerium, & cogetur ad ſoluendum ſicut in leg. noſtra pro futuro tempore quatenus teneo ſortem, cogor ad pręſtationem vſurarum. Ad idem l.litibus. C.de agri.& cen.lib.xj. Et eodẽ mõ apparet ꝙ ex hoc non præſumit̃ vaſallus [f], nec
f titul' vaſallat', niſi aliqua cõtẽplatiõe ſol-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Si pupillo. de intellectu huius §. cũ glo. vide glo. in l. ait prætor. §. 1. in versic. vltra vsuras. ff. de minoribus.

b ¶ Si quis. §. mora. de huius legis intellectu vide per Bar. in l. qui autem. §. 1. ff. de constitu. pecu.

†† P. P A V L. P.

c ¶ Mora fieri. vide in materia qũo mora cõmittat, & quod reus, qui se tuetur aliqua exceptione legitima, nunquã dicat esse in mora, vide lo. de Anna. cons. v. inci. visa narratione facti. per totum. idem q, si creditor expresse nõ petat sed dicat debitori se egere pecunia, an committat mora: vide Bart. & alios in l. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit. de acqui. hæredi.

†† P O M A T E S.

c ¶ Mora fieri. Vide Alex. in l. vinum. colũ. iij. ff. si certum peta. Bart. in l. denunciasse. ff. de adulter.

d ¶ Secundo opp. Vide nota. per Bart. in l. non solum. §. morte. in xvij, colũ. quo loco & tempore debeat fieri interpellatio, & adde quod in contractibus vltro citroq; obligatoriis, si vnus impleat contractũ ex parte sua, re ipsa pars aduersa dicitur esse in mora. l. curabit. & ibi Barto. C. de actio, emp. Et adde casum, quo sine mora veniunt vsuræ, scilicet quando debitor conuertisset pecunias in suos vsus. lege, idẽq; §. ij. s. mand. & in l. quamuis. in fin. ff. de pigno. actio. secus si tenuisset pecuniam otiosam.

†† P O M A T E S. 1

d ¶ Secundo opponi. Vide Barba. consi. lxx. alias lxxj. vo. ij.

†† P O M A T E S.

e ¶ Dicit statutũ. Vide Alex. cõsi. lix. col. iij. vol. iiij. & in l. de pupillo. §. si qs ipsi. ij. colũ. de oper. noui nunc. Feli. in c. ex literis. col. v. ver. fallit primo. de constitu. Præpositum in cap. Episcopus. xvij. distinc. Rp. consi. cccxvij. Bal. in c. ex ratione. vlti. col. de appella.

f ¶ Quinque mensibus. Idem Bartol. in dicto §. vsuras. contrariũ tenet Baldus in causis appellationis in authenti. si tamen. C. de tempo. appella. & contra Barto. & etiam tenet Bald. in dicto §. vsuras. Imo. ibi tenet opi. Bar.

vissset. Et sic intellige l. solent. in fi. §. de offic. procon. Vltimo scias quod Rofr. in titu. de actio. ex stipulatione præsumpta, modicum dicit de materia istius legis, sed tractat ibi aliqua bona quod tẽpus non sit modus tollendæ vel inducendæ obligationis. ibi vide per eum multa bona.

1 *Minor non restituitur ad lucrum quod potuisset facere ex alterius delicto.*

CVm quidam. Si pupillo. [a] No. q; vsuræ infringũtur propter moram non soluentium. No. † quod minor non restituitur ad lucrum quod facere potuisset ex alterius delicto.

a

Item ex versi. nec simile. nota q; vsuræ sunt odiosæ.

EVictis. Quidam allegant istã legem, q; euentus conditionis constituit quem in mora. quod apparet: quia statim veniunt vsuræ euictis agris. De qua dic vt l. quoties in diem. j. de verbo. oblig. Barto.

b SI quis. §. mora. [b] Nota q; interpellatio negotij gesti constituit quem in mora. quod dic vt l. si seruum. §. videamus. j. de verbo. oblig. & de materia l. qui scit. §. in alieno. dixi in l. ex diuerso. §. de rei vendi.

1 *Stante statuto quod instantia pereat quinquẽ mẽsibus, ubi per actorem non stetit: sufficit si actor semel iudicem interpellet ne instantia pereat. & qualiter mora purgetur. remissiue.*

c MOra fieri. [c] Opp. de l. sed & si. §. j. §. eodẽ. vbi re ipsa mora contrahitur. Solu. ibi loquitur de mora speciali: hic de mora cõmuni. Secundo opp. [d] dicitur hic in text. & omissa esse petendi debiti instantia. & sic innuit quod creditor instare debet semper. Sed contra in l. Titia Seio. §. vsuras. de leg. ij. vbi dicitur quod sufficit a me interpellari. Sol. dicit gl. fateor contrarium: & tũc vt illud euitet gl. exponit hic quod omissa sit debiti repetendi instantia, sed dando dilationem, Non enim semper habet instare. quod facit ad multa. † Dicit statutum [e] huius ciuitatis q; instantia pereat quinque mensibus [f] vbi per actorem non stetit actor interpellauit semel iudicem q; ferat sententiam, & non plus: vtrum sufficiat ista interpellatio? Certe sic. non enim requiritur quod semper instet, vt hic vides. Modo venio ad gl. magnam, quæ est multum clara, & primo ponit quid sit mora communis. Secundo ponit quis sit effectus moræ. Tertio ponit de mora speciali. Quarto ponit qualiter mora purgetur. Prima tria examinat Cy. in l. in minorum. C. in qui. cau. in integ. resti. nõ est ne. Circa vltimum de purgatione moræ, dic plene in l. si insulam. j. de verb. obl.

d

In bonæ fidei. Vides ergo q; pater ex sua mora non tenetur ad vsuras. Facit l. cum filius. in prin. j. de verb. obl.

Sed si duo. Opp. de l. pe. j. de duo. re. Gloss. dicit quod ibi erant socij: hic non. quod tenet Dyn. in c. mora. circa fi. de re. iur. lib. vj. De quo dic vt in l. contraria. & dixi plene in l. ex duobus. eod. tit. Bar.

g

g VIdeamus. [g] Si actione stricti iuris peto q; est vel fuit meũ, veniunt fructus a tempore moræ: sed si peto mihi debitum, tunc a tempore contestatæ litis: sed in actionibus bonæ fidei semper veniunt fructus a tempore moræ. h. d. Bar.

h

1 *In stipulatione rem dari non committitur stipulatio ad interesse. sed quis tenetur ad dandum.*
Et fructus ueniunt post litem contestatam.

2 *In stipulatione rem tradi, uenit interesse à tẽpore moræ. & non fructus. Et ratio fructuum habebitur post litẽ cõtestatã.*

3 *Quando stipulatio continet rem dari & rem tradi, quod ueniunt fructus, & de eis habebitur ratio.*
Quãdo prædicta stipulatio succedit in locũ cõtractus emptionis & uẽditionis: tũc secundũ eius naturã ueniunt fructus.

h Si actionem. [h] Oppo. de l. si fundũ tradi. j. de verb. ob. vbi post morã venit interesse. Glo. soluit hic, & bene. Tu dic aliqualiter latius q; aut loquimur in stipulatione rẽ dari, aut †† i in stipulatione rẽ tradi, aut in stipulatione 1 que continet vtrunq;. Primo casu † nũq; cõmittit stipulatio ad interesse, sed præcise tenetur ad dandũ: vt l. vbi autẽ. in fi. j. de verb. obl. Fructus autẽ veniunt tunc post litis cõtest. non ante, vt hic, & l. cũ fundus. in prin. §. si cer. pe. & l. si filius. §. j. j. de verb. 2 ob. Secũdo casu venit † interesse a tempore, & nõ fructus: fructuũ autẽ ratio habebitur post litis cõtest. vt hoc §. & d. l. si fundũ tradi. j. de verb. obl. Et si dicis, [i] si venit i interesse a tempore moræ: ergo habebitur ratio fructuũ. Rñde, q; tunc nõ habebitur ratio fructuũ vt fructuũ, sed vt interesse, inter quæ est magna differentia. Quid enim [k] si est quidam fundus, qui erat apud quendã rusticũ, ex quo ipse percepit multos fructus: creditor autẽ erat nobilis homo, & sic ipse percepisset modicos fructus ex eodẽ fundo. Si enim petuntur fructus vt fructus: tunc tenet possessor restituere omnes, quos percepit. Sed qñ fructus veniunt vt interesse: tunc consideratur illud q; percepisset ipse creditor: quia in tãtum sua interest. Tertio casu † qñ stipulatio cõtinet vtrũq;, tũc veniunt fructus sine dubio: vt l. si stipulatus. §. e. & illa † quæ hic dicit, est vera opi. nisi hæc stipulatio successerit [l] in locũ contractus emptionis & venditionis: quia tunc secundũ naturam illius contractus veniũt fructus. & sic debet intelligi l. in conuentionalibus. j. de verb. ob. facit d. l. si stipulatus. circa medium.

1 k l

m VTor. Lucius. [m] Not. q; creditor nõ cogitur admittere particularẽ solutionẽ. si ex vna causa sit debitũ: secus si ex pluribus causis: vt l. vlt. §. quib. mod. pig. vel hypo. fol. Bar.

m

De nautico fœnore. *Rubrica.*

LEX VI.

n ROenerator. [n] Perempta obligatione principali, frustra quæritur hypothecaria. hoc dicit. Barto.

n

o *De probationibus [o] & præsumptionibus.* *Rubrica.*

Dictum

g ¶ Videamus. In princip. huius text. &c. quæ sit differentiæ ratio inter contractus bonæ fidei & stricti iuris, & quare etiam fructus non veniunt iure actionis. Bal. ponit in l. j. in fi. C. de vsu. & fru. leg.

h ¶ Si actionem. Et vide ad istum text. no. per Bart. in l. indebiti. in princip. de condi. inde. Et quid in contractu concessionis feudi, vt si cõcedens rem non tradidit, & fructus percipit, teneatur ad illos, & quando veniant, & quid si promisit plenam vel vacuam possessionem tradere, vide Bal. in l. pen. in ij. col. C. de condi. inser.

†† P O M A T E S.

i ¶ Et si dicis. Vide Alexand. consi. vij. col. iij. vol. ij.

k ¶ Quid enim. Nota differentiam quando fructus petuntur vt fructus, & quãdo vt interesse, &c. vide omnino Bart. in d. l. si filius. §. j. & Bart. in l. ratio. §. j. §. de act. empt. & Bal. in l. si traditio. in x. q. C. eo.

1 ¶ Stipulatio successerit. Facit in simili quod not. Bar. in l. si quis cum aliter. de verb. oblig.

m ¶ Tutor. Lucius. Limita hanc regulam in vno ex hæredibus debitoris volẽte partem soluere. l. si testa mẽto. §. quod si duo. j. de fideiusso. nor. in l. ij. §. ex his. de verbo. obliga. Quid autem in vno ex pluribus fideiussoribus, vide glos. in l. in his. §. j. §. de sol. Ad q; Rom. in l. legem. C. de nat. libe.

†† P O M A T E S.

m ¶ Tutor. Lucius. Limita septẽmodis, vt per Alex. in l. quidã æstimauerunt. colũ. pe. ff. si cer. pe. Bolo. in repe. §. Cato. xlv. q. ff. de verb. oblig. Math. notabili lxxxiij. text. in l. si cõstat. C. de compen.

†† P O M A T E S.

n ¶ Fœnerator. Vel nisi qs promisisset se soluturũ in pluribus locis copulatiue: qa summa diuideretur tũc pro rata. text. est & Bar. ibi. l. nõ vtique. §. si quis. ĩ. de eo quod cer. loco.

†† P. P A V L. P.

o ¶ De pba. Quæ proprie dicat pbatio, vide Barb. in repet. rub. de fid. inst. in vij. col. Fel. in rub. extra, de pb. ĩtẽ vide quæ dicatur legitima pbatio, quæ habes in Bertac. in verbo, p-

Universidad de Deusto Biblioteca

batio per iuramẽtũ. vbi addidi & irepetit.rubr.de fid.instr. vide per quosdam. Moder.

a ¶ Quoties. In princ. huius leg. adde quod Bal. de pace Cõstã. in ver. noſa vero. dicit, si aliqs habitat in aliqua ciuitate, & nec ẽt eẽ de natiõe eius ciuitatis, q̃ ille p̃bare debet habuisse se originẽ in illa ciuitate. Allegat hãc legẽ, secundũ vnam lectu ram: & dicit se hic dixisse.

☞ Hominibus. Aliter videtur loq ipse Bar. in allegata l. prętor. la ſi. ff. vi bo. rapto. Pro concordantia vide cõcor. cccſi. incip. fiunt statuta p̃ Italiam.

b ¶ Sed secũdum aliã lect. no. q̃s latius, &c. Vide p̃ Imo. ĩ l. ex facto. §. si qs rogatus. in xij. col. j. ad Treb.

✠ POMATES.

c ¶ Quia genus. Vide Bart. consi. lvij. vol. ij. & in j. col. & cons. xiiij. vol. ij. Alexã. l. ex facto. §. si qs rogatus. col. xix. ff. ad trebell. Et qualiter qs probet esse ex descẽdentibus ab agnatione, vide Aret. consi. xxxviij. in ij. dubio.

✠ P. PAV. P.

d ¶ Et ideo ad solutionem contrarij. Alias soluit Imola in l. in illa stipulatione. si Calendis. col. antepen. ff. de ver. obliga.

☞ P. PAV. P.

e ¶ Ab ea parte. De materia an et quãdo onus probãdi. incũbat actori vel reo, vide Fel. in c. ex literis. in pen. & vlt. col. extra. de prob. itẽ vide Paul. de Eliaz. ĩ vj. q. ĩcip. laico repetente vbi põit si statutũ dicat q̃ nõ credat ĩstrumento, nisi sit registratum, q̃ incumbit reo negãti onus probãdi q̃ sit registratũ.

✠ P. PAV. P.

f ¶ Circa. In princ. huius l. &c. Q̃n quasi possessio releuet quẽ ab onere probandi, dic latissime p̃ Bart. in l. si prius. de oper. noui nuncia. in vers. tertio istud op. quod in aliquibus vsq; ad vers. vj. op. & quod dixi.

✠ POMATES.

ĩ ¶ Circa. Vide doct. & Alex. in l. si prius. colũ. xiiij. ff. de noui. operis nunciatio.

g ¶ Onus probandi. Vide Fel. ĩ c. cũ causam. in prin. de re iudi. in c. j. de rescrip. in iij. char. prin. seq.

h ¶ Quærit glo. Vide Inst. de act. §. j. & ibi no Bal. in l. fustra. C. eo. et idem tenet gl. no. in. c. ex ĩsinuatione extra de procura-

Dictum est s̃. de varijs & diuersis actionibus: verum quia in eis requiruntur probationes, ideo ponitur hic tit. de p̃ba. & quia p̃sumptio multum operatur circa probationem, ideo de p̃sumptionibus hic dicitur. de quo dic vt in gloss.

☞ *Genus intelligitur de parentela.*
Gens accipitur pro numero liberorum.
Habens quatuor liberos dicitur habere gentem.
Statutum puniens coadunantem quòd comprehendit coadunantem quatuor homines.
Ista appellatio populus, in quo verificetur.
Appellatio gentis q̃ latior sit qua appellatio generis.

LEX I.

a QVotics. [a] Quæro quę est differentia inter genus & gentem. Gl. dat triplicem expositionem: sed duę vltimæ tendunt ad idem. Et primo dic † q̃ genus accipitur pro parentela. Cum autem dico gentem, accipit p̃ numero liberorũ. Vñ q̃ habet quatuor liberos, dicitur habere gentem. vnde excusatur à turela in Italia. quod not. vidi enim † multum dubitari in ista terra. Dicebat statutum, si quis coadunauerit gẽtem: quæritur modo de quot hominibus verificetur ista appellatio. & ista lex facit q̃ verificetur in quatuor hominibus secundum ✠ istam lect. Sed tex. Insti. de iure naturali. §. omnes populi. videtur accipere pro eodẽ gentem & populum. In † quot autem verificetur ista appellatio populus, dic vt in c. j. extra de elect. Dixi plene in l. prætor. §. j. j. vi bo. rap. † Sed secundum [b] aliam lectu. nota quod † latius sumitur appellatio gẽtis, quam generis: quia genus [c] accipitur p̃ agnatione, gens pro agnatione & cognitione.

1 ☞ *Dicenti incũbit onus probãdi, nisi sit p̃sumptio p̃ eo.*
2 *Neganti quando incumbat onus probandi.*
3 *Omnis oratio priuatiua dicitur negatiua.*

LEX II.

1 EI incumbit. Nota † primo quod ei q̃ dicit, incumbit onus probandi. Sed contra. C. de don. inter vi. & vxo. l. etiam. & j. de dona. inter vir. & vxor. l. Quintus. j. eo. l. si pactum. cum simi. Solu. hæc regula est bona, nisi p̃sumptio sit pro dicente, ita quod transferat onus probandi in aduersarium, vt in contrarijs. & sic expedi tam habes primam regulam. Veniamus ad secundam: dicitur hic † quod ei qui negat, non incumbit onus probandi. Oppo. quod negatiua probetur: vt C. de codicil. l. nec codicillos. Solut. ibi ibi negatiua habet in se implicitam affirmatiuam: quia cũ dico, quem non esse sanæ mentis: tunc implico eum esse furiosum. Ista gloss. non dicit verũ. Omnis † enim oratio dicitur negatiua quæ est priuatiua: vt l. fina. in fin. & ibi not. in fin. vltim. gloss. j. de doli except. & l. inter stipulantem. in princip. j. de verbo. obligationib. Vnde cum dico aliquẽ furiosum, dico eum esse non sanæ mentis. Vnde per quæcunque verba hoc dicãt, significant priuationem. Eodem modo si dico aliquem mortuum esse, idẽ est. Et ideo [d] ad solutionem contrarij, dic q̃d ibi negatur quædam qualitas naturalis, quæ secundum naturam adesse p̃sumitur: ideo neganti incumbit onus probandi. Gloss. assignat pro plura alia contraria. Vltimo in ista materia de negatiua distingue plenius quam alibi, vt examinat Cy. in l. actor. C. eo. ti. & dic vt ibi plene p̃ eũ.

LEX III.

1 EVm tacitum. Tacitum fideicommissum etiam in secundo testamẽto intelligitur repetitum. hoc dicit.

e AB ea parte. [e] In negatiua iuris ei, qui negat, incumbit probatio. hoc dicit. Circa primam partẽ debes scire quod q̃dam est negatiua iuris quæ nullam habet mistu ram facti: quędam est quæ habet aliquam mistu ram. Primo casu ei incumbit probatio: hoc est per aperturam libri. Secundo casu, vt si dico quod non potest esse procurator vel aduocat⁹, quia infamis, quia condemnatus de tali crimine: certe illud factum quod sis condemnatus, debeo probare, & hoc modo intelligatur secunda pars.

1 ☞ *Manifestum dicitur quando probantur indicia sufficiẽtia ad dolum.*
2 *Fraus præsumitur quando quis alienat totum.*

1 PAtronus. Nota hic † quod dicatur manifeste. Nam dicitur manifeste, quando probantur indicia sufficientia ad dolũ.
2 l. dolum. C. de dolo. † Item nota istam gl.
3 quæ dicit quod si totum alienauit, † præsumitur fraus. & loquit indistincte ex omni alienatione l. omnes. §. Lucius. j. q̃ in frau. cre. loquitur solum in donatione. Pro hoc facit quod nota. in l. quæ testamentum. infra eodem.

1 ☞ *Qui non est in possessione illius iuris quod asserit, debet probare, & quando.*
2 *Reus quod possit in se assumere onus probationis.*
3 *Clausula non se astringens ad probandum nisi ea, &c. quid operetur.*

f ¶ Circa. [f] Nota quod ei incumbit
1 onus probandi: † [g] qui nõ
g est in quasi possessione illius iuris quod asserit. Quod est verum in istis iuribus personalibus: secus in iurib⁹ realibus: vt l. sicuti. §. sed si quęratur. s̃. si ser. vẽ. Secũ
2 do nota † quod reus potest in se assumere onus probationis. quod glos. intelligit generaliter in quacunque causa. Quęrit [h] gl.
h quid si reus qui assumpsit in se onus probandi, non probat, an sententia sibi præiudicat, ac si ageret? [i] Dicit glos. quod non. quod tene menti. De hac quæstione & de alijs vide plene per Cyn. C. eod. l. actor.
g hodie tamen semper, † vt istæ dubietates effugiantur, apponitur in fin. articulorum clausula ista, non astringens se ad omnia probanda, sed ad ea tantum quæ sibi sufficiant ad victoriam suæ causæ. De hoc dixi plene in l. diuus. j. de re iudi. Bartol.

1 ☞ *Præsumptio in specie quòd tollat præsumptionẽ in gñe.*
2 *Duæ exceptiones contrariæ quòd possunt opponi in eodem iudicio, licet grauetur onere probandi.*
3 *Si inquisitus de homicidio negat se occidisse, et si appareat q̃ occiderit, q̃ fecit ad sui defensionem, quod auditur.*
4 *Qui soluit indebitum, quid debeat probare.*
5 *Ignorantia in facto proprio præsumitur, quando certat de damno vitando.*

k VM de indebito. [k] Nota. ex † hac lege
1 primo quod præsumptio in genere tollitur per præsumptionem in spe-

tori. Vide tamẽ bal. in l. qui accusare. C. de edẽ. do. & sequit Bal. in l. j. C. si aduersus credito. & cõtra gl. hic in versic. item quæro an in oĩ, &c. vide omnino Bald. in l. cũ Papinian. C. de sen. facit ad ea quę dixi post Bar. in l. ij. §. si publico. de adul. Et ad gl. hic ď astringente se, & c. addẽ aliã glos. in l. fi. C. de fal.

☞ P. PAV. P.

i ¶ Ac si ageret. Vide Fel. in c. licet causam colum. xxiiij. ver. decimo & vltimo. extra, de probat.

☞ P. PAV. P.

k ¶ Cum de indebito. pro declaratione huius legis qs debeat probare indebitum, vide Alexã. de quo scripsi ab Bar. in rubri. ff. condict. indeb. in consi. lxxxiij. in j. volum. & ibi etiam ponit, quid si conuentus non negauit et plura alia, maxime quando probari possit negatiua, q̃d nõ sit debitum. Item ad intellectum huius l. vide Iaſ. ĩ l. Iulianus verum debitorẽ. in pen. colũ. de condict. indeb. & in v j. co. cũ seq. vide in materia Barb. in c. si is q. col. j. extra de solutio. Et quomodo probare debeat indebitũ, vi paul. de Castr. consi. cxxxv. & pro declaratione huius l. vide eundem paul. consil. lxxv. Et vide vnũ singulare, quod ponit Com. consil. lx. incip. creditur libris propter p̃sumptionem istius legis, q̃d nemo p̃sumitur indebitum soluere, iũcta quadam alia p̃sumptiõe, de qua ibi per eũ, & q̃ facilius p̃sumatur donatio in vltima voluntate quam inter viuos, vide Cõ. cõsi. xxxj. incipi. testator in testamẽto dixit, & p̃ testatus fuit ad finẽ. In contrarium vide text. in §. peculium. Insti. de leg. & m. l. j. C. ď pecu. eius q̃ lib. mer. vbi si manumittatur seruus inter viuos, præsumitur sibi donatũ & cõcessum peculium, secus si in vltima voluntate. vide ibi gl. & doct. Et cogita an ratio glos. ibi sit bona, quia potius illo casu p̃sumitur donatio inter vi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uos. Et vide rationem, qua mouetur Com. in dicto conſi. Item circa iſtã materiam, an quis præſumatur donare & iactare ſuum, vide quæ habes poſt Bar. in l. ij. § circa. ff. de except. doli. Et dum dici ſolet quod potius præſumitur fatuitas, quam donatio, ſecũdum Bald. in l. generaliter. C. de non nume. pecu. adde quod potius præſumitur delictum quam donatio. vide Abb. in c. eccleſia. el n. extra, vt lite pend. in vlti. col. per ea, quæ notantur in l. labeo. cũ ſeq. ff. de pact. Adde etiã quod quælibet alia præſumptio excludit iſtam præſumptionem donatiõis, a etiam ſi actus inualidus redderetur. ita Iaſ. in l. ſi nõ ſortem. §. j. ff. de cõdic. indebi. Item circa illud quod dicitur hic de promiſsiõe ſine cauſa, adde quod ſi teſtes producti ad probandum promiſsionem ſine cauſa, dicãt ſe nõ recordari quis contractus fuerit factus, nec qualiter, ſed bene ſcire quod non fuit expreſſa alia qua cauſa, ſatis probatur: vide Fel. in c. ſicut. de re iudic. An autem requiraſ cauſa ſpecialis & certa, an vero ſufficiat generalis, puta ex cauſa venditionis vide Pau. de Ca. & Ange. in l. generaliter, col. ij. poſt Bar. C. de non numer. pec. & alia quæ habes ad Bart. in l. ij. §. circa. de excepţ. doli. vide Alex. conſi. iiij. col. vj. vol. j.

cie: nam hic eſt præſumptio in genere, q̃ ille, qui ſoluit, debitũ ſoluit. quæ præſumptio tollitur præſumptionẽ in ſpecie, quæ reſultat ex perſona eius cui ſoluitur, vt in principio huius legis, vel ex perſona ſoluentis, a vt in minore, muliere, vel ruſtico: vt j. ca. l. ver. ſi autẽ. Simile §. de in integ. reſti. l. diuus. Et ſic vides q̃ ille releuatur ab onere probandi, qui habet pro ſe præſumptionem in ſpecie. Secundo not. caſum †pro opinione quorũdam in l. nemo. j. de except. quod duæ exceptiones contrariæ poſſunt proponi in eodem iudicio, reprobata opi. Dy. in c. nullus pluribus. de regu. iur. lib. vj. Nam vides b hic q̃ primo negauit ſibi ſolutum. & iſta erat vna defenſio, poſtea cõfitetur, & dicit ſibi debitum eſſe ſolutum. certe auditur, ſed onere probãdi grauatur. Nec c obſtat auth. cõtra qui propriam. C. de non nu. pe. imo illa facit propriam. C. de non nu. pe. quia auditur ibi veniens cõtra cõfeſsionẽ, licet graueſ in aliquo. Et ex † hoc pluries dixi in d q. de facto: Aliquis negauit e ſe occidiſſe hominem: dixit tamen quod ſi appareret ſe feciſſe; ad ſuam defenſionẽ fe-

cit: tunc debet audiri, cum ſibi incumbit onus probandi: non tamen grauaſ adeo, quin audiatur, Caſus eſt hic in prin. Ter tio f nota q̃ ille, qui ſoluit † indebitum debet probare duo, ſ. indebitũ eſſe, & ſe per errorem ſoluiſſe. Sed gl. hic dicit quod eo eo ipſo q̃ probat indebitum, præſumetur ignorantia. quod nota. quia etiam † in facto proprio præſumitur ignorantia, quãdo quis certat de damno vitando: vt l. ſed & ſi me putẽ. in prin. de condi. indeb. De quo vi caſus C. de iur. & fac. igno, l. ſi poſt diuiſionẽ. Dixi i l. nõ fateſ. j. de cõfeſ. Bar.

1 ☞ *Promiſsioni factæ ſine cauſa quando ſtetur.*
2 *Contra promiſsionem in ſcriptis factam non admittitur probatio, niſi per contrarium ſcripturam.*

g Sed hoc. g Nota qd̃ † promiſsioni factæ ſine cauſa nõ ſtatur. Qd̃ intelligũt quidã in p̃miſsione ſimplici nõ cõtinẽte ſtipulationẽ: alias illa p̃miſsio haberet vim donatiõis: vt l. Cãpan⁹. j. ope. lib. h qd̃ examinaſ per Cy. in l. generaliter. C. de nõ nu. pec. Ego examinaui in l. ij. §. circa. j. de doli excep. Secũdo no. † q̃ contra commiſsionem factã in ſcriptis nõ

f 4 5 a b c d e g h

1 2

g ✠ P. PAVL. P. ¶ Sed hoc. Vide per Fel. in c. ſi cautio. in j. col. cum v. ſeq. extra, de fide inſt. vbi ponit xvj. limitatio. vide vnã deciſionem relatam per Barb. in Rub. extra, de depo. in j. col. ſi autem aliquis dicit ſe debitorem ex tali cauſa, videtur promittere. Bar. ex l. ſententia. de teſta. tutela.

g ¶ Sed hoc. in prin. &c. Vide Bar. latius in l. mãdatario. per totum. ĩ. de dona.

✠ POMATES. ¶ Sed hoc. Declara vt per Barb. conſil. xxv. colũ. ix. & xj. vol. j. Alexã. in l. diuortio. j. colum. ff. de verb. obl. & cõſ. iiij. col. v. volu. j. & cõſ. liij. col. ij. & cõſ. lxxxiiij. col. ij. eod. vo. j. vbi dat pulchra exẽpla quando cõfeſsio dicatur continere cauſam. & conſil. clxxj. col. ij. vol. ij. vbi ponit de ſcriptura cõtinente rationes ſine cauſa vel cum cauſa, ſed obſcura. & conſ. ix. pen. col. vol. v.

h ¶ De oper. lib. Sed pone: præceſſerat inſtrumentũ cõtinens ſummã mille depoſitã quam promiſerat reſtituere: poſtea cõfectum fuit aliud inſtrumentũ continẽs promiſsionẽ in centum, & non erat adiecta cauſa: an vltimus contractus teneat? Et videtur q̃ nõ: quia cauſam nõ continet, vt hic, & l. generaliter. C. de non num. pec. & ç. ſi cautio. de fide inſtru. quãuis in inſtrumẽto p̃miſſor cõfiteatur ſe debitorẽ, & ſolẽniter promiſit dare & reſtituere per ſtipulationẽ: quia ex quo totũ illud dicitur eſſe de cõfeſsione partis promittẽtis, cũ nõ exprimatur cauſa quare debitũ peruenerit ad ipſum promittẽtis, nõ dicitur habere ſufficienteẽ cãm illud inſtrumẽtũ, vt videſ gl. in d. c. ſi cautio. & expreſsius gl. in d. §. fi. quæ vult qd̃ ſiue quis confiteatur ſe debere decem, ſiue confiteatur ſe accepiſſe decem, ſemper alio nõ expreſſo dicatur confeſsio ſine cauſa. Et dicit hic Sali. qd̃ iſta gl. hic in fi. vult q̃ ſi quis per ſtipulationẽ dare decẽ Titio promiſerit quæ ab eo accepit, dicatur hæc ſtipulatio eſſe indiſcreta & ſine cã: & ita tenet, & nõ valet. licet dubitet. Nec̃ tunc ſecũdũ eũ, põt dici qd̃ cẽſeaſ facta animo donãdi: quia promiſsio iſta habet cauſam, ſ. quod accepit ab eo cui promittit. Tamẽ dic q̃ non eſt valida. Vnde talis cauſa eſt cõſideranda non vt faciat q̃ ſtipulatio obligationẽ producat, ſed vt operaſ quod declarat mentẽ promittẽtis fuiſſe nolle donare. Ideo videtur quod talis promiſsio ſine cauſa, iuncta etiam cum confeſsione ſine cauſa nõ ſit efficax, vt etiã ſatis videſ probari in d. c. ſi cautio. & ibi gl. in vers. ſi cauſam. Sed cõtrariũ puto, ſ. quod imo videtur habere cauſam talis promiſsio & aſſertio. per l. Publia. §. fi. ĩ. depoſiti. & ibi Fulg. & qd̃ no. Sali. in l. j. C. de cõfeſ. in iij. col. vers. ſed iuxta prædicta quæro, an ſi quis cõfiteaſ. vbi dicit q̃ ſi quis cõfitetur ſe eſſe debitorem Titij in centũ pro reſto & ſaldo rationũ, dicit cõfeſsio iſta habere cãm, maxime per d. l. Publia. in fi. ibi: ex ratione veritatis. Præterea & alia ratione: pone tibi talem promiſsionem fuiſſe factam ex certa ſcientia: quia ita inſtrumentũ dicat, vt ſic nõ poſsit allegare

Universidad de Deusto Biblioteca

liter. & in l. si stipuler. de verb. obli. Facit quod habetur in l. j. in princ. C. de rei vxo. actio. vbi eodem modo & si inutiliter, &c. Et hoc maxime procedit quando iuramẽtum interuenit in instrumẽto: quia cum cõparatur, vt est stipulatio, quæ sine accessoria valere nõ potest, valebit vt principaliter, secundum Barto. in d. l. si quis pro eo. in viñ. membro. de fideiuſ. & dixi in d. l. Publia. Nec ad hoc obstat si dicatur ꝙ donatio non valet sine insinuatione: ga respõdeo ꝙ imo nõ vitiatur vsque ad summam quingentorum solidorũ auri. l. si quis pro redẽptione. C. de dona. l. sancimus. eo. titu. Io. and. in addi. Spe. in titu. de instru. edi. in §. porro. & Gul. & Bald. in l. illud. in vlti. col. C. de sacrosan. eccle. Et hoc intelligatur de illis solidis auri quorum lxxiñ. faciunt libram auri. ponimus xcvj. ducatos Venetos, q constituunt libram auri legalem. Quinimo virtute iuramẽti nõ potest donatio infringi, quãuis non fuisset insinuata, secundum veram opi. tamẽ quia debet iuramentũ seruari qñ sine interitu, &c. tamen donatio ex insinuatione nõ est penitus inimica legibus: quia valet, saltẽ vsque ad summam quingẽtorum, & valet etiam in casibus, de quibus in l. si qs pro redemptione. et in auth. item a priuatis. C. de dona. Deſecũdo vide quæ ibi scripsi. Item & alia ratione non potest allegari confessio ꝙ stipulatio sit sine cã, puta quando ex forma statuti in aliqua ciuitate instrumẽta guarentigiata haberent executionem paratam secũdum Bal. in l. si causam. de execu. rei iudi. in vlti. col. & sequitur Pet. de Anch. in repe. c. canonũ statuta. de consti. in ver. iuxta hoc mẽbrum pone. Et dato ꝙ illa cõfessio posit dici sine causa, & ꝙ nõ posit in totũ subsistere vt donatio: tñ confessio sine causa nõ dicitur in totũ inutilis: quoniam valet quo ad semiplenam probationẽ, si per eum. cui facta est cõfessio, allegaſ aliqua causa: vt voluit Spe. sequens Mar. de fano in ti. depositi. §. nũc videndũ. ver. quæ est ratio. cũ ver. seq. per l. instrumẽta. C. de proba. & sequit hoc do. Ant. Imo. & do. Iaco. & Abb. in d. c. si cautio. Et licet isti nõ dicant, nos Legistæ habemus duas glo. vnã in l. iiñ. §. eisdẽ. in versi. species ĩ. de testi. aliã in l. inter chartulas. in versi. vanitate. C. de cõue. fis. debi. & per cõsequens potest deserri iuramẽtum in supplementũ semiplenæ probationis, iuxta l. admonẽdi. de iureiur. & in l. in bonæ fidei. de iureiur. & in c. si. co. ti. de iureiur. Nõ obstãt allegata in cõtrarium, ꝙ posito ꝙ illa cõfessio sine causa duret: tñ ex quo in instrumẽto est ex certa sciẽtia, valet in vim donationis: vt ĩ. Nec ad hoc obstat glo. j. quæ est hic in fi. ponderãdo eã vt facit hic Sali. quia in ista gl. dicit totũ contrarium. Et ita inter cæteros tenet hic Cy. in addi. quoniam gl. hic in fi. dicit, vel sic promisi decẽ quæ per stipulationem accepi. Illa verba refert gl. ad ea q̃ proxime dixerat ibi dum dixerat, secus si dicat, accepi. Et sic refert ad casum, in quo dixerat promissionẽ valere. & in fi. sui dicti ponit alium casum, in quo intendit stipulationem valere. Sed Salic. intellexit ꝙ casus ibi positus in fi. glo. referatur solum ad dicta per glo. in prin. & nõ ad proxima præcedenti. Illa glo. non loquitur quando promissio esset facta a sciente nullam efficacẽ causam subesse. Adde quod voluit Bal. consi. ccccx viñ. iiñ. lib. incip. inter Ioãnem & Aloisium. vbi duo socij calculatis rõnibus se vicissim liberauerant: deinde vnus alteri fecerat instrumentum de sexcentis pro resto rõnis, sed nõ dicebat ex qua causa. dicit Bal. ꝙ ex præcedentibus præsumitur causa, & si in instrumẽto est & ex certa scientia, ꝙ efficaciter probat, licet nõ sit causa.

a ↦ P. PAV. P. ¶ Procula. Vide Roma. consi. cxliiñ. Alexã. consil. xlvj. & consil. lvj. volu. iiñ. gloſ. in l. libertis quos. §. manumissis. de ali. & ciba. leg. Alexan. in addi. Barto. & Imol. in l. quæ dotis. fol. matri. per Roma. consil. xviñ. in v. volu. vbi ponit duos casus in quibus ex sola diuturnitate temporis inducitur remissio tacita. Item vide vnam quæstionem quam ponit Aret. in l. recusari. in vlti. colum. de acquir. hæredi. vbi ponit de sorore quæ diu stetit cum fratribus & nunquam petiit partem hæreditatis, sed solũ ea quæ sibi erant necessaria videatur renunciare hæreditati, vide etiam circa istam le. Decii. consi. ccxc. colum. iiñ.

a ¶ Procula. In princ. huius, &c. Vide Bald. in l. cum proponas. C. de pactis. & omnino in l. si certus. de arbitris. in vj. col. eo. tit. vbi cõcordat cũ Bar. hic.

admittitur probatio, niſi per contrariã ſcripturam. Secus si confessio fuerit facta sine scriptis. De quo plenè in d. l. generaliter. C. de non nume. pecu.

a **Rocula.** [a] Nota ꝙ hic videtur remissum fideicõmissum tacitè ex cessatione longi temporis, & computatione rationũ sæpius facta, & taciturnitate huius fideicommissi: quarum si quædam defecerunt, non sufficeret. Ita nota. in l. libertis. §. j. j. de ali. & cib. leg. Bar.

1 ☞ *Si testator confiteatur se debere decem Titio, Titius non capiet vt debitum, sed ut legatum, nisi debitum probetur.*

2 *Confessio patris se habuisse à filio spurio decem inter viuos, quòd præsumatur fraudulosa.*

3 *Venditio omnium bonorum quòd præsumatur fraudulosa.*

b **Vi testamentum.** [b] Nota † ꝙ licet testator in testamẽto confiteatur aliquid se debere: tamẽ illud non capiet legatarius vt debitum, sed vt legatum, niſi debitũ probetur, vt hic. et l. legatui. j. de lib. leg. quæ lex loquitur etiã quando relinquitur capaci. quod est notandum. & sic non capiet ante alios legatarios, & Falcidia detrahetur sicut de aliis. Secundò no. [c] vnã q. quam † q̃rit glo. quid si inter viuos [d] aliquis cõfessus fuit se habuisse à filio suo spurio. Et dicit gl. ꝙ tunc valet. Et nota istã gl. inquãtũ dicit ꝙ inter viuos nõ præsumitꝫ fraus, sed eã reprehendit Iaco. de Bel. & dicit ꝙ est casus in l. j. C. de natura. lib. vbi eo ipso ꝙ reperitꝫ apud filiũ de bonis patris, præsumitꝫ fraudulosè factũ. Vltimò nota † gl. quæ dicit vẽditionẽ oĩm bonorũ esse fraudulosam, ar. l. oẽs. §. Lucius. quę in frau. cre. licet illa lex loquatur in donatiõe Idem no. in l. patronus. §. eo. ꝙ videntur tenere doc. in l. iiñ. C. si quid in frau. pat. Quę ro quid si vẽdidi oĩa bona mea, nõ sub ista appellatione oĩa, sed vendidi singulariter illã & illam rem, ita ꝙ mihi nihil remansit. Dic vt in l. nomen. §. fi. j. de leg. iiñ.

3 nota † gl. quæ dicit vẽditionẽ oĩm bonorũ quicquid penes filiũ spuriũ reperitꝫ, præsumitur per fraudẽ esse. Item tenet Bar. in d. l. j. C. de naturali. lib. & ibi Bal. & Bar. & docto. in l. si is qui hæres. de vulga. & pupil.

ADDE Bal. consi. ccxlj. incipiente, spurio iñ. lib.

De fide instrumentorum. Rubric. I.

LEX I.

e **Instrumentorũ** [c]. Vides ergo qđ ex alusione vocabuli pñsumitꝫ propria significatio. Hoc examinaui in repetitione l. omnes populi. §. de iusti. & iure. & ibi vide: vbi plene dixi.

1 ☞ *Si debitor confiteatur hodie quod Titius sibi mutuauit iam sex mensibus elapsis, quod ista confessio non præiudicat alteri creditori.*

LEX III.

f **Repetita.** [f] Istam legẽ intelligo in scriptura priuata. Nam notarius, qui scribit instrumentũ, & apponeret alium diem: tunc sine dubio cõmittit falsum. Item intelligo ꝙ fuit apposita dies non vera. Nam loquitur de die conscripti instrumenti. Nam si instrumentum contineret verum diem hoc

1 modo, ꝙ hodie confiteor † ꝙ tu mutuasti mihi centum iam sunt sex menses sub obligatione bonorum: tunc instrumentũ istud non esset falsum: sed ista confessio debitoris non præiudicaret alteri creditori: vt l. c si superatus. §. quib. mod. pignus vel hypothe. solui. Bar.

a ↦ POMATES. ¶ Procula. Vide Barb. cõs. xv. col. iij. cum tribus sequentibus. vol. j. Et an requiratur quod ista tria, de quibus hic, concurrant, vide Alex in l. quæ dotis. in iiñ. col. ff. sol. matri. & cõsi. lvj. in vlti. col. in iiñ. volu. & per Feli. in c. literas in v. col. de præsumpt. Bar. consi. cxxiij. Roma. cõsi. cxliñ. & Alex. consi. xlvj. in fi. vol. j. & Barb. in c. cũ M. col. xij. de cõsti.

b ¶ Qui testamentũ. In prin. &c. Et intelige istũ tex & similes quando fit confessio in fauorẽ nõ capacis, ad quẽ ordinaꝫ naturalis affectio, vt in spurio. secus in alio, vt in bannito, secundũ Bald. in l. j. in prin. de fal. cau. adie.

↦ POMATES.

b ¶ Qui testamentũ. Vide Barba. consi. xxx. in xvj. colũ. iñ. vol. quia autẽ nõ valet ista confessio, vide Bald. in l. fin. in iñ. col. C. de epis. & cle. Vide alex. consi. iiiñ. in ñ. col. in iñ. vol. & & cõsi. j. in iiñ. col. iñ. volu. & cõsi. xvj. in fi. eo. volu. & consi. xviñ. in iiñ. volum. Rap. Cu. cõsi. xxxj. in vlt. dubio. in vlt. col. Et vide Alexã. consi. xviñ. in j. col. in iiñ. vol. & quę scripsi. ad Bart. in simili in l. si forte. ff. de castren. pecu. Alex. cõ si. cxxv. ad fin. in iiñ. vol. Ro. cõsi. ccxvj. Et Cardi. consi. cxliiñ. col. fi. & Are. cõsi. lxiiñ. col. ñ. Et Soci. consi. lxv. vbi loquitur in cõfessione emanata inter virũ & vxorẽ constante matrimonio. Et bal. consil. ccccxcviiñ. in j. parte. vbi pulchrũ casum.

c ¶ Secũdo nota vnã, &c. pater confitẽdo se debitorẽ filij spurij nõ potest sibi ob hoc aliquid dare, &

d ↦ P. PAV. P. ¶ Inter viuos. Vide late Alex. cõsi. xviñ. vo. iiñ. co. ñ.

e ↦ P. P A V. P. ¶ Instrumentorũ. An autem statutum faciens mentionem de instrumentis, comprehendat acta vide Ange. consi. xlix. incipiẽ. repertum. Item ꝙ licet de iure cõmuni appellatione instrumenti etiam veniat scriptura formata, secus tamen sit de cõmuni vsu lòquendi, vide do. Frãc. consi. lj. alias l. Vide omnino Roma. consi. lxxviñ. ad finem. Feli. in rub. de fide instru. ad fi. Item an & quomodo appellatione scripturæ veniat omne illud quod instruit causam, vide Bertachi. in tracta. de gabel. in iij. parte octauæ partis prin. in v. col. vide Barba. in reper. rub. de fide instru. Item an appellatione instrumenti veniant testes, vide Feli. in c. peruenit. extra, de testi. cog. & in rub. de fide instru. versic. secunda cõclusio. vbi ponit an de cõi vsu loquendi appellatiõe instrumẽtorũ veniãt testes. & ecõtra, & an scriptura priuata, vide de istis Ias. in repe. l. admonendi. in vlti. charta. inj. & ñ. col.

e ¶ Instrumẽtorũ. Istã legẽ no. allegat Bar. in l. admonẽdi. in vltimis verbis. §. de iureiu. Et vide qđ ibi dixi in fi. Sed qd in priuata scriptura, vtrũ veniat appellatiõe instrĩ, vide Bar. in l. j. de iur. calũ. & qđ no. in l. in fraudẽ. §. necꝫ inſtrã. de iur. fiſ. in eo. prin. &c. Vide qđ dixi in d. l. admonẽdi. in fin. Limita hãc legẽ præterq̃ in dilationibus. Nã si data est dilatio ad ꝓducendũ instrã, nõ poterit ꝓducere post testificata. Dicit Bal. hic, & ĩ l. si ex falsis. C. de trãſ ac. vbi oĩno vide quę dixi. Et an appellatiõe instrorũ veniãt acta, vide bar. in l. in fraudẽ. §. necꝫ. de iur. fiſ. Et an veniat testiñ, tex. ꝙ sic. & ibi vide bar. in l. si idẽ codicilli. C. de codicil. Sed an priuata scriptura veniat appellatiõe instrumentorum, vide bar. in d. l. j. C. de iura. calũ. & quod not. in dicta l. in fraudem. §. necꝫ.

ADDE qñ appellatione instrumẽti veniat priuata scriptura, pulchre Ro. cõsi. xxiñ. neſcio quid dubitatis. Et an appellatione actorũ veniat sententia, vide Io. And. in addi. ad Spe. in tit. de ſnia. Bal. cõsi. cccxxxviñ. j. lib.

e ↦ P O M A T E S. ¶ Instrumentorũ. Ad istũ tex. vide bar. in l. in fraudẽ §. necꝫ ff. de iure fiſci. Alex. in l. si ex falsis. in j. col. de transactio Rom. consil. xxxij. in ñ. dubio.

f ¶ Repetita. in prin. huius l. &c. Adde ꝙ no. dixi post Bart. in simili. in l. diuus. §. item senatus. ff. de ſal. Et vide ꝙ no. Bar. in l. si testamentũ. de testa. & ꝙ ibi dixi, qualis dies debet poni in instrumento. Et hic adde Bal. post glo. in l. scripturas. per illũ tex. C. qui pot. in pig. ha. & idẽ ꝙ Bar. hic tenet Spe. in tit. de oblig. & sol. §. j. ver. sed quid ecce.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De testibus. [a] *Rubrica.*

LEX I.

TEstimoniorũ. [b]

ET hoc quod hic dicit in pecuniarijs litibus, dicunt quidam ꝙ causa dicitur ciuilis, & lis dicitur criminalis, de quo hic in glo. & l. causas vel lites. C. de transact.

1 ☞ *Iudex quod refrænat numerũ testiũ, & quo modo refrænat.*

QUanquam. [c] Nota † ꝙ iudex potest refrænare numerũ testium. [d] Sed quæro qualiter fiat ista refrænatio, & qualiter iudex numerũ testiũ moderabitur. Respondeo, si quidẽ vna pars iam produxit, debet admittere aliam partem producere tot testes, quot ista produxerit, & qñꝙ plures ex causa: vt puta si sunt plures testes, & quidã volunt deponere super quibusdã articulis, & quidã super alijs. Si vero nõ produxerit alia pars testes, sed vult producere vnũ de nouo: tũc iudex refrænabit secundũ qualitatem causæ. Circa hoc vide glo. ordi. & Inno. in ca. cũ causam. extra eo. titu.

LEX II.

IN testibus. [c]

In hac lege vsꝙ ad §. lege Iulia. procedit iurisconsultus. Nã primo ponit theoricã. Secundo practicam in genere. Tertio ponit eam per multa re-

Feli. in c. cũ I. & A. col. iij. de re iudi. Itẽ adde singulariter quod sufficit causa inimicitiæ esse cõmissa licet aliter ignoret. Ita Bar. in l. j. ad fi. ff. de his qbus vt indig. sequitur Alexan. consi. xvj. ad fi. & est cxxvij. vol. iiij. Itẽ an inimicitia nouiter sublata, faciat quod repellatur, vide Ro. sing. cccccxv. incip. Innocẽtius. Alex. cõsi. xcix. vbi etiã ponit alia in materia. Et Roma. consi. clxxxv. Itẽ requirit quod sit grauis. vide Alex. consi. lxxviij. in ij. col. in j. vol. Itẽ adde quod inimicitia siue iusta, siue iniusta repellit, vide Abba. in c. repellantur. circa fi. extra de accus. post Bart. in l. j. ff. de his qui. vt indig. Aduerte tamen ad illud qđ dicit ibi Abbas in fine quod ille qui fuit causa inimicitiæ malitiose vt testẽ repelleret, non põt se iuuare ꝓpter dictam inimicitiã. post Bar. de quo ibi per eum. Et quomodo præsumatur malitiose hoc factũ, vide Bal. in auth. si dicat. in pen. col. de testi. ad Bar. in l. j. §. cũ quis. ff. de quæst. Vide vtroq; Ias. in l. si filia. ff. de inoffi. test. Itẽ quidã inimicus licet recõciliatus, qđ non sit of exceptione maior, vide Ioan. de Ana. consi. xvij. in ij. col. Ias. in l. foro rẽ. col. vlti. de his qbus vt indig. Itẽ an ille, qui fuit testis in vna causa cõtra aliquẽ repellat, ponit Felin. in c. meminimus. in ij. col. extra, de accus. Itẽ qđ inimicitia præcedens etiã ex culpa alicuius possit per eũ allegari ad repellendũ testẽ, vide & limita vt per Ias. in l. si filiam. in ij. col. C. de inoffi. testa. & quæ & qualis inimicitia repellat testem: & quid si esset facta reconciliatio, & ex quibus actibus probatur reconciliatio, maxime si simul comederũt, vel vnus fuit ad nuptias alterius, & similia: vide ꝓ Barb. cõsi. lxxx. vo. iij. col. vj. & seq. vide quę habes in rep. in verbo, testes. antepe.

scripta. Secunda ibi: in l. testium. Tertia ibi: f in §. ideoq;. Oppo. probatio [f] est facere fidẽ iudici: vt ſ. tit. ij. l. quinquaginta. & l. cũ de ætate. Si ergo habemus fidem, de qua hic primo dicitur, nõ debent cõsiderari mores & alia. Huius timore facta est glos. magna hic, ꝙ propter fidem habendã consideret fides & grauitas, &c. quia fides per se non potest considerari, nisi ex alijs hoc probet vt j. l. proxi. in prin.

1 ☞ *Testibus existentibus in dignitate magis creditur, quã his, qui non sunt in dignitate.*
2 *Ex duobus electis præfertur electus à dignioribus.*
Inimicitia repellit testem.
Causa criminalis facit quem capitalem inimicum.
Item causa pecuniaria magna.
Iudex. de quibus cõditionibus interrogabit testem.
4 *Scribi debet in actis quando testis, dum examinatur, variat in multu.*

LEX III.

TEstium. [g] Nota † ꝙ magis creditur ei, qui est in dignitate, cũ ei qui nõ est in dignitate. Et ex hoc dicũt Canonistæ ꝙ si duo sunt electi, & haberẽt æqualẽ vocẽ, tamen vnus ex parte [h] sua haberet priorẽ & sacristam, & similes, qui sunt in dignitate, quod præfertur ei, qui haberet canonicos, & alios simplices non habentes dignitatem. † Secundo nota quod propter inimicitias [i] quis redditur suspectus tamẽ quędam inimicitia impedit: quędam non impedit admitti in testem, licet postea oppona

1 2 g i

tur: vt

a P. PAV. P. ¶ De testibus. An probatio quæ fit viua voce per testes, sit dignior quã illa, quæ fit per instrumẽta, vide Feli. in rub. de fide instru. & ibi etiã ꝙ quædã probãtur per testes, quæ nõ per instrumenta, & econtra, vide etiã ad Bar. in l. in exercẽdis. C. de fid. instru. vbi alia habes.

b ¶ Testimoniorum. Ad hunc tit. adde ꝙ iudex põt, si vult, non credere testi, vide bar. in l. Lucius. in fi. ff. de his qui no. infa.

c ¶ Quanq;. An testis debet esse notus parti, adde no. in l. fi. §. j. C. de iu. deli. & per glo. in c. cũ cãm. el. j. in versi. de cautione. extra, eo.

✠ P. P A V. P.

d ¶ Numerũ testium. Vide Alex. consi. v. col. iij. vol. j. Feli. in c. in nostra. colũ. iiij. de testi. late Alexan. cõsi. cxlix. col. ij. versi. sic posit. in fi. vo. v. & cõsi. xcix. colũ. iiij. cir. med. ver. nõ obstãte. eo. vol. Fel. in c. testimoniũ. col. ij. in fi. de testi. Alex. consi. lxxviij. col. ij. in fi. volu. j. & dicit Feli. in c. licet vniuersis. de testib. ꝙ quãdo testes nõ sint omni exceptiõe maiores, etiã si sint tres, nõ plene probãt, vide Ias. in l. si quis ex argentarijs. §. cogentur. col. j. ff. de edẽd. Cur. in tract. de testi. in j. quæst. Deci. consi. cxxxij. col. v. versi. nec obstat. Dicentẽ istam glo. non habere locum in causa graui.

d ¶ Numerũ testium. Adde quod no. bar. in l. fin. ſ. de ferijs. & in authẽ. at q semel. C. de proba. & not. consuluit Bar. Sed de iure ciuili talis refrenatio põt fieri ad tres testes super vno articulo. Tex. est valde no. in l. quoties. & ibi Bar. C. de naufrag. lib. xj. quem ad hoc alleg. Ludo. in suis not. Et vide Ioan. Andre. & Abba. in d. c. cum causam. in fi. huius l. &c. & vide c. significauerũt. & quod ibi no. extra, eodem titu. Adde de refrænatione testium, Oldra. consi. cxlv.

e ¶ In testibus. Adde Bar. in l. iij. §. hoc autem. in fi. iij. quæstionis. de dam. infect. Potest tamen interrogari pars, an testis suus, quem produxit, sit certioratus, vt tenet gloss. in c. super eo. de testibus. licet Ioan. de Ligna. ibi teneat cõtrarium. Et an testis possit interrogari, vide Bal. in authen. si dicatur. C. eo. & Abba. plene in c. cum causam. de testi.

f ¶ Oppo. probatio. Item præsumitur inimicus, quem expello de domo. l. Lucius Titius. & ibi not. Bald. ad hoc de lega. iij. An autem qui testificatur in causa criminali, præsumatur inimicus. glo. ꝙ non, in c. meminimus. de accusa. & in c. fraternitatis, de testi. & ibi Abb. & vide Spec. in titu. de teste. §. j. ver. itẽ quid in alia. & Bar. in l. post legatũ. §. his vero. de his qui. vt indig.

g ¶ Testiũ. Ad intellectũ totius huius legis vide Bal. in l. testium. in ij. & iij. col. cum seq. C. eo. Et ad hoc princip. vbi dicit Bal. in xj. col. ꝙ magis creditur duabus notabilibus personis in dignitate positis, cũ pluribus alijs vilibus: & magis creditur paucis nõ suspectis, cũ multis & suspectis. Et facit ad id quod dicit hic Bar. in prin. Quis tñ sit nobilis, & qs vilis. est arbitriũ bal. in l. Gracchus, in prin. C. de adul. dixi l. maiorẽ. de pact. & adde Bal. in auth. sed cum testator. C. ad leg. Falci. & ibi habes, &c. Et ad dictũ Barto. hic de præsentato a digniore, adde Calde. in cõsi. suo vij. in ti. de concess. præben.

g ✠ POMATES. ¶ Testiũ. Vide glo. in c. latores. de clerico excõicato.

h ✠ POMATES. ¶ Ex parte. Nota ex versi. tu magis. quod testis deponens nõ verisimilia aut cõtraria naturæ, nõ probat. Vide Are. cõsi. xxxvij. col. ij. & cõsi. xliij. in fi. Barto. in l. inter oẽs. §. recte. ff. de fur. & in l. Titius. in fi. ff. de insa. Alex. cõsi. xcj. vlti. col. vol. iij. & cõsi. cxxiij. col. j. volu. iij. cõsi. lj. col. ij. eo. vol. Præposi. in c. quod dicitis. xvj. dist. Feli. ca. licet causam. vj. col. de probat. & c. quẽ nostra. ij. col. de testi. Cepo. cõsi. iij. col. ij. Feli. in c. auditis. col. xij. de præscrip. Barba. consi. vj. col. iij. volu. j. & cõsi. xj. ij. col. & cõsi. xvij. iij. col. & cõsi. xxj. vij. col. eo. vol. & cõsi. xxvj. eo. volu. Feli. c. cum olim. iij. col. de re iudi. Roma. cõsi. cccxliij. col. ij. Alexan. consi. lxxxix. col. ij. volu. iij. Areti. in consi. cxxxvij. col. ij. & consi. xliij. col. ij. Pau. de cast. l. scripturæ. colum. fin. C. de fide instrumen. Areti. consi. cxxvij. & testibus hinc inde varijs præferuntur pauciores pluribus, si deponunt verosimiliora. Ita Alexan. consi. xxvij. col. ij. volu. ij. consi. cxj. ad fin. volu. iij. vbi ponit multos modos, per quos quem probat deponere verosimiliora. & consi. l. col. ij. volu. v. & consi. cxx. col. iij. eo. volu. Soci. consi. ccxliij. vlt. col. & consi. cclij. & consi. cxx. clxij. col. vj.

i ✠ P. P A V. P. ¶ Inimicitias. Circa istã materiã quod inimicitia repellat testẽ, ꝙ qualis inimicitia, vide quæ habes ad Bar. in l. j. §. fi. ff. de adimen. lega. Itẽ adde quod nondũ inimicus, sed suspectus de inimicitia repellit, vide

Universidad de Deusto

micitiæ. Et ad cognoscendum an sint graues vel leues inimicitiæ, Bald. in dicta authen. si dicatur. dicit quod cõmittitur arbitrio iudicis. Adde ꝙ non solum inimici, sed suspecti de inimicitia capitali repelluntur, Innocentium in ca. cum P. manconella. de accusa. & dicit Archid. in dicto capi. accusatores. iĩ. q. v. inimico testi nullam fidem adhibendam. arg. illius tex. sed posset intelligi in criminalibus, & dicit ꝙ etiã ab accusando repellitur & excipiendo, a de quo in ca. meminimus. de accusa. Et vide ad prędicta Io. and. in titu. de testibus. §. porro. versic. item aduerte. Circa materiam huius legis quæro vtrum iudex possit ex officio suo testes repellere & inquirere de conditione testis. Ioan. and. in addi. Spec. in titu. de teste. §. j. versicu. quid de domestico. tenet ꝙ sic, nisi habilitatio testis ꝓcederet a voluntate partis tacita vel expressa, vt not. de testi. cogẽ. c. dilecti. in glo. magna. & in au b then. de testi. §. si vero quidã ad primũ. Innoc. in ca. intimauit. de testibus. & 4 not. glos. iĩ. q. viĩ. ca. quærendum. & glo. in l. j. §. si præses. de magistra. conueniẽ. tur: vt C. eod. auth. si dicatur. Item aduerte ꝙ causa criminalis [a] facit quem videri capitalem inimicum. Idem intellige in causa pecuniaria magnæ quantitatis: argumen. infra, de excu. tut. l. propter litem. in princi. & Instit. de excu. tut. in §. inimicitiæ. & quod not. in auth. si dicatur. 3 Sed quæro † qualiter iudex istas conditiones, de quibus hic dicitur, inuestigabit? Respõdeo. Quædam est conditio, quæ testium turpitudinem nõ cõtinet: & de illa poterit interrogare illum testem: vt in dicta authen. si dicatur. Quædam est conditio, quæ continet testiũ turpitudinem: & de ista nõ debet interrogari. De turpitudine verò ab alio detecta iudex interrogabit ex officio. Quod allegatur in quæstione illa, an iudex potest interrogare testes in causa criminali, licet à parte non producantur. Item aduerte [b] gl. istã, quæ dicit ꝙ pallor vultus, &c. quod facit vt testi credatur minus. Nam dicunt doct. iuris Canonici † ꝙ hoc debet scribi in actis, ita ꝙ iudex de hoc perpendat: vt extra de fide instru. c. constitutus. & no. per Innoc. in ca. quam ibi magnificat Nico. de Neapo. & illam allegauit pro singulari Bal. in l. quos prohibet. de postulando. & ibi sequitur Ang. vide glossam in ca. nulli. de accusa. vbi testis repellit alium testem, &c. facit ratio, quia sumus in his quæ concernunt fauorem animæ. ideo iudex ex officio suo potest. Ita voluit Innoc. in capi. bonæ. de postula. prælato. bene facit tex. in ca. ad nostram. el iĩ. de iureiuran. & quod concernat fauorem animæ, patet: quia testis criminosus ideo non admittitur, quia lex præsumit eum deierare. c. testimonium. de testi. Contrarium tenet Archid. in ca. quærendum. iĩ. q. viĩ. & Ioan. and. & Ioan. de Lig. & Pet. de Ancha. in ca. super eo. extra, de testi. sequuntur opi. Archi. Et propter quam inhabilitatẽ possit iudex ex officio suo repellere, vide Bal. in l. si quis testibus. C. de testi. Adde an testis inimicus repellatur, & quæ dicatur grauis inimicitia, Bal. cõsi. cccxxxix. j. libro. Et quod testis inimicus reconciliatus non nouiter admittatur in testẽ contra inimicum recõciliatum, tenet Roma. consi. clxxxvj. cætera vide latius per Spec. eodem titu.

a ¶ Criminalis. Criminalis causa & ciuilis magnæ quantitatis æquiparantur. Adde Bart. & quæ ibi dixi in l. post legatum. §. his vere. de his quibus vt indignis. & vide gl. ĩ auth. de testi. §. si vero quis. in ver. si vero aliter. in versi. sancimus. & in versi. in crimina. Et qualiter repellatur inimicus, vide quod not. Roma. in rubr. de arbitris. in xviĩ. q. & tex. in c. per tuas. de simo. allegat Bar. in l. filiusfamilias. de dona. Et vide quod dixi in l. quos prohibet. de postu. & vide Bar. in l. iĩ. ff. de adimen. lega. & do. Io. in l. is qui reus. de publi. iudi. Innoc. in ca. cum I. & A. de re iudic. & dixit glo. in dicto §. si quis. ꝙ inimicus reconciliatus bene admittitur in testẽ. Et de his vide Bal. in auth. si dicatur. in iĩ. col. C. de testi. & omnino doct. in ca. cum oporteat. de accusa. Adde tamen ꝙ in hac l. testium. in prin. est vna gl. in versi. numerus. quæ vult ꝙ si in aliquo actu, puta in testamento, interuenerunt plures testes quam numerus requisitus a iure dicat, vt puta cum septem in testamẽto requirantur l. si vnus. & l. hac consulrissima. C. de testa. & ca. cum esses. de testi. & quod ibi plene not. & in eo testamento plures septẽ testibus sint, si sunt duo de istis septem, qui essent fratres patrueles hæredes institutorum vel substitutorum, quo casu non sunt omni exceptione maiores: tamẽ si interuenit maior numerus septem testiũ, suppletur ille defectus, per id quod voluit glo. not. in verbo, numerus. Vnde dicit hic Iacob. Butr. ꝙ licet testes duo deponentes per eundem præmeditatum sermonem non probẽt: vt hic no. Bar. per istum tex. in §. ideoq; tamen si essent tres vel quatuor, probarent: & sic pluralitas testium vltra numerum testium supplet defectum idoneitatis. Vnde Imol. in d. l. qui testamento. in prin. vult ꝙ vbi requiruntur in testamento septem testes, & reperitur ꝙ interuenerunt octo, quorũ duo non erant omni exceptione maiores: illi duo habebũtur saltem loco vnius, & valebit testamentum. Alleg. quod in simili not. in l. parentes. & in l. omnibus. C. de testibus. sed melius probatur in dicta l. iij. cum gl. idem & multo magis vbi testes ideo non essent omni exceptione maiores: quia essent fratres patrueles vel nepotes ex fratre: quia edictum de testibus est prohibitorium. Et isti non reperiuntur prohibiti: ergo &c. l. j. §. eo. Et casu quo diceretur, eos nõ esse omni exceptione maiores, supplet numerus, & maxime in terris ecclesiæ, vbi sufficiunt duo testes cũ parochiano d. c. cũ esses. vel quatuor sine parochiano: vt no. Spe. in ti. de instr. edic. §. cõpẽdiosæ. ver. itẽ ius Canonicũ. cũ seq. in d. c. cũ esses. ideo debet esse validũ rescriptũ in terris ecclesiæ, in quo tot interuenerũt. Adde vt p Bal. cõ. ccv. iĩ. li. & cõ. ccxxv. j. li.

b ✠ POMATES. ¶ Itẽ aduerte. Inimicus repellit a testimonio. Idẽ tenuit Inn. c. cũ oporteat. de acc. Arc. ĩ c. accusatores. iĩ. q. v. scdm bal. Alb. in auth. si dicat. hic all. vbi Bal. dicit ꝙ nõ solũ inimicus, sed ẽt suspectus de inimicitia repellit. Inn. ĩ c. j. de acc. Vide gl. et ibi doc. ĩ d. c. cũ oporteat. de acc. Vide Fel. c. cum tu. col. xx. & xxj. de re iudi. Barb. consi. xxix. colum. xvj. in j. vol. Adde cautelam ꝙ testis alias nõ idoneus probat. vt per Alexã. consi. xciĩ. volu. j. Feli. in c. quoties. col. ĩ. in iiĩ. nota. eo. ti. Cepo. cõsi. xxxiĩ. col. iiĩ.

c ¶ Considerare. Aduerte quod glos. in ver. egens in princip. huius l. ponit de teste, qui repellitur propter paupertatẽ. Vide quæ dixi in l. spadonẽ. §. fi. de quoniam cõtra falsam. extra, de probat. & in Spe. de teste. §. nunc tractandũ versi. cõsiderare. [c]

1 ☞ *Arbitrarium est iudici an credat testibus.*
Cautella est vt iudex faciat redigi in actis causam suspicionis, propter quã fidem dictis testium non adhibuit.
2 *Testis debet esse notus iudici.*
3 *Testis an debeat esse notus parti, contra quam producitur, vbi quod sic: quãdo testificatur de facto partis.*
4 *Pars debet exhiberi parti, quando testis dicit quod cognoscet eum si uideret.*
5 *Testes deponentes per eundem præmeditatumque sermonem, quod dicuntur suspecti.*
6 *Iudex quod possit testem interrogare de tempore.*

d Ideoque, [d] Nota † ꝙ potestati iudicis conceditur vtrũ debeat adhiberi fides testi vel nõ. Tamẽ quia acta quãdoq; sunt examinãda in cã appellationis: tutius est ꝙ cã suspicionis, propter quã fides testi minuitur iudex faciat apparere in actis: vt ŝ. proxime dixi. Item quod hic dicit ꝙ in potestate iudicis est, &c. apparet ꝙ testis † debet esse notus iudici: ꝙ intellige ꝙ sit notus ante, scilicet per inqsitionem factam à vicinis, vt ŝ. proxi. Item no. in c. meminimus. de accusa. licet Spe. in tit. de teste. §. j. versic. itẽ in alio. videatur tenere ꝙ admittatur in alia causa. Sed cõclude ex mente Hostien. & domini Anto. ꝙ si in prima causa sponte se obtulit, & repellitur in alia: aut per iudicẽ cõpulsus, tunc admittit: caret enim suspitione, qa fecit iudicis mãdato. xxxiĩ. q. j. c. de culpa. Quid autẽ de amico? Cõiter concluditur qđ aut amicitia est magna: & repellitur. Aut parua: & detrahitur de fide. Vide Bal. in l. eos. C. eo. & Alber. in l. iĩ. eo. tit. Idem Spe. in tit. de teste. §. j. vide q̃ dixi late in l. latæ culpæ. §. amicos. de verb. signi. Idẽ But. in ca. cũ oporteat. & Io. And. in addi. Specu. circa prin. Quid de socio, vide in l. qñ. C. eo. titu. Quid de vasallo, Spe. in tit. de teste. §. j. versi. sed nunqd vasallus. versi. sed casu quo vasallus. alias, & hoc est certus in versi. alĩ dicunt ꝙ cũ quæritur vtrum vasallus, distinguit aut iurauit fidelitatem: & repellitur. Aut est vasallus, vt in eo qui præstat decimas: & admittitur. Alber. Papi. quem sequitur Guid. in l. idonei. de testi. dicit indistincte admitti, ex quo est persona libera. Quid in feudatario, vide Anto. de Butri. in c. super eo. extra eo. quod nõ admittitur, si is est super re feudataria. Idẽ & ego crederẽ. Facit c. domino guerrã. hic finitur lex Corradi. Quid in emphyteuta, vide Bar. in l. libertorum. C. de test. Quid in familiaribus, vide tex. in l. fina. §. sane. de his qui ad eccle. consu. appellat eos domesticos. Idẽ glos. iĩ. q. viĩ. c. in summa. Et large dicimus omnes familiares, qui habitant cũ aliquo. c. in literis. eo. tit. c. insinuante. de offi. delega. & vide Bal. in l. etiam. C. eo. qui sequitur Innocen. qui dixit quod familiares honestissimi admittuntur. Cardi. in d. c. insinuante. dicit quod familiares non morantes in domo possunt recusari. sed Imol. ibi reprobat. & vide Ioan. And. in addi. Specu. in titu. de teste. §. j. versic. itẽ excipitur. vbi dicit quod si stas sumptibus alicuius: non es idoneus. Quid de biruario, vide Bal. in l. etiã. C. eo. & Ange. in l. sciendum. ff. de vsuris. vbi dicit se defendisse quendam Potestatem. Quid de colono & mercenario, vide Specu. in titu. de teste. §. j. versicu. item excipitur. licet gloss. in §. finitur. appellat istos domesticos. Alberi. in dicta l. etiam. dicit quod cõmuniter colonus reiicitur. Vide glos. Instit. de testa. §. in testi. & in l. sed & si quis. §. illud si quis cau. glos. in c. in literis, &c. dicit Bar. in l. Lucius Titius. ff. de his qui notã. infa. quod iudex, etiã si testes clare probent quo ad verba: debet tamẽ inspicere an fides sit adhibenda. tamẽ dicit istud ex causa faciendum, ne post in syndicatu teneatur, & variatur fides eorũ propter nimiã obscuritatẽ in diuersificãdo & nimiã similitudinẽ, propter quam videntur subornati. Vide Bal. in l. j. in prin. de emendatio. Codic. in summa. Et ad primũ dictũ adde Bal. in l. testiũ. in penul. col. C. de testi. vbi dicit quod pluribus testibus deponentibus per eadẽ verba nõ debet credi. Et vide Barto. in §. sed hoc. in fi. eo. ti. &c. Adde Bar. in l. iiĩ. §. hoc autẽ. in fi. iĩ. q. de dam. insect. Adde an amicus possit, Bald. consi. ccv. & ccxvj. ĩ. lib. dixit esse iudici arbitrarium. Roma. consi. ccccxx. dicit quod amicus leuis amicitiæ potest esse testis: & alleganti magnam amicitiam incumbit onus probãdi. An vasallus pro domino possit esse testis, vide Bal. consilio ccclĩ. iĩ. lib. An familiaris, per Roma. consi. proxime alleg. An colonus famulus, per Bal. consi. ccclxxvj. lib. iĩ. Old. de famulo, consi. cj. An solicitator, vide Ang. consi. cccxxxiiĩ. Roma. consi. alleg. An institor, fanticellus apothecæ, proxeneta, domesticus, p bal. consi. ccxvj. lib. ij. An pauper, Romanũ cõsi. cccIxxxij. An conspirator, Oldra. consi. cclxxvĩ. An detentus in carcerẽ, expulsus de domo, & qui contra aliquem appellauit, per Oldr. consi. cxlv.

d ✠ P. P A V. P. ¶ Ideoque. Vide ad practicam huius §. dum dicit, tu magis scire potes id. quam ponit Bar. in l. Lucius. §. fi. ff. de infamib.

d ¶ Ideoque. Adde Bar. in l. Lucius. in fi. de his qui no. infa. Et adde text. in l. ob carmen. §. si testes. ĩ. eo.

d ✠ POMATES. ¶ Ideoque. Vide Ioan. Bapti. in repe. l. admonendi, col. xxix. ff. de iureiuran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ↦ P. P A V. P. ¶Item quæro. Vide Iaſ.in l.fi.in princip.colũ.iij. in fi.C.de iure delibe.

b ¶Teſtis. Adde quod not.in l.fi.§.j.de iure delibe.per gloſ.in c. cum cauſam. el j.in verbo,de cauſis.extra, eo.

c ↦ P. PAV. P. ¶Facto partis. Vide Bal.in c.cum cauſam.colũ.viij. extra, de teſtib. Signor.in cõſi.cl. Bar. in tracta.de teſti. circa fi. Bald.in Rubri. C. de fide inſtrumẽ. col.iij. verſic. venio ad ſecundum.

d ¶Ad vnũ. Si teſtis dicat ſe cognoſcere ſi ipſum videret, debet exhiberi,p glo. in c.cum cauſam.ſ.allegatã. Bal.in l.j.ſ.ſi ex noxa. cauſa aga. & Bar.in d.l. cum ſi exhibuiſſent.

↦ POMATES.

e ¶Ego cognoſcerem. Vide Iaſ. in l.ij. col. vj. C.de bo. poſſeſ. ſecundũ tabul. Barba.conſil.xxix. viij. col.vol.j. vbi notat cõtrariũ. Et adde ꝙ teſtificans ſuper verbis præ omnibus debet cõcordare etiam cõtinentiã verborũ, vt per Barba.conſi. iij.col.xj.vol.ij. Alexan.cõſi.cxiij.in antepenul. col. vol.iij. & late cõſi.xiij.vol. ij. Feli.in c. ex tenore.ij.col.de teſtib.& in c.cũ cauſam.colũ. xij.eo.ti. Barb. cõſi. xxv.col.v. vol.v.

↦ P. PAV. P.

f ¶Si teſtes. Vide Ange.in l. ſi quis ex argẽtariis.§.j.ff. de edẽdo. Alexã.cõſi.cxx. in ij.volu.in penult. col.in verbo,ſed do. Pet.Ioan.And.in c. nihil.de ver.ſig. Limita tamẽ iſtud qñ teſtes eſſent aliquantulũ ſuſpecti: ſecus ſi eſſent bonæ famæ. Ita Bal.de pace Cõſtan.in §.fi.incip.hæc ſunt nomina. Itẽ limita in duobus,ſecus in tribus, ſecũdũ Alex.cõſi.xlvij.incip.aliunde.in ij.volu. Vide etiam in materia quæ habes in reperto.in verbo,teſtis.in xliij.col.& in eo.verſi.ad Apoſt. Alexan. in verbo,teſtes.ibi:in facto. vide Ioan.de Ana.cõſi.lxxvj.in prin.

f ¶Teſtes. Idem dicit hic Iacobus Butri.per iſtũ tex.& ſic ſufficit quod in facto principali concordent,licet nõ quo ad corticẽ verborũ. Pro hoc c.dudũ. cum glo.in verbo,ſubſtãtia.de conuer.cõiug.& in c.cũ eccleſia.cum gloſ.de cauſa poſſeſ.& proprie.& no.Ioan. And.in c.nihil.de verbo.ſig.vbi dicit ꝙ imo melius dicuntur probare teſtes,quando per diuerſa verba deponunt in eundẽ rei finem,quam ſi per eadem verba:nã tunc non bene probant, p iſtũ tex. Nec obſtat quod not.do. Anto.in d.c.nihil.quia loquitur quãdo tractatur de probandoverba formalia teſtatoris:nam tunc oportet quod etiam in forma verborum concordẽt,vt no.do. Anto.in c.cum eccleſia.§. nos igitur. de cau. poſ.& Bal.in c.bonæ.el j.de elec.& ibi dicit, quod ſi duo ſunt teſtes, quorum vnus deponit ꝙ Titius promiſit Seio duos ſolidos, alter deponit xxiiij.denarios:probabunt,& dicentur cõteſtes l. quæ extrinſecus. & quod ibi not.de verbo.obli.& ſi eſſent interrogati de qualitate vocis:vt quia iudex interrogaſſet quibus verbis vſus fuit,& vnus dicit quod ꝓmiſit duos ſolidos,alius dicit quod promiſit xxiiij.denarios: iſti dicẽtur eſſe ſingulares. Modo omitto quod etiam in dubio teſtes præſumuntur eſſe conteſtes,ſi cõgrua interpretatione verborum hoc fieri poteſt,ſecundum Inno.in c. qualiter & quando.in ij.col.de accuſa.& Specu.in tit.de inquiſitio.§. nunc tractemus.in verbo,ſuper probatione autem.& Bal.in l.ij.circa vlti.col. de ſecundum tabu.& in l.de quibus.ff.de leg.dixi in l.ſi tamẽ.§.arbiter.ĩ.de arbi. Ad de vt per Ange.conſi.cclxxiij.

g ¶Facias ꝙ dictũ. De hoc dixi in l.ſi librarius.de reg.iur.& no. Bal. de pace Conſtan.in vltimo verbo.& Bal.in l.teſtium.C.de teſti.in iij.col.& Ang. in l.ſi quis.§.j.de edẽ,& vide per Io.An.in c.nihil.de verbo.ſignifica.& dixi j.eo.l.ob carmen.

h ↦ P O M A T E S. ¶Item dico. Vide Iaſo.in l.ſi pœnæ.§.ſi putem.ff. de condi.indebi.

i ↦ P. P A V. P. ¶Dixit. Contrarium communiter tenetur. Vide Iaſ.in l.quamuis.§.ſi putem.ff.de condic.indebi.in j.notab. Vide in repertorio. in verbo,teſtis.ad finem.

k ↦ P. P A V. P. ¶Eius quoque Vide Felin.in c. veniens.el ij.colum. iij.de teſtibus.

k ¶Eius quoque. Et vide de materia huius §. Sali.in l.ea quidem.C. de accuſa.in fi.Si enim teſtis deponit de fama, & interrogatus a quibus audiuit, & reſpondet ab vno:non probat,vt per Bar.in l.de minore.§.plurimũ.alias eſt §.tormenta. verſi.quæro quid ſi teſtis dicit.ĩ.de quæſt.ſicut nec,ꝓbat qñ neſcit dicere a quibus audiuerit. Not.per Inno.in c.qualiter.de accuſa.& Spec. in ti.de inquiſitione.§.nunc tractemus.& Bar.in d.l.de minore.

↦ POMATES.

l ¶Sedprobationem. Vide Alexan. cõſi. cxv.alias cxxv. col. ij.volu.iiij. & conſi. cxvij. col.ij.eo. vol. & conſil.xix. colũ.j. volu.j.Cepo. conſi. xxxiiij.col.ij.& cõſi.xlij. col.ij. Barba. conſi.xc.col.ij.& cõſi.lxxxiij. & conſil. vij.colũ.ij.vol.j.Et quid ſi ſcit dicere a quibus audiuit, vide Alex.cõſi.clv. in cipi. alias conſultus. col.ij.vol.v.

m ¶Fama probetur. Fama enim non probat plene,vt hic no. in c.venientes. alias c.veniens. de teſtib. el j.& in l. admonendi.cũ ſi.de iureiu.Et ad hoc vt probetur fama, requiritur ꝙ teſtes interrogati aſſignẽt cauſas probabiles, ex quibus populus ĩductus ſit ad ſic credendũ. alias niſi probent iſtæ probabiles cauſæ a quibus fama traxit originẽ, non diceretur probata fama:ſed dicetur potius probata de vana voce populi, quæ exaudiri non debet l. decurionũ.C. de pœnis. Ita Bar.in d.l. de minore.§.plurimum.alias eſt §.tormẽta.dequeſtionibus. ad fin. & Bar. in l. proprietatis. C. de probat. & in l. diffamari. C. de ingenuis. & Sali. in l. ea quidẽ. C. de accuſa. & do. Anto.in d.c.veniens.& non ſufficit dicere ſe audiuiſſe a multis,ſed a maiori parte,vt not.glo.& docto.& hic Bar.in d.§.plurimũ.alias eſt §. tormenta. & docto. in c.cum oporteat. de accuſationi. Adde quando fama probet, & quãdo faciat indiciũ, Bal.conſi. cxxxj. ſecundo lib.& a quibus etiam debet naſci, & qualis debeat eſſe,per eundem conſi.clxxj. primo libro.

n ¶Pars populi. Si enim teſtis deponens ſuper fama quãdo interrogatur quid ſit fama:dicit quod eſt audire res quæ dicũtur per iſtũ,per illum,& per aliũ: quia apparet ſe non intelligere famã:non probat:vt per Bar.in l.j.ſi cer.pet. Bal.in l.j.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.& in l.data. C.qui accuſa. & Imo. in l.ſtipulatio iſta. §.hoc quoq.de verb.obli. Si enim teſtis deponit per verbũ pluralis numeri, videlicet ſe audiuiſſe inter clericos:nõ eſt probata fama: quia illa verba verificanẽ in duobus.l.inter illã.de ver.ſig.l.libertas.§. fi. de manu.teſta. Itẽ ſi dicit ſe audiuiſſe a pluribus,quia plures dicũtur duo.l.vbi numerus.ĩ.co.c.pluralis.de reg.iur.in vj. Inſtitu.de iure ꝓſo.in fi.no. in l.j.§. hoc reſcriptũ.ad Sylla.c.ad noſtrã.de reb.eccle. quia nõ dicit probata fama.

o ¶Solus homo. Si enim diceret ꝙ audiuit a multis,minime probat:quia multi dicuntur duo vel tres l.j.§.hoc reſcriptum.ff.ad Sylla.Inſtitu. de iure perſo.§.fi.l.licet Imperator.de leg.j.nor.in c.latores.de cleri.excõmunica. depoſi.miniſtran.ſicut nec probat ꝙ publice ita admittitur,vt hic per Bart. in d. l.de minore.in l.Labeo.de ſupelle.leg.& Bart.in addi.Specu. in titu.de ſenten.in xij.col.& docto.in c.cum oporteat.

¶Adde de teſte qui dixit,publice dicitur, Bal.in addi. ad Specu. in titu. de ſententia.

p ↦ P. P A V. P. ¶Parte gentium. Vide Alexan.conſi.xx. col.v. vol. iij. Areti.conſi.lxxiij.col.penul. & quæ Barto.hic tenet, vide Areti.in l. hęredes palam,in princip.col.iij.ff.de teſta.& domi.Iaſ.in l.non hoc.colum.ij. verſicu.viij.C.vnde legit.

q ¶Idẽ diuus.in principio huius §.vide Bar.in l.magiſtratibus.ĩ.de iuriſ.omiudic.& in l.ij.ĩ.de cuſto.reorũ.in eodẽ principio &c. vide in d.l. in ſenatus. Itẽ per iſtũ tex.in verſi.nã ipſos interrogare ſoleo. Dixit Bal.in c.j. de teſti. ꝙ teſtis nõ põt deponere dictũ ſuũ in ſcriptis.De quo vide ꝓ Bar.in l. Theopõpus.de dote ꝓleg.in fi.huius.§.&c, Canonizatus eſt hic tex.iij.q.ij.§.itẽ.

¶Adde an maleficia probentur per inſtrumenta, Fede.conſi.cxcix.

q ↦ P O M A T E S. ¶Idem diuus. Vide Feli.c.cum cauſam.col.xiij. de teſti.& quid dicat per iſtum tex.

r ↦ POMATES. ¶Inſtrumẽta ſuper. Intellige de extraiudicialibus: alioquin ſi eſſent facta in iudicio,bene probarẽt. Bal.in l.fi. C.de teſtib.

1 ☞ *Maleficium debet probari per teſtes, & non per inſtrumenta.*

2 *Adminicula inſtrumenti probantur per inſtrumenta.*

q **Idem diuus.** [q] Nota quod maleficia non probantur per inſtrumenta,ſed debent probari per teſtes †viuos. Poſſunt tamen produci inſtru-

r menta ſuper [r] his quæ pertinent ad adminicula maleficij:vt in cauſa adulterij ſi produco inſtrumentum matrimonij:vel in actione legis Aquiliæ produco inſtrumentum

2 †ad probandum dominium rei,vt not. per docto.in l.pen.de proba. & in l. ſenatus.in prin.j.ad Turpil.

1 ☞ *Impubes non admittitur ad teſtimonium.*

2 *Pubes factus an teſtificetur de his quæ audit in ætate pupillari,*

3 *Periurus uel infamis uel exiſtens in peccato mortali, quan admittatur in teſtem.*

2 vt dixi in d.l.admonendi. † Quæro qualiter fama probetur? [m] Glo.dicit ꝙ per duos

m n teſtes probatur,qui dicant ꝙ maior pars [n] populi ſic ſentit. Aduerte ne erres: nã ſi dicerent maiorẽ partem populi ſic ſentire, & redderent cauſam,ſcilicet quia hoc audiuimus dici à maiori parte populi : quod dicti ũ eorũ nõ teneret . Nã teſtis debet teſtificari de his,quæ perceperit per aliquem ſenſum: vt C.eo,l.teſtiũ. & l. qui teſtamento . in fi.ĵ. de teſt.ſed quod maior parspopuli hoc ſentiat,hoc non cõſiſtit in ſenſu vt percipi poſſit. Item aduerte ꝙ non ſufficit dicere quod eſt publica vox & fama:quia ſic publice di-

m o citur, Poſſet enim eſſe quod vnus ſolus [o] homo publice diceret:ſed deberet dicere, qđ

p audiuit dici à maiori parte gentium.[p] Dixi plene in lege de minore.in §.tormenta.j.de quæſtio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Lege Iulia. An factus pubes possit testificari de visis in pupillari ætate, adde glos. Instit. de testa. §. testes. Et vide in ca. relatum. xxxvij. distinc. & omnino Bald. in l. j de sacrosanc. eccle. in ij. colum. Vide an qualitas superueniens faciat eum admitti, Barto. in l. j. in §. idem Nummio. de quæstionibus. Adde vt per Roma. consi. clvij.

✠ P. PAV. P.

b ¶ Puberes. Vide omnino Com. consil. xcj. incip. an productus in testē. per totum. vbi late tāgit, & ibi etiam multa ponit ad excusandū eum a pœna falsi si deposuit de longo tempore, ita quod cōcludatur tempus infantiæ, de verisimilitudine non potest recordari: & ibi non vult quod non presumitur dolus in taliter deponēte, seō potius error.

✠ POMATES.

c ¶ Dum tamen. Vide Feli. in capi. cum nobis. colum. xxxj. de præscrip.

✠ POMATES.

d ¶ Quærit glos. Vide Feli. scap. ex parte. columna secūda. de testibus. Oria. in repetitio. capi. quoniam contra falsam. col. lxxvj. de proba. Feli. capi. ij. penulti. colum. de exceptio. Barba. consi. xj. col. v. volu. iiij. vbi ponit maxime quid in homicida.

e ¶ Deierauit. De teste homicida & periuro, et qui est in peccato mortali, & qd de excommunicato: de istis vide Bald. in authen. si dicatur. in vlti. col. C. eo. de infami. in l. cūctos populos. C. de summa trinita. De periurio vide quod singu. dicit Bald. in l. iubemus. C. eo. titu. De teste homicida & periuro, et qui est in peccato mortali, & qd de excommunicato, vide Innocen. in capia. de except. in vj. & Bal. in l. nullum. C. eodem. Et an admittantur, & quid in vsurario, dic quod repellitur: vt l. improbum. & ibi Bal. C. de insa. etiam si pœnitentiam fecerit & restituerit. Sed in eum & de eo qui est in peccato mortali, vide glos. in l. fina. C. de insa. vbi omnes sunt infames: ergo omnes repelluntur. Et de excommunicato, hæretico. & infideli, quod repellatur, tex. est ij. quæst. vij. c. si hæreticus. Et de teste periuro, qui alias dixit falsum, vide Bald. post glo. & Barto. in l. ij. ī. de fide instru. de excommunicato. per Bald. in l. j. in x. & xj. colum. C. de hæredi. instituen. & ibi quid de bannito. Et vide Bald. de istis criminosis in dicta authen. si dicatur. de infam. in dicta l. cunctos populos. per Imol. in dicta l. nullum. Et quando excipitur contra testem quod sit criminosus, in dicta authen. si dicatur, quod de insa. in dicta l. cunctos populos. per Imol. in d. l. nullum. Et quando excipitur cōtra testem quod sit criminosus, no. hic formam, & adde Bar. in l. j. ad fin. C. de testa. & Bal. in auth. si dicatur in fi. C. eo. Sed quid si produceretur excōicatus cōtra excommunicatum: vide glo. in ca. testimonium. extra eo. Sed Spec. in tit. de teste. §. fina. in versic. item excipitur. dicit q̄ per hoc omnes debent repelli, cum nemo sine crimine viuat, distingue vt ibi per eum.

f ¶ Vltimo no. Vide Bar. & Bal. in l. in arenam. C. de inoffi. testa.

f ✠ POMATES. ¶ Vltimo. Vide barb. cō. iij. col. j. vo. ij. et cō. xj. vo. iiij.

g ¶ Testes. Adde quod dicit Barto. in l. j. §. fi. de vent. inspi.
ADDE tu & vide Alex. in consi. lxxxiiij. col. iij. in v. volu. vbi per istum tex. dicit q̄ iudex ex officio debet se de stylo informare.

g ✠ POMATES. ¶ Testes. De qua consuetudine debet se iudex informare vt dicit hic tex. & potest hoc facere ex officio suo, ita Alex. consil. xxviij. col. ij. volu. iij. declara vt per Roma. sing. xcl. ij.

h ¶ Lege. In eo. princ. vtrum ista lex locum habeat si alias veritas haberi nō potest, vide Hosti. & alios in ca. j. de test. cogen. & Spec. & Ioan. and. in tit. de testi. §. de testium. in versi. ij. cum seq.

h ✠ POMATES. ¶ Lege. Vide quid per istum tex. dicit Feli. in cap. dilectorum. de testi. cogen. col. ij.

i ¶ Non potest. Vide j. eodem. l. idonei.

k ¶ Item not. Nota quomodo probatur stylus & consuetudo & ad Barto. hic adde Bal. in l. j. in fi. C. vt quæ desunt aduoc. Bene facit quod super in formatione famæ dixit domi. Anto. de Butri. in c. cum in tua. de sponsa. ad fi. & vide do. Anto. in c. fin. de cōsuetu. in penul. col. & Cyn. in l. ij. in versi. secundo quæritur. circa fin. C. quæ sit long. consuetu. & vide Alex. de Imol. in consi. xiij. colū. j. in v volu.

✠ POMATES.

k ¶ Itē no. Vide Alexan. cōsil. xiij. col. j. vo. v. & cōsi. lxxxij. col. ij. volu. iij. Vide Alexā. in l. iij. §. hoc autē iudicium. colū. iiij. ff. de dam. infect. versi. itē iudex. si propter informandū. & latius in l. more. ff. de iurisdi. om. iudi.

✠ P. PAV. P.

l ¶ De consuetudine. Adde Alex. in l. iij. §. hoc autē iudiciū. col. v. versi. Item iudex. ff. de dam. infec. Cōsuetudo enim notoria non indiget p̄batione: vide in l. si adulterium cū incestu. §. Idē Pollioni. de adulter. & in l. liberorum. in prin. in apostill. magna de verbo. sig. Et de illa consuetudine secundum quam filios fratrū appellamus nepotes. q̄ nō egeat p̄batione. Et ad dictū Bar. hic q̄ procedat etiā quasi consuetudo nō esset notoria, vide Alexā. in l. j. in iij. col. C. vt quæ desunt aduoc. In cōtrariū vide Ias. in auth. iubemus. in ij. nota. C. de iudi. Vide ad istud dictū Bar. Alexan. cōsi. xiij. volu. v. colū. j. vbi etiā dicit quod talis informatio potest assumi per iudicē parte non citata, & quod sufficit solū eam improbari per famam.

m ¶ In lègibus. In prin ci. &c. Sed quid si qs fuit coactus ad veniendū, postea testificauit sponte, vide Bart. in l. si quando in ij. col. C. eo. Quæro in hac materia vtrū ille qui leuauit me de sacro fonte vel tenuit in chrismate, possit esse testis, Bal. in l. parentes. C. eo. q̄ sic: quia: non reperitur prohibitus & ibi quid in alumno: & ibi distinguit, aut durat domesticus aut non: & ibi etiā quid de prælato in causa ecclesiæ. Quid de socio in re cōi, vide Bal. in l. omnibus. C. & in l. quoniam. eod. titu. & ibi qd de socio itineris, & de quolibet socio: & per Bar. in l. j. §. si seruus. ff. de quæstio. & Barto. in d. l. quoniam. & ibi gloss. Adde an socius possit esse testis pro socio, Ange. consi. ccxcv. An priuignus pro filiastro, per Bald. consilio ccccl xxviij. iij. lib. An frater consanguineus pro fratre, per Bald. consilio cclxxv. iij. lib. An affinis, vide Ange. consi. cxciij. vbi dixit quod licet testis interrogatus an sit affinis, respondeat quod non, quod per hoc non repellitur a testimonio. Rationem ibi vide.

n ¶ Quæritur. Et adde quod si quis non potest pro me testificari, & a parte aduersa producit, poterit pro me deponere. l. si qs testib. C. e. no. Bal. in l. parentes. in ij. col. C. eo. & ibi etiam habentur prohibiti ferre testimoniū contra aliquos: & an possint pro eis: & qui de iure non coguntur, an illi possint testificari: sed quia si aliquis non possit esse testis pro aliquo, an possit admitti contra eum, quod sic, vt patet ex notatis per glos. & Bal. in l. ij. C. eo. Et adde istis quod legitur & not. C. eod. l. parentes. & adde Bar. in l. qui testamento. in quæstione de fratre. j. de testa. Item adde quod si quis est prohibitus testificari contra me sub pœna: ego non possum renunciare illi prohibitioni. l. libertorum. vbi glos & Bal. C. eo. secus si non esset pœnalis, per id quod not. glo. in l. ij. C. eo. & quod dixi post Bar. in l. quos prohibet. de postulan. Sed an ad pias causas libertus testificetur contra patronū, Bal. quod sic, in l. j. in xxj. col. C. de sacrosanct. eccle.

o ✠ POMATES. ¶ In contrarium. Vide Alexan. in consi. lxxvj. col. ij. ad finem. volu. ij.

In excipiendo contra testem quod est criminosus debent apponi omnes circunstantiæ criminis sicut in libello.
Infamis contra infamem admittitur in testem.

Lege Iulia.[a] Nota † q̄ impuberes non admittūtur ad testimonium. Sed quæro † an facti puberes[b] possint testificari de eo quod ante viderunt. Glo. mouet hic istam quæst. & in l. ad testium. in princip. j. de testi. & in l. notionem. §. instrumentorum. j. de verbo. sig. & vbique determinat eodem modo distinguendo, scilicet prout hic in glos. Vbi autē glos. dicit factum puberem posse testificari de eo quod antè vidit: intellige dū tamen[c] egressus sit infantiam: aliàs secus: vt l. excipiuntur. §. j. infra, ad Sylla. Quærit glo.[d] † quid de eo qui aliàs deierauit.[e] Item quid de homicida vel alijs qui sunt in peccato mortali: circa quod vide extra, eo. c. antepe. Et aduerte quando † contra testem excipitur quòd est criminosus, debent poni tali exceptione omnes circunstantiæ criminis, sicut in libello accusationis: vt in capi. præsentium. de testi. in vj. Vltimò[f] nota quòd propter infamiam testes repelluntur à testimonio. † Quod intelligit glos. nisi contra pariter infamem. De quo dic vt per Iaco. de Aret. l. cùm mulier. j. soluto matri. & ibi dixi.

Consuetudo loci iudicij inspicitur quo ad ordinem iudicij. secus in his quæ pertinent ad litis decisionem.

Testes.[g] Nota tex. q̄ in his quæ spectant ad litis ordinationē, debemus inspicere consuetudinem loci † vbi agitur, vt hic. & C. de iura. calum. l. ij. circa fin. & C. quemadmodum testa. appe. l. ij. Secus in his quæ pertinent ad litis decisionem: vt dixi in l. si fundus. §. de euict. & in l. j. §. de vsur.

Testis se ingerens ad testificādum quando repellatur.
Subditus quando possit esse testis pro domino.
Iudex à seipso potest se informare an de consuetudine ita fuerit obseruatum.

Lege Iulia.[h] Ista lex innuit quòd ad ista possunt admitti volentes: & sic est arguendum † q̄ licet testis se ingerat ad testificandū non tamē repellitur à testimonio. De quo dixi in l. quæ omnia. §. de proc. dixi in l. post legatum. j. de his quib. vt indi. Nota quod † quis non potest[i] producere in testem aliquem suum subditū: de quo vide Cyn. in l. iij. C. eo. Item[k] no. hic tex. in §. sed diui. q̄ quando quis allegat † de cōsuetudine[l] sic esse seruatum, q̄ iudex pōt à seipso interrogare tabellionē an fuerit ita de consuetudine seruatum: vt hic in tex. in fine.

Persona quæ non possunt cogi ferre testimonium contra alios. quando possunt pro his testificari.
Qui non possunt cogi ad testificandum, an uolentes admittantur.
Dispositio huius legis quod habeat locum etiam in ciuilibus.

m IN legibus.[m] Vides hic q̄ quędam personæ non coguntur ferre testimoniū contra alios. † Sed quæritur[n] an pro eis possunt testificari. Et glo. dicit quod non: quia dictum testis debet teneri pro vtraq̄ parte. In contrarium[o] facit l. quod fauore. C. de legibus. vnde doctores dicunt sic: quandoque solus fauor est impedimentū, ne quis cogatur ferre testimonium contra certas personas: & tunc pro eis admittitur argu. dicta lege quod fauore. Aut est fauor & reuerentia debita: vt in liberto, qui debet reuerentiam patrono: & tunc non admittitur. Ita loquitur gloss. ista. Quæro † an volens admittatur? Respond. esse distinguendum eodem modo quo supra dixi: quia hæc lex est etiam facta in fauorem testium: vt contra dictas personas non cogantur ferre testimonium: vt not. per doctores. C. eodem titulo. lege eos. in vltima quæstione. Sed † quærit gloss. vtrum habeat locum hæc lex in ciuili. & gloss. determinat quod sic.

Subditus pro domino an testificetur.
Dominus pro subdito an sit testis. remissiuè.
Testes de vniuersitate an sint idonei pro vniuersitate. remissiuè.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda Bartoli super Digesto veteri.

a ↛ POMATES. ¶Idonei. Vide Feli.in c.in literis.colum.ij.de testib. Imol.consi.xxxv.col.v.& quæ scripsi ad Bar.l. qui testamento.§. quæcunque.colum.ij.de testa.

a ↛ P. P A V. P. ¶Idonei. Vide Alexan.consi.lxxxviij.colũ,ij. versi. Item non obstat.volu.v.

b ¶An dominus. Vide ſ. eodem .l. Iulia. in prin. vtrũ autem vasallus possit esse testis cõtra dominũ, vide Bal. in l.libertorum. C.eodem.

↛ P. P A V. P.

c ¶Inuiti. Adde primo quod imo quando veritas aliter haberi non põt cogun tur personæ in l.ac lege expresse testificari, vide Roma. singu.cccxcix.incip. tu habes. vbi allegat Ioan. And.in c.j.extra,de testi. cogend. Et ibi vide de veritate istius Feli. Cui autẽ incũbat onus probãdi veritatem aliter haberi nõ posse, vide Feli.in c.sup eo. circa fi. extra, de testi.cog.& ibi etiã an clerici sint priuilegiati, vt nõ teneanť testificari. Itẽ nota quod illi,qui de iure ciuili nõ tenẽtur testificari, tamẽ de iure Canonico ꝓpter peccatũ cogũtur, vide Bar.in tracta.differ.inter ius ciuile & canoni . in xvij. col. Item nota quod vbi istę personæ,quę nõ possunt cogi, producuntť, debet scribi in actis quod voluntarie producuntť & deponũt, vide do. Nellũ in tracta. de testi. in v.charta. Bart.in authẽ. presbyteros. ad fi. C.de episco.& cle. Item de materia istorũ, qui non possunt cogi, vide Alex.in tract.de testi.in vlt.parte primæ partis principalis.

1 2 b 3 d

c ¶Inuiti.In prin.huius &c. vide Hostien.& docto.in c.j.de testib.cogen. & Ioan. And.in tit.de teste.ver.cum seq.

c ↛ POMATES. ¶Inuiti. Vide aliqua per Feli.c.j.col.ij. de testi. cogen.& sequen.

d ¶Sed iudex. Et hic est glo.no.in fi.quam tene menti perpetuo in materia testium,quod testis etiam non habilis & non fide dignus rogatus in instrumẽto admittitur,& probat:quia videtur approbatus. Similis est glos. in auth. de testi.§.& licet.in fi.in ver.supplicijs.in glos.parua allegat l. si quis C.eo. no. Bal.ſ.eo.l.parentes. Et ad hanc l. adde quod licet testis sit citandus, non tamen dicitur inuitus deponere,secundum Bald.in l.parentes. C.eodẽ.circa prin. vltimæ col.& Bar.in l.libertorum.eo.titu.

e ¶Nullus.In prin.huius &c. vide Bar.in l.ab executore. §.j.ĩ.de appel. Adde quod hic per glo. cautela esse possit quod quis vendat vel cedat sua iura tertio, cum hoc quod ipse non teneatur de euictione: & postea ad petitionem emptoris vel cessionarij poterit esse testis in causa. Et hæc est vtilis cautela quando dominus vendens vel cedens non haberet nisi vnum testem ad probandũ de iure suo. Nam tunc ipse postea poterit esse testis. Quæ cautela an vera sit, vide per Spec.in tit.de procurato.§.sequitur.in fi.& Cy.& bal. in l.omnibus. C.eo. Gul.in l.& hæredi. in princi.ſ.de pac.& quod in simili no. Bal.in l.j.§.si seruus.de quæstio.per Bal.& Ang.in d.l. & hæredi.§. nos autem.ſ.de pac.per do. Anto.in d.c.super.de testi. Adde quod cautela nõ vidętur bona,per ea quæ cõsuluit Roma.reprobato Spec.consi.cccIxxxij.

e ↛ P O M A T E S. ¶Nullus. Vide Feli.in c.insuper.colũ. vj.ver. tertio quæritur.de testi.Barba.consi.liij.col.xv.volu.j.Imol.consi.lviij. Alexan. consi.clxx.col.ij.volu.j.Et quod venditor nullo modo possit esse testis, vide Roma.consi.cccIxxxij. Vide omnino pulchrum exemplum ad hanc legem,per Alexan.consi.cix.col,penul.volu.v.

f ↛ P O M A T E S. ¶Quæsitum. Et sic nota quod magis attenditur mens quam verba: vide Alexan.consi.lij.in princip. charta penul. & consi. liij.colum.ij.volumi.iij.

g P. P A V. P. ¶Ex eo. Vide Iaſ.in l.j.in princip.col.viij.versi. quarto nota.ff.de offi.eius cui mand.est iurisdi.

g ↛ P O M A T E S. ¶Ex eo. Adde quod ideo potest sumi istud argumentũ a contrario sensu,Bal. consi.vij. volu.j. Et si quis non posset renunciare legi nec argumentum insurgeret a contrario sensu. Bal.consi.cxliij. volumi. ij. Moder.l.j.§.huius rei.iij.not.ff.de offi.eius.tex.in l. in possessionem.§.j.ff. ex quib.cau.in pos.eatur.

h ↛ P O M A T E S. ¶Ob carmen. Vide late per Feli.c.auditis. colũ. xij. de præscrip. Et an magis credatur pluribus deponentibus in specie quam in genere,vt hic per Alex.in apost. Vide Alex.consi.lxxxviij.col. vij. Ver. quæro.vol.v.& consi.cl.col.viij.in verbo,præterea.eo.volu.

i ↛ P. P A V. P. ¶Si testes. De qualitatibus,ex quibus vnus testis præferť alteri, vide Feli. in c. in nostra. extra de test. Itẽ quod duo testes vel plures preferãtur paucioribus, etiã si producantur ab eadem parte, vide etiã Anto.de Bu. in c. cũ dilecti. in v. not. de elect. & vbi sunt pares, confundunt se inuicẽ. Bald. & Alexan.in l.duobus.§.fi.de iureiurã. Circa quę vide Areti.consi.lxxj.col. penulti. vbi ponit an vterq; possit de falso puniri quãdo sunt duo contrarij.

¶Si testes. Et iste §. est canonizatus iij. q.ij.§. item in crimi nali.versic. si autẽ ei rei. & quod dixi in l.ex libero.ĩ.de quæstioni. vbi vide. & vide.sex casus not.ꝑ Roma.in rub. de arbitris.in xvij.qõ. in quibus casibus habetur testibus stãtibus paribus numero, qbus magis credendũ sit, vide in c. in nostra.extra, eod. Rotã in rubrica qui testes dicantur verosimilia dicere. & quãdo dicantur verosimilia dicere,& quod alias eis nõ credatur per Bal.in dicta.l. testiũ.in x. col.C.eod. & vide ſ.eod.l.iij.in prin.& dicit Bal. in l.testium.in penulti. col. quod magis credit paucis testibus verosimiliora dicentibus. Et quãdo probationes sunt pares,quid fiendum,vide Bal.in l.fin.C.communia de leg.& in l.cum magistratus.C.quando prouo.& Bal.in l.ij.post glo. ibi.C. qui & aduersus quos. ꝑ semiplena probatio non verosimilis non facit deferri iuramentum.Et quãdo probationes sunt pares,quid agendum,vide etiã Bal. in l.fi.in xj.oppo.ſ.de ser.& l.qui accusare.in vlti.col.de eden.& not. quod cæteris paribus testes antiquiores præferuntur,glo.est not.in l.cum quid in gl. j.si cer.pet.facit tex.xxxv.q.vj.c.notificamus. & si probationes sunt pares, præferuntur probationes fauentes iuri cõmuni, secundum Bald.in authen. omnes. C.com.de suc. Item clericus præfertur.de quo per domi. Anto. in c. ij.de elect. Et adde ꝑ magis creditur duobus testibus in specie deponẽtibus quam pluribus in genere, vt signanter dixit Nico. de Neap. in l. turpia. in prin.per ibi not.ĩ.de leg.j.adde Bal.consi.cccIj.lib.iij. vbi dicit quod in iudicio finium regundorum cogitur iudex inuitis dentibus sententiare: nec potest dicere,vti possidetis,ita possideatis.

k ↛ P O M A T E S. ¶Dicit glo. Vide Alexan.consi. xviij.col.fin. volu. iij.vbi ponit pulchrum exemplum ad hanc glos.ſ. quod sufficit probare in genere ducentas libras ad te peruenisse de bonis meis,licet in specie nõ probetur de quibus bonis.& Alexan.consi.iij.col.iiij.volu.iij.& consi.xlj. vlti.col.eodem volu.& consi.cxij.colũ.ij.eodem volu. Panor.consi. xlij. colũ. ij.in j.volu.Fede.consi.lxiij.vlti.colum. Roma.consi.xxx. Feli.c. licet causam.v.col.de proba.& c.ex quadam.iij.col.de testi.& in c.auditis.x.colum. de prescrip.Barba.consi.xxix.col.ix.volu.j.& consi.xxx. col.vj.eodem volu.& consi.xxxij.col.xj.eo.volu.

1 ↛ P O M A T E S. ¶Sed si inducãtur. Vide Alexan.consi. lxxij.colum. iij.& consi.iij.col.vj.volu.j.Ancha.consi.xliij.incip. ex prædicta facti narratione.versi.non obstat.Barba.consi.lxij.col. viij.volu.j.& consi.iij. colũ. xj.volu.ij. Cardi.consi.ix. Alexan.consi.lij.col.fi.& consi.lxxij.colũ.ij. Panormi.pulchre in c.ex quadam.& Alexan.consi.c.col.iij.vol.j. Aret. consi. cxxij. Alexan.consi.vij.col.fi.vol.ij. vbi dicit ꝙ testes dicuntur singulares, quando interrogantur de formalibus verbis,si in illis discordant, licet conueniant in effectu.& consi.cxvj.col.ij.volu.ij. vbi sequitur in terminis has glo.& consi.cxiij.eo.volu. vbi perquirit quando ex duobus testibus vnus deponit de visu alter de auditu. Vide etiam Bal.cõsi.xxxix.in secunda parte. Ancha. consi.ccccxxxix.& omnino Alexan.consi.clxxxij.volu.ij. Bald. c.bonæ.lo j.de elect.col.v. Et nota quod in dubio testes præsumuntur contestes.Ita Alexan.consi.xlvij.col.ij.ad fi.volu.ij.& consi.lxxxv.colum.fin. volu.v.vbi ponit de testibus deponentibus de furore,hæresi,& infamia. & consi.cxliij.col.penul.volu.eo. Fulg.consi.clxxij.

rum

---

a ↛ Donei. [a] Gl.intelligit hic in pari cã, scilicet ratione patriæ potestatis vel dominij: et secundũ † hoc sequeretur ꝙ vnus rex vel vnus comes nõ possit producere testẽ de comitatu suo. Istud nõ credit Pet. quod dicit no.per Cyn. C.eo.l.iiij. Itẽ quæro † an dominus [b] pro subdito possit esse testis: vide extra,de offic.deleg.c.causam quæ. † Quęrit gl.an in causa vniuersitatis vel collegij liceat alicui de collegio vel vniuersitate ferre testimoniũ.de quo per doct.C,eo.l.parẽtes.in penul.q.

c Inuiti. [c] Glo.quærit quid si aliter veritas sciri non potest. Et determinat gl. ꝙ nõ cogitur ad hoc dicendũ venire ad iudiciũ:sed iudex [d] debet ad eos mittere officiales. Pro hoc facit finis huius legis simpliciter intelligendo. & l.iusiurandum quod ad pecunias.§.penul.ſ.de iureiur.alias esset absurdum:& idem tenet Iac. But.Barto.

Testis. De hoc dic plene in lege qui testamento. infra de testa.

Venditor in causa executionis an sit testis.

e Nullus. [e] Quærit glo.nunquid venditor in causa euictiõis possit esse testis? Distingue † quia aut de euictione tenetur:& non potest esse testis:quia in re sua tũc esset testis. Aut non tenetur de euictione:tunc secus. Sed Pet.aliter dicit,videlicet ꝙ nullo modo posset esse testis,ad similitudinẽ proxenetę, quod dic vt in l.omnibus. C. eodem. & ibi per Cyn.

f ↛ Quæsitum. [f] Nota quod causa euitandæ abiurditatis debet fieri extensio legis ad casum non expressum habentem similẽ rationem.

Vi falso. De materia huius legis dixi in l. eos. infra,de falsis.

1 *Argumentum à contrario sensu legis ualet.*

g 1 Ex eo. [g] Nota hic † argumentum à contrario sensu legis valere,& est tex.de hoc in l.j.§. huius.de officio eius cui mandata est iurisdictio.

i 1 *Testibus dignioribus etiam paucioribus numero credi tur magis, quàm pluribus numero sine ab eadem parte, sine à diuersis producantur.*

2 *Varietas loci & temporis in testibus quando reprobat eorum dicta.*

h ↛ B carmen. [h]

i Si testes. [i] Hic est solennis §.et sępe occurrit in interdicto turbatę possessiõis.† Hoc tñ intellige siue ab eadẽ ꝑte siue à diuersis producantur:statur eñ potius dignitati quam numero:ꝙ intellige,nisi in numero sit magnus excessus:vt extra,e.c.in nostra. & ibi gl. Vltimo hic est q̃dã gl.sup verbo, assistit q̃ incipit,ſ.de ꝓbat.l.cũ de ætate . quã credo esse additionem. Dicit gl.nota † ꝙ varietas temporis & varietas loci reprobat testes. Item dicit glo. [k] ꝙ prædicta vera , qñ testes inducuntur ad probandum aliquod [l] factũ certo tęe limitatũ. Sed si inducãtur [l] ad probadũ aliquid nõ limitatũ certo tẽpore:tunc varietas temporis non probat eo-

1 2 k l

Universidad de Deusto

a ✠ P. PAV. P. ¶ Quod possederim. Circa istam glo. & decisionē Bart. an ad probandum aliquid in genere non limitatū certo loco & tēpore. testes singulares sufficiūt, vide omnino Barba. cōsi. viij. vol. iiij. col. iij. Alex. cōsi. lxxij. in j. vol. vbi videt velle cōtrariā sentētiā esse de iure veriorē, licet multa alleget pro ista opinione glo. vide eundem cōsi. c. in v. col. & seq. eo. volu. Vide eundē cōsi. lx. circa fin. eo. volu. & consi. cxlj. colū. ij. & cōsil. clxxxvij. in q-

a rum dicta: vt si volo ꝓbare ꝙ possederim: & sunt testes qui dicunt vnus de vno, alius de alio: certe sufficit.

b bus locis aliquando trāsit simpliciter cū ista decisione glosse, aliquādo inclinat in partem contrariam. Vide Petrū de Ancha. cōsi: cccxl. Vide omnino de veritate istius Feli. in ca.

b Non enim inducuntur ad probandum possessionem certi temporis. Et istā glo. videntur approbare doct. C. quæ sit longa consue. l. ij. q. iiij. principali in versic. sed cum. & versi. seq. & hæc est

c licet ex quadam. in iij. col. et seq. vsq; ad fi. extra de testi. vbi multa allegat ꝓ ea, et postea limitat. Vide ibi per eum vbi allegat Alex. in cōsi lijs, de qbus supra. & vide oīno Abb. cōsi. xlij. col. j. An autem ad probandum tot bona ad talē peruenisse testes singulares probent, vide Alex. cōsi. ccclxxxv. ad fi. Item ad primā quęstionem vide Iaso. in repetitiōe l. admonendi. in xxvj. charta. colū. ij. de iureiur. Quomodo autem tempus esset de substātia vel locus, ꝙ tunc nō procederet ista gl. vide Feli. in c. ex tenore. ij. col. extra, de testib. Et dicit etiam vnum verbū in d. c. licet ex quadam. in j. col. remittendo se ad dicta per eum in d. c. ex tenore. Item de ista singularitate testium, vide Alex. remissiue in l. inter pares. in fi. ff. de re iudic. Et de hoc etiā ponit multa Fel. in d. c. licet. per discursum. Et adde ꝙ si duo testes deponūt de eodem actu, & vnus dicat fuisse actum certo tempore, alius dicat se non recordari de tempore, sunt contestes, & probant, si tempus nō erat de substātia, vide Alex. in l. ij. in fi. de bono. pos. secundum tabu. & consil. clvj. in v. vol. in ij. col. ad fi. & ibi etiam in seq. col. ꝙ si duo testes deponūt, sed non dicunt prout res se omnino habet, tamen contestes dicuntur, & probant. Item si alter non recordetur de tempore, sunt contestes, vide Alex. consi. c. volu. j. ad fi. Item quando non recordatur de tempore vel loco, vide Aret. in c. cum oporteat. col. viij. de accusa. in c. qualiter. el ij. §. pe. col. pen. eo. tit. Item vide in materia illud quod dicit Inno. in c. qualiter & quādo. col. ij. extra de accu. vt refert Pau. de cast. cōsil. cxciij. penul. col. ꝙ si vnus testis dicat se tale quid audiuisse pluries a pluribus & in pluribus locis, & alius idem dicat, licet nō dent se pro contestibus, & aliter non deponant de eodem actu, nec eodē tempore, censentur tamē cōtestes propter talia verba, vide omnino Aret. consi. xxxvj. col. ij. Item ad illud quod dictum est supra, si vnus deponat de tempore, alius non recordetur, quando tempus est de substantia, ꝙ non cōcludant, vide Feli. in c. cum causam. col. xij. in versi. ista limitatio. de testi. & ibi etiam in versi. præcedenti ponit generalem conclusionem, quod vbi tempus non est de substantia concludunt, licet non recordentur de tempore. super quibus vide in Bertach. in verbo, testes deponunt & qualiter. in viij. col. Item adde ꝙ nedum testes singulares aperte non probant, sed etiam si possent intelligi vt essent, & non essent singulares, in dubio intelliguntur singulares, & non probant, vide Areti. consi. cxxj. post medium, quod bene nota. Sed contrarium facit quod dicit consi. xxxvj. col. ij. de quo⁊. Item ꝙ testes non sunt singulares, licet dicant se non recordari ꝙ fuerint contestes, vel in alijs non substantialibus non cōcordarent, vide late Iaso. in l. ij. in vlti. colum. & seq. C. de bono. possess. secundum tab. Item de eo quod dictum est quomodo possunt intelligi vt sint contestes, & non sint, quod præsumantur singulares, vide Alexan. in apostilla in l. iij. §. ideo. prope fi. super verbo, testes supra eod. Allegat Imol. Spec. & Bal. & Alex. consi. xlvij. volu. ij. col. ij. Item circa testes singulares aliqua dicit Iaſ. in reper. l. admonendi. xxvj. char. in j. col. & ij. Item de eo quod dictum est quod testes non dent se pro contestibus, tamen probant, vide Alex. in l. ij. ad fi. C. de bono. pos. secundum tab. & Iaso. ibi col. v. ad fi. ad materiam §. testes. vide Feli. in c. auditis. col. xij. de præscr. Curt. in tracta. de testib. conclusio. xvj.

b ¶ Sufficit. De singularitate & contrarietate testium, vide omnino Bald. in l. per hanc. C. de tempo. appella. & Imol. in l. inter pares. ff. de re iudicata. & glos. not. in ca. nihilominus. iij. q. ix & Bald. in l. obseruare. C. quorum appella. & not. Bald. in l. actor. in iiij. colum. C. de proba. & in l. iusiurandi. in ij. colum. C. de testi. Et vide de hac singularitate not. verbum Bald. in l. si ex cautionis. in xij. qō. C. de non nume. pecu. tex. & Bald. in l. qui sententiam. C. de pœnis. Imol. in l. Gallus. §. ille casus. j. de libe. & posthu. & glos. hic quando probatur aliquid, videlicet limitatum certo tempore, vide not. doctrinam Ange. in qō. Astensis miles. Adde hic quod not. Innocen. in ca. licet ex quadam. extra eodē, vbi dicit quod si volo probare de iurisdictione mea & eius exercitio, & induco testes duos: quorū vnus dixit ꝙ vidit me exercere vnum actum de vno anno, alius ꝙ vidit me exercere alium actū de alio anno: dicit ꝙ videt quod ego probauerim. Et finaliter subdit quod tutius est quod deponant de eodem tempore: aliter essent singulares, & non probarēt. Et ita finaliter videtur tenere cōtra id, quod tenet Bar. hic. & idem dicit in probando quem vsurarium & vsuras fecisse. Cogita, & adde Inno. in c. qualiter & quādo. de accusa. & extra, de elec. c. cum dilectus. alias de successio. ab intesta. & adde not. in c. licet causam. de probatio. & adde quod testes nō dicūtur discordes nec varij, si concordāt in principali, licet discordent in aliquibus circumstantijs vel qualitatibus, ꝓ id quod notatur in c. dudū. in verbo. substā. de cōuer. coniuga. glo. in c. cū ecclesia sutrina. ī verbo, vacillasse. de causa possess. & proprie. & plene in cap. nihil obstat de verbo. sig. vbi Ioan. And. dicit quod testes dicūtur melius deponere qñ ꝓ diuersa verba idē cōcludūt, ꝓ id quod habetur in l. iij. §. j. ff. eo. Item si vnus testis dicat plus quā alius: per hoc nō dicuntur varij vel contrarij. Hoc voluit do. Anto. in c. j. super gloss. j. de offi. deleg. Et de hac materia singu. testium per Bal. in l. j. C. de testa. per Bal. in l. de quibus. ff. de legibus. in l. j. C. si vnus ex pluri. appel. & in rubri. de contro. inuesti. etiam si esset statutum de hoc, vt per Federi. de Senis in consi. xvij. latissime per Paulum de Leaza. in sua disputatione incipiente contra instrumentum oppo. & per Barto. in l. cos. de falsi. & ibi dixi. & de hac singularitate testium vide latissime ꝓ Bal. in l. testium. C. eodem in vj. colum. cum sequen. & in l. data. qui accusa. & aliquid per eundem in c. j. versicu. instrumentum. de natura. feud. per Bald. in c. bonæ memoriæ Maguntiñ. de electio. & Bal. not. in l. cum antiquitas. C. de testamen. & Bald. in l. obseruare. quorum appella. in l. ij. C. de donatio. ante nupti. & glos. iij. quæstio. viij. Vide Barto. in l. de minore. §. tormenta. in viij. colum. de quæstio. & vide glos. not. in c. dudum. de conuer. cō iuga. Specu. in titu. de inquisi. §. j. versicu. quid si vnus. & in titu. de teste. §. iam de interrogatorijs. Cy. l. ij. C. quæ sit consuetu. domi. Anto. in c. veniēs. & in c. licet. extra, eo. Et de singularitate & contrarietate vide omnino bal. in l. obseruare. C. quorum appella. per Bald. in authenti. rogati. C. de testib. Et adde Bald. in d. l. qui sententiam. C. de pœn. & in l. rogasti. §. j. si certum petatur. & Iacob. Butri. in l. Arriani. C. de hæreti. & Abb. in c. nihil. de verbo. significa. & Bald. in c. bonæ. de electio. & domi. Anto. in dicto c. cum ecclesia Sutrina. Adde qui testes dicantur varij & singulares, Bald. consi. xxxv. volumi. iij. Et quando conformes & vacillantes in substantia, Bal. consi. cccxj. lib. iij. Et quando singulares, per eundem consi. ccxl. & cccclij. eo. volumi. Et ad probandum quem vsurarium, quando testes dicantur singulares, vide Bal. consi. cxxxj. volumi. ij. & vide etiam consi. cxvij. eod. lib. & de singularitate testium vide Pau. de Cast. consi. xciij. & cclxxviij.

Vnum actum de vno anno, alius ꝙ vidit me exercere alium actū de alio anno: dicit ꝙ videt quod ego probauerim. Et finaliter subdit quod tutius est quod deponant de eodem tempore: aliter essent singulares, & non probarēt. Et ita finaliter videtur tenere cōtra id, quod tenet Bar. hic. & idem dicit in probando quem vsurarium & vsuras fecisse. Cogita, & adde Inno. in c. qualiter & quādo. de accusa. & extra, de elec. c. cum dilectus. alias de successio. ab intesta. & adde not. in c. licet causam. de probatio. & adde quod testes nō dicūtur discordes nec varij, si concordāt in principali, licet discordent in aliquibus circumstantijs vel qualitatibus, ꝓ id quod notatur in c. dudū. in verbo. substā. de cōuer. coniuga. glo. in c. cū ecclesia sutrina. ī verbo, vacillasse. de causa possess. & proprie. & plene in cap. nihil obstat de verbo. sig. vbi Ioan. And. dicit quod testes dicūtur melius deponere qñ ꝓ diuersa verba idē cōcludūt, ꝓ id quod habetur in l. iij. §. j. ff. eo. Item si vnus testis dicat plus quā alius: per hoc nō dicuntur varij vel contrarij. Hoc voluit do. Anto. in c. j. super gloss. j. de offi. deleg. Et de hac materia singu. testium per Bal. in l. j. C. de testa. per Bal. in l. de quibus. ff. de legibus. in l. j. C. si vnus ex pluri. appel. & in rubri. de contro. inuesti. etiam si esset statutum de hoc, vt per Federi. de Senis in consi. xvij. latissime per Paulum de Leaza. in sua disputatione incipiente contra instrumentum oppo. & per Barto. in l. cos. de falsi. & ibi dixi. & de hac singularitate testium vide latissime ꝓ Bal. in l. testium. C. eodem in vj. colum. cum sequen. & in l. data. qui accusa. & aliquid per eundem in c. j. versicu. instrumentum. de natura. feud. per Bald. in c. bonæ memoriæ Maguntiñ. de electio. & Bal. not. in l. cum antiquitas. C. de testamen. & Bald. in l. obseruare. quorum appella. in l. ij. C. de donatio. ante nupti. & glos. iij. quæstio. viij. Vide Barto. in l. de minore. §. tormenta. in viij. colum. de quæstio. & vide glos. not. in c. dudum. de conuer. cō iuga. Specu. in titu. de inquisi. §. j. versicu. quid si vnus. & in titu. de teste. §. iam de interrogatorijs. Cy. l. ij. C. quæ sit consuetu. domi. Anto. in c. veniēs. & in c. licet. extra, eo. Et de singularitate & contrarietate vide omnino bal. in l. obseruare. C. quorum appella. per Bald. in authenti. rogati. C. de testib. Et adde Bald. in d. l. qui sententiam. C. de pœn. & in l. rogasti. §. j. si certum petatur. & Iacob. Butri. in l. Arriani. C. de hæreti. & Abb. in c. nihil. de verbo. significa. & Bald. in c. bonæ. de electio. & domi. Anto. in dicto c. cum ecclesia Sutrina. Adde qui testes dicantur varij & singulares, Bald. consi. xxxv. volumi. iij. Et quando conformes & vacillantes in substantia, Bal. consi. cccxj. lib. iij. Et quando singulares, per eundem consi. ccxl. & cccclij. eo. volumi. Et ad probandum quem vsurarium, quando testes dicantur singulares, vide Bal. consi. cxxxj. volumi. ij. & vide etiam consi. cxvij. eod. lib. & de singularitate testium vide Pau. de Cast. consi. xciij. & cclxxviij.

legit Iac. But. & istā lect. multū no. necessariā. Pone ꝙ aliquis volebat facere testamē tū: nō patiebantur venientes ab intestato venire notariū: & tunc debet iudex ire vel mittere notarium, vt possit testari.

1 ☞ *Testis examinatus in causa quando possit in eadem produci.*

2 *Iudex repetit testem obscurè loquētem ex officio.*

g **R**Oduci. ² Quatuor modis potest intelligi hęc

1 lex secundū gl. in ea. l. ¶ In gl. ibi: in l. si quis testibus. idē in eadē super diuerso capite: vt ibi per Cy. In ea. gl. ibi: quia vero hoc est verū in eadē causa: alias secus: vt extra eo. c. veniens. & ibi per glo. & Inno. Itē & in eadē causa produci possunt super aliquo capitulo: vt extra. eo. c. cū causam. el ij.

2 In eadē gl. ibi: repeti. ¶ sed illud fiat officio iudicis, qñ obscure dixerit: vt extra, eo. ca. cū clamor. In eadē gl. ibi: quarto, &c. Contrarium videtur notari per gl. extra eo. c. cū causam. in vlt. gl. & plenius in c. cōstitutus. el ij. extra, eo. Bar.

TEstes. De materia huius legis dic vt notatur per glos. C. eo. l. eos. &c. Barto.

h **M**Andatis. ʰ Quærit gl. quid de procuratore? dicit gl. secus: quia videtur ꝙ pos-

Vrent. ᵈ Hæc lex potest intelligi duobus modis: vno modo secundū glo. secundum quā dic ¶ ꝙ iudices debent esse præsentes qñ examinant testes: & debēt habere tabellionē, qui scribat dicta testiū: quod est not. & sic isto ¶ casu probabunt ᵉ acta ꝓ testes. qđ tenet Iac. de Bel. in auth. vt in medio litis. in fi. ¶ Quærit gl. vtrū ᶠ hæc lex habeat locū ante litis cōtest. vel post, &c. Et certè habet locū post litis contesta. & an in casibus, in quibus fiat examinatio ante litis cō te. ad æternā rei memoriā, vt l. asse toto. j. de hære. insti. Et scdm hāc lec. debet exponi testari. i. volētibus testes ꝓducere: alio modo

c ¶ Et not. glos. Quia dictum est ⁊. quod varietas &c. Istud intellige vt not. dixit Barto. in l. quærebatur. de testamen. mili. Et qualiter hoc intelligatur, vide Barto. in l. j. §. ij. ⁊. quemadmo. testamē. aper. & Bald. in l. j. in penul. colum. C. de testamen. & vide quod not. in l. testium. C. de testib. & Bald. in procœmio Codic. §. quibus. Et ad glos. & materiam vide not. per Ange. in quæstione sua, Astensis miles.

d ✠ POMATES. ¶ Curent. Vide Feli. c. venerabilis. de testi. in fine.

e ¶ Probabuntur acta. Inquantum hic Barto. vult quod potest probari per testes an fuerit facta examinatio testium præsente iudice: & sic etiam dum de similibus actis an possint probari per testes, Barto. vult quod sic. Vide glos. idem tenentem in l. quoties. ⁊. titu. ij. per Canonistas in c. quoniam contra. de proba. per Barto. in l. societatem. §. arbitrorum. pro socio. & in l. ne in arbitris. C. de arbitris. & in consi. incipien. quæritur & in dubium. & in l. emancipatione. C. de fide instrumen. & Ange. in l. ambiguitates. C. de testa. & in l. testium. C. de testi. & Bald. in l. litigatoribus. C. de appella. & Roma. in l. j. C. de testa.

f ¶ Vtrum hæc. Acta probantur per testes. dixi in l. contrahitur. ⁊. de pign. & not. Barto. in l. emancipatione. C. de fide instrumen. & l. ne in arbitris. C. de arbit. vbi dicit Bald. quod acta probantur per scripturam priuatam. Adde an acta aliter possint probari quam per scripturam, Bald. consi. xiiij. lib. j. Pau. de Cast. consi. ij.

g ¶ Produci. In prin. huius sup verbo, modis. vide Barr. in l. j. §. j. ff. vi bo. rap. & Bal. in authē. at qui semel. in prin. de proba. Cy. in l. si qs testi. C. de testi.

h ¶ Mandatis. In prin. huius &c. Vide in l. j. §. sed & Aristo. qđ vi aut clam.

h ✠ P. P A V. P. ¶ Mandatis. Vide quæ posui ad Barto. l. deferre. §. item. j. de iure fisci.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ☞ P. P A V. P. ¶De iuris. Vide in materia ignorantiæ, an & quãdo sit excusabilis,& quædã alia in rub. C. eo. titu. adde Bal. in l. fi. ff. de hæredi. instit. Alex. cõsi. lij. col. iij. vol. iij. Soci. consi. cclj. col. ij.

a ¶De iuris & facti igno. rubri. Et ad hunc titulum circa errorem iuris, vide Bar. in l. Claudius, de acqui hære. super hac rub. super ver. iuris & facti ignorant. &c. copula, & posita inter duo denotat diuersitatem. Hoc limita, nisi poneretur inter genus & speciem. Ita not. glo. in rub. C. de seruit. & aqua. hic alleg. Imo. in l. si cũ dotẽ. §. d finaũt in fœuissimo. j. solu. matr. quod est not. & Bar. adde in l. j. ã. ad legẽ Aquil. per illũ tex. in simili. Et hoc idem in terminis dicit Bart. in l. in fraudẽ. §. nec in strumẽta. j. de iure fisci. in versi. vlti. iste b §. Item limita vt per Bar. post glos. in l. j. ã. de pactis. in prin.

b ¶Regula. In princi. huius vid. tex. Bar. & scribentes in l. cũ hi. in prin. de trãsac, & allegatur ista l. j. c §. penul. per Oldra. in cõsi. ciij. incipien. quæstio talis est an c. q quale est principiũ legis vel statuti talis iudicarur esse finis: nam præcedentia trahuntur ad sequentia, & econtra. l. qui filiabus. in princip. & l. talis scriptura. de leg. j. l. si seruus pluriũ. in fi. eo. tit. & l. fi. de hæredi. instit. ff. l. itẽ quia. ã. de pactis. l. Titia. §. idem respondit. de verbo. obl. l. si quis ex argẽtarijs. §. ii initiũ. de eden. Et ad primum dictũ huius legis põderat istũ tex. Bald. in c. requisitus. de appel. adde Bal. consil. cccxx. lib. iij.

☞ POMATES.

b ¶Regula. Adde Barba. consi. lvj. in antepen. col. volu. ij. & consi. lix. colũ. xij. eod. vol. Iaso. in l. licet. col. iij. C de pac. Bal. hic Alex. l. Imperator. colũ. ij. j. ad Treb. & consil. cxj. col. ij. volu. j. & cõsi. xij. col. iij. vol. iij. & consi. lij. col. iij. vol. iij. Iaso. in l. illã. C. de colla.

☞ P. P A V. P.

c ¶Specialis. Vide Roma. consilio. clxx iij. incipien. amplissime doctor. in prima col. Alexand. cõsi. cxj. in iij. col. in prin. incip. ponderatis verbis, vide Barba. in repeti. l. cum acutissimi. in xiij. col. de fideicõ. vbi allegat bonas leges. & glos. ad hoc aduerte tamen quia allegatur gl. in cle. j. in verbo, eligatur. de elect. Ad hoc glo. alia. in d. cle. j. vide etiam Bal. in c. ij. requiris. extra, de appel. Item ratio & causa dictum declarat, ampliat & restringit. dicit domi. Anto. de Butrio consilio tertio, incipien. in nomine Iesu. in facto sanctæ Mariæ. colum. secunda prope fin.

d ☞ P. P A V. P. ¶De sponsalibus. Circa istam materiam sponsaliorum vide quæ habes ad barto. in rubric. C. eod. titu. vide omnino Alexan. consi. cxciij. colum. iij. versi. præterea. volumi. ij. Bald. & alios in l. j. C. si rector prouin.

e ¶In sponsalibus. In princ. huius &c. plene per Barto. in l. quæ dotis. j. soluto matrimonio hic nota quod sponsa filia sciens & tacens habetur pro consentiente. Quid autem in filio: quia requiritur expresse consensus, secundum do. Ioan. qui ibi dicit q glo. in l. sed ea quæ j. eo. tenet contra, s. q in filio & filia p̃sumptio sit q cõsentiat, si nõ cõtradicit, licet illa hoc nõ dicat. Old. dicit q illa tenetur per Iac. de Are. cõiter & doct. facit q habeť in c. vnico. ad fi. extra, de sponsa. impub. alias, de spõ. impub. in vj. & ita intelligit do. Ioã. post bal. esse verũ qñ tractat tantũ de probatione ipsorũ sponsaliorũ: secus si posset generari aliquod præiudicium: & sic posset saluari ibi glo. ij. iuncto text. vbi videtur casus iũcta doctrina Bal. ibi q est singulariter notandum adde quod dixi ibi. Addequid si filia tacẽte pater illam promisit, et spõsus vt vulgariter dicit illam amplexatus sit, deinde illa cũ alio cõtrahat p̃ verba de præsenti, quod matrimoniũ præualebit. Bal. vide consilio xxxvij. lib. j.

f ¶Furor. In prin. huius, super verbo, impediunt, &c. Semp allegatur hic text. q cõtractus factus ab aliquo, qui illo tpe nõ erat furiosus, valet: vt hic, & c. dilecto. de sponsa. & in c. in negotijs. de reg. iuris

☞ P. P A V. P.

g ¶Oratio. Limita istã regulã nisi illud q fieret p̃ indirectũ haberet aliquã æquitatem vel iustã cãm. Bal. in rub. C. q admit. Item duas alias pulchras limitationes, vide p̃ Alex. cõ fil. cxciij. in pen. & vlti. col. versi. specialiter loquendo. vol. ij. & vide omnino Iaſ. in l. ij. col. vlti. ff. de iurisdi. om. iudic. vbi ponit duas limitatiões credo q sint illęmet, quas ponit Alex. in d. consil. & Iaſ. lare ibicõprobat istud non procedere quãtum ad pœnam incurrendam, quia licet lex vel statutum imponeret pœnam pro aliquo, non censeretur, imposita, si fuerit aliqd, p̃ q deueniretur ad illud p̃ hibitũ, puta sponsalitia vel aliquid, simile, quia licet etiã ista prohibita censeãtur nõ tamẽ pro eis imponereť pœna quæ imponeretur, si illud prohibitũ perficereť vt ibi late per eum vide eundẽ alia simi lia adducentẽ in l. fi. in vl. col. ff. de in ius voc. Itẽ p̃ istã regulã vide qõnẽ tactã per Aret. ſ l. existimo. de ver. obl. in pe. col.

¶Oratio. In prin. huius, super verbo, qd, &c. vidĕ gl. no. ſ c. j. ſ ver. cõtrahere. de cõ sanguini. & affinit.

De sponsalibus. Rubrica.

LEX I.

SPonsalia, Glo. tangit hic vnã quę stionem. Si aliquis stipulatur sibi aliquam in vxorem, & postea nolit esse: an possit agi ad interesse, forte quia erat dives mulier. Cy. tangit in l. j. C. eo. & Dy. in l. Titia. j. de verbo. obli. Et dic vt ibi plene dixi. Itẽ quæritur in ij. l. an ad contrahenda sponsalia sufficiat nudus consensus, an requiratur stipulatio.

SVfficit, Not. arg. ad id quod quotidie fit. Simile ĩ l. certi cõdictio. §. si numos. ŝ. si ceretur. & in l. ij. §. si quis. j. ne quid in loco publico. & in l. si quis bonorum. j. de lega. j. Item quærit gl. an matrimoniũ possit contrahi sub conditione. Dic vt in c. fi. & quasi per totũ, extra, de condi. oppo. Item quærit gl. quid si pœniteat absentem, vide glo. & nota eam. De quo dic vt in c. fin. extra, de procu. lib. vj. Barto.

SI puellæ, Not. legem: quia veniet tibi de facto multoties. Nota quod tutor non põt nec contrahere, nec dissoluere sponsalia sine voluntate puellæ. De quo vide Cy. C. de nup. l. j. Barto.

1 ☞ *Scientia cum taciturnitate quando habeatur pro consensu.*

INsponsalibus.

e In sponsalibus. c No. quod sciẽtia † cum tacitur

1 nitate habetur pro consensu. Contra, de l. f ij. §. voluntatem. j. soluto matrimonio. Sol. hic est fauor matrimonij propter coniũctionem personarum: argumen. l. si seruus. j. de donationib. inter virum & vxorem. Item quia contradicendo posset impedire: argu. eius quod not. in l. Caius. supra de pigno. actio.

f RVror. f Nota quod quædam impediunt faciẽda, quę non impediũt iam facta. Ad quod l. patre furioso. ŝ. de his qui sunt sui vel alie. iuris.

QVæsitum. Nota quod sola inductiõe in domum non contrahuntur sponsalia quod dic vt in cap. j. in princip. de sponsa. in vj.

1 ☞ *Quando aliquid prohibetur, omnia, per quæ, ad illud perueniuntur, censentur prohibita.*

2 *Lex quod extendatur ad antecedẽtia eius, quod in eo expresse disponitur.*

g QRatio. g † Nota quod quãdo quid prohibetur, om-

1 nia prohibentur, per quæ deuenit ad illud: vt l. ij. ŝ. de iurisdi. om. iudi. Secun-

2 do nota † quod lex recipit interpretationẽ extensiuam ad ea quæ sunt antecedentia: & ad illud, de quo est expresse dispositum. De quo dixi plene in l. omnes populi. ŝ. de iust. & iure.

De ritu nuptiarum. Rubrica.

1 ☞ *Requisita in actu fiendo debent interuenire, etiam quãdo reficitur.*

LEX I.

h NVptiæ. h Nota quod ea quæ requiruntur in confessione † alicuius

1 actus, illa eadem requiruntur in refectione. Facit quod si à principio requiritur cõsensus partis in cõfectione instrumenti ipsius: ita quando est amissum in refectione ipsius.

1 ☞ *Pater cogitur dotare filiam, & cogitur officio iudicis, an cogatur obligare bona pro dote data filiæ.*

illa tenetur per Iac. de Are. cõiter & doct. facit q habeť in c. vnico. ad fi. extra, de sponsa. impub. alias, de spõ. impub. in vj. & ita intelligit do. Ioã. post bal. esse verũ qñ tractat tantũ de probatione ipsorũ sponsaliorũ: secus si posset generari aliquod præiudicium: & sic posset saluari ibi glo. ij. iuncto text. vbi videtur casus iũcta doctrina Bal. ibi q est singulariter notandum adde quod dixi ibi. Addequid si filia tacẽte pater illam promisit, et spõsus vt vulgariter dicit illam amplexatus sit, deinde illa cũ alio cõtrahat p̃ verba de præsenti, quod matrimoniũ præualebit. Bal. vide consilio xxxvij. lib. j.

f ¶Furor. In prin. huius, super verbo, impediunt, &c. Semp allegatur hic text. q cõtractus factus ab aliquo, qui illo tpe nõ erat furiosus, valet: vt hic, & c. dilecto. de sponsa. & in c. in negotijs. de reg. iuris

☞ P. P A V. P.

g ¶Oratio. Limita istã regulã nisi illud q fieret p̃ indirectũ haberet aliquã æquitatem vel iustã cãm. Bal. in rub. C. q admit. Item duas alias pulchras limitationes, vide p̃ Alex. cõ fil. cxciij. in pen. & vlti. col. versi. specialiter loquendo. vol. ij. & vide omnino Iaſ. in l. ij. col. vlti. ff. de iurisdi. om. iudic. vbi ponit duas limitatiões credo q sint illęmet, quas ponit Alex. in d. consil. & Iaſ. lare ibicõprobat istud non procedere quãtum ad pœnam incurrendam, quia licet lex vel statutum imponeret pœnam pro aliquo, non censeretur, imposita, si fuerit aliqd, p̃ q deueniretur ad illud p̃ hibitũ, puta sponsalitia vel aliquid, simile, quia licet etiã ista prohibita censeãtur nõ tamẽ pro eis imponereť pœna quæ imponeretur, si illud prohibitũ perficereť vt ibi late per eum vide eundẽ alia simi lia adducentẽ in l. fi. in vl. col. ff. de in ius voc. Itẽ p̃ istã regulã vide qõnẽ tactã per Aret. ſ l. existimo. de ver. obl. in pe. col.

¶Oratio. In prin. huius, super verbo, qd, &c. vidĕ gl. no. ſ c. j. ſ ver. cõtrahere. de cõ sanguini. & affinit.

bal. in l. pe. §. pe. ff. ne qs eũ q in ius voc. & ibi dixi p̃ bal. in l. j. C. si rector p̃uinciæ. & ibi Cy. Quid ecõtra p̃ Io. And. in regula, cũ qd p̃hibeť. Et vide gl. in Cle. j. in verbo, contrahere. de consan. & affi.

g ☞ POMATES. ¶Oratio. Vide Iaſ. in l. ij. in fi. ff. de iurisdict. om. iud. Barba. consi. xij. vol. j. Et intellige regulã huius legis per Alex. consi. cxciij. col. vlt. vol. ij. Panor. cõsi. lxij. col. ij. & cõsi. lxv. col. iij. vol. ij. bart. cõsil. xix. col. v. vol. j. & cõsi. xvij. col. xliij. eo. vol. & Panor. & ibi scribentes in c. trãslato. de constitu. Panor. in c. j. in gl. pe. de postu. præla. Soci. consi. clxvj. colũ. ix. Alex. consi. lxx. col. pen. volu. iij.

h ¶Nuptiæ. In prin. &c. Solennitas requisita in contractu faciẽdo requiritur in reficiendo. Adde Dy. & bart. in l. hæredes palã. §. si quis post. j. de test. Vide barto. in l. actor. rem ra. ha. & pulchre bal. per illũ tex. in l. si vt proponis. la ij. C. de nup. per Moder. in ca. iij. de Iudę. vide quæ dixi ibi in l. j. §. si quis ædificium. de ope. noui nuncia.

h ☞ POMATES. ¶Nuptię. vidĕ Feli. c cũ accesisissent. vij. col. in fin. de cõsti. & in c. cõsuluit. de Iudęis. Iaſ. in l. ius aũt ciuile. col. iij. ff. de iusti. & iure.

Qui

Universidad de Deusto

a ¶ Dotare filiam. Fallit si habet filia vnde se dotet, secūdum Bal. in l. mulier. §. cum proponeretur. ad Trebellia.

b ¶ Modicum. Vide de intellectu glo. & doct. in l. si mulier. sol. mat. in c. principa. Item facit an si dos data sit ab extraneo pro muliere nupta, postea fecit diuortium, & demum incontinēti redintegratur, quod videtur idem matrimoniū, etiā quo ad hoc vt extraneus nō possit dotem petere. Si autē dos data, sed ab vxore, vl' eius patre: etiā si ex interuallo redintegrarē, nō possit dotē petere: licet isto vltimo casu secus esset in extraneo. Ita intelligas no. per gl. & doct. in l. si mulier. sol. matr. & ibi de hoc domi. Ioan.

++ P. P A V. P.

c ¶ Palam. Circa regulam istius §. inquantum dicit in delictis necessitatē nō excusare nunquid tamen metus excusset, vide Panor. consil. iiij.

c ¶ Palam. Licet Bar. §. quæ in adulterio. nō legat, nota tamē quod mulier deprehensa in adulterio ipso iure est infamis sine cōdemnatione. quid in masculis gl. est singula. & notatur in l. & si crimen. C. de adulterijs.

++ P. P A V. P.

d ¶ Cōstitutio. Vide Moder. ī l. j. in gl. iij. C. de edē. Cur. & alios & quod scripsi ad Bar. ibi de vsurario, qui tenetur edere rationes. etiam confectas, postquā desijt esse vsurarius: & ponunt. de dicto Bart. & in l. quid si fugitiuus. de ædili. edicto.

d ¶ Constitutio. vide Bar. in l. quisſit fugitiuus. in princi. ff. de ædil. edi. vide Bald. cōtra, & qui dicit se contrarium cōsuluisse in rubrica de vsuris. in ij. col. in versi. secūdo quæro, dicit statutum. & Archidia. & Moder. in c. quia in omnibus. de vsuris. Vide Ange. qui reducit has opiniones ad concordiā in l. sicut. §. superuacuum. ff. quibus modis pignus vel hypotheca soluitur. In eodem princ. &c. quid si iudex est vsurarius, & facit instrumēta an prę sumātur fictitia: cōtra Bart. tenet Bald. in rubri. de vsuris, per Bart. in l. quis sit fugitiuus. in prin. ff. de ædil. edict.

¶ Adde quod voluit Bal. cōs. clxxiij. lib. iij. vbi allegat Fede. consilijs suis. An autem instrumenta vsurarij, qui desinit esse vsurarius, præsumātur fictitia, vide hic consulta per Fede. cons. vij.

++ P O M A T E S.

e ¶ Quid si aliquis. Vide Bart. in l. prætor. §. is etiam. & ibi Iaſ. ff. de eden. & in l. lege Iulia. §. itē. ff. eo. Alex. in l. j. col. ij. de eden. Rom. consi. ccxxxvj. & consi. ccccliij. Bart consi. iiij. col. ij. vol. iij. vbi multa pulchra.

f ¶ Qui in prouincia. In princip. Imperator non potest se interponere quo ad spiritualia, vide cōcordantias quas dixi in l. sed si hac. §. prostituta. de in ius voc. in eodem princip. &c. Vide Bald. in l. eum qui. ff. de iurisdi. om. iudi. & Ioan. And. & domi. Anto. in repetitio. c. per venerabilē. qui filij. sint leg. in eod. prin. &c. Vide quid notat Bar. in l. cunctos populos. in vij. col. C. de summa trinitate, & per Ange. in l. emancipari. de adop. per Bal. in l. j. C. de iure aureo. annul. & Bal. in prima constitu. C. & Iaco. But. in l. j. C. de natali. resti. per Bartol. in consi. lxxv. quod incipit, viso instrumēto. Iac. de Bel. in distinct. in auth. quib. mod. nat. eff. sui. Sed quid in legitimato per papā? Vide Hostien. in sum. qui fil. sint legi. no. Ioan. fa. insti. de insti. & Cano. plene in dicto c. venerabilem. Et de istis plene per Pet. de Ancha. in c. j. de sponsa. in vj. vide q̄ not. Bal. in l. j. §. ius naturale. de iusti. & iur. dicit Bald. in authē. habita. in vj. colum. quod princeps pōt legitimare spurios de terris ecclesiæ. & Bal. ī l. qui cōtra. C. de nupt. & in l. eam quam. in x. colum. C. de fideicom. per Pet Anchara. in consi. cccc j. incipien. in Christi nomine amen. Primum dubium. vbi licet cum Bartol. hic, alias est in consil. cccvij. per Paul. de Cast. consil. ccxx. vbi tenet q̄ legitimatio papæ valet in terra Imperij, quod econtra vide in consi. ccxxvij. Adde an papa possit legitimare in terris Imperij, & Imperator in terris ecclesię, Bal. cōsil. ccxj. li. iij. & consil. xxxvj. lib. ij. Pau. de Cast. cōsi. ccxxx. Pet. de Anchara. consil. cccxxj.

++ P O M A T E S.

g ¶ Diuus. Iste text. est singul. secundum Bald. in cap. j. de confirmatione vtili vel inutili. Iaſ. in l. Gallus. §. & quid si tantum. col. xxxix. ff. de libe. & posthu.

++ P O M A T E S.

h ¶ Nec Imperator. Vide Alex. consilio iij. volumi. v. Barb. consil. lviij. colum. vij. vol. ij. Ale. con. lxvij. col. vij. volu. j.

++ P O M A T E S.

i ¶ Non solum. Vide Alexand. l. apud Iulianū. §. si pupillus. ff. quibus ex causis ī possea tur. & consil. xxix. col. iiij. vol. iij. facit lex, data. C. de donat.

QVi liberos. Filia potest cogere patrē officio iudicis, vt eā maritet, & ei dotē det. h. d. Nota q̄ pater cogitur dotare filiam. [a] Sed an cogat obligare bona † p̄ dote data filiæ, dic vt notat Dy. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. j. solu. mat. Idem quæro vtrum istud expediatur iure actionis vel obligationis, vel quo iure? Et gl. in l. obligamur. §. ea lege. j. de actio. & oblig. dicit q̄ iure actionis & obligationis. Sed contrarium est verum: vt not. Guliel. in l. cum is. ff. de condi. indebi. & ego dixi in d. l. obligamur.

a 1

SCiendum. Nota q̄ ad officium procuratoris pertinet administratio rerū, non personæ: sed secus in tutore.

RLerique. [b] Modicum inter uallum temporis non inducit diuersitatem actuum. h. d. facit ad l. maritus. ff. locati.

b

☞ *Non dicitur speciale mandatum ad contrahendū matrimonium, nisi exprimatur matrimonium certum.* 1

Similiter ad petendum restitutionem in integrum, nisi exprimatur causa. 2

GEnerali. †Nota. non dicitur speciale mādatum, si dicitur simpliciter ad matrimonium contrahendum: sed requiritur q̄ exprimatur matrimonium certum. Et sic facit † q̄ in causa restitutionis in integrū, vbi requiritur speciale mandatum, non sufficit dicere, facio procuratorem ad petendū restitutionem in integrum, secūdum Azo. sed requiritur specialiter causam exprimi. Ad quod l. si q̄s mihi bona. §. iussum. j. de acqui. hære. & no. per Cy. in l. j. C. etiā per p̄cu. causam in inte. resti. agi pos. Dixi plenissime in l. fi. j. de dona.

1 2

RAlam. [c] Nota legem pro decretali, quę dicit quod vsurarij manifesti non possunt facere testamētum, nisi certis solennitatibus seruatis: vt in c. quāquam. de vsuris. in vj. & ibi per docto. Qualiter autem dicatur vsurarius manifestus, habes plene ī l. ij. de furtis.

c C

☞ *Statutum quòd instrumenta vsurarij manifesti præsumantur fictitia: an habeat locum in eo, qui fuit vsurarius.* 1

Non solum. Nota §. nam dicit constitutio [d] episcopi quod instrumenta † manifestorum vsurariorum præsumātur fictitia. Quid si [e] alius fuerit vsurarius, & ex post desinit: an testamenta vel instrumenta per eum post ea facta præsumantur fictitia? Iste text. facit q̄ sic. Quia ista quęstio pēdet de facto, non dico modo. Ad quod facit l. prætor. §. is etiam. in prin. ff. de eden.

d 1 e

Senatus. Nota istum tex. in fi. nunquid damnatus de calūnia dicatur damnatus de publico iudicio. Dixi in l. j. ff. de publi iudi.

LEge Iulia. Cum tractatur de odio, appellatione patris vel matris non contineatur auus & proauia. h. d.

Item nihil. Nota quod licet aliquis sit nat⁹ ex eo qui fecit artem ludicram post q̄; ab ea desistat: tamen dicitur natus ex tali. Licet in contrarium videatur. l. emāncipatum. ff. de senato. & l. imperialis. C. de nup.

ILlud. Nota quod commune est, meum non est proprie loquendo. Glos. notat in l. id quod nostrum. j. de regu. iu. Ego dixi in l. serui electione. de lega. j.

RRoxime. In necessitatibus nemo liberalis existit. h. d.

f QVi in prouincia. f

1 ☞ *An Imperator possit legitimare in terris ecclesiæ.*

g DIuus. [g] Nota † q̄ Imperator potest legitimare filios. sicut in aut. quibus mo. na. effi. legi. §. penul. & ibi not. Et aduerte quia loquitur in incestuosis, quod sine dubio est verum quo ad temporalia: sed quo ad spiritualia secus: nec Imh perator [h] legitimat quo ad temporalia inter non sibi subditos: vt extra, qui filij sint legitimi. c. per venerabilem. An autem q̄d dicitur postquam redactum est in corpore iuris facit ius commune. dic vt no. in l. qui contra. C. de incest. nup.

g h

1 ☞ *Mulier an dicatur dotata ex eo quod pater sibi in testamento dotem assignauit, ad hoc vt excludatur à statuto disponente quòd mulier dotata non succedat.*

NOn est. Nota ibi: nec testamento, &c. Cauetur statuto † quod mulier dotata non succedat: quęro quid si pater assignauit in testamento dotem filiæ suæ, numquid dicatur mulier dotata. Et videtur quod non: quia dos non potest esse sine matrimonio: vt infra titulo primo. l. iij. Sed contrarium videt quod sufficiat destinatio: vt hic, ibi: nec ex testamento, &c. Pro hoc videtur glo. in l. cum plures. § penul. j. de admi. tu to. Dixi j. de condi. & demon. in l. Titio cē tum. §. Titio genero.

1

QVanquam. In arbitrio dato intelligitur ne eligatur persona prohibita: licet concedens arbitrium eam eligere potuisset. h. d.

1 ☞ *Fraus de facili præsumitur inter coniunctas personas.*

NOn solum. [i] Not. † quod inter coniunctas personas de facili pręsumitur fraus. Pro hoc infra de bonis quæ libe. l. penulti. C. de naturali. l. tertia. circa finem facit. C. de repu. hæred. l. secunda. & ibi per Cyn. & quod dixi in l. post contractum. j. de dona.

i 1 1

☞ *Coniunctus inter cōiunctas personas potest iudicare & testificari.* 1

De uno. Nota §. in fine. in ratione sui, per quam determinantur multæ leges, & limitantur: vt puta, leges, quæ dicunt † quod quis non sit iu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Qui iuriſdictioni. Adde Bal.in l.repeti.§.de qō.j.de quæſtio.& vide apoſtillam præcedētem.& vide Bar.in l.qui teſtamento.§.quęcūq; ſi fi.j.de teſt.

b ☞ P. P A V. P. ¶ Cōiuncta perſona. Idem Bar.in l.repeti.circa fi.ff.de qō. Vide in materia Fran. Are.cō.xiij.col.pe.vide pu.in c.poſtremo.colū.v.de appel.Iaſ.in l.qui ſubdit.in vij.ſallentia.ff.de iuriſ.omnium iud.

☞ POMATES.

c ¶ Par affectionis ad de Alex.cōſi.xlviij. col.ij.vol.v.Fe.in c. inſuper.eo.tit. de teſti.& in c.literas,iiij. col.de præſump. Cepo.conſi.xxxj. in antepe.col.Barb.conſ. iij.vol.ij.& ideo poteſt generaliter inferri,q; vbi contra vnū teſtē adeſt aliqua ſuſpicio eius fidē diminuēs,q; talis ſuſpicio poteſt tolli p aliam præſumptionē in cōtrariū.& vid Bar.c. causam quæ. de offi. dele.Bal.in c. poſtremo. vbi declarat, de appell.

d ¶ Si puellæ. In prin. &c. vide Bar.in l.qatale.j.ſolu.matri.

☞ P P A V. P.

e ¶ Iure gentiū. Circa regulā huius tex.qđ imo magis puniant delicta facta palam, quam quæ clā, vide Alex.conſi.j,colum. viij.volu.iij. Et ibi ſubijcit q; delicta q̄ fiunt de nocte,dicuntur clandeſtina,& q; faciens aliquid clam pręſumitur fur, vide Alex.conſil.cxxxv. in iij.col. Et quod facta de nocte dicātur clam facta, vide Alexan.conſ.xxiiij.ī iij. col.in ij.vo. Vide ēt ad materiā gl.in l.nemo.C.de ſumma trinitate.& ſide catho. Item pro declaratione,de iureiur.

f ¶ Palam. Et facit ad no.in l.ij.§. & generaliter.per Barto.ff. vi.bo.rapto. & per Bar.in l. non intelligitur.§.tacite.de iure fiſc.& vide late Cy. & Bal.in l.ſi.de ſumma tri.& quod not. Bar.ī l.pupillus.§. fi. de autho.tuto.

☞ POMATES.

f ¶ Palam. Vide quid per iſtum text.dicat Bar.in l.nemo.C.de ſumma tri. vide Barba.conſi. xlvij. colū. xxv.vol.j.& conſil. xlv.in viij.col. vo.j.

g ¶ Si proprietati. In prin.huius l.&c. no. hic de augmento dotis. adde l. etiam. C. eodem.

☞ P. P A V. P.

h ¶ Tenetur ſoluere. Sequitur Aret. in.§. finitur.Inſtitu.de vſufruct.

☞ P. P A V L. P.

i ¶ Profectitia. An autē dos data ab auo dicat̄ pfectitia reſpectu patris, ita quod cōputetur filiæ in legitimam, vide Ang. conſil.lxxviij.incip. Ioan. Philip. vide ad Bar.in l.dedit dotē.de colla.dotis.

i ☞ POMATES. ¶ Profectitia. Ad declarationem huius textus vide Socin.conſil.xcj.columna fina.

dex perſonæ ſibi coniunctæ:vt l.qui iuriſdictioni[a].ſ.de iuriſd.omn.iudic. Item lex quę dicit q; quis non admittatur in teſtem pro coniuncta perſona[b],quæ debet intelligi niſi in cauſa inter perſonas ſibi coniūctas in pari gradu:q; par affectionis[b] cauſa remouet ſuſpicionem. De quo in Spec. de teſte.§.j.verſic.ſed quid ſi teſtis eodem gradu.& valet ad multa.

☞ *Priuilegium quod habet pupillus in actione tutelæ,qđ non tranſit ad hæredem etiam deſcendentem.*

Si puellæ.[d] No.†quod priuilegiū quod habet pupillus in actione tutelæ, non tranſit ad hæredem, etiam ex ſe deſcendentem. Et per hoc reprobatur gloſſ.in l.ex pluribus.j.de adminiſtrat.tutor.l.& in l.damus.§.j.j.de priui. cre.ſecundum Iaco.de Are.

☞ *Clam dicitur fieri quando actus fit ſine ſolennitate requiſita.*

Iure gentium.[e] Si act⁹ prohibitus celebratur palam,[f] poteſt qs prætextu ignorantię excuſari: ſecus ſi clā. hoc dicit. Dixi de hoc in l.poſt contractū. j.de dona. †Qualiter autem dicatur fieri clam.dic quando id quod debet fieri cum ſolennitate,omittitur:vt l.ij.C. de his qui ex pub.ratio.lib.x.

De iure dotium. *Rubri.*

LEX IIII.

Iproprietati.[g] Facit q; ſi ille, qui emit vel in dotē accepit proprietatem,ſoluit gabellam, vſufructu redeunte ad proprietatem non tenetur ſoluere[h] ,p eo gabellam.nō enim eſt noua acquiſitio: ſed prima res acquiſita in ſeipſa augmenta abſq; facto hominis.quod nota.

Profectitia.[i] Primo ponit ſummarium: & de iſto feci magnum feſtum in l.j.ſoluto matrimo.[k] Ad euidentiam ſcias quod differt dos profectitia ab aduētitia in collatione fienda: vt videbitis in l.ſi filia.j.de colla.dotis.

Adoptiuum.

Si quis. Nota in eo quod dicit patrē poſſe ſtipulari dotē vſq; ad tēpus nuptiarum. Secus in extraneo, de quo in l.quoties.j.ſoluto matrimo. & in l. auia.C.de iur. dotium. Ratio eſt hic ī tex. Nam vſq; ad tempus nuptiarū poteſt pater pœnitere.[l] Hanc rationem habes hic, & non alibi:ideo nota eam.

Dotis.[m] No.q; traditio ī dubio videt facta aīo trāsferēdi dñium.quod intellige quando p̄cedit cauſa habilis ad trāslationē dñij:alſs ſecus:vt leg.cū pater.§.pr̄.infra de leg.ij.in gl. parua quæ dicit q; in dubio prælumit

k ¶ Solu.mat. Et ibi vide Bart.in l.ſi.ij.col. Et quæ faciunt dotem profecti tiam,vide gl.& Bal.in l.auia. C.de iure dotium.

l ¶ Pœnitere. Et diſſoluere ſponſalia de futuro.adde l.j.in verſicu.ſiue parentes.C.ſi rector prouin.quam ibi ponderat Baldus in j.col. & vide Cynum in l.j.C.de ſponſal.& not.in l.ſi pater.eo.tit.& no.Bar.& doct.in l.quoties j.ſol.ma. Et ibi quid de iure Canonico. quā ſequitur Bal. in l.cum à ſocero.C.eodem in eo.princi.ſuperverbo,pro eo.& per Bar.in l.quoties.

m ¶ Dotis.in prin.huius legis,vide ſingu. Bal.in l. incendium. C.ſi cer.pet. & vide Bar.in l.falſus.C. de falſis.

n ¶ Si conſtante.In ij. quæſt.iij.quæ. principalis.

☞ P. P A V. P.

o ¶ Si ego. Circa intelectū huius legis in §.j.vltra adducta p Alexan. hic in apoſtil. vide eundem in l.qui Romæ.§. Flauius.in ij.cha.de verbo obl.col.pen.

o ¶ Si ego. Et de intelectu huius legis in principio vide Bar. in l.ſi cum dotem.in princip. ſoluto mat. j. & in l. ſi donaturus. ſ. de condict.ob cauſam.& quæ notat Bald.in l.ſicut.in fi.C.de actio.& obligatio.& hunc tex.in hoc §.j. facit vnicū in d.l.ſicut in fin. Et quæ fuerit ratio dubitandi in caſu huius legis.§.j.& de eius intellectu, vide Baldum in cap. j. in fine,qui ſucceſſo. teneant. vbi hūc text. facit ſingularem & multū pulchre Bal. in l.cum à ſocero. in vltima columna C. eodem.& vide Paulum in l.ſi pecuniā.ſ. de cond. ob cauſam.

p ¶ Si mulier. In princip. Nota bonum textum pro libello. & adde Bartol. in l. nō intereſt.C.quod metus cauſa.& adde Bart.in l. ſi quidem. C. de prædi. mino. &ibi Cyn.

☞ POMATES.

q ¶ Quoties.limita vt per Ang.in l. at vbi ff.de peti.hæredi.

☞ POMATES.

r ¶ Tacitam cōditionem. Limita vt per Ia.l.q ſe debere.ī gl. ſi. ff.de cōdi.ob cau.

s ¶ Quod autē in princip.&c. Si mulier dedit omnia bona marito:nunquid videatur dediſſe in cauſa dotis,per Bar. in l.j. in fi.C.de ſen quę ſine cert.quanti.& q; Bar.poſt gl.in l. mulier.j.eo.& Bal.in l. nulla.C.de iure dot. Bar.in l.ſi cōſtāte.j. ſol.mat.in eo.princ. Bal.ſecūdum Bart. poſt gl.in l. ſi conſtāte.j.ſol.ma.ī eo.princ.

omnino animus transferendi dominium.

Simile habetis in l.j.j.pro dote. De hoc

n dixi plene in repetitione l.ſi conſtante.[n] j. ſol.mat.in quadam q.quam ibi formaui in prin.de aſsignatione bonorum viri vergētis ad inopiam. Dic vt ibi.

o Siego.[o] Not.q; licet cauſa reſpiciat cōmodum eius cui datur:nō tamē intelligitur impulſiua,ſed finalis. Ratio eſt: quia hæc cā reſpicit actum primum. De hoc dixi plene j:de dona.l.ij.§.fi.& hoc ideo:q; eſt cauſa pia: licet aliter dicat Cy.in l.generaliter.C.de epiſ.& cleri.

Sires. Paria ſunt aliquid fieri tēpore phibito,vel fieri tēpore permiſſo,& conferri in tempus prohibitum.h.d. Concordat l.in tē pus.j.de hæredi.inſti.

1 ☞ *Si minor eſt circunuentus ex eo,quia rem uendidit,rē repetit.Si autem ſit circunuentus in pretio viliori:tunc augmentum pretij petere poteſt.*

p Simulier.[p] Not.§.& gl.ſuam,quę nō facit aliud niſi quod dicit illud quod dicit lex.& nota eā: quia habet multum de Inno.& valet multū etiā

1 ad alienationē rei minoris:†quia aut circūuentus eſt minor ex eo quod rem vendidit:& tūc ipſam rem repetit. Aut eſt circūuentus in pretio viliori:& tunc augmentū pretij petere poteſt. Et ſic nota pro formatione libelli,qualiter formabitur: quia habes videre diſtinctionem huius §.quod not.etiam millies feci practicari per hunc tex.& glo.in l.j.C.ſi aduer.dot.Bar.

q Quoties,[q] Nota legem ,p eo quod dixi in l.prætor.§.j.de bo.auto.iudi.poſ.& dixi ſ.de neg.geſt.l.ſed an vltro.et l.antepe.vbi de dicto verbo,actione,dixi.

Iulianus. Origo rei non poteſt conferri in tēpus,quo debet extīgui.h.d. Vide in l.Titio cum morietur.j.de vſufr.

Stipulationem, Nota q; ſtipulatio de dote habet in ſe tacitā

r cōditionē,[r] ſcilicet ſi matrimoniū ſequat̄.

Et licet, No.quod ſermo ſimpliciter ,platus intelligitur de prima vice.h.d.

1 ☞ *Mulier nubens nulla facta expreſsione dotis,an uideatur omnia bona dediſſe in dotē ex eo,quia omnia bona dedit in dotem. Et ſtante ſtatuto quòd filia dotata non ſuccedat patri:ſi pater relinquat filiæ centum,licet non dicat pro dote,intelligitur pro dote.*

s Vod autem,[s] Nota †legem in caſu ſuo, quæ facit ad quæſtionem, quam diſputaui,quæ incipit, mulier habens magnum patrimonium,&c. Si mulier dedit omnia bona ſua marito, & nihil aliud dixit, deinde mulier deceſsit: nunquid videtur dediſſe in cauſam dotis?

Bal.ſecūdū Bar.poſt gl.l.j.ſol.mat.intelligit hāc legē,q; ideo hoc eſt,quia tacite agebat̄. Et ita dicit tenere gl.hic:vide eū in d.l.in ij.col.& in diſputatione quæ incipit,mulier. Et de hoc vltimo dicto Bar.hic q; eſt in ver. itē facit

Item

Universidad de Deusto

ad quæstionē ibi: sed si pr relinquat filiæ &c. Ego dubito, & puto q̄ saltē nō ꝓcedat in patre relinquēte filiæ nō nubilis ætatis: quia tūc cū legatū fit à debitore volūtario, nō præsumit compēsari in ipsum debitū dotis. l. creditorē. de leg. ij. l. j. §. sciendū. C. de rei vxo. actio. Secus si post tēpus nubilis ætatis: quia tūc cū pater ex dispositione legati sit obligatus dotare filiā. l. q̄ liberos. ff. de rit. nu. l. fi. C. de dot. ꝓmiss. ideo legatū præsumit factum aſo cōpēsandi in dotem l. si cū dotē. §. si mater. sol. mat. & in aut. præterea. C. vñ vir & vxor. Secus q̄n nō est nubilis ętatis, vt dixi: quia tūc pater est debitor dotis in diem, cuius debiti nō fit compensatio. l. quod in diē. l. si cū mili. §. j. ff. de compen. Nec iste tex. obstat p̄dictis, vt euidēter de se patet. Istud placet ꝓ dicto Bart. & etiam videt text. cum gl. in l. tali. §. j. ff. eod. Et adde huic dicto quod dixi post Imo. in l. huiusmodi. §. cū pater. in iij. col. ff. de leg. j. & ibi ꝑ Pau. de Ca. Si testator legabat centū filiæ cū nubet: certū est q̄ intelligitur ꝓ dote. l. vxotē. §. testamēto quo. cū gl. in verbo, dedit. de lega. iij. Et adde q̄d Rapha. Cuma. in l. j. solu. ma. & etiā Bald. ibi dicit q̄ id habet in hac lege, §. q̄ si simplex ꝓmissio intelligit in causam dotis, ꝓcedit secundū Bal. in l. fi. C. de sen. q̄ sine cer. quā. ti. q̄n fuit facta mentio mrimonij: & ita Bar. in dicta disputatione. vide Bal. in l. nulla. C. de iur. dot. Adde an mulier simpliciter nubendo videatur omnia bona sua dedisse i dotē, & quid lucrari debeat maritus ex forma statuti, Bald. cōsi. xcviij. incip. mulier. ij. lib. An autem stante statuto putatiuo q̄ mulier, q̄ nubit nulla assignata dote, intelligat omnia bona dedisse in dotē, si mulier primo nubat & cōstituat dotē & nubat secūdo nulla dote cōstituta. an intelligat omnia bona dedisse in dotem vigore statuti, vide Pau. de ca. cōsi. cclxxxiij. incipiē. visis, &c. Et inquantum Alex. dicit se dubitare de dicto Bart. vide Pau. de Cast. consil. lxiij.

a Item facit. Vide Cre. notabi. iij. inci. statuto caueē. & Bal. nouel. in tract. de dote. in vj. parte. priuil. xiiij. char. xj.

b Sane. Et sequitur Roma. in l. si eū dotē. §. transgrediamur. soluto matrimonio. per istum tex. & Pau. de Cast. in l. ij. eo. ti. & quod ibi dixi. Adde Petr. de Ancha. consi. ccxxxix.

b ✠ POMATES. Sane. Vide Alex. in l. ij. col. ij. ff. sol. mat. Ro. consi. ccx. col. vltima.

c Si serua. Adde Bal. i aut. ex cōplexu. C. de incestis nupt. & ibi hoc limitat.

d Res in dotem. Si dos datur in florenis, qui soluto matrimonio sunt minoris in pretio, cuius erit periculum: adde Cy. in l. in minorum. C. in qui. cau. in integ. restit. Gul. de Cug. in l. vinum. Iac. de Are. in l. cum quid. si cer. pet. Dy. in l. vxorem. §. j. de lega. iij. Et hic est tex. notabi. Vide Bal. hic, & quod ibi dixi. Adde Bal. consi. cccxxxix. lib. ij. & q̄ posui late in l. cū q̄d. §. si cer. pe.

d ✠ POMATES. Res in dotem. Are. consi. xj. & Soci. cōsi. ccxcviij.

e ✠ P. PAV. P. Vir ab eo. Istum tex. exclamat Roma. sing. ccccxlvj. inci. Quæro nunquid contractus.

e Vir ab eo. Vide Bal. in l. cum allegas. in v. colum. C. de vsuris. in versicu. modo quæro.

1 *Actiones quod non transferantur per restitutionem hæreditatis, nisi restituatur ei, & eo modo, sicut testator iussit.*

Ex asse. Per delegationem non liberatur debitor, nisi de legato

f quæratur. Item restitutio f fideicommissi ex Trebelliano delegari non potest. hoc

1 dicit. quod nota. †Not. q̄ per restitutio

g nem g hæreditatis actiones non transferuntur, nisi fiat ei, cui testator iusserit. Itē nō transeunt, nisi fiat eodem modo, quo testator voluit: vt l. sed & si ante. j. ad Trebel. & ideo talis debitor nō potest delegari, vt hic. Et eadē ratione non potest quis

h cōstitui in rem suā procurator, nec alicui h ius cedi vt petatur fideicōmissum, vt hic l. restituta. §. j. & ibi no. in glo. parua. & in l. quidam ita. §. j. j. ad Treb. Sed contra: quia quæcunq̄ sunt transibilia, sunt cessabilia: vt l. pluribus. de admi. tuto. sed fideicōmissum vniuersale est trāsibile: vt l. cogi. §. itē Metianus. j. ad Trebel. ergo &c. Cogitabitis.

2 *Dos promissa arbitrio boni viri non dicitur incerta, licet bonus vir nunquam arbitratus fuisset.*

i Quæro. i Nota istū casum, qui est adeo verus, vt si aliquis promittit dotem arbitrio

1 boni viri, quod tūc intelligitur certa quātitas relicta, quam bonus arbiter arbitrari debet, etiam si nunquam arbitratus fuisset: vt l. j. j. de legatis secundo. Et est argu. ad statuta Italiæ, quæ dicūt mulierem esse dotandam.

1 *Curator datur ad unum actum.*

2 *Constitutio dotis ultra facultatem quod non valet.*

1 Siue generalis. Not. †hic curatorē dari ad vnum actum tantum.

2 †Nota constitutionē dotis vltra facultatem non valere. quod intellige vt not. per doct. in l. j. C. si aduer. dot. Bar.

1 *Rem emptam ex pecunia mea quod possum petere in subsidium.*

Proculus. Hic videtur casus q̄ sicut pretiū rei meæ re perempta possum h petere in subsidium: vt l. mater. C. de rei vend. ita eadem ratione rem emptam ex

i pecunia mea. †Circa quod vide Cy. in d. i l. mater. C. de rei vend. in q. vij. Bart.

1 *Securitas concessa bannito intelligitur pro prima vice.*

k Dotis. k Sermo simpliciter pro latus, intelligitur pro prima vice. h. d. Cōcordat l. boues.

1 §. hoc sermone. j. de verb. oblig. quod valet: †quia si cōcessa est bannito securitas, quod intelligitur pro prima vice. Bar.

✠ POMATES.

e Vir ab eo. Vide Roma. sing. ccccli.

✠ P. PAV. P.

f Itē restitutio. Vide quę scribunt Moder. in l. j. colum. vij. de differentia inter fideicommissum particulare & vniuersale de lega. j. vide Ias. in l. iij. in iij. cōlū. C. de fideicom. vbi respondet ad obiectū, quod facit Barto. de l. pluribus. ff. de administra. tuto. Limita tamē decisionem huius §. vt per Alex. in l. apud Iulianum. §. vtrum. ff. ad Trebel. Item i eodem §. delegari non potest: potest tamen constitui procurator ad petendum instrumenta, vide Barto. in l. si stipulatus. i fine princi. de verbo. obliga. Extende vt per Alexan. in l. ita stipulatus. la grāde. colum. iij. in princ. ff. de verbo obliga. & limita glos. istius. §. in verbo, constaret. ibi: nec etiam vt per Ias. in l. legato generaliter. colum. xj. circa med. ff. de lega. j.

g Restitutionem. Vide Imol. post glo. & docto. in l. apud Iulianum. §. vtrum. ad Trebellianū. & Bartol. & doctores in l. seruo inuito. §. fin. eodem titulo. Et ad argu. Barto. respondet, quia illa regula procedit negatiue, dicta l. si ex pluribus. non affirmatiue, l. si stipulatus fuerim. in princip. de verbo obligatio. & per nota. in l. pro hærede. §. si quid tamen. de acquiren. hæred.

✠ POMATES.

h Nec alicui. Vide Alex. in l. possessio. §. & si possessorio. ff. de acqui. pos. col. iij.

i Quæro. In principio huius vide Bar. in l. fi. in. v. co. de sen. quæ sine certa quantitate. & quod legitur & notatur in l. filio. de leg. iij.

k Dotis. Latius per Bartol. in l. j. j. ad legem Iul. maie. & vide no. Bald. in l. inuitus. ad fi. C. de procu. in eodem princ. si

Itē facit a ad quæstionē, dicit statutū q̄ mulier dotata non succedat patri: sed si pater relinquat filiæ in testamento centum, licet non dixerit, pro dote: quod intelligitur ꝓ dote. quod nota.

1 *Si nuru mandante pater restituit dotem, quam receperat, filio emancipato, liberatur.*

Sane. b Nota argumentū: imo casum, quod †pater, qui recepit dotem pro nuru, & emancipauit filium, & ei dotem vxoris restituit nuru mandante & volente, quod ipsa nurus à patre non poterit postea repetere. Ita notat hic Richar. malum.

b 1

Si serua. c Nota quod dos data in primo matrimonio inualido, tacite intelligitur repetita si postea validetur. h. d.

c

Duus. Dos data in primo matrimonio, intelligitur in secundo repetita. h. d.

1 *Dos data in moneta antiqua, quando debeat in illa vel alia restitui.*

Res in dotem. d Not. †q̄ si dos fuit data in moneta antiqua, quod in illa debet fieri restitutio. Quod intellige, si postea esset variata moneta in materia vel in forma. Sed si esset eadem moneta, tamē valor floreni creuisset vel decreuisset: hoc non inspicitur, nisi à tempore moræ: vt l. vinum. §. si cer. pet. Pro quo vide quod dixi in l. Paulus. j. de solu.

d 1

Vir ab eo. e Nota argumentū quem facere mutuari pecuniam & vendi nomina debitorum existentium non soluendo.

e

1 *Promissio dotis facta pro muliere, intelligitur pro matrimonio prima vice contrahendo.*

Si sponsalibus. Pro intellectu huius legis scias q̄ † promissio dotis facta pro muliere, intelligitur pro matrimonio prima vice contracto: vt. j. eo. l. dotis. Vbi igitur nulla spōsalia vel matrimonium præcessit: tunc illud quod fit, est prima voce contractum: ergo pro eo debetur dos: licet prima voce recusauerit. Nota casum: qui probat distinctionem, quam glo. facit in l. singularia. §. si cer. pet. videlicet aut pecunia erat parata solutioni, aut non. quod dic vt ibi.

1

Si mulier. A diectus quis videtur ad solutionē, non ad obligationem, quæ ex solutione resultat. hoc dicit. Nota q̄ dixi in summario. Bar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ✠ POMATES. ¶ Cum poſt. Vide Alex. conſi. j. col. x. volu. iij.
b ✠ P. PAV. P. ¶ Gener. Circa iſtum. §. quod valeat promiſſum vel legatum incertum ad pias cauſas, vide Barb. in c. nos quidem. in vij. colū. de teſta. in c. Ioan. in vij. col. eod. titu. pro limitatione huius regulæ vide Paul. de Caſt. conſi. cxxv. col. j. ad fi. Item vide Socin. in l. j. ff. ſolu. matri. col. x. & ſeq. Item vide de prędictis oibus Curt. in auth. præterea. in ij. not. C. vnde vir & vxor. An autem videat ſaltē conſtituta dos competens, vide Bal. quod ſic conſil. xcij. in ij. parte, vide aliquid per Iaſon. in iiij. notab.

a **CVm poſt.** [a] Not. qđ patiētia ſola inducit pactum allegatum contra patientem. quod eſt cōtra ea, quæ no. Cyn. in l. ſi certis annis. C. de pact. qđ examinaui plene in l. cum de in rem verſo. ſ. de vſur. bar.

✠ POMATES.
b ¶ Gener. Vide Alexan. in l. j. colū. xij. ff. ſol. matr. Imo. conſi. cx. col. iij. Barba. cōſi. xxxiij. co. vj. vo. j.

b **Gener.** [b] Oppo. C. de do. promiſ. l. j. Soluit gl. not. q̄ ibi fuit prōmiſſa dos pacto nudo arbitrio alterius: iō non valet, ne duo ſpecialia circa idem concurrant, ſ. q̄ ex pacto nudo oriatur actio: & quod ſit incertum q̄ deducatur in eo. De quo vide quod dixi plene in l. ſi is q̄ p emptore. j. de vſuca. in quæſtione vlti. Itē opp. de l. ſi domus. in prin. j. de lega. j. Solu. aliud in domo, [c] aliud in fundo. Et rationem aſsignat gl. Dic vt l. ſi domus. & l. ſi ita ſtipulatus. j. de ver. obl. Bart.

✠ POMATES.
c ¶ Aliud in domo. Nota ergo generaliter quod incertitudo vitiat actum, niſi illa ícertitudo poſſet verificari ex natura actus, vide Alex. conſil. xxxj. colū. iij. vo. ij. & conſ. iiij. co. ij. eodem vo.

c

Vniuerſitas bonorum ſi transferatur in contractu, intelligitur deducto ære alieno.
Quid in reſcripto principis.
Quid ſi per ultimam voluntatem.

d ¶ Mulier. In principio huius &c. No. hic quando bona dicantur deducto ære alieno, vide Barr. in in l. fi. de vſufruct. lega. & vide Bal. in d. l. tutoris.

Mulier nubendo ſimpliciter an intelligatur omnia ſua bona in dotem dediſſe.

d **MVlier.** [d] No. q̄ quādo vniuerſitas bonorum transfertur in contractu, intelligitur ære alieno deducto, † vt hic: ſecus ſi p̄ legem, vt l. tutoris. C. ad legem Iul. de vi. & l. j. in prin. j. de bo. po. Item ſi per reſcriptū principis: vt l. princeps bona. j. de verbo. ſigni. quid autem ſi transfertur per vltimam voluntatem? dic vt l. cogi. in prin. j. ad Treb. & l. ſtatulib. §. fi. j. de leg. ij. per doc. in l. j. C. communia de leg. Vltimo no. [e] gl. † q̄ quęrit vtrum mulier nubendo ſimpliciter, videatur omnia bona ſua dare in dotē: quā no. quia hanc. q. alias diſputaui, quæ incipit, mulier habens magnum patrimoniū.

1 **Paulus.** Iſte §. videtur cōtra ea, q̄ no. in l. quæ dotis. j. ſol. ma. quod ſi mulier adhibet coniunctam perſonam ad ſtipulationem, quod videatur adhibere animo donandi. Doc. tanguntin l. ij. C. e. Dixi in d. l. quæ dotis. j. ſol. matri.

QVamuis. Iſta ē lex ſubtilis, & facta ad tollendum cōtrarium de l. ſi pro re. ſ. de euic. quia idem videbatur in dote, ſicut in contrahenda emptione & venditione. qđ iſta lex remouet, ibi: quamuis, &c. Barto.

e ¶ Vltimo no. Adde Com. conſi. lvj. Et ſi eſt maior, videſ dare ſecundo viro, quod dedit primo: ſecus ſi minor, vide Cō. cōſ. cix. incipiē. domina Ioanna. in j. dubio. & an iſta regula qđ videatur dediſſe mulier omnia bona ſí dotem ſecundo viro, p̄cedat non ſolū in his quæ habebat tempore cōtracti matrimonij, ſed etiā ſ his quæ poſtea ſibi obuenerunt, vide dom. Flo. de ſancto Petro in quadam ſua diſputatione circa fi. De muliere autem primo loco nubente, ſi poſtea aliqđ ſibi obueniat etiam ſi maritus ea teneat & firmatur, non efficiantur dotalia, ſed remanent paraphernalia, vić cō. conſil. ciij. in ſubſcr. Aduerte tamen cū Flo. vbi §. non loquitur ſ terminis ſuiscō munibus, ſed ſtante ſtatuto quod bona omnia immobilia cē ſeantur tradita ſ dotem ſecundo viro, tamen eadem videtur ratio circa iſtam gl. an mulier ſimpliciter nubens videatur omnia bona dare in dotē, vide Pau. de Caſt. in authen. prærerea. C. vnde vir & vxor. vide Iaſ. ibi col. iiij. verſicu. quarto principaliter. vbi reprobat iſtam gl. & Cur. in not. ij. ponderat ibi eſſe tex. cōtra iſtam gl. quod non, ſed ibi reſpondent Mod. vide Pan. cōſi. lvj. incip. tua mihi dubia. Ange. conſi. ccxliij. alias. ccxlij. incip. ſtatutū cō munis Bononiæ. Romanus conſi. xiiij. Pau. de Caſt. cōſi. cclxxxiij. incip. viſis ſtatuti. Bal. & alij in l. mella. C. de iure dotium. Alex. conſi. xliij. in v. vo. col. j. vide Bar. in l. qđ aūt. ſ. eo. & ſ l. pen. & ſ repet. l. ſi cōſtāte. in prin. in iij. q. iij. ptis principalis. ff. ſol. matr. Are. ſ §. fuerat. Inſti. de act. co. xiiij. Vide ēt Bal. in c. j. an mat. ſuc. vxo. ſ bñfi. vbi ponit an noīa debitorū data ſ dotē, q̄ limitaſ prīo nō p̄cedere qñ ſteruenisſet traditio vt qa paſſa eſſet maritū tenere & poſsidere: vide Bal. ſ d. c. j. aſs fi. Et in p̄dictis locis reperies cōem eſſe ſententiā vt nō intelligātur oīa bona data in dotē. Secūdo limitatur qū in loco eſſet cōſuetudo dādi omnia bona in dotē, ſecūdum Bald. in auth. res quæ. C. cōia de leg. Tertio fallit quādo eſſent data primo viro l. pe. §. vxor. & ibi doc. & ibi vide ad Bar. ff. ſol. mat. vide Ale. cōſ. cxliij. in j. col. ad fi. di cētē nō p̄cedere qñ extaret filius ex primo mrimonio, vide ad Bart. ſ d. §. vxor. Quarto fallit etiam niſi vir eſſet dignus tāta dote, quia tūc videtur oīa data in dotē. Cur ſecūdū Bald. in l. lege. C. de ſen. q̄ ſine cer. quant. & in l. nulla. C. de iure do. Mart. de Fano, quē ſequit Bar. ſ d. l. ſi cōſtāte. In contrariū pōderat Ale. cōſ. cxliij. in v. vol. in ij. col. iiij. cto princ. Videēt Ro. ſ dicto cōſi. cccxiij. Ex quibus verbis poteſ eliciere alias limitationes ad prædictam concluſionem.

¶ Vltimo nota. Vide quod no. Bar. in l. ſi conſtāte. in iij. q. iij. q̄ſtionis princip. ſol. mat. & not. Moder. Inſt. de act. §. ſuerat. per Bal. in l. ſi. in iij. col. de ſen. quæ ſine cer. quāt. & Bart. in l. quod autē. ſ. eod. Bal. in auth. res quę. in iij. colū. C. cōmunia de leg. Adde quę poſui poſt Alexā. l. quod autē. ſ. eod. & Abb. cōſ. lxvj. lib. j.

✠ POMATES.
e ¶ Vltimo no. Adde q̄ cōmuniter p̄bat, vt p Iaſ. in auth. præterea. col. v. C. vnde vir & vxor. Pan. cōſi. xlvj. dubio ij. vol. ij. Bal ſ l. ſi. C. de ſentē. quæ pro eo quod intereſt.

¶ Si ſūdus. In fine huius vide Bar. latius ſ l. diuortio. §. ſterdū. & eſt no. ſ. ſo. matri.

¶ Auus. Sing. rex. eſt in auo, dū dedit dotē filiæ. de quo late Bar. ſ d. l. dedit.

¶ Si de dote. Vide Bar. in l. alia. §. elegāter. in fin. j. ſol. mat.

✠ POMATES.
h ¶ Si de dote. Vide Pau. de Ca. in l. etiā. ſol. mat. Alex. in l. ij. col. xj. ff. eo. tit.

¶ Si filiæ. ſ prin. &c. adde ſ l. q̄uis. cū ſeq. & ibi Bar. j. ſol. ma.

✠ P. PAV. P.
k ¶ Solui dos. Verum eſt ſoluto matrimonio: ſecus eo cōſtāte. Vide Ro. cōſ. cxcvj.

l ¶ Itē not. Vide Bal. in auth. ſi qua. C. ad Velle. & Bart. in l. ſi æſtimatis. Et ibi per doc. j. ſo. mat. & Bal. ibi dicit qđ iſta lex eſt ſingu.

m ✠ P. PAV. P. ¶ Si pater. Circa iſtā l. dū dicit q̄ nō valet pactū q̄ mortuo marito remaneat dos penes hæredes, vide Soc. in l. ij. in ij. co. ff. ſo. ma. & Iaſ. ibi ſ ij. col. in prin. Et ibi ēt an valeat pactū q̄ decedēte vxore, donatio p̄pter nuptias remaneat penes hæredes ſuos, & qd ſi fieret pactū añ matrimoniū, qūo valeat: vide Alex. ſ l. & hæredi. §. filiaſa. ff. de pac. & ibi Mod. Imo. late ſ l. ſi fecer. §. Lucius. ff. ſol. mat. & ibi Alex. Itē circa l. cōuenire. quā Bar. nō legit, nō dicit nō valere pactū, per quod datur materia delinquēdi: vide per Iaſ. in l. iij. in prin. in iiij. not. ff. de iureiur.

m ¶ Si pater. Sequitur Ro. in l. ſi eum. j. ſi quis cau.

m ✠ POMATES. ¶ Si pater. Vide Alexand. in l. qui Romæ. §. cohæredes. col. fi. ff. de ver. ob. Ro. ſing. cccccclxj. & Imo. in l. ſi ſocer. §. Lucius. ff. ſol. ma. Alex. in l. de fideicommiſ. C. de tranſact.

g **AVus.** [g] Hoc intellige cū diſtinctione l. dedit dotē. j. de collā. bono. Item not. gl. ſbi: reuerti, ſcilicet ex ſtipulatione tacita. Et ſic videtur velle iſta gl. q̄ in dote aduentitia ſecūdum iſta tempora filiusfami. habet hæredem. quod examinaui in l. poſt dotem. j. ſolu. mat. Bar.

h **SI de dote.** [h] Nota iſtum caſum ſingularem pro eo qui ab initio p̄miſit quod dare non poterat. Bar.

1 *Dos mulieri, in quibus caſibus ſolui poſsit.*
2 *Vxor non poteſt conſentire uiro alienāti fundum dotalem, nisi propter ſuam utilitatem.*

i **SI filiæ,** [i] No. caſum expreſſum † q̄ extra cauſas expreſſas in l. mutus. §. j. ſ. eo. nō poteſt ſolui dos [k] mulieri, niſi in eius vtilitatē vertatur, vt hic, & no. in l. ij. in prin. j. ſol. mat. & l. cum in fundo. §. vxor viro. ſ. eo. Item no. ta [l] q̄ ſicut maritus nō poteſt alienare † fundum dotalem, ita nec vxor conſentire marito alienanti: niſi propter mulieris vtilitatem, licet quidam contra per l. ſi prædium. C. eodem.

De pactis dotalibus. *Rubrica.*

1 *Conditio adiecta in pacto præcedenti q̄ intelligitur in ſequenti repetita: ſi alias pactum redderetur inutile.*
2 *Clauſula poſita in præcedenti capitulo, quando uidetur repetita in ſequenti,*

LEX. XI.

1 **CVm pater.** Conditio adiecta † in præcedenti pacto, in ſequenti intelligitur repetita: ſi alias pactū redderetur inutile. h. d. Ex hoc patet ſolutio cōtrarij de l. in actionibus. ſ. de in lit. iu. coniuncta l. j. ſ. de his q̄ not. infa. vbi † clauſula poſita in præcedenti, non intelligitur repetita in ſequēti: quia ibi poteſt valere abſq̄ repetitione: nec ſequitur abſurdum.

f

g

h

1 *Promittēs uendere rem pro eo pretio quod inuenietur: & unus nobilis promittit minus quam ualeat res: & ob eius timorem non plus offertur, non debeat attendi eius oblatio.*

m **SI pater,** [m] Nota finē huius legis q̄ valeat ad multa † quia ſi promitto tibi vendere rem pro eo pretio quod inuenietur: & quidam nobilis vel potens vult emere minus quam valeret, cuius timore nemo plus promittit: quod hoc non debet attendi. Barto.

i

l

Attilici

a ¶ Attilicinus. Vide latissime per do. Io. in l. si socer. §. Lucius. ĩ. solut. matri. maxime in vj. col.

b ¶ Pater. In principio, adde Bar. in l. licet. ad finem. de leg. j.

c ¶ Vxor. Qñ fundus dotalis possit alienari, vide ꝑ Bar. in l. si æstimatis, &c.

d ¶ Interdum. Facit iste tex. an possit fieri executio in re dotali per glo. & ibi Bartol. in l. a diuo. §. in vendi. de re iudic. & Bald. in l. ob maritorum. in fin. C. ne vxor pro marito. & ibi tenet ꝙ non. & ad istum tex. & seq. vide no. Bald. in l. si prędiũ. in fin. de iur. do. Sed vtrum lex Iul. de fundo dotali C. vetans alienationes, habeat locũ in matrimonio & in dote puratiuis & nõ legitimis? Dic quod sic. Gl. est valde no. in l. dotale. §. dotale. in ver. præstabitur. ĩ. eod. Pro qua bene facit text. in l. si cum dotem. §. fi. solut. matri. Sed an fundus dotalis possit alienari soluto matr. antequã restituatur vxori, vide Bal. ꝙ non, in l. j. C. sine cen. vel reliqu. & ibi an fundus dicatur dotalis solut. matr. & an possit alienari per patrẽ filiæ solut. matr. per mortẽ viri, vide gl. Cyn. & Bald. in l. rẽ quã. C. de iure do. & in l. etiã. ĩ. cod. Et an vẽdẽs rẽ dotalẽ tenetur de euictiõe actione ꝑsonali, vide gl. & ibi Bal. in l. si prædium. de iure dotiũ. & ibi vide qd si consenserit vir alienationi factæ per vxorem, &c.

e ¶ Quædam transire. De hoc vid late Bart. ĩ l. si ita quis. §. ea lege. de verb. oblig.

f ¶ Itẽ not. De hoc vide Bart. in l. si morasso. mat. & in l. Nesenius. §. j. de re iudi.

g ¶ Si fundus. in prin. &c. Fallit in seruitute fundi dotalis, licet non possit alienari. ĩ. eo. l. lex Iulia. cum l. seq. põt tamen præscribi, secũdum glos. no. & ibi Bart. in l. si filio. §. j. sol. mat. Fallit etiam in casu l. lõgæ. cum ibi not. ĩ. de diuer. & tempo. præscrip.

a ATtilicinus. [a] Nota legem: quia si nõ esset ista lex nescio quid dicerem. Cõtra hanc legem opp. & videt ꝙ propter incertũ euentũ valet pactum: nec posset mulier conqueri: quia ex eo potest fieri deterior & melior eius conditio, vt l. j. ff. de trãsac. & l. de fideicommisso. C. de trãsac. Cogitabitis pro solutione. Bar.

b PAter. [b] Conditio existẽs in vita stipulatoris vel post mortem, purificat stipulationem. h. d. Barto.

c VM maritus.

TItius. Dixi de hac materia in l. quæ dotis infra soluto matrimonio.

1 ☞ *Fundus dotalis etiam vxore volente non potest alienari: secus si datur æstimatus.*

VXor. [c] No. ꝙ ex hac lege habemus † ꝙ fund' dotalis nõ potest alienari vllo modo, etiã volẽte muliere. Sed si detur æstimatus: tũc potest alienari volẽte muliere, vt hic, & in l. æstimatæ. j. sol. mat.

De fundo dotali. *Rubrica.*

1 ☞ *Prohibitio alienationis facta à lege, non habet locum in alienatione necessaria.*

2 *Quædam transeunt titulo vniuersali, quæ non transeunt titulo singulari.*

3 *Dominium feudi dotalis soluto mat, de iure isto non transit ad mulierem.*

LEX I.

d INterdum. [d] Prohibitio alienationis † facta à lege non haberet locũ in alienatione necessaria, h. d. † Nota quædam transire [e] titulo vniuersali, quę nõ transeũt titulo singulari: vt l. in modicis. s. de contrahen. empti. & l. quædam. j. de acqui. rer. do. Et potest esse ratio: quia ista alienatio est necessaria per mortẽ. facit l. ex hoc edicto. §. sed hæredẽ. §. de ali. iudi. mu. cau. fac. Item nota [f] ex hac l. ꝙ dominiũ fundi † dotalis secundum ista tẽpora non trãsibat ad mulierẽ solu. mat. Simile in l. iij. C. de iur.

g ✠ POMATES. ¶ Si fundum. Vide Feli. in c. ad aures. de præscri. An autem iste textus procedat in dote ecclesiæ.

h ✠ P. PAV. P. ¶ De dona. inter vir. & vxo. Limita istum titulũ habere locum quando fit donatio vxori post eam traductam ad domum: secus si fit ante, licet post contractũ matrimoniũ per verba de præsenti, vt ꝑ Azo. in summa, in tit. de dona. ante nup. Imo. in l. si socer. §. Lucius. in vj. col. ff. soma. Cy. in auth. sed iam necesse. C. de dona. ante nup. Pau. de Cast. ĩ l. j. in fi. ff. sol. mat. Circa materiam huius tituli adde, an si sit sententia lata absolute pro vxore marito non opponente, cum possit eam exceptione repellere, valeat, & impediat repetitione soluti. vide tex. in l. iij. §. si vxor. el ij. ĩ. eo. Rom. sing. cccvij. inci. tu scis ꝙ donatio. Item quid iuris in mutuis donationibus factis inter virũ & vxorẽ, vide Ro. cõ. ccccxvij. circa fi. Ias. de quo infra. Itẽ an maritus possit donare cognatis, & nurus socero, & similibus ꝑsonis, vide Pau. de Ca. cõsi. lxv. Itẽ ꝙ ista ꝓhibitio militet etiã matrimonio nõ cõfirmato, vide Pan. cõsi. j. in j. col. Nunqd aũt valeat donatio cã mortis inter virũ & vxorẽ, & nunqd valeat rẽpsentatiua cõtẽtio puta si maritus ꝑmoriat vxor habeat talia bona, & ecõtra, vide Pan. cõsi. xvij. Et ibi ẽt ꝙ cõfirmet morte: & de donatione vicissim facta, ꝙ valeat vide Ias. late ĩ l. si pr̃ puellæ. ĩ ij. not. C. de inof. test. vbi ẽt ponit an statim valeat. Itẽ ad validãdã donationẽ ĩter vi. & vxo. vid Cep. caute. cxxv. Quod aũt posset donare mulier marito, vt filia cõis mariteť, vid ad Bar. ĩ l. siue vxor. ĩ. e. Adde Cõ. cõs. cclxxxiij. co. fi. vo. j. tenẽtẽ ꝙ imo iurõ firmet. Et istã dicit eẽ cõem opin. Idẽ Corn. cõsi. xxxvij. co. pe. ĩ prin. vo. iij. late Ias. ĩ l. pacta q̃ cõtra. in ij. no. C. de pact.

h ✠ POMATES. ¶ Inter virũ & vxorem. Adde ad materiã huius tituli ꝙ omnes alij contractus sunt permissi inter virum & vxorẽ, vt per Alex. consi. lxxxvj. incip. visis prædictis. vol. v.

i ✠ POMATES. ¶ Moribus. Vide Fed. cõsi. cxxxvj. alias. xl. Ant. in c. cum contingat. de iureiu. tenet ꝙ sic, licet Cardi. & Bal. ibi teneant contra in ix. col. Vide Ale. consi. clvij. col. j. vol. ij. pau. de Cast. cõsi. lxxxviij. & consil. xcix. Imo. late in d. c. cum cõtingat. col. iij. ad fi. sui cõmenti. Barba. consi. lix. col. xvij. vol. ij. Bal. cõs. xxxix. in prima parte. Aret. consil. lxxxiij. col. v. Ale. consi. vij. volu. ij. & cõsi. xxvij. col. ij. volu. ij. & consi. cl. vol. iij. vbi ponit quę potest esse ratio quare sit prohibita donatio hæc & Bal. consi. xxix. in prima parte. Soci. cõs. lxv. Ro. consi. xliij. & consi. ccxij. Ias. in l. pacta quæ cõtra. C. de pactis. & licet maritus ꝓhibeatur relinquere vxori: non tamen prohibetur requiri cõsensum alienationis rerũ suarũ. Ale. con. lvij. col. iij. vol. ij. & vide Aret. con. ij. colũ. v. doc. in. l. ij. §. creditum. ff. si. cert. pet. Ale. consi. clxvj. col. v. volu. ij. Casus autẽ in quibus. maritus potest donare vxori, vide per Ias. in l. ex hoc iu. ff. de iust. & iur. Pau. in d. l. pacta quę cõtra. Rom. consi. xliij. vel xlij. Panorm. consi. xcv. col. ij. vol. ij.

✠ P. PAV. P.

k ¶ Firmatur iuramẽto. Vide de hoc late Ale. consi. ccc. incip. viso instrumẽto donatiõis. Pau. de Ca. con. lxv. col. ij. & cõsi. xcviij. Vide Are. consil. lxxiij. col. iij. Roma. consi. ccxciij. Moder. in l. frater à fratre. in vlti. col. de cõd. indeb. Quid autem in donatione facta cõcubinæ, vide Roma. consi. xlij. Item quod firmetur iuramento, vide Ia. late in l. pacta quæ cõtra. in ij. col. C. de pact. Secus tamen esset in donatione præsumpta, quæ insurgit ex confessione mariti facta de dote actualiter non soluta. Vide Socin. in l. j. ff. sol. matrimo. in penul. charta. versicu. secunda conclusio. in vlti. limitatione. vbi ponit etiam quod si iurasset omnia & singula esse vera. Et Roma. con. ccxciij. Et quid si maritus confiteretur habuisse aliquid ab vxore cum iuramento, an ualidetur iuramento eo casu, quo præsumitur donatio, vide Aret. in d. consi. lxxiij. col. iij. & Ioan. de Imo. in c. cum contingat. charta antepe. & præcedenti. versic. circa tertium. Item an valeat donatio antequam sit vxor tradu cta ad domum viri de iure communi sine iuramento, vide Alexã. consil. cxlij. vol. v. col. vlt. vbi etiam ponit quãdo est iurata, & loquitur de quodã statuto loquẽte de dona. inter vir. & vx. quomodo intelligatur, ad materiã vide do. Mar. Ant. Baua. in trac. de virtute iuramenti. col. viij. vers. xxv. vbi late. Et Feli. in c. si cautio. col. xx. de fide instr. Alex. consi. cxliij. volu. v. Aret. consi. lxxxvj. col. ij. dicentes communem opinionem esse, ꝙ talis confessio de dote recepta facta constante matrimonio habet vim donationis, non autem prẽsumitur facta spe futuræ solutionis & numerationis.

1 ¶ Generaliter. De intellectu huius tex in §. vide late per d. Ioan. post Bart. in l. si fideiussor. in princip. de leg. j.

1 ✠ POMATES. ¶ Generaliter. De intellectu huius legis vide Alexã. consi. lxxxij. in consil. ij. vol. iij.

m ¶ Si vxor. Et per istum text. sing. dicit Bal. in l. cum allegas. in iij. oppo. C. de vsur. ꝙ si debitor passus est condẽnationẽ nõ opposita exceptione vsurarũ & cõtractus illiciti, ꝙ sentẽtia debet rescindi. & sequit Imo. in l. stipulatio ista. §. alteri. in antep. co. de ver. obl. Et aduerte in materia huius tituli ꝙ

g SIdos. [g] Quę prohibẽtur alienari, & ꝑscribi prohibẽtur: & causa alienationis interueniens præscriptionẽ iam cœptam non interrumpit. h. d. Not. ꝙ missio in possessionem naturaliter inducit dominij translationem quod apparet: quia alias non esset dotalis, &c.

VIr in fundo. Nota text. in fine. ibi: puto. qui facit ꝙ si emptor soluit partẽ ꝑ tij, ꝙ pro ea parte tenet, pro alia non: arg. tamen contra in l. fistulas. §. pen. s. de contrahen. emp. quod no. dixi. in l. Iulianus. §. offerri. s. de actio. empti.

Incipit liber xxiiij.

h *De dona. inter virũ & vxorẽ.* [h] *Rubri.*

LEX I.

i MOribus. [i] Nota istas leges, ꝙ cõtract' inter virũ & vxorẽ nõ firmat iuramẽto: [k] quia inuitarentur ad delinquendum. De quo vide in l. si quis pro eo. j. de fideius.

k

s ISponsus.

l GEneraliter. [l] Not. §. istum ad solutionẽ brocardi, vtile per inutile nõ vitiari: quod est verum, quando sunt separabilia: alias nõ: vt hic, & l. j. §. sicut autẽ opus. & §. seq. j. de aqua plu. arcen.

1 ☞ *Paria sunt aliquid fieri tempore permisso, vel prohibito, & conseruari in tempus permissum.*

2 *Dominium ꝙ non quæratur ei, cui conceditur, sed penes cõcedentem manet.*

3 *Donatio fit tribus modis.*

4 *Donatio inter uirum & uxorem non trahitur retro: sed cõ firmatur à tempore mortis.*

5 *Tempus contractus inspicitur utrum ualeat.*

m SIvxor, [m] Nota §. cõtra multas fraudes quæ fiũt tota die. ad qđ l. j. in fi. cum l. sequen. ĩ. de his quæ in frau. credito. Item nota † quod paria sunt aliquid fieri tempore permisso vel prohibito & conferri in tempus permissum, vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Azo in summa sup rub.de donatio.ante nupt.ad fin.singu.& mirabiliter limitat totã materiã huius tituli, licet sub dubio forte:nã dicit illã locum habere quando donatio fit p virum vxori postquã traduxit eã ad domũ.secus si fiat ante: licet post cõtractũ matrimoniũ p verba de p̃senti. qđ ẽ valde no. secundũ do.Io. in l.si socer.§.Lucius.j.so. mat.vide in tex. no. & ibi gl.& Bart.i l. cũ inter.C.de do.añ nup.subdit d.Io.in l. si socer.§.lucius.j.so. mat.q̃ pro hoc facit ideo, qa tunc nõ videt iteruenire domesticitas, & per consequẽs non est eadẽ ratõ prohibitionis. Et p hanc i partibus Lõbardiæ, in qbus vir conuersatur post desponsationẽ i domo parentis vxoris, & habẽ do secũ copulã antequã traducetur vel faciat festum nuptiarũ. quia non facit nisi ĩtegraliter dote data nõ haberet locũ dictum Azonis, & non est tamen dictũ suum sine scrupulo.Ita dicit d.Io.Ego vero dico qđ tu videas l.penu.j.eo.vbi est tex.no. & tu vidĕ do.Io. aliter dicentẽ in l.Mæuia.ĩ.sol. ma & tex.in l. pen.j. co. §.j. quẽ allegat Bal. in l.j.§.ij.C.pro dote.Item limita hunc titulũ nisi præcessisset aliqua obligatio saltẽ naturalis ad antidora, quia erit remuneratoria donatio & impropria:vt dixi post Bar.in l.j.j. de donatio.

a ¶Si maritus. Istum text.allegat Dyn.& Barto.in l.stipulatio ista.de verb.obliga.

b ¶Sed si mors. Vtrũ donatio facta inter coniuges cõfirmetur si maritus est exbannitus. Et nõ est alibi iste tex.ad hoc secundum Bal.in l.pen. in x.co.C.de execu.rei iudi. Et ad hoc adde l.ex verbis. & quod ibi Bart.& doct. C. eo.declarat Bal.i d.l. pe. Quid iuris si maritus reuocat donationem post bãnum vt hic.an applicetur fisco. Dic q̃ nõ etiã quid in donatiõe facta p patrẽ filio.

c ¶De hoc. Adde quę not. Barto. in lege si constante. in quarta quæstione quartę q. princip.infra soluto matrimonio.

d ¶ Papinianus. In princ. &c. Ad hanc l.vide Bald.in.c.j.in fi. de feu. dato in vi-

hic,& in l.in tempus.j.de hære.insti.†Secundo not.istam regulam quod dominiũ non quæritur ei cui conceditur:sed remanet penes concedentem, & sic facit cõtra l.si ego.s̃.de negot.gest.†Item not. quod donatio fiet tribus modis, vno modo qđ res sit tua eueniente morte: alio modo q̃ res quæ datur statim sit tua, tertio modo q̃ non tradatur, sed veniat tradenda post mortem.Modo aduerte ad casum,& no. ex hoc §. † q̃ donatio inter vir. & vxo.nõ trahitur retro:sed confirmatur à tempore mortis. & hoc colligit Iurisconsultus ex prædictis statim.Item nota†q̃ tempus cõ tractus inspicitur vtrum valeat cõtractus: vt l.si filius.j.de ver.obli.

¶ *Quando ad acquisitionem inspicimus in his, quæ retro trahuntur tẽpus contractus,et qñ tẽpus existentis cõditionis.*

Conditio potestatiua non trahitur retro.

Ratio quare in contractibus inspicitur tempus existentis cõditionis,non testamentis.

In vltimis voluntatibus conditio non trahitur retro.

Ex traditione facta tibi recipienti nomine domini & eius mandato,hoc actio inter te & ipsum me ignorante, quæritur tibi directa,& non domino.

Si maritus.[a] Nota ex isto text.q̃ †quantum ad acquisitionem in his quæ retro trahuntur inspicimus tẽpus contractus:vt l.si filius.j.dever bo.obl.In his vero quę retro non trahunt inspicimus tempus existẽtis cõditionis,vt hic.& ita loquitur l.si vero non remunerãdi.§.si filiosa.s̃.mã.& l.quidã cum filium. j.de ver.obl.loquũtur enim dictæ leges † in potestatiuis cõditionibus,quę nõ retro trahũtur:vt l.potior.& l.qui balneũ.s̃.qui pot.in pig.hab.& hæc est vna differentia quare in cõtractibus inspicitur tẽpus existẽtis cõditionis: † quia in vltimis volũtatibus conditio existens non trahitur retro vt l.j.§.j.j.ad Sylla.& l.mater.§.eandem.s̃. de excep.rei iudi.secus in contractibus qñ conditio est casualis:vt d.l.si filius. de ver. obli.& l.potior.l. qui balneum.s̃. qui pot. in pig.hab.& ista est vera ratio: quicquid dicant doctores,& glos.in l.si vxor. C.de conditio. inser. & ita soleo notare d.l.si filius.& hunc text.non allegaui in §.proinde. Sed quæro ad quid est necesse in omnibus istis casibus quod inspiciatur tẽpus cõtractus: nã si tradatur filiofami. vel seruo vt detur mihi:tunc nihil quæritur patri vel domino:& ita quęritur mihi per eum, sicut per quemlibet procuratorem: vt l.si me in vacuam.in fi.de acqui.poss.& l.profectitia.§.si quis.s̃.de iur. do.& l.si liqueat. in fi.C.de inoff.do. Respond.hoc intelligẽ quando dabatur filio vel seruo:non vt p̃curatori mulieris, sed vt quæreret. Pro hoc facit gl.hic super verbo. tradetur. Ex quo nota aliam differentiam subtilem: nã licet tu recipias† nomine domini & eius mandato,hęc actio inter te & eũ si tñ ego tradens de hoc nihil scio, nec tibi procuratorio nõie eius trado: tunc sibi directo nõ quæritur:sed tibi primo quæritur:ideo inspicienda est conditio tua quantum autẽ ad actionem dandam contra eum, qui tibi mandauit: non videtur necesse q̃ ego sciam tibi mandatum fore,secundum ea q̃ dixi in l.si pupilli.§.j.s̃.de nego.gest.

¶ *Donatio inter virum et vxorem nõ cõfirmatur, si vir fiat bannitus.*

Testamentum factum ab eo qui ingressus fuit religionem, potest per eum dum viuit reuocari nisi sit de ordine fratrum minorum.

b Sed si mors.[b] Nota primo q̃ †sicut cõfirmatur morte donatio,ita etiam deportatione:& sic facit q̃ donatio inter virũ & vxorem cõfirmatur,si vir fuerit exbãnitus. †Secũdo nota q̃ si aliquis fecit testamẽtũ,& ingressus est religionẽ, licet habeat p mortuo:tamen donec viuit, potest reuocare.Casus est hic. Dixi in auf.si qua mulier.C.de sacrosan.eccle.Quod intelligẽ verũ in omnibus religiosis, præterquã in fratribus Minoribus, qui postq̃ sunt professi,nullo modo circa distributionẽ istorum tẽporalium possunt se intromittere: vt in c.exiui de paradiso.de verb.signi.in Cle.dixi in tractatu Minoritarum. li.iiij.

¶ *Vestes pretiosæ datæ per virũ vxori,soluto matrimonio sunt hæredum viri.*

Vir distribuens pannos uxoris amore dei, dicitur eius hæreditatem adire.

Vir, qui retinuit per annum dotẽ uxoris, quòd uidetur eius hæreditatem adire.

Hæreditas si retinetur per annum q̃ uidetur adita.

c Ex annuo,[c] Ego de hoc dixi in l.pe.§.j.ĵ. so.matri.Et no.istam legẽ pro eo qđ not. in glo.in l.si vsusfructus.ĵ.ad l.fal.scilicet q̃ †si vestimẽta,quæ dat vir vxori, sint vilia,tũc nõ reperit ea mortua vxore,vt hic, si sunt pretiosa:tunc pertinẽt ad viri hæredes.& hoc est vtile ad probandũ additionẽ hæreditatis mulieris mortuæ:†quia si maritus,qui poterat adire hæreditatẽ p filiȷs, vel ipsi filiȷ.pãnos eius mulieris distribuũt amore dei,q̃ ipsi videnẽ per hoc adire hæreditatẽ. Panni enim tales erãt mulieris,vt hic:sed talia nõ possunt fieri citra ius & nomen hæredis:vt l.pro hærede.§. Papinianus. de acquir.hære.ergo &c.†Sed ego in disputatione tenui q̃ per annum retinẽdo dotem videatur vir adire : licet quidã conuentus hic nondum obtinuerit istam opi. sed Tuderti fuit obtenta.quod not.& tenenti:quia habuistis q̃ hæreditas nõ adita nõ trãsmittitur:†sed ego dico quod retinendo per annum,videatur adire.

Siuxor filio, Per seruum filio malæ fidei possessori:sed bonę fidei.h.d.

Si is seruus, Donatio iter virũ & vxorẽ quo ad fructus & alias commoditates retro trahit.h.d. Opp.q̃ hic donatio retro nõ trahitur.l.sed interim.§.j.s̃.eo. Sol. verum est quo ad dominium:secus quo ad alias actiones.vt hic,& l.res.C.eo.

Vxori suæ, Donatio cã mortis reuocata videtur per aliã dispositionẽ postea factam:secus in dispositione ante eã de re donata facta.h.d.

d Papinianus,[d] Donatio inter virum & vxorem quæ fit simplici promissione non confirmatur morte. h.d.quã legem no.& hoc est verum quãdo nõinteruenit traditio[e] vera vel ficta[f].si enim confessus fuisset se recepisse & habuisse : tunc haberetur loco traditionis, & cõfirmatur morte,

cem l. commis. & in prin.&c. Nota q̃ ad cõfirmationẽ donationis requiritur traditio sed quid in donatione quę fit inter patrẽ & filiũ, vide gl.in. l. cũ de in rem vers.s̃. de vsu. & ibi Bald.videtur idẽ tenere quod in donatione inter virũ & vxorẽ,& quod not. Bar.in l.si emãcipatis. C. si quis alteri vel sibi. & idem firmat Ang.in l.ĵ. pro donat.Per hanc l.& quod not. in l.ĵ.C. de dote cau.non.nume. & idẽ Bald. in auf. vnde si parens. C.de inoff.testa. & dixi in l. si donatione. C.de coll. & eriã tenet Bald.in l.ĵ. in princ. C. de inof. dona.vbi dicit q̃ talis donatio cõfirmatur emãcipatione,velalio modo effecto filio sui iuris.Fallit tamen secundũ eundẽ ibi, vbi donat filio bene merito vt extranco. Quid in donatiõe antenuptias, an requiratur traditio,an sufficiat sola ,p̃missio vel cõfessio animo donãdi, vide Bal.post gl.in l.j.C. de don. ante nup.Et adde ibi, si enim confessus fuisset. Bal. in l.ĵ.§.creditũ.si cert. pera. Cy.in l.j. ad fi. C.de sac.sanc. eccle. Idẽ Rapha.in l.si diuortio.de verb.obl. Adde vt per Pet.de Anch.cõs.ccviĵ. & oĩno vide Ro.consi. xliiĵ.Paul.de Cast. consi.cvj.

POMATES.

e ¶Traditio. Adde Pau.de Ca.cõs.cj.incip. videndũ est. & cõs.cvj.incip.vir donauit Bart.in l.si diuortio.ff. de verbo. oblig.quẽ sequitur Alex.cons.xlv. incipiẽ.habita.colũ.iiĵ. vol.j. & cõsil.xxvj. incip.viso.vol.ĵ. & cõs.cxliiĵ.col.j.vol. v.pulchre per Felic.si cautio.de fide instru.col.xxvj.cõtriã opi.tamen tenet Pau.de Ca.quem sequitur Alexand. & Areti. in l.j. §.j.ff. de acquirẽda possessione.

P. PAV. P.

f ¶Vera vel ficta. An autem sufficiat ficta traditio, vide Paul. de Ca.cons.lxv col. penul.vide Bald.in in.c.si quis.ad fin.de feud. dato in vicem leg.commis.vbi ponit an sufficiat constitutũ, & ibi etiam q̃ sufficiat interuenire vel tẽpore donatiõis vel postea quã docunq; ante mortẽ. Et de confes-

ne de qua loquitur Bar. vide Alexand. consil. xlv. in iij. col. vol. j. & consi. xxvj. in ij. vol. & ibi dicit ꝙ talis donatio licet morte confirmetur, non tamen dicitur proprie habere vim relicti, sed est quædã tertia species de perse. vide Roma. in hac materia consil. cclxxij. Paul. de Ca. consi. cvj. vbi ponit quod si vir donauit vxori domũ in qua viuentes communiter habitabant, nec alia interuenit traditio vera vel ficta: vide omnino Pau. in l. j. §. si vir. & ibi Moder. ff. de acquir. pos.

a ¶Cum hic. In princ. huius &c. fallit in vxore putatiua, secundum Bald. in l. eam quam. in viij. col. C. de fidei.

b ¶In eadem. Adde in l. fi. in prin. de adi. leg. per Bart. in l. j. §. j. de legat. iij. text. in l. cum tacitum. ſ. de proba. & quod allegat Bal. in l. pacta nouissima. in v. col. Ad Bartol. hic adde Bal. in l. ex persona. in v. col. C. de prob.

c ¶Si maritus. Qualiter debeat intelligi. vide multũ no. Bar. in l. rem legatam. j. de adi. leg.

d ¶Siue vxor. Vide Bart. in l. fi. in princ. de dona.

e ¶Si donatæ. Et no. gl. & ibi Bart. in l. fi pro fundo. C. de trã sac. & in l. eius rei. ſ. de rei vendic.

†† P. P A V. P.

f ¶Et sic donatio. Cõtrarium in hoc vide ꝙ imo donatio valeat anuli sponsalitij facta vxori per maritum. vide Ro. consil. cxlvj. inci. quæstio ista vulg. vbi al legat bonum tex. in l. si quis pro vxore. ſ. e. Numquid autem soluto matrimo. possit maritus anulũ repetere, vide Alex. cõ. xlij. incip. in causa & lite vertente inter illos. in v. volu. An autẽ valeat donatio anuli, vide Cõ. in l. vt liberis. C. de col. in ij. col. vbi etiam quid in vestibus in l. si seruus cõmunis in apostilla Alex. vide eundẽ Alex. consi. lxij. col. pe. vol. iiij. tenentem ꝙ acquisita per vxorẽ soluto matrimonio, nõ ꝙ præsumatur acquisita de bonis viri nec filiorũ, An autẽ marito incũbit onus probandi talia bona fuisse acquisita cõstãte matrimonio, vide Are. consi. xxxj. col. ij. & sequent.

morte, vt l. quod de suo. & ibi gl. C. de do te cau. non nu.

¶I inter. Donatio inter virum & vxorem præstat iustam causam vsucapiendi ante cõtractum matrimonium, & postea dissoluto vel constante. h.d. Istam l. & l. seq. declaraui plene in l. j. j. de vsuca. pro donato. & per Dy. in c. pro possessore. de reg. iu. li. vj.

☞ *Vestes pretiosæ uxoris sunt uiri, non necessariæ.*

s I mulier.

¶I uir. Nota ꝙ vestes mulieris sunt viri. quod itellige de vestibus pretiosis, secus in vestib⁹ necessarijs ad quotidianum vsum deputatis: tunc enim de his non est donatio, sed magis datio causa necessitatis: nec potest reuocari: vt l. si vsusfructus. §. j. & ibi no. j. ad legẽ fal. ita debet intelligi glo. q̃ est hic.

☞ *Donatio inter uirum & uxorem confirmatur morte. Falcidia ꝙ detrahatur de donatione inter uirum & uxorem morte confirmata,*

1 *Quis præsumitur esse in eadem uoluntate, nisi ueniens ad mortem appareat contrarium.*

a ¶Vm hic. a Donatio inter virum & vxorẽ morte donatoris, superstite donatario, confirmatur. h.d. †No. ꝙ donatio inter virũ & vxorẽ confirmatur morte. Item no. † quod perinde est, ac si esset in testamẽto confirmata: & sic de ea detrahetur falcidia. † Item not. ꝙ in eadem b voluntate præsumitur quis esse: nisi veniens ad mortem appareat contrarium voluisse.

Poenitentiam. Nota quod vltima volũtas est ambulatoria vsq; ad mortem.

☞ *Donatio uidetur reuocata, si res donata pignoretur: secus si legatur.*

2 *Per solam reuocationem tituli, nisi auocetur possessio donatario, non reuocatur donatio.*

c ¶Si maritus. c Nota † quod ĩ pignorando quis videtur reuocare donationem: secus in legando: vt Insti. de leg. §. si rem. † Item nota ꝙ per solam reuocationem tituli, nisi auocet̃ possessio à donatario, nõ videtur reuocata donatio.

Si ambo. Materiam istã de pariter morientibus dixi in l. quod de pariter. j. de reb. dub.

¶Si stipulata. Nota in eo qđ dicit ꝙ stipulatio annua non valet in rebus dotalibus: vt l. si annua. Item intellige quod dicit confirmari secundum l. Papinianus. supra eodem.

☞ *Donatio quam uxor facit uiro ut filiã dotet, ualet. Diuortium non iure factum nõ facit donationem ualere. Non iure bannitus nõ dicitur exbãnitus, nec potest offendi.*

¶Siue uxor. d Valet donatio, quam vxor facit † viro vt filiam dotet. h.d. quem casum not. † Item not. ꝙ diuortium nõ iure factum nõ facit donationem valere. quod not. Similiter facit quod exbannitus † non iure, non videtur exbannitus, nec possit offendi. Facit l. iiij. §. condemnatum. infra de re iud. & l. pen. j. de adi. leg. & ibi dixi.

¶I donatæ. e Qui soluit litis æstimationẽ, debet causam dicere, si causam habuit ab authore. h.d. Quam legẽ nota & not. per Dy. in c. pro possessore. de re. iur. lib. vj. Dixi plene in l. litis æstimatio. j. pro emptore. &c.

Si sponsus, Potest vir cum vxore annulum sponsalitiũ permutare. h.d. Et iste §. procedit in terminis suis, quando vir cõmittat annulũ: sed secundum nostram cõsuetudinem primo despõsatur per verba de præsenti: & sic est f vxor. & sic donatio f non valeret. Quod not. & multoties allegaui istũ §. in cõuentu scholarium.

h ¶I seruus cõmunis, h Pro parte, quam uir habet in re, nõ valet donatio inter coniunctas personas: præsentia tamen cum taciturnitate donationem inducit. h.d. quam legem nota. de materia ista dixi plene in l. quæ dotis. j. solut. matrimon.

1 *Debitor delegatus quod possit opponere exceptionem delegationis inualidæ.*

¶Iruxori, † Debitor delegatus potest opponere exceptionem delegationis inualidæ: si tamẽ ignoranter omiserit & soluerit, liberatur. h.d. Quem casum nota. Facit ista lex: dicit statutum quod quis non possit donare aliquam rem forensi: modo quidam delegauit debitorem suum: certe tũc debitor ipse delegatus poterit de hoc exceptionem opponere.

1 ☞ *Vsucapiens quod uidetur habere rem non, à domino, contra quem usucapit, sed ex titulo præcedenti.*

¶I extraneus. Vsucapiens videtur habere rem † ex titulo præcedenti, non à domino, contra quem vsucapit. h.d. Quã legem nota quia in pluribus locis habemus istum effectum, sed non ita clare sicut hic. Facit l. indebiti. §. sed & si numi. ſ. de condi. inde. & l. si alienam. j. solu. matrimo. & l. si alienã. j. de donatio. causa mor. sed melius & clarius loquitur Iurisconsultus hic, quam alibi.

Marcellus. Ex qualitate expensarum presumitur an animo repetendi fecerit quis, an non. h.d. quod nota quia tota die allegatur.

h ¶Vlier, h Alias est l. Sulpitius. Nudus minister dicitur, qui nullum commodum sentit: alias non dicitur quis nudus minister. h.d. De quo dixi plene in l. si quis Titio. j. de lega. iij.

¶I cum mulier, Eo ipso ꝙ quis est locupletior. ꝙ ab obligatione est liberatus: non autẽ eo ipso ꝙ sibi pecunia datur, nisi ex ea pecunia apparet aliquid apud eum remansisse. h.d. quod nota quia est casus bonus.

i ¶Vintus, i Quicquid mulier quærit, præsumitur quæsiuisse ex bonis uiri.

¶Iuiruxori,

Vxor, Donatio causa mortis extinguitur morte donatarij donatore superuiuente hoc dicit:

¶Si seruus communis. vide Bal. in l. cũ pponas. C. de pac. & quando præsumatur animus donandi inter vir. & vxo. dixi post Bar. in l. maritus. & l. quæ dotis in ij. col. sol. mat. ibi limitauit Bar. in fin. pen. col. nisi esset talis cõuẽtio, propter quam resultaret metus reuerẽtialis. Add de ad l. Quintus. Angel. plene cõ. cxl. Et an mortuo marito vxor possit vendicare fundum emptũ de eius pecunia, vide Ioan. And. in additio. Spec. in tit. de empt. §. tertio loco versi. & nota.

s P O M A T E S.

¶Si seruus communis. Vide Iaſ. post doc. in l. sed si plures §. ad substitutos. col. iij. cũ trib. seq. ff. de vulg. & pub. & per Bart. cõ. xvj. col. vj. vol. j. & con. ix. col. j. Alex. con. j. col. iiij. vol. iij. alias ij. Barb. con. vj. col. x. vol. ij.

h ¶Mulier. Hanc l. al legat no. Bart. in l. j. de inof. do. in ij. col.

†† P. P A V L. P.

1 ¶Quintus. Pro limitatione huius. l. vide Alex. in l. qui iura familiaritatis. ante fin. ff. de acqui. pos. & Are. ibi in fi. vide Ange. de materia cõsi. cxxxiiij. inci. super primo. alias dissoluto matrimonio. per totũ. vbi dicit istã præsumptionẽ habere locũ, etiã si mulier emat solut. matrim. intra annũ luctus vel etiã postea: vide Bal. cõs. liij. in iiij. parte. qui tenet oppositũ. ista tamẽ præsumptio non habet locũ in quæsitis ante matrimonium. vide Alex. con. xlij. in j. vol. inci. in causa & lite vertente inter illos. Vide de materia Bal. con. xxx. incip. proponi tur. in iij. parte. Et intellige istam legẽ vbi non potest capi alia præsumptio ꝙ mulier potuerit aliũ de habere pecunias, secundum Ange. in dicto consi. & alios vbi. ſ. Vide etiã de materia Fulg. consi. cxcviij. inci. in quæstio. ꝓposita. per totũ. vbi multa ponit. Et vide Bald. consi. lxvij. alias vj. in v. parte. Itẽ limita istã regulã vt per Sal. in l. fi vir. C. de contra hẽ. empt. in l. cũ propriam. C. si quis alteri vel sibi. & in l. si fi ij. & in l. etiã. C. de dona. inter vir. & vxor. quẽ vide. Sequitur Alexand. consil. xxiiij. volum. j. Et

Universidad de Deusto Biblioteca

quod ſol.matr.non habeat locum iſta præſumptio,vide Alex. cõſi.ccccclij. col.vlt.& conſi.lxxxij.in ñ.vol.Imo tunc præſumitur de ſuo. Vide quæ habes in l.ſi defunctus. C.de arbi.tute. Et loquitur Alexã.in d.conſi. & in nutrice & in vidua acquirente poſt mortem mariti. Vide Crem.ſing.vj.& vide omnino in iſta materia do.Franc.conſi.xxxj.vbi notabiliter tenet quod licet præſumatur acqſita de pecunia mariti adeo quod vxor teneatur viro ad pretium:tamen res acqſitæ non ſunt viri.vide Bar,in l.& ſi inſtrumenta.ad fi. C.de fi. inſtru. & iure haſtæ fiſca.li.x. Itẽ Angel. conſi.cxlj.in prin.vide Pau.in l.j.ſ.l.multum.C. ſi quis alteri vel ſibi. In ſubſidiũ tamen non exiſtẽte ſoluendo haberi põt regreſſus ad rem.l. vxor marito.ff.ð donа.inter vir.& vxo. Gl.in l.ſi filij. C. eo. in gl.j.in fi. An autẽ quicquid acgrit vxor,acquirat marito vide Alexã.conſilio ccccccxxñ. De filio autem & officiali an præſumatur acquirere ex pecunia patris vel Reipub.vide ad Bar.in l. cũ oportet. C.de bonis quæ lib. vbi Bar. poſuit etiã aliqd de vxore. Itẽ quod debeat conſtare peruenisſe ad vxorem poſt contractũ matrimonium: vide Sal.omnino in l.etiã C. de donatio. inter virum & vxo. Ale. conſi.xlij.in v.volu. In contrarium, vide Are. in d.cõſi.xxxj. Item quod præſumptio iſta locum habeat etiã in concubina: vide Bal.i l.j. C. de nat.lib. Cre.in d. ſing.vj.Bal.in l.cum oportet. in prin.ſ iij. col. C.de bonis quæ libe. Item de hoc & alijs in materia,vide Barb.in c.j.in.ij.no. extra, de pecul. cler. de cõcubina ſequitur Alex.in apoſt.ad Bar.in d.l.etiam.Item circa iſta quo modo id quod poſsidet vxor præſumatur viri,& differentiam an agat poſſeſſorio an petitorio,& an per maritum vel extraneum,vide notata Bal.in l.ſi vxorem.colum.ij. C.de condict.inſertis.

quam legem nota quia allegabilis eſt.

WIr uſuras.[a] Si vſuras dotis vir viuens nõ petit,donare videt: & periculo viri ſunt,& morte confirmãtur. h.d. qđ nota.

WXor marito,[b] Res empta ex pecunia mulieris donata viro, vẽdicari poteſt.hoc dicit. Nota viro exiſtente nõ ſoluendo poteſt agi.

☞ *Contractus per epiſtolã probatur, nõ autẽ cõtrahitur.*

EA quæ.[c] Donatio quæ põt condici:poteſt in ſtipulationem cõuerti: & ſtipulatio poteſt probari per literas.hoc dicit. Not. †quod per epiſtolam probatur ſtipulatio ſed contra in l.j.j.de verbo.obligat. Solu. per epiſtolam non contrahitur,vt ibi: ſed contractus probatur,vt hic.

SI prædia. Valet donatio inter cõcubinam & amaſium: non autem inter virum & vxorem.h.d. Sed ſi poſtquã eſſet vxor redderet viro tunc non eſſet donatio.

☞ *Famulus expulſus à domino,ut pro eò teſtificetur,quãdoudeatur uerè uel fictè expulſus.*

WIr mulieri.[d] Donatio facta mulieri diuertenti vt reuertatur, valet.h.d. Quam legem nota,& hoc ſi diuortium ficte factum non appareat. † Not.hanc legem primo contra eum,qui expellit famulum ſuum[e] vt teſtificetur pro eo. Nam ſi ex longinquitate temporis vel breuitate quo eum tenuit,ſi ille ſe vellet locare cum alio vel non: præſumitur vere non ficte quod eum ſic dimiſerit,&c.

De diuortijs. *Rubrica.*

LEX II.

late in l. Titia.col.ñ.& iij.ff.de verbo.oblig.

d ¶ Vir mulieri. Nota hanc legem in princip.& vide latius per Bart.in l.j.ſ.ſi ſeruus.j.de quæſtio. Quando autẽ famulus repellatur à teſtimonio,vide per Inno,in c.in literis.de teſtibus.& in c.inſinuante.de offi.deleg.& quod not. Bart.in l.ſi quando. C.vnde vi.

f DIuortium,[f] Nota iſta verba , quia vtilia ſunt ad probãdũ qualiter quis abiecerit famulum vel ſocium.

IVlianus, Ibi eſt dare priuationem,vbi eſt dare habitum. De quo plene dixi in l.decem.j.de verb.obli.& ibi dixi.

1 ☞ *Si ſtatutum prohibet ſimpliciter certas perſonas emere uel uendere,quòd ſi fiat emptio uel uenditio,quòd nihilo minus ualet.*

2 *Prohibitio legis ſimplex quando inducat quòd factum ſit ipſo iure nullum.*

g QVodait,[g] Nota legem , per quam Richardus Malumb.dicit † quod ſi ſtatutum prohiberet certas perſonas emere vel vendere,ꝙ ſi ab eis emimus,valet venditio & emptio,ſi ſtatutum vltra nõ procedit.Hoc idem poſuit Cyn.poſtea in l.non dubium. C.de legi. Sed contra dico in l.prætor.in princi. j. de ope.noui nun.Non obſtat argumen.ex eo quod in l.Iulia de maritan. ordi.colligitur quod alij nubere non poſſit:quia lex voluit valere diuortium. Nam ſi iure matrimonium tenet:ſine dubio non poſſet alij nubere. Vnde ex eo quod lex vltra procedit hic,hoc colligitur : alias ſimplex ꝓhibitio legis[h] inducit † quod factũ ſit ipſo iure nullum : vt l.j.j.de his quæ pro non ſcriptis,&c.

Ait lex, Nota caſum quomodo & qualiter probetur quem deſinere velle.quod facit ad multa,&c.

Index quaternionum.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY. Omnes ſunt quaterniones.

✠ POMATES.

d ¶ Vir mulieri. Adde Alex.conſi.l.col. iij.ñ.vol.j. Corſetum ſingu. in litera præſumptio incipien.celeritas. Bald.in ſimili in l.dictãtibus. C.de teſtamen. vbi quærit an procurator poſsit eſſe teſtis: et dicit quod ſic ſi ſit reuocatus:an autem famulus expulſus poſsit contra dominum teſtificari, Oldra.cõſil.cxv. Alex. conſil.v.col.ñ.volu. j.& aliquid per Fel. in c.in literis. col.ñ. verſic. fallit quinto, de teſtibus Barba. conſil.vj. xxvij.col. volumi.& conſil.iij. colũ.xvij.volu.ñ.& cõſi.xlvij.col.v.volumi.ñ. Alex.conſil. lxxviij.col. ñ. volu. j.& conſi.xciij.colũ. iij.eodem volu. Alexand.conſi.xl.volu. ñ.vbi dicit quod famulus eſt de familia Bal.in c. inſuper. de teſtibus.& in dicto c.in literis. vbi etiã ponit quid in vxore expulſa Bar.in c.eauſam quæ.ad fi.de offi.delega.

e ¶ Contra eũ,qui expellit famulũ ſuum &c. An autem famulus indiſtincte repelatur, Bar.hic videt ſentire ꝙ ſic. Idem tenet in l.j.ſ.hæc autẽ. de his qui deiec.vel effude.& gl.in iij.q. v.in ſumma.quæ dicit ꝙ omnes q ſunt de familia alicuius.ſi ue ſint liberi, ſiue domeſtici , ſiue ſerui familiares ſũt: & ideo repellendi. Allegat l. ædiles. ſ.familiæ.de ædil.edi.tex. tamen in.c.in literis. de teſtibus.dicit ꝙ familiares repellũtur,niſi ſint probatæ vitæ:adeo ꝙ non ſit veroſimile eos deierare. Et glo.intelligit illum text. de alijs familiaribus, quàm de his.quibus poteſt imperari:quia illi indiſtincte repelluntur. Et illud notat Spec.in titu.de teſte.ſ.j. verſ.ſed nunquid ergo ſocius. Quod videtur tenere cum Inno.dicens ꝙ familiares honeſtæ vitæ poſſunt eſſe teſtes, vt puta familiares epiſcopi,& ſimiles,vel alterius nobilis. Secus in familiari pauperis vel ſcholaris. Adde ſecundũ Roma.cõſi.ccccxx.quod famuli honeſtæ vitæ admittuntur. Quid de ſcriba,vide Bal.conſi.ccxvj.

a ¶ Vir vſuras. Qualiter ꝓcedat,vide Inſti.de act.ſ.fuerat.in iij.chart.

a ☞P. P A V. P. ¶ Vir vſuras. Circa iſtam l.quomodo inducatur remiſsio vſurarum debitarum marito ptopter dotem.& quid in alimentis debitis marito vel vxori,an ex cauſa decendij tollantur,vel ſolum ſi toto tempore vitæ ſuæ non petierunt,vt loquitur iſte textus,vide omnino multa ſingularia quæ habes in Bertachi.in verbo,vſura.in vij.col.quia tex.in l.cũ quẽdã. ſ.diuus.de vſuris.videtur velle quod per decẽ an. videantur remiſſæ. Vide etiam de intellectu huius l. Alex.cõſi.lxiij.in vj.colum.in iij.volumi.incip. ſtantibus his.

b ¶ Empta. Nota ad ea quæ habentur in l.mater. C.de rei vendica. & allegat etiam ipſum not. Bald.in l.intereſt. C.de vſufru.& Bald.in l.iiij.C. quando fiſc.vel priua.

c ☞P. P A V. P. ¶ Ea quæ. Circa intellectum huius legis vide Aretin.

f ¶ Diuortium. An autem hodie poſsit fieri diuortium,vide Bal.in l.ij.C. de ſecund.nup. in fin.

g ¶ Quod ait. Facit lex,defunctus.arbitrium tutelæ. Sed quid ſi vir & vxor emunt aliquid ſimul nunquid præſumatur quod de bonis viri habeat? vide tur quod ſic per legem iſtam. Sed non eſt verum in emptione.l.vxorem infra,de legatis tertio. Et per legẽ iſtam ita fuit hic Bononiæ determinatum.

h ¶ Simplex prohibitio legis. Vide legem non dubium . & quod ibi habetur,de legibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca